2 Chron. 46a

8

A.
1743.

CONRADI À LIECHTENAW

VRSPERGENSIS COENOBII, ORDINIS PRÆMONSTRATENS.

AD MINDULAM, IN AUGUSTANA Diœcesi Abbatis, qui circa annum Christi MCCXXX. floruit,

CHRONICON:

QUO OMNES FERE VETERES, POTISSIMUM VERO rerum Germanicarum & Gallicarum Historici succinctè continentur: & à Nino Assyriorum rege, usq; ad Friderici II. Imperatoris German. tempora præcipuæ historiæ ac res gestæ enarrantur.

Cui annexa sunt

PARALEIPOMENA RERUM MEMORABILIUM, A FRIDERICO II. usq; ad Carolum V. Augustum, hoc est ab Anno, Domini 1230. usq; ad annum 1537. ex Probatioribus Scriptoribus, per Historiarum Studiosum magnâ diligentiâ & accuratione collecta.

Accesserunt huic Editioni duorum antiquißimorum Historicorum

ANNALES,

RHEGINONIS ABBATIS BRUMIENSIS:

&

LAMBERTI SCHAFFNABURGENSIS MONACHI.

Quibus non tam Augustorum quàm aliorum Germanorum præclarè olim, at raræ res gestæ sigillatim annotatæ, fideliter ac jucundè recensentur.

Editio novissima, cum INDICE in omnes tres Authores accuratè ac locupletissimè concinnato.

Ad Abbatiam O. S. d. B. Roto ad Oenum.



ARGENTORATI

Sumptibus Lazari Zetzneri Bibliopol.

ANNO M. DC. IX.

Bayerische
Staatsbibliothek
MÜNCHEN

Bayerische Staatsbibliothek MÜNCHEN

ILLUSTRISSIMO

PRINCIPI AC DOMINO D. PHILIPPO COMITI PALATINO RHENI, ET DUCI BAVARIÆ, Principi clementissimo, Philippus Melanchton S. D.

MEmini Capnionem libenter cum cæteras eximias & heroicas virtutes laudatissimi avi tui, principis Palatini Philippi prædicare, tum verò narrare, quanta in eo aviditas, quantum studium non solùm domesticæ antiquitatis inquirendæ, sed etiam Græcæ & Latinæ historiæ cognoscendæ fuerit, de qua sæpe differentes audiebat viros eximia doctrina & prudentia præditos, Iohannem Dalburgium Episcopum Vangionum, & Rodolphum Agricolam, ac paucos quosdam alios. Cùmque non solum magnitudine & veritate rerum Persicarum & Græcarum delectaretur, sed etiam juvaret eũ, seriem, initia, incremẽta, inclinationesq; imperiorum considerare, curavit sibi multa à Dalburgio, Rodolpho, & Capnione, ex præcipuis historicis Græcis, quædam etiam ex poetis in nostrum sermonem transferri, & quasi quandam epitomen confici, res maximè illustres, & vitæ ac moribus utiles, annotato imperiorum ac temporum ordine, continentem, qua in re Capnio consilium & prudentiam avi tui magnopere laudabat, non modo quod ipsam rerum gestarum atq; exemplorum memoriã, viro principi, & ad gubernacula Reipublicæ sedẽti, prodesse intellexisset, sed etiã acutè vidisset, quãtum referat, temporum atque imperiorum seriem tenere. Etsi enim exempla ipsa per sese multùm valent undecunque electa, tamen ordo imperiorum & rerũ gestarũ de multis maximis rebus homines ingeniosos admonet. Prodest ad pietatem, initia, incrementa, depravationes, correctiones religionum videre, considerare etiã quomodo nõ humano consilio, aut viribus, sed divinitus imperia constituta sint, deinde propter justitiam defensa, postremò propter tyrannidẽ, impietatem, libidines, ambitionem conciderint. Illud etiam utile est, occasiones observare, quibus ab aliis gentibus ad alias imperia trãslata sint, quæ interdum cũ per sese essent levissimæ, tamen momẽta fuerunt rerum maximarũ. Postremò jucundissimum est in conspectu habere totius humani generis ortum, propagationem & omnes insignes mutationes, quod ipsum etiam multa monet ad pietatem utilia. Iure igitur avi tui prudentia admiranda est, qui aquiescere animo in cognoscendis historiis non potuit, donec contextum haberet, pepetuum opus, universæ antiquitatis. Sed hujus generis Epitomas conficere, non est mediocrium artificum. Magnum enim & difficile opus est, integram historiam rectè scribere, & haud scio an inter eloquentiæ opera, omnium longè difficillimũ. Facilius est tales commentarios excerpere, sed tamẽ eligere ea quæ plurimum habent ponderis, intelligere consilia atque occasiones negotiorum, hominis est, non solum non hebetis, sed etiam usu periti, & versati in republica: & aptè distribuere, & dulcidè recitare, nemo nisi liberali doctrina excultus potest. Itaque cum lego Germanicorum scriptorum χρονικὰ seu historias, non raro deploro hanc infœlicitatem nostræ nationis, quòd cum optimos principes genuerit, cum res gesserit pulcherrimas, & utiles universo Christiano nomini, literarum lumine res nostrorum hominum carent. Quanquam enim non prorsus ingenia nostris scriptoribus defuerunt, tamen scientia reipublicæ defuit, & ratio dicendi. Scribebant enim historias monachi plærunque imperiti reipublicæ, qui veteres historicos ne viderant quidem, sine exemplo, sine arte infantes. Itaque Stabium audivi narrantem Imperatoris Maximiliani consilium, quem constituisse ajebat, certis hominibus doctis mandata dare, ut collectis undiq; Germanicis chronicis, quia alius alia annotasset, ex fragmentis illis, Germanicam historiam integram, quantum fieri posset, componerent. Sed vel occupationibus impeditus, vel quia non satis idoneos homines rei tantæ, qui quidem vacui fuissent, reperiebat, inceptum omisit. Quanquam igitur

jure in nostris scriptoribus desiderari multa possunt, tamen faciendum est scilicet, id quod res fert. Non sunt negligenda hæc, quanquam rudia monumenta majorum nostrorum, quæ multas pulcherrimas virtutes nostrorum regum & ducum si non satis illustrant, vivis, ut ita dicam coloribus, adumbrant tamen, & homines prudentes hæc ipsa adumbratio multa monere potest. Itaque fui hortator Cratoni typographo viro optimo, ut recuderet nobis hoc Chronicon abbatis Urspergensis. Nullum enim in hoc genere scriptum hominis Germani & de rebus nostratibus aliud reliquum est locupletius atque utilius. Nemo de rebus Germanicis plura collegit, deinde industriam ejus in temporibus annotandis, in quibus fuit multo cæteris diligentior, admodum probo. Utinam Epitome veterum rerum Persicarum, Græcarum, & Romanarum elegantior esset. Sed tamen quia studium habuit contexendæ propemodum perpetuæ historiæ, cum venisset mihi in mentem judicium avi tui, de serie imperiorum cognoscenda, præcipuè tibi princeps nobilissime dedicandum hoc opus esse censui. Neque enim dubitabam quin ut cæteras Avi tui virtutes, ita etiam diligentiam in inquirenda antiquitate, effingeres atque imitarere, cum quidem scias quantum utilitatis cognitio historiæ, præcipuè principibus afferat. Ad hæc audio te non solùm amare, sed etiam præclare intelligere literas, ac multa non solùm in otio, sed etiam in ipsis negotiis, in castris, inter turbarum atque armorum strepitum, legere solere, ac præcipuè colere illam philosophiæ partem de rebus cœlestibus, dignissimam summis viris. Sperabam igitur te, siquando ut soles, legis historias, libenter etiam hunc scriptorem degustaturum esse. Nemo plura complexus est de Francis & Carolorum posteritate, ex qua vetus familia fuit Palatinorum principum. Nemo plura dixit de Guelfis, à quibus orta est nobilissima Ducū familia, qui nunc Bavariam tenent. Postremò nullis majorum voluptatem afferunt historiæ, quàm qui res memoria dignas gerunt, qui suas etiam laudes in historia legunt. Extat autem tuum beneficiū erga patriam, & universam Germaniam maximum. Tua enim fide, virtute, ac fœlicitate anno millesimo quingentesimo nono defensa est Vienna Austriaca, cum eam Turcorum ingens multitudo cinxisset obsidione, & oppugnaret accerrimè. Siquis expendet quantum terrorem intulerint Turci, quanta trepidatio totius Europæ tunc fuerit, quò barbaries & crudelitas Turcorum progressura fuerit amissa Vienna, intelligit vix ullum Ducem multis seculis melius de patria meritum esse, quàm te. Virtus apud Xenophontem ait ἥδιστον ἀκρόημα esse, audire laudes rerum à nobis præclarè gestarum. Quare cum laudes etiam tuas in hac historia lecturus sis, gratius hoc munus tibi fore confido.

Excipe igitur hunc scriptorem & hæc studia, quorum scientia aliquid ad cæteras tuas laudes ornamenti tibi addit, benignè defendito, quæ præsertim his miserrimis temporibus ab iis qui reipublicæ præsunt omni opoe, mnibus viribus propter publicam utilitatem tuenda sunt. Bene vale Illustrissime Princeps.

(:)

CRATO MYLIUS SELESTADIENSIS PHILIPPO MELANCHTHONI PRAECEPTORI charissimo S. D

Cum beneficio artis typographicæ hac tempestate in lucem prodeant optimi quique authores, nulli verò avidius leguntur, quam Historici, nimirum quod historia est testis temporum, lux veritatis, vita memoriæ, magistra vitæ: & tu Charissime præceptor superioribus Francofurdianis nundinis Chronicum Abbatis Urspergensis, ex singulari amore, quo discipulum complecteris, officinæ meæ novæ dares, dedi operam ut quoniam hoc exemplar anno millesimo quingentesimo decimoquinto excusum, esset in multis locis depravatum, per studiosum quendam Historiarum, virum candidum, recognosceretur, & excusum per me legeretur expeditius. Is, quoniam Urspergensis ὁ ῥαψωδὸς sua collegit ex Josepho, Eusebio, Orosio, Historia Tripartita, Eutropio, Procopio, Beda, Iornande, Historia rerum Geticarum, Vuitichindo, Eginhardo, & plerisque aliis, ordine quicquid in Urspergensi legitur ad exemplaria authorum contulit. Et, Deus bone, quas hic mendas expunxit, restituta in melius lectione? Qui volet gustum facere, tantùm conferat hanc nostram æditionem cum priore in Historia Gothorum, & pro carbonibus (meo saltem judicio) thesaurum habebit.

Græca quæ deerant, adjecit, quæ perperam erant posita, emendavit. Ad hoc institutum bene merendi de lectoribus historiarum non parum juverunt duo vetusta exemplaria scripta, quorum unum communicavit doctissimus & humanissimus vir Johannes Huttichus, Antiquitatis & historiarum studiosissimus, quod ille habet ex Bibliotheca clarissimi Wormatiensis episcopi Johannis Dalbergii: Alterum Caspar Hedio doctor Argent. vir tui amantissimus dedit, quod ex cœnobio Augustinianorum Argen. illi contigit: utrunque exemplar titulum habuit Eusebii, sed erat ipsissimus Urspergensis, nisi quod hic impostor quidam coccycis in morem, suas nænias immiscuit, prodigiosa quadam libidine conspurcans utilem historiam, non aliter, quàm si quis generosum vinum lotio vitiet aut aceto. Nam ubi Urspergensis exemplar Augustæ impressum anno decimo quinto, pollicebatur Alexandri Magni historiam alibi, sed tamen non præstitit. In duobus scriptis exemplaribus habebatur excerptum de vita Alexandri magni, Idem de mirabilibus Alexandri, planè tale, ut nemo sine risu legisset. Meminit enim inter alia anilia testamenti Alexandri per notarium ordinati, his verbis: Statim fecit venire notarium, & ordinavit testamentum, &c. Hic ne quid lectori deesset, ex Raphaele Volaterrano, Epitome Alexandri Magni in vicè posita est. Nihil diffido, quin diligentiã hanc candidi viri, quem nosti, historiarũ admodum studiosi, in recognoscenda hac historiarum Rapsodia sis commendaturus tu quoq;, quæ ornatissimo ac mirè perspicaci viro D. Beato Rhenano gentili meo admodũ probatur: ea ipsa ex adiectis in marginem scholijs & annotatiunculis facilè apparet, quæ ceu indices sunt, & amnes comites, ut ad mare historiarum (si lector velit) venire queat. Nolo hic multa verba profundere, (ut in proverbio est) Opus artificem. Qui hunc nostrum Urspergensem contulerit ad exemplar ante hac excusum, repurgatum à mendis plusquã sexcentis, non poterit non bene præcari recognitori. Et quoniam nostrates Augusti sæpe infamantur de hæresi à monachis scriptoribus, quoties videlicet jura sua tueri conati sunt de investitura Episcoporum, Abbatum, & cæterorum Prælatorum, ac infringere tyrannidem Romani Pontificis tentarunt, antidotum in margine aut præfatiunculam parvam adjectam habet lector, Monachos, tum historiarum scriptores, magno Episcopo Romano addictissimos fuisse. Ea verò quæ pro defensione Cæsarum scripta fuerunt, malitia temporum & hominum suppressa & abolita satis constat.

Hic idem recognitor mihi novo typographo, imò historiarum amatoribus operam suã collocavit, ut, quoniam Chronicum Abbatis Urspergensis, in Friderico secundo, hoc est, anno millesimo CCXXX, desinit: hic historiarum studiosus, ab eo tempore usque ad annum præsentum, ex probatioribus qui habentur scriptoribus, Paraleipomena in arctum cogeret & annecteret, quod fecit sanè non indiligenter & candidè, nescio quàm fœliciter. Certè quicquid hic peccatũ est, non authori imputetur, sed meæ, hoc est, typographi im-

portunitate, qui spacio duorum mensium à bono viro extorsi, quod biennium poposcisset, non tam meũ, quàm emptoris commodum spectans, ne cogerer Urspergensem sine his Paralipomenis extrudere. In quibus si non omnia cohærent, pleraque hiant, ac parum plenè tradita sunt, omissa multa, tamen cordatus lector facile deprehendet in his circumcisis quo spectarit author innominatus, nimirum ut lectione historiarum in dies magis formaretur & juvaretur judiciũ pietatis, libertatis Germaniæ pro qua tanta designarunt Principes fortissimi, magnanimi Cæsares, Fridericus secundus, Conradus, Rudolphus, Heinricus septimus, Ludovicus Bavarus, Sigismundus rex, & post hunc Sigismundus Austriæ dux contra Nicolaum Cusanum Cardinalem, & Resp. quædam (ut taceam de iis qui hodie vivunt, ne adulationis notam mihi quis inurat) qua de re extant libri non contemnendi, & aliquot principum electorum Palatini & Brandenburgensis acres epistolæ & pungentes contra Papam iniqua petentem. Quam indignè verò à Romanensibus tractati illi, nec illi solum prophani (si dijs placet) principes, sed Ecclesiastici quoque, hoc est, Archiepiscopi Rheni, apud quos olim ferè summa rerum patriæ fuit, qui quoties Germaniæ consultum cuperent, malè audierunt & peiora sustinuerunt, ut qui vellent sedem Rom. humiliare (hoc enim exprobrabat papa) & Imperialem evehere: quibus jam olim objiciebatur, quod etiam vera in papam dicere, contra juramentum esset Episcoporum. O servitutem Germanico & principe pectore indignissimam.

Præterea docebunt hæc paraleipomena, ut res posteriorum conciliorum habuerint deploratè: Et tamen Veritas, temporis filia, semper sese non nihil exeruerit. Perpulchra sunt exempla in Constantiensi Concilio, ubi veritas non solùm odium, sed incendium peperit. In Basiliensi Concilio, quale pectus erat in Ludovico Cardinale Arelatensi? ex cuius ore veritas loquebatur, qui minas Principum non timuit, nec terrenæ dignitatis gloriam quæsivit. Qui voluit pauperes etiam presbyteros in concilio audiendos, nec dissimile exemplum in Johanne Segovio theologo piissimo. Et hic habebit lector, nec novum esse, appellare contra papam. Exemplum in Sigismundo Austriæ duce, contra Commendas Romanas. In D. Gregorio, Heymburg dicto, contra Pium secundum papam, qui Germaniã ditiorem exhaurire volebat, & sudorum Germanorum in suas delitias vertere. In Carolo quarto Cæsare liberrimam obiurgationem erga legatum Romani Pontificis & Archiepiscopum Moguntinum, præcipiente sub ea fidelitate qua sibi astringeretur Mogontinus, ut clerum reformaret, tolleretq; abusus in vestibus, calceis, capillis, & toto vitæ habitu. Quod si non fecerit, mandatum esse Imperatorium, ut fructus beneficiorum occuparentur, Fisco Cæsaris præsentandi, & in honestiores usus convertendi.

Præterea bella aliqua regum & principum inter se, Rerumpublicarum cum principibus & episcopis. Hic referuntur brevibus fortia facta Germanorum Imperatorum in Italia. De origine Turcarum & successu, & quod ambitio & discordia ducum Christianorum, victoriam Turcæ sæpenumero tradiderit. De primis Anglicis: de secundis. De Delphino & Armeniacis. De Suitensibus. De sectis Flagellantium. De Bohemiæ sectis. De seditionibus. De Carolo Burgundione, & bello Burgundiaco. De comitiis horum temporum. De successu doctrinæ pietatis, studiorum, & pleraque alia Miscellanea, quæ in præsentiarum enumerare nihil opus est.

Epitome historiæ Scanderbegi, quæ est in duodecim libris, volebat author τῶν παραλειπομένων adiicere: at quia brevitate temporis fieri nequivit, & historiæ Latinæ Scanderbegi exemplar certò expectem à clarissimo doctore Jacobo Spiegelio, qui Carolo Augusto & Ferdinando Cæsari à consiliis est, modò tãtùm primi & secundi libri compendiũ damus.

Jam cum quælibet ætas suos aliquot habuit saniori judicio præditos (ut bonitas Dei nulli tempori alligata est) qui testes essent veritatis, patroni linguarum, & meliorũ disciplinarũ, quiq; effectu misericordiæ tangerentur erga Ecclesiæ Catholicæ res iam multis annis afflictissimas, habebit hic lector quæ cum fructu legat, de Nicolao Clemange, Johãne Vuesselo, Johanne Vuessalia, D. Johanne Keyserspergio concionatore Argentoratensi, suæ ætatis oraculo, incomparabili heroe cognato tuo Johanne Reichlino Pfortzensi, Jacobo Vuimphelingo Selestadino concivi meo, qui pro sua mensura certè non parum adjuvit herbescentia per Germaniam studia: De D. Martino Luthero, D. Erasmo Roterodamo, Johanne OEcolampadio, & alijs absolutissimis viris. Author ita affectibus temperavit, ut tamen veritati non potuerit non ferre testimonium, ut qui, quacunque

ratione fieri posset, optat & ex animo desiderat Christi gloriam, publicam utilitatem, non solùm Germaniæ, sed totius Christiani orbis, cum omni pietate & honestate promota. Et quotquot lecturi sunt quæ modò damus, aut posthac, favente Deo, daturi sumus, ut omnes hi cogitatione communis boni tangantur: ac gratiam horum temporum nullus ad lasciviam transferat, ac Deum qui solus est heros, ac Dominum nostrum Iesum Christum neget. Qui testes fuerunt resurrectionis Christi pro Euangelio his temporibus, qui visi sunt oculis insipientium mori, quorum nomina in cælo scripta, & horum catalogus apud pietatis & historiarum studiosos habetur. Unde horum temporum historia Ecclesiastica possit componi, & magno posteritatis fructu legi: horum omnium hic in præsentiarum ferè nulla fit mentio, idq; non sine causa. Si quid subinde dederit Dominus, ex nostra officina, bona spes me habet, à candido, lectores accepturi sunt candidè. Bene valeto Præceptor charissime, & Cranem tuum, quod facis commendatum habe. Argentorati, Anno Domini M. D. X X X VII. mense Martio.

IVSTVS LIPSIVS IN POLITICORVM SVORVM NOTIS.

INter mediæ ætatis Scriptores (proh dedecus!) non est quem pro mediocri historico laudem: adeò labente Imperio barbaries statim & squallor omnia occuparunt. Lambertum tamen Schaffnaburgensem haud planè contemno in rebus Germanicis: uti nec Rodericum Toletanum in Hispanicis: uterq; bonus, quantum potuit in tali æuo.

CONRADI ABBATIS URSPERGENSIS CHRONICUM.

Præfatio.

DE REGNIS ET REGIBVS ET GESTIS TEMPORVM, MULti ſcripſerunt, varia hæc deſcriptione proſequentes. Nam Moyſes ab Adam uſq; ad Noe, & à Noe uſque ad Abraham, duarum ætatum tempora ſecundum ſucceſſiones generationum in populo Dei deſcribit, nullam uſquam de Regnis aut Regibus faciens mentionem. Tum quia reges fortè non erant, tum quia non de regibus ſcribere intendebat, ſed mirabilia & leges Dei, quæ geſſit in populo ſuo, enarrare ſtudebat. Hujus itaque & aliorum ſacræ hiſtoriæ ſcriptorum tractatus merito præferunt, quia à Deo inſpirati, magnalia Dei mirificè inter homines eloquuntur. Cæterum licet hæc quæ in Lege & Prophetis & Pſalmis ſcripta ſunt, ad corroborandam fidem ſufficere poſſint, multi tamen adjecerunt hæc quæ à ſanctis dicta ſunt, principaliter proſequendo, ex libris etiam Gentilium, de Regnorum & Regum ſucceſſionibus aliqua ſatis eleganter interſerendo. Ex quibus Oroſius & Euſebius & alii quam plures libros Annales ediderunt. Ex quibus præfatus Euſebius collationes temporum facere conatus eſt: ſingulos annos in numeris diſponens, in ſingulis lineis & columnis. A principio diſponens quatuor Principatus, ſcilicet Hebræorum, in quibus non Reges, ſed Patriarchæ extiterunt. In ſecunda columna Regnum & Reges Aſſyriorum per ſingulos annos diſponit. In tertia columna Regnum & Reges Sicyoniorum per ſingulos annos ordinat. In quarta columna, quoniam Ægyptii Reges non habuerunt, ſed quaſi in regno poteſtates illorum, quas illi dynaſtias appellabant, diſponit ſingulos annos in ſingulis lineis uſq; ad centum nonaginta annos, per quos à Thebæis per ſedecim dynaſtias regebantur. His regnis poſtmodum acceſſit in Europa primum regnum Argivorũ, ſecundum Ægyptiorum, tertium Athenienſium. Hæc ideo dictus Euſebius ſic diſponit, ut oſtendat quotus annus cujuslibet regni ſive regis, quotus ſit ad quemlibet annum alterius regni, ſive alterius regis. Verùm quia præfata ſcriptura vitio ſcriptorum omnino eſt corrupta, & multa difficultas, & modica videtur ineſſe utilitas, nos eam omittimus, proſequentes & ponentes tantummodo Reges ſecundum ſucceſſiones ſuas, à principio tantummodo in duobus regnis, ſcilicet Aſſyriorum & Sicyoniorum, quorum utroſque in ſingulis columnis poſt alios ponemus, ſecundum quod ſimul extitiſſe videntur, altrinſecus eos ponendo, contemporaneos quoq; patriarchas, & præfata Ægypti ſive alia regna in circulis aliis ponemus, in eiſdem ſpatiis, ſecundum quod contemporanei fuerunt, ſingulis annos ſuos breviter adſcribendo. Ex quibus prudens lector dinumeret progreſſum regnorum & annorum eorundẽ. De regibus ad reges lineas protrahimus in ſingulis regnis, quouſque ad regnum Romanum in Europa perveniamus. A latere autem ſine protractione linearum ponimus Patriarchas ſive Reges vel Sacerdotes Judæorum, aut etiam alia quædam quæ in libris divinis evidenter deſcripta ſunt, & explanata à multis expoſitoribus.

Scriptura præferenda omnibus.

Oroſius. Euſebius.

Ægyptiorũ dynaſtia poteſtas. 16 ſub Thebæis, vide Euſebiũ.

Corrupta ſcriptura Euſebii.

Cur lineæ & circuli omiſſi in præfatione habes.

Incipit Chronicum.

NARRAT Philo in libro quæſtionum ſuper Geneſim, quòd ex tribus filiis Noë adhuc ipſo vivente, nati ſunt viginti quatuor & tres duces, filii Cham, Nemrot; filii Sem, Jetram: filii Japhet, Sophone: à quibus præfata tria regna proceſſiſſe creduntur. Primum igitur fuit in Oriente regnum Aſſyriorum. In Aſſyria enim prævaluerat dominatus impiæ civitatis. Hujus caput erat illa Babylon, quam ædificavit Nemrot gigas contemptor Dei, principium regni ſui. Cujus terrigenæ civitatis nomen aptiſſimum eſt, id eſt confuſio. In qua civitate rex primus appellatus eſt Belus, pater Nini, regnavitque annis ſexaginta quinque.

Philo.

Reges Aſſyriorum.

I. *Belus, 65.* ANno regni Beli 52. natus eſt Thare pater Abrahæ. Fuit ergo Thare viceſimũ ſeptimum annum agens quando mortuus eſt Belus. Thare verò anno vitæ ſuæ 70. genuit Abraham, anno Nini regis Aſſyriorum 43. qui eſt annus circiter 1228. ante conditam Romam, vel alteram in Occidente Babyloniam, & annus regni Europis ſecundi regis Sicyoniorũ 22.

Ninus

Patriarchæ.

Thare.

Abraham.

Reges Sicyoniorum.

QUadrageſimo quinto anno Beli regis, cœpit regnũm Sicyoniorum, in quo regnavit primus Ægialeus annis 52. & ab ejus nomine dicta eſt terra illa Ægialea, quæ hactenus Peloponeſus nuncupatur. Huic ſuccedit Europs qui regnavit annos quadragintaquinque. I. *Ægialeus.* 52.

Euſebius Europen facit primum.

Europs. 45

Anno nativitatis Abrahæ cœperunt Thebæi Ægyptiis imperare, annis 190. per dynaſtias 16.

Ninus in regno Assyriorum secundus, quandoque primus ponitur: quia cum cæteri fuissent ante eum fraudis ignari, & finibus regnorum suorum contenti, hic dominationis libidine arma foris extulit, cruentam vitam annis quinquaginta bellando egit, donec omnem Asiam, excepta India, sibi subjecit. Novissimè Zoroastem Bactrianorum regem, eundemq; magicæ artis, ut fertur, repertorem, pugna oppressum interfecit. De quo Aristoteles scribit, quòd vicies centum millia versuum ab ipso condita indiciis voluminum illius declarentur. Ejus verò artem multa post secula Democritus ampliavit. Ninus autem post expugnatum à se orbem, ictu sagittæ interiit. Qui cum regnum Assyriorum cæteris potentius fecisset anno regni sui 45. condidit civitatem nominis sui Ninum, quam Hebræi dicunt Niniven, regnavitque annis 52. decem postquam natus est Abraham. Ab hoc tempore usque ad egressum Israel de Ægypto, sunt anni 505.

Zoroastis versus. *Ninive condita.* *Potestates, hoc est principes, potestates, Græci vocant δυνάστας & δυναστῶν vim potentatum*

III. Semiramis. 42.

Semiramis uxor Nini, regnavit post eum in Assyriis annos 42. de qua innumerabilia narrantur. Nam non contenta terminis quos à viro suo tunc solo bellatore acceperat, Æthiopiam bello pressam suo imperio adjecit. Indis bellum intulit, quo præter illam & Alexandrum nullus intravit. Hæc Babyloniam muris coctilibus instauravit, & aggeres propter inundationes aquarum construxit. Hæc privignum suum Trebetam regno expulit, qui per mare & Rhenum & Mosellam classe vectus, Treverim primus construxit, & eam ex nomine suo, ut ajunt Treverenses, appellavit. Unde etiam ad hæc tempora parvum repertum fuit ibi in lapide sculptum hoc Epitaphium:

III. Selchin. 20. Eusebius habet Stelchin.

Selchin tertius rex Sicyoniorum regnavit annis 02. &c. Quo regnante usq; adeò cum illis mitia & læta tempora fuerunt, ut eum defunctum velut Deum colerent, sacrificando & ludos celebrando, quos ei primitùs institutos ferunt.

Babylonia instaurata. *Treveris condita.*

Nini Semiramis quæ tanto conjuge fœlix
Plurima possedit, sed plura prioribus addit,
Non contenta suis, nec totis finibus orbis,
Expulit à patrio privignum Trebeta regno,
Insignem profugus qui nostram condidit urbem
Treveris &c.

Hæc quia execrabilis fuit luxuriæ, dum filium suum Ninum seu Niniam de incestuoso sollicitaret concubitu, ab eo, ut ajunt, interficitur, & hic ei successit in regno. Sub qua & Abraham adolescit in Chaldæa, qui & ipse natione Chaldæus fuit.

IIII. Zameis. 38.

Zameis qui & Ninias filius Nini & Semiramidis quartus, regnavit annis 38.

IIII. Apis. 25.

Apis quartus Sicyoniorum rex, regnavit annis 25. à quo terra illa Apia dicta est, quæ prius Aegialea nuncupata est, nunc verò Peloponesus appellatur.

V. Thelasion. 52.

Thelasion rex Sicyoniorum 5. regnavit annos 52. Hujus anno 16. Abraham anno ætatis suæ 85. ex Agar genuit Ismahelem. Hic est annus 10. repromissionis.

Ismahel.

Repromissio facta Abrahamo.

Cujus 23. anno Abraham cum esset 75. annorum, Domino jubente de Aran egressus, ivit in terram Chanaan. Factaq; est ad eum repromissio Dei: & hic est annus primus repromissionis. Ex quo ad egressum Israel de Ægypto, computantur anni 430. quorum meminit Paulus Apostolus dicens, Hoc autem dico testamentum, &c. Unde sic supputabantur apud Hebræos anni: annus repromissionis talis vel talis, quod tamen non repperi in Scripturis.

V. Arius. 30.

Hujus tempore Abraham cum centenarius esset, genuit Isaac ex Sara libera nonagenaria, & vixit postea annos 75.

VI. Aralius. 40. Eusebius habet Arasius.

Aralius rex Assyriorum sextus, regnavit annis 40.

VII. Xerses 30.

Xerses qui & Baleus, rex Assyriorū 7. regnavit annis 30. Usque ad hæc tempora Thebæi imperabant Ægyptiis, per potestates quas dynastias appellabant, ut supra dictum est. Ex hinc Pharaones per annos 103. qui & pastores dicti sunt, ob hoc, ut conjicitur, quia Jacob & filii ejus ut pastores ingressi sunt in Ægyptum temporibus eorum.

VIII. Armamitres. 38.

Armamitres rex Assyriorum 8. regnavit annos 38. Sub hoc tempore mortuus est Sem post annos quingentos

Isaac. *Fratres Iacob. Esau.*

VI. Aegidius. 24

Ægidius Sicyoniorum rex 6. regnavit annos 34. Sub hoc tempore Isaac anno vitæ suæ 60. genuit de Rebecca geminos, quorum major Esau, qui & Edom dictus est, à quo Idumæa, minor verò Jacob, cognominatus est Israel, à quo Israelitæ.

VII. Turimachus 45.

Turimachus Sicyoniorum rex 7. regnavit annis 45. Sub hoc tempore cœpit regnum Argivorum, ubi primum regnavit Argis Inachus annis 50. Quod regnum duravit ab Inacho usque ad Euristheum primum Mycenarum regem 544. annis.

VIII. Leucippus 53.

Leucippus rex Sicyoniorum octavus, regnavit annis 53.

REGNUM

Assyr. *Aegypt.* *Patr.* *Argiv.* *Sicyon.*

Armamitres Eusebius.

gentos à diluvio, & hunc quidam putant esse Melchisedech, traduntq; Hebræi ab hoc usque ad sacerdotium Aaron, omnes primogenitos fuisse sacerdotes, & Deo victimas immolasse, & hæc esse primogenita quæ vendiderit Esau fratri suo Jacob.

IX. *Belochus 35. Belonus habet Eusebius.*

Belochus rex Assyriorum nonus regnavit annis 35.

Sub Belocho cœpit multiplicari hominum genus.

Hoc tempore cœpit multiplicari genus hominum. Tunc Thessalus filius Græci regnavit in Thessalia, sed à Græco Græcia, à Thessalo Thessalia dicta est. Tunc Ogyges condidit Eleusinam in Attica provincia, quæ antiquitus vocabatur Acta, & alias civitates plurimas. Cuius temporibus apud lacũ Tritonidẽ virgo apparuit, quam Græci Minervã vocaverunt. Hoc tempore Iacob Liam duxit & Rachel in Mesopotamia.

X. *Baleus, 52.*

Baleus Rex Assyriorum 10. regnavit annos 52. His temporibus diluvium in Achaja factũ est sub Ogyge : in Ægypto quoq; diluvium fuit. Isaac annorũ 180. mortuus est. Iacob genuit Ioseph, 10. filiis antea natis. Hic Ioseph cum 16. esset annorum, à fratribus in Ægyptũ venditur: sed dominus terræ à Pharaone constituitur, cum esset 30. annorum, ad quem pater fame cogente cum omni domo sua descendit, ibiq; habitavit.

I. Inachus, 50.

II. Phorochenus, 60.

Ioseph.

III. Apis. 3.

REGES AEGYPTI.

I. Amasis 25.

Hic post 17. dynastiam apud Ægyptum primus Diapolitanorum Amasis regnavit annos 25. Ab hinc ergo præter Patriarchas, & alia regna incidentia, prosequemur quatuor regna cũ regibus suis, scilicet, Assyriorum, Ægyptorum, Argivorum, Sicyoniorum. Tunc Sparta condita est. Tunc Iacob descendit in Ægyptum cũ familia sua.

Sparta condita.

XI. *Altadas 32.*

Altadas Rex Assyriorum 11. regnavit annis 32.

Tunc Iacob cnm esset annorum 147. mortuus est in Ægypto, relinquens Ioseph filiũ suum ducem Ægypti, annorum 57. agentẽ in principatu 27. annos. Ioseph autem corpus patris sui cũ magno honore reduxit in terrã Chanaan.

II. Chebron. 13.

Chebron Rex Ægypti secundus, regnavit annos 13.

III. Amenosis 21.

Amenosis Rex Ægyptiorũ tertius, regnavit annos 21.

Prometheus.

His temporibus dicitur Prometheus fuisse, à quo homines factos esse de luto fingũt Poetæ: quia cũ esset sapiẽs, feritatem

IIII. Argus, 70

REGNVM ARGIVORVM.

De hoc regno scripsit Castor Argivorum Chronographus.

Sub Aegidio cœpit regnũ Argivorũ, in quo primus regnavit Inach⁹ annis 50.

Inachus Græcis leges conscripsit.

Eo quoque tempore Phorochenus sive Phoroneus, Inachi & Niobæ filius, secundus regnavit Argis annis 60. Hic primus leges & judicia Græcis conscripsit. Cujus soror Io in Ægypto regina est facta, & Isis dicta. Et quia latè justeque imperaverat, multaque commoda Ægyptiis fecerat, & literas eis instituerat, divinum post mortem meruit honorem, in tantum, ut si quis diceret eam hominem fuisse, plecteretur capite. Hæc Osiridis regis Ægypti cũ esset uxor, parentibus regis qui omnes fuisse reges dicebantur, sacrificasset, hordei segetem invenit, atque inde spicas marito regi & ejus consiliario Mercurio demonstravit. Unde & eandem Cererem esse quidam volunt. Io verò postea nupta Thelegono, genuit Epaphum.

Io Ægyptiis literas instituit.

IX. *Messapus, 47.*

Messapus rex Sicyoniorũ 9. regnavit annos 47.

Eo tempore Apis terti⁹ regnavit Argis annis 25. quem dicunt esse Serapim. Hic fratrem suũ Aegialeũ præficiens Achajæ, ipse cũ populo ad Ægyptũ navigavit. Ubi cũ mortuus esset, fact⁹ est Serapis maxim⁹ omniũ Aegyptiorũ deus. Quẽ cum sepultũ venerarentur in sarcophago, priusquam ei templum construeretur, ab eo quod sarcophagum dicunt soros, primum dictus est Sorapis, postea mutato, o in e, est Serapis dictus. Constitutum est etiam de eo, ut quisquis eum hominem fuisse dixisset, capitalem subiret sententiam. Et quoniam ferè in omnibus templis ubi colebatur Isis, colebatur & Serapis, erat ibi simulachrum quod digito labiis impresso admonere videretur, ut silentiũ fieret, scilicet, ne quis eos homines fuisse diceret. Apis ergo non Ægyptiorum, sed Argivorum rex fuit, licet apud Ægyptum hęc ei sint instituta. Ab eodẽ tamen Memphis in Ægypto condita est. Asserunt tamen quidam præfatum simulachrum factum fuisse Joseph nostro, eo quod Ægyptios à fame liberavit.

Serapis simulachrũ de quo, vide Eusebium lib. 11. hist. Eccle.

Memphis condita.

X. *Eratus. 46.*

Eratus rex Sicyoniorum 10. regnavit annos 46.

Argivi.

Argus filius Apis succedens patri, quartus regnavit Argis annos 70. à quo Argi dehinc Argivi dicti sunt. Quo regnante, cœpit Græcia uti frugibus, &

tatem & imperitiam hominum ad humanitatem & scientiã transformavit. Cujus frater Athlas magnus fuit astro- | habere segetes, delatis aliunde seminibus. Hic etiam post mortem divinos meruit honores.

Athlas. Mercurius. logus. Qui quoniam cursus syderum in Athlante monte deprehendit, nacta occasione fabula hunc cœlum portare confinxit. Mercurius etiam nepos Athlantis ex filia Maja, multarum artium peritus claruit, & ob hoc post mortem in numerum deorum cessit. Multa quoq; in Græcia his temporibus confinguntur.

XII. *Mamitus. 30.* Mamitus rex Assyriorũ 12. regnavit annos 30.

XIII. *Manchaleus 30.* Manchaleus rex Assyriorum 13. regnavit annos 30.

IIII. *Mesres 12.* Mesres rex Ægypti quartus, regnavit annos 12.

V. *Misphar-mutosis 26.* Mispharmutosis rex Ægypti 5. regnavit annos 26.

XIIII. *Iphereus. 20. Epidaurus condita.* Iphereus rex Assyriorum 14. regnavit annos 20. His temporibus Epidaurus civitas condita est. Hæmon etiam regnavit in Thessalia, à quo dicta est Hæmonia. Xantus quoq; Triopa Lesbum civitatem condidit. Et Moyses in Ægypto nascitur. *Lesbus extructa.* V. *Moyses*

VI. *Tuthemosis. 9.* Tuthemosis rex Ægyptiorum 6. regnavit annis 9.

VII. *Amenopes. 31.* Amenopes rex Ægyptiorum 7. regnavit annis 31.

XV. *Mamilus. 30.* Mamil⁹ rex Assyriorũ, regnavit ãnis 30.

VIII. *Orus 38.* Orus rex Ægyptiorum 8. regnavit annis 38.

XVI. *Sparetus, 40.* Sparetus rex Assyriorum 16. regnavit annis 40.

Plenneus rex Sicyoniorũ 11. regnavit annis 48. XI. *Plenneus, 48.*

His temporibus Joseph anno vitæ suæ 110. principatus vero 80. defunctus est. Exin Hebræorum servitus dura fuit in Ægypto annis 144. Fiunt autem omnes anni quos Hebræi exegerunt in Ægypto, ducenti viginti quinque, qui computantur ab eo tempore, quo Jacob in Ægyptum descendit cum filiis suis.

Orthopolis rex Sicyoniorum duodecimus, regnavit annos sexaginta tres. XIII. *Orthopolis. 63.*

Criassus. 54. Criassus rex Argivorum quintus, regnavit annos 54.

VI. *Phorbas. 35.* Phorbas rex Argivorum sextus, regnavit annos 35.

Marathius rex Sicyoniorum decimus tertius regnavit annis triginta. XIII. *Marathius. 30.*

Hercules eo tempore fertur Anthæum superasse luctæ certamine. *Hercules.*

REGNUM ATHENIENSIUM.

Regnum Atheniensiũ.

διφυὴς δύο φύσεις ἔχοντα. Hesych. TRicesimo quinto anno Moysi, regnum cœpit Atheniensium, ubi primum regnavit Cecrops, qui & Diphyes, annis 50 Diphyes autem dictus est, sive ob longitudinẽ corporis, sive quia cum esset Ægyptius, utranq; linguam sciebat, Ægyptiacam, & Græcã. Hic in Acta, quæ nunc Attica dicitur, Athenas, quã & Diadas vocant, condidit: quam urbem Euboici Orchomenon appellaverunt. Quæ ciuitas, ut vocaretur Athenę, quod certe nomen à Minerva est, quæ Græce Athena dicitur, hanc causam Varro narrat. Cum apparuisset illic repente olivę arbor, & alio loco erupissent aquæ, regem prodigia ista moverunt. Vnde misit ad Apollinem Delphicum super hac re sciscitanda. Qui respondit, quod Neptunum & Minervam significaret, & quod in civium potestate esset, ex cujus duorũ numinũ nomine potius civitas vocaretur. Hoc oraculo Cecrops accepto, cives omnes utriusque sexus consulendos convocavit. Mos enim tunc in eisdem locis erat, ut etiã fœminæ publicis cõsultationib⁹ interessent. Consulta igitur multitudine. mares pro Neptuno, fœminæ pro Minerva tulere sententias. Sed quia una plus inventa est fœminarum, Minerva vicit. Tunc Neptunus iratus, marinis fluctibus exæstuantibus, terras Atheniensiũ populatus est, quoniam spargere latius quaslibet aquas, dæmonibus difficile non est. Cujus ut iracundia placaretur, triplici supplicio ab Atheniensibus affectę sunt mulieres: Vt nulla ulterius ferrent suffragia: Vt nullus nascentium acciperet nomen maternum: Vt ne quis eas Athenas vocaret. Ita illa civitas mater & nutrix liberalium doctrinarum, & tot tantorumque Philosophorum, qua nihil habuit Graecia clarius atque nobilius, ludificantibus dæmonibus de lite deorum suorum maris & fœminæ, & de victoria per fœminas, fœminæ, id est, Minervæ nomen Athenas accepit. Vnde & Cecrops Atticos Athenienses appellavit, & ab eo regio Cecropia vocata est. Iste bovem immolans, primus Iovem invocavit, eumque in sacrificio adorari pręcepit. A quo usque ad primam Olympiadem numerantur reges 17. Principes verò quos mors tantum finiebat, 12. sub quibus apud Gręcos multa miranda narrantur. Tunc enim primum Curetes & Corybantes, qui Gnosum condiderunt, modulatã & consonam in armis saltationem invenerunt. Tunc etiam fuisse in Thessalia diluvium sub Deucalione describitur. Tunc etiam Phaëtontis fabulosum incendium. Tunc templũ Apollini Delphis construitur, & multa hujusmodi. A Cecrope verò usque ad Trojæ captivitatem computantur anni 375.

διφυὴς dictus Cecrops, quia connubii rationem excogitavit. Athenis condita. Causa nominis Athenæ. Saltatio in armis. Delphicum templum construitur.

XVII. *Ascades 40* Ascades rex Assyriorum 17. regnavit | Cecrops rex primus Athenien. regnavit

Assyr. | *Aeg.* | *Athen.* | *Arg.* | *Sicy.*

Acenceres rex Ægyptiorum 9. regnavit annis 12.

Tunc Deucalion regnare cœpit apud eos qui circa Parnasum morabantur. *Deucalion.*

Achoris rex Ægyptiorum decimus, regnavit annos 8.

Chencres rex Ægypti 11. regnavit annis 16.

Acherres Ægyptiorum rex duodecimus, regnavit annis 8.

Moyses anno repromissionis quadringentesimo 30. populum Israhel jubente Deo, in signis & virtutibus eduxit de Ægypto, cum esset annorum 80. eisque in heremo per annos 40. legem exponit. Ab hoc loco usque ad Salomonem & ædificationem templi, numerantur anni 480. Ad captivitatem verò Trojæ, 329. Tunc primus pontifex Hebræorum Aaron constituitur. *Eductio populi Israel. Aaron primus Pontifex.*

IX. *Acenceres 12.* — X. *Achoris. 8.* — XI. *Chencres 16.* — XII. *Acherres. 8.*

I. *Cecrops 50.*

VII. *Troyphas. 46.* — VIII. *Crotopus 21.*

regnavit annos 50.

Troyphas rex Argivorum 7. regnavit annos 46.

Marathus rex Sicyoniorum 14. regnavit annos 20. XIV. *Marathus 20.*

Tunc cœpit esse quadragesimus annus Moysi, 394. anno repromissionis. Qui occiso Ægyptio fugit in terram Madian. Diluvium sub Deucalione in Thessalia fuit.

Echireus rex Sicyoniorum 15. regnavit annis 55. XV. *Echireus. 55.*

Grothopus rex Argivorum 8. regnavit annis 21.

Cherres Ægyptiorum rex 13. regnavit annis. 15.

Armeus Ægyptiorum rex 14. regnavit annis 5.

Remesses qui & Ægyptus, à quo Ægyptus, quæ prius Aeria dicebatur nomen accepit, 15. regnavit annis 68.

Huic erat frater Danaus, qui habuit quinquaginta filias: Ægyptus verò habuit totidẽ filios, quos Danaus simulatis nuptiis, per filias suas una nocte omnes occidit, excepto Lynceo, qui postea eundẽ Danaũ Argis regnavit, qui miseratione suæ sponsæ effugit. Ipse verò Danaus pulso fratre Ægypto regnavit, sed pulsus & ipse postea Argos se contulit, ubi à Steleno benignè susceptus, & ipsũ postea expulit, & in loco ejus regnavit. *50. filii. 50 filiæ.*

Amyntes rex Assyriorum 18. regnavit annos 45. XVIII. *Amyntes. 45*

Moyses cum esset annorum 120. anno principatus sui 40. defunctus est, ad cujus obitum à fabrica mundi computantur anni 1730. secundũ 70. interpretationẽ: juxta Hebraicã verò veritatẽ duo millia, nonaginta tres.

Josue, qui & Jesus Nave, minister & successor Moysi, introduxit populum in terram promissionis, & divisit eis terrã, & rexit populum annis 27.

Belothus rex Assyriorum 19. regnavit annis 25. XIX. *Belothus. 25*

Hujus filia Actosa, quæ & Semiramis regnavit cum patre annis 8.

Hoc tempore Jupiter mixtus est Europæ filiæ Phœnicis, quam rapuerunt Cretenses navi, cui fuit insigne Taurus, quam postea Asterius, quem alii Xantum dicunt, rex Cretensium accipiens uxorem, procreavit ex ea Rhadamantũ, Sarpedonẽ & Minoẽ quos magis ex eadem fœmina filios Jovis fuisse vulgatum est. Tunc etiam Cadmus regnavit Thebis

XIII. *Cherres 15.* — XIIII. *Armeus 5.* — XV. *Remesses 68.*

II. *Granaus 9.* — III. *Amphitrion. 9.* — IIII. *Erichtonius. 50.*

IX. *Stelenus. 11.* — X. *Danaus 50.*

Josue.

Granaus rex Atheniensium 2. regnavit annis. 9.

Amphitrion rex Atheniensium 3. regnavit annis 9.

Erichthonius Atheniensium rex quartus, regnavit annis 50.

Hic in Græcia primum junxit currum. Ipse quippe in templo Vulcani & Minervæ, quod ambo unum habebant, inventus est puer à dracone involutus, quod significavit eũ magnum futurum. Et cum parentes ejus essent ignoti, propter cõmune templũ dictus est Vulcani & Minervæ filius. Et quia à dracone involutus erat, draconeis pedibus fingitur natus, & ob hoc junxisse currum. *Inventor currus.*

Stelenus rex Argivorum nonus, regnavit annis 11.

Danaus, à quo & Danai, rex Argivorum 10. expulso Steleno, regnavit annis 50. minoresq; ejus perseveraverunt usq; ad Euristheum filiũ Steleni, nepotẽ Persei, post quem Pelopidæ imperium susceperũt, primo ex ipsis regnante Atreo. Eodẽ tempore Dardanus Dardaniã condidit, templum Delphis à Flegeo incensum est. Hoc etiã tempore Busyris in Ægypto fuit filius Neptuni & Libyæ filiæ Epaphi. Qui dum apud loca Nilo vicina tyrannidem exerceret, transeuntes hospites crudeli scelere posita arã interfecit. Post hæc, id est, ab egressu filiorũ Israel ab Ægypto usq; ad mortẽ Josue, sacra sunt instituta falsis diis, à reb⁹ quę memoriã diluvii quod fuerat sub Deucalione, vitęq; ærũnosæ, modo ad alta, modo ad plana migrantiũ revocarunt. *Templum Delphis incensum à Flegeo.*

Chotax Sicyoniorũ rex 16. regnavit annis 30. XVI. *Chorax. 30.*

Corinthus. Bithynia, Tarsus, & Paphus condita.

bis, ex cujus filia Semele natus est Dionysius, qui & Liber pater & Bacchus dictus est. Postea Cadmus & Phœnix profecti de Thebis in Syriam, apud Tyrum & Sydonem regnaverunt. Linus & Zetus & Amphion hoc tempore in Musica arte claruerunt. Ea quoque quæ de Danae, ex qua Perseus natus est, dicta sunt, hoc tempore gesta sunt. Ephira quæ nunc Corinthus dicitur, à Sysipho condita est, & Bithynia à Phœnice, Tarsus quoque & Paphus conditæ sunt.

Cadmus. Semele. Bacchus. Linus, Zetus, Amphion, musici.

Assy.	*Aegy.*	*Ath.*	*Judic.*	*Arg.*	*Sicy.*
	XVI. *Menophis 40.*	V *Pandion 40.*	*Gothoniel. Phinees. Aioth.*	XI. *Lynceus. 41.*	XVII. *Epopeus. 35.*

XX. *Bellepares 3.*

Menophis rex Ægyptiorum 16. regnavit annis 40.

Bellepares rex Assyriorum 20. regnavit annis 30.

Inventor vini.

Hoc tempore Dionysius qui & liber pater, vitem dicitur ostendisse hospiti suo in Attica terra. Hic etiã subactam Indiam sanguine madefecit, cædibus opplevit, libidinibus polluit gentem, utiq; nulli unquam hominum obnoxiam, vernacula tantum quiete contentam. Habebat aũt multas in exercitu suo fœminas, quæ Bacchæ appellatæ sunt, non tam virtute fortes aut nobiles, quam furore. His etiam temporibus Hercules cognomento Desinaus in Phœnice clarus habetur, sed non ille, cujus ingẽtia & innumerabilia facta narrantur, & quem Greci suis literis produnt se ipsum incendisse. Secretiori quippe historia, (ut sanctus Augustinus ait) plures fuisse, qui Hercules, & Liberi patres, & Apollines dicti sunt.

Baccha. Hercules Desinaus.

Eo quoque tempore Minos regnavit in Creta, & Celeus in Eleusina. Arcas etiam Jovis Calistonis filius Pelasgis in deditionem receptis, regionem eorum Arcadiã nuncupavit.

Epopeus Sicyoniorum rex 17. regnavit annis 35.

Pandion rex Atheniensium 5. regnavit annis 40. Hujus filiæ fuerunt Progne & Philomena.

Mortuus est Josue cum esset annorum centum & decem. Post cujus mortem cum peccassent filii Israel coram Domino, tradidit eos Dominus in manus alienigenarũ annos 8. deinde clamantibus ad Dominũ, dedit ducem Gothoniel, qui primus judex rexit populum annis 40. quibus annumerantur illi octo afflictionis Hebræorum.

Eo tempore Phinees suscepit sacerdotium.

Lynceus Argivorum rex 11. regnavit annis 41.

Post mortem Gothoniel iterum peccaverunt Hebræi Domino, ipsoque dimittente, afflixerunt eos Allophili annis 18. qui tamen annumerantur annis Ajoth.

Ajoth ex tribu Ephraim, secundus judex Hebræorum, judicavit eos annos 80. Hic utraque manu pro dextra utebatur.

His temporibus cœpit regnum esse in Italia. Quod translatum Romam, per diversas potestates excrevit in Monarchiam Romanorum, quæ hactenus durat, sicut sequens ratio declarabit.

DE REGIBUS ITALIÆ ET ROMAN.

I. *Ianus.*

PRimus in Italia, ut quibusdam placet, regnavit Janus.

II. *Saturnus.*

Deinde Saturnus Jovem filium suum è Græcia fugiens, in civitate, quæ ex ejus nomine Saturnia dicta est, latuit. Cujus civitatis ruinæ hactenus cernuntur in finibus Tusciæ, haud procul ab urbe. Hic Saturnus qui in Italia latuit, ab ejus latebra eadem Italia Latiũ appellata est. Ipse n. adhuc rudes populos domos ædificare, terras colere, plantare vineas, docuit, atque humanis moribus vivere: cum antea semiferæ glandium tantũmodo alimentis vitam sustentarent, & aut in speluncis, aut frondibus, virgultisq; contextis casulis habitarent. Ipse etiam eis nummos æreos primus instituit. Pro quibus meritis ab indocili rustica multitudine Deus appellatus est.

Vnde Latiũ. Nummi arei primum inventi.

III. *Picus.*

Post hæc Picus filius ejus, qui fabulose in avem sui nominis dicitur esse mutatus.

IIII. *Faunus.*

Post hæc filius ejus, Faunus pater Latini: cujus Latini mater Carmentis Nicostrata creditur latinas literas repperisse, regnante eodem Latino, qui latinam linguã correxit, & latinos de suo nomine appellavit. Troja à Græcis capta est anno 101. Romani regni, ante primam quoque olympiadẽ annis 406. ante Romam vero conditam annis 404. Capta autem Troja Aneas Veneris & Anchisæ filius ad Italiam venit: & anno tertio post Trojæ excidium cum Turno Dauni Tuscorum regis filio dimicans, eum interemit: ejusque sponsam Laviniam supradicti Latini regis filiam in conjugiũ accepit, de cujus etiam nomine Lavinium oppidum quod struxerat appellavit. Anno ab Imperio Nini, 870. raptam fuisse Helenam: conjurationemque factam adversus Trojam ferunt. Hinc decennalis obsidio, famosumque sequitur Trojæ excidium.

Nicostrata latinas literas repperit. Latinus correxit. Troia capta. Aeneas in Italiam venit. Lavinium extructum. Helena rapta.

V. *Aeneas.*

Hinc Romanorum gens duxit originem ab Ænea profugo, & ut ipse Virgilius adulatur (viro forti) ab aliis vero traditur, patriæ proditore ac necromantico, ut pote qui etiam uxorem suam Diis suis immolaverit. Regnavit autem Æneas tribus annis apud Latinos.

Romanæ gẽtis origo à proditore. Aeneas patria proditor.

VI. *Ascanius.*

Quo vita decedente secundum quosdam per fulminis ictum, regnum accepit Ascanius, qui &

Julus ejusdem Æneæ filius, quem apud Trojam ex Creusa conjuge sua, filia Priami regis, ge-
nuerat, & secum in Italiam veniens adduxerat. Qui Ascanius derelicto novercæ suæ regno Albam *Alba longa*
longam condidit, & Deos penates sui patris Æneæ ex Lavinio in eandem Albam transtulit, sed simu- *condita.*
lacra eadem Lavinium sponte redierunt. Rursum traducta in eandem Albam longam iterum repeti-
vere antiquiora delubra. Ascanius genuit Iulum filium, à quo omnis familia Iuliorum orta est. *Familia Iuli*
Cum autem triginta & octo annis regnasset Ascanius, moriens Sylvium posthumum fratrem *orum.*
suum, filium Laviniæ novercæ suæ & Æneæ partis sui, queipse Ascanius summa pietate educaverat,
regni reliquit hærede, pro eo quod Iulus filius suus adhuc parvulus ad regnandũ non esset idoneus. VII.
Sylvius igitur Posthumus regnavit annos 29. Qui Posthumus inde dictus est: quia post mortem *Sylvius.* VIII.
vel humationem patris est natus. Sylvius vero, quia ruri fuerat educatus, A quo eodem Sylvio om- *Aeneas Syl.*
nes reges Albanorum Sylvii vocati sunt. IX.

David. Post quem regnavit Æneas Sylvius annos 31. Denide Latinus Sylvius regnavit annos 50. quo etiam *Latinus Syl.*
tempore apud Hebræos David regnavit. Post cujus obitum Alba Sylvius Albam suscepit annis 39. X. *Alba Syl.*
Post hæc Ægyptus Sylvius sive Atys ejus filius annos 24. XI.
Deinde Capis Sylvius, scilicet superioris filius, regnũ annis 28. qui Capuã in Campania condidit. *Aegyptus*
Capua condita. Item Carpentus Sylvius Capis filius annis 13. *Syl.*
Postquem Tyberinus Carpenti filius annos 8. Ab hujus nomine Tyberinus fluvius sic dictus est, XII.
qui antea Albula vocabatur, quia idem Tyberinus in eundẽ fluvium decidens, extinctus est. Successit *Capis Syl.* XIII.
huic Agrippa Sylvius, & regnavit annos 40. cujus temporib⁹ Homerus fuisse in Grecia perhibetur. *Carpentus*
Homerus. Dein Aremulus Sylvius Agrippæ superioris regis filius regnavit annis 19. Iste præsidium Albano- *Syl.*
rum inter montes, ubi nunc Roma est, posuit: qui ob impietatem fulmine ictus interiit. XIIII.
Post hunc regnavit Aventinus Sylvius annos 37. qui fuit Aremuli superioris regis filius, quiq; in eo *Tyberinus*
monte qui nunc pars urbis est, mortuus ac sepultus, æternum vocabulum loco dedit. *Syl.* XV.

Fidon Argivus mensuras & pondera repperit. Successor ejus extitit Procas Sylvius, ejusdem Aventini filius, qui regnavit annos 23. Quo regnan- *Agrippa*
te Fidon Argivus, mensuram & pondus repperit, cum apud Hebræos Ozias sive Azarias in Iudæa & *Syl.*
Hierusalem regnaret. Et dum Procas obisset, testamentum suum duobus filiis suis Amulio & Nu- XVI.
mitori reliquit, ut unus pecuniam protinus, alter regnum susciperet. Amulius verò fratri suo Numi- *Aremulus*
tori electionem dedit, ut quod desideraret, acciperet Numitor autem pecuniam accepit: Amulius *Syl.* XVII.
verò regnum obtinuit. In quo regnavit annos 44. & dum regnaret, Deos consuluit. Responsumq; *Aventinus*
est ei, quia ab stirpe fratris sui occidendus esset. Unde mox eundem fratrem suum de regno expulit. *Sylvius.*
Numitor autem abiens in agro suo vixit. Erant autem ei duo liberi Sergestus & Rhea, quæ & Ilia di- XVIII.
cta est. Metuens vero rex Amulius responsum, Sergestum ad venationem secum duxit, & eum in *Procas Syl.*
sylva occidit. Rheam verò quæ & Ilia, adimendi partus gratia ad virginem vestalem elegit. Quæ *Ozias.* XIX.
Ilia vestalis. cum 7. patrui sui anno geminos edidisset infantes, juxta legem in terram viva defossa est. Verũ par- *Amulius*
vulos prope ripã Tyberis expositos, Faustulus regii pastor armenti ad Acciã Laurentiã uxorẽ suam *Syl.*
detulit, quæ ob pulchritudinẽ & rapacitatẽ corporis sui quæstuosi, Lupa à vicinis appellabatur. Un-
de & ad nostrã usq; memoriã meretrices ob eandẽ causã lupæ, cellulæ earũ lupanaria dicuntur. Pro- *Unde lupa*
pter quod & ipsi gemini fratres, id est Romulus & Remus à lupa nutriti dicuntur. Qui iidem pueri *meretrices.*
cum adolevissent collecta pastorum manu, interfecto apud Albam Amulio, avum suum Numito- XX.
Romanum imperium ex minimo initio. rem in regnũ restituunt. Romanũ igitur imperiũ quo neq; ab exordio ullum ferè minus, neq; incre- *Numitor.*
mentis toto orbe amplius humana potest memoria recordari, à Romulo exordiũ habet, q Rheæ Syl-
viæ vestalis virginis, ut præmissũ est, filius, & quantũ putatur cũ Remo fratre uno partu est editus. *Romulus.*
Is cum inter pastores latrocinaretur, natus circiter 18. annos, urbẽ exiguã in Palatino monte consti-
tuit, 10. Kal. Mai. Olympiadis sextę, anno 419. post Troję excidiũ, sive ut placet Orosio 404.

Eo tempore in Judæa & Hierusalem regnavit Achaz, ad quem Isaias virginem parituram prophe- *Achaz.*
tavit, condita ergo civitate, quam ex nomine suo Romam vocavit, à qua & Romanis nomen in-
ditũ est, & condito mox templo, quod Asylum appellavit, pollicitus est cunctis ad eum confugien- *Roma condita.*
tibus, impunitatem totius commissi sui. Quam ob causam multitudinem finitimarum gentium,
qui aliquam apud cives suos offensam contraxerant, ad se confugientem in civitatem recepit,
unde & Asylum dixit, quod interpretatur domus refugii. Latinos denique Tuscosque pastores, &
transmarinos Fryges, qui sub Ænea, Arcades qui sub Evandro duce confluxerant, & cum his, ut
Salustius ait, Aborigenes, quasi ex diversis elementis in unum congregans corpus, populum Roma-
num effecit. Centumque ex senioribus elegit, quorum consilio omnia ageret, quos propter sene-
ctutem patres, ob similitudinem curæ, curios sive curules nominavit. Mille etiam pugnatores *Patres.*
elegit, quos ab eodem numero Millenarios vel milites appellavit. Tum cum uxores ipse & *Curules.*
populus suus non haberet, invitavit ad spectaculum ludorum vicinas urbi Romæ nationes, *Milites.*
atque earum virgines rapuit, anno ab urbe condita quarto. Tunc Virginum pulcherrima cun-
ctorum acclamatione rapientium Talasso duci Romuli decernitur. Unde in nuptiarum solennita- *Talassio*
tibus Talasso vulgus clamitat, quod scilicet talis nupta sit, quæ Talassum habere mereatur. Com- *carmen nu-*
motis bellis propter raptarum injuriam Centinenses vicit. Vicit etiam Antemnates, Crustumios, *ptiale.*

ita dictum à voce, quemadmodum Græci voce Hymen utuntur. Quare nemo Romanus absq; prænomine. Quiris lingua Sabynorum hasta. Alii à Græco κύριον Quirinum dicunt. Romulus ictu fulminis perit.

Sabinos, Fidenates, Vejentes, hæc omnia oppida urbem cingunt. Tunc etiam Tarpeja virgo Sabinorum clypeis obruta est, in quo etiam monte Capitolium postea constructum est. Pepigere tamen Romani cum Sabinis, quorũ filias rapuerunt, amicitias, adeo ut Sabinorum rex Titus Tatius senex pariter cum Romulo regnaret. Quem Romulus mox ut in societatem regni assumpsit, occidit. Sabini verò & Romani unus populus efficiuntur. Tandem ad firmandam coniunctionem & amicitiam inter se, Romani nomina Sabinorum suis præponebant nominibus, & invicem Sabini Romanorum, & ex illo consuetudo obtinuit, ut nemo Romanus sit absque prænomine. Propter hanc etiam societatem, cum Sabinorum more Romulus hastam longam ferret, quæ eorum lingua curis vel quiris appellatur, Quirinus est dictus. Romani verò sive à curibus, id est hastis longis, sive à Quirino Quirites nominari cœperunt. *Quirites.* Remus denique à Fabio duce Romuli fratris sui ejusdem ut fertur voluntate rastro pastorali extinctus est. *Remus occiditur.* Causa autem interitus ejus hæc fuit, quod ad tutelam novæ urbis vallum transisse increpaverat, ejusque angustias solarii transilierat. Cum Vejentibus prælium adhuc parvo nomine magnis viribus agitatum, Ceninensiũ captum ac dirutum oppidũ. Assumtis semel armis nunquam quies, quippe quibus egestas turpis atq; obscœna fames domi timerentur, si unquam paci acquievissent. Romulus verò cum 7. Kal. Augustas abierat apud paludem Capreæ, ibique fulmine ictus nusquam comparuisset, anno regni sui tricesimo nono ad Deos transisse creditus, Quirini nomine consecratus est.

II. *Numa.*

Post hunc Numa Pompilius rex creatus est. Quo regnante Clacus Chius primus ferri gemini, vel divisi inter se glutinum excogitavit. Hic Numa Ezechiã apud Hebræos regnante Romanis qui ex consuetudine præliorum quasi latrones & semibarbari vivebant, cultum Deorum & morem sacrificii & leges instituit, & infinita Templa construxit.

III. *Tullius.*

Huic successit Tullius Hostilius, qui primus Romanorum purpura & fascibus usus est. Hic etiam urbem ampliavit, adjecto Celio monte, & cum 32. annis regnasset, fulmine ictus cum domo sua arsit. Hujus temporibus Bizantium civitas condita, quæ postea Constantinopolis est appellata. *Constantinopolis condita.*

IIII. *Ancus.*

Huic successit Ancus, qui Aventinum montem civitati adjecit, & Janiculum & Ostiam civitatem supra mare 16. miliario ab urbe Roma condidit. *Roma murata.*

V. *Triscus.*

Post hunc Priscus Tarquinius regnavit. Hic numerum Senatorum duplicavit, Circum Romæ ædificavit, ludos Romanos instituit, Romam muravit, capitolium ædificavit vel inchoavit. Sub eodem Massilia condita est, & Hierusalem à Nabuchodonosor rege subversa est. *Massilia condita. Hierusalem subversa.*

VI. *Servius Tullius. Census primitus ordinatus.*

Post illum Servius Tullius. Huic in Tarquinii Prisci regia dormienti, caput ardere visum est. Quod prodigium cum Tanaquil uxor ejusdem Tarquinii vidisset, eum inter proprios liberos educavit. Pro qua re ad regnum pervenit. Hic fossas circa muros duxit, hic omnium primus censum ordinavit, qui adhuc per orbem terrarum incognitus erat. Sub eodem Claudia. s. virgo vestalis pro crimine stupri accusata est. At se purgare dedignans humaniter vadum Tyberis adiit, navim ascendit, ligavit que proram zona & ait, Si virgo sum, sequere me. Moxque secuta navis, ingressaq; Romam est. *Claudia Vestalis.*

VII. *Tarquinius. Excogitata vincula & carceres.*

Lucius de hinc Tarquinius Superbus septimus rex atque ultimus invasit imperium. Quo tempore ad relaxationem Cyri regis Persarum reversi sunt Hierosolymam Judæi 42. millia quadringenti. Iste Tarquinius primus excogitavit vincula, taureas, fustes, lathomias, carceres, compedes, catenas, exilia, metalla. Templum Jovi in Capitolio ædificavit. Postea Ardeam oppugnans in 18. miliario ab urbe Roma positam civitatem, imperium perdidit. Nam cum filius ejus Sextus Tarquinius nocte quadam armatus, nobilissimam & castissimam Lucretiam, Lucretii Tricipitini filiam, Collatini Tarquinii uxorem per vim stuprasset, eadem Lucretia de illata sibi injuria maritum patremque & Brutum avunculum suum, cæterosq; amicos è castris ascivit, vimq; quam oppressa pertulerat, flens ac pudibunda conquesta est. Consolantibus illis eã & dicentibus, non nocere ad corruptionem pudicitiæ illatam violentiam, non enim animum honestum, sed corpus fuisse corruptũ: nulla ait impudica exin Lucretiæ se defendat exemplo. Tum ferrum quod veste celabat subito visceribus immersit. Propter quã causam Lucretius parens ejus, & Brutus avunculus ejus, populũ concitaverunt, & Tarquinio Imperium ademerunt. Mox exercitus, qui civitatem Ardeam cum ipso rege oppugabat, reliquit eam, venitsq; ad urben Romam, rex portis clausis exclusus est. Cumq; imperasset Tarquinius 35. annis, cum uxore & filiis suis fugit. Ita Romæ regnatũ est per 7. reges annis 243. cũ adhuc Roma ubi plurimum possedit, vixusq; ad quintum decimum miliarium possideret.

Iudith. Pythagoras.

Sub eodem Tarquinio castissima Iudith Holofernem peremit. His etiã temporibus Pythagoras Philosophus claruit, qui Samo oriundus, Crotone deguit, novissimè Metapontũ adiit, ibiq; sepultus est. Sicque finitum est regium nomen in isto. Deniq; expulsis regibus, vel quod adhuc majus est, abjurato etiam regio nomine, Romani pro regibus Consules creaverunt, scilicet binos fecerunt in annum unum. Binos quidem consules pro uno rege, hac de causa, ut si alter male vellet contra rempublicam, alter eum coerceret: in annum tantum unum ideo, ne per diuturnita-

Romani pro regibus Consules creant.

turritatem potestatis insolescerent, sed civiles semper essent qui se post annum privandos praescirent.

Regibus igitur expulsis, fuerunt primo anno consules Lucius Junius Brutus avunculus Lucretiae praefatae, qui maxime egerat, ut Tarquinius Superbus pelleretur, & Tarquinius Collatinus maritus ejusdem Lucretiae: sed Tarquinio Collatino dignitas consularis mox ablata est. Placuit enim omni Romano populo, ne quisquam in urbe remaneret, qui Tarquinius vocaretur, & hoc propter insatiabile odium, quod habuerunt in Superbum Tarquinium. Quo Tarquinio Collatino privato & expulso, Lucius Valerius Publicola in ipsius loco factus est consul. Brutus vero consul, & Aruns filius Tarquinii Superbi in bello quod idem Tarquinius commovit contra Romanos dimicans, uti in regnum restitueretur, invicem se occiderunt. Quem Brutum Romanae matronae defensorem pudicitiae suae per annum quasi communem patrem luxerunt. *Brutus. Lucius.*

Secundo quoque anno iterum Tarquinius ut reciperetur in regnum, bellum Romanis intulit, adjutus à Porsenna rege Tusciae, tribusq; annis continuis trepidam urbem terruit, conclusit, obsedit. Tunc Mucius Scevola Romanus senator exiit ad feriendum Porsennam regem: & descendens in castra ejusdem regis subregulum, ejus stipendia dividentem habitu purpurato indutum, occidit, regem eum arbitratus. Captusque illico locutus est cur venisset. Denique dexteram quae erraverat igni qui in Ara erat, urendam supposuit. Tunc hostes, tum ejus audacia in hostem, tum ejus constantia ad vindicandum in seipsum, multum deterriti sunt. Quid nisi Mucius fecisset, vel nisi virgo Chloelia, quae obses fuerat Porsennae regi data ruptis vinculis vigiles fefellerit, & conscenso equo per Tyberim mirabili transnatatu, & virili audacia Romam redierit, & cives audacia permovisset Romani compulsi forent aut perpeti captivitatem hoste insistente superati, aut servituti recepto rege subjecti. Unde & eidem Chloeliae quod equestre fecerat equestris statua ex rogatu regis Porsennae decreto & consulto senatus data est.

Quinto anno post reges exactos Lucius Valerius ille Bruti collega, & quater consul fataliter mortuus est adeo pauper, ut collectis à populo nummis, sumptum vix habuerit sepulturae. Quem matronae Romanae secutae, Brutum per annum luxerunt. *Valerius Consul pauper moritur.*

Nono anno post reges exactos, nova Romae dignitas creata est, quae Dictatura appellatur, major quàm consulatus, & magister equitum, qui Dictatori obsequeretur. Et primus Dictator Romae fuit Marcus Valerius: primus magister equitum, Spurius Cassius. Octavo decimo anno postquam reges exacti sunt, trecenti sex Fabii viri clarissimi, Romani status lumina à Vejentibus Romanorum hostibus per insidias circumventi, ad Cremeram fluvium omnes trucidati sunt, uno tantùm ad renunciandum cladem reservato, qui propter puerilem aetatem duci non poterat ad pugnam.

Eodem tempore Pompilia virgo vestalis ob crimen stupri viva defossa est.

Anno post conditam urbem ducentesimo sexagesimo secundo, Æqui Volscique Minutiū Romanū consulē praelio superatum & fugatum, in Algido monte, qui ab urbe 12. ferme miliaria abest, fame ferroq; cinxerunt. Actumq; infoeliciter foret, nisi Quintius Cincinnatus praecipuus ille dictator artatam obsidionem oppresso hoste solvisset. Qui repertus in rure quatuor jugerum possidens, manibus suis colebat. Is cum in opere & arans esset inventus, sudore deterso, ab aratro accersitus ad fasces, togam praetextatam accepit. Mox sumpto honore, instructoque exercitu, caesis hostibus victor effectus, liberavit consulem & exercitum, jugumque boum equis imposuit, victoriamq; quasi stivam tenens, subjugatos hostes prae se primus egit.

Anno ab urbe condita 355. Vejentani rebellarunt. Contra quos Furius Camillus dictator missus, primum eos acie vicit. Mox & civitatem eorum obsidens diu, clam tandem cuniculis cepit. Inventamq; ibi statuam Junonis monetae, jussit Romam transferri. Tunc unus è militibus per jocum interrogavit simulachrum, an vellet ire Romam? Respondit: Volo. Sequitur de hinc irruptio Gallorum Senonum in urbem, & ejusdem urbis incendium duce Brenno cum exercitu copioso nimis & robusto. Hos irruentes Fabius consul cū exercitu excepit, nec tamen obstitit, imò hostilis ille impetus Romanos quasi aridam segetem succidit, stravit, & transivit. Testatur hanc cladē fluvius Allia, sicut Cremera Fabiorum. Non enim facile aliquis similē ruinā Romanae militiae recenseret, & si Roma insuper incensa non foret. Patentem igitur urbem Galli Senones penetrant, trucidant omnes, perimunt in suis sedibus senatores, eosq; incendio domorū concrematos lapsu culminum suorum sepeliunt universos. Reliquam autem juventutem, quam constat vix mille hominū tunc fuisse, in arce Capitolini montis latitantem obsidione concludunt. Ibiq; infoelices reliquias fame, peste, desperatione & formidine terunt. Captumq; ilico capitolium fuisset, nisi clamore anseris excitatus Manlius restitisset. Qui dum diu eos obsiderent, & jam Romani fame laborarent, fragmentis panum pro lapidibus Gallos jecerunt. Quamobrem accepto auro mille librarum, ne capitolium obsiderent, recesserunt. Sed secutus eos Camillus ita cecidit, ut & aurum quod eisdem datum fuerat, & omnia quae ceperant militaria signa revocaret. Ita victor urbem ingressus, appellatus est secundus Romulus, quasi & ipse patriae conditor. Circa haec tempora Hester historia putatur scripta, Plato quoq; philosophus his fuisse temporibus perhibetur. *Iuno moneta Saturnia, Sororia &c. Alia flumen 11. lapide ab urbe distans in via Tiburtina. Fragmentis panum pro lapidibus Gallos iacere. Camillus secundus Romulus. Hester. Plato.*

Eodem

Eodem anno ſæviſſimo terræmotu Achaia univerſa concuſſa eſt, & duæ civitates, id eſt, Bura & Helice, abruptis locis devoratæ.

Prodigium. Anno ab urbe condita trecenteſimo octogeſimo quarto, ingens univerſam Romam peſtilentia corrupit. Sequentiq; anno ſecutum eſt triſte ſatis prodigium. Siquidem in medio urbis foro terra diſſiluit, vaſtoq; prærupto hiantia ſubito inferna patuerunt. Quod ſpectaculum dum diutius ita maneret, cunctisq; terrore nimiũ inferret, interpretantibus aruſpicibus, claudi baratrum poſſe, ſi eo qui eſſet Romæ precioſiſſimus juvenis voluntariè immitteretur. Diu jactatis inaniter monilibus matronarum, *Marcus Curtius.* Marcus Curtius eques Romanus, domo clarus, militiæ inſignibus ſumptis, cum equo ſe in id baratrum præcipitavit, ſicque concluſum eſt. Tunc poſt eum ſacrificantes, in eundem locum jecere fruges. Mox terra in naturam ſuam rediit.

Anno ab urbe condita 388. iterum terribilis Gallorum inundatio Romanos terminos invadens, *Manlius quare Torquatus.* juxta Anienem fluvium conſedit. Ubi Titus Manlius juvenis nobiliſſimus de ſenatoribus quendam Gallum ad ſingulare ſe certamen provocantem aggreſſus, occidit, & ſublato ab ejus collo torque aureo, colloq; ſuo impoſito, in perpetuum Torquati & ſibi & poſteris nomen accepit.

Nec diu poſt hæc Romanis iterum contra eos bellantibus, quidam ex eiſdem Gallis unum aliquem ex Romanis qui eſſet optimus, provocavit. Huic ſe Marcus Valerius tribunus militum obtulit. Et cum proceſſiſſet armatus, corvus ei ſupra dextrum brachium ſedit. Mox commiſſa adverſus *Valerius quare Corvinus.* Gallum pugna, idem corvus alis & unguibus Galli oculos verberavit, ne in rectum poſſet aſpicere. Ita à tribuno Valerio interfectus, non ſolum ei victoriam, ſed & nomen dedit. Nam poſtea idem Valerius ab illo eventu Corvus dictus eſt, & omnes ſucceſſores ſui Corvini.

Alexandria condita. Anno ab urbe condita 409. ſtatuæ conſulibus ob meritum victoriæ in roſtris poſitæ ſunt. Eo anno etiam Alexandria ab Alexandro Macedone condita eſt.

Anno poſt hæc ſequente Minutia virgo veſtalis ob admiſſum inceſtum damnata, viva obruta eſt in campo, qui nunc ſceleratus vocatur. Parvo exin tempore trecentæ octoginta matronæ Romanæ proditæ ſunt à quadam puella, atq; convictæ, rabie & amore ſcelerum tantum accenſæ, catervatim populum veneficiis ſuis necaſſe, ac ſi de peſtilenti aere crederentur tam ſubito tamq; latè mori: atque eadem venena quæ coxerant, bibere compulſæ, conſumptæ ſunt.

HÆc de Regibus uſq; ad Alexandrum Magnum regem Macedonum, & uſque ad incrementum Romanæ poteſtatis, hic dicta ſufficiant. Multa quidem in libris Regnorum, & in Paralipomenon, & Eſdræ, & Prophetarum, & aliis ſacræ Scripturæ, de regibus Aſſyriorum, Perſarum, & Medorum, & aliis quibuſdam regibus ſcripta ſunt, quoniam hi populum Iſraëliticum aut afflixerunt, aut gratia & libertate honoraverunt. Ab hinc itaq; deſcribuntur reges quatuor regnorum, quæ poſt Alexandrum præfatum orta ſunt, qui ſolus monarchiam mundi præter Italiam, in 12 annis ſubjugaverat, ſicut in hiſtoria ipſius plenè deſcribitur. Ponuntur itaq; primum in deſcriptione reges & tempora ipſorum, & geſta quædam forte breviter annotantur, poſtmodum ſubjectis hiſtoriis eorundem. Secundo poſt hæc ſubiicitur hiſtoria Romana, eo ordine, quo hactenus eſt deſcripta, in quantum competit huic brevitati, ſecundum tempora regum præſcriptorum. His interponitur hiſtoria Judæorum ex hoc tempore, quæ in ſacris Scripturis non eſt expreſſa.

HIC IMPRESSUM URSPERGENSIS EXEMPLAR POLLICEBATUR Alexandri Magni hiſtoriam alibi, ſed non præſtitit. In duobus ſcriptis exemplaribus: Excerptum de vita Alexandri Magni, Item de mirabilibus Alexandri Magni, quod planè erat tale, ut nemo ſine riſu legiſſet. Igitur nolui contaminari hanc utilem hiſtoriam hoc ψευδεπίγραφον. *Qui Alexandri Philippo Macedone nati & vitam & geſta legere velit, habet innumerabiles penè, qui poſteritati tradiderunt, Græcos & Latinos, Arrianum, Plutarchum, Juſtinum, Quintum Curtiũ, & alios. Veruntamen ne quid deeſſet Lectori, ex Raph. Volaterrano libuit Epitomen vitæ Alexandri Magni hic ſubiicere.*

Alexander Macedo. ALexandri Philippo Macedone nati, & vitam & geſta, innumerabiles penè Græci poſteritati tradidere: è quibus Clitarchus, Polycratus, Oneſicritus, Antigenes, Iſtrus, Ariſtobulus, Chares, Hecateus, Eritreus, Philippus Chalcidenſis, Duris Samius, Ptolemæus, Anticlides, Philo Thebanus, Philippus, Hyſangelus, Antiſthenes, Menæchmus Sicyonius, Nymphis Heracleotes, Potamon Mityleneus, Sotericus, Aſites, Arrianus, Plutarchus. E noſtris verò Quintus Curtius. Ego autem Epitome brevi percurram. Igitur natum *Epitome Alexand.* ſcribit Plutarchus 8. Idus Aprilis. Ab eo autem qui in Latinum illum convertit, circa Idus Auguſti ſcribitur: quod ſanè cujus ſit error, neſcio. Ætatis & diſciplinæ rectores, Leonidam Olympiadis matris neceſſariũ, & Lyſimachũ Halicarnaſſeum habuit. Deinde Ariſtotelẽ præceptorẽ à quo eruditus fuit, perſeveranter amavit, ſcientiaq; Phyſicæ delectatus, quandoq; ad eum per literas queſtus eſt, quod libros eam diſciplinam continentes, vulgo ediderit. At ille reſpondit: editos quidem, ſed tanquam non editos, ob eorũ obſcuritatẽ fore. Annũ agens 16. à patre profecto in obſidionẽ Byzantiũ, ad regni curam dimiſſus domi eſt: poſt ejus verò mortem annos 20. natus imperiũ iniens, primam in

ma in Thebas expeditione fecit, easq; bello superatas evertit. Cum Atheniensibus pacē fecit, quanquam Thebarum casum moleste ferentibus. Ad Isthmon venienti omnes obviam præter Diogenē Cynicum venere: miratus Alexander ad eum in sole apricantem venit, rogans, si quid opus? at ille, ut paulum, inquit, à sole absis. Alexander deinde ad suos versus, se Diogenem esse velle dixit, si Alexander non esset. Cupidus igitur latè imperandi, patrimonium omne inter amicos divisit, Antipatro domi relicto, in Hellespontumq; primo trajecit, ac Ilium pervenit, ubi animadverso Achillis sepulchro, fœlicem appellavit, cui præco laudum Homerus contigisset. Deinde contra Dareum profectus ad Granium flumen, quod Asiæ porta sit quædam, præfecti regis occurrentes, pugnam conferunt, ubi victor traditur fuisse cæsis Barbarorum 20. mil. ex Macedonibus 34. tantum. Deinde ad maritimam oram descendens, Pamphyliæ, Ciliciæ, Phœniciæque regiones: deinde Paphalagones, Capadocesque subegit. In transitu Cydni fluvii frigidissimi morbo correptus, bello supersedit: verū paulo post à Philippo medico curat^9 in castra venit, atq; rursus cū Dareo qui 600. hominū millia armaverat, in prælium descendit, quem demum superavit cæsis hostiū 11. millibus, castris insuper potitus. Regem fugientem per 5. stadia insectatus est: uxorem, filiasque captivas ad se perductas, honorifice ac pudice habuit. Ab hac igitur in littore quoq; Ægypti, loci amœnitate delectatus Alexandriam urbem condendā mandavit. Ipse ad Iovem Ammonem per loca vasta solitudine post Cambisē secund^9 accessit. Hic multa millia è suis obruta arenarū vi austro perflante fuere, ubi vero templū attigit, à sacerdote persuas^9, Iovis filiū se putavit. Postremo, tertio Dareū vires redintegrantē petens vicit, atq; omnino profugatū unà cū regno sustulit Persarū. Hinc Babylonios cū tota regione subegit: mox Dareum persecuturus audivit à Besso illius familiari, eum captū à suis, atq; interfectum, quem regiis interfectum vestibus, matri ejus tumulandum remisit. Bessū vero interfectorem supplicio adfecit. Dareus aūt moriens, deos precabatur, uti Alexandrum secundaret, quem hostem clementiorem q̃ suos invenisset. Deinde in Parthū movens superato Orexarte fluvio (hic enim Rha est, quem Alexander Tanaim alterum putavit) Scythas lacessivit: ulterius fluxu ventris correptus insequi destitit. In his locis occurrentem habuit Thalestrem Amazonum reginā, teste Iustino, 35. dierum itinere confecto, quę ex ipso prægnans dicitur discessisse. In Indiā postremo profectus, suos exhortatus est, ne animo deficerent: parvi temporis laborem Macedonibus orbis imperium, ac perpetuam gloriam pariturum, ubi primum Taxilem regem obvium cum muneribus habuit: superatoque Idaspe fluvio, Porum alterum regem occurrentem cum maximo exercitu vicit, quem in prælio victum ac captum dimisit uti prius liberū. Erat Porus quatuor cubitis & palmo procerus, in quo prælio Bucephalū amisit: in cujus honorem supra Idaspem Bucephaliam urbem condidit. In ea sane regione cum multis collocutus gymnosophistis dicitur. Inter quos Calanus nomine eum secutus, sese vivum constructa pyra comburi jussit. Alexander deinde dextrum Indiæ latus adnavigari perquiriq; jussit, classi Onesicrito præfecto, ac Nearcho duce cōstitutis, ipse per Mediterraneā remigans, cum alui dolore vexaretur, Babylonem repetiit: ibiq; febri correptus excessit, nullo veneni signo, anno ętatis 33. & à Ptolemęo Alexandriā regia funeris pompa delat^9. Fuit vini avid^9, adeo, ut per ebrietatem pręcipuos amicos interfecerit, Clitū qui in mensa Philippū Alexandro prætulit. Philotam & Parmenionem, insidiarū suspitione necari jussit. Calisthenem philosophū Aristotelis propinquū, quem inter charissimos habuerat: deinde in Hermolai conjuratione suspectū quodq; adorandū Alexandrū esse negaret, misere adfectū cæsim necavit. Castitate alioquin tanta, ut pręter uxorem & Bersanen è Damasco viduā, ac regiā mulierem, nullā aliam complexus fuerit. Rhoxanē uxorem Oxiartis regis filiam, non prius attigit, quā perfectis ex ordine sponsalibus solennibus: sed & Aristobulus de ipsius ebrietate scribit omnia falsa esse: verū quia inter bibendū valde loqueretur, eā cōtraxerit famā. Cibi etiā parcissimū fuisse, q prandii condimentū, nocturnū iter solebat appellare: cœnę, frugi ac breve prandiū. In rebus obeundis summa alioquin diligentia, nullā amittendo occasionē, declarant maximæ res brevi tēpore gestæ. Mane ante omnia sacrificabat. Si quando vacaret, aut venationi, aut lectioni se tradebat, prǽsertim Homeri, quē etiā nocte pulvillo subiicere solebat. Interdum conviviis animū exhilarabat, ut post Dareū victū quisq; suorū amicas ad epulas invitavit, inter quas Thais fuit Atheniēsis genere, quā postea Ptolemæus magnopere adamavit. Hęc cum in cœna rogasset Alexandrū, ut Persarū regiam, quia patriā suam incenderant, cremaret, statim mandavit. Puerorum insuper abstinentissimus omnino, quorum 30. millia ad disciplinam militarem erudiendorum nutriri mandavit, quin & quendam pollicentem se pulchrum ei empturum puerum, acriter objurgavit, solebatque dicere, coitum ac somnium duo maxima mortalitatis esse signa.

Orexartes. *Taxiles.* *Porus.* *Bucephalia.* *Calanus.* *Nearchus.* *Calisthenes.* *Bersane.* *Rhoxane.* *Thais.*

HISTORIA ROMANORUM.

ANno ab urbe Roma condita quadringentesimo vicesimo secundo, qui est Alexandri Magni quintus, Alexander rex Epirotarum, hujus Magni Alexandri avunculus, trajectis in Italiam copiis, cum bellum Romanis inferre pararet, à Samnitibus qui Lucanis suffragabantur, maximo bello in Lucania victus & occisus est. Post hæc Romani jā potētes esse cœperūt, bellumq; in centesimo & octogesimo fere miliario ab urbe cū Samni-

Samnitibus, Papyrio dictatore gesserunt. Ubi Fabius Maximus magister equitum absente Papyrio foelicissimè dimicavit, & viginti millia Samnitum delevit. Postea Samnites circumspectiori cura, instructo exercitu, apud Caudinas furculas angustiis locorum armisque conclusos Romanos Tito Veturio, & Spurio Posthumio consulibus ingenti dedecore vicerunt: quorum dux Pontius pro magna securitate victoriæ, Herennium patrem suum consuluit, utrum clausos occideret, an parceret victis. Vivos tamen servare dedecori elegit. Universum quippe Romanum exercitum turpiter captum, armis vestimentisque nudatum, vilioribus vestimentis tantùm ob verecundiam corporum tegendam concessis, longum ordinem victoriæ agere præcepit, sexcentisque Romanis equitibus in obsidatum acceptis, consules ignominia oneratos remisit, sub tali conditione pacis, qualis Samnitibus placuit. Sed si fidem fœderis Romani servassent, aut hodie non essent, aut Samnitibus subjacuissent. Posteriori siquidem anno, jubente Senatu, fidem solvunt, eosque Papyrio consule in bellum cogunt. Nec ante cædi, vel cædere desierunt, quam victis Samnitibus, captoque duce eorum cum septem millibus, jugum eis reposuerunt. Eo tempore Appius Claudius Censor, aquam Claudiam urbi induxit, & viam Appiam stravit. Post hæc Samnites, reparato bello, Quintum Fabium Maximum vicerunt, tribus millibus hominum occisis. Postea cum pater ejus Fabius Maximus legatus datus fuisset, & Samnites vicit, & plurima ipsorum oppida cepit. Deinde Publius Cornelius Rufinus, & Marcus Curius Dentatus, ambo consules, contra Samnites missi, ingentibus præliis eos confecere, ita ruinas ipsas urbium diruentes, ut hodie Samnium, in ipso somnio requiratur, nec facile inveniatur. Tunc bellum cum Samnitibus per quadraginta novem annos actum sublatum est, neq; ullus hostis fuit intra Italiam, qui Romanam virtutem magis fatigaverit.

Maximum dedecus Romanorum.

Samnium dirutum.

Nec longum post tanta tamque intolerabilis pestilentia, per triennium Romanam corrupit civitatem, ut propter eam quacunque ratione sedandam, libros Sibyllinos consuluerint. Quibus videbatur, ut ab Epidauro Aesculapius exhiberetur. Missi sunt legati ad Græcam urbem, quos Epidaurii libenter atque humaniter susceperunt. Ibidem se legatis serpens ostendit, raró ab incolis nisi fœliciter visus. Cumque per triduum familiariter apparuisset, & cunctis spectantibus subiit in Triremem Romanam, & in tabernaculo legati Quintii Virginii collectus quievit. Legatis Romam redeuntibus, anguis in navi semper apparuit. Antium ventum est. Descendit serpens ad limen templi Aesculapii, & triduo inter Myrtos latuit, nec ad solitos cibos processit. De hinc ad navem rediit. Cumque ventum esset ad Tyberim, enatavit in insulam, in qua illi templum constitutum est, & mox sanitas Romanis est data.

Serpens liberavit Romã à peste.

HISTORIA JUDEORUM.

De eo Ioseph. in Antiquitat.

Alexander translato regno Persarum ad se, captis Tyro & Gaza, & Hierusalem iratus festinans, Jaddum & cæteros sacerdotes eum honorificè suscipientes, veneratus est. Quibus post sacrificium, lecto Daniele, tributum septem annis dimisit. Quod Judæis concessit, Samaritanis negavit. Decem tribus oratione sua inclusit. Cui veneno obeunti, quatuor hic annotati successerunt in regno.

Alexandriæ. *Asiæ.* *Macedoniæ.* *Syriæ.*

REGES ALEXANDRIÆ.

I. Ptolemæus Lagi filius 40.

POst Alexandrum, Ptolemæus Lagi filius, regnavit Alexandriæ primus, annis 40. à restauratione templi anno centesimo nonagesimo octavo. Iste fuit vir prudentissimus, ditissimus quoque & fortissimus, tantæque potentiæ, ut Pyrrhum regem Epirotarum regno depulsũ, regno restitueret, Cyprumque ac Phœnicen, multasque urbes, & insulas, ac regiones obtineret: & victo Demetrio, filio Antigoni, Seleuco partem regni sui, quæ Antigono fuerat ablata, restitueret. Hic Hierosolyma & Judæis dolo subactis, multos iterum ex eis in Ægyptum transtulit, quos tamen postea benignè tractavit. Hujus tempore princeps sacerdotum, Hierosolymis Onias Jaddi filius, fuit: quo mortuo, filius ejus Simon,

REGES MACEDONIÆ.

I. Philippus qui & Aridæus. 7.

PHilippus, qui & Aridæus, frater Alexandri, regnavit Macedoniæ annis septem, à restauratione templi anno centesimo nonagesimo octavo.

II. Cassander 19.

Cassander regnavit Macedoniæ annis 19.

III. Antigonus & Alexander. 4.

Antigonus & Alexander, filii Cassandri, regnaverunt in Macedonia annis 4.

IIII. Demetrius 6.

Demetrius regnavit in Macedonia annis 6.

REGNUM SYRIÆ.

REgnum Syriæ & Babyloniæ, & superiorum locorum, nascitur 13. anno Ptolemæi regis Ægypti, sexto verò anno Cassandri Regis Macedonũ, septimo verò anno Antigoni regis Asiæ ubi primus post Alexandrum regnavit Seleucus Nicanor annis 32. Ex hoc

Alexandriæ. *Asiæ.* *Macedoniæ.* *Syriæ.*

mon, cognomento justus, principatum obtinuit.

Post Alexandrum in Asia primus regnavit Antigonus annis decem & octo.

Cœpit autem regnare septimo anno Ptolemæi regis Alexandriæ, sive Ægypti.

Post hunc Demetrius filius Antigoni, regnavit in Asia decē & septem annis.

Hic Demetrius semetipsum Seleuco tradidit, qui destructo regno Asiæ, ex utroque unum fecit imperium: & in his duobus terminatum est regnum Asiæ minoris: & sic deinceps erunt tantum tria regna.

Post descriptionem istorum regum qui prænotati sunt, sequitur historia eorundem.

I. *Antigonus* 18.

II. *Demetrius* 17.

V. *Pyrrhus mens.* 7.

VI. *Lysimachus annis* 6.

hoc tempore, id est, ab initio regni Seleuci, supputatur regnum Græcorum juxta Hebræam historiam Machabæorum. Hic, capto Demetrio Antigoni filio, regnū Asiæ destruxit, & ex duobus, id est, Asiæ & Syriæ, unum fecit imperium. Unde & filius ejus Antiochus, qui Sother, post eum regnavit in Syria & Asia: post quē regnavit item Antiochus, qui dicebatur Theos. *Seleucus Nicanor.* *Antiochus Theos, de quo infra.*

Has urbes condidit Seleucus: Antiochiam, Laodiceam, Seleuciam, Apamiam, Edissam, Beroeā, Pellam. Quarum Antiochiam 12. anno regni sui condidit, & metropolim publicæ rei suæ constituit.

Pyrrhus rex Epiri, corrupto exercitu Demetrii ipsoq; fugato, regnavit Macedonibus, mensibus 7.

Post quem regnavit Lysimachus in Macedonia annis 6.

Divisio regni Alexandri.

IGitur post mortem Alexandri, cum multi sibi succederent, obtinuit Ptolemęus Ægyptum, Philippus qui & Aridæus frater Alexandri Macedoniam, Seleucus qui & Nicanor Syriam & Babyloniam, & regna Orientis, Antigonus Asiam, cæteri quippe loca sibi distributa. Sed diversas sortiti provincias, mutuis se bellis consumpserunt, & per totum Macedoniæ regnum, hoc est, per universam Asiam, & plurimam Europæ partem, vel maximam Libyæ, horrendi subitò bellorum globi confluxerunt. Causa verò & origo bellorum, epistola fuit Alexādri regis, qua præcepit omnes exules patriæ libertatiq; restitui. Potentes autem civitatum Græciæ timentes, ne exules recepta libertate, ultionem meditarentur à regno Macedonum defecerunt, primumq; Athenienses contracto triginta millium exercitu, & ducentis navibus, bellum cum Antipatro, cui Græcia obvenerat sorte, gesserunt. Post hæc bellum inter Antigonum & Perdicam, oritur gravissimum, multisq; provinciis & insulis, ob auxilia vel negata vel præstita dilaceratis, diu deliberatum est, utrum in Macedoniam bellum transferretur, an in Asia gereretur: novissimò Perdica Ægyptum cum exercitu ingenti petiit. Sic Macedonia in duas partes, discurrentibus ducibus in sua viscera armatur. Ptolemæus Ægypti viribus & Cyrenensibus copiis instructus, occurrere Perdicæ bello parat. Perdica verò cū Ptolemęo acerbissime congressus, amissis copiis ipse quoq; interfectus est. Olympias vero Alexandri mater, post plurimas principum cædes, per Cassandrum interfecta est. Hercules Alexandri filius, cum matre Roxani, in custodia positus, cum jam quatuordecim annorum esset, ab eodem Cassandro interfectus est. Antigonus autem cum filio Demetrio congressus contra Ptolemæum, & Cassandrum, atque Lysimachum, qui Seleuci societate fulti erant, prælio victus est. Ptolemæus iterum cum Demetrio navali prælio conflixit: & cum omnem penè classem atque exercitum perdidisset, victus in Ægyptum refugit. Hac victoria elatus Antigonus, regem se unà cum Demetrio filio suo appellari jussit, cum jam apud Alexandriam & Macedoniam 7. annus regnorum esset. Quod exemplum omnes secuti, regium sibi nomen, dignitatemque sumpserunt. Igitur Ptolemæus & Cassander, cæteriq; alterius factionis duces, cum decipi se ab Antigono sigillatim viderent, per epistolas se invicem confirmantes, coeundi in unum, tempus locumq; condicunt, & bellum adversus Antigonum communibus viribus instruunt. Cassander finitimorum bellis implicitus, Lysimachum clarissimum inter omnes duces, cum ingenti manu, pro se sociis in auxilium misit. Seleucus quoq; ex Asia majore discedens, novus Antigono hostis accessit. Hic itaque Seleucus plurima per Orientem inter socios, regni Macedonici bella gessit, principio Babyloniam expugnavit, Bactrianos novis motibus assurgentes perdomuit, transitum deinde in Indiam fecit, quæ post mortem Alexandri velut detracto excussoq; cervicibus jugo, præfectos ejus occiderat. Adunatis itaque Ptolemæi, sociorumq; illius copiis, pugna committitur, cujus quanto potentior apparatus, tanto ruina gravior fuit. Nam in ea tunc totius penè Macedonici regni vires conciderunt. In ipso bello Antigonus occisus est. Sed finis hujus belli initium fuit alterius. Nam cum victoribus de præda non conveniret, iterum in duas factiones deducuntur. Seleucus Demetrio, Ptolemæus Lysimacho jungitur. Cassandro defuncto, filius ejus Philippus succedit, sicq; quasi ex integro nova Macedoniæ bella nascuntur. Antigoni filius Deme- *Sociorum Alexandri varii tumultus.* *Seleuci bella.*

trius augmento Græciæ & totius Macedoniæ elatus, in Asiam transire disponit. Ptolemæus autem & Seleucus Lysimachus experti priori certamine, quantæ vires essent concordiæ, iterum societatē pacta, adunatisq; exercitibus, bellum in Europam transferūt adversus Demetrium. His se comitem & belli socium Pyrrhus rex Epiri jungit, sperans Demetrium Macedonia posse depelli. Nec spes frustra fuit, quippe corrupto ejus exercitu, ipsoq; in fugam acto, regnum Macedoniæ Pyrrhus invasit. Lysimachus autem qui Hellespontum regebat, post interfectionem generis sui, & necem filii, assiduis parricidiis cruentatus, à militibus propriis deseritur, qui ad Seleucum transeuntes, hortati sunt, eum, ut Lysimacho bellum inferret. Res nanq; fœdissimi spectaculi erat. Duos quippe reges, quorum Lysimachus annorum erat septuaginta quatuor. Seleucus autem septuaginta septem, de eripiendis alterutrum regnis, concurrere, in acie stare, arma gerere. Ultimum quidem hoc bellum Alexandri cōmilitonum fuit, quod ad exemplum humanæ miseriæ fuerat reservatū. Quippe cum orbem terrarū, extinctis jam 34. Alexandri ducibus soli possiderent, & angustissimos senectutis ac vitæ suæ terminos nō aspicientes, angustos esse imperio suo totius mundi terminos arbitrarentur. Seleucus quippe capto jam antea Demetrio in Cilicia, regnum Asiæ destruxit, & ex duobus unum fecit. In hoc autem bello Lysimachus amissis vel interfectis prius quindecim liberis ante hanc pugnam, postremus occisus est. Sicq; Lysimachus solutio pugnæ Macedoniæ fuit. Sed nec Seleucus quidem de tanta victoria impunè lætatus est. Nam neque ipse post septuaginta septem annos quietem naturalis mortis invenit, sed extortam sibi infœliciter vitam velut immatura morte finivit. Insistente quippe Ptolemæo, cujus sororem Lysimachus in matrimonio habebat, insidiis circumvētus, occisus est. Hæc sunt inter parentes, filios, fratres ac socios, consanguinitatis, societatisq; commertia, quibus orbem ab Alexandro celeriter ac fortiter acquisitum, annis quatuordecim dilaniaverunt, & veluti optimam prædam, à magno leone prostratam, avidi catuli discerpserunt, seque ipsos invicem irritantes, in rixam prædæ æmulatione consumpserunt.

Libido et insatiabilis gubernandi cupiditas duorum regum.

Interitus regnorum Alexandri.

HISTORIA ROMANORUM.

Bellum Tarentinum.

ANno ab urbe condita 446. qui est Ptolemæi 35. Tarentini qui in ultima Italia sunt, Romanā classem forte prætereuntem, hostiliter invaserunt, præfectos navium occiderunt, omnesq; utiles bello: reliquos vendiderunt precio, unde grande bellum inter eos ortum est. Tarentum verò à Lacedæmoniis conditum, Calabriæ quondā & Apuliæ, totiusq; Lucaniæ caput erat, divitiis, magnitudine, muris, portu, ipsoq; situ mirabile. Romanus itaq; exercitus cum Æmilio consule irruens in universos Tarentinorum fines, igneq; ferroque vastat omnia, plurima expugnat oppida, injuriam insolenter acceptam, crudeliter vindicat. Tarentini verò cum plurimis finitimorum præsidiis fulcirentur, etiam Pyrrhus rex Epirotarū, qui ex genere Achilli originem duxit, quasi cognatam Græciæ civitatem vindicaturus, totas vires Epiri, Thessaliæ, ac Macedoniæ, elephantos etiam usque ad id tempus Romanis invisos, numero 20. in Italia advexit. Qui cū Delphici Apollinis consuluisset oraculum, ambiguum dedit responsum,

Pyrrhus Epirotarum rex Tarentinis præsidio est.

Ajo te Æacida Romanos vincere posse.

Tunc primum Romani cū transmarino hoste dimicaverunt. Missus est contra eum consul Publius Valerius Levinus. Qui cum exploratores Pyrrhi cepisset eos jussit per castra duci, omnemque exercitum ostendi, sicq; dimitti, ut renunciarent Pyrrho quæ viderint. Commissa itaque pugna, consumpta est dies gravissimo certamine, omnibus utrinque mori paratis, fugere nesciis. Introductos autem inter currentia agmina elephantos, forma truces, odore graves, mole terribiles, ut viderunt Romani, novo pugnandi genere circumventi & territi, maximeque pavitantibus equis diffugerunt. Minutius verò quartæ legionis Centurio, protentam in se unius beluæ promuscidem gladio desecuit. Qua vulneris dolore turbata, & averti compulsa, ejus immoderato discursu permisceri cœperunt: finis etiam pugnæ de noctis beneficio impositus est. Levinus tamen per noctem fugit. Romanos victos fuisse, turpis fuga prodidit Ex quibus tunc cecidisse referūtur 11. millia peditum, & nongenti 80. Capti trecenti 10. Equites autem cæsi 245. capti octingenti duo. Signa 22. amissa. Pyrrhus autem Romanos quos cepit, summo honore tractavit. Quos cum adverso vulnere, & truci vultu, etiam mortuos jacere vidisset, tulit manus ad cœlum, dicens se totius orbis dominum esse potuisse, si tales milites sibi contigisset habere. Cujus victoriæ titulum Pyrrhus affigens templo Tarentini Jovis, ita scripsit in eo.

Pugna Pyrrhi cum Roman.

Minutius promuscidem elephanti desecat.

Epitaphium Roman cladis per Pyrrhum.

Qui invicti ante viros fuerant, pater optime Olympi,
Hos egomet pugna vici, sum victus ab iisdem.

Quem cum sui increparent, cur se victum diceret, qui vinceret, respondisse fertur. Si iterum eodem modo vicero, sine ullo milite revertar in Epirum. Cumque legati mitterentur ad eum pro redimendis captivis, jussit Liconum & Molossum eis obviam ire, ipse quoque cum equitibus procedens ad portam civitatis, honorifice suscepit eos, sine precio remisit. Unum autem ex legatis Fabricium cum pauperem vidisset, promisit ei quartam partem regni sui, ut se transferret ad eum: sed contemptus ab eo, admiratus est illum. Pro hac admiratione misit ad Romanos legatum præcipuum virum, Cyneam nomine, qui pacem æquis cōditionibus peteret: scilicet

Fabricii honesta virtutis constantia.

licet ut Pyrrhus partem Italiæ, quam armis occupavit, teneret. Sed pax quam offerebat, eis displicuit. Remandatumq; est ei à Senatu, illum cum Romanis pacem habere non posse, nisi ab Italia recessisset. Jusserant autẽ omnes quos Pyrrhus reddiderat, infames haberi, eo quòd capi potuissent armati, nec ante eos ad statum pristinum reverti, quàm sibi notorum hostium occisorum spolia retulissent. Ita legatus Pyrrhi reversus est, A quo dum quæreret Pyrrhus, qualem Romam compe-rissset, Cyneas dixit, regum se patriam vidisse, scilicet tales illic ferè omnes esse, qualis unus Pyrrhus apud Epirum & reliquam Græciam putaretur. Secunda pugna inter Romanos & Pyrrhum, facta est in Apuliæ finibus, Publio Sulpitio & Decio consulibus, in qua pugna Pyrrhus brachio transfixo saucius, prior è bello secessit. Elephanti capti, viginti milia hostium cæsa sunt, & ex Romanis quatuor millia. Fabricius quoque legatus vulneratus est. Annó interjecto, idem Fabricius contra eum missus est. Cumque vicina haberent castra, medicus Pyrrhi nocte venit ad Fabricium, promittens se veneno Pyrrhum occisurum, si sibi aliquid polliceretur. Quem ille vinctum remittens ad Pyrrhum, jussit ei dici quæ ille spopondit. Tunc rex admiratus eum, dixisse fertur, ille est Fabricius, qui difficilius ab honestate, quàm sol à cursu suo averti potest. Tunc rex ad Siciliam profectus est, Fabricius victis Lucanis & Samnitibus triumphavit. Deinde Curius Dentatus & Cornelius Lentulus, cõtra eum missi consules, de exercitu ejus viginti tria millia cædebant, trecentos capiebant. Ipse Tarentum fugatus est, castra ejus capta sunt, Curius in consulatu triumphavit, primusque Romam quatuor elephantos duxit. Quintodecimo anno postquam in Italiam venit Pyrrhus, victus aufugit, & post multa bella quæ fecit in Græcia, apud Argos Achaiæ urbem, Spartani regni aviditate seductus, ictu saxi occubuit, Cujus pollex è dextro pede (si credendum est) remedio fuisse dicitur, si cujus renes tumentes eo tangerentur. Cumque ab Antigono victore idem Pyrrhus jussus esset exuri, sic exarsit, ut idem pollex inveniretur intactus. Qui digitus aureo loculo est inclusus, & in antiquissimo templo Dodonei Iovis conditus.

Roma patria regum. Secunda pugna inter Romanos & Pyrrhum. Fabricii laus. Pyrrhus occumbit.

Hoc tempore apud Romanos Sextilia virgo vestalis, convicta damnataque incesti, ad portam Collinam viva defossa est.

II. *Philadelphus annis 38.* Ptolemæus Philadelphus regnavit Alexandriæ annis triginta octo.

VII. Ceraunus. Men. 9. Ceraunus, qui & Ptolemęus, regnavit Macedoniæ menses novem.

VIII. Meleagrus Men. 2. Meleagrus regnavit Macedoniæ menses duos.

IX. Antipater. Dies. 45. Antipater regnavit Macedoniæ, diebus quadraginta quinque.

X. Sosthenes. Annis. 2. Sosthenes regnavit Macedoniæ annis 2.

XI. Antigonus Annis. 36 Antigonus regnavit Macedoniæ annis triginta sex. Hic Lacedæmoniam obtinuit, Pyrrumque superavit.

Parthis Macedonum imperio recedentibus, primus regnavit Arsaces, unde & Arsacidæ dicti sunt.

HISTORIA REGUM & Judæorum.

Eleazarus. Manasses. Judæorum Pontificatum post Oniam Eleazarus accepit. Post hunc Manasses.

II. Antiochus Sother. 19. Antiochus qui & Sother, filius Seleuci, regnavit in Syria & Asia annis decem & novem.

III. Antiochus Theos. 15. Antiochus qui vocabatur Theos, id est Deus, filius Antiochi Sotheris regnavit in Syria & Asia annis 15. Iste adversus Ptolemæum Philadelphum gessit bella quàm plurima, & totis Babylonis atque Orientis viribus dimicavit. Volens autem Ptolemæus molestum finire certamen, cũ ipse tamen haberet copias, filiam suã Beronicen Antiocho dedit uxorem, qui de priore uxore Laodice duos habebat filios, Seleucum qui cognominabatur Callinicus, & alterũ Antiochũ. Antiochus autẽ dicens Beronicen se velle habere regni consortem, & Laodicen in loco concubinæ. Post multum temporis superatus amore, Laodicen cum liberis suis reduxit in regnum. Qui metuens ambiguum viri animum, ne Beronicem reduceret, virum per ministros veneno interfecit, Beronicen verò cũ filio, quem ex Antiocho genuit Icadioni & Genneo principibus regis occidendam tradidit, ipsaq; cum majore filio Seleuco Callinico regnavit.

PTolomæus Philadelphus filius Ptolemæi superioris, regnavit Alexandriæ annis triginta octo, à restauratione templi, anno ducentesimo tricesimo octavo. Hujus tempore Pontifex Iudæorum Eleazarus fuit, frater Simonis, cognomento justi, filius Oniæ filii Iaddi, qui sacerdotiũ pro tali suscepit causa. Defuncto principe sacerdotum Onia, filius ejus Simon justus successor extitit. Quo moriente, filium parvulum nomine Oniam relinquente frater ejus Eleazarus principatum sacerdotii, accepit, quem Ptolemæus liberaliter muneribus tali occasione honoravit, De-

Demetrius Phalareus præfectus bibliothecæ

metrius Phalareus apud Græcos orator, & Philosophus super Bibliothecam regis, cujus magnum habuit studium, constitutus erat. Qui dum studeret, omnia per universam terram inventa congregare volumina, & acquirere si quid dignum audiret industria, vel voluntate regis, interrogatus ab eo quot millia librorum haberet? respondit, viginti millia, sed cito ad quinquaginta millia posse venire, dicensque nunciatum sibi esse, apud Judæos multa haberi bibliotheca regali digna, persuasit regi annitente Aristeo quodam, regis amico necessario, ut ad Eleazarum pontificem Hierosolymam mitteret, rogans ut sibi viros legem scientes destinaret, qui eam ad Græcam linguam transferrent. Qui ex omnibus septuaginta viros in lege doctissimos elegit, eosq; regi transmisit. Illi verò Alexandriam ducti, & à rege benignè suscepti, Demetrio sunt commendati. Qui duxit eos in domum secretam, & huic negotio aptam, secus littus maris positam, ubi per septuaginta duos dies, omnem legem diligentissime transtulerunt, quotidie huic negotio curam usq; ad horam nonam impendentes. Quibus diebus transactis, congregavit omnes Judæos Demetrius, ad locum in quo translatæ fuerant leges, & præsentibus interpretibus legit eas. Cumque multitudo complexa legem, vel seniores ejus interpretes, Demetrium, eo quòd magnarum rerum esset inventor, laudasset, rogavit ut etiam præsidibus suis daretur legenda: gavisus verò rex voluntatem suam esse perfectam, & relectis legibus, sensum & sapientiam earum obstupescens, dixit ad Demetrium, admirari se, quod nemo historiographus, nec poeta ejusdem legis meminisset, cum tam mira existeret. Cui Demetrius respondit, neminem ausum fuisse conscriptionẽ ejus tangere, eo quòd divina esset, addens quòd Theopompus volens in historia aliquid de his conscribere, mente sit turbatus, plus quàm 30. diebus, donec inde sibi clementiam factam esse suspicatus, & in somnis quoque admonitus, quòd hoc ei ideo accidisset, quia divinas leges scrutatus esset, & ad impuros homines eas ferre voluisset, cum humilitate à Deo veniam supplicaret. Cumque scribere quievisset, recepit sensum. Referebat etiam de Theodecto tragœdiarum poeta, quia cum visus fuisset in aliquo dramate eorũ meminisse, quæ divino continentur volumine, obscuratis oculis, recognovit causam suæ cæcitatis, & ita liberatus est à passione, Deo veniam largiente. Ptolemæus autem remisit eosdem seniores cum honore, donans unicuique stolas optimas, & auri talenta duo, & calicem unius talenti, totumq; cõvivii thorum. Principi autem sacerdotum Eleazaro destinavit per eos lectos 10. cum argenteis pedibus, & calicem talentorum 30. & stolas 10. & purpuram, & coronam decoram, & lineas de bysso centum. Præterea & pateras, & trullam, & libatoria, & crateras aureos duos Deo vovendos, omnesque Judæos quos in Ægypto captivos invenit, liberos esse permisit. Abeuntes autem interpretes, & à regibus Asiæ honorati sunt. Nam Seleucus Nicanor, in civitatibus quas per Asiam ædificaverat, & in inferiore Syria, & in ipsa Metropoli Antiochia, republica sua dignos eos fecit, & æquũ eis honorem cum habitatoribus Macedonibus & Græcis deputavit.

Quid Theopompus passus sit, & de Theodecto oculo multato, vide Ioseph lib. 12 cap. 2.

Interpretes à regibus Asiæ honorati.

HISTORIA ROMANA.

Anno ab urbe condita, quadringentesimo 76. qui est Philadelphi primus, ortum est Punicum bellum primum. Nam Tarentini Pyrrhi morte comperta, iterum nova adversum Romanos arma sollicitantes, Carthaginensium auxilium per legatos poscunt, atque accipiunt. Consertoque prælio, Carthaginenses victi sunt. Proximo de hinc anno obscœna & dira prodigia vel visa Romæ, vel nunciata sunt. Ædes salutis ictu fulminis dissoluta est. Lupi tres ante lucem ingressi urbem, semesum cadaver intulerunt, sparsumq; membratim in foro, ipsi strepitu hominum exterriti, reliquerũt. Apud Formiam multis ictibus fulminum, undique mœnia ambusta & dissoluta sunt. Post hæc 3. anno inter cætera prodigia sanguis ex terra manare, & è plurimis fontibus scaturire visus est, & lac manare è cœlo. Hique diri, ut ipsis visum est, terram imbres irrigaverunt. Anno ab urbe condita 481. tam ingens pestilentia apud Romam conflagravit, quòd ejus atrocitatem verbis explicare non possum: Supra quam Sibyllini testes libri, qui eam cœlesti ira impositam responderũt. Sed ne quenquam quasi pro cavillatione offendat, quod Sibylla iratos Deos dixerit, nos iram cœlestem dixisse videamur, audiat & intelligat, quia hæc etsi plerumq; per aereas potestates fiant, tamen sine arbitrio omnipotentis Dei non fiunt. Eodem tempore Caparonia virgo vestalis, incesti rea suspendio periit, & corruptor ejus, consciiq; servi omnes supplicio affecti sunt. Post hæc Romani consules, Appius Claudius, Marcus Valerius, Agrigentum Siciliæ civitatem, ubi præsidia Pœnorum collocata erant, operibus valloque cinxerunt Cumq; inclusus ex obsidione, senior Hannibal dux Pœnorum, ad summam egestatẽ redactus esset, Hanno dux novus Carthaginensiũ, cum equitibus mille 500. & 30. millibus peditum, 30 etiam elephantis ex improviso advenit, ad liberandum Hannibalem & civitatẽ, sed civitas continuo à Romanis capta est, & Pœni maximo bello victi, & profligati sunt. 11. elephanti in potestatem Romanorum redacti, Agrigentini sub corona consulari, omnes venditi sunt. Sicq; Romani secundo de Carthaginẽsibus triumphaverunt. Hannibal senior, facta cum paucis eruptione, aufugit. Deinde 5. anno Punici belli, idem Hannibal navale bellum præparavit cõtra Romanos, apud Lipparam insulam. Sed commisso navali prælio, iterum Hannibal amissa navi qua vehebatur, scapha subdu-

Primum Punicum bellum.

Prodigia.

Sanguis è terra.

Lac è cœlo.

Caparonia incesti rea.

subductus aufugit. 30. & una naves ejus captæ referuntur. Tria millia hominum occisa, 7. millia capta referuntur. Neque ulla victoria Romanis charior fuit, quòd invicti terra, jam etiam mari plurimum possent. Postea Carthaginenses Gajo Aquilio Floro, Lucio Cornelio Scipione consulibus, Hannonem in locum Hannibalis subrogatum, navali prælio præfecerunt. Qui à Scipione consule victus, amisso exercitu, confertissimis hostibus se immiscuit, ibique interfectus est. *Hanno in locū Hannibalis subrogatur.* Hannibal senior supra bis victus & fugitivus, à Carthaginensibus iterum classi præpositus, iterum infœliciter cum Romanis navali prælio congressus & victus, ab exercitu suo, seditione orta lapidibus coopertus interiit. Lucio Manlio Vulscone, Marco Attilio Regulo consulibus, Romani cum 430. navibus Siciliam petiverunt. Quibus Hamilchar Pœnorum dux, & Hanno alter classi præfectus occurrit. Conserto prælio navali, Carthaginenses in fugam versi 64. naves perdiderunt. Romani 22. amiserunt. Victores consules in Africam transvecti sunt, primamque omnium Clipeam urbem in deditionem acceperunt. Inde Carthaginē petentes 300. aut eo amplius castella depopulati sunt, de hinc infesta signa ipsæ Carthagini circum tulerunt. Manlius consul Africa cum victrice classe decedens 27. millia captivorum cum ingentibus spoliis Romam revexit. Attilius Regulus autem cōsul in Africa remansit, bellum Carthaginensibus instruxit. Contra tres Carthaginensium duces, id est Hasdrubales duos, & accitum ex Sicilia Hamilcharem, atrocissimum bellum cum eis gessit. In quo cæsa sunt Carthaginensium 17. millia, capta 5. millia, 18. elephantos cœpit, 80. & duas civitates in deditionem accepit. Deinde facto exercitu, haud procul à flumine Bagrada, castra constituit. Ubi cum plurimos Romanorum militum, adaquandi necessitate ad flumen descendentes, serpens miræ magnitudinis devoraret, Regulus ad expugnandam bestiam profectus est, sed jaculis telorumque ictibus nihil in dorso ejus proficientibus, propter squamarum ejus horrendam cratem, sed quasi per obliquam scutorum testudinem labētibus, tandem balistas deferri imperavit, per quas telis earum tunc demum facilè oppressa est. *Serpens devorans milites.* Igitur Carthaginenses fracti bellis, & cladibus exinaniti pacem à Regulo poscebant. Sed cum intolerabiles & duras conditiones pacis audissent, potius rati sese armatos mori, quàm miseros vivere, precio non solum Hispanorum vel Gallorum auxilia, quæ jam dudum plurima habebant, sed etiam Græcorum comparanda duxerūt. *Carthaginenses petūt pacem à Regulo.* Itaque Xantippum Lacedæmoniorum regem, cum auxiliis copiosis accitum, ducem bello præfecerunt. Xantippus inspectis Pœnorum copiis, atque in campum deductis, longè in melius mutato apparatu, pugnam cum Romanis conseruit. *Xantippus belli dux præficitur.* Ingens ibi clades Romanorum fiebat. Nam 30. millia Romanorū militū in illa cōgressione prostrata sunt. Regulus ille dux nobilis cum 500. viris captus, & in cathenas cōjectus. Decimo demū anno Punici belli, nobilem triumphum Carthaginensibus præbuit. Xantippus tam audacis facti conscius, rerum instabilium mutationem timens, illico ex Africa migravit in Græciam. Igitur Marco Æmilio Paulo, Servio Fulvio nobiliore consulibus, audita captivitate Reguli, & clade exercitus Romani, ambo consules Romani transire in Africam cū classe ducentarum navium jussi, Clipeam petunt. Eo etiam mox Carthaginenses cum pari classe venerunt, commissum est navale prælium. Æmilius consul 104. naves Carthaginensium dimersit 30. cum pugnatoribus cepit. Præterea 35. millia hostium aut occidit, aut cepit, & militem suum ingenti præda ditavit. Romanorum autem 9. navibus depræhensis, mille centum perierunt milites. Consules apud Clipeam castra posuerunt. Duo Hannones Pœnorum duces, eo rursus cum magno exercitu convenerunt. Prælioque commisso, 9. millia militum perdiderunt. Et subacta Africa tunc esset nisi quòd tanta fames erat, ut diutius exercitus in ea expectare non posset.

Hoc tempore nummus argenteus primo in urbe figuratus est. *Primus nummus argenteus figuratus in urbe.* Post hæc tertio anno Lucio Cæcilio Metello, Gajo Furio cōsulibus, Hasdrubal novus dux Carthaginensium, cum elephantis 130. & equitum peditumque amplius 20. millibus Lilybeum venit ex Africa, & continuo cum Metello consule, apud Panormum pugnam conseruit 20. millia Carthaginensium in eo prælio cæsa sunt, elephanti 26. interfecti, 104. capti, maximū Italicis gentibus spectaculum præbuerunt. *Lilybeum Siciliæ oppidum.* Hasdrubal cum paucis Lilybeum victus profugit, atque absens à Pœnis capite damnatus est. Post hæc fessi tot malis Carthaginenses, petendam esse à Romanis pacem, & captivorum permutationē decreverunt. Ad quam rem Attilium Regulum antea ducem Romanū, quem jam per 5. annos captivum tenebant inter cæteros legatos, sub sacramento præcipuè mittendum putavarunt. Ille Romam cum venisset, inductus in senatum, nihil quasi Romanus egit. Dixitque ex illa die qua in potestatem Pœnorum venisset, se Romanum esse desisse. *Mira atque animosa Reguli constantia.* Itaque & uxorem à complexu suo removit, ac senatui suasit, ne pax cum Pœnis fieret. Illos enim ait fractos tot casibus spem nullam habere, seque tanti non esse, ut tot millia captivorum propter se unum, & paucos qui ex Romanis capti fuerant, redderentur. Itaque obtinuit. Nam Afros pacem petentes, nullus admisit. Ipse verò Regulus Carthaginem rediit. Precantibusque Romanis ut eum Romæ tenerent, negavit se in ea urbe mansurum, in qua postquā Afris servierat, dignitatem honesti civis habere non posset. Regressum igitur ad Africam Regulū, Carthaginenses resectis ei palpebris, ut usq; ad mortē cruciatu intolerabili ac dolore vigilaret, atq; ut staret semper radios solis intuens alligatum in machina necaverunt.

Anno cōsequenti Hanno dux Pœnorū cum Luctatio duce Romanorū, navali prælio apud Æga- *Bellū Hannonis apud*

des insulas, contra Lilybeum civitatem Siciliæ concurrit, sed victus navem avertit, & dux fugæ primus fuit. Sexaginta & tres naves Punicæ captæ sunt, 125. dimersæ, 32. capta, cæsa 14. millia fuerūt. Nunquam in mari tantis copiis pugnatum est. Infinitæ auri & argenti prædæ in potestatem Romanorum redactæ sunt. Ex classe Romana 12. naves mersæ sunt. Pugnatum est 7. Idus Mart. Tunc Carthaginenses præcipiti festinatione ad Luctatium consulem, ac deinde Romam mittunt, pacem orant & impetrant. Captivi Romanorum qui tenebantur à Carthaginensibus redditi sunt. Carthaginenses petunt ut redimi captivos liceret eorum, quos ex Afris Romani tenebant. Senatus jussit sine precio eos reddi, qui in publica custodia essent. Qui autem à privatis tenerentur, ut precio dominis reddito, Carthaginem redirent, atque id precium ex fisco magis quàm à Carthaginensibus solveretur. Carthaginenses sanè sub hac conditione cum Romanos pacem fecerunt, ut Sicilia decederent, & ipsi Carthaginenses per continuos 20. annos Romanis persolverent puri argenti tria millia talentorum. Sicque finitum est primum Punicum bellum, quod per 32 annos tractatum est. Hoc anno porta Jani gemini clausa est, quia nusquā eodem anno bellum erat, quod sub Numa Pompilio rege solo provenerat.

Aegades insulas. *Finitum primum Punicum bellum.*

Anno ab urbe condita 517. Hamilchar dux Carthaginensium, ab Hispanis in bello cum aliud bellum adversus Romanos jam pararet, occisus est. Experimento deprehensum est, quòd virtus Gallorum sicut primo impetu major quàm virorum est, ita sequēs minor quàm fœminarum. Causa autem hæc est, quòd alpina corpora humenti cœlo educata, habent quoddam simile nivibus suis, cum calore primæ pugnæ statim in sudorem eunt, & levi motu quasi sole laxantur

Gallorū rex. Nota de alpinis corporibus.

Anno qui huic proximus erat, dira urbem terruere prodigia. Namque in Piceno flumine sanguis effluxit, apud Tuscos cœlum visum est ardere, & Arimini nocte multa lucem claram effulsisse, ac tres lunas distantibus cœli regionibus exortas apparuisse, & Romæ Gnei Domicii bos locutus est, dicens. Cave tibi Roma. Carnes etiam è cœlo lapsæ sunt. Quarum pars ab avibus intercepta est, pars incorrupta diu jacuit. Tunc quoque magno terræmotu Caria & Rhodos insulæ adeò concussæ sunt, ut labentibus vulgo tectis, ingens quoque ille Colossus rueret. His temporibus Aratus astrologus claruit, & Quintus Ennius poeta Tarenti nascitur, qui post Romæ deguit, contentus unius ancillæ ministerio. Quo etiam tempore defuncto Eleazaro, principatum sacerdotii suscepit patruus ejus Manasses frater Jaddi. Quo mortuo, successit ei Onias filius Simeonis justi, quem ut supra diximus, parvulum reliquit.

Aratus. Ennius.

HISTORIA.

III. Ptolemæus Ever. 26.

PTolemæus Evergetes filius Ptolemæi; Philadelphi, regnavit Alexandriæ annis viginti sex, à restauratione templi anno 276. Sub hoc Jesus filius Syrach librum suum conscripsit. Sic ergo Ptolemæus post mortem patris sui Philadelphi, pro ultione patris & occisæ sororis, cum magno exercitu intravit provinciam regis Aquilonis, id est Seleuci Callinici, qui cum matre Laodice regnavit in Syria, & cepit Syriam & Ciliciam, & superiores partes trans Eufraten. & omnem penè Asiam. Cumque audisset in Ægypto seditionem moveri, diripiens regnum Seleuci 40. millia talentorum argenti tulit, vasaque preciosa, & simulacra Deorum duo millia quingenta, in quibus erant & illa quæ Cambises capta Ægypto in Persas portaverat. Gens verò Ægyptia, idolatriæ multum dedita erat. Et quia post multos annos Deos eorum Ptolemæus attulerat, Evergetem eum appellabant. Et Syriam quidem ipse obtinuit, Ciliciam verò amico suo Antiocho gubernandam tradidit & Xantippo alteri duci provincias trans Eufraten.

HISTORIA.

ANno ab urbe condita, quingentesimo octavo, qui est primus Evergetis, repentina subversio ipsius Romæ prævenit triumphum Romanorū. Siquidem Quinto Luctatio Catulo, & Aulo Manlio consulibus, diversæ ignium aquarumque clades penè absumpsere urbem. Nam Tyberis insolitis auctus imbribus, & ultra opinionem redundans, omnia Romæ ædificia, in plano constituta delevit. Diversæ qualitates locorum ad unam convenere perniciem, quoniam quæ sævior inundatio tenuit, madefacta dissolvit, & quæ cursus torrentis invenit, impulsa dejecit. Aquarum verò gravissimam cladem, gravior ignis vastatio est secuta. Qui ignis, incertum unde surrexerit, plurimas civitatis partes pervagatus hominū domorumque stragem miserabilem fecit. Dehinc cum omnia in circuitu foris devastaret, ædem Vestæ corripuit, unde Metellus cum arsuros Deos eripuit, brachio semiustulato, vix aufugit. Tito Sempronio Graccho & Gajo Valerio Falcone consulibus bellum Romani Faliscis intulerunt, quæ civitas Italiæ opulenta quondam fuit. Quod bellum ambo consules intra sex dies transegerunt, quindecim millibus hostium cæsis.

Eodem anno etiam Galli Cisalpini novi extitere hostes, adversum quos varia sorte bellatum est. Nam in primo conflictu Valerio consule tria millia ex Romanis cecidere, in secundo 14. millia Gallorum cæsa sunt: duo millia capta. Sed ob priorem cladem triumphus consuli denegatus est. Anno ab urbe condita quingentesimo 17. qui est Evergetis decimus, dux Pœnorum Hamilchar ab Hispanis in bello interfectus est, cum jam aliud bellum adversum Romanos clam pararet.

Hamilchar interfectus.

HISTO-

HISTORIA.

IIII. *Ptolemæus Phil. 17.* PTolemæus Philopator, filius Evergetis regnavit Alexandriæ annis 17. à restauratione templi anno 302. Post fugam & mortem Seleuci Callinici filii Antiochi, quem interfecit Evergetes pater hujus Philopatoris, duo filii Seleuci ejusdem, videlicet Seleucus cognomento Ceraunus, & Antiochus qui appellatus est Magnus, provocati spe victoriæ, & in ultionē patris exercitu magno congregato adversus Ptolemęū Philopatorem arma corripiunt. Cumq;

XII. *Demetrius* 10. Demetrius regnavit Macedoniæ annis 10.

XIII. *Antigonus.* 12. Antigonus regnavit Macedoniæ annis 13.

Seleucus Callinicus Antiochi major filius, regnavit Syriæ & Asiæ cum matre Laodice annis viginti. IIII. *Seleucus, 20.*

Seleucus Ceraunus, Seleuci Callinici filius, regnavit Syriæ annis. 3. V. *Ceraunus, Sel. 3.*

Antiochus qui dictus est magnus, frater Seleuci Cerauni, regnavit Syriæ annis 36. VI. *Antiochus Magnus. 36.*

Seleucus major frater tertio imperii sui anno occisus esset in Frygia per dolum Nicanoris, exercitus qui erat in Syria, fratrem ejus Antiochum cognomento Magnum, de Babylone vocavit ad regnum Syriæ, quæ eo tempore tenebatur à Ptolemæo Philopatore. Cumque Seleucus pugnasset adversus duces ejus, immò proditione Theodoti cujusdam obtinuisset Syriam, in tātam venit audaciam, ut ultro Ægyptiis bellum inferret. Philopator autem amissa Syria proditione Theodoti, congregavit multitudinem plurimam adversus Antiochum, initoque certamine juxta oppidum Raphae quod est in finibus Ægypti, Antiochus omnem amisit exercitum, & per deserta fugiens, penè captus est. Cumque decessisset Syria, ad extremum, fœdere & pactionibus conditionis cujusdam, pugna finita est. *Raphae oppidum in finibus Aegypti.*

Sub hoc tempore Judæi multa mala tolerabant, dum terra eorum diversis calamitatibus subjacebat. Nam cum Antiochus pugnasset contra Ptolemæum Philopatorem, & filium ejus Epiphanem, Judæi in medio positi, utrisque vincentibus laborabant, ut pares existerent navi turbatæ, & tempestatibus fluctuanti. *Iudæi similes navi turbatæ.*

FInito igitur primo Punico bello, quod per viginti tres annos tractum est, jam Romani clarissima gloria noti facti sunt, & per anni spatium sine bellicis conflictionibus quieverunt. Eodemque anno Jani portæ clausæ sunt, quod ab urbis conditione sub Numa Pompilio Romuli successore tantum contigit, postea verò per annos quadringentos quinquaginta non evenit. Eo tempore potentissimus Siciliæ rex Hierò, ad ludos Romam venit, & ducenta millia modiorum tritici populo dono dedit. *Iani portæ clausæ.*

ANno ab urbe condita. 534. qui est primus Ptolemæi Philopatoris, bellum Punicum secundum, Romanis illatum est per Hannibalem ducem Pœnorum, filium Hamilcaris, qui ab Hispanis occisus est. Hic itaque Hannibal, dum adhuc novem esset annorum, Hamilcari patri ad aras juraverat, ut cum primum posset, contra Romanos pugnaret. Cumque viginti esset annorum, Saguntum florentissimam Hispaniæ urbem Romanis amicam oppugnare aggressus est. Ad quem Romani Legatos miserunt, ut à bello abstineret, quos à se injuriosè abjecit. Miserunt pro eadem re Fabium Carthaginem, sed ille etiam ibi cum dura responsa percepisset, quæ inquit mora est. In hoc ergo sinu pacem bellumque porto, utrum eligitis? Illis succlamantibus, bellum: igitur, inquit, accipite. Et excusso in media curia togæ sinu, quasi planè sinu bellum ferret effudit. *Bellum Punicum secundum.* *Saguntus oppugnatur.* *Vide Livium, Valerium Maximum, Tullium in Phil.*

Interea Saguntini fame victi sunt, & octavo demum mense capti, ultimis ab Hannibale pœnis afficiuntur. Tunc Publius Cornelius Scipio consul, cum exercitu mittitur in Hispaniam, Tyberius Sempronius in Siciliam. Hannnibal verò relicto in Hispania fratre suo Hasdrubale, Pyreneos transivit montes, & inter ferocissimas Gallorum gentes ferro viam aperuit, & nono demum die à Pyreneo ad Alpes pervenit. Ubi dum montanos Gallos ab ascensu eum repellere obnitentes bello superat, atque invias rupes igni & aceto ferroque rescindit, quadriduum commoratus, quinto die cum maximo labore ad plana pervenit. Traditur autem ad Italiam duxisse centum millia peditum, viginti millia equitum, triginta septem elephantos. Interea multi Ligures & Galli junxerunt se Hannibali. Sempronius Tyberius Graccus cognito Hannibalis adventu, exercitum ex Sicilia trajecit Ariminum. Publius Cornelius Scipio Hannibali apud Ticinum primus occurrit, commissoque prælio, fugatis suis, & penè omnibus victis, ipse à filio Scipione admodum prætextato, & vix à pueritia egresso, qui postea dictus est Africanus, ab ipsa morte liberatus, saucius tamen in castra rediit. Pugnatum deinde est ab eodem consule apud Trebiam fluvium, iterumq; Romani superati sunt. Sempronius consul & ipse conflixit cū Hannibale, & amisso exercitu, pene solus evasit. In eo tamē bello etiam Hannibal sauciatus est. Qui postea cū in Hetruriam primo Vere transiret, in summo Apennino tempestate correptus, biduo continuo immobiliter stetit, nivibus cum exercitu conclusus, ubi magnus hominū numerus, jumenta quā plurima elephanti penè *Invias rupes igni, ferro, aceto rescindere.* *Scipio Africanus.* *Romani victi apud Trebiam fluvium*

Livius lib. 2 belli punici.

Hannibal oculum amittit frigore.

omnes frigore perierunt. Deinde in Tusciam veniens, juxta Sarnum fluvium, nebulis prospectum impedientibus, magnam partem sociorum ac jumentorum perdidit: ipse autem uni elephanto qui superfuerat, solus supersidens, vix difficultatem itineris evasit: sed oculum quo jam dudum æger erat, violentia frigoris & vigiliarum ac laboris amisit.

Concordia victoriam discordia exitium prabet.

Anno ab urbe condita quingentesimo quadragesimo, qui est septimus Philopatoris, Æmilius Paulus, & Terentius Varro consules, contra Hannibalem missi, per impatientiam Varronis, altero consule contradicente, apud Cannas Apuliæ vicum omnes pene Romanæ spei vires perierunt. Nullo enim Punico bello gravius afflicti sunt. Periit quippe in eo Æmilius Paulus consul, qui dum saucius in quodam saxo resedisset, Lentulo sibi equum offerente, quo fugiens, cladi superesset, noluit, atque ibi persedit, donec ab hostibus interemptus est. Perierunt ibi consulares atque prætorii viri viginti, senatores aut capti aut occisi triginta, nobiliores viri trecenti, pedestrium militum 40. millia, equitum tria millia quingenti. Varro consul cum quinquaginta equitibus Venusium fugit. Nec dubium est, illũ diem ultimũ Romani status futurum fuisse, si Hannibal mox post victoriam ad urbem contendisset. Hannibal in testimonium victoriæ suæ tres modios annulorum aureorum Carthaginem misit, quos ex manibus interfectorum Romanorum equitum senatorumq; detraxit. De exercitu suo cæsa sunt tria millia, multique sauciati.

Tres modii annulorum aureorũ missi Carthaginem.

Interea Varro rediit Romam, eique gratiæ referuntur à senatu, quòd publicam rem non desperasset. Ipse autem non vitæ cupiditate, sed amore publicæ rei se superesse reliquo ætatis suæ tempore probavit. Nam barbam capillumque summisit, & postea nunquam recubans cibum cepit. Honores quoque cum ei deferrentur à populo, recusavit, dicens felicioribus magistratibus Reipublicæ opus esse. Usque adeò autem ultima desperatio Reipublicæ apud residuos Romanos fuit, ut de relinquenda Italia, sedibusque quærendis consilium ineundum putarent, Quod etiam autore Cæcilio Metello confirmatum esset, nisi Cornelius Scipio tunc tribunus militum, qui postea dictus est Africanus, eos districto gladio deterruisset, singulis minitans, ac potius pro patriæ defensione in sua verba jurare coegisset. Sub hoc tempore quatuor locis pugnabatur à Romanis. In Italia contra Hannibalem: in Hispania contra fratrem ejus Hasdrubalem: in Macedonia contra Philippum: in Sardinia contra Sardos, & alterum Hasdrubalem Carthaginensem, quem Titus Manlius in Sardiniam missus, vivum cepit, Romamq; portavit. Philippus quoq; in Macedonia à Levino vincitur: & in Hispania Hasdrubal, & Mago tertius frater Hannibalis à duobus fratribus Scipionibus superantur, qui tamen ambo fratres in Hispania à fratre Hasdrubalis postea occisi sunt. Unde omnibus pavore cunctantibus, Scipio postea Africanus dictus, natus tunc annos 24. ultrò se obtulit, & proconsulare imperium in Hispania sortitus, ultionem patris & patrui præcipuè intendens, Pyreneum transgressus, primo impetu Carthaginem novam Hispaniæ cepit, ubi copiæ auri argentiq; magnæ, Pænorum & nobilissimi obsides, quos ab Hispanis acceperat cũ magnis præsidiis, erant. Ibi etiam Magonem fratrẽ Hannibalis captũ cum aliis Romam misit. Romæ ingens lætitia oritur. Cumq; universam Hispaniam à Pyreneo usq; ad Oceanum Scipio subegisset, revocatus à Romanis, cum ingenti gloria Romam venit: & 14 anno postquam Hannibal in Italiam venerat, qui est 15. Philopatoris, cum Lycinio Crasso consul creatus, & in Africam missus est. Scipio Africam aggressus, hiberna Pœnorum, & mapalia Numidarum, quæ haud longè aberant ab Utica, nocte fecit incendi. Pœni trepidi, cum casu accidisse ignem putarent, inermes ad extinguendum cucurrerunt, qua de re facile ab armatis oppressi sunt. In utrisque castris 40. millia hominum igni ferroque consumpta sunt, quinque millia capta, duces ipsi miserabiliter ambusti, ægrè diffugerunt: Hasdrubal dux Carthaginem profugus venit. Mox Siphax & Hasdrubal plurimum reparantes exercitum, iterum cum Scipioni congressi sunt, victique fugerunt. Siphacem fugientem Lelius & Masinissa ceperunt, cætera multitudo Cirtam confugit, quam Masinissa oppugnatam in deditionem accepit: Siphacem ad Scipionem cathenis vinctum adduxit, quem Scipio cum ingentibus spoliis, plurimisque captivis perducendum Romam, Lelio tradidit. Qui cum in custodia Tiburti defecisset, sumptu publico jussit senatus eũ honorificè sepeliri. Qua re audita, omnis ferè Italia Hannibalẽ dereliquit. Ipse autẽ Hannibal à Carthaginẽsib. redire jussus, ut subveniret patriæ, quã Scipio vastabat, dicitur flens Italiam reliquisse. Ita anno 17. qui est primus Ptolemæi Epiphanis, libertata est Italia ab Hannibale. Legati autem Carthaginensium pacem à Scipione petentes, ad senatum missi sunt, & ex arbitrio Scipionis pacem acceperunt. Sed veniente Hannibale Carthaginem, pax turbata est, multaque hostilia ab Afris facta sunt.

Res Romanorum desperatissima.

Cornelius Scipio Africanus.

Quatuor locis pugnatur à Romanis.

Mago Romã mittitur.

Pugna Hasdrubalis & Scipionis.

Italia liberata ab Hannibale.

Post hæc Hannibal frequentibus præliis victus à Scipione, petiit & ipse pacem, & colloquium Scipionis. Ubi cum se attoniti diu admiratione mutua duo clarissimi duces conspexissent, infecto pacis negocio, discesserunt. Hannibal tres exploratores ad castra Scipionis misit, quos captos Scipio, circunduci per castra jussit, eisque ostendit totum exercitum, nihil de hostibus percunctatus, prandium quoque jussit eis dari, refectosq; abire permisit. Deinde prælium ac utroq; duce cõmissum est, quod diu magnis ducum artibus dispositum, magnis copiarum molibus gestum est, quale vix ulla memoria fuit, quippe cum peritissimi viri copias suas ad bellum educerent, Scipio

tamen

tamen victor extitit, pene capto Hannibale. Octoginta elephanti ibi aut capti, aut occisi sunt. Carthaginensium militum viginti millia quingenti interfecti sunt. Hannibal omnia & ante prælium, & in prælio expertus, primum cum multis equitibus, deinde cum viginti, postremo vix cum quatuor inter tumultum elapsus, Adrumetum confugit, postea Carthaginem post 36. annos, ex quo inde patruus cum patre exierat, venit, consultantique senatui Pœnorum, nullam spem esse, nisi in petenda pace persuasit. Gajo Cornelio Lentulo, Publio Aelio Peto consulibus, pax per Scipionem voluntate Senatus populique Carthaginensibus concessa est: naves tamen plus quàm quingentæ in altum productæ, in conspectu civitatis submersæ sunt. Scipio jam tunc cognomento Africanus, cum omni gloria triumphans, in urbem ingressus est. Quem Terentius qui postea erat comicus, ex nobilibus Carthaginensium captivus, triumphantem post currum secutus est pileatus, quod indultæ sibi libertatis fuit insigne.

Pax Carthaginensibus conceditur.

Scipione triumphante Terentius pileatus currum sequitur.

Anno igitur ab urbe condita quingentesimo quadragesimo sexto, qui est secundus Ptolemæi Epiphanis, bellum Punicum secundum finitum est, post annum 17. quam cepit.

Jactet se licet Roma victoriis Hannibalem devicisse, tamen in Campaniæ luxuriis commorantem, provincia deliciosa superavit, dum aquis innatat, dum piscibus atque ostreis passim inficitur, dum olet, potat, dormit, aquarum resolutio mollivit Punicam feritatem, & quem alia duraverant, eum Seplasia oppidum Campaniæ unguentis odoratis labefactavit & vicit.

Hannibal victus Seplasia.

Alexand.		*Maced.*	
Ptolemæus Epiphanes 24.	Ptolemæus Epiphanes, regnavit Alexandriæ annis 24. Hujus tempore Scipio Africanus ab ingrata sibi urbe Romana diu exulans, apud Amiternum oppidũ morbo periit. Sepulchro suo inscribi jussit: Ingrata patria, ne ossa quidem mea habes.	*Philippus. 42.*	Philippus regnavit Macedoniæ annis quadraginta duobus. Hic cum rebellare pararet Romanis, primum per Levinum cõsulem, deinde per Titum Quintum superatus est.

Roma ingrata Scipioni Africano.

HISTORIA.

PTolemæus Epiphanes, filius Ptolemæi Philopatoris, regnavit Alexandriæ annis 24. à restauratione templi anno trecentesimo decimo nono. Hujus patre Philopatore defuncto, Antiochus Magnus rupto fœdere & pacto, quod cum patre fecerat, exercitum de superioribus Babyloniæ partibus congregavit. Factaque pace cum Philippo Macedonum rege, contra hunc Epiphanem, qui tunc quatuor erat annorum, exercitum movit. Pugnantibus autem inter se Antiocho & ducibus Ptolemæi pueri, Judæa in medio posita, multaque mala perpessa, in cõtraria studia scindebatur, sicut & sub Ptolemæo Philopatore patre ejus: aliis Antiocho, aliis Ptolemæo faventibus. Cumq; Antiochus teneret Judæam, missus Scopas dux partium Epiphanis Ptolemæi, adversus Antiochum fortiter dimicavit, cepitque Judæam. Sed post modicum tempus Antiochus Scopam vicit, confligens cum eo juxta fontem Jordanis, multosq; de exercitu ejus prosternens. Postea verò Antiocho capiente Samariam, & civitates Syriæ, quas Scopas tenuerat, gens Judæorum sponte ad eum veniens, omnem ejus exercitum in civitatem suscepit, & prono animo auxilium præbuit. Unde & ipse multa eis beneficia contulit, quæ Josephus describit.

Pugna Antiochi & ducum Ptolemæi pueri.

Iosephus lib. Antiq. 12. cap. 3.

Volens autem Antiochus non solum Syriam & Ciliciam, & Liciam, & alias provincias quæ erant partium Ptolemæi possidere, sed in Ægyptum quoque regnum suum extendere: facta pace cum Ptolemæo per Eubolem Rhodium, Cleopatram filiam suam septimo anno adolescentis despondit ei, & 13. anno tradidit, data ei dotis nomine omni Cœlesyria & Judæa. Nec tamen obtinere potuit Ægyptum, quia Ptolemæus Epiphanes & duces ejus sentientes dolum, cautius se egerunt, & Cleopatra magis viri quàm parentis fovit partes. Hic Antiochus Magnus duos habuit filios, fratres Cleopatræ, quam dedit Ptolemæo, Seleucum qui cognominatus est Sother, quiq; regnavit post eum: & Antiochum, qui dictus est Epiphanes, & à patre Romanis datus est obses, mortuoq; fratre, regnavit in loco ejus. Et hic est Antiochus, qui dicitur illustris & nobilis in libro Machabæorum. qui 137. regni Græcorum anno regnare cœpit, multaque mala Judæis intulit.

Cælesyria vel Syria Celes.

Ioseph. lib. 1. bell. Iud. cap. 14.

Antiochus ἐπιφανὴς id est, præclarus.

HISTORIA JUDÆORUM.

EO tempore pontifex Judæorum fuit Onias filius Simonis justi, fratris Eleazari. Is autem Onias parvulus mente, & avarus pecuniæ, vectigal quod patres ejus pro populo dabant, scilicet, viginti talenta, non reddidit, unde regem Ptolemæum ad iram provocavit. Qui mittens legatum nomine Athenionem in Hierusalem, culpabat Oniam, & minatus est, quod terram metiretur ad jugera, & mitteret qui habitarent in ea. Audientes Judæi mandata regis, turbabantur, Oniam verò nihil horum flectebat, propter avaritiam suam. Quod audiens Josephus adolescens, sororis ejus filius, de patre Tobia, vir sagacissimus, & inter suos nobilis, increpavit avunculum Oniam. Quo non attendente, nec ad regem ire volente, ultro se legatum ad regem obtulit pro necessitate populi, si per eum liceret sibi. Illo autem concedente, & populo gratias agente, suscepit legatum regis in domum suam, & per multos dies magnifice tractans, muneribus honoratum remisit

Avaritia Onia.

Hæc sunt in Iosepho lib. 12 cap. 4. & longe plura.

remisit ad regem, dicens se continuo secuturum. Athenio autem rediens ad regem, cum ei omnia indicaret, advenientem postea Josephum rex & regina Cleopatra benigne susceperunt: invenitque tantam gratiam coram rege, ut non solum populum liberaret, sed etiam dux Judaeae atque humilis Syriae, & finitimarum regionum ab eo constitueretur. Is igitur viginti duobus annis tributa Syriae & Phoenicis atque Samariae dispensavit, populumque Judaeorum à paupertate & debilitate ad clarissimas rerum causas perduxit. Habuit autem septem filios de uxore sua, & de filia fratris sui Solini unum, nomine Hyrcanum. Qui cum tredecim esset annorum, naturalem fortitudinem & prudentiam in se demonstravit, ut etiam acerbam aemulationem fratribus excitaret. Josephus verò cupiens scire, quis de filiis suis virtute melior existeret, unumquenque ad doctorum studia destinavit, sed desidia disciplinarum indocti redierunt. Post illos autem adolescentulum Hyrcanum transmisit viam duorum dierum ad solitudinem seminare, dans ei trecenta juga boum, sed abscondens lora quibus ligarentur. Cumque ad locum veniret, & lora non haberet, suadentibus aratoribus, ut pro afferendis domum transmitteret, ille nolens tempus deperdere, occidit decem jugorum boves, & carnes quidem operariis dedit, pelles verò incidens, retinacula fecit: sicque seminata terra, ad patrem rediit. Pro qua mentis argutia pater eum benignè suscipiens, nimium dilexit, quod ei apud fratres invidiam suscitavit.

Iosephus benigne suscipitur.

Hyrcani factum memorabile de loris.

Post haec nunciatum est Josepho, filium Ptolemaeo regi genitum esse, omnesque principes provinciarum, ad celebrandum pueri diem natalem, cum apparatu maximo Alexandriam ire. Cumque ipse ire senio prohiberetur, interrogavit filios suos, quis eorum vellet ire ad regem? Majoribus recusantibus, & Hyrcanum hoc facere posse dicentibus, consuluit ipsum. Qui cum se promisisset iturum, si tantum misisset Epistolam Arioni dispensatori pecuniarum, quam regi offerre deberet, ut daret ei pecuniam necessariam, data epistola dimisit eum: fratres autem ejus scribebant omnibus amicis regis, ut eum interficerent. Qui cum venisset Alexandriam, porrexit Arioni epistolam: acceptisque ab eo mille talentis, latenter accessit ad negociatores, & comparavit ab eis centum pueros scientes literas, unumquenque talento uno, & centum virgines, singulas eodem precio. Susceptus autem benignè à rege, & ad convivium ejus invitatus, discumbens cum prioribus provinciarum, ultimus omnium sedit, tanquam puer ab omnibus despectui habitus. Cumque omnes ossa ciborum ante illum in mensa proiicerent, ipso tacente, Triphon quidam qui ad convivarum risus aptus erat, rogantibus convivis, juxta mensam regis assistens, ait regi: Vides domine ante posita ossa Hyrcano? Ex hoc coniice, quòd & pater ejus sic omnem Syriam denudavit, sicut haec ossa iste à carnibus expoliavit. Ridente autem rege ad verba Triphonis, & interrogante Hircanum, cur tanta ossa ante eum jacerent, apte inquit domine, nam canes semper ossa cum carnibus devorant, sicut isti fecerunt, ante quos ossa minimè jacent: homines verò comedunt carnes, ossa autem jactant, quod & ego tanquam homo nunc feci. Rex autem miratus ejus responsum tam sapienter dictū, jussit omnes plaudere, verbū ejus laudentes. Postera verò die Hyrcanus ad unumquemque regis amicum pergens, & ad potentes aulae, salutavit eos. Instanti verò natali die filii regis, principes regis offerebant munera: qui multum, non plus quàm viginti talenta. Hyrcanus itaque assumens pueros & virgines quos cōparaverat, dedit unicuique talentum portare: & pueros quidē obtulit regi, puellas autem Cleopatrae reginae. Omnibus igitur munificentiam ejus admirantibus, rex honorans eum liberaliter & donationes copiosas praestans, patri & fratribus, & omnibus magistratibus scripta pro eo transmisit. Audientes autem fratres ejus talia eum à rege meruisse, & cū magno reverti honore, in occursum eius egredi se simulantes, interficere illū omnimodo decreverunt, etiā patre sciente, qui propter pecunias quas regi obtulerat, irascebatur: sed regē timens, iram celabat. Committentibus autem adversus eum fratribus pugnam, multos eorum qui sequebantur occidit, cum duobus fratribus suis: caeteri autem ad patrem Hierosolymam confugerunt. Qui postquam ad civitatē venit, nullo se suscipiente, discessit trans Jordanem fluvium, ibique remoratus, vectigalia exigebat à Barbaris. Per idem autem tempus regnabat in Asia Seleucus, qui dicebatur Sother, filius Antiochi Magni.

Ab Hyrcano Arioni epistola redditur.

Ossa proposita Hyrcano.

Sapiens responsum Hyrcani.

Seleucus Sother regnavit in Asia.

HISTORIA JUDAEORUM.

Defunctus est autem Onias pontifex, filius Simonis Justi, fratris Eleazari, avunculus Josephi patris Hyrcani, principatum sacerdotii derelinquens filio Simoni. Mortuus est autem & Josephus, ejusque morte contigit seditionem pati populum, propter filios ejus. Nam majoribus bellum gerentibus contra Hyrcanum, dissensit ab invicem multitudo, & plures quidem majoribus fratribus auxilium ferebant cum principe sacerdotum Simone, qui cognatus eorum, & affinis eorum erat. Hyrcanus autem discedens ab Hierosolyma trans Jordanem, ibi turrim aedificavit firmissimam ex lapide albo, & totam usque ad terram sculpens diversis animalibus, reliquis etjam aedificiis locum munivit, quem Tirum nuncupavit. Praefuit autem illis partibus per annos duodecim, omni tempore, quo Seleucus, filius Antiochi Magni, Syriae regnavit. Quo mortuo, frater ejus Antiochus Epiphanes regnū obtinuit. Quem metuēs Hyrcanus, ne ab eo tormētis afficeretur, pro his quae contra Arabas egerat, vitam propria manu finivit. Cujus substantiam Antiochus sibi applicuit

Seditio à morte Iosephi.

Ioseph lib 12. cap. 5.

applicuit. Mortuus est autem & Simon pontifex, filius Oniæ, relinquens tres filios, Oniam, Jesum, Oniam sive Ananiam: sed patri Onias in sacerdotii honore successit. Et hic est, ad quem Arius rex Spartarum, id est, Lacedæmoniorum, epistolas misit, dicens Judæos & Lacedæmones ex uno genere Abrahæ descendisse.

HISTORIA ROMANORUM.

ANno ab urbe condita quingentesimo quinquagesimo primo, qui Ptolemæi Epiphanis computatur etiam primus, Titus Quintus Flaminius contra Philippum Macedonis regem missus est: & post prælia multa quibus Macedones vicit, pacem Philippo dedit, sub conditione etiam Demetrium filium suum obsidem dedit. *Titus Q. Flaminius cotra Philippum regem.*

Lacedæmoniis quoque bellum Titus idem intulit, ducemque illorum Navidem vicit, & quibus voluit conditionibus in fidem accepit, gloria ingenti triumphavit, ducens ante currum suum nobilissimos obsides, Demetrium Philippi filium, & Armenen Navidis, *Triumphus Titi Flaminii.*

Transacto bello Macedonico, secutum est Syriacum. Antiochus itaque Magnus rex Syriæ, cum regnum generis sui Ptolemæi Epiphanis obtinere non posset, vertit se ad Asiam, & navali certamine obtinuit Rhodum & Samum, & alias insulas multas: deinde contra Romanos struens bellum, ex Asia transit in Europam. Tunc etiam Hannibal exhiberi Romam jussus à Senatu, clam ex Africa profectus, ne Romanis traderetur, ad Antiochum migravit, eiq; se cōjunxit. Quem cum apud Ephesum invenisset cunctantem, mox ad bellum impulit: sed occurrit eis Scipio Nasica cum fratre suo Scipione Africano, isdemque Africanus familiare colloquium cum Hannibale habuit, sed infecto negocio, ab Antiocho discessit. Sequenti anno idem Africanus Hannibalemqui tunc Antiochi classi præerat, navali prælio vicit & fugavit: frater quoque ejus Lucius Cornelius Scipio Nasica consul, habens in auxilio Eumenen, Attali regis fratrem, ingenti prælio Antiochum vicit. Qui pacem rogans, eo jure obtinuit, ut annis singulis mille talenta persolveret: atque ex Asia & Europa recedens, intra Taurum montem se contineret, & Hannibalem concitatorem belli dederet. Qui fugiens ad Prusiam regem Bythiniæ, cum à Romanis reposceretur, jam tradendus venenum bibit. Antiochus verò filium Africani, quem utrum explorantem, an bello cepisset, incertum est, ultro remisit, filium quoque suum Antiochum obsidem dedit. Scipio Nasica Romam rediens, ingenti gloria triumphavit: nomen & ipse ad imitationem fratris Asianus, quia Asiam vicit, accepit. Philippo autem Macedonum regi, quia contra Antiochum Romanis auxilio fuit filius Demetrius redditus est. Plautus ex Umbria Arpinas Romæ moritur hoc tempore, qui propter annonæ difficultatem ad molas manuarias pistori se locaverat, ubi quotiens ab opere vacasset, fabulas scribere ac vendere solitus erat. Titus Livius Tragœdiarum scriptor clarus habetur eo tempore, qui ob ingenii meritum à Livio Salinatore, cujus liberos erudiebat, libertate donatus est. *Bella Antiochi.* *Scipio fugat Hannibalem.* *Scipio Asianus.* *Plautus ex fame laborat ad molas.* *Titus Livius.*

Ptolemæus Philometor 35. Ptolemæus Philometor secundus, filius Epiphanis, regnavit Alexandriæ annis triginta quinque, à restauratione templi anno trecentesimo quadragesimo tertio.

Perseus filius Philippi, regnavit Macedoniæ annis decem. *Perseus 10.*

Seleucus qui & Sother, filius Antiochi Magni, regnavit Syriæ annis 11. Hic instinctu cujusdam Simonis, qui erat præpositus templi Hierosolymitani, misit Heliodorum ad auferendas pecunias: qui correptus est à Deo, ut in Machabæorum legitur libro. *Seleucus 11.*

Antiochus Epiphanes regnavit in Syria annis 12. *Antiochus Epipha. 12.*

HISTORIA ÆGYPTIORUM.

ANtiochus Epiphanes, id est, illustris, frater Seleuci, filius scilicet Antiochi Magni, post mortem fratris sui Seleuci, regnavit in Syria annis 12. Hujus sororem Cleopatram habuit uxorem Ptolemæus, qui & ipse dicebatur Epiphanes, de qua duos filios accepit, quos moriens adhuc parvulos reliquit. Quorū major, qui & pro eo regnavit Philometor, alter Phiscon dicebatur. Antiochus autē suo regno nōn contentus, exercitū ducere deliberavit in Ægyptū, tractus desiderio ejus, & contemnens filios sororis suæ quasi debiles, ac tanta negocia regere non prævalentes. Perveniens igitur ad Pelusium, cum magna virtute, doloque circumveniens Philometorem consanguineum suum, occupavit Ægyptum. Et cum adisset loca Memphiticæ civitatis, cepit eam. Idem contra Alexandriam ut obsideret Ptolemæum, cujus erat avunculus, tetendit, sed per duces Ptolemæi pulsus est, non solum ab Alexandria, verum etiam tota Ægypto. Inde reversus, ad Hierosolymam civitatem duxit exercitum. Quo perveniens, cepit eam sine conflictione alicujus, aperientibus ei portas his, qui voluntatis ejus erant conscii, ingressusque civitatem, multos interfecit sibi contraria sentientes: sed & eos ipsos qui ei civitatem aperuerunt propter divitias templi, occidit, faciensque omnia mala illa, quæ in Machabæorum historia scripta sunt. Multis de templo ablatis, reversus est Antiochiam. Post biennium verò rursus contra Ptolemæum congregavit exercitum, & venit Alexandriam. Cumque duo fratres Ptolemæi & Cleopatræ filii, quorum avunculus erat Antiochus, obsiderentur Alexandriæ, Romam miserunt legatos. Cum autem Ro- *Antiochus Epiphanes.* *Ptolemæus Epiphanes.*

autem Romanorum legati venissent Alexandriam, quorum unus erat Marcus Pompilius Lenas, & invenissent eum stantem in littore, senatusconsultum dederunt ei, quo jubebatur ab amicis populi Romani discedere, & suo imperio contentus esse. Qui cum responsionem ad amicorum consilium distulisset, orbem fecisse ferunt in arena cum baculo quem tenebat manu, & conscripsisse legatum, atque dixisse: Senatus & populus Romanus præcipiunt, ut in isto loco respondeas quid consilii geras. Quibus dictis ipse perterritus ait: Si hoc placet senatui & populo Romano, recedendum est. Et statim recessit.

HISTORIA JUDÆORUM.

Simonis tres filii.

PEr idem tempus, ut Josephus scribit, defunctus est Onias filius Simonis princeps sacerdotum, relinquens filium parvulum Oniam. Unde Antiochus fratri ejus Jesu principatum sacerdotii contulit, quem postea iratus abstulit, & juniori eorum fratri Oniæ sive Ananiæ dedit. Habuit enim Simon, ut prædiximus, tres filios, ad quos sacerdotii principatus ordine dicto pervenit, Iesus autem Jasonem se nominavit, Onias verò sive Ananias Menelaus est nuncupatus, ut Josephus dicit. Deinde subjungit idem Josephus, Jesum, id est Jasonem, prius sacerdotem contra Menelaum seditionem concitasse, eundemque Menelaum cum suis fautoribus relicta religione paterna se ad Antiochum contulisse, illumque contra Judæos incitasse, & post ab Antiocho Juniore persuasu Lysiæ occisum esse. In quibus verbis videtur Josephus ab historia libri Machabæorum discrepare, in qua refertur, quòd Menelaus frater fuerit cujusdam Simonis de tribu Beniamin, qui fuit præpositus templi, quique adhuc vivente Seleuco fratre Antiochi, propter odium Oniæ sacerdotis sibi resistentis, ne aliquid mali machinaretur in civitate, effecit ut Heliodorus à Seleuco mitteretur Hierosolymam, ad auferendas pecunias de templo. Qui cum territus rediret, Simon non cessavit male loqui de Onia, & instigavit Apollonium ducem contra eum. Quibus ille cedens, contulit se ad regem, ut ejus defensione tutus viveret. Post mortem verò Seleuci, cum regnaret frater ejus Antiochus, hoc quod de Onia Menelao Josephus testatur, in hac historia de Jasone fratre Oniæ narratur. Hic enim Jason, qui & Jesus, collectis impiis, Antiochum adiit, ejectoque per pecuniam fratre Onia, sacerdotium accepit, & accepta licentia, ut gymnasium Hierosolymis ædificaret, ad ritus gentium relicta religione se transtulit. Post triennium misit Jason Menelaum fratrem Simonis supradicti, portantem pecuniam regi pro sacerdotio promissam, scilicet quingenta nonaginta talenta, sed ipse Menelaus, promittens adhuc trecentas libras regi, Jasonem supplantavit. Sic Jason qui fratrem Oniam expulit, ipse post expulsus de patria, secundum quòd dignus erat, exul periit. Menelaus autem cum non persolveret promissas pecunias, rex abstulit ei sacerdotium, & dedit illud fratri suo Lysimacho. Metuens verò Menelaus, ne Onias reciperet sacerdotium, egit cum Andronico regis amico, quem rex abiens præfecit negotiis, ut Oniam interficeret, quod & fecit. Lysimacho quoque à Judæis propter sacrilegia sua occiso Menelaus sacerdotium recepit. Quo ab Antiocho Eupatori filio Antiochi, suadente Lysia occiso, Alchimus quidam alienigena impius successit sacerdotio. Et hoc divinitus percusso, deficientibus hæreditariis successoribus, omnium voluntate Judas Macchabæus suscepit sacerdotium. Onias quippe filius Oniæ, quem moriente patre parvulum relictum, supra diximus, videns mala quæ fiebant, fugit ad Ptolemæum regem Ægypti, & benigne ab eo acceptus, impetravit ab eo regionem quæ Heliopoleos vocatur, ubi concedente rege construxit templum ad formam templi Hierosolymitani, quod per annos permansit usque ad tempus Vespasiani. Ipsa autem urbs quæ vocabatur Oniæ, dimicantibus postea Judæis adversum Romanos, ad solum usque diruta est, & neque urbis, neque templi ullum restat vestigium. Sub occasione igitur Oniæ, infinita Judæorum examina Ææypptum confugerunt. Asserebat enim Onias in se impletum esse vaticinium Esaiæ scribentis, Erit altare Domini in Ægypto, & titulus Domini in terminis ejus. & quod Ezras ante sexcentos annos prædixerat, quòd oporteret in Ægypto templum ædificari Deo per virum Judæum. Antiocho autem Judæos affligente, & ad gentilitatem per seipsum, & permissos suos cogente, Matathias cum quinque filiis suis adversus eos arma corripuit, & patrias leges viriliter defendit. Quo post annum moriente, scilicet anno centesimo quadragesimo sexto regni Græcorum, qui est 13. Philometoris, decimus verò Antiochi, filius ejus Judas Machabæus successit patri, & cógregato exercitu vindictam in male agentes exercuit. Is templum ab Antiocho destructum, nobiliter renovavit, & à sordibus idolorum, quibus per triennium pollutum fuerat, emundavit, anno centesimo quinquagesimo secundo. Audiens etiam Romanorum virtutem, amicitias fœderavit cum eis & societatem. Post multa demum prælia fœliciter gesta, pugnans contra Bacchidem, Demetrii principem, multos interfecit, & ipse occiditur anno quinquagesimo, cum regeret populum annos quinque, fortitudine & dexteritate insignis. Cui succedens frater ejus Jonathas, regebat populum per annos 17. Quo à Triphone occiso, Simon frater eorum tenuit principatum annis octo, quem accepit anno centesimo septuagesimo regni Græcorum.

Iosephus ab historia libri Macchabæorum discrepat.

Iason à patria expellitur.

Menelaus recipit sacerdotium.

Iudas Machabæus.

Prophetia de templo domini in Aegypto.

Iudas Machabæus.

HISTORIA

HISTORIA ROMANORUM.

PHilippo rege Macedonum mortuo, qui & adversus Romanos bellum gesserat, postea Romanis contra Antiochum auxilium tulerat, filius ejus Perseus regnum ejus tenens rebellavit, adjutores ejus habens Cotim regem Thraciæ, & regem Illyrici Gentium nomine. Romanis autē auxilio erant, Eumenes rex Asiæ, frater Attali, Ariaratus rex Cappadociæ, Antiochus rex Syriæ, Ptolemæus Ægypti, Masinissa Numidiæ, Brusias autem rex Bithyniæ, licet Persei sororem haberet, utrisque se æquum præbuit. Contra Perseum missus Publius Licinius, ab eo victus est, nec tamen Romani regi pacem petenti, præstare voluerunt, nisi se & suos senatui subdidisset. Mox cōtra eum missus consul Lucius Æmilius Paulus consul vicit eum.& cum ingenti pompa Romam rediit in navi ejusdem Persei, quæ inusitatæ magnitudinis ferebatur fuisse, adeo ut sedecim ordines remorum dicatur habuisse. Triumphavit autem Paulus in curru aureo, duobus filiis suis utroque latere astantibus. Ducti autem sunt ante currum ejus, duo filii regis, & ipse Perseus annis quadraginta quinque natus, qui post apud Albam, in custodia defecit, filius vero ejus junior fabricam ærariam, ob tolerandam inopiam, Romæ didicit, ibique defunctus est.

Perseus. *Florus lib. 44.* *Aemilius Paulus vincit Perseum.* *Filius Persei fit faber ob tolerandam inopiam.*

HISTORIA ROMANORUM.

ANno autem ab urbe condita sexcentesimo, qui vicesimus sextus Philometoris inscribitur, cū oēs Romanos Celtiberorum ingens metus invasisset, nec esset ex omnibus qui vel miles vel legatus ire in Hispaniam auderet, Publius Scipio Africani nepos, qui & ipse post Africanus est dictus, ultro se militaturum in Hispania obtulit, cum tamen in Macedoniam contra Philippum deputatus esset. Profectus itaque in Hispaniam, stragem magnam dedit, sæpius militis quàm ducis officio usus, nam & Barbarum provocantem singulariter congressus occidit.

HISTORIA ROMANORUM.

EOdem tempore Messala censor primus theatrum lapideum in urbe construi jussit, quod ne tunc fieret, Scipio Nasica gravissima dehortatione obstitit, dicens inimicissimum fore populo bellatori hoc, ad nutriendam desidiam, lasciviæque commentum, adeoque commovit senatum, ut non solum omnia theatro comparata vendi jusserit, sed etiam subsellia in ludis poni prohibuerit, & ut neque urbani, neque qui à foris mille passibus adessent, sedentes ludos spectarent, ne fortitudo illorum mollesceret. Illo quoque tempore Tuccia virgo vestalis arguebatur incesti. At illa purgare se argumentis dedignata mortalibus, ad Tyberim detulit cribrum, idque submergens in aquam, prece addita, inquit, O Vesta, si pia sum, si virgo sum, hanc è Tyberi aquam ad templum tuum deferam. Et pertulit. Anno sexcentesimo secundo, tertium Punicum bellum exortum est. Igitur cum senatus abolendam Carthaginem decrevisset, profecti consules Lucius Manlius Censorinus, & Marcus Manlius, & Scipio tunc Tribunus militum, prope Uticam castra majoris Africani tenuerunt. Ibi Carthaginensibus evocatis, jussisque ut arma & naves traderent, nec moratis, tanta vis armorum repente tradita est, ut facile tota ex his Africa potuisset armari. Sed postquam arma tradiderunt, & derelicta urbe recedere procul à mari decem millibus passuum jussi sunt, dolorem ad desperationem contulerunt, aut defensuri civitatem, aut cum ipsa per ipsam sepeliendi, moxque sibi duos Hasdrubales duces creant, armaque facere aggressi, postquam æs ferrumque defecit, aurea argenteaque fecerunt. Consules Romani urbem aggressi, cum aliquantam muri partem machinis diruissent, à Carthaginensibus victi sunt atque repulsi. Quos fugientes Scipio defendit, hoste intra muros repulso. Is apud omnes ingenti metu & reverentia erat, nam & paratissimus ad dimicandum, & promptissimus erat ad consulendum, nec quicquam magis duces Pœnorum vitabant, quàm contra eam partem Romanorum committere, ubi Scipio dimicabat. Per idem tempus Masinissa rex Numidarum per annos ferè sexaginta amicus populi Romani, mortuus est anno vitæ suæ nonagesimo septimo, valentissimo semper corpore perseverans. Hic est vir qui nunquam in imbre vel maximo, caput suum texit, aut frigore, & tam diu in uno stetit vestigio, ut prius juvenes lassitudine cederent, quàm ille de loco in quo steterat moveretur. Si stetisset, ne membrum quidem tota die movebat, si iter ingressus est eques, non descendebat, solebatque equitans in exercitu nocti diem sæpissime conjungere, & sui custodiam tutelamque sævissimis canibus committebat. Post octogesimum sextum annum genuit filium, cui nomen fuit Methuma, nihilque quod juvenis fecit, ævo ultimo prætermisit. Moriens igitur, quadraginta quatuor filios reliquit, inter quos divisorem esse Scipionem jussit. Qui postquam inter eos Numidiæ regnum divisit, Carthaginem reversus est.

Scipionis Nasici masculum contra Theatra. *Tuccia virgo aquam defert in cribro.* *Duo Hasdrubales duces.* *Masinissa rex Numidarum vir robustissimus.* *Canibus pro tutela corporis uti.*

Anno à Roma condita sexcentesimo sexto, qui est Philometoris 32. cum clarum esset nomen Scipionis, juvenis adhuc consul factus est, & delere Carthaginem suprema sorte molitus, Cothonem ingressus est. Ubi cum sex diebus continuis noctibusque pugnaretur, ultima desperatio Carthaginenses ad deditionem traxit, petentes, ut quos belli clades reliquos fecit, saltem servire liceret, ac primum agmen mulierum satis miserabile, post virorum magis deforme,

Scipio iuvenis consul factus.

Miserabile spectaculum in Carthagine. descendit. Nam fuisse mulierũ 25. millia, virorum 30. millia memoriæ traditur. Rex Hasdrubal se ultro dedit, suique tantum salutem obtinuit. Transfugæ voluntario præcipitio dati, consumpti sunt igni, quosquos autem transfugas Romanos Scipio obtinere potuit, crucibus affixit, Latinos securi percussit. Uxor Hasdrubalis ubi ardentem Carthaginem aspexit, viro suo cum duobus filiis suis occurrit, eique dixit, Vive tu qui superstes Carthagini esse potes, nam pro nobis frustra rogasses. Et volentibus filiis, virili dolore, fœmineo furore, in medium se conjecit incendium, eodem modo exitum mortis faciens extrema regina, quem quondã fecerat prima. Ipsa vero civitas decem & septem diebus continuis arsit, miserumque spectaculum de varietate conditionis humanæ victoribus suis præbuit, dirutaque est, omni murali lapide in pulverem converso. Cujus situs, hujusmodi fuisse dicitur. Per viginti duo millia passuum muro amplexa, toto penè mari cingebatur, absque faucibus quæ tribus millibus passuum aperiebantur. Is locus murum triginta pedibus latum habuit, saxo quadrato, in altitudine cubitorum 40 Arx cui nomen Byrsæ fuit, paulo amplius quàm duo millia passuum tenebat. Ex una parte murus communis urbi & Byrsæ erat, imminens mari, quod mare Stagnum dicitur.

Transfugæ crucibus affixi. *Carthago ardet. 17. diebus.* *Situs Carthaginis.* *Vide Verg. in Aeneidis.*

Carthago deleta. Igitur Carthago septingentesimo anno postquam condita est, deleta est, multitudo omnis captivorum, exceptis paucis principibus, vendita est. Ita quarto, postquam ceptum est, anno, tertium Punicum bellum est terminatum. Scipio nomen quod avus acceperat, meruit, scilicet ut propter virtutem etiam ipse Africanus junior vocaretur.

Corinthus subversa. Eodem anno Corinthus nobilissima Græciæ civitas subversa est incendio à Mummio consule. Ubi cum, propter multitudinem & varietatem statuarum simulacrorum in illo tantæ civitatis incendio, permixta in unum, auri, argenti, atque æris metalla fluissent, novum genus metalli factum est. Unde usque hodie ex ipso sive ex imitatione ejus, æs Corinthium dicitur, & vasa Corinthia.

Aes Corinthium. Hoc tempore tres celeberrimi triumphi simul Romæ fuerunt, Africani ex Africa, ante cujus currum ductus est Hasdrubal: Metelli ex Macedonia, cujus currum præcessit Andariscus; qui & Pseudophilippus rex Macedonum: Mummii ex Corintho, ante quem signa ænea, & pictæ tabulæ, & alia urbis clarissimæ ornamenta prælata sunt.

Tres triumphi simul Romæ. Interfecto autem Pseudophilippo, qui sibi Macedoniam usurpavit, itemque Pseudoperseo qui se Persei filium jactavit, Macedones gentium dominos, Romani, tributarios fecerunt, regnumque Macedonum defecit.

Statius. Statius Cæcilius Comœdiarum scriptor clarus habetur his diebus, qui natione Gallus, sive ut alii dicunt Mediolanus, primum Ennii contubernalis sequenti anno post mortem ejus mortuus est. Ennius vero poeta 70. ætatis suæ anno articulari morbo periit, sepultusque est in monumento Scipionis, via Appia, intra primum ab urbe milliarum. Tunc etiam Lucilius poeta nascitur.

Ennius. Lucilius.

Alexand.	*Judæor.*	*Syriæ.*
Ptolemæus, Evergetes. 29. Ptolemæus Evergetes secundus, regnavit Alexandriæ annis 29. à restauratione templi anno 388.	*Iudas Machabæus, 5.*	Deficiente regno Macedonum, cœpit regnum Judæorum, ubi primus eo tempore principatum tenebat Judas Machabæus annis 5. ab anno 147. regni Græcorum, qui est quartus decimus Philometoris, undecimus vero Antiochi illustris.
Puer quadrupes & quadrimanus. *Fruges in arboribus.* His temporibus Romæ puer ex ancilla natus est quadrupes, quadrimanus oculis quatuor, auribus totidem, naturam virilem duplicem habens. In Boniniensi agro fruges in arboribus natæ sunt.	*Ionathas. 17.*	Ionathas frater Iudæ Machabæi, post mortem ejus suscepit principatum, & per annos 17. strenue rexit populum.
	Simon. 8.	Simon frater Iudæ & Ionathæ, post mortẽ eorũ rexit populũ Judæorũ an. 8.
		Commentarii Aristoboli, in libros Mosis. His temporibus Aristobolus Philosophus commentarios scripsit in libros Moysi, & obtulit Ptolemæo regi.

HISTORIA JUDÆORUM.

Hyrcanus dux Pontifex & Propheta. JOhannes qui & Hyrcanus filius Simonis, interfecto patre cum duobus filiis in convivio per insidias generi sui Ptolemæi, qui erat dux circa Iericho, tenuit principatum Iudæorum annis triginta & uno. Hic contra Hyrcanum bellum gerens, Hyrcanus appellatus est. Hic vir plane beatissimus, tria maxime præcipua solus habebat, quia dux & Pontifex erat & Propheta, cum quo Deus ita colloquebatur, ut futurorum nihil penitus ignorante. Hic prælia multa peregit. Primum contra Ptolemæum sororis

Antiochus Eupator filius Antiochi illustris, regnavit in Syria duobus annis. *Antiochus, Eupator.*

Demetrius Seleuci filius, fratris Antiochi illustris, occiso Antiocho Eupatore filio patrui sui, regnavit in Syria annis 11. *Demetrius. 11.*

Alexander item filius Antiochi illustris frater Eupatoris, occiso Demetrio patrui sui Seleuci filio, regnavit annis 4. Hic ducens Cleopatram Ptolomæi regis filiam, genuit ex ea Antiochum. *Alexander. 4.*

Antiochus Alexandri filius, imposito sibi diademate à Triphone, regnavit contra Demetrium *Antiochus. 4.*

ris suæ virum, deinde Samariam obsidione captam, solo coæquavit, quam postea Herodes instaurans, Sebasten in honorem Augusti appellavit. Antiochus quoque quem quidam Seditem, quidam vero Spondium vocant, frater Demetrii, pridem Simoni infensus, secundo Hyrcani anno adducto exercitu, Hierosolymis obsedit Hyrcanum. At ille patefacto sepulchro David, plus quàm tria millia talentorũ inde abstulit, datisq; trecentis Antiocho, ut à civitate recederet, persuasit. Et ut facti leniret invidiã, fertur ex hac pecunia instituisse Xenodochia, quib. suscipe-ret pauperes & peregrinos. Cumq; fortunatissime viveret per annos 30. & unũ, optime reb⁹ administratis moritur, quinq; filiis relictis. Quorũ maximus natu Aristobolus, translato in regnum principatu, primus apud Judæos diadema sibi imposuit, trecentis nonaginta octo annis ac tribus mensibus exactis, postquam populus de Babylonica rediit captivitate, fratrẽ Antigonum à se secundum natu, quem diligere videbatur, in honore pari producebat, alios vero vinctos, custodiæ tradidit, matremq; ausam aliquid de potestate contendere, itidem colligavit, fameque necavit, sed & Antigonũ fratrẽ postea peremit. Post necẽ vero matris & Antigoni fratris ipse dignissimo atq; crudelissimo viscerũ dolore tortus detestabiliter moritur, cum non plus uno anno regnaret. Uxor autẽ ejus fratrum vinculis dissolutis, regem constituit Alexandrũ fratrem ejus, qui ætate major erat, & modestia præstare videbatur.

Joseph. lib. 13. cap. 15.

Aristobolus.

trium annis 4. sed quarto anno ab eodem Triphone per dolum occisus est.

Demetrius, filius Demetrii quem Alexander occidit, regnum eo vivente invasit, cui Ptolemæus Philometor Cleopatram filiam suam Alexandro ablatam conjunxit, occisoque Alexandro, regnavit Demetrius annis 5. sed quinto captus est ab Arsace Parthorum rege. Regnante autem adhuc Demetrio, Triphon quidam partium Alexandri tulit Antiochum filium ejusdẽ Alexandri, & licet adhuc parvulo diadema imposuit ut regnaret, sed quarto imperii ejus anno dolo occidit eum, ipseque regnavit. Sed & hoc tertio sui regni anno interfecto, Antiochus frater Demetrii regnavit, cui Cleopatra fratris uxor nupsit, de qua filium suscepit nomino Antiochum, qui dictus est Cizicenus, à civitate Cizico, in qua nutritus est. Demetrius quoque frater Antiochi, ex eadem Cleopatra filium habuit ejusdem nominis Antiochum, qui dictus est Griphus. Hi duo fratres Antiochi dicti, postea de regno contenderunt.

Demetrius. 5.

Iosephus lib. 13. cap. 17.

Triphon occiso Antiocho, regnavit annis tribus, sed anno tertio etiam ipse occisus est.

Triphon. 3.

Antiochus qui & Sedites est appellatus, frater Demetrii, postquam captus est frater ejus à rege Parthorum, ipse regnavit annis quindecim, fratrem à captivitate liberavit, qui post ipsum regnavit.

Antiochus. 51.

Demetrius frater Antiochi, per fratrem à captivitate liberatus, regnavit post mortem fratris annis duodecim.

Demetrius. 12.

HISTORIA ROMANORUM.

Anno ab urbe condita sexcentesimo vicesimo, qui est undecimus Ptolemæi Evergetis secundi, Scipio Africanus junior consensu omnium, secundo consul est creatus, atq; ad oppugnandam Numantiam Hispaniæ civitatem cum exercitu missus. Hæc per annos 14. cum solis quatuor millibus suorum, 40. millia Romanorum non solum sustinuit, sed etiã vicit, pudendisq; fœderibus affecit. Scipio itaq; ingressus Hispaniã, non statim aggressus est Numantinos, quasi incautos quos, noverat semper esse paratos, sed aliquando militẽ suũ vitiosum & ignavũ pro culpa ducum priorum exercendo magis quàm puniendo, sine aliqua acerbitate in castris velut in scholis exercuit, deinde omnia quæ voluptatis causa haberentur in castris severo summoveri jussit edicto. Denique scortorum duo millia cum lixis è procinctus ejus loco ejecta sunt, tantumque subito sub districto judice profecit exercitus, ut Numantiam diu perniciosissimam Romanis, brævi exæquaret solo. Igitur cum partem æstatis, totamque hyemem ne attentata quidem pugna transegisset, parum propemodum hac profecit industriæ. Nam ubi copia pugnandi facta est, exercitus Romanus impetu Numantinorum oppressus, sicut solebat, terga vertit, sed increpatione & minis objectantis se consulis, manuque retinentis, tandem indignatus in hostem rediit, & quem fugiebat, fugere compulit. Difficilis tunc in relatu fides. Numantinos effugavere, & fugientes videre Romani. Unde quamvis Scipio, quia præter spem acciderat, lætus esset, tamẽ bello ultra adversum eos audendũ non esse, professus est. Itaque urbem obsidione conclusit, fossa circumdedit, cujus latitudo pedibus decem, altitudo viginti fuit, ipsumque deinde aggerem sudibus præstructum, crebris turribus communivit. Ad hoc bellum Micipsa rex Numidarum in auxilium Scipioni Jugurtham misit, qui fortiter agens gloriam acquisivit, & gratiam coram Scipione in venit.

Scipio Africanus. 2. consul.

Militem in castris ut in scholis exercere

Scortorũ duo millia ejecta.

Igitur Numantini diu conclusi, & fame trucidati, cum facultatem pugnæ sæpe deposcerent, ut eis mori tanquam viris liceret, nec impetrassent, novissime duabus subito portis eruperunt, larga prius potione usi, non vini, cui ferax is locus non est, sed succo tritici per artem confecto, quem succum à calefaciendo celiam vocant. Hac igitur potione post longam famem recalescentes, bello se obtulerunt, subitoque super Romanos irruerunt. Atrox diu certamen, & usq; ad peri-

Celia potus ex succo tritici à calore faciendo.

Vide Hermolaum

Barbarum apud Dioscoridem. Eadem leguntur de Saguntinis apud Valerium & Ciceronem in Philip.

periculum Romanorum fuit. Iterumque se Romani adversum Numantinos pugnare fugiendo probavissent, nisi sub Scipione pugnassent. Numantini interfectis suorum fortissimis, bello cedunt, compositis tamen ordinibus, nec sicut fugientes in urbem revertuntur. Corpora interfectorum ad sepulturam oblata accipere noluerunt, novissima spe desperationis omnes in mortem destinati, clausam urbem ipsi introrsum succenderunt, cunctique pariter ferro, veneno, atque igne consumpti sunt. Romani nihil ex his victis penitus habuere, nisi securitatem suam, neque enim eversa Numantia, vicisse se magis, quàm evasisse dixerunt. Unum Numantinum victoris cathena non tetigit, unde triumphum dederit, quicquid supellectilis fuit, ignis absumpsit. Tunc Scipio Teresium quendam Celticum principem interrogavit, qua de causa Numantia prius invicta durasset, & post eversa fuisset. Respondit Tiresius: Concordia victoriam, discordia excidium præbuit. Quod Romani tanquam sibi, ac de se dictum exempli loco acceperunt, quippe quibus jam de seditionibus discordantis totius urbis nunciabatur.

Laus concordia.

Gracchorum seditiones Romæ.

Ea namque tempestate qua hæc gerebantur apud Numantiam, Gracchorũ seditiones agitabantur apud Romam. Carthagine quippe Numantiaque deletis, oritur apud Romanos utilis de provisione collatio, sed infamis de ambitione contentio. Gracchus itaque tribunus plebis iratus nobilitati, cur eum inter autores Numantini fœderis, quod per Mancinum consulem turpiter factum est notaret, agrum à se privatim eatenus obsessum populo dividi statuit, Octavo tribuno obsistenti, ademit imperium, eique successorem dedit Minutium. His causis senatum ira, populum superbia invasit.

Attalus Asiæ rex.

Regnum Asiæ per testamentum Ro. Imp. accedit.

Inter hæc quoque Attalus rex Asiæ, frater Eumenis, moritur, populum Romanum scripto hæredem reliquit, & ita Romano Imperio, regnum Asiæ per testamentum accessit. Gracchus populi gratiam precio appetens, legem tulit, ut pecunia quæ Attali fuisset, populo distribueretur. Obsistente Scipione Nasica, etiam Pompejus spopondit se Gracchum cum primum magistratu abiret, accusaturum. Gracchus autem annitebatur, ut ipse tribunus plebis sequenti anno permaneret. Et cum comitiorum die seditiones populi accenderet, autore Nasica nobilitas inflammata, fragmentis subselliorum plebem fugavit. Gracchus per gradus qui sunt super Calphurnii fornicem detracto adminiculo fugiens, ictus fragmento subsellii corruit, rursusque assurgens, alio icto clavæ cerebro impactæ exanimatus est. Ducenti præterea in ea seditione interfecti, eorumque corpora in Tyberim projecta sunt, ipsiusque Gracchi cadaver inhumatum contabuit.

HISTORIA ROMANORUM.

Publius Scipio exanimis repertus.

ANno de hinc secundo, Publium Scipionem pridie in contione de periculo salutis suæ contestatum, quod sibi pro patria laboranti, ab improbis & ingratis denũciari cognovisset, alio mane exanimem reppererunt, idq; inter maxima Romanorum mala censuerunt, præsertim cum tantum in urbe illa Africani vigor & modestia valeret, ut facile illo vivo, neque sociale, neque civile bellum existere posse crederetur. Hunc quidem necatum ferunt dolo uxoris suæ Semproniæ, quæ soror erat Gracchorum, ne scelerata, ut credo, familia, ad perniciem patriæ suæ inter impias seditiones virorum, non etiam sceleribus mulierum esset immanior. Causa vero interitus ejus hæc fuit. Gajus Carbo tribunus plebis cupiens necem vindicare Gracchanam, & excitare seditionem sopitam, Publium Scipionem Africanum eruta Numantia, revertentem interrogavit, quid de Gracchi morte sentiret. Cui Africanus ait, jure occisum sibi videri.

Gracchorum seditio & finis.

Post hæc Gajus Gracchus, Gracchi illius, qui jam in seditione occisus fuerat, frater, tribunus plebis per tumultum creatus, magna reipublicæ pernicies fuit. Nam cum sæpe populum Romanum largitionibus, promissisque nimiis in acerbissimas seditiones excitasset, tandem à tribunatu Minutio successore decessit. Qui Minutius cum decessoris sui Gracchi statuta convulsisset, legesque abrogasset, Gajus Gracchus cum Fulvio Flacco ingenti stipatus agmine, capitolium ubi contio agitabatur, ascendit, ibique cum eo duobus filiis suis armatis, maximum tumultum excitavit: econtra Decius Brutus vir consularis à clivo publico cum ingenti certamine insistit. Ibi Flaccus diutissime pugnavit: Gracchus vero in templum Minervæ secedens, gladio incumbere voluit, sed interventu lictoris retentus est. Cumque diu anceps bellum ageretur, tandem sagittarii ab Opimio missi, confertam multitudinem disturbaverunt. Duo Flacci, pater & filius, cum per ædem Lunæ in privatam domum desiluissent, foresque objecissent, rescisso cratitio pariete confossi sunt.

Cratitius ut stramentitius, pavimentitius.

Gracchus pro se diu pugnantibus amicis, ac pereuntibus, ægre ad pontem Sublicium pervenit, ibique ne vivus caperetur, cervicem servo suo præbuit. Cujus caput abscissum consuli allatum est, corpus ad Corneliam matrem Missenum oppidum devectum est. Hæc autem Cornelia Majoris Africani filia fuit, quæ post prioris filii Gracchi mortem Missenum secessit. Bona Gracchi publicata sunt. Flaccus adolescens in robore necatus est. Ex factione Gracchi 250. in Aventino monte cæsi fuisse referuntur. Opimius autem consul, sicut in bello fortis, ita in quæstione fuit crudelis. Nam amplius quam tria millia hominum suppliciis necati sunt, ex quibus plurimi, ne dicta quidẽ causa, innocentes occisi sunt. Hæc Gracchorum seditio, hic finis fuit.

HISTORIA ROMANORUM.

Anno ab urbe condita sexcentesimo 35. qui est 28. Ptolemæi Evergetis secundi, Publio Scipione Nasica, & Lucio Calphurnio Bestia consulibus, Jugurthæ Numidarum regnum invadenti, consensu Romani populi bellum senatus indixit, de quo Salustius Crispus plenissime scribit. *Florus lib. 44.* *Salustius.*

His temporibus, Ptolemæo Evergeti secundo, misera vita, miserabiliorem vitæ exitum dedit. Is enim sororem suam stupro cognitam, ac deinde in matrimonio receptam, novissime turpius quam duxit, abjecit: privignam suam, hoc est, filiam sororis & conjugis, conjugem ascivit: filium quem ex Sorore susceperat, necnon & filium fratris occidit. Quamobrem tantis incestis parricidiisque execrabilis, anno regni sui 29. ab Alexandrinis regno pulsus est.

His temporibus Cicero Arpini nascitur, matre Helvia nomine, ex regio Volscorum genere, patre verò equestris ordinis. Marcus quoque Furius Poeta, cognomento Bibaculus, Cremonæ nascitur. Defecit regnum Syriæ. *Cicero.*

Alexand.

Ptolemæus. 17. Ptolemæus qui & Phiscon vel Sother, regnavit Alexandriæ annis 17. à restauratione templi anno 407. Hic postea per matrem Cleopatram de regno pulsus, Cyprũ secessit, iterumque post annos aliquot in regnum redijt.

Ptolemæus. 9. Ptolemæus qui & Alexander, pulso de regno Ptolemæo Phiscone per matrem Cleopatram, regnavit Alexandriæ annis 9. à restauratione templi anno 424.

Johannes qui & Hyrcanus, filius Simonis, tenuit principatum Judæorum annis 31.

Aristobolus filius Iohannis Hyrcani, principatum Iudæorum post patrem suscepit, primusque imposita sibi corona, uno anno regnavit.

Alexander qui & Ianneus, frater Aristoboli, post mortem fratris pontificatum Iudæorum pariter cum regno suscepit, & per 27. annos in cives suos crudeliss. regnavit. Non enim minus quinquaginta millia de propria gente debellãdo per sex annos interfecit: proprios quoq; fratres alterum occidit, alterum rebus omnibus nudatum, contemptibili vita secum habuit. Qui 27. anno moriens, conjugi suæ Alexandræ, quæ & Salina vocabatur, regni gubernacula cum duobus filiis parvulis reliquit. Cujus actus qui latius scire voluerit, tertium decimum Iosephi librum Antiquitatis historiæ legere curet. *Alexandri Iannei sævitia in suos.*

Judeor.

Iohannes. 31.

Aristobolus. 1. an.

Alexander 2.

Syriæ.

Antiochus 19. Antiochus qui & Griphus, filius Demetrii regnavit Syriæ: sed frater ejus Antiochus Cizicenus, filius Antiochi fratris Demetrii ex eadem muliere Cleopatra, ejecto fratre, regnavit ipse: rursusque frater hoc depulso, regnum recepit. Sicque contendebãt inter se per annos 19. & ex hoc regnum illud per se non habuit, sed in Romanorum ditionem cessit.

HISTORIA ROMANORUM.

Anno sexcentesimo quinquagesimo nono, qui est quartus Ptolemæi Alexandri cum prope omnia bella extranea cessassent, superato in Numidia per Metellum primum, deinde per Mariũ & Syllam Iugurtha, post hæc Cymbris & Teutonibus per Mariũ & Quintũ Catulũ, gravissimũ in Italia bellum, Picentes & Marsi, Pelignique moverunt, qui annis numerosis jã Romanis subjacuerunt. Contra quos à Romanis bene pugnatũ est à Gajo Mario, qui jã sexies consul fuerat & à Gneo Pompejo, maxime tamen à Lucio Cornelio Sylla, qui inter alia egregia, Cluentiũ ducẽ hostiũ ita cũ magnis copiis fudit, ut ex suis non unũ amitteret. Hoc bellũ quadriennio cũ gravi calamitate tractum, quinto demũ anno finẽ accepit, per Lucium Corneliũ Syllã, tum consulem, cum antea in eodem bello multa strenue Prætor egisset. *Alii Iuventium.*

Ipso in tempore dira prodigia visa sunt: Nam sub ortu solis, globus ignis à septentrione cũ maximo cœli fragore emicuit. Apud Aretinos in convivio è panibus cruor, quasi è vulneribus corporũ fluxit. Per septem continuos dies grando lapidum, immixtis etiam testarum fragmentis, terram latissime verberavit. In Samniæ partibus è vastissimo terræ hiatu flamma prorupit, & usque ad cœlum extendi visa est. Tunc etiam omnium generum animalia, quæ inter homines vivere solent, relictis stabulis pascuisque, cum balatu, hinnitu, gemituque miserabili ad sylvas montesque fugerunt. Canes quorum natura est, extra homines esse non posse, lachrymosis ululatibus vagi, luporum ritu, oberraverunt. Nec mora post hæc tam gravia prodigia, civilia bella secuta sunt. *Prodigia. Cruor è panibus.*

Anno quippe urbis conditæ 662. sociali bello, multis repugnantibus, per totam Italiam suscitato, intestinum bellum adjunctum est, multiplicesque calamitates perturbaverunt populum Romanum, quamvis jam Romani multarum domini vocarentur gentium. Causam vero civilis belli Marius, jam sexies consul, dedit. Nam cum Sylla consul gesturus bellum contra Mitridatem, qui Asiam & Achajam invaserat, mitteretur, sed exercitum adhuc paulisper in Campania teneret, ut belli socialis, quod (ut supra diximus) in Italia gestum est, reliquiæ tollerentur, Marius *Causa civilis belli, Marius.*

rius affectavit, ut septimo consulatu sibi commisso, ipse ad bellum Mitridaticum mitteretur. Qua re Sylla commotus, cum exercitu ad urbem venit & ante urbe legatū Marii quasi primā victimam belli civilis occidit, mox urbem irrupit, & contra Marium ac Sulpitium dimicans, Sulpitium occidit, Marium fugavit, atque ita ordinaris in futurum annum consulibus Gneo Octavio, & Cornelio Cinna, ad Asiam profectus est. Marius vero cum permovere nobilitatem, inflammare plebem, perarmare ordinem equestrem adversus Syllam frustra tentasset, tandem in capitolium cessit: sed à partibus Syllanis graviter contritus, ab eo diffugit, & persequentium instantia circunseptus, in Minturnensium paludibus sese abdidit, è quibus infœliciter luto oblitus, ignominioseque protractus, turpi quoque spectaculo Minturnas deductus, contrususque in carcerem, percussoremque missum solo visu conterruit. Deinde lapsus è vinculis, in Africam transfugit, sollicitatoque ex Utica filio suo Mario, ubi is custodia observabatur, continuo Romam ingressus est. Cinnæque consuli societate scelerum conjunctus est. Sicque collecto exercitu Romam ingressi, nobilissimos è senatu & consulares viros interfecerunt, multos proscripserunt. Ipsius Syllæ domo eversa, uxorem ejus & filios ad fugam compulerunt, universus reliquus senatus ex urbe fugiens, ad Syllam in Græciam venit, orans, ut patriæ subveniret. Qui statim in Italiam trajecit. Marius autem cum septimum consulatum invasisset, Cinna jam tertio consule, in exordio consulatus septimi, fera tandem morte præreptus est. Cinna vero ab exercitu suo interfectus est. Revertens autem Sylla, cum jam Romæ consules mutati essent, & Marius, Marii filius, ac Papyrius Carbo consulatum accepissent, contra Marium juniorem dimicans quindecim millia occidit, de suis 400 amisit. Mox etiam urbem ingressus, tria millia hominum contra datam fidem inermes peremit. Cumque magna crudelitate contra sontes insontesque sæviret, Quintus Catulus palam Syllæ dixit: Cum quibus tandem victuri sumus si in bello armatos, in pace inermes occidimus. Sylla itaque Marium, Marii filium, Præneste persecutus obsedit, & ad mortem compulit, post hæc de Mitridate ingenti gloria triumphavit.

Minturnæ, Colonia Romanorum, lib. 7. Livius.

Syllæ sævitia contra datam fidem, inermes perimere.

Pompejus 24. annorum triumphat.

Gneus autem Pompejus, quod nulli Romanorum tributum erat, vicesimum quartum annum ætatis agens, de Africa triumphavit. Sylla itaque post multa flagitia dictator creatus est, ut dominationis & crudelitatis libido honesti nominis reverentia velaretur, Novissime tamen potestate privatus moritur. Tandemque conclusa sunt duo bella funestissima: sociale Italicum & civile Syllanum, quæ per annos decem protracta, plus quam centum quinquaginta millia Romanorum consumpserunt.

Terentius Varro.

His temporibus Terentius Varro tricesimum quintum annum ætatis agens, literas summo studio didicit.

Plotius Gallus Rhetor.

Lucretius.

Salustius.

Cicero defenso contra Chrysogonum Roscio, Athenas secedit: deinde post triennium Romam regressus, 26. ætatis suæ anno etiam Quintium defendit. Quo in tempore Plotius Gallus Romæ latinam Rhetoricam primus docuit, cujus etiam Cicero meminit. Lucius Pomponius Bononiensis Attellanarum scriptor tunc claruit. Lucretius etiam Poëta nascitur, qui amatorio poculo hausto, in amentiam versus, aliquos libros per intervalla vesaniæ scripsit, quos Cicero postea emendavit. Crispus quoque Salustius Historiographus nascitur.

Ptolemæus 8.

Ptolemæus Phiscon, qui ejectus fuerat à matre, regressus de fuga, regnum recepit, quoniam Alexandrum qui eo pulso regnavit ob interfectionem matris ejus, cives expulerunt. Regnavit autem hic postea annis octo, à restauratione templi anno quadringentesimo tricesimo tertio.

Ptolemæus 30.

Vergilius in pago Andes.

Ptolemæus Dionysius frater Cleopatræ, regnavit Alexandriæ annis 30. à restauratione templi anno 441. Virgilius Maro in pago qui Andes dicitur, haud procul à Mantua nascitur. Portius Cato Stoicus philosophus cognoscitur.

His temporibus Appollodorus Pergamenus Græcus orator, præceptor Callidii & Augusti clarus habetur.

Horatius.

Horatius Flaccus Libertino patre Venusii nascitur, Satyricus postea & Lyricus poëta. Virgilius Cremonæ studiis eruditur. De hinc sumpta toga, Mediolanum transgreditur, & post breve tempus Romam pergit.

HISTORIA JUDAEORUM.

Alexandra Salina.

Mortuo Alexandro Iudæorum principe, uxor ejus Alexandra, quæ & Salina dicta est, regnū Judæorum per annos novem obtinuit. Quæ cum duos filios ab Alexandro generatos haberet, Hyrcanum natu majorem propter ætatem declaravit Pontificem, & propter modestiam regem post se constituit: minorem autem Aristobolum privatum vivere voluit, quia ferventioris erat ingenii. Alexandra vero dum regnum novem annis administraret, morbo laboravit.

Aristobolus.

Tunc minor filius ejus Aristobolus cū servis suis, quos multos habebat, omnesq; pro ætatis fervore fidissimos, universa castella obtinuit, & conductis auxiliis pecunia quam ibi repperit regem se declaravit. Ob hæc miserata querelas Hyrcani mater, conjugem Aristoboli cum filiis includit in castello quodam: ante tamen moritur quam injurias Hyrcani ad plenum ulcisceretur.

HIS-

HISTORIA JUDÆORUM.

Hyrcanus Alexandri Jannei, & Alexandræ Salinæ filius, post obitum matris suscepit regnum Judæorum, à matre sibi commissum: sed frater ejus Aristobolus zelo ductus, impugnavit & expulit illum. Qua dissensione actum est, ut Romani ductores Judæam intrarent: sicq; annuente Pompejo, Hyrcanus principatum recepit. Quem cum per 30. annos administraret, consilio Antigoni filii fratris sui à Parthis captus est, & ita regnum & sacerdotium Judæorum defecit. Nam idem Antigonus à Parthis principatum accipiens, à Romanis interfectus est, & principatus ad alienigenas translatus est.

Regnum & sacerdotium Judæorum in Hyrcano defecit.

HISTORIA ROMANORUM.

Anno ab urbe condita sexcentesimo 80. qui est nonus Ptolemæi Dionysii, duo tantum gravia bella in imperio erant Romano: Mitridaticum, & Macedonicum. Hæc duo Luculli agebant. Lucius Lucullus Mitridaticum, & consobrinus ejus Marcus Lucullus Macedonicum. At Lucius Lucullus transgressus Euphraten & Tygrin, cum Mitridate congressus est, & cum parva suorum manu 30. millia hostium occidit: Mitridates vix centū quinquaginta comitantibus aufugit, diademate & tiara, ne agnosceretur, abjectis, castra ejus direpta sunt. Armenia quoque minor, quam tenuit, ei ablata est. Qui fugiens susceptus est à Tigrane rege Armenię, qui tum cū ingenti gloria imperabat. Lucullus vero repetens hostem fugatum, etiam Tigranis ingressus est regnum, ipsumque rebellantem ita devicit, ut magnam partem Armeniæ deleverit. Alter autem Lucullus qui Macedoniam administrabat, Bessis primus Romanorum intulit bellum, hisque cum pluribus aliis gentibus superatis, Macedoniam totam devicit, & victor rediit.

Bellum Mitridaticū & Macedonicum.

Bessi. Vide Livium.

Eodem tempore Cretam insulam Metellus per biennium debellans, in potestatem Romanorum redegit, legesque Minoas Romanis legibus permutavit, unde & Creticus dictus est à Creta.

Quo tempore Lybia quoq; per testamentum Appionis, qui tunc rex ejus fuit, Romano imperio accedebat, in qua inclitæ urbes erant, Beronice, Ptolemais, Cyrene. Cum hæc aguntur, Piratæ per omnia sparsi maria, non solum navium commeatus intercipiebant, sed etiam insulas provincias que vastabant. Quos Gneus Pompejus commisso sibi bello, intra paucos menses ingenti fœlicitate, miraque celeritate compressit. Postea successor Luculli factus Mitridatem impugnatione frequenti vehementer afflixit. Eo tempore Castor Mitridatis præfectus, qui Panagorio præerat, interfectis amicis regis, arcem cepit, & quatuor filios Mitridatis ad præsidia Romana transmisit. Mitridates accensus ira exarsit in scelera: nam plures amicos suos interficiens, Exipodrum filium suum interfecit, cum jam ante alium filium, Homocharem trucidasset. Pharnaces autem filius ejus exemplo fratrum territus, exercitum ad se persequendum à patre missum, sibi conciliavit, statimque adversus patrem duxit justo judicio, quia & ille adversus patrem suum de regno concertavit. Interea Mitridates diu ex altissimo muro filium frustra deprecatus, ubi cum inexorabilem vidit, moriturus, exclamasse fertur: Quoniam Pharnaces, inquit, mori jubet, vos si estis dii patrii, precor, ut quandoque & ipse hanc vocem à liberis suis audiat. Statimque descendens ad uxores et pellices ac filias suas, venenum omnibus dedit. Quod cum ipse omnium novissimus hausisset, nec tamen propter remedia, quibus vitalia sua adversus noxios succos sæpe obstruxerat, veneno confici posset, frustraque spatiaretur, si quo tandem modo infusa pestis per venas vegetatione corporis acta discurreret, Gallum quendam militem jam fracto muro discurrentem invitavit, eique jugulum præbuit. Hunc exitum vitæ Mitridates habuit, homo, ut fertur, omnium superstitiosissimus, qui viginti duarum gentium linguis, quas sub regno suo habuit, ita locutus est, ut nunquam legationes sub interpretibus audiret. Periit autem apud Bosphorum, ingentis consilii & industriæ. Regnavit annis 40. vixit 72. semper habens secum Philosophos, omniumque artium peritissimos. Contra Romanos habuit bellum annis 40. sive ut alii dicunt, 30. Pompejus vero Mitridatis occisi nuncio accepto, Tigrani bellum intulit: sed ille ei se dedidit, ac diadema suum, cum procubuisset ad genua Pompei, in manu ejus collocavit, quod ei Pompeius reposuit, honorificeque eum habuit: regni tamen sublata parte, grandi eum pecunia multavit, quia bellum sine causa Romanis intulit. Inter hæc autem Scaurum legatum in Syriam misit, eique omnia negotia ibi agenda commisit. Qui cum ad Damascum veniret, audiens quæ inter Hyrcanum & Aristobolum fratres gerebantur, illuc tetendit. Ad quem cum utriusque fratris legati venirent. acceptisque ab Aristobolo trecentis talentis, parti ejus favit, justitia pecuniæ posthabita. Interea Pompeius Armenia superata, & omnibus partibus illis, cunctisque pro voto ordinatis, in Syriam divertit, deinde Damascum venit. Antipater autem quidam genere Idumæus, divitiis & aliarum rerum copia gentis suæ princeps, jam dudum invisus Aristobolo, hortabatur Hyrcanum, ut se conferret ad Pompeium. Ad quem veniens magnis ei datis muneribus, sibi eum conciliavit. Qui tendens Hierosolymam, cum sibi à partibus Aristoboli resisteretur, oppugnationem intendit,

Libya per testamentum accedit Ro. Imp.

Mare Tyrrhenum, Libycum, Sardoum, Cyrenæum, Siculumq; lustrat. 40. diebus.

Plutarch.

Mitridates suos filios necat.

Mitridates moritur, 22. linguarum scius.

Pompejus contra Tigranem Armeniorum regem.

Pompejus in Syriam.

vixque tertio mense illā expugnans, 13. millia Judæorū occidit, cætera multitudo in fidē venit, muros civitatis everti, soloque æquari præcepit: cujus circuitus 4. millia passuum fuisse dicitur, Pompejus cum suis comitibus templum ingressus, pro quo tamen Judæi maxime doluerunt, omnia quæ intrinsecus erant, perspexit, vasa sacra & candelabra, & cogestam molem pigmentorum & pecuniæ sacræ, prope ad duo millia talentorum: nec tamen vel hæc, vel aliud quicquam de sacris attigerat, sed postera die post excidium jussit æditu os templum curare, ne quid sordium haberet, & ut solennia sacra celebrarent. Ipse autem eos, qui maxime belli causa fuerant, securi percussit: eos vero qui secum fortiter egerant, præclaris præmiis donavit, & Hyrcanum pontificem declarans, cæteris Judæis tributum indixit. Post hæc Scauro committens omnia negotia à flumine Eufrate usque ad fines Ægypti, Romam ipse contendit, ducens secum Aristobolum captivum cum duabus filiabus totidemque filiis, quorum unus Alexander ex itinere fugit, minor autem Antigonus cum sororibus & patre Romam perductus est. Alexander itaque congregata manu ad decem millia peditum & mille quingentos equites, Hyrcano gravius imminebat, Judæamque populabatur. Interea Gabinius in Syriam missus successor Scauro, adversus Alexandrum cum valida manu dimicavit, quo prælio Alexander sex millibus amissis, in Alexandrium castellum confugit. Vbi obsidione cinctus, veniam rogare coactus est, & castellum tradere. Gabinius vero castellis omnibus dirutis, consilio matris Alexandri, Hyrcanum Hierosolymam perducit, eiq; templi curam permisit, cæteris reipublicæ partibus optimates præfecit, omnemq; Judæorum gentem in quinq; conventus divisit: unum Hierosolymis, alium Gadaris, tertium apud Amathunta, quartum Jericho, quintum Fessoris Galileæ civitate deposuit. Singulari autem unius dominatione Judæi liberati, libenter ab optimatibus regebantur.

Pompejus Hierosolymis in templū it.

Pompejus Aristobolum Romam ducit captivum.

Iudeorū gens à Gabinio in quinq; conventus divisa.

Anno ab urbe condita sexcentesimo 89. qui est Ptolomæi Dionysii 17. Marco Tullio Cicerone oratore, & Gajo Antonio consulibus, ea quæ de Catilina & sociis ejus Salustius Crispus scribit, acta sunt.

Salustii scriptum de Catilina & sociis.

Anno sequenti, qui est urbis conditæ 690. Decio Iunio Syllano, & Lucio Murena consulibus, Metellus triumphavit de Creta, Pompejus de bello Piratico & Mitridatico. Numquam ulla pompa triumphi similis fuit. Ducti sunt ante currum Pompeii, filii Mitridatis, & filius Tigranis, & Aristobolus ex Iudæa; prælata est ingens pecunia auri atque argenti infinita. Hoc tempore nullū grave bellum erat.

Anno ab urbe condita 694. Gajus Iulius Cæsar, qui postea imperavit cum Lucio Bibulo, consul factus est. Data est ei Gallia Transalpina, & Cisalpina, & Illyricum, cum legionibus denis in quinquennium datis, Galliam Comatā postea senatus adjecit. Cæsar itaque in Galliam profectus, multa prælia cum Gallis Germanisq; commisit, sæpeque victus, sæpiusq; vincens, Galliā totam, & Suevos gentem ferocissimam, quorum centū pagos esse multi prodiderunt, omnemq; Germaniā Romano subdidit imperio. Domuit autem 9. annis omnem fere Galliam, quæ inter Alpes & flumen Rhodanum Rhenumque & Oceanum est, & circuitu patet ab his tricies centena millia passuum. Inde ad marinas venit, unde in Britanniam proximus & brevissimus transitus est, Britannisque bellum intulit, quibus ante ne nomen quidem Romanum cognitum fuit. Ibi acerba primum pugna fatigatus, non sine magno suorum discrimine tandem eos vicit, anno ante Dominicam incarnationem, ut Beda scribit, quinquagesimo. Hanc historiam Suetonius Tranquillus explicuit plenissime.

G. I. Cæsar.

Vide Commentaria Cæsaris.

Beda in histo. Angl.

Suetonius.

Anno ab urbe condita, 697. qui est Ptolemæi Dionysii 25. Marcus Licinius Crassus collega Gnei Pompei Magni, in consulatu secundo, provinciam sortitus in Parthos, homo inexplebilis cupiditatis, audita templi Hierosolymitani opulentia, quam Pompejus intactam reliquerat, in Palestinam divertit, Hierosolymam adit, templū pervadit, opes diripit. Inde per Mesopotamiam tendens in Parthiam. Quacunque iter habuit, sociis civitatibus auxilia indixit, precia exegit. Moxque ut Eufraten transiit, Abegesem legatum ab Hyrode rege Parthorum ad se missum obviam habuit, à quo vehementer increpatus est, cur contra fœdus Luculli & Pompeii, avaritia inductus, Eufraten transierit, quamobrem futurum sine mora, ut pro auro Parthico ferro oneraretur Serico. Itaque cum prope Charras ventum esset, Parthi subito irruentes cum Sutena & Sylacea præfectis, oppressere Romanos sagittis. Ceciderūt ibi plurimi senatores, aliquot etiā consulares & prætorii viri. Crassus quoq; filius Crassi electissimus juvenis in acie occisus est: præterea quatuor cohortes cum Varguntenio legato mediis deprænhensæ campis, interfectæ sunt. Surenas rapto equitatu, Crassum persequi intendit, cumq; circumuentum, ac frustra colloquiū ejus petentem, interfecit q̄vis vivum auferre maluisset: pauci beneficio noctis liberati, Charras confugerunt. Avaritia enim unius ad tantum nefas exolevit, ut 12. legiones Romanorum aut captæ, paucis elapsis, aut cæsę cum ducibus fuissent. Caput vero Crassi cum dextera ad regem delatum, spectantibus fuit ludibrium. Rex itaque aurum in oris ejus rictum jussit infundere, dicens: Urat te Parthicum, quod te vivum urebat aurum. Eo successu Parthi elatiores effecti, transire in Syriam censuerunt. Quos strenue insidiis excepit Cassius.

Sacrilegium M. Licinii Crassi.

Iosephus Herodem vocat.

Avaritia Crassi fere 12. legiones Romanorum perdidit.

Cassius, & commissæ sibi provinciæ repulit finibus: deinde in Judæam irruit, & Jaracheis deletis, 30. millia Judæorum in servitutem vendidit.

Antipater autem, de quo supra dixi, quod Hyrcano faveret, accepit uxorem, cui nomen Cypris, splendidissimo inter Arabiæ fœminas loco natam, ex qua suscepit filios quatuor: Phaselum, Herodem, Josephum, Pheroram, & filiam nomine Salome. Qui cum Gabinii favorem muneribus atque obsequiis promeruisset, etiam Cassii familiaritatem adeptus est. Causa quippe tantorum filiorum vir egregius est factus, ad promerendam muneribus societatem potentium. Sic Iosephus de eo testatur. Africanus vero historiographus præcipuus, ajunt, inquit, qui de eo diligenter explorarunt, Antipatrum quendam patrem fuisse Herodis Ascalonitæ, qui & ipse fuerit Herodis cujusdam filius, templi Apollinis æditui. Hic Antipater ab Idomæis latronibus captus admodum puer, permasit cum prædonibus, pro eo, quod pater ejus rei familiaris inopia, filium redimere non posset. Verum puer latronum vita & moribus institutus, Hyrcano cuidam Judæorum pontifici familiaris efficitur. Ex quo natus est Herodes, hic qui Salvatoris tēporibus fuit. Hæc Africanus.

Antipater. Cypris.

Iosephus lib. Antiquit. 14.

Africanus historicus.

Anno ab urbe condita 700. qui est Ptolemæi Dionysii 27. incertum unde concretus, plurimam urbis partem ignis invasit, nec unquam antea tanto incendio correptam ac vastatam civitatem ferunt. Nam 14. vicos ejus consumptos dicunt. Hinc jam bellum civile successit execrandum ac lamentabile, quod magis jam dudum dissensionibus ac molitionibus parabatur, quo præter calamitates quæ in bellis acciderunt, etiam fortuna populi Romani mutata est. Nam rediens Cæsar victor ex Gallia, decerni sibi absenti consulatum poposcit: sed contradictum est ei à Marcello consule, annitente Pompejo & Catone, jussusque est Cæsar dimissis exercitibus Romam venire, & ex Marcelli consulis autoritate ad legiones quæ apud Nuceriam erant, Gneus Pompejus cum imperio missus est. Propter quam injuriam Cæsar se contulit Ravennam. Marcus Antonius, & Publius Cassius, tribuni plebis, pro Cæsare intercedentes, à Lentulo consule curiâ foroque prohibiti, ad Cæsarem profecti sunt, Curione simul Cælioque comitantibus. Cæsar cum militibus quos habebat, contra patriam venit, & Rubicone flumine transmeato, mox ut Ariminum venit, quinque cohortes quas tunc solas habebat, cum quibus (ut Livius ait) orbem terrarum adortus est, quid facto opus esset, edocuit, deplorans injurias suas, causam belli civilis pro restituendis in patriam tribunis esse testatus est. Inde per Antonium septem cohortes quæ apud Salonem morabantur, à Lucretio accepit, tres legiones quæ cum Domitio apud Corfinium morabantur, ad suas partes transmisit. Consules vero cum Gneo Pompejo, Senatusque omnis, atque universa nobilitas ex urbe fugientes, & in Græciam transeuntes, apud Dyrrachium bellum contra Cæsarem parabant, quo multi Orientis reges cum auxiliis conveniebant. Cæsar vacuam urbem ingressus, dictatorem se fecit, negatamque sibi ex ærario pecuniam, fractis foribus invasit, protulit ex eo auri pondo 4. millia 135. argenti pondo prope 90. millia. Inde venit Masiliam, ad quam oppugnandam, Trebonium cum tribus legionibus relinquens, ad Hispanias contendit, quas Lucius Afranius & Marcus Petrejus, & Marcus Varro, Pompejani duces obtinebant, ibique multis prælijs Petrejum & Afranium superatos, composita pactione dimisit: in ulteriore vero Hispania duas legiones à Marco Varrone suscepit. Similiter & duces ejus: Curio Catonem Sicilia expulit, Valerius Cottam Sardinia, Varrus Tuberonem Africa ejecit. Cæsar compositis rebus suis, Dyrrachium venit, & Pompejum frustra obsidione cinxit, cum illi maria paterent. Pompejus castellum quoddam mari propinquum, ubi præsidia Cæsaris erant, evertit, & milites occidit. Cæsar autem omissa obsidione, ad Pompejum convertit: Torquatus vero prorumpens aversum è vestigio insecutus est. Ita Cæsaris milites ancipiti periculo territi, ipso Cæsare frustra obsistente fugerunt, evasit tamen Cæsar, quia nocte interveniente, Pompejus sequi noluit. Dixit autem Cæsar, nec Pompejum scire vincere, & illa tantum die se vinci potuisse. Cæsa sunt in eo prælio 24. millia militum Cæsaris: Penturiones 32. equites Romani complures. Cæsus est ibi Sceva Cæsaris miles fortissimus, cujus scutum centum viginti ictibus petitum fuisse dicitur. Inde citato agmine, Cæsar per Epirum in Thessaliam perrexit. Pompejus vero cum maximis copiis secutus est, bellumque commissum est. Videre ibi & gemere erat contractas Romanorum vires in campis pharsalicis ad occisionem mutuam constituisse, quas si concordia rexisset, nulli populi, nulli reges finere potuissent. Fuerunt enim ex parte Pompeii octoginta octo cohortes, peditum plus quam 40. millia, equites in sinistro cornu 600. in dextro 500. reges & senatores, & Romani equites plurimi, ex parte autē Cæsaris minus quàm 40. millia peditū, equites mille. Cumq; diu utrinque sub dubia sorte cæderentur, atque ex alia parte Pompejus diceret, parce civibus, nec tamen faceret, ex alia vero Cæsar hoc faceret, ꝙ urgeret dicens, miles faciem feri, tandem universus Pompeii fugit exercitus, castraque direpta sunt. Cæsa sunt in eo prælio Pompejanorum 15. millia, centuriones 33. Pompejus fugiens in ostio Penei amnis onerariam navim nactus, in Asiam transiit, inde per Cyprum Alexandriam petiit, ut à rege Ægypti, cui tutor ipse à senatu datus fuerat propter juvenilē ejus ætatem, acciperet

Incendium ignis unde 14. vici consumpti.

Bellum civile.

Corbionem legis in Livio lib. 3. ab urbe condita.

Vide Commentaria Cæsaris.

Vide Plutar. in vita Pomp. & Cæsaris.

Concordia res fortissima.

Faciem feri, vide Suetonium.

Pompejus à rege Ægypti occisus. *Cæsar lachrymas fundit, conspectu capite Pompeii.*

accipere auxilia. Qui fortunam magis quàm amicitiam secutus, occidit Pompeium, caputq; ejus & annulum Cæsari misit. Quibus conspectis Cæsar etiam lacrimas fudisse dicitur, viri intuens caput generi sui quondam, & inundatū odoribus imperavit cremari. Pompeii uxor, filiique fugerunt, cætera Pompejana classis direpta est, omnibus qui in ea erant, crudelissime trucidatis. Ibi & Pompejus Bithynicus occisus est. Lentulus vero vir consularis apud Pelusium interfectus est. Cæsar compositis apud Thessaliam rebus, Alexandriam venit, ubi Achillas dux regius semel imbutus Pompeii sanguine, Cæsaris quoque necem meditabatur. Nam jussus exercitum cui præerat, dimittere, prope 20. millia armatorum, non modo sprevit, verum etiam aciem direxit. In ipso prælio regia classis ad terram subducta, jubetur incendi. Ea flamma cum partem quoque urbis invasisset 400. millia librorum proximis forte ædibus condita exussit, singulare profecto monimentum studii curæque majorum, qui tot tantaque illustrium ingeniorum opera congesserant. Postea Cæsar insulam ubi Pharus est, cœpit, eo Achillas cum Gabianis militibus venit, ingens pugna commissa est, magna ibi Cæsarianorum militum multitudo cecidit, omnes etiam interfectores Pompeii interfecti sunt. Cæsar quoque vi insistentium hostium pressus, scapham ascendit, Qua mox pondere subsequentium gravata ac mersa, per ducentos passus ad navim una manu elevata, qua chartas tenebat, natando pervenit. Mox navali certamine pulsatus, magna fœlicitate classem regiam, aut depressit, aut cœpit. Alexandrinis petentibus regem reddidit, monitum, ut magis amicitiam Romanam, quàm arma experiri studeret. Qui tamen ilico, ut liber fuit, bellum intulit, sed continuo cum toto exercitu suo & ipse deletus est. Nam & 20. millia hominum in eo bello referuntur cæsa, 12. millia cum 70. longis navibus dedita. Quingenti ex victoribus cecidisse dicuntur. Rex ipse adolescens scapha exceptus, ut fugeret, multis insilientibus mersus, necatusque est: corpus ejus ad littus devolutum, indicio loricæ aureæ cognitum fuit. Qua Cæsar Alexandriam præmissa, omnes Alexandrinos ad deditionem desperatione compulit, regnumque Ægypti Cleopatræ Ptolemæi sorori dedit, cum qua stupri consuetudinem habuit, quæ postea regio comitatu urbem ingressa est.

Nota. CCCC. millia librorum exusta Alexandriæ.

Bellum Alexandrinum.

Quingenti alii V. naves.

HISTORIA.

Iordanis. Tertullianus.

Cleopatra itaque soror Ptolemæi, regnavit Alexandriæ annis viginti duobus, ut Iordanis Episcopus dicit. Sed Tertullianus scribit, quod regnarit annis tantum 20. dicens eam conregnasse Augusto, annis 13. ipsumq; postea regnasse annis aliis 43. qui sunt 56. anni Augusti. Regni autem Cleopatræ, licet tot anni fuisse dicantur, in ordine tamen regum non plus quàm duo computantur, quia tertia ejus anno Caius Iulius Cæsar Romanum arripuit Imperium. Hanc siquidem Cleopatram postea Romanus ductor Antonius suscipiens, suoque lateri, spreta sorore Octaviani, consocians, contra cives proprios dimicavit. Quem Octavianus Augustus certamine superans in Actiaco littore, utrosque jugales coegit, ut se ipsos perimerent: sicque regnum eorum in Romanorum Imperium devenit, ubi & usque hactenus, & usque in finem mundi, secundum prophetiam Danielis, regni debetur successio.

HISTORIA ROMANORUM.

Julius Cæsar.

Caius Iulius Cæsar, à quo Romani Principes Cæsares appellantur, primus apud Romanos singulare arripuit imperium, regnavitque annis quinque, ab urbe condita 705. Hic itaque reversus ab Alexandria per Syriam, Pharnacē Mithridatis Magni filium vicit, Romamque ingressus, tertiò se dictatorem & consulem fecit, cum Marco Æmilio Lepido, qui magister militum, ei causa dictaturæ ante annum fuerat. Deinde in Africā profectus est, ubi & infinita Romanorū nobilitas cum Iuba rege Mauritaniæ, apud Tapsum sibi bellū reparaverat. Duces autē Romani erant, Publius Cornelius Scipio, ex antiquissimo genere Scipionis Africani, qui etiā socer magni Pompeii fuerat, Marcus Petrejus Varrus, Marcus Portius Cato, Lucius Cornelius Faustus, Syllæ dictatoris filius. Contra hos commisso prælio, post multas hominū cædes, victor extitit Cæsar, castra eorum direpta sunt, sexaginta Elephanti capti. Cato sese apud Uticam veneno occidit. Iuba percussori jugulum dato precio præbuit. Petrejus gladio se perfodit. Scipio in navi qua ad Hispanias fugiens, vento coactus in Africam rediit, semetipsum jugulavit. In eadem navi etiam Torquatus ocisus est. Cæsar Pompeii magni nepotes, filiamq; Pompejam, simulque cum his Faustum Syllæ filium, & Afranium ac Petrejum filium jussit occidi. Post annum Romam cum quatuor triumphis ingressus, quarto dictator & consul creatus est, totiusque regni monarchiam solus assumpsit, ex quo continua Romanis nascuntur imperia. Disposito itaque ac recuperato reipublicæ statu, continuo in Hispaniam contra Gneum Pompeium, & Sextum Pompeium, filios Pompeii Magni profectus, multa bella sorte varia gessit. Ultimum bellum apud Mundam urbem gestum est, ubi tantis viribus dimicatum est, tantaque cædes acta, ut Cæsar quoque veteranis etiam suis cedere non erubescentibus, se voluerit occidere, ne post tantam rei militaris gloriam, in potestatem adolescentum natus annos 66. veniret. Deniq; reparatis suis, tum subito in fugam versus est exertitus Pompejorum. Titus Labienus & Actius Varrus in acie cæsi sunt. Gneus Pompejus cum centum equitibus fugit. Sextus Pompejus, frater ejus contracta celeriter, non

Cato se veneno necat.

Cæsar Romam cum quatuor triumphis ingreditur Monarcha. *Bellum Cæsaris apud Mundam oppidum, Hispaniæ. Florus.*

non parva Lusitanorum manu, congressus cum Cesonio, victus, fugiensque interfectus est. Hoc bellum eo die actum est, quo pater eorum Pompejus ab urbe bellum gesturus, antea aufugerat, quatuorque annis hoc bellum civile orbe toto intonuit. Cæsar itaque bellis civilibus toto orbe compositis, Romam rediens, agere insolentius cœpit, contra consuetudinem Romanæ libertatis. Cum ergo honores ex sua voluntate præstaret, qui antea ferebantur à populo, nec senatui ad se venienti assurgeret, aliaque regia & penè Tyrannica faceret, conjuratum est in eum à ducentis & 60. vel amplius senatoribus, equitibusque Romanis. Præcipui inter conjuratores fuerunt duo Bruti: ex genere illius Bruti, qui primus consul fuerat Romæ, regesque expulerat, & Gajus Cassius, & Servilius Cascas. Quadam igitur die, senatu in curia congregato, cum Cæsar advenisset, viginti tribus cultris senatoriis confossus est, moxque autores cædis strictis pugionibus, in capitolium secesserunt. Turbato populo, diu deliberatum est, utrum capitolium cum autoribus cædis oporteret incendi. Corpus ejus raptum, populus dolore stimulatus, in foro fragmentis tribunalium ac subselliorum crcmavit. Eadem vero nocte, quæ cædem ejus præcessit, Calphurnia uxor ejus vidit in somnis eum confossum vulneribus in sinu suo jacere: oravitque eum, ne mane abiret in senatum: sed ille auspiciorum verba sæpe negligens, contempsit somnium, rei autem probavit eventus. Ante paucos quoque dies bove ex more mactato, cor in extis non est repertum. Quod cum Spurinna aruspex pronunciasset ei ad vitæ periculum pertinere, Cæsar memor constantiæ, ait: Miraris si bos cor non habet: sed mox vitæ ejus finis fuit. Idem Spurinna ante paucos ferè annos eidem Cæsari dixerat, cavendas ei esse Idus Martias. Quo die viso, ait Spurinnæ Cæsar, Idus Martii venerunt. Ille respondit, Sed nondum transierunt. Eodem die confossus est Cæsar, vir quo nullus unquam magis bellis enituit. Ejus siquidem ductu, undecies centum nonaginta duo millia hominum cæsa sunt. Nam quantum bellis civilibus fuderit, annotare noluit. Signis collatis quinquagies dimicavit. Marcum Marcellum solus supergressus, qui 39. vicibus fuerat præliatus. Ad hoc nullus celerius scripsit: nemo velocius legit, quaternas etiam epistolas simul dictavit. Tantæ fuit bonitatis, ut quos armis subegerat, clementia magis vicerit. Eodem tempore Romæ tres simul exorti soles, paulatim in eundem orbem coierunt. Inter cætera quoque portenta, quæ toto orbe facta sunt, bos in suburbano Romæ ad arantem locutus est, frustra se urgeri. Non enim frumenta, sed homines brevi defuturos.

Insolentia Cæsaris.
Conjuratio in Cæsarem 260 senatorũ.
Calphurniæ somniũ de morte Cæsaris.
Idus Martii.
Quantum sanguinis effusum sub Cæsare.
Clementia Cæsaris.
Bos loquitur.

HISTORIA ROMANORUM.

Octavianus Cæsar, qui postea Augustus est appellatus, filius Actiæ, sororis Iulii Cæsaris, à quo & deinceps Imperatores Romanorum Augusti dicti sunt, regnavit post Julium annis 56. duodecim cum Antonio & Lepido: solus vero 44. Hic Octavio patre senatore genitus, maternum genus ab Ænea per Juliam familiam sortitus est, filius Actiæ, sororis Julii Cæsaris, quem ille adoptavit in filium, cum non haberet proprium, & testamento hæredem reliquit, nomenque suum ferre jussit. Interfecto igitur Cæsare avunculo suo, cum primum rediens ab Apollonia urbem ingrederetur, hora circiter tertia, repente liquido ac puro sereno ad speciem cœlestis arcus, orbem solis ambiit circulus: quasi eum potissimum in mundo, solumque clarissimum in orbe monstraret, cujus tempore nasciturus esset, qui ipsum solem solus, mundumque totum fecisset & regeret.

Circulus visus solem ambiens quid indicarit.

Anno itaque ab urbe condita, 709. interfecto Julio Cæsare, bella civilia reparata sunt. Percussoribus enim Cæsaris favebat Senatus. Antonius autem consul, qui erat partium Cæsaris, civilibus bellis eos opprimere conabatur. Ergo turbata republica, inter multa scelera, quæ Antonius commisit, Decium Brutum apud Mutinam obsidione conclusit. Pro qua re à senatu hostis judicatus est: missique sunt ad expugnandum eum duo consules, Pansa & Hircius, & cum his Octavianus adolescens, natus annos 10. & 7. Ex quibus Pansa primo viniens, pilo graviter vulneratur, & interpositis diebus moritur. Hircius vero collegæ auxilium ferens, magnas Antonii copias vasta cæde delevit: Octavianus Cæsar eatenus castra custodivit. Secunda adversus Antonium pugna, magnæ utrinque strages factæ sunt. Hircius consul occiditur. Cæsar victoria potitur. Consulum occisorum uterque exercitus Octaviano Cæsari subditur. Antonius fugatus, amisso exercitu confugit ad Lepidum: qui tunc magister equitum Cæsaris fuerat, & tum militum copias grandes habebat. A quo susceptus est: ipsoque interveniente, Cæsar recepit eum in gratiam: atque ob fidem reconciliatæ gratiæ, filiam ejus in matrimonium sortitus est; & ut vindicaturus patrem Cæsarem, à quo per testamentum hæres adoptatus fuerat, Romam cum exercitu tendebat: & cum Antonio ac Lepido rempulicam armis tenebat: & senatum proscripserat. Cumque rumor de futura proscriptione in urbe ortus esset, Gajus Thoranus vir prætorius nihil tale suspicans incursantibus militibus, in domo sua interfectus est: aliique complures nobiles trucidati sunt. Sed ne incircumscripta cædes effrenatius ageretur, centum 32. senatorum nomina in tabula proposita sunt. Primum Lepidi præcepto & nomine: deinde Antonii: tertio Cæsaris. Ibi Antonius Tullium Ciceronem inimicum suum proscripserat. Lucium quoque

Pansa & Hircius consules.
Bellum Augusti contra Antonium.

Cæsarem

Cæsarem avunculum suum, & quod exaggerando sceleri accessit, viduam matrem proscripsit. Ibi Lepidus Lucium Paulum fratrem, in eundem proscriptorum gregem conjecit: adjectique sunt postea triginta equites Romani. Multæ & variæ clades diu actæ sunt, domus proscriptorum, direptis omnibus, dirutæ sunt.

Bellum Bruti & Cassii. Interea Brutus & Cassius, interfectores Caii Cæsaris ingens bellum moverunt. Erant enim per Macedoniam & Orientem multi exercitus quos occupaverant. Profecti igitur sunt contra eos Octavianus Cæsar & Marcus Antonius, Lepido ad defendendam Italiam remanente, & apud Philippos Macedoniæ civitatem contra eos pugnantes, primo prælio victi sunt. Periit tamen dux nobilitatis Cassius, secundo Brutum & infinitam nobilitatem victam interfecerunt. Ac sic inter eos divisa est respublica, ut Cæsar Hispaniam & Gallias & Italiam teneret: Antonius Asiam, Pontum, & Orientem. Sed in Italia bellum civile moverat Lucius Antonius consul frater ejus, qui cum Cæsare contra Brutum & Cassium dimicavit. Is apud Perusium Tusciæ civitatem victus & captus est, sed non occisus. *Fulvia regnat.* At Romæ Fulvia, uxor Antonii, socrus Cæsaris, dominatum, ut mulier, exercebat: insolens etiam in eos, per quos, ut insolesceret, agebatur. Cæsarem quoque contumeliis & insidiis petiit: à quo propulsata ad Antonium in Græciam concessit. Antonius vero etiam Octaviam sororem Cæsaris duxit uxorem.

Bellum Augusti, cum Sexto Pompejo. Interim à Sexto Pompejo, Cnei Pompeii filio, ingens bellum in Sicilia commotum est; adversus quem Octavianus Cæsar, & Marcus Antonius pugnaverunt, sed inter eos postremo pax convenit. Quam cum postea Pompejus rumperet, Agrippa jussu Cæsaris cum eo conflixit, & vicit: centum sexaginta tres naves ejus aut mersit, aut cœpit. Pompejus cum decem & septem vix lapsus evasit. Lepidus quoque magna, viginti legionum, insolentia tumens, cum Messanam militibus permissam diripuisset, ipsum Cæsarem ad se venientem, semel atque iterum sprevit, ac potius telis appeti jussit: quæ ille collecta in levum brachium lacerna repellendo vitavit. Mox immisso equo ad suos reversus, instructoque exercitu, adversus Lepidum veniens, plurimas legiones ejus paucis interfectis, in suam partem transire coegit. *Lepidus fit supplex Cæsari.* Lepidus tandem intelligens, quo sua vanitas tenderet, deposito paludamento, assumtaq; veste pulla, supplex Cæsari factus, vitam & bona impetravit, perpetuo quidem emendatus exilio. His temporibus Agrippa in Aquitania rem prospere egit: & Lucius Ventidius Bassus, irrumpentens in Syriam Persas, tribus præliis vicit. Parthorum regis Orodis filiū interfecit, eo ipso die, quo olim Orodes per ducem Surenam Crassum occidit. Taurus quoq; Cæsaris præfectus, totā penè Siciliam ferro pertentatam, in fidem recepit. Quadraginta quatuor legiones unius tunc Imperio Cæsaris erant: unde milites multitudine feroces, quosdam pro accipiendis agris tumultus excitaverant. *Sex millia servorum in crucem acti.* Sed Cæsar animo ingens, viginti millia militum exauctoravit, 30. millia servorum dominis restituit, 6. millia, quorum domini non extabant, in crucem egit, jam tum præsignans, suo tempore nasciturum esse, per quem superbientes reprimendi, & omnes servi suo vero domino restituendi essent, qui tamen dominum suum recognoscerent: qui verò sine domino invenirentur, mortis supplicio punirentur.

Post hæc Cæsar ovans urbem ingressus, ut in perpetuum tribunitiæ potestatis esset, à senatus decreto accepit.

Fons olei è terra. His diebus trans Tyberim è taberna meritoria fons olei de terra exundavit, ac per totam diem largissimo rivo fluxit, significans sub perpetuo principatu nasciturī ejus tempore Christi, toto die, id est omni tempore Romani Imperii de hospita largaque ecclesia oleo sacri chrismatis unctos, indesinenter processuros.

HISTORIA ROMANORVM.

Artabanes Armeniæ rex vinctus cathena aurea. Antonius autem, qui Asiam & Orientem tenebat, Artabanem Armeniæ regem proditione & dolo cepit, vinctumque argentea cathena ad confessionem thesaurorum regiorum coegit: expugnatoque oppido, in quo erant thesauri, magnam abstulit copiam argenti & auri. Quia elatus pecunia, bellum Cæsari indixit: atque Octaviæ sorori Cæsaris repudium denunciavit: & Cleopatram ex Alexandria sibi occurrere impetrans, uxorem duxit. Mox ingens bellum civile commovit, cogente Cleopatra, dum cupiditate muliebri cupit etiam in urbe regnare. Profectus est igitur Cæsar à Brundusio Calabriæ in Epirū adversus Antonium, qui jam omne Actiacum littus classibus obsidebat. *Octavius Cæsar contra Antonium.* Naves Cæsaris erant ducentæ triginta rostratæ, & triginta sine rostris triremes, & octo legiones classi superpositæ, absq; cohortibus prætoriis quinq;. Classis autem Antonii centum septuaginta navium fuit: quantum numero cedens, tantum magnitudine præcellens: nam decem pedum altitudine à mari excellebant. Famosum hoc bellum fuit ab hora quinta usque septimam incerta vincendi spe, reliquum diei, cum sequenti nocte in victoriam Cæsaris declinavit. Prior Cleopatra regina, cum sexaginta velocissimis navibus fugit. Antonius quoque detracto insigni prætoriæ navis, fugientem secutus est uxorem. Illucescente jam die victoriam Cæsar consummavit. *Antonius se necat.* Antonius igitur gladio se transverberavit, ac semianimis ad Cleopatram in Mauso-

Mausoleum regium, in quo se illa moritura condiderat, perlatus est. Cleopatra vero exornata, diversis ornamentis ad Cæsarem venit, sperans eum, ut cæteros sua specie ad libidinem illicere. Sed ille se intra pudicitiam coartans, eam sprevit, & custodiri præcepit. Quæ ubi se ad triumphum servari intellexit, è custodia elapsa, in Mausoleum suum se recepit, ibique maximos, ut solebat induta cultus, in referto odoribus solio, juxta suum se collocavit Antonium: admotisque advenas serpentibus, sic morte quasi somno soluta est: frustra Cæsare etiam Psyllos admovente: qui venena serpentium è vulneribus hominum exugere solent. Sic Cæsar Octavianus Alexandria urbe opulentissima, cum tota Ægypto potitus est: præposuitq; Ægypto Cornelium Gallum, de quo Virgilius scribit. Hunc primum judicem Romanum Ægyptus habuit.

Cleopatra ad impudicitiam irritat Octavianum.

Psyllorum saliva valet contra ictus serpentum Vide Varro.

HISTORIA ROMANORUM

Anno ab urbe condita 725. Cæsar ab Oriente victor rediens, 8. Idus Januarii, urbem triplici triumpho ingressus est, ductis ante currum ejus Cleopatræ liberis, Sole & Luna, ac tum primū sopitis omnibus civilibus bellis, Iani portas clausit. Hoc die Cæsar consalutatus est Augustus primum, eo quod publicam rem auxerit, atque eadem die summa rerum ac potestatum penes unum esse cœpit, & mansit, quod Græci monarchiam dicunt.

Octaviani triplex triumphus.

Octav. Augustus salutatus.

μονάρχης.

Anno sequenti Cæsar Augustus parū in Hispania per ducentos annos actum intelligens, si Cantabros & Astures duas ferocissimas gentes Hispaniæ, suis uti legibus permisisset iterum Iani portas aperuit, atque in Hispanias ipse cum exercitu profectus est. Ibi eum apud Tarraconem citerioris Hispaniæ urbem, legati Indorum & Scytharum toto orbe transmisso, tandem invenerunt, refuderuntque in Cæsarem Alexandri Magni gloriam. Quoniam sicut illum Hispanorum, Gallorumque legatio in medio Oriente apud Babyloniam contemplatione pacis adit, ita hunc apud Hispaniam in occidentis ultimo supplex Indus & Scytha Boreus pro pace oravit. Cantabrico itaq; bello, per quinque annos confecto, totaque Hispania in æterna pace composita, Cæsar Romam rediit & Cantabricæ victoriæ hunc honorem contulit, ut tunc quoque portas claustris cohiberet. Ita tunc secundo per Cæsarem, quarto post urbem conditam clasus est Ianus. Non ullo autem tempore ante eum Romana res magis floruit, quippe cui ipse, & per se, & per duces ac legatos suos, plurimum bellis addidit. Ipse namque per se Romano adjecit Imperio, Ægyptum, Cantabriam, Asturiam, Dalmatiam, Pannoniam, Aquitaniam. Drusus vero privignus ejus Galliam, Rhetiamque sortitus, maximas fortissimasque gentes armis subegit, Vsipios, Tencteros, & Cattos perdomuit: & trans Albim fluvium, qui in Barbarico longe ultra Rhenum est, summovit, Marcomannos penè ad internecionem delevit. Postea fortissimas nationes, quibus & natura vires, & consuetudo experientiam virium dabat, pariter uno bello, sed suis aspero superavit, id est Cheruscos, Suevos, & Sicambros: quorum virtus ac feritas ex eo considerari potest, quod mulieres quoque eorum, si quando præventu Romanorum inter plaustra sua concludebantur, deficientibus telis, vel qualibet re, qua vel ut telo uti furor possit, parvulos filios collisos humi, in hostium ora jacebant. Tyberius autem frater Drusi, Pannonios novo motu intumescentes, cruentissima cæde delevit, idemque continuo Germanos bello arripuit, è quibus 40. millia captivorum victor abduxit, quod revera bellum maximum & formidolosissimum, quindecim legionibus per triennium gestum est, nec ferrè ullum majus bellum, sicut Suetonius testatur, post Punicum fuit. Sub eodem vero tempore Quintilius Varus prætor, cum tribus legionibus trans Rhenum fluvium, mira superbia atque avaritia in subjectos agens, à Germanis rebellantibus, cum tribunis & legionibus deletus est. Quam reipublicæ cladem Cæsar Augustus adeo graviter tulit, ut veste capilloque, ac reliquis lugentium indiciis deformis, & sæpe per vim doloris, caput parieti collidens, clamaret: Quintili Vare, redde legiones.

Octavianus alter Alexander Magnus.

Clauditur Janus.

Ut Octavianus auxerit Roma. Imp.

Usipii vel Vispii, aut. Ptol. & Tencteri, Rheno tantū ab Ubiis discreti ad dextram Rheni ripam. Tacit.

Catti.

Cherusci.

Suevi.

Sicambri.

Feritas Germanorum parvulos filios humi collisos, in hostium ora jacere.

Bellum Octav. cum Germanis maximum.

Quint. Vari legiones deletæ à Germanis.

In Africa quoque Cossus dux Cæsaris Massyllos & Getulos latius vagantes, arctatis finibus coërcuit, atque à Romanis limitibus abstinere metu compulit. Piso etiam adversus Vindelicos missus est, quibus subactis, victor ad Cæsarem Lugdunum venit. Bosphoranos vero Marcus Agrippa superavit, & signis Romanis, quæ illi quondam sub Mitridate sustulerant, bello reparatis, victos ad deditionem coegit. Armeniam à Parthis recepit. Parthi quasi toto terrarum orbe, vel domito, vel pacato, omnium oculis notarentur, atque in se solos omnis vigor Romani Imperii vertendus esset, Quippe quos pristina ulciscendæ Crassianæ cædis conscientia mordebat, ultro signa quæ Crasso interfecto abstulerant, ad Cæsarem remiserunt, eique obsidib⁹ datis firmum fœdus fideli supplicatione meruerunt. Galatia quoque sub hoc provincia facta est, cum antea regnum fuisset, primusque eam Marcus Lollius pro prætore administravit. Tanto autem amore etiam apud Barbaros Cæsar Augustus habebatur, ut reges Romanorum amici, in honorem ejus civitates conderent, & ex ejus nomine Cæsareas vocarent. Multi quoque reges ex regnis suis venerunt, ut ei obsequerentur, & habitu Romano, scilicet togati, ad vehiculum vel equum ejus cucurrerent. Ipse autem adeo execratus est turbas, bella, simultates, ut nisi justis de causis nunquam genti alicui bellum indixerit, jactantisque esse ingenii, & levissimi dicebat, ardore triumphandi,

Verg. Et Getulæ urbes genus insuperabile bello.

Sententia Augusti, prudens & sancta.

ἀτιῶδι ἐγκαδίως.

& ob lauream coronam, id est folia infructuosa, securitatem civium in discrimen per incertos eventus certaminũ præcipitare, neq; Imperatori bono quicquam minus quàm temeritatem congruere, satis celeriter fieri, quicquid cum maturitate gereretur, armaq; nisi majoris emolumenti spe, nequaquam movenda esse. De compendio tenui, jactura gravi, petita victoria, similis sit hamo aureo piscantibus, cujus abrupti, amissiq; detrimentũ nullo capturæ lucro pensari potest. Hic itaq; in Imperio positus, tribunitiam per se potestatem exercuit. Deniq; erga cives clementissimus, in amicos extitit fidissimus, quorũ præcipui erant, Mecœnas ob taciturnitatẽ, Agrippa ob modestiã, laborisq; patientiã. Diligebat præterea Virgiliũ, Flaccũq; Poetas, liberalibus studiis in tantũ incumbens, ut nullus ne in procinctu quidẽ laberetur dies, quin legeret, scriberet, dictaret. Leges alias novas, alias protulit suo nomine correctas. Auxit, ornavitq; Romã multis ædificiis, isto glorians dicto: Urbem lateritiã repperi, marmoreã relinquo. Fuit mitis & gratus, & civilis animi, toto corpore pulcher, sed maxime oculis, quorũ acies clarissimorũ syderũ modo vibrabat. A cujus facie dũ quidã miles oculos averteret, & interrogaretur ab eo, cur ita faceret, respondit: Quia fulmen oculorũ tuorũ ferre non possũ. Nec tamen hic tantus vir vitiis caruit. Fuit .n. paululũ impatiens, leniter iracundus, occulte invidus, palam factiosus, dominandi vero supra quàm æstimari possit cupidus, aleæ lusor studiosus. Cũq; esset cibi ac vini multum abstinens, aliquatenus vero somni, usq; ad vulgaris tamen famæ probrum serviebat libidini. Nã inter duodecim catamitos, totideq; puellas, accubare solitus erat, abjecta quoq; uxore sua Scribonia, amore conjugis alienæ possessus, Liviãquasi, marito concedente, sibi conjunxit: cujus jã erant Liviæ filii, Drus⁹, & Tyberi⁹. Cũq; esset luxuriæ serviens, erat tamen ejusdẽ vitii severissimus ultor, more hominũ quorundã, qui in ulciscendis vitiis, quibus ipsi vehementer indulgent, acres sunt. Nam Poetam Ovidium, qui & Naso, pro eo quod tres libros artis amatoriæ scripserat, irrevocabili damnavit exilio. Oblectabatur etiam omni genere spectaculorum, præcipue ferarum incognita specie.

Aureo piscari hamo. i Dotes Octa. August.

Vitia Octaviani.

Severissimus ultor libidinis in aliis.

Hujus temporibus Romæ sapientes insignes erant: Virgilius, Horatius, Flaccus, Livius, Salustius, Ovidius, Hortensius, Athenodorus Tarseus, Socio Alexandrinus.

Eruditi sub Octa. Aug.

ANNI OCTAVIANI.

ANno igitur septingentesimo decimo à conditione urbis, Octavianus cæsar regnare cœpit, regnavitque cum Antonio & Lepido annis duodecim, postea solus quadraginta quatuor, qui sunt quinquaginta sex.

Primo autem anno, jussu senatus, bellum adversum Antonium movit, eumq; devicit. Eodem anno cum multi in ultionem Cæsaris occiderentur, Cicero in Phormiano suo ab Herennio & Popilio occisus est, anno ætatis suæ 64. Eodem quoque anno Ovidius Naso nascitur in Pelignis.

Cicero occiditur in Phormiano suo.

Curtius Talassus in insula Arado cũ quatuor cohortibus exustus est vivus, eo quod tributa gravius exigeret. Octavianus interveniente senatu, in amicitiam regreditur cum Antonio. Cornificius poeta desertus à militibus interiit, quos sæpe fugientes, galeatos lepores appellavit. Hujus soror erat Cornificia, cujus insignia extant epigrammata. Secunda secessio Cæsaris & Antonii. Cornelius nepos scriptor historicus clarus habetur. Formius cum filio Formio claruit sed filius consularis ante patrẽ obiit. Brutus & Cassius magnis exercitibus cõparatis apud Athenas cõvenerunt, totãq; Græciã depopulati sũt. Quos Cæsar et Antonius denuo recõciliati, in Macedoniã persecuti sũt, et ad mortem compulerunt: nam in desperationem adacti, immaturam sibi mortem ante belli terminũ intulerunt. Invitatis quippe percussoribus, Cassius caput, latus Brutus præbuit. Marcus Bavius poeta, quem Virgilius in Bucolicis notat, in Cappadocia moritur.

Cornificiæ mulieris epigrammata.

Qui Bavium non odit amet tua carmina. Mevi.

HErodes alienigena, filius Antipatri Idumæi, & Cypridis Arabitæ, suadente Antonio, à senatu Romano rex Judæorum constituitur, regnavitq; annis 47. Qui ut se Judæis magis cõmendaret uxorẽ suã quæ Dosis vocabatur de qua filium nomine Antipatrum habuit, abjecit, & regio semini se conjũxit, accipiens Mariamnem, filiam Alexandri, filii Aristoboli, fratris Hyrcani summi pontificis & regis, qnam procreaverat idem Alexander ex filia Hyrcani patrui sui.

Ab hoc igitur anno, qui est decimus Octaviani cæsaris, & 718. à conditione urbis: ab origine vero mundi ter millesimus nongentesimus vigesimus tertius, regnum & sacerdotium Iudæorũ usq; in præsens tempus defecit: & Christus, id est, unctus, quem scriptura Danielis significat, finem accepit. Nã usq; ad Hyrcanum Alexandri Iannei filium, judices, sacerdotes, reges per successiones populo Iudæorũ præfuerunt: sed Hyrcanũ frater suus Aristobolus de regno expulit, quẽ Pompejus Romanorum princeps, favente Antipatro Herodis patre, restituit, Aristobolũ vero Romã captivũ duxit. Hircano aũt per consiliũ Antigoni filii fratris sui Aristoboli à Parthis capto, eodẽ Antigono in loco patrui ab eisdem Parthis subrogato: sed mox eodem à Romanis, seu ab Herode capto & interfecto, Herodes regnũ accepit, & exinde nequaquã per sucessionẽ generis sacerdotalis pontifices cõstituti sunt, sed ignobiles quiq;, & alii alio tempore, nonnulli vero per unius anni spatiũ, vel modicũ amplius sacerdotiũ emerunt. Itaq; Herodes Ananelũ quendã de Babylone accitũ, pontificẽ constituit. Post exiguum vero temporis, Aristobolum fratrẽ uxoris suæ Mariamnis, nepotem Hyrcani ex filia, successorem ei dedit. Quo post annum consilio ipsius Herodis in aqua suffocato, rursus sa-

Hebdomadæ Danielis.

Sacerdotium venale.

cerdotium reddidit Ananelo: sicque per diversas successiones extraneorum in sacerdotalis successione generis, sacerdotium defecit Judæorum. Quæ omnia ita ventura, Angelus Danieli prædixit in hęc verba: Et scies & intelliges ab initio sermonis respondendi & ędificandi Hierusalē usq; ad Christum ducem, hebdomadæ 7. & 62. & post hebdomadas 7. & 62. interibit chrisma, & judicium non erit, & templū & sanctuariū corrumpet populus, duce veniente. Et reliqua. Igitur 7. & 62. hebdomæ, quæ simul fiunt 69. faciunt annos 483. in quibus Christi, id est, sacerdotes per unctionē consecrati regnaverunt, ab instauratione templi sub Dario, usque ad Hyrcanum, in quo novissimum chrisma & sacerdotium defecit Judæorum. Quod autem à perfectione templi, hoc est à sexto Darii anno, usq; decimum Augusti annū, 7. & 62. hebdomadæ, id est, anni 483. computentur, sic possumus approbare. Sexagesimæ sextæ Olympiadis anno primo, hoc est Darii 6. completa est templi ædificatio: & 186. Olympiadis anno 2. id est, Augusti, 10. Herodes regnū suscepit Judæorū, in quib. fiunt anni 483. per singulas Olympiades quadriennio supputato. Salustius obiit quadriennio ante bellum Actiacum. Lunę cursus secundū Romanos hoc anno inventus est. Antonius Cleopatræ junctus illi Arabiā dedit. Octaviani & Antonii tertię dissensionis exordiū, eo quod Antonius repudiata sorore cæsaris, duxisset Cleopatrā. Nicetes & Theodorus Rhetoricæ artis præceptores habentur. Antonius & Cleopatra semet interficiunt: & Ægyptus fuit Romana provincia, in qua usq; ad Cleopatrā regnaverunt, qui vocabantur Lagidæ, annis 273. ipsa vero regnavit annis 12. qui fiunt anni 295. Nicopolis juxta Actiū promontorium condita est. Octavianus cæsar cum ingenti triumpho Romam ingressus est, ductis ante cursum ejus filiis Cleopatræ Sole & Luna, eodemq; die sui trumphi nomen accepit Augusti. Eodem anno Marcus Terentius Varro philosophus prope nonagenarius moritur. Cornelius Gallus Forojuliensis poeta, cujus Virgilius meminit in Ægloga ultima; qui & Ægyptum in provinciam redactam primus rexit 43. ætatis suæ anno, propria manu se interfecit. Augustus Calabriam & Gallos vectigales fecit. Munacius Plancus Ciceronis discipulus orator insignis habetur: qui cum Galliam Comatam regeret, Lugdunum condidit. Quintilius Cremonensis, Virgilii & Horatii amicus, moritur. Pylades Cylix Pantominus, primus Romæ chorum & fistulā sibi præcinere fecit. Tyberius ab Augusto missus, occupavit Armeniam. Herodes apud Hierusalē multas & magnas ædes construxit.

In Hyrcano chrisma & sacerdotium defecit.

Sol & Luna filii Cleopatræ.

Virgilius Brundusii moritur, & Neapolim transfertur, cujus tumulus titulo hujusmodi notatur, ipse, ut ajunt, moriens dictavit.

Mantua me genuit, Calabri rapuere, tenet nunc
Parthenope, cecini pascua, rura, duces.

Epitaphium Vergilii.

Herodes in Paneade id templum quod Panion vocatur, extruxit. Augustus Samiis libertatem dedit. Herodes Samariam olim jam in cineribus sedentem, à fundamentis suscitans, in honorē Augusti Sebastiam, id est, Augustā appellavit. In Cypro plurimarū civitatum partes terræmotu ceciderunt. Varrus & Tucca Virgilii & Horatii contubernales, poetæ habentur illustres, qui libros Æneidū postea emendandos susceperunt ab Augusto, ea lege, ut nihil de suo adderent. Agrippa Bosphorum cepit. Augustus à senatu maximus pontifex nominatur. Herodes Cæsariam nomine Cæsaris condidit, quæ prius turris Stratonis vocabatur. Horatius 57. ætatis suæ anno moritur Romæ. Julius Higinus cognomento Polyhystor, grāmaticus habetur illustris. Herodes Hyrcanū, qui olim sacerdos & rex Judæorū fuerat, causa illius amicitiæ pristinæ ipso rogante de captivitate regressū Parthica occidit, metuens ne reciperet regnum. Herodes Aristobolū fratrē uxoris suæ Mariamnis suffocari jussit. Tyberius Augusti privignus, sed jam in filium adoptatus deletis Vindelicis, Armeniis, & Pannoniis, trumphavit. Augustus Juliā filiam suam in adulterio deprehensam, damnavit exilio. Marcus Tullius Tyro, Ciceronis libertus, qui primus notas commentat⁹ est, in Puteolano prędio usq; ad centum annos consenescens, moritur. Portius Latro latinus declamator, tædio duplicis quartanæ se interfecit. Cyrinus ex consilio senatus ad Judæā missus, census hominū, possessionemq; descripsit. Augustus vero habitatoribus Romanæ urbis per facies dinumeratis, invenit virorum centum triginta millia & mille, & 37.

Panium. Vide Joseph. de bel. Iud. lib. 1. c. 16.

Varrus.

Tucca.

Augustus pontifex max.

Herodes occiditur.

Portius Latro.

Cyrinus vel Cyrenius. Luca. 2.

Augustus cæsar 42. imperii sui anno, qui est ab urbe condita 750. ob oriente in occidentem, à septentrione in Meridiem, ac per totum Oceani circulum quo Romanum pervenit imperiū, cunctis gentibus unā pace compositis, Jani portas tertio ipse clausit, quas extunc per duodecim fere annos quietissimo semper obseratas ocio, ipsa etiam rubigo signavit: nec unquam postea, nisi sub extrema senectute Augusti, pulsante Atheniensium seditione, & Dacorum commotione patuerunt. Clausis igitur Jani portis, rempublicam quam bello quæsierat, pace nutrire atq; amplificare studens, leges primus statuit, per quas genus humanum libera reverentia morem gereret: ipse vero domini appellationem ut homo declinavit. Nam eodem ludos spectante, cum quidā mimus pronunciaret: O dominum æquum & bonum. universiq; quasi de ipso dictum exultantes approbavissent, ille statim quidem manu vultuq; indecoras adulationes repressit, & insequenti die gravissimo edicto omnes corripuit, dominumque se post hæc appellari, ne à liberis quidem aut nepotibus suis serio vel joco passus est.

Habitores urbis Romæ.

Iani porta tertio clausa.

August. Octa. vetat se dici dominum.

HISTORIA.

EO igitur tempore, hoc est, anno 42. Octaviani Cæsaris Augusti, ex quo autem Ægyptus in provinciā redacta est, & Cleopatra cū Antonio victa anno 28. quādo firmissimā pace ordinatione

Dei Cæsar Augustus composuit, nascitur in Bethleem Juda dominus noster Jesus Christus, verus Deus & homo. Cui pax ista famulabatur, anno ab initio creationis mundanæ, secundum Hebraicã veritatẽ ter millesimo nongentesimo sexagesimo secundo: secundũ septuaginta duo interpretes, eorũq; sectatores, quinquies millesimo ducentesimo primo: à diluvio bis millesimo trecentesimo sexto: ab Abrahæ nativitate bis millesimo 14. à Moyse & egressu filiorum Israel de Ægypto, millesimo quingentesimo nono: à Salomone & prima templi ædificatione millesimo tricesimo primo: à reædificatione quæ sub Dario facta est, quingentesimo 19. ab urbis Romanæ conditione septingẽtesimo quinquagesimo primo: Olympiadis centesimæ nonagesimæ quartæ anno tertio.

Christi nativitas.

ANNI AVGVSTI CÆSARIS.

ANno secundo, qui est Augusti 43. Augustus amicitiam facit cum Parthis. Anno dñ. 3. Herodes occidit infantes. Anno dn. 4. Judas Galilæus ad rebellandum cohortatur Judæos. Anno dn. 5. Asinius Pollio orator & consularis, qui de Dalmatiis triumphavit, in villa Tusculana moritur, anno vitæ octogesimo. Anno dn. 6. Herodes magno cruciatu moritur, pro quo filius ejus Archelaus regnavit annis 9. Multos autem filios habuit Herodes, ex diversis uxoribus, quas plures duxerat: Antipatrum ex Doside, quam habuit antequã rex fieret: Aristobolum & Alexandrum, filiasq; duas ex Mariamne Hyrcani nepte ex filia, quam sibi ex regio semine conjunxerat, postquam ipse factus est rex, abjecta Doside cũ filio Antipatro: sed postea ipsis & aliis accusantibus, occidit Mariamnem, filios quoq; ipsius, Alexandrũ & Aristobolũ quasi de nece matris indignantes, occidit. Alexandro autem fuerunt duo filii, Tigranes, & Alexander, ex Glaphira regis Cappadociæ Archelai filia. Aristoboli vero filii fuerunt, Agrippa qui sub Gajo rex factus est, & Herodes ac Aristobolus, filiaq; Herodias, ex Beronice consobrina sua, scilicet, filia Salome, sororis Herodis patris sui.

Habuit Herodes & alios filios, Antipam & Archelaũ, & filiã Olympiadem, ex Marthace Samaritide, Herodẽ ex filia Simonis pontificis, item Herodẽ & Philippũ ex Cleopatra Hierosolymitide, Phaselum ex Pallade. Postquã aũt Alexandrum & Aristobolum filios suos, qui de semine regio erant, occiderat, Antipatrum pro accusatione fratrũ sibi placentem, proposuit hæredẽ regni relinquere per testamentũ. Sed cũ & ipse de nece illius tractare diceretur, missũ in carcere sub ipso ferè mortis articulo interfici jussit & ipsum, mutatoq; testamento, successorẽ regni scripsit Archelaũ. Regnavit autem Herodes postquam Antigonus interemptus est annis 34. ex quo autem regnum à Romanis acceperat, annos 36. sicq; post multa facinora male moritur.

Herodis mors post multa facinora.

Anno domini 7. qui est Augusti 48. fames facta est Romæ adeo dira, ut omnes peregrinos & servorũ maximas copias, exceptis medicis & præceptorib. trudi ex urbe præceperit Augustus. Quæ ideo creditur divinitus immissa, quia cum Gajum nepotem suum mitteret Augustus ad ordinandas Ægypti Syriæq; provincias, ille præteriens ab Ægypto fines Palestinæ, apud Hierosolymam in tẽplo Dei tunc sancto & celebri adorare contempsit. Quod Augustus ubi per eum comperit, pravo usus judicio, prudenter eum fecisse laudavit. Unde divina vindicta populum cum principe peccante corripuit, & quantitatem offensionis, qualitas ultionis ostendit.

Fames Romæ & unde.

Anno dn. 8 Tyberius jam cæsar factus, Dalmatas & Sarmatas in Romanã potestatẽ redegit. An. domini 9. qui est Augusti quinquagesimus, ab urbe vero condita 758. quatuordecim vicos urbis, incertum unde consurgens, flamma consumpsit. Anno dn. 10. Athenienses moliuntur novas res contra Romanos. Anno dn. 11. Messala Corvinus orator, biennio antequam moreretur, ita memoriam ac sensum amisit, ut vix pauca verba conjungeret. Anno dn. 12. Jani portæ per duodecim annos jam clausæ, ab Augusto aperiuntur. Anno dn. 13. Socio philosophus Alexandrinus, præceptor Senecæ, claruit. Anno dn. 14. Augustus cum Tyberio censum Romæ agitans, invenit nonagies ter centena & 70. millia hominum. Anno dn. 15. qui est imperii Augusti quinquagesimus sextus, Archelaus accusatus ob insolentiã, nono regni sui anno, in Viennã ab Augusto relegatus est, & Judæa Tetrarchis committitur, Herodi, Antipatro, Lisaniæ, Philippo. Eodem anno Augustus Nolã ingressus, morbo capitur, & in Attella oppido Campaniæ moritur, anno ætatis suæ 75. Quẽ mortuum, senatus multis modis censuit honorandum, dicens: Utinam aut non nasceretur, aut natus non moreretur. Romæ in campo Martio est sepultus.

Tyberius Cæsar. *Messala Corvinus* *Numerus hominum Romæ.* *Archelai exilium* *Augusti mors.*

ANNI TYBERII.

ANno dominicæ incarnationis 16. qui est à condita urbe 766. Tyberius Liviæ filius, Augusti privignus, mox gener, postremo adoptione filius, imperium Romanũ adeptus est ab Augusto secundus, & regnavit annis 23. Iste quia Claudius Tyberius Nero dicebatur, eleganter à joculatoribus, Claudius Biberius Mero, ob vinolentiam nominabatur. Satis prudens in armis, satisq; fortunatus, ante sumptum imperium sub Augusto fuit, ut non immerito Reipublicæ dominatus ei committeretur, habens scientiam literarum, multo præclarus eloquio, sed ingenio pessimo, truci, avaro, insidioso, simulans ea se velle quæ nollet, & ea nolle quæ vellet. His quasi infensus, quibus consultum cupiebat: his vero quos oderat, quasi benivolus apparens: repentinis responsionibus melior quàm præmeditatis. Denique delatum à patribus principatum, quem quidẽ astu perceperat, finxit se abnuere, quid singuli dicerent aut sentirent, atro-

Tyberius secundus ab Augusto. *Simulator maximus.*

citer explorans. Quæ res bonos quosq; pessimum dedit. Æstimantes enim eum ex animo declinare magnitudinē imperialis molestiæ, cū sententias suas ad ejus voluntatē, ut sibi videbatur promunt, postrema exitia inciderunt. Per se nulla bella gessit, sed ne per legatos quidē aliqua gravia, nisi q tantū aliquantis in locis præcognati gentiū rumores cito premebantur. Getulorum latrocinia repressit.

Marobodnus Suevorum, Marcomannorum, Quadorumq; rex, Cornelio T. & Velleio Paterculo autoribus.

Marobodūū Suevorū regē callide circumvenit. Quendā fabrū fertur jugulasse, qui adinvenit vitrū fabricare, & secundum libitū suum inflectere, dicens ei: Si vixeris, & hoc alios docueris, aurum & argentum annullabitur. Cum magna & gravi modestia Reipublicæ præfuit, plurimo imperii sui tēpore, adeo, ut quibusdam præsidibus ad augenda provinciis tributa suadentibus scripserit: Boni pastoris esse, tondere pecus, non deglubere: sed statim mutatur in pejus. Nam & filios suos adoptivos Drusum & Germanicum, germani sui Drusi filios, veneno interfecit: præfectum suum Sejanū nova molientem occidit, & ex viginti patriciis, quos sibi causa consilii elegit, vix duos incolumes reliquit, cæteros diversis causis necavit.

Tyberius filios Drusi veneno interficit.

Habuit ipse filium nomine Drusum: sed eo mortuo, filiū ej⁹ Tyberium cognomento Gemellū, & filium Germanici Gajum, filii fratris sui Drusi, adoptavit in filios, ex quibus Gajus sibi successit in regnum. Hujus itaq; Tyberii temporibus, Agrippa filius Aristoboli, qui filius fuit Herodis, quem ipse cū fratre suo Alexandro interfecit, demorans Romæ, Druso Tyberii filio familiaris fuit: sed mortuo eodē Druso, pater ejus præ impatiētia doloris prohibuit oēs amicos filii ante faciē suā accedere, ne illis visis, dolor ejus renovaretur. Unde Agrippa in Judæā descendens, & post aliquantū tempus Romā rediens, favente Antonia uxore Drusi fratris Tyberii, quæ Beronicen Agrippæ matrē admodū diligebat, in amicitiā receptus est à Tyberio, à quo juss⁹ est nepoti suo Tyberio sēp adherere, illūq; sūma ope excolere. Sed ille Gajū Antoniȩ nepotē magis dilexit, unde & offensā Tyberii incurrit. Nam cum quadā die Gajo optaret, ut illū, mortuo Tyberio, dominum cunctorū videre mereretur: nunciatū est hoc Tyberio, statimq; conjecit eum in vincula, in quib. permansit usq; ad Gaji tempora. Anno domini 17. qui est Tyberii 2. Asinii Pollionis filius Asinius Gallus diris à Tyberio suppliciis enecatur. Anno domini 18. Livius historiographus Patavii moritur.

Livius moritur.

Ovidius quoq; poeta in exilio moritur. Anno domini 19. Germanicus Drusi filius, Caligulæ pater, de Germanis, ad quos ab Augusto, jā sene, missus fuerat, triumphat. Anno dn. 20. Germanicus cæsar à Tyberio patruo suo veneno interficitur. Anno dn. 21. Fenestella historiographus & poeta 70. vitæ suæ anno moritur, & Cumis sepelitur.

Fenestella.

Anno dn. 22. Tyberius multos reges per blanditias ad se vocavit, nunquāq; remisit: inter quos & Archelaū Cappadocem, cujus etiā regnum in provinciæ formā redegit, & nobilissimā ejus civitatem Mazacā ex suo nomine Cæsareā appellavit.

Cæsarea civitas.

Anno dn. 23. Pompeji theatrum incensum est. Anno dn. 24. Tyberius Drusum fratris sui filiū regni consortē fecit, quem eodē anno veneno interemit. Anno domini 25. Servius Plautus, corrupti filii reus, semet in judicio interemit. Anno domini 26. Philippus Tetrarcha Paneadem in qua plurimas ædes construxit, Cæsareā Philippi vocavit. Anno domini 27. Pilatus à Tyberio præses Judæȩ mittitur. Anno domini 28. Anno domini 29. Herodes Tetrarcha frater Philippi ad magnam amicitiam Tyberii pervenit, ædificans civitatem, quam ex ejus nomine Tyberiadem vocavit.

Tyberias civitas.

Anno domini 30. Johannes baptizare cœpit populum. Cujus baptismate Dominus noster Jesus Christus in Jordane baptizatus, tricesimo ætatis suæ secundum carnem anno, cœpit signa facere & prædicare, virtutibus vera comprobans esse quæ diceret.

Baptismus Iohannis.

Anno dn. 31. dominus noster Jesus Christus discipulos eligens, Evangelicis eos imbuit Sacramentis. Johannes Baptista decollatur ab Herode Tetrarcha, filio Herodis illius, sub quo natus est dominus, machinante Herodiade uxore sua, quam abstulit fratri suo, ut Marcus dicit, Philippo.

Herodias.

Eandē Herodiadē Beda scribit filiam fuisse Arethæ regis, quam idem Aretha primum Philippo conjunxerit, sed postea ablatā Herodi fratri ejus dederit, eo quod ipse ditior & potentior fuerit. Josephus vero scriptor antiquitatum, neutro consentiens, in 18. libro scribit in hunc modum:

Ioseph. lib. 18. cap. 9.

HISTORIA.

His quoq; temporibus inter Aretham Petrejum & Herodem regem simultatio magna contigit, propter hujusmodi causam: Herodes Tetrarches uxorem habuit Arethæ filia, cum qua non parvū tempus advixerat, Sed cum Romā advocaretur, transiens, in domo Herodis exceptus est: frater ejus erat etiā ipse, sed nō ex una matre progenitus. Herodes .n. ex filia Simonis sacerdotis fuerat procreatus. Cumq; ibi esset, Herodiadis amore capt⁹ est, uxoris alteri⁹ Herodis, filia .n. erat ista Aristoboli, soror Agrippæ majoris. Audet igitur cū muliere de nuptiis ineundis miscere sermonem. Illa vero suscipiente, pacta firmantur, ut cū Roma reversus fuisset, illa connubii jura susciperet. Erant .n. in pactis, ut filiā Arethæ regis excluderet.

Herodes capitur amore Herodiadis.

Et Herodes quidē Romā talib. pactis firmatis advehitur: sed cum reversus fuisset, peragens Romæ propter quæ fuerat evocatus, uxor ejus fideliter cuncta cognoscens, quæ inter eū fuȩrant, Herodiadēq; composita, antequā eā ille cuncta cognovisse sentiret, rogat virū, ut in Macheronta, ubi limes erat Arethæ Herodisq; regionis, ab eo mitteretur, nihil ei suæ voluntatis aperiens. Hoc Herodes libenter accipiens, mittit uxorem, nihil eā sensisse penitus arbitratus. Illa vero præmiserat ante multū tēpus ad patrē, ut ei apud Macherūta oīa pararentur, quæ itineris usus exposce-

ret. A ductoribus Arethæ suscipitur, confestimq; Arabiam intrat, atq; ibi ab illis ductoribus ad alios, ab illisq; rursus ad alteros transmissa, cum summa celeritate patri perducitur, cui cunctam Herodis voluntatem aperit. Ille vero ex hinc inimicitiarum sumpsit initium, atq; ab utroq; congregato exercitu, in regione Gamalica bello confligitur, non quidem ipsis præsentibus, sed ductoribus ab utraq; parte transmissis. Pugna itaq; facta, & exercitu Herodis afflicto, proditione perfugarum qui ex Philippi Tetrarchia ad Herodem quasi auxiliandi causa convenerant. Hæc Herodes scribit ad Tyberium. Ille autem indignatus quod Arethas talia perpetraverit, scribit Vitellio Syriæ tunc rectori, ut ei bellum incunctanter inferret, & aut vivum eum vinctum adduceret, aut certe mortui caput auferret. Tyberius quidem ut hæc ageret, rectori Syriæ demandabat. Quibusdam autem Judæorum videbatur ideo periisse Herodis exercitum, quod in eum satis juste indignatio divina commota sit, pro vindicta Iohannis, qui vocabatur Baptista. Hunc enim Herodes occidit, virum valde bonum, qui præcipiebat Judæis virtuti operam dare, justitiam colere, pietatem in Deum servare, & per baptismum in unum coire.

Tyberius Vitelliũ instigat adversus Herodem.

Testimonium Iosephi de Iohanne Bapt.

Hucusq; verba Josephi, quæ docent Herodiadẽ nec filiam Arethæ fuisse, nec uxorẽ Philippi, cum & superius in libro 17. antiquitatum idem scribat: Herodem majore pœnitudine ductũ super interfectione filiorũ suorũ Alexandri & Aristoboli, erga filios eorum clementẽ extitisse, & Alexandri filio majori, filiam Ferorae fratris sui junxisse: filio verò Aristoboli filiã Antipatri, filio autẽ Antipatri filiã Aristoboli Mariamnẽ. Alteram vero, id est, Herodiadẽ, filio suo Herodi. Et is inquit, natus est ei ex filia pontificis: cũ post subinferat, Herodẽ & Philippũ ex Cleopatra Hierosolymite natos, pontificis vero filiã Mariamnẽ dictã fuisse. Ex his prudens lector eligat quid magis sit tenendum, cum & difficile sit Evangelistæ verbis non credere, & omnes astipulentur Josephũ veracẽ antiquitatũ relatorẽ existere, nisi forte dicatur Evangelista pro affinitate personarũ mutationem fecisse nominũ: nec multum curaverit inter tot Herodis filios exquirere, quod duos sibi æquivocos scribatur habuisse. Bedæ vero indulgendum putamus, quod Herodiadem Arethæ filiam dixerit, quia multis scribendis intentus, multiplicitatem historiarum forte per omnia tenere non potuit, maxime cum & beatum Hieronymum in commentario Marci eadem sensisse forsitan legerit.

DeGenealogia Herodum vide Ioseph. Teutonicum, per Hed. Versum.

Hinc Augustus Macrobio teste, dicebat, se malle esse porcum, quam filium Herodis.

Iosephi autoritas.

Beda excusatur & Hiero.

ANno Dominicæ incarnationis 22. discipuli Christi, Evangelicis instructi documentis, verbum fidei per civitates Judææ, ipso mittente prædicaverunt. Anno incarnationis suæ 33. Dominus noster Iesus passus est in carne, & resurrexit, in cujus passione multa contigisse miracula, etiam gentilium scriptores testantur. Josephus quoq; inter cætera quæ tempore illo stupenda contigerunt, scribit sacerdotes templi primum commotionem locorum, & sonitus quosdam audisse, dein ex adyto templi vocem erupisse, Transeamus à sedibus his. De ipso etiam Christo scribit ita.

Verbum fidei est confiteri ore dominum Iesum & credere in corde, quod Deus illum excitavit à mortuis. Rom. 10.

Vide lib. 7. bel. Iud. cap. 12.

IOSEPHUS DE CHRISTO.

FUit autem his temporibus Iesus sapiens vir, si tamen virum eum nominare fas est. Erat enim mirabilium operum effector, & doctor hominum, eorum, qui libenter audiunt quæ vera sunt, & multos quidem Judæorum, multos etiam ex gentibus sibi adjunxit: Christus hic erat. Hunc accusatione primorũ nostræ gentis virorũ cum Pilatus in Crucem agendũ decrevisset, non deseruerunt hi, qui ab initio eum dilexerunt. Apparuit enim eis tertio die iterum vivus, secundum quod divinitus inspirati Prophetæ, vel hæc, vel alia de eo innumera miracula futura esse prædixerunt. Sed & in hodiernum diem Christianorum, qui ab ipso nuncupati sunt, & nomen perseverat & genus.

Lib. 18. antiqui. cap. 6. Eadem legis Græce in Suida, quæ hic libuit subiicere.

Γίνεται δὲ κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον Ἰησοῦς σοφὸς ἀνήρ, εἴγε ἄνδρα αὐτὸν λέγειν χρή· ἦν γὰρ παραδόξων ἔργων ποιητής, διδάσκαλος ἀνθρώπων τῶν ἡδονῇ τἀληθῆ δεχομένων, καὶ πολλοὺς μὲν τῶν Ἰουδαίων, πολλοὺς δὲ καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ἐπηγάγετο. ὁ Χριστὸς οὗτος ἦν. καὶ αὐτὸν ἐνδείξει τῶν πρώτων ἀνδρῶν παρ' ἡμῖν σταυρῷ ἐπιτετιμηκότος Πιλάτου, οὐκ ἐπαύσαντο οἱ τὸν πρῶτον αὐτὸν ἀγαπήσαντες. ἐφάνη γὰρ αὐτοῖς τρίτην ἔχων ἡμέραν, πάλιν ζῶν. τῶν θείων προφητῶν ταῦτα καὶ ἄλλα μυρία θαυμαστὰ περὶ αὐτοῦ εἰρηκότων, εἰσέτι νῦν τὸ τῶν χριστιανῶν ἀπὸ τοῦδε ὠνομασμένων οὐκ ἀπελείπετο φῦλον.

Iacobus Episcopus Hiero.

ANno Domini 24. Jacobus frater Domini, Hierosolymis Episcopus ordinatur ab Apostolis, seditq; annos 30. Anno domini 35 Pilatus imaginẽ Cæsaris in templo statuere volens, seditiones in Judæis excitavit. Anno domini 36. Sejanus præfectus, cohortatur Tyberiũ, ut Judæos deleat. Persius Volaterris nascitur. Anno Domini 37. Pilatus ad Tyberium scripsit, de passione & resurrectione Domini, & de virtutibus ejus, per quas crescente plurimorum fide, Deus crederetur. Tyberius autẽ cum magno favoris suffragio retulit ad senatũ, ut Christus Deus haberetur. Senatus vero indignatione commotus, cur non sibi prius secundũ morẽ delatũ esset, ut de suscipiendo cultu, prius ipse decerneret, consecrationem Christi recusavit: edictoq; constituit exterminandos esse urbe Christianos, præcipue cũ & Sejanus præfectus Tyberii suscipiendæ religioni obstinatissime contradiceret. Tyberius tamẽ accusatorib⁹ Christi, edicto mortẽ comminatus est, plurimosq; senatorũ proscripsit, & in mortẽ coegit. Pilatus autẽ cum in Judæa decimũ compleret annũ, accusatus à Judæis apud Vitelliũ, qui tunc Syriæ principabatur, jussus est ab eo Romam ire, ut in judicio Cæsaris se ab objectis purgaret, sed anteq̃ Romam veniret, Tyberius humanis excessit.

Pilati litera ad Tyberium, de Christo.

Edictum Ro. Senatus, contra Christianos.

Accusatores Christi proscripti.

Eodẽ anno Aristoboli filius Agrippa, cognomẽto Herodes, Romã veniens, à Tyberio clementer

tractatur favente Antonia matre Germanici & Claudii, quæ fuit uxor Drusi fratris Tyberii. Sed cũ accusaretur quòd optaret Tyberium citius mori, regnumque Gajo dari, in vincula ab eo conijcitur, nec eo vivente solvitur.

Anno Domini 38. Tyberius Romanos graviter affligens, ingenti omnium gaudio in Campania veneno periit, insidiis Caligulæ anno Imperii sui 23. ætatis suæ 78.

Tyberius moritur veneno.

ANNI GAII CALIGVLAE.

Anni ab initio mundi quatuor mille.

ANno Dominicæ incarnationis 39. ab urbe condita, 789. Gajus Caligula tertius, ab Augusto suscæpit imperium: & regnavit annos tres, menses decem, dies octo. Hic fuit filius Germanici, nepos Drusi, qui fuit privignus Augusti, frater vero Tyberii. Hic quia in exercitu natus fuit, ex calciamento militari, Caligula cognominatus est: magnoq; favore aviæ suæ Antoniæ nutritus, in magnis habebatur honoribus: adoptatusq; à Tyberio filii sui Drusi filio, in aula nutriebatur: liberalibusq; disciplinis apprime eruditus, propter Germanici patris sui virtutẽ à populis amabatur. Tyberius igitur, cũ jam ad senectutẽ pervenisset, patriis diis supplicabat, ut ei signum manifestũ ostenderent, qui nam post eum in Imperiũ successisset: festinans quidem, ut nepoti suo principatum relinqueret. Cui cum dictum esset illum regnaturum, qui sequenti die primus ex omnibus ad eum venisset: misit ad nepotis sui pædagogũ, jubens ut primo mane puerum ad se perduceret, putans illa re numinis superare sententiam. Cũq; dies illuxisset, jussit Evodium, ut quisquis foris esset infantulorum, ad se primitus evocaret. Ille autem egressus, Gajum ante tabernaculum repperit: nam Tyberius nec dum aderat, ciborum acceptione tardatus. Ille vero ignorans totum quod agebatur, veni, inquit, vocat te pater, & induxit eum. Videns autem Tyberius majestatis supernæ potentiam, semetipsum culpabat, quod illud augurium postulasset, sed non valens divinæ ordinationi resistere, Gajum benigne alloquens, commisit ei Imperiũ, monens illũ erga nepotem Tyberium existere benivolum. Accepto autem regno post Tyberium, omnium ante se sceleratissimus fuit, & qui Tyberii dedecora purgaverit. Ante principatũ quippe omnibus acceptus fuit, in principatu vero talis extitit, ut merito vulgaretur atrociorem illo dominum non fuisse. Nam ut breviter crudelitatẽ ejus depromam, exclamasse fertur: Vtinam populus Romanus unam cervicem haberet. Sæpe enim de conditionibus temporum suorum questus est, quod nullis calamitatibus publicis insignirentur. Plurima fecit, de quibus nescio, an deceat memoriæ tradi, nisi forte juvat de principibus nosse omnia, ut improbi saltẽ famæ metu talia declinent. In palatio matronas nobiles publice libidini subjecit, tribus sororibus suis stupra intulit, ex una earum etiam natam filiam vitiavit. Memmium Regulum coegit, ut conjugem suam sibi uxorem, in loco filiæ daret, seque patrem ejus diceret, & instrumenta matrimonii, ut pater conscriberet. Sorores suas quas stupravit, insularum exilio damnavit. Hic primus diademate imposito, dominum se appellari jussit, & in Deorum numerum se referri præcepit. Hic statim, ut post mortẽ Tyberii regnum accepit, Agrippam cognomento Herodem, à vinculis absolvit, in quæ illum Tyberius conjecit, eique tetrarchiam Philippi patrui sui, qui jam decesserat, tradidit, regemque appellavit, cui postea tetrarchiam Herodis patrui sui adjecit. Iste est qui in Actibus Apostolorũ Herodes appellatur, qui & Jacobum occidit, & Petrum in carcerem misit, & postea ab Angelo percussus, vermibus scaturiens expiravit. Cujus filii fuerunt Agrippa rex æquivocus ejus, & Beronice soror ejus. Regnavit autem annis septem, moriturque anno tertio Claudii. Philippus vero patruus ejus, mortuus est anno 22. Tyberii, regens Traconitidis & Gaulanidiitis regionem annis 32. Anno domini 40. qui est Gaii secundus, Judæi qui jam tunc ob passionem Christi, meritis ubique cladibus exagitabantur, apud Alexandriam exorta seditione, profligati sunt cæde, atque pulsi ex urbe. Pro quibus Philo, vir sane apprime eruditus, secunda vice Romam veniens, & apud Gajum interpellans, nihil profecit, sed ibi commorans dicitur cũ Petro Apostolo locutus fuisse, ejusq; amicitiam habuisse. Anno Domini 41. Pilatus multis calamitatibus à Gajo oppressus, seipsũ interfecit. Anno Domini 42. Matthæus Evangelium scripsit Hebraice. Herodes tetrarcha, qui in Johannis Baptistæ nece autor extitit, & passioni Domini interfuit, filius Herodis Magni, sub quo natus est Christus, Romã venit, cogente Herodiade uxore sua, quã abstulit fratri suo. Quæ cũ videret Agrippã fratrẽ suũ à Gajo regẽ factũ, exprobrare cœpit Herodi socordiam, quia per id quod noluerit ad Cæsarem navigare, careret majori honore. Nã cũ Agrippã ex privato regẽ fecisset, nõ esset dubiũ quin eũ ex tetrarcha pari honore proveheret. His adductus Herodes, Romã venit, subsequẽte eũ & accusante Agrippa filio fratris sui Aristobuli. Gajus eum de avaritia vehementer increpavit, eiq; tetrarchiam auferens, Agrippæ commisit, ipsum vero perpetuo exilio Lugdunum relegavit. Cognoscens autem quod Herodias soror esset Agrippæ, voluit ei opes & quæque propria concedere: sed illa mariti causa contemnens omnia, secuta est eum in exilium, ibique pariter perierunt.

Gaius Caligula.
Caligula ex calciamento militari sic dictus.
Auguriũ de successore Tyberii.
Gaio committitur Imperium.
Atrocitas Gaii
ἀδιατρεψίαν laudabat Suet.
Horrenda vitia Gaii.
Cum sororibus stupri consuetudinem fecit.
Sueto.
Gaius iubet se appellari dominum.
Agrippa.
Herodes.
Anni Agrippa.
Vide Eusebium lib. 2. cap. 5.
Herodes Lugdunum in exilium relegatur Ioseph. lib. 18 cap. 14.

Eodẽ anno Gajus cũ adversus omnes ingenti crudelitate sæviret, à militib⁹ in palatio occisus est, anno ætatis 38. regni 4. Qui postquã occisus est, duo libelli in secretis ejus reperti sunt, quorũ alteri pugio, alteri gladius index erat, ambo lectissimorum virorum utriusq; ordinis, senatorii videlicet et equestris, nomina & notas continebant, qui morti destinati erant. Inventa est & arca ingens variorũ

Sueto. in Caligula.

venenorum, quibus mox Claudio Cæſare jubente dimerſis, maria infecta traditur, non ſine magno piſcium exitio, quos enecatus per proxima littora paſſim æſtus ejecit.

CLAVDIVS.

Claudius quartus ab Auguſto.

Druſi monumentum Moguntiæ.

ANno Dominicæ incarnationis 43. ab urbe autem condita 700. nonageſimo tertio, Claudi' ab Auguſto quartus, Imperiũ adeptus eſt, regnavitq; annos 13. menſes 8. dies 18. Hic fuit patruus Gaii Caligulæ, filius Druſi privigni Auguſti, qui apud Moguntiam habet monumentum, cujus nepos erat Caligula. Iſte cum ſenatus cenſuiſſet genus Cæſareum exterminatum, deformi latebra latere repertus, quia væcors erat, mitiſſimus videbatur imprudentibus, ſicque raptus à militibus, Imperator effectus eſt, annitente Agrippa, qui tunc forte Romam venerat, & à ſenatu in conſilium vocatus fuerat, unde & filium ejus Agrippam regem fecit. Hic ventri, vino, libidini fœdæ, obediens, væcors & prope hebes ac pavidus, libertorum & conjugis ſubjacebat Imperiis. Cupiens tamen utilem ſe publicæ rei oſtendere principem, exercitũ movit in Britanniam, tranſvectusque in inſulam, quam nemo ante Iuliũ Cæſarem, nec poſt eum auſus fuit adire, intra paucos dies ſine prælio & ſanguine plurimam ejus partem in deditionem accipit. Orchadas etiam inſulas ultra Britanniam Romano imperio adjecit, ac ſexto menſe ex quo profectus eſt, Romam rediit. Sic ergo de Britannis triumphavit, filiũq; ſuũ Britannicum vocavit. Uxor vero Claudii Meſſalina, primo paſſim adulteris utebatur: ex quo facto plures metu abſtinebant, & extincti ſunt. Dehinc atrocius accenſa, nobiliores quaſque nuptas, & virgines ſcortorum modo ſecum propoſuerat, coactique ſunt mares ut adeſſent. Quòd ſi quis talia horruerat confícto crimine in eũ, omnemque familiã ejus ſæviebatur. Ita liberti ejus poteſtatem ſummã adepti, ſtupris, exilio, cæde, proſcriptione omnia fœdebant. Ex quibus Fœlicẽ legionibus Iudæę præfecit. Poſſidonio Eunucho poſt triumphũ Britannicum, inter militarium fortiſſimos arma inſignia tanquam participi victoriæ dedit: Polybium inter conſulares medium incedere fecit. Hos omnes anteibat Narciſſus: Poſt hæc Claudius Agrippinam, Germanici fratris ſui filiam, ſororem Caligulæ, matrem vero Neronis accepit uxorem, quæ filio ſuo procurans Imperium, privignum ſuum Britannicum, primo in palatio multiformibus inſidiis circumvenit, dehinc ipſum cõjugem veneno interemit.

Navigatio Claudii in Britanniã.

Orcades inſulæ ſunt Oceani Septentrionalis ultra Britanniam. Suet. meminit Stœchadarum.

Fœlix Iudeæ præfectus.

ANNI CLAVDII.

PRimo igitur Imperii ſui anno cum confirmaretur in regno Agrippæ conſilio, dedit Aggrippæ eidem pro remuneratione omnia quæ dedit Auguſtus Herodi, aliud quoq; regnum, quod Liſaniæ dicebatur fuiſſe. Anno domini 44. Duodecim Apoſtoli, cum eatenus in Judæa tantum prædicarent juxta præceptum Domini, ut Beda ſcribit, anno à paſſione Domini 12. in totum orbem diviſi ſunt. Vnde Petrus fundata primum Antiochena Eccleſia Romam tetendit, ut quidã volunt hoc anno, ſecundũ alios, quarto Claudii anno. Anno domini 45. Primus Epiſcopus Antiochiæ ordinatur Evodius.

Petrus Romam venit.

Ioſeph. li. ant. 19. cap. 8. Euſeb. lib. 2. cap. 10.

HErodes Agrippa, filius Ariſtoboli anno 7. regni ſui percutitur ab angelo: relinquẽs filiũ nomine Agrippam, & tres filias, Beronicen, Mariamnem, atq; Druſillam. Tunc Claudius, ut Joſephus teſtatur, regnum ejus in provinciam redegit, in cujus procurationẽ miſſus eſt Cuſpius Fadus. Anno Domini 46. Claudius de Britannis triumphavit.

HISTORIA.

Fames per Agabum prædicta in Actis.

EOdem anno facta eſt fames graviſſima per Syriã, quam etiam Agabus Propheta prædixit, ut in Apoſtolorum legitur Actibus: ſed à Chriſtianorum neceſſitatibus apud Hieroſolymã, convecto ex Ægypto frumento, Helena Adiabenorum regina largiſſime miniſtravit. Hoc etiam anno, ſcilicet Claudii quarto, illud factũ eſſe Beda opinatur, quod in Actibus Apoſtolorũ legitur: ſtatuerunt, ut aſcenderent Paulus & Barnabas & quidam alii ex illis ad Apoſtolos & presbyteros in Hieruſalẽ, & hanc aſcenſionẽ ſuã eſſe illam, de qua ipſe Paulus ita ſcribit ad Galathas. Deinde poſt annos quatuordecim, aſcendi Hieroſolymam cum Barnaba, aſſumpto & Tito. De hac aſcenſione poſitis quibuſdam, Beda ſubinfert. Sequitur ergo beatum Petrũ eodem 14. poſt paſſionem Domini anno, quo eum Hieroſolymis alloquitur Paulus, Romam veniſſe credamus, id eſt quarto Cladii Cæſaris anno: ſimulq; ni fallor, hac expoſitione Paulum Apoſtolum eodem quo Dominus paſſus eſt & reſurrexit anno ad fidem veniſſe probamus.

Q. An Petrus Romæ fuerit, agitata Anno Domini 1520. herbeſcente doctrina pietatis in Germania.

PEtrum vero quarto Claudii anno Romam veniſſe, fere omnes ſanctorum temporum ſcriptores teſtantur: quidam autẽ Pontificatum in urbe Romana hoc anno illum ſuſcepiſſe opinantur. Et hoc exinde verũ coniicitur, quia Petrus ſedem Romanã 25. annis tenuiſſe dicitur, & ultimus Neronis annus, quo Petrus paſſus eſſe narratur, 25. à quarto Claudii numeratur. Vnde ſatis apparet, quod eodem anno, quo Romam venit, etiam ſedem Pontificatus accepit.

Succeſſio Pontificum Ro.

Petrus.

Linus.

De ſucceſſione vero Pontificum Romanorum, & ordine atque temporum eorum jam inde à principio & deinceps in plurimis, diverſa ſentiuntur à diverſis quorum opinones hic ſummatim ſcribere idcirco arbitror non eſſe ab re, ut & ſegniores, & negligentiores mei ſimiles, ad veritatem rei attendendã excitentur, et prudentiores ad hanc ſubtilius inveſtigandã provocentur. Quidã ſcribunt, quibus & Eccleſiaſtica conſentire videtur hiſtoria, Linũ poſt paſſionẽ Petri Apoſtoli Romanę

Sedi

ſedi 25. annis præſidentis, hanc regendã ſuſcepiſſe: & poſt duodecim ſui regiminis annos, ſecundo Titi anno Pontificatum Anacleto reliquiſſe, & hunc item poſt duodecim annos Cleméti ſedẽ tradidiſſe, quod videtur Anno Domitiani 12. contigiſſe, ipſumq; Clementẽ poſt novem ſui Pontificatus annos ſub Trajano paſſum: Evariſtum quarto ejuſdem Trajani anno ſucceſſiſſe, huic Alexandrũ, illi vero Sixtum, & ſic cæteros. Alii vero ſcribunt Linum & Cletum ſub Petro fuiſſe, ipſumque Petrum mox ut Pontificatum accepit, Linũ pro ſe in agendis Eccleſiaſticis, quo ipſe liberius prædicationi vacaret, ordinaſſe: illoque poſt annos duodecim decedente, Cletum huic ſubrogaſſe. Quo etiam itẽ poſt annos 12. defuncto, eo anno & tempore quo ipſe Petrus paſſus eſt, ſcilicet 14. Neronis anno, Clementi ſedem commiſiſſe: & ei, ſuiſque ſucceſſoribus ligandi ſolvendique poteſtatem, ſicut ipſe à Chriſto ſuſcepit, demum tradidiſſe, & huic paſſo ſub Domitiano, Anacletum ſucceſſiſſe: cui Evariſtum, & huic Alexandrum, ſicque cæteros. Quæ deſcriptiones cum ſibi multum diſſonæ probentur, quærendum cui magis credi judicetur. Conſideremus ergo earum inæqualitates. Igitur ſi Linus Anacletũ, iſque Clementẽ ſucceſſorem reliquiſſe accipitur, ut prior deſcriptio teſtatur, Cletus omnino de pontificum catalogo excluditur, cujus veneratio per omnes Eccleſias ſic celebris eſt, ut non ſolum in matyrologiis attituletur, verum etiam in canone miſſarum, & in ſupplicationibus letaniarum, publicitus inter Linum & Clementem recitetur. Si vero poſt Linum Cletus, dein Clemens, & poſt hunc Evariſtus & Alexander numerentur, locus non habetur ubi Anacletus recipiatur, cum Beda in martyrologio ſuo dicat, hũc quartũ poſt Petrũ ſediſſe, & ſub Domitiano paſſum fuiſſe, ut primus ſit Linus, ſecundus Cletus, tertius Clemens, quartus Anacletus. Sed ſi poſt Clementem Anacletus ponatur, & ſecundum Bedam ſub Domitiano paſſus recipiatur, neceſſario illud refellitur, q antecеſſor ejus Clemẽs ſub Trajano paſſus dicitur, cũ evidẽter ſub Domitiano paſſ9 eſſe probetur, ſi ſucceſſor ej9 Anaclet9, ab eodẽ occiſus nõ negetur.

Anacletus. *Clemens.* *Evariſtus.* *Alexander.* *Sixtus.*

HISTORIA.

Adhuc autem argumentatur & illud: Quia ſi Linus & Anacletus juxta quoſdam, ſive Linus & Cletus ſecundũ alios, uterq; poſt paſſionẽ Petri, quæ 14. Neronis anno facta eſt, per annos 12. tenebat pontificatũ, quod ſpaciũ per 24. annos in Domitiani duodecimũ protẽditur annũ: Clemens ab apoſtolo Petro ſedẽ, & ligandi ſolvendiq; licentiã nullatenus accepiſſe probatur, quod à nonnullis firmatur. Additur & hoc quòd S. Dionyſius Ariopagita, beati Pauli apoſtoli diſcipulus, & Athenarũ Epiſcopus, cũ ſicut in libro paſſionis ejus legitur, beatos apoſtolos Petrũ & Paulũ audiret Romæ teneri, ſubrogato Athenis Epiſcopo, properavit Romã velocius attingere: ſummopere deſiderans, ſi Deus ita vellet, cũ eiſdem ſanctis apoſtolis occumbere. Sed cum divina diſpoſitio vota ipſius præveniret, ſanctiq; apoſtoli prius paſſionis gloria coronarentur, quàm ipſe Romã adiret, tandẽ perveniens, Clementẽ condiſcipulũ ſuum, Romanę ſedi jam præſidentem invenit: qui & illum in Gallias prædicatorẽ direxit. Quæ igitur fuit feſtinantia tanti deſiderii, ſi per 24. annorũ ſpatium, vel amplius inter Athenas & Romã nullo potuit obſiſtente cohiberi? Nec enim illud refragatur, quòd oſtio fidei ſibi aperto, cauſa ſeminandi verbũ Dei aliquandiu retardatus fuiſſe narratur. Qui etſi per cõtiguas par ochias, divina ſemina prædicandi avidus diſperſerat, paſſiõis tamẽ deſiderio fervẽs, ab Athenis infra 24 annos maturius Romã contendere poterat. Adhuc vero cũ idẽ Dionyſius 96. Dominicæ incarnationis anno, qui eſt 14 Domitiani paſſus deſcribatur, Clemens vero, qui eũ direxit in Gallias duodecimo ejuſdẽ principis anno, juxta ſuperioris opinionẽ deſcriptionis ſedẽ accepiſſe dicatur, mirũ poteſt videri, qualiter anno, nõdũ, aut vix expleto poſſẽt omnia hæc expleri, ſcilicet ut Dionyſius de Roma in Gallias veniret, & tam cervicoſum populum ignotus adhuc & advena fidei jugo ſubſterneret, baſilicam conſtrueret, aliaq; plura quæ de eo leguntur, ſacerdotum ſuper his commotorum relatio Romã recurreret, divulgataq; perſecutione, præfectus inde miſſus in Galliam, Dionyſium diverſis pœnis occideret. Liber quoq; paſſionis Alexandri Papę teſtatur, quod in ordine Pontificũ Romanorum, Clemens poſt Petrum primus, hoc eſt ſecundus ab illo habeatur. Sic .n. ibi ſcriptũ eſt. Quinto loco à beato Petro Apoſtolo, Romanæ Eccleſiæ cathedrã Alexander ſuſcepit, & reliqua. Quòd ſi Linus à Petro ſecundus dicatur, neceſſe eſt ut & Cletus ante Clementẽ, & Anacletus poſt eũ à numero excludãtur, quatenus Alexander quintus inveniatur, ſcilicet ut Petro exiſtente primo, Lino ſecundo, Clemente tertio, Evariſto quarto, Alexander quinto loco ſubſequatur. Aliter .n. Alexãder quintus à Petro non habetur, quia ſi Linus à Petro ſecũdus, & Cletus ſive Anacletus ante Clemente fuerit poſitus, Alexander erit ſextus: ſi verò Cletus ante Clementem, & Anacletus poſt illum ponitur, Alexander ſeptimus habetur, niſi Clemens à Petro ſecundus numeretur, illis & talibus allegatis pro imperitia mea, propter rerum & temporũ convenientiam, hos magis interim ſequendos æſtimo, qui Linum & Cletum dicunt fuiſſe ſub Petro, & illos quidem hoc officium quod coepiſcopi ſub Epiſcopo tenent, adminiſtraſſe. Clementẽ verò Petro ipſo tradente, legitimo jure ſucceſſiſſe, & idcirco eum à quibuſdam primum Papam vocatum, quia velut hęreditario jure ligãdi ſolvendiq; à Petro accepiſſe dicitur Pontificatũ. Pro hoc verò ab aliis dictũ tertiũ eſſe à Petro, quòd ſub ipſo Apoſtolo præceſſerint eum Linus & Cletus in ſacerdotali officio. Hucuſq; de his, in ſequentib9 verò eadẽ cauſa pro ſucceſſionis ordine & temporũ ſerie generat erroris cumulũ, q pro ſimilitudine nominũ perſonis inditorũ inoleviſſe creditur, ob incuriã & vitiũ ſcriptorum.

De Dionyſio Ariopagita.

Liber paſſionis Alexandri.

Quod Linus & Cletus ſub Petro fuerit.

Clemens primus Papa.

Fabianus Papa.

ptorum. Fabianus quippe Papa legitur sub Decio passus, post quem Cornelius, itemque post eum in catalogo pontificum, & in quibusdam etiam Chronicis inveniuntur positi, Lucius, Stephanus, Syxtus, Dionysius. Cum igitur sub Decio Fabianus passus legatur, Sixtus quoq; sub quo Laurentius archidiaconatum tenebat per omnes ecclesias, & legendo & cantando sub eodem, passus prædicetur, Decius vero non amplius quam 30. mensibus, hoc est annis duobus & dimidio regnasse dicatur, à quibusdā etiā minus, id est, anno uno & mensibus tribus, si inter Corneliū Fabiani successore, & hunc Sixtū, Lucius & Stephanus ponantur, ut sub Valeriano & Gallieno passi legantur fuisse, & Cornelius tribus annis, Lucius vero mensibus octo, Stephanus autē duobus annis Romanæ sedi præfuisse in Ecclesiastica historia dicantur. Vnde satis intelligi potest vitio scriptorū pro similitudine nominum ordinem esse confusum: & Cornelio successisse Sixtum, & huic Dionysium, illi autem Lucium, huic vero Stephanum, cui item Sixtum, dein iterum Dionysium, sicque per ordinem reliquos. Hæc autem omnia non dico, quasi pro mea garrulitate, præjudicium cupiens inferre aliorum me satisque præcellentium sententiæ, sed quasi pro indagandæ veritatis cupiditate, stultitiæ notandus elogio, sensum meæ denudans imprudentiæ. Cæterum sapiens quisque pro captu suo deliberet, quid pro vero tenendum dijudicet, ego vero tot & tantas varietates in historiographis cernens, & pro tenuitate ingenioli mei mecum ruminando & admirando perpendens, historias, passionum libros, chronicorum exemplaria, quæ habere potui, diligenter pro meo captu percurri, multaq; inveniens, scriptorū negligentia vel imperitia depravata, propter numerorū varietates literis designatorū, in quibus facile à diligentibus delinquitur, quanto magis à nō attendentibus, dū aut litera pro litera ponitur, vel aliqua forte subducitur, in quantū meæ licuit rusticitati, nulliusque authoritatis exilitati, quædam correxi, temporaque pontificum Romanorum, temporibus Imperatorum, quam diligentius poteram, annexi: & ob hoc anno Dominicæ incarnationis 24. qui est primus beati Petri Apostoli in Pontificatu Romano, & si non annos præsulum singulorum, quos reperire non potui, ordinem tamen cunctorum, sicut ad nos perlatus est, usque in 1199. ejusdem incarnationis annum seriatim perduxi: ubi si sapientum judicio, mea simplex placuerit diligentia, nulliusque veritatis invidentia, gratias Deo: sin autem, melius ostendenti veluti certi & veri cupidus, desiderantissime cedo. Fado successit Alexander.

Ordo confusus in historia Ecclesiastica.

Varietates in historiographis.

Consilium authoris hujus Chronicæ, qui vixit anno domini. 1199.

Anno Domini 47. Domitius orator clarus habetur, qui postea sub Nerone ex cibi redundantia in cœna moritur. Anno Domini 48. inter Therasiam & Theram in mari Ægeo nova insula emersit 30. stadiorū spatio extenta. Cumanus quidem successit Tyberio Alexandro, in procuratione Judeę. Anno Domini 49. sub procuratore Judeę Cumano, tanta seditio Hierosolymis, in diebus Azymorum exorta est, pro culpa militis unius, ut coartato in exitu portarum populo, triginta millia Judæorum cæde postrata & compressa dicantur. Anno Domini 50. Herodes rex, Calcidis frater Agrippæ majoris, moritur, tres filios relinquens: Aristobulū de priori natū uxore, Berenicianū & Hyrcanū ex Berenicę fratris sui Agrippę. Cujus regnū Claudius Agrippæ juveni dedit filio Agrippę: quia regnū patris ejus jā in provinciā redegit: eo quod ipse tūc puer erat, quando pater obiit.

Seditio sub Cumano. Ioseph. lib. 20. antiqui. cap. 6.

Hoc anno tanta fames Romæ fuisse dicitur, ut Imperator in medio foro correptus à populo, convitiisque & fragminibus panum turpissime infestatus, vix furorem plebis evaserit. Eo tempore Paulus apud Athenas, aram ignoto deo superscriptam repperit. Anno Domini, 51. Claudius Iudæos expulit urbe Roma. Anno domini 52. Fœnix apud Ægyptum visus est: quem volucrem ferunt anno 654. ex Arabia memorato loco advolare. Anno domini 53. Simon Magus autor Simoniacæ hæresis extitit. Anno domini 54. Claudius Fœlicem Iudeæ procuratorem fecit. Apollonius ex Italia ortus, Pythagoricus philosophus Romæ pollebat, ita ut ipsum quoque Pythagoram fuisse, Philostratus & alii acrioris ingenii describāt. Anno domini 55. Ægyptius quidā pseudopropheta Judæos complures seducens, à Fœlice opprimitur. Anno domini 56. Claudius ab Agrippina uxore sua veneno, ut dicitur, interreptus est anno vitę suę 64. Cujus funus, ut quondā Tarquinii Prisci, diu occultatū est, et dū arte muliebri corrupti custodes, ęgrū simulant, privignus ejus Nero Agrippinæ filius, imperii jura suscepit.

Fames Roma sub Claudio. Acto. cap. 11.

Simon magus.

Apollonius.

Ioseph. lib. 20. cap. 11.

HISTORIA.

Anno Dominicæ incarnationis, 57. ab urbe vero condita 807. Domitius Nero filius Domitii Enobarbi, & Agrippinæ sororis Caligulæ, quintus ab Augusto sumpsit Imperium, & regnavit annis 14. non plenis, scilicet annis 13. mensibus 7. diebus 28. Cujus mater Agrippina filia fuit Germanici fratris Claudii, vir autem Domitius Enobarbus ex nobilissimis Romanorum. Quo mortuo, Claudius amavit eā, & propter amorem ejus interemit uxorem suam Messalinam, ex qua habuit filium Britannicum, & filiam Octaviam. Habuit etiam ex prima uxore sua nomine Petina, filiam Antoniam. Ducta vero Agrippina, filium ejus Domitium in filium adoptavit, eumq; Neronem vocavit, & filiam suam Octaviam ei desponsavit. Agrippina, vero metuens, ne Britannicus regnum à patre perciperet, de morte Claudii cogitavit. Quo mortuo, repente principem militiæ Burrum cum tribunis præpotentibus misit, qui Neronē de castris adductū, more principis adorarent. Qui hoc modo accepto imperio, Britannicū quidem veneno latenter occidit, matrem vero propriā interfecit, hoc ei retributionis impendens. Per quinqueniū autē primū bon⁹ apparuit, in tantū ut quidā scripserint Trajanū solere de eo dicere,

In hunc dixit Licinius Crassus, non mirandū, quod æneam barbam haberet, cui esset os ferreum, & cor plumbeum. Suet.

cunctos

cunctos principes longe distare à neronis quinquennio. Reliquũ vero qđ à quinq; annis supervixit ita Caligulæ avunculi sui vestigia secutus est, immo super gre[ss]essus est ut turpe sit dicere, ad quandam malignitatem pervenerit. Plurimam senatorum partem interfecit, equestrem ordinem pene destituit, bonis omnibus hostis fuit. Libidinibus porro tantis agitatus est, ut ne à matre quidẽ vel sorore, ulla ve consanguinitatis, reverentia referatur abstinuisse, virum in uxorem duxerit. Ipse amictus nubentium virginum specie, convocato senatu ad paciscendum de ratione dotis, in ipsisq; nuptias celebrandibus pelle coopertus feræ, à viro ut uxor ductus sit. Parricidia multa commisit, matre, fratre, sorore, uxore cæterisque consaguineis interfectis. Vrbem Romam per sex dies & noctes incendit, ut quale esset incendium Trojæ videret: ipse stans in altissima turri, lætusque prospectans flammas, tragico indutus habitu, Illiadem tragœdiam canebat. In re miliari nihil omnino ausus, Britanniam pene amisit. Auxit molem facinorum ejus, temeritas impietates in deum. Primus enim persecutionem in Christianos movit per omne regnum suum, ipsumque nomen extirpare cupiens, principes Apostolorum Petrum & Paulum occidit. Ipse Vespasianum cum filio suo Tito, ad destruendam Hierusalem, misit. Inter hæc Galba Hispanie prætor, & Gajus Vitellius imperium corripuere. Nero autem omnibus execrabilis, hostis à senatu judicatus est: dectetum est, ut furca collo ejus inserta, nudus per publicum duceretur, & virgis usque ad mortem cæsus, de saxo præcipitaretur. Quod ille audiens, simultaque adventum Galbæ comperiens, fugit è palatio, & cum eo Nephit[us], noctisq; me dio urbe egressus est. Secuti sunt aũt eũ Phaõ & Epaphrodi[tus] Nephitus, & Spado Nespero, quem quondam exectum in mulierem formare tentaverat. Cumq; venisset in suburbanum liberti sui, quod est inter Salariam & Numentanam viam ad quartum urbis milliarium, ictu gladii se percutere voluit, sed trepidante manu, hoc perficere non potuit. Et cum nullum inveniret à quo feriretur, exclamavit dicens: Ita nec amicũ, nec inimicum habere possum. Videns hoc Nespero, adjuvit manum trementem: & ita periit anno vidæ suæ 31. imperii 14. sicque omnis Augusti familia in eo consumpda est. Hujus temporibus Romæ pollebant Seneca tragicus, & philosophus, Musonius & Plutarchus philosophi, Juvenalis & Persius satyrici, Lucanus quoque filius fratris Senecæ, & Statius,

Hinc proverbium, Neronis quinquennium.
Libido Neronis.
Nero fit uxor.
Sueton. habet ἄλωσιν [...] flammæ decandavit in suo illo scenico habitu.
Neronis impietas in Christi annos.
Neronis mors

ANNI NERONIS.

PRrimo autem Neronis anno, Festus successit Fœlici præsidi. Anno domini 58. Paulus Apostolus apud Festum, præsente Agrippa rege, religionis suæ rationem exponens, ab eodem Festo vinctus, Romam mittitur, ubi & petrus occurrens, Paulum convenit: & quia Linus jam, excessit, Cletum in locum ejus subrogavit, qui & ipse annis 12. Ecclesiam rexit. Hucusque librum actuum Apostolorum Lucas perduxit Evangelista. Anno domini 59. Probus Perithius eruditissimus grammaticus claruit. Anno domini 60. Statius Surculus pœta Tholoscanus celebris fuit. Anno domini 61. Terræmotus Romæ & ecclypsis solis facta est. Anno domini 62. Festo succedit Albinus in præsidatu Judæę. Anno domini 63. Jacobus frater domini lapidatur à Judeis, & Simon frater ejus in locum ejus constituitur. Anno domini 64. Marcus Evangelista passus est Alexandriæ Anno domini 65. Persius moritur anno ætatis 29. Ante mensam Neronis fulmen cecidit Anno domini 66. Annæus Lucanus Cordubensis poeta in pisoniana conjuratione deprehensus, brachium ad secandas venas præbuit. Anno domini 67. Nero incendit Romã ad similitudinẽ Trojæ. Anno dn. 68. Annæus Seneca Cordubensis præceptor Neronis & patruus Lucani, jussus à Nerone genus mortis eligere, incisione venarũ, & haustu veneni interiit. Cuj[us] frater Iunius Gallio egregius declamator, propria manu interfecit. Frater vero illorũ Luci[us] Annæus Melas, bona filii sui Lucani à Nerone promeruit se Anno dn. 69. Vespasian[us] dux exercitus adversũ Judæos, q Gestii Flori successoris Albini avaritiã nõ ferentes rebellabant, à Nerone missus, inter ceteras urbes Iotapatã muniti civitatẽ cepit, in qua & Josephũ, qui & Josippus, ducem belli comprehendit. Qui cũ interficiendus esset à Romanis prædixit Vespasi ano, quod ipse imperator futurus esset, sicque vitam promeruit. Hic est scriptor antiquitatũ. Anno dn. 70. Petrus Apostolus peracto prædicationis suæ tẽpore, iterũ veniens Romã, defũcto Cleto discipulo suo, Clemẽti cathedrã Romanã cõmisit, dãs ei suisque successorib. potestatẽ ligandi & solvendi sicut ipse accepit à domino eodẽq; anno ipse Petrus jubente Nerone crucifixus est Paulus vero decollatus. Sedit autem Clemens annis 19. mensis 5. passusque est sub Domitiano nono Kal. Decemb. licet quidam contendant eum passum sub Trajano. Secundum Ecclesiasticam historiam primus post Petrum Linus hoc anno Romanam suscepit Ecclesiam, & per 12. texerat annos.

Petrus Paulo Romæ occurrit.
Marcus Evangelista.
Seneca mors.
Vide libros de bello Iud.
Petri & Pauli passio.

HISTORIA.

NEro autem interfectionem Apostolorum se ipsum interfecit, ordine supra scripto, ut in Romana legitur historia, cum quidam scribant illum in sylva errantẽ, à lupis esse devoratũ. Hunc Persæ in tantum dilexrunt, ut legatos mitterent Romam, multum rogantes ut concederetur illis licentia fabricandi ei sepulchrum. Cæterum aliæ provinciæ omnes, & tota Roma, de interitu ejus nimis exultaverunt, in tantum, ut omnes vestiti pileis manumissionũ quod tunc erat sigeũ liberationis, quasi ab impio domino liberati, victoriã celabrarent. Ignatius Antiochiæ secundus ordinatur Episcopus, cum eum præcesserit Evodius.

Persæ amantes Neronis.
Vide. Aul. Gel. servi raso capite pileum accipiebant.

ANNI

ANNI GALBÆ.

Galba.

ANno Dominicæ incarnationis, 71, ab urbe vero condita 821. Galba antiquissimæ nobilitatis senator, de Sulpitiorum genere progenitus, cum 73. gereret ætatis annum, ab Hispanis & Gallis electus, mox ab universo exercitu libenter imperator acceptus, statim ut Neronis mortem audivit, Romam venit, sextusque ab Augusto, mensibus 7. regnavit. Hujus privata vita insignis fuit militarib⁹ & civilibus rebus: sæpe fuit consul, sæpe dux in gravissimis bellis. Militem suum ita severissime tractans, ut ingresso eo in castra, diceretur statim ab altero ad alterum: Disce militare, Galba venit, non Getulicus. Imperium vero adeptus, cum avaritiæ vitio sævitiaque omnes offenderet, Pisonem quendam nobilem adolescentem in filium regnumque adoptavit. Ipse autem mense 7. in medio Romanæ urbis foro decollatus est, insidiis cujusdam Othonis, qui post eum arripuit regnum.

Privata vita Galbæ.

Vide Suetonium.

HISTORIA.

Otho Sylvius.

LUcius Otho occisis Galba & Pisone, invasit imperium Romanorum, ortus ex oppido Ferentino, materno genere nobilior quàm paterno, neutro tamen obscuro. In privata vita mollis, maximeque in adolescentia turpis, & Neronis familiaris, in imperio verò documentum sui non potuit ostendere. Nam cum iisdem temporibus quibus Otho Galbam occiderat, etiam Vitellius à Germanicis exercitibus imperator factus esset, bello contra Vitellium suscepto, tribus levibus prælii Otho victor extitit: uno apud Alpes, alio circa Placentiam, tertio circa locum quem Castoris vocant: quarto cum apud Bebriacum in Italiam victus esset levi prælio, ingentes tamen copias habens ad bellum, sponte semet occidit, 38. ætatis anno transacto, 95. imperii die, scilicet mense 4. Hic propriis militibus tam amabilis fuit, ut plærique, viso ejus corpore mortuo, suis manibus interirent.

Otho se necat. Suet. Uno se trajecit ictu infra levam papillam.

HISTORIA.

Vitellius.

VItellius Romã victor ingressus, vi Romano potitus est imperio, familia honorata magis quàm nobili ortus. Nam pater ejus Lucius Vitellius non admodum clare natus est: tres tamen ordinarios gesserat consulatus. Hic cum multo dedecore imperavit, multa sævitia, cæterisque vitiis notabilis, maxime ingluvie & voracitate, quippe qui de die quarto vel quinto sæpe fertur epulatus. Notissima certe cœna memoriæ mandata est, quam ei Vitellius frater ejus exhibuit, in qua super cæteros sumptus, duo millia lectissimorum piscium, & septem millia avium apposita sunt. Hanc exuberavit dedicatione patinæ, quam ob immensam magnitudinem clypeum Minervæ αἰγίδα πολιούχου dictitabat. In hac Scarorum jocinora, phasianorum & pavonum cerebella, linguas phœnicoptorum, murenarum lactes, à Carpathio usque fretoque Hispaniæ per navarchos & triremes petitarum commiscuit. Hæc Suetonius. Interim Vespasianus Hierosolymam obsidens, audita Neronis morte, à militibus imperator creatus est. Quod audiens Vitellius, Sabinum fratrem Vespasiani, cum multis aliis, in capitolio incenso interfecit. Unde à militibus Vespasiani, sub muris urbis habito prælio superatus, cum in quandam cellulam palatio proximam se contrusisset, turpiter inde protractus, vinctus post tergum manibus, resupino capite, gladio ad mentum supposito, per forum ad spectaculum vulgi ducitur, multisque fimum & cœnum in faciem ejus mittentibus, minutis ictibus excarnificatus, unco inde trahitur, & in Tyberim proiicitur, anno ætatis 37. imperii autem mense 8. Tres post Neronem rapuerunt imperium. Galba in Hispania quo missus erat cum exercitu: Otho Romæ: Vitellius in Germania: regnaveruntque anno uno, & mensibus sex. Antiochiæ secundus ordinatur Episcopus Ignatius.

Ignatius Alexãdrinus Episcopus.

HISTORIA.

Vespasianus.

ANno Dominicæ incarnationis, 72. ab urbe condita 822. Vespasianus à Nerone cum exercitu missus, comperta morte Neronis, ab exercitu imperator efficitur: dimissoque Tito filio suo in Judæa, ad obsidendam Hierosolymam, ipse per Alexandriam profectus est Romam, ubi accepto imperio, septimus ab Augusto regnavit annis 9. Obscure quidem natus, sed vir militari virtute præcipuus, & optimis comparandus, ut pote qui à Claudio missus in Germaniam, deinde in Britanniam, tricies & bis cum hoste confligit, multumque Romano imperio adjecit. Hic in imperio moderate se gessit. Inter cætera namque bona hanc gratiam habuit, ut inimicitias in corde non retineret, in tantum, ut filiam prædicti Vitellii inimici sui multis dotatam divitiis, nobilissimo traderet marito. Hic cum ab amicis moneretur, ut caveret se à Tametio Pomposiano, de quo sermo vulgabatur, quod regnaturus esset, consulem illum fecit, alludens tali cavillo: Quando regnum acceperit, talis beneficii memor erit. Talibus sæpe verbis jocularibus amicorum iras placavit. Cumque Romam incendiis ruinisque veteribus destitutam repararet, ac multa regno Romano adiiciens, cum Tito filio de superatis Judæis triumpharet, cunctisque amabilis existeret, profluvio ventris fessus, in villa propria circa Sabinos interiit, anno ætatis 79. Cujus anno primo Titus filius ejus Judæos inenarrabili fame cruciavit obsessos, premens eos diversis instrumentis.

Dotes Vespasiani.

Inimicis benefacere.

Vide lib. 7. bel. Jud. apud Josephum.

ANNI

ANNI VESPASIANI I.

ANno Dominicæ incarnationis 73. Hierusalem à Tito capitur, non sine multo suorum sanguine. Subversaq; civitate, sexingēta millia Judæorū interfecit, ut Cornelius & Suetonius referūt. Josephus verò, qui & Josippus, unus ex Judæis, qui ei tunc bello præfuit, scribit undecies centena millia fame periisse, & gladio: & centum millia captivorū publicè venundata. Ut autē tanta multitudo Hierosolymis reperiretur, causam azymorū fuisse refert, ob quæ ex omni gēte Judæorum ad templum confluentes, urbe quasi carcere sunt inclusi. Oportuit enim, ut iisdem diebus Paschæ interficerentur, in quibus Salvatorem interfecerunt. Colligitur autem omne tempus in secundum annum Vespasiani, & subversionē Hierosolymorum novissimam à 15. anno Tyberii cæsaris, & ab exordio Evangelicæ prædicationis anni 42. à captivitate autem quā ab Antiocho passi sunt Judæi, anni 200. à secūdo anno Darii quo reædificabatur templum, 590. à prima verò ædificatione sub Salomone, anni mille 102. Anno domini 74. Vespasianus capitolium cœpit reædificare. Anno domini 75. seditio in Alexandria orta est. Anno domini 76. Colossus erectus est, habens altitudinem pedum 107. Anno domini 77. Josephus historiographus claruit. Anno domini 78. tres civitates Cypri terræmotu corruerunt. Anno domini 79 pestilentia Romæ tanta facta est, ut intra non multos dies decem fermè millia hominum morerentur. Anno domini 80. Vespasianus profluvio ventris mortuus est.

Corn. Tacitus hist. Aug. lib. 21

Occisi & capti in bello Judaico.

Pestis Romæ.

HISTORIA.

ANno Dominicæ incarnationis 81. ab urbe condita 831. Titus Vespasiani & Domicillæ filius, 8. ab Augusto imperium suscepit, & 2. annis, duobusque mensibus regnavit. Hic etiam Vespasianus ex nomine patris dictus est, vir in utraq; lingua, scilicet Græca & Latina disertissimus, bellicosissimus, moderatissimus, omniumq; genere virtutum mirabilis, adeò, ut amor & delitiæ generis humani diceretur. Tantæ verò largitatis erat, ut nulli à se petenti negaret. Cumq; reprehenderetur ab amicis cur hoc faceret: respondit, nullum debere ab Imperatore tristem exire. quadam itaque die dum recordaretur in cœna, quòd ea die nulli quicquam præstitisset, dixit assidentibus: Amici, hodie diem perdidi. Anno autem ætatis suæ 42. obiit in eadem villa qua & pater ejus. Tantus verò planctus fuit in urbe Roma pro morte ejus, quasi orphani relniquerentur à patre.

Titus Vespasianus.

Suetonius, Non oportere ait à sermone principis tristem discedere.

ANNI TITI I.

PRimò igitur imperii sui anno amphitheatrum Romæ ædificavit, in cujus dedicatione quinque millia ferarum occidit. Anno dominicæ incarnationis 82. Repentinum incendium Romæ per triduum fuit. Secundum Ecclesiasticam historiam defuncto Lino, Anacletus ordinatur Papa, seditque annos 12. sed alii hoc negant.

Domitianus.

ANNI DOMITIANI I

ANno Dominicæ incarnationis, 83. ab urbe condita 833. Domitianus Vespasiani & Domicillæ filius, frater Titi junior, nonus ab Augusto regnare cœpit, & annis 15. ac mensibus sex regnavit. Iste primum finxit se misericordem & modestum esse: mox Tyberio aut Caligulæ vel Neroni similior quam patri aut fratri, ad omnia vitiorum genera profectus est in tantum, ut pro sceleribus omnibus secundo Christianos persequeretur, primus post Neronem: in qua persecutione Johannem Apostolum & Evangelistam ob prædicationem verbi divini in Pathmos insulam relegavit, & Flaviam Domicillam filiā sororis Flavii Clementis, in Pontianam insulā cum multis aliis exiliavit: multosque nobiles ex Romanis necavit. Hic dominum ac Deum se appellari scribique jussit, nullamque nisi auream vel argenteam statuam sibi in palatio statui permisit. In tantā verò mentis segnitiem devenit, ut remotis omnibus, solus in palatio muscarū persequeretur agmina. Quem cum quidā percunctaretur an aliquis esset in palatio, respondit: Ne musca quidem. Cumque odiosus esset omnibus, conjuratione suorum interfectus est in palatio, ascita in consilium uxore sua Domitia, ob amorem Paridis Histrionis, anno vitæ suæ 35. Funus ejus per vespillones cū ingenti dedecore exportatur, & ignobiliter est sepultum, senatusque nomen ejus abradendum decrevit, ne quis eum imperatorem nominaret. Hic in arte sagittandi tam doctus fuit, ut inter expansos digitos hominis à longè stantis, sagittam transmitteret.

Domitianus persequutor Christianorum.

Domitianus Deum appellari se vult.

Muscas captare, & stilo præacuto configere Sueto.

Vespillo vilis cadaverum funerator, qui vespertino tempore efferre solet, ob inopiam.

Hic primo anno suo Eunuchos prohibuit. Anno Domini 84. Titus decreto senatus inter deos reputatur. Anno domini 85. Domitianus plurimos senatorum in exilium mittit. Anno domini 86 Anianus primus post Marcum Alexandriæ Episcopus, obiit, post 27. Episcopatus sui annum. Cui Albilius secundus succedit. Anno domini 87. Quintilianus ex Hispania Calagurritanus primus Romæ publicam scholam habuit, & salarium è fisco accepit. Anno domini 88. Domitianus Mathematicos & Philosophos urbe pepulit. Anno domini 89. Anacletus tertius à Petro Clementi successit, sedensque annis 12. menses 10 passus est sub Trajano, 6. Kal. Maii. Anno domini 90. Domitianus Forum & multa ædificia fecit. Anno domini 91. Hæresis Menandri & aliorum multorum oritur. Anno domini 92 Domitianus de Dacis & Germanicis triumphavit. Anno do-

Hic cessat Suetonius.

Quintilianus.

mini 93. Domitianus prohibuit vites in urbibus seri. Anno domini 94. Domitianus persecutionem secundam in Christianos primus post Neronem movit, juxta Ecclesiasticam historiam, in urbe Roma. Anacletus 2. annis in episcopatu exactis, sacerdotii sedem Clementi tradidit, quam ille novem annis tenuit. Anno domini 95. Domitianus multos nobilium perdidit. Anno domini 96. Dionysius Ariopagita primus Atheniensium Episcopus à Paulo Apostolo constitutus, sed postea in Gallias prædicator directus, apud Parrhisium decollatus est, cum Rustico & Eleutherio, sub Sisinno præfecto, anno à passione domini 64. Anno domini 97. Flavia Domicilla in insulam Pontianam exiliata est. Anno domini 98. Domitianus à suis interfectus est.

Dionysius Ariopagita, Act. 5.

ANNI NERVÆ

ANno Dominicæ incarnationis 99. urbis verò conditæ 849. Nerva Coccejus oppido Narniensi genitus, mediç nobilitatis, admodum senex, decimus ab Augusto suscepit imperium, regnavitq; anno uno, mense quatuor, dies octo. Hic in prima vita moderatus & strenuus, in imperio civilissimum se & æquissimũ præbuit. Hic ex decreto senatus constituit irritum fieri, quicquid Domitianus fieri jussit: & edicto suo exules omnes revocavit. Unde & sanctus Johannes Apostolus ab exilio Ephesum rediens, & Ecclesiam hæresibus turbatam inveniens, hortatu fratrum Evangelium scripsit, quo fidem rectam cõfirmavit. Nerva verò adoptato in regnum Trajano, morbo confectus obiit mense quinto anni secundi imperii sui, ætatis anno 72.

Dion Cassius Nerva, omnes qui impietatis in Deos rei fuerant, absolvi voluit, Christianos intelligens.

ANNI TRAIANI.

ANno Dominicæ incarnationis centesimo, urbis verò conditæ 850. Ulpius Trajanus Crinitus ex urbe Tudertina genitus, genere Hispanus, ex familia antiqua magis quàm clara, cum tamen pater ejus consul esset, apud Agrippinam nobilem Galliæ civitatem imperator factus est, regnavitq; undecimus ab Augusto annis 19. mensib. 6. diebus 5. Hic Rempublicam ita administravit, ut omnibus principibus merito præponeretur. Nam cum duo sint quæ ab egregiis principibus expetantur, sanctitas domi, in armis fortitudo, utrobiq; potentia, tantus in eo maximarum rerũ fuerat modus, ut quasi temperamento quodã virtutes miscuisse videretur, nisi quòd cibo vinoq; paululũ deditus erat, laboris patiens fuit, justitiæ jurisq; humani & divini tam repertor novi, quã veterũ custos. Multa Romano Imperio adiiciebat, multa beneficia per totum orbem quibusq; præstabat, fuit enim bellicosus, & in omnibus bonis studiosus: Hunc cum amici culparent, quòd nimium communis esset erga omnes, respondit. Imperator talis esse debet erga subjectos, quales se erga Imperatores esse optaret, ipse privatus. Hujus ergo imperium credebatur divinitus datum, in remedium perditi & prostrati senatus Romani, pro eo quòd pleraque magnifica illud denunciaverint, in quibus illud præcipuũ, quod cornix è fastigio capitolii Attico sermone clamavit, ἔςαι πάντα καλῶς. Hic postea deceptus errore, cũ persecutionem tertiam moveret in Christianos, & Plinius secundus, qui inter cæteros judices, ut Tertullianus refert, persecutor datus erat, ei suggereret, eos homines nihil morte dignum gerere, nisi quòd diis non immolarent, & Christum veluti Deum ante lucem surgentes laudarẽt, à malis verò omnibus abstinerent, rescripsit ei Trajanus, Christianos pro fide nullatenus inquirẽdos, sicq; persecutio sedata est. Igitur Trajanus post ingentem gloriam bello, domiq; quæsitam, è Perside rediens, apud Seleuciam Isauriç profluvio ventris extinctus est, anno vitç suæ 63. mense primo, die 4. Mense vero 6. anni vicesimi regni sui. Cujus exusti corporis cineres in urna aurea relati Romam, humati sunt in foro Trajani, sub ejus columna, cujus altitudo 140. pedes habet, & imago supposita est triumphantium more invecta, senatu & exercitu præeunte, solusq; omnium intra urbẽ sepultus est. Hujus memoriæ tantum delatum est, ut usq; ad nostram ætatem non aliter in senatu principibus acclamaretur, nisi fœlicior Augusto, melior Trajano.

Trajanus Coloniæ fit Imperator.

Duæ dotes Principum, sanctitas domi, fortitudo in armis.

Divinitus datus Trajanus, in remedium perditi & prostrati senatus

Plinius secundus.

Tertullianus de Antelucanis cœtibus in Apolog. cap.

Quidam veneno interiisse putant, Dion Cassius

Acclamationes.

Hujus anno primo Johannes Apostolus & Evangelista apud Ephesum obdormivit, anno à passione Domini 68. vitæ suæ 99. Alexandriæ tertius ordinatur Episcopus Cerdo, qui sedit ibi annis undecim, Anno domini 101 Nerva, jussu senatus, inter Deos refertur. Anno domini 102. Anno domini 103. Evaristus Papa quartus ordinatur, sedésq; annis octo, patitur sub Trajano, 6. kal. Novemb. Anno domini 104. Trajanus multos Romano subjecit Imperio. Anno domini 105. Anno domini 106. Trajanus de Dacis & Scythis triumphavit. Anno domini 107. Terræmotu quatuor urbes Asiæ subversç sunt. Anno domini 108. Anno domini 109. Trajanus persecutionem quartam movit in Christianos, in qua Simon, Cleopæ filius, qui in Hierosolymis Episcopatum tenuit post Jacobum, crucifigitur, cum esset centum viginti annorum, pro quo Justus ordinatur. Ignatius quoq; secundus. Antiochiæ Episcopus, Romam adductus, bestiis traditur, pro quo tertius Heron constituitur. Anno domini 110. Plinius secundus clarus habetur, & pro Christianis agit. Anno domini 111. Alexander quintus Romanæ Ecclesiæ Papa ordinatur, sedensq; annis decem, cum Eventio & Theodolo patitur 5. Non. Mai. sub Hadriano duce Aureliano. Quartus Alexandriæ ordinatur Episcopus nomine Primus, seditq; annis 12. Anno domini 112. Anno domini 113. Tres civitates Galatiæ terræmotu corruerunt. Anno domini 114. Hierosolymæ quartus ordinatur Episcopus Zachæus, post quem Tobias quintus, Beniamin sextus, Johãnes septimus, Matthias octavus, Philippus nonus,

Johan. Evangelista moritur.

Edessa capta & incẽsa, Parth. a Trajano domiti, Arabiam & Agarenos domat Dion Cass.

Ignatius bestiis traditur, vide Sophronium, et lachrymas excutiet historia.

Quindecim Episcopi Hierosolymorum, usq; ad tempora Adriani Cæsaris, Hebræi fuerunt. Euseb. lib. 4. cap. 5.

nonus, Seneca decimus, Justus undecimus, Levi duodecimus, Effrem tredecimus, Joses, vel Joseph decimus quartus, Judas decimus quintus. Hi quindecim ab Apostolis usq; ad eversionem & restaurationem Hierusalem, quæ sub Hadriano facta est, ex circumcisione præfuerunt Hierosolymis à passione Domini per annos ferè centum & sex. Anno domini 115. Trajanus Armeniam, Assyriam, & Mesopotamiam fecit provincias. Anno domini 116. Anno domini 117. Salaminam Cypri urbem subverterunt Judæi. Anno domini 118. Trajanus profluvio ventris moritur. His temporibus apud Asiam supererat adhuc, & florebat ex Apostolorum discipulis Polycarpus Smirneorum Ecclesiæ Episcopus, & Papias similiter apud Hierapolim sacerdotium gerens.

Polycarpus.

H. HADRIANUS.

ANno Dominicæ incarnationis, centesimo 19. urbis conditæ 870. Helius Adrianus genere Italicus, filius Hadriani, qui fuit consobrinus Trajani, de Hadria civitate, agri Piceni, unde & mare Adriaticum dicitur, duodecimus ab Augusto Imperator efficitur: regnavitq; annis 21. Hic licet esset filius consobrini Trajani, noluit tamen eum adoptare: sed sine voluntate ejus factus est Imperator, operam tamen dante Plotina uxore Trajani. Unde & gloriæ Trajani invidens, tres provincias reliquit, quas Trajanus adjecit, Armeniam, Assyriam, & Mesopotamiam. Hic eruditissimus & facundissimus fuit græco latino sermone, acutus nimis ad interrogandum & respondendum, ordinata respondens ordinatis, jocosa jocosis, maledica maledicis, cantilenam cantilenis, ficta fictis, ita ut præmeditatum crederes eum contra omnia. In omnibus enim studia Atheniensium secutus est, in loquendo, in canẽdo, in psallendo, in medicina arte discenda, in musica, in geometria. Item pictorum & figulorũ scientiam habuit, & omnia hæc perfecte didicit: aliaq; multa, ita ut rata esset res illi non experta, & super quã credi possit, hæc in memoria retinebat: loca, res, causas, milites, & eos quos nunquam videbat, propriis nominibus appellabat. Fuit homo varius, & multiplex ac multiformis: dissimulator in bono & malo. Et ut bonum se ostenderet, vitia quæ habebat, callide abscondebat. Hic per Quadratum, Apostolorum discipulum, & per Aristidem Atheniẽsem, virum fide, sapientiaq; plenum, & per Serenũ Granium legatum, libris de Christiana religione compositis instructus, mitior Christianis efficitur. Multos labores sustinuit, orbem circumeundo, & multa reparãdo. Alexandriam & Hierosolymã dudũ subversas, restauravit. Judæos denuo rebelles ultima cæde perdomuit, ablata eis licentia Hierosolymam introeundi, quam ipse in meliorem statum, in eo loco, ubi Dominus extra portam crucifixus est, restauravit: Heliam de suo nomine vocavit. Obiit in Campania apud Bajas, morbo subcutaneo, anno ætatis suæ 62. imperii 21. mense 10.

Adrianus græce & latine eruditus.

Quadratus Adriano principi, Eleusina sacra invisenti librum pro nostra religione tradidit, & tanta admirationi fuit, ut à persequutione gravissima illius sedaret ingenium R. Volate.

ANNI H. HADRIANI.

PRimo anno suo Alexandriam publicis restauravit impensis. Anno domini 120. Senatus inter Deos refert Trajanum. Anno domini 121. Alexander Papa passus est, cui succedens Sixtus Papa 6. sedit annis 9. patiturq; sub Hadriano 8. Idus Aprilis. Anno domini 122. Justus Alexandriæ quintus ordinatur. Anno domini 123. Anno domini 124. Anno domini 125. Anno domini 126. Saturnides & alii duo hæresim condiderunt. Anno domini 127. Anno domini 128. Quadratus Apostolorum discipulus, & Aristides Atheniensis noster philosophus, libros de fide composuerũt. Anno domini 129. Anno domini 130. Telesphorus Papa 7. ordinatur, sedensq; annis 10. patitur sub Hadriano, Nonas Januar. Hic constituit missas in sancta Dominicæ Nativitatis nocte celebrari, & tempore sacrificii gloria in excelsis cantari. Antiochiæ 4. Episcopus Cornelius ordinatur. Anno domini 131. Nicopolis & Cæsarea terræmotu corruerunt. Anno domini 132. Eumenes Alexandriæ 6. ordinatur, sedit annis 13. Anno domini 133. Anno domini 134. Anno domini 135. Anno domini 136. Anno domini 137. Hierosolyma ab Helio Hadriano restaurata, & ab ejus nomine Helia vocata est. Anno domini 138. Marcus Hierosolymæ ordinatur Episcopus primus ex gentibus, cũ antea fuerint 25. ex circumcisione.

Apologia Quadrati pro Christiannis.

Quinquaginta arces diruta, vici. 985. direpti & igne consumpti. vide Dionem. Cas.

Telesphous Papa.

Anno domini 139. Hadrianus morbo subcutaneo moritur. Hoc regnante, Aquila Ponticus sacras scripturas de Hebræo transtulit in Græcum.

Hadrianus Phtisi consumptus. Dion Cas.

ANNI ANTONINI.

Anni ab initio mundi quatuor mille & centum.

ANno dominicæ incarnationis 140. urbis cõditæ 891. Antoninus Fulvius Bojomus, qui propter clementiam postea cognominatus est Pius, genere claro, sed nõ admodum vetere, tertius decimus ab Augusto sortitus est Imperium, regnavitque annis 22. mensibus 3. Iste ab Hadriano adoptatus est in filium, cujus & gener fuit, vir insignis, & qui merito Numæ Pompilio conferatur, sicut & Trajanus Romulo æquatur. Vixit ingenti honestate privatus, major in Imperio, nulli acerbus, cunctis benignus, in re militari gloriæ moderator, defendere magis provincias quàm ampliare studens, viros æquos ad ministrandam rempublicam quærens. Et cum orbem terræ nullo bello per annos 22. autoritate sola rexerit, adeò tremebãt eũ, & amabãt cũcti reges & nationes populi, ut parentem sive patronum magis quàm dominum vel Imperatorem eum reputarent, omnesq; in morem cœlestium propitium optantes, de controversiis inter se judicem poscerent. Obiit anno vitæ suæ 77.

Antoninus decimus tertius ab Augusto.

Antoninus parens, non dominus.

ANNI TRAIANI.

Iustini Apologia pro Christianis.

PRimo hujus anno Iginus Papa octavus ordinatus, sedit annis 4. decessitq; 4. Idus Januar. Hic clerum constituit, & gradus distribuit. Anno domini 141. Valentinus & Cerdo Ecclesiam impugnant hæresi. Anno domini 142. Iidem hæresiarchæ Romam venerunt. Anno domini 143. Justinus Philosophus librum pro Christiana religione compositum Antonino obtulit, eumque benivolum erga Christianos fecit. Anno domini 144. Pius Papa nonus, sedit annis 15. migravit 5 Idus Julii. Anno domini 145. Antiochiæ quintus constituitur Episcopus Heros. Anno domini 146. Alexandriæ septimus ordinatur Marcus, per annos 10. Anno domini 147. Anno domini 148. Anno dom. 149. Anno domini 150. Apollonius Stoicus Calchidicus claruit. Anno domini 151. Anno domini 152. Anno domini 153. Crescens quidam Cynicus Philosophus, in Justinum nostri dogmatis philosophum persecutionē movit, quia illum gulosum & philosophiæ prævaricatorem esse coarguit, in qua persecutione Justinus gloriosè pro Christo sanguinem fudit.

Antonini Apologia pro Christianis.

Anno domini 154. Antoninus commotus hæresi Crescentis, universis Asiæ plebibus scripsit epistolam pro Christianis. Anno domini 155. Alexandriæ Celadion ordinatur 8. qui sedit annis 14 Anno domini 156. Anno domini 157. Anno domini 158. Anno domini 159. Anicetus Papa decimus ordinatur, qui sedit annis decem. Sub quo Polycarpus Romam veniens, multos correxit, quos Valentini & Cerdonis error subvertit. Hic ergo Anicetus constituit, ut clerus comam non nutriat, passusq; est sub Marco & Severo 16 kalen. Maij. Anno domini 160. Hierosolymæ post Marcum ordinatur Cassianus, 17. deinde Publius 18 Maximus 19. Julianus 20. Gajanus 21 Symmachus 22. Gajus. 23. Julianus 24. Capito 25. Ann. dom 161. Antoninus obiit apud Lorium villā suam.

Clerus comam non nutriat.

HISTORIA.

Marcus Aurelius Anto. Verus, alias Philosophus dictus.

ANno domini 162.. ab urbe condita 913. Marcus Aurelius Antoninus Verus, quartus decimus ab Augusto Imperium adeptus est, in quo regnavit annis 19. Iste haud dubie nobilissimus fuit, quippe cujus origo paterna à Numa Pompilio, materna vero à Solone rege pendebat. Hic omnes virtutes, & cœleste habebat ingenium, & in calamitatibus publicis factus est quasi defensor, & si in illis temporibus ipse non fuisset, sine dubio gloria Romana perisset. Iste propinquum suum Lucium Annium Severum, qui erat gener Antonini Pii, nova benivolentia consortem Imperii fecit, tumq; primum Romana res publica duobus æquo jure imperium administrantibus paruit, cum usque ad illos semper singulos habuisset Augustos. Hi bellum contra Parthos gesserunt, ad quod tamen Lucius Annius Severus perrexit, multaq; & ingentia per se, ducesq; suos peregit, rediensq; cum victoria in Venetia obiit, anno Imperii 11. ictus casu morbi quem Græci ἀποπληξίαν vocant. Sicque Marcus Antoninus iterum solus Imperium obtinuit.

Marcomannis Quadis. Septentrione enim sæviente inde Persis Orientem vastantib. vide B. Egnat.

ANNI ANTONINI VERI.

PRimo hujus anno Vologesus rex Parthorum, post victoriam Trajani, tūc primum rebellans vicinas sibi Romanas provincias depopulatus est, contra quem Lucius Annius profectus est. Anno domini 163. Lucio Cæsari Athenis sacrificanti ignis in cœlo ab Oriente, in Occidentem visus est ferri. Anno domini 164. Fronto orator insignis habetur, qui Marcum Antoninū Verum latinis literis erudivit. Anno domini 165. Seleucia urbs Syriæ, cum 300. millibus hominum à Romanis capta est. Anno domini 166. Anno domini 167. Orta persecutione quarta à Nerone, sub his regibus Polycarpus, & Pionius, & alii multi passi sunt. Anno domini 168. Anno dom. 169. Sother Papa 11. ordinatur, sedensq; annis 9. decessit 11. kal. Maij. Agrippinus Alexandriæ nonus ordinatur Episcopus. Anno domini 170. Theophilus vir sapiens ordinatur Antiochiæ Episcopus 6. Anno domini 171. Dionysius Corinthiorum Episcopus clarus habetur, Sed & Pynetus Cretensis Episcopus, Melito Sardensis, Philippus & Apollinaris, Musanus & Modestus, & præcipue Hierenæus Lugdunensis Episcopus.

Fronto Orator.

Egesippus.

Egesippus quoq; his temporibus claruit, qui sub Aniceto Papa Romam veniēs, usq; ad Eleutherium Papam permansit, multaq; ingenii sui monimēta reliquit. Anno domini 172. Lucius Annius Severus obiit, & Aurelius Marcus Antoninus Verus regnum solus obtinuit, sed Lucium Commodum filium suum regni consortem fecit. Anno domini 173. Melito Sardensis Episcopus, Apologeticum Antonino Imperatori pro Christianis dedit Anno domini 174. Anno domini 175. Anno domini 176. Anno domini 177. Antiochiæ 7. ordinatur Maximus. Anno domini 178. Eleutherius Papa 12. ordinatur, sedensq; annis 13. decessit 8. kalen. Junii. Ad hunc Lucius rex Britanniæ literas misit, rogans ut baptizaretur, quod & impetravit. Anno domini 179. Anno domini 180. Antoninus in Pannonia moritur.

Melitonis apologeticum, pro Christianis.

HISTORIA.

ANno Dominicæ incarnationis 181. urbis verò conditæ 932. Lucius Aurelius Cōmodus Antoninus, filius Antonini Veri 15. ab Augusto imperiū accepit, & annis 12. ac menses 8. regnavit, nihil paternum habens, nisi quòd contra Germanos & ipse fœliciter pugnavit. Hic Septembrem mensem ad nomē suū transferre conatus est, ut Cōmodus diceretur. In luxuriis & omni sorde vixit, Senatores multos interfecit, maximè quos vidit nobilitate & sapientia præcellere, inter quos

quos & Salvium Julianum legislatorem occidit. Huic Martia Libertini generis uxor fuit, forma & meretriciis artibus pollens. Quæ cum animum ejus penitus devinxisset, egresso è balneo, venenum poculũ obtulit, ammissoq; ei fortissimo palestrita in domo Vestiliani, eũ strangulari fecit: anno ætatis suæ 32. Qui in tãta execratione fuit omnib. ut hostis humani generis etiã mortu' judicaretur. *Martia venenum propinat Commodo.*

ANNI COMMODI.

HIc primo Imperii sui anno de Germanis fœliciter triumphavit. Julianus Alexãdriæ 10. ordinatus, sedit annis decem. Anno domini 182. Anno domini 183. Anno domini 184. Hierosolymis ordinatur Maximus Episcopus 26. post quem Antoninus 27. Valens 28. Dulichianus 29. Narcissus 30. Helius 31. Germanio 32. Gordius 33. item Narcissus 34. horum Episcopatus anni & tempora non sunt cognita. Anno domini 185. Anno domini 186. Anno domini 187. Anno domini 188. Origines Alexandriæ nascitur. Anno domini 189. Anno domini 190. Anno domini 191. Victor Papa 13. ordinatur, sedensq; annis 10. patitur sub Severo Septimo 12. kalen. Mart. Demetrius ordinatur Alexandriæ 11. seditq; annis 43. Anno domini 192. Serapion Antiochiæ ordinatur Episcopus 8. Anno domini 193. Aurelius Commodus, omnibus incommodus strangulatur. Anno Dominicæ incarnationis 194. urbis conditæ, nonagesimo 45. Helius Pertinax, sextusdecimus ab Augusto, suscepit Imperium, regnavitq; menses sex. Hic ex libertino patre in Liguria natus, cum præfecturam urbis ageret jam septuagenarius, ex senatus cõsulto suscepit Imperium, coactus & repugnans: unde & Pertinax dictus est, per multos labores ad summos provectus honores. Qui in tantum certavit, ut fortunæ pila vocaretur. Hic obsecrante senatu, ut uxorem suam vocaret Augustam, filiumq; suum Cæsarem, sufficere, inquit, debet, quòd ego ipse invitus regnavi, cum nõ mererer. Hunc septimo mense, sive ut alii volunt, octogesimo primo die occidit in palatio Didius Salvius Julianus Jurisperitus, Mediolanensis, vir nobilis, nepos Salvii Juliani illius, qui sub divo Hadriano leges composuit, factiosus, præceps, regni avidus. Occiso autem Helio Pertinace, idem Julianus rempublicam invasit, sed non ultra septem menses regnavit. Hoc enim tempore Niger Piscennius apud Antiochiam, & Severus Septimus in Sabaria Pannoniæ, elevantur Imperatores. Ab hoc Severo Julianus bello civili victus est apud Pontum Milvium, & fugiens in palatium, captus est: & extenta cervice, more damnatorum, decollatus est.

Episcoporũ Hierosolymorum nomina.

Commodus omnibus incommodus.

Pertinax fortunæ pila.

Iulianus rempub. invadit

Sabaria Colonia divi Claudi. Pli. lib. 3. cap. 24.

HISTORIA.

ANno Dominicæ incarnationis 195. ab urbe condita nongentesimo 46. Severus Septimus adeptus est Imperium, septimus decimus ab Augusto, regnavitq; annis 17. menses 3. Iste oriundus ex Africa, solus omnium memoria ex Africa Imperator fuit. Primum fisci advocatus fuit: mox militaris tribunus, per multa deinde & varia officia, usq; ad ministrationem totius publicæ rei pervenit. Et quia Helium Pertinacem ultus est in Juliano, Pertinacem se dici voluit. Bella multa fœliciter egit. Ex quibus maximum in Britannia, ubi ut receptas provincias in securitate teneret, vallum firmissimum crebris turribus superpositis, per 132. passuum à mari ad mare perduxit, ibiq; apud Eburacum moritur, anno vitæ suæ 65. Imperii 17. Duos filios reliquit, Bassianum & Getam, sed Geta hostis publicus judicatus est. Bassianum vero successorem reliquit, cui nomen Antonini imponi voluit. Hujus tempore persecutione quinta in Christianos facta, multi pro fide Christi coronati sunt, inter quos & Leonides, pater Origenis martyrizatus est. Hoc regnante Samarites quidam Symmachus, Judæorum factus proselitus, item divinas scripturas ex Hebræo in Græcum transfudit, suamq; editionẽ condidit Sed hic, ut in Ecclesiastica historia legitur, Hebioneus fuit, quę est hæresis, asserens Christum de Joseph & Maria natum, purum hominem fuisse, & legem ritu Judæorum servandam esse. Commentarios etiam quosdam idem conscripsit, in quibus conatur de Evangelio secundum Matthæum, autoritatem suæ hæreseos cõfirmare. Post hunc, anno penè tertio, Theodotio Ponticus item suam in eodem opere editionem fecit.

Severus decimus septimus ab Augusto.

Bassianus, Geta.

Sub Severo multi martyres.

Symmachi tralatio Euseb. li. 5 ca. 14.

Theodotio.

ANNI SEVERI.

PRimo anno suo Severus Julianum interfecit, seq; Pertinacem appellari præcepit. Anno domini 196 Clemens Alexãdrinę Ecclesię presbyter, & Pantheaus Stoicus, Philosophus in disputatione dogmatis nostri, disertissimi adhuc floruerunt. Anno domini 197. Narcissus Hierosolymitanus Episcopus, & Theophilus Cæsariensis, Polycarpus quoq; & Bachilus Asianę provinciæ, Episcopi insignes habentur. Anno domini 198 Quæstione orta in Asia, inter Episcopos, an secundum legem Moysi 14. die mensis primi Pascha celebrandum esset, Victor Papa, datis late libellis constituit, die dominico Pascha celebrari, sicut & prædecessor ejus Eleutherius, à 14. luna primi mensis, usq; in vicesimam primam. Cujus decretis favens Theophilus Cæsariæ Palestinæ Episcopus, cum cæteris Episcopis, qui in eodem cõcilio erant, scripsit synodicam epistolam, valde utilem adversus eos, qui cũ Judæis Pascha celebrant. Anno domini 199. Anno domini 200. Severus Parthos & Arabas superat. Anno domini 201. Anno domini 202. Anno domini 203. Zepherinus Papa 14. ordinatur, sedensq; annis 18. migravit 7. kalend. Septemb. Anno domini 204 Persecutio quinta facta est in Christianos, in qua inter multos alios Lnonides pater Origenis, pass' est pro Christo. Ipse vero Origenes octavum decimũ agens ætatis annum, in multisq; proficiẽs, grammaticam

Clemens.

Panthenus.

Quæstio de Paschate, de qua multa in Eusebio, & quod pro hac quæstione nulla in ecclesia Dei dissensio oriri debeat.

Et quomodo Eucharistiã solenniter transmiserint. Euseb. li. 5 cap. 25.

etiam gentiles docebat, multosque ad fidem convertebat, inter quos Plutarchum, & fratrem ejus Heraclem, quorum Plutarchus etiam martyrii palmam consecutus est: Heracles verò post Demetrium, Alexandriæ prælatus est. Anno domini 205. Alexander ob confessionem Christi habetur clarus. Anno domini 206. Anno domini 207. Perpetua & Fœlicitas bestiis reputantur Carthagine. Anno domini 208. Anno domini 209. Severus bellum in Britannos transfert. Anno domini 210. Tertullianus omnium ore celebratur. Anno domini 211. Origenes Alexandriæ studet. Anno domini 212. Severus Eburaci moritur in Britannia.

HISTORIA.

Bassianus. M. Anto. Caracalla. Antoniana Caracalla Aelius Spart. & Eutropius lib. 8.

Anno dominicæ incarnationis 213. ab urbe condita nongentesimo 65. Marcus Antoninus Bassianus Caracalla, filius Severi, 18. ab Augusto, successit patri in Imperium: regnavitque annis sex, mensesq; duos. Hic Bassianus à nomine avi materni dictus, rogatu patris à senatu appellatus est Antoninus. Et quia plurimas vestes è Gallia deferens, talares caracallas ex his fecit, populumq; his vestibus indutum ad salutandū se ingredi præcepit, Caracalla nuncupatus est. Hic morum ferè paternorum paulo fuit asperior & minax, impatiens fuit libidinis, in tantum, ut novercam suam Juliam duxisset uxorem. Hic conspecto Magni Alexandri corpore, Magnum se atq; Alexandrum jussit appellari. Adulantium fallaciis eò perductus, ut truci fronte & ad levum humerum conversa cervice, quod in ore Alexandri notaverat, incedens, fidem vultus simillimi persuaderet sibi.

Is adversum Parthos moliens expeditionem, apud Edissam secedens ad officia naturalia, à milite Macrino qui quasi ad custodiam sequebatur, interfectus est anno ætatis suæ quadragesimo quarto.

ANNI ANTONINI CARACALLÆ.

Primo hujus anno Asclepiades Episcopus 10. Antiochiæ ordinatur. Anno domini 214. Alexander Episcopus Cappadociæ cum locorum sanctorum desiderio Hierosolymam tenderet, vivente adhuc Narcisso Episcopo ejusdem urbis 30 persenilis ætatis viro, & ipse ibi ordinatus est Episcopus, domino ut id fieret, per revelationem præcipiente. Hic itaque Narcissus miræ sanctitatis vir fuit, qui inter plurima virtutum insignia, in vigiliis Paschæ, cum oleum luminaribus deesset, aquam infundi jussit, quam benedicens, oleum fecit. Postea à quibusdam male sibi consciis, cum judicium ejus formidassent, noxio quodam crimine infamatus est: quorum unus ita ut non igni consumeretur, vera se dicere testabatur, alius ne regio morbo corrumperetur: tertius ne luminibus privaretur. Et quamvis nullus qui vitam ejus noverat, illis licet jurantibus crederet, ille tamen molestias non ferens, & quietam vitam diligens, subterfugit, & in secretioribus locis per annos delituit. Primus autem ille testis, ex parva scintilla nocte domo sua succensa, cum omni familia igni consumptus est: alius regio morbo à pede usque ad verticem corruptus est: tertius priorum cernens exitum, tandem confessus est reatum suum, & eo usque perstitit in fletibus. Narcissus vero cum non inveniretur, necessarium visum est Episcopis, ut ordinarent pro eo alium, cui nomen Helius: cui post parvum tempus successit Germanio, & huic Gordius. Cum ecce subito quasi redivivus apparuit Narcissus, reversusque rogatu fratrum, loco suo est restitutus, cui jam centum & sedecim annorum, Alexander divino monitu vivo successit, & cum eo Ecclesiam strenue rexit. Anno domini 215. Anno domini 216. Anno domini 217. Anno domini 218. Anno domini 219. Editio quam nominamus quintam, Hierosolymis est inventa. Anno dominicæ incarnationis 220. ab urbe condita nongentesimo. 71. Opilius Macrinus qui præfectus erat prætorii, 19. ab Augusto, Imperator efficitur ab exercitu, cum Diadumeno filio suo: regnansque annum unum, & menses duos, ab eodem exercitu apud Archelaidem tumultuante occiditur cum filio suo. Antiochiæ ordinatur Philetus Episcopus undecimus.

Narcissus.

Hæc Euseb. in histor. Ecclesiastica lib. 6. cap. 7.

Vindicta divina in testes perjuros.

Germanio.

Opilius Macrinus imp. Vide Velium Capitol.

HISTORIA.

M. Ant. Aur. Verus aliàs Geta dictus. Vide Aelium Spar.

Anno dominicæ incarnationis 231. urbis verò conditæ nongentesimo 72. Marcus Aurelius Antoninus Varus, qui putabatur filius Antonini Caracallæ, ex consobrina sua occulte stuprata, 20. ab Augusto imperator factus, regnavit annis quatuor. Hujus matris avus Bassianus, sacerdos fuit solis, quem Phœnices Heliogabalum nominant, unde & iste Heliogabalus dictus est, sacerdos & ipse in templo Heliogabali. Is cum Romam ingenti militum & senatus expectatione venisset, probris omnibus se contaminavit, impudicissime vivens, nullū obscœnitatis genus omisit. Unde & cupiditatē stupri, quam naturæ defectu assequi nondū poterat, in se transferens, muliebri nomine Bassianā se pro Bassiano jussit appellari, vestalem virginē quandā quasi in matrimonio jungensque sibi, abscissisq; genitalibus, matri magnæ se consecravit. Hic Marcellum consobrinum suum, qui postea Alexander dictus est, cæsarem fecit. Post triennium verò & menses 8. ex quo regnare cœpit Romæ tumultu militari cum matre sua interfectus est, anno ætatis 16. corpusque ejus per urbis vias, more canini cadaveris, tractum est à militibus, cavillo militari appellantibus eum, indomitæ rabidæque libidinis catu-

nis catulam. Hyppolitus Episcopus multorum conditor opusculorum, canonem temporum quæ scripsit, huc usque perduxit, qui etiam sedecennalem paschæ circulum reperiens, Eusebio qui decennovenalem composuit, occasionem dedit. *Hyppoliti opera.*

ANNI AURELII I.

PRimo Aurelii anno, Calistus papa 15. ordinatus, sedit annis quinque, passusque est sub Alexandro Imperatore. 2. Idus Octobris. Anno domini 222. Anno domini 223. Nicopolis quæ prius Emmaus vocabatur, condita est, legationis industriam pro ea suscipiente Africano temporum scriptore. Anno domini 234. Aurelius militari tumultu occiditur.

HISTORIA.

ANno dominicæ incarnationis, 225. à conditione urbis nongentesimo 76. Aurelius Severus Alexander, ignobilis fortunæ, 21, ab Augusto Imperator factus est juvenis admodum, ab exercitu Cæsar nominatus, à senatu Augustus: regnavitque annis 13. Hic Mammeam matrem suam pie & unice dilexit, pro quo omnibus placuit. Illa verò ei multum dominata, eo usque illum coegit, ut illa ipsa permodica, si qua mensæ superessent quamvis semesa, alteri convivio reservarentur. Quæ tamen postea Origenem presbyterum audire curavit: eumque Antiochiam vocatum, honorifice tractavit, & eo audito, Christiana facta est. Alexander itaque suscepto bello adversus Persas, Xersen regem gloriosissime vicit, militarem disciplinam severissime rexit, Romæ quoque favorabilis & amabilis fuit. Cujus tempore Taurinus in oriente sumpsit imperium. Julianus Maximus in Gallia. Alexander verò apud Mogontiacum positus, cum videret se à militibus deseri, optavit ut aliquis eum occideret. Cumque ei unus cum gladio occurrisset, ille obvoluto capite cervicem præbuit, statimque periit, anno vitæ 26. imperii 13. Sub cujus imperio, in Neapoli Actiaca, id est, in Epiro, editio quā sextam dicimus inventa est. *Aurel. Alexander Severus.* *Mammea fit Christiana sub Origene.* *Alexāder Mogotia occiditur.*

ANNI ALEXANDRI I.

HIc primo regni sui anno, Xersen regem Persarum vicit. Anno domini 226. Urbanus Papa 16. efficitur, sedensque annis 8. multos convertit ad fidem, & ad martyrium exhortatus est, ipseque passus est sub Alexandro. 8. kal. Junii. Anno domini 227 Anno domini 228. Ulpianus juris consultus, assessor Alexandri claruit. Anno domini 229. Anno domini 230. Anno domini 231. Antiochiæ constituitur Zebennus episcopus 11. Anno domini 232. Anno domini 233. Anno dom. 234. Pontianus papa 17. ordinatus, sedit annis sex, passusq; est sub Maximino 12. kal. Decemb. Heracleas Alexandriæ ordinatur 12. Anno domini 235. Origenes de Alexandria in Palestinæ Cæsaream transit. Anno domini 236. Anno domini 237. Alexander Mogontiæ occiditur.

ANNI MAXIMINI I.

ANno Dominicæ incarnationis, 238. urbis conditæ nongentesimo 89. Julius Maximinus genere Trax, ordine miles, 22. ab Augusto imperator factus est, sola militū voluntate, sine senatus autoritate, regnavitque annis tribus. Hic persecutionē sextam à Nerone in Christianos exercuit. Hujus tempore duo Gordiani, pater & filius imperium arripuerunt, sed unus post unum interierunt. Maximinus autem bello adversus Germanos suscepto, & fœliciter acto, apud Aquilejam à Puppieno quodam interfectus est cum filio adhuc puerulo, cunctis militari joco clamantibus, ex pessimo genere nec catulum habendum fore. Anno domini 239. Maximinus persecutionem sextam movit in Christianos: in qua cum Pontianus papa occubuisset, Antherus ei successit 18 papa: sed post mensem unum, diesque tredecim, & ipse passus est, 3. Non. Januarii. Anni ab initio mundi 4 mil. 200. Anno domini 240 Fabianus papa 19. ordinatur, sedens annis 13. & mensibus 11. passus est sub Decio, 13. kalend. Feb. Maximinus imperator Aquilejæ occiditur. Antiochias Babylas ordinatur 12. *Maximinus Trax.* *Persecutio in Christianos. Vide 9. lib. Eusebii in aliquot capitibus.*

HISTORIA.

ANno Dominicæ incarnationis 241. ab urbe condita nongentesimo 92 Gordianus nepos Gordiani ex filia, ortus Romæ ex clarissimo patre, 23. ab Augusto Imperator creatus, regnavit annis 6. Hic Romam cū venisset, Puppienus & Galbinus fratres, qui occiso Maximino, imperium invaserunt, de rustico genere, in palatio interfecti sunt. Gordianus autem admodum puer, cum Tranquillinam duxisset uxorem Romæ, ad orientem profectus, bellum Parthis intulit: quo fœliciter gesto, Persas ingentibus præliis afflixit: & cū rediret, à Philippo qui post eum regnavit, occisus est, anno vitæ 20. *Gordiani tres Vide Iuliū Capitol.*

ANNI GORDIANI I.

HUjus anno primo, Julius Africanus chronographus, inter Ecclesiasticos scriptores nobilis habetur. Qui in Chronicis quæ scripsit, refert se Alexandriā properasse, Aradæ opinione celeberrima provocatū, quē & in divinis, & in humanis & philosophicis studiis atq; omni *Iulius Aphricanus Chronographus. Euseb. lib. 6. cap. 23.*

Græca doctrina instructissimum fama loquebatur. Anno domini 242 Origenes in Cæsarea Palæstinæ, Theodorum cognomento Gregorium, & Anthenodorum fratrem ejus, Ponti postea episcopos insignes, divina imbuit sapientia. Anno domini 243. Porphyrius Plotini Platonici philosophi auditor, Romæ clarus habetur. Anno domini 244. Theopompus Chronicus, & Nicanor sophista, Athenis claruerunt. Anno domini 245. Gordianus bellum Parthis intulit. Anno domini 246. Gordianus à Philippo interficitur.

ANNI PHILIPPI I.

Philippus primus Imperator Christianus. Eusebius lib. 6. cap. 25.

ANno Dominicæ incarnationis 247. urbis conditæ nongentesimo 98. Marcus Julius Philippus 24. ab Augusto invasit imperiũ, occiso Gordiano, & unà cũ filio suo Gajo Julio Saturnino Philippo, regnavit annis 7. Isti omniũ imperatorũ primi Romæ Christiani effecti sunt: & in ipsis Paschæ vigiliis cũ jungi vellent sacrificiis, & cõmunicare, à Fabiano pontifice Romano nõ permissi sunt, nisi prius confiterentur peccata sua, & inter pœnitẽtes starent. Quod illi suscipientes libentissime, divinum sibi metum, & Christianitatis plenissimam fidem rebus & operibus comprobant inesse. His anno jam tertio imperantibus, millesimus annus conditæ urbis Romæ impletus est: quo solenniter ab omnibus celebrato, innumerabiles bestiæ in circo magno interfectæ sunt. Ludiq; theatrales in campo Martio celebrati, tribus diebus ac noctibus populo pervigilante. Ambo deinde, scilicet pater & filius ab exercitu interfecti sunt: pater Veronæ, capite medio supra ordines dentiũ præciso, filius vero Romæ, cum esset annorum 12. Hic adeo severi fuit animi, ut jam à quinquennii ætate nullo cujusquã commento ad ridendum solvi potuerit: patremq; ludis secularibus petulantius cachinantem, licet adhuc puer, vultu adversato notaverit.

Philippus primo regni sui anno, Philippum filium suum consortem regni facit. Anno dom. 248. Anno domini 249. Alexandriæ Dionysius ordinatur Episcopus 13. Annus ab urbe condita millesimus festivè celebratus est Romæ. Anno domini 250. Anno domini 251. Anno domini 252. Philippus urbem nominis sui construxit in Thracia. Anno domini 253. Philippus senior Veronæ, junior occiditur Romæ.

HISTORIA.

Decius.

ANno Dominicæ incarnationis 254. ab urbe condita millesimo quinto, Decius in Pannonia inferiori Bubaliæ natus, 25. ab Augusto invasit imperium, interfectis ejus fraude Philippis, hoc est, patre & filio, & 30. mẽsibus, id est, duobus annis & dimidio. Quidam autẽ scribũt eum uno tantum anno regnasse: sed hoc multum discordat passionibus sanctorum, qui leguntur sub eo passi fuisse. Nam cum legatur Fabianus Papa, 14. sui episcopatus anno martyrium sub illo accepisse, & huic Cornelium triennio in sede successisse, itemq; sub eodem passum fuisse, Sixtum quoq; & Laurentium, & Hyppolitum, aliosq; quàm plures, stare non potest, ut tot sibi in Romana sede succedentes, uno anno trucidaverit, maxime cum Cornelius, ut Ecclesiastica docet historia, triennio sedem tenuerit. Unde & de ipsorũ quoq; pontificũ successione quæstio animum pulsat, quomodo Decio regnum suum vel uno, vel duob. & dimidio anno tenẽte, Cornelius episcopatum Romanum tribus, juxta Ecclesiasticam historiam, annis tenuerit, eiq; Lucius per octo menses, Stephanus verò per biennium, dehinc Sixtus per 11. annos, exin Dionysius per novẽ annos successerit, cum per omnẽ Ecclesiam Cornelius & Sixtus cujus Diaconus erat Laurentius sub Decio passi prædicentur: Lucius vero & Stephanus sub Valeriano & Galieno martyrizati legantur. Qua de re coniici potest, successionum vices vitio scriptorum pro similitudine nominum mutatas fuisse, autoritatem vero catholicæ Ecclesiæ ad nos usq; perlatam, probabile est sequẽdam esse. Sed ut ad superiora redeamus, Decius filium suum Decium Cæsarem fecit, & persecutionem septimã post Neronem in Christianos movit, occasionem sumens, odium Philipporum quos interfecit, in qua persecutione multi sanctorũ passi sunt. Hujus temporibus cum plurimi Gothi Istrum fluvium transmeantes, Romanorum civitates devastarent, Decius cum filio suo illos bello aggressus, 30. millia ex eis occidit, de suis quoque multos amisit. Filius ejus etiam interfectus est, ipseq; inter confusas turbas gurgite cujusdam paludis submersus est, ita ut nec cadaver ejus inveniri potuerit, anno imperii sui 3. vitæ 50. Hæc juxta historiam. In passionum verò libro scriptum reperitur, quod interfecto Sixto Papa, & ejus archiadiacono Laurentio, aliisq; ac deinde Hypolito, sociisq; ejus, 27. die post passionem sanctorum, Decius & Valerianus præfectus sedentes in carruca, cum tractarent adhuc de nece sanctorum, dæmoniis arrepti sunt, & in præsentia Decii Valerianus expiraverit: Decius verò rediens in palatium, triduo vexatus sit, & in conspectu Triphoniæ uxoris suæ exhalaverit. Qualiter autem super his veritas se habeat, in scriptorum ratione consistat.

Martyres sub Decio.
Sixtus.
Laurentius.
Hyppolitus

Autoritas Ecclesiæ.

Decius 30. millia Gothorũ occidit.

Liber passionum.

ANNI DECII I.

Martyres sub Decio.

PRimo Decii anno facta in Christianos persecutione, Fabianus Papa 19. passus est 13. kal. Feb. Cui Cornelius 20. succedens, sedit annum, & menses 7. & dies aliquot, licet in Ecclesiastica historia legatur (si tamen vitio scriptorum liber depravatus non est) tribus annis sedem tenuisse, quod rationi temporum Decii non videtur convenire. Alexander Hierosolymitanus

lymitanus episcopus Narcissi successor, cursum bonum consummavit, cui Azabanes successit. Antiochenus quoq; præsul æqualiter Alexandro decertans, & in vinculis moritur, post quem Fabianus 13. constituitur. Anno domini 255. Cornelius Papa 20. passus est 18. Kal. Octob. cui succedens Sixtus Papa 21 sedit menses 10. Anno domini 256. Sixtus Papa passus est 8. Idus Augst. cum aliis. Passi sunt hoc anno Polochronius episcopus cum multis, Abdon & Sennes, Olympiades & Maximus, Laurentius post Sixtum, Hyppolitus cum sociis suis, aliiq; quàmplures. Dionysius Papa 22. post Sixtum ordinatus, sedit annis 2. & mensibus 5.

Epistola est Dionysii Alexandrini, ad Flavianum Antiochenum de martyribus Alex.

HISTORIA.

ANno Dominicæ incarnationis, 257. ab urbe condita millesimo 8. Virius Gallus Hostilius 26. ab Augusto, Imperator ab exercitu creatur, & cum Volusiano filio suo regnavit annis 2. mensibus 4. Hujus imperii Dionysius Alexandrinus episcopus meminit ita; At ne Gallus quidem malum Decii aut videre potuit, aut cavere, sed in eundem lapidem offensionis impingens, sanctos viros persecutus est. His temporibus Æmilianus quidam in Mœsia Imperator elevatus est, contra quem ambo, pater scilicet ac filius pergentes, ab exercitu suo interfecti sunt: pater habens annos vitæ 47. Æmilianus autem Maurus genere, post menses quatuor occisus est.

ANNI GALLI I.

PRimo anno regni Galli & Volusiani, Origenes presbyter, anno ætatis suæ 70. nondum impleto, moritur, & in Tyro sepelitur, qui in tantū sedulus fuit scribendi, ut Hieronymus quodam loco dicat, quinque millia librorum ejus se legisse. Antiochiæ constituitur Demetrianus episcopus 14. Anno domini 258. Gallus & Volusianus occiduntur. Dionysius Papa 22. migravit 6. kal. Jan. Hic presbyteris ecclesias distribuit, & parochias divisit.

Origenes moritur.

Quinque millia librorum Origenis.

HISTORIA.

ANno dominicæ incarnationis, 259. urbis vero conditæ millesimo 10. Licinius Valerianus cognomento Colobius, in Rhetia & Norico agens, ab exercitu imperator creatus, mox Augustus est appellatus, 27. ab Augusto. Romæ vero Galienus filius ejus à Senatu Cæsar appellatus est, regnaverūtq; simul annis sex: Galienus verò postea 9. qui faciunt annos 15. Valerianus itaq; nobilis quidem erat genere, stolidus tamen & iners multum, nec ad aliquem usum publici officii consilio seu gestis accommodatus. Galienus autem primum fœliciter regnavit, postea vero luxuriose vivens, imperium ferè adnihilavit. Valerianus igitur filium suum Galienum fecit Augustum, & Cornelium Valerianum Galieni filium cæsarem constituit. Mox autem ut regnare cœpit Licinius Valerianus, persecutionem à Nerone 9. in Christianos exercuit. Postea in Mesopotamia bellum gerens, à Sapore Persarum rege captus, luminibusq; privatus, miserabili servitute ibi consenuit. Nam quamdiu vivebat, semper acclivis humi, regem in equum ascensurum dorso attollebat. Unde Galienus tam claro Dei judicio territus, pacem nostris dedit: ob meritū tamen vel propriæ libidinis, vel paternæ theomachiæ, innumera Barbaris assurgentibus, Romani regni detrimenta sustinuit. Ad ultimum profectus adversus Aureolum ducem suum, qui Mediolano regnare tentavit, comprehendit illum apud Pontem, qui ex nomine ejus Aureolus appellatur, & Mediolanum obsedit, Sed cum ibi luxuriose viveret, artificio ejusdem Aureoli à suis interfectus est, anno ætatis quinquagesimo. Hac autem persecutione, quæ sub patre suo facta est, aliqui passos esse confirmant, Cornelium, Lucium, Stephanum, & Sixtum, Romanos pontifices, cum tamen Cornelius & Sixtus, ut supra dictum est, in passionum libris sub Decio passi legantur.

Licinius.

Galienus.

Et hic vides differentiam inter Augustum & Cæsarem. Est enim Cæsar sub Augusto.

Vide Eusebium lib. 7. cap. 16.

ANNI VALERIANI ET GALIENI.

PRimo regni sui anno, Licinius Valerianus persecutionem in Christianos movit. Lucius Papa 23 ordinatur, sedensq; menses 8. patitur 4. Non. Mar. Cui succedens Stephanus 24. sedit annis 2. paiturq; 4. Non. Aug. Anno domini 260. Anno domini 261. Anno domini 262. Sixtus Papa 25. ordinatus, sedit annis 11. paiturq; 8. Idus Aug. Cyprianus Carthaginensis episcopus, doctor præcipuus, cujus doctissima extant opuscula, martyrio coronatur 18. kalen. Octobris. Anno domini 263. Theodorus cognomento Gregorius, cujus supra mentionem fecimus, Neocæsariæ Ponti Episcopus, magna virtutum gloria claruit, qui & stagnum quoddam precibus exiccavit, & montem, ut Ecclesiæ locus sufficeret, movit. Anno domini 264. Antiochiæ ordinatur Episcopus 15. Paulus Samosatenus. Anno domini 265. Valerianus à Sapore Persarum rege capitur. Anno domini 266. Galienus casu patris perterritus, pacem Christianis dat. Anno domini 267. Anno domini 268. Anno domini 269. Anno domini 270. Hierosolymorum Episcopus Hymenæus ordinatur. Alexandriæ constituitur Episcopus 14. Maximus. Anno domini 271 Antiochiæ ordinatur Episcopus Doninus 16. Anno domini 272. Anno domini 273. Dionysius Papa 26. ordinatur, sedit annis 9. Galienus Mediolani interficitur.

Cypriani opuscula.

Miraculum de stagno exiccato Euseb. lib. 7. cap. 25.

ANNI

ANNI CLAUDII.

Claudius, vide Epitomen Sexti Aurel. Vict.

ANno Dominicæ incarnationis 274. urbis conditæ, mill. 25. Claudius, quem multi dicunt à Gordiano creatum 28. ab Augusto à militibus electus, à senatu Augustus appellatus, regnavit annum unum, menses 9. vir parcus & modestus, & justi tenax, ac reipublicæ idoneus. Hic Gallieni morientis sententia Imperator designatus est, ad quem Ticini positum, vestimẽta regalia ille direxit. Hic interfecto à suis Aureolo, recipiens legiones, Gothos per 15. annos Illyricum, Macedoniamq; vastantes ingenti prælio vicit, deinde adversus 30. millia Alemannorum, haud procul à lacu Benaco dimicans, tantam eorum multitudinem fudit, ut vix dimidia pars remaneret. Qui cum intra biennium morbo interiret, tanto eum senatus decoravit honore, ut divus appellaretur, & in curia clypeus aureus, in capitolio verò aurea statua ei poneretur. Cujus frater Quintilius vir unicæ moderationis & civilitatis, solusq; fratri præferendus, à militibus electus, & consensu senatus Augustus appellatus, 17. imperii die Aquilejæ occisus est. Anno domini 275. Paulus Samosatenus Antiochiæ Episcopus, à multis Episcopis hæreticus esse convincitur, dogmatizans Christum communis naturæ hominem tantum fuisse, adversus quem Malchion disertissimus Antiochenæ presbyter Ecclesiæ, utpote qui in eadem Ecclesia rhetoricam docuerat, accipientibus notariis disputabat, qui dialogus usque hodie extat. Dejecto autem Paulo 16. Antiochiæ, subrogabatur Doninus Episcopus.

Plinius lib. 3. cap. 19.

Quintilius.

Paulus Samosatenus

Vide Euseb. fusè hæc referentem, lib. 7. cap. 23.

ANNI AURELIANI.

Aurelianus.

ANno Dominicæ incarnationis 276. à condita urbe, mill. 27. Aurelianus patre mediocri, & ut dicunt Aurelii senatoris colono progenitus, 29. ab Augusto, Imperator electus, regnavit annis 5. mensibus 6. vir in bello potens, sed animi immodici, & ad crudelitatem propensioris, ita ut non solum nobiles plures damnaret, sed etiam sororis suæ filium necaret. Disciplinæ tamen militaris, & morum dissolutorum magna erat ex parte corrector, quique Gothos strenuissime vicit, haud dissimilis Magno Alexandro, seu Cæsari dictatori. Nam Romanum imperium triennio ab invasoribus receptavit, cum Alexander annis 12. per ingentes victorias ad Indiam pervenerit: Gajus Cæsar decennio Gallias superaverit, adversus cives quadriennio pugnaverit. Hic primus apud Romanos diadema capiti suo imposuit, & vestes auro gemmisque contextas, in usu habuit, quod antea Romanis moribus incognitum fuit, porcinæ quoque carnis usum populo constituit. Hic cum persecutionem nonam post Neronem in Christianos movisset, fulmen ante illum magno circumstantium pavore ruit, ac nõ multo post inter Constantinopolim & Heracliam à militibus occisus est. Anno domini 277. Antiochiæ Thynæus ordinatur Episcopus 17. Anno domini 278. Anno domini 279. Eusebius Laodicenus Episcopus insignis habetur. Anno domini 280. Aurelianus occiditur.

Primus qui diadema capiti imposuit.
Persequutor Christianorum.
Non cum voluerit tyrannus, cruciamur, sed cum probaverit ipse corripimur. Eusebius lib. 7. cap. 25.

HISTORIA.

Tacitus.
Huius sententia est, Nemo iustius quam gravis vir, prudentius quam doctus Imperator. B. Eg.
Florianus

ANno Dominicæ incarnationis 281. ab urbe condita, mille 22. Tacitus ab Augusto 30. suscepit Imperium, vir egregie moratus, & ad regendam rempublicam idoneus, sed nihil potuit ostendere, quia post 6. menses apud Pontũ occisus est. Huic Florianus successit, sed nec hic aliquid dignum memoria egit, quia duobus tantum mensibus, & 20. diebus in imperio vixit. Nam dum magna pars exercitus eligeret Equitium Probum, militię peritum, Florianus quasi per ludum tenuit imperium diebus 60. deinde sibimet venas incidens, sanguine interiit fuso.

HISTORIA

Probus ex patre hortulano.

ANno Dominicæ incarnationis 282. Probus ab Augusto 31. Imperium adeptus, regnavit annis 6. urbis conditæ, mille 33. menses 4. Iste patre genitus rustico, hortorum cultore studiosissimo, nomine Dalmatio, gloria militari ad administrationem publicam accessit. Gallias à Barbaris occupatas ingenti præliorum fœlicitate restituit, vir acer, strenuus, & justus, multa gerens bella, & qui Aurelianum gloria militari coæquaret, & morum civilitate superaret. Interfectus est autem apud Sirmium militari tumultu. His temporibus Anatolius, natione Alexandrinus, Laodiciæ Syriæ Episcopus, Philosophorum disciplinis eruditus, plurimo sermone celebratur cujus ingenii magnitudo, de libro quem super Pascha composuit, & decem libris Arithmeticæ institutionis apertissime potest cognosci.

Anatolii laus.

ANNI PROBI.

Anno 232. constituta Missa Martyrũ.

Manichæorum hæresis.

PRimo Probi anno Fœlix Papa 27. ordinatus, sedit annis 5. decessitq; 3. kalen. Januar. Hic cõstituit missas celebrari, super memorias martyrum. Anno domini 283. Manes quidam extitit genere Perses, vita & moribus Barbarus, tam acer ingenio, ut insanire, vel dęmones videretur impleri, ex quo insana Manichæorũ hæresis orta est. Ano. dom. 284. Ann. dom 285. Cyrillus 18. Antiochiæ ordinatur Episcopus. Ann. dom 286. Anno dom. 287 Eutichianus Papa 18. ordinatur, sedensq; mẽsibus 10. decessit 6. Idus Decemb. Cui succedens Gajanus 29. sedit annis 15. patiturq; sub Diocletiano 10. kalen. Maii. Alexandriæ ordinatur Theonas Episcopus 15. Archelaus Mesopotamiæ Episcopus, librum disputationis suæ quam habuit adversus Manen Hæresiarcham Syro sermone composuit, qui translatus à Græcis habetur à multis.

Archelai disputatio contra Manen.

ANNI

ANNI CARI.

ANno Dominicæ incarnationis 288. urbis conditæ mill. 39. Carus Narbonæ in Gallia natus, 32. ab Augusto, moxq; filios suos, Carinum & Numerianum, Cæsares faciens, duos cum his annos regnavit. Is nunciato sibi Persarum tumultu, profectus in Orientem, cum apud Antiochiam maneret, Numerianus filius ejus Ecclesiam voluit intrare, & Christianorũ mysteria explorare. Quem cum sanctus Cyrillus Episcopus prohiberet, dicens illi, non licere divina mysteria videre, qui pollutus esset sacrificiis idolorum, indignatus ille, occidit eum. Carus autem cum Persas fortiter in bello sterneret, & notissimas urbes eorum caperet, super Tygridem fluviũ castra ponens, ictu fulminis interiit. Numerianus verò filius ejus, cum dolore captus oculorum, in lectica veheretur, insidiis Apri, soceri sui, occisus est. Cumq; mors ejus occultaretur, donec Aper regnum posset invadere, fœtore corporis scelus proditum est. Interea Carinus in Italia relictus, Sabinum Julianum invadentem Italiam in campis Veronensibus occidit, seipsum vero sceleribus inquinavit, Multis falsis criminibus occidens, nobilium matronas vi corrumpens, omnibusq; invisus, nõ multo pòst trucidatur cujusdam tribuni manibus, cujus uxorem dicitur polluisse. Anno domini 289. Carus fulmine periit, filii ejus occisi sunt.

Carus.
Cyrillus occiditur à Numeriano.
Polluti non videant divina mysteria.
O statum spiritalem hoc tempore.

HISTORIA.

ANno Dominicæ incarnationis 290. ab urbe condita, mill. 40. Diocletianus 33. ab Augusto, Imperator ab exercitu creatus est, regnavitq; 10 annis, vir obscurissimè natus de Dalmatia. Quidã enim dicũt eum fuisse filiũ cujusdam Dalmatę scribæ, alii verò libertinũ Amilii senatoris. Fuit autẽ natus de civitate, & matre Dioclea, unde & ipse quousq; imperiũ sumeret, Diocles appellatus est. At ubi sumsit Imperiũ, nomen græcũ convertit in Latinũ, ut pro Dioclete diceretur Diocletianus. Erat autem callidus, & sagax & admodũ subtilis ingenii. Cujus tempore cũ quidam rusticani, qui Bagaridæ dicebantur, tumultum in Gallia facerent, ac Amandum, & Æmilianum duces haberẽt, Diocletianus Maximianũ cognomento Herculiũ Cæsarem fecit, eum in Galliã contra tumultuantes misit, quos ille facile devicit. Erat autẽ idem Maximianus de Pannonia natus, genere rusticano, incivilis ingenii, ferus, crudelis, asperitatem suam vultus etiam horrore significans, luxuriosus, in consiliis stultus. Genuit verò de Eutropia, Syra muliere, Maxentium & Faustam, cõjugem Constantini: cujus patri Constantio dedit privignam suam Theodoram, ex qua ille accepit 6. liberos fratres Constantini, quem ex concubina Helena generavit in Gallia.

Diocletianus
Diocles.

Inter hæc per omnes Romanos terminos turbatio facta est. Carausius quidam sumpta purpura, occupavit Britanniam. Julianus Italiam, Achilleus Ægyptum, Quinquegentiani Africam, Narseus rex Persarum Orientem. Ob hæc Diocletianus Maximianum Herculiũ fecit Imperatorem, Constantium verò & Galerium Maximianum Cæsares constituit. Quorum Constantius Claudii nepos fuit ex filia. Galerus verò in Dacia ripensi natus est ex parentibus, fuitq; pastor armenti, unde & Armentarius appellatus est, sed satis laudabilis fuit, pulcher corpore, magnus & fortis bellator. Hic accepit filiam Diocletiani Valeriam uxorem.

Turbatio in Rom. Imp.

Carausius post septenniũ à socio suo Alecto fraude occisus est in Britannia. Maximianus Herculius Quinquegentianos vicit in Africa. Constantius in Gallia, juxta Lingonas una die & adversam, & prosperam habuit fortunam. Nam cum repente Barbaris irruentibus, intra civitatem claudi cogeretur, vix quinq; horis mediis adventante exercitu, fere 60. millia Alemannorũ interfecit. Diocletianus autem obsessum Alexandriæ Achilleũ, octavo ferè mense superavit & occidit. Erat autem cum ipso & Constantinus filius Constantii. Qui cum adhuc juvenis esset, fortiter agebat in præliis, & condescendebat semper Christianis. Quem videns Diocletianus intellectu animi, ac robore corporis proficere, & deprehendens hunc futurum tyrannidis suę destructorẽ, invidia motus, joco eum perimere cogitavit. Deus autẽ hunc inopinate salvavit, & patri restituit. Galerius autem Maximianus cõtra Narseum regem Persarum dimicans, primum victus est, fugiensq; venit ad Diocletianum in Mesopotamiam, à quo malè tractatus, ita ut faceret eum aliquandiu ante currum suum currere, collectis iterum militibus rediit, magnamque victoriam acquisivit.

Fortuna prospera & adversa uno die.
Sexaginta millia Germanorum interfecta.

HISTORIA.

NOnodecimo igitur regni sui anno. Diocletianus in Oriente, Maximianus Herculius in Occidente, persecutionem decimam post Neronem exercuerũt in Christianos, quæ cæteris sævior per 10. annos Ecclesiã afflixit incessanter, quamvis & antea semper Christianos persequeretur. Sed tunc tam crudelis & tam sæva, tamq; crebra persecutio flagrabat ut intra unũ mẽsem 17. millia martyrũ pro Christo inveniantur. Nam & Oceani limbum transgressa, Albinũ & Aaron, ac Julium cũ aliis pluribus viris ac fœminis, Britanniæ fœliter cruore damnavit. Passus est & Pamphilus presbyter, Eusebii Cæsariensis Episcopi necessarius, cujus ipse vitam tribus libris comprændit. Secundo autẽ persecutionis anno, Diocletianus videns se propter senectutem minus idoneum ad regendum Imperium, dixit ad Maximianũ Herculium, videri sibi bonũ, ut junioribus & fortiorib. publicã causam regendã cõmitteret, ipsiq; in ocio quiete viverent. Quod licet ille nõ ex tota volũtate faceret, tamẽ cõsensit, & in uno die purpurãm, regniq; potẽtiã deposuerũt, Diocletianus apud Nicomediã, Maximianus apud Mediolanũ & concessit Diocletianus Salonam, Maximianus in Lucaniã, persecutio tamen permansit usq; in septimũ annum Constantini Helenæ filii.

Maximianus.
Persequutio in Christianos sub Diocletiano & Maximiano
Decem & septem millia martyrum pro Christo in uno mense.
Vide Euseb. lib. 6. de Martyribus Aphrica, Mauritania, Thebaidis, Aegypti, Phrygia, Alexandria.

ANNI

ANNI DIOCLETIANI ET MAXIMIANI.

PRimo anno Diocletiani, Bagaridæ in Gallia tumultum fecerunt. Anno domini 291 Diocletianus Herculium Maximianum Cæsarem fecit. Anno Domini 292. Carausius sumpta purpura, Britanniam occupat. Anno domini 293. Quinquegentiani Africam infestaverunt. Anno domini 294. Achilleus occupavit Ægyptum. Anno Domini 295. Diocletianus Maximianum Herculium fecit augustum & consortem regni, Constantium verò patrem Constantini, & Galerium Maximianum, Cæsares constituit. Anno domini 296. Anno domini 297. Anno domini 298. Primus Diocletianus adorari se ut Deum jubet. Anno domini 299. Anno domini 300. Anno domini 301. Labda Hierosolymis ordinatur Episcopus. Anno domini 302. Veturius magister militiæ, Christianos persequitur, paulatim ex illo tempore persecutione in nostros cescete. Anno domini 303. Marcellinus Papa 30. ordinatus, sedit annis 4. patiturque 6. kalend. Maij. Anno domini 304. Anno domini 305. Hierosolymis præficitur Thermon Episcopus. Antiochiæ Tyrannus ordinatur Episcopus 19. Anno domini 306. Petrus Alexandriæ ordinatur Episcopus 16. Anno domini 307 Marcellus papa 31. ordinatus, sedit anno uno & mensibus 8. passusque est 17. kalend. Febr. Anno domini 308. Publicata undique persecutione, Diocletianus in Oriente, Maximianus in Occidente, Ecclesias subvertunt, libros divinos succendūt, & Christianos decima post Neronem persecutione affligunt. Anno domini 309 Diocletianus & Maximianus purpuram deponunt. Marcelllo Papa martyrizato, successit Eusebius Papa 32. cui post menses 8. passo succedens Melciades 33. sedit annis 4 decessitque 4. Idus Decemb.

Diocletianus iubet se ut Deum adorare.

Scripturæ sacræ ardent.

Euse. li 8 ca. 1.

HISTORIA.

ANno Dominicæ incarnationis 310. ab urbe condita, millesimo 61. Cum Diocletianus & Maximianus jam à regno decessissent, & ab administratione reipublicæ, Constantius & Galerius creati sunt, divisusque est inter eos ita Romanus orbis, ut Constantius Italiam, Galliam & Africam; Galerius Illyricum, Asiam & Orientem obtineret. Sed Constantius Augusti dignitate cōtentus, administrationem Italiæ & Africæ recusavit, Galliam tantum obtinuit, vir egregius & mansuetus, & præstantissimæ civilitatis, non modo amabilis & venerabilis Gallis, præcipuè quòd Diocletiani suspectam prudentiam, & Maximiani sanguinariam temeritatem, imperio ejus evaserunt. Galerius autem vir probe morigeratus, & egregius in re militari, videns Italiam quoque suæ administrationi accessisse, sinente suo socio Constantino, Cæsares duos creavit, Maximinum, quē Orienti præfecit, qui & ipse persecutor Christianorū fuit, & Severum, cui Italiā dedit, ipse verò in Illyrico moratus est. Constantius verò filium suum Constantinum Cæsarem fecit, eique Galliam commisit. Ipse autem tertio anno persecutionis, qui est imperii sui 16. Eburaci in Britannia obiit. Quo mortuo, Galerius Licinium Cæsarem fecit, natum de Dacia, notum sibi antiqua consuetudine ex bello quod adversus Narseum regem gesserat. Erat enim strenuus laboribus, & officiis acceptus. Interea Romæ prætoriani excitato tumultu, Maxentiū Herculii Maximiani filium, nuncupaverūt Augustū. Quo audito pater ejus Maximianus Herculius, arrectus in spem resumendi principatus, quē suasu Diocletiani invitus amiserat, Romā advolavit è Lucania. Diocletianum quoque per literas adhortatus est, ut depositam resumere potestatem, quas ille irritas habuit & sprevit. Galerius autem Severum cum exercitu contra Maxentium misit, qui veniens Romam, obsedit eam. Sed militum suorum scelere desertus, Ravennam fugit, & in itinere ab Herculio est occisus. Post hæc Herculius Maximianus in contentione exercituum filium suum Maxentium imperio nudare conatus, sed à militibus conviciis injuriatus, ad Gallias tetendit, dolo composito, quod à filio expulsus esset, ut genero Constantino jungeretur, moliens & ipsum si posset, reperta occasione interficere, regnumque ejus invadere, qui in Galliis & militum, & provincialium ingenti jam favore regnabat. Detectis autem insidiis ejus per filiam Faustam, quæ dolū ejus viro nunciavit, inde profugit. Sed à Constantino insequente Massiliæ captus, fractis laqueo cervicibus, perfidiæ suæ pœnas dedit, anno vitæ suæ 60.

Constantius. *Galerius Maximus.*

Constantii laus.

Maximinus persequutor Christianorum. *Severus.*

Licinius fit Cæsar.

Maxentius.

HISTORIA.

ANno Dominicæ incarnationis 311. urbis conditæ, mil. 62. Constantinus ex obscuriori matrimonio, scilicet ex Helena concubina, Constantii filius, mortuo patre, adnitentibus cunctis qui aderant, præcipueque Croco Alamannorum rege, auxilii gratia cum eo comitante 34. ab Augusto in Britannia creatus est Imperator. 6 kal. Aug. & in locum patris exoptatissimus moderator accessit, regnavitque annis 30. mensibus 10. Hic sororem suam Constantiam, Licinio Mediolanum accito conjunxit, filiumque suum nomine Crispum, ex Minervia concubina eisdem diebus Arelatensi oppido natum, & Licinianum, Licinii filium, mensium fere 20. Cæsares fecit. Interea Galerius Maximinus cum persecutionem à Diocletiano & Maximiano immissam ipse atrocioribus edictis cumularet, divina tactus vindicta, putrefacto intrinsecus pectore, & vitalibus dissolutis, cum ultra humanæ horrorem miseriæ, vermes etiam eructaret, & medici jam fœtorem non ferentes, crebro jussu ejus occiderentur, à quodā medico ex desperatione cōstantiam sumente, increpatus est, dicente pœnam ejus à Deo esse, & ideo sanari non posse, moxq; latè missus.

Constantinus.

Crocus Alemannorum rex, hunc Aurelius Victor vocat Erocum.

Crispus. *Licinianus.*

Maximini persequutio in Christianos.

Pœna à Deo sanari nequit.

missis edictis, Christianos de exilio revocavit, ipse tamen cruciatus non sustinens, vitæ finem fecit.

Genitalibus putrescentibus vitæ tedio vim sibi gladio intulit B. Aeg.

HISTORIA.

Inter hæc respublica à novis quatuor Imperatoribus tenebatur, Constantino, & Maxentio, filiis Augustorum, Licinio & Maximino, hominibus novis. Quinto tamen imperii sui anno, Constantinus bellum civile Maxentio intulit, ejusq; copias multis præliis fudit: propter magicas tamen artes, quas ille multum dilexerat, metuebat eum. Cumq; congredi cum eo multum hæsitaret & de cœlo, licet adhuc Paganus, auxilium quæreret, vidit per soporem ad Orientis partẽ in cœlo signum crucis igneo fulgore rutilare, & tãto visu exterrito sibi astare Angelos dicentes: Constantine in hoc vinces. Fertur aũt & ipse Christus sibi apparuisse, & signum crucis ei monstrasse, & ut simile faceret, præcepisse. Quod & fecit, habens eã in vexillis depictã. Igitur Constantinus Romã veniens, contra Maxentiũ castra posuit, juxta pontem Milviũ: & ecce Maxentius portis erumpens, sequentibus cæteris, præcucurrit armatus. Constantinus vero crucem quã formaverat, ante se jussit portari: factaq; congressione, superati sunt, qui circa Maxentium fuerunt. Ipse aũt fugiens paulo superius, à ponte Milvio, ubi prius ad decipulam fecit quasi pontẽ ex navigiis fieri, tabulis desuper stratis, cum vellet eundem pontẽ ex latere intrare, lapsu equi in profundũ demersum est, vixq; corpus ejus inventum est. Erat tunc annus Constantini 7. Interea cives Romani civitatẽ coronant, & cũ gaudio victorem Constantinum, vivificamq; crucem suscipiunt. Inter hæc Maximinus Christianorũ & ipse persecutor sævissimus in Oriente adversus Licinium res novas molitus, cum adversus eum duceret exercitũ, repente divino judicio doloribus viscerũ internorũ correptus, vehementer exagitari cœpit: deinde homo antea vorax, semper vino repletus, nunc ne summis quidem labris cibum degustare, aut vinum potuit odorari. Sicq; carnibus suis inedia & ariditate consumptis, adhoc solum profecit infœlix, ut justam esse dei vindictam in se profiteretur. Ad ultimum tamen morbo prius amissis, vivendi finẽ accepit. Valens quoq; in Oriente ab exercitu imperator appellatus, à Licinio occisus est. Alexander etiam quidam apud Carthaginem effectus imperator, ab exercitu Constantini jugulatur. Sic itaq; omnis potestas imperii ad Constantinum & Licinium pervenit. Qui Licinius cum primo se probum, & quasi erga Christianos ostenderet devotum, postea videns profectum imperatoris Constantini, ductus invidia, occultis insidiis, maxime per familiares ac ministros principem decipere molitus est: sed cum id parum procederet, apertum illi bellum indicit. Christianos vero privato & speciali odio persequi parat, hoc in quærelam devocans, quod non ita pro se, sicut pro Constantino excubarent orationibus. Cujus flagitiis Constantinus obviam ire parat, devictoq; Licinio, solus cum filiis suis imperii monarchiam obtinuit, anno regni sui 14. Unde per insolentiam & ipse, ut ajunt, mutatus, & crudelior effectus, primum sororis suæ filium, egregiæ indolis juvenem interfecit, mox Crispũ filium suum ex Minervia, suggerente, ut dicunt, conjuge sua Fausta, necari jussit: deinde ipsam Faustã in balneas ardentes conjectam, interemit, cũ eum dolore nimio mater Helena pro nece nepotis increparet. Postea innumeros interfecit amicos. Et cum in multis flagitiis grassaretur, cum tamẽ in eo multæ virtutes animi haberentur, divinitus lepra percussus, per sanctum Sylvestrum papam, unà cum matre, aliisq; multis, ad fidem conversus est, & baptizatus; moxq; omne studium ad Ecclesiæ transtulit profectum, legesq; statuens Christianas, fecit basilicas multas. Fecit & urbẽ nominis sui Constantinopolim, quæ prius Bizantium dicebatur, quam sedem Romani imperii, & caput totius Orientis esse voluit. Fecit & pontem in Danubio: omnes bonas artes suos discere faciebat, maxime studia literarum: ipse in legendo, scribendo, meditando, multum se exercebat. Hujus mater Helena religiosa, divinis admonita visionibus, Hierosolymam petiit, & locum ubi Christus crucifixus, ab incolis requisivit: qui idcirco ad inveniendum difficilis erat, quia ab antiquis persecutoribus simulacrum Veneris in eo fuerat fixum, ut si quis Christum adorare vellet in loco illo, Venerem videretur adorare: & ob hoc locus non frequentabatur peneq; in oblivione fuerat. Sed veniens Helena, cœlitus sibi designatum invenit locum, purgatisq; in altum ruderibus, crucem sanctam repperit, sub episcopo ejusdem urbis Machario. Ejusdem principis tempore, Arrius Alexandrinæ presbyter Ecclesiæ, à veritate fidei catholicæ devians, exitiabile plurimis dogma cõstituit, sed mox ab Alexandro ejusdem urbis episcopo, ex urbe pulsus est. Cumq; homines quos in errore induxerat, etiã in seditionẽ excitaret, apud Niceam urbem Bithyniæ conventus 318. episcoporum factus est sub Sylvestro papa, per quos Arrianũ dogma exitiabile proditũ, palã est damnatũ. Postquã vero mater imperatoris Helena ex hac luce discessit, Constantia Licinii tũc derelicta, fratris Augusti solatiis utebatur. Huic in noticiã venit præsbyter quidã latenter partibus Arrii favens: qui primo nihil horũ apud eã egit, sed ubi multa familiaritas copiã dedit, paulatim cœpit Arriũ ei commendare, donec animũ Constantiæ suũ fecit. Quæ cum moritura visitaretur à fratre, extremã poposcit ab eo gratiã, ut eundẽ præsbyterũ in familiaritatem reciperet, & quæ pro salute sua sibi ab eo suggerentur, audiret: se .n. dicebat pro salute illius esse sollicitã. Cujus verbis frater credulus, aurem præsbytero accommodat, ejusq; suasu Arrium de exilio jubet revocari, ut quid de fide sentiret, exponeret. Qui cum de fide scriberet, miratus imperator, rursus eum ad Concilii examen remisit, rogans, ut si fides ejus probaretur, clementi erga eum judicio uterentur, si tamen episcopi e-

ἐν τούτῳ νίκα. Labarum vexilli nomen ut numismata ostendunt, habet ☧ hoc est, ☧ & quod signum Iulianus post has abolevit.

Maxentio Tiburinis gurgitibus absumpto. Bap. Egn.

Valens occisus à Licinio.

Licinius contra Christianos.

Constantini crudelitas in filium, & uxorem, & nepotem, & amicos.

Leprosus fit & baptizatur.

Constantinopolis. Pons Danubii.

Helena.

Venus in locum crucifixionis. O impietatem.

Arrius.

Arriani seditio.

jus Alexandri assensus accommodaretur. Cumque Alexandriam veniret, omne illius inceptum *Quatuor Cæsares.* frustratum est. Interea dum hæc Alexandriæ agitarentur, Constantinus Republica bene ordinata, cum tres filios suos, Constantinum & Constantem ac Constantium, & filium fratris sui Dalmatium cæsares fecisset, ægritudine captus est. Et cum filius eius Constantius, cui Orientis regnum decreverat, id obtineret, fecit ei testamentum, quod vocato ad se clam presbytero à sorore commendato dedit, præcipiens ei, ut nulli hoc, nisi Constantio daret. Quòd cum ille faceret, post mortem *Constantinus Arrianus.* imperatoris, etiam apud Constantium maximam familiaritatem obtinuit. Scribunt autem quidã, Constantinum Imperatorem in Arrianam hæresim incidisse, & ab Eusebio Nicomediensi episcopo rebaptizatum fuisse, quod Ecclesiastica historia non docet, quæ sub magna religione illum discessisse perhibet. Obijt autem in suburbana villa Nicomediæ, 11. kal. Iunij, anno vitæ 46. imperij 31. sepultusque est in Bizantio in basilica Apostolorum.

ANNI CONSTANTINI.

HVius anno primo Maxentius Herculij filius Augustus appellatur. Anno domini 312. Maximianus apud Massiliam turpiter occiditur. Anno domini 313. Quirinus Scesianus episcopus gloriose passus est, manuali mola ad collum alligata, è ponte præcipitatus in flumen, diutissimè supernatavit, & cum expectantibus colloquutus, ne sui exemplo terrerentur, vix orans ut mergeretur obtinuit. Anno domini 314. Sylvester papa 34 ordinatur, sedensque annis 22. menses 10 migravit 2. kal. Ian. Anno domini 315. Constantinus Maxentio bellum infert. Anno domini 316. Pe- *Petrus Alexandrinus martyr.* trus Alexandrinus episcopus martyrizatur. Anno domini 317. Achillas Alexandriæ ordinatur episcopus 17. Hierosolymis ordinatur Macharius 39. Maxentius interijt. Anno domini 318. Anno domini 319. Diocletianus moritur. Anno domini 320. Licinius persecutionem movet in Christianos. Anno domini 321. Anno domini 322. Anno domini 323 Licinius occiditur. Alexander ordinatur Alexandriæ episcopus 18. Anno domini 324. Anno domini 325. Anno domini 326. Anno domini 327. Côciliû 300. episcoporû in Nicea côgregatur. Ann. dni. 328. An. dni. 329. Crux domini ab Helena inveni- *Hactenus Eusebius, exin Hieronymus.* tur. Anno domini 330. Hucusque historias scribit Eusebius, exin Hieronymus. Anno domini 331. Antiochiæ ordinatur Vitalis 20. post quem Philogonus 21. dehinc Paulinus 22. post hunc Eustachius: quo ob fidem exiliato, successerunt hæretici episcopi numero 11. Anno domini 332. Anno domi- *Iuvencus Poeta Evangelicus.* ni 333. Iuvencus presbyter Hispanus Evangelia versibus composuit. Anno domini 334. Constantinus Bizantium urbem reparavit, & ex nomine suo Constantinopolim vocavit. Athanasius Alexandriæ ordinatur episcopus 19. Anno domini 335. Anno domini 336. Anno domini 337. Anno domini 338. Marcus papa 35. sedit menses 8. requievitque Non. Octob. Anno domini 339. Iulius papa 36. sedit annis 16. obijt 2. Idus April. Anno domini 340. Constantia soror Constantini, uxor Licinij moriens, Arrianû quendã presbyterû fratri côm edat. Constantinus imperator dû bellû molitur adversum Persas, qui Mesopotamiã infestabant, egrediens Constantinopoli, iuxta Nicomediam moritur.

ANNI CONSTANTII

Constantius. ANno Dominicæ incarnationis, 341. urbis conditæ millesimo 92. Constantius filius Constantini. 35. ab Augusto imperium adeptus, 23. annis cum fratribus suis Constantino & Constante *Constantinus. Constans. Dalmatius.* regnavit Fuit etiam inter successores Constantini, Dalmatius filius fratris sui Dalmatij, quem ipse Constantinus in consortium regni adoptavit. Hi singuli singulas partes regendas ab ipso Constantino acceperunt. Constantinus cuncta trans Alpes, Constans Italiam & Illyricum & Africam, Constantius Asiam & Orientem, Dalmatius Thraciam, Macedoniam, & Achajam. Verû Dalmatius prosperrima indole, & patruo haud dissimilis, non multo post à militibus occisus est, Constantio patrueli suo sinente potius quam iubente. Post hæc inter Constantinum & Constantem discordia *Alsa fluvius Aquileiam Coloniam defluit. Plin. lib. 3. c. 18. Et Alsa qui mediam interfluit Alsatiam, olim Ellus, nunc Illa.* exorta est, propter Italiam & Aphricam. Constantinus itaq; dum nititur partes fratris junioris invadere, bellum movit contra eum: sed dû inconsultius apud Aquilejam prælium aggressus est, à Constantis militibus est interfectus, & in fluvium, cui nomen est Alsa, non longe ab Aquileja est projectus: sicq; Romani imperij principatus, Occidentaliû quidê partium ad Constantê, Orientalium vero pervenit ad Constantium. Igitur Constantis imperiû aliquandiu strenuum fuit, & iustum: deinde cum pravioribus uteretur amicis, intolerabilis provincialibus, & militibus factus est injocundus. Vnde dû circa Gallias venandi cupiditate, per sylvas & saltus erraret, autore Magnentio quodã regni avido, à militibus occisus est, anno ætatis 30 imperii 17. tribus autem Cæsar fuit. Cujus regnum *Magnentius. Decentius.* Magnentius invasit, & Decentium consanguineum suum, sive ut quidam volunt, fratrem suû Cæsarem fecit. Constantius verò Gallum patruelem suum cæsarem fecit: nomenq; suum ei imponens, eum in Antiochiam Syriæ misit, ut ibi habitans, partes illas custodiret, quem tamen postea iussit occidi. Posthæc Constantius Magnentio bellum intulit, factaq; congressione, Magnentius solus fugit Lugdunum, ibiq; coartatus, gladium occulte à parte parietis accepit, sicque perfossus interijt, anno ætatis prope quinquagesimo, imperij 3. Cujus morte audita, Decentius laqueo fascia côposito, vitã finivit. Acta sunt hæc anno imperij Constantij 6. Eo têpore Romano imperio Côstantius sol *Constantii dotes.* princeps & augustus præfuit, vir egregiæ trãquillitatis, nimiû familiarib. credens & amicis: uxorû amori deditus erat, quib côtêtus, nulla trãsversa libidine aut injusta se polluebat. Ex omnib tamê uxoribus

ribus quas plures habebat, Euſebiam præcipue diligebat: cujus etiam ſuaſu Julianum fratrem Galli cæſarem faciens, in conſortium regni aſſumebat. Poſt hæc, antiquo hoſte paci Eccleſiæ ſemper invidente, Arrius, ſuiq; ſequaces, familiaritatis locum apud Conſtantium acceperunt, qui eum in erroris ſui conſortium declinaverunt. Unde impietas Arriana Conſtantii fulta præſidio, exiliis, carceribus & variis afflictionum modis primo Athanaſium, deinde omnes non ſuæ partis epiſcopos perſecuta eſt. Conſtantius vero inter hæc bellum Parthis præparans, cum audiſſet Julianũ ad imperium inhiare, Parthica expeditione relicta, rediit, & inter Ciliciam & Cappadociam febri acerrima, quam indignatio augebat, obiit, anno ætatis 45. imperii 23.

πολύγαμος

Arriani abuſi Conſtantio.

Indignatio febrim auget.

PRimo Conſtantii anno, Jacobus Niſibenus epiſcopus agnoſcitur, cujus precibus ſæpe urbs diſcrimine liberata eſt. Anno dn. 342. Anno dn. 343. Conſtantinus fratri bellum inferens, occiditur juxta Aquilejam. Anno dn. 344. Anno domini 345. Maximinus Trevirorum Epiſcopus clarus habetur, à quo Athanaſius Alexandriæ epiſcopus à Cõſtante profugus honorifice ſuſceptus eſt. Anno domini 346. Anno domini 347. Anno domini 348. Anno domini 349. Athanaſius epiſcopus ad Conſtantis literas regreſſus eſt Alexandriam. Anno domini 350. Anno domini 351. Anno domini 352. Anno domini 353. Conſtans haud longe ab Hiſpania interficitur, anno ætatis 30. Anno domini 354. Gallus Conſtantii patruelis cæſar factus eſt. Anno domini 355. Liberius papa 37. ordinatur. Quo ab hæreticis ob fidem catholicam in exilium truſo, diaconus ejus Fœlix 38. in ſacerdotium ſubſtituitur. Qui cum Conſtantium vinceret eſſe hæreticum, ab eo poſt annum dejectus eſt, & ut quidã dicunt, capite truncat⁹ eſt, 4. kal. Aug. Liberius vero exilii tædio victus, hæreſi ſubſcripſit, Romamq; quaſi victor intravit. Anno domini 356 Victorinus Rhetor, & Donatus grammaticus, Romæ inſignes habentur. Anno domini 357. Julianus à Conſtantio cæſar efficitur. Anno domini 358. Euſebius Vercellenſis epiſcopus, & Dionyſius Mediolanenſis, & Lucifer Caralitanus exiliantur. Anno domini 359. Antonius abbas migravit anno ætatis 105. Anno domini 360. Oſſa Andreæ Apoſtoli, & Lucæ Evangeliſtæ & Timothei, Conſtantinopolim allata ſunt. Anno domini 361 Paulinus Trevirorum epiſcopus in exilio obiit. Hylarius Pictavienſis epiſcopus Arrianorum inſtinctu à Conſtantio in Frigiam exiliatus, cum Dionyſio Mediolanenſi, & Euſebio Vercellenſi, quarto exilii anno, cum librum de fide Conſtantio porrexiſſet, redire permiſſus eſt. Anno domini 362. Anno domini 363. Conſtantius moritur, anno ætatis ſuæ quadrageſimo quinto.

Paulinus Trevir.

Hylarius.

HISTORIA.

ANno Dominicæ incarnationis, 364. urbis conditæ milleſimo 115. Claudius Julianus jam cæſar 36. ab Auguſto imperium accepit, & annos duos & octo menſes regnavit. De cujus genere ac diſciplina, & quomodo apoſtataverit, vel qualiter ad regnum pervenerit, pauca dicenda ſunt. Conſtantinus Magnus, qui Conſtantinopolim fecit, duos ex eodem patre, ſed non ex eadem matre habuit Germanos, Conſtantium, & Dalmatium. Quorum ſenior Conſtantius duos habuit natos, Gallum, & Julianum. Dalmatius vero Dalmatium, quem Conſtantinus, ut prædictum eſt, hæredem regni cum filiis ſuis reliquit. Quẽ cũ poſt mortem Conſtantini milites peremiſſent, Gallus quoque & Julianus pene cum Dalmatio periculum mortis ſuſtinuerant, niſi Gallum quidem ægritudo quæ inevitabilis putabatur, liberaſſet, Julianum vero ætas infantilis: erat enim annorum 8. Cumque ab eis furor imperatorum quieviſſet, Gallus circa Epheſum apud doctores erat, ubi etiam à progenitoribus poſſeſſiones habebat. Porro Julianus creſcens, in auditoriis Conſtantinopolitanæ urbis exercebatur, in baſilica ubi doctores erant, habitu privato procedens, habebatque pædagogum Eunuchum, nomine Mardonium, præceptorem grammaticum Nicomedem Laconenſem, rhetoricam vero legebat apud Eubolum ſophiſtam, magiſtrum Baſilii poſtea epiſcopi. Erat autem Julianus ab initio Chriſtianus. Cumque in lectione proficeret, & fama per populum volitaret, quod etiam publicam rem gubernare poſſet, æſtuationes induxit imperatori Conſtantio. Quamobrem amovit eum urbe regia, miſitque Nicomediam, præcipiens ei, ne conveniret Libanium ſophiſtam Syrũ, quaſi pro eo quod Paganus eſſet, ille tamen librorum ejus lectionibus utebatur. Cumq; proficeret in rethorica, ſupervenit Nicomediã Maximus philoſophus, non ille Bizantius pater Euclidis, ſed Epheſius, quem poſtea quaſi artes magicas exercentem, Valentinianus imperator juſſit occidi. Non ob aliam cauſam venit Nicomediam, niſi Juliani fama protractus. Apud quem dum Julianus verba philoſophica prægustaſſet, cœpit etiam imperii cupidinem menti ejus immittere. Cumq; hæc non laterent aures imperatoris, Julianus inter ſpem metumq; conſtitutus, ſuſpitionẽ celare volens, tonſus monachicam ſimulabat vitam, & latenter quidem exercebatur in philoſophia, in manifeſto autem ſacros Chriſtianorum legebat libros. Deniq; in eccleſia Nicomediæ lector eſt conſtitutus, & divinos codices populo audiẽte legebat, ut ſub hoc habitu furorem declinaret imperatoris, nequaquã tamen à ſpe recedens quã mente conceperat, dicebatq; plurimis amicorum ſuorum, fœlicia fore tempora, quibus ipſe rebus potiretur. Poſt paululũ vero perempto Gallo, repente Julianus fit ſuſpectus imperatori, qui etiã eũ cuſtodiri præcepit. Et dũ fuga lapſus fuiſſet, diverſa loca circumeundo, ſalvatus eſt, vixq; ſero uxor imperatoris Euſebia cælatũ inveniẽs, ſupplicavit imperatori, quatenus nil mali pateretur, ſed poti⁹

Claudius Julianus.

Julianus ab initio Chriſtianus.

Tonſus monachicam vitam ſimulat.

philoſophandum ad Athenas mitteretur. Ille autem deſiderio regni diſcurrens univerſam Helladam, vates quærebat reſponſa reddentes, conſulens ſi ad ſuum deſiderium perveniret, invenitq; virum qui ei deſiderata ſe dicere fateretur. Is eum perducens ad quendam locum idolorum, & intromittens eum in adytum, ſeductores dæmones evocavit: quibus apparentibus, terrore compulſus Julianus, in fronte ſua crucis formavit ſignaculum. Ad cujus aſpectum dæmones repente diſparuerũt. Pro qua re Magus cœpit culpare Julianum. At ille terrore ſe invaſum ſignificans, crucis ſe dixit obſtupuiſſe virtutem, quia videntes eam dæmones evanuerunt. Porrò Magus: Non ſuſpiceris, inquit, hoc, ô bone vir, quod timuerint, ſed abominati potius hoc abſceſſerunt. Et ita capiens miſerum, odio Chriſtiani ſignaculi replevit Julianum. Poſt hæc igitur evocavit Conſtantius Julianum, & conſtituit eum Cæſarem, dans ei conjugem Helenam ſororem ſuam, miſitque eum contra Barbaros ad Gallias. Vbi dum civitatem quandam fuiſſet ingreſſus, corona laurea, quibus ſolent civitates ornari inter columnas pendens, rupto fune, ſuper caput ejus decidit, eumque aptiſſime coronavit. Quo viſo, cuncti clamaverunt, hoc fore ſignum imperij. Ille autem viriliter contra Barbaros agens, nobilem eorum regem Nodomarium cepit, & Conſtantio miſit. Itemq; cum Alemannis apud Rhenum fluvium reſidentibus dimicans, potentiſſimum regem eorum Badomarium cepit, claraque victoria decoratus, dum mediocritate vitæ atq; manſuetudine militibus gratus eſſet, ab eis appellatus eſt Auguſtus. Cumq; corona deeſſet imperialis, unus ſigna portantium, torquem quam habebat in collo ſumens, Juliani capiti circumpoſuit. Hocq; modo Julianus imperator eſt factus. Quo facto, nil jam de Conſtantio cogitans, judices ab illo factos, honoribus mulcebat, & illius nomini invidiam ſuſcitabat. Igitur repente religione mutata, cum à ſuis Chriſtianus eſſe putaretur, ſemetipſum pontificem nominavit: & veniens ad templa Paganorum, ſacrificabat, ſubjectiſq; talia colere ſuadebat, & Chriſtianum baptiſma ſacrificijs & invocationibus, & ſanguinis immolatione ablui ſtudebat. Cumq; Conſtantius propter bellum Perſicum Antiochiæ moraretur, ſperans Julianus, quod ſine bello poſſet Illyricum detinere, venit illuc, dicens, ſe velle Conſtantio ſatisfacere: quaſi non ſponte, ſed coactus à militibus, inſulas imperii ſuſcepiſſet. Cujus adventũ audiens Conſtantius, relicto bello, Conſtantinopolim venit: ſed in ipſo itinere, ut prædictum eſt, interiit. Quo defuncto, Julianus jam Thracas habebat, & non multo poſt Conſtantinopolim veniens, appellatus eſt Auguſtus. Mox cœpit cogitare, qualiter ſibi populũ cõplacaret, ejusq; favorem acquireret, quod hac arte fecit. Bene ſciebat Conſtantium ab omnibus orthodoxis odio haberi, ob quam rem ab Eccleſiis videbantur expulſi, & epiſcopi confiſcati, exilioque directi. Simul etiam noverat Paganos fuiſſe contriſtatos pro ſacrificiorum prohibitione, & deſiderare tempus, quo eorum aperirentur templa. Artificioſo itaque velamine apud utroſque ſe commendans, primum quidem crudelitati Conſtantij circa ſubjectos derogabat, eamque coram omni populo redarguens, iuſſit epiſcopos exilio deportatos revocari, & confiſcatas eorum ſubſtantias reddi. Templa quoque Paganorum, veluti ſibi neceſſariorum, præcepit aperiri: & multa talia agens, utriſque ſe conciliabat, præcipue tamen Paganis occulte favebat. Igitur dudum ſtudens paganitatem in omni ditione ſua dilatari, & Chriſtianitatem exterminari. Primum quidem Galileorum filios (ſic enim ſalvatoris noſtri cultores appellabat) præcepit haud Poetarum & Rhetorum atque Philoſophorum legere diſciplinas, propriis inquiens pennis ſecundum proverbium vulneramur, ex noſtris enim armati conſcriptionibus, contra nos bella ſuſcipiunt. Et templa quidem erant aperta, & ſacrificia paganorum per civitates ſecundũ voluntatem illius procedebant. Inter hæc igitur Perſæ audientes mortem Conſtantij, rebellare ceperunt, & fines Romanorum invaſerunt. Contra quos Julianus profectionem inſtituens, in ipſo bello divinitus intereptus eſt. De cujus interfectione, diverſi diverſa ſentiũt. Quidã nãq; dicunt eũ à quodam transfuga per ſolitudinem tribus diebus ductum, inſidias incidiſſe, & à Perſis undique circumventũ à quodam ex his conto percuſſum eſſe, relatumq; in tabernaculum, paulatim ſanguine vacuatum defeciſſe. Quidam verò dicunt jaculum repentè delatum, diſcurrens per brachium in latus ejus merſum fuiſſe, alii unum paſtorem Hiſmahelitarum, alii milites fame & itinere fatigatos eum interemiſſe, alii quendam inviſibilium hoc feciſſe. Sed ſive homo, ſive angelus fuerit, manifeſtum eſt, quia divinis iuſſionibus miniſtravit. Calliſtus autem, qui inter familiares ejus militabat, & heroico verſu ejus conſcripſit hiſtoriam, ait, eum à dæmone fuiſſe vulneratũ. Libanius verò ſophiſta Syrus, inter cætera quæ de ejus vita ſcribit, in fine libri ſic ait: O dæmonum alumne, dæmonumq; diſcipule, & dæmonum obſervator Juliane. Nos autem in libro vitæ ſanctæ Baſilii Cæſarienſis Epiſcopi certum legimus, orante & jejunante eodem Baſilio cum populo ſuo, quibus ad Perſicum bellum pergens, mala minatus eſt, iuſſu ſanctæ Dei genitricis Mariæ, per Mercurium martyrem in eadem civitate quieſcentem, ipſum eſſe peremptum. Fertur autẽ manũ ſuã ſanguine impleviſſe, & in aerẽ ſparſiſſe, & ita dixiſſe νενίκηκας γαλιλαῖε, Viciſti Galilæe, viciſti. Interiit autem anno imperii ſui tertio, ſeptimo vero, ex quo Cæſar à Conſtantio factus eſt, vitæ autem 31. Poſt cujus mortem ejus magicæ artes inventæ ſunt. Carræ nãq; civitas eſt, hactenus impietatis ejus reliquias habens, per hanc iter agens, quoniam per Edeſſam propter pię religionis cultum tranſire noluerat, in templum, quod à paganis colitur, eſt ingreſſus. Vbi cũ quædam cum ſuis conſortibus ſacrilegia celebraſſet, januas &

claustra

Conſulit idola.

Frontem cruce ſignat territus.

Iulianus conſtituitur cæſar.

Signum imperii.

Am. Marcell. lib. 16. ſcribit Alemannorum reges Chonodomarius, & Veſtralpus, Vrius, Vrſicinus &c

Magna Alamannorum copia apud Argentoratum oppidum Galliarum à cæſare Iuliano oppreſſa. Hieron.

Hiſt Eccl. Tri. lib. 6. cap. 2.

Ambit populi favorem.

Chriſtiani Galilæorum filii.

Sententia de morte Iuliani.

Caliſti hiſtoria.

Lege hæc ad Analogiam fidei.

claustra disposuit, & quosdam ibi milites observare præcepit, ut intra hoc nullus accederet, donec ipse rediret. Quo defuncto, ingredientes in templũ, invenerunt mira Principis simulachra, ejusq; sapientiã & famosissimã pietatẽ. Viderunt enim mulierem à capillis suspensam, extensas manus habentem, cujus uterum aperuerat, ut Persarum victoriam in ejus jecore inspiceret. Hoc ergo scelus in Carris inventum est. Verũ in Antiochia plurimas arcas in palatio humanis ajunt capitibus plenas fuisse repertas, & innumera in puteis demersa corpora mortuorum. In qua urbe dum ejus nunciatus fuisset interitus, publicam cuncti habuere festivitatẽ, cõmuniter omnes clamantes, Maxime fatue, ubi sunt vaticinia tua? Vicit Deus, & Christus ejus. Fuit aũt hic liberalibus disciplinis apprime eruditus, facundia ingenti, memoria tenacissima atq; amplissima, corpore validus, sed brevis, barba prolixa, oculis discurrentibus, & huc illucque directis, audax plus quam imperatorem decet, cultor idolorum superstitiosus, religionis Christianæ insectator st...

ANNI JULIANI APOSTATÆ.

JUlianus itaq; Imperator factus, ad idolorum culturam se transtulit, blandaq; persecutione Christianos primum seducere tentavit, illiciens potius quàm impellens ad sacrificandum, unde multi decepti sunt.

Anno Domini 365. Pagani apud Sebestiam Palestinæ urbem sepulchrum sancti Johannis Baptistæ invadunt, ossa per agros spargunt, eademq; rursus collecta & cremata, latius dispergunt, sed quidam Monachi ex Hierosolymis intermixti, colligentes quæ potuerunt colligere, ad patrem suum Philippum pertulere. Ille supra se hæc ducens, ad Athanasium per Diaconum Julianum misit Alexandriam. Quæ ille paucis arbitris, sub cavato sacrarii pariete inclusa, prophetico spiritu posteræ generationi conservavit profutura. Cujus præsagium sub Theodosio per Theophilum Episcopũ completum est, qui destructo Serapis sepulchro, sancti Johannis ibidem consecravit Ecclesiam. Athanasius Alexandriã rediit. Impius Jovianus ad bellum profectus Persicũ, divino percutitur iudicio, mense 8. anni 3. imperii sui, sed mox altera die absq; omni dilatione Jovian⁹ coronatur à militibus.

ANNI JOVIANI.

ANno Dominicæ incarnationis 366. ab urbe condita, millesimo 117. Jovianus ab Augusto 41. imperium suscepit, & menses 8. regnavit, genitus patre Barroniano, incola provinciæ Pannoniæ. Cujus pater cum liberos crebro amitteret, per somnium ei dictum est, ut eum qui instante partu edendus foret, Jovianum diceret. Fuit autem insignis corpore, lætus ingenio, studiosus in literis, fortis viribus, χιλίαρχος, id est millenarius illo tempore quo Julianus legem militibus proposuerat, ut aut sacrificarent, aut militia cederent. Qui cingulum magis elegit, quam Imperatoris præceptis obedire, sed Julianus tunc propter belli necessitatem inter milites eũ habebat. Qui cum violenter à militibus ad imperiũ traheretur, clamabat se nolle paganis hominibus imperare, cum ipse Christianus esset. Cũq; omniũ vox cõmuniter proclamaret, se quoq; Christianos esse, suscepit imperiũ. Dein cũ Constantinopolim festinaret, venit ad prædiũ Dadastana, inter Galatiã & Bithyniã, ubi tẽpore hyemis languore cõstrictus, cũ in novo cubiculo recubaret, calore prunarũ, & nidore parietum nuper calce illitorum, suffocatus obiit 8. mense imperii, anno vitæ 33. 13. kalen. Septembr. *Jovianus.*

HISTORIA.

ANno Dominicæ incarnationis 367. urbis conditæ, millesimo 118. Valentinianus 42. ab Augusto Imperator appellatus est, vir optimus, & apice principali dignissimus, & regnavit annis 11. *Hist. Trip. li. 7. ca. 7. Valentinianus Funarius.*

Iste fuit Pannonius genere de Cibala civitate, cujus pater Gratianus mediocri stirpe ortus, Funarius est appellatus, eo quod quadam die venalem funem portanti, quinq; milites nequiverunt extorquere. Quo merito ascitus in militiam, usq; ad præfecturæ prætorianæ dignitatem ascendit. Ob cujus commendationem apud milites, Valentiniano resistenti, oblatum est imperium. Qui cũ sub Juliano apostata, scutariorum tribunus esset, & integram fidem haberet, & Julianus quadam die templum fortunæ ingrederetur, ministri templi ex utraq; parte januarum stantes, aspersione aquæ, sicut ipsi dicebant, ingredientes purgabant. Tunc Valentinianus præcedens Imperatorem, ut aspersionis guttam sua vidit in clamyde, indignatus, pugno percussit templi ministrũ, dicens se maculari potius quam purgari. Quod respiciens Imperator, iussit eum trudi in custodiã, dicens: Aut sacrificet, aut militia excedat. Qui mox sponte discessit. Nec mora, Juliano interfecto, Jovianoq; mortuo, in loco persequutoris sui suscepit imperium. Cumq; Constantinopolim pervenisset, post 30. dies imperii sui, fratrem Valentem in communionem regni assumpsit, largiens ei partes Orientales, sibi retentans Occidentales. Cumq; jam annum tertium cum fratre ageret, Gratianum filium suũ nec dum plene puberem, hortatu socrus & uxoris suæ Serenæ, Augustũ creavit. Habuit autem & alium filium parvulum Valentinianum, de alia uxore Justina, quem vivente Serena, nec tamen abjecta, hoc modo duxisse probatur. Justus Justinæ pater cum esset Piceni judex temporibus Constãtij, vidit in somnis quod in dextro femore Imperialem purpuram genuisset. Quæ visio, cum ad Constantii aures pervenisset, metuens ne Imperator ex eo nasceretur, mittens occidit Justum, Cujus filia Justina virgo permanens, cum perveniret ad Serenæ notitiam, amabatur ab ea, ita ut *Valens. Gratianus. Valentinianus iunior.*

Lex Valentiniani, de duabus uxoribus ducendis.

Vide hist. Tri. lib. 8. cap. 11.

Ambrosius Mediolanensis Episcopus eligitur

Φεύγχοι γέμωνεις Suidas.

etiam balneis cum ea uteretur, ejusq; pulchritudine obligata, & amore capta, diceret Imperatori, quod Justina sic speciosa esset, ut etiã ipsam deceret uxorẽ Imperatoris esse. Quo sermone cõcepto, Valentinianus Justinã ducere tractans uxorem, non tamẽ Serena abjecta, legem proposuit publice per civitates, ut omnes qui voluissent, impune bina matrimonia susciperẽt. Nã ideo populosas fore gentes dicebat, quia hoc apud eas solenne esset. Qua lege proposita, ipse Justinã duxit uxorem ex qua natus est ei Valentinianus & tres filiæ: Justa, Grata, & Galla. Quarũ duæ in virginitate permanserunt, Gallam vero Theodosius major duxit uxorem, ex qua, Placidia filia ejus noscitur esse progenita. Nã Archadiũ & Honoriũ ex Placilla priori conjuge habuit. Auxentio itaq; Arriano Mediolanensi Episcopo defuncto, Ambrosius præsidatũ urbis agens, necdũ baptizatus, communi civium consensu episcopus eligitur, jubenteq; Valentiniano baptizatur, & tanquã dignus in episcopatum ordinatur. Multa itaq; prælia Valentinianus cũ diversis gentibus commisit, inter quas & Alani rebellaverunt Romanis. Contra quos cum Valentinianus Romanum direxisset exercitum, plurimi ex eis occisi sunt, reliqui vero Mæotidas paludes intraverunt. Tunc Valentinianus dixit excercitibus suis, ꝙ si qui ex eis Mæotidas paludes intrarent, & Alanos inde propulsarent, per decẽ annos absq; tributo eos permitteret. Tunc quidam de Sicambria ingressi, pugnaverunt contra Alanos, factaq; victoria, ejecerunt eos. Quo facto, Valentinianus appellavit eos Attica lingua Francos, hoc est feroces & duros ac fortes. Cujus gentis quia se obtulit mentio, regumq; ejus in libris sanctorum sæpe fit cõmemoratio, licet facere videar digressionem, pro rerum tamen notitia, repetita ejusdem generis origine, quàm brevius potero, regum ejus describam successionem.

DE ORIGINE FRANCORUM, *egressio Authoris.*

Hac lege cum iudicio, & de origine nobilissima gẽtis habes in 1. lib. rerum Germanicarum Beati Rhenani.

Sicambri.

Remissio tributorum per annos decem.

Priamus rex Frãcorum moritur.

Germani.

Faramundus fit rex

Lex Salica.

Franci nunc Salicam legem nunc Romanam, nunc Gombetam præferebant. Wisogast, Bosogast, Sagast, Vindigast, quatuor gentis suæ proceres legem Salicam dictaverunt. Vide Sigibertum.

Clodius rex.

Leudunum.

Carbonaria sylva

Franci.

Francigenæ.

Meroveus rex

Ægidius Romanus rex.

FRancorum gentis, exordia de antiqua Trojanorum prodiere prosapia. Nam eo tempore, quo post excidium Trojæ, Æneas Italiam venit, quidam ex eisdem Trojanis simili modo profugi circa Mæotidas paludes applicuerunt, ibiq; considentes, terminos suos usq; in Pannoniam dilataverunt. Construxerunt autem civitatem Sicambriam, ibiq; permultos habitantes annos, in populum multum creverunt, & Sicambri primum dicti sunt. Hi pro eo quod Alanos, ut dictum est, de Mæotida palude expulerunt, Franci à Valentiniano vocati sunt, & pro hac victoria per decennium remissione tributorum donati sunt. Decennio vero peracto, misit Valentinianus ad eos quendam ducem pro exigendis tributis. Sed illi ut erant feroces, tributis ulterius subjacere dedignati sunt, missosq; ad se interfecerunt. Fuerunt autem tũc Principes inter eos antiquorum vocabulorum præferentes insignia, Priamus & Antenor. Audiens itaque Imperator eorum factionem, nimis iratus, jussit omnem Romanum exercitum, cum pluribus exteris gentibus pugnare contra eos. Pugna commissa, cum ex utraque parte multi caderent, tandem Franci multitudinem tantam sustinere non valentes, fugerunt, ibiq; mortuus est Priamus rex eorum. Egressi autem de Sicambria, venerunt in terrã Germaniæ, ad gentem scilicet Romanis infestissimam, habitaveruntq; aliquanto tempore in Thuringia, cum Marcomede filio Priami, & Sunnone filio Antenoris. Omnes autem populi ex illa parte Rheni habitantes, Germani dicti sunt, quia corpora magna habebant, & fortissimi semper & indomiti erant. Inter hæc defuncto Sunnone, Franci habuerunt consilium inter se, ut unum regem haberent, sicut & gentes cæteræ. Acceptoq; consilio à Marcomero, Faramundum ipsius filium regem constituere, & ex eo tempore leges habere cœperunt, quas gentiles eorum consiliarii Vuisogastaldus & Salegast fecerunt, à quo Salegast, etiam lex Salica inventa dicitur & nominata. Erant autem Franci Pagani.

Deniq; mortuo Faramundo, Clodius filius ejus Crinitus successit, à quo Francorũ reges Criniti appellati sunt. Ultra Rhenũ vero usq; ad Ligerim fluvium habitabant Romani, ultra Ligerim aũt dominabantur Gothi, Burgundiones vero habitabant juxta Rhodanũ, ubi postea facta est civitas Leudunũ. Franci itaq; de Thuringia Rhenũ transgressi, Romanos qui tunc temporis per suos magistratus Galliæ imperabant, bello adorsi sunt, & usq; in Carbonariam silvam fugant, fundunt, occidunt, sicque illatam sibi à Romanis injuriam acriter vindicant. Ingressi autem Tornacum & Camaracum civitates Galliæ, primo universa maritima, quæ inter Scaldum & Sunnam fluvios jacent, violenter obtinent, sicque paulatim progredientes & regredientes, Suessonam, Aureliam, & Agrippinam, ac Treverim, postremo omnem Galliam, sive Germaniam, ab Aquitania usque Bavariam sibi subjugant. Et hi quidem qui Teutonicis commixti sunt, proprio vocabulo Franci, qui autem per connubia à Gallis sunt progeniti, Francigenæ sunt appellati. Clodius itaq; cum regnaret annis 20. mortuus est, cui successit Meroveus, à quo reges Francorum Merovingi nominati sunt. Quo mortuo, filius ejus Hildericus suscepit regnum, Quem luxuriose viventem, & cum filiabus populi fornicantem, interficere nolentes, abjecerunt : & Ægidium quendam Romanum super se posuerunt. Sed post annos octo pœnitentes super hac re, Hildericum revocaverunt, factusque est rex virtute magnus super omnes priores Francorum reges. Agrippinam quippe civitatem temporibus ejus occisis à parte Ægidii multis Romanis, Franci ceperunt, eamq; Co-

loniam appellaverunt, Treverim quoque apprehenderunt, & incenderunt, totamque illam terram vastaveruut.

Mortuo aūt Ægidio Siagrius filius ejus successit in locū ejus, seditq; in Suessionum civitate, ubi sedes regni erat. Sed Hilpericus cum exercitu superveniens, omnem terram prædatus est, & Aurelianensem, & Andegavensem civitatem regno suo adjecit. Qui cum regnaret annis 24. mortuus est, & Clodoveus filius eius regnum accepit. Hic cum Siagrio bellum commisit, fugientemq; ad Alaricum regem Gothorum, missa legatione reposcit, & redditum interfecit, totumq; regnum ejus sibi subijciens, Romanos in tantum delevit, ut nulla eorum vestigia hoc die reperiantur in Gallia. Accepit autem uxorem, neptem Gundebaudi regis Burgundionum, nomine Gotehildam. Gundebaudus itaq; rex Burgundionum, quatuor filius habuit, Gundebaudum scilicet patrem Sigismundi & Gothemari, Hilpericum patrem Gotehildæ, Gotegiselum, & Gotemarum. Mortuo autem Gundebaudo seniore, Gundebaudus junior occidit fratrem suum Hilpericum, & uxorē illius ligato ad collum ejus saxo, in aquam mergi præcepit, alios verò duos fratres in exilium misit. Gundebaudus autem, dum neptem suam Gotehildam Hilperici filiam secum haberet, & legati Clodovei regis illuc forte directi, eā videntes, pulchritudinē ejus apud dominū suū laudarent, misso Aureliano quodā honorato suo, accepit eū Clodoveus uxorem puellā Christianā. Quæ cū ei Christum sæpe prædicaret, illeq; credere abnueret, 15. anno regni sui suscipiens bellū cōtra Alemannos, cum penè vinceretur, hortatu Aureliani se crediturum spopondit, si Dei adjutorio Alemannos vinceret, moxq; & illos superavit, & omnem terram eorum sibi subjugavit, ac deinde per sanctum Remigium Remorū Episcopum instructus, cum omni gente sua est baptizatus. Post hæc abiit in Pictaviensem civitatem ubi rex Alaricus habitabat, pugnansq; cum eo interfecit eum 12 anno ejusdem Alarici. Amalaricus vero filius Alarici fugiens in Hispaniam, regnum patris sui postea sagaciter recepit. Anno quinto post hanc victoriam mortuus est Clodoveus in pace, anno regni sui 30. à transitu vero sancti Martini 112. Habebat autem filios 4. idem rex Clodoveus, Clodomirem, Theodericum, Hildebertū, & Clotharium. Hi regnum ejus inter se diviserunt æqualiter, & elevati sunt in magna potentia. Theodericus vero tunc habebat filium nomine Theodebertum strenuum & utilem. Amalaricus quoque filius Alarici regis Gothorum, sororem illorum nomine Ruothildam petiit in conjugiū, quam illi nō negantes, cum magna gloria ei dederunt. Sed cum ille velut Arrianus eam postea indigne tractaret, mittens illa nunciū de Hispania ad fratrē suum Hildebertū in Arverna civitate sedentem, iniurias suas ei conquesta est. Vnde ille iratus, cum magno exercitu Hispaniam tetendit, occisoq; Amalarico, sororē suā cū magnis thesauris abstulit, q tamē languore prevēta, in ipso est itinere mortua.

Hildericus rex Siagrius.

Hilpericus.

Gūdebaudus rex Burgundionum.

Ludovicus rex, dictus Gallis Clodoveus.

Clodoveus ducit puellam Christianam in uxorem.

Hoc bello cecidit universa gloria et libertas Alemannorum, nec destitit victor Ludovicus rex, donec partim ferro, partim servitute totam Alemannorū gentem perdomuisset.

Remigius baptizat Clodoveum, qui hanc victoriam superis accepta refert.

In illis diebus Gotehild regina veniens Parisium, dixit ad filios suos. Non me pœnitet filii mei vos dulciter enutrisse, tantum injuriam meam indignamini, & mortem patris ac matris meæ vindicate. Qui mox ira commoti, cum exercitu magno Burgundiam pergunt, contra Sigismundum & Gotemarum filios Gundebaudi, qui patrem ac matrem Gotehildæ interfecit. Sigismundus rex Burgundionum illo in tempore ædificavit monasterium sancti Mauritii, sociorumq; ejus in loco Agauno, ubi & passi sunt. Collecto autem exercitu, Burgundiones exierunt obviam filiis Gotehildæ & Clodovei, sed commissa pugna, cæsi Burgundiones fugerunt. Sigismundus itaq; dum fugeret ad sanctos Agaunenses, consecutus est eum Clodomir, captumq; cum vxore & filiis, duxit in pagum Aurelianensem, & in carcerē misit, & postea interfectos in puteum projecit, in loco qui dicitur columnabicus. Post hæc iterū collecto exercitu, Clodomir in Burgundiā perrexit, contra Gotemarū, iterūq; repugnātē, sed fugientē, dū persequeretur & præcurreret equo velocissimo, ex adversa parte percuss⁹, corruit, & mortu⁹ est. Quod audiēs Clothari⁹, Gūdeucā uxorē fratris sui accepit in cōjugiū

Quatuor filii Clodovei.

Gotehildis regina

Sigismundus rex Burgundionum.

Theodericus autem rex, postquam regnavit annis 23. mortuus est, & Theodebertus filius ejus ei successit. Qui cum annis 14. regnaret, obiit, & Theodebaldus filius ejus illi successit. Quo post annos 7. defuncto, Clotharius patruus ejus regnum ipsius cū thesauris multis accepit. Gotehildis aūt regina in elemosynas profluens, in summa abstinentia & sobrietate vitam duxit, & apud Turonicam vrbem plena dierum ad dominum migravit, & in basilica sancti Petri ad latus viri sui Clodovei sepulta est à filiis suis Hildiberto, & Clothario, ubi & beatissima Genofeva quiescit.

Clotarius regnat.

Gotehildis Elemosinaria.

Clotharius autem rex de diversis uxoribus 7. habuit filios. De Ingunde regina Guntharium, Hildericum, Sigebertum, Guntrammum, Heribertum, & filiam Clodesindam, de Regingunda vero sorore Ingundis habuit Hilpericum. Per amorem enim Ingundis, eo q esset pulchra & decora, & ipse nimiū esset luxuriosus, sororem ejus Regingundam accepit in conjugium. De Gusina quoq; accepit Gratianum. Qui cum esset decorus nimis & acerbus, ac callidus, patri rebellavit, sed captus & ad patrem adductus, in casa quadam incendi jussus est. Hildebertus vero frater Clotharii, apud Parisium diu ægrotans, mortuus est, cujus regnum & thesauros Clotharius rex assecutus est.

His etiam temporibus beatus Medardus Episcopus plenus virtutibus migravit ad Dominum, quem rex Clotharius in Suessione civitate cum magna gloria sepeliri fecit.

Medardus Episcopus.

Posthæc Clotharius rex febre correptus, obiit anno regni sui 51. regnūq; ejus quatuor filii ej⁹ inter se diviserūt, scil. Heribertus, Guntrāmus, Hilpericus, Sigibertus, accepitq; Heribertus regnum Hildiberti patrui sui, sedeq; constituit Parisiis. Guntrammus autē regnū Clodomiris accipiens, Aureli-

Sedes 4 { Parisii. Aureliæ. Suession. Meth. }

anis sedem constituit. Hilpericus vero regnum patris sui Clotharii possidens, Successionis sedem posuit. Sigibertus autem regnum Theoderici, scilicet Austrasiam sortitus, apud Metesem civitatē regni sedem locavit.

Ex quibus Guntrammus rex pacificus, & omni bonitate laudabilis erat, vitamq; in conversatione sancta ducebat, cujus unum factum mirabile huic operi placet inserere. Quodam tempore dū venatum iret, omnes socii ejus per sylvam discurrentes, illum solum cum uno tantum sibi fidelissimo dimiserunt, juxta rivulum quendam. Quem cum gravis somnus urgeret, caput suū in illius fidelis sui sinum posuit, & dormivit. Cum subito vidit ille, in cujus sinu dormiebat, quasi parvum animal de ore regis exire, & ad rivū tendere, multoq; nisu tentare, si quo modo posset transire. Cūq; transitus copiam non inteeveniret, ille qui hoc vidit, gladium suum de vagina eduxit, rivoque super. ponens, illud transire fecit. Transiens autem rivum, non longe inde in foramen unum montis juxta positi, intravit: reversumq; per eandē viam, post horam unam in os regis rursus introivit. Qui mox evigilans, magnam visionem se vidisse narravit, dixitq; sibi apparuisse in somnis, quod iter agens ad quendam fluvium magnum veniret, quem per ferreum pontem transiret, veniensq; sub montem quendam multum ibi aurum videret. Quod cum illi fideli suo narraret, illeq; vicissim sibi omnia quæ gesta sunt, intimaret: ad locū illum accesserunt, fodientesq; multa pondera auri, antiquitus ibi reconditi, invenerunt, de quo auro rex idem postea ciborium magnum fieri, diversisque gemmis exornari præcipiens, voluit illud Hierosolymā ad sepulchrū Domini mittere, sed cū hoc perficere nō posset, jussit illud poni supra corpus beati Marcelli martyris in Cabillona civitate sepulti, diciturque aliud huic simile non inveniri.

Guntrammi regis visio. *Mons auri.*

Andevora Hilperici uxor.

Hilpericus autem accepit uxorē Audevoram, quæ peperit ei tres filios, Theodebertū, Meroveū, & Clodoveum. Heribertus vero duxit Ingobergam. Quę cum haberet duas puellas nimis pulchras, cujusdam pauperis filias, rex in amorem earū vehementer exarsit. Quas cū regina odio haberet, rex iratus, eam abjecit, & unam ex illis in conjugium sumpsit, deinde alteram quoq; sibi copulavit. Pro qua re cū S. Germanus, Parisiorum Episcopus, utrosq; excomunicaret, & rex hoc parvipendens, eā nō dimitteret, percussa Dei judicio, mortua est, nec multo post rex ipse defunctus est. Porrò Sigibertus rex videns nequitiā fratris sui, dedignatus talia conjugia, legationem in Hispaniam misit, regisq; filiam Brunihildem petiit, & accepit puellam pulchrā & ingeniosam, Et quia Arrianę legi subjecta erat, in nomine sanctæ Trinitatis eam baptizari jubebat, ex qua filium Hildibertum suscipiebat.

Germanus episcopus excommunicat regem ob ductas duas sorores.

Columbanus.

His temporibus S. Columbanus de Hibernia venit in Galliam, quem Sigibertus rex benigne suscepit. Hilpericus autem frater Sigiberti videns eum regali conjugio sublimatum, cum jam plures uxores haberet, sororem Brunihildis natu majorem, nomine Geltsundam in conjugium petiit, promittens per legatos omnes alias uxores se dimissurum. Qua desponsata & cum multis thesauris accepta, Fridegundis quædam ex uxoribus ejus plurimis, genere infima, sed speciosa & callida, hanc in stratu suo per noctem strangulavit, & priorem Andevoram consilio pessimo ab eo separavit, ipsaque in locum earum, quasi legitima successit.

Periculum πολυγαμίας

Eo tempore Justinianus Imperator apud Constantinopolim obiit, Justinus vero imperium ambivit. Post hæc Hilpericus Theodebertū filium suum ultra Ligerem in regnum fratris sui Sigiberti cū exercitu direxit: qui mox Turonū & Pictavim cæterasq; urbes invasit, ecclesias incendit, monasteria destruxit, clericos interfecit. Contra quem Sigibertus movens exercitū, interfecit eum: Hilpericus vero cum uxore Fridegunda fugit in Turnacum, Sigibertus autem civitates quę ultra Parisiū sunt accipiens, cū Franci qui quondā Hildiberto seniori subditi erant, hunc vellent super se regē constituere, & Hilpericū relinquere, fraudibus & consilio Fridegundis, quę nimiū callida erat, interfectus, est anno regni sui 14. ætatis autē 40. Tunc Brunihildis cū filiis suis apud Parisiū sedebat: Gundoaldus autem dux, qui erat major domus, filiū Sigiberti parvulum Hildibertū furtim per noctem abstulit, & cum eo fugit, collectisque gentibus super quas pater ejus regnaverat, regē illū constituit.

Theodeberti Crudelitas.

Germanus episcopus moritur

Tēpore illo beatus Germanus Parisiorū episcopus plenus virtutibus magnis migravit ad Dominum. Mortui autem sunt & filii Hilperici, omnes quos habebat de Fridegunda: sed ad ultimum genuit Clotharium, qui postea factus est rex magnus, & hic genuit Dagobertum.

Inter hæc maximę discordiæ ortæ sunt inter Hildericum & nepotem suum Hildebertum filiū Sigiberti, irritabantque eos ex utrisque partibus, Fridegundis, & Brunehildis.

Guntrammus rex moritur, Fridegundis adultera.

Eo quoq; tempore mortuus est bonæ memorię Guntrammus rex inclytus frater Hilperici, cū regnaret annis 31. cujus regnum, scilicet Burgundiā, Hildibertus fratruelis ejus accepit. Post hęc cū Fridegundis adulterium cum Landerico quodā committeret, & hoc regi Hilperico innotesceret, illa eum metuens, egit consilium cum duobus invenibus, qui regem sero de venatione venientem statim ut de equo descendit, interfecerūt, clamantes ipsi insidias esse de patre Hildiberti: sicq; ipsa cū filio suo parvulo Clothario regnū tenuit. Hildibertus igitur filius Sigiberti cū regnaret annis 20. mortuus est, habens duos filios, seniorem nomine Theodebertum ex concubina: juniorem Theodericū ex regina. Sed senior Theodebertus regnum accepit, scilicet Austrasiā: juniorē vero Theodericum avia sua Brunihildis direxit in regnum Guntrammi regis, videlicet Burgundiam.

Eo tempore Fridegundis mortua est. Brunihildis autem pravum consilium subministravit ne-

poti suo Theoderico dicens: Cur non requiris thesaurum & regnum patris tui, de manu Theodeberti, cum non sit frater tuus, sed de meretrice quadam patris tui concubina sit æditus? Ille vero hoc audiens, ut erat acerbis moribus, exercitum plurimum contra fratrem direxit. Cumq; convenirent in prælium, Theodebertus victus, fugit in Coloniam. Theodericus autem illum persecutus, cum cuncta vastasset, & populus, ut subjectis parceret, ad eum clamasset, ait: Si vultis ut parcā vobis, Theodebertū mihi vivū adducite, aut caput ejus afferte. Qui civitatem ingressi, cū suaderent Theodeberto ut thesaurū redderet, quatenus frater ejus recederet; ille verbis eorum credulus, ingreditur thesaurarium suum: & cum preciosissima quæq; requireret, unus ex eis retro cervicem ejus gladio percussit, & caput ejus amputavit. Theodericus vero apprehendens ipsam civitatem, multos thesauros accepit, rediensq; ad urbem Metensem, filiam Theodeberti pulchram nimis, cum duobus filiis parvulis abduxit, filiosq; occidens, filiam in conjugium accipere voluit. Cui cum diceret Brunihildis: Non debes ducere filiam fratris tui, ille iratus ait: Nonne tu dixisti mihi, quod non esset frater meus? Cur induxisti super me peccatum hoc, auctrix mortis? Et evaginato cultro, voluit eam transfigere: sed illa à circumstantibus erepta est. Post hæc odio nimio infecta, potionem venenatam per ministros suos ei direxit, quam ille bibens, mortuus est. Taliter refert historia Francorum. Sed in libro actuum sancti Columbani legitur, quod apud Talbiacum pugnaverint, victumq; Theodebertum & fugientem, Theodericus insecutus apprehenderit, & ad viā suam Brunihildem adduxerit, quem illa clericum fieri rogaverit, sed non post multos dies impie peremerit: Theodericus vero apud Metensem civitatem commorans, divino igni crematus sit. De hac controversia scriptores videant. Mortuo aūt Theoderico, filius ejus Sigibertus in regnū successit, ille scilicet, de quo libro actuū sancti Galli legitur, quod Gunzonis ducis filiam desponsaverit, quā idem beatus Gallus à dæmonio liberaverit. Clotharius itaq; filius Hilperici, collecto exercitu, fines regni quæ suæ ditioni debebantur, cum conabatur recipere, Sigibertus ei cum exercitu occurrit, quem ille captum occidit, & quinq; fratres ejus, filios Theoderici, similiter interemit. Post hæc Burgundiones & Austrasii, facta pace cum Francis, Clotharium in monarchia totius regni regem sublimaverunt. Tunc conclamantibus omnibus, Brunihildem morte turpissima esse condignam: primum camelo impositam, totum exercitum girare fecit: deinde indomitorum pedibus equorum alligatam, interimi præcepit, sepulchrumq; ejus ignis fuit. Erat autem Clothario filius, nomine Dagobertus, puer efficax & strenuus, & ad omnia solertissimus, quem rex adultum cum Pippino duce in Austrasiam regnaturum direxit. Clotharius autem cum regnaret annis 44. plenus dierum mortuus est, & Dagobertus filius ejus monarchiam in tribus regnis solus obtinuit, fuitq; fortissimus, & Francorum nutritius, in judiciis ecclesiasticis severissimus, largitor eleemosynarum præcipuus, pacem in toto regno suo statuens, & timorem gentibus in circuitu incutiens, ipseque velut Salomon pacificus, regnum obtinuit quietus.

Theodebertus vult fratris filiā ducere.

Liber actuum S. Columbani.

Theodericus divino igne crematus.

Liber actuum S. Galli.

Brunihildis turpissima mors.

Dagobertus fit monarcha trium regnorum.

Eo tempore defuncto Gundoaldo majore domus, Erchinoaldum virum illustrem in locū ejus statuit. Habebat autem idē rex ex regina Mathilda de genere Saxonum, filios duos, Sigibertum, & Clodoveum: quorum majorem Sigibertum, duci Pippino, & sancto Choniberto Coloniensi episcopo, in Austrasia regnaturum direxit, juniorem Clodoveum secum retinuit. Sigibertus hic sancto Koniocho episcatū Trajectensem dedit. Pippinus autem dux pater erat sanctæ Gertrudis virginis, & Beggæ, quam duxit uxorē Angisus filius sancti Arnolfi, viri magni, deoq; dilecti, qui pro amore dei renuncians seculo, divino se mancipavit servitio, factusq; est postea episcopus Metensium: deinde hæremiticam diligens vitam, plenus virtutibus migravit ad dominum. Hujus sancti Arnolfi pater fuit Arnolfus vir illustris, filius Ansberti, & Blithildæ Lotharii regis filiæ.

Sigibertus. Clodoveus.

Angisus episcopus Metensium.

Dagobertus aūt rex, cū regnaret annis 34. mortuus est, & Clodoveus filius ejus regnavit pro eo super Francos, accepitq; uxorē de genere Saxonum, nomine Mathildē, pulchrā, & ingeniosā quæ genuit ei tres filios, Lothariū, Hildericū, & Theodericū. Sigiberto vero fratre Clodovei, rege Austrasiorum, defuncto, dux Pippinus filiū ejus Grimoaldū majorē domus constituit. Habuit aūt & ipse Sigibertus filiū parvulū, nomine Dagobertū. Decedente igitur tēpore, Sigibertus defunctus est, & Grimoaldus major domus, filiū ejus Dagobertū totondit: Didoneq; Pictaviensis urbis episcopū in Scotiā exiliās, Dagobertū episcopatui præposuit. Quod indignantes Franci, Grimoaldo insidias statuūt, captūq; Clodoveo deferūt, quē ille vinculatū carceri mācipavit, ubi ut dignus erat, vitā finivit.

Clodoveus regnat.

Dagobertus Pictaviensis episcopus.

Eo tempore Clodoveus, instigante diabolo, brachiū sancti Dionysii martyris abscidit, ex quo regnum Francorum casibus pestiferis concidit. Clodoveo itaq; post 15. annos regni sui defuncto, Franci statuerunt Lotharium fratrem ejus cum matre Mathilda regnare pro eo. Hic sanctum Leodegarium Augustuduni fecit episcopum.

Brachium sancti Dionysii abscisum.

Eo quoq; tempore Erchinoaldo majore domus defuncto, in locū ejus successit Ebroinus. Post non multum vero tempus, mortuo Clothario, Ebroinus major domus, Theodericum fratrem ejus constituere voluit regem. Sed quia idem Ebroinus jam odiosus fuit Francis, spreto ejus consilio, alterum ejus fratrem Hildericum, qui Austrasiis jam imperabat super se regem constituunt. Quod videns Ebroinus, in Luxoviense cœnobiū tonso capite, quasi perpetuo monachus, se contulit. Post aliquod tempus, Hilderico, cū levis esset, ac oīa inconsulte ageret, à quibusdam cū regina prægnante

interfecto, rursumq; Theoderico in regnum revocato Ebroinus de claustro prorumpens, ad regem pervenit: receptoq; principatu suo, tyrannidem magnā in Frācos, quibus odiosus erat, exercuit, inter quos & sanctū Leodegariū occidit. Mortuo autem Theodorico, filii ejus Clodoveus & Hildebertus regnaverunt: post quos Dagobertus junior, cui Hilpericus cū Reginfrido succedentes, à Carolo Pippini filio dejecti sunt, & Lotharius substitutus, post quem iterum Hilpericus regnavit, post hunc Theodoric⁹. Quo 20. Leonis imperatoris anno mortuo, & primo Cōstātini ejusdē Leonis filii anno Carolo defūcto, quinq; annis post Theodericū sine rege interlapsis, sexto demū anno Pippinus & Carlomannus, filii Caroli, Hildericū statuunt regem, qui & ultimus erat de antiquo genere regū.

Tempore autem regū præcedentiū, post mortem Ebroini, Angisus sancti Arnolfi filius, nomen, ut ajunt, ducens ab illo Trojano Anchisa patre Æneæ, major domus effectus est in regno Francorū: post quem Pippinus filius ejus, & Beggæ sororis sanctæ Gertrudis: post hunc filius ejus Carolus, cognomento Fortis, qui per multas pugnas principatum tulit de manu Reginfridi, quem Carolū genuit Pippino Albhaidis soror Diodonis domestici sui, quam ille superduxit legitimæ uxori suæ Plectrudi, de qua susceperat Drugonē & Grimoaldū. Quam rem dū detestaretur sanctus Lampertus episcopus, ab eodē Diodone est interfectus, Pippino, ut ajunt, consentiente, Hildeberto Theoderici filio regnante. Mortuo autē hoc Carolo, filii ejus Pippinus & Carolomannus principatū tenuerūt simul annis 4. postea Pippinus solus annis 7 adhuc quidē regibus in Francia ex antiqua stirpe solo nomine regnantibus, sed nil regiæ dignitatis habentibus, donec per autoritatem Zachariæ papę, Hilderico qui tunc falsū regis nomen habebat, detonso, & in monasteriū detruso, isdē Pippinus ex præfectu palatii in regnum est sublimatus, ac deinde per successorem ejus Stephanū papam, unà cū uxore sua Berthera ta, filiisque Carolo & Carlomanno, regali est unctione consecratus & in regno confirmatus, anno ab incarnatione Domini 754.

Carolus Fortis.

Pippinus rex.

His de gente regibusque Francorum notitiæ causa, sive per repetitionem præcedentium, seu per anticipationem sequentium dictis, quasi per quendam excessum, jam redeamus ad incœptum.

ANNI VALENTINIANI.

Valentinianus primo regni sui anno, qui est Dominicæ incarnationis 367. fratri suo Valenti regnum orientis dedit, ipse occidentale tenuit. Anno domini 368. Damasus papa 38. ordinatus, sedit annis 18. sub seditione tamen, quia Vrsinus quidam diaconus Romanæ ecclesiæ sibi sacerdotium usurpavit. Damasus vero constituit, ut Psalmi die noctuque canantur in Ecclesia. Anno domini 369. lana pluviæ permixta de nubibus fluxit. Anno domini 370. Hylarius Pictaviensis episcopus obiit. Anno domini 371. Athalaricus rex Gothorum Christianos in sua gente persequitur. Anno domini 372 Eusebius Vercellensis, & Lucifer Caralitanus obierunt. Anno domini 373. Valentinianus Saxones cæde perdomuit in Francia. Anno domini 374. Didimus Alexandrinus multa de nostro dogmate commentatur. Anno domini 375. Sanctus Martinus Turonis ordinatur episcopus. Anno domini 376. Magnentia quæ & Tecla, Romanorum nobilissima Hierosolymā veniens, magnis virtutibus & humilitate claruit. Anno domini 377. Valentinianus rupta vena nuper incisa, moritur.

Psalmi canendi.

Athalaricus Christianorum persecutor.

Tecla.

Valens igitur frater Valētiniani, dum per concessionem fratris regnaret cum eo in regno orientis, id est, in Constantinopoli, annis 11 post mortem fratris regnavit ibi annis 4. Gratiano & Valentiniano fratris sui filiis, regnum occidentis, id est, Romanum tenentibus imperiū. Hic itaq; Valens mox ut frater ejus ab eo discessit, Dominica uxore sua, ut ajunt, suadente, ab Eudoxio Arriano episcopo rebaptizatus est, statimq; in Christianos persecutionē moveret, si fratrē non timeret. In Antiochia tamen plurimo tempore commorans, omnibus licentiam dedit sua sacra celebrare, Gentilibus scilicet atq; Judæis, & omnibus hæreticis: illis tantūmodo inimicus erat, qui Apostolicam doctrinā prædicabant. Post mortē vero fratris, impietatem quā mente concœperat, operibus explebat. Nam sacerdotes Domini exiliabat, monachos in militiam cogebat; nolentes militare, interfici jubebat.

Valens in Christianos.

Monachi in militiam sub Valente.

Inter hęc diabolico instinctu perscrutari cupiēs, quis post eū regnaturus esset, necromantiā fecit: sed diabolus ejus audacia & crudelitate abusus, non aperta, sed obliqua ei responsa dedit, per quæ multos artificiose interemit. Nam cū de imperio consuleretur, quatuor literas demonstravit, θ. ε. ο. δ. dicens hoc nomen post Valentem imperii culmen acceptturū. Vnde ille zelo ductus, multos interemit, quos tyrannidem assumere æstimavit. Occidebantur itaque Theodori, Theodoti, Theoduli, & quicūq; has literas in capite sui nominis habuissent. Hoc ergo timore plurimi sua nomina mutaverunt, negantes cū juramento, quę prius habuerunt, ut pericula effugerent. Inter cęteros autem occisus est, & Theodosiolus vir fortis, ex Hispania genus ducens, pater Theodosii postea imperatoris. Hic Theodosiolus à Valentiniano fratre Valentis in Aphricam missus, Firmum quendam sese in regnum extollentem, ad mortem coegit, totamq; Aphricam & Mauritaniam Romano imperio subjecit. Sed cum à Valente per invidiam juberetur occidi, prius in remissionem peccatorum rogabat baptizari, sicque jugulum præbuit percussori.

Valens quosdam occidit ex indicio dæmonis adiurati.

Theodosiolus martyr.

Huni in Gothos.

Ea tēpestate Hunorū gēs diu inaccessis seclusa mōtibus, repentina rabie percita, exarsit in Gothos

eosque

eosque conturbatos, ab antiquis expulit sedibus. Qui transito Danubio, ad Valentem venerunt, & sine omni pactione suscepti, Thracias ad habitandū ab eo acceperūt. Deinde cū idem imperator nō daret eis quod sufficeret, nō sustinētes famē apprehenderunt arma, euntesq; per Thraciā omnia licenter vastabant & incendebant. Hoc audiēs Valens, egressus ab Antiochia, congregavit exercitum ut pugnaret cū Gothis. Primumq; moratus apud Cōstantinopolim, misit Trajanū magistrum militiæ contra eos, qui victus, ignominiose reversus est. Cui cū Valens mollitiē exprobraret ait, Nō ego victus sū ò Imperator, sed tu, qui contra Deum pugnas, Barbaris nutū ejus concilias. An nescis quos ab ecclesiis expulisti; & quib. eas tradidisti? Ille sera pœnitētia stimulat⁹, episcopos, cæterosq; sanctos revocare de exiliis præcepit. Inter hęc Barbari per Traciā discurrebant, jamq; suburbana Cōstantinopolitana, nullo prohibēte incendebāt. Egressus itaq; de Constantinopoli, duxit exercitū ad urbē Hadrianopolim: cūmissaq; pugna cū Gothis, primo impetu Gothorū, Romani equites nudatos deseruere pedites, quos Gothi mox circōdederūt, ac sagittarū nubib. huc & illuc fugiētes obruerunt. Ipse quoq; imperator Valens sagitta sauciatus, & in fugā versus, cū ob nimiū dolorē de equo laberetur, in vilissimam casam deportatur, ubi Gothis supervenientibus, ipsumq; ibi nescientibus, igne imposito concrematur, anno vitæ quinquagesimo, regni autem 15. quorū 11. regnavit cū fratre 4 post illum. Justo itaq; Dei judicio ab illis igni crematus est, quos ipse perfidiæ succenderat igne. Antea quippe petentibus Gothis, ut eis mitteret prædicatores, qui eos catholicam fidem instruerent, misit Arrianos doctores, sicq; omnis illa gens Arriana facta est. Mortuo autem Valente, Gothi jam securi pergunt ad urbem Constantinopolim, ubi tunc Dominica uxor Valentis sedebat, quæ ex ærario publico præmia bene certantibus præbens, urbem viriliter defendebat. Sub his temporibus Apollinaris Laodicenus episcopus, multa nostræ religionis scripta composuit: qui postea devians à fide, hæresim sui nominis instituit. Quia vero Gothorum mentio non solum in hoc loco, sed & in præcedentibus sæpe est habita, & in sequentibus sæpius habenda, non superfluum videtur, si de origine eorū altius ab initio repetatur, & qui, aut unde essent, quàm brevissime verissimeq; potest, hic aliquid inseratur, quia & Huni, qui eos de sedibus suis expulisse referuntur, originem ex his traxisse dicuntur: Gepidi quoque & Amazones ex eis processisse leguntur.

Vide Theodo. in hist Trip. lib. 8. cap. 13.

Traiani magistri militum expostulatio cum Valente.

Valens concrematur

Gothi facti Ariani.

Apollinaris.

HISTORIA GOTHORUM.

CLaudius Ptolemæus, orbis terræ descriptor egregius, refert in secundo sui operis libro, esse in oceani Arctoo salo insulam quandam magnam, nomine Scanziam, in modum folii cedri lateribus pandis per longum ductam, quam & Pomponius Mela in maris sinu Codano positam refert, cujus ripas influit Anus. Hæc à fronte posita est Vistulæ fluminis, qui Sarmaticis montibus ortus, in conspectu Scanziæ septentrionali oceano trisulcus illabitur, Germaniam, Scythiamque determinans. Ubi etiam aliæ plures insulæ dicuntur esse dispositæ: ad quas si cōgelato mari ob nimium frigus lupi transierint, luminibus feruntur privari. Ita non solum hominibus inhospitales, verum etiam bestiis terræ sunt crudeles. In Scanzia vero insula multæ & diversæ manent nationes, quarum 7. commemorat Ptolomæus ex: quibus una dicta Adogit, in arctoa parte ejusdem insulæ consistit, que in media æstate 40. diebus & noctibus lucem continuam fertur habere: itemque brumali tempore eodem dierum noctiumq; numero, alternato mœrore cum gaudio, claram lucem nescire. Et hoc inde venit, quia prolixioribus diebus per axis marginem solem vident redeuntem ad Orientem: brevioribus vero non sic apud illos conspicitur, ut Australes conspicere censuerunt. Nobis enim videtur sol ab imo surgere: illis vero marginem circuire. Nec hoc alicui incredibile videatur, quia Plinius seculariū eruditissimus literarum, eodē modo fieri in insula Thyle testatur, circa solstitium æstivale, & brumale aliquibus tantum diebus. Quod & venerabilis Beda comprobat, dicens, sibi dictum fuisse à quibusdam clericis, qui in eadē insula fuerunt, à Kal. Feb. usq; ad kal. Aug. ꝙ in dieb. circa æstivale solstitiū, in vespertina hora abscōdatse sol, occidens quasi post parvulū tumulū, ita ut in minimo illo spatio nihil fiat tenebrarū, sed quicquid homo operari voluerit, tanquam in præsentia solis possit: & si in altitudine montium ejusdē terræ fuissent, forsitan sol nunquā eis latuisset. In medio autē spatio illius minimi temporis media nox sit in medio terrarum orbis. Sed & beatus Augustinus in sententia quæ in Ecclesiastico fit de sole, de ambitu solis dicit: Australis ergo pars cum habet solem, nobis dies est: cum autem ad partem Aquilonis circuiens pervehitur, nobis nox est: non tamen in alia parte non est dies, ubi pręsentia solis est, nisi forte poeticis figmentis cor inclinandum est, ut credamus solem mari se immergere, atq; inde lotū, ex alia parte mane surgere: quamquam si ita esset, abyssus ipsa solis pręsentia illustraretur, atq; ibi dies esset: posset enim & aquas illuminare, quando ab eis non posset extingui: sed hoc monstrosum est suspicari. Alia quoq; gens ibi est, quæ Suethans dicitur, cujus gentis homines, velut Thuringi, equis utūtur eximiis: & hi sunt, qui in usus Romanos Saphirinas pelles, commertio interveniente, per alias innumeras gentes transmittunt, famosi decora pellium nigredine. Hi cum inopes vivant, ditissime vestiuntur. Sunt ibi & Suetidi cogniti in hac gente, reliquis corpore eminētiores, quamvis Dani ex ipsorū stirpe progressi Herulos propriis sedibus expulerint, qui inter omnes Scanziæ nationes nomen sibi præcipuum ob nimiam proceritatem affectant.

De Gothis scripsere Procopius, Ablabius, & Iormandes.

Scanzia.

Plin lib. 4. cap. 16. Scandiam.

Vistula.

In Scanzia multa & diversa nationes.

Adogit insula.

Quid si pro Scandia Thule insula?

Plin. de Thule A Thule unius diei navigatione mare concretum à nonnullis Cronium appellatur. lib. 4. cap. 16.

Beda.

Augustini sententia super locum Ecclesiastici.

Populus Suethans, forte Suiones. vide Cornel. Tacitum.

Suetidi.

Dani.

Heruli.

Scanzia dicta Scandinavia, officina gentium.
Berich, qui & Berig.
Gepidi.
Gepantum idem quod pigrum lingua pigra Gepanta dici Gothiscanzia.
Vlmerugorum sedes.
Filimer quintus rex post Berich.
Ovim.
Gens Spalorum à Gothis victa.
Ablavius scriptor gentis Gothorum.
Scythia.
Sclaveni.
Prima mansio Gothorum.
Zalmoxes, alias Zamolxes rex.
Comosicus rex & pontifex Gothorũ.
Dio historicus Gothorum.
Mars ex Gethis.

Ex hac igitur Scanzia insula, quā alii Scandanaviā dicunt, quasi officina gentium, aut certe velut vagina nationũ, diversę nationes egressę sunt. Dani, Daci, Heruli, Rugi, Turcilingi, Vuandali, Vuinili, qui & Longobardi, & hi qui postea Burgundiones dicti sunt, & aliæ multæ Barbaræ nationes. Ex eadem quoq; cũ rege suo nomine Berich, Gothi qui & Getæ, quondā memorantur egressi, cũ tribus tantum navibus. Sed qui in una erant navi, aliquantulũ, ut fieri solet, tardiores, cum alios sequi non possent, in quandā Vistulæ fluminis insulā venientes, quousq; meliores invenirent sedes, ibi resederunt, nomenq; genti ex tarditate sua dederunt. Nā lingua eorum pigra Gepanta dicitur: ipsaq; gens postea paulatim corrupto nomine ex vitio tarditatis Gepidorum vocabulũ sortitur. Quod ipsũ nec credo falsissimum, sunt enim ingenio tardiores, & velocitate corporum graviores. Alii vero qui in duabus erant, mox ut citeriorē oceani ripā attigerunt, nomen loco dederunt, qui hodieq; ut fertur, Gothiscanzia vocatur. Inde mox promoventes, ad Vlmerugorum sedes qui tunc oceani ripas insederunt, castra metati sunt, eosq; commisso prælio, propriis sedibus expulerunt, vicinosq; eorũ Vuādalos tunc subjugantes, suis victoriis applicaverũt. Vbi vero magna populi numerositate crescente quintus jā pene rex post Berich, regnabat Filimer Gadarici magni filius, consiliũ dedit, ut cũ familiis suis Gothorũ inde promoveret exercitus. Qui aptissimas sedes locaq; dũ quęreret congrua, pervenit ad Scythiæ terras, quę lingua eorum Ovim vocabantur. Vbi delectatus magna ubertate regionum, per pontem transposuit exercitum ultra quendā fluvium. Medietate autem exercitus transposita, pons ubi amnē trajecerat, dicitur irreparabiliter corruisse, nec ulterius licuit jā alicui ire aut redire. Nam is locus, ut fertur, tremulis paludibus voragine circumjecta concluditur, quem utraq; confusione natura reddit impervium. Veruntamen hodie illic & voces armentorum audiri, & indicia hominum deprehendi, cōmeantium attestatio, quamvis longe audientiũ, solet perhibere. Hi ergo qui apud Filimer dicuntur in terra Ovim emenso amne transpositi, optato potiri solo, ilico ad gentē Spalorum adveniunt, consertoque prælio, victoriam adipiscuntur. Exinde jam velut victores ad extremam Scythiæ partem, quę Pontico mari vicina est, properant, quemadmodũ & in priscis eorũ carminibus pene historico ritu in commune celebratur, & Ablavius descriptor Gothorum gentis egregius verissima testatur historia. In quam sententiam non nulli consensere majorum, eosque Scythas appellare consuerunt. Scythia siquidem Germaniæ confinis est, eotenus ubi Ister fluvius oritur, vel stagnũ Marsianum dilatatur, usque ad Danubium, montemq; Taurum, non illum Asiæ, sed proprium Scythiæ per omnem Mæotidis ambitum, cujus paludis circuitus est passuum mille centum 44 nusquam octo cubitis altius subsidentis. In qua Scythia prima ab occidente gens est Gepidorum, quæ magnis opinatisque ambitur fluminibus, introrsus Dacia est, ad coronæ speciē arduis alpibus emunita: dein per immensa spatia Venetiarũ natio populosa considet, quorũ nomina licet nunc per varias familias & loca mutentur, principaliter tamen Sclaveni nominantur. Prima vero mansio Gothorum in Scythiæ solo, fuit juxta paludem Mæotidem: secunda in Mysia Traciaque & Dacia: tertia supra mare Ponticum. Et dum in prima sede juxta Mæotidem habitarent, Filimerem regem habuerunt. In secunda, id est, in Mysiæ Traciæque & Daciæ solo Zamolxem, quem miræ philosophiæ & eruditionis fuisse testantur. Plerique autem scriptores annaliũ tradunt eos prius habuisse eruditorem Zeutem, postea Dicineum, qui venit ad eos eo tempore, quo Sylla Romano principatu potitus est, post Dicineum habuisse Sapientem Comosicum, qui propter suā peritiam & rex illis haberetur & pontifex: quartum vero habuisse Zamolxē. Nec defuerunt qui eos sapientia erudirent: unde & pene omnibus Barbaris Gothi sapientiores extiterunt, Græcisque pene similes, ut refert Dio, qui historias, annalesque eorum Græco stilo composuit: qui etiam dicit eos primum Tarabosteos, deinde Pileatos, vocitasse hos qui inter eos generosi extabant, ex quibus regēs & sacerdotes sibi ordinabant. Adeo ergo laudati fuere Getæ, ut Martem, quem Poetarum fallacia deum belli pronunciat, apud se dicerent fuisse progenitum. Unde dicit Virgilius:

Gradivumq; patrem Geticis qui præsidet arvis.

Primum bellum in Gothos.
Amazones.

Quem Martem Gothi semper asperrima placavere cultura, scilicet, morte captivorum: opinantes bellorum præsulem apte humano sanguine placandum. Hac itaque sede morantibus Gothis, qui & Scythæ dicti sunt, Vesoces rex Ægypti, qui regnavit eo tempore, quo Sosarinus imperavit Assyriis, & Inachus Sicyoniis, bellum primus intulit Gothis, quibus tunc erat rex Tanausis, qui eidem occurrens, eumque graviter debellans, usque in Ægyptum fugavit, destitutum exercitum invadit, omnemq; belli apparatum capessit, ac totam Ægyptum devastasset, si paludes Nili non obstitissent. Inde reversi Gothi, omnem pene Asiam infinitis cædibus perdomitam, vectigalem fecerunt, ubi per 15. annos sine pactione immorati, tandem uxorum flagitatione revocantur, denunciantium, ni redeant, se à finitimis sobolem quæsituras. Hoc autem spacio quo viri commorati sunt in Asia, fœminæ illorum à vicina quadam gente tentantur in prædam: sed illæ à viris suis edoctæ, sumptis armis, fortiter restiterunt, hostesque supervenientes, cum magna verecundia abegerunt. Unde quidam opinantur has fuisse, quæ Amazones dicuntur: sed hoc repugnare videtur, quod harum viri post 15. annos ab eisdem revocati leguntur. Illarum vero mariti partim bello, partim ab ipsis occisi scribuntur. Amazonum autem origo hujusmodi fuisse legitur.

DE

DE AMAZONIBUS.

Plinius. Scolopetius.

MEdio tempore habitationis Gothorum in hac sede, duo regii juvenes, Plinius & Scolopetius apud eos per factionem optimatum domo pulsi, ingentem juventutem secū traxere, & in Cappadociæ Ponticæ ora juxtra fluvium Thermodoontem considentes, campos Themiscyrios sibi subjecere. Ubi proxima quæq; dum populantur, conspiratione finitimorum per insidias cum suis comitibus pene omnibus trucidantur. Horū uxores exilio ac viduitate permotæ, arma corripiunt, & ut omnibus par ex simili conditione animus fieret, viros qui superfuerant, interficiunt, atq; accensæ in hostem, sanguine suo ultionem cæsorum virorū excidio finitimorum execuntur. Tunc pace armis quæsita, veritæ ne prole rarescente deficerent, externos concubitus vicinarū gentium ineunt, factis nundinis semel in anno, ita ut eadem die futuri tēporis revertentes ad ipsum, ut quicquid masculini sexus edidissent, patribus redderent, quicquid fœminei, matres ad arma bellica erudirent. Neq; enim virgines earum fusum ad aliquid operandū tenebant, sed equis, & armis, & venationibus se exercebant. Quidam autem dicunt ꝙ editis maribus, novercali odio infantis miserandi fata rumperent, & ita apud illas detestabile esset puerperiū, ꝙ ubiq; constat esse votivum. Quæ crudelitas illarum, maximū terrorē vicinis gentibus cumulabat vulgatæ opinionis. Nam quæ rogo spes esset capto, ubi nefas habebatur ignosci vel filio? Puellis aūt dexteras inurebant mamillas, ne sagittarū vel jaculorū impedirentur jactis, unde & Amazones dicuntur, hoc est sine mãma. Harum duæ reginæ fuere Lāpeto & Marpesia, quas audentiores cæteris eligentes, earū se principatui subdiderunt. Quæ agmine diviso in duas partes vicissim curā belli, & domus custodiā sortiebantur. Sed Lampeto, dū proprios fines domi tueretur, Marpesia fœminarū agmine sumpto, novū genus exercitus duxit in Asiā, diversasq; gentes bello superans, alias pace cōcilians, ad Caucasū montē venit, ibiq; certū tempus demorans, loco nomen dedit Saxū Marpesiæ. Unde Virg. ait. Ac si dura silex super est Marpesia cautes. Inde egressæ Alim fluviū, qui juxta Gargarū civitatē præterfluit, transierunt: & Armeniā, Syriā, Ciliciā, Galatiā, Pisidiā, multaq; Asiæ loca obtinuerunt, ibiq; diutius dominantes, Ephesū & alias civitates, castraq; condiderunt, suoq; nomini dicaverunt. Templū quoq; Dianæ ob sagittandi ac venandi studiū, quib. artibus se tradiderant, mira pulchritudine apud Ephesū construxerunt. Tali ergo casu Scythiæ gentis fœminæ Asiæ regnū per centū annos tenuerunt. Sicq; magna pars exercitus opulentissima præda onusta in cautes Marpesias ad socias proprias repedavit, reliquæ vero ad tuendū Asiæ imperiū relictæ, incursu hostiū cū Marpesia regina, trucidatæ sunt. Cujus filia ejus locū Sinope capessit, quæ singularē virtutis gloriā perpetua Virginitate cumulavit. Hac fama gentes excitas tanta formido & ammiratio invasit, ut Hercules quoq; cū jussus fuisset à Domino suo, exhibere sibi arma reginæ Amazonū, quasi ad inevitabile periculū destinaretur, ex universa Græcia lectā ac nobilē juventutem contraxerit 9. lōgas naves præparaverit, nec tamen sic contentus examine virū, ex improviso eas aggredi, & insperatas circumvenire maluerit. Duæ sorores tunc regno præerant, Anthiope & Orithia. Hercules aūt advectus, incautas, inermesq; & pacis incuria desides oppressit Amazones, & inter cæsas & captas plurimas, duæ sorores Anthiopæ retētæ sunt. Melanippe ab Hercule, Hippolyte à Theseo. Sed Theseus Hippolyten matrimonio ascivit, Hercules vero Melanippen sorori reddidit, & arma reginæ in preciū redēptionis accepit. Post Orithiā Pentesilea regno est potita, cujus clarissima virtutis documenta inter viros Trojano accepimus bello, in quo ipsa occisa dicitur ab Achille. Fuerunt autem cum ea 70. millia Amazonum, quarum paucæ reversæ sunt. Post Pentesileam regnum tenuit Thalisaridis, quæ habuit pacem cum Alexandro Magno. Dicuntur autē Amazones regnasse per annos multos, usq; ad Juliū Cæsarē. Hæc autē de Amazonibus huic historiæ subintulimus, ut has quoq; de stirpe Gothorum descendisse monstrarem⁹, nunc vero ad cœptam eorundem historiam redeamus.

Amazones, id est sine mamma. — *Saxum Marpesiæ.* — *Ephesus.* — *Dianæ templum.* — *Sinope.* — *Hercules timet Amazones.* — *Anthiope, Orithia.* — *Amazones in stirpe Gothorum.*

Dio historicus, & antiquitatū diligentissimus inquisitor, qui operi suo Geticū titulum dedit, regem illis post multa tempora fuisse commemorat nomine Telephum Herculis filiū, procerū quidē corpore, sed plus vigore terribilem, qui paternam fortitudinē propriis virtutibus æquans, Herculis genus & formæ similitudinē referebat. Hujus regnum Mœsiam appellavere majores. Is conjugio sororis Priami copulatus, bellum habuit cum Danais, in qua pugna Tessandrum ducē Græciæ peremit Et dum Ajacem infestus invadit, Ulixemq; persequitur ictibus, equo cadente, ipse corruit, Achillisq; jaculo femore sauciato, diu mederi nequivit: Græcos tamē quãvis sauci⁹ à suis finib. proturbavit. Telepho vero defuncto Euriphilus filius ejus successit in regnum, ex Priami regis sorore progenitus, qui cum ob Cassandræ amorem bello interesset Trojano, ut parentibus soceroq; ferret auxilium, mox extinctus est. Post longum intervallum Thomiris regina cum filio suo Gothis præsidebat, quæ Cyrum regem Persarum bellum Scythis inferentem, interficiebat. Post hæc Antinus Gothis regnavit, cujus filiam Darius, Hystaspis filius, rex Persarum postulans, sed repudiatus cum 700. millibus armatorum, bellum Scythis intulit, sed 80. millibus perditis, refugit. Post quē Xerses filius ejus paternas injurias ulturum se æstimans, cum 700. millibus armatorum de regno, & 300. millibus de auxiliis, mille quoq; navibus rostratis, & tribus millibus onerariis ad eos proficiscitur, sed nec tentare in conflictu animositatem eorum præsumens, cum rubore revertitur.

Dio in opere Getico. — *Darius filius Hystaspis.*

Philippus quoq; pater Alexandri Magni, cum ipso filio suo ad Scythiā prædandi transiit intentione, commissoq; prælio, cū Scythæ & numero & virtute præstarent, fraude Philippi nimiū callidi vincuntur. In qua pugna 20. millia puerorū & fœminarū Scythiæ gentis capta sunt, magna pecorū copia abducta, auri argentiq; nihil repertū. Postea cū eis amicitiā fœderans, Medopā Gudilæ regis Gothorū filiā, accepit uxorē, ut tali affinitate roboratus, Macedonum regnum firmaret.

Medopa Gudila regis Gothorum filia Philippi regis uxor.

Diceneus Boroista.

De hinc regnante in Gothis Boroista, Diceneus venit in Gothiā, eo tempore quo Sylla Romanū tenuit principatū. Quē Diceneum suscipiens Boroista, dedit ei regiam potestatem, cujus consilio Gothi Germanorū terras, quas nūc Franci tenēt, populati sunt, quib. hoc erat salubre, hoc cōmodū hoc votivū, ut quicquid Diceneus eorū cōsiliarius præcepisset, hoc modis omnib. expetissent. Qui cernens eorū animos sibi in omnibus obedire, & naturale ingeniū eos habere, omni penè Philosophia eos instruxit, elegitq; ex eis nobilissimos & prudentiores viros, quos Theologiā docens, numina quædā & sacella venerari suasit, eosq; sacerdotes fecit, nomen illis Pileatorū tradens, quia opertis capitibus tiaris, hoc est pileis litabant, reliquā vero gentem capillatā dici jussit. Quod nomē Gothi pro magno suscipientes, adhuc in suis cantationib. reminiscuntur. Decedēte vero Diceneo, pari penè veneratione habuerunt Comosicum, qui nec imparis erat sollertiæ. Hic etenim rex illis, & pontifex ob suā peritiā, in summa justitia populum regebat. Et hoc rebus humanis excedente, Zamolxes rex Gothorum in regnum conscendit, & per 40. annos in Dacia suis gentibus imperavit. Daciam autem dico antiquam, quam nunc Gepidæ possidere noscuntur. Quæ patria in conspectu Mœsiæ sita, trans Danubium corona cingitur montium, duos tantum habens accessus, unum per Bontas, alterum per Tabas. Hanc Gothiam quam Daciam appellavere majores (quæ nunc ut diximus, Gepidia dicitur) tunc ab Oriente Roxolani, ab Occasu Tamazites, à Septentrione Sarmatæ, & Bastarnæ, à Meridie amnis Danubii fluenta terminabant.

Pileati. Capillati.

Comosicus.

Datia. Gothia. Gepidia.

Scripta exemplaria habebant pro Tertiam Thraciā.

Vuisigotha. Ostrogotha.

Ab Amala quem Augis genuit, Amalorum origo.

Lucani versus.

Cæsar nequivit Gothos subigere.

Dorpaneus.

Tertiam sedem super mare Ponticum, Gothi jam humaniores & prudentiores habebant, divisisq; per familias populis, Vuisigothæ, id est Occidentales Gothi familię serviebant Evaldorum. Ostrogothæ vero, id est Orientales Gothi præclaris subjacebant Amalis. Quorum studium fuit primum inter vicinas gentes, arcum intendere nervis, Lucano attestante, qui ait:

Armeniosq; arcus Geticis intendere nervis.

Aliquorum etiam facta majorum, cantuum modulationibus, cytharisq; canebant Ethespamaræ, Hanalæ, Fridigerni, Vuidiculæ, & aliorum, quorum in hac gente magna opinio est, quales vix Heroas fuisse miranda jactat antiquitas. Diu itaq; Gothi regnaverunt, adeo ut Cæsar, qui prius omnium Romanum sibi vendicavit imperium, omnemq; penè suæ ditioni subegerat mundū, Gothos sæpe pertentans, subjicere non posset. Gajus Tyberius jam tertius Romanus regnavit, Gothi tamen in suo regno incolumes perseverant. Domitiano vero 11. jam ab Augusto regnante, ripam Danubii jam diu à Romanis obsessam, Gothi deletis militibus Romanis, eorumq; ducibus, vastaverunt. Cui provinciæ tunc post Agrippā præerat Oppius Sabinus, Gothis autem principabatur Dorpaneus. Inter quos bello commissoq; Gothi Romanos vicerunt, caput Oppii Sabini absciderunt, multas civitates & castella de parte Imperatoris publice prædati sunt. Qua necessitate compulsus, Domitianus cum omni virtute Illyricum properavit, prælatoq; militibus Fusco ductore, cum electissimis viris amnem Danubii, qui & Ister dicitur, consertis navibus instar pontis eū transmeare præcepit, super exercitum Dorpanei. Gothi haud segnes arma capessunt, primoq; conflictu Romanos devincunt, & extincto Fusco duce militum, castra prædantur. Magnaq; potiti victoria, jam proceres suos, nō quasi puros homines, sed quasi semideos Anses vocaverunt. Quorum genealogiam, ut paucis percurram, primus horū heroū fuit Gapt, qui genuit Halmal, Halmal vero genuit Angis, Angis genuit eum, qui dictus est Amala, à quo & genus Amalorū decurret, Amala vero genuit Hisarnā, Hisarna aūt genuit Ostrogothā, Ostrogotha genuit Unilt, Unilt genuit Athal, Athal genuit Achiulf, Achiulf aūt genuit Ansilā, & Ediulf, & Vulduf, & Hermenricum, Vulduf vero genuit Vualeranans, Vualeranans genuit & Vuinitharium, Vuinitharius quoq; genuit Theodemir & Vualemir & Vuindemir, Theodemir genuit Theodericum, Theodericus genuit Amalasuentā, Amalasuenta genuit Athalaricū & Matasuentā de Utherico viro suo, qui affininate generis, sic ad eā conjunctus est. Hermenricus, supradictus filius Achiulf genuit Hunnimundum, Hunnimundus Thorismundum, Thorismūdus genuit Berimundum, Berimundus aūt genuit Vuidericum, Vuidericus genuit Euthari cum, qui conjunctus Amalasuentæ, genuit Athalaricum & Matesuentā. Mortuus est aūt Athalaricus in annis puerilibus, & Maresuentæ Vuitigis est copulatus, de quo illa nō suscepit filium. Cum aūt Vuitigis rebus humanis excederet, Germanus Patritius fratrualis domini Justiniani Imperatoris, sumens eā in connubium, Patritiā fecit ordinariā, genuitq; filium ex ea nomine Germanum. Defuncto autē Germano viro suo, ipsa vidua perseverare disposuit. Conjunctio consanguinitatis Hermenrici & Theoderici talis fuit. Hermenricus & Vuitulfus filii fuerunt Achiulfi, Hermenricus, Vuitulfus, Hunimundus, Vualeravans, Thurismudus, Vuinitharius, Berimundus, Vuandalaricus, Vuidericus, Dietmarus, Euthari cus, Theodericus, cujus filiā Amalsuindā Euthari cus accipiens, genuit Athalaricum & Matesuindā, stirpemq; Amalorum jam penè divisam cōjunxit. His ita insertis, non ab re, ut credimus, ad ordinem historiæ redeamus.

Anses dicti proceres, quasi semidei.

Germanus Patritius.

Dor-

Dorponeo igitur rege Gothorum defuncto, successit Ostrogotha, & pars Gothorum, quæ Orientalē plagam tenebat, Ostrogotharum nomen accepit, sive à rege, sive à regione, reliqui vero, q in occidua erant parte, Vuisigothæ dicti sunt, ambæ tamen partes regi Ostrogothæ subjacuerunt, mirumq; in modū illis proficientibus, sub eorum dextera Vuandalus jacuit, Marcomānus sub præmio stetit, princeps Quadorum in servitutem redactus est. Philippo itaq; Romanis imperante, qui solus ante Constantinū, Christianus cū Philippo, id est, filio fuit, cujus & secundo anno regni Roma millesimū annū explevit.

Hic vixit anno mundi. 5446. & anno Domini, 247.

Gothi, ut assolet, distracta sibi stipendia sua ferentes ęgre, de amicis facti sunt inimici, nā quamvis remoti sub regib. viverent suis, Reipub. tamē Romanæ fœderati erāt, & annua munera percipiebant. Quid multa? Ostrogotha cū suis transiens Danubiū, Mœsiā Thraciāq; provincias Romanorū vastavit, ad quē debellandum Decius senator à Philippo dirigitur. Qui veniens, Romanos milites, quos invenit, à militia deposuit, & in privata vita degere fecit, quasi eorū neglectu Gothi Danubiū transierint, factaq;, ut putavit in suos vindicta, revertitur ad Philippū. Milites aūt videntes se post tot labores à militia pulsos, ad Ostrogothæ regis auxilia cōfugerūt. Qui excipiens eos, eorūq; verbis accensus, mox triginta millia suorū armata producit ad bellū, adhibitis sibi Thaphilis & Astringis nonnullis, transitoq; Danubio, Mœsiā populati sunt, & Marcianopolim ejusdē patriæ urbē Metropolim, quā Trajanus olim ex nomine sororis suæ Marciæ condidit, obsederunt: acceptoq; precio post longā obsidionē ditati, ad propria redierunt, suaq; in patria fœliciter versabantur, quousq; princeps eorum extitit Ostrogotha. Post cujus excessum Ovida successit, qui ducto exercitu, cum Romanorum partes devastaret, Decius jā Imperator cum filio suo ei occurrit, consertoq; prælio, Decii filius & ipse dictus Decius, sagitta occiditur, pater quoq; cum filium ulcisci moliretur, interimitur.

Decius & Decii filius, occiduntur in loco qui dictus est Decii ara, vide res Geticas.

Post Decium Gallus & Volusianus regno potiti, pacem cum Gothis pepigerunt, nec longo intervallo utrisq; occumbentibus, Gallienus arripuit principatum. Quo in omni lascivia resoluto, Respa & Veducus, Thuro, Varoq; duces Gothorum fretum Hellesponticum transfretantes, multas Asiæ urbes deprædati sunt, illudq; opinatissimum Dianæ templū ab Amazonib. Ephesi conditū, succenderunt: & cū præda multa regressi, Trojam Iliumq;, quæ vix ab illo Agamemnoniaco bello quantulumcunq; reparata erat, rursum deleverunt, sicq; Asia vastata, Thraciam devenerunt, & juxta radicem Hæmi montis aquarum calidarum lavacro delectati, multis diebus commorantes, ad propria redierunt.

Hæ Thermæ sunt ad sanitatem infirmorum efficacissimæ, vicinæ civitati Anchialos, quam Sardanapalus rex Parthorum construxit.

Post hæc ab Herculio Maximiano in auxilium Romanorum contra Parthos rogati, fideliter decertaverunt, & Narseum regem Persarum, Saporis magni nepotem fugaverunt. A Constantino quoq; Imperator rogati multo affuerunt auxilio, & ut famosissimam Romæ æmulam in suo nomine conderet civitatem, Gothorum interfuit operatio.

Constantinopolis auxilio Gothorum condita.

Qui fœdere inito cum imperatore, 40. millia suorum illi in solatium contra varias gentes obtulere, quorum & numerus, & militia usq; ad præsens in republica nominatur, id est fœderati. Tunc etenim sub Ararici & Aorici regum suorum florebant imperio. Post quorum discessum successor regni extitit Geberich, virtute & nobilitate eximius.

Geberich.

Nam patre Helderich natus, avo Ovida, proavo Cnivida, gloriam generis sui factis illustribus exæquavit. In principio quippe regni sui mox Vuādalorum genti, qui eo tempore manebant, ubi postea Gepidi sedebant, bellum indixit, regemq; eorū Vuisumar cum magna parte gentis suæ prostravit, deprædatisq; Vuandalis, victor remeavit. Perpauci vero Vuandali, q remanserant infortunatā sibi patriā relinquentes, Pannoniā, à Constantino Imperatore sibi concessā petierunt, ibiq; locatis sedibus, per 60 annos Imperatorū Decretis, velut incolæ famularunt. Inde jā post longū tēpus à Stilicone magistro militū, & exconsule, ac Patritio invitati, Gallias occupaverunt, ubi finitimos deprædantes, non adeo fixas sedes habuerunt. Geberico namq; rege Gothorū rebus humanis excedente, post aliquantū tēporis Ermanaracus Amalorū nobilissimus successit in regnū, qui multas Arctoi gentes bellicosas perdomuit, suisq; legibus parere fecit, quē merito nonnulli majores Alexandro Magno comparavere.

Ermaracus Alex. Magno comparatur.

Habebat quippe sub ditione sua Gothos, Scythas, Thuidos in Aunxis, Vasinabancas, Merens, Mordensimnis, Caris, Rocas, Tadzans, Athual, Navego, Bubegentas, Coldas. Et cum tantorum sevitio clarus haberetur, non quievit nisi & Erulorum gentes, quibus præerat Alaricus, sibi subjiceret. Quæ gens, (Ablavio historico referente,) juxta Mæotidem paludem habitans, in locis stagnantibus, quas Græci Ele vocant, Eruli nominati sunt, gens quanto velox, tantum superbissima. Nulla siquidem gens tunc erat, quæ non levem armaturam in acie sua ex ipsis eligeret. Sed quamvis eorum velocitas ab aliis crebro bellantibus eos tutaretur, Gothorum tamen stabilitati & tarditati subjacuerunt, fecitq; causa fortium, ut ipsi inter reliquas gentes Getarum regi Ermanarico servirent. Post Herulorum cædem, idem Ermanaricus in Venetos arma commovit, qui numerositate pollentes, primo resistere conabantur, sed nihil valet multitudo in bello, ubi & Deus permittit, & multitudo fortium armata advenerit.

Multitudo nihil valet in bello.

Venetorum vero natio, ut supra diximus, populosa est, qui ab una stirpe exorti, tria sibi nomina indiderunt. Veneti, Antes, Sclavi, quod nomen eis principale est. Qui quamvis nunc ita, facientibus peccatis nostris, ubiq; sævirent, tunc tamen omnes Ermanarico servierunt. Æstrorum quoq; nationem, qui longissimā Oceani ripā Germanici insederat, idem prudentia & virtute subegit, omnibusq; Scythiæ & Germaniæ nationib, ac si propriis laribus imperavit, Post hæc vero Hunorū gens

Alii Laboribus.

Iornandes hic citat Orosium.

omni ferocitate atrocior exarsit in Gothos, eosq; qui prius timori erant cæteris gentibus, ab antiquis conterritos, pepulit sedibus. Hos, ut refert antiquitas, ita extitisse comperimus.

DE ORIGINE HUNORUM.

Mulieres Magæ, Aliorumnæ dictæ.

Filimer rex Gothorū & Gandarici magni filius, qui post egressum eorum de Scanzia insula, jam quinto loco tenuit regnum Getarum, quiq; terras Scythicas, ut superius dictum est, cum gente sua intravit, quasdam mulieres Magas, quas illi Gothico noie Aliorumnas vocant, in exercitu repperit, easq; suspectas habens, de medio sui jā pregnantes, ut quidā dicunt, proturbavit, longeq; ab exercitu fugatas, in solitudine manere coegit.

Iornandes dicit, spiritus immundi per Heremum vagantes.

Quidā vero dicunt, q̄ silvestres homines, quos Faunos vicarios vocant, dū eas per desertū errare viderent, earū cōplexibus se incoitu miscuerint, & genus hoc ferocissimū ediderint. Quod fuit primū inter paludes Mæotidas minutū, tetrum, atq; exile, quasi hominū genus, nec alia voce notū, nisi q̄ humanā sermonis imaginē assignabat. Tali igitur stirpe Huni creati, Gothorū finib. advenerunt. Natio autem illorum, ut dictum est, referente Prisco historico, Mæotidem paludem in ulteriori ripa insidens, venationi tantum studuit, nullum alium experta laborem, nisi quod postquā crevisset in populos, fraudibus & rapinis vicinarum gentium conturbavit quietem. Hujus ergo gentis venatores, ut assolent, dum in ulteriori Mæotidis ripa venationes inquirerent, ani-

Palus Mæotidis.

madvertunt quomodo cerva ex improviso se illis obtulit, quæ ingressa paludem, nuncq; progrediens, nuncq; subsistens, indicium viæ tribuit Quam secuti venatores, paludem Mæotidem quam imperviam putabant, pedibus transierunt, moxq; Scythicā terram inscii intraverunt. Hi vero præter Mæotidē alium mundum esse ignorabant, admiratione terræ Scythicæ ducti, ut erant solertes, iter illud antea nulli ætati notum divinitus sibi ostensum rati, ad suos redeunt, rei actum edocent, Scythiā laudant, oēs simul per viā quā cerva docuit, ad Scythiā properant, & quantoscunq; Scytharum obvios habuerunt, occiderunt, reliquos perditos subegerunt. Nam mox ut ingentem illā paludem transierunt, ilico Alipzuros, & Alcidzuros, ac Itamaros, Tinicassos & Boiscos, qui ripæ Scythiæ insedebant, quasi quidam turbo gentium rapiebant. Alanos quoq; pugnas sibi pares, sed immanitate victos, formaq; dissimiles, frequenti certamine fatigantes subjugabant. Nā & quos bello forsitan minime superabant, vultus sui terrore nimium pavorē ingerentes fugabant, eo q̄ erat eis species pavendæ nigredinis, & si dici fas est, quadam informis offa, non facies, habensq; magis quasi quædā puncta, q̄ lumina, quorū animi fiducia turbidus prodit aspectus. Qui etiā in filios suos pri-

Ferro genas natorum infantium secare.

mo die natos desæviunt. Nam ferro secant genaseorū, mox ut nati sunt, ut anteq̄ lactis nutrimenta percipiant, vulneris cogantur subire tolerantiā. Hinc imberbes senescunt, & sine venustate ephebi sunt, q̄a facies ferro sulcata, tempestivā pilorū gratiā cicatrice absumit. Forma quidē exigui, sed argutis motibus sunt expediti, & ad equitandū prōptissimi, scapulis latis, & ad arcus sagittasq; paratis, firmis cervicibus, & superbia semp erectis. Hi vero sub figura hominum, vivunt beluina sævitia. Quod genus expeditissimum multarū nationū grassatorē, Gethæ ut viderunt, expavescunt: suoq; cū rege deliberant, quid agant. Ermanaricus vero rex Gothorū, licet ut superius retulimus, multarū gentiū extitisset triumphator, de Hunorū tamen adventu sollicitus, dum cogitaret, Rosolanorū gens infida, quæ tunc inter alias illi famulatum exhibebat, tali eum occasione nanciscitur

Hic vide plura in libro rerum Geticarum.

decipere. Quandā fœminā ex memorata gente Suniellus nomine, pro mariti sui fraudulento discessu, rex furore cōmotus, equis ferocibus præcepit alligari, incitatis cursibus per diversa divelli. Cujus fratres Sarus & Ammius germanæ obitum vindicantes, Ermanarici latus ferro petierunt, quo vulnere saucius, ægrā vitā imbecillitate contraxit. Quā adversam ejus valitudinē captans Balamir, rex Hunorū, in Ostrogothorum partē movit exercitum, à quorum societate jā Vuisigothæ quadā inter se contentione disjuncti erant. Inter hæc Ermanaricus tam vulneris dolorem, quā Hunorum incursionem non ferens, jā grandævus & plenus dierū, 110. anno vitæ suæ defunctus est. Cujus mortis occasio dedit Hunis prævalere in Gothos il os, quos dixeramus in Orientali plaga sedere, & Ostrogothas nuncupari. Qui Hunis resistere non valentes, cum regis sui Ermanarici morte Vesegothæ ab eis essent divisi, in antiquam patriam Scythiæ remeabant, Hunorum subjacentes ditioni, Vuinithario tamen Amalo Hermenrici fratruelis filio principatus insignia retinente. Qui Vuitulfi, avi sui, qui erat frater Hermenrici, virtutē imitatus, quamvis Hermenrici fœlicitate inferior, ægre tantū ferens Hunorum subjacere imperio, paululū se subtrahit ab illis, suāq; dū nititur ostendere virtutē, in Anctorum fines movit procinctū, eosq; aggrediens, prima congressione vincitur, sed deinde fortiter agens regē eorū Booz nomine cū filiis suis, & 700. primatib. in exēplū terroris affixit, ut dedititiis metū cadavera pēdentiū geminarent. Sed dū tali libertate vix anni spatiū imperasset, non passus est Valāber rex Hunorū, sed sup Vuinithariū duxit exercitum, diuq; cum certarent,

Vuinitharius, qui & Vuandalarius magnam stragem Hunorum facit.

primo & secundo certamine Vuinitharius vincit, nec valet aliquis cōmemorare quātā stragē Hunorū fecerit. Tertio vero prælio Vuinitharius interemptus est, sicq; rex Hunorū oēm populū Gothorum in pace subactum possedit, ita tamen, ut gens Gothorum semper proprios regulos, quamvis Hunorū consilio, haberet. Defuncto aūt Vuinithario, Hunnimundus Hermenrici quondam potētissimi regis filius, successit in regnum, eoq; defuncto, regnavit filius ejus Thurismundus flore juventutis ornatus, qui secundo regni sui anno, contra Gepidos exercitum movit, magnaq; de illis

potitus victoria, casu dicitur interemptus. Quē sic luxerunt Ostrogothæ, ut per 40. annos in locum ejus alius non succederet, quatenus illius memoria diu apud eos maneret. Cujus filius Herimūdus spernēs regnū Ostrogotharū, propter Hunorum dominiū, cū filio suo Beterico, ad Hesperias gentes se contulit, & sub Theoderico Vuisigotharū rege, de quib. mox dicetur, tacita generis sui propinquitate, cū magna gloria militavit. Unde post longum tēpus Balamir filius Vuandalarici, qui erat filius Vuinitharii, regnū accepit, cū fratre suo Dietmaro, nec nō & Vuitimaro, eratq; in his tribus grata contēplatio. Quando mirabilis Dietmarus pro fratre Vualamiro militabat imperio, Vualamir vero pro altero jubebat ordinando. Vuitimar utrisq; adhærebat, & quasi utrisq; serviebat, sic illis mutua affectione se tuentib. ut nulli regnū deesset, quod utriq; in pace tenebant, ita tamen, ut Hunorū regis, qui jā erat Attila, deservirent imperio. Postquā. n. mortuus est, Valamber rex Hunorū regnabat Mundzuccus pater Attilæ, post quē Germani ejus Hoctar, & Roas, post quos Attila cū Bleta, Germano suo, qui magnæ parti Hunorum præerat. Sed Attila interfecto fratre Bleta universum populū sibi subjugabat, vir in concussionē gentiū, & terrarū omniū metū natus in mundo, qui (nescio qua sorte) cuncta terrebat, formidabili de se opinione vulgata. Erat aūt superbus incessu, huc & illuc circunferens oculos, ut elati potentia, ipso quoq; motu corporis appareret, bellorū quidē amator, sed ipse manu temperans, consilio validissimus, exorabilis supplicantib. semel in fide receptis propitius, forma brevis, lato pectore, capite grandi, minutis oculis, barba, raris canis aspersa, tetro colore originis suæ referens signa. Qui q̄vis hujus esset naturæ, ut semp magna confideret, addebat ei tamen confidentiā gladius Martis, apud Scytharū reges inventus, & semp habitus, quē historicus Priscus tali refert occasione detectū. Cū pastor quidē gregis unā buculā claudicantē conspiceret, nec causā doloris inveniret, nisi ꝙ eā videret vulneratā, sollicitus vestigia cruoris insequens, tandē ad gladiū veniebat, quē latentē in herbis vacca depascens, incauta calcaverat, effossumq; protinus ad Attilā detulerat. Quo ille munere multū gratulatur, & ut magnanimus totius mundi principē se constitutū, ac ꝑ Martis gladiū, potestatē bellorū sibi concessā fuisse arbitratur. Hinc multis nationib. bella inferens suæ ditioni subjiciebat. Gepidarum quoq; regē famosissimū, Hardericū sibi subdebat. Ostrogothas, ut dictum est, ab initio Huni possidebant, nec contra consanguineos Vuisigothos licuit recusare certamen, nec aliter ab Hunorū dominio divelli potuit gens illa Scythica, nisi mors Attilæ proveniret, quæ cunctis in commune nationibus & Romanis fuit optata. Quæ qualiter provenerit, in sequentibus dicemus, nunc ad Vuisigotharum historiam redeamus.

Mundzuccus pater Attilæ.

Attila inquietado orbis.

Bleta frater Attilæ.

Gladius Martis Attilæ, confidentiam dabat Priscus Historicus.

Hic plura legis in historia rerum Geticarum

VUISIGOTHARUM HISTORIA EX JORDANE.

VUisigothæ itaq;, cum per mortē Hermenrici ab Ostrogothis discederent, & eosdē ab Hunis opprimi & expelli cernerent, nimium territi, quid de se propter gentē Hunorū deliberarent, ambiebant: diuq; cogitantes, tandē cōmuni placito legatos ad Valentē fratrē Valentiniani senioris, tunc Constantinopoli regnantē, ut superius scriptum est, miserunt, ut partem Thraciæ sive Mœsiæ illis traderet ad colendum, ejus se legibus, ejusq; imperiis se victuros promittentes. Et ut fides uberior illis haberetur, promittunt se Christianos fieri, si linguæ suæ scios eis mitteret doctores fidei. Quo Valens comperto, mox gratulabundus annuit, ꝙ ipse ultro petere voluisset, susceptosq; in patribus Mœsiæ Getas quasi murum regni sui contra cæteras statuit gentes. Et quia tunc Valens imperator Arriana perfidia saucius, oēs nostrarū partium sacerdotes odio habebat, suæ partis fautores, illuc direxit prædicatores. Qui venientes, rudibus ignaris ilico perfidiæ suæ virus infundunt. Sic itaq; Vuisigothæ per Valentē imperatorem Arriani potius quàm Christiani effecti, de cætero tam Ostrogothis, quā Gepidis parentibus suis affectionis gratia Evangelizantes per Ulphiam episcopum suum Arrianum, qui literas Gothicas primus invenit, & scripturas in eorū linguas divinas convertit, omnem hujus linguæ nationem ubiq; ad culturam sectæ hujus invitabant. Ipsi aūt, ut dictū est, Danubiū trasmeantes, Daciā & Ripensē Mœsiā, Thraciamq; permissu principis obsederunt. Quibus evenit, ut assolet genti necdum bene loco fundatæ, ut penuria famis stringerentur: cœperuntq; duces eorum, qui regum vice illis præerant, Fridigernus, & Alatheus, & Saphrach, exercitus inopiæ condolere, negotiationemq; à Lupicino & Maximo Romanorum ducibus expetere. Qui avaritia compellente, cœperunt non solum ovium boumq; carnes, verum etiam canum & immundorum animalium morticina eis contradere, adeò ut quodlibet mancipium in uno pane, aut 10. librarum carne mercarentur. Mancipiis & omni supellectile deficiente, filios eorū avarus mercator exposcit. Sed parentes salutem pignorum suorum providentes deliberant, facilius ingenuitatē perire quàm vitā, dū misericorditer alendus quis venditus potius quàm moriturus servatur, filios tradunt. Contigit aūt illo tempore, ut Lupicinus ductor Romanorū Fridigernū Gothorū regulū ad conviviū invitaret, dolumq; ut post exitus docuit, moliretur. Sed Frigidernus dolum nesciens, cū paucis ad conviviū venit: & dum in prætorio epulatur, clamorē miserorū morientiū audivit. Nā in alia parte socios ejus reclusos, milites ducis Lupicini jussu ejus trucidare conati sunt Quod sentiens Fridigernus, evaginato gladio non sine magna temeritate velociter ex convivio egreditur, sociosq; à morte ereptos, ad necē Romanorum instigat. Qui nacta occasione votiva, elegerunt potius in bello mori, quàm fame deficere: & ilico

De Ostrogothorū & Vuestgothorum appellatione, vide Epistolam Nūcupatoriam Beati Rhenani in Procopium.

Vuisigothæ & Arriani effecti. Vide hist. Trip. lib. 8. cap. 13.

Lupicinus ductor Romanorum.

Præstat bello quā fame mori.

in mortē ducū Lupicini & Maximi armantur. Illa dies Romanorū ſecuritatem, & Gothorum ademerat famem: cœperuntq; Gothi jam non ut peregrini, ſed ut cives & domini poſſeſſoribus imperare, totasq; partes ſeptentrionales uſq; ad Danubiū ſub ſuo jure tenere. Quod comperiens in Antiochia Valens, bellū adverſus eos movit, in quo ipſe vulneratus, in quandā caſā confugit ignorātibusq; Gothis, quòd imperator in tam vili caſa lateret, appoſito igni, crematus eſt, juſto ſcilicet Dei judicio, ut ab ipſis igni combureretur, quos ipſe verā fidē petentes, in perfidiā declinavit, ignemq; charitatis ad gehennæ ignem detorſit. Poſt tanti gloriā trophæi, Wiſigothæ Thraciā Daciamq; Ripenſem potiti, tanquā ſolū genitale cœperunt incolere,

Theodoſius.

donec Theodoſius Hiſpani Thedoſii filius, à Gratiano imperatore electus, & in Orientali principatu loco Valentis patrui ſui ſubrogatus eſt. Qui acer ingenio, & virtute atq; conſilio clarus, dum diſciplinā militarē exerceret, ignavia & deſidia priorū principū excluſa, Gothus ut ſenſit pertimuit, militesq; Romani ſub meliori principe fiduciā accipientes Gothos impetere tentant, eosq; à finib. Thraciæ expellunt. Poſt hæc Theodoſio penè uſq; ad deſperationē ægrotante, datur iterū Gothis audacia, diviſoq; exercitu, Fridigernus ad prædendā Theſſaliā & Achajā digreſſus eſt: Alatheus verò & Saphrach Pannoniā petierunt. Quod cū Gratianus audiſſet, qui tunc à Roma in Gallias ſeceſſit, mox collecto exercitu ad eos venit: nec tamē armis fretus, ſed gratia & munerib. eos victurus: nam fœdus cū eis iniit, & victualia illis conceſſit. Theodoſius verò convaleſcens, cū reperiſſet Romanos & Gothos fœdus pepigiſſe, grato animo accepit, & ipſe cū Athalarico, q Fridigerno ſucceſſit in regno, fœdus percuſſit, eumq; Conſtantinopolim invitavit. Qui omnino libenter acquieſcens, dū regiā urbē ingrederetur, & à Theodoſio cū omni jocunditate & affectione ſuſciperetur, videns ædificiorū magnificentiā, & exornati quaſi ad diē feſtū populi frequentiā, urbis ſitū, naviūq; cōmeatū, ac deinceps imperatoris regiā ingrediens, & obſequia, diverſaq; officia conſpiciens, valde admiratus: En, inquit, cerno, quod ſæpe incredulus audiebā: ſine dubio deus terrenus eſt imperator: & ſi quis adverſus eū manum moverit, ipſe ſanguinis ſui reus erit.

Imperator terrenus deus.

In tali ergo admiratione majori honore à principe ſuffultus, paucis menſibus interjectis, rebus exceſſit humanis. Quē princeps affectionis gratia pene plus mortuum quàm vivum honorans, ipſe in exequiis feretrum ejus præceſſit, dignæq; illum ſepulturæ tradidit. Quod videns cunctus ejus exercitus, in ſervitio Theodoſii pro tanta ejus benignitate perduravit: Romanoq; ſe ſubdens imperio, velut unum corpus cum militibus Romanis efficitur, militiaq; illa dum ſub Conſtantino fœderatorum revocata, & ipſi fœderati dicti ſunt. E quibus imperator contra Eugenium Tyrannum, qui occiſo Gratiano, Gallias occupavit, plus quàm 20. mill. armatorum fideles ſibi & amicos intelligens adduxit, victoriamq; potitus, ultionem exegit.

Poſt mortem Theodoſii, filii regnū perdunt.

Baltha, i. eſt, audax.

Poſtquam vero Theodoſius rebus exceſſit humanis, cœperunt filii ejus utranq; Rempublicā luxurioſe vivendo ad nihilum deducere, auxiliariisq; ſuis Gothis conſueta dona ſubtrahere, mox Gothis faſtidiū eorū crevit, verentesq; ne longa pace eorū ſe ſolveret fortitudo, ordinaverunt ſuper ſe regē Alaricū, cui erat poſt Amalos ſecunda nobilitas, Balthorūq; ex genere origo mirifica, quorum primus dudū ab audacia virtutis Baltha, id eſt, audax, inter ſuos nomen acceperat. Mox igitur ante fatus Alaricus creatus eſt rex, cū ſuis deliberans, ſuaſit eis, ſuo potius labore regnū quærere, quàm alieno exercitui per odia ſubjacere: ſicq; per Pannoniā intravit Italiā, nulloq; penitus obſiſtente, applicuit ad pontē Condiniani, qui tertio miliario erat ab urbe regia Ravenna, cujus dudū poſſeſſores (ut tradunt majores) Eneti, id eſt laudabiles, dicebantur.

Eneti, id eſt, laudabiles.

In cujus vicinitatē cū Vuiſigotharum applicuiſſet exercitus, Alaricus legationem miſit ad Honoriū filiū Theodoſii, qui tunc ibi erat, ut daret ei locum, in quo cum exercitu ſuo habitare poſſet. Qui conceſſit ei Galliam & Hiſpaniam, quas Geiſericus rex Vuandalorum jam pene vaſtavit.

Et hic plura leges in hiſt. rerum Geticarum.

Quo cum tenderent Gothi, in quodam loco aliquandiu morati ſunt. Tunc Stilico comes & patricius, ſocer Honorii imperatoris, ſubito irruit ſup eos in ipſa ſacratiſſima die Paſchę, nihil mali ſuſpicātes, & multos ex ipſis occidit. Primū quippe perturbati ſunt Gothi, ſed mox recollectis viribus, arma corripiunt, multosq; de exercitu Stiliconis occidētes, cæteros in fugā couvertunt, & in magnā irā excitati, jā in Gallias pergere nolūt: ſed furibundo animo cœptū iter deſerentes, in Liguriā quā jā tranſietant, revertuntur, eāq; ſpoliantes, Æmiliam pariter & Flaminiā devaſtant, & per Tuſciam uſq; ad Romā diſcurrentes, quidquid ex utroq; latere fuit, in prædam diripiunt, Romamq; venientes, apprehenderunt eā, & devaſtabant, & incendebant. Juſſit tamē Alaricus, ut ſi quis in loca ſancta cōfugeret, nihil mali pateretur: & quāvis civitas prædaretur, nemo tamen occideretur.

Roma capta ab Alarico rege Gothorum.

Alaricus moritur.

Capta eſt autem Roma ab Alarico rege Gothorū, poſt annos mille 164. ex quo facta eſt. Exeuntes autem Gothi ab urbe, per Campaniam & Lucaniam Brutiamq; perrexerūt: & cū vellent tranſire in Siciliā, multi ex eis in mari perierunt. Alaricus vero dū deliberaret quid ageret, ſubitanea morte apud Cōſentiam defunctus eſt. Quē ſui nimia dilectione lugentes, Vaſentem fluviū de alveo ſuo derivaverunt, regemq; ſuum Alaricū in medio fluminis cum divitiis multis ſepelientes, ipſum flumen in alveum ſuū reduxerunt: & ne locum ipſū aliquis poſtea ſciret, captivos qui illū averterant, omnes occiderunt, Athaulfū vero Alarici conſanguineū, ſuper ſe regem cōſtituerunt. Qui rediens Romā, quicquid remanſit, more locuſtarū eraſit: nulloq; reſiſtente, tulit ſororem Honorii Placidiam, filiam Theodoſii imperatoris, eamq; ſibi in conjugio copulavit. Quæ cū blandimentis animum viri flecteret, ut pacem cum Romanis haberet, Gallias

tetendit, vicinisq; gentibus perterritis, & Vuandalis inde in Hispaniam fugatis, tertio anno postquam Gallias & Hispanias perdomuit, fraude suorum interfectus est. Post quem Geberich regnum accepit: sed & ipse à suis occisus, vitam cum regno reliquit. Dehinc jam quartus ab Alarico rex cōstitutus est Valia nimium prudens, contra quem Honorius imperator Constantium virum industria militari pollentem direxit, promittens ei, si sororem suam Placidiam, sive pace, sive quocunq; modo reduceret, quod eā sibi cōjugem daret. Quo placito, Constantius ovans cum armatorum copia Hispanias petijt, cui Valia non minori procinctu occurrit: sed ab utraq; parte legatione directa, ita convenit, ut sororem principi redderet, suumq; adjutorium Romanæ Reipublicæ nō denegaret. Duodecimo regni Valiæ anno, quando & Huni post quinquaginta annos à Romanis & Gothis ab invasa Pannonia expulsi sunt, videns idem Valia Vuandalos in suis finibus esse cum temeritate contra eos movit exercitum, expulsosq; in Africam, vellet eos et ibi persequi, nisi casus qui dudum Alarico illuc tendenti contigerat, eum revocasset: defuncto Valia, Theodericus regnum accepit, ad quem, ut supra dictum est, Herimundus filius Thurismundi, nepotis Hermenrici, spreto regno Ostrogotharum propter Hunorum dominium se contulit.

Valia quartus ab Alarico.

Theodericus rex.

Inter hæc regnantib. Martiano in Oriente, & Valentiniano in Occidente, Attila rex Hunorum omnium, & solus regnator pene cunctarum Scythicarum gentium, confisus in multitudine fortissimarum gentium, quas sibi subjugaverat, Macedoniā & Mœsiā, Achajam & utranq; Daciam, Thraciam, & omne pene Illyricum devastaverat, posuitq; in animo suo, venire ad dissipandum occidentale imperiū, h. e. Romanum. Erat nanq; sub ejus potestate nominatissimus Gepidarum rex Hardericus, eminentior ipso cui serviebat, & Ostrogotharum rex Vualamir, cum fratrib. suis Dietmaro & Vuitimaro, nec non fortissimæ gentes, Marcomanni, Suevi, Quadi, Heruli, Turcilingi, Turingi, Rugi & aliæ Barbaræ gentes q habitabant in partib. Aquilonis. Hi oēs erant in adjutorio ejus, eratq; numerus exercitus ejus D. millia, Horū omniū Attila superbus imperio, primas mundi gentes, Romanos scilicet & Vuisigothas, subdere sibi optabat: & quāvis speraret se facere posse quod vellet, per virtutem tantarum gentiū, tamē & per astutiā vincere quærebat. Timens enim, ne Gothi, qui intra Gallias habitabant, jungerentur Romanis in adjutorium, cū esset nimis astutus & subtilis, misit nuncios ad Valentinianū, nullatenus se adversum Romanos hostiliter venire, nec publicæ rei amicitias in aliquo se velle violare, sed contra Theodericum Vuisigotharū regem sibi certaminis causas existere. Similiter misit & ad Theodericū, nō sibi pugnam esse adversum Gothos, sed contra Romanos, seq; satis studere pacem cum Gothis habere. Hoc aūt per astutiam fecit in dolo, ut si Romanos Gothosque ab invicē divideret, hos & illos postea facile vinceret. Etius autem patritius, qui tunc militiæ præerat, intelligens astutiam & dolos Attilæ, misit ex persona Valentiniani imperatoris legatos ad Theodericum regem Gothorū, qui illo in tempore apud Tolosam regnabat, ut pacem firmaret cū illo. Cōsensit in hoc Theodericus, pacemq; cū Etio firmavit, seq; cum eo cōtra Attilam pugnare promisit. Fuerunt aūt in auxilio Etii patritii Burgundiones, Franci, Alani, Saxones, Riparioli, Briones, Sarmatæ Armoriciani, Litiani. Producitur quoq; à rege Theoderico Vuisigotharum multitudo innumerabilis. Quatuor namq; filiis suis domi dimissis, Friderico scilicet, Eurico, Retemire, & Imnerico, duos tantum majores secum assumit, Thurismundum, & Theodericum. Conveniunt itaq; in cāpos Catalaunicos, qui & Mauritii nominantur, centum leugas, ut Galli mensurare solent, in longū tenētes, & 70. in latum, quæ fiunt in lōgitudine miliaria 150. & in latitudine 105. miliaria. Vna enim leuga Gallica, mille & quingentorum passuum quantitate mensuratur. Cūq; ad locū venissent, ubi jā pugnare debuerant interrogavit Attila divinatores suos, quid sibi de ipsa pugna portenderent. Qui more solito, nunc fibras pecorū, nunc quasdā venas in abrasis ossib. intuentes, Hunis infausta pronunciāt, scilicet, Attilam non habiturum victoriam. Hoc tamen quantulumcunq; prædixere solatii, quod summus de parte hostili ductor, in certamine occūberet. Attila vero, cū hoc de interitu Etii, cujus mortē sitiebat, denunciare putaret, nō dubitavit vel cum suorum perditione bellum cōmittere, dūmodo Etium suis motib. fortiter obsistentem posset extinguere. Cōmittit itaq; pugnā circa 9 diei horam, jā in vesperū die vergente, ut si superaretur ab hostib. imminentis noctis se tenebris occuleret. Conveniunt itaq; hinc & inde nationes fortissimæ, conseruntur acies, fit bellum acre nimis & pertinax, quale vix ulla narratur historia: nec ante præliandi ardore quieverunt, quam nox superveniens, pugnandi facultatem eis adimeret. Eo siquidem prælio 170. millia hominū cæsa referuntur, tantumq; sanguinis effusum esse, ut parvulus rivulus, qui ibi labebatur, sanguine occisorum subito auctus, cadavera peremptorum secū traheret. Attilā sanè de morte Etii sua fefellit suspicio: nam Theodericus rex Vuisigotharum occubuit, Etius sanus evasit. In quo prælio quamvis neuter cessisset exercitus, constat tamen Attilam fuisse superatū. Tunc Vuisigothæ dividentes se ab Alanis, invadunt Hunorū catervam: & pene Attilam trucidarent, nisi providus ante fugisset, & se suosq; illico intra septa castrorū quæ plaustris vallaverant, reclusisset. Sic ergo quāvis fragili munimine, eo tamen quæsierunt subsidia vitæ, quib. paulo ante nullus poterat muralis agger obsistere. Altera v. die, intra plaustrorū munimenta se continens, Attila cū egredi nō auderet, nec tamen tubis & clamore perstrepere, quasi incursionem minitans, non cessaret, ut victores suos inclusos turbaret: Thurismundus Theoderici regis filius de paterna dolens occisione, statuit Attilam coartare obsidione, cumq; cum suis ad internicionem delere.

Attila rex Hunorum.

Fortissimæ gentes Attilæ adjutrices 500000.

D. Beatus Rh. pro Tungris legit Turingis lib. 1 rerum Ger.

Attila simulat se contra Theodericum pugnare velle.

Nota dolum Attilæ.

Etius unicum columen rerum Romanarum, intelligit dolum Attilæ.

Auxiliares Etii.

Leuga Gallica.

Et hic plura in hist. Getica.

Attila consulit divinatores.

Rivus ex sanguine cadavera peremptorum ferens.

Occiditur Theodoricus. Filius eius cogitat vindictā.

Attila desperans cogitat se cremare.

Tunc Attila de vita desperans, ex equitatoriis sellis ingentem pyram extruxit: ut si forte Gothi imminerent, supposito igne ipse ascenderet, seq; cremaret, ne aut quisquam de ejus vulnere gauderet, aut rex tantarum gentium in potestatem hostium deveniret. Etius vero metuens, Attila perempto, Romanos postea impune à Gothis deprimi, nec deinceps adversum Gothos, si necessitas incuberet, auxiliũ inveniri, Thurismundum quasi reb. ejus consulens persuasit, ut domum quantocius reverteretur, regnoq; paterno potiretur: ne si ab ejus germanis invaderetur, ipse omnino privaretur, essetq; sibi acerbius postea cũ suis decertare, quã cum alienis dimicare. Hoc ille consilium quasi pro sua salute prolatum, libenter amplectens, domum rediit, regnumq; paternum accepit. Cæterũ Etius talia machinatus est, ut Attilam ab ejus impressione subduceret, ea intentione qua prædictum est, heu nesciens quantum hac provisione detrimentum patriæ, dum avertere cupit, ingessit. Nã Attila cernens hostes, se relicto, ad propria remeasse, erectis animis, Pannoniam repedavit, multo potiorẽ coacervans exercitum, Italiam denuo furibundus intravit, ac primum Aquilejam in ipso Italiæ positam principio, expugnare aggressus est. Quam cõtinuo triennio obsidens, cum adversus eã, civib. strenue repugnantibus, nil prævaleret, jamq; murmur sui exercitus penuriam famis tolerare nõ valentis, & discedere cupientis audiret, die quadam circuiens civitatẽ, ut ex qua parte posset eam facilius expugnare, inquireret, cernit repente aves in ædificiorum fastigiis nidificare solentes, quæ ciconiæ vocarẽtur, uno impetu ex urbe migrare, fœtusq; suos sublatos rostris forinsecus deportare & ut erat sagacissimus, ait ad suos: Aspicite aves futurorum præscias, perituram civitatem relinquere, casurasq; arces periculo imminẽte deserere. Statimq; adhibitis machinis, hortatur suos, acriter urbem impugnat, ac sine mora capit: diripiuntur opes, captivãtur vel trucidantur cives: residuũ direptioni supposito igne, flamma consumit. Plura dehinc ejusdem regionis castella, immanis hostis, extinctis vel captivatis civibus, succendit ac diruit. Cõcordiã, Altinũ, sive Patavium, vicinas Aquilejæ civitates: exinde per diversas Venetiarum urbes Huni bacchantur, h. e. Veronam, Vincentiam, Brixiam, Pergamum, seu reliquas, Mediolanũ quoq;, Ticinũq; pari sorte diripiunt, ab igne tamen abstinentes & ferro. Deinde Æmiliæ civitatib. similiter expoliatis, novissime eo loco quo Mincius fluvius Padum influit, castra metati sunt. Vbi Attila consistens, dum animo fluctuaret, utrum Romã adiret, an desisteret, nõ urbi cujus infensus erat, consulens, sed Alarici exemplum, qui captæ urbi non diu supervixit, pavens, repente sanctissimus vir Leo papa per se ad eum accessit. Qui cum ad regem Barbarum introgressus esset, cuncta ut optaverat obtinens, nõ solum Romæ, sed & totius Italiæ salutem reportavit. Territus nanq; fuerat Attila nutu Dei, nec aliud Christi sacerdoti loqui valuit, nisi quod ipse optavit. Ferunt itaq; post discessum pontificis, interrogatum fuisse Attilam à suis, cur ultra solitũ morẽ tantam reverentiam Romano pontifici exhibuerit: illumq; respondisse, non se illius personam qui advenerat, reveritum fuisse, sed alium virum juxta eum in sacerdotali habitu astantem vidisse, qui forma augustiorũ, canitieq; venerabilior, evaginato gladio mortẽ sibi minitaverit, si nõ omnia quę ille expetebat, impleverit. Igitur Attila tali modo à sua sævitia repressus, relicta Italia, Pannonias repetivit. Ad quẽ Honoria Valentiniani principis germana, dum à fratre ob decus pudicitiæ districte servaretur, suũ direxit Eunuchum, quatenus eam sibi à fratre deposceret in matrimoniũ. Qui accepto nuncio, qui jam cum Italię fines excessisset, nec statim fatigato exercitu regredi potuisset, mandat Valentiniano imperatori, pejora proxime se illaturum Italiæ, si mox sibi germanã suã cum regalium opum portione non transmisisset. Reversus autem ad proprias sedes, super plures quas habebat uxores, puellã quandã valde speciosam, Ildico nomine, sibi conjunxit. Ob cujus nuptias profusa exercens cõvivia, dum tantum vini, quantum antea nunquã in semel bibisset, dormiensq; supinus jaceret, nimia sanguinis eruptione qui ei de naribus effluere solebat, suffocatus est. Eadem nocte apud Constantinopolim Martiano Imperatori arcus Attilæ fractus in somnis ostenditur, quo scilicet armorum genere gens illa maxime utebatur. Sequenti verò luce, cum magna diei pars exacta fuisset, ministri regis post clamores maximos fores effringunt, inveniuntq; Attilam sine ullo vulnere, sanguinis effusione, mortuum, puellamq; demisso vultu, sub velamine lachrymantem. Tunc ut illi genti mos est, crinium parte truncata, informem faciem turpavere vulneribus, ut præliator eximius non fœmineis lamentationibus, sed agmine lugeretur virili. Cujus exequiæ multis plausibus à sua gente honoratæ sunt. In mediis siquidem campis intra tentorium sericum cadavere collocato, de tota gente Hunorum electi equites cursibus illud in modum Circensium ambientes, facta ejus, cãtu funereo, celebrãt, tali ordine: Præcipuus Hunorum rex Attila, patre genitus Mundzuno, fortissimarum gentium dominus, qui inaudita ante se potentia, solus Scytica & Germanica regna possedit: deinde stravam, quam sic vocant, super tumulum ejus ingenti comessatione celebrantes, & contraria invicem sibi copulantes, luctum funereum mixto gaudio explicabant, nocteque secreta cadaver terræ commendabant. Cujus fercula primum auro, secundo argento, tertio ferri rigore communiunt, tali argumento significantes, potentissimo regi omnia convenisse: Ferrum, quia gentes edomuit: aurum & argentum, quod utriusque Reipublicæ ornamenta accepit. Addunt etiam arma hostium cædibus acquisita, phaleramenta vario gemmarum fulgore preciosa, diversiq; generis insignia, quibus colitur aulæ decus. Et ut tantis divitiis humana curiositas arceretur

Pyra ex equitatoriis sellis.

Attila rediit Pannoniam.

Tum Colonia Agrippina, Tungrorum oppidum Novesium, Vtricesiũ, Castra Herculis, Vetera, Asciburgium, Noviomagus Antemnacum, Bingium, Magonciacum, Borbetomagus, Sebusium Saletio, Brocomagus, Argentoratũ Elcebus, Argentuaria, Augusta Rauricorum, Vindonissa, Forum Tyberii, Vitudurum, Aventicum, & multa oppida funditus destructa sunt.

Vide primum lib. rerum Ger. Rhenani.

Attila suffocatur ex liberali vini potione supinus jacens.

Exequiæ Attilæ.

Et hic plura habes in hist. Getica.

Ferculum Attilæ auro, argento ferro communitum, quid significet.

ceretur, huic operi deputatos detestabili mercede trucidarunt. Post hæc inter successores Attilæ de regno exorta est contentio: & dum inconsulte imperare cupiunt omnes, simul imperium perdiderunt. Nã filii ejus, quorũ per licentiam libidinis pene populus fuit; gentes sibi divisa sorte poscebant, ut instar familiæ bellicosi regis cum populis mitterentur in sortem. Vt aũt Gepidarum rex Hardericus hoc competit, indignatus cõtra filios Attilæ primus insurgit, illatumq; serviendi pudorem secuta fœlicitate detersit: nec solum suam gentem, sed & cæteras gentes quæ pariter præmebantur, sua discessione absolvit: quia facile oẽs appetunt, quod pro cunctorũ utilitate tentatur immutatum Igitur armantur, bellũq; committunt in Pannonia, juxta flumen, cui nomen est Neoda, illic concursus factus est gentium variarum, quas Attila in sua tenebat ditione. Post multos ergo cõflictus, favit Gepidis inopinata victoria: nam 30, fere milliatam Hunorum, quam aliarum gentium, quæ Hunis fere bant auxilium. Hardericus peremit, filium Attilę majorem natu nomine Hellam occidit, quem pater super cæteros in tantum fertur amasse, ut eum cunctis aliis suis liberis in regno vellet præferre. Quo interempto, reliqui ejus germani cum Hunis fugantur, juxta littus maris Pontici, ubi prius fuisse leguntur Gothi. Hæc causa Hardericí fœlix fuit in diversis nationibus, quæ Hunorum regimini famulabantur invitæ, earũq; animos diu mœstissimos ad hilaritatem libertatis votivæ arrexit. Venientes ergo multi ex eis ad Martianũ principẽ, gratissime sunt ab eo suscepti, distributasq; sedes quas incolerent, acceperunt. Gepidi nanq; Hunorum sibi sedes viriliter vendicantes, totius Daciæ finibus velut victores potiti sunt, nihil aliud à Romano imperio nisi pacẽ postulantes: Sarmatæ v. & Cemãdri, & quidã ex Hunorũ parte ad Maternã urbẽ Illyrici sedes posuerunt. Scyri & Adagarii Scythiam minorem & inferiorem Mœsiã acceperunt: Rugi aliæque nationes nonnullæ Bizim & Archadiopolim petiere. Hernach quoq; junior Attilæ filius cũ suis extremas minoris Scythiæ sedes elegit. Hemmezur & Bulcindur consanguinei in Dacia Ripensi, Hedisco Halmoq; potiti sunt, diversiq; diversa petierunt. Gothi verò videntes Gepidos Hunorum sedes sibi vendicare, & Hunorum populũ suas sedes antiquas occupare, maluerunt à Romano regno terras petere, quam cum discrimine alienas invadere: Pannoniaq; accepere, ibiq; sub rege Vualamiro & ejus germano Dietmaro morabantur, quamvis locis divisis, consilio tamen unitis. Nam Vvalamir inter Scarniungam & aquam nigram, Dietmarus juxta locum Pellois habitabat, Vuitimar cum utroq; manebat. Contigit autem ut Attilæ filii contra Gothos, quasi desertores dominationis eorum, venirent, ignarisq; aliis fratribus, super Vualamirum solum irruerent. Quos tamen quãvis cum paucis ille excepit, diuq; fatigatos ita prostravit, ut vix aliqua eorum pars remaneret. Eo tẽpore cum pro gesta re ad fratres suos Dietmarum & Vuitimarum direxisset nuncium, veniẽs nuncius in domo Dietmari, majus invenit gaudium: ipso siquidẽ die Theodericus filius ejus, quãvis de cõcubina, bonę tamen spei puerulus natus erat. Post tẽpus ergo nõ multum, rex Vualamirus, & fratres ejus Dietmarus & Vuitimarus, dum cõsueta dona tardarent à principe Martiano accipere, & fœdera pacis tamẽ custodirent, missi ab eis legati ad imperatorẽ, videbãt Theodericum Triarii filium, genere quidẽ Gothico, sed de alia stirpe, quàm Amalorum procreatum, omnino cum suis florentem & Romanorum amicitiis utentem, se vero omnino despici, domũ hæc renunciant: moxq; Gothi furore cõmoti, arma corripiunt, & Illyricum pene totum prædando devastant. Sed Martiano imperatore defuncto, cum regnum acciperet Leo, mox ad pristinã cum Gothis amicitiã recurrit, & tam præterita, quàm præsentia munera tribuit, & pacis obsidem Theodericum infantulum, Dietmari filium, accepit, qui jã annum octavum intravit. Quẽ dum pater dare tardaret, patruus Vualamir promittit, ut exinde pax stabilior inter Romanos & Gothos maneret. Igitur Theodericus obses ducitur ad urbẽ Constantinopolitanã: & quia parvulus elegans fuit, imperialem gratiã promeruit. Postquã ergo firma pax inter Romanos & Gothos facta est, videntes Gothi sibi non sufficere q ab Imperatore acceperant, simulq; cupientes ostentare virtutem, cœperunt vicinas deprædari gentes, primumq; contra Satagas, quæ interiorem Pannoniam possiderent, arma moverunt. Quod ubi rex Hunorum Duizich, filius Attilæ, cognovit, collectis quos adhuc habebat, quãvis paucos, Pannoniam deprædari cœpit. Quo comperto, Gothi ubi erant expeditionẽ solventes, quam contra Satagas habebant, in Hunos cõvertunt, sicq; eos à finib suis inglorios expellebant ut ex illo tempore qui remanserant Huni, Gothorum arma pertimescant. Quiescente jam tandẽ Hunorum gente à Gothis, Hunimundus rex Suevorum cum suis invadens fines Dietmari, fratris Vualamiri regis Gothorum, eos deprædatur, omniaq; abducens armenta, in terram suam revertitur. Dietmar vero non tantum jacturam armentorum dolens, quantum metuens, ne Suevi, si hoc impune lucrarentur, ad majorem licentiam prosilirent: sic vigilavit in eorum transitu, ut intempestæ noctis silentio dormientes invaderet, ad lacum Pollois, consertoq; inopinato prælio ita eos oppressit, ut etiam ipsum regem Hunimundum captum, cum superato exercitu Gothorum servituti subdiderit. Sed dum esset multum misericors, facta ultione, veniam eis condonavit: reconciliatusque cum Suevis, eundem quem ceperat, adoptans sibi in filium, remisit in Sueviam cum suis. Ille autem paternæ immemor gratiæ, post aliquod tempus dolo concepto, Scyros, qui tunc super Danubium considebant, incitavit, ut in unum collecti, gentem Gothorum invaderent. Tunc Gothis nihil mali suspicantibus, ab amicis vicinis bellum insurgit, & improvisa coacti necessitate, ad arma confugiunt, arreptoq; certamine, se suamq; ulciscuntur injuriam.

Contentio de regno post mortem Attilæ.

Hardericus contra filios Attilæ.

Hella Attilę filius occiditur.

Attilæ filii contra Gothos.

Gothi Illyricum vastant.

Theodericus obses venit Constantinopolim.

Gothi contra Satagas.

Alii legunt Dinzio filius Attilæ.

Hunimundus Suevorum rex.

Scyri populus Danubii.

In eo siquidem prælio rex Gothorum Vualamir dum ad hortandos suos equum ascenderet, & ante aciem procurreret, procurbatus equus corruit, sessoremq; suum dejecit. Qui mox inimicorum lanceis vulneratus, interemptus est. Gothi vero tā regis sui morte, quā suorū vindicantes injuriam, sic oēs extinxerunt, ut pene de gente Scyrorum nullus remaneret, nisi qui istud nomen cum dedecore ferrent. Iterū Hunimundus cum Suevis fretus auxilio Sarmatarum, & reliquiis Scyrorū, simulq; ex Gepidis Rugisq; nō parvis solatiis collectis, bellū intulit Gothis. Gothi v. defuncto Vualamiro, ad fratrem ej⁹ Dietmarū cōfugiunt, eumq; regem cōstituunt. Qui quamvis dudū cū fratre regnasset auctioris tamē potestatis insignia sumit, belliq; parte coactus, cū fratre Vuitimaro ad arma prosiliit, cōfertoq; prælio superior facta est pars Gothorum, adeo ut campus corruentium inimicorū cruore madefactus, ut rubrum pelagus appareret, armaq; & cadavera plus quam decē millium in modum collium cumulata, campum implerent. Inde victor ad proprias sedes revertens, Dietmarus cū Gothis, Theodericum filium suum, quem obsidem dederat, à Leone Imperatore remissum, cum magnis muneribus gratanter suscepit. Qui cum jam decem & octo annorum esset, ex satellitibus, & ex populo patris elegit sibi penè 6. millia virorum, cum quib. patre inscio, permenso Danubio, Sarmatorum regem incurrit, eumq; interemit, familiamq; ac censum deprędans, ad genitorem suum cum victoria rediit. Singidunum dehinc civitatem, quam iidem Sarmatæ possidebant, invadens, non Romanis, sed suæ subdidit ditioni.

Vualamir interimitur.

Dietmarus in Sarmatas.

Deficientibus dehinc vicinarum gentium spoliis, cœpit & Gothis victus vestitusq; deficere, & hominibus, qui dudum bello vivebant, pax cœpit esse contraria, omnesq; cū magno clamore ad Dietmarum accedentes, orant, ut in quamcumq; partē vellet, exercitum duceret, quia diutius ibi manere non possent. Qui accito Germano, sortem misit, & Vuitimaro Italia, Dietmaro Illyricum populandum obvenit. Relicta igitur Pannonia, alter Italiam, alter Illyricum suscepit, sed Vuitimar mox, ut Italiam intravit, rebus humanis excessit, regnumq; filio suo sibi ęquivoco reliquit. Quem Licerius, qui tunc forte imperavit, muneribus datis ad Galliam transtulit, ut per Vuisigothas parentes suos regnaret. Vuitimar acceptis munerib. à Licerio Galliā tendit, seseq; parētibus Vuisigothis jūgens, unum corpus cum eis efficitur, & sic Galliā Hispaniamq; tenens, suo jure defendit, ut nullus sibi alius prævaleret. Vuisigothis v. post Theodericū, qui in bello, q Romani & Vuisigothæ cū Attila Hunorum regē fecerunt, occubuit, filius ejus Thurismundus præfuit. Quo defuncto, Theodericus frater ejus in regnum successit, ipsoq; 11. vero regni sui anno decedente, item frater eorum Euricus regnum assumens, 19. anno, vita, regnoq; privatus est, relinquens filium regni successorem, nomine Alaricum, qui nonus ab illo magno Alarico, regnum adeptus est Vuisigotharum.

Hominibus bello viventibus, pax contraria.

Dietmar v. transiens Saum amnem, Sarmatis bellum intentavit, si quis sibi obstaret, illisq; quiescentibus, nec ad tantam multitudinem prævalentibus, transit in Illyricum, & ubiq; prospere agens, multasq; civitates sibi subijciens, Thessalonicā petiit, in qua Helarianus patritius à principe directus cum exercitu morabatur. Qui dum videret Thessalonicam vallo muniri, nec se posse conatib. eorū resistere, missa legatione ad Dietmarum regem cum munerib. rogavit, ut ab excidio urbis detorqueret, initoq; fœdere, Romanus ductor cū Gothis, loca quæ incoluerant, jam sponte tradidit eis, ibiq; Gothi cum rege suo, depositis armis, in pace quieverunt. Nec diu postea rex Dietmarus ægritudine occupatus, convocatis ad se Gothis, Theodericum filium suum regni hærede fecit, & ipse mox reb. humanis excessit. Eo tempore regnū Orientale Zeno Imperator habebat. Qui audiens Theodericū gentis suæ regem esse, grate suscepit, eumq; ad se Constantinopolim venire præcepit, digneque susceptum inter proceres palatii collocavit, & post aliquod tempus, in filium sibi adoptans, consularibus fascibus, quæ dignitas post imperiale fastigium prima est, eum sublimavit, nec solum hoc, sed et equestrem statuam, ad famam tanti viri ante palatium suum ei constituit. At verò, dum eiuscemodi delitiis Theodericus apud Constantinopolim fluitaret, gens illius, id est Ostrogothæ, dum eis propter fidei sanctionem prædas agere, more solito non liceret, nec tamen ab Imperatore oblata stipendia sibi sufficerent, non minima coacti penuria, compositum fœdus execrantur, inutilem factionē vituperant, mittuntq; continuo ad Theodericum, qui dicerent, quas inopiæ miserias ipsi sustinerent, dum ille Græcorum epulis superflueret, hortanturq; ut si suis, sibiq; consulere velit, citius redeat, quatenus ne cuncta gens pereat, & ubi novas ad habitandum terras exquirant, provideat. Ante non plures aūt annos Odoacer quidam exiens ab extremis finibus Pannoniæ, fortissima Herulorum multitudine fretus, insuper Turcilingorum, sive Scyrorum auxiliis Italiam venit, nulloq; resistente, totam Italiam, Romamq; occupavit, & per 14. annos ibi regnavit. Theodericus v. cognitis suorū querimoniis, ad Augustum Zenonem accedit, penuriam quæstusq; suorum exponit, absolutionem efflagitat, Italiam sibi dari expostulat, adijciens quasi superare posset Odoacrem, Italiamq; obtinere ad ejus gloriam redundaret, à quo directus fuisset, sin bello superatus foret, nihilominus lucris ejus accresceret, quandoquidem quotidianorum stipendiorum exactoribus careret. Talia Zeno audiens, licet ægre ferret ejus discessum, deliberato tamen consilio reipublicæ utilitati prospiciens, ejus petitionibus annuit, Italiamq; illi tribuens, senatūq; ac populū Romanum ei cōmittens, magnis ditatum muneribus, abire permisit. Egressus igitur à Constantinopoli, Theodericus ad Ostrogothas revertitur,

Savus vastissimum flumen Pannoniæ. Plin. lib. 3.

Zeno Imperator Orientis.

Theodericus consul.

Odoacer Italiam & Romam occupat.

vertitur, hortaturq; eos continuo, ut quàm primum parati sint, & quasi possessuri, Italiam proficiscantur. Qui cum omnes læti obedirent, profectus cum omni multitudine Ostrogotharum, & cum omni suppellectili, priusquam ad Italiam perveniret, Trapestilam, Gepidarum regem, insidias sibi molientem bello superans, extinxit: Busan quoq;, Bulgarorum regem cum suis agminibus prosternit. Deinde veniens Italiam, primumq; juxta Sonuum fluvium, qui non longe ab Aquileja labitur, castra componens, cũ ad reficienda corpora hominum & jumentorum, pro longitudine itineris fessa resideret, cum magno exercitu, totisq; Italiæ viribus Odoacer ei occurrit. Quem Theodericus alacriter excipiens, magno superatum prælio, in fugam convertit. Exinde movit exercitum, cum Veronam venisset, iterum adversus eũ Odoacer, non minori sese belli apparatu opponit. Contra quem Theodericus haud procul à Verona confligens, summa ejus exercitum clade contrivit. Qui dum fugæ metu, in Atesim fluvium, se præcipites mergunt, ex magna parte rapidissimis gurgitib. ejus implicati suffocantur. Theodericus v. dum ipso impetu subsequitur, fugientes, Veronã illico civibus pavore cõsternatis invadit. Odoacer aũt cum his qui evaserant, fugiens, Romã cõtendit, sed obseratis continuo portis, exclusus est. Qui cernens introitũ sibi denegari, oĩa quę attingere potuit, gladio flamaq; consumpsit, Ravennamq; ingressus, munitionẽ sibi præparavit. Theodericus aũt à Verona digrediens, Mediolanũ pervenit, & dũ ibi cõsisteret, magna ad eũ multitudo militum, pluresq; Italiæ populi cõvenerunt, sed paucis interjectis dieb. rursus dedititius exercitus, Tusfra quodã nomine instigante, Odoacris partibus se reddidit. Quæ res Theodericũ in tantũ perterruit, ut se suumq; exercitum apud Ticinensem urbem, quæ nunc Papia dicitur, cõmuniret. Talũ rerum varietates Gũdebaudus, Burgundionũ rex aspiciens, Liguriã cũ ingenti exercitu intravit, cunctaq; quę reperire poterat, pro diripientiũ voluntate deprædans, infinitã captivorum multitudinem secũ ad Gallias duxit. Theodericus itaq; aliquandiu intra munitiones exercitũ retinẽs, demũ relictis ibi sororib. & matre, universaq; vulgi multitudine, nihil plane dubius de fide Epiphanii viri sanctissimi, ejusdem civitatis Episcopi, cum expeditis armatorum cuneis ad obsidendum Odoacrem, Ravennam perrexit. Cumque in eo loco qui Pinetum dicitur, non procul ab urbe castra posuisset, per cõtinuum penè trienniũ Odoacrem obsedit. Qui cum frequenter nocturno tempore cum suis ex urbe egrediens, exercitum Theoderici inquietaret, novissime noctu irruens in castra, exercitum Theoderici magna strage prostravit, sed Gothis fortiter resistentibus, ad extremum victus, in urbem confugit. Nec multo post missa legatione, veniã supplicans à Theoderico, quasi in fide susceptus est, sed post ab eo truculenter peremptus est. Egressis inde à Ticino post triennium Gothis, eandẽ mox urbem invasere Rugi, cuncta per circuitũ loca, simulq; civitatẽ per cõtinuũ bienniũ devastantes, cum adhuc beatissimus Epiphanius superesset, cujus sanctitate in tantis periculis cives sustentabantur afflicti. Hic à Theoderico Gallias ad Gundebaudũ pro captivis redimendis directus excepta innumera multitudine illorum, pro quibus precium dedit, 6. millia captivorum, ob solam sanctitatis suę reverentiam sibi concessa, secũ reduxit. Igitur Theodericus extincto apud Ravennam Odoacre, totius Italiæ potitus est ditione, nec multo post Romam profectus, à Romanis cum gaudio magno est susceptus, Quibus ille singulis ad subsidium victus 12⁴. millia modiorum tritici concessit. Posthæc Theodericus, ut sui regni vires constabiliret, missa legatione ad Clodoveum, Francorũ regem, filiam ejus Audofledam in matrimoniũ petiit, quam ille libenter cõcessit. Amalfredam autem germanam suam Vuandalorum regi Hunerico Geiserici filio conjunxit, ejusdemq; Amalfredæ filiam Amalbergam Thuringorũ regi Ermenfrido tradidit, filias vero suas, quas in Mœsia genuerat, Thuidegotham & Ostrogothã vicinis regib. copulavit, unã Sigismundo regi Burgundionũ, alterã Alarico regi Vuisigotharũ. De quo Alarico natus est Amalricus. Quẽ avus suus Theodericus in annis puerilibus utroq; parente orbatũ dum nutriret, cõperiens Beterici filium Eutharicum, Herimundi nepotem, & Thurismundi abnepotẽ, de Amalotũ stirpe descendentẽ, in juvenili ætate, prudentia & virtute, corporisq; integritate pollentẽ in Hispania, ad se illũ venire præcepit, eiq; filiam suã Amalsuindam in matrimonium dedit, quæ Atalaricum ex eo genuit. Nec fuit aliqua vicina gens Italiæ, quæ Theoderico, aut conjunctionis affinitate, aut pactionis fœdere nõ fuisset sociata. Zenone itaq; Augusto, post 10. & 7. annos regni sui defuncto, Anastasius successit imperio, regnans per annos 27. Theodericus vero per idem tempus pacifice regnans in Italia, Romæ mirãda fecit ædificia, & per singula quæq; loca celebriora, regia sibi construxit habitacula. Mortuo aũt Anastasio & ipso hæretico, Justinus imperium adeptus est. Qui dũ esset orthodoxus, cernens in partib. Orientis, illo adhuc tẽpore Arrianã hæresim per singula loca vigere, pro ardore catholicæ fidei decertabat hæreticos dissipare, sextoq; imperii sui anno, præcepit, ut ubiq; Hæreticorũ Ecclesias catholici cõsecrarẽt Episcopi. Hoc audiẽs Theodericus, Arriana lue pollutus, Johannẽ papã, simulq; cũ eo Theodorũ atq; Agapitũ, consulares viros, aliumque Agapitũ patritiũ Cõstantinopolim ad Justinum imperatorẽ direxit, mandans illi minando, quia nisi hæreticis Ecclesias suas quantocius redderet, eosq; in pace degere fineret, universos Italiæ populos ipse gladio extingueret. Qui pervenĩẽtes ad Augustũ, cum ab eo digne, (ut cõpetebat) suscepti essent magnis cum fletibus postulabant, ut suæ legationis seriem, quamvis esset injusta, libenter exciperet & Italiæ perituræ consuleret. Quorum fletibus Justinus permotus, eis quod petebant, concessit: Arrianosque suæ potestati dimisit.

Trapestila, Gepidarum rex. Trasilla legis in Paulo diacono.

Sonuus fluvius Aquileia.

Theodericus invadit Veronam.

Odoacer Roma exclusus, omnia vastat.

Gũdebaudus Burgundiorum rex Liguriam invadit.

Odoacer à Theodorico perimitur.

Theodericus filiã Clodovei in uxorem petit.

Theodorici mirãda ædificia Romæ.

Iustinus Imperator Christianus.

Theodoricus Arrianus.

Symmachus Boetius necatur.

Theoderici sevitia & crudelitas.

Cumque hi in itinere demorarentur, Theodericus rabie iniquitatis suæ stimulatus, Symmachum patritium & Boetium senatorem & consulem gladio trucidavit. His quoque diebus extincto à Francis, Alarico Vuisigotharum rege, Theodericus per Hibbam comitem suum plus quam 30. millibus Francorum cædens, post mortem Alarici generi sui, Thiodem armigerum ejus tutorem Amalrici nepotis sui constituit. Iohannes verò Papa rediens à Constantinopoli cum sociis itineris sui venit ad Theodericum Ravennam. Ille verò per malitiam impietatis & crudelitatis suæ, pro eo, quod à Iustino catholicæ fidei defensore honorifice suscepti essent, carceri eos mancipavit, & famis afflictione interfecit. Sed hanc immanissimam ejus crudelitatem divina mox animadversio secuta est, nam 99. post hoc facinus die, subita morte defunctus est. Cujus animam, ut sanctus Gregorius in dialogo scribit, solitarius quidam vir magnæ virtutis apud Lipparam insulam vidit inter Johannem papam & Symmachum patritium discinctum & discalciatum deduci, & in ollam Vulcani demergi.

Gregorii dialogi.

Antea tamen, cum adhuc valeret, sed jam senior convocans Gothos & gentis suæ primates, Athalaricum Amaluindæ filium, vix decem annorum regem constituit, exhortans suos, ut regem colerent, senatum populumq; Romanum amarent, principem Orientis placatum semper & propitium habere curarent. Quo defuncto, Gothi, ut præcepit Theodericus Athalaricum cum matre sua præficiunt regno, hoc quod præceptum erat custodientes, quam diu Athalaricus & mater ejus vivebant, qui pene per 8 annos regnabant. Iustino autem Augusto post 8. imperii sui annos defuncto, Justinianus sororis ejus filius successit imperio. Cui Athalaricus tam suam adolescentiam, quàm matris viduitatem commendavit, sed brevi post tempore humanis rebus excessit. Tum mater ne sexus fragilitatem Gothi dum spernerent, secum deliberans, ipsa Theodatum consobrinum suum germanitatis gratia accersitum à Tuscia, ubi privatus in propriis laribus vivebat, in regno locavit. Qui post aliquantum tempus immemor consanguinitatis & beneficii, à palatio eam abstractam, in insulam laci Vulsini relegavit, ubi paucissimos dies in tristitia degens, ab ejus satellitibus in balneo strangulata est. Quod audiens Imperator, magna ira contra Theodatum accensus est. Sentiens autē hoc Theodatus, beatum Agapitum papam direxit ad Constantinopolim, ut per eum gratiam Imperatoris acquireret. Veniens autem Pontifex ad Imperatorem, cœpit habere colloquium cum eo de fide, & invenit eum doctrinam Euticetis habere. Quem cum Pontifex pro errore increparet, ille minis eum aggressus est; sed in fide catholica Papa immobilis stabat, & ad Imperatorem dicebat. Ego desideravi venire ad Justinianum Imperatorem Christianissimum, sed ut video, inveni Diocletianum. Videns autem Imperator constantiam ejus, ex voluntate Dei acquievit monitis illius: sed non multo post idem Pontifex ibi defunctus est.

Euticetis dogma. Libera vox Agapiti papæ.

Justinianus verò Belisarium patritium jam de Vvandalis in Africa triumphantem, contra Theodatum misit, ut & Italiam à servitio Gothorum liberaret. Veniente autem Belisario in Siciliam, omnes qui ibi erant Gothi cum duce suo Sinderit, ultro se Belisario tradiderunt. Theodatos vero generum suum Evermundum cum exercitu misit ad custodiendum fretum, ubi est exitus de Sicilia. Sed ille audiens eventum rerum in Sicilia, ultro se ad pedes advenientis Belisarij misit, Romanis optans servire principibus. Quod Gothorum sentiens exercitus, suspectum Theodatum à regno pellendum clamitat, & Vuitigem, qui ejus armiger erat, ad rebellandum in regnum elevat. Qui levatus, in regnum Romam ingreditur, præmissisq; Ravennam fidelissimis sibi viris, Theodatum occidi præcepit, ipseq; post paucos dies Ravennam veniens, Mathesuindam Amalsuindæ filiam sibi in matrimonio copulavit. Belisarius vero conceptas contra Theodatum belli vires, in Vuitigem convertit, egressusq; de Sicilia, venit Romam. Gothi autem, qui ibi habitabant, nocte egredientes Romam, portasq; relinquentes apertas, fugerunt Ravennā. Vuitigis autem, ut talia cognovit, cum magno exercitu Romam venit, sed Belisarius cernens non aptum sibi tempus ad pugnandum, quia fames magna eo anno oppresserat mundum, inclusit se infra Romam, positis custodibus, qui ex omni parte custodirent eam. Gothi vero omnia foris devastantes, cum per annum integrum obsiderent Romam, immisso super se terrore fugerunt Ravennā. Iterum Vuitigis collecto exercitu, venit contra Belisarium in pugnam, commissaq; pugna, multi ex parte Vuitigis mortui sunt, ipsumq; fugientem, Johannes militiæ magister insecutus, vivum apprehendit, Romamq; ad Belisarium duxit, quem ille secum Constantinopolim vexit. Quem videns Justinianus, gavisus est, & non post multum tempus fecit eum patritium, illeq; ibi plus quam biennium moratus, defunctus est. Cujus vxorem Mathesuindam imperator dedit fratri suo Germano patritio, de quibus natus filius, nomine Germanus, in quo conjuncta stirpe Aniciorum & Amolorū spes utriusq; generis & gentis posita est.

Gothi integro anno Romam obsident.

Postquam autem Vuitigis captus est, Gothi Thranspadani Heldebadum sibi regem constituunt, qui eodem anno interemptus est. Cui succedit Erarius, & ipse necdum expleto anno jugulatur. Dehinc Baduillam, qui & Totila dicebatur, sibi præficiunt, moxq; collecto undiq; exercitu, totam Italiam invaserunt. Exinde cum percurrerent Campaniam, idem Totila veniens ad cœnobium beati patris Benedicti, qui tunc in monte Cassino magnis virtutibus claruit, ab eo talia audivit. Multa mala facis, multa fecisti, jam ab iniquitate compescere, equidem mare es transiturus, Romam ingressurus, 9. annos regnabis, 10. morieris. Inde digrediens per Lucaniam

Baduilla Totila dictus.

Benedictus claret in monte Cassino.

niam,invadit Siciliam,indeque revertens,Romam petiit,eamque obsidione concludit. Romanis itaque fame laborantibus,nec mœnia diutius tueri valentibus, à porta Ostiensi Totila ingressus est. Volens autem parcere Romanis,per totam noctem clangere buccina jussit,quo se à Gothorũ gladiis aut in Ecclesiis tuerentur,aut quibuscunque modis occulerent. Habitavit verò cum Romanis aliquantum temporis,quasi pater cum filiis, sed hanc animi benignitatem ei, qui antea nimiæ crudelitatis erat,beati Benedicti admonitio,ut coniici datur,conferebat. Elapsi sane ex urbe quidam è numero senatorum, Constantinopolim afflicti properant: quibus calamitatibus Roma subiiceretur,Principi narrant. Qui statim Narsetem eunuchum,cubicularium suum Italiæ fecit exarchum, Romamque cum manu valida dirigit, ut afflictæ Romæ quantocius subveniret. Is ad Italiam veniens,legatos ad Alboin regem Longobardorum misit,qui tũc in Pannonia habitabant, & Romanis amici erãt, mandans eis,quatenus sibi pugnaturo cum Gothis,auxilium ministrarent. Tunc Alboin electam è suis, magnam manum direxit. Qui per maris Adriatici sinum transvecti, Romanisque sociati, magnum cum Gothis certamen inierunt. Quibus ad interitum penè consumptis,regem eorum Totilam,qui jam per decem annos super eos regnaverat, Narses interfecit, & vestimenta ejus cruentata cum corona lapidibus preciosis ornata, regiam urbem misit,quæ jactata sunt ad pedes Imperatoris coram senatu. Deinde urbes eorũ duas munitas, id est Veronam & Brixiam suscipiens,universam Italiam cũ Romana civitate ad reipublicæ jura reduxit, & Longobardos honoratos cum magnis muneribus,ad propria remisit. Qui omni tempore quo Pannoniam possiderunt,Romanis adversus æmulos adjutores fuerunt. Sic igitur famosum regnum,fortissimamque gentem Gothorum diu regnantem,tandem post mille & quadraginta annos victor adversarum gentium Justinianus Imperator,& prius per Belisarium,& post per Narsetem vicit, omnemque Italiam ab eorum servitute liberatam,pristinæ libertati restituit.

Totila. *Verona.* *Brixia.* *Iustinianus vincit Gothorum regem.*

Hæc Jordanis quidam Grammaticus,ex eorundem stirpe Gothorum progenitus, de Getarum origine & Amalorum nobilitate non omnia quæ de eis scribuntur & referuntur, ut ipse dicit complexus,exaravit: sed brevius pro rerum notitia huic opusculo inseruimus. His perlectis,diligenterque perspectis,perpendat qui discernere noverit, quomodo illud ratum teneatur,quod non solum vulgari fabulatione & cantilenarum modulatione usitatur,verum etiam in quibusdam chronicis annotatur, scilicet quòd Hermenricus tempore Martiani principis, super omnes Gothos regnaverit,& Theodericum,Dietmari filium,patruelẽ suum,ut dicunt,instimulante Odoacre,item, ut ajunt patruele suo de Verona pulsum,apud Attilam Hunorum regem exulare coegerit,cum historiographus narret,Hermenricum regem Gothorum multis regibus dominantem tempore Valentiniani & Valentis fratrum regnasse,& à duobus fratribus Saro & Ammio,quos coniicimus eos fuisse,qui vulgariter Sarelo,& Hamidiecus dicuntur vulneratum,in primordio egressionis Hunorum per Mæotidem paludem,quibus rex fuit Valamber,tam vulneris quàm Hunorum irruptionis dolore defunctum fuisse. Attilam verò postea ultra 70. annos sub Martiano & Valentiniano cum Romanis & Vuisigothis,Aetioque duce Romanorum pugnasse, & sub eisdem principibus regno vitaque decessisse. Ac dehinc imperante Gothis Vualamiro,Theodericum fratris sui Dietmari filium, Leoni Augusto jam septennem à patruo fidei causa obsidem datum,& ab eodem Leone postea patri jam imperanti,Gothis fuisse redditum, patriq; defuncto, in regnum successisse, sed mox à Zenone Augusto Constantinopolim accitum, familiariterque tractatum, Italiæ regnum accepisse, quod tũc Odoacer cũ Thurcilingis & Rugis,aliisq; nationibus,invito Zenone possedit, quem Theodericus post multa certamina deditiitum interemit. Hinc rerum diligens inspector perpendat,quomodo Hermenricus Theodericum Dietmari filium, apud Attilam exulare coegerit, cum juxta hunc historiographum,contemporalis ejus non fuerit. Igitur aut hic falsa cõscripsit, aut vulgaris opinio fallitur & fallit,aut alius Hermenricus,& alius Theodericus dandi sunt Attilæ cõtemporanei,in quibus hujusmodi rerum convenientia rata possit haberi. Hic enim Hermenricus longè ante Attilam legitur defunctus. Theodericus vero post mortem Attilæ, sive in ipso mortis ejus confinio scribitur natus, quinta generatione posteritatis Vuitulfi fratris Hermenrici progenitus. Dietmarus autem pater ejus alios fratres habuisse non legitur, quàm Vualamirum & Vuitimarum, quorum prior sub Attila regnans, post mortem ejus se Hunorũ ditioni subduxit, & sine filiis mortuus Dietmaro regnum reliquit, alter vero filium homonymum sibi Vuitimarum habuit, qui post obitum patris, relicta Italia, Gallias secessit. Anno domini 378. Regnante Valente, post mortem fratris sui Valentiniani, cum Gratiano & Valentiniano, filiis ejusdem fratris sui, Basilius Cæsareæ Cappadociæ, vir sapientissimus claruit, sed superbiæ, ut ajunt, vitio laboravit. Anno domini 379. Athanasius Alexandrinus Episcopus 66. sacerdotii sui anno migrans, Petrum successorem reliquit. Anno domini 380. Gothi ab Hunis expulsi, diffunduntur per Thraciam. Anno domini 381, Gothi fame compulsi rebellant Valenti,quos ille bello petens, sed exercitu occiso fugiens, in casa quadam vivus crematur, anno 15. regni sui,quorum 11. cum fratre 4. post illum regnavit.

Iordanis historicus. *Fratres duo, Sarus & Ammius.* *De Hermenrico & Theoderico variant sententia.* *Anno domini 378.* *Basilius.* *Athanasius.*

ANNI GRATIANI I.

Ambrosius cantum Ecclesiasticum componit.

Theophilus.

Hieronymus.

Augustinus.

ANno Dominicæ incarnationis 302. urbis verò conditæ, millesimo 113. Gratianus filius Valentiniani, 39. ab Augusto, post mortem patrui sui Valentis, electus est ad imperium, & regnavit cum fratre suo Valentiniano annos 6. cum prius regnaret annis 4. cum patruo. Eo tempore apud Mediolanum beatus Ambrosius hymnos canendos in Ecclesia primus composuit. Apud Turonos beatus Martinus magnis virtutibus, totoque orbe doctrinis & scientia clarus, Gregorius Nisenus, Gregorius Nazanzenus, & apud Bethleem Hieronymus radiabant. Theophilus Alexandrinus Episcopus, cyclum de observatione Paschæ, per centum annos digessit, quem laterculum vocavit, totoque orbe doctrinis & scientia clari, apud Bethleem beatus Hieronymus presbyter, Hypponem Africæ civitatem S. Augustinus Episcopus radiabant.

Argẽtuaria Galliæ oppidum.

Argentuaria Colmariæ proxima, nunc obscurus vicus, Horburgũ dictus, olim oppidũ illustre, vide Ger. B. Rhe.

Vt Nerva Trojanum, sic Gratianus Theodosium elegit.

Miletius.

IGitur Gratianus admodum juvenis, cum inæstimabilem multitudinem hostium, Romanis infusam finibus cerneret, fretus Christi potentia, longe impari militum numero sese in hostem dedit, & apud Argentuariam Galliæ oppidum, plus quàm 30. millia Alemannorum interfecit. Deinde audiens Thraciam, Daciamque, Pannoniam tanquam genitales terras à Gothis atq; omni pernicie atrocioribus Hunis & Alanis possideri,, Pannoniam venit. Theodosius, Theodosii filius, tam propter parentum nobilitatem, quàm propriam fortitudinem habebatur nominatissimus, sed invidia dissimilium fatigatus, in Hispania morabatur, ubi & ortus fuerat & nutritus. Cumq; Imperator fratrẽ suum adhuc puerum cerneret, & quid faceret hæsitaret: quippe cũ Barbari victoriis elati, inexpugnabiles viderentur, eadem provisione, qua Nerva quondã elegerat Hispanum, virum Trajanum, per quem respublica reparata est, accitum & ipse nihilominus ab Hispania Theodosium, magistrum militiæ fecit, eumque contra Barbaros cum expeditione misit. Qui vadens fortiter cum illis maximis Scythiæ gentibus pugnavit, & fœliciter triumphavit. Mox dux optimus exercitu disperso per urbes, ipse velociter ad Principem remeavit, ipseq; triumphorũ suorum nuncius extitit. Quod dum Imperator præ admiratione non crederet, invidi dicebant eum fugisse, & exercitum perdidisse. At ille derogantes sibi, rogat dirigi, qui viderent multitudinem peremptorum. His verbis Imperator flexus, direxit qui res actas sibi nunciarent. Porrò dux optimus interhæc vidit in visione, quòd S. Miletius, Antiochenæ civitatis Episcopus eum indueret imperiali clamyde, & corona caput ejus ornaret. Hæc cum ille retulerit mane cuidam amicorum, ille clarum esse dixit somnium, & nihil ænigmaticum, nihil habere dubium. Post paucos autem dies qui missi fuerant, redierunt: peremptaque multa hostium millia narraverunt. Quamobrem lætatus princeps Gratianus faventibus cunctis, Theodosium 33. ætatis annum gerentem, apud Sirmium purpura induit, Orientisque & Thraciæ simul imperio præfecit. Igitur Theodosius Constantinopolim triumphans intravit, & ne assidue pugnando populum Romanum fatigaret, cum Athalarico Vuisigothorum rege pacem fecit, eundemque Constantinopolim venientem, benigne suscepit, ibique defunctum, honorifice sepeliri fecit, & hac benignitate omnes Gothos Romano imperio subjugavit. Veniens autem Thessalonicam, ægritudinem incurrit, cupiensque baptizari Anatholium, ejusdem civitatis Episcopum, requisivit cujus esset fidei. Quo respondente quòd Arriana pestis in Illyricum non valuisset accedere, sed fidem Niceni concilii inviolatam servarent, libenter ejus verba suscipiens, baptizatus, atque ab ægritudine liberatus est. Inter hæc Archadium filium suum consortem sibi fecit in imperio, in Italia vero puero satis existente Valentiniano, rerum curam Probus exconsul & præfectus habebat. Justina vero mater Valentiniani, cum esset Arriana, vivente quidem viro, lædere Christianos orthodoxos non prævaluit, sed eo mortuo, cum filius esset valde juvenculus, Mediolanum veniens, Ambrosio Episcopo erat infesta, ita ut juberet eum exilio destinari. Cumque juberet eum exire de Ecclesia, Ambrosius ait: Ego sponte hoc non ago, ne lupis ovium septa, aut blasphemantibus Deum contradere videar. hic si placet occide, hoc loco mortem prona suscipiam voluntate. Ea tempestate Maximus vir quidem strenuus atque imperio dignus, si contra sacramenti fidem per tyrannidem non emersisset, invitus ab exercitu in Britannia imperator factus, in Galliam transit, exceptusq; à legionibus Gratiano infensis, eundem subita incursione perterritum, atque in Italiam transire meditantem, dolo circumvenit, & occidit Lugduno, fratremque ejus Valentinianum cum matre Justina expulit ab Italia. Qui tamen justissimam cum matre sua luit pœnam, quæ & ipsum Arriana hæresi polluit, & æminentissimum catholicæ fidei doctorem Ambrosium episcopum perfida obsidione vexavit. Valentinianus autem Constantinopolim veniens, à Theodosio paterna pietate est susceptus, & imperio est restitutus: sed ab Eugenio quodam prius Grammatico, tunc autem militanti in palatio, & ab Arbogasto quodam facinoroso corruptis cubiculariis ab eisdem dormiens strangulatus est, atque ut voluntariam sibi mortem conscivisse putaretur, laqueo suspensus est.

Theodosius init pacem cum Athalarico.

Theodosius à catholico Anatholio baptizatur.

Iustina Arriana, Ambrosio infesta. Vide li. Euséb. 12 cap. 15 & 16. Et Ambrosii epistolas.

Valẽriniani mors.

ANNI GRATIANI

Basilius moritur.

ANno Dominicæ incarnationis 383. qui est Gratiani secundus, sanctus Basilius Cæsariensis episcopus obiit. Anno dominicæ incarnationis 384. Synodus 150. episcoporum Constantinopolim adversus Macedonium congregatur sub Damaso papa, qui 18. annis regebat Ecclesiam.

clesiam. Anno domini 385. Priamus quidam & Antenor principabantur Francis hoc tempore. Anno domini 386. Archadium Theodosius pater consortem regni facit. Anno domini 387. Maximus ex Britannia in Gallias veniens, regnumq; sibi usurpans, Gratianum apud Lugdunum occidit, fratrem verò ejus Valentinianum Italia expulit.

HISTORIA.

Anno Dominicæ incarnationis, 388. urbis conditæ millesimo 139. Theodosius genitus patre Theodosio, matre Thermantia, 45. ab Augusto, interfecto per Maximum Gratiano, imperium Romanum solus obtinuit, mansitq; in eo annis 11. cum jam in orientis partibus sex annis Gratiano vivente regnasset: Valentinianum tamē fratrem Gratiani quàmdiu vixit, regnare permisit. Ipse vero bellum adversus Maximum, qui tunc Aquilejæ insidebat suscepit, illumque à militibus propriis, cum vim imperatoris sustinere nō possent, captum ac traditum peremit: Victorem quoque filium ejus, quem pater Gallias adhuc in ætate infantili præfecerat, extinxit. Peracta victoria, Theodosius cum Valentiniano venit Romam: eratq; cum eis pariter & Honorius valde puer, quem pater post actam victoriam à Cōstantinopoli evocaverat. Theodosius igitur Romæ positus, multum profuit urbi, alia præbēdo, alia auferendo. Post hæc relicto Valentiniano Romæ, ipse cum Honorio Constantinopolim remeavit. Valentinianus vero cum transiret in Galliam causa ordinandæ Reipublicæ, fraude Arbogasti comitis sui, & Eugenii grammatici, dormiens, ab Eunuchis cubiculariis pecunia corruptis, suffocatus est, moxq; Eugenio in principatum electo ab Arbogasto, collecta multitudine Francorum atque Gallorum, præparaverunt se in pugnam contra Theodosium. Quod ille audiens, congregavit multitudinem militarem, filiumque suum Honorium constituit imperatorem. Misit autem Eutropium eunuchum sibi fidelissimum in Thebaidam ad Johannem monachū præscientia clarum, de quo legitur in Vita patrum: ut aut eum venire volentem deduceret, aut nolentem de belli eventu requireret. Qui venire nolens, mandavit ei, quod interfecto tyranno, victoria sit potiturus, sed ipse in Italia moriturus. Relictis igitur ambobus filiis in urbe Constantinopolitana, Theodosius contra Eugenium pergit, moxque illi exercitus Vuisigotharum plusquàm 20. millium occurrit. Eugenius itaque & Arbogastus cum transitus Alpium tenerent, Theodosius in summis Alpibus constitutus, jejuniis & orationibus intentus erat. Circa Gallorum vero cantum sopore constrictus, vidit in somnis, quasi jaceret in campo, & astarent ei duo quidam viri in vestibus albis, equis candidissimis residentes, jubentes eum habere fiduciam, primoque diluculo præparare milites ad victoriam, seq; dicebant ad solatium sibi destinatos. Quorum alter dicebat se esse Johannem Evangelistam, alter Philippum Apostolum. Quæ visio etiam alicui militi revelata est. Qua visione comperta, uberiores in oratione lachrymas fudit: & in crastinum facta congressione, turbo ventorum maximus à parte Theodosii in ora hostium surrexit, qui tela quæ ipsi mittebant, in ipsos retorquebat: ea vero quæ ab ejus parte missa sunt, ultra mensuram humani jactus per magnum inane portata valēter hostibus infigebat. Eugenius itaque confugiens ad pedes imperatoris, veniam rogabat, sed à militibus circa pedes ejus capite truncatus est: Arbogastus vero propria se manu interfecit, consulatus Archadii anno 3. & Honorii 2. Ad laudem vero Theodosii ob insignem victoriam, poeta quidam nomine Claudian⁹, sed Paganus, inter cætera hujusmodi versib⁹ deo & homini testimoniū cecinit:

Theodosius. *Valentinianus fraude Comitis Arbogasti suffocatur.* *Johannes monachus.* *Visio Theodosii.* *Arbogastus se ipsum necat.*

O nimium dilecte Deo, cui militat æther,
Et conjurati veniunt ad classica venti.

Claudiani versus.

Igitur Theodosius Mediolanum veniens, post laborem publicum corpore fatigatus, ægritudinem incurrit, & sperans se moriturum, potius de Republica cogitavit; cōsiderans quæ solent hominibus evenire, imperatore moriente. Filium itaq; Honorium de Constantinopoli velociter evocavit, & imperatorem Romæ ordinavit. Cumq; Honorius Mediolanum venisset, pater ex ægritudine relevatus, circum de victoria celebrabat, & ante prandium quidem spectaculum, quasi sanus, exhibuit. Post prandium vero repente prægravatus, ad spectaculum venire nō potuit, filium tamē ludis adesse præcepit: superveniente vero nocte defunctus est, 16. kal. Febr. anno imperii 17. vitæ autem 40. Fuit autem propagator Reipublicæ & defensor eximius, clemens & misericors, communis cūctis, solo habitu differēs à cæteris, in omnes honorificus, in bonos vero profusius. Quantæ autem mansuetudinis apud homines fuit, tantæ humilitatis coram domino extitit. Quod in illo obedientię exemplo satis probatur, quam sancto Ambrosio episcopo, imò per illum Deo exhibuisse narratur. Quod quia est relatu ac memoria dignum, licet non suo loco, statui tamen memorandum, & pro utilitate legentium, & opinione virtutum.

Theodosius moritur. *Dotes Theodosii.* *Vide hist. Eccle. Trip. li. 9. ca. 30.*

Thessalonica est civitas grandis & populosa, in qua dum esset Theodosius, ibi seditio est orta, & quidam ex judicibus tracti & lapidati sunt, unusque ut ajunt, ex militibus quem ille diligebat, occisus est. Hinc indignatus Theodosius, sicut se habent humanæ passiones, non refrenavit iracundiæ infirmitatem, sed justo furori immensam permiscuit crudelitatem. Ad ludos igitur Circenses jussit invitari cives, & repente super omnes iujustos gladios præcepit evaginari, & una cū innocētibus nocentes perimi. Septem quidem millia hominum feruntur ibi occisa, nō præcedente judicio, sed

Septem hominum millia occisa Thessalonicæ.

furibundo dictante animo. Hujusmodi cladem gemitibus plenam audiens Ambrosius, cum princeps Mediolanū venisset, & ecclesiam solenniter intrare voluisset, foris ad januas ei occurrit, hisq; illum sermonibus à sacri liminis ingressu prohibuit: Nescis imperator perpetratæ à te necis quanta sit magnitudo? neque post ausum tanti furoris, mens tua molem tantæ præsumptionis agnoscit. Sed forte recognitionem peccati prohibet potestas imperii: decet tamē ut ratio vincat potestatem. Scienda est quippe natura, ejusque mortalitas, atq; resolutio & pulvis progenitorum, ex quo facti ad quem redigendi sumus, & non flore purpuræ fidentem, infirmitatem operti corporis ignorare. Coæqualium hominum princeps es ô Imperator, & cōservorum. Vnus est enim dominus omnium, rex & creator cunctorum. Quibus igitur oculis aspicies communis Domini templum? quibus calcabis pedibus sanctum illius pavimentum? Quomodo extendes manus, de quibus adhuc stillat sanguis innoxius? Quomodo hujusmodi manibus suscipies sanctum Domini corpus? Qua præsumptione poculum preciosi sanguinis percipies ore tuo, dum furore sermonū tuorum tantus injuste sanguinis effusus? Recede igitur, recede: nec secundo peccato priorem nequitiam contendas augere. Suscipe vinculum quo te omnium Dominus ligavit, est enim medicina maxima sanitatis. His sermonibus imperator obediens, erat enim divinis eruditionibus nutritus, & aperte sciens quæ essent propria sacerdotum, quæ regum, gemens & deflens ad regalia remeavit. Cumq; octo mensium continua transissent tempora, propinquavit nativitatis Salvatoris nostri festivitas. Imperator autem lamentationibus assiduis in palatio residens, cōtinuas lachrymas incessabiliter expendebat. Ingressus autem tunc magister militiæ Rufinus, & singularem apud principem fiduciam habens, & videns eum in lamentatione prostratum, accessit, & lachrymarum causas inquirit. At ille amarissime ingemiscens, & vehementius lachrymas fundens: Tu, inquit, Rufine ludis, & mea mala non sentis: ego autem lamentor & gemo calamitatem meam, quia servis quidē & mendicantibus aperta sunt templa Dei, & proprium, dominum ingredientes licenter exorant: mihi verò ingressus ad eum non est, insuper etiam cœli clausi sunt. Hæc dicens, verba singula singultibus interrumpebat. Rufinus: Curram, inquit, si tibi placet, pontificiq; precibus persuadebo, ut solvatur vinculū quod illigavit. Ait Imperator: Non suadebis Ambrosio, novi ego decretū illius esse justum: neq; reverebitur imperialem potentiam, ut legem possit prævaricare divinam. Cumq; Rufinus verbis plurimis uteretur, & promitteret Ambrosium esse flectendum, Imperator eum pergere cum festinatione præcepit: ipse vero spe data post paululum est secutus, credens Rufini promissionibus. Porro vir mirandus Ambrosius, mox ut Rufinum vidit, ait: Impudentiam canum imitatus es, ô Rufine, tantæ videlicet necis autor existens, & pudorē ex fronte detergens, nec erubescis, nec metuis, cōtra imaginem latrare divinam. Cumq; Rufinus supplicaret, & imperatorem venturum esse diceret, superno zelo accensus Ambrosius, ait: Ego tibi Rufine prædico, quoniam ingredi sacra limina eum prohibebo: si vero imperium in tyrannidem mutaverit, necem libenter & ego suscipiam.

Nota, olim Eucharistia dabatur laicis in manus.

Poculum preciosi sanguinis laicis datum.

Excōmunicatur Theodo.

Pœnitentia 8. mensium.

μάγιςρον οἱ ῥωμαῖοι καλοῦσι τῶν βασιλείων ἡγούμενον.

Ambrosius ad Rufinum.

Hæc & alia plurima Rufinus audiens, nūciavit imperatori votum Antistitis, monens ne de palatio forte procederet. At imperator hæc in media jam platea cognoscēs: Pergam, inquit, & justas suscipiam contumelias. Cumq; ad sacra limina pervenisset, in sanctam quidem basilicam non intravit, sed inveniens antistitem in Salutatorio residentem, supplicabat, ut ejus vincula resolveret. At ille tyrannicam dicebat ejus esse præsentiam, eumq; contra deum insanire, & leges ejus calcare. Verum imperator: Non, inquit, insurgo adversus Ecclesiasticas sanctiones, nec inique ingredi limina sacra contendo, sed te solvere vincula mea deposco, & cōmunis domini pro me exorare clemētiam: nec mihi januam claudi, quā cunctis pœnitentiam agentibus Dominus noster aperuit. Tunc Antistes: Quam, inquit, pœnitentiam ostendisti post tantas iniquitates? quibus medicaminibus incurabilia vulnera plagasq; curasti? Tuum est, inquit Imperator, edocere: & medicamēta temperare: meū oblata vero suscipere. Tunc sanctus Ambrosius ait: Quomodo furori judiciū tuū cōmisisti, & nō ratio protulit sententiā, sed iracundia. Scribe legem quę decreta furoris evacuet. & 30. diebus sententia necis atq; proscriptionis tantummodo maneat in literis, & judicium expectet rationis: quibus diebus transactis, ira jā cessante, ratio causam judicans apud semetipsam, quæ cognoverit sub veritate disponat. In his enim dieb⁹ cognoscetur, an justa sit sentētia quam protuleris, an injusta: & siquidē ratio probaverit injusta quæ sunt prolata, disrumpet: si vero justa, firmabit, dierū vera numerus ad hæc examinanda sufficiet. Hanc admonitionē Imperator animo libēti suscipiens, & optimam esse confidens, legem cōscribi repente præcepit, & propriæ manus literis confirmavit. Quo facto, vinculum ejus Ambrosius absolvit. Quæ lex hactenus observatur Constantinopoli. Est autem hujusmodi.

ἀσπάσικος οἶκος. Salutatorium.

Lex de sententia necis & proscriptionis 30. diebus perpendenda.

IMP. GRATIANUS VALENTINIANUS ET THEODOSIUS AUG.

Flavio Præfecto prætori Illyrici.

Si vindicari in aliquos severius contra nostram consuetudinem pro causæ intuitu jusserimus, nolumus statim eos aut subire pœnam, aut excipere sententiam: sed per dies 30. super statuta eorum sors & fortuna suspensa sit. Reos sanè accipiant vincula atque custodia, & excubiis sollertibus vigilanter observentur.

Si igi-

Sic igitur sacratissimus Imperator ingredi limina sacra præsumens, nō stans domino supplicavit, non genua flexit, sed pronus in pavimento jacens, Davidicam proclamavit vocem: Adhæsit pavimento anima mea, vivifica me secundum verbum tuum, manibus autē capillos evellēs frontemq; percutiens, & pavimentum lachrymarū guttis aspergens, veniam poscebat. Cumq; tempus accederet, quo mun⁹ ad altare solebat offerre, surgēs cū lachrymis, ingressus est. Cum vero obtulisset sicut solitus erat, intra cancellos stetit. Rursus autem Ambrosius nō acquievit, sed differentiā locorum edocuit, & primo quidem requisivit quid tibi expectaret. Imperatore dicente, sustinere se sacrorum perceptionē mysteriorum, remandavit ei per suum Archidiaconū: O Imperator, interiora loca tantum sacerdotibus sunt collata, quæ cæteri ingredi, nec contingere permittuntur. Egredere igitur, & hanc expectationem cum cæteris habe communem. Purpura nanq; Imperatores, non sacerdotes facit. Tunc fidelissimus Imperator etiam hanc traditionem animo gradanti suscipiens, remandavit: Non audaciæ causā intra cancellos mansi, sed in Constantinopolitana urbe hanc consuetudinem esse cognovi: unde gratias ago pro hujusmodi medicina. Tali ergo tantaq; & pręsul & Imperator virtute clarebant. Ego autem utriusq; opus admiror: illius fiduciam, hujus obedientiam: illius cœli fervorem, hujus fidei puritatem. Porro regulas pietatis, quas à magno sacerdote recepit, reversus etiam in Cōstantinopolitana urbe servavit. Nam dum festivitatis tempore ad ecclesiam processisset, oblatis in altari muneribus, mox egressus est. Cumq; Nectarius tunc præsul ecclesiæ illi mandasset, cur intus stare noluisset, remandavit ei princeps: Vix potui discere, quæ differentia sit Imperatoris & sacerdotis: vix enim inveni veritatis magistrum, Ambrosium nanq; solū novi digne vocari pontificem. Habebat igitur Imperator & aliam utilitatis occasionem, per quam bonis operib⁹ triumpharet. Conjunx enim ejus de divinis legibus eū sępius admonebat, seipsam tamen perfecte prius erudiens. Non enim regni fastigiis elevata est, sed potius amore divino succensa. Beneficii nanq; magnitudo majus eis desideriū benefactoris excitabat. Repente nanq; ut venit ad purpuram, claudorum atq; debiliū maximā habuit curam, non servis, non aliis ministris utens: sed per semetipsam agens, & ad eorum habitacula veniens, unicuiq; quod opus haberet, præbebat. Sic etiam per ecclesiarum xenodochia discurrens, suis manibus ministrabat infirmis; ollas eorum tergens, jus gustans, coclearia offerens, panem frangens, cibosq; ministrās, calices abluens, & alia cuncta faciens, quæ servis & ministris mos est celebrare. His autē qui eam de rebus talibus nitebantur prohibere, dicebat: Aurum distribuere opus imperii est: ego autē pro ipso imperio hoc opus offero bona mihi omnia conferenti. Viro autem suo sæpe dicebat: Oportet te marite semper cogitare, quid pridem fueris, quid modò sis. Hæc si semper cogitaveris, ingratus benefactori nō eris, sed imperium quod suscepisti, legaliter gubernabis, & harum rerū autorē placabis. His sermonibus semper usa, velut optimam quandam utilitatem, virtutisq; abundantiam conjugi offerebat. Defuncto autem Theodosio 16. kalen. Feb. corpus ejus Constantinopolim delatum est 6. Idus Novemb. & ab Archadio filio suo sepulturæ traditum. Dimisit autem regnum duobus filiis suis, Archadio in oriente, Honorio in occidente, curam vero administrationis viris potentissimis mandavit habere: Rufino aulæ orientalis, Stiliconi occidentalis. Post paucos autem dies quando translatū est corpus Theodosii, id est, 15. kalend. Decemb. etiam exercitus qui cum eo fuerat, contra Eugenium reversus est, & dum Imperator Archadius ad portas occurrisset exercitui, milites Rufinū & præfectum peremerunt. Erat enim suspectus, quasi tyrannidem meditaretur assumere, & Hunos vel Gothos in Romanorū provincias contra imperatorem evocare.

Psalm. 118.

Theodosius offert.

ἄλλη γάρ ἐστι λοῖς ἐν ἱερεῖ ποιά.

Differentia imperatoris & sacerdotis.

Hæc sunt in historia Tripar. lib. 9. cap. 30.

Ecclesiarum xenodochia.

Rufinus interimitur.

Ejusdem vero Theodosii temporibus apud Palestinam provinciam in castello Emaus natus est puer integer & perfectus, sed umbilico sursum divisus, ita ut haberet duo pectora, & duo capita, & quoscunq; sensus: & cū unus edebat & bibebat, alter non edebat: unus dormiebat, alter vigilabat: nonnunquā insimul dormiebant, insimul ludebant ad alterutrum, & flebant, & utriq; percutiebāt se invicē. Vixerunt autē annis ferè duobus & unus quidē mortuus est, alter autē supervixit diebus 4.

ANNI THEODOSII.

Anno domini 389. qui est secundus Theodosii, post morte Gratiani, idem Theodosius vir virtutibus plenus Valentinianum Italia expulsum à Maximo in regnū restituit. Reliquiæ sanctorum Gervasii & Protasii ab Ambrosio repertæ sunt. Anno domini 390. Anno dom. 391. Augustinus ad fidem conversus, ab Ambrosio baptizatur. Anno domini 392. Anno domini 393. Johannes hæremita claruit. Anno domini 394. Syricius papa 40. sedit annis 8. decessitque 6. kalend. Decemb. Anno domini 395. Hieronymus librum quem de Illustribus viris scripsit, hucusq; perduxit. Anno domini 396. Didimus Alexandriæ obiit. Corpora Abacuc & Micheæ prophetarum revelantur. Anno domini 397. Valentinianus dolo Arbogastis occiditur, eiusq; locum Eugenius invadit. Anno domini 398. Theodosius Eugenium tyrannū superavit. Arbogastes sua manu se interfecit. Theodosius vero Mediolano in pace quievit. Augustinus doctor facundissimus Hypponi ordinatur Episcopus.

Hucusque Ecclesiasticam historiam Eusebius, item Ruffinus, perduxit.

Augustinus baptizatur.

Eusebius in lib. 9. Ruffinus in duobus sequentibus, decimo & undecimo.

HISTORIA.

Arcadius. *Honorius.*

ANno Dominicæ incarnationis, 399. urbis conditæ millesimo 150. Archadius & Honorius, filii Theodosii 46. loco ab Augusto commune imperium, divisis tantum sedibus, tenuerunt: Archadius in oriente, Honorius in occidente. Tunc Rufinus patritius Archadio principi tendēs insidias, Alaricum regem Gothorum ut Græcias vastaret, missis clam pecuniis invitavit. Sed dejectus Rufinus ante portas urbis Cōstantinopolitanæ, ut supra dictum est, à militibus decollatus est, caputque ejus cum dextera manu ad ludibrium per urbem circunductum est: uxoreq; exulata, opes ejus cunctas Eutropius Spado promeruit. Gildo autem Affricæ comes à Theodosio dudum ordinatus, cognita morte ejus, arbitratus parum spei in pueris, cœpit Affricā sibi vendicare. Cujus frater Mascezel, cum esset fidelis, Germani perfidiam detexit: ille autem duos filios fratris cū pater abiret, interfecit. Contra quē jam ut hostem idem Mascezel cum exercitu missus, cum eum valde coartaret in fugam versus, post paucos dies strangulatus est.

Radagasus alias dicitur. Vide librum 13. rerum Romanarum in Eutropo.

Hesperiam vero plagā in regno Honorii Imperatoris primū Radagaisus Scytha crudelissimus, cum 200. millib. Gothorum inundavit, qui omnē Romani populi sanguinem propinare devovit. Contra quem duo Pagani duces Hunorum Huldinus & Sarus, à Romanis conducti sunt. Nolente deo causam potentiæ suæ per virtutē hominū superare, divinitus territus est Radagaisus, fugiensq; in Peculanum montem, ingenti undiq; timore concluditur: & dum fame sitiq; laborat, volens fugere, solus comprehenditur à Romanis, missusq; in carcerem, ibi mortuus est. Tanta vero multitudo de Gothis comprehensa est, ut sicut vilia pecora venderentur, nam singuli Gothi singulis aureis vendebantur. Post Radagaisum Alaricus rex Gothorum Italiam intravit: & ut superius de gestis Gothorum scriptum est, multa mala Romanis, cæterisq; inferens, apud Consentiam mortuus est. Cui succedens Athaulfus consanguineus ejus, quicquid ille reliquit, abrasit, & Placidiam Honorii sororem auferens, in matrimonium accepit.

Gothi ut vilia pecora venundati.

Alaricus rex Gothorum moritur.

Stilico quoq; comes, qui erat de perfida & dolosa gente Vuandalorum natus, & erat socer Honorii, cujus duæ filiæ, Maria & Hermantia, altera post alteram principi Honorio desponsatæ sunt, sed utræq; virgines defunctæ sunt: oblitus beneficiorum, oblitus consanguinitatis, regno ejus inhiavit, & Alemannorum Suevorumq; gentes elatis pecuniis super eum congregavit, quia Eucherium filium suum Christianis semper à puero insidias molientem, cæsarem facere cogitavit, sed Honorius congregato exercitu cum eis pugnans, utrosq; occidit. Quo anno & Archadius orientalis Imperator regnum post obitum patris annos 13. defunctus est anno ætatis 31. relinquens filium nomine Theodosium, annorum 8. quem ante mortem suam appellavit Imperatorem: qui succedens patri, regnavit 41. cum patruo Honorio 15. postea 26. qui fiunt 41. Hujus tempore Claudianus & Prudentius poetæ insignes habentur.

Archadius orientalis imperator moritur.

ANNI ARCHADII.

PRimo autem anno Archadii & Honorii, qui est annus dominicæ incarnationis 399. Johannes hæremita obiit. Anno domini 400. Sanctus Martinus ad superna migravit. Anno domini 401. Sanctus Ambrosius carne solutus est. Anno domini 402. Anastasius Papa 41. ordinatus est, sedensq; annis 3. migravit 5. kalen. Maij. Anno domini 403. Gothi Radagaiso & Alarico regibus Italiam prædati sunt. Anno domini 404. Synodus Alexandriæ fit propter doctrinam Origenis. Anno domini 405. Innocentius Papa 42. ordinatus, sedit annis 15. decessitq; 4. Idus Martii. Hic instituit ad missas pacis osculum dari. Anno domini 406. Anno domini 407. Severus vitam sancti Martini describit. Anno domini 408. Johannes Chrysostomus in Exilio obiit. Et mors Eudoxiæ Aug. subsecuta est. Anno domini 409. Anno domini 410. Anno domini 411. Archadius Imperator Constantinopoli moritur.

Synodus Alexandria propter doctrinam Origenis.

Chrysostomus moritur in exilio. Vide hist. Trip. lib. 10. cap. 15.

HISTORIA.

Honorius.

ANno Dominicæ incarnationis 412. urbis conditæ mill. 163. Honorius post mortē fratris cū Theodosio filio fratris adhuc regnans annis 15. cum videret Rem publicā quotidie decrescere, legit virum fortem & pugnatorem Constantium comitem, & transmisit eum ad Gallias. Constantinus enim quidam Galliis occupatis invasit imperium: cujus hostes duo juvenes locupletes, Didimus & Viridianus, assumptis propriis servis & vernaculis, sese patriamque defensare moliti sunt, capientesq; filium ejus Constantem, monachum fecerunt. Quem pater ex monacho cæsarem fecit, & cōtra illos misit. Sed Constantius ab Honorio missus, mox ut Galliam ingressus est, Constantinum apud Arelatem inclusit & occidit, filium vero ejus Constantem in Vienna Gerontius comes Constantii peremit. Quorum exitii immemores, Jovianus & Sabastianus item in Galliis tyrannidem moliuntur, sed & ipsi mox interficiuntur. Heraclianus quoque comes Africæ cum tribus millibus armatis, & 700. navibus, ad deprædandam Romam venit: contra quem Marinus comes egressus sic eum perterruit, ut cum una tātum navi Carthaginem fugeret, ubi & mox occisus est. In his ergo diebus, præcipiente Honorio, & adjuvante Cōstantio, firma pax omnib⁹ catholicis ecclesiis per universam Africam reddita

Constans fit monachus. Ex monacho Cæsar.

Pax Ecclesiæ Africana sub Augustino.

reddita est, quamdiu praeclarissimus magister Ecclesiae apud Hipponem regium florebat Augustinus. Inter haec Valiar ex Gothorū pacem fecit cū Honorio, & reddidit ei Placidiā sororem suam, quā ipse Constantio patritio qui eam revocaverat, in matrimoniū dedit. Honorius vero postquam cū Theodosio fratris filio regnavit annis 15. & Rempublicā pacificatā dimisit, Romae mortuus est.

ANNI HONORII.

ANno domini 413. Anno domini 414. Anno domini 415. Alaricus rex Gothorum Romam invasit. Anno domini 416. Anno domini 417. Anno domini 418. Corpora sanctorū Stephani, Nicodemi, & aliorum revelata sunt. Anno domini 419. Anno domini 420. Zosimus Papa 43. ordinatus, sedit anno uno, decessitq; 7. kalen. Aprilis. Hic constituit ut diaconus levam tegat. Ann. dom. 421. Bonifacius Papa 44. sedit annis 3. mensibus 8. Ann. dom. 422. Anno domini 423. S. Hieronymus migravit anno vitae 91 Anno domini 424. Honorius apud Ravennam Constantium cōsortem regni fecit. Anno domini 425. Celestinus Papa 45. sedit annis fere 9. decessitq; 8. kalen. Aprilis. Hic constituit Sanctus, Sanctus, Sanctus cantari. Constituit etiam, ut Psalmi David canerentur. Anno domini 426. Honorius Romae moritur, anno imperii sui 31. quorum duobus regnavit sub patre. 14. cum fratre, 15. cum filio fratris Theodosio. Faramundus filius Marcomedis regnavit in Francia.

Paulus Orosius presbyter, librum suum historicum à conditione mundi hucusque perduxit. Olympias 400. *Orosius.*

HISTORIA.

ANno Dominicae incarnationis 427. urbis conditae millesimo 178. Theodosius junior, Archadii filius, nepos Theodosii magni 47. loco ab Augusto solus tenuit imperium, cum antea regnaret cum patruo Honorio annis 15. Imperavit autem postea annis 26. qui sunt anni 41. Honorio autem defuncto, Johannes quidam regnū Occidentale invasit, misitq; legationem ad Theodosium Imperatorem, suscipi deprecans. Qui legatis in carcerem trusis, Ardaburium praetorem contra eū misit, quem ille apud Ravennam aggressus, inclusit. Quo Theodosius agnito, Valentinianum amitae suae Placidiae, ex Constantino filium, Caesarē fecit, & cum matre sua ad recipiendum Occidentale regnum direxit, & Asparem, Ardubarii filiū, ante eum contra Johannem misit. Angelus autem Domini in habitu pastoris apparens, deduxit Asparem & qui cum eo erant, per paludem quae Ravennae adjacuit, prius inviam, quā tunc Deus fecit perviam, venientesq; Ravennam, portas invenerunt apertas, & ingredientes, tyrannum Johannem occiderunt, Ardubarium à vinculis absolverunt. Valentinianus igitur veniens Italiam, consensu omnium factus est Imperator, ideoque ex Decreto Theodosii, Augustus appellatur. *Vide in Eutropio lib. 14. rerum Romanarum.* *Aspar Ardaburii filius.* *Valentinianus fit Augustus.*

Eodem tempore erant Gothi & aliae gentes multae ac magnae trans Danubium, Hyperboreis locis inhabitantes, ex quibus rationabiliores erant 4. Gothi, Hypogothi, qui & Vuisigothae, Gepidae, & Vuandali, nomen tantum, & nihil aliud mutantes, unaq; lingua utentes, omnes autē erant fidei Arrianae. Isti sub Archadio & Honorio Danubium transeuntes, locati sunt in provinciis Romanorum, & Gepidae quidem, ex quibus postmodum divisi sunt Longobardi & Avares, villas quae sunt circa Sigedonem & Sirmium habitaverunt. Vuisigothae vero post Alaricū depopulantes Romam, in Gallias abierunt, & quae ibi sunt, obtinuerunt. Gothi autem, qui & Ostrogothae Pannoniam primum habitaverunt. Deinde 19. anno imperii Theodosii junioris, Thraciae villas habitaverūt, ibiq; per 58. annos morantes, Occidentis quoq; obtinuerunt imperium. Porrò Vuandali sociatis sibi Alanis, & Germanis, qui tunc Franci vocabantur, transeuntes Rhenum fluvium Modigisclo duce, habitaverunt in Hispania. *Gothi. Vandali. Arriani.* *Germani Franci dicti.*

Eo tempore fuerunt duo praetores, Aetius & Bonifacius, quos Theodosius postulante Valentiniano, Romam direxit. Cumq; Bonifacius principatum Africae percepisset, ibiq; gloriose ageret, invidia ductus, Aetius accusavit eum apud Placidiam matrem Valentiniani, quòd rebellationem meditaretur, caeterum Bonifacio scripsit, si accersitus fueris, accedere noli, incusatus enim es, & dolose vocāt te Imperatores. Cui credens Bonifacius, accedere distulit accersitus. Tunc Imperatores Aetium quasi devotum acceperunt, & adversus Bonifaciū duo duces, Mavortius & Galbio missi sunt, sed ab eo interempti sunt. Rursus contra eum Sigisuualdus comes dirigitur. Bonifacius vero cernens se Africam tenere nō posse, transfretavit in Hispaniam ad Vuandalos & Alanos, & cum Modigisclus jam mortuus esset, filios ejus Guntharium & Geisericum suasit in Africam venire, eamq; possidere. Qui venientes, totam pene Africam ferro & flamma, rapinisq; dissipaverunt. Sub hoc turbine beatissim9 Augustinus, Hipponensis Episcopus, ne civitatis suae ruinā cerneret, tertio mense obsidionis ejus migravit ad Dominū 70. & 6. vitae annis expletis, ex quib. 40. in clericatu vel Episcopatu transegerat. Interea quidā senatorū amici Bonifacii, falsam accusationē Aetii intimaverunt Placidiae, ostendentes ei epistolam ab eodē ad Bonifaciū scriptam. At illa stupefacta, Aetium quidem non laesit, Bonifacio verbū vero exhortatoriū, ut securus veniret, cū juramentis misit. Qui veniens, suspitionem dissolvit, & magister militum effectus, non multo post morbo extinctus est. Deinde Romani dederunt Vuandalis partem Africae ad habitandum, facta pace, cū eis. Mortuo autem Gunthario, Gensericus Alanorum & Vuandalorum Imperator factus est. Qui quoniam *Augustinus moritur.* *Gensericus Imperator persequutor Christianorum.*

Terramotus. — Letania. — S. Pulcheria. — Terramotus Romæ. — Theodosius tributum solvit Attilæ. — Dotes Theodosii. Hic legis in l. 14. rerum Romanarum, quod sacros Codices, & eorũ interpretes plus quam Ptolemeus Philadelphus studuerit aggregare. — Martianus fit Imperator.

Arrianus erat, infra limites habitationis suæ in Africa persecutionem contra Christianos fecit, catholicam fidem cupiens subvertere, multosque episcopos catholicos in tantum persecutus est, ut privatos Ecclesiarum suarum jure de civitatibus expelleret. Deinde Carthaginẽ simulata pace invadens, omnes divitias & ornamenta Ecclesiastica abstulit. Valentinianus autẽ Augustus, Constantii & Gallæ filius, ad Theodosium consobrinum suum, Constantinopolim profectus, filiam ejus Eudoxiam, quam sibi Eudoxia genuit, in matrimonium accepit, Romamq; rediit. Tricesimo autẽ anno imperii Theodosii, terræmotus magni facti sunt Constantinopoli, per 4. mẽses, ita ut timentes Bizantii, extra civitatem in loco qui dicitur campus, una cum Episcopo Proculo perseverarent, in letaniis ad Deum vociferantes. Quadam ergo die terra fluctuante, & omni populo attẽtius kyrieeleison clamante, circa horam tertiam omnibus videntibus, quidam adolescentulus in aerem sublevatur, audivitq; vocem dicentem sibi, ut nunciaret Episcopo, ac populo letanias facere, & sic dicere. Sanctus Deus, sanctus fortis, sanctus immortalis, miserere nobis, nihil aliud apponentes. Quod cũ fieret, terræmotus cessavit. Porrò beata Pulcheria soror Theodosii, unà cũ fratre super hoc miraculo valde mirata, sanxit per universam orbem hunc hymnum taliter decantari. Sub his ferè diebus, Roma tanto terræmotu concussa est, ut plurima ædificia corruerent. Per hæc tempora rex Hunorũ Attila dum Thraciã, & Illyricum devastaret, coactus Theodosius, legatione ad eum missa, 6. millia librarum ei pro recessu prębuit, & unum mille librarum, tributum annuum promisit. Post hæc Theodosius morbo consumptus, apud Constantinopolim obiit, anno imperii 41. Fuit autẽ sapiens multum, patientia & clementia universis pręcellens. Sic enim fuit Clemens, ut si quãdo aliquid dignum morte quispiam cõmitteret, nõ usq; ad portas civitatis moriturus præveniebat, sed ejus clementia mox subsequens, eum revocabat. Quem cum quidã familiarium interrogaret, cur nullum se lædentiũ morti subjugaret? utinã, inquit, mihi esset possibile, etiam mortuos ad vitã revocare. Nec tamen vir iste vitiis caruit, erat enim mobilis, omni vento circundatus, unde & in chartis non perlectis se subscribebat. Hoc autẽ mortuo, beata Pulcheria, soror ejus, nondũ morte ejus divulgata, Martianũ in religione & prudẽtia cõversantem, senem & idoneum virũ ad se accersivit, eiq; dixit. Quoniam Imperator mortuus est, & ego te eligo tanquã beneplacentẽ ex omni senatu, da mihi verbum quòd virginitatem meam custodias, quam Deo devovi, & pronunciabo te Imperatorem. Quod illo cum sacramento pollicente, accersito patriarcha Anatholio cum senatu, pronunciavit eum Romanorum Imperatorem. Hujus temporẽ S. Servatius floruit.

ANNI THEODOSII.

Meroevem B. Rhenan lib. 2. Germanico vocabulo nominatum fuisse conicit. Est autẽ Mer idem quod Maier. — Synodus Ephesina in qua papa Romanus regnũ suum auspicatus est primum. — Theodosius moritur.

Anno Domini 428. Anno domini 429. Anno domini 430. Anno domini 431. Ætius multis Francis occisis, partem Galliæ quã possederant, recepit. Clodius Pharamundi filius regnavit in Francia annis 20. Iste cum juxta mare in æstu diei cum uxore sedisset, bestia marina, tauro similis, ut fertur, uxorem ad lavandũ pergentem, appetiit, statimq; sive à bestia, sive à viro cõcipiens filium peperit, qui à mari & à miraculosa facie Meroveus, id est Merefech dictus est. à quo etiam postea reges Francorum Merosingi, id est Mereiangilingi sunt appellati. Hujus filius Hildericus genuit Ludeuuicum, qui etiam Clodoveus dictus est. Anno domini 432. Cassianus collationes patrum scripsit. Anno domni 433. Anno Domini 434. Sixtus Papa 46. sedit 8. obiitq; 5. kalen. Aprilis. Anno domini 435. Anno domini 436. S. Germanus Antisiodori Episcopus claruit. Anno domini 438. Synodus tertia universalis 200. Episcoporum, sub Sixto papa congregatur in Epheso contra Nestorium. Anno domini 438. Anno domini 439. Æetius Gundicharium Burgundiorum regem vicit, petentique gratiam tribuit, quem Huni postea peremerunt. Ann. dom. 440. Valentinianus filiam Theodosii accepit. Anno dom. 441. Julianus Pelagianista hæreticus à Sixto Papa damnatur. Terræmotus magni facti sunt Constantinopoli. Ann. dom 442. Leo Papa 47. ordinatur, sedensq; annis 16. migravit 4. kal. Julii. Anno dom. 443. Ann. dom. 444. Theodosius bellũ contra Vuandalos inutiliter movit. Anno domini 445. Alani terrã Galliæ ulterioris vi possident. Anno domini 446. S. Briccius Turonorum Episcopus migravit. Anno domini 447. Eustochius Briccio successit. Anno domini 448. Anno domini 449. Bleda Hunorum rex, Attilæ fratris, fraude percutitur. Anno domini 450. Anno domini 451. Meroveus Clodii filius regnavit in Francia annis 10. Anno domini 452. Theodosius Junior Orientis Imperator, obiit anno imperii sui 41. quorum 15. regnavit cum patruo Honorio, 26. cum Valentiniano consobrino suo.

HISTORIA.

Martianus cũ Valentiniano regnat Curriculo, id est statim, adverbium tẽporis, Verg. Curriculo expulerat somnum.

Anno Dominicæ incarnationis 453. ab urbe condita, millesimo 204. Martianus 48 loco ab Augusto, Orientali aulæ præficitur Imperator, & regnavit cum Valentiniano annis 7. Cæterum Valentiniani tempora, hujus vel superioris imperatoris, ascribentur curriculo. Igitur Valentinianus Occidẽtalis rector imperii, pacẽ firmavit cum Genserico, divisa inter utrosq; Africa. Gensericus vero dum de rerũ successu, etiã apud suos superbiret, valida suorũ cõspiratio facta est adversus eum. Qua detecta, multos ex eis per diversa occidit supplicia. Martianus aũt admodum religiosus, & egentibus multa beneficia præstans, regnum quod delicati decessores & prædecessores

ceſſores ejus per annos ferè 60. viciſſim imperantes, minuerant, divina proviſione ſic reparavit, ut exultatio ingens cunctis accreſceret. Nam cum Parthis & Vandalis omnino regnum infeſtantibus, pacem inſtituit, Attilæ minas compeſcuit, Nomades, Blemyesque, ex Æthiopia prolapſos, per Florum Alexandrinæ urbis procuratorem à finibus Romanorum expulit. Inter hæc beata Pulcheria dormivit in Chriſto, quæ multa bona fecit, & omnia ſua pauperibus dereliquit, quæ Imperator Martianus cum multa eſſent, alacriter diſpertivit. Per hæc tempora Hunnorum rex Attila Gallias devaſtans, & Italiam irrumpere cogitans, ab Ætio & Gothorum rege Theoderico, ut in hiſtoria Gothorum ſcriptum eſt, devincitur. Sed quia ſemper virtus invidiam parit, Valentinianus Imperator timens proſperos Ætii ſucceſſus, occidit eum, ſimulque Boetium ſenatorem nobiliſſimum. Cum quibus pariter Occidentis Imperium, ſalusque publicæ rei corruit, nec ultra relevari potuit. Sed Valentiniano mors Ætii non impune ceſſit: nam ſequenti anno à Strantila Ætii milite, per conſilium Maximi patricii, & ipſe confeſſus interiit, anno imperii ſui 30. ex quibus cum Theodoſio ſocero ſuo regnavit 25. cum Martiano quinto. Quo mortuo, Maximus invaſit imperium & Eudoxiæ, Valentiniani uxori, vi ſociatur. Quæ nullum fore auxilium à Conſtantinopoli exiſtimans, Theodoſio patre, & Pulcheria amita defunctis, miſſa legatione Genſericum ex Africa invitavit, qui ſubito per mare cum magna multitudine Italiam intravit, cum adhuc beatus Leo Romanũ regeret pontificatum. Perculſis itaq; Romanis pro adventu Genſerici, plurimi ex urbe fugerũt, inter quos & magni & Maximus fugiens, membratim à Romanis diſcerptus eſt, menſe tertio tyrannidis ſuæ. Genſericus autem inveniens urbem vacuam, invaſit eam. Cui beatus Leo papa extra portam occurrit, & divino nutu precibus eum in tãtum delenivit, ut cũ omnia poteſtati ejus eſſent tradita, ab incendio atq; occiſione & ſuppliciis abſtineret. Per 14. vero dies Romam omnibus divitiis ſuis evacuabant, multosq; captivos exinde auferentes, Eudoxiam quoq; quæ Genſericum ad hoc malum invitaverat, cum duabus filiabus ſuis Africam deportabatur. Hoc modo capta eſt Roma ſecundo poſtquam eam Alaricus invaſit, expletis ab eo tempore annis 44. à conditione ſua milleſimo 207. Relicta itaq; urbe, Vandali per Campaniam diffuſi ſunt, omniaq; ferro & igne conſumunt, Capuam civitatem nobiliſſimã deſtruxerunt: Nolam quoq; urbem ditiſſimam & alias multas ſubverterunt, Neapolim vero, quia erat firmiſſima, capere non valebant, omnia tamen à foris diſſipabant. Inter has anguſtias vir ſanctiſſimus Paulinus, Nolanæ urbis Epiſcopus, expenſis pro redemptione captivorum omnibus quæ habuit, ſeipſum pro redimẽdo filio viduæ tradidit, ſicut beatus Gregorius in libro dialogorum plenius ſcribit. At Genſericus poſtquam ditatus Italiæ opibus, ad Africam rediit, filiam Valentiniani principis, Traſamundo filio ſuo uxorem dedit, ex qua Hildericus natus eſt, qui quartus poſt Genſericũ ſuper Vuandalos regnavit. Tres quippe filios Genſericus habuit, quibus ante obitum ſuum ita regnum ordinavit, ut alius poſt alium juxta ætatis ordinem regnaret. Regnavit igitur primus poſt eum Hunericus, ſecundus Gunthemandus, tertius Traſamundus, poſt quem filius ejus Hildericus 4. regnavit, qui matris monita ſequens, catholicus fuit. Martianus verò Imperator, cũ apud Conſtantinopolim 7. annis regnaret, facta ſuorũ conſpiratione peremptus eſt. Hujus tẽpore Johannes baptiſta caput ſuũ juxta Herodis quondã regis habitaculum reconditũ, revelavit duobus monachis Orientalibus, qui Hieroſolymã cauſa orationis venerũt, quod deinceps Ediſſam Fœnicis urbẽ perlatũ, digno cultu eſt honoratum.

B. Pulcheria moritur.

Valentinianus Aetium necat & Boetium.

Maximus fugiẽs membratim diſcerptus.

Leo Pontifex, Gẽſericum arcet ab incendio urbis.

Vandali omnia vaſtant.

Paulinus epiſcopus pro redimendo filio viduæ ſe tradit. O imitabile exemplum.

Martianus interimitur.

Caput Iohannis Baptiſtæ.

ANNI MARTIANI.

PRimo anni Martiani, qui eſt à dominica incarnatione 452. Ætius Attilam ſuperavit. Anno domini 453. Anno dom. 454. Anno dom. 455. Synodus quarta quingentorum 30. Epiſcorum in Calcedone congregatur ſub Leone papa contra Euticen. Anno domini 456. Valentinianus Ætium patritium occidit. Anno dom. 457. Valentinianus ab amicis Ætii occiditur. Anno dom. 458. Hylarius papa 48. ordinatur, ſedit annis 7. deceſſitq; 4. Idus Sept. Per hunc ſcripſit Victorinus Paſchalẽ cyclũ 532. annorũ. Ann. dom. 459. Martianus Orientis Imperator occiditur.

Sub hoc Venetiarum origo populis exanimatis terribiliſſimo hoſte Attila & fugientibus in extremã penè Hadriatici ſinus oram. Vide Euſebii Chronicon.

Synodus Calcedonienſis

HISTORIA.

ANno Dominicæ incarnationis 460. urbis conditæ milleſimo 211. Leo Beſſica ortus progenie, ex tribuno militum Imperator electus, & ab Anatholio Palio patriarcha coronatus, 49. loco ab Auguſto regnum Orientale accepit, & 16. annis tenuit. Qui deinde ſequenti tempore filium ſuum Leonem ſocium ſibi fecit in regno. Occidẽtale vero imperium Majorianus quidam accepit apud Ravennam, ſed quarto anno haud procul à Dertona civitate occiſus eſt. Statimque Severus ſine juſſu Leonis apud Ravennam Imperator efficitur, & Auguſtus appellatur, ſed poſt quatuor annos Romæ defunctus eſt. Poſt cujus mortem conſenſu totius militiæ Leo Imperator Anthemium divini Martiani generum ex patritio Cæſarem faciens, Romam miſit in imperiũ. Sequenti anno Servandus, qui præfectus erat in Gallia, volẽs invadere imperium, ab Anthemio in exilium miſſus eſt. Rurſus poſt annum Romanus patritius tentans fraudulenter accipere imperium, juſſu Anthemii occiſus eſt. His temporibus Leo Imperator Zenonem generũ ſuum totius Orientis magiſtrũ fecit, & Baſiliſcũ fratrẽ Verenæ uxoris ſuę magiſtrũ Africæ cõſtituit. Leo itaq; Imperator pacem

Leo Imperator Beſſicanus.

Pax inter Leonē & Ostrogothos. pacem faciens cum Ostrogothis, quibus tunc Vualamir præerat, filius ejus Dietmari filium Theodericum jam octavum ætatis annum gerentem, obsidem accepit, quem tamen postea patri cū honore remisit. Per hæc tempora inter Anthemium principem, eiusque generum Retimerem patritium, qui tunc Mediolani præpositus præerat Liguriæ, magnus discordiarum fomes exortus est, quibus se vir sanctitate conspicuus Epiphanius Ticinensis Episcopus interponens, eos ad concordiam revocavit. *Epiphanius pacificus.* Sed quia Retimer de perfida etat gente Gothorum, pacem disrupit, & cum manu valida ad urbem tendens, Anthemium jam 4. anno regnantē occidit, sed non diu de perfidia sua lætatus est, nam post mensem tertium excruciatus, languore interiit. Inter hæc Olibrius à Leone Augusto missus, ad urbem venit, vivo adhuc Anthemio, regiam adeptus est dignitatē, Placidiam Valentiniani principis natam duxit uxorem. *Olibrius.* Qui cum 7. menses imperium tenuisset, morte propria Romæ defunctus est. Post cujus mortem Licerius apud Ravennam imperator factus est. Sed anno sequenti veniens cum exercitu Nepos patritius, Nepotiani filius, Licerium expulit, ipseque sumens imperium, illum in Salona civitate Dalmatiæ ordinavit Episcopū. Eo tempore Euricus apud Tholosam super Vuisigothas regnavit, filius Theoderici, qui cum Aetio contra Attilam pugnans, occubuit. Leo igitur Imperator, postquàm Orientale imperium sedecim rexerat annis, Leonem nepotem suum ex Ariagne filia, Zenonis filium ordinans Imperatorem, diem clausit extremum: Leo itaque junior, cùm paucis mensibus rexisset imperium, manu sua coronans genitorem suum Zenonem, constituensq; Imperatorem, rebus excessit humanis. Mox Basiliscus magister Africæ, Imperator acclamatus, Marcum filium suum Cęsarem fecit, & Zenobiam uxorem suam in Augustam coronavit. *Basiliscus magister Africæ, Imperator acclamatus. Vide Procopium lib. 3.* Interea Zeno totius Orientis magister, cum Ariagne uxore sua ad regiam perveniens urbem, susceptus est à populo & senatu. Basiliscus vero fugiens ad Ecclesiam, imperiali dignitate, hoc est, corona in mensa divina posita, ipse cum uxore sua Zenobia fugit ad baptisterium. Zeno autem continuo imperialem nactus dignitatem, obtinuit imperium.

ANNI LEONIS.

PRimo igitur anno Leonis, qui est Dominicæ incarnationis 459. corpus sanctæ Anastasiæ delatū est à Sirmio, & repositū est in templo ejus porticibus Domini. Ann. dom. 461. Hildericus Merovei filius, regnavit in Francia annis 24. Anno dom. 462. Hildericum insolenter & luxuriose se agentem, Franci regno deturbant. Anno domini 463 Anno domini 464. Anno dom. 465. Simplicius papa 49. sedit annis 12. migravitq; 6. Non. Mart. Anno dom. 466. Ann. dom. 467. *Vindicta Dei in pictorem blasphemum.* Pictor quidam, cū salvatorē pingere præsumpsisset, secundū similitudinē Jovis, arefacta est manus ejus, quem peccatū suum cōfessum sanavit Gennadius Episcopus Constantinopoli. Ann. dom. 468. Translatus est apud Alexandriam Heliseus Propheta in monasterium Pauli Leprosi, qui leprosum sanavit, & leprosum fecit, & in ea quæ Leprosi erant, translatus est, Anno dom 469. Mammerius Viennensis Episcop', qui letanias ante Ascensionē Domini instituit, claruit. Ann. dom. 470. Basina regina Thuringorū repudiato Hilderico, quæ potentior & ditior fuit in conjugio se junxit. Verum in prima nocte dixit ei. *Clodoveus.* Mi domine ne concumbans mecum, donec in somnis aliquid tibi videas profuturum. Ille consentiens, videt in somnis leonem in palatio deambulare, quod interpretata est fortem se filium generare. Quod & factum est. Nam Clodoveum virum potentissimum genuit. Anno domini 471. Anno domini 472. Anno domini 473. Anno domini 474. Anno domini 475. Leo senior obiit, pro quo Leo junior paucis mensibus regnavit.

HISTORIA.

ANno Dominicæ incarnationis 476. ab urbe condita, millesimo 227. Zeno genere Isaurus, gener Leonis Imperatoris, quinquagesimo loco ab Augusto adeptus imperium Orientale, regnavit annis 16. *Augustus fit Imperator.* Occidentale vero imperium Romæ tenuit Nepos. Quem Orestes patritius de regno proturbans, Augustulum filium suum Imperatorem fecit, sequentiq; anno cum rege Vandalorum Genserico fœdus statuit. *Severinus.* Dum hæc Romæ geruntur, Oedoacer genere Rugus, Thurcilingorum & Scirorū Herulorumq; turbis fretus, ab extremis Pannoniæ finibus Italiam cōtendit, Qui dum adhuc per Noricorum rura duceret exercitum, cognita fama servi Dei Severini, qui illis tunc degebat in locis, ad eum benedictionē petiturus, accessit. Qui benedictione percepta, egrediens à cellula, dum caput inclinaret ne impingeret, eo quod proceræ staturæ esset, à Dei viro futurorum præscio audivit: Vade nunc ad Italiam Oedoacer, vade vilissimis interim animantium pellibus indutus, multis cito plura largiturus. Hæc verba exitus vera probavit, nam postmodum per omnem Italiam regnavit. Ingresso igitur Italiam Oedoacre, statim apud terminos Orestes patritius occurrit. Sed videns multitudini tantæ se non posse resistere, intra Ticinum, quæ nunc Papia dicitur, se trepidus inclusit. Veniens autem Oedoacer, expugnatam urbem intravit, omnia rapinis vastavit, comprehensumque Orestem, gladio trucidavit: *Orestes interimitur à Oedoacere.* indeque dispersit, Barbari omnem Italiam sine tarditate suo subdiderunt juri. Oedoacer itaque prosperos sibi cernens successus accrescere, statim regiam arripuit dignitatem.

Augustulus

Augustulus vero cernens universam Italiam Oedoaceris viribus subdi, inopinabili metu perterritus cum vix 11. mensibus rempublicam obtinuisset, sponte purpuram miserabilis abjecit, & Imperialē majestatem deposuit. Ita Romanum Imperium toto orbe venerandum, & Augustalis illa sublimitas, quæ ab Augusto quondam Octaviano, 719 à condita urbe anno cœpit, in hoc Augustulo perijt anno ab urbe condita, millesimo 227. à Cæsare vero, qui primus singularem in ea principatum arripuit, An. 524. ab incarnatione Domini anno 477. Igitur dejecto Augustulo, Oedoacer urbem ingressus, totius Italiæ regnum adeptus est, quod per 14. annos nullo inquietante obtinuit, donec Theodericus rex Ostrogotharum permittente Zenone Augusto Italiam possessurus, intravit. Quod qualiter sit actum, superius legi potest in historia Gothorum. Zeno itaq; Augustus, dum præfuisset Orientali regno annis 17. vitæ terminum accepit. Cujus frater Longinus Imperium tentans invadere, ab Ariagne repulsus est, & Anastasius Silentiarius per ejus suasum ab omni senatu & populo eligitur, indutusque purpura, eandem Ariagnem in conjugio sortitur. *Anastasius Silentiarius.*

ANNI ZENONIS.

ANno Domini 477. Fœlix papa 50 sedit annis 8. Anno Domini 478. Oedoacer Italiam intravit. Anno Domini 479. Corpus Barnabæ Apostoli. & Evangelium Matthæi Apostoli, stylo ipsius scriptum, inventum est. Clodoveus Rothildem filiam regis Allobrogum, qui nunc Burgundi appellantur, amans: cum propter insidias inimicorum aperte non posset, occulte per Aurelianum fidelem suum, sub habitu peregrini annulum mittens, eam desponsavit. Sed cum finibus Burgundiæ appropinquaret, his qui eam ducebant, persuasit, ut ex utraque parte 12. miliaria incenderent, deprædarent, quatenus vel unam vindictam conspiceret, de his qui sibi patrem occiderant, matrem saxo ad collum ligato, aqua submerserant, fratres exiliaverant, Sigismundum regem, patruelem suum, cum vxore & filiis in puteum projecerant. Quod factum est. Hunc S. Remigius baptizavit. 30. annis regnavit. Anno Domini 480. Anno domini 481. Anno domini 482. Anno domini 483. Anno domini 484. Anno domini 485. Gelasius papa 51. sedit annis 4. mensibus 8. obiit 13. kal. Decembr. Anno domini 486. Hunericus rex Vuandalorum, filius Genserici, plus quàm 334 Episcopos catholicos exiliavit: quibusdam linguas abscidit, qui tamen loquebantur, quorum beatus Gregorius in libro Dialogorum meminit. Anno domini 487. Anno domini 488. Anno domini 489. Avitus Viennensis Episcopus Gallias ab Arriana hæresi convertit, & de conditione mundi metricè scripsit. Anno domini 490. Anastasius papa 52. sedit anno uno, mensibus decem. Anno domini 491. Anno domini 492. Symmachus papa 54 sedit annis quatuordecim.

Allobroges Burgundi.

Exilium 334. episcoporum sub Hunerico.

HISTORIA.

ANno Dominicæ incarnationis 493. Vrbis autem conditæ millesimo 243. Anastasius imperiū accepit, & 27. annis regnavit, 51. loco ab Augusto. Theodericus vero cum Gothis Romano præsedit imperio. Hic Arrianus, ille Eutitianus hæreticus His temporibus magna discordia facta est Romæ, propter Symmachum & Laurentium: quibusdam eligentibus Laurentium præter consuetudinem Romanorum, aliis vero sanioris consilii Symmachum diaconum. Pro qua causa facta sunt multa homicidia Romæ civium Romanorum, clericorum et & sacerdotum, per tres circiter annos, usq; quo Theodericus princeps Romam venit: qui quamvis Arrianus esset, habita tamē Synodo, Symmachum Episcopum Romæ firmavit: Laurentium vero in civitate Nucerina episcopum locari præcepit. Qui tamen nullo pacto quiescens, sed seditiones commovens, à Symmacho deponitur, & in exilium Dalmatiam mittitur. Eodem tempore Trasamundus Genserici filius, qui jam super Vuandalos regnavit, secutus patris & fratris perfidiam, ecclesias Dei clausit, & 220. episcopos in Sardiniam exiliavit, quibus beatus Symmachus papa quotidiana subsidia ministravit. Inter has tempestates beatus Fulgentius episcopus in confessione fidei & scientia claruit. His ipsis diebus apud Africam dum Arrianus quidam, Olympius nomine, in balneo lavaretur, & indigna qdam & blasphema verba de sanctæ Trinitatis fide loqueretur, subito igneus gladius de cœlo venit, eumque percussit. Deuterius autem Episcopus Arrianorum baptizans quendam Bizantii, nomine Barbam, dum contra regulam fidei minorem patre filium & spiritum sanctum asserens, diceret: Baptizo te Barbas in nomine patris per filium in spiritu sancto, subito aqua in qua baptizari debuit, nusquam comparuit. Quod videns qui baptizandus erat, confestim ad Ecclesiam Catholicam properavit, & juxta morem rectæ fidei baptismum accepit.

Discordia Romæ propter Symmachum & Laurentium.

Trasamundus.

Fulgentius.

Olympius blasphemus.

Hisdem temporibus Alamundaro principe Sarracenorum baptizato, venerunt ad eum duo episcopi Arriani, suadentes ei, ut suæ sectæ consentiret. Qui ab orthodoxis baptizatus & instructus, memorabiliter eos redarguit, hujuscemodi fabula. Ait enim: Literas accepi hodie, quia Michael Archangelus mortuus est. Illis vero dicentibus, hoc impossibile fore, ait princeps: Et quomodo Christus secundum vos vivus crucifixus est, nisi naturarum esset duarum, quando quidem nec Angelus mortuus est. Et ita confusione recesserunt episcopi. Hujus Anastasii temporibus Clodoveus in Francia regnavit, qui & Alaricum regem Gothorum interfecit, & ab eodem Anastasio epistolas pro consulatus dignitate accepit.

Literæ de morte Michaelis Archangeli.

Anasta-

Anastasius itaque dum in hæresi qua dilapsus fuerat, perseveraret, Hormisda papa Symmachi successor misit ad eum Eunodium Ticinensem episcopum cum aliis catholicis, ut eum reduceret ad regulam fidei catholicæ. Sed ille non solum monita eorum salubria sprevit, verum etiam à conspectibus suis non sine injuria expulit, naviq; veteri fragiliq; impositos, ne uspiam per totã Græciã civitatem ullam intraret, præcepit. Quam ejus impiam temeritatẽ divina mox ultio subsecuta est. Nam cum 27. imperii ageret annum, mortuus est. Quidam vero ajunt, quod fulmine percussus sit.

Hormisda papa Frusinonius.

ANNI ANASTASII.

Anno domini 493. Anno domini 494. Anno domini 495. Theodericus Odoacrem interemit, & ipse occidentis regnum 30. & uno annis tenuit. Anno domini 496. Anno domini 497. Anno domini 498. Trasemundus rex Vuandalorum, filius Genserici, catholicas ecclesias clausit, & 220 episcopos in exilium misit. Anno domini 499. Anno domini quingentesimo Anno domini 501. Anno domini 502. Anno domiui 503. Boetius consul Romæ plurima ingenii sui monimenta scribendo reliquit. Anno domini 504. Anno domini 505. Theodericus Romam venit, & multa miranda ædificia in ea construxit. Anno domini 406. Hormisda papa 54. sedit annis 9. decessitq; 8. Idus Augusti. Anno domini 507. Anno domini 508. Anno domini 509. Anno domini 510 Anno domini 511. Genofeva virgo Parisiensis octogenaria migrat ad Deum. Anno domini 512. Anno domini 513. Clodoveus rex obiit, relinquens quatuor filios, hæredes regni. Anno domini 514. Lotharius Clodovei filius regnavit annis 51. Anno domini 515. Johannes papa 55 sedit annis duobus, mensibus 9. Anno 516. Theodericus filiam suam Amalsuindam dedit Eutharico. Ann. dom. 517. Ann. dom. 518. Foelix papa 56. sedit annis 4. transiitq; 11. kalend. Jan.

HISTORIA.

Justinus. *Germanus.*

Anno Dominicæ incarnationis; 519. urbis conditæ mill. 270. Justinus genere Illyricus, vir catholicus & senior, multumq; peritus comes excubitorũ à militibus proficiens ad senatum, 52. loco ab Augusto, senatus electione accepit imperium: regnavitque annis 8. Ad hunc ob causam redintegrandæ fidei directus à Romano præsule vir sanctitate præcipuus Germanus Capuanæ urbis episcopus, digne ab eo est susceptus: multorumque corda dubia in fide solidavit. Eo tempore mortuo apud Africam Trasemundo rege Vuandalorum, Hildericus filius ejus ex Eudoxia captiva Valentiniani filia regnum suscepit: qui non patrem avumque Arrianos, sed matrem catholicam sequutus, rectæ fidei cultor extitit. Hic universos episcopos qui in exilio erant, regredi fecit, eisque ecclesias reformare præcepit, quæ à Genserico usque ad Hildericum per 70. annos fuerant destructæ. Justinianus quoque Augustus sexto imperii sui anno pro ardore catholicæ fidei decertabat hæreticos dissipare, præcepitque ut ubique illorum ecclesias catholici episcopi consecrarent. Quod audiens Theodericus, qui & ipse fuit Arrianus, misit Johannem tunc temporis papam, ad Justinum, ut aut hæreticis ecclesias suas redderet, aut ipse totius Italiæ populum gladio feriret. Quo abeunte, ipse interim Symmachum patritium, & Boetium senatorem, gladio peremit, redeuntemque papam jame interfecit. Unde divinæ judicio vindictæ, 99. de hinc die subitanea morte interiit. Justinus vero Augustus cum jam octavo anno Augustalem dignitatem teneret, mense Aprili indictione quarta ægrotare incipiens, provexit dum adhuc viveret, in imperium Justinianum sororis suæ filium, qui & coimperavit mensibus quatuor: mense vero Augusto ipse apud Constantinopolim rebus excessit humanis.

Hildericus episcopos revocat de exilio. *Justinianus contra hæreticos.* *Symmachus & Boetius interëpti.*

ANNI JUSTINI.

Johannes, qui & Mercurius cæcũ illuminat.

Hic anno regni sui primo Amantium præpositum palatii, & alios, regno suo inhiantes, interfecit. Anno domini 520. Anno domini 521. Anno domini 522. Bonifacius papa 57. sedit annis 2. Anno domini 523. Anno domini 524. Johannes qui & Mercurius, papa 58. sedit annis 2. decessitque 5. kal. Junii. Hic missus Constantinopolim ad Justinum à Theoderico, cum venisset ad portam auream, cæcum illuminavit. Anno domini 525. Theodericus rex Boetium & Symmachum gladio trucidavit, Johannem papam fame in carcere necavit, ipseq; 99. die interiit. Anno domini 526. Justinus Justinianum regni consortem & successorem faciens, obiit. Agapitus papa 59. sedit annos decem, obiit 10. kalen. Maii.

HISTORIA.

Justinianus solus imperat.

Anno ab incarnatione domini 527. ab urbe condita millesimo 278. Justinianus, filius sororis Justini Imperatoris, quinquagesimo quarto loco ab Augusto imperium solus obtinuit, & 28 annos regnavit. Hic mox ut imperialia jura suscepit, ad reparandum reipublicæ statum animum intendit, ac primum Bilisarium patritium ingentem virum contra Persas, qui Romanos fines invaserant, direxit, qui de illis viriliter triumphavit. Interea rex Herulorum Gethes nomine, cum populo suo Constantinopolim venit, petens ut baptizaretur. Quem in Epiphania baptizatum, imperator de fonte suscepit, promittentem ei se in omnibus auxiliari. Eodem anno adhæsit Romanis mulier quædam ex Hunis, vidua, habens secum Hunorum centũ millia. Tunc & rex Hunorum qui sunt juxta Bosphorum, nomine Gorda, accessit

Belisarius mittitur contra Persas. *Gethes rex Herulorũ baptizatur.*

accessit ad Imperatorem, & factus Christianus, susceptus est ab eo: multisque ei praestitis donis, misit eum in regionem ipsius, ad Romanas res custodiendas, & Bosphorum civitatem, quae pro eo Bosphorus est dicta, quod Romanis per singulos annos boves pro pecuniis inferebat. Renovavit Imperator leges, faciens codicem singularem, & vocans eum novellas constitutiones. Eodem anno passa est Antiochia terraemotus magnos & tempestates, & faciebant letanias omnes discalciati, clamantes κύριε ἐλέησον. Apparuit autem in visu cuidam Dei cultori, ut diceret omnibus quod scriberent in superliminaribus suis: CHRISTUS NOBISCUM STATE. Quo facto, stetit ira Dei.

Gorda fit Christianus.

Bosphorus à bobus dicta.

Novella constitutiones Iustiniani.

Interea Athalaricus nepos Theoderici, rex Gothorum, cum paucis annis regnaret, immatura morte praeventus est. Cujus mater Amalsuinda Theodatum consobrinum suum sibi ascivit in regnum. Sed post dies aliquot isdem immemor collati beneficii, eam in balneo strangulari praecepit. Quia vero ipsa dum viveret, se suumque filium principi commendaverat, audita ejus morte imperator gravi exarsit iracundia in Theodatum. Quod ille sentiens, Agapitum papam intercessorem misit Constantinopolim. Qui cum venisset, & colloquium cum imperatore habere coepisset, repperit eum in Enticetis dogma corruisse. Quo ad fidei regulam revocato, idem Agapitus papa Authimum Constantinopolitanum episcopum, qui eandem haeresim defendebat, publice convicit, eumque communione privavit, & ut eundem in exilium mitteret, imperatori persuasit. Hoc facto, non multo post idem pontifex Agapitus ibi defunmus est. Interea cum jam per multos annos Vuandali Africam tenerent, misit imperator Belisarium patritium cum exercitu contra eos. Qui veniens, tribusque mensibus, id est, à kalendis Septembris, usque ad kalendas Decembris eos impugnans, multis occisis, tandem eos vicit. Carthaginem intravit, regem Vuandalorum Gelismerem vivum cepit, omnemque Africam post 96. annos à Vuandalico iure liberatam, Romano imperio subjecit. Deinde contra Theodatum missus, cum veniret in Siciliam, Theodato interfecto, Vuitigis regnum ejus invasit, sed eundem captum Belisarius Constantinopolim perduxit. Alia quoque praelia multa Belisarius commisit, multas gentes bellando devicit: unde & propter multas victorias diversa agnomina meruit, ita ut vocaretur Alemannicus, Gothicus, Francicus, Germanicus, Alanicus, Vuandalicus, Africanus. Magnam quoque gloriam & honorem apud imperatorem & omnes optimates obtinuit.

Agapitus pontifex moritur.

Belisarius pugnat contra Vuandalos.

Pralia Belisarii et agnomina.

Qui cum Romae moraretur, Theodora Augusta ei commendavit, ut Silverium papam falsorum testium accusatione convictum truderet in exilium, eo quod Anthimum haereticum Constantinopolitanum episcopum, quem Agapitus papa excommunicavit, absolvere noluisset. Quod Belisarius, licet nolens, effecit, eumque ad Pontianam insulam exiliavit, ubi & obiit. Similiter & Vigilius papa successor ejus causa ejusdem indignationis per Anthimum Scribonem Constantinopolim ductus, inde in exilium est missus. Sub hoc papa Vigilio Arator subdiaconus Romae floruit, actusque Apostolorum versibus scripsit. His quoque temporibus Cassiodorus Romae tam seculari, quàm divina scientia claruit: qui inter alia bona quae scripsit, Psalmorum secreta optime interpretatus est. Iste antea consul fuit, deinde senator, ad ultimum monachus. Hoc etiam tempore Dionysius abbas in Romana urbe positus, cyclos paschales sapienter composuit: sed & Priscianus Caesariensis profundum grammaticae inquisivit. Foelix quoque Tarvisianae ecclesiae praesul, & Fortunatus condiscipulus ejus fuerunt. Hic Fortunatus fuit de loco qui dicitur Duplabilis, non longe à Tarvisio, Grammaticam vero & Rhetoricam didicit apud Ravennam. Qui cum dolorem pateretur oculorum, simulque socius ejus Foelix, abierunt ambo ad ecclesiam sanctorum Johannis & Pauli, quae in eadem civitate Ravenna, in qua est & altare sancti Martini, juxta quod fenestra est, in qua lucerna poni solebat, de cujus oleo super oculos suos posuerunt, & sanitatem receperunt. Pro qua causa Fortunatus beatum Martinum in tantum dilexit, ut patriam dimittens, ad sepulchrum ejus Turonum veniret, antequam Longobardi Italiam intrarent: indeque Pictaviam tendens, ibiq; manens, multas passiones sanctorum, alias per versus, alias per prosas composuit, ibique primum presbyter, postea episcopus factus est.

Belisarius Theodora Augusta gratia exiliat Silverium.

Arator.

Cassiodorus.

Dionysii abbatis Cycli.

Fortunatus.

Iisdem temporibus sanctus pater Benedictus post haeremiticam vitam quam duxit, in loco cui Sublatus vocabulum est, in monte Cassino, doctrina & miraculis claruit. Quo cum primum tenderet, relicta priore habitatione, ex divina jussione, tres corvi quos quotidie nutriebat, prope ipsum semper volando secuti sunt eum, ut in Longobardorum historia scribitur. Cumq; veniret ad quoddam bivium, duo Angeli apparebant ei in specie duorum juvenum, ostendentes ei, per quam viam ire deberet. In loco autem ipso quidam Dei servus habitabat, cui vox de coelo dicebat: His tu parce locis, alter amicus adest. Quod apertius dicitur: Amice, exi de loco isto, quia alter amicus debet hic habitare. Veniens autem sanctus Benedictus in summitatem montis, in magna se constrinxit abstinentia: factoque monasterio, habitavit ibi, sicut in dialogo legitur.

S. Benedictus Abbas.

Historia Longobardorum.

Hoc eodem tempore gens Longobardorum, amica tunc Romano populo, in Pannonia habitabat, cui tunc in regni gubernaculo Audoin praeerat, omnique tempore quo Longobardi in Pannonia habitabant, Romanae Reipublicae adversus aemulos adjutores erant. Vnde & Alboin Audoin

Audoin.

Alboin.

filius rogatus à Narsete, quem Justinianus exarchum Italiæ fecit, & in defensionem Romanorum contra Totilam Gothorum regem direxit, validam ei manum in auxilium misit, qua fretus Narses, Totilam vicit omnemq; Italiam à potestate Gothorum liberam deinceps fecit. Belisarius autem patritius accusatus apud imperatorem, quod adversus eum conspirasset, ablatis omnibus, missus est in custodiam: sed post non multum tempus dimissus, omnia recepit. Justinianus vero imperator postquam 38. annis regnavit, rebus humanis excessit.

Vide de gestis Rom. lib. 19. in Eutropio.

ANNI JUSTINIANI.

Bilisarius.

PRimo hujus anno missus contra Persas Bilisarius patritius magnis eos præliis fudit, & ex voluntate principis Constantinopolim triumphans intravit. Anno domini 528. Terræmotus magnus Antiochiæ factus est. Anno domini 529. Justinianus sententiam promulgavit, ne militarent Pagani vel Hæretici, dans illis menses ad inducias conversionis. Anno domini 530. Anno domini 531. Anno domini 532. Dionysius abbas Romanus paschales cyclos ab hoc inchoavit anno. Anno domini 533. Anno domini 534. in Pompejopoli Mysiæ civitate, scissa est terra à terræmotu, & obrutum est medium civitatis cum habitatoribus, & voces eorum auditæ sunt de subtus terra clamantium, ut sibi succurreretur: & imperator ad educendos eos multa donavit, viventesque liberaliter liberavit. Eodem anno tradidit Justinianus ad psallendum Ecclesiæ illud quod canitur, Unigenitus filius & Verbum Dei. Anno domini 535. Anno domini 536. Silverius papa 60. sedit annos duos, obiit 12. kalen. Julii. Anno domini 537. Theodericus filius Clodovei, frater Lotharii, obiit anno regni sui 23. relinquens filium Theodebertum. Anno domini 538. Vigilius papa 61. sedit annos 14. Anno domini 539. Mundus quidam ex genere Gepidarum, sociatus est Romanis. Anno domini 540. Anno domini 541. Hypapante domini sumpsit initium, ut celebraretur apud Bizantium, cum esset eo anno ibi magna mortalitas. Anno domini 542. Anno domini 543. Factus est terræmotus magnus in universo mundo. Eodéq; anno apparuit quidã ex regione Italorũ, nomine Andreas, per villas discurrens, habens canẽ ruffum & cæcũ, qui jussus ab eo fecit miranda. Cũ enim staret in foro, & turba in circuitu adesset, clam eodem cane deferebentur annuli aurei, & argentei, ac ferrei & ponebantur in terra, quos ille cooperiebat: ipsoq; præcipiente, canis tollebat, & unicuiq; suum dabat. Similiter & diversorum imperatorum numismata mixta porrigebat per nomina. Turba etiam astante, interrogatus ostendebat, in utero habentes fornicarios & adulteros, avaros & magnanimos, & quicquid de singulis interrogabat, cum veritate demonstrabat. Unde dicebant quidam, quod spiritum Phitonis haberet. Anno domin. 544. Diffusum est mare per Thracen militariis 4. Corpus sancti Antonii repertum, Alexandriæ reconditur. Anno domini 545. Anno domini 546. Theodora Augusta defuncta est. Arator sub diaconus librum suum publice coram Vigilio papa legit.

Terr motus.

Hypapante 2. die Februarii. Sic dixerunt festum Purificationis, à voce Græca ἀπαντάω, id est, obvio: nam Simeon obvius puero Iesu & parentibus. Luc 2.

De Februis vide Blondum lib. 2. Triumph. Rom.

Canis ruffus mirabilis

His temporibus Cassiodorus Romæ floruit, & apud Constantinopolim Priscianus Cæsariensis Juliano consuli librum suum de arte grammatica obtulit. Anno domini 547. Quinta Synodus universalis in Constantinopoli congregata est sub Vigilio papa, contra Theodorum & omnes hæreticos. Anno domini 548. Anno domini 549. Facta sunt Encœnia sanctorum Apostolorum Constantinopoli, mense Junio, & recondita sunt lipsana Andreæ & Lucæ ac Timothei Apostolorum, & transiit Menas episcopus cum sanctis lipsanis, sedens in carruca imperatoris aurea & gemmata, tenens tres thecas sanctorum Apostolorum in genibus suis, & ita celebravit Encœnia. Anno domini 550. Anno domini 551. Victor Capuanus episcopus librum de Pascha scribens, Victorini redarguit errores. Theodebertus filius Theoderici filii Clodovei, obiit anno regni sui 14. cujus filius Theodobaldus fuit. Anno domini 552. Pelagius papa 62. sedit annis 12. Anno domini 553. Terræmotus terribilis factus Constantinopoli, & urbibus circunquaq; positis per dies quadraginta. Anno domini 555. Apparuit ignis in cœlo quasi species lanceæ. Anno domini 556. Sanctus Medardus obiit. Anno domini 557. Radegundis regina uxor quondam Lotharii regis sanctitate claruit. Anno domini 558. Gregorius ex prætore Urbano monachus Romæ floret. Anno domini 559. Theobaldus filius Theoderici, obiit anno regni 9. Anno domini 560. Anno domini 561. Anno domini 562. Anno domini 563. Hilpericus Lotharii filius regnare cœpit. Anno domini 564. Johannes papa 63. sedit annis 33. Justinianus imperator obiit. Lotharius filius Clodovei rex Francorum obiit anno regni sui quinquagesimo primo, relinquens quatuor filios.

V. Synodus universalis Constantinopolis.

Encœnia Lipsana.

Iornandis sive Iordanus monachus scripsit librũ de summa temporum, quem habes apud Procopium.

Hucusq; Jordanis episcopus Chronicam suam perduxit ab Adam.

HISTORIA.

Iustinus.

Sophia Augusta

ANno Dominicæ incarnationis 565. urbis autem conditæ millesimo 316. Justinus Minor, Justiniani nepos, genere Thrax, 54. loco ab Augusto monarchiam accepit, & 13. annis regnavit, habens uxorem nomine Sophiam, quam coronavit Augustam, coronat⁹ & ipse ab Euthichio patriarcha. Hic cũ esset pi⁹ & orthodoxus, adornavit ecclesias,

ecclesias, quas Justinianus ædificavit, dans eis thesauros & omnem redditum, misitq; Photimum monachum privignum Belisarii patritii, dans ei potestatem contra omnem personam & causam, ut pacificaret universas ecclesias Ægypti, & Alexandriæ. Fuit autem, ut dictum est, in initio bonus, postea vero in omnem avaritiam incidit, factus exemptor pauperum, spoliator senatorum, faciens arcas ferreas, in quibus quæcunq; rapiebat auri talenta, reconderet.

Photimus pacificator Ecclesiarum.

Hujus anno octavo rupta est pax inter Romanos & Persas, eo quod Homeritæ Indi legationem miserint ad Romanos, & imperator miserit Julianum magistrum cum epistola ad Archetam regem Indorum. Qui susceptus est cum gaudio multo ab Archeta rege, appetente nimirum amicitiam imperatoris Romanorum. Enarrabat autem idem Julianus cum redisset, quod idem Archeta rex quando eum suscepit, nudus esset, habens in lumbis cincturam, & linea vestimenta auro contexta: circa ventrem vero portabat indumenta scissa, margaritis preciosis conserta: habens in brachiis quinos circulos, & aureas armillas in manibus suis: in capite autem pannum gematũ, habentẽ ex utroq; ligamento plectas quatuor, & in collo torquẽ aureũ: stabat super quatuor elephantes stantes & habentes iugum, & rotas quatuor, & superius currum velatũ petalis aureis ut sunt principum currus: stansq; ipse desuper, ferebat scutum parvissimum deauratum, & duas lanceolas aureas: & Senatus ejus omnes erat cum armis, canentes modulationes musicas. Introductus ergo legatus Romanorum, cum adorasset, jussus est ab eo erigi, & adduci ad se. Cum autem accepisset imperatoris sacram, osculatus est signaculum quod habebat imperatoris pectusculum: susceptis autem & donis, gavisus est valde. Porro cum legisset epistolam, invenit ut se armaret contra regem Persarum, & ejus regnum vastaret. Quod protinus fecit, tenensq; caput Juliani, dedit ei pacis osculum, dimisitque eum in magna benevolentia, multisque muneribus.

Pax rumpitur inter Romanos & Persas.

Archetæ regis Æthiopum cultus.

Senatus musicus.

Lib 16. rerum Romanarum, cum legisset sacram.

His temporibus Narses carthularius quondam Imperatoris Justiniani, sed pro bono servitio factus patritius, Tetilam regem Gothorum auxiliantibus Longobardis Romanorum tunc amicis, sed adhuc in Pannonia positis occidit, gentemq; Gothorum de Italia exterminavit.

Narses carthularius.

Idem etiam Narses Bucellinum ducem Francorum à Theoderico rege missum ad devastandam Italiam, occidit: & Sindoaldum regem Brendorum, qui remanserat de generatione Herulorum, quos Odoacer duxit in Italiam, apprehendit, & in alta trabe suspendit, totamq; Italiam ab hostibus liberam reddidit. Erat enim vir sapientissimus, in fide Christi catholicus, in pauperes largus, recuperator Ecclesiarum, in vigiliis & orationibus assiduus, in tantum, ut victoriam magis obtineret oratione, quàm armis.

Narses Bucellinũ cesa de trabe suspendit.

Laus Narsetis.

His temporibus facta est magna mortalitas in Italia, incipiens à Liguria, ita ut pene destitueretur habitatoribus terra illa. Inter hæc mortuus est Justinianus, & successit Justinus.

Mortalitas in Italia.

Narses autem patritius, cum superata gente Gothorum Italiam securus jam teneret, Romani per invidiam accusationem adversus eum direxerunt, Justiniano Augusto & Sophiæ uxori ejus dicentes: Melius esset nobis servire Gothis, quàm Græcis, ubi Narses castratus imperat, & nos servitio premit, & noster sanctissimus princeps hoc nescit. Aut libera nos de manu ejus, aut certe civitatem Romanam & nosmetipsos Gentibus trademus. Audiens hoc Narses, scripsit ad Augustum dicens: Si male feci cum Romanis, male inveniam. Sed Augustus ira commotus adversus Narsetem, Longinum statim præfectum misit in Italiam, qui locum Narsetis teneret. Sophia quoque Augusta inter alia verba Romanis sic scripsit de eo. Ponam illam castratum in grynæo, ut pensam filet lanam cum puellis. Ad hæc Narses respondit. Talem eidem ordiar telam, ut quam diu vixerit ipsa Sophia, non possit deponere eam. Et quia timuit redire Constantinopolim, contulit se Neapolim, & præsentialiter legatos suos ad Longobardos misit, eosque in Italiam introduxit. Cujus gentis adventum in Italiam, & habitationem ejus in ea usque in præsens ut apertius describamus, de origine ejus, regumque illius successione aliqua hic carptim inseramus.

Sophia contemptim de Narsete, quod exectus esset

Aduentus Longobardorum in Italiam.

HISTORIA LONGOBARDORUM.

Septentrionalis plaga, quanto longius est ab ardore solis, & frigida de assiduis nivibus, tanto seniores homines semper habet, & eo aptior est ad multiplicandas gentes. Unde fit, ut tanta multitudo populorum in ea parte nascatur, quæ ibi vivere non possit, sed in partem meridianam alii precio vendantur, alii sponte egrediantur. Qua de re, ut in historia Gothorum dictum est, multæ gentes ex eisdem partibus exierunt, Gothi, Gepidæ, Rugi, Vuandali, Heruli, Turcilingi, Huni, qui & Avares, similiter & Vuinuli, qui & Longobardi. Est itaque Insula quædam in partibus Septentrionalis Oceani, dicta Scandanavia vel Scanzia, quæ ut quidam dicunt, non est in Oceano posita, sed propter planitiem ejus, unde maris exæstuationes circundant eam. In hac ergo, dum multus populus excrevisset, ita ut in ea habitare non posset, consilio inito, multitudo illa omnis in tres partes est divisa, quæsitumque est per sortis divinationem, quę pars ex illis patriam relinquere, novasque sedes deberet exqui-

De commigratione Longobardorum vide Paulum Diacon. Vide B. Rhenanum in Procopium & in libris rerum Germanicarum & invenies quæ ad hanc Francorum, Hunorum, Gothorum historiam conducent.

Vuinuli à viro primario eius gentis, cui nomen Vuinus erat. Ibor & Agio.

rere. Igitur illa pars, quam sors jubebat exire, ordinavit super se duces fratres duos, Ibor & Agionem, ætate juvenes, & corpore aliis majores & valentiores, quorum mater Gambara erat sapientissima, & consiliatrix optima, de cujus prudentia magnam confidentiam omnes habebant. Osculantes igitur parentes & amicos, recesserunt, venientesque in regionem Scoringam, aliquantos annos ibi sederunt. Illo itaque tempore Ambri & Assi, duces Vuandalorum fortiter præmebant vicinas sibi regiones, & cum jam gloriarentur de multis victoriis, mandaverunt Vuinolis, qui & Longobardi, ut aut tributa illis darent, aut ad pugnam se præpararent. Tunc Ibor & Agio per consilium matris suæ Gambaræ definierunt, melius sibi esse, aut pugnando mori, aut per arma defendi, quàm tributis turpiter subdi, miseruntque legatos Vuandalis, se paratos esse ad pugnandum magis quàm ad serviendum. Commisso vero prælio, Vuinuli pro libertatis gloria fortiter pugnantes, victoriam habuerunt, sed postea famem magnam passi in eadem provincia Scoringa, valde humiliati sunt. De qua exeuntes, venerunt in Maringam, indeque item in Godolandam provinciam, & ibi aliquanto tempore steterunt. Mortuis interea Ibor & Agione ducibus, Longobardi jam nolentes habere duces super se, Agelmundum regem sibi primum constituerunt, ad similitudinem aliarum gentium, qui regnavit super eos annis 33. Fuit autem Agelmundus filius Ajonis, de gente Thuringorũ, quæ gens apud eos melior & fortior esse dicebatur. His temporibus quædã meretrix in uno partu septem filios generavit, ultraq; bestiã crudelis, in piscinã eos jactavit. Quã piscinã cũ prædictus Agelmundus forte præteriret, videns infantulos, doluit, hastamque mittens, eos huc illucq; volvit. Quorum unus cum apprehendisset hastam regis, misericordia motus rex, levavit eũ de aqua, dicens, Quia iste magnus futurus est. Et cum omni studio dedit eum ad nutriendum. Et quia eum de piscina levavit, eorumque lingua aqua lama dicitur, Lamissio ei nomen imposuit. Qui cum crevisset, factus est fortissimus pugnator & sapientissimus, & post Agelmundum ipse regnavit. Defuncto post hæc Lamissione rege secundo, tertius regnavit Lethus. Qui cum regnaret annis quadraginta, filium suum Childeoc quartũ regẽ reliquit. Et hoc defuncto, regnavit Godeoc. Quo mortuo, filius ejus Calpho regnavit sextus. Et isto mortuo, regnavit septimus Tado. Post hæc egressi Longobardi de Rugulanda, quæ latino eloquio Rugorum patria dicitur, habitaverunt in apertis campis, qui sermone Barbarico appellantur Felt. In quo loco dum per tres annos habitassent, pugna surrexit inter Tadonem & Rudolphum regem Herulorum, qui prius amici fuerunt, & hoc fuit malum, unde inter eos discordia intravit. Frater Rudolphi regis pro causa pacis ad Tadonem venerat, & cum ad suam patriam reverti vellet, ante domum Rumetrudæ filiæ regis transiit. Illa verò cum videret multos viros nobiles ire cum eo, interrogavit quis esset, dictumq; est illi quod frater Rudolphi regis fuisset, Tunc illa misit puellam, quæ eum invitaret, ut dignaretur cum ea bibere. Qui ut hoc audivit, cum simplici corde venit. Sed quia modicam staturam habebat, puella superba & gloriosa, despiciebat eum, & deridebat. Ille autem talem verecundiam non sustinens, amplius eam injuriavit. Illa vero accensa ira fœminea, malum quod in mente conceperat, complevit. Finxit enim se per patientiam lætam esse, & invitans eum ad sedendum, fecit eum in tali loco sedere, ubi fenestra erat post dorsum ejus, & ne ille aliquam suspicionem mali posset habere, pannum preciosissimum ante fenestram iussit tendere, dixitq; pueris suis, ut in qua hora diceret misce, illi eum à dorso lanceis transforarent. Sicque factum est. Quod cum Rudolpho regi nunciatum esset, nimis iratus de tam funesta morte fratris sui, disrupit pacem, quam cum Tadone rege habuit, & ei pugnam indixit. Cumq; venissent ambæ partes in campum apertum, Rudolph suos mandavit ad pugnam, ipse vero in tentorio sedens, jocabatur ad tabulam, non dubitans aliquid de sua victoria. Gens enim Herulorum multum docta erat pugnandi, & ut leves essent ad pugnandum, omnes nudi pugnabant, solũmodo verenda corporis membra cooperientes. Rex vero indubitanter de virtutibus eorum confidens, securus, ut diximus, ad tabulam jocabatur, unum tamen de suis in arborem jussit ascendere, qui ei victoriam suorum nunciaret, promittens ei se caput ejus abscindere, si Herulos suos nunciaret fugere. Sed ille cum videret eos fugere, & Longobardos fortiter instare, interrogatus à rege, quid Heruli facerent? respondit, optime pugnant. Nec ausus fuit antea dicere malum quod videbat, quàm omnes Heruli terga vertebant. Tunc quamvis tarde vocem emisit, dicens. Væ tibi misera Herulia, Dei cœlestis ira percussa. Rudolphus vero hoc audiens, commotus ait, Forsitan Heruli mei fugiunt. Ille dixit. Non ego, sed tu rex dixisti. Tunc, ut in talibus fieri solet, rex ipse & omnes qui cum eo erant turbati, quid agerent nescierunt. Longobardi vero supervenientes, regem et omnes qui cum eo erant, occiderunt. Herulorum vero exercitus, dum huc & illuc fugeret, tanta ira de cœlo super eos venit, ut frutices virides in campo videntes, aquas esse putarent, & dum quasi ad natandum brachia extenderent, crudeliter ab hostibus cedebantur. Longobardi itaque victores effecti, prædam magnam inter se diviserunt: Tado vero vexillum & galeam Rudolphi regis accepit, quam postea semper in bello portavit. Ex illo tempore Herulorum virtus sic humiliata est, ut super se regem amplius non haberent. Longobardi vero ex hoc divites facti, ceperunt de propria voluntate pugnas quærere, & gloriam, virtutemq; suam ubiq; extendere. Post hæc Tado de sua victoria non multum lætatus est, nam irruit super eum Vuacho filius fratris sui Zuchilonis, & occidit eum.

Ambri & Assi

Paulus Diaco de gestis Lon c 7.

Vuinuli pugnant pro gloria libertatis.

Agelmundus rex Longobardorum.

Meretrix in uno partu septem filios edit.

Aqua Longobardorum lingua, Lama dicitur. Paulus Diacon. pro aqua legit piscinam.

Lamissio regnat post Agelmundũ

Longobardi de Rugulanda egrediuntur.

Felt campi Feld.n

Rudolphi frater miscere perit.

Heruli nudi pugnabant.

Frutices virides in campo videre, & aquas putare.

Tunc

Tunc Hildegis, filius Tadonis pugnavit adversus Vuachonem, sed vicit eum Vuacho. Qui fugit ad Gepidos, & ibi mortuus est. Pro qua causa Longobardi cum Gepidis ex eo tempore inimicitias habuerunt. Habuit autem Vuacho uxores tres. Primam Ranigundam, filiam regis Thuringorum. deinde tulit Austrigosam filiam regis Gepidorum, de qua fecit duas filias, nomen uni Vuiselgarda, quam Theodebertus rex Francorum tulit uxorem, altera dicta est Vualderada, quam iterum tulit uxorem Chusabaldus rex Francorum, quam odio habens, dedit uni de suis, qui dicebatur Garibald, in conjugium. Tertiam uxorem habuit Vuacho Salingam, filiam regis Herulorum, è qua natus est Vualthari, qui patre mortuo, super Longobardos regnavit octavus. Isti omnes Litingi fuerunt de quadam stirpe, quæ nobilissima dicebatur apud eos. Vualthari regnavit annis 7. & mortuus est. Post quem regnavit nonus Audoin, qui post non multum tempus, Longobardos in Pannoniam introduxit. Hic habuit uxorem Rodelindam, quæ peperit ei filium Alboin, qui fuit fortis & astutus in omnibus. Gepidis igitur cum Longobardis rixam facientibus, pugnam sibi ambæ partes præparant. Commisso itaque prælio, dum ambæ partes fortiter pugnarent, & in nullam partem terga verterent, contigit ut in ipsa pugna Alboin filius Audoin, & Thurismondus, filius Thurisindi, regis Gepidorum sibi invicem obviarent, sed Alboin Thurismondum spata percutiens de equo dejecit, & sic mortuus est. Gepidi vero videntes filium regis mortuum, in quo magnam habebant fiduciam, statim fugerunt. Longobardi autem sequentes illos fortiter sternunt, multisque ex eis occisis, ad spolia recurrunt. Finita victoria, Longobardi ad sua loca cum redirent, rogaverunt regem Audoin ut filium suum Alboin secum ad mensam permitteret sedere & prandere, eo quod per eum victoriam haberent, ut sicut patri suo socius fuit in periculo, ita esset & in convivio. Sed pater Alboin respondit eis. Hoc facere non possum, ut rumpam constitutam legem gentis nostræ. Vos scitis talem consuetudinem apud nos esse, ut filius regis cum patre suo ante non prandeat, quam ab extraneo rege arma recipiat. Alboin ut hoc audivit à patre, tulit secum 40. juvenes & perrexit ad Thurisindum regem, cum quo antea pugnavit, & pro qua causa venisset, ei indicavit. Rex autem bene suscepit eum, & invitavit ad prandium, fecitque eum sedere ad dexteram suam, ubi filius ejus Thurismondus sedere consuevit, quem Alboin interfecit. Postquam autem jam læti facti sunt, Thurisindus rex videns interfectorem filii sui sedere in loco ejus, alta traxit suspiria, & dolorem quem habuit in corde, aperuit dicens. Amabilis est mihi locus iste, sed persona quæ ibi sedet, multum mihi gravis est ad videndum. Tunc alter filius regis audiens sermones patris, ira succensus est, & Longobardos nimis injuriare cœpit, & quia fasciolas albas habebant in cruribus, deridebat eos dicens, Tibias albas habetis usque ad pedes, & similes estis jumentis variis, & fœtus facientibus. Tunc unus de Longobardis sic illi respondit. Perge in campum qui vocatur Affelt, & ibi sine dubio cognoscere poteris, quales sunt isti, quos tu jumentis similes esse dixisti, quomodo possunt calcitrare, ibi enim invenies ossa fratris tui dispersa, quasi de vili jumento in mediis pratis. Gepidi hæc audientes, & turpitudinem tantam non sustinentes, nimis irati sunt, & de tam manifesta injuria se vindicare voluerunt. Econtra Longobardi ad pugnam se præparantes, omnes appræhenderunt gladios. Rex vero surgens à mensa, in medium illorum se misit, & suos ab ira compescuit, jurans se illum occidere, qui primus auderet pugnam committere. Dixit enim. Non est illa victoria adeo placita, cum quis in domo propria inimicum suum in pace susceptum, occiderit. Et sic pace inter eos facta, iterum lęti convivium ineunt. Completo convivio, Thurisindus rex tollens arma filii sui Thurismondi, tradidit ea Alboin, & salvum illum in pace dimisit. Alboin vero reversus ad patrem suum, conviva ejus factus est. Et dum ad mensam cum patre suo sederet, dixit illi omnia quæ circa eum facta sunt, & omnes qui aderant, admirantes laudabant Alboin pro audacia sua, Thurisindum pro tali fide maxima.

Longobardi in Pannoniam veniunt.

Affelt, Paulus Diaconus li. 1 ca. 16.

His temporibus Justinianus Imperator Romanũ regebat imperium, qui per Belisarium patritium multas victorias perficit, leges renovavit, Ecclesias reparavit, basilicam quoque, quam ad ἁγίαν σοφίαν, id est sanctam sapientiam nominant, fabricavit: cujus opus in tantum super omnia ædificia extollentius æstimatur, ut in tantis terrarum spatiis ei simile non inveniatur. Tunc enim Cassiodorus, Dionysius, Arator, Romæ, claruerunt, Priscianus Constantinopoli floruit, S. quoque Benedictus virtutibus effulsit. Igitur Audoin mortuus est, & Alboin filius ejus regnum accepit. Qui cum esset nominatissimus & fortis multum, Clotharius rex Francorum filiam suam nomine Glotsuindam dedit ei in conjugium, de qua fecit unam tantũ filiam nomine Albsuindam. Interea mortuus est Thurisindus rex Gepidorum, & accepit regnum Chunimundus. Qui cum vellet vindicare injurias Gepidorum, rupit pacem cum Longobardis, & plus amavit pugnam quàm pacem. Alboin vero fecit pacem firmam cum Avaribus, qui primum Huni vocabantur, sed postea de nomine regis sui Avares sunt appellati, deinde ivit ad pugnandum cum Gepidis. Sed cum Gepidi contra Alboin pergerent, Avares statim in terram eorum intraverunt, sicut cum Alboin constituerunt. Hac de causa, cum tristis nuncius veniret ad Chunimundum, ille nimis afflictus, cœpit orare suos, ut primum cum Longobardis pugnarent, & postea ad depellendos Avares repedarent. Inito autem prælio, Alboinus occidit Chunimundum, & de capite ejus postea fecit scyphum, qui dicitur apud eos

Justinianus Imperator Rom.

S. Benedictus.

Alboinus de capite Chunimundi facit Scyphum.

ſchala apud latinos patera,& filiam ejus Roſemundam cum magna multitudine virorum ac mulierum ſe cum abduxit captivam. Gepidi enim ſic ſunt deleti,ut ab illo tempore jam de ſuis regem non haberent. Vt aũt mortua eſt Gloſuinda regina,filia Clotharii,Alboin ad interitum ſuum , ut in ſequentibus dicetur,duxit Roſemundam uxorem,filiam Chunimundi.

Longobardos refert inter Suevorum gentes Tacitus.

Argumentum quia ſchalam pateram vocant, & vivarium piſcium qualamam vide Rhe.lib.1.rerũ Ger.

Juſtinus ſuccedit Juſtiniano.

Longobardi invitantur in Italiam

Prodigia.

Longobardi ad inſtantiam Narſetis cum Saxonib. è Pannonia, Italiam ingrediuntur.

Inter hæc Juſtinianus princeps mortuus eſt,& Juſtinus minor ſucceſſit ei ad regendam Conſtantinopolim. Apud quem,ut ſupra ſcriptum eſt,accuſatus Narſes patritius,quem loco Beliſarii , ad defenſionem Italiæ miſit Imperator Juſtinianus,in vindictam injuriæ ſuæ miſit legatos ad Longobardos amicos ſuos,dicens. Dimittite paupertatem Pannoniæ,& venite ad fertilem Italiam, omnibus divitiis plenam. Et ut animos eorum amplius incitaret ad veniendum,miſit eis de omnibus generibus pomorum, & quicquid delectabile poterat excogitare de divitiis terræ. Longobardi hæc audientes , gratanter acceperunt ,& qualiter irent, præparaverunt. Et continuo apud Italiam apparuerunt ſigna in cœlo, ſcilicet igneæ acies,ſanguinem humanum qui poſtea effuſus eſt,ſignificantes. Alboin igitur petiit auxilium ab antiquis Saxonibus amicis ſuis,ut ſpatioſam Italiam intraret cum multis. Cui Saxones plus quam cum 20. millibus juncti ſunt, & ſecundum ejus voluntatem cum uxoribus & filiis Italiam cum eo intraverunt. In ipſo tempore Alboin Pannoniam dimiſit Hunis amicis ſuis, ea conditione, ut ſi aliquando Longobardis reverti neceſſe eſſet, unuſquiſq; in ſua rediret. Habitaverunt autem Longobardi in Pannonia per annos 42. Exierunt vero de Pannonia cum mulieribus & filiis,& cũ omnibus ſuis,anno Dominicæ incarnationis 568. indictione prima, ſecundo die poſt Paſcha, quod ſanctum Paſcha celebratum eſt in ipſis kalendis Aprilis.

Clotharius rex Francorum moritur.

Narſetis corpus in Cantra plumbea.

His igitur diebus , quibus Longobardi invaſerunt Italiã, Clotharius rex Francorum mortuus eſt,relictis quatuor filiis,Heriberto, Guntrammo,Helberico,Sigiberto. In hoc tempore Romanam regebat Eccleſiam vir ſanctus,Papa Johannes , poſt quem Benedictus. Civitatem aũt Aquilejam,& populũ ejus regebat beatus patriarcha Paulus. Qui timẽs crudelitatem Longobardorum, ex Aquileja ad inſulam Gradus ſeceſſit, & omnem theſaurum Eccleſię ſuæ portavit. Narſes itaq; de Campania Romam reverſus,nõ poſt multum tempus mortuus eſt. Cujus corpus in cantra plumbea cũ omnib. divitiis ſuis collocaverunt, & Conſtantinopolim tranſmiſerunt. Igitur Alboin intravit Liguriã indictione tertia, 3. Nonas Septemb. & ſub tempore Honorati, Archiepiſcopi Mediolanũ intravit, deinde cæteras Liguriæ civitates apprehendit. Obſedit autem Ticinenſem civitatem quæ nunc Papia dicitur, per tres annos, quib, peractis, poſt aliquantos menſes tradita eſt in manus ejus.

Alboini equus immobilis.

Votum contra Chriſtianos diſrumpere.

Qui cũ introiſſet per portam,quæ dicitur ſancti Johannis,à parte Orientis, equus ſuper quem ſedebat,ſixit ſe in medio portæ. Quem cum ille truderet cum calcarib. & omnes qui circũſtabant cæderẽt verberibus,omnino moveri nõ potuit equus. Tunc unus ex Lõgobardis ſic ait ad regem. Memento domine rex quid voviſti,& frange tam durum votum, & ingredieris civitatẽ , vere enim Chriſtianus populus eſt in civitate iſta. Voverat enim Alboin antea , quod univerſum populum occideret gladio, qui ſibi ſe tradere nolebat. Quod votum ubi diſrupit,equus ſe continuo movit,& ſic civitatem intravit. Tunc data pace,omnis populus ad eum tandem cucurrit ad palatiũ quod aliquando rex Theodericus fecit, Alboin igitur poſtquam regnavit in Italia annos 3. & menſes 6. interfectus eſt conſilio conjugis ſuæ,pro hac cauſa.

Roſemunda cogitat de interficiendo marito. Vide Patilum Diaco. de geſtis Longobardorum lib. 2. cap 14.

Cũ ſederet Alboin apud Ravennam in cõvivio,& bibiſſet plus cõgruo, præcepit afferri vinum reginæ Roſemundæ in vaſculo , quod de capite patris ejus fecit Chunimundi regis,dicens ei,ut læta biberet cum patre ſuo. Pro qua re illa maximum concipiens in corde dolorẽ,cogitavit qualiter maritum interficeret,& patrem vindicaret,cõſiliumq; habuit pro hac re cum Helmiche armigero regis,qui cum regina unius ætatis erat. Helmichis vero dedit ei conſiliũ,ut ad hanc perficiendã aſſumeret Peredeũ,quendã fortem virũ , qui cum Veſtiaria ejuſdem reginæ ſolebat dormire. Cui cum illa ſuã volũtatem indicaret , & ipſe in interfectionem regis ſui conſenſum ſuũ denegaret,regina in tempore noctis collocavit ſe in lecto Veſtiarię ſuæ,quam ille amavit,veniensq; Peredeus,reginam adulteravit.

Peredeus reginam Roſemundam ad ulterat.

Qua re perfecta , cœpit illa dicere Peredeo. Quam me cõſideras eſſe ? Cumq; ille nominaret nomen amicæ ſuæ,illa reſpondit. Non eſt ut tu ſperas,ego ſum Roſemunda,certe talem cauſam modo feciſti, ut ſi tu non interfeceris Alboin, ipſe te interficiet. Qui intelligens malum quod fecit , licet invitus,in mortem regis conſenſit. Tũc Roſemunda crudelior omni beſtia,cum Alboin in meridio ſe ſomno dediſſet,præcepit magnũ ſilẽtiũ in palatio fieri , & oĩa arma inde ſubtrahi,& gladiũ illius fortiter ligavit ad caput lectuli, ne poſſet evaginari,aut tolli,ſicq; interfectores ejus introduxit. Alboin v. excitatus à ſomno,& intelligens malũ quod imminebat,concite manũ ad gladium,qui alligatus erat,tẽdebat,ſed non valens eũ extrahere, ſcabellum appræhendebat,& aliquandiu ſe defendebat, ſed illi prævalentes, eum occidebant.

Alboinus occiditur.

Helmichis aũt accipiens Roſemundã in uxorem,decertavit,ut regnũ Alboin apprehenderet, ſed nõ potuit,qa Longobardi multũ dolentes de ejus morte , quæſierũt Helmichin interficere. Inter hæc Roſemũda mãdavit Lõgino, præfecto Ravẽnæ,ut cõcite navim mitteret, quæ eos deportare. Quã cũ ille miſiſſet,per ſilẽtiũ noctis Helmichis & Roſemũda navim intraverunt,& Albſuindã,filiã regis Alboin,& omnẽ theſaurũ ſecũ deportaverunt. Longinus aũt præfectus, ſuaſit Roſemundã, ut Helmichin occideret,& ſe maritũ acciperet. Quæ cum conſenſiſſet, quadam die dum Helmichis ad balneum iret, perrexit cum eo,ut ei deſerviret, portans ſecum venenum quo eum interficeret. Cumq; ille de balneo exiret, porrexit ei venenum in poculo dicens. Si hoc biberis, magnã ſalutem

inde

Helmichis & Roſemunda veneno pereunt

inde habebis. Qui cum biberet, ac venenum eſſe ſentiret, appræhenſo gladio Roſemundam per capillos tenuit, & venenum quod remanſerat, illam bibere coegit, ſicq; Dei judicio, ambo perierunt veneno. Longinus vero præfectus Albſuindam cum omni theſauro miſit Conſtantinopolim Imperatori Juſtino. Longobardi aũt omnes, habito inter ſe conſilio, fecerunt regem Cleph, virum nobiliſſimũ gentis Longobardorum, in civitate Ticinenſium. Hic multos potentes viros Romanorũ alios occidit, alios de Italia ejecit. Nec enim Romanis illo tempore virtus fuit, ut reſiſtere poſſent Longobardis, quin & mortalitas, quæ ſub Narſete fuit, & fames quæ poſtea venit, õnẽ Italiã diſſipavit. Cumq; per unum annum & menſes ſex Cleph regnaret, à quodam puero, familiari ſuo, cum gladio, quem in menſa ad obſequiũ ſuum habebat, occiſus eſt. Poſt cujus mortem Longobardi regem jam per annos decem non habuerunt, ſed duces unaquæq; civitas ſuum ducem. Ex quibus ducibus aliquanti cum multis pugnatoribus, Gallias ingreſſi, prædati ſunt, contra quos Amatus patritius, qui erat ex parte Guntrammi regis, movens exercitum, ab eis occiſus eſt, ipſiq; cum multa præda reverſi ſunt. Quibus diſcedentibus, rex Euniũ, qui & Nummulus dictus eſt, ad ſe vocavit, eumq; patritium fecit. Iterum Longobardi intraverunt Galliam, Nummulus aũt jungens ſe Burgundionibus, ivit contra eos, & circundans eos inſidiis, multos ex eis occidit, cæteros redire vacuos coegit. Poſt hæc Saxones, qui cum Longobardis Italiam intraverunt, cum viderent Longobardos regnare, nec ipſi vellent ſub eis vivere, cum omnibus ſuis per Galliam redierunt, & per adjutoriũ Sigiberti regis in patriam ſuam tetenderunt. Quo cum perveniſſent, invenerunt eam tenere Suevos & alias gentes. Inſurrexerunt ergo contra eos, & certabant inde expellere illos. At illi dederunt illis tertiã partẽ regionis, dicentes, quia poſſumus communiter vivere. Saxonibus non conſentientibus, iterũ dederunt eis aliã tertiã ut ipſi tenerent unã, ſed Saxonibus nullo modo acquieſcentibus, cõmiſerunt pugnã, in qua de Saxonibus mille 20. mortui ſunt, de illis vero 400. millia, & 80. ſicq; Saxones terrã ſuã obtinuerunt. Hoc tempore Sigibertus rex Francorũ occiſus eſt, fraude Hilperici fratris ſui, & regnum ejus ſuſcepit filius ejus Hildibertus cũ Brunihilde matre ſua. Juſtinus quoq; minor, cum 11. annis regnaſſet, eiſdẽ temporibus obiit, & Tyberiũ Conſtantinũ ſucceſſorẽ reliquit. Quo poſt annos ſeptẽ defuncto, Mauritius ei ſucceſſit in imperio. Longobardi vero cũ per decẽ annos eſſent ſub ducibus, poſtea communi conſilio conſtituerunt ſibi regẽ Authari, filiũ Calphurnis ſupradicti principis, qui antea Tadonẽ regnavit, & pro magno honore vocaverunt eũ Flaviũ, & iſtud prænomen poſtea in uſu habuerunt reges Longobardorũ. Duces vero qui tunc erant, pro reſtauratione regni medietatẽ omniũ ſuarũ ſupſtantiarũ in expendiũ reipublicę dederũt, ut eſſet unde vivere potuiſſet ipſe rex, vel qui in ſervitio ejus erant, vel qui ad eum veniebant. Hoc aũt erat mirabile in regno Longobardorũ, quod nullus alicui faciebat volentiã, nulla fraus ibi erat, nemo aliquem injuſte angariabat, non ibi latrones erant, ſed unuſquisq; ubi volebat, ſecurus pergebat. Hoc tempore Mauritius Imperator quinquaginta millia ſolidorũ miſit Hildiberto regi Francorum, ut Longobardos de Italia expelleret. Quo veniente cum magno exercitu, Longobardi civitates ſuas intraverunt, & xenia Hildiberto regi miſerunt, pacemq; cum eo fecerunt. Qui reverſus eſt in Galliã. Quod audiens Mauritius, ſolidos quos ei pro diſſipatione Longobardorũ dedit, repetere cœpit, ſed ille in virtute ſua confidens, nullum ei reſponſum dedit. Interea Hildibertus pugnavit cum Hiſpanis, & vicit eos, & iſta fuit cauſa, unde inter ſe pugnare ceperunt. Hildibertus rex, ſororẽ ſuam nomine Ingundem dederat uxorem Ermengildo, filio Leovigildi regis Hiſpanorum. Qui Ermengildus per prædicationem Leandri Epiſcopi, & per monita uxoris ſuæ de Arriana hæreſi, quam pater ſuus colebat, ad fidem catholicam converſus fuerat, pro qua cauſa impius pater ejus in ipſa feſtivitate Paſchæ, cum ſecuri eum percuti juſſit. Uxor vero illius fugiens de Hiſpania, voluit reverti in patriam ſuam, ſed milites Romani, qui in illis partibus erant, appræhenderunt illam cum filio ſuo parvulo, & adduxerunt illã in Siciliã, ibiq; mortua eſt, filium vero ejus direxerunt in Conſtantinopolim Mauritio Imperatori. Iterum Mauritius Imperator miſit ad Hildibertũ, rogans illum ut exercitum dirigeret in Italiam contra Longobardos. Qui ſperans ꝙ ſoror ſua adhuc viveret, & in Conſtantinopoli eſſet, volens eam recolligere, complevit voluntatẽ Imperatoris, & miſit exercitũ Francorum in Italiam, ſed Longobardi frequenter pugnabant contra ipſos. Poſt hæc Franci & Alemanni rixam inter ſe habentes, egreſſi de Italia, redierunt ad propria. Hoc tempore inundatio aquarũ facta eſt in Italia, de qua beatus Gregorius ſcribit in dialogo: & peſtilentia illa pro qua ipſe jã archidiaconus, ſeptiformen letaniã conſtituit, ipſeq; Romanũ pontificatũ invitꝰ accepit. Poſt hæc miſit Autharus legatos ſuos ad Garibaldũ regẽ Bavariorũ, petens filiãſuã uxorẽ. Qui bene legatos ſuſcepit, & filiã ſuã nomine Theodelindã ei promiſit. Quod dũ miſſi renunciarẽt Autharo, ille cupiens videre ſponsã ſuã, elegit ſecũ paucos juvenes fortiſſimos, & unũ fideliſſimũ, quaſi pro domino, & cũ sũma feſtinatione, perexit in Bavariã. Cũq; ſtarent in conſpectu Garibaldi regis, & ille q quaſi ſenior videbatur dicta ſua cõpleſſet, dixit Autharꝰ ad regẽ. Dominus meus Autharꝰ proprie pro iſta cauſa me miſit, ut videã filiã veſtrã, dominã noſtrã, ut qualis ſit forma ejus, poſſim domino meo verè nunciare. Qui ſtatim fecit eã venire. Quæ cũ placuiſſet Autharo, dixit ad regẽ. Si placet veſtrę poteſtati, de ſua manu det nobis bibere, ſicut & poſt hęc debebit facere. Quod cũ rex fieri juſſiſſet, illa tollens calicẽ plenũ mero, dedit primũ illi, qui ſenior videbatur, deinde porrigebat Autha-

Sigibertus Francorum rex occiditur.

Flavii dicti reges Longobardorum.

Iuſtitia & ſecuritas in regno Lõgobardorum.

Ermengildus Chriſtianus, occiditur à patre.

Rixa inter Francos & Alemannos.

Septiformis letania Gregorii Magni.

Legati Authari ad Garibaldum regem Bavariorum.

ro nesciens quis esset. Ipse vero postquam bibit, & calicem reddidit, nemine vidente, digito eam tetigit, & manum suam per faciem ejus duxit. Quæ verecundans cum hoc nutrici suæ indicaret, nutrix respondit, Si rex & sponsus tuus non esset, te nullo modo tangere præsumpsisset. Sed taceamus, nec audiat hoc pater tuus. Iste qui talem habet personam, dignus est & imperium habere, & te uxorem ducere. Erat enim Autharus juvenis pulcherrimus, & boni status. Post hæc commeatu petentes à rege, perrexerunt ad patriam suam. Autharus vero cum pervenisset prope fines Italiæ, comitantibus aliquantis Bavariis, appropinquavit arbori, quæ stabat juxta viam, & erexit se super caballum, quantum potuit, & securim quam portabat in manu, in ipsam arborem impegit, ibiq; dimisit dicens. Taliter ferire solet Autharus. Quo dicto intellexerunt Bavarii, quod ipse esset Autharus. Post aliquantū tempus conturbatus est rex Garibaldus de adventu Francorum, & Theodelinda filia ejus cum fratre suo nomine Gundoaldo fugit ad Italiam, & mandavit sponso suo Autharo, ut veniret obviam ei. Qui gavisus est, & faciens magnam præparationē perrexit in campū, qui dicitur Sardis super Veronā, & suscepit eā cum gaudio. Erat autem ibi tunc inter alios Longobardos Egilolfus dux de civitate Taurinensi. Tunc subito conturbatus est aer, & cepit tonare, & coruscare fortiter, statimq; fulmen percussit unum lignum, quod erat positum in clusura regis. Egilolfus autē habuit puerū quendam, qui (nescio per quam artem) intelligens quid hoc significaret, ait Egilolfo secrete. Ista mulier, quam modo rex tulit uxorem, post non multum tua conjunx erit. Qui iratus ait, Si alia vice hoc dixeris, caput tuum abscāidn. Cui ille respondit. Verum est, quia caput meum abscindere poteris: sed & hoc verum est, quia ista fœmina ad hoc venit in istam patriam, ut uxor tua sit. Quod & postea factum est. Interea mandavit Authari rex verba pacifica Guntrammo regi Francorum, patruo Hildiberti regis, ut faceret pacem cum eo. Ille verò cum gaudio suscepit missos Authari, & direxit ad Hildibertum nepotem suum, ut propter voluntatem suam & consilium, faceret pacem cum Longobardis. Erat enim ipse Guntrammus rex pacificus, & omni bonitate præditus. Cum autem legati tardarent in Francia, Authari apud Ticinum veneno, ut dicunt, mortuus est, postquā regnavit annis sex. Statimq; Longobardi miserunt ad Hildibertum regem, qui ei mortem Authari nunciarent, & pacem ab eo postularent. Quos ille benignè suscepit, pacemq; petitā dedit. Regina verò Theodelinda quia placebat Longobardis, demiserunt eam regnare, dicentes ei, ut quemcunq; amaret virum, tolleret maritum, talem tamen, qui dignus esset regere regnum. Quę habito consilio cum sapientibus, elegit sibi maritum ducem Egilolfum, qui erat vir sapiens & bellator, & per omnia aptus ad regnandum. Cui statim mandavit ut veniret ad eam, ipsaq; ad castellum quod Laomellum vocatur, perexit ei obviam. Qui cum inter se colloquium haberent, jussit regina afferri vinum, bibensq; ipsa prior, dedit Egilolfo. Qui cum acciperet, honorabiliter manum ejus osculatus est. Quæ subridens ait: Non debes manum meam osculari, quia rex & Maritus meus eris. Et sic eum amplexata est, & manifestavit ei omnia quæ per consilia sapientum de gubernatione regni & nuptiis suis ordinata essent. Inter hæc fiunt nuptiæ cum lætitia magna, & Egilolfus qui erat cognatus regis Authari, cœpit regnare intrante mense Novembri: postea tamen congregatis Longobardis apud Mediolanum in mense Majo, confirmatus est in regno. Igitur Egilolfus, qui & Agio dictus est, confirmata sibi regia dignitate, mandavit Agnellum episcopum de Tridento in Franciam pro illis hominibus qui captivati fuerant à Francis de castellis Tridentinis. Qui cum veniret, Brunihildis regina multos ex eis precio suo redemit, eiq; reducendos dedit.

Autharus Longobardorum rex 12. Flavius dictus ob dignitatem. Paul. dia. lib. 3. c. 8.

Regina Theodelinda nubit Egilolfo.

His diebus beatus Gregorius papa Romanus, dialogum scripsit, eumq; Theodelindæ reginæ pro munere misit, quia sciebat eam esse Christianissimam, & timentem Deum, per ipsam quippe multa bona in ecclesia Dei facta sunt. Nam Longobardi cum adhuc gentilitatis errore tenerentur, prope omnes substantias ecclesiarum abstulerunt: sed ista supplicando & ipsum regem ad catholicā fidem adduxit, multas possessiones ecclesiis contulit: episcopos quoq; qui antea nullum honorē habebant, ad propriam dignitatem restituit. Hoc tempore ordinatus est rex Tassilo in Bavaria, ab Hildiberto rege Francorum, statimq; ivit cum exercitu in provinciam Sclavorum & victoriam habens, cum magna præda ad terram suam reversus est. Igitur dominantibus per omnem Italiam Longobardis, dum veniret Egilolfus in partes Romanas, beatus Gregorius de adventu ejus in tantum territus est, ut ab expositione Ezechielis, sicut ipse testatur, cessaret. Cœpit autem frequenter per epistolas suas Theodelindam reginam monere, ut hortaretur Egilolfum maritum suum pacem cum Romanis habere. Quod & factum est. Unde idem venerabilis vir gratias agendo, epistolas ad eandem reginam, & ad ipsum Egilolfum regem transmisit, quæ in libro vitæ ipsius scriptæ reperiuntur. Hoc tempore Hildibertus rex per venenum, ut dicunt, occisus est cum uxore sua: mortuus est & Guntrammus rex.

Dialogus Gregorii, Theodelindæ reginæ pro munere missus. Paulus dia. lib. 4. cap. 2.

Rex Bavariæ Thassilo.

Gregorius terretur adventu Egilolfi, ut ab expositione Ezechielis cessaret.

Circa hæc tempora destructum est à Longobardis monasterium sancti Benedicti in castro Cassino. Nocte quippe illuc intraverunt, & omnia inde abstulerunt: sed juxta prophetiam viri Dei nullū ex monachis apprehendere potuerunt. Fugerunt nanq; & venerunt Romam, portantes secum codicem sanctæ regulæ, quam idem beatus pater composuit, & alias scripturas, necnon & pondus panis, & mensuram vini, & quicquid exinde tollere potuerunt. Post beatum nanq; Benedictum

Hic legis in Paulo dia. Epistolam Greg. papæ ad Theodelindā reginam Longobardorum Item ad Agilulfum regem Longob.

rexit ipsum monasterium Constantinus: post quem Simplicius: post ipsum Vitalis: post hunc Bonitus, sub quo ista destructio facta est.

Cassini monasterii destructio. Paul. dia. lib. 4. cap. 6.

His diebus fecit Theodelinda regina ecclesiam beati Johannis Baptistæ in Modicia, qui locus 12. miliario est à Mediolano: & decoravit eandem ecclesiam multis ornatibus auri & argenti: & dedit ei multas possessiones.

Constantinus successor Be.

In eodem loco fecit quondam palatiũ Theodericus rex Gothorum, eo quod æstatis tempore locus ipse temperatus est, & bonus, est enim vicinus alpibus. Tunc quoq; natus est Egilolfo filius de Theodelinda regina, in palatio Modeciano, & baptizatus est ibi, vocatusq; est Adoland⁹, & suscepit eum de sacro fonte Secundus servus Dei de Tridento.

Usq; ad hæc tempora rebellis fuit Longobardis Patavium civitas, eo quod milites qui ibi erant, fortissime resistebant: sed postea jactantes ibi ignem incendebant eam, & jussione regis Egilolfi eversa est usq; ad terram: milites tantum qui in ea erant, dimissi sunt redire Ravennam. Hujus Egilolfi temporibus beatus Columbanus venit in Italiam, & fecit monasterium quod vocatur Bobiũ in montibus Cocciis. Igitur Egilolfus qui & Agio dictus est, postquam regnavit annis 20. defunctus est, relinquens in regno filium suum Adolandum adhuc puerũ cum matre sua Theodelinda. Qui cũ regnaret 10. annis, perdidit sensum, & ejecerunt eum de regno, & in locũ ejus constituerunt Arioaldum quendam, cujus generatio non est descripta. Qui postquã tenuit regnum per annos 12. mortuus est, & regnum suscepit Ruotheri vir, fortis & strenuus, sed Arriana perfidia maculatus.

Patavium civitas rebellis Longobardis.

Bobium monasterium in montibus Cocciis.

Hujus temporibus pene per omnes civitates regni ejus duo erant episcopi: unus catholicus, alter Arrianus. Hic Ruotheri rex legem Longobardorum composuit, & ipsum codicem Edictum appellavit. Erat autem jam 77. annus, ex quo Longobardi venerant in Italiam. Postquam vero 16. annos regnavit, & quatuor menses, mortuus est, regnumq; filio suo Radoaldo dimisit, ipse aũt sepultus est juxta Ecclesiã beati Johannis Baptistæ. Post aliquod tempus quidã homo pro maligna cupiditate aperuit sepulchrum ejus nocte, & tulit omnia ornamenta corporis illius. Apparuit autem ei per visionẽ beatus Johannes dicens: Quare ausus es tangere corpus hominis istius? Quamvis non recte crediderit, tamen se mihi commendavit. Quia igitur hoc facere præsumpsisti, nunquã amodo eã ecclesiã intrabis. Quod & factum est. Nam quotiens eandẽ ecclesiã intrare voluit, subito quasi aliquis cũ magno cultello vellet eũ in guttur ferire, retro cedit. Radoaldus igitur post mortẽ patris accipiens regnũ, tulit uxorẽ Guntbirgam, filiã Egilolfi & Theodelindæ. Ista Guntbirg fecit ecclesiã sancti Johannis Baptistæ in Ticinensi civitate, sicut mater ejus fecit in Modicia, & decoravit eam ornatibus, & ditavit opibus, in qua & ipsa sepulta est. Hæc dum accusata esset apud maritum suũ, quod commisisset adulteriũ, Carellus servus ejus petivit à rege, ut ad singulare certamen pugnare sibi liceret, cum illo qui dominã suã infamavit: pugnansq; cũ eo corã omni populo, eum prostravit, sicq; regina pristinũ honorẽ recuperavit. Rex vero Radoaldus (ut dicunt) cũ adulterasset uxorẽ cujusdam Longobardi, ab eo occisus est, cũ jã per quinq; annos & 7. dies regnasset. Cui successit Aripertus, filius Gundoaldi, qui fuit frater Theodelindæ reginæ. Hic fecit ecclesiam in honore Domini Salvatoris in Ticino, & decoravit eã variis ornamentis, ditavitq; substantiis. Igitur Mauritius imperator postquã regnavit annis 21. cum filiis suis Theodosio, & Tyberio, & Constantino, occidit illos Phocas, qui fuit strator Prisci patritii, & ipse regnavit. Qui postquam regnavit annis 8. Heraclius qui regebat Africam rebellavit ei: & veniens cum exercitu, occidit eum, & suscepit imperium. Quo post 27. annos defuncto, filius ejus Constantinus suscepit imperiũ. Sed hoc post quatuor menses per venenum extincto, Heraclonas frater ejus cum Martino regnũ invaserunt. Quib. mox dejectis, Constans, filius Constantini, regnavit annis 28. Aripertus rex postquam apud Ticinũ Longobardos rexerat per annos novem, mortuus est, & reliquit regnum ipsum duobus filiis suis, Perthari, & Goteberto: & Gotebertus sedebat in Ticino, Perthari in Mediolano. Deniq; facientibus malignis hominibus, surrexit odium & discordia inter ambos fratres, in tantum, ut alter ab altero regnum tollere decertaret. Pro hac causa Gotebertus direxit Garibaldum, ut alter ab altero regnum tollere decertaret. Pro hac causa Gotebertus direxit Garibaldum ducem Taurinensiũ ad Grimoaldum ducem Beneventanum, ut veniret & adjuvaret eum contra fratrem suum, promittentes ei dare sororem suam uxorem, si eum adjuvaret. Garibaldus vero fecit fraudem contra dominum suum, deditq; Grimoaldo consilium, ut veniret, & regnum Longobardorum, quod ambo fratres qui erant adolescentes dissipabant, apprehẽderet, ut pote qui habebat jam maturam ætatem, & erat consilio bonus, & fortis in virtute. Audiens hæc Grimoaldus, statim elevavit animum suum ad accipiendum regnum Longobardorum, & ordinans filium suum Romoaldum, ducem in Benevento, ipse cum electa multitudine virorum appræhendit viam contra Ticinum, & per omnes civitates misit, & faciebat sibi amicos, ut regnum accipere posset: Trasemundum vero Capuanũ comitatem misit per Polentiam & Tusciam, ut Longobardos de partibus illis in ejus adjutorium invitaret. Quod fecit: & cum magno adjutorio apud Aemiliam ei occurrit. Igitur Grimoaldus cum venisset Placentiam, misit Garibaldum ante se, ut Goteberto nunciaret de ejus adventu. Audiens hoc Gotebertus, quæsivit consilium ab eodẽ Garibaldo, in quo loco præparet hospitiũ Grimoaldo. At ille respõdit dignũ esse ut Grimoaldus q causa illius venerat, & sororẽ ej⁹ acci-

In omnibus civitatibus episcopi catholici & Arriani. Paul. dia. lib. 4. cap. 15.

Rex Radoaldus occiditur.

Phocas strator. Hic vides fortunæ lusum. Fuit primo patritii cuiusdam strator, post miles, ad ultimũ imperator. Otto Frisin. lib. 5. c. 8.

Heraclonas cum Martino regnat. Hic fuit 25. imperator Constantinopolis.

pere debebat, hospitium haberet intra palatium. Quod ita factum est. Prædictus ergo Garibaldus seminator malitiæ dixit ad Gotebertum: quando veneris cum Grimoaldo ad colloquium habeto loricam subtus vestimentum, quia ipse te occidere quærit. Deinde dixit eadem verba ad Grimoaldum. Cumque die altera venissent ad colloquendum, videns Grimoaldus quod Gotebertus lorica esset indutus, evaginato gladio interfecit eum, & invasit imperium ejus. Habebat autem Gotebertus filium parvulum nomine Riginbertum quem rapientes fideles ejus nutrierunt occulte. Sed nec curavit Grimoaldus eum persequi quia puer adhuc erat. Audiens autem Perthari qui apud Mediolanum regnabat, q; frater ejus mortuus fuisset, quanta velocitate potuit fugit: & ad Cacanũ regem Avarum abiit. Uxorẽ vero illius nomine Rodelindam, & parvulũ filium nomine Chunibertũ, transmisit Grimoaldus in Beneventũ. Post hæb malignus homo Garibaldus, cujus consilio hæc omnia facta sunt, non diu super his gaudebat. Erat enim in civitate Taurinense parvus quidã homunculus, natus de propria gente Goteberti. Iste cum sciret q; Garibaldus ipso sacratissimo die paschali venturus esset ad orationẽ in ecclesiã beati Johannis Baptistæ, abiit, & ascendit super fontem sacrũ baptisterii, & cum sinistra manu tenuit se ad unam columnellã, ubi Garibaldus transire debuerat, cum dextra vero evaginatum gladiũ sub vestimento tegebat. Cumq; prope eum Garibaldus venisset, ille homuncio evaginato gladio cum tota virtute qua potuit, percussit eum in cervicẽ, & amputavit caput ejus. Homines aũt ejusdem Garibaldi, multas illi plagas facientes, ad ultimũ occiderunt eum. Qui quamvis sic punitus mortuus fuisset, tamen injuriam & mortem domini sui vindicavit. Grimoaldus aũt confirmatus in regno apud Ticinum, occidit Chunibertum filiũ Gotherti, & sororẽ ejusdem Goteberti, filiam Ariperti, duxit uxorẽ. Beneventanũ vero exercitũ cũ quo regnũ apprehendit, remisit ad propria, ditatũ magnis muneribus, sed aliquantos secũ retinuit, quibus largissimas possessiones concessit. Audiens autẽ q; Perthari in Scythia fugisset, & apud Cacanũ regem Hunorum stetisset, mandavit eidem Cacano, quod si Perthari in regno suo mansisset, pacẽ cum Longobardis sicut hactenus habere non posset. Quod Cacanus ut audivit, Perthari dixit: In qualemcunq; partem volueris, vade, quia in meo regno non poteris stare, ne ptopter te inimicitiam Longobardorum incurram. Perthari hæc audiens, delegit reverti ad Grimoaldũ, quia audierat eum esse misericordissimum. Cum vero venisset ad Laudensem civitatem, misit Unulfum fidelissimum sibi virum ad Grimoaldum, qui suum ei nunciaret adventum. Hoc audiens Grimoaldus, gavisus est nimium, & mandavit ei promittendo, quod nullum malum haberet, si ad eum veniret. Igitur Perthari ad Grimoaldum ingressus, voluit se ad pedes ejus jactare: sed Grimoaldus nõ permittens eum hoc facere, retinuit eum, & osculatus est eum. Tunc dixit Perthari ad Grimoaldũ: Servus tuus sum. Potui quidem vivere inter Paganos, sed audiens te Christianissimum & misericordissimum, pro tuo nomine bono veni ad te. Tunc rex promisit ei jurejurando coram omnibus dicens: Per eum qui me nasci fecit, quandoquidem ad meam fidem venisti, nullum malum erit tibi. Et dedit ei optimam domum, præcipiens suis ministris, ut omnia quæ sibi essent necessaria, ex publico abundantius haberet. Tunc Ticinenses omnes cœperunt ad eum currere, & quasi notum salutare: statim maleloqui accendetes ad Grimoaldum, dixerunt ad eum: Nisi Perthari citius occideris, regnum non habebis, omnes enim ad eum concurrunt, & propter eum te forte occidere habebunt. His verbis Grimoaldus credulus, oblitus est illi quod illi juravit: & qualiter illum occideret, cum suis tractavit. Denique per consilium misit ei ad cœnam diversos cibos, & optimum merum, ac diversos potiones, ut cum per noctem quasi mortuus jaceret, levius occidi posset. Sed cum ad cœnam sedisset, venit ad eum suus quondam serviens, afferens ei cibum, quem misit ei rex: & cũ posuisset eum super mensam, finxit se salutare Perthari, & mittens caput sub mensam, clam nunciavit ei consilium Grimoaldi. Qui statim vocavit ad se pincernã suum, præcepitq; ei, ut in phiala aurea sibi misceret, semper aquam solam in eam mitteret. Tunc missi regis rogabant eum ex mãdato ejus, ut lætus biberet, & in honore Grimoaldi totam phialam consumeret. Ille autem dicebat se cum gaudio bibere, totamq; phialam in honore ejus effundere. Nihil autem bibebat nisi aquam. Pergebant igitur ministri regis, nunciantes ei, quod multum vinum biberet Perthari, etiam ebriosus esset. Ille vero cum gaudio dixit: Bibat ille ebriosus hodie, cras enim evomet eadem vina cum sanguine. Interea clamavit Perthari ad se Unulfum fidelissimum suum, & indicavit ei regis voluntatem & consilium. Quod audiens Unulfus, vocavit puerum suum, & præcepit ei, ut lectum sibi faceret juxta Perthari lectum. Cœna vero peracta, cum misisset rex homines suos, qui Perthari custodirent, ne aufugere potuisset, intravit Perthari in cubiculum, ubi dormire debuit cũ Unulfo & vestiario suo fidelissimo, nunciavitq; eidem vestiario, quod de morte sua rex cogitaret, & ait: Si ego effugere potuero, tu finge loquendo ad homines regis, quod ego dormiã in isto cubiculo, & forsitan effugiens, de manibus eorum me liberabo. Quod cum ille gratanter se facturum promitteret, tulit Unulfus culcitram & pellem ursinam, & posuit supra dorsum Perthari, & cœpit eum quasi servum rusticanum cum vecte cædere, & cum pugno in collo pellendo, extra regiam jactare. Cumque milites regis interrogarent quid hoc esset, Unulfus dixit: Servus iste rusticanus fecit mihi lectum juxta lectum Perthari, qui sic ebrius est, ut dormiat quasi sit mortuus.

Pertharitus occiso fratre fugit.

Beneventanus exercitus remittitur.

Pertharitis fuga & exilium.

Hoc

Hoc illi audientes, & verum esse credentes, læti facti sunt, & Perthari quasi servum rusticanũ exire dimiserunt. Vestiarius aũt ille fidelissimus in cubiculo mansit, illudq; claudens, firmiter obseravit: Quod videntes servi regis, reversi sunt ad dominum suum. Unulfus aũt per funem deposuit aliquantos viros ad Perthari dominum suum, qui cum illo irent. Pergentes igitur simul fugere cœperunt: & cum invenissent caballos in prato, apprehenderunt eos, & caballicaverunt, & in ea nocte pervenerunt ad civitatem Astensem, ubi erant verissimi amici Perthari, quia eadem civitas necdum subdita erat Grimoaldo: indeq; fugiens in civitatem Taurinensem, pervenit in Franciam; sicque Deus omnipotens Perthari innocentem à morte liberavit, & Grimoaldum ne homicidium faceret, custodivit. In crastinum ergo Grimoaldus sperans, quod Perthari dormiret in hospitio suo, misit ad eum homines qui eum adducerent: & ab eodem loco suo usq; ad palatium fecit stare homines hinc & illinc, ne per qualecunq; ingenium posset effugere. Cumq; venissent missi à rege, cœperunt clamare ad regiam ubi vestiarius ille manebat, ut Perthari à somno excitarent. Vestiarius autem ille dicebat: Misericordiam cum eo facite, & dormire illum permittite, quia de via lassus est, & adhuc nimium dormit. Qui cum hoc regi nunciarent, ait: Sero sic ebrius fuit, ut adhuc evigilare non possit. Iterum misit, ut festinantius adduceretur. Qui venientes ad januam ubi eum dormire sperabant, magnis vocibus ut eum excitarent, clamabant. Vestiarius ille iterum eos rogabat, ut aliquantulum dormire permitterent. Qui irati, dixerunt: Satis jam dormivit ebriosus ille. & calcibus rumpebant regias: & ingressi cubiculũ, requirebant eum in lecto: & non invenientes, interrogabant vestiarium quid factum sit de illo. Qui eum fugisse respondit. Quem illi apprehendẽtes per capillos, fustibus cædebant, eumq; ligatis post tergum manibus, ad regem ducebant, dicentes: Iste sapit quomodo Perthari fugit, & ideo dignus est morte. Rex autem solvi eum præcepit, & per ordinem qualiter Perthari fugisset, edicere jussit. Qui omnia sicut facta fuerant, enarravit. Tunc rex interrogavit circunstantes dicens: Quid homo iste promeruit, qui tale malum fecit? Qui omnes responderunt, mala morte illum mori debere. Rex autem dixit: Per illum qui me nasci fecit, bene debet homo iste habere, qui se pro domino suo morti voluit tradere. Tunc præcepit eum inter suos vestiarios esse, multa ei promittens, si sibi talem fidem servaret, qualem Perthari servavit. Deinde requisivit rex, quid de Unulfo factum sit. Qui ait: In Ecclesiam sancti Michaelis Archangeli fugit. Statim rex misit ad eum, promittens nullum malum eum habiturum, tantum festinantius veniret ad eum. Unulfus hoc audiens, festinanter ad palatium venit, & ad pedes regis se protinus misit. Quem cum rex interrogaret, qualiter Perthari effugeret: Ille omnem rei veritatem ei narravit. Tunc rex corã omnibus collaudans prudentiam ejus & fidem dedit omnes divitias suas in illius potestatẽ, ut esset honoratissimus in palatio suo. Post aliquantos dies interrogavit eũ rex, utrũ secum, an cum Perthari libentius esset. Ille autem cœpit jurando dicere, quod magis optaret cum Perthari mori, quàm ubicunq; in maximis delitiis vivere. Deinde vocavit vestiarium illum, & jussit eum, utrum melius sibi videretur in palatio esse, an cum Perthari in peregrinationẽ ire? Ille autem eadem verba dicebat, quæ & Unulfus antea dixerat. Rex autem cum audisset, gavisus est valde, & laudavit fidem illorum, dixitq; ad Unulfum: Quotcunq; volueris de domo mea tolle, homines, vel caballos, vel quæcunq; alia, & vade ad dominum tuum sine aliqua læsione. Similiter dixit ad vestiarium illum. Illi autem tulerunt omnia sibi necessaria, & cum licentia regis Grimoaldi, perrexerunt ad dilectissimum dominum suum Perthari in partes Francorum.

Fideles servi & prudentes.

Dagobertus Francorum rex.

Hoc tempore Dagobertus regnum Francorum tenebat, cum Grimoaldus pacem firmam habebat. Romanum vero imperiũ Constantinus, Constantis filius accepit, & per 17. annos tenuit. Post hæc Grimoaldus flebotomavit se in palatio, & cum post 9. dies vellet sagittare columbam unam, disrupta est vena de ejus brachio, & mortuus est. Hic in edicto quod rex Rutheri fecit, aliquanta capitula annexuit. Fuit autem corpore maximus & audacissimus, capite calvo, barba longa, consilio & virtute primus. Sepultus est in ecclesia sancti Ambrosii, quam ipse fecit. Reliquit autem filium suum Garibaldum, quem de filia regis Ariperti habuit, successorem regni adhuc puerum, Romoaldum vero filium suum jam in Benevento ducem constituit.

Vena post 9. dies rupta Grimoaldo.

Perthari reditus.

Igitur Perthari cum esset in Francia propter timorem Grimoaldi, quia fœderatus erat cum rege Francorum, voluit fugere in Britanniam. Cumq; navigasset per pelagus, subito audivit à littore dicentem. Si Perthari est in ista navi, dicite illi, ut revertatur in patriam suam, quia jam dies tres sũt, ex quo rex Grimoaldus mortuus est. Quod cum audisset Perthari, ibat prope littus, ut videret illum qui loquebatur: sed cum neminem inveniret, consideravit quod angelus hæc diceret, statimque reversus venit Ticinum, & invenit ibi multitudinem Longobardorum, qui eum cum gaudio susceperunt. Expulit autem Garibaldum puerum Grimoaldi de regno, & post mensem tertiũ ordinaverunt eum Longobardi regem super se: erat enim homo justus, & in fide Christi rectus, & nutritor pauperum. Misit autem in Beneventum, & fecit exinde venire Rodelindam uxorem suam, & Chunibertum filium suum, quos Grimoaldus illuc direxit in exilium. Post hæc idem Perthari fecit monasterium in eodem loco unde prius fugerat, & fecit illud dedicari in honorem Dei & sanctæ virginis Agathæ, in quo multas virgines congregavit, multaque ornamenta & substantias ibide-

Monasterium virginum extruit Pertharius.

Bayerische Staatsbibliothek MÜNCHEN

ibi dedit. Fecit autem & uxor ejus Rodelinda ecclesiam in honorem sanctæ Dei genitricis Mariæ foris muros Ticini, in loco qui dicitur ad Perticas, decorãs eam mirificis ornamentis. Igitur Perthari cum regnaret solus per annos 7. in octauo anno ordinauit Chunibertum filium suum in regno, ut pariter regnarent, & regnauerunt pariter per decem annos. Cumq; in omni tranquillitate regnarent, surrexit contra eos filius diaboli, Alachis nomine, de Tridento: sed Chunibertus filius regis diligens Alachis, revocauit eum in gratiam patris sui. Sæpe quippe voluit rex interficere Alachin, sed Chunibertus semper rogavit pro eo, sperans quod aliquando ei fidelis esset: insuper non cessavit rogare patrem, ut daret ei ducatum Brixiæ. Perthari vero dixit: Ad tuam perditionem hoc rogas, ut talis potentiæ uirtutem Alachi dem, ut possit regnare. Civitas nanq; Brixiana semper habuit multitudinem de nobilibus Longobardis: propter hoc timuit Perthari, quod Alachis ibi dominaretur. Postquam autem idem Perthari regnavit per annos 18. defunctus est, & juxta ecclesiam quam Aripertus pater ejus fecerat, sepultus est. Post mortem vero ejus Chunibertus filius ejus tulit uxorem nomine Ermelindam, de genere Anglisaxonum. Alachis vero oblitus omnia bona quæ in eum fecit Chunibertus, junxit se cum Aldone & Grausone de Brixia, & cum multis Longobardis: & cum non esset Chunibertus, in Papia, introivit ille in palatium ejus, & rebellavit ei. Quod audiens Chunibertus, fugit intra lacum Larium juxta Comum. Facta est autem magna tribulatio omnibus qui eum amabant, maxime clericis & præsbyteris, quos Alachis odio habebat. Erat autem illo tempore in Ticinensi ecclesia episcopus, nomine Damianus, sanctissimus homo atque sapientissimus, Hic videns quod Alachis haberet palatium, ne ecclesia sua vel ipse aliquod malum pateretur, misit ad eum cum benedictione ecclesiæ suæ diaconum suum nomine Thomam, sapientem hominem & religiosum. Cumq; nunciatum esset ei, quod veniret ad eum Thomas diaconus, cum benedictione episcopi sui, Alachis pro eo quod omnes clericos odio habebat, mandavit ei dicens: Si femoralia, id est, bracas mundas habet, intret ad me: sin autem, foris stet. Thomas autem respondit: Nunciate ei, quia munda femoralia habeo, nam hodie lotas indui vestes. Ille autem remandavit ei: Non dico de femoralibus, sed de eo quod intra femoralia habet. Adhæc Thomas diaconus respondit: Deus solus potest de his causis repræhensionem in me invenire, ille autem non potest. Cumq; illum intrare fecisset, cum magna ira locutus est ei. Quod audientes omnes clerici, timuerunt, nimium sperantes quod in illa civitate propter crudelitatem ejus vivere non possent, cœperuntq; tantum desiderare & amare Chunibertum regem suum, quantum audierunt Alachin crudelẽ & superbum. Unde crudelitas ejus & superbia non duravit per tempora multa. Deniq; cum quadam die solidos super mensam numeraret, unus tremissis decidit, quem filius Aldonis adhuc puerulus de terra collegit, eique reddidit. Qui sperans quod ipse puer adhuc nihil intelligeret, dixit: Pater tuus multos habet de istis: si Deus voluerit, in proximo tempore mihi daturus est eos. Cum autem puerulus ad vesperum rediret domum, interrogavit eum pater suus, si rex aliquid dixisset ad eum. Qui cum ei nunciasset omnia facta & dicta, timuit Aldo fortiter, & vadens ad fratrem suum Grausonem, nunciavit ei regis verba, statimque cœperunt ambo consiliari cum amicis suis de interitu regis. Mane autem perrexerunt ad palatium, & sic ad Alachim locuti sunt: Quid dignaris semper stare in civitate? Ecce tota civitas & universus populus tibi fidelis est: ebriosus ille Chunibertus in tantum humiliatus est, ut jam amplius virtutem aliquam contra te habere non possit. Exi ergo de civitate, & vade in venationem cum juvenibus tuis, nos autem cum aliis fidelibus tuis defendimus tibi hanc civitatem: sed & hoc promittimus tibi, ut in proximo tempore caput inimici tui Chuniberti adducamus tibi. Alachis autem juxta suasionem eorũ exivit de civitate in sylvam, ad venandum cum hominibus suis. Aldo vero & Grauso ierunt ad lacum Cumacinum, & ingressi navim, perrexerunt ad regem Chunibertum, & jactantes se ad pedes ejus, veniam petebant, de hoc quod contra eum fecerunt, & indicaverunt ei, quale malum eis facere voluerit Alachis, & quale consilium dederint ei. Quod audiens rex Chunibertus, gavisus est valde, & sacramentum inter se dederunt, & statuerunt diem, quando Chunibertus Ticinum veniret, ipsique eum in civitatem intromitterent. Constituto autem die venit Chunibertus, & illi sicut promiserant, gratanter eum susceperunt. Tunc omnes simul, episcopus & præsbyteri & clerici, juvenes & senes cum gaudio cucurrerunt ad eum, gratias agentes Deo pro reditu ejus, & alii amplexabantur genua ejus, & alii pedes: sed & ille quos potuit, familiariter osculatus est. Subito autem nuncius exinde veniens ad Alachisum, dixit ei, quod Aldo & Grauso non tamen caput Chuniberti, sicut promiserant, sed totum corpus adduxissent, & in palatium misissent. Quod ille audiens, contristatus est valde, & cum magno furore discedens, ivit per Placentiam & multas civitates, alias per blanditias, alias vi apprehendens, congregavit omnes quos potuit, ut cum Chuniberto pugnaret. Cumque Chunibertus econtra suos colligeret, convenerunt in campo qui Coronatus dicitur, ibique steterunt. Misit autem Chunibertus ad Alachisum dicens: Ut quid perit tanta hominum multitudo? Pugnemus ego & tu, & qui vicerit, regnum teneat. Alachis autem noluit. Cui dixit unus de populo suo, nomine Tuscus: Quare non pugnas cum eo? Tu fortissimus & adacissimus es, & cur non exis cum audacia, ut pugnes cum eo? Alachis respondit: Chunibertus quamvis

Alachis diaboli filius.

Damianus episcopus Ticinensis.

Alachis osor clerici.

Facetia de femoralibus, & de eo quod intra femorale est.

Campus qui dicitur Coronatus.

quamvis ebriosus sit, tamen satis est fortis. Nam tempore patris sui quoniam eramus pueri, erant in palatio verveces majores, & Chunibertus apprehendit quemvis illorum per lanā de dorso, & portavit cum una manu, quod ego facere non poteram. Quod audiens Tuscus ille, dixit: Si tu cum illo pugnare non poteris, nec me amplius in adjutorium habebis: & statim relicto eo, ivit ad Chunibertum, & indicavit ei omnia hæc. Cum autem jam prope esset, ut jungere se deberent ad pugnā, diaconus quidam nomine Sceno, multum amans Chunibertum, & timens quod in eadē pugna moreretur, dixit ad eum: Domine mi rex, omnis spes nostra in te est, si tu mortuus fueris in pugna, omnes nos ille crudelissimus Alachis per diversa occidet tormenta. Placeat itaq; tibi consilium meum & da mihi omnia arma tua, & ego vadam & pugnabo cum isto adversario Si ego mortuus fuero, tu recuperabis causam tuam: si vicero, majorem inde habebis gloriam, quia per servum tuum habebis victoriam. Cumq; Chunibertus hoc omnino recusaret, rogaverunt eum fidelissimi sui, qui aderant, ut ei consentiret. Tunc ille consensit, indutumq; diaconem omnibus armis suis pro se ad pugnam misit. Cumq; pugnarent ambæ partes, Alachis semper intendebat, ubi Sceno diaconus stabat, putansq; quod Chunibertus esset, impugnavit eum & occidit, & cum gaudio caput ejus abscidi præcepit, levansq; illud in hasta, gratias egit Deo quod Chunibertum occiderit. Sed cū cassidē de capite ejus tulissent, apparuit quod clericus esset. Tunc Alachis cum ira magna exclamavit. Heu me, nihil fecimus quando hanc pugnam commisimus, in qua clericum occidimus, & statim tale votū vovit, quod si victoriam de Chuniberto haberet, puteum unū de clericorum testiculis impleret. Igitur Chunibertus videns suos deficere, putantes ipsum mortuum esse, ostendit se eis, confortans eos, & dicens. Nolite timere, modo enim debemus inimicos nostros vincere. Iterū præparaverunt se ambæ partes ad pugnā, & cum jam prope esset, ut se conjungerent, rursum mandavit Chunibertus ad Alachisum dicens. Cur perit populus? Pugnemus nos duo, qui vicerit, dominetur omni huic populo. Cumq; Alachiso sui homines dicerent, quare non pugnas cū eo, ille respondit. Non possum hoc facere, quia video imaginem S. Michaelis Archangeli inter hastas suas, ubi ei juravi. Tunc unus ex illis dixit ei, Propter timorem videbitur tibi quod non est, & jam tibi tardum est hoc dicere. Congredientibus autem utrisq; partibus, multi utrinq; ceciderunt, Alachis quoq; cecidit, & Chunibertus, adjuvante domino, victoriam habuit. Caput autem Alachis & crura abscisa sunt, & solum corpus truncum remansit. Rex vero cum gaudio & victoria reversus est Ticinum.

Diaconus pugnat pro Chuniberto.

Votum Alachis implendi puteum de clericorum testiculis.

Cum ista fierent, apud Longobardos trans Padum, Romoaldus filius Grimoaldi, dux Beneventorum, congregato exercitu, cœpit expugnare Tarentum, & Brundusium, & totam illam regionē sibi subjugavit. Diedera da vero uxor ejus fecit monasterium in honore S. Petri Apostoli, foris muros civitatis Beneventanæ, in quo puellarum Christi fecit conventum. Postquā regnavit Romoaldus per annos 16. mortuus est, & filius ejus Grimoaldus rexit Beneventum per triennium, duxitq; uxorem Vuigilindam, filiam Perthari, sororem Chuniberti. Post mortem Grimoaldi, Gisolphus frater ejus dux factus est, & tenuit ducatum per annos 17. hic uxorem habuit Vuinibirgam, filiam Radoaldi ducis. Circa hæc tempora, cum jam per multos annos monasterium S. Benedicti, in Cassino monte esset derelictum, venerunt Franci de Celmania & de Aurelia in eundem locum, & dū se fingerent jacere in eodem loco, ubi jacebant corpora S. Benedicti, & sanctæ Scholasticæ, tulerunt ossa eorum, & portaverunt in patriam suam, ubi facta sunt duo monasteria, unum in honore S. Benedicti, aliud in honore sanctæ Sholasticæ. Sed nos certum credimus illud uenerabile os divina semper ruminans verba, & oculos semper cœlestia videntes, & alia membra illius, quamvis dissoluta, in eodem loco remansisse. Solum enim corpus domini non vidit corruptionem, aliorum vero corpora sanctorum quamvis in æterna gloria reparanda sint, tamen in hoc sæculo dissoluta sunt. Dum hæc in Italia geruntur, orta est hæresis apud Constantinopolim, quam excitaverunt Georgius patriarcha Constantinopolitanus, & Macharius, & Pyrrhus, & Petrus, & Paulus separantes in Christo Deitatem & humanitatem. Propter quam causam Constantinus Imperator fecit congregari centū quinquaginta Episcopos, inter quos fuerunt duo legati sanctæ Romanæ Ecclesię missi à papa Agathone, Johannes diacōus, & Johannes Portuensis Episcopus, factoq; cōcilio, dānaverunt hæresim prædictā. Eadem vero hora tentæ telæ aranearum in medio populi ceciderunt, ut omnes exinde mirarentur. Hoc autem visæ sunt significare, ut hæresis illa esset exinanienda. Prædictus autem Georgius patriarcha ab Episcopis admonitus & correctus est, alii vero in sua perfidia permanentes, ab omnibus Episcopis anathematizati sunt. Hæc est sexta synodus universalis, id est, quam mundus universus tenet. His quoque temporibus per octavam indictionem eclipsis lunæ apparuit, & secundo die intrantis Maii, eclipsis solis facta est, hora diei decima, ac deinde mēse Julio, Augusto, & Septembre, mortalitas magna facta est, Tunc visibiliter multis hominibus apparuerunt duo angeli, unus bonus, & alter malus, ambulantes per urbem tempore nocturno, & ille malus tenebat venabulum in manu, & per jussionem boni angeli de quacunque domo januam percutiebat, alia die omnes homines de eadem domo moriebantur.

De translati one S. Benedicti & Scholastica, opinio.

Hæresis separantium in Christo deitatem & humanitatem.

Tela aranearum.

Sexta Synodus.

Pestis.

Post hæc cuidam homini bono per visionem dictū est, quòd ipsa mortalitas nō cessaret, nisi in Ecclesia S. Petri, quæ dicitur ad vincula, dedicaretur altare in honore S. Sebastiani martyris. Quo

S. Sebastianus contra pestem

Paulus Diaco. li. 6. cap. 2.

Δοκιμάζετε τὰ πνεύματα εἰ ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστιν.

Diabolus in specie muscæ.

facto, mortalitas cessavit. Interea rex Chunibertus cum quodam fidelissimo suo consiliatus est, quomodo Aldonem & Grausonem occideret. Cumq; de hac re inter se loquerentur, stantes prope fenestram quandam, subito in fenestra illa musca consedit. Quã Chunibertus occidere volens, cũ cultello quod in manu tenebat, pedem illius tantum abscidebat. Cumq; Aldo & Grauso ad palatium regis tenderent, & jam appropinquarent, obviavit eis unus homo pede truncato, & dixit eis, quod Chunibertus rex vellet eos occidere. Hoc illi audientes, fugerunt in Ecclesiã S. Romani martyris, & absconderunt se post altare ipsius Ecclesiæ. Cumq; hoc regi nunciatum fuisset, statim vocavit ad se illum fidelissimum cui hoc soli crediderat, & dixit ei. Quare consilium meum credidisti cuiquam homini. Ille cum tremore respondit, Domine mi rex, tu scis quia postquam mihi locutus es, nunquã de tuo conspectu foras exivi, quomodo hoc alicui homini dicere potui? Tunc rex mandavit ad Aldonem & Grausonem, ut quid in ecclesiam fugissent. Qui responderunt. Quia audivimus quod rex nos occidere vellet. Iterum mandavit ad eos rex, interrogans quis eis hoc nunciaret, & dixit quod gratiã suam non haberent, nisi hoc sibi manifestarent. Tunc illi omnia quæ facta fuerant, manifestaverunt dicentes, quia obviavit nobis unus homo pede truncato usque ad geniculum, & ipse hoc nobis nunciavit. Tunc rex Chunibertus intellexit, quod musca illa diabolus fuisset, & ipse hoc eis nunciasset, statimq; vocavit eos ad se, & reddidit eis gratiam suam, & usq; ad mortem habuit eos honoratos. Inter hæc Constantinus Imperator mortuus est, & Justinianus filius ejus minor tenuit regnum per annos decem. Contra hunc Leo quidam venit, apprænensumq; naso de truncavit, ejiciensq; de regno, ipse per annos tres regnavit, & illum in insulam quandam exiliavit. Iterum Tyberius hunc Leonem de regno expulit, ipseq; regnum tenuit, & illũ in custodiam posuit. Post hæc Justinianus regnum suum per adjutorium Terebelli, regis Bulgarũ, recepit, & Leonem atq; Tyberium coram populo in medio circulo decollari fecit.

Constantinus moritur.

Leo Iustinianum naso truncat.

Cedoaldus rex Angliæ, ad fidem convertitur.

His diebus rex Anglisaxonum, nomine Cedoaldus, qui multas pugnas in sua patria commisit, ad Christum conversus est, & tendens Romam, venit ad Chunibertum regem, à quo cum magno honore susceptus, ivit Romam, & à beato Sergio papa baptizatus, Petrus nominatus est, & cũ adhuc in albis esset, mortuus est, & in Ecclesia S. Petri sepultus. Hoc etiam tempore fuit in regno Frãcorum vir nomine Arnoldus, Deo amabilis, qui relicto seculo, postea Episcopus factus est. Chunibertus vero postquam regnavit annis 12. solus post mortem patris, mortuus est, regnumq; filio suo Lieperto adhuc parvulo, dimisit: cui Asprandum virum sapientem nutritorem constituit. Post octo menses Reginbertus, dux Taurinensium, venit cum exercitu contra Asprandum & Rothariũ, duces Pergamensium, & pugnans cum eis, vicit eos & appræhendit regnum, sed eodẽ anno mortuus est. Cujus filius Aripertus iterum pugnavit adversus Liepertum regem apud Ticinum, & Liepertũ in pugna vivum appræhendit, Asprandus vero nutritor ejus in insulam Cumacinam fugit. Dux aũt Rotharius cum redisset Pergamũ, Haripertus cum magno exercitu obsedit & expugnavit civitatẽ, appræhensoq; Rothario, fecit radi caput ejus & barbam, & exiliavit eũ, ubi post aliquantum tempus mortuus est. Liepertum vero puerum misit in balneum, & clausit januã super ipsum, sicq; nimio calore mortuus est. Aripertus autem cum securus jam regnaret, appræhendit Sigebrandum filium Asprandi, & excæcavit eum, & omnes parentes ejus per diversa tormenta afflixit, Luiprandum autem filium ejus minorem tenuit in carcere. Et quia adhuc erat puerulus, personam ejus despexit, & noluit ei facere aliquod malum, insuper dimisit eum ire ad patrem suum. Igitur Luiprandus venit ad patrem suum in Bavariam, quo ipse jam dudum fugerat eundem Aripertum, ad ducem Theodebertum, stetitq; cum eo per annos novem. Quo cum venisset Luiprandus, cum gaudio magno est susceptus.

Ansgis Paul. Diac. li. 6 cap. 5. Arnulfum dicit maiorem domus fuisse. Deinde cap. 8. de Anchise maiore domus loquitur.

Hoc tempore apud Gallias in regno Francorum, sub nomine majoris domus principabatur Ansgis, filius Arnoldi supradicti qui nomen trahere videtur ab Anchisa Trojano. Igitur postquã Asprãdus per annos novem mansit in Bavaria, movit exinde Theodebertum, Bauvariorũ ducem & cum exercitu venit in Italiã, pugnavitq; cum Ariperto, & mortui sunt multi de partibus utrisq;. Sed quãvis in ipsa pugna nox finem fecisset, certũ est tamen quod Bauvarii, fugerunt, & Aripertus cum victoria rediit ad castra. Qui cum noluisset manere in castris, sed iret in Ticinum, fecit desperationẽ populo suo, & adversariis dedit audaciã. Postquam vero civitatem intravit, & sensit iratum sibi esse populum, pro tali facto habuit consilium, ut fugeret in Franciam & tulit de palatio aurũ quantum voluit, & exivit. Cumq; Ticinũ fluviũ oneratus auro transnatare voluisset, suffocatus ab aqua mortuus est. Alio die inventum est corpus illius, & sepultum est in Ecclesia Domini salvatoris. Post cujus mortem Asprandus Longobardorum regnum tenuit, & solummodo tres menses regnavit, vir per omnia bonus & cujus sapientiæ pauci homines assimilari possunt. Videntes autem Longobardi quod Asprandus moreretur, fecerunt sibi regem filiũ ejus Luitprandũ, patre adhuc vivente. Philippicus autem Justinianũ Imperatorem occidit, regnumq; ejus per annũ & sex menses tenuit. Surrexit enim contra eum Anastasius, qui & Arthemicus dictus est, & ejecit eum de regno, oculosq; ejus erumpere fecit. Anastasius autem, cum mitteret naves in Alexandriã contra Sarracenos, divertentes milites Constantinopolim, exquisierunt Theodosium, orthodoxum virum, & invitum per violentiam posuerunt in regnum. Exiens autem idem Theodosius de Constantino

Philippicus occidit Iustinianum

poli in Niceam, pugnavit contra Anastasium, & vicit eum, & tulit ab eo sacramentum, & eum clericum fieri jussit, & postea præsbyterum ordinari fecit. Mortuo autem Theodosio, post annum unum Leo factus est Imperator. Apud regnum Francorum, in illo tempore Pipinus regnavit, qui fuit nimium audax, semperq; ab hostibus victoriam habuit. Hic habuit filios, sed ex eis Carolus optimus extitit, qui postea regnum accepit. *Pipinus regnat apud Francos.*

Circa hæc tempora compunctus divino amore Petronax de Brixia, venit Romam, & ad exhortationem beati Gregorii, tunc temporis papæ, venit in Cassinum castrum, cœpitq; ibi habitare cũ hominibus, qui tunc ibi residebant. Qui deinde eundem venerabilem virum Petronecem fecerunt sibi seniorem. Cœperunt autem statim ad eum concurrere multi viri nobiles, & adjuvante divina gratia, pro meritis beati patris Benedicti, reparavit priora habitacula, vivensq; cum omnibus sub jugo sanctæ regulæ, secundum ordinem beati Benedicti, sanctum illud monasterium ad bonum perduxerat statum. Huic venerabili viro multa fecit adjutoria dilectus Deo Zacharias papa, dans ei libros sanctæ scripturæ, & alia quæ ad utilitatem monasterii pertinent, insuper & regulam, quam beatus Benedictus manibus suis scripsit. Ab illo autem tempore, ex quo locus ille destructus est, usq; ad jam dictum Abbatem Petronacem, completi fuerunt centum & decem anni. In Francia, mortuo Pipino, filius ejus Carolus, quamvis per multas pugnas tulit principatum de potestate Reginfridi. Inter hæc Luitprandus rex audiens, quod Sarraceni deprædarentur Sardiniam, dedit magnum preciũ, & misit in Sardiniã, fecitq; inde adduci ossa S. Augustini Episcopi, & posuit illa honorifice in Ticino. Post hæc Carolus rex Francorum, misit Pipinum filium suum ad Luitprãdum regem, ut tonderet capillos ejus, & faceret eum sibi exinde compatrem, quod ille fecit, puerumq; cum donis multis ad patrem remisit. Igitur Luitprandus rex multas Ecclesias per loca diversa construxit. Fecit enim monasterium beati Petri Apostoli, foris muros Ticinensis civitatis, quod dicitur ad cœlum aureum, & sursum in alpibus, in propria sua villa fecit monasterium, quod dicitur Barcetum. Itemq; in Lonna villa propria, monasterium fecit in honore S. Anastasii martyris. Similiter fecit Ecclesiam Domini salvatoris in palatio suo, & ordinavit ibi sacerdotes & clericos, qui quotidie divina officia celebrarent ibi, quod nunquam alii reges ante ipsum habuerunt. Postquam vero regnavit per annos 31. & menses 7. mortuus est, sepultusq; est in Ecclesia S. Hadriani martyris, ubi & pater ejus sepultus est. Fuit autem sapiens & fortis, amator pacis, culpantibus misericors, castus, orationibus & vigiliis deditus, in eleemosynis largus: literas non novit, sed tamẽ sic sapiens fuit, ut Philosophis assimulandus sit. *Petronax de Brixia.* *Zacharias papa.* *Carolus Pipini filius.* *Monasterium ad cœlum aureum. Barcetum. Lonna.* *Dotes Caroli filii Pipini.*

Hucusq; de Longobardorũ gentis origine, ejusq; in Italiã ingressione, regumq; ejus successionẽ strictum descripsisse, Imperatorũ quoq; Romanorũ interim regnãtiũ nomina & tẽpora breviter tetigisse sufficiat, nunc ad cœptæ seriei digestionẽ, unde paululum digressi sumus, descriptio redeat.

Justinus Imperator Tyberium comitem excubitorum sibi filium faciens, Cæsarem appellavit, & concessorem suum constituit. Erat imperator pedibus æger, & per hoc magis in lectulo jacuit. Post hæc infirmatus, sed post paulũ a languore dimissus, convocavit tam Euticium Pontificem & senatum, quàm omnes sacerdotes & cives, & adducto Cæsare Tyberio, palàm omnibus appellavit eum Imperatorem, his sermonibus usus. Ecce Deus benefecit tibi, hunc habitum Deus tibi dedit, non ego. Honora illum, ut tu quoq; honoreris ab illo, honora matrem tuam, quæ aliquando tibi domina fuit, nosti quod primum fueris ejus servus, nunc autem filius. Ne gratuleris in sanguinibus, nec communices homicidio, ne malum pro malo reddas, ne in malo inimicitiæ mihi similis efficiaris, non elevet te habitus hic, quemadmodum me, sic attende omnibus sicut tibi, scito quis fueris, ne superbias, & non peccabis. Omnes isti filii tui sunt & servi, hos cum videas, omnes qui sunt reipublicæ vides. Hæc cum dixisset, & facta oratione à patriarcha, cum dixissent omnes Amen, cecidit Cæsar ad pedes Imperatoris, & dixit ei. Si vis sum, si vis non sum. Et Imperator ait. Deus qui fecit cœlum & terram, ipse omnia quæ dicere oblitus sum, in cor tuum mittat. Hæc cum loqueretur Imperator, replebat lacrimis totum collegium. Post hæc Justinus anno 11. sui mortuus est, relicto Tyberio successore. *Justinus Tyberium Cæsarem appellat.* *Præcepta Christiano digna Cæsare.*

ANNI JUSTINI.

Primo autem anno Justini, qui est annus Dominicæ incarnationis 565. Armenii suscipiunt fidẽ. Anno domini 566. Anno domini 567. Sophia Augusta accersitis notariis, deferri jussit cautiones debitorum & breves, & dimisit eis omnia. Eodem anno Narses patritius Totilam regem occidit, Gothosq; dispersit Anno domini 568. Longobardi Italiam petentes, de Pannonia egressi sunt. Anno domini 569. Anno domini. 570 Longobardi Mediolanum intraverunt. S. Vedactus obiit. Anno domini 571. Gregorius Turonensis Episcopus claruit. Anno domini 572. Anno domini 573. Anno domini 574. Anno domini 575. Justinus Imperator obiit. Quidam scribunt, quod in hæresim Pelagianam inciderit, & ideo justo Dei judicio sensu perdito cum amentia vitam finiverit. *Armenii fidem suscipiunt.* *Sophia Augusta remittit debita.* *Justinus Pelagianus.*

HISTORIA.

Anno dominicæ incarnationis 576. urbis vero conditæ millesimo 327. Tyberius Constantinus genere Thrax 55. loco ab Augusto imperium accipiens, coronatus est ab Euticio Patriar- *Tyberius coronatur & Anastasius*

cha, regnavitque annis 7. Qui mittens adduxit uxorem suam Anastasiam, & coronavit eam. Quæ cum coronaretur, clamabant partes. Anastasia tu vincas. Salva Domine quos jussisti imperare. Hoc audiens Sophia, uxor Justini, animo perculsa est, nesciebat enim quod haberet uxorem, volebatq; ipsa nubere Tyberio, & permanere Augusta. Quidam vero dicebat, quod vivente Justino, adamicata fuerit Tyberio, & ipsa persuaserit Justino, ut eum Cæsarem faceret. Qui cum adhuc vivente Justino præesset palatio, & cum, ut vere Christianus, thesaurum multum, quē Justinus male congregavit, pejusq; in ferreis arcis reposuit, pauperibus distribueret, Sophia Augusta frequentius eū increpavit dicens. Quod ego per multos annos congregavi, tu in modico temporis expendis. Cui ille ait. Confido in Domino, quia pecunia non deerit fisco regali, tantum pauperes eleemosynas accipiant, & captivi redimantur. Hic cum imperialem coronam accepturus esset, eumq; juxta consuetudinem in spectaculo circi, ubi reges coronari solebant, populus expectaret, quidam adversarii insidias ei paraverunt, & Justinianum, nepotem Justini, in imperium sublimare voluerunt. Ille autem prius loca sancta perambulavit, postea vocans ad se Pontificem urbis Euticium, cum consulibus & præfectis, cæterisq; honoratis, palatium intravit, & induens se purpura, coronamq; sibi imponens, sedit super sedem imperialem, & cum magnis laudibus in gloria regni est confirmatus. Quod videntes ejus adversarii, magna confusione sunt cooperti. Justinianus vero post paucos dies veniens, projecit se ad pedes ejus, & ut gratiam ejus haberet, quindecim centenaria dedit ei. Ille autem, ut semper fuit patiens, suscepit eum bene, jussitq; eum in palatio semper manere. Sophia quoq; immemor promissionis, quam aliquando fecerat Tyberio, tentavit ei fraudem ingerere, exeunte enim illo ad villam, ut juxta consuetudinem imperialem per 30. dies jocunderetur cū suis ad vindemiam, Sophia Justinianum clam vocavit, eumq; in regnum sublimare quæsivit. Hoc audiens Tyberius, festinanter Constantinopolim rediit, apprehensamque Sophiam omnibus suis rebus eam spoliavit, dimittens ei tantum unde viveret, & tollens omnes pueros ejus, de suis fidelibus posuit, qui ei servirent, præcipiens ut nullus ex his qui ei antea serviebant, ad eam accederet. Justinianum vero solis verbis corripiens, in tantum eum postea dilexit, ut filiam suam filio ejus promitteret, rursumque filio suo filiam ejus expeteret, sed nescio qua de re hoc ad effectum non pervenit. Hic itaque quia multas elemosynas quotidie fecit, multum ei Deus aurum demonstravit. Quadam itaq; die ambulans per palatium, vidit in pavimento petram, in qua sculptum erat sanctæ crucis signum. Et ait: Cruce domini frontes & pectora nostra signare debemus, & ecce sub pedibus nostris eam calcamus, & jussit eam auferri. Quæ cum levaretur, invenerunt aliā simili modo signatam, Cumq; & hanc sublevari jussisset, apparuit tertia, hanc quoq; cum levassent, invenerunt plus quàm mille centenaria auri. Quo sublato, multum pauperibus largitus est ex eo. Narses quoq; patritius magnam domum habuit, in qua cisternam faciens, multum aurum & argentum in ea recondit, occidens hujus rei conscios, præter senem unum, à quo juramento exigens omnia ei commendavit. Mortuo autem Narsete, prædictus senex ad Tyberium venit, & de eadem pecunia ei indicavit. Qui gavisus, misit pueros suos cum eo, qui aperientes cisternam, tantam pecuniam invenerunt, ut per multos dies vix potuisset deportari. Quam more suo penè omnem pauperibus erogavit. Hic, cum temporibus Benedicti papæ vastantibus omnia Longobardis, Roma fame laboraret, multa millia modiorum frumenti navibus ab Ægypto dirigens, eam misericordiæ studio relevavit. Tertio hujus anno rex Persarum, congregavit exercitum copiosum contra eum, sed missus ab eo exercitus duce Mauritio, Persas vicit, reversusq; Mauritius cū victoria, honorifice à Tyberio est susceptus, dataq; sibi filia Imperatoris Constantia, gener ejus est effectus. Similiter & Germano prætori junxit filiam suam Charito, utrumq; Cæsarem creans. Ad hunc Tyberium Helpericus rex Francorum missos suos direxit, & multa dona accepit, & aureos tales, quorum unus solidus libram pensavit, & habebant ex una parte figuram Imperatoris, & per gyrum scriptum: Tyberii Constantini perpetui Augusti, ex altera parte currum & hominem super eum, qui minabat illum, & ibi erat circumscriptum: Gloria Romanorum.

Justinianum quidam, nepotem Justini, volunt in Imperium sublimare.

Sophia fradem intentat Tyberio.

Petra cum signo crucis thesaurum occultans vide Egnat. lib. 18.

Mille centenaria auri inventa.

Tyberii misericordia in pauperes.

Tyberius vincit Persas.

Gloria Romanorū.

His temporibus beatus Gregorius tunc Archidiaconus, cum fuisset à Pelagio Papa Constantinopolim missus, rogantibus fratribus secum cōmorantibus, maximeq; Leandro Hispalensi Episcopo qui etiam tunc temporis illuc missus fuerat, moralia Job scripsit, & Euticium ejusdem urbis Episcopū, præsente Tyberio Augusto, in fide resurrectionis errasse convicit. Tyberius aūt, cum regnaret annis 7. & infirmatus, mortem sibi propinquam sentiret, cum consilio Sophiæ Augustæ, Mauritium generum suum, genere Cappadocium ad imperium elegit, eiq; principatum dedit, dicens, In mente habe, ut rectitudinem & justitiam semper ames, hoc postquā dixit, de hac luce migravit. Quem omnes populi multum planxerunt pro bonitate ejus. Fuit enim summę bonitatis, ad elemosynas promtus, in judiciis justus, in discretione cautissimus, nullum despiciebat, sed omnes cum bonitate suscipiebat, & quia dilexerat omnes, ab omnibus dilectus est. Cujus anno primo thesaurus magnus sub pavimento palatii, & in domo Narsetis patritii inventus est, ut supra dictum est.

Moralia Gregorii.

Mauritii dotes.

ANNI TYBERII CONSTANTINI.

ANno Domini 577. Benedictus Papa 64. sedit annis 4. Ab hoc Gregorius ad prædicandum

Anglis

Anglis missus est. Anno Domini 578. Sigibertus filius Lotharii interfectus est anno regni sui 14. Anno domini 579. Anno domini 580. Anno domini 581. Pelagius papa 65. sedit annis 10. menses. 2. Anno domini 502. Tyberius Constantinus obiit.

HISTORIA.

Anno Dominicæ incarnationis 583. ab urbe condita, millesimo 334. Mauritius genere Cappadocius 56. loco ab Augusto, primus ex genere Græcorum adeptus est imperium, regnavit annis 21. Hic secundo imperii sui anno consul appellatus est. & multos thesauros urbi donavit. Provexit autem Philippicum quendam prætorem orientis, cui & filiam suam Gordiam uxorem dedit, quem tamen postea quasi regni usurpatorem suspiciosum habuit. Hujus temporibus ipso annitente, beatus Gregorius ad gradum Romani Pontificatus provectus est, cujus filium idem Gregorius antea de baptismate suscepit, postea tamen idem Mauritius Gregorio Papæ infestissimus erat. Magnæ quippe avaritiæ & rapacitati deditus erat, pro qua re Gregorius, quantum potuit, eum corripiebat. Et quia Imperatorem non verebatur, ad exercendam in eum tyrannidem prodire nitebatur. Sed eodem anno, qui fuit Imperii sui 19 vir quidam monachico indutus habitu, spatam dextera tenens, à foro usq; ad æneam gladiatoris statuam discurrit, & Imperatorem gladio moriturum omnibus pronunciavit. Quod Mauritius ut audivit, à tyrannide Gregorio inferenda, semet continuit, & reversus in se, cogitavit quod dominus reddit hominibus secundum opera eorum, recognoscens etiam excessum, quē in captivatione multorum fecerat. Multa enim bella in diversis mundi partibus, per diversos duces suos exercuerat, expedire sibi judicavit in hac vita recipere pro peccato, & non in futura, compositasque scripto preces eidem Gregorio, & ad omnes Patriarchales sedes, & ad omnes civitates & monasteria civitatum, sive solitudinum cum cæreis & thymiamatibus & pecuniis transmisit, & ut pro peccatis suis intercederent, supplicavit, hoc potissimum deprecans, ut hic, & non in futuro, quæ meruit, reciperet. Cumq; hoc & ipse vehementius per tempora multa lacrymis postularet, quadam nocte dormiens, vidit in visu apud æneam palatii portam, se coram populo multo imagini Domini salvatoris assistere, & vocem terribilem ex eadem imagine se audire, dicentem. Date Mauritium. Et tenentes eum judiciorum ministri, posuerunt eum apud purpureum umbilicum qui illic erat. Cui eadem vox characteris ait: Ubi vis reddam tibi mala quæ fecisti? Hic, an in futuro sæculo? At ille respondit. Amator hominum, domine & judex juste, hic mihi potius quàm in futuro retribue. Et jussit divina vox tradi Mauritium & Constantiam uxorem ejus, & filios, & omnem cognationem ipsius, Focæ militi. Evigilans ergo Mauritius, vocavit eum qui ante se dormiebat, misitq; & vocavit ad se Philippum generum suum, quem dudum suspicabatur velle sibi regnum subripere. At ille pro suspitione prædicta se perdendum conjiciens, advocatæ ad se Gordiæ uxori suæ, tanquam ultra se non visuræ, vale dixit: Sacramentoq; communionis accepto, ad palatium venit, & cubiculum Imperatoris ingrediens, ad pedes ejus procidit. Cui assurgens Imperator, ad pedes ejus nihilominus corruit, dicens. Ignosce mihi deprecor propter Deum, quia peccavi in te: nunc enim certissimè novi, quod nihil peccaveris in me. Siquem vero scias in agminibus nostris, qui soleat Phocas nominari, dicito mihi. Et Philippicus diu secum recogitans, dixit: Unū sic vocatum scio, qui nuper ab exercitu procurator positus, tuo contradicebat imperio. Cū aūt imperator quæreret de ejus qualitate, Philippicus ait: Est quidē juvenis, & temerarius, attamē timidus. Tūc Mauritius ait: Si est timidus, profecto & homicida. Et narravit Philippico somniū quod vidit. Porro nocte illa visa est stella, quæ dicitur Cometa. In crastinū v. venit magistrianus, quē misit ad hæremitas, ferens ab eis hujusmodi responsū: Deus recepta pœnitētia tua, salvabit animā tuam, & cū tota domo tua in numero sanctorum te constituet: ab imperio vero cum ignominia & discrimine discedes. His auditis, Mauritius glorificavit Deū magnifice, & pœnitentiam quidē tenuit, sed avaritiæ malum adeo non reliquit, ut exercitum in periculosis locis hyemare, & victū ab extraneis juberet cū periculo quærere, ne videlicet alimēta publica deberet eis ministrare. Quod audiens exercitus, in seditionē convertitur, exaltatumq; super clipeum Phocam, Centurionem adclamavit exarchum. Commoto aūt gravi tumultu Constantinopoli, Mauritius mutata veste, cum uxore & filiis noctu Dromonem conscendit, & fugiens apud sanctum Antonium venit. At Phocas cum exercitu in septimum veniens, imperator efficitur: à quo Mauritius cum uxore ac filiis penes Calcedonem missus, decollatur. Verum Mauritius patienter infœlicitatem sustinuit, Deum in omnibus invocans, & crebro pro nuncians: Justus es Domine, & rectum judicium tuum. Ajunt autem quidam, quod occiso, lac cum sanguine fluxerit, ita ut omnes inspicientes, dire lamentarentur. Sic ergo imperator etiam naturæ legibus celsior factus, vitam commutavit. Porro ex illo tempore non defuerunt Romano imperio variæ ac ingentes ærumnæ.

Mauritius Cappadocius, sub hoc Sclavinorum gens primum innotuit.

Mauritius infestissimus Gregorio.

Avaritia Mauritii, & somnium ejus.

Intercessio pro peccato.

Lac cum sanguine fluit ex Mauritio occiso.

ANNI MAURITII.

Anno domini 584. Anno domini 585. Anno domini 586. Legivildus rex Vuisigotharum Arrianus, Herminigildum filium suum ob fidem catholicam quam ab Alexandro episcopo percepit, in sancta dominica paschæ securi fecit occidi. Hilpericus filius Lotharii, unus ex

quatuor obiit, anno 24. regni sui. Anno domini 587. Anno domini 588. Lotharius Hilperici filius regnare cœpit. Anno domini 589. Anno domini 590, Anno domini 591 Gregorius primus papa 66. ordinatur, sedensq; annis 13. menses 6. diebus 10. migravit. 4. Idus Mar. anno 2. Phocæ imperatoris. Anno domini 592. Anno domini 593. Anno domini 594. Anno domini 595. Gregorius pontifex synodum episcoporum 24 congregans apud sanctum Petrum, de necessariis ecclesiæ decernit. Anno domini 596. Gregorius misit Augustinum prædicare Anglis. Anno domini 597. Guntrammus rex filius Lotharii obiit anno regni 33. habens filios duos, Theodebertum, & Theodericum. Anno domini 598. Anno domini 599. Hildibertus filius Sigiberti, cum regnaret annis 20. obiit. Anno dn. 600. Sanctus Goar veniens ex Aquitania, claret in Gallia. Anno domini 601. Anno domini 602. Anno domini 603. Gregorius missis doctoribus, Augustino, Mellito, Johanne, aliisq; pluribus,

Angli ad fidē convertuntur.

Anglos ad Christum convertit. Tunica Domini super quam milites miserunt sortem, in Zaphat procul ab Hierusalem in arca marmorea reperitur, quam Gregorius Antiochenus episcopus, & Thomas Hierosolymitanus, & Johannes Constantinopolitanus, cum aliis multis episcopis, facto triduano jejunio, ordine pedestri Hierosolymam in ipsa arca perducentes, in ecclesia ubi crux Domini adoratur, posuerunt. Mauritius pœnas scelerum suorum ut ipse oravit, in hac vita persolvens, à Phoca turpiter decollatur.

HISTORIA.

Phocas strator Prisci patritii.

ANno Dominicæ incarnationis 604. urbis autem conditæ mill. 355. Phocas quidam Prisci, ut ajunt, patritii quondam strator, post ad militiam provectus, deinde à populo procurator factus, ad ultimum vero vivente adhuc Mauritio imperatore, ab exercitu ad imperium electus, 57. loco ab Augusto imperium invasit, & octo annis regnavit, habens uxorem Leontiam nomine. Hujus anno secundo beatus papa Gregorius migravit ad dominum, & Sabinianus pro eo eligitur ad pontificatum, post quē Bonifacius. Cujus rogatu Phocas constituit sedem Romanæ & Apostolicæ ecclesiæ caput esse omnium ecclesiarum: nam antea Constantinopolitana ecclesia se scribebat primam omnium. Post quem alius Bonifacius, qui fuit à beato Gregorio quartus. Cujus item rogatu item Phocas jussit in veteri Fano quod Pātheon vocabatur, ablatis idolatriæ sordibus, ecclesiam beatæ semper virginis Mariæ, & omnium martyrum fieri: ut ibi quondam omnium non deorum, sed dæmonum cultus agebatur, ibi deinceps omnium sanctorum memoria coleretur.

πάνθεον, templū omnium deorum Romæ, posthac Maria rotunda dictū.

Cosdre Persarum rex.

Hujus tempore Cosdre rex Persarum adversus publicam rem bella gravissima gerens, multas Romanorum provincias, & ipsam Hierosolymam abstulit, etiam vexillum dominicæ crucis abduxit. Phocas autem cum homicidia, cæteraq; mala multa fecisset populo, Priscus patritius gener ipsius dolens pro his, scripsit Heraclio patritio & prætori Africæ ut filium suum Heraclium mitteret, quatenus contra Phocam tyrannum veniret. Qui veniēs cum exercitu, pugnavit cum eo, & vicit eum: vulgus autem apprehensum interfecit, & in igne apud Taurum cremavit.

ANNI PHOCÆ.

ANno Domini 605. Sanctus Gregorius papa migravit ad dominum. Anno domini 606. Sabinianus papa 67. sedit annum unum, menses 5. Anno domini 607. Bonifacius papa 68. sedit annum unum, menses 8. Quo regnante, Phocas fecit Romam matrem ecclesiarum. Anno domini 608. Anno domini 609. Bonifacius papa 69 sedit annis 6. menses 8. Cujus rogatu Phocas Pantheon dedit ecclesiæ. Anno domini 610. Anno domini 611. Phocas occiditur.

HISTORIA.

Heraclius.

ANno Dominicæ incarnationis, 612. urbis autem conditæ millesimo 363. Heraclius 58. loco ab Augusto accepit imperium occiso Phoca, regnavitq; annis 27. Hic coronatus est à Sergio patriarcha in oratorio sancti Stephani, quod est in palatio, cum desponsata sibi Eudoxia, simulq; acceperunt nuptiarum coronas, & una eademq; die Heraclius imperator & sposus ostenditur. Sequenti anno nascitur imperatori filius de Eudoxia, Heracli' minor, qui & Constantinus novus dictus est: & mortua est Augusta eodem anno. Deinde anno sequenti duxit Heraclius inceste Martinam neptem suam, sororis suæ filiam, quæ coronata est in Augustam à Sergio patriarcha hæretico. De qua suscepit filiam Heroclonam. Anno imperii sui octavo, Heraclius misit in Persidem legatos ad Cosdroen, postulans pacem. Qui sprevit eos dicens: Non parcam vobis donec crucifixum Deum, quem esse fatemini, abnegetis, & Solem adoretis. Sequenti anno Chajanus rex Avarum direxit aciem contra Thracen: sed missis ab Heraclio legatis, fecit cū eo pacem. Duodecimo autem imperii sui anno, contracta omni militia sua, movit exercitum in Persidem: multaq; prælia cum diversis ducibus committens, per sex annos Persidem devastavit & vicit, occisoq; Cosdroe, septimo anno Constantinopolim, ablato à Perside vivifico crucis ligno, rediit, moxq; sequenti vernali tempore Hierosolymam tetendit, preciosum illuc lignum reportans, ad gratiarum Deo actiones referendas.

Heraclius minor.

Incestus, neptem ex sorore ducere in uxorem.

Cosdroe blasphemia.

Hujus

Hujus temporibus Anastasius Persa monachus, nobile pro Christo martyrium passus est. Hic natus in Perside, magicas à patre puer didicit artes. Sed ubi à captivis Christianis Christi nomen acceperat, in eum mox animo toto conversus, relicta Perside, Calcedoniam Hierapolimque Christum quærens, ac deinde Hierosolymam petiit. Ubi accepta baptismatis gratia, quarto ab eadē urbe miliario monasteriū abbatis Anastasii intravit. Ibi septem annis regulariter vivens, dum Cæsaream Palestinæ orationis gratia venisset, captus à Persis, & multa diu verbera passus, inter carceres & vincula, judice Mazobana, tandem mittitur ad regem Cosdroe, à quo tertio per intervalla temporis verberatus, ad extremum una manu per tres horas suspensus, sicq; decollatus, nobile martyrium cū aliis 70. peregit. Mox tunica ejus indutus quidā dæmoniacus, curatus est. Interea supervenìens cum exercitu Heraclius princeps, superatis Persis, Christianos qui erant captivati, reduxit gaudentes. Reliquiæ autem beati Anastasii martyris primum monasterio suo, deinde Romam advectæ, venerantur in monasterio beati Pauli Apostoli, quod dicitur ad aquas Salvias. *Anastasius martyr. Supplicii genus, una manu per tres horas suspendi. Monasterium ad aquas salvias.*

Anno imperii Heraclii 15. Arabum qui & Sarraceni dicuntur, Muhummad princeps habebatur. Hic erat Pseudopropheta, sed apud illos magnus æstimabatur, ita ut etiam in principio adventus ejus æstimarent hunc esse illum, qui ab eis expectatur Christus. Erat aūt oriundus ex stirpe Ismahelis filii Abrahæ. Cum autem inops & orphanus esset idem Muhammad, visum est sibi ad quandam mulierem locupletē & cognatā suam, nomine Cadigam introire, mercenarius ad negociandum cum camelis ejus apud Ægyptum & Palestinam, sicut in illis locis mos erat. Paulatim autem fiducia penes ipsam mulierem percepta, quæ vidua erat, accepit eam uxorem, & habuit camelos illius, omnemq; substantiam. Cumq; veniret in Palestinam, conversabatur cum Judæis & Christianis, capiebatq; quasdam scripturas ab eis. Porro habebat passionē epilepsiæ, id est, morbum caducum. Quo comperto, uxor ejus valde contristabatur utpote nobilis, quod se hujusmodi viro copularet, egeno scilicet & epileptico. Procurabat verò ille placare ipsam, taliter dicens: Visionem quandam Angeli Gabrielis contemplor, & haud ferens hujus aspectum, mente deficio & cado. Ipsa vero, cū haberet alterū quendam talē amicum suum, propter infidelitatem suam ibi exulantem, indicavit ei omnia verba viri sui, & nomen Angeli. At ille volens eam reddere certam, dixit ei: Veritatē locutus est iste: etenim Angelus mittitur ad omnes Prophetas. Ipsa ergo prima susceptis verbis ejus, credidit ei, & prædicavit aliis mulierib. contribulibus suis Prophetam eum esse: & taliter ex fœminis fama venit ad viros. Primo ad Hebuber, quem & successorem dimisit, & tenuit partem hæresis ejus & hæredis. Docuit aūt aditores suos, quod qui occidit inimicum, vel occiditur ab inimico, paradisum ingreditur: paradisum vero carnalis cibi ac potus & cōmixtionis mulierum perhibebat. Capacem fluvium quoque vini & mellis & lactis ibi esse, & adfluentem voluptatem, multaque alia luxuria & stultitia plena, quæ stultis videbantur delectabilia, ideoque credibilia. *Muhammad pseudopropheta, a'tas Machomet, antichristus, quod malum orbi prodiit ex Arabia. ἐπιληψία. Vide Pomp. Lati. Ro. hist. compendium. Hebuber. Doctrina Muhammad falsi prophetæ*

Heraclius à Sergio patriarcha, & ab Anastasio quodam, aliisq; hæreticis circumventus, in Euthicianam incidit hæresim, & Mathematicus factus & Astrologus, vidit imperium suum à circumcisis gentibus esse vastandum: mittensq; ad Dagobertum regem Francorum, omnes regni ejus Judæos baptizari petiit, & impetravit, ipseq; per omnes imperii sui fines & provincias idem fieri decrevit. Post hæc Agareni & Sarraceni gens circuncisa provincias Heraclii vastant. Contra quos dum Heraclius dimicat, 150. mill. militum ejus Sarraceni interficiunt, & spolia eorum Heraclio remittunt. Quæ ille percipere nolens, sed vindictam ab eis quærens, portas Caspias quas Alexander Magnus Macedo super mare Caspium fecit, & propter multitudinem sævissimarum gentium serari jussit, aperuit, indeq; 150. millia auro armata, cum omnib. universarum provinciarum militibus, contra Sarracenos in prælium misit. Cumq; in crastinum essent præliaturi, ipsa nocte 52. millia de exercitu Heraclii in castris percussit Angelus Dei: reliqui cum regredientes appropinquassent Hierosolymam, vidēs Heraclius se nequaquā resistere posse, mœrore correptus est, factusq; hydropicus mortuus est. *Petitur à Dagoberto, ut Iudæos regni sui curet baptizari. Caspiæ portæ Vide Plin. lib. 5. c. 27.*

ANNI HERACLII.

Anno domini 613. Anno domini 614. Sanctus Columbanus à Theoderico rege, instinctu Brunihildis aviæ expellitur. Anno dom. 615. Anastasius Persa monachus factus est. Anno domini 616. Deusdedit papa 70. sedit annis 7. Anno dom. 617. Anno dom. 618. Eduinus rex efficitur Anglorum. Anno dom. 619. Anno dom. 620. Anno dom. 621. Anno dom. 622. Anastasius passus est. Anno dom. 623. Bonifacius papa 71. sedit annis 5. Anno dom. 624. Anno dom. 625. Anno domini. 626. An. dom. 627. Isidorus Hispalensis doctrina claret. Anno dom. 628. Honorius papa 72. sedit annis 10 menses 11. dies 14. Eduiuus rex Anglorum baptizatur à Paulino Episcopo, anno regni sui 11. adventus autem Anglorum in Britanniam 180 An. dom. 629. Heraclius interfecto Chosdroe rege Persarū, crucem dominicam quam ille abstulit, Constantinopolim revexit, annoq; sequenti Hierosolymā cum debita veneratione reduxit An. dom. 630. S. Gallus cellam suam construxit. An. dom. 631 Lotharius Hilperici filius anno regni sui 44. moritur, relinquens successorem filium suum Dagobertū An. dom. 632. Anno dom. 633. An. dom. 634. Anno dom. 635. An. dom 636. An. dom. 637. An. dom. 638. Heraclius hydropicus factus moritur. Severinus papa 73. sedit annum unum, menses duos. *Isidorus Hispalensis. S. Gallus. Heraclius Hydropicus moritur.*

HISTORIA CONSTANTINI.

ANno Dominicæ incarnationis, 639. ab urbe autem condita millesimo 390. Constantinus filius Heraclii & Eudoxiæ, 59. loco ab Augusto suscepit imperium. Qui cum regnaret mensibus 4. à noverca sua Martina, & Pyrrho patriarcha, veneno potionatur: illoque extincto, ipsa cum filio suo Heraclona dominatur. Unde omnis senatus Constantinopolitanus cum omni populo indignatione justa commotus, Heraclonam repulit: linguaque Martinæ, & naso Heraclone absciso, eisque in exilium destinatis, Constantem filium Constantini, nepotem Heracli provehunt. Cyrus Alexandrinus Episcopus, & Pyrrhus Constantinopolitanus, & alii multi, hæresim instaurant: sed senatus & tota civitas Pyrrhum ut impium cum Heraclona ac matre sua expulerunt: & regnante Constante, Paulus consecratur episcopus, & ipse hæreticus. Johannes autem præsul Romanus, collecto episcoporum concilio, omnes hujus hæresis fautores anathematizavit. Quo defuncto, Theodorus pro eo papa consecratur. Pyrrhus vero tendens in Africam. Maximi religiosissimi illo tempore abbatis, sanctorumque pontificum illic consistentium præsentatur aspectibus. Qui hunc redargutum ac persuasum ad papam Theodorum Romam miserunt. Sed ille ficta, ut post apparuit, pœnitentia orthodoxiæ libello papæ tradito, ab eo receptus est. Mox autem, ut à Roma descendit, Ravennamque pervenit, quasi canis ad vomitum suum rediit. Quo comperto, papa convocatis cunctis sacerdotibus & clero, in ecclesia principis Apostolorum condemnavit eum sub vinculo anathematis. Johannes papa 73. sedit annos, 2. menses 9, dies 18.

Heraclonas imp. Constan. cum matre Martina in exilium mittuntur.

Maximus abbas.

ANNI HERACLONÆ.

ANNO Domini 640. Heraclonas filius Heraclii, occiso per venenum fratre suo Constantino, regnum invasit, & cum matre sua Martina regnavit annos duos. Anno domini 641. Heraclonas turpiter deiicitur cum matre.

HISTORIA.

ANno dominicæ incarnationis 642. ab urbe condita millesimo 393. Constans, filius Constantini, nepos Heraclii 60. loco ab Augusto in regnum eligitur, dejecto Heraclona cum matre sua, & regnavit annos 28. Hoc regnante, ut supra dictum est, in loco Pyrrhi hæretici consecratur Paulus episcopus, & ipse hæreticus, qui non tantum doctrina væsana, sicut decessores sui, sed etiam aperta persecutione catholicos cruciat: apocrisarios sanctæ Ecclesiæ Romanæ, qui ad ejus correctionem missi fuerant, partim carceribus, partim exiliis, partim verberibus afficiens. Altare quoque eorum in domo Placidiæ consecratum in venerabili oraculo, destruxit, prohibens eos ibidem missas celebrare. Unde Martinus papa qui Theodoro successit, incensus à Maximo abbate supradicto, ab Africa Romam veniente, collecta synodo 100. & 10. episcoporum, Sergium, & Pyrrhum, ac Paulum, & Cyrum, anathemate damnavit. Quibus agnitis, Constans qui seductus erat à Paulo, sicut & avus ejus Heraclius à Sergio, ejusdem regiæ civitatis Episcopo, misso Theodoro exarcho, Martinum papam & Maximum Constantinopolim fecit adduci, injuriisque affectos Chersonam fecit exiliari: ubi beatus Martinus papa defunctus, multis virtutum signis refulget. Constans vero permotus zelo Dei, synodo sacra & ipse convocata sub Vitaliano papa nuper ordinato, hæresim abdicavit: misitque beato Petro Apostolo Evangelia aurata, gemmis albis miræ magnitudinis in circuitu ornata. Ipse post aliquot annos Romam veniens, obtulit super altare sancti Petri pallium auro textile, toto exercitu cum cæreis ecclesiam intrante. Voluit autem & regnum transferre Romam, quia odiosus factus est Bizantiis, eo quod Martinum papam ignominiose tractans exiliavit, & Maximi sapientissimi viri manum linguamque truncavit, duosque Anastasios discipulos ejus tormentis & exiliis tradidit, & multos orthodoxorum verberibus, & proscriptionibus, & exiliis damnavit. Propter talia cunctis odiosus effectus, sex annos fecit in Sicilia. Ibi cum quadam die balneum fuisset ingressus, introivit cum eo quidam Andreas obsecundans illi. Et cum cœpisset sapone Gallico deliniri, sumens Andreas situlam, dedit eam in verticem imperatoris, & statim fugit. Imperator vero cum tardaret in balneo, insiliunt hi qui foris erant, & reperiunt eum occisum. Quo sepulto, Mitium quendam Armenium fecerunt imperatorem, vi cogentes eum. Erat autem valde decorus & speciosus. Filius autem ejus Constantinus audiens de patris obitu, cum multo navigio Siciliam intravit, & aggressus Mitium, interfecit eum cum occisoribus patris sui, ordinatisque Hesperiis, Constantinopolim rediit, & Romanis cum Tyberio & Heraclio fratribus imperavit. Theodorus papa 74. sedit annis septem.

Constans.

Paulus hæreticus.

Apocrisarii.

Vitalianus papa.

Constantis liberalitas in S. Petrum

Odium Constantis unde.

Constans à suis necatur in thermis Siciliæ.

Mitius, hic ab aliis Mezentius vel Missesius dictus.

ANNI CONSTANTIS.

ANno domini 643. Osuualdus rex interficitur. Anno domini 644. Anno domini 645. Dagobertus rex filium suum Sigibertum regnaturum in Austrasia misit Pipino & sancto Chuniberto. Anno domini 646. Anno domini 647. Pipinus moritur. Grimoaldus filius ejus pro eo major domus efficitur. Anno domini 648 Sanctus Furseus in Hibernia claruit. Anno domini 649

Martinus

Martinus papa 75. sedit annis 10. Hic collectis 100. & 10. Episcopis, condemnavit Cyrum, Sergium, Pyrrhum, & Paulum. Pro qua re Constante imperatore ab eis seducto, exiliatus est in Chersonam. Anno domini 650. Hitta, Pipinni relicta, instinctu S. Amandi, monasterium Nivalis fundavit. Anno domini 651. Anno domini 652. Cinis de cœlo descendit, & timor magnus factus est in populo. Anno domini 653. Anno domini 654. Anno domini 655. Anno domini 656. Anno domini 657. Anno domini 658. Martinus papa apud Chersonam migravit 4. Idus Novembr. Anno domini 659. Eugenius papa 76. sedit annos duos, menses 9. Anno domini 660. Anno domini 661. Anno domini 662. Vitalianus Papa 77. sedit annis 9. menses 6. Anno domini 663. Anno domini 664. Anno domini 665. Dagobertus, filius Lotharii, cum regnasset annis 34. sancta Gertrudis obiit. Anno domini 666. Sigibertus regnavit in Austrasia. Anno domiui 667. Anno domini 668. Anno domini 669 Constans in balneo occisus est.

HISTORIA.

ANNO Dominicæ incarnationis, 670. urbis conditæ millesimo 421. Constantinus filius Constantis, 61. loco ab Augusto regnavit cum fratribus suis Heraclio & Tyberio: sed cum venirent aliqui orientalium partium, & dicerent: Si in Trinitatem credimus, tres etiam coronemus: turbatus est Constantinus, qui solus erat coronatus, & per Theodorum patritium convocans majores natu ex eis, quasi in colloquium & consilium ut fieret voluntas eorum, in patibulum eos suspendit. Quod videntes cæteri, fugerunt, ipse vero regnavit cum filio suo Tyberio annis 17.

Constantinus hic 4 cognomento Pogonatus, quod imberbis in Siciliam profectus, barbatus rediisset.

Hujus temporibus Agatho pontifex Romanæ Ecclesiæ, legatos suos pro admonitione sanctarum Dei ecclesiarum in urbem regiam misit: in quibus erat Johannes Romanæ Ecclesiæ tunc archidiaconus, sed non longe post episcopus. Qui benigne suscepti à reverendissimo catholicæ fidei defensore Constantino, jussi sunt, remissis disputationibus philosophicis, pacifico colloquio de fide vera perquirere, datis eis de bibliotheca Constantinopolitana cunctis antiquorum patrum libris quos petebant, collecta universali synodo 150. episcoporum, sive ut quidam libri habent, 289. præsidente Georgio patriarcha Constantinopolitano, & Machario Antiocheno, qui renovabant hęresim eorum, qui unam voluntatem, & unam operationem astruebant in Christo: convictiq; sunt falsasse sanctorum patrum dicta per plurima. Finito autem conflictu, Georgius patriarcha correctus est: Macharius vero cum suis sequacibus simul & prædecessoribus, Sergio, Cyro, Honorio, Pyrrho, Paulo, Petro, anathematizatus est, & in locum ejus Theophanius abbas de Sicilia factus est episcopus Antiochiæ, tantaque gratia legatos catholicæ pacis comitata est, ut Johannes Portuensis episcopus, qui erat unus ex ipsis, in dominica octavarum paschæ missas publicas in ecclesia sanctæ Sophiæ coram principe ac patriarcha latine celebraret. Hæc est sexta synodus universalis, Constantinopoli celebrata, & græco sermone conscripta, temporibus Agathonis papæ, exequente ac præsidente piissimo principe Constantino, intra palatium suum, simulque legatis Apostolicæ sedis, & episcopis 150. sive 289. residentibus. Prima enim universalis synodus in Nicea congregata est contra Arrium, 318 patrum, sub Constantino principe, temporibus Silvestri papæ. Secunda in Constantinopoli, 150. patrum, contra Macedonium & Eudoxium, temporibus Damasi papæ, & Gratiani principis, quando Nectarius eidem urbi ordinatus est episcopus. Tertia in Epheso, 200. patrum, contra Nestorium, Augustæ urbis episcopum, sub Theodosio Magno principe, & Sixto Papa. Quarta in Calcedone, patrum 630. sub Leone Papa, temporibus Martiani principis, contra Euthicen nefandissimum præsulem Manichæorum. Quinta item in Constantinopoli, temporibus Vigilii papæ, sub Justiniano principe, contra Theodorum & omnes hæreticos. Sexta hæc de qua in præsenti diximus.

Agatho siculus.

Synodus sexta generalis contra Mothelitas. In hac Græcis sacerdotib. uxores promissæ, nostris nequaquam.

Sex Synodi.

1. Nicena.
2. Constantinopolitana.
3. Ephesina.
4. Calcedon.
5. Constantinopolitana.
6. Ibidem.

Hoc tempore regnum Longobardorum tenuit Chunibertus, Francorum vero Clodoveus. His etiam temporibus fuit in Gallia homo præpotens & Deo dilectus, nomine Arnoldus, qui renuncians seculo, postea factus est Metensium episcopus: cujus filius, Angisus, qui de nomine Anchisæ Trojani creditur appellatus, sub nomine majoris domus principatum in regno Francorum postea tenuit.

Arnoldus episcopus Metensium.

His temporibus sanctus Lampertus in Trajectensi episcopatu successit sancto Theodardo, sub Hilderico rege Austrasiæ. Eisdem temporibus sancta Perpetua virgo Christi, Edildrudis filia, Annæ regis Anglorum, primum alteri viro permagnifico, postea Ekfrido regi conjunx data, postquam 12. annis thorum virilem incorrupta servavit, sumpto velamine sacro, sanctimonialis ex regina efficitur: nec mora, etiam virginum mater, & nutrix piarum existit. Cujus merita testatur etiam caro mortua, quæ post 16. annos sepulturæ cum veste qua involuta est, incorrupta reperta est.

Perpetua Edeltrudis.

ANNI CONSTANTINI.

ANno domini 671. Anno domini 672. Adeodatus papa 78. sedit annis 4. An. dom. 673. Anno domini 674. Anno dom. 675. Anno dom. 676. Doninus Papa 79. sedit annum unum, menses 5. Anno domini 677. Anno domini 678. Agatho Papa 80. sedit annos 5. menses 6. Ann. dom. 679

Anno

Aranearum tela in medio populi.

S. Kilianus Episcopus.

Anno domini 680. Anno domini 681. Sexta synodus universalis Constantinopoli congregatur sub Agathone papa, qui Donino successit, in qua damnatis hæreticis, tantæ aranearum telæ in medio populi ceciderunt, ut sordes hæresium expulsas omnes intelligerent & mirarentur. Clodoveus filius Dagoberti obiit. Cui Lotharius filius successit. Anno domini 682. Anno domini 683. Leo Papa 81. sedit annum unum, menses decem. Anno domini 684. Anno domini 685. Benedictus Papa 82. sedit menses decem, decessitque Non. Mai. Anno domini 686. Constantinus Imperator obiit. Johannes Papa 82. sedit annum unum. Cui successit Conon Papa 83. seditque annos duos menses 11. à quo S. Kilianus Pontificalem potestatem accepit. Cononi Sergius successit. Apud Gallias in Francia sub nomine majoris domus principatum gerebat Angisus.

HISTORIA.

Iustinianus pacem facit cum Sarracenis decennio

Zacharias protospatarius Iustiniani. Spatha inter instrumenta armorum. de Spatharius & Protho spatharius, vide, in vita Carol. M. Hermannum Nova aquila comitē. & σπάθα ensis est Iustinianus qui et Iustinus, abscisis naribus in pontū relegatur.

ANNO Dominicæ incarnationis 687. urbis conditæ, millesimo 438. Justinianus filius Constantini 62. loco ab Augusto regnum accepit, & 10. annis regnavit. Hic pacem firmam decennio fecit cum Sarracenis, terra, marique, sed provincia Aphrica subjugata est Romano imperio, quæ à Saracenis fuerat tenta. Hic beatæ memoriæ Pontificem Romanæ Ecclesiæ Sergium, quia erraticæ suæ synodo, quam Constantinopoli fecerat, favere & subscribere noluit, misso Zacharia protospatario suo, jussit Constantinopolim deportari, sed militia Ravennatæ urbis vicinarumque partium nefanda principis jussa prævenit, & eundem Zachariam contumeliis & injuriis ab urbe Roma pepulit. Idem Justinianus à Gallinico Patriarcha exegit, ut orationem faceret ad destruendam Ecclesiam sanctæ Dei genitricis juxta palatium sitam, quæ Metrapolitæ dicebatur, volens ibi ædificia facere, ubi à populo susciperetur. Patriarcha verò dicebat: Orationem quidem ad statuendam Ecclesiam habemus, in destructionem vero Ecclesiæ orationem non suscipimus. Cogente autem Imperatore, & omnimodis exigente orationem, dixit Patriarcha: Gloria Deo, qui jugiter sustinens patitur, nunc & semper, & in omnia sæcula sæculorum. Quo audito, destruxerunt Ecclesiam. Alia quoque multa improvide faciens, odium populi in se excitavit. Unde Leontius Patritius, quem ipse qnondam prætorem & magistrum militum Orientalium fecerat, sed jam per tres annos in custodia tenuerat, cum exinde protractus in exilium mitteretur, contra eum sensit, junctisq; sibi multis, Justinianum compræhendit, nasoque præciso, in insulam quandam relegavit, ipseq; regnavit.

ANNI JUSTINIANI.

Kilianus martyr.

Sergius papa instituit Agnus Dei.

ANNO Domini 688. S. Kilianus cum sociis suis passus est. Anno domini 689. Pipinus filius Angisi major domus efficitur in Gallia, regnumque Francorum administravit annis 27. cujus etiam anni, suorumque successorum deinceps annotantur in catalogo regum. Anno domini 690. Sergius Papa 84. sedit annis 16. menses octo, decessitque 5. Idus Septemb. Hic constituit ut Agnus Dei canteturinter sacrificium. Hic magnam portionem sanctæ crucis invenit. Anno domini 691. Anno domini 692. Clodoveus filius Theoderici, fratris Dagoberti cum fratre Hildiberto regnare cœpit. Anno Domini 693. Anno domini 694. Sanctus Remaclus Trajectensis Episcopus migravit. Duo Euualdi presbyteri Angli, Niger & Albus sunt passi, & à Pipino Coloniæ sepulti. Anno domini 695. Vuillibrordus, qui & Clemens à Sergio Papa ordinatur Episcopus, ad prædicandum gentibus. Anno domini 696. Justinianus ob culpam perfidiæ suæ, regno privatur & exiliatur.

HISTORIA.

Leo sive Leontius

Capsa argentea habens crucem.

ANNO Dominicæ incarnationis 697. urbis vero conditæ, millesimo 448. Leo, qui & Leontius, 63. loco ab Augusto, depulso Justiniano, regnum invasit, tribusque annis regnavit. Cujus anno primo Sergius Papa in sacrario beati Petri Apostoli capsam argenteam, quæ in angulo obscuro diutissime jacuit, domino revelante invenit, & in ea crucem diversis ac preciosis lapidibus adornatam repperit. De qua tractis quatuor petalis quibus gemmæ inclusæ erant, miræ magnitudinis portionem dominicæ crucis interius repositam conspexit, quæ omnibus annis in Basilica salvatoris, quæ dicitur Constantiniana, die exaltationis ejus, ab omni populo salutatur.

ANNI LEONIS.

Leontius truncatus naribus, in carcerem conicitur, habent alii.

ANNO Domini 698. Anno domini 699. Sanctus Guntpertus Episcopus ex Anachoreta obiit, cujus corpus post 11. annos sepulturæ ejus, integrum inventum est. Leontio itaque apud Constantinopolim posito, venit Tyberius, qui & Apsimarus, ex adverso civitatis cum multis, & prodita sibi civitate, Leontium cœpit, preciosoq; naso ejus in monasterio Dalmati, sub custodia constituit, ipseque regnavit.

HISTORIA.

Tyberius Apsimarus.

ANNO Dominicæ incarnationis 700. urbis autem conditæ, millesimo 451. Tyberius, qui & Apsimarus dictus est 64. loco ab Augusto imperium invasit, dejecto Leone, & regnavit annis 7. Cujus tempore Synodus in Aquileja facta, quam tamen universale concilium suscipere diffidit,

re diffidit, ob imperitiam fidei, donec salutaribus beati Papæ Sergii monitis instructa, & ipsa cum cæteris Christi Ecclesiis huic annuere consentit. Hujus tempore occisus est S. Lampertus Episcopus, sub Hildiberto rege. Anno Domini 701. Anno domini 702. Anno domini 703. Synodus Aquilejæ congregatur sub Sergio Papa. Anno domini 704. Anno domini 705. Anno domini 706. Johannes Papa 85. sedit annos 3.

Beda venerabilis presbyter, Anglorum Chronicam minoris libri sui hucusque perduxit.

HISTORIA.

Iustinianus.

Tyberius Apsimarus capitur.

ANno dominicæ incarnationis 707. urbis conditæ millesimo 458. Justinianus filius Constantini, quem superius à Leone de regno expulsum diximus, & per adjutorium Terbellis regis Bulgarum expugnata Constantinopoli, regnum recepit, & postea sex annis regnavit. Recepto autem regno, multa dona & regalia vasa Terbelli tribuit, eumque in pace dimisit. Apsimarus autem, qui & Tyberius, ex urbe profugit, sed insecutione captus, & ad Justinianum est adductus. Adducto quoque Leontio, qui eum dejecit, fecit ambos cathenis constrictos, dum ludi equestres agerentur, per plateas trahi, tractosque publice ante pedes suos, dum in solio resideret, proiici, calcavitque colla eorum fortiter, universa plebe clamante, Super aspidem & basiliscum ambulasti, & leonem, draconemque conculcasti, sicq; eos præcepit decollari, innumerabilem quoque multitudinem eorum, qui contra eum consenserunt diversa morte fecit necari. Quia enim se naso detruncaverant, quoties defluentem guttam reumatis manu detersit, toties pene aliquem ex illis iugulare præcepit. Callinicum vero patriarcham, erutis oculis, Romam exiliavit, & pro eo Cyrum in Episcopatum provexit, qui fuit Abbas in Ponto, quique illum exulem alebat, & eum in imperium restituendum prædicebat. Natus est autem ei filius eodem anno, quo recepit imperium, ex Theodora filia Chajani, quam accepit dum esset in exilio, quem vocavit Tyberium, coronavitque eum cum matre sua, & regnaverunt cum eo. Hic Constantinum Papam accersiens, honorifice suscepit, prostratusque in terram, pro suis peccatis intercedere rogavit, cunctaque Ecclesiæ privilegia renovans, eum cum honore remisit. Qui cum mitteret exercitum in Pontum ad compræhendendum Philippicum, quem illic relegaverat inultum, Constantinus Papa eum prohibuit, sed animum ejus revocare non potuit. Exercitus autem quem miserat conversus ad partem Philippici, fecit eum ibidem Imperatorem, reversusq; cum eo Constantinopolim, pugnavit cōtra Justinianum miliario ab urbe 12. victoque illo & occiso, accepit regnum Philippicus. Filius quoque Justiniani adhuc puer, ab his qui à Philippico præmissi sunt, occisus est.

Callinicus patriarcha exiliatur.

ANNI JUSTINIANI.

ANNO Domini 708. Anno domini 709. Johannes Papa 86. sedit annos duos, menses septem. Anno Domini 710. Dagobertus junior regnare cœpit. Anno domini 711. Sisinnius papa 87. sedit dies 20. Cui succedens Constantinus Papa 88. sedit annis 6. Anno domini 712. Justinianus à Philippico interficitur.

Dagobertus iunior.

HISTORIA.

ANNO Dominicæ incarnationis 713. ab urbe vero condita, millesimo 464. Philippicus 66. loco ab Augusto invasit imperium, occiso Justiniano, regnavitq; anno uno & mensibus sex. Hic priusquam imperaret, habuit quendam amicum, monachum inclusum, qui erat hæreticus, & tamen provisor, qui dixit ei: Imperium tuum est. At ille turbatus est, Cui ait inclusus: Si Deus jubet, tu quare contradicis. Hoc autem dico tibi, quia sexta Synodus male acta est. Si ergo regnaveris, hanc abiice, & efficietur imperium tuum forte atque longævuum. Qui cum juramento spopondit se hoc esse facturum. Cum vero regnaret, fecit synodum pseudoEpiscoporum, juxta illius pseudomonachi, & inclusi sermonem, & abjecit sanctam & universalem sextam Synodum. Eodemq; anno vanus ille inclusus, oculorum cæcitatem incurrit. Reperiens autem Philippicus quendam sui sensus Johannem, fecit eum Constantinopolitanum præsulem. Cyrum vero deponens, ad monasterium suum redire præcepit. Idem Philippicus in disputationibus quidem suis rationabilis videbatur & prudens: in actib. autem inhonestæ ac indignæ vitæ, consummatis improbabilis ubiq; demonstrabatur. Erat enim hæreticus & adulter. Hic Constantino papæ misit literas pravi dogmatis, quas ille cum Apostolicæ sedis concilio respuit. Hac de causa fecit Constantinus picturas in porticu S. Petri, quæ sex sanctarum Synodorum acta continerent. Nam & hujusmodi picturæ habebantur Constantinopoli, quas Philippicus jussit auferri. Statuit autem populus Romanus, ne hæretici Imperatoris nomen aut chartas, aut figuram solidi susciperent. Vnde nec ejus effigies in Ecclesiam introducta est, nec nomen ad missarum solennia prolatum. Sabbato autem Pentecostes, cum lavaret in balneo publico, ingressus cum equitatu & organis, habitoq; prandio cum civibus antiquæ prosapiæ requiesceret meridie, repente per auream portam introivit Rufinus primus stratorum, cum Theodoro patritio, festinansq; in palatium, & inveniens eum quiescentem, apprehendit eum, & eruit oculos ejus, in crastinum vero, id est, die Pentecostes, congregato in magna Ecclesia populo, coronatus est Artemius, mutato nomine Anastasius.

Monachi calumnia in sextam synodū.

Philippicus Bardanes hæreticus & adulter dictus, sunt qui putent id eo sic traduci, quia Papæ Romano restitit, unde ultimo luminibus cum imperio privatur.

Pictura acta sex synodorum continentes.

Rufinus primus stratorum.

HISTORIA.

Anastasius cognomento Anthonius Imperator Catholicus, posthac monachus. Hic Scholasticus exarchus Italiæ.

ANno Dominicæ incarnationis 714. ab urbe condita, millesimo 465. Anastasius 67. loco ab Augusto, imperium adeptus est, regnavitque annis 3. Quidam vero libri habent, quod Philippicus regnaverit annis 2. & mensibus 9. Anastasius autem annum unum, & menses tres. Anastasius igitur, ubi regnum accepit, Constantino Papæ per Scholasticum patritium literas Romam misit, quibus se fautorem & defensorem catholicæ fidei, & sancti sexti concilii prædicatorem esse docuit. Quo regnante, quidam adversus eum conjuraverunt, & contra regiam urbem cum exercitu ascenderunt. Cum autem Adramium adissent, & essent sine capite, invenerunt illuc hominem indigenam, Theodosium nomine, inertem ac idiotam, qui publicorum tributorum erat exceptor, & hortati sunt eum imperare. At ille fugiens, latebat in monte. Quem inventum, ut Imperatorem laudibus extulerunt, vi cogentes eum. Quibus Anastasius cognitis, Niceam abiit, ibi deniq; se munivit. Theodosius autem secutus, magno prælio vicit eum, datoq; sibi sacramento, clericum eum fieri, & postea presbyterum fecit ordinari. Anno domini 715. Pipinus senior major domus obiit, pro quo filius ejus Carolus successit. Dagobertus rex Francorum obiit.

Theodosius vincit Anastasium.

Pipinus senior obiit.

ANNI CAROLI SENIORIS PRIMI.

S. Aegidius.

ANNO Domini 716. Carolus Pipini senioris filius, in administratione regni patri successit. S. Ægidius claruit, adhuc quidem regibus in Francia manentibus, sed parva dignitate regnantibus. In Romano quoque imperio apud Constantinopolim adhuc Imperatores erant, sed & ipsi intestinis pariter & extrinsecis bellis penè adnullati, parum valebant. Carolus vero regnum Francorum administravit annis 27. Cui cum Reginfridus quidam adversaretur, regnumque tenere conaretur, quamvis per multas pugnas & certamina tulit principatum de manu ejus. Nam cum teneretur in custodia, divina misericordia protegente, fugit inde, & primum contra eundem Reginfridum per tres vices pugnavit, postea cum magno certamine illum vicit, Andegavensem tamen civitatem illi ad habitandum permisit, ipse vero super cunctam Francorum gentem principatum tenuit, multaque prælia contra Sarracenos & in Vuasconia, & in Saxonia, & in Fresia fecit. Eggebertus vir sanctus, de gente Anglorum, Scotos Pascha legitime celebrare docuit. Gregorius Papa 89. sedit annos 10. migravitque Id. Febr. Hic sanctum Bonifacium ordinavit Episcopum.

Carolus Marcellus quam fortunâ sustinuerit, hic dux Brabantiæ & comes Namurcensis fuit Palatii comes, sive major domus regiæ Francorum.

ANNI THEODOSII I.

Hic Atramytenus dictus, fitq; etiam monachus.

ANNO Dominicæ incarnationis 717. urbis vero conditæ, millesimo 418. Theodosius à militibus electus 68. loco ab Augusto imperium Romanum accepit, & anno uno regnavit. Leo quippe, qui erat prætor Orientalium, quoniam auxiliabatur Anastasio, non est subjectus Theodosio. Unde veniens Nicomediam, appræhendit filium Theodosij cum omni apparatu Regio, & primis viris palatii, & venit Chrysopolim. Quod audiens Theodosius, consilio à Germano Patriarcha, & senatu percepto, per eundem patriarcham accepit à Leone indemnitatis verbum, & Ecclesiæ sine perturbatione servandæ, & sic ei committunt imperium, ipse vero Theodosius unà cum filio suo clericus factus, residuum vitæ suæ tempus transegit in pace. Hoc anno Tyberis alveum suum egressus, multa Romæ subvertit ædificia, ita ut in via lata ad unam & semi staturam excresceret. Mansit autem diebus 7. donec agentibus letanias crebras civibus, octavo demum die regreditur.

Theodosius fit clericus.

HISTORIA.

Leo Isaurus, cui cognomen εἰκονομάχου.

ANNO Dominicæ incarnationis 718. ut bis autem conditæ, millesimo 469. Leo prætor Orientalium, genere Syrus 69. loco ab Augusto, Romanorum provehitur in imperium, regnavitque annis 24. Hic à Justiniano cum prius regnaret, exiliatus est, in Mesembriam Thraciæ regionis. Posteriore vero tempore, cum secundo regnaret, veniens ei obviam, una cum Bulgaribus obtulit ei munera, oves scilicet quingentas, placatusque Justinianus, fecit illum spatarium, & habuit hunc sicut Germanum amicum. Unde quidam invidia ducti, detraxerunt ei tanquam imperium appetenti, sed habita quæstione, inventi sunt falsi. Justinianus tamen postea illum suspectum habens, sed manifestè hunc lædere nolens, misit eum cum pecuniis in Alaniam, ad comvendos Alanos contra Abasgiam. Ubi cum multa ei fœliciter provenirent, Justiniano interempto, & Philippico visu oculorum orbato, cum imperasset Anastasius, provexit eum Imperatorem Orientalium. Depulso autem Anastasio à Theodosio, ipsoq; regnante, Leo & hunc expulit, ipseq; regnavit, sed in Christianos & Ecclesias Dei, ac religionem sanctam impius fuit. Primum quidem præcepit in Constantinopoli, ut quicunque haberent imagines Domini salvatoris, seu sanctæ genetricis ejus, vel sanctorum aliorum, sibi eas afferrent, quas ille in medio civitatis incendere fecit. Et quia multi de populo huic impietati non consenserunt, decollati sunt. Germanus quoque patriarcha de sede sua est dejectus, & Anastasius presbyter in loco ejus constitutus. Misit & ad Papam Romanum Gregorium, ut similiter faceret, ille vero noluit, sed omnia tributa Romanæ urbis, & Italiæ sibi dari prohibuit. Cui anno imperii sui tertio natus est filius de Maria uxore sua, quem Constantinum vocavit, qui magis illo impius, & Antichristi præcursor extitit, cui postea filiam Chajani, Scytharum regis sociavit, eandem Christianam faciens, Herenen nominavit. Quæ cum sacras literas didicisset, pietati operam dedit, & hos sæpe impietatis redarguit.

Leo Spatharius sit de quo supra.

Εἰκόνων τὸ ἐμπρ... τοῦ θεοῦ.

Filius Leonis Constantinus.

Hyrene.

ANNI

ANNI LEONIS TERTII.

ANNO Domini 719. Anno Domini 720. Sanctus Othmarus efficitur. Anno domini 721. Sarraceni Constantinopolim obsident, & per triennium ibi morantes, multasque provincias devastantes, tandem populo ad Deum clamante, fame, pesteque depulsi sunt, multique frigore & ferro naufragioque perierunt. Theodericus regnavit in Francia annis 16. Anno Domini 722. Anno domini 723. Luitprandus rex Longobardorum audiens quod Sarraceni depopulata Sardinia etiam illa loca foedassent, ubi aliquando propter devastationem Barbarorum ossa beati Augustini translata fuerant, misit & per precium adduxit ea Ticinum, ibique, ut decuit, honorifice recondidit. Leo Imperator coegit Judaeos & Montanos baptizari, sed Judaei abluebant unctionem crismatis, & post cibum participabant sacramentis, & contaminabant fidem: Montani vero definientes sibi diem, introierunt domos errori suo deputatas, & incenderunt semetipsos. Anno domini 724. Anno domini 725. Sanctus Priminius Episcopus Augiam intravit, eamque à serpentibus emundavit.

Sarraceni Constantinopolim obsidenti.

Leo cogit Iudaeos & Montanos ad baptisma.

Hucusque Beda Chronicam suam in majori libello perduxit. Anno Domini 726. Anno domini 727. Gregorius Papa 90. sedit annos 8. decessitque 4. kalend. Decembr. Hic augmentavit in canone: Nec non illorum omnium sanctorum quorum solennia &c. Anno domini 728. Anno domini 729. Anno domini 730. Priminius ex Augia venit in Alsatiam. Anno domini 731. Germanus sanctissimus patriarcha, videns impietatem Leonis, abrenunciavit summo sacerdotio tradens pallium, & in domo sua quieti operam dedit, functus sacerdotio annis 13. menses 5. In cujus locum Anastasium ejus quondam discipulum, sed tunc impietati consentientem Leo constituit. Sane Gregorius sanctus praesul Romanus hunc anathematizavit, & Leonem tanquam impie agentem per Epistolas redarguens, Romam cum tota Italia ab ejus imperio recedere fecit. Beda venerabilis Anglorum presbyter obiit. Anno domini 732. Carolus filium suum Pipinum, ad Luitprandum regem Longobardorum pro tondenda caesarie misit, quod ille fecit, cum multisque muneribus ad patrem misit. Anno domini 733. Carolus major domus Fresiam vastat. Anno domini 733. Carolus Vasconiam invasit. Eto Augensis Abbas, Argentinae Episcopus factus, coenobium nominis sui Ettenheim, construxit. Anno domini 735. Zaccharias papa 91. sedit annis 18. Hic quatuor libros dialogorum beati Gregorii transtulit in Graecum. Anno domini 736. Anno domini 737. Theodericus rex Francorum obiit. Anno domini 738. Anno domini 739. Sarraceni Gallias iterum invadentes, ceperunt civitatem Arelatem. Tunc Carolus misit ad Luitprandum, qui venit ad eum cum omni exercitu Longobardorum. Quod audientes Sarraceni, fugerunt de terra illa. Anno domini 740 Carolus Saxoniam intrat. Anno domini 741. Leo Imperator impius obiit.

Priminius ex Augia venit in Alsatiam.

Beda moritur.

Etho Augen Abbas, & Argentin. Episcopus.

Ettenheim monasterium.

Dialogi Gregorii versi in Graecum.

HISTORIA.

ANno Dominicae incarnationis 742. urbis conditae, millesimo 493. Constantinus filius Leonis 70. loco ab Augusto Romanum suscepit imperium, regnavitque annis 34. menses duos diebus viginti sex. Hic erat perniciosissimus, ferus & agrestis, persecutor legum à patribus traditarum, tyrannice, non legitime usus imperio, primo quidem à Deo & intemerata ejus genitrice, & omnibus sanctis abscedens, magicis maleficiis & luxuriis, ac cruentis sacrificiis, & invocationibus daemonum delectatus, molliciebus quoque ac omnibus animas corrumpentibus, à tenera aetate convivens, persecutionibus etiam sanctarum Ecclesiarum, ac peremptionibus monachorum, ac violationibus monasteriorum, malisque variis supercrescens, non minus quàm Diocletianus, caeteriq; antiqui tyrãni. Hujus anno primo, qui est dominicae incarnationis 742. Carolus Pipini filius, major domus in regno Francorum obiit, relinquens filios tres, Pipinum, Carlomannum, & Griphonem. Quorum Gripho, qui caeteris minor natu erat, matrem nomine Suanahildem habebat, neptem Udilonis Bauuariorum ducis, haec illum maligno consilio ad spem regni totius incitavit, in tantum, ut sine dilatione Laudunum civitatem occuparet, ac bellum fratribus indiceret. Qui celeriter exercitu collecto, Laudunum obsidentes, fratrem in deditionem accipiunt, atque inde ad ordinandum regnum ac provincias, quae post mortem patris à Francorum societate descive rant recuperandas, animos intendunt, & ut in externa profecti, domi omnia tuta dimitterent. Carlomannus Griphonem in novo castello, quod juxta Arvernum situm est, custodiri fecit, in qua custodia usq; ad id tempus, quo idem Carlomannus Romam profectus est, dicitur permansisse.

Constantinus dictus Copronymos, quod infans baptismi lavacro admotus, mediis sacris alsimoniae excrementa aquam pollucrat. B. Egn.

Carolus Marcellus moritur, tres filios reliquit.

Laudunum.

Avarici meminit Caesar lib. 7. belli Gallici.

ANNI PIPINI ET CARLOMANNI.

ANno dom. 743. Pipinus & Carlomannus principatu potiti, primo Aquitaniam ingrediuntur, & capto quodam castello, quod dicitur Lucas, priusquam ex ea provincia secederent, regnũ quod communiter habuerunt, inter se diviserunt, in loco qui vocatur vetus Pictavis. Carlomannus Austriam & Alemanniam atque Thuringiam sortitur. Pipinus verò Burgundiam, Neustriam atque provinciam, sicq; Carlomannus usque in annum 6. Pipinus usq; in 11. principabantur. Neustria vero pars est Galliae Celticae, illa scilicet, quae Sequanae Ligeriq; interjacet. Omnis nan-

Vide Plin. lib. 4. ca. 19. is Pictones legit

Neustria forte Vuestria.

Beatus Rhe. Vuestricham appellat.

Gallia divisio in Belgicam, Celticam & Aquitanicam. que Gallia in tres partes distincta est: in Belgicam, Celticam, Aquitanicam. Quarum Belgica a Rheno, qui Germaniam ab oceano determinat, quæ multarum gentium ferax, à germinando nomen accepit, exporrigitur usque in fluvium Matronam: ab utroque vero latere hinc quidem alpibus Apenninis, inde vero mari vallatur, cujus circumfusione insula Britannica efficitur. Celtica autem à Matrona per longum in Garunnam distenditur, cujus latera oceani Britannici, & insulæ Britannicæ limites efficiunt. Quicquid verò à Garunna protenditur in Pyreneum, Aquitanica appellatur. Hinc Rhodano & Arari, atque inde Mediterraneo mari collimitans. Constat itaque totius Galliæ spatium, ab oriente quidem Rheno, ab occidente Pyreneo, à septentrione mari Britannico, ab austro vero mari Mediterraneo cingi. *Mores Gallorum.* Omnes ergo Galliarum populi innata audacia plurimum efferuntur, calumniarum impatientes. Si incitantur cædibus exultant, efferatique inclemētius adoriuntur, semel persuasum, ac rationibus approbatum, vix refellere consueverunt. *Belgæ.* Belgæ rebus disponendis sunt insigniores, robore atque audacia non impares, maxima quæque magis ingenio, quam viribus appetunt: & si ingenio in appetendis cassantur, viribus audacter utuntur. Cibi etiam atque potus adeo sunt parci. Celtæ vero atque Aquitani consilio simul & audacia plurimi, rebus seditiosis accommodi. *Celtæ.* Celtæ tamen magis providi, Aquitani vero præcipites aguntur, plurimumque in ciborum appetitum rapiuntur, quod sic eis est innatum, ut præter naturam non appetant. *Sulpitius Severus de Græcis & Gallis.* Hinc Sulpitius Severus: Edacitas, inquit, in Græcis est gula, in Galliis natura, hos omnes Galliarum populos, etiam in paganismo ferè per omnia prospere egisse tradunt historiæ, post vero à sancto Remigio baptizati, contra omnes gentium exterarum impetus, clara semper atque illustri victoria emicuisse referuntur. Quorum rex Christianus primus fuisse traditur Clodoveus, vir audax & strenuus, & quo nullus post eum pietate bellisque unquam magis enituit. *Clodoveus primus Christianus rex Galliarum.* Hic tempore quodam bellaturus contra Alaricum regem Gothorum, cum venisset Turonum, multa munera obtulit ecclesiæ sancti Martini, cum equo suo velocissimo, quem multum amabat: & expetito auxilio ejusdem sancti contra gentem incredulam, promittebat adhuc plura, si per ejus intercessionem victor rediret. Cumque interfecto Alarico reverteretur cum victoria, veniens ad eandem ecclesiam pro solvendo voto, dona obtulit plurima: pro equo vero quem ibi dimiserat, dedit matriculariis ecclesiæ centum solidos ut eum reciperet. *Matricularii ecclesiæ.* Quibus datis, equus ille se nullatenus movit. At ille ait: Dentur alii centum. Quibus inde datis, statim equus solutus abiit. Tunc rex cum lætitia ait: Vere beatus Martinus bonus est in auxilio, & carus in negotio. *De equo Clodovei Scomma in divum Martinum.* Ab hoc ergo Clodoveo per succedentia tempora imperatoribus egregiis Respublica Francorum gubernata fuisse dinoscitur, usq; ad hæc tempora Pipinorum & Carolorum: in quibus temporibus plenitate regum aliquantum dilapsa, per hos egregios viros, de quibus nunc sermo est, ad pristinam dignitatem magnificentius est reducta.

Denique ut de Pipino & Carlomanno fratribus scribere cœpimus, mox ut de Aquitania domum sunt regressi, *Carlomannus vastat Alemanniam.* Carlomannus Alemanniam, quæ & ipsa à Francorum societate defecerat, cum exercitu ingressus, ferro devastavit & igne. Hildericus rex Francorum regnare cœpit. Anno domini 744. Carlomannus & Pipinus junctis copiis contra Vdilonem ducem Bauuariorum profecti sunt, prælioque commisso, exercitum ejus fuderunt. Sed postquam à cæde reversi sunt. Carlomannus cum suis in Saxoniam profectus est. Eodem anno cœpit castrum quod dicitur Hochseoburg, & Theodericum Saxonem, illius loci primarium, in deditionem accepit. Sanctus Bonifacius ex sua parochia Magontiacensi, duos episcopatus, Vuirziburgensem, & Eichstetensem statuit. Anno domini 745. Iterum Carlomannus & Pipinus juxta Menum Saxoniam ingressi sunt, prædictumque Theodericum Saxonem ceperunt. Initium Fuldensis monasterii. *Carlomannus fit monachus.* Anno domini 746. Carlomannus patefecit fratri suo, quod jam diu præmeditatus est, se scilicet velle seculum dimittere, & in habitu monachico Deo servire. Propter hoc nullam expeditionem eo anno habuerunt, sed præparavit se uterque: Carlomannus ut iter & votum suum perficeret: Pipinus qualiter illum honorifice dimitteret. Anno domini 747. Carlomannus divino succensus amore, Romam tendens, Zachariæ papæ se obtulit, & ab eo clericus factus, habituque mutato, monachicum capiens indumentum in monte Soracte, *Monasterium in monte Soracte.* constructo monasterio apud ecclesiam beati Silvestri, cum fratribus secum ad hoc venientibus, per aliquot annos optata quiete fruebatur. Sed cum ex Francia multi nobilium ob vota solvenda Romam commearent, & eum velut dominum quondam suum præterire nollent, ocium quo maxime delectabatur crebra salutatione interrumpentes, locum mutare compellunt. Nam cum hujusmodi frequentiam proposito sui vidisset officere, relicto monte, in Samnium provinciam, ad monasterium sancti Benedicti, situm in castro Cassino, se contulit, & ibi quod reliquum fuit, vitæ tempus complevit. Anno domini 748. Gripho fratri suo Pipino subjectus esse nolens, quamvis sub eo honorifice viveret, in Saxoniam profugit: relictoque Saxonum exercitu, super fluvium Ovacra, in loco qui dicitur Orheym consedit. *Ovacra. Orheym. Missaha. Scahaningi.* Pipinus vero cum exercitu Francorum in Thuringiam profectus, contra dolos fratris Saxoniā ingressus est, consedit; super fluvium Missaha, in loco qui dicitur Scahaningi: prælium tamen inter eos non est commissum, sed ex placito discesserunt. An. dom 749.

Gripho

Gripho Saxonũ fidei diffidens, cum copiis quæ ad eum de Francia confluxerant, Bauvariam petiit, ipsumque ducatum in suam potestatem redegit: Tassilonem cum Hiltrude in deditionem accepit. Suigerium in auxilium sibi venientem suscepit. Hæc audiens Pipinus, cum exercitu maximo venit in Bauuariam, fratremque suum Griphonem cum omnibus suis cepit, Tassilonem in ducatum restituit, domumque reversus, Griphoni more ducum 12. comitatus dedit: sed ille tali beneficio non contentus, eodem anno ad Vualfarium Aquitaniæ ducem profugit, Anno domini 750. Anno domini 751. Sanctus Burchardus accepit pontificatum Vuirziburgensem, in quo sedit annis undecim. Hic itaque sanctus Burchardus, & Folradus archicapellanus, quem quidam abbatem, quidam presbyterum scribunt, ad Zachariam Romanum pontificem missi sunt, ut consulerent eum, sub regibus qui tempore illo fuerunt in Francia, nomen tantum regis sed nullam potestatem regiam habentes. Solebant enim Franci ex antiqua regum stirpe, reges habere, qui à Meroveo, Clodii secundi regis eorum filio, Merovingi dicebantur: quorum genealogia usque ad Hildericum tunc temporis regem permanebat, in quo etiam deficiebat. Sed licet in illo finita posset videri, jam dudum tamen nullius vigoris erant, nec quicquam clarum in se, præter inane regis vocabulum præferebant. Nam & opes & potentia regni penes palatii præfectos, qui majores domus dicebantur, & ad quos summa imperii pertinebat, tenebantur: nec aliud quicquam regi permittebatur, quàm ut regio tantum nomine contentus, crine profuso, barba summissa, solio resideret, ac speciem dominandi effingeret, legatos undecunque venientes audiret, eisque abeuntibus, responsa quæ doctus erat, aut jussus, ex sua velut potestate redderet, cum præter inutile regis nomen & precarium, vitæ stipendium, quod ei præfectus aulæ, prout videbatur, exhibebat, nihil aliud possideret: quanquam unam & eam perparvam redditus villam, in qua domum, & ex qua famulos necessaria sibi ministrantes, atque obsequium exhibentes, paucæ numerositatis haberet. Quocunque eundem erat, carpento ibat, quod junctis bubus & bubulco more rustico agente trahebatur. Sic ad palatium, sic ad publicum conventum, qui kalendas Maii, ob regni utilitatem annuatim celebrabatur, ire solebat, & coram tota gente præsidens, omnesque salutans, & ab eis salutatus, debitisque obsequiis honoratus, sic domum redibat, sicque secum usque ad alium Majum domi residebat. At regni administrationem, & omnia quæ vel domi, vel foris agenda erant, ac disponenda, præfectus aulæ procurabat. Quo officio tunc cum prædicti legati Romam mittebantur, Pipinus Caroli filius, itemque Caroli Magni pater, jam velut hæreditario jure fungebatur. Zacharias verò papa super hujusmodi negotio consultus, remandavit, melius esse illum vocari regem, apud quem summa potestatis consisteret: dataque autoritate sua, Pipinum regem constitui jussit. Anno domini 752. Pipinus per autoritatem Zachariæ papæ, more Francorum, electus ad regnum, per manus sancti Bonifacii archiepiscopi Mogonciacensis elevatus est in regni solium in Suessionum civitate. Translatio sancti Kiliani facta est. Beatus papa Zacharias in venerabili patriarchio repperit caput beati Georgii martyris, in capsa reconditum, quod in Romanam urbem transtulit.

Burchardus Episcopus Vuirzeburgensis.

Folradus hic fuit abbas S Dionysii, & archicapellanus Pipini regis.

Autor.mon.Lebraeen.

Alb.K. Vocat Furadum.

Merovingi, de quibus supra.

Maiores domus et eorum pompa.

Vide Albertum Krantzium lib. 1. Saxo, cap. 33.

Et Tritemium in compendio histori arum, de origine gentis Francorũ.

Item Sigibertum.

Præfectus aulæ

Pipinus à Zacharia rex constituitur. Hic Parlamentum primus instituit.

Patriarchium.

Caput S. Georgii.

ANNI REGNI PIPINI I.

ANno domini 753. Stephanus papa 92. ordinatur, seditque annis quinque dies 28. Anno dominicæ incarnationis 754. Pipinus rex cum exercitu magno Saxoniam ingressus est: & quamvis Saxones ei obstinatissime resisterent, pulsi tamen cesserunt, & ipse usque ad locum qui dicitur Rinne, juxta fluvium Vuisaram accessit. In qua expeditione Hilugarius episcopus occisus est in monte qui dicitur Viburg. Revertenti vero regi de Saxonia, nuncius venit de morte fratris sui Griphonis, à quo, vel qualiter interfectus esset. Eodem anno Stephanus papa multa mala passus ab Haustulfo Longobardorum rege, venit ad Pipinum regem in villa quæ dicitur Parisius, suggerens ei, ut se & Romanam Ecclesiam ab infestatione Longobardorũ defenderet. Venit & Carlomannus frater regis, jam monachus factus, jussu abbatis sui, ut apud fratrem suum precibus Romani pontificis obsisteret. Invitus tamen hoc fecisse putatur, quia nec ille abbatis sui jussa contemnere, nec abbas ille præceptis regis Longobardorum, qui ei hoc imperavit, audebat resistere. Stephanus autem papa apud Parisium aliquandiu infirmatus, rursumque per sanctum Dionysium convalescens, postquam à rege Pipino pro sanctæ Romanæ ecclesiæ defensione firmitatem accepit, ipsum sacra unctione in regiæ dignitatis honore confirmavit, & cum eo duos filios ejus, Carolum, & Carlomannum, cum matre eorum Berthrada consecravit: Francorũque proceres, una cum populo, benedictione Apostolica sanctificans, autoritate beati Petri Apostoli obligavit, & protestatus est eos, ut nunquam ipsi, vel quique ex eorum progenie, per succedentium curricula temporum progeniti, de alia stirpe regem sibi præponerent, nisi ex eorum propagine, quos divina providentia tunc in defensionem ecclesiæ est dignata sublimare. Sic ergo Pipinus ex præfecto palatii, autoritate Apostolica sublimatus & unctus in sedem regni, postea regnavit annis 15. absolutus per eundem papam Stephanum à juramento, quod regi Hilderico cum cæteris

Rinne.

Vuisara.

Viburg.

Stephanus papa implorat auxilium Pipini contra regem Longobardorum.

Pipinus cum uxore & duobus filiis consecratur à papa.

Papa absolvit Pipinum à iuramento Hilderici.

Hildericus in monasterium missus.

regni primoribus fecerat. Hildericus vero, qui falso regis nomine fungebatur, tonso capite, in monasterium missus est. Anno domini septingentesimo quinquagesimo quinto, Pipinus rex, invitante ac rogante prædicto papa Stephano, propter justitiam beati Petri Apostoli exigendam à rege Longobardorum Haustulfo, Italiam cum manu valida intravit: resistentibusque Longobardis, & claustra Italiæ tuentibus, ad ipsas montium clusas acerrime pugnatum est: cedentibusque Longobardis, omnes copiæ Francorum intraverunt. Haustulfus vero rex in Papia civitate se inclusit, quem Pipinus rex tam diu obsedit, donec firmata causa pro facienda sanctæ Romanæ Ecclesiæ justitia, obsides quadraginta recepit. Quibus datis, promissisq; jureiurando firmatis, Pipinus quidem domum rediit, Stephanum vero papam, cum Folrado capellano, & non minima Francorum manu, Romam remisit. Carlomannus autem frater regis, qui cum Berthrada regina in Vienna civitate remansit, correptus febre priusquam reverteretur obiit, cujus corpus jussu regis ad monasterium sancti Benedicti, ubi monachus erat, relatum est. Sanctus Bonifacius passus est. Anno domini 756. Haustulfus rex Longobardorum, cum nihil eorum quæ datis obsidibus, & facto juramento promisit, complesset, Pipinus rex iterum cum exercitu Italiam veniens, eum in Papia obsedit, & ad implenda quæ promisit, obsidione coegit: redditamq; sibi Ravennam & Pentapolim, omnemque exarchatum ad Ravennam pertinentem, sancto Petro dedit, hisque pactis in Galliam rediit. Post cujus abscessum, Haustulfus cum ea quæ promisit, denuo commutare meditaretur, in venatione de equo suo prolapsus, & ex hoc infirmatus, intra paucos dies vivendi finem fecit. Cui Desiderius successit. Anno domini 757. Constantinus imperator misit Pipino regi munera, inter quæ & ornatum, quæ ad eum in Compendio villa pervenerunt, ubi tunc populi sui generalem conventum habuerunt. Illuc & Thassilo dux Bauuariorum cum primoribus gentis suæ venit, fidelitatemque tum ipsi regi Pipino, quàm filiis ejus Carolo & Carlomanno jurejurando supra corpus sancti Dionysii promisit: nec solum ibi, sed etiam supra corpus sancti Martini, itemque sancti Germani idipsum sacramentum cum omnibus primoribus suis firmavit. Anno dom. 758. Pipinus rex cum exercitu Saxoniam aggressus est: & quamvis Saxonibus validissime resistentibus & se munitionibus tuentibus, pulsis propugnatoribus prælio, per ipsum, quo patriam defendere conabantur, vallum intravit. Commissoque passim prælio, plurimam ex ipsis multitudinem cecidit, & eos ad hoc coegit, ut promitterent se omne quod juberet facturos, & annis singulis 300. equos causa honoris daturos. His ita compositis, & more Saxonico, ut rata essent, confirmatis, in Galliam repedavit. Paulus Papa 93. sedit annis decem. Anno domini 759. Natus est Pipino regi filius, quem suo nomine Pipinum vocari voluit: sed puer immatura morte præventus, tertio post nativitatem suam anno decessit. Anno domini 760. Vualfarius dux Aquitaniæ, cum res Ecclesiarum quæ in sua potestate erant, & ad Ecclesias sub manu Pipini regis constitutas pertinebant reddere noluisset, ipsumque regem pro his per legatos suos se commonentem, audire contempsisset, contumacia sua eundem regem ad suscipiendum contra se bellum concitavit. Contractis ergo rex undique copiis, Aquitaniam intravit, seque res ac justitias Ecclesiarum exacturum pro nunciavit. Cumque in loco qui dicitur Redoad, positis castris consedisset, Vualfarius bello concertare non ausus, missa legatione ad regem, spopondit se imperata facturum, & Ecclesiarū justitias redditurum: dedit etiam duos obsides de primoribus gentis, Adalgarium, & Tiberium. Quibus acceptis, rex à bello abstinuit, domumque rediit. Sanctus Othmarus in insulam quæ dicitur Stein, relegatus, migravit ad dominum. Anno domini 761. Vualfarius, licet obsides dedisset, & sacramento jurasset, satius tamen ratus, si de illato sibi bello superiori anno, ultionem exigeret, exercitum qui Francorum possessiones popularetur, usque ad Cabillonem civitatem fecit accedere. Quod cum Pipino regi, generalem conventum agenti in villa Duria, nunciatum fuisset, coactis undique consiliis, cum magno belli apparatu in Aquitaniam ingressus, omnia ferro, & igni vastavit, & quædam oppida & castella manu cepit, quædam victori se ultro dederunt. Cumque omnia vastando Lemonicas venisset, regressus est iterum, in Parisiaco hibernis habitis, natalem Domini, & pascha ibi peregit. In hac expeditione fuit cum eo filius ejus primogenitus Carolus, ad quem post patris obitum omnis imperii summa pervenit. Anno domini 762. Pipinus rex suscepto à se bello, finem imponere cupiens, tertio Aquitaniam intravit: captisq; Biturica civitate, & castello Toarcis, revertitur, hiemavitq; in villa Gentiliaco. An. dom. 763. Pipinus habito conventu in Nivernis, quarto Aquitaniam intravit, cunctisq; extra munitiones vastatis, usq; ad oppidum Cadurciam, cum integro exercitu in Franciam se recepturus, per Lemonicum regreditur. Tassilo dux Bauuariæ postponens sacramenta quæ juraverat, & oblitus omnia bona quæ sibi avunculus suus Pipinus rex fecerat, simulata infirmitate, ab hac expeditione per dolū se subduxit, & in Bauuariā rediit: firmatoq; ad defectionē animo, ad conspectū regis se ulterius venturū abjuravit. Rex aūt dimisso exercitu, in villa Longlare hiemavit. An. do. 764 rex Pipinus distracto in diversa animo propter duo bella, Aquitanicū scilicet, jā olim susceptum, & Bauuaricū propter Tassilonis ducis defectionē suscipiendū, conventū populi sui habuit in Vuormacia, dilataq; in futurū expeditione, illo anno se domi continuit. An. dom. 765. Pipinus generalē conventum in Atiniaco villa habuit, sed & hoc anno nusquam movens expeditionem, Aquis hiemavit. Corpora sanctorum Gorgonii, Naboris & Nazarii de Roma

Carlomannus frater Pipini moritur.

Quæ Pipinus Ecclesiæ Romanæ adiecerit.

Constantinus Pipino regi munera mittit.

Thassilo Bavarus iurat Pipino.

Pipinus Saxoniam oppugnat.

300 Equos velut tributum pendebant.

Vualfarius Aquitaniæ dux.

Redoad.

Adalgarius.

Duria.

Lemonica

Carolus Pipini filius

Biturica.

Toarcis.

Longlare.

Conventus Vuormaciæ.

Conventus in Atiniaco.

de Roma translata sunt in Franciam. Anno domini 766. Turci egressi sunt è Caspiis portis, cum Avaribus bellum inierunt, multique ex utrisque perierunt. Pipinus contra conficiendum Aquitanicum bellum conventu in Aurelianis habito, in Aquitaniam quinto profectus est, & destructum à Vualfario, Argentomagum castrum reædificavit, dispositoque ibi & in Biturica civitate præsidio regreditur. Anno domini 767. orta quæstione de sancta Trinitate, & de sanctorum imaginibus, inter Orientalem & Occidentalem Ecclesiam, id est, inter Græcos & Romanos. Pipinus rex in villa Salmonciaco synodum habuit, ventilataque quæstione, ad bellum prædictum conficiendum post natale domini septimo in Aquitaniam proficiscitur. Multis castellis & pagis captis, Viennam revertitur, ibique pascha celebrato, & exercitu recreato, mense Augusto ad reliquias belli profectus est, & Bituricam veniens, conventum in campo habuit: indeque ad Garunnam fluvium accedens, multa castella & petras atque speluncas, in quibus se hostium multitudo plurima defendebat, cepit, reversusque Bituricam, exercitum in Hiberna dimisit. Anno Domini 768. Pipinus in Biturica natalem Domini celebravit. Et cum primum ad gerendum bellum tempus aptum videret, evocato undique exercitu, ad Santonicam civitatem contendit: captoque in itinere Runistenio cum ad urbem prædictam venisset, mater & soror & neptes Vualfarii ducis ad eum adductæ sunt. Quas cum pie susceptas servari jussisset, ad Garumnam fluvium proficiscitur. Ubi ei Hereuuigis cum alia præfati ducis sorore occurrit, seque & illam regi tradidit. Rebus igitur aliquot prospere gestis, rex revertitur, & in castello quod dicitur Sels, pascha celebravit. Assumptaque secum uxore sua atque familia, iterum ad urbem Santonicam venit: dimissaque ibi uxore ac familia, cum omnibus copiis ad persequendũ Vualfarium ducem animum intendit: nec prius desistere instituit, quàm aut vivum caperet, aut rebellantem interficeret. Quo interfecto in territorio Petragorico, confectoque bello Aquitanico, Sanctonas reversus est, ibique demorans aliquandiu, ægritudine decubuit, delatus tamen Turonos apud sancti Martini memoriam oravit, indeque Parisium veniens, 8. kalend. Octobr. obiit, corpusque ejus in basilica sancti Dionysii humatum est. Filii vero ejus Carolus & Carlomannus omnium Francorum consensu ambo reges creati sunt, ea conditione præmissa, ut totum regni corpus ex æquo partirentur: & Carolus eam partem quam pater ejus Pipinus tenuerat, Carlomannus vero eam quam patruus eorum Carlomannus possedit, susceperat: & Carolus 7 Idus Octobris in Noviomo civitate, Carlomannus vero in Suessiona, regni susceperunt insignia. Carolusque qui major erat natu, Aquasgrani profectus, natalem domini celebravit, pascha vero in Rotomago civitate. Susceptæ sunt itaque conditiones utrinque, & pars regni divisi juxta modum sibi propositum, ab utroque recepta est: mansitque ista, quamvis cum magna difficultate concordia, multis ex parte Carlomanni societatem separare volentibus, adeo ut quidam eorum etiam bello committere sint meditati. Sed in hoc plus suspecti quàm periculi fuisse, ipse rerum exitus approbavit, cum defuncto Carlomanno uxor ejus & filii cum quibusdam ex primoribus ejus Italiam fuga petiit, & nullis existentibus causis spreto mariti fratre, sub Desiderii Longobardorum regis patrocinium cum liberis suis se contulit. Et Carlomannus quidem post amministratum communiter biennio regnum, morbo decessit: Carolus autem defuncto fratre, consensu omnium Francorum rex constituitur. De cujus nativitate atque infantia vel pueritia dicit actuum ejus scriptor Eginhardus, ab eodem principe educatus, quod neque scriptis unquam aliquid declaratum sit, neque quisquam suo tempore inventus sit, qui horum notitiam se habere dixerit: de actibus vero & moribus, cæterisq; vitæ illius partibus ita explicuit.

Turci cum Avaribus.

Argentomagum.

Quæstio de Trinitate & sanctorum imaginibus.

Garuna fluvius.

Santonica civitas

Selsa, Germani vocant, alias Sale tio, vel Salesia, oppidum sex miliariis infra Argentoratum.

Pipinus moritur.

Carolus & Carolomannus, ambo reges.

Carlomanno defuncto solus rex Carolus omnium consensu constituitur.

Eginhardus alumnus Caroli atq; Scriba adjuratus vitam Caroli Magni descripsit: vel ut alii volunt, Tatuinus.

AD LECTOREM.

A Carolo Magno initium est Imperii Germanorum, qui Romæ sub Leone tertio coronatus fuit in Augustum, die Natalis, Anno mundi 4843. Anno Imperii Romani 1551. Anno Christi 801. Italia verò & Occidens hac translatione Imperii à Græcis ad Germanos, rursus potentissimum caput, & firmissimam tutelam assequutæ sunt. Quamvis enim Imperatores Germanorum non omnes æque potentes fuerint, uti in nullo regno Reges ac præsides pari potestate & fortuna præditos fuisse constat, tamen semper Imperatorum quidam admodum potentes fuerunt. Italiam vindicarunt præclara facta designantes, unde pacem, regimen, & religionem in Occidente conservarunt. Quodsi quis magnifica facta nostrorum Imperatorum expendat, facile iudicabit eos sublimes, ac prudentia præstantissimos fuisse principes, & nihil minus quàm Barbaros, & planè tales qui laudatissimis Romanorum Imperatoribus Augusto, Trajano, Adriano, Constantino, & similibus, conferri possint. Huc accedit, quod in his nostris plus honestatis invenias, quàm in illis. Præterea quod primarii nostri Imperatores non privato commodo, aut inanis gloriæ cupiditate compulsi, bellare cœperint, quin magis ex summa necessitate religionis, patriæ & subditorum defendendorum ergo adacti. Fuerunt autem hi Germanorum Principes & Augusti, in quibus prudens Lector, quicquid virtutis nomine commendatur, cognoscat & amet.

CATALOGUS IMPERAT. GERMAN.

1. Carolus Magnus.
2. Ludovicus Pius.
3. Lotharius primus.
4. Ludovicus secundus.
5. Carolus Crassus.
6. Arnolffus.
7. Ludovicus tertius.
8. Conradus primus.
9. Henricus primus, dictus Auceps.
10. Otto primus.
11. Otto secundus.
12. Otto tertius.
13. Henricus secundus.
14. Conradus secundus.
15. Henricus tertius.
16. Henricus quartus.
17. Henricus quintus.
18. Lotharius Saxo.
19. Conradus Suevus.
20. Fridericus primus.
21. Henricus sextus.
22. Philippus Barbarossæ filius.
23. Otto quartus.
24. Fridericus secundus.
25. Conradus quartus.
26. Vuilhelmus comes Holandiæ.
27. Rudolfus comes Habspurgi, Landtgravius (Alsatiæ.
28. Adolfus de Nassauu.
29. Albertus primus.
30. Henricus septimus.
31. Ludovicus Bavarus.
32. Carolus quartus.
33. Vuenceslaus.
34. Rupertus Palatinus Rheni.
35. Sigismundus.
36. Albertus secundus.
37. Fridericus tertius.
38. Maximilianus.
39. Carolus quintus.
40. Ferdinandus.

Inter hos sunt, qui Romanis sapientia, prudentia, & honestate longe anteferri possunt, ut sunt Carolus Magnus, Ludovicus Pius. Sex Saxones, Henricus primus, Otto Magnus, Otto secundus, Otto tertius, Henricus secundus, Lotharius Saxo. Item Franci, Conradus, Henricus, Conradi filius, Rudolfus, Sigismundus, Maximilianus, Carolus.

DESCRIPTIO CAROLI MAGNI, ET actuum ejus.

Omnium Bellorum quæ gessit primo Aquitanicum à patre inchoatum, sed nondum finitum, quia cito peragi posse videbatur, fratre adhuc vivo etiam, & auxilium ferre, rogato suscepit. Et licet eum frater malis quibusdam machinantibus, auxilio frustrasset promisso, susceptam expeditionem strenuissime executurus, non prius destitit, quàm hoc quod efficere moliebatur, perfecit. Nam & Hunoldum quendam, qui post mortẽ Vualfarii Aquitaniam occupavit, bellumque jam penè peractum, reparare tentavit, Aquitaniam relinquere, & in Vuasconiam fugere coegit. Quem tamen ibi consistere non sustinens, transmisso amne Garunna, Lupo Vuasconum duci mandat, ut perfugam reddat, quod ni festinato faciat, bello se illum expostulaturum. Sed Lupus saniori usus consilió, non solum Hunoldum reddidit, sed etiã seipsum cum provincia cui præerat, ejus potestati permisit. Quo bello finito, rogatu & precibus Hadriani Pontificis Romani, insolentiam Desiderii Longobardorum regis ferre non valentis, bellum contra Longobardos suscepit, copiasque quas adduxerat, dividens, unam partem cum Bernhardo patruo suo, per montem Jovis ire præcepit, alteram ipse ducens per montem Cinisium, Italiam intravit, nec prius destitit, quàm Desiderium regem longa obsidione in Papia fatigatum, in deditionem susciperet, & perpetuo exilio deportaret, filium vero ejus Adalgisum, in quo omnium spes stare videbatur, non solum regno, sed etiam Italia excedere compelleret, omnia Romanis ablata restitueret, Rotgisum Forojuliani ducatus præfectum nova molientem opprimeret, totamque Italiam suæ ditioni subjugaret, subactæque filium suum Pipinum regem preponeret. Post cujus belli finem, Saxonicum, quod quasi intermissum videbatur repetitum est, quo nullum neque prolixius, neq; atrocius, Francorumque populo laboriosius susceptum est, quia Saxones sicut omnes fere Germaniæ nationes, & natura feroces, & idolorum cultui dediti, neque divina, neq; humana jura polluere, vel transgredi arbitrabantur inhonestum haberi. Susceptum est igitur adversus eos bellum, quod magna utrinque animositate, majore tamen Saxonum damno, per continuos 30. annos gerebatur. Poterat siquidem citius finiri, si Saxonum perfidia hoc pateretur. Dictu difficile est, quoties superati ac supplices regi, se dederunt, imperata facturos polliciti sunt, obsides qui imperabantur absque dilatione dederunt, legatos qui mittebantur, susceperunt. Aliquoties ita edomiti & emolliti, ut etiam cultum dæmonum dimittere, & Christianæ religione se subdere velle promitterent. Sed sicut adhæc facienda aliquoties proni, sic ad eadem pervertenda semper fuere præcipites. Regis vero magnanimitas, aut per se, aut per comites suos, misso exercitu, perfidiam illorum semper ulciscebatur, donec omnibus qui resistere solebant, profligatis, decem millia hominum ex his qui utrasque ripas Albis fluminis incolebant

Carolus contra Longobardos bellum suscipit.

Adalgisus.

Rodgisus.

Bellum Saxonicũ, omnium difficillimum 30. annis durat.

lebant cum uxoribus, & parvulis sublatos transtulit, & per Galliam & Germaniam multimoda divisione distribuit, eaque conditione bellum per tot annos tractum constat esse finitum, ut abjecto dæmonum cultu, Christianæ religionis Sacramenta susciperent. Hoc autem bellum licet tam diu pertraheretur, ipse tamen non amplius quàm bis conflixit cum hoste, semel juxta montem qui Asneggi in loco Thietmelle nominato, & iterum juxta Hasa fluvium, & hoc uno mense paucis diebus interpositis. Sed his duobus prælijs ita devicti sunt, ut ulterius regem neque provocare, neque venienti resistere, nisi aliqua loci munitione defensi, auderent; plures tamen eo bello tam ex nobilibus Francorum, quàm Saxonum & functi summis honoribus viri consumpti sunt. Tandem anno tricesimo tertio finitum est. Nec minus interea Hispaniam quoque debellavit, nam Aquitaniam & Wasconiam primum subjecit. Britones quoq; domuit, missaque expeditione imperata facere coegit. Ipse postea cum exercitu Italiam ingressus, ac per Romam iter agens, Capuam urbem Campaniæ accessit, ibique positis castris, Beneventanis ni dederentur, comminatus est. Prævenit hoc dux gentis Aragisus, filiosque suos Rimoldum & Grimoldum cum magna pecunia regi obviam mittens, rogat ut filios suos obsides suscipiat, seque cum gente imperata facturum, præter hoc solum, si ipse ad conspectum venire cogeretur. Rex utilitate gentis magis quàm ejus obstinatione considerata, oblatos sibi obsides suscepit, eique ut ad conspectum venire non cogeretur, pro magno munere concessit, & minore filio gratia obsidatus retento, majorem patri remisit, legatisque ob sacramenta fidelitatis à Beneventanis exigenda, cum Aragiso dimissis Romam rediit, consumptisque ibi in sanctorum veneratione aliquot diebus Galliam revertitur. Bajoaricum deinde bellum & repente ortum, & celeri fine completum est, quod superbia simul & socordia Tassilonis ducis excitavit, qui hortatu uxoris, quæ filia Desiderii regis erat, ac patris exilium per maritum ulcisci posse putabat, juncto fœdere cum Hunis, qui Bajoariis sunt ab Oriente contermini, non solum imperata non facere, sed regem bello provocare tentabat. Cujus contumaciam, quia nimia videbatur, animositas regis ferre nequiverat, ac proinde contractis undique copiis, Bajoariam petiturus, ad Licum amnem venit, qui Bajoarios ab Alemanniis dividit. Cujus in ripa castris collocatis, priusquam provinciam intraret, animum ducis per legatos statuit experiri. Sed ille pertinaciter agere, nec sibi vel genti utile ratus, regi se supplex permisit, obsides qui imperabantur, dedit: inter quos & filium suũ Theodonem, data insuper fide cum juramento, quod ab illius potestate ad defectionem nemini suadenti consentiret: sicque bello, quod maximum videbatur futurum, celerrimus est finis impositus. Tassilo tamen postea evocatus, ad regem neque redire permissus est, neque provincia quam tenebat, ulterius duci, sed comitibus est commissa. Nam cum Tassilo dux reus majestatis judicatus, capite damnaretur, clementia regis vita sibi concessa, mutato habitu in monasteriũ missus est, filius quoq; ejus Theodo tonsus, monasticæ conversationi deputatus est. His motibus ita compositis, Sclavis qui nostra consuetudine Vuilci, propria verò lingua Vualetabi dicuntur, bellum illatum est in quo & Saxones, velut auxiliares inter cæteras nationes, quanquã ficta, & minus devota obedientia militabant, unaque hac expeditione iidem Sclavi ita sunt domiti, ut ulterius jussis non contrairent. Maximum omnium quæ à Carolo gesta sunt bellorum, præter Saxonicum, huic bello successit illud videlicet, quod contra Avares sive Hunos susceptum est, quod ille & animosius quàm cætera, & longè majori apparatu administravit. Unam tamen per se in Pannoniam (nam hanc provinciam ea gens incolebat) expeditionem fecit, cætera filio suo Pipino, ac præfectis provinciarum, comitibus etiam ac legatis perficienda commisit. Quæ cum ab his strenuissimè fuisset impleta, octavo tandem anno idem bellum consummatum est. Quot prælia in eo gesta sint, quantumque sanguinis effusũ testatur Pannonia omni penè habitatore vacua, & locus, in quo regia Cajani erat, ita desertus, ut ne vestigium quidem humanæ habitationis in eo appareat. Tota in hoc bello Hunorum nobilitas, prout tota Gloria decidit, omnis pecunia, & congesti ex longo tempore thesauri direpti sunt, neque ullum bellum contra Francos exortum humana potest memoria recordari, quo illi magis ditati, & opibus aucti sint, quippe cum usque in id temporis penè pauperes viderentur. Tantum auri & argenti in regia repertum, tot spolia preciosa in prælijs sublata, ut meritò credi possit, hoc Francos jure abstulisse, quod Huni prius aliis gentibus injustè eripuerunt.

Saxones fiunt Christiani.
Laici vocat montem S. Adiutorii.
Alb. Krantz.
Carolus Hispaniam, Vuasconiã, Aquitaniam, subiicit.
Beneventani se dedunt.
Baioaricum bellum.
Huni Baioariis ab oriente contermini.
Licus Krantz habet Lecca.
Tassilo.
Sclavi Vuilci, vel Vuilsi, & Vueletabi dicti.
Bellum Caroli contra Avares sive Hunos.
Expeditio Caroli in Pannoniam.
Franci bello ditati.

DESCRIPTIO TERRÆ HUNORUM.

Terra quippe Hunorum, ut antiquorum temporum relatores testantur, novem circulis, quos Teutonici Haga dicunt, cingebatur, quorum singuli ita stipitibus, quernis, sive faginis, vel abiegnis erant extructi, ut de margine ad marginem 20. pedum, spatium tenderetur in latum, & totidem subrigeretur in altum, civitas autem universa aut durissimis lapidibus, aut creta tenacissima repleretur, porrò superficies vallorum eorundem, integerrimis cespitibus, tegerentur. Inter quorum confinia plantabantur arbusculæ, quæ, ut cernere solemus, abscisæ atque projectæ comas caulium foliorumque proferunt. De primo autem circulo usque ad secundum, 20. milliaria teutonica protendebantur, & inde similiter

Huni qui & Avares Octennali bello per Carolum domiti.
Novem circuli, teutonice Hag.

De primo circulo ad ſecundum, 20. milliaria Germanica.

ad tertium, & ita uſque ad nonum, quamvis ipſi circuli, alius alio multo contractiores fuiſſent. Inter hos igitur aggeres ita vici, villæque erant locatæ, ut de aliis ad alias vox humana poſſet audiri. Contra eadem vero ædificia inter inexpugnabiles muros portæ non ſatis latæ erant conſtitutæ, per quas latrocinandi gratia non ſolum exteriores, ſed etiam interiores ſolebant exire. De circulo quoque ad circulum ſic erant poſſeſſiones & habitacula undique verſum ordinata, ut clangor turbarum inter ſingula cujuſque rei poſſet ſignificantius adverti. Ad has ergo munitiones per 200. & eo amplius annos, qualeſcunque omnium Occidentalium divitias congregantes, cum & Gothi & Wandali quietem hominum perturbarent, orbem occiduum pene vacuum dimiſerunt. Quos cum invictiſſimus Carolus in annis octo ita perdomuit, ut de eis ne minimas quidem reliquias remanere permiſerit. A vulgaribus vero ideo manum retraxit, quia videlicet Hunis extinctis, regno Francorum nihil nocituri viderentur. Porrò prædam in Pannonia repertam per Epiſcopia vel monaſteria liberaliſſima diviſione diſtribuit. Duo tantum ex proceribus Francorum eo bello perierunt. Henricus dux Forojulianus, in Liburnia, juxta Tarſicam maritimam civitatem, inſidiis oppidanorum interceptus. Et Geroldus Bajoariæ præfectus in Pannonia, cum contra Hunos præliaturus, aciem ſtrueret, incertum à quo cum duobus tantum, qui eum obequitantem, ac ſingulos cohortantem comitabantur, interfectus eſt. Cæterum incruentum penè Francis bellum hoc fuit, & proſperrimum exitum habuit, tametſi diutius ſui magnitudine traheretur. Poſt quod & Saxonicum ſua prolixitate congruentem finem accepit. Boemicum quoque & Lilonicum, quæ poſtea exorta ſunt, durare non potuerunt, quorum utrunque ductu Caroli junioris celeri fine completum eſt. Ultimum contra Nortmannos, qui Dani vocantur, primo piraticam exercentes, deinde majori claſſe littora Galliæ atque Germaniæ vaſtantes, bellum ſuſceptum eſt, quorum rex Gotfridus adeo vana ſpe inflatus erat, ut ſibi totius Germaniæ promitteret poteſtatem: Freſiam quoque atque Saxoniam, haud aliter atque ſuas provincias æſtimabat, jam Obodritos vicinos ſuos in ſuam ditionem redegerat, jam eos ſibi vectigales fecerat, jactabat etiam ſe brevi Aquiſgrani, ubi regis comitatus erat, cum maximis copiis adventurum. Nec dictis ejus, quamvis vaniſſimis, omnino fides abnuebatur, quin potius aliquid tale inchoaturus, niſi feſtinata fuiſſet morte præventus, putabatur. Nam à proprio ſatellite, ſive ut quidam verius æſtimant, à proprio filio, cujus matrem abjecerat, & aliam duxerat, interfectus, & ſuæ vitæ & belli à ſe inchoati finem fecit. Hæc ſunt bella, quæ rex potentiſſimus per annos 46. (tot enim annis regnavit) in diverſis terrarum partibus ſumma prudentia atque fœlicitate geſſit, quibus Francorum regnum quod poſt patrem Pipinum magnum quidem & forte ſuſceperat, ita nobiliter ampliavit, ut pene duplum reddiderit. Nam cum prius non amplius quam ea pars Galliæ, quæ inter Rhenum & Ligerem fluvium, Oceanumque ac mare Balearicum jacet, & pars Germaniæ, inter Saxoniam & Danubium, ac Salē fluvium, qui Thuringos & Sorabos dividit, poſtea incolitur à Francis, qui Orientales dicuntur, & præter hæc Alemanni atque Bajoarii, ad regni Francorum poteſtatem pertinerent: ipſe per bella memorata primo Aquitaniam & Vuaſconiam, totumque Pyrenei montis jugum, & uſque ad Hiberum amnem, qui apud Novarros ortus & fertiliſſimos Hiſpaniæ agros ſecans, ſub Tercoſæ civitatis mœnia Balearico mari miſcetur, deinde Italiam totam ab Auguſta prætoria uſque in Calabriam minorem, in qua Græcorum ac Beneventorum conſtat eſſe confinia, tum Saxoniam, quæ Germaniæ quidem magna pars eſt, & ejus quæ à Francis incolitur, duplum in lato habere putatur, cum ei longitudine poſſit eſſe ſimilis, deinde utranque Pannoniam, & appoſitam in altera Danubii ripa Daciam, Hiſtoriam quoque & Liburniam atque Dalmatiam, exceptis maritimis civitatibus, quas ob amicitiam & junctum cum eo fœdus Conſtantinopolitanum Imperatorem habere permiſit, deinde omnes Barbaras & feras nationes, quæ inter Rhenum ac Viſtulam fluvios, Oceanumque ac Danubium poſitæ, lingua quidem penè ſimiles, moribus vero atque habitu valde diſſimiles, Germaniam incolunt, ita perdomuit, ut eas tributarias efficeret. Auxit etiam gloriam regni ſui quibuſdam regibus ac gentibus per amicitiam ſibi conjunctis. Adeo namque Adefonſum Galiciæ atque Aſturiæ regem ſibi ſocietate devinxit, ut is cum ad eum literas, vel legatos mitteret, non aliter ſe apud illum quàm proprium ſuum appellari juberet. Scotorum quoque reges ſic habuit ad ſuam voluntatem per munificentiam inclinatos, ut eum nunquam niſi dominum ſeque ſubditos & ſervos ejus pronunciarent. Cum Aaron rege Perſarum, qui excepta India, totum penè tenebat Orientem, talem habebat in amicitia concordiam, ut is gratiam ejus omnium qui in toto erant orbe regum, ac principum amicitiæ præponeret, ſolumque honore ac munificentia ſibi colendum judicaret. Imperatores etiam Conſtantinopolitani, Nicephorus, Michael & Leo ultro amicitiam & ſocietatem ejus expetentes, complures ad eum miſère legatos. Cum quibus tamen propter ſuſceptum à ſe Imperatoris nomen, & ob hoc quaſi qui imperium eis præripere vellet, valde ſuſpectum, fœdus firmiſſimum ſtatuit, ut nulla inter partes cujuslibet ſcandali remaneret occaſio. Erat enim ſemper Romanis & Græcis Francorum ſuſpecta potentia. Unde & aliud Græcum extat proverbium. τόν Φραγκόν φίλον ἔχοις. γείτονα οὐκ ἔχοις. Id eſt, FRANCUM AMICUM HABEAS, VICINUM NE HABEAS. Qui cum tantus in ampliando

Prædam Pannoniæ in Monaſteria & Epiſcopia diviſit Carolus.

Hæc erat ex Theſauris Caiani principis, quos ea gens id temporis in Pannonia habitans, ex toto orbe ſpoliato convexerat, nec unquàm opimiorem prædā nactos Francos legimus.

Hinc illæ divitiæ templi Mogontiacenſis, vide B. Rhe. lib. Rerum Germanica. & Chronicon vetus rerum Mogūtiac. per Conradum Epiſcopum conſcriptum.

Gotfridus à filio interemptus.

Carolus regnavit annis 46 quibus continuo bellavit.

Quas nationes Tributarias fecerit Carolus.

Fœdus Imp. Conſtantinopolitani cum Carolo.

Societas Caroli cum Adefonſo rege Galiciæ.

Scotorum reges ſubditos habuit.

Amicitia Caroli cum Aaron rege Perſarum, qui munera miſit, vide libr 2. Alb. Kranz. c. 19 & infra in annis imperii Caroli.

Prover. Græcum.

Opera Caro. Magni.

Baſilica Aquiſgrani

regno, & ſubigendis exteris nationibus exiſteret, & ejuſmodi occupationibus aſſidue verſaretur, opera tamen plurima ad regni decorem & commoditatem pertinentia, diverſis in locis inchoavit, quædam etiam conſummavit, inter quæ præcipua non immerito videri poſſunt, baſilica ſanctæ Dei genitricis Aquiſgrani opere mirabili conſtructa, & pons apud Mogontiam in Rheno, quingentorum paſſuum longitudinis, nam tanta eſt ibi fluminis latitudo. Qui tamen uno anno antequam decederet, incendio conflagravit, nec refici potuit, propter feſtinatum illius deceſſum: quanquam in ea meditatione eſſet, ut pro ligneo lapideum reſtitueret. Inchoavit & palatia operis egregii: unum haud longe à Mogonciaca civitate, juxta villam, cui vocabulum eſt Ingelenheim: alterum Noviomagi ſuper Vahalem fluvium. Præcipue tamen ædes ſacras ubicunque in toto regno ſuo vetuſtate collapſas comperit, Pontificibus & Abbatibus, ad quorum curam pertinebant, ut reſtaurarentur, imperavit, adhibens curam per legatos, ut imperata perficerent. Talem cum in ampliando & tuendo, ſimulque ordinando regno fuiſſe conſtat, cæterum qualis in domeſtica cura fuiſſet, dicatur. Poſt mortem patris, cũ fratre regnũ partitus, tanta patientia ſimultates & invidiã ejus tulit ut omnibus mirũ videretur, quod ne ad iracundiã quidẽ ab eo provocari potuiſſet. Deinde cũ matris hortatu, filiã Deſyderii regis Longobardorũ duxiſſet uxorem, poſt annũ repudiavit eam, & Hildigardam de gente Suevorum, præcipue nobilitatis fœminam in matrimonium accepit, de qua filios tres, Carolum videlicet, ac Pipinum & Ludovicum, totidemq; filias, Ruothrudem & Bertham & Giſlam genuit. Habuit & alias tres filias, Theoderatam & Hiltrudam, & Ruotheidem: duas de Faſtrada uxore, quæ de Orientalium Francorum, ſcilicet Germanorum gente erat, tertiam de concubina quadam. Defuncta Faſtrada, Luitgardam Alemanniam duxit, de qua liberos non habuit. Poſt cujus mortem tres habuit concubinas, Gerſundam Saxonici generis, de qua ei filia nomine Adeltrud nata eſt: Regenam quæ ei Druogonem & Hugonem genuit: Adelindam quoque, quæ Theodericum procreavit. Mater quoque ejus Berthrada in magno apud eũ honore conſenuit: colebat enim eam cum magna reverentia, ita ut nulla unquam invicem ſit exorta diſcordia, niſi in divortio filiæ regis Deſyderii, quam illa ſuadente acceperat. Deceſſit tandem poſt mortem Hiltigardæ, cum jam tres nepotes ſuos, totidemque neptes in filii domo vidiſſet. Quam ille in eadem baſilica, qua pater ſitus eſt, apud ſanctum Dionyſium magno cum honore fecit humari. Erat ei unica ſoror nomine Giſla, à puellaribus annis religioſæ converſationi mancipata, quam ſimiliter ut matrem magna coluit pietate, quæ etiam paucis ante obitum illius annis, in eo quo converſata eſt monaſterio, deceſſit. Liberos ſuos ita cenſuit inſtituendos, ut tam filii, quàm filiæ primo liberalibus ſtudiis (quibus & ipſe operam dabat) erudirentur: tum filios cum primum ætas patiebatur, more Francorum equitare, armis ac venatibus exerceri fecit. Filias vero lanificio aſſueſcere, coloque ac fuſo, ne per otium torperent, operam impendere, atque ad omnem honeſtatem erudiri juſſit. Ex his omnibus duos tantum filios & unam filiam, priuſquam moreretur, amiſit. Carolum, qui major natu erat, & Pipinum, quem regem Italiæ præfecerat, & Ruothrudem, quæ filiarum ejus primogenita, & à Conſtantino Græcorum Imperatore, filio Leonis & Hirene fuerat deſponſata. Quorum Pipinus unum filium Bernhardum, filias autem quinque ſuperſtites reliquit, in quibus rex pietatis ſuæ præcipuum documentum oſtendit, cum nepotem patri ſuccedere, & neptes inter filias ſuas educari fecit. Filiorum ac filiarum tantam in educando curam habuit, ut nunquam domi poſitus, ſine ipſis cœnaret, nunquam iter ſine illis faceret. Adequitabant ei filii, filiæ vero ponè ſequebantur, quarum agmen extremum ex ſatellitum numero ad hoc ordinati, tuebantur. Quæ cum pulcherrimæ eſſent, & ab eo plurimum diligerentur mirum dictu, quod nullam earum cuiquam, aut ſuorum, aut exterorum nuptum dare voluit, ſed omnes ſecum uſque ad obitum ſuum in domo ſua retinuit, dicens ſe earum contubernio carere non poſſe. Ac propter hoc licet aliàs fœlix adverſæ fortunæ indignitatem expertus eſt, quod tamen ita diſſimulavit, ac ſi de eis nulla unquam alicujus peccati ſuſpicio exorta, vel fama diſperſa fuiſſet. Erat ei filius nomine Pipinus, ex concubina editus, cujus inter cæteros mentionem facere diſtulit, facie quidem pulcher, ſed gibbo deformis. Is cum pater bello cum Hunis ſuſcepto in Bajoaria hiemaret, cum quibuſdam è primoribus Francorum, qui eum vana regni promiſſione illexerant, adverſus patrem conjuravit. Quem poſt fraudem detectam, & conjuratorum damnationem detonſum, in cœnobio Pruinia religioſæ vitæ jam volentem vacare permiſit. Facta eſt & alia prius contra eum in Germania valida conjuratio, cujus autores partim luminibus orbati, partim incolumes, omnes tamen exilio deportati ſunt, neque ullus ex eis interfectus eſt, niſi tres tantum, qui cum ſe ne compræhenderentur, ſtrictis gladiis defenderent, aliquos etiam occidiſſent, quia aliter coerceri non poterant, interempti ſunt. Harum tamen conjurationum Faſtradæ reginæ crudelitas cauſa & origo dicitur extitiſſe, & idcirco in ambabus contra regem conſpiratum eſt, quia uxoris crudelitati conſentiens, à ſuæ naturæ benignitate, ac manſuetudine videbatur exorbitaſſe. Cæterũ per omne vitæ ſuæ tẽpus ita cũ ſũmo omniũ amore atq; favore domi & foris converſat' eſt, ut nũq̃ ei vel minima injuſtę crudelitatis nota à quoq; fuiſſet objecta. Amabat peregrinos & in eis ſuſcipiendis

Pons Mogontiæ.

Ingelheimum prope palatium Moguntiacum.

Nunc Vualam vocant.

Domeſtica cura Caroli.

Carolus repudiat uxorem, ducit alteram.

Carolus matrem pie tractat.

Inſtitutio liberorum Caroli.

Carolus domi cum liberis cœnat.

Carolus indignitatem fortunæ expertus in liberos.

Pipinus contra patrem, ideo monachus factus tonderi tum probro dabatur.

Carolus minime crudelis.

ſcipiendis magnam habebat curam, adeo ut eorum multitudo non ſolum palatio, verum etiam regno non immerito videretur oneroſa. Ipſe tamen præ magnitudine animi hujuſcemodi pondere minime gravabatur, cum etiam ingentia incommoda laude liberalitatis, ac bonæ famæ mercede compenſaret. Corpore fuit amplo atque robuſto, ſtatura eminenti, quæ tamen non excederet, nã ſeptem ſuorum pedum proceritatem ejus conſtat habuiſſe menſuram, apice capitis rotundo, oculis prægrandibus ac vegetis, naſo paululum in mediocritatem excedenti, canicie pulchra, facie læta & hilari, unde formæ autoritas ac dignitas tam ſtanti quam ſedenti plurima acquirebatur. Quanquam enim cervix obeſa & brevior, venterque videretur projectior, tamen hæc cæterorum membrorum celabat æqualitas. Inceſſu erat firmo, totaque corporis habitudine virili, voce clara quidem, ſed quæ minus corporis formæ conveniret, valitudine proſpera, præter quod antequam decederet, per quatuor annos crebro febribus corripiebatur, ad extremum etiam uno pede claudicabat. Erat eloquentia copioſus & exuberans, poteratque quicquid vellet apertiſſime exprimere, nec patrio ſermone contentus, etiam peregrinis linguis ediſcendis operam dabat, in quibus latinam linguam ita didicit, ut ea ac patria lingua orare ſit ſolitus, Græcam vero melius intelligere quam pronunciare poterat. Artes liberales ſtudioſiſſime coluit, earumque doctores plurimum veneratus, magnis extulit honoribus. In diſcenda grammatica Petrum Piſanum diaconum ſenem audivit, in cæteris diſciplinis Albinum cognomento Alcuinum, item diaconum de Britannia, virum undecumque doctiſſimum præceptorem habuit, apud quem & rhetoricæ & dialecticæ, præcipue tamen aſtronomicæ ediſcendæ plurimum, & temporis & laboris impertivit. Diſcebat & artem computandi, & intentione ſagaci ſiderum curſum curioſiſſime rimabatur. Tentabat & ſcribere tabulas, & codicillos ad hoc in lecto ſub cervicalibus circumferre ſolebat, ut cum vacuum tempus eſſet, manum literis effigiandis aſſueſceret, ſed parum ſucceſſit, labor præpoſterus ac ſero inchoatus. Aſſidue exercebatur equitando ac venando, quod illi gentilitium erat, quia vix ulla in terris natio invenitur, quæ in hac arte Francis poſſit coæquari. Delectabatur etiam vaporibus aquarum naturaliter calentium, frequenti natatu corpus exercens, cujus adeo peritus fuit, ut nullus ei juſte valeat anteferri. Ob hoc etiam Aquiſgrani regiam extruxit, ibiq; extremos vitæ annos uſq; ad obitum perpetim duxit.

Deſcriptio corporis Caroli Magni.

Facundia linguæ Græcæ intellexit Artes liberales. Hinc & Carolus ſciens eruditione eſſe inſtrumẽtum maximarum rerũ, tres Scholas, Pariſiis, Bononiæ, Patavia inſtituit & multa monaſteria in Germania, quæ tum etiã Scholæ fuerunt.

In cibo & potu erat temperans, ſed in potu temperantior, ita ut ſuper cœnam raro plus quam ter biberet, cibo non adeo abſtinere poterat, ut ſæpe quæreretur noxia ſuo corpori eſſe jejunia. Convivabatur rariſſime, & hoc præcipuis tantum feſtivitatibus, tunc tamen cum magno hominum numero.

Ter bibere in menſa, Carolinum.

Cœna quotidiana quaternis tantum ferculis præbebatur, præter carnem aſſam, quam venatores verubus inferre ſolebant, qua ille libentius quàm ullo alio cibo veſcebatur. Inter cœnandum aut aliquod ἀκρόαμα, aut lectorem audiebat. Legebantur ei hiſtoriæ, & antiquorum res geſtæ, delectabatur etiam libris S. Auguſtini, præcipueque his, qui de civitate Dei prætitulati ſunt. Circa pauperes ſuſtentandos, & gratuitam liberalitatem, quam Græci ἐλεημοσύνην vocant, devotiſſimus erat, ut qui non in patria ſolum, & in ſuo regno id facere curaverit, verum trans maria, in Syriam & Ægyptum, atque Aphricam, Hieroſolymis, Alexandriæ, Carthagini, ubi Chriſtianos in paupertate vivere compererat, penuriæ illorum compatiens, pecuniam mittere ſolebat. Ob hoc maxime tranſmarinorum regum amicitias expetens, ut Chriſtianis ſub eorum dominatu degentibus, refrigerium aliquod ac relevatio proveniret. Colebat præ cæteris ſacris locis apud Romam beati Petri Apoſtoli Eccleſiam, in cujus donaria magnam vim pecuniæ congeſſit. Neque ille toto regni ſui tempore quicquam duxit antiquius, quàm ut urbs Roma ſua opera, ſuoque labore vetere polleret autoritate: et Eccleſia S. Petri per illum non ſolum tuta ac defenſa, ſed etiam ſuis operibus præ omnibus Eccleſiis eſſet ornata atque ditata. Quam cum tanti penderet, tamen intra 46. annorum quibus regnaverat ſpatium, quater tantum illo votorum ſolvendorum, ac ſupplicandi cauſa profectus eſt. Ultimi adventus ſui non ſolum hæ fuerunt cauſæ, verum etiam quod Romani Leonem Pontificem multis affectum injuriis, erutis ſcilicet, ut quidam dicunt, oculis, linguaque amputata, fidem regis implorare compulerunt. Idcirco Romam veniens propter reparandum, qui nimis conturbatus erat, Eccleſiæ ſtatum, ibi totum hiemis tempus extraxit. Quo tempore Imperatoris & Auguſti nomen accepit, quod primo in tantum adverſatus eſt, ut affirmaret ſe eo die, quamvis præcipua feſtivitas eſſet, Eccleſiam non intraturum, ſi præſcire potuiſſet Pontificis conſilium. Invidiam tamen ſuſcepti nominis, Romanis imperatoribus ſuper hoc indignantibus, magna tulit patientia, vicitque eorum contumaciam magnanimitate, qua eis procul dubio longe præſtantior erat, mittendo ad eos crebras legationes, & in epiſtolis fratres eos appellando. Poſt ſuſceptum imperiale nomen, cum adverteret multa, legibus populi ſui deeſſe, nam Franci ſuas habent leges, in plurimis locis valde diverſas, cogitanti quæ deerant, addere, & diſcrepantia unire, prava quoque ac perperã prolata corrigere. Sed de his nihil aliud ab eo factum eſt, niſi quod pauca capitula, & ea imperfecta legibus addidit. Omnium tamen nationum, quæ ſub ejus dominatu erant, jura quæ ſcripta non erant, ſcribi, ac literis mandari fecit.

ἀκρόαμα argute et ſubtiliter dictũ.

Lectio menſæ, Hiſtoriæ, & Auguſtinus de civitate Dei.

Dilectio Caroli, ut ſe extendit.

Liberalis in Eccleſiam S. Petri Romæ.

Leo Pontifex, male à Romanis tractatus.

Auguſti nomen gravatim accepit

Reformator legum Francorum.

Item barbara & antiquissima carmina, quibus veterum regum actus & bella canebantur, scripsit, & memoriæ mandavit. Inchoavit & grammaticam patrii sermonis: mensibus etiam juxta propriam linguam vocabula imposuit, qui ante id temporis apud Francos, partim latinis, partim barbaris nominibus pronunciabantur, & Januarium appellavit Wintermonath / Februarium Hornung / Martium Lencinmonath / Aprilem Ostermonath / Majum Wunnemonath / Junium Brachmonath / Julium Heumonath / Augustum Ernmonath / Septembrem Witemonath / Octobrem Windemonath / Novembrem Herbstmonath / Decembrem Hilicmonath. Item ventos 12. propriis appellationibus insignivit, cum prius non amplius quàm 4. ventorum vocabula possent inveniri. Et Subsolanum vocavit Osterwint / Eurum Ostsundroni / Euroaustrum Sundostroni / Austrum Sundroni / Zephyrum Westroni / Corum Westnordroni / Circium Nordwestroni / Septentrionem Nordroni / Aquilonem Nordostroni / Vulturnum Ostnordroni. Religionem Christianam qua ab infantia fuerat imbutus, sanctissime & cum summa pietate excoluit, ac propter hoc plurimæ pulchritudinis basilicam Aquisgrani extruxit: auroq; & argento, & luminaribus, atq; ex ære solido cancellis & januis adornavit. Ad cujus structuram cum columnas & marmora aliunde habere non posset, Roma atq; Ravenna devehenda curavit. Ecclesiam mane & vespere, item nocturnis horis, & sacrificii tempore, quo ad valetudo eum permiserat, impigre frequentabat, curabatq; magnopere, ut omnia quæ in ea gerebantur, cum maxima fierent honestate, æditos creberrime commonens, ne quid indecens aut sordidum, vel inferri, vel in ea remanere permitterent. Sacrorum vasorum ex auro & argento, vestimentorumq; sacerdotalium tantam in ea copiam procuravit, ut in sacrificiis celebrandis ne janitoribus quidem, qui ultimi ordinis sunt, privato habitu ministrare necesse fuisset. Legendi atq; psallendi disciplinam diligentissime emendavit: erat enim utriusque admodum eruditus, quanquam ipse nec publice legeret, nec nisi summisse & in commune cantaret. Fuit autem consuetudo, ut in basilica ejus magister scholæ designaret pridie singulis, quod responsorium quis cantare deberet in nocte, lectiones vero nullus cuiquam recitandas injunxit, nullus ad terminum vel cæram imposuit, vel unguibus saltem quantulumcunq; signum impressit: sed cuncti omnia quæ legenda erant, ita sibi nota facere curarunt, ut quando inopinate legere juberentur, irrepræhensibiles apud eum invenirentur. Digito autem vel baculo porrecto, vel ex latere suo ad procul sedentes aliquo directo, demonstravit quæ legere voluisset. Finem vero lectionis sono gutturis designavit. Ad quem universi ita intente suspensi sunt, ut sive finita sententia, sive in media distinctione, sive subdistinctione significaret, nullus sequens superius aut inferius incipere præsumeret, quantumcunq; incongrua finis, aut initium viderentur: & hoc modum factū est, ut etiam si non intelligerent, omnes in ejus palatio lectores optimo fuissent. Nullus alienus, nullus etiam novus, nisi legere sciens & canere, chorum ejus ausus est intrare. Extremo vero tempore cum jam & morbo & senectute præmeretur, evocatum ad se Ludevicum filium suum Aquitaniæ regem, qui solus filiorum Hildigardæ reginæ supererat, congregatis solenniter de toto Francorum regno primoribus, cunctorum consilio consortem sibi totius regni & imperialis nominis hæredem constituit: impositoq; capiti ejus diademate, Imperatorem & Augustum jussit appellari. Susceptum est hoc ejus consilium ab omnibus qui aderant, cum magno favore: nam divinitus ei propter regni utilitatem videbatur inspiratum: auxitq; majestatem ejus hoc factum, & exteris nationibus non minimum terroris incussit. Dimisso deinde in Aquitaniam filio, ipse more solito, quamvis senectute confectus, non à regia longe Aquæ, nisi venatum proficiscitur, exactoque in hujuscemodi negocio quod reliquum erat autumni, circa Kalen. Novemb. Aquisgrani revertitur. Cumque ibi hiemaret, mense Januarii febre valida correptus, decubuit, statimque, ut in febribus solebat, cibi abstinentiam sibi indixit, arbitratus hac continentia morbum posse depelli, vel certe mitigari. Sed accedente ad febrem lateris dolore, quē Græci πλευρίτιδα dicunt: illoque adhuc inediam retinente, neque corpus aliter quam rarissimo potu sustentāte, septimo postquam decubuit die, sacra communione percepta, decessit, anno ætatis suæ 72. & ex quo regnare cœperat 46. 5. kal. Feb. Indict. 7. hora diei 3. Cujus corpus more solenni lotum & curatum, maximo totius populi luctu ecclesiæ illatum atque humatum est. Dubitatum est primo, ubi reponi deberet, eò quod ipse vivus de hoc nihil præcepisset. Tandem omnium animis sedit, nusquam honestius eum tumulari posse, quam in ea basilica, quam ipse propter amorem Dei & domini nostri Jesu Christi, & ob amorem sanctæ & æternæ virginis genitricis ejus, proprio sumptu in eodem vico construxit. In hac sepultus est, eadem die qua defunctus est: arcusq; supra tumulum deauratus, cum imagine & titulo extructus est: qui titulus hoc modo descriptus est

Grammatica Germanica.

Nomina mensiū.

Et hinc colligitur Francos Germanica lingua usos fuisse. vide 2 lib. rerum Ger. B. Rhen.

Nomina ventorū.

Religio Caroli.

Magister scholæ.

Ludovicus Aquitaniæ rex, filius Caroli, fit Augustus.

Febri & pleurisi laborat.

Moritur anno ætatis 72.

SUB HOC CONDITORIO SITUM EST CORPUS CAROLI MAGNI ATQUE ORTHODOXI IMPERATORIS, QUI REGNUM FRANCORUM NOBILITER AMPLIAVIT, ET PER ANNOS XLVI. FOELICITER TENUIT. DE CESSIT SEPTUAGENARIUS, ANNO DOMINI DCCCXIIII. INDICTIONE VII. V. KALEND. FEBR.

Stephanus papa 94. sedit annis 3. menses 5. dies 28.

ANNI CAROLI MAGNI I.

CAROLUS M. I. German. Imperator.

ANno Dominicæ incarnationis 769. Carolus magnus, Pipini filius, diviso post patrem regno, cum fratre Carlomanno regnare cœpit, & 46. regnavit annis: tribus cum fratre, 43. solus postea. Cujus anno primo Hunoldus quidam Aquitaniam, quæ in sortem Caroli cesserat, invasit, & provincialium animos ad concitanda nova excitans, bellum quod pater ejus Pipinus occiso Vualfario consummasse visus est, renovavit. Contra quem Carolus profectus, fratis auxilium postulavit: sed impedientibus malis hominibus, habere non potuit: colloquio tamen cum eo habito, ad persequendum Hunoldum profectus est, eumque ad Lupum Wasconium ducem fugitivum, missa legatione recepit cum uxore sua, ipsoque Lupo cum tota Wasconia sibi obediente regressus est. Anno domini 770. Carolus rex habuit generalem conventum in Wormacia civitate.

Conventus Vuormatia.

Berthrada vero mater regnum cum Carlomanno minore filio, apud Salussam locata pacis causa, in Italiam proficiscitur: peractoque negotio pro quo ibat, adorans etiam Romæ sanctorum Apostolorum liminibus, ad filios regreditur. Corpus sancti Othmari in insula qua defunctus est per decem annos, incorruptum invenitur, ablatumque in basilisca sancti Galli sepelitur.

Carlomannus in villa Salmontiaco moritur.

Anno domini 771. Carlomannus in villa quæ dicitur Salmontiacus, defunctus est 2. Non. Decemb. & Carolus rex ad capiendum ex integro regnum animum intendens, Carbonacum villam venit, ibique Wiliharius episcopus Sedunensis, & Folradus præsbyter, aliique plures sacerdotes, comites etiam atque primates fratris sui ad eum venerunt, uxor vero Carlomanni cum filiis & parte optimatum ad Italiã profecta est. Hadrianus papa 95. ordinatur, sedit annis 24.

Saxoniam vastat Carolus.

Eresburg ab hera Iunone, sed obtinuit Martis honor, ut Mersburg vocetur.

Anno domini 772. Rex Carolus congregato Wormaciæ generali conventu, Saxoniam bello aggredi statuit, eamque sine mora ingressus, cunctaque ferro & igni depopulatus, Eresburg castrum cepit, idolum quod à Saxonibus Irminsul vocabatur, evertit.

Irminsul, quasi Hermansuel, hoc est, commune profugium, & asylũ omnium.

Habuerunt aũt Saxones idolorũ nomina & ritus à Romanis. Drusus Nero, & Germanicus eam provinciam gubernarunt. A. K.

Frislar.

In cujus destructione cum in eodem loco per triduum moraretur, contigit ut propter continuam cœli serenitatem, exiccatis omnibus illius loci rivis & fontibus, aqua ad bibendum inveniri non posset. Sed subito divinitus, ut creditur, in cujusdam torrentis concavo tanta vis aquæ eruperat, quiescentibus cunctis tempore meridiano, ut omni exercitui sufficeret. Tunc rex idolo destructo, Wisaram fluvium accessit, ibique acceptis à Saxonibus duodecim obsidibus, recessit. Anno domini 773. Hadrianus papa, cum insolentiam Desiderii regis, & oppressionem Longobardorum ferre non posset, legationem ad Carolum mittens, opem ejus imploravit. Qui collecto exercitu veniens, Desiderium intra Ticinum obsedit, totumque hibernum tempus malta moliendo in hac obsidione consumpsit. Dum hæc in Italia geruntur, Saxones nacta occasione pro absentia regis contiguos sibi Hassorum terminos populantur: venientesque in locum qui Friteslar nominatur, ecclesiam à beato Bonifacio dedicatam, incendere moliti sunt, quam ipse sanctus martyr per spiritum prophetiæ nunquã incendio violari prædixit. Cumq; multa vi incendere eam conarentur, apparuerunt quibusdã & ex Christianis atque paganis duo juvenes in albis, qui eam protexerunt ab igne: nutuq; divino immisso terrore, omnes in fugam conversi sunt, nemine extrinsecus persequente. Inventus est autem postea unus ex eisdem Saxonibus mortuus juxta ecclesiam ipsam genibus acclivis, ligna & ignem habens in manibus, & quasi ore flans ad incendendam eandem basilicam.

Ticinum.

At rex dimisso ad obsidionem & expugnationem Ticini exercitu, orandi gratia Romam proficiscitur: peractisque votis, ad exercitum reversus, fatigatam longa obsidione civitatem, ad deditionem compulit: quam cæteræ civitates secutæ, regis se potestati subdiderunt. Et rex subacta ac pro tempore ordinata Italia, in Franciam revertitur, captivum ducens Desiderium regem. Adalgis vero filius ejus in Græciam ad Constantinum imperatorem, diffidens rebus patriæ, se contulit, ibiq; in patritiatus honore vitam finivit.

Hirene accipit imperium.

Arca lapidea reperta.

Bap. dicit, laminam inventam super cadaver.

Eo anno Hirene piissima unà cum Constantino gloriose divinitus imperium accepit. Primo hujus imperii anno, cum Constantinus decem esset annorum, homo quidam in longis Thrace muris fodiens, invenit arcam lapideam. Quam cum expurgasset, & revelasset, repperit virum in ea jacentem, & literas arte conglutinatas, continentes hæc: Christus nascetur ex Maria virgine, & credo in eum. Sub Constantino vero & Hirene imperatoribus, ô Sol iterum me videbis. Anno domini 774. Carolus domum regressus, priusquam Saxones eum venisse sentirent, tripertitum in eorum regiones misit exercitum, qui direptionibus & incendiis cuncta vastantes, compluribus qui resistere conati sunt interfectis, cum ingenti præda regressi sunt. Anno domini 775. Carolus rex consilio habito decrevit Saxoniam ingredi, & in ea tandiu perseverare, dum aut Christianæ religioni subderentur, aut omnino tollerentur.

Sigiburgum castrum capitur.

Eresburgum destruitur.

Totis ergo regni viribus Saxoniam petens, primo impetu Sigiburgum castrum, in quo Saxonum præsidium erat, cepit. Eresburgum castrum à Saxonibus destructum, munivit, in eo Francorum præsidium posuit, multaque strage facta obsides ab eis & Westfaliis accipiens, regressus est. Corpora sanctorum Gordiani & Epimachi de Roma in Alemanniam translata sunt. Constantinus imperator, filius Leonis, persecutor Christianorum & ecclesiarum, legisque destructor, obiit.

HISTO-

HISTRIA.

Leo Constantini filius.

Anno dominicæ incarnationis 776 ab urbe condita millesimo 527. Leo filius Constantini persecutoris, 71. loco ab Augusto Romanum suscepit imperium, regnavit annis 5. Hic ad breve tempus visus est pius esse, sanctæque Dei genitricis ac monachorum amicus; unde & metropolitanos ex monachis in primis sedibus collocavit, multosq; ordines in urbe bene ampliavit. Quapropter principes omnes cum multitudine populi copiosa ingredientes, petierunt filium ejus Constantinum Imperatorē. Qui cum diceret illum sibi unicum esse & parvulum, seque vereri pro hoc, si forte sibi cōtingeret, quod bellū est, illū ab eis interfici, & aliū promoveri, juraverūt ei omnes, se non admissuros alios Imperatores, præter Leonem, & Constantinum: & ex semine ipsorum, & hoc scripto confirmaverunt, & sic in sancto die paschæ coronatus est Imperator. Leo autem cum regnaret annos 5. mortuus est, & regnavit filius eius Constantinus pro eo, cum Hirene matre sua.

ANNI LEONIS.

Ruotgandus Longobardus.

Primo autem anno Leonis, qui est 8. Caroli, nunciatur eidem Carolo Ruotgaudum Longobardum, quem ipse Forojuliensibus ducem dederat, novas res in Italia meditari, & complures civitates ad eum defecisse. Qui statim tendens, Ruotgaudum interfecit: civitates quæ à se defecerant, recepit, impositisque Francorum præsidiis rediit, & statim audiens Saxones rebellasse, illuc tetendit: sed inveniens eos denuo supplices, veniam dedit baptizatis, qui volebant: & obsidibus acceptis, iterum in Franciam regressus est. Anno domini 777. Carolus rex habito concilio in loco qui Paderbrunno vocatur, iterum Saxoniam intravit, omnesque fallaciter devotos invenit. Cuncti quippe ad eum venerunt, propter Vuitikindum ex primoribus Vuestfalorum, qui multorum sibi conscius facinorum, regem timuit, & ad Sigefridum Danorum regem cum paucis profugit. Cæteri qui venerant, in tantum se regis potestati permiserant, ut ea conditione veniam tunc mererentur, quatenus si ulterius sua statuta violarent, patria & libertate privarentur. Baptizata est autem & multitudo magna, quæ se, licet falso, Christianam promiserat. Anno domini 778. Carolus rex partes Hispaniæ petens, quasdam urbes subegit, obsides à Saracenis accepit: sed inde regressus, fraude Vuasconum plerique aulicorum per insidias interfecti sunt. Interea Saxones comperto quòd longe recessisset, sumptis armis, Rhenum usque profecti sunt: sed cū Amnem transire non possent, quicquid à Tuicio civitate usque ad fluvium Salam, vicorum villarumq; fuit, ferro & igni populati sunt, nullum discrimen sexus aut ætatis ira hostis fecerat, ut liquido appareret eos non prædandi, sed ulciscendi se gratia terminos Francorum introisse. Quod cum rex Antisiodoro positus audisset, orientales Francos & Alemannos ad propulsandos eos, continuo misit. Quorum adventum Saxones audientes, recesserunt: sed illi eos e vestigio secuti, invenerunt eos in partibus Hassorum super fluvium Adernam; statimque in ipso fluminis vado illos adorti, tanta cæde straverunt, ut ex ingenti multitudine vix pauci redierint. Anno domini 779. Venit ad Carolum Hiltibrandus dux Spolitanus cum magnis muneribus in villa Vuircinaco, quem ille benigne suscepit, donatumque in suum ducatum remisit: ipse vero animo in Saxoniam tendēs, Rhenum in loco qui Lippia vocatur, cum exercitu trajecit. Cui cum Saxones in eo loco qui Buochholtz dicitur, resistere tentarent, victi fugatique sunt: & rex Vuestfalorum regionem ingressus, eos omnes in deditionem accepit: indeque ad Vuisaram veniens, castra posuit: ibi Angrarii & Ostfalai obsides dederunt, & sacramenta juraverunt. Quibus peractis, rex Vuormaciam in hiberna se recepit. Anno domini 780. Carolo Saxoniam venienti, omnes orientalium partium Saxones occurrerunt, multique de populo baptizati sunt: veniensque in locum ubi Hora & Albia confluunt, ordinavit res tam Saxonum, quàm Danorum: reversusque in Franciam, habito consilio, Romam causa orationis cum uxore sua Hiltigardi & liberis perrexit, & natale domini Papiæ celebravit. Leo Imperator obiit.

Comitia in Paderbrun.

Vuitikindus.

Multitudo Saxonum baptizata

Tuitium cœnobiū est Diviteje cotrà Agrippinam, vulgus Tuitium vocat corrupte.

Locum hunc Beatus Rhenanus lib. 1. rerū Germanicarum pulchre restituit, in quo habes totum tractū quem è Chaucis progressi Franci, priusquam trans Rhenū in Galliā migrarent, non paucis annis tenuerunt.

Buochholtz.

Angarii.

Ostfalai.

ANNI CONSTANTINI I.

Anno dominicæ incarnationis 781. urbis autem conditæ millesimo 532. Constantinus filius Leonis, 72. loco ab Augusto, cum matre sua Hirene regnum suscepit, & annos 17. regnavit. Huic filia Caroli & Hiltigards reginæ Ruothrudis desponsata fuerat, sed mater ejus aliam ei invito conjungebat. Cujus anno primo Carolus Romam veniens, ab Hadriano Papa honorifice suscipitur. Et cum ibi sanctū pascha celebraret, baptizavit idem pontifex filium ejus Pipinum, eumque de sacro fonte suscepit, & unguens eum in regē Italiæ, imposuit ei coronam: fratrem vero ejus Ludovicum in regem Aquitaniæ unxit, ipsique coronam imposuit. Rex vero Romam digrediens, Mediolanum venit, ibique baptizata est filia ejus Gisela ab archiepiscopo Thoma, & ab eodem est de sacro fonte levata. Misit autem Hadrianus Papa Formosum & Damasum episcopos, cum legatis regis, Richolfo diacono, & Eberhardo pincernarum magistro, ad Thassilonem ducem, ut commonerent eum de juramento, quod Pipino & filiis ejus olim juraverat. Qui venientes, cor ejus emollierunt, ut cum eis Vuormaciam veniret, datisq; 12. obsi-

Baptizatur Pipinus, & à pontifice de sacro fonte suscipitur.

dibus, regi fidelitatem juraret: sed ubi domum rediit, non diu in fide permansit. Ann. domini 782. Carolus in Saxoniam eundum, & ibi ut in Francia quotannis generalem conventum censuit habendum: trajectoq; apud Coloniam Rheno, ad fontem Lippiæ venit, ibique positis castris, inter cætera negocia legatos Sigifridi regis Danorum, & quos Cajanus & Vigurrus principes Hunorum quasi pacis causa miserunt ad se, audivit & absolvit. Cumque soluto conventu in Franciam redisset, Vuitikindus in patriam reversus, Saxones rebellare persuasit. Nunciatum est autem regi, quòd Sorabi Sclavi, qui campos inter Albiam & Salam jacentes incolunt, in fines Thuringorum & Saxonum sibi confines deprædandi causa fuissent ingressi. Contra quos cum tres ministros suos cum orientalibus Francis direxisset, illi Saxonū audientes motū ad illos diverterunt: sed incaute agentes, à Saxonibus circumventi, & pene omnes occisi sunt. Ad quē rem examinandam cum rex venisset, omnes Vuitikindum hujus sceleris autorem proclamaverunt: sed illum quia aufugit tradere non valentes, ex aliis qui ei consenserunt, usque ad quatuor millia & quingentos tradiderunt, qui omnes una die jussu regis decollati sunt. Cum ad expeditionem Saxonicam rex se præparasset, antequàm moveret exercitum, Hildegardis uxor ejus regina obiit 2. kalend. Maij, in quibus tunc erant vigiliæ Ascensionis. Cujus funeri cum solenni more justa persolveret, Saxoniam tetendit: pugnansque cum eis in loco qui Thietmelle vocatur, vicit eos: indeque ad Paderbrunnen veniens audivit eos in finibus Vuestfalorum iterum paratos ad pugnam, ad quos tendens, eadem qua prius fœlicitate, cum eis dimicavit. Inde reversus in Franciam, duxit uxorem filiam Ratolfi comitis, de orientali Francia nomine Fastradam, de qua habuit filias duas. Eodem anno defuncta est bonæ memoriæ Berthrada regina mater regis. 4. Idus Julii. Anno domini 784. Carolus transiecto Rheno in loco qui Lippeheim vocatur, pagos Vuestfalorum vastavit: veniensque ad Vuisaram, cum inundatio aquarum transitum negaret, dimisit filium suum Carolum in finibus Vuestfalorum: ipseque per Thuringiam divertens, depopulatus est partes quæ sunt circa Albiam: reversusque est in Franciam. Saxones vero congregati pugnabant cum filio eius Carolo: sed ille magna cæde facta, cum victoria rediit ad patrem Vuormaciam. Anno domini 785. Vuitikind & Abdio ex transalbiana regione, venerunt ad Carolum regem apud Atiniacum adducente Amaluuino aulicorum uno, ibique in gratiam recepti baptizati sunt: quievitque Saxoniæ perfidiæ pervicacitas per aliquot annos. Anno domini 786. audiens rex Anglos & Saxones Britanniam invasisse, misit illuc cum exercitu Audolfum præpositum mensæ regiæ. Qui veniens, perfidæ gentis contumaciam cito repressit: acceptosque obsides cum plurimis populi primoribus Vuormaciam ad regem adduxit. Rex autem pace undique parta, statuit Romam ire, & partem Italiæ quæ est circa Beneventum suæ potestati subiicere: cujus majorem partem, capto Desiderio, jam sibi subdiderat. Veniens igitur in Italiam natale domini celebravit apud Tusciæ civitatem Florentiam. Anno domini 787. Carolus rex Romam veniens, honorifice susceptus est ab Apostolico Hadriano: moratusque ibi per aliquot dies, cum eodem pontifice Beneventum contendit. Quod audiens Aragisus dux Beneventorum, misit ad regem filium suum Rumoldum, cum magnis muneribus, rogans, ne terram illam intraret. Quod ille abnuens, & Rumoldum secum detinens, Capuam venit: indeque bellum gesturus, castra ibi posuit. Aragisus vero relicta Benevento, quæ caput est illius terræ, Salernum se quasi munitionem contulit: missaque legatione utrosque filios suos regi obtulit: promittens se per omnia obediturum, tantum ne ad conspectum eius venire cogeretur. Cujus precibus rex annuens, minorem filium nomine Grimoldum secum retinuit: majorem patri remisit. Accepit insuper à populo obsides 11. misitq; legatos qui & ipsum ducem, & omnem populum Beneventanum sacramento confirmarent. Ipse post hæc cum legatis Hirene & Constantini filii ejus, qui propter petendam filiam suam missi fuerant, locutus est, illisq; dimissis, Romam reversus, sanctum pascha ibi cum magna hilaritate celebravit. Tunc venerunt ad Papam legati Tassilonis ducis Archiepiscopus, & Hunericus abbas, rogantes ut inter se & regem mediator pacis fieri dignaretur. Quod cum ille obnixe faceret, & rex id velle diceret, interrogati missi quo pacto pacem firmare vellent: responderunt sibi super hac re nihil imperatum fuisse. Unde Papa commotus, quasi fallaces ac fraudulentos anathemate statuit feriendos, si à fide olim regi promissa discederent: hocque duci remandans, hos infecta pace remisit. Apostolicus autem & rex invicem sibi valedicentes discesserunt: acceptaque benedictione rex in Franciam rediit, & filios ac filias cum uxore sua Fastrada Vuormaciæ invenit. Ibi ergo habito generali conventu coram optimatibus suis, omnia quæ facta sunt in itinere suo, narravit: eorumque consilio legatos misit ad Tassilonem, qui experiretur si apostolici jussis obedire, sibique fidem servare disponeret. Quo jussa contemnente, statim rex tripertito exercitu Bajoariam petere & filio suo Pipino cum Italicis copiis in Tridentinam vallem confluente, Saxonum vero atq; orientalium Francorum exercitu, super Danubium in loco qui Pheringa dicitur conveniente, ipse cum exercitu quem adduxerat, super Licum fluvium in civitatis Augustæ suburbio considebat. Videns autem Tassilo se undique circumfusum, ad regem supplex venit, veniamque de ante gestis sibi dari rogavit. Rex autem ut semper erat mitis, deprecanti pepercit, acceptoque ab eo filio ejus Theodote cum aliis 12. obsidibus in Franciam

Hiltigardis moritur.

Fastrada Ratolfi comitis filia.

Lippeheim.

Carolus honorifice suscipitur ab Hadriano apostolico.

Beneventum. Salernum.

Legati Tassalonis ad Carolum.

Conventus. Vuormacia.

Pheringe locus super Danubium. Clementia Caroli in Tassilonem Bavarum.

Franciam rediit. Anno domini 788. Carolo apud Ingilinheim pascha celebrante, & generale concilium habente, Tassilo dux sicut & cæteri regni primates advenit, sed à Bauvariis accusatus, quod post datos proxime obsides fidem non servaverit, sed suadente uxore sua Lintburga, Desiderii Longobardorum regis filia, Avares in dissipationem regni vocaverit, multaque alia hostiliter & dixisse & fecisse, cum hæc negare nequit, majestatis reus judicatus est.

Tassilo maiestatis reus iudicatur.

Et dum omnium ore capitali damnaretur sententia, rex ob amorem dei, & quia consanguineus ejus erat, liberare eum cupiens, interrogavit quid jam agere vellet. Ille autem rogans licentiam sibi dari pro peccatis pœnitendi, tonsuratur, & in monasterium missus est, similiter & filius ejus Theodotus.

Tonsuratur.

Cæteri vero hujus perfidiæ consortes per diversa exilia damnati sunt. Anno domini 789. Carolus contra gentem Sclavenorum qui Vuilci dicuntur exercitum ducens, amnem Albiæ duobus pontibus conjunxit quorum unum ex utroq; capite vallo munivit, imposita turri ex lignis & terra, ingressusq; terram Vuilzorum, ferro & igni cuncta vastavit, donec eos subjugavit.

Carolus contra Sclavenos.

Hoc anno Hirene imperatrix soluta pace nuptialis fœderis cum Francis, misit & adduxit puellam de Armeniacis nomine Mariam, & junxit eam filio suo Constantino Imperatori, multum contristato propter affectum quo erga filiam Caroli flagrabat quam an[illegible] sponsaverat. Anno domini 790. Carolus nullam expeditionem fecerat, sed resides in Vuorm[illegible], legatos Hunorum audivit, suosq; ad eorum principes misit. Agebatur autem inter eos de confiniis regnorum suorum, quæ res futuri belli fuit seminarium. Anno domini 791 Sanctus Burchardus Vuirziburgensis episcopus obiit 4. Nonas Februa. Eodem anno dissensio facta est inter Constantinum & matrem ejus Hirenen, malorum hominum instigatione, in tantum ut ipsa vellet eum regno privare.

Dissensio inter Constantinum & Hirenen.

Carolus autem de Vuormacia movens exercitum, Bajoariam tetendit, ea intentione ut Hunis bellum inferret, divisoq; exercitu, Theodericum comitem & Meginfridum Camerarium suum, cum una parte, per aquilonare Danubii latus ire jussit. ipse cum altera per australe descendit, venientesque ad Anasum fluvium, qui est limes Pannoniæ atque Bavariæ, castra posuerunt, & per triduum letanias ibi fecerunt.

Anasus fluvius limes Pannoniæ atque Bavariæ die Enns.

Huni autem videntes exercitus, utrasque ripas tenentes, divinitus immisso terrore munitiones suas dimittentes fugerunt, & uterque exercitus libere ingressus, magnam partem Pannoniæ usque ad fluvium qui dicitur Raba devastavit, sicque rex per Sabariam reverti statuit, altera pars exercitus per viam qua venerat rediit. Anno domini 792. Carolo à natali domini per æstatem Ratisponæ commorante, quibusdam Francis agentibus, conspiravit contra eum filius eius Pipinus ex concubina, itemque alii propter Fastradam reginam: cujus crudelitatem se ferre non posse Franci dicebant. Quæ conspiratio cum per Faldulfum Longobardum detecta fuisset, ipse ob meritum fidei observatæ, monasterio sancti Dionysii donatus est.

Donatur monasterio Fadulfus qui insidias in Carolum detexit.

Autores vero conjurationis partim gladio cæsi, partim patibulo suspensi sunt. Rege autem propter bellum cum Hunis susceptum, Regenspurg sedente, persuasum est ei à quibusdam posse percommode à Danubio in Rhenum navigari, si inter Radantiam & Altmonam fluvios ejusmodi fossa duceretur, quæ esset navium capax: quia horum fluviorum alter Danubio, alter Rheno misceretur.

Navigatio à Rheno in Danubium.

Altmona alii Alamula, alii Alemannum, fluvius pisculentus, Danubiū intrans. Radiantia, Regnitsum hodie vocāt, 10. millibus passuum distans ab Alemanno fluvio hic Rheno infunditur.

Confestim rex cum omni comitatu suo ad locum huic operi aptum, venit, ac magna hominum multitudine congregata, totum autumni tempus in hoc cōsumpsit. Ducta est itaque fossa inter prædictos fluvios duum millium passuum longitudine, trecentorū pedū latitudine, sed frustra: nam propter juges pluvias & terram quæ palustris est naturaliter, opus quod fiebat stare non potuit, sed quantum terræ à fossoribus interdiu egestum fuerat, tantum noctibus iterum relabente subsidebat.

Huius vestigia cernuntur prope Vueissenburgum Nordgaviæ, ubi Graben fossa & viculus testantur opus.

In hoc opere occupato nunciata est Saxonum omnimoda defectio, & Francorum plurima à Sarracenis interfectio. Quibus rebus cōmotus, in Franciam revertens, natale domini celebravit apud sanctū Kilianum Vuirciburg, scilicet juxta Mœnum fluvium, pascha vero super eundem in villa Franconovurt, ubi & hiemaverat. Anno domini 793. Carolo in Franconovurt pascha celebrante, synodus episcoporum magna collecta est ex omnibus regni provinciis, legati quoque Hadriani Papæ in ejus vice affuerunt. In hac synodo hæresis cujusdam episcopi Fœlicis nomine damnata est, qui Christum secundum hoc quod homo est, adoptivum Dei filium dicebat, & liber contra eum communi episcoporum autoritate compositus est, in quo omnes subscripserunt. Synodus etiam quæ ante paucos annos in Constantipoli congregata sub Hirene & Constantino filio ejus, septima & universalis ab ipsis appellata est, ut nec septima nec aliquid diceretur, quasi supervacua ab omnibus abdicata est. Mortua est autem ibi & Fastrada regina, & Mogonciæ apud sanctum Albanum sepulta est. Anno domini 794. Rex diviso inter se & filium ejus Carolum exercitu, Saxoniam cum magno intravit apparatu: sed ipsi faciem ejus solito reveriti, datis obsidibus se per omnia obsecuturos juraverunt. Anno domini 795 Rex perfidiæ Saxonum nō immemor, conventum generalem habuit, in villa quæ dicitur Cusfestein ultra Rhenum contra Mogonciam, juxta Mœnum fluvium, atque inde cum exercitu Saxoniam ingressus, pene totam populando peragravit, itemque acceptis obsidibus in Galliam remeavit.

Forte Kinigstein.

Anno domini 796. Leo Papa 96. ordinatur, sedit annis 20. alii dicunt 25. Hic Carolum fecit Imperatorem. Qui mox ut ordinatus est, claves confessionis

Leo Papa Carolum facit Imperatorem.

sancti Petri & vexillum Romanæ urbis ad regem Carolum cum aliis muneribus misit: & ut aliquem sibi de optimatibus suis ad confirmandum sacramento populum Romanum mitteret, rogavit. Missus est ad hæc rem Angilbertus abbas monasterii sancti Richardi, per quem etiam magnam partem thesauri quem Heinricus dux Forojuliensis spoliata Hunorum regia, quæ Ringus vocabatur, eodem anno regi de Pannonia detulerat, misit: reliqua inter optimates & aulicos & palatio deservientes, liberaliter distribuit. Rex autem post hæc Saxoniam petens, filium suum Pipinum Italiæ regem in Pannoniam misit: ipseq; depopulata Saxonia, Aquasgrani revertitur: Pipinus vero fugatis ultra fluvium Tizaha Hunis, cum residuo Hunorum thesauro ad patrem regreditur. *Tizaba.* Anno domini 797. Expeditio facta est in Saxoniam, & usque ad Oceanum, ultra omnes paludes & invia loca transitum est, & rex de Hadoloha regressus, nam id nomen est loco ubi Oceanus Saxoniam alluit, *Hadaloba.* totam Saxonum gentem in deditionem per obsides accepit & ad palatium Aquasgrani regressus, Abdellam Sarracenum filium ibi Maugæ regis à fratre depulsum, sibique se commendantem suscepit. Illuc & legatus Nicetæ qui tunc Siciliam regebat venit, portans epistolam Imperatoris Constantini. Quem magnifice suscipiens, post paucos dies absolvit. Mediante autem mense Novembre, ad hibernandum cũ exercitu Saxoniam intravit, positisque in castris apud Vuisaram, locum castrorum Heristal vocari jussit. *Vuisara. Herstal.* Illuc legati Hunorum cum magnis muneribus venerunt indeque Abdellam Sarracenum cum filio suo Ludevvico in Hispanias reverti fecit, Pipinũ in Italiam remisit, ipse vero ad disponendam Saxoniam totum hiemis tempus impendens natale domini, & pascha sequentis anni ibi celebravit. Anno domini 798. Saxones transalbiani seditione commota, legatos regis, qui tunc ad faciendas justitias missi sunt, comprehendentes, alios trucidat, alios ad redimendum conservant. *Saxones legatos regis male excipiunt.* Unde rex collecto exercitu, ad locum qui Munda dicitur perrexit, habitoque consilio, Saxoniam inter Albiam & Vuisaram populando peragravit. Transalbiani vero superbia elati contra Abodritos regi semper fideles arma corripiunt. Sed dux eorum Thrasico commisso cum eis prælio 4. millia ex eis occidit, reliquos turpiter fugatos ut regi se dederent coegit. At rex in Franciam reversus, ubi ad Aquasgrani venit, missos Hirene imperatricis de pace agentes audivit. Cujus filius Constantinus ob insolentiam morum à suis captus, excæcatus est: *Constantinus Hirena filius excæcatus.* vel ut quidam verius fatentur, ipsius matris suæ consilio hoc factum est, ipsaq; regnum sola tenere contendit. Hos ergo legatos ubi rex absolvit, venerunt de Hispania legati Hadefonsi regis Galitiæ & Asturiæ, Basiliscus & Froja, deferentes munera: quæ ille de manubiis quas victor apud Olisiponiam ultimam Hispaniæ civitatem à se expugnatam cæperat, mittere regi curavit: *Alii Vlyssobonam* Mauros videlicet septem cum totidem mulis atque loricis. Quos & benignè suscæpit, & honorifice remuneratos dimisit. Constantinus Imperator filius Leonis & Hirene, postquam cæcatus est consilio matris suæ, post breve tempus obiit, sicque mater de cætero per quinque annos imperavit. Obscuratus est autem sol, eo tempore per dies 18. ita ut oberrarent naves in mari, & omnes dicerent, quod propter Imperatoris obcæcationem, sol obscuratus sit. *Obscuratus sol propter Imperatoris obcæcationem.* Anno domini 799. Leo Papa à Romanis excæcatus est. Romanis enim in sua securitate gloriantibus, levatum est cor eorum secundum consuetudinem illorum, volueruntque ea quæ imperialis erant potestatis sibi vendicare. Resistente autem Leone Papa, quidam ex cognatis beatæ memoriæ Hadriani Papę seditionem moventes in populo, concitaverunt eum adversus Papam. Unde factum, ut in letania majore cum processurus de Lateranis, ad ecclesiam sancti Laurentii quæ ad Craticulam vocatur, equo sedens pergeret, insidias à Romanis dispositas, juxta eandem ecclesiam incidit: dejectusque de equo, & erutis oculis ejus, ut sibi visum est, linguaque amputata, nudus ac semivivus in media platea dimissus est. *Leo papa misere tractatur à Romanis.* Quidam autem dicunt quod unum tantum oculum sibi eruerent, alii vero neutrum, sed rasoriis per medios oculos inciderent, nec tamen visum auferrent. Deinde jussu eorum qui hujus facinoris autores erant, in monasterium sancti Herasmi martyris missus, Albini cujusdam cubicularii sui cura, noctu per murum dimissus, à Vuinigiso duce Spolitano, qui audito hujusmodi facinore, Romam festinatus advenerat, susceptus, ac Spoletum deductus est. Cujus rei nuncium dum rex accepisset, ipsum quidem ut vicarium sancti Petri cum summo honore ad se præcepit adduci; iter tamen suum quod in Saxoniam disposuerat non intermisit. Habitoque conventu super Rhenum in loco qui dicitur Lippeheim transfretavit, & ad Paderbrunnen veniens, pontificis adventum ibi expectavit. *Lippeheim.* Misit autem interea Carolum filium suum ad Albim cum exercitu, propter quædam negocia cum Vuilzis & Abodritis disponẽda, & cum ejus reditum expectavit, pontifex venit, susceptumq; ab eo honorifice, mansit apud eum dies aliquot, intimatisque regi omnibus propter quæ venerat, per legatos regis cum honore reductus, atque in locum suum restitutus. Eodem anno Avares qui & Huni, à fide quam promiserant defecerunt, & Geroldus Bauuariorum præfectus pugnans contra eos, in prælio interfectus est. *Avares à fide deficiunt.* Anno domini 800. Carolus rex, Turonum pergens causa orationis, moratus est ibi aliquot diebus, propter adversam valitudinem dominæ Luitgardæ conjugis suæ, quæ 2. Nonas Junii ibidem defuncta & humata est. *Carolus Turonũ redit.* Mense autem Augusto inchoante, Mogonciacum veniens, iter in Italiam condixit. Cui Romam tendenti pridie quam urbem intraret, occurrit ei Leo Papa apud Nomentum 12 lapide ab urbe prandensq; cum *Leo papa suscipit Carolum* eo, die

eo, dimisit eum ibi nocte illa, & præcessit eum ad urbem. In crastinum vero ordinatis per loca congrua turbis, ipse stans in gradibus cum episcopis & clero, honorifice illum suscepit, cunctisq; psallentibus, in basilicam sancti Petri eum introduxit. Facta sunt autem hæc 8. kalend. Decemb. Post septem vero dies rex contione vocata, omnibus cur venisset patefecit, inter quæ potissimum erat de discutiẽdis quæ objecta sunt pontifici criminibus. Ut enim se quasi absolutiores redderent, ejus calumniatores mortiferum ei crimen imposuerunt. Rege autem de hoc inquirente, cum nullus esset criminis probator, põtifex assumpto Evangelii textu coram rege & omni populo, ambonem conscendit, astantibusque incusatoribus, invocato sanctæ Trinitatis nomine, abobjectis se expurgavit. *Pontifex se præcitione purgat.*

Hucusque Romanum imperium à temporibus Constantini Magni, Helenę filii apud Constantinopolim, in Græcorum Imperatoribus mansit, ex hoc jam ad reges Francorum, & ad Imperatores per Carolum transiit.

HISTORIA.

ANno Dominicæ incarnationis 801. ab urbe vero condita, millesimo 552. Carolus Magnus, rex Francorum, Pipini regis filius 73. loco ab Augusto, Romanorum Imperator consecratus est, anno regni sui 33. sic imperavit annis 14. Cum enim pro calumnia Leoni Papæ ingesta Romam veniret, & natale Domini ibi celebraret, in ipsa die sacratissima ad missarum solennia veniens, dum ante confessionem beati Petri Apostoli ab oratione surgeret, nihil minus speranti, Leo Papa coronam imposuit, & Imperatorem Romanum pronunciavit, & à cuncto Romano populo acclamatum est. Carolo Augusto à Deo coronato, magno & pacifico Imperatori Romanorum vita & victoria. Post quas laudes unctus ab Apostolico, & antiquorum more principum ab eo adoratus, ablato patritii nomine, Imperator & Augustus appellatus est. Post paucos dies habita quæstione de adversariis Papæ, secundum legem Romanam, ut majestatis rei decollationi adjudicati sunt. Pro quibus tamen Papa pio affectu intercessit, nam & vita & membrorum integritas eis concessa est, cæterum pro facinoris magnitudine exilio deportati sunt. Quidam autem dicunt, quòd de majoribus eorum, uno die in Lateranensi campo, trecenti decollati sunt. Innocentiam vero beati Leonis Papæ ita Dominus approbavit, ut clariores postea oculos ei donaverit. Sed in signum virtutis illius pulcherrima cicatrix in modũ tenuissimi fili, turturinas acies niveo candore decoravit. Ordinatis deinde Romanæ urbis & Apostolici, totiusque Italiæ non tantum publicis, sed etiam Ecclesiasticis & privatis rebus, Imperator 8. kalend. Maij Romam egressus est. Hic est annus regni ejus 33 imperii vero primus. *Acclamatio populi Romæ in Carolum.*

ANNI CAROLI MAGNI.

ANno domini 802. Hyrene imperatrix de Constantinopoli misit legatum suum nomine Leonem, ad Imperatorem Carolum, de pace firmanda inter Francos & Græcos, & Imperator vicissim misit Jesse episcopum Ambianensem, & Helingaudum Constantinopolim pro eadem causa, & ut postularent Hyrenen imperatricem, ut illi jungeretur in conjugio. Quæ in hoc consensisset, si non Ætius patritius inhibuisset, prævalens & imperium in fratrem suum Nicephorum transferre satagens. Nam cum adhuc in urbe essent legati Caroli, Nicephorus Imperium invasit, & Hyrenen in monasterium, quod ipsa construxit in insula quadam relegavit. Anno domini 803. Imperatoris Caroli legati de Constantinopoli reversi sunt, & venerunt cum eis apocrisarii Nicephori, qui tunc rempublicam apud eos regebat, Michael episcopus, & Petrus Abbas, & Calistus Candidatus, qui invenerunt Imperatorem in Germania, super fluvium Sala, in loco qui dicitur Saltz, & pactum faciendę pacis in scripto susceperunt, indeque cum epistola Imperatoris Romam regressi, domum sunt reversi. Anno domini 804. Imperator Aquisgrani hiemavit, æstate autem ducto exercitu in Saxoniam, omnes qui trans Albiam habitabant, Saxones cum mulieribus & infantibus trãstulit in Franciam, & pagos transalbianos Abodritis dedit. Eodem tempore Gotefridus rex Danorum, venit cum classe & omni equitatu suo ad locum qui dicitur Scliesdorph, in confinio regni sui, & Saxoniæ, promisit enim se ad colloquium Imperatoris venturum, sed consilio suorum territus, propius non accessit, sed quicquid voluit, per Legatos mandavit, nam Imperator super Albim fluvium sedebat, in loco Holdunstein dicto. Eadem quoq; æstate perlatum est ad Imperatorem, sanguinẽ Domini in Mantua civitate fuisse repertum, misitq; ad Papam, ut hujus famæ veritatem perquireret. Qui nacta occasione exeundi primo in Longobardiam, quasi pro inquisitione prædicta profectus est, indeq; subito arrepto itinere ad Imperatorem mãdavit ei, medio Novembre se velle natale Domini cum eo celebrare. Qui statim misso filio suo Carolo ad S. Mauritium, honorifice eum suscipere jussit, ipseq; obviam illi Remos pergens, apud Parisiacum villã natale Domini celebravit, deinde Aquasgrani perduxit, donatumq; magnis munerib, per Bajoariam ire volentem, deduci fecit usq; Ravennam. Ann. dom. 805. Imperator misit filiũ suum cum exercitu in Boemiam, qui depopulatis omnibus, ducem terræ illius nomine Lechonẽ occidit. indeq; regressus ad patrem, in Vosego silva venatui studentem invenit. Ann. dom. 806. Imperator habito conventu iniit consilium cum primoribus Francorum, de pace constituenda & conservanda, & de

Hyrene imperatrix. *Nicephorus.* *Sala. Saltz.* *Carolus Aquisgrani hyemat.* *Regis Danorum legati ad Carolũ.* *Sanguis Domini Mantuæ repertus.* *Parisiacum villa, iam Archischola nobile.* *Lecho dux Boemiæ occiditur.* *Vosagus, alias Vosagus ad Galliam*

. . . am . . . nunc ad- . . . anima opus . . . tas habens nu- . . . sferriq; Venas.

divisione regni facienda inter filios suos in tres partes, ut sciret unusquisq; illorum, quam partẽ tueri & regere deberet, si sibi superstes deveniret. De hac partitione testamentum est factum, & jurejurando ab optimatibus confirmatum. Anno dom. 807. Legati regis Persarum venerunt ad Imperatorem, deferentes ei munera, papilionem & tria tentoria, vario colore facta miræ magnitudinis, omnia byssina tam tentoria quàm funes eorũ. Præterea pallia serica multa & preciosa atq; unguenta & balsamum, nec nõ & horologium ex aurichalco, arte mœchanica mirifice compositũ, in quo 12. horarum cursus ad clepsydram vertebatur, cum totidem cæreis pillulis, quę ad completionem horarum decidebant, & casu suo subjectũ sibi cymbalũ tinnire faciebãt, additis in eodem ejusdem numeri equitibus, qui per 12. fenestras completis horis exibant, & impulsu egressionis suę totidem fenestras, quæ prius erant apertæ claudebãt. Alia quoq; multa erant in ipso horologio, quæ enumerare longum est.

Munera regũ Persarum Carolo missa.

Carolus contra Gotfridũ regem Danorum.

Anno dom. 808. Imperator audiens Gotefridum regem Danorum in Abroditos cum exercitu trajecisse, Carolum filium suum cum valida Francorum & Saxonũ manu misit contra eum, si forte Saxoniæ terminos aggredi tentaret. Ille autem expugnatis aliquot Sclavorũ castellis, cum magno copiarum suarum detrimento reversus est. Nam manu promptissimos amisit, inter quos & filium fratris sui nomine Reginoldum.

Ludovicus rex Dercosam obsidet.

Anno domini 809. Ludevvicus rex, filius Imperatoris, cum exercitu Hispaniam ingressus, Dercosam civitatem obsedit, sed non valens eam capere dimissa obsidione, in Aquitaniam se recepit.

Pipinus Venetos subicit.

Anno dom. 810. Pipinus rex Italiæ, filius Imperatoris perfidia Ducum Veneticorum incitatus, Venetiam bello, terra, mariq; jussit appetere, subjectaq; Venetia, Duces ejus in deditionem accepit. Imperator autem adhuc Aquisgrani agens, & contra Gotefridum regem expeditionem meditans, nuncium accepit, classem ducẽtarum navium de Normannia Fresiam appulisse totasq; Fresiaco littore adjacentes insulas vastasse, jamq; exercitum in continenti terra esse. Qui congregatis quanta potuit celeritate copiis, à regione contendit, positisq; juxta Vuisaram castris, minarum Gotefridi præstolatur eventũ. Nam rex ille superbus vanissima spe victoriæ inflatus, cum Imperatore se congredi velle jactabat. Sed dum Imperator stativa castra haberet, diversarum rerum nuncii ad eum venerunt, classem scilicet prædictam fuisse regressam, Gotefridum regem à quodam satellite suo, sive, ut quidam dicunt, à filio proprio, cujus matrem nuper alia conjuge ducta, dimiserat, interfectum, Castellum Hoheburi, Albiæ flumini appositum, in quo Uto legatus Imperatoris, & Orientalium Saxonum erat præsidiis à Vuilcis captũ, & Pipinum filium ejus regem Italiæ 8. Idus Julii defunctum. Quibus auditis, disposita pro temporis conditione Saxonia, domum revertitur. Eo anno Sol & Luna bis defecerunt Sol 7. Idus Junii, & 2. kalen. Decemb. Luna 11. kalen. Julii, & 18. kalend. Januarii. Ruothdruth filia Imperatoris major natu, 7. Idus Junii obiit. Gotefrido rege Danorum mortuo, Hemmingus fratris sui filius in regnum successit, ac pacem cum Imperatore fecit.

Defectus Solis & Lunæ.

Placitũ generale

Ann. dom. 811 Imperator pace cum Hemmingo firmata, & placito generali Aquis habito, in tres partes regni sui totidem exercitus misit, unum trans Albiam in Limones, qui & ipsos vastavit, & castellum Hoheburi superiori anno à Vuilcis destructum restauravit, alterum in Pannonias ad controversias Hunorum & Sclavorum finiendas, tertium in Britones ad eorum perfidiam puniendam. Qui omnes prospere egerant. Carolus filius Imperatoris major natu, 2. Non. Decemb. obiit.

Nicephorus occiditur.

Ann. dom. 812 Nicephorus Imperator Constantinopolitanus pugnans contra Bulgares, occiditur: & Michael gener ejus imperio potitur. Qui legatos Caroli Imperatoris ad Nicephorũ missos, suscepit, & absolvit, cum quibus & legatos suos direxit, per quos pacem à Nicephoro cœptam, firmavit.

Ludovicus Pius II. Imperator Germanus.

Anno dom. 813. Imperator habito generali conventu Aquisgrani, filium suum Ludevicum regem Aquitanię ad se vocavit, eiq; coronam imponens, imperialis nominis sibi consortem fecit. Bernhardum vero nepotem suum, filium Pipini filii sui, Italiæ præfecit, & regem appellari jussit. Concilia quoq; jussu ejus super statu Ecclesiarum corrigendo per totam Galliam ab Episcopis celebrata sunt, quorum unum Mogontiæ, alterũ Rotomagi, tertium Remis, quartum Cabillone, quintum Arelato. Michael Imperator Bulgares bello appetens, haud prosperis successibus utitur, ac proinde domum reversus, deposito diademate, monachus efficitur, in cujus locũ Leo, filius Bardæ patritii constituitur. Pons Rheni apud Mogonciacum, quem Imperator per decem annos ingenti labore, & opere mirabili, de ligno ita cõstruxit, ut perenniter durare posse videretur, in mense Majo ita tribus horis fortuito incendio cõflagravit, ut præter hoc quod aqua tegebatur, nec una quidem hastula ex eo remaneret.

Ludovicus rex fit Imperator.

Pons Rheni incendio absumitur.

Carolus moritur ex Pleuritide.

Ann. dom. 814. Carolus Imperator dum Aquisgrani hyemaret, febre & pleuresi, id est, lateris dolore tactus 5. Kalen. Febr. rebus excessit humanis, anno ætatis circiter 71. regni autẽ 46. subactæ vero Italiæ 43. ex quo vero Imperator & Augustus appellatus est, anno 14. Cujus rei nuncium cum Ludevvicus filius eius in Aquitania accepisset, tricesimo postquàm id acciderat die, Aquisgrani venit, summoq; omnium Francorum consensu ac favore patri successit, & ad suscepti regni administrationem cura conversa, primo legationes, quæ ad patrẽ venerant, auditas absolvit, inter quas præcipua fuit Leonis Imperatoris, qui Michaeli successit. Habito autem Aquisgrani generali conventu, ad justitias faciendas legatos in omnes regni partes misit, duos ex filiis suis Lotharium Bajoariæ, Pipinum præfecit Aquitaniæ.

Ludovicus filius succedit.

HISTORIA LUDOVICI PII.

ANno Dominicæ incarnationis 815. ab urbe autem condita, mil. 566 Ludovicus Caroli Magni filius 74. ab Augusto loco regnavit, regnumq; annis 26. obtinuit. Huic anno primo regni sui allatum est quosdam de primoribus Romanorum ad interficiendum Leonē Papam conspirasse, hocq; indicio ad Pontificem delato, omnes illius factionis autores jussu illius trucidatos fuisse. Quod cum moleste ferret, Bernhardum nepotē suum, regem Italiæ ad se vocavit, eumq; ad investigandum quod dictum est, misit. Qui cum Romam venisset, ægritudine decubuit. De rebus vero propter quas venerat, per Heroldum comitem qui ad hoc legatus ei fuerat datus, regi Ludevico remandavit quicquid compererat. Quem legati Pontificis subsecuti, de his quæ domino suo obiiciebātur, regi Ludevvico per omnia satis fecerunt. Quo etiam anno cœnobiū Svvaarzhense à Meginguado comite, & Ymina uxore ejus, in honorem Domini salvatoris, & sanctæ Dei genitricis, sanctiq; Sebastiani, & sanctæ Fœlicitatis martyris, sub primo ejusdem monasterii Abbate Benedicto nomine, libera toti⁹ servitutis & exactionis cōditione cōstruitur, & postmodū primo monasterio collapso, in honorē sanctæ Dei genitricis & sanctæ Fœlicitatis, ac 7. filiorū ejus reparatur.

Ludovicus Imp. Hic Paschali cessisse dicitur liberam eligendorū episcoporum potestatem quæ antea ex Imperatorum voluntate pendebat. Observa pro hoc tempore certe ab hoc Ludovico, Stephanus 4. item Gregorius 4 confirmationem petierunt.

Suarzach monasterium construitur in Herbipolensi diœcesi.

ANNI REGNI LUDEVICI.

ANno domini 816. Dominus Leo Papa, anno Pontificatus sui 21. de corpore migravit 8. kalend. Junii. Stephanusq; Diaconus in locum ejus Papa 97. ordinatus est, qui sedit menses 7. Hic ergo post consecrationem suam, nondum duobus mēsibus exactis, quàm maximis potuit itineribus, ad Imperatorem venire contendit, missis interim duobus legatis, qui quasi pro sua consecratione Imperatori suggererēt, quod ille audiens, Remis ei occurrit, missisq; obviam his, qui eum illo deducerent, honorifice illum ibi suscepit. Pontifex vero statim adventus sui causam ei insinuans, celebratis deinde ex more missarum solenniis, eū diadematis impositione coronavit, Romanorumq; Imperatorem pronunciavit, anno regni sui secundo, secundum alios septimo. Anno domini 817. Stephanus Papa tertio mense, postquàm Romam venerat, nondum exacto 8. kalend. Febr. obiit, cui Paschalis successor electus, post completam solenniter ordinationem suam, munera & excusatoriam Imperatori epistolam misit, sibi non solum nolenti, sed etiam plurimum pœnitenti, Pontificatus honorem impactum asseverans. Paschalis Papa 98. sedit annis 7. juxta alios novem. Imperator vero generalem conventum Aquisgrani habens, filium suum primogenitum Lotharium, nominis atque imperii sui socium constituit, cæteros reges appellatos, unum Aquitaniæ, alterum Bajoariæ præfecit. Post hæc nunciatum est ei, Bernhardum nepotem suum Italiæ regem, quorundam pravorum hominum consilio, tyrannidem meditatum fuisse, jamque omnes introitus Italiæ, quos clusas dicunt, impositis præsidiis firmasse, atque omnes Italiæ civitates in ejus verba jurasse, quod ex parte verū, ex parte fuerat falsum. Ad quos motus cōprimendos, Imperatore celeriter cum exercitu magno veniente, Bernhardus rebus suis diffidens, armis depositis, apud Cabillonem Imperatori se tradidit. Anno domini 818. detecta fraude conjurationis, & seditiosis omnibus, in sua potestate redactis, Imperator Aquisgrani revertitur, transactoque quadragesimali jejunio, paucis post sanctum Pascha diebus, conjurationis autores simul & regem, judicio Francorum, capitali damnatos sententia, luminibus tantum jussit orbari. Irmingardis regina 5. Non. Octobr. obiit, quæ genuit Imperatori, Lotharium, Pipinum, & Ludevvicum. Anno domini 819. Conventus Aquisgrani, post natale Domini habitus est, in quo multa de statu Ecclesiarum tractata sunt, legibus etiam capitula quædam pernecessaria, quæ deerant, addita sunt. Quo peracto, Imperator inspectis plerisque nobilium filiabus, Vuelphi comitis filiam, nomine Judith, duxit uxorem, quæ genuit ei Carolum Calvum. Anno domini 820. Propter juges pluvias & aerem, nimio humore resolutum, magna incommoda contigerunt.. Nam & hominum & Boum pestilentia grassata est. Frumenta quoque & legumina corrupta sunt. Anno domini 821. Allatum est Imperatori Ludevvico de morte Leonis Imperatoris Constantinopolitani, quod anno præterito in basilica sanctæ Dei genitricis, intra palatium interemptus sit, conspiratione quorundam optimatum suorum, & præcipue Michaelis comitis domesticorum, qui prætorianorum militum studio, insulas imperii suscepit, & novem annis regnavit. Secundum quosdam Leo Papa obiit, eique Stephanus successit. Anno domini 822. In regione Thuringorum, quodam in loco, juxta fluvium quendam, cespes longitudine pedum quinquaginta, latitudine quatuordecim, altitudine sesquipedali, de terra sine manibus præcisus & sublatus, ab eo loco in quo sumptus est, 52. pedum spatio distans inventus est. Papa Stephanus obiit, cui Paschalis successit. Item in parte orientalis Saxoniæ quæ Soraborū finibus contigua est, in quodam deserto loco juxta lacum qui dicitur Arnse, in modum aggeris terra intumuit, & limitem unius leugæ longitudine porrectum, sub unius noctis spatio, absque humani operis molimine instar valli subvexit. Dominus Imperator filium suum Lotharium pro disponendis regni negociis in Italiam misit, cui præcedenti anno Hirmingardam Hugonis comitis filiam, de qua ille suscepit

Leo papa moritur.

Stephanus papa moritur.

Comitia Aquisgrani.

Clusa Italia præsidiis formata.

Seditiosi in Imperatorem luminibus privantur.

Concilium Aquisgrani.

Carolus Calvus.

Michael comes domesticorum.

De Cespite translato in Thuringia.

Arnse.

Lotharium, postea excommunicatum, Ludovicum post se regnantem, & Carolum. Pipinum vero filium suum imperator in Aquitaniam misit, cui filiam Theoderici comitis Matricensis junxit. Anno domini 823. Mense Majo conventu habito apud Francofurt, inter cæteras Barbarorũ legationes, venerunt ad imperatorem duo fratres de regno Vuilzorum, controversiam habentes, Milegast, & Celeadrogo, filii Lubi regis Vuilzorum. Qui cum orientalibus Abroditis pugnans, cum interisset, populus Vuilzorum filium ejus Milegastum majorem natu regem sibi constituit. Sed cum is secundum ritum gentis, non digne administraret regnum, illo abjecto, juniori regium honorem deferunt. Quamobrem ad præsentiam imperatoris ambo venerunt. Qui cum vidisset gentis voluntatem, proniorem ad juniorem fratrem, statuit ut is regnum teneret, ambos tamen muneribus donatos, & sacramento confirmatos, in patriam remisit.

Comitii Francofordia.

ANNI LOTHARII.

Lotharius primus eius nominis. III. Imperator Germanorum. Ab hoc Lotharingia.

Lotharius disposita Italia, cum jam redire statueret, rogante Paschali papa Romam venit, & honorifice ab eo susceptus in sancto paschæ die apud sanctum Petrum & regni coronam, & imperatoris augusti nomen accepit, sicque mense Junio ad patrem venit. Imperator Drugonem fratrem suum apud Metensem ecclesiam sub canonica vita degentem, clero ejusdem urbis consentiente atque eligente, rectorem ibi cõstituit, eumque ad pontificatus gradum promoveri censuit: Celeadrogo Abodritorum princeps, cum quibusdam populi sui primoribus ad imperatorem venit, dilatique per tot annos adventus sui rationem, unde incusabantur non improbabiliter reddidit. Et licet in quibusdam causis culpabilis esset per merita parentum suorum, tamen non solum impunitus, verum etiam muneribus donatus ad regnum redire permissus est.

Prodigia.

Hoc anno prodigia quædam extitisse narrantur, in quibus præcipua erant terræmotus in Aquensi palatio, & in territorio Tullensi, juxta villam Commercia cum puella quædã annorũ circiter 12. post sacrã communionẽ, quam in pascha de manu sacerdotis accepit, sine omni victus desiderio plenũ bienniũ usq; in tertium annum dimidium cõplevit, nulla penitus corporis alimenta percipiens. Cœpit aũt jejunare anno dominicę incarnationis 823. à pascha & in 825 circa initiũ Novembris, peracto jejunio cibum sumere, ac cæterorũ hominũ more manducando vivere cœpit. In Saxonia quoq; in pago Firihaze, 23. villæ igne cœlesti crematæ sunt, & fulgura in sereno visa sunt, atque interdiu de cœlo ceciderunt. In territorio Cumetensi Italiæ civitatis in vico Grabadona in ecclesia sancti Johãnis Baptistæ imago sanctæ Mariæ puerũ Jesum gremio continens, in absida ejusdẽ ecclesiæ depicta, & ob nimiã vetustatẽ obscurata, peneq; deleta, tanta claritate per duorũ dierũ spatia effulsit, ut omnem splendorẽ novæ picturæ, suæ venustatis pulchritudine penitus vincere videretur. Imagines et Magorũ munera offerentiũ juxta eam erant depictæ, quas præter munera quæ offerebant, claritas illa minime irradiabat. An. dom. 824. Paschalis papa vita decessit. In cujus locum cum duo per cõtentionem populi fuissent electi, Eugenius tamen presbyter tituli sanctæ Sabinæ, vincente nobiliũ parte papa 99. ordinatur, seditq; annis tribus. Legati Michaelis imperatoris Constantinopolitani, ad imperatorem Ludovicum pro pace confirmanda, cũ muneribus & literis venerunt, condignoq; responso absoluti sunt. Hoc anno paucis post æstivale solstitium diebus, in territorio Augustunensi, aere in tempestatem subita mutatione converso, ingens fragmentum ex glacie simul cũ grandine decidisse narratur, cujus longitudo pedes 15. latitudo 7. crassitudo duos habuisse dicitur. An. dom. 825. Habito Aquisgrani conventu, legati Bulgarũ pro constituendis terminis inter Francos & Bulgares ad imperatorẽ venerunt, responsoq; accepto redierunt. An. do. 826. Hilduuinus abbas monasterii sancti Dionysii apud Parisium, sacrique palatii archicapellanus Romam mittens, annuente precibus ejus Eugenio sanctæ sedis Apostolicæ tunc præsule, corpus beatissimi martyris Christi Sebastiani accepit, & illud apud Suessonam civitatem in basilica sancti Medardi collocavit: ubi dum adhuc inhumatum in loculo quo allatum fuerat, juxta tumulum sancti Medardi jaceret, tanta signorum multitudo emicuit, ut à nullo mortalium aut numero comprehendi, aut verbis valeat enarrari: quorum quædam tanti stuporis esse narrantur, ut humanæ imbecillitatis fidem excederent, nisi certum esset, dominum pro quo ipse passus est, omnia posse. Anno domini octingentesimo vigesimo septimo, Eugenius papa mense Augusto decessit, in cujus locum Valentinus diaconus à Romanis papa ordinatus, vix unum mensem in pontificatu complevit. Quo defuncto, Gregorius presbyter tituli sancti Marci papa 101. electus est: sed ante non est ordinatus, quàm imperatoris legatus Romam veniens, electionem populi qualis esset, examinavit. Quo decedente, Sergius papa 102. successit: post quem Leo centesimus tertius extitit. Corpora sanctorum Marcellini & Petri, de Roma in Germaniam translata mense Novembri, miraculis clarificata sunt. Anno domini 828. In regione Vuasconia Tangarona in pago Aginensi annonam de cœlo quasi pluviam descendisse ferunt, similem frumento, sed paululum breviora ac rotundiora grana habuisse, de qua domino imperatori allatum est ad Aquisgrani palatium. Vuettinus Augiensis monachus in spiritu raptus, admirabilem vidit visionem. An. dom 829. In ipso quadragesimali jejunio paucis ante sanctum Pascha dieb. Aquisgrani terræmotus noctu factus est, ventusq; tam vehemens exortus, ut nõ solum humi-

Puella ieiunans ad biennium a sumptu Eucharistia.

Paschalis papa moritur. Eugenius succedit.

Legati Bulgarum ad imperatorem veniunt.

De corpore S. Sebastiani.

Frumentum de cælo.

Vuettinus monachus Augiensis.

Terræmotus.

humiliores domos, verum etiam ipsam sanctæ Dei genitricis Basilicam, quam capellam vocant, tegulis plumbeis tectam, non modica denudaret ex parte. Anno domini 830. Michael Imperator obiit. Anno domini 831. Secundum quosdam Paschalis Papa obiit, eique Eugenius successit. Corpora sanctorum Valentis, Senesii, & Theopontii, in Augeam insulam deferuntur. Theophilus, filius Michael, regnavit annis duodecim. Anno domini 832. Anno domini 833. Imperator filio suo Carulo ex Judith nato dedit Alemanniam, Rhetiam, & partem Burgundiæ, indignantibus cæteris filiis. Anno domini 834. Anno domini 835. Anno domini 836. Anno domini 837. Anno domini 838. Pipinus filius Imperatoris obiit. Anno domini 839. Anno domini 840. Ludovicus Imperator obiit 12. kalen. Jul. sepultusq; est in Ecclesia Metensi.

ANNI LUDOVICI, II.

Anno dominicæ incarnationis 841. ab urbe vero condita millesimo 592. Ludovicus superioris Ludovici filius 75. loco ab Augusto regnare cœpit, & 36. annis regnavit. Post mortem vero patris sui Ludovici Imperatoris, frater ejus Lotharius reversus de Italia, & Pipinus, filius Pipini patrui sui de Aquitania voluerunt Carolum filium Judith, cognomine Calvum, ea parte qua sibi pater concesserat privare: & secundum id testamentum quod avus eorum Carolus Magnus statuerat, in tres partes regna inter se dividere. Qua de re apud Antisiodorensem pagum in loco qui dicitur Fontaneth, grave prælium inter eos commissum est: & magna strage pugnatum, à neutra parte est triumphatum. Tandem vero pacificati per quatuor tetrarchias regna dividunt. In divisione regnorum Lotharius cum nomine Imperatoris possedit Italiam, Ludovicus Germaniam, Pipinus Aquitaniam, Carolus Galliam.

Ludovicus II. quartus Germanorum Imperat.

Carolus Calvus.

Dissidium & strages fratrum apud Fontaneth. Sunt qui putent maximum omnium seculorum prælium fuisse. At Deus manifeste vindicavit impietatem quam in parentem ostenderunt.

Theophilus Imperator Constantinopolitanus obiit, cujus filius Michael regnavit annis 16 Anno domini 842. Anno domini 843. Anno domini 844. Bellum fuit inter Pipinum filium Pipini & Carolum. Anno domini 845. Anno domini 846. Anno domini 847. Judith imperatrix uxor Ludevvici prioris obiit. Anno domini 848. Anno domini 849. Anno domini 850. Anno domini 851. Anno domini 852. Anno domini 853. Anno domini 854. Anno domini 855 Ecclesia sancti Kiliani in Vuirciburg fulminibus exusta est. Lotharius Imperator tonsura & monachico habitu suscepto, Prumiæ obiit, cui Lotharius filius successit cum fratre Ludovico. Corpus sancti Martini levatur è tumulo. Anno domini 856. Anno domini 857 Leo Papa migravit, cui Benedictus Papa 104. succedens, & ipse anno eodem decessit. Hiltigart regina obiit. An. domini 858 Nicolaus Papa 105. ordinatur, regnavit annis 9. Anno domini 859. Anno domini 860. Anno domini 861. Anno domini 862. Sanctus Meginradus hæremita occiditur. Anno domini 863. Anno domini 864. Anno domini 865. Huni Christianitatis nomen aggressi sunt. Anno domini 866. Anno domini 867. Basilius occiso domino suo Michaele, regnavit annis 20. Anno domini 868. Hadrianus Papa 106. sedit annis quinque. Anno domini 869. Anno domini 870. Lotharius filius Lotharii imperatoris, cum legitimæ uxori superduxisset aliam, Romam vocatus est: nolensque papæ consentire, excommunicatus est, sicque in redeundo Placentiæ mortuus est. Anno domini 871. Anno domini 872. Johannes Papa ordinatur centesimus septimus. Qui à quodam toxicatus, & ab alio malleo percussus, obiit: centesimus octavus Hadrianus, centesimus nonus Agapitus. Anno domini 873 Anno domini 874. Anno domini 875. Ludovicus filius Lotharii imperatoris, itemque Lotharius frater obiit. Et Carolus rex Romam tendens, à Johanne papa efficitur Imperator, Anno domini 876. Ludovicus Imperator obiit.

Huni Christiani[tatem]

Lotharius, Lotharii filius excommunicatur.

ANNI CAROLI JUNIORIS.

Anno Dominicæ incarnationis 877. ab urbe vero cõdita millesimo 628. Carolus junior, filius Ludovici, qui fuit nepos Caroli, 76. loco ab Augusto regnare cœpit, & cum fratribus suis Carlomanno & Ludovico annis undecim regnavit. Ludovicus quippe, ut ajunt, tenuit Ostrofranciam, Carolus Alemanniam, Carlomannus Bajoariam, cujus filius Arnulfus postmodum obtinuit monarchiam. Anno domini 878. Carolus rex Galliarum, cognomento Calvus, frater Ludovici secundi obiit. Anno domini 879. Ludovicus Balbus, filius Caroli obiit. Anno domini 880. Ludovicus frater Caroli, vivente fratre suo Carlomanno, Bajoariem ingreditur: Carlomannus obiit. Anno domini 881. Carolus junior cum uxore sua Richgarda imperiali benedictione sublimatur. Anno domini 882. Ludovicus rex Francorũ frater Caroli Imperatoris obiit. Anno domini 883. Anno domini 884. Anno domini 885. Anno domini 886. Otto vir militaris & strenuus, à principibus Galliæ rex creatur in palatio Compendii. Hic patrem habuit ex equestri ordine Ruotpertũ, avum vero paternũ Vuitichinũ ex Germania profugũ. Hunc autẽ idcirco in regnũ promoverũt, quia Carolus filius Caroli, nepotis Caroli Calvi, Galliarũ regis cui

Carolus Crassus filius Ludovici filii eius, cui fuit cognomen Pio.

Carolus Calvus obiit.

Ludovicus Balbus.

Post Ludovicum Balbum, filium Caroli Calvi, habent historia Carolum III. cognomento Crassum. Et hic 5. est Germanorũ Imp.

cui regnum debebatur, vix adhuc triennis erat patre defuncto cum puer biennis fuit, matre vix per quadriennium superstite. Anno domini 887. Carolus Imperator vivus dimisit regnum. Basilius Imperator regno decessit.

ANNI ARNOLPHI.

Arnolphus 6. Roman. Imper.

ANno Dominicæ incarnationis 888. urbis conditæ mille. 639. Arnolphus filius Carlomanni fratris Caroli junioris, 77. loco ab Augusto regnum suscepit, annisque 12. regnavit, quinque verò imperavit. Cujus anno primo Carolus Imperator, dimisso prius imperio obiit.

Vngarorum sævitia.

Leo & Alexander, filii Basilii, regnum Constantinopolitanum tenuerunt annis 22. postea Alexander anno uno: deinde Constantinus Porphirogenitus, Leonis filius 6. cum matre sua Zoe: postea Romanus Armeniacus cum eodem Constantino annis 26. post hæc idem Constantinus cum filio suo Romano puero annis 15. Arnolphus itaque rex potens principabatur Bajoariis, Suevis, Francis orientalibus, & post mortem Caroli Calvi Lotharingis, audacibusq; Saxonibus. Cui Zuentebaldus Maravanorum dux viriliter repugnavit.

Clausura, Klausen.

Arnolfus contra Zuentebaldum.

Usque autem ad hæc tempora Ungariorum gens, cujus omnes pene nationes expertæ sunt sævitiam, quibusdam difficillimis interpositionibus, quas clausuras nominat vulgus, separata erat à nobis, ut neque ad meridianam, neque ad occidentalem plagam, exeundi facultatem habuerit.

Gravissimum periculum ab Hungaris.

Arnolfus igitur rex, cum Zuenteboldum supradictum superare nequiret, depulsis proh dolor his munitionibus, Ungariorum gentem scelerum cupidam, in auxilium vocat, si tamen auxilium dici potest, quod paulo post eo moriente, cum genti suæ, tum cæteris in meridie occasuque degentibus, grave periculum, immo exitium fuit. Devicto itaque Zuenteboldo, Arnolfus secure potitur regno. Ungarii vero interim observato exitu, contemplatique regionem, malum cordibus, quod post in propatulo apparuit, machinabantur. Anno domini 889. Luitperto archiepiscopo Sunderold successit. Arn Vuirtziburgensis episcopus in Saxonia occisus est, inter missarum solennia. Sedit autem annis 36. menses 7. Anno domini 890. Arnolfus rex exercitum Nortmannorum delevit. Anno domini 891. Ratispona incendio flagrat. Anno domini 892 Anno domini 893. Sunderoldus archiepiscopus à Nortmannis occiditur. Pro quo Hatto ordinatur, obscurus quidem genere, sed acutus ingenio, & qui difficile discerneretur, melior consilio foret, an pejor. Anno domini 894. Anno domini 895. Arnolfus Italiam Burgundiamq; sibi subjecit. Anno domini 896. Arnolfus rex Romam veniens, Imperator efficitur. Hujus temporibus Formosus erat Papa. 113.

HISTORIA.

Carolus quindennis in regem creatur.

ANno Dominicæ incarnationis 897. Carolus jam quindennis creatur in regem Galliæ, Ottone adhuc vivente, & injuriam dissimulante: eo tamen anno defunctus est. Cujus Ottonis frater Ruopertus à Carolo dux Celticæ prælatus, cum postea regnum affectaret, à militibus Caroli interfectus est. Cujus filius Hugo ob necem patris regi semper infensus, consilio egit per quoscunq; potuit, ut Ruodolfus filius Richardi Burgundionis, eo multum reclamante, rex recrearetur, & Carolus rex ab Heriperto ejusdem cognato, per insidias caperetur, carcerique manciparetur, in quo post quinquennium defunctus est, anno regni sui 36. vitæ vero 54. Idem autem Carolus ex sorore Adelstani regis Anglorum, filium procreavit, nomine Ludovicum, qui inter perturbationes patris infantulus adhuc transmarinis partibus advectus ad avunculum Adelstanum, post patris necem, & Ruodolfi mortem, paternum & avitum rexit imperium.

Ludovicus.

Hic etiam ex Gerbirga Heinrici Saxonum ducis, & postea regis filia, sorore Ottonis magni, quam extincto Gisilberto eius viro conjugem duxit, Lotharium filium accepit, qui in eodem regno patri successit. Anno domini 898. Magna fames homines se invicem comedere persuasit. Anno domini 899. Arnolfus Imperator obiit, moxque anno Ungarii morte illius audita, collecto permagno exercitu, Maravianorum gentem, quam illorum auxilio Arnolfus Imperator sibi subdiderat, invadunt sibiq; vendicant, Bajoariorum quoq; fines occupant, castella diruunt, ecclesias igni consumunt, populos jugulant, & ut magis magisque timeantur, interfectorum sese sanguine potant. Hujus Arnolfi temporibus Formosus Papa vehementer adflictabatur à Romanis, cujus & hortatu Arnolfus Romam advenerat. Qui ingressus urbem, multos Romanorum principes obviam sibi properantes, ulciscendo Papæ injuriam decollari præcepit.

Magna fames.

Vngari in Maravianos ac Bavaros.

Interfectorũ sanguinem bibunt.

Simultas inter Romanos & Formosum Papam. Vbi hic Spiritus sanctus.

Causa autem simultatis inter Romanos & Formosum papam hæc fuit: Formosi decessore defuncto, quædam pars Romanorum Sergium quendam Romanæ diaconum ecclesiæ Papam sibi elegerat, quædam vero pars non infima natu Formosum Portuensis civitatis episcopũ pro vera religione, divinarumque scripturarum & doctrinarum scientia papam fieri anhelabat. Cum autem in eo esset ut Sergius ordinari debuisset, pars quæ Formoso favebat, non sine mediocri tumultu & injuria Sergium ab altari expulit, & Formosum papam constituit. Unde Sergius descendit in Tusciam, quatenus Adelberti Marchionis potentissimi juvaretur per potentiam. Quod

Quod & factum est. Nam Formoso defuncto, & Arnolfo in patria miserabili morte, scilicet vermium, quos pediculos dicunt, tanta scaturitione, ut nullis medicorum curis minui possent, extincto, is qui post necem Formosi constitutus est, expellitur, Sergiusque per Adelbertum papa constituitur. Qui constitutus, ut impius sanctarum doctrinarum inscius, Formosum de sepulchro extrahi, atque in sede Romani pontificatus sacerdotalibus vestimentis indutum, locari, sicque decollari praecepit. Cui & ait: Cum Portuensis esses episcopus, cur ambitionis spiritu Romanam universalem sedem usurpasti? Dein sacris exutum vestibus, abscissisque digitis tribus, in Tyberim jactari praecepit, cunctosque quos ipse ordinaverat gradu proprio depositos, iterum ordinavit. Quod quàm male & injuste egerit, in hoc animadverti poterit, quoniam & hi qui avida proditione, ante proditionem, salutem seu benedictionem Apostolicam perceperunt, ea post proditionem, propriiq; corporis suspensionem non sunt privati, nisi quos improba forte foedarunt flagitia. Benedictio siquidem quae ministris Christi impenditur, non per eum qui videtur, sed qui non videtur sacerdotem infunditur. Neque qui rigat est aliquid, neque qui plantat, sed qui incrementum dat, Deus.

Arnolfus pediculari morbi absumptus.

Sergii crudelitas in Formosum mortuum.

Quantae autem autoritatis, quantaeque religionis, Formosus Papa fuerit, hinc colligere possumus, quoniam dum à piscatoribus postmodum esset inventus, atque ad beati Petri principis Apostolorum ecclesiam deportatus, sanctorum quaedam imagines sese inclinantes, hunc in loculum positum venerabiliter salutaverunt. Quod religiosissimi Romanae urbis testati sunt. Post Formosum Iohannes Papa 114. extitit: cui Stephanus 115. successit.

ANNI LUDOVICI.

ANno dominicae incarnationis 901. ab urbe vero condita millesimo 651. Ludovicus, Arnolfi Imperatoris filius, 78. loco ab Augusto admodum puer imperium suscepit, & 12. annis regnavit. Cujus anno primo Vngarii Bajoariam vastaverunt: sed Ludovicus gentis suae depopulationem non ferens, magno exercitu coacto, juxta Licum fluvium cum eis pugnavit, & plus quàm mille ex eis interfecit. Cumque pugna usque ad horam septimam jam protraheretur, & regis victoria aestimaretur, Vngarii callidi, positis ex adverso insidiis fugam simulant. Quos dum regis milites, doli ignari, impetu validissimo insequerentur, omni ex parte prodeunt insidiae, & quasi victi ipsi victores interimunt: rex ipse è victore se victum esse miratur, fitque illi non opinatus gravior casus. Vngarii vero ut rabiem perfidiae suae satiarent, Bajoariaorum, Suevorum, Francorum regna percurrunt, cunctaque vastando incendunt.

Ludovicus III. septimus Germanorum Imperator.

Vngari omnia vastant.

Hujus temporibus Adelbertus non quilibet mediocris, sed ex primatibus magnus ille heros, filius sororis Henrici ducis, sed postea regis, nepos Ottonis ducis Saxoniae, simultatem non modicam in castello Babenberg, contra Rempublicam exercebat. Nam cum inimicitiae essent inter Chunradum patrem Chunradi postea regis, primum à Chunrado interfectus est frater Adelberti: in cujus ultionem Chunradus quoque postea occisus est ab Adelberto: nec ullus regũ potuit tam ingens bellum inter eminentes viros ortum sedare. Cumque ipsi etiam regi Ludovvico rebellis existeret Adelbertus, saepe rex congregatis omnibus, super castellum ejus irruerat. Cui nominatus heros non juxta castellum, ut plerique solent, sed procul à munitione praeparat bellum. Regis itaque milites priusquam hujus virtutem reipsa experirentur, regem praeeuntes, pugnae praeludio hunc extra castrum elicere, atque interficere cogitabant. Sed ipse hujusmodi praeludii non solum non ignarus sed etiam deliberatus, his obviam tam longe à castro processerat, ut hunc milites eousque ex adversariis esse non cognoscerent, quoad in eorum cervices istius mucro caedis impatiens desaeviret. Igitur cũ septennio fermè Adelbertus heros rebellionem hujusmodi exerceret, sciens Ludovicus fortitudinem illius audaciae, haudquaquam se, nisi tergiversatione quadam posse devincere. Hattonem Moguntinae sedis Archiepiscopum, quid super hac re faciendum esset, consuluit. Qui ut erat versutia plenus: Desine, ait, ego te securum meis sollicitudinibus reddam: ego ut ad te ille adveniat, providebo: tu, ne redeat, curato. Hatto itaque animi confidentia, qua nonnullas res ex infortunio secundas effecerat, animatus, Babenberg quasi Adelberti rebus consultus adiit, multaque locutus, in dolo suasit ei ad regem venire, spondens ei jurejurando, aut ei pacem cum rege facturum, aut incolumem illum suo loco restituturum. His pactis consentiens, Adelbertus fidei & amicitiae gratia, ut dignaretur prandere, rogavit Episcopum. Quo calliditatis obtentu negante, ilico urbem egressi sunt, Episcopo dexteram Adelberti tenente. Cumque pertransissent oppidum cum omni comitatu, fertur Episcopus clamasse: Proh inquiens, quàm saepe petit, qui oblata spernit: taedet me longioris viae, & tardioris horae, nam jejuni tota die nõ possumus ambulare. Haec audiens Adelbertus, nihilque mali suspicatus, ad genua pontificis se laetus inclinavit, & ut in urbem gustandi gratia reverteretur, deposcit. Pontifex in urbem revertitur cum Adelberto, deputans se liberatum à vinculo juramenti, eo quòd incolumem illum sic restituisset loco suo. Post haec cũ Pontifice exiens, regi Ludevvico ab eo praesentatur, moxq; habito judicio

Adelbertus rebellis Ludovico.

Hatto proditor Adelberti.

Iudicium Ottonis Frisingensis Christianum, de hoc Hattone legis lib. 6. cap. 15. Nullius molumẽti gratia, fraude circumveniendus est Christianus, ne in corde quidem.

Adelbertus decollatur.

judicio, principum qui affuere decreto, capitalem subiit sententiam, & in proprio castello Tharissa accepit sepulturam. Anno domini 902. Vngarii Charentaniam invadunt, & commissa in sabbato paschæ pugna, occiduntur. Anno domini 903. Anno domini 904. Anno domini 905. Anno domini 906. Vngarii à Montanis occiduntur. Berenger, Reginolt, & Gerhart Germani fratres interficiuntur. Anno domini 907. Pugna inter Adelbertum fratrem eorum, & Chunradum fratrem Ludevvici Imperatoris committitur, in qua Chunradus occiditur. Anno domini 908. Rudolphus Episcopus Vuirciburgensis obiit. Adelbertus perfidia Hattonis Archiepiscopi, & cujusdam Luitpaldi deceptus, Ludevvico rege jubente decollatur. Bajoarii ab Vngariis interficiuntur. Anno domini 909. Vngarii Saxoniam & Thuringiam vastant. Anno domini 910. Vngarii Alemanniam petunt. Leo Imperator Constant. obiit. Anno domini 911. Franci pugnant cum Vngariis. Anno domini 912. Ludevvicus rex moritur. Hic juxta quosdam ultimus dicitur Carolorum, apud Orientales Francos imperantium: juxta quosdam vero Chunradus qui post eum regnavit, ultimus computatur, à quibus pater illius Chunradus, qui ab Adelberto interfectus est, frater Ludevvici hujus fuisse æstimatur. Sed hujus diversitatis error scriptoribus regnorum imputetur.

Ludovicus rex ultimus Carolorū.

Ludevvicus igitur cum accepisset uxorem, nomine Mathildam sororem Brunonis, ac magni ducis Ottonis, non multis post hæc vixerat annis. Horum pater erat Luitolphus, qui Romam profectus, transtulit inde reliquias Innocentii Papæ. Ex quibus Bruno cum ducatum administrasset, totius Saxoniæ duxit exercitium contra Danos, & inundatione repentina circumfusus, non habens locum pugnandi, periit cum omni exercitu, fratri, natu quidem minori, sed omni virtute multo potiori, relinquens ducatum. Regi autem Ludevvico cum non esset filius, post mortem ejus omnis populus Francorum atq; Saxonum, quærebat Ottoni diadema imponere regni, sed ipse quasi jam gravior recusabat onus imperii: ejus tamen consultu Chunradus quondam dux Francorum, filius Chunradi, quem Adelbertus occidit, ungitur in regnum, penes Ottonem tamen summum semper & ubique fiebat imperium. Natus est autem eidem Ottoni filius, mundo necessarius, optimus Heinricus, qui primus libera potestate regnavit in Saxonia, cui pater moriens, totius Saxoniæ ducatum reliquit, Chunrado jam in regnum sublimato.

Otto petitur ad regnum cum Ludovico non esset filius.

HISTORIA. CHUNRADI.

Conradus primus eius nominis 8. Germa. imp.

ANno Dominicæ incarnationis 913. urbis aūt cōditæ, millesimo 664. Chunradus, filius Chunradi quē Adelbertus occidit, Francorū ex genere oriundus, vir strenu^9, bellorumque exercitio doctus, omnium electione 79. loco ab Augusto regnum accepit, & 7. annis regnavit. Sub quo potentissimi erant principes, Arnoldus in Bajoaria, Burchardus in Suevia, Heberhardus Comes potentissimus in Francia, Gisibertus Dux in Lotharingia, inter quos Heinricus Saxonum & Thuringorum Dux præpotens clarebat. Secundo autem regni ejus anno, memorati principes huic præsertim rebelles extiterant, quos ille tam sapientiæ quàm fortitudinis robore superavit, suamq; ad fidelitatem perduxit. Arnoldus autem nimio terrore coactus, cum uxore ac filiis ad Vngarios fugit, ibique usque ad obitum Chunradi permansit. Primo anno Chunradi reges Vngarii ab Alemannis & Bojoariis, juxta fluvium, qui vulgariter Ine dicitur, occiduntur.

Arnoldus fugit ad Vngaros.
Enus fluvius.

ANNI CHUNRADI.

ANno domini 914. Prædicti Principes regi rebellant. Rudolphus rex moritur, post quem Ludevvicus, Caroli filius, in regnū patris, cōsilio Hugonis Ducis, filii Ruperti, ex transmarinis partibus, ad Gallias reducitur, cui idem Hugo tamē postea accusatur. Hoc tempore Martinus Papa 116. extitit. Anno domini 915. Vngarii Alemaniam devastant. Hatto Archiepiscopus obiit, cui Heriger successit. Anno domini 916. Anno domini 917. Salomon Episcopus captus est. Vngarii Alemanniam totam igne & gladio vastant. Anno domini 918. Erchenger Dux & Bertholdus Germani fratres decollantur. Basilea ab Vngariis destruitur. Anno domini 919. Vngarii per Alemanniam & Alsatiam transeuntes, Lotharingiam invadunt. Burchardus dux constituitur. Chunradus rex moritur, cujus consilio & præcepto Heinricus dux Saxoniæ, filius Ottonis Ducis in regnum provehitur. Sed quia Carolorum stirpe in regno Francorum deficiente, regnum jam ad Saxones per Heinricum transfertur, genealogiam Carolorum causa memoriæ breviter depingamus, de hinc de origine gentis Saxonicæ, cujus opinio varia est, aliqua describamus, sicque ad initium regni pertendamus.

Vngari vastant Alemanniam.
Duo duces fratres decollantur.
Vngari Alsatiam invadunt & Lotharingiam.

Genealogias

Genealioga Carolorum.

CAROLUS MAGNUS IMP.

LUDOVICUS Pius Imp.

Ludovicus Germanicus habebat Germaniam superiorem, vicitq; Boemos.	*Lotharius Imp. tenens Lotharingiam & Italiam.*	*Carolus Calvus rex Galliæ.*

Ludovicus gessit bellum cũ Calvo.	*Carolus Crassus Imp. & ad extremũ adeptus Galliam. Huic successit Arnolphus.*	*Carlomannus rex Bavariæ.* — *Arnolphus.*	*Ludovicus. II. Imp. Sarracenos ex Italia fugavit, post hunc volebat Papa imperium in Galliam convertere, sed filii Ludovici Germanici hoc retinuerunt & servarunt Germanis. Huic successit in imperio, Carolus Calvus rex Galliæ.*	*Ludovicus Balbus, cum quo de imperio dimicavit Carolus Crassus: Pontifex ad Balbum confugit.*

Ludovicus. III. — *Cunradus.*

Huic successit Cunradus Bombergen. quem scribunt fuisse nepotem hujus Ludovici, ex fratre Cunrado.	*Eberherdus, à quo originẽ habent principes Francorum.*	*Cunradus ultimus Imperator ex hac familia. Hunc Italici scriptores, inter Imperatores non nominant, quia Italiam non habuit.*

DE ORIGINE SAXONUM.

SUper origine gentis Saxonum varia opinio est. Aliis æstimantibus de Danis Nortmanisq; eos originem duxisse, aliis vero, quibus & Græci consentire dicuntur, eos reliquias fuisse Macedonici exercitus, qui secutus Magnum Alexandrũ, immatura ipsius morte per totum orbem sit dispersus. Invenimus autem in scriptis cujusdam, antiquitate tradente, quod ab Anglis Britanniæ incolis sint egressi, & per Oceanum navigantes, Germaniæ littoribus studio & necessitate quærendarum sedium sint appulsi, in loco qui vocatur Hathuloga, eo tempore quo Theodericus rex Francorũ contra Irminfridũ ducẽ Thuringorum dimicans, terrã eorũ crudeliter ferro vastavit & igni. Cũq; primũ terræ applicuissent, incolæ ipsius terræ qui Thuringi fuisse traduntur, adventum eorum graviter ferentes, arma contra eos moverunt. Saxones vero acriter resistentes, portum obtinuerunt. Diu deinde inter se dimicantibus, & multis hinc inde cadentibus, tandem utrisque placuit de pace tractare. Initumque est fœdus eo pacto, quo haberent Saxones vendendi emendique copiam, cæterum ab agris, à cæde hominum atque rapinis abstinerent; stetitque illud fœdus inviolabiliter multis diebus. Cumq; Saxonibus jam defecisset pecunia, quid emerent aut venderent non habentes, inutilem sibi pacem esse arbitrati sunt. Ea igitur tempestate contigit adolescentem quendam egredi de navibus oneratũ multo auro, torque aurea, simulq; armillis aureis. Cui obvius quidã Thuringorum, quid sibi vult inquit, tã ingens aurum circa tuum famelicum collũ? Emptorem, inquit, quæro, ad nihil aliud istud aurum gero. Qui enim fame periclitor, quo auro delecter? At illo qualitatem quantitatemque precii rogante, nullum inquit Saxo mihi est discrimen in precio: quicquid dabis gratum habeo. Ille vero subridens, qd si, inquit, de pulvere isto sinum tibi impleo? Erat aũt in præsenti loco egesta humus plurima. Saxo nihil cunctatus aperit sinum, & accipit humum: ilico Thuringo tradens aurum: lætusque ad suos uterque redit. Thuringi Thuringum laudibus ad cœlum tollunt, qui nobili fraude Saxonem deceperit: fortunatumque eum inter mortales fuisse, qui vili precio tam ingens aurum possederit. Cæterum certi de victoria, de Saxonibus, jam quasi triumphabant. Interea vero Saxo privatus auro, oneratus vero multa humo, appropiat navibus. Sociis igitur ei occurrentibus, & quid ageret admirantibus, alii amicorum eum irridere cœperunt, alii arguere: omnes partim eum amentem crediderunt. At ille postulato silentio, sequimini me inquit optimi Saxones, & meam vobis amentiã probabitis utilem. At illi licet dubii, sequuntur tamen. Ille aũt sumpta humo, per vicinos agros quam subtilius potuit, eam dispersit: & castrorum loca occupavit. Ut autem viderunt Thuringi castra Saxonum, intollerabilis est eis visa res: & missis legatis conquesti sunt de fœdere rupto ac violato ex parte Saxonum. Saxones responderunt se hactenus fœdus inviolabiliter servasse: terram vero proprio auro comparaãt, cum pace velle obtinere: aut certe armis defendere. His auditis, incolæ cœperunt aurum Saxonicum jam maledicere: & quem paulo ante fœlicem prædicabant, autorem perditionis suæ atque regionis fatebantur. Ira deinde accensi, cœco marte, sine ordine & consilio irruunt in castra. Saxones vero parati, hostes excipiunt sternuntque:

Lege hic Albertum Krantz, de gentis Saxonum primordiis, & hoc citante Saxonem Sialandicum Danica antiquitatis scriptorem.

Hathulga.

Fœdus.

Hæc ordine legis in initio Vuitichindi monachi Benedictini, de rebus gestis Saxonum.

Thuringus Saxoni pulverem vendit.

Alb. Krantz vult non auro, sed sanguine mercatum agrum accepisse, nec unquã possedisse Turingos agros ad Hadelerıam

Spargitur pulvis per vicinos agros.

& rebus prospere gestis, proxima circũ circa loca jure obtinent. Diu itaq; cũ ab alterutris pugnatũ foret, & Thuringi Saxones sibi superiores fore viderent, per internuncios pacificari cum eis quærũt, eosq; in terra quam acceperunt, sedere concedunt.

Austrasiæ sedes apud Metensem civitatem.

Eo tempore mortuo Clodoveo rege Francorum, quatuor filii ejus regnum ipsius æqualiter diviserunt. Ex quibus Theodericus cum Austrasiam accepisset, cujus regni sedes apud Metensem fuit civitatem, mittere curavit legationem ad Irminfridum regem Thuringorum pro pace & concordia: mandans ei non se cupere sibi esse dominum sed amicum: non imperatorem sed propinquum: propinquitatisq; jura inviolabiliter se velle servare: sororem quippe Theoderici Irminfridus acceperat, tantũ, ut à populi Francorũ concordiâ, qui eum regem constituerant, non discordaret, rogabat. Ad hæc Irminfridus cũ benigne responderet, Francorũ statuta sibi placere, pace omnimodis se indigere, super negotio regni responsionẽ suam in amicorũ præsentiã se velle differre. Audiens regina legatum fratris supervenisse, & super regni negocio cum rege locutum fuisse, egit cũ Iringo milite regis, qui erat vir audax, fortis manu, acer ingenio, acutus consilio, pertinax in rebus agendis, facilis ad suadenda quæ vellet, unde & animum regis sibi connexerat, ut pariter regi suaderent, regnũ sibi jure hæreditario cessisse, ut pote quæ filia regis esset & reginæ. Theodericũ vero suum servum esse, tanquã ex concubina natum, & ideo indecens fore proprio servo manus unquã dare. Convocatis ergo principibus, & necessariis amicis, Irminfridus verba legati in præsentia eorũ contulit. At illi unanimiter suadebant, quæ pacis & concordiæ sunt eum sentire, qui impetus Francorũ ferre non posset, maxime qui acrioribus hostium armis ex alia parte premeretur. Iringus vero lascivæ mulieris satisfaciens votis, suasit Irminfrido Francis cedere non debere, super negocio regni justiorem se causam habere, latum præterea imperium, militum manus & arma, cæterasq; belli copias sibi à Theoderico parum æque procedere. His igitur Irminfridus persuasus, secundũ hæc verba legato respondit, amicitiam quidem sui & propinquitatem Theoderico non negare, mirari se tamẽ satis non posse, quomodo usurpare vellet prius imperium quàm libertatem, servum illum natum, & quomodo sui quæreret dominum, se non posse proprio servo manus dare. Legatus his satis commotus, mallem inquit, hoc caput meum tibi tradere, quàm hujusmodi verba à te audire, sciens ea multo sanguine Francorũ atq; Thuringorum diluenda. Et hæc dicens, reversus est ad Theodericũ, & quæ audivit, non celat. Theodericus autem nimiam iram vultu celans sereno, oportet nos, inquit, ad servitium Irminfridi festinare, quatenus qui libertate privamur, inani saltem vita fruamur. Et cum gravi exercitu appropians terminis Thuringorum, invenit eum valida quoque manu se expectantem, in loco qui dicitur Runiberg, & commisso certamine, pugnatũ est ancipiti bello per biduũ, tertia vero die victus Irminfridus cessit Theoderico, fugiensq; tandẽ se recepit in urbem, quæ dicitur Schidinga sita super fluvium Onestrod. Theodericus aũt congregatis principibus exercitus sui, rogat sententiam, utrũ nam censerent Irminfridum persequendum, an patriam remeandum? Erat aũt Theoderico servus ingeniosus satis, cujus consilium expertus est sæpius probũ, eique propterea quadã familiaritate fuit conjunctus. Cumq; quidã censerent mortuos sepeliendos, saucios curandos, & ad majorem exercitum congregandum esse repatriandũ, rogatus ille servus, sententiam dixit. In rebus honestis pulcherrimam semper esse arbitror perseverantiam, quam ita coluerunt majores nostri, ut acceptis negociis raro vel nunquã deficerent. Nec tamen labores nostros eorũ æquandos putaverim, qui parvis copiis ingentes gentium copias superaverunt. Nunc terra in nostra est potestate, & discessione nostris occasionẽ vincendi præstabimus. Amplecteret & ipse patriam redire, familiarẽ necessitudinem providere, si hostem nostrum eo spatio scirem vacare. Sed vulnerati nostri forsitan hac rẽ indigent, castrorũ ergo labor impigris animis reor pro maxima voluptate est. Cæsar multitudine exercitus est vehementer attenuatus, hostes ne omnes evaserunt? certe rarissimi. Ipse nanq; dux, ut quædã bestiola, suo munitur latibulo, urbis circundatur claustro nec ipsum cœlum audet secure inspicere, nostro timore cogente. Sed non desunt ei pecuniæ, quibus conducantur nationes Barbaræ, non deest militũ manus, licet lassa, quæ tamen omnia nostra redintegrantur absentia. Indecorũ est victoribus victis vincendi locum dare. Num singulis urbibus administranda sufficimus possidia? Et eas omnes perdimus, dum imus & redimus. Hæc eo prosequente, placuit Theoderico, omnibusq; victoriæ avidis, manere in castris, & mittere ad Saxones, Thuringis jã olim inimicos, ut ei essent auxilio, ea conditione, ut si vincerent Irminfridũ, urbeq; caperent, terrã eis in hæreditatẽ perpetuam traderet. Saxones nihil cunctati, novem duces cum singulis millibus militum destinabant. Et ingressi duces in castra, singuli cũ centenis militibus, reliqua multitudine extra castra relicta, Theodericũ verbis pacificis salutabant, & ab eo hilariter suscepti, dextras dabant & accipiebant, seq; illi devotos, & ad omnia promptos, à Saxonica gente missos dicebant, eisq; cordi esse aut vincere velle, aut vincere nolle. Illis hæc loquentibus, mirati sunt Franci, præstantes corpore & animo viros mirati sunt, & habitũ novũ, arma quoq; & diffusã scapulis Cæsariẽ, & super omnia ingentẽ animi constantiã. Vestiti aũt erant sagis, & armati longis lanceis, stabantq; subnixi parvis scutis, habentes ad renes cultellos magnos. Quidã v. ex Francis dicebãt, tantis ac talibus

Iringus.

Runiberg.

Schidinga.

Perseverantia in rebus honestis, pulcherrima res.

Vestitus Saxonum & arma.

ac talibus amicis Francos non indigere, genus indomitum fore, etsi præsentem terram inhabitarent, eos proculdubio esse, qui Francorum imperiū quandoq; destruerent. Theodericus vero propriis utilitatibus consulens, in fide suscepit viros, demandans, ut ad oppugnandam urbem præpararentur. At illi à rege regressi, castra metati sunt ad meridianam plagam urbis, in pratis fluvio contiguis, & postera die prima luce surgentes, sumptis armis, oppidum oppugnant & incendunt, statimque aciem ordinant ex adverso portæ Orientalis. Hi vero, qui intus erant clausi muris, dum vident acies ordinatas, ac se in ultimis constitutos, audacter portis erumpunt, cæcoque marte in adversarios irruunt, & telis emissis, res perinde agitur gladiis. Cumque grave bellum oriretur, plures hinc inde sternuntur, illis pro patria, pro uxoribus ac natis, postremo pro vita pugnantibus, Saxonibus vero pro gloria, & pro terra acquirenda certantibus. Cumque ubique fierent cædes, & ululatus, & neutrum agmen loco cederet, jam tardior hora prælium diremit. Eo die ex Thuringis multi interfecti, multi sauciati sunt, de Saxonibus vero numerata sunt sex millia cæsa. Mittitur igitur Iring ab Irminfrido cum supplici legatione, & omnibus thesauris suis, ad Theodericum pro pace ac spontanea deditione. Et accedens Iring, hæc ait. Tibi misit tuus quondam propinquus, modo servus, rogans, ut si non sui miserearis, miseræ saltem sororis tuæ miserearis, nepotumq; tuorū in ultima necessitate constitutorum. Dum hæc lacrymans dixisset, interpellatio Principum auro corruptorum adjecit decere clementiam regalem, non spernere legationem talem, nec communem naturam oblivisci, meliusq; esse eum in fide suscipere, quem jam superatum ita contereret, ut nunquam se contra eum levare posset, quàm illud genus hominum indomabile, & ad omnem laborem perdurabile, à quo nihil aliud expectaret Francorum imperium, nisi solum periculum, ideoque melius esse ut susceptis Thuringis, pariter eos ejicerent, de finibus suis. His dictis licet invitus flectitur Theodericus, promisitq; postera die Irminfridum se suscepturū, Saxonesq; abjecturū. Quibus Iring auditis, ad pedes prosternitur regis, laudansq; sententiā regis, ipse nocte illa mansit in castris, & misso ad dominum optato nuncio, ipsam urbem securitatis replevit gaudio. Interea urbē ex pace promissa securiore reddita, egressus est quidā cum accipitre, victum quæritans supra littus fluvii supradicti, sed emissum volucrē quidam de Saxonibus in ripa suscepit ulteriori. Emissore vero rogante ut remitteretur, Saxo negavit. Ille aūt ait, Remitte & prodam tibi secretum, sociisq; tuis utile. Saxo econtra dic, inquit, ut accipias quod quæris. Reges, inquit, pace inter se facta, decreverunt, ut si cras in castris inveniamini, aut capiamini, aut certe occidamini. Ad hæc ille. Serio hæc ais, an ludo? Secunda, inquit, hora futuri diei probabit, quòd sine ludo vos agere oporteat. Quapropter vobis ipsis consulite, & fuga salutem quærite. Saxo statim volucrē emisit, sociisq; retttulit quæ audivit. Qui satis cōmoti in promptu non inveniebant, quid super his agere debuissent. Erat aūt tunc in castris quidā in veteranis militibus jam senior, sed virili adhuc senectute vigens, qui merito bonarū virtutū pater patrū dicebatur, nomine Hatugato. Hic arripiens vexillū quod apud eos habebatur sacrū, leonis atq; draconis, & desuper aquilæ volantis insignitā effigie, quo ostentaret fortitudinis atq; prudentiæ, & earum rerum efficaciam, & motu corporis animi constantiā declarans, ait. Huculq; inter optimos Saxones vixi, & ad hanc fere ultimā senectutē ætas me perduxit, & nunquam meos fugere vidi, & quomodo nunc cogor agere quod nunquam didici? Certare didici, fugere ignoro, nec valeo. Si fata non sinunt ultra vivere, liceat saltem quod mihi dulcissimum est, cum amicis occūbere. Exemplo mihi sunt paternæ virtutis amicorum corpora, circa nos prostrata, qui maluerunt mori, quàm vinci, impigras animas amittere, quàm coram inimicis loco cedere. Sed quid necesse habeo exhortationem protrahere, tantum de contemptu mortis. Ecce ad securos ibimus, ad cædem tantum non ad pugnam. Nam de promissa pace ac nostro gravi vulnere securi, nihil suspicantur adversi, hodierno quoq; prælio fatigati, quemadmodum sunt sine metu, ita sine vigiliis & solida custodia manent. Irruamus igitur super improvisos, & somno sepultos, parū laboris est, sequemini me duce, & hoc canū caput meū vobis trado, si non venerit quod dico. Illius igitur optimis verbis erecti, quod supererat diei in reficiendis corporibus suis, expendebant, deinde prima vigilia noctis, qua solet sopor gravior occupare mortales, dato signo sumunt arma, & præcedēte duce, irruunt super muros, invenientesq; eos sine vigiliis ac custodibus, ingressi sunt urbē cum clamore magno. Quo excitati adversarii, alii fuga salutem quæsierunt, alii per plateas & muros urbis ut ebrii erraverunt, alii in Saxones cives suos putantes, inciderunt. Illi vero omnes perfectæ ætatis morti tradiderunt, impuberes prædæ servaverunt. Irminfridus aūt requisitus, cū uxore ac filiis, paucoq; comitatu evasisse cōpertus est. Quod audiens Theodericus, egit ut dolo revocaretur, & Iring eū interficeret, quatenus Theodericus quasi alienus ab ejus cæde consisteret. Hoc cū Iring ægre suscepisset, victus fallacibus promissis, quasi magnis muneribus foret donandus, ac potestate magna in regno sublimādus, tandē consensit, seq; voluntati ejus parere promisit. Revocatus igitur Irminfridus, prosternitur vestigiis Theoderici, Iring vero stans juxta quasi armiger regis, evaginato gladio prostratū dominū trucidavit, statimq; rex ait ad eū. Quia dominū interfecisti tuū, pro tali facinore omnib. mortalib. merito odiosus, viā habeto apertā discedendi à nobis, forte vel partē tuæ nequitiæ nolumus habere. Merito, inquit, Iring odiosus cunctis appareo, qui tuis parui dolis,

Vuitigindus lib. 1.

Sex millia Saxonum cæsa.

Victum quæritans accipitre.

Vide Alb. Kranz. lib. 1 c. 28 & Vuitichindis lib. 1.

Hatugato alias Hathagat.

Vexillum Saxonum leonis & draconis effigie item aquilæ volantis.

Oratio masculi & veterani militis Hathagiti.

antequam tamen exeam, purgabo hoc scelus meum, vindicando dominum meum. Et evaginato gladio stetit, ipsum quoq; Theodericum obtruncavit, sumensq; corpus domini, posuit super cadaver Theoderici, ut vinceret saltem mortuus, qui vincebatur vivus, viamq; ferro faciens, discessit.

Fidem dictorum relinquit lectori.
Iringus straz.

Si qua fides his dictis adhibeatur, penes lectorem est, mirari tamen non possumus satis, famam in tantum prævaluisse, ut lacteus cœli circulus, Iringis nomine, Jringes straza usq; in præsens sit vocatus. In Francorum vero gestis legitur, quod Theodericus data fide Irminfrido, ad Tulbiacam civitatem eum ad se venire fecerit, & cum supra muros civitatis colloquerentur, compulsus ille de muro in terram corruerit, sicq; mortuus sit, suosq; filios Theodericus interficere jusserit.

Saxones socii Francorum.

Saxones autem bello peracto reversi ad Theodericum in castra, bene ab eo sunt suscepti, satisq; laudati, & præsenti terra in æternam possessionem donati, socii quoq; & amici Francorum appelati sunt, moxq; urbem cui ab igne, ut propriis manibus perpecerunt, primum incoluerunt.

Termini Saxonum compendiarii.

Terram vero acceptã sorte dividentes, cum multi ex eis in bello cecidissent, & pro raritate sui totam occupare non possent, partem illius, & eam quàm maxime quæ respicit ad Orientem, colonis tradebant sub tributo exercendam, cætera vero loca ipsi possederunt.

Vnstroda fluvius, alias Vnster.

A meridie quidem Francos habentes, & partem Thuringorum quos præcedens hostilis turbo non tetigit, alveo fluminis Unstrode dirimuntur, à Septentrione vero Nortmannos gentes ferocissimas, ab ortu autem solis Abodritos, & ab occasu Friesos, à quibus sine intermissione vel fœdere vel incertatione finium suorũ spatia necessario tuebantur. Erant enim inquieti nimis, & finitimorum sedibus infesti, domi vero pacati, & civium utilitatibus placida benignitate consulentes, generis quoq; ac nobilitatis suæ providissimam curam habentes, nec facile ullis aliarum gentium vel sibi inferiorum connubiis infecti, propriam & sinceram & tantum sui similem gentem facere conati sunt. Unde habitus quoq; ac magnitudo corporũ, comarum color tanquam in tanto numero hominum idem penè omnibus.

Quatuor differentia Saxonum,
1. Nobiles,
2. Liberi,
3. Liberti.
4. Servi.

Quatuor igitur differẽtias gens illa in genere habuit, nobilium scilicet ac liberorum, libertorum atq; servorum, & id legibus firmatum est, ut nulla pars in copulandis conjugiis propriæ sortis terminos transferat, sed nobilis nobilem ducat uxorem, & liber liberam: libertus conjungatur libertæ, & servus ancillæ. Si vero quispiam horum sibi non congruentem, & genere præstantiorem duxerit uxorem, cum vitæ suæ damno componat. Legibus etiam ad vindictam malefactorum optimis utebantur, & multa utilia atq; secundum legem naturæ honesta in morum probitate studuerunt habere, quæ eis ad verã beatitudinem promerendam proficere potuissent, si notitiam sui creatoris haberent.

Mercurium coluerunt Saxones, hinc Irmensul quasi Mercurii statuam interpretantur. Is enim græce Ερμῆς dicitur.

Coluerunt enim eos qui natura non erant dii, maximeq; Mercurium, cui certis diebus humanis quoq; hostiis litabant. Deos suos neq; templis includere, neq; ulli humanæ speciei assimilare pro magnitudine & dignitate divinitatis licitum arbitrati sunt, lucos ac nemora consecrantes, deorumq; nominibus appellantes, secretum illud sola reverentia contemplantur.

Auspiciorum observatores.

Auspicia & sortes quàm maxime observabant, quarum sorti non consuetudo simplex erat. Virgam frugiferæ arbori decisam in surculos amputabant, eosq; notis quibusdam discretos, super candidam vestem temere ac fortuito spargebant. Mox si publica consultatio fuit, sacerdos populi: si privata, ipse paterfamilias precatus Deos, cœlumq; suspiciens, inter singulos tulit, sublatisq; secundum impressam antea notam interpretatus est: & si prohibuerunt, nulla de eadem re ipsa die consultatio erat: si permissum est, eventuum adhuc fides exigebatur. Avium voces volatusq; interrogare, proprium gentis illis erat: equorum quoq; præsagia ac motus experiri, hinnitusq; ac fremitus observare, nec ulli auspicio major fides adhibebatur, non solum apud plebem, sed etiam apud proceres.

Observatio eventuum ex captivo hostium.

Erat & alia observatio auspiciorum, quo solebant eventus gravium explorare bellorum, ejus scilicet gentis, cum qua bellandum fuit, captivum quo modo interceptum eum electo popularium suorum patriis quemq; armis cõmittere, & victoriam hujus vel illis in prævidentia habere.

Superstitio Saxonum ex luna.

Quomodo autem certis diebus, cũ aut luna inchoatur, aut impletur, agendis rebus auspicatissimum initium crediderint, & innumerabilia, vanarum superstitionum genera, quibus impliciti tenebantur observaverint, prætereo: hæc vero ideo commemoravi, quo prudens lector agnoscat, à quantis terrorum tenebris per Dei gratiam sint libertati, qui erant sicut omnes nationes Germaniam incolentes, & natura feroces, & cultui dæmonum dediti, veræq; religioni contrarii: neq; divina, neq; humana jura transgredi illicitum vel inhonestum putantes.

A quantis tenebris errorum Saxones & Germani liberati his annis, utinam vere agnoscamus visitationis tempus.

Unde factum est, quod cum finitimis suis, maxime cum Francis lites atq; discordias habebant, quia suberant causæ, quæ quotidie pacem perturbare poterant, termini videlicet amborum penè ubiq; in planicie contigui, præter pauca loca in quibus vel saltus magni, vel mõtium juga interposita, utrorumq; agros certo limite disterminant, in quibus cædes & rapinæ, atque incendia vicissim fieri non cessabant. Quibus adeo Franci sunt irritati, ut non jam vicissitudinem reddere, sed apertum contra eos deliberarent bellum suscipere. Susceptũ est igitur contra eos bellum, quod magna utrorumq; animositate, majore tamen Saxonum damno per continuos 30. annos gerebatur.

Bellum durans annos 30.

Poterat siquidem citius finiri, si Saxonum perfidia hoc pateretur. Difficile quippe dictu est, quotiens superati ac supplices regi se dederunt, imperata facturos polliciti sunt, obsides qui imperabantur absq; dilatione dederunt, legatos qui mittebantur, susceperunt: aliquotiens ita domiti & emolliti, ut etiam cultum dæmonum dimittere, & Christianæ religioni se subdere velle promitterent,

Sed sic

Irminſul erat armati toto corpore effigies, cuius in dextera ſignum militare, noſtri vexillum vocant, præferens roſam, cuius breve momentum & facilis ortus ac interitus ita eventus præliorũ. In ſiniſtra libram expandit dubiam pugnantium ſortem, facile huc & illuc inclinantem. Pectus inerme urſum præferebat. In clypeo leo, Arribus conſito campo, in quo ſtabat. Vide in hiſtoria Arminii nobiliſſimi principis Germani perpulchram conjecturam, Georgii Spalatini de Armini vel Hermanni ſtatua in memoriam inclyti herois Germani erecta.

Sed ſicut ad hæc facienda aliquotiens proni, ſic ad eadem pervertenda ſemper fuere præcipites: nec facile eſt æſtimare, ad utrum horum faciliores dici verius poſſint. Frondoſis arboribus fontibusq; venerationem exhibebant. Truncum quoq; ligni non parvæ magnitudinis in altum erectum ſub divo colebant, patria eum lingua Irminſul appellantes, quod Latine dicitur univerſalis columna, quaſi ſuſtinens omnia. Igitur defuncto Pipino, qui Hilderico rege quo Merevingorum finitum eſt imperium, depoſito, & in monaſterium miſſo, primus ex præfecto aulæ per autoritatem Zachariæ Romani pontificis, monarchiam regni Francorum ſolus obtinuit: Carolus filius ejus ſucceſſit, qui contra Saxones bellum, quod quaſi intermiſſum patris ejus morte videbatur, repetivit. Pater enim ejus prius eos ſuperatos, trecentorum equorum per ſingulos annos tributo multavit. poſt renovatum cum eis à Carolo bellum, vix ullus exactus eſt annus, quod non ab eis facta ſit pacti permutatio. Sed magnanimitas regis, ac perpetua tã in adverſis, quàm in proſperis conſtantia mentis, nulla eorũ mutabilitate vel vinci poterat, vel ab his defatigari quæ agere cœperat. Nã nunq̃ eos hujuſmodi aliquid perpetrantes, impune ferre paſſus eſt, quin aut ipſe per ſe ducto, aut per comites ſuos miſſo exercitu, perfidiam eorum ulciſceretur, & condignam ab eis pœnam exigeret, uſq; dum omnibus qui reſiſtere ſolebant, profligatis, & in ſuam poteſtatem redactis, decem millia hominum ex his qui utraſq; ripas Albiæ fluminis incolebant, cum uxoribus & parvulis tranſtulit, & huc atq; illuc per Galliam & Germaniam multimoda diviſione diſtribuit: tractumq; per tot annos bellum ea conditione conſtat eſſe finitum, ut abjecto dæmonum cultu, Chriſtianæ religionis ſacramenta ſuſciperent. Quod & factum eſt. Witikint quoq; qui inter eos & claritate generis, & opũ amplitudine eminebat, & qui perfidiæ eorum autor, & incentor indefeſſus erat, ad fidem Caroli ſponte veniens, apud Tiniacum baptizatus, & à rege de fonte ſuſceptus eſt: ſicq; Saxonia tota ſuperata & ſubjecta eſt.

Tributum 300. equorum.

Conditiones pacis, ut abiecto dæmonum cultu, Chriſtianæ religionis ſacramenta ſuſciperent.

Vuitikint baptizatur. alii Vuitekindus.

Hujus Wuitikindi filius Wuigbertus Chriſtianæ religionis culter devotus, filiũ procreavit, quẽ Walbertum vocavit, qui & ipſe ab infantia religioſus, cum factus eſſet vir, Romam cauſa orationis & reliquiarum acquirendarum tetendit, corpusq; ſancti Alexandri, filii ſanctæ Fœlicitatis, integrum accipiens à papa tunc temporis Leone, in Saxoniam detulit, & in loco qui dicitur Vuigaltingohuſon, locavit. Ex ejuſdem Saxonicæ gentis ſtirpe vir nobilis & permagnificus eſt egreſſus, nomine Luitoldus, qui & ipſe religionis gratia Romam profectus, beati papæ Innocentii reliquias inde adduxit. Hic habuit duos filios, Brunonem & Ottonem: quorum major Bruno, cum totius Saxoniæ ducatum amminiſtraſſet, exercitum contra Danos duxit, ibiq; occiſus, ducatum fratri Ottoni reliquit. His erat ſoror nomine Luitgart, quam Ludovicus rex, filius Arnolfi imperatoris, uxorem duxit, ſed non diu poſtea vixit. Quo ſine filiis mortuo, omnis Francorum Saxonumque populus voluit Ottoni duci diadema imponere regni. Quod cum ille quaſi jam ſenio gravior recuſaret, ejus conſultu Chunradus Francorum dux ungitur in regem, ſumma tamen imperii ſemper ubique fuit penes Ottonem. Natus eſt eidem Ottoni filius nomine Heinricus, qui primus libera poteſtate regnavit in Saxonia. Qui cum in primæva ætate omni virtutum genere vitam ſuam exornaret, pater ejus videns prudentiam adoleſcentis, reliquit ei exercitum adverſus Dalmatiam, contra quam ipſe diu militavit. Dalmatii vero impetum illius ferre non valentes, conduxerunt adverſus eum Avares, quos modo vocamus Ungarios, qui ut quidam putant, reliquiæ ſunt Hunorum: qui, ut in Gothorum legitur hiſtoria, egreſſi à Gothis, multa mala inferebant gentibus finitimis, quos poſtremo Pannoniam inhabitantes, Carolus Magnus devicit, & ut dicitur, à conſueta gentium depopulatione ingenti vallo circuncluſos prohibuit: quod opus Arnolfus imperator deſtruxit, eosq; contra Zuenteboldum Maravanorum regem in auxilium ſibi eduxit. Qui deinde quantam ſtragem, quantamque injuriam Francorum regno fecerint, urbes ac regiones adhuc deſolatæ teſtantur. Hi etiam à Dalmatiis evocati, magnam cladem in Saxonia fecerunt, multamq; prædam abduxerunt. Igitur Pater patriæ, magnusq; dux Otto defunctus, illuſtri & magnifico filio ſuo Heinrico, totius Saxoniæ ducatum reliquit. Rex autem Chunradus, cum ſæpe expertus fuiſſet virtutem novi ducis, veritus eſt ei committere omnem poteſtatem patris. Quo factum eſt, ut offenſionem incurreret totius exercitus Saxonici. Quorum vultum erga ſe auſteriorem rex cernens, nec ducem eorum publico bello ſe poſſe conterere, præ innumera exercitus multitudine perpendens, egit, ut quo modo interficeretur dolo: ad hoc habens, ut refertur, maxime idoneum Mogontinæ ſedis epiſcopum, nomine Hattonem, cujus conſilio & Adelbertus Babenbergenſis deceptus eſt. Hic prædictum ducem aggreſſus dolo, fecit ei fabricari Torquem auream, & invitavit eum ad convivium, quo magnis ab eo muneribus honoraretur. Interea pontifex conſiderandi operis gratia ingreſſus ad aurificem, viſaq; torque, fertur ingemuiſſe. Gemitus cauſam cum aurifex requiſiſſet, reſpondit: quia optimi, ſibiq; chariſſimi viri, ſcilicet, Heinrici ducis ſanguine, torques illa deberet intingui. Aurifex audita ſilentio texit, & opere perfecto ac reddito,

Vuilbertus.

Vualbertus.

Vuigaltingohuſen

Bruno.

OTTO.

Conradus Francorum dux fit rex.

HENRICVS.

Avares Vngari contra Henricum.

Damnum Germaniæ illatum ab Vngaris.

Hattonis practica contra Henricum, cũ torque aurea. Alb. K. lib. 3. c. 1.

Aurifaber prodit dolum Archiepiſcopi.

missionem petiit & accepit: obviansq; duci eunti ad ea negocia, indicavit ei quæ audivit. Ipse autē vehemēter iratus, vocat legatum pontificis, qui jam pridē aderat, invitandi eum gratia, & ait: Vade dic Hattoni, quia durius collum non gerit Heinricus quam Adelbertus: & quia melius rati sumus domi sedere & de ejus servitio tractare, quam comitatus nostri multitudine eum gravare. Et statim reversus, omnia quæ juris ipsius erant, in omni Saxonia vel Thuringia, occupavit. Burchardū quoq; & Bardonem, quorum alter gener regis erat, in tantum adflixit, ut terra cederent, eorumq; possessiones ipse militibus suis totas divideret. Hatto autem episcopus videns suis calliditatibus finem impositum, nimia tristitia ac morbo pariter non post multos dies confectus, interiit. Fuerunt etiam qui dicerent, quia fulmine tactus, ejusq; ictu dissolutus, post tertium diem defecisset. Rex autem misit fratrem suum Eberhardum cum exercitu, ad devastandam Saxoniam. Qui appropians urbi quæ dicitur Heresburg, superbe, ut tradunt, locutus est, quod nulla sibi cura major esset, quàm quod Saxones pro muris se ostendere non auderent, quo cum eis dimicare potuisset. Adhuc sermo in ore ipsius erat, & ecce Saxones ei occurrerunt miliario uno ab urbe: initoq; certamine, tanta cæde Franci multati sunt, ut à mimis declamaretur, ubi tantus ille infernus esset, qui tantam cæsorū multitudinē capere posset. Frater aūt regis à timore absentiæ Saxonū liberatus est quia eos & præsentes vidit, & ab ipsis turpiter fatigatus discessit. Audiens autē rex male pugnatum à fratre, congregata omni virtute Francorum, perrexit ad requirendum Heinricum. Quo comperto in præsidio urbis quæ dicitur Gruona, tentavit illud oppugnare præsidium. Et missa prius legatione pro spontanea deditione, spondet se per hoc sibi amicum affuturum, non hostem experturum. Huic legationi intervenit Dietmarus ab Orientalium Saxonum parte, vir disciplinæ militaris peritissimus, varius, consilioq; magnus, & qui calliditate ingenita multos mortales superaret. Hic superveniens, legatis regis præsentibus interrogat ducem, ubi vellet exercitum metari? At ille jam persuasus cedere Francis, accepit fiduciam, audiens de exercitu, credens ita esse. Dietmarus vero fictus loquebatur, cum quinque enim tantummodo viris venerat. De numero autem legionū sciscitante duce, ad 30. ferè legiones se producere posse respondit. Ita delusi legati, regressi sunt ad regem. Vicit vero illos calliditate sua Dietmarus, quos ipse dux ferro vincere non potuit Heinricus. Nam ante lucanum relictis castris Franci, unusquisq; rediit in sua. Septimo autem anno regni sui Chunradus rex ægrotare cœpit: sentiensq; vocationis suæ tempus adesse, principes regni, excepto Heinrico, convocavit, & eos ita convenit: Vocationis meæ tempus agnosco, & ut cernitis, præsto est, proinde pacem concordiamque vos sectari etiam rogo. Me hominem exeunte, nulla vos regnandi ambitio inflammet. Heinricum Saxonum Thuringorumque ducem prudentissimum, regem eligite, dominumque constituite: is enim est & sapientia pollens, & justæ severitatis censura abundans. Quibus in hæc verba consentientibus, vocat fratrem suum Eberhardum, sicq; alloquitur illum: Sentio frater, me diutius istam vitam tenere non posse, idcirco considerationem tui habeto: & quod ad te maxime respicit, omni Francorum regno consulito, in eo fratris tui intendendo consilio. Sunt nobis copiæ exercitus congregandi atque ducendi: sunt urbes & arma cum regalibus insigniis, & omne quod decus regium deposcit, præter fortunam & mores. Fortuna frater cum nobilissimis moribus Heinrico cedit: rerum publicarum summa secus Saxones est. Sumptis igitur his insigniis, lancea scilicet & armillis aureis, cum clamide, & veterum gladio regum, ac diademate, ito ad Heinricum, pacemque facito cum eo, ut eum fœderatum possis habere in perpetuum. Quid enim necesse est, ut cadat populus Francorum tecum coram eo? Ipse enim vere rex erit, & imperator populorum multorum. His dictis, frater lachrymans, se consentire respondit. Post hæc rex moritur, vir fortis & potens, domi militiaque optimus, largitate serenus, & omnium virtutum insigniis clarus: sepeliturque in civitate sua Wilinaburg, cum mœrore ac lachrymis omnium Francorum. Ut ergo rex imperavit, Eberhardus Heinricum adiit, seque cum omnibus thesauris illi tradens, pacem cum eo fecit, amicitiamque ejus promeruit, quam fideliter familiariterque usque in finem obtinuit. Deinde congregatis principibus, & natu majoribus exercitus Francorum in loco qui dicitur Fritislare, designavit eum regem coram omni populo Francorum atque Saxonum.

Hatto tristitia moritur.

Hresburg.

Urbs Gruona.

Diethmarus.

Impostura Diethmari.

Conradus morti vicinus, Heinricū præficit regno.

Conradus Eberhardum fratrem mittit ad Heinricū cum insigniis.

Alii, moritur in Vuilinaburgo, sepelitur Fulda.

Heinricus in Frislaria eligitur anno 920 necsummus tamen pontifex consulebatur. Alb K.

HISTORIA HEINRICI I.

ANno dominicæ incarnationis 920. ab urbe condita millesimo 671. Heinricus genere Saxo, filius Ottonis ducis, 80. loco ab Augusto in regnum eligitur, regnavitque annis 17. Hic cum non haberet gratiam Chunradi regis sui decessoris: propter morū probitatem animiq; virtutem, idem rex in extremis suis, ut prædictū est, prætermisso fratre proprio hunc elegit: & ut ab omnibus id ageretur principibus, consilium dedit. Cui cum unctio & diadema offerretur à summo pontifice, qui eo tempore Herigerus erat, non sprevit, nec tamen suscepit. Satis, inquiens, mihi est, ut præ majoribus meis rex dicar & designer, divina annuente, vestraque pietate: penes meliores vero nobis unctio ac diadema sit, tanto honore nos arbitramur indignos. Placuit iste sermo coram universa multitudine: & dextris in cœlum levatis, nomen novi regis clamore valido salutantes frequentabant. Hoc ordine rex factus Heinricus,

HENRICVS primus, IX. Ger. Imperator. Hic dictus auceps, quod in adolescentia cum pater rebus praesset plurimum indulgeret aucupiis: primus ludos equestres, quos Thorneamenta vocant, nobilitati Germanicæ exhibuit.

Heinricus, perrexit cum omni comitatu suo ad pugnandum contra Burchardum ducem Alemanniæ, cujus filiam habuit vxorem Rudolfus Burgundio, qui post interfectionem Ruperti regis Galliarum, patris Hugonis ducis, fratris vero Ottonis regis, ab inimicis Caroli regis rex elevatus est, sicut & Rupertus decessor ejus. Burchardus verò dux, licet esset bellator intolerabilis, sentiens tamen, cum valde prudens esset, congressionem regis se sustinere non posse, tradidit ei semetipsum cum universis urbibus & populo suo. Eodem tempore Arnoldus dux cum vxore & filiis ab Ungaria rediens, honorificè à Baioariis suscipitur: nec solum suscipitur, sed etiam ut rex fiat, vehementer ab eis exoratur. Rex autem Heinricus cum inter omnes regni principes sibi obtemperantes, Arnoldum solùm resistere cerneret, collecto exercitu prævalido, in Baioariam tetendit, eumque juxta quosdam in præsidio urbis Ratisponæ obsedit. Quod ille videns, seque regi resistere non sufficere perpendens, portis apertis egressus est ad regem, tradens semetipsum cum omni regno suo; & honorifice susceptus, ab eo amicus regis appellatus est. Quidam vero scribunt, quod non passus sit Arnoldus præstolari adventum regis in Baioaria, sed collectis quibus potuit copiis, obviam ei processerit ad pugnam. Cumque in eo esset ut bellum inire deberent, rex Heinricus, ut vir sapiens & Deum timens, cogitans ex utraque parte damnum irreparabile posse accidere, Arnoldo, ut solus cum solo loquatur, denunciat. Qui putans se acciri ad singulare certamen, ad condictum solus pervenit. Quem Heinricus ut erat prudens animo, & potens eloquio, prudenti sermone alloquitur, increpans eum, cur Dei ordinationi resisteret, cùm se ab omni populo electum sciret, quod, nisi Deo disponente non fieret: affirmans, quia si populus æque illum communiter eligeret, se fore, qui primus in ejus electione acclamaret: sicque copioso dicendi genere animum ejus demulcens, ad suos rediit. Arnoldus quoque rediens ad suos, indicavit eis Heinrici sermones. Qui dixerunt, verum esse quod audirent sapientiam per Salomonem dixisse, per ipsam scilicet reges regnare, & prudentes justitiam decernere. Neque enim in ejus electione totius populi animum fieri unum, nisi hunc à Deo constaret electum: unde sibi æquum bonumque videri, ut à cęteris non dissentiens, hunc regem eligeret, ea tamen conditione, si sibi hoc quod decessores ejus non habuere concederet, scilicet, ut totius Baioariæ pontifices suæ potestati subjacerent: unoq; defuncto, alterum sibi ordinare liceret. Connivens igitur huic suorum consilio, miles Heinrici efficitur, & ab eo ut dictum est, concessis sibi totius Baioariæ pontificibus honoratur. Hic est Arnoldus ille, super cujus denotatione sancto Vdalrico episcopo, ut in libro gestorum legitur, ostensus est gladius sine capulo, qui rex fieri frustra cupiens, invasor regni extitit: & pro hac ambitione destructis ecclesiis, earum redditus militibus suis in beneficium concessit. Rex autem Heinricus de die in diem proficiens & crescens, robustior & clarior habebatur. Cum regnũ ab antecessoribus suis ex omni parte confusum civilibus bellis & externis colligeret, pacificaret, & adunaret, signa movit contra Galliam & Lotharii regnum. Lotharius autem erat primogenitus filius Ludovici imperatoris, à Magno Carolo nati. Huic erant fratres, Pipinus, Carolus, & Ludovicus. Sub his fratribus bellum famosum factum est in Phontinich, antequam divisio regni fieret. Facta autem divisione, Pipino cessit Hispania, Carolo regnum Aquitaniæ & Vuasconiæ, ab Occidente habens terminum Barcelonam Hispaniæ urbem, ab Aquilone Britannicum mare, ad Meridiem juga alpium, ad Orientem Masam fluvium. Inter Masam vero fluvium & Rhenum, Lothario regnum cessit cum Italia, quam vivente patre regendam accepit. A Rheno usq; ad fines Illyrici & Pannoniæ, Odoram quoq; fluvium, & terminos Danorum Germania tota Ludovici regnum erat. Hæc divisio inter eos facta, inviolabiliter permansit, quo usq; jure hæreditario hæc regna omnia cederent Carolo simplici Ludovici filio, qui erat filius Caroli cognomento Calvi. Ad hunc itaq; Carolum, cui diximus regna cessisse per hæreditatem, quidam vir nomine Otto ex Orientalib. Francis venit, & ab eo susceptus, cum esset vir fortis & prudens, egit consilio suo, ut cum Danis pugnaretur, qui jam multis annis Lotharii regnum vexabant. Cumque pugnaretur cum eis, una die ex eis centum millia cæsa referuntur. Ex hoc ille Otto clarus & insignis habebatur, & à rege secundus, cũ ad eum veniret, uno tantum servulo comite contentus. Moriens autem Carolus, rogavit Ottonem beneficii sui memorem fore, ut misericordiam sibi præstitam à se, filio suo si nasceretur, nõ negaret: nam filius ei nondum erat, sed regina pregnans adhuc fuit secũdum quosdam: alii vero dicunt, quod jam ferè biennis fuerit filius. Mortuo autem Carolo, Otto filium ejus, & regno pariter & nomine paterno declaravit. Sed Arnolfus imperator qui Carolum seniorem de Germania expulit, post mortem ejus omne regnum ipsius sibi vendicavit. Huic Otto & diadema & sceptrum, & cætera regalia ornamenta obtulit, regnumq; domini sui gratia imperatoris Arnolfi obtinuit, & hoc juxta quorundam relationem. Alii vero dicunt cũ propter infantiam pueri principes nimia rerum cupidine sese præire contenderint, resq; suas prout quisq; poterat, dilataverint, nemo vero regis profectum, nemo regni tutelam quæsierit, hocq; cernentes hostes, regnum undiq; incursaverint, principes tãdem pro hoc doluisse, convenientesq; in unũ, quia puer adhuc vix triennis erat, Ottonem propter sapientiam & fortitudinem suam ad tuendum regnum delegisse, nõ ut desertores, sed velut hostium incursum dedignantes. Sed quia Otto dicitur regnum ipsum ab Arnolfo imperatore obtinuisse, inde usq; hodie certamen est de regno stirpi Caroli, & posteris Ottonis: concertatio quoq; regib. Carolingorum & orientalium Francorum, super regno Lotharii.

Heinricus non curat unctionem & diadema Pont. Rom.

Heinricus contra Burchardum ducem Alemanniæ.

Arnoldus solus contra stat Henrico.

Prudentiss. sermo Henrici ad Arnoldum.

Pontifices Bavariæ principi Bavaro subiaceant.

Arnoldi visio gladius sine capulo.

Bellum famosum in Phontinich, de quo supra in annis regni Ludovici.

Divisio regni compendiaria.

Otto venit ad Carolum, fit secundus à rege.

Arnolfus imperator Carolum seniorem de Germania expulit.

Certamen de regno stirpis Caroli, & posteris Ottonis.

Ob quod & Heinricus rex movit castra contra Carolum, cum jam quindennis sublimaretur in regnum, ejusque sæpius fudit exercitum, juvitque fortuna fortem virum. Ottone autem decimo anno regni sui defuncto, Galliarum principes animo & sacramento annexi sunt Carolo, nec non & Rupertus Ottonis regis defuncti frater, industrius sese illi subdidit, quem ille ducem Galliæ Celticæ præfecit. Cumq; jam ferè totum colligeret regnum, cœpit quendam Haganonem ex mediocribus extollere, & supra omnes principes diligere, adeo ut magnatibus quibusque procul absistentibus, ipse regio lateri solus hæreret, multaque regii juris ad suum jus torqueret. Vnde primates indignati, cum nullatenus possent eum ab illius dilectione avertere, quærebant illum de regno abiicere. Multa itaque adversus eum moliti, ad ultimum convenerunt, Rupertumque ducem, fratrem Ottonis, regem constituerunt. Adversus quem dum Carolus bellum præpararet, & in pugnam convenirent, occisus est Rupertus, & ex parte ejus vndecim millia 249. ex parte vero Caroli septem millia 118. Hugo vero filius Ruperti, adhuc adolescens, egit apud quoscunque potuit, maximeq; apud Heribertum cognatum suum, qui erat unus ex magnatibus, ut in dejectionem Caroli loco patris sui alius rex crearetur: se ipsum vero promoveri nolebat, quia patris interfectio illud dissuadebat. Igitur convocatis principibus, Rudolfum, Richardi Burgundionis filium, satis eo reclamante, regem constituunt, virum strenuum, & liberalibus artibus eruditum, qui, ut supra dictum est, Burchardi ducis Alemanniæ filiam, nomine Bertham, sibi copulavit: quique post ab Italicis adversus Berengarium seniorem vocatus, illo interfecto, regnum Italiæ aliquando tenuit, donec socero suo in auxilium contra eosdem sibi denuo resistentes vocato, ibidemque ab eis interfecto, Italiam reliquit, & Burgundiam revisit. Hugo vero comes Arelatensium ab Italis vocatus, regnum accepit, in quo filium ex uxore sua nomine Alda, de Ostrofrancorum stirpe procreavit, quē & Lotharium vocavit, adultumque regem fecit: sed ambobus postea pulsis, Berengarius (qui postea Babenberg deportatus ibi defunctus est) regnavit.

Rupertus Ottonis frater dux Galliæ Celticæ.

Bellum Caroli & Ruperti.

Rudolfus Richardi Burgundi filius rex constituitur.

Rudolfo autem, ut dictum est, in regnum Caroli sublimato, Heribertus prædictus consilio Hugonis cognati sui, filii Ruperti, Carolum dolo cepit, eumque in custodiam posuit, in qua & vitam finivit. Habuit autem filium nomine Ludovicum, ex sorore Adelstani regis Britannorum, quem in perturbationis suæ procella transmisit ad eundem avunculum suum: unde post mortem Rudolphi regis, consilio Hugonis cognati reductus, regnum patris recepit, cui tamen idem Hugo dux postea rebellavit. Heinricus autem rex audiens casum Caroli, dolebat, humanæque mutabilitatis communem admiratus est fortunam, judicavitque abstinere quidem ab armis, verum potius arte superandos putavit Lotharingos, quia gens varia erat, & artibus assueta, bellis prompta, mobilisque ad rerum novitates.

Forte artibus.

Erat eo tempore quidam de Lotharingis, nomine Christianus, qui videns regi Heinrico cuncta prospere cedere, quæsivit quomodo apud eum majori honoraretur gratia: & simulata infirmitate, vocavit ad se Gisilbertum, cui principatus regionis paterna successione cessit, eumq; venientem arte cepit, & sub custodia regi Heinrico transmisit. Erat autem Gisilbertus nobili genere, ac familia antiqua natus. Quem rex satis lætus suscepit, quia per ipsum solum totum Lotharii regnum se habiturum arbitratus est. Deinde videns adolescentem valde industrium, genere ac potestate divitiisque clarum, liberaliter cœpit habere: ac postremo desponsata sibi filia sua nomine Gerbirga, affinitate pariter & amicitia, junxit eum sibi sublegato & omni Lotharii regno. Et hoc juxta descriptionem cujusdam Vuitikindi monachi Corbiensis, de origine Saxonum, & regum horum gestis scribentis.

Historia de Christiano Lotharingo Vide Vuitichindū lib. 15.

Gisilbertus capitur

Gerbirga.

Vuitichindus de origine Saxonum.

Est autem alius quidam Historiographus, tempora Caroli hujus, cujus memoriam præ manibus habemus, suorumque successorum dirigens, qui scribit eundem Gisilbertum, filiam Heinrici duxisse priusquam rex fieret, dum adhuc ducatum administrasset, ipsumque Heinricum à Carolo ducatum Saxonicum accepisse, & eum, ac Rupertum, qui postea rex factus est, inter principes qui à rege propter Haganonem, ut prædictum est, defecerant, primos fuisse. Sic enim dixit: *Gallia Celtica Ruperto collata, Carolus Saxoniam secedit. Cujus urbes sedesque regias perlustrans, nullo resistente obtinuit, ibi quoque Heinricum regio genere inclytum, ac inde oriundum ducem omnibus donat. Et post pauca: Interea Galliarum urbibus ac oppidis firmiter obtentis, cum paschalis solennitas immineret, Aquisgrani palatio sese recepit. Huc ex omni Gallia principes confluunt: huc etiam mediocres multo favore veniunt: adsunt & duces, ex Saxonia quidem Heinricus, ex Gallia Rupertus. Quotidie secus fores regii cubiculi manent: quotidie egressum regis à penetralibus aulæ præstolantur. Cum vero nullum eis à rege responsum per dies quatuor daretur, Henricus id molestissime ferens, dixisse fertur, aut Haganonem quandoq; cum Carolo regnaturum, aut Carolum cum Haganone ad rerum mediocritatem deventurum, indignansq; inconsulto discessit. Quod rex moleste ferens, eum revocare cupiebat, & pro hac re metropolitanum Remensium Heriveum dirigebat. Cujus luculenta & amica oratione persuasus dux Henricus, ad regem redit, multoque ambitionis honore ante eum admissus, in præcipuo gratiæ loco familiarissime recipitur.*

Aquisgrani conventus.

Hac tempestate Regenherus vir nobilis, partium Caroli fidissimus tutor, finem vitæ accepit, cujus exequiis Carolus interfuit: Hisque peractis, Gisiberto ejus filio jam adulto, paternum honorem

Reginherus moritur.

coram principibus, qui confluxerant, liberalissime contulit. Hic cum esset opibus & genere inclytus, & conjugio Gebirgæ Heinricis transrhenensis filiæ, satis beatus, in nimiam præ insolentia temeritatem præceps ferebatur, multaque pro abjectione regis moliebatur. Quo agnito Carolus à Celtica cum exercitu rediens, cum bellum pararet inferre Belgis, quorum dux erat Gisilbertus, Belgæ mox non in aperto cum Gisilberto nisi sunt resistere, sed oppidis ac municipiis sese recludunt propere. Ad quos rex legatos dirigens, promisit eis se omnia donaturum, si ad se confluerent, quæ à Gisilberto prius in beneficio haberent. Quo capti mox ad regem per Sacramenta redeunt, & contra Gisilbertum pariter consurgunt. Ille vero in oppido Harburg, quod hinc Mosa & inde Gullo fluviis vallatur, alias autem immani hiatu, multoque horrore veprium tutissimum videbatur, cum paucis tunc claudebatur. Huc rex cum copiis properat, obsidionem locat hinc & inde navalem, aliás vero equestrem. Et cum violentius instaret, Gisilbertus clam per murum dilapsus, fluvium enatando transmeavit, & cum duobus clientibus Rhenum exulaturus, pertransiens, annis aliquot apud socerum suum Heinricum patrimonio privatus, exulavit. Oppidani vero absque duce relicti, se subdiderant regi. Evoluto autem tempore, Heinricus egit apud regem, ut Gisilbertus reciperetur in gratiam, ea tamen conditione, ut beneficiis, quæ ipse insolenter deduxerat, quæque rex faventibus, sibi postea contulerat, quamdiu possessores eorum viverent, careret, ea vero, quorum possessores per annos exilii sui excesserant, regis miseratione reciperet. Recepit itaque Trajectum, Juppilam, Harstalium, Marsnam, Littam, Capræmontem, quæ à defunctis derelicta vacabant, cæteros vero qui sua habebant, ingenti cæde vexabat, donec omnia sua recipiebat. Postea multa contra regem machinans, socerum adiit, ac plurimum regi adhærere dissuasit, Celticam solam regi sufficere posse asserens, Belgicam vero atque Germaniam rege alio plurimum indigere, unde ut ipse dux Heinricus creari rex non abnueret, multiplici permovebat suasione. Heinricus vero cum illicita eum suadere adverteret, dictis suadentis admodum restitit, & ut à nefariis quiesceret, crebro admonuit. Gisilbertus vero cum apud socerum non proficeret, nec regnum sibi parare posset, in Celticam secedit, & in Neustriam transit, sicque cum Ruperto Ottonis regis fratre, qui erat dux Celticæ, de negotio eodem consilium pertractat, suggerens ei de regni susceptione, & Caroli abjectione. Exultat tyrannus, & sine mora suadenti favet. Deliberant ergo, sibique per Sacramenta consentiunt, sicq; procedenti tempore collectis principibus rex efficitur, anno dominicæ incarnationis 922. Hæc sunt verba illius Gallici historiographi, quæ si in aliquo à præcedentibus Saxonici scriptoris dictis dissentiant, lectoris diligentia perpendat. Annus vero in quo Rupertus in regnum elevatus dicitur, ille est, qui apud nos Heinrici tertius in regno inscribitur. Rupertus post hæc à militibus Caroli interficitur, sed Rudolphus, ut dictum est, subrogatur Deinde Carolus captus, custodia mancipatur.

Carolus contra Gisilbertum.

Harburg inter Mosam & Gullam flumina.

Gisilbertus in Celticam & Neustriam secedit.

Verba Gallici historiographi.

Illud autem tempus erat, quo ut supra scriptum est, Heinricus ad dilatandum imperium suum super Lotharingos tendebat. Nam in ipsa profectione, ubi Rhenum transiit, legatus Caroli ei occurrit, & salutato eo verbis humillimis: Dominus meus, inquit Carolus, regia quondam potestate præditus, modo privatus, misit me ad te, demandans tibi, quia sibi ab inimicis circumvento, nihil jocundius, nihil possit esse dulcis, quàm de tui magnifici profectus gloria, aliquid audire, famaque virtutum tuarum consolari, & hoc tibi signum fidei & veritatis transmisit, protulitq; de sinu manū preciosi martyris Dionysii, auro, gemmisq; inclusam, hoc inquiens habeto pignus fœderis perpetui & amoris vicarii, hanc partem unici solatii Francorū, Galliam inhabitantium, postquã nos sanctus martyr ad nostrã perniciem deseruit, & ad nostram perpetuam pacem Saxoniam visitavit, cõmunicare tecum maluit. Neq; enim postquam corpus ejus translatū est, à nobis civilia vel externa cessavere bella. Eodem quippe anno Dani & Nortmanni regionem nostram invaserunt. Rex autem divinum munus omni gratiarum actione suscipiens, reliquiis sanctis prosternitur, & deosculans eas summa veneratione veneratur. Sanctum vero Vitum, de quo legatus Caroli disseruit, Folradus quidam nomine, de Roma transtulit, & in pago Parisiaco locavit, inde regnante Ludeuuico Imperatore, translatæ sunt in Saxoniã, & ut legatus ille confessus est, ex hoc res Francorū cœperunt minui, Saxonum dilatari. Burgundionum rex Rudolphus, qui nonnullis annis Italicis imperabat, lanceam quandam ibi à Samsone quodam comite dono acceperat, quam Cõstantini Magni sanctę Helenæ filii fuisse dicebant, quæ excepta cæterarum specie lancearum, novo quodammodo opere, novaque elaborata arte & figura, juxta mediã spinã habuit, utrobiq; quasi fenestram, & in media spina cruces ex clavis, manibus & pedibus salvatoris nostri Domini Jesu Christi affixis. Heinricus itaq; rex audiens Rudolphū tam cœleste donum habere, ut erat Deū timens, totiusq; religionis amator, legatis directis tentavit, si prēmiis aliquibus posset illud acquirere. Quod cū Rudolphus modis omnibus se nunquam acturum diceret, rex Henricus, quia hunc muneribus mollire nequiverat, minis terrere magnopere curabat, omne quippe regnum ejus cæde atq; incendiis se depopulaturum esse minitabat. Quia vero munus quod petebatur, illud erat, quod cœlestib. terrena conjunxerat, Rudolphi regis cor, Deus emollivit, justoq; regi justa juste petenti, protinus tradidit. Neq; enim pace præsente, simulati locus erat. Quanto autem amore rex Heinricus prædictum cœleste munus dilexerit, cum in multis rebus, tum in hoc præsertim claruit, quod hujus datorem non solum auri, argentique muneribus, verum etiam Suevorum provinciæ, parte non minima honoravit.

Legatus Caroli ad Heinricum cum brachio S. Dionysii.

Vitus de Roma translatus.

Lancea Constantini à Rudolpho Burgundionum rege obtenta.

Oz. elm.

Heinricus lanceam Ottoni magno filio reliquit.

Vngari vastant Saxoniam.

Hac igitur occasione, immo Dei voluntate, sanctam rex Heinricus adeptus est lanceam, per quā ipse de hostibus sæpe triumphavit, eamque filio suo Ottoni Magno decedens, cum regno reliquit. eamque credimus esse, quæ ex tunc hodieque in Imperatorum tutela solet manere. Vngarii audientes Chunradi Imperatoris mortem, & Heinrici in regnum successionem, probare volentes an novus rex solita vellet tributa persolvere, totam Saxoniam percurrentes, urbes & oppida incendiis dedere, tantamque cædem ubique fecerunt, ut depopulationem ultimam comminarent. Rex autē erat in præsidio urbis, quæ dicitur Vuerlahon, rudique adhuc militi & publico bello insueto, contra tam sævam gentem non credebat.

In pace discere quid in hostium adventu fieri &c. Forte suescerent.

Contigit autem quendam ex Principibus Vngariorum capi, vinctumque regi adduci, quem ipsi in tantum dilexerant, ut innumera auri & argenti pro eo pondera offerrent. Rex autem spernens aurum, expostulat pacem, tandem ad novem annos obtinuit firmam pacis conditionem. In quibus induciis primum ex agrariis militibus nonum quenque eligens, in urbibus habitare fecit, ut cæteris octo cum familiaribus suis habitacula construeret, frugumque omnium tertiam partem exciperet ac servaret, cæteri vero octo seminarent & meterent, frugesque nono colligerent, suisq; in locis ponerent, concilia & omnes conventus ac convivia in [illegible]bibus celebrari noluit, quatenus in pace discerent, quid in hostium adventu facere debuissent. V[illegible]li[illegible] aut nulla extra urbes erant munia. Tali lege ac disciplina cum cives sui facerent, repente irruit [illegible]er Sclavos qui dicuntur Hevelli, & multis eos præliis fatigans, demum hieme asperrima, castris super glaciem positis, urbem quæ dicitur Brennaburg, fame, ferro, & frigore cœpit, & cum illa urbe omni regione potitus, signa vertit contra Dalmatiam, adversus quam jam olim pater suus reliquit & militiam, & obsidens urbem, quæ dicitur Grana, vicesimo tandem die cepit eam. Præda urbis militibus tradita, puberes omnes interfecti, pueri ac puellæ servatę sunt captivitati. Post hæc adiit Bragam, Boemiorum urbem, regemq; ejus accepit in deditionem, qui erat pater Bolizlauui, qui quamdiu vixit, regi fidelis & utilis fuit. Boemia itaq; tributaria facta, rex reversus est in Saxoniam. Igitur induciarum tempore transacto, legati Vngariorum pro solitis muneribus regem adierunt, sed ab eo spreti, in terram suam vacui reversi sunt. Cū enim haberet militem equestri jam prælio probatum, contra hostes antiquos præsumpsit inire certamen. Hæc audientes Avares, nil morati cum hostili gravique manu, Saxoniam festinant intrare, & iter agentes per Dalmatiam, opem quasi ab antiquis petunt amicis. Illi vero scientes eos ad Saxoniam festinare, Saxonasque paratos cum eis pugnare, pinguissimum pro munere eis projiciunt canem. Et cum non esset injuriam vindicandi locus, ad aliam pugnam festinantibus, cum ridiculosa satis vociferatione longius prosequuntur amicos. Igitur quàm repentino potuerunt impetu, intrant Thuringorum fines, illam terram hostiliter totam pervagantes. Rex autem Heinricus gravissima valetudine detinetur, & Vngariorum ei adventus proximus nunciatur. Qui mox directis per Saxoniam nunciis, validissimum per quatriduum collegit exercitum, ipseque licet invalidus corpore, animi tamen roboratus vigore, equum ascendit, & obviam hostibus ivit. Celer autem nuncius accurrit, qui Vngarios in Meresburg, quod castrum est in confinio Saxonum & Thuringorum ac Sclavorum, esse nunciavit, eosque jam nō modicam puerorum ac mulierum prædam habere, virorum vero immensam stragem fecisse. Rex igitur ut erat animo constans, talibus non terretur, sed magis magisque suos, ut pro patria pugnent, exhortatur. Nec mora bellum incipitur, & ex Christianorum parte kyrieeleison dicitur: ex illorum vero parte turpis & diabolica vox, hui, hui, hui, auditur. Inito itaq; certamine, nutu divino Vngarii cæduntur & fugantur, rex & sui victoria decorantur, immensa captivorum turba absolvitur, atq; vox gemitus in lætitiæ cantum mutatur. Hunc triumphum tam laude quam memoria dignum, rex apud Meresburg in superiori cœnaculo domus regis per ζωγραφίαν notari præcepit, adeo ut rem veram potius quā verisimilē judices. Rex vero victor reversus, modis omnibus gratiarum actiones honori divino, ut dignum erat, solvebat. tributumque quod hosti dare consuevit, divino cultui mancipavit, & usibus pauperum deservire censuit. Posthęc pater patriæ, & rerū dominus, imperatorq; ab exercitu appellatus, famā potentiæ virtutisq; cunctis regibus & gentib. longe lateq; diffudit. Vnde & aliorum regnorum proceres eum adierunt, gratiāque in conspectu ejus invenire quærentes, fidē talis ac tanti viri dilexerunt. Inter quos Heribertus gener Hugonis ducis, cum ei Rudolphus rex adversaretur, ut apud illum sibi præsidio esset, supplicavit. Ipse enim talis erat, ut nihil negaret amicis. Perrexit igitur Galliam rex, regem alloquitur, peractoq; negocio, Saxoniam revertitur. Sed & Hugo rex Italiæ, legatos ad eum direxit, ejusque amicitiam habere, summo studio quæsivit. Erat aūt regi Heinrico uxor & consors regni clara & nobilissima nomine Mathilda, filia Theoderici, ex eadem Saxonum gente, cujus frater erāt Vuitikint, & Immod & Reginbern. Reginbern aūt ipse erat, qui pugnavit contra Danos, multo tempore Saxoniam vastantes, vicitq; eos, liberans patriam ab illorum incursionibus, usque in hodiernū diem. Et hi erant ex stirpe magni ducis Vuitikindi, qui bellum potens gessit contra Carolum Magnum per annos ferme 30. Genuit autem Heinrico Mathilda, ante regni susceptionē filiam Gerbirgā, quam Gisilberto duci Belgicæ dederat, filiū quoq; Ottonē mundi amorem. Post regiam vero dignitatem genuit secundum, quem patris nomine vocavit Heinricum, virū fortem & industrium, patientia satis ornatum

Sclavi Hevelli.
Brennaburg.
Grana.

Braga.
Bohemia tributaria facta Henrico

Avares invadunt Saxones.

Pinguiss. canem pro munere offerre

Vngari Mersburg invadunt.

Exhortatio regis, ut pro patria pugnent.

Christianorū vox Kyrieeleison. Bohemorum vox hui, hui, hui.

Heinricus pater patriæ.

Hugo rex Italiæ, legatos mittit ad Henricum.

Stirps Vuitikindi.

Otto mūdi amore

tum, consilio providum, vultus nitore gratiosum. Tertium quoque filiū genuit, nomine Brunonem quē Pontificis summi, ac ducis magni officium vidimus gerentem. Frater quippe ejus Otto, dū post patris excessum regeret imperium, hunc omni literarum scientia imbutum, præsulem fecit Coloniensium. Factaque de hinc nimia perturbatione in regno, ita ut etiam filius regis Luitolphus contra patrem consentiret, pravorum consilio. Rex Otto ad disponendum regnum secedens in partes Orientis, fratri Brunoni præsuli providendas, commisit Occidentis. Ita cum magna religione usus est officio sacerdotis, & exigente necessitate, jussu regis functus est virtute magnanimi ducis. Nemo autem super hac re illum culpabilem dicat, cum Samuelem sanctum & alios plures sacerdotes pariter legamus & iudices. Duxit autem Otto filius regis vivente adhuc patre, uxorem ex gente nobilissima Anglorum filiam fratris Adelstani regis, quæ ab aliis appellatur Otgit, ab aliis Edidis. Hæc peperit ei filium, quem vocavit Lutolphum, quem ille multum dilexit, sed ipse sibi postea rebellavit. Heinricus autem rex, cum esset sedulus in exaltando gentem suam, rarus aut nullus nominatorum virorum in omni Saxonia erat, quem aut præclaro munere, aut officio aliquo non promoveret. Erat autem ingenti prudentia pollens, forma quoq; corporis regiæ dignitati decorem adiiciens. In exercitiis etiam ludi tanta eminentia omnes superabat, ut terrorem cæteris ostentaret. In venatione tam fuit acer, ut una vice 40 aut amplius caperet feras. Et licet in conviviis satis jocundus esset, nihil tamen regalis disciplinæ minuebat. Tantum quippe favorem pariter & timorem infundebat, ut etiam ludenti non crederent, ad aliquam lasciviam se dissolvendos. Perdomitis itaq; circunquaque gentibus, postremo Romam proficisci statuit, sed infirmitate correptus, iter intermisit. Infirmatus est autem in castello quod dicitur Hiemeleuua, quod est inter Saxonum & Thuringorum confinia, ubi & defunctus est. Cumq; se jam gravari morbo sensisset, convocato omni populo, designavit Ottonem filium suum regem, cæteris filiis suis prædia cum thesauris distribuens. Ipsum vero Ottonem, qui maximus natu & optimus fuit, fratribus & omni Francorum imperio præfecit. Et in hoc quantæ sapientiæ fuerit & religionis, probari potest, quod eum quem potissimum & religiosissimū noverat, licet in imperio natus non esset, regem constituit. Testamento itaque legitime facto, & rebus omnibus rite compositis, defunctus est anno regni sui 17. vitæ autem ferè 60. Translatum est autem corpus ejus à filiis suis in civitate quæ dicitur Quidilingaburg, & in basilica S. Petri ante altare sepultum, cum planctu & lacrymis plurimorum.

Bruno Episcopus Coloniensis & dux

Uxor Ottonis Angla.

Dotes Heinrici.

Hiemeleuua.

Otto fit rex post Henricum.

Quidelinberg oppidum ab Heinrico extructum, ab Krantz.

ANNI HENRICI I.

ANno domini 921. Anno domini 922. Rupertus frater Ottonis regis, & pater Hugonis, machinante Gisilberto duce, genero Heinrici regis in dejectionem Caroli, regno Galliarum præponitur Anno domini 923 An. dom. 924. An. dom. 925. Hiltine Augustensis Episcopus obiit, cui S. Vdalricus successit. An. dom. 926. Sanguis Domini in Augiam insulam venit à quadam matrona. An. dom. 927. Burchardus dux Alemanniæ in Italia occiditur. Hermanno Alemannia committitur. An. do. 928 An. do. 929. An. do. 930. Heriger archiepiscopus moritur, pro quo Hildibertus ordinatur. An. do. 931. Heinricus rex Boemiam petiit. An. do 932. Dieto Vuirciburgensis Episcopus obiit. An. do. 933 An. do. 934. Heinricus Ungarios interfecit. An. do. 935. Notingus Episcopus Constantiensis obiit, cui Cunradus successit, genere clarissimus. Anno domini 936. Henricus rex obiit. Post Marinum papam Agapitus Romanæ sedi præfuit 117. dein Octavianus 118. Leo 119. Benedictus 120. Johannes 121.

Hiltine Episcopus Augusten. Vdal.

Dieto Vuirzburgensis Episcopus.

Cunradus Constan.

HISTORIA OTTONIS PRIMI.

ANno dominicæ incarnationis 937. ab urbe condita, millesimo 688. Otto Magnus Henrici filius 81. loco ab Augusto eligitur in regnum, ab omni populo Saxonum & Francorum, regnavitq; annis 38. Electus est aūt apud Aquasgrani, ubi & mox unctus in regem, à summo Pontifice Moguntinæ sedis nomine Hildiberto, genere Franco, professione monacho, qui nutritus in Fuldensi monasterio, ad id honoris merito provectus est, ut pater ejusdem loci constitueretur, deinde ad fastigium summi Pontificatus Mogonciacæ sedis proveheretur. Erat enim vir miræ sanctitatis & præter naturalem animi sapientiam literarum scientia satis illustris. Qui ēt inter cætera gratiarū dona spiritum prophetiæ accepisse prædicatur. Rex autem unctione benedictionis accepta, quam sapiētem in regni moderamine, quā fortem in adversantium certamine, quā strenuū in religione se exhibet, facile enarrari nō valet. Primum itaq; Barbaris ad novas res moliēdas de sævientibus, Bolizlaus fratrē suū percussit, virum Christianum, regno fidelem, & ut ferunt, religiosum Dei cultorem. In cujus ultionem cum rex exercitum mitteret adversus Bolizlaum, primo nostri victores extiterūt, deinde pro recenti victoria securius agentes, repentina incursione omnes occisi sunt. Et bellum hoc perseveravit usque ad 15. regis imperii annum, ex eo regi fidelis servus & utilis permansit.

Post hæc antiqui hostes Vngarii venerunt, probare virtutem novi regis, & intrantes Franciā, statuerunt si possent intrare ab Occidentali parte Saxoniā. Quod rex audiens, nil moratus, cū exercitu valido occurrit illis, fugavitq; illos à terminis suis. Cessantib. aūt bellis externis, civilia oriri cœperūt.

Otto primus, decimus Ger. imp.

Hildibertus summus Pont. Mogon. sedis.

Bolizlaus oppugnatur ab Ottone.

Bellum Ottonis cum Vngaris.

Mortuus

Mortuus eſt quippe Arnoldus, dux Bajoariæ, & filii ejus ſuperbia elati, juſſu regis contempſerunt ire in comitatum, cujus ducatum rex dedit fratri ejus Bertholdo. Mortuus eſt & Sigefridus comes optimus Saxonum, qui ſecundus à rege procurabat Saxoniam. Cujus legationem cum ſibi vendicaſſet affinitatis cauſa Dankmarus frater regis ex patre non ex matre, & regali dono ceſſiſſet Geroni comiti, afflictus eſt Dankmarus triſtitia magna. Erat autem manu promptus, acer ingenio, bellandi peritus, cujus mater filia erat materteræ Sigefridi comitis, de qua ſuſcepit eum rex Heinricus, & ditavit eum prædiis multis abſque his quæ fuerant matris. Eberhardus quoque comes iratus, contra Bruningum quendam ex primoribus, collecta manu ſuccendit civitatem illius vocabulo Elmeri, interfectis omnibus ejuſdem civitatis habitatoribus. Pro qua præſumptione condemnavit eum centum talentis, omneſque principes qui ad hoc eum juvabant dedecore canum, quos portabant uſque ad urbem regiam quæ dicitur Magedeburg. Unde commotus Eberhardus, junxit ſe Dankmaro, collectaque valida manu, oppugnat præſidium, quod dicitur Badiliki, in quo erat Heinricus frater regis iuvenis adhuc, dataque militibus ſuis præda urbis, adduxit ſecum Heinricum quaſi vile mancipium. Dehinc cœpit Dankmarus urbem quæ dicitur Hereburg, ſeditque in ea, & multa inde exercuit latrocinia. Rex autem licet invitus cum multo comitatu perrexit illuc, ad reprimendam illius inſolentiam. Cives autem urbis ejuſdem apertis portis, introduxerunt exercitum regis. Dankmarus vero fugiens in Eccleſiam beati Petri Apoſtoli, ſtanſque juxta altare depoſitis deſuper armis, à quodam per feneſtram à tergo perfoſſus eſt. Eberhardus autem Heinricum habuit ſecum. Qui audiens necem Dankmari, fractus animo proſternitur ſuo captivo, veniam petit, ac nequiter promeruit, ea ſcilicet conditione, ut contra dominum & fratrem ſuum ſecum faceret conjurationem, & ſi fieri poſſet, ipſe ſibi coronam imponeret. Heinricus vero eo tempore nimis adoleſcens erat, & regnandi cupiditate fervebat. Eberhardus ſane Giſelbertum Lotharingorum ducem, regis fidelitate diſiunxerat, cujus adjutorio regi non modice reſiſtebat. Qui Giſilbertus quanquam ſororem regis haberet uxorem, maluit tamen & ipſe ſuſcipiendi regni ſpe regi reſiſtere, quam ei ut debuerat adjutorio eſſe. Habuerat autem rex nonnullas maximas & fortiſſimas copias, Hermannum ſcilicet Suevorum ducem, fratremque ejus Vtonem, atque Chunradum cognomine Sapientem. Qui quamvis affinitatis linea Eberhardo jungerentur, maluerunt tamen juſte, ſi neceſſitas ingrueret, cum juſto rege occumbere, quàm cum ſanguineo injuſte triumphare. Eberhardus itaque haud ſecus valuit Giſilbertum à regis fide ſe jungere, donec ei promitteret ſe illum regem facturum. Giſilbertus vero Heinricum hac voluit arte decipere, ut dum ſuo adjutorio regem vinceret, ipſe regni ſolium obtineret, verum Eberhardus longe aliter diſpoſuerat, voluit enim ſi regem poſſet devincere, utroſque regno privare, illudque ſibi uſurpare, ſicut ex verbis ipſius, quæ paulo antequam occideretur, uxori ſuæ dixerat, poſſumus conijcere. Quam dum foveret in ſinu, jocundare inquit in gremio comitis, in brevi lætatura in amplexibus regis. Igitur Heinricus ardens cupiditate regnandi, celebre convivium fecit in loco qui dicitur Salaveldon, & cum eſſet magnus ac potens, majeſtate & poteſtate regali plurimis plurima donavit, & factionis hujuſcemodi ſocios ſibi ob id plurimos conciliavit. Dein profectus in Lotharingiam, ad Giſilbertum ducem Belgicæ, cum ipſo pariter & Eberhardo bellum fratri cœpit præparare. Quod cum regi eſſet nunciatum, primum non credidit, ſed mox certificatus econtra properat lætus, non eorum multitudine territus, ſed in Dei pietatem confiſus. Cumque ad Rhenum cum ſuis perveniſſet, jamq; fluvium tranſmeare cœpiſſent, Heinricus cum ſuis inſperato, in tanta vicinitate erat, quod ab his videri jam poterat, perpauci deniq; de navibus egreſſi, vix equos aſcendere, ſeſeq; armis induere poterant, cum legiones adverſæ non nunciantur venientes, ſed intuitu ipſo cernuntur præſentes. Rex aũt in altera parte fluminis, cũ multitudine adhuc manens, & hæc intuens, dolorem animi motu corporis non celabat, eo quod nõ adeſſent naves, per quas Rhenum tranſcendere poſſet. Nec tempus ſubitanei certaminis in vlteriore ripa conſtitutos aliud ſinebat cogitare, niſi aut coram hoſtibus cadere debere, aut certe armis vitam defendere.

Danquari dotes.

Elmeri civitas ſuccenſa.

Dedecus portantium canes. Canes deducere illa ætate probri genus habebatur.

Hereburg à Dankmaro capitur.

Hermannus dux Suevorum, & Vto frater.

Chonradus cognomento ſapiens.

Heinricus cupidus regni.

Oratio regis corã lancea.

Recordatus itaq; populi dominus, qui repugnantes ſibi Amalchitas orationib. Moyſi, ſervi Dei, devicit, protinus de equo deſcendit, lacrymanſq; cum omni populo, ante lanceam, in qua victorioſi clavi manib. pedibuſq; redemptoris noſtri affixi, erant incluſi, ſeſe proſtravit, quantumque juſti viri oratio (ſecundũ quod Jacobus ait) valeat, res manifeſta probavit. Hi namq; qui in ripa ulteriori erant ſarcinas & impedimenta quæq; in locum qui dicitur Xantus, tranſmittebant, ſeſe invicem cohortati, hoſtes præcipiti curſu invadebant. Cumq; eſſet piſcina inter hos & hoſtes, Saxones diviſi, una pars ex adverſo ruit in hoſtes, altera inſequitur à tergo, & in medio hoſtes opprimentes, pauci vehementer urgebant plures. Neq; enim noſtratiũ ſupra centum armatos fuiſſe perhibetur, hoſtium vero ſatis magnus erat exercitus. Sed cum fronte pariter & à tergo urgerentur, qua parte potiſſimum cavere debuiſſent, in promptu non erat. Rege itaq; orante, cum ex ſuis nullus occumberet, hoſtes omnes in fugam converſi ſunt, nonnullique eorum cur fugerent, ignorabant, quoniam quidem præ paucitate hoſtes inſequentes, videre non poterant.

Ex noſtris etiam fuere, qui Gallica lingua loqui ſciebant, qui clamore in altum Gallice levato, exhortati ſunt adverſarios ad fugam. Illi ſocios hujuſmodi clamantes arbitrati, fugam, ut clamatũ eſt, inierunt.

inierunt. Cæsis igitur plurimis, Heinricus vehementer in brachio est percussus, & quanquam loricæ triplicis fortitudo, usque ad carnem non admitteret ensis aciem, pondere tamen percussionis acerbæ, brachium adeo est in livorem conversum, ut nullis medicorum curis ita mederi posset, quin toto illo anno percurrente, dolorem magnum sentiret. Quidam ex Thuringis nomine Teti, mandavit ad præfectos urbium, quæ erant in Oriente partis Heinrici, de victoria regis, & quia ipse Henricus cecidisset in bello, egitque callide, ut omnes se traderent regiæ potestati. Ipsi autem duæ tantum modo ex omnibus remanserant urbes, Meresburg, & Schidingori. Qui audiens de defectione urbium suarum, fractusque recenti regis victoria, cum novem tantum armatis iter arripuit, Saxoniamque jam tardius adiens, urbem Meresburg ingressus est. Quo rex comperto, & ipse reversus est, urbemque in qua frater erat, obsedit. Ille autem cum non posset fortiori resistere, post duos ferme menses tradita urbe, egressus est ad regem. Cui datæ sunt induciæ 30. dierum, quatenus cum militibus sibi cohærentibus secederet à Saxonia, si cui vero illorum regem adire placeret, veniæ locum haberet. Heinricus itaque discedens à Saxonia, Lotharingos iterum adiit, & cum duce Giselberto aliquandiu mansit. Iterum ducitur exercitus, contra Gisilbertum, & omnis regio ejus subjacens imperio, igni traditur, obsessusque in castello Kieuermont, quod est Capræ mons elapsus fuga inde proficiscitur. Et cum obsidio difficultate locorum parum procederet, vastata undique regione, reversus est in Saxoniam.

Teti. *Meresburg. Schidingori.* *Kievermont id est mons Capra.*

Est autem in confinio Alsatiæ castellum, vocabulo Brisach, de quo omnis adjacens Pagus appellatur Brisachgouue, quod fertur olim fuisse illorum, qui Harelungi dicebantur. Tunc autem temporis erat in ditione Eberhardi, in quo ipse suorum multitudinem posuit militum. Quorum terrore non solum magnam partem præfatæ provinciæ sibi vendicabat, verum etiam circa fideles regis misere laniabat. Ad quod obsidendum rex profectus cum castra posuisset, consilio, ut fertur, Friderici Moguntinæ sedis archiepiscopi ex pontificib. multi fixis in circuitu tentoriis, sed noctu relictis, à fide defecerunt: deserentesq; regem, clam domū redierūt, Friderico subdole ibi remanente, ut fertur. Erat autem idem Fridericus successor Hildiberti prædicti sancti viri, & ipse quantū ad humanū judiciū bonis operib. deditus, nisi quod adversariorū domini sui regis favebat partibus, quod quidem fama multis cōmendabat, ipse vero omni annisu negabat. Milites vero regis considerantes pontificum discessionem, suadebant ei, ut & ipse Saxoniam repetens, hanc desereret regionē. Quib rex imperterritus, ut Judas Maccabæus suis quondam: Nolite, ait, talia loqui, & si appropinquaverit tempus nostrū, moriamur omnes in virtute, & nō inferamus crimen gloriæ nostræ: melius est enim pro vera justitia mortem subire, quàm fugiendo turpiter vivere. His & aliis talibus dictis non solum eos à fuge proposito revocavit, verum etiam vehementer ut pugnarent animavit.

Brisach. *Mons Brisiacus dictus apud Antoninum oppidum aliquando nobilium Harelungorum.* *Brisacum obsidetur ab Ottone rege. Ottonibus semper negotium cum monte Brisaco. Vide German. B. Rhen. lib. 3.*

Comes quidam cum eo tunc erat, cujus militū multitudo regis aciem condecorabat. Hic videns plurimorū ab rege defectionem, reputabat secum, nihil sibi tunc à rege negari propter instantem necessitate, rogavitq; suis suorūq; usibus concedi abbatiam Laureshey mensem. Rex autem intelligens quid petitio illa portenderet, ei coram omnibus ait: Obedire oportet Deo magis quam hominibus. Quis enim sanum sapiens ignorat, te hæc non humilitate petitionis, sed cōminationis autoritate dixisse. Scriptum est: Nolite sanctum dare canibus. Quod quamvis spiritualiter intelligendum prædicetur, ego tamē sanctum me canibus dare judico, si monasteriorum prædia, quæ à religiosis viris tradita sunt Deo, militantibus tulero, & seculo militantibus tradidero. Tibi vero tam procaciter injusta petenti, sub testimonio totius populi, nec hoc, nec aliud unquam te à me accepturum testificor. Si tibi cordi est cum cæteris infidelibus avolare, quanto citius, tanto melius. His ille auditis, rubore perfusus, ad pedes regis corruit, seseque peccasse coram omnibus pœnituit.

Comes petit Lauresheymensis cœnobiu proventus. *Memorabilis vox Ottonis.*

Eberhardus autem & Gisilbertus audientes regem esse in partibus Alsatiæ, collecto permagno exercitu, alveum Rheni apud Andernacum transeunt, regis fideles circumquaq; demoliri procedunt. Vto sane frater Hermanni ducis Suevorum, necnon & Chunradus cognomento Sapiens, ipsis in partibus erant: sed quia eorum copiæ istorum copiis impares extiterant, his occurrere trepidabanr, eos tamen cum spoliis multis redeuntes pone secuti sunt. Cumque paululum processissent, quidam sacerdos flens & ejulans eis obviavit: interrogatusque ab eis unde veniret, aut cur fleret: Ab istis, inquit, prædonibus unicum paupertatis meæ solatium quod habui, ablatū est jumentum. Quem cū interrogarent, si Gisilbertum & Eberhardum vidisset, aut ubi essent? Cunctis, ait, cū præda Rhenum transmissis, ipsi soli cum suis electis, quod nec bene vertat, cibum capiunt. Hoc illi audientes, summa cum celeritate super eos irruunt, moxque Eberhardus occiditur. Gisilbertus vero in fluentem equo prosiliens undis submergitur: quas quia absorbere non potuit, anima recedente defecit, cæterorum vero nullus aufugit, quin aut vivuus caperetur, aut gladio truncaretur. Cujus rei nuncius cum regi juxta consuetudinem mane ad ecclesiam, quæ longe à castris aberat, tendenti occurreret, mox de equo descendit, seseque cum lachrymis Deo gratias agens, in orationem dedit: qua expleta, itinere cœpto ad ecclesiam pertendit. Hujus tamen eventum rei Gallicus ille scriptor, cujus superius mentionem feci, aliter narrat, dicens: Ludovicus Caroli filius, qui de transmarinis partibus revocatus, tunc regnavit in Gallia cum Hugone Cisalpino principe in pago Alsatio, Belgas ex-

Vto. *Cunradus sapiens.* *Eberhardus occiditur.* *Giselbertus aquis suffocatur.* *Gallicus scriptor.*

teriores, quia ad se nondum venerant, ascifcebat: & qui Ottonis partibus favebant, ultra Rhenum fugere cōpellebat. Præfenferat etenim Ottonem velle Belgicam in fuum jus transfundere: unde & truculentius contra illum agitans, quicunq; illius videbantur, à Belgica exturbavit: qui vero fibi cōfentiebant, confilio Gifilberti ducis Belgicæ, & Theoderici comitis, facramento fibi aſtringebat.

Otto Belgicam vaſtat.

Otto vero Belgas comperiens à fe defeciſſe, & ad Ludovicum confluxiſſe, Rheno tranſmiſſo, Belgicam cum exercitu ingreditur, ejusq; loca plurima incendiis, ac ingenti præda devaſtat. Nitebatur enim, ac fi ex paterna traditione, princeps fieri Belgicæ. Id vero contra jus agere calumniabatur, cū ejus pater propter Sclavorū infeſtationē, Saxoniæ tantum, quæ eſt pars Germaniæ, dux conſtitutus ſit eò quod Carolus Ludovici pater, cui rerū fumma debebatur, tūc adhuc in cunis vagiret. Multam itaq; prædā Otto abducens, Rhenum tranſiit. At Gifilbertus dux dedecoris injuriā ultū ire feſtinās,

Gisilbertus contra Ottonem.

collecto exercitu, poſt hoſtē accelerat: tranſiensq; Rhenū, terrā illā folotenus incendiis ingentib. vaſtat, armentorum etiam pecudumq; prædam nimiā exercitus congregat, & abducit. Jam vero flumen ingredi parabant, & ecce Otto ex tota Saxonia collectas copias accelerantib. induxit. Belgæ itaque cum duce fuo indubitanter renitentes, cū Germanis fecus flumē fignis infeſtis congreſſi funt, & ex utraq; parte multi funduntur. Qua die Germanorum victoria ægre fuſtentata, tamen enituit. Nā cū duæ tertiæ eorū fuſæ jacerēt, & Gifilbertus fuos defeciſſe adeo, adverſarios aūt illæſos arbitraretur, in tanta cōfuſione rerū, fuga periculum evadere nitebatur, in fluentūq; equo profiliit. Qui cū fluminis pelagus enatare non poſſet, vi undarum victus, periit, feſſoreq; immerſit. At Belgæ interitū ducis ignorantes, totis virib. decertabant, tantoq; egerunt robore, donec poſt execrabilem innumerabilemq; interitum eorum qui relicti fuerant, alii caperentur, alii in fluvium demergerentur. Ludovicus autem rex Gifilbertum extinctum comperiens, multā in ejus cafu miferationem habuit: profectusq, in Belgicam, uxorem ejus Gerbirgam, Ottonis fororem, conjugio duxit. Hac occaſionis diverſitate, uno tamen exitus fine, necem ducis uterq; fcriptor, Gallicus fcilicet & Saxonicus teſtatur: penes lectorem vero erit, cui magis credatur.

Paul Aemil. lib. 3. de reb. geſtis Francorum. Giſilbertus dum Rhenū tranſitu Ottonem arcere conatur, ipſe rapiditate altitudineque amnis ſubmergitur. Hæc ille.

Bertholdus Baioariorum dux Ottoni favet.

Hoc in tempore Bertholdus Bajoariorum dux, Arnoldi ducis frater, vir ſtrenuus, toto conamine favebat regis partibus. Volens itaq; rex, ut quemadmodum tribulationis præteritæ, ita & lætitiæ præfentis fieret particeps: fequenti ſtatim die ut de morte adverſariorum audivit, quāta erga fe Dominus fecerit, directis nunciis ei aperuit. Et dum conjugali connubio minime tenebatur, in augmētum lætitiæ demandavit fub juramento, ut fi fororem fuam fcilicet Gifilberti viduam poſſet habere, eam conjugio illi copularet: fi vero hoc minus procederet, filiam ipſius Gifilberti ex eadem forore fua genitam, quam penes fe habebat ferè jam nubilem ei jungeret. Quo audito, Bertholdus immenſo eſt gaudio affectus, elegitq; nondū nubilem potius filiam expectare, quàm matrem quæ jam nupferat tollere. Fridericus igitur archiepifcopus, ut infidelitas quam occulte geſtabat, cunctis pateret, decē diebus ante necē prænominatorū difceſſit à rege, Mogontiamq; concitus veniens, nil ibi moratus, Metenfem urbem adiit. Difpofuerat enim Heinricus frater regis redeuntibus Eberhardo & Gifilberto cum eodem Friderico iſtic exercitum congregare, ficq; regi in Alfatia manenti, bellum maximū præparare. Cūq; illò tenderet idem archiepifcopus, infperato occurrentes ei nuncii, mortem jam fæpius nominatorum ei indicaverunt. Quo audito, conſternatus animo, quid ageret ignorabat. Interea rex Alfatiam deferens, Franciam occupabat. Cujus metu Mogontiæ cives perterriti, redeuntem archiepifcopū intra urbis mœnia non fufcipiunt. Unde factum eſt ut nō multo poſt à quodam regis fideli captus, & in fui præfentiam ductus, cuſtodiæ in Saxoniam fit traditus. In qua parvo tempore commoratus, miferatione regis ut erat clementiſſimus, priſtinæ dignitati eſt reſtitutus.

Otto relicta Alſatia, Franciam occupat.

Fridericus Archiepiſcopus Mogunt. excluditur a Mogontia.

Henricus autem fratris timore compulſus, caſtellū Kieuermont non folum ingeniis hominū, verum ēt natura ipſa munitum ingredi voluit, fed foror eius vidua Gifilberti eum prohibuit, dicens ad eū: Non te miferiarum mearum, quas perempto marito meo perpetior, piget, quin ēt munitionibus meis te includendo, regis iram fuper hanc regionem velut aquam effundas. Nō patiar: nec enim tanta vecordia mihi erit innata, ut ex meis incommodis tua compares cōmoda. His auditis, Heinricus Lotharingos deferuit, & in regnum Ludovici feceſſit. Præfecit autem rex regioni Lotharingorum Ottonē filium Richuuini ut regnum procuraret, & nepotem fuum Gifilberti filium, bonæ fpei puerulum, nomine Heinricum, nutriret. Henricus autem frater regis dū aliud quid faceret ignoraret, aſſumptis fecum quibufdam epifcopis, quorū juvaretur auxilio, quadam die nudis pedibus ad pedes regis ipſo ignorāte, pervenit, fupplexq; mifericordiam imploravit. Cui rex ait indignum facinus tuum veniam non meretur, verū quia video te humiliatum coram me, non inducam malum fuper te. Juſſit itaq; rex eum ad Ingeleheim proficiſci, folertiq; cura eum cuſtodiri, quo ad remota paululum mentis ægritudine, quid fuper eo faceret, confilio prudentum definiret. Poſt hæc vicina fibi femper clementia, quantis urbibus illius viſibus conceſſis, permiſit eum in Lotharingorum regione habitare. Deinde in proceſſu temporis defuncto duce Bajoariorum Bertholdo, monitu, & interceſſione fanctæ matris fuæ, præfecit eum regno eidem, faciens cum eo concordiam & pacem, in qua etiam fideliter permanſit in finem. Erat autem ipſe Heinricus copulatus matrimonio filiæ ducis Arnoldi fœminæ egregiæ formæ, mirabilisque prudentiæ. Igitur cum bella inteſtina fimul & externa ceſſarent, legesq; divinæ & humanæ autorali vigore pollerent,

Henricus fratri regi fit ſupplex.

Henricus in Ingelheym cuſioditur.

Henricus præficitur ducatus Lotharingia.

gravis

gravis persecutio monachis oritur illis diebus, affirmantibus quibusdam pontificibus, melius viri paucos vita claros, quam plures negligentes in monasteriis esse, ideoque oportere conversationes eorum per monasteria perspicere, & non bene conversantes abiicere, obliti nisi fallor sententiæ patrisfamilias perhibentis, servos zizania de tritico nôn eruere, sed sinere utraque ad messem crescere, ne uno incaute eradicato, damnum fieret in altero. Quod & in his factum est. Nam plures propriæ infirmitatis conscii, deposito habitu, & relictis monasteriis, grave onus sacerdotum devitabant. Fuerunt plures, qui summum pontificem Fridericum hoc non pure, sed subdole effecisse arbitrati sunt, quatenus virum venerabilem, regique fidelem, Hademarum abbatem Fuldensem, si quo modo posset, dehonestaret. Ipse enim abbas vir erat magnæ prudentiæ & industriæ, sub cujus temporibus Fuldense templum famosum est igne consumptum, sed ab eo in melius restauratum. Hic eundem Episcopum secunda conjuratione culpabilem sub custodia tenuit, primũ quidem honorifice: sed cum literas ab eo scriptas reprehendisset, satis severe. Pontifex vero dimissus, dum ultionem quæreret, nec contra tantum virum prævaleret, humilima monasteria statuit tentare, si forte ad excellentissima posset æqualiter procedere. Sed hujusmodi simulationes incassum profusæ sunt: nam abbas in gratia & amicitia regis permansit, & causis intercurrentibus, Pontifex quod voluit, non implevit. Rex autem de die in diem proficiens, paterno regno non contentus, abiit in Burgundiam, regemque cum regno in suam accepit potestatem. Defuncto autem Ottone Lotharingorum præside, ac regis nepote Heinrico Giselberti filio, ducatum regionis Chunrado rex concessit, cui & unicam filiam suam Luitgardam desponsavit: qui erat adolescens acer & fortis, domi militiaque optimus, commilitonibus suis charus. Huic Luitolfus filius regis nimia dilectionis familiaritate astrictus est. Post hæc rex Otto cum Ludovico rege per legatorum interventum conciliatur, quod eidem Ludovico postea multum profecisse probatur. Soror autem regis Gerbirga genuit Ludovico filios duos, Carolum & Lotharium, qui & patri postea successit. Ludovicus itaque à ducibus suis circumventus, primum à Rhodomensibus, ad quos Hairoldum filium Thurmodi Bajocensium principis fugiens, solus ingressus est, capitur, Haioroldoque traditur: sed dato minore filio obside, dimittitur, statimque à duce Hugone captus, Lugdunum sub custodia publica est missus. His auditis, rex super amici fortuna satis doluit, imperavitque expeditionem in Galliam contra Hugonem in annum secundum. Ille annus notabilis factus est, de morte Edidis reginæ, 7. kalend. Febr. defunctæ, quæ nata ex gente Anglorum, non minus sancta religione, quam regali potentia claruit. Decem annis regni consortia tenuit, undecimo obiit. Saxoniam vero 19. annis inhabitavit. Reliquit filium nomine Luitolfum, omni virtute animi & corporis, ea ætate nulli secundum: filiam quoque nomine Luitgardam, quæ nupserat Chunrado duci. Sepulta est autem in civitate Magdeburgensi. Post cujus excessum rex omne studium transfert in filium: factoque testamento, creavit eum regem post se. Ipse autem tener adhuc erat adolescens annorum 16. Rex autem in Galliam proficiscens, expeditione festinat intrare regnum Caroli, causa vindicandæ injuriæ amici sui Ludovici. Quod audiens Hugo, legatione missa jurat per animam patris sui, quod tanta sibi armorum copia esset, quantam rex nunquam vidisset: addiditque contemptum loquendo vane tumideque de Saxonibus, quia imbelles essent, & quia facile posset una potione septem Saxonica tela absorbere. Ad hoc rex famosum satis reddidit responsum, sibi fore tantam multitudinem pileorum fœninorum, quos ei repræsentari oporteret, quantam nec ipse, nec pater suus unquam videret: & revera cum esset magnus valde exercitus, 30. scilicet duarumque legionum, non est inventus, qui fœnino non uteretur, pileo, nisi abbas Corbejus, cum tribus suis sequacibus. Dimissus igitur Ludovicus occurrit regi, jungiturque cum suis ejus exercitui. Occurrit eis cum magna expeditione & Chunradus rex Genaurornm, quem Ludovicus etiam vocavit in auxilium. Juncti ergo pariter Lugdunum adeunt, sed eam locorum asperitate capere non valentes, Remensem civitatem expetunt, ubi nepos Hugonis ducis Hugo contra jus & fas subrogatus erat episcopus, legitimo pontifice adhuc superstite. Vrbem vero armis capientes, injustum sacerdotem expellunt, legitimumque sedi propriæ restituunt. Post tres itaque menses rex Saxoniam cum incolumi exercitu rediit, omnib. quæ armis exquisita sunt Ludovico regi relictis. Hugo aũt expertus potentiam regis, Saxonumq; virtutẽ, non passus est eos ultra terminos suos hostiliter intrare: sed anno sequenti in eandem expeditionem regi pergenti occurrit, juxta fluvium qui dicitur Kar, & juxta imperium regis, cum domino suo Ludovico pactum iniit, manus dedit, utilisq; perinde mansit. Concurrentibus autem undiq; ad regem proceribus, venit & vir ditissimus Suevorum dux Herimannus, qui post congratulationis affabilitatem, talibus est regem aggressus sermonibus: Non clam domino meo est, me prædiorum latitudine ac pecuniarum universitate prædivitem, absq; liberis esse: nec est præter unicam filiam meam parvulam, qui mearum rerũ hæres existat, me excedente. Placeat itaq; tibi domino meo regi, filium tuũ Luitolfum mihi adoptare in filium, quatenus unicæ filiæ meæ conjugio copulatus, mearum rerum fiat hæreditate magnificus. Placuit regi consilium ducis, & quod poposcit, sine dilatione cõplevit. In brevi post hæc socer moritur, cum ducatu, omni possessione derelicta genero. Qui accepta po-

Persequutio gravis in monachos.

Monachalis habitus deponitur.

Hademarus abbas Fuldensis.

Cunradus fit rex, defuncto Ottone.

Ludovicus capitur.

Forte Rothomagensib.

Forte Belvanensium.

Edidis regina moritur.

Luitolfus.

Luitgarda.

Superbia Hugonis qui dictus est Capetes.

Scheinhut.

Exercitus 32. legionum cum pileis stramineis. Vide Alb. Krantz. lib. 3 cap. 23.

Krantz. habet, præter Fuldensem abbatem

Herimannus dux Suevorum petit Luitolfum Ottonis filium adoptare.

testate, animum tranquillum quem in puero gessit, exuit: armatumque militem in Italiam ducens aliquantis ibi urbibus captis, & sub custodiam traditis, redit in Franciam.

Luitolfus in Italiam.

Eo tempore usurpato imperio, regnavit in Longobardia homo ferus & avarus, & qui omnem justitiam pecunia venderet, Berengarius: qui ad eundem regem Ottonem quondam venit, Hugonem regem Italiæ fugiens, benigneque ab eo tractatus, cum multam pecuniam Hugo pro eo dare vellet, non est redditus. Hic cum postea depulso Hugone regnaret, veritus virtutem singularis prudentiæ reginæ Adelheidis, à Lothario Hugonis filio relictæ, in multis eam adflixit, quo tanti decus splendoris aut extingueret, aut certe obscuraret. Hæc autem filia fuit Rudolfi regis Burgundionum, & in Italia regnavit, & dominæ Berthæ reginæ Burchardi Alemannorum ducis filiæ, quam defuncto Rudolpho, rex Hugo in conjugium duxit, filiamque illius filio suo Lothario copulavit.

Berengarius avarus homo regnat in Italia.

Illo in tempore proficiscitur rex in militiam contra Bolizlaum regem Boemorum: & cum capienda esset urbs, quæ dicebatur Nova, in qua clausus obsidebatur Bolizlai filius, prudenti rex consilio diremit prælium, ne miles in capiendis hostium spoliis, aliquod incideret periculum. Considerata itaque virtute regis, & innumera exercitus multitudine Bolizlaus egressus urbe, maluit tantæ majestati subiici, quam ultimam perniciem pati. Sub signis igitur stans, & regem audiens, responsaque reddens, veniam tandem promeruit. Inde rex plena victoria gloriosus factus, in Saxoniam est regressus. Cumque virtus præfatæ reginæ illum non lateret, simulato itinere Romam proficisci statuit. Et ubi Longobardiam intravit, amorem reginæ prædictæ muneribus super se probare tentavit. Quo fideliter petito, in conjugium sibi eam sociavit, & cum ea urbem Papiam, quæ sedes est regni, obtinuit. Quod audiens filius ejus Luitolfus, tristis ab eo discessit: profectusque in Saxoniam, aliquandiu moratus est in loco consiliis funesto Salaveldon. Rex vero in Italia celebratis juxta regalem magnificentiam nuptiis, proficiscitur inde cū novi matrimonii claritate, acturus proximū pascha in Saxonia. Persuasus quoq; rex Berengarius à Chunrado duce, cui Papia cum præsidio militari relicta erat custodienda, regem subsecutus est in Germaniā, pacem cum eo facturus, & per omnia jussis ejus obtemperaturus. Qui regiam veniens ad urbem, jussus est in hospitio sibi parato manere: neq; enim faciē regis per triduum promeruit videre. Quod ægre tulit Chunradus, qui eum adduxerat, pariterq; Luitolfus filius regis, qui unum cum eo sentiebat. Post hæc rex regem alloquitur, & in gratiam regis ac reginæ susceptus, deditionis sponsionem dat, fœderisq; spontanei diem locumq; urbem Augustam designat. Ubi cum conventus fieret, Berengarius manus filii sui Adelberti manib. suis implicans, coram omni exercitu famulatui regis cum filio se subjugavit, & ita dimissus cum gratia & pace in Italiam remeavit. Ibi miræ magnitudinis lapis tonitru ac tempestate jactus de cœlo, ingens miraculum multis præbuit. Nati sunt autem regi filii ex serenissima regina, primogenitus Heinricus, secundus Bruno, tertius paterni nominis majestate designatus, quem jam tum post patrem dominum ac patrem sperabat orbis universus: filiam quoq; sanctæ matris vocabulo insignitam. Luitolfus autem filius regis, & Chunradus gener ipsius, nova quædam moliuntur contra regem. Quod cum eū non lateret, circa kalend. Julii moto exercitu contra eos, obvias urbes partis adversæ, aut armis, aut deditione cepit, quousq; Moguntiam perveniret, quam filius jam cum exercitu intravit, patremq; dictu miserabile, armatus expectavit. Ibi plus quam civile, omniq; calamitate acerbius bellum cœptum est: machinæ multæ muris admotæ, sed ab urbanis destructæ sunt vel incensæ: crebræ ante portas pugnæ, raro forinsecus stationes fusæ. Cunctando enim res variabant, dū dominatorem regni foris, intus successorem timebant. Obsidio itaq; dum sexaginta fermè dies excederet, sermo fit de pace: unde datur obses in urbem, consobrinus regis Ekbertus, quo liber in castra illis pateret accessus. Filius cum genero castra ingressi, regalibus vestigiis prosternuntur, spondentes pro scelere omnia se passuros, ut auxiliarii tantum amici nihil mali paterentur. Rex autem non inveniens quomodo meritas pœnas filio inferret, fautores insidiarum expostulat. Illi autem juramentis vicariis obligati, & quodammodo arte antiqui hostis constricti, hoc omnino negabant, sicque infecta re, in urbem redibant. Ekebertus autem, qui obses datus erat in urbē, suasibilibus verbis regi fit adversus, cum & antea propter correptiones ejus illi fuisset iratus. Sequenti igitur nocte, Bajoarii comites Heinrici fratris regis, relicto eo, juncti sunt Luitolfo, cū quib. ipse pergens, urbem regiam Ratisponam cepit, cū cæteris in ea regione munitissimis, omnemq; pecuniā ducis Heinrici suis militib. divisit: conjugem ejus cum filiis & amicis non solum urbe, sed & regione excedere coegit. Hæc omnia fiebant consilio Arnoldi junioris, fratrūq; suorum, eo quod ipse Heinricus paternū haberet ducatum. Rex vero filium subsequens, urbem Ratisponam obsidione circundedit: sed cum multitudo machinas urbi applicari non sineret, satis dure interdum ab utrisq; pugnatum est pro muris. Urbani crebris attriti præliis, fame quoq; periclitari cœperunt. Unde Luitolfus urbe egressus, cū principalib. viris pacem postulat, sed non impetrat, quia patri obedientiam negat. Reversus v. in urbem, portam orientalē obsidentē armis cōperit Gironē, tot victoriis, quot præliis clarum. A tertia igitur hora usq; in nonam, cum acriter pugnaretur ante portā urbis, equo cadente, ascensor Arnoldus armis exutus, illicoq; telis perfossus, occubuit. Post biduū à muliere famē urbis fugiente, mors illius notificatur, dū antea nesciretur. Cujus morte urbani satis consternati, jā de pace tractabant.

Otto contra Bolizlaum regem Bohemorum.

Salvedia locus qui rationi solitus

Augustæ conventus.

Lapis miræ magnitudinis.

Filii Ottonis, Henricus, Bruno, & Otto.

Filius contra patrem.

Moguntia 60. diebus obsessa.

Ratisbona à Luitolfo & sociis capitur.

Alb. Krantz. lib. 4 cap. 5.

Gero comes tot victoriis quot pugnis clarus.

Proinde

Proinde interventu principum Luitolfus iterum de urbe progressus, dum mense integro & dimidio obsideretur, pacem obtinuit, usque ad condictum diem, dum de his causis dijudicaretur, locusque concilii apud Friteslari notabatur. Rex inde in patriam reversus est, Heinricus vero novam urbem obtinuit: Ratispona proxima nocte pene tota exusta est. Post hæc exercitandi gratia cum rex venationem geret, in loco qui dicitur Suueldon, filius patri nudatis plantis prosternitur, intima tactus pœnitentia, patris primum, deinde omnium præsentium movebat lachrymas. Amore itaque paterno susceptus in gratiam, spondet se obtemperaturum omni paternæ voluntati. Interea summus pontifex Fridericus ægrotare nunciatur, propter regis placitum modice differtur. De functo pontifice, universalis conventus populi celebratur. Mogontia post annum dimidium cum omni Franciæ regi traditur. Filius & gener in gratiam suscepti sunt, qua & in finem fideliter usi sunt. Rex ingressus Saxoniam circa kalend. Jul. obvios habuit legatos Vngariorum, tanquam ob antiquam fidem & gratiam eum visitantes: revera autem, ut quibusdam videbatur, eventum belli civilis considerantes. Quos cum secum aliquantis diebus retinuisset, & aliquibus munusculis donatos, in pace remisisset, audivit à nunciis fratris ducis scilicet Baioariorum, quia ecce Ungarij diffusi invadunt terminos tuos, statuuntque tecum inire pugnam. His auditis quasi nihil laboris prætrito anno tolerasset, cœpit ire contra hostes, sumptis secum paucis admodum ex Saxonibus, eo quod jam bellum Sclavonicum urgeret. Castris igitur positis in Augustæ urbis confiniis, Francorum & Baioariorum multitudo ei occurrit. Cum valido quoque venit equitatu in castra dux Chunradus, cujus adventu milites erecti, jam optabant non differri certamen. Erat dux idem natura audacis animi, & quod rarum est audacibus, bonus consilio, & dum pedes & dum eques iret in hostem, bellator intollerabilis, domi ac militia charus sociis. Igitur ab utriusque exercitus latrocinantibus agminibus notificabatur, non longe ab invicem fore uterque exercitus. Jejunio itaque in castris prædicato, jussum est omnes ad bellum paratos esse crastino. Primo diluculo surgentes, pace data & accepta, operaque sua primum duci, deinde ab uno quoque alteri cum sacramento promissa, erectis signis, numero quasi octo legiones procedunt è castris. Ducitur exercitus per aspera & difficilia loca, ne daretur hostibus copia turbandi sagittis agmina, quibus utuntur acerrime, arbustis ea protegentibus. Primam & secundam & tertiam legionem direxerunt Bajoarii, quibus præfuerunt præfecti ducis Heinrici: nam & ipse bello aberat, eo quod valetudine corporis laborasset, qua & mortuus est. Quartam legionem ordinaverunt Franci, quorum rector ac procurator erat dux Chunradus. In quinta quæ erat maxima, & quæ dicebatur regia, ipse princeps erat vallatus lectis ex omnibus militum millibus, alacrique juventute: coramque eo angelus (sic enim vocabatur vexillum ejus) denso agmine circumseptus. Sextam & septimam legionem constituerunt Suevi, quibus præfuit Burchardus, cui nupserat filia fratris regis. In octava erant Boemi electi milites mille, armis potius instructi, quam fortuna: in qua & sarcinæ omnes ac impedimenta quæque, quasi ipsa esset tutissima quæ & novissima. Sed aliter res acta est. Nam Ungarii nihil cunctantes Licum fluvium, qui Lech dicitur, transierunt: circumeuntesque exercitum, extremam legionem sagittis lacessere cœperunt, & impetu, cum ingenti vociferatione, facto, aliis cæsis, aliis captis, sarcinis omnibus potiti, cæteros legionis illius armatos fugere compulerunt. Similiter septimam & sextam aggressi, plurimis ex eis fusis in fugam verterunt. Rex autem cum advertisset bellum ex adverso prætendi, sed post tergum novissima agmina periclitari, misit illuc ducem Chunradum, cum quarta legione qui veniens captivos eripuit, prædam excussit, latrocinantiaque hostium agmina perturbavit. Fusis latrocinantibus undique adversariorum agminibus, dux ad Regem revertitur, signis victricibus, mirumque in modum cunctantibus, veteranis militibus gloria victoriæ assuetis, cum novo milite, & ferè bellandi ignaro, triumphum peregit. Totum igitur pondus prælii jam ex adverso esse rex conspiciens, exhortationis gratia suos allocutus est, monens eos antiquarum victoriarum, & rerum sedulo bene gestarum, & ut modo in patria non cederent, qui sæpius & in aliena terra victores existerent, & postquam hujusmodi verba plurima dedit, ad ultimum intulit: Plura loquerer milites mei, si nossem verbis virtutem, vel audaciam animis nostris augeri, modo melius gladiis quàm linguis incipiamus. His dictis arrepto clipeo ac sacra lancea, ipse primus equum vertit in hostes, fortissimi militis, ac optimi Imperatoris officium gerens. Hostium audaciores primum restiterunt, deinde ut socios terga vertere viderunt, obstupefacti, nostrisque intermixti extincti sunt. Cæterorum vero alii equis fatigatis, villas proximas intrant, circumfusique armatis cum mœnibus pariter concremantur, alii flumen contiguum transnatantes, dum ripa ulterior ascendentes non sustinet, flumine obvolvuntur & pereunt. Chunradus autem dux fortiter pugnans, animi fervore & solis ardore, qui eo die nimius erat, æstuavit, vinculisq; loricæ solutis, dum auram captavit, vulnere sagittæ in adverso gutturis defixæ cecidit. Cujus corpus imperio regis honorifice collectum, transportatur Vuormaciam, ibique sepelitur cum fletu & planctu omnium Francorum. Ipsa vero die belli invasa sunt castra, & captivi omnes erepti, secundo die aut ac tertia à vicinis urbibus reliqua multitudo in tantum consumpta est, ut nullus aut rarus evaderet. Tres duces

Frislaria conventus. *Ratisbona exusta.* *Luitolfus nudatis plantis patri supplex.* *Fridericus Moguntinensis episcopus ægrotat.* *Alb adiicit, Germanicam dico.* *Castra Augustæ contra Vngaros.* *Ieiunium in castris Ottonis.* *Legionum ordo.* *Quinta legio maxima.* *Vexillum Ottonis, Angelus.* *Extrema legio in primis impetitur ab Vngaris.* *Chunradus cum quarta legione invadit Vngaros.* *Oratio Ottonis regis ad suos.* *Gladiis quam linguis incipere melius.* *Chunradus ex sagitta perit. Vuormatiæ sepelitur.*

Tres duces Vngarica gentis suspendio crepunt.

gentis Vngaricæ capti, ducique Heinrico præsentati, mala morte, ut digni sunt, multati sunt, suspendio nanque crepuerunt. Triumpho celebri rex factus gloriosus, ab exercitu pater patriæ, ac Imperator est appellatus.

Gratitudo Ottonis pro victoria.

Compendium heroicum factorum Ottonis per occupationem.

Iohannes Papa 12 ad Ottonem scribit.

Hic Otto Iohannē Pontificem, ut frugi esset, & Pontificia dignitate dignam vitam ageret, & sanctimoniam ubique cum religione præ se ferret, serio admonuit. Cum suadendo autem minus proficeret, minas intulit. Hinc Papa noctu aufugit, & Leo successit. Vide Alb. Krantz. libr. 4. cap. 9. Et ibidē exemplar literarū de Leonis Papæ restitutione, Ottoni facta.

Berengarius Babenberg in exilio moritur.

Decretis proinde honoribus, & dignis laudibus, summæ divinitati per singulas Ecclesias, hoc idem sanctæ matri suæ per nuncios demandans, cum tripudio ac summa lætitia Saxoniam revertitur, & à populo suo libentissime suscipitur. Neque enim tanta victoria quisquam regum intra ducentos annos ante eum lætatus est. Rebus igitur rite compositis, per omnem Franciam, Saxoniamque, & vicinas circumquaq; gentes, Romam proficisci statuens, Longobardiam perrexit. Vbi qualiter regem Longobardorum, Berengarium multa mala cum filio suo Adelberto, Ecclesiis Dei inferentem, duobus annis obsederit, captumq; cum conjuge & filiis in exilium miserit, Romanos duobus præliis vicerit, duces Beneventorū subjecerit, Græcos in Calabria & Apulia superaverit, in terra Saxonica venas argenti aperuerit, imperium cum filio sibi æquivoco quàm magnifice dilataverit, majoris est operis, ideoque conscribi non valet à nobis. *H*oc tantum breviter notamus, quod à Johanne Papa literis suppliciter exoratus, quatenus pro amore Dei, sanctorumq; Apostolorum Petri & Pauli, sanctam Romanam Ecclesiam ex faucibus Berengarii, suorumq; liberaret aliorumque multorum Episcoporum, alteriusque ordinis & laicorum quæstibus motus, filium suum Ottonem contra morem priorum in puerilib. annis regem constituens, in Saxonia dereliquit, ipsis collectis copiis Italiam percitus venit, Berengarium cum uxore sua Vuilla, & filio Adelberto captivos Babenberg in exilium misit, ubi & idem Berengarius defunctus & sepultus est. Ipse vero Romam veniens mirifico apparatu susceptus, & ab eodem Apostolico Johanne imperiali unctione & benedictione sublimatus, Imperator & Augustus est appellatus. Aliquanto autem tempore in partibus illis commoratus, filium suum Ottonem ad se venire fecit, qui & in natali Domini coronam regni ab Apostolico accepit. Missa etiam legatione Constantinopolim, filiam Imperatoris Theophanii nomine inde accepit, quam celebratis in Italia nuptiis, eidem filio suo conjunxit. Post hæc regressus de Italia Imperator Otto, cum filio rege Galliam ingressus est, inde Germaniam transiturus, & proximum Pascha Quitilingaburg celebraturus. Manens autem ibi decem & septem diebus, descendit inde, Ascensionem Domini apud Meresburg celebraturus.

Numuleuua.

Otto moritur, & in Magdenburg sepelitur. Hic Otto Magnus universalis Augustus, sub hoc tituli imperiales à Romanis, Gallis, & Longobardis oblati, in Germaniam translati sunt

Tertia vero feria ante Penthecosten, venit ad locum, qui dicitur Numileuua. Proxima nocte transacta hora constituta, lætus ad mensam consedit, venienteque tempore vespertinis laudibus interfuit, sed peracto cantu Evangelii, æstuare ac fatigare jam cœpit. Quod cum intellexissent Principes circumstantes, imposuerunt eum sedili. Inclinantem autem caput, quasi jam defecisset, refocillaverunt eum, expetitoq; sacramento dominico, & accepto, sine gemitu cum magna tranquillitate spiritum reddidit Domino, Non. Maii, quarta feria ante Pentecosten. Inde transportatur in cubiculum, & cum jam esset sero, transitus ejus nunciatur populo. Cujus corpus cum magnis lugentium exequiis, à filio rege jam facto, translatum est in civitatem, quam ipse construxit, vocabulo Magadeburg, ibiq; honorifice tumulatum est. Hujus anno primo, qui est à Dominica incarnatione 937. Vngarii Franciam & Alemanniam, & Galliam, usque Oceanum Burgundiamque devastantes, per Italiam redierunt. Monasteria S. Galli, & sancti Bonifacii cremantur. Rudolphus rex Burgundiæ, & Arnoldus dux Noricorum obierunt.

ANNI OTTONIS, I.

ANno domini 938. Heinricus frater Ottonis regis, ab Eberhardo comite compræhenditur. Anno domini 939. Otto rex cum fratre Heinrico & Gisilberto, Eberhardoque pugnantibus, militibus suis victoriam reportat. An. dom. 940. Rege in partibus Alsatiæ, castellum Brisach obsidente, Episcopi quidam nocte relictis tentoriis, subtraxerunt se. Eberhardus comes ab Ottone & Chunrado juxta Rhenum occisus est. Gisilbertus dux in aqua suffocatur. Burchardus Vuirciburgensis Episcopus obiit. An. dom. 941. Otto rex Gallias petit. Anno domini 942. Otto & Ludeuuicus reges pacificantur. An. dom. 943. Anno dom. 944. Vngarii cum Baioariis pugnant, & vincuntur. Anno dom. 945. In Italia Cometa miræ magnitudinis apparuit, portendens famem, quæ secuta est. Anno dom. 946. Otto rex totam Lotharingiam sibi subjugavit. An. dom. 947. Bertholdus dux Bajoariorum, frater Arnoldi ducis moritur, & *H*einrico fratris regis ducatus committitur. Edith regina obiit. Anno dom. 948. An. dom. 949. *H*eremannus dux Alemannorum moritur, pro quo Luitolphus filius regis Ottonis dux constituitur. An. dom. 950. Otto rex Italiam petiit, eamq; sibi subjecit, rediensque Papiam, Chunrado duci Lotharingorum tuendam commisit. Anno dom. 951. Berenger rex Longobardorum, Chunrado suadente, apud Augustam cum filio suo Adelberto ad deditionem venit, factusq; miles regis, remissus est in regnum cum pace. Anno dom. 952. Otto rex Italiam intravit, causa Adelheidæ reginæ, ipsaque accepta uxore, nuptias celebravit Papiæ. Anno dom. 953. Luitolphus dux patri rebellat, & dux Chunradus cum eo. Anno domini nongentesimo quinquagesimo quarto. Vngarii Italiam petunt. Noricum & Franciam. An. domini 955. Vngarii totam Baioariam depopulantes, juxta Augustam Alemanniæ urbem, ab Ottone rege pugna victi, immensa cæde necantur. An. do. 956. Luitolphus dux Italiā hostiliter intravit,

Cometa.

Vngari ab Ottone apud Augustam victi.

travit Anno domini 957. Luitolphus Adelbertū vincit, & ipse eodē anno moritur. Anno Domini 958. Cruces in vestibus hominum apparuerunt. Anno domini 959. Anno domini 960. Poppo Wirciburgensis Episcopus obiit. Anno domini 961. Anno domini 962. Otto rogatu Johannis Papæ & quærimonia multorum de Berengario & filio proclamantium, Romam tendit, ibiq; imperator ab eodem Papa factus, Berēgarium capit, & cum conjuge sua Willa nomine, ad castellum Babenberg misit, ubi & præsentem vitam clausit. Anno domini 963. Otto Imperator natale domini Papiæ agit. Anno domini 964. Otto Imperator natale Domini Romæ moratur, ubi & filius ejus Otto coronatur. Anno domini 965. Anno domini 966. Anno domini 967. Otto Imperator de Italia redit. Anno domini 968. Anno domini 969. Mahthildis mater Imperatoris obiit. Anno Domini 970. Anno domini 971. Signum quoddam ignei coloris in cœlo apparet. Anno domini 972. Anno domini 973. Anno domini 974. Otto Imperator obiit Non. Maji. Eodem anno S. Udalricus migravit, anno Episcopatus sui quinquagesimo. Post Johannem Papam Benedictus ordinatur 122, post quem item Benedictus 123.

Cruces in vestibus.

Berengarius capitur.

HISTORIA OTTONIS, II.

Anno Dominicæ incarnationis 975. ab urbe autem condita, mil. 726. Otto secundus, Magni filius 82, loco ab Augusto regnare cœpit, & annis 9. regnavit. Hic vivente patre in regnum electus, Romæq; ab Apostolico regni corona decoratus, mox ut pater defunctus est, ab omnibus qui aderant, denuo eligitur, & in regni sede locatur. Anno domini 976. Anno domini 977. Anno domini 978. Igneæ acies visæ sunt in cœlo per totam noctem 5. kal. Novemb. Anno domini 979. Anno domini 980. Anno domini 981. Anno domini 982. Otto Imperator apud Calabriam, occiso à Græcis exercitu, de navi exiliens, natatibus aufugit. Otto dux Suevorum obiit. Chunradus successit. Anno Domini 983. Otto Imperator Romæ moritur 6. Idus Decemb. ibiq; sepelitur. Poppo junior Wirciburgensis Episcopus obiit.

Otto secundus II. German. Imp.

Duo Ottones, alter pallida mors. Sarracenorum alter mirabilia mūdi. Vide Otto Frising. lib. 6. c. 27. Vide Sigiberti Chronicam.

HISTORIA OTTONIS, III.

Anno dominicæ incarnationis 984. ab urbe condita mil. 735. Otto tertius, secundi filius, admodum puer 83. loco ab Augusto Romanum imperium suscepit, & annis 17. regnavit. Anno Domini 985. Anno domini 986. Anno domini 987. Anno domini 988. Fames facta est magna. Anno domini 989. Hugo Wirciburgensis Episcopus obiit. Anno domini 990. Carolus dux moritur, Otto filius ejus succedit. Anno domini 991. Anno domini 992. Remis synodus congregatur. Anno domini 993. In Burgundia Udelo ex clerico Prinatensi monachum professus, in Cluniacensi cœnobio præficitur. Anno domini 994. Sanctus Adelbertus Episcopus de Praga civitate à Prucis martyrio coronatur. Berenuuardus Episcopus Wirciburgensis obiit. Anno domini 995. Heribertus Coloniensium Archiepiscopus ordinatus, multa sanctitate claret. Anno domini 996. Anno domini 997. Conradus dux obiit. Cui Herimannus successit. Anno domini 998. Anno domini 999. Terræmotus maximus factus est. Anno dominicæ incarnationis Millesimo, anno regni sui 18. Otto Imperator tertius obiit 5. kal. Feb. eo videlicet anno, qui ab incarnatione Domini inscribitur millesimus primus. Cujus intestina Augustæ, reliquum corpus Aquisgrani sepelitur.

Otto tertius 12. Imp Germ hic dictus mirabilia mundi, ob singularem prudentiā, sub hoc primum electores Imp. constituti sunt. Vide infra in Hein.

Ottonis tertii intestina Augustæ, corpus Aquisgrani sepelitur.

HISTORIA HEINRICI, II.

Anno Dominicæ incarnationis, millesimo 1. ab urbe autem condita millesimo 752. Heinricus secundus primum dux Bajoariæ, deinde Ottone tertio, absq; filiis defuncto, in regni provectus culmine 84. loco ab Augusto regnum accepit, & annis 23 ac menses 5. regnavit 12. annis sub nomine regis 11. dignitate & nomine Imperatoris. Hic in regni sede sublimatus, cum Heinricum Marchionem, aliosq; in initio regni sui sibi resistentes superasset, Italiam & Boemiam ac Bolizlaum cum omni gente Sclavorum subjugasset, data sibi requie a domino, considerans se filios non habiturum, quippe qui ut multi testantur, consortem regni Chunigundam nunquam cognovit, sed ut sororem dilexit, Dominum bonorum omnium datorē habere delegit hæredem, sextoq; regni sui anno, sapienti consilio Episcopatum Babenberg, in honore S. Petri, sanctiq; Georgii constituit, locumq; ipsum prædiorum, divitiis & omni ornatus decore, ut in præsentiarū cernitur, copiosissime ditavit. In meridiana quoq; parte civitatis, monasteriū in honore S. Stephani Protomartyris, sub ordine canonico construens, ex altera vero, hoc est Aquilonari aliud monasterium, sub monachali regula in honore S. Michaelis archangeli, sanctiq; Benedicti Abbatis constituens, sibi suæq; civitati supra petram Apostolicæ firmitatis fundatæ, muroq; & propugnaculis meritorum S. Georgii & cæterorum sanctorum munitæ ac exornatæ, contra incentivos vitiorum jactatus, turrim fortitudinis in Stephano, & contra refrigerantes flatus illius qui in aquilone, unde malum omne pandetur, sedem ponere disposuit, refugium certum in Eu angelico præparavit præsidio, ut à dextris & à sinistris justitiæ armis vallatæ, in nullo sufficiat insidiator prævalere. Aliis quoque sanctorum locis per regni latitudinem non minus, prout

Heinricus 13. Imp. Germ. Bavarus, cognomento Claudus, sub hoc institutum fuit, ut in futurum non per sanguinis successionem duceretur imperiū, sed essent Ro. Imp. Electores, Anno, 1400

Chunigunda.

Heinricus Christum hæredem constituit

Babenberg ditata per Heinricum.

Bruno Augustensis Episcopus.

opus erat munificentiæ suæ impertivit largitatem, quædam dilapsa jam in melius restituens, quibusdam quæ minus suppetebant adjiciens. Regis autem frater erat Bruno Augustensis sedis Episcopus, qui fœlicibus fratris actibus invidens, multa ei adversitatum injurias, in quantum potuit, inferebat: & ubi per se non poterat, inferentibus se adjungebat, vel alios ad inferendas exhortando, stimulos ei incitationis subigebat. Cui frater non solum talionem non reddidit, verum etiam fraterna instructus dilectione, omnia dissimulando & patienter sustinendo, illum bono vincere satagebat. Horum sororem bonæ memoriæ fœminam Giselam rex Ungariorum, qui Stephanus dicebatur, in conjugium expetivit, sed eam ducere non promeruit, donec se Christianæ religionis rudimenta, & sacri baptismatis sacramenta, cum omni gente sua suscepturum, promisit. Quam pollicitationem ubi rebus perfecit, religiosus, Deoq; devotus, postea in executione bonorum operum permansit, quod divina pietas post mortem ejus evidentibus indiciis, ad sepulturam ejus factis signorum miraculis demonstravit. Rex autem Heinricus, postquam bonæ opinionis odorem longe lateq; redolere fecerat, locumq; sibi dilectum cum cæteris monasteriis ditando & ornando, & excolendo ad perfectum adduxerat, divina vocatione viam universæ carnis ingressus, Deo reddidit animã fœliciter, ut credimus 3. Idus Julii, anno regni sui 24. imperii autem 11. vitæ vero 52. sepultusq; est Babenberg in episcopio à se facto, in S. Petri Apostoli monasterio.

Gisela Vngaria regina.

De hoc plura habes in lib. 4. Alb. Krantz.

ANNI HEINRICI SECUNDI.

ANno Domini millesimo 2. Heinricus rex Heinricum Marchionem & alios sibi resistentes, cum exercitu petit. Anno domini millesimo 3. Heinricus rex Italiam, Boemiam, Bolizlaũ ducem, cum omni Sclavorum gente subjugavit. Anno domini Millesimo 4. Fames facta est, Cometes longum tempus apparuit. Anno domini Millesimo 5. Anno domini Millesimo 6. Episcopium Babenberg à rege Heinrico constituitur, & Eberhardus ibi Episcopus præficitur. Anno domini Millesimo 7. Anno domini Millesimo 8. Bruno Episcopus ex monacho à Prucis multis suppliciis afflictus, & manibus pedibusq; abscisis, postremo capite plexus, cœlos petiit. Eberhardus Episcopus ordinatur. Anno domini Millesimo 9. Anno domini Mill. 10. Anno domini Mill. 11. Heinricus rex Metum urbem obsidet, donec mediante justitia, pax inter eos convenit. Anno domini Millesimo 12. Anno domini Millesimo 13. Heinricus Romæ imperiali benedictione coronatur à Benedicto Papa. Anno domini Millesimo 14. Ernest dux in venatu occiditur. Anno domini millesimo 15. Simeon monachus de monte Syna hoc tempore claruit. Anno domini 1016 Heinricus Wirciburgensis Episcopus obiit. Anno domini 1017. Anno domini 1018. Anno domini 1019. Benedictus Papa Babenberg veniens, Ecclesiam S. Stephani dedicavit. Eodem anno Wernherus Argentinæ Episcopus, cum Alemannis contra Burgundiones pugnavit & vicit. Anno domini 1020. Terræmotus magnus factus est 4. Idus Maji, feria 5. Eo anno Heribertus Coloniensis Archiepiscopus obiit. Cui Piligrinus successit. Anno domini 1021. Indict. 5. 4. Non. Febru. 5. anno regni gloriosi Imperatoris Heinrici secundi 20 imperii autem nono, ipso præsidente ac disponente, Eberhardus primus Ecclesiæ Babenbergensis Episcopus, ordinationis suæ anno 13. dedicavit Ecclesiam S. Michaelis in monte, in honore ejusdem S. Archangeli, sanctiq; Benedicti Abbatis. Huic igitur consecrationi interfuerunt Episcopi multi, scilicet Aribo Mogontinus, qui Altare S. Martini dedicavit. Piligrinus Coloniensis, qui altare S. Petri. consecravit, cum aliis multis. Eundem autem locum inhabitare cœpit primus pater ejusdem monasterii Rato, anno Dominicæ incarnationis Mil. 15. eodemq; anno fundamenta ipsius monasterii locata sunt, & secundo anno Heinrici Abbatis secundi, templum ipsum dedicatum est. Anno domini Mil. 22. Heinricus Imperator novam Trojam deditione cœpit, & mortalitas magna in exercitu facta est. Gebehardus Ratisponensis Episcopus obiit, pro quo item Gebehardus ordinatur. Anno domini Mill. 23. Anno domini Mill. 24. Heinricus Imperator secundus migravit.

Bruno martyr.

Vuernheri Episcopi Argentinen. bellum.

HISTORIA CONRADI II.

CONRADVS XIIII. Imp. Ger. Francorum rex, alii Suevum fuisse volunt.

ANno dominicæ incarnationis Mill. 25. ab urbe condita, Millesimo 776. Chunradus ex regni primoribus unus, sed regno antea per rebellationem adversus, principibus pro ejus electione diffidentibus, Aribone autem Mogontino Archiepiscopo, & Eberhardo Babenbergensi præsule sibi faventibus, 85. loco ab Augusto regnum suscepit, & annis 15. regnavit. Sublimatus autem in regni sede, consilio Brunonis Episcopi Augustensis, fratris Heinrici Imperatoris, qui semper, ut supra dictum est, fœlicibus ejus invidebat actibus, Babẽbergensem Episcopatũ meditabatur destruere, quia idem Bruno episcopus promisit reginæ Giselæ omnia prædia hæreditario jure ad se pertinentia, filio ejus Heinrico contradere. Locus igitur & tempus conventui statuitur, ubi hæc res ad certum perducatur. Nocte vero quæ diem præcesserat, in qua hæc ventilanda erant, Eberhardus Episcopus ad tentorium prædicti Brunonis clam accessit, lectoq; ejus assidens, multa super hac re monendo, obsecrando, memoriam fratris animo inculcando, cum eodem sollicitus egit. Qui ubi jam multa noctis hora transacta recesserat, & Episcopum pro auditis sollicitatum, somnus oppresserat, visus est ei frater suus Imperator Heinricus lecto suo astare, faciemq; suam barba ex una parte depilata turpatã objectare. Cui super hac re stupido & admiranti, ac quis tam temerarios ausus in eum præsumeret? interroganti, tu, ait, hæc feci-

Heinricus Brunonis fratri in somnis astat.

sti, qui me & sanctos Dei, quos rebus à Deo mihi concessis dotavit, despoliare disposuisti. Cave jam ulterius super hac temeritate, ne incepta luas magna infœlicitate. Ad hæc ille expergefactus, ac de visione non parũ perterritus, membrorũ quoq; horrore ac tremore non leniter est attractus. Mane aũt facto, cũ diu expectatus, ad conventũ procerũ non veniret, regina pro filio sollicita, nunciis missis obnixe rogavit, ut adveniens promissa perficeret. Ille vero affirmabat se tanta infirmitate gravari, ut nec de lecto surgere, nec pedẽ posset quoquã movere. Cumq; rogaretur, ut se in lecto ad cõventũ deportari pateretur, quo vel sic promissio perficeretur, omnino abdicavit, seq; in Deũ & in sanctos ejus, & in fratrẽ suũ peccasse, libera tandẽ voce proclamavit. Sic itaq; divina pietas, per merita famuli sui, ne spe, quã in se posuit, fraudaretur, illius pravæ conspirationis machinamenta repressit, idq; quod ab eo bene cœptũ est, cõfirmãdo, sẽp exinde ad meliora provexit. Secundo igitur regni sui anno, Chunradus rex filiũ suũ Heinricũ regẽ fecit, & ipse Romã pergens, imperialẽ benedictionẽ accepit. Post hæc Knuth, regis Danorũ filiã, nomine Chunigundam, filio suo conjunxit, seq; ad bene agendum studiosius accinxit.

Knuth.

In proprio quippe castello Lintburg dicto, ad alios usus quondam sibi grato, monasterium construxit, prædiorumq; copia illud ditans, monachorum congregationem, sub Abbatis provisione illuc introduxit. Spirense quoq; Episcopiũ provehere statuens, sed in vivendi meta, eo usq; non pertingens, filio suo Heinrico, suæ voluntatis effectum commisit, quem ipse magnifice cœpit, sed filius ejus item Heinricus magnificentius perfecit.

Spirense Episcopium.

ANNI CHUNRADI, I.

PRimo itaq; Chunradi regis anno, dissensio magna contra eum in regno tumultuatur, sed divinitus cito sedatur. Anno dn. mill. 26. Heinricus, Chunradi regis filius, rex efficitur. Chunradus vero Romã tendens, imperiali benedictione provehitur. Anno dn. mill. 26. Bruno Augustensis Episcopus, & Welpho comes, prædas & incendia inter se faciunt. Anno dn. mill. 28. Ernest dux Alemannorũ, & Welpho comes Chunrado Imperatori ad deditionẽ veniunt. Anno dn. mill. 29. Bruno Augustensis Episcopus obiit, cui Eberhardus successit. Anno dn. mill. 30. Chunradus Imperator, Stephanũ Pannoniæ regem cum exercitu petit. Interea in Alemannia Ernest dux, & Wernherus comes, cũ aliis multis, occiduntur, 16. kal. Septẽb. Anno dn. mill. 31. Stephanus rex per legatos cum Imperatore pacificatur. Anno dn. mill. 32. Rudolphus rex Burgundiæ moriens, diadema suũ Chunrado Imperatori misit. Anno. dn. mill. 33. Meginhardus Episcopus Wirciburgensis obiit. Chunradus Imperator in hieme Burgundiam petit. Eclipsis Solis facta est 3. kal. Julii, hora sexta. Anno dn. mill. 34. Imperator Franciam petit contra Ottonem. Anno dn. mill. 35. Wirbinam castellum, in confinio Saxoniæ positum, pagani qui Luitici dicuntur, obtinent, multis ex Christianis occisis & captis. Quos Imperator cum exercitu petit. Anno dn. mill. 36. Gebehardus secundus Ratisponæ Episcopus obiit, pro quo item Gebehardus tertius successit. Heinrico imperatoris filio, Knuth regis Danorũ filia, cõjungitur. Luitici tributarii facti sunt Imperatori. Piligrinus Coloniensis Archiepiscopus moritur, pro quo Herimannus ordinatur. Anno dn. mill. 37. Chunradus Imperator Italiam cum exercitu petit, & Mediolanensem Episcopũ in custodiã mittit, qui fuga lapsus, Imperatori rebellat. Otto princeps Carolingorum à Gozelone Lotharingorum duce pugna victus, fugiensq; à quodam milite occiditur. Anno domini mill. 38. Stephanus Ungariorum rex religiosus obiit. Anno dn. mill. 39. Chunigunth imperatrix, mater pauperum, dives ipsa, divitem migravit ad Christum 5. Non. Martii. Herimannus dux Alemannorum filius Giselæ imperatricis obiit. Chunradus Imperator obiit 2. Non. Junii, & sepultus est Spiræ. Reginboldus Spirensis Episcopus obiit 3. Idus Octob. Eclipsis Solis facta est 11. kal. Sept.

Heinricus Conradi filius rex.

Conradus Italiã cum exercitu petit.

Chunigunth mater pauperum.

HISTORIA HEINRICI TERTII.

ANno Dominicæ incarnationis Millesimo 40. ab urbe autem condita, mill. 791. Heinricus tertius, Chunradi Imperatoris filius, dudum patre vivente, rex constitutus 86. loco ab Augusto, patri successit, & 17. annis regnavit. Eberhardus primus Babebergensis Episcopus obiit. Anno dn. mill. 41. Heinricus rex ducẽ Boemiæ Fratislaũ bello petiit: sed multis proceribus & militibus in præstructione sylvę citra ultraq; occisis vel captis, nil memorię dignũ efficere potuit. Petrus quoq; Ungariorum rex eidẽ duci contra regẽ auxilia misit. Anno dn. mil. 42. Ungarii quendã Vuouẽ sibi regẽ fecerunt, & Petrũ regẽ suũ expulerunt. Qui profugus & exul Heinrici regis, cui priori anno rebellavit, gratiam quærit & invenit. Heinricus rex Boemiã ingressus, igne prædaq; cuncta devastat, & rebellẽ ducẽ obsides dare, ipsumq; post se Ratisponã ad deditionẽ humilimã venire, sibiq; jure jurando fidelitatẽ ac servitiũ confirmare coartat. Vuo rex Ungariorũ ob susceptum à rege Heinrico Petrum à se expulsum fines Bajoariæ prædis depopulatur, sed magna pars exercitus ejus ab Adelberone Marchione deletur. Anno dn. mill. 43. Heinricus rex Pannoniam ingressus, duas populosissimas civitates evertit, plures deditione sibi subjecit. Gisela imperatrix obiit 19. kal. Mart. & sepelitur Spiræ. Anno don. millesimo 44. Heinricus rex iterum Pannoniam invadens, satisfactionem & obsides, ac munera, pacisq; confirmationem per jusjurandum accipiens, discessit, indeque reversus, synodo Constantiensi adfuit, ubi cunctis in se delinquentibus, debita dimisit: omnibusque inimicitiis destructis, pacem hactenus inauditam tam in tota Suevia, quàm in aliis regni sui provinciis, per edictum regiæ censuræ confirmavit,

Heinricus tertius Augustus, pius ac niger cognomine, 85. Imperat. Ger. hunc alii comitem de Kalb, nonnulli Bavarum fuisse asserunt.

Ungariæ rex pellitur.

Boemicum bellũ.

Pannonicum bellum.

Synodus Constantiensis.

Nuptiæ Heinrici in Ingelheym.

Dein Agnetem Willehelmi Pictavienſis principis filiam, apud Mogontiam ungi faciens in reginam, regalibus ſibi nuptiis apud Ingeleheym copulavit: unde infinitam hiſtrionum & joculatorũ multitudinem non ſolum muneribus, ſed etiam cibo potuq; vacuam & mœrentem, abire permiſit.

Hiſtriones rejecti.

Luitpoldus Marchio, Adelberti filius, maxima Ungariorum clades, immature obiit, Peſtis pecudum maxima, hiems dura fuit & nivoſa.

Anno domini milleſimo 45. Bruno Wirciburgenſis epiſcopus obiit 6. kal. Junii. pro quo Adelbero ordinatur. Heinricus rex tertio Pannoniam ingreſſus, Dei favente clementia, victor effectus, Vuonẽ cũ uxore & filiis ac cognatis, quibus locus fugiendi erat, effugabat. Petrũ reſtituit in regnum, ſubditoq; ſibi Vngariorum regno, cum honore ſummo revertitur. Gotefridus dux Lotharingorum Heinrico regi rebellans, ad deditionem coactus in caſtello Gibichenſteyn, uſq; ad dignã ſatisfactionem cuſtodiæ mancipatur.

Otto dux Suevorum.

Otto dux Suevorum efficitur. Anno domini mill. 46. Heinricus rex Italiam ingreſſus, à Romanis pacifice ſuſcipitur: papas tres non digne conſtitutos ſynodaliter depoſuit, & Suidegerum Babenbergenſis eccleſiæ ſecundũ epiſcopũ, papam conſtituit,

Suidegerus papa.

à quo ipſe & conjunx ejus Agnes in ſancto dominici natalis die benedictione imperiali ſublimantur. Imperatrix vero Agnes inde revertens, apud Ravennam genuit filiam. Imperator autem per Apuliam multasq; provincias fœliciter ducens exercitum, cũ honore magno revertitur. Suidegerus papa obiit 7. Idus Octob. Pro quo Poppo patriarcha Aquilejenſis ordinatur. Anno domini milleſimo 47. Petrus Ungariorum rex à quodam tyranno Pannonico captus & cæcatus eſt: ille vero qui eum expulerat, regnare cœpit. Anno domini milleſimo 48. Poppo papa obiit, necdum completo anno ex quo conſtitutus eſt. Pro quo Bruno qui & Leo poſtea dictus eſt, Tullenſium epiſcopus ordinatur papa. Otto dux Suevorum obiit, pro quo item Otto de Suuinfurte ſurrexit.

Sanguis domini Mantuæ per cæcũ manifeſtatur.

Sanguis domini Mantuæ per cæcum manifeſtatur. Anno domini milleſimo 49. Heinricus imperator, anno imperii ſui quarto, quaſdam Galliæ partes invaſit, contra Gotefridum & Balduuinum duces, quibus ad deditionem coactis, & regno his partibus pacificato, victor cum honore revertitur.

Synodus Mogont.

Synodus Mogontiæ habetur, cui interfuerunt Bruno Apoſtolicus, & Heinricus imperator. Anno dn. mill. 50. Ungarii iterũ bellant.

Vngarorũ bellum.

Quibus Gebehardus Ratiſponenſis epiſcopus, qui erat imperatoris patruus, obviam veniens, vice ipſius imperatoris in fugam converſos, non minima eos cæde adflixit. Inſuper urbẽ Heimenburg in Marchia poſitam, ædificiis reſtauravit, & militari cuſtodia muniri fecit, ipſeq; ſumma cum pace regreſſus eſt. Anno domini mill. 51. Bartho archiepiſcopus Mogõtinus in pace quievit, cui Luitpoldus Babẽbergenſis præpoſitus ſucceſſit. Heinricus imperator iterum Pannoniam adiens, diviſa in duas partes multitudine militum, utrinq; regionem ipſam ſylvis, & maxime aquarum collectionibus circum ſeptam occupans intravit. Sed gens illa durior cæteris, cum rege ſuo doloſe agens, ſuaq; pariter cum aliis diripiens, fame & ſiti multis cladibus laſſatũ imperatoris exercitum fugiens evaſit. Milites aũt imperatoris vaſtata magna parte provinciæ, multis inſuper inibi, pacifice, licet inacte, ad propria cum imperatore redierunt. Anno domini milleſimo 52. Imperator iterum Pannoniam petit, & inacte redit, habens ſecum in comitatu Brunonm, Apoſtolicæ ſedis præſulem. Qui papa veniens Ratiſponam, reliquias beati Dionyſii martyris, de quib. diu dubitatum eſt, an ibi haberentur, præſentibus Pariſiorum legatis perſpexit, ibiq; teneri probavit.

Sanctus Vuolfgangus.

Sanctum Wolfgangum ejuſdem urbis epiſcopum de tumulo levavit: indeq; Babenberg cum imperatore tranſiens, privilegia ejuſdem loci à Cancellario ſuo Friderico, qui ſibi poſtea ſucceſſit, perſpici, & coram imperatore populoq; pronunciari mandavit, ſuaq; autoritate illa confirmavit.

Reliquiæ Zenonis Vlmæ.

Reliquiæ ſancti Zenonis à Waltario Veronenſe epiſcopo Ulmam ſunt delatæ.

Synodus Vuormacia.

Anno domini milleſimo 53. Apoſtolico & Imperatore natale dominicum divino & regio cultu Wormaciæ agentibus, miſſarũ celebratione in ſancta die peracta, ut oportuit, ab Apoſtolico, in ſequenti die Luitpoldũ Mogõtinæ ſedis archiepiſcopũ, ut pote in ſua diœceſi præcipuũ, huic ſubrogavit officio. Qui peracta proceſſione, & ubi ad hoc ventum eſt dicta oratione, poſtquam ſe in ſua ſede locavit, quidam ex diaconibus ſuis, Hunibertus nomine, ſicut multi ob illius feſti venerationem ſolent, lectionem decantavit. Quod quidam ex Romanis papæ aſſiſtentibus vituperantes, & contra papam, quia Romano more non ageretur, objurgantes, perſuaſerunt ei, ut ad eundem diaconum mitteret, & decantationem interdiceret. Quod cum ille juvenum more contemneret, iterũ mittendo papa interdixit: qui mox eadem vocis ſonoritate qua prius cantavit, legendo decenter lectionem uſq; ad finem perduxit.

Luitpoldi archiepiſcopi Mogont. parryſia erga Pont. Rom.

Qua finita, papa illũ ad ſe vocavit, & quaſi pro inobedientiæ cõtumacia degradavit. Archiepiſcopus vero miſit ad illũ, ut ſuũ ſibi redderet miniſtrũ. Quod ubi papa abnuit, pontifex ut erat antiquæ diſciplinæ, licet ægre, patienter tamen interim tacendo ſuſtinuit. Perlecto autem Evangelio, & decantato offertorio, ubi ſancti ſacrificii tempus advenit, pontifex in ſede ſua reſedit, vere conteſtans, nec ſe, nec alium quempiam completurum illud officium, niſi reciperet proceſſionis ſuæ miniſtrũ. Quod ubi Apoſtolicus intellexit, pontifici ceſſit, reindutumq; miniſtrum continuo remiſit. Quo recepto, debito ſe præſul injunxit officio. Qua in re & pontificis autoritas, & Apoſtolici conſideranda eſt humilitas, dum & ille officii ſui dignitatem defendere

sendere condendebat, & iste, licet majoris dignitatis, metropolitano tamen in sua diœcesi cedendum perpendebat.

Post hæc & Apostolicus Romam rediit, multis cū diversarum provinciarū militibus, imperiali præceptione, & amicorum subventione comitantibus: & post pascha exercitū ducens, per Apuliā contra Nortmannos, illius terræ quondam advenas, sed tunc possessionum apostolicarum invasores, & Romani imperii hostes pugnavit: & infinita utrobique cæde peracta, papa cum paucis fugiēs absque victoria regreditur, relictis illic Suevorū ac Noricorum militibus optimis, & in urbe Beneventana consedit, ubi tunc Udalricus genere Noricus, episcopatū tenuit. Anno domini millesimo 54. Religiosus papa Bruno, qui & Leo, gloriose vitam finivit, 13. Kal. Mai. & magnifice sepultus Romæ in ecclesia sancti Petri miraculis claruit. Cuno dux Noricorū fœderatis sibi Ungariis, graviter rebellat. Itē Balduuinus & Gotefridus Hermannus contractus, obierunt. Anno domini millesimo 55. Leoni papæ Gebehardus, qui & Victor, Eihestatensis episcopus successit. Huic cū diaconus ejus venenum in calicem misisset, calicem de altari levare non potuit. Pro hoc populo orante, diaconus à dæmonio vexatur: confessoque crimine, liberatur, calixque cum sacramentis in quodam altari pro reliquiis includitur. Adelbertus Marchio obiit. Fames magna fuit.

Leo nonus moritur.

Hermannus contractus comes à Vueringen, monachus sancti Galli doctissimus.

Diaconus veneno calicem inficit Victori Eistatensi episcopo.

Heinricus imperator Italiam cum exercitu petens, omnia in pace disposuit, revertensque neptē suam Beatricem matrem Mathildem secum duxit, indigne eam tractans, propter quasdam insolentias ejus, quibus vivere consueverat, mortuo viro ejus Bonifacio duce. Vuelfo dux Carinthiorum obiit. Cuno dux antea Noricorum, ab Imperatore propter perfidiæ suæ culpam expulsus, in Pannonia male exul obiit. Arnoldo Spirensi episcopo Chunradus successit. Anno dn. mill. 56. Hermannus comes orientalium Francorum obiit 6. kal. Febr. Gebehardus Ratisponensis episcopus, imperatoris Heinrici patruus, hostis occulte pessimus, deprehensus & convictus, atq; custodiæ mancipatus, sed misericorditer tractatus, exilio remittitur & sedi pristinæ restituitur. Gotefridus dux ad deditionem venit. Magna cædes à Luiticis in Christianos facta est, quorum quidam gladio, quidam fugientes in aqua perierunt, inter quos Wilhelmus Marchio occiditur.

Arnoldus & Cunradus episcopi Spirensis.

Cædes Christianorum à Luiticis.

Alb. K. Lusatios esse putat.

Iisdem temporis multi diversarum principes provinciarum perierunt. Fames multas regiones adflixit, ægestas & penuria undiq; prævaluit, multaq; mala tunc temporis facta sunt. Heinricus imperator pro his rebus cordetenus dolore compunctus, infirmari cœpit: & perductus ad mortem, sapienti usus consilio, ab omnibus quibus potuit, veniam petiit: quibusdam prædia quæ abstulit, restituens, cunctis qui contra eū & regnū culpas damnabiles fecerunt, relaxans. Filium quoq; suum Heinricum, Romani pontificis, cunctorumq; pontificū & principum regni electione, regē constituit. His & aliis, prout vitæ possibilitas admisit, bene dispositis, 3. Non. Octob. hanc vitam præsentē in Deo finivit. Post cujus obitum, quia filius ejus Heinricus adhuc puerulus fuit, domina Agnes imperatrix, mater pueri, regnum sub sua cura aliquandiu tenuit, ac sapienter & strenue rexit, donec principes aliqui invidia ducti, puerū matri abstulerunt, eamq; regimine regni abalienaverunt, quorum numero dominus Anno Coloniensis archiepiscopus se immiscuit, qui puerū in loco qui Vuerida dicitur, navi imponens, matri abduxit. Quod ille qua intentione fecerit, vel qualiter divino judicio placuerit, discernere non valemus: multa tamen incommoda extunc orta, & deinceps aucta, certum tenemus. Nam perinde dissensiones in regno, ecclesiæ perturbatio, monasterium destructio, clericatus despectio, totius justitiæ ac religionis conculcatio, & cœpit, & permanet. Ipsa vero imperatrix rerum permutationes considerans, Italiam se contulit, & apud monasterium quod Fruteria dicitur, religiosam vitam aliquanto tempore duxit: postea Romæ defuncta, & in ecclesia sanctæ Petronellæ honorifice est sepulta.

Henricus Agneti imperatrici matri aufertur.

AD LECTOREM.

Optime Lector, ne graveris per otium legere vitam Henrici IIII. Cæsaris Augusti, impressam apud insigne Eutropii volumen. Item epistolas aliquot huius ad Pontificem Rom. & alios principes, inter quas una, hanc, ἐπιγραφῶ habet: Henricus non usurpative, sed pia Dei ordinatione rex: Hildebrando iam nō Apostolico, sed falso monacho &c. Lege quoq; quæ in Chronica parva Germaniæ habes de Henrico. Item quæ de unitate Ecclesiæ conservanda, & schismate inter Henricum 4. & Greg. 7. à quodam eius temporis Theologo scripta sunt, & è Fuldensi Bibliotheca in lucem prodierunt anno 20.

HISTORIA HENRICI, IIII.

ANno dominicæ incarnationis mill. 57. ab urbe condita mill. 808. Heinricus quartus, Heinrici imperatoris filius, admodum puer, patri succedens, regnare cœpit: & quando hæc conscriptio facta est, 42. anno, regnavit, 87. loco ab Augusto. Agnes imperatrix, mater ipsius, ducatum Bajoariæ suscepit. Gebehardus, qui & Victor, pontifex Romanus, multis bene in Germania, aliisq; regni Romani partibus, Pontificum vel Principum secularium consilio dispositis, Romam cum pace rediit, incipiente anni illius quadragesima. Hic etiam eodē anno vitam finivit: pro quo Fridericus Gotefridi ducis frater, jam monachus factus, à Romanis pōtifex ordinatur, & Stephanus appellatur. Saxones congregato exercitu, gentem efferam Luiticiorū hostiliter invaserunt, diversisq; malis eam adfligentes, Romanæ ditioni subdiderunt: & acceptis obsidibus ac tributis, ad propria redierunt.

Henricus quartus Senior appellatus 16. Imp. Germ.

Eodem tempore quidam Fridericus & fratres ejus in Germaniæ partibus tyrannidē exercentes contra imperium Romanum, ab Agnete imperatrice & principibus regni victi, ad deditionē venerunt. Otto de Suuinfurte dux Suevorum. 4. Kalen. Octobr. obiit, & Rudolfus de Rinueldon, qui postea rex esse contendit, ducatum accepit, quod magnum fuit seminarium earum, quibus regnum perturbabatur, commotionum. Eundē namq; ducatum, vivente adhuc Ottone duce, Heinricus imperator Bertholdo comiti, qui post Carinthiorum accepit ducatum, promiserat, eiq; annulum suum, velut hujus rei commonitorium dederat, quem ille diligenter servans, post amborum obitum, imperatoris scilicet & ducis, imperatrici Agneti imperium tunc disponenti obtulit, eamque annulum agnoscentem pro ducatu sibi promisso, commonuit. Sed quia prædictus Rudolfus mox post imperatoris obitum, filiam ejus Rumoldo Constantiensi episcopo commendatam, utrum consilio raptam an dolo, nescitur, uxorem duxit, receptam jam in gratiam, eundem ducatum illi, causa filiæ, imperatrix dedit, quod animum Bertholdi nō parum commovit. Pro qua cōmotione lenienda, ducatus Carinthiorum ei committitur, quem postea filio suo æquivoco ipsius rogatu rex Heinricus commisit: sed postmodū quorundā instinctu eundem ducatū Luitolfo consanguineo suo dedit, sicq; patrem & natū parvipendens, offendit. Unde quasi renovata priore injuria, cum Bertholdus dux permoveretur, omnia consiliorum machinamenta, quibus satis pollebat, ad hoc vertebat, ut ab utroq;, id est, rege & Rudolfo, se ulcisceretur, ab hoc scilicet, quoniam à ducatu sibi promisso se supplantavit, ab illo vero quia se accepto privavit. Multæ interim causæ, quæ inconsulte tunc gerebantur, sibi concurrebant, & huic machinationi occasiones præbebant. Otto dux Bajoariorū dejicitur. Chunradus genere Suevus, à militib. regis interficitur, & quasi à rege jussum sit, ipsi crimen indicitur. Conspirat igitur Otto in Saxonia, Bertholdus in Suevia. Fiunt motus & conventus utrobiq;, in quib. odia in regem suscitantur & invidiæ, multa quoq; interea in regno fiebant, quæ utrosq; populos justis & necessariis, ut videbatur causis, ne regi adhærerent, avertebant: eoq; res perducta est, ut Rudolfus in damnationē sui regnū invaderet, dominūq; suū regē deponere aut interficere quæreret. Sed hæc res quē effectū haberet, nec rusticos latet. Anno dn. millesimo 58. Fridericus, qui & Stephanus, pontifex Romanus, vitam finivit, & Alexander Lucensis episcopus ei successit. Hujus tempore Hiltebrandus postea pontifex archidiaconus, officio functus est Romæ. Anno domini mill. 59. Anno domini mill. 60. Luitpoldus archiepiscopus Mogontinus obiit, cui Sigefridus Fuldensis abbas successit, qui postea cum aliis contra dominū suum regem consensit. Anno domini mill. 61. Anno domini mill. 62. Anno domini mill. 63. Anno domini mill. 64. Sigefridus episcopus Mogontiacensis, & Guntherus Babenbergensis, & Willehelmus Trajectensis, aliiq; quamplures præsules vel nobiles, multo comitatu Hierosolymam tendentes, multas infestationes à Barbaris perpessi sunt, tandemq; perventione fruentes optata, numero & rebus admodum attenuati redierunt. Anno domini mill. 65 Guntherus episcopus Babenbergensis ab Hierosolyma rediens, in Pannonia moritur, perlatusq; Babenberg, ibi sepelitur, post quem Hermannus ordinatur. Gozuuinus comes in episcopio wirciburgensi tyrannidem exercens, à comitibus Adelberonis præsulis occisus est. Anno domini mill. 66. Cometes per totum orbem diu apparuit. Eodem anno Anglia per Willehelmum Nortmannum miserabiliter adflicta, tandemq; subacta, ipse rex ejus effectus est. Qui mox omnes penè regni ejusdem præsules exilio, nobiles vero morti destinavit, mediocres autem suis militibus in servitutem, uxores indigenarum universorū advenis in matrimonium subjugavit. Chunradus de Phullingen ortus, apud Treverim electus, à comite Dieterico passus, Dolegio est sepultus. Anno domini mill. 67. Heinricus rex Bertham Ottonis cujusdā Italici, & Adelheidæ filiam accepit uxorem, nuptias celebrans Triburiæ. Anno domini mill. 68. Heinricus rex adolescentiæ usus libertate, Saxoniam solam ex omni Romano imperio cœpit incolere, principes despicere, nobiles opprimere, inferiores sustollere, venatui, lusibus, cæterisq; hujusmodi exercitiis plus quàm justitiis faciendis (ut incusatus est) operam dare, filias illustrium quibuslibet obscure natis conjugare, privata præsidia, nimirum potentibus regni non satis fidens, instituere. His discordiæ seminariis contigit regi quàmplurimos insidiatores tam vitæ quàm regni sui crescere. Qui tamen ut maturitatis necdum plene attigisset annos, erant qui non tam ipsum, quam Adelbertum Premensem archiepiscopū culpandum judicarent, quod ejus consilio hæc omnia ageret. Anno dn. mill. 69. Agnes imperatrix, mater regis Heinrici tædio affecta, vel potius divinitus compuncta, ducatū Bajoariæ deposuit, & regni gubernacula penitus contemnens, pro Christo se Romam contulit, ibiq; dignis pœnitentiæ fructibus mira inserviens humilitate, post aliquot annos in domino præsentē vitā finivit. Anno domini mill. 70. Teti Marchio non sine Saxoniæ principum consilio, tyrannidem in partes regias ordinatur, quæ tamen mox cœlesti simul & terrena majestate compescitur, scilicet castellis suis, Bichilingon, & Schidingon, à rege destructis, filio suo æque militari viro, à proprio servo interempto, ipsoq; communi morte in brevi finito. Constantiæ Rumoldus episcopus obiit. Anno dn. mil. 71. Otto dux Bajoariæ ducatū amisit. Hic itaq; Saxo genere, vir amplissimæ nobilitatis, prudentia rebusq; bellicis perpaucis erat comparabilis: & in tanta apud universos primates excellentia habitus, ut rex qui jā Saxonib

Otto de Suinfurt dux Suevorum.

Rodolfus de Reinfelden & Bertholdus de Zaringen, ob Suevia ducatum contendunt.

Otto dux Baioariorum deiicitur.

Hiltebrandus pontifex.

Luitpoldus archiep. Mogontinus obiit.

Sigefridus episcopus Mogontinus.

Profectio quorundam Germaniæ episcoporum Hierosolymis.

Cometa.

Anglia afflicta.

Alias Cuono primicerius Coloniensis.

Prudens sit hic lector, & cū iudicio legat, quæ sunt ex Italorum narratione in historiis passim. Et hic de Henrico 4. & Hilteb. si suspiam alibi, locum habeat quod scribit Otto Frisingensis, aliud esse res gestas scribere, aliud an licite, vel secus res acta sit.

Adelbertus Premensis episcopus.

Agnes mater Henrici Romam se confert.

Teti Marchio.

Bichilingen.

Schidingen.

Otto Baioariæ dux.

omnino suspectus & invisus erat, ipsum contra se in regni vestigium elevari posse formidaret, si res sua secus cederet. Hinc perversitatis materiam arripiens, quidam Egino, mediocri natus loco, rebus admodum tenuis, audacia tamen & nequitia satis diffamatus, patrocinantibus quibusdam regis fidelibus, curiam irrepsit, & magnum illum heroem, qui se nunquam noverat, secum de regis nece tractasse commentatus est: seipsum etiam ut mos est, potestati regiae vadem obtulit, quousq; campionis duello cum duce confligens, vera comprobarentur quae rettulit. Qui multa? Placitis vel colloquiis regalibus, uno Mogontiae, altero Goslariae, condictis, Otto cum Eginone, utpote, dux cum latrone, primas cum ignobili congredi contempsit, sua tamen innocentia, vel Eginonis improbitas minime latuit. Sic ducatum Bajoariae Otto ut reus majestatis amisit, quem Vuelfo quidam illustris & acer, atq; bellicosus, natu Suevus, accepit: idque tam principalis discordiae semen, in perpetuos heu praeliorum & seditionum, praedarum & incendiorum, scismatum etiam & haeresium, atque mortium lamentabiles fructus germinavit atque succrevit. Anno domini .1072. Rex Ottonem usquequaque persequutus, quam plures munitiones ejus destruit, praedia vastat, & ut verae Reipublicae hostem omnino eum delere pertractat. Econtra ille militibus electis instructus, ipse quoque manu fortissimus, & animo nimis efferatus: quia cum regiis copiis confligere non poterat, nunc praeda, nunc flammis, nunc etiam ferro quacunque se sors obtulit, suas injurias ulcisci satagebat. Ipso denique mediante non cessat gens Saxonum, ut est animis acerrima, conjurationem adversus regem unanimi conspiratione confirmare, accusationes blasphemas & inauditas ad sedem Apostolicam in illum referre, sociosq; sibi ex omni regno Teutonico literis & nunciis asciscere. Nam primo Sigifridum Mogontinae sedis metropolitanum, Adelbertum Vuormaciensem, Adelberonem Vuirciburgensem, Gebehardū Salzburgensem, aliosq; quamplures praesules, indeq; per ipsos etiam Papam Alexandrū sibi fautores efficiunt. Quidā quoq; summae sanctitatis virū Annonem archiepiscopum Coloniensem conjurationis ejusdem conscium asserunt. Quorum insidiis rex territus, Saxonia cessit, & in aliis regni partibus agendis rebus institit. Anno domini millesimo 73. Anno Coloniensis episcopus, & Hermannus Babenbergensis, Romam missi sunt, pecuniam quae regi debebatur, congregandi gratia. Qui legatione peracta, reversi, literas Alexandri apostolici detulerunt, regem vocantes ad satisfaciendum pro simoniaca haeresi: aliisque nonnullis emendatione dignis, quae de ipso Romae fuerant audita. Post haec Saxones adiiciunt etiam praesidia multa construere: necdum enim plures habebat Saxonia munitiones. Insuper castella quae rex dudum aedificaverat, funditus evertunt, inter quae praecipuum illud castrum, quod Zartesburg dicebatur, diruunt, monasterium & claustrum canonicorum quod ibi erat, multa furentes audacia, solotenus deiiciunt: & quod dictu nefas est, innocentis cujusdam filii regis ibidem sepulti ossa, in contumeliam patris de sepulchro proiiciunt. Anno domini millesimo 74. Beatae memoriae Alexandro papa defuncto, Hiltebrandus qui postea Gregorius dictus est, professione monachus & archidiaconus, Romanae sedi successit, sub quo Romana Respublica & omnis ecclesia novis & inauditis scismatum erroribus periclitari coepit. Qui cum absque regis consensu solis tantum Romanis faventibus, hunc apicem conscendisset, sunt qui illum non canonice constitutum, sed tyrannice papatum sibimet asseverent usurpasse. Pro qua re & à nonnullis episcopis abdicatus est. Hic regem Heinricum crebris nunciis & epistolis denuo ad synodalia responsa vocavit.

Egino. — *Duellum Ottonis & Eginonis.* — *Coniuratio quorundam episcoporum in Henricu 4.* — *Querela Romana in Henricum quartum.* — *Zartesburg.* — *Hildebrandus papa.*

Hermannus Marchio, filius Bertholdi ducis, Cluniaci monachus obiit. Hoc etiam anno monasterium Suuartzahense ab Adelberone Vvirciburgensi Episcopo dedicatum est in honore sanctae Dei genitricis Mariae, & sanctae Foelicitatis martyris, sub Ekkeberto ejusdem monasterii venerabili Abbate.

Monasterium Schwartzach.

Anno domini millesimo 75. Heinricus rex manu valida tam ex Alemannia, quam Bajoaria, & Germania atque Boemia congregata, Saxones petit, eisque juxta Instruot fluvium congreditur: & non modica strage utrinque peracta, tandem victoria potitus revertitur. Ibi Rudolphus dux Alemanniae atque Burgundiae, qui postea regnum invasit, fortiter cum suis pro rege dimicasse notatus est. Hermannus Babenbergensis Episcopus, ob haeresim simoniacam, autoritate Hiltebrandi Papae deponitur, eique Rupertus à rege subrogatur. Anno Coloniensis episcopus, plenus sanctitatis meritis, defunctus est, & in monasterio Sigebergensi, quod ipse construerat, positus. Cui Hildolfus successit. Dominus Ekkebertus Abbas hujus congregationis transivit ad Dominum, septimo kalend. Decembr. Anno Domini millesimo 76. Habitum est concilium apud Vuormaciam, ubi praesente rege Heinrico, universi pene Teutonici episcopi, praeter Saxonicos, Hiltebrandum Papam abdicarunt, mittentes ad illum epistolam, post multas culpationes in illum injectas, ita conclusam: Quia ergo & introitus tuus tantis periuriis est initiatus; & ecclesia Dei tam gravi tempestate per abusionem novitatum tuarum periclitatur, & vitam per conversationem tuam tam multiplici infamia dehonestasti, obedientiam quam tibi nullam promisimus, nec de caetero ullam servaturos esse renunciamus, & quia nemo nostrum, ut tu publice declamabas, tibi hactenus fuit Episcopus, tu quoque nulli nostrum amodo eris Apostolicus.

Fluvius Instrout. — *Episcopus Bambergensis Hermannus deponitur.* — *Concilium Vuormatiae, in quo Hiltebrandus papa abdicatur.*

Colloquium in Oppenheim.

Eodem itaque anno circa 18. kal. Octob, colloquium maximum apud Oppenheim factum est, ubi penè totius regni principes, sed maxime Saxonū & Alemannorum, subjectioni regis renunciabant, causam prætendentes, quòd à duobus jam Apostolicis vocatus ad satisfactionem non venisset, & pro hoc contemptu sententiam excommunicationis in Romana Synodo à Papa accepisset, cum ipse tamen inauditus & absens fuisset. Hac commotione coactus rex, Romam humiliter, utpote veniam ab Apostolico postulaturus, inimicis non sperantibus, tetendit: inventoq; Papa in Oppido Canusino ibi per triduum ante portam castri, deposito omni regio cultu, discalciatus, & laneis indutus perstitit. Nec prius cum multo fletu Apostolicæ miserationis, auxiliū & consolationem implorare destitit, quàm omnium qui ibi aderant, precibus & lacrymis intercedentibus, laxato tandem anathematis vinculo, in communionis gratiam, & sinum matris Ecclesiæ receptus est, acceptis ab eo correctionis in futurum vitæ suæ securitatibus multis. Inter hæc quæ gesta sunt, totus jam mundus sui commotione testatur. Sed quia quidam dicunt ipsius Papæ autoritate & consilio, Rodolphum in regno sublimatum, quidam vero negant Heinricum regem ab eo fuisse excommunicatum, ejusdem Papæ dicta quædam super his potissime, non incongruum videtur annotare.

Quæ Heinricus in Canusino fecerit.

Hic vide Chronica parva Germania, Tubingæ excusa.

Epistola Hiltebrandi de excōmunicatione Heinrici.

Ait enim in quadam Epistola ad universos Teutonici regni Principes missa. Audivimus quosdam inter vos de excōmunicatione, quam in regem fecimus dubitare, ac quærere, utrum juste excommunicatus sit, an injuste? Admonuimus eum, ut pœnitentiam ageret de factis suis, verum ipse indigne ferens se à quoquam reprehendi, non solum à perpetratis ad emendationem revocari non potuit, sed ampliore furore correptus, non prius cessavit, donec omnes ferè Episcopos Italiæ in Theutonicis vero partibus, quotquot potuit circa fidem Christi naufragare fecit, dū eos beato Petro, & Apostolicæ sedi debitam obedientiam & honorem à Domino nostro Jesu Christo concessum, abnegare fecit. Pro his illum causis, primum videlicet, quod ab eorum communione, qui sacrilegio & reatu simoniacæ hæresis excommunicati sunt, se abstinere noluit, deinde quod pro criminosis actibus pœnitentiam non dico suscipere, sed nec promittere voluit, Synodali judicio eum excommunicavimus. Item in alia Epistola, post datam reconciliationem: solam, inquit, ei communionem reddidi, non tamen in regno, à quo eum in Romana synodo deposueram, restauravi. Et quibusdam interpositis, Episcopi, inquit, & Principes ultramontani, audientes illum non servare quod mihi promiserat, quasi desperati de eo, sine consilio meo, elegerunt sibi Rudolphum in regem. Centius quidam civis Romanus ex fautoribus Heinrici, in nativitate Domini Gregorium Papam in Galli cantu missam celebrantem, de altari graviter vulneratum, rapuit: & in turre sua in custodiam misit. Unde populus iratus, eodem die turre Centii destructa, eique vita vix impetrata, loco suo restituit. Prius tamē missa ad altaro sustentatus percantata, quam prius inceperat, sed nondum finierat.

Centius Heinrici fautor, violentus in papam.

1077. *Rodolphus Suevus eligitur in regem.*

Anno domini Millesimo 77. Rudolphus indigena Sueviæ, quæ regalibus omnino stemmatis est aliena, mediantibus Sigefrido Metropolitano, & Adelberone Vuirciburgēsi Episcopo, Bertholdo quoq; duce Carinthiæ, ac prædicto Ottone, aliisque nōnullis Principibus in præsentia quorundam Romanæ sedis legatorū non volūtarie annuentiū, apud Forcheim in regē elevatur. A quibus etiam deductus Mogontiam, in media quadragesima 12. Kalend. April. à Sigefrido Episcopo in regnum ungitur. Ubi eodem die pessimo auspicio, seditione facta, multa turba vulgi cæsa est ab ejus militibus, unde vulgus accensum in ipsos exarsit, magnisque ictibus multos obtruncans, cæteros in curiam palàm fugavit, ipsasque regias ædes incendere voluit, nisi quòd Episcopus Sigefridus pro veloci discessione Rudolphi, obsidem se interposuit. Ita Rudolphus, & cuncti qui cum eo venerunt, ejecti sunt, ipse quoque Sigefridus Episcopus magnis blasphemiis criminatus, Mogontiam non intravit amplius. Collectio dehinc à Saxonia exercitu copioso, Rudolphus, Vuirciburgenses Heinrico regi fidem servantes, & tam Episcopum suum Adelberonem, quàm se contemnentes, obsedit. Sed jam diversis machinis ad urbis oppugnationem instructis, terrore Heinrici regis circa kal. Julii ab Italia reversi, inacte regreditur. Heinricus autem rex Alemanniam cum exercitu petit, ibique quendam ex indigenis Hugonem, aliosq; sibimet inibi rebelles, non sine magna ejusdem provinciæ vastatione debellat. Bertholdus autem de Zeringen, dux quondam Carinthiæ, in quodam oppido suo Lintberg, naturaliter munito positus, dum videret ex arbitrio regis impune cuncta vastari, præ dolore animi dicitur eo morbo, quem Medici φρένιτιν vocant, occupatus fuisse, septemque diebus postea superstes multa amentiæ verba quasi delirans protulisse, sicque vitam finisse. In ea expeditione Uto Trevirorum Archiepiscopus defunctus est. Agnes mater Heinrici regis 20 annis vidua, Romæ obiit, in Ecclesia S. Petronellæ sepulta. Anno Domini Mil. 78. Heinricus rex properanti contra se cum multo exercitu Rudolpho, juxta Stronui occurrit. Initoque prælio, non pauci ex his atque illis prosternuntur, ac incerta fit victoria, utrisque certatim fugientibus ad propria. Ubi à vulgaribus hominibus Vuecil Magdeburgensis Archiepiscopus in fuga occiditur, sive ut quidam dicunt, suspenditur, Magnus dux despoliatur. Hermannus comes ejusdem Magni patruus, & Adelbertus Vuormaciensis Episcopus comprehensi, ac plurimi de mili-

Seditio Mogontiæ

Vuirtzburg obsidetur à Rudolpho

Bertholdus de Zeringen, dux Carinthiæ.

Vto Treveren. Episcopus.

Bellum Heinrici et Rudolphi Stronui

Vuecil Magdeburg. Archiepiscopus occiditur.

de militibus Saxonicis turpiter sunt interempti. Ex parte quoq; regis Heinrici, Poppo vir mirè fortis occubuit. Ann. dom. 1079. iterum bellum fit inter Heinricum & Rudolphum in loco qui dicitur Fladeheheim, hieme nimis aspera, ubi in primo congressu Saxones terga vertunt. Ibi dux Boemiæ, Fratizlaus, regalem lanceam Rudolphi adeptus est, quæ exinde permissione regis Heinrici semper quemvis illius gentis ducatu insignem, in omni festiva processione præcedit. At rex Heinricus propriis castris redditus, de armigeris quos reliquerat, pene nullum invenit. Una quippe ex legionibus Saxonum, in primo congressu pugnam deserens, quia obscurus erat aer, furtim castra regis invasit, multosque pueros comprehendens, strangulabat eos, multaque abradens spolia, fugam iniit. Rex autem dimisso exercitu, Orientalem Franciam cum paucis divertit. *Bellum Heinrici & Rudolphi in Fladenheim.*

EX VITA ET GESTIS HILDEBRANDI QUI ROMAnus Pontifex factus Gregorius VII. dictus est, per Brunonem Cardinalem, qui eo tempore vixit, descripta.

EPiscopos ipse turbis laicorum stipatus, convocavit, & Sacramentum ab eis cum terrore & minis exegit & extorsit, & in manu sua iurare coegit, ne unquam ab eo dissentirent, nunquam regis causam defenderent, nunquã superordinato sibi Papæ faverent, vel obedirent.

2. *Scripturas sacras violenter intorsit in adiutorium falsitatis, quod genus idololatriæ quantum sit, late patet in scripturæ sacræ campis spatiosis.*

3 *Imperatorem in nulla Synodo Canonice accusatum, præcipitanter excommunicavit, in qua excommunicatione nullus Cardinalium subscripsit.*

4. *Imperator Heinricus IIII. solitus erat frequenter ire ad orationem, ad Ecclesiam S. Mariæ, quæ est in monte Aventino. Hic promissa pecunia Hildebrandus, quendam induxit, ut supra trabes Ecclesiæ, occulte lapides magnos collocaret, & ita aptaret, ut de alto super orantis Imperatoris caput demitteret, & ipsum contereret. Quod minister tanti sceleris cum festinaret implere, & lapidem magni ponderis super trabes aptare vellet, lapis pondere suo eum traxit, & fracta sub trabibus tabula, & lapis, & ille miser homo, Dei iudicio, in pavimentum Ecclesiæ cecidit, & eodem lapide contritus est. Hujus rei gestæ ordinẽ, postquam Romani cognoverunt, pedem illius miseri, fune ligaverunt, & triduo per plateas urbis, ad exemplum trahi fecerunt. Imperator autem solita clementia, jussit sepeliri.*

5. *Idem Hildebrandus Sacramentum corporis Domini, responsa divina quærens contra Imperatorem, fertur igni injecisse, contradicentibus Cardinalibus qui assistebant, testis est Johannes Portuensis Episcopus à secretis Hildebrandi.*

6. *Prophetiam sibi arrogat de morte Heinrici, & de ambone clamat in feriis Paschalibus. Non habete me pro Papa, sed ab altari me avellite, si usque ad Pentecosten hoc non fiat.*

7. *Eisdem diebus paravit Imperatorem perdere per occultos proditores, Deus autem eum custodivit. Hinc illi ille Prophetiæ spiritus, qui proditoris ordinator erat.*

8 *Tres homines nõ convictos, nõ confessos absq; secularibus Judicibus, Hildebrandus morti adjudicavit, & eos in patibulis juxta Ecclesiam S. Petri, in loco qui dicitur Palatiolum, suspendi præcepit.*

9 *Familiarem sibi librum Necromanticæ artis semper solebat secum ferre. Multa & alia fecit Hildebrandus, in quem clamat sanguis Ecclesiæ, gladio linguæ eius miserabili proditione effusus, propter quæ à communione eius, justissime Ecclesiæ recessit, sicut fecerunt Imperatores nostri, temporibus Apostatarum Liberii & Anastasii. Hæc Bruno.*

ANno domini Millesimo 80. Cum apud Brixiam, Noricam, triginta Episcoporum conventus, necnon & optimatum exercitus, non solum Italiæ, sed & Germaniæ jussu regis Heinrici congregaretur, factus est omnium consensus adversus Hiltebrandum Papam, cognominatum Gregorium septimum, quem pseudomonachum, totiusq; væsaniæ pestiferum Principem, & præcipue sanctæ Romanæ sedis invasorem affirmãtes, ab Apostolica sede depellendum, quamvis absentem dijudicabant, & Vuigbertum Ravennensem Archiepiscopum, ipsi subrogandum eligebant. Hujus Decreti conclusio hæc est. Quia inquiunt illum, constat non à Deo electum, sed à se ipso, in fraude ac pecunia impudentissime objectum, qui Ecclesiasticum subvertit ordinem, qui Christiani imperii perturbavit regnum, qui regi catholico ac pacifico, corporis & animæ intentat mortem, qui periurum defendit regem, qui inter concordes seminavit discordiam, inter pacificos lites, inter fratres scandala, inter conjuges divortia, & quicquid quiete inter pie viventes stare videbatur, concussit: nos, autore Deo, congregati in unum, legati ac literis freti, decem & novem Episcoporum, die sancto, præteritæ Penthecostes Mogontiæ congregatorum, contra eundem Hiltebrandum procacissimum, sacrilegia ac incendia prædicantem, periuria & homicidia defẽdentem, catholicam & Apostolicam fidem de corpore & sanguine Domini, in quæstionem ponẽtem, hæretici Berengarii antiquum discipulum, divinationum ac somniorum cultorem, manifestũ necromanticum, phitonico spiritu laborantem, & idcirco à vera fide exorbitantem, judicamus Canonice deponendum & expellendum, & nisi ab ipsa sede his auditis descenderit, imperpetuum condemnandum. Facta sunt autem hæc 7. kal. Julii, feria 5. Indict. 3. Scripsit post hæc Anshelmus, Lucensis Episcopus, epistolam ad eundem Vuigpertum, in qua illum prævaricatorẽ ac superbum *Comitia Brixiæ contra Gregorium septimum papam.* *Parrysia Episcoporum contra papam Hiltebrandũ.* *Epistola Anshelmi Lucensis.*

cognominat, inter alia subinferens. Ut ergo de beato Gregorio patre nostro dicã, quod de Cornelio scripsit beatus Cyprianus, factus est Episcopus, de Dei & Christi ejus judicio, de clericorũ pene omnium, & ut verius dicam, omnino omnium testimonio, de plebis, quæ tunc aderat suffragio, & de sacerdotum antiquorum, & bonorum virorum collegio, cum nemo ante se factus esset, cũ Alexandri locus, id est, cum locus Petri, & gradus sacerdotali cathedræ vacaret. Quo occupato, & de Dei voluntate, atq; omnium nostrum consensu ordinato, quisquis jam Episcopus voluerit fieri, foras fiat necesse est, nec habet Ecclesiasticam ordinationem, qui Ecclesiæ non tenet unitatem. Quisquis ille fuerit, licet multum de se jactans, sibi plurimum vendicans, prophanus est, alienus, foris est. Et cum post primum secundus esse non possit, quisquis post unum, qui solus debet esse, factus est, jam non secundus ille, sed nullus est. Hæc priori sententiæ valde contraria scripsit Anshelmus Episcopus, vir literis apprime eruditus, ingenio acutissimus, facundia præcipuus, & quod omnibus majus est, in Dei timore & sancta conversatione nominatissimus, adeo ut tam in vita quam post mortem, referatur miraculis clarus.

His ita gestis, inter Heinricum regem, & Rudolphum, rursus geritur bellum, juxta fluvium Elsterã, in quo idem Rudolphus cecidit, sed à suis Meresburg vivus delatus, & in brevi defunctus, honorifice ibidem est humatus. Fertur autem in extremis positus, & abscisam dexteram intuitus, ad Episcopos, qui forte aderant, graviter suspirans, dixisse. Ecce hæc est manus, qua domino meo Heinrico fidem sacramẽto firmavi, ecce ego jam ejus regnum & vitam derelinquo præsentem, videte qui me solium ejus conscendere fecistis, ut recta via viæ vestra monita sequentem duxissetis.

Hoc etiam prælio ex parte regis Heinrici Ratpoto comes, regi satis fidus interiit. Anno domini 1081. Rex Heinricus Italiam cum exercitu petiit, Romamq; perveniens, in vigilia Pentecostes, resistente sibi Hiltibrando Papa, cum Romanis ante castellum S. Petri castra posuit, ubi etiam crebris per biennium incursibus urbanorum infestatus, parva manu multa viriliter peregit. Monasterium Babinbergense crematur, in vigilia Paschæ. Saxones & Alemanni ad colloquium venientes in Ori-
Hermannus rex. entalem Franciam, non sine magna clade ejusdem provinciæ redierunt. Bellum inter Chunradum in Orientali Bajoaria ducis Boemiæ fratrem, & Luitpoldum Marchionem, commissum est 4. Idus Maij. Item aliud inter Alemannos & Bajoarios, 3. Idus Aug. juxta Danubium apud Hohenstein, ubi Palatini comitis, Chunonis filius Chuno occisus est. Anno Domini 1082. Hermannus quidam vir præpotens ac nobilis ex Germania, à Saxonibus & Alemannis rex constituitur. Cui cum suis in partibus, hoc est in Lothoringia vel Germania nemo bellicis in rebus atq; divitiis posset æquiparari, sumpto regis nomine, tam suis quàm alienis cœpit in brevi despectus haberi. Anno domini 1083. Hermannus cum paucis Orientalem Franciam hostiliter invadit, & per eandem partẽ visus est quasi equitum discurrens exercitus, quorum tamen vestigia nullo modo poterant agnosci. Heinricus
Roma capitur rex Pascha celebravit apud sanctam Rufinam, moxq; Romam tendẽs, castra posuit, ubi & prius ad Occidentalem partem castelli S. Petri, captaq; est urbs 4. Non. Junii. feria sexta ante octava Pentecostes. Hoc tempore Hiltibrandus Papa in Castello Crescentii, quod vulgo domus Theodorici appellatur, inclusus expectabat eventum rei: Rex vero in Palatino monte munitionem instituens, non paucos quos in præsidio posuerat, ingravescẽte super eos æstatis insueto fervore amisit, sed &
Legati Græcorum alios de exercitu multos eadem mortalitas absumpsit. Eodem tempore legati Græcorum venerũt,
ad regem Heinricum. munera multa & magna in auro & argento, vasisq; ac sericis afferẽtes. Romani autem viginti obsides regi dantes ex nobilibus, petierunt diem constitui, in quo Papa & omnes Senatores in præsentiam ejus venirent. Qui diem statuens kal. Novemb. ipse ad montana conscendit, intrante Julio, ibiq; commorans usque ad statutum tempus, Romam rediit, sed Papa in præsentiam ejus non ve-
Hiltebrandus deponitur, et secedit. nit. Unde Romani commoti, manus regi dederunt: Hiltibrandum vero Papam unanimiter abdicarunt. Qui occulte fugiens, Salernam secessit, ibidem ad diem mortis suæ permansit. Eodem anno Vuelpho Bajoariorum antea dux Augustam civitatẽ, summo mane intravit, Sigefrido Episcopo vix evadente, Vuigoldum quendam ejusdem loci Canonicum inthronizavit. Anno dom. 1084. Heinricus natale domini Romæ apud S. Petrum celebravit, circa kal. vero Febr. in Campaniam transiens, ipsam & magnam Apuliæ partem cœpit. Post hæc per legatos Romanorum rogatus, ut pacificus rediret, Romam rediit, & ad portam Lateranensem castra ponens, omnes in deditionem
Vuigpertus Ravennas fit papa. accepit, ipsisq; petentibus, ut quia Hiltibrandus ab ipsis abdicatus aufugerat, Vuigpertum Ravennatem Episcopum eis Apostolicum præficeret 11. kal. April. feria 6. ante diem Palmarum multis stipatus, cum magna gloria intravit, ducens secum prædictum Episcopum. Qui sequenti Dominica per multos Pontifices, Apostolico nomini dicatus, nomenq; Clementis accipiens, reverenter est inthronizatus. A quo rex cum regina Bertha, in sancta Dominica Paschæ, imperiali benedictione
Heinricus 4. Augustam obsidet. sublimatus est. Post hæc Imperator Heinricus de Italia digrediens, Augustam civitatem ab Alemannis invasam obsedit & accepit. Defuncto Sigefrido Archiepiscopo Mogontino, Vuecil successit. Anno domini 1085. Synodus Mogontiæ habetur, cui interfuit Imperator, ubi præsentibus
Synodus Moguntia. legatis Romanorum omnes Episcopi rebelles Imperatori, deponendi judicantur, cæteri vero anathemate ut videbatur, condemnantur. Ibi etiam communi consensu atque consilio constituta est

pax Dei

Pax Dei. Non multo post substitutis ab Imperatore per parochias abdicatorum præsulibus, in locum Adelberonis Meginhardus conversatione probabilis, literis etiam & ingenio atque facundia nulli penè secundus, Vuirciburgensi Ecclesiæ præsul ordinatur, dignus qui alius temporis esset Episcopus. Recepto jam à Saxonibus pacifice Imperatore Heinrico, quidam Marchio Eggibertus, Imperatoris etiam consanguineus, armis strenuus & animosus, atque ditissimus, iterum in Saxonia contra Imperatorem tyrannidem suscitavit, qua cognita, Imperator in Franciam propere rediit. Eodem anno condicto tam ab inimicis quàm amicis Imperatoris colloquio, in Thuringia loco, qui Berchach dicitur, conveniebant, ex utraque parte, quicunque sapientissimi de optimatibus judicabantur, canonum autoritate probaturi, cui parti justitia faveret, Imperatore tamē absente, sic enim ipse consensit. Electis igitur satis literatis & eloquentibus viris, hinc Vuecilone Mogontino, illinc Gebehardo Salzburgensi Archiepiscopis disputatio cœpta est. Affirmat Gebehardus proponente hoc prius Vuecilone, Imperatorem non injusto, judicio tam regno, quàm communione Apostolici sententia privatum, econtra Vuecil dominum suum præjudicium non minus à Papa, quam à Principibus passum contendit, dum ipso apud Canusium in satisfactione posito, immo jam a Papa in communionem recepto, alterum super se regem elevarent. Adjecit etiam idem Mogontinus, quòd Imperator diu jam à Saxonia depulsus, & regnandi copia etiam ab illa dissensione, quæ ante Rudolphū facta præscribitur, spoliatus: nec vocari, nec judicari, nec damnari canonice debuisset. Hoc Gebehardus improbare nitēs asserit, neminē per hoc divinis absolutū legib^9, si forte sua qualibet re familiari fuerit spoliatus, quanto minus rex qui Saxonia, quæ non suum duntaxat prædium, sed domini sit regnum, qui Daniele, vel ipso rege Nabuchodonosor teste, cuicunque voluerit, dat illud: cum etiam ante amissam Saxoniam prius ab Alexandro, dehinc à Hiltebrando vocatus, satisfacere contempsisset. Sic itaq; utrinque parte sua favente, atque acclamante discessum est. Notum tamen est, quod eandem sententiam adversarii Imperatoris tanto insequebantur zelo, ut habito postmodum in Quintilingoburg concilio, ubi Otto Episcopus Ostiensis interfuit, legatus Hiltibrandi Papæ, ipsam nimium ventilantes, hæresim Vuecilonis, ipsumque hæresiarcham appellarent, contra fidem scilicet illum dogmatizasse culpantes, quòd quamdiu quis suis spoliatus sit rebus, divinis non subjaceat legibus Hiltibrandus Papa, qui & Gregorius septimus apud Salerna moritur, & ibidem in Ecclesia sepelitur. Cui Northmannorum & Mathildis illius potentissimæ per Italiam fœminæ, cunctorumq; ejusmodi sectam æmulantium assensu, Desyderius Cardinalis Romanus, & Abbas Casidensis, verus Christi famulus, licet multū corde, simul & corpore renitens, substituitur, sed cum infirmitate gravi laborans, ad summum hūc apicem invitus, immo captivus proveheretur, precibus obtinuit, ut infra non multos dies ex hac vita tolleretur. Post hæc per eosdem electores & ordinatores prædictus Otto Episcopus Ostiensis eidem officio delegatur, mutatoque Romano more vocabulo, Urbanus appellatur. Ann. dom 1086. Heinricus Imperator Saxoniam vastat. Vuirziburg à Saxonib. & Alemannis obsidetur. Ad quē liberandā Imperator copiosum, tam peditum, quàm equitum congregat exercitum, pugnaq; juxta Bleichfelt commissa, digreditur absque victoria. Mox urbe ab hostibus capta, Episcopus Adelbero introducitur, relictoque cum eo militari præsidio, ad propria quisq; proficiscitur. Sed paulo post eadem urbs ab Imperatore recipitur, expulsoq; Adelberone cum suis, Meginhardus restituitur. Ann. domini 1087. Hermannus falso regis nomine deposito permissione Imperatoris ad propria reversus, post paucos dies in cujusdam oppidi obsidione interiit, Metis sepelitur. Ano dom. 1088. Bertha imperatrix obiit, & Spiræ sepulta est. Buggo Halberstatensis Episcop^9 occiditur Goslariæ. Augusta urbs insidiis Suevorum in cœna Domini capta, secunda feria Paschæ destruitur. Et Sigefridus ejusdem urbis Episcopus custodiæ mancipatur. Vuigoldus vero invasor ejusdem Ecclesiæ, intra paucos dies moritur. Meginhardus Episcopus Vuirciburgensis obiit, cui Emehardus successit, vivente adhuc Adelberone. Vuecil Archiepiscopus Mogontinus obiit, cui Ruthardus successit. Petrus Albanensis Episcopus obiit. Iste per judicium ignis immensam pertransiens illæsus piram, vestimentis etiam per flammam volitantibus, sed in nullo læsis, Petrum Florentinum Episcopum declaravit simoniacum, unde & ipse postea igneus est appellatus. Anno dom. 1089. Otto Ratisponensis Episcopus moritur, pro quo Gebehardus adolescens cōstituitur. Imperator nuptias Coloniæ celebravit, quandam Utonis Marchionis viduam, Ruscorum regis filiā ducens uxorem. Post hæc congregato exercitu, oppidum quoddam Marchionis Eggiberti, in Thuringia positū, nimis firmum, Gliche dictum, obsedit. In vigilia vero natalis Domini, Dominico scilicet die, cū magna pars primatum, ob diem festum jam abiret, Eggibertus suis consulens, audacter Imperatorem invadit, & naviter primo resistentem, tandem cedere compellit. Ibi Burchardus, Losannæ Episcopus, qui ea die sacram Imperatoris lanceam ferebat, occisus est. Anno domini 1090. Heinricus Imperator Italiam ingreditur, ibique ferè per septem annos moratur. Prædictus Eggibertus à quibusdam Imperatoris fidelibus, in quodam molendino, pausandi gratia deprehensus, turpiter occubuit. Adelbero Vuirciburgensis de sede sua jam diu depulsus, in Bajoaria moritur, ibique in

Marchio Eggibertus seditionem excitat contra Heinricum

Conventus in loco Thuringiæ Barchach.

Disputatio an injuste depositus Heinricus 4.

Hæresis Vuecilonis.

Hiltebrand. moritur.

Desiderius succedit.

Otto Ostiensis fit papa.

Vuirtzburg obsidetur.

Habent chronica Heinricum III in rebus bellicis fuisse strenuissimū. Bis enim & sexagies signis collatis pugnavit. M. Marcellum & alium Cæsarem supergressus. Quorum alter trigesies alter quinquagesies bis pari marte decertarunt, quib. prælus Saxones sæpe devicit, quorum dux Rudolphus.

Bertha Spiræ sepulta.

Judicium ignis.

Petrus Albanensis igneus.

Gliche obsidetur.

Heinricus 7 annis in Italia.

Vermiculorũ prodigiosa visio.

monasterio suo Lambach sepelitur, Anno domini Millesimo 91. Visi sunt per multas regiones vermiculi nimis ignoti, non longe à terra volantes, hoc est, ut vel manu, vel virga tangi possent, grossitudine quidem muscis æquales, sed longitudine satis deductiores. Quorum tam infinitus extitit exercitus, ut unum pene miliarium, in latitudine duo vel tria, in longitudine viderentur occupare, densitate vero sua ipsam solis lucem terris negare. Per quam prodigiosam visionem, illam quæ post quadriennium facta est, Hierosolymam tendentium, profectionem quidam interpretati sunt figurari. Anno domini Millesimo nonagesimo secundo. Pestilentia magna facta est hominum atque pecudum, Anno domini Millesimo nonagesimo tertio.

Fratislaus Bohemiæ rex.

Fratizlaus dux Boemiæ, in venatu repente cadens de equo, subitanea morte obiit. Chunradus Imperatoris filius, & Berthæ Imperatricis, patri rebellasse infamatur. Visus est splendor quidam, quasi facula volans per aerem, ab Oriente in Occidentem. Eclipsis solis facta est. 9. kalend. Octobris hora tertia, & mortalitas magna subsecuta est. Anno domini Millesimo nonagesimo quarto. Ecclesia mortalitate immensa, incredibiliter vastata est, insuper pestilentia, turbinibus, imbrium inundationibus, cladibus nimium afflicta.

Ladislaus Pannoniæ rex.

Anno domini Millesimo nonagesimo quinto, Ladislaus rex Pannoniæ, misericordiæ operibus plenus, vitam finivit in Domino. Luipoldus quoque Marchio, nec non Heinricus Palatinus comes obierunt: Burchardus etiam Abbas transivit ad Dominũ 13. kalend. Febr. Anno domini Millesimo nonagesimo sexto. Vuelpho dux antea Noricus, qui ab Imperatore jam dudum abjuraverat, & ob id ducatum perdiderat, in gratiam eius rediit, ducatumque recepit.

Prodigia.

Signum in Sole apparuit 3. kalend. Mart. feria secunda incipientis quadragesimæ. Diversa quoque prodigia mundus parturisse ubique referebatur. Mox ex omnibus penè terræ, sed maxima ab Occidentalium regnorum partibus, tam regum & nobilium quàm etiam vulgi utriusque sexus innumerabiles turmæ armata manu Hierosolymam tendere cœperunt, excitati scilicet in zelum frequentibus nunciis super oppressione Dominici sepulchri, ac desolatione omnium regionum Orientalium quas gens ferocissima Turcorum per aliquot annos suo subactas dominio, inauditis calamitatibus jam jamque deleverat.

Profectio Hierosolymitana.

Quibus, ut dictum est, subvenire statuentes, sicut diversis agminibus, ita diversis & incertis plerisque ducibus properabant.

Duces profectionis.

Primi namque Petrum quendam monachum sequentes, quem tamen postea multi hypocritam fuisse dicebant, ad 15. mil. æstimati per Germaniam, indeque per Bajoariam atque Pannoniam pacifice transibãt, quamplurimi vero navali per Danubium, vel per Alemanniam, pedestri itinere, aliique ad duodecim mil. per Saxoniam atque Boemiam, à quodam presbytero Folemaro, itemque nonnulli à Gotescalco presbytero per orientalem Franciam ducti sunt. Qui & ipsi nefandissimas Judæorum reliquias, ut vere intestinos hostes ecclesiæ per civitates quas transibãt, aut omnino delebãt, aut ad baptismatis refugium compellebant: quorũ tamen plurimi, sicut canes ad vomitum postea retro rediebant.

Iudæi ad baptismum compulsi.

Illi autem viatores plurimis exinde manubiis onusti, Vngariam attingentes, quibusdam ob seditiones, ut videbatur, indigenis invisi facti, aut revera facultatum suarum abundantia eosdem semibarbaros in avaritiam accendentes, jussu regis eorum Colomanni dolis potius quàm armis capti, plurimi morte multati, pauci armis & rebus nudati, fugam pro maximo lucro reportabant, quamvis & amplissima utriusque multitudo à quodam Emichone viro militari seducta, vel potius ut Israhelitici quõdam exercitus spiritu fornicationis decepta, paucis sibi in Pannoniæ ingressu in præsidio Vueissenburg obstantibus, fuga, nemine persequente repatriaverit. Eclipsis lunæ facta est 6. Idus Augusti, luna 14. Anno domini Millesimo nonagesimo septimo.

Alb. K. lib. 5. cap. 14. Iudæi inviti baptizati redeunt ad Iudaismũ.

Heinricus Imperator ab Italia rediens, Ratisponam Bajoariæ urbem venit, ibique aliquandiu moratus, Judæis, qui baptizari coacti sunt, judaizandi ritum concessit. Interea Gotefridus dux Lotharingiæ, vir genere armis, & ingenio clarissimus, qui priori anno, cunctis quæ possidebat in precium redactis, militibus copiosis, fideque non modica instructus, iter per orientalem Franciam fecerat: neque ipsis ab Vngaria fugientibus territus, sed tam Imperatoris Heinrici, quam regis Colomanni permissione, Pannonias, Bulgariasque permearat, Constantinopolitano fœderatur Imperatori, ejusque præsidiis fultus, Romaniam attigit, ibique sociatis sibi tam Siciliæ quàm Græciæ, Danorum, Northmannorum, cæterorumque transmarinorum exercitibus, immo universorum Christum colentium nationum auxiliis, frequenti congressu Barbaros atterere cœpit: tandemq; Romania occupata, in Antiochiæ consedit obsidio.

Heinricus Imper. Mogont. & Argent.

Heinricus Imperator Mogontiæ cum principibus colloquium de pace habuit, circa kalend. Decembris, & natale domini apud Argentinam celebravit. Cometes apparuit. Eo anno æstas fertilissima, hiems vero lenis & pestilens fuit: imbrium & fluvium inundationes nimis increverunt.

Raptores facultatum Iudaicarum ex consanguineis archipræsulis Mogont.

Anno domini Millesimo 98. Inquisitione facta Mogonciæ ab Imperatore, de facultate Judæorum interfectorum, inter cæteros qui eas rapuerunt, quidam ex consanguineis archipræsulis incusati sunt. Quos cum Imperator perquireret, nec in præsentiam ejus venirent, pontifex causam eorum defendere volens, sed non valens, indignatione permotus, ex urbe discessit, & Thuringiam cum eis se contulit, quasi suis in hoc melius prospecturus, & ex vicinitate, imperatori

ratori rebellium quendam ei terrorem illaturus, sicque commotionis suæ vindictam exacturus. Extiterunt autem qui dicerent, etiam ipsum pontificem multam partem de pecuniis invasis accepisse, & idcirco defensioni cæterorum tanto studio cor apposuisse. Vuelfo Bajoariorum denuo dux filios suos & ipsos rebellare tentantes, gratiæ imperatoris reconciliavit, & uni eorum ducatum post se committi impetravit. *Episcopus invasor Iudaicæ aris.*

ANno domini millesimo 99. Heinricus imperator natale domini Coloniæ celebravit: in Epiphania vero Aquis filium suum juniorem Heinricum quintum regem fecit, reprobato majore suo Chunrado, quem prius coronavit. Chunradus vero causam rebellationis suæ paucis tantum, sibiq; familiarissimis in regno detegens, assumpto quodam ex ordine ministerialium patris æque Chunrado nomine, forti admodum & prudenti viro, per quasdam Italiæ partes & nomen & dignitatem regis annis fere novem obtinuit: tantum indolis suæ per orbem Romanum diffundens interim odorem, ut nemo religiosus, nemo sapiens in ipso saltem Rempublicam constituendam fore dubitaret. Erat enim vir per omnia catholicus, & Apostolicæ sedis subjectissimus, plus religioni quam fascibus vel armis deditus: fortitudine tamen & audacia satis & super instructus, lectioni quàm lusibus vacare malebat: miseris omnimodis, sed præcipue militibus inopia strictis, compassione & misericordiæ fructu proximus fiebat, nemini contemptum, nemini vim, nemini præjudicium intendens, omni personæ, omniq; conditioni fuit affabilis; indeq; non immerito Deo & hominibus semper extitit amabilis: cœlibatus pudorem perpetualiter & servare cum proposuisset, coactus tamen à suis filiam Ruggeri ducis Siciliæ, famosissimi penè nostrorum temporum viri, duxit uxorem: cujus tam caste usus est conjunctione, ut vix crederetur eam unquam cognovisse. Legale illud præceptum; Turpitudinem patris tui nō revelabis, itemq;: Honora patrē tuum. murmur quod per totum Romanum imperium patris sui mores laniabat, quodq; ipsum sibi offensæ patris ac suæ ab illo discessionis causa extitit, aurib. propriis nunquam patiebatur inferri, semper illum dominum suum & Cæsarem vel Imperatorem cognominans: universos à palatio patris advenantes, sub appellatione conservorum, licet infimos, sociali benevolentia tractans. Præter animi virtutes, morumque compositionem, corpore fuit apprime decorus, ac statura procerus. *Henricus quintus. 17. Germ. imp.* *Conradus Henrici filius.* *Vxor Conradi filia Ruggeri ducis Siciliæ.* *Modestia & humanitas Conradi.*

Eodem Anno Gotefridus dux, Reginmundus comes sancti Ægidii, Rupertus comes Nortmanniæ, Rupertus comes Flandrensis, cum turbarum copiis quib. præerant multa usq; Hierusalem difficultate pertingunt 4. jam anno postquam in eandem militiam pro crucifixo sibi Christo tanti se bellatores sponte crucifixerunt. Reliqua enim multitudo præter eos qui cum Boimundo Antiochię consederant, vel cum Baldeuuino Rohas abierant, Laodiciæ Tyroq; remanserant, per diversas circunquaq; regiones dispersi sunt. Hic de militiæ vel expeditionis ejusdem causa non tam humanitus quam divinitus ordinata, fert animus æstuans aliqua præscriptis adiicere, maxime ob imprudentiam, imo impudentium quorundam redargutionem, qui vetusto semper errore contenti, novitatem hanc jam senescenti, & prope intereunti mundo pernecessariam, ore temerario præsumunt reprehendere, ipsi Epicureo more voluptatum latam, quem artam divinæ servitutis viā amplectentes, appetitum mundi prudentiam, contemptum ejus stultitiā, hoc est, carcerem patriam, tenebras lucem, malum bonū, mortem vitam, proh pudor corde cæcissimo cōsiderantes, lenocinatur eis in hoc, & audaciā hujusmodi subministrat, depravata jam undiq;, sed maxime partibus in istis rerum vertigo, ubi sapientia præ omnibus invisa, virtus omnis est odiosa, religio despicitur, humilitas cōculcatur, astutia primatum præstat, vitium amorem conciliat, crudelitas timorem, superbia impetrat honorem. Nos aūt in Domino tantum confidentes, nec præsentibus, sed futuris inhiantes, ac licet spectatores pigri, fautores tamen benivoli, laudemus eosdem nostri temporis viros gloriosos, qui viceruntt regna mundi, qui relictis propter pium ovis centesimę quæsitorem, conjugibus ac liberis, regnis & divitiis, posuerunt animas suas in manibus suis, zelo zelantes pro Domino Deo exercituum: ultroque condigne armati fortitudine, regis suæ cœlestis ineuntes servitium. *Causa expeditionis Hierosolymitanæ.* *Epicurei & populus assatorum novitatis.* *Laudati qui vitam prodigunt.* *Nota: Animas in manibus habere: hinc pictura divorum aliquot quibus nec vita chara fuit, amore Christi.*

Tempore Heinrici 4. Romani, & Alexii Constantinopolitani principis, juxta præsagium Evangelicum, surrexit undiq; gens contra gentem, & regnum adversus regnum, & terræmotus magni erant per loca, & pestilentiæ, & fames, terroresque de cœlo, & signa magna: & quia jam in omnes gentes Evangelica tuba, justi judicis adventum præconabatur: ecce etiam totum circunquaque mundum signa prophetata portendentem universalis ecclesia contemplatur. Jam Hierosolyma Saracenis civibus possessa, Babylonia quæ nunc sedes est regni, Ægyptiis serviebat: jam tenuis in ea Christianæ professionis religio, quotidiano se tributo redimebat. Bethleem domus panis angelorum, stabulum facta est armentorum: universæque circumcirca Ecclesiæ per omnia ludibriis numeroso annorum circuitu subjacebant Paganorum. Orta sunt interea bella forte miserabili inter Christianos Orientales, id est, Græcos & Armenios: Armenii utpote regnis & numero pauciores, affines asciscunt sibi de Persida bellatores inclytæ famæ Turcos: quorum auxilio sedata juxta placitum suum seditione, dimiserunt eos ad propria, nimis allectos *Bella inter Græcos & Armenios.*

terrarum ipsarum copia,& fertilitate. Qua de re inito post annos aliquot consilio, emerserunt, ab aquilonari plaga, de terra Gorrizana quæ plus hominum quàm victuum fertilis esse narratur, præscriptorum Paganorum copiæ multæ, quæ sub 4. Sultanis divisæ (sic enim satrapas suos nominare solent) uni tantum Persico Imperatori, pene divini cultus more subjecti, per Armeniam, indeq; Cappadociam, totamque Romaniam atque Syriam diffusi sunt. Primo quippe Niceam Catholicæ quondam fidei turrim firmissimam expugnant, trucidatis in ea Christianis quos ceperant, Solomannum quendam de suis tyrannum cum præsidiis locant, universas circumquaque regiones usque ad paludem sive sinum maris, qui brachium sancti Gregorii dicitur, funditus davastantes nulli animæ Christianæ, nulli ecclesiæ vel monasterio, immo nec ipsis sanctorum imaginibus parcentes. Vidimus enim & adhuc videre miserabile spectaculum est, in semidirutis partium illarum oratoriis, ipsam Salvatoris nostri, ejusque gloriosissimæ genitricis, seu quorumlibet electorum picturas, truncatis naribus & auribus, manibus vel pedibus, desolatarum ecclesiarum quodammodo luctum visibiliter prætendere, divinique judicii super se vigilantem virgam plagis quasi semper recentibus ostentare. His te gladiis ô nobilissima Constantinopolis nec regis tui tutavit milleformis astutia, nec civium populositas innumera: non te frequentia nundinarum, vel infinita congeries auri redemit: non te Vuaringorum, non te Turcopolorum tuorum, vel Pincinatorum, classiumúe multitudo defendit, solum tibi stagni prædicti interstitium præsidio fuit, immo sola te creatoris operatio munivit. Subjacuit furoribus istis prætpotens quondam Antiochia: & ne multis morer, dextras dederunt tota simul Syria atque Palestina. Igitur terra repromissionis subacta, mater nostræ redemptionis, ac civitas Dei Hierusalem duplici captivitatis jugo gravatur: solamen tamen erat utique perparvulum, quod opprimentium se Sarracenorum Turcis multo turpiorum plebs æqua sorte multatur. Posito inibi Sultano, militibusque numerosis, ad instaurandum antemurale, quod hactenus cernitur, aliáve quælibet ædificia, destruuntur illa quæ extra civitatem erant monasteria: Domini vero sepulchrum quæstus duntaxat gratia, intemeratum relinquitur: templum domini famosissimum, & nulli ut arbitror, humani operis structuræ comparandum, sacrilegæ Paganorum religioni reservatur: tantæque semper apud illos habebatur venerationi, ut nunquam illud nisi nudis & lotis pedibus intrarent: nullum vero de Christianis, quos utique maxime immundos judicabant, per tot annorum curricula tam Sarracenorum quàm Turcorum tempore vel intra atrium ingredi permitterent. Cum ergo victores iidem nunc armis, ut res poscebat, insudarct, nunc lusibus ad delitiis, utpote à glarea jejuna in terram maxime fructiferam transplantati sibimet indulgerent, ut illorum servitio quæ tormenta, quas cruces, quasúe per omnia miserias superstites Christicolæ paterentur, vix cuilibet inexperto credibile est, per legationes tamen frequentissimas, & epistolas etiam à nobis visas, universalem ecclesiam ecclesiæ Hierosolymitanæ, in præsidium lugubriter inclamantes adverti facile potest.

Sultani Satrapa.

Nicea expugnata

Luctus desolatarum ecclesiarum.

Hierusalem dupli ci iugo gravata.

Crux superstitum Christianorum.

Prædictus etiam Alexius Imperator Constantinopolitanus, super eisdem Barbaris prædonibus per majorem jam regni sui partem diffusis, non paucas epistolas Urbano papæ direxit, quibus in defensionem orientalium ecclesiarum se non sufficere deploravit, obtestans totum, si fieri posset, occidentem, qui jam ex integro Christiana professione censeretur, sibi in adjutorium advocari, promittens per se cuncta necessaria præliaturis terra marique ministrari. Inde commotus apostolicus, & omnis ecclesia Romana, generale concilium in Hispaniæ confinio congregari fecit, vel, ut quidam dicunt, Parrisii: quo etiam ipse laborioso nimis itinere perveniens, innumeris qui ibidem convenerant populis, diversorumque regnorum legatis, universa quæ scripta sunt, & multo ampliora ore facundissimo declamavit. Mox tot millibus in lachrymas resolutis, variarum quoque linguarum planctibus in altum levatis, in hoc eis doctor egregius remissionem omnium condonat peccatorum, si renunciatis omnibus quæ possidebant, crucem post Christum unanimiter portantes, periclitantibus conchristianis ferrent auxilium. Qua sponsione arrectis animis omnium, designata sunt ad præsens in domini militiam circiter cetum millia virorum ex Aquitania scilicet atque Normannia, Anglia, Scotia, & Hibernia, Britannia, Galitia, Vuasconia, Gallia, Flandria, Lotharingia, cæterisque gentibus Christianis, quarum nunc minime occurrunt vocabula, crucis signaculum in vestibus, id est, vere crucifer exercitus, ad mortificationis præferebat commonitorium, credens in hoc, juxta visionem magno quondam Constantino revelatam, ab inimicis crucis Christi se triumphaturum. Mira autem & inæstimabili divinitatis dispensatione tot Christi membra, linguis, tribubus, & nationibus differentia, subito in unum Christi charitate conglutinati coaluerunt corpus: uno omnes Christo rege sunt singulis singulæ gentes procuratæ ducibus, Gotefrido scilicet Lotharingensi, suisque fratribus Baldeuuino & Eustatio, Ruperto Flandrensi, item Ruperto Nortmannico, Reginmundo comite de sancto Ægidio, Hugone fratre Philippi regis Galliæ, cæterisque ejusdem industriæ nobilitatis atque fortitudinis bellatoribus. Quibus omnibus venerandæ sanctitatis & sapientiæ virum Hademarum episcopum præfatus Apostolicus præfecit, cui & ligandi solvendique potestatem à beato Petro Romanæ sedi hæreditatem sua vice semper exercendam concessit, insignitumq; cœlestis militiæ stigmate exercitum Apostolica benedictione

Alex. Imp. Const.

Concilium in Hispania vel Parisiis.

Centum millia virorum cruciferi exercitus.

Duces exercitus cruciferi.

Hademarus episcopus.

dictione consignans, condicto ab universis tempore profectionis, ipse cum non modica ejusdem expeditionis turma Italiam rediit. Legatis denique singulis ad propria reversis, pervagata cis citraq; mox orbem cunctum hæc fama commovit: insuper quod dictu mirabile est, ipsum oceani limitem velocitate consueta supervolans, insulanorum etiam classibus maria ipsa cœlestis regis militia redundare fecit. Nam ut verissime comperimus, tam ignotos effudit oceanus populos, cujus non dicam mores & habitus, sed ne loquelam quisquam hujus littoris habitator vel de ipsis Marinariis agnosceret: rursumque alios, quibus nihil præter panem & aquam in usu victus esset: itemq; quosdam quibus argentum pro ferro in omnibus suis utensilibus esset. Hinc & undecunque augebatur quotidie circacircum signatorum numerus: & ut prælibavimus, in hujusmodi expeditionem totus fervet, totus cócutitur, vel potius transformari videbatur mūdus. Francigenis occidētalibus facile persuaderi poterat sua rura relinquere: nam Gallias per annos aliquot nūc seditio civilis, nunc fames, nunc mortalitas nimis adflixerat: postremo illa, quæ circa Nivalensem sanctæ Gertrudis ecclesiam orta est, usque ad vitæ desperationem terruerat. Erat autem hujusmodi: Tactus quisquam igne invisibili, quacunque corporis parte, tam diu sensibili, immo incomparabili tormento, etiam irremediabiliter ardebat, quousque vel spiritum cum cruciatu, vel cruciatū cum ipso tacto membro amitteret. Testantur hoc hactenus nonnulli manibus vel pedibus hac pœna truncati. Reliquarum nationum plebes, personæ aliæ præter apostolicum edictum prophetis quibusdam inter nuper exortis, seu signis cœlestibus, ac revelationibus ad terram se promissionis vocatas, aliæ se quibusvis incommoditatibus ad talia vota compulsos fatebantur: magna quippe pars eorum cū cōjugibus ac prole, totaq; re familiari onusti proficiscebantur. Orientalibus autem Francis, Saxonibus & Thuringis, Bajoariis & Alemannis hæc buccina minime insonuit, propter illud maxime scisma, quod inter regnum & sacerdotium à tempore Alexandri papæ usq; hodie, tam non Romanis, quàm Romanos nobis invisos & infestos jam heu cōfirmavit. Inde est, quod omnis pene populus Teutonicus in principio, profectionis hujus causam ignorantes, per terram suam transeuntes, tot legiones equitum, tot turmas peditum, totque catervas ruricolarum, fœminarum, ac parvulorum, quasi inaudita stultitia delirantes subsannabant, utpote qui pro certis incerta captantes, terram nativitatis vane relinquerent, terram repromissionis incertam, certo discrimine appeterent, renunciarent facultatibus propriis, inhiarent alienis. Sed quamvis nostra gens cæteris multo sit insolentior, respectu tamen miserationis divinæ inclinatur tandem ad verbum ejusdem renunciationis furor Teutonicus, à commeantium scilicet turbis rem ad integrum edoctus, præterea signum in sole quod præscriptum est, visum, multaque quæ tam in aere quàm in terris portenta apparuerunt, ad hujusmodi exercitia non paucos antea torpidos excitaverunt. E quibus aliqua hic interferi duximus utilissimum, cūcta vero longissimum, & nos cometem in plaga meridiana stantem, suumque splendorem in obliquum gladii more protendentem, tūc circa Non. Octobr. vidimus. Anno vero post hæc tertio, stellam aliam in oriente locum suum longo interstitio saltibus mutantem, 6 kalend. Mart. conspeximus. Nubes quoque sanguineas tam ab occidente, quàm oriente surgentes, sibique invicem in cœli centro concurrentes. Rursumque mediis fere noctibus à septentrione igneos exurgere splendores: plerunque etiam faculas per aerem volitantes, vidisse nos testibus plerisque comprobamus. Non multo ante hos annos quidam venerabilis vitæ presbyter, nomine Suiggerus, cujusdam diei hora fere nona, duos equites conspexit cōcurrentes in aere, diuque concertantes: alterum qui crucem non modicam ferebat, qua percutere videbatur: in altero victorem existere.

Fama Hierosolymitanæ expeditionis per totum orbem.

Galliæ calamitas.

Plaga ignis insensibilis.

Revelationes de vocatione ad terram promissam.

Schisma inter regnum et sacerdotium impedivit in Orientalibus revelationem.

Teutones ignari huius profectionis.

Furor Teutonicus edocetur à turbis commeantium.

Cometa.

Nubes sanguineæ.

Suiggeri presbyteri visio.

Eodem tempore Gregorius presbyter, qui nunc sub monachica professione nobiscum cum primogenitis asini debitum ovinum Christo persolvit, hora quadam meridiana cum duobus comitibus in sylva deambulans, gladium myræ longitudinis venti vertigine, ignotum unde levaretur, in sublime deferri vidit: & quousque visum altitudo celaret, tam fragorem auribus, quàm metallum oculis discrevit. Referebant aliqui, qui in equorum pastibus vigilabant, civitatis se speciem in aere vidisse: diversas etiam turbas diversis ad eam partibus, tam equestri, quàm pedestri itinere properantes perspexisse. Nonnulli etiam crucis signaculum sibimet in frontibus vel vestibus, sive in quolibet loco corporis divinitus impressum ostendebant, ipsoque se stigmate ad eandem domini militiam præscriptos credebant.

Item aliis subita mentis mutatione compunctis, vel visione nocturna edoctis, prædia resque familiares distrahere, signumque mortificationis vestibus assuere placuit: & in his omnibus ultra quàm credi potest, catervatim currentibus ad ecclesias populis novo ritu gladios cum fustibus & capsellis sacerdotalis benedictio dispartivit. Quid referam temporibus ipsis mulierem quandam duobus annis continuis impregnatam, tandemque dirupto utero, filium loquentem fudisse: itemque infantulum per omnia bimembrem: alterum vero capite bino. Agnellos quoque aliquos binis capitibus exortos fuisse: pullos etiam equarum dentes majores, quos equinos vulgo appellamus, quosque non nisi trimis caballis natura concedit, in ipso partu protulisse. His & hujusmodi signis tota creatura in creatoris se militiam cohortante, nil moratur inimicus ille, cæteris etiam dormientibus semper pervigil, bono illi semini zizania sua

Mulier biennio gravida, puerum loquentem parit.

Agnelli binis capitibus.

Zizania inimici.

sua superseminare, pseudo prophetas suscitare, dominicis exercitibus falsos fratres & inhonestas fœminei sexus personas sub specie religionis intermiscere, sicque per aliorum hypocrisin atque mendacia, per aliorum vero nefarias pollutiones, Christi greges adeo turpabantur, ut juxta boni pastoris vaticinium etiam electi in errorem ducerentur. Inde fabulosum illud confictum de Carolo magno, quasi de mortuis in idipsum resuscitato. Et alio nescio quo nihilominus redivivo, frivolum quoque illud de ansere, quasi dominam suam deducente, multaque id genus. Idem tamē seductores, quemadmodum singuli suis à fructibus sint cogniti, quomodo veste sub ovina lupi sint denotati, hi potissime, qui ex illis adhuc supersunt, licet ut perquirantur, scilicet, quo portu juxta promissum suum absque navigio mare transierint, quibus præliis vel locis multos paganos parva manu straverint, quas eorum munitiones ilico ceperint, quave postremo parte murorum Hierusalem castra posuerint, & cætera; nihilque habentes quid respondeant, tam de oblationibus fidelium per hypocrisim susceptis, quam de cæsis ob rapinam, quas seduxerant turbis, propria maxime apostasia, necesse est ut pœnitentiam agere cogantur. Nam ut prælibatum est, plebs Folemarum per Boemiam sequens, cum apud Nitram Pannoniæ civitatem seditione concitata partim captivitate, partim ferro dispersa esset, paucissimi qui remanserant adhuc testari solent, quod crucis signum super se cœlitus apparens ab imminēte eos nece liberasset. Gotescalcus vero non verus, sed falsus Dei servus, postquam non sine damno orientalis Noricæ, Vngariam cum suis intravit, admiranda falsæ religionis specie, munitionem in arce quadam constituere, & in ipsis locatis præsidiis, per reliquum vulgus Pannonias circumcirca vallare cœpit. Quo nimirum oppido ab indigenis sine dilatione capto, turba multa trucidata atque captivata, grex reliquus dispersus, ipseque mercenarius, non pastor, turpiter fugatus est. Surrexit etiam diebus ipsis quidam vir militaris, comes tamen partium illarum quæ circa Rhenum sunt, Emicho nomine, dudum tyrannica conversatione nimis infamis, tunc vero velut alter Saulus revelationibus, ut fatebatur, divinis, in hujusmodi religionem advocatus ferè 12. mill. signatorum sibimet usurpans ducatum: qui nimirum per civitates Rheni, Mœni, quoque Danubii deducti, execrabilem Judæorum quacunque repertam plebem zelo Christianitatis etiam in hoc deservientes, aut omnino delere, aut etiam intra ecclesiæ satagebant compellere sinum. Ad confinia quoque Pannoniarum innumeris jam utriusque sexus copiis cum pervenissent multiplicati, regnum ipsum, quod scilicet partim paludibus, partim sylvis cingitur, per obfirmata præsidia vetantur ingredi. Fama quippe Colomanni regis jam perculerat vel permoverat aures, inter Paganorum & Ungariorum necem, nihil apud Teutonicas differre mentes. Qua de re munitionem Vueissenburg per 6. hebdomadas expugnantes, plura inibi patiuntur incommoda: inter quæ etiam quis illorum sub nomine regis Pannoniarum potiretur terris, civili stultissimaque quatiuntur discordia. Itaque oppugnantes insudantes ultimo, jam muris interruptis, jam fugientibus oppidanis, jamque indigenarum exercitu vastante propria flammis, miro Dei omnipotentis nutu victor peregrinorum exercitus terga nihilominus vertit: relictis supellectilib⁹, nil quisq; præter miserā animam emolumēti reportavit. Sic nimirum, sic nostræ gentis homines zelum Dei, sed non secundum scientiam habentes, quippe qui in malitia, quam in liberandis Christianis Christus providerat alios vicissim Christianos persequi cœperant, miseratione divina fraterno sanguine repressi, Ungarii quoque liberati sunt. Hæcque est causa, qua quidam simpliciores fratres, utpote rem ignorantes, scandalizati, totum hujus profectionis conatum vanum atque frivolum ipsi nimis præproperi judices interpretati sunt. Paleis tamen ex area dominica hujusmodi ventilabro decussis, vidimus grana triticea naturalis soliditatis gravitate perdurantia, Gotefridum scilicet, cæterosque prænominatos, vere dominicæ militiæ duces, cum suis singuli super omnem stellarum dispositionem speciosis castris ab universis quas pertransibant gentium principibus, pacem ac favorem, humilitatis atque charitatis exemplo ut vere Christi discipuli consequentes, donec diversis itinerum difficultatibus Bulgaria permeata Constantinopolitanas attigerant arces.

Fabulosum de Carolo Magno.

Crucis signum à nece multos liberavit.

Gotescalcus falsus Dei servus nocet in Vngaria.

Emicho olim tyrannus nunc alter Saulus.

Judæos delere, aut ad fidem compellere scilicet.

Weissenburg.

Vngari liberati.

Legimus Hierosolymæ libellum à loco præsenti totam hujus historiæ seriem diligentissime prosequentem, plurimosque populi Dei per triennium labores in captæ Hierusalem lætissima victoria concludentem. Quapropter nos hinc iam pauca de pluribus assignamus, videlicet, quod fictis omnino beneficiis, Alexius Imperator tantos sibimet heroas amicaverit: postea verò sacramentis fortis, ne regno suo vim inferrent, constrinxerit, quamvis constet, quòd dum morarent ibidem primæ quoque cohortes, alias adventantes expectando fecerent, dolis eos interfecissent, nisi Gotefridi ducis solertia super gregem domini cautius vigilasset. Testantur seditionem ipsam suburbana quæ tunc destruxit, pons quem expugnavit. Quid multa? duorum fere mensium spatium novitios indies suscepit exercitus Bizantium, è quibus tandem absque vulgi parvulorum ac mulierum incredibili multitudine, recensita sunt 300. millia pugnatorum. Porro cohortes Petrum secutæ, jussu Alexii dudum transpositæ, Paganis fuerant jam ludibrium factæ. Motis itaque castris, Niceam applicuerunt, quam, fugato prædicto Solomano principe, expugnantes, captam imperatoris præsidiis tradunt. Sic enim sacramenta firmaverant, ut urbes quasque suo imperio detractas pristinæ ditioni si vincerent, redderent, ipsique vicissim tam armis, quàm

Labor triennii in capta Hierusalem.

Alexius Imper.

Gotfridi ducis solertia.

300. millia pugnatorum.

Nicea occupatur.

quàm stipendiis regiis infra metam eandem se foveri non dubitarent. Inde per regnum Constantini terram utique opulentissimam progredientes, mare contingunt Rusciæ. Sicque, ut epistola docet à Ruperto comite delata, cum tanta alimentorum abundantia militiam suam Christus deduxit, ut aries nummo, bosque siclo veniisset. Præterea inquit, quotiens reges vel principes Sarracenorum consurrexerunt in nos, Deo volente, facile victi & conculcati sunt. Ob hæc itaque fœliciter acta, quia quidam intumuerant, opposuit ei Deus Antiochiam urbem humanis viribus inexpugnabilem, ubi per novem menses eos detentos, in obsidione eiusdem ita humiliavit, ut omnis superbia illorum & tumor desideret. Igitur eis sic humiliatis, ut in toto exercitu vix centum equi boni reperirentur, aperuit illis Deus copiam suæ benedictionis & misericordiæ, & induxit eos in civitatem, atque Turcos & omnia eorum, potestati horum tradidit. Cumque & hæc quasi viribus suis acquisita obtinerent, nec Deum, qui hæc contulerat, digne magnificarent, tanta Sarracenorum multitudine obsessi sunt, ut de civitate nullus ex tanta turba egredi auderet. Præterea fames in civitate ita convaluerat, ut vix ab inhumanis dapibus se aliqui continerent. Longum est narrare miserias quæ in civitate fuere. Respiciens autem Dominus populum, quem tam diu flagellaverat, benigne consolatur, ac primo quasi pro satisfactione tribulationis lanceam suam, qua in cruce vulneratus est, munus non visum à tempore Apostolorum, pignus victoriæ illis obtulit, deinde corda illorum adeo animavit, ut etiam quibus ægritudo vel fames ambulandi vires denegaverat, arma sumendi, & viriliter contra hostes dimicandi, virtutem infunderet. Triumphatis itaque hostibus, cum fame & tædio exercitus deficeret, Antiochiæ maxime propter discordias Principum in Syriam profecti, Barram & Marram urbes Sarracenorum expugnaverunt, & castella regionis obtinuerunt. Ubi cum moram disposuissent, tanta fames in exercitu fuit, ut corpora Sarracenorum jam fœtentium à populo Christiano comesta sint. Inde cum divino nutu in interiora Hispaniæ progrederentur, largissimam atq; misericordem & victoriosissimã manum omnipotentis patris secum habuerunt. Etenim cives & castellani regionis illius, per quam procedebant, ad eos cum multis donariis legatos præmittebant, parati servire & oppida sua reddere. Sed quia exercitus non multus erat, & in Hierusalem unanimiter festinabant, acceptis securitatibus, tributarios eos fecerunt, quippe cum una de multis civitatibus, quæ in maritimis illis sunt, plures homines habeat, quam in exercitu Christiano fuissent. Cumque auditum esset Antiochiæ atque Laodiciæ & Rohas, quia manus Domini esset cum eis, plures de exercitu qui ibi remanserant, consecuti sunt eos apud Tyrum. Sic itaque Deo conviatore & cooperatore, usque ad Hierusalem pervenerunt. Cujus in obsidione cum laborarent, maxime propter aquæ inopiam, habito concilio, Episcopi & Principes circinandã esse civitatem nudis pedibus prædicabant, ut ille qui pro nobis in humilitate eam ingressus est, per humilitatem istorum pro se ad judicium suis hostibus faciendum illis eam aperiret. Placatus itaque hac in humilitate, Dominus octavo post humiliationem illorum die civitatem eis tradidit, eo videlicet die, quo primitiva Ecclesia inde abjecta fuit, cum festum de dispersione Apostolorum à multis fidelibus celebratur. Inter hæc minime prætereundum videtur, quòd dum exercitus in obsidione Antiochiæ moraretur, pavore perculsis universis per Orientem nationibus, discurrentibus ab omni parte orbis terrarum missis & exploratoribus, aliis pacem, aliis bella machinantibus, etiam Babylonici regis legati, conventui Principum se præsentes exhibent, inter alia pollicentes, si victis Antiochenis, , etiam Turcos de Hierosolyma pepulerint, dominum suum fratrem & amicum cum universis Sarracenis habeant, ut enim præscriptum est, Judæam Hierusalem totaque Palestina jam olim Turci Sarracenis abstulerant.

Mare Rusciæ pertingunt. *Abundantia alimonia ut aries nummo, bos siclo veniret.* *Antiochia & Turci traditi in potestatem Christianorũ.* *Rursus Christiani obsessi à Sarracenis.* *Lancea Christi.* *Barra & Marrha urbes Sarracenorum.* *Corpora fœtentium Sarracenorũ à populo Christiano comesta.* *Forte Syria, vel Phœnicia.* *Perventum est ad Hierusalem.* *Nudis pedibus circinanda civitas.* *Legati Babylonici regis ad Christianos.*

Hac de causa securitate accepta, non pauci lectissimorum militum Babyloniam diriguntur, quorum fortitudine, proceritate, habitu & incessu, omnique elegantia, attoniti Barbari, Francos (sic enim universos Occidentales populos nominare solent) plus quam homines, id est Deos esse fatebantur, affirmantes omnino non esse mirum, quòd hujusmodi bellatores totum affectarent sibi subiicere mundum. Inito denique consilio, rex Babyloniæ Hierusalem obsidet, ostensisque legatis Francis se fœderatum affirmat, quorũ gladiis si sibi civitatem non traderent, ipsos tradendos minitat. His itaque dolis rex Babarus non suo, sed Francorum timore civitatem receptam, dimissis cum suis omnibus Turcis, omni conatu machinis, atque militibus, contra Christianorũ adventum præmunivit, sicque factum est, ut Hierusalem bis uno caperetur anno, primo à Sarracenis, dein à Francis. De hostibus vero ibi repertis, quid actum sit, si quis nosse quærit, sciat, quia in porticu quæ dicitur Salomonis, & in templum ejus, victores equitabant in sanguine Sarracenorum usque ad genua equorum. Deinde cum ordinatum esset, qui civitatem retinere deberent, & alii amore patriæ & pietate parentum suorum redire voluissent, nunciatum est eis, quod rex Babyloniorum Ascalonem venisset cũ innumerabili multitudine Paganorum, ducturus Francos, qui Hierosolymis erant in captivitatem, & expugnaturus Antiochiam, sicut ipse dixerat. aliter autem Dominus de his statuerat. Itaq; cum in veritate comperissent, hi qui Hierosolymis erant, exercitũ Babyloniorum Ascalone esse, contenderunt obviam illis, relictis sarcinis & infirmis suis in Hierusalem cum præsidio. Cumque hostium exercitum conspexissent innumerabilem, genibus flexis

Franci dicti omnes Occidẽtales populi. *Hierusalem uno anno bis capta.* *Equitare in sanguine Sarracenorum usque ad genua.* *Oratio Christianorum cum hoste congredientium.*

Deum invocaverunt,ut qui in aliis sibi necessitatibus semper affuerat, in præsenti bello confractis viribus Paganorum & diaboli,regnum Christi & Ecclesiæ, à mari usque ad mare, usquequaque dilataret. Nec mora,clamantibus ad se,Deus affuit,atque tantas audaciæ vires ministravit, ut qui eos in hostem currere videret,fontem aquæ vivæ sitientem cervum segnem haud judicaret, miro videlicet modo,cum in exercitu Christiano non plusquam quinque millia equitum,& quindecim millia peditum fuissent,& in exercitu hostium centum millia equitum,& 400 millia peditum esse potuissent. Tunc mirabilis in servis suis Deus apparuit, cum antequam cōfligerent,pro solo impetu eorum hanc multitudinem in fugam convertit,& omnia eorū arma diripuit,ita ut si deinceps istis repugnare vellent,non haberent arma, in quibus sperarent. De spoliis vero non est quærendum quantum captum sit,ubi thesauri regis Babyloniæ occupati sunt. Ceciderunt ibi plusquàm centum millia Maurorum gladio: timor autem illis tantus erat,ut in porta civitatis ad duo millia suffocati sint,de his vero qui in mari interierunt,non est numerus,spineta etiam ex ipsis multos obtinuerunt. Pugnabat certe orbis terrarum pro Christianis. Et nisi spolia castrorum de ipsis multos detinuissent,pauci de tanta multitudine hostium essent, quod de bello renunciare potuissent. Pridie autem quàm bellum fieret,multa millia camelorum & boum,& ovium cœpit exercitus. Cumque jussu Principum,populus hæc dimisisset, pugnando progrediens, mirabile dictu, multas & multiplices turmas fecerunt cameli,similiter autem & boves & oves. Hæc autem animalia ita comitabantur exercitum,ut cum stantibus starent,cum procedentibus procederent,cum currentibus currerent. Nubes etiam ab æstu solis Christianos defendebant & refrigerabant. Celebrata itaq; victoria,reversus est exercitus Hierusalem,& relicto ibi duce Gotefrido, Reginmunt comes S. Ægidii,& Rupertus comes Nortmanniæ, & Rupertus comes Flandriæ, Laodiciam reversi sunt,ibi classem Pisanorum,& Boimundum invenerunt. Cumque Archiepiscopus Pisanus, Boimundum & alios cum eo discordantes,concordare fecisset, Reginmundus pro Deo & pro fratribus regredi disposuit,magna vero multitudo, ut supra dictum est,ad patriam remeare contendit, cæteri qui remanserunt,terram Deo disponente,hactenus in pace obtinuerunt. Dux quoque magnanimus,& cui vix quisquam in religione comparabilis inveniatur, parva licet manu fultus, magna quæque in Domino cœpit attentare,reliquias gentilium quacunque remanentes persequi,præsidia locis oportunis instituere,Joppen diu destructam, portumque ibi jam diu desolatum renovare,Ecclesias,clerumque quantum potuit,reparare: cœnobitas alibi congregare,donaria multa tam monasteriis,quàm hospitali,quod nunquam defecerat,in Hierusalem devotissime conferre. Pacem firmissimam cum Ascalonitis atque Damascenis,gratia commerciorum habuit,nostræ gentis milites,præ cunctis bellatoribus honoravit, feritatemque illorum suavissima urbanitate Gallicis caballariis commendans,invidiam quæ inter utrosque naturaliter quodammodo versatur, per innatam sibi utriusque linguæ peritiam mitigavit. Hoc anno Chunradus, Trajectensis Episcopus à suis occisus est. Herimannus, Coloniensis Episcopus obiit. Cui Fridericus successit. Rapoto,Palatinus comes,& Udalricus comes patruelis ejus,quem multum divitem dicebant, defuncti sunt. Dum enim Imperator cum principibus colloquium Ratisponæ haberet,mortalitas subito exorta, prænominatos duos magnates,de inferioribus vero quamplures absumpsit, per civitates quoque atque regiones non modicam vulgi stragem fecit. Fames etiam improvisa multis locis invaluit. Urbanus Papa obiit.

Pauci Christianorum vincunt multos Paganos.

Centum millia virorum ceciderunt.

Orbis terrarum pugnat pro Christianis.

Ioppe renovatur.

Episcopus Traiectensis occiditur à suis.

Pestis.

Fames

Urbanus papa obiit.

Hic super Ecclesiarum hactenus heu manente commotione,concilia multa congregavit: inter quæ etiam convocatis ad Placentinam civitatem 200. fere patribus,Henricum Imperatorem tam à se quàm à prædecessoribus suis,cōmunione privatum declaravit: maxime regina Agnete,ipsius Imperatoris uxore,astante: multaq; nefanda in illum,ad aures totius synodi testificante.Sed antequam ex hac vita migraret,spiritu instructus divino,Reginherum cardinalem de sancto Clemente sanctæ cōversationis & boni testimonii abbatem,nobilem Romanum designavit in regimen apostolicum eligendū: quem etiam revelationibus aliis insuper denotatum,universa Romana Ecclesia pastorem sibi consecrat,licet invitum,Pascalem appellans eum.

Urbanus contra Henricum quartum astante uxore Agnete.

Reginherus Paschalis papa.

Anno domini 1100. Sub Gotefrido duce Hierosolymitanam Ecclesiam defensante, conventus ingens factus est in Hierusalem,ab omnibus qui sunt in Oriente Christicolis, maximeq; qui vel Antiochiæ,vel Syria, Rhoas,vel Palestina residerant peregrinis,in tantum, ut in ipsis nativitatis Dominicæ festis,quàm plures regionibus adjacentibus, consecrantur Episcopi, versis in historias visibiles eatenus mysticis prophetiis, Surge illuminare Hierusalem. Et lætare Hierusalem & diem festum agite omnes, qui diligitis eam,&c. Incalescente post hæc æstate, corrumpitur per Palestinam aer, cadaverum fœtore. Sunt etiam qui dicant fontes à Barbaris infectos veneno, vel cisternas occisorum sanie,unde exorta pestilentia,multos ex nostris, utpote sub aere peregrino militātes,occidit: inter quos ipsum totius Ecclesiæ catholicæ lacrymis plangendum Gotefridum populo Dei, quem paterna solicitudine curabat,materna pietate fovebat, nimis immature subtraxit. Uno tantum anno populo Dei præfuit, languore superatus prædicto 15. kalend. Aug. plenam fide, bonisque operibus præsentem in Christo vitam finivit. Exceptis sive tacitis cunctis quibus

Conventus Hierosolymis ingens, sub Gotfrido.

Mystica Prophetia versa in historias visibiles.

Gotfridus cū multis aliis moritur.

quibus pollebat virtutibus, tanta se mansuetudine conjunxerat tam indigenis quā cum peregrinis, ut vix adverteretur, Francis ne plus plangeretur quam Syris vel Græcis. Ante montem Calvariæ, in vestibulo Golgothanæ Ecclesiæ extat ejus mausoleum, lapide pario constructum. *Gotfridi sepulchrum ante montem Calvaria.*

Clariß. olim Principes, ut Turcæ & infidelibus resisterent, fortissime se gesserunt, vitam & facultates contemnentes, Gotfridus Lotharingiæ dux. Anno MXCIX. Posthac Fridericus. I. Barbarossa dictus Suevus. MCLXXXVIII. Fridericus. II. MCCXXVIII. anno. Sigismundus bis, anno MCCCIX. Item MCCCCXX. anno. Uladislaus, qui apud Varnam occubuit, & Rex Ludovicus.

Hoc tempore Baluuinus comes in Rohas, quæ est civitas inclyta, immo regia: & pars Armeniæ consederat, principatum jam gentis illius consecutus, defuncto scilicet interim grandævo seniore illo Christianissimo, qui se ab Antiochia sibi in propugnatorē asciverat, multaq; prælia naviter gerentē et in filiū & hæredē adoptaverat. A diebus quippe antiquis semper impugnata, nunquā manū dederat urbs illa ampla Paganis, eo quod muris ultra humani operis qualitatem firmis, fluvio quoq; intra ebulliente, omni etiam situ naturali, populiq; & victuum muniatur fertilitate. Non est operis hujus vel temporis literis tradere, quoties ibidem parva manu, vir prædictus, grandem multitudinē Barbarorū straverit, nonnunquā et victus vicerit, amisso exercitu, aliū ab Antiochiæ præsidio conduxerit, postremo falso sibi fœderati cujusdā Turci, Balduc nomine, dolis semet expedierit, ipsumq; compræhensum necaverit, quæ omnia scribere volentem prius tempus deseret quam materia. Audito tamen obitu fratris G. Baldeuuino juniore cognato suo, civitatē & populum committit, ipseq; cum trecentis ferè viris Hierosolymam tendit, insidiantiū sibi Paganorū millia delusit, congreditur, vicit, onustusq; spoliis cum triumpho Hierusalem intravit. Rogatus & collaudatus ab omnibus, ut princeps esset eorum, consensit: nec multo post inclinans caput suū super Dominici sepulchri tumbam, ipsius se servituti perpetualiter subjugavit. Post hæc quo major Paganis Christianorum timor incuteretur, die Pentecostes per legatum Apostolicæ sedis, accepta regali benedictione, coronatur. Deinde Assur & Cæsaream civitates maritimas debellavit, cæsisque qui inibi erant Sarracenis, regnum suum regis Babyloniæ damno dilatavit. Wigbertus Ravennensis Archiepiscopus, qui super Hilribrandum Gregor. positus, Clemens papa dictus est, obiit: vir utiq; satis ingenio, facundia, nobilitate, personæq; reverentia clarus, nec Roma tunc nec Ravenna bene usus, & qui super unum Papam viventem, quamvis coactus, ut ajunt, ascendit, ipse tres sibimet alternatim succedentes supervixit, exortis utraq; sede Romæ & Ravenæ, malens, ut ab ipsius ore didicimus, Apostolici nomen nunquam suscepisse. *Rohas civitas firmiß.* *Balduc Turca.* *Baluuini comitis victoria.* *Vuigbertus successor Gregorii.7. moritur.*

ANno Domini 1101. Chunradus rex adolescens 9. anno postquā à patris palatio discesserat, Mathildis magnæ illius & nobilissimæ, & ut quidam dicunt, religiosæ fœminæ, sicut sanguine, ita & contubernio conjunctus, & in rebus per Italiam disponendis tam illius quā Domini Apostolici, cæterarumq; Deū timentiū, personarū consilio semper usus, immaturo præventus occasu, plena fide & bona confessione à regno transitorio, ad æternū creditur regnū migrasse. Sunt et qui veneno eū dicant interisse. Testari solent, qui aderant, in brachio corporis exanimi, crucis signaculū subito exortum se vidisse, ipsasq; ejus exequias quibusdā miraculis honorificatas fuisse. Visus est à nostro quodā familiari, ab Oriente in Occidentem volans ignis, ad instar non modicæ civitatis. Vermiculorum quoq;, quos papiliones à similitudine tabernaculorū vocant, exercitus incredibilis multitudinis, per tres continuos dies quasi à Saxoniæ finibus in Bajoariam volabat. Mox profectio populosa, & quæ pene priori posset numero duntaxat æquari, subsequitur: quæ post auditas ultra spem res Hierosolymæ prospere gestas, à residuis totius Occidentis gentibus, maxime ab his quorū prius votis timor vel diffidentia, inopia vel imbecillitas obstiterant, denuo parabatur primū ab Episcopis Mediolanensi, Papiensi, cæterisq; Longobardorū populis ad quinquaginta millia signatis, deinde à diversarum provinciarum Teutonicis, postremo ab Aquitanicis, quibus Wilhelmus Pictaviensis præerat, præter vulgus ad 30. millia loricatis. Longobardorum plæbes permissu Heinrici ducis Carinthia permeata, dum post Ungaros tergo relictos in Bulgariæ civitatibus hiemarent, numero rarescere cœperunt, tandemq; Constantinopolim pervenientes, in alterā ripā (illud enim beneficium maledictus Alexius peregrinus accelerare solet) transpositæ sunt, immo Paganorum sagittis expositæ, Turci enim explorata Longobardorum inertia, stipularū eos terrebāt more in tantum, ut exercitus Teutonicus qui eadem via subsecutus, circa Junii kal. ad eandē Metropolim pervenit, quid de præcedentibus se gestū sit, nullo modo, ut pote nullo superstite de Romania redeunte, posset investigare. Ab ingressu quippe vel prima civitate Bulgariæ usq; ad sedem Alexii, semper nobis ejus pacifici nuncii occurrebant, qui tamen aliquādo nos præcedentes vel comitantes, favillarum evanescentium more disparebant. Militum et suorū quos Pincinatos vocitant, exercitus nunc nobis à tergo damnū intulit, nunc à latere vim inferre, nunc à fronte directa acie manum conferre, nunc per noctes castra irrumpere disposuit, semper tamen nobis pes 20. dies vicinus & infestus fuit, donec statione fruentes prænominata cū turma Welphonis ducis, exercituq; Willehelmi, diversis quoq; quotidie confluentibus copiis, per dies 15. ad centū mil. cōgregamur. *Observa aetatem hæc scribentis anno 1101.* *Chunradus Heinrici filius moritur.* *Volans ignis visus.* *Profectio alia populosa sub Guielmo Pictaviense.* *Alexii imp. Constantinopolitani perfidia.* *Pincinati milites Alexii.*

Ex quibus omnibus singularum turmarum Principes. Alexius more suo appellatione filiorum suscepit, eisdemq; post manus acceptas, sacramentaq; firmata, sicuti prioribus exercitibus munera dispertivit, pauperibus vero extra civitatem eleemosynam largiri, mercatumq; parari præcepit. Nec obsistente suspicione, paucissimis personis, & ipsis precio furtimq; cujusdam urbis vel castri sive munitionis per totum imperium ejus permittebatur ingressus. Qua etiam causa, dum Wilihelmus cum exercitu per mediam Hadrianopolim, qua regia strata ducit, transire prohiberetur, Aquitani mox genitali tumescentes fastu, symbola conclamant, subaurbna succendunt, civitatem invadunt cujus oppugnationi dum acriter insistunt, Pincinatorū exercitum, qui semper, ut præmissum est, iter ipsum, jussu Cæsaris, observat: à tergo suscipiunt, quibus congressi multos sternunt, multos amittunt, tandem via dudum contempta vadūt. Igitur totus ille, tantusq; populus per Romaniā iter dirigere disponebat, necessaria sibi quisq; per deserta coemebat, ultra brachiū illud maris quod S. Georgii dicitur, tam compulsi quam voluntarii transvehimur, sed quotidiani principū conventus quotidiana et ipsorum cum Imperatore colloquia, quē finem sint habitura, pēduli nimis operimur. Sed ecce subito murmur exoritur invisum Imperatorem, Turcorū potius quā Christianorum parti favere, exploratisq; quæ circa nos erant, frequentibus illos contra nos nunciis animare. Hic est, inquiunt, perfidus ille Alexius, pui domino suo M. per quorundā Alemannorū conductiosorum auxilium depulso, imperium ejus usurpavit, ipsosq; sui sceleris cooperatores exilio damnatos necari fecit: nuncq; se tanti facere dicit Francos cum Turcis præliantes, quanti canes se invicē mordentes. Cum aūt navigia quisquā conducere tentaret, audivit Cæsarem insidias peregrinis etiam in mari posuisse, multasq; dudum eodem facinore naves eum submersisse. Quapropter omnes eum maledicebant, & anathematizabant, omnes illum linguæ non Imperatorem, sed traditorem appellabant. Incredibile memoratu est, & ad recordandum expertisq; horribile, quanta in nostro, hoc est Germanico collegio, quod omnibus erat rarius, tunc fuerit titubatio, dum videres patrem à filio, fratrem à germano, socium ab amico, multo amarius quàm mors separat cum vita separari, altero terræ, altero se committente mari, rursumq; quosdam post appensum naulum, post unam vel duas in navi transactas noctes resumpta supellectili, ad littus cum ingenti damno prosilire, redemptis precio ampliori, quos nuper distraxerant equis, ad necem fugiendo mortē properare. Nos quoq; eadā animi mutatione diu multumq; vexati, tandem inter eos, qui se salo credere præsumpserant divina miserias nostras gubernante clementia, Joppe portum post sex hebdomadas attigimus, benedictus per omnia Jesus Christus. Porrò exercitus universalis, ab Imperatore 300. Thurcopolis, qui legiones apto itinere deducerent acceptis, contra Nicomediā vertitur, indeq; Romaniā declinans ad aquilonarem plagam contra terrā Chorizanam, quæ Turcorum est patria, convertitur. Loca quippe Romaniæ, quæ circa stratā publicā erant, perjurus Alexius devastaverat, dum nostris in Antiochia dudū obsessis, auxilium ferre non auderet, ut juraverat, suspectus scilicet extunc tam Francis quàm Turcis. Insuper militia hac nomen sibi facere in gentibus, quemadmodū anterior proposuit sed ut rei probavit eventus, divinæ id prædestinationi non complacuit. Nam ante paucos dies iidem Pagani in Longobardorum, ut præmissum est, vix tædio sanguine hebetatos, antea gladios duraverant, indeq; animati tam infinitæ multitudini bellatorum resistere præsumebant. Nam non multo plus quàm quatuor erant millia Turcorū, qui tamen ipsi electi, & equis velocissimis, armis telisq; ac sagittandi peritia nimis instructi, fortunā suam seu virtutem ignoti exercitus experiri potius explorando, quàm aperte congrediendo veniebant. Unde in primis latrocinantium more vulgus extremum diripere, post hæc capere vel cedere, deinde per compita præcurrentes, incendio vel quocunq; molimine pabula prævastare, aliquando et per vineta vel carecta gradientem exercitum, tota die flammis vel fumo vexare, nonnunquam fontes vel cisternas obturare, à locis tutioribus telis infestare, per noctes nunc hac, nunc illa castrorum parte irrumpentes, cunctis inferre inquietudinem. Inter hæc tamen omnia nunquā acie directa, nunquem fronte aperta, more præliantium congrediebantur, sed resistentibus cedebant, insequentes fugiebant, revertentes denuo subsequuntur. Si miserias illas omnibus miseriis miserabiliores stilo prosequi plene tentamus, possibilitatē, simul & modū excedimus, ubi turpiter tot nobiles per inopiā, tot divites sine ferro, tot fortes occubuisse referimus, dum domino servus præsens, locupleti pecunia sufficiens, minime quievit subvenire, nec forte licuit pugnare. Loca quippe eadem erant arcta, invia, atq; inhabitabilia, hostibus cognita, nostris ignota, quæ tantū Dei populū Alexii traditoris incarcerabant machinamento. Quid moror? Sic per dies pene 30. quasi signū ad sagittas expositi, sic quotidie tanq̄ oves occisionis æstimati, tandē in extrema jam sorte positi, nemorum se saltibus noctu tradunt, morosam, sed certā sibi mortē accelerare satagunt, quamvis paucissimis fuga quicquā emolumenti contulerit, præter quos omniū ultima fata tardantia cōsummavit. Nā de tā innumero populo Dei, heu heu, nō credimus mille viros remansisse, quos postea vix ossibus hærentes Rhodo, Papho, cæterisq; portubus raros aūt etiā Joppæ vidimus, è quibus Bernhardus comes & Heinricus comes Ratisponensis Hierosolymæ obierunt, dux vero Wanilphus revertendo moriens, Papho est humatus. Inter longissimā cruciatuū suorū historiam, quā hic texere, nec ipsa compendiosi hujus operis proprietas permittit. De nostratibus Archiepiscopū Salzburg. L. captū, Marchisiam. N. trucidatā, duos Brunon-

Aquitanorum nativa superbia.

Brachium maris, quod S. Georgii dicitur.

Francos & Turcas præliantes tanti faciebat Alexius, quanti canes se invicem mordentes

Titubatio in Germanico collegio.

Joppe veniunt Christiani.

Nicomedia.

Romania.

Chorizana.

Alexius suspectus Francis & Turcis.

Quatuor millia Turcarum variā inquietudinem Christianis inferunt.

Alexius proditor.

Ex innumero populo Dei vix mille viri remanent.

Bernhardus moritur Henricus comes Ratisponensis moritur.

Dux Vuanilfus moritur.

nes Canonicos nobiles viros, inedia, sitiq; defecisse referebant, de latinis vero Principibus Willih. Reginum, Steph. cæterorumq; aliquam partem superesse dicebant. Dum hæc geruntur, nec his qui in Judæa sunt, Christianis parcitur, sed tam ab Ascalonitis atq; Damascenis quotidiana latrocinia, quam à Babylonis bella parabantur. Post Maij quippe kal. non longe à Rama castra metatus est Babylonicus exercitus, contra quem aciem direxit rex Baldeuuinus, suos hortatus, ut sicut ante paucos dies per Dei gratiam, parva manu multam de Arabia prædam tulerant, ita nunc hostiũ multitudini non cedant. Illorum inquit damno vivamus, aut periculo moriamur. Ecce bellum ò boni milites quod olim optavimus, pro quo parentes, patriã, pacemq; contempsimus porrò pro Christi hæreditate contra invasores sanctæ terræ, prædonesq; alienigenas pugnare honestum est, vincere tales nequaquã incertũ, mori gloriosum. Illis patria ministrat fugã, nobis exiliũ victoriã. Comprobemus jã quod ipsi exprobrant, Francos mortẽ non timere, immo Christi peregrinos, aut in Christo vincere, aut pro Christo mori velle. Talia multa postquã oravit, arrectis suorũ animis, miro Dei omnipotentis nutu, ingens Sarracenorum populus uni tantum, vel paulo plus legioni nostratum cessit, adeo ut ne congredi quidem præsumerent, sed post transactos aliquot in eadẽ statione dies, turpiter & inacte redirent. Rursum circa kal. Septemb. quo scilicet tempore Christianorũ, quos ante memoravimus adventantium fama Babyloniæ regna terruerat, inito consilio præoccupare in nostram, hoc est universorum qui tunc in Judæa, vel in cunctis finibus illis reperirentur, internitionem disponebant, missisq; epistolis Damasco, Tripoli, Gibel, cæterisq; Barbaris civitatibus adversus nomen Christianitatis; se invicem qualicunq; pacto confortabant.

Christiani in Iudea vexantur.

Baldeuuini oratio ad suos.

Sarraceni non audent congredi cũ nostris.

Egressus itaq; 40. millium exercitus de Babylone, primũ ad obtinendã Joppen tendens, non lõge ab Ascalone, suptis nimirum inde sociis consedit. Baldeuuinus vero rem non ignorans, suos undiq;, hoc est ab Hierusalem, Neapoli, monte Thabor, Ebron, Cæsarea & Assur in Joppen congregat, ubi tunc non parva manebat peregrinorum turba. Vidimus iisdem diebus tantam mortalitatem quam etiam vix evasimus, in populo grassari, ut ad 300. cadavera singulis diebus Hierosolymæ exportata numerarentur: Joppe vero ingens campus intra paucos dies tumulis occuparetur. Deniq; cujusdam diei hora tertia præcedente regem ligno Dominicæ crucis, quod anno priori terra diutissime absconditum, Syri quidam Gotfrido duci demonstraverant, extra civitatẽ Joppen totius populi conventus est factus, jussuq; regis, Arnoldus, quidam honorabilis & bene literatus clericus, sic in medio concilii est exorsus. Beata gens, cujus est Dominus Deus ejus, populus. Vos, ò fratres charissimi, gens estis illa beata, illa gens sancta, vos estis populus ille Christi hæreditatis, populus acquisitionis, qui relictis omnibus patria, parentibus & rebus crucẽ quotidianã post Christũ tulistis, vos corpora vestra pro Christo ad supplicia tradidistis. Vos pugnasse videmini, sed Christus vestro voluntarie sibi sacrificato sanguine, vestrorumq; fratrũ & commilitonũ preciosa morte, locum sanctificationis suæ dignatus est mundare, civitatem requiei suæ Hierusalem, voluit post tam annosa spurcissimæ gentis vincula, per vestram devotam servitutem expedire. Hæc, inquit deus, requies mea in seculum seculi: hic habitabo, quoniam elegi eam. Contra quam divina sponsione nobis inditam spem, ecce Paganorum literæ, Dei nutu, ante diem hesternam, comprehensis legatis, ablatæ, vaticinata perhibentes dæmonia, nos illorum præliis hoc anno delendos, Hierusalem funditus destruendam: & quod omnibus nefandis horribilius est dictu, ipsam dominici & gloriosi sepulchri petram crustatim confringendam, sicq; camelis ad mare delatam, in remotissimo, & quod nunquã à Christianis resciscì possit, pelago submergendam esse. Unde quid facto opus sit, ò Christicolæ videte: quem finem hæc tanta præsumptio tandem sit habitura, perpendite. Plura disputare volentẽ mox clamor interstrepens compescit: & quasi ex uno ore vox unanimis singulorũ insonuit. Res, inquiunt, in articulo posita est: breve, & quodammodo succinctũ est consiliũ nostrũ, pro Christo, Christi legibus, & sanctis nostris, aut dimicandum fortiter, aut moriendum turpiter, aut gloriose mori, & vivere æternaliter instat: aut turpissime cedere, & brevi turpiq; vita perpetuam mortẽ comparare restat. Sed nec temporaliter, nec æternaliter vivere liceat, quem contra tã prophanã, tam blasphemam Paganorũ audaciam pugnare non libeat. Protinus ante crucẽ reparationis nostræ, confessione peccatorũ unanimi humiliatione facta, ac post dictam indulgentiã ab apostolico legato qui tunc forte aderat, benedictione accepta, domini inclamantes adjutorium, castro sunt alacres redditi: indeq; summo mane ad 7 millia peditum, milleq; equites recensiti, periculo sunt ingenti cum gaudio magno præsentati. Visa igitur statione Barbarorum, mirabile dictu, tanta fervescere cœperunt fide, ut unusquisq; se solum tot legiones sternere posse non dubitaret: indeq; contigit ut dum per unum pene miliarium inordinate currendo minus caute se hostibus infundunt, prima cohors à latere invasa ilico tota rueret. Quare Baldeuuinus efferatus animo, tanto illos equitatus impetu violat, ut quamvis idolorum responsis de victoria certificati, acrius quam antea nunquam resisterent, sicut cæra à facie ignis, ante ipsum liquescerent. Referebat mihi venerabilis abbas Gerhardus, qui tunc crucem dominicam semper lateri regis contiguus præferebat, nunquã se tantã nivis vel pluviæ quantã tunc telorũ contra regem volare densitatem vidisse: at post ligni preciosi intuitũ, nullũ ex hostibus, telis se vel armis, sed universos fugæ præsidio se commisisse.

Exercitus 40 millium egreditur ad obtinendam Ioppen civitatem.

Trecenti singulis diebus mortui Hierosolymis.

Oratio Arnoldi, ad populum Christianum.

Paganorum literæ de crucedomini in mari submergenda.

Succinctum Consilium mori pro Christo.

quem forte cui.

Septem millia peditum, & mille equites recensiti contra Barbaros.

Fides Christianorum.

Baldeuuini in Barbaros furor.

Abbas Gerhardus authori retulit oculatus testis.

Nuncius Ioppitarum.

Itaq; poſt victoriam à Deo (cui non eſt differentia ſalvare, vel in multis vel in paucis) ſibi conceſsã, interim dũ caſtra prædamq; diripiunt hoſtiũ: nuncius adeſt miſſus ab Joppitis qui civitatẽ terra mariq; diceret obſeſſam. Mox onuſti ſpoliis, reliquis vero incendiis traditis, nobis, qui jã portis intus obſtructis, à terra equitibus multis, à mari vero 42. navibus roſtratis cingebamur in auxilium quantotius properant: poſtq; tot hoſtium incurſus, tantasq; penuriæ peſtilentiæq; miſerias, feſtum nativitatis Dei genitricis, quod ipſo die cum merere cœpimus, maximo nos tripudio complere faciebant. Sequenti die multã nobis abundantiam frumenti, cunctorumq; victualiũ cum peregrinis fratribus ad 12. millia æſtimatis, naves 30. deferebant: quas, dum hoſtium claſſes invadere niterentur

Triginta naves victa alia deferentes.

mira Dei potentia per virtutem ſanctæ crucis, quæ, dum nil carnalis adjutorii de civitate conferri poſſet, in altum econtra, jubente rege, levabatur, adeo repreſſit, ut nullo conatu vel arte remigandi de loco moveri vel unam de tot navibus poſſe, tam Pagani quã Chriſtiani populi nimis mirarentur.

Herimannus presbyter in monte Oliveti verſatus.

Neq; hoc ſilentio prætereundũ, quod eodẽ anno ibidem cognovimus contigiſſe venerabili Herimanno præsbytero, qui tunc in monte oliveti converſabatur, in hæc verba referente: Die, inquit, ſacratiſſimi ſabbati, quo ſecundum antiquæ miſericordiæ domini παρακλησιν baptiſmate jam conſecrato, lumen de cœlo nobis miniſtrari devoti nimis expectabamus uſq; ad veſperam, orationibus ſolitis inſtitimus: tuncq; propter peccata noſtra, deſiderato dono cœleſti, quod ẽt in conſpectu gẽtium olim Chriſtiani ante nos ſemper ſuſcipere ſolebant, omnimodo fruſtrati, abſq; omni feſtivæ ſynaxis officio, noctem illam dominicæ reſurrectionis lugendo tantum & mœrendo tranſegimus.

Officium feſtivæ ſynaxeos Miſſam intelligit: Obſerva quid ſit ſynaxis.

Summo autem mane cum letaniis à ſepulchro domini nudi pedes proceſſimus: ingreſſiq; ante tẽplum domini, quo ſcilicet loco, id eſt, monte Moria in area David in maxima exauditum tribulatione, cunctosq; exaudiendos, qui ibidem corde devoto oraverint, Salomoni promiſſum legimus: mox poſt preces lachrymasq;, ne nos deſerendo, Chriſtus nomini ſuo blaſphemiam inter gentes præpararet, fuſas, nec dum atrium illud famoſum egredimur, & ecce concrepantia ſigna laudes altiſonas in occurſum nobis, ab his qui remanſerant, reboantes audivimus: intrantes vero eccleſiã

Duæ lampades incenſæ.

prænominatam, lampades duas, cœlitus incenſas, immenſo gaudio repleti, conſpeximus. Quid plura? A baptiſmi officio, quo pridie ceſſaveramus, incipientes, totum ſervitutis noſtræ penſum domino dudum ſubtractum, uſq; ad miſſæ completionem, lætiſſima devotione, perſolvimus: nobis quoq; egreſſis,

Miſſa Syrorum.

inter miſſam Syrorum, qui ſemper poſt noſtrum egreſſum eodem pſallere choro ſolent, lampades aliæ divinitus accenduntur: ante veſperas vero, & inter ipſas veſpertinas laudes uſq; ad ſedecim hujuſmodi lumina viſibiliter ampliantur; ſicq; contigit ut pauci intra Hieruſalem ſeu Chriſtiani ſeu Pagani reperirentur, qui tam evidentem Chriſti potentiam ſe non vidiſſe teſtarentur.

Imp. Heinricus 4.

ANno domini milleſimo 102. imperator Henricus habito cum principibus colloquio, Romam ſe profecturum, ac generale concilium circa Feb. kal. inibi convocaturum condixit, quatenus tã ſua quã domini Apoſtolici cauſa canonice ventilata, catholica inter regnum & ſacerdotiũ confirmaretur unitas, quæ tot annis ſciſſa permanſit. Conſtat tamen nec ipſum juxta placitum veniſſe, nec nuncia dignitati Apoſtolicæ ſubjectionem profitentia miſiſſe. Nec hoc latet quod alterũ papã ipſi domino Paſchali ſuperponere ſi fieri poſſet conatus ſit, nec profecerit. Trãsacta poſt hæc media quadrageſima, convenientibus univerſis Apuliæ, Campaniæ, Siciliæ, Tuſcaniæ, totiusq; ſimul Italiæ præſulibus, ultramontanorũ aũt quãplurimorũ patrum legatis, ſynodus

Synodus magna Romæ.

Anathematizatio Henrici à Paſchale.

magna Romæ eſt habita, ubi præter antiqua patrũ inſtituta more ſolito reverenter confirmata, etiã ſæpedictũ noſtri temporis ſciſma inter præcipuas hæreſes computatur, ac perpetuo cũ ſuis autoribus atq; ſequacibus anathemate hujuſmodi ſubſcripta profeſſione condemnatur: Anathematizo omnẽ hæreſim, & præcipue eã, quæ ſtatũ præſentis eccleſiæ perturbat, quæ docet & aſtruit anathema contemnendũ, & eccleſiæ ligamenta ſpernenda eſſe. Promitto aũt obedientiam Apoſtolicæ ſedis pontifici, domino Paſchali, ejusq; ſucceſſoribus, ſub teſtimonio Chriſti & eccleſiæ, affirmans quod affirmat, & dãnans quod damnat ſancta & univerſalis eccleſia. Ibi etiam quam ſententiã in imperatorẽ vel patritiũ Romanũ Heinricũ idem Apoſtolicus Paſchalis promulgaverit, nos quoq; inter innumeras diverſarum gentium catervas proxima cœna domini in eccleſia Lateranenſi ab

Henricus 4. à tribus pontificibus excommunicatus.

ipſius ore didicimus, nimirum poſtquam 8. kalen. Octob. maris fluctibus Joppæ traditi Romæ ſumus, per gratiam Chriſti prædicta majori hebdomada introducti; Quia, inquit, tunicam Chriſti ſcindere, id eſt, eccleſiam rapinis & incendiis devaſtare, luxuriis, perjuriis, atq; homicidiis commaculare non ceſſavit, primo à beatæ memoriæ Gregorio papa, deinde à ſanctiſſimo viro Urbano prædeceſſore meo propter ſuam inobedientiam excommunicatus eſt atq; condemnatus; nos quoque in proxima ſynodo noſtra, judicio totius eccleſiæ perpetuo eum anathemati tradidimus. Id notum volumus omnibus & maxime ultramontanis eſſe, quatenus ab ipſius ſe contineant iniquitate.

Hartuuigus Magdenburgenſis. εἰρηνοποιός.

Hartuuigus Magdeburgenſis archiepiſcopus obiit, vir per multa laudabilis, maxime tamen popularibus, & eccleſiæ cui præerat utilitatibus multum inſudans dilatandis, pro ſciſmate quoq; ſæpe dicto reſarciendo inter utranq; partem mediator infatigabilis. Rupertus epiſcopus Babenbergenſis

gensis obiit, cui per imperatorem Heinricū Otto cancellarius ejus substituitur, vir, ut creditur, bene religiosus.

Erbo jam grandævus nobilis de Carinthia princeps, & quondam Palatinus in Bajoaria comes, migravit in domino. Commissum est prælium à Baldeuuino & his qui secum erant Hierosolymitis contra infinitam Sarracenorū multitudinem, ubi dum inconsiderate res agitur, circumventi sagittariorum numerositate nostri, ut pote jam admodum pauci facti, intra muros civitatis Rama, quæ vicina erat, cædere compelluntur, rex vero cum tribus, ut ajunt, equitibus evasit. Barbari autem cū plures lapidibus castri includi viderentur, in brevi universa mœnia demoliuntur: captisq; ac cæsis universis quos invenerant, ipsos captivos cum nunciis victoriæ suæ Babylonem præmittunt: castra autem sua securiter, & quasi jam terram illam gladiis acquisitam, possessuri interim, donec nuncii regis sui redeant, in campestribus illis ponunt. Sed non cessit eis impune victoria illa, non sua virtute, sed divina dispositione in his quos ipse non terras ultra, sed paradisum voluit incolere conquisita. Nam tertia die Baldeuuinus superveniens cum exercitu copioso, quem prius expectasse debuerat, tanta illos proterit internitione, ut nec libuerit, nec profuerit vicisse. Novum autem illum exercitum tam Reginmundus à Tripoli, quam nuper devicerat, quàm ab Antiochia Dancheradus ducebat: nam suus avunculus Boimundus ante biennium à Turcis dolo captus, Antiochiæ sibi principatum dimiserat. *Baldeuuini victoria.*

ANno Domini mill. 103. Heinricus imperator nativitatem Domini Mogontiæ celebrans, filio suo Heinrico regi rerum summam dimissurum, seq; sepulchrum Domini visitaturum, per Emehardum episcopum publice prædicare fecit: indeq; favorem maximum, tam vulgi quàm principum & clericorū, regniq; totius acquisivit, multosq; è diversis regni partibus ad ejusdem itineris comitatum se præparare voto ipso succendit. Cuno filius Ottonis ducis, de magnis principibus unus, & cui nihil in omni rerum humanarum dignitate deerat, supernatu scilicet literarum etiam scientia, fortitudine, atq; divitiis satis præpollens, elegantia atq; facundia bonis omnibus amabilis & affabilis, quorundam funestorum hominum conspiratione, noctu dum iter ageret invaditur & interimitur, ingentem relinquens nobilibus regni luctum simul & suspiciones, dum ab infimis in summos tanta scelera præsumuntur. Ante triennium quippe Heinricus Crassus, ejusdem C. germanus, & natu senior, dum in Fresiæ marcham, cui præerat, res acturus proficiscitur, à vulgaribus Fresonibus, quibus dominationis suæ jugum grave fuit, obsequium spectans insidiis vallatur: re quoq; cognita, fugiens ad mare vulneratur à nautis simul & suffocatur. Hujus tanti viri, qui nimirū totius Saxoniæ principatum secundus à rege regebat, interitus, ab universo regno Teutonico graviter ferebatur, isq;, ut diximus, dolor nunc fratris ejus Cunonis nece duplicatur. Heinricus Marchio, viri sui temporis in Saxonia præpotentissimus obiit. *Henricus 4. sepulchrum domini vult visitare.* *Cuno.* *Henricus Crassus C. Germanus.*

ANno domini mill. 104. Heinricus imperator natalem dn. Ratisponæ celebravit. Cumq; ibidem aliquandiu moraretur, orto quodam prius murmure inter Bajoariæ principes, eò quod Saxones vel familiarius illic & honorabilius quam indigenæ ab imperatore tractarentur, Sigehardus comes qui hujusmodi suspicionem maxime notabat, cœpit Imperatori paulatim invisus haberi: propter hoc autem maxime, quod ipse solus præ cunctis qui tunc aderant principibus, abundantiori militum copia adducta, ad resistendum se, si forte de curia quicquam secus cederet, videbatur communisse. Diebus post hæc aliquot exactis, cum jam securior factus, idem comes suorum turmas defluere permisisset, excitatur in illum conspirantibus tam urbanis Ratisponensibus, quàm diversarum partium ministerialis ordinis hominibus, seditio furibunda, quæ nullo modo vel ipso imperatoris filio interveniente sedari potuit, donec ab hora diei tertia, usq; ad horam nonam in hospitio obsessus, tandemq; fractis foribus ipse prius confessione facta, sumpto etiam Dominici sacramenti viatico, capite truncatus occubuit. De quo scelere supersedemus plura referre, præsertim cum adhuc ultiones cæteraq; mala sequentia versentur in oculis, & quem sint finem habitura, nequeamus scire. His tamen exceptis undiq; satis terra quievit, pace simul & fertilitate, necnon aeris qualitate, corporumq; sanitate delectabiliter jucundata. Nonnulli etiam palmati de Hierosolyma redeuntes Acris quæ & Accaron à nostris expugnatam nunciant: alia quoq; præter hæc non pauca, quæ multā nobis lætitiā ministrarent, fausta super Hierosolymitanæ ecclesiæ statu narrant. *Sigebertus Comes Henrico invisus.* *Accaron expugnata.* *Boto.*

Boto comes, cognomento Fortis, illius Erbonis, cujus superius mentionem fecimus, germanus, jam plenus dierum, non longe à Ratispona defunctus est, & ad monasteriū Tharisiense, quod ipse suis opibus atq; prædiis large ditaverat, delatus, ibiq; humatus. Hi duo fratres, Erbo scilicet & Boto paterno de sanguine, Noricæ gentis antiquissimam nobilitatem trahebant, illius nimirum famosi Erbonis posteri, quem in venatu ab insonte bestia confossum, vulgares adhuc cantilenæ resonant, Hartuuigi Palatini comitis filii, qui germanus fuit illius Sigihardi, qui Sigihardum genuerat Ratisponæ peremptū. Maternū vero illis erat stemma, de Saxonia Immidingorū tribus egregia, quæ & Ottonū inclytæ stirpi traditur vicina. Nam ejusdem Immid his verbis Saxonū historia meminit: Erat, inquit, clara & nobilissima, ac singularis prudentiæ regina, Mathildis scilicet, Magni Ottonis *Erbo.* *Vulgares cantilena de Erbone.* *Historia Saxonū de Immid Vuitikint & Reginbern.*

mater, filia Theoderici, cujus fratres erāt, Witikint, Immid, & Reginbern. Reginbern aūt ipſe erat qui pugnavit contra Danos multo tempore Saxoniam vaſtantes: vicitq; illos, liberans patriam ab illorum incurſionibus uſq; in hodiernum diem. Et hi erant ſtirpis magni ducis Witikindi, qui bellū potens geſſit contra Magnum Carolum, per 30. fermè annos. Quorum, ut diximus, clariſſimorum principum ſemine nobilis Friderim, Erbonis & Botonis mater, à Retingo filio Botonis filii Retingi de ſecundo Botone nati procreatur, quæ poſt mortem Hartuuigi ſtatim viduitatis velamine conſecratur, adhuc Erbone parvulo, Botone impregnata poſthumo. Quorum utrunq; literis & armis atq; rebus ſatis profeciſſe cognovimus: attamen Botonem, ſicuti corpore proceriorem & elegantiorem, ita rebus bellicis præſtantiorem atq; famoſiorem, totius pene Germaniæ atq; Italiæ teſtatur populus. Pannonia vero talem illum ac tantum ſe fatetur aliquando ſenſiſſe ut is vere de gigantibus antiquis unus apud illos credatur fuiſſe. De quo plura referre copia ſuppeteret, ſi compendioſi hujus operis propoſitum non vetaret.

Epiſcopus Spiren. in Sunninsheym ſepelitur.

Johannes Spirenſis epiſcopus tactus ulcere quodam circa verenda, de quo etiam aliqua notabilia diffamabantur, longa deficiens infirmitate, humatur in monaſterio Sunninsheym, quod ipſe conſtruxerat. Chunradus adoleſcens, filius Beatricis Marchiſiæ, poſtquam ſpretis literarum ſtudiis, quibus apprime imbutus erat, armis operam dedit, juxta Chriſti præſagium: Qui gladium accepit, gladio periit.

Beatrix ſepulta Suinfurti.

Nec multo poſt etiam ipſa Beatrix obiit, & juxta patrem ſuum Ottonem dulcem, caſtello Suinfurtin ſepulturam accepit.

Glacies.

Circa ſolſtitium æſtivale commutato in tempeſtatem aere, decidiſſe fertur inter grādinum lapides in pago Wirciburgenſi tantæ magnitudinis glacies, quæ in quatuor diviſa, totidem hominibus importabilis videretur.

Sanguis ex panibus.

In epiſcopio vero Spirenſi ſanguis ex panibus fluere viſus, necnon & in lenticularum edulio prodigioſe repertus, civile, immo inteſtinum bellum portendere, ſecundum antiquam hiſtoriæ ſimilitudinem conjiciebatur.

HISTORIA HEINRICI, V.

Filius contra patrem. Henricus 5. contra 4.

ANno Domini mill. 105. Dum imperator Henricus natalem domini Mogontiæ celebrat, Heinricus filius ejus, nominis illius quintus rex dictus, rebellationem adverſus patrem in Bajoaria parat, machinantibus ſcilicet Dieboldo Marchione, Berengero comite, & Ottone quodam nobili viro, ſibiq; materna ſtirpe cognato, quorum conſilio & adjutorio ante paucos dies à patris latere diſceſſerat. Primo quippe hæreſim præſcriptam anathematizans, Apoſtolicæ ſedis Pontifici debitam profitetur obedientiam: indeq; fœderatis ſibi Noricis principibus, atq; ab Alemannia, necnon orientali Francia nonnullis nobilibus, ad Saxones convertitur. A quibus honorifice ſuſceptus, & in Quintilingeburg Paſcha celebrans, in brevi univerſis Saxoniæ civitatibus potitus, & optimatibus eſt dignitate regia ſatis honoratus.

Saxonia per Henricum quintum Romanæ eccleſiæ conſiliatur.

Conſilio tamen atq; miniſterio Ruothardi Moguntini, atq; Gebehardi Conſtātienſis epiſcopi, reſponſalium ſcilicet domini Paſchalis papæ, totam Saxoniam Romanæ eccleſiæ communioni recōciliavit: epiſcopis verò atq; clericis conventum generalem in villam regiā, quæ Northuſum dicitur, quarto kal. Junii, ubi ſuper eccleſiaſticæ inſtitutionis jā depravata diſciplina tractaretur, indixit. In quo concilio ſuper ſententiis inſtantibus patrum decretis primò relictis, quæq; poterant ad præſens laudabiliter corrigebantur; quædam verò quæ & graviora videbantur, ad apoſtolicam audientiā differebantur.

Quid ſimoniacā hæreſim vocet, & Nicolaitarum commixtionem, prudens lector facile intelligit, ex ſuperioribus.

Simoniaca quippe hæreſis patrum conſuetudine condemnata, Nicolaitarū quoq; fornicaria commixtio ibidem eſt ab omnibus abdicata: jejunium menſis Martii hebdomada quadrageſimæ, jejuniū verò menſis Junii in ipſa hebdomada Pentecoſtes Romano more celebrandum, à præſcriptis præſulibus apoſtolica authoritate indicitur, & pax Dei confirmatur. His verò qui à pſeudoepiſcopis fuerant conſecrati, per catholicam manus impoſitionē reconciliatio proximo jejunio danda fore promittitur. Vidimus inter hæc, quod ſilentio præterire non poſſumus, regem Heinricū non modicā bonæ indolis ſpem magna ſimul humilitate & autoritate corā omnibus prætendentem. Nam cum ſervorū Dei conventui non niſi vocatus intereſſe vellet, ingens enim ibi cum epiſcopis & clericis, ēt abbatum atq; monachorum eccleſiaſticā ſitiens unitatē turba confluxerat,

Laus Heinrici 5.

tandē in abjecto productus habitu, locoq; ſtans editiori, omnibus juxta principum decreta, ſuas leges atq; jura rationabiliter innovavit: ſi qua verò irrationabilia rogabantur, mira ac ultra ſuos annos prudenti reſponſione, & avita magnanimitate confutavit: in omnibus his & ſibimet miro modo ſervans adoleſcentiæ verecundiam, & Chriſti ſacerdotibus dignam exhibens reverentiam.

Oratio Henrici 5. coram populo:

Inter hæc obortis lachrymis, ipſum regem cœli, cunctamq; militiam cœli teſtabatur, ſe nulla regnandi cupiditate paternum ſibi regimen uſurpare: neq; dominum & patrem ſuum à Romano deponi imperio exoptare, imò debitam pertinaciæ & inobedientiæ ejus compaſſionem exhibere; ſiq; ſancto Petro ſuiſq; ſucceſſoribus lege Chriſtiana ſubjici velit, ſive regno cedere, ſive ſerviliter ipſi ſe ſubeſſe promiſit. Quod auditum omnis multitudo collaudans, lachrymas ſimul & preces, tam pro patris converſione, quàm pro filii proſperitate fundere cœpit, voce magna Kyrieel. declamans. Eadem hora Uto Hildinisheimenſis, & Heinricus Paderbrūnenſis, ac Fridericus Halberſtatenſis præſules, veſtigiis metropolitani proſtrati ipſius atq; regis ſtantis totiusq; præſentis eccleſiæ teſtimonio, apoſtolicæ ſe dederūnt obedientiæ. Quorum etiam commiſſa apoſtolico nihilominus judicio reſervantur, ſub officii ſui tantùm ſuſpenſione.

His

His rite dispositis, rex idem Pentecosten Meresburg celebrans, Henricum Magdeburgensi Ecclesiæ dudum designavit archiepiscopum, sed ab imperatoris fidelibus repulsum, consecrari fecit: nec multo post expeditionem contra Mogontiam movit, expulsum inibi pontificem restituturus, patre intra muros expectante, cum non parva militum turba, nonnullisque primatibus, non tamen principibus. Sicut autem istis Rheni interfluentia, naviumq; subtractio urbis aditum denegabat, ita illis sacramentorum tam filio quam patri factorum consideratio, parricidale bellum interdicebat. Plura tamen hinc & inde nuncia navigabant: multa consilia communes regni proceres inter se trutinabant: patri regni divisionem, & hæreditariæ successionis confirmationem pollicente, filio vero nil nisi apostolicæ subjectionis, & ecclesiasticæ unitatis efficientiam expostulante. Sic inacte discedens, Vuirciburg devenit, Erlungum quendam, quem dudum, Emehardo defuncto, præsulem imperator designaverat, expellens. Rupertum ejusdem ecclesiæ præpositum, & tam prius quam tunc à clero & populo electum, per prædictum archiepiscopum R. inthronizavit, sicque ecclesia eadem apostolicæ communioni reconciliata, ac securitate ab urbanis accepta, dimissis Saxonibus ipse cum Bajoariis ad obsidium castelli Nurinberc conversus, illudq; post duos vel amplius menses prospere capiens, soluto exercitu, Ratisponam se contulit. Quem pater è vestigio subsequens, Erlungum Vuirciburgensibus, fugato Ruperto restituit, indeque omnia quæ fautorum erant filii, devastans, tandem faventibus sibi dolis Ratisponensium filium, urbe fugavit. Qua residens præsulem eidem cathedræ quendam adolescentulum nomine D. præfecit, exercitum undecunque congregavit, progressusque marcham Diepoldi per Boemiæ gentis maxime crudelitatem devastavit. Nec plus una cum domino suo rege morantur, conventum usquequaque facere, cæsarianis à tergo flammis prædaq; vicem reddere, postremo cum decem millibus electæ juventutis in quinque legiones dispertitis, congressum expetere. Jam castris in contrarium positis spectaculo nimis horribili, per triduum continuum ex una ripa Regini fluminis imperatoris, ex altera regis volitabant signa: jam frequentia grassabantur in ipso fluminis alveo duella, inter quæ & Hartuuigus comes ex parte imperatoris occubuit, nec paucos ex utraque parte Martis sors anceps absumpsit. Attamen die quæ generalem certissime congressionem præcedebat, principes qui capita roburque utriusque videbantur exercitus, pacificis invicem concessis colloquiis, post morose ventilatam inter se belli præsentis causam, tandem divino, ut creditur, edocti spiritu, parum justitiæ, parumq; emolumenti tam duro, tamq; periculoso inesse negocio, unanimi consideratione conferebant: indeque nimirum fratrib, id est populo utraq; parte Christiano parcendum, immo parricidali pugna cessandum pari voto judicabant. Rex autem adolescens, dum jam, ut diximus, per ordinatas omni parte acies Mars cruentus cœpisset frendere, commotis visceribus, super patre suo luguburiter fertur inclamasse: Grates, inquit, ô boni commilitones, affectui circa me vestro summopere refero, unicuique vestrum par pari referre, si res exegerit, non abnuo: nemo tamen in hoc me sibi velit, vel credat fore fœderatum, ut dominum & patrem meum per se glorietur occisum, vel unquam æstimet occidendum. Ego quidem Christianis mihi legibus subarratum regnum ut hæres & successor Augusti tenere, si tamē rerum omnium dominatori placuerit, cupio: patricida vocari vel esse nolo. Quod si pater meus Apostolicæ se objecerit obedientiæ jugo, ego mox in his quæ sua duntaxat mihi clementia concesserit, contentus ero. Interim me non impugnatorem esse patris, sed paterni regni propugnatorem noveritis. Vesperascente itaque jam die, cessere loco regiæ phalanges imperatoriæ majestati se reverentiam exhibere clamantes. Imperator autem dum in castris de crastino certior conflictu disponit, nec pugnam, nec pugnandi votum principibus esse, per Boemiæ ducem, Marchionemq; Luitpoldum contra spem audivit. Qui mox animo consternatus, supplex illorum adjutorium petit, nec impetrat: instructus etiam secretis filii nunciis, suorum conspirationem adversus se factam, latenter è castris cū paucis admodū viris subtrahitur: sicq; divina dispositione uno salvo, multorum, qui fundendus credebatur, sanguis salvatur. Nā protinus ut imperatoris absentia totis undiq; versum castris innotuit, unusquisq; propria repetere, maxime noctis opacæ latibulo divertendi securitatem ministrante, contendit. At rex dum disturbatis inimicis ad libitum frui posset, parcere quam persequi deliberans, civitatem, ob dati prius fœderis defectum, austeriori nimirum pacto sibi confirmat, *Hartuuigum* virum utiq; probatum catholicum atq; nobilem abdicato D. ibidem inthronizat: præsules etiam quosdam ac principes paternæ militiæ inter murum repertos sibi conciliat, moxq; Franciæ redditus, eodem propinavit calice perfidis sibi Vuirciburgensibus.

Inter hæc prædictus E. qui præsulis inibi nomen usurpaverat, spe frustratus concepta R. secedens regi deditur, & ex hoc inter suos capellanos æque fidelis æstimatur.

Audiens interim rex patrem suum apud Vuigbertum quendam Illustrissimum & prudentissimū virum, qui partibus in illis quas Sorabi inhabitabant, principabatur, esse repertum, usque ad Rhenū illi ducatum, hoc enim per legatos ipse supplicabat, administrari permisit: ne tamen aliquo illius inibi infestaretur molimine, mature Vuirciburg digressus, non longe à Spira præscriptum flumen non sine periculo transfretavit: moxque civitate ipsa, patrisq; ibidem reconditis thesauris potitus, virum sapientem & nobilem, ac pro sanctæ conversationis fama morumque dignitate, omnibus sanum sapientib, amabilem Gebehardum Hirsaugauensem abbatem præfecit Spirensib. episcopum.

Expeditio contra Mogontiam.

Parricidale bellum

Henricus 5. Vuirciburg episcopū fugat.

Norinberga ab Henrico 5. capitur.

Lugubris clamatio Henrici quinti super patre.

Hartuuigus.

Henricus 4. apud Sorabos, nunc Misnenses dicti.

Gebehardus abbas Hirsaugauensis, episcopus Spirensis.

Buother est Ruothardus de quo supra.

His etiam diebus venerabilis Buother Archiepiscopus à Thuringia, qua per annos 8. tyrannicam declinaverat rabiem, præsidio catholicorum Principum deductus, maximo nobilis Mogontiæ tripudio cathedræ suæ restituitur, sicque tam populum quam clerum Apostolicæ reconciliationis Ecclesiæ, ab universis non solum, ut pater jam grandævus, sed etiam velut ex mortuis redivivus omnimodis excolitur.

Heinricus quintus Burgundiam concedit.

Rebus igitur circa Rhenum compositis, Burgundiam rex Heinricus convertitur, sed revocatus fidelium suorum nunciis, machinamenta patris, quæ Sigifridi comitis auxilio moliebatur, mira velocitate prævenit.

Bingæ Henricus 5. filius patrem commonet.

Nam illum Mogontiam tendentem, atque colloquium curiale, quod ab universis regis principibus super præsenti negotio condictum in natali Dominico expectabatur, impedire tentantem, Bingæ circa Idus Decembr. repperit, ore ad os de anathematis vinculo, cæterorumque insolenter in rempublicam commissorum, ordine quidem præpostero, sed necessariè commutato, filius patrem commonuit, obedientiæ debitum si resipiscere duntaxat dignetur, repromisit.

Cum Henricus 4 iret Mogontiā ad Comitia, a filio in itinere per insidias contra fidem publicam datam, capitur, captus, in munitissimam arcem ducitur, & Henricus filius præsentibus Pontificiis legatis, Albano episcopo, & Gebhardo Constantien episcopo comitia celebrat, patre excluso & captivo. Baldeuuinus rex Ascalonem tributariam facit.

Senior has & hujusmodi quam plures sententias ad audientiam optimatum & senatum, consulum instanti curiæ distulit, sicque comitatus uterque pacificus ad invicem, pariter contra sæpe dictam, se Metropolim convertit. Inter hæc aliqua, quæ huic pacto, pacique non convenirent, dum per occultos nuncios conari patrem filio fideles denotarent, visum est eisdem, ut pater separatim cū suis in castello quodam tutissimo Principum conventum expectaret, præsertim cum præsules Mogontinus atque Spirensis, cæterique qui aderant inter nuper reconciliatas suas Ecclesiæ communicationem illi præstare se non posse, publice reclamarent. His itaque dispositis, custodibus quoque, qui ne novi quicquam ab ipso, vel ad ipsum procederet, adhibitis: rex Mogontiam publico conventui Principum occurrit, sed vulgaris inde stultitia patrem à filio dolo captum, & custodiæ mancipatum, circunquaque diffamavit. Hoc anno Baldeuuinus rex Ascalonem à mari copiosissima classium multitudine, à terra vero nō parvo cingens exercitu, tributariam sibi fieri longa obsidione coegit. Post aliquot vero menses centum millia Sarracenorum, improvise se invadentium, virtus divina ante ipsum quatuor tantummodo millium manibus stravit, quodam scilicet Admirate, qui secundus à rege Babyloniæ videbatur, capto, altero inter cæteram multitudinem occiso.

Alexius Niceam Turcis reddit.

Christi clementia, peregrinis suis apud Antiochiam, Syriam, Palestinam, totamque per Asiam prosperante, eorumque servitute barbaricas circumquaque spurcitias eliminente, invidus & occultus eatenus Ecclesiæ persecutor Alexius, diu tectam suæ perfidiæ toxicatam rabiem evaginat, Turcis, quibus jā nulla vel rara in Oriente regnandi spes remanserat, se tutissime conciliat, & ô turpissimum facinus Niceam, quam olim fidei nostræ turrim, dudumque multo Christianorum sanguine comparatam præscripsimus, Solamanni tyranni filiis reddidit, custodias ad prohibendum transitum peregrinis, terra, marique constituit, Babylonicum regem contra nostros frequentibus nunciis animavit.

Pulmentum ex nasis & pollicibus abscisis dignum proditore Alexio.

Cujus classes contra Antiochenos directas, ipsi bello cœperunt, & in confusionem Alexii, nasis atque pollicibus omnib. abscisis, unam de scaphis inde oneranres hujusmodi pulmentum eidem reo multorum millum homicidæ transmiserunt. Boimunt quoque jam trienni captivitate, per divinam solutus providentiam, Italiam navigio venit, ibique classes fabricari constituens, ipse usque ad *Hispaniæ* regna peragrare, cunctamque quam posset militiam, quocunque pacto contra tyrannum p̄scriptum cœpit congregare.

Fridericus senior dux Sueverum moritur.

Fridericus dux obiit, vir prudentia, moribus & nobilitate satis clarus, sed clarissimo & singularis, ac inclitæ famæ, Adelheidæ filiæ, scilicet Imperatoris matrimonio, & ex eadem miræ indolis prole decoratus. Pridie ante vigiliam nativitatis Christi, visus est ab Occidente tantus inter sidera ignis flammare, ut solis jubar crederetur, si in Orientis esset parte.

ANNI HENRICI JUNIORIS, EJUSdem nominis quinti.

Conventus Mogontiæ totius regni Teutonici.

ANno Domini millesimo 106 Mediante Heinrico juniore, tantus apud Mogontiam factus est in natali Dominico totius regni Teutonici conventus, quantus per multa annorū curricula nunquam est visus. Referunt enim qui aderant, 52. ibi tunc optimates vel eo amplius affuisse, adeo, ut solus dux Saxoniæ Magnus nomine, quem jam gravior ætas impediebat, notaretur defuisse. Ibi supervenientes apostolicæ sedis legati, episcopus scilicet Albanus cum Constantiensi, sententiam anathematis in Henr. seniorem, dictum Imperatorem, à tot sibi succedentibus Apostolicis sæpius sæpiusque promulgatam scriptis, simul & dictis testificantes, universam multitudinem, immo totam, toto orbe diffusam Ecclesiam, ab ejus communione, Christi & beati Petri authoritate, multis jam annis sequestratum confirmabant.

Heinricus 4 in Ingelnheim.

Qua de causa dum ipse se de castello quo manebat, Mogonciacam exhibere tentaret, principes propter cavendum tumultum vulgi, suæ potius quam filii parti favere solentis, ipsi Ingeleheim occurrerunt: tandemque circumvenientes consilio, usque ad reatus confessionem, satisfactionisq; professionem perducunt.

Cui cum legati communionem seu pœnitentiæ modum absque generalis synodi, & Apostolicæ discussionis censura reddere ad præsens non possent, ipse partis utriusque consiliis annuens, regalia vel imperiali insignia, crucem scilicet & lanceam, sceptrum, globum atque coronam filii potestati tra-

ti tradidit, prospera illi imprecans, illum primatibus multo fletu commendans, & ex tunc juxta summi sacerdotis, totiusque Ecclesiæ Decreta, suæ consulturum animæ promisit. Hoc ordine Heinricus illius nominis quintus, primum à patre, deinde ab universis Germaniæ Principibus, in regem jam secundo electus, ab Apostolicis quoque legatis, per manus impositionem catholice confirmatus, acceptis tam ab Episcopis quàm laicis, juxta morem patriæ, sacramentis, regnare cœpit 88. loco ab Augusto, 50. patris suo anno, ab urbe condita 857. anno ab origine mundi 6. mill. 305. Dominicæ vero incarnationis, ut dictum est millesimo 106. anno.

Alb. Krantz libr. 5 cap 20 habet quod mandatum fuerit Megont. Coloniens & Vuormatien Episcopis, ut eam adeuntes imperialia insignia auferrēt invito & illos accepto conamine Imperatorem accessisse coronam capiti detraxisse, & sede detractum omnibus imperialibus exuisse.

Relatis igitur coram rege, cunctisque totius Germaniæ optimatibus & præsulibus, omnique clero simul & populo legationibus Romanæ sedis, Ecclesiarum regni istius commaculatione diversa & inveterata, econtra emēdatione ab universis unanimiter promissa, placuit tam regi quam primoribus, ad sanctam matrem Romanam Ecclesiam, tantos ac tales à partibus istis legatos transmitti, qui & de objectis rite rationem reddere, & de incertis sagaciter investigare, ac per omnia utilitatib. Ecclesiasticis sapienter consulere sint idonei. Separantur in hoc opus viri spiritu sapientiæ pleni, dignitatibus, natalibus & elegantia, seu divitiis præcipui, in illaque secundum Deum sive sæculum veneratione insignes, à Lotharingia Bruno Treverensis, à Saxonia Heinricus Magdab. à Francia Otto Babenb. à Bajoaria Eberhardus Eichstatensis, ab Alemannia Gebehardus Constantien. à Burgundia Curiensis, nonnulli etiam nobiles de latere regis laicæ professionis, idq; inter cætera suscipiunt in mandatis, ut si fieri possit Domini Apostolici præsentiam, cisalpinis partibus impetrent exhiberi.

Selecti episcopi & laici in causa fidei.

Sic nimirum, sic per tot jam annos obnubilata lux oriri cœpit nostris in partibus, orthodoxa depublicatur & ventilatur, dejudicatur & convincitur; fœtet & respuitur, condemnatur & anathematizatur hæresis Vuigbertina, vel Heinriciana, abdicatis sive fugatis hæresibus, catholici cathedris pontificalibus destinantur, è quibus etiam aliqui inter ipsa festa consecrantur. Denique in tantum divinæ legis subito zelus efferbuit, ut etiam ipsa cadavera pseudoepiscoporum ab Ecclesiis eliminarentur, quotquot autem ab ipsis erant ordinati, usque ad generalem audientiam ab officiis suspenderētur. Jam enim exaltatis sibi divinitus Ecclesia Romana cornibus, ad incutiendum timorem cunctis usque quaq; scismatum membris, etiam capitis ipsius ossa, Vuigberti scilicet dicti Papæ de sepulchro suo, quod per quinque jam annos in Ecclesia Ravennensi possederat, proiici fecerat, universaque ejus instituta, ut vere non Apostolici sacerdotis, sed apostatici invasoris annullari decreverat.

Hæresis Vuigbertina & Heinriciana.

Inter hæc Vuernherus quidam ex ordine ministerialium regis, qui Marchæ, quæ in partibus Aquinæ præerat, quasi hæresim eandem resuscitaturus, collectis undecunque per Italiam copiis, corruptis quoq; multa pecunia Romanis nonnullis, dum dominus Apostolicus Beneventanis immoratur finibus, quendam pseudoabbatem de Fafara, proh nefas cathedræ S. Petri imposuit, & ipsum Papam Cæsaris sub vocabulo Sylvestri appellari voluit. Qui tamen post paululum turpiter, ut merebatur catholicis eliminatus, vesaniæ suæ præmium male conquisiti, pejusque dispersi æris rettulit, damnū præter fidei quod miserunt, cæco non doluit corde dispendium: Porro proceres jam dicti, dum è suis singuli partibus in valle Tridentina convenientes, apud ejusdem nominis civitatem, id est Tridentum pernoctarent, quidam Adelbertus adolescens, partium illarum quodam insignis comitatu summo mane super ipsos, ut pote inermes & peregrinos cōcivibus armatis irruit, spoliat, capit, custodiæ tradit, idq; sibi per legationes Domini sui Heinrici ex imperatoris demandatum comprobat. Artibus quippe solitis, idem Heinricus usus, clamq; religiosis, epistolis, nunciis, quascunq; poterat regni civitates & provincias impleverat, quibus se vim à principibus passum, immo ab unico filio depulsum imperio, deplorabat regnum in suis miseriis confusum, cunctis usque quaq; patrib. ejusdem fortunæ timendum fore præmonebat exemplum. Qua de causa nullus jam per Italiam liber transitus eisdem patuit legatis, Gebehardus tantum Constantiensis episcopus cum suis per occultiores alpium semitas ingressus, Mathildis comitissæ, alterius nimirum Debboræ, præsidiis apostolicis præsentantur vestigiis. Reliqui, ut diximus, magnates, ut nimirum à stultissimo captivatore deprehensi, indigne tractantur, pter Ottonem Babenbergensem episcopū: cui idem Adelbertus, eo quod esset suus miles, parcere cogebatur. Quo etiam mediāte, Bruno Trevirēsis episcopus, & Vuigbertus comes eo pacto dimittuntur, quatenus & imperatorem, cum illo pacem facturi, conveniant, & quid de reliquis ipse præcipiat relaturi redeant. At Jesus, qui semper prope est omnib. se invocantib. & his juxta qui tribulato sunt corde, repente super eosdem sibi rebelles, Vuelphonē ducem Noricū, quasi gladium de vagina sua eduxit, qui tertia supervenies die, manu valida clausas obstructas effregit. Gebehardum virum probatum Tridentinæ Ecclesiæ constitutum, à rege catholico novū Episcopū, quē nunquā se susceptuos cives ipsi cōspiraverāt, recipi coegit, ipsum quoq; Adelbertū, suiq; sceleris cōplices adeo perterruit, ut eductos quos clauserāt principes, ipsuq; castellū novo Episcopo redderent, ipsi insuper nudi pedes ab his quos afflixerant, veniā postularent. Tunc ēt à prima hebdomada quadragesimæ, qua & mediante hæc passi sumus, Cometam immensi fulgoris, usq; ad passionē Domini cōspeximus, revertentes quoq; tā pauperes, quā divites, nō sine proprio singuli damno, regem nostrū Henricum quiddā infortunii perpessum à rebellentib. sibi nonnullis per Alsatiam

Pseudoabbas de Fafara fit Papa.

Tridentum.

Heinricus eximperator.

Mathildis, alia Debbora. secus sentiunt alii.

Bruno.

Vuelpho, dux Noricus in rebelles.

Cometes.

Alſatiam ſeditionis fama ſiniſtra percepimus,patrem vero regis nõ modica ſibimet auxilia contra filium attraxiſſe,hoc eſt Epiſcopum Leodienſem, Heinricum ducem Lotharingenſium, Coloniam, Juliacum,Bunnamque & Veronam,cæteraque partis illius oppida, hæcque nonnulli titubationis religioni minabantur Catholicæ.

Auxilia Henrici quarti contra filium.

Cæterum rex Heinricus,divina roboratus confidentia, nec minus magnanimitate animatus innata,dum quaſi partes inimicas humiliaturus, Leodium Paſchalem inibi curiam habiturus convertitur. Poſt feſtum Palmarum Coloniæ cædentibus hoſtibus,ſatis jocunde celebratum,moto comitatu rurſum fortunæ ſiniſtrorſum ſibi rotam volvi ſentit,dum nimirum inconſultius agitur. Nã cognita patris machinatione,qui utique ſe ut vir bellator ab adoleſcentia ſatis argumentoſe percõductas ad civitatem,qua curiam indictam præſcripſimus,copias reſiſtere parabat, ipſe juvenili nihilominus animoſitate ſuccenſus, illo parva licet manu cinctus,ut cœperat ire, contendit. Qua de re præmiſſis 300. viris,qui pontem ſuper Maſam fluvium, loco qui Vuegeſar dicitur conſtructum, obſervarent: nam omnes ejuſdem fluminis tranſitus jam hoſtes interruperant, dum rex in palatio Aquiſgrani cœnam Domini celebrat,dux Heinricus cum exercitu Cæſariano,regios ad pontem invadit milites, naviterq; reſiſtentes,arte quadam equitandi, qua gens illa plus cæteris utitur in altiora deductos,multitudine legionum cingit,opprimit, ſternit atq; capit, nonnullos etiam cedentes fluvius voravit, Videres fortiſſimos Maccabæos in bello catholicæ pacis poſt ſtragem plurimam apoſtaticæ genti illatam,fide magna & lætitia, ſuas animas Chriſto pro ſe paſſo commendantes, ac hujuſmodi pro tranſitu priorum delictorum,veniam in eadem indulgentiæ die conſecutos, invicẽ conſolantes. His fortunæ fallaciis,immo ſummi diſpoſitione judicis,mens hæreticorum tumeſcere, nec tamen orthodoxorum ſpes decreſcere cœpit, Res autem inter ipſa Paſchalia feſta,quæ tunc pro eventu rei Bunno celebrabat, Heinricũ ducem judicio optimatum,reum majeſtatis & hoſtem reipublicæ,ducatu privat,ac generalem expeditionem contra Lotharingiam,accepto à Principibus Sacramento,per totum regnum indicit & præparat. Quo dehinc ſuperioribus ſe partibus conferente, pater ſe Colonienſibus reddit,& & Epiſcopo pulſo,civitatem ipſam vallis & propugnaculis, omniq; repugnandi genere permagnifice munivit,ipſeque cum fideliſſimis ſuis Leodio ſe contulit. Igitur menſe Junio jam ferè mediante,rex Heinricus cum exercitu ſuo copioſo,id eſt 20. millium Coloniam Agrippinam obſedit. Sed cum eſſet,ut dictum eſt,multus per omnem modum, tres aut quatuor inibi hebdomadas caſſo pene labore conſumpſit,excepto quod ut fieri ſolet, juventus, ut pote more impatiens,nonnunquam pro muris concurrens,ludo crudeli fugat alterutrum vel ſternit. Ibi etiam Dietericus comes regi fideliſſimus infirmitate preſſus, communi fine migravit, uir utiq; nobiliſſima Saxonum ſtirpe progenitus,& tam omnigenæ religioni quam catholicæ defenſioni non mediocriter deditus,literis etiam aliquantum inſtructus. Interea regi Heinrico patris legati de Leodio miſſi,præſentantur,literas tam ſibi quam principibus regni deferentes, quarum exemplar hic inſeri non abſurdum duximus,ob probandum ſcilicet ejuſdem viri multimodam tergiverſationem,qua ſe toto vitæ ſuæ tempore cunctis ſibi reſiſtentibus,ficta ſubjectione eatenus feciſſet ſuperiorem. Heinricus Dei gratia Romanorum Imperator Auguſtus, Epiſcopis,Ducibus, Marchionib. Comitibus,cæteriſq; regni Principibus,gratiam & dilectionem, dignantibus eam recipere. Conquerimur Deo omnipotenti,& dominæ ſanctæ Mariæ,& beato Petro,principi Apoſtolorum,patrono noſtro,& vobis Principibus omnibus,quod injuſte & inhumane & crudeliter confiſi in illa fide, in qua dubitare non debueramus, tractati ſumus,& tam honore regni quam prædiis,& omnib.quæ habebamus contra divinum & humanum jus, ad infamiam & improperium regni,ita expoliati ſumus, ut nihil penitus præter ſolam vitam nobis relictum ſit. Vbi cum fermè omnibus cæteris magna pars veſtri viſa eſt dolere & triſtari,ſed proh dolor,nihil nobis veſtra contulit triſtitia,quin de nobis ſibi ſatis faceret voluntas inimicorum noſtrorum odioſa. Et quia cum conſilio & rogatu filii noſtri,fide & ſecuritate vitæ & honoris ab eo primum accepte,fiducialiter & deſideranter Mogontiam in præſentiam legati Romani & Principum tenderemus,ut eorum diſpoſitione ageremus, tam de ſtatu Eccleſiæ & honore regni,quam de ſalute animæ noſtræ, ipſe non eſt veritus in hac voluntate & obedientia, nos contra datam fidem capere, & uſque ad articulum mortis ferme ducere, non auſi ſumus ita nos illi credere, ut injuriis & contumeliis nos pro voluntate ſua, ſicut prius, valeat tractare.

Henricus V. Coloniæ.

Heinricus dux Lotharingenſis opprimit regios apud Maſam.

Hæreticos vocat Henricianos, Romanum Pontificem non agnoſcentes.

Expeditio contra Lotharingum.

Henricus 4. Coloniæ.

Henricus quintus Leodii.

Colonia obſidetur.

Legati patris ad filium.

Litera Henrici 4.

Alb. Krantz. lib. 5 cap 22.

Quapropter multum rogamus vos, & obnixe precamur, ut pro timore Dei & honore regni,& honeſtate veſtra dignemini ſtudere, quomodo de injuria in manibus veſtris nobis illata, per vos poſſimus recuperare iuſtitiam. Nos quoque pro conſilio veſtro & aliorum qui nos odio non habent,religioſorum virorum, parati ſumus,tam filio noſtro,ſi in aliquo eum offendimus, quam alicui in regno libenter emendare. Præterea ſicut domino Papæ in præſentia legati ſui, & veſtra obedire parati ſumus, ſic & nunc parati ſumus ei omnem debitam reverentiam & obedientiam, ſincero corde & devotione præſentialiter exhibere,& tam conſilio veſtro, quam ſpiritualis patris noſtri Hugonis Cluniacenſis Abbatis,ac aliorum religioſorum virorum, de ſtatu Eccleſiæ & honor regni,quantum in nobis eſt,diſponere. Cum igitur ad hæc omnia parati ſimus, rogamus vos,& ob-

nix

nixe deprecamur,quatenus pro Deo,& honore regni & vestro, instanter moneatis filium nostrum, cum secundum præfatam sententiam nulla ei adversum nos residua sit occasio, amodo desistat nos & fideles nostros persequi,& quiete & pacifice vivere permittat, ut supradicta integre cum tranquillitate perficiantur. Quod si noluerit, rogamus vos per autoritatem Romanæ Ecclesiæ cui vos committimus,& honorem regni,ne super nos & super fideles nostros veniatis, quia manifestũ est eum non divinæ legis zelo, vel Romanæ Ecclesiæ dilectione,sed concupiscentia regni, patre injuste eo privato,hoc incepisse. Apud quem si interpellatio vestra,nullaq; alia interventio ad præsens pro desse poterit,appellamus Romanum Pontificem & sanctam universalem Romanam sedem & Ecclesiam. Post lectas coram multitudine,tam has quàm alias literas, parum verbis,nihil autem sensu vel intentione prioribus dissonantes,filii tamen personæ specialiter directas,rex Heinricus,ex optimatum consilio, legationem vicariam patri destinavit , quam tamen prius publice prædicari per Magdeburgensem Archiepiscopum Heinricum fecit,hocq; facto,suorum animos secum valde roboravit. Erat autem hujusmodi. Post inveteratam,id est per annos circiter quadraginta, discissionẽ imperii Romani,quæ tam divinas quàm humanas jam penè leges abolevit, & exceptis mortibus omnimodis, sacrilegiis,perjuriis,rapinis & incendiis, ipsum regnum nostrum non tantum in solitudinem,sed etiam ad apostasiam catholicæ fidei,sive in ipsum paganismum propemodum redegit, respiciente tandem suam Ecclesiam,divina clementia,nos ejusdem Christi sponsæ filii per spiritum sanctum in unitatem fidei æquanimes resipuimus, ipsum incorrigibile scismatum illorum caput, Heinricum scilicet, dictum Imperatorem nostrum,zelo Dei & Apostolicæ fidei obedientia abdicavimus,catholicum nobis licet ipsius de semine natum regem elegimus Cujus regni principium sui finem esse conspiciens,etiam ipse tanquam voluntarius, sed ut jam ejus fatentur literæ, nimis invitus collaudavit, regalia reddidit, filii curam cum regno nostræ fidei lacrimando commisit, de reliquo nullã se regni pompam,sed animæ potius suæ medelam ulterius affectaturum spopondit. At nunc ecce pristinis se reddens tergiversationibus,præjudicium se passum per orbem terrarum conqueritur, Gallorum, Anglorum, Danorum,cæterarumq; finitimarum gentium,gladios cordib. nostris infigere meditatur,super illatis etiam injuriis recuperari sibi justitiam precatur, consiliis quoque nostris amodo promptum obedire se pollicetur. Re autem vera solitis argumentis, castra hæc domini dispergere,Christi exercitum exarmare conatur,& ut in propatulo est,vineam Domini,quę jam sero florescere cœpit, tam per se singularem utique ferum denuo depascere,quàm per vulpes illos, nimirum qui sibi adhærent, pestilentes homines,demoliri,ac per sacrilegia sacerdotum Belial, anathemati reciduo reddere,immo quod dictu nephas est,Christum jam iterum in Ecclesia sua surgentem in omnium cordib. crucifigere meditatur. Quapropter placet tam regi quàm universis regni principibus, immo cuncto exercitu orthodoxo, quo senior idem, ne ulla sibi pateat adversum nos justa querela,quacunque elegerit securitate,quacunque maluerit statione, coram præsenti senatu, simul & populo causam suam agat, justitiam suscipiat, justitiam & reddat, quatenus ab ortu scismatis,omnib. seditionum causis,ac si nil inde jam fuerit diffinitum undiq; discussis,tam filio quã patri sua justitia respondeat. Ecclesiæ vero,regniq; status,non ut ipse more suo proponit, post lõgas inducias,sed in præsentiarum his controversiis diremptis, vacillare desinat. Quam legationem ꝓbaræ singularis prudentiæ personæ, Abbatis videlicet ac Rihuuin presbyteri, una cum quibusdam laicali sub habitu,viris religiosis,tam à rege quam universis principibus,immo toto exercitu susceptam ex imperatori sæpedicto, vix ejus præsentiam, fandiq; licentiam consecuti, cum retulissent, horribile memoratu est,quàm ingenti vitæ suæ periculo per dies sex,eo quòd nullo modo conventui malignantium communicare voluerint,indigne tractarentur: tandemque ab irruente sibi in eadem,qua manebant,custodia, vulgo liberati,absq; omni ducatus præsidio, castris circa Coloniam positis, redderentur, id tamen præcipuum inter senioris responsa referentes, quatenus ad præsens armis discederetur,& in futurum super hujusmodi simultatibus, curiale colloquium indiceretur. Auditur præterea quia Heinricus eximperator, & Heinricus exdux, exercitum undecunque conflant, & adhuc, vel semel tentare fortunam omnimodis parant.

Appellat ad Rom. Pont. & Romanã Ecclesiam.

Legatio ad Hen. 4.

Præsidia Hen. 4. et Gallis, Anglis, Danis, &c.

Legati Hen. 5. in periculo vitæ.

Exercitus Heinrici eximp. & Heinrici exducis. Lotharingum intelligit.

Quapropter universa militia regis, immo Christi saltem ferro rebus finem facere deliberans, ne forte, quod certissimum erat, Cæsarianis urbani contra auxilio forent, obsidionem solvunt, & contra Lotharingiam moti, munitiones ac cætera quæ rebellium erant, interim diripiunt, præmittentes ad Heinricum seniorem secundos nuncios, qui sibi deliberationem proponerent, aut causa pacis pacto præscripto componendæ, filio ad Aquisgrani propediem occurrere, aut imminens sibi bellum non dubitare. Quibus nimirũ legatis custodiæ nihilominus traditis ad resistendũ omnimodis, occulte tamen præparari molitur, sed dimissos post aliquot dies missos eosdem, inopinata, & qua nihil acceptabilius castris illis inferri posset, fama mortis ipsius Heinrici Imperatoris subsequitur. Miserabile tamen dictu est tanti nominis, tantæ dignitatis, tantique animi virum sub professione Christiana mundum tanto tempore lucratum, nec ad instar cujuslibet pauperis defuncti pium vel compassivum luctum à quavis inter tot Christianos persona promeruisse, sed potius universorum tam ibidem quam ubivis vere Christianorum corda simul & ora infinito nimis tripudio sui oblitos rumore replesse. Non altius concinebat Israhel Domino, Pharaone demerso,

Expeditio contra Lotharingum.

Fama mortis Henrici 4 grata multis.

Adhærentes Heinrico quarto.

nec auguſtiori ipſi Octaviano, ſive ullo unquam Auguſtorum applaudebat Roma triumpho. Frenum quippe, quod erat in maxillis populorum, verſum eſt illis in cantum, ſicut vox ſanctificatæ ſolennitatis. Igitur, quia ceſſante tandem exactore quievit, & tributum, mox omnes qui quæſtus duntaxat gratia, eidem Principi eatenus adhærendo, ſuas animas venalitati propoſuerant, deditioni regis ſimul & communioni catholicæ ſubiiciuntur. Leodienſis autem Epiſcopus, ceteriq; coepiſcopantes, hac, inter cætera recipiuntur in communionem pœnitentiæ, conditione, quo cadaver ipſius excommunicati, per ſe pridie in monaſterio tumulatum, effoderet: & abſque ulla ſepulturæ vel exequiarum communione in loco non conſecrato deponerent, comprobantibus his, qui aderant Archiepiſcopis, & Epiſcopis, quia quibus vivis Eccleſia non communicat, illis etiam nec mortuis communicare poſſit. Quo facto, paulo poſt corpus ipſum Spirenſi civitati eſt in ſarcophago lapideo regis conſenſu delatum, ſicque extra Eccleſiam ibidem per quinquennium manſit inhumatum. *Hic* finis, hic interitus, hæcque ſors ultima Heinrici illo ſub vocabulo 4. Romanorum Imperatoris à ſuis appellati, à catholicis vero, id eſt cunctis, beato Petro, ſuiſque ſucceſſoribus, fidem & obedientiam lege Chriſtiana conſervantibus, archipirata ſimul & hæreſiarcha, nec non & apoſtata, perſecutorque plus animarum quam corporum competenter dicebatur, utpote, qui nec naturalibus, nec conſuetudinariis cõtentus ſceleribus, nova & à ſæculis inaudita, ideoq; nonnulla incredibilia excogitaſſe, & exercuiſſe infamabatur. Quæ ſi quis illorum arbitratu, qui tam perperam quam recte ab Imperatoribus geſta, literis digna judicant, ſcribere velit, nos loco cedimus, maxime cum aliqua ex his oblivione potius quam memoria digna non dubitemus. Pluribus autem teſtibus comprobare poterimus, quod nemo noſtris temporibus, natu, ingenio, fortitudine & audacia, ſtatura etiam totaque elegantia corporis videretur faſcibus imperialibus ipſo aptior, ſi tamen in conflictu vitiorum homo non degeneraret, vel ſuccumberet interior. Porrò cum non pauci ſuperſint, iidemq; in ſublimitatibus conſtituti, quos operum ejuſdem viri cooperatio redarguit, unum eſt quod, licet nimis timidi ſuggerimus, quatenus ipſum condemnationis ejus exemplum ſibimet in remedium vertant, nec honoris prave conſecuti florem, ſed ſemen attendant, ſatiuſq; ducant malis plantariis eradicandis inſudare, quam fructum inde perpetuæ mortis in futurum capere. Alioquin deſipere nimis eſt vulnus ferro plenum ſanari, credere Deo, ſimul & mammonæ deſervire velle, monſtrique ſimile eſt ex phariſaicæ elationis faſtigio, ipſoque, ut dicunt, mercede ſacrilegiorum aſcenſo, Apoſtolicæ humilitatis dignitatem uſurpare, ab apoſtaſiæ ſemine, fructum Hierarchiæ ſperare. Hæc hactenus, Deo autem gratias, qui licet tarde, tamen permagnifice victoriam conceſſit Eccleſiæ ſuæ, cui etiam ejuſdem Nabuchodonoſor quinquageſimum exactionis annum, id eſt Galilæus, qui Julianum quondam vicerat, vertit in jubileum.

Leodienſis Epiſcopus.

Sævitur in cadaver Heinr. 4. Vide Alb. Krantz lib. 5. cap. 24.

Heinricus 4. dictus Archipirata Hereſiarcha.

Forte carpere.

Heinricus, Nabuchodonoſor, Iulianus & Aman.

Si quis vero tam zelotes eſt, cui quaſi diem interitus Aman, etiam Heinrici obitum, & Eccleſiæ poſteritatem ignorare non libeat, 7. Idus Aug. hanc eſſe ſciat, quo ſcilicet die primo matrem ſuam eccleſiam apud Vnſtruot invadens, innumeras animas ad inferos præmiſit: eademque die Martis qua etiam cuncta ſua prælia Paganico nimirum auſpicio perpetrare conſuevit. Poſt hæc hebdomada 4. Menſis Octob. habitum eſt concilium generale in provincia Longobardia ſuper ripam Padi fluminis, loco qui Vuarſtallis nuncupatur, ubi præſidente vere per omnia Apoſtolico viro Paſchali 2. coram multitudine maxima clericorum, nec non laicorum, qui de diverſorum regnorum eccleſiis convenerant, præſentibus etiam legatis domini Heinrici regis multa ſunt, prout canonica dictabat æquitas, de inimici zizaniis evulſa, multa de ſtructuris ſuper harenam poſitis deſtructa, plura quoque piſtici ſeminis plantaria profundius plantata ſimul & rigata, nonnulla etiam tutiſſimæ munitionis per eccleſias propugnacula ſunt ædificata. Nam cum eadem dominica, quæ erat 12. kal. Novemb. Juvavenſib. Chunradum, Tridentinis Gebehardum, præſules conſecraſſet, enarrare longum eſt, quam indefeſſe prudens & fidelis ille ſummi patrisfamilias diſpenſator conſervos ſuos verbi Dei tritico lautiſſime quotidie reficeret, pſeudoepiſcopos deponeret, catholicos conſtitueret, archiepiſcopis pallia, monaſteriis privilegia conceſſerit, præſentes ovium Chriſti Paſtores mellifluis abſentes paternis commonitoriorum literis inſtruxerit, quædam olim abſciſa membra eccleſiæ iterum incorporaverit, quædam etiam quæ inſanabilia videbantur, anathematis abſciſione truncaverit. Super ordinationibus autem tempore ſciſmatis factis, unde permaxime ventilabantur quæſtiones, decretum diſcretione maternorum viſcerum artificioſe meditatum, in hæc verba promulgavit: Per multos jam annos regni Teutonici latitudo, ab Apoſtolicæ ſedis unitate diviſa eſt. In quo nimirum ſciſmate tantum periculum factum eſt, ut (quod cum dolore dicimus) vix pauci ſacerdotes aut clerici catholici in tanta terrarum latitudine reperiantur: tot igitur filiis in hac ſtrage jacentibus, Chriſtianæ pacis neceſſitas exigit, ut ſuper hos materna eccleſiæ viſcera aperiantur. Patrum itaque noſtrorum exemplis & ſcriptis inſtructi, qui diverſis temporibus Novatianos, Donatiſtas, & alios hæreticos in ſuis ordinibus ſuſceperunt, præfati regni epiſcopos ſciſmate ordinatos, niſi aut invaſores, aut ſimoniaci, aut criminoſi ſint probati, in officio epiſcopali ſuſcipimus. Idipſum de clericis cujuſcunque ordinis conſtituimus, quos vita ſcientiaque commendat. His & hujuſmodi ſuper eccleſiam divini luminis orientis auroræ jocundati ſplendoribus, quia nimirum

Concilium generale in Longobardia, præſidente Paſchali.

Decretum Paſchalis ad padum fluvium.

mirum tandem venerat tempus miserendi ejus, pariterque Apostolicis macti benedictionibus, ad sua quique convertuntur: nos vero, id est, alpium transcensores speciali quodam præ cunctis efferebamur tripudio, eò quod certi essemus domini Apostolici profectionem sic fuisse dispositam, quatenus iter nostrum quam mature subsequens, natalem Domini Mogontiæ celebraturus esset, præsente cum universis regni principibus novo rege nostro. Hoc anno dux Saxoniæ Magnus obiit. Pro quo Lotharius surrexit. Item Vto Marchio de Saxonia obiit. Rupertus Vuirciburgensis episcopus dum tendit ad concilium, eundo defungitur. Quo decedente, dominus Erlungus tam à clero, quã à populo Vuirziburgensium, ut verus pastor sibimet dudum injuste ablatus, sed justo Dei judicio rursum oblatus, summopere postulatur: concessusque tam à rege quàm à papa per legatos Romanæ sedis magna expectatione, & incredibili totius civitatis, ac multorum populorum tripudio susceptus, nimis honorifice inthronizatur.

Pro macti, aliàs dignitati.

Magnus Saxoniæ dux moritur.

ANno Domini mill. 107. Rex Heinricus natalem Domini Ratisponæ celebravit, præsentibus scilicet legatis domini Apostolici, vel cujus adventum jam aliquandiu apud Augustam Alemanniæ metropolim, cæterasque superiores partes præstolatus fuerat. Ille vero suorum consilijs quasi proterviam Teutonicorũ declinans, maxime propter seditiosum quendam, qui sibi Veronæ hospitanti dudum occurrerat: insuper suggerentibus quibusdam, quod non facile gens nostra decretum illud recipiat, quod quamlibet ecclesiasticam inuestituram laicis à manibus vetat: necnon & animosum cor regis adolescentis, quod nondum per omnia dominico jugo sit habile, hæc in quam, multaque id genus vir Dei percepta considerans, necdum sibi ostium Germanicis in partibus apertum esse cum gemitu pronuncians, profectionem suam cum Hispaniarum legatis per Burgundiam ad Gallias convertit, & natalis Dominici gaudium sua præsentia Cluniacensibus multum ampliavit. Inde secedens, ab vniversis finium illarum ecclesijs, ut vere Christi discipulus, & Apostolorum vicarius, ingenti honore suscipitur, digna reverentia tractatur non aliter quam legifer de cœlo missus auditur. Sic itaque per menses aliquot, ut fidelis dispensator & prudens, quotidianam sollicitudinem omnium ecclesiarum gerens, tandem circa Ascensionem Domini concilium non modicum apud Trecas habuit: ubi inter multa quæ pro tempore & necessitate corrigenda, correxit, sententiam de libera pastorum electione, & de coercenda laicorum in ecclesiasticas dignitates præsumptione, juxta prædecessorum suorum decreta promulgavit. At rex Heinricus peragratis Saxoniæ finibus, post paschale festum Mogontiæ actum, eidem se concilio vicinum, non tamẽ præsentem, cum nonnullis episcopis & optimatibus exhibuit: cum quibus etiam inito consilio, legatos honorabiles ad Apostolicum transmisit, per quos tam ipsi, quàm universæ synodo potestatem constituendorum episcoporum privilegiis Apostolicis Carolo imperatori concessam notificarent. Super qua quæstione, quia in alieno regno quicquam diffiniri, utpote Romano jam incipiens potiri sceptro H. non patitur, induciæ sibi totum sequentis anni spatium Romam veniendi, & eandem causam generali concilio ventilandi conceduntur. Tunc etiam nonnullos nostrates episcopos, eò quod eidem concilio non intererant, officii suspensione dominus Papa multavit: quos tamen non multo post satisfacientes, clementer absolvit. Rursum necdum humilitatem quã quæsivit Germanicis in cordibus invenire se, satis conquestus, nos nequaquam ut proposuerat, visitare, sed finibus Italicis se comitatumq; suum disposuit referre. Quo licet morose perveniens, tantis Romani tam clerici quàm populi tripudiis, suis suscipiebatur, ac si de mortuis redivivus crederetur. Rex vero orientalibus redditus, colloquium Ratisponæ cum Baioariis, in quo expeditionem versus Flandriam contra Rupertum instituit. Qua circa Octobrem mota, terram rebellium ingressus, non sine gravi exercitus sui dispendio, per unum & amplius mensem vastat, donec per internuncios res ad proximam curiam dilata, litem separat.

Heinr. 5. Ratisponæ celebrat natalem Domini.

Seditio Veronæ in Henricum 5.

Concilium apud Trecas, de libera pastorum electione.

Legati Henr. 5. ad Concilium.

Paschalis non fidit se germanis.

ANno Domini millesimo 108. Rex Heinricus Mogontiæ natalem Domini celebrans, præscriptum Rupertum in gratiam recepit. Eo tempore orta simultate inter Colomannum regem Pannoniæ, germanumq; ejus vocabulo Almum, eò quod uterq; sibi potius regiam cõpetere dignitatem jure gentis illius contenderet, spoliatus tam rebus quam ducatu quo inter Vngaros clarus, & ut decuit fratrem regis, à rege secundus claruit, Almus regem Heinricum adiit, & in auribus totius Senatus haud secus quam ille quondam Adherbal miserias suas deplorans, Romani imperii magnificentiam in compassionem & defensionem sui flectere curavit. His querelis motus rex Henricus, insuper etiam quod idem Colomannus fines regni nostri, scilicet in locis maritimis invaserit, Vngariam exercitu petit: sed præparatis multiformiter adversariis, maximeq; per obstructa fluminis undiq; vada, post morosam & cassam obsidionem castri Bresburg, penè inacte redit.

Simultas inter Colomannum & Almum.

Adherbal.

ANno domini millesimo 109. Rex Heinricus natalem domini Mogontiæ celebrat: & paulo post Franckenfurt conventu procerum habito, Sigefridum Palatinum comitem apud Vvirciburgensem episcopum custodiæ deputavit, eò quod prodente Heinric prius duce Lotharingiæ jã in gratiam regis recepto, in necem & regnum ejus insurgere consiliatus sit. Ibi etiam deposito Gotefrido Fuldensium abbate, Vuolfhelmum eis præfecit ex eadem congregatione. Post hæc ad Poloniam gentem longinquam movit exercitum, multoq; ibi atque diutino desudans labore, diu negatum à terra illa tributi exegit debitum. Ruothardus Mogontinus archiepiscopus obiit.

Hen. 5. Francofordiæ natalem Domini celebrat.

Sigifridus comes Palatinus capitur.

Gotfridus abbas Fuldensium deponitur.

Hen. 5. Bragam Boemiæ capit.

ANno Domini millesimo 110. Rex Heinricus natalem Domini Babenberg celebrans, nunciis excitatur inopine finistris, Bragam Boemię metropolim cum exercitu occupasse, ac ducatum illius gentis contra regis voluntatem sibimet usurpasse. Qui mox efferatus animo, principes sibi fidelissimos illo cū manu valida præmisit, quæ mire & velociter prosperata, civitatem cum hostibus intra deprehensis capit, regiq; pedetentim subsequenti, cum triumpho occurrit.

Profectio Henr. 5. ut Romæ benedictionem Imperialem accipiat.

In Epiphania Domini Ratisponæ Heinricus colloquium cum principibus faciens, animi sui propositum eis aperuit, scilicet, quod transalpinis partibus se exhibere vellet, quatenus & benedictionem imperialem à summo pontifice, Romana, quæ caput mundi est, in urbe perciperet, & latas Italiæ provincias in societatem regni Germanici fraterna pace, & justitiis ac legibus antiquis commoveret: insuper ad omnia quæ defensio posceret ecclesiastica, ad nutum patris Apostolici se promptum demonstraret. Arrectis animis omnium ad votum pie providi consulis, & indubitati jam patriæ amatoris, vir esse non crederetur, si quis à tam virilis negocii consortio se subtrahere conaretur. Itaque sacramento nimis voluntario in idipsum qui aderant, consentiunt: rex alacre de hujusmodi expeditione per singulas Germaniæ provincias instanter tractare non cessat: & licet terrente quorundam animos ortu cometæ syderis infausti, per 6. fere mensium inducias regia munificus libera litate datis ubique inæstimabilis pecuniæ stipendiis, circa Augustum moveri undiq; exercitum imperat, aliis secum per montem Jovis, aliis per vallem Tridentinam alpes transcendentibus. Providerat autem rex nulli à seculo regum in omni providentia secundus, sciens Romanam Rempublicam olim non tantum armis, quantum sapientia gubernari consuetam, se non solum armatis, sed et literatis viris necessario muniri, paratis scilicet ad rationem omni poscenti reddendam. Inter quos claruit quidam Scotigena nomine David, quem Scholas Vuirciburg regentem, pro morum probitate rex sibi capellanum assumpsit. Hic itaq; jussus à rege, totam hujus expeditionis seriem, rerumque in illa gestarum, stilo tam facili, qui penè nihil à communi loquela differat, tribus libris digessit: consulens in hoc etiam lectoribus laicis, vel aliis minus doctis, quorum hæc intellectus capere possit. Igitur juxta præscripti testimonium historiographi superata nimis laboriose montium asperitate rex cum suis lætus & incolumis Eborejum pervenit: alter vero exercitus captis antea quibusdam castellis, apud Viruncalia uti condictum fuerat, post expugnatam ab ipso Novariam, ipsum lætanter excepit. Paucis ibidem diebus moratus, Padum prospere transit: Placentiæ castra metatus, munera copiosa, magnamq; fidelitatem à civibus accipiens, & per tres septimanas in his partibus commoratus, Parmamq; perveniens, Mathildem comitissam per internuncios sibi subjectam gratia sua propriis justitiis donavit. Post hæc asperrima montis nimis adflictus hieme, montemq; Pardonis cum maximo exercitus dispendio, rerum & equorum miserabili defectu transcendit, incessanter cadentibus super se, juxta qualitatem illius climatis, immensis pluviis, hasque per 7. septimanas passi, tandem Florentiam nimis adflicti pertingunt, instante festo nativitatis Domini.

Literati viri cum Henr. quinto.

Tres libri Scotigenæ Davidis de profectione Hen. 5. Romam.

Placentia, Parma.

Mons Pardonis.

Hen. 5. Florentiæ natalem celebrat.

ANNo Domini millesimo 111. Rex Heinricus postquam rebus prospere per Longobardiam atque Tusciam dispositis, apud Florentiam Dominicæ nativitatis gaudia, cum ingenti suorum tripudio & mirando, ac eatenus illius patriæ civibus nunquam viso decore & honore percelebravit. Moto inde adversus Ariciam exercitu, illoque perveniens, à clericis benevole, à civibus subdole recipitur: quorum insolentiam satis abundeque perdomuit, scilicet, civitate illorum cum turribus quas ad repugnandum regi præparaverant, funditus eversa ecclesiæ tamen omni sua justitia, quam iidem cives violenter abstulerant, juxta clericorum petitionem restituta. Inde ad Aquam pendentem progressus, legatos suos dudum ab Aricia missos, ab Apostolico boni nuncii bajulos repperit: remissisque aliis nunciis cum Romanorum qui supplices illic sibi occurrerant, paulatim Sutriam processit. Ibi legati Apostolici cum missis regiis advenientes, promptum esse papam ad consecrationem & omnem regis honorem & voluntatem, si tamen ipse sibimet annueret, libertatem ecclesiarum, laicam ab illis prohibens investituram, recipiendo nihilominus ab Ecclesiis ducatus, marchias comitatus, advocatias, monetas, thelonea, cæterorūque regalium quæ possident summam. Præbuit rex assensum, sed eo pacto, quatenus hæc transmutatio firma & autentica ratione, consilio quoq; vel concordia totius ecclesiæ, ac regni principum assensu stabiliretur: quod etiam vix aut nullo modo fieri posse credebatur. Qua conventione facta, dimissis legatis & obsidibus utrinq;, rex hilariter ad urbem properat: dominus Apostolicus cum omni clero, immo tota Roma se in ejus occursum adornat. Post hæc quæ gesta sunt, longissimum est enarrare, utpote quàm immensa honorificentia sit receptus, & per argenteam portam usque ad mediam rotam, antiquo Romanorum instituto deductus, ibique lectis publice privilegiis, tumultuantibus in infinitum principibus præ ecclesiarum spoliatione, ac per hoc beneficiorum suorum ablatione, quàm ingenti periculo, quàm varia disceptatione tota dies illa consumpta sit, & postremo pater Apostolicus ab Episcopis & aliis fidelibus regis sit custoditus, usque ad pacatam & ecclesiasticam consecrationem imperatoris, in exemplum patriarchæ Jacob, dicentis ad Angelum: Non dimittam te, nisi benedixeris mihi.

Aricia.

Aqua pendentes.

Sutria.

Laica investitura prohibeatur.

Papa cum omni clero obvius Heinrico.

Pater apostolicus custoditur.

His

His ita in Dominica quadragesimæ transactis, Romani tota nocte congregati, summo mane impetum undique fecerunt in exercitum regis, adeo ut commissa aliquandiu pugna, regem per seipsum necesse esset exercitui succurrere: quod & impigre fecit, & usque ad inclinatam jam diem fortissimi militis & optimi ducis opus agens, Dei gratia suis victoriam, hostibus post multam stragē fugam incussit. Post triduum Roma secedens, dominum Apostolicum secum duxit, & eo quo potuit honore tenuit, donec compositis quæ res poscebat per regiones negociis, pacatis omnibus adversariis, instans pascha non longe ab urbe in castris celebravit: ibique sedatis inter ipsum & Apostolicum, inter regnum & sacerdotium, dissensionibus inveteratis, post octavas Paschæ cum nimio populi Romani, immo totius Ecclesiæ, ac inæstimabilis exercitus tripudio ante confessionem sancti Petri Augusti nomen & imperium, à Christo ipse chrismate rite perunctus & sacratus, & sub augustissima pompa coronatus suscepit, dato sibi in præsenti per manum Apostolici, sub testimonio astantis ecclesiæ, privilegio, investituræ ecclesiasticę juxta quod utriusque prædecessoribus placuerat, & permanere consueverat, cujus invulsibilem stabilitatem dominus papa mox sub anathemate confirmabat. Sic denique ea die, Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis, ut ita dicam, est recuperata, dum tam inveterata & eatenus incorrigibilia de regno Christi scismatum ablata sunt scandala. Nec multo post Heinricus imperatoria munificus liberalite, tam spirituali patri suo Papæ, quàm singulis ejus Episcopis, Cardinalibus, clericisque majoribus ac minoribus dona tot, tanta & talia dispartivit, ut absentibus omnino memoratu incredibile sit: sicque tam ab Apostolico, quàm ab omnibus prospera sibi imprecantibus, & nimio amoris vinculo eum aliquandiu deducentibus per Longobardiam ad alpes, indeque ad terras Germanicas fœliciter est reversus.

Romani impetum faciunt in regios. *Hen.5. Roma secedens, apostolicum secum ducit.* *Pascha in castris celebrat.* *Hen.5. coronatur in Augustum.*

Post reditum quoque suum, nonnulla tam ab ipso imperatore, quàm ab episcopo secum comitantibus, quæ corrigenda videbantur, juxta quod summus pontifex concesserat unicuique, vel injunxerat, ad planum sunt expolita, vitiata quoque ad purum excocta. Sic Christo respiciente in terram de cœlo sancto suo, sicut ubique devotio & religio Christiana, ita etiam rerum prosperitas, & copia frugum ac nova circumquaque crescere cœpit lætitia.

Igitur Imperator Heinricus mense Augusto quam plurimos Episcopos atque Abbates, nonnullos etiam principes Spiram vocat, quorum assensu & cooperatione, patris sui Anniversarium permagnifice celebrat. Nam toto quinquennio suspensa communio sepulturæ & orationum, Apostolica authoritate ab eisdem sacerdotibus, qui & Romæ coram Papa, pœnitentiæ illius testimonium reddiderant, tunc testificantibus conceditur, & quibus nulli unquam imperatorum augustiores impensæ sint exequiis, juxta majores suos in ecclesia sepelitur. Habita post hæc Mogontiæ curia, Adelbertum cancellarium suum dudum ad eandem cathedram electum, baculo & annulo vestivit.

Anniversarium celebratur Spiræ Hen.4 præsentib. episcopis & abbatibus. *Adelbertus Cancellarius Henrici 5. fit Episcopus Mogunt.*

Anno domini millesimo 112. Sigefridum Palatinum comitem diutina satis adflictum custodia, juxta principum consilium atque petitionem sibi reconciliatum, dimitteens, benigne tractare cœpit, adeo ut ejus filium baptismate susciperet, & injuriarum præteritarum oblivisci se facturum sponderet. Eo tempore dominus Apostolicus multas à Romana ecclesia passus est injurias, obiicientibus ei, quod contra instituta totius ecclesiasticæ disciplinæ, regem Heinricum tyrannicum Reipublicæ vastatorem, & ecclesiarum destructorem imperiali benedictione sublimasset, insuper privilegio sacrilego condonasset. Inde coactus in concilio 15. kal. April. habito Lateranis in ecclesia Constantiniana, ultima die concilii, facta coram omnibus professione catholicæ fidei, ne quis de fide ipsius dubitaret, dixit: Amplector omnem divinam scripturam veteris & novi testamenti, legem à Moyse scriptam & sanctis Prophetis: amplector 4. Euangelia, 7. Canonicas Epistolas gloriosi doctoris beati Pauli Apostoli, sanctos canones Apostolorū, 4. universalia concilia, sicut quatuor Evangelia, Nicenum, Ephesinum, Constantinopolitanū, Calcedonense, & Antiochenum concilium, & decreta sanctorum patrum Romanorum pontificum, & præcipue decreta domini mei papæ Gregorii 7. & beatæ memoriæ papæ Urbani. Quæ ipsi laudaverunt, laudo: quæ ipsi tenuerunt, teneo: quæ confirmaverunt, confirmo: quæ damnaverunt, damno: quæ repulerunt, repello: quæ interdixerunt, interdico: quæ prohibuerunt, prohibeo, in omnibus & per omnia, & in his semper perseverabo. Quibus expletis, surrexit Gerhardus Engelismensis episcopus legatus in Aquitania, & communi consensu domini P. papæ, totiusque concilii, corā omnibus legit hanc scripturam. Privilegium illud, quod non est privilegium, sed vere debet dici privilegium, pro liberatione captivorum ecclesiæ, à domino P. papa per violentiam regis Heinrici extortum: nam omnes hoc in sancto concilio congregati canonica censura, & autoritate ecclesiastica, judicio sancti spiritus damnamus, & irritum esse judicamus, & omnino ne quid autoritatis & efficacitatis habeat, penitus excommunicamus: & hoc ideo damnatum est, quia in eo privilegio continetur, quòd electus canonice à nemine consecretur, nisi prius à rege investiatur, quod est contra Spiritum sanctum, & canonicam institutionem. Perlecta charta, acclamabant omnes:

Sigefridus Palatinus recipitur in gratiam. *Professio fidei Hen.5.* *Privilegium.* *Electus canonice à nemine consecretur, nisi à rege investiatur.*

Archiepiscopus Vien. contra Imp. Amen, amen. Archiepiscopus Johannes Patriarcha Veneticus, Sennes Capuanus, & alii fere centum episcopi subscripserunt. Ex hac occasione Viennensis archiepiscopus cum suis complicibus novum scisma nostras in partes seminare, & gladium anathematis in imperatorem molitur extendere. Sed quia cœptum ejus apostolica, indeque omni ecclesiastica autoritate videbatur carere, parum interim potuit vigere. Attamen ejusdem dissensionis seminatæ causa, circunquaque cœpit invidiæ serpere malum, adeo ut nonnulli quicquam contra Rempublicam intentantes, hujus rei materiam in suæ commotionis arripere meditarentur clipeum. Inter quos & prædictus Adelbertus designatus Moguntiæ pontifex, qui per omnia secundus à rege semper fuerat, sine cujus consilio nihil facere solebat, adversus Imperatorem (quod vix quisquam crederet) conspirare cum quibusdam principibus infamatur, reque cognita, custodiæ traditur. Moritur his temporibus quidam de Saxoniæ principibus, nomine Vdalricus, Ludovici comitis dudum gener, sed jam propter filiæ ejusdem repudium invisus. Cujus possessiones prædictus Sigefridus hæreditaria sibi vendicabat successione: sed dominus Imperator easdem in jus regni conabatur attrahere. Quæ causa recidivæ discordiæ fomitem cœpit ministrare. Nam idem comes priores miserias suas sequentibus exaggerans, totam pene Saxoniam, suam videlicet patriam, tantis implevit quærimoniis, ut tam ducem Lotharium, quam Rudolphum Marchionem, Fridericum Palatinum comitem, Vigbertum atque Ludovicum, nonnullosque alios ab obsequio traheret Imperatoris. Sed & Episcopus Halberstatensis, nec non Gertrudis illa præpotens per Saxoniam vidua, violentiam pati ab imperatoris præjudiciis invasione prædiorum suorum clamitabant. Hæc & his similia scandalorum zizania, murmur infinitum in nuper pacato regno suscitant. Altmannus abbas obiit.

Adelbertus Mog. contra Imp.

Vdalricus Saxonum princeps moritur.

Henr. 5. Erfordia natalem celebrat. ANno Domini millesimo 113. *Heinricus* imperator natalem Domini Erpheffurt celebravit. Illuc cum præscripti Saxoniæ principes curiam non adissent, indignatione nimia commotus imperator, bona eorum diripi, possessiones incendiis devastari etiam inter ipsa festa præcepit: nec multo post castellum apprime munitum *Hornburg*, longa obsidione delevit. Deinde relictis per præsidia fidelibus suis, contemptores suos insidiis & congressibus adflixit: inter quæ sæpe dictus Sigefridus Palatinus comes, vir nobilissimus, & suo tempore nulli in omni probitate secundus, occubuit. Vuigbertus capitur. Ludovicus ad deditionem compellitur, sicq; rebus interim quies, licet modica, conceditur. Post hæc quidam Reginoldus provinciæ Burgundiæ comes, &, ut ajunt, imperatoris consanguineus, tyrannidem juvenili actus insolentia, contra Rempublicam orditur, qui tamen superveniente sibi cum manu valida H. Augusto, munitionem in qua maxime confidebat Monzun, ipse captus amisit: sicque lite cito dirempta, custodiæ traditur.

Hen. 5. Bomberga natalem celebrat. ANno domini millesimo 114. Dominus Imperator natalem Domini Babenberg cum summa magnificentia, copiosaq; principum multitudine celebrat: & hoc simpliciter, quia virum Dei Ottonem inibi episcopum, propter quædam jam orientia in regno scandala, curiam frequentare renuentem ex parte suspectum habebat. Ipse verò transitoriis pro concordia ecclesiastica nō parcens, beneficiis indefessis animositatem regis gloriose devicit. Hinc indicto conventu Mogontiæ, nuptias post Epiphaniam Domini augustissime instituit, ubi etiam vix aliquos, aut certe nullum de magnatibus abesse voluit: quorum consilio vel consensu regis Angliæ filiam Mathildē nomine, dudum desponsatam, legitime sibi conjungens, regni consortem constituit. Deinde contra quosdam in locis palustribus ultra Fresonum insulas habitantes, imperator navalem expeditionem multo studio instituit. Quo dum tendit, Coloniam Agrippinam sibi rebellem, & in hoc quā plures transrheninos atque Vuestfalos consentientes invenit, quorum numerantur nominatissimi, Fridericus Coloniensis archiepiscopus, *G*otefridus dux, Heinricus quondam dux, & Fridericus de Arnesburg. Intermissa itaq; profectione, manum in hostes præsentes extendere cupiens, Coloniæ partibus assedit: civitati vero mirifice munitæ non prævalens, regionem circumquaq; vastavit: tandemq; soluto conventu, recidivam expeditionem contra eosdem rebelliones indixit. Qua circa kalend. Octob. congregata, Friderici possessiones aggreditur. Qua undiq; vastata, & in medio regionis illius castro firmo constructo, eoq; militibus, armis, atque stipendiis instructo, hieme superveniente ab armis disceditur.

Nuptiæ Henrici cum Mathilde regis Angliæ filia.

Rebelles Henrico V. Fresones & Colonienses.

Saxonia deficit ab Henrico. ANn. do mill. 115. Considerans imperator Saxoniam manifeste jam à se deficere, cōtra eā ut iratus, ita etiam armatus venit: & tā ex his quos adduxerat, quam quos inibi sibi voluntarios invenerat, castra non modica instituit. Saxones vero periculis suis rem agi cernentes, copias suas ex diversa locant, non pugnandi contra dominum suum audacia, sed defendendi se necessitate coacti, ipsi per internuncios imperatori confirmabant. Cumque per aliquot dies pars utraq; alteri minaretur & parceret, quidā vir fortis nomine Hogiar, qui dudū inter multa quæ bellicose egerat, Sigefridi Palatini comitis nece se famosissimū in aula regis effecit, assumpta omni electa juventute q̄ ut ipse moræ fuit impatiens, Saxones suos nimirū cōpatriotas audacter invasit: ipseq; leonina ferocitate dimicans, gloriæ cupiditatem qua flagrabat multis secū cadentib. propria morte probavit. Interfuit huic conflictui, immo, ut ajunt, quodāmodo præfuit Episcopus Halberstatensis R. qui dudū ab Imperatore nō modice fuit injuriatus, qui nimirū suis magnā p̄dicavit justitiæ cōsolationem.

Hogiar comes Mansfeldius.

Impera-

Imperatoris vero de parte cæsis etiam sepulturæ interdixit communionem. Sic dominus Imperator non parum amaricatus, ad Rhenum convertitur: Saxonum vero consensus ad resistendum illi magis ac magis roboratur. Adhæc quendam Cardinalem Romanum nomine Dietericum, legatione in Pannonias functum, per nuncios asciscunt, quo etiam præscripti concilii actionem, & per ipsam Imperatoris excommunicationem prædicante, tam Archiepiscopus Magdeburgensis, quàm cæterarum Ecclesiarum præsules reconciliationem recipiunt, sicque scisso iterum regno, undique novę res oriuntur, sic contraria quælibet in invicem partes utræq; moliuntur. Interea directi ab Italia nuncii, obitum illius inclitæ Mathildis nunciant, ejusq; prædiorum terras amplissimas hæreditario jure possidendas, Cæsarem invitant. Qua nimirum fœmina, sicut nemo nostris in temporibus ditior ac famosior, ita nemo virtutib. & religione sub laica professione reperitur insignior. Conventus post hæc Imperator amicorum consiliis, immo totius regni compulsus quærimoniis, generalē in kalend. Novembr. curiam Mogontiæ fieri instituit, ubi liberam omnibus audientiam de sibi subjectis satisfactionem, de suis extraordinarie, vel juveniliter gestis correctionem, ad senatus cōsultum repromisit. Statuto itaque tempore, dum ipse Mogontiæ præsens condictum, frustra præstolatur conventum, nam præter paucos Episcopos nemo Principum adventabat: Mogontini aptū sibi tempus arridere perpendentes, subito palatium loricati & armati vallant, alii atrium furiose irruentes, in turmas & cuneos se glomerant, omnia strepitu, cuncta clamoribus implentes, aulicis horribile spectaculum demonstrant. Quid multa? Dubium non est, quod nisi datis ad præsens obsidibus Imperator, ea, quæ sibi imponebantur, facturum se citissime confirmasset, ipsum fortasse palatium cum universorum, qui in eo erant, crudelissima nece ilico corruisset. Ita sedato vix militum plæbisque ferventissimo furore, Cæsar ab urbe secessit, & post paucos dies Adelbertum, quem jam per annos tres artissima mancipaverat custodia, vix nimirum ossibus hærentem, ut coactus promiserat, cathedræ suæ remisit. Hic igitur non multo post sedis Apostolicæ, legato Dieterico se nunciis & literis subiiciens, ipsum sibi, cæterisque non paucis præsulibus Coloniam occurrere postulavit, ubi & mandata Papæ, quæ sibi detulerit, communiter percipi, & ille suam consecrationem, diu scilicet interclusam, tanta autoritate consequi possit. Qui conventus, instante festo Natalis Domini, factus est, non absque indignatione Imperatoris, qui necdum plene voluntarius erat in consensu ejusdem ordinationis.

Scinditur rursus regnū sub Henr. 5.

Mathildis mors nunciatur.

Conventus Mog.

Cives Mogun. Henric. 5. Imp. cogunt.

Adelbertus restituitur.

ANno Domini millesimo 116. Imperator natalem Domini Spiræ cum paucis episcopis & Principibus celebrans, ea quæ interim Coloniæ gerebantur, graviter tulit. Audivit enim quam plurimos ibi convenisse, non solum Metropolitanos, sed etiam alios Episcopos, vel optimates regni, causa pręcipua verbum excommunicationis in se manifestandi, quamvis ipse Cardinalis, cujus hæc initia bantur autoritate, in itinere defunctus, illo ad sepulturam potius, quam ad actionem delatus esset concilii. Missus tamen ab eo illuc præsul Vvirzburgensis, audientiam vel communionem, non nisi reconciliatus habere meruit, reversus post redditam legationem ei qui se miserat, denuo communicare renuit, sed vitę periculo coactus missam coram rege celebravit, indeque usque ad mortem contristatus, latenter discessit, sicque rursum communioni pristinæ, multis lacrimis reconciliatus, ultra Cæsaris aspectu, simul & gratia caruit. Qua etiam commotione succensus Imperator, ducatum Orientalis Franciæ, qui Vuirziburgensi Episcopo, antiqua regum successione competebat, Chunrado sororis suæ filio commisit, ipseq; scandala Principum declinans, in Italiam se una cum regina, totaque domo sua contulit, ac circa Padum negociis insistens regni, legatos ad Apostolicum pro componendis causis, quæ iterum regnum & sacerdotium disturbare cœperunt, suppliciter destinavit. Cujus legationis primatum Abbas Cluniacensis consanguineus, ut ajunt Domini Papæ tenuit, qui inter utranque partem pro componendis pacifice rebus fidelis & impiger apocrisiarius multis argumentis invigilare studuit. Eodem igitur anno, qui est 18. ordinationis Domini Papæ P. secundi 2. Non. Mart. Romæ in sede Lateranēsi, in Ecclesia S. Salvatoris, quæ appellatur Constantiniana, celebrata est Synodus universalis concilii, congregatis ibidem ex diversis regnis & provinciis, Episcopis, Abbatibus, Catholicis, Ducibus & Comitibus, Legatis universarū provinciarum quamplurimis. Prima itaq; die, quæ secunda feria tertiæ hebdomadę quadragesimalis, inter Mediolanenses Episcopos, Grosolanum & Jordanem in alterum de invasione in alterum, quod Ecclesiæ suæ desertor extiterit, ventilata est controversia, hanc causam dominus Apostolicus Cardinalium Episcoporum consilio tractandam distulit. Sequenti die in eandem causam plurima tractata sunt, sed res non finita. Quarta vero feria Lucensis Episcopus, de invasione terræ juris Ecclesiæ suæ Pisanos impetebat. Econtra dum Pisanus suos defenderet, inter utranq; jus partem utriusque populi suffragio longo litigio disceptabatur. Tunc quidam Episcoporum de medio concilii surgens, ita exorsus est, Dominum patrem Papam recordari decet, quare illius præsentis & generalis concilii multitudo sancta, per omnia periculorum genera, mari, terraque convenerit invitata, ibi non de spiritualibus vel Ecclesiasticis, sed sæcularibus ordine præpostero tractetur negociis. Expediendum prius, propter quod principaliter convenerint, ut evidētius pernoscatur, quid dominus

Henr. 5. natalem Domini Spiris celebrat.

Vuirtzburgen. præsul cogitur ad Missam coram rege celebrandam.

Ducatus Episcopii Vuirzburgensis Conrado datur.

Abbas Cluniacensis Apocrisiarius.

Synodus Romæ in Ecclesia Lateranēsi.

Oratio Episcopi in medio Concilii.

Apostolicus sentiat quicquid in Ecclesiis suis reversi, prædicare debeant. Tunc Apostolicus causam concilii, & animi sui intentionem his verbis exposuit. Postquam Dominus de servo suo fecit, quod voluit, & me, populumque Romanum tradidit in manus regis, videbam quotidie passim fieri rapinas & incendia, cædes & adulteria. Hæc & ejusmodi mala cupiebam avertere ab Ecclesia & populo Dei, & quod feci, pro liberatione populi Dei feci. Feci autem ut homo, quia pulvis sum & cinis. Fateor me male egisse, sed rogo vos omnes, orate pro me ad Deum, ut indulgeat mihi. Illud autem malum scriptum, quod in tentoriis factum est, quod pro pravitate sui pravilegium dicitur, condemno sub perpetuo anathemate, ut nullius unquam sit bonæ memoriæ, & rogo vos omnes, ut idem faciatis. Tunc ab universis conclamatum est, fiat, fiat. Bruno autem Signinus Episcopus altius exorsus est. Gratias agamus omnipotenti Deo, qui Dominum Papam Paschalem, qui præsenti concilio præsidet, audivimus proprio ore damnantem illud pravilegium, quod pravitatem & hæresim côtinebat. Adhæc quidem cavillatorie subjunxit. Si privilegium illud hæresim continebat, qui illud fecit, hæreticus fuit. Johannes autem Cajetanus ad hæc commotus, Signino respondit. Tu ne hic & in concilio nobis audientibus Romanum Pontificem appellas hæreticum? Scriptum quod fecit dominus Papa, malum quidem fuit, sed hæresis non fuit. Et alter quidam adjecit. Immo nec malum dici debet, quia si liberare populum Dei bonum est, quod dominus Papa fecit, bonum fuit. Sed liberare populum Dei bonum est, autoritate Euangelii, qua præcipimur animas quoque pro fratribus ponere. Ad hæc patientia domini Papæ horrendo hæresis nomine pulsata, expergefacta est, & manu silentium indicens, diffidentium clamores & murmura tali ratione compescuit. Fratres & domini mei audite, Ecclesia ista nunquam habuit hæresim, immo hic omnes hæreses côquassatæ sunt. Hic Arriana hæresis, quæ per trecentos ferè annos viguit, adnullata est. Ab hac sede hæresis Euticiana, Sabelliana contrita: Fotinus, cæterique hæretici destructi sunt. Pro hac Ecclesia filius Dei in passione sua oravit, cum dixit, Ego pro te rogavi Petre, ut non deficiat fides tua. Quinta feria Papa in concilio non sedit, multis & maxime regis negotiis per dominum Cluniacensem, Johannem Cajetanum, & Petrum Leonis, & urbis præfectum, cæterosq; illius partis fautores impeditus. Sexta feria Apostolicus in generalem omnium Ecclesiarum causam animum advertit, & Johanne Cajetano, cum Petro Leone, cæterisque regis fidelibus, in faciem resistentibus, prædicto Cunoni Prenestino, sæpius verbum excommunicationis exponere cupienti, murmur hujusmodi verbis & manu ita côpescuit. Ecclesia primitiva martyrum tempore floruit apud Deum, & non apud homines. Deinde ad fidem conversi sunt reges, Imperatores, Romani principes, qui matrem suam Ecclesiam, sicut boni filii honestaverunt, conferendo Ecclesiæ Dei prædia & allodia, sæculares honores & dignitates, regalia quoq; jura & insignia, quemadmodum Constantinus, cæteriq; fideles: & cœpit Eccelsia florere, tam apud homines, quam apud Deum.

Pravilegium pro privilegio.

Patientia domini Papæ horrendo hæresis nomine pulsatur.

Ecclesia primitiva pauper.

Dives iam donatione regum.

Habeat ergo mater & domina nostra, Ecclesia sibi à regibus sive principibus collata, dispenset & tribuat ea filiis suis, sicut scit, & sicut vult. Privilegium investituræ, quod in tentoriis concessisse videbatur, obliterare volens, iterans sententiam Papæ, Gregorii 7. investituram Ecclesiasticarum rerum à laica manu, rursus excommunicavit sub anathemate dantis & accipientis. Cardinalis vero dominus Cuno Prenestinus, talem Papæ fecit inductionē legtionis suæ, & contra disturbatores præsentis negocii competentem. Domine pater, si tuæ placet majestati, si vere tuus fui legatus, & quæ feci tibi, placent esse rata, in auribus sancti hujus præsentis concilii, ore tuo edicito, & legationem meam tua autoritate corrobora, ut sciant omnes, quia tu me misisti. Adhæc Apostolicus respondens, ait, Vere legatus ex latere nostro missus fuisti, & quicquid tu, cæteriq; fratres nostri, Cardinales Episcopi, Legati Dei, & Apostolorum Petri & Pauli, hujus sedis & nostra autoritate fecerunt, confirmaverunt, probaverunt, ego quoq; probo & confirmo, quicquid damnaverunt, damno. Et dominus Prenestinus consequenter subjunxit, qualiter pro sedis illius legatione, Hierosolymis audierit regem Heinricum, post Sacramenta, obsides & oscula, in ipsa beati Petri Ecclesia, dominum Papam tenuisse captum, indigne tractatum, potiora Ecclesiæ membra, Cardinales videlicet exutos, tractos & male tractatos, nobiles quoque Romanos occisos, & captivos, & populorum stragem factam audiens, ingemuerit, & pro hujusmodi facinoribus Ecclesiæ Hierosolymitanæ, consilio zelo Dei animatus, excommunicationis sententiam in regem dictavit, & eandem in Græcia, Vngaria, Saxonia, Lotharingia, Francia, in quinque conciliis, consilio prædictarum Ecclesiarum renovando confirmavit, orare se demum, ut sicut dominus Papa legationem suam confirmasset, ita præsentis concilii Patres & Episcopi concorditer annuerent. Ad eundem modum legati, & literæ domini Viennensis postulabant, dum tali ratione & ordine, tam variæ & dissonæ multitudinis assensus exquiritur, à saniori parte veritati, & aperte rationi nihil contradictum, à paucis submurmuratum, ab Episcopis vel Abbatibus nullo modo reclamatum. Sabbatho denique inter Mediolanensium Episcopos, controversia tali dispensatione terminata est. Apostolico P. docente, translationes Episcoporum, duobus fieri modis, necessitate vel utilitate, Hujus autem translationis Grosolani, quæ videbatur utilitatem in animarum & corporum damna conversam, Grosolanum quidem in locum, unde translatus fuerat, restituit: Jordanem vero Mediolanensibus concessit.

Cuno Prenestinus legatus ex latere.

Translationes episcoporum duobus modis fiunt. 1. Necessitate, 2. Vtilitate.

His

His autem, qui propter concilium, & animarum suarum remedium Apostolorum limina visitaverant, qui de capitalibus pœnitentiam agerent, quadraginta dierum pœnitentiam indulsit, & Apostolica benedictione concilii hexameron, laudabiliter absolvit.

Scindebatur inter hæc & hujusmodi, regnum Teutonicū, quod jam decennio, vel paulo plus concorditer quieverat. Et quia rex abierat, unusquisq; non quod rectum, sed quod sibi placitum videbatur, hoc faciebat. *Scissio regni Teutonici.*

Primo erga pars utraq; conventibus assiduis agros alterius vastare, colonos despoliare cœpit, maximeq; in Episcopio Wirciburgensi, per Cunradum fratrem ducis Friderici, lues ista succrevit.

Post hæc occasione nacta, undiq; latrunculi pullulabant, qui nullam temporibus vel personis distantiam exhibentes, ut dici solet, rapere & deperdere, invadere & occidere, nilq; per omnia victis reliqui facere satagebant. *Latrunculi.*

Longum est præsulis Mogontini machinamenta, contra regis fideles, eorumq; adversus illum insidiosas discursiones enarrare, seditiones nonnullorum urbanorum describere, civitates aliquas suis præsulibus per has pestes orbatas, munitiones locis insolitis constructas, castella quamplurima invicem destructa, regiones præda, flammaq; vastatas, congressiones & cædes mutuas, ab utriusq; partis equitibus factas, oppressiones pauperum & peregrinorum, atq; captivitates more Barbarico à Christianis in Christianos exercitas, multaq; id genus literis tradere. Nam neq; pax Dei, cæteraq; Sacramentis firmata pacta custodiuntur, sed uniuscujusq; conditionis & ætatis, præter solos Ecclesiasticæ professionis homines, quibus jam penè nihil præter miseram restat animā, cæteri inquam hoc tempore belvina furore bacchantur. Hinc undiq; vastatis agris, villis depopulatis, oppidis ac regionibus nonnullis iu solitudinem jam penè redactis, deficiente quotidiana clericis per Ecclesias præbenda, cessabant in quibusdam Ecclesiis clericalia nimirum officia, & ô effusum calicem furoris Dei, locupletissimum illud, & per totam Germaniam famosissimū ac principale cœnobiū Fuldense, ūsq; ad ultimam redactū est inopiam, victus etiam necessarii. *Machinamenta Mogunt. contra regem.* *Fulbense cœnobium deperit, de hoc vide Chronica parva Germaniæ.*

ANno Domini Millesimo 117. Dum cuncta per circuitum regna nationum, suis limitibus, rebusq; cōtenta, diu sanguine madentes gladios, cæteraq; vasa mortis jam in vagina concordiæ reconderent, universalis etiam Ecclesia mater, post numerosa persecutionum hæresium ac scismatum bella, jam sub vera vite Jesu lassa oppido membra, per multas gratiarum actiones, mandatis divinis inservitura, locaret: solus heu Teutonicus furor, cervicositatem suam deponere nesciens, & quā multa sit pax legem Dei diligentibus, immo qualiter per præsentis prosperitatis tranquillitatē ad æternæ visionem pacis pertingi possit, ediscere nequaquā voluntarius, solus inquā nostræ gentis populus, dū præ omni terrarum orbe in perversitatis inolitæ pertinacia, incorrigibiliter perstitit, indeq; jā perjuriū & mendaciū, cæteraq; quæ vox lamentatur prophetica inundaverunt, & sanguis sanguinē tetigit, nec minus quā quondā Sodomorum & Gomorreorū clamor hujusmodi in aures Domini Sabaoth intravit. Quapropter inter ipsa Dominicæ nativitatis festa, tertia Non. Jan. hora vespertina, super tantis divini judicii contemptibus commota est, & contremuit terra, ab ira nimirū furoris domini, adeo, ut nemo inventus sit super terrā, qui tantū se unquā sensisse fateatur terræmotū. Nā multa inde subversa sunt ædificia, civitates ēt quasdā subrutas dicunt in Italia. Quin ēt tonitrua valde terribilia 3. kal. Feb. cū grandi turbine sunt audita, fulgura ēt eodē tempore crebro visa. Leodium Lotharingiæ civitas est Beati Lamberti martyris ibidem quondam pontificis, patrocinio satis inclyta, studiis etiam literarum præ cæteris apprime famosa. In qua dum in vigilia Dominicæ Ascensionis, universus clerus, 10. videlicet congregationū intra matrem Ecclesiā ex more convenissent, ad vespertinalem synaxin concenturi jam primū Psalmū complessent, subito serenissimus aer in turbinem versus, tanta simul tonitrua terribiliter, & fulgura cum sulphureis igneis excussit, ut jam extremā, jam ultimi judicii horam instare, nemo qui aderat, dubitaverit: duobus nimirū clericis, & uno de illustribus milite, hac tempestate intra sacras ædes absumptis. 15 de hinc die, ex vicino quodam ejusdem episcopii monte, qua nunquā aquæ præter pluviā visa est, fluvius ingens erupit, non modicā civitatis partem diluens, cū maximo Leodiensium damno, Trajectensium se finibus infudit, 14. kal. Mart. hora vespertina vidimus nubes, vel sanguineas ab Aquilone surgere, & per mediū firmamentum sese extendendo, ipsi mundo terrorē non modicum incutere. Nam ut postea didicimus, unicuiq; civitati tam vicinus ipse fulgor videbatur, ut ibidem rerum omnium finem minari putaretur. His & hujusmodi cladibus rex Heinricus cordetenus sauciatus, non cessat legationes satisfactorias ad Apostolicā sedem, licet ipse multum infestationibus Italicis insudans, destinare, quas tamen constat minime profecisse. Nam dominus Apostolicus, propter securitatem, quam regi, licet coactus fecerat, diffitetur illum se anathematis vinculo colligasse, ab Ecclesiæ tamen potioribus membris excommunicationem connexam, non nisi ipsorū consilio denegat se posse dissoluere, concesso nimirum utrinq; Synodalis audientiæ jure. Ad hoc etenim ultramontanis, affirmat se quotidie literis impelli, & maxime Metropolitani Mogontini. Qua de re non desinunt undiq; seditiones cœptæ per partes utrasq; bacchari, præcipue tamen transrheninis in finibus, immo in ipsa Mogontia urbe multis cadentibus, regiones nobilissimæ hinc inde vastari. Emicho comes à militibus Friderici ducis occiditur. *Teutonicus furor.* *Terræmotus subvertens ædificia & civitates.* *Leodium Lotharingiæ civitas.* *Vespertinalis synaxis.* *Nubes sanguineæ.*

Paschal. Pont. moritur.

ANno Domini Millesimo 118. Dominus Apostolicus Paschalis secundus, diutina purificatus ægritudine, præsentem in Domino vitam finivit. Pro quo Johannes Cajetanus, vir prudens & venerandus, in Romana semper Ecclesia irrepræhensibiliter eidem Apostolico collaborans eligitur, & cunctorum catholicorum unanimi consensu rite consecratur.

Ioh. Caietanus succedit.

Baldevinus moritur.

Baldeuuinus rex Hierosolymitanus in expeditione contra Arabes positus, cum languorem, quo licet lenius, tamen diu vexabatur, ad vitalia pervenisse sentiret, alterum Baldeuuinum de Rohas, pro se regem designavit, ipseq; Christo domino, pro quo multa jam bella præliatus est, animā suā fide plena, & confessione bona tradidit. In Dominica Palmarum, juxta fratrem suum Gotefridum, loco Calvariæ, Mausoleum, Germani Mausoleo simillimū, cum maximo diversorum populorum planctu suscepit. Valde mane Dominicæ Resurrectionis die, cœlum à parte Meridiana apertum, tantam lucis effudit abundantiam, ut Lunæ quæ tunc clarissima nimirum videbatur, lumen inæstimabili fulgore detergeret, & per unam, vel amplius horam (quod multis testibus comprobamus) omni Solis luce clarior permaneret. Ipso tamen spatio crux non modica per idem foramen dependens, apparuit: cujus tam auri quā gemmarum varietas, evidenter discerni potuit. Heinricus Imperator, dum Paduanis regionibus immoraretur, audito transitu Apostolici. P. Romā properavit, & primo quidem in electione Domini Johannis, qui & Gelasius 2. dictus est, assensum præbens, postea vero eodem à sua se communione subtrahente, non sine quorundam Romanorū favore alterū quendā Burdinum ex Hispania superveniente, Apostolicæ sedi imposuit, sicq; scisma quod jā speratur emortuū crudeliter revixit. Nā eodē Romanæ cathedræ libere potito, Gelasius cū his qui secū abierant Cardinalibus, cæterisq; catholicis, quos congregare poterat, apud Capuā, juxta quod literæ ab ipso circumquaq; transmissæ testantur, Cæsarem unà cum idolo suo damnavit. Hinc per Campaniam cum suis ad Burgundiam trasmigravit, ac Viennæ Synodum congregari constituit.

Crux apparet in nubibus.

Schisma revixit.

Gelasius damnat Cæsarem cum suo Idolo.

Synodus Vienna.

ANno Dominicæ incarnationis 1019. Dominus Apostolicus Gelasius secundus, apud Viennam Synodum congregavit, eaq; transacta, post paucos dies in monasterio Cluniacensi, vitā præsentem in Domino finivit. Quo, ut decuit, honorifica ibidem sepultura deposito, qualiter dominus Milo, Viennensis Archiepiscopus in locum ejus successerit, ipse postea Adelberto Mogontino Archiepiscopo literis hoc modo designavit: Dominus noster fœlicis memoriæ Gelasius, à Vienna discedens, injunxit mihi, ut ad ejus præsentiam festinarem, postquā ipse Cluniacum pervenisset. Quod cum post dies aliquot implere satagerem, in itinere de ejus obitu mihi nunciatū est. Ego, ut fratribus, qui cum domino eodem venerant, prout ratio exigebat, solatium exhiberem, Cluniacum cum gravi dolore perrexi. Dum autem super eorum consolatione attentius cogitarem ipsi gravissimum mihi onus & vires meas omnino transcendens, imposuerunt. Congregati nanq; in unum die altero post adventum, Episcopi, Cardinales, & centum clerici & laici Romanorum, invitum me penitus renitentem, in Romanæ Ecclesiæ Pontificem Calistum, unanimiter assumpserunt. His etiam temporibus Cuno Prænestinus adhuc legatione Gelasii functus, synodum Coloniæ cum Teutonicis habuit, ubi Imperatoris omnimodis excommunicationem propalavit. Huic concilio interfuit Nortbertus, postea Præmonstratensis ordinis institutor, tunc autem noviter conversus in peregrino habitu, ibiq; ab omnibus in multis accusabatur, de quibus se prudenter excusabat. Unde & scriptum legitur de eo, quia manus horum omnium contra eum, & ipse contra hos omnes. Alteram quoq; Synodum in Friteslar, eadem pro causa indixit, qua & habita, eandem quā prius excommunicationem confirmavit. Imperator his auditis, insuper etiam quod principū consensus generale vel curiale colloquium, non multo post apud Wirziburg instituere proposuisset, ubi ipse aut præsens ad audientiam exhiberi, aut absens regno deponi debuerit, efferatus animo Italiæ suis copiis cum regina relictis, Germanicis se regionibus nimis insperatus exhibuit. Cumque ab æmulorum suorum injuriis manum abstinere nimietas illum iracundiæ nullatenus permitteret, mox invasionum, deprædationum, atq; incendiorum furor, qui jam sopiri posse sperabatur, hoc exemplo rectoris scilicet universalis excitabatur. Qua nimirum tempestate universæ provinciæ adeo devastationis continuæ importunitate inquietantur, uti ne ipsa pro observatione divinæ pacis professa sacramenta custodiantur. Quapropter Heinricus totius regni sacerdotum atq; procerum nunciis compulsus, generalem fieri apud Triburiū conventum assensit: ubi de omnibus quæ sibimet imponerentur, juxta senatus consultum se satis facturum spopondit. Quo scilicet conventu, Rheninis in partibus habito, tam adversariorum, quā amicorum Imperator concorditer usus consilio, unicuiq; per totū regnū suis rebus spoliato, propria concedi præcepit, cunctaq; regū antiquorū fiscalia, suā in ditionē interim recepit, paxq; per universas provincias ab omnibus haberi collaudatur, sed parum profecisse res ipsa comprobatur. Aderant etiam legati tam Romanorū quā Viennensium, immo diversarum Ecclesiarum missi, confirmantes electionem domini Calisti. Cui profecto, dum universi nostrates Episcopi obedientiam professi, Synodū, quæ sibi juxta festū S. Lucæ indicebatur, collaudassent fieri, ipse rex semetipsum ibidē pollicebatur, ob reconciliationē universalis Ecclesiæ præsentandum iri. Id .n. Catalaudensis Episcopus, & Cluniacensis Abbas, apud Argentinam ipsum convenientes, multis ratiocinationum conatibus obtinuerunt, ejusdē tamen actionē concilii si quis plenarie cognoscere quærit, in literis cujusdā Scholastici nomine Hessonis

Alias Guido dictus.

Epistola Calisti Papæ ad Adalbertum Episcopum Moguntinum.

Synodus Colon.

Nortbertus institutor ordinis Præmon.

Synodus in Friteslar.

Conventus apud Triburium.

Heinricus 5. Argentorati.

eleganter enucleatum reperire poterit, id est qualiter rex inter regnum & sacerdotium de concordia facienda consenserit, insuper eidē concilio, cui videlicet 13. kal. Novemb. prædictus Papa Calistus secundus vallatus 426. patribus coram innumera multitudine cleri ac populi præsedit, non adeo se præsentem, vicinum tamen exhibuerit, ubi & colloquio suo domini Papæ legatis concesso, tandem inducias denuo quæsierit, propter generale colloquium cum Principibus habendū, pro investituris scilicet Ecclesiasticis, quas tantopere cogebatur amittere, ad ultimū vero idem Apostolicus inacta inter se & regem concordia, Synodalia prædecessorū suorum decreta confirmaverit, aliaq; nonnulla, quæ res exigebat, naviter addiderit, sicq; post dies fere 12. in virtute spiritus sancti rite finito concilio, cunctos Apostolica benedictione confirmatos, ad propria redire permisit, unūquenq; cū gaudio. Ipse quoq; non multo post ad Italiā conversus, incredibile memoratu est, quanto tripudio, quāq; immensa pompa non solū totius Romæ, verum ēt universarum provinciarum quas pertransierat, Christi vice sit susceptus. Ab illo tempore tam ipse jam vere Apostolicus, quā universus illum sequens Christi grex de die in diē proficere cœpit, donec cuncta pars Burdini, quem aliqui idolū cognominare solent, indies infirmata, conari contra Ecclesiam desiit, regni tamen cœpta commotio ac scelus, nullatenus quievit. Hoc anno Adelgoz Magdeburgensis Archiepiscopus, homo juvenis, & tam Deo, quā omnibus bonis acceptabilis, immaturo præventus occasu, vitā præsentem in Domino finivit. Cui etiā Ruggerus Canonicus, Canonica electione successit.

Concilio. 426. patrū, præsidet Calistus.

Adelgoz Archiepiscopus Magdeburg. moritur.

ANno domini Millesimo 120. Imperator Natalem Domini Wormatiæ non imperialiter celebravit. Postea ductu Friderici de Arnesberg. Saxoniam ingressus, ibiq; ab Episcopis, regionis illius, ab ejus cōmunione abstinentibus, in Franciā convertitur, ubi nonnullis acceptus, compluribus ēt invisus habebatur. Nec minus interea scissionē inconsutilis tunicæ suæ, Dominus ipse detestatus, inter multa, quibus pro ipso orbis terrarū flagella pugnavit, in Episcopatu Trevirensi, mense Junio suscitata tempestate, glaciem miræ magnitudinis effudit, quæ & ædificia evertit, & alia pericula intulit. Saxoniā quoq;, & maxime in episcopatu Halberstatensi, dira grandine flagellavit, in tantum, ut in novem villarum finibus non solum frumenta, sed & bestias agri cum volatilibus innumeris consumpserit. Qua correptione stimulati Saxones, crebros conventus ob corcordiam facere, dissidentes inter se pacare, dextras invicem dare, prædones exterminare, suppressaq; imperatoris persona contra omnem hominem terras suas invadere molientem, se unanimiter armare cœperunt, ac inter hæc etiam quosdam milites cæsarianos Thuringiam vastantes, in castello Wassenburg singulis præsidiis circuncludentes, tandem penuria adflictos expulerunt: sicque brevi pacem jocundissimam, licet alibi Vuerra solita grassante, suis in partibus instituerunt. Literis etiam ac legationibus papæ roborati, vacantibus cathedris canonice pastores elegerunt, quos mediante Mogontino, qui tunc illo regis declinaverat iram probabiliter & ecclesiastica libertate consecrari fecerunt.

Heinri. 5. Vuormaciæ natalem habet.

Glacies Treveris.

Grando in Halberstat.

Pax fit in Saxonia.

His temporibus Fridericus Palatinus comes, qui nuper se à cæteris dissocians regis fidelitati devinxerat, obiit, jam provectus ætate: & ut cuipam servo Dei evidenter revelatum affirmant, ad loca pœnalia fertur descendisse.

Fridericus comes Palatinus.

Bonæ memoriæ Dieggerus, primum abbas cœnobii S. Georgii, indeq; per legatum Apostolicum Metensi ecclesiæ ordinatus, post multas à regis fidelibus illatas sibi injurias, requievit in Domino, in ecclesia Cluniacensium sepultus, vir apprime literatus, & in sancta conversatione usq; ad ultimā ætatem constantissimus.

Sunt in Saxonia duæ quædā munitiones, non longo à se interstitio remotæ, quarum vocabula nunc minime occurrunt memoriæ, media fere nocte videbatur utriusq; castelli vigilibus non imaginarie, sed vere, persona viri à muro unius progrediens, & ad alterum per totam campi interiacentis latitudinem procedens, toto corpore in modum faculæ vel massæ candentis exardens, quæ etiā prope castellū oppositum disparuit. Hæc viso non semel, sed bis vel tertio similiter apparuit.

Visio.

ANno domini mill. 121. Dominus Heinricus, qui Burchardo Rufo dudum in legatione Heinrici imperatoris apud Constantinopolim defuncto, per electionem ecclesiasticam in cathedram Monasteriensem successerat, à suis indigne tractatus, Saxonicis principibus querimoniam injuriarum suarum detulit. Et quia vir illustris natu, & virtutibus famosus extitit, per Lotharium ducem congregato exercitu, sedem suam etiam contra regis voluntatem repetit.

Contigit autem occulto Dei judicio, dum inimicas acies videndo cives terrentur, ac pro imminenti periculo singuli sua molirentur, casas aliquas incaute succendi, paulatimq; dominante flamma, etiam basilicam majorem, quæ sedes illius erat ecclesiæ, funditus comburi. Sic quoq; miserabili potiti victoria, pontificem pulsum restituunt, multam aūt pecuniam ad restauratione ecclesiæ conferunt: interpretantes nonnulli causam tanti excidii non esse, nisi quod defuncti præsulis Burchardi, qui multa illic ex iniquitate comportasset, oblatio, manifestaretur Deo non placuisse. Auditur interea, nec non & nunciis à Roma venientibus approbatur, illū pseudopapā Burdinū in castello Sutriæ, quo miserrimo suo inserviens officio residebat, per Romani exercitus zelū destructo, captū & post plures à vulgo sibi contumelias & illusiones illatas, vix à manib. eorum domino Apostolico illū eripiente, ob agendam pœnitentiam exilio relegatum. Sunt etiam qui talibus eum asserant deprehensum flagitiis, quæ nostris indignum duximus tradere scriptis. Igitur Heinricus

Burdinus antipapa.

imperator, inito fidelium suorum consilio, rebelles sibi Mogontinos affligere tractavit: ac primo navium commeatum omnibus modis interclusit: deinde præsidiis circumcirca munitis, hujusmodi insidiis nundinas sive mercatus fieri, sive quicquã victualiũ in civitatẽ deferri inhibuit: ad extremum vero in obsidionem ejusdem urbis publicã expeditionẽ undiq; indici constituit. His auditis, præsul Adelbertus totam Saxoniam ubi tunc manebat, commovet: & quia legationem Apostolicam ab ipso papa dudum acceperat, hac autoritate pontifices & principes ipsius provinciæ pro utilitatibus matris ecclesiæ frequenter convocat: ubi vir eloquens & primatum in cisalpinis partibus multiformiter tenens, ad defensionẽ totius Germaniæ metropolis, animos omnium, catholicam obedientiã profitentiũ accendit. Huc etiam accessit, quod episcopi Spirensis & Wormaciensis, & si qui alii resistere non valentes, tamẽ Apostolicã obedientiã professi, pulsi suis sedibus vagabantur extorres: quos proprio quenq; loco restituere disponebant iidem principes, pro domino Deo exercituum zelo zelantes. Deniq; circa solstitium æstivale, cum caram jam ubiq; propter vastatas nimirum regiones annonam timet, geminus ô nobilis Mogontia conflatur exercitus: alter scilicet in Alsatia, alter in Saxonia, dispari animo annosæ dignitatis tuæ mœnia superba queritantes: alter destructionem tuam, alter defensionem intentantes, ac si conquerendo dicenti tibi: Filii matris meæ pugnaverunt contra me, rebus responderet Christus: Ecce iterum isti congregati venerunt tibi. Fiebant interim per omnes ecclesias jejunia, supplicationes, vel letaniæ: nec erat ulla filia Syõ, quæ se faceret expertẽ tanti periculi matris suæ. Quapropter respexit Dominus in orationẽ humilium, & non sprevit precẽ eorũ, sed misso principali spiritu suo, spiritu consilii, spiritu pacis, inter utriusq; principes populi, de via non longe ab invicem uterq; cum consedisset exercitus, pro eo quod in alterutrũ acies dirigere disposuerant, missis utrinq; quibusdam sapientissimis atq; religiosis proceribus, de concordia sua scilicet fraterna honorabiliter tractare cœperunt. Quid plura? Eo usque spiritus Jesu pro precio sanguinis sui filiis sponsæ suæ dimicans, spiritui superbiæ & maligno prævaluit, ut mentibus universorum jam, immo divinæ voluntatis assensu connexis, ipsorum consilio, suasione, ac obsecratione, regis indignatio in tantum mitigaretur, ut ipse præsens negotium non suo, sed optimatũ utriusq; partis arbitrio terminandum decreverit. Inde rerũ omniũ gubernatori cunctis gratias agentibus, denominati sunt ex utraq; parte duodecim primates, quorũ corda timor dei possidens, inveteratã discordiã inter regnũ & sacerdotiũ, sedare nemine resistente sufficeret. Ad hæc determinanda, collaudantur conventus totius regni principũ curia Wirciburg. tempus festũ sancti Michaelis, & unoquoq; propria manu in alterius manũ hujusmodi pactum quasi sub sacramento firmante, cum pace & gaudio discessum est. Evolutis post hæc tribus fere mensibus, Heinricus imperator venit cum ingenti comitatu in civitatẽ Wirciburg. juxta condictum: Saxonũ vero principes, unà cum Mogontino præsule cæterisq; castra metati sunt juxta rivum qui Vuerna dicitur, unius diei iter habentes à rege interstitium. Ibi securitate per internuncios utrobiq; composita post triduũ loco prænominato regẽ conveniunt. A quo pacifice extra muros propter nimiam utriusq; populi multitudinem recepti, exinde per continuam septimanam uni se quotidie curiæ colligunt, ibiq; semper super præsens scismate, regni videlicet & sacerdotii, solerter tractare non cessaverunt. Sed licet nonnulli pacem odientes, scandala nova veteribus superseminare tentaverint, tamen quia divinæ ordinationis proposito unde tot capita R. P. convenerant, resistere nemo prævalet, tandem Heinricus imperator sponsionis suæ non immemor, universas quæstiones quæ ventilabantur, non suimet arbitrio, nec suorum quorumlibet contentione, sed juxta senatus consultum concludi per omnia in omnibus concessit.

Episcopi Spirensis & Vuormatiensis pulsi suis sedibus

Duo exercitus, alter in Alsatia, alter in Saxonia contra Mogon.

Rex mitescit.

Duodecim Primates electi rebus componendis inter regnum & sacerdotium.

Heinricus Vuirtzib.

Saxones & Moguntini castrametati iuxta rivum Vuerna.

Acta in hoc conventu.

Unde quia multa quæ tunc ibi magnanimiter disposita sunt, enarrare longissimũ est, ea tantum quæ etiam causa maxima ejusdem cõventus fuerunt, huc annotare sufficiat: utq; pacem firmissimã & ab omnibus universalem sub vitæ periculo legaliter institutam, regalia vel fiscalia regno, ecclesiastica ecclesiis, prædia deprædatis, hæreditates hæredibus, omniq; personæ vel conditioni propriam adjudicatam esse justitiam. Ad hæc prædones furesq; edictis imperialibus persequendos, sive legibus antiquitus constitutis coercendos, unanimi conjuratione confirmatum est: & quicquid scandali, quicquid perturbationis usquequaq; per regna Germaniæ, inimici seminario succreverat, omnimodis eradicari decretum est. De verbo autem excommunicationis, unde scandala penè cuncta pullulaverant, nihil est diffinitum, tamen ad Apostolici regiminis audientiam concorditer in timore divino dilatum, denominatis in præsenti legatis, qui Romam hæc omnia deferrent, quatenus indicto per autoritatem Apostolicam generali concilio, quæcunq; humano non possent, Spiritussancti judicio terminarentur. His ita reverenter pro honestate simul & utilitate regni dispositis, destinati sunt in præsenti dominus Otto præsul Babenbergensis, dux Heinricus, comes Beringensis, qui omnia Noricis principibus, qui tunc forte aliis occupati Reipub. causis, prædicto conventui deerant, apud Ratisponam kal. Novemb. convocatis intimarent, quos & ad omnia hæc voluntarios inveniebant atq; confirmabant.

Eodem anno in Suuarzahensi monasterio ob honorem & reverentiã piissimæ genitricis suæ Mariæ perpetuæq; virginis, & sanctæ Fœlicitatis praeclaræ martyris, septemq; filiorũ ejus, in quorum honore

honore idem monasterium constructũ & dedicatum est, factum est quoddã signum memorabile. Sicut enim Dominus fecit salutem quondã in homine à nativitate cæco, sic istis temporibus perpetravit in juvene à nativitate muto. Sed qualiter hoc contigerit, breviter pandimus & notificamus. Ex alia quippe provincia puer quidam pauperculus illuc supervenerat, qui à dispensatore fratrũ pro misericordia clementer susceptus, deserviebat ibidẽ multis diebus, habens sub se curam legenda & servanda fratribus poma. Delitescens itaq; serviens in tali servitio plurimo tẽpore, contigit ut magna illa festivitas omnium sanctorũ appropinquaret, & in ipsa vigilia idem serviens, diem jejunum ad vesperum transiens, cum jã resideret cibum sumpturus, repente Dei nutu horror illum invasit nimius, totusq; in extasi factus, in impetu perrexit in monasteriũ, ubi jã hymnus: Omnes superni ordines, ad vesperas studiosus decantabatur ab omnibus, & semes atq; bis in oratione, genu flexus, Deo sanctisq; se commendabat attentius. Tum repente omnipotentis Dei respectu hactenus clausum laxatũ est linguæ illius vinculum: excreansq; ex ore quasi carunculam crudam cum cruore, loquebatur ad circunstantes clara voce. Populis igitur omnibus in ecclesia cõmorantib. non modicũ de tam subita mutatione Dei dexteræ excelsi mirantibus, urgebant illũ qui curatus fuerat, chorum ascendere, seq; in crucis modũ coram principali altari sternere, & pro inenarrabili misericordia Dei, ipsi immensas gratias referre. Quo facto, etiam vespertinali officio peracto, fratres pariter & populus cum compunctione cordis & spiritus, voces attollunt ad sydera, hymnisq; ac laudibus Christi concrepant magnalia. Hujus itaq; rei sunt testes, pene omnes comprovinciales, insuperq; omnis familia, quæ ad eundem locum debita jugiter persolvit servitia.

Signum memorabile factum in Suuartzach monasterio.

Forte, transfigens.

ANno Domini mill. 122. Erlungus episcopus Wirciburgensis per 4. annos elephantino morbo vexatus, 3. kal. Jan. obiit: & prohibente scismate, non in civitate, sed in monasterio Suuarzaha, sepulturam obtinuit. Dominus autẽ imperator vacanti cathedræ consulturus, illò devenit, & consilio suorum usus, quendã adolescentẽ nomine Gebehardum bene quidẽ natum, sed adhuc præ studiis scolaribus nulla ecclesiastica promotione mancipatũ, pontificali investitura sublimavit, non modica quidem, & ut dicũt, saniori parte cleri ac populi idipsum constanter renuente, alterum autem nomine Ruggerum ejusdem ecclesiæ diaconum, inibi videlicet nutritum, atq; canonicum canonice eligente. Hinc dissensiones non parvæ oriuntur, in tantum, ut eidem parti faventes, relictis quæ possidebant in civitate, cogerentur offensã imperatoris declinare. Dux quoq; Fridericus, fraterq; ejus Chunradus, electioni eidẽ dũ frustra consentiunt, indignati, ab avunculo eodemq; domino suo discessere. Qui tamen non multo post cum metropolitano Mogontino, nonnullisq; Saxoniæ principibus colloquium juxta fluvium Wirraha facientes, prædictum R. contra voluntatem regis, per autoritatem ejusdem archiepiscopi A. cæterorumq; legatorum papæ, qui tunc nuper à Roma venerant, præsulatus electione & investitura confirmabant. Ipso etenim tempore episcopus Spirensis, & abbas Fuldensis, legatione totius regni apud sedẽ Apostolicã peracta, redierant, ducentes secũ Ostiensem episcopũ, vicẽ domini Apostolici per omnia tenentem, cum duobus cardinalibus, qui nihilominus à sede sancti Petri ob reconciliationem regni & sacerdotii missi fuerant. Hac de causa iterũ colloquiũ curiale per provincias indictũ est, cui locus Wirciburg. tempus festũ sancti Petri præfinitum est. Quo propinquante, appropinquare cœperunt condictæ civitati, non sine damno totius orientalis Franciæ, diversarum provinciarũ principes. Sed ubi nunciis veracibus dominũ imperatorẽ illo minime venturũ, ut pote circa Rhenum aliis irretitũ negociis, didicerant, unusquisq; in sua redire disponebant. Interim Gebehardus fœderatis sibi jã firmiterque urbanis, intra muros copiosa cũ turba dũ residet, quadã die post meridiẽ, assumpta de his qui secũ erant manu valida, quosdã qui jã uno pene miliario ab urbe castra posuerant, nihil mali suspicantes invadere tentavit, & quasi inimicos regni deputans, sive turpiter pellere, sive incautos sternere proponit. At illi clamore venientiũ excitati, gemina contra acie celeriter directa, naviter resistendo se suaq; castra defendunt: & ex utraq; parte cæsis, vulneratis atq; captis nonnullis, die ẽt advesperascente, hi ad urbẽ, isti ad tentoria redeunt. Hinc efferati principes, ad civitatem unanimiter convertuntur, Ruggerũ inthrozinare contendentes: verũ id non sine sanguine fieri posse perpendentes, ad monasteriũ quod dicitur Suuarzaha divertunt, ibiq; illũ corã omni concilio tã metropolitanus, quã cæteri legati Romani, præsulẽ ecclesiæ Wirciburgensi cõsecrantes, ad propria se quisq; convertunt. Exinde idem R. eã parte episcopii, quæ Necaro fluvio circunjacet, in proprios usus tenuit. G. vero urbẽ, & quæ illi contigua sunt, secure possedit. Interea præsul Mogontinus ab indignatione Cæsaris sibimet undiq; prospiciens, castrũ antiquũ etiam per multas generationes penè funditus dirutum, quod vel à rivo alluente Ascafa, sive ut quidã volunt ab Ascanio conditore Asasinbuch dicitur, miro conatu cœpit munire: rex quoq; idipsum ob injuriam sui, & contra Remp. fieri dijudicans, obsidionem econtrario ordinare decrevit. At benignus & amator hominum Jesus per industriam servorũ suorũ sedis Apostolicæ legatorũ, qui tunc Mogontiæ morabantur, immo per inhabitantem in eis spiritũ suum, spiritum principum paci contraivit auferre: charitatẽ quoq; nihilominus in eorum cordibus diffundere cœpit, quia nimirum ut vere creditur, post tot Christi tunicæ scissuras, post tot Christianorũ intestina bella, tempus miserendi Syon, id est, ecclesiæ, licet

Erlungus episcopus monasterio.

Gebehardus.

Ruggerus.

Necarus.

Ascafa, Ascanius. Asasinbuch, Asciburgium, vel Græce ἀσκιβούργιον. Ptol. lib. 2.

sero

fero jam venit. Facto igitur universali conventu apud urbem Vangionum, quæ nunc Wormacia dicitur, sicut longum, ita & incredibile memoratu est, quā prudenti, quā instanti, quamq; per omnia sollicito cunctorum procerum consilio, pro pace & concordia per unā vel amplius hebdomadam certatum sit, donec ipse, in cujus manu cor regis est, omnem animositatem Augusti, sub apostolicæ reverentiæ obedientiam causa matris ecclesiæ, etiam ultra spem plurimorū, inflexit. Mox tamen ab apostolicę sedis apocrisiariis in communionem receptis, tam ipse imperator quā universus sibi subjectus exercitus, immo generali absolutione cunctis hoc scismate pollutis, per autoritatem apostolicam facta, qualiter ecclesiasticas investituras, cæteraq; spiritalia negocia, quæ tanto tempore reges Teutonici administraverant, quæq; ipse ne regni diminueretur honor, nunquā vita comite se dimissurum proposuerat, humiliatus pro Christo coram multitudine maxima abnegaverit, & in manus domini episcopi Ostiensis, ac per ipsum domino nostro Jesu Christo, suæq; in perpetuum jus ecclesiæ dimiserit, rursumq; qualia sibi ob honorē regni observandum autoritas apostolica concesserit, utriusq; partis melius edocebunt subter annotata scripta: Ego Heinricus Dei gratia Romanorum Imperator Augustus, pro amore Dei & sanctæ Romanæ ecclesiæ, & domini papæ Calisti, & pro remedio animæ meæ, dimitto Deo & sanctis ejus Apostolis Petro & Paulo, sanctæ catholicæ ecclesiæ omnem investituram per annulum & baculum, & concedo in omnibus ecclesiis fieri electionem, & liberam consecrationem. Possessiones & regalia beati Petri, quæ à principio hujus discordiæ, usq; ad hodiernam diem, sive tempore patris mei, sive etiam meo ablata sunt, quæ habeo, eidem sanctæ Romanæ ecclesiæ restituo: quæ autem non habeo, ut restituantur fideliter juvabo. Possessiones ēt omnium aliarum ecclesiarum, & principum, & aliorū tā clericorum quàm laicorum, consilio principum & justitia, quæ habeo, ut reddantur fideliter juvabo: & do veram pacem Calisto, sanctæ Romanæ ecclesiæ, & omnibus qui in parte ipsius sunt, vel fuerunt, & in quibus sancta Romana ecclesia auxilium postulaverit, fideliter juvabo.

Pacta Henrici Imper. & Calisti papæ

Reges Teutonici.

Scriptum Henrici quinti.

Scriptum Calisti papæ.

Ego Calistus servus servorum Dei. Dilecto filio suo Heinrico, Dei gratia Romanorum Imperatori Augusto. Concedo electiones episcoporum & abbatum Teutonici regni, qui ad regnum pertinent, in præsentia tua fieri absq; simonia & aliqua violentia, ut si qua inter partes discordia emerserit, metropolitani & provincialium consilio vel judicio, saniori parti assensum & auxilium præbeas. Electus autem regalia per sceptrum à te recipiat, exceptis omnibus, quæ ad Romanā ecclesiā pertinere noscuntur: & quæ ex his jure tibi debet, faciat. Ex aliis vero partibus imperii consecratus, infra 6. menses regalia per sceptrū à te recipiat. De quibus vero mihi querimoniam feceris, secundum officij mei debitū auxilium meum præstabo. Do tibi veram pacem, & omnibus qui in parte tua sunt, vel fuerunt tempore hujus discordiæ. Data anno mill. 122, 9. kal. Octob.

Vide in lib. 5. cap. 37. Alb. Kra. de blandimentis papæ & secularium principum.

Scripta Cæsaris & papæ loco campestri iuxta Rhenū lecta.

Hujusmodi scripta atq; rescripta, propter infinitæ multitudinis conventum, loco campestri juxta Rhenum lecta, sunt data & accepta, postquā multimodas laudes rerum gubernatori redditas, celebratis à domino Ostiensi divinis sacramentis, inter quæ dominum Imperatorem cum pacis osculo, sanctaq; cōmunione plenissime reconciliavit, discessum est ab omnibus cū lætitia infinita.

Colloquium Babenberg.

Alterum quoq; non multo post, id est, in festo sancti Martini, colloquium Imperator cum principibus qui priori non aderant, Babenberg habuit, ubi & cunctis in sua vota concordantibus, inter multa quæ tam ad regni, quā sacerdotii congruebant honorē, more majorū composita, legatos proprios cū Romanis destinavit: & utrosq; nuncia simul & munera ferentes honorifica, domino Apostolico C. consanguineo scilicet jam sibimet unitissimo direxit.

Papa consanguineus Imperatoris.

Coniuratio Traiecti in Henricū 5.

ANno Dominicæ incarnationis millesimo 123 Imperator Heinricus natalem Domini Trajecti celebravit. Oritur in ipsis festis diebus quædam simultatio inter aulicos scilicet & episcopi ministeriales, quæ etiā eò processit, ut universa curia simul ac civitate cōmota, utriusq; partis armatæ cōburerent cohortes: fit clamor confusus, quasi à Trajectensibus in Imperatorem conjuratio sit facta: sicq; illis irruentibus, & istis resistentibus, acris committitur pugna, adeo ut multi caderent, plures de oppidanis caperentur, reliqui in turrim firmissimā quæ illic erat, confugerent. Pontifex etiā ipse quasi pravi consilii particeps, & ob hoc majestatis reus habit⁹, custodiæ traditur: à qua postea magna pecuniæ summa multatus, multis etiam primoribus illarum partium intervenientibus, & maxime Friderico Coloniensi archiepiscopo, vix redimitur. Cœpit etiam tunc germinare discordiæ illius seminarium, quæ sequenti æstate maximo illius regionis damno, quæ vulgo Hollant vocatur, morose ac laboriose, & vix tandem ipso Imperatore copiosum illo exercitum ducente, terminabatur: ubi matrona quædam, cujus nomen excidit, soror nimirum Lotharii ducis cujus & patrocinio confisa, Imperatori rebellata præsumebat. Eo itaq; tempore primo per Saxoniā, deinde per totā pene Germaniā, externis quiescentibus, civiliū ubiq; seditionū tempestas increvit, & ut ait Propheta: mendacium & perjuriū inundaverunt, & sanguis sanguinem tetigit. Prædones quippe, qui sub nomine equitū undiq; superabundabant, villas & agros ecclesiarū invadebāt colonos domi forisq; spoliabant: & ah scelus, ab his qui pane solo & aqua victitare solebant, delicias sibimet ministrare tormentis exigebant: sicq; prædiis & incendiis unoquoq; suas injurias vindicante, cœpit undiq; caritas, immo raritas annonæ succrescere. In pago Wormaciensi videbatur per aliquot dies non modica & armata multitudo equitū euntium & redeuntiū, & quasi ad placi-

Hollant.

rum colloquium, nunc hic, nunc illic turbas facere: circa nonã vero horã cuidam monti, à quo & exiisse videbãtur, se reddere. Tandẽ quidã de incolis regionis illius nõ sine magno timore hujusmodi tam prodigiosæ concioni crucis signaculo munitus appropinquat: mox quandam ex illis occurrentem sibi personam per nomen omnipotentis Domini nostri manifestare causam populi, qui sic appareret, adjurat. Cui ille inter cætera: Non sumus, inquit, ut putatis fantasmata, nec militum ut vobis cernimur, turba, sed animæ militum non longe ante hac interfectorum. Arma vero & habitus atque equi, quia nobis prius fuerant instrumenta peccandi, nunc nobis sunt materia tormenti, & vere totum ignitum est, quod in nobis cernitis, quamvis id vos corporalibus oculis discernere non possitis. In hujusmodi comitatu dicitur etiam Emicho comes ante paucos annos occisus apparuisse, & ab hac pœna orationibus & eleemosynis se posse redimi, docuisse. Referunt quidam, quod nocte quæ diem Dominicæ cœnæ præcessit, dum ad vigilias more ecclesiastico properarent, vidisse se quasi stellas innumeras de cœlo cadere, in tantũ, ut pluviæ guttas & multitudine & casibus viderentur imitari. Claruit hoc tempore Dietericus Sicensis episcopus, literis apprime eruditus, semper contra scismata, quę suis temporibus nonnunquam pullulabant, propugnator catholicus, & in omni pastorali sollicitudine commissæ sibimet ecclesiæ desudans utilitatibus. Hic itaque non longe à suburbano vel territorio suæ civitatis monasterium sive abbatiam, summo conatu, magnoq; sumptuum ac ædificiorum impensis per annos aliquot instituebat, in colle, quem antiquitas Bosouua nominaverat. Quo loco jam fere ad unguem perducto, utpote non modica consecrata basilica, congregatione quoque monachorũ ibidem locata, invenitur inter eos quos conversos fratres dicimus, quidam conversus ex eadem gente Soraborum progenitus, nequaquam sanctæ regulæ, sed propriis desideriis per omnia subjectus. Hic pro suis excessibus frequenter ab abbate corripitur: sed non melioratus, episcopo præsentatur corrigendus. Quem ipse frequenter acrius, ut dignum erat, corripuit. Ille autem in tantam proterviam erupit, ut episcopum ante altare in oratione stantem, cultro perfoderit, unde post triduum venerandus ad Christum migravit.

Anima militum non lõge ante hac interfectorum.

An anima exuta corporibus hic errare possint, vide Chrysostomum in Matth. cap. 8.

Dietericus Sicensis episcopus. Alii Cicensis.

Bosouua.

Frater conversus episcopum cultro perfodit.

ANno Dominicæ incarnationis 1024. Imperator Heinricus natalem Domini Aquisgrani celebravit. Eclipsis lunæ apparuit in Purificatione S. Mariæ, unde etiam perterritus Chunradus consobrinus Imperatoris, conversionem morum suorum professus, Hierosolymam se profecturum, ibidemq; Christo militaturum devovit, indeq; favorem non modicũ ab omnibus qui hoc audierant, acquisivit. Nonnulli quoq; nequitiæ studiis ante dediti, eidem se sociari profitentur comitatui. Non multo post Imperator H. movit expeditionem contra eos, qui sibi in regione Holland contrarii existebant. Hisque licet tarde subactis, ad superiores se partes contulit, regina circa fines Lotharingiæ relicta, Circa mediam quadragesimam colloquium Vuormaciæ cum quibusdam optimatibus habebat: cæteris vero qui aderant, id est, Saxonibus, Bajoariis, atq; Boemis, ad curiam venire Babenberg Non. Maij indicebat, maxime propter Lotharii ducis insolentiam, quæ nova quædam moliri notabatur contra Rempub. ob sororis suæ præscriptæ illatam ab Imperatore injuriam. Factus est itaq; conventus idem non modicus: nam singularum provinciarum duces aderant, præter L. paucosque sibi consentientes de Saxonia principes. Quibus singulis necessarios sumptus vel ex toto, vel ex parte ministrabat venerandus episcopus Otto, præter publicum atq; constitutum antiquitus Imperatoriæ majestati, quod aulicis etiam importunius exigebatur servitium. Ab ipsis deniq; pater idem notabatur rarius quàm cæteri præsules palatium visitare: ipse vero monasteriis cõstituendis & restaurandis, eleemosynis dispensandis, orationibus invigilandis, cæterisq; tam practicę quàm theoreticæ studiis insinuandis sese maluit occupare. Nec deerant qui id invidiæ causa mussitantes publicis potius functionibus impendendum judicarent: sicque Cæsaris animositatem contra virum Dei commovere tentarent. Sed quia Dominus custodit omnes diligentes se, & vias peccatorum disperdit, iste rebus transitoriis pro tempore non parcens, miro modo quamvis undiq; regiones stringente penuria, sufficienter omnibus ministrando bonitate malitiam vicit, non fictæ charitatis officiis, totius in se regni benivolum affectũ commeruit. Unde compositis causis ejusdem conventus insinuat, tam Augusto quàm primatibus universis, se literis atque nunciis quàmpluribus à duce Poloniæ Polizlao vocatum, insuper etiam domini Papæ C. permissione atq; benedictione directum, ad gentem scilicet Pomeranorum, quàm nuper idem dux sibi finitimam subegerat, & ad Christianitatis confugium impulerat. Annuit tota quæ convenerat Ecclesia, annuit & aula prosperitatem piis conatibus imprecantes, soli Babenbergensis Ecclesiæ filii patrem dulcissimũ inviti deserunt, multis eum lacrymis ac si funus prosequentes, Postquam autem super confirmatione pacis diversis justitiis, regniq; negotiis, satis tractatum est, indignatus Imperator his, qui præsentem curiam adire cõtempserant, instituit expeditionem sequente Augusto generaliter fieri, specie quidem cõtra Saxoniam, re autem vera contra Galliam in regnum regis Ludovici, præbiturus nimirum auxiliũ socero suo Heinrico Angliæ regi pro possessione Nortmanniæ provinciæ, contra eundem regem Galliæ. L. contendenti. Cujus itaq; fines, postquam statuto tempore jam jamq; Teutonicus exercitus cœpit attingere, exploratores quotidie affirmant Francigenas, maximo jam domi congregato exercitu, congressum expectare, immo

Expeditio Henrici 5. contra Hollandos.

Otto Bambergēsis episcopus Pomeranis fidem Christi prædicat.

Expeditio Heinrici 5. in Galliam.

temere expetere. Imperator quippe tunc non multas ibi ducebat copias, quia Teutonici non facile gentes impugnant exteras. Nunciatur interim à tergo Vuormacienſes auxilio ducis Friderici, contra voluntatem Imperatoris, Buggonem ſuum Epiſcopum, ſedi ſuæ reſtituiſſe, ſeq; intra civitatis muros, ad rebellandum omnimodo muniſſe. Quo audito, reverſi, urbem eandē maxima invadunt ſeveritate, nec obſidionē ejus ſolvūt, donec multis, ut fieri ſolet, hic inde conatibus, expenſis multis, ante murum captis vel occiſis, ad ultimum deficientibus alimoniis, quinque millibus talentorum urbani multati, relicto Epiſcopo, pactum ad arbitriū Imperatoris faciūt. Dominus papa, C. vir genere & moribus, ſapientia quoq; cunctiſq; divinarū humanarūq; rerū diſpoſitionibus, præcipuus in Domino vitam finivit. Poſt cujus deceſſum, pars aliqua Romanorum Ravennatem Archiepiſcopum, omni religionis teſtimonio ſatis cōmendatum, Apoſtolicæ ſedi præficere nituntur. Item aliqui Lampertum Oſtienſem, qui & univerſali poſtmodum electione concordanti voti compotes efficiuntur. Nam vir idem & in Romana tam diu probatus Eccleſia, & in ea legatione, qua ipſe dudum in reconciliatione regni & ſacerdotii, Germanicis in partibus ſtrenue laboraverat, cis citraq; notificatus, tam illorum, qui longe, quàm qui prope erant ſacerdotum unanimi favore Canonice conſecratus, moreq; ſedis illius, ut vere tanto dignus honore, Honorius ſecundus eſt appellatus. Poppo Abbas obiit.

Buggo Epiſcopus Vuormacienſis.
Vuormatia capitur.
Laus Caliſti papa qui obiit.
Honorius II. papa eligitur.

Argentina.
Straßburg.
Sub hoc tempus in villa Rufach, Hein. 5 ſatellites tumultum excitarunt, coacti tandē fugere, unà cum rege quod indiciū ira Dei erat, ut fugeret, qui patrē fugavit, & inſignia perderet, qui patri abſtulit Rubeacēſes enim, fugiente Heinrico, inſignia regalia abſtulerunt, poſthac Rubeacum diripitur & incenditur. Vide vitam Heinrici 4.

ANno Dominicæ incarnationis 1125. Heinricus Imperator Natale Domini apud Argentinā civitatem, quæ & Straſsburg dicitur, celebravit, frequentantibus ibi curiam Principibus Alſatiæ, Lotharingiæ, cæterarumque transrheninarum partium optimatibus. Quo tempore hiemem aſperrimam, ver tempeſtuoſum, fames validiſſima, ac mortalitas crudeliſſima ſecutæ, tantam ſtragem per univerſas provincias, maxime tamen de vulgaribus dederūt, ut penè tertia pars populi notaretur occubuiſſe. Hoc tempore, ſcilicet in ipſo ſacroſancto Paſchæ ſabbato, deſyderantiſſimus, nobiſq; cœlitus proviſus, proviſor noſter Otto præſul, poſt multas pro Chriſto tribulationes emerſas, gregem ſibi commiſſum, reviſit: nec aliter quam Chriſtus ipſe, Chriſtus Domini ſuſceptus, gavisis diſcipulis gaudium Dominicæ reſurrectionis duplicavit. Idem tamen Chriſti fidelis diſpenſator & prudens, quæſtum de commiſſo ſibi talento lucratum, ad fidei ſuæ devotioniſq; teſtimonium literis annotari præcepit, quas & nos ob ædificationem legentium hic ſubnectere non piguit.

Otto Pomeranis Chriſtū prædicat.
Sexta feria.
Dies Dominica.
Quadrageſima.
Baptiſmus bis anno.
Compatres.
Ne filios necarent.

ANno Dominicæ incarnationis 1124 Indict. 2 Caliſto Papa 2. Romanæ ſedi præſidente, Otto Dei gratia, Babenbergen. Eccleſiæ Epiſcopus, divino admonitus inſtinctu, prædicti Apoſtolici autoritate & aſſenſu roboratus, partes Pomeranorū, cū quibuſdā civitatib⁹ terræ Lutitiæ aggreſſus eſt, ut eos ab errore ſuo revocaret, & ad viam veritatis, & ad agnitionē filii Dei perduceret. Quibus baptizatis & converſis Eccleſias cōſtruxit, & cōſecravit, & hæc ſecundū ſanctorū Patrū inſtituta, eos ſervare docuit, ſcilicet ut ſexta feria abſtineant à carne & lacte, more Chriſtianorum Dominica die vacent ab omni opere malo, & ad Eccleſiam divinum officium audituri veniant, ibique orationibus ſtudioſe inſiſtant, ſolennitates ſanctorum cum vigiliis, vel ſecundum quod eis indicatum fuerit, cum omni diligentia obſervēt, ſacroſanctam quadrageſimam, jejuniis, vigiliis, eleemoſynis & orationibus, diligentiſſime obſervare ſtudeant, infantes ſuos in ſabbato ſancto Paſchæ & Pentecoſtes, cum candelis & cappa, quæ dicitur veſtis candida, & patrinis comitantibus ad baptiſmum deferant, eoſq; veſte innocentiæ indutos per ſingulos dies uſque in octavum diem ejuſdem ſabbati, ad Eccleſiam deferant, & celebrationi divini officii intereſſe ſatagant. Hoc etiam injunxit, ne filios ſuos necarent, quod nefas maxime inter eos vigebat, ne etiam filios ſuos & filias ad baptiſmum teneant, ſed ſibi patrinos quærant, patrinis etiam fidem & amicitiam, ut carnalibus parentibus ſervent. Indixit etiam, ne quis commatrem ſuam ducat in uxorem, neq; propriam cognatam uſque in ſextam & ſeptimam generationem, & unuſquiſque contentus ſit una uxore, ne ſepeliant mortuos Chriſtianos inter Paganos, in ſilvis, aut in campis, ſed in cœmiteriis, ſicut mos eſt omnium Chriſtianorum, ne fuſtes ad ſepulchra eorum ponant, omnem ritum & pravitatē paganam abiiciant, domus idolorum non conſtruant, phitoniſſas non adeant, ſortilegi non ſint, ne quid immundum comedant, non morticinum, non ſuffocatum, neq; idolothytum, neque ſanguinem animalium, ne communicent Paganis ne cibum aut potum cum eis, aut in vaſculis eorum ſumant, ne in his omnibus conſuetudinem paganam repetant. Injunxit etiam eis, ut dum ſani ſunt, veniant ad ſacerdotes Eccleſiæ, ut confiteantur peccata ſua, in infirmitate autē ſua vocent presbyteros ad ſe, ut confiteantur peccata ſua, & corpus Domini accipiant. Injunxit etiam, ut de periuriis, de adulteriis, de homicidiis, & de cæteris criminalibus ſecundum Canonum inſtituta pœnitentiam agant, & in omni Chriſtiana religione & obſervatione obedientes ſint. Mulieres poſt partum ad Ecleſiam veniant, & benedictionem à ſacerdote, ſicut mos eſt, accipiant. Nomē civitatum, Pirizſtein, Vulingamen, Colberch, Belgrado, Lubingreſch.

Vna uxor.
Sepultura.
Confeſſio.
Civitates Pomerania.
Prodigia.

His temporibus per latitudinem imperii Romani, prodigia nonnulla, cladeſq; diverſæ frequentabantur, adeo ut nec numerus eorum, nec ſpecies à cujuſquam mortalium ſcientia colligantur. Porrò pauca quæ noſtris auribus volans, intulit fama, ſtilo libuit exarare, ne exempla, & divinum verbum

verbum, quæ multiformibus plagis toleramus, occultare videamur generationi subsecuturæ; *Frigus.* Quarta feria, hebdomadæ Penthecostes, dirissimæ pruinæ, frigus, plagā magnā, tam novellis ubiq; frugibus, quam vineis abundantissimam jam fœtuum suorum spem turgendo promittentibus intulit, nec multo post, id est 16. kal. Julii, residuum frigoris tempestas tam immensa, quæ diluvium *Tempestas.* minari videretur alicui, crudeliter devastavit. Item nebulæ quædam ex locis palustribus, ultra solitum erumpentes, segetes contiguas, & maxime triticeas aurugine vel uredine depravarunt. *Nebula.* Alpium etiam fœtus, nescio quo auspicāte incommodo, ex toto penè deperiit. Nonnulli insuper in Sole & Luna, vel stellis, diversi diverso modo se vidisse signa testantur, adeo, ut etiam fidem excedere quibusdam videantur. Puero cuidam in pago Tullifelt nato, crus dextrum diutino livore tu- *Tullifelt.* mefactum, tandem loco collecti puris crepuit, & pro fame mirabile dictu, grana non pauca tritici, siliginis, farris, hordei, ac avenæ evidenter effudit.

Heinricus Imperator hujus vocabuli quintus, apud Trajectum civitatem Penthecostē celebraturus, ægritudine quam jam diu celaverat superatus, ad extrema cœpit propinquare, vocatisq; qui secum erant, id est regina Mathilde conjuge sua, cæterisq; primatibus, prout potuit, de regni statu consilium dedit, coronam, cæteraq; regalia usq; ad conventum Principum conservanda in castello firmissimo, quod Hamirstein dicitur, reponi disposuit, sicq; viatico Christi, Sacramentorum cō- *Hamirstein.* municans, diem clausit extremum 10. kalend. Junii. Cujus corpus more regio curatum, Spiram est delatum, & coram multitudine nobilium & inferiorum clericorum atq; Laicorum, juxta *Heinricus 6. Spiræ sepultus.* majorum suorum mausolea honorifice conditum. Anno regni sui 20. Imperii vero 14. Hic ut præscriptum est, primo sub specie religionis patrem excommunicatū imperio privavit: confirmatus in honoribus mores mutavit; sed post injurias Apostolicæ sedi illatas, semper seipso inferior fu- *Dotes Heinrici 5.* it, justitiis regni non multum invigilavit: acer fuit ingenio, fortis & audax, licet parum fœlix in prælis, nimis in appetendis alienis. Pecunias, ut ajunt, infinitas congesserat, quas secundum scripturas cui thesaurizasset, ipse sine liberis obiens, heu ignorabat. Hoc etiam anno nonnullos ex nobilibus, unà cum innumera multitudine vulgarium sæviens mortalitas absumpsit. Inter quos Udalri- *Pestis.* cum Eihstatensem, ac Ruoggerum Vuirziburgensem, Arnoldum quoq; comitis Arnoldi filiū, bonæ indolis adolescentem, pluresq; alios sors ultima pressit. Nam post vulgi stragem immēsam tam fame quam pestilentia, judicio divino, patrata lues tanta, tamq; indifferēs per populos ubiq; grassari cœpit, ut nulli conditioni, sexui vel ætati parcendum fore, mors minitaretur pallida: vixque vivi sufficerent ad curanda defungentium cadavera.

ANACEPHALEOSIS CHRONICI URSPERGENSIS, de Imperatoribus, Conrado, Heinrico III. Heinrico IIII. Heinrico V.

MULTIS dum sua facta vel dicta placent, aliena displicent: rectius autem erat ut no- *Roma 15.* bismetipsis displicentes, dum aliis placere velimus, ipsiq; nobis placeant. Quia vero omnis ætas in malum prona est, facilisq; descensus averni, rectum cōtemnitur, & quod vitiosum est, frequentatur. Ideoque tam scriptores singularum rerum, quàm *Mos scriptorum.* etiam interpretes linguarū, sive expositores librorum, contra æmulos & detractores & invidos, in principiis operum suorū volentes aliqua describere, plurima commentati sunt. Cæterum ut rudes & imperiti nostræ loquelæ simplicitatem de medio usu loquendi procedentem, & nullius dulcedinis sive eloquentiæ stylum redolentem, credimus ab æmulis potius irridendum, quam livido dente huic detrahendum. Sane super his fiat voluntas Dei expleta. Nos vero, sicut *Gesta regum, maxime Rom. Imper. tractat.* fuerit voluntas in cœlo, de nostro proposito explebimus gesta regum, maximeque Romani imperii, sicut cœpimus, & de diversis regnis prioribus, ad id perduximus. In superioribus vero gesta quatuor imperatorum, videlicet Cunradi, Heinrici. III & Heinrici IIII. & Heinrici V. sub stylo historiographo non sunt conglutinata, sed potius gesta temporum sub singulis annis sunt descripta. Ideoque series historiæ de ipsis Imperatoribus difficilius contexitur. Recapitulando igitur de eisdem Imperatoribus, quædam retexemus, ut series & narratio nostra melius stylo simplici *Quatuor Imperatores Spiræ sepulti.* procedat. Quia vero præfati quatuor Imperatores in Ecclesia Spirensi, usque in præsens evidentem habent sepulturam & tumulos de marmore fabricatos & politos, sicut eosdem oculis nostris prospeximus. Primum superscriptiones eorundem mausoleorum, sicut meminimus nos ab eisdem descripsisse, annotabimus: videbitur enim paulisper forte discrepare ab his quæ prænotata *Superscriptiones Mausoleorum Spirensis.* sunt. In quatuor igitur sepulchris prænominatorum Imperatorum continetur sermo metrice factus ad mensuram unius versus hexametri, hoc modo incipiens, à Septentrionali plaga, super primum sepulchrum continentur duo verba exarata in marmore, hæc scilicet, FILIUS HIC. In marmore secundi sepulchri exarata sunt hæc verba. PATER HIC. Super marmore quoq; tertii sepulchri scriptum est. AVVS HIC. Et in quarto exculptum est, PROAVVS JACET ISTIC. Sicque perficitur unus versus hexameter. Adjunguntur autem his duo mausolea ejusdem operis marmorei, & ejusdem structuræ & elevationis, in quibus descriptus est unus versus hexameter, à Septentrione in Austrum, qui in priori tumulo continet hæc verba exculpta,

HIC PROAVI CONJUNX. In secundo. HIC HEINRICI SENIORIS. Dies quoque & annos, quibus præfati Imperatores obierunt, annotavimus, sicut ibi annotati continentur, in hunc modum. In primo itaque versus Austrum, quod est novissimum in descriptione versus prænotati, sic scriptum reperitur. CUNRADUS. II. IMPERATOR ROMANORUM. ANNO DOMINICÆ IMCARNATIONIS MXXXIX. NON. JUNII OBIIT. In secundo, versus Septentrionem sic descriptum erat. HUJUS FILIUS HEINRICUS TERTIUS, QUI DICTUS EST NIGER ROMANORUM IMPERATOR. ANNO DOMINICÆ INCARNATIONIS MLVI. NON. OCTOB. OBIIT. In tertio, versus Septentrionem rursum scriptum est. HUJUS FILIUS HEINRICUS IIII. DICTUS SENIOR. ROMANORUM IMPERATOR. ANNO DOMINICÆ INCARNATIONIS M.CVI. IDUS JUNII OBIIT. In quarto scriptum est. FILIUS EJUSDEM HEINRICUS V. DICTUS JUNOR, ROMANORUM IMPERATOR. ANNO DOMINICÆ INCARNATIONIS MCXXV. X. KALEN. AUGUSTI OBIIT.

Cunradus Imp. *Heinricus tertius, dictus Niger.* *Heinricus quartus dictus senior.* *Heinricus quintus dictus iunior.* *Otto Frisingensis lib. 6. cap. 28.*

De istorum generatione, Otto Frisingensis Episcopus, qui de eadem generatione descendit, dicit quod Cunradus proavus ex parte patris Cunrado à Vuormaciensium duce, qui in prælio cum Vngaris sub Ottone habito occubuit, prosapiam ducens ex parte matris à probatissimorum Gallorum principum genere, qui ex antiqua Trojanorũ stirpe descenderant, & à beato Remigio baptizati fuerant, qui Clodii sive Clodovei multotiens nominabantur, originẽ duxit: de quibus supra in gestis Francorũ satis dictum est. Quod ex eo quoque probatur, quòd iidem Principes de Vuabilingin oriundi dicebantur, apparet autem usque in præsens, titulus monumenti juxta præfatam villam, in modum turris, miro opere de quadris & sculptis lapidibus constructus, quod vulgus Bajenstein denominat, in quo sculptum literis reperitur, CLODIUS HOC FECIT UXORI SUÆ. Præfatus. C. uxorem Giselam nomine, de antiquo & glorioso Carolorum sanguine oriundã habuit. Sicut quidam his versibus attestatur,

Principes de Vuabilingen. *Monumentum in Baienstein.*

Quando post decimam numeratur linea quarta,
De Carolo Magno processit Gisela prudens.

Hinc coniectura est, quicquid inter Rhenum est et Nicrũ, velut in Provinciæ formam redactum, aliquot annos Romanis paruisse. Hinc tantum vetustatis repertas nõ solum in Nicri littore, sed in intermediis etiam locis. Hinc apud Ettelingam, patriam meam, tabula lapidea fuit reperta, cui Neptunus erat insculptus, de qua in Paraleipomenis meis infra.

Hæc primum Ernusto duci Suevorum, fratri Alberti Marchionis Panoniæ nupta fuit, ex eoque filios, Ernustum & Hermannum suscepit. Quo mortuo præfatus rex C. eam accepit uxorem. Genuitque ex ea Heinricum ejus nominis tertium, qui dictus fuit Niger, ut prædictum est. In quo propter maternum genus post multa curricula annorum, rediit imperium ad illustrem & gloriosam propaginem Caroli Magni. Dictus vero Heinricus ex Agnete Imperatrice, ut supra descriptum est, genuit rursus Heinricum, ejus nominis quartum, qui dictus fuit senior, & à plerisque nuncupabatur malus, eo quod multa mala terris & principibus propter suam excommunicationem & vitam sceleratam intulerit, de cujus tamen excommunicatione præfatus Otto Frisingensis sic scribit: Lego & relego Romanorum, Regum, sive Imperatorum gesta, & nusquam invenio quenquam eorum ante hunc à Romano pontifice excommunicatum, vel regno privatum, nisi forte quis pro anathemate habendum ducat, quod Philippus ad breve tempus à Romano Episcopo inter pœnitentes collocatus, & Theodosius à beato Ambrosio propter cruentam cædem à liminibus Ecclesiæ sequestratus est: Licet præfatus Otto hæc scribat, constat tamen ex his, quæ superius longe descripta sunt in pluribus locis, quòd Imperatoribus sive regibus quarundam nationum, vergentibus in multam perversitatem, vel nequitiam, sive in desidiam, ut inutiles censerentur, multoties divino judicio reprobati sunt, aliique in locum eorum substituti sunt, quod plerunque nulla accedente autoritate Romanæ ecclesiæ factum est, sicut frequenter de Imperatoribus apud Constantinopolim positis legitur, ut supra descriptum est. Quandoque etiam accessit autoritas Romani Pontificis, sicut in gestis Romanorum Pontificum legitur. Quod Gregorius tertius, fecit recedere totam Italiam de potestate Leonis Augusti, & ipsum excommunicavit, & regno privavit, talia quoque alibi plerumque leguntur, & nostris temporibus facta fuisse cernuntur. Licet autem Romani Pontifices hæc sibi ascribant, & se fecisse glorientur, nos tamen animadvertimus hæc potius facta fuisse divino judicio culpis Imperatorum exigentibus, animisque Principum sive gentium, ad resistendum se coadunantibus. Quis autem flectit mentes hominum, nisi ille de quo scriptum est. Sicut divisiones aquarum, ita cor regis, & corda hominum in manu Dei sunt. In libro quoque Regum non dicitur quod Samuel Saulem reprobaverit, sed quod à Deo fuerit reprobatus, & jubente Deo, per ministerium Samuelis, David fuit inunctus. Exemplis quoque idipsum approbatum cernitur. Sub temporibus nanque nostris, Fridericus primus, ejus nominis Imperator Romanorum, ab Hadriano papa & Alexandro, aliisq; successoribus excommunicatus (ut ipsi asserunt) nunquam perdidit imperium. Philippus quoq; filius ejusdem Friderici, post mortem fratris sui Heinrici 6. acquirens sibi imperium, sive regnum Romanorum, propter excommunicationem Celestini Papæ 3. sicut meminimus factum fuisse, sub tem-

Heinricus III. niger. *Heinricus IIII.* *Vide Otton. Frising. lib. 6. cap. 35.* *Theodosius.* *Gregorius III. excommunicat Leonem Imp.* *Fridericus I.*

ſub temporibus noſtris nunquam perdidit illud. Hæc omnia in ſubſequentibus deſcriptionibus & annotationibus temporum, plenius explicabuntur. Præfatus itaque Heinricus 4. de uxore ſua Bertha nomine, duos filios progenuit, & unam filiam. Cunradus quoque filius ejuſdem in Italia mortuus eſt, ſicut ſuperiora ſcripta demonſtrant. Henricus vero ejuſdem nominis V. poſtmodum factus Imperator Romanorum, patri in imperio ſucceſſit, & ſicut à patribus & avis ſive proauis, quædam diſcordia ad eum deducta fuit ſuper inſtitutionibus Epiſcoporum, hanc viriliter tenuit, & propter hoc Papam Paſchalem captivavit. Tandem ſicut in ſuperioribus annotatum eſt, hæc diſcordia, anno Dominicæ incarnationis milleſimo 122. determinata eſt, ſicut ſuperius deſcriptum eſt. Præfatus vero Heinricus V. anno Dominicæ incarnationis milleſimo 125. obiit.

Et Hein. V. excommunicatur opera Mogont. Saltz.b. & Colonien. Epiſcoporum, Otto lib. 7. ca 15.

In civitate Galliæ Spira, juxta patrẽ avum, proavum, Imperatores, cultu regio ſepelitur. Otto lib. 7. cap. 16.

LOTHARIUS SAXO, XVIII. GERM. IMP. HUJUS
laus eſt à vendicata religione & legibus.

ANno Dominicæ incarnationis milleſimo 126. ab urbe condita milleſimo 877. Lotharius dux Saxonum, cujus mentio ſuperius facta eſt. 89. loco ab Auguſto regnum accepit, regnavitq; annos 13. Fridericus dux Suevorum, & Cunradus frater ejus, qui ducatum acceperat, pertinentem ad Herbipolenſem Eccleſiam à Heinrico juniore, ſicut ſupra deſcriptum eſt, nepotes fuerũt præfati Henrici filii, videlicet ſororis ejus. filia nanque Heinrici ſenioris, cuidam Friderico nobili de Stophen, matrimonio juncta fuit, mortuoque Rudolpho duce Suevorum in bello, qui ſibi regnũ vendicaverat, dictus Heinricus ſenior, ducatum Sueviæ præfato Friderico, genero ſuo contulit. Ipſe quoque Fridericus, de præfata filia dicta Agnete, duos filios progenuit, Fridericum videlicet & Cũradum, quorum Fridericus ducatum Sueviæ tenuit, quem à quibuſdam audivimus denominari monoculum. Cunradus vero ducatum Franconiæ, ut prædictum eſt, accepit: penes hos, mortuo avũculo ſuo, Heinrico juniore, inſignia imperialia remanſerunt. Ideoque cum quibuſdam Principibus peregerunt, ut ſæpe dictus C. in regnum eligeretur, in diſcordia contra Lotharium, pluribus tamen faventib. Lothario, iſti tamen bellum habuerunt contra Lotharium. Lotharius vero filiam Gerdrudim unicam, quam habebat, dederat uxorem H. duci Bavariorum, fratri Vuelphonis noviſſimi, quẽ nos vidimus, cujus generationis, quia inclyta fuit & nobiliſſima, & Deo ſemper devota, Romanæq; Eccleſiæ ſemper aſſiſtens, & Imperatorib. ſæpe reſiſtens, quia mentio Vuelphonum ſuperius frequenter facta eſt, in hoc loco generationem illam latius deſcribamus.

Hic ab aliis dicitur Lutherus Saxo ſub hoc Cæſare cœpit Europa denuo iure civili ſcripto in iudiciis paſſim uti.

Stauffen. Otto habet Stoyphe.

Frid. monoculus.

Author vidit Vuelphonem.

De generatione Vuelphonum.

In hoc itaque genere, ſex Vuelphones leguntur fuiſſe, non ſimul ſed ſibi in generatione illa ſuccedentes. Creduntur autem viri illi inclyti fuiſſe de gentibus illis, quæ ſub Valentiniano Imperatore de Scythia erumpentes, diverſas partes Germaniæ occupaverunt, & dominatũ obtinuerunt. Licet autem ejuſdem generis tyranni & nobiles in genealogia præceſſerint, utpote Vuarinus & Ruothardus, qui beatum Othmarum in inſulam Rheni relegarunt, in qua hodie conſiſtit monaſterium monachorum, quod vocatur Staine. Primus tamen, de quo legitur, ejus generis fuit quidam inclytus Ethicho, qui genuit filium nomine Heinricũ, & filiam nomine Hiltegardam, quam Ludeuuicus Imperator duxit in uxorem. Factum eſt autem, dum præfatus. H. moreretur, in curia jam dicti Imperatoris L. perſuaſu ipſius Imperatoris, & quorundam aliorum, ipſi Imperatori fecit hominium & ſubjectionem, & ab eo accepit 4. millia manſuum pro beneficio in ſuperiori Bauuaria. Quod cum pater ejus percepiſſet, exiſtimans nobilitatem & libertatem ſuam nimis eſſe declinatam, valde cõſternatus eſt animo, & dolorem ſuum exponens amicis ſuis, faciem filii amplius videre noluit. Ipſe vero Heinricus patri ſuo, prout decuit, reverentiam in omnibus exhibuit, & neceſſaria abundanter largiri fecit ei reſidenti in villa, quæ dicitur Amergou, ubi & cellam monachorum conſtruxit, quã poſt mortem patris ſæpe dictus Heinricus tranſtulit in locum qui dicitur Altenmunſter à nomine S. Altonis ibi quieſcentis. Idem vero Heinricus uxorem duxit de Bauuaria Beatam nomine, ex qua tres filios progenuit, videlicet S. Chunradum, qui poſtmodum Conſtantienſis Eccleſiæ Epiſcopus fuit, & eam multis prædiis ſuæ proprietatis ampliauit, & Ethichonem qui legitimo matrimonio carens, ex quadam de miniſterialibus ſuis unam filiam progenuit. Tertium quoq; filium, videlicet Rudolphum, habuit ſæpe dictus Heinricus, qui Rudolphus, accepit uxorem de Vuingia, Itham nomine, cujus pater Cuno nobiliſſimus comes fuit, mater ejus extitit filia Ottonis Magni Imperatoris, Richilint nomine. Dictus itaque Rudolphus de præfata Itha uxore ſua duos filios progenuit, videlicet Vuelphonem, qui primus hoc nomen accepit, & Heinricum, qui apud villam Lunum in venatione ſaxo percuſſus, interiit. Genuit & filiam, Richardam nomine, quæ poſtmodum moriens, in monaſterio Ebersberck ſepulta eſt. Maritus nanque ejus ditiſſimus comes Bauuariorum, cũ non haberet hæredem, tres Abbatias conſtruxit, videlicet Ebersberck, Giſenvelt, & Chubach. Vuelpho vero filius præfati Rudolphi, duxit uxorem de gente Salica, de caſtro Glizberck, Imiza nomine. Hic eſt ille Vuelpho comes, qui aliquando Imperatori Cunrado ſecundo, auxiliante ſibi duce Ernuſto, rebellavit. Auguſtenſem quoque Epiſcopatum & Friſingenſem, in prælio,

Vuelphones Scythæ

Staine monaſteriũ

Hominium.

Manſuum.

Amergauu.

Altenmünſter.

Conradus.

Ethicho.

Rudolphus.

Lunum.

Abbatiæ tres.

Ebersberck.

Giſenfelt.

Chuobach.

quod habebat cum Brunone, Augustensi Episcopo, attrivit: & plurimum comminuit, pro qua re tamen in fine satisfecit, & villas plurimas eisdem Episcopatibus tribuit, in tantum, quod judicio frigidæ aquæ innocentiam suam probavit. Hic de præfata uxore sua Imiza, genuit filium cui nomen suum imposuit Vuelpho, genuit & filiam Chunzam nomine, quam Azzoni ditissimo Marchioni Italiæ dedit in uxorem, in dote quoque dedit eidem curiam nobilissimam, quam habebat in Italia, Elsinam nomine, quam & ipse ab uxore sua in dotem acceperat. Cujus curiæ mille & centum mansus sunt, uno vallo comprehensi. Cujus filius Vuelphonis secundi, Vuelpho tertius, vir per omnia probatus, ducatum Carinthiorum & Marchiam Veronensem acquisivit, & strenue texit. Dicitur de eo quòd contemptum exhibuerit Heinrico imperatori tertio, eo quod cum idem Imperator convocasset exercitum suum in Lombardiam, apud locum qui vocatur Runggalle. Iste tertius Vuelpho cum armatis militibus suis, quos adduxerat contra voluntatem Imperatoris recessit ab eo, & neque minis, neque promissionibus potuit detineri ab eo, quod ideo factum est, quia præfatum Imperatorem expectaverat in eodem loco per triduum, ultra statutum tempus, & neque nuncium neque literas suas acceperat, quibus absentiam suam excusaret. Alio quoque tempore præfatum Imperatorem verbis suis coegit, ut Veronensibus remitteret mille marcas, quas ab eis contra justitiam extorquere voluit. Iste Vuelpho tertius, immatura morte præventus, sine hærede decessit, & omnes possessiones suas Ecclesiis distribui mandavit. Sanè mater ejusdem hanc distributionem fieri non permisit, sed potius de Italia revocavit filium præfati Azzonis nepotem suum Vuelphonem quartum, cumque hæredem omnium possessionem ejusdem generis instituit. Hic est ille Vuelpho quartus, qui primum ducatum Bauuariorum adeptus est, & multa magnifica peregit.

Nota. Iudicio aquæ frigidæ innocentiam probare. Census Mansus. Vuelphonis factum contra Imperatorem. Vuelpho quartus, primus Bavariæ dux

Temporibus quippe Heinrici Imperatoris quarti hic extitit, & bona fide ei adhæsit, donec idem Imperator multis facinoribus reus habitus, sedi Apostolicæ se opposuit, & in mortem præfati Vuelphonis, ut dicitur, quædam machinatus fuit, extunc recessit ab eo, & cum aliis Principibus Saxoniæ & Sveviæ, eum inpugnavit. Hic etiam propter scisma, quod eisdem temporibus extitit, Siphridum Augustensem Episcopum scismaticum captivavit, & comprehensum in vincula jecit & in castro suo Ravensburck multo tempore cathenarum conservavit. Civitates quoque Augustensem & Frisingensem destruxit.

Sifridus Aug. Episcopus capitur. Civitates Aug. Frisingen destruuntur.

Accepit autem reginam Angliæ, tunc viduam, filiam scilicet Balduuini nobilissimi comitis Flandriæ Juditham in uxorem. Ex qua duos filios, Vuelfonem scilicet & Heinricum, quorum uterque ducatum Bauuariæ alter post alterum possederat, progenuit. Hic est ille qui primus eò quod fautoribus suis in tot commotionibus bellorum prædia sua distribuendo paternos redditus comminuit, manus suas episcopis & abbatibus præbuit, & beneficia non modica ab eis recepit. Omnes possessiones Luitoldi comitis, quas in partibus istis habuit, præter istas quas in Zuuiviltun sanctæ Mariæ contradidit, cum duobus castris, Achalmen & Vulnelingen, ipso donante possedit. Patrimonium quoque comitis Ottonis de Buochorn eo vivente & bona voluntate tradente recepit & obtinuit. Denique cum ad senilem ætatem pervenisset, & Rattinbuochensem ecclesiam construere cœpisset, & satis copiose ditasset, Altorfense quoque monasterium prædiis, decimis & mancipiis, nec non & ecclesiasticis ornamentis abundantissime ditasset, alias etiam ecclesias ad se pertinentes aliquo modo meliorasset, volens Deo de excessibus suis difficiliorem satisfactionem exhibere Hierosolymitanum iter arripuit. Quod in maximis persecutionibus & periculis Ungariam & Græciam transiens, persolvit. Sepulchrum enim Domini & alia sancta loca, omnibus suis pene amissis, visitavit: deinde ad reversionem se parans, Cyprum adiit, ubi de hac vita decedens, sepultus est. Ossa tamen eius postea inde sublata, ad Altorfense monasterium translata & reposita sunt. Socii autem peregrinationis & laborem ejus, vel interfecti, vel vivi Sarracenis, machinãte perfidissimo Alexio imperatore traditi sunt. Inter quos Thiemo Juvaviensis archiepiscopus comprehensus, & regi Mempheorum præsentatus, ad idololatriam angariatur. Ille fanum ingressus, animi & corporis viribus robustissimus, idola quæ adorare debuit, non Deos, sed opera manuum ostendens, in frusta comminuit. Ob hoc productus, exquisitisque suppliciis affectus, martyrio coronatus est. Itham marchionissam, matrem Luipoldi marchionis orientalis, quæ similiter in eodem comitatu fuit, unus de principibus Sarracenorum rapuit, & impurissimo matrimonio sibi copulavit, ex eaque Sanguinum illum sceleratissimum progenuit.

Vuelfonis quarti filii, Vuelfo & Henricus. Zuuiviltun. Patrimonium comitis Ottonis de Buochorn. Vuelfonis 4. profectio ad sepulchrum Domini. Thiemo archiepiscopus martyr. Itha marchionissa

Igitur Vuelfo 5. ejus nominis, senior inter filios præfati Vuelfonis, mortuo patre accepit ducatum Bauuariorum, & tam curiæ suæ largitate & honestate, quam finitimarum gentium, maximeque Italiæ, bellis & honestatibus multa magnifice peregit. Accepit autem Mathildam nobilissimi ac ditissimi Italici marchionis Bonifacii filiam in uxorem, fœminam virilis animi, quæ ad instar fortissimi principis totam terram illam dominio suo subjugavit. Quam tamen postea, nescio quo interveniente divortio, repudiavit. Denique omnibus bene compositis, morbo correptus in villa Chufringin, diem clausit extremum: & in Altorff deportatus, juxta patrem & matrem sepultus est.

Vuelfo quintus.

Heinricus

Heinricus frater ejus ducatum & omnia quæ illius erant, & potenter ditioni suæ subjugavit. Accepit autem uxorem de Saxonia, filiam Maginonis ducis & Sophiæ sororis regis Ungariæ Colomanni, Vulfhildem nomine. Ex qua præter illos quos infra annos sinus cœlestis patriæ suscepit, tres filios, Chunradum, Heinricum, Vuelfonem, & quatuor filias, Juditham, Sophiam, Mathildam, Vulfhildā progenuit. Juditha nupsit Friderico Suevorū duci, quæ Fridericū Imperatorē nostrum, & uxorē Mathæi ducis Lotharingiæ progenuit. Sophiam Berthold⁹ dux de Zaringen, & eo mortuo Luipoldus Marchio de Stiria in uxorem accepit. Mathildis primo Diepoldo filio Trepoldi Marchionis de Voheburch, postea eo mortuo, Geberhardo de Sultzebach copulata est. Vulfhildim Rudolphus Bregantinus comes duxit. Chunradus in clericum ordinatus, cum sub puerilibus annis domi literarum studiis informaretur, tempore maturo Coloniensi archiepiscopo altiori studio & disciplina claustrali educandus committitur. Ubi in utroque tantum profecit: sed & aliis virtutibus vitia declinans, tantum exornavit, ut ab omni & clero & populo amaretur, ab omnibus summo honore dignus judicaretur. Ipse vero honores, divitias, laudem humanam fugiens, quibusdam se monachis sociavit, cum quibus omnibus suis ignorantibus, Clarevallense monasterium adiit, ibique se monachum fecit. Deinde procedente tempore Hierosolymam petiit, ubi cuidam servo Dei in hæremo manente adhæsit, eique cum omni humilitate necessaria administravit. Tandem sentiens se quadam infirmitate tactum, de reversione cogitavit: & ingressus navem, Baram civitatem sancti Nicolai pervenit. Ubi beato fine diem ultimum clausit, honorificeque sepultus, ibidem requiescit.

Heinricus . . . Vuelfonis quinti.

Bertholdus de Zeringen.

Hohenburg.
Sultzbach.

Nota. Apud episcopos claustralis disciplina.

Alii Pataram.

Circa idem tempus pater quoq; ejus & mater, pater in castro Ravensburch, mater in Altorfi 6. die post mortem mariti, obierunt, & in monasterio sancti Martini sepulti sunt. Heinricus vero defuncto patre, ducatum ejus adeptus est. Hic est Heinricus ille, de quo supra dictum est, frater Vuelfonis novissimi, qui filiam Lotharii accepit uxorem, & nuptias cum ea apud Augustam civitatem, convocatis ferè omnibus principibus, magnifice celebravit, in loco qui dicitur concio legum. Quo facto, venit ad imperatorem Lotharium socerum suum apud civitatem Nurenberg, & ibi ducatum Saxoniæ, & omnia beneficia quæ Imperator ab episcopis & abbatibus habuit, in beneficio suscepit: & ibidem pollicetur eidem Imperatori auxilium, cōtra præfatum F. & Chunradum fratrem ejus. Licet autem in Bauuaria haberet bellum contra quendam nobilem Fridericum, Ratisponensis ecclesiæ advocatum, cujus etiam castrum fortissimum Falchensteyn obsidione cinxit: relictis tamen in obsidione militibus, festinavit socero suo venire in auxilium.

Nuptiæ Heinrici cum filia Lotharii.

Concio legum locus Augustæ.

Imperator quippe Lotharius eo tempore obsederat Spiram civitatem eò quod civitas illa faveret Friderico & Chunrado ducibus, ad cujus auxilium adduxit milites 600. aut amplius, quos tamen ultra Rhenum apud se prope collocavit, ut impetus & irruptiones F. ducis præcaveret. Fridericus tamen dux, utpote vir armis strenuus, quadam nocte in castra ipsius irruit. Sane Heinricus præmonitus fuerat, armis & equitaturis instructus, ad fugam illum compulit, & ita fugientem illum usque Gruoningin insequitur. Deinde mediante Mogontino archiepiscopo, Spirenses in gratiam Imperatoris redeunt. Castrum quoque supradictum Falchensteyn à duce H. in Bauuariam regresso capitur. Non multo post F. dux memor pristinæ injuriæ, Altorf & Ravenspurg armata manu invasit, ubi quosdam captivavit, & villas circunquaque & Memingin incendio vastavit. Sequenti vero æstate H. dux cum exercitu copioso fines F. ducis ingressus à villa Tuogendorf, quæ est in ripa Danubii, incipiēs, & ultra Stouphen perveniens, omnia circunquaque in transitu & in reditu incendio & præda devastat. Post hæc rediens in Bauuariam, bella plurima peregit, videlicet, contra episcopum Ratisponensem, Heinricum nomine, unum de nobilissimis Bauuariæ patruum Ottonis comitis de Vuolfratehusen, & contra supradictum Fridericum advocatum Ratisponensem, & dictum Ottonem de Vuolfratehusen. Hi quoque in auxilium suum habuerunt Luipoldum Marchionem orientalem: qui omnes, congregato copioso exercitu, castra juxta Isaram fluvium posuerunt, ut attentarent ducem de finibus illis expellere: cæterū dux acies suas ordinavit econtra Cumq; pugnam inire debuissent, Otto Palatinus de Vuitilisbach considerans periculum utriusque partis, mediatorem se interposuit: & sive minis, sive promissionibus sæpedictum Fridericum advocatum consobrinum suum, & Ottonem comitem generum suum adhoc induxit, ut in potestatem ducis se traderent: & castrum Vuolfratehusen, quod milites ducis dudum obsederant. Dux itaque ipsum Ottonem comitem custodiæ militum deputatum abduxit, & castrum cum ædificiis incendit. Postmodū quoq; episcopatus Ratisponēsis in gratiam ducis rediit, & comitatum quē habet episcopatus Ratisponensis circa Enum fluvium, ei in beneficio concessit: sicq; factū est, ut bella quiescerent in Bauuaria. Lotharius quoq; Imperator eo modo confortatus est in imperio: nam & supradictus C. qui ei adversabatur in imperio, à facie ejus ierat in Italiam, ut adversitates sibi suscitaret ibidē. Sane interventu beati Bernhardi abbatis Clarevallensis, dicti duces C. & F. in gratiam Imperatoris recepti sunt, in generali curia Babenberg

Lotharius Spiram obsidet.

Spirenses redeunt in gratiam Imperatoris.

Altorff.
Ravenspurg.
Memmingen.
Tügendörff.
Stauffen.

Luipoldus Marchio orientalis.

Otto Palatinus.

Cunradus & Fridericus duces interventu beati Bernhardi redeunt in gratiam Imper.

habita, sicque pax firmata est. Eo quoque tempore sedes Apostolica malis non caruit: nam Petrus Leonis contra Innocentium papam secundum se erexerat. Ideoque Innocentius de civitate egressus, in Francia & partibus Galliæ plerunque demorabatur, habens in comitatu suo præfatū Bernhardum, sicut legitur in vita ejusdē abbatis. Eo quoq; tempore ipse papa adiit imperatorē Lotharium apud Leodium, petens ab ipso favorem & auxilium contra prædictum Petrum & suos fautores. Sane Imperator usus consilio super hujusmodi responso, cœpit à papa repetere investituras episcoporum, quas multo tempore imperatores ante se habuerunt. Ideoque apostolicus non modicum est turbatus, & de adventu suo est contristatus, de reditu quoque anxius effectus: nam petitionem principis exaudire non poterat super tali articulo, pro quo ecclesia tot mala sustinuerat. Interveniente tamen consilio & orationibus beati Bernhardi, securus recessit ab Imperatore. Post hæc imperator movit expeditionem in Italiam jam secunda vice: in qua expeditione præfatus *H*enricus dux mille quingentos milites duxit in Italiam; & cum Imperatore in citeriore Italia Gardam & Harisiallum castra cœpit, quæ etiam in beneficio suscepit. Eo tempore Mediolanenses & Cremonenses diuturnum bellum inter se habentes, causam guerræ coram Imperatore exponunt. Cremonenses vero, à principibus Italiæ tanquam habentes injustam causam hostes judicantur, proscriptique discedunt: quos ipse imperator subsequutus, territoria eorum ac villas seu castella destruxit. Indeque Papiam veniens, cives illos pactione pecuniæ in gratiam suscepit: ubi & Otto comes de Vuolfratehusen vita privatus occubuit. Bononienses quoque & Æmilienses supplices, duce interveniente, recepit. Post usq; ad Taurinum progrediens, totam citeriorem Italiam sine ferro subegit. Inde Apenninum transiens Imperator, Anconam, Spoletum cum aliis urbibus seu castellis ulterioris Italiæ in deditionem accepit. Deinde contra Rogerium aciem dirigens, Campaniam & Apuliam peragravit. Porro Heinricus per Tusciam exercitum duxit, quam & ab Imperatore in beneficio obtinuit: Romamque veniens: summo Pontifici Innocentio usque ad Imperatorem conductum præbuit. Suburbia Albæ civitatis sibi resistere nitentis, expugnavit ac destruxit. Beneventum cepit ac papæ restituit. Imperatori non longe à Barra cum summo pontifice obviam venit, ibique castrum quoddam, ubi præsidia Rogerii fuerant artificiose valde expugnavit: militesque in eo repertos, & præcipue Sarracenos, patibulo suspendit. Post ejecto de Campania & Apulia Rogerio, Reginaldo vero viro forti ac nobili ducatu Apuliæ commisso, de reditu disponunt. Igitur de Italia per Tridentinam vallem redeuntes, Imperator morbo correptus in sylva quæ est inter Enum & Licum sub vilissima casa 13. regni sui Anno obiit, ac inde per Augustam & orientalem Franciam in Saxoniam deportatus, in monasterio suo Luther honorifice sepelitur.

Imp. Lotharius à papa repetit investituras episcoporum.

Mediolanensium & Cremonensium bellum.

Lotharius Italiā sine ferro subigit.

Barra.

Lotharius Imperator obiit. & in Luther sepelitur. Luther monasterium Saxoniæ. Otto Frising. lib. 7. cap. 20. Actus ejus in plumbeis laminis descripti, iuxta eum reconduntur.

Hujus Lotharii quidam scriptor mores his verbis describit: Erat, inquit, vir ille strenuus belli ductor, præcipuus in armis, providus in consilio, terribilis inimicis Dei & sanctæ ecclesiæ, veritatis amicus, justitiæ socius, injustitiæ inimicus, cujus probitas patuit in Sicilia, viguit & in Saxonia: qui quam diu vixit, totum Romanum imperium, quod ejus custodiæ deputatum fuerat, titubare non potuit. Hic expulso Petro Leonis, Innocentium papam fortiter, invitis hostibus & adversariis, in sede sancta restituit: ab eo quoque restituto, consecrationem imperialem accepit. Hujus temporibus magister Gratianus canones & decreta, quæ variis libris erant dispersa, in unum opus compilavit, adjungensque eis interdum autoritates sanctorum patrum, secundum convenientes sententias, opus suum satis rationabiliter distinxit. Eisdem quoque temporibus dominus Vuernerius libros legum, qui dudum neglecti fuerant, nec quisquam in eis studuerat, ad petitionem Mathildæ comitissæ renovavit: & secundum quod olim à divæ recordationis Imperatore Justiniano compilati fuerant, paucis forte verbis alicubi interpositis, eos distinxit, in quibus continentur instituta præfati Imperatoris, quasi principium & introductio juris civilis. Edicta quoque prætorum & ædilium curulium, quæ rationem & firmitatem præstant juri civili, hæc in libro Pandectarum, videlicet, in Digestis continentur. Additur quoque his liber Codicis, in quo Imperatorum statuta describuntur. Quartus quoque liber est Autenticorum, quem præfatus Justinianus ad suppletionem & correctionem legum imperialium superaddidit. Claruerunt etiam illis temporibus viri venerabiles, sanctus Bernhardus Clarevallensis abbas, qui in multa facundia postmodum librum ad Eugenium papam conscripsit, & contra Petrum Bajolardum hæreticum firma disputatione contendit. Beatus quoque Norbertus institutor Præmonstratensis ordinis, in ecclesia Magdeburgensi, quam Parthenopolim vocant, archiepiscopus extitit: ipse cum Imperatore in expeditione Romam ivit, indeque reversus infirmitate correptus, brevi tempore post, cursum præsentis vitæ complevit.

Gratiani decreta

Vuernerii libri legum.

Instituta Justiniani.

Libri Pandectarum, Codex Autentica.

Bernhardus.

Norbertus.

ANNI

ANNI LOTHARII I.

ANno Domini mill. 126 Lotharius electus rex est. Maxima quoq; inundatio aquarum facta est circa Romam in festivitate sancti Eleutherii. Ann. domini millesimo 127. Chunradus insurgit contra Lotharium, Anno domini millesimo 127. Chunradus in Italiam fugit. Anno domini millesimo 129. Anno domini millesimo 130. Honorius papa 2. obiit, cui Innocentius 2. per electionem canonicam successit: sed propter intrusionem Petri Leonis, cui favebat multitudo Romanorum, sedem suam obtinere non potuit, ideoque in Franciam se contulit, ubi concilio Remis habito cum multis episcopis, præfatum Leonem & suos fautores excommunicavit, sicque in partibus Germaniæ usque ad septimum annum permansit. Sedit autem annos 13. menses 7. Sub isto papa vigere & crescere cœperunt ordines Cistercienſis & Præmonstratensis. Anno domini millesimo centesimo trigesimo primo. Anno domini millesimo 132. Augusta combusta est. Anno domini millesimo 133. Eclipsis solis facta est. Anno domini millesimo 134. Norbertus archiepiscopus obiit. Anno domini millesimo 135. Huch abbas Præmonstratensis primus post Norbertum hoc anno accepit privilegium ab Innocentio 2. papa. Hoc etiam anno Vrspergensis ecclesia, quæ jam decem annis fundata constiterat, accepit privilegium ab eodem papa. Anno domini millesimo 136. Lotharius ivit in Apuliam, in qua expeditione H. dux frater Vuelfonis duxit mille quingentos milites. Eodem anno Heinricus filius ejusdem ducis, pater Ottonis, postmodū per breve tempus regnantis, in Pentecoste baptizatus est. An. dom. millesimo 137. Innocentius papa restitutus est in sede sua. Anno domini millesimo 138. Lotharius rex obiit in autumno sine filiis. Dux vero H. in cujus finibus obierat, regalia reservavit, ut in generali conventu principum, qui in proxima pentecoste Mogontiæ condictus fuerat, præsentaret. Quidam autem ex principibus timentes, ne forte in generali curia H. dux qui tunc præcipui & nominis & dignitatis in regno fuit, per potentiam prævaleret, circa mediam quadragesimam consilio habito in oppido Rheni Confluentia, conventum celebrant, ibique Chunradum F. de quo supra diximus, præsente Theodeuuino episcopo cardinali regem creant.

Honorius papa.
Innocentius papa.
Petrus Leo septem annis apud Germanos.
Augusta combusta.
Vrspergensis ecclesia.
Chunradus Friderici frater in regem eligitur confluentia, ubi Mosella in Rhenum influit. Otto li. 1. cap. 22 de gestis Friderici.

HISTORIA CHUNRADI REGIS.

ANno Domini millesimo centesimo trigesimonono Ab urbe condita millesimo 891. Chunradus præfatus 90. loco ab Augusto regnum accepit, regnavitque annis 14. Huic primum Saxones & dux Heinricus, aliique qui ejus electioni non interfuerunt, resistunt, calumniantes eum non legitime, sed per surreptionem electum fuisse. Quibus omnibus in proxima pentecoste generalis curia Babenberg indicitur. Quo Saxones omnes simul cum viduata imperatrice Richinza venientes, ultro se Chunrado regi subdidere. Heinricus dux regalia servans aberat, ad quæ reddenda in festum Apostolorum Petri & Pauli dies ei Ratisponæ præfigitur. Quo veniens regalia quidem multis illectus promissis reddidit: sed ad ea quæ ulterius inter eos tractanda erant, dies ei in brevi post Augustæ præscribitur. Quo ex condicto assumptis fidelibus suis & milite non modico venit, ac super Licum ex opposito civitatis, rege civitatem tenente, castra posuit.

Comitia Babenberga.
Heinrici castra sup. Licum.

Internuncii autem ac mediatores ad hanc causam prænominati, per triduum huc ac illuc sæpius transmeantes, nihil profecerunt: rex enim non aliter compositionem fieri voluit, nisi dux quædam de his quæ à Lothario imperatore susceperat, resignaret. Quod cum dux renuisset, ac se potius dubiæ sorti supponi elegisset, colloquium infecto pacis negotio dissolutum est. Rex ergo metuens aliquid in se machinari, dum peracta cœna, cubitum se ire simularet, adductis clam equitaturis cum paucis civitatem, nulli de principibus valedicens, exivit, ac militē suum reliquum in magno discrimine relinquens, Herbipolim pervenit: ubi judicio quorundam principum dux proscribitur, ac in proxima nativitate Domini in palatio Goslariensi ducatus ei abjudicatur. Dux quoque in subsequenti die post egressum regis de Augusta, suis, prout poterat prope dispositis non multis comitatus in Saxoniam properat. At rex ducatum Saxoniæ Alberto Marchioni consobrino ejusdem ducis, Noricum vero post in Bavariam veniens, Luipoldo filio Luipoldi Marchionis fratri suo ex parte matris tradidit.

Chun. fugit Herbipolim.

Heinricus ergo dux Saxoniam ingressus, cum casum & miserias suas fidelibus & amicis suis exponeret, ad rebellandum eos imperatori & Alberto excitavit. Unde in brevi eundem Albertum auxilio eorum, necnon & suorum qui de Bavaria & Suevia occulte eum insecuti sub specie peregrinationis terrā intraverant, adeo humiliavit, ut castris ejus dirutis, terris circunquaq; vastatis, ad regem auxilii gratia ire compelleret. Interea Luipoldus Marchio suscepto à rege ducatu Norico, omnibus pene baronibus ad ducatum pertinentibus, amore seu terrore ad se confluentibus, primo Ratisponam ditioni suæ subdit. Post collecto milite, superiores partes Bavariæ usque ad Licū pertransiens, amissis aliquot de suis, festinanter revertitur. Non multo post Heinri-

Heinricus contra Albertum.

Hein. dux moritur, & in Luther sepelitur. Heinricus dux dum in Saxonia omnibus suis rite dispositis, in Bavariam redire disposuisset, morbo correptus diem clausit extremum, ac in monasterio Luther juxta socerum humatur. Quo mortuo, Saxones amore filii sui parvuli, quem eis adhuc vivens commendaverat, regi denuo rebellant. Luipoldus vero ducatum Noricum ex hinc se potenter habere confidens, dum in obsidione castri Valeja duorum fratrum, qui in parte ducis H. steterant, incaute moraretur, Vuelfo ducis ejusdem frater, collecto milite superveniens, fortissime pugnando, cæsis ex utraque parte pluribus, multis captis, Luipoldum ignominiose fugere coegit. *Vuel. fugat Luipoldum. Vuinesperg Otto lib. 7, cap. 5.* Ipse enim Vuelfo præfatum ducatum jure hæreditatis ad se spectare proclamans, dum justitiam apud regem impetrare non posset, ad rebellionem se parat. Ob hoc rex circa idem tempus castrum ejus Vuinesberg obsedit, Quem Vuelfo collecto milite, in proxima hebdomata nativitatis Domini, dum incaute pugna aggredi attentat, amissis aliquot, multis captis, cum paucis fugit è prælio. *Bellum inter regem & Vuelfonē.* Non multo post Luipoldus moritur, eique in marchiam frater suus Heinricus successit. Cui rex Saxoniam ingressus, pacemque cum Saxonibus faciens, viduam H. ducis in uxorem dedit, eique ducatum Noricum concessit. *Seminarium maxima discordiæ.* Quæ rex maximæ discordiæ seminarium fuit. Vuelfo enim, ut dictum est, eundem ducatum impetens, extemplo armata manu sub oculis ejusdem Henrici partes illas ingreditur: cunctisque circunquaque vastatis, regreditur. Ob hoc Henricus ille inflammatus, coadunato milite, fines illorum, qui Vuelfonis fautores erant, ingressus, munitiones illorum & villas destruxit. Cui dum Vuelfo, restaurato milite, occurrere parat, audito quod rex superventurus esset, cessit. Porro Henricus ille simul cum rege castrum Tachouue, scilicet comitis Chunradi, qui ex parte Vuelfonis erat, obsidione claudit: vastatisque in circuitu universis, adjutorio regis ad deditionem coegit, ac igne succendit. Sic tota illa provincia in maximo bellorum discrimine laborabat. *Rogerius Siciliæ rex Vuelfonē muneribus contra regem provocat. Idem agit rex Boemia* Interea Rogerius rex Siciliæ audiens hujusmodi conflictationes inter Vuelfonem & regem, timens forte cessante guerra, Chunradus rex Italiam intraret, ac eadem quæ à Lothario, ab eo quoque perpessurus esset, Vuelfonem adversus eundem muneribus illectum incitat: singulisque annis mille marcas se ob hoc daturum juramento confirmat. Item quoque rex Vngariæ eundem Chunradum metuens, Vuelfonē ad se accersivit: dataq; pecunia non modica, ac deinceps omni anno dandam pollicens, ad rebellandum nihilominus instigat. Vuelfo itaque strenui militis exercens officium, modo in Bauuaria, modo in transalpinis partibus Sueviæ, modo circa Rhenum, tot tempestates bellorum movit, ut regem potius ad defensionem sui, quàm ad exterarum nationum invasiones excitaret. Circa has tempestates gens Francorum cum rege suo Ludovico, gens quoque Teutonicorum cum rege suo Chunrado, ac aliis principibus, Friderico duce Sueviæ, postea Imperatore, episcopis, comitibus, seu aliis cujuscunque conditionis hominibus querimonia transmarinæ ecclesiæ Hierosolymitanum iter aggrediuntur. *Professio Hierosolymitana.* Quod & Vuelfo ducem, licet nondum sedata guerra, ire compulit. *D. Bernhardus instigator huius profectionis.* Bernhardus nanque supra nominatus Clarevallensis abbas, & alii viri religiosi ad prædicationem ejusdem itineris firmiter insistebant. Egressi itaque anno Dominicæ incarnationis millesimo centesimo quadragesimo septimo, per Vngariam & Græciam innumerabilem exercitum ducunt. Qui totus pene, exceptis principibus, seu aliis plus cautis, vel inedia, vel aeris intemperantia, vel ciborum insolentia, vel Sarracenorum invasione, infecto negocio, interierūt. In hoc ergo laborioso itinere Chunradus rex comilitoni suo Vuelfoni (sic enim eum nominare solebat) sæpissime in necessitate subveniebat: ac de omnibus quæ à regio fisco Constantinopolitani Imperatoris sibi afferebantur, partem illi tradebat. *Conradus Vuelfoni benefacit.*

Vuelfo redit. Denique Hierosolymam venientes, cum alii procinctum sub rege C. contra Damascum moverent, Vuelfo infirmitate captus, ac in desperatione positus, ad reversionem se parat: Transito igitur mari, convalescens Siciliam attingit, ubi Rogerius eum cum magno domus suæ tripudio suscipiens, ac honorifice dimittens, iterum ad rebellandum regi maximis muneribus illectum incitat. Igitur reversus in proxima hyeme circa purificationem sanctæ Mariæ, collecto milite, fines regis invadit, ac castrum ejus Flochberg forti impugnatione sollicitans, dum in reversione militem nimis diffuse & incaute duceret, à militibus regis circumventus, ac congressione inita cum paucis, aliis circunquaque diffusis, plus ex infortunio quā ex instantia belli milites Vuel. fugam arripiunt, plurimisque captis, nullo occiso, ignominiose revertuntur. *Guerra inter Vuelfonem et regem finitur.* Ac sic guerra diu anxie inter ipsum & regem agitata, finita est. Nam F. quia postmodum fuit Imperator, fratruelis regis & filius sororis prædicti Vuelfonis, medium se ad compositionem faciendam interposuit: captivosque duci reddi, ac regem de cætero securum penes illum esse, provida deliberatione confirmavit. Rex ergo accepto consilio Vuelfoni aliquos reditus de fisco regni cum villa Merdingen concessit: ac sic firmata pace, ipse rex relicto filio parvulo Friderico, in brevi post vita decessit, ac in monasterio Loracensi est sepultus, & F. fratrueli suo sedem regni reliquit. *Conradus in monasterio Lorchsepultus.* Statuens cum eodem ut filio suo cum ad annos perveniret, ducatum Sueviæ concederet.

ANNI

ANNI CHUNRADI I.

ANno domini 1139. qui est primus Chunradi regis, Innocentius papa, facta plenarie synodo, ut quidam dicunt, ferè mille episcoporum, mediante quadragesima, totam partem Leonis condemnavit cum ordinatione illius. *Innocentius.*

Eodem anno idem papa perrexit contra Rogerium Siculum ducem Apuliæ, cum exercitu Romanorum: sed cum suis, præter quos fuga cepit, captus est ab eo, mense Julio, die 24. Eodem anno Heinricus dux in Saxonia moritur, & in Luther sepelitur. Anno dom. 1140. Dedo Reatinus Episcopus effectus est. Eodem anno Vuelfo dux Luipoldum ducem Bavariæ in Idibus Augusti pugna juxta castrum Valejum aggressus vicit. Ipse vero in eodem anno in festo sancti Thomæ à rege Chunrado apud Vuinsberg devictus est. Anno dom. 1141. Ann. dom. 1142. Reatæ maxima mortalitas fuit. Anno domini 1143. Innocentius papa obiit, cui Celestinus secundus successit, genere Tuscus, sedit menses 5. dies 13. Anno domini 1144. Celestinus Papa obiit, cui Lucius 2. successit: sedit menses 5. dies 12. Anno domini 1145. incipiente, in ipsa sacrosanctæ nativitatis Christi solennitate, lugubre & miserabile ex peccato Christiani populi accidit in Oriente periculum. Sanguinus enim Halapensis Syriæ ac Mesopotamiæ, excepta Antiochia & Damasco princeps, Persarum vero & Medorum regis, seu Soltani subditus, Edissam quæ nunc Rohas dicitur, unicum Hierosolymitanæ ecclesiæ pro magnitudine ac abundantia sui refugium, cum infinita Sarracenorum multitudine circundedit, ac in ipsa, ut dixi, nativitate Domini irrupit, cunctis ibidem cum urbe Christianis in ore gladii occisis, vel miserabili captivitate in servitutem redactis, Ecclesias Christi, & præcipue beatæ Mariæ semper virginis basilicam, & eam, in qua Thomæ Apostoli corpus reconditum est, ad salvatoris nostri ignominiam intro ferens ea quæ non licebat, fœde polluit, nostrisq; penitus exterminatis, Sarracenos ibi ad habitandum collocauit. Eodem anno Lucius Papa obiit. Cui Eugenius tertius, natione Pisanus successit, sedit annos octo, menses quatuor, dies viginti & unum. Ann. dom Millesimo cẽtesimo quadragesimo sexto. Ann. dom Millesimo cẽtesimo quadragesimo septimo. Expeditio magna facta est Hierosolymam, in qua, ut prædictum est, Chunradus rex & rex Francorum Ludouuicus, & Vvelpho, & Fridericus tũc dux Suevorum, qui postmodum factus est Imperator, cum multis aliis iverunt. Anno domini Millesimo cẽtesimo quadragesimo octavo. Anno domini Millesimo centesimo quadragesimo nono. Anno domini Millesimo centesimo quinquagesimo, quarto Nonas Septembris, Reatina civitas, post longam obsidionem à Rogerio rege Siciliæ destructa est. Anno domini Millesimo centesimo quinquagesimo primo. Anno domini Millesimo centesimo quinquagesimo secundo, Chunradus rex obiit.

Vuelfo vincit Luipoldum.

Lugubre martyrium Christianorum in Edissa civitate.

Expeditio Hierosolymitana

FRIDERICUS PRIMUS, DICTUS BARBA- *barossa, XX. Germanorum Imperator.*

ANNO Domini 1152. ab urbe condita, 1540. Fridericus hujus nominis primus, 91. loco ab Augusto regnum accepit, magis ex delegatione patrui sui, quàm ex electione Principum. Erat autem vir armis strenuus, acer animo, exercitatus in bellis, corpore robustus, in consiliis providus, in negotiis peragendis virilis, affabilis mansuetis, superbis resistens, ingenio subtilis, memoria excellentissimus. Quorumcunq; enim hominum vultus vel personas semel agnoscebat, etiam post multa interstitia temporum, si ad eum rursus veniebant, citissime eos nominatim salutavit, ac si quotidie cum eo moratı fuissent. Erat quoque statura mediocris, magis tamen longa quam brevi, pectore plenus, & ut dictum est, corpore robustus, facie satis eleganti, barba & capillo rufo. Huic imperium cessit, eo quòd præfatus Vuelpho, avunculus ejus, & alii Principes Alemanniæ, proxima linea consanguinitatis eum attingerent. Et ideo quod cum ex nominis sui interpretatione pacis dives vocitaretur, inter Principes Alemanniæ studuit pacem potissimum reformare, ut ad expugnandas maxime Italicarum gentium virtutes bellicas posset efficacius insistere. Regnavit autem annis 40. parum minus. Hinc in tribus annis primis pacem reformavit inter Principes Alemanniæ, quæ valde turbata fuerat, propter ducatũ Bauuariæ & Saxoniæ, sicut supra descriptum est. Fuit autem Heinricus junior de Saxonia fratruelis Velphonis filius auunculi sui. Heinricus vero de Austria frater Luipoldi, de quibus supra dictum est, filius patrui sui. Avia quippe ipsius, cujus mentionem supra fecimus, cum in Suevia genuisset duos filios, Conradum videlicet regem, & Fridericum ducẽ, mortuo marito, nupsit Luipoldo Marchioni Austriæ & Styriæ, ex quo tres filios, sive quatuor, ut quidam dicunt, suscepit, videlicet Luipoldum, qui primus iniit certamen pro ducatu Norico, sed hic immatura morte præventus est, & fratri suo Heinrico idem certamen reliquit. Genuit quoque Chunradum, qui postmodum fuit Archiepiscopus Juvaviæ, quam vocant Saltzburg. & Ottonem, qui fuit Episcopus Frisingensis, qui & Chronicam conscripsit, & usq; ad tempora hujus Friderici perfecit.

De hoc Friderico Aenobarb scripsit Otto lib. 2. & Radeuicus Canonic. Frising. lib. 2.

Dotes Friderici.

Vuelpho avunculus Friderici.

Friderich, pacis dives.

Regnavit Augustissime 37. annis.

Luipoldus. *Heinricus.* *Conradus.*

In Vavia, nunc Saltzeburga dicta, Baioaria Metropolis.

Hac libuit ex Ottonis Frisingensis Chronico adiicere in usum lectoris candidi.

ALBERTUS FRATER ERNESTI DUCIS SUEvorum, hic Austriam ab Hungarorum armis vendicavit.

Leopoldus in nuptiis Heinrici tertii Imperatoris mortuus, & sepultus Treveris est.

Ernestus occisus in bello contra Heinricum. IIII.

Leopoldus Secundus. Itha filia Heinrici Imp. uxor.

Leopoldus Tertius. Agnes filia Heinrici quarti, & soror Heinrici quinti, quæ prius Friderico Suevorum duci nupsit, ex eoq; Fridericum & Conradum genuit.

Leopol. IIII. factus à Conrado rege dux Bajoariæ, sepultus in Austria, in Monasterio S. Crucis, ordinis S. Bernhardi.	*Heinricus natu major, recepit Gertrudim filiā Lotharii secūdi Imper. relictam Heinrici ducis Bajoariæ, Hic fuit creatus primus dux Austriæ, à Friderico primo, & monasterium Viennæ erexit, quod vocatur Scotorum,*	*Conradus Episcopus Saltzburgensis.*	*Otto Frisingen.*	*Gertrudis uxor ducis Bohemiæ.*	*Bertha uxor ducis Poloniæ.*	*Juditha uxor Marchionis Montis Ferrati.*

Leopoldus Quintus, Avia ejus fuit Agnes, filia Heinrici quarti, Proavia Itha.

Mediante igitur Imperatore, compositio super ducatu Norico facta est. Hoc modo, ut Heinricus de Saxonia ducatum Bauuariæ reciperet, quem & pater & avus suus habuerant. Heinricus vero de Austria, cum ante susceptum ducatum, esset tantum Marchio, modo dux efficeretur, quę beneficia sæpe dictus Imperator concessit utrisque, sicque terminata est hæc discordia, quæ præcipua erat in Alemannia. Vuelphoni quoque avunculo suo, ut ejus favorem plene obtineret, contulit in beneficium Marchiam Tusciæ, ducatum Spoleti, principatum Sardinię, & totam terram Mathildis comitissæ. Habebat autem dictus Imperator fratrē, Chunradum nomine, ex parte patris. Nam pater ipsius, mortua Juditta matre ipsius Imperatoris, duxit aliam uxorē de genere comitū illorum, qui dicebātur de Zuuainbruck, & de Sarbruck ex qua genuit præfatū Chunrado, & filiam quandam, quam duxit in uxorem Langravius de Thuringia, & ex ea genuit illum Langravium, qui postmodum proximæ consanguinitatis immemor, Philippo regi rebellavit. Imperator itaque prædictum Chunradum fratrem suum Palatinum Rheni effecit. Hæc ideo aliquantulum diffusius scripsimus, ut pateat, quomodo nobilissimi Principes Alemanniæ, proxima linea consanguinitatis Imperatori adhærebant. At ipse potius gloriabatur sede regia stirpe Vuaiblingensium progenitum fuisse, quos constat de duplici regia prosapia processisse, videlicet Clodoveorum, de quibus legitur supra in gestis Francorum, & Carolorum, de quibus nihilominus eorundem supra narrant historiæ.

Comites Zuuaibruck et Sarbruk. Nobilissimi Principes Germaniæ, consanguinei Friderico, Imp. Fridericus gloriatur sede familia Vuaiblingensium Vide Ottonem lib. 2. cap. de famosis familiabus Galliæ & Germaniæ, una Heinricorum de Vueibelinga altera Guelphorum de Altdorffio.

Sedatis igitur discordiis in Alemannia dispositisque negotiis Imperii, & rebus pacatis, aggressus est iter arripere in Italiam, quatenus & discordias ibidem sedaret, & more avito diadema imperatorium in Romana Ecclesia reciperet. Eo itinere invenit Terdonenses sibi rebelles. Est autem Terdona villa permaxima in Lombardia, per quam Mediolanenses iter habent usque ad Genuam, & ideo hanc quasi portum maris magni sibi esse volunt. Hanc in ipso itinere aggressus, Imperator expugnavit, & solo adæquavit, nihil eis valente auxilio Mediolanensium, in quo plurimum, confidebant. Indeque progressus, Romam pervenit, & ab Hadriano papa consensu totius cleri, cum diademate regio, imperialē benedictionem accepit in Ecclesia beati Petri, ubi à civibus urbis seditio contra Imperatorem commota est, ubi multa Romanorum interfecti occubuerunt. Imperator vero rediens inde, in itinere Spoletanorum diras & inopinatas pertulit incursiones. Quarum impulsu Spoletum applicuit, quam dimicando succendit, & funditus evertit, parvulis tamen ac mulieribus, jussu Imperatoris, sine læsione liberatis. Dehinc per totam Italiam, multis edomitis rebellionibus, cum pervenisset, comitante exercitu suo, apud Veronam, ad quædam itinera angusta, quæ Lombardi vocitare solent clausuras Volerni, ubi ex utraque parte itineris mons præruptus, quasi

De itinere Romano & reditu.

Terdona.

Fridericus coronatur ab Hadriano papa.

Spoletum funditus evertitur.

Clementia Cæsaris in parvulos & mulieres.

quaſi paries ſaxeus eminet in immenſum, ibi Veronenſes collocaverunt ſuperius in planitie ejuſdē montis quoſdam malignos homines, quatenus in tranſitu Imperatorem cum exercitu ſuo, demiſſis lapidibus interficerent. Imperator vero ſollertiſſimus, quoſdam advocavit terræ illius prudentiſſimos. qui illecti promiſſionibus & muneribus per loca vix alicui hominum pervia, milites Imperatoris deduxerunt ad præfati montis collem quendam ſupereminentem. Qui inde conſurgentes, in præfatos malefactores irruerunt, & eos in fugam verterunt. Ex eis quoq; penè ſexcenti capti ſunt, qui omnes triſtia pœnarum tulere diſcrimina. Deinde imperator rediit in Alemanniā, ubi tūc duxit uxorem. Nam antea judicio Eccleſiæ in Synodo Conſtantienſi, inter ipſum & Adilam filiam Marchionis Diepoldi de Hochburg, quam habuerat uxorem divortium celebratū eſt, objectu cōſanguinitatis. Quam poſtea Dietho de Ravensburg miniſterialis ipſius habuit uxorem. Imperator vero dominā Beatricem de genere Burgundionum nobiliſſimam, filiam comitis Biſuntini, quæ illi unica erat, hæres omnium bonorum ipſius, duxit uxorem, cujus opulentiſſima dote, ut fertur, ēt quinq; millia militum ejus ſubduntur imperio. Eodem tempore ducem Boemorum regio decoravit nomine & dignitate, regium ſibi conferens diadema. Item diſcordias ſedavit, ſi quæ erant in Alemannia, inter Principes vel Barones, & redire parat in Lombardiā, quæ maximis diſcordiis tunc efferbuerat. Nam Mediolanenſes Imperatori reſiſtere ſe parant, & in auxiliū ſuū multas civitates Lombardiæ aſciſcunt, Brixiā videlicet & Placentinā, & alias quā plures. Cremonenſes vero & Papienſes Imperatori fideliter adhærebant, & Laudenſes & Cumani, ſuo ſubdebantur imperio. Ideoque bella frequentia totam commovebant Lombardiam. Mediolanenſes enim ſuperbi, rebelles conſueverunt eſſe Imperatoribus exortis de Suevia. Illis vero, qui de Saxonia erant, devotius aſſiſtebant. Eo quòd, ut ſupradictum eſt, Lotharius imperator pro ipſis tulit ſententiam contra Cremonenſes. Cum ſint etenim ſuperbiſſimi, ſolent occupare terminos vicinarum civitatum, & ipſas quas poſſunt, ſuo ſubdere imperio. Quocirca contra Imperatoris edictum, Terdonam ab ipſo erutam, eximiis reædificarunt muris. Quodq; hoc deterius fuit, illarū urbiū reliquias, quas ante dejecerant, Cumarum ſcilicet atq; Laudæ, ad imperii contemptum funditus exterminavere. Papiā quoq; atq; Novariam urbes egregias, ad ejuſdem imperii deſpectum pariter appoſuerunt depopulare. Ac ſic hanc regni portionem ſc. Lombardiam, ſuo imperio paulatim ſubjicere ſatagebant. Ad quod patrandum omnes penè Lombardiæ urbes conſentientes habuerunt. Placentia nempe Cremonenſes à prædictarum urbium ſolitis amminiculis indigne prohibuit, atq; iterad eas, eis omnimodo denegavit. Brixia quoq; ſe itidem eiſdem cum exercitu adjecit Mediolanenſibus. Quarum opitulationibus immania auſi ſunt ſcelera, partimq; potiti ſunt auſis. Nam Vegevalum & alia Papienſium oppida munitiſſima, prædictarum urbium præſidiis funditus deſtruxerunt. Cremona vero civitas egregia, pro ſummi Imperatoris majeſtate, contra Mediolanenſes ſummi imperii contemptores, ſeſe audacter ingeſſit. Quæ & eorum munitiſſima oppida, magnis evertit viribus, & eorundē pleroſq; coartavit compedibus. Eo tempore Imperator his diſcordiis opitulari cenſuit, ad quod diſcretiſſime patrandum viros præmiſit induſtrios, cancellarium ſcilicet nomine Reinaldum, & cum eo Ottonem comitem Palatinum de Bauuaria. Qui à Cremonenſibus, & ab Oberto Epiſcopo eorundem, & à quodam Arderico ſacerdote, qui tunc magni nominis floruit. cum tota plæbe ejuſdem civitatis magnifice ſuſcepti ſunt. Interea cum Imperator ſuum protelaret adventum, Cremonenſes pro tam benigniſſimis ſubjectionibus, ab aliis Lombardis indigniſſima tulere convitia, & quod deterius eſt, in ipſum Imperatorem indigna relatu proferebant verba.

Clauſura Volerni.
Veronenſium inſidiæ in Imp. Fridericum.
Divortium inter Frid. & Adilā filiā Marchionis Hochb.
Beatrix de genere Burgundionum.
Fridericus ducem Bohemiæ regem fecit.
Cremona pro Imperatore contra Mediolanenſes.
Conſilium Friderici componendi motus Longobardicos.

PRIMUM BELLUM FRIDERICI IMP. *contra Mediolanenſes.*

Quamobrem Imperator, cum ingenti exercitu Italicas appetiit oras. Cui prævius fuit Boemorū rex acerrimus, ab Imperatore eodem in regiam dignitatem primo ſublimatus. Et iſte Brixienſes oppreſſit, & damnificavit, quē ſubſecutus eſt Fridericus dux, ſupradicti Cunradi regis filius. Poſt hos Imperator adventavit. Territi igitur tanto exercitu Brixienſes, Imperatoris juſſa jurati ſe facturos promiſerunt. Ad valens tamen ſexaginta millia marcharum, ante tulerunt incommodum. Poſtmodum Imperator juxta flumen Padum tentoria fixit, ubi quidam Mediolanenſium ex altera parte fluminis exiſtentes, in ipſum Imperatorem convitia indigna relatu vociferati ſunt. Propter quas injurias Imperator ſuos milites arma capere juſſit. Ipſe quoq; ſicut erat acer animo, ad ſubvehendum ſe, non navem acquiſivit, neq; vadum fluminis exquiſivit, ſed quadā trabe lignea, haſtis hincinde ſuſtentatus, fluvium tranſivit, & paucis ſe comitantibus in hoſtes proſiliit, qui territi à conſpectu ipſius, fugam arripuerunt, & uſq; ad Trecium quoddam caſtrum Mediolanenſium fugerūt. Ubi Imperator Mavortius vix decem ſe comitantibus, fixit vexillum ſuum ante portas caſtri, ubi exercitus ſuus continuo adventavit, trepidantibuſq; civibus, eos in deditionem accepit, ſicut uti vellet. At ipſe ſicut erat aſſuetus, de regia benignitate, mulieres & parvulos conſervari cenſuit, prædam vero caſtri militibus ſuis diſtribuit, & in præſidiis milites ſuos collocavit. Cæterū ex hinc tranſiens, civibus Laudenſibus ad conſtruendam novam civitatem locum deſignavit, ſuper Padum flu-

Primum bellum Imperatoris contra Mediolanenſes.
Brixienſes oppreſſi.
Convitia in Imp.
Mavortius Imp.
Clementia Caſaris in parvulos & mulieres.

vium, in quodam colle, ubi ex utroq; latere collis sunt loca paludinosa. Collis quoq; idem, ex antiqua consuetudine Lombardorum mons Guezionum appellatus est. In quo eis vexillo regio urbē designavit decoram. Post hæc cum exercitu Melegnanum se contulit, ubi Mediolanensium diu expectavit satisfactionem, & ipsi satisfacere contempserunt.

Advocat igitur Imperator exercitus de civitatibus Lombardiæ, cui adveniunt Cremonenses cū 30. millibus armatorum, & Episcopo suo Oberto. Papienses quoq; & Novarienses cum copioso & splendido exercitu junguntur. His Imperator circundatus, ad mœnia urbis Mediolani iter arripuit. Sane Mediolanenses cum multo exercitu, egrediuntur contra ipsum in pugnam. Committiturque pugna, ubi Mediolanenses fugam arripiunt, tendentes ad urbis suæ mœnia. Cremonenses vero & alii Lombardi, eos viriliter insequuntur. Appropinquantes vero urbi suæ, equos reflectunt, & rursus pugnam ineunt. Ubi regius exercitus aliquantisper retroversus est. Imperator vero confidentissimus, cum tanti belli vicissitudines ita alternari conspiceret, continuo se in hostes invexit, & eosdem moribundos urbis suæ mœnia subire coegit. Post talem belli gloriā suburbia fecit incendi, relicta sola turri, quam coram porta Romana, Romani construxisse feruntur, quæ erat sublimis, quatuor subnixa columnis, à vallo distans, partim plus quàm sit jactus lapidis, quæ usq; ad ostium erat solida, & saxis compaginata quadris. Hæc ad urbis tuitionem fortibus erat repleta viris. Postea Imperator urbem cingit obsidione, & coram porta Romana sua fecit figi tentoria, aliis quoq; singulis in obsidione solertissime loca prævidit oportuna. Paucis diebus effluxis, jam hostibus intra mœnia clausis, ad prædictam turrim expugnandam bella fecit inire. Cumq; viri qui in turri erant, cernerent columnas ejus infringi martellis, & aliis instrumentis ferreis, territi formidare cœperunt, & se in deditionem imperatori obtulerunt. Quibus Imperator interventu quorundam vitam concessit, & per funem ab alto demissos, urbis mœnia incolumes intrare permisit. Moxq; ex Imperatoris edicto, Teutonici cū tubicine Cremonensium turrim conscendunt, exoriturq; undiq; in castris clamor virorum, & clangor tubarum. Ex quo eventu inopinato, cives conclusi, valde sunt territi, & quid consilii caperent, aut quo se verterent, titubare cœperunt. Sese tandem tubarum clangore & signorum, ad ineundum convocant consilium. Petitaq; pace, ad consilium Principes Imperatoris assumunt, regem videlicet Boemorum, & ducem Luipoldum de Austria. Coloniensem quoq; Archiepiscopum Fridericum, & Babenbergensem Episcopum Eminhardum. Aderat quoq; cancellarius Reinaldus, & Otto comes Palatinus. Isti mediatores utriusq; partis communicatis consiliis, & Imperatori Mediolanensium justas subjectiones, & Mediolanensibus dignas Imperatoris præceptiones vicissim referebant. Postremo cives ad id devenere consilii ut se & sua Imperatoris traderent voluntati. Gladios itaq; denudatos, super colla ponentes, cruces quoq; & alia insignia præferentes, nudis plantis ad pedes Imperatoris miserabiliter se prostraverūt. Quibus Imperator, precibus Principum vix flexus, vitam donavit. Et qui prius erant maligni, facti sunt abjecti. Ideoq; more regio subditis factus est mitis. Post tantos triumphos in die nativitatis beatæ Mariæ virginis diademate Imperiali processit insignitus, & cum eo rex Boemorum, corona regia decoratus. Alii quoq; Principes cum ipso processerunt, & facta est laus in cœlum, & exultatio non modica, resonantes simul tinnitu signorum. Exinde urbi proxima peragravit loca, ubi quæ à Mediolanensibus perperam fuerant constituta, justitiæ redigit ad normam. Acceptis igitur obsidibus, spes resistendi ablata est omnibus Lombardis. Ideoq; cunctas civitates & castella & oppida Lombardiæ peragravit, & vades ab eis accepit, quòd justitiam suam reciperent, & conservarent.

Pugna Friderici & Mediolanensium.

Suburbia Mediolani incenduntur.

Mediolanum cingitur obsidione.

Consilium in quo de pace danda Mediolanensibus agitur.

Triumphi Friderici.

Pro reparando itaq; justitiæ vigore omnibus Lombardis & Italicis, Rongaliam, ubi mos Lombardorum est, justitiam suam requirere, & ab Imperatoribus recipere, diem certam, & curiam publicam ad præsentiam Principum, qui tunc aderant, eis designavit. Edictumq; est ab imperatore, ut de singulis Italiæ urbibus, viri idonei Rongaliam convenirent, & Barones, & alii qui causas haberent. Cumq; ibidem convenissent, assumptis nobilibus & prudentibus viris, causa singulorum determinare studuit, primo pauperum, deinde baronum, & postremo civitatum.

De curia apud Rongaliam.

Nota

Causa pauperum primo determinatur postea Baronū & civitatum.

Ex hinc pactum pacis instituit, secundum quod Principes Alemanniæ facere consuerunt, & ne quis contra illud attentaret venire, Bannū, id est pœnā pecuniariā constituit, ita, ut si qua urbs pacis violaret jura, centum marchas auri persolveret. Marchio vero quinquaginta, comes quadraginta, capitaneus vero, seu alius invasor major viginti, alii vero decem, & usq; ad tres marchas, prout eis facultas suppetit, Imperatori persolvere deberent. Quod si quis nullum poterit exolvere præmissorum, verberibus diris in patria diu afflictus, per quinquenniū deberet fieri exul, quinquaginta milliariis à patria sejunctus. Alias quoq; leges, secundum prudentissimorum virorum consilia ibidem instituit, in quibus inter cætera, & hoc cautum est, ne feudorum injuste fieri possint distractiones. Judices quoq; præfecit singulis civitatibus Lombardiæ, qui ex parte Imperatoris Banna supradicta reciperent, & læsis justitiam facerent, super quo contra novas institutiones Imperatoris murmurare cœperunt Lombardi. Non est enim eorum consuetudo Banna solvere, sed ut secundū leges Romanas injuriā passis satisfaciant, secundū quod juraverint læsi, se talē velle pati injuriā. De quib.

acquisitis

acquisitis, judex tantum vicesimam, vel minorem, secundum quod ab eis decretum est, recipit portionem. De damnis quoq;, sive spoliationibus, sicut lege statutum est, satisfaciunt. Tunc Fridericus Coloniensis Archiepiscopus obiit. Cui Reinaldus Cancellarius successit in Episcopatu. Dissoluta itaq; curia, Imperator paterna visione Lombardiæ loca visitare cœpit. Multis vero peragratis locis, Astensium urbem tandem adventavit. Astenses vero confisi de munimine arcis novæ opponere se studuerunt. At ipse eorum urbe cito potitus est, & his quæ infra muri ambitum continebantur. Tandem ad inexpugnabilem arcem novam iter arripuit. Quæ licet esset sita in scopulo eminentissimo, habens aditum tantum per iter angustissimum: Imperator sollertissimus ipsam tamen fortiter expugnavit: gentemq; frenavit superbam. Demum Astensibus captivis, tam viris quã mulieribus ultro misertus est. Deinde Scurii & Martesiæ appetiit provincias Mediolanensibus cõtiguas: ubi plurima restauravit oppida, & nova castra construxit, in quibus Mediolanensium possit incursus propellere. Cumas quoq; adiit, & cives illos à propriis expulsos sedibus per Mediolanenses, sententia imperiali ad suam revocavit civitatem: nec inde prius recessit, quã Cumanorum & insulanorum sedaret discordiam. Erat autem Insula castrum quoddam in quadam insula laci Cumani, quod nunc penitus exterminatum est. *Astensium urbs.* *Scurii.* *Martesia.* *Cuma.* *Insula castrum.*

Supra civitatem quoque Cumanam castrum construxit, muris & turribus munitum, quod Patarellum Teutonici vocant, ubi Mediolanensium declinare possit incursus: & in præsidiis milites Teutonicos collocavit. Deinde cum vellet adire Cremonam, & usq; ad quoddam castrum, Luciariam videlicet, perveniret, nunciatum est ei quod Mediolanenses perjuri, & imperialium decretorum rebelles & obstinati cum magno apparatu, magnisq; tam militum quam peditum turmis ad expugnandam urbem Laudam essent progressuri, ut noviter surgentia mœnia diruerent: & homines ibidem habitantes, aut interficerent, aut in captivitatem deducerẽt. Quod postquam Imperatoris insonuit auribus, agiliter properat ad auxilium novæ urbis. Quam tunc fossatis & muris munire cœpit: in quo opere Cremonenses & Papienses & Novarienses sibi auxilium præbuerunt. Vrbem quoq; conditam privilegijs libertatis decoravit. *Patarellum castrum.* *Luciaria.* *Lauda.*

Post tantos itaq; triumphos, & judicia in Lombardia disposita, licet ad plenitudinẽ pacis nõ proficerent, decrevit Imperator suæ conjugis, & suæ patriæ revisere terram.

DE SECVNDA REBELLIONE MEDIOLANENSIVM

MEdiolanenses postquam perceperunt à suis partibus, imperatorem longe esse remotum, ad resistendum se erigunt: & supra nominatum castrum Trecium invaserunt: ubi mangos & alia instrumenta construxerunt, quib. lapides in castrum iactarent, ad portas quoq; arietantes, ipsas tandem confregerunt castrumq; improvisum ceperunt. Milites quoq; Imperatoris qui erant in præsidijs, ergastulis manciparunt. Quo audito tota penè Lombardia rebellare cœpit & decretis Imperatoris contradicere. Quocirca magnanimus Imperator audita Mediolanensium perfidia, cum Teutonicorum & Lombardorum gente ad eorum redivit loca urbi proxima: eorũque segetes in mense Iunio cũ iam maturæ sunt, partim succidit, partimq; pedibus equorum contrivit. Arbores quoq; penitus decorticavit: & vites succidit: sicq; maximũ damnũ Mediolanensibus intulit. Post hæc ad urbem Laudam redijt: quoniam brachii unius, & cruris infirmitate debilitabatur, ut ibidem membra læsa refocillaret. Tunc ad eum Cremonẽses convenerunt: eiq; injurias exposuerunt, quas ipsius cives Cremæ villæ contra instituta Imperatoris facere præsumpserunt. Nam cum apud Rongaliam decrevisset Imperator exquisita justitia, quatenus Cremenses cujusdã castri muros, quos in præjudicium Cremonensium erexerant, dejicerent: & decursus aquarum, quos eodem modo constrinxerant, ad proprios rivos redire permitterent: Cremenses id facere recusarunt, Mediolanensium & Brixiensium usi consilio perfidissimo, & confisi auxilio imbecillo. Erat [enim Crema oppidum] firmissimum continens unius miliaris Lombardici spatium, fossatis & aquarum decursionibus & locis paludinosis & muris fortissimis undiq; munitum. Sperabant itaq; Mediolanenses tam firmissimum castrum Imperatoriis posse resistere decretis & præliis. Ast Imperator, audita querimonia Cremonensium, permisit eis, & consuluit, bellifica virtute Cremẽses rebelles superare. *Mediolanenses invadunt Trecium. Vide Radevicum lib. 3. cap. 30.* *Cremenses inobedientes Friderico.* *Cremonenses. Cremenses.*

DE OBSIDIONE ET EXPUGNATIONE CREMÆ.

IGitur imperator Cremonensibus remisit quadringentos milites, quos hi Cremonenses spoponderant, ad secundam obsidionem & vastationem Mediolanensium. Insuper concessit ei tres nobiles principes de parte sua, qui exercitum eorum conducerent & regerent: videlicet Cunradum fratrẽ suum Palatinum Rheni, & Bertholdum ducem de Zaringia, Rupertũ quoq; comitem Basilæ, quẽ Wilelm⁹ cõsanguineus ejusdẽ de patria sua procul expulerat. Itaq; pariter juncti properant ad obsidionem Cremæ: quibus Cremenses ad pugnam occurrunt, confisi de auxilio Mediolanensium & Brixiensium: quorum milites quamplurimos apud se habebant. Committitur

Exercitus magnus de Alemannia adventat.

pugna: sternuntur hinc inde viri, & captivantur: tandem Cremenses compulsi sunt ad urbis suæ mœnia confugere, & ibi se portis concludere, cœperuntq; obsideri, Cremonensibus cohortantib. eos ad unam portam, & præfatis principibus ad alteram. Interea adventavit imperatori magnus exercitus de Alemannia, uxor videlicet ipsius, domina Beatrix multa militum corona stipata. Consanguineus quoq; ejus Heinricus dux Saxonum, & Bauuariorum, qui simul procedentes adduxerunt plus quam duo millia armatorum: qui dum castra ponerent in planitie apud Gardam arce munitissimam, castrenses oppidi Pesenæ utriq; exercitui damna intulerunt, quocirca efferati oppidum illud oppugnarunt, & spolia ejus diripuerunt, ipsum incendio conflagrarunt: postmodum imperatoris exercitus reliquias ejusdem oppidi funditus destruxit, his exceptis, quæ amicos contingebant imperatoris. Innotuit interim, quod Papienses vellent cum exercitu ire super Mediolanenses, eò quod terras eorum plurimas depopulaverant Imperator igitur consilio ducis Bertholdi de nocte consurgens, nemore medio inter Papiam & Mediolanum, latenter se cum multis militibus ad insidias collocavit, denunciavitq; Papiensibus, ut Mediolanensium urbi audacter appropinquarent, & spolia diriperent. Quod cum fecissent, Mediolanenses è portis erumpentes, insecuti sunt eos. Commissumq; est prælium, pugnatumq; est varia sorte belli, hincinde à mane usq; ad meridiem. Papienses quoq; & Laudenses debiliores bello effecti, fugam inire decreverunt. Tunc talis eventus nunciatus est imperatori, ubi manebat in latibulo: qui consurgens cum exercitu Teutonicorum, vexillo suo commisso duci Zaringæ, ex improviso super hostes irruit, & eos in fugam vertit. In quo conflictu captivati sunt Mediolanensium plus quàm trecenti, & occisi fere sexcenti. Quorum corpora miserabiliter per dies aliquot jacuerunt in campo, bestiis & avibus dilaceranda & comedenda. Postmodum secedente aliquantulum imperatore, multa de ipsis corporibus delata sunt ad urbem, & cum maximo planctu & lamentatione totius urbis sepelierunt. Interim imperator ad obsidionem Cremæ iter reflexit, & captivos Mediolanenses secum adduxit, quibus ostensis, suis fautoribus magnam lætitiam contulit, & inimicos contristavit. Indeq; progressus, conjugem suam, & ducem H. cum exercitu ipsorum honorifice suscepit. Tunc relictis Lombardis in obsidione Cremæ, cum exercitu Teutonicorum jam secunda vice processit, ad vastandam omnem segetem Mediolanensium, & arbores extirpandas, & oppida quæ remanserant, funditus destruenda. In obsidione autem Cremæ plures de principibus Alemanniæ remanere permisit, præfatum videlicet C. fratrem suum, & Welfum avunculum suum, qui præter alias divitiarum & militum opulentias ex possessione comitissæ Mathildæ, habebat militum duo millia: Boemorum quoq; regem nepotem suum, & ducem de Austria. At ipse secum in expeditione adduxit H. ducem cum Bauuaris, & militibus uxoris suæ, cum quibus hanc devastationem perfecit.

Dux Zaringæ.

Principes Alemanniæ Cremam obsidentes.

INTERPOSITIO.

Conspiratio contra imp.

Hadriani papæ acta compendio collecta habes apud doct. R. Bar.

EO tempore conspiratio facta est contra imperatorem, ut asserit quidam scriptor Cremonensis, de cujus æditione hæc quæ narramus, excerpsimus. Idem quoq; scriptor testatur, hæc se audisse à viris probatissimis, & veracissimis, & valde religiosis. Mediolanensibus & Brixiensibus, qui se huic conspirationi interfuisse dixerunt. In qua conspiratione se astrinxerunt maxima pars cardinalium sedis Apostolicæ. Wilelmus quoq; rex Siciliæ, & pene universæ civitates Italiæ cum multis baronibus & viris potentibus: dataque est immensa pecunia domino Hadriano papæ ut ipse imperatorem excommunicaret.

REDITUS AD PROPOSITUM.

Cantilena mulierum in Fridericū.

Gatti.

Tormenta Mediolanenses vulgo mangas vocant, hic mangones habet.

POst hæc imperator cum exercitu suo versus Cremam iter arripuit: & primum legalibus innitens statutis, pactionem supradictam à Cremensibus fecit exposci. At illi confidentes in sui castri firmitate, eò quod olim Lotharius imperator viribus suis diffidens, non ausus fuerat idē castrum obsidere. De auxilio quoq; Mediolanensium & Brixiensium præsumentes, præceptis imperatoris superbe contradixerunt. Mulieres quoque castri, choros ducentes per plateas, cantionē decantarunt, in qua continebatur, quod sicut olim Lotharius, sic & iste imperator, recedere cogeretur inglorius. Ideoque provocatus imperator, ferocius accinxit se ad expugnationem castri, & ex omni parte murorum in circuitu machinas construi jussit diversi generis, quæ lapides jactarent in castrū, & ipsum incessanter impugnarent. In ea quoq; parte quæ sibi aptior videbatur, à magistris operum fecit turrim ligneam erigi, & alia instrumenta, quæ gattos, sive aliis nominibus nuncupant præparari. Quæ repletis fossatis de terra, vel lignis, seu stipula, sive rebus quibuslibet ad muros possent propelli. Quibus præparatis, primum vades illorum castrensium, videlicet filios & nepotes nobilissimorum de castro, ad crates ligneas, quæ in turri erant appensæ, fecit alligari, & sic turrim ad castrū propelli. Tunc illi immites, & omnis justitiæ & fœderatis naturalis obliti, de castro lapides jacientes, mangonibus seu aliis instrumentis illos crudeliter peremerunt. Cumq; nec adhuc expavescerent, quosdā captivos eorū in loco ęminenti quodā in visione ipsorū fecit in patibulis suspēdi. At ipsi econtra jā in miseria palpitantes, & tamen more canino furentes, quosdā captivos in injuriam

juriam imperatoris supra muros suos erectis patibulis suspenderunt. Interea dux H. progrediens, decẽ de militibus Mediolanensiũ captivavit, & eos imperatori tradidit. Imperator vero prædictis & aliis quãplurimis provocatus injuriis, eosdẽ in conspectu concivium suorum patibulis appendit. Tunc appulsis machinis, & diris habitis conflictibus, miseri cives desperare cœperunt, & ad deditionem se offerre, ut tantum personas salvarent. Quibus imperator mitis effectus, ut pote vir timens Deum, misericorditer permisit, ut de castro & de terra cũ mulieribus & parvulis exirent: nec de rebus vel facultatibus suis quicquã asportarent, nisi quanta quivis eorũ una vice in humeris suis aut scapulis deportare potuisset. Mediolanenses quoq; & Brixienses abire permisit, ut equos & arma ibi relinquerent. Nec dubium est imperatorẽ Christianissimũ, ob hoc talia permisisse, ne maximã stragẽ in cæde hominum judicaretur fecisse. Perpendat jã quilibet prudens lector, quanta miseria ibi fuerit, ubi mulier parvulos suos, gressu uti non valentes, potius quã res exportavit: vir quoq; mulierem febricitantem, aut mulier virũ pro fide conjugii exportarunt: pregnans quoque jam parturiens semivivum puerum eduxit. O quanta miseria, castrum & præda hostibus relinquitur, quia perfidissimi cives hoc meruerunt. Præda itaq; militibus distribuitur, & castrũ funditus diruitur. Anno domini mill. 160. acta sunt hæc.

Captivi in patibulo suspensi, vide Radevicum libro 4. cap. 50.

Clementia Frid. imp.

Tunc Welfus totam militiam suam in Tusciam movens, maximum conventum apud sanctum Genesium habuit. Ubi baronibus terræ 7. comitatus, cum tot vexillis concessit: cæteris quoq; de civitatibus seu castellis ad se confluentibus unicuiq; quod suum erat, tribuit. Sed & ipse sua quæ singulæ civitates ad se injuste contraxerant, recepit.

Vuelfi militia in Tusciam.

Deniq; conventu soluto, à Pisanis & Lucensibus & aliis civitatibus, ad quascunq; declinaverat, honestissime suscipitur. Sicq; terra illa & Spoletana, plena potestate potitus, & suos ibidem collocans, filio suo Welfoni juniori commisit eandem strenuissimos de suis militibus, & optimos apud ipsum relinquens, ipse per vallem Tridentinam rediit ad propria. Welfo vero junior excellentissime terras possedit, rexit, atq; defendit, ita ut etiam multotiens militibus imperatoris volentibus terram lædere, violenter resisteret: propter quod maximum favorem populi acquisivit, & imperatoris offensam nonnunquam incurrit.

Vuelfus junior.

DE SCISMATE SUBORTO.

Refert supradictus scriptor Cremonensis, videlicet Johannes sacerdos, quod supradictis testimoniis bonorũ virorum didicerit, qui interfuerunt, quod illa conspiratio cum Apostolico Hadriano juramentis adeo firmata sit, ut nullus ab altero recedere posset, vel imperatoris gratiam sine omnium consensu requirere. Quod si mortuus esset papa ille, de numero conspiratorum alium eligerẽt cardinales. Sanè Deus qui per os Psalmistæ David clamavit contra excommunicationem papæ per pecuniam corrupti, declaravit illud propheticum esse verum: Maledicent illi, & tu benedices: qui insurgunt in me, confundantur, servus autem tuus lætabitur. Cujus versus tres articuli in hoc negotio evidentissime sunt adimpleti. Primum nanq; articulum de maledictione seu benedictione Dei, ipsi Deo relinquamus: cæterum ex duobus consequentibus cõstabit, primum non ex Deo, sed diabolo processisse. Vt enim adimpleretur illud propheticum: Qui insurgunt in me, confundantur. Factum est, ut cum præfatus Hadrianus apud Anagniam denunciaret excommunicationem contra imperatorem, paucis diebus evolutis, cœpit procedere refrigerandi gratia cum suis. Cumq; venisset ad quendam fontem, hausit de potu illius, & continuo, ut dicitur, musca os ejus intravit, & gutturi ejus adhæsit, nulloq; artificio medicorum avelli potuit, quo adusq; spiritum exhalaret. Tunc cardinales in electione summi pontificis dissentire cœperunt: novem siquidem de numero ipsorum elegerunt Octavianum, virum per omnia religiosum & probatum: inter quos fuit Tusculanensis episcopus, & Wido Cremensis, & alii. Pars vero adversa elegit Rolandum Cancellarium. Factaq; est pactio inter electores, ut neutra pars suum publice denominaret, aut inthrozinaret, donec discordia inter partes sopiretur. Interim, pars Rolandi, ut pote major, suam electionem promulgavit, & ipsum attrahens, quoddam insigne quod mantum vocant, exhibuit. At ipse manu hoc accipiens, longius à se abjecit, & papam fieri se denegavit. Pars vero adversa cernens talia, suum Octavianum inthronizavit, & mantum ei apposuit. Cũque turbatio facta esset, Octavianus in promotione appellatus est Victor, & obedientias recepit eorum qui ad se venire volebant: ejusque electioni populus Romanus assensit plerunque. Erat enim vir bonus, humilis, & mansuetus. Rolandus quoque cum sui fautores ei facere vellent obedientiam, reppulit eos à se dicens: Eatis ad illum quem videtis immantatum, & plurimum favorem populi obtinere: sicque Rolandus secessit ab urbe, & in vico quem castrum sancti Petri nuncupant, permansit. Sicque factum est, ut Octavianus, qui & Victor, undecim diebus resideret in urbe. Interim multi cœperunt, qui prius faverant, ab eo dissentire, instinctu cardinalium, qui in parte sua erant, maximeq; wilelmi regis Siciliæ, & plurimarum civitatum Italiæ. Tunc præfatus Rolandus duodecima tandem die mantum accepit, & inthronizatus est secundum morem sedis Apostolicæ, & Alexander nominatus est. Constat igitur, quoniam grave in ecclesia Dei oportuit

Johannes sacerdos scriptor Cremonien.

Conspiratio in Fridericum.

Hadrianus apud Anagniam musca enecatur.

Mantum insigne quo electus induitur. Hinc immantare apud Radevicum lib. 4. c. 56.

Octavianus Victor.

Rolandus accipit mantum.

Fridericus utrumq; electum Papam ad se vocat. Autoritatem congregandi Concilii exemplo antiquorum imperatorum, Theodosii, Caroli, sibi congruere putat. Radevicus lib. 4 c. 58. & cap. 68.

fieri scisma. Tunc imperator Fridericus tali turbatione comperta, Romanæ civitati condoluit, & qualiter subvenire posset, excogitavit. Tandem de concilio bonorum virorum utrosq; electos ad se venire statuit, apud Papiam, non ut eos judicaret, aut causam sedis Apostolicæ, sed ut à prudentibus viris addisceret, cui electo potius obedire deberet.

Quo Octavianus, qui & Victor, cum suis fautoribus adventavit. Rolandus vero, qui & Alexander, frequenter admonitus accedere contempsit. Tunc coram imperatore, & patriarcha Aquilejensi, & episcopo Cremonsi, & aliis quam pluribus episcopis, & ecclesiarum prælatis, causa Octaviani discussa est: & adhibitis testibus qui præsentes fuerunt, probatum est, quod sicut supra descriptum est, facta est utraq; electio. De jure quoque satis adjectum est, ut reprobata electione Rolandi, Octavianus verus præsul Romanæ ecclesiæ judicaretur. Tunc patriarcha Aquilejensis, alii quoq; episcopi & ecclesiarum prælati, ad pedes ejus se prostraverunt, imperator quoque idipsum fecit, ut ab eo indulgentiam acciperent, & sibi obedientiam facerent. Quem exinde imperator destinavit in Alemanniam ut cuncti ei obedientiam facerent, quod & factum est: nam Reinaldus Coloniensis archiepiscopus eum devote recepit. Mogontiensis quoque & Maidburgensis ipsi Victori papæ se subdidere cum suis suffraganeis. Mansitque Roma cum suis conspiratoribus in confusione, ut adimpleretur quod dictum est per prophetam: Qui insurgunt in me, confundantur, & tertium dictum adimpleretur: Servus tuus lætabitur. Sequenti æstate imperator cũ magno exercitu segetes Mediolanensum jam tertio vastavit, & Brixienses arcem inerviũ obsidentes, fortiter fugavit. Cumque rediret, Mediolanenses & Brixienses, prout ante se jactaverant, cũ eo bellum inire simulabant: quos ubi conspexit, propius accedere, ilico de equo prosiliit, ibiq; securus cibum sumpsit. Illisque territis pontem destruxit, per quem Mediolanensibus Brixiam, & econverso iter esse consuerat; & dum post hæc Placentinorum perfringere vellet pontem, illi propius civitati advexere ripam, ubi propter insultum civium pons infringi non posset.

Ad pedes Octaviani papæ prosternunt se cardinales et imper.

Fridericus tertio vastat segetes Mediolan.

DE INFORTUNIO IMPERATORIS.

Quoniam ut ait Scriptura: Ante ruinam exaltabitur cor. Mediolanenses post hæc ad expugnandum Carcanum quoddam castrum, cum ingenti multitudine, tam Brixiensium, quàm Placentinorum militum processerunt. Quod postquam imperatori innotuit, collecto itidem exercitu de Papiensibus, & Novariensibus, & Laudensibus, & Teutonicis, intrepidus inter Mediolanum & Carcanum expedite ivit, ibiq; tentoria fixit. Ubi Mediolanenses doctissimos viros & facundos ad eum miserunt, supplicantes, quatenus sine bello ad urbem suam eos redire permitteret; quod ipse facere denegavit. Illi igitur tanquam in periculo mortis positi viaticum acceperunt. Econtra imperator acies suas disposuit, & inito conflictu, primo certamine de peditibus Mediolanensium multos prostravit & fugavit: & carociam, quod suum vexillum vocant, eis abstulit. Post hæc lassato exercitu imperatoris, jam usq; ad meridiem aut amplius, irruerunt super eos de novo subintroducti milites Placentinorum & Brixiensium, & aliorum. Qui multos de exercitu Imperatoris & captivaverunt, & peremerunt: ipse quoq; imperator cum paucis ad se collectis, in gyro se congesserunt, ut spicula adversantium possent effugere.

Carcanum.

Carocia vexillum Venetorum.

Tandem Deus ex alto prospectans, ut servũ suũ liberaret, eo tempore pluviam densissimam & tempestuosam de nubibus emisit, ut nullus alium discernere posse aut cognoscere. Sicq; factũ est, ut imperator supplicatione suorum deflexus, à campo certaminis cederet; & Mediolanenses cum captivis & spoliis tabernaculorum tanquam victores ad sua mœnia læti redirent.

Pluvia tempestuosissima dirimit bellum

DE EVERSIONE MEDIOLANI.

Post hæc, ut superbos Deus everteret, innotescente tali infortunio parentibus & amicis imperatoris, & suis fidelibus, ad auxilium ipsius properarunt, videlicet, F. Chunradi regis filius, & dux Boemorum supradicti regis filius. Pragensis quoque episcopus nomine Daniel, & Reinaldus Coloniensis archiepiscopus, & imperialis aulæ cancellarius: hi cum magna multitudine nobilium & procerum ad auxilium imperatoris adventarunt. Cumque imperator Mediolanenses assiduis infestaret bellis, contigit circa vesperas unius diei, inter eos commisceri prælium. In quo F. Cunradi regis filius, regis vexillifer juxta Mediolanensium portas turmas iuduxit imperiales & tunc imperator super ponte munitissimæ urbis pedes remansit, equo multis vulneribus interempto. Tandem supra Mediolanenses plena potitus est victoria: multisq; fugatis & interemptis, circiter mille captivos ad Laudam remisit, ubi in hiemali tempore in compedibus nudi & erumnose conservati sunt.

Auxilium mittitur Friderico, infestante Mediolanensibus bello.

His attriti Mediolanenses terroribus, fame quoq; & inediis perculsi, sine omni conditione se & sua, & ipsam urbẽ in manus imperatoris tradiderunt. Egressi igitur seorsum nobiles, & seorsum populares, processerunt usq; ad Laudam: plæbei vero vexillum sancti Ambrosii super carociã suã advexerunt, ut sic facilius ad misericordiam animum imperatoris inflectere potuissent. Cumque in tempore adventus eorum imperator resedisset in prandio, & imber gravissimus irrueret supra

Mediolanum traditur in manus imperatoris sine omni conditione.

Mediolanenses

Mediolanenses ante portam adventantes, distulit aliquantulum eos intromittere, ut fatigati discerent se deliquisse. Denique intromissis eis, cum carocia per portas introire non posset, fecit imperator transtrum caerociae auferri, & ipsam in quatuor partes secari, & ita cum vexillo inferri, & homines ad se intromitti. Cumque sine omni conditione jurata & tradita esset ei potestas super urbem Mediolanensium, noluit tamen facere stragem super homines perfidos & perjuros, sed permisit eis potius tempus poenitentiae, ita ut muros suae civitatis ab antiqua gente Barbarorum constructos, penitus diruerent. Turres quoque & aedificia civitatis funditus subverterent, & de civitate exirent, nec ulterius eam sine licentia inhabitarent.

Cumque ad subversionem urbis ipsi cives non sufficerent, aut forte dissimularent, adjunxit eis imperator in hujus rei auxilium Cremonenses & Papienses, & aliarum civitatum cives, qui in auxilio suo fuerant, ut eam viriliter diruerent. Sicque factum est, ut in urbe bestiae & ferae, & sicut in Prophetis scriptum est, diversa daemonum genera inhabitarent & ferarum. Cives vero extra urbem in quatuor vicis aliquantulum longe ab urbe remotis collocati sunt: ubi in tuguriis & mapaliis & vilibus aedificiis multo tempore permanserunt. *Subvertitur Mediolanum.*

Imperator vero nobili potitus triumpho, in olivarum festo, in beati Ambrosii basilica unà cũ oliva triumphalem gestavit victoriae palmam. Proinde imperator tanto ditatus trophoeo, Ticinensium urbem gratanter revisit. Vbi in Paschae festo cum conjuge sua Beatrice multis stipatus principibus, coronatus processit secundum decus imperiale, & ad convivium suum omnes tam cives quam adventantes convocari praecepit. *Triumphus Friderici in festo olivarum cum oliva.*

Tunc amputato capite perfidissimorum Lombardorum, Placentini & Brixienses, & aliae civitates resistentes, imperatori omnino se subdiderunt. At ipse Placentinis & Brixiensibus, secundũ juramenta ipsorum, praecepit muros & fossata deiicere, & turres civitatis evertere: & quatenus in una corte non consistat plus aedificiorum quàm una domus: sicque disposuit omnes civitates quae sibi rebelles extiterant, & secundum haec decreta justitiarios suos in eisdem instituit. Ipseq; partem Octaviani, qui & Victor, ubique firmaturus in quantum poterat, processit. Multi igitur de archiepiscopis & episcopis, & aliis ecclesiarum praelatis propter favorem imperatoris eidem Octaviano adhaeserunt, & forte propter hoc, quia apparebat valde religiosus homo. *Placentini & Brixienses se dedunt.* *Victorem papam firmat Fridericus.*

Audivimus eo tempore apud Mediolanum in quadam basilica annotatos inveniri duos versus, excriptos in quodam lapide ex antiquissimo tempore, qui hanc destructionem credebantur praenunciasse his verbis:

REX EST VENTVRVS MEDIOLANVM TIBI DVRVS:
REX TIBI CRVDELIS, PER QVADRVM DIMINVERIS.

Haec de bellis imperatoris plenius descripsisse sufficiat exempli gratia, ut pateat, quàm virilem & animosum se exhibuerit in aliis bellis, quae in annotationibus annorum, sive ex descriptionibus, sive relationibus, prout potuimus invenire, breviter explicabimus. Cuncta siquidem plene describere opus faceret immensum. Annos igitur denotemus.

ANNI FRIDERICI IMPERATORIS.

ANno domini millesimo 152. Fridericus rex efficitur, ut supra dictum est. Anno domini millesimo 153. Eugenius Papa moritur, cui succedit Anastasius natione Romanus, sedit annum unum, menses quatuor. Eo anno capta est à Christianis civitas Ascalona. Divortium quoque factum est Constantiae inter F. regem, & Aldam filiam Diepoldi marchionis. Anno domini millesimo 154. Anastasius papa obiit. Cui Hadrianus 4. genere Anglicus successit, sedit annos quinque, menses tres. Eo anno Reatum civitas coepta est reaedificari. Et in kalendis Octobris sol obscuratus est per totam diem, ita quod sicut luna videbatur. Tunc F. rex expeditionem Romanam aggressus est. Anno domini millesimo 155. Fridericus imperiali benedictione ab Hadriano papa sublimatur. In festo sancti Michaelis recedens, & post annum eodem tempore revertens. Anno domini millesimo 156. Imperator veniens in Lombardiam, contra Mediolanenses coepit pugnare. Anno domini millesimo 157. Nix magna, & frigus insolitum circa passionem Domini inhorruit; quod mortalitas hominum ad tempus, & exustio maxima per totam aestatem est subsecuta: & in kalend. Julii maxima severitas grandinis, & tanta concussio ventorum invaluit, ut non solum segetes consumeret, & arbores evelleret, sed etiam aedificia, castrorum munitiones humo prosterneret, & in aliquibus ecclesiis campanaria cum campanis dejecta confringeret. Anno domini mil. 158. Imperator secundam expeditionem movit in Italiam, propter secundam rebellionem Mediolanensium. Tunc Laudam muris firmavit, & Mediolanenses obsidere coepit & vastare. Anno domini millesimo 159. Principes qui relicti fuerant, imperatorem subsequuntur H. videlicet, dux Saxonũ, circa Pentecosten cum imperatore in mille ducentis loricis: Vuelfo vero circa festũ sancti Michaelis cũ trecentis loricatis. Eo anno Hadrianus papa obiit, cui Alexander 3. natione Tuscus successit. Et scisma oritur, quod ferè per 20. an. duravit. Omnes aũt anni Alexandri sunt circiter 24. an. do. 1160. *Nix magna.* *Mediolanum secundo oppugnatur.* *Scisma ecclesiae 20 annis.*

Imperator jam tertio rura Mediolanensium vastavit, & Cremam expugnavit. Ubi quidam principes ab imperatore ad sua negocia recesserunt. Anno domini millesimo 161. Imperator à Mediolanensibus fugatus est. Anno domini millesimo 162. Imperator Mediolanum destruxit. Eodem anno apud Constantiam in festo sancti Clementis factum est dissidium inter Heinricum ducem, & uxorem suam Clementiam, filiam C. ducis Zaringiæ. quod de consilio imperatoris dicunt factum fuisse. Duxit quoque præfatus dux uxorem filiam regis Angliæ H. qui Thomam Cantuariensem episcopum occidit, & dignum martyrem Deo effecit: de qua genuit tres filios: H. qui postea fuit Palatinus Rheni: & Ottonem, qui modico tempore fuit imperator: & quendam Vuilhelmum. Anno domini millesimo 163. Imperator rediit in Alemanniam. Eo anno Hugo comes Palatinus de Toingen, in comitatu quem à duce Vuelfone habuit, quosdam milites Vuelfonis pro suis excessibus captivatos suspendit, & castrum eorum Moringen destruxit. Pro quo dux Vuelfo querimonia eum impetens, pro satisfactione debile responsum accepit. Cumque patienter sustinuisset, nec à quærimonia cessaret, procedente tempore, pater dux, filium de Italia revocavit. Ipse illò iturus, & negocia terræ per se tractaturus, filio omne patrimonium, & possessiones quas ex parte matris habiturus erat, ex integro tradidit. Anno domini millesimo centesimo sexagesimo quarto, factum est ut Vuelfo junior propter præfatam discordiam cum multis principibus & baronibus terræ, exercitum deduceret ad castrum Toingen: in quo exercitu fertur habuisse militum, sive armatorum, duo millia ducentos, vel amplius. Hi omnes octavo Idus Septembris, circa vesperam sabbathi, non longe à Toingen castra posuerunt, & diem dominicum in quiete & ocio deducere statuerunt. Cumque die Dominico multi de nobilibus & principibus de facienda concordia & pace plus laborarent & orarent, quidam protervi & minus cauti de castris Vuelfi eruperunt, & castro Toingen appropinquare cœperunt: quibus alii de castro obviam processerunt. Sicque inito conflictu, ortus est tumultus in castris utrinque, & veloces advolarunt, quod factum est circa horam nonam diei. Comes quoque Heinricus de Veringen vexillifer fuit Vuelphonis, & in comitatu suo fuerunt cum præfata turma militum tres Episcopi, Augustensis, Spirensis, Vuormaciensis. Bertholfus dux de Zaringen, & alii Marchiones & comites quam plurimi. In auxilio vero Palatini erat F. Cunradi regis filius, & Zolrenses, & alii quamplurimi, multum tamen impares tantæ adversariorum multitudini. Inito itaque conflictu de castro super adversarios acclamatum est, & ex firmioribus locis contra eos pugnatum est, ita ut in fugam tanta multitudo verteretur, sed neque fugere potuerunt, nam dispersi sunt, & confusi, ita ut ex eis nongenti ferè in captivitatem traherentur, & alii nemoribus vel speluncis aufugerent. Ipse quoque Vuelfo ad castrum Achalm, duobus vel tribus comitatus aufugit. Anno domini millesimo 165. Vuelpho senior audito tali infortunio filii sui, de Italia rediit, & cum imperatore hoc egit, ut captivi remitterentur. Facta est pax, quæ tamen uno tantum anno duravit. Anno domini mil. 166. Vuelpho memor injuriæ pristinæ, terram Palatini rursum depopulatur, & duo castra ipsius, Kelmunz scilicet & Vuilar destruit, in quibus 60. de suis captivavit. Tunc Palatinus fractus animo. F. ducem, qui Vuelphoni plerunque adversabatur, interpellavit. Qui ejus consilio ducem Boemorum cum gente sua sævissima eduxit, qui totam Germaniam à nemore Boemiæ, per Bauuariam & Sueviam, usque ad lacum Lemannum immaniter vastaverunt, & suis spurcitiis fœdaverunt. Tandem tamen de providentia Imperatoris factum est, ut dictus Palatinus in manus Vuelphonis & potestatem ipsius omnino se traderet apud Ulmam, coram imperatore & Principibus. Imperator nanque exercitum contra Romanos movere decreverat, & ideo in Alemannia pacem reformavit. Eo nanque tempore imperator præmiserat ad pugnandum contra Romanos Reinaldum Cancellarium, Archiepiscopum Coloniensem, & Christianum Archiepiscopum Moguntinum, quos & ipse cum exercitu consecutus est.

Mediolanū destruitur.

Forte Tubingen. Bellum Hugonis cum Vuelfone.

Vuelfo iunior obsidet Tubingen.

Comes Heinricus de Veringen.

Achalm.

Germania à Bohemis vastata.

Anno Do. mil. 167. Vuelpho senior, circa Epiphaniam jam secundo iter Hierosolymitanum aggreditur, & in Italia Imperatorem reperiens, ac filium suum cum omnibus ad se spectantibus gratiæ ejus commendans, Pascha sanctum apud sepulchrum Domini peregit. Interea imperator Vuelphum juniorem multis illectum promissioibus, ad se in Italiam revocat, cum aliis Principibus, qui post eum remanserant, qui stipendiis acceptis ad ipsum pervenerunt, non longe à Roma. Eo anno expugnati sunt Romani apud montem Porcum, ab exercitu Reinaldi Coloniensis, & Christiani Moguntini Archiepiscoporum, ubi alii mortui sunt, & multi captivati: & extunc cœpit imperator Romam obsidere, & terras inimicorum suorum vastare. Multi siquidem Romanorum, propter exortum scisma, in parte ipsius fuerunt. Cumque mense Julio, circa Romam magnam vastationem, & stragem populorum faceret, & Vuelpho senior reversus esset ad ipsum, hæc tanquam detestabilia aspicere non potuit, sed ad propria rediit, filium suum relinquens ibidem. Mox ultio divina subsecuta est, maxima enim pars exercitus Imperatoris mortalitate interiit. Episcopus Coloniensis ille, qui totius mali hujus, nec non & scismatis diutini incentor fuit, Spirensis, Ratisponensis, Bragensis, Verdonensis, Leodiensis, ac cæteri Principes, Fridericus scilicet Dux, filius Cunradi regis, Vuelpho Dux filius Vuelphonis Ducis, Berengarius Comes de Saltzbach, Heinricus Comes de Toingen, cum pluribus regni hujus majoribus occubuerunt. Quorum omnia pene ossa, carnibus

Christianus archiepiscopus Moguntinus.

Romani expugnati apud montem Porcum.

Exercitus Imperatoris mortalitate perit.

carnibus per excoctionem consumptis, ad propria reducta sunt. Translata sunt autem & ossa Vuelphonis, & in monasterio Steingademo à patre suo fundato, reposita sunt. Anno Domini millesimo centesimo 68. & sequentibus annis, prout oportunitas temporum concessit, cœpit Imperator in partibus Tusciæ & terræ Romanæ, castra ad se spectantia, suæ potestati vendicare, & quædam nova construere, in quorum præsidiis Teutonicos præcipue collocavit. In monte siquidem Radicophino, eminentissimum castrum ipse primus construxit. Ex quibus Romanos adeo perdomuit, ut Alexander Papa coactus secederet ab urbe, & in partes Franciæ, seu Angliæ, vel Aquitaniæ, sive Hispaniarum se conferret. Nam exortum scisma, durabat in tantum, ut mortuo Octaviano, Vuido in Papam eligeretur: quo defuncto, successit tertius Johannes Frumensis, quos Imperator fovit, & manu tenuit in Apostolica dignitate. Milites quippe Teutonicos in dignitatibus Italiæ constituit, nam quendam liberum Bideluphum, ducem Spoleti effecit. Marchiam quoque Anconæ, & principatum Ravennæ, Cunrado de Luzelinhart contulit, quem Italici muscam in cerebro nominabant, eo quod plerunque quasi demens videretur. Per singulas quoque civitates judicibus constitutis, recessit ab Italia, cœpitque in partibus Alemanniæ multa prædia, nunc emptione, nunc procerum donatione, seu quacunque successione fiscali, vel hæreditaria, conquirere. Rudolphus quippe comes de Phullendorff, omnia sua prædia contulit Imperatori. Iisdem quoq; temporibus, mortuo Adelgozo de Suabegge sine hærede, qui fuit advocatus Augustæ, ipse imperator tam advocatiam, quam alia prædia ipsius sibi vendicavit, sive ex concessione Episcopi, qui tunc erat, sive successione fiscali, aut hæreditaria. Sane, quia civitatis Augustæ mentionem fecimus, quod supra omisimus, in hoc loco de ea latius describamus.

Alexander Papa fugit Roma.

Cunradus de Luzelinhart musca in cerebro.

Rudolphus de Phullendorff.

Adelgozus de Suabegg.

DE AUGUSTA VINDELICORUM, VEL RHETIÆ.

Sicut ex scriptis veterum colligitur, hæc civitas tria nomina accepit. Germanorum quippe gentes primum confidentes in partibus Rhetiæ, quæ nunc est pars Sueviæ, non longe ab Alpibus in planitie, loco tamen munito, propter concursum duorum rapidorum fluminum, hanc urbem construxerunt, & non muris, sed fossatis eam firmaverunt, & ex nomine Deæ Zizæ, quam religiosissime colebant, Zizerim eam nominabant. Hujus quoque Deæ templum, ex lignis Barbarico ritu constructum, etiam postquam Romani eam incolere cœperunt, inviolatum permansit, at vetustate collapsum, nomen colli servavit, in quo postmodum in lapide exculpti, hi versus sunt reperti:

Ziderisdicta à Ziza dea.

QUEM MALE POLLUERAT CULTURA NEFARIA DUDUM,
GALLUS MONTICULUM HUNC TIBI ZIZA TULIT.

Unde usque in præsens ab incolis idem monticulus Zizenberg nominatur. Apud hanc urbem Romani deleti sunt magna cæde. Nam Titus Annius prætor, ad arcendas Barbarorum excursiones, cũ exercitu in kalen. Augusti eam circundedit, ipseque ad Meridianam oppidi partem, quæ sola patebat, castra sua cum legione Martia, operosissime communivit. Ad Occidentem vero ultra fluvium ubi Suevis aut Barbaris aditus patebat, Avar Bogudis regis filius, cum omni equitatu & auxilio Macedonico consedit. Igitur quiquagesimo nono die, quàm eo ventum est, cum is dies Deæ Zizę apud Barbaros celeberrimus esset, ludum & lasciviam, magis quam formidinem cives ostentarunt. Tunc etiam immanis Barbarorum multitudo, quæ de partibus Sueviæ illuc convenerat, de proximis sylvis repente erumpens, ex improviso castra irrupit, & Avaris exercitum delevit. Ipsum quoque Avar regio habitu indutum, vivum compræhendentes, crudeliter, in modum pecoris mactaverunt. A quo in loco, ubi mactatus est, vicus usque hodie appellatus est, Crieches Averon, in quo hi versus reperti sunt.

Zizemberg.

Criechen Averon.

HIS NOMEN TERRIS BOGUDIS DAT REGIA PROLES
GRAECUS AVAR, PECUDIS DE SUEVIS MORE LITATUS.

Oppidani vero non minori fortuna, sed majori virtute prætorem in auxilium sociis properantem invadunt, quibus Romani haud segniter resistunt. In quo conflictu, duo principes oppidanorum, Habino & Caccus, in primis pugnantes cadunt, & inclinata jam res esset oppidanorum, ni maturassent auxilium ferre Suevi in altera ripa victoria jam potiti. De nominibus autem illorum Principum interfectorum, extant adhuc loca denominata, nam rustici de Habinone vocant monticulum Habinoberg, in quo hi versus reperti sunt.

Habino. Caccus.

PRAEFECTUS HABINO SE VICTUM ATQUE SEPULTUM,
PERPETUO MONTIS NOMINE NOTIFICAT.

A Cacco vero dicunt Gegginen denominari. Denique coadunatis Suevis & oppidanis, castra irrumpunt: & prætorem, qui paulo altiorem tumulum frustra ceperat, Romana vi resistentem obtruncant: legionemque divinam, ut nec nuncius cladis superesset, funditus delent. De hac perdita legione adhuc Perlaich, quasi perdita legio nominatur: ubi postmodum hi versus sunt reperti.

Gegginen.

INDICAT HIC COLLIS ROMANAM NOMINE CLADEM,
MARTIA QUO LEGIO VOTA SIMUL PERIIT.

Solus Verres tribunus militum, amne transmisso, in proximis paludibus se occultans, honestam mortem subterfugit: lacui Vernse hucusque nomen dedit. Versus.

Lacus Vernse.

DAS NOMEN LACUI VERRES QUO TU LATUISTI.

Hic tamen non multo post Siciliæ proconsul effectus, turpem mortem promeruit. Nam cum se magistratui abdicaret, judicio civium damnatus est. Propter hunc Verrem tradunt Augustenses hanc cædem fuisse eandem, quam sub Augusto factam quidam describunt: sed Varum illum nominant his verbis. Ea tempestate cum tribus legionibus Varus, Romano more, superbe & avare erga subditos se gerens, à Germanis deletus est. Quam militis Romani cladem in tantum ægre tulisse fertur Augustus, ut sæpissime caput parieti collideret, ac per vim doloris diceret, Quintili Vare redde legiones. Gravissimum & atrocissimum hoc Romanorum & Germanorum bellum, & post Africanum maximum, tribus annis cum quindecim legionibus gestum, scribit Suetonius. Unde notari potest quanti roboris prædicta gens germanorum fuerit, quæ in summa authoritate Romani imperii, tantam stragem Romani militis dederit. Urbs eadem postmodum Vindelica à fluvio est nominata. Tandem ex nomine Augusti, per Claudium Drusum, qui eam reparavit, seu munivit, Augusta est dicta. Idem enim Drusus apud Rhenum, ut supra dictum est 4. ab Augusto imperator Mogonciam construxit: ubi adhuc monumentum ejus monstratur in modum piræ.

Cædes Augustæ, sub Augusto per Varum facta. Quintili Vare legiones redde. Suetonius in Octavio Augusto. Robur Germanorum. Vindelica Augusta.

D. Georgius Spalatinus in historia Arminii, quam ex Plinio, Strabone, Cornelio Tacito, Velleio Paterculo, Paulo Orosio, Lucio Floro, Tetmaro episcopo Mersburgensi, & D. Alb. Kr. collegit diligenter, probat cædem legionũ Vari factam in ducatu Bergensi vel Iuliacensi, intra Rhenum & Vuisaram, ubi Miletus Heros Germaniæ, Brutus Arminius, vel Hermannus habitavit. Cornelius Tacitus lib. 1. Annalium scribit, ostendens inter Albim & Rhenum, imo inter Luppiam & Amisiam amnes in Teutoburg. saltu Varum cum copiis cecidisse. Verba eius sunt. Ductum inde agmen ad ultimos Bructerorum, quantumq́ Amisiam & Luppiam amnes inter vastatum haud procul Teutoburgiensi saltu, in quo reliquiæ Vari legionumque insepultæ dicebantur: hæc ille. Sunt qui putant, inter Cassulam Hessiæ urbem & Padebornam Vuestphaliæ Romanorum stragem factam. Eius oræ cultores digito monstrare poterunt saltum Teutoburgiensem & pugnæ locum. Aeneas Silvius putat Mogonciaci gestam. Strabo libro 7. in Cheruscis editam affirmat. Recentiores historici, Otto Frisingensis lib. 3. cap. 4. Picus in Staurostico, Nauclerus, Hutenus, & noster Urspergensis apud Augustam Rhetiæ Vindelicorum. Iudicium esto apud Lectorem.

Sed etiam redeamus ad propositum, ut ulterius annos describamus. Anno domini mil. 169. Anno domini mil. 170. Terræmotus facti sunt, & ingens inundatio aquarum, mense Sept. Anno domini mil. 171. Anno domini mil. 172. Ann. dom. 173. Ann. dom. mil. 174. Civitas Interamne destructa est, mense Martio.

DE TERTIA REBELLIONE MEDIOLANENSIUM.

Alexandria obsessa à Friderico.

ANno domini millesimo centesimo septuagesimo quinto, Alexandria obsessa est ab Imperatore Friderico, Mediolanenses quippe pristinam renovantes perfidiam, conspirationem inierunt cum aliis civitatibus Lombardiæ. Quæ omnes uno die statuto, judices imperatoris cum suis fautoribus à se expulerunt, quosdam suspendentes, quosdam nudos relinquentes. Quod factum est propter multiplices insolentias, quas Teutonici in partibus illis exercebant. Accepta quoque occasione à scismate Romanæ Ecclesiæ, & ab excommunicatione Imperatoris, & ut creditur de autoritate Alexandri Papæ, spretis juramentis, cœperunt rebellare, & ideo Mediolanenses reædificantes quandam civitatem ab Imperatore prius destructam, ob honorem Alexandri Papæ vocaverunt eam Alexandriam.

Alexandria dicta in honorem Papæ Alexandri.

Cremonenses vero & Papienses, & alii fautores imperatoris, in derisionem Mediolanensium, & ob vilitatem ædificiorum, nominaverunt eam Paleam, quasi de stramine factam. Erat tamen circundata fossatis, & muris firmissimis, in quam plurimi Mediolanensium se contulerunt, alii vero prout poterant, suam civitatem reædificabant. In hac obsidione Imperator non profecit, nam dux Heinricus de Saxonia, nepos suus perfide ab eo recessit, sumpta occasione de excommunicatione, & forte accepta pecunia. Quem ut referunt homines, secutus est Imperator, & ad ipsum veniens super lacum Cumanum, cum magna humilitate postulavit, ut se non desereret: ita, ut videretur pro tali petitione ad pedes ejus se velle demittere, quod dux discrete recusavit. Quidam autem Officialis ipsius Ducis, Jordanus nomine, narratur superbe dixisse, Sinite domine, ut corona imperialis veniat vobis ad pedes, quia veniet & ad caput. Tunc imperator compulsus exercitum suum dimittere, cum maximo labore, auxilio præcipue Taurinensium & Novariensium, egressus est de Italia, per montem Jovis, tendens in Burgundiam, terram uxoris suæ, in quibusdam etiam locis adeo angustiatus, ut accepta tunica servientis, servum se esse simularet, & equos tanquam servus procuraret. Tandem veniens in Alemanniam, præfatum ducem de traditione & crimine læsæ majestatis impetivit. Dux siquidem ipsum perveniens, in Suevia fecerat conspi-

Alexandria dicta Palea. Heinricus dux Saxoniæ perfide agit cum Friderico. Iordani officialis argute dictum. Fridericus Imperator servit.

conspirationem contra Imperatorem,& præcipue cum Zolrensibus & Veringensibus, & quibusdam aliis comitibus. Ast Imperator ipsum ducem frequenter evocat ad curiam, ad objecta respon surum. Vbi quidam Principes & Barones, fautores ducis, more Teutonicorum, qui sine lege & ratione voluntatem suam pro jure statuentes, contra Imperatorem hoc jus tenere volebant, ut Imperator ducem condemnare non posset, vel terras suas abjudicare, nisi infra terras ducis placitum statueret. Porrò quidam nobilis exurgens in medium, proposuit quod lege duellionum, quo & lege & ratione firmatur, hoc vellet obtinere, contra quemlibet secum pugnare volentem, quod Imperator quemlibet Principem posset evocare pro justitia ad locum quemcunque vellet, infra terminos sui imperii existentem. Cumque nullus isti se offerret ad pugnam, edicto Imperatoris præfata sententia pro jure perpetuo statuta est, quam non dubium est autoritate & ratione firmari. Cumq; Imperator præfato duci abjudicasset ducatus suos, & alia bona, singula concessit his, quibus apta erant ad retinendum. Sicque factum est, ut ducatum Noricum concederet Ottoni Palatino de Vuitilinspach, cujus & supra mentionem fecimus. Qui fretus auxilio fratrum suorum, Conradi videlicet Saltzburgensis Archiepiscopi, qui postmodum fuit etiam Mogonciensis Archiepiscopus, Ottonis quoque fratris sui, quem effecit Palatinum, cujus filius postea Philippum regem interfecit, nec non & Friderici, qui dicebatur Barbatus. Horum inquam auxilio ducatum viriliter obtinuit, & ducem de partibus illis expulit. Ducatum vero Saxoniæ contulit cuidam nobili Bernhardo de Anhalde, filio supradicti Alberti, qui etiam usque ad tempora nostra supervixit. Huic auxilium præbebat Coloniensis Archiepiscopus Philippus, & Mogonciensis, & Lantgravius de Thuringia, qui impugnantes ipsum ducem in Saxonia infra unum mensem, de castris ipsius firmissimis, sicut relatu didici 16. expugnaverunt, & ipsum de terra usque Brunsuuig expulerunt, de qua civitate nec ipse nec ejus progenies adhuc potuit expelli. Imperator vero bona ipsius multis distribuit, præter ea quę Vuelphoni patruo ejusdem, & suo avunculo dereliquit, quę tamen omnia postmodum cesserunt imperatori, sive hæreditaria successione, sive fiscali.

Conspiratio Henrici contra Fridericum.

Teutonicorum mos. Lex Duellionum.

Ducatus Noricus conceditur Ottoni Palatino de Vuitilinsp.

Ducatus Saxoniæ datus Bernhardo de Anhalt.

ANno Domini millesimo 176. Imperator rursus impugnare cœpit Lombardos, commissumque est prælium inter eos pridie kal. Julii. De quo tamen sine victoria recessum est. Eodem anno 9. kal. Augusti, reformata est pax inter Alexandrum papam, & Imperatorem apud Venetias. Nam pars Alexandri cœpit prævalere tam in civitate Romana, quam in tota Italia, propter favorem Vuilhelmi Siculi. Vnde postmodum 5. kal. Augusti, Johannes Frumensis, qui dicebatur Papa Calistus, renunciavit scismati, & ivit ad pedes Alexandri, sicque diutinum scisma quievit, & bella durissima cœperunt tepescere. Imperator quippe jam vergens in senium, quieti cœpit operam dare, & utilitatibus filiorum suorum intendere; quinque enim jam genuerat filios, Heinricum videlicet, quem effecit ducem Suevorum, & Ottonem, qui postmodum habuit terram matris suæ, necnon Cunradum, qui mortuo prædicto Friderico, fuit dux Suevorum, sed & minimum Philippum, qui mortuo Heinrico, successit in regnum.

Papa Calistus.

Filii Friderici Barbarossæ.

1. Heinricus.
2. Fridericus.
3. Otto.
4. Conradus.
5. Philippus.

Eo tempore jam bellis nimis fatigatus Imperator, Lombardis omnibus condixit curiam apud Constantiam, ubi Principes & potestates eorum se repręsentaverunt, & pacta quædam de faciendo servitio Imperatori, de singulis civitatibus Lombardiæ ibidem statuta sunt, quæ adhuc dicunt se tenere in scriptis, nec ad serviendum ultra hæc compelli volunt. Sicque pax reformata est. Anno Domini millesimo 177. Anno Domini millesimo 178. Anno Domini millesimo 179. Anno domini millesimo 180. Idus Sept. hora 9. Sol Ecclipsim passus est. Anno dom. mil. 181. Imperator apud Moguntiam maximum festum & convivium celebravit, convocatis ibidem Principibus & Baronibus totius regni, sed & de aliis regnis quam plurimis. In quo conventu duo de filijs ipsius, videlicet. H. rex & F. dux. gladios accinxerunt. Desponsavit quoque postmodum prædicto H. filio suo dominam Constantiam filiam Rogerii, quondam regis Siciliæ, quam tunc in potestate habebat Vuilelmus patruus ejus, qui eam enutrivit, & ipsius nomine regnum gubernavit. Alteri quoque filio suo F. duci desponsavit filiam regis Vngariæ, qui tamen morte præventus, ipsam non transduxit. Anno Domini millesimo 182. Alexander Papa celebravit concilium generalem in basilica Lateranensi. 14. kal. April. licet alibi reperiatur, quod ipsum celebraverit anno Domini millesimo 179. Sed potest esse quod tunc cum aliquibus Episcopis Italiæ Synodum habuerit. Anno domini millesimo 183. Alexander obiit. Cui successit Lucius 3. natione Tuscus. Sedit annos 6. men. & diem. Hic rursus contra imperatorem quasdam controversias excitavit, pro quibus sedandis, condicitur placitum, apud Veronam, ubi cum essent ambo, Lucius mortuus est, & ibidem sepultus. Super cujus tumulum hi versus annotati referuntur.

Gladios accingere.

Heinrico desponsatur Constantia, Rogerii filia.

Friderico desponsatur regis Vngariæ filia.

Lucius Papa.

LVCI LVCA TIBI DEDIT ORTVM, PONTIFICATVM
HOSTIA, PAPATVM ROMA, VERONA MORI.

Fuerat enim Episcopus Hostiensis, antequam esset Papa. An. do mil. 184 An. do. mil. 185. Lucius Papa obiit, ut dictum est Veronæ. Tunc Cardinales qui cum ipso erant, de reditu suo plurimum sunt angu-

anguſtiati, timebant enim ab Imperatore aliquam violentiam ſibi inferre, ſuper electione ſummi Pontificis. Sane Mediolanenſis Archiepiſcopus ipſos ſecure deduxit, uſque Ravennam, quem & ipſi in Papam elegerunt, dictuſque eſt Vrbanus 3. quem multi Turbanum vocaverũt, eo quod cũ eſſet Mediolanenſis natione, in odium Imperatoris volebat turbare Eccleſiam, quæ iam pauliſper quietem acceperat, ſed nutu Dei percuſſus, interijt. Sedit enim annum unum, menſes 10. & dies, 25. Anno Domini 1186.

Vrbanus tertius Papa, Turbanus dictus.

Saladinus rex Perſarum Hieruſalẽ capit.

ANno Domini 1187. Eclipſis ſolis facta eſt, an feſto S. Iohannis Baptiſtæ, in hora 6. diei. Eodem anno Vrbanus Papa obijt. Saladinus quoque rex Perſarum, civitatem Hieruſalem cœpit, & crucem Domini aſportavit. Factaq; eſt cædes magna ex merito populi Chriſtiani, & penè tota terra Hieroſolymitana extirpatis Chriſtianis in poteſtatem Sarracenorum devenit, quam tunc incolebant Latini. Quomodo autem terra eadem in poteſtatem Latinorum devenerit, aut tunc perdita fuerit, breviter deſcribemus, ſicut in ſcriptis cujuſdam invenimus, & qualiter mundus totus ad ejus ultionem ſe armaverit, dicamus.

Cum olim terram Hieroſolymitanam Græci, ſub quorum ditione fuerat, perdidiſſent, & longo tempore in poteſtate Sarracenorũ extitiſſet, Latini de perditione terræ cõmoti, collecto exercitu venerunt, & partes Antiochenas intrantes, auxiliante Domino, terrã recuperaverunt. Horum principes erant hi. Gottifridus de Bulion, qui poſtmodum dominus fuit terræ Hieroſolymitanæ, & Baymont, qui princeps extitit Antiochiæ, & quidam alii. Cumque poſtmodum ſemen Gotfridi in tertia generatione defeciſſet, perſonæ terræ Iſrahel, & Barones ad Principes ultramarinos miſerunt, rogantes ut principem deſtinarent, qui eos regeret, & furentibus reſiſteret Sarracenis. Qui, habita deliberatione, elegerunt quendam Fulconem Andegavenſem virum ſtrenuum, regis Angliæ proxima linea conſanguineum: & miſerunt eum ad terram Hieroſolymitanam. Hic rex coronatus, ſtrenuiſſime rexit terram: duoſque filios reliquit, Baldeuuinum & Almericum. Quorum primogenitus Baldeuuinus patri ſucceſſit in regnum, vir ſtrenuus & ſapiens. Quo ſine liberis decedente ad fratrem ſuum Almericum regni poteſtas devoluta eſt. Qui ex uxore ſua ſibi plurimum conſanguinea duos habuit liberos: ſcilicet Baldeuuinum & Sibiliam. A qua uxore cum fuiſſet, judicio eccleſiæ, ſeparatus, accepit neptem Emanuelis Imperatoris Conſtantinopolis, Pollinam: ex qua habuit filiam, nomine Yſabel. Mortuo vero Almerico, Baldeuuinus filius ejus regnavit pro eo, vir ſtrenuus & ſapiens & juſtus: ſed, occulto Dei judicio, leproſus fuit. Hic ſororem ſuam Sibiliam Vuilelmo de Longa ſpe cognomine, marchioni de monte Ferrato, tradidit in uxorem: & ipſum comitem Joppenſem conſtituit: qui videlicet Vuilelmus ex ea filium genuit, etiam nomine Vuilelmum. Poſtea mortuus eſt pater ejus de Longa ſpe cognomine, vir probus in armis, & placidiſſimus. Rex vero Baldeuuinus, cum eſſet leproſus, & nollet uxorem accipere, nepotem ſuum Vuilelmum, filium Sibiliæ & marchionis, coronavit regem: relinquens eum in tutela Raymundi comitis Tripolitani. Mortuus eſt autem rex Baldeuuinus: & ſepultus eſt ad patres ſuos. Sibilia vero ſoror ejus comitiſſa Joppæ, jam nupſerat cuidam militi Vuidoni de Liſignano, viro ſatis armis ſtrenuo, ſed fortuna & ſcientia inferiori. Sibilia vero mater pueri comitiſſa Joppæ, cum patriarcha Eraclio, & aliis terræ perſonis procuravit quod ſibi & viro ſuo Vuidoni regnum daretur: qui coronati ſunt ignorante & irrequiſito comite Tripolitano, qui fuerat à rege Baldeuuino regni procurator, & bajulus conſtitutus: ob quam cauſam cœpit ea machinari, quæ poſſent in regis redundare dedecus: & tam ipſo, ut dicitur, procurante quam etiam noſtris peccatis exigentibus: culpa quoque Reinaldi principis de Moreal, qui Treugas, quas regnum Hieroſolymitanum cum Sarracenis habebat in perpetuum, maxima præda capta, confregit. Irruerunt Sarraceni in regnum Hieroſolymitanum: & capto rege & baronibus & populo intruſo ligno quoque dominicæ crucis, & Hieruſalem hæreditate Dei & civitatibus & caſtellis univerſis, anno dominicæ incarnationis mil. 187. totum regnum uſque ad internitionem contriverunt. In quo regno ſola Tyrus, urbs in medio cordis maris ſita, & fere à mari circundata, excidio perpetrato, remanſit. Quam poſtmodum Cunradus marchio de monte Ferrato, frater Vuilelmi, quem ſupra memoravimus, laudabili ſtrenuitate defendit: & Sarracenis, tam in mari quam in terris, reſtitit glorioſe. Prædicti nanque excidii dato paſſim rumore per orbem, fremuerunt gentes & commota ſunt regna: venerunt à finibus terræ tribus domini, liberare ſacrificium ejus de manibus ipſorum qui portant iniquitatem in cubilibus ſuis: & de ſua virtute deceptorie præſumunt. De Italicis ergo primi injuriæ Chriſti occurrunt homines bellicoſi diſcreti: & regula ſobrietatis modeſti, prodigalitatis expertes, parcentes expenſis, cum neceſſitas non incubuerit: & qui inter omnes gentes ſoli, ſcripta legum ſanctione reguntur. Hi ducem proprium non habentes, cum ſuis quos elegerant, tribunis ad obſidionem urbis Acon, cum ipſo rege Vuidone, qui fuerat à captivitate liberatus, perrexerunt.

Fulco Andegavenſis.

Baldeuuinus, Sibilia. Yſabel.

Gulielmus de Longa ſpe.

Baldeuuinus moritur.

Tyrus.

Cunradus de monte Ferrato.

Obſidio urbis Acõ

Civitas Acon, quæ antiquitus Ptolomaida vocabatur, in littore maris eſt poſita: & eſt ipſo mari à meridie & occidente percluſa: ab oriente vero & ſeptentrione tota patet. Ex qua parte rebellantibus terris, refertam Italici urbem obſederunt. Quos poſtmodum veniens Saladinus cum multi-

multitudine infinita obsedit, credens illos propter paucitatem plenius posse delere: sed, misericordia favente divina, ei in contrarium cessit. Nam diebus paucis evolutis, venerunt Daci, Normanni, Gothi, Franci, & cæteræ gentes insularum, quæ inter occidentem & septentrionem sitæ sunt, gentes bellicosæ, proceræ corpore, mortis intrepidæ: navibus rotundis, quæ Hilnachiæ dicuntur, advectæ. Hi, si non supervenissent, Christiani funditus essent demoliti. Isti cum ipsis Italicis civitatem obsederunt. Dum hæc apud Acon geruntur, Fridericus imperator Romanorum, cum exercitu perspicuo de Teutonica egrediens, per Vngariam & Bulgariam trāsiens, in manu forti & brachio extento in Licaoniam transvectus est: ibique de Philomena & Iconio & aliis civitatibus gloriose triumphans, Soldano & Turcis rebellantibus, domitis, devenit in Armeniam: ubi peccatis nostris promerentibus, dum in æstu maximo in flumen, quod Serram incolæ appellant, lavandi gratia, descendisset, mortuus est: & accessit damnum inæstimabile Christianis.

Daci, Normanni, Goti, Franci gentes bellicosæ. Naves rotundæ Hilnachiæ.

Fridericus amne suffocatur.

Fuit autem Fridericus imperator vir Christianissimus, bellorum omnium triumphator, animosus, mansuetus, familiaris, quibuslibet victis clementissimus, obliviosus injuriæ, statura mediocris, corpore rufus, ætate longævus: & qui corporis strenuitate non erat inferior quolibet ducatu regiminis. Huic in regendo exercitum successit filius ejus nomine patris sui Fridericus dux Sueviæ, armis strenuissimus: quo per Armeniam ducente exercitum, in confinio ipsius Armeniæ & Syriæ, non longè à nobilitate Antiochiæ ingens plaga desævit in Alemannorum exercitum: ut vel propter intemperiem aeris, vel ciborum abundantiam, à quibus se temperare nescierunt, fere omnes mortui sunt, ac si nollet Deus membra suo capiti supervivere. Ipse autem dux Sueviæ cum paucis ad obsidionem Acon devenit: ibiq; paucis diebus evolutis, mortuus est. Fuerunt autem in exercitu imperatoris isti Principes & Barones, dux Sueviæ, dux Bertholdus Meraniæ, episcopus Herbipolensis, archiepiscopus Tarantasianus, episcopus Monasteriensis, episcopus Pataviensis, episcopus Ossiburgensis, episcopus Misniensis, Hermannus marchio Badensis, Fridericus de bergilen, Conradus de dombach, & Fridericus frater ejus, Gobertus & Poppo, & multi alii quos labor esset nominare. Interea venerat ad obsidionem Acon Philippus comes Flandriæ, Theodebaldus & Stephanus comes Campaniæ, Henricus eorum nepos, qui postea dominus Hierosolymitanæ urbis remansit, & dux Burgundiæ, & Ludovicus Langravius Thuringiæ, & plures alii principes & barones. Cœperunt potius omnes in exercitu operam dare, quam expugnare civitatem. In diebus illis fames valida facta est in exercitu, ita quod vestes & arma cogerentur milites obvictum distrahere, & mactare equos una enim galina marsupium magnum evacuabat. Immo, quod deterius est, auro cibaria non poterant invenire. Eodem tempore Cunradus marchio, quem supra memoravimus, homo sagacissimus, habens civitatis Tyri dominium, cœpit ad regni Hierosolymitani gubernaculum aspirare: & in tantum sua astutia processit, quod Ysabel filiam regis Almerici à viro suo auferendo, qui regionis ultra fluvium dominus fuerat, fecit ecclesiastico judicio separari: ipsamq; in uxorem accepit.

Dotes Friderici.

Fridericus dux Sueviæ.

Alemannorum exercitus moritur.

Forte Meraviæ.

Fames in exercitu

Cunradus marchio.

Eisdem temporibus Philippus Francorum rex pervenit ad obsidionem Acon: post cujus adventum, aliquantis diebus transactis, Richardus rex Angliæ, devicta insula Cypri, & bonis omnib. spoliata, ad eandem obsidionem pervenit. Venit autem cum eisdem regibus, omnium innocentia malorum, filia diaboli potentissima regina inferni, discordia: & sedit in medio eorum, cum sorore sua primogenita macilenta & livida, Invidia scilicet: & tam ipsos reges quam etiam totum Christianorum exercitum, in diversas voluntates & actiones distraxit. Cum enim Francorum regi pugna contra civitatem placeret, Anglico displicebat: & quod placebat Anglico, displicebat Franco: & in tātum hujusmodi aucta est discordia, quod fere inter se intestinum moverent bellum: & inter omnes alios principes & barones duorum regum effusa est discordia. Cum rege Franciæ isti fautores erant, dux Burgundiæ, comes Clarimontis, marchio Cunradus, cujus potentia magna erat in exercitu, Templarii Januenses, Langravius de Thuringia, comes Rupertus, & Belvacensis Episcopus. In parte regis Angliæ fuerunt isti, comes Flandrensis, comes Campaniæ, rex Vuido, Hospitalarii, Pisani, & plures alii.

Discordia in exercitu, comite invidia.

Anglicus.

Francus.

His diebus Sibilia uxor regis Vuidonis cum duobus filiis suis mortua est: & marchio magis & magis ad regnum aspiravit. His etiam diebus mortui sunt comites, Stephanus & Tibaldus frater ejus, milites strenui & sapientes: mortuus est comes Flandriæ, & Langravius de Thuringia, vir per omnia strenuissimus, & celebri fama in perpetuum nominandus. Erectis igitur machinis & castellis contra mœnia civitatis Acon, urbem fortiter expugnare cœperunt, & Sarraceni non minus fortiter resistere, comburentes ædificia, quæ Christiani erexerant. Tandem volente Domino, muri civitatis cœpere frangi, propter utriusq; regis ædificia & turris quæ dicitur Maledicta, jactis lapidibus conquassari. Vnde Christianorum animi eriguntur, Sarracenorum deprimuntur. Jam enim poterant Christiani fractis muris ingredi civitatem. Tunc Sarraceni pacta quærunt, reddere civitatem promittunt: & crucem dominicam, & captivos Christianos, si ipsis tantummodo vita salvaretur. Pacta placent, per manus marchionis in potestate regum reddunt civitatem, & inter ipsos reges dividuntur Sarraceni, qui fuerunt intra inventi. Postea vero cum pacta servare nequissent, quoniam crux dominica nullo modo potuit inveniri, omnes decollati sunt. Rex Franciæ nacta occasione re-

cessit, loco sui milites duci Burgundiæ commisit. Anglorum vero rex in terra Hierosolymitana remansit, & reædificavit Joppen, & Ascalonam. Saladinum & exercitum ejus bello confregit. Mercatores Saladini ad Damascum euntes, spoliavit & cepit. Joppen postea à Sarracenorum insultibus liberavit strenuissime. *His diebus Cunradus marchio dominus est terræ Hierosolymitanæ factus, & post paucos dies ab Assessino interfectus fuit in Tyro. Quæ fuerit causa interfectionis ejus, plus in opinione, quam in veritate repertum habeo. Quidam dicunt, quod rex Angliæ mortem ejus procuravit, propter hoc, quod sororem suam noluit in uxorem accipere. Alii dicunt quod Honfridus dominus de Moreal fecit eum occidi, propter hoc quod sibi uxorem suam Ysabel abstulerat. Alii dicunt, quod propria voluntate motus est Assessinus ad ipsum interficiendum, propter hoc quod quosdam mercatores terræ suæ apud Tyrum clam interfici fecit.

Conradus marchio dominus terra Hierosolymorũ.

Conradi dotes.

Fuit autem Cunradus vir armis strenuus, ingenio & scientia sagacissimus, animo & factu amabilis, cunctis mundanis virtutibus prædìtus, in omni consilio supremus, spes blanda suorum, & hostium fulmen ignitum: simulator & dissimulator in omni re, omnibus linguis instructus: respectu cujus facundissimus reputabatur elinguis: quem in hoc solo plurimum fuisse culpabilem reputo, quod alterius uxorem, marito vivente, seduxit, & fecit viro suo separari, ipsamque in uxorem accepit: sed invidiæ spiritus plurima contra eum confinxit. Isdem Wido rex Hierusalem, sub cujus infortunio sanctum regnum decessit, factus fuit rex Cypri à rege Angliæ. Mortuo vero Cunrado marchione, Heinricus comes Campaniæ accepit Ysabellam filiam regis Almerici in uxorem, quæ fuerat uxor marchionis, & dominium terræ Hierosolymitanæ suscepit. Rex vero Anglicus inter Sarrac. & Christianos quinquennalibus Treugis compositis recessit. Qui captus in Teutonia Austriæ & traditus imperatori Heinrico 200. millia marcharum argenti in sua redemptione persolvit. Liberatus vero, in patriam propriam devenit, ibique postmodum fuit à quodam milite occisus.

Vuido rex Hier.

Rex Anglicus captus in Teutonia Austria.

Fuit autem Richardus rex Angliæ homo ferocissimus, favorabilis, gloriæ cupidus, pecuniæ liberalis, quocunque ipsum trahebat sequens impetus, & quem ipsi Sarraceni & populus Christianus & alii timuerunt. Treugis ergo sic dispositis, & ab utraque parte conservatis, pax habita est in terra sancta. De dispositione vero terræ sanctæ, & situ civitatis Hierosolymitanæ omittimus interponere, ne seriem rerum gestarum videamur interrumpere, in anno prænotato, videlicet mil. 187. successit Urbano in sede apostolica Gregorius 8. natione Beneventanus: sedit menses duos. Hic primum litteras transmisit in orbem pro liberatione terræ sanctæ, multa statuens de correctione morum, tam in clero quam in populo, ut pote de superfluitate vestium, & choreis, & aliis vanitatibus vitandis. Cui successit Clemens 3. natione Romanus, sedit annos duos. Eo anno Fridericus imperator jam cruce signatus, conventum principum apud Nurimberc coadunavit: ubi de pace terræ disposuit, & in literas redigi jussit: quas literas Alemanni usque in præsens Fridebrief, id est literas pacis, vocant nec aliis legibus utuntur, tanquam gens agrestis & indomita. Quarum tenorem huic operi duximus inserendum, quatenus saltem lex tam decurtata non pereat de hominum memoria.

Situs terræ sanctæ & civitatis Hierusalem.

Gregorius 8. papa

Litera pacis. **Fridbrieff.**

LEX FRIDERICI IMPERATORIS.

FRidericus Dei gratia Romanorum Imperator, & semper Augustus. Decet fidelitati nostræ temporagenerali populorum provinciarum tranquillitati circumspectionis nostræ studio provideri, ut dum in subjectis dominationis virtute pollemus, reprobos quoslibet ac scelerosos à subditorum injuriis arceamus æquitatis nostræ correctione. Considerantes quippe quæ damna, quantasq; desolationes hominum & provinciarum, per seditiones & incendia provenerint, & quantos præterea futurorum timores reportent ea quæ de conscientia & consilio principum, & aliorum fidelium nostrorum, tam liberorum, quàm ministerialium, ad reprimendas incendiariorũ insolentias, imperialis nostra sanxit autoritas: universalis imperii fidelibus nota fieri volumus, & sicut in castro nostro Nurinberc, hæc ordinata & confirmata sunt, firmiter indicimus observanda. Primum igitur de incendiariis demandamus generaliter, ut si liber homo, ingenuus, ministerialis, vel cujuscunque conditionis fuerit, incendium commiserit pro uuerra propria, pro amico, pro parente, vel causæ cujusquam alterius occasione, de sententia & judicio imperiali, proscriptioni statim subjectus habeatur. Hic excipiuntur, si qui forte manifesta uuerra castra manifeste capiunt: & si qua ibi suburbia, aut stabula aliave turguria prejacent, igne succendunt. Excipiuntur & judices quos in malefactores pœnam justitia exigente exercere cõtingit. Quod si aliquis in ducatu alicujus incẽdium fecerit, ipse proscriptum pronunciet, ac deinde justitiæ suæ autoritate eum proscribat. Idipsum faciant marchiones, palatini, comites, Lantgravii, & comites alii, nec alicui eorum liceat talem absolvere, nisi domino imperatori. Quicunque etiam incendiarium in domo sua scienter receperit, & consilium auxiliumvè ei impenderit, damnum & injuriam passo pro facultate sua restituat. Judici vero 10. libras monetæ de illa diocesi in qua commissum est, persolvat, ac domino Imperatori pro voluntate & gratia sua disponat. Si quis autem super hac innocentiam suam probare vel ostendere voluerit, cum duobus viris veracibus in præsentia judicis se expurget. Si quis autem cuiquam imposuerit, quod incendiarium receperit, & de hoc ipsum jure voluerit convenire, hoc nequaquam

Insolentia incendiariorum.

De incendiariis in communi.

quam ei fieri liceat,nisi præstito primo calumniæ sacramento. Dominus etiam imperator proscriptorum neminem à sententia proscriptionis absolvat, nisi de illicitis primo damnis cum injuriato componat,& nisi conscienté judice hoc faciat. Proscriptum vero,quem pro incendio sententiam proscriptionis incurrisse omnibus notum fuerit,diocesianus episcopus, si ad satisfactionem inobediens extiterit,à communione ecclesiæ Dei & fidelium Christi abiiciat,& extraneum eum reddat, nec eum absolvat,quoadusq; læso damnum restituat: & econverso,quem episcopus legitimis induciis citatum justitia dictante excommunicaverit,& hoc judici insinuaverit, judex eum banno proscriptionis condemnet,& nec prius eum absolvat,quàm coram episcopo de his,pro quibus condemnatus est,satisfaciat. Quòd si à proscriptione illa prædicto modo fuerit absolutus, & episcopo suo noluerit obedire,incendium primo abjuret,deinde sit in arbitrio episcopi,qualem ei pænam injungat,ad visitandum sepulchrum Domini,aut limina Jacobi Apostoli. Si autem proscriptus eo, ut dictum est,modo absolvi desideraverit,domino Imperatori fines imperii per annum & diem abjuret. Si quis autem à proscriptione & excommunicatione similiter non fuerit absolutus infrà annū & diem, universo jure,honore,& legalitate privatus habeatur,ita ut in ferendo testimonio, vel ad judicandum,de cætero nequaquam sit admittendus. Omni quoque feudali jure carebit perpetuo. Item si in reisa alicujus domini,cum ipso domino cujus est reisa, aliquis fuerit, qui incendium (ut sæpius contingit) faciat, dominus ipse, cujus est ipsa reisa, jurabit super reliquias, quod non fecerit conscientia, vel mandato,vel voluntate sua.Reum autem abiiciet à se, & nunquam recipiet.Quod si illum post satisfactionem receperit,tenetur universum damnum quod ille commisit, restituere. Item si contingat dominum aliquem in villa aliqua hospitari violenter, & fortuitu evenerit domū aliquam incendi,&ille cui fit damnum,dominum impetierit,quod mandato suo,vel voluntate,vel conscientia sua factum sit,damnum damnificato restituat. Item si incendiarius captus fuerit,& coram judice negare voluerit incendium se commisisse,si forte notorium non fuerit, per provinciam judex si posset eum cum 7. idoneis testibus convincere, capite plectatur. Sed si notorium fuerit, nullius requirendum est testimonium,sed statim decollandus. Item si Castellani cujusquam domini descendentes à castro domini sui,incendium fecerint, domino absente à provincia,castrum domini propter hoc non erit comburendum , sed bona incendiariorum quæcunq; extra castrum fuerint reperta,comburantur. Post reversionem vero domini,si dominus incendiariū retinere voluerit, & à se non reppulerit,castrum ejus similiter erit cōburendum. Item si proscriptus propter incendium in aliquam domum confugerit,de qua non possit haberi,nisi domus incendatur,propter hoc incendium nón erit quis incendiarius,sed damnum pro incendio restituere debet. Item si incendiarius super castrum aliquod agitatus confugerit,& dominus,cujus est castrum,fortassis dominus, vel vasallus,vel consanguineus fuerit,dominus ille non debet eū persequentibus repræsentare,sed juvabit eum à castro in sylvam , vel aliàs ubi securus sibi videatur. Quod si nec dominus vel vasallus,nec cognatus fuerit,persequentibus eum statim repræsentet,vel cum eo in eadem culpa sit.

Pæna iniungenda incendiariis.

Reisa domini.

Statuimus etiam,& eodem firmiter edicto sancimus,ut quicunq; alii damnum facere, aut lædere ipsum intendat,tribus ad minus ante diebus per certum nuncium suum diffiduciet eum. Quod si læsus diffiduciatum se fuisse negare voluerit,nuncius idem si vivus est, juret quod contradixerit ei ex parte domini sui,loco & tempore designato. Si mortuus est nuncius, juret dominus junctis sibi duobus viris veracibus, quod contradixerit ei,ne dolo mediante de fide violata quis valeat inculpari. His sancientes adiicimus, ut quicunque treugas alicui dederit , nisi ibi determinatum & exceptum fuerit,quo tenore servet vel non servet eas,contradicere eis ante terminum statutum nequaquam possit. Quod si fecerit, ut violator fidei judicetur. Item qui nuncium aliquem, pro eo quod contradicturus mittitur,læserit,fidem suam violavit, & de cætero omni honore suo carebit, & in posterum nullus ei contradicet.

De filiis quoq; sacerdotum,diaconorū,rusticorū,statuimus,ne cingulum militare aliquatenus assumant: & qui jam assumpserunt,per judicem provinciæ à militia pellantur. Quod si dominus alicujus eorum eū in militia contra judicis interdictum retinere contenderit,dominus ipse judici in 10 libras condemnetur, servus autem omni jure militiæ privetur. Statuimus etiam, ut si quis vineas aut pomeria exciderit,proscriptioni & excommunicationi incendiariorum subjiciatur. Vt autem hęc tam utilis ordinatio omni tempore rata permaneat,& eo quo dicta est tenore inconvulsa consistat,eam legib. prædecessorum nostrorum imperatorum atq; regum jussimus interseri, & perpetuo jure servari. Cui si quis ausu temeritatis contraire præsumpserit, Dei omnipotentis & nostræ perpetuo indignationis sit reus. Fiat,fiat. Actum Nurenberc in præsentia principum, consilio & consensu eorum. Anno incarnationis 1187. 3. kal. Jan.

Filii sacerdotum non assumant cingulum militare.

Si quis vineas aut pomeria exciderit.

Anno domini mil. 188. Multi cruce signantur. An. dom. mil. 189. Imperator iter Hierosolymitanum arripuit,& multi cum eo tendentes per Vngariam,ut supra descriptum est. Hunc annum quidam versificator denotavit tali versu:

ANNIS UNDENIS DEMPTIS DE MILLE DUCENTIS,
IT PATER ET NATUS,DUX ET RECTOR FRIDERICUS.

Annum vero quo olim Chunradus rex ivit,denotavit his versibus:

ANNO MILLENO, CENTENO, TESSERADENO,
SEPTENO PARITER COEPERAT ISTUD ITER.

Annus vero quondam quo dux Gotefridus obtinuit terram, his versibus annotatur.

ANNO MILLENO, CENTENO, QUO MINUS UNO,
JERUSALEM FRANCI CAPIUNT VIRTUTE POTENTI.

An. do. mil. 190. Fridericus imperator obiit, ut superius descriptũ est. Cui successit Henricus filius ejus.

ANNI HENRICI SEXTI.

Henr. sextus 12. Ger. imperator.

ANno dom. mil. 191. Ab urbe condita mill. 944. Heinricus hujus nominis sextus, vel secundum Chronicã Romanorũ, quintus: ipsi nanq; Heinricum primũ patrem Ottonis primi, non connumerant in catalogo Imperatorum, sed duce Saxonũ scribunt. Hic itaq; Heinricus 92. loco ab Augusto regnũ accepit: prius tamen à patre rex designatus fuerat, & de consensu principũ coronã Aquisgrani acceperat. Regna vit aũt post patrem annis 7. Contra hunc à principio rebellare parãt Colonienses, & quidã alii principes, & quidam comites Burgundiæ. Cumq; propter talem causam interfectus fuisset episcopus Leodiensis, quievit rebellio, & Colonienses cum satisfactione ad gratiã redeunt, similiter & alii. Eo anno Clemens 3. obiit. Cui successit Celestinus 3. qui prius jacinctus fuerat dictus. Sedit annos 7. An. do. mil. 192. Heinricus Romæ à Celestino papa coronatur. Sed Romanis rebellantib. non potuit adipisci coronã, quin prius traderet eis Tusculanũ. Erat aũt Tusculanũ firma civitas, ultra Romã in montib. sita. Hæc Romanis rebellaverat, & damna gravia intulerat. Hujus itaq; cives audito adventu imperatoris, ipsius auxiliũ contra Romanos postularunt, & civitatẽ suam in potestatẽ ipsius tradiderunt, ubi imperator milites suos collocaverat in præsidio. Hi accepta legatione imperatoris, incautam civitatem Romanis tradiderunt, qui multos peremerunt de civibus, & ferè omnes sive pedibus, sive manibus, seu aliis membris mutilaverunt. Pro qua re imperatori improperatũ est à multis. Accepto itaq; diademate imperiali, progreditur imperator in fines Apuliæ. Nã regnum Siciliæ & Apuliæ, jã mortuo Vuilelmo, jure hæreditario ad dominã Constantiã uxorẽ ipsius devolvebatur, quamvis illud quidã Dancredus nepos reginæ occupaverit, quo mortuo quidã alii diversa loca & castella occupaverant. Progrediens igitur imperator cũ exercitu, Neapolim civitatẽ munitissimam obsedit. Vbi in æstivo tẽpore multi Teutonicorũ perierunt, & ab obsidione recessit imperator inglorius. Missis aũt nunciis de Alemannia, fecit adduci uxorẽ suam, cujus ut dictũ est, erat terra. Hæc in ipso itinere apud Cumas à quibusdam latronibus inhonestè tractata est, & à Salernitanis capta. Imperator vero reversus est in Alemanniã, relinquens in Apulia Diepoldũ quendã fidelem suũ, ut medio tempore contra hostes ipsius pugnaret. An. dom. mil. 193. Richardus rex Angliæ in Austria captus à duce Lupoldo, traditur imperatori. Imperator vero 100. millia marcarũ sibi ab eodẽ data, fecit militib. dari in solidũ, & magnũ adornavit exercitũ in Apuliam, & Salernũ manu armata expugnavit, de cujus præda ditatus est exercitus. Anno dom. mil 194. Tota Apulia, & Sicilia, & Calabria, ejus subduntur imperio: & de subjectione & fidelitate, vades accepit, quosdam nobiles & potentes terræ: inter quos erant archiepiscopus Salernitanus, & duo comites germani fratres ejusdem, & quidã Margaritus, qui potens fuerat in mari pirata. An. do. mil. 195. Rursus quidã comites & barones in Apulia rebellant imperatori: quo circa imperator missa legatione, vades quos acceperat in Alemannia jussit oculis excæcari: quod & factũ est, præter Episcopũ. Rebelles quoq; captivatos diversis suppliciis & horrendis fecit interimi. Eo tẽpore imperator Marquardum de Anninuuilir dapiferum & ministerialem suũ libertate donavit, & ducatũ Ravennæ cũ Romania, Marchiã quoq; Anconæ sibi cõcessit: præfato ẽt Diepoldo quasdam provincias Apuliæ cõmisit, ponens eum in quodam castro, quod vocabatur Rocca de arce. Hi duo bella imperatoris strenue peregerunt. Philippo quoq; fratri suo dedit uxorẽ dominam Erinam, filiam regis Græcorum, quam repperit in palatio Panormitano: desponsata siquidẽ fuerat filio præfati Dancredi, tradens ei dominium totius Tusciæ, & terram dominæ Mathildæ. An. do. mil. 196. Natus est imperatori filius Fridericus, qui postea tenuit imperiũ. An. dominicæ incarnationis mil. 197. Heinrico imperatore procurante, Alemanni in terrã promissionis venerunt, bellicosi, crudeles, expẽsarum prodigi, rationis expertes, voluntatem pro jure habentes, ensibus invicti, In nullis nisi hominib. suæ gentis confidentes: ducibus suis fidelissimi, & quibus vitam potius quàm fidem possis auferre. Hi cum venissent in terram promissionis, treugas fregerunt, quas rex Angliæ, ut dictum est, in recessu suo statuerat. Vrbem Berentim recuperaverunt, Joppen perdiderunt. His diebus comes Heinricus, qui dominus terræ Hierosolymitanæ extiterat, de quadam fenestra sui palatii cecidit, & mortuus est.

De Heinricis quinto & sexto variant.

Tusculanum.

Dancredus.

Henr. 6. Neapolim obsidet.

Richardus Angliæ rex capitur.

Comites in Apulia rebellant imperatori.

Erina filia regis Græcorum

Fridericus Henrici sexti filius.

Hujus uxorem nomine Ysabellam, quæ regnum hæreditabat, accepit Americus rex Cypri, & coronatus est in regnum Hierosolymitanum. Alemanni vero ad obsidionem Tetoni castelli accesserunt, ibique mensibus aliquot commorati, audita morte imperatoris Heinrici, recesserunt. Quorum Principes fuerunt isti: Chunradus Moguntinus archiepiscopus, Chunradus cancellarius imperatoris, Heinricus dux Saxoniæ, Luipoldus dux Austriæ, dux Brabantiæ, Hermannus Landtgravius de Thuringia, frater Ludovici, quem supra memoravimus, Pataviensis episcopus, Ratisponensis Episcopus, Cicensis episcopus, Halberstatensis episcopus, Marchio Chunradus, Albertus comes

comes, Heinricus Caladinus, Marscalcus, & plures alii, quos memorare non curo. Nulla est enim ambitio memorandi, quos constat plurimos fuisse & nullos. Nil valet, nisi subsequatur effectus. In tempore illo in Alemannia Chunradus frater imperatoris, dux Suevorum, movit exercitum contra Bertholdum ducem Zaringiæ de voluntate imperatoris. Cumque maneret in quodam oppido Durlaich nomine, obiit, & sepultus est in monasterio Loricensi. Multi asserebant eum fuisse interfectum à quodam, cujus uxorem adulteravit violenter, sive ab ipsa uxore. Erat enim vir totus inserviens adulteriis, & fornicationibus, & stupris quibuslibet, luxuriis & immundiciis. Strenuus tamen erat in bellis & ferox, & largus amicis: & tam sui quam extranei tremebant sub eo. Tunc imperator ducatum Sueviæ contulit præfato Philippo fratri suo. Qui relictis partibus Italiæ transivit in Alemanniam, cum uxore sua, ponens eam in castro Suainhusen. Tunc etiam de mandato imperatoris regium diadema imposuit regi Boemorum Otakero. Sequenti quoque anno in tempore paschali maximum festum nuptiarum celebravit, cum multis principibus & baronibus apud Augustam in campo magno, qui dicitur concio legis.

Conradus contra Bertoldum ducem Zaringiæ. *Durlachum.* Suainhusen. *Campus Augustæ, contio legis.*

His etiam temporibus procurante imperatore, factum est, ut principes Alemanniæ pene omnes filium parvulum ipsius, adhuc in cunis vagientem, assumerent in regem, & ei fidelitatem jurarent, & literas de hoc facto cum sigillis suis transmitterent Imperatori. Anno domini millesimo 198. Heinricus Imperator obiit in Sicilia, & in Ecclesia Panormitana magnifice est sepultus. Erat autem imperator H. prudens ingenio, facundus eloquio, facie satis decora, plus tamen macilenta, statura mediocris, corpore tenuis & debilis, acer animo. Ideoque inimicis suis erat pavendus & terribilis, vanitatibus deditus, maxime venationem & aucupiorum. Multi asserebant eum interisse veneno, procurante uxore sua, pro eo quod nepotes ipsius suppliciis interfecerat, quod tamen non est verisimile. Et qui cum ipso eo tempore erant familiarissimi, hoc inficiabantur. Audivi ego idipsum à domino Chunrado, qui postmodum fuit Abbas Præmonstratensis, & tunc in seculari habitu constitutus, in camera imperatoris extitit familiarissimus.

Fridericus Henrici filius adhuc in cunis vagiens, eligitur in regem. *Dotes Henrici.*

GESTA PHILIPPI, BARBAROSSÆ FILII.

PHilippus frater Imperatoris eo tempore exierat de Alemannia, ut veniret ad ipsum in Sicilia: processeratq; usque ad montem Falconis, castrum quoddam apud Viterbium, ubi de morte imperatoris nunciatum est ei, ortaque est seditio in partibus illis, maxime contra Teutonicos, qui tunc in partibus Italiæ demorabantur: unde in castro eodem quidam de familia ducis occidebantur. Inter quos erat Fridericus nobilis ministerialis ejus de Tanne, frater dapiferi, qui nunc est. Et ipse dux in magno discrimine ab Italia recessit, & laboriose pervenit in Alemanniam. Ubi jam principes juramenta sua postponentes de electione novi Imperatoris tractare ceperunt, cupientes diripere hæreditates, quæ ad præfatam generationem pertinebant. Sed Deus conterens omnem impietatem, & perfidiam ipsorum, hoc fieri non permisit, inspirans cordib. hominū, ut suos nativos dominos non derelinquant, & alienis adhæreant. Ideoq; præfatus Philippus ad partes Rheni se cōtulit in continenti, & natalē Domini in castro Haginou celebravit. Vbi venerunt ad eum & officiales & ministeriales, & quidam de Principibus & Baronibus terræ, cum quibus habuit mysterium consilii sui. Vbi etiam aderat Cunradus Argentinensis Episcopus, qui etiam promisit favorem & auxilium suum duci de obtinendo imperio. Volebat enim tenere imperium, cum in potestate sua haberet insignia imperialia, utpote coronam & crucem, & alia quæ attinebant. Non enim cautum esset sibi, ut ad alium transiret imperium, & sic tam ipse quàm fratruelis suus, licet tunc parvulus, omni hæreditate sua privarentur, quod etiam non placuit altissimo, sicut adhuc eventus rerum manifeste demonstrat, quamvis multa cœperint intervenire impedimenta.

Philippus Barbarossæ filius, 12 Ger. Im. *Mons Falconis.* *Viterbium.* *Frideric. de Tanne.* *Philippus natalē domini in Haganaui celebrat.* *Cunradus Argentinensis episcopus.*

Innocentius siquidem Papa tertius, tunc de novo in sede Apostolica sublimatus, omni studio cœpit adversari eidem. Hoc agens, ut ipsum impediret, ne ad sublimitatem culminis imperialis posset ascendere, improperans ei, quæ frater suus & parentes crudeliter peregerant, quæ tamen multa nequitia hominum impulsi creduntur peregisse, in quo salva reverentia sedis Apostolicæ, non videtur secundum æquitatem judicasse, cum Dominus testetur per Prophetam, quod nec peccata parentū filiis imputentur, quanto minus peccata fratrum aut aliorum propinquorum. Ezechias quoque & Josias, reges religiosissimi, iniquissimos habuere parentes. Quinimmo in generatione salvatoris nostri Jesu Christi connumerantur multi iniqui. Extat adhuc epistola præfati Innocentii directa ad Bertholdum ducem Zaringiæ, in qua contra Philippum multa absurda, & quædam falsa describuntur, quam fecit interseri in compilatione Decretalium suarum, quas Magister Petrus Beneventanus, Subdiaconus ipsius, postmodum in uno volumine compegit, distinguens eas sub certis titulis, & librorum differentiis, secundum convenientes sententias. Tunc cœpit Papa frivolis insistere objectionibus & exceptionibus, quatenus ipsum impediret, sententiam obiiciens ei excommunicationis. Nam cum in Tuscia gereret adhuc principatum, dicebaturque quod Celestinus prædecessor suus ipsum excommunicaverit. Sane, ut plus indevotum posset eum comprobare, si non ejus mo-

Innocentius tertius adversarius Papa. *Religiosissimi habent iniquiss. parentes.* *In genealogia Christi iniqui.* *Decretalium compilator Petrus Beneventanus.* *Celestinus excommunicat Philippum.*

nitis acquiesceret, misit Episcopum Sutrinum ad repetendum ab eo vades de Apulia, quos olim frater ipsius *H*einricus Imperator jusserat exoculari. At ipse Philippus, ut erat mansuetus & benignus cum audisset de sententia excommunicationis, petivit humiliter ab eodem legato absolvi. Insuper vades præfatos domino Papæ remisit. Quocirca Papa, ut odiosum plus redderet Philippum, comites illos cæcos, & viros nobiles & personatos fecit demonstrari, multis in curia Romana existentibus.

Ego quoque in minori ætate & sæculari vita constitutus adhuc, eo tempore constitutus, Romæ vidi eosdem.

Episcopum quoque prædictum Sutrinum, pro eo quod illicite absolverit Philippum, excedens fines mandati, sicut in prætaxata Epistola sua expressit, privatum episcopatu relegavit in quandam insulam maris, quodam monisterio districto; ubi ille feliciter vitam finivit.

Aut Pontifex Philippo diadema regium, aut Philippus Pontifici insigne Apostolicum.

Audivi etiam eo tempore, quod tamen difficile est relatu, & vix credendum, quia dixerit idem Papa, quoniam ablaturus esset Philippo diadema regium, aut ipse sibi Papæ insigne Apostolicum. Cæterum, quamvis non sit credendum, quod voluntatem suam divinæ voluntati prætulerit, constat tamen, quia omni tempore adversabatur eidem. Deus autem ex alto prospiciens, non permisit, ut per totam Alemanniam deperiret cultus divini officii, & Ecclesiasticæ dignitatis, quæ duo honestius ibi consistunt, quam in aliis gentibus: licet ubique per incentiva vitiorum, maximeque luxuriæ depravata sint. His interpositis, de oppositione sedis Apostolicæ, ut regium genus deperiret, redeamus ad describendum labores quos iniquissimorum Principum machinatione sustinuit in Alemannia. Primum quidem de prudenti consilio, cum videret imminere sibi adversitates & bella, acquisivit sibi favorem Principum & Magnatum. De Saxonia quidem habuit ducem Bernhardum, Marchionem Mœsiæ, & alios Principes sæculares potentissimos, insuper Archiepiscopos Magdeburgensem, & Bremens. & Suffraganeos eorundem. Sed genitrix & nutrix omnium malorum discordia noluit quiescere, quin potius Alemannos qui omnem justitiam detestantur & odio habent, & tantum bonis & honoribus suis insidiantur adinvicem: & quod deterius est, his deficientibus execrabilibus se occidunt vulneribus, ad hoc commovit, ut in præjudicium dominationis antiquæ & generationis in regno diuturnæ, condicerent curiam apud Andirnach oppidum Rheni, quatenus ibidem eligerent Imperatorem. Quo audito Philippus transmissis illuc legatis, effecit, ut nulla ibidem celebraretur electio. Tum propter sui, & quorundam Principum absentiam, tum propter regiæ generationis non destituendam prosapiam, tum propter juramenta Principum eidem generationi exhibita. Ideoque plus confidentes in divitiis, & potentia Coloniensium, illuc conventiculum suum condicunt. Vbi rursum dominus Philippus nuncios suos transmisit impediens, ne in præjudicium suum quælibet fieret electio. Asserunt etiam quidam quod propter hoc promissa fuerint Archiepiscopo Trevirensi duo millia marcharum.

Laus Germaniæ a religione.

Favor, quem Philippus apud Germaniæ principes habet.

Conventus in Andernach.

Conventiculus in Colonia.

Pecunia nervi rerum.

Bertoldus Dux Zaringiæ, eligitur in regem, quia pecuniosus.

Conventus in Milhusen, ubi Philippus eligitur in regem.

Lamentatio autoris.

Attamē Bertholdus, dux Zaringiæ, tunc denominatus fuit in regem, non propter hoc, quod justus posset esse videri, aut diligere veritatē, cū scriptū sit, honor regis judiciū diligit, sed propter hoc, quia pecuniosus videbatur cum esset avarissimus & omni iniquitate plenus. Videns autem Philippus, quod tali insolentia nollent cessare Alemanni, ipse cum Principibus sibi faventibus, conventum adunavit in oppido Milhusen, ubi à Suevis, & Saxonibus, & Bauuaris, & Boemis, & Principibus quam pluribus Rheni eligitur in regem. Tunc cœperunt multiplicari mala in terris. Ortæ siquidem sunt in hominibus simultates, doli, perfidiæ, traditiones, ut se invicem tradant in mortem & interitum. Rapinæ, deprædationes, depopulationes, terrarum vastationes, incendia, seditiones, & bella & rapinæ, sive in stratis sive in latrociniis, justificatæ sunt, ut omnis homo jam sit perjurus, & prædictis facinoribus implicatus, ut vix excusari possit, quin sit in his, sicut populus, sic & sacerdos, tribulatio magna prohibuit & hoc, ut nec quis de villa sua posset procedere secure, saltem in proximam villā. Exaltatum est in cornu iniquitatis, de quo multi delibuti sunt. Quos contra dominus loquitur per Prophetam. Dixi iniquis, nolite inique agere, & delinquentibus nolite exaltare cornu, hoc cornu impletum est jam adulterino ungento. Non eo de quo scriptum est in lege: Non facies tibi ungentum alterius compositionis, oleum quoque peccatoris, de quo justus precatur, ut non impinguet caput suum. Jam procul est cornu, de cujus oleo unctus est David in regem. Quid igitur fiet in membris, nisi quod & in capitibus? Quid recipiat barba, nisi quod habet caput? Sic derivantur tam mala quàm bona. O Deus aspice, quia sicut ungentum est in capite, tale descendit in barbam. Et utinam in barbam tantum, ad reprobos, descendit etiam in barbam Aaron. Nam qui in monte fortitudinis fundamentum posuerant, utpote claustrales, & vitas quascunque religiosas agere, se ficte demonstrantes. Alienati sunt à vulva sanctæ matris Ecclesiæ, qua concepti sanctum Baptisma perceperunt. Erraverunt ab utero, quo monitis salutaribus calefieri debuerunt, & nutriri, nunc tantum locuti sunt falsa. Principes quippe, qui Philippo assistere debuerant, ei præsenti, bona verba dederunt. Attamen cum præfatus Dux Zaringiæ diffidere cœpisset de expensis, ad obtinendum imperium necessariis, rediit ad gratiam regis Philippi. Accepitque ab eo beneficia, quæ sibi conferre curavit, & hominium sibi fecit, & fidelitatem & vades, scilicet nepotes suos, quos apud Coloniam pro expensis obligaverat, non absolvit.

Etiam Claustrales & religiosi hypocritæ sunt.

Zaringis redit in gratiam cum Philippo.

Qui

Comes de Vrach Cardinalis.

Qui oppido compulsi, seipsos quàplurimi absolverunt, ut pote dominus Cunradus & Bertoldus, filii Eginonis comitis de Urach, quorũ Cunradus, postmodũ conferens se ad ordinẽ Cistercienſiũ, fuit Abbas Cisterciensis. Indeq; per sedẽ Apostolicã translatus, fuit Romæ Episcopus Cardinalis, Portuensis videlicet, & sanctæ Ruffinæ. Alter vero Bertoldus videlicet, fuit Abbas in Luzirach: nam in periculo captivitatis constituti, ambo Deo repromiserunt, quod si essent liberati, ad monachicam vitam se conferrent.

Colonienses, Argentinenses, Ottonem capiunt regem.

Jam tunc Colonienses & Argentinenses cum episcopis suis, & alii quidam cogitaverunt & machinati sunt nequitiã. Miseruntq; nuncios suos, Albertum videlicet de Tagisburg, & de Liningen comites in Angliã, ut inde advocarent & adducerent Ottonẽ, pro eo quod superbus & stultus, sed fortis videbatur viribus, & statura procerus. Præsumentes nihilominus auxilio præfati Richardi regis Angliæ, quia fuit avunculus ejusdem. Hunc igitur apud Coloniam elegerunt in regẽ. Facta est hæc abusio, ut fieret quasi portentum multarũ abusionũ, quæ subsecutæ sunt in terris. Vix enim remansit aliquis Episcopatus, sive dignitas Ecclesiastica, vel ẽt parochialis Ecclesia, quæ non fieret litigiosa, & Romã deduceretur ipsa causa, sed non manu vacua. Gaude mater nostra Roma, quoniã aperiuntur cataractæ thesaurorũ in terra, ut ad te confluant rivi & aggeres nummorum in magna copia. Lætare super iniquitate filiorũ hominũ, quoniã in recõpensatione tantorũ malorũ datur tibi preciũ. Jocundare super adjutrice tua discordia, quia erupit de puteo infernalis abyssi, ut accumulentur tibi multa pecuniarũ præmia. Habes quod semper sitisti, decanta canticũ, quia per malitiam hominũ, non per tuã religionẽ orbẽ vicisti. Ad te trahit homines, non ipsorũ devotio, aut pura cõscientia, sed scelerũ multiplicium perpetratio, & litiũ decisio, precio comparata. Hæc hactenus de exortu scismatis in regno, dicta sufficiant. Nunc de bellis propter hoc gestis dicamus.

Nota.
Quæstus Romanæ curiæ.
Roma vicit orbem non religione, sed malitia.

DE BELLIS PHILIPPI.

Aquisgranum obsidetur.

PRoperant electi reges uterq;, ut occupet sedem regni Aquisgrani. Sane Philippus prior oppidum illud obtinuit, & ibidẽ viros strenuos, & nobiles in præsidio constituit, inter quos fuerunt. Walranus filius ducis de Limburg, & H. dapifer de Walburg, & alii quamplures. Supervenit autem Otto cum Coloniensibus, & aliis fautoribus suis, & obsiderunt civitatem. Cumq; interiores conclusi, resistere non potuissent, accepta pace & securitate personarũ, dederunt civitatem. Tunc dominus Adulfus, qui tunc erat Coloniensis Episcopus, in sede regni coronavit Ottonem in regem. Hujus quoq; facti mentionem habet præfatus papa Innocentius in epistola sua. Tota vero curia imperialis, & Officialis imperii, adhæserunt Philippo cum Principibus quampluribus. Interim quippe redierat de ultramarinis partibus, Cunradus Herbipolen. Episcopus, qui fuit Cancellarius. Hic declinavit in partem Philippi. Præfatus quoq; Hermannus Langravius de Thuringia, hic cœpit adversari Philippo (dirum facinus) cum esset filius amitæ suæ, sperans ad se posse devolvi jus imperii. Philippus itaq; prudenti usus consilio, censuit primum eos, qui viciniores erãt bellis atterere, & suo domino subjugare. Quocirca adunato exercitu Alsatiã petiit, in qua provincia terras inimicorum vastavit. Primũ vero divertit ad quoddã castrũ Haldinburg prope Argentinã in planitie terræ situm, sed fossatis & ædificiis valde munitũ. Quod cum cinxisset obsidione, paucis diebus evolutis expugnavit illud manu bellica, & funditus evertit, deducẽs eos captivos, qui in illo erant. Postea castra in Rufach, & in Aphich expugnavit & confregit. Anno sequenti ad obsidionẽ Argentinensis civitatis properavit, ubi suburbia prius incendit, & terras civiũ vastare cœpit. Tunc videntes cives se non posse resistere, Philippũ tanquã dominũ propriũ, in civitate receperunt, & ei fidelitatẽ juraverunt. Episcopus quoq; in gratiã ipsius rediit. Inter hæc in partibus Rheni bella ubique peraguntur. Otto quoq; una vice cũ exercitu ascendit usq; ad Spiram, sed compulsus rediit ad inferiores partes. Frequenter cõmissæ sunt pugnæ inter eos, maxime circa Mosellã fluviũ, & Otto semper fugatur. Inter hæc desponsavit Otto filiã ducis Brabantiæ, sed eam postea repudiavit. Quocirca Principes terrarũ, & Barones arte diabolica edocti, nec curabant juramenta infringere, nec fidẽ violare, & jus omne confundere, nunc recedentes quã plurimi à Philippo, Ottoni adhærentes, & econuerso. Præfatus quippe Langravius, multotiens decepit Philippũ, dolose ipsum circumveniens, & rursum rebellans. Deniq; compulsus necessitate Philippus, assumpsit bellum contra præfatũ Langravium in Thuringiam: ubi obsidere cœpit castrum in Wizinse. Langravius in auxilium suum advocavit regem Boemorum Odoacar, qui cum multis venit in Thuringiam. Ast Philippus cum exercitu obviam pergit eidem, pugnaturus cum ipso. Cumq; prope juncti fuissent exercitus utriq;, Boemi de viribus adversariorum territi, relinquentes castra sua, nocte fugerunt: quos isti subsequuti, damna cædium, & alia ipsis intulerunt. Tunc cernens Langravius se viribus destitutum venit ad pedes Philippi, & se in potestatem ejus tradidit, ut gratiam inveniret. Quem Philippus puro corde, sicut erat benignissimus, recepit: & ille post hæc non impugnavit eũ manifeste. His igitur bellis fœliciter peractis, & transacto spatio duorũ annorũ, ut vires populi recuperaret, decrevit agere bellũ contra Colonienses Cum magno igitur exercitu venit in fines illorum: fiuntq; incẽdia & vastationes terrarum. Capiuntur oppida quædam in partibus illorum, multi sive compulsi sive muneribus aut promissionibus illecti, recedunt ab Ottone: & adhærent Philippo. Inter quos præfatus Adulfus Coloniensis Archiepiscopus, cum rege reconciliatus, secum venit Aquasgrani: & ipsum coronavit in regem.

Otto coronatur in regem.
Philippi consilium.
Philippus rex, Alsatiam vastat.
Otto semper fugatur.
Iuramenta non curantur.
Bellum Philippi, et Lantgravii in Thuringia.
Philippi synceritas.
Bellum Philippi in Colonienses.

Conradus Episcopus Moguntinus obiit.

Interim quoq; redierat de ultramarinis partib. Cunradus archiepiscopus Moguntinus, qui callide propter timorē domini papæ se gessit in hoc facto, latenter tamen adversatus Philippo potius quā favens: timebat.n. eum. Sed hic in brevi vitam finivit. Rex itaq; Philippus ad civitatem Moguntinēsem accessit, cupiens efficere, ut idoneus illi Ecclesiæ præficeretur Episcopus, factūq; est in ipsa electione, ut omnium vota convenirent in Luipoldum Wormatiensem, tunc Episcopū, tribus tantū exceptis, qui accepta occasione de præsentia regis, allegabant non posse liberā fieri electionem: potius, quia sciebant Papam contrarium esse regi, appellantes exierunt de civitate. Electoq; ab universis præfato Luipoldo, hi tres apud Bingen oppidū constituti, unum ex se elegerunt Sifridum videlicet, qui usq; hodie manet Episcopus. Nam dominus Papa multis volens uti rationibus, cassata electione omnium de Luipoldo factā electionē, quæ nullo jure subsistere poterat, confirmavit. Sicut exprimit in sua Decretali, quæ sic incipit, Bonæ memoriæ. Ubi quoq; exprimitur, qualiter pro isto negotio, & aliis, prænestinus Episcopus venit Coloniā. Super hac electione fecit non judicium, sed injuriam. Insuper, quia cives Colonienses adhuc cum quibusdā aliis adhærebant Ottoni, ut ex hoc esset prædictus legatus iniurias multiplicare. In injuriam quoq; Philippi deposuit Adulfum Episcopum, pro eo quòd Philippū coronaverat, & in locum ejus fecit institui Brunonē, qui fuerat Præpositus Bunnæ & ipsum in Episcopū ordinavit. Sed tamen propter Philippum regē, & fautores alios justitiæ, nec iste, nec præfatus S. Moguntinus, potuerunt acquirere temporalium administrationē, usq; ad mortē Philippi. Ipse quippe rex, medio tempore, de præfata uxore sua genuerat quatuor filias, quarum unam desponsavit filio regis Boemorum, alteram filio duci Brabanziæ, propter quod confortatus est in regno, paucis in Saxonia, & inferioribus partibus, cum civibus tantum Coloniensibus, faventibus adhuc Ottoni.

Luipoldus Wormatiensis.

Sifridus apud Bingen eligitur.

Nota C. Bonæ memoriæ, de electi.

Adulfum Episcopus Col. deponitur quia Philippum coronaverat.

Fulco prædicator crucis.

Ea tempestate surrexit in Francia quidam prædicator Fulco nomine. Ad cujus prædicationem multi sunt cruce signati, non solum in Francia, sed et audita fama in aliis gentibus. Inter quos duo comites de Brana, nobiles quidē, sed pauperes, venerunt in Italiam ad dominum Papam, quorum unus Waltherus, alter Johannes vocabatur. Misit igitur Papa dictum Waltherum bellare contra Diepoldum de Rocca, de arce, in Campania. Ast Diepoldus de nocte quadam irruens in castra illius, ipsum interfecit, & terrā viriliter obtinuit, sed Papa quæcunq; poterat, contra ipsum machinabatur. Alter vero, Johannes videlicet, cum exercitu Christianorum, in quo multi erant proceres tam de Francia, quam de Alemannia, necnon ex Italia, & civitatibus, præcipue Venetis, iter tanquā Hierosolymitanum aggrediuntur. Attamen navigio tendunt in Græciam. Quod multi asserebant de consilio & autoritate domini Papæ factum fuisse. In quo itinere Veneti expugnaverunt quandā civitatem, Satiram nomine, in insula maris sitam, in confinio Dalmatiæ & Macedoniæ, quæ tamen Christiana fuit, in qua spolia multa diripiunt. Totus vero ille exercitus navibus transvectus, applicuit ad civitatem Constantinopolim, ubi jam rex non erat, pro eo quòd Principes illius terræ patrem præfatæ dominæ Erinæ, uxoris Philippi, oculis erutis, regno depulerunt: pro qua re filius ejusdem, frater videlicet reginæ venit ad Philippum in Alemanniam. Venerat autem ante eum quidam nobilis Princeps Græcorum, volens percipere regnum, nomine reginæ, quem cum deprehēdissent fraudulenter laborare, primum jussit eum rex captivum teneri, sed interventu reginæ, cito absolvit eundem. Qui veniens in Græciam, cœpit regnum sibi vendicare, quem post hæc in brevi Græci strangulatum suffocaverunt. Legatione itaq; accepta à sorore, & rege Philippo, præfatus rediit in Græciam, & regnum accepit. Quem nihilominus postmodum in brevi interfecerunt. Inter hæc adventavit præfatus exercitus, & cœpit expugnare civitatem Constantinopolim in ea parte, qua curia regis est sita, & templū Sophiæ. Feceruntq; super naves turres ligneas, & machinas contra turrē quæ mari adjacebat. Tandē appulsis machinis, de superiori parte in turrē illam viriliter & non sine periculo quorundam se jactaverunt. Expugnataq; ea parte civitatis, magnā prædam tulerunt. Multasq; reliquias sanctorū auro & gemmis decoratas inde tulerunt, quarum postmodum vidimus quasdam. Quidam etiam Abbas Cistercienfis ordinis de loco, qui vocatur Parisius, in nemore Vogeso constitutus, plurimas requies ad monasterium suum detulit, quæ adhuc retinentur ibidem. An furtivæ sint, judicet, qui legit. An videlicet dominus Papa talem rapinam in populo Christiano factam potuerit justificare, sicut furtum Israelitici populi in Ægypto, justificatur autoritate divina. Tunc Comes Flandriæ constituitur rex Græciæ. Multi de exercitu illo remanserunt in Græcia, multi redierunt ad propria. Quidam etiam ad ultramarinas partes pervenerunt. Inter quos supradictus Johannes, Comes Brannæ, illuc advenit.

Veneti expugnant civitatem Christianam.

Constantinopolis expugnatur.

Abbas Parisiensis

Comes Flandriæ fit rex Græciæ.

Huic jūgitur in matrimonio regina terræ illius Ysabella, mortuo præfato Heinrico. Hic filiā unā genuit ex ea, quā postmodū Fridericus Imperator accepit uxorē. Sed nunc redeamus ad propositū.

Legatio Romam pro reconciliatione Philippi.

JAm Principes diuturnis bellis fatigati, decreverunt ad concordiā rebelles inter se reges revocare. Sane, quia jam maximū impedimentū hujus rei fuit dominus Papa, cum jā pars Ottonis valde fuerit infirmata. Decretū est igitur, quatenus nuncii mitterentur Romā, qui Philippum in gratiam summi pontificis reducerent. Missi sunt igitur viri nobiles & auctorabiles, Wolfgerus patriarcha Aquileiensis, & Geboardus Burgravius Magdiburgensis, cum quibusdam ministerialibus Philippi regis. Qui assumptis de Cremona quibusdam viris peritis, veniunt ad curiā Romanā

A quibus inducitur Papa, ut velit permittere, quatenus regnet Philippus.

Aſt propter hoc (ut retulerunt nobis viri veridici) promittitur Papæ, quòd filia regis daretur in uxorem filio fratris ſui Richardi, qui jam comes fuerat effectus Papæ ſuffragio, nec ſtatuit Papa repetere terras, quas multoties ab Imperatoribus repetere conſueverunt anteceſſores ſui, in Tuſcia & Spoleto, & Marchia Anconæ, ſperans, quòd in poteſtatē nepotis ſui, propter prædictas nuptias poſſent devenire. Mittuntur igitur Legati ſedis Apoſtolicæ in Alemanniam, ad reformandam pacem, videlicet, Dominus Hugolinus Hoſtienſis, & Velletenſis Epiſcopus, & Dominus Leo, tituli ſanctæ Crucis in Hieruſalem, Diaconus, Cardinalis. Ante hos ſupradictos, Patriarcha venit ad Philippum regem, nuncians adventum iſtorum, quibus rex obviam mittit, præſtans eis conductū uſq; ad ſe. Junguntur itaq; regi apud Spiram. Ubi habito concilio, condicit curiam Principū apud Northuſin, in confinio Thuringiæ & Saxoniæ, ubi Philippus deduci fecit legatos. Ipſe quoq; cum Principibus pervenit illuc. Otto quoq; prope erat, ibidem in quodam caſtro. Vadunt & redeunt Legati & Patriarcha, cum quibuſdam aliis Principibus, inter utroſq; reges pacem compoſituri, : ſed ibidē compoſitio fieri non poterat: unde procedunt in Saxoniam. Rex in Kutilimberg recipitur. Otto prope manet in caſtro. Ibi tandem taxata eſt forma compoſitionis. In qua ſtatutum fuit inter cætera, quod et poſtea completum fuit, videlicet ut Otto filiam Philippi accipiat uxorem: quæ tamen quarto gradu conſanguinitatis ſibi attinebat: fieretq; diſpenſatio per ſedē apoſtolicā pro bono pacis. Tunc legati redeunt Romam. Anno itaq; ſequenti ſtatuit Philippus cū exercitu venire in Saxoniā contra quoſdā qui adhuc ibidem ſibi rebelles extiterunt: venit itaq; in Babenberg. Advenerat quoq; illuc nefarius Otto ille Palatinus de Witilisbach. Rex vero minutionē ſanguinis fecit ibidē de venis utriuſq; brachii: plurimi quoq; de ſuis minuebant ſanguinē. Tunc ſceleratus Otto, aſſumptis militibus Epiſcopi Eggiberti & marchionis de Andehſe Heinrici fratris præfati epiſcopi venit in palatium. Ille vero impius acceſſit ad oſtium cameræ in qua rex quieſcebat, pulſabat ut intromitteretur: quem rex juſſit intromitti, nihil mali ſuſpicatus. Cumque cerneret neminem eſſe in camera præter regem & cancellarium, & H. dapiferum, qui erant in conſilio, rediens aperuit januam cameræ, accipiens gladium à ſerviente, quem vibrare cœpit in collū regis. Sed dapifero exclamante territus, vix plagam perfecit: & parvulum vulnus in collo regis dedit: ſed venam unam organicam amputavit. Cumq; præfatus dapifer exitum januæ ſibi intercludere voluiſſet, maxillam ipſius eodem gladio vulneravit, quam laudabilem cicatricem uſq; ad mortē habuit. Oritur undiq; tumultus, rex quoq; paululum procedens expiravit. Ille vero malignus ad præfatos epiſcopum & marchionem confugit: unde & illi rei habiti ſunt de tali mordo. Fuit autem occiſus 10. Kalen. Julii, hac ſola cauſa, quia cum deſponſaſſet unam de filiabus ſuis præfato ſceleroſo, idem quendē liberū familiarem ducis Bauvariæ perfide interfecit: de qua perfidia corā principibus notatus fuit: & ideo rex filiam ſuam ſibi tradere denegavit. Poſtmodum brevi ſpatio temporis interjecto, cū regnaret Otto, facinoroſus ille à Heinrico de Kalindin, præfato Marſcalco, ob vindictam domini ſui, glorioſe fuit interfectus in quadam grangia, non longe à Ratiſpona. Corpus vero regis primū humatum fuit apud Babinberg. Sane poſtmodum cum Fridericus. II. Imperator regnū accepiſſet, patrui ſui corpus noluit in Babinberg eſſe ſepultum, ſed fecit illud extumulatum in Spiram deferri, & de conſilio Heinrici de Sarphinbergi, Epiſcopi Spirēſis, & Cancellarii imperialis aulę, ibidē ſepeliri cū progenitoribus ſuis, & ob commemorationem tanti regis, canonicis Eccleſiæ Spiren. in augmentū præbēdarum ſuarum contulit Eccleſiam in Ezilingen cum pertinentiis ſuis.

Hunc Philippū volunt Romani, maximeq; qui de curia ſunt, ſcribere in catalogo Imperatorū, ſed ducē Sueviæ eū deſcribunt. Licet conſtet ex prædictis, quod potenter regnaturus fuiſſet, ſicut & alii de parentela ejuſdem, ſi non impediſſet mors.

Erat autem Philippus animo lenis, mente mitis, eloquio affabilis, erga homines benignus, largus ſatis & diſcretus, debilis quidē corpore, ſed ſatis virilis, inquantū confidere poterat de viribus ſuorū, facie venuſta & decora, capillo flavo, ſtatura mediocri, magis tenui quā groſſa. Hic cū nō haberet pecunias, quibus ſalaria ſive ſolda præberet militibus, primus cœpit diſtrahere prædia, quæ pater ſuus Fridericus Imperator latè acquiſierat in Alemannia: ita, ut cuilibet Baroni, ſive miniſteriali villas, ſeu prædia ruſticana, vel Eccleſias ſibi contiguas obligaret. Sicq; factū eſt, ut nihil ſibi remaneret præter inane nomen dominii terræ, & civitates ſeu villas, in quibus fora habentur, & pauca caſtella terræ. Ea tempeſtate, idem Philippus Eccleſiam Urſpergenſem obligavit titulo pignoris, nobili viro Bertholdo de Niſe & filio ejus Heinrico, quā poſtea Præpoſitus, qui tunc fuit, & fratres de poteſtate eorundem tyrannorum liberaverunt, cū tantam cæpiſſent ibidē exercere tyrannidē, ut nequaquā poſſet Eccleſia cōvētualis exiſtere. Pro liberatione vero ſolverunt 200. marcas argēti. Hic modus obligationis & ſolutionis Eccleſiarum, maxime Ciſtercienſis & Præmonſtratienſis ordinis hactenus inuſitatus fuit, & libertatibus privilegiorū ipſorū valde contrarius. Cum conſtet, quod priores Imperatores nullū tale jus ſibi vendicabant in Eccleſiis prædictorū ordinū. Occaſio autē hujus rei dicitur fuiſſe, & narratur, quod olim præſidēte Grimone præpoſito in eccleſia Urſpergenſi, regnāte Cunrado rege, & ſibi ſuccedēte nepote ſuo imperatore Friderico, propter reverentiam & autoritatem præfati Grimonis, ipſi imperatores nihil hujuſmodi juris præſūpſerunt ſibi

Filia regis: filio fratris Papæ in uxorem danda.

Spira.

Northuſen.

Kutilinberg.

Otto filiam Philippi uxorem accipiat.

Otto Palatinus de Vuitilispach occiſor Philippi.

Vide Alb. Krantz. fuſe hoc latrocinium enarrantem lic. 7. cap. 28.

Mordo. id eſt, latrocinio.

Heinricus de Kallidin, occidit Ottonem.

Philippus Spiram defertur.

Eſſelinga datur Canonicis Spiren.

Philippi dotes.

Solda.

Philippus primus obligat prædia & Eccleſias.

Eccleſia Urſpergenſis obligata.

Obligatio Eccleſiarum.

Grimon præpoſitus Urſpergenſis.

Canonici Vrspergenses.

Degenhardus de Hellinsteyn.

Mansus. Maltare. Nisen.

vendicare, prӕterquam illud quod pertinet ad dominium totius terrӕ, ut sub protectione sua eas susciperent, & privilegiis suis munirent, & fideliter defenderent. Contigit aut quod mortuo prӕdicto Grimone, canonici Urspergenses elegerunt sibi in rectorem quendam de fratribus suis hominem nullius intelligentiӕ aut valentiӕ, & adeo hebetis eloquentiӕ, ut nec verbum de ore ipsius, nisi cum difficultate posset intelligi. Cumq; talis prӕlatus coram inclytӕ recordationis imperatore Friderico comparuisset, ipse cum tota curia sprevit eundem, odioq; sui, nobili viro Degenhardo de Hellinsteyn, procuratori suo per omnia regalia prӕdia Sueviӕ injunxit, quatenus personaliter accederet ad ecclesiam Urspergensem, & de voluntate fratrum in prӕdiis ipsorum statueret extra abbatiam, & gragias statutis apponeret, annuum quod sibi pro advocatia & defensione solveretur ut videlicet quilibet mansus rusticanorum prӕdiorum solveret maltare unum avenӕ, ut officiales sui equis ipsorum ex hoc haberent annonam, & ipsa ecclesia sine prӕjudicio omnis gravaminis, imperialem haberet defensionem. Hinc nacta occasione, cum prӕfati tyrannide Nisen tantillam pensionem ab imperatoribus petere viderentur, ipsam ecclesiam omnino subegerunt. & destruere studuerunt. Cӕterum Deus ultionum Dominus in primum hujus sceleris autorem, prӕfatum videlicet Philippum, vindictam exercuit, ut sub gladio tyranni caderet, qui primus ecclesias in potestatem tyrannorum contradidit.

ANNI PHILIPPI, BARBAROSSÆ FILII.

Philippus Alsatiam vastat.

EGO. Autor Chronica, Anno M.CCII.

Conradus Herbipolensis episcopus occisus.

ANno domini mill. 199. ab urbe condita mill. 953. Philippus 93. loco ab Augusto regnum accepit. Regnavit autem annis 10. multa sustinens bella, & perfidias multorum. Eodem anno super Mosellam Ottonem fugavit & suos, cӕterum sedem regni non obtinuit. Eodem anno Celestinus papa mense Februario obiit: & Innocentius 3. qui prius vocabatur Lotharius, papatum accepit. Sedit annos 18. menses 4. Anno domini mill. 200. Philippus Alsatiam vastavit, & quasdam munitiones expugnavit. Anno domini mill. 201. Philippus Argentinam obsedit, & eã in potestatem accepit. Anno domini mill. 202. Ego prӕsbyteratum accepi à venerabili episcopo Constantiӕ Diethalmo. Anno domini mill. 203. Philippus Thuringiam vastavit, & Lantgravium in deditionem accepit. Anno Domini mill. 204. Anno domini mill. 205. Philippus cum exercitu in partes Coloniӕ advenit, ubi quàmplures fautores acquisivit, & ab episcopo Adulfo coronam Aquisgrani accepit. His temporibus Cunradus Herbipolensis episcopus imperialis aulӕ cancellarius, qui de Hildensheym illuc translatus fuerat, impiorum gladiis occisus occubuit, videlicet quorundam ministerialium de castro apud Herbipolim, quod vocabatur Ravensburg, quod tamen postmodum à civibus Herbipolensibus est destructum, illi quoq; homines nefarii de terra sunt expulsi. Huic in officio cancellarii successit episcopus Ahiftetensis, frater comitis de Tollensteyn, quo tamen in brevi ab eo officio pulso, episcopo Ratisponensi illud est collatum. Eodem anno ego ad religionem veni.

Anno domini mill. ducentesimo sexto, Legati in Alemanniam adveniunt. His etiam temporibus Constantinopolis expugnatur. Anno domini millesimo ducentesimo septimo, Ego ad ordinẽ Prӕmonstratensem veni. Anno domini millesimo ducentesimo octavo, Ecclipsis solis facta est, mense Februario, hora diei nona. Eodem anno Philippus in Babenberc occiditur, mense Junio.

HISTORIA OTTONIS, QUARTI.

Otto quartus 23. Germanorum imperator.

Otto propter superbiam à regno pellitur.

Philippus de Rechberc. Henricus de Scarfenberg.

Otto Philippi filiã uxorem accipit.

ANno domini mill. 209. ab urbe condita millesimo 963. Otto hujus nominis 4. ex parte patris de Suevia & Saxonia, ex parte vero matris de Anglia, ubiq; nobilissima stirpe progenitus, 94. loco ab Augusto regnum accepit, & regnavit annis 4. & à regno pellitur, quod propter ipsius superbiam prӕcipue contigisse creditur. Primum siquidẽ in Franckenfurt adveniens, consensum principum accepit. Veniuntq; ad eum prӕfati legati, Hugelinus & Leo.

Eo tempore Sifridus Augustensis episcopus muros castri in Suuabecke dejecit & ipsum castrum destruxit, propter insolentias quas urbani in prӕdiis ecclesiӕ suӕ in Menchingin & alibi consueverant exercere. Unde ipse postmodum semper timuit imperatorẽ, & quia suos veros dominos plus dilexit: erat n. ministerialis Philippi de Rechberc oriundus. Heinricus vero de Scharphinberc Spirẽsis episcopus, qui fuerat protonotarius in curia Philippi, in potestate habebat in castro Trivels coronam & crucem, & insignia regalia, quӕ nec etiam restituere voluit, nisi fieret cancellarius imperialis aulӕ: quod & factum est, perduravitq; in eo officio usq; ad finem vitӕ suӕ, cum tamen postmodũ habuisset duos episcopatus, Metensem, & Spirensem. Timens aũt Otto, quod ministeriales spectantes ad Philippum, non facile suo subderentur imperio, se ad suos nativos dominos redirent, filiam Philippi tanquam dominã omnium rerum quӕ ad generationem illam spectabant, accepit uxorem. Tunc itaq; rex peragratis partibus Rheni, advenit in Sueviam: cœpit autem prӕdonibus & facinorosis terrorem incutere, & judicia super eos exercere, potius indignans super eos per superbiam

superbiam, quàm amans justitiam. Unde ēt contra morem gentis comites seu barones vel principes ad se venientes, rebus & verbis inhonestavit. Feuda quoq; quæ Philippus habuerat ab ecclesiasticis principibus, etiam contra voluntatem illorum obtinere voluit, & tam ipsos, quàm ecclesias opprimere cœpit, simulans zelum justitiæ, cum potius ageret superbe. Unde à pauperibus & monachis & clericis tanquā defensor collaudabatur justitiæ, sed Deus aliud respexit in corde. Habebat aūt famulos suos de Saxonia & Anglia, seu clericos, seu laicos, quibus omnia beneficia quæ contigit vacare, studuit conferre. Fuerat aūt consuetudo principum, ut hilariter & prompte beneficia seu ecclesias conferrent primis petentibus, quod iste nequaquā facere voluit. Cumq; venisset Augustam eodem anno in nativitate Domini, multiq; & principes & milites convenissent ad curiā, præcepit Imperator Marscalco de Callindin, & militibus suis, quatenus malefactores investigarent & sibi eos exhiberent in judicio. Unde quamplurimi milites in nocte fugerunt: comes quoq; de Grafisbach violenter ante imperatorem attractus est, & cappa qua indutus erat, turpiter laniata. Unde timor ipsius cecidit super barones & milites. Hi nanq; in Alemannia plerūq; solent esse prædones. Favorem vero maximū à popularibus & claustralibus acquisivit. Inde itaq; progrediens terras peragravit, accipiens eas in potestatē, & exercitū congregavit, quatenus veniret Romā coronādus. Eo anno tempore vernali & æstivo, expediens se imperator, & proficiscens circa festū sancti Michaelis, Romæ coronatur ab Innocentio papa 3. Cumq; exercitus imperatoris maneret extra civitatem, quidam milites & alii lascivientes gratia spectandi decreverunt venire in civitatem, cum quibus erat ēt dominus Sifridus Augustensis episcopus. Ast occasione, nescio qua, nacta, cives insurrexerunt contra illos, interfectiq; sunt quidā ministeriales nobiles de Augustensi diocesi, & plurimi vulnerati, Henricus quoq; de Bobingen ministerialis vulneratus domū quidē rediit, sed post in brevi vita finivit: & curias quasdā in loco qui dicitur super Egge, ecclesiæ nostræ contradidit, imperator itaq; coronatus, dimisit exercitū: & ipse cū paucis in Italia permansit: accipiens terram in potestatem. Insignia quoq; imperialia apud Mediolanum cōmisit, unde magnum favorem à Mediolanensib. acquisivit. Inde peragratis partibus Tusciæ & Marchiæ contra juramentum quod fecerat domino papæ, manu hostili cœpit invadere terras sancti Petri, ad ecclesiam Romanam pertinentes. Præterea juramenta quæ fecerat de reformanda pace cum Philippo rege Franciæ, & Friderico rege Siciliæ, ut super his staret mandatis domini papæ, quatenus ecclesia tota non perturbaretur, omnino respuit observare. Quinimmo manu hostili Apuliam intravit & multas civitates ad regem Siciliæ pertinentes, in suā potestatē redegit, & principatū Capuæ cū palatio ejusdē civitatis accepit, & in eodē permanere cœpit. Cumq; super his ad respiciendū frequenter admonitus à papa fuisset, tandē contumax & rebellis existens, ab eo fuit excommunicatus, & ubiq; denunciatus.

Otto præcipit malefactores investigari & iudices sisti.

Prædones Alemanniæ.

Otto coronatur ab Innocentio tertio.

Otto invadit terras sancti Petri.

Otto excommunicatur à papa.

Anno domini mill. 210. Otto excommunicatus denunciatur. Tunc principes Alemanniæ, rex videlicet Bohemiæ, dux Austriæ, dux Bavariæ, & Lantgravius Thuringiæ, & alii quamplures convenientes, Fridericum regem Siciliæ elegerunt in imperatorem coronandum, cui etiam olim cum adhuc in cunis esset, juraverant fidelitatem.

Fridericus secundus eligitur in Imp. Hic πολυγλώττος dictus novit enim Latine, Teutonice, Græce, Sarracenice.

Nuncios itaq; acquirunt, qui hanc suam electionem tam in civitate Romana, quàm apud præfatum Fridericum regem Siciliæ promoveant, & ipsum in Alemanniam perducant. Mittitur in hac legatione nobilis vir Heinricus de Nifen & Anshelmus de Justingen, vir ingenuus: promittunturq; eis pro expensis & itinere, quindecies centenæ marcæ, de redditibus imperii solvendæ. Cumque hi simul usq; Veronā pervenissent, præfatus Heinricus remansit ibidē, quatenus favorē Lombardorū acquireret præfato regi, & præcipue Veronensium. Dictus vero Anshelmus magno labore & periculis plurimis Romam usq; pervenit, ibiq; consilio & interventu domini papæ obtinuit, ut à civibus & populo Romano Fridericus imperator collaudaretur, & de ipso factā electionē papa confirmavit. Tunc itaq; præfatus Anshelmus progressus venit ad sæpedictum Fridericum regē Siciliæ, vixq; obtinuit apud illum, ut iret in Alemanniā. Uxor nanq; ipsius, filia regis Aragonensis, quā prius uxorē habuerat rex Ungariæ, plurimū studuit eū revocare ne iret. Similiter & multi potentes Siciliæ timentes evenire sibi periculum propter fraudē Alemannorū. Ast ipse cum parvulū jam ex conjuge haberet filiū, Heinricum videlicet postmodum regem factum, relictis uxore & filio & terra, viriliter iter arripuit ad accipiendum imperium, & primo Romam applicuit, ubi accepto favore & consilio domini papæ Januam pervenit. Hujus itaq; civitatis cives iter sibi parant securum: timebant enim incursus Mediolanensium, & ipsum Papiam usq; perducunt. Tunc Papienses & Cremonenses coadunati, usq; in vallem Tridentinam ipsum conducunt.

Legati qui adducant electum.

Anshelmus.

Fridericus venit Romam.

Anno domini mill. 211. Otto in Apulia quasdā civitates accepit, & Capuā pervenit, ubi & hiemavit. Eo tempore cum venissemus ad curiā Romanā, vidimus ibidem virum religiosum, abbatē de Morimunt, qui à festo sancti Michaelis, sicut ipse asserebat, usq; ad quadragesimam, quinq; vicibus transierat à Roma usq; Capuam, jussu domini papæ, quatenus pacem reformaret inter papā & imperatorē. Cæterum imperator Otto nulla ratione flecti potuit, quin vellet expellere de terra præfatum Fridericū regē Siciliæ & de Philippo rege Franciæ ultionem quærere, eò quod terras avunculi sui regis Angliæ, videlicet, Normaniā, & alias quasdā subegisset, & contra ipsum quædam

Otto hiemat in Apulia.

Studium papæ ut Ottonem & Fridericum concordet.

verba

verba temere protulisset. Sane ne tanta turbatio fieret in ecclesiis & populo Christiano, voluit dominus papa sustinere omne dānū quod sibi imperator in terris ecclesiæ Romanæ intulisset aut inferret. Hanc formā cōpositionis cū recusasset imperator admittere, dominus papa tanq̄ vir animosus, & confidens in Domino, tria ardua negotia simul explere disposuit: quæ describemus in sequentib.

Tria ardua negotia papæ.

1. Depositio Ottonis.

2. Profectio Hierosol.

3. Concilium.

Anno domini mill. 212. Laboravit papa super depositione Ottonis imperatoris, quod fuit arduū negotium. Secundo transmisit literas per omnem Christianitatem pro successu terræ Hierosolymitanæ, quarum exemplar hic subjiciemus. Tertio pro coadunando generali concilio, literas per orbem transmisit. Sed istarū exemplar ponemus. Delatæ fuerunt istæ literæ, anno domini mill. 213. tempore Paschali. Quarum exemplaria sunt hæc.

BULLA INNOCENTII III AD CHRISTIANOS, *pro reparando terra sancta.*

Nomine Christi exhortatur.

INnocentius papa tertius omni populo Christiano. Quoniā major nunc instat necessitas, quàm unquā institerit, ut terræ sanctæ necessitatibus succurratur, & de successu speratur, major quàm unquam provenerit utilitas, proventura. Ecce resumpto clamore clamamus ad vos, & pro illo clamamus, qui voce clamavit in cruce spiritum emittendo, factus obediens Deo patri usq; ad mortem crucis, ut nos ab æternæ mortis eriperet cruciatu, qui clamat etiam per seipsum dicens: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum &c. Ac si diceret manifestius: Qui vult me subsequi ad coronam, me quoq; subsequatur ad pugnam, quæ ad probationem proponitur universis. Poterat enim Deus terram illam omnino defendere, ne in manus traderetur hostiles: posset & illam si vellet de manu hostium facile liberare, cum nihil possit ejus resistere voluntati. Sed cum jam superabundasset iniquitas, refrigescente charitate multorum, ut fideles suas à somno mortis excitaret, & ad vitæ studium agonem illis proposuit, in quo fidem illorum velut aurum in fornace probaret, occasionem salutis, immo causam salvationis præstando, ut qui fideliter pro ipso certaverint, ab ipso fœliciter coronentur: & qui noluerint, in tantæ necessitatis articulo ei itæ servitutis impendere famulatum, in novissimo districti examinis die, justæ mereantur damnationis sententiam sustinere. O quanta jam prevenit utilitas ex hac causa? quàm multi conversi ad pœnitentiam pro liberatione terræ sanctæ, mancipaverunt se obsequio crucifixi, & quasi per agonem coronam gloriosæ sunt adepti, qui forte in suis iniquitatibus periissent, carnalibus voluptatibus, & mundanis illecebris irretiti. Vetus est hoc artificium Jesu Christi, quod ad suorum salutem fideliū diebus istis dignatus est innovare. Si.n. aliquis rex temporalis à suis hostibus ejiceretur de regno, nisi vasalli ejus pro eo non solum res exponerent, sed personas, nonne cū regnū recuperaret amissū, eos velut infideles damnaret, & excogitaret eos in excogitata tormenta, quibus perderet male malos. Sic & rex regū Dominus Jesus Christus, qui corpus nobis & animam contulit, de ingratitudinis vitio, & infidelitatis crimine vos damnabit, si ei quasi ejecto de regno, quod precio sui sanguinis comparavit, neglexeritis subvenire. Sciat ergo se culpabiliter durum, & dure culpabilem, quicunq; in hoc necessitatis articulo suū negaverit obsequium redemptori. Nam si quis sibi vel modicū quid hæreditatis paternæ sentiret dure ablatū, mox secundū morem mundanum totis viribus laboraret, ut suam vindicaret injuriam, & violentiam propulsaret, nec rebus parceret, nec personis, donec ex toto recuperaret amissum. Quomodo ergo poterit excusari, qui nec mediocriter laborare studuerit, pro punienda sui redemptoris offensa, & ejus injuria ulciscenda, dum parcendo rebus & personis, impedit ne locus recuperetur passionis & resurrectionis dominicæ, in quo Deus rex noster ante secula salutē in medio terræ dignatus est operari? Quomodo etiam secundū præceptum divinum diligit proximum suum sicut seipsum? sicut scriptum est: Qui sciens fratres suos fide ac nomine Christianos, apud perfidos Sarracenos ergastulo carceris detineri, ac jugo deprimi servitutis, & ad liberationem eorum efficaciter operā non impendit, illius naturalis legis mandatū transgrediens, quod Dominus in Evangelio declaravit: Quæcunq; vultis ut faciant vobis homines & vos eadē facita illis. An forte nescitis, quod apud illos multa millia Christianorū in servitute ac carcere detinentur, qui tormentis innumeris cruciantur? Equidem oēs fere Sarracenorum provincias usq; post tempora beati Gregorii Christiani populi possederunt. Sed ex tunc quidā filius perditionis pseudopropheta surrexit, qui per seculares illecebras, & voluptates carnales, multos à veritate seduxit, cujus perfidia & si usq; ad hæc tempora convaluerit, confidimus tamen in Domino, qui fecit jā nobiscum signū, quod numerus hujus bestiæ, quæ secundum Apoc. Johannis infra 666. clauditur, in proximo finietur per operationē spiritus septiformis, qui charitatis igne corda fideliū hactenus frigescentia, reaccendet. Certe propter priores injurias grandes & graves redemptori nostro, pro nostris offensis à perfidis Sarracenis illatas, nuper in monte Thabor, ubi discipulis futuræ glorificationis speciem demonstravit, iidem perfidi Sarraceni quandā munitionis arcem, in confusione Christiani nominis erexerunt, per quam civitatē Acon sibi valde vicinam, de facili cogitant occupare, ac deinde sine omni contradictionis obstaculo, residuum hujus terræ invadere, cum sit viribus & opibus destituta. Ea propter dulcissimi filii, dissensiones & æmulationes fraternas in pacem

Comparatio terreni regis.

A præcepto charitis in proximum.

Arx Sarracenorum in monte Thabor.

Hortatur ad unitatem.

in pacem dilectionis fœdera commutantes, accingimini ad obsequium crucifixi, non dubitantes pro illo, & personas, & res exponere, qui pro nobis animam suam posuit, & sanguinem suum fudit, certi pariter & securi, quod si vere pœnitentes fueritis, per hunc temporalem laborem, quasi quodam compendio, ad requiem pervenietis æternam. Nos enim de Dei omnipotentis misericordia & autoritate beatorum Apostolorum Petri & Pauli cōfisi, ex illa quam nobis Deus licet indignis, ligandi atque solvendi potestatem tradidit, omnibus, qui laborem istum in propriis personis subierint, & expensis, plenam suorum peccatorum, si cordis, & oris egerint pœnitentiam, veniam indulgemus, & in retributione justorum salutis æternæ pollicemur augmentum. Eis autem qui non in propriis personis illud accesserint, sed in suis tantum expensis, juxta facultatē & qualitatem suam, viros idoneos destinarint, & illis similiter, qui, licet in alienis expensis, in propriis tamen personis assumptæ, peregrinationis laborem impenderint, plenam concedimus suorum veniam peccatorum. Hujus quoque remissionis volumus esse particeps, juxta qualitatē subsidii, & devotionis affectum, omnes qui ad subventionem ipsius terræ, de bonis suis congrue ministrabunt. Personas quoque ipsorum, & bona, ex quo crucem susceperint, sub beati Petri, & nostra suscipimus protectione, nec non & Archiepiscoporum, & omniū prælatorum, Ecclesiæ Dei, defensione consistant, statuentes, ut donec de ipsorum obitu vel reditu certissime cognoscatur, integra permaneant, & quieta consistant. Quod si quisquam contra præsumpserit, per censuram Ecclesiasticam appellatione remota compescatur. Si qui vero proficiscentium illuc ad præstandas usuras juramento teneantur astricti, creditores eorum per Ecclesiarum prælatos, ut remittant eis præstitum juramentum, & ab usurarum exactione desistant, eadem præcipimus districtione compelli. Quod si quisquam creditorum eos ad solutionē coegerit usurarum, eum ad restitutionem earum simili cogi animadversione mandamus.

Pollicetur remissionem omnium peccatorum.

Judæos quoque ad remittendum eis usuras, per sæcularem compelli præcipimus potestatem, & donec illas remiserint, ab universis Christi fidelibus, tam in mercimoniis quam in aliis, per excommunicationis sententiam, eis omnimodo communio denegetur.

Ut autem terræ sanctæ subsidium divisum in plurimos facilius impendatur, obsecramus omnes & singulos per patrem, & filium & spiritum sanctum, unum solum verum, unum æternum Deum, postulantes vice Christi pro Christo, ab Archiepiscopis, Episcopis Abbatibus & Prioribus, & tam cathedralium quam Ecclesiarum conventualium capitulis, & clericis universis, nec non civitatibus, villis, & oppidis competentem numerum bellatorum, cum expensis ad triennium necessariis, secundum proprias facultates, & si ad hoc unum quodlibet non suffecerit, plura conjungantur in unum, quia personæ non deerunt, si expensæ non desint. Similiter à Regibus, & Principibus, & Comitibus, & Baronibus, aliisq; magnatibus, qui forsitan per seipsos personaliter non accesserunt ad obsequium crucifixi. Ne autem aliis onera gravia & importabilia imponere videamur, quæ digito nostro movere nolimus, protestamur coram Deo, quia quod ab aliis exigimus faciendum, hoc ipsi prompto animo faciemus.

Petit subsidium à spiritualibus & prophanis.

Clericis autem ad hoc negotium necessariis & idoneis indulgemus, ut omni cōtradictione cessante, beneficiorum suorum proventus, propter hoc valeant usque ad triennium obligare. Quia vero subsidium terræ sanctæ multum impediri, vel retardari contingeret, si ante susceptum crucis, examinari quemlibet oporteret, tan esset idoneus & sufficiens ad hoc votum personaliter prosequendum, quicunque voluerunt, indifferenter accipiant signum crucis, ita quod cum urgens necessitas, aut evidens utilitas postulaverit, votum ipsum de Apostolico possit mandato commutari, aut redimi, vel differri.

Verum cum longe plus de divina clementia, quàm de humana potentia confidere debeamus oportet in tali conflictu, non tam corporalibus armis, quàm spiritualibus dimicare. Ideoque statuimus & mandamus, ut singulis mēsibus fiat generalis processio seorsum virorum ac mulierum in humilitate mentis & corporis, cum devota orationum instantia, postulātium, ut misericors Deus hoc à nobis auferat opprobrium confusionis, liberando terram illam, in qua universa nostræ redemptionis Sacramenta peregit, de manibus Paganorum, & restituendo eam, ad laudem & gloriam nominis sui, populo Christiano. Ubi semper cum diligenti exhortatione verbum crucis populo proponatur. Orationi vero jejunium & eleemosyna conjungatur, ut his quasi alis facilius & celerius ipsa volet oratio ad piissimas aures Dei, qui nos clementer exaudiat in tempore opportuno. In singulis quoq; diebus intra missarum solennia, post pacis osculum, cum jam pro peccatis mundi offerenda sit hostia salutaris, omnes tam viri, quàm mulieres humiliter prosternantur in terram, & à clericis Psalmus iste: Deus venerunt gētes, cantetur alta voce. Quo cum hoc versu finito: Exurgat Deus, & sacerdos qui celebrat, orationem istam alta voce super altare decantet: Deus qui admirabili. In illis autem Ecclesiis, in quibus convenit processio generalis, truncus statuatur concavus tribus clavibus consignatus, una penes honestum presbyterum, alia apud laicū devotum, tertia penes aliquem regularem fideliter cōservandis, in quo viri & mulieres eleemosynas ponāt, in terræ sanctæ subsidium convertendas, secundum dispositionem eorum, quibus fuerit hæc solli-

De processionibus in mense quovis.

Verbum Crucis prædicatur.

De Trunco.

citudo commissa. Porrò super processu & transitu modesto & ordinato, congruo loco & tempore faciendo, nondum oportet aliquid diffinire, donec exercitus Domini cruce signetur. Sed tunc pensatis undiq; circumstantiis, quæcunq; viderimus oportuna, de prudentiū virorū cōsilio statuemus.

Ad hæc ergo exequenda, dilectum filium nostrum destinamus, qui ascitis sibi ad consilium & auxilium, viris providis & honestis, autoritate nostra statuat & disponat quæcunque ad hoc negotium promovendum viderit expedire, faciens quæ statuerit, singulis diocesibus per viros idoneos, ad hoc specialiter deputatos, fideliter ac sollicite procurari. Quocirca universitatem vestram rogamus, monemus, & obsecramus in Domino, per Apostolica scripta mandantes, & in virtute Spiritus sancti injungentes, qua ei pro Christo legatione fungenti, tales vos exhibere curetis, quod per vos, & in vobis fructum faciat exoptatū. Idem Archiepiscopis, Episcopis, & dilectis filiis, Abbatis & Prioribus, Decanis & Archidiaconis per Teutonicas provincias constitutis.

Vinea Domini demolitur à multiformibus bestiis.

Vineam Domini sabaoth, multiformes satagūt bestiæ demoliri. Quarum incursus adeo invaluit cōtra ipsam, ut ex parte nō modica, pro viribus spinæ succreverint, & quod gemētes referimus, ipsæ jam vites proferāt, pro uva labruscā, infectæ multipliciter & corruptæ. Illius ergo testimoniū invocamus, qui testis est in cœlo fidelis, quod inter omnia desiderabilia cordis nostri duo in hoc sæculo principaliter affectam*, ut ad recuperationē videlicet terræ sanctæ, ac reformationē universalis Ecclesiæ valeamus intendere cum effectu. Quorum utrumq; tantā requirit provisionis instantiam, ut absq; gravi & grandi periculo, ultra dissimulari nequeat vel differri. Unde supplicationes & lacrimas effundimus, coram Deo, humiliter obsecrantes, quatenus super his suum nobis beneplacitum revelaret, inspiraret affectum, accenderet desiderium, & propositum confirmaret, facultatem & oportunitatem præstando, ad ea salubriter exequenda. Quapropter habito super his cū fratribus nostris, & aliis viris prudentibus, frequēti & diligenti tractatu, prout tāta sollicitudo exigebat, hoc tandem ad exequenda prædicta de ipsorū consilio providimus faciendum. Ut quia hæc universorum fidelium cōmunem statum respiciunt, generale cōciliū juxta priscam consuetudinē sanctorū Patrum convocemus, propter lucra solum animarum, oportuno tempore celebrandum. In quo ad extirpandū vitia, & plantandas virtutes, corrigendos excessus, & reformandos mores, eliminandas hæreses, & roborandā fidem, sopiendas discordias, & stabiliendā pacem, comprimēdas oppressiones, libertatem fovendam, inducendos Principes & populos Christianos ad succursum & subsidium sanctæ terræ, tam à clericis quam à laicis impendendum, cum cæteris, quæ perlongū esset per singula enumerare, provide statuantur inviolabiliter observanda. Circa prælatos & subditos regulares, quęcunq; de ipsius approbatione Concilii visa fuerint expedire, ad laudem & gloriam nominis ejus, ad remedium & salutē animarū vestrarum, ac profectum & utilitatem populi Christiani.

Generale conciliū

Quia vero ante biennium universale non posset conciliū cōmode celebrari, disposuimus interim per viros prudētes in singulis provinciis plenius explorare, quæ Apostolicæ provisionis limam exposcant, & pręmittere viros idoneos ad terræ sanctæ negotium procurandum, ut si exigente necessitate sacrum cōcilium approbaverit, nos ipsum negotiū personaliter assumamus efficacius promovendum. Credentes igitur hoc salutare propositum ab illo descendere, à quo est omne datum optimum, & omne donum perfectum. Universitati vestræ Apostolica scripta præcipimus, quo vos taliter præparetis, quod à præsenti Dominicæ incarnationis 1213. anno usq; ad duos annos & dimidium, præfixis vobis pro termino kal. Novemb. ad sedem Apostolicam accedatis cum modestia & cautela, ita quod in vestra provincia, si necessitas postulaverit, duo vel tres de suffraganeis Episcopis valeant remanere, pro Christianitatis ministeriis exequendis, & tam illi quam alii, qui canonica præpeditione detenti, venire nequeunt, idoneos pro se dirigāt responsales, personarum & evectionum mediocritate servata, quam Lateranense Conciliū definivit, ut nullus omnino plures aut pauciores secum adducere possit. Nec quisquam faciat superfluas & pomposas, sed necessarias tantum & moderatas expensas, ostendendo se actu & habitu verum Christi cultorem, cum non sæcularis applausus, sed spiritualis profectus in hoc negotio sit requirendus. Interim autem per vosipsos, & per alios viros prudentes, universa subtiliter inquiratis, quæ studio correctionis aut reformationis indigere videntur, & ea fideliter conscribentes, ad sacri concilii præfati examen, erga subventionē terræ sanctæ necessaria, ubi Deus noster rex ante sæcula salutē in medio terræ operari dignatus est, opem & operam efficaciter impensuri, assistendo fideliter & prudenter, his, quos ad negocium duxerimus specialiter procurādum destinare. Nullus itaq; fallaciter se excusando ab executione tam sancti operis subtrahat, si Canonicam vult effugere ultionem. Nemo dissensionum obstacula, vel itinerum impedimenta causetur, quæ Domino faciente signum in bonum, ex magna jam parte cessare cœperunt. Nam & quanto majora imminent pericula, tanto potiora remedia cōvenit adhiberi. Nunquā enim navigabit per æquora, qui semper expectat, ut mare non excitet in se fluctus. Propter hæc autem ad vos dilectum filium. N. cum jussione Apostolica destinamus, quē habeatis pro nostra reverentia commendatum. *Eodem modo fere scribetur Regibus & Principibus usque fluctus, postea ponitur hæc clausula.* Cum ergo deceat & expediat, ut tua regalis sublimitas ad Synodum tam solennem nuncios dirigat speciales, serenitatem tuam monemus & exhortamur in Domino

Domino, quatenus viros idoneos vita comite, praescripto termino dirigere non postponas, per quos tuae nobis aperias beneplacitum voluntatis, quia quantum poterimus cum honestate, ad tuũ libenter & efficaciter intendemus commodum & honorem. Haec ultima clausula, Quia quantum &c. apponitur domino meo regi Arragon. & regi Francorum.

Eo tempore, mũdo jam senescente, exortae sunt duae religiones in Ecclesia, cujus ut aquilae renovatur juventus, quae etiam à sede Apostolica sunt confirmatae, videlicet Minorum fratrũ, & Praedicatorum. Quae forte hac occasione sunt approbatae, quia olim duae sectae in Italia exortae, adhuc perdurant, quorum alii humiliatos, alii pauperes de Lugduno se nominabant. Quos Lucius Papa quondam inter haereticos scribebat, eo quod superstitiosa dogmata, & observationes in eis reperirentur. In occultis quoq; praedicationibus quas faciebant, plerunq; in latibulis Ecclesię Dei, & sacerdotio derogabatur. Vidimus tunc temporis aliquos de numero eorum, qui dicebantur pauperes de Lugduno, apud sedem Apostolicã cũ magistro suo quodã, ut puto Bernhardo, & hi petebant sectam suam à sede Apostolica confirmari, & privilegiari. Sane ipsi dicentes se gerere vitã Apostolorum, nihil volentes possidere aut certum locum habere, circuibãt per vicos & castella. Ast dominus Papa quędam superstitiosa in conversatione ipsorũ eisdem objecit, videlicet quod calceos desuper pedem praecidebant, & quasi nudis pedibus ambulabant. Praeterea cũ portarent quasdã cappas, quasi religionis, capillos capitis nõ attondebant nisi sicut Laici; hoc quoq; probrosum in eis videbatur, quòd viri & mulieres simul ambulabant in via, & plerunq; simul manebant in una domo, & de eis diceretur quòd quandoq; simul in lectulis accubabant. Quae tamẽ omnia ipsi asserebãt ab Apostolis descendisse. Caeterũ dominus Papa in loco eorũ exurgẽtes quosdam alios, qui se appellabãt pauperes minores, confirmavit: qui praedicta superstitiosa & probrosa respuebant, sed praecise nudis pedibus tam aestate quã hieme ambulabant & neq; pecuniam nec quicquã aliud praeter victũ accipiebant & si quando vestẽ necessariam quisquã ipsis sponte conferebat, nõ enim quicquã petebant ab aliquo. Hi tamen postea attendentes quòd nonunquàm nimiae humilitatis nomẽ gloriationem importet, & de nomine paupertatis cũ multi eam frustra sustineãt apud deum vanius inde glorientur, maluerũt appellari minores fratres quàm minores pauperes, Apostolicae sedi in omnibus obedientes. Alii, videlicet praedicatores, in locũ humiliatorum successisse credũtur. Humiliati quippe, nulla habita autoritate aut licentia Praelatorum mittentes falcem in messem alienam populis prędicabant, & vitam eorũ plerumq; regere satagebant, & confessiones audire, & ministeriis sacerdotum derogare. Quae volens corrigere Papa ordinẽ praedicatorum instituit & confirmavit. Illi quippe rudes & illiterati cũ essent, operibus manuum instabant, & praedicabant, accipiẽtes necessaria à suis credentibus. Isti vero studio, & lectioni sacrae scripturę jugiter insistentes, tantum in scribendo libros opus faciebant: & eos diligentissime à magistris suis audiebant, ut cũ sagittis & arcu & omni armatura fortiũ possent ingredi, & stare pro defensione sanctae matris Ecclesiae: & ex adverso ascẽdere, & ponere se murum pro domo Israel, dum fidem roborãt, virtutes instruant, statuta Ecclesiae docent & collaudant, vitia hominum & pravitates redarguunt & castigant. Nihilominus sedi Apostolicae in omnibus obediunt, à qua autoritatem praecipuam trahunt.

Religio Minorum & Praedicatorum.

Pauperes de Lugduno.

Pauperes minores.

Minores fratres.

Humiliati.

Praedicatores.

Praescripto anno, videlicet 1212. Otto Imperator veniens in Alemanniam congregavit exercitum, & contra Langraviũ de Thuringia & alios jam rebelles effectos, toto tempore vernali & aestivo bellum movit. Interim Fridericus Imperator electus, cũ non posset directo itinere venire in Alemanniam, de valle Tridentina per asperrima loca alpium, & invia, & juga montiũ eminẽtissima, obliquãdo iter suũ, venit in Rhetiam Curiensem: ibiq; receptus ab Episcopo Curiense & Abbate sancti Galli & nobili viro Henrico de Sacco perductus est usq; civitatẽ Constantiam. Audito vero adventu ipsius, Otto Imperator interim venerat de Thuringia, volẽs cõprehendere aut interficere adversarium suũ, ipseq; manebat in oppido Vberlingen: sed à multis derelictus nõ poterat occurrere saepe dicto Friderico ad pugnã. Unde factũ est ut auxilio Comitis de Quiburc & aliorũ, quibus ipse praedia imperii & paterna large distribuit, & obligavit usq; Basileam perveniret: ubi tũc Heinricus de Veringen Argentinensis Episcopus cum quingentis militibus sibi occurrit: quorũ, & aliorum fretus auxilio, per partes Rheni descendit, & civitates, terras, exceptis quibusdam castris paucis, in potestatem accepit. Otto vero nihilominus attentus, si posset resistere, ex altera parte Rheni descendit, venitq; ad quoddam castrum nomine Brisacum, quod in potestate sua habebat, ubi cum maneret, cives ejusdem castri, nescio qua occasione commoti, & ex fama rerum audaciores effecti, contra eum & suos insurrexerunt: ubi quidam vulnerati & interfecti sunt, ipseq; profugus effectus vix recessit ab eis. Qua fama divulgata, laboriose satis in Saxoniam rediit, & sic de regno pellitur: & Fridericus Aquisgrani coronatur. Ann. dom. 1213. praescriptae epistolae à domino Papa per orbem mittuntur. Ann. dom. 1214. Otto Imperator, adjuncto sibi rege Angliae, & comite Flandrense, & comite Boloniae, & aliis quamplurimis, coadunavit exercitum, ut pugnaret contra Philippum regem Franciae, quẽ plurimum habebat culpabilem de omni suo labore. Quo circa rex Francię omnẽ populum terrae suae obviam sibi pergere praecepit ad pugnam. Habebatq; in exercitu suo quosdam milites strenuissimos, & ad pugnam exercitatissimos, quorum consilio regebatur. Exercitus autem uterq; quodam flumine interfluente dividebãtur, sicut quorundam religiosorũ virorum relatione

Otto cõtra Lantgravium de Thuringa bellum movet.

Rhetia Curiensis.

Constantia.

Vberlingen.

Brisach.

Fridericus 2. coronatur Aquisgrani.

Bellum Ottonis cõtra Philippum regem Franciae.

didicimus. Tunc præfati milites accedentes ad regem Franciæ, alloquebantur eum in hunc modum: Domine, nosti quã fortis sit in pugna Otto Imperator: habet quoq; auxilio suo viros in pugna probatissimos, videlicet comitem Flandriæ, & comitem Boloniæ, & alios quàmplures quos cognovimus, & tantam ipsorum esse ferocitatem, ut malint in bello cadere in mortẽ, quàm de pugna turpiter fugere. Acquiesce igitur consilio nostro, ut non videas populũ tuum immani strage & cæde corruere. Quibus rex potestatẽ dedit, ut omnia secũdum voluntatẽ suam disponerent, & acies ordinarent & pugnam inirent. Tunc illi accelerantes, ut prævenirent trans flumen exercitũ Ottonis, omnem populũ & collegium regis Franciæ per quendã pontẽ fluminis transvexerũt, & post transvectos pontem diruerunt. Factaq; ammonitione per exercitũ, ut fortiter staret pro animabus suis, cum nõ pateret eis locus fugæ, propter hostes ex adverso & fluminis exuberantiam à tergo, disposuerunt acies ad pugnã, pedites ac populares sic disponendo, ut ab ipso loco pontis duas lineas stantes extenderent longe in campum, quolibet stante in latere alterius, & hastas suas & arma fortiter tenentes, nec de loco cedentes. Disposueruntq;, ut dum pugna intra ipsos dispositos quasi in formã triangulæ figuræ ex una parte aperturam habentis ageretur, ipsi posteriori parte hostiũ convenirẽt, & eos viriliter cæderent. Quo facto, inita est pugna à militib. & equitibus utriq;. Tunc Franci quasi simulantes cessionẽ, hostes protrahũt usq; ad locum destinatum. Cumq; viderent se undiq; turmis concludi, fugam inierunt: ubi multis interfectis, & captivatis, & vulneratis, Franci victoriam obtinuerunt. Captiq; sunt comes Flandriæ, & comes Boloniæ, qui postmodum detenti in captivitate diuturna perierunt. Otto quoque Imperator & rex Angliæ, & alii quidam vix aufugerunt.

Franci vincunt.

Anno ab incarnatione Verbi 1215. celebrata est sancta universalis synodus Romæ in Ecclesia Salvatoris, quæ Constantiniana vocatur, mense Novembri, præsidente domino Innocentio papa tertio, pontificatus ejus 18. anno. In qua fuerunt episcopi 412. Inter quos extiterunt de præcipuis patriarchis duo, videlicet, Cõstãtinopolitanus & Hierosolymitanus. Antiochenus autẽ gravi languore detentus, venire non potuit, sed misit pro se vicarium, Antheradensem episcopum. Alexandrinus vero sub Sarracenorũ dominio constitutus, fecit quod potuit, mittens pro se diaconũ suum Germanũ. Primates autem & metropolitani 71. Cæterum abbates & priores ultra octingentos. Archiepiscoporum vero & episcoporum, abbatum & priorum, & capitulorum absentium nõ fuit certus numerus comprehensus. Legatorum vero regis Siciliæ in Romanorum imperatorem electi, Imperatoris Constantinopolitani, regis Franciæ, regis Angliæ, regis Vngariæ, regis Hierosolymitani, regis Cypri, regis Arragoniæ, necnon & aliorũ principum & magnatum civitatũ, aliorumq; locorum ingens fuit multitudo. Eodem anno abbas electus fui, & translatus in Ursperg.

Synodus Romæ sub Innocentio 3.

Electus abbas in Vrsperg translatus.

Anno dom. 1216. Innocentius papa obiit apud Perusium, 16. Kalend. Augusti, Pontificatus sui anno 19. Cui successit Honorius tertius, qui prius fuerat Centius nominatus. Fueratq; camerarius cardinaliũ, & pecunias ipsis collatas, inter eos fideliter & provide distribuebat. Sedit annis decem, menses 8. Anno dom. 1217. Jam tepescere cœperũt prædicatores itineris Hierosolymitani, propter mortem Innocentii papæ. Sane episcopus Halberstatensis & magister C. de Marburc in inferioribus partibus, & magister Salomon Herbipolensis in superioribus adhuc insistebant huic negotio.

Honorius 3.

Profectio Hierosol. tepet.

Honorius quoq; papa in civitate Romana, prædicabat & testificabatur in ipsa sua prædicatione, quod tẽpore sui sacerdotii recuperanda esset à Christianis civitas Hierosolyma: quod ex tali prodigio dicebat sibi constare: Quia cum olim fuisset procurator cujusdam cardinalis, Iacincti videlicet, qui postmodũ fuit Celestinus papa, contigit ut idem Iacinctus à Clemente papa mitteretur in legatione ad partes Hispaniarũ. Cumq; se præpararet ad iter, & non haberet pecunias, misit Honorium procuratorẽ suũ, qui tunc Centius dicebatur, per civitatem Romanã, quatenus mutuo acciperet sibi pecunias pro expensis, & ad expediendũ iter necessarias. Cumq; apud plures requireret pecunias, contigit ut in quodã loco sibi soli eunti & sollicitanti occurreret quidam vir grandævus, reverendus & honorabilis in persona. Qui dum quæreret ab eo, quare tam sollicitus & anxius ambularet per viam, causam itineris sui significavit eidem. Tunc ille respondit sibi, dicẽs: Revertere, quia dominus tuus tempore isto nõ ibit in Hispaniam. Cui Centius ammirans respondit: Quomodo hoc pater bone poteris scire? Cui ille respondit: Ita scias hoc esse verum, sicum verum est quod papa morietur, & dominus tuus ei substituetur. Cumq; de hoc nulla spes haberetur ab ipso, aut ab aliis, respondit se hoc vix posse credere. Tunc vir ille rursus adjecit: Scias hoc ita esse verum, sicut verum est, quod hodie civitas Hierosolymitana à Sarracenis est capta, nec ab ipsis poterit liberari, usque ad tempora tui pontificatus Romani, & tunc liberabitur. His dictis, disparuit vir ille. Cumq; reversus fuisset domum, invenit quod dominus papa revocaverat legationem, & ipse papa nunciabatur infirmus. Æstimabatur à multis, quod vir ille fuisset beatus Petrus, Tali argumento, quia cõstabat, quod ex prædictis duo evenerant: Nam Clemens in brevi mortuus est, & Celestinus ei successit: Honorius quoque jam papa fuerat effectus, cum esset corpore infirmus ex senio & ultra modum debilis, affirmabat firmiter se credere civitatem sanctam in brevi esse recuperandam. Quo rumore plurimi Romanorum excitati, cruce sunt signati. Fama quoq; hujus rumoris per Alemanniam divulgata, multos ad sumendam crucem animavit.

Honorii tunc Centii dicti, visio.

Eodem anno tempore autumnali, hora vespertina post occasum solis, in quadã stella occidente, visum

visum est signum mirabile. Nam cum stella illa posita versus austrum, aliquantulum declinans in occidentem, in directo syderis illius, quod vocant Astrologi, coronam Ariadnæ, sicut nosipsi annotavimus, antea erat parva, & post ad parvitatē rediit, sed tunc majori lumine refulsit: Visusque est ab ea ascendere versus altitudinem firmamenti quidā radius valde clarus, quasi trabes magna & hoc per multos dies, ut prædictum est, tempore autumnali sero visum est: post paulatim defecit, & ad suam parvitatē stella rediit. Prædicatores quoq; his temporibus multa alia asserebant contigisse signa in cœlo & in terra, quæ longum esset enumerare, & huic brevitati annectere. *Signum mirabile in stella.* *Corona Ariadnæ.*

Anno domini 1218. Otto Imperator obiit. Et quia dispositum fuerat in concilio generali, ut eo anno in kalendis Julii cruce signati iter arriperent, multi de partibus Alemanniæ proficiscūtur. Ast ne pergant, in civitatibus Apuliæ impediuntur: sed autoritate sedis Apostolicæ votum eorum differtur, & utilibus remittitur per compensationem. *Otto Imp. moritur.*

HISTORIA FRIDERICI SECUNDI.

Anno domini 1219. Fridericus in Imperatorem electus, negotia imperii in Alemannia disponit, & se præparat, ut sequenti anno veniat Romam coronandus. *Fridericus 14. Imp. Germ.*

Anno dom. 1220. Fridericus Romæ coronatur in Imperatorem, in basilica S. Petri, de mādato Honorii papę, per ministerium domini Hugolini tunc Hostiensis episcopi, postmodum apostolici. Ubi Imp. de bonis & prædiis imperii in Italia sitis, multa contulit ecclesiæ S. Petri, & vota votis accumulans, dē manu ejusdem episcopi, rursus crucē accepit ad perficiendum iter Hierosolymitanum. Eo anno mittuntur legati, in Franciam pro statutis concilii conservandis. *Fridericus II. Romæ coronatur, & dat multa ecclesiæ.* Anno dom. 1221. Res imperii in Lombardia & in Tuscia cupiens disponere, à Bononiensibus & quibusdam aliis civitatibus inhoneste tractatur: & insignia imperii, videlicet coronam & alia, remittit in Alemanniam, faciens ea custodiri sub potestate Eberhardi de Tanne ministerialis & dapiferi sui, in Vualpurc. Filium quoq; suū Henricum, jam circiter 8. annos habentem, nutriendum & gubernandum cōmisit Cunrado de Tanne, pincernę & ministeriali suo in castro Vuintersteten: qui eorundem ministerialiū, & aliorum principum interventu, postmodū à patre suo & principibus rex constituitur, & Aquisgrani coronatur, cum patre suo imperium adepturus. *Fridericus II. male tractatur à Bononiensibus.* *Eberhardus de Tanne.* Imperator quoq; contra duos comites Tusciæ, videlicet Mathæum & Thomam, qui occupaverant quædā castra & terras suæ ditionis, in Apulia pugnare cœpit: & expugnatos omnibus bonis privavit. Qui postmodum confugientes Romam, præsidium sedis apostolicæ implorant: quocirca Imperator multotiens coquerebatur, quod inimicos suos & hostes publicos sedes apostolica foveret. *Henricus Frider. II filius rex.* Eo tempore dominus Cunradus Portuensis episcopus cardinalis, in legatione sedis apostolicæ dirigitur in Alemāniam pro negotio terræ sanctæ, ut videlicet cruce signatos faciat crucem resumere: & prædicatores instituat, qui alios ad crucem sumendam exhortentur. *Querela Friderici in sedem apostolicam.* Tunc quidam, Johannes nomine, de ordine prædicatorum veniens de Argentinēsi civitate, instabat prædicationi oportune & importune, ita ut hominum vitia & peccata quasi importune exprobraret, & ad capiendas animas quædā dogmata, hactenus inaudita, ingereret: quę, licet aliqua ratione possent defendi ut veritatem contineant, multa tamen exinde mala provenisse dignoscuntur: cum audientes alio modo intellexerunt, & ad perpetrandum immanissima facinora & flagitia proniores effecti sunt. *Iohannes de Argentina vehemēs prædicator.* Inter quæ dominus Engelbertus Coloniensis archiepiscopus à cōsanguineis suis interfectus est, & multi sacerdotes trucidati. Dicebant enim quidam pessimi, faciam scelera, quia per susceptionem crucis innoxius ero, quinetiam animas multorum flagitiorum liberabo. Unde factum est, ut multi pessimi sine pœnitentia & satisfactione mortui, qui fuerant sepultura asinina in campis sepulti, ecclesiasticam acciperent sepulturam. *Engelbertus antistes Coloniensis.* Anno dom. 1222. & annis sequentibus Fridericus Imperator in Sicilia & Calabria & Apulia pugnavit contra Sarracenos & alios sibi rebelles & ipsos suæ ditioni viriliter subjugavit. *Fridericus II. pugnat contra Sarracenos.* Interim Templarii & Hospitalarii Hierosolymitani, adjunctis sibi quibusdā principibus Alemanniæ & populo Christiano pergūt navigio ad capiendā quandam civitatem Sarracenorum, nomine Damiatam, ut eam possiderent in recompensationem civitatis Hierosolymitanæ & terræ sanctæ. *Templarii. Hospitalarii* *Damiata civitas.*

Fuit autem civitas illa sita super unum brachium Nili fluminis, versus Septentrionem, distans ab Alexandria versus Septentrionem per sex dietas. Et erat muris & situ loci munitissima, ubi portum habent Sarraceni in mari magno.

Merces quippe de mari rubro venientes ab India, ex Perside & Arabia illuc deportantur: & nihilominus ex Ægypto. Nilus quippe fluvius in superiori Ægypto in duo brachia dividitur, ita ut terram inferioris Ægypti disterminet in figurā quasi triangulā: in qua delta, dicit Orosius cōtineri civitates famosas, centum quinquaginta. *Nili brachia.* Utrunq; vero istorum brachiorū cadit in mare magnum unum apud Alexandriam versus Libyam, alterum apud Damiatam versus Arabiam & Idumæam Palestinam. *In Delta civitates famosæ centum 50.* Cumq; advectis navibus, populus Christianus convenisset illuc, non poterant intrare portum, nec applicare ad terram, quia in ipso flumine construxerant Sarraceni turrē firmissimā, per quam extendebant ultra fluvium cathenam miræ magnitudinis, ut naves nō possent attingere por-

Cathena invaditur. tum, nisi relaxata cathena. Primum itaque Christiani cathenam illam invadunt, & consilio artificum, & auxilio viriliter pugnantium eam confringunt. Postmodum, navigio advecti, super naves quandam turrem ligneam construunt magnæ magnitudinis, ut ex ea turrem Sarracenorum expugnarent. His præparatis, viri fortissimi & ad bella strenuissimi, tradentes animas suas in mortem pro amore crucifixi, facientes confessionem de peccatis suis, & communicato sacramēto corporis & sanguinis domini, ascendunt in turrem illam ligneam, turrisq; advehitur ad turrem Sarracenorum. *Turris lignea.* Cumq; hinc inde pugnatur, cedunt naves & turris corruit, & qui in ea erant, submersi sunt in flumine. Inter quos erant nobilis vir Heinricus de Busmannehusen. & N. de Hosteren. & alii quāplures, æterna & beata memoria digni. Hoc eventu tristati sunt Christiani. Attamen cum quotidie ex adventātibus cresceret exercitus & robur eorū, nō desperaverunt de misericordia Dei, quin immo turrem aliam construxerunt, & naves fortius compaginaverunt, & omni cautela & studio firmaverunt, quam appellentes eodem modo sicut & prius, turrem Sarracenorum viriliter expugnaverunt. & portu optato sunt potiti, & ad terras applicuerunt. Ubi primo cum Sarracenis duros cōflictus habuerunt, Pugnatumque est in terra, & in mari, & in flumine.

Referam unum, quod legi in scriptis cujusdam, eas pugnas prolixius describentis.

Christianorum et Sarracenorum pugna in mari. Erat navis una in ripa fluminis, in qua erāt Christiani: hæc nescio qua occasione, impetu & violentia fluminis appulsa est juxta muros civitatis. Tunc Sarraceni erumpentes, & de muris se demittentes, cum Christianis in navi pugnare cœperunt. Videns autem quidam de Christianis quod non possent resistere, ad fundum navis se dimisit, & eundem fundum perforavit & perfregit, ut aqua undique ingrederetur: *Navis perforata.* repletaque navi aquis, cum Sarracenis & Christianis mersa est ad fundum fluminis: ubi quamplures tam Sarraceni quam Christiani submersi sunt. Post multas denique pugnas obsessa est civitas tam in terra quàm in flumine & quam in mari, ut nullus possit ingredi vel exire. Illi quoque qui in terra erant, vallo firmissimo & mœniis sicut poterant se cinxerunt, ne Soldanus aut Sarraceni, qui exterius erant, possent facere impetum in eos: quod etiam sæpius Sarraceni attentarunt. *Laus Coloniensium & Fresonum.* In his conflictibus & operibus Colonienses & Fresones & alii de inferioribus partibus se strenuissimos & laudabiles exhibuerunt. Fama itaque divulgata, quod obsessa esset civitas, quotidie crevit exercitus Christianus: nam multi adventabant: inter quos bonæ memoriæ *Soldanus de pace tractat.* Sifridus Augustensis episcopus, & comes de Voheburc, & alii quamplures advenerunt. Videns autem Soldanus, quod ab obsidione non posset eos vi repellere, vel suis auxilium conferre, cœpit de pace tractare. Volebat autem reddere Christianis civitatem Hierosolymam & eam reparare in muris & ædificiis, sicut erat quondam, quando pater Saladinus cepit eandem. Insuper omnem terram quam olim possidebant Christiani, exceptis duobus castris, volebat restituere, quatenus recederent ab obsidione. Quam compositionem legatus sedis Apostolicæ qui aderat, & Templarii, & alii rectores exercitus pro sua superbia admittere recusabant. Ideo contigit, ut ad modicum lætificati, gaudium quod stulte de prospero successu acceperunt, infeliciter perderent. Cumque civitas diu obsideretur & obsessi nunc fame, nunc peste perirent, & portas civitatis undique muris obstruxissent, præ anxietate, magno silentio tota civitas conticuit. Sane quidam in exercitu Christiano cum quibusdam occulte consilium iniit, ut in quadam parte civitatis clanculo de nocte scalas adveherent, per quas primo diluculo muros civitatis ascenderent, nam vigiles jam conticuerant. Sicque factum est. Cumque ascendissent muros civitatis, exclamaverunt captam esse civitatem. Sicque timor & fuga facta sunt intra muros, extra vero tumultus undique irruentium in ipsam civitatem, sive per muros ascendentium, sive portas & muros infringentium. Factaque est intra civitatem cædes maxima Sarracenorum, tam virorum quam mulierum, quam parvulorum, ita, ut es- *Expulsi Sarraceni.* set miserabile spectaculum etiam ipsis Christianis rectis corde & flexis humana cōpassione. Jam expelluntur Sarraceni, & Christiani possident civitatem, & firmant eam undique. Multi quoque *Ludovicus Bavariæ dux.* Principes & alii Christiani quotidie adveniebant in ipsam civitatem, pro defensione ipsius contra Sarracenos. Inter quos advenit etiam Ludeuuicus, dux Bauuariorum, qui jam dudum fuerat cruce signatus. Cumque possessa esset civitas à Christianis, jam usque ad secundum annum, vel amplius, & præfatus dux advenisset, & populus excrevisset in civitate, factum est de cōsilio præfati ducit, ut ajunt, & legati sedis Apostolicæ, & aliorum rectorum populi, ut multi cum eisdem egrederentur de civitate, ad occupandum quendam locum pro construenda ibidem nova civitate contra Sarracenos. Erat autem locus ille inter duos fluvios in angulo situs, ubi quidam torrens de montibus Arabiæ cadebat in Nilum fluvium. Cumque audiret Soldanus ibidem demorari Principes, & exercitum Christianorum, fecit aquas ipsius torrentis in quadam concavitate, & valle mōtium retineri, ut ibidem excrescerent in maxima quantitate. Cumque Christiani fixissent tentoria sua, & *Soldanus circundat Christianos in aquis.* mœnia posuissent in præfato loco, Soldanus rex cum exercitu suo cœpit adventare, & de nocte jussit demitti aquas torrentis super castra Christianorum. Surgentes itaq; de mane tam homines quā equi, steterūt in aquis profundis, tunc coangustatos ipsos, cum exercitu circundit Soldanus. Fugam vero non invenietes, neq; copiam resistendi habentes, tanquam in morte positi, pro vita retinenda humiliter supplicabant. Quibus Soldanus, tanquā pius & bonus, vitam concessit, & reditū ad sua,

tali

tali conditione, quatenus Damiatam sibi restituerent. Et ne viderentur Christiani in possessionem ejusdem civitatis intrasse, sive jure belli, sive alio quocunq; jure, statuit, ut singuli homines Christiani qui essent in ea, pro exitu & liberatione sua solverent sterlingum unum. Sicq; factum est, ut exercitus Christianus, qui prius in superbia & in abusione elatus, absq; Deo in suis viribus confidens, fiduciam habebat inanẽ, cõfunderetur, & tam Damiata, quã terra sancta adhuc perdita inveniretur. *Sterlingus solvitur Soldano.*

Faciant super hoc rumore planctum & lamentationem, hi qui sciunt verba multiplicare, & cõquestiones de rebus miserabilibus facere, & animos hominum ad deplorandũ & compatiendum suis elegis versibus inclinare. Nos vero ad texendum & retexendum rerũ gestarum historiam, properabimus. Anno dom. 1223. Henricus 7. rex Romanorum effectus, Agnetem filiam Luipoldi ducis Austriæ accepit in uxorem, de consilio patris sui Friderici Imperatoris. Anno dom. 1224. Damiata perdita fuit. Anno domini 1225. Ludeuuicus dux Bauuariorum, curator regis Heinrici in rebus tam propriis, quam imperialibus in Alemannia efficitur.

Anno do. 1226. Ab imperatore curia Cremonæ condicitur post Pentecosten, quæ ne fieret, ut multi credunt à Cardinalibus & Curia Romana impeditur. Eodem anno Ecclesia Urspergensis pro ducenta marcis, quas. B. præpositus pro liberatione Ecclesiæ persolvit, ab Alberto de Niunburg redimitur, & fidem Heinrici regis datam in manu bonæ memoriæ Heinrici de Zuplingen, tunc Episcopi Aihstetensis accepit. Insuper privilegia regis ejusdem, quod nunquam pro qualibet necessitate eadem Ecclesia à definitione imperii alienaretur. Eodem anno Agnes regina Aquis coronatur. Anno dom. 1227. Honorius Papa obiit mense Mart. Cui successit Gregorius 9. qui prius Hugilinus Hostiensis Episcopus dicebatur, natione de Anania. Hic tanquam superbus primo anno pontificatus sui cœpit excommunicare Fridericum Imperatorem pro causis frivolis & falsis, & postposito omni ordine judiciario, sicut idem Imperator in Epistolis suis rescripsit Principibus Alemanniæ, retexens omnem progressum vitæ suæ, & conversationem, & actionem, & innocentiam pro succursu terræ sanctæ. Cuius Epistolæ series hæc est. *Honorius obiit. Gregorius 9. eligitur. Frid. II. excommunicatur à Gregorio 9.*

EPISTOLA FRIDERICI II. AD *Principes Alemanniæ*

FRidericus Dei Gratia, Romanorum Imperator, Principibus Alemanniæ &c. In ammirationem vertitur vehementem &c. Hujus Epistolæ seriem longum esset ponere, ideo quædam quæ in ea explicantur, breviter describemus, videlicet qualiter imperatrix Constantia in extrema voluntate ipsum Imperatorem adhuc in cunabulis positum, commisit in sinu & tutela Romanæ Ecclesiæ, quoniam per spiritualem & temporalem ejus potentiam melius poterat indemnitatibus pupilli provideri, sed tamen tam de personis periculum, quàm de regno suo non defuit magnum detrimentum, & pupillaris hæreditas in multas partes est discissa. Deinde in præjudicium ejusdem Friderici, cum jam esset adultus, Ottonem de Saxonia ad imperiale fastigium sublimavit.

Item qualiter mirabiliter præter humanam conscientiam ipsum in multis periculis conservavit & demum ad imperium sibi debitum præter humanum sensum reduxit, deijciendo Ottonem superbum & exaltando humilem. Item qualiter Aquis crucem accepit, & rebus imperii in Alemannia dispositis, Romam coronandus advenit, sicut hæc omnia superius plene descripta sunt. Item excusat se de perditione Damiatæ. Item commemorat, quanta stipendia præmiserit ad subsidium terræ sanctæ, videlicet ut jugiter in suo soldo haberet ibi milites ultramontanos septingentos, & de suis ferè trecentos, quibus & passagium & necessaria ministravit.

Per evidentem quoque infirmitatem excusat se, quod eo anno non isset ultra mare, cum etiam iter arripuisset, & mortuo Langravio in itinere gravis infirmitas eum redire compulisset. Narrat etiam, quomodo pro faciliori liberatione terræ sanctæ reginam Hierosolymorum, ad suggestionẽ Honorii papæ acceperit in uxorem. Ex his omnibus conquestiones facit Principibus, quod pro tot beneficiis ab Ecclesia non potius remuneratur, quàm excommunicatur, ideo & de Papa conqueritur, quòd nuncios suos honestos, videlicet Archiepiscopum Brundiensem, & alios, in concilio suo non solum audire contempsit, sed nec ad præsentiam suam, vel concilii, admittere voluit. Multa quoque alia in eisdem literis sunt descripta. *Iniuste excommunicatur Fridericus.*

Eodem anno multi Hierosolymitanum iter arripiunt, & plurimi in Apulia moriuntur, inter quos Sifridus Augustensis episcopus, & Langravius de Thuringia, & alii multi, tam divites quàm pauperes de medio sunt sublati. Cumque Papa nollet desistere ab excommuniaatione Imperatoris, ipse imperator convocavit ad se de civibus Romanis potentissimos, & nobilissimos de familia eorum, qui dicuntur Frangentes panem, & de aliis, ad quos præcipue respectum habebat populus Romanus, habuitq; cũ illis tractatum, qualiter eos faceret vasallos imperii: &, ut sibi faciant hominiũ, & fideliter assistant in omnibus causis. Jussit itaq; eosdem sub certa æstimatione precii & census computare, quantum valeant omnes res ipsorum immobiles, quas habebãt in civitate, tam in ædificiis, quàm in agris & vineis, & mancipiis, & aliis rebus. Quo facto, omnes res illas dato precio, comparavit ab eis, & easdem res ipsis in feudum concessit, ratione fidelitatis quam deberent, *Familia Romana, frangentes panem.*

Papa pulsus.

sibi & imperio. Quocirca iidem reversi, cum Papa rursus excommunicaret imperatorem, fecerunt, ut à populo pelleretur turpiter extra civitatem, unde apud Perusium eo anno & sequenti ibi permansit. Romani quoque cœperunt pugnare contra Viterbienses, quorum vineas & alias terras vastaverunt usque ad muros civitatis. In aliis quoque terris, Papæ civitati adjacentibus, idem faciebant. Papa quoque contra ipsos & Imperatorem excitavit præfatum Johannem, regem Hierosolymitanum, & Matthæum, & Thomam comites, & alios quos poterat de Tuscia & Lombardia, multamque pecuniam erogavit militibus in solidum.

Romani contra Viterbienses.

Anno domini 1228. Imperator volens implere votum suum, & pacatum sibi efficere Papam, transfretavit ad terram Hierosolymitanam, prius tamen eodem anno condixerat curiam Principū Alemanniæ in Quadragesima, apud Ravennam, à qua similiter impeditus fuit nunciis & legationibus Domini Papæ. Nam Veronenses & Mediolanenses non permiserunt aliquos transire per fines suos, spoliantes rebus suis etiam ipsos cruce signatos, ut asserebāt autoritate domini Papæ, quod proh dolor, nephas est dicere. Nihilominus tamen Imperator venit ad terram sanctam, mense Augusto, & applicuit apud Acon, & ibi permansit: ut ajunt, multa sustinuit: ex perfida proditione Templariorum. Soli vero Hospitalarii de domo sanctæ Mariæ Teutonicorum fideliter sibi astiterunt, similiter Januenses & Pisani, & alii milites, qui cum ipso advenerant. Veneti vero vacillabant.

Conventus Ravennæ.

De perfidia templariorum.

Cruce signati, spoliantur Veronenses & Mediolanenses, authoritate Papæ.

Eo anno & sequenti tractabatur de pace, inter Imperatorem & Soldanum, & gentes ipsorum. Papa vero captata occasione de absentia imperatoris, copiosum exercitum destinavit in Apuliam, & terras Imperatoris in servitio Christi demorantis, quod nefandissimum est dicere, abstulit, & sibi subegit, & cruce signatos ne transfretaret, omni studio prohibuit, tam in Apulia, quàm in Lombardia. Quis talia facta rectè considerans, non deploret, & detestetur, quæ indicium videntur, & quoddam portentum & prodigium ruentis Ecclesiæ? Anno Domini 1229. Fit cōpositio in Quadragesima, inter Imperatorem & Soldanum. Hierusalem quoque & Nazareth, & Joppe, cum terris adjacentibus, & aliis quibusdam locis Imperatori restituūtur, & treuga inter Christianos & Sarracenos usque ad decennium statuitur. Cumq; Imperator super hoc laudabili & glorioso facto, rescriberet domino Papæ, & gaudium annunciaret Christianitati, Papa literas illas abjecit & respuit: Eo anno Imperator Pascha Domini cum multis expensis, more regio, coronatus procedens, Hierosolymis celebravit. Ædificia quoque civitatis restituit, & Joppen, quæ erat destructa, reædificavit, & alia quàm plurima loca, ubi Christianos collocavit. Dum hæc agerentur in ultramarinis partibus, Papa cum suis complicibus, ut asserebant homines, famam fecit in Apulia divulgari, Imperatorem esse mortuum. Quo circa civitates, quæ adhuc adhærebant Imperatori, disponebāt se tradere sub dominio Papæ, & omnes Alemannos de terra sancta redeuntes, & ibidem in Apulia demorantes, durissimo & nequissimo facinore interficere. Sed Deus misericors aliter providit, & homines suo servitio deditos, ad laudem & gloriam nominis sui clementissime conservavit. Tempore siquidem æstivo, ejusdem anni, Imperator reversus, venit in Apuliam, ante alios, qui revertebantur. Cujus reversione comperta, crudelitas sævientium, & furor invadentium conquievit. Multi namque tam de ultramontanis, quàm de partibus illis Christiani & Sarraceni coadunati sunt ad Imperatorem, ut haberet maximum exercitum, & fortissimum, cœpit terras sibi ablatas, recuperare: & hostes de finibus suis expellere. Nihilominus quoq; omni tempore, quamdiu denunciabat eum Papa excōmunicatum, beneficiū absolutionis humiliter cū omni obedientia, & devotione ex justitiæ exhibitione postulavit. Super causis vero, quę inter ipsum & papam vertebātur, diffiniendis, advocavit Principes Alemanniæ, qui venerunt in Italiam, videlicet patriarcha Aquilejensis, Archiepiscopus Saltzburgensis, Episcopus Ratisponensis, Luipoldus Dux Austriæ, & Dux Dalmatiæ & Histriæ. Quibus advenientibus, Imperatore manente apud Capuam, tractatum est de pace & concordia, inter imperium & sacerdotium, & regnum Siciliæ, & absolutione Imperatoris. Multis aliis quoque mediantibus, tam de curia Romana, quàm etiam Italia. & Alemannia. Sane hæc compositio, cum non posset perfici eo anno, dilata est usque in annum sequentem.

Papa aufert Imperatori terras

Prodigia ruentis Ecclesiæ.

Papa respuit literas Imp.

Papa divulgat Imp. mortuum, ut civitates occupet.

Imp. Frider. II. recuperat terras sibi ablatas.

Conventus Principum Germanorum in Italiam super causis papæ & Frid. II.

HUCUSQUE CHRONICUM,
Abbatis Urspergensis.

PARALEI-

PARALEIPOMENA RERUM MEMORABILIUM, A FRIDERICO II. USQUE AD CAROLUM V. AUGUSTUM, HOC EST, AB ANNO domini 1230, usque ad annum 1537. ex probatioribus qui habentur scriptoribus in arctum coacta, & Historiæ Abbatis Urspergensis, per studiosum quendam historiarum annexa.

ANNO DOMINI M. CCXXX. FRIDERICUS SECUNDUS Imperator, ut ut perfide Gregorius nonus Papa secū ageret, Imperatorias terras invadendo, sparso in hoc rumore de mortuo Friderico, Imperatoris literas respuendo, innocentes Alemannos Friderico adhærentes, crudeliter interficiendo: tamen nullum non movet lapidem, ut cum Papa in gratiam redeat, Germaniæ Principibus eam ob causam in Italiam profectis, tandem ægre obtinuit, unciis auri centū & viginti millibus Ecclesiæ ob illata damna persolutis. Deinde cum Romani nō satis Pontifici obedientes forēt, legemque rogassent, uti oppida Ecclesiæ juxta urbem posita, Romanis vectigal penderent, neque monitis, castigationibusque ad sanitatem reduci possent, Fridericus Reate Pontificem convenit, cumque eo in hanc sententiam consensit, ut primo quoque tempore conjunctis copiis Romanos adorirentur. Abeunte deinde Friderico in Germaniam, Germani milites ad Pontificem confluxerunt, tanta multitudine, ut Romani nequaquam ausi fuerint aperto Marte cum Ecclesiæ copiis congredi. Recuperavit tamen Gregorius Pontifex, Germano milite, patrimonium S. Petri, Sabinumque agrum.

Ea tempestate Ecelinus Patavinus (cujus avus Teutonicus sub Othone copias duxerat) acceptis à Friderico militibus, magnum sibi in Transpadana Italiā potentatum comparavit, in suam potestatem redactis Travisio, Patavio, Vincentia, Verona, Brixia. Tum Fridericus in Italiam rediens Mediolanenses sociasque civitates apud novam Curtem (ita enim locus appellatur, ubi pugnatum est) aggressus ingenti clade superat, trucidatque. Tum Fridericus iterum à Pontifice imperio privatus, in Venetos movet, qui Pontificis partes tuebantur. Eos tum (velut ranas in paludibus inclusos) vehementer oppressit, maximisque calamitatibus afflixit.

Fridericus iterum privatur imperio.

Post hæc Fridericus tertio venit in Germaniam, & in Austria bella gerit contra Hungaros, & urbem Vuiennam occupat, literis desuper confectis, ut hæc urbs, imperii urbs deinde fit & maneat. Tum etiam mortuo filio Friderici Heinrico, curavit Cunradum filium in Cæsarem eligi: quædam Chronica habent quod Fridericus pater ceperit filium, sibi insidiantē, & permiserit in carcere mori.

Vienna occupatur.

Anno domini Millesimo ducentesimo tricesimo quinto, Fridericus tertiam duxit uxorem, Angliæ regis Germanam, & mense Augusto nuptiæ celebrantur Mogontiæ. Ibi pater filiū suū Heinricum regno destituit, quod graviter & implacabiliter patrem offendisset, eumq; in Calabriam misit asservandum, unde nunquam rediit.

Friderici tertia uxor.

Anno à Christo nato, Millesimo ducentesimo tricesimo quinto, Ungari congressi Australibus, ducem cum omni nobilitate oppresserunt. Eam rem indicant versiculi satis barbari in vetusta sculpti rupe:

ANNO MILLENO CENTENO TERQUE TRICENO,
HIS QUINQUAGINTA SI MISCES, TUNC BENE DISCES,
AUSTRIA QUOD TOTA SIT PRINCIPIBUS VIDUATA,
TERRAQUE CORNUTO DISCET SERVIRE TRIBUTO.

Anno domini Millesimo ducentesimo tricesimo octavo. Redit Fridericus Imperator in Italiam; quo tempore Mediolani, & in aliis urbibus potentibus graves erant seditiones. Graviter autem animadvertit in Mediolanenses, quare civitates contra Fridericū confœderantur, & excommunicat papa Imperatorem tertia vice, hæreticum eum proclamans, Venetosq; contra eū concitans. Fridericus scripto in publicū emisso se purgat, & innocentem probat, ac rursus humiliter pro absolutione satagit. Erant autē cardinalium multi, quibus facta papæ prorsus improbabantur. Verum cum Fridericus nihil impetraret, coactus fuit se defendere, & multos habuit in Italia auxiliatores. Tum divisa est Italia (de imo Tartaro nata hac dissensione) in Vuelphos & Gebelinos. Qui papæ adhærebāt, Vuelphi dicebantur: qui à parte Cæsaris stabant, Gebelini. Quæ factionū nomina ex Germania in Italiam irrepserunt. Nam familia Vuelphorum Vatiniano odio laboravit contra Friderici familiam, quæ originem ducit à Vueiblingen. Inde Vueiblingi dicti quos Itali parum immutato nomine Vuelphos dicunt. Otto Frisingensis scribit duas in Romano orbe apud Galliæ Germaniæve fines, famosas fuisse familias: unam Henricorum de Guebelinga, alteram Vuelphorum de Altorffio. Altera imperatores, altera magnos duces producere solita. Istæ, ut inter viros

Fridericus tertio excommunicatur.

Vuelphi. Gebelini. Alii volunt à Germanis fratribus initia duxisse, quorum Guelph. ecclesiæ, Gibel imperatori militabat. Guelph. & Gibel. Nauclerus anno domini 1138.

Sub Conrado tertio Suevo in pago Vetusta nobilitatis Vueiblingen educatio, initiũ sumpsisse.

viros magnos gloriæque avidos fieri assolet, frequenter se invicem æmulantes, Reipubl. quietem multoties perturbantur. Otto lib. 2. cap. 2.

Hoc tempore in Toleto Hispaniæ urbe, cum Judæus rupem villæ proximam, quę vineæ imminebat, scilicet pararet, ut amplificaret vineam, & solis radios admitteret, scissa cuneis rupe, reperit concavitatem cameratam plenissimam, inque ea librum ilignis foliis inscriptum, ad longitudinem Psalterii, ubi tribus linguis, Hebraica, Græca, & Latina legebatur de triplici mundo, ab Adam: Initio tertii nasciturus esset Dei filius, & quod tempore Ferdinandi regis Castellæ, sub lucem venturus esset liber. Judæus comperta tanta vetustate, mox cum omni domo sua est baptizatus. Cui non dissimilem rem narrant Romanæ historiæ de lamina inscripta, quæ in lucem prodiit, sub Hirene orientis imperatrice.

Alkindus philosophus & medicus, Brunus Chirurgus atque Chronographus Urspergensis, florent hoc tempore.

Anno 1238. Parisiis contra pluralitatem beneficiorum disputatum fuit, & conclusum ab omnibus, quod nemo sine periculo mortalis peccati, tenere possit duo beneficia, quorum alterum sufficit ad sustentationem suam. Dicunt sanctum Thomam tum dixisse, Medietatem ministrorum Dei resecatam per hoc genus avaritiæ.

Post Innocentium tertium fit papa Honorius tertius, qui Fridericum secundum coronavit, post hac excommunicavit.

Post Honorium tertium fit papa Gregorius nonus, & is Fridericum excommunicavit: sed vicissim ipse mire ab Imperatore exagitatur, propter tyrannidem qua ecclesias in Germania premebat.

Post Gregorium nonum fit papa Celestinus quartus.

Synodus Lugduni.

Galeri Cardinalitii.

Post Celestinum fit papa Innocẽtius quartus: is Fridericum privat Imperio, & Conradum excommunicat. Ab hoc Lugduni primum est constitutum, ut Romanæ ecclesiæ cardinales in publicum adequitaturi, galero rubente insignirentur, non solum ut à cæteris inferioribus sint conspicui, sed ut admoneantur, pro fide catholica, & Christiani populi salute paratos esse debere, ut sanguinem effundant.

Crux & indulgentia contra Fridericum.

Papa sic angebatur à Friderico, ut & crucem ac indulgentias contra Imperatorẽ, ceu Turcam & infidelem, proclamaret. Ad hæc archiepiscopos & episcopos instigat, ut Imperatorem excommunicatum cunctis denuntient. Verum episcopi Germaniæ, ne hoc fieret, supplicarunt, veriti iram Imperatoris. In Francia, Anglia & Dania sine timore denuntiabatur excommunicatus.

Bellum Friderici cũ cruce signatis.

Fridericus pontificem & Romanam ecclesiam sic fatigabat, ut cruce signati, aliquando se illi opponerent, nimirum properanti ut portas murosque urbis Romæ perrumperet. Quare, cum amplissimo exercitu cruce signata cohors, cominus illi congrederetur, Fridericus, captos cruce signatos & ad se perductos, partim quaternis ad crucis formam perfoderit vulneribus, partim caput in crucis modum quadrifariam sciderit, partim fronte, eadem ferro cruce reddiderit insignitos Clericos vero detonsam in vertice coronam ferro cæsim in crucem vulneratam, ut dicebat, jussit ornari. Alb. Krantz lib. 8. cap. 9.

Salve regina.

Eo tempore pontifex Gregorius 9. Salve regina certis divinæ rei horis addi, campanasque ad Eucharistiæ confectionem & laudes virginis Dei genetricis pulsari decrevit, rem ecclesiasticam reformaturus scilicet.

Tartari infestant Christianitatem.

Hoc tempore major etiam timor incubuit Christianitati, de Tartaris gente Scythica, quæ more veterum nationum, de finibus suis egressa, populabatur provincias Christianas. Nam divisis agminibus, alii Orientem, alii Occidentem invasere, qui Poloniam Russiamque oppugnantes, latissimos illos Sarmatiæ campos, quos usq; hodie tenent, occupavere. Cessere illis Poloni, Russiq;, ubi nullæ fruges, sola pecora valent. Pastoralis enim populus Tartari, qui lac concretum cum sanguine potat equino, quod multo ante scripsit Vergilius de Gelonis. Singulare Dei flagellum de inundationibus populorum per terras, & quod à vetustissimis temporibus corrigendo orbi Deus immisit.

Celestinus.

Anno millesimo ducentesimo quadragesimo, Gregorio defuncto, Celestinus senex sufficitur.

Innocentius 4.

D. Thomas.

Hic quia die 18. sui pontificatus moritur, sede vacante mensibus 21. eligitur Innocentius quartus pontifex. Is Lugduni concilium indixit. In quo, quoniam cum Græcis gente doctissima sapientissimaque certamen instaret, cũde multis aliis, tum de processione Spiritus. S. D. Thomam Aquinatem, qui Neapoli docebat, hortatus est, ut Lugdunum veniret, & de Græcorum ac Latinorum contentione judicium ferret. In itinere sanctus vir & doctor obiit. Ad idem munus Bonaventura Theologus evocatus adfuit, galeroque rubeo donatus fuit, cum antea designatus à pontifice Max, episcopus Eboracensium eum honorem ut onus detrectasset.

An Thomas Græce sciverit, conjecturam accipiat prudens lector ex Cathena aurea. & ex hujus commentariis in Rom. Vide Eras. annot.

Eidem concilio Græci Tartarorumque nonnulli proceres affuerunt. Hi domi candidati, Christumque professi fuerãt, tunc sacro baptismate imbuti, profitebantur Roman. pont. esse humani generis parentem, & almum spiritum utrinque procedentem. P. Aem.

Ingressus

Bonaventura

Parma capitur.

Ingressus alpes Fridericus, petendi concilii quod Lugduni agebatur, gratia, Parmam capit, funditus diruit, novam civitatem condit, nomenq; novæ urbi Victoriæ fuit inditum, & tutelaris sanctus de more Victor in Basilica cathedrali est nuncupatus, Victorinique in ea urbe monetata fuere dicti. Continuatum postea duos ferme annos bellum atrox variumque, & Lumbardiæ ac omni Italiæ perniciosissimum, omnibus quos per Italiam partium Gibellinæ & Guelphæ labes infecerat, auxilia non magis militum quàm pecuniarum, odio partium utrinque contribuentibus. Et fuit urbs Victoria vario gentiũ & rerum inusitatarum commertio ac multitudine frequentata, quod per singulos ferè dies ex Aphrica, Mauritania, Asia, Ægypto, novi homines, nova veste, novis moribus sunt visi. Animalia etiam vidit urbs Victoria, quæ post theatrales stantis Romani Imperii ludos, Italia non viderat, Elephantes, Dromedarios, Pantheras, Leones, Pardos, Lynces, & Ursos albos.

Victoria urbs.

Coreacea moneta.

Fertur, cum Friderico apud Victoriam deessent pecuniæ, post pignorationem vasorum auri & argenti, quod curaverit ex corio monetã fieri, insignitam sua imagine & subscriptione, quæ aureum valeret. Edictum ponens in exercitu, ut quicunque præsentaret talem monetam thesaurario suo, acciperet pro ea auream, quæ dicitur Augustanus, sicut nunc ducatus, cujus sculptura erat ex uno latere facies Imperatoris, ex altero Aquila: & de illa moneta numerabatur stipendiatis pro qua postea receperunt auream.

Germania res inquietissima.

Henricus rex.

Hac tempestate dum Tartari suis locis & Grossoni Arabes Hierosolymam vastant, papa expeditionem molitur in Asiam Fridericus apud Parmam desidet. Res Germaniæ erant inquietissimæ. Nam electores imperii factæ de Friderico privationi innixi, Lantgravium Thuringię Romanorum regem designant, Henricum nomine, cognomento Raspen. Hic juxta Herbipolim in Ascensione dominica à Mogont. & Coloniẽsi archiepiscopis, & quibusdam principibus, in regem assumitur. Hic Henricus Reutlingen obsedit.

Anno 1243. Gregorius papa hujus nominis nonus, moritur: propter electorum autẽ discordiam & Cardinaliũ ab Imperatore captivitatẽ, sedes aliquãdiu vacat. Tandẽ Innocentius papa, prius Leo dictus, eligitur. Qui contra Imperatorem Fridericum secundum à prædecessore suo pro hæresi jam latam sententiam renovans, ad partes Galliarum transmigravit, sedemque suam in metropoli Lugdunis collocavit.

Anno domini 1245. Innocentius papa habita synodo Lugdunis, contra dictum Fridericum Imperatorem sententiam depositionis promulgavit, & ab eadem synodo ipse & omnes fautores sui excommunicati sunt. Nominati etiam deinceps Cæsar est interdictum.

Fridericus Imp. ad papam.

Roma diu titubans, variis erroribus acta,
Corruet, & mundi desinet esse caput.

Papa ad Imperatorem.

Niteris incassum navem submergere Petri,
Fluctuat, at nunquam mergitur illa navis.

Fridericus.

Fata volunt, stellæq; docent, aviumq; volatus,
Quod Fridericus malleus orbis ero.

Papa.

Fata volunt, scriptura docet, peccata loquuntur,
Quod tibi vita brevis, pœna perennis erit.

Anno 1245. Dux Austriæ Fridericus nomine, cum acies contra Pannones & Hunos, qui terram suam invaserant, instauraret, à suis atrocissime est interemptus.

Eodem anno nobilis comes de Hirsberg in obsidione castri ecclesiæ Aistettensis ab histrione suo miserabiliter est interfectus.

Conradus contra Henricum.

Henricus rex Clericorum.

Anno 1246. Conradus, Friderici filius, collecto exercitu, Henrico Lantgravio jam recens electo occurrit, & collata manu, superior factus Henricus, copias Conradi dispulit, disiecit, & dissipavit, multis capitaneis ac nobilibus de exercitu captis. Cœperunt deinde, quibus ea displicuit electio, contemnere Henricũ & irridentes, dicere regem Clericorũ. Papa tamẽ omnes principes Alemanniæ per legatos sollicitavit, ut Friderico & Conrado derelictis Henrico parerent electo.

Nauclerus vult, cum Vlmam obsideret sagitta in incertum missa vulneratum. dysenteria postea mortuum fuisse.

Henricus de Staheleck, antiquo Sueviæ comitatu natus. Argent. episcopus, cũ Fridericus ab Innocentio 4. anathemate notatus, imperioq; privatus esset, Henricus episcopus papæ morem gerere volens, Henrico Thuringio Lantgravio in regẽ Ro. apud Herbipolim electo adhæsit auxiliaq; pro virili contra Fridericũ & filium ejus Conradum præstitit. Nam oppida & arces quas Fridericus à regno exautoratus in Alsatia possidebat, obsidione cinxit & expugnavit, quædam funditus destruxit, quædam igni consumpsit: è quibus sunt illa: Illeuuickersheym, Cronenberg, Gengenbach, Molberghusen, Ortenberg, Offenburgum, & universa vallis à fluvio Kinziche nomen habens.

Henricus

Vuilhelmus Hollandiæ comes 26. Ger. Imp.

Henricus interea Romanorum rex electus, cum anno 47. finem vivendi fecisset, papa Innocentius non cessavit Friderico novum hostem opponere: misitque in Alemanniam legatum Petrum Caputium cardinalem diaconum ad Velabrum, qui evocatis principibus electoribus apud Coloniam effecit, ut Vuilhelmus comes Hollandiæ, vir impiger ad arma, rex eligeretur.

Prædicatores Sueviæ cōtra papam.

Hoc tempore fuerunt in Sueuia prædicatores, qui in pontificem Rom. & Cardinales magna dicendi libertate os aperirent: Friderici 2. & Conradi filii, causam justificantes. Ausi dicere, apud summum pontificem, Cardinales & Episcopos nullam residere autoritatem, quoniam omnes unâ labe symoniæ maculati essent, nec quicquam tenere à Christo potestatis. Et quod sacerdotes in mortali cōstituti peccato, neque ligarent, nec solverent, nec consecrarent. Quod nemo in orbe Christiano interdicere posset divinis officiis, quodque sine discrimine ea audirentur & celebrarentur impune. Et in fine suæ prædicationis: Indulgentiam, inquiunt, quam annunciamus, non à papa confictam, non à prælatis compositam, sed ex Deo omnipotenti vobis annunciamus. Conradus rex cum tueretur hos concionatores, pene incidit in capitis periculum.

Acursius glossator Juris, Compostellanus, & Ostiensis Decretalium illustratores, Bertrucius Medicus, Vincentius Prædicatorum historicus, Alexander de Hales Minorita, Alexander Gallus de villa Dei Grammaticus, florent.

Fames in Gallia, in qua sextarium vendebatur auri dragmis 2.

Frid. II. moritur.

Anno domini 1250. Accepto tristi nuncio, de capto à Bononiensibus Heinrico filio, à quibus diutissime ille tentus est, in Apuliam movens, morbo corripitur, à quo cum convalescere inciperet, à Manfredo filio imposito ori pulvino, oppressus à nonnullis memoratur. Alii Panhormi vita functum ferunt. sunt qui apud oppidum Tarentinum anno ætatis suæ 57. mortuum putent. Hic Manfredus, Friderici quondam Imperatoris, ex concubina matre, filius Siciliæ regnum obtinuit.

Hæc ex Chronico vetusto scripto S. Peter Kastel

Anno domini 1250. Fridericus. II. Imp. moritur intestatus, ut volunt quidam. Alii volunt, quod sui Testamentum confinxerint. Quòd in satisfactionem sedis Romanæ quandam pecuniæ summam assignavit. Item in subsidium terræ sanctæ, & requisitionem Dominici sepulchri, certam pecuniæ summam ordinarit. Quod Conrado filio regnum Rom. cōmiserit, filio regis Heinrici, nepoti suo ducatum Austriæ ascripserit, Meginfrido illegitimo suo, sed ab eo legitimato, regnum Arelatense addixerit. Omnia tamen ex arbitrio Conradi esse ordinanda. Hujusmodi Testamentum Papæ ratificandum esse transmissum, sed Papa allegante, per sententiam depositum de regno, nō potuisse testari, quare à Papa Testamentum penitus est abrogatum, Nepos vero ejus, filius regis Heinrici, ex ducissa Austriæ, morte subreptus est, sed à quo nescitur.

Medio tempore, Chonrado & omnibus Alemannis, hujus rei ignaris (sicut ipse Fridericus adhuc vivens procurat) dux Saxoniæ, pecunia, ut fertur, inductus, filiam suam eidem Friderico desponsavit, eamque duci Bajoariæ ultro mittendam destinavit, quæ cum in exitu civitatis Ratisponensis, cum duce Bajoariæ Lantshuot esset transitura, Episcopus ipsius urbis, qui nondum sedem suam intrarat, pro eo quod illa civitas cum civibus in excommunicatione Papæ erat, habita opportunitate, Episcopus currum rebus onustum, ad despoliandum aggressus est, & cives ita extra muros suæ munitionis provocavit. Ut qui essent pessimi blasphematores Papæ & totius cleri, quinquennio jam suspensi & excommunicati, Episcopum suum excluserunt. Igitur egressi ante castrum Episcopi, Stuff dictum, fusi sunt partim, partim capti. Quo infortunio reliqua pars civium permota Chonradum & Bavariæ ducem in Lantshut agentes, adit: de Episcopo & clero Ratisponensi quæritur, generum & socerum implorantes, auxilii gratia, Conradus collecto milite, primo nobilem de Hohenfels aggreditur, postea Episcopatum Ratisponensem, in qua cum dux socius sufus fuerat præstolatus, cum suis militibus ingreditur, toti clero satis molestus. Postridie Innocētum.

Hermannus Minoritanus habet quod miles fidelis præcurrerit, & jusserit ut rex a sub scamno se absconderet, ipse in lectum regis se posuerit & pro rege occisus fuerit. Et sic Conradus rex evaserit.

Nobilis de Hohenfels, cum militibus Episcopi & suis, clam ingressus Ratisponam, cum rex Conradus dormiret, effractis hostiis, custodes & collaterales regis cepit, credens quod & regem cepisset. Sed mira Dei providentia, in subsellio quandam latebram adeptus, illuc se recepit parcarum fatis inter se concertantibus. Lachesis totum filum fati sui nerat, Atropos occare volebat, & quid factum est, latuit, evasit, Deus fatorum sic voluit. Hinc re immature peracta, & negotio infecto, exitialis dies Clero & Monachis Ratisponensibus exorta fuit, nam qui è familia Conradi fuere, irruerunt, Monachos cedunt, ædificia diruunt, Postera die venerunt legati Apuliæ, & sibi mortem patris significarunt. Unde secedens à civitate Lantshut, plangere patrem properat. Demumq; reversus exactiones Ecclesiis & Clero, faventibus sibi civibus Ratisponensibus, imposuit. Ecclesia ad S. Emmerum, vexationē suam libris quingentis redemit, ad quam redemptionem altare aureum, quod à tēmporibus Ramfoldi extructum, usque tunc duraverat, appendens 67. marcas auri expenderunt.

Prodigia.

Anno domini 1251. Papa sedem à Lugduno movit versus Januam, & in Mediolanum pervenit, quo tempore dira prodigia visa sunt. Sanguis de pane quasi de vulneribus corporum fluxit. Sanguineæ nubes visæ sunt, sicut & ante civilia bella factum est.

Anno

Anno domini 1252. mortuo Conrado, frater ejus illegittimus Princeps dictus, ſummam ſibi rerum fratris loco uſurpavit.

Anno domini 1256. Quidam in tranſmarinis partibus Jeſum ſe nominans, prodigioſa per Magiã faciens miracula, multis ſibi ſociatis exercitibus, plurima regna ſuæ ditioni ſubjecit.

Florentini mortuo Fride. II. qui eos plurimum moleſtaverat, in libertatem ſe vendicant, & Guelphos ab ipſo Cæſare ejectos, in patriam reducunt. Rempub. reformant, unde & duodecim Antiavos creaverunt, qui Gibellinis reſiſterent, & jus populo dicerent.

Paleologorum Imperii principium apud Conſtantinopolim ſumſit, cum Michael Paleologus Græcus, Theodoro Imperatori affinitate junctus, pulſis è Græcia Gallis, ac Venetis, duobusq; Theodori filiis parvulis, quos eidem ex Teſtamento commendatos reliquerat, interfectis, imperium ſibi deſumens, imperavit annis 45. ingentis ſpiritus vir. Et ita Latinorum imperii finis fuit, quod per annos 85. apud eos duravit. Exinde Græci Paleologi 196. annis imperarunt, uſque ad annum Domini 1454.

Morte Wilhelmi regis, vacante imperio, Alphonſus caſtellæ Hiſpaniarum rex, & Richardus Cornubiæ comes, regis angliæ Germanus frater, in vanam ſpem Ro. Imp. ſunt inducti. Alphonſus quidem, ut favorem ſibi Romanæ Eccleſiæ conciliaret, duas tranſpadanas urbes illi permiſit, Taurinum & Altriam, facile donans quod non habuit, & Aquilam deplumans. Sic agitur cum infœlici Romano imperio, poſtquam avaritiæ nihil ſatis eſt, ut qui aſpirent ad regnum, prompte promittant non de ſuo. Studuit huic principi, tum Conradus Archiepiſcopus Colonienſis, audiens Richardus alios ex electoribus æmulo ludere Alphonſo, magnam auri ſummam extulit Anglia ditiſſimo regno & circumvectus, quos poterat ea ſibi re Principes & magnates conciliabat. Mirum quæ res ſpem fecerit alienigenis Principibus ad coronam aſpirare, quam tantis ſæculis ſola Germania promerebatur. Conjectura eſt rerum ſumma, tum maxime conſtitiſſe in archiepiſcopis Rheni. Sic ambo, Alphonſus & Richardus titulotenus pervenere ad regnum, ſed non ultro progreſſa eſt illius autoritas. Nihil enim adminiſtraſſe leguntur, niſi quod Alphonſum Colonienſis, & Richardum Mogontinus foverent Archiepiſcopi, & continuit alterum alterius metus, ne quid attentarent. Hinc eſt quod Italici ſcriptores ſcribunt, per eorum tempore vacaſſe imperium.

Alphonſus Hiſpaniarum rex eligitur Hic Alphonſus is eſt qui vere nobilem diſciplinam Aſtronomiam in pretio habuit, & tabulas Aſtronomicas condidit.

Richardus Anglus eligitur.

Rerum ſumma in Archiepiſcopis Rheni.

Sunt qui ſcribunt Aphonſum deterritum ne imperium aſſumeret propter fatales illas pontificum & Imperatorum inimicitias inter ſe.

Interim cum per annos 18. nemo magnopere publicam videbatur curam admittere, res Aſianæ factioni ſtultiſſima Italorũ ſunt periclitatæ. Ptolemaidæ enim, domini Veneti, & domini Januenſes invicem tumultuantes, pro ſola ſuperbia locum fecerunt Ethnicorum irruptioni, ut finaliter omni Aſia Chriſtiani exturbarentur. Gyrationes ſuas inſanas & vertiginoſas, quas in Italia conceperant, uſq; in terram ſanctam efferebant. Nam per ea tempora ſævijt in Italia Tartarea, & ab imo barathri prolata diviſio Gibellinorum atq; Guelphorum, quæ neq; hodie penitus extincta fumat.

Res Aſiæ periclitatæ.

Hoc tempore floruit Johannes Semeca, Teutonicus Juris doctor, qui Herculea audacia primus aggreſſus eſt gloſſare Decretum, quod ante eum nemo, & poſt eum nullus excellentius fecit. Hic Clementi. IIII. ſummo Pontifici, tum per Germaniam, ſicut Galliam decimas à clero in redemptionem terræ ſanctæ exigenti, appellationem oppoſuit, ſed papa excommunicavit, & Præpoſitura Halberſtatenſi privavit. Sed erant magni in Germania viri, qui Johannem deſerendum non putabant. Mors vero æquo pulſans pede pauperum tabernas, regnumq; turres, hanc litem diremit, & Pontificem ac Præpoſitum è medio ſuſtulit.

Iohannes Semeca.

Appellatio contra Papam.

Anno Domini 1254. Othocarus rex Bohemiæ, Otho Marchio Brandenburgenſis, Dux auſtriæ Marchio Moraviæ, cum multis Principibus, nonnullas regionis Pruſſiæ vires ita fregit, ut traditis obſidibus promiſerunt ſe velle Chriſtianos fieri.

Anno Domini 1250.		Anno Domini 1267.	
Aytonus Armeniæ	rex.	Philippus. III. Franciæ	rex.
Bela. IIII. Ungariæ		Eduardus. IIII. Anglorum	
Manfredus Siciliæ		Theobaldus Navarræ	
Ottockarus Bohemiæ		Dionyſius Portugalliæ 6.	
Jacobus. II. Arragonum.			

CONRADUS IIII. GER. IMP. XXV.

ANno Domini 1250. Conradus Friderici filius ex Jobe Hieroſolymitani regis filia, poſt mortem patris regnat, ſed & hunc Innocentius IIII. Papa excommunicat. Heinricus Doringiæ Lantgravius, vivente adhuc Fridericho, apud Francophordiam eum devicit. Alii volunt quod Heinrico mortuo, Wilhelmus Doringiæ Lantgravius, contra Conradum pugnarit. Videns autem Conradus ſe derelictum à Germanis Principibus, relicta Germania, profectus Apuliæ regnum ſuſcepit. Proximo deinde anno mortuus, veneno, ut creditur, extinctus: Manfredo fratre id procurante. Is Friderici quondam Imperatoris, ex concubina matre filius, qui Siciliæ regnum obtinuit, fuiſſe dicitur. Hic finis ducum Sueviæ.

CONRADINUS.

Conradinus, Friderici Suevi Imperatoris ex filio Conrado nepos, matre Bavara, cum vellet post mortem patris sui Conradi, Neapolitanum regnum suscipere, & cum maximo Germanorum exercitu veniret, primum quidem Veronam, deinde Papiam, indeq; per Carrariensium oppida ad Genuensium mare pertingeret, ex Longobardia & Romandiola, indies exercitum augens, adjuvante Guidone Ferentano, Romam concessurus, Papa Clemens, Carolum regis Franciæ fratrem, contra eum commovit. & fertur, cum Pontifex Viterbii transeuntem adolescentem videret, dixisse: Conradinum tanquam agnum ad cædem duci. Nam dum cum Carolo circa Neapolim confligeret, & initio satis victoriæ haberet, tamen tandem proditione Conradinus & Fridericus dux Austriæ capti fuerunt. In captivitate misere tractati & irrisi, tandem jussu Papæ Clementis etiam interfecti. Sic regnum Neapolitanum ad Gallos devenit, & ducatus Sueviæ Ro. Pont. improbitate cessavit.

Ducatus Sueviæ cessat.

Sunt qui scribant, cum Conradinus, & Austriæ dux, sicut ambo ætate ita infortunio pares, campestri loco cum Carolo confligerent, quòd signa, ubi toto prælii tempore fuerant, relinquentes secesserint, Agasonis cuculla contecti, per devia se occulentes, & ita octavo die ab accepta clade recogniti, ad Carolum perducti, publico illius judicio interfecti fuerunt. Occiso Conradino, Teutonici ibidem quendam de Ochsenfurt, fabri filium, nomine Stoch, regem statuunt, licet plurimum renitentem, qui sensim ab exercitu se subtrahens, post octo menses ad incudem in patriam est reversus. Raph. Volaterranus Italus scriptor, putat Conradinum divina ultione captum, & securi percussum. Is enim uxorem formosissimam Comitis Casertani, ejus fidissimi ducis adamarat, qua uti potiretur, virum honoris specie ablegaverat, ille facinore comperto, mœstus ac furibundus ad Carolum venit, sese exercitum illi proditurum pollicetur, quod & fecit, unde supradicta consequuta calamitas. lib 23. anthropologiæ.

Sabellicus lib. 7. nonæ Enneadis fuse habet.

Faber fit rex.

Anno domini 1254. Dum Innocentius IIII. Papa moritur ex Rainoldo Cardinale Hostiensi, natione Campano, fit Papa Alexander IIII. in urbe Neapolitana.

His temporibus habentur insignes Thomas Aquinas, & Albertus Teutonicus, ob amplitudinē doctrinæ, Magnus dictus, qui tantæ modestiæ fuisse dicitur, adeoq; lectionum appetentissimus, ut Ratisponensem Episcopatum abnuerit, quem tumultu & armis gubernare interdum opus erat, ut nunc etiam apud Germanos mos est, quorum pleriq; Episcopiense & milite rem suam tutantur. Platina. Item, Bonaventura Hostiensis, Sophista, & Petrus Hispanus florent. Stella, quam Cometē Græci vocant, insigni magnitudine, supra tres menses apparuit, & eadē ipsa nocte, qua Urbanus obiit, extincta est. Hoc tēpore Pannonii cū Boemis de finibus contendentes, atrox prælių cōmiserūt in quo superati Pannonii, fugā arripiunt, & in fuga supra 14. millia eorū in flumine submerguntur.

Urbanus. IIII papa.

Post Alexandrum quartum fit Pontifex Urbanus quartus, post Urbanum quartum, Clemens quartus fit Papa, ante Guido Sulcadius dictus, qui ante Episcopatum uxorem habuit, & liberos, is jussit capite plecti Conradum. Aliorum sententia est, quod Carolus Conradum in finibus agri Albani superarit.

Clemens. IIII. papa.

Gregorius. X.

Clemente autem Viterbii defuncto, propter discordiam patrum, quibus de successore non conveniebat, biennio vacavit sedes: tandem electus fuit Gregorius 10. natione Italus, patria Placentinus è Vicecomitum familia, Mediolano pulsa. Theobaldus antea vocatus, Laudensis Archidiaconus. Hic initio sui Papatus diligenter commonefecit electores imperij, ut concorditer eligerent Imperatorem, ne imperium dilaberetur.

Sinodus Lugduni, sub Gregorio X.

Sub hoc Gregorio 10. habetur Synodus Lugdunensis, Hierosolymæ recuperandæ gratia. In qua Synodo, de processione Spiritussancti, Græci cum Latinis concordarunt. Michaele Paleologo, Græcorum imperatore, unioni Ecclesiæ Orientalis, cum Occidentali prorsus incumbente.

Alii vocant Bondugar.

Anno domini 1267. Banducar vel Bendegarus, Ægypti & Assyriorum Sultanus, cæsis Christianis, Armeniam & Antiochiam expugnat.

Philippus. III. Franciæ Eduardus. IIII. Anglorum Theobaldus Navarræ Dionysius Portugalliæ. VI.	Rex.

Sub hoc Gregorio 10. Pontifice, Haalon Tartarus cum ingenti exercitu domo profectus, primū omnium universam Persidem subegit, sex mensium spatio, unus duntaxat locus capi non potuit, quē natura munitissimū latrones insederant, dena millia equitum hic ad obsidionem relicta, quæ in 27. annum postea distracta est, ut Aytonus scribit, omnium, quarum hodie memoria extet, haud dubie longissima, vestium, ut idem ait, defectu demum deditio facta est. Deinde Baldacha urbs vi capitur. Fuit hæc olim Babylon, quam Semiramis in Mesopotamia condidit. Adjicit Aytonus sedē in ea fuisse Calphi, qui Mahometanæ legis summo fungebatur magistratu. Urbs excisa est, non ætatis discrimen ullum habitum, omnis multitudo ferro dedita, immensum pondus auri, gazaque omnifariam Calphi studio congesta, regem & exercitum ditavit Hic Haalon victor, æquum est, inquit,

est, inquit, tam quæstuosum hominem cibis vesci non nisi preciosissimis. Ite & Calphum (erat enim ad id ludibrium servatus) mediis auri gemmarumq; acervis statuite, his vescatur epulis, hos illi affatim ad omnia ventris desyderia ministrare. Et ille ita plures dies asservatus, in media divitiarū affluentia, fame consumptus est, magno eorum documento, qui naturæ obliti, (parvo enim contenta est) nullum sibi habendi finem constituunt.

BELLUM GUALTHERI DE GEROLTZECK, EPISCOPI *Argentoratensis, cum civitate Argentoratensi.*

GUaltherus de Geroltzeck, Episcopus fit Argentorati, anno Domini 1260. ab Archiepiscopo Mogontino confirmatus. Primitiis suis, quas vocant, interfuere multi proceres & magnates, Abbas S. Galli mille, & Morbacensis quingentis equitibus stipati.

Clerus evocatur ex urbe Argentorate.

Anno domini 1261. Inter Episcopum & cives Argentoratenses oritur dissensio, quæ cum plurimorum ad concordiam laborantium opera, sedari non posset, cives intra octavam Pentecostes urbem egressi, sumptis armis Haldenburgen. arcem vastarunt, fossatumque profundum opplentes, solo æquarunt. Gualtherus e vestigio sub gravissimis censuris & beneficiorū privationis pœna, universo clero, imo & pueris literas latinas discentibus, mandat, urbem egrediantur. Parent omnes, præter Bertoldum de Ochsenstein, Decanum, grandævum & valetudinarium, qui cum voluntate Episcopi manet, & Heinricum de Geroltzeck in Vosago cantorem, qui electioni Gualtheri nequaquam consenserat. Interdicit episcopus omnibus ecclesiæ sacramentis, visitationi & consolationi infirmorum. Tamen prudentia Senatus vocantur in urbem tres sacerdotes, qui ecclesiæ ministrabant. Clerus & nobiles qui episcopo favent, aurum & argentum suum ex urbe auferunt, reliqua bona, annonam & vina domi relinquunt, ea omnia signantes, & redditum iri (sed frustra) sperantes. Gualtherus collecto grandi exercitu, ad quem Treverensis archiepiscopus & abbates duo fortes suppetias miserunt. Item multi alii comites nobiles, episcopo ferebant auxilium, ita, ut quicquid extra muros Argentoratenses erat, civitati Argentoratensi adversaretur, excepto comite Ottone de Ochsenstein, Walthero de Girbaden, & fratribus dictis die Rheingraven. Horum robore episcopus obsidet urbem: intercluduntur viæ, ne commeatus invehatur. Episcopus castrametatur inter Eckboltzheim & Konigesheim. Fiunt induciæ propter instantem messem, usq; ad autumnum. Interea laborabatur de componendo dissidio inter episcopum & urbem, sed frustra. Circa autumnum episcopus finito induciarum tempore, suos conscribit, & partim in Geispoltzheim, partim ad montem Concordiæ, vulgo Kochersperg, multos in Molsheim collocat. Erat aūt is annus fertilissimus copia vini & frumenti: nam oma vini vendebatur extra urbē pro quator nummis Argentoraten. quartale frumenti pro quatuor solidis. Cum ergo discordia ita aliquandiu duraret, pleriq; comites, inter quos fuit Rudolphus Habenspurgius, paulo post in Romanorū regem electus, Waltherus de Habenspurg, Hartmannus de Riburg, Conradus comes de Friburgo, Henricus de Nuuuenburg, posthac factus Basiliensis episcopus, fœdus cum civitate percutiunt, opē eis pollicentes. Itaq; animati cives, terras transrhenanas dominorum de Geroltzeck & Liechtenbergensium, multosq; alios pagos civitati finitimos depopulantur & vastant. Haud aliter faciebat Gualtherus episcopus ipse, civium prædia depopulando, & eorum agros, prata & vineta inter familiares adjutoresq; suos dividendo. Circa natalem Christi cives comitum ope fulti, ad Wickersheim Bruschæ finitimam pergunt, ut arcem illam Nobilibus ejus nominis adimerent: multa enim damna ex eo loci perpessi fuerant. Invenere pagum vini plenum, pleriq; recentioris vini, quo civitas carebat (quia interclusæ per autumnum fuere viæ, ne inveheretur) avidiores, ebrietate præmūtur. Quod ut comperit Gualtherus, magnum coegit exercitum, edixerat enim, & provide instituerat, ut ex sonitu campanarum in cunctis sui dominii locis usq; ad Selestadium, Molsheim, Zaberniam, Rynauu & Haganojam audito, populus congregaretur. Assunt innumeri pedites & equites, longe plures quàm apud urbem essent, pergunt obviam civibus in montem inter Wickerskeim & Kolbesheim, ita ut utrinq; se viderent & alloquerentur. Cupiebat episcopus congredi, nisi fluvius impedimento fuisset. Cives in urbem redeunt, soli quindecim amore vini detinebantur, qui redire cum sociis recusabant. Quos obruunt hostes, & desectis prius manibus & pedibus, trucidant.

Argentoratum tantum habet tres sacerdotes.

Quicquid extra Argentoratum contra est.

Concordia vel Cocherspergia munimentum olim à Romanis conditum, ad arcendas Alemannorum irruptiones, 2. milia rib. ab Argentorate.

Eisdem temporibus erat interregnum: vacabat enim Romanum imperium rege aut imperatore suo, magnamq; autoritatē Gualtherus habuit in civitate Colmaria, quam proditione cujusdem prætoris, quem scultetum vocant, perdidit, civitate noctu in manus Rudolphi clam tradita.

Colmaria tradita Rudolpho.

Fuerant etiam ea ætate diversæ factiones in oppido Mulhusen, quod ad episcopatum Argentoratensem tū pertinebat. Cumq; altera factionū perspectū haberet, quidnā in Colmaria nudius accidisset, clā missis ad Rudolphū Habenspurgium nunciis, mentem suam patefaciunt, se illi civitatis portas noctu reseraturos. Habebat enim episcopus in ipsa civitate arcem, quam suus inhabitabat præfectus, qui mirum in modum cives præmebat, ideoq; ab episcopo ad Rudolphum defecerunt, & oppidum tradunt. Arx ipsa post tres menses expugnatur, & funditus demolitur. Gualtherus clā inito cum proceribus suis consilio, persuasit Colmariam recuperari posse, sicq; proceres in regione

Mulhusen.

Colmariensium & cives inde expulsi, sperabant civitatem ipsam clanculum astu obtinere, non minus quàm Rudolphus ipsam obtinuisset. Veniunt mane intra mœnia equites centum, strictisque gladiis clamitant per plateas, & appellant episcopũ Argentoratensẽ. Prætor qui antea ab episcopo defecerat, civitatem quę tradiderat, quorundam civium armatorum auxilio resistere ausus, statim jugulatur. Cives vero animati, vi magna proceres atq; complices ex civitate expulerunt. Quorum nonulli interempti, nonnulli fractis membris in rotas sunt collocati.

PVGNA APVD HAVSBERGEN.

ANno mil. 262. Interea non destitere Gualtherus episcopus, & urbs Argentoratensis, mutuis sese damnis, ac locorum ruralium incendiis ex utraque Rheni parte, à Brisgaugia usque ad Salzam afficere: nec erat qui dissidentes animos posset componere. Itaque cives die Mercurii post secundam quadragesimæ dominicam, urbem cum ingenti equitum peditumq; caterva exeunt, assumtisq; lapicidis, ac variis ferreorum instrumentorum generibus, turrim ecclesiæ Munolzheim (ne in eam Gualtherus præsidium locaret) diruunt. Id ubi intellexit episcopus, facto iterum campanarum in rure clangore circumsonante, trecentos equites, & quinque peditum millia coegit, desiderans congredi, conflictumque habere cum civibus, spe victoriæ potiundæ: nec enim credidit bellum illud, nisi mutuo prælio & certamine posse finiri. Cives qui turrim diruebant, nunciis in urbem celerrime missis, rem ordine narrant, ac suppetias efflagitant. Resonant campanæ, fit clamor per urbem, quàm multi certe cives egrediuntur, ut obviam episcopo prodeuntes, sociis opitulentur. Quod intelligentes concives qui extra urbem fuerant, profecti sunt ad montem Haldenburgũ. profectionem dirigentes versus superiorem Hauspergam, socios urbe egressos expectant. Qui cum prope adessent, montem descendunt. At quædam fossa intermedia præpediti (quæ in equis commode transire non poterant) vexilla faciemque suam vertunt, tanquam recta ad civitatem contenderent, fossatum circumeuntes. Quo viso episcopus arbitratus cives attonitos fugam in urbem quærere, uti prius apud Wickersheim fecerant, animatus, ac moræ impatiens, non expectata peditũ suorum cohorte, timens ne hostes manus suas evaderent, cum solis equitibus suis properans, eos persequitur, suosque omnes cohortabatur, munera magna promittens, ut fortiter dimicarent. Cives autem cum fossatum circumivissent, nec jam itineris impedimentum ullum haberent, jugerisq; spatio à Gualtheri equitibus distarent, jamque concives urbe egressi, ad se cominus venissent, in aspectum Gualtheri prodire, aciem instruere, ac sese animare cœperunt. Erat autem hic affatus admonentium se mutuo civium: Vel hodie sitis optimi cives infracto animo & pugnate intrepide pro urbis & patriæ nostræ gloria, proque sempiterna libertate nostra, liberorum & nepotum. Vix fuerant se exhortati mascula oratione, cives qui in agro erant, ecce adsunt reliqui ex urbe: horum Capitaneus erat dominus Nicolaus Zorn senior: hunc amicissime salutat & excipit dominus Reinboldus Liebenzeller, inquiens: Domine Zorn charissime, Ex adventu vestro mire exhilaror. Nunquam vidi vos avidiori animo quàm modo. Eliguntur duo belli duces, quibus omnes se jurant obtẽperaturos. Qui pixidibus & manuariis bõbardis, balistis, cæterisque jaculis utebantur (trecenti numero) à reliquis civib. segregati, hac lege, ne se prælio cõmittãt sed, duntaxat sese obiiciãt peditib. episcopi adventantib. (qui nõdũ aderant) ut eos intercipiant, ne equitib. eius juncti, opẽ ferre possint. Erant in exercitu Gualteri rei militaris & stratagematum periti, qui prudentia sua considerabant civium agmina suis esse longe fortiora, atque ideo episcopum, ne prælium iniret, vehementer dehortabantur, quod cum paucis magnas hostium copias aggredi in loco præsertim civitati tam propinquo, temerariũ esset & incõsultũ. At episcopus illos interclusos & timidos esse calamitabat: Quod si vellent abire, cum venia sua possent. Illi vero pudoris causa, infamiæque metu, ut mos est Germanis, perstitere. Gualtherus aciem instruit, prælium committitur, Inter cives Marcus Eckversheim, vir nobilis, primus hostem lancea petit. Episcopus fortissime manu propria, instar strenuissimi militis, pugnat. duobus equis, quibus insederat, interfectis. (Dederat enim senior Liebenzeller consilium ut & hostium & amicorum equos interficerent, civibus prope civitatem existentibus, hostem longe abesseà tuto) Sic tertio equo episcopus insedit, & cum duobus equestribus nobilibus terga vertit: unus erat dominus Burckhardus Mumhart: alter dominus Wolfelinus Meigenreis, Desiderati & occisi sunt ex parte Gualtheri episcopi sexaginta proceres, inter quos & frater episcopi Hermannus de Geroltzeck occubuit, quidam de Tiersperg episcopi cognatus Waffeler, & duo filii, equites aurati, tres fratres de Eckversheim, tres Schollen de Ginsheim, duo de Virdenheim, unus de familia Beger, Johannes de Bietenheim. Capti sex & septuaginta, & propriis loris ac laqueis, quibus sperabant cives abductum iri, præter spem irretiti urbem ingrediuntur. Inter cives tantum unus occisus, lanius quidam dictus Bilgerin. Civibus in hac pugna nemo adfuit, præter comitem de Ochsenstein, & Girbaden.

Munoltzheim turris demolitur.

Husberga.

Episcopus munera pollicetur fortiter dimicantibus.

Libertas.

Nicolaus Zorn. Reinboldus Liebenzeller.

Sequẽti mox die Gualtherus episcopus in urbẽ misit legatos, qui de concordia tractarent. Interdictum relaxavit, supplicans, ut captivi, præsertim frater suus, quem adhuc superstitem credidit humaniter tractarentur. At neq; missi ab episcopo, nec Richardus de Anglia Romanorũ rex, qui in

Hagenoia de pace & concordia tractabat, dissensionem episcopi & civitatis sedare potuerunt. Sperabat enim Gualtherus & palam gloriabatur, captivos qui in dormitorio summi templi inclusi erant, propediem liberandos. Cives ubi id audissent, diligentius circumspexere, vincula, manicas, & compedes captivorum, videruntq; funes dissolutos, & foramina per muros in penu versus curiam fratrum effossa, quibus proxima nocte, si Gualtherus tacuisset, evasuri erant, repperer ũt. Reficitur à Senatu murus, vincula injiciuntur validiora, custodia fidelior adhibetur. Captivi spe redemptionis adempta, pacem cum urbe ineunt, & libertati restituuntur. Durante hac discordia, Gualtherus moritur, quem ex animi dolore, cordisq; tristitia multi defecisse crediderunt. Canonici mortuo Episcopo redeũt in gratiã cũ civitate: redeũt sacrificuli & juventus. Hic fuit finis belli episcopalis, quo cives pro libertate pugnarunt & patria. Nam si episcopus vicisset (ut putarat) Argentoratum urbem instar Zaberniæ aut Molsheim habuisset.

Ab eo tempore cives Argentoratensis Reipub. fabricæ ecclesiæ majoris curam susceperunt, Antistite Capituloq; annuentibus, annuam coram aliquot Capituli personis rationem reddentes. *Fabrica ecclesia. Argent.*

Scribit Jacobus Wimphelingius in Cathalogo episcorum Argentoratensium, se non invenisse quempiam Argentoratensium, qui ex Alsatia, Austrasia, finitimisq; & propinquis locis ortus fuerit, contra urbem tristia bella gessisse, præter unum Gualtherum.

Sub hoc Gualthero Anno Christi mill. 261. venerunt Argentoratum ex Tuscia bini & bini mille ducenti, seipsos nudis tergis flagellantes: sed de illis infra fusius, circa annum Domini mill. 350.

DE TEMPLO ET TURRE ARGENTORATENSI.

ANno Christi millesimo decimo quinto, Episcopatus Werenharii episcopi Argentoratensis anno septimo, cœptum est hodiernum templum Argentoratense, opus omnium quæ audivimus, aut vidim⁹ maxime admirabile, tã extructionis genere, q̃ magnitudinis & altitudinis, ab ipso fundamento forti & profundo ædificari: antea enim exiguũ & fragile fuerat ex lignis, parvique precii lapidibus ædificium à Clodoveo Gallorum rege neophyto erectum. Turris autem altior (quæ jam ob illustres celaturas, & innumeras fabrefactas imagines, septem mundi mirabilib. octavi loco adjungi posset) anno Christi mill. 277. incepta, & postea anno Domini mill. 305. usq; ad galeã consummata est. Hæc Jacob. Wimphelingius in Catalogo episcoporũ Argentoratensium. De hac turri scribit Æneas Sylvius in opusculo de Germanis: Mirabile opus caput inter nubila condit. Templum vero tam nobile, tam magnificum, quamvis interea quinquies tum aeris tempestate, tum hominum incuria exustum, majori tamen indies sumptu, precioriq; apparatu & splendore est instauratum. Sub ipsa turri & supra januam quam Sertorum vocant, (die Schappel thur) legitur hoc Epigramma:

ANNO DOMINI M. CCLXXVII. IN DIE BEATI URBANI. HOC GLORIOSUM OPUS INCHOAVIT MAGISTER ERWINUS DE STEINBACH.



Insuperiori parte turris, ubi est initium galeæ & fastigii turris, quam Johannes Hiltz Coloniensis (qui Architectonicen Argentorati fœliciter dedicit) & inchoavit, & absoluit, quod ex symbolo ejus cognoscere licet tali, legis hæc Christianissima ἀξιώματα per circulum turris lapidibus incisa.

Ad Orientem.

CHRISTUS GLORIFICAT. CHRISTUS CUNCTIS DONAT.

Ad Septentrionem.

CHRISTUS CORONAT. CHRISTUS ET SUPERAT.

Ad Occidentem.

CHRISTUS REX TRIUMPHAT. CHRISTUS SEMPER REGNAT.

Ad Meridiem.

CHRISTUS ET IMPERAT. CHRISTUS NOS RENOVAT.

Dicere possis, Testimonia animæ naturaliter Christianæ, & similia illis, quæ in Apologetico Tertulliani legis cap. 17. Deus dedit, Deum testor, Deus videt, Deo commendo, Deus mihi reddet. Jã cum ædificiorum sit senium quoddam, & ut animalibus, ita operibus locisq; fatum sit ineluctabile, certe firmum & stabile, salutiferumq; & æternum erit, quod in hoc Dominico templo, favore Dei, prudentia & dexteritate Magistratus ornatissimi, verbum viventis Dei, quod in æternum manet, annunciatur, purius & castius quàm antea. Et hoc est verbum quod per Evangelium delatum est ad nos. 1. Pet. 1.

RUDOLPHUS XXVII. IMP. GER.

Rudolphus 27. Imp. Ger.

ANno Domini mill. 273. Rudolphus comes Habspurgensis, Lantgravius Alsatiæ, post longam vacationem imperii, & civilia bella, communi voto principum electus in Imperatorem Germaniæ & Romanorum, penultima Septembris, regnavit annis 19, à Papa confirmatus fuit: nam Lausannæ simul fuerunt, ut hæc carmina indicant. *Habsburgii comites Veteris Vindonissæ domini fuerunt. Vide B. Rhen.*

Raph. Volaterr. a comitibus Adelburgensibus vocat.

Bis ſexcenti ſeptuaginta treſq; ſtetere
Anni Lauſanæ dum rex & papa fuere.

Et quanquam injunctum illi per electores, ut profiteretur ſe in Italiam diadematis cauſa intra annum profecturum, nunquam tamen hoc fecit, ſemper novas occupationes publico cauſatus, apud amicos non diſſimulans ſe ab Italia deterreri, quod Cæſarum in Italiam veſtigia læta, magnifica, plenaq; bonæ ſpei videret, ex Italia vero referentia & foras verſa, triſtia, miſera, luctuoſa: alludens ad illud apologi Eſopici de Vulpe & Leone: ὅτι ὁρῶ ἴχνη πολλῶν εἰσιόντων, ὀλίγων δὲ ἐξιόντων. Miſit tamen locum tenentem in Italiam, quem urbes magna parte ſuſceperunt,

Rudolphus horret Italiam.

Duo fuerunt Rudolphi ex familia comitum de Habſpurg electi in reges Romanorum. Primus Rudolphus electus anno domini mill. 77. is non diu regnavit. Secundus Rudolphus Rom. rex electus anno domini mill. 273. Secundus ille cum confeſſorem haberet Guardianum de oppido Lucernenſi, qui multis annis confeſſiones comitis Rudolphi uxoris & familiæ audire conſueverat, dictus Henricus Gurtelknopff, poſthac factus Gardianus monaſterii Minorum Baſilienſis. Et cum mortuo Baſilienſi epiſcopo Canonici concordare non poſſent in electione, mittunt notarium & teſtes, ut de fratribus minoribus proxime ſibi provenientem adducant. Gardianus caſu occurrit, & fit epiſcopus Baſilienſis. Cum autem epiſcopatui Baſilienſi bene præeſſet, & Mogontina ſedes Metropolitana vacaret, in archiepiſcopum vocatur, & fit unus de electoribus imperii principibus. Vacante ergo Ro. imperio, per mortem Richardi filii regis Angliæ, Rudolphi dotes per confeſſorem archiepiſcopum prædicantur, ut eligeretur in regem Ro. Idem archiepiſcopus etiam facilè obtinuit, ut Rudolphus cum Baſilienſibus conveniret.

Albertus de Habſpurg, vexillifer urbis Argentoratenſis.

Ergo audito nuncio electionis ſolvit Aquiſgranum, ubi coronatur. Fuit hic Rudolphus, comitis Alberti de Habſpurg filius, is fuerat Lantgravius ſuperioris Alſatiæ, & vexillifer urbis Argentoratenſis, ejuſq; præſidio multas præclaras victorias conſequuta tempore epiſcoporum Heinrici de Veringen, & Bechtoldi de Deck. Mortuo autem patre, Rudolphus filius ſucceſſerat, & ipſe vexillifer Argentoratenſis formidabilis, una cum civitate toti Alſatiæ & Sueviæ bello ſuperat comitem Saubadiæ, & occupat Baden, Morſperg, Kyburg, Winterthur, poſthac Mulberg, Gretzingen, Durlach, & quidquid erat Marchionis Badenſis ſibi ſubjicit, & pacem firmat.

Fertilitas terræ. Quatuordecim ova pro uno nummo.

Hoc anno tanta fuit fertilitas terræ, ut quartale tritici 22. nummis Argentoratenſibus emeretur, quartale ſiliginis 16. nummis, 14. ova pro uno nummo, gallina duobus nummis, haleces octo uno nummo.

Poſt hæc Rudolphus venit Argentoratum, & pacem firmat cum omnibus Rheni civitatibus. Eodem anno Rudolphi filius prope Reinauu, cum aliquot miniſtris in Rheno ſubmergitur: is erat 18. annorum, & regis Angliæ filiam uxorem habebat.

Parſimonia Rudolphi.

Rudolphus ſeverus fuit, juſtitiæ executor, pacis ſtudioſiſſimus, humilitate, quæ nobilitatis comes eſt, mira præditus. Ideo in una profectionum, thorace ſarcita uſus, & conſpicuus ſuis, ut exēplum præberet, ne ſuos hujus parſimoniæ puderet.

Et cum ſemel caſtrametaretur, verùm illi & exercitui deeſſet victus, acceſſit ad agrum rapis cōſitum, & cœpit evellere rapam, ac commedere. Cum alii viderent Imperatorem hoc vili cibo famem pellere, evulſerunt & ipſi, & vorarunt.

Primus Burggravius Norinbergenſis.

Anno domini 1274. Rudolphus rex Romanorum, comes de Habſpurg comitatum Norinbergenſem, Teutonicè Burggraffſchafft Nurenberg, contulit Friderico comiti de Zolern nepoti ex ſorore, & is fuit primus Burggravius Norinbergenſis.

Appoſite dictum.

Anno domini 1274. cum Rudolphus Norinbergæ comitia haberet, in maxima principum corona Berichardus, Serovienſis epiſcopus, nuncius regis Bohemiæ petita venia, pleno mandato ſuffultus, propoſuit electionem de Rudolpho non valere, utpote factā ab execratis, de execrato: ideoq; Rudolpho regi non eſſe obediendum. Cui rex, Epiſcope, ſi habetis cauſam adverſus clericū, agatis ſermone Latino coram epiſcopo: ſin contra me, vel imperium, agatis more ſolito. Principes autē cum intelligerent hunc epiſcopum velle electionē in dubium vocare, vix manus abſtinuerunt.

Iohannes Rudolphi filius, Sueviæ dux.

Anno domini 1278. rex Rudolphus, comes de Habſpurg, filiū ſuū Joannē fecit ducē Sueviæ, & Albertum filiū, ducē Auſtriæ & Styriæ. Et Menhardū comitē Tyrolis, fecit ducē Carinthiæ in civitate Auguſtana, in comitiis electorū, & aliorū principū. In regno Germaniæ ipſe multis implicitus fuit negotiis: nam Bavaria & Bohemia illū turbabant. Bavaria quidē mox Rudolpho obedit, at Othocarus, qui & Primiſlaus dicebatur, quintus Bohemiæ rex, illi vehementer repugnabat: nam Auſtriæ ducatū feudū minimè muliebre, ob uxorē Margaretā ſterilem, quā duxerat, retinere volebat, & imperio adimere. Rudolphus ergo Burggraviū Norinbergenſem in Bohemiam mittit, & præcipit, jubetq; ut Auſtriam cædat.

Diſſidium Ottocari regis & Rudolphi.

Id cum Othocarus detrectaret, rebus ultrò citroq; agitatis, Rudolphus Auſtriam invadit, Viennam Auſtriæ civitatem obſidet, fitq; magna ſtrages prope Nidersbruck, trans Danubium, Suevis & Alſatibus, quibus Cæſar maximè fidebat, victoria potitis. In qua ſtrage Othocarus interimitur. Ita imperator Auſtriam occupavit, & filium ſuum Albertum, ut ante dictum eſt, ducem Auſtriæ deſignavit, ita ut Auſtria jam ſit feudum imperiale.

Strages prope Nidersbruck. & Ottocarus occiditur.

Ab hoc Alberto, inclyti duces Austriæ originem trahunt usque ad Carolum quintum, præsentem Imperatorem, & Ferdinandum Cæsarem, instituto in ducem Austriæ filio, ex consensu Principum Augustæ. Anno millesimo 282. eidem Stiriam, Carinthiam, portum Naonis, Carniolamque concessit. Rudolphus vero admodum benigne egit cum Vuenceslao, Othocari filio, regnum Bohemiæ illi permittens, & filiarum suarum unam ei matrimonio locans.

Rudolphus benigne agit cum Vuenceslao Othocari filio.

Alii meminerunt, quod Rudolphus imperator, Bohemiæ regem atroci prælio superatum cœperit, & velut contemptum atque dejectum mancipium, in vilissimis officiis sibi servire coegerit, magnoque dedecore affecerit. & deinde illum in regnum restituerit, & filiam suam Guntham uxorem illi dederit. Hic Vuenceslaus pro sancto viro habitus fuit. annos natos octo, regnum obtinuit, quod Marchio Brandenburgensis tutorio nomine quinque annis gubernavit.

Rudolphus Burgundiam etiam subegit, & in Alsatia oppida aliquot, quæ contra se conspirarant, vi occupavit, nimirum Haganojam, Colmariam, Turregum, Bernam.

Oppida quædam in superiori Suevia, hoc tempore, quæ prius villæ censebantur, ab Imperatoribus muris cinctæ, civilibus ac municipalibus libertatibus donata sunt, præcipue Eslinga, Reutlinga, Heilbrunna.

Sueviæ oppida muris cincta.

Anno domini millesimo 282. Philippus pulcher Galliæ, Ladislaus 3. Vngariæ, S. Vuenceslaus Bohemiæ, Carolus 2. Siciliarum, Sanctius 4. Hispaniarum, Jacobus Dongianus, Arragonum rex, imperant. Tangadar Tartarus, legem Machumetanam primus apud suos amplexus est, is Babyloniam superat Armeniorum ope.

Anno eodem Comitem Eberhardum Vuirtenbergensem aggressus, Stutgardiam obsedit, sed per Episcopum Mogontinum res fuit composita.

Anno domini millesimo 285. sopita Comitum Sueviæ, adversus Imperatorem conspiratione, quindecim enim conjurarant se profligaturos, aut occisuros regem, Pisani, Lucenses & Florentini, debellantur à Germanis. Pecunia vero se redimunt à servitute, alteri 12. alteri vero Florentini sex aureorum nummorum millibus numeratis, quam rem Pontifex tunc Honorius 4. ut Romani Pontificis finibus utile quidem probavit, indignam tamen Imperatore existimavit Volateranus.

Anno Domini millesimo 286. Carmelitarum ordo cœpit primum ab Alberto Patriarcha Hierosolymitano.

Tempore Rudolphi fuisse usum primarum precum, colligitur ex tali forma. Rudolphus Dei gratia rex, & semper Augustus. Honorabili in Christo devoto Abbati &c. Gratiam suam & omne bonum. Cum ex antiqua & approbata, ac à Divis Imperatoribus & Regibus ad nos producta consuetudine, quælibet Ecclesia in nostro Romano imperio constituta, ad quam beneficiorum Ecclesiasticorum pertinet collatio, super unius collatione beneficii, precum nostrarum primarias admittere teneatur, Devotionem tuam rogamus, quatenus huic clerico, de Ecclesiastico beneficio, quod ad tuam collationem attinet, ob reverentiam sacri imperii, studeas liberaliter providere, &c. Datum. Anno regni nostri primo.

Vsus primarum precum.

Anno domini millesimo 290. Rudolphus Erdtfordiæ habet comitia, & auxilio ejusdem civitatis, circiter sexaginta arces in Doringia fregit & devastavit. Ita Rudolphus totam Germaniam in qua magna bella & discordiæ fere in omnibus locis fuerant ortæ, interregni tempore pacavit, & dilapsum imperium, rursus restituit, tandemque senio & ægritudine confectus, in præsentia Vuenceslai generi, & Gunthæ filiæ, diem obiit supremum, ad Spiram deductus, inter Romanos Imperatores sepelitur anno mil. 292.

Comitia Ertfordiæ.

Rudolphus moritur. Alii volunt, quod in Elsatia oppido Gomersheim mortuus est.

Anno domini millesimo 292. Inventus est qui se diceret Fridericum 2. quem Fridericum Holstuch quidam dixere, alii Tile Kolup cognominant, qui se diceret clam suis subduxisse, fastidio rerum, ut quietior viveret, & mortuum subdidisset, quem pro se vulgus hominum tumulasset, paucis consciis consilii sui, se per annos triginta peregrinatum, nunc revisere terras imperii. Tanta proferebat secretorum indicia, ut quibusdam fidem faceret, præsertim Lantgraviis Thuringiæ. Rudolphus Imperator, cum veritatem in ea re compertam haberet, confessionem falsitatis expressit quæstionibus. Fatebatur enim aliquando se in Cæsaris curia servivisse, inde præcognita sibi quæ narraret. Alb. Krantz in Saxonia & Vuandalia. tandem fictitius Fridericus combustus fuit, jussu Rudolphi. Et quoniam Colmaria, hunc impostorem admiserat, oppugnatura Rudolpho, sed datis quatuor mille auri marcis, recipiuntur rursus in gratiam. Imperator Rudolphus Ertphordiam ingressus, multis comitatus Principibus, judicium instituit in tumultuantes cives, convictos jussit gladio cædi, aderant Mogont. Saltzburgen. Magdeburgen. Archiepiscopi, de Bamberga, Hildesheim, Halberstat, Nuenburg, Misnens. Episcopi, Rex Bohemiæ, Albertus Saxoniæ, Albertus & Heinricus Brunschuuikcenses.

Pseudofridericus alii Kolops.

Chronicum Vuormatiense habet, quod sit combustus cum duobus complicibus in Frideberg.

Tumultus Ertphordiæ, sedatur per Rudolphum.

Ephren Græcus Constantinopoli, Ptolomæus Lucensis in Italia, Historias scribunt, Vuilhelmus Placentinus, Taddæus medici: Guido Bonatus Astrologus: & Burcardus monachus, terræ sanctæ peragrator floret.

Post Gregorium Papam Innocentius 5. Aretii eligitur, antea dictus Petrus Tarentasius, natione Burgundus, ante dignitatem Pontificiam, prædicando & scribendo celebris.

Innocentius 5.

Adrianus 5. Post Innocentium 5. Adrianus quintus, patria Genuensis, Ottobonus dictus. Post Adrianum eligitur Johannes 21. Petrus medicus antea dictus, natione Hispanus, vel Portugallensis. *Johannes 21.* Post hunc Nicolaus. 3. patria Romanus, ex familia Ursina, Johannes Cajetanus antea dictus. *Nicolaus 3.* Hic adnisus est, ut cognatos suos eveheret, & alterum in Etruria, alterum in Longobardia reges faceret, quoniam Rudolphus Imperator rebus Germanicis impeditus, in Italiam non veniebat. Verum civitates Italiæ imperatori adhærentes, contra stabant, & misso locum tenente per Rudolphum in Italiam, consilia Pontificis frustrata sunt. *Martinus 4.* Post Nicolaum 3. fit pontifex Martinus 4. Simon antea vocatus, patria Turonensis. *Honorius 4.* Post Martinum Honorius 4. patria Romanus, è gente Sabellorum vetusta, antea Jacobus dictus. *Nicolaus 4.* Post Honorium Nicolaus 4. natione Picenus, è civitate Asculana, Hieronymus antea dictus, hujus Pontificatus anno quarto imperator Rodolphus moritur.

ADOLPHUS XXVIII. IMP. GER.

Adolphus 28. Imp German. ANno Domini mil. 292. Adolphus Comes de Nassauu in imperatorem electus est, hic apud Rudolphum Cæsarem in magna æstimatione fuerat, ad hæc frater Adolphi erat Archiepiscopus Moguntinus, cujus auxilio Adolphus imperii fastigium impetrarat. Regnavit annis 6. rursusque per electores depositus fuit, nam facultates illi erant impares ad imperatoriam majestatem, insuper adversa fortuna agebat, quod agebat. Præcipuum bellum quod gessit, fuit hoc, quod in Doringiam profectus, egit Alberto Thuringiæ, Lantgravio diffidente cum filiis Diethero & Friderico. Nam Adolphus familiam suam de Nassauu volens evehere, in Doringiam abiit, magno ejus terræ damno, nam Crutzberg, Franckenstein & Friburg obsedit. Tamen Fridericus, Alberti filius, quem nominant, cum morso genu, rursus eum expulit Hic Adolphus Colmariam, quæ se illi opposuerat, occupat: & in ea capit Anshelmum de Rapoltzstein. *Fridericus cum morso genu.*

At cum in imperio multum esset indies turbarum, & necesse erat habere potentiorem Cæsarem, Mogontiæ convenerunt electores, & Adolphum destituunt imperio. Nam centum millia marcarum argenti, vel ut alii volunt, 75. millia pondo argenti acceperat Adolphus à rege Angliæ, ut sibi esset auxilio, cum Principibus Germaniæ, contra regem Galliarum. Cum vero Adolphus hanc pecuniam non divideret inter Principes, sed sibi retineret, & comitatum hinc emeret, nec militem conscribere potuit, nec ferre Anglo auxilium. Posthac anno Domini mil. 295. Fuit discordia inter Adolphum regem, & ducem Austriæ, Albertum: ut qui electionem Adolphi videbatur remoratus, adhæc Albertus Adolpho obloquebatur, ut qui fidem non servarat regi Angliæ. Hinc Adolphus volebat ducem Albertum ducatu suo privare. *Discordia inter Adolphum, & ducem Austriæ.*

MULTI CONFOEDERANTUR CONTRA REGEM ADOLPHUM.

Adolphus nocet Alsatiæ. IN hisce motibus Adolphus rex, comitem de Ferraria, præsidem constituebat Alsatiæ, & Hartmannum de Geroltzeck præsidem ditionis cisrhenanæ, hii duo cum equite aurato de Berghein graviter nocebant Alsatiæ, Episcopo Conrado de Liechtenberg damnum illaturi. Quare episcopus & civitas Argentin. cum dominis de Liechtenberg, Ochsenstein, Lantgravio Alsatiæ, Comitibus à Friburg, Zuueibruck, & multis aliis Principibus & dominis confœderantur contra Adolphum, non laturi ejus & suorum præsidum tyrannidem. *Pactum Principum & civitatem contra Adolphum.* Erat autem tanta passim inquietudo ut nemini tutum esset peregrinari, & erant regiæ etiam viæ, herbis & gramine plenæ. Hinc electores Albertum vocarunt Mogontiam, ibi eum in regem electuri, quoniam Adolphus telluris esset inutile pondus, imperii & publicæ utilitatis pernicies etiam meruerat malefactis imperio privari. Ita habentur comitia Mogontiæ, excepto Trevirensi & Palatino Bavaro, adsunt omnes alii electores, & multi Principes & Episcopi. Conradus de Liechtenberg, Episcopus Argentoratensis, Alberto octingentos nobiles sine eorum familia adducit. Argentoratenses cives mille æquitibus & peditibus obviant duci apud Friburgum, & magnifice excipiunt.

REX ADOLPHUS DEPONITUR.

HÆc audiens Adolphus, conscribit & ipse ingentem exercitum, & Rubeacum obsidet oppidum Episcopi Argentoratensis, undiquaque omnia vastans, incendio & rapina. Spiram mox solvens, expectaturus quid electores essent designaturi. Albertus venit Mogontiam, & electores gravissimis de causis privant Adolphum imperio, & eligunt Albertum Austriæ ducem illique obedientiam jurant. Hæc facta sunt anno mil. 299.

REX ADOLPHUS BELLO PERIT.

CUm Adolphus rex hujus electionis certior esset factus, in subsidium sui exercitus accepit civitates, Spiram, Vuormatiam, Francofordiam, & in agro Vuormatiensi (uff dem Wurmser Gaw) Alberto electo, congreditur, fit conflictus toto medio die, cæditur Adolphus, victor Albertus illum appellat. Hic (inquiens) dimittitis imperium Respondet Adolphus, hoc situm est in Dei manu. Interfecto Adolpho, jubet Albertus neminem magis jugulari debere, sed vivos capi, &

capi, & captus fuit Adolphi filius, cum multis comitibus & nobilibus. Multi suffocantur (erat enim summus æstus) Otto de Ochsenstein, supremus vexillifer Alberti, comes de Isenberg, qui in exercitu Adolphi fuerat vexillifer.

Ilico autem, cum exuerentur cadavera occisorum, & Adolphi corpus Gebhardus, cognatus ejus Archiepiscopus Mogontinus videret in campo exanime, flens, inquit, Ah quam sunt res deploratissime, quod probissimum cor, quod in mundo est, hic jacet. Timens autem Albertus, ne Mogontinus non ratam haberet electionem, affatur Episcopum. Non dimittam vos (inquit) nisi re mea absoluta. Et profectus Aquisgranum, coronatur Albertus, & posthac civitatum obedientiam consequitur. *Alii fratrem vocant.*

Ita Adolphus de Nassauu Imperator occubuit, vir quidem insignis, sed parum milite & pecuniis potens. Anno 1298. ut hæc carmina testantur.

ANNO MILLENO TRECENTIS BIS MINVS ANNIS,
IN JULIO MENSE REX ADOLPHUS CADIT ENSE.

De Adolpho in Codice vetusto Vuormatiensi Chronico, sic legitur. Inter cætera virilia acta Adolphi haberi quod terram Misnensem in asperrimis frigoribus debellarit, imperioque subegerit. Et dum quodam anno in auxilium regi Angliæ veniendo, contra regem Franciæ, expeditionem instauraret Archiepiscopus Mogontinus Gerhardus de Eppenstein, Episcoporum, Comitumque usus consiliis, ob dicti regis humiliationem fraude occulta laboravit, non quiescens, donec venenum mente conceptum, crudeliter exspueret. Asserens quod ante electionem regis Adolphi, pollicitationes de conferendo regno factæ essent Alberto duci Austriæ filio regis quondam Rudolphi, sub certis instrumentis, per idoneos barones, internuncios sibi missis. Ita induxit Episcopus Albertum & persuasit, ut collecto exercitu, ad partes Rheni veniret, ad capiendum imperium, ad quod antea fuerat designatus. Qui vix confisus verbis Archiepiscopi, qui ipsum primo electum defraudaverat Adolphum præferendo. Tamen conscripto magno exercitu, & collectis de Vngaria & Bohemia sagittariis, optimis, sed inermibus, impulsus episcoporum & comitum hujus terræ consiliis & auxiliis, transito Rheno juxta Argentoratum descendit, figens tentoria sua juxta castellum Alzeja. Adveniensque archiepiscopus cum civibus Mogontinensibus, devastaverunt idem oppidum, elegitq; ibi, aliis contradicentibus, & absentibus electoribus, dictum Albertum ducem in regem, apud villam Schafhusen, pertractantes invicem, quomodo amantissimum regem Adolphum perderent, occiderent, vel privarent. His ita habitis, rex Adolphus collecta copiosa manu, habens secum inter alios duces & barones, Palatinum comitem, Rudolphum ducem Bavariæ suum filiastrum, & filium sororis dicti ducis Austriæ Alberti, insequutus eum papiliones in prato Heppenheim collocavit. Cui in auxilium cives Wormacienses honorabiliter occurrerunt. Sed dum rex se procingeret contra hostes iturus, bona fortuna redierunt.

Sequenti die, dum dux Albertus paulisper à loco declinaret, opinatus rex aufugere eum velle, celeri gressu in hostem debachatur, transverberat & occidit illum, qui in armorum similamine oppositi ducis occurrebat. Dum itaque rex Adolphus in spe victoriæ viriliter usque ad lassitudinē corporis debellaret, dux Bauuariæ suus filiaster terga vertit in fugam, sine omni vulnere, suis omnibus eum sequentibus, & fugam incutientibus, sicut cum avunculo prædicto duce Alberto pridie, ut firmiter credimus, fuerat præconceptum, & sic suorum adjutorio destitutus rex Adolphus occubuit, sepultus in monasterio Rosenthal.

Postea spatio mensis unius non transacto, solertia Archiepiscopi Mogontinensis, electores omnes Franckenfurt conveniunt, & Albertum Austriæ ducem eligunt.

Eodem anno apud Norinberg comitia habet cum regina conjuge sua, filia comitis de Tyrol, præsentibus multis principibus, maxime septem Electoribus, inter quos rex Bohemiæ, sororius regis, cum apparatu maximo venit.

Anno 1294. Divus Mugellanus Decretista, & Lanfrancus Chirurgicus florent.

Circa hæc tempora initium fuit belli, quod aliquot annis ingenti suorum detrimento Angli gessere cum Gallis.

Post Nicolaum quartum, fit Papa Celestinus quintus, Petrus Moroneus antea vocatus, professione Anachorita. Hic relicto papatu, ad monachatum rediit. *Celestinus quintus.*

Post Celestinum quintū fit Papa Bonifacius octavus, de quo fertur insignis impostura nimirum quod per arundinem insonuerit in aures Celestini, perinde ac vox esset cœlestis, ut papatum relinqueret & Bonifaciū successorē admitteret. Hic Bonifacius gravia bella commovit per Italiā: regem Galliæ excommunicavit, & titulum regni Gallici, Alberto imperatori Germanico dedit, ut ita Germaniam & Galliam committeret. Homo magnæ ingratitudinis & calliditatis, ut qui ambitionis causa Celestinum sanctum virum decepit, dum eum magistratu se abdicare compulit, & vitam hæremiticam appetentem cepit, veritus, ne homines magis Celestinum vitæ sanctimonia conspi- *Bonifacii 8. impostura.* *Titulus regni Gallici Alberto Imp. datur.*

conspicuum quàm se sequerentur, & apud Fumonis Campaniæ arcem tam arcte custodiri jussit, ut inde mortem illi acceleratam creditum sit. Tandem & ipse Bonifacius captus, & in carcere mortuus fuit, de quo fertur: Intravit ut vulpes, regnavit ut lupus, mortuus est ut canis.

Scomma in Bonifacium 8.

Notum est & illud, quod Procheto dixerit Genuensi Archiepiscopo, ad pedes ejus die Cinerum prodeunti, cum dici à sacerdote tamen soleat, Memento homo quod cinis es, & in cinerem reverteris, dixit mutatis quibusdam verbis: Memento homo quia Gibellinus es, & cum Gibellinis in cinerem reverteris, in ejusque oculos cinerem jecit, non in caput, ut mos est. Hic papa anno mil. 298. librum sextum Decretalium componit, primumq; Jubileum Romæ Judaico more celebrat.

Memento quia Gibellinus es.

Cum Albertus Austriæ dux Rudolphi filius, missis in urbem Romam oratoribus, voluntatem de se electorum principum pontifici Bonifacio octavo declararet, ut electionem de se factam confirmaret: Pontifex superbe electionem rejecit, dicens, quod sine sua autoritate electio facta, robur nō haberet: nam penes se utriusque gladii potestatem esse affirmabat, quod ipso apparatu in Jubileo, qui tum Romæ agebatur solenniter ostentavit. Primo quidem solenni die in pontificalibus apparens populo, Apostolicam illis benedictionem impartitur. Postero die imperiali habitu, infula Cæsarea insignis, gladium ante se nudatum jussit deferri, & sedens alta voce testatur: ecce duo gladii hic. Vides O Petre successorem tuum, & tu salutifer Christe, cerne tuum Vicarium. Vide quo ascendit superbia servi servorum tuorum.

Sequenti anno tamen Alberti electionem comprobavit eo pacto, si regem Franciæ impugnans, se regem gereret, & Romanorum, & Francorum. Implacabiliter enim rex Franciæ pontificem offenderat, quod pragmaticam sanciens Apostolicæ sedi, suum per Franciam minoravit honorē. Bellum autem quod volente pontifice Albertus Romanorum rex suscepit adversus Philippum regem Francorum, desiit in nuptias. Nam reges invicem (misso pontifice facto) affinitatem inierunt, cum Philippus Alberto filiam suam daret conjugem. Celebratæ sunt nuptiæ regales splendissimæ in urbe Parisiorum.

ALBERTVS PRIMVS, XXIX. GERM. IMPERATOR.

Albertus primus, 29. Germ. Imp.

Anno millesimo 298. cœpit regnare Albertus Austriæ dux, unoculus, Rudolphi imperatoris filius, & regnavit annis decem. Cum in prima electione non omnes electores consensissent, jus electionis in manus eorum resignavit, ne de violenta regni usurpatione notaretur. Sic altera vice communi voto Cæsar declaratur, & Aquisgrani coronam regni accepit.

Alberti expeditio in Bohemos.

Cæsar expeditionem paravit in Bohemos, & filium suum Bohemiæ regem designavit.

Bavarus & Mogontinus fœdus icerant contra Albertum, sed victi fuerunt, & in obedientiam redacti.

Alberti mors. Aliorum sententia est quod à fratre duce Iohanne, cui Albertus fertum dedit, petenti hæreditatem, dicens: hæc sit tua hæreditas, sit occisus.

Denique cum hic Albertus multa strenue egisset, trajecto Rheno, circa Rheinfelden, non longe ab oppido Bruck, circa Vuindonissam, inter Rysam Arulamque Helvetiorum flumina, nomen regii campi locus obtinet, quo loci Vngariæ regina monasterium ædificavit, à filio fratris sui Johanne interficitur, fortassis non sine permissione Dei, qui sic voluit Adolphi mortem ulcisci in Alberto. Posthæc Johannes pœnitentia ductus, Clementem quintum papam adit Avinione, ut remissionem hujus peccati impetraret. At pontifex imperatoris occisorem ab imperatore judicandum ait. Sic venit Pisas ad Henricum septimum, à quo jubetur monachus fieri, & perpetuo pœnitere: sic Eremitarum septo clausus, quicquid reliquæ fuit vitæ, clausit.

Iohannes interfector Alberti, fit monachus. Hæc ex Hist. Bohemica Aeneæ Sylvii c. 28.

Fertur matrem hujus Johannis mulierem cordatam fuisse, & præferoci ingenio. Quæ cum accepisset Germanum suum Vuenceslaum, contentum regno Bohemiæ, oblatum imperium recusasse: At ego, inquit, si regno potior, glebaque una mihi modo desit, aut quod reliquum est subiiciam, aut imperio excidam.

Post Bonifacium Octavum fit Pontifex Benedictus vndecimus, natione Tarvisinus, Nicolaus antea vocatus.

Heinricus de Gandavo, Alanus doctor universalis, Arnoldus de Villa nova, Gordonius Mundinus, medici, Scotus sophista, ac Dantes poeta, florent.

Hæresis Fratricellorum.

Anno millesimo 300. apud urbem Lombardiæ Novariam, Fratricellorum nova hæresis, adsimilis Anabaptistarum quorundam furori, à Dulcino & Margarita ejus uxore inventa est, qua mares & fœminæ simul habitantes, in omnem libidinem prolaberentur, sectatores utriusque ad mille nacti, sacerdotes in populorum invidiam adductos spernentes, simulatam puritatem vitæ præferentes, quos Clemens quintus, misso Apostolico legato & militibus, partim inedia & frigore, partim armis oppressit. Dulcinus & Margarita vivi capti, membratim lacerantur, & eorum ossa combusta dissipantur.

Eodem anno Ottomannus, Turcarum imperator fit in Natolia.

De trans-

DE TRANSLATIONE ROMANÆ SEDIS in Gallias.

Sedes Romana Avenionem transfertur.

ANno millesimo 303. post Benedictum II fit papa Clemens quintus, natione Vasco, antea Bertrandus dictus. Hic (ut habet Chronicum Hermanni) fuit publicus fornicator. Hic transtulit cathedram pontificiam in Galliarum urbem Avenionem, ubi 74. annis remansit. Ab eo tempore defecit omnis disciplina & religio in cardinalibus, & tres radices vitiorum, superbia, avaritia, luxuria, validissime dominantur. Coronationi pontificis interfuere Philippus rex Franciæ, ejusque frater Carolus, Johannes Britanniæ dux, qui ruina muri oppressus moritur, cum plerisque aliis, dum pompa coronationis (ut fit) per urbem ducitur.

DE TEMPLARIIS.

Habitus istorum fuit alba pallia more Teutonicorum fratrum, cum signo crucis rubeo.

Templarii damnati & vivi cremati.

Iacobus Burgundus princeps ordinis Templariorum.

HOc tempore Templarii quoque tota Francia comprehensi, ac quæstione habita, obscœna flagitia, immania de se scelera nefariaque confessi sunt, permulti eorum dicuntur libidinem nefariam exercuisse in piam religionem, se cum Turcis ac Sarracenis sensisse, à nostris sacris desijsse. Damnati quàm plurimi ac vivi cremati. Tradunt autem authores non obscuri Jacobum Burgundionem ordinis principem, cum productus ad supplicium, circunfusa ingenti multitudine, dum pyra extruitur, staret, proposita vitæ spe, ac impunitate, si quæ in custodia fassus de se suisque esset, nunc quoque confessus veniam publice peteret, hujusmodi verba fecisse. Ego nunc supremis rebus meis, cum locum mendacio dari nefas sit, ex animo vereque fateor, me ingens in me meosque scelus conscijsse, ultimaque supplicia cum summo cruciatu promeritum, qui in gratiam quorum minime decuit, dulcedineque vitæ flagitia impia sceleraque ad tormenta ementitus sum in meum ordinem, de religione Christiana optime meritum, nec mihi nunc vita opus est precaria & novo super vetus mendacio retenta. Exin rogo imposito ac admoto paulatim igne prioribus pedibus ad exprimendam scelerum confessionem, ne tunc quidem cum reliquo corpore depasto, vitalia fœdo nidore torrentur, ab hujus orationis instantia desciviſſe aut mutatæ mentis ullam significationem præbuisse, neque ipsum neque duos cum ipso supplicio affectos nobilissimos hujus ordinis viros, quorum alter erat Delphini Allobrogis frater, in possessionem Templariorum bonorum regium fiscum iniisse. Hæc Æmilius, qui & scribit se authores habere, cum Clemens ordinem Templariorum damnasset, munusque sontes in Germania ex decreto sententiaque lata plectendi, ac lege agi jubendi Archiepiscopo Mogontino demandasset, hunc convocasse patres, sacerdotesque provinciæ suæ, frequenti illorum consensu, tunc Vgonem clarissimum virum cum viginti ordinis sui tecto vestibus ferro, nemine arcere auso, ingressum, clara intrepidaque voce testatum, si quid gravius in sacrum Templariorum ordinem statutum esset, se pontificem maximum, qui in Clementis locum sufficeretur, appellare. Absterritos patres inermes imbellesque ferocia nobilissimorum militaris ordinis virorum, jussisse illos bono animo esse, certiorem literis factum Clementem mitius respondisse, ac jus de integro querendi statuendique archiepiscopo decrevisse, cum illos quod insontes se edocerent causa cognita crimine liberasse. Hominibus absolutis, ordo tamen ipse abrogatus. Hospitalarii partim aucti divitiis Templariorum, simul belli sacri nomine, ingenti pondere auri undiq; collato, classem instruxerunt, ornaveruntque ac Rhodum insulam, à Turcis & Sarracenis eodem anno captam, recepere. Partim eorum divitiæ novis religionibus sunt attributæ, in Hispania adversus Sarracenos Beticam olim, nunc Granatam incolentes, à pontifice institutis.

Archiepiscopus Mogont. commissionē habet in Temp.

Hunc Naucl. vocat comitem silvestrem Vuildgraffen, qui morabatur in castello Grūbach prope Meisenheim.

Insontes Temp.

Alb. Krantz lib. 9 Vuand. cap. 46.

Hospitalarii divites fiunt opibus Templ.

De Templariis scribit Robertus Gaguinus Gallicus scriptor libro 7. in rege Philippo Pulchro. Anno Domini millesimo 307. tum proditus est Templariorum error, qui apud Hierosolymam fidei defensionem professi, cum primum religionis consideratione opulentissimos se effecissent, præclarissimis per orbem Christianum ædibus comparatis, Christo rejecto, falsis se religionibus dediderunt. Erat enim illis simulachrum, cui pellem humanam super induxerant, appositis ad oculos statuæ duobus fulgentissimis carbunculis, qui vice oculorum micarent. Ei statuæ dum quispiam ad illos ingrederetur, ordinem vitamque Templariorum professurus, abnegato ante omnia Christo, & cruce ejus calcata, sacrificium faciebat. Morientis autem corpus in pulverem adactum, cæteris in potum conferebant, quo poculo constantiores suos fieri arbitrabantur. Præterea si ex Templarii coitu infans ex puella virgine nasceretur, hunc igni torrebant, exque eliquata inde pinguedine suum simulachrum decoris gratia ungebant. In confesso quoque habitum est, eorum dolo divum Ludovicum, dum in Syria peregrinaretur, in vincula à Soldano Ægyptio conjectum fuisse.

His atque hujusmodi criminibus, & quod item masculorum fœdissimi essent amatores, Templariorum ordo in concilio Vuienensi, anno millesimo trecentesimo duodecimo, per Clementem quintum extinctus est. Et in Chronica Hermanni legis, quod à papa Clemente in favorem regis Galliæ crimine hæresis falso & invidiose notati sint.

Hoc

Hoc tempore pœna adulterii fuit, ut matronarum ſtupratores (mentulis exectis) pelle nudati ultimi ſupplicii pœnas ſubirent.

Iohannitarum initium: vide Albertum Kr. libr. 8. cap. 3.

Milites Rhodii ſancti Johannis Baptiſtæ initium habent ab occupata Rhodo inſula.

Iudæi pulſi ex Gallia.

Per id temporis Philippus rex Franciæ ex omni regno Judæos pellit, facultates eorum, ob maleficia ſcilicet invadens.

Iudæi in Germania combuſti.

Item primo Alberti imperatoris anno, Judæorum aliquot millia Norinbergæ Herbipolis Rotenburgæ, & in aliis locis ob malefacta combuſti fuerunt, infantibus aliquot ad baptiſma reſervatis.

DE FAMILIA OTTOMANNI, ET ORIGINE TVRCARVM.

TEmpore Alberti Auſtriaci, familia Ottomanni præpotens facta fuit apud Turcas, à quo Imperatores Turcarum, qui his temporibus fuerunt, originem trahunt.

Familia Ottomanni.

Habet autem hoc genus hominum, cujus immanitate tot ſeculis affligitur & atteritur res Chriſtiana, ſicut complures autumant, originem à maris Caſpii littoribus, unde in Perſidem Aſiamque minorem eruperunt. Idque ante annum ab hac noſtra ætate ſeptingenteſimum nullo certo duce, ſed vagi palantesque latrociniis verius quam bellis provincias depopulabantur. His artibus exercitati repperere conductorem Machumetum Sarracenum, ſub hujus auſpiciis re ſemel atque iterum fœliciter geſta à ſtipendiaria ſervitute ad imperium adiiciunt animum, adortique Sarracenos Machumetum acie profligatum obtruncant. Hinc Turcici regni primordia. Summa rerum delata eſt ad Trangolipicem Mucaletum, prius Turcarum ducem. Is accerſita Turcarum aliorum manu, per nepotem Cucumetium invadit Arabiam, per alterum nepotem Aſanum Mediæ regionis impetit adverſus Romanos conflicturum. Quum per neutrum nepotem res ſucceſſiſſet per Aleinum fratrem denuo Romanos invaſit: quæ res cum illi non prorſus infœliciter eveniſſet, paulo poſt, quæſita adverſus Romanos occaſione Trangolipix Aſiam omnem ad Euxinum uſque mare partim redigit in ſuam ditionem, partim depopulatur. Sed rurſus virtute Gallorum res Turcicæ vehementer acciſæ fuerunt, donec exiſteret Ottomannus ab hoc Solymanno, qui nunc rerum potitur decimus, juxta quorundam ſupputationem, vir obſcuro natus loco, ac parentibus ruſticis, ſed ad latrocinia factus. Is per occaſionem ſeditionem arripuit arma Turcica, nihilo mitior in ſuos quàm alienos. Hic circiter milleſimum trecenteſimum noſtræ ſalutis annum exortus intra annos 28. non mediocriter auxit Turcicam tyrannidem, ſubacta maxima parte Bithyniæ, nec paucis ad Euxinum oppidis vi captis. Huic ſucceſſit filius Orchanes, qui diſſidio Græcorum adjutus, Pruſiam Græcis ademit, ac primus in Europam trajecit, accitis à Cantacuzeno, cui certamen erat cum Paleologis, ubi parricidio quoque ditionem auxit, duxerat enim uxorem Caramani filiam, & ſoceri filio interempto magnam Principatus ejus partem occupavit. Et hic annos 22. rerum potitus, Ammuratæ filio tradidit Principatum, qui, ſolicitante Paleologo, duodecim Turcarum millibus in Europam tranſportatis, adverſus Bulgaros, & Peloponeſi Principem, re ſat fœliciter geſta, ad Europeas opes cœpit animum adiicere: Tranſmiſſo Heleſponto, Abydum adoritur, Calliopolimque præter alias civitates occupat. Mox Serviam Bulgariamque ingreſſus, occupata Hadrianopoli, occurrentes hoſtium copias ingenti clade profligat, Lazaro Serviæ Principe cæſo, à cujus ſervo mox ipſe occiditur, Ammurates relictis duobus filiis, quorum Pazaites Solymanum fratrem dolo necat. Mox interfecto Bulgarorum Principe, Bulgariam, Baſſinam, Croatiam, & ulterioris Illyrici ripas vaſtat, Conſtantinopolim obſedit, annis octo facile expugnaturus, niſi Gallorum & Vngarorum exercitus ab inſtituto revocaſſet, quibus ad Nicopolim occurrens, profligatis hoſtibus, ad intermiſſam obſidionem rediit, preſſitque biennium, nec videbatur re licturus, niſi nunciatum eſſet Tamberlanem Scytharum Principem, ingenti multitudine, in Turcarum terras irrupiſſe. Cum hoc conflixit ad Stellam montem in Galatiæ Bithiniæque confinio, ſed infœlicibus auſpiciis, quandoquidem in iſto prælio cæſa referuntur ducenta Turcarum millia. Pazaites, captus, aureis cathenis in cavea vinctus, à Tamberlane circumlatus fuiſſe dicitur, ad extremum uſque vitæ diem.

Origo Turcarum. *Machumetus Sarracenus.* *Primordia Turcici regni.* *Trangolipix Aſiam depopulatur.* *Ottomannus.* *Orchanes.* *Ammurates.* *Pazaites.* *Tamberlanes Scytharum Princeps Turcarum terras invadit.* *Cæſa ducenti millia Turcarum.*

Hæc acta ſunt circiter annum milleſimum 397.

Machometes.

Ex liberis quos reliquerat Pazaites Machometes, Orchane fratre ſublato, Turcicam rem occupat ſolus, qui receptis quæ Tamberlanes abſtulerat, Bulgaros & Vlachos populatus Hadrianopoli regiam conſtituit.

Ammurates.

Machometæ ſucceſſit Ammurates filius, is adortus Myſiæ Principem, duos illius filios exoculat, ac mox horum ſororem ducit uxorem, his auſpiciis fretus in Vlachos, Vngaros & Germanos incurſiones facit, mox in Epirum verſus, Crojam armis capit, Venetis Theſſalonicam adimit. Interim ab Vngaris ingenti pugna victus, decennales ab his inducias petit & impetrat. Quibus, hortatu Pontificis Eugenii violatis, Vngari repetunt Ammuratem, verum ingenti

Vngari contra Am.

noſtro-

Nam in uno prælio, quod ad Varvam commissum est, periere Ladislaus rex Poloniæ, & Julianus Cardinalis. In altero quod ad Basila fuit, cæsi non pauci Principes Vngariæ, milite gregario ad internitionem extincto, nostrorum ducum, tum ambitio, tum dissidia victoriam tradidere Turcæ.

Mox fratrum discordia Peloponesum illi tradidit, tandem cum Epirum quæ defecerat, vindicat: dum Crojam frustra oppugnat, animi dolore periisse dicitur, rerum potitus annis 34.

Ambitio & discordia Ducum Christianorum victoriam Turcæ tradunt

Cui successit filius Machometes, qui in explebili rapacitate majorum suorum tyrannidem obscuravit, duo Christianorum imperia, Constantinopolitanum, & Trapezontium subvertit, regna duodecim Christianis ademit, civitates ducentas cœpit. In his erat Chalcis insula & Scodra, quondam Venetorum ditio, Capham Ponticam urbem expugnavit, Rhodum insulam tentavit, licet irrito conatu. Hydrunte expugnato, arma movit in Italiam, eamque triennio misere vexavit, tanta omnium consternatione, ut Sixtus Pontifex, deploratis rebus, relicta urbe Apostolica, fugam in Gallias adornaret. Mox in filium natu majorem bellum atrox moliens periit Anno millesimo 481.

De hoc fusè habes in historia Scanderbegi.

Machometes.

Sixtus Pontifex fugit.

Hinc inter fratres parricidale certamen de principatu, sed victo majore Zizamo Pazaites rerum summam tenuit. Hic Sultanum Ægyptium bello frequenter adortus rem infœliciter gessit, ut Turcæ cum hostibus fœdus inire coacti sunt.

Pazaites.

Dehinc Anno millesimo 492. Cerauniorum montium accolas invadit, easque gentes ad eum usque diem semper liberas in Turcicam pertraxit servitutem. Septimo ab hinc anno, classe invectus, Methonem, Naupactum, ac Dyrachium, Venetorum adimit ditioni, quin & Forojuliensium agros, Turcæ crudelissime vastarunt. Pazaitæ regnum occupavit filius Zelimus, patre depulso. Selimo, sive ut alii malunt, Zelymo successit Solymannus, nihil à majoribus degenerans, de quo inferius plura. Tantum hoc libet hic adijcere, quam late imperium, aut si mavis Turcarum latrocinium, dum nos bellis civilibus nosipsos atterimus, porrectum sit.

Selimus.

Solymannus.

Ad Septentrionem pontum Euxinum attingit.

Ad Orientem Euphrate flumine terminatur.

Ad Meridiem Æthiopia, nam intra paucos hos annos, totam Ægyptum ac Syriam, una cum Phœnice & Judæa Palestina subegit.

Quam late Turcarum imperium promotum, dum nos bellis civilibus nosipsos atterimus

Ab Occasu ad Jonicum mare pertinet. Hinc si ad Septentrionem redeas, Danubium attingit, imò limitem hunc longe transiliit, ad Borysthenem usque fluvium. Quam variam autem, spatiosam & opulentam ditionem hic ambitus complectitur. Tota Asia minor, duodecim, non minus nationes continens. Tota Thracia, in qua est Constantinopolis priscis dicta Bizantium, olim Christianorum Imperatorum, nunc Turcarum regia. Duæ in Europa Mysiæ, ad flumen Danubium magna Daciæ portio, tota Macedonia, totaque Græcia, cum omnibus Ægei maris insulis, quæ partim Sporades, partim Cyclades appellantur, sub Turcarum imperio, duram servitutem serviunt. Cretam nunc vulgo Candiam, Cyprumque, duas nobilissimas mediterranei maris insulas, Veneti hactenus utrumque tenent, sed tributarias. Quid nunc est illa quondam beata Peloponesis? quid nobile totius orbis emporium Corinthus? quid Attica quondam ob morum elegantiam Græciæ Græcia dicta. Vbi Athenæ? ubi Lacedęmonia, quæ sola gignebat masculos? Quid hic pergam ea commemorare, quorum adeo recens est memoria, ut ipse res etiam oculis atque auribus, cunctisque sensibus omnium inhæreant? Rhodum captam. quid toties cruentas incursationes factas in Vngariam? quid extinctum Ludovicum Vngariæ regem? hoc tempore Vngariam crudelissime occupatam, depulsum regem Ferdinandum, plusquam hostiliter oppugnata Vienna, incredibili immanitate vastata Austria ulterior tota. Ac fortassis omnes Turcæ serviremus, nisi terræ filius extitisset Sophis, qui Turcarum inexplebilem rapacitatem aliqua ex parte cohibuisset. Magna Europæ pars amissa est, de tota periclitamur. Facilis Turcarum genti aditus ad nos patet, quum enim utramque tenent Mysiam, superiorem & inferiorem, ad flumen Danubium, regionis Thraciæ vicinas, non difficilis per hoc flumen ad nos patet aditus, Dalmatas & Illyrios eadem vicinitate, habet obnoxios, ne quid dicam de Pannonia, quantoties impetiit. Mari veto toti imminet Italiæ, præcipue vero ab Epyro, Siciliæ ac Neapolitano regno, Hydruntum extremum Italiæ adhuc tenet, Brundusium aliquando tenuisse dicitur. Anno domini mil. 531. prælusit in Austriam, quorsum res evasuræ, Deus novit. Hæc ex consultatione Erasmi, de bello Turcis inferendo scripta anno Domini mil. 530. infra plura habebit lector.

Ad Septentrionem.

Ad Orientem.

Ad Meridiem.

Ab Occasu.

Constantinopolis Bizantium.

Rhodus.

Vienna.

Sophis.

Facilis Turcarum aditus ad nos.

HEINRICVS SEPTIMVS DICTVS LVCELBVRgensis trigesimus Germanorum Imperator.

Heinricus septimus fit Imperator: scripta Chronica Vuormatiensia testantur, quod in eo via justitiæ & trames æquitatis bases suas fixerit. Nam per comitatum Lützelburgensem, mercatoribus, mercibus, & aliis peregrinantibus major fuit securitas, quam sit in aliquibus provinciis Ecclesiarum immunitas. Vacante Romano imperio, morte Alberti regis Rom. primi ducis Austriæ, concordi sententia Principum tam Eccle-

Heinricus septimus 30. Ger. Imp.

ſiaſticorum quam ſecularium, in loco qui dicitur Reinſen, Trevirēſis diœceſis, electus fuit in regem Romanorum, & futurum Imperatorem, & poſtmodum Francophordiæ, more ſolito proclamatus. Aquiſgrani corona Caroli Magni coronatus ac ejus diva conjuge Margareta, per Archiepiſcopum Colonienſem de Virneburt anno Domini mil.308.

Reinſen.

Heinricus Rhenenſem provinciam circuit.

Deinde comitiis habitis Francophordiæ cum Principibus & magnatibus terræ. Alemanniam terram imperii circuivit, & præcipue Rhenenſem provinciam Alſatiæ, Auſtriç & Sueviæ ſnperioris uſque Norinberg. Quibus perluſtratis cum decenti comitatu armatorum, & recepto homagio fidelitatis Principum, Ducum, Marchionum, Comitum, Poteſtatum, Civitatum.

Spirea.

Tres reges, unus vivus, duo mortui Spiram veniunt.

Filius Hen. 7. fit Bohemiæ rex.

Anno ſequenti edicta curia regia, & Parlamento ſolenni in civitate Spirea, quæ eſt pomerium delectabile Romanorum regum. Menſe Auguſto conveniunt Principes & regni devoti. Ac eodem tēpore tres ibidem reges convenerunt, videlicet Henricus, Adolphus & Albertus, quorum duo mortui fuerunt, & ſepulti in Spirea, præſente Heinrico & aliis Principibus. In his comitiis Principum & nobilium Heinricus Comiti de Lützelburg, filio ſuo unigenito, filiam illuſtris Principis quondā regis Bohemorum matrimonio jungit, ac ipſum in præſentia Principum regem Bohemiæ pronunciat, ac allatis vexillis ſexaginta, feudo ipſum ſuo inveſtivit. Et peractis nuptiis ſponſum & ſponſam in Bohemiam mittit, comitantibus clariſſimis Principibus, Archiepiſcopo Mogontino, Luce Bavariæ, Comite Rheni Palatino, Lantgravio, ac multis nobilibus. Ipſe Heinricus interea, Comitibus Flandrenſi & Sabaudiæ oratoribus miſſis ad Clementem quintum, pro diademate imperiali expeditionem parat, contra Vuelphinum comitem dictum de Vuirtenberg.

Heinricus movet in Comitem de Vuirtenberg.

De hoc infra mox.

Tandem, regnis Germaniæ & Bohemiæ in pace diſpoſitis, cum regina & quibuſdam aliis nobilibus, aſſumptis numero paucis, iter direxit ad Alpes, confidens de illius bonitate & ſuffragio, cujus juſſu unus, mille, & duo, decem millia fugant, Alpibus in dorſo relictis, adjutorio Comitis Sabaudiæ, & Marchionis Ferrari, ſoceri ſui, ad civitatem venit Aſtenſem. A qua, Vuelphis fugatis, ac dilectiſſimis Gibelinis, ei obedientibus, aſſumptis, Mediolanum properavit. A quibus Mediolanenſibus, capitaneo videlicet & Gibelinis ſibi adhærentibus, magno gaudio Heinricus ſeptimus Imperator cum ſuis ſuſcipitur, Anno eodem circa natalem Domini.

Corona ferrea coronatur Heinricus ſeptimus.

Mediolani.

Cremona.

Schuruphanno erecto.

Caſtra apud Priſſā Papia.

Et in Epiphania Domini allata corona Ferrea, quæ eſt in Eccleſia Modotenſi apud Silium Ambroſium in Mediolano, ibi cum Auguſta diva ſua conjuge fuit coronatus. Et, habitis ibidem aliquot conflictibus cum Vuidone de turri quondam capitaneo, & canibus quibuſdam, qui adhuc imperio rebellabant, interfectis & expulſis, ſequenti anno caſtra fixit verſus Cremonam. Cujus civitatis incolæ antea rebelles, reſtibus ac cordis ad collum ligatis, obviantes Heinrico ſeptimo Principi perſonas & res ſuas ſubjecerunt. Qua civitate recepta, muris deſtructis, Schuruphanno erecto, caſtrametatus eſt coram Priſſa civitate, ubi ad tres anni partes caſtra continuavit. In quibus caſtris ad eundem Principem reverendiſſimi Patres, dominus Nicolaus Hoſtienſis, Arnoldus Sabinenſis, Leonardus Albinenſis Epiſcopus, Franciſcus S. Luciæ, Lucas de Janua, diaconi, Cardinales, cum magna decentia advenerunt. His receptis, & civitate peſtifera ſubacta, licet multi nobiles, & præcipue Vualramus Comes, frater Heinrici ibidem interiiſſent, demum venit Papiam, ibidem cum gaudio ſuſceptus. Recepto fidelitatis juramento, cum aliquandiu ibi manſiſſet, diſponens per mare ire Romam, venit Januam, & ii cum gaudio receperunt. Collectione navium diſpoſita per mare intendebat venire Piſam. In quo mari Margretam reginam tunc gravidam infirmitas invaſit febrilis, quæ reducta Januam, ibidem obdormivit in Domino.

Margreta regina moritur Ianuæ.

Piſa.

Roma.

Rupertus Apuliæ rex, hoſtis Henrici.

Petrus Arragoniæ, Fridericus Siciliæ rex.

Quo facto, quia ſpem decet amplecti, & nihil magis in Principe quam conſtantia, temperata clementia, dictus princeps, more leonino, per mare venit Piſam civitatem, hic Heinricus, uti pater à filiis, humaniſſime exceptus fuit. In qua civitate dictus Princeps, ut in loco delectabili & florido, ſuaviter requievit. Ac demum, diſpoſitis claſſibus, & apparatu bellico, per manus inimicorum victorioſiſsime venit Romam, ibi à nobiliſſimis Romanis, Hanebaldis, & Columnenſibus glorioſe fuit receptus, ad ſanctum Johannem in Laterano. Diverſis cauſis habitis cum illis trans Tiberim, videlicet urſinis & aliis rebellantibus imperio, item conflictibus. ubi etiam duo Principes, Epiſcopus Leodienſis, & Abbas Vuirtzenburgenſis, fato inopinabili interierunt, & tandem, devicto Capitolio, & civitate Leonina, ſe prædictus Princeps recepit in Palatium Lateranenſe, & longo tempore, noctu dieque cum inimicis ibidem bellabatur, quorum & unus fuit Apuliæ Rupertus rex, nomine tantū, qui contra juramentum ſuum dicto Principi, omne malum quod poterat machinabatur.

Heinricus coronatur Romæ.

Venerunt & in adjutoriū dicto Principi Henrico 7. Petrus Arragoniæ, & Fridericus Siciliæ rex, magni Principes & potentes in mari, potenti manu armatorū & Galearum, civib. advenientibus læta fuit curia tota. Et diſpoſuit ſe prædictus Princeps ad diadematis Imperialis ſuſceptionem, & licet alias intra ſe & etiam de conſenſu magnatum elegerit diem Aſſumptionis Mariæ, ad coronationem Imperialis diadematis, multis tamen incommodis & accidentalibus periculis, hujusmodi ſolennia retardantibus, Anno quinto regni ſui, in die Petri & Pauli in Eccleſia Lateranenſi (in qua plus quā viginti Cæſares ſunt coronati juxta Chronica) Heinricus 7. oleo unctus & diademate imperiali coronatus fuit. Nam in Baſilica Petri coronationem ſuſcipere non potuit, Vrſinis & aliis trans Tiberinis adhuc rebellantibus.

Die co-

Cæsares io coronatiin Ecclesia Lateran

Rex Hen. 7.

Die coronationis suæ, more aliorum Principum Ro. legem edidit, seu attenticam novam de summa trinitate, & fide catholica, cujus principium tale est. HENRICVS VII. DIVINA FAVENTE CLEMENTIA, RO. IMP. AVG. ad perpetuam rei memoriam &c. Ab urbe divertens in oppidum Tiburgense se recepit, & ibi pacem diu violatam & disturbatam, inter illos de columna & ursinos amice reformavit. Sponsalitiis hinc rude contractis, & ipsis concorditer unitis & pacificatis. At demum urbe Romana pacata, cum multis Romanis Pisam se recepit, ibi duas alias condidit leges. Primam de rei scrimine læsæ majestatis, & secundam qui debeant haberi rebelles, & infideles imperio, quas leges Roma, tanquam caput mundi insignivit & cōfirmavit, cujus confirmationis hæc sunt verba: EGO CORONARVM CORONA, CONFIRMO PRINCIPI POTESTATEM, SIBIQVE SVBIICIO CIVITATES, GENTIVM NATIONES, TVEANTVR AQVILÆ GLORIAM MEAM. HÆC ROMA.

Roma confirmat Imperat.

Mons Imperialis Florentiæ.

Præterea prædictus Imperator Heinricus 7. quinto anno imperii castrametatus est supra Florentiam in monte imperiali, quod castrum sumptuosissime reædificavit, & nomen ei imposuit à nomine suo. In quibus castris sponsalia fuerunt inita inter filiam ipsius imperatoris & filium Friderici regis Siciliæ, promissa stipulatione solemni hinc inde perficienda. In quibus etiam castris idem Imperator præcepit omnibus Principibus, Episcopis, nobilibus, civitatibus, & fidelibus Imperii sub obtentu imperialis majestatis, & sub pœna privationis feudorum regalium, ut omnibus postpositis ad serviendum & subveniendum Romano Imperio se disponerent. Obtemperatum fuit per regem Bohemiæ filium suum & matrem suam comitissam de Lugelberg, quæ etiam filiam dicti Imperatoris cum magna comitiva puellarum & decenti armatorum apparatu adducere intendebat, prædicto regis Siciliæ filio sociandam. Archiepiscopus Mogontinus, Comites, Nobiles, Respublicæ civitatum ad numerum duorum millium venerunt. In prædictis castris multa mala, mortes, & pericula diversa Florentinis, Lucanis, & Senensibus, & aliis etiam castellis & munitionibus intulit, diversis habitis pugnis, & conflictibus: in quibus semper gloriosissime triumphavit, totā terram Tusciæ rebellantem, præter prædictas tres civitates, exceptis sibi adhærentibus, funditus devastando. Tandem prædicto Imperatore Pisam redeunte, & expectante adventum Principum, & nobilium terræ Alemanniæ, venerunt ipsi bona & magna, nova ac inopinata de Apulia, & præcipue de Neapolitana civitate, quæ civitas suis literis scripsit eidem, ut omnibus postpositis iter arriperet ad eosdem, nam terram inveniret sine resistentia, & Rupertum Regem Apuliæ nomine, meritis suis exigentibus, depositum & privatum esse, omnibus feudis & comitatibus, quos à Romano imperio habuit. Quem Rupertum ipsi Neapolitani vellent Imperatori, & mundi domino præsentare. Quibus novis receptis prædictus Imperator, in Apuliam iter arripuit, & venit in castrum quod dicitur Bonconsent, in vigilia Assumptæ virginis, sequenti die communionem Sacramenti corporis & sanguinis Domini suscepturus, ob cujus reverentiam quatuordecim diebus antea jejunavit. Qua die dominus Tridentinus Episcopus, regius confessor, & viceCancellarius imperii, cum comitibus Flandrensi & Sabaudiæ, abfuit in legatione ad Clementem 5. Papam, pro arduis negotiis expediendis. Vnde quidam prævaricator, specie religiosus, de genere Vuelphino, de Senis oriundus, cum Senensibus, Florentinis & Lucanis concilium ingressus Pilatinum, qualiter imperatorem traderet, virum pacis, justum, pium, sanctum & mansuetum, neminem offendentem sine causa, unicuique secundum præcepta juris imperialis justitiam tribuentem: se amicum simulans, & concordiam ordinare fingens inter ipsum imperatorem & prædictas malevolas civitates calliditate, immo verius malitia vulpina. Qui prævaricator rogans, ut die festiva coram imperatore divina posset celebrare, & eidem porrigere corpus Christi. Et porrexit intoxicatum: imperator accepit, & ad sedem suam rediit. Et videbatur sibi, quod glacies frigidissima transijsset sua intestina. Missa completa, volens bonum pro malo reddere, traditori dixit: Domine, recedatis, nam si percipiunt Teutonici & nostri devoti, morte moriemini. Hic recessit, & aurum apud Senas sibi promissum recepit. Multi confratrum ejus ac domus eorum in Tuscia & Lombardia, & aliis locis, igne & gladio perierunt.

Sponsalia inter filiam Hen. 7. & filium regis Siciliæ.

Neapolitani vocant Henricum.

Bonusconventus duodecimo à Senis miliario distat.

Religiosus intoxicator Henr. Quidam volunt Prædicatorii ordinis fuisse: alii literas aiunt habere prædicatores, innocentia testes.

Ceremonia funeris Heinrici septimi.

Funus imperatoris dum ad sepuituram defertur, præcedunt octo comites in armis Lützelburgensibus, & sedecim in armis imperialibus, clipeis & vexillis contraversis per archiepiscopum Pisanum astantibus aliis episcopis, abbatibus, & caterva nobilium, ponitur in tumbam argenteam; super quatuor columnis fixam. Acta sunt hæc anno mill. 313. anno quinto regni sui.

Clemens papa Heinrici acta minime probavit: quod si diuturniori vita fuisset Heinricus, haud dubie Clemens pontificatum & hujus comitem fulmen excommunicationis cum Augusto nomine commisisset.

Hic Heinricus comitem Eberhardum Vuirtenbergensem per principes, barones, & civitates imperiales, oppidis suis & castris fere omnib. aut destructis, aut captis, ita in tenuitatem redegit, ut ex 80. munitissimis castellis & oppidis duo & 70. expugnata ademerit, ubi & castrum Vuirtenberg destructum fuit. Igitur belli angustia undique pressus, ad castrum Asperg fugit, quo obsesso, fugientem Rudolphus Marchio de Baden sororius suus in oppido Besiken recepit. At post mortem

Heinrici omnia recuperavit, ditior & potentior factus. At ille beneficii Marchionis oblitus, castrum illorum Richenberg obsedit, de quo per Marchiones ignominiose pulsus, præ dolore, rediens Stutgardiam, moritur.

Eodem tempore idem Heinricus comitem de Oetingen proscripsit, & fere ad mendicitatem redegit, ut in monasterio Kaisheim victus illi daretur.

Sub Clemente 5. celebratum fuit concilium Vuiennæ in Allobrigibus, in præsentia multorum prælatorum totius mundi, & imposita fuit decima, omnibus procuratoribus ecclesiarum Germaniæ contradicentibus expresse. Quod concilium cum dispendio fuit protractum contra morem solitum, & parum fructus attulit.

Arnaldus de Villanova. His temporibus vixit Arnoldus de Villa nova, magnus Philosophus, qui per Danielis & Sibyllæ Erithreæ prophetiam probare nitebatur adventum Antichristi, & persecutionem Ecclesiæ futuram esse inter mill. 300 & mill. 400. Quod si expendis, quando ecclesia persequutionem olim sustinens, facta sit persequutrix, legens intelliges.

Anno millesimo 312. Fames omni bello atrocior in regno Bohemiæ & Poloniæ atrociter sevit & dietim augmentata, tribus annis duravit, & plures mortales absumpsit: parentes filios, & filii parentes, pro excludenda fame, occiderunt. Nonnulli cadavera in patibulum actorum rapuerunt, ut rugientem implerent ventrem. Lupi in obvios quosque etiam tensas balistas portantes insiluerunt & devorarunt. Ex Chr. Polonorum lib. 4. cap. 8.

Andronicus junior Græcorum Imperator, Genuensium auxilio avum suum regno deturbat.

Livonus Armeniæ Cazimirus Poloniæ Ludovicus Huttinus Galliæ Eduardus 6. Angliæ Petrus Portugalliæ	Rex.

Anno millesimo 314. Mulier in oppido Vueiblingen leonem peperit. In scripta Chronica Hermannus Minorita scribit: Et ego qui hæc scripsi, præsens fui.

PRIMA PVGNA LEOPOLDI DVCIS AVstriæ, cum Suuitensibus.

ANno millesimo 320. Dux Leopoldus magno exercitu movit in vallem Suitensium, subjecturus eos domui Austriæ. Suitenses renuunt: committitur prælium apud Morgarten, & victoria potiuntur Suitenses, desideratis multis nobilibus, duce vix evadente.

LVDOVICVS BAVARVS XXXI. IMP. GERM. ET CONtra hunc electus Fridericus Austriacus.

Ludovicus 31. imp Germ.

Bavarus eligitur.

Fridericus Austriæ dux eligitur.

Bellum civile in Germania.

ANn. Domini millesimo 314. Convenerunt Electores Francofordiæ, Mogontinus, Trevir, Coloniensis, Johannes Bohemiæ rex, Rudolphus Palatinus, Rudolphus dux Saxoniæ, Volckmarus Marchio Brandenburgensis, die Luciæ. Bavarus electus fuit per Mogontinum, Trevirem, regem Bohemiæ, & Marchionem Brandenburgensem. Eodem die etiam electus est contra Bavarum, Fridericus Austriæ dux, per Coloniensem, Palatinum, & Saxonem. Ludovicus Aquisgrani, Fridericus Bonnæ coronabatur. Tum fuit ingens bellum civile in Germania propter istam electionem difformem: nam omnes civitates inferiores usque ad Argentoratum receperunt Ludovicum in regem, sed superiores per Helvetiam & lacum, Fridericum, excepta Berna & Solodora: aliæ vero per Sueviam ferè omnes receperunt Ludovicum, excepta Ulma, & paucis cum ea. Ludovicus Spiræ præsidem dedit Georgium comitem de Veldentz, & ei oppidum Germersheim pro habitatione deputavit. Fridericus autem pro præside nobilem virum de Ochsenstein constituit, & Landauu sibi pro oppido designavit.

Friderico Austriaco adhærebant, Papa, rex Galliarum, rex Hungariæ, Suevi, Palatinus, & civitates aliquot. At Deus non defuit Ludovico infirmiori, qui nullis humanis præsidiis fidere potuit. *Deus Ludovico adest.*

Aliorum sententia est: Electores principes seculi, indignum rati, quod ab Ecclesiasticis solis ea potestas expectaretur, non expectatis tribus archiepiscopis Electoribus, Ludovicum elegerunt. Archiepiscopi autem contemptum suum reputantes, nullam esse electionem protestati sunt de Ludovico sine se peractam.

Anno millesimo 314. Ludovicus Bavarus prope Francophordiam ex uno latere castra fixerat magno exercitu, nam cives ei favebant: Fridericus autem cum suo exercitu in alio latere prope Mœnum castra metabatur, ita ut intercapedine amnis non possent congredi. Leopoldus Austriæ dux, frater Friderici, Spiram venit magnis copiis. At Ludovicus fugit ad cœmiterium Judæorum. Tum Leopoldus incendio vastat pagos circa Spiram.

Anno millesimo 316. Fridericus rex in odium Ludovici regis Eßlingen civitatem cum exercitu copioso potenter obsedit: nam Eßlingenses Ludovico adhærebant: sed re infecta, coactus fuit discedere. Sequenti anno iterato, obsidet Eßlingam, at Ludovicus forti exercitu defendit, postquam utrinque fit conflictus, multis cæsis & captis nobilibus. Vtri victoria contigerit, incertum erat. Ferunt aut tantam stragem fuisse equorum confossorum, ut cruor Necarum vicinum tinxerit.

Anno Domini millesimo 317.

Alphonsus 2. Hispaniarum	Rex
Martinus Arragonum	
Philippus Longus Galliæ	
Jacobus 2. Scotorum	
Carolus Ungariæ.	

Rainerus, Lambertus de Ramponibus, Johannes Andreæ Jurisperiti, Petrus Apponus Conciliator, Varignana Platearius medici, Lullius Alchymista, Franciscus Maronis, Nicolaus de Lyra, & Vuilhelmus de Occam, hoc tempore floruerunt.

Anno millesimo 320. Ludovicus rex magnis copiis Rhenum ascendit. Intelligens hoc Fridericus unà cum fratre Leopoldo insequitur, conveniunt prope Argentoratum, castra figunt apud Brischam fluvium in pagis Schaffoltzheim, Achenheim & Vuickersheim, omnia spectabant ad pugnam. Episcopus Argentoratensis Friderico se adjungebat. Et Respublica Argentoratensis confirmationem privilegiorum suorum à Friderico, utpote Romanorum rege, deinde etiam à Ludovico accepit. *Pugna Ludovici Bavari, & Frid. Aust.*

Vna pars Argentoratensium, familia de Zorn, & qui his consentiebant, adhærebant Friderichö, & providebant de commeatu ejus exercitui. Familia de Mulheim, & complices, Ludovici partes fovebant & adjuvabant. Quare Ludovicus memor beneficii præfati, in familiam de Mulheim mire gratus fuit & beneficus. Cum autem uterque electus prope Argentoratum aliquandiu egissent, mittit Ludovicus ad Friderichum, an paratus esset prælium committere. Respondente vero Fridericho, se instructum & percupere finem rei imponere: continuo Friderici exercitus, remotis equis, pedestres volebant congredi. Sed Ludovicus versus Haganoam, vulgo vocant durch den Vorst/ fugit, Fridericus insequitur itinere duorum dierum: sed assequi non potuit. Ita re infecta, rediit in Austriam.

Anno dom. 1323. in profesto Michaelis, Ludovicus gravem pugnam habet cum Friderichö. Apud hunc erat frater Lupoldus cum Suevis & Helvetiis, & magnus numerus Vngarorum: cum Ludovico erat rex Bohemiæ, & Burgravius Norinbergensis, cum aliis principibus. Ibi cæsi Austriaci, & Fridericus capitur à quodam Franco Eberhardo de Mosbach, qui illum adduxit ad Burggravium Norinbergensem. Is posthac Ludovico sistebat. Videns vero Lupoldus se non posse auxilium ferre fratris copiis, nam ex mora non poterat traijcere aquam, sic infremuit ira, ut jam vellet sese necare: sed impeditus fuit à suis, suadentibus ut cederet. Quanquam vero hic Lupoldus apud pontificem & regem Galliarum nullum non moverit lapidem, ut fratrem Friderichum liberaret captivitate, tamen nihil effecit: nam Gallus susque deq; ferebat casum. Sic Friderichus tribus annis captus fuit in arce quadam Bauariæ, & posthac amica compositione liberatus, Nimirum ut imperio cederet, tum vellet Ludovicus illum in Austriam restituere. Hoc factum fuit, & egit Ludovicus satis benigne & humaniter cum suo hoste. *Fridericus dux Austria tribus annis captus.* *Clementia Ludovici in hostem.*

Posthac papa Johannes 22. Imperatorem Ludouicum excomunicavit, vt qui imperatoriam potentiam & jurisdictionem in Italia, ante coronationem usurparet. Hinc gravissimum schisma in Germania exortum. quod fere annis 24. duravit, unde passim in civitatibus multæ seditiones, multa civilia bella fuerunt, & quanquam Ludovicus sæpenumero pro absolutione satageret, tamen nihil impetrare potuit, ita ut & Benedictus papa successor Johannis 22. & plerique alii præstantes & doctissimi viri, acta pontificis approbare non potuerint. Et habentur adhuc hodie pontificis & cæsaris scripta, in quibus papa egregie gloriatur, quasi potestatem habeat, imperatores & reges ordinare & deponere. Ex quibus abunde satis apparet, pontificis argumenta infirmiuscula esse. Et qui tum temporis eruditi fuere, pontificis conatum improbarunt, ex quibus fuit Guliemus Occam, & alii. Germani principes spiritales & prophani, cæsari adhærebant, quoad papa tandem coegit eos deficere, & alium imperatorem eligere. *Ludovicus excommunicatur.* *Acta pontificis contra Ludovicum non probantur bonis & eruditis viris.*

In Italia habebat Ludovicus multos sibi adhærentes, & petebant Galeacius Mediolani & senatus Romæ, ut Ludovicus in Italiam veniret. Et venit, Mediolani ab episcopo secundam coronam accepit (nam Aquisgrani primam acceperat, operantibus pontificibus Mogontino & Treviro) Romæ à Stephano cardinali de Columna coronatus, unà cum regina quæ Romæ illi filium peperit, nomine Ludovicum Romanum, cui posthac imperator Marchionatum Brandenburgensem dedit. Ludovicus Romæ pontificem facit Petrum Corbariensem Reatinum, eumque pontificem maximum & Nicolaum quintum salutat: qui paulo post abductus ad Avinionem, & jussu Johannis 22. in carcerem conjectus, interiit, & Volaterano teste, pontificalibus locis suo nomine principes præfecit. *Adhærentes Ludovico.* *Ludovicus Romæ.*

fecit, ut Johannem Vienn. urbis præfectam Viterbio, Galeotum Malatestam & fratres Arimino Pisauro Fano, Antonium Feretranum Vrbino, Holfum & Galasium fratres Callio, Alegretum Clavellum Fabriano, Bulgarutium Matelicæ, Ismedutium sancto Severino, Gentilem Varaneum Camerino, Pongonium Cingulo, Nicolaum Boscaretum Esio, Guidonem Polentensem Ravennæ, Franciscum & Smibaldum Forolivii Cesenæ, Johannem Manfredum Faventiæ.

Carolus 4. electus. Pontifex interea Ludovico infensissimus, rem eo deduxit, ut anno mill. 346. Mogontinus, Trevir, Coloniensis, Bohemus & Saxo Lützelburgi convenirent, & alium imperatorem eligerent. Et eligerunt Carolum 4. marchionem Moraviæ, filium regis Bohemiæ: quem Carolum Clemens sextus pontifex confirmavit. Quoniam vero civitas Coloniensis & Aquisgranum hunc nolebant recipere, Bonnæ coronatus est.

Causa discordiæ inter pontificem & imp. Discordiæ causam inter Johannem 22. papam, & Ludovicum Bavarum ferunt fuisse quendam Vlrichum, de Augusta Secretarium, qui in quibusdam regiis literis summum pontificem vocarit bestiam ortam à mari, & aliis convitiis, idque ignorante Ludovico, eum proscinderit.

Defensor pacis. Opus habetur insigne, cui titulum fecit autor, Defensorem pacis, in quo questio illa jam olim controversa de potestate papæ & imperatoris, excussa est. Scriptum anno Domini millesimo 324. ad Ludovicum Cæsarem, ex illustrissima Bavariæ ducum familia progenitum. Quod opus anno *Dotes Ludovici.* Domini millesimo 522. primum in lucem prodiit titulo Marsilii Patavini. In hoc legis horrenda, ut imperator inclytus illustrissimi sanguinis Bavarici (unde & Palatinorum Rheni comitum propagata celsitudo) decus, magnanimitate, clementia, religione, cunctis pacis bellique artibus, omnibus denique imperatoriis laudibus, nulli temporis sui principum secundus, adeo arroganter, superbe contumeliose acceptus sit, primum à Johanne 22. deinde à Benedicto 12. & postremo à Clemente 6. urbis Romæ episcopis, ob nullum aliud delictum, ut etiam Baptista Egnatius testatur, quã quod citra Johannis pontificis Rom. assensum appellationem imperatoris sibi usurpare sustinuerit. Hæc visa est scilicet idonea ratio excommunicandi tantum principem, hæreticum promulgandi passim per concionatores, & concitandæ rebellionis studio contra eundem, omnes juratos ei quoquo modo sacramento absolvendi, bello vexandi, præterea duces ad id potissimum legere cardinales & abbates. Clemens etiam procuravit, ut adversarius ei designaretur ab electoribus, Carolus Bohemiæ rex, quo plus cædium & discordiarum inter principes Christianos exardesceret.

APPELLATIO LUDOVICI REGIS, QUAM INSIGNI-
ter concoeptam ubique fecit publicari.

NOs *Ludovicus* Romanorum rex, proponimus adversus Johannem, qui se dicit esse papam, quod Christi testamẽtum de pace male exequitur, publicam Christianitatis pacem perturbans: nec reminiscitur à sancto Constantino id quicquid nunc habet honoris latitãti Silvestro promisũ, male gratus Romano imperio, unde desumpsit omnem quo nunc abutitur, splendorem.

Anno mill. 328 Orchanes Turcarum 2 Imperator.

Johannes 22. moritur. Johannes 22. ætatis suæ anno 90. Avinione moritur, relinquens in thesauris suis ingentẽ vim auri atq; argẽti, cujus recta computatio fuit, aureorũ drachmarum 205. millia: hoc est, millies 25 millia, *Ecclesia Romana tum ditissima.* quod scripsisse arduũ, quippe videtur, nec legitur aliis tẽporib. ecclesia Romana fuisse locupletior.

Benedictus 12. Anno 1335. post mortem Johannis 22. fit papa Benedictus 12. patria Tolosanus. Hic *Ludovicũ* nobiliorem mundi agnoscit, commendans ipsum & Alemanniam præsentibus oratoribus imperatoris comite de Oetingen, & Rudolpho præposito Augustano, & Marquardo de Randeck canonico Bambergensi, idque in publico consistorio, cum Marquardus absolutionem imperatoris nomine *Testimonium pontificis huius de Ludovico.* peteret, & absolutus fuisset, nisi rex Franciæ, & Rupertus rex Apuliæ (omni quod dicitur pede) contrastetissent, à quibus missi duo archiepiscopi, duoq; comites frigidam suffundebant, adhortantes Papam, ne hæreticis faveret. Tum Benedictus: Voluntne domini vestri, quod nõ sit imperiũ? illis verò respondentibus: se non imperium, sed personam *Ludovici* impetere, qui contra Ecclesiam regisset. quibus Papa respondit: imò nos fecimus contra ipsum: quod fecit provocatus fecit. Sic Oratores redierunt tandem re infecta.

Hoc tempore Dulcinus & Durandus hæretici habentur. Cinus, Paulus Perusinus legistæ, Olradus, Matthæus Sylvaticus, Nicolaus, Rhegio medici, Franciscus Petrarcha Poeta, & S. Rochus infans ex monte Pessulano florent.

Comitia Spiræ, sub Ludovico. An. do. 1336. Cum Oratores *Ludovici* rediissent, Imperator comitia Spiræ instituit, ad quæ confluxerunt archiepiscopus Mogontinus, Heinricus de Vienberg, episcopi Argentoratensis, Augustensis *Benedictus favet Ludovico.* Eichstetensis, Curiensis, & alii. Hii rursus mittunt legatos, insignes viros, Gerlacum comitem de Nassauu, & episcopum Curiensem, iis Papa Benedictus benignissime acceptis, respondit se favere *Ludovico*, & quasi flens conquestus est, se non posse absolvere imperatorem metu regis Franciæ: nam Bonifacii exemplo deterreretur.

De hoc habes sup. in Alberto. Successu tẽporis, cũ concordiã iniissent Ludovicus Bavarus, & Philippus de Valois, rex Galliarũ, nõ sine incõmodo regis Angliæ, venerunt Oratores imperatoris & Galli, simul ad Pontificẽ, petẽtes *Improbitas regis Galliarum in Ludovicum.* reconciliari imperatorẽ. Tunc fertur respondisse Papa: Nũquid Ludovicũ ad arbitriũ regis Franciæ, nunc hæreticũ, nunc Christianissimũ habere deberet. Sic protractũ fuit negotiũ sursũ, & deorsum Francus, ut credebatur, quod noluit, simulavit se velle Benedictus verò Papa, quod voluit, simula-

vit se nolle. An. Do. 1338. Octavo die mensis Augusti, Ludovicus Imperator comitia celebrans in Franckfurt, scripto publico, acta Joh. 22. contra se rejicit, spectans ad C. Imperator. 90. Dist. ubi habetur, quod nec Imperator jura Pontificatus, nec Pontifex jura imperii sibi usurpare debet, & quod Imperator non habet Imperium à Papa, sed à Deo. In quo scripto fuse & fortiter ostenditur processus Joh. 22. excessus fuisse in praejudicium electorum Principum ac totius Germaniae, excommunicationis fulmen non semper ferire, Johannem contra Deum & omnem justitiam agere, qui mandavit, ne obedirent subditi Imperatori. Vanumq; esse, quod dici solet, Papã non habere superiorem. Et quod Concilium sit supra papam, & quod defensio juris imperii sit à jure divino, & fide catholica. Ideo appellatio Caesaris ad generale Concilium justa fuit. Hinc magna turbatio consequuta est in imperio per Alemanniam, maxime in Suevia, & ducatu Wirtenbergensi. Post promulgationẽ hujus imperialis scripti, nam Monachi, qui in gratiam Pontificis, Interdictum, quod vocant, servare volebant, Francophordiae & Reutlingen, & alibi pulsi fuerunt per Imperatorem. *Comitia in Franckfurt.* *C. Imp. 90. Dist.* *Imperium à Deo, non à Papa.* *Papa habet superiorem.* *Turbatio in imperio.*

Habet Alb. Krantz lib. Sax. 9. cap. 15. Quod in comitiis Francophordianis multa constituta fuerunt, quae ex dignitate imperii tũ visa sunt. Inter alia, quod electus à Principibus, aut à majore, aut seniore parte, administrationem habeat citra assensum Pontificis, nam ea quae praeter haec introducta sunt, nec divino jure, nec ulla patrum ordinatione, sed blanda quorundam assentatione, & Romanorum spontanea ingestione Pontificum provenerint. Electus insinuetur Romano Pontifici, quod sit Princeps catholicus, justus, imperio dignus, petaturq; coronatio (quae nisi obstiterit manifesta causa) si negatur, sumatur consecratio à quovis catholico Pontifice. Quis enim Ro. Pont. consecravit Constantinopolitanos Imperatores? Et quis ante Carolum multos Christianos Caesares? & ante Constantinum, Ethnicos quis sacravit Impeatores? *Imp. Rom. non eget Papae assensu.*

Deinde ordinatum est, quòd Imperator praestabit Pontifici & Ecclesiae defensionis, devotionis & humilitatis, non fidelitatis homagii, aut subjectionis juramentum, quia temporalis dominii Papa Imperatori nihil tribuit. Imò Ecclesia sumpsit omnia illa ab imperio. Gladius enim uterque nihil habet commune, cum alter animam, alter solum corpus conficiat. Ibiq; decreto firmatum est, quod vacantis imperii administrationem Pontifex habeat, nulla scriptura, nulla ratio, sed sola usurpatio introduxit. *Imperium vacans an ad Papam pertineat.*

DUCES GELRIAE.

Anno domini 1339. Imperator Ludovicus, Wilhelmum comitem Juliacensem, fecit ducem Juliacensem, & Bergensem Francophordiae, in praesentia multorum Principum. Eodem anno & die, Idem Imperator Reinholdum comitem Gelriae, fecit ducem Gelriae. Reinoldus secundus ejus nominis praefati Reinoldi filius, secundus Dux Gelriae. Eduardus secundi Reinoldi frater, tertius dux Gelriae. Arnoldus Dominus de Egmonda, quartus dux Gelriae. Adolphus ducis Arnoldi filius, quintus dux Gelriae. Carolus de Burgundia, Maximiliani socer, sextus dux Gelriae, Maria, filia Caroli, Maximiliani uxor, mater Philippi septima ducissa Gelriae, & per eam Maximilianus dux Gelriae. Rex Philippus, octavus Gelriae dux. Carolus, Philippi filius, Imp. ejus nominis 5. nonus dux Gelriae.

Anno domini 1340. Confluunt multi Comites & Heroes, Comes Sabaudiae, Comes de Kyburg, Comes de Nidouue, Comes de Habspurg, Comites de Hochberg, de Dierstein, Furstenberg, & multi nobiles, praesidia dante duce Austriae, & bellum inferunt Suitensibus, & Bernatibus, ac eorũ confoederatis, ac obsident Laupen, prope Bernam: at Suitenses oppidum hoc obsidione liberant, & hostem magno numero cedunt.

Anno domini 1342. Benedicto vita functo, fit Pontifex Clemens 6. & sic infensus Ludovico Bavaro Caesari, in gratiam regis Franciae, excommunicationis sententiam in Bavarum latam confirmat, multos potentatus contra Caesarem instigat, sed Ludovicus par pari reddens, vicissim in Ecclesiasticam ditionem, imperiali authoritate animadvertit. *Clemens sextus excommunicat Ludovicum.*

Anno domini 1343. Scripsit Ludovicus Imperator regi Francorum, quoniam ad suum nutum Papa regeretur, quare illi acceptam ferret hanc suam calamitatem, rogabat vero, ut ex promisso absolutionem sibi impetraret. Tum Rex Franciae respondit, eum tanquam Ro. imperii praefectum, & sedis Apostolicae tutorem, nunquam ut Imperatorem & subditum bene decuisset, gratiam & absolutionem petivisse. Tum responderunt legati Imperatoris, Posse formam Papae placentem concipi, se libenter annuituros. Tunc conceptum est procuratorium turpissimum, & rigidissimum, quod Ludovicus etiam in carcere detentus, non sigillasset. In quo mandato dabatur potestas Huniberto, Delphini avunculo, Item Augusten. & Bambergen. Ecclesiarum praepositis, & magistro Heinrico Archicancellario Imp. confitendi errores & haereses sibi impositas. Item resignandi imperium, nec resumendi nisi de gratia Papae. Item quòd Imperator se & suos liberos, ac bona in manus Papae contraderet. Hos articulos appositissimos, scilicet, Imperator comitiis Francophordiae habitis, exponit electoribus & civitatibus imperii. *Ludovic. petit ut rex Galliae sibi absolutionem impetret.* *Comitia Francophordia.*

Tum surgens Wickerus, Archiepiscopi Trevirensis Cancellarius, recensuit articulos Papae in perniciẽ & destructionẽ imperii conceptos esse, & quòd nec Imperator, nec electores virtute jura- *Articuli Papae in destructum imperii.*

menti imperio præstiti, annuere possint. Vellent tamẽ legationẽ mittere ad Papam, & articulorũ indignitatem exponere.

Hoc facto, Papa irritatior factus, cum videret se vana spe delusum cum rege Bohemiæ, & Carolo filio ejus, qui læsi fuerant ab Imp. & cum Trevirensi Archiepiscopi eorum patruo, in perniciem & excidium Imperatoris consultavit.

Concio Papæ, contra Ludovicum

Anno Domini 1343. Clemens 6. Lemonicensis Papa, Jubileum in quinquaginta annos auri gratia reduxit.

Anno Domini 1346. In cœna Domini, Clemens Papa contra Ludovicum crudelem concionem habuit, omnes processus Joh. 22. innovans, Imperatorem hæreticum & schismaticum declarans, electores imperii adhortans, ut alium Imperatorem designarent. Inter causas quas recensebat, una fuit. Quod diceret Ludovicus ad Imperatorem pertinere, ut deponeret Papam, & institueret. Item quod Episcopos constitueret, & iterdictum nihili faceret. Tum etiam idem Clemens Heinricum de Viemberg, Archiepiscopum Mogontinum, qui Ludovico adhæserat, deponit: e t ne Ecclesia Mogontina vidua esset, Gerlacum filium comitis de Nassauu, Pontificium capellanum, in Archiepiscopum Mogontinum ordinat.

Archiepiscopus Mogunt. Ludovico adhærens deponitur.

Sub Ludovico in civitatibus liberis, & quæ sunt imperii partes, erant inter sacerdotes, nam cum civitates Ludovicum pro Imperatore agnoscerẽt, sacrificulorum quidam volebant Pontificiis literis obedire, & interdicto uti, nec canere, nec legere. Ita ut monachi Argentorati, maxime Augustinianæ familiæ & in aliis urbibus 17. annis, sive cantu prorsus essent. Minores & Prædicatores multis annis cantarant, tandem & ipsi cessant. Tum illis dicebant cives, ut canendo pergerent, aut solum verterent. Ger. Sie solten fürbas singen/ oder auß der Statt Straßburg springen. Ludovicus mira bonitate præditus, sacerdotum vulgo nihil molestiæ intulit. At Episcopos & Prælatos coegit ut à se confirmationem peterent. Interea dux Luipoldus semper adversabatur Imp. Ludovico, & hujus permissu quicquid literarum à Roma prodibat contra Ludovicum, in hujus oppidis legebatur. Circa hæc tempora Leopoldus Austriæ dux, obsedit S. Hypolitum (Sanct Pilt) quod oppidum erat Lantgravii Alsatiæ, Ludovico familiaris. Posthac Leopoldus Spiram obsidet, & agrum Spirensem incendio & rapina vastat. Consilio autem Medicorum, Argentoratum se recipit, ubi moritur in curia Ochsenstein. Hic Leopoldus & Fridericus electus, & Heinricus erant filii regis Alberti occisi, nepotes Rodolphi de Habspurg. Ludovicus Bavarus vero erat filius sororis Rodolphi. Ita oim avus erat Rodolphus. Præfati Austriæ duces omnes sine prole mascula defuncti fuere. Anno eodẽ Gerlacus de Nassauu, 9. Archiepiscopus Mog. ad Rens convocat Principes obeditur[u]s mandato Papæ. Conveniunt autem Balduinus Lucenburgensis, Trevirensis, Vuabramus de Julia- co Coloniensis, & ipse Gerlacus Archiepiscopi. Rudolphus Saxoniæ dux, Johannes rex Bohemiæ, 2. Carolum Moraviæ Marchionem filium regis Bohemiæ, regem Roman. elegerunt. Hic regina pecunia nervus rerum fuit.

Titulus Leopoldi is fuit: Leopoldus Dei gratia Austriæ, Stiriæ, Sueviæ, Carinthiæ & Moraviæ dux, Dominus Kormoli & Portæ Naonis, Comes Habspurgi & Kiburgi Lantgravius Alsatiæ.

Gerlacus de Nassauu.

Anno eodem Papa electionem Caroli in Consistorio publico approbavit, quoniam autem Aquenses & Colonienses civitates eum non receperant, Bunnæ ab Archiepiscopo Coloniensi coronatus fuit. A quo Coloniensis, Trevirensis, & Gerlacus Mogont. Archiepiscopi. Item Monasteriẽ, Meten. Leodien. Virodunen. Episcopi, investituram regalium, ut vocant, acceperunt. Ludovic[us] vero civitates imperii convocavit Spiram, nulla autem civitatum Rheni, Sueviæ, Franconiæ, e[le]ctionem Caroli, aut Papæ acta contra Ludovicum curavit. Erant autem & ex Electoribus, qui[bus] Carolus non probabatur. In summa scindebantur studia in contraria, qui Carolo, & qui Lud[o]vico adhærebant. Quæ res in Suevia magnam inquietudinem concitavit: nam qui ex Ludovico [a]dhærentibus moriebantur, in campis, & extra cœmiteria sepeliebantur. Mogontiæ schisma fui[t] inter Heinricum Archiepiscopum à Papa depositum, & Gerlacum novum Archiepiscopum. H[o]c tempore de consensu Ludovici, & voluntate Heinrici Archiepiscopi, commissa fuit administr[]atio Archiepiscopatus tribus Canonicis de capitulo. Judices Gerlaci Mogontiæ, & judices He[i]nrici in Alta villa judicabant. Processus Papales à quibusdã servabantur, ab aliis spernebantur: ta[n]dẽ administratio Ecclesiæ Mogont. ab Imp. Ludovico, & Heinrico Archiepiscopo, commissa fu[i]t Conrado de Kirchkel. Hoc tempore ridiculum Romæ accidit, nam Nicolaus quidam publicus [s]criba potens erat in urbe, quam totam regebat, & tantum benevolentiæ, autoritatisq; apud omn[e]s comparaverat, ut facile quo vellet, mentem Po. Ro. flecteret, Capitolium armis occupavit, Nicol aũ Augustum se nominans. Hujus titulus erat: Nos candidus spiritus sancti miles Nicolaus, severus & clemens liberator urbis, zelator Italiæ, Tribunus Augustus. Clementi Papæ in Gallia agenti scri[p]sit, nisi infra annum rediret ad urbem, & resideret in ea, se cum Romanis alium papam creaturu[m]. [D]e quemadmodũ Roma caput esse orbis, incumberet illi in omnib. causis imperii jus agendi, Ludo[vi]cũ & Carolum citavit, ut coram se, ambo se sisterent, expeditionem causarum à se suscepturi. I[t]em citavit etiam 7. electores. Hujusmodi stulta consilia agitavit ferè 2. annis. Hunc Nicolaum [P]ont. adhærentes expulerunt. Is fugit ad Carolum 4. Carolus vero hominem miserum Pont. mis[i]t Avenionem, ibi captivus detentus fuit.

Carolus quartus Bonnæ Coronatur.

Schisma Mogontiæ

Alta villa est Eltfelt Ringaviæ oppidum.

Nicolaus Augustus.

Anno

Anno domini 1347. Ludovicus Imp. moritur, vir optimus, & pacis studiosissimus, nam quoties civitates agebant pro patriæ pace, communi bono, dexterrime illis adfuit, quicquid potuit facultatibus & pecunia pacare, hoc noluit bello. Hinc multum ditionum & subditorũ illi accessit indies magis & magis tranquillitate consequutus quod majores sui bello nequiverant. Tandẽ in venatione apoplexia tactus, de equo cadit & moritur, in oppido Monachio sepultus. Mortuo Ludovico, Carolus ex Boemia cum magno equitatu in Bavariam, Ratisponam perrexit, ubi tanquã rex Rom. illico est receptus, deinde venit Norinbergam, ibidem quoq; receptus fuit, similiter in aliis civitatibus imperialibus, prætexens absolutionem Pontificis Ro. quòd Ludovico adhæsissent, se facile impetraturum. Attamen hæredes Ludovici Bavari, & Heinricus Archiepiscopus Mogont. & Palatinus Rheni, Heinricusq; Saxoniæ dux noluerunt recipere. *Ludovicus Bavarus moritur.* *Carolus 4 à quibusdam suscipitur, ab aliis non.*

Hoc anno Andreas Apuliæ & Siciliarum rex, ab uxore, dormiens in lecto suo, strangulatur.

Anno domini 1348. Carolus rex Basileam venit. Cum autem à senatu Basiliensi persuaderent quidam, ut absolutionem peterent, quoniam Ludovico adhæsissent, quæ commissio Avinione facta fuerat Babenbergensi Episcopo, & Marquardus de Randeck, Præpositus Bambergen. attulerat, tum Conradus de Berensels, Consul civitatis Basilien. præsente rege, multisq; Ecclesiasticis & prophanis, mascule respondit, dicens. Domine Bambergensis, sciatis, quod nec fateri, nec credere nolumus, quod dominus noster Ludovicus Imp. Ro. unquam fuerit hereticus, nam quemcunq; imperii electores nobis dederint, hunc recipimus, etiam si nunquã papa requirat, nec quicquãm unquam contra imperii jus committemus, nos à peccatis absolvamur, hoc teremus, sic absoluti regi solitũ præstiterunt juramentum. *Basilienses Ludovico adhæserant.* *Masculum responsum, Consulis Basiliensis.*

Anno Domini 1347. Ludovicus Poloniæ & Ungariæ Johannes II. Franciæ 51.	Rex est.

Hoc tempore, Recupertus, Lapus, Bartholus, legum illustratores, Gentilis, Fulginos, Dinos de Garbo, & Trusianus plus quam commentator, medici florent.

Anno domini 1348. Heinricus Mogont. Episcopus, Ludovicus Marchio Brandenburg. Rupertus Palatinus Rheni, & dux Saxoniæ, de novo rege eligendo concordarunt, electionem Caroli irritam judicantes, missa eximia legatione ad Eduardum Angliæ regem, ad Imperium eum invitabant. Is gratias egit & recusavit. Deinde Fridericum Marchionem Misniensem vocant. ut Beatricẽ relictam Ludovici Imperatoris ducat, ac electionem assumat. At quia is noluit cum vicinis suis Bohemis contendere, & terram hæreditariam perdere, quoq; recusavit. *Eduardus Angliæ rex, invitatur ad imperium.*

Hoc tempore vehemens pestilentia ferè in tota Europa deseviit, ut urbes, monasteria & insulas totas devastaret. Solatium fuit in rebus tam misere afflictis, quod morituri (etiam pueri innocentes) jubilando & gaudendo laudes Dei ejacularint, & animas egerint. Peccatores vero ex animo resipuerint. De hac peste infamati Judæi, quod fontibus infectis, promoverint: & propterea combusti fuerunt à mari usq; in Alemanniam, præter civitatem Avinionem, ubi Papa eos tutatus fuit. Par querela fuit. Anno domini 1334. de leprosis, qui Judæorum hortatu ferebantur conjurasse, ut veneno ad hoc parato sic fontes inficerent, ut qui usi fuissent aqua fontali, lepram contraherent. *Pestilentia vastans Europam.* *Iudæi infamati de peste.* *Leprosi inficientes fontes.*

Hoc tempore Philippus Galliarum rex, intelligens lucri bonum odorem, ex quavis re esse, tributum salis instituit, arguutum inventum, quo nemo liber à tributo esset. Hinc enim regibus quot annis pecunia ingens penditur.

Anno domini 1350. Guntherus comes de Suartzenburg, ex Turingia, Francophordiæ in regem eligitur (vir strenuus, & qui collatis signis sæpe numero victor fuit) per Heinricum Archiepiscopũ Mogontinum, Ludovicum Marchionem in Brandenburg, Rudolphum comitem Palatinum Rheni, Heinricum juniorem ducem Saxoniæ, hic pro more sex hebdomadis, ante Francophordiam castrametatus, cum nullus, qui se illi opponeret, videretur: in urbem immissus, & pro rege receptus fuit. Conventus autem indicitur Spiras, pro componendis Carolo & Gunthero, quo dum conveniunt Balduinus Trevirensis, & Gerlacus Mogont. Comes de Wirtenberg, & alii proceres, legatique civitatum, Guntherus Friburgum obsidet & expugnat, Carolus Mogontiam oppugnat. Iterea Guntherus veneno moritur, quod ferunt medicum Fridancum illi propinasse. Is autem jussu regis degustans, & ipse triduo mortuus fuit, sic capra quo mactaretur, gladium invenit. *Guntherus de Schwuartzenburg.* *Conventus Spira.* *Guntherus Friburgum obsidet.*

DE SECTA FLAGELLANTIUM.

Hoc tempore fuit in Italia & Germania secta Flagellantium, de loco ad locum errantium. Spiram venerunt circiter ducenti de Suevia, habentes inter se principem unum, & duos magistros, quorum mandatis parebant. Civibus Spirensibus sanctimoniæ fuco sic imponentes, ut & convivio eos liberaliter susciperent. Argentorati innumerabiles fuerunt. Item Aquisgrani, ubi Carolus coronandus fuerat, præ multitudine peregrinorum & flagellatorum recipi non potuit, sed in oppido Bunna ab archiepiscopo Coloniensi coronatur. Venit & hæc secta flagellatorũ rusticorum ex Galliis, ut ferebatur, Poloniam. Janussius archiepiscopus Gneznensis cum suæ provinciæ Suffraganeis sub magnis pœnis & carceribus tales prohibuit. Et principes Poloniæ persuasi, ne quispiam hujusmodi errores sectaretur, sub confiscatione bonorum & gravibus pœnis inhibuerunt. Albertus Crantz in Vuandalia sua de hac ita scribit lib. 8. cap. 28. *Secta Flagellantium.*

In historia Polonorum legis sub anno 1361.

Anno domini mill. 350. Secta Flagellantium cum vehementer increvit per provincias, incertū quo autore primum instituta, nisi illo, quem cæteris non vigilantibus, tradit Euangelium superseminasse zizania: unde & Acephali, hoc est sine capite, sunt appellati. Homines rudes, qui per Germaniæ agros flagellis se attriverant, cruces in veste præferebant, ad urbes gregatim ibant processione disciplinata, capitum operimentis ad oculos demissius, luminibus in terram fixis, tristes & mœsti semper cernebantur. Flagella tribus restibus erant trinodia, nodi ferrum in crucis formam eminens habebant, liventes ex crebris ictibus ac uulneribus scapulas & dorsa prætulere. Ecclesiam ingressi, positis vestibus subucula linea ab umbilico demissa sumebant. Ita egressi per cœmiteria; nudi sternebantur. Alij proni in faciem, alij in latus, nonnulli in dorsum, quidam extētis in altum palmis, pœnitentiæ formam ad singula peccatorum genera in gestu significabant, progressus ex omni numero unus singulos tangebat dicens: Det tibi Deus remissionem tuorum peccatorum: surge. Inde in ordines digesti, præcinentibus duobus, versum chorus iterabat. Ubi dominicæ passionis in cantu quodam incidisset mentio, mox unà prorunut in terram, non ut solemus primum geniculantes, sed uno impetu, velut præcipitata ligna vel saxa, ruebant, quem quisq; stans locum forte habuit.

Habent Chronica Argentoratensia, anno mil. 261. Flagellantes Argentoratum venisse, qui Romæ & in Italia confluxerant, numero mille & ducenti. Et quod Argentorati accesserint mille & quingenti, qui nudis corporibus se flagris cædebant.

Posthac anno mil. 298. venerunt Argentoratum 28. in vestibus albis, facie cooperta, qui eundo ad omnes ecclesias, se flagellabant.

Anno mill. 349. Tempore pestis, combustis Judæis, venerunt rursus Argentoratum ducenti, habentes octo aut decem præciosa vexilla ex serico, & totidem cereos duplicatos. Bini & bini incedebant post vexilla & cereos, in oppidis & pagis passim excipiebantur pulsu campanarum, quisq; pallio amictus, pileum in capite cum rubra cruce gestabat. Rythmos habebant præscriptos, præcinentibus duobus, respondebant alii.

Qui in hanc disciplinam recipiebatur, cogebatur triginta tribus diebus & dimidiato manere (hoc erat pœnitentiæ tempus) & tantum pecuniæ secum afferre, ut in singulos dies haberet nummos Argent. quatuor. Nam non concedebatur illis ut mendicarent. Sacerdotes admittebant, sed citra dominium: nec admittebant in secretiora consilia. Literas jactabant per Angelum è cœlis allatas, & vulgus eò adduxerant, ut flagellatoribus plus crederent quàm sacerdotibus. Argentorati ferè mille accesserunt huic societati. Quare factis duobus ordinibus, alteri in superiores Germaniæ partes concedebant, alteri in inferiores. Carolus quartus rex pontifici Rom. scripsit, ut coerceret, alioqui totum mundum seducerent: nam magnam sanctimoniam proferebant, & miraculorum virtutem. Argentorati in circulum Flagellantium mortuus puer delatus fuit: tentabant quidem resuscitare, sed non successit. Dimidiato anno ferè singulis hebdomatibus cohors flagellantium adveniebat. Etiam mulieres se societati adjunxerant. Tandem cum admiratio desiit, nec amplius excipiebantur pulsu campanarum, nec hospitio exciperentur, & impostura hujus sectæ innotesceret, & papa ordinariis præciperet, ne admitterentur, etiam senatus Argentoratensis vetuit ne reciperentur. Quod si quis vellet flagellare se, ut hoc domi suæ faceret. Ita in brevi tempore, hoc est, dimidiato anno, desiit secta Flagellantium, quam ipsi affirmarant triginta tribus annis & dimidiato duraturam.

CAROLUS IIII. FILIUS JOHANNIS REGIS BOHEMIÆ, *nepos Henrici Imp. 7.*

Carolus quartus 32. Imp. Germ.

CArolus audiens Ludovicum mortuum, passim venit in civitates quæ liberæ, & quæ imperii sunt, rogans ut pro Imperatore susciperetur, Anno domini mil. 348. venit Argentoratum, ubi ut rex suscipitur. Ibi & Bertholdo episcopo Argentoratensi regalia confirmat, ante fores summi templi, gradus vocant auff den Greten / coronam gestans in capite, pomum & sceptrum in manibus. Post aliquot dies Basileam venit, deinde Wormaciam accedit, & cum eo episcopus Bambergensis. Is potestatem acceperat à pontifice Romano, absolvendi eos qui sub Ludovico excommunicati fuerant: verum, sequentibus conditionibus. I. Ut jurarent fidelitatem papæ. II. Imperatore non habere jus constituendi papam aut deponendi. III. Ut neminem agnoscerent regem vel imperatorem non confirmatū à papa. Qui hæc non jurarent, nec absolvi deberent. Sacrificuli pleriq; & monachi hoc jurant, & absolvuntur: laici nolunt jurare. Tandem veriti motum vulgi rex & episcopus, laicos etiam sine juramento & præfatis conditionibus absolvunt. Cum Carolus vero à Wormacia Mogontiam venisset, dicitur illi in aurem, Electores velle eligere Eduardum Anglum, nec valere electionem Caroli, Ludovico Bavaro adhuc vivente, factam.

REX ANGLIÆ ELIGITUR.

ELectores Imperii Eduardum Angliæ regem in Rom. regem eligunt. Sed is respondit per literas & gratias egit, indicans sibi satis esse negotii cum rege Galliarum, quapropter non possit imperii curas admittere.

MARCHIO MISNENSIS ELIGITVR.

TUm Electores vocant Fridericum Marchionem Misniæ, Ludovici Imperatoris generum, & in Rom. regem eligunt contra Carolum. At Marchio Misniæ accepit à Carolo 10. millia marcarum argenti, & cessit electionem, & regalia accepit posthac à Carolo. Ita imperii dignitas mansit Carolo, qui Francofordiæ in regem suscipitur, civibus istic nundinas, & omnia eorum privilegia, confirmans ac corroborans. *De hoc vide plura in historia Bohe. Aenea Syl. ca. 32.*

RHENVS CLAVDITVR ARGENTORATI.

CArolus iam quietus de electione, & ubi convenisset cum adversariis ingenti summa pecuniarum, concessit in civitates Rhenenses, & ad principes ac dominos, qui illi adfuerant. His dedit Telonia Rheni. Hinc exorta sunt Telonia nova, quæ qui vina coemunt & alia, & per Rhenum devehunt, ferre prorsus nequiverint. Hoc Senatum populumque Argentoratensem male habuit, ut quibus multa erant negotia per Rhenum perficienda. Quare stipitibus præacutis, et cathena ingēti alveū Rheni ita includūt, ut nemo posset navigio vel ascēdere vel descēdere. Cum vero Rheni navigatio duobus annis & dimidio esset occlusa, & civitates viderent, se nec nova nec vetera Telonia posse assequi, transigunt cum Argentoratensibus, quorum dexteritate Telonia illa nova in spongiam cadunt. Et rursus conceditur navigatio Rheni, anno Domini. mill. 351. mense Maio, quo aliquot centenæ naves cum vino & rebus aliis Rheno devehuntur.

Angli victis Francis, Galliam fere totam occupant.

Anno Domini mill. 355. Carolus profectus est in Italiam, & civitates satis obedientes invenit, Romæ obvios habuit totum Senatum, & quicquid erat honestorum hominum. Civitates aliquot Italiæ, gratificaturus pontifici, in obedientiam redegit. Cum venisset Pisas, oritur tumultus: & nisi Germanorum mascula virtus illi adfuisset, actum fuerat de eo. Imperatrix à Pisanis rapitur, & in ignominiam regis Caroli in lupanar ducitur: sed evadit matrona unà cum virginibus, & extra civitatem fugit. *Carolus 4. obedientem habet italiam.*

Anno mill. 356 Carolus rex Mogontiam venit ad natalem Domini: adsunt illi Electores, & habetur prandium imperiale, uti in Bulla aurea indicitur.

His annis Carolus 4. Albertum & Iohannem fratres dominos Mackelburg, fecit duces Mackelburgenses, antea dictos principes Vuandalorum.

Anno Domini mil. 356. Ecclipses solis, lunæ, pestis, terræmotus maximus, ut in partibus Rheni plura castra, turres, & domus corruerent Civitas Basiliensis & ecclesiæ istic vehementer concussæ.

Anno Domini mill. 360 Carolus comitem Eberhardum à Vuirtenberg, magno exercitu oppugnavit, tandem res per episcopos Augustanum, Argentoratensem, & Spirensem composita fuit: sic tamen, ut Sueviæ civitates cogerentur solvere ingentem pecuniæ summam: nam Vlmenses dederunt 52. millia flor. Eslingum 15. millia. Rotuuil 10. millia. Rutlingum 15. millia. Lindauu sex millia. Constantia 40. millia. Causam ferunt fuisse nimiam exactionem civitatum: Et quod cum ducibus Austriæ, sine exceptione imperatoris fœdus icerit. Ad hoc bellum ab imperatore datus fuit dux Rupertus Bavarus, & civitatibus Rheni præceptum, ut auxiliares copias darent. Marchio Badensis à Carolo vocatus, renuit venire, nolebat enim consanguineo bellum inferre. *Carolus contra Eberdum Vuirtenb.*

Anno Domini mill. 366. Carolus altera vice in Italiam & Romam contendit, cum principibus aliquot Alemaniæ & Bohemiæ, & cum inclyta uxore sua. Mediolani corona ferrea coronatur. Pisis honorifice susceptus His relictis, ad urbem tendit, Senatoribus, Consulibus, & populo Romano in Capitolio congregatis, unus Senatorum orationem habuit ad populum, apposite scilicet: Ecce rex tuus venit. Coronatur Romæ per Ostiensem Cardinalem, hac conditione, ut nec Romæ, nec in Italia diutius moraretur. Franciscus Petrarcha hic graviter invehitur, ac dicit: Quæ nam ista superbia, principem Romanum publicæ libertatis autorem, libertate privare? cuius esse deberent omnia, ipse non sit suus? *Carolus Mediolani coronatur. Coronatur Romæ, sed conditionibus. Imperator Roman. Roma interdicitur.*

Anno Domini mill. 361. Sophia filia Eberhardi comitis in Vuirtenberg, duci Lotharingiæ matrimonio copulatur. Stutgardiæ habentur sumtuose nuptiæ, præsente Alberto duce Austriæ, ac multis comitibus, baronibus & nobilibus. Invitato etiam imperatore, qui veritus maiorem congregationem, non venit. Celebres hæ nuptiæ, vini fonte arte facto. *Nuptiæ Vuirtenbergen. filia cum Lotharingo.*

Anno Domini mill. 362. Cazimirus Poloniæ rex, horrea sua in singulis terris regni sui frugibus abundantia aperiri, & moderato precio vendi jussit. Proprii autem homines pecunias ad emendū non habentes, rerum commutatione aut labore præstitum frumentum merebantur. Castrorum & civitatum fabricas & muros, piscinarum & fossatorum aggeres & alveos, tum aquæductus, & ædificiorum variorum structuras extendendo. Ex quibus illud memorabile fossatum, quod à Gracovia versus Bachnyam tendit, & flumine Istula in id immisso, ligna per id & sal traduci destinabat, adhuc apparet.

Anno

Anno mill. 363. Bella parantes Carolum imperatorem Romanorum, & regem Bohemorum, Ludovicum Hungariæ, Cazimirum Poloniæ, & Sigismundum Daciæ reges, eò quod imperator Carolus coram nunciis Ludovici regis Hungariæ dixerat, ejus matrem parum pudicam, Urbanus papa quintus per legatum composuit.

Urbanus 5. papa.

Eodem anno Innocentio 6 mortuo, Urbanus 5. fit papa, patria Lemonicensis, antea Gulielmus dictus.

Eodem anno rex Cypri venit Argentoratum, honorifice exceptus. Eodem anno venit etiam illuc rex Daciæ.

Eodem anno Amurates Turcarum 3. Imperator regnat. Is primus in Europam classe trajecit.

Petrus Hispaniæ

Janus Cypriensis } Rex.

Johannes Nothus Portugalliæ.

Anno domini mil 365. Studium universale in Vuienna Austriæ ab Alberto duce ibidem fundatur primum in Germania.

Anno eodem secta Jhesuatorum incipit.

Bertholdus Rorbach Spiræ combustus.

Hoc tempore Spiris combustus est quidam Bertoldus Beghardus de Rorbach. Hujus articuli, quos tamen antehac in Herbipoli revocaverat, erant: Christum in passione sua sic fuisse à patre derelictum, ut præ dolore dubitaverit de salute. Quod Christus in cruce propter nimiam passionem & dolorem matri maledixerit. Quod maledixerit terræ quæ ejus sanguinem suscepit. Quod homo in hac vita in tantum possit proficere, quod nec orare, nec jejunare oporteat. Item quod laicus illuminatus plus possit proficere in docendo: & quod plus illi credendum sit, quàm Evangelio & doctoribus scripturæ sanctæ.

Albergothus, Baldus & Angelus Jurisperiti, Guido Cauliacus Chirurgus, Maximus Planudis Monachus Græcus, Johannes de Lineriis Mathematicus, Johannes Bocatius florent, & Henricus de Hassia.

DE PRIMIS ANGLICIS.

Anno domini mill. 365. Cum imperator Carolus Seltzæ ageret, venerunt in Alsatiam Angli quadraginta millia equitum & peditum, quorum dux erat eques quidam auratus, dictus Erzpriester von Springehirze/ hii noctu irruerunt in agrum Argent. & in proximos pagos, non sine incendio, rapina & latrocinio. Cumq; ferè hebdomadibus quatuor graviter incommodassent Alsatiæ, & Carolus imperator conscripto exercitu esset invasurus nocentem hostem, fuga sibi consulunt Angli, uno die plus itineris absolventes, quàm Cæsar & civitates in multis insequerentur. Nam dum Cæsar, episcopus Argentoratensis Johannes de Liechtenberg, & Respublica Argent. apud divi Arbogasti monasterium & Eckboltzheim castrametantur, Angli jam Benfeld, Danbach, & Selestadium concesserant. Argentoratenses quidem & aliæ civitates, quid cessarent, appellant Imperatorem: cur non recta hostem invaderent. Sed Cæsar causabatur se, nescio quorum principum præsidia expectare. Tandem usq; Colmariam ventum fuit, sed abierant Angli. Reditur sed graviori incommodo Alsatiæ: Cæsareani enim hostibus ipsis nocentiores fuerunt. Et erat hæc profectio ante messem & in messe. Hinc caristia annonæ facta, ut quartale frumenti libra Argentoratensi venderetur.

Comitia Mogontiæ.

Circa hæc tempora Carolus imperator Mogontiæ comitia habet cum archiepiscopis Mogontinensi, Trevirensi, & Coloniensi. Aderant quoq; Saxoniæ & Bavariæ duces. Istuc pontifex miserat legatum, episcopum Canalcen. pro subsidio Cameræ. Quem cum Imperator præsentibus principibus audivisset, respondit: Domine legate, papa misit vos ad Germaniam, in qua magnam pecuniam corraditis, sed in Clero nihil reformatis. Adstabat autem Cuno de Falckenstein canonicus Mogont. cum capitio præcioso, aureis & sericis ligaturis consuto, quod imperator suo capiti imponens, inquit: Sum ne in capitio Cunonis plus militi quàm clerico similis: & intuitus Gerlacum archiepiscopum Mogont. sic affatur: Domine archiepiscope, vobis præcipimus sub ea fidelitate qua nobis astringimini, ut clerum vestrũ reformetis, tollatisq; abusum in vestibus, calceis, capillis, & toto vitæ habitu. Quod si non fecerint, mandetis fructus beneficiorum suorum occupari, & Fisco nostro præsentandos, quos nos in honestiores usus convertemus. Colloquio isto peracto, pontificius legatus non diu Mogontiæ hæsit, sed quasi fugitans, navi conscensa, Coloniam solvit.

Imperatoris parrysia erga legatum Ro. pont.

Laudatur hic Carolus, ut pote multis heroicis virtutibus præclarus. Auream bullã (in qua sunt sanctæ constitutiones pacis) ab hoc habet Imperii electores. Nisi quod quidã illi vitio vertunt, quòd Bohemici regni gloriam magis quam Romani imperii quæsivit, & quòd regni Arelatensis jus, Galliæ contradidit. Schola liberalium disciplinarum ab hoc Pragæ erecta est.

Norinbergæ sedata seditio.

Norinbergæ seditionem gravem exortam à Collegio Fabrorum, Capribarbæ vulgo, Die Geißbert/ dictorũ, ipse pietate & meritis gravis, cui consiliari & optimates urbis adhærebant, pulchre sedavit sua industria, nam Collegia vel Tribus, quas vocant Zunffthaus, abolevit, & urbem in meliorem politiam reduxit.

Anno

Anno Domini 1366. Comes Ægo per insidias voluit Friburgum occupare. Friburgenses admoniti, præsidio Basiliensium, Brisacensium, & Nuuenburgensium, contra steterunt, & paulo post Arcem vicinam urbi, quam vocant Burgstadel, destruxerunt. Posthac cum oppidum Endingum obsiderent, & Ægo Comes copias contraheret, utrinque pugnatur, aliquot occisis, in Rheno submersis & captis. Post hac pace facta, liberati à domino suo pecuniæ summa, Duces Austriæ dominos agnoscunt.

Comes Ægo Friburgum occupat.

Anno Domini 1368 Urbanus compositis rebus Pisanis ac Florentinis, vocavit Carolum Imperatorem in Italiam, ut Bernabavem Ecclesiæ hostem ulcisceretur, cum quo tamen Imp. insperato pacem fecit, quod Papæ displicuit.

Anno dom. Mill. trecentesimo septuagesimo, Carolus Vuenceslaum filiũ natu majorẽ, Cæsarem facit, qui cum patre annis octo regnavit. Scribit Æneas Sylvius, Carolum cuique Electorum promisisse centum milla aureorum pro consensu, sed cum non esset solvendo, obligavit illis Telonia, vectigalia, & oppida imperialia, hinc Aquila deplumatur.

Vuenceslaus fit rex.

Per hos dies Rom. Imp. Carolus visendi regis Galliarum desyderio, iter per Hannoniam, Cameracumque faciens, in Franciam venit. De cujus adventu Carolus rex Galliarum literis acceptis, ad singula qua transiturus Imperator erat loca præmissis, qui illum honorificentissime venerarentur, excepit. Et cum articulari morbo laboraret Imperator, currum & lecticam auro gemmisque artificiosissime elaboratam, ad Imperatorẽ præpropere misit rex, deinde equos duos ingenuos atque animosos insignibus Francorum apparatissime ornatos Imperatori, totidemque filio ejus Romanorum regi, Caroli nomine præsentant missi. Quod munus Imperator liberalissime lætissimeque excipiens, ego inquit, in altero illorum sedens, Parisios ingredior, quod & factum fuit. Ubi venientibus Principibus, alter in alterius cõspectu, revelato capite, datisq; dextris, sese amicissime venerantur. Mox ad Romanorum regem Carolus accedens, impertita illi salute, imperatorem dextrorsum, regem vero filium sinistrorsum habens, ipse medius incessit. Post mutua colloquia & convivia, firmata inter eos jurejurando amicitia est. Discedentem Imperatorem Carolus ad Monsum usque sua impensa perducere jubet.

Anno domini Millesimo trecentesimo septuagesimo secundo, Mensura vini Argentorati vendita fuit quatuor solidis, in Augusto, quo anno Tigurini, Vuormatienses & Spirenses Alsatibus vina advexerunt, mox mustum venditum fuit in Autumno duobus nummis.

Anno dom. mill. trecentesimo septuagesimo quinto, Nobiles quidẽ Anglici, Britones, Picardi Goti, Scoti, & gentes innumerabiles de propriis proprie nõ contenti, per turmas armatorum violenter regnantes terras Francorum, Burgundorum & Luteringorum molestarent, & per decennium hujusmodi perturbationes extra terminos suos dilatarent, demum circa annum domini 1375. Alemanniam superiorem intrantes, per incolas villę Bernensis, in quodam Monasterio Monialium fontis Mariæ Constantiensis diœcesis collecti gladio, sed plus amantissimæ crudelitatis igne, in dicto monasterio conclavati, & reclusi, penitus sunt extincti. Malleolus.

Anno domini 1377. Comes Ulrichus Vuirtenbergensis, apud Reutelingam cladem sustinuit, multis egregiis viris interemptis.

DE SECUNDIS ANGLICIS.

ANno dom. 1375 Mixtus populus ex Britannis & Germanis, numero 6. mille armis munitissimi, cũ innumerabili vulgo, sed nõ æque armato, Capitaneos habebant 25. hii Alsatiã rapinis & incendio admodum vastarunt, & exactionibus, scopus erat multa corradere. Durissimi erãt exactores, à divitibus aurum, caballos, sericum petebant, à pauperibus calceos, clavos ferramenta equorum. Cum autem incendio pagis in agro Argentoratensi admodum incommodarent, rogati quid acciperent & abstinerẽt incendio, petebant florenorum sexaginta millia, sexaginta pannos, sericos, & sexaginta equos, petitio hæc inaudita erat. Tandem Episcopatus & oppida imperialia numerarunt illis florenorum tria millia ita horrendis, stupris & facinoribus designatis abierunt.

Anno domini 1375. Gregorius Papa 9. Decimam sollicitavit ab Ecclesiasticis per omne imperium. Sed Archiepiscopi tres ad Rhenum se opposuerunt emunctioni cleri sui. Interim moritur Mogontinus, & Papa Ecclesiam donavit Ludovico, Bambergensi Episcopo. Capitulum autem elegit Adolphum de Nassauu. Imperator studuit Ludovico, & obsedit Ertphordiam, vastavit vicinã Turingiam.

Interea Carolus multa peregit, ut filius ejus Vuentzlaus rex Bohemiæ, & Romanorum quoque rex eligeretur. Inde eviseeratum est imperium Rheni, vectigalia, quæ pro patrimonio erant imperio, inde partita sunt, ut unusquisque electorum non modicum quid acciperet. Deplumata est Aquila, ut in reliquum cæteris sit animantibus contemptui, quid enim potest sine pennis? Alb. Krantz lib. 10. Saxoniæ cap. 3. Nam idem Imperator Carolus (nescio si ad interpretationem verbi Augustus, quam nunc faciunt, bene imperii nervos exhausit, viresque conscidit) sede-

Scribit Æneas Sylvius Imperatorem iureiurando adactum, ut pignora revocaret. Vide cap 33. in hist. Bohe.

cim in Suevia urbes sine medio recognoscentes imperium, vendidit vicinis Principibus. Aliæ quatuordecim conspirant invicem, & fœdere mutuo se constringunt, quædam salva libertate solita, Principibus Austriæ ad protectionem se cōmendant, non ut dominis pariturae, sed ut protectoribus vicissim obsequuturæ.

Anno domini 1380. Inventum est bellici tormenti genus à Germanis nostris, quod vulgo Bombarda dicitur, à sono opinor ac tonitru. Vide infra de arte Impressoria anno 1440.

EPITOME AUREAE BULLAE
Caroli quarti, Rom. Imper.

Mala ex discordia.

SUB Carolo quarto prodiit aurea Bulla. Anno domini millesimo trecentesimo sexagesimo sexto, Norinbergæ præsentibus Principibus Electoribus, Ecclesiasticis & secularibus contra divisionem, pro unitate in imperio provehenda. Enumerantur autem initio, quæ mala ex divisione contigerint, lapsus Luciferi, ejectio Adami ex Paradiso, destructio Trojæ, eversio reipub. Romanæ, in divisione Julii & Pompei.

Salvus cōductus.

Primum autem statuitur, ut proficiscentibus ad electionem, salvus conductus præstetur, periurii pœna, qui in hos leges commiserit, & ne talis investiatur de feudis, quæ à sacro imperio, vel aliàs obtinet. Regem Bohemiæ, sacri imperii Archipincernam conducent Archiepiscopus Mogonnus, Bambergensis, Herbipolensis Episcopi, Burggravius Norinbergensis, Item illi de Hohenloch de Vuerten, de Bruneche, & de Hanauu. Item civitates Nurenburgensis, & Vuindecheim.

Deinde Archiepiscopum Coloniensem, sacri imperii per Italiam Archicancellarium, conducere tenebuntur. Mogont. & Treviren. Archiepiscopi, Comes Palatinus Rheni, Lantgravius, Hassiæ. Item de Katzenellenbogen, de Nassauue, de Dietz comites. Item de Isenburg, de Vuesterburg, de Runckel, de Lymburg & Valkenstein. Item civitates, Vuetflaria, Geylenhusen, & Frideberg. Deinde Comitem Palatinum, sacri imperii Archidapiferum conducere debebit Archiepiscopus Mogontinus.

Ducem vero Saxoniæ, Archimarestallum sacri imperii, conducere debet rex Bohemiæ, Mogontinus. & Madeburgensis Archiepiscopus. Item Bambergensis & Herbipolensis Episcopi, Marchio Misnensis, Lantgravius Hassiæ. Item Fuldensis & Hersfeldensis Abbates, Burggravius de Norinberg. Item illi de Hohenloch, de Vuyrtheim, de Bruneck, de Hanauu, de Valckenstein. Item civitates Ertphordia, Mulhusen, Norinberg, Rotenburg, & Vuyndeschheim.

Mogont. convocet.

Et hii omnes proxime nominati, Marchonem Brandenburgensem, sacri imperii Archicamerarium conducere tenebuntur.

Numerus equitum. 200.

Archiepiscopus Mogontinus electores convocat Francophordiam, spatio trium mensium. Quod si in executione & intimatione negligens existat, veniant electores etiam nō vocati Franckfurt, ultra 200. equites nullus adducat, & inter hos non sint ultra quinquaginta armati.

Cives Francof.

Civibus Franckophordum injungitur vi juramenti præstiti, ut protegan & defendant advenientes electores, & præter hos neminem intromittant

Post invocationem sancti Spiritus, in Ecclesia sancti Bartholomei Archiepiscopus Mogontinus Electoribus juramenti formam dabit, & una cum ipsis jurabit, positis in medium Evangeliis.

Forma iuramenti.

FORMA JURAMENTI.

EGO Archiepiscopus Mogont. sacri Ro. imperii per Germaniā, Archicancellarius, ac Princeps elector, juro ad hæc sancta Dei Evangelia, hic præsentaliter coram me posita, quod ego per fidem (qua ego Deo & sacro Romano imperio sum astrictus) secundum omnem discretionem & intellectum meum, cum Dei adjutorio eligere volo temporale caput populo Christiano, id est regem Ro. in Cæsarem promovendum, quid ad hoc existat idoneus in quantum discretio & sensus mei me dirigunt, & secundum fidem prædictam, vocemq; meam, & vocum electionem præfatam dabo, absque omni pacto, stipendio, precio, vel promisso, vel quocunque modo talia valeant appellari. Sic me Deus adjuvet, & omnes sancti.

Mox præstito Juramento infra triginta dies eligant temporale caput, quod si distulerint, à transactis triginta diebus panem manducent & aquam, nec Francophordia discedant, nisi electo rege.

DE SESSIONE TREVIRENS. COLONIENS. & Mogontinens. Episcoporum.

Sessio electorum.

SAncitum est quod Trevirensis ex opposito, & lineari directione, versus Imperatoris faciem, Mogont. vero in suis, diœcesi & provincia, & extra provinciam suam, in toto Cancellariatu suo Germanico, provincia Coloniensi dumtaxat excepta. Et demum Coloniensis in suis, diœcesi & provincia, & extra provinciam suam, in tota Italia & Gallia, in dextero latere Romanorum Cæsari-

Cæsaris sedere possint, in omnibus publicis actibus, imperialibus, conciliis, collationibus feudorum, refectionibus mensarum. Post Mogontinum, vel Coloniensem, rex Bohemiæ, cum sit Princeps coronatus, & unctus, deinde Comes Palatinus Rheni.

Ad sinistram partē, immediate post illum, quē ex prædictis Archiepiscopis in latere sinistro sedere contigerit, primum locum dux Saxoniæ, & post eum Marchio Brandenburgensis. Ab his suffragia hoc ordine poscit Mogontinus, primo interrogat à Trevirensi Archiepiscopo, secūdo à Coloniensi, cujus est dignitas & officium, diadema regium imponendi, tertio à rege Bohemiæ, quarto à Comite Palatino, quinto à duce Saxoniæ, sexto à Marchione Brandenburgensi, tum & Mogontinus votum suum aperit.

In celebratione Imperialis curiæ, Marchio Brandenburgensis aquam lavandis manibus Imperatori ministrat. Rex Bohemiæ primum potum propinat, Palatinus cibum, Dux Saxoniæ Marschalcus, solitum officium præstat.

DE JURE COMITIS PALATINI.

Vacante imperio illustris Comes Palatinus Rheni, sacri Romani imperii dapifer, ad manus futuri regis Rom. in partibus Rheni & Sueviæ, & in jure Franconico, ratione principatus, seu comitatus Palatini privilegio, debet esse provisor imperii, cū potestate judicia exercendi, & ad beneficia Ecclesiastica præsentandi &c. Eodem jure provisionis, illustris dux Saxoniæ Archimarschalcus in illis locis, ubi Saxonica jura seruantur, fruatur. *Ius Comitis Palatini.* *Ius Ducis Saxoniæ.*

DE SUCCESSIONE PRINCIPUM ELECTORUM.

Postquam electores seculares desierint, Decretum, ut jus, vox, potestas electionis, ad filium primogenitum legitimum laicum, Illo non extante, ad primogeniti primogenitum similiter laicum devolvatur, Quòd si primogenitus absque hæredibus, masculis legitimis laicis, ab hac luce migrarit: Jus, vox & potestas ad seniorem fratrem laicum, per veram paternalem lineam descendentem pertingat, & deinceps ad illius primogenitum laicum. Si vero princeps elector, seu ejus primogenitus, aut filius senior laicus moriatur, & hæredes masculos, & legitimos laicos defectum ætatis patientes, relinquere contigerit. Tunc frater senior ejusdem primogeniti, tutor eorum & administrator existat, donec senior ex eis legitimam ætatem attigerit, quā in principe electore annos octodecim completos, censeri volumus. Si aliquis ex his Principatibus vacaverit, Imperatoris est providere. *Successio electorum.*

DE IMMUNITATIBUS.

Regis Bohemiæ & subditorum immunitas, ut appellari à regali judicio nemini liceat, auri, argenti, & stanni, ferri, cupri, plumbi, salis, mineras habere, item Judæos, thelonia & id genus habere possint. Monetas auri & argenti excudere valeant. *Immunitates.*

Cæterorum Principum electorum immunitas, quòd eximuntur eorum subditi à tribunalibus, extra territorium, & terminos Principum

DE CONGREGATIONE PRINCIPUM

Decretum ut singulis annis à festo Resurrectionis Dominicæ conveniant, in aliqua civitatum imperii personaliter, tractaturi de imperii & orbis salute, qui imperii bases sunt & columnæ, dataque leges convivales & sumptuariæ, ne frequentatio cōviviorum rebus agendis remoram iniiciat. *Annuus conventus electorum.*

DE ORDINE PROCESSIONIS INTER *Archiepiscopos & Electores alios.*

Imperatore vel Rege deambulante, cū insignia ante faciem ejus portantur. Archiepiscopus Trevirensis, in directa diametrali linea ante Imperatorem, vel Regem transeat, illique soli medii inter eos ambulent, qui regalia insignia portant. Cum autem rex absque insigniis incesserit, tum Trevirensis præcedat, ut nemo inter Regem & ipsum medius habeatur, aliis duobus Archiepiscopis electoribus loca sua servantibus. Dux autem Saxoniæ regalem ensem deferat, Regem inmediate præcedat, & inter illum & Trevirensem medius habeatur. Comes Palatinus pomū imperiale portet, à latere dextro. Marchio Brandeburgēsis sceptrum deferat, à sinistro latere ipsius ducis Saxoniæ gradiatur, Rex Bohemiæ regem nullo interveniente sequatur. *Ordo processionum.*

DE CURIA IMPERIALI ET SESSIONE

Die solenni curiæ imperialis veniant electores Ecclesiastici, & Seculares ad domum habitationis regalis. Ibi Imperator insigniis imperialibus induetur, & ascensis equis, vadant cum Imperatore ad locum sessionis aptatæ. *Sedes imperatoria.*

Archicancellarius in cujus archicancelliariatu hoc fuerit, portabit super baculo argēteo omnia sigilla & typaria imperialia & regalia. Seculares Principes, electores, sceptrum, pomum, ensem. Portabuntur etiam immediate ante Archiepiscopum Trevirensem suo loco transeuntem primo Aquisgrani, secundo Mediolanensis corona, & hoc dumtaxat ante Imperatorem, qui est imperialibus infulis decoratus, quas gestabunt aliqui Principes inferiores ad hoc per Imperatorē juxta placitum deputandi.

Sedes Imperatricis. Imperatrix Augustalibus insigniis amicta, suis comitata virginibus post Imp. competentis spatii intervallo, ad locum sessionis procedat.

DE OFFICIIS PRINCIPUM ELECTORUM, *sedente rege in sede regia.*

DUx Saxoniæ equo insidens, habens baculum argenteum, & mensuram argenteam in manu, ex acervo avenæ pertingente ad sellam vel pectus equi, mēsuram plenam accipiet, & famulo venienti exhibebit, demum viceMarschalcus de Bappenheim distribuet.

Ingresso rege ad mensam, Ecclesiastici Electores mense benedicant.

Brandenburgensis Archicamerarius accedat super equo, habens argenteas pelves, & descendens de equo, dabit aquam lavandis manibus imperatoris

Rex Bohemiæ Archipincerna, descendens de equo, ciphum argenteum, ponderum duodecim marcarum, porrigit regi ad bibendum.

Comes Palatinus similiter intrabit super equo, habens in manibus scutellas argenteas cibis impletas, quas regi apponit.

Peractis officiis, ille de Falckenstein subcamerarius equum & pelves Marchionis pro se accipit.

Magister coquinæ de Norinberg equum & scutellas comitis Palatini.

Vicepincerna de Lympurg equum & ciphum regis Bohemiæ.

ViceMarschalcus de Bappenheim, equum, mensuram, & baculum ducis Saxoniæ

Cognitionem linguarum habeant Electores. Tandem statuitur, cum Romani imperii celsitudo diversas nationes & linguas sub se habeat, ut prudenti regimine illis prospiciatur. Ut illustrium principum, puta regis Bohemiæ, comitis Palatini Rheni, ducis Saxoniæ, & Marchionis Brandenburgensis, Electoribus, filii vel hæredes & successores, cum verisimiliter Teutonicum idioma sibi naturaliter inditum scire præsumatur, & ab infantia didicisse, incipiendo à septimo suæ ætatis anno, in Grammatica, Italica, Flavica lingua instruantur, ita quod infra 14. annū ætatis existant in talibus, juxta datam sibi à Deo gratiam, eruditi.

Anno 1386. Austriæ dux Leopoldus apud Sempach cum Turicensibus, Bernatibus, Lucernatibus, Underuualden, Vre, Suitensibus, & aliis confligit, qui de præfectis ducis admodum quærebantur, nimium gravibus populo ad libertatem spiranti: sed res infœliciter cecidit, nam dux ipse cū insigni & numerosa nobilitate fuit interemptus, & contigit Helvetiis victoria, sed non incruenta.

In hoc bello nemo capiebatur ex utraque parte, sed neci dabantur victi. Fertur ducem Austriæ in exercitu suo habuisse messores 200. cum falcibus totidem, ut si frustra obsideret Sempach, tamen abmetendo regiones ad messem albas (erat enim circa festum Ulrichi) noceret, hoc furorem incussit confœderatis, & furor arma ministravit. Inter interfectos difficulter inventus dux, tertio post die, & sepultus cum 40 nobilibus in Kunigsfeld.

DE ORIGINE SVITENSIUM.

DE origine Suitensium & successu, de nominis etymologia cum varietur, & passim habeantur Chronica Suitensia, & Helvetia in præsentiarū habeat, ut pios ita in omni eruditionis genere præstantes viros, per quos haud dubie, quę Dominus multis annis benignissime cum eis egit, certiora expectemus, ego lubens abstineo. Tantum hoc libet hic subiicere, quod superioribus annis legi in expostulatione quadam Dei, per prosopopejam eos alloquentis & exhortantis, ut resipiscant, & in memoriam revocent, quæ benefacta eis contulerit, & quàm miraculose cum eis egerit, Paterne dilexit, fideliter defendit, divites & gloriosos fecit, non minus quàm Israelem, Græcos aut Rhomanos. Prophetas dedit probos, fideles, & eximie doctos, ex ipsis, per quos illis Deus innotuit.

Anno Domini 1217. Cum à potenti domino de Regenspurg gravissime præmeretur, cujus astui & potentiæ nemo par erat, humiliavit eum Dominus, & tradidit in manus eorum, ut ad instar vulgaris equitis se dimitteret. Tum arces munitissimæ Regensperg, Utzenburg, Glantzenburg, & Gloggenburg, per confœderatos occupatæ fuerunt, & funditus destructæ. item anno 1350. Dominus tutatus fuit contra crudeles, subitaneas, & insidiis plenas practicas institutas in latrocinii noctem auff die Mordtnacht/ in qua nec infanti in utero matris parcitum fuisset, ubi confœderatorum domus & facultates jam divisæ etiam erant, ibi Dominus victoriam contulit, & hostem captivum in manus eorum tradidit

In alia nocte rursus defendit eos Dominus contra hostes mit den roten ermlen/ & potentes fecit, ut arces robustas, Liel, Urnach, & Baldegg caperent & destruerent.

Item

Item anno 1281. victoriam contulit cōtra comitem Rudolphum, comitem de Kyburg, & multos nobiles. Item liberavit à tyrannide præfecti cujusdam Grysler dicti, contra Vuilhelmum Tællen, quem vi coegerat, ut filio proprio pomum à capite sagitta decuteret. Idem pileum erexerat, magnis pœnis interminatus, ut honorarent. Idem turrim construi curavit, nominatim Zwing Ury vnder die stygen. Eo tempore invictas arces Regenberg, Sarven, Landenberg Schuuanauu, Schonenberg, ut occuparent & frangerent, Dominus dedit, fugatis etiam & occisis tyrannis. Varias insuper victorias contra Austriacos, Mediolanenses, Anglos, Burgundiacos, Suuevos, Gallos enumerat hæc prosopopeia.

Anno 1315. in loco dicto Morgarten, septuaginta viri contra multitudinem hostium fortissime pugnarunt, in loco dicto Sella am Sattel, ingenti metu incusso adversariis, ac multis in lacu egre submersis. In Sempach cōtra principem Lupoldum victoria potiuntur 1300. contra quatuor mill. Rursus anno 1353. Turicenses contra Ellerspach præfectum ducis & Capitaneum apud Dætuuil circa Baden, ubi 400. confœderatorum vincunt quatuor millia. Tum Turregum à duce Alberto, qui tribus vicibus obsederat, liberatur, & quarta vice à Carolo quarto, qui graviter obsedit robur belli suppeditantibus imperio Bohemis & domo Austriæ.

Anno 1338. Circa Laupen pauci confœderatorum contra multos principes, comites, potentatus, victoria potiuntur apud Hardt, ubi multi adversæ partis in Rheno submersi fuerunt.

Anno 1374. Cum Anglici toti Germaniæ metum incussissent, equites circiter decem & octo millia impune vagantes per principū terras, & per cōfœderatos apud Lus, Buttisholtz, & Frauuenbrunnen cæsi sunt, & Germania ingenti cura & sollicitudine liberata.

Anno 1388. apud Næhensels 200. confœderati 6 millia vincunt.

Apud Bellitz exiguo numero contrasteterunt Mediolanensi Stanthardo, qui non solet ad pugnā egredi, nisi centum millibus, ubi & victoriam, immenses facultates, & vexilla tredecim reportarunt. Deinde anno 1475. Apud Elygurt, Gransen, Murten, Nansen, cum aliis, ut infra habebimus, contra Carolum Burgundiacum victoria non semel potiuntur. Item apud Bruderholtz loco Basileæ vicino. 800. confœderatorum, octo millia invadunt & vincunt. Item apud Ermerdingen, vulgo im schwaderloch, ubi confœderati una die & vincuntur, & vincunt mox: nam 1300. eorum 12 millia partis adversæ superarūt. Post hac apud Frastentz: item: Dornaci apud Byrsam, Dominus victoriam illis contulit. Hæc & id genus alia habet hæc prosopopeia, cum enumeratione, qua in re confœderati peccent hodie contra Deum, quod eorum terra asylum esse debeat adflictorum, & domicilium justitiæ, & ita olim fuerit, (Hinc illustris & vere nobilis Princeps Sigismūdus Austriæ dux, cum aliis sibi eo tempore fœdere junctis, Argentoratensibus, Schuuartzuualdensibus, Songaviensibus, Brisgaviensibus, contra Petrum Hagenbach, subsidio cōfœderatorum, & æqui amatissimorum, egerunt) sed jam res habeant juxta sermonem Esaiæ loquentis ad Judam cap. 1. Quomodo facta est meretrix civitas fidelis, plena judicii: justitia habitavit in ea, nunc autē homicidæ &c. Expendant quid mali bella & pensiones afferant. Depingit falsum Dei cultum, quem fugiant, & verum, quem amplectantur. De verbo Domini, Novo & veteri Testamento. De prædicatoribus verbi, de officio magistratus, de electione magistratus, de fratre Nicolao & ejus consilio. Et per hypotyposim subiicit terram Helveticam, & eius fertilitatem, amœnitatem & robur, cum mentione reformationis, terrore iræ Dei tandem concludit.

SCHISMA.

Post Gregorium 11 exortum fuit magnum schisma, nam Italiani Italum fecerunt papam, & nominabant Urbanum sextum. Is Rhomæ egit. Galli alterum elegerunt papam, quem vocabant Clementem 7. Hic rursus profectus est Avinionem. Sic erant duę Rhomæ, & duo papæ, & unus excommunicabat alterum. Italia, Hungaria, Germania, adhærebant Urbano Rom. papæ. Duravit hoc schisma usq; ad concilium Constant. Hinc jocus: Bicipitem dudum aquilam Romani Imperatores in armis sibi prætulerunt & præferunt usque hodie, quamvis dudum Orientis imperium evanuerit à Christianismo translatum in perfidos Mahometanos: nunc bicipite infulam incipiunt adorari Romani pontifices.

Schisma in electione pont.

Duæ Rhomæ, Duo papæ.

VVENCESLAUS XXXIII GERM. IMP.

Anno domini 1378. Vuenceslaus Bohemiæ rex jam patre vivente & plurimum annitente, rex Ro. creatus, cœpit utrunq; regnum sine magna sollicitudine administrare, Nec enim annisus est imperii coronam accipere, quam etiam nō promeruit: vir animo non satis ad imperium idoneo, qui (ut ferunt) ventri deditus, omnia post habuit. Aliquantoq; melius actum esset cum imperio, si neq; pater, neq; filius in eo fuissent. Nam pater largitionibus ut filium extolleret, filius ignavis dissimulationibus imperium attrivere, inque eam tenuitatem, quæ nūc cernitur, adduxere. Augustos se amant interpretari, quasi augendo instantes imperio: sed longe ab hac interpretatione patris largitio, & filii ignava dissimulatio fuit.

Vuenceslaus 33. Germ. Imp.

Nam Vuenceslai in curia in regno Bohemiæ illa Christianissimi cruenta divisio invasit, Subinconi archiepiscopo Pragensi, cui cognomẽ erat Lepus, frigidam suffundẽte, qui orienti calamitati obviam ire cupiens, libros Johannis Vuiclevi ad se ferri, omnesq; publice cõcremari jussit. Supra 200 volumina fuisse traduntur pulcherrime cõscripta, bullis aureis, tegumẽtisq; præciosis ornata. Johãni Huss prædicatio interdicta, & adjectæ minæ, si quando dogmata sua in populũ vulgare auderet.

Æneas Sylvius in hist. Boh. cap. 34. Fuit, inquit, Vuenceslaus longe patri absimilis, voluptatum sequax, laboris refugiens, vini quàm regni curiosior, Ob quã rem captus à baronibus, 17. hebdom. in custodia habitus. Johannes dux Lusatiæ, & Procopius Marchio Moraviæ, magno Reipublicæ malo, eum libertati reddiderunt. Captus & secundo per Hungariæ regem fratrem suum, & Alberto Austriæ duci in custodiam datus. Custodia ejus in egregiis ædibus apud Viennam habita, quibus exinde cognomen Praga datum, quod eas rex Pragensium incoluisset. Sed cum parum diligenter custodiretur, fugam arripuit, regno rursus potitus: neq; tum vitam mutavit, sed priore consuetudine vino ciboq; marcens, lucemq; dormiendo nocti conjungẽs, ab Electoribus imperii, comprobante Romano Pontifice, imperio dejectus, domi torpens, illaudatum egit ævum.

Anno domini 1386. Pajazites Turcarum quartus Imperator regnat. Hic totam Græciam ac Thessaliam cepit.

Post Urbanum 11. fit papa Romanus Bonifacius 9.

Post Bonifacium 9. fit papa Innocentius 7.

Post Innocentium 7. fit papa Gregorius 12. Hic addixerat se cessurum papatui, modo Benedictus quoq; resignaret. Cũ autẽ Benedictus nollet, & ex Avenione in Hispanias fugeret, nec Gregorius voluit resignare. Quapropter concilium Pisæ habitum fuit. In quo hi duo, Gregorius & Benedictus depositi, & electus fuit tertius, papa Alexander 5. Gregorius fuit Ariminum, ibi mansit usq; ad Concilium Constantiense. Alexander vero mansit Bononiæ: nam Hungari Romæ agebant magna tyrannide, bellumq; habebant cum Gallis, propter Neapolim.

Post Alexandrum 5. fit Papa Bononiæ Johannes 23. Ita hii tres pontifices vixerunt usq; ad Concilium Constantiense: Johannes 23. Bononiæ, Gregorius Arimini, Benedictus in Hispania, & omnes depositi fuerunt in Concilio Constant. Anno dom. 1386. Johannes Vuiclefus in Anglia, ac Catharina de Senis in Italia fulgent. Anno domini 1380. Vuenceslaus rex Bohemiæ litem cõpositurus inter clerum & populum Uratislaviensem, illuc venit, Et divina ob reverentiam sui resumi petiit, Clero autem abnuente, ut scelus prophanationis non incurreret, rex Vuenceslaus iratus, oppida & villas ecclesiæ & monasteriarum spoliare jussit. Et tam ingens gregum pecudumque numerus Uratislaviam inductus est, ut trecentæ oves pro tribus marcis usualibus, bos vero pro fertone venderentur, & propter emptorum penuriam, major pars ad Bohemiam pulsa est.

Anno domini 1393. Vuenceslaus Rom. & Bohemię rex, de universo regno Bohemiæ fratres Teutonicos ordinis sanctæ Mariæ, cum nigra cruce, ejecit, eos inutiles fore asserens, bonaq; castra & civitates ipsis abstulit,

Anno domini 1388 Grave bellũ habuit Argentoratensis Respublica cũ Friderico de Blanckenheim episcopo Argentoratensi. Nam cum urbs Bannum imperiale incidisset, propterea, quod Brunonem de Rapoltstein cõcivem (qui militem Anglicum in gravi captivitate detinebat) ad officium cogere, & ut captivum libertati redderet, ei persuadere tardior esset, edictum regium contra urbem divulgabat in finitimas terras. Principes multi, comitesque tanquam regiis mandatis pariturі quidem, etiam oculo parum simplici huc spectantes,, ut non solverent census & redditus quos tenebantur, arma in urbem movent, pagos vastant, civium ædes in rure sitas, igne consumunt, vina, fruges, redditus, ligna, salem, Alsæ influxum apud Erstein inferri prohibent, pecora abigunt. Fridericus odium in urbem dissimulans, simulansque benevolentiam, inito clam cum principibus consilio, per suos, quos vocant officiatos vel præfectos, urbi bellum indicit, pontemque Rheni flammis exurere tentat, aptatis ad id incendium lignis aridis, straminibus, & sulphure conspersis, in navesque validas, quæ per Rhenum descenderent, collocatis. Hostes & adjutores episcopi in pagis episcopalibus Eschauu, Vegersheim, Hundesheim, Northus, Erstein, & aliis pagis apud Alsam, manebãt, interdũ tam vicini facti urbi, ut in planicie ante urbem, auff Metziger awe/ viderentur. Argentoratenses, civibus tutandis, hostibus arcendis, interdum mille equitibus egressi. Cum autem bellum hoc diu durasset, Comes à Sponheim Schultetus Oppenheimensis, & honesti cives à Mogontia, Vuormatia & Spira, Argentoratum veniunt, & quàm diligentissime pro componendo dissidio inter urbem & episcopum, unà cum aliis sedulo agunt, tandem anno 1393. & civitas à Banno Imperiali absolvitur, & bellum componitur per Carolum tertium Pragæ.

Hinc Fridericus episcopus valde tristabatur, quod non omnia ex sententia sua illi successerant, nec voti compos evasisset. Quoniam vero militibus suis in magno ære obnoxius fuit, quod se ipsis præstiturum sub syngrapho spoponderat, non cogitans quod terras per bella parare, sit aureo hamo piscari. Equites solutionem appetentes, ipsum tandem Fridericum, quem paulo ante adjuverant, persequi, & damna illi inferre cœperunt. Quare Fridericus cogitatione alterius episcopatus acquirendi

quirendi tangitur, archiepiscopatum Mogontinum, item Treverensem, ambit. At pontifex Romanus Trajectensem illi cõtulit, & ab eodem Guilielmum de Diesch avellens, ad Argentoratensem transtulit. Hic Fridericus Basiliensis ecclesiæ administrationem gessit, exercitum in Sueviam movit. Hechingam oppidum sub arce Hohen Zorn sitam, expugnavit, pro quo commutationis via à comitibus Vuirtenbergensibus oppidum sancti Hippoliti in Alsatia suæ diœcesis consequutus est. Fridericus nihilominus ab episcopatu Argentoratensi ejectus, opulentum ipsum reliquit, quippe cui adhuc quotannis quadraginta aureorum millia in emolumentis inferebantur.

Ferunt hunc Fridericum de Blanckenstein Gulielmo de Diesch, successori suo in episcopatu Argentoratensi scripsisse, quod sibi caveret à potentia urbis Argentoratensis, ab infidelitate vasallorum, & à Capituli sui vel imperitia, vel simplicitate.

BELLUM GULIELMI DE DIESCH, EPISCOPI Argentoratensis, contra urbem Argentoratensem.

ANno Dom. Millesimo trecẽtesimo nonagesimo quarto, Gulielmus de Diesch, Episcopus Argentoratensis pluribus annis bella gessit cum urbe Argentoratensi, minus tamen prospere. Quamvis enim dimidiam partem terræ transrhenanæ, Offenburg, Gengenbach &c. (quam Episcopus Argentoratẽsis pro magno ære à Romano imperio, virtutibus domini Bertoldi de Bucheck impignoratam possedit) Roberto regi libere reddidisset. Zaberniamque duci Lotharingiæ tradere voluerit, ut alieno saltem subsidio fœlicius contra civitatem triumpharet, tamen conniventibus domino Hugelmanno de Vinstingen Decano, & Friderico de Hohenzorn camerario, à civibus Argentoratensibus in Mollisheim captus, Argentoratumque deductus est. Et cum dissensio inter ipsum & cives, ab Archiepiscopo Moguntino, & & Marchione Badensi (qui præsentes Argentorati fuerant) sopiri nequaquam posset, præfati duo Canonici, & ex Senatoribus aliquot, Ruolinus Barpfenning, Ulrictus Gos, & Michael Mellbruge ad Concilium Constantinense citati sunt, illucque Guilielmus perductus, & cautione ab ipso & à civibus recepta, causa ventilari cepit, mutuisque articulis longo tempore, ut fieri solet, in libellum conscriptis. Episcopus tandem libertati restitutus est. Civitas vero ob injectas in præsulem manus, censuras Apostolicas & bannum imperialem, absolutionis expetens, tum ipsi Concilio Constantiensi, tum Sigismundo Rom. Regi, quod imperii Principem cœpisset, aureorũ nummum summam solvit.

Titulus Episcopi Argentoratensis, Anno Millesimo sexagesimo quinto, sub Hetzelone & aliis fuit. Ego. N. divina favente clementia, Argentoratensis Ecclesiæ pastor indignus. Si fuissent quod audiebant Episcopi. pastores, infirmum consolidassent & ægrotum sanassent &c. Ezechiel. 33. & à κατακυριεύειν καὶ κατ᾽ ἐξουσιάζειν, juxta præceptum Principis pastorum, abhorruissent.

Anno domini Millesimo trecentesimo nonagesimo secundo, Gymnasium Ertphordiense fundatum est Bonifacio 9. privilegium donante, Theologica ibi permissa facultate. Non vacat admiratione Germaniam tam diu sine publicis egisse literarum gymnasiis. Francia quidem à memoria Caroli. I. eo genere claruit; Italia non longe post Bononiæ & quibusdam aliis locis publice docere cepit. Germania vero omnium ad cultum novissima provincia, de qua recte Picus dixit, Rhenus in Tyberim convertitur. Bohemia sub Carolo quarto Imperatore, & rege suo Pragæ publicum meruit literarum gymnasium. *Gymnasium Ertphordiense.*

Academia quoque apud Coloniam Agrippinam hoc tempore fundatur

Hoc tempore pernitiosa simultas fuit in civibus Coloniæ Agrippinæ, duplex habuere in urbe concilium, arctum eorum, qui quotidiana civium negotia curarent, & latum ad illos quoque pertinens, qui magnis reipub. negotiis asciscerentur. Erat ex latiore concilio vir primarius, quem legitimis causis præscripsere magistratus concilii strictioris, parendum fuit, Sed ille apud Principes effecit, ut eorum opera restitueretur. Tum, ut se vindicet, multa molitur: denique constituit, ut concitata plebe, omnes de stricto concilio in vincula faceret pertrahi. Id sensere viri sagaces minoris concilii, & prævenientes molitionem cæterorum, Latum concilium per eandem multitudinem in vincula duci fecerunt. *Academia Coloniensis.* *Seditio Coloniæ inter cives & Senatum.*

Verum erant sensati in communitate viri, qui utramq; molitionem improbarent, effeceruntq; ut minus etiam concilium custodiæ mancipäretur, quo minus cæteri conquererentur, jam agentes in custodia. Et utrisque diligenter custoditis, ipsa communitas utrumque concilium absolvit, & novo delectu habito, constituerunt senatum alium, & ut in reliquum civitas non duplici, sed unico concilio gubernaretur, decreverunt. Quod senatum in hodiernum non parvum dedit rebus incrementum.

SEDITIO RUSTICORUM.

HAc tempestate Arverni adjunctis sibi Lemonicensibus atq; Pictavis, gravissimā seditionem excitarunt, dūcem sibi quendā Petrū Bruerriū instituentes, atq; ita per nequissimā licentiam grassantes, nobilem quemq;, clerum item, & alicujus pensi hominē sibi obviam, sine miseratione obtruncabant, sacerdoti amputatis digitis, capitis verticē deglubunt, deinde cremant. Religiosum hospitalis ordinis per alas procerae arbori appensum, sagittis, telisq; confossum, necant. Nec modus illis erat ullus saeviendi. pluris inter illos habebatur, qui ditiora flagitia committeret. Tandem Biturigū dux, qui Avinionē salutandi Pont. gratia petebat, delecto nobiliū exercitu, in seditiosos movet, quos nō difficili praelio multis occisis, multisq; laqueo strangulatis superavit. Rō. Gag. lib. 9. Anno dom. 1399. Albatorum secta coepit à presbytero quodam Italo in Italia. Is quidem albo indutus panno, tantam modestiam vultu ac verbis prae se ferebat, ut ab omnibus sanctus haberetur. Magnam multitudinem virorum & mulierum in sententiam suam traxit, linteis albis circūvoluti omnes, sine discrimine mares & foeminae, rustici an cives, servi an liberi, passim veluti pecora, ubi nox oppressisset, dormiebant, publice in vicis epulabantur. Crucifixum sacerdos praeferebat, quem lachrymari ob hominum delicta dicebat. Viterbii substitit cum magna multitudine, Romam ad loca sancta venturus. Sed Bonifacius fraudem veritus, quòd diceret hominem superstitiosum Pontificatum appetere, adjuvāte illa multitudine, milites aliquos praemittit, qui hominem comprehensum ad se perducant. Sunt qui scribant quaestione confessum fuisse fraudem. Alii nihil fraudis subfuisse, sed fictum à Pontifice abolendo rumori, quo hominem per invidiam captum, & necatum affirmabant.

Secta Albatorum

Gerson Theologus, Nicolaus Florentinus, Jacobus Forolíviensis, medici; & Ancoranus Legum consultissimus, florent.

Per id tempus sedente apud Avinionem Innocentio 6. qui raram nisi ex Franciae regno obedientiam erat consequutus, & Cardinales 30. ordinaverat, quibus grandi sumptu opus esset, Divi Nichasii Remensis Abbate, in Franciam misso, dimidiatam omnium Ecclesiarum partem eligere conabatur. Cui coepto, Scholastici Academiae Parisiensis restiterunt, missis ad Carolum Oratoribus, qui Pontificis praedictum haud aequum esse persuaderent. Audita Scholasticorum quaerela, rex exportari regno pecuniā vetat, & Ecclesiarū proventus in tres partes distribui jubet, unā in Ecclesiarū instaurationem, alteram dissolvendis earum obligationibus & debitis, tertiam quotidianis ministrorum usibus assignavit. Ita Pontifex edicti poenitens, ab exactione destitit. Rob. Gag.

Anno domini 1394. Celapinus Imp. 5. Turcarum, qui imperium Trapezontinum cepit.

Anno eodem, Christiani apud Nicopolim Turcis devicti sunt insigni pugna.

Eduardus Portugalliae	Rex.
Heinricus 3. Hispaniarum	
Carolus 5. Galliae	
Heinricus 5. Angliae	
Jacobus 4. Scotiae	
Sigismundus Ungariae	
Uladislans Poloniae	

RUPERTUS DUX BAVARIAE, COMES *Palatinus Rheni*, 33. *Germ. Imp.*

Rupertus 34. Germ. Imp.

ANno dom. 1400. Cum Vuentzeslaus rex Rom. nullis monitis proficeret, nullis rebus praeter suam voluptatē intenderet, neq; Bohemiam, neq; Romanū regnum in sua cura cōplexus, Electoribus imperii Francophurdiae, cōgregatis, Vuentzeslao deplorato, & destituto: Rupertus in regem Ro. eligitur, & à Friderico Coloniensi Archiepiscopo de more Aquisgrani consecratur, deinde venit Argentoratum cum regina Adelheide, quatuor filiis ducibus, tribus filiabus & duce Lotharingiae genero suo, magnificeq; à senatu suscipiuntur, & donantur singuli, regnavit 10. mensib. annis 9. postea in Oppenheim quam pacifice obiit. Anno dom. 1404. Princeps Comes Hassiae, novum in terra sua castrum nomine Luduuigstein fundavit, & per tenebras unius noctis erexit, & hoc ex adverso castri nobiliū de Hanstein, ut rapinas solitas eorundē nobiliū ab antiquo frequentatas sedaret. Anno dom. 1401. Moyses Turcarum 6. Imp. qui Parthos devicit, regnat.

DE TAMBERLANE.

TEmpore Ruperti Imp. vixit crudelissimus & bellicosissimus Caesar Tartarorum, qui fuerat natus apud Tartaros humili loco, & tantas vires adeptus, ut supra duodecies centena hominum millia haberet in castris. Qua multitudine attritis bello Turcis, eorum Imperatorem Pajaset, cathenis vinctū aureis, currui quo vehebatur, quasi triumphās adjunxerat. prandens quasi canem sub mensa comedere jussit, & ascensurus equum, eo tanquā scabello usus est. Armenos praeterea prostravit, subverterat Persas, destruxerat Aegyptios, Damascum penè deleverat. Et quocunque ejus transcenderat nomē, sola fama, quasi fuisset missus à Deo peccatorum ultor terribilis imminebat. In obsidionibus urbium primo die albo utebatur tentorio, secunda rubro, tertia nigro.

Et si se dabant in albo sedenti, salutem consequebantur. Rubeus color mortem indicabat. Niger vero civitatis exitium, & omnia in cinerem convertenda.

Anno domini 1407. Schola Parisiensis in tanta authoritate fuit, ut Benedictum 13. Papam Avinionis sedentem, dignitate amovẽdum magnopere contenderet. Scholasticum id temporis offendisse piaculum erat. Inter multas simultates, cum res tota Francorum ad civilem discordiam inclinaret, nemo non studebat ferè scholæ favorem atque benevolentiam sibi comparare. Scholasticus luto inquinatus, per unum ex familia Carolis Savosii aurati equitis, Scholastici injuriam ulcisci properantes, ita apud judices agunt, ut Savosii ædes, unde familia prodierat, soletenus diruerentur, ipse vero minister exularet. Rob.

Et post paucos annos, cum Guilielmus Tignovillus, Parisianus præses ad patibulum noctu duos scholasticos, propter cædem à se factam, appensos, strangulare jussisset, ne si distulisset, homicidæ liberarentur: coactus est (schola apud judices suam ignominiam persequente) scholasticos patibulo depositos (osculo mortuis exhibito) & lecticæ impositos, Ecclesiæ restituere, aurigante Carnifice, qui equo insidẽs, lineam instar vestem sacerdotis induerat. Eorum scholasticorũ etiam nunc sepulchrum in porticu divi Maturini Parisiensis cum epigrammate visitur.

Anno domini 1408. Salicetus, legum interpres, ac Chrysolaras Græcarum literarum restaurator, florent. Benedictus 13. Papa Schismaticus, Avinionis sedet. Gregorius 12. Venetus Papa. Rutheni, auxilio Tartarorum, Teuthonicis dominis atrox bellum inferunt.

Mahumetes Turcarum Imp. 7. qui Serviam & Vualachiam cepit

SIGISMUNDUS XXXV. GERM. IMPER.

Sigismundus interea rex Ungariæ, Caroli quarti Imperatoris filius, Vuentzeslai ignavi regis frater, ab electoribus imperii Francophordiæ rex Romanorum, mortuo Roberto eligitur. Anno domini 1410. Princeps prudens, doctus, probus & fortis, & qui plurima bella peregit in perfidam gentem Turcarum. Christiano nomini necessarius, quasi de cœlo missus, assumitur, Cordatus Princeps εἰρηνοποιὸς, plurima regna obivit, ut in diebus suis pax redderetur. Penetravit Franciam, viditque regem ejus. Navigavit in Angliam, & ubique semina jecit futuræ pacis. Concessit in Italia, & cum Papa Johanne consultavit de habẽdo concilio, ut schisma ecclesiæ tolleretur. Ita consensu Papæ, Imp. regis Franciæ, regis Angliæ, concilium Constantiense incepit. *Sigismundus 35. Ger. Imp.*

Anno domini 1414. Sigismundus Argentoratum venit, & honorifice excipitur, dotaturque. Anno domini 1415. Aquisgrani coronatur.

CONCILIUM CONSTANTIENSE.

Anno dom. 1414. incepit Cõcilium Constantiense, ad quod venit Johannes 23. Papa. Imperator Sigismundus in nocte Natalis Domini eò venit, & in missa ejus noctis, Evangeliũ ut Diaconus cantavit: Exiit edictum à Cæsare Augusto. Quadriennio duravit hoc concilium, sed quo Christianismi commodo, facile judicant, qui fidem electorum Dei habent, & agnitionem veritatis. Certe ante hoc Concilium quadraginta annis horrendo schismate divisa fuit unitas Ecclesiæ, & plurima ibidem & maxima negotia pro gloria Domini, pro publica utilitate & honestate poterant agi, si putris caro Ecclesiasticorum potuisset ferre salem Evangelicum. Et si veritatem dilexissent, quemadmodum sessione prima die Veneris, 16. mensis Novemb. Papa Johannes 23. Concilium exorsus ex cap. 8. Zachariæ dixit: Veritatem diligite, adducens authoritates novi & veteris Testamenti, Synodum alloquutus, ut omnes meditarentur, & solerter insisterent pro pace Ecclesiæ, peritos sacrarum literarum in primis alloquitur, ut expendant errores. Et quod omnes hac de causa congregati, cum omnimoda libertate possint dicere, consulere, & facere omnia. Atqui spiritus extinguebant, Prophetias aspernabantur, Christum in membris ejus persequebantur, eratque plane persequutrix Ecclesia. *Sigismundus cãnit Evangelium. Schisma 40. annis durans.*

Anno domini 1415. Johannes 24. dictus Balthazar Cessa, cedit Papatui. Rex agit gratias, osculatur pedes, deposita corona imperiali.

Hic legis in Decretis Concilii, sacrum Concilium non debere dissolvi, quousque Ecclesia sit reformata in fide & moribus, in capite & membris.

Quod Papa etiam teneatur obedire Decretis Concilii.

Sessione sexta dantur Commissarii contra Johannem Huss, Archiepiscopus Ragusinus pro natione Italica, pro natione Germanica, Episcopus Flebbiensis, Magister Ursinus Taluenda pro natione Gallicana, Magister Guillermus comes pro natione Anglicana, in sacra Theologia magistri. *Commissarii contra Huss.*

Condemnatur memoria Johannis Vuicleff, & confirmatur sententia lata in Concilio Romano super condemnatione & combustione librorum, prædicti Vuicleff.

SENTEN-

SENTENTIA DAMNATIONIS DOCTRINAE JOhannis Vuiclephi, & articulorum quadraginta quinque.

Sacrosancta Constantiensis Synodus generale Concilium faciens, & Ecclesiam catholicam repræsentans, ad extirpationem præsentis schismatis, errorumq; & hæresum sub ejus umbra pullulantium elimationem, reformationem Ecclesiæ in sancto spiritu legitime congregata, ad perpetuam rei memoriam.

Fidem catholicam (sine qua, ut ait Apostolus, impossibile est placere Deo) à falsis ejusdem fidei cultoribus, immo perversis impugnatoribus, & per superbam curiositatem intendentibus, plus saperre quam oportet mundi gloriam cupientibus oppugnatam, sepius & contra illos per fideles Ecclesiæ milites spirituales opposito scuto fidei defensatam fuisse, sanctorum patrum scripturis atque gestis instruimur. Hæc quippe bellorum genera, in bellis carnalibus populi adversus gentes idolatras præsignata fuerunt. In his itaque spiritualibus bellis sancta Ecclesia catholica in fidei virtute, superni luminis radiis illustrata, domino providente, & sanctorum patrocinio opem ferente, semper immaculata permanens erroris tenebris, velut hostibus profugatis, gloriosissime triumphavit. Nostris vero temporibus vetus ille, & immundus hostis nova certamina, ut probati temporibus hujus manifesti fiant, suscitavit. Quorum dux & princeps extitit quondam Johannes Vuicleph pseudochristianus: qui dum viveret adversus religionem Christianā & finem catholicam pertinaciter asseruit, & dogmatizavit plures articulos. Idemq; Johannes Vuicleph libros, Dialogum, & Trialogum per ipsum nominatos, & plures alios tractatus, volumina, & opuscula composuit. In quibus præscriptos & plures alios damnabiles inseruit & dogmazavit articulos. Quos libros ad sui perversi dogmatis publicationem: publice legendos exposuit: ex quibus insuper multa scandala, damna animarum, & pericula in diversis regionibus, & præsertim Angliæ & Bohemiæ regnis secuta sunt. Adversus quos in Dei veritate exurgētes magistri & doctores universitatum, & studiorū Oxoniensis & Pragensis, articulos prædictos scholasticæ diu post reprobarunt. Reverendissimi insuper patres archiepiscopi, episcopi, pro tempore Cantuariensis, sedis Apostolicæ legati in Angliæ, & Pragensis in Bohemiæ regnis cōdemnarunt. Libros etiam ejusdem Johannis Vuicleph comburendos fore, dictus Archiepiscopus Pragensis, sedis Apostolicæ commissarius in hac parte sentētionaliter judicavit, & eorum qui superessent, prohibuit lectionē fieri. Rursus his ad notitiam sedis Apostolicæ, & generalis concilii deductis: Romanus Pontifex in cōcilio Romano ultimo celebrato, dictos libros, tractatus & opuscula condemnavit, jubens illos publice concremari: districtius inhibendo, ne quis Christi nomine insignitus, auderet aliquem, seu aliquos, seu aliqua ex dictis libris, voluminib⁹, tractatibus, & opusculis legere, exponere, vel tenere, aut illis quomodolibet uti, vel illos, nisi in ipsorum reprobationem allegare publice vel occulte. Et ut de medio ecclesiæ illa periculosa, spurcissimaq; doctrina eliminaretur, jussit omnes per locorum ordinarios, libros, tractatus, volumina, & opuscula hujusmodi, autoritate Apostolica, per censuram ecclesiasticam, etiam si opus esset, cum adjectione, quod contra non parentes procederetur, tanquam contra fautores hæresis diligenter inquiri, & repertos ac reperta publice ignibus cōcremari. Hæc autem sancta synodus præfatos articulos quadraginta quinque examinari fecit, & sæpius recenseri per plures reverendissimos patres ecclesiæ Romanæ Cardinales, episcopos, abbates, magistros in Theologia, doctores juris utriusq; & plures notabiles in multitudine copiosa. Quibus articulis examinatis, fuit repertum (prout in veritate est) aliquos & plures ex ipsis fuisse & esse notorie hęreticos, à sanctis patribus reprobatos: alios non catholicos sed erroneos: alios scandalosos & blasphemos: quosdā piarum aurium offensivos: nonnullos eorum temerarios & seditiosos.

Compertum est etiam, libros ejus plures alios articulos continere similium qualitatum, doctrinamque in Dei ecclesia insanam, & fidei ac moribus inimicam inducere. Propterea in nomine domini nostri Iesu Christi hæc synodus sententiam prædictorū archiepiscoporum ac concilii Romani ratificans & approbans, prædictos articulos, & eorum quemlibet: libros ejusdem, Dialogum & Trialogum per eundem Johannem Vuicleph nominatos, & alios ejusdem autoris libros, volumina, tractatus, & opuscula, quocunque nomine censeantur, quos hic haberi vult pro sufficienter expressis, hoc perpetuo decreto reprobat, & condemnat. Et eorundem libros, & cujuslibet ipsorum lectionem, doctrinam, expositionem, & allegationem (nisi ad eorum reprobationem) omnibus Christi fidelibus prohibendo, inhibemus omnibus & singulis catholicis, sub anathematis interminatione, ne de cætero dictos articulos, vel ipsorum aliquem audeant publice prædicare, dogmatizare, vel tenere, vel quomodolibet allegare, nisi ad eorum reprobationem, ut dictum est: jubentes illos libros & tractatus, volumina, & opuscula prælibata publice concremari, pro ut decretum fuerat in synodo Romana, sicut superius est expressum. Super quibus exequendis, & debite observandis, mandat prædicta sancta synodus ordinariis locorum vigilanter intendere, prout ad quemlibet pertinet secundum jura, & canonicas sanctiones.

Concilium

CONCILIUM PRONUNCIAT HAERETICUM Johannem Vuicleph, & memoriam ejusdem, & mandat exhumari ossa ejus.

INsuper quia autoritate sententiæ & decreti Romani concilii, mandatoq; ecclesiæ, & sedis Apostolicæ, datis dilationibus debitis, processum fuit super cõdemnatione dicti Johannis Vuicleph, & suæ memoriæ, edictis propositis, denunciationibusq; ad vocandũ eum, qui eundem, sive ejus memoriam defendere vellent, si qui penitus existerent: nullus vero comparuit, qui eundem, sive ejus memoriam defensaret: examinatis insuper testibus super impœnitentia, finalique pertinacia dicti Vuiclephi, per commissarios deputatos per dominum Johannem Papam modernum, & hoc conciliũ, servatisq; servandis, pro ut in tali negotio postulat ordo juris & ejus impœnitẽtia, ac finali pertinacia per evidentia signa, testibus legitimis comprobata, fuit legitime facta fides. Propterea instante procuratore fiscali, edictoq; proposito ad audiendam sententiam, ad hanc diem, hæc sancta synodus declarat, definit, & sententiat eundem Johannem Vuicleph fuisse notorium hæreticum, pertinacem, ac in hæresi decessisse, anathematizando ipsum, pariter & suam memoriam cõdemnando. Decernitque, & ordinat corpus ejus & ossa, si ab aliis fidelibus corpori discerni possint, exhumari, & procul ab ecclesiæ sepultura jactari, secundum canonicas & legitimas sanctiones. Super quibus lectura, publicatione, pronunciatione, & definitione, sive cõdemnatione, dominus Hostiensis præsidens, & dicti quatuor nationum quatuor præsidẽtes interrogati an placeret? Responderunt omnes, & primo Hostiensis, deinde nationum præsidentes, quod placeret: & approbaverunt omnia prædicta.

Decernitur citatio contra Hieronymum de Praga; datur salvus conductus, sed salva justitia.

Concilium pœnam carceris & excommunicationis minatur famose libellantibus.

Quoniam vero penituit Johannem 24. quod resignasset papatum, cogitavit de fuga, ad quam dux Austriæ Fridericus juvit: nam noctu mutato habitu, clam cum paucis abiit, & jam descenderat in Schafhusen, Italiam repetiturus. At imperator fugientem papam comprehendit, & anathemate imperiali ferit Fridericum, cui aliquot oppida hinc ablata fuerunt. Tandem causa composita fuit hac conditione, ut Fridericus peteret gratiam ab Imperatore, & omnẽ suam ditionem Imperatori resignaret. Tum Imperator recepit eum in gratiam, & restituit illi ducatum.

Depositus papa commissus fuit Palatino principi: is eum duxit in arcem Manheim, hic tribus annis fuit detentus. Posthac Papa Martinus eum rursus in numerum Cardinalium admisit.

Sessione 13. excommunicat concilium eos, qui laicos sub utraque specie communicant.

In hac sessione Gregorius 12. quoque cedit papatui.

Sessione 15. Concordiensis episcopus sententiam legit contra Johannem Huss, qui fuit degradatus in præsentia concilii, & traditus curiæ seculari. Hic appellat Huss ad dominum Jesum Christum.

SENTENTIA DEFINITIVA LATA contra Johannem Huss.

Sacrosancta generalis Constantiensis synodus, ecclesiam catholicam repræsentans, in spiritu sancto legitime congregata, ad perpetuam rei memoriam.

QUia teste rei veritate, arbor mala fructus malos facere consuevit, hinc est quod vir damnatæ memoriæ Johannes Vuicleph sua mortifera doctrina, non in Christo Jesu per Evangelium, ut olim sancti patres filios genuere, sed contra Christi salutarem fidem, velut radix virulenta plures genuit filios pestiferos, quos sui perversi dogmatis reliquit successores, adversus quos hæc sancta synodus, tanquam spurios, & illegitimos filios cogitur insurgere, & eorum errores ab agro dominico, tanquam vepres nocivas cura pervigila & cultro autoritatis ecclesiasticæ resecare, ne ut cancer serpant in perniciem aliorũ. Cum itaque in sacro generali cõcilio, nuper Romæ celebrato, decretum fuerit, doctrinam damnatæ memoriæ Johannis Vuicleph damnandam esse, & libros ejus hujusmodi doctrinam continentes, fore tanquam hæreticos comburendos, & doctrinam ipsam damnatam, & libros ejus tanquam insanam doctrinam, & pestiferam includentes, combustos fuisse cum effectu, & hujusmodi decretum authoritate concilii fuerit approbatum. Nihilominus tamen quidam Johannes Huss in hoc sacro concilio hic personaliter constitutus, non Christi, sed potius Johannis Vuicleph hæresiarchæ discipulus, post & contra damnationem & decretum hujusmodi, ausu temerario contra veniens, errores ejus plures & hæreses tam ab ecclesia Dei, quàm etiam à certis olim reverendis in Christo patribus dominis archiepiscopis, episcopis diversorum regnorum, & magistris in theologia plurium studiorum comdemnatos, dogmatizavit, asseruit, & prædicavit: præsertim damnationi scholasticæ ipsorum articulorum Vuicleph, factæ, pluries in universitate Pragensi cum

suis com-

suis complicibus in scholis, & in prædicationibus publice resistendo, ac ipsum Johannem Vuicleph virum catholicum, & doctorem evangelicum, in favorem ejus doctrinæ, coram multitudine cleri & populi declaravit: certos etiam articulos infra scriptos, & plures alios, & merito damnabiles, tanquam catholicos esse asseruit, & publicavit, qui in libris ipsius Johannis Husß & opusculis notorie continentur. Quapropter habita per prius plenaria informatione de præmissis, & diligenti deliberatione reverendissimorum in Christo patrum dominorum sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium, patriarcharum, archiepiscoporum, episcoporum, & cæterorum prælatorum doctorum sacræ paginæ, & iuris utriusque, in multitudine copiosa, hæc sacrosancta Constantiensis synodus declarat, & definit articulos infra scriptos, qui habita collatione per plures magistros in sacra pagina, reperti fuerunt cōtineri in ejus libris & opusculis, manu propria scriptis, et quos idem etiam Johannes Husß in publica audientia coram patribus, & prælatis hujus sacri concilii confessus fuit in suis libris & opusculis contineri, non esse catholicos, ne tanquam tales esse dogmatizandos, sed ex eis plures esse erroneos, alios scandalosos, & nonnullos esse notorie hæreticos, & jamdudum à sanctis patribus & generalibus conciliis reprobatos & damnatos, ipsosque prædicare, dogmatizare, aut quomodo libet approbare, districte inhibendo. Sed cum infra scripti articuli expresse contineantur in libris seu tractatibus suis, videlicet in libro, quē intitulat De ecclesia, & aliis suis opusculis: ideo libros prædictos & doctrinam suam, & singulos alios tractatus, & opuscula in latino, sive vulgari Bohemico per ipsum æditos, aut in quocunque alio idiomate per alium, vel alios translatos, hæc sacrosancta synodus reprobat, atque condemnat, ipsos comburendos publice & solenniter in præsentia cleri & populi in civitate Constantiensi, & alibi, decernit, & definit, adiciens, propter præmissa, omnem ejus doctrinam merito esse & fore suspectam de fide, & omnibus Christi fidelibus evitandam. Et ut de medio ecclesiæ illa perniciosa doctrina eliminetur, hæc sacrosancta synodus prorsus jubet, per locorū ordinarios, tractatus & opuscula hujusmodi per censuram ecclesiasticam, etiam, si opus sit, cum adjectione pœnæ, & fautoriæ hæresis diligenter inquiri, & repertos ignibus publice concremari. Si quis autem hujus sententiæ ac decreti violator aut contemptor extiterit, statuit eadem sancta synodus, per locorum ordinarios & inquisitores hæreticæ pravitatis contra talem vel tales, veluti suspectum vel suspectos de hæresi, procedendum. Visis insuper actis & actitatis, in causa inquisitionis de & super hæresi, cōtra prædictum Johannem Husß, habitis & factis, habita ter prius fideli & plenaria commissariorum in hujusmodi causa deputatorum, relatione, aliorumque magistrorum in theologia, ac doctorum juris utriusque, in de & super actis, actitatis, ac dictis testium fide dignorum, & plurimorum: quæ dicta ipsi Johanni Husß palam & publice lecta sunt coram patribus & prælatis hujus sancti concilii: per quorum testium dicta apertissime constat eundem Joannem multa mala, scandalosa, seditiosa, & periculosas hæreses dogmatizasse in publico, & per multa annorum curricula prædicasse, Christi nomine invocato: hæc sacrosancta synodus Constant. solum Deum præ oculis habens, per hanc definitivam sententiam, quam profert in his scriptis, pronunciat, decernit, & declarat dictum Johannem Husß fuisse, & esse verum & manifestum hæreticum, ipsumque errores & hæreses dudum damnatos & plurima scandalosa, piarum aurium offensiva, temeraria, & seditiosa dogmatizasse in nō modicam offensam divinæ majestatis, ac universalis ecclesiæ scandalum, & fidei catholicæ detrimētum: claves etiam ecclesiæ, & censuras ecclesiasticas vilipendisse, in quibus per annos multos perstitit animo indurato, Christi fideles per suam pertinaciam nimium scandalizans: cum appellationem ad dominum nostrum Jesum Christum, tanquam ad summum judicem, omissis ecclesiasticis mediis, interposuerit, in qua multa falsa, injuriosa posuit, & scandalosa ipsius sedis apostolicæ, censurarum ecclesiasticarum & clavium in contemptum. Idcirco propter præmissa, & alia plura, præfatum Johannem Husß hæreticum fuisse & esse, hæc synodus pronunciat, & tanquam hæreticum judicandum, & condemnandum fore judicat, & condemnat per præsentes: dictamq; appellationem, tanquam injuriosam & scandalosam, & illusoriam jurisdictionis ecclesiasticæ, reprobando: ipsumque Johannem Husß populum Christianum, maxime in regno Bohemiæ, in prædicationibus suis publicis, & scripturis, per eum compilatis, seduxisse, ac ejusdem populi Christiani non veracem prædicatorem evangelii Christi secūdum expositionem sanctorum doctorum, sed fuisse verius seductorem. Verum, quia per ea quæ hæc sacro sancta synodus vidit & audivit, cognovit eundem Johannem Husß pertinacem & incorrigibilem, & adeo taliter quod non cupiebat ad gremium sanctæ matris ecclesiæ redire, neque hæreses & errores, per eum publicæ defensatos, & prædicatos, velle abjurare. Idcirco hoc sacrum concilium Constantiense eundem Johannem Husß ab ordine sacerdotali & aliis ordinibus, quibus extitit insignitus, deponendum & degradandum forte declarat, & decernit: committens nihilominus reverendis in Christo patribus, archiepiscopo Mediolanēsi, Feltrensi Astetensi, Alexandrino, Bagarensi, & Varniens. episcopis, ut in præsentia hujus sacrosanctæ synodi, dictam degradationem (secundum quod ordo juris requirit) debite exequantur.

Fertur quod paulo ante mortem dixerit, & moneta Hussiana hanc descriptionem habet in una parte: CENTUM REVOLUTIS ANNIS, DEO RESPONDEBITIS ET MIHI.

(qui

(qui sermo propheticus videri potest ad hæc tempora, si computes) Item ANNO A CHRISTO NATO M. CCCC. XV. JOHANNES HUSS CONDEMNATUR. In altera parte monetæ legis: CREDO UNAM ESSE ECCLESIAM SANCTAM CATHOLICAM.

Anno 1415. octava Julii, fuit degradatus Johannes Huss, per archiepiscopos, Bisontinum, & Mediolanen. Nicolaum nomine: degradatores cum ironicis ceremoniis irrisisse dicitur: pronunciatur hæreticus, & committitur potestati seculari. Orat autem Concilium, regem & magistratum civilem, ne occidant, sed in carceribus perpetuis custodiant. Educitur ad combustionem, lictori præcipitur, ne exueretur vestibus; erant autem indutus duplici tunica nigra de panno satis bono: cingulum habens cum deaurato argento parumper paratum, & in vagina cultellos duos, bursulam coreacam. Infulam albam satis longam gestabat in capite è papyro factam, in qua depicti erant duo dæmones, & inter hos scriptura erat hæc: HÆRESIARCHA. Plus quam mille armati comitantur: virum duo ministri ducis Ludovici deducunt, non vinctum, sed in medio illorũ incedentem. Eundo, non admodum populum appellabat, sed orabat sedulo, nec aliud nisi hoc: Jesu Christe fili Dei vivi miserere mei. Cum videret locum supplicii, ligna & ignem, ter cecidit in genua, alta voce clamans: Jesu Christe fili Dei vivi, qui passus es pro nobis, miserere mei. Interrogatus an velit confiteri? ab Ulricho Schorand sacellano D. Stephani, inquit: Non est necesse. Volebat autem populum valedicere sermone cohortationis, id dux Ludovicus nolebat permittere, sed præcipiebat ut actutum cõbureretur. Cardinalis Pangratius mulum habuerat magnum & senio confectum, hunc mortuum humo condiderant extra urbem Constant. ibidem pyram extruxerunt, at calore ignis ex putri cadavere muli gravis odor concitatus fuit.

Dominica sequenti, quæ fuit 9. Julii, gravem processionem instituerunt, in qua ibat patriarcha Antiochenus, in infula preciosa, ante eum præferebatur pannus aureus. Post eum ibat alius patriarcha, 18. Cardinales, 9. Archiepiscopi, 64. Episcopi omnes infulati, cum Clero & Monachis, obsecrantes: ut omnipotens Deus fidẽ Christianam restitueret. Rursus die Magdalenæ processionem habent, pro salute regis, qui ad regem Arragoniæ, & Papam Benedictum abierat.

Anno Domini 1415. Sede Apostolica vacante, regnorum serenissimi Principis domini Sigismundi Ro. & Hungariæ regis, electionis quinto, coronationis primo, Hungariæ 29. libri Johannis fuere combusti, in platea palatii Episcopalis.

Sessione 19. decernitur hæreticis non esse servandam fidem, quam vocant salvum conductum.

Sessione 21. Hieronymus traditur potestati seculari, & comburitur. Ambo Huss & Hieronymus constanti animo pertulerunt necem, & quasi ad epulas invitati, ad incendium properarunt, nullã emittentes vocem, quæ miseri animi posset facere indicium. Ubi ardere ceperunt, Hymnum cecinere, quem vix flamma & fragor ignis intercipere potuit. Nemo Philosophorum tam forti animo protulisse mortem traditur, quam isti incendium. Vide Æneam Sylvium, & Poggii Florentini epistolam ad Nicolaum.

TENOR SENTENTIÆ DEFINITIVÆ LATÆ *contra Hieronymum de Praga.*

In nomine Domini, Amen.

CHristus Deus, & salvator noster, vitis matura, cujus pater agricola est, discipulos, cæterosq; fideles suos in illis instituens, inquit: Si quis in me non manserit mittetur foras, sicut palmes, & arescet. Cujus summi doctoris & magistri doctrinam sequens & præcepta exequens hæc sancta Constantiensis synodus, in causa inquisitionis hæreticæ pravitatis per eandem sanctam synodum motæ, fama publica referente, & clamorosa insinuatione monstrante contra magistrum Hieronymum, dictum de Praga, dictum magistrum in artibus, laicum. Ex cujus causæ actis & processibus constat eundem magistrum Hieronymum tenuisse, asseruisse, & dogmatizasse nonnullos articulos hæreticos & erroneos, dudum à sanctis patribus reprobatos, quosdam vero blasphemos, & alios scandalosos, & alios piarum aurium offensivos, temerarios, & seditiosos, dudũ per damnatæ memoriæ viros, Joannem Wicleph, & Joannem Huss assertos, prædicatos, & dogmatizatos, ac in nonnullis eorum libris & opusculis insertos. Quiq; doctrina & libri prædictorum Joannis Wiclephi, & Johannis Huss: ac Wicleph memoria, dictiq; Johannis Huss persona, per eandem sanctam synodum, & ejus sententiam, de hæresi damnati, & damnatæ fuerunt. Quamq; damnationis sententiam idem Hieronymus postmodũ pendente hujusmodi inquisitionis causa, in eadem sancta synodo cognoscens & profitens, veram catholicam & Apostolicam fidem approbavit, & eidem consensit: anathematizavit omnem hæresim, præcipue eam, de qua erat infamatus, & se confitebatur infamum, & quam præteritis temporibus dogmatizaverunt, & tenuerunt Joannes Wicleph, & Joannes Huss in suis opusculis, sermonibus, & libellis, & propter quam, seu quas cum suis dogmatibus & erroribus ab eadem sancta synodo damnati fuerunt tanquam hæretici, & eorum doctrina similiter damnata: præmissorumq; omnium damnationem professus & juravit se in hac fidei veritate permansurum. Etsi ipse quicquid

contra sentire vel prædicare præsumpserit, canonum severitati subjacere, & æternæ pœnæ voluerit obligari: necnon suam professionem manu sua conscriptam, eidem sanctæ synodo obtulit, atq; dedit. Post quas professionem, & abjurationem, multis diebus transactis, sicut canis ad vomitum rediens, ut virus pestilentissimum, quod in suo latitabat pectore, publice evomeret, audientiã publicam sibi dari in eadem sancta synodo publice congregata, asseruit, dixit, & professus est in effectu quod præfatæ sententiæ damnationis dictorum Joannis Wicleph, & Joannis Hus inique consenserat, & illam sententiam approbando, mentitus fuit: nec verebatur se confiteri mentitum, quinimo confessionẽ, approbationem, & professionem suas super illorum damnatione revocabat nunc & in æternum, asserens se in libris Joannis Wiclephi, & Johannis Hus nullam unquam hæresim vel errorem legisse, licet ante fuerit confessus, & probatum sit evidenter ipsum libros eorum diligenter studuisse, legisse, & dogmatizasse, & in quibus constat plures errores & hæreses contineri. Verum, idem Hieronymus de sacramento altaris, & transsubstantiatione panis in corpus, professus est se tenere, & credere quod Ecclesia tenet, dicens se plus credere Augustino, & cæteris Ecclesiæ doctoribus, quàm Joannis Wicleph, & Hus damnatis erroribus adhærere, illorumq; fautorem fuisse & esse. Propter quæ eadem sancta Synodus, eundem Hieronymum palmitem putridum & aridum, in vite non manentem, foras mittendum decernit, ipsumq; hæreticum, & in hæresim relapsum, excommunicatum, anathematizatum pronunciat, & declarat, atq; damnat.

Anno domini 1416. Hieronymus damnatur, & traditur judicio seculari, comes Eberhardus de Nellenburg, Johannes Comes in Lupffen, locum tenentes regis Sigismundi, tradunt lictori. Educitur in locum, ubi antea Hus combustus fuit, in itinere letaniam cecinit, in igne, Credo in unum Deum, testatus Hussi & Wiclephi doctrinam sanam esse & rectam.

Sessione 39. Decernitur ut semper quinquennio, septennio, decennio habeatur concilium, & mox oborto schismate intelligatur jure terminus concilii.

Sessione 41. Odo de columna, per sex prælatos cum Cardinalibus pro hac vice eligitur in Papã, dictus Martinus 5. & coronatur. Is inequitans D. Sigismundum regem à dextro, & Fridericum Marchionem Brandenburgensem à sinistro habet, frœnum Papalis equi moderantes. Reliqua habes in actis Concilii Constan.

Bohemi ubi audiunt exitum suorum doctorum, armantur, concurrunt, sæviunt, Ecclesias & omnia sternunt obvia. Wentzeslaus rex partim ignavia, partim timore se continet, vi magna res geritur, obsidentur civitates, vastantur, trucidantur mortales, sine discrimine, ordinis, sexus, ætatis. Latè serpit malum, foras educuntur armati exercitus, Romano cum rex Sigismundus imploratur tardius venit, interim illi sæviunt, & crescunt robore & numero. Horum dux fuit Zischa.

In hoc Concilio Sigismundus Adolphum Clivensem comitem, creavit ducem, & Fridericum Burggravium Norinbergensem, fecit Marchionem Brandenburgensem.

Anno domini 1417. Petrus de Alliaco Cameracensis Cardinalis, Antonius de Butrio Jureconsultus, Valescus Montagnana medici, Leonardus Aretinus & Poggius florent.

Anno domini 1418. Gentes plebei sive nobiles ex Ægypto minori repulsi, terram nostram applicant laboriosi, Mauri fusci, squalidi, difformes, utriusq; sexus pusilli cum majoribus, totius partes Germaniæ usq; modo, & similiter Galliarum regiones, cum equis, mulis & asinis mirabiliter girantes, & extra muros & habitacula per campos aliorum hominum mansiones penitus declinantes, rapientes, furentes, & clã quicqd mobile repererint, diripiẽtes. Vide Hemmerl. de nobilitate

Anno domini 1422. Amurates secundus, Turcarum 8. Imp. hic devicto, ad Varvam Ungarorũ rege Ladislao, usq; in septem castra penetrat.

Anno domini 1437. Sigismundus in Italiã demũ, sedente Eugenio quarto, atq; inimico, trajecit obsistentibus ẽt per Nicolaũ Tollentinatẽ Florentinis, Arnũ fluviũ transmisit, 6. mensibus Senis substitit, ubi factã cũ Florentinis pace, Romam abiit, ibiq; de more accepto diademate in Basilica Petri, è vestigio in Lateranũ contendit, Eugenio usq; ad pontem prosequente. Inde in Germaniam revertens, Mantuæ à Johanne Francisco Gonzaga magno sumptu exceptus, propinquam suam Barbaram Ludovico filio suo in matrimonium dedit, Marchionemq; primum Mantuæ creat.

Sigismundus contra Turcas fortissimã expeditionem instituit, copiosum exercitum Germanorum, Burgundionum, Gallorum, Ungarorum & Italorũ, usq; ad Adrianopolim ducens. In ea expeditione erat ipse rex Sigismundus & Philippus dux Burgundiæ. At Galli contendebant priores esse in acie. Hinc confusio accidit, & cædes Christianorũ, dux Burgundiæ capitur, rex Sigismundus fugit Constantinopolim, longo post tempore Burgundus liberatur. Scribit Sylvius fœlicissime contra Turcas pugnasse Sigismundum, & 32. Turcarum regulos securi percussisse. Tumultu populari captus tamen fuit, ac viduæ, cujus virum occiderat, in custodiam traditus, beneficio linguæ, libertatem adeptus, regnum armis recuperavit. In quo fortunam utramq; expertus, inter viros claros enituit.

Sigismundus non habuit filium, unicam filiam quam habuit, dedit in matrimonium Alberto duci Austriæ, unde Albertus regna Hungariæ & Bohemiæ consequutus est.

Anno

Anno domini 1417. Temporibus Sigismundi Imp. & Constantiensis Concilii claruit Nicolaus Clemangis, Archidiaconus Barocensis, doctor Theologiæ Parisiensis, qui de corrupto Ecclesiæ statu scripsit, quibus rationibus res Ecclesiastica creverit, & decreverit pietas.

Causam primitivæ fundationis & dotationis Ecclesiarum commemorans.
De insolentia orta ex affluentia rerum temporalium in Ecclesia.
De tribus vitiis, ex quibus cætera mala orta sunt in Ecclesia, luxu, fastu & cupiditate.
De exorbitantiis per summos Pontifices in Ecclesia introductis.
De abolitione electionum, & reservatione beneficiorum.
De camera Apostolica, quomodo exhauserit regna pariter & provincias.
De expectativis & qualitate currentium ad curiam Romanam.
De vacantiis & aliis vectigalibus Ecclesiam opprimentibus.
De institutione collectarum, & malis per eos illatis.
De litigiis curiæ Romanæ.
De regulis & constitutionibus cancellariæ.
De prosperitate curiæ Romanæ.
De statu & introductione Cardinalium.
De multitudine beneficiorum Cardinalium, & eorum incompatibilitate.
De contractibus Simoniacis.
De statu beneficiorum Cardinalium.
De omissione multiplicium vitiorum Ecclesiæ.
De promotionibus ad instantiam per Papam solitis fieri.
Quòd congregatio pecuniæ est præcipua cura prædictorum prælatorum.
De vitiis prælatorum.
De exactionibus pro concubinis tolerandis.
De collatione Simoniaca sacrorum ordinum.
De indignis & indigne promotis.
De perpetua absentia prælatorum ab Ecclesiis suis.
De prælatis in curiis Principum residentibus.
De Capellanis & Canonicis, qui similes sunt Episcopis, indocti, ebrii, scortatores.
De mendicantibus, & eorum inani jactantia & gloria.
De impudica vita, & conversatione monialium.
Comparatio Modernorum virorum cum priscis patribus.
Quòd status Ecclesiasticus merito patitur.
Quòd status Ecclesiasticus propter superbiam tendit ad ruinam.
Quòd Ecclesia prius humilianda est quam erigenda.

PERSONÆ IN CONCILIO CONSTANTIENSI, *Spirituales & prophanæ.*

Sexaginta millia & quingentæ exteræ personæ numeratæ, inter festa Paschæ & Pentecostes.
Inter has 346. Archiepiscopi & Episcopi. Item 564. Abbates & Doctores.

PROPHANI VEL SECULARES.

Principes, Duces, Comites, Milites, Armigeri, sedecim millia.
Mulieres publicæ 450. Sexcenti Barbitonsores.
Trecenti & viginti joculatores, fistulatores, coci &c.

EPISTOLA LIIII. NOBILIUM MORAVIÆ, PRO *defensione Johannis Huss, ad Concilium Constantiense.*

Reverendissimis in Christo patribus & dominis, dominis Cardinalibus, Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, Episcopis, Ambasiatoribus, Doctoribus & Magistris, ac toti Concilio Constantiensi: Nos infra & circumcirca scripti Nobiles, Milites, & armigeri præclarissimi Marchionatus Moraviæ, affectum omnis boni, & observantiam JESU CHRISTI domini mandatorum.

SAnè quia jure naturali, & divino, quilibet jubetur alii facere, quod sibi vult fieri: & prohibetur alii inferre, quod sibi nolit fieri, dicente Salvatore: Omnia quæcunq; vultis quod faciant vobis homines, & vos eadem facite illis: hoc enim est lex & prophetæ. Imò lex in uno sermone completur: Diliges proximum tuum sicut teipsum. Nos itaq; præfatæ legi divinæ & dilectioni proximi, quantum possumus, Deo autore, intendentes, pro charissimo nostro bonæ memoriæ venerando Magistro Joanne Huss, sacræ Theologiæ Baccalaureo formato, prædicatore Evangelico, quem nuper in concilio Constantiensi, ne- *Matth. 7* *Roma. 13* *Esaia. 1*

ſcimus quo ſpiritu ducti, non confeſſum, nec legitime, ut decet, convictum, nulliſq; contra eum deductis & oſtenſis erroribus in hæreſibus, ſed ad ſiniſtras, falſas & importunas duntaxat ſuorum, regni noſtri, ac Marchionatus Moraviæ, capitalium inimicorum & proditorum accuſationes, delationes & inſtigationes, tanquam hæreticum pertinacem condemnaſtis, & condemnatum dira & turpiſſima morte affeciſtis in noſtri regni Bohemiæ Chriſtianiſſimi, & Marchionatus Moraviæ clariſſimi, ac omnium noſtrum perpetuam infamiam & notam (quemadmodum ſereniſſimo Principi & domino, domino Sigiſmundo Romanorum & Hungariæ Regi, hæredi & domino noſtro ſucceſſuro, ſcripta noſtra ad Conſtantiam tranſmiſimus, quæ etiam in congregationibus veſtris lecta ſunt & publicata, & quæ hic pro inſertis habere volumus. Et eum ut refertur, in noſtrum dedecus & contemptum, ignis voragini tradidiſtis. Ita & nunc P. V. pro dicto M. Joanne Huſs literas patentes, præſentibus duximus deſtinandas, publice, corde & ore profitentes & proteſtantes, quod ipſe M. Joannes Huſs fuit vir utiq; bonus, juſtus, & catholicus, à multis annis in regno noſtro vita & moribus ac fama laudabiliter converſatus, & comprobatus, legem etiam Evangelicam, & ſanctorum prophetarum novi & veteris teſtamenti libros, juxta expoſitionem ſanctorum doctorum, & ab Eccleſia approbatorum, nos & ſubditos noſtros catholice docuit, prædicavit, & in ſcriptis multa reliquit, omnes errores & hæreſes conſtantiſſime deteſtando, & ad deteſtandum eoſdem nos & cunctos Chriſti fideles continue & fideliter ammonendo, ad pacem quoq; & charitatem, quantum ſibi fuit poſſibile, verbo, ſcriptis, & opere jugiter exhortando, ita: quod nunquam audivimus nec intelligere potuimus, etiam omni diligentia appoſita, quod præfatus M. Joannes Huſs quenquam errorem vel hæreſim in ſuis ſermonibus docuiſſet, prædicaſſet, vel quovis modo aſſeruiſſet, ſeu nos vel ſubditos noſtros, verbo vel facto, quoquo modo ſcandalizaſſet: quinimo pie & manſuete in Chriſto vivens, omnes ad ſervandam legem Evangelicam, & ſanctorum patrum inſtituta, prædicatione ſanctæ matris eccleſiæ, & ſalute proximorum, quanto potuit verbo opere diligentiſſime hortabatur. Næc præmiſſa omnia in confuſionem noſtram, & regni no-

Hieronymus de Praga. ſtri & marchionatus præfatorum, perpetrata vobis ſuffecerunt, quin potius honorandum M. Hieronymum de Praga, virum certiſſimæ eloquentiæ fonte manentem, magiſtrum ſeptem artium liberalium, & philoſophum utiq; illuſtrem, non viſum, non auditum, non confeſſum, nec convictũ, ſed ad ſolum ſuorum & noſtrorum proditorum delationem ſiniſtram, ſine omni miſericordia cõprehenſum, incarceraſtis, trucidaſtis, & jã, forte ſunt M. Johannẽ Huſs, crudeliſſima morte intere-

Roman. 8 miſtis. Præterea ad noſtram (quod nimis dolenter referimus) pervenit audientiam, & ex ſcriptis veſtris collegimus evidenter, quomodo quidam detrectatores Deo & hominibus odibiles, & noſtri regni Bohemiæ, & Marchionatus Moraviæ æmuli & proditores, coram vobis & concilio veſtro, nos & regnum noſtrum ac Marchionatum prædictos, graviſſime & nequiſſime detulerunt, aſſerentes, licet falſè, mendoſe & proditoriè, quod in præfatis regno Bohemiæ, & Marchionatu Moraviæ diverſi errores pullularunt, & corda noſtra, & multorum fidelium terrigenarum multipliciter & graviter infecerunt, adeò quod niſi lima correctionis celeriter apponetur, prædictum regnũ & Marchionatus, cum ſuis Chriſtifidelibus reciperent animarum ſuarum irrecuperabile damnũ & ruinam. Equidem has atroces & pernicioſas injurias, nullis noſtris exigentibus demeritis, nobis & præfatis regno & Marchionatui, licet falſe & mendoſe impoſitis, quomodo ſuſtinere poſſumus? cum per gratiam Dei, aliis ferè omnibus mundi regnis ſæpe vacillantibus, ſchiſma & antipapas facientibus, regnum noſtrum Bohemiæ Chriſtianiſſimum, & clariſſimus Marchionatus Moraviæ, à tempore quo fidem catholicam domini noſtri Jeſu Chriſti ſuſceperunt, tanquam perfectiſſimus tetragonus, ſine vituperio ſanctæ Romanæ eccleſiæ, ſemper conſtanter & indeſinenter adhæſerunt, & obedientiam ſynceram exhibuerunt, quantiſq; impenſis ac laboribus maximis, quantò ve ſacro cultu & reverentia debita ſanctam matrem eccleſiam, & ipſius paſtores, per principes

Roman. 12. & fideles ſuos venerati, ſunt. univerſo orbi luce clarius patet: & vos ipſi, ſi veritatem fateri vultis, univerſorũ præmiſſorum teſtes eſtis. Ut autem juxta ſententiam Apoſtoli, provideamus bona non ſolum coram Deo, ſed etiam coram hominibus: & ne propter negligentiam celeberrimæ famæ prædictorum regni & Marchionatus noſtrorum crudeles erga proximos noſtros reperiamur. Ideo habentes in Chriſto Jeſu domino noſtro firmam ſpem, puram & ſynceram conſcientiam & intentionem, ac certam orthodoxamq; fidem, tenore præſentium V. P. & univerſis Chriſti fidelibus innoteſcimus, inſinuamus corde & ore publice profitentes: Quod quicunq; hominũ, cujuſcunq; ſtatus vel præeminentiæ, vel dignitatis, conditionis, gradus vel religionis extiterit, qui dixit vel aſſeruit, quod in præfatis regno Bohemiæ & Marchionatu Moraviæ, errores & hæreſes pullulaſſent, & nos ac alios Chriſtifideles ipſorum, ut præmittitur, infeciſſent (ſola perſona ſereniſſimi principis & domini noſtri Sigiſmundi, Romanorum & Hungariæ &c. regis, hæredis & domini noſtri ſucceſſuri, ſemota: quem in præmiſſis credimus & ſperamus innoxium) omnis & quilibet talis, ut præfertur, recte mentitur in caput ſuum, tanquã nequã peſſimus, traditor & proditor prædictorũ regni & Marchionatus ac noſter perfidiſſimus, & ſolus utique hæreticus pernitioſiſſimus, omniſque maliciæ & nequitiæ, immo & diaboli filius, qui mendax eſt, & pater ejus. Nihilominus

tamen

tamen præmissas injurias Domino, cujus est vindicta, & qui abundanter retribuet facientibus superbiam, nunc committentes, apud futurum Apostolicum, quem dominus Deus suæ ecclesiæ sanctæ præfecerit, unicum & indubitatum pastorem, illas amplius & latius prosequemur, cui, Deo volente, tanquam fideles filii, in his quæ sunt licita & honesta, rationi & legi divinæ consona, reverentiã, obedientiã debitã exhibentes. Petemus & postulabimus insuper præmissis omnibus & singulis, juxta legem domini nostri Jesu Christi, & sanctorum patrum instituta, nobis & præfatis regno & Marchionatui provideri de remedio opportuno. Præmissis enim non obstantibus, legem Domini nostri Jesu Christi, ipsiusq; devotos, humiles, & constantes prædicatores, usque ad effusionem sanguinis, omni timore, statutis humanis in contrarium æditis, postergatis, defendere volumus & tueri. Datum Sternberg, anno Domini mill. 415. die & festo sancti Wenceslai martyris Domini nostri Jesu Christi. *Iohannis 8. Deuter 32. Psalm. 30.*

A dictis literis in circuitu pendebant sigilla 54. cum adscriptione nominum eorum, quorum sigilla fuere, tametsi ob vetustatem obliterata, legi non potuerint.

Primum sigillum. Alsso kabat de Wyskouuitz.
2. Ulricus de Lhota.
3. Johannes de Kzymicz.
4. Josko de Sczitouuicz.
5. Pærdus Zuuiranouuicz.
6. Johannes de Ziuula.
7. Johannes de Reychenberg.
8. Vuldko S Kitzynye.
9. Drliko de Biela.
10. Kus de Doloplatz.
11. Johannes de Simusin.
12. Dobessius de Tyssa.
13. Drazko de Hadreck.
14. Stephanus de Hmodorkat.
15. Johannes Dern de Gabonecz.
16. Barso dictus Hloder de Zeinicz.
17. Johannes Hmrsdorfar.
18. Psateska de Wikleck.
19. Petrus Mg de Sczitouuicz.
20. N. Studenika.
21. N. Brischell.
22. N. de Cromassona.
23. Arannsick Donant de Poloniæ.
24. Johannes Donant de Poloniæ.
25. Johannes de Cziczouu.
26. Wenceslaus de N.
27. N. de Nl deest sigillum.
28. N.
29. Josseck de N.
30. Henricus de N.
31. Waczlals Kuckh.
Is Husso alter comes fuit, qui eum Constantiam deduxerunt cum aliquot equitibus.
32. Henricus de Zrenanouuicz.
33. Batzho de Conuald.
34. Petrus dictus Nienick de Zaltoroldeck.
35. Czenko de Mossnouu.
36. N.
37. Zibilutz de Kleczam.
38. Johannes de Petersuuald.
39. Parsifal de Namyescz.
40. Zodoni de Zuuyetzick.
41. Raczeck Zauuskalp.
42. Ion de Tossauuicz.
43. Diuua du Spissnia.
44. Steffko de Darczduu.
45. Iesko de Darczduu.
46. Odich de Hlud.
47. Wosfart de Paulouuicz.
48. Pirebbor de Tirczenicz.
49. Rynad de Ticzeuuicz.
50. Bohunko de Vuratisdouu.
51. Ulricus de Racdauu.
52. Deslauu de Nakli.
53. Bonesb de Frabenicz.
54. Eybl de Roissouuan.

DE JOHANNE ZISCHA.

Recens obierat Wenceslaus, quando Johannes Zischa nobilis genere ex loco cui Trosnavia nomen censu tenui, in curia regis à puero enutritus, & bellis exercitatus, uno carens oculo quem strenue pugnans jampridem amiserat, collecta hominum multitudine, in ecclesias quæ restabant, impetum fecit: arcem Vissegradensem, quæ negligenter custodiebatur, invasit. Exin duce Coranda Pelzinam raptim contendit, eamq; urbem in potestatem receptam, valido præsidio munit. In praga pugnatum fuit ab utraq; parte die noctuq;, continuis quinq; diebus, sævissimis ac crudelibus ausibus, multi utrinq; cæsi, magnificæ domus exustæ, prætorium incensum atq; deletũ. Zischa dũ hæc agũtur, sæpenumero invaditur, vario stratagemate usus, sæpenumero victor evadit. Hic legis in Sylvio apud Peltzinã, cum nõ posset certamen committi nisi pedestre, & adversarii ab equis desiliere, mulieres quæ de more suum exercitum sequebantur, projicere pepla in terram jussit, in quibus implicati per calcaria equites, prius extincti sunt, quã pedes expedire valerent.

DE THABORITIS.

Cum civitatem quam Zischa cum suis incoleret non haberet, locum natura munitum apud amnem Lusinitium elegit, vix octo stadiis ab Ausca civitate separatum. Hunc mœnibus cinxit, & ut quisq; tentoria fixerat, ita ædificare sibi domos imperavit, civitati Thabor nomen indidit, & comites suos fratres Thaboritas appellavit. Civitas quamvis altis defensa rupibus, muro tamen & antemurali cincta est. Lusinitius amnis majorem partem urbis allavit: quod reliquũ. *Fratres Thaborita*

torrens non modicus ambit. Qui cū recta in Lusinitiū tenderet, saxo colle impeditus, quàm longa est civitas, flectere ad dexteram iter coactus, in fine urbis majori fluvio miscetur. Spatium quo per terram acceditur (nam penisulam duo amnes efficiunt) vix pedes 30 protenditur. Hic fossa profunda manu facta, & triplex murus ea crassitudine, quæ nullis effringi machinis queat. Turres in mœnibus crebræ, & propugnacula quæ ipsi Thaboritæ expugnandarum urbium magistri excogitaverunt, locis opportunis constructa. Hic arcem Zischa primus erexit: qui eum sequuti sunt, pro suo quisq; ingenio munimenta urbis auxerunt. In amne Lusinitio auri grana reperiuntur, ciceris æquantia magnitudinem, quæ nullo egent purgamento.

TRES SECTÆ REGNI BOHEMIÆ ET MARCHIOnatus Moraviæ, ex Epistola Johannis Schlechtæ Kostelecii, ad D. Erasmum.

Judæos & Epicureos qui immortalitatē animarum negant, & Nicolaitas quosdam non commemorat.

PRima est eorum, qui Romanum pontificem in omnibus observant & sequuntur, verumq; vicarium Christi recognoscunt. Ex iis est major pars procerum, magnatum & nobiliū. Sunt & nonnullæ civitates regiæ cum monasteriis olim opulentibus, nunc magna ex parte dirutis & despoliatis, variorum ordinum.

I. Secta procerum & nobilium.

II. Secta.

Alia secta est eorum, qui Eucharistiam sub utraq; specie populo dispensant. Cui ex proceribus pauci, ex nobilitate autem plurimi, civitates vero regiæ prope triginta adhærent. Hi sacramenta ecclesiastica omnia tenent, similiter ceremonias ac ritus ecclesiæ, non aliter quàm ipsi Romani: in solo autem usu communionis differunt, & quòd in sacrificiis illorum sacerdotes epistolam & Evangelium lingua domestica canunt: & huic utriq; consuetudini pertinacissimè adhærent, asserentes se utrunq; literis Concilii Basiliensis, quas vocant Pactionis, confirmatum & approbatum habere. Hii merum sacrilegium vocant, subtrahere alteram speciem. Quòd si pericula quis objiciat: respondent, neminem sapientiorem esse Christo ipso, qui sic instituit.

III. Secta Pyghardarum.

Eneas Sylvius vult ex Gallia Belgica transmisso Rheno, per Germaniam in Bohemiam penetrasse.

Tertia secta eorum, quos vocant Pyghardos, sic dicti à quodam, ut ille inquit, transfuga, qui huc veniens ante annos nonaginta septem, eo tempore, quo Johannes Zischa bellum ecclesiasticis & omni clero indixit &c. Hi de summo pontifice, cardinalibus, episcopis & cæteris personis ecclesiasticis, non aliud sentiunt, quam de manifestis antichristis: pontificem ipsum, nunc bestiam, nunc meretricem illam Apocalypticam appellantes. Sacerdotes sibi eligunt laicos uxoratos, autoritatem tantum veteris & novi Testamenti recipiunt: absq; vestibus sacerdotalibus celebrant officia missarum. In Eucharistiæ sacramento nihil esse divinitatis credunt, sed solum panem & vinum consecratum signis quibusdam occultis mortem Christi præsentantem affirmantes, & propterea non adorandam, nec circunferendam Eucharistiam. Suffragia sanctorum, & orationes pro mortuis, rem vanam & ridiculam arbitrantur: similiter confessionem auricularem, vigilias & jejunia fucum & tectorium esse hypocritarum. Festa divæ virginis Mariæ, Apostolorum, & reliquorum divorum, inventa esse ociosorum affirmant; dies tamen Dominicos, & festum Natalis dominici, Paschæ, & Pentecostes celebrant

Adamitæ.

Hoc tempore Adamitæ fuerunt in Bohemia, viri & mulieres, nudi & nudæ incedentes, & ii insulam quandam Lusinitio amne cinctam occuparunt. Audiebant cæteros homines servos esse, se vero, & qui ex eis nascerentur, liberos. Ex iis quadraginta viri insulam exiere, & intrantes vicinas villas, evaginatis gladiis super ducentos agrestes, quos diaboli filios asserebant, interfecerunt. Johannes Zischa his auditis, duxit in eos exercitum, expugnataq; insula, Adamitas omnes gladio delevit, duobus tantum reversatis, ex queis gentis superstitionem cognosceret.

Zischa Adamitas gladio delet.

Scribit Æneas Sylvius, se audivisse ex Ulrico Rosensi præstanti Regulo, quum ageret in Bohemia, fuisse apud se viros & mulieres ejus sectæ captivos, & mulieres palam dixisse, non esse liberos, qui vestibus, & præsertim fœmoralibus uterentur, easq; in carcere apud se peperisse, quas cū anno elapso, simul cū viris igni tradidisset, ridentes cantantesq; flammarum incendia pertulisse.

Sigismundus interea convocatis Silesiæ ducibus, ingressus est Bohemiam. Pragenses zischam accersunt, qui cum Thaboritis nihil moratus, urbem accepit in potestatem, His primū studiū fuit, arcem oppugnare: locus ipse natura munitus, non aliter quàm fame vinci posse apparebat. Clausi aditus, ne quid commeatus importaretur. Sigismundus ferro iter aperit, obsessisq; necessaria præbet. Nec diu postea civitatem ipsam accersitis ex imperio auxiliis, obsidere decrevit. Fuerunt in castris ejus Saxoniæ duces, Marchionesq; Brandenburgenses, & gener ipsius Albertus Austriæ princeps. Oppugnata est civitas sex hebdomadibus. Ipse vero Sigismundus in æde metropolitana quæ in arce sita est, regni coronam accepit à Conrado, natione Westphalo, archiepiscopo, cui Albicus dignitate cesserat, cum familiam edentem bibentemq; ferre non posset, & minori contentus officio, avaritiæ serviebat. Tandem Sigismundus obsidione dimissa, Cuthnam se recepit. Hanc civitatē Thaborenses propter argentifodinas, Crumenam antichristi vocant.

Orebitæ.

Hoc tempore Martinus papa 5. contra Orebitas, factionem in Bohemia, crucem decrevit. Hujus sectæ homines, quoties sacerdotes nostros (inquit Sylvius) intercepere, aut igne cremaverunt, aut nudos rigenti hyeme super glaciem colligatos dimisere. Quos parvi momenti existimarunt, defectis virilibus, abire permiserunt.

Post hæc Sigismundus Electoribus principibus diem statuit, ut die Bartholomei ad occidentalem plagam Bohemiam cum copiis ingrederentur, ipse cum Hungarorum exercitu ad orientale latus aggressurus. Venere Mogontinus archiepiscopus, comes Palatinus Rheni, Saxoniæ duces, Marchio Brandenburgensis, & plurimi ex Alemannia pontifices, castrametati ad oppidum Sozium vastatus undique ager, continuata obsidio, ad festum Galli soluta, cum Sigismundus ad præmissum diem non adesset. Qui collecto ex Hungaris, Australibus, & Moravis exercitu, circa natalem Domini Bohemiam intravit, & aliquot oppida cepit. Sed irruente in se Zischa, quamvis cæco, interfectis multis nobilibus, aufugit. Piso Florentinus, qui equites in eam expeditionem 15. millia ex Hungaria duxerat, per glaciem iter habuit, quæ multitudinis pondere dissoluta, multos mortales in profundum rapuit. Hac victoria & aliis quam plurimis elatus Zischa, subactis intra regni fines adversariis, exercitum extra Bohemiam duxit. Ferunt Zischam in Austriam profectum, & quum agrestes armenta quæque navibus in insulam Danubii transportassent, vitulos suesque nonnullos per negligentiam in villis dimissos, ad ripam fluminis tam diu deverberasse, donec pecus insulam depascens, mugitum grunnitumque audiens, desiderio similis animantis, fluvium transnatavit, eoque modo magnam prædam abactam esse.

Sigismundi & Imperii bellum contra Bohemos.

Monstri simile videtur Crantzio in Vuandaliæ lib. 2. cap. 2 inter tot duces fælices Germaniæ, fortisque Hungariæ, hominem miti mollique cœlo genitum placuisse regi prælatumque cæteris Florentinum cĩ vem molliusculũ & inermem.

Stratagema Zischæ.

DE JOHANNE ROCHEZANA.

Rochezana oppidum est Pragensis ecclesiæ, ex hoc loco puer obscuris parentibus, censuque tenuissimo natus, Johannes nomine, Pragam venit, mendicatuque victum quærens, Grammaticam & Dialecticam didicit. Quum adolevisset, nobilis cujusdã pueri pædagogus factus: & quum valeret ingenio, promptusque esset, in collegio pauperum receptus. Postremo presbyter ordinatus, prædicare verbum Dei Pragensibus cœpit, ex oppido unde ortus Rochezanæ cognomen ducens. Is Zischam Pragam obsidentem, civitati conciliavit.

Rochezana.

Legitur in vetusto Codice, in epistola Johan Rochenzan, quam scripsit Joanni Capistrano. Capistranum, hunc invitasse Joannem de Rochenzana, ad multas urbes famosas, Neapolim, Senas, Perusiam, Florentiam, & quod Papam elegerit judicem, cujus scilicet est legem divinam & sanctas scripturas interpretari. In quo videtur, quod Capistranus non attenderit quæ legis naturalis sunt, quod tibi non vis fieri, &c. inquit Rochenzan: Pensa Capistrane, quia crimen in Bohemia & Moravia per te est commissum, puta dum ad abjurationem sacrati calicis inducis. Ergo ibi causa agatur, non extra Bohemiam vel Moraviam. Simile est, ac si velles furta in Bohemia perpetrare, & super illis in Padua vel Bononia respondere. Capistranus asserit se Bohemiam peragrasse, ut tot millia animarum à faucibus Sathanæ liberaret. Respondet Rochenzan: se tenere conpacta, de veritate sacramenti calicis, sigillis magnorum consignata, & voluntate ac consensu Papæ Eugenii, & cum voluntate ac robore firmo concilii Basiliensis, cum assensione sigillatum Majestatis in testimonium serenissimi Sigismundi Imperatoris & ducis Austriæ. Capistranus obiiciebat multitudinem regum Romanorum, Franciæ, Angliæ, Vngariæ, Bohemiæ, & cæteros plerosque, qui sub una tantum specie communicabant. Rochenzan argumentum multitudinis diluit: Multi, inquit, vocati sunt, pauci electi. Adducens exemplum Heliæ, in diebus Achaz. Tempore Arrii multos & majores Episcopos & Principes ab ejus parte stetisse. Et paucos Christianos & illos absconditos recte sensisse. Vt erat Hilarius & Athanasius, qui Treveris latuit. Et Dominus Jesus ferè unus fuit in tota Hierusalem. Ne autem putet solos Bohemos, ac Moravos calici participare, sciat idem facere Græcos, Bulgares, Armenos, Indos, quos tamen Eugenius in gremio Ecclesiæ habere voluit congregatos. Respondet Capistranus, & monet Rochenzan, ut redeat ad gremium matris Ecclesiæ. Non curat, quod appellarit eum Monachum, cum tu, inquit, neque Monachus sis, neque regularis, & ut multi asserunt, neque forsan sacerdos aut presbyter, utinam esses verus sacerdos, id est, sacra dans. Et tandem inquit Capistranus, non gravari se, quod à Rochenzan sit infamatus, quando tota Italia, Francia, Flandria, Burgundia & Alemannia, in quibus 33. annis Evangelizavi, refellent & confutent istam doctrinam, ut taceam Angliam, Hispaniam, Portugalliam, Cathaloniam, Naverram, Siciliam, Bosnum, Vngariam, Dalmatiam, Poloniam, quorum regibus omnibus, & si non facie, nomine tamen notus sit. Et quod in civitate Olomicensi, quodam die Dominico sequuti sint suas prædicationes centum millia personarum.

ZISCHÆ MORS.

Sigismundus ubi animadvertit Zischæ omnia ex sententia cedere, & illum esse unum, ex quo res Bohemiæ penderent, clam sibi eum reconciliare tentavit, sane mirandis cõditionibus, is conditionibus annuens, dum conventa completurus, Sigismundum petit, peste tactus expiravit. Ferunt illum cum ægrotaret interrogatum quo nam loco mortuus, sepeliri vellet? jussisse cadaveri suo pellem detrahi, ex pelle tympanum fieri, eoque duce bella geri, arrepturos fugam hostes, quam primum ejus tympani sonitum audierint.

EPITAPHIUM IOHANNIS ZISCHÆ, CLARISsimi Bojemorum Ducis.

JOannes Zischa, nulli Imperatorum, Ducumve, rei militaris peritia inferior, superbiæ simul & avaritiæ Clericorum severus ultor, patriæque acerrimus propugnator hic jaceo. Quod Appius Claudius cæcus bene consulendo, & M. Furius Camillus strenue agendo suis Romanis præbuere, hoc ipsum Bojemis meis præstiti, fortunæ belli nunquam defui, neque illa mihi, omnem opportunitatem rerum bene gerendarum, etiam cœcus prævidi, signis collatis, undecies semper victor depugnavi. Visus mihi sum miserorum & esurientium justissimam causam, adversus delicatos, pingues & saginatos sacerdotes, egregie egisse, & ob hoc Dei auxilium sensisse. Nisi illorum invidia obstaret, inter illustres viros numerari procul dubio meruissem. Tamen ossa mea hoc sacrato loco cubant etiam insalutato Papa, invitoque.

DIIS MANIBVS SACRVM JOHANNI SISKE, GEORGIVS AVVNCVLVS PP.

ΙΩΑΝΝΙΣ ΣΙΣΚΑΣ. ὁ βωίημος τῶν αἰσχροκερδῶν ἱερέων αἰχθρὸς ἀλλὰ ἐν θείῳ ζήλῳ.

DE CONCILIO BASILIENSI, EX DVObus libris Æneæ Sylvii.

Eugenii studium in solvendo Basiliensi concilio.

ANno Domini mill. 434. vivente adhuc Sigismundo, inceptum fuit Concilium Basiliense, quod grandem in Christianismo commotionem dedit. Eugenius Papa, ante quidem jusserat convocari, verum ubi satis mature ex omni orbe partes convenerat, & Julianus Cardinalis S. Angeli in eo præsideret, vice & authoritate Pontificis, Eugenius mutato animo, transferre voluit Bononiam. Interea moritur Sigismundus, & Papa impedit successum Concilii. Imò primum Ferrariæ, deinde Florentiæ habet Anticoncilium, sic solvitur Basiliense, nam à morte Sigismundi, nulla principum potestas, Concilii cura & cogitatione tangitur, Eugenius causas prætendebat de Græcis adventuris, & eorum ad Ecclesiam Occidentalem adunatione, qui alpes transire nollent, deque proprio incommodo, quod Basileam ipse longo itinere petere non posset. Ad Bononiam autem omnib. facilis esset accessus. Quodque inter minas Germanorum, qui in suis finibus intractabiles essent, nihil ad eorum reformationem posset intentari. Vocavit Julianum & omnes patres sub maximis pœnis Bononiam. Illi vicissim citabant Pontificem, ut aut veniret, aut instructos mitteret Oratores, ad audientiam sacri Cōcilii sub interminatione pœnarum maximarum. Ea de causa Oratores Alberti Romanorum regis, & aliorum Germaniæ Principum, convenerunt primum Norinbergæ, & ut illic res perfici ne quivit, deinde Francophordiæ convenerunt, ut discordiam inter Papam & Concilium sopirent. Eo enim in loco electores imperii facilius conventuri judicabantur. Interim Oratores Cæsarei electorumque Basileam petierunt, & contracta cum Oratoribus aliorum Principum, qui Basileæ agebant intelligentia, ac vocato Cardinali S. Petri præstantissimo viro, qui per id temporis exitum rerum Constantiæ morabatur, maxime hortati sunt patres Concilii, ut pacem amplecterentur quā ipsi offerrent. Erat petitio Principum, ut patres in alium locum se reciperent, conciliumque transferrent, quod unum Eugenius semper visus est quæsivisse, ut sic vel patres Concilii dissiparet, vel libertatem eis auferret. Visum tamen est sanctæ synodo, nec negandum esse quod Principes poscerent, nec quod Eugenius cuperet permittendum. Inter ipsas rerum difficultates, Oratores Cæsarei, Pataviensis & Augustensis Episcopi, multum rogati, stimulatique Baronem magnanimum, & apprime insignem Conradum à Vueinsperg, ex mandato regio protectorem sacro concilio, & omnium patrum defensorem dederunt. Qua ex re ut alienatum ab Eugenio adversarii, sic Patres sacri Concilii optimam erga se fore mentem Cæsaris cognoverunt, quia nec protectorem misisset, si nō legitimum concilium reputasset, nec rursus concilium in Basilea esse putavisset, si Eugenio fidem habuisset. Cum autem ob pestem grassantem conventus Francophordiæ celebrandus, ad urbem Metropolim Mogontiam translatus fuisset, visum est Oratoribus Principum eo pergere, si forsan pacis illuc medium aliquod invenirent, quo Papam concilio reunirent. Fuit conventus celeber admodum, præsentes namque Mogontinensis, Coloniensis, Trevirensis Archiepiscopi, sacrique Romani imperii electores, & coelectorum omnium nuncii. Præcipuus tamen ille in conventu fautor sacri concilii habitus est Coloniensis Archiepiscopus, qui summo studio, summoque nisu rem bene dirigere conatus, Rabanus Treverensis aliquanto rigidiorem se præbuit. Censuit & sancta synodus suos Oratores mittere, missique sunt Patriarcha Aquilejensis, Episcopi Vicensis & Argensis Theologi, Johannes Segovius & Thomas de Corsellis jurisperiti, & alii. Nemo illic erat qui Eugenii nuncium se vocaret. Confluxerant tamen plurimi fautores Eugenii, tam ex concilio quam ex Florentia, hii susque deque facientes juramentum, magis Eugenio quàm sacro Concilio favebant

Conventus Noribergæ & Francophordiæ.

Petitio Principum.

Cunradus à Vuinsperg protector Concilii.

Conventus Mogōtiæ.

Laus Coloniensis Episcopi.

Fautores Eugenii Grisea secta.

quorum postea sectam Vuilhelmus Constantiensis jurisconsultus Griseam vocavit. Hercules omnium Eugenianorum fuit Nicolaus Cusanus, homo & Priscarum literarum eruditissimus, & multarum rerum usu perdoctus. Post varios tractatus visum est electoribus imperii, aliisque Germanorum Principum Oratoribus, decreta sacri Basiliensis Concilii in sua natione recipere, atque observari mandare. Dum hæc Mogontiæ fiunt, inter Theologos qui Basileæ manserant, hæsitatio suborta est, & disputatum, an Eugenius dici posset hæreticus, qui tam rebelliter Ecclesiæ mandata contemneret, aliis negativam, aliis affirmativam sententiam defendentibus. Protracta est res disputando sex omnino diebus, & ante prandium & ante cœnam. Ludovicus Cardinalis, Archiepiscopus Arelatensis, Medius erat inter omnes, primoque loco ut judex fidei, totiusque disputationis moderator & arbiter Nicolaus Amici, Theologus Parisiensis sententias rogabat, Johannes Dielensis publicus scriba, suffragia annotabat.

Nicolaus Cusanus Hercules Eugenianorum.

Disputatio, an Eugenius dici possit hæreticus.

Ludovicus Arelatensis Cardinalis.

CONCLVSIONES THEOLOGORVM, TANQVAM disputationis fundamenta hujusmodi fuerunt.

I. Veritas est Catholicæ fidei sacrum generale Concilium supra Papam, & alium quemvis potestatem habere.

II. Generale Concilium legitime congregatum sine ipsius consensu, nec dissolvere, nec transferre, nec prorogare ad tempus, ex autoritate sua potest Romanus Pontifex, idque veritatis ejusdem est.

III. Qui pertinaciter se iis veritatibus opponit, hæreticus est censendus.

IV. His veritatibus Eugenius Papa repugnavit, cum primo ex plenitudine potestatis Apostolicæ Basiliense Concilium dissolvere sive transferre attentavit.

V. Errores his veritatibus repugnantes, monitus tandem per sacrum Concilium Eugenius revocavit.

VI. Dissolutio sive translatio per Eugenium secundo attentata, prædictis est obvia veritatibus, inexcusabilemque circa fidem errorem continet.

VII. Eugenius iterato dissolvere seu transferre Concilium tentans, in revocatos errores prolabitur.

VIII. Commonitus per synodum Eugenius, ut dissolutionem sive translationem secundo attentatam revocaret, post declaratam contumaciam in rebellione persistens, Ferrariæque conciliabulum erigens, seipsum pertinacem declarat.

Hic Panormitanus Archiepiscopus, impudens adulator, multa disputans, Papam Ecclesiæ dominum constituit. Cui Johannes Segovius, peritissimus Theologus ex verbis Christi: Reges gentium dominantur, apposite respondet, ubi dominatus omnino prohibetur. Et ex loco Petro: Pascite qui in vobis est gregem Dei, subinferens. Quod si filius Dei Christus non sibi ministrari, sed ministrare venit, quo pacto ejus vicarius dominabatur, aut dici dominus, sicut vis Panormitane, poterit? cum non sit discipulus super magistrum.

Panormitanus adulator.

Iohannes Segovius vir optimus.

In ea disputatione, primaria conclusio fuit Papam subesse Concilio, excussa loca, Tu es Petrus Item, Oravi pro te Petre: Quodcunque ligaveris: Item Papam posse errare, & quod Papa non audiens Ecclesiam, Ethnicus sit & Publicanus. Excussus locus. Dic, Ecclesiæ: quid sit Ecclesia? Audita blasphemia Gabrielis, qui se dictitat Eugenium. Tantum se abesse, ut generalibus conciliis debeat obedire, ut se tunc maxime dicat mereri, cum Concilii Decreta contemnat. Agitata & ea quæstio: An Papa per Concilium deponi possit, & an sine authoritate Rom. Pont. Concilia possint congregari, de iis & aliis vide fuse, Comment. Æneæ Sylvii, de gestis Consilii Basiliensis libros duos, quos scripsit bona fide antequã ad Pontificiũ culmẽ emersit, posthac ab ipso authore suppressit.

Papam subesse Concilio.

Quæst. an Papa per concilium deponi possit.

Finita disputatione, cum instaret horum negotiorum extrema conclusio Mediolanensis & Panormitanus Archipontifices, se magnopere armabant ad impediendum. Igitur ubi ad generalem deventum est concionem, Burgensis Episcopus primus differri conclusionem petiit, & expectari aliorum Principum Oratores, ex Mogontia propediem redituros. Tum Panormitanus gravem & Rhetoricam orationem habuit, admonens Patres, quoniam in omni re, quæ ab aliquo postulatur, quatuor esse consideranda, quis peteret, quid peteretur, cur peteretur, & qui demum effectus ex petito denegato, vel concesso proveniret. Primum, Hic petere potentissimos reges & principes. Secundum, Petere otium tantum sacri Concilii, ut patres quiescerent in processu Papæ, & conclusione rerũ. Tertiũ, Non propter privatam, sed publicã utilitatem petere, ad rem melius examinandam. Quarto, Vt effectus mente conciperent, sive negarent, sive concederent, quod peteretur. Calefiebat autem dicendo Panormitanus, & maxime cum de prælatis mentio incidit, diceretque apud se fore majorẽ partẽ prælatorum. Tum Ludovicus Romanus prothonotarius exorsus loqui, nec multa, nec valde bona adduxit: nimirũ, cum ex malo corio, nemo bonus consuere calceos queat. Sic & alii huc spectantes, ut vel sic tempus redimerent, conclusionemque differrent,

Panormitani Rhetorica Oratio.

Tum

Ludovici Cardinalis Arelatenſis reſponſum ad orationem Panormitani.

Tum Ludovicus Cardinalis Arelatenſis, vir conſtantiſſimus, & ad gubernationem generalium conciliorum natus, Oratorum omnium, qui loquuti fuerant, verba reſumens, vehementer arguens Epiſcopos, qui metu veritatem celent, aſſeverans in Concilio, non dignitatem patrum, ſed rationem ſpectandam eſſe, imò veritatem ante omnia ſpectandam. Se nullius Epiſcopi mendacium, quamvis ditiſſimi, veritati pauperis presbyteri præponere. Nec dedignari Epiſcopus debeat, ſi vox inopis ſacerdotis, docti tamen & acuti, ſuæ præponatur, adductis in hoc exemplis, Athanaſium presbyterum, non Epiſcopum, Archiepiſcopum Arrium viciſſe in Concilio Niceno, Marcionem preſbyterum oratoria arte confudiſſe Paulum hæreticum, &c. Et cum Panormitanus dilationem in re fidei peteret, jam declaratis veritatibus diſcuſſis & ordinatis. Multis exemplis probat periculum eſſe in mora, & quod ſæpe momenti tranſitus, anni tranſitus ſit. Hannibal apud Cannas victoria potitus, ſi è veſtigio urbem petiſſet, omnium judicio cepiſſet Romam, quia tamen in craſtinum diſtulit, reſtituto Romanis vigore excluſus eſt, & audire meruit, Vincere ſcis Hannibal, uti victoria neſcis. Galli quoque Senones Roma capta, Capitolium obſidentes, dum tenacius aurū expoſcunt, moramque in paciſcendo trahunt à Camillo invaſi, turpiter expelluntur. Agebatur autem octavus annus Concilii Baſil. Tandem propoſitis exemplis Apoſtolorum Petri, Pauli, Andreæ, & martyrum, Stephani, Laurentii &c. Hic Ludovicus Arelatenſis, contra diſcrimina & pericula, quæ Panormitanus commemorarat, à Principibus expectanda, fortiſſime hortatur Epiſcopos ne timeant qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere. Etiam Gentilium exemplis exhortans, ſi pro Roma Curtius, pro Thebis Meneotheus, pro Athenis Codrus, lubenti & cupido animo mortem tulerint, ne ipſi pro Eccleſia mortem repudient. Panormitano etiam reſpondens, quod Cyrenenſis Theodorus reſpondiſſe traditur, Lyſimacho regi, crucem minitanti, qui, iſtis quæſo, inquit, iſta horribilia minitare, purpuratis tuis, Theodori quidem nihil intereſt, humi ne an ſublime putreſcat.

Audiendi etiam pauperes presbyteri in Concilio.

Periculum in mora probatur multis exemplis.

Octavus annus agitur Baſilienſis Concilii.

Exhortatio Arelatenſis contra pericula.

Hic cum Arelatenſis feciſſet loquendi finem, turbatio non parva exorta fuit, erat ubiq; clamor, ubiq; ſtrepitus, ubiq; jurgia effundebantur. Nunc Panormitano, nunc Ludovico ſermo erat, Epiſcopi cum Epiſcopis, inferiores cum inferioribus verbales rixas habebant. Tum Ludovicus Patriarcha Aquilejenſis, dux de Deck in Suevia, verſus ad Panormitanum & Ludovicum Protonotarium. Ne credite rem, inquit, ita abire, Germanorum neſcitis mores, nempe ſi ſic proceditur, nequaquam fas erit integris hanc provinciam exire capitibus. Quo verbo, veluti cœleſti fulmine tacti, Panormitanus, Ludovicus, ac Mediolanenſis, uno impetu aſſurgentes. Libertas (inquiunt) nobis eripitur? En quid eſt quod frangenda nobis capita Patriarcha minatur? verſiq; ad Johannem comitem in Dierſtein, qui tunc locum protectoris tenebat, ſciſcitati ab eo ſunt, an protegere Concilium vellet, omneſque in libertate tutari. Aderant etiam cives ex ſenatu urbano, proviſuri ne quid turbæ oriretur. Servaverunt enim hunc morem cives, ut in omni negotio adeſſe curarent, quod pariturum diſſenſiones arbitrarentur, præcipue adcaventes, ne qui tumultus fierent, neve aliæ quàm verbales rixæ. Miraque adeo ſapientia fuerunt, ut nemo querelam adverſus eos habuerit violatæ per eos fidei. Cives de univerſali eccleſia benemeriti. Hii cum Johanne comite præſentes in conventu patrum ſignum ſervandæ libertatis dederunt. Comes autem, tametſi erat rerum novitate permotus, nec enim arbitrari poterat, tam multas eſſe inter prudentes homines contentiones, per interpretem reſpondit: bono ut animo eſſent omnes, quoniam imperialem ſalvum conductum ad unguem ſervari faceret: nec patriarcham aut alium auſurum auferre ſecuritatem promiſſam à Cęſare.

Turbatio in Concilio.

Libertas in Concilio.

Laus Baſilienſium.

Poſt hæc Ludovicus patriarcha Johanni de Bachenſtein, auditori Cameræ mentem ſuam explicandam cōmiſit, quæ nimirum fuit, ut patres ad conſtantiam hortaretur, non ut alicui comminaretur, aut Conciliarem perturbaret libertatem, petebatque veniam, ſi vel Concilium, vel Panormitanum in aliquo offendiſſet, hoc facto verum eſſe oſtendens quod dicitur: Nobilitatis ſororem eſſe humilitatem. Tum Amadeus Lugdunenſis archiepiſcopus, quoniam ſtrepitus ac vociferatio intendebatur, argute rem miraculo tribuit, ſeptem annis duraſſe concilium, jam claudos ambulare, mutos loqui, pauperes Evangelizare, ſentiens novos adeſſe prælatos, qui uſque in hanc diem tacuerint, nunc loquaces factos. Tum Arelatenſis inſtabat, ut concordatum 12. virorum legeretur, pluresq; ſibi in auribus ſibilabant, ne ſententia flecteretur. Panormitanus vero, ut cœptum eſt legi cōcordatum, rurſus vociferatur, & quod ſe dignum eſt, facit & loquitur: Nos concilium facimus: Nos prælatorum major pars ſumus, ad nos concludere ſpectat. Ab iſta Panormitani concluſione Nicolaus Amici, Pariſienſis Theologus, appellabat. Tum Johannes Segovius Theologus Salamantinus, vir pietate gravis, optimus ac eruditiſſimus, orationem Chriſtianiſſimam habuit contra Panormitanum, de inferiorum excluſione, de metu principum, Ambroſii ad Imperatorem Valentinianum exemplo adducto, proprio gladio jugulans adverſarios, Pauli autoritate urgens epiſcopos, ad conſtantiam adhortans, viriles ſint, & ſe murum pro Eccleſia præbeant, nec ſinant fidem ſub manibus eorum deperire. Præſidentem quoque tandem affatus, quod eam oporteat magis Deo quàm principibus complacere, inquiens: Si hinc ſine concluſione abeas, rationem te hujus rei in diſtricto Dei judicio redditurum ſcito, nec plura loquutus, reſedit.

Nobilitatis ſoror humilitas.

Amedei Lugdunenſis Archiepiſcopi argute dictum.

Oratio Iohannis Segovii legenda contra eos qui inferiores, hoc eſt presbyteros & theologos, excludunt. vide Silvium.

Interea Burgensis Episcopus pro concordia patrum satagebat, sed neque patribus conciliantibus sine conclusione discedere, nec Panormitano mutare sententiam cordi fuit. Erant turbata omnia, nec, ut solebant, suis subselliis Prælati insidebant, sed ut quenque trahebat affectio, isti Arelatensem, illi Panormitanum adibant, & quasi principem quique suum, aut exercitus Imperatorem, adhortabantur. Tum Arelatensis, ut agnovit rem in periculo esse, nec rectam conclusioni viam patere, utendum astu censuit, ut tumultum componeret: Habeo, inquit, sanctissimi patres, novas ex Gallia literas, quæ mihi auditu stupenda narrant: incredibiles illic novitates sunt. Quare & silentium subitum impetravit, & artificio miro attentos reddidit. Vtque liberum sibi dicendi campum patere vidit, sine fabula, sine ulla historia literarum sibi missarum seriem reseravit. Exinde, prout Oratoria exigit insinuatio, pedetentim ad causam rediit: Eugenianos nuncios implesse Galliam dixit, qui, novam doctrinam prædicantes, autoritatem Rom. Pont. supra generalia Concilia magnifacerent: quibus nisi cito occurreretur, fore, ut pluribus fidem facerent. Idcirco oportuisse sacrum Concilium de remedio cogitare, necessarioque veritates de quibus jam agetur, examinatas, ut per eas Eugenianorũ temeritas retundatur: quæ licet essent numero bis quatuor, non tamen fuisset intentio patrum omnes concludere, sed tantum priores tres, prout se inquit: In nomine patris & filii & spiritus sancti, concludere. Atque iis dictis, lætus alacerque consurgens, recessit. Alii eum alii vestimentorum fimbrias osculabantur. De Panormitano ferunt, postquam domum venit, in cubiculum se recepit, secumque de rege suo questus, quod eum adversus veritatem pugnare compelleret, & suam famam, suamque animam ire perditum.

Prudentissimus astus Arelatensis.

Conclusio Arelat.

Hic longum esset referre, quibus conviciis & contumeliis prosciderint Arelatensem: Ipsum esse qui copistarum pædagogorumque gregem nutriret, remque cum eis fidei concluderet, alius eum Catalmam vocitabat, deinde patres Concilii Panormitanus in sua oratione, calumniaturus, non ut Oratores præcipiunt, in exordio benevolentiam, sed odium captare ab auditoribus visus est. Paulò post Arelatensis seipsum colligens orationem multifariam habuit, ad imperiales nuncios, ad Oratores regis Franciæ, ad Concensem episcopum, ad Ludovicum Protonotarium. Sicque ad Panormitanũ descendens, propriis spicubus eum confodit. Panormitanus vero, & qui eum sequebantur, cæterique, protestationem quandam prius legi contendebant, diuque hincatque hinc vociferatum est. Obtinuit tamen demum Arelatensis.

Lecta forma Decreti, usque ad verbum, Decernimus, assurgens Panormitanus, nihil passus est ulterius audiri. Nunquam fuit Concilium in majori discrimine, teste Sylvio, qui tum præsens ad pedes Turonensis & *Lubecensis* episcoporum hæc collegit. Bis igitur conclusit Arelatensis in magnis difficultatibus, fuitque utraque miraculosa conclusio, & præter spem omnium, vel Arelatensis industria, vel spiritus sancti munere habita. Panormitanus Achilles fuit Eugenianorum: Arelatensis Concilii Hector.

Successit sessio 33. quieta, & ultra omnes pacifica. Ex tota Italia duo prælati ad bonum ecclesię universalis intenti, *Grossitanus* episcopus, & abbas de Dona. Ex Hispania nullus, quanquam inferioris ordinis homines ex Italia & Hispania constanti & firma voluntate erant ad bonum universalis ecclesiæ. Concio erat frequentissima, & si enim episcopi haud multi erant, plena tamen omnia fuerunt subsellia procuratoribus episcoporum, archidiaconis, præpositis, prioribus, presbyteris, divini ac humani juris doctoribus, quos aut quadringentos, aut certe plures fuisse constat, inter quos nullum probrum, nulla rixa, nulla cõtentio fuit, sed unanimis omniũ consensus ad defendendam ecclesiam. Vocato de more spiritu sancto, nemo lachrymas continuit, etiam Conradus Vuinspergensis Baro Imperialis protector. Sequenti die Veneris, quæ fuit 22. Maii, Oratores principum, maxime Cæsarei & Gallici, conscientia stimulante, Concilii gesta approbarunt: ijdem quoque Eugenium inimicum veritatis dicunt.

Concilii gesta approbantur.

Arelatensis postremo necessarium fuisse illud decretum asseruit, ad reprimendam Rom. Pont. ambitionem, qui se supra universalem ecclesiã extollentes, omnia pro libidine sua se posse arbitrabantur, ne posthac ecclesiã unus homo nunc Bononiã, nunc Florentiã, rursus Bononiã, mox Ferrariã, & deinde iterum Florentiã (ut Eugenius attentavit) traduceret. Vtq; deinceps Rom. Pontifices paululum animum à temporalium sollicitudine rerum detraherent, qui ut ipse vidisset, nequaquam de spiritulibus cogitarent. His dictis, congregatio dissoluta est. Hæc ex primo libro Æneæ Sylvii compendiariæ in usum lectoris conscripta sunt.

Rom. Pont. ambitio reprimenda.

Deposito ex Romano pontificio Gabriele Condulmario, consultatur per patres Concilii, An expediret illico novũ creari pontificẽ, an in tempus differri. Sententiæ ultro citroq; auditæ, constare tamen inter omnes videbatur: Vtilius esse statim eligere: differre honestius. Accidit hoc tempore morbus pestifer in tota urbe Basiliensi, qui non solũ pueritiã & juventutẽ, sed viros ẽt fortes ætate & aridos senes, depopularetur. Ea lues primo ex advenis ad pauperes urbis, inde ad divites, deniq; ad ipsos Concilii patres, advolavit. Moritur Ludovicus Protonotarius, Ludovicus Patriarcha Aquilejensis, & aliquot Concilii patres, Basileæ, Argentinæ, Spiris moriuntur. Morientium vero exhortatio fuit, Orate Deum, ut illos convertat, qui Gabrielem pro summo pontifice recognoscunt, quia in eo statu salvari non possunt, seq; in fide Basiliensis Concilii morituros professi.

Pestis Basileæ.

Morientium exhortatio.

Abbas de Dana, Cumanæ diœcesis, in peste aliis abeuntibus, permansit, quia etiam ipse tactus, migravit ad patres, unamque tantum vaccam testatus suo monasterio legavit. Arelatensem urgent, ut vicinum aliquod in rus secederet: jam virus cameram viri irrepserat, secretario & cubiculario mortuis. Sed nec illum preces, neque domesticorum funera flectere potuerunt, volentem potius cum vitæ periculo salvare Concilium, quam cum periculo Concilii, salvare vitam.

Electio pontificis novi. Transactis post depositionem Gabrielis diebus decreti, proceditur ad electionem novi pontificis. Primus electorum fuit Cadinalis Arelatensis, deinde ex natione Italica, Gallica, Germaniæ, Hispaniæ. Cellulæ sortibus distributæ. Prima contigit decano Basiliensi, ultima Dertusensi episcopo. *Fridericus Basiliensis episcopus, Iohannes Vusler Decanus Basiliensis, & alii.* Sermo habetur ad electores. Crimina Eugenii narrantur. Aderat Johannes de Dierstein comes, aderat consulatus urbanus. Extra Ecclesiam cives in armis erant, si quod scandalum pararetur, prohibituri. Accipiunt Eucharistiam Electores, datur juramentum, Proceditur ad conclave, quod fuit in domo ad Muscam, zu der Mucken. Septem diebus manent in conclavi. Et eligitur Sabaudiæ dux, homo laicus & conjugatus, sex & viginti vocibus, religiosissimus princeps. Cardinalis Arelatensis facto signo crucis, in nomine patris & filii & spiritus sancti, electi pontificis nomen publicat, & oratione præmissa, populo benedixit.

CORONATIO FOELICIS.

ANno Domini millesimo 440. Fœlix 5. electus, veneranda canitie, decorus aspectu, & facie tota prudentiam præ se ferens singularem, coronatur nono Calendas Augusti, in civitate Basiliensi. Adfuere Ludovicus Sabaudiæ dux, Philippus Comes Gebennensis, Ludovicus Marchio Salutiarum, Marchio de Rotelen, Conradus de Vuinsperg camerarius imperii, Comes de Dierstein. Oratores Argentoratensis, Bernensis, Friburgensis, Solatorum, & tanta multitudo hominum, ut capita ad quinquaginta millia credita sunt. *Fœlix ille fuit Decanus militum in solitudine Rippalia, Gebennensis diocesis.* Duo filii patri principi celebranti ministrant. Ludovicus Cardinalis Hostiensis, infulam pontificiam capiti Fœlicis imposuit, quam censuerunt ad triginta millia aureorum. Ordinem pompæ pontificiæ, quam processionem vocant, longum esset hic referre. Ultimo in loco, summus ipse pastor aureo tectus papilione, triplicem gestans coronam, populoque benedicens, incessu maturo procedebat. Marchione de Rotelen, & Conrado de Vuinsperg equum ejus ductantibus. Posthac cœnitatum & prandium, *Prandium Papale* ubi nec lex Orchia, nec Fannia, nec Licinia locum habuit, horis circiter quatuor. Pincernæ summo Pontifici pulcherrima proles duo filii fuerunt, Architriclinus Marchio Salutiarum.

De hoc Amedeo Sabaudiæ duce, scribit Rup. Volater lib. 3 Geog. quod rogatus ab Oratoribus quibusdam, si quos haberet canes venaticos, eis ostenderet, Annuit ut postera die redirent. Cum vero adessent, ingentem mendicorum multitudinem ostendit, unà discumbentium: Atque hii sunt inquit canes mei, alo quotidie, quibus spero me cœlestem gloriam venaturum.

DE STATU CONCILII BASILIENSIS, EX EPISTOLA Æneæ Sylvii 10. ad Lupum de Portugal, Legum Doctorem.

COncilii Basiliensis quis status sit jam te arbitror audisse. Rex Arragonum, qui more principum, non regnum fidei, sed finem regno servare vult, prælatos suos ex Basilea jussit abire. In omnibus rebus, præclarus princeps, in hac mirabilis. Rursus Gallici, Veneti & Florentini, qui Pontificem suum Eugenium quasi Deum venerantur, excluso ex Appulia Renato rege, fidem aliam induerunt. Mira rerum mutatio, qui ante favebant Concilio, jam impugnant; qui impugnabant, modo favent. Lusus jam ecclesia est, qualem de pila fieri videmus, dum huc atque illuc impellitur, lusorum ictibus percussa. Sed aspicit illa ex alto Deus; & quamvis raro in terris expendere homines digna supplicia cogit, nullum tamen in supremo ejus judicio malum impunitum relinquit. Liberum arbitrium nobis dedit, nos ut libet, vivere sinit, laxas dimisit mortalibus habenas: rationem tamen rerum omnium, dum judicabit orbem, exacturus est: tumque videbunt principes an propter eos regna fuerunt instituta, an ipsi propter regna, qui suis omnia servire libidinibus volunt.

Et in Epistolas Sylvii legis 183. Epistola: scribit Caspar Schlick Cancellarius Imp. ad Cardinalem sancti Angeli dominum Julianum: Illi Cardinales qui tanto tempore autoritatem ecclesiæ, ac generalium prædicabant Conciliorum, ut mori pro illa velle viderentur, unis sui regis literis, quibus non mors, sed privatio beneficiorum mandabatur, Basileam dimisere. Sapiunt quippe, fide potius quam plebe volunt carere. Non tamen procul abierunt, sed apud Solotorn resident, secundos jussus expectantes. Recedunt enim inviti: sed magis stringit bursa quàm honor. Quid enim salvis infamia nummis?

Anno Domini millesimo 449. Cum Ludovicus Cardinalis Arelatensis à Concilio Basiliensi ad Germaniam inferiorem missus, & legationis jam munere functus, Basileam redire vellet, quarto supra Argentoratum miliario, à Johanne comite de Eberstein, & Baronibus de Lützelstein, violenter in-

ter invaditur, obruitur, & equis mulisque onerariis spoliatur. Cardinalis autem vix evasit ad oppidum Benfelt festinans, quem, audito civitatis nomine, respondisse mox ferunt: Bene valet pro nobis. Captivi in arcem Franckenberg ducuntur, Cardinalis ad Sletstat conductus, cuidam Johanni de Lapide, qui tres linguas probe noverat, inter cætera dixit: Si nobiles illi qui nos spoliarunt, scirent in quibus negociis legationem susceperimus, & quantum pro gloria & laude & incremento Germanicæ nationis laboremus, non solum nos non spoliassent, sed corpore & rebus & commeatu nos juvissent. In sessione quadã Concilii Basil. fertur dixisse: Ecce Christus vendebatur pro 30. argenteis, sed ego preciosius multum, quia pro sexaginta millibus aureorum per Gabrielem quondam Eugenium tradendis & exolvendis, ut captivarer, & sibi præsentaret, fui venundatus. Qui ceperant Cardinalem, factum excusabant, quod frater Cardinalis, cum Armiaci vastassent Alsatiam, in Dambach fuisset magno incommodo incolarum: hinc putabant in omnes Gallos sibi jus esse: tandem per episcopum Argentoraten. Rupertum & civitatem, res fuit composita.

In Concilio Basiliensi Julianus legatus Card. Tit S. Angeli, multis nominibus commendabatur Sigismundo Rom. regi: ibi rex respondit: Tamen Romanus est.

Ex decretis Concilii Basilien.

Inter varia decreta Concilii Basiliensis, libet unius & alterius meminisse.

Iudæis & infidelibus prædicetur verbum Dei.

Sessione 19. decretum fuit de Judæis & Neophitis, ad Orthodoxam fidem convertendis. Quod Diocesani omnes, quosdam in literis divinis bene eruditos aliquot vicibus annuatim deputent in locis, ubi Judæi vel alii infideles degunt, ad explicandum illis catholicæ fidei veritatem, ut infideles cognito errore desistant. Ad quam prædicationem sub pœnis tam commertii, per fideles illos inter dicendi, quam aliis ad hæc opportunis, ipsos accedere compellant. Ipsi Diocesani vero & prædicantes, ita se erga illos propitios ac charitate plenos exhibeant, ut non solum propalatione veritatis, sed & aliis humanitatis officiis ipsos Christo lucrifaciant.

Studia linguarum in precio habenda.

Et ut prædicatio sit fructuosior prædicatoresq; habuerint cognitionẽ linguarũ: omnib. modis servari præcipitur Constitutio ædita in Concilio Vuienensi, de discendis linguis, Hebræa, Chaldaica, Arabica, Græca. Et qui prædictas linguas docere debent, debita stipendia accipiant.

Concubinatus inhibitus.

Sessione 20. decretum, ut publicus concubinarius à perceptione fructuũ omnium suorum beneficiorum trium mensium spatio, sit ipso facto suspensus, quos suus superior in fabricam vel aliam evidentem Ecclesiarum utilitatem convertat. Quod si non dimiserit, vel dimissam aut aliam publice receperit, jubet hæc synodus omnibus beneficiis omnino privandum. Est autem publicus concubinarius, qui mulierem de incontinentia suspectam & infamatam tenet, & admonitus per superiorem, non dimittit.

Hoc est idolum Veneris in locum crucifixionis statuere. Vide Chronica Kö[nigs]berg. supra.

Graviter autem invehitur synodus in eos, qui jurisditionem ecclesiasticam habentes, pecuniarios quæstus à concubinariis percipere non erubescunt, patiendo eos in tali fœditate sordescere. Et cũ omne fornicationis crimen lege divina prohibitum sit, monet omnes laicos, tam uxoratos quam solutos, ut similiter à concubinatu abstineat.

QVOMODO BOHEMI VOCATI AD BASILIENsem Synodum, & quo itinere venerint.

ANno dom. 1431. mense Augusto Cardinalis Julianus (rebus non succedentibus, nã Bohemi semper superiores erant, quanquam à novo Pontifice Eugenio sententia anathematis damnati) voluit ut Basileam vocarentur. Quare Johannem Gelhusium Monachum Mulbrunnensem, & Hammannum Offenburgium, consulem Basiliensem misit primum ad Sigismundum Cæsarem Feldkirchii tum agentem, deinde ad Fridericũ ducem Austriæ, pro componendo bello, quod huic erat cum Philippo duce Burgundiæ. Fiebat hoc ut reddita pace, tuto liceret Basileam venire, literas accipiunt à sancta synodo Sigismundo Cæsari reddendas, quibus Bohemi & Moravi ad Conciliũ vocabantur, has ille mox in Bohemiam perferendas curavit. At cum Sigismũdus in Italiam proficisceretur, Imperialem à pontifice coronam suscepturus, protectorem interim velut vicarium concilio dedit Vuilhelmum Bavariæ ducem. Porro cum synodus monita fuisset, nostras conditiones pacis à Bohemis accipere velle post fœdam illã fugam, arbitrans hoc ignominiosum esse, misit Johannem Niderium Theologum, & Johannem Gelhusium, qui commodum redierat, ut vicinum Bohemis populum consolarentur, & Moravos, Bohemosq; ad Concilium ante vocatos, ad veniendum sedulo urgerent. Hii Basilea discedentes, Monacum versus (oppidum est Bavariæ) iter instituerunt. Vbi Vuilhelmum ducem, protectorem Concilii salutant & monent, ut quamprimum Basileam veniat. Mox Fridericum Marchionem Brandenburgii, Johannem ducem Bavariæ, & Senatum Norinbergensem, ac alios Principes ac dominos partim literis synodalibus, partim ore adhortati sunt, ut nullo pacto fœdus cum Boemis inirent, quod Ecclesiæ nocere posset. Rogabant & nomine Concilii, ut si Bohemi legatos suos Basileam mittere vellẽt, deducerent eos, per suam quisque regionem salvos. Omnes se hoc facturos receperunt. De vocatis Bohemis dici non potest, quam gavisi fuerunt omnes, præsertim laici, cum etiam lacrimas emitterent.

Vuilhelmus Bavaria dux protector Concilii.

Monacum.

Et tabellarius Norinbergensis, qui literas Concilii in Bohemiam tulerat, retulit quanta cum reverentia literas accepisset consul majoris civitatis Pragensis, & quibus ipse præmiis fuisset donatus. Multum laboratum est per Egrenses, Fridericum Marchionem Brandenburgensem, Johannem Bavariæ ducem, & Senatum Norinbergensem, de literis concilii in Bohemiam mittendis. Porro Bohemi non per omnia nostris fidentes, in literis petebant, ut Oratores Concilii cū principib. vicinis ad Egram venirent, suos quoq; illic adfuturos ut de cōmeatu sive publica fide danda, quē salvuū conductum vocant, & aliis rebus tractaretur. Mense Aprili venerunt Egrā Oratores sacri Concilii, Henricus Abbas S. Ægidii Norinbergensis, Johannes Nider Theologus, Prior domus prædicatorū apud Basileam. Fridericus de Parspergo, Decanus Ratisponensis, M. Heinricus Tocgius Canonicus Magdeburgensis, Albertus pastor apud S. Sebaldū Norinbergæ, & Johannes Gelhusius, Mulbrunnensis monachus, cum illustribus Principibus Friderico Marchione Brandenburgii, & Johanne Bavariæ duce, ac aliis proceirib. ferè cum 200. & 50. equis Mense Majo Egram venerunt. Bohemi cū 19. equis. Heinricus Tocgius postridie eleganti oratione Bohemorum nuncios salutavit, Evangelium illud usurpans, declaransq;, Pax vobis. Mox ipsi proposuerunt, quā atrocib. injuriis à nobis fuissent, hactenus affecti, eamq; rē extitisse causam tot utrinq; cladium: gaudere se, quod tādem spes affulsisset, ut audirentur aliquando. Obsides postulabant Bohemi, non quosvis, sed principes & nobiles. Id cum nostris non placeret, & res ita differretur, cepit vulgus apud Egram clamare, quo minus cū Bohemis procederet concordia, per Ecclesiasticos stare & Principes. Proinde pientissimi Principes Fridericus Marchio Brandenburgensis, & Johannes Bavariæ dux, suapte sponte se obligarunt. Hoc idem paulo post, rogante synodo, fecit protector Concilii Vuilhelmus dux Bavariæ, item ipsa synodus, & Cæsar Sigismundus. Præterea promissio facta est, hoc idem omnes Principes & Civitates præstaturos, per quorum ditionem essent profecturi Bohemi, atq; adeo ipsam civitatem Basiliensem. Postulatum & hoc est à Bohemis, ut ipse Cæsar præsens esset in synodo, quam fieri posset plenè cōgregata.

Egra.

Publica fides.

Oratores Concilii ad Egram.

Bohemi petunt obsides.

Conventus Egrensis duravit dies 21. In quo fuerunt etiam ornatissimi viri, Petrus Volkamer, cōsul Norinbergensis, & Conradus Cuonhofer, jussu, sumptuq; suæ civitatis. Venerunt Bohemi, & quamvis audissent nostros miranda pollicentes, adhuc plane non fidebant. Quare delegerunt duos nuncios, Nicolaūm Hunpoltzium, & Johannem Zanensem, qui Basileam irent, & cuncta diligenter explorarent. Hos Cunradus Episcopus Ratisponensis, & Conradus Seglaver, Decanus Eistettensis, Catelspurgum usq;, ubi Marchio degebat, deduxerunt: in hoc à synodo paulo ante emissi, ut explorarentur, an essent venturi Bohemorū legati. In comitatu verò è nostris erant, Abbas Eberacensis, & cæteri nuncii sacri Concilii. Cum Biberacum venissent, quidam infœliciter curiosus, ex altero Bohemorum nuncio quæsivit, unde nam esset, Respondit is se Zaczensem esse. Illic, inquit ille sunt execrabiles hæretici, & pessimi homines &c. Qui propter hujusmodi convicium, veluti violator publicæ fidei, statim in carcerem raptus est, plus pœnæ depensurus, nisi ipsi nuncii Bohemorum, & Abbas Eberacensis, precibus hominem liberassent. Cum venisset Basileam, vino & piscibus fuerunt à Senatu donati, manseruntque illic dies quinq; & dimidiatum. Hii nuncii cum fuissent domum reversi cum diplomatibus Concilii, indicassentq; quæ viderant, rem videlicet agi serio, nec subesse dolum, delecti sunt Oratores ad Concilium mittendi de regno Bohemiæ, & Marchionatu Moraviæ, Johannes de Kraimtz, Jacobus de Vurzies sonitz, Benesius de Makrovuitz, Johannes Veluuar de Praga, Matthias de Clumdezan, Laurinus de Hradisse, Gregorius de Curia, Nicolaus scriba Pragensis, M. Johannes de Roccizano, M. Petrus Payne de Anglia, Procopius ductor exercitus Thaboritarum, Nicolaus de Pelerzunau, Marcoldus de Zbaraslauitz, Martinus de Chuidmi, & Petrus Zaczensis. Qui cum in Tusca convenissent, illinc per nostros in Cambiam sunt producti, cum 22. equis per nobiles viros, Hinskoverum, Pflugium, Pavelstorferum, Fridericum præpositum Ratisponensem, & alios, ubi Conradus Ratisponensis Episcopus subsistebat. Ex Chambia Suenkendorphium itum est, atq; cum jam Norinbergæ vicini essent, Matthias Clumpenzanus præfectus, Piesliensis vexillum protulit, cujus una pars crucifixi imaginem habebat depictam, altera calicem Eucharistiæ figura superposita, sicq; Norinbergam sunt ingressi. Verum cum à nostris moniti essent, id postea nusquam fecerunt. Norinbergenses præter vinarium atq; piscarium munus etiam 22. equites concesserunt, qui illos Vlmam comitarentur. Ex Norinberga Albertus Marchionis filius, in Guntzenhusium produxit. Oetingensis comitis ministri Nordlingam, & postero die Vlmam, Vlmenses porrò Biberacum & Sulgoviam usque inde exceptos Jacobus Truchses de Vualpurgo, eques auratus Stockacum produxit. Satellites ducis Bavariæ Vuilhelmi, Schafthusium post deduxerunt, illic naves ingressi, Basileam venerunt quarto die Januarii. Nona ejusdem mensis, cum synodum accessissent, Julianus Cardinalis orationem ad eos habuit, summo patrum consensu benigne & luculenter eos adhortans ad ea quæ unionis sunt & pacis. Ex re sua facere Bohemos, qui aquæ fluenta apud Conciliū quærerent, matremque tandem audire statuerint. Responsum est à Bohemis, se neque Concilia, nec Ecclesiam contempsisse, adversus inauditos sententiam Constantiæ latam, nihil de religione Christiana detrahere. Interrogati quæ nam essent illa in quibus à Romana Ecclesia dissentirent, quatuor articulos proposuere.

Catelspurgum.

Biberacum.

Basilea.

Vexillum Bohemorum.

Norinberga.

Gunzenhusium.

Nordlinga.

Sulgovia.

Stockacum.

Schaffhusen.

Basilea.

I. De

I. De communione divinæ Eucharistiæ, sub specie panis & vini.
II. De civili dominio quod clericis interdictum, divina lege dicebant.
III. De prædicatione verbi, quam liberam omnibus arbitrarentur.
IV. De publicis delictis, quæ nulla ratione toleranda putabant.

Verum cum Julianus legatus etiam alia se accepisse de Bohemis affirmaret, quod religiones mendicantium inventum diabolicum prædicarent. Assurgens Procopius, neque hoc falsum est, inquit. Nam si neque Moyses, neque ante eum Patriarchæ, neque post eum Prophetæ, neque in nova lege Christus, neque Apostoli instituere mendicantes, quis non intelligit diaboli, tenebrarumque opus esse? Excepta est ingenti auditorum cachinno Procopii vox. Selegerunt Bohemi quatuor Magistros qui suos articulos ex divina lege sumptos ostenderent, qui eos confutarent ex cœtu patrum totidem. Disputatum est quinquaginta diebus, multa in utramque partem adducta. Missi & Oratores ex Concilio in Bohemiam, multa agitata, nunc pacis spes facta, nunc belli metus. Inter hos primarius fuit Philibertus Episcopus Constantiensis, natione Gallicus. Legati Basileam remissi, qui declarationem super articulo communionis expeterent. Quumque nulli essent Ecclesiæ redditus, ex quibus ali templorum ministri possent, jussit Imperator ex fisco regio per singula Canonicorum capita hebdomatim aureum nummum distribui, minoribus clericis dimidium dari. Ea res annue aureorum sex millia Pragæ apud Ecclesiam cathedralem absumpsit. Hæc Sylvius.

Religiones mendicantium ex diabolo.

Procopii Bohemi vox risu excepta.

Oratores Concilii in Bohemiam missi.

Turcarum Imperator ea tempestate sæpe antea ab Imperatore oppugnatus, tum nō solum treugas, sed perpetuæ pacis fœdera cum Imperatore iniens, misit Basileam solennes ad id perficiendum Oratores. Sciens Imperator, in Ecclesiam jussit apparari suggestum, in quo imperialibus fultus ornamentis, consederat. Ante Oratores ibant qui dona ferrent, viri duodecim, alii duodecim virorum paria fuisse contendunt, qui manu singuli gestarent aureos cyphos apertos, Imperatori dono. Successit alius ordo, ferentium vasa aurea geminata, proculdubio non vacua, sed aureis nummis plena. Inde tertius ordo ferentium pannos, veluto & auro preciosos. Post omnes quidam ferebant vestem serico, auro, gemmis, incomparabilem. Quæ omnia Imperator suo ordine excepit. Perfecto propter quod venerant negotio, honoratos, & pro magnificentia sua donatos, remisit domino suo, quem etiam non parvis muneribus vicissim honestabat.

Turca Legati ad Concilium Basiliense.

Interea & Græcorum Imperator Johannes misit Oratores suos ad Concilium Basiliense, optans omnimodam fieri unionem.

Imperator Sigismundus Comitia Francophordiæ indixit, ad reformandum imperii statum in capite & membris. Constituit enim summæ prudentiæ vir industrius, jam ævo maturus à suo ordiri gradu, ut omnia componens, cæteris justiori causa immineret. Primò, quid ad Imperatorem pertineret, quæ vigilantia, quæ instantia, quæ singulorum in suis juribus defensio. Secundo, quid à suis debeatur Imperatori, quæ obsequia, quæ obedientia & subjectio. Tertio, de imperii juribus. Quarto, de imperii nervis, de vectigalibus, sine quibus ne inferior quidem principatus posset consistere. Sed admonere potuit, cogere renitentes non potuit. Quis enim leonibus, ursis & lupis (ut ille in figura monstrabat) extorquebit aquilæ primarias pennas? Quinto, commovit quemque sui ordinis, ut regni Principes justitiam facerent, itinera publica secura præstarent, latrones insectarentur. Alb. Krantz.

Jam annus erat mil. 400. & 37. Cum Sigismundus Romanorum Imperator & ipse finem vivendi fecit, multos evacuans principatus, de quibus oriri contentio plurima formidaretur, si unicam filiam non reliquisset, quæ nupta Alberto Austriæ duci, finem fecit controversiarum, nam per illam successit in regnis Vngariæ atque Bohemiæ, brevi etiam post perveniens ad regnum Romanorum.

SIGISMVNDI MORS.

Corpus Sigismundi in Varadino, ut ultima voluntate constituerat, tumulatum est, Barbaram Imperatricem uxorem, Sigismundi morte insolescentem, cum jam novum maritum quæreret, cui regna sociaret, proceres vinciri jubent. Vnà ipsa captiva, & imperatoris cadaver devehuntur, miserabile spectaculum, & rerum humanarum singulare documentum. Infamis imperatrix, quæ stultas vocavit omnes fœminas, quæ voluptatibus non inservirent.

Sigismundi mors.

De Sigismundo Æneas Sylvius in Europa sic scribit. Multa hujus Sigismundi egregia facinora memoriæ prodita sunt. Inter quæ illud praeclarissimum, quod Ecclesiam catholicam in tres partes divisam, coacto apud Constantiam generali Concilio ad unitatem redegit. Italiam, Galliam, Hispaniam, Angliam, hujus rei causa peragrans Vitoldo Lituaniæ duci, ut se regem appellaret missa corona indulsit, Prius tamen ille vita decessit, quam solennia coronationis expleret. Prusiam, quam rex Poloniæ fratribus beatæ Mariæ, Teutonicorum armis ademerat, restitui jussit. Cum Venetis duce Pipone Florentino gravia bella gessit. Vuenceslaum Bohemiæ regem, Germanum suum, quod regno inutilis esset, conjecit in vincula, quamvis negligenter custoditum, magno reipub. malo, quidam Bohemi è carceribus surripuerunt, coronam imperii ab Eugenio Pontifice Romæ accepit, Bohemia, post multas calamitates, vix tandem potitus est, Marchiam Brandenburgensem

ſem Friderico Burgravio Norinbergenſi dono dedit,filiam Elizabet ex Barbara natam, Alberto duci Auſtriæ in matrimonium copulavit,illique demum apud Znoymam Moraviæ civitatem morienti,regna quibus præfuerat,ultima voluntate reliquit.

Anno do.1437. Dum Sigiſmundus Suevorum terram perambulat, & Vlmam venit, ecce eadem die quoddam genus piſcium copioſe,de regni finibus Vngariæ, incognitum per piſcatores ibidem, illico prenſum, & ad Imperatoris præſentiam delatum,apparebat. Quod Imperator non ſine grandis ammiratione myſterii proſpiciebat. Hii ſunt (inquit) nobilis Vngariæ regni veri regnicolæ, nobis obviando, catervatim occurrentes,& nos in regnum noſtrum reverſurum, requirendo nunciantes. Eamus igitur viſuri terram noſtram. Recedente rege,piſces diſparuerunt. In itinere moritur in oppido Snayme,Olmacenſis diocecis. Hæc Malleolus.

Græci interea,ut erat conſtitutum,ad Concilium properabant,qui & ſi galeas haberent obvias à ſummo pontifice proviſas,tamen ſuis in navibus venere Venetias, Johannes Imperator, Joſephus Patriarcha Cōſtantinopolitani, ad ſeptingentos erant viri,in eorum comitatu, prælati,nobiles, docti. Eugenius Pontifex,& de adventu Græcorum,& quod occaſionem Concilii per eos haberet, inſtitit transferre Ferrariam,deſuper emittens litteras Baſileam,& in omnia loca opportuna. Græci quidem,ubi intellexere motum Pontificis,ut ei gratificarent,gravabantur in Baſileam tranſire.Sub hoc tumultu Chriſtianiſmi,vacabat imperium, Papa unionis Græcorum cauſam præ ſe ferens, patres Concilii,Ferrariam vocat. *Vacat imperium.*

QVI EX GRÆCIA AD CONCILIVM venerint Ferrariam.

OPeræ precium eſt agnoſcere, qui ex Græcia venerint,Patres & Principes. Ipſe dominus Johannes imperator Conſtantinopolitanus,dominus Demetrius deſpotes illuſtriſſimus, dicti regis Germanus,quiſque ſuis cum proceribus, Patriarcha Conſtantinopolitanus cum infra ſcriptis Archiepiſcopis,Epiſcopis,Abbatibus,& Officialibus curiarum: Archiepiſcopus Trapezontinus, Epheſinus, Chiſitenſis, Heraclienſis, Monenbuſſienſis, Sardenſis, Nicenus, Nicomedienſis, Tornobenſis, Lacedemonienſis, Mitilenenſis, Noldebacenſis,Rhodienſis,Amenteſienſis,Suranenſis Nelauſenenſis,Dronienſis,Athenienſis,Corinthius cum multis aliis omnes Archiepiſcopi, cum multis ſine nomine Epiſcopis:Officiales, Patriarchatus Conſtantinopolitani,quæ Græce Σταυροφόροὶ appellantur,hoc eſt cruciferi, Magnus Scacelarius, Magnus Cartophilax, Magnus Eccleſiarcha, Protodicus,Nemerophilax,cum quinquaginta Clericis. Abbates,Magnus Prothoſyncelus, Abbas Gerontinus Pantonotaris cum aliis multis Abbatibus,Ambaſiatoribus. Hii omnes Principes Eccleſiaſtici ſeculares traxere in comitiva & miniſterio octingentas perſonas. Hæc igitur per catalogum paucis referuntur,ut dolentes videamus, quid, quantumque in capta Conſtantinopoli amiſerit Chriſtianiſmus,ut ſummo dolore proſequamur tantam jacturam Chriſtianitatis. Excepti ſunt hii permagnifice Ferrariæ. Erant plures ex eis qui linguam callerent latinam. Erant rurſus ex latinis multi qui ſciebant Græce. Inceptis tractatibus cepit peſtis ſevire in eo loco, quæ ratio fuit transferendi Concilii Florentiam,ibique cepta Ferrariæ ſunt continuata, diuque diſputatum ſuper articulis & punctis diſcrepantiæ, Latinorum,Græcorumq; De proceſſione Spiritus ſancti, de Symbolo Niceno, Oſtenſum diſcrepantiam eſſe magis in verbo quam ſenſu. Interpræte s erant Nicolaus Euboicus, Ambroſius Camaldulenſis Abbas. Fit unio Orientalium & Occidentalium eccleſiarum, quæ utinam manſiſſet.

Iactura Chriſtianorum, in amiſſa Conſtantinopoli. Transfertur Concilium Florentiā.

ALBERTVS II. XXXVI. GERMANORVM IMPERATOR.

ANno Chriſti 1438.Principes Electores in Francofordiam evocati,elegerunt in regem Romanorum Albertum Auſtriæ ducem,Sigiſmundi prædeceſſoris generum, qui jam ante coronas Vngariæ & Bohemiæ in dotem promeruit, per eandē ſuam conthoralem,coronatus Aquiſgrani.

De hoc legis in Sylvio capite primo Europæ: Albertus apud Albam regalem cum conjuge coronatus, Bohemiæ quoque diadema ſuſcepit,cujus fœlicitatem admirati Germaniæ principes, & ipſi ſuū ſanguinem extollere decreverunt, Romanum ei committentes Imperium. Id Alberto ſuſcipere non licebat,niſi primores Hungariæ indulgerent,quibus haud ex uſu videbatur ſuum regem Teutonibus imperare, atque ob eam cauſam jurejurando Albertum obligaverunt,ne ſuo injuſſu Imperium acceptaret. Vocati tamen ad regem,qui tum fuit Vuiennæ,victi precibus,præbuere cōſenſum. Ille imperio auctus, ad Hungariam rediit, adverſus Turcas, qui tum Raſciam invaſerant, arma moturus. Sed dum Budæ moram facit (ea eſt regum ſedes) judex civitatis natione Teutonicus,Hungarum quempiam ob delictum fluvio dimerſit. Id Hungari moleſtiſſime tulerunt,quibus Teutonicum nomen exoſum eſt. Excitatur tumultus,Hungari arma corripiunt, obvios Teutones paſſim trucidant. Jacobus Marchianus ordinis Minorum profeſſor,tumultum ſedaturus, Salvatoris crucifixi ſimulachrum geſtat,modo precibus, modo lachrymis furorem incenſæ plebis lenire conatus eſt.

Sedato

Sedato tumultu, Georgius Palocius Strigoniensis Ecclesiæ pontifex moritur, apud quem pretiosa regni suppellex in custodia fuit. Rex Strigonium petit,& regina cum eo: aperiuntur arcæ, in quibus thesaurus observabatur,coram regina. Illa,clam subtracta corona (quam sacram appellant) fideliique anui tradita,arcas claudit atque obsignat.

Albertus paulo post Dranum usque fluvium proficiscitur,ibique castrametatus,majores copias expectat,cum quibus Turcas invadere possit, Sindronium obsidentes: prius tamen expugnatum est oppidum, quam auxilia venirent. Ipse Budam reversus, cum dysenteria laboraret, Vuiennam repetere statuit, sive moriturus inter suos, sive quod aerem in quo fuerat nutritus, conservare aliquid ad sanitatem sperabat: sed in itinere magis ac magis morbo affectus, relicta uxore prægnante, obsignatoque testamento, in villa quæ Longa dicitur, 6 Calendar. Novembr. è vita decessit, religiosus Princeps, & qui liberalitate simul justitiaque præstaret. Fuit quoque in bellis audax, & manu promptus. Moravos ac Bohemos armis subegit: Polonos late vagantes intra regnum suum cohercuit. Magna de se Christianæ Reipublicæ promittere videbatur, nec minora populi de sua virtute conceperant: pulcherrimæ spei satisfieri, brevitas vitæ non sinit. Repente occidit, quæ brevi ad summum potentiæ creverat: neque enim biennio toto imperavit princeps longiori dignus vita, & in quo spes erat recuperandorum de Imperio jurium perditorum. Statura ejus procera fuit, nervosum & validum corpus, facies terrifica, more gentis erasa barba, superius labium intensum: vestem haud splendidam balthenis auro granis cinxit, nec unquam lateri defuit ensis. Corpus ejus in Alba reconditum est. Cognita regis morte, convenientes Hungari, indignum ac periculosum æstimant, tantum regnum unius fœminæ judicio subjacere, reginam magnis precibus hortantur, Vladislaum Poloniæ regem, qui populum armis tuetur, sibi ut virum asciscat. Consentit mulier, ea conditione adjecta, ne quod filio præjudicium fiat, si masculum pariat. Legantur in Poloniam prælati Ecclesiarum, & principes regni: quibus iter agentibus, Ladislaus posthumus nascitur, qui mox ut in lucem prodiit, apud Albam regalem & baptismum Christianæ fidei signaculum,& militiæ cingulum,& sacram Hungariæ coronam, quam mater penes se habuit, eadem die accepit. Inde sublatus, in tutela Friderici tertii Cæsaris, duodecim ferme annis fuit, cui mater & ipsum & coronam commendavit.

Peponibus delectatum, ferunt dysenteriam incidisse.

RVSTICANA BELLA.

IN hac generatione sub Sigismundo Imperatore in regno Hungariæ duo Rusticana bella, autoribus duobus rusticis, altero Antonio, altero Martino, cœpere. Antonius in transsylvanis regni partibus, Martinus postea in terra Nir & Zamoskeutz magna rusticorum vi collecta, & nomine regio assumpto, vexillis elevatis, in gentibus velut inundatio quædam erumpentes, viribus regnum ipsum subiicere cupientes, huc illucque ferebantur, nobilesque universos sibi occurrentes, interficiebant, ad villas vero & oppida, ut illis adhærerent, nuncios cum sanguinolentis gladiis mittebant, nolentes vero inclinari, prædæ & morti exponebant. Et in tantum rusticana hæc potentia creverat, quod & armati illos pavebant. Tandem multa procerum expeditione contriti & debellati sunt, regibus ipsis morte mulctatis, cæteros qui evadere nequibant, alios oculis, alios naso & labiis, aliis vero manibus truncavere.

An. dom. 1435. Apud Cajetã memorabili est eventu pugnatum. Captus Alfonsus rex & cũ eo duo fratres, Navarræ rex, & Heinricus infans, Johannes Antonius Vrsinus Princeps Tarentinus, Martianus dux, trecentique alii illustres viri. Capti reges ad Philippum vicecomitem perducti sunt, quos ille non ut hostes, sed ut reges & hospites penes se habuit: postremo amplissimis muneribus donatos, incolumes dimisit: rarum clementiæ exemplum in hoste. Sabel. Enne. decimo libro tertio.

Causa Ecclesiæ interim varie habuit. Misit papa nuncios Apostolicos in diversas mundi partes, justificare factum suum,& accusare Concilium: sed tum suasi Græci & persuasi, pontificis partibus potius quam Concilii inclinavere. Venit & Julianus Cardinalis Basilea, Ferrariam se conferens. Et inchoata est Ferrariæ rerum contrectatio, sed propter incipientem grassari pestem, in Florentiam translato Concilio, perfecta est unio Græcorum, sed tamen eodem quo sæpe prius exitu.

Bohemi quidem hujus Alberti tempore, Poloniæ regi se adjunxerant, & studebant hunc facere regem Bohemiæ. Poloni magnum exercitum duxerunt in Bohemiam, adjunctis etiam sibi Thaboritis. Contra illos Imperator Albertus misit Albertum Marchionem Brandenburgensem: is aliquandiu cum eis pugnavit, quoad hæc causa inter Cæsarem & Polonum componeretur.

Poloni in Bohemos.

Albertus imperator magna copia in Vngariam ivit contra Ammuratem Turcam, qui Hungariam infestabat. At Ammurates non expectavit adventum Alberti: oppugnata Sinderovia, abscessit versus Græciam, & invadit Thessalonica.

FRIDERICVS III. AVSTRIAE DVX, XXXVIII. Germanorum Imperator.

Fridericus III. 38. Germ. Imp.

Anno domini millesimo 440. Imperio vacante, convenerunt Electores Francphordiam, & elegerunt Fridericum Austriæ ducem, Ernesti ducis Austriæ filium, Alberti regis fratrem patruelem, adulescentem, mente senem, ætate juvenem, 25. enim aut circiter agebat annum cum eligeretur, in quo cum spes maxima fuit sustinendi imperii: sed erat ille Fabio Maximo propior quam Scipioni, multa reponens in cunctatione, nihil illi de celeritate conficiendæ rei. Prima illi cura fuit, sublata de natione Germanica neutralitate, subdere colla Eugenio Pontifici. Placavitq; Amedeum Sabaudiæ ducem, quem Basiliensi Cōcilio creatum pontificem, dixere Fœlicem. Ille enim suasu Friderici regis posito pontificis nomine ad pedes venit Eugenii, qui illum legationis titulo perornavit. Tum Concilium Basiliense paulatim subductis patribus cœpit evanescere. Scribit hic Krantz, Laus egregia Friderici pacem ecclesię reddidisse, sed aliquanto major, si hoc adjecisset operi suo, ut auro provinciæ non emungantur, vel ut ipse pater patrum, ex auro quod ex Annatis corradit Christianismum tutaretur, non suos nepotes glorificaret.

Hoc ex inscriptione sigilli apparet, Frider. imp. impense pacis amator.

Basil. Concilium evanescit.

Pon. Rom. notatus

Erat autem Sigismundi filia Imp. Alberti uxor gravida: at Hungari nolebant expectare futurum hæredem, sed elegerunt Vladislaum juvenem regem Poloniæ, in regem Bohemiæ. Vngariæ hactenus præfuerat Johannes Huniad Matthiæ pater. Hic Johannes Huniad magna clade Turcam Amuratem affecit, ita ut Amurates cogeretur inducias facere. Vbi vero Vradislaus in Vngariam venit, spes erat multorum (quoniam Polonia & Vngaria vires jungebant) quod aliquid magni essent cōtra Turcam effecturi. Et fieri potest, ad eam rem Vladislaum propenso fuisse animo, honoris ambitione: quapropter Julianus Cardinalis inducias factas cum Turca, dissolvit, hoc prætextu: Non posse cum Turca pacem fieri, sine consensu Papæ, quoniam totius Christianitatis hæc causa fiet. Tum Vladislaus contra Amuratem exercitum duxit Varvam usque, quæ non longe distat à Constantinopoli, tametsi Johannes Huniad hoc vehementer dissuaserit, utpote is, qui populi sui vires satis perspectas habebat, vicissim Turcæ potentiam & conditionem abunde tenebat, nec sine magna causa cum Amurate inducias fecerat. Et fertur cum Vladislaus à Vualacho Dracole peteret, ut & ipse mitteret auxilia, quod Vualachus dissuaserit. Nihilominus filium suum cum 20. mil. equitibus miserit. & Vladislao dixerit, quod donet ei ad illam profectionem celerrimum equū & præciosum, & similem dederit filio suo: nam non cogitet aliud, quàm vincendos & feriendos esse eos. Idcirco debeant ad manum habere istos equos, & cum necessitas exposcat, insidentes fuga sibi consulere. Turcæ verò circumspecte omnia agebant: & ante quam Hungari suos in ordinem redegissent, adoriebantur Turcæ. Vtut autem Christiani strenuissime agerent, interfectis multis Turcis, tamen Turcæ multitudine superiores vicerunt, & iuvenem regem Vladislaū interfecerunt. Posthac Cardinalis Julianus quoque in fuga interimitur, dum jumentum aquaret, ipsi aggressi hominem, quem auro refertum putarent, occiderunt. Huniad vero, utpote prudens bellator, prudenter agebat, & evasit. Hæc strages facta fuit anno domini millesimo 444. decima die Novemb.

Vladislaus Polonus eligitur in regem Bohemiæ.

Vladislaus cōtra Ammuratem.

Vualachus Dracoles.

Equi ad fugam.

Cardinalis Iulianus interimitur

Amurates post hunc conflictum factus fuit Monachus Mahumeticus, putans quod in suo regimine satis effecisset, quod in clade evasisset victor: nec voluit ultra fortunam experiri. Huniad vero rursus congreditur cum Turcis, & ita eos angustavit, ut rursus peterent Amuratem regimento præficiendum, & ducem exercitus contra Huniad.

Ammurates fit monachus à conflictu.

Posthac ubi amissa fuit Constantinopolis, & Mahumetes Turcarum imperator potenti manu Hungariam invaderet, Huniad hunc Mahumetem graviter oppressit, & sustinuerunt Turcæ ingentem stragem. Hac ratione Huniad totam Europam liberavit. Nam si hæc invasio successisset Mahumeti, ab Italia & aliis terris non abstinuisset.

Post mortem Vladislai, Hungari Ladislaum juniorem hæredem, filium filiæ Sigismundi, in regem susceperunt. Sic Ladislao puero regnum Hungariæ, quod cognominis ejus alius Ladislaus in quæstionem vocaverat, sine controversia redditur. Hic Ladislaus post aliquot annos adolescentiæ, Pragis mortuus est.

DE DELPHINO REGIS FRANCIAE FILIO, ET Armiacis, Alsatiam obsidentibus, & Suitensibus apud Basileam miserabili clade prostratis.

Ex Epistola Aeneæ Sylvii, 87.

Ludovicus Delphinus.

Anno Domini millesimo 444. Venit per hos dies Ludovicus Delphinus Vuienensis ac primogenitus regis Franciæ, cum magno exercitu infra limites Imperii, oppidumque obsidione cinxit, cui nomen est mons Belligardi, quod ab imperio comites de Vuirtemberg habent in feudum. Ibi cum aliquandiu Delphinus maneret, cum castellanis tandem convenit, ut sibi ad certum tempus oppidum traderetur, quo lapso, id libere restitueret.

Varia cauſa adventus Delphini.

Nobiles contra Suitenſes.

Nam aliter vi decreverat expugnare, ut locum haberet in quo morari poſſet, quia non decebat regis filium in campis degere abſque tecto. Poſtquam Delphinus Biligardi potitus eſt, famam undique ſui adventus publicavit, ſed non uno modo apud omnes. Apud aliquos nanq; ſe in auxilium nobilitatis veniſſe prædicabat, tanquam in Germania per communitates eſſet oppreſſa. Apud alios vero vocatum ſe dicebat per Rom. regem contra Suitenſes. Nonnullis autem ſe velle vendicare jura domus Franciæ aſſeverebat, quæ uſque ad Rhenum protendi dicebat. Et hac cauſa urbem Argentinam obſeſſurum ſe affirmabat. Dicebat etiam & propter ducem Sigiſmundum ſe veniſſe. Et hos rumores ubique publicari ſtudebat, non quod ita eſſet, ſed quod favorem ob eam cauſam ſeſe putabat habiturum. Dum hæc fama ſic percurrit, nobiles Alſatiæ, quibus gravior videtur Suitenſiũ dominatus, Oratores ad Delphinum mittunt, eũq; rogant, ut præſidia contra Suitenſes præbeat.

Sententiæ variantes de exercitu Delph.

Armeniaci, alias Armiaci.

Hoſpitale S. Iacobi apud Baſileam.

Memorabile.

Teutonici cum Armeniacis.

De Delphini exercitu varia dicta ſunt: qui majora ſequuntur, 60. millia hominum in ejus comitatu fantur haberi: qui minora probant 25. millia: medii vel 30. vel 6. & 30. millia cenſent eſſe. Concordatum inter Delphinum & Alſatien. 25. millia hominum ex ſuo exercitu per hyemem in oppidis Alſatiæ recipi: ipſeq; Delphinus & Turricenſibus & aliis obſeſſis ferre opem promittit. Veniebant jam Delphini gentes, quæ vulgo vocantur Armeniaci, in ſubſidium cujuſdam caſtelli, quod Suitenſes prope Baſileam obſidebant. Suitenſes ut hoc ſenſerunt, non expectatis hoſtibus ad viam pergunt, primasque Armeniacorum turmas invadunt, ſtragem dant, plurimosq; neci præbent. Armeniaci retro pedetentim fugientes, ad majorem exercitum ſe recipiunt. Illi ſanguinis cupidi, & avidi victoriæ, dum gloriam quærunt propriam, ſalutem amittunt. Ventum erat ad hoſpitale S. Jacobi, quod vix quatuor ſtadiis à Baſilea diſtat, ibi univerſa multitudo Armeniacorum in Suitenſes irruit, nonnullis ante portas Baſilienſ. poſitis, qui exeuntes obſervarent, cæderentque. Committitur atrox & miſerabile prælium, cæduntur que ex utraque parte plurimi. Horrendum auditu eſt. Evellebant ſanguinolentas ex corporibus ſuis ſagittas Suitenſes, ac truncatis manibus in hoſtes irruerunt: nec prius animam exhalabant, quam occiſorem ipſi occidiſſent. Quidam haſtis cõfoſſi, & onuſti telis, inter Armeniacos currentes, necem ſuam vindicabant. Erant quatuor Armeniaci, qui Suitenſem unum inſequebantur. Jamque illi telum confoſſum ſtraverant, & ſupra corpus graſſabantur: tũ ejus comes arrepta bipenni, in quatuor illos fertur: ex quibus duos obtruncavit, alios vero in fugam dedit, ac deinde ſemianimum corpus ſuper humeris recepit, & invitis hoſtibus portavit ad ſuos. Erat retro Suitenſes murus quidam horti S. Jacobi, qui illic ſe tutos ab una parte rebantur, ſolũq; in fronte pugnabant. Sed Teutonici qui cum Armeniacis erant, intrantes hortũ, murum perfodiunt, Suitenſesq; à tergo feriunt, quæ res magna cauſa ruinæ Suitenſium fuit. Pugnatur tum ante & retro. Jam viro vir imminet, nec jam eminus, ſed cominus ferrum ſtringitur, Suitenſes quaſi Leones per omnem exercitum in victores vagantur, cædunt, ſternuntq; omnia, ut qui jam non in ſpẽ victoriæ, ſed in mortis ultionem ſe pugnare ſciunt. Præliũ à principio diei uſq; in finẽ tractum eſt. Ad extremum non victi Suitenſes, ſed vincendo fatigati, inter ingentes hoſtium catervas ceciderunt. Victoria lugubris atque cruentiſſima Armeniacorum fuit, campusque liber eis manſit, non virtute, ſed multitudine ſuperantibus.

Numerus occiſorũ Suitenſium.

Ex Suitenſibus qui plures occidiſſe jurant quatuor millia: qui minus, mille & quingentos viros cecidiſſe ajunt. Ex Armeniacis dicunt aliqui plures deſideratos eſſe, quàm ex Suitenſibus. Magna cædes equorum fuit. Plures Teutones dum ulciſci Suitenſes volunt, vitam amiſerunt. Suitenſes autem nulla res magis extinxit, quam magnanimitas, ſive illa temeritas fuit. Nam dum hoſtes parvipendunt, eò deducti ſunt, unde exire non potuere. Qui ſapit, nec nimis timet hoſtes, nec contemnit nimis.

Oratores Ro. regis ad Delphinum.

Legatio Concilii ad Delphinum.

Mus in pera.

Dum hæc aguntur, Rex Ro. Oratores ad Delphinum mittit, Epiſcopũ Auguſtenſem, & Johannem de Eich Doctorem, nonnulloſq; milites perſcrutatum, quid cauſæ ſit quod imperium cum exercitu ſit ingreſſus. Redeunt Oratores, & cũ his Delphinus ſuos ad regem deſtinat quinq; viros præſtantes. Interim ex parte Concilii Baſilienſis, Cardinales duo, Arelatenſis, & S Calixti, pluresq; alii Doctores Delphinum adeunt, & cum his cives Baſilienſes, deprecanturq;, ne vel Concilio, vel Civitati noceat. Is rurſus ſuos Baſileam cũ his nuncios mittit, qui adhuc ibi ſunt. Habentq; diverſos concordiæ tractatus: Nam & Oratores Papæ Felicis, & ducis Sabaudiæ, totiusq; Suitenſium factionis illic convenerunt. Rumor eſt potiſſimum, urbem Baſilienſem tanquam regni Franciæ ſibi reſtitui, quod ſi fiat, magna privilegia illi civitati pollicetur. Oratores autem Delphini, qui hic ſunt, ajunt Delphinum, vocatu regis, contra Suitenſes veniſſe, dicuntq; ſe jam ſtraviſſe magnam inimicorũ manum, ſuaq; opera remotam ex Thurego obſidionem, petuntq; firmari pacta cum nobilibus Alſatiæ percuſſa, ſtationesq; in hanc hiemem exigunt, quæ ſibi ſi negent, non poſſe ſe dicunt abſtinere quin noceant. Habent jam Lauffenberg, Seckingen, & alia quædam oppida, ſed illa non ſufficere prædicant. Briſacum & Friburgum volunt adjungi. Exinde Sigiſmundum Auſtriæ ducem, ad conſumandum matrimonium cum filia regis Franciæ, Delphiniq; ſorore tranſmitti quærunt. Nihil adhuc reſponſi datum eſt. Faxit Deus, ut finis ſit bonus: Nam murem in pera nutrire, quam tutum ſit, Proverbium docet, anguis torpentem frigore herinacium domi ſuſcepit, qui calefactus extenſis pennis, anguem domo pepulit.

Habent Chronica Argentoratensia scripta, Armeniacos bis irrupisse in Alsatiam. Primum per Lotharingiam & Vuestericham, numero 12. millia apud Zaberniam veniunt, & dieb. 14. nemine cōtra stante, horrenda crimina designant, tandem apud Mumpelgart rursus in Galliam abeunt. Altera vice Armeniaci apud Mumpelgart erumpunt, non sine ovatione nobilitatis Austriacæ. Anno eodē Alsatiæ vicos, & nonnullas civitates, dolo, proditione, blandimentis intrant, fidem non servant, fertilissimam terram misere vastant, igne, ferro. Ubi satis sævitum est, & omne genus facinorum commissum, insuper omnia vitæ alimenta vorarunt, & omnem libidinem in ruinas ædificiorum e[x]plevissent, mutilus fractusque exercitus in Gallias traducitur.

Armeniaci dicti, die armen Gecke

Hic capitaneus in Chronica Argent. vocatur Burckhardus Munch, hinc est adnominatio Bourgalemonius, fertur hunc dixisse, cum videret sterni & cadi Suitenses, Germanice (hie warren wir in Rosen) sed & homo bulla erat, vix enim effatus verbum, cum galeæ os aperit, visurus victoriæ delitias, lapidis tactu lataliter percutitur.

Ro. Guarinus lib. 10. habet quod anno eodē de duorū & viginti mensium induciis, inter Franciæ Angliæq; reges convenit, permissa utrinque libertate merces commutandi, atq; inter se negotiandi, per quod induciarum tempus ne miles ocio torpesceret. Siciliæ regi Carolus suppetias tulit adversus Metenses, & quosdam Lotharingiæ incolas, qui ei non parebant. Admonitis Metensibus obedire, cum dicto audientes non essent, eos Carolus circumsedit multis copiis, & Delphini præsentia potens. Firmata obsidione Ro. Imp. de Helvetiis quæstus, quod imperio rebellarent. Carolus per Bourgalemonium Germanum insignem equitem orat, partem militum sibi contra desciscentem, à se Helvetium communicet. Ea res cum ingrata regi non esset, Delphinum Basileam cum copiis mittit, assistente illi Bourgalemonio Féderici præfecto. Dum autem viam pergit, Helvetiorum non contemnendam manum non longe à Basilea offendit, in quos (cum in hortos quosdam se recepissent) arma convertens Bourgalemonium ante alios amisit, cum aliquot aliis interemptum, fudit nihilominus hostem, & ad unum occidit. Inde ad sanctum Hypolitum movens, spe oppidi confestim oppugnandi, cum id frustra conatus fuisset, habuit tame sibi obtemperantes oppidanos. Sed Francus miles suo more ex agris prædas agens furentem gentem in se excitavit, ita ut in diversis locis consociati, Helvetiorum manipuli non parvam copiarum partem occiderunt. Igitur Bourgalemonio mortuo, suisque partim occisis, Delphinus regionis asperitate cognita ad patrem, qui apud Nantium Lotharingiæ primarium oppidum erat, reversus est.

Præerat Metensib. Johannes Virotus barbarus & ferus morib. homo, hic equo insigni utebatur, in cujus cauda assutum erat tintinabulum, ut ingrediens, egrediensq;, sævus Imperator audiretur atque cognosceretur. Adeo quidem inhumanus, ut ex suis, aut ex hostibus captum, neminem precio redimi sustineret. Si autem compertum haberet fœminas urbe egressas, de virorum liberatione pertractasse, eas nece afficiebat. Sed barbari crudelitatem vicit civium providentior modestia. Fatigati itaq; diurna obsidione Metenses, regem muneribus placant, ducentis scutorum millibus belli impensas, compensantes. Hoc tempore, qui fuit annus 1449. Brandenburgensis Marchio Albertus, cujus frater Fridericus Princeps elector, novæ præerat Marchiæ, & alius Fridericus cognomēto pinguis, veterē tenebat. Ipse interim Albertus Burggravius Norinbergæ, illum dominatū pro suo gubernabat. Erat illi tum difficillimum bellum cum civitate Norinbergensi, cum nescio quid juris prætenderet, quod imperialis illa urbs negaret. Fridericus Rom. Rex, ad omnia quietus permanebat, luctari finens utrosque, magnis utrinque contractis viribus, aliquot præliis conflixere. Multi Alberto Principes & nobiles tulere suppetias, multi quoque comites, barones, milites in adversis castris militavere. Marchionis fortuna aliquandiu in desperatione fuit, deinde quod victus amisit, recuperavit victor. Sunt qui scribant Albertum Marchionem octava vice superiorem fuisse. Cum autem per duos annos, tracto bello, varia invicem & dedissent & accepissent incommoda, interventu communium amicorum res in concordiam cum detrimento, ut fieri solet partium, pervenit.

Albertus Brandēburgensis bellum, contra Norimberg.

Suitenses contra Thuricenses.

Anno Domini millesimo 444. Suitenses montani & feroces populi, cum Thuricenses ex fœdere, quod cum eis pepigerant, descivissent: comparato exercitu, in eorum agrum cuncta vastantes exiere. Quibus cum Thuricenses prælio congredi præsumpsissent, ad internitionem cæsi sunt, prope capellam sancti Jacobi leprosorum domicilium. Tantaque Suitensium in victos hostes crudelitas ac rabies fuit, ut eo ipso in loco partæ victoriæ epulantes, congestis necatorum corporibus, ex illis & mensalia & sedilia apparaverint, & aperientes hostium cadavera, cruorem biberint, corda dentibus laniaverint. Suitenses imposuerunt Thuricensibus signo rubeæ crucis falso assumpto, quo nobiles & Thuricenses utebantur. Æneas Syl. & Naucl.

Suitensium crudelitas.

Anno Domini millesimo 446. Friderico tertio Rom. Imp. regnante, magnum quoddam, & penè divinum beneficium collatum est universo terrarum orbi à Johanne Guttenberg Argentoratensi, novo scribendi genere reperto. Is enim primus artem impressoriam, quam latiniores excusoriam vocant, in urbe Argentoratensi invenit. Inde Mogontiam veniens, eandem fœliciter complevit. Interea Johannes Mentel id opificii genus inceptans, multa volumina castigate ac polite Argentorati imprimendo, factus est brevi opulentissimus. Huic successit Adolphus Ruschius, mox Adolpho Martinus Flachus, qui & ipsi Argentoratenses in natali solo hanc artem cum laude & gloria exercuerunt.

Alii volunt Johannem Faustium primum Mogontiæ invenisse. Vuimphelingius in Catalogo Episcoporum putat Argentoratensem civem incomplete invenisse, descendiße vero Mogontiam, ad alios quosdam in hac arte investiganda laborantes, ductu cujusdam Johannis Gensfleisch, ex senio cæci, in domo boni montis, Zum Guttenberg/ in qua completa est hæc ars. At præsente Vrso, non opus est quærere vestigia, ut habet Proverb.

Sixtus Rusinger Argentoratensis An. dom. 1471. Neapoli, quomodo imprimi possent libri, primus ostendit. Ob quod factum Ferdinando regi, & Neapolitanæ nobilitati charissimus fuit. Sub idem ferme tempus Vlrichus cognomento Han, formas librarias, rem inauditam, nec unquam Romanis visam, Romam attulit. Fuit is natione Germanus, cui cognomentum (ut dixi, erat Han) id latine gallum, gallinaceum significat, hinc falsus Campanus, & aliquot docti, existimaverunt hunc Vlrichum natione Gallum fuisse. De hoc Tetrastichon Antonii Campani legimus: *Adolphus Rusch. Sixtus Rusinger. Vlricus Han.*

Anser Tarpeii custos Jovis, unde quod alis
Constreperes, gallus decidit, ultor adest.
Vlricus Gallus, ne quem poscantur in usum
Edocuit pennis nil opus esse tuis.

Beroaldus Hendecasyllabo celebrat Germaniam, rei frugi inventricem. *Beroaldus de Germania.*

O Germania muneris repertrix
Quo nil utilius dedit vetustas,
Libros scribere quæ doces premendo.

Sunt qui putent fato datum Germanicis ingeniis, ut in ære tractando cum primis excellant, quod claret in stanno, impressoriarum formularum, & alio invento. Bombarda bellici tormenti genus, inventum Germanicum, aliquanto quam sit impressoria ars vetustius, de quo supra & infra de Mortario, Germanicæ Böler invento. Anno domini 1506. *Böler.*

BOMBARDAE INVENTAE.

IN D. Malleolo hæc legis, De Pixidum aut Bombardarum inventione, quæ ascribitur cuidam Bertholdo nigro Alchiamistæ. Is primum Mercurium arte paratum, visui viventis Basilisci, qui cuncta viventia visu perimit, curiose præposuit, & Basiliscus defecit, & Mercurium necare nequivit. Vnde commotus Bertoldus, Basiliscum cum habitaculo suo, in pulveres igne cremavit. De quo Proverbium Buchsenbrenner/ quo Alchimistæ per Germaniam sunt occupati. Proinde Bertholdus ingenio Philosophico consyderans, quod naturaliter contraria contrariis apposita, se non compatiuntur. Et quod frigidũ & calidũ in extremis summe sint contraria, quod apparet, dũ aquæ frigidæ applicatur candens. Hinc non dubitans ignem fore caloris apicem, & sulphuris materiem præ cæteris creaturarum ignis capacem, hinc Salpetram frigiditatis summæ gradum tenentem. Vnde Mercurium cum sulphure salpetraq; firmiter in olla ęrea superius obstructa, constipataq; conjunxit, & ignibus vehementissimis applicavit. Et dum sulphur incenderetur ab intra, contrarium cũ contrario manere non potuit, sed vas æreum confregit. Hæc videns Bertholdus sua sagacitate, fortiora demumque fortissima vasa, metallina, ferramentisq; strictissimis conflictu comprobavit, & nullũ tanti roboris firmari poterat, ut tantam vim sustinere valuerit, imò disrupit, & sua violentia repagulum per parietes fortissimas, cum fragoris impetuosa concussione, terribili collisione & coruscatione transfixit. Dies diem docuit, & inde horrendas belli machinas hodie habemus. *Bombarda inventa.*

Fridericus Imperator. Anno domini 1452. Regni sui anno 12. cum Leonora conjuge, Lusitaniæ regis filia, Pisis excepta, quo ex Hispania ad tempus puella fuerat, navi delata, Romam decreto petiit raro ulli Imperatorum itum est obviam, ab omnibus ordinibus frequentius. Nec ita multo post quam Romam ventum est, ambo corona imperii sunt à Pontifice donati. Dubitasse fertur ab initio vehementer Nicolaus Pontifex, ne in Friderici accessu, aliquis Romæ motus oriretur. Quapropter ante illius adventum loca quædam urbis mœnibus, præsidioq; firmavit, & ut civium studia sibi magis conciliaret viros Romani sanguinis singulos, singulis præfecit urbis regionibus. *Hos* vulgo Marescallos vocant, suntq; primi illi coccina veste donati, tenet adhuc mos, ut eodem nomine, pariq; numero viri creentur, qui urbem à grassatoribus & sicariis tueantur. Fridericus ex urbe Neapolim proficiscitur, ubi exquisitissimis honorib. est ab Alphonso rege acceptus. Erat Alphonsus Leonoræ pernecessarius: sed apparatu nihilo inferiore Veneti eum in Germaniam abeuntem, publico honore exceperunt. Nullus unquam hospitum majori studio & luxu civitatis cultus est, nulli tot spectacula exhibita, tot munera congesta, ex Venetiis confestim ille in Germaniam transiit. Sabellicus fertur decem diebus fuisse apud Venetos, & inter prandendum dixisse, se amicum velle esse Venetorum, sed posteri ejus multa damna essent illaturi, Comites itineris tum habuit Albertum, fratruelem Austriæ ducem, & Ladislaum puerum duodennem, Vngariæ & Bohemiæ regem, Austriæque ducem, ipso pueritiæ flore decorũ, & amabilem, & cui Itali multos annos, & multa bona imprecarentur. Ea vota ventus, ne provenirent, tulit. Ostenderunt hunc fata tantum terris, neque ultra esse siverunt, nam ut in Vuandalia Krantz habet, dum pro eo conservando, multa bella gererentur, dumque illum Bohemia suscepisset alendum, & jam illi nuptiæ pararentur, anno ætatis decimo octavo, non sine suspitione veneni moritur. *Frid 3. Romam venit cum Leonora. Frider. 3. Neapolim venit. Frid. 3. à Venetis splendide excipitur. Ladislaus rex 18. annorum moritur.*

Sed ad Fridericum redeo, qui tum paratus, ibat & redibat per Italiam, nulli formidandus. Videre ille pôtuit æquis oculis, quod priores non poterant, de visceribus imperii alios incrassatos. Hoc dum vindicare contendit Heinricus septimus veneno periit, non sine crimine Florentinorum. Carolus ejus ex filio nepos, qui ulcisci debuit, & imperii, & avi injuriam eviscerandis aquilæ viribus institit, dum pro extollendo ignavissimo filio patrimonium imperii impendit. Sigismundus jam emortuam rem reperiens, quod voluit implere nequivit, dumque in alium respicit, qui se per Italiam duceret, tardo satis itinere penè irrisus, per mediam provinciam vix penetravit ad urbem, jam conspirantibus comitatibus cum Pontifice in contemptum Romani imperii. Sed Fridericus nimium quietus, toleravit omnia. Cunctator, ut diu habebatur, salutaris, quod maturitati dabatur, sed illa nunquam pervenit, ut vim ostenderet. Quoties enim apud illum fieret rerum comploratio quod hæc & illa fierent, hæc & illa timerentur, ferunt respondisse. Nec dum esse tempus illa emendandi. Nec tamen illo vivente, hoc tempus impletum est, nescitur quando implendum. Jam res eo vergunt, ut Alemannia, quæ pridem amisit vivacitatem, omnem deinde perdat imperii honorem, rebus inclinantibus ad exteros, & libertas ipsa à Turca vocatur in discrimen. Hæc Albertus Krantz.

Heinricus. Carolus. Sigismundus.

Frid. 3. cunctator.

Tempus emẽdandi

DE EXPUGNATIONE URBIS CONSTANtinopolitanæ, per Turcam.

Hæc sunt illa luctuosa Christianitati tempora, per quæ bicipiti Romanorum aquilæ alterum defectum est caput, cum jam in Orientem ultra non aspiciat, vix defendere potens, quod ei reliquum est in Occidente. Nam Turca dum contemnit adolescentiam regis Vngariæ, nec ab Austria sibi timet, universam Græciam invadit, magnam Europæ partem auferens. Hoc Græculi imperatores passi, dum in regna multa scinduntur, exemplo futuri latinis, nisi letargum jam mortalem induissent. Dum enim Orientis imperium dividitur in Andrianopolitanum, Trapezuntium, & Constantinopolitanum, unum in tria, singulorum vires non tantæ remanserunt, ut truculentissimo hosti Turcæ occurretur.

Luctuosa Christianitati tempora.

Hac ergo tempestate, Anno Domini mil. 453. Mahumetes Magnus, Turcarum 9. Imperator, in dicto recens bello, postquam diu multumque pulsasset latera Orientalis imperii, Constantinopolim urbem diu florentissimam, & in qua orbis Christiani caput alterum videri poterat, terra, marique oppugnavit, sensit enim Græcanicorum effœminatam molliciem. Tum demum auxilia poposcit Græculus Imperator, Nicolaus summus Pontifex, missis ad illum literis, primum exprobrabat discessum ab unione catholicæ Ecclesiæ, quam Florentiæ Græci, Armeni, Indi excœpissent. Inde pollicitus est auxilia, sed dum ille molitur, & apparat: jam actum erat de rebus. Ergo Turcarum imperator, posteaquam 56 diebus nulla permissa requie, Constantinopolim oppugnaverat, & vir Italicus tutandorum murorum suscepisset præfecturam, dum Turcæ acrius imminerent, quã urbi ci tuerentur, capta est, insigne decus Christianitatis, Constantinopolis. Innumera civiũ multitudo, sine discrimine, sexus, ætatis, ordinis perdita. Rex ipse Constantinus Palæologus, ut ferunt, qui inerant, fugientes: dum per aversam ab hoste portam cum populo fugam parat, in ipsa pressura consumptus est. Sævitum tamen est in cadaver mortui, truncatumque caput delatum est per castra, in contumeliam victorum. Prophanata templa, eversa altaria, imagines, in primis crucifixi domini in castra relata, conspurata; ridetur, cũ inscriptione, Hic est Christianorum Deus, & ut omnẽ protinus nobilitatem extinguat, jubet preconis voce nunciari, quisquis se nobilis ære persoluto velet redimere in promptu permittere victorem. Erupere de latibulis miseri sperantes libertatẽ, detecti principes civitatũ suo produntur indicio. Mox omnes jubet gladio feriri. In Christi sacerdotes crudelius deseviens, plebem jussit in Asiam venundari, fœminas & puellas, ut mancipia distrahi. Stupratæ sacratæ virgines, Matronæ in castra protractæ, libidinem impleverunt spurcissimorum canum. Et illud æternæ Sophiæ consecratum templum sordidatum contaminationibus Mahometicis. Illa tum sunt facta, quæ & dicta sunt, difficilia & auditu horrifica. Vxorem imperatoris Cõstantinopolitani, filias, & alias nobiles matronas & virgines, jussit tyrannus in cõvivium sibi adduci. Ibi primum stupratæ, posthac dissectæ fuerunt. Qui talem ac tantam urbis calamitatem dignis defleat verbis, neminem arbitror extare. Verum hæc & similia exempla exosam nobis facere deberent istorum tyrannorũ & trucum bestiarum servitiem. Ferunt qui copias ejus compertas habuerunt, trecenta fuisse millia, qui à terra oppugnarint: à mari triginta millia, trecentis velis annotatis. Continuo in Peram Genuensium, Coloniam, Constantinopoli vicinam, delatus, tam horrenda cõmisit, quæ ne literis debent commendari. Potitus Græciæ capite, omnia facilius membra in suam redegit potestatem. Nam & Peloponesum (quæ & Moræa) postmodum omnem armis devicit, & populum in ea captũ, in servitutem redegit. Idem in Achaja, Acarnania, Epyro, & majori Macedoniæ parte fecit Bulgariam quoq; totam, quæ jam annis 800. à Bulgaris tanquã limitaneis militib. excubitoribusque Christianorum adversus cæteram barbariem, infesta fuerat, mox Christianis abstulit, & Rasciam, Serviam, & quicquid ab Adrianopoli usque ad amnem Danubium interjacet, invasit. Vualachia præterea

Hic fuit Genuensium classis præfectus.

Calamitas urbis Constantinopolis.

Peloponesus devicta. Epyrus. Bulgaria. Rascia. Servia. Lesbon. Mitylenem.

præterea paulo post timore concussa, pro magna parte ad ipsum defecit. Lesbon, quæ & Mitylene, nobilem Genuensium insulam, maxima cum humani sanguinis effusione cœpit, ejusque infœlices animas in Asiam omnes transportavit. Nec facile commemorari posset, virorum nobilium ac sacerdotum multitudo, quos ubique cruentissima cæde capi fecit, senes, juvenes, viros ac mulieres in plateis ut oves interfici vidit, nullum matronis, nullum virginibus servans honorem. In Rascia principibus illis, quos Despotas vocant, oculos erui jussit, multaque inaudita alia & dictu horrenda commisit.

Calixtus Pontifex tum non desijt concitare principes in Turcam, missis prædicatoribus, qui cōmonerent populum, datisq; indulgentiis, per urbes signo ter in die facto, precibus juvarentur fidelium, qui in perfidum hostem Turcam pugnarent. Misit quoque Patriarcham Aquilejensem, qui classe sedecim triremium cum auxilio Vngarorum & Vuandalorum i Turcam triennio vexaret.

DE BELLOGRADO VEL ALBA GRAECA, VULGO Kriechisch Weyssenburg/ & Christianorum contra Turcam victoria.

Post aliquot annos cum idem ferocissimus hostis in interiora Christianitatis ducens, Bellogradum oppugnaret, cœlitus Christianis auxilio proveniente, celebris ex hoste victoria provenit. Johanne Huniad Vaivoda pugnante: is pater fuit Matthiæ regis Vngarorum. Johanne vero Capistrano de Minorum observantia monacho, pro muris populum exhortante, & ad Deum clamante: O Jesu respice, ades populo tuo pro te laboranti.

Iohannes Cuniad.

Vbi sunt misericordiæ tuæ antiquæ? Veni protege populum tuū, nequando dicant gentes: Vbi est Deus eorum? Cæsa sunt hostium multa millia, & pro numero nostrorum plurima. Interceptæ hostes machinæ Bombardæ, & omnis generis bellicus apparatus. Eam nostrorum victoriam tam impatienti animo fertur hostis tulisse Turca, ut lachrymas vir sævus non teneret, ut barbam vellet, & ea quæ solent insani, faceret. O si nostri tum principes usi ea fuissent victoria, recentem hostis cladem præmentes, nec sivissent resumptis viribus respirare, non extra spem fuissent tum omnem Europam fugato hoste occupare. Sed languidum caput, defecta membra, tum non sustinuerunt fortiter agere pro nostris. Erant in Macedonia nonnulli duces Christiani, quibus animus fuisset hosti occurrere, imo fugientem insectari, si suppetias ullas ex Christianis principibus speravissent.

Victoria Christianorum contra Turcam.

Philippus dux Burgundiæ fertur in eam militiam dedisse nomen, quod meminisset genitorem suum Johannem fortiter aliquando cum Francis in gentem hanc pugnasse, etiam diu captum suo ære redemisse. Recte hic scribit Crantz, formidandum, ne iratus Deus nostris criminibus longius se retrahat, & propter ecclesiam non recte ambulantem, in altum ut olim à synogoga regrediatur. Ipse enim judicat populos, & mundum omnem gubernat.

DE IOHANNE CAPISTRANO.

Iohannes Capistranus Minorita in Germaniam descendit, prædicans magno zelo verbum Dei in Austria, Bavaria, Suevia, Turingia, & Saxonia. In civitate Magdeburgensi, in novo foro, maxima ad illum confluente multitudine, cum esset Germanicæ linguæ ignarus, Latino sermone prædicabat in tertiam horam, populo solis gestibus ejus, quos antea non viderat, satis vehementer permoto. Aderat ex Germanis sui ordinis fratribus vir æque doctus, qui post illum non minore tempore dicens interpretatur populo quæ ille dixisset. Ita permovebatur auditorium, ut fœminæ abusum in ornatu, viri ludos quibus tempora perdunt, scacorum alearumque in unum contulerint & combusserint. Sed spiritus ille torrens, quo tum commotus populus, illa quæ diximus fecit, ut non diu perseveret. Facile redit res in abusum, ut est hodie cernere per omnes terras & urbes.

Iohannes Capistranus De huius literis ad Rochenzan & vicissim, vide supra in Concilio Constant.

Per ea tempora Nicolaus de Cusa Cardinalis Teutonicus (quod tum fuit monstrum, corvo rarius albo) vir doctissimus, legatione fungitur summi pontificis per Germaniam, quod Pius pontifex Germanis, quàm à multa memoria ullus pontifex, affectior esset, quod Germaniam ille Germanicus nosset, diu versatus in ejus provinciis. Multa hic Legatus constituit in provinciis quæ apud metropoles servarentur. Pervenit Magdenburgum usq; & Hildesheim, citra descendere non potuit, quod concitus in Italiam revocaretur. Cum venisset ad ecclesiam suam Brixinensem in alpibus, deque illa disponere voluisset, pro veteri pontificum jure, non passus est Sigismundus dux Austriæ, ut ea in Germaniam tenderetur consuetudo, quod Romani Cardinales Ecclesias Germaniæ haberent in Commendis; quomodo abbatias & monasteria Italiæ, Galliarum, Hispaniæ, Angliæ, quæ una causa est in eis provinciis creari Cardinales non in Germania. Grave oritur dissidium inter Ducem Sigismundum & Cardinalem, uterque suum gladium distrinxit in alterum. Captus Cardinalis, custodiæ mancipatur. Pontifex execratione & maledictis insectatur ducem. Mittit ille in urbem pro se Oratorem, qui pontifici reddat sui facti rationem. Erat homo quidem doctus, sed pertinax, qui venerat Orator, & qui pontificem in minoribus, se minorem cognovisset, ardentius tuetur causam Sigismundi commendatam. Ubi non profecit, appellationem interponit, quæ extat, eamq; in urbe publicat. Interim Papa & ducem & nuncium ejus execrationibus duris insequitur.

Nicolaus Cusanus.

Sigismundus Austriæ dux contra Cusanum.

Commenda Romana.

Sigismundus appellat à Papa ad Concilium.

Fugit

Fugit Gregorius (hoc enim illi nomen fuerat) in Bohemiam, ibi ducta uxore, contemnit Pontificis execrationes. Interim omnis ducatus parens Sigismundo, ecclesiastico supponitur interdicto. Sed facile principi cũ principe cõvenit, ubi Chrysostomus venit in mediũ. Krantz in Vandal.

De hoc Gregorio Heymburg dicto legis in Epistola Aneæ Sylvii 415. qua dilectis filiis Burgimagistris & Consulatui oppidi Norimbergen. hunc denunciat excommunicatum.

APPELLATIO VENERABILIS DOCTORIS GEORGII *Hyemburg, contra Pium Papam.*

Is Consilii expers, mole ruit sua. Vim temperatam in sublime provehit Deus. Papa Pius jam pridem per Breve Apostolicum, non testatum, sed annulo Piscatoris obsignatum fertur excommunicasse Gregorium Hyemburg, nunquam evocatum, contra legem Dei, qui damnaturus prothoplastum prævaricatorem, præmisit vocationem dicens: Adam ubi es? Similiter & Cayn, fraterno adhuc sanguine madentem, interrogans dixit: Ubi est Abel frater tuus? Sodomorum quoq; flagitia antequam Sulphuris exureret igne: Descendam, inquit, & videbo, an clamorem qui ad me pervenit, opere compleverint. Papa vero Pius, vi sola fretus, omni consilio neglecto, quàm tenuem telam orsus, quàm debilem texit rationem, quæso videte. Salvator, inquit, noster Petrum Apostolorum principem ad gubernationem ecclesiæ substituit, &c. Quis ignorat omnibus Apostolis Jesu esse præceptum, ut eant in orbem, prædicaturi fidem, baptismum, & salutem. Quis nescit passim omnibus esse promissum, ligatum esse in cœlis, quod ipsi ligarent in terris, & solutum esse quod solverent? Sed quod Cephæ singulariter dictum est: Tibi dabo &c. hoc ait Hieronymus esse factum, ut tolleretur schismatis occasio. Et Ambrosius in Pastorali suo dicit, quod nedum Petro trina interrogatione interrogato, an amaret, terna responsione subsequente amare se, teste ipso interrogatore Jesu, traditas sibi esse claves, sed & omnibus Apostolis contraditas. Apostoli quoque post Ascensionem Domini convenisse, ac Petrum sibi principem constituisse, & Antiochiæ in cathedram collocasse referuntur: nihil tamen de potestate universis Apostolis à Salvatore data, & ipsorum omnium universali missione diminuerunt. Ergo & hodie catholica exorat ecclesia, sese per Apostolos ipsos continua protectione custodi, quos Salvator noster vicarios tanti operis constituit præesse pastores. Horum legitimos successores constat esse universalia Cõcilia Christianæ fidei firmamenta, quæ pontificum actiones pro tempore saluberrimis doctrinis instruxerunt, errores emendaverunt. De quibus summus ille pontifex Gregorius scribit: Quisquis illa destruere tentaverit, seipsum destruit. Sed quorsum hæc? eò certe pertingunt, ut convellatur illa superstitio, in qua Papa Pius factionib. Cardinalis Cusani astruit cõcilium, quod supra Christi vicarium esse nequit. Videte ergo, quam vim omnis Concilii extorrem Papa inferre tentavit. Nam si omnes Apostoli missi sunt à Domino Jesu, dicente illis: Ite in orbem, &c. Quodcunque ligaveritis &c. Quos constat conciliariter postea esse congregatos, ac ipsum Cephen in medium Domini misisse. Quis dubitat sacra Concilia vicem Christi gerere, quæ & cætui Apostolico successisse cõprobantur? Siquidem orbis major est urbe. Subdit papa Pius, rem illam in conventu Mantuano sepe & multum esse discussam, quasi Concilium adhibuerit procerum, uti sacræ leges jubent, in rebus novis constituendis, quas tamen pro nudo libitu plus evomuit, quàm edixit. Profecto quidem ipse convẽtum Mantuanũ nuncupat conventionem regalium & principalium oratorũ illuc transmissorũ. In illa certe nil de hiis ne cogitatum extat. Dicitur autem Papa Pius cũ Cardinalibus suis ita decrevisse. Cur hoc, nisi quia voluit Papa ipse abuti potestate sua, talia imponendo, & sub velamento militaris expeditionis in Turcam instaurandæ, facultates Germaniæ illius, quæ est inter Coloniam Agrippinam & Austriam: ac rursus inter Daciam & alpes qui Germaniam ab Italia disterminant, medullitus exhaurire? Nam ex illis solis finibus oratores Mantuæ ad tractandum convenere. Illi quippe soli videbantur apti papę quos luderet. Brabantia, Hollandia, Gelria, cum circumjacentibus, ordinarunt, clam illis, quos supra nominavi, utrum res acta sit, nullus illorũ interfuit tractatib. nostris: ergo vim suam extorrem esse voluit à sensu illorum, quorum æra concupivit. Hinc profecto non inepte nec supine papa ipse, negatis sibi pecuniis, quas solas ardebat, suam ratus lædi majestatem, vim astutia conceptam totius concilii experte adhibuit: ac imprimis suam dimensus potestatem, simul & imperatoris nostri splendorem ante oculos ponens, putavit neminem resistere posse. Veruntamen suam potestatem stupende, quæ latior est, quàm modo imperii gloria Romani, qui quondam caucasi montis limite coartato, dehinc fracto caucasi limite, per totum orbem vires suas terra marique exporrexit. Nunc autem augustorum desidia angusto limite cingitur. Nil profecto suis machinationibus in hiis quas imperialis tituli splendor illustrat, obstare posse rebatur, nisi fortasse totius orbis Christianus conventus cieretur. Quod universale Concilium nuncupamus hanc sanctissimam Christianorum conventionem, libertatis alumnam, Papa velut iliacam horrens passionem, illam prævenire credens, vanissimo decreto antequam nasceretur condemnavit: sed condemnando potius judicavit. Cum enim sedulo vetat, profecto magis timere deprehenditur. Nam quod veteri silentio litura restrinxit, hoc totum invida damnatio vivificat: non aliter quam qui latentes vires calcis, aquæ rigantis & gelidæ superfusione obruere cupiens, invitus ac nolens exuscitavit.

Concilia universalia Apostolorum successores sunt.

Conventus Mantuanus.

Pius Papa Germaniam ditiorem exhaurire vult.

Potestas Papæ latior imperii potestate.

Augustorum desidia.

Prudentius Solo ille Atheniensis, leges ornatissime cõpositas interrogatus, cur nihil severius in parricidas

statuisset, qui sicariis longe immaniores essent, respondisse fertur: Ideo se reticuisse, ne vetando admonuisse videretur. Hunc locum Prælati capessite, qui libertatis vestræ certissimum est refugiũ dignitatisque firmamentum. Infirmos rumpite casses, & inanes laqueos dissipate, qui scholasticis datis operam disciplinis. Seculi vero principes, & viri militares, ad bellaque doctiores, quibus est disciplina. Sed quando proficiscimini editiora loca hostibus intercipere, hunc eminentissimum locum universalis Concilii quæso ante capite, unde vobis sit prospectus, liberior, fortior, & interior propugnatio, tutelaque securior.

Soleni ...

Quod si Papa hoc tale tantumque asylum interceperit, hoc roboris vallum fortassis demolitus fuerit, seu obruerit, antequam emineat vel oriatur: vos abjecto clypeo exarmari tandem precii venalitate, hoc est, tributorum pensatione animas vestras cogimini, pecuniaque vestra sub velamento militaris expeditionis adversus Turcas instaurandæ, in damnatum & scelestem usum convertetur, scilicet, in subsidium Fernandi, ex damnato complexu quondam Alfonsi Arragonum connixi, contra renatum regni Siciliæ hæredem legitimum & inclytum Johannem Calabriæ principem Christianæ nobilitatis ac militaris gloriæ decus, & ornamentum, & exemplar imitabile. Et idcirco dicit Papa Gregorium Heymburg ex diabolo natum, quia non ex damnato coitu, sed legitimo conjugio est progenitus, quorum osor est Papa, fautor bastardorum, pro quibus longissimam ferè trium horarum prolixam fecit orationem, dum Fernandi bastardi laudes Mantuæ personaret.

Generale Concilium sacra anchora principum & prælatorum.

Impostura Turcica exactionis.

Papa fautor bastardorum.

Quod vero Papa subdit, Gregorium Heymburg avarum, mendacem, & turbulentum: benedictis si certaret, bona audiret: sed cum certet maledictis, alium quærat qui respondeat. Ego ex illo grege sum, quippe cui facultates pro meritis minime responderunt, qui plura suffragia liberaliter impendi, quàm honoraria susceperim: & libertatis amator plus semper fui, quam blanditiarum, quæ mendaciis & avariciæ minime convenire possunt. Sed ipse aliquando audiet, inquam quid gesserit, qualem vitam egerit, & quid apud Comas. Sed opprimo me, pergens ad illius decreti vanitatem, in quo vetantur oppressi vel opprimendi ad Concilium provocare quod non est; & quod (ut ait) Concilium supra Papam esse nequit. Jam supra ostensum est, cœtum Apostolicum fuisse supra Petrum. Et nũc affirmo, quod sicut ad sedem Apostolicam vacantem appellari potest: sic ad concilium quod nondum est congregatum, rite appellatur: quia potestas ecclesiæ immortalis est, quemadmodum ipsa ecclesia: quæ & si nunc dispersa est, aliquando habet congregari: & hoc nunc maxime opus esse nemo dubitat, qui calamitates ecclesiæ intelligit & cognoscit. Cujus si Papa partem esse fateatur, se utique minorem illa facere necessario est. Siquidem orbis est major urbe. Papa autem hoc vetando, quid aliud agit, quàm quod causatur, quod ejus imperium truculentissimũ non sustinemus: quod facultates nostras, nostro tam nostrorum sudore & sanguine partas, in suas delicias effundere negamus? Velut ille, qui ex vulneribus à se injectis retractum accusavit telum parcius corpore suscepisset, hoc dominiũ in servos extat imperium, quod in nos exercere cepit: hoc est servile servitium quod à nobis exigit, nõ filialis reverentia, quibus certe nec peculium relinquere curat. Nemo sane mentis hoc non percipit: nullus emunctæ naris homo non olfacit, quorsum tendat hæc tam gravis exactio.

Gregorius Heymburg libertatis amator.

Quid Pius apud Comas.

Sudorem Germanorum papa delitias suas vertit.

Quod me vero loquacẽ facit vir omni pica dicatior, Quid dixerim, nisi quod orationi nõ respondisse velim, dicentis: Ignoras te, an ignotum dare nobis verba putas, cum tu pervideris oculis mala lyppus inunctus, cur in aliorũ vitiis tam cernis acutum ut aquila, aut serpens Epidaurius, hinc tibi contra evenit, inquirunt vitia ut tua rursus & illi. Fateor quippe me ventositati verborum pro tempore operam dedisse, ac non ita, ut civilis & canonicæ traditionis præcepta contempserim; Quæ ille ne unquam quidem olfecit, nuda verbositate contentus.

Excusat loquacitatem.

Porrò si quid tale vitium apud me deprehendit, inepte tamen mihi exprobravit, in quo ipse potissime turget. Mihi satis est didicisse civiles sententias, & quicquid præcipuum habet ratio & industria, & quicquid sacra tradunr utriusque juris statuta, hisce literis & floribus exornare posse, & in alia grege profiteor, ipse in numero sit illorum, qui putant hæc omnia vi & artificio Rhetorum contineri. Ergo si Papa ob id facinus excommunicatum me edixit, quis erit ejectior ipso, qui præter verbositatem nil habet in se virtutis. Subdit & læsæ majestatis crimen rejectum. Credo eum pulicibus & muscis has leges edisse, aut animalibus quæ de tabidis corporibus nasci solẽt, in occursis aranearum telæ fragiles leges cõsilii extorris æquavit, quas si culex, aut quod imbellius animantium inciderit, evolvere se nescit. Si quod autem validorum animantium incurrerit, penetrat atque disrumpit, neque enim si acedulus aut coturnix contextum aptum est vincire vulturem vel aquilam. Irretiet ipse reativos suos, & eos quos pro vili metu constrictos habet. Mecum erit, Deo dante, libertas Diogenis & Catonis. Nec satiatus est Papa conviciis vulgaribus, quando etiam hæreticum me audet nominare, siquidem hæresim voluit sectam vel sentẽtiam nuncupare, ut Cicero noster Catonem recte appellat. hæreticus sum ego, qui ajo concilium orbis Christianæ fore supra Papam. Hæreticns est Papa, qui contrariam sectam vovet, videte quod nil gravius in eum dico, qui tamen abjecta rerum & concilii moderatione, cuncta in me pro libitu scribi jussit. Postre-

Leges Pii.

Libertas Heymburgi.

Cicero Catonem hæreticum appellat.

mo nec adhuc satiatus Papa, convitiis mandat, bona mea confiscari, quæ utinam tanta essent, quòd rapacibus viris hyatum ponere possent. Ergo inter bonos conversari volo, qui virtutes meas opibus suis foveant, & pluris faciant suffragia mea, quam locupletiam, quam ex mea ruina sperare possent. Majori etiam utentur consilio, quam Papa fretus est in procacitate sua, pollicetur eis tandem Papa qui res meas invaserint, catholicorum hominum operas impendisse, maxime ridiculosum est hoc verbum, nisi ipsius Papæ ineptia jam antea vobis comprobata esset, dum ipsos incestuosos complexus, & vitia honestatis publice inita Mantuæ, tam copiose, quã loquaciter personavit. Expugnatis tunc aranearum telis, & infirmorum retium vinculis, nodisque dissolutis, ad remedium moribus introductum, quo adversus superioris truculentiam, & amarissimas leges se tuetur, innocentia stilum convertere depropero. Et in primis constat plane semper & ubique ab inferiori ad superiorem recte provocare. Nemo enim tam obtusi cordis est, qui non in seipso periculum fecit à sensualitatis fragilitate, ad intellectualis potentiæ discursum provocando, sed & qui morbo aut vicio animi tenetur, ut nesciat cernere verum, si lapsus fuit in vitium. Is defecato tandem animo, ad se rediens, animi ira, concilii gravitate mederetur. Ideoque laudata est illa mulier, quæ à vinolento rege Philippo ad eũdem sobrium provocavit. Sic ergo mihi gradus primus ab irato Papa, qui me lacessit ad eundem mitem factum, appellare, & ab Oratore topyco ad eundem, si ventositate abducta, si musis relegatis ad sacras leges se converterit. Ubi discet neminem indamnatum rebus aut fama spoliare, nec quenquam inauditum condemnare. Deinde quia scriptum est Papam omnes judicare, ipsum autem à nemine judicandum, quod & ego fateor, verum quantum attinet ad sedes ipsius, & Papalis potestatis plenitudinem, sed non ita, ut sub inimico & suspecto judice quisquam cogat famam, aut res suas decertare. Ad eundem itaq; provoco, si se juxta boni viri arbitrium astrinxerit judicaturum, & is sit appellationis meæ gradus secundus. Si vero causam delegare malit, viro non suspecto, rursus ad eundem Papam, seu quem deleget, provoco & appello, & hunc tertium appellationis meæ modum offero, meque tali judicio sisto. Et in summa Papali cognitioni ea lege nunc me submitto, si suspitionis causa tollatur à medio, & hic quartus ordo omnem tollit tergiversationis notam, quam mihi iniicere posset Cusani procacitas, cujus ductu hæc omnia diriguntur. Quæ omnia, si Papa contempserit, quid restat, nisi ad universalem Ecclesiam provocare, prout à senatu ad populum Romanum sæpe reperimus appellatum. Nec obiiciat mihi propter Ecclesiam non esse congregatam, quoniam id ipsum factionibus suis impeditur, & disturbatur, apud me nulla mora, culpa nusquam, cum non per me, sed per ipsum stet, quo minus fiat. Si quis enim mihi jus vocatum vi eximat, contumaciam removet à citato, sed omne vitium & crimen in se transfertur. Papa metum intulit mihi, ipse sibi justitiam indixit, qui se convitiis suis adversus me suspectum reddit, qui se sapientis arbitrio declinavit, de suspitione experiri recusat, nec judicem suspitione carentem, delegare dignatur, quiq; universale Concilium conciere negat. Hic si adversum me quicquam attentaverit, adversus ipsum provoco gradatim atque alternatim, ut præmisi, & testimonium ejus rei postulo, & de metu justo protestor coram vicinis. Quo cessante, prosequar, si opus erit, & oportunitas concedatur, prout juris publici ratio poscit, salvo jure addendi, omnibusque remediis, moribus, & lege introductis.

Ab inferiori ad superiorem recte appellatur.

A vinolento rege Philippo ad sobrium appellare.

Appellationis gradus secundus.

Cusani procacitas.

Anno domini 1458. Desiit Calistus Papa in humanis esse, & pius ejus nominis secundus illi successit. Æneas Sylvius antea nominatus, Senis ortus, Picolominea nobili familia. Nullus unquam ad ejusmodi dignitatis fastigium exercitatiore vita pervenit, ut ad negotium & virtutem, non ad otium natus dici possit, nullum ferè (citra armorum tractationem) publicam Christianæ rei negotium, sive sacrum, sive prophanum, jam inde à Basiliensi Concilio incidit, cui nõ interfuerit, quum de eo ageretur, ut vetus Græciæ proverbium, tam illi conveniret, quam Ægei filio, cujus gratia est repertum, non sine Theseo. Per omnes honorum gradus, quos sola virtus peperit, ad pontificium decus est evectus. Pontificatum adeptus, bellum sustulit ex Umbra, quod Jacobus Picininus novarum rerum cupidus excitarat, pacis arbitrum se obtulit inter Ferdinandum regem, & Sigismundum Malatestam. Cupiebat Pius Italiam quam pacatissimam habere, ut hominibus Christiani nominis, quibus publicum conventum Mantuæ indixerat, tutior ad id concilium fieret accessus. Et omni Europa Principum & populorum legati mature adfuerunt. Estque eo concilio actum de bello in Turcas comparando, exercuitq; disertissimus Pontifex omnes ingenii vires, in tam pia, quam necessaria expeditione suadenda, sed propositum non tenuit, Italorum animis ad intestina bella magis quam externa inclinantibus. Nec Itali solum discordia laborare, sed exteræ etiam gentes intestinis se bellis conficiebant. His Europa malis laborante, res Christiano nomini salutaris discussa est. Dictæ sententiæ qua id ratione geri posset, propositũ periculum quod cervicibus Christianorum ab illo hoste immineret. Motæ sunt omnibus lachrymæ, Pio dicente, cum eorum calamitates exponeret, qui à barbaris in captivitatem quotidie abducerentur. Pontifice autem ex Mantuanis Romam redeunte, adeunt illum Oratores Hyberorum, quos Georgianos vocamus, præsidium implorantes. Item Trapezuntii miserunt legatum auxilium in Turcas orantem. Sed postea compertũ est Imp. Trapezuntinum, uni ex Turcarum Principibus filiã suam despondisse, ibi certe instans metus, plus potuit, quam spes dubia & longinqua. Sab.

Aeneas Sylvius.

Non sine Theseo.

Concilium Mantuæ contra Turcam.

Anno

Anno domini 1463. Fridericus Imp. obsessus fuit in arce Viennensi à civibus, quibus auxilio frater, dux Albertus erat. Unde coactus fuit Imp. à rege Bohemiæ Georgio auxilium petere. Boemus liberavit, arte usus, ut neque periret, neque vinceret.

Annus erat millesimus quadringentesimus sexagesimus quartus. Cum in quadragesima nuncius Apostolicus, Episcopus Cretensis, in civitates Vuandalicas veniret, ut exciret populū in expeditionem, quam Papa Pius instituerat, belli societate inita cum duce Burgundiæ Philippo, & Venetorum principatu in Turcam. Sed magno & inconsulto fervore publicantium, multi in cassum instituere profectionem, sive commeatu, sive armis, cum ignoraret homo Italicus linguæ non gnarus, quid clamatores in populum tulissent. Ridiculum vulgus ex omni ordine concurrit. Stabant ad ædes sacras, stipem publicam petentes, hoc commeatu grande iter, longinquam & diuturnam expeditionem inire volētes, sacrilegium ducebant, si quis verbo interposito conaretur quenquam avertere. Ipsi sibi somnia finxerunt, monitos se per visionem: crucem sumere: alius in vestibus, alii etiam in cutem impressam crucem se reperisse, sunt ementiti. Pervenere in urbem Romam, sine numero multi. Miratur Papa colluviem inermium pauperum, ridebat simplicitatem & inscitiam, & ut urbem exoneret, permittit illis remissionem peccatorum. Philippum Burgūdiæ jam senescentem, & laboris fastidio recusantem, frustra expectabat. Venientes peregrinos armatos, inermesq; jussit benedictione collata redire. Ipse Papa biduo ante vidit in portu navigantem ducem Venetorum, & jam febre exanimatus, quievit in pace, ab Ancona Romam reductus, à nepote Senensi Cardinale tumulatus.

Legatus Apostolicus missus ut excitet contra Turcas.

Colluvies inermium cōtra Turcam.

Papa Pius moritur.

Doctos magis dilexit, quam favit vitio temporum, summam dignitatem adeptus, quicquid otii dabatur à publica administratione, id totum literis impendebat. Sæpius inter suos testatus, id demum esse, unde vera voluptas perciperetur, quapropter multo pluris libros faciebat, quam gemmas aut unicornes. Candidus & diligens scrutator fuit veteris & recentis historiæ. Sententias in Proverbii modum scriptas reliquit, tales & similes. Divina natura, fide magis quam disputatione comprehendi potest. Christiana fides, non qua probetur ratione, sed à quo dicatur, videndum est. Neque potest avarus pecunia expleri, nec doctus rerum cognitione. Plebeis loco argenti esse debent literæ, nobilibus auri, gemmarum principibus loco. Artificiosa oratio, stultos flectit, non sapientes. Litigatores, ajebat, aviculæ sunt, forum area, judices retia, aucupes causarum patroni. Dignitatibus homines dandi, non dignitates hominibus. Grave Pontificis onus, sed illi beatū, qui bene fert. Indoctus Episcopus, similis asino: corpora malus medicus, imperitus sacerdos animas perimit. Sacerdotibus magna ratione ademptum cōnubium, sed majore quadam restituendum. Sed de Pio plura fortassis quam instituta brevitas patiatur. Sedit sexennio, & sanciit, ne quis à Pontifice Max. ad Concilium appellaret.

Sententia Pii facundi.

Matrimonium sacerdotum.

Libet hic referre quę de pace Ecclesiæ & Concilio scripsit, Æneas Sylvius ad Casparem Schlick, Cancellarium Imperialem. Epistola est 54. Omnibus displicet schisma, omnes abhorrēt. Viam autem sopiendi hoc malum Carolus rex Franciæ, & tutam & brevem ostendit, ut fiat cōventus Principum, vel eorum Oratorum in communi aliquo loco, ibiq; una recipiatur conclusio per omnes. Ad hoc autem pergendum opus esset rursus scribere cunctis Regibus, Principibusq;, ut Oratores suos Argentoratum vel Constantiam mitterent, pleno mandato suffultos, ad pacem Ecclesiæ pertractandam. Fienda esset rursus expensa, quæ anno præterito facta est, vix trecentorum aureorum, Paulò plus Constantinus in congregatione Niceni Concilii exposuit. Hæc via non posset impediri, nec Papa vel Concilium reniti possent, tanquam hoc absq; ipsis fieri nequiret. Licet enim Principibus secularibus convenirē invito clero, & tamen illic unio fieri posset. Nam ille Papa indubitatus esset, cui omnes Principes obedirent. Non video clericos, qui velint pro ista vel illa parte Martyrium ferre. Omnes hanc fidem habemus, quam nostri Principes, qui si colerēt idola, & nos etiam coleremus, & non solum Papam, sed Christum etiam negaremus seculari potestate urgente, quia refriguit charitas, & omnis interiit fides. Utcunque sit, pacem desyderaremus, quæ sive per aliud Concilium, vel per conventum Principum detur nihili pendo. Non enim de nomine, sed de re contendendum est. Voca panem, si placet lapidem, & da mihi dum famesco. Non vocatur Concilium; vocetur conventus, vocetur conciliabulum, congregatio, synagoga, nihil interest, dum schisma depellat. Hæc ille.

Nec Lectorem fugiat, quæ in dialogis Æneæ de gestis Concilii Basiliensis legimus.

Æneas Syl. Rectori & Universitati, studii Coloniensis S. D. Homini Christiano, qui vere Christianus vult dici, nullam rem magis cordi esse convenit, quā ut fidei sibi per majores à Christo traditæ, puritatem servari, ab omnibus immaculatam studeat. Et quippe, si quando adversus Evangelicas traditiones aliquid astruitur, surgēdum populatiter est, & ad commune restringuendū incendium, afferre aquam omnes tenemur. Nec timendum est, ut inimici aut invisi fiamus, verum dicentes. Resistendum est quibuscunq; in faciem, sive Paulus, sive Petrus sit, qui ad veritatem non ambulat Evangelii. Quam rem fecisse per hos dies, Universitatem vestram gaudio hoc sacro Basiliensi Concilio, gaudemus omnes. Allatus namq; ad nos est tractatulus quidā vester, quo imperi-

tam, vel verius dicam, temeritatē illorum arguitis, qui & ſubjectum generali concilio Romanum Pont. & ſupremi judicii tribunal in Eccleſia eſſe diffitentur, quos ſic vivacibus rationibus, & ſcripturarum veritate premitis & retunditis, ut nec tanquam lubrici angues ſe evolvere, nec in aliquo cavillari, aut ſibilare queant.

BREVIS DE VITA ÆNEÆ SYLVII commemoratio.

SEna urbs Hetruriæ eſt. In qua Æneas Sylvius ortus, ingenue educatus, bonas literas graviter amplexus eſt, in quibus ſtrenue atque fœliciter ſe geſſit, ut Delphicam lauream hiſce meruerit. Hinc ob eruditionem, vitæque integritatem in patriæ ſuæ Senæ Epiſcopum electus eſt. Inde Romanus Pontifex eum Cardinalitio galero donavit Poſtremo in ſedem Apoſtolicam exaltatus eſt, ac Pius Papa ſecundus appellatus. Vixit poſt ortum Servatoris circiter annum 1457.

EPISTOLA DIVI HULDERICHI AUGUSTENSIS Epiſcopi, adverſus conſtitutionem de cleri cœlibatu, plane referens Apoſtolicum ſpiritum

Quam (cum Aeneas Sylvius tituli S. Sabinæ, Presbyter, Cardinalis, ac Senenſis Epiſcopus, in ſua Germania cum Auguſtæ Vindelicæ mentionem facit, inceſſit) libuit hic ſubiicere, judicium eſto apud lectorem, veri & publicæ utilitatis amantem. Tranſimus inquit Campidonam, & Memmingam illuſtria oppida, Auguſtam Vindelicam, S. Udalricus huic præſidet, qui Papam arguit de concubinis, ad Licum fluvium jacentem, qui vixit anno nongenteſimo, ætatis ſuæ 83.

HÆc eſt reſcriptio S. Hulderici Epiſcopi, in qua Nicolao Papæ, de continentia clericorū non juſte, ſed impie, non Canonice, ſed indiſcrete tractanti, ita reſpondit.

Nicolao domino & patri pervigili, ſanctæ Romanæ Eccleſiæ proviſori, Huldericus ſolo nomine Epiſcopus, amorem ut filius, timorem ut ſervus. Cum tua ô pater & domine decreta ſuper clericorum continentiam nuper mihi tranſmiſſa, à diſcretione invenirem aliena. Timor quidam turbavit me cum triſtitia: timor quidem propter hoc quod dicitur paſtoris ſententia, ſive juſta, ſive injuſta timenda eſſe. Timebam enim infirmis ſcripturæ auditoribus, qui vel juſtæ vix obediunt ſententiæ, ut injuſtā conculcantes libere onerosa, immo importabili paſtoris prævaricatione præcepti ſe obligarent. Triſtitia vero vel compaſſio dum dubitabam qua ratione membra cavere poſſent capite ſuo tam gravi morbo laborante. Quid enim gravius, quid totius Eccleſiæ compaſſione dignius, quam te ſummæ ſedis Pontificem, ad quem totius Eccleſiæ ſpectat examen à ſancta diſcretione, vel nimium exorbitare? Non parum quippe ab hac deviaſti, cum clericos, quos ad continentiam conjugii monere debebas, ad hanc imperioſa quadam violentia cogi volebas. Nunquid enim merito communi omnium ſapientum judicio, hæc eſt violentia, cum contra Evangelicam inſtitutionem, ac ſancti ſpiritus dictationem, ad privata aliquis decreta cogitur exequenda? Cum ergo plurima veteris ac novi Teſtamenti ſuppetant exempla ſanctam, ut noſti, diſcretionem docentia, tuæ rogo, ne grave ſit paternitati, vel pauca ex pluribus huic paginæ interſeri. Dominus quidem in veteri lege ſacerdoti conjugium conſtituit, quod illi poſtmodum interdixiſſe non legitur. Sed in Evangelio loquitur, Sunt Eunuchi, qui ſe caſtraverunt propter regnum cœlorum, ſed nō omnes hoc verbum capiunt, qui poteſt capere capiat. Quapropter Apoſtolus ait: De virginibus præceptum domini non habeo, conſilium autem do, quod etiam juxta prædictum domini, non omnes hoc conſilium capere poſſe conſyderas, ſed multos ejuſdem conſilii aſſentatores, hominibus, non Deo, pro falſa ſpecie continentiæ placere volentes, graviora vides committere, patrū ſcilicet uxores ſubagitare, maſculorum ac pecudum amplexus non abhorrere, ne morbi hujus aſperſione adusque peſtilentiam convaleſcente, nimirū ſtatus labefactetur Eccleſiæ totius. Propter fornicationem dixit, Unuſquiſque ſuam uxorem habeat: quod ſpecialiter ad laicos pertinere idem mentiuntur hypocritæ, qui licet in quovis ſanctiſſimo ordine conſtituti, alienis revera uxoribus non dubitant abuti Et quod flendo cernimus, omnes in ſupradictis ſæviunt ſceleribus. Hi nimirum non recte ſcripturam intellexerunt, cujus mamillam, quia durius preſſere, ſanguinem pro lacte biberunt. Nam illud Apoſtolicum: Unuſquiſq; ſuam habeat uxorem, nullum excipit, verę niſi profeſſorem continentiæ, vel eum qui de continuanda in domino virginitate præfixit. Quod nihilominus tuam, pater venerande, cōdecet ſtrenuitatem, ut omnem, qui tibi manu vel ore votum faciens continentiæ, poſtea voluerit apoſtatare, aut ad votum exequendum ex debito cōſtringas, aut ab omni ordine canonica authoritate deponas, & hoc ut viriliter implere ſufficias, me omneſque mei ordinis viros adjutores habebis non pigros. Verum ut hujus voti neſcios omnino ſcias non eſſe cogendos: audi Apoſtolum dicentem ad Timoth. Oportet, inquam, Epiſcopum irreprehenſibilem eſſe, unius uxoris virum: quam ne quis ſententiam ad ſolam eccleſiam verteret, ſubjunxit. Qui autem domui ſuæ præeſſe neſcit, quomodo eccleſiæ Dei diligentiam habebit? Similiter, inquit, di-

Arguit violentia Nicolaum Huldericus.

Deus ſacerdoti cōiugium conſtituit

Mala ex interdicto matrimonio.

Epiſcopus unius uxoris vir.

quit, diaconi sint unius uxoris viri, qui filiis suis bene præsint, & suis domibus. Hanc autem uxorem à sacerdote benedicendam esse, sancti Sylvestri Papæ decretis scio te sufficienter docuisse. His & hujusmodi sanctis scripturæ sententiis regulæ clericorum scriptor non immerito concordans, ait, Clericus sit pudicus, aut certe unius matrimonii vinculo fœderatus. Ex quibus omnibus veraciter colligitur, quod episcopus & diaconus reprehensibiles notatur, si in mulieribus multis dividuntur: si vero unam sub obtentu religionis abiiciunt, utrunq;, scilicet episcopum & diaconum, sine graduum differentia, hic canonica damnat sententia. Episcopus aut presbyter uxorē propriam nequaquam sub obtentu religionis abiiciat, si vero rejecerit excommunicetur: & si perseveraverit deiiciatur. Sanctus quoque Augustinus, sanctæ discretionis non inscius, nullum, inquit, tam grave facinus est, quin admittendum sit, ut devitetur pejus. Legimus præterea in secundo tripartitæ ecclesiasticæ libro historiæ, quod cum synodus Nicena hæc eadem vellet sancire decreta, ut videlicet episcopi, presbyteri, diaconi, post consecrationem à propriis uxoribus, vel omnino abstinerent, vel gradum deponerent, surgens in medio Paphnutius, ex illis martyribus, quos Maximus Imperator, oculis eorum dextris evulsis, & sinistris suris inscisis, damnavit, contradixit: honorabiles confessus nuptias, ac castitatem esse dicens concubitum cum propria uxore: persuasitque concilio, ne talem ponerent legē, gravem asserens esse causam, quæ aut ipsis, aut eorum conjugibus occasio fornicationis existeret. Et hæc quidem Paphnutius, licet nuptiarum expers, exposuit, synodusq; ejus sententiam laudavit & nihil ex hac parte sancivit, sed hoc in uniuscujusque voluntate, non in necessite, dimisit. Sunt vero aliqui qui sanctum Gregorium suæ sectæ sumunt adjutorium, quorum quidem temeritatem rideo, ignorantiam doleo: ignorant enim quod periculosum hujus hæresis decretum à sancto Gregorio factum, condigno pœnitentiæ fructu, postmodum ab eodem sit purgatum. Quippe cum die quadam in vivarium suum propter pisces misisset, & allata inde plusquam sex millia infantum capita videret, intima mox ductus pœnitentia, ingemuit, & factum à se de abstinentia decretum, tantę cædis causam confessus, condigno illud, ut dixi, pœnitentiæ fructu purgavit: suoque decreto prorsus damnato, apostolicum illud laudavit consilium. Melius est nubere quam mortis occasionem prębere. Hunc forsitan rei eventum, si illi mecū legissent, non tam temere, credo, judicarent dominicum saltem timentes præceptum: Nolite judicare, ut nō judicemini. Inde Paulus dicit, Tu quis es qui judicas alienum servum? suo domino stat aut cadit, stabit autem, potens est dominus statuere illum. Cesset ergo sanctitas tua cogere, quos tantum deberet admonere, ne privato, quod absit præcepto, tam veteri quam novo contrarius inveniaris testamento. Nam, ut ait sanctus Augustinus ad Donatum, solum est quod in tua justitia pertimescimus, ne non pro lenitatis Christianæ consideratione, sed pro immanitate facinorum censeas coercendum: quod te per ipsum Christum ne facias obsecramus: sic enim peccata compescenda sunt, ut supersint quos peccasse pœniteat. Illud & Augustini volumus te recordari, quod ait, Nihil nocendi fiat cupiditate, omnia consulendi charitate, & nihil fiat immaniter, nihil inhumaniter. Item de eodem in timore Christi, in nomine Christi exhortor, quicunque non habetis temporalia, habere non cupiatis: quicunque habetis, in eis non præsumatis: dico autem non si ista habetis damnamini, sed si in istis pręsumatis damnamini: si propter talia magni vobis videamini, si generis humani conditionem communem propter excellentem unitatem obliviscamini. Quod nimirum poculum discretionis ex illo fonte apostolicæ hauseritis prædicationis, Solutus es ab uxore, noli quærere uxorē: alligata es uxori, noli quærere solutionē: ubi & subditur, Qui habēt uxores tanquam nō habentes, & qui utūtur modo tanquā nō utātur. Item dicit de vidua, cui vult nubat tantū in domino. Nubere autē in Domino est, nihil in cōtrahendo cōnubio quod Dominus prohibeat attentare. Hieremias quoq; ait: Nolite cōfidere in verbis mēdacii, dicentes: Templū Domini, templum Domini, templū domini est. Quod Hieronymus exponens: Potest, inquit, & hoc illis virginibus convenire, quę jactant pudicitiam suā impudenti vultu, pręferunt castitatem, cū aliud habeat cōscientia, & nesciunt illam Apostoli definitionem de virgine, ut sit sancta corpore & spiritu. Quid prodest corporis pudicitia animo constuprato, si cæteras virtutes, quas propheticus sermo describit, non habuerit? Quas quidem, quia te aliquatenus habere videmus, & quia discretionem, licet in hac re neglectam, in aliis tamen vitæ tuæ constitutionibus eam honeste conservatam non ignoramus. Hujus intentionis pravitatem cito correcturum non desperamus, & ideo non quanta possumus gravitate, istam licet gravissimam negligentiam corripimus & judicamus, quanquam enim secundum vocabula, quæ usus obtinuit, sit episcopatus presbyterio major, tamē Augustinus Hieronymo minor est, & à minori quolibet nō est refugienda vel designanda correptio, præsertim cū is qui corripitur, & contra veritatem, & pro hominibus niti invenitur. Neque enim, ut ait sanctus Augustinus ad Bonifacium, quorumlibet disputationes, quamvis catholicorum & laudatorum virorum, velut scripturas Canonicas habere debemus, ut non liceat salva honorificentia, quæ illis debetur, aliquid in eorum scriptis improbare atque respuere, si forte invenerimus quod aliter senserint, quam veritas habeat, divino adjutorio vel ab aliis intellecta, vel à nobis. Quid autem veritati magis contrarium potest inveniri, quàm hoc, cum ipsa veritas de continentia loquens, non unius he=

Paphnutii Zelus pro matrimonio.

Castitas est concubitus cum propria uxore.

Sex millia infantium capita in vivario inventa.

Peccata coherceantur ut supersint quos peccasse peniteat.

Nubere in Domino.

Corporis pudicitia quando prodest.

minis,sed omnium plane,excepto numero,professorum continentiæ dicat: Qui potest capere, capiat,quod isti unde nescitur instigati dicant: Qui non potest capere,feriatur anathemate. Quid vero per homines fieri potest stolidius? quid divinæ maledictionis obligatius, quam cũ aliqui vel episcopi videlicet vel archidiaconi ita præcipites sint in libidinem,ut neque adulteria,neque incœstus, neque masculorum, proh pudor, turpissimos amplexus sciant abhorrere, quod casta clericorum conjugia sibi dicant fetere, & ab eis non veræ justitiæ compassione clericos ut conservos cogant vel moneant continere, sed ut servos jubeant ac cogant abstinere. Ad cujus imperii, ne dicam consilii,tam fatuam,tamque turpem addunt suggestionem,ut dicant honestius est, pluribus occulte implicari,quam aperte in hominum vultu & conscientia cum una ligari. Quod profecto non dicerent,si ex illo,& in illo essent, qui dicit: Væ vobis Pharisæis,qui omnia facitis propter homines. Et per Psalmistam: Quia hominibus placent, confusi sunt, quoniam Dominus sprevit eos. Hi sunt homines,qui prius deberent nobis persuadere,ut in conspectu ejus,cui omnia nuda & aperta sunt,erubescamus peccatores esse,quam in conspectu hominum mundi esse. Licet ergo merito suæ pravitatis nullius cõsilium mereantur pietatis,nos tamen memores humanitatis divinæ eis consilium autoritatis nunquam à pietate vacantis,per viscera ministramus charitatis. Dicimus nempe: Eiice primum hypocrita trabem de oculo tuo, & tunc perspicies ut eiicias festucam de oculo fratris tui. Illud quoque rogamus eos attendere, quod Dominus dicit de meretrice: Qui sine peccato est vestrum,primus in eam lapidem mittat,quasi diceret: Si lex jubet, si Moyses jubet,jubeo & ego,sed competentes legis ministros exigo. Attenditis quid additis, attendite quæso & quid estis:quia si teipsum,ut ait scriptura, perspexeris, nulli unquam detraxeris. Significatum est nobis etiam de quibusdam eorum,qui tanta apud se intumescant elatione, ut gregem Domini, pro quo boni pastores animas non dubitant ministrare, isti verberibus absque ratione præsumant laniare quorum sententiam S. Greg. deplorans ait: Quid fiet de ovibus, quando pastores lupi fiunt? sed quis vincitur, nisi qui sævit? quis vero persecutorem judicabit, nisi qui dorsum suum ad flagella patienter ministravit? Operæpreciũ est autem ut audiatur, quo fructu tantum ecclesia Dei scandalum,tatum clerus despectum & ab ipsis episcopis, & ab eorum infidelibus patiatur. Nec enim eos infideles dicere dubitaverim, de quibus Paulus Apostolus dicit ad Timot. Quia in novissimis temporibus discedent quidam à fide,attendentes spiritibus erroris & doctrinis dœmoniorum, in hypocrisi loquentium mendacium, & cauteriatam habentium conscientiam, prohibentium nubere. Hic est autem si diligenter inspiciatur,totius eorum manipulus zizaniæ, totius conventus insaniæ,ut dum clerici licita unius mulieris consortia pharisaico devicti, quid absit, furore relinquere coguntur fornicatores & adulteri,& aliarum pravitatum turpissimi ministri, cũ ipsis efficiantur. Qui hanc in ecclesia Dei hæresim sicut cæci duces cæcorũ machinantur, ut videlicet illud impleatur,quod Psalm. eis,utpote eorum præscius erroris, taliter imprecatur: Obscurentur oculi eorum ne videant & dorsum eorum semper incurva,quia ergo, nemo qui te, ô Apostolice,novit,ignorat,quod si tu per tui decreti sententiam, tantam futuram esse pestilentiam solidæ discretionis claritate perspexisses,nunquam quorumlibet tam pravis suggestionibus consensisses. Debitæ tibi subjectionis fidelitate consulimus,ut vel nunc ad tanti scandali ab ecclesia Dei propulsionem evigiles,& qua nosti discretionis disciplina, pharisaicã ab ovili Dei extirpes doctrinam ne scilicet unica Domini Sunamitis adulterinis diutius usa maritis,gentẽ sanctam, regale sacerdotium,per irrecuperabile à suo sponso Christo videlicet avellat divortium, dum nemo sine castimonia non tantum in virginali flore,sed etiam in conjugali habita conjunctione, visurus sit Dominum nostrũ: Qui cũ Deo patre & spiritu sancto vivit & regnat,per omnia secula seculorũ. Amen.

Qui potest capere capiat.

In eos quibus fetent sacerdotum conjugia.

Qui gregem Domini verberibus laniant.

Sine castimonia nemo videbit Deum.

Inventa est hæc Epistola in quadam bibliotheca oppidi Veteris aquæ, Germanicè Altwater / *in Hollandia, inferioris Germaniæ provincia.*

Hoc tempore florent Bessarion & Cusanus Cardinales, Ludovicus Pontanus, Paulus Castrensis, Antonius Rosellus Legista,Germisonus Savonarola, Barzizius Medici, Peurbachius,Blanchinus, Astronomi, Argypolus Philosophus,& Perotus.

DE DISSIDIO DIETHERI DE ISENBERG, ET *Adolphi de Nassaun, Archiepiscoporum Mogont.*

Dissidium episcoporum Mogent. Dietheri de Isenberg, & Adolphi de Nassaun.

PEr idem tempus,cum ecclesia Mongontina insigni clade duos haberet pontifices,electos in discordia,Pius Papa qui nosset opes ecclesiæ dudum in Germania versatus,annatam extorsit acerbius. Sed Dietherus de Isenberg,qui potior in jure videbatur, dum ut ferunt, annatam pro arbitrio Papæ non solvere,& de non sollicitando pro Concilio sacramentum præstare recusaret,confirmationem jam datam Papa retraxit,& æmulo suo contulit Adolpho de Nassauu. Nihil actum videbatur Apostolica confirmatione,quam uterq; tenebat,nisi arma venissent in medium. Palatinus Fridericus tuebatur Dietherum, quare Imperator cõtra eum Vuirtebergensem ducem, Marchio-

Marchionem Badensem,& Episcopum Metensem commovet. Ii invadunt ditionem Palatini, & capiuntur,duobus nobilissimis comitibus,uno de Helffenstein,altero de Salm, in prima acie occisis,cum triumpho ducti sunt in arcem Heidelbergensem, ibique ad annum prope servati,donec tandem legibus,quas victor voluit acceptis,dimissi sunt. Udalrichus Vuirtenbergensis pro sua liberatione centum millia florenorum dedit. Nauclerus. Propter horum trium principum captivitatem, Æneas Sylvius Papa conatur ducem Burgundiæ Carolum, Philippi regis filium,instigare contra Palatinum Rheni, Dietherum de Isenberg,& comitem de Katzenœlbogen. Vide Epist. 496. Dietherus urbem & arces habebat potiores. Concurrerunt aliquando armis in acie victa pro Diether i cessit. Deinde oppugnata civitate, captaque armis auxilio comitis Palatini de Rheno,Dietherus cum nihil hostili molitione persentiret,penè in ipsa quietis suæ sede interceptus est, calente adhuc lectulo unde dilabebatur. Sævitum est in majores urbis,qui partem tutati sunt Dietheri. In miseram servitutem urbs pridem libera redigitur. Archiepiscopus cum clero dominatur. Rebus tamen inter æmulos compositis,Dietherus deputatas sibi accepit arces cum proventibus certis, si ad eum diem pervenerit,de Adolphi successione, idque post sextum annum evenit, Dum enim Dietherus mortuo Adolpho redditur ecclesiæ,sed in quam servitutem civitas propter eum venerat,in ea reliquit.Arcem quoque ad Rheni fluenta juxta civitatem extruit, quæ pro fræno sit civitati,ne quando resurgat in pristinas vires. Publicum inibi erexit literarum palladium, Stipendia & præbendas deputat doctoribus & magistris,in eo desudantibus operæ literariæ.

Anno 1361 Moguntia servasfit ex area & liberacivitate.

EX ENARRATIONE FACTI DEPOSITIONIS DOMINI Dietheri de Isenburg, anno 1489. per Notarium quendam conscripta, hæc desumpta sunt.

PApa Pius ob has causas potissimum adversabatur Diethero, propter quas etiam privavit. *Iniqua petit Rom. Pont.*

I. Quia non consentiens Dietherus in impositione Decimæ, Vigesimæ, aut Tricesimæ,

II. Quia Dietherus noluit se astringere Pontifici Romano, peteti,ne Dietherus nūquam principes Electores convocaret,absque ejus (hoc est Rom. Pont.) licentia

III. Quia Dietherus noluit legatis Pontificiis permittere, ut eorum libitu convocarent clerum. Pius confirmare Dietherum detrectat,nisi ipse Romam veniret. Mogontinus vocationem suam ad Romam ægre fert,infirmitatem excusat. In comitiis Vuiennæ, & posthac Bombergæ Oratores Dietheri graviter in legatos pontificios invehunt, Excommunicatur Dietherus per auditorem Cameræ, Coloniæque publicatur. Hinc Mogontinus exarsit in ira,& de vindicta suscipienda cogitavit. Gregorium Heymburg doctorem accersivit in Consiliarium ad comitia Norinbergensia. Scribit Dietherus ad principes Germaniæ contra Papam & sedem Apostolicam,satagens ut exoneretur natio Germanica ab oneribus curiæ Romanæ, contra decreta Conciliorum Constant. & Basiliens. Solutio Annatarum propter excessivam taxam articulorum unus erat. Instituitur appellatio à Papa ad generale Conciliū. Fridericus comes Palatinus Rheni,dux Bavariæ,& Fridericus Marchio Brandeburgēsis,& alii principes adhærēt appellationi. Summa quæ danda fuerat per Dietherum, erat 20. millia,sexingenti & 4. floreni. Scribuntur duæ epistolæ à duobus Electoribus, Palatino & Brandeburgensi,ad Papam,acres & pungentes, complectētes hos sex Articulos, Primus,De tollenda Decima, II. De revocanda restitutione Mantuana, III. De aufferendis annatis secundum decreta Concilii Basilien. IIII. De congregando concilio. V. De gravamine illato singulariter electo Mogontino & adhærendo appellationi suæ, VI. De accipiendo in his remedio,dato quod Papa non vellet hæc facere ut incepta sunt.

Ut ipse Dietherus Romam veniat.

Gregorius Heymburg.

Onera Germaniæ.

Epistola Electorū acres ad Papam.

Respondetur à Pontificiis oratoribus ad omnia afferuntur argumenta,ne ad futurum Concilium appelletur: defenduntur Anatæ: excusatur Simonia, pragmatica sanctio confellitur, habent oratores Pontificii colloquium secretum cum Diethero, proponitur Mogentinum non posse inferre bellum Papæ Romæ,sed vicissim. Capita appellationis faciunt libellum famosum, Minantur Oratores de alio præfiniendo , Mogontinam ecclesiam Archicathedralem, facere Suffraganealem. Duci vult Papa, non cogi. Cardinalis de Cusa scribit ad fratrem Mogontini Johannem de Isenberg,hortans, ut moneret fratrem suum,ut humiliaret se, & peteret veniam à Papa. Has literas Dietherus à fratre in Hœst accipit. Interea & Papa Pius duobus Electoribus, Palatino & Brandeburgensi scribit,se excusans,quod taxam non auxerit. Scribit dilectis filiis Decano & Capitulo Mogontino,conqueritur de Diethero,qui vellet sedem Apostolicam humiliare, & Imperialem evehere: & quod vera etiam in Papam dicere,esset contra juramentum Episcoporum.

Minæ Romanorum.

Vera in Papam dicere, peccatum est.

Posthæc aggravatur Dietherus per auditorem Cameræ, hujus admonetur Dietherus per Archiepiscopos Coloniensem & Treverensem. Interea Oratores Pontificis,& legati Alberti Marchionis Brandenburgensis serio agunt pro pace. Exemplum Tridentini adducitur, qui cum obnoxius esset Ecclesiæ à tempore Calixti Papæ 21. millibus ducatorum, petivit gratiam, humiliter ab electo Pio, & dimisit illi totum debitum, Decanus Vuormatiensis prævidens mala futura nobili

Exemplum Tridentini.

patriæ, clamans & appellans, importune vadit ad Dietherum, & obtinet, quod coram uno notario & duobus testibus Dietherus appellationi renunciat. His peractis, Oratores Papæ mittunt Romam duos nuncios. Res inter Cardinales ultro citroque agitatur, ponderabant multum malum exemplum, quod si ita dimitteret, autoritas Apostolicæ sedis prorsus pessum daretur. Ergo secunda vice conclusum est, ut privaretur Dietherus & provideretur alteri.

Dietherus privatur.

Adolphus de Nassauu eligitur.

Voluisset quidē Papa, quod Capitulum elegisset, verum propter scandalum vitandum obmissum est, quare Papa dominum Adolphum proprio motu elegit, propter nobilitatem generis, propter doctrinam. Et quia dilectus Imperatori, & quia dilectus etiam à subditis Ecclesiæ Mogont. & à majori parte capituli, & quia cum ipso Diethero coelectus fuerat, & quia multos habebat cōsanguineos, & amicos, quorum fretus auxilio posset possessionem Ecclesiæ vendicare. Posthac Dietherus, & complices excommunicātur, & execrantur, & inhibetur, ne quis eis panem, vinum, carnes, equos, currus, balistas, lanceas, & id genus adferat. Argentorati & Spirę valvis Ecclesiarum affigi præceperat Pius. Executores constituerat Archiepiscopum Coloniensem, & Argentoratensem, & Decanos Treverensem, & Argentoratensem.

Dietherus & cōplices excommunicantur.

Hæc facta sunt Anno domini 1461. Vicissim à Diethero & suis, hoc est Friderico Palatino, & Philippo Comite in Katzenellenbogen, interdicitur omnibus Papisticis literis & processibus, sub pœna capitis. Et cui constiterit de nuntiis talibus, ut capiantur, & præfectis Principum præsententur. Interea scribit Pius oppidis Reingavię, ut Adolphum de Nassauu Ecclesię Moguntinæ, Archiepiscopum & Pastorem habeant. Et anno domini 1462. implorat à duce Burgundione auxilia contra Dietherum, ut ex sequentibus literis apparet.

COPIA LITERARUM PII SECUNDI RO. PONT. ad ducem Burgundiæ, contra Dietherum de Isenberg.

Dilecte fili Salutem. Credimus nobilitati tuæ abunde cognitum esse, Dietherum de Isenburg, obejus ob stinatam duritiem & contumaciam, aliaque gravia ipsius demerita Mogontina Ecclesia depositum, & privatum à nobis extitisse, & dilectum filium Adolphum de Nassauu, ad eandem Ecclesiam fuisse promotum. Credebam Dietherum justæ sententiæ nostræ acquieturum. Verum ipse in reprobum sensum penitus conversus, & Dei ac nostro & sedis Apostolicæ honore contempto, ad arma devenit, & ad ruinam desolationemque nobilissimæ illius Ecclesiæ anhelans, adjuncto secum & accito Friderico, comite Palatino Rheni, omnium conatu nixus est, & nititur facere, quæ potest ad destructionem Ecclesiæ prædictæ. Et licet Adolphus cum suis fautoribus hactenus magno animo restiterit, malitiæ Dietheri & complicum, resque ad bonum & fœlicem exitum directa videtur. Tamen ex insperato accidit nova calamitas, quæ non parum rationes nostras cōturbavit. Nam ut te jam intellexisse opinamur, capti sunt in bello Episcopus Metensis, Marchio Badensis, & comes de Vuirtenberg. Propter quod credibile est partes Adolphi, & ejus fautores non parum esse consternatos, & opus est, ut eis celeriter succurratur. Nos itaque, quibus hæc res, supra quam dici potest, pro nostro & dictæ sedis honore, cordi est, cum animum in multas partes verteremus, tua nobilitas potissimum occurrit, quæ sua potentia lassis rebus facile succurrere possit. Proinde hortamur eandē, & per Christi charitatē requirimus ut quā celeriter, prout rei necessitas postulat, velit potenti manu sua auxilia oportuna prædicto Adolpho ferre. Cōsideret excellentia tua in hoc agi de honore Dei, & sanctæ sedis matris tuæ, quę audacia & scelere Dietheri non leviter violata est. Nos autem cum semper de tua nobilitate opinionem catholici Principis gesserimus, omniaq; magna de tua potentia nobismetipsis polliciti fuerimus, persuademus nobis, nihil unquam à tua excellentia gratius & acceptius nobis fieri posse, quā si celerrime Adolpho auxilium tuleris, & tale auxilium, ut Ecclesia Mogontina, quæ illi Canonice à nobis commissa est, à sævitia & violentia Dietheri dicti comitis liberetur. Hoc erit opus dignum tanto Principe, acceptissimū Deo & nobis & ex quo immortalis gloria excellentiā tuam sit sequutura. Datū in Abbatia sancti Salvatoris Clusen. diœcesis, 28. Julii Pontificatus nostri anno quarto.

Capti tres Principes.

Inter epistolas Silvii est 395 epist. in qua scribit: Nō simul cum ipso Imperatore communi nomine nobilitati tuæ, aut dilecto filio Carolo, nato tuo contra Palatinum & Dietherum de Isenberg, & Comitem de Catzenellēboge & illis adhærētes & sequaces capitaneatum committimus.

PIUS SECUNDUS DILECTO FILIO FRANCISCO Decano Tolletano Subdiacono, nuncio, ac Oratori nostro

Dilecte fili Salutem. Ex literis dilecti Petri Franci, Collegæ tui, datis ex Cōfluentia sexta die præsentis mensis accepimus de prælio commisso cum comite Palatino, & de captivitate Episcopi Metensis, Marchionis Badensis, & Comitis de Vuirtenberg, quod nobis certe displicentiā attulit, nam per ea quæ apparebant, confidebamus eos Ecclesiæ Mogōtinæ cito fœlicem exitum habituros. Sed propter hoc non est spes abiicienda, maximeque confidendum est in potenti manu Dei, quæ nunquā justitiam succumbere permittit. Ut autem cito succurratur, volumus ut cōmunicato consilio cū dicto collega tuo, tu aut ipse, prout, melius inter vos convenietis, propere se conferant ad dilectū filium nobilem virum Philippum ducem Burgundiæ, eumque omnibus rationibus & suasionibus inducere connemini, ut in hac re consilium præbeat, & quā celeriter pro no-

pro nostro & Apostolicæ sedis honore auxilium & opem Adolpho præbere velit.nam nulla in re possit nobis complacere, prout nos etiam efficaciter ad eum scribimus. Utimini igitur in hac re omni studio & celeritate,pro ut rei importantiam postulare cognoscitis. Datum in Abbatia sancti Salvatoris Clusensis dioecesis, sub annulo piscatoris,die 28. Julii. 1462. Pontificatus nostri anno quarto.

Sub Diethero de Isenburg, effectum fuit per jureconsultos & Curiæ Romanæ fautores,ut Johannes de Vuesalia probatissimæ vitæ Theologus,cōcionator Vuormatiensis examinaretur.Quoniam de mandatis Apostolicis,de jejunio,de indulgentiis,ut videbatur minus juste sentiret. Paradoxa hæc ferebantur à quibusdā Thomistis,ex illius concionantis ore fuisse excepta,mox damnata per M. N. hæreticæ pravitatis inquisitores. M. N. Gerhardum Elten de Colonia,& M. N. Jacobum Sprenger. Anno domini 1479 Mogontiæ

PARADOXA D. JOANNIS DE VVESALIA, SACRARUM literarum Doctoris, ac concionatoris Vuormatiensis, quæ feruntur à quibusdam Thomistis,ex illius concionantis ore fuisse excepta, mox damnata per Magistros nostros, Gerhardum Elten de Colonia, & M. N. Jacobum Sprenger, Anno domini 1479. Moguntiæ

AN Prælati habeant autoritatem instituendi leges? Respondeo, quod non: quia Christus in Evangelio dicit discipulis suis: Euntes in universum mundum &c. Ecce commisit prædicare Evangelium: ergo non debent,nec possunt novas leges facere: sed debent fideles ad hoc inducere, ut servent Evangelium. Item,Docete omnia quæ mandavi vobis &c.

Omnes Christiani,quantumcunque docti & sapientes,non habent autoritatem exponendi verba Christi. Quis vellet dicere inter homines mentem Christi, quam ipse prætendit in suis verbis nisi ipse solus?

Quare oculati expositores,exponendo comportant textus, unum exponendo per alium.

Indulgentias nihil esse credit.

Glossæ non credit.

Doctorum scriptis,etiam sanctorum quantumcunque non credit.

Mandata Ecclesiæ non ligant ad peccatum.

Adveniat regnum tuum &c. ibi non petimus regna cœlorum,quia illud non venit ad nos.

Raro reperio,vel nō duos unanimes literatos,etiam in fide,nullus tenet mecum, dempto Evangelio,ubi omnes sumus concordes.

Deus ab æterno condidit librum, in quem scripsit omnes suos electos: quicunque autem in eo non est scriptus,nunquam inscribetur in ipsum in æternum. Et qui in eo scriptus est, nunquam ex eo delebitur, Absque specificatione dixit,unde simplices occasionem mali, seu malū sumpserunt.

Sola Dei gratia salvantur electi. Et quē Deus vult salvare donando sibi gratiam, si omnes sacerdotes vellent illum damnare aut excommunicare,adhuc salvaretur ille. Et quē Deus vult damnare,si omnes presbyteri, Papa,& alii,vellent hunc salvare, adhuc iste damnaretur.

Quod timeat,quod nostri doctores male,ficte,& false,exponant sacram scripturam.

Si nullus unquam Papa fuisset,adhuc salvati fuissent, hi qui salvati sunt. Et quod Papa, & Episcopi & sacerdotes nihil sint ad salutem, sed sola concordia sufficit,& pax hominum & pacifice vivere.

Qui potestati resistit,Dei ordinationi resistit,sic scilicet quod velit potestatem non esse.

Si sanctus Petrus instituisset jejunium,forte ideo fecisset, ut eo melius pisces suos vendidisset.

Christus nunquam instituit aliquot jejunium, nec prohibuit quemcunq; cibum quocunq; die sicut carnes.

Sacrum oleum est sicut aliud oleum,quod comedis domi in offa.

Christus nullum festum præcepit celebrare. Item nullam orationem docuit,nisi dominicam: neque mandavit sacerdotibus canere,vel legere septem horas canonicas, jam longas, jam breves matutinas: Sic missa jam est gravata in Christianitate. Dum enim beatus Petrus legeret missam, præmisso solo Pater noster consecravit, & se & alios communicavit, tunc totum fuit expeditum: nunc vero oportet sacerdotem stare in missa ad horam vel ultra sustinendo frigus, quod noceat ei ad annum vel amplius. Et sic homo interimit seipsum.

Sancta Ecclesia nō instituit jejunium: neq; tempore septuagesimæ interdixit celebrare nuptias.

Si quis confiteatur,injungitur illi ardua pœnitentia, ut peregrinetur Romam, vel ad alia remotiora loca,strictum jejunium: quod dicat multas orationes,Quod Christus nō fecit, sed solum dixit: Vade,noli amplius peccare. Sic gravata est Christianitas per humanas leges,& constitutiones.

Scriptura sacra non dicit,spiritum sanctum procedere à filio.

Peregrinantes Romam fatui sunt:quia hic invenissent & obtinuissent,quod alibi quæsierunt.

In sym-

In ſymbolo fidei circa illum articulum, ſanctam eccleſiam: ego non pono catholicam, neque Hieronymus ponit: quia catholica, id eſt univerſalis: ſed univerſalis congregatio omnium baptizatorum non eſt ſancta, ſed major pars reprobata. Sed forte quidam appoſuit, & poſtea venit in conſuetudinem totius multitudinis. Alſo gäht es zu in der Chriſtenheit.

EXAMEN MAGISTRALE AC THEOLOGICALE DOCTORIS Joannis de Vueſalia, Concionatoris Vuormacienſis, præſidentibus Magiſtris Noſtris, hæreticæ pravitatis inquiſitoribus, M. N. Gerhardo Elten, & Jacobo Sprenger, de ordine Prædicatorum.

Diether Epiſcopus Moguntinus, Comes de Iſenburg.

ANno domini 1479 Reverendiſſimus præſul Moguntinus, Dietherus Iſenburgius, miſit literas ad Univerſitatem Heidelbergenſem & Colonienſem, inſtigantibus, imò cogentibus Thomiſtis quibuſdam, veritus, ne denuo ab Epiſcopatu ejiceretur, juſſu Romani Pontificis, quod cõmeruerat ante levibus verbis, Romanorum in vendendis Palliis, notata avaritia. Et minabantur ei Romani præſulis iram, quam pridem non tam ipſe fuerat expertus, quàm tota Moguntia & capta, & direpta ac à victoribus nullũ non cõtumeliarum genus paſſa (unde ferunt Pium Pontificem ad Moguntiæ mentionem ſemper ingemuiſſe, quod jus ſuum tam inſigni damno vindicaſſet) Miſit inquam literas ad antedictas univerſitates pro Theologis examinaturis articulos M. Joannis Vueſaliæ de hæreſi ſuſpectos. Ad quas quidem literas ego N. N. nomine Univerſitatis reſpondi.

Pius ſecũdus qui ante Aeneas Sylvius.

Itaque feria ſexta proxima poſt Purificationis, convocatione facta omnium doctorum Heidelbergenſium, & magiſtrorum, ſuffraganei, comitis de Vuertheim vicarii, comitis de Sulmis cuſtodis, Breitenbach, Macarii, Canonicorum Eccleſiæ Moguntinæ, plebani Franckphordienſis, Rectoris Univerſitatis, & Decani facultatis artiſticæ ſtudii Moguntini, prælatorum Eccleſiaſticorum, & doctorum conſulum, præſulis inclytiſſimi, conſultatum fuit de modo, ordine, proceſſu, inſtitutione examinis. Et concluſum, quod M. N. Vueſalia juſiurandum facere deberet, quod præſentare & tradere vellet omnes tractatus, opera, ſcripta ſua qualiacunque quæ condidiſſet, ut per proprios ſermones vinceretur. Qui autem ab eo juramentum reciperent, deputabantur comes de Vuertheim, Michael Heim, fiſcalis Epiſcopi, Decanus S. Victoris, Joannes Fauſt, & notarius. Adjungebatur, quod doctores Heidelbergenſes cum tribus aliis, ſcilicet Macario, Decano S. Victoris, & quodam alio perſpicerent tractatus ejus, errores excerperent, dearticularent. Tempore intermedio advenerunt Doctores Colonienſes religioſi, M. N. Gerhardus Elten inquiſitor, & M. N. Jacobus Sprenger, ordinis Prædicatorum. Inter quos libelli dividebantur, ut quivis perlegens turpes errores extraheret, in quibus de hæreſi ſuſpectus judicaretur.

Sabbatho, doctores Heidelbergenſes & Colonienſes, articulos excerptos Archiepiſcopo præſentant, & modum incipiendi, continuandique dicunt. Præſul nihil eorum inſpexit, quia in unum non erant redacti. Præterea, cœtus doctorum reverendiſſimo patri, M. N. Gerhardum, ut inquiſitorem hæreticæ pravitatis obtulit, qui ſuſceptus honorifice, literis teſtimonialibus ſe habere hujuſmodi autoritatem, docuit & probavit. Statutus eſt dies, hora, locus examinis, ad feriam ſecundam apud Minores, cũ quibus in captivitate morabatur doctor de Vueſalia. Deinde unà omnes doctores & magiſtri Heidelbergenſes cum Archiepiſcopo prandebant.

Hujus doctoris Joannis de Vueſalia examini, & inquiſitioni interfui ego ipſe, qui hæc ſcribo in Moguntiaco, ſub Archiepiſcopo domino Diethero de Iſenburgo, qui ad ſe vocaverat Theologos Heidelbergenſes: & venerũt dominus doctor Nicolaus de Vuachenheim, ſolus de via (ut dicunt) Modernorum, dominus doctor Hervicus de Amſterdamis, dominus doctor Jodocus de Calbo. Ex Agrippina vocati fuerunt, & venerunt M. N. Henricus de Elten, ordinis Prædicatorum, inquiſitor hæreticæ pravitatis, M. N. Jacobus Sprenger, ordinis Prædicatorum, & quidam alius ejuſdem ordinis.

Magiſter Joannes de Vueſalia longo tempore gravi morbo laboravit, nihilominus inquirebatur ab eo ſatis fervide. Quædam negavit ſe dixiſſe, quædam ut præ ætate & languore potuit, conabatur interpretari. Et ipſe per ſeſe etiam allegabat ſuam diuturnam infirmitatem.

Dempto ſolo articulo de proceſſione ſpiritusſancti, in aliis videtur non ita gravi cenſura fuiſſe caſtigandus, ſi induciæ datæ fuiſſent, ſi conſultores ei fuiſſent adhibiti, ſi non omnes uno ſolo dempto, fuiſſent de via realium. Et niſi forſitan impetus quidam irrepſiſſet in religioſos, triumphandi de ſeculari, & præſertim de eo, qui illorũ Thomam peculiariter non coluerat, forſitan potuerat cũ eo mitius, humanius, & clementius, benigniusque actum & proceſſum fuiſſe. Deum teſtor, qui omnia novit, hunc proceſſum qui cum eo ſervatus fuit uſque ad revocationem, & librorum ſuorum exuſtionem, vehementiſſime diſplicuiſſe magiſtro Engellino de Brunſuico, maximo Theologo, & Magiſtro Joanni Keiſersbergio, duobus utique viris, cum doctis, tum integris. Præcipue Magiſtro Engellino viſum fuit nimis præcipitanter cum tanto viro actum eſſe. Immo non verebatur aſſerere multos articulos ejus, & majorem partem poſſe ſuſtineri. Nec obticuit de ſimultate Thomiſtarum contra Modernos, & de gaudio triumphandi religioſorum contra ſeculares.

D. Engelinus.

D. Keyſerſperg.

Pio

Pio successit Paulus hujus nominis secundus, Venetus patria, & is nihil intermisit, quod ad expeditionem in Turcam pertineret, prædecessoris sui Pii inchoata perfecturus, in quam rem publicas in urbe stationes & supplicationes habuit cum populo, scripsitq; Imperatori, ut evocaret principum conventum in locum commodum, in quem ipse legatū suum plena mitteret facultate. Qui cum in Norinbergam esset indictus conventus ad diem Jacobi, paucis comparentibus, tenditur in diem proximum Trium Regum in Ratisponam. Sed tantundem etiam tum peractum est; aderat Franciscus Picolomineus Cardinalis, Pii Pontificis nepos, qui diu literis Vuiennæ incumbens, linguam calleret Germanorum, cujus nomine Johannes Antonius Campanus in conventu Principum artificiosam orationem plenam laudibus antiquæ Germaniæ habuit. Sed nihil cum Fabio cunctatore volebat Pontifex, ut expeditio bellica ex viribus Germaniæ fieret in hostem, sed surdo narrabat fabulam, quód nec Imperator armis delectaretur, nec nervos belli ex Italia, Germaniaq; teneret. Quo enim volitaret implumis aquila? Italiam Papa cum Principibus aliquot, & communitatibus tenet. In Germania vero patrimonium imperii Principes occupant Electores. Albert. Krantz in Vuand.

Paulus secundus Venetus, hic avarissimus fuit, sub quo res Pontificialis magnam inclinationem facere capit.

Hac æstate ab Imperatore venerunt literæ ad Concilium Lubecense, super Decima, ad bellum in perfidos Turcas, ab laico populo persolvenda. Difficile fuit insolitam rem ibi primum intentare. Quievere autem secundam expectantes jussionem. Interim explorantes, quid apud alios ea in re ageretur. Ab ecclesiis, quo minus tum exigerentur, obstitere Archiepiscopi ad Rhenum, etiam appellationis objectu parati occurrere.

GEORGII SCANDERBEGI HISTORIA *per compendium.*

ANno dom. mill. 455. tempore Amurathis & Mahumetis Turcarū Imp. claruit Georgius Castriotus, dictus Scanderbegus, Epiri Albaniæque dominus. Is adhuc adolescens, à patre suo duce Johanne Castrioto, Turcarum Imperatori Amurathi, cum tribus aliis suis fratribus, obsidum loco traditus fuit. Tum dictus Georgius. Turcæ vero propter magnifica ejus facta indiderunt ei nomen Scanderbeg, quod perinde sonat, ac si dicas: Magnus Alexander. Is cum aliquot annis in Turcæ aula fuisset, tandem singulari Dei ordinatione in patriam rediit, armata hanc manu occupans, & fœliciter contra Imperatorem Turcarum Amurathem & Mahumeten pugnans. De hoc habes præclaram historiam per libros duodecim Martini Barletii Scodrensis; de gestis Scanderbegi, per Johannem Pinicianū nuper versam in Germanicum: quam cum eruditi percuperent latine legere, nec offertur quod sciam hodie, libuit ex prolixo Germanico per Epitomen quædam hic referre. Nam Scanderbegus sua magnanimitate, sæpenumero totius Orientis robur & vires fregit, totius orbis oculos in se cōvertens. Nec contentus in Epyro & Albania præclare & heroice agere, verum totum se impendit, quicquid Hungariæ incommodaret, avertere. Tandem in Italiam profectus, & Gallorum fastum suppressit. Neapolitanum regnum mirabili fortitudiue ex manibus inimicorum eripuit, vero domino & possessori restituens.

Castriotus dictus à patre & familia.

Epyrota vel Epyrenensis, ab Epyro. Albanus ab Albania quam possedit.

Scanderbeg, id est. Alexander Magnus.

Marinus Barletius.

Hujus herois tempore omnia fervebant gaudio, passim audiebatur dulce nomen libertatis. Patre Johanne Castrioto, matre Voisana, principe Tribalorum, quæ novem liberos peperit, puellas quinque, Mariam, Jellam, Angelinam, Ulaicam, Mamizam: & masculos Reposiū, Constantinum, Stanisam, & Georgium, qui junior fuit.

Libertas sub Scanderbego.

Parentes Scanderbegi.

Cum vero Amurathes Turcarum princeps Macedoniam bello molestaret, Græcos sub jugum summittens, Johānes pater diuturno bello exhaustus, cogitur pacem petere, quæ illi contigit, datis omnibus suis filiis obsidibus. At impius hostis juxta Mahometanā sectā, abductos Castrioti liberos jussit circuncidi: mox mutata illis nomina, & Georgius dictus Scanderbeg: quod si interpreteris, sonat, Alexander dominus. Cōstituuntur præceptores, & ut ingeniū humanū capax est, nec septis includi vult, brevi didicit idioma Turcicū, & Turcicas, Arabicas, Græcas, Italicas, & Vādalicas literas. Interim corporis etiam vires acquirendo, fame, siti, frigore, vigiliis se exercuit & præclare factis charior factus Amurathi, dignitate Sanzachi, quæ altera est post Bassos, ornatur, & equitibus quinque mill. præficitur. Vix natus annos 18. jussu Tyranni in Asiam abit, domi forisque conspicuus. Nudus cum nudo Scytha duellum habet, & vincit. In Bursa quæ Bithyniæ caput est Asiatici regni, cum duobus ex Perside, Jaca & Zampsa congreditur. certe Hercules contra duos. Posthac sæpe in Europam profectus, contra Christianos & Græcos absoluti Capitanei functiones obit. In Nicomedia, Prusia, & Otrea, nobili Asiæ civitati, præsente Amurate fortiter agens.

Ingenium Scanderbegi.

Dignitas Sanzachi.

Moritur autem in Epyro Johannes Scanderbegi pater, tyrannus Crojam occupat, ut qui defuncti liberos apud se haberet, Fratres Scanderbegi tyrannus veneno necat, ipse vero uti Hercules in precio habetur. Sed ut virtus invidia non caret, & arma regum sunt venenum clancularia

Pater Scanderbegi moritur.

Consilium Scanderbegi de recuperanda Croia. artes, fictæ calumniæ, falsæ excusationes, defertur apud Ottomannum, sed virtus juvenis superat. mox contra Georgium principem & Despotem Serviæ, gloriose pugnat. Cogitat qua ratione à servitute tyranni se liberet, maxime de recuperanda Croja. Egregius simulator, cum à morte patris primarii Epyri ad eum mitterent. Est autem Croja metropolis Epyri, natura munitissima urbs, *Croia.* & plane talis, ut seclusa fame omnia bellica machinamenta facile contemnat.

Cum autem Despotes Mysiam recuperaret, & rursus impar viribus Amurathi perderet, ac cōsilio Juliani Cardinalis S. Angeli, quem Eugenius miserat, regem Ladislaum auxiliatorem implorasset, id intelligens tyrannus, Bassam Romaniæ, & Scanderbegum mox in Ungaros præmisit, cum viginti millibus, ipse more suo cum reliquo exercitu sequuturus.

Huniades Ianeus victor Turcarum Eo tempore Huniades Janeus (à quo Turcas sæpe victos cōstat) triginta quinque millia militum habebat, & apud Moravam fluvium, Bassa & Huniades congressi sunt. Scanderbegus cum videret res Turcarum infœliciter habere, auxilio amicorum cum primis Amesæ nepote ex fratre *Litera pro Croia recuperanda.* in Ungarorum partes secedit, Secretarium Bassæ capit, literas ad præsides & magistratus Crojæ ab eo extorquet, in quibus nomine Amurathis Scanderbego civitas & omnis præfectura traderetur. Confectis literis, mox Secretarius & alii decollantur, quo res Amurathi celetur diutius.

Scanderbegus vero, qui cum Ungaris & Hunniade antea de rebus instituendis consultarat, victor magno itinere festinans solvit, 7. die Dibram venit regiunculam in fine Tribalorum, septua- *Sfetigradum.* ginta mill. passus habentem à Croja, unica illic tantum est civitas Sfetigradum: in confinio Macedoniæ, Hic substitit Castriotus, vocatis ad se quos voluit, secretissime aperit sua consilia, habentur custodiæ.

Amesa argutus juvenis, Scanderbegi secretarium se simulans, Crojæ præfectum accedit, alloquitur (volente & disponente Deo) illi creditur & jam Barbarus convertit sua, ut paret abitum.

Ita Scanderbegus Crojam patriam suam recuperat, magno Croensium gaudio, qui ceu è somno exporrecti videbantur, adepto principis sui Castrioti filio. Turcæ qui inhabitarāt, partim pelluntur partim occiduntur. Amesam mittit cū aliquot Dibrensibus ad Dibram, ut nunciet recuperatā Crojam, ut cogitent de libertate, maxime cū Amurathes hujus Stratagematis ignarus, & satis negotii *Offertur libertas & baptismus.* habeat cum Hungarico bello. Proclamatur facto mane securitas omnibus, qui positis armis vellent baptizari, & Christiani fieri: sed surdo fabula, adeo à teneris assuescere magnum est. Orabant Castriotum, ne se cogeret, non posse in eis aboleri traditiones majorum: Volentibus, non invitis, hæc exhibenda.

Posthac Scanderbegus civitatibus Croiæ vicinis annunciat victoriam, & occupatam Crojam, *Moses Golens.* ipse in inferiorem Dibram profectus. Ibi fortuna socium laborum, Mosen Golentem Petri, sibi addidit, nobilissimum ac consultissimum virum. Reliquas vero civitates, nec muris, nec hostium *Scanderbeg vindex libertatis.* præsidio munitas, facile occupavit, populo minime invito, & sua sponte sequente, ac proclamante eum vindicem libertatis. Multi etiam principes & heroes Scanderbego se adjunxerunt. Inter quos erant consanguinei ejus, Musachius dominus Angelinæ, Goicus & Georgius Stresii fratres. *Cōsanguinei Scanderbegi.* nepotes ex sore Jella, Stephanus Ceruonichius, & alii, ut interim taceam de ingenti multitudine, quæ confluebat ad hunc. Et cum jam armatorum duodecim millia astarent, pulcherrima & bene longa oratione eos affatur, consilia sua illis subaperiens, & libertatem deprædicans, & quod fortunæ successus laborem sit juvaturus. Mosen cum tribus millibus equitum ad Petrellam urbem nō quidem amplam (sed quia in ædito montis sita) inexpugnabilem, hyemis tempore ita occupavit, ut ne militem quidem perdiderit. Ipse patientissimus laboris & vigilantissimus, nam ab eo tempore quo in Epyrum rediit, nullam noctem ultra duas horas dormivit.

Petrella capitur. Devicta Petrella, Petra alba (quæ triginta millibus passuum à Petrella, & à Croja viginti quinq; passuum sita est) capitur, sita in Armathia in fastigio montis, infra ad pedem montis præterfluit fluvius Æmathus. Deinde petunt Stelusium, quod distat 2. Mill 500. passus à Petra alba, à Croja circiter quinque mill. In hoc quidam baptizati sunt, aliis libertas promissa, nulli ex publico victus denegatus.

Sfetigradum. Supererat Sfetigradū, ab Illyricis sancta civitas dicta, sita in superiori Dibra in summo monte, distans à Croja passus 480. Gotti vero & Gallogræci veteres urbes (quas reges & principes Macedoniæ & Epyri extruxerant) fere omnes solo æquarant in illis locis: nam Croja extructa fuit à Carolo ex familia Thopiarum, quo tempore Scanderbegus Epyrum recuparavit.

II. Liber. Cum ergo Sfetigradum se nollet dedere habita deliberatione Moses cum trecētis millibus oppugnant, alii redeunt Crojam in hyberna: erat enim tempus incommodissimum bello, pluviis, nive, glacie. Scanderbeg militi dona & immunitates elargitur. Baptizatur Amesa cum aliis.

Hæc ex primo libro libro Mar.

Amurathis ira cōtra Scanderbegum AMurathes cum audivisset, quæ in Hungaria acciderant, de Bassa interempto, & Scandebego in Epyrum elapso, immo de Croja per hunc occupata, gravissime omnia fert, cum suis consilia tractat, de Hungaria cum potentissimo exercitu invadenda.

Hic mire variant sententiæ, aliis huc, aliis alio spectantibus, Scanderbegum novum hostem, rerum bel-

rum bellicarum scientissimum, minime spernendum esse. Despoti Misiam potius reddendam, quàm invito Marte pugnare velle. Sic tyrannus legatos mittit in Hungariam, petit pacem in decennium, reddit Misiam Christianis.

Mysia Christianis redditur.

Tum Scanderbegus obsidionem Sfetigradi solvit, & Mocream regiunculam prope Triballos invadit, ditionem suam ampliorem quàm pater habuerat, faciens. Incolæ libenter & jugum Amurathæ, & memoriam abiiciebant, insignia & vexilla Scanderbegi hilares sequebantur. Hæc erant in Area rubra bicipites Aquilæ.

Insignia Scanderbegi bicipites aquilæ in area rubra.

Hæc non fugiebant Amurathem, qui indies in Macedonia & Alchria cum auxesi audiebat, quæ Castriotus ageret, duas Dibras jam dedisse se, & imminere deditionem Sfetigrado, & Mocream descivisse. Hinc tyrannus accensus, ingentem exercitum conscribit, ut omnes copias, atq; adeo ipsum nomen Scanderbegi perdat.

Horum Turcæ consiliorum ab amicis quos Scanderbegus in aula tyranni adhuc habebat, admonitus, cum principibus Epyroticis & Illyricis fœdus icit, & ut hoc synceriter fieret, comitia indicit Scanderbegus, non Croiæ, ut inanem gloriam fugeret, nec Apolloniæ Dayni, aut Xabiaci, quæ erant urbes Epyroticæ, sed in Lysso vel Alesio, 2. mil. & 200. passuum à Croja, inter hanc & Crojam sita sub Venetis.

Scanderbeg conscius consiliorum Turcæ.

Comitia in civitate Lysso.

Sed hic libet egredi, antequam enumerentur nomina eorum, qui in his comitijs fuerunt, & originem Epyrotarum vel Albanorum referre.

Quæ nunc Albania dicitur, olim Macedoniæ portio fuit ad Occidentem versa, inter Dyrrachium & Apolloniam, non incelebres prisco seculo ciuitates. Sermo genti neq; Græcis, neque Illyricis notus. Credimus hoc genus hominum ex Albania quondam venisse, quæ vicina Colchydi in Asiatica Scythia memoratur, ut sæpe barbarorum inundatio nationum Græciæ atque Italiæ provincias occupavit.

Albania.

Camusa potens.

In hac terra potens Camusa fuit, qui Christianis parentibus ortus, parum tenax catholicæ fidei, ad Mahumetis insaniam declinavit. Sed quam leviter Christum deseruit, tam facile Mahumetis sacra contempsit. Rediit enim ad paternam legem: & quamvis utranque religionem contempserit, neutri fidus, Christianus tamen mori, quàm Turca maluit. Paulo post Constantinopolitanam cladem morbo extinctus. Georgius Scanderbegus ejus hæreditatem accepit, nobili loco natus, qui ætatem pene omnem in armis pro Christi nomine pugnando consumpsit, multas & magnas turmas bello vicit atque delevit, solusque quodammodo illam regionem in Evangelio Christi continuit. Hæc Sylvius in Europa cap. 15. Sed ad institutum, qui venerint ad Comitia.

Hæc scribit Aeneas Sylvius in Europa sua de Scanderbego, cap. 15.

Qui ad comitia à Scanderbeg instituta contra Turcas venerint.

Ariamnites Thophia Golenus, vel Teutonice Bilhar, ab Æante fluvio, quem incolæ Vavissam vocant, usque ad sinum Ambratium dominus fuit. Hic Ariamnites apud Macedonicos & Epyroticos cognomento Magnus dictus fuit; qui magnifica egit pro fide Christiana, gravissimus hostis, quoad vixit, Turcici nominis.

Ariamnites gravissimus hostis Turcici nominis.

Post hunc Andreas Thophia, vir nobilis, dominus tractus inter Tyrannam & Epidamnum, & eorum locorum quæ jam incognita sunt, Scura Musachiema Cherabi, Cmiere Vlixes. Est autem Cmiere locus montanus è regione Corcyre. Cimerotas vocant bellicosissimum populum. Venit & Georgius Stresius. Et ex Musachiis multi adfuerunt. Præterea potentissimi principes Nicolaus & Paulus Duraginus, domini terræ ultra fluvium Drinum, Epyrotæ vocant Xadrunam usque in superiorem Mysiam, ubi multa vestigia vetustatis, & marmorea sepulchra, multorum Romanorum Imperatorum, & aliorum principum nomina in se continentia, ubi Paulus Apostolus fidem Christi prædicavit. Venit item Lucas Zacharias, dominus superioris Xandrinæ, & civitatis Dayni dominus, ubi præterfluit amenus fluvius Drinus, qui Epyrum à Dalmatia & Illyrico separat, non minor Erydano. Adfuit & beatus princeps Petrus Hispanus, cum Alexio Bosdatio Vruoo & Mirco filiis. Item Leccas Dusmanus vicini Petri & aliorum, quibus Peones & superiores Pelagones usque in Mysiam Sardonici parent. Post illos venit quoque Stephanus Cernovichius, cum Johanne & Georgio liberis. Nec defuerunt his comitiis Veneti. Hii omnes pro communi salute contra Turcam auxilia fortiter polliciti sunt. Tum Scanderbegus longam orationem habuit, huc omnia argumenta dirigens, ut fides Christiana contra Turcas impiissimos hostes vindicetur. Dum hæc comitia habentur, Amurathes Alibassam cum 40000. equitibus emittit contra Scanderbegum. Tum Castriotus relicta Croja, & conscripto exercitu, mascula oratione eos affatur.

Volebam in usum lectoris, qui avet Latina legere præ Germanicis, totam hanc Georgii Scanderbegi historiam (seu Panegyricum potius) libris 12. comprehensam, hic posuisse: sed quia spes bona me habet, propediem nos Latinam hanc historiam habituros, hic dimitto.

De Ge-

DE CAROLO BVRGVNDIONE, ET BELLO Burgundiaco.

ANno Domini 1467. Philippus Burgundiæ dux, Brugis moritur, princeps suo tempore in armis valens, prudens, & à suis miro modo amatus, hic Carolum filium habuit successorem.

Caroli bellum contra Leodienses. Anno Domini millesimo 418. Carolus Burgundiæ dux in Leodienses movet, adjutore fretus rege Franciæ, & incredibilem stragem fecit in acie, miserabilius vero sæviit in capta urbe, multa millia dorso colligata, mersit in profluentem, pro eo quod Episcopum eorum, ducem de Burbon, consobrinum Caroli indigne habuissent. Gallus venerat pro Leodiensibus, sed conversus cœpit eos cum duce oppugnare. Refert Gaguinus, irrumpentibus ferociter Burgundis, Ludovicus Galliæ rex primum, deinde Burgundus civitatem intrat, fitque mox passim occisio & strages, virginibus vis, & religiosis mors infertur, neque indulgentia ulla militum in pueros fuit, quin etiam stupratas à se virgines, miles necat. Sacerdotes rem divinam facientes in templis, gladio pereunt, nec satiatus fuit hostis tam multa cæde, prædas ex omni civitate, & ex templis sacrilegia fecit, incensa postea urbe, & muris diruptis. Tum Peronam (insigne erat fusile ex auricalco, quod in libertatis argumentum foro erexerunt) insigni forma cum inscriptione carminum, jussit Carolus victor avehi, ac in Burgensem urbem deportari, stabatque omni tempore Caroli ibidem, sed Maximilianus jam rerum potitus, post Carolum permisit Leodiensibus, ut in suam referrent urbem.

Fridericus peregrinus Romipeta. Hoc tempore per mediam Brumam Frid. Imper. religionis ergo Romam vadit, ingressus Italiam parvo comitatu, nemini formidabilis, paucis etiam venerabilis. Excepit illum Paulus Pontifex perbenigne, multa gratificans, & de salute Reipub. Christianæ colloquens Peregrinum Romipetam, pro suo tumore Itali transire sinebant, si non irridebant, ut qui meminisse poterant ex annalibus, non ita consuesse ex Germania Imp. Roman. descendere. Vivere tum cernebant Fridericum, quod antea difficulter crediderunt, qui nulla insigni ædita opera, se vivere declararet. Solebant enim per contemptum ex Germanis Itali requirere, viveret ne, an mortuus esset Imperator, quem nullis suis injuriis, nullis Reipub. Christianæ detrimentis commoventem se audissent. Alb. Krantz.

Anno Domini millesimo 470. Mahumet Turcarum Imperator Euboiam Insulam Græciæ, tunc à Venetis tentam invasit. Et Nigropontum civitatem illius insignem expugnādo solo æquavit. Deinde in Octobri exercitus Turcarum satis debilis, per alpes & nemora Vngariam ingressus, usque ad Zagabriam libere grassatus, decem millia captivorum utriusque sexus in miserabilem captivitatem deduxit. Quo malo inescatus geminata vice circa natalem Christi Pannonicam oram nullo resistente iterum vastavit.

Eodem anno Isabek, aliàs Isaac Satrapa imperatoris Turcarum, Bosnæ regnum tunc detinens, cum 15. millibus equitum ex Bosna in Croaciam in Carniolam transgressus, inopinatam excursionem ingerens, & omnia ferro & igne vastans, tribus illic mensibus absque omni repressione libere immoratus, viginti millia hominum pecorum ritu, in perpetuam servitutem detrudēda abegit: nulla deniq; mora facta captivis catholicorum in arces & civitates ditionis suæ conductis, per eandem viam qua venerat, Carniolam reversus, alia rursus viginti millia hominum impune abduxit. Quum vero Fridericum Imp. apud Ratisponam conventum agere sensisset, cum quindecim millibus equitum mirabili celeritate per Croatiam ad portas & mœnia Laybaci venit. Postridie copias partitus, partem unam per alpes, qui Carniolam à Styria dividunt, transmisit: & 30. millia hominū capta abduxit. Alterum per Savum in Illyricum, tertiam per Transsilvaniam ultra Danubium cladibus omnia complens egit. Chr. Pol.

Anno Domini millesimo 471. Post Paulum Venetum fit Papa Sixtus quartus, Savonensis liberalissimus. Jubileum ad 25. annos tantum reduxit.

Hoc ævo gymnasia liberalium artium Ingolstadii, ac Tubingæ in Germania, sicut & antea paulo apud Friburgum, Basileamque fundantur.

Caroli tempore, duo apud Gallos nomina, diu ad ignominiam ferebantur: Burgundorum scilicet, quos Franci hostes habebant. Et Armygniacorum, quorum generali appellatione Francos Burgundi designabant. Et legitur de quodam, qui cum non permitteretur ingredi civitatem Parisiensem à custodibus, Parisios per contumeliam Burgundiones appellarit, cui in pœnam lingua candenti ferro perforata est, & ipse deinde in exilium actus. Rob. Guar. lib. 10.

Anno Domini millesimo 473. Venit Imp. Frid. Argentoratum, & cum eo Maximilianus filius, Archiepiscopus Mogont. Episcopus Æistettensis, Albertus & Ludovicus duces Bavariæ, Carolus Marchio Badensis, Comes Eberhardus de Vuirtenberg, cum multis aliis comitibus & nobilibus. At cum Imperator peteret, quæ libertati urbis adversarentur, Senatus, populusque Argentoratensis annuere non potuerunt. Hinc indignatus Fridericus, abiit: & cum Friburgum, Basileam, Colmariam, Zaberniam perambulasset, venit Mogontiam, deinde Treverim, ubi Carolus Burgundiæ dux cum equis tribus millibus eum convenit.

Anno

Anno eodem, Duo omnium ætatis nostræ maximi Principes, Frider. Rom. Imp. & Carolus Burgundiæ dux convenere in Treverim, de rebus magnis acturi. Nam alia publice agebant de Gelria, quam pridem Carolus ab Arnoldo duce coemisset. Item de communibus Christianismi casibus, de bello in Turcam inferendo. Quædam etiam clam egerunt, paucissimis in Concilium admissis, de quibus hoc ferebatur in publicum, ut Carolus accepta de manu Imperatoris corona rex salutaretur Galliæ, Belgicæ, aut Burgundiæ, nam olim Burgundia regnum erat. Potissimum vero id ferebãt imperii rebus maxime profuturum, ut Carolus per imperium vicarius rex constitueretur, ad edomandos imperio rebelles, & ut sub jugum mitterent, qui olim ad imperium pertinuissent. Sed ubi de rebus non convenit, quod Imp. sine assensu Principum electorum, nihil super his rebus posset constituere, Dictu speciosum est, quo se honore invicem prævenirent, salutantes, deducentes, deferentes Cum interim Carolus dux, quod magnum haberet in armis exercitum, cessit Imperatori urbe, foris in Monasterio collocatus, magnis se muneribus mutuo missis, honorabant: sed incomparabiliter excelluere, quæ dux Imperatori donaret.

Frid 3. Carolus Burgun. Treveris.

Carolus ambit Vicariatum imperii

Quod Burgundus Vicariatum habeat imperii, in terris Gallicanis ultra Rhenum, vide epistolam Aeneæ Sylvii 395.

Anno eodem, Dux Lotharingiæ colligit exercitum, quasi invasurus Episcopum Argentoratensem. Id cum intelligeret Episcopus, & Respub. Argentoratensis, sex millibus armatorum, & omnis generis apparatu bellico se muniunt contra adventantem hostem. Lotharingus hoc cognito, mutat consilium, & instituit urbem Metensem clam invadere, sed nec hoc successit. Posthac dux veneno perit, & Lotharingiam Reinhardus comes de Vuidemunt, jure hæreditario consequitur, & fit Lotharingiæ dux, benignus hæres subditis, divitibus & pauperibus. Sed Carolus Burgundus in eum paulo post movet, & maxima damna infert hujus ditioni, & subditis.

Anno Domini millesimo 474. Carolus Philippi filius, Novesium, quod alii vocent Nussiam, obsedit Coloniensis agri oppidum, per integrum annum, quoniam Capitulum Coloniense, Rupertũ eorum Episcopum fugarat, hunc Carolus restituere volebat. At Carolo Burgundo huc spectante, ut imperio diocesim Coloniensem adimeret, Fridericus Imperator gravem expeditionem parat adversus hunc. Postquam Coloniensis civitas eum ex diversorio Augustæ liberasset, expositis florenis ter centum millibus, & singulis hebdomadibus darent florenos mille. Marchio Albertus Brandenburgensis erat exercitu præfectus, vexillifer imperii Albertus Saxoniæ dux, Christiernus Danorum rex, Roma rediens, deflexit in castra Caroli ducis Burgundiæ, & evocatis aliquot Principibus, Friderico Brunsuuicensi, Magnopolensi, & eo quem itineris totius comitem habuit, Johanne duce Saxoniæ, cum multis comitibus tentavit, si posset rem, quæ bello quærebatur compositione pacata, in suos terminos reducere. Sed frustra impendit apud Carolum operam, quod certo certior esse videbatur Carolus, urbem, vel deditione, vel armis in suam redigere potestatem, quæ tamẽ spes eum destituit. Inerat enim in Novesio validum præsidium militum sub præfecto capitaneo Hermanno Hassiæ Lantgravio, Archiepiscopo. Variæ fiunt oppugnationes, deijciuntur muri, pluresque intus aggeres reparantur, turres crebris ictibus deformantur. Erumpunt aliquando obsessi, & manu collata hostibus non parva irrogant incommoda. Multa utrinque prælia agunt vicissim inter obsidentes Angli, Lombardi magnis agminibus. Ab Rheno & terra firmatur obsidio: fame expugnare contendit, quando vis armorum non profuit. Interea Colonia imperialis civitas, implorat Imperatorem, tiebat enim illa de imponendo sibi. & aliis civitatibus jugo contendi. Diu promiserat adventum imperator, sed ut erat cunctator semper maximus, nec haberet in promptu quæ ex longissimo erant arma contrahenda, diu distulit Venerat tandem cum principibus electoribus, per Rhenum defluens. Et cum illo Mogontinus, & Treverensis, dux Saxoniæ Ernestus, & Albertus Brandenburgensis Marchio, electores, cum suis agminibus. Monasteriensis Episcopus Heinricus de Schvuartzenburgo, expeditissimas ductabat copias, equites, peditesque. Octoginta millia ferebantur sub signis ejus militare. Nihil motus dux, oppugnabat oppidum, & paratus videbatur manum conferre Imperatori. Sed omnia consilio priusquam armis Imperator experiri constituit. Tandem soluta est obsidio, postquam imperii status gravissimas expensas sustinuissent frustra, ut Maximilianus Imperatoris filius, Mariam, Caroli ducis unicam filiam, sponsam, inde conjugem haberet. Ita Principes dimissis copiis in sua redierunt. Alber. Krantz. Obsidione Nussiæ soluta, cum jam discessuri essent Principes, advolavit Heraldus ex Renato duce Lotharingię qui ejus nomine bellum Carolo denunciabat, Ille exceptum hominem principis ornatu pervestivit, quasi qui jocunda attulisset. Sic honoratum remisit ad dominum suum.

Carolus Nussiam obsidet.

Frid. 3. cunctator

Maximiliano despondetur Maria, Caroli filia unica

Anno eodem, Sigismundus Austriæ dux, Songauuiam & Brisgauuiam, quam vocant ditionem de Pfirt, Carolo duci Burgundiæ octoginta millibus florenorum vendidit, hoc pacto, ut reposita hac pecuniæ summa, Songauuia & Brisgauuia ad Sigismundum vel suos rediret. Tum Carolus Petrum quendam de Hagenbach præsidem constituit emptæ terræ. Is intolerabilem tyrannidem Brisaci, & in tota ditione exercens, Vatinianum sibi odium bonorum omnium concitavit. Rebuspub. Argentoratensibus, Basiliensibus superbissime scripsit, quod non opus haberent Senatu & Consulibus, quos eligerent ex sartoribus & sutoribus, nam ipse mox velit adesse, & sistere præsidem, qui nec sartor nec calcearius esset, nimirum ipsum ducem Burgundiæ. Populus Songauuiæ & Brisgauuiæ,

Sungavia oppugnatur.

Petrus Hagenbach.

cum gravissime ab hoc tyranno præmeretur, legationem mittunt ad Sigismundum pro liberatione. Is cum scriberet Petro Hagenbach, nihil effecit, quam quod eum magis exacerbaret. Sigismundus dux fœdus icit cum Helvetiis, civitate & Episcopo Argentoratensi, Basilea, Colmaria, &c. Argentoratum vero & Basilea, pro redimenda Songauuia & Brisgauuia, conferunt octuaginta millia florenorum, indicitur solutio Burgundioni. Hagenbachius vero, cum crudelior fieret, indies magis ac magis, post multa stupra virginum, & honestissimarum matronarum, latrocinia, & nefanda scelera perpetrata, judicio sistitur, & tandem capite decollatur ante civitatem Brisacum. Cum autem in superiori Burgundia, in Ellekort, & aliis oppidis, exercitum equestrem haberet Carolus, indies irrumpentem in Songauuiam, & deprædantem. Argentoratenses cum aliis confœderatis, Ellekort oppugnant, & occupant, ante hac occisis Burgundionum duobus millibus. Erant autem hii confœderati. Sigismundus dux Austriæ, Dux Rupertus, Episcopus Argentoratensis. Civitas Argentoraten. Episcopus Basiliensis, & civitas. Helvetii, & eorum confœderati, Colmaria, Selestadiū, Keyserspèrg, Mulhusen, Münster, Türcken, Obernehen, Rossen, & quicquid erat nobilium in districtu horum. Anno Domini 1475. Cives Argentoratenses quinque monasteria extra urbis mœnia sita, propter motum Caroli funditus demoliti sunt. Carmelitarum, Sancti Marci, Sanctæ Agnetis, Sancti Johannis in undis, & Pœnitentium.

Sigismundi & civitatum fœdus.

Ellekort oppugnatur.

Cum autem comes de Blomunt valde noceret Suntgaviæ, anno Domini millesimo 475. Argentoratenses duobus mille viris acceptis, & bombarda illa ingenti, quæ à 18. equis vehebatur, concecedunt ad alios confœderatos, & ita oppidum & arx Blomunt oppugnatur & occupatur. Præterea aliæ arces quatuor à confœderatis invaduntur & capiuntnr.

Dux Lotharingiæ Reinhardus, cum sibi quoque metueret à Carolo, petiit in fœdus recipi. Quo tempore Carolus Burgundiæ dux, totam Lotharingiam, excepta civitate Nanse, quam Nantium vocant, vel Nanseium invadit.

Reinhardus ad arcendum malum vicinum, & ad defendendam hanc patriam, in fœdus recipitur, & per confœderatos illi auxilium decernitur.

Anno eodem. Confœderati in Lotharingia, conveniunt apud Bergarten, cum Burgundione cōgressuri, sed quia is instructior erat, quam quod superari posset, re infecta discediтur, relictis tamen Lotharingo in Nansen, octo millibus equitum ac peditum, & aliquot machinis bellicis.

Anno eodem, Stephanus Palatinus Moldaviæ, exercitum Mahometh Cæsaris Turcarum, centum, & viginti millia pugnatorum habentem, cui & Bessarabi auxilia ferebant, Vualachiam populantem circa palum Rakovietz, & fluvium Berliad, proprio marte, quinque tantummodo millibus Siculorum, quorum terram ab Hungariæ rege abstractam, in suam ditionem redegerat magna clade, sed non incruenta suorum victoria, mirabili Dei potentia fudit, vix quadraginta millia pugnatorum habens, in quibus major pars agrestium erat, nec in superbiam ex hac victoria elatus, diebus quatuor continuis jejunium in pane & aqua egit. Per universam quoque terram suam, bannum edixit, ne quis auderet sibi, sed soli Deo victoriam illam appropriare. Cum judicio omnium victoria illa ex uno eo stetit, omnem regionem Valachiæ, per quam Turcæ ituri erant, longe ante Stephanus Palatinus flammis exusserat, quæ res maximi adjumenti ad victoriam fuit, Thurcis, & equis eorum macie consumptis. Omnes fere Turcas captivos, præter principaliores palis suffixit, cadavera interfectorum cremavit, unde ossium illorum extant aliquot acervi, quatuor duces Thurcarum principales, & triginta sex signa militaria, manubiasque nobiles Kazimiro regi Poloniæ in Lithuaniam per primores suos Stephanus transmisit. Rex autem Hungariæ Matthias scripsit Papæ, Cæsari, & aliis regibus se insignem Thurcarum exercitum, per gentes suas, quorum Stephanus Valachiæ Palatinus ductor erat, delevisse. Stephanus Palatinus aliquos captivos Sixto Papæ misit, & scriptis auxilia poposcit. Misit & Matthiæ regi Vngariæ pares manubias. Nec his legationibus ad amicos Stephanus contentus, ad ipsum quoque infestissimum hostem suum Mahomet, Cæsarem Thurcarum insignem legatum dona non mediocria ferentem, misit. Quæstus est se à quibusdam Thurcarum latrunculis & exulibus temerarie, & præter scientiam Cæsaris, lacessitum esse. Illam omnem furum & exiliatorum manum, in manu Dei potenti confecisse, petens ut reliquiæ hujusmodi latrunculorum, si quæ in dominia sua refugissent, sibi traderentur, pari supplicio cum cæteris pœnas meritas soluturæ. At Cæsar legatione hujusmodi exasperatus, legatos jure gentium violato in ergastulis aliquandiu tenuit, Postea omni substantia spoliatos pedites, & penè nudos Valachiam remisit. Hæc ex Chro. Pol.

Anno eodem exercitus Mahumeth, Cæsaris Thurcarum, ab Andrionopoli solvens, ad Caffam insignem Januensem civitatem, quæ se ab ejus exitio per annos 23. ex quo Constantinopolis capta erat, muris fortissimis & altissimis munire non cessavit, manu navali & pedestri perveniens, ipsam cum Thartarici exercitus auxilio obsidendo & impugnando, sexta die per fraudem primorum civium Italicorum, aliis ignorantibus, cœpit. Et civitate potitus, continuo traditores cum uxoribus, pignoribus, & omni familia in vincula conjectos, ad classem suam deportavit. Vulgo autem pepercit, & in civitate illud permisit, media parte omnium substantiarum ablata. Successu temporis in perpetuam captivitatem sustulit, & non nisi Thurcas illic locavit.

Anno eodem, in mense Augusto, locustæ ad longitudinem unius digiti humani, capita instar vespertilionum habêtes, apparuerunt, quæ ex Pannoniis per Moraviam & Silesiam prodiisse ferebantur. Longitudo congregationis earum trium miliarium, & latitudo unius cum medio miliari. Volabant ordinatis aciebus. Loca frugum & arborum in quas cadebant, devorabant, nil præter terram & fimum sordidum relinquentes: densitatem earum vix sol penetrare potuit.

Hoc anno Matthias rex Hungariæ in ripa fluvii Sauue , munitionem à Turca erectam expugnavit, & rediit. Turcæ vero in magna multitudine ingressi regnum Hungariæ, nemine resistente, usque ad Varadinum grassati, civitatem & universam regionem vastarunt.

Anno Domini mil. 476. Cum collatione facta Matthiæ Hungariæ regi ducenta millia aureorum ad conterendum Turcam, mittuntur: interim copiosus Turcæ exercitus ex regno Bosnæ subito adveniens, totam Carneolam Carinthiani, partim Styriæ Saltzburgensisque episcopatus graviter adflixit, & usque ad montes Italiæ grassatus est. Multas Catholicorum catervas in captivitatem perpetuam abducens. Insuper quinque propugnacula fortissima ex lignis in littore Histri in parte inferiori castri Smiderale per regem Matthiam fabricata expugnavit.

FATALE BELLVM CAROLI APVD NANSEIVM.

ANno Domini 1475. & an. 1476. fatale sibi bellum Carolus ingreditur: nam magno exercitu expeditionem dirigit in Nanseium, & in obsidione quæ duravit hebdomadib. decem, bombardis muros quatiendo, & oppugnando gravia incommoda intulit. Vicissim qui in civitate erant, oppugnabant hostem: nam inerant multi præstantes Germani & equites, instructi & ipsi pixidibus bellicis. Ardebat autem in eam civitatem Burgundio Carolus. Obsessi petunt præsidia à confœderatis, maxime alimoniam. Quare confœderati rursus se recipiunt in Lotharingiam, ut ab obsidione ducem Carolum cohercerent. At quia ingenti exercitu instructissimus erat, ut nihil possent exequi, redeunt domum. *Nanseium primum obsidetur.*

Verû cum Carolus decem hebdomadib. in obsidione Nanseij fuisset, nec posset occupare civitatem, res composita fuit, ut Germani cum eorum substantia discederent, at bombardas & alia bellica illic permitterent. Ita Germani ex Nanseio exeunt, & Burgundus ingreditur. *Nanseium deditur.*

Cum autem Carolus civitatem Nanseium & totam Lotharingiam acquisivisset, convocavit nobilitatem ducatus, & coegit ut sibi jurarent. *Carolo iurat Lotharingia.*

Hoc tempore Reinhardus Lotharingiæ dux latebat, ita ut nec confœderati, nec quisquam alius scire posset ubi ageret, an vita functus, an adhuc aura vesceretur ætherea.

Carolo Burgundione ita totam Lotharingiam possidente, & fugato Reinhardo, victor magno exercitu movet ad oppidum Helvetiorum, Granse dictum, & hoc obsidet quadraginta millibus, gravissime oppugnans, & maxima damna inferens. Vicissim, qui in oppido, fortiter agunt. At quia quadringenti milites Helvetici pro præsidio in oppido erant, valde sibi ab illis metuebat Carolus oppugnaturus locum. Quare proponit illis, si velint dedere urbem, se permissurum, ut cum eorum substantia abeant. Datur fides publica: exeunt oppido, egressos mox excipit Carolus, & præcipit suspendi omnes, servata, si diis placet, fide. *Carolus Granse obsidet.* *Fides publica per Carolum frangitur*

Posthac Carolus castra metatur apud Gransen, putans fore, ut & castris & oppido munitus, posset hoc melius Helvetios subigere pro libitu. Helvetii aliis confœderatis mox scribunt pro auxilio. *Castra Caroli apud Gransen.*

Anno domini millesimo 476 Argentoratenses cum quadringentis equis & panoplia bellica concedunt ad alios suos confœderatos: ii omnes miliari uno à Gransen conveniunt. Ita simul ante oppidum Gransen Carolum aggrediuntur, & extra castra profligant, ipsi castra occupant. Burgundiaci fuga sibi consulunt, cum tamen haberent in exercitu quadraginta millia virorum. Ex illis sexcenti trucidantur, ex confœderatis 25. tantum viri. In illis castris Carolus perdidit circiter quadringentas pixides anguillares, sexaginta bombardas lapidiferas, vulgo Steinbüchsen/9. maximas & capitales bombardas, 300. vasa cum pulvere bombardico, octingentas pixides minores, Hockenbüchsen/currus plus minus trecentos, cystas quadringentas, in quibus dux cum nobilitate vestes suas & ornamenta, & supellectilem auri & argenti habebant. In iis inventæ sunt circiter centum vestes aureæ & aliàs preciosæ. Item cibi & potus ingens copia in his castris inventa. *Fuga Caroli apud Gransen.* *Præda ingens ex castris Caroli.*

A fuga Carolus alium conscribit exercitum, & movet contra Helvetios, centum millibus virorum apud Mortheym, quod oppidum quoque obsidione urget. *Mortheym.*

Hinc rursus confœderatis exhibetur negotium, & anno domini millesimo 476. mense Junio rursus copias contrahunt. Respub. Argentoratensis mittit equites quingentos & quinquaginta, & trecentos cum pixidibus manuariis: item duodecim pixides anguillares. Hoc tempore Lotharingiæ dux, qui putabatur perditus, Argentoratum venit, præsidia implorans. Is centum equites collegerat: & audiens confœderatos simul esse, ad eos quoque se recepit. Cum veniret is, jam alii congressi fuerant cum Carolo, & in fugam rursus compulerant. In eo prælio circiter 18. millia Burgundionum *Fuga Caroli apud Mortheym.*

dionum perierunt, exceptis iis qui in lacu vicino submersi fuerunt. Grave quoque damnum hic sustinuit Carolus, nam circiter quatuor millia papilionum, & multas bombardas amisit. Ita redeunt domum confœderati, victoria læti & præda.

Confœderati Nanseium obsident & occupant.

Deinde reverso duce Lotharingiæ, & petente, ut confœderati pro recuperanda Lotharingia sibi adessent: Anno millesimo 476. mense Julio & Augusto confœderati Nanseium obsident, in quo Burgundus habebat mille trecentos equites, & acceptis utrinque damnis, conditionibus certis deditur Nanseium, & redit ad ducem Lotharingium Reinhardum.

Carolus vero conscribens exercitum spe liberandi Nanseii ab obsidione: sed antequam veniret opem laturus, jam dedita erat civitas. Hinc vehementer indignatus suis, juravit se velle Nanseium habere, aut mori. Quare collecto exercitu, rursus movet ad Nanseium spe occupandi. Dux Lotharingiæ hoc confœderatis mox significat, qui rursus in Lotharingia confluunt. Vterque exercitus apud Mosellam, quisque ex uno latere castra figit, conflictu parvo habito, Carolus movet ad obsidendum Nanseium jam altera vice. In hoc Reinhardus Lotharingiæ dux pectora habebat, aut vincere, aut mori parata. Minatur Carolus, si vincat, velle omnes eos cruci affigere. Gravissima cum fame, non solum cum truci hoste coacti sunt confligere, nam antequam dedere vellent urbem, equos canes, cattos, & id genus animalia comederunt: multique in ea civitate per mensis spatium nec panem gustarant. Atqui hæc omnia ferebant æquissimis animis, amore principis. Is dies & noctes apud Helvetios & confœderatos satagebat, ut suos obsidione liberaret. Taudem circa Natalē Domini, cum Reinhardus Lotharingiæ dux 20. millia ex Helvetiis & confœderatis coegisset apud sancti Nicolai portum satis instructa, liberis & fidentibus animis, solvunt à sancto Nicolao mane, versus Nanseium. Et anno Domini mill, 377. die Dominica, quæ erat Epiphaniæ festum, fit pugna non levis, fulgent signa confœderatorum. Dux Carolus quadringentos gravis armaturæ equites præmisit, ut hostes distinerent, donec ad pugnam pararetur, instrueretque ordines pro rerum necessitate. Illi vero cum tumulum apprehendissent, majores exercitus speciem exhibebant in latum extenti. Sed non erat ea segnities confœderatis, ut à paucis detinerentur. Igitur pulsis propugnatoribus, ipsa ad castra mox perveniunt. Strenue utrinque agitur. Sed parati imparatos, feroces trepidos facile vicerunt. Sternuntur aliquot millia. Tum effusa fuga, omnes signa deserunt. Capiuntur Balduinus atque Antonius, naturales Caroli fratres, prælium differentes, atque hostem destinentes, ut fuga interim frater dilaberetur. Sed infœlix ad rivum malefidum occupatur, ibique incertum, quis, & à quibus tantus dux prosternitur atque perimitur, non excedens annum 40. Diu ignoratum est quo abierit Carolus, sed repertum à quærentibus cadaver, infertur Nanseium gelu facies intumuerat, ut dignosci difficile posset. Frater inprimis Antonius, Physicus deinde ejus, assensi esse Caroli. Puer imberbis qui galeam duci præferebat, testatur esse cadaver domini: aderat enim dum caderet, & monstravit cædis locum. Rob. Gag. lib 10. scribit: At ille revera dum se fuga salvare contendit, labente equo quem insidebat, fuerat tribus vulneribus occisus, uno ad caput secus aurem, ad dentes usque pertingens, altero ad fœmora, tertium ad anum. Id certissima fide compertum est, capto Baptista adolescente ex Columnensium familia, qui duci eodem tempore familiarissime obsequebatur, qui non dubia de illo indicia protenus ostendit. Assensusque est testimonio ejus Matthæus Portugallensis ducis Medicus, atque Antonius ejus frater notus, quem Lotharingus captivum habebat. Inventum ducis cadaver nudum in pratello, quod rivulus alluit, ubi crux ex lapide erecta est in memoriam cadentis ducis. Sed diu inter homines spes & metus variabant. Alii vivum abreptum in manus Francorum regis pervenisse: alii fuga elapsum, sed sponte exulantem abiisse ad Germanos, ibique septennem pœnitentiam vovisse, quam postquam explesset, inde cum potentia reversurum, & suas injurias vindicaturum. Certe tempore Rodolphi Agricolæ Phrisii, viri utriusque linguæ doctissimi, ut hujus habet Epistola ad Jacobum Barbirianū, multus variusq; sermo de Carolo fuit. Verba ejus libet subiicere.

Carolus secundo obsidet Nanseium.

Carolus Burgundus perit.

Rodolphus Agricola Phrisius de Carolo Burgundiaco.

Quidam est, qui magna vulgi persuasione Carolus esse creditur, qui Bruxellæ quod Sueviæ oppidulum est, genus vitæ supra humanum morem horridum atque asperrimum peragit, scito fuisse me plus octo diebus loco, qui una tantum mila ab eo distat oppido. Et ivissem eò, allocutusque hominem fuissem, nisi graviores viri, & quibus res exactius poterat esse cognita, affirmassent mihi, Carolum eum non esse. Deinde rediens in navi casu in colloquium familiaritatemque cujusdam insinuavi me, qui triginta amplius annis domus Burgundiæ minister fuerat. Is se dicebat apud Nancium postrema illa clade quæ accepta est, ordines duxisse, & captum fuisse cum multis, & Caroli corpus sine ulla dubitatione certissimisque signis illic agnitum sepultumque esse. Prætera se cum hoc viro longum habuisse colloquium, sed illum constantissime negare Carolum se esse, & neque staturam, neque loquendi, non dico sonum, qui mutatur multis casibus, sed habitum & formam illam verborum convenire. Deinde barbam huic modicam esse, quæ Carolo latissima erat. Hunc rudes & crassas, prorsusque rusticas habere manus, quum Carolo teretes atq; subtiles essent. Prætera neque cicatrices, neque reliqua, quæcunque essent, signa convenire. Itaque si qui illa spe teneantur, deceptum eos iri, & vanam esse exitu inventuros. Vulgus tamen (qui mos

mos illius eſt, libentiſſime incredibilia quaſi comperta & loqui & credere) conſtantiſſime hunc Carolum eſſe aſſeverat. Hæc Agricola.

Capti fuerunt hoc in prælio comes de Naſſauu, Balduinus & Antonius Caroli fratres naturales dominus de Symont, dominus de Dyneſis, dominus de Arburg, dominus de Groy, junior Marchio comes de Roetel, & quidam alii. Naſſoius Argentoratum ductus fuit.

Rex Franciæ cum audiret exitum belli, de cujus conſilio non credebatur alienus, paratam habuit expeditorum militum manum, quæ Burgundiam ducalem jam ut putabat Coronæ adunatam hærede maſculo non extante, acciperet regis nomine. Vbi refragatum eſt, arma intentabant. Idem fit de urbibus ad Somnam fluvium ſitis, de quibus etiam vivente Carolo erat cum rege controverſia. *Rex Galliarum Burgundiam vult invadere.*

Rex quoque Franciæ tum Picardiam recepit, quæ in illum diem paruit Carolo duci, unde ille promptiorem ſuam militiam ſolebat deducere. Vrbes habet illa præclaras, Abbatis villam, Ambianum, majores, cum non contemnendis aliis, & ſi impares ſint memoratis. *Rex Galliarum Picardiam recipit.*

Erat Maximiliano Imperatoris Friderici filio, deſponſata Maria, unica Caroli ducis filia, hæres legitima terrarum in occiduo intra Rhenum & Franciam. Ea puella cum per tempora, quibus de cæde patris fama inhorruit, Gandavi in Flandria eſſet, triſti accepto de patris morte nuncio, mox miſſis ſolennibus nunciis in Artheſiam ac reliquas provincias, quarum magis vacillaturam fidem proſpexit, juſſit accipere ſacramenta fidelitatis per ſingula oppida. Interea rex Franciæ ſollicitari fecit puellam, ut in propria perſona veniens, homagium præſtaret, alioqui confiſcandis illius reb. alios præponeret. Non ibat illa, verita quod res habuit, quòd venientem non dimitteret, ſed invitam parvulo filio ſervaſſet uxorem. *Maria filia Caroli vocatur à rege Galliarum.*

Atrebatum interim rex obſedit. Res pervenit in tractatum inter regem & puellam. Vbi rex fecit allegari à veteri memoria multa conventa, in quibus eluxit (ut ferebant) Primum Burgundiæ ducatum nunc regno adunandum, ſtirpe virili deficiente. Deinde comitatum Artheſiæ per multas conventiones, quarum literas exhibebat, nunc eſſe juris regii, meritoque ab illo vendicari. Ex adverſo prætendebant Ducales: vetera pacta novioribus eſſe ſublata. Sed apparebat non tam jura quàm potentiam regiam formidari. Igitur ſi puella in conjugium Delphini inclinaret, non eſſe magnam de ſucceſſione quæſtionem: & hinc terris hæreditariis plurima ex Francia poſſent evenire bona, pax in primis, & temporum tranquillitas: ab Germania non niſi bella, motus, perturbationes (vide vaticinium) *Rex obſidet Atrebatum.* *Vaticinium de Maria Caroli filia.*

Jam puella Maximiliano duci animum inclinabat, nec potuit à ſententia dimoveri. Tumultuabantur Flandriæ majora oppida, & ad libertatem, ſublatis oneribus, quæ vel Philippus, vel Carolus impoſuere, proclamabant. Prudens puella ſerviebat tempori, multi diſſimulanter habens.

Hac ætate, relicta Caroli vidua dum vellet legationem mittere in Angliam ad fratrem Eduardum, audivit novam inter ipſos ſuos fratres perturbationem exortam. Nam dux Clarenſis in inſidiis, quas fratri paraverat, deprehenſus, ſolenni Perlamenti ſententia damnatus, capite immerſus vino trucidatur. Robertus Gaguinus habet: In Malvatici vini dolio vivus extinguitur, & inde exemptus, capite truncatus eſt. Ejus ſupplicii hoc genus fuit. Per eos dies apud Arvernos in cœnobio Iſſorienſi monachus quidam cum hermophrodita eſſet, gravidus eſt effectus, aſſervatusque ſumma diligentia, donec parturivit. Ro. Gaguinus.

Ano Domini 1477. Fine menſis Julii, puella cum Maximiliano duce nuptias init Gandavi. Erat in comitatu ducis, Epiſcopus Metenſis, Sigiſmũdus dux Auſtriæ, patruelis, Otto dux Bavariæ, Marchiones de Baden, Comites de Vuirtenberg, & multa ſine nomine nobilitas. A nuptiis conſiliũ cogit gerendi belli. Viſum eſt ad regem Franciæ mittere Oratores, æqua petentes. Et ne ad arma, præceps juvenis, ruere videretur, per Oratores & Heraldos tẽtat pacem, ſed fruſtra. Rex Franciæ multis per Hannoniam atq; Burgundiam captis oppidis & arcibus, diſſimulanter tamẽ omnia fieri curavit, quaſi ignorante ſe res gererentur. Nam quoties oportunum videbatur, animum oſtentabat pacis cupidum, cum tamen hoſtilia omnia perageret. Ferunt nonnullos in Maximiliani fuiſſe concilio, qui regi omnia quæ intellexerint, prodidiſſe crederentur, qua de re ſuſpecti, cum etiam verbis & ſermone notarentur, retraxerunt ſe in Franciam. *Nuptiæ Maximiliani & Mariæ.*

Nato deinde ex Maria conjuge filio, Fridericus Tornacenſis epiſcopus inducias procuravit anni totius. Rex Franciæ nato ducis parvulo miſit equum phaleratum amicitiæ futuræ pignus. Sed bello armantur equi, bellum hæc armenta minantur. *Induciæ.* *Equus phaleratus donum mittitur.*

Sequenti anno Dola præcipua Burgundiæ civitas capitur à Francis, & diripitur per Suuiceros regi militantes.

Maximilianus deinde conſilio rebus maturatis valida manu egreſſus eſt ad obſidendum Morinum. In ea obſidione certior factus de adventu Francorum, noctu retractis clam bellicis apparatibus, ordines inſtruxit, & quadrato agmine obviam proceſſit hoſtibus. Juxta Bonini oppidum venere agmina ſub mutuum conſpectum: Diſponuntur utrinque acies ad prælium. Jactis initio tormentis, pari animo progreditur uterq; exercitus ad pugnam pertinaciter utrinque pugnant *Obſidio Morini.*

Dux ubi conspexit Francorum pectora non cedere certa, sed mori prius quam fugerent, ipse pedes cum peditibus cœpit inire pugnam, equitibus tamen in suo ordine durantibus. Vbi medium conspexere ducem suum Alemanni, tum vero in pectora vigor penetravit. Miscentur strages, Francorum multa millia perimuntur, capti nonnulli: Sed & ex ducalibus non pauci perierunt, sed nihil ad numerum Francorum. Hæc prima ducis Maximiliani insignis victoria, magnum illi nomen cum gloria comparavit.

Maximiliani prima & insignis victoria.

Officium prædicatura Argentorati

Anno Domini 1478. Institutū est officium prædicaturæ in templo Argentoratensi, sub Ruperto duce Bavariæ, Episcopo Argentoratensi, Johanne comite in Helffenstein, Decano. Ad quam rem Petrus Schottus, Consul Argentoratensis, vir integerrimus, impensas non mediocres præstitit, supra septingentos florenos, & operam dedit, ut Johannes Geyler de Keysersperg, Theologiæ Doctor ad illud munus primus vocaretur, qui 30. annis præfuit & profuit, & quod de Origene fertur, qualem habuit sermonem, talem habuit & vitam. Habuit hæc ætas Parochum etiam Argentoratensem, virum vita & doctrina probatissimum, Johannem Crutzer, Theologiæ professorem, qui una cum Concionatore Keyserspergio, parare Domino plebem perfectam, dies noctesque studuerunt.

Rhodus defensa, cœlesti auxilio.

Anno Domini 1479. Turcæ armorum terribili apparatu, Rhodum insulam oppugnare adorti, bis omnino mœnia subierunt, mille & trecentis bombardarum ictibus muri concussi, propugnatorum sunt virtute defensi. Durasse legitur hæc obsidio undenonaginta dies. Si vera sunt, quæ scribuntur, fuit tum Rhodus cœlesti magis quam humana ope defensa.

Hydruntum urbs obsidetur.

Anno Domini mill. 480. Turca Hyldruntem urbem in Apuliæ & Calabriæ finibus expugnat. Postquam 17. dies obsedisset, Episcopum loci dignitate & ætate venerabilem, exquisitis suppliciis excarnificavit, clerum extinxit, obvium populum perdidit, juvenes abduxit, fœminis abusus, & illa fecit quæ solent irati victores omni crudelitatis genere sæviendo. Certe apparebat Turcam totis viribus Italiæ incubiturum. Imminebatque ex eo Christiano nomini ingens discrimen, nisi matura illius morte manifesta Dei providentia terror ille discussus esset. Jam Papa Sixtus cœpit res propius intueri: jam mallet, quæ nepotibus impendit, in publicis Christianitatis usus convertisse, de fuga sane in Gallias consultat. Missis literis & nunciis, Pontifex vult Principes excitare, sed letargo laborabant. Interea defuncto Mahumete, Alphonsus rex Neapolitanus cum Senensib. bellum gerebat: audito vero nuncio de Hydrunte urbe capta, festinanter se in Neapolim recepit, & quoniam tyrannus mortuus fuerat, & Turcæ coacti redire ad sua, Alphonsus facile recuperavit Hydruntem, & Christiani nominis hostes Italia expulit. Magnus fuit ille Mahumetes bellator, per id tempus plurimis locis bella inferens gentibus, Rodiensibus, Calabris & Vngaris, & in medio fervore bellorum vir bello natus, moritur: qui plura confecisset unus, quam ejus omnes simul præcursores. Reliquit filios duos de patris successione contendentes. Major natu Bajazeth, occupatis arcibus & urbibus primariis accepit à subditis homagium. Minor vero confugit ad fratres hospitales divi Johannis Rhodienses, quorum sciebat acerbissima in gentem odia, pollicitus reddere Constantinopolim, si Christianorum viribus reduceretur ad justum suum imperium, Magister ordinis testatus, hoc non esse suarum virium, ad imperatorem misit. Qui expensis perinde gravari visus, ad regem Franciæ fecit pervenire. Ibi captivi specie nobilis juvenis diu habitus est, donec summo Pon. Innocentio mitteretur ab regni cancellario, paciscente aliquot rubros galeros pro tanto captivo. Papa illum in palatio tenuit diligenti custodia, fratre, ut ajunt, illius aliquot ducatorum millia, annua pollicente, ut diligentius servaretur. Servatus fuit usque ad tempora Alexandri 6. qui Carolo 8. regnum petente Neapolitanum illum permisit. Juvenis, quod ita inter manus, velut pila jactaretur, dolore animi contracto morbo, in itinere moriens, defecit. Sunt qui illum sponte sumpto veneno ajunt periisse.

Bellum regis Neapolitani cum Senensibus.

Mahumetes magnus bellator.

Baiazet.

Matthias Vngariæ rex.

Matthias interim Vngariæ rex, sumpta occasione usus, quæ illi præstaretur per regnum Turcarū innovatum, urgebat Turcam, pepulissetq; omni vicinia regione, nisi eodem in tempore ab latere Austriæ vexatus, à Turca retractus, per hostiliorem imperatoris nostri capitaneum se cogeretur defendere. Alb. Krantz lib. 12. ca. 28.

DE IOHANNE VVESSALO.

His temporibus claret M. Joh. Vuessalus Groningensis, lux mundi olim vulgo dictus, raræ & reconditæ doctrinæ vir, cujus sancta quædam monumenta extant. Primo, de benignissima Dei providentia, omnia suaviter disponente. Secundo, de causis & mysteriis & effectibus dominicæ incarnationis & passionis. Tertio, de dignitate & potestate Ecclesiastica, de vera & recta obedientia. Quarto, de Sacramento pœnitentiæ, & quæ sunt claves Ecclesiæ, de potestate ligandi & solvendi. Quinto, quæ sit vera communio Sanctorum, de thesauro Ecclesiæ, de participatione & dispensatione hujus thesauri, de fraternitatibus. Sexto de purgatorio, quis & qualis sit ignis purgatorius, de statu & profectu animarum post hanc vitam. Decessit ex hac vita: Anno dom. 1489. Ita qualibet ætas habuit suos θεοδιδάκτους, & in fide electorum Dei, agnitioneque veritatis, judicio sano præditos.

Anno domini millesimo 482. Maria unica Caroli filia, Archiducis Maximiliani uxor jam prægnans

gnans, cum nimio venandi studio teneretur quodam die egressa, dum feram forte conspectam insequitur, vel equo in præceps abeunte, vel alio casu, certum enim non traditur, ad terram excidit, graviter læsa, Brugas defertur. Ad eam curandam accersiti sunt undique medicæ artis scientissimi viri. Sed malo artem superante, haud multis post diebus vita decessit, quum annos nondum quinq; Archiduci nupta fuisset, gubernasset autem quinquennium.

Anno Domini millesimo 483. Margareta Maximiliani Archiducis Austriæ filia, desponsata est Carolo Delphino filio, Galliarum regis Ludovici 11. Is eodem anno moritur.

Hoc tempore Gandavenses, qui occultis sæpe consiliis in Franciam respiciebant, ut administratione legitimæ tutelæ Maximilianum excluderent, filium ejus Philippum, & filiam Margaretam, magna difficultate ex Bruxellis in Gandavum transtulerunt, jam tum cogitantes magis quam edicentes, quod nullam patri relinquerent tutelam filiorum. Quippe, quia re ipsa probabant magnas opes sub manibus ejus mirabiliter deperire, ut nulla pecunia, quantumcunque magna, illi, ut dicebant, suffectura videretur. Agente nimirum facilitate, & profusa liberalitate, quam illi ad prodigalitatem imputarunt. Sed justos interpretes res accipiens, nihil aliud prodit, quam principis benignam & facilem humanitatem, quæ pecuniarum contemptrix, opes mavult perdere, quàm à se tristem quempiam discedere. Et in suos non uti liberalitate, quæ virtus est Principum præcipua. Sed tum invito Archiduce Maximiliano, pacem cum rege Franciæ ineunt Flandrenses. *Gandavenses iniqui in Maximilianum.* *Liberalitas Maximiliani.*

Anno Domini millesimo 484. Sixtus 4. febribus decubuit, & cum pacem inter Venetos & reliquos potentatus confectam audisset, mox vitam exalavit. Post Sixtum 4. fit Papa Innocentius 8. Post Innocentium Alexander 6. hic filium habuit ducem Valentinum, quem Pontifex Principem fecit Urbinatem. Is symbolum habuit, ô Cæsar, ô nullo, hoc est, aut Cæsare, aut nihil. Vltimum tandem assequutus fuit, hoc est nihil, nam propter mirabiles practicas suas, & indicibilem perfidiam tandem confossus est. *Dux Valentinus Papæ filius.*

Clarent hoc tempore Johannes Picus Mirandulæ comes, Barbatia Jureconsultus, Georgius Valla, Arculanus Manfredus medici, Johannes de Regio monte Mathematicus, Hermolaus Barbarus, Politianus, Gaza, Platina, Sabellicus, Pomp. Lætus, Marsilius, Ficinus, Aldus Manutius, & cæteri viri doctissimi. *Aut Cæsar, aut nihil.*

MAXIMILIANVS XXXVIII. IMP. GERM.

ANno 1486. 16. die Februarii: Fridericus Imperator Maximilianum Archiducem Austriæ, filium suum Francophordiæ, in æde divo Bartholomeo sacra, consortem imperii declaravit. *Maximilianus 38 Imp. Germ.*

Eodem anno, mense Martio, Fridericus Imperator, assistente Maximiliano rege, Principibus & comitatibus imperii, eorumque missis, consentientibus: legem tulit de pace tuenda, per totum decennium, ut nemo alterum in persona aut rebus offenderet via facti. Hæc pax per imperium à multis recipitur, maxime Suevis, qui jussu Cæsareæ Majestatis societatem & ligam fecerunt de pace illa invicem conservanda, & contra omnes violatores asserenda.

Anno Domini 1487. Fridericus Imperator Comitia habet Norinbergæ, ubi de unione & pace Principum variæ conventiones sunt habitæ, utque omnia bella inducias haberent, concluserunt. Id quod nemo servavit.

Eodem anno Maximilianus à Brugensibus capitur, in ipsa urbe, sed Fridericus pater liberavit filium.

Anno Domini 1489. Post motus civiles, qui in Brabantia fuerunt, pestilentiæ morbus aliquot locis atrociter sævuit. Ingentem enim fecit in duobus oppidis vastitatem, Bruxella & Lovanio, illic duo & triginta, hic viginti millia hominum extinxit.

Anno Domini 1491. Maximilianus illustriss. ducissam Britanniæ, per legatos, sufficientibus mandatis uxorem duxit, sed Carolus Galliæ rex, Margaritam filiam Maximiliani, sibi desponsatam repudiat, & Maximiliano desponsatam rapit, uxorem ducit. Hæc Naucl.

Anno Domini millesimo 492. Evecta sunt Hispania centum & viginti quatuor millia familiarum Judaicarum, rex edicto vetuit, ne aurum vel gemmas è regno exportarent, sed commutatione rerum, pannum, vinum, & id genus alia ad victum pertinentia, secundum debitam æstimationem acciperent. In itinere ex his triginta millia pestifer morbus absumpsit.

Anno Domini millesimo 493. Obiit Fridericus tertius Imperator Romanus cum annos imperasset tres & quinquaginta.

Anno Domini millesimo 494. Maximilianus cœpit regnare à morte patris, cum quo vivente octo annis rebus gubernandis præfuerat, posthac solus annis viginti quinque imperavit. Quanquam autem Maximiliani imperium, initia mediocria habuerit, valde tamen auxit imperium Germanicum.

In initio imperii Maximiliani, Carolus Gibbosus rex Galliæ, profectus est in Italiam, & occupavit

pavit Neapolim, sequenti anno rursus rediens in Gallias. Tum Ferdinandus junior, rursus recuperavit Neapolim & Gallos, quos istic rex reliquerat, fudit & fugavit auxilio Maximiliani.

Praclara bella Maximiliani.

Maximilianus, ut supra paucis attigimus, multa egregia bella gessit, primum in Flandria & Brabantia, ubi præclare multa egit, aliquorum meminit Krantz in Saxonia. Optandum vero esset, ut eruditus aliquis, magnifica facta, & consilia prudentia inclyti herois colligeret, & conscriberet. Bilibaldus Pirckhaimer Norinbergensis, Philippo Melanchtoni aliquando dixit, Maximilianum ipsum suas res gestas, aliquot annorum descripsisse, nam se navigio vectum cum Maximiliano à Lindauu ad Constantiam, & cum in navi ocium haberet Imperator, vocasse ad se scribam, & dictasse illi res gestas unius anni, idque variis consiliis & circumstantiis. Et cum Pirckhaimerus putaret agi secreta quædam, secedere voluit. Ibi Imperator manere jussit, & auscultare. Ad vesperam curavit ut dictata legerentur Pirckhaimero, rogans, ut ei placeret equestre latinum, vulgo das Reiter latein? Dicebat vero optimus Princeps, se percupere paucis complecti res gestas, ut eruditi, qui vellent describere & historiam parare, ex autographis certa haberent. Testatus autem est Pirckhaimer de perspicuitate hujus scripti, & quod à morte Maximiliani adnisus sit, sed non potuerit assequi.

Pirckhaimerus Norinbergen.

Philippus Maximiliani filius.

Anno Domini millesimo 494. Philippus Maximiliani filius, annum agens ætatis 16. Lovanii, Brabantiæ, principatui inauguratur. In cujus verba tanto consensu ac studio ab universa multitudine juratum, uti nunquam alias majore.

Blanca Maria Maximiliani uxor.

Anno eodē Blanca Maria virgo illustrissima, Galeacii quondam vice comitis & Mediolanensium Principis filia, Maximiliano regi desponsata, in oppidum Insbruck, ad tedas nuptiales traducitur, & ritu Christiano copulatur, orationem tum habuit clarissimus Jason Mainus, eques Romanus Juris consultus.

Anno dom. millesimo 495. Maximilianus comitia habet Vuormatiæ, in quibus tria tractarunt. Primo, de resistendo Turcæ. Secundo, de resistendo Carolo, Galliarum regi occupanti quædam imperii in Italia. Tertio, de judicio Cameræ. In his comitiis Comes Eberhardus de Vuirtenberg, dux Vuirtenbergensis designatur. Hic cum ægrotaret anno domini millesimo 497. vicinus morti fertur sic orasse. Creator cœli, terræque Deus, te quæso fac agnoscam, Si quisquam est, cui præter æquitatem grave nimis fuit imperium meum, restituetur is, rebus meis impensis omnibus. Quod si ne hoc quidem satis fieri potest, tibi benigne conditor, en hoc est quod offero, quod tibi devoveo, corpus castiga jugiter, hoc piaculum esto. Plenissime autem dixisset, si cum Augustino ita fuisset fatus: Tota spes mea in morte domini mei, mors ejus meritum meum est, refugium meum, salus, vita, & resurrectio mea, meritum meum, miseratio domini. Quanto ille potentior est ad salvandum, tanto ego securior sum. *Hæc παρέργως.*

Morbus Gallicus.

Anno domini millesimo 496. Quo Carolus octavus Gallorum Rex, per Italiam exercitum duces, Neapolim expugnavit, morbus quidam multis annis antea incognitus, homines Italiæ, deinde Germaniæ, & utrobique terrarum invasit, quem morbum Franciæ, seu Gallicum vocaverunt. Parisiis grossa variola nuncupatus. In Hispania propinquiori, & in Aragonia morbus S. Sementi, ultra Hispanias, & in Granata morbus curialis (quia curiose & crapulose viventes, insequitur.) Matthias Machoviensis, scabiem fœdam vocat. Rodebat hic morbus facies humanas, & cætera corporis membra, usque ad medullas & ossa, quibusdam etiam nares eradicabat, & cum aliqui, vix tandem sanarentur, relicta tamen in eis mansit quædam membrorum contractio. Exploratum fuit, hanc pestem plurimum esse contagiosam & manent in hodiernum diem morbi reliquiæ.

Hoc tempore Nicolaus Eremita Helvetius, summa abstinentia claret.

Per id tempus Hieronymus Savonarola, ordinis Prædicatorum, prædicat Florentiæ, hujus hæc erant Themata: Italiam flagellis Dei expiandam, propter peccata multiplicia in Principibus, tam Ecclesiasticis, quam secularibus. Florentia urbeque Roma eversis, renovationem Ecclesiæ futuram, & quod hæc cito deberent fieri. Turcas & Mauros nostris temporibus ad Christianum cultum converti debere. Prædixit etiam quendam alpes transiturum in Italiam, Cyro similem, qui subvertere deberet Italiam.

Anno domini millesimo 498. Fato consumptus est rex Gallorum Carolus, is qui paulo ante Italiam cum exercitu ingressus, & Romam venerat, nolente ac mœsto pontifice, & Neapolim ultro sibi deditam intraverat.

Collegium pauperum theologia studentium Lovanii.

Eodem anno Johannes Standonc, patria Mechliniensis, vir & literis Theologicis, & morum sanctitate insignis, Lovanii collegium pauperum instituit, quod à sui institutoris nomine Standonicum vocatur. Qui in eo aluntur juvenes, primum Philosophiæ, deinde sacris literis operam impendunt. Complures in hoc contubernio evolvendis orthodoxorum voluminibus adeo assiduam operam dederunt, ut doctissimi evaserunt, aliique ob egregiam doctrinam vocati ad ecclesiarum præfecturas, alii ad alios honores. Nihil dico de studio pietatis, vigiliis, jejuniis, precationibus, aliisque consimilibus progymnasmatis, quibus sacerdotium meditatur hæc juventus. Vtinam posteritatis ergò qui divites sunt in præsenti seculo, etiam divites sint talibus bonis operibus,

tibus, ut educentur Theologiæ candidati, & aliarum honestarum disciplinarum studiosi, ut nunquam desint, & ministri ecclesiarum, & formatores juventutis. Nam si hic negligentes fuerimus, metuendum est, ne pro Christianismo brevi simus gentilismum habituri.

Huic instituto est dissimile Petri Busleri civis Isnacensis sanctum institutum, de quo infra Anno millesimo 534.

Sozinus & Jazan Jureconsulti, Alexander, Benedictus, Antonius, Benivenius Medici, Johannes Nauclerus, Raphael Volaterranus, Robertus Gaguinus Historici, Rodolphus Agricola Phrisius, Johannes Jovianus Pontanus, Petrus Crinitus, Stephanus Niger, Faustus Andrelinus, Carteromachius Calepinus, Codrus, Urseus, & Beroaldus, florent.

Bellum Maximiliani cum Helvetiis. Anno Domini millesimo 499. Helvetii cum vicinis, Austriæ domui subjectis, bellum habuerūt, quare Maximilianus ex Gelria, ubi tamen satis habebat negotii, advenit, subditos suos defensurus: tandem post varios conflictus, in quibus tamen circiter viginti millia desiderati sunt ex utraque parte, cessavit bellum Robur genti addit et loci situs Julio Cæsare autore, una ex parte Rheno flumine altissimo & latissimo, qui agrum Helvetiorum à Germanis dividit, & hoc ad Septentrionem: ad Occasum Jura mons à Sequanis: à Meridie Lemannus lacus & Rhodanus: ab Oriente claustra alpium ab Italis discernunt.

Carolus V. nascitur. Anno domini mil. 500. Gandavi in Flandria Philippo Archiduci Austriæ natus est filius, qui baptismo admotus, Caroli nomen accepit.

Eodem anno Ludovicus rex Galliæ Mediolanum, & totam Insubriam invadit, pulso duce. Adjuvabat regem tempus, & quod societatem cum Venetis inierat, & quod dux ea tempestate civib. suis omnino invisus erat. Is in sola fuga salutem constituens, magnis itineribus ad regem Maximilianum in Athesim ægre pervenit. *Cruces.* Anno Domini mil. 501. Passim per Germaniam in vestibus hominum cruces visæ sunt: immo non solum signum Dominicæ crucis, sed & coronæ spineæ, clavorum similitudo, guttæ sanguinis de cœlo ceciderunt. Interdum etiam intra domos & cubicula ea delapsa, mulieres sæpe dies multos in ricis suis circuntulerunt. Hæc & his similia significabant iram Dei imminere hominibus.

Pestis. Anno Domini millesimo 502. Per totam Germaniam morbus pestifer inclementissime sæviit, præmonstratum malum, ut quidam oppinati sunt, per cruces, quæ non multo ante in vestes hominum ceciderunt.

Anno Domini millesimo 503. Alexander sextus Roman. Pont. libidinosissimus, postquam sedit annis 2. moritur. Narrant quidam veneno interiisse, quod filius ejus ex Cardinalibus uni paraverat, sed pocillatoris errore factum esse, ut Pontifex biberit.

Hoc anno moritur Johannes Dalburgius Vangionum antistes, qui inter nostræ ætatis pontifices facile doctissimus extitit, trium linguarum, Hebraicæ, Græcæ & Latinæ admodum peritus, quem non solum Germani, sed & Itali ac Galli sæpius admirati sunt orantem, dum & Romæ sub Innocentio octavo in publico perorarct consistorio, & Parisiis coram rege Ludovico in Parlamento quod vocant, mœcenas, hospes & patronus eruditorum omnium suo tempore. Præceptorem in Græcis literis habuit Rodolphum Agricolam.

Johanni cognatus fuit Dietherus à Dalberg, vere nobilis heros, ad res componendas fœlicissimus, & vere εἰρηνοποιός: qui, cum mentio fieret ob res adflictas ecclesiarum Concilio opus habere hæc fermentata tempora, solitus fuit dicere, quatuor esse judices minime suspectos, Concilio præficiendos, Biblia Hebræa, Græca, Latina, & Germanica: & tamen laicus erat, forsan respiciens ad illud, quod legitur de veteribus Conciliis, quod semper posuerint in omnibus sessionibus Euangelia in medium. Hunc Dietherum sæpe audivi dicentem, sub annum millesf. 524. Canonicis quibusdam, se percupere dare omnia vina quæ haberet, (habebat vero non minus quàm 30. plaustra) ut quilibet eorum honestæ matronæ condormire posset: ad illud spectans, quod Hebr. 13. legitur: Honorabile inter omnes conjugium & cubile impollutum. Scortatores autem & adulteros judicabit Deus. Et quod, proh dolor, hodie apud collegia, quæ σεμνεῖα esse deberent, & loca honestorum, Idolum Veneris in locum crucifixionis ponitur.

Idem cum haberet sub se pagos aliquot, & accideret, ut ex subditis quispiam delinqueret, ab hoc non mulctam pecuniariam (unde uxor & innocentes liberi luebant) accipiebat, sed diebus Dominicis & festis in carcere, pane & aqua justitiæ patronus plectebat transgressorem: sic terrori erat male agentibus, & hoc tempore quo aliàs vacabant labore, animadvertebat in malos, non sibi gerens dominium.

Ingens saxum de cœlo septima Novembris apud Ensisheym Elsatiæ oppidum cecidit

Insulæ quædam in Oceano antiquioribus ignotæ, hoc ævo veluti novus orbis, ab Americo Vespucio primum, & deinde à Christophoro Columbano illustrantur.

Anno Domini millesimo 503. Pius tertius Senensis Papa sedit solum 30. diebus.

DE LA

DE LIGA SOTVLARIA IN AGRO BRVXEL-
lensi exorta, vulgo im Brürcyn.

HOc anno in agro Bruchsellano Spirensis diocesis, ex pago Vndergrunbach, exorta fuit rebellio Agricolarum, quorum articulos conjurationis fuisse sequentes, in additionibus Nicolai Baselij ad Chronicum Naucleri legis.

Primus, ut aucti numero, omne jugum servitutis excuterent, & Helvetiorum more armis libertatem sibi vendicarent.

II. Admissis in hanc ligam sotulariam, orationem Dominicam & salutationem virginis quinquies in die pro victoria flexis genibus oraret.

III. Symbolum constituerant quo se cognoscerent, Virginem Mariam, & Johannem Evangelistam. Item ut interrogatus à socio Germanice, Was ist nun für ein Wesen? responderet: Wir mögen für den Pfaffen nicht genesen.

IV. Vt abolerent omnem magistratum, & qui contra staret, ut hos trucidarent.

V. Ut Bruchsellam oppidum invaderent, mox Marchionatum Badensem.

VI. Ut bona monasteriorum, & ecclesiarum, & clericorum invaderent, & inter se dividerent, & numerum talium imminuerent.

VII. Vt ultra horas 24. in nullo loco moram traherent, sed pergerent semper, donec omnia suæ conjurationi subijcerent.

VIII. Spes eos bona habebat, libertatis amore, cives & rusticos, etiam non compulsos, sibi facillime adhæsuros.

IX. Ut extinctis monasteriis & ecclesijs, nulli census & decimas solverent, nec principibus, nobilibus, aut clero. Ita immunes futuri à vectigalibus & omni tributorum genere.

X. Ut venationes, piscationes, pascua, nemora, & id genus alia, in communitatem revocarentur, nec principum aut nobilium privatis usibus deservirent.

Hæc temeraria consilia non potuerunt stabilire, quare pœnas dederunt expositi cruciatibus & morti: nam & Maximilianus rex suo mandato jussit in eos animadvertere.

Anno Domini millesimo 503. Post Pium tertium fit Papa Julius secundus Ligur bellator, sedit decennio, & ne quid amplius sanctitati deesset, Reservatum in pectore veteratorie excogitavit. De hoc habes elegantissimum Dialogum, judicii plenum, ætate Erasmi natum.

Bellum Bavaricum. Anno Domini millesimo 504. Fuit bellum Bavaricum, in quo Maximilianus Cæsar, principes Monachi, contra Philippum Palatinum, & ducem Rupertum, Philippi Palatini filium tutatus est. Is putabat se velle cũ filia ducis Georgii Bavari, hæreditario jure Landshut, & eam Bavariæ partem possidere. At Rupertus in eo bello cum ipsa principe uxore moritur. Palatino autem Rheni per Cæsarem, Lantgravium Hassiæ Gulielmum, & ducem Vuirtenbergensem multa adimuntur. Maximilianus etiam ingentes copias Bohemorum, volentium auxilia ferre fudit. Posthac Palatinus cum Cæsare in gratiam rediit.

Eodem anno Philippus Castellæ princeps, Archidux Austriæ, classe Hispaniam petens, adverso vento unà cum conjuge compelluntur in Angliam, unde secundis flatibus restitutis, prius muneribus magnifice à rege insulæ donati, abiere, suam navigationem in Hispaniam peragentes.

Omnes in regno Granatæ, coguntur aut fidem Christi suscipere, aut è regno migrare. Anno millesimo 505. Max. ducem Geldriæ obsedit apud Arnheim, & coegit ad deditionem.

Anno domini mill. 506 Philippus Maximiliani filius, rex Hispaniarum, & Burgundiæ dux moritur, quem principem fortuna terris ostendit, sed protinus subduxit: hinc incredibilis luctus Brabantiam cæterasque regiones socias occupavit.

Ludovicus 12 Francorum Alexander Poloniæ & Bohemiæ Emanuel Portugalliæ Johannes Daniæ & Nortuuegiæ Philippus Germanus Hispaniarum Ladislaus 7. Vngarorum	Rex.

Conradus Celtes primus Germanus Poeta à Cæsare laureatur.

Mortarii bombardæ inventio. Eodem anno à Buscoducensibus novum tormentorum genus inventum est, quod Mortarium vocabat, in obsidione arcis Proyæ, quæ sita proxime ad Mosam inter Goricum & Buscumducis oppida, opere & natura fuit munitissima. Ibi iis instrumentis pila & gravissimas saxorum moles in altum eiiciebant; hinc cum deciderent, paucis diebus arcis tecta omnia, ac deinde tabulata corruebant.

Leonicenus, Gattinaria, Optatus, Caballus, medici: Augustinus Niphus, Carolus Bovillus, Jacobus Faber Stapulensis, Philosophi: Petrus Bembus, Pandulphus Collenutius, Richardus Pacæus, Tricassus Chiromanticus, Trithemius Abbas, Vigo Chirurgicus, Stabius, Vernerus, Stœphlerinus, Mathematici, Mantuanus & Bebelius, clarent.

Anno

Anno domini 1507. Maximiliano Cæsari diuturnum bellum fuit cum Venetis, in quo multum & sæpe pugnatum est, magnæ mutationes factæ, Ludovicus Galliarum rex primum Venetis adhærebat, post hac se Maximiliano adjunxit. Papa Julius primum Cæsaris partibus favebat, postmodum cum Venetis sentiebat. Veneti melioribus quas habebant civitatibus destituebantur, Verona, Padua, Tervis. & multis aliis. Cum vero Pontifex se Venetis jungeret, voluit & rex Franciæ Pontificem invadere, qui tamen exercitum suum adhuc apud Cæsareanos in Italia habebat. Timens autem Cæsar, si Gallus potiretur victoria, quod recta contenderet Neapolim, ausurus etiam Romæ aliquid, quod imperio Romano grave esset: quapropter Cardinalem Saltzburgensem Matthæum Langium à consiliis Cæsari, mittit ad Papam, ut satagat pro pace, antequam Gallus committat prælium. Julius vero cum instructus esset Hispano & Italo milite, bene confisus, res prospere casuras, noluit admittere pacem, sed congreditur Gallo apud Ravennam die Paschæ, anno 1512. fit maxima strages, utrinque fortissime pugnatur, sed vincuntur Pontificii, pereunt in eo congressu circiter 16. millia.

Bellum Maximiliani cum Venetis.

Accepta clade Julius cum Maximiliano libenter pacem iniit. Maximilianus vero, ut regē Franciæ ex Italia vocaret, ipse & Papa concitarunt Anglum, Germaniam & Helvetios contra Gallum. Ita coactus fuit Gallus cedere: & ita deinde Veneti cum Cæsare concordati fuerunt.

Ravennæ paulo ante natum fuerat monstrum, cornu in capite, alas habebat, brachia multa, pedem unum, ut avis rapax, oculum in genu, sexum utrunque, in medio pectore ypsilon, & crucis effigiem. Aliqui interpretati sunt, cornu superbiam: alas levitatem & mentis inconstantiam: carentiam brachiorum, defectum bonorum operum: pedem rapacem, rapinam, usuram, & omnimodam avaritiam: oculum in genu, solùm ad res terrenas mentis deflectionem: utrunque sexum, Sodomiam, & propter hæc vitia Italiam sic nunc bellicis cōtritionibus quati: ypsilon vero & crucem, signa esse salutis: nam ypsilon figura est virtutis. Ideo si ad virtutem recurrant, & ad Christi crucem, ab his tribulationibus liberabuntur.

Anno domini 1509 Septem homines sylvestres ex ea insula, quæ Terra nova dicitur, Rothomagum adducti sunt, cum cymba, vestimentis & armis eorum. Fuliginei sunt coloris, grossis labris, stigmata in facie gerentes, ab aure ad medium mentum, instar lividæ venulæ, per maxillas deducta, crine nigro & grosso, ut equina juba: barba per totam vitam nulla, neque pubes, neque ullus in toto corpore pilus, præter capillus & supercilia: baltheum gerunt, in quo est bursula quædam ad tegenda verenda, Idioma labris formant, religio nulla, cymba eorum corticea, quam homo una manu evehat in humeros. Arma eorum arcus lati, chordæ ex intestinis aut nervis animalium. Sagittæ cannæ saxo aut osse piscis accuminatæ. Cibus eorum carnes tostæ, Potus aqua. Panis & vini & pecuniarum nullus omnino usus. Nudi incedunt, aut vestiti pellibus animalium, ursorum, cervorum, vitulorum marinorum, & similium. Regio eorum Parallelus septimi climatis plus sub Occidente, quàm Gallica regio supra Occidentem.

Homines sylvestres in insula nova.

Anno 1510. Julius Pontif. Rom. reconciliatur Venetis, & exercitum ducens, Mutinam capit & Mirandulam, quam Johanni Francisco Pico, loci domino restituit.

Anno domini 1511. Mirandula recuperatur à Gallis, & Mutina regi Maximiliano traditur. Bononia deficit à Pontifice.

Anno domini 1512. Maximilianus comitia habet Treveris & Coloniæ, præsentibus principibus Electoribus, Uriele Archiepisco Mogontino, Philippo Coloniensi, Reichardo Trevirensi, Ludovico Palatino & aliis. Ibi inter alia, quoniam suspicio erat, schismatis oriundi, & gravaminum in ecclesia, necessario decernitur, ut Imperator & principes Electores, cum aliis principibus & statibus imperii, qua ratione commodissime gravamina tollantur, & sublato schismate omnia in ædificationem instituantur, despiciant & probe consultent

Decretum etiam contra blasphemos, pœna marcæ auri, vel capitali: & ut hoc decretum neminem fugiat, visum est principibus & statibus imperii, ut concionatores & parochi in quatuor primariis festivitatibus, Paschæ, Pentecostes, Assumptionis Mariæ, Natalis Christi pro concione populum fidelissime admoneant.

Decreta contra blasphemias.

Et quoniam ex ebrietate blasphemiæ, homicidia, & innumera vitia fluunt, gravissime interdicitur, ut Electores & alii principes in aulis suis nullos ex nobilibus ebriosos perferant: & qui de vulgo, in corpore gravissime luant.

Hoc tempore dux Gelriæ Carolus, qui jam pridem in verba regis Maximiliani, de pace servanda, juraverat, rupta concordia, bellum Brabantis intulit. Oppidum Thenense cepit, & captum diruit, viribus adjutus Gallorum regis, qui jam inde ab obitu Philippi, Burgundiæ domui, hostis esse cœperat.

Hoc anno mirabiles & inauditi motus terræ urbem Canstantinopolim vexaverunt, domus innumeræ & arces corruerunt: arx præcipua tyranni collapsa est, ut ipse compulsus sit alio confugere, & multi homines turbine intercepti, interiere.

Eodem anno Zelimus Turcarum 11. Imperator, qui Ægyptum subjugavit & Syriam.

Leo decimus Florentinus Papa Poloni & Lithuani ad ripas Borifthenis ingenti ftrage Mofcovitas Ruthenosq; fuperant.

EXPUGNATIO BRIXIAE AD EPIscopum Gurcenfem.

Reverendiffime Princeps & Domine, D. mi unice, humilimam recommendationem &c. Profligatis Venetis hoftibus ad infulam Schalarum, ea die dux Nemurfii caftra ad Herbedū pofuit, ibique die fequenti requievit. Venerat eo magnis itineribus, ut fpeculatores hoftium celeritate exuperaret: poftridie autem illius diei Galli ex Herbedo Brixiam verfus, ad Voltam territorii Mantuani movent, ex eo loco ocius ad mōtem Clarum caftellum Brixiani agri proficifcuntur. 15. vero præfentis, univerfas fuas copias ad villam S. Eufemiæ locū duobus millibus paffuum ab ipfa urbe Brixiæ diftantem, ad viam cogit qua ad Pefcherum itur: ex eo loco ipfe dux omnibus mediis tentat civitatem, ut fefe dedat, tam infigni fuæ urbi parcant, fibi, uxoribus, liberis, & facultatibus confulant, expugnationem non expectent. Et quo facilius ad deditionem ducerentur, pollicebatur regem ipfum Francorum, licet ab eo ultro defeciffent, hanc ingentem injuriam nunquā recordaturum, immo tantum errorem libere condonaturum, modo refipifcant, ac in clementiffimi regis gratiam redeant: quippe qui tam nobilis urbis ruinam non defideraret, fed ut floreret perpetuo, & cōvertatur. Ea omnia civibus variis modis apperire ftuduit, imo ipfum comitem Aloyfium de Anogaris, rebellionis autorem, ad deditionem follicitavit. Dum hæc ageret, operiebatur Do. Jacobum Trivultium cum fex millibus peditibus, & magna Artellaria. Interea autem nuncius fupervenit, quatuor millia Hifpanorum ad Padum conftitiffe, conjunctura fefe militibus hoftium, ac una cum eis in fubfidium urbis Brixiæ ventura. Qua re audita Namurfii dux, non amplius, aut Artellarias, aut deditionem expectandam ftatuit: fed quo populum adhuc ad deditionem, fi non bonitate, terrore pœnarum conftringeret, mittit Jacobum de Emps cum peditatu fuo ad expugnandum clauftrum quoddam, fitum in monte poft arcem Brixienfem. Quod hoftes propugnaculis & aggeribus muniverant, ne noftris ingrediēdæ arcis, per pofticum copia fieret. Collocarunt pro illius loci præfidio, mille rufticos. Germanicus peditatus id magno impetu aggreditur. Rurales, qui noftrorum vires fufferre non poterant, relictis propugnaculis, in Monafterii clauftris fe abdunt, quos noftri infequuntur, & trucidant. Ubi autem per biduum ad S. Eufemiam exercitus fuerat, ac fe pro deditione incaffum laborare præfenfiffet: pervenerūt enim literæ, quibus deditionem fieri poftulabat ad manus Andreæ Gitti, qui eas clam civibus continuit. Attamen petitio ducis per vias alias, ignorante etiam Gitto, ample fatis ad populi notitiā deducta fuit, qui omnia tamen negligebant, cōfifi hoftium promiffionibus. Dux Namurfii univerfum peditatum in arcem Brixianam in crepufculo intrare jubet. Ipfe cum equitatu poft arcis portam remanfit, ea nocte locat quingentas lanceas ad portam urbis S. Nazarii, ne hoftibus fugiendi facultas daretur. Poterant enim folum per illam effugere, quoniam cæteras omnes terræ obftruferant, & fafcis circumdederant, ne noftris ad eas aditus fieret, aut cives vacillantes, unam ex illis occupare, & Gallis tradere poffent. In diluculo diei, quæ erat 19. præfentis, dux Namurfii acies inftruere, quemlibet vexillo fuo aftare jubet. Primum cum timpano Germanos & Gallos exclamare mandat, ut fi qui acie prima, quā Germani agmen amiffū appellant, ingredi vellet, ad portā arcis, per quā in urbē itur contendere. Ivit eo primus, cum vexillo fuo trecentorum peditum, Capitaneus Fabianus, quem Germani quoque pedites, alii trecenti & ultra fponte fubfecuti funt. Ingreffus eft quoque agmen illud cum ducentis Gafconibus, Capitaneus Molardus, fuit in prima aciei hujus linea ipfe Molardus & Fabianus, Spurius Cleviæ, & nonnulli alii tam Germanicæ quam Gallicæ nationis præclari adolefcentes. Iohannes autem Kra, quem Franculum appellant, qui hic uxorem, filiam Aloyfii de Milis duxerat, in illo agmine cecidit. Conftruitur poftea agmen magnum, in quo univerfus peditatus & Germanicus, & Gafconicus erat, in illius acie fuit Iacobus de Emps cū duobus fuis fratribus, Philippus de Friburgo, Ioannes Grannis Gafconum caput, & nonnulli alii Germani ductores, qui omnes fe ita ftrenue gefferunt, ut perpetuam laudem hac tanta virtute emeruere. Conftabat illa Phalanx ex tribus millibus, & quingentis Germanis, & mille ducentis è Pyreneis peditibus, feorfum ab illa, ipfe dux inftruit turmam aliam ex quingentis armatis gravibus, qui cum lanceis pedeftres urbem quoq; ingreffuri erant, in acie illorum armatorum fuit ipfe Namurfii dux, cum omnibus fere Gallicis nobilioribus capitaneis, ftabat agmen amiffum prope portam, Phalanx Germanorum & Gafconum in curia ipfius arcis, & ad ejus latus acies armatorum confiftebat, in hoc ordine omnes per horas fere quatuor ftetere, expectantes, an adhuc urbs deditionem factura effet. Hoftes autem, qui noftros ea nocte omnes arcem intraffe audierant, in diei diluculo ad arma conclamant, equites tibicine convocant, populum clangore concuffarum campanarum ad arma excitant. Erant in urbe hoftium Cathaphractes 400. Velites qui baliftis pugnant, mille. Stradiotæ 800. pedites inftructi 2. millia, ruftici, & plebei urbis, qui ad arma concurrerant circa 6. millia & ultra. Hi omnes ftabant noftrorum impetum expectantes. Ubi autem dux Namurfii phalanges fuas ufq; ad quartam diei horam ordinatas continuiffet, nec de deditione effe fperandum cognoviffet,

gnovisset.cum suis consilium iniit,paulo post Philippum de Friburgo,& Iacobum de Emps,germanici peditatus capitaneos,ad se evocant, illis urbem omnino aggrediendam esse exponunt,propterea adhortantur quo ad suos milites concionē habeant,ut quo essent animo animati,aucupent. Habet igitur ad eos contionem Philippus de Friburgo, illis proponit ducem velle urbem illam vi & eorum viribus expugnari,adhortaturque propterea ut strenui animi ac tā pristinæ virtutis quā gloriæ memores,esse velint,gallos,ac totius Franciæ nobiliores una cū ipsis,aut morituros omnes aut hac victoria potituros.Et qui aut mori aut urbe potiri velint, elevato brachio ostenderent, reliqui vero ex acie egrederentur,tunc subito maximo animo,elevatoq; brachio, aut moriemur conclamant,aut urbe potiemur,& quisquis cuspidem suam cultello insecuit,ne lubrica elabi posset, sed insectionibus aspetata,firmius manibus contineretur.Exponit postea ipse Philippus, ducis nomine,ut ingressi urbem Citadellę parceret.Quippe quæ Gallis auxilio fuisset in defectione urbis,ut in arcē cōfugissent,reliquam partem urbis,& diriperent,& quoscunq; nullis exceptis trucidarent. Protinus tantæ prædæ indulgentia universorum,animi exhilarati,sic ut ut sese quisq; ad summam suam fœlicitatem iturum putaret. Arx autem Brixiæ,in eminentiore urbis parte,monte satis acclivo sita est,duo sunt itinera ex ea parte,quæ in urbem vergitur,alterum ad civitatem ipsam, alterum ad urbis Citadellam. Hostes autem duo capita Bombardarum in porta Citadellæ habuerāt, è quibus continuè globos ante Arcis portam transvolantes,eiiciebant; sicut exitus arcis admodum ob frequentes ictus hostium, difficilis,ac periculosus fuit. Agmen autem amissum, sensim arcem exibat,& alter alterum,ubi bombardarum periculum evaserat,expectabat: qui omnes cōjuncti, phalange instructa,secundum muros urbis clivum descendere. Adest statim monasteriū S. Floriani, in quo Robonus Brisygella cum sexcentis peditibus,acie sua instructa,monasterioq; munito nostros expectabat,quos nostri cito profligarunt. Quotquot fugientes consequuti sunt, trucidarunt: ubi autem hi qui ad portam usq; Citadellæ,versus urbem,ubi bombardas illas disposuerant, profligatos,& trucidatos,& nostros adesse conspexerant,& ipsi nonnullis eorum interemptis, & artellariis relictis.fugæ sese accinxere,ingressi sunt itaq; nostri superata & devicta Citadella, urbem. Est autem ante eam vicus strictus& post locus satis spatiosus,in vico illo mulieres ex fenestris, in nostros lapides demittebant,ut in eo loco nonnullos perdidimus. Ubi autem ad illum locum spatiosum pervenere, aderant ibi nonnulli equites & gravis & levis armaturæ, qui fortiter in principio nostris resistebant,sed cum in ea planitie per quartam unius horæ partem, acriter pugnatum esset, tandem hostes trucidati, & reliqui in corpus ipsius urbis profligati sunt, milites nostri hos insequuntur usq;ad portam ipsam interiorem urbis, tanta fuit hostium fuga, ut hanc quoque portam nostris apertam dimiserunt, & illam nostri tumultuarie ingressi, nisi à Molardo præmoniti essent, hostes omnes suas vires ante illam continere: Distabat enim parum à foro. Nostri igitur, quia pauci aderant, affuit enim sola prima acies, quæ ex octingentis peditibus constabat,qui subito consiliū capiunt, ac portam ne hostibus opprimerentur, occludunt. Bombardam alterā,quam in porta Citadellæ conquisiverant,ad portā illam oneratam pulvere & globo disponunt.Interea magna phalanx, & quingenti Galli armati superveniūt,nostri portam quam occluserant protinus reserant.Hostes ubi Bombardam in suam aciem directam,in faucibus portæ prospiciunt,ruptis ordinibus hinc inde,quo quisque saluti suæ fuga consuleret, discurrunt: nostri fugientes, ferro impetunt,& quam plurimos necāt,transit hanc portam prima acies, ad forum pergens,ubi hostium Cathaphractes,turmas suas continebant, sequitur illam armatorū caterva,quæ ad dexteram per mediam urbem viam ducit,ingreditur. Magna Phalanx aciem primam properè insequitur.Hii omnes strenue ordinibus servatis,turmis quam strictissime coadunatis, cum hostium cataphractis congrediuntur,hii in foro in acies nostras pleno equorum concursu,& acutissimis hastis strenue irruunt,illis ruptis ferreis malleis,ex omni latere nostros impetunt. Sed quia nostri ordines suos constanter conservarūt,illæsi,equitibus hostium interemptis,remansere, eos enim ex omni vico,servatis tamen ordinibus invaserunt & enervarunt. Hostes ubi cathaphractes,tum trucidatos,tum profligatos, prospiciunt, passim diffugiunt, ac portam S. Nazarii aperiunt nostri, hos (relictis tribus millibus Germanis,cum omnibus capitibus in foro) phalange instructa, insequuntur,hostes ad portam illam,dum ita tumultuarie fugiunt, maximam cladem accepere. Sub ea Fœdericus Conterinus,Venetus Velitum provisor, Theodorus Fraschma eques, Basta Stradiotarū capitanei,cum nonnullis aliis viris strenuis cecidere,& quotquot portam exivere ab Gallis, qui ad eā collocati fuerant,capti sunt,& inter reliquos quā plurimos ipse Aloisius Auogadrus deprehensus est.Solus autem Dominicus Busichi,Stradiotarum dux,cū centum fere equitibus,paucissimisq; exutis,& vulneratis peditibus aufugit. Quærit forsan Reverendissima D. V. Si Galli ante portam aderant,quo pacto hi evaserint. Sciat igitur plures hic capiendos quam captores fuisse, Germani verò & gascones,exceptis illis qui in phalange,in foro cōstiterant, per omnes vicos urbis currunt, quoscunq; inveniunt,mactant,& ferro impetunt,in domos irruunt,ac penetralia monialium,claustra ubiq; incestantur,& diripiuntur,rusticos,milites,& quoscunq; alios jugulant & enecant, nullorum præter mulierum & infantium rationem habentes. Ubi autem universa hostium militia pau-

cussinuis captis ceciderat, tota urbs deprædatur. Cives qui armati inventi sunt, trucidātur: reliqui cū uxoribus, liberis, & universa familia, capiuntur, bona diripiuntur, viduæ, nuptæ, innuptæq; puellæ, passim violantur, cuilibet domo quam ingressus fuerat, pro arbitrio uti, & abuti licitū erat. Andreas vero Gitti in hospitio ad ignem sese calefaciens, à capitaneo S. Columbæ, cum sua familia, ac Anthonio Justiniano, Veneto Brixiæ prætore, qui triduo tantum hunc magistratū gessit. Item Paulus Monfronus cum filio inter pugnandum captus est. Hæc fuit, Reverendissime Princeps, miserabilis ditissimæ urbis expugnatio, cadavere per omnes vicos & plateas, fora, & subvias urbis enecata, infinita vidi, & in aliquibus locis ita frequentia, ut si quis per vicos equitaverat, nō evitare potuit, quin equus continue cadavera calcaret, per domos mulieres, aut viros captos torqueri, aut se vel filias violari, magno & continuo ululatu exclamantes, & plorantes, audiret. De interfectorū numero nihil certi est, tantum tamen fuisse censeo, ut octo millia excedant, ex nostris vero nō credo viginti interisse: Gemmæ, pocula argentea, vestes purpureæ, & omnis serici generis preciosis pellibus sultæ, per civitatem à militibus vendendæ, circumferebantur. Postera die ipse dux edictum fieri jubet, ne quis amplius captivos interficiat, nec captivos supra decimum & quintum annū non agētes, ex urbe educeret. Die illa sequente comes Aloysius de Anogaris, proditionis autor, præsente ipso duce, capite truncatus, ac postea in quatuor partes dissectus: ad portā S. Nazarii patibulo appenditur. Gallorū equitatus & peditatus omnis, jam in agrum Parmen. & Cremen. ad stationes, quo Boloniæ propinquiores sint, revertitur ipse dux, tot, tantisq; rebus hac hieme magna celeritate confectis scilicet Helvetiis à Mediolano aversis, Bononia ab Hispanis tutata, hostibus Venetis ad insulam scalarum profligatis, & Brixia expugnata, ad Mediolanum, requiescendi gratia, secessit. Quæ omnia Reverendissime P. V. pro debito meo diligenter significare volui, cui me etiam atq; etiam commendo. Datum Veronæ, die 24. Februarii, Anno domini 1512.

COPIA SEU EXTRACTUM NOVARUM QUAE VENIunt ex castris Gallorum, die 11. Aprilis. Anno Domini 1512.

SCribunt imprimis, quod dum exercitus Gallorum esset sub mœnibus Ravennæ hesterna die, quæ fuit decima hujus mensis. Cum idem Galli essent in Parlamento cū civibus, & tractarent de deditione, subito nūciatum est adesse exercitum Pontificis & Hispanorum, propter quod Galli subito moverunt totum exercitum, sublevatis etiam impedimentis, instruxerunt acies, & sic instructa, steterunt, tota die expectātes Pontificios & Hispanos usq; ad horam quintā post meridiem, conflicturi eis, qui veniebāt versus Pignetā, Ravennæ approximando civitati, ut succurrerēt ei. Compulsi autē fuerunt idem Galli levare artellariā suam, cū qua concutiebant jam mœnia civitatis Ravennæ approximādo civitati. In levatione autē ipsius Artellariæ milites, qui erāt intra civitatem, eruperūt in Artellariā, in cujus custodia erat D. Fridericus de Gonzaga, cū aliquot peditib. Italicis & Gasconicis. Qui Gascones territi, hujusmodi eruptione retraxerūt se, D. Fridericus cū Italis restitit erūpentib⁹, & retrusit eos intra civitatē & si alii subsecuti fuissent, immixti civibus civitatē ipsam intrassent, & cepissent eam in illa eruptione. D. Fridericus habuit ictum in fronte sed non gravem.

Exercitus vero Pontificis, & Hispanorum appropinquabant Gallis, & arbitrabatur, quod essent conflicturi cū ipsis, sed exercitus Hispanus divertit ab eis, & castrametatus est in dicta Pigneta Ravenna, in loco satis forti, circiter mille passus remota à Gallis, Galli vero redierūt ad mœnia civitatis, unde moverant castra. Et licet pluries in civitate illa nocte fuerit, & clamatū, & pulsatum ad arma, Galli tamen non moverunt se, nec concusserunt mœnia bombardis, sed deliberarunt in cōsil o omnino cum ipsis Hispanis cōfligere, uno vel alio modo, quomodocunq; possent, & eadem nocte fecerunt pontem supra unū canale, quod erat medium inter Gallos & Pignetam Ravennæ, ubi castrametabātur Hispani, die sequenti quæ fuit Paschæ, Galli diluculo transiverunt dictū pontem, & ceperunt appropinquare Pontificiis & Hispanis, & primo res est cepta agi, ex utraq; parte cum Artellaria cum qua pugnatum est, ad duas horas quæ edidit magnā stragem in utroq; exercitu, continue tamen Galli progrediebantur, & appropinquabant Hispanis, deinde ceperūt cōserere manus. Prima pugna cepta est ab equitibus gravis armaturæ, qui erāt in Antiguardia, & strenue diu pugnarunt æquo marte. Deinde peditatus primæ aciei, seu antiguardiæ, ceperunt etiam cōserere manus, & exorta est maxima strages, ex utraq; parte. Urgentibus autem Gallis cepit inclinare acies Hispanorum, quæ tamen sustinuit conflictū ad duas horas, & sic pugnatū est quatuor horis, tandem Pontificii & Hispani ceperunt vertere terga, & cædes eorū aucta est, quos cōtinue Galli urgebant. Lucrati sunt Galli petiās 14. Artellariæ, quas solum secum Hispani advexerāt. De numero occisorū tunc judicabant à 7. mill. in 8. millia. De Gallis mortui sunt in eo prælio Dux Namursii dominus de Alogra, Grotta, & vulneratus letaliter dominus de Lancret, mortuus dominus de Bardason. Capitanei mortui, Philippus de Friburg, Jacobus de Emps, Fabianus, Molardus, Moyart, Mongyaron, & Bonetus, gravissime in caput vulneratus, & multi alii mortui, & vulnerati magni viri, quos nesciebant tunc nominare. De exercitu Pontificio & Hispano nescitur quis sit mortuus, nisi quod retulerat D. Fabricius de Columna, quod erant mortui multi magni viri. Capti autem de eodem exercitu Hispanorum erant, ipse D. Fabricius de Columna Cardinalis de Medicis Legatus, Marchio Pische-

Dux Namursiis fuit ille, què vulgo l'Grand maistre de Milan nominant.

Pischerorũ Dominus Johannes de Cordona, Comes de monte Leonis. Comes Johannes Franciscus de Mirandula. Comes Petrus Navarus. De vice rege nesciebant quid esset, aliqui credebant ipsum, cum circiter tribus millibus peditum, & bono numero equitum evasisse.

Anno domini 1513. Heinricus octavus Angliæ rex, cũ valida bellatorũ manu Caletum trajecit, bello adorturus, Galliæ populos, illuc argento & auro, quod ingens secum advexerat, non modo Cæsarem Maximilianum, sed omnem quoq; Brabantiæ, Flandriæ & Hollandiæ, nobilitatem ad se juvandum pertraxit. Lectissimũ equitatum ac pedites cõplures è Gallia missos, qui Morinos, quos obsessurus hostis putabatur, commeatu levarent, Maximilianus partim occidit, partim in fugam cõpulit, ex quibus treceti quinquaginta capti, inter quos & nobiles aliquot regni Gallorũ fuerunt, signa bellica novem amissa, currus onerarii centum quinquaginta abducti. Post hæc Romanus & Anglus, magnanimi principes duo, Maurinos, quam gentem præsidio firmaverat Galliç Rex Ludovicus, omni armorum genere expugnare adorti, murorum partem dejecere, atq; hinc, cum ingens terror civitatem invasisset, facta est deditio hac legent, vi abstineret miles. Ingressus, Cæsar Anglo cessit urbis Imperium: postea deditum est & Tornacum. Hujus oppidi cives permulti, ne militarem diutius feritatem pati cogeretur, novas sedes in Flandria & Brabantia quæsivere. Henricus hujus urbis, à Cæsare Imperio sibi relicto, incredibili sumptu, arcem intra muros extruxit, multis inclusis ædificiis. Hic presidiũ habuit perpetuũ, donec post aliquot annos Gallo urbs reddita est, quæ nunc paret Carolo Cæsari: adempta iterum Gallo per Cæsareanos exercitus. Quo tempore bellũ Anglus cum Gallo gerebat in provincia Morinorum, Jacobus rex Scotiæ, à rege Galliarum, ut quidam putant mercede conductus, Angliæ fines ingressus, cæde, incendiis, ruinis, direptione, omnia miscuit, omnia terrore implevit, donec Reginæ studio cõtractus exercitus, ante quam interior Anglia uteretur, ei occurrit, atrox prælium committitur. Scoti regem suum dum acerrime ante signa pugnat, circumventum amiserunt. Victor ad sua revertitur. *Morini expugnata*

Anno dom. 1515. Carolus Philippi filius Lovanii, quemadmodum pater, avus, & proavus fecerant, celebratis conditionibus & statutis, ac observandorum privilegiorum facta confirmatione, Brabantiç principatum suscepit, non unius tantum urbis, sed & provinciarum gaudio incredibili.

Anno eodem hujus Caroli soror Maria avecta est in Hungariam, nuptura Ludovico Hungarorum & Bohemiæ regi.

Anno domini 1517. Johannes Franciscus Picus Mirandulæ comes, ad Leonem decimũ, & Concilium Lateranense, orationem habuit, de moribus Ecclesiæ reformandis. Et cum antea sæpenumero sermo habitus de statuendis legibus, ipse de legum custodia, contra luxum, libidinem, avaritiam, pro pietate, justitia, cæterisq; virtutibus disserit: Conquerens quod multi principes priscam simplicitatem in astutiam, castitatem in nequitiam, liberalitatẽ & parsimoniam in luxum & avaritiam converterunt. Apud plerosq; religiosos & primores, ad quorum exemplũ componi atq; formari plebs ignara debuisset, aut nullus, aut certe exiguus Dei cultus, nulla bene vivendi ratio atq; institutio, nullus pudor, nulla modestia sit, justitia vel in odiũ, vel in gratiã declinavit: pietas in superstitionẽ penè procubuit, virtus vitio vertitur, vitia loco virtutum honorari solent, Sacras ędes & templa lenonibus & Catamytis commisa, nefariis lupis, optimi pastoris ovilia demandata, Sanguine Christi redemptos nõ debere debilitari in plumis. Quid plumarum (inquit) feci mentionem, & scortorum præterii catervas, & greges exoletorum, & coempta & divendita sacrificia? *Oratio Iohannis Francisci Pici, de reformandis Ecclesiæ moribus, ad Leonem decimũ, in concilio Lateranensi.*

Hortatur Leonem decimum, ut luxum cohibeat cujuscunq; ordinis, modum ponat ambitioni, compescat indomitos & effrenatos libidinis obscenæ furores, suspectis sacerdotum, quod & legibus ecclesiæ cautũ est, contuberniis frena cõstituat, efficiat ut piorum virorũ patrimonia in bonos usus dispertiantur, ne amplius ab impuris heluonibus, ab omniũ scelerũ gurgitibus absorbeatur. *Patrimonia piorum virorum.*

Terret Leonem exemplo Heli, gravissime hic punitus à Deo, qui non animadvertit in liberos, ii tamen dormiebant cum mulieribus, nostra tempestate fœminæ abigũtur, ad earum libidines explendas & meritorii pueri à parentibus commodantur. A sacerdotibus petit vitæ innocentiam, & morum disciplinam, non exactissimam illam quidem & præcellẽtissimã, sed mediocrem. Non petit, ut instar Hieronymi saxo pectus identidem verberent, sed nec ut meretricum pectora, baccatis monilibus, nec crepidas hydaspeis gemmis exornent. Nec postulatur Hilarionis inediæ asuescant, sed ne Sybaritarum cœnas aut æmulentur aut superent. Nec efflagitat, ut in spinis & nive volutentur more Francisci & Benedicti, sed cum mollem Cyrnorum plumam ingẽti pecunia mereantur, aut redimendis captivis, aut virginibus nuptui tradendis jure optimo dedicata, id plane damnat. Monet, Martini exemplo, nudis vestes tribuendas potius, quam coccineis atque purpureis pannis cooperienda jumenta. *Exemplum Heli. Meritorii pueri. Hieronymus. Hilarion. Martinus.*

Illius maxime custodia legis consulat Pontifex, qua sanctissime cavetur, ne multa ab uno sacerdotia, quibus annexa sit animarum cura possideantur. Dispensatio quam Bernhardus recte vocavit dissipationem, effecit, ut jam non multa, non plura, sed innumera teneant multi, qui ne diaconi quidem officio mereantur defungi. *Dispensatio dissipatio.*

Tandem in epilogo commonet Leonem Pontificem Romanum, ubi edomuerit pessimæ vitæ

monstra, vel extinxerit, ne postea repullulent, adhibenda erit legum cautio, & severior aliquanto disciplina: Non in vestibus modo & sumptibus, sed in studiis sacræ linguæ utriusque Testamenti recognoscendæ, & cum antiquis & castigatis primæ originis exemplaribus conferendæ. Solennes ceremoniæ de quibus fuere olim quæpiam difficultates, prioribus ablatæ synodis, statuendæ firmandæque sunt. Quotidianæ preces redigendæ in statum & probatum ordinatum ordinem: & veræ historiæ ab apocryphis nugis segregandæ. Præscribenda principibus viris officia, ut scelerata illa & Reipublicæ deletrix opinio, licere quæ placeant, & à vulgi animis omnino amoveatur & penitus exulet. A diuturnis dissensionibus tandem quiescant, daturi operam eis officiis, quæ mortales evehunt ad immortalitatem. Hæc Johannes Franciscus Picus.

Studia sacræ linguæ. *Ceremoniæ. Preces. Historia.* *Deletrix Reipub. opinio, licere quæ placeant.*

ERASMUS ROTERODAMUS.

Erasmus Roterodamus Testamentum novum Græce & Latine restituit. Germaniamq; suam literis humanioribus adornat. De quo infra plura.

Anno Dom. 1518. A Carolo Hispaniarum rege contra Maranos missus exercitus, validam in ea gente urbem cepit, ac deinde occidit quadraginta Barbarorum millia. Post hanc victoriam Carolus avo suo Maximiliano Cæsari adempta hostibus magni pretii vexilla duo transmisit.

D. MARTINUS LUTHERUS.

Fridericus elector Saxoniæ.

Anno domini 1518. Sub Illustrissimo principe Saxoniæ duce, Electore sacri Imperii, Catholicæ & Apostolicæ veritatis amantissimo principe, D. Martinus Lutherus de indulgentiis scribit ad Leonem decimum Pont. Max. hoc titulo: Beatissimo patri Leoni decimo Pont. Max. frater Martinus Luther Augustinianus, æternam salutem &c.

In Præfatione ad Leonem decimum meminit Lutherus Indulgentiariorum concionatorum, qui in scandalum & ludibrium Ecclesiasticæ potestatis avarissime prædicaverint, & libellos ediderint, insatiabilem & inauditam avaritiam testantes, immo Confessores juramento adegerint, ut hæc ipsa instantissime populo inculcarent, unde populo (ut Propheta ait) carnem desuper ossibus eorum tollebant, ac uno illo scandala sedarent, videlicet, terrore pontificii nominis, ignis comminatione, & hæretici nominis opprobrio. Lutherus innocenti & quieta conscientia primum leviuscule illis reluctatus fuit, dogmata eorum in dubium & disputationem vocando. Itaque schedulam disputatoriam ædidit, doctiores tantum invitando. Miraculum autem videtur Luthero, sic in omnem terram exivisse suas propositiones, ostedens se invitum venire in publicum, at revocare non posse.

Schedula disputatoria.

In fine Præfationis sic se submittit: Quare beatissime pater, prostratum me pedibus tuæ beatitudinis offero, cũ omnibus quæ sum & habeo. Vivifica, occide, voca, revoca, approba, reproba, ut placuerit. Vocem tuam vocem Christi in te præsidentis & loquentis agnoscam. Si mortem merui, mori non recusabo: Domini enim est terra & plenitudo ejus, qui est benedictus in secula, Amen, qui te & servet in æternum, Amen. Anno domini 1518.

Rogat vero Lutherus singulari epistolio Reverendum patrem Johannem Stupitium, Augustinianæ familiæ Vicarium, quod velit has suas ineptias suscipere, & qua fieri potest industria, ad optimum Pontificem Leonem decimũ transmittere, ut sint ibi Luthero, adversus studia malignantium, vice alicujus paracleti. Minacibus suis inimicis, Reuchlinianum illud etiam respondens: Qui pauper est, nihil timet, nihil potest perdere.

PROTESTATIO D. M. LUTHERI, ANNO M. D. XVIII

Quia hæc est disputatio Theologica, quo pacatiores faciam animos, primum protestor, ut in scholis fieri solet: Me prorsus nihil dicere aut tenere velle, nisi quod in & ex sacris literis primo, deinde Ecclesiasticis patribus, ab Ecclesia Romana receptis, hucusq; servatis, & ex Canonibus ac Decretalibus pontificiis habetur, & haberi potest. &c.

Has Conclusiones quia Sylvester de Prierio, ordinis Prædicatorum, convellebat per dialogum, Entellus scilicet Dareti se opponens, Lutherus respondet Prierio, ut qui rumores ponebat ante salutem, & ut dicitur, Encomium ante victoriam. Et fundamenta Sylvestri omittit, ponit autem illa sua.

Primum illud Pauli: Omnia probate. 1. Thessal. 5. Galat. 1. Si Angelus de cœlo aliud vobis evangelizaverit.

Secundum illud Augustini ad Hieronymum: Ego solis eis libris qui Canonici appellãtur, hunc honorem deferre didici, ut nullum scriptorem eorum errasse firmissime credam. Cæteris autem quantalibet doctrina sanctitateque polleant, non ideo verum esse credo, quia illi sic senserunt. &c.

Tertium illud Cle. de Pœnit. & remiss. |c. Abusionibus. Quæstoribus nihil licere (in veniis prædicandis) proponere populo, quàm quod in eorum literis continetur.

Cle. de pœnit. & remiss. C. Abusionibus.

Et in fine responsionis in dialogum Sylvestri scribit Lutherus ad lectorem: Opiniones maneant opiniones, non autē onera Christianorum. Non faciamus opiniones pares articulis fidei, & Christi Pauliq; decretis. Et pudeat tandem Theologus hujus vocis, quam doctiores apud amicos effutiunt: Sic dicerem in scholis, sed tamen (maneat inter nos) diversum sentio, Sic dicimus in scholis, sed tamen (maneat inter nos) non potest probari de sacris literis &c. *Vox Theologorum sophistarum.*

Posthac Eckius impugnat Propositiones Lutheri. D. Andreas Bodenstein Archidiaconus Vuittenbergensis, Apologeticas propositiones parat pro Luthero.

Lutherus deinde de Pœnitentia scribit. De virtute Excommunicationis. De meditanda passione Christi. De digna præparatione ad Eucharistiam. In decem præcepta, & alia quædam.

ACTA D. MARTINI LUTHERI, APUD THOMAM *Cajetanum, Tit. S. Sixti Cardinalem, Augustæ, Anno 1518.*

MArtinus Lutherus obedientiam Romanæ Ecclesiæ præstitit, & Illustrissimi principis Electoris, ducis Saxoniæ Friderici, qui antea laboraverat, ut causa ex urbe cōmitteretur, sumptu, & epistolis commendatitiis provisus, Augustam venit, ad Carmelitas divertit, satis clementer susceptus à D. Cardinale legato: hic de mādato Papæ tria Luthero proposuit faciendā. *Cardinalis Caietanus Luthero tria proponit.*

I. Ut ad cor rediret, erratusq; revocaret.

II. Promitteret in futurum abstinere ab eisdem.

III. Etiam ab omnibus abstinere, quibus Ecclesia perturbari possit.

Cum autem Lutherus peteret doceri, in quibus errasset: Legatus extravagantē Cle. septi. protulit, quæ incipit: Unigenitus &c. quod contra eam asseruisset propositione 58. Merita Christi non esse indulgentiarum thesaurum. Secundo Cardinalis contra 7. propositionem Lutheri voluit fidem non esse necessariam accessuro Eucharistiam.

Altera die præsentibus quatuor Cæsareæ majestatis senatoribus, adductis Notario & testibus, protestatus fuit Lutherus proprie & personaliter legens coram Reveren. D. legato in hunc qui sequitur modum. *Protestatio Lutheri præsentibus Cæsareanis.*

In primis. Ego frater M. Lutherus Augustinianus protestor, me colere & sequi sanctam Romanam Ecclesiam in omnibus meis dictis & factis, præsentibus, præteritis, & futuris. Quod si quid contra vel aliter dictum fuerit, pro non dicto haberi & habere volo.

Verum quia D. Cardinalis ex mandato Papæ exegit, ut super disputatione de Indulgentiis tria faceret:

I. Redirem in cognitionem mei, & errorem revocarem.

II. Cautelam præstarem de futuro non repetendis.

III. Promitterem abstinere ab omnibus, quæ Ecclesiam Dei perturbarent.

Hodie protestor omnia quæ dixi, mihi sana, vera & catholica videtur, Tamen ad superabundantiam offero me personaliter hic & alibi, etiam in publico redere rationem dictorum meorum. Quod si hoc nō placeet Legato, paratus sum vel in scripto, suis objectionibus, si quas habet, respondere, & super his audire sententiam & judicium Universitatum Imperialium, Basilien. Friburgensis & Lovaniensis. *Iudicium Universitatum.*

Tandem admissa scriptili responsione, abitum est.

Mox Lutherus parat responsionem ad Legatum, docens, Merita Christi non committi hominibus, Pontificis vocē audiendam, quæ cōsona sit scripturæ. Pontificem errare posse, reprehendi debere, Act. 15. Præterea ostendit in Materia fidei non modo generale Concilium esse super Papam, sed etiam quemlibet fidelē, si meliorib. nitatur autoritate & ratione. Extravagantē continere falsa. *Responsio Lutheri ad legatum. Concilium & quilibet fidelis super papam.*

II Infallibilem esse veritatem, quod nullus est justus, nisi qui credit in Deum. Accessuro ad Sacramentum, necessarium esse ut credat. Fidem in absolutione necessariam esse. Quod à veritate scripturæ non possit discedere. Lucem veritatis se quærere &c.

At Cardinalis scripturas audire nolebat, sine scriptura disputabat, glossas ex capite suo commentabatur, distinctionibus quibus fœcunda est Thomistica Theologia, ac vere Protheus quidam, omnia elevabat. Tandem Lutherus accepto mandato, non redeundi ad conspectum Legati, nisi revocare vellet: mansit tamen eodem in loco. Tum vocato Reverendo Johanne Stupitio Vicario, Cardinalis multis egit, ut ad revocationem spontaneam Lutherum adduceret. Mansit & sequenti die Lutherus: nihil mandabatur. Tertia die Dominica quoque mansit, & literas dedit, sed nihil respondebatur. Quarta die mansit, & nihil fiebat. Idem silentium quinta die passus. Tandem consulentibus amicis, præsertim cum antea jactasset sese habere mandatum, ut Lutherum & D. Johannem Stupitium vicarium incarceraret, disposita Appellatione affigenda, recessit: sat periculosam obedientiā se præstitisse arbitratus. Lutherus αὐτοπτης κὺ ὑπηρέτης, hæc in Actis scribit, & causam reddit, quare se Pōtifici submiserit, & quod etiā verissime dicta cū humilitate & timore debeant asseri & tueri. Premit quædam & tacet, quæ putat lectorem sentire non sine gemitu. Tandem protestatur Lutherus se colere Romanam Ecclesiam & sequi in omnibus, *Thomistica Theologia. Iohannes Stupitius. Mandatum papæ de incarcerando Luthero. Nota. Lutherus colit Romanam ecclesiam.*

solum illis resistat, qui nomine ecclesiæ Romanæ, Babyloniam nobis statuere moliuntur.

Hoc tempore Leo Papa 10. Thomæ Cajetano Legato scribit, quoniam Hieronymus episcopus Asculanus, auditor Cameræ, Martinum Lutherum ad personaliter comparendum coram eo citasset, & hic pontificia benignitate abusus, audacior effectus: quare per prædictum auditorem Cameræ jam Hæreticus declaratus esset: & deberet Lutherus, invocato ad hoc Maximiliani Rom. Imp. electi, & reliquorum Germaniæ principum, communitatum, potentatuum tam ecclesiasticorum quam secularium brachio, cogi, compelli, & in Legati potestatem redigi, ac sub fideli custodia retineri, donec Legatus à Pontifice aliud haberet in mandatis. Quod si in pertinacia sua perseveraret, & seculare brachium contemneret, deberent in omnibus Germaniæ partibus Luthero adhærentes per edicta publica, ad instar illorum, qui olim in Albo prætorio scribebantur, pro hæreticis excommunicatis, anathematisatis, & maledictis publicari: etiam Duces, Marchiones, Comites, Barones, & quæcunque communitates, Maximiliano Imperatore excepto. Insuper ecclesiastico interdictui oppida, terras, & loco subiici, ad quæ prædictum Martinum declinare contigerit: immo infames fieri seculares, & feudis privari, hic non obtemperantes Papæ. Obedientibus vero, indulgentiam plenariam promitti. Datum Romæ apud S. Petrum, sub annulo Piscatoris, die 23 Augusti, An. mill. 518. Pontificatus Leonis 6. anno. Jacobus Sadoletus.

Litera Pontificis contra Lutherum.

Luthero adhærentes excommunicati.

Papæ adherentes indulgentiam plenariam habent.

Hoc Breve datum fuit 23. Augusti, anno 18. Lutherus citatus 7. Augusti, & sic intra datum Brevis & citationem, cucurrerunt 16. dies.

Hic lector ponat calculum, & inveniet, Hieronymum episcopum Ascalensem ante insinuatam citationem Luthero, aut intra 16. diem post insinuatam, processisse, judicasse, damnasse Lutherum. Sanctus mos & stylus Romanæ curiæ, eadem die citare, monere, accusare, judicare, damnare, declarare.

Stilus Romanæ curiæ æquissimus, scilicet.

Post hæc cum Cardinalis per amicos Johannem Stupitium, & Vuenceslaum Lyncum, niteretur Lutherum à vero flectere, scribit eidem Lutherus, & promittit materiam de indulgentiis se posthac nolle tractare, modo illis imponatur modus aut sermonis aut silentii, qui eum in hanc Tragœdiam suscitaverint. Vocem sponsæ audire cupit, & ecclesiam sequi. Tandem Lutherus anno à nativitate Domini mill. 518. Indictione sexta, die vero sabbati 16 mensis Octob. Pont. Leo 10. anno 6. à Papa non bene informato, appellat ad melius informandum, præsente notario publico & testibus, Gallo Kunigunder de Herbrachtigen, & Vuentzeslao Steinbeis, & Barptolomeo Utzmair presbyteris, Augustensis diœcesis, testibus.

Lutherus vocem sponsæ audire cupit.

DE DISPUTATIONE.

Anno domini 1519. Cœpta fuit Lipsiæ disputatio, excellentium, doctorum Iohannis Eckii, & Andreæ Carolstadii, 27 Julii.

Deinde secunda disputatio D. doctorum Johannis Eckii, & Andreæ Carolstadii, quæ cœpit 15. Julii.

Tertia disputatio ejusdem D. Johannis Eckii, & D. Martini Lutheri, quæ cœpit 4. Julii.

EPITOME VERO LIPSICAE DISPUTATIONIS, *ad Johannem Oecolampadium, per Philippum Melanchthonem, est hæc.*

Neque referre multum puto, neque tu magnopere desyderas studium ac voluntatem animi erga te mei pluribus verbis declarari. Nam ejusmodi auspiciis animos nostros optimus ille synceræ charitatis spiritus conciliavit, ut amicitiam nostram neque labefactari ullo casu in tam varia omnium rerum humanarum vicissitudine posse sperem, neq; vulgaribus illis, & per gratias pedaneis suffragiis id genus literarum, qualibus ferè aluntur amicitiæ, altius acturam radices. In utrunque spiritus incumbit pariter, ut inadita sit amicitia, tum, simultati, tum nugacibus istis blanditiis. Atque utinam illius queam grato pectore beneficium agnoscere, qui talem, non dico Thesea, sed Christiana fide amicum nobis junxerit. Nemo enim plane mortalium est, cujus præsentior in me jam inde à puero usque fuerit beneficentia, quam tua, eaq; vere liberalis, ac prorsos τὸ γνήσιον τῶν χαρίτων referens. Neq; enim rationes nostræ sinebāt æquare beneficiū beneficio. Qua parte quādoquidē tu præstas, quæso permitte vincere nos amādo. Aristoteles eum, qui beneficio quempiam affecerit, ab illo tantū vult amari, quantū meretur beneficium, aut certe beneficii gratia. Argute ille quidē, sed non omnino probe. Neq; enim nobis scopus est amoris nostri, beneficiū ullum tuū, sed ille autor amicitiæ nostræ Christi spiritus. Tu interim quicquid officii amico dedisti, cōmuni charitatis jure debebas, vicissim in nominibus nos quoq; sumus nō defuturi officio, si quando casus aliquis feret. Jam vero quod attinet, noluit, quādoquidē reliqua fere in studiis literarū cōmunia habemus, frustrari te iis, q expectatione majore quā pro re Lypsiæ de ambiguis quibusdā Theologorū, ut videtur, locis acta sunt. Nec opinor nihil referre tua, qui & pro Theologici nominis dignitate, in illo Suevia Theatro urbe Augusta sacrū panegyristen

gyristen agis, & ut theologicæ literæ pure, simpliciterque doceantur, adniteris. Hæc vero disceptandi provincia primum non ob aliud suscepta est, nisi ut palam fieret inter veterem & Christi theologiam, ac noviciam & Aristotelicam quantum intersit. Verum quid profectum sit, aut quorsum inclinarint res, mihi sanè non est in proclivi judicare. Quod diligentius omnia prosequar, quæ ad causam attinent, ut non nihil certi ex iis tu queas oculatior assequi. Varia proculdubio fama ad vos perferet, quapropter fide historica, & quàm simplicissimis subnotatis capitibus disceptationis agam, ut intelligas, quid de quoque controversum sit. Atque ut inda ὥσπερ ἀπὸ γραμμῆς ordiar. Superiore anno sententias, quas Martinus de indulgentiis proposuit disputandas. Eccius obelis notavit, amarulentius est scriptum, quàm ut hinc aliquid proferam. Ex illis revellit aliquot Carolostadius in conclusionibus suis, quæ extant. Carolostadio respondit Eccius per Apologiam, in qua jam pleraque mitius, quam antea in obelis. Apologiam ædito libello Carolostadius confutavit, longa est injuria, longæ ambages, placuit ad summum, ut cætera prætercam, disputare. dies dictus est. Lypsiam confluunt Joh. Eccius Ingolstad. And. Carolost. & Mart. Luther Vuittenberg. Rerum summa in conclusiones coacta erat pauculas, quo certius id proponeretur, de quo disputandum esset. Satis opinor constare tibi quid de disceptatione convenerit, videlicet ut agetur causa excipientibus notariis, atque scriptum evolgaretur, essetque judicium penes optimum quenque. Primum Eccius causatus est apud eos, qui designati erant ab illustrissimo Principe Georgio Saxoniæ duce, Mecœnate humanorum studiorum, præfecti disputationis, contra quam condixerat, videri sibi ex jure disputantium esse, ne dictarentur, gliscentem eorum vim, qui congrediuntur pugnaturi, sensim per styli moram defervere, impetu augeri animos, contando labascere. Id ego nescio an è simplicitate theologica videri possit, ubi nihil tam præstandum est, quam ut ne quid impetu, ne quid temere, ne quid immodico animo dictum videatur. Et ut in studiis literarum, ac potissimum in negotio pietatis nihil puto neque prius, neque salutarius congressu familiari doctorum ac bonorum, ubi sententia cum sententia, placidis ac tranquillis, minimeq; pertinacibus animis confertur, ubi neque vinci indecorum est, neque vincere plausibile, ita vix aliud censeo perniciosius popularibus illis disceptationibus, ubi non potest, quantumvis bonis non obstrepere victoriæ cura. Scis tu quam multa prudenter in hanc sententiam scribat Nazanzenus, quam multa item Erasmus noster. Iam vero convenerat de Notariis, neque enim aliter persuaderi poterat Carolostadius, qui cum primum susceptum est certamen, ibi certos quoque judices designari voluit Eccius, non recusavit Carolostadius. Itaque die 27. Mensis Junii, congrediuntur Johannes Eccius, & Carolostadius. De libero arbitrio propositum est, an sit aliquod nobis ἀνθαίρετον bonum opus, hoc est, ut ipsi dicunt, an de congruo emereamur gratiam, cum facimus quod in nobis est, utor enim ipsorum verbis. Hoc cum agi deberet, vide quorsum contentione rapti sint, & in quos scopulos impegerint; agi debebat, quid per sese citra gratiam posset voluntas nostra, ipsi quæstionē alio rapiunt, & quatuor credo continuos dies in eo disceptant. An voluntas tantum recipiat bonum opus, ipsumque bonum opus sola efficiat gratia. In has Symplegadas coegerunt causam non ita multum necessarium, & planè alienam ab instituto Carolostadii. Dedit Eccius in voluntate nostra non esse vim genuinam, qua opus bonum producat, sed asciticiam tantum, eamq; quam fœneret gratia, idquod primum videbatur oppugnare, diende à Carolostadio rogatus, largiretur ne totum opus bonum esse à Deo? respondit, totum quidem, non autem totaliter. Ecce autem ut argutum hoc cōmentum dignum maiestate theologici nominis: adeo λόγοις κυβίζειν cuius hodie liberum est. Primum fatetur Eccius voluntatem à Deo moveri, deinde ut consentiamus, in nostra esse potestate, inquit: id Carolostadius oppugnavit aliquot Augustini locis, & hoc Pauli fortissimi, Deus efficit in nobis velle & perficere, atque hæc, ni fallor, sententia salva Carolostadio mansit. Quædam pro dogmata suo ex Bernardo transcripserat Eccius, ad rem parum attinentia. Atque hæc ferè sunt, quæ cum Carolostadio Eccius. Integram credo hebdomadam perdidimus in his, quorum capita συντόμως notavi. His autoribus primum didici quid sit quod veteres σοφίζεσθαι dixerunt. Mirum, hæc omnia quo tumultu, quam tragice tractata sint, quo minus mirum est parum profectum esse, sua enim silentia amat spiritus, per quæ nobis illabitur, seque insinuat cupidis, non gloriæ, sed cognoscendæ veritatis. Non prostat in porticibus sponsa illa dilecta Christo, sed domum matris suæ sponsum introducit. Immo neque ulli nos sapientiæ cœlestis radii pellucent, nisi jam ante cruce perpurgatos, mortuosque pristinis mundi elementis, ut cum Paulo dicam. Sub hæc & Martinus in harenam descendit, nam hactenus non satis certum erat congredi, qui causæ invidiosæ judices designare cōmodè non posset pro jure appellationis suæ, tamen cum de eo convenisset, agi cœptum est de Romani Pont. autoritate, controversumq; est, an jure divino probari posset Oecumenici Pontificis autoritas. Esse Oecumenicum Pontificem ingenue fatetur Martinus. In hoc disputat, an jure divino probari eius autoritas possit. In hunc locum quandoquidem paulò asperior est, dies quinque, ni fallor, impensi sunt. Ibi multa acerbe Eccius, multa inciviliter, breviter omnia ejusmodi, ut invidiam apud vulgus Martino conflaret. Argumentum primum erat Eccii, Ecclesiam ἀκέφαλον esse non posse, cum civile corpus sit esse igitur Papam jure divino caput Ecclesiæ. Tum Martinus, Christum se fateri caput esse, cum Ecclesia sit regnum

Non sunt hæc grammatelli verba.

spiritus, non desyderare aliud caput, ut ad Col. 1. Ad hæc locos aliquot ex Hieronymo & Cypriano addidit Eccius, qui quantum de jure divino probent, ipse viderit. Iam & quidam loci manifeste apud eosdem scriptores in dubium vocabantur, quos ipse pro certis proferebat. Bernardi autoritatem ad Eugenium, ceu πανοπλίαν Achilleam jactabat, cum tamen & in eodem libro ad Eugenium sint, quæ non omnino nihil ad institutum Martini faciant. Cæterum Bernardo in hoc negotio quid debeatur, quis est tam stupidus, qui non intelligat? Ex Evangelio usus est loco Matthæi: Tu es Petrus, & super hanc petram &c. Martinus confessionem illam fidei esse voluit. Petrumque ibi personam universæ Ecclesiæ gerere, seque Christum petram vocare, idque ex ipsius sententiæ ordine pluribus conjecturis coarguit. Item loco: Pasce oves meas, quod proprie ac privatim Petro dictum est. Respondit Martinus, post parem Apostolis omnibus autoritatem traditam: Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata &c. hæc enim verba sunt demandanti officii, Christum docuisse, quid sit pascere, & qualem voluerit esse, qui pasturus sit. Ad hæc Eccius concilii Constantiensis autoritatem allegavit, ubi inter damnatos articulos Hussitarum est & hic, de necessitate salutis est credere Romanum pontificem Oecumenicum esse, ibi jactatum varie, concilium errare non posse. Prudenter ad hæc Martinus, non omnes articulos pro hæreticis damnatos, et reliqua, quæ hic omnia molestum est referre. Neque hujus est loci tractare, quæ sit conciliorum autoritas. Hoc palàm est, non posse concilium novos articulos fidei condere. Male audivit ob hæc Martinus, quod videbatur obstrepere conciliis, quorum ille nihil maiore religione præstaret, quàm ut sua conciliis esset autoritas. Ibi hæreses, Bohemicæ factiones & id genus crimina alia obiiciebantur. Largitus est Eccius æqualem omnium Apostolorum autoritatem fuisse, nec consectaneum esse, ut sint æquales Episcopi. Interesse enim inter ἀποστολὴν & administrationem, cum non sit ἀποστολὴ aliud, nisi legatio εἰς ὑπακοὴν πίστεως, Paulo ad Romanos autore. Neq; inter ἀποστολὴν & administrationē quid intersit, video. Intolerabile visum Eccio, alicubi recedere à Pontificiis decretis, aut à qualibuscunque verbis alicuius è sanctis Patribus. Verum, sententiam suam de Pontificib. loco ad Galatas Martinus muniit, non ἀπροσδιόνυσον quantum video. Ab iis qui videbantur esse aliquid, quales aliquando fuerint, nihil mea interest. Deus enim personam hominis non accipit, mihi autem, qui videbantur esse aliquid, nihil contulerunt. Interim Eccius opinatur à Christo Apostolos lectos esse, sed à Petro ordinatos episcopos, ex his æstimes reliqua. Ad constitutionem, quæ recensetur in Decretis, ne Romanus Pontifex universalis Episcopus nominetur, respondit, non quidem universalem Episcopum nominandum esse, sed universalis Ecclesiæ Episcopum. Post hæc de purgatorio agi cœptum, cuius quæstionis arbitror scopum ne attigisse quidem. Nam cum differendum esset, quam in purgatorium potestatem habeat Papa, cœpit Eccius aliam cantilenam, esse purgatorium, probari ut possit, id quod receptius est, quàm ut necesse sit toties in scholas vocare. Locus est Machabæis vulgatus, quo sententiam suam muniebat Eccius. Martino visum est in contentione, juxta Hieronymi sententiam, non valere Machabeos. Contra ille, tantum deberi Machabeorum libro, quantum Evangelio, digna scilicet Theologo vox, & omninò id mordicus tenuit. Additus Pauli locus, ad Corinthios: Salvus erit, sic tamen, quasi per ignem, de quo scis ut varient interpretes. Iam & hoc Matthæi: Esto consentiens adversario tuo &c. de carcere, & quod dicitur, donec solverit extremum quadrantem, huc detorsit, quod vides unde petatur, & in quam sit dictum sententiam. Nephas est putare eò loci carcerem de purgatorio intelligi. Vellem Christi plebeculam fœlicius erudiri, quàm id genus interpretationibus, pleraq; longius à fontibus ducunt scripturam, quàm ut nativam vim retineat. Iam & hoc in Psalmo pro purgatorio produxit, Transivimus per ignem & aquam: & nescio quæ pari fide alia. De indulgentiis minore contentione disputatum est, immo ipsi Eccio iocum & ludum ciebant. Ad summum de pœnitentia actum est, ejus quæstionis scopum Eccii enthymemata nescio an attigerint, pœnas aliquas satisfactionis probabant, quas admittebat Martinus. Cæterum pro singulis peccatis ad singulas pœnas deposci pœnitentem à iustitia divina, quas in potestate hominis sit remittere, mihi per illas ratiocinationes non apparebat. Atque hæc quidem sunt potissima quæ in contentionem istam universam inciderunt, pleraque alia magis ridicula sunt, quam ut iis te onerare possim, alioqui fœlicius occupatum. Duo reliqui dies dati Carolost. altero de obice, ut vocant, gratiæ actum est, quem largitur Eccius, non tolli natura, sed gratia, altero, an in quolibet bono opere peccemus. De quo plerisque cum ab Eccio, tum à Carolostadio egregiis scripturæ locis pugnatum est, mihi sanè visus est Paul. 7. cap. ad Ro. nonnihil adiuvare sententiam Carolostadii. Plura scripturus aliò ad necessarias operas avocabar, quanquam hæc fortasse immodicus, sed placuit nugari tecum amicissimo, eaque de re quam expectatione maiore quam fructu agi, ipse vidi. De hujusmodi disceptationibus plausibilibus, quid alii sentiant, nescio, mihi quidem ἀπρεπῆ videntur. Ingenia, eruditionem variam, & multiplicē doctrinā hoc theatro ostentarūt isti, ex quibus ad pietatē, ut plurima fieret accessio, optarim.

Iohannes Eccius. Cæterū apud nos magnæ admirationi plerisq; fuit Eccius, ob varias & insignes ingenii dotes. Carolostadium è scriptis credo novisti, bonus est vir, & rara doctrina, plæq; nōnihil extra volgi aleam

Andreas Carolost. eruditus.

eruditus. In Martino, longo jam usu mihi familiariter cognito, vivax ingenium, eruditionem, & facundiam admiror, syncerum & pure Christianum animum non possum non deamare. Amicis communibus ex nobis salutem dicito. Scis quod dici Græcis solet πολλὰ κενὰ πολέμου, quare non est, ut de hujus disceptationis eventu, neque famæ, neque iis qui in ea famæ, studuerunt, omnia credas, Vale, Vuittenbergæ 21. Iulii.

Anno Domini 1519. Cæsar Maximilianus fatalem diem obiit, quum esset ingressus annum ætatis sexagesimum tertium. Exequiæ ei celebrantur Augustæ, aderant præter equites aurei velleris, illustrissimi Hispaniarum regis frater, dux Ferdinandus, Guilielmus de Croi Cardinalis, Archiepiscopus Toletanus, D. Erardus de Marca, Episcopus Leodiensis, Philippus de Burgundia, Episcopus Traiectensis: Princeps ob clementiam, placabilitatem, voluptatum abstinentiam, & alias virtutes longe charissimus. Continuos 9. annos in castris agens, difficillima quinque bella profligavit, Gallicum, Eburonicum, Sicambricum, Batavicum, Morinicum. Hic nobilissimæ gentes, hic scientissimi bellicæ rei populi, hic urbes opulentissimæ ad deditionem & pœnitentiam ab eo compulsæ sunt, Quale nihil socer Carolus, nihil prosocer Philippus, excellentissimi duces, unquam consequi potuerunt. Neque vero postremum inter huius laudes viri ponendum, quod literas & ingenia tam impense amavit, quodque bonas artes non foverit modo, sed aluerit, atque promoverit. Auxit hujus mortui desyderium Principis, atrocitas insequentium temporum.

Anno eodem in Nortuuegia capta est belua marina, habens 12. ulnas longitudinis, cutem grossitudinis unius pollicis, sub ventre pedes duos ut canis marinus, mentū hirsutum, in superiori mandibula dentes duos sesquipedales, tres digitos excedentes, vulgo Roßmer dicitur.

ELECTIO CAROLI V. IMP.

ANno eodem, post mortem Maximiliani, Principes electores convenerunt Francophordiæ, Albertus Archiepiscopus Mogontiæ &c. Marchio Brandenburgensis, Hermannus Archiepiscopus Coloniensis Comes de Vuida, Richardus Archiepiscopus Treverensis, de familia Greiffenklauu, Legati Ludovici regis Bohemiæ, Ludovicus Palatinus Rheni, Fridericus Saxoniæ dux, Ioachimus Marchio Brandenburgensis, hii unanimi consensu elegerunt Carolum ducem Austriæ & Burgundiæ, regem Hispaniarum, die 28. Iunii, & ita Maximiliano Carolus, avo nepos succedit, qui quo tempore est electus Rex Romanorum, in Hispania agebat, unde per legationem evocatus, Fridericus Palatinus legatus erat, anno Domini 1520. in Flandriam applicuit, doctissimi viri erant in regio comitatu, Erasmus, Huttenus, Aloisius, Marlianus, Maximilianus: à secretis Cæsari, Iohannes Ludovicus Vives, Georgius Halonius. Cæsar profunda nocte Burgas venit, magna lætitia spectatorum, quem præcedebat Ferdinandus frater, Cardinalis à Croy, sequebatur vero Margareta Augusta. Mox sequenti die, hoc est, in festo Jacobi, qui patronus est Hispaniarum, magna solennitas habita, Episcopo Cordubensi rem sacram faciente. Eruditissimus D. Thomas Morus legatum agebat apud Germanos mercatores. Aderant Brugis oratores Venetorum, Coloniensium, Norinbergensium, Lubecensium, Henricus dominus de Brunschuuig, Legati ducis Lunenburgensis, Legati Lantgravii Hassiæ, Conradus Peutingerus. Die Lunæ post festū Iacobi proficiscitur Augustus Gandavum. Frater Iohannes Glapeon ordinis Minorum de observantia, sermonem fecit in templo divæ virginis Brugis, præsente Cæsare. Thema erat: Redde quod debes. hæc stultissime deduxit & adulatorie. Posthac ab Antuuerpianis Carolus Augustus summo cum triumpho suscipitur, id quod Petrus Aegidius graphice descripsit. Item à Leodinis, & eorum episcopo Erhardo Marcano honorifice suscipitur. Aquisgrani exquisitissimis honoribus acceptus, & imperii donatus insignibus, in præsentia Electorum imperii. Aderant præter legatos variarum provinciarum, Cardinalis Columnensis, Legatus Romani Pontificis, Cardinalis Gurcensis, Cardinalis Sedunensis, quem Helvetiorum vocant, Cardinalis de Croy, Cardinalis elector. *Cardinales apud Carolum quintū.* A coronatione Coloniam venit, & ad Mogontiam mense Novembri, à Theodorico Zobellio Canonico & Scholastico eleganti oratione susceptus. Post aliquot dies Vuormatiam ad indicta comitia se recipiens. Anno Domini 1519. Prodeunt Commentarii M. Lutheri in epistolam ad Gal. Item in septem Psalmos pœnitentiales brevis declaratio. *Commentarii Lutheri in Galat.* Quo tempore in Academia Vuittenbergensi munificentia prudentissimi omnium studiorum mœcenato, Friderici principis & Electoris Saxoniæ, recta studia in tribus linguis, Latina, Græca, & Hebræa, gratis docentur, Philippo Melanchthone Vuittenbergam & Germaniam piis studiis & honestis disciplinis illustrante.

Eodem anno prodit Resolutio Lutheriana super propositione sua 13. de potestate Papæ.

Anno Domini 1520. Assertio omnium articulorum M. Lutheri per Bullam Leonis 10. damnatorum, scribitur ad Fabianum Fœlicem equitem Germanum. *Assertio articulorum Lutheri.*

Anno eodem Lutherus ad Nobilitatem Germaniæ scribit, contra tres muros Papistarum, quorum primus est: Quod dicunt magistratum prophanum in eos (spirituales scilicet) nihil habere potestatis, sed è regione ipsi sint supra prophanos. *Lutherus ad Nobilitatem Germaniæ.*

II. Si urgentur scriptura, dicunt nemini licere hanc exponere, quàm Papæ.

III. Si Concilio urgentur, fingunt rursus neminem posse indicere Concilium, nisi solum Pontificem

tificem Romanum. In eo libro tractat & plura alia argumenta. Quod Papa non possit impedire liberum Concilium. Quæ in Conciliis agenda: Fastus Papæ tollendus. Quantum Germania Papæ solverit annue, nimirum circiter trecenta millia florenorum. Abusus annatarum. De abusu mensis Pontificii, & quare sit auferendus. Cur Episcopi Germaniæ nihil ausint contra Papam. Intellectus jactatissimæ sententiæ: TU SUPPLEX ORA, TU PROTEGE, TUQUE LABORA. Ne Imperator Papæ subsit, sed vicissim. De usu cœnobiorum & collegiorũ. Quod sacerdotes sint uxorati. De electione plebanorum. Avaritiam fuisse causam interdicti matrimonii. Quis usus excommunicationis. Minus Festorum. Libertas in cibo. Ut mendicitas commode aboleatur. Incommoda ex Concilio Constantien. & quod probissimus Cæsar Sigismundus summũ infortunium sensit ob non servatam fidem Johanni Hufs, & Hieronymo. Hereticos non per fasciculos, sed scripturæ perspicuitatem vincendos. De reformandis Universitatibus. Judicium de Decretalibus. Prima doctrina puerorum sit Evangelium. Luxus vestium per Germaniam. De luxu aromatum per Germaniam. De redditibus & censibus. De prostibulis.

Theologi contra Lutherum. Hoc anno contra Lutherum Theologi Lovanienses, Colonienses, & Hieronymus Alexander, ac alii, agere cœperunt.

De libertate Christiana Luth. Eodem anno scribit Lutherus de libertate Christiana, ad Leonem decimum, in quo libro tractat hæc Paradoxa.

I Homo Christianus omnium liber est & dominus, ac nulli subjectus.

II. Homo Christianus est diligens minister, & servus omnium omnibus subjectus.

Lutherus de bonis operibus. Anno eodem scribit de bonis operibus, ad illustrissimum principem Johanem ducem Saxoniæ, qui liber è Germanico in Latinum transpositus fuit.

Erasmus ad Cardinalem Moguntinum de causa Lutheri. Anno domini 1520. D. Erasmus Roterodamus ad Reverendissimum Archiepiscopum Moguntinum scribit, commonefaciens illius Celsitudinem, de causa doct. Martini Lutheri. In qua epistola inter alia meminit, à Monachis & Theologis damnata tanquam hæretica in libris Lutheri, quæ in Bernhardi & Augustini libris ut orthodoxa, immo & pia leguntur. Mundum oneratum humanis institutionibus, oneratum opinionibus & dogmatibus scholasticis, oneratum tyrannide fratrum mendicantium: qui cũ sint satellites Rom. sedis, tamẽ eo potentiæ ac multitudinis evadunt, ut ipsi Romano Pontifici, atque ipsis regibus sint formidabiles. His cum pro ipsis facit, Pontifex plus quàm Deus est. In his quæ faciunt adversus eorum commodum, non plus valet quã somnium.

Olim hæreticus habebatur, qui dissentiebat ab Evangeliis, ab articulis fidei, aut his quæ cum his parem autoritatem obtinerent. Nunc si quis à Thoma dissentiat, vocatur hæreticus. Quicquid non placet, quicquid non intelligunt, hęresis est. Græce scire, hæresis est. Expolite loqui hęresis est.

Eo tempore Jacobus Vuimphelingus Selestadiensis, Erasmi epistolam ad Mogon. ad episcopũ Basiliensem mittit, optans ut ejus exemplo omnes Germaniæ episcopi Leonem Papam mittigent, ne virum, quem Christianum & Evangelicum, non modo in doctrina, sed in omni vita prædicant, funditus deleri sinat.

Vuimphelingi vitam, viri de literis pro sua mensura & ætate bene meriti, mox infra habebis candide lector.

Lutherus Vuormatiam venit Anno domini 1521 Martinus Lutherus Vuormatiam venit, rationem fidei suæ coram Carolo quinto Augusto reddit. Cum de fide publica illi danda apud Principes ageretur, & placuisset dandam illi esse, ferunt illustrissimum principem Philippum Lantgravium, tum adolescentem, cum rogaretur, respondisse: Non modo dandam, sed servãdam esse fidem. Testimoniũ Germani & cordati principis. *Fides danda & servanda Luthero.* Hæc non semel retulit clarissimus ac integerrimus vir, D. Jacobus Kirscherus, illustrissimi principis Philippi Marchionis Badensis Cancellarius, qui cum principe tum concioni interfuit, cum de vocando Luthero rogarentur sententiæ.

Lutherus de votis monasticis & Missa. Anno domini 1521. Prodeunt liber Lutheri de votis monasticis, & de abroganda Missa: priorem dicavit patri suo, Johanni Luthero; alterum fratribus suis Augustinensibus, cœnobii Vuittebergensis, ut conscientiam obfirment verbo Dei contra portas inferni. Ex Eremo 1521.

Anno eodem ex Pathmo scribit de Confessione, ad vere nobilem Franciscum à Sickingen.

Didimus Faventinus. Hoc anno prodit Didimus Faventinus adversus Thomam Placentinum pro M. Luthero. Oratio est ex qua cognoscit lector, quibus sycophantiis & calumniis oppressam velint veritatem, & extinctas bonas, hoc est, pias literas hi, qui sophisticen Theologiam, qui pontificum cõstitutiones, breviter qui hominũ traditiones vindicant: Et petit hæc oratio, ut nemo faveat Luthero, nisi quatenus Evangelicæ veritati favere debet quivis Christianus.

Vlrichus ab Hutten. Eodem anno Ulrichus ab Hutten dialogos novos, per quàm festivos edit, Illustriss. Principi domino Johanni Palatino Rheni, Bavariæ duci & Spanhemiensi comiti dedicatos, titulus est Bulla vel Bullicida. Monitor primus, Monitor secundus, Prædones.

Anno domini 1521 Ferdinandus Archidux Austriæ, cũ Anna filia regis Ungariæ apud Lintz habet nuptias, Item Ludovicus Ungariæ rex, cum Maria sorore Caroli & Ferdinandi apud Ofen nuptias celebravit.

Hoc

Hoc anno Carolus V. Imp. auxilio Leonis papæ decimi, Mediolanum cum arce occupat.

Anno eodem prodeunt sequentia. Sermones innumeri de Matrimonio. De Mammona. In Psalmum 118. Beati immaculati: Commentarii in Psal. 67. Exurgat Deus. in Psal. 36. Noli æmulari. Super magnificat, ad Johannem Fridericum illustrissimum Principem modo electorem. Quod cor regis in manu Dei sit. Quod angeli sint & dii, boni principes: leones, dracones & feræ, mali.

Anno Domini 1521. Enarrationes Epistolarum & Evangelicorum ad Illustrissimum principem Fridericum electorem. Eodem tempore scribit Lutherus de captivitate Babylonica, Ecclesiæ præludium cum ejaculatione hac. *Læta libertas.* Item carmine isto annexo. *Læta libertas.*

Hostis Herodes impie,
Christum venire quid times?
Non arripit mortalia,
Qui Regna dat cœlestia.

Anno eodem, tenente conventu Vuormatiensi, Carolus amisit aulæ suæ duos præcipuos, Gulielmum Crojum Archiepiscopum Toletanum Cardinalem, & hujus patruum Gulielmum, CeverIem principem de Servia, vulgo der von Schiffern / primus marchio de Arscoto: Ille Januario mense periit, veluti flosculus tener, in ipso exortu succisus, nondum enim egressus erat annum vigesimum tertium: Hic, sed natu grandior, Majo insequenti, naturæ concessit, ingenti thesauro in Augusti Reipub, commodum relicto. Cui vero si vita diuturnior contigisset, aut nunquam susceptum (erat enim pacis amantissimus) aut celerius confectum fuisset bellum, quod exarsit postea inter duos potentissimos orbis Christiani principes, Carolum Cæsarem & Galliarum regem Franciscum, in quo etiam hodie fœlicem catastrophen pii exoptant. Dominus Robertus de Marka comes de Arnberg dictus, orta lite inter ipsum & Dominum de Embri, rursus ab Augusto deficit ad regem Franciæ quare aliquot arces & oppida ipsius per comitem de Nassauu captæ & diruptæ sunt. Hoc anno Cæsareani occupatis Gallorum aliquot oppidulis, cum ingenti exercitu ad Masserias armis vindicandas profecti, aliquot eam hebdomadas obsederunt. Locus vi defensus capi non potuit, suburbana tantum tecta direpta sunt & incensa. Ob dissidium ducum hanc obsidionem solutam esse voluit quidam. Alii tradunt, quoniam in Cæsareano exercitu multi dysenteria graviter laborarent, & oppidum ipsum forti præsidio tenebatur, appropinquante hyeme, obsidionem solutam, maxime etiam quod Markanus, græca fide agens, gallorum equitum auxilio, currus centum quinquaginta, qui annonam exercitui advehebant, intercepit.

Gulielmus Croius Gulielm. Cevertius. *Bellum Caroli V. & Francisci I.* *Masseria vulgo maßyr.*

Anno eodem pridie kalend. Majas, conventus Vuormatiensis, dimissus est à Carolo, Carolus Augustus in Brabantiam redit mense Junio, rebus in Germania compositis, Francisco de Sickingen Germanici exercitus principe. *Finis comitiorum Vuormatiensium*

Christiernus Danorum rex, terrestri itinere ad Carolum Augustum venit, & humanissime susceptus est.

Anno eodem 13. die mensis Julii, libri Lutheri Antuerpiæ combusti, præsente Carolo Augusto, per Aleandrum & lictorem, adstitit Egmonda & alii: ferunt prætorem Antuerpianum subridendo dixisse, cum illum alloquerentur Aleander & Egmonda: Consilium impiorum non adjuves. Plebejus quidam interrogavit quid opus esset, accensa teda & carnifice, cum alioquin ignis adesset? quidam respondit, istum honorem haberi, quia verba Domini comburerentur. Alius, inquit, melius esse ligna venundari, ut Romæ pædicones isto precio comburerentur. *Libri Lutheri combusti.*

Gandavi quoque libri Lutheri combusti opera Aleandri, Egmondani, & Glapeonis. Hinc prodit Epistola Vdelonis Cymbri Cusani, de exustione librorum Lutheri, & Monachorum Dominicanæ factionis nequitia, ad Germaniæ proceres & cives.

Rumor de tollendo Augusto per venenum, carni bubalæ immissum, percrebuit.

Eodem anno Leo hujus nominis decimus Pontifex Romæ moritur. Ferunt veneno extinctum, antea dictus Johannes de Medicis, Angeli Politiani quondam discipulus. In cujus demortui locum anno millesimo 522. mense Januario, Hadrianus Florentius Trajectensis, Cardinalis sanctorum Johannis & Pauli, aliquando Caroli pædagogus, in Papam eligitur, estq; vocatus Hadrianus 6. Cum Romæ eligeretur, agebat is tum in Hispaniis, regnorum Caroli Cæsaris gubernator. Aberat enim Carolus ob negotia imperii. Moritur altero suæ administrationis ineunte anno. *Hadrianus 6. Papa.*

Hadrianus domum suam Lovanii magnifice extructam, in usum vertit sanctis literis studentium, ijsdem etiam in alimoniam relictis proventibus annuis.

E regione Pontificii collegii habitat familia Standonica, de qua supra.

Hoc anno in comitiis Vuormatiensibus gravamina quæ habet Germania à sede Romana & ecclesiasticis, per Electores & alios principes diligenter fuerunt exposita Cæsareæ Majestati, Articuli hac de re conscripti sunt circiter centum. De judicibus & conservatoribus Rom. De violatione Juris patronatus. Quod indoctis Agasonibus stabulariis Romæ beneficia conferuntur. De Annatis *Gravamina Germanicæ nationis.*

& harum exactione, ubi olim expositi ducati 10. jam solvendi centum: nam Mogontia aliquando, Colonia, Saltzburgum, 10. mill. ducatorum pallium impetrarunt, jam 24. millibus vix possunt. De confirmationibus & palliis. De novis officiis, Scutiferis, Ribistis, Parcionariis, Paionariis, Caforatis. De commendis & incorporationibus. De regulis Cancellariæ. De servatione pectorali, mentali, regressione. De Curtisanis. De indulgentiis Stationariis. De abusu excommunicationis. Quod multi indocti ordinantur. De synodis neglectis. De mala vita cleri.

Gallorum rex Franciscus cum exercitu suo in Hannoniam usque venit, captis quibusdam obscuris oppidulis & incensis: cui cum Cæsareani occurrissent, parvis factis præliis, & utrinque aliquot nobilibus captis & cæsis, in Galliam rediit.

Carolus Augustus unà cum rege Danorum ac cæteris principibus Brugas venit, ibi expectans adventum Cardinalis Eboracensis Angli. Habuit Cæsar in comitatu suo regem Danorum, Archiepiscopum & principem Cremensem, Comitem Vuirtenbergensem, Episcopum Leodiensem, Episcopum Vltrajectinum.

Cardinalis Eboracensis in comitatu suo habebat doctissimos viros, Thunstallum, Thomam Morum, Gulielmum Montiorum, Erasmum Roterodamum.

Cardinalis Eboracensis Ceremonia. Cardinali Anglo prandenti & cœnanti, flexis poplitibus (id quod inter Germanos inauditum) ministrabatur, astantibus multis Anglis nobilibus.

Nomen Augusti aureis literis scribendum. Hieronymus Aleander senatui Brugiano bullam Leonis 10. & Cæsareæ Majest. exhibuit: & cum nomen Augusti deesset, & unus Senatorum causam inquireret, inquit Aleander, Aureis hoc nomen literis scribendum.

Isabella Danorum regina moritur. An. do. 1522. Cum Christiernus Danorum rex aliquot annis in Germania inferiori egisset, regina Isabella uxor ejus, Caroli soror, in languorem incidit, quo postea brevi maximo viri sui dolore consumpta est, & sepulta Gandavi: Fatis, ut putatur, volentibus, ut quæ urbs nascentem Carolum fratrem vidisset, eadem quoque sororis amantissimæ cineres haberet.

Mediolanum capitur. Mediolanum à Romano Pontifice & Helvetiorum exercitu, diffugientibus metu Gallis, captum est, in gratiam Caroli Augusti.

Ianuenses ad Cæsarem deficiunt. Januenses à Gallo ad Cæsarem defecerunt, & imperata fecerunt, quod putabatur initium Cæsareani nominis exaltandi per Italiam.

Postilla Lutheri. Anno eodem prodit postilla Lutheri super Epistolas & Evangelia, ad generosum comitem Albertum à Mansfelt, dominum Schrappel & Helderungen, in qua prædicat sermonem, instat tempestive intempestive, arguit, increpat, exhortatur, opus peragit Evangelistæ, summam vitæ Christianæ inculcans.

In Psalm. 21. Deus Deus meus, lucubrationes Lutheri, anno eodem.

Eodem anno de traditionibus humanis fugiendis.

Anno Domini 1522. Huldrichus Zuuinglius Apologeticum Archetelem scribit ad Reverendissimum Dominum Hugonem de Hohenlandenberg, Episcopum Constantiensem, de tota causa doctrinæ pietatis. Eodem anno Johan. Oecolamp. apud clarissimum Franciscum à Sickingen Germaniæ equitem & Imperatorii exercitus capitaneum Ebernburgo, Lectionem Epistolæ & Evangelii vernaculo sermone plebi promulgat, præsentibus nobilibus & clarissimis viris Diethero à Thalburg Hartmudio à Cronberg, qua de re extat Oecolampadii Epistola.

Anno domini millesimo 523. Quod Jesus Christus natus Judæus.

Eodem anno sermones 23, variorum argumentorum.

Comitia Norinberga. Eodem anno scribit ad status Imperii Norinbergæ congregatos, contra eos qui invertunt aut vitiant mandatum Cæsareum, cujus summa erat in quatuor articulis. Ut Evangelium doceretur juxta expositionem doctorum Christianorum ab ecclesia approbatorum.

2. Quod Archiepiscopi & Episcopi eruditos in sacra scriptura ordinent, qui judicent de concionibus, an recte vel secus doceatur.

3. Ut nihil novi excudatur, usque ad tempus concilii, quod non per prudentes à magistratu ad hac ordinatos admissum sit.

4. Quod personæ spectantes quę matrimonii onus subeunt, aut monasticum institutum relinquunt privilegiis eorundem careant.

Eodem anno scribit apud Ecclesiam esse jus de doctrina judicandi, doctores asciscere, aut reiicere.

Sed longum fuerit omnia enumerare, quæ D. Lutherus & Philippus Melanchton his annis ædiderint.

Carolus V. redit in Hispanias. Johannes Cornelius nauta, navigatione decem dierum ab Anglico littore vehit. Hic natura regem Philippum illustrissimi Augusti patrem ultima navigatione in summa tempestate in Hispanias vexerat, & reginam Danorum una cum principe Vltrajectino in Daniam vexerat. Vir dives & peritissimus rei nauticæ.

Hadria-

Hadrianus papa Romæ reformationem tentat, laborat pro pace & concordia apud Principes & R. P. Item pro auxilio Rhodiis ferendo obsessis à Turca & regno Pannoniæ. *Rhodus deditur Turcæ.*

Anno Domini millesimo 523. Rhodus Imperii Christiani antiqua propugnatrix Tyranno Turcarum Solimano dedita est. Cujus nobilissimæ urbis semper lugendam deditionem, qui fando audiendove temperare à lachrymis potest, mea quidem sententia non novit, quantum Rhodiana victoria Turcarum vires auctæ sint & nostræ accisæ. Verum (ut quidam scribit) nunc omnes querelæ etiam necessariæ seræ sunt atque ingratæ, quandoquidem Occidentis principes, quos neque obsidio neque postea excidium movit, poti sunt calice furoris, indignationis & iræ Dei. De hoc bello habes libros tres elegantissimos Jacobo Fontano Brugensi autore cum Epistola exhortatoria Philippi Melanchtonis ad Archiepiscopum Mogontinum, ut deliberet non modo de bello Turcico, sed etiam de sanandis Ecclesiasticis dissensionibus. Ex lib. primo tantum libuit subiicere hic epistolam tyranni & juramenti, ut hinc ex unguibus (quod dicitur) leonem æstimes. *Iacobus Fontanus Brugensis.*

SOLYMANVS TSACCVS DEI GRATIA, REX REGVM, DOMINVS dominantium, maximus Imperator, Byzantii & Trapezuntis, &c. Reverendo patri Philippo Vilerio Liladamo, magno magistro Rhodi, equitibusque suis & universo populo.

Commoverunt me afflictissimæ gentis meæ commiseratio, & summa injuria vestra. Impero igitur vobis per celerem insulæ & arcis Rhodiæ deditionem, p e ultroq; concessa gratia, secure abeundi cum omni preciosa suppellectile, aut si libet manendi sub imperio meo, in nullo nec tributo quidem minuta libertate & religione vestra. Si sapitis, præferte amicitiam & pacem bello crudelissimo. Nam victos vi manent acerbissima omnia, quæ victi à victoribus pati solent, à quibus non defendent vos arma, domestica externave auxilia, nec ingentes muri, quos radicitus evertam. Valete bene: Quod tunc demum fiet, si potius quàm vim amicitiam malueritis, quæ neque fraudi, neque dolo vobis erit. Juro Deum, cœli terræque autorem: juro quatuor Evangelicæ historiæ Chronographos, vicies quater mille prophetas lapsos è cœlo, summumque inter hos nostrum Mahumetem adorandos, item manes avi patrisq;, tum hoc sacrum augustumq; meum imperiale caput. Ex regia nostra Constantinopoli. *Epistola Turcæ ad Magistrum Rhodi.*

MOS JURANDI THARTARORUM.

Mos Thartarorum est super frameas jurare, & aquam ablutionis gladiorum, atq; framearū epotare, atque verba talia adiicere. Quicunque pacta, ligam & fraternitatem violaverit, aut contra eam violandam insurrexerit, vel aliquispiam intentaverit, à frameis incidendus occidendusque pereat, & tanquam aqua defluat atque evanescat. Ex lib. 4. Chr. Polonorum. *Mos iurandi Thartarorum.*

Anno Domini millesimo 523. Ad Carolum Augustum venerunt in Hispanias quatuor Oratores ex Aphrica, illustres Principes cum muneribus, & 24. Camelis onustis, Elephantibus, variis feris, leonibus & bestiolis, offerentes se & sua. *Oratores ex Africa ad Carolum in Hispanias.*

Venerunt eodem tempore ex Indiæ parte illa, quæ nuper per præfectum maris Hispanici inventa est, quatuor alii Oratores à 12 regulis missi, hii omnes avium pennis ornati, & plumati erant, obtulerunt gallinam auream cum duodecim pullis aureis, ornatis gemmis & lapillis pretiosissimis. Crista gallinæ erat ex carbunculo, rostrum ex adamante, pennæ erant gemmæ. Asportarunt & varias aves & vestes ex pennis avium factas. Item tentoria bellica ex plumis. Item tela & scuta. Hii nomine 12. regulorum Indiæ, Cæsareæ majestati nutu & signis obedientiam præstiterunt. *Gallina aurea.*

Anno Domini millesimo 522. Comitia frequentia Norinbergæ habita fuerunt, in quibus legatus Adriani Pontificis, & regis Vngariæ contra Turcam sollicitarunt. Hic Adrianus ad Comitia Norinbergensia, anno eodem legatum suum Franciscum Cheregatum misit, & commisit, ut libere confiteretur coram statibus imperii, in hæc verba. Nos scimus quod in hac sancta sede jam annis aliquot, multa fuerunt abominabilia, abusus in rebus divinis, superfluitas traditionum, & quod tandem omnia in deterius corruerint. Nec mirum est, quod infirmitas à capite in membra, à Papis in minores prælatos derivarit. Nos omnes, hoc est prælati & Ecclesiastici, declinavimus, quisque in viam suam, nec jam diu fuit aliquis qui bonum operaretur. Sed hæc non est nova quærela, lege Bernhardi sermonem ad prælatos in Concilio Remensi. Item super Cantica.

Hoc tempore prodit Breve Hadriani Papæ 6. ad Friderichum Saxoniæ ducem, contra Lutherum. *Breve Hadriani contra Lutherũ.*

Hoc anno Hadrianus 6. Carolus Augustus, Heinricus octavus, Anglorum rex, Ferdinandus dux Austriæ, & civitates Italiæ, unà cum Venetis fœdus ineunt contra Gallorum regem Franciscum primum.

Hadrianus 6 Pont, Rom. natione Germanus, patria Ultrajectinus, ante Pontificatum Lovaniensis Aca- *Hadrianus Papa moritur.*

sis Academiæ Cancellarius, & collegii ibidem apud divuum Petrum Decanus. Caroli Augusti præceptor & alumnus, Cardinalis Dertusensis, sedit annos duos, obiit Romæ anno Domini millesimo 523. Johannes Baptista de Macerata suspectus fuit de veneno dato.

Medicus qui polliceturpestem se prohibiturum.

Medicus quidam fuit, qui quatuor millia ducatorum petiit, pollicitus se pestem prohibiturum. Is magica arte per taurum effodit fontem, è quo si quis biberet, immunis esset. Hic medicus tandem combustus, libri ejus allati Hadriano Pontifici, & inter secretissimas ejus chartas inventi post mortem ipsius. Hinc quidam colligunt, magicis artibus ad hoc fastigium evectum. Deus novit, qui humiliat & sublimat, pauperem facit & ditat, Psalm. 111. Ita Hadriani Pontificatus insignis fuit Primo, peste in urbe Roma supra centum millia hominum absumente. Secundo, Rhodi expugnatione à Turca. Tertio, Bello perniciosissimo inter Carolum Augustum & Franciscum regem Galliæ.

Anno Domini millesimo 523. Incomparabilis heros, & clarissimus eques Germanus Franciscus à Sickingen, infœlici bello implicitus, quod gesserat anno superiori contra Archiepiscopum Trevirensem. per Ludovicum Palatinum electorem, Philippum Hassiæ Lantgravium, Reinhardum Archiepiscopum Trevirensem in arce Landstall obsidetur, & decusso ex bombardarum ictu, tramite læditur, & moritur, vir plane dignus, cui pax diutina cum summa potentia contigisset, adeo justitiæ religioni, literisque provehendis, erat addictissimus,

Anno eodem in regno Granatæ, circa autumnum multæ civitates & arces absorptæ sunt, & in Neapoli circa festum Galli, tantæ fuerunt tempestates, cum pluviis & tonitruis, ut arces multæ, & pagi, ac ingentes arbores corruerent, & loco amoverentur.

Anno Domini 1524. Carolus Cæsar in persona sua propria, contra Galliæ regem Franciscum bellaturus, movit.

Anno eodem Clemens Papa 7. eligitur, antea Cardinalis de Medicis.

Mense Januario in Haga comitis Holandiæ, mulieres seditionum excitarunt, ob vectigalium portoriorum exactionem contra publicanos.

Anno dom. 1525. Soror ducis Friderici, uxor ducis de Lünenburg, hoc anno filiam suam monialem è monasterio materno præcepto abstulit.

Georgius Marchio Brandenburgensis, magnus Prussiæ magister ordinis Teutonicorum verbum Domini cum suis suscepit, & filiam ducis Holsatiæ uxorem duxit.

Anno eodem Fridericus Saxoniæ, clarissimus princeps moritur.

Gallus à Cæsare victus apud Papiam.

Anno eodem Franciscus hujus nominis, Gallorum rex primus in Italia apud Papiam à Caroli Cæsaris exercitibus memorabili prælio victus, capitur.

Nuptiæ Caroli V. cum Isabella.

Eodem anno Carolus Cæsar mensis Martii undecimo die, Isabellam Emanuelis, Lusitanorum regis filiam, ejus qui nunc regnat sororem apud Hispalim Bethicæ, urbem Hispaniæ in matrimonium accepit, eos Salviatus Cardinalis summi Pont. legatus stabili junxit connubio. Ex eadem conjuge, benignitate Dei, virilem stirpem habet.

Gallus in Hispaniam ducitur.

Per idem ferè tempus Gallorum rex, cum aliquandiu captivus in Italia fuisset, tandem navi impositus, ad Cæsarem in Hispaniam perducitur. Conditiones pacis exacto unius anni spatio factas, apud alios legis, referre longius esset.

DE AGRICOLARVM SEDITIONE. ANno Domini millesimo 525.

Seditio Agricolarum.

D. Nicolaus Gerbelius Phortzen.

DE agricolarum seditione, quæ hoc anno fuit per Germaniam, mihi in præsentiarum usu venire potest, quod de Carthagine dixit Salustius: Tacere melius esse, quam pauca dicere. De qua, unde ceperit, per quos creverit, quibus de causis, quot sodalitia habuerit in agro Rhenensi, ut coierint Zaberniæ, & in Lupffstein, Scheruuiler, Nuiuuiler, &c. Qua severitate Magistratus in eos animadvertere coactus, & Germania rusticorum cædibus polluta sit, D. Nicolaus Gerbelius Phortzensis, vir doctus, verus, & facundissimus Secretarius, illustrium heroum Capituli Argentoratensis, quatuor libros paravit, eosdem lectorem expectare volo. Mihi enim, & si velim, in hac angustia temporis, non vacat pluribus scribere, & materia est uberrima, sed digna posteritate, ut alieno periculo edocta discat subdita esse cujus humanæ creaturæ propter Dominum, sive regi, tanquam præcellenti, sive præsidibus. Nec unquam habere prætextum malitiæ libertatem, aut Evangelii nomine se quærere. Tantum hoc libet hic dicere, qui cœlestem Christi Philosophiam, quæ gratuito Domini favore his annis Germaniæ annunciatur, & super inenarrabili Dei munere, nemo satis gratias agere possit, imputare velit, quod ab hac δὶς διὰ πασῶν distat, ille sane mihi toto cœlo errare videtur, & in Cathalogum eorum referendus, qui Tertulliani tempore ad odii in Christianos defensionem, prætexebant illam quoque vanitatem, quod existimabant omnis publicæ cladis, omnis popularis incommodi, Christianos causam esse, si Tyberis ascendit in mœnia, si Nilus non ascendit in arva, si cœlum stetit, si terra movit, si fames, si lues, statim Christianus ad leonem acclamatur.

Vanitas Christianos, causam esse publicæ cladis & popularis incommodi.

Oro hic vos, qui filium Dei conculcatis, qui tantam negligitis salutem, quæ cum primum enarrari cœperit per ipsum dominum, his temporibus per prædicationem nobis committitur, ante Tyberium, id est ante Christi adventum, quantæ clades orbem & urbem ceciderunt? Legimus Hierapolim, & Delon, & Rhodon, & coninsulas multis cum millibus hominum pessum abiisse. Memorat & Plato majorem Asiæ & Africæ terram Atlantico mari ereptam. Sedet mare Corinthium, terræ motus ebibit, & vis undarum Lucaniam, Italiæ abscissam, in Siciliæ nomen relegavit. *Hæc* utique non sine injuria incolentium accidere potuerunt. Vbi tunc Evangelium? Sed nec Tuscia, nec Campania de Christianis quærebantur, tum Vulsinios de cœlo, Pompeios de suo monte profudit ignis. Nemo adhuc Romæ Deum verum adorabat, cum Annibal apud Cannas, per Romanos annulos, cædes suas modio metiebatur. Seditiones auditæ sunt in Germania, in Vngaria, Carvis, & paulo post in Sicilia &c. cum nec natus esset Lutherus, aut alii, qui hac ætate docent veritatis & publicæ utilitatis amore. Et si quis excutiat veterum annales, reperiet plerasque seditiones ex immodicis exactionibus ortas fuisse: ex rapacitate officiorum, ex repertis novis titulis, plurimum emungendi à populo. Tum accidit juxta proverbium: Nimium tensus rumpitur funiculus, & victa demum populi patientia, in seditionem erumpit: quæ res florentissimis quondam imperiis exitium attulit. Athenæus sub finem lib. 6. scribit: Multæ verò myriades servorum in Attica compedibus vinctæ operabantur in Metallis, quos Possidonius à dominis scribit defecisse, & occisis iis qui Metallis præfuerunt, occupasse arcem in Samo, ac diu devastasse Atticam. Id autem eodem tempore factum est, quo & in Sicilia exorta est alia servorum seditio, aut potius multæ. Periisse quidem supra centum myriades servorum constat. De servilibus tum bellis σύγγραμμα historiam edidit Cæcilius Rhetor & Spartacus. Ex his verbis Athenæi habes, eodem tempore & Atticam & Siciliam, & paulo post Italiam conflagrasse bellis servilibus. Non igitur mirum, si pari fato urgente Germania nuper uno fere, eodemque tempore exarserit seditionibus agricolarum.

Clades ante Christi adventum.

Seditiones ante prædicatum Evangelium.

Seditiones ex exactionibus.

Athenæus libr. 6. de seditione servorum in Attica.

Seditio servorum in Sicilia.

Quid quod primi agricolæ sub Sigismundo comite à Lupffen tumultuantes, ad quos cohercendos missus fuit nomine fœderis Suevici, illustris comes Gulielmus à Fürstenberg, propalam fatebantur, se non esse Evangelicos, nec Evangelii causa confluxisse, putantes hinc stulti agricolæ potestatis favorem se demerituros abnegatione Evangelii, quo digniores sunt confessores, quam negatores. Ego, quod sæpenumero dixi de occisis rusticis, non vereor hic etiam scribere. Hoc legitur Luc. cap. 13. Cum nunciaretur Christo de Galilæis, quorum sanguinem Pilatus miscuerat cum sacrificiis ipsorum. Respondens, dixit illis: Putatis quod hi Galilæi præ cunctis Galilæis peccatores fuerint, quia talia passi sunt? Non dico vobis, imò nisi resipueritis, omnes similiter peribitis. Aut illi decem & octo supra quos cecidit turris in Siloe, & occidit eos, putatis quod debitores fuerint, ultra cunctos homines habitantes Hierosolymis? Non dico vobis, imò nisi resipueritis, omnes similiter peribitis. Diversa merita facientium, & diversa passorum. Aliquando qui persequutionem patitur justus, aliquando qui facit, justus est. Est potestas regis, est vis gladii cognitoris, sunt ungulæ carnificis, sunt arma militis, est disciplina dominantis, est severitas boni patris. Habent hæc omnia modos suos, causas, rationes, utilitates. Victoria uti magnum est. Obiiciebatur Severo, quod mansuetudine molliorem potestatem, & contemptibiliorem imperii fecisset. Hic vero respondit, sed securiorem atque diuturniorem. Vtinam benefactis tyranni nomen omnes heroes effugiant, utinam nulli sint δημοβόροι βασιλεῖς, quod convitium apud Homerum, Achilles jacit in Principem sibi gerentem imperium. Omnes sint populi pastores, nulli prædones. Nec frustra in Luca additur similitudo de arbore fici succidenda, quæ nec in tertio anno fructum fert, sed inutili onere terram præmit, qui habet aures audiendi audiat. Charitas, quæ perfectionis vinculum est, si conglutinarit magistratum Christianum, Principes, nobiles, & omnes in eminentia constitutos subditis, & vicissim subditos magistratui: hic curabit, ut præsit, prosit, benefaciat, prospiciat subditis. Illi vicissim reddent quod debetur, cui tributum tributum, cui vectigal vectigal, cui timorem timorem, cui honorem honorem, & ita proceres, suos possidebunt non dimidiatos, sed totos, hoc est corporum potientur, animis minime alienis, nec habebit locum proverb. Oderint dum metuant. Hic fateor, concionatorem pium & doctum (qui fidelis est & prudens dispensator) multum posse, ut non iverim inficias, indoctos καὶ ἀλλοτριοεπισκόπους, qui non missi cucurrerunt & verba viventis Dei perverterunt, frigidam suffudisse Rusticis, aliàs satis ad res novandas æstuantibus. Quod Judas peccavit, nemo bonus Petro imputabit. Johannes Carion in sua Chronica parva meminit, quod in Alsatia, Suevia, Francia Orientali, circa Rhenum, in Thuringia spatio trium mensium, ultra centum millia Rusticorum sint occisa. Fertur de Scaplero quodam qui 12. articulos conscripsit quos intitulavit de Christiana libertate, hoc continentes, ne Tributum & census solveretur Magistratui, per hos articulos putant vulgus excitatum. In Doringia civitate Mulhusensi erat Thomas Müntzerus, is spem faciebat reformandæ Ecclesiæ, & jactabat Deum illi revelasse multa, ac dedisse gladium Gedeonis, ad interficiendum omnes impios, quare & eduxit vulgus, ut arces nobilium diriperent. Atqui per principes Saxoniæ & Lantgravium coherciti sunt, & supplicium sumptum de primariis: Hic Müntzerus primus incepisse Anabaptismum putatur. In hoc versu habes

Rustici fassi se non esse Evangelicos.

Locus Lucæ cap. 13. de seditiosis per Pilatum interemptis.

& Galli captivitatem & rusticorum seditionem. *Captus erat Gallus, coeunt cum rure cohortes.*

Hoc anno D. Lutherus scribit contra seditiosos. Et post hunc Johannes Brentius Ecclesiastes Hallensis, scribit de clementia Principum erga seditiosos, severitatem Lutherani libelli pie promitigans, cum discrimine rusticorum, qui volentes aspernati omnem magistratum, tumultuati sunt. Et qui coacti fuere turmas Corydonum accedere, inviti & reluctantes.

DE ANABAPTISTIS HORUM TEMPORUM.

Quoniam recte Augustinus scribit, in libro de hæresibus. Multum adjuvare fidele cor, si noscat quid credendum non sit. Et forte non erraverit, qui dicat ex mala vita eorum qui jactant Evangelium, cujus πληροφορίαν non habent hanc multiplicem sectam exortam. Quare unde ceperint, quos duces habuerint. καὶ προηγουμένους Et quam variis capitibus hæc hydra fuerit, ut quæ habuerit Muntzeranos, Orantes, Silentes, Somniantes, pueris similes, Synceros, impeccabiles à baptismo, Liberos, Binderlianos, Sabbatarios, Maderanos, Hofmannicos, & nuper exortos circumcisos &c. & quam pugnantes hii inter se opiniones. Pios etiam ac electos hac errore aliquandiu implicitos fuisse. De Thoma Müntzero quem putant quidam primarium authorem hujus irrequietudinis. Quid is in Doringia & Saxonia egerit. Quid alii apud Helvetios coryphei, ut Müntzerani è Saxonibus in Helvetiam statim profecti, quid istic Fœlix Manzius, Grebelius, Blaurock, paulo vero post Balthasar Pacimontanus Vualdshuoti. Quid Vuormatiæ Jacobus Kutzius, Vt Johannes Denckius (qui cum Basileæ nulla externa vi adactus Christianissime revocasset) Christiane in Domino obdormiit. De Ludovico Hetzero, qui graviter lapsus, sed post seriam pœnitentiam Constantiæ decollatus fuit, anno 1529. De Nicolao Frey, Argentorati submerso anno 1533. De Melchiore Hofmanno qui Argentorati adhuc detinetur in vinculis, de ejus Pseudopropheriis & fanaticis consiliis. Quæ in synodo Argentoratensi anno millesimo 533. cum eo acta sint. De Monasteriensibus, & regno paucorum dierum, & tota ista causa. Vt per Bernhardum Rotmannum cœperit, Johannem de Layden, & Johannem Matthiam promota sit & vires acquisierit. Vt illustrissimus ac Christianissimus Princeps Philippus Lantgravius, & alii ex piis magistratibus, nisi sunt malis principiis obstare, & sanissimis consiliis ad viam ab errore reducere. Quem librum Restitutionum doctrinæ & vitæ Christianæ emiserint Monasterienses Anabaptistæ. De mirabilibus istic actis ut sibi videbatur, post Baptismum. De depositione Magistratus. De obsidione civitatis fortissima. De occupata post longam obsidionem, de Rege Knipperdolling & Bernhardo Krechting captis & extremo supplicio affectis, & quicquid ad totam istam causam pertinet, in qua horrenda Dei judicia nobis proposita sunt, quoniam materia uberrima, & singularem librum exposcit, nec jam vacat in Epitomen redigere, & hactenus quæ scripta leguntur, fere Germanica sunt. Si nemo sequenti hoc biennio prodierit, qui hæc posteritati latinitate cōmendarit, ego simplici dicendi filo, si vixero, & intellexero hæc non displicere, candidis lectoribus, & unitatis ecclesiarum amantibus, volente Deo, tradam.

Iohannes Ludovicus Vives charus vir.

Hoc anno doctissimus ac piissimus vir, Johannes Ludovicus Vives, ad Senatum Brugensem, duos libros scribit, de subventione pauperum, sive de humanis necessitatibus, planè tales, qui ab omnib. Rempub. Christianam amantibus, jure legantur. Primi libri hæc sunt capita: 1. Origo humanæ necessitatis ac miseriæ. 2. Necessitas hominum. 3. Quæ sit benefaciendi ratio. 4. Quam secundum naturam sit benefacere. 5. Quib. de causis quidam à benefaciendo deterrentur. 6. Quo modo inopibus agendum. 7. Quibus vitiis impediantur à benefaciendo ii qui possunt. 8. Nullas causas debere nos impedire à benefaciendo. 9. Quæ unicuique à Deo dantur, non propter ipsum dari solum. 10. Non constare pietatem & Christianismum sine beneficentia mutua. 11. Quantum & quomodo cuiq; benefaciendum. Secundi libri capita sunt: 1. Quantopere conveniat Rectori civitatis curare pauperes. 2. Collectio pauperum & professio. 3. Qua ratione eis omnibus prospiciatur victus. 4. Cura puerorum. 5. Censores & Censura. 6. De pecunia quæ his sumptibus sufficiat. 7. De iis qui vel subita aliqua vel occulta necessitate urgentur. 8. De iis qui novas has constitutiones improbabunt. 9. Nihil debere obsistere, quo minus hæc quæ diximus, fiant. 10. Commoda si hæc fiant humana & divina.

Item scripsit opuscula aliquot vere Catholica, ac inprimis erudita, hisce titulis: Introductio ad sapientiam Satellitium sive symbola de ratione studii puerilis. Commentarius in libr. de civitate Dei, Augustini.

Scripsit idem vir ad Carolum quintum Cæsarem, de concordia & discordia in humano genere libros quatuor, plenos utilissimarum historiarum, & dignissimos lectu pro hoc tempore turbulentissimo. De pacificatione librum unum. Quam misera sit vita Christianorum sub Turca librum unum. De disciplinis libros 20. quos omnibus studiosis quam commendatissimos esse velim, qui eruditionem instrumentū maximarum rerum pietati junctam volunt. Et quod Hieronymus de Lactantio dixit; Præbe magistrum. Idem hoc illi de Vive dicant: Atqui plura expectamus de frugi viro. De ratione dicendi. De consultatione. Analogiam Latini sermonis in peculiari libro. Librum de ratione linguarum &c. & alia, utpote ex salutari viro salutaria.

Anno

Anno Domini millesimo 526. Turcarum arma vagata sunt latius intra Hungariæ fines, quam Christiani nominis regibus decorum esset. Hoc tempore Ludovicus Hungarorum rex cum fidei hostibus conflixit, sed militum numero longe inferior, & à suis, ut quidam tradunt, etiam proditus, tandem fugere cogitur: dumque fugit, in paludes conjectus profundo limo cum ipso equo haustus est. Cadaver ejus postea inventum, Viennæ Austriæ urbe sepelitur. Præsenti successu ferocior factus hostis, quæ ante pugnam non adierat loca pervastavit, non hominibus, non jumentis, non pecoribus, non arboribus infœlicibus frugiferisve, non satis ipsis, non rectis pepercit. *Ludovicus Hungariæ rex occiditur.* *Alii volunt sepultum in Stuluueisenburg, Alba regali.*

Hoc anno Bohemi Ferdinandum Archiducem Austriæ in regem eorum eligunt.

Hoc anno mense Septembri Papa Clemens 7. ingentem exercitum conscripsit, adjutus potentatibus principum & communitatum, contra Carolum quintum Imperatorem. Quare clarissimus heros Georgius à Fronsperg Germanus, cum aliquot millibus Germanorum in Italiam movit.

Anno Domini 1527. tres soles visi alicubi duplici iride inclusi.

Hoc anno filius Imperatoris Tartarorum, magna vi Poloniam invasit, & gravia damna intulit, tamen tandem hostis suppressus & captus fuit.

Eodem anno illustrissimus Princeps Johannes Fridericus Saxoniæ dux, jam Elector, cum filia ducis Clevensis celebravit nuptias apud Dorgen.

Eodem anno Ferdinandus Archidux Austriæ, in die divæ Matthiæ, ab episcopo Olmutzensi Pragæ in regem Bohemorum coronatus. Sequenti die uxor Ferdinandi regis Vngariæ filia, in reginam Bohemiæ coronata fuit.

Eodem anno Ferdinandus rex contra Johannem Vuayuuoda comitem in Vngariam movit, & multas arces ac oppida occupavit. In eo exercitu Marchio Casimirus à Brandenburg supremus capitaneus fuit, nec diu post vixit.

Hoc anno Ferdinandus Comitia habens Budæ, vulgo Ofen, in quibus electus est in regem Vngariæ. Dies autem coronationis in festo Simonis & Judæ apud Stuluueissenburg habitus est.

VRBIS ROMÆ EXPVGNATIO, PER EXERCITVM IMP. Cæs. Caroli quinti, auspiciis Borbonii, quæ contigit anno millesimo 527. paucis narrata.

Foelices successus Caroli Cæsaris, toti Italiæ non modicam formidinem injecerunt, tam diu retenta ditione Mediolanensi, quanquā potentiores Itali fortiter obniterentur, & toties frustrato Galliarum rege in repetendis insubribus, tandem etiam capto, ac in Hispaniam abducto. Quare visum est Clementi 7. Pontifici Romano, fœdus Italiæ principum & maximarum civitatum Instituere, quo tutiores essent adversus ingruentem Cæsarem, & ad illum excludendum (nam hoc planè agebatur) validiores. Hanc ipse ligam sanctissimam appellavit, veluti natam, autore eo, quem orbis sanctissimi nomine salutat. Ad hæc consilia turbanda, nihil prius habuit Imperator Carolus, quam exercitum in Italiam quamprimum mittere, qui cunctis minaretur, præsertim Florentinis, qui pace diuturna, auctis opibus, & cive summo Pontifice superbi, de novo fœdere mirum quam attollebant cristas. Itaq; jubetur Georgius à Fronspergo clarus eques, & notæ virtutis, toties jam ducis munere in proximis bellis, imo præliis, fœliciter functus, exercitum conscribere, quem ille contractum ocius in Alpestri Rhetia ad Athesim vergente, sub initium anni quingentesimi vicesimi septimi supra millesimum, in Italiam duxit. Statim aderant cum aliquot millibus Hispanorum Carolus dux Borbonius, cui summa totius exercitus præfectura tradita est, ac princeps Arausiensis, Burgundiorum manu comitatus. Sed & Conradinus Lepontinus cum quatuor vexillis Germanorum militum, qui Cremonæ præsidium Cæsareum agitaverant, sese conjunxit. Continet autem vexillum non supra quingentos milites, sæpe pauciores. Paulò post Italorum phalanx accessit, quos ducebat Murius à Columna. Jam ad famam tam numerosi exercitus Italia male sibi conscia, mire turbata erat. Proinde Pontifex Romanus autor conspirationis, nepotem suum Johannem Medicen cum lecta manu perditorum nebulonum, quorum pars indigenæ erant, pars ab Hispania venerant, misit unà cum Johanne Francisco Vrbini duce, qui à Venetis conductus erat, Germanis obviam, ut arceret illos, nec Padum transire sineret. Sed jam trajecerat exercitus. Itaque quum depellere non posset, profligare multo minus, persequi cœpit, & circunquaque vexare, donec paulo post in aggere quodam ictu ænei tormenti fuit extinctus. Amisso nepote suo, qui fœderatorum summus dux fuerat, solicitus Clemens quum videret Germanos ac Hispanos ad Parmam, & deinceps Bononiam urbes Ecclesiæ Romanæ deflectere, summisit Muschanum vicarium regni Neapolitani, qui apud Borbonium subditos Pontificiæ ditioni pecunia redimeret, quo prorsus ab omni maleficio abstinerent milites, & in aliud territorium transirent. Is legatus cum incautius proficiscitur, captus est, sed mox liberatus. Postulata sunt centena ac quinquaginta aureorum millia. Tantam summam nemo voluit præstare. *Fœdus Italiæ.* *Sanctissima liga.* *Georgius à Fronsperg.* *Carolus Borbonius dux, princeps Arausiensis.* *Mutius à Columna.* *Iohannes Medicis.*

Itaque quum haud ita procul Ferraria aliquandiu stativa habuissent, urgente eos rerum omnium penuria, sic ut non solum commeatu destituerentur, sed & vestimentis, atque adeo calceis jam carerent, deportato prius Georgio à Fronspergo Ferrariam, curandæ valetudinis causa (nam signa quædam paralysis jam in eo apparebant) magnis itineribus Florentiam contendunt. Quam rem haud illibenter audierunt Romani, sperantes à periculo se tutos, quum Florentini peterentur, & cupiebat Pontifex spectator tantum esse belli. Verum secus est visum superis, & vetus ac verum est verbum, consultum malè consultori pessima res est. An sua sponte, an potius aureis aliquot globis tacti duces exercitus retro cesserint parum liquet. Hoc constat, eos qui Florentiam petere videbantur, dicto citius Romam advolasse, perpetuo vestigiis insistente duce Vrbinate, sed citra noxiam insignem. Via militari minime sunt profecti, sed per montes & loca confragosa ac sylvas, dum compendium itineris sectantur, tanta celeritate, ut nuncium prævererint, nec adventare scirentur, nisi jam proximi Romæ. Quinto nonas Majas præmiserunt Senatorem ad portam urbis deposcentem, ut aditus advenienti exercitui pateret. Responso nuncium minime dignatus est Laurentins à Cete Ursinus Pontificiorum dux, sed tantum dixit contemptum, Ni abiret propere, se de equo hominem ictu ænei globi tormentarii deturbaturum: itaque rediit ad suos. Postridie ante mœnia urbis constiterunt. Sabbathum erat. Vulgò jactabatur transituros illac Neapolim, nec diu moraturos. At statim apparuit, cujus rei gratia venissent, dum castra figunt post divi Petri inter veterem Romam, & quod Burgum appellant, juxta campum, cui Sancto nomen. Id cum Pontificii viderent, nec ipsi cessabant operibus se munire, æneis tormentis duas noctes & intermedium diem, qui Dominicus erat, illos impetentes. Non visum est consultum Borbonio si inermes, & oppugnatoriis machinis nullis instructi, diu tempus tererent, hostium assiduis ictibus expositi. Libuit quam primum experiri fortunam. Ergo bonis avibus pridie nonas Majas urbis oppugnationem diluculo nebuloso adgrediuntur. Bis repulsi sunt, tertio vicerunt. Hoc profuit irruentibus, quod quoties oppugnationem iterarunt, toties cadebat nebula, prospectum Pontificiis adimens, ut nescirent, qua maximè parte hostis irrueret. Ex stipatoribus Rom. Præsulis numero ducentis, Helvetii erant, cum ad murum viriliter pugnantes circundarentur, vix quinquaginta superfuerunt, nam & in æde divi Petri mox aliquot circa ipsum Clementem ceciderunt. Et Centurio Reschius Turegiensis ex vulnere ad murum graviter affectus, in sinum ministræ domi quiescens, occisus est. Borbonio quoque stanti in scalis, globus ænei tormenti parum cautè à suis emissus, ut est plena periculi ejus generis armorum tractatio, crus alterum sub femore perfregit. Id accidit in oppugnatione postrema, qua expugnata urbs est, ex quo vulnere mox extinctus in sacello Xisti, in quod semianimis à militibus fuerat delatus. Hoc quod nunc dicetur, nemo credet fortasse, Pontifici adeò non fuisse curæ exercitum istum, ut sub urbis expugnationem ipse in ædem divi Petri descenderet, spectaturus sacrum, & nunciantes expugnationem primum rideret, donec hostes in ipsum templum irruerent: nimium certe fretus Apostolico fulmine, quod nudius tertius in advenientes jaculatus fuerat, in cujus execrationis diplomate hæc lecta sunt verba:

Senior Reut Z Italica.

Hauptman Resch von Zürch

Caroli Borbonii mors.

Excommunicamus Carolum dictum Borbonii ducem, & exercitum ejus, partim ex Lutheranis, partim ex Marranis constantem.

Significabantur autem Lutheranorum nomine Germani, ut Hispani Marranorum. Sed ad narrationem redeamus. Pontifex relicto sacro, cui spectator assidebat, quam celerrime in altum se per gradus & ostium quoddam subduxit, in Hadriani molem per nota ambulacra fugiens. Et qui ibi sunt exclusi, jugulati sunt ad unum omnes, non solum ex stipatoribus, ut ante diximus, sed ex templi ministris & ex plebe non pauci: neque enim majestatem divi Petri, in cujus templo hæc fiebant, quicquam reverebatur prophanus miles, ne Pontifici quidem ipsi parsurus, ni fuga ac objectis repagulis sibi consuluisset. Ad tumultum primum captæ urbis cæteri quoque cardinales omnes & episcopi ad Hadriani molem properant. Ubi dum vulgus trepidum nunc excluditur, nunc summovetur, ut magnatibus pateat aditus, in ponte multi mortales oppressi sunt, & obtriti multi. Tantum cessarant Cardinales, Senensis, Cæsarinus, Jacobatius, Tudertinus, & is qui à valle cognominatur: & jam omnia fremebant militari furori circa arcem, quare visum aliò fugere. Patebat in proximo palatium sancti Georgii conditum à Raphaele Cardinale S. Georgii, in quod paulo antè venerat post expugnatam urbem Cardinalis Columnanus cum ingenti lectorũ militum manu, partes Cæsaris sequens, quum tamen discedentes Germanos, nemo sit acrius persequutus. Sed hic Italorum mos est, subinde mutare favorem, ut res & fortuna sese mutarint. In has ædes recepti sunt. Interim non citra plurimorum stragem, Burgo sancti Angeli direpto, regionis nomen est, ulterioris urbis partes invadi cœperunt. Longum sim facturus, si calamitatem describere coner, quantam est passa civitas Romana. A Gothicis, Vandalicis, & Longobardicis temporibus, nunquam exitio propior fuit. Nec innoxiorum civium bonis exsatiata militaris avaritia. Violata sunt etiam templa, refractæ Vestalium fores, cœnobitarum septa dirupta, contaminata ac direpta omnia. Fœlices erant, qui sua tantum amisissent. Torquebantur insuper homines, & jugulabantur, dum non habent quod novo raptori tradant. Senserunt hanc inclementiam multi præclari viri fautores etiam

Cardinalis à Columna.

Cæsaris.

Cæſaris, quorum aliqui inter cruciatus perierunt. In ſumma nihil intactum reliquit hoſtilis furor, pepercit nemini. Duravit hæc rabies non modicos dies. Miraris lector, quid nam egerint milites tanta præda potiti. Quieviſſe putas. Imò tum rixæ & jurgia inter ipſos cœperunt. Nam aleam ludi paſſim exercebant, ubi vidiſſes uni jactui nunc trecentos aureos, nunc ſexcentos, ſæpenumero mille committi. Qui ſuffarcinata veſte venerat, quæ poculis aureis & argenteis turgebat, ſæpe abſque interula diſcedebat. Vnde non paucos tanta deſperatio inceſſit cogitantes à qua fortuna excidiſſent, ut clauſis oculis in Tyberim præcipitarint. Judæi, quorum magnus numerus illic, ne ſint omnia ſancta Romæ, perſolutis pretiis ſeſe redemerunt, ex præda omnis generis vili empta ingens lucrum facientes. Porrò, qui molem obſidebant Hadriani, in qua Pontifex erat cum Cardinalibus, Epiſcopis, & Primatibus urbis, extremos muros ſuffodere cœperunt, ut ſummiſſo pulvere, tormentario, ſtructura diſſiliret. Sed impediebat aqua, quæ circundat peramplis foſſis arcem.

Quid hic attinet convitia recenſere, quæ petulantia militaris in ſummum paſtorem & Cardinales ſubinde effudit? Quid contumelias commemorare, quibus Chriſtianas ceremonias, ut quiſque erat leviſſimus, ita ſtudio majori irriſit, dum ebrii milites, nunc Pontificiæ geſtationis ſimulacrum repræſentant uvidum aliquem ſacris veſtibus indutum, in lectica bajulantes: nunc benedicentem Pontificem per deriſionem æmulantur. Interim parum plauſibile Romanis auribus Lutheri nomen boatu horrido occinentes, ſi fors mitratorum aliquis de feneſtra proſpexiſſet. Pontifex tamen obſidionem toleravit, uſque ad octavum Idus Junias. Nam eo die, quo videlicet, hoſtibus urgente rerum omnium inopia ſeſe dedidit, rurſum ſuæ poteſtatis factus eſt, & in integrum, ut vocant, reſtitutus, ut ſacerdotia conferret, donaret privilegia, ac de rebus aliis ex more ſtatueret.

Convenerat autem inter præſulem Romanum, & obſidentes in hunc modum. Milites intra arcem reciperentur, & hanc cuſtodirent: Pontifex cum ſuis illic maneret, donec militibus eſſet de ſtipendiis ſatisfactum. Statim itaque Germani propugnaculum unum tantum, quod ingredienti dextrum occurrit, præſidio occupant Centurione Maynrado Ehingerio Vlmenſi. At Hiſpani, ut minime ſtupida Gens eſt, non contenti propugnaculum alterum, quod ad ſiniſtram eſt, occupaſſe, in porta arcis etiam & in cœnaculis, per quæ aſcenditur aptis locis quinas militum ſtationes diſponunt, in ipſum quoque Pontificis cubiculum præſidio inducto. Nam metus erat, ne elaberetur. Jam itaque potiebantur arce Hiſpani, ſine quorum præfectis militaribus, Larcone, & Johanne Vrbinate, & ſuppræfecto Morono Mediolanenſi nihil agebatur, nimirum huc ſpectabant, quum tot præſidiis Hadriani molem ſtiparent. Admittebant ad Pontificem, & excludebant, quos voluiſſent, Minus poterant Germanorum duo præfecti, primarii virtute, & majorum imaginibus clari, Conradus à Bemmelbergo oriundus ex Heſſia, quem vulgo milites parvum Heſſum appellitant, quod fratrem habeat grandiorem, & Vuendelinus cognomento, Ad Lacum, Italorum Mutius à Columna, Radus Burgundionum. Dum hæc geruntur, jam agebatur Julius Menſis. Nec ſupererat Romæ, quod compilaretur à vago milite, & annona chariſſima erat, ac invaleſcebat peſtis. Itaque totus exercitus ſublatis ſignis, Narniam proficiſcitur, præter eos qui præſidia agitabant in arce Pontificia, ceu memoravimus. Diſtat id oppidum 40. millibus paſſuum ab urbe. Expugnatur ſtatim, diripitur, & deſtruitur, inſtar Romæ. Immo ſævitum ardentius in Narnienſes ferunt, pertexebatur cauſa, ni fallor, quod commeatum, quo nec abundabant ipſi, non ſubvexiſſent ad urbem. At non quieſcebant Hiſpani, niſi Hadriani molem ſoli tenerent, forte inſtigante Pontifice, qui ſperabat, ſe melius cum Hiſpanis, qui pauciores erant, tranſigere poſſe, quàm cum Germanis, gente effrena. Id quod paulo poſt accidit, ceu ſuſpicor, cum dimiſſus eſt. Perſuadent igitur Etimgerio, ut cum ſuis quinque centuriis, vexillum enim habebat, ex arce diſcedat, Hiſpanicis præſidiis locum cædens. Vix exierat, & ecce totus exercitus Narnia, Romam revertitur menſe Septembri. Ibi rurſum tumultu miſcentur omnia. Agminatim adeũt Adriani molẽ, & urbẽ ſe denuo direpturos, atq; adeò inflãmaturos minantur, ni perſolvat Pontifex promiſſa ſtipẽdia. Cũ efflagitãdi, minitãdiq; finẽ nullũ facerent, prodeũt ex arce tãlẽ colloquii dũtaxat gratia, ſi quo modo cõpeſci milites Germani poſſẽt, Archiepiſcopus Sipontinus, Archiepiſcopus Piſanus, Johãnes Matthæus Epiſcopus Veronẽſis, egregiè doctus homo, & Antonius Puccius Epiſcopus Piſtorienſis: ex laicis, Jacobus Salviatus conſobrinus Pontificis, & Laurentius à Rudolphis, frater Cardinalis à Rudolphis. Hos, ut dixi, colloquẽdi tantũ cauſa progreſſos, arripiunt ſtatim avidi milites, & obſidum loco tenent. Erat in Palatio Georgiano, cujus ante meminimus, camera non ita alto loco, ſed ferreis cancellis ſatis munita, in hanc iſtos contrudunt. Dii boni, quàm ſæpe producti ſunt in concionem ira frementem, & ſtipendia convitiis, & minis expoſcẽtem: quàm ſæpe ad ipſum patibulum adducti, quod in foro pro plectendis facinoroſis erat erectum? quàm multis iniuriis domo, foriſq; impetiti? Verba Germanorũ non intelligebant, ſed ſatis loquebantur ipſi vultus inſultantium. In veſtibulo cubiculi, in quo obſides detinebantur, ſemper reperiſſes quinq;, raro pauciores, centurias militum, die noctuq; oſtium obſervantes. Horum excubiæ durabant horas 24. Tum totidem centuriæ ſuccedebant in decedentium locum perpetuò. Sed ò Germanorum oſcitantiam. Dum ſoliciti pro foribus excubant, obſides noctu per fumarium cubiculi pridie divi Andreæ erepſerunt, nec viſi poſtea ſunt.

Conradus à Bemmelberg eques auratus, der klein Heß / Wendelinus zum Weyrẽ

Quam

Quam rem prius rescIverunt Hispani, qui Hadriani molem cum Pontifice tenebant, quam ipsi excubitores Germani. Vide ingenium & solertiam Gentis. Nec mirum si à præsule Romano, & obsidibus pecuniam tam insolenter flagitabant, qui domum summi ducis, totius exercitus, Principis Arausiensis, in demortui Borbonii locum pridem suffecti, fœdum in modum diripuerant, ut sibi metuens juvenis, Senas profugeret. Hujus loco dux est mox institutus Marchio à Quosta, qui hoc officio functus est, donec mense Februario Neapolim proficisci cogerentur: nam inviti Romam relinquebant. Sed Galli per Picenum instructissimis copiis, nempe centum millibus peditum & equitum, ditionem Neapolitanam sibi vendicatum ibant. Quibus, nisi fuisset obviam profectus exercitus Romanus, & præcedendo restitisset, actum fuisset non solum de regno Neapolitano, sed & de ipso Cæsareo exercitu, qui hinc Gallis, hinc Italis medio loco consistens, pœnas dedisset: nam velut inter Scyllam & Charibdim versans ab utrisque, paulò post ad internitionem haud dubiè fuisset cæsus, ni maturasset abitum. Ajunt exercitum Germanorum advenientem, fuisse quatuordecim millium, discedentem octo duntaxat. Tantam multitudinem absumpserat lues, quæ Romæ diu grassata est. Ante hoc tempus ab Hispania literæ venerant, quibus Imperator apud Pontificem anxiè excusabat ea, quæ Romæ nuper acciderant. Nam injussu suo omnia esse gesta, nec se milites eos pro suis agniturum, qui tantum nefas ausi forent. Jubebatque liberum dimitti cum suis Pontificem: id quod & factum est, sed haud dubie prius pecunia placatis Hispanorum animis, in quorum manibus erat, ut supra diximus. Videbatur autem timere solicitus Princeps, ne præsul Romanus ipsum inter eos, quibus ex Christiano ritu communione piorum interdicitur, si non palam, saltem occulte retulisset. Ad quæ rescripsit Clemens, nunquam de Cæsare sic se sensisse, ut pro sacris abstento judicarit. Proinde meliora sibi de sede Romana promitteret. Ipse mox Orvietum concessit.

Carolus Augustus coram Heraldis regum Francorum & Anglorum, injussu suo Romam expugnatam, & Papam Clementem 7. captum, non semel protestatus est.

DE INCOMPARABILI HEROE JOHANNE Reuchlino Pfortzense.

ANno Domini millesimo 528 Egregius ille trilinguis, eruditionis Phœnix Johannes Reuchlin vita defunctus est, relicta posteris, honestissimi nominis immortali memoria. Dum viveret, & benefactis nomen suum immortalitati consecraret, obstrepentes habuit, aves aliquot pennis albis & nigris, Picas dicere possis, cristam gestantes vertice, rostris & unguibus aduncis, ventre prominente.

Prædicatores Monachos intellige, ob libellum, cui titulus Speculum oculare, qui tametsi sacramento & literis se obstrinxerant, se curaturos, ut causa illa perpetuo silentio obliteraretur à Pontifice Romano, tamen testati sunt literis ad Romanenses, quod pro concordia & extinctione causæ scripserant, id nihil ex animo scriptum, sed tantum avertendi periculi causa. Literæ fuerunt missæ Romam, à Cardinali Mogontino, à Palatino Principe electore, & à Concilio Prædicatorum, quod Francophordiæ tum coierat juxta exemplar exhibitum iis, quos illi exorarunt arbitros inter Franciscum Sickingerum, clarissimum virum, & patres ordinis. Monachi magna vi pecuniarum Petrum Anconitanum Cardinalem in officio continent, ut sententia Spirensis damnaretur, quam cōprobarat antea Cardinalis Dominicus Grimannus. A sententia Spirensi, inquit hic Hochstratus, Romam provocarat à Spirensi Episcopo, ut moras necteret, ut interim Reuchlino sene defuncto, liceret insultare & cum mortuo luctari. Cardinalis Dominicus Grimannus, qui totius causæ angulos excusserat, secundum justitiam erat pronunciaturus, sed sollicitantibus Monachis, mox adjunctus illi fuit Petrus de Accolintis, Cardinalis Anconitanus, Tituli S. Eusebii, nudissimus sacrarum literarum. Posthac additus tertius, Bernardus Cardinalis S. Crucis, pertinacissimus Thomista. Quid hic Grimannus adversus duos potuit, quando sententiæ non expenduntur, sed numerantur? Sed dū opera doctissimorū quorundam Cardinalium, Cardinalis sanctæ crucis revocatur, Hochstratus suis artibus effecit, quoniā tota res ex actis pendebat, ut patribus, fratribus R.D. Theologis & utriusq; Juris Professoribus, cognitio demandaretur. Hi erant de divi Dominici familia, sollicitatores causæ, & simul cognitores. Nihilo tamen secius potentissima veritas evasit superior. Nam ceperunt de scriptis Reuchlini, suffragia dicere in templo Beatæ Mariæ de pace. Georgius Benignus Archiepiscopus Nazarenus, Theologus antiquæ eruditionis, & Episcopus Malferanus, Græcus natus, idemque doctissimus senex, & Petrus Gryphus, Episcopus Foroliuiensis contra Hochstratum, ad confirmandam sententiam Spirensem. Quibus auditis M.N. Sylvester Prioratis per Nicolaū de Schauenberg extorsit mandatum, ut vocant Apostolicum, de supersedendo. Sic Monachi nihil omittunt ad perdendum Capnionem. Anconitanus non semel dixit Reuchlini patronis, Pontificem nolle contra eorum clientulum ferre sententiam, neque jure licere quidem. At pro eo pronunciandum non esse, quod fratrum, & Theologorum agmina offendisse non expediat. Interea à Roma solvit Stephanus Rosinus, illic Cæsareus procurator, & Johannes Wick, patroni Capnionis, Grimannus extorris

factus. Nazarenus Malphetanus, & Forolivienſis Epiſcopi mortui, qui judices hujus cauſæ, mortuus Cardinalis Senogallienſis, exautoratus Cardinalis Sancti Chryſogoni, deportatus Franciſcus de Sodorinis, viri optimi, & integerrimi, atque amici præcipui Reuchlini, propter ſummam illius eruditionem. Poſt hac Hochſtratus Heret. pra. inquiſitor, contra Reuchlinum judex & actor, cum Mogontiæ ſederet, jamiam condemnaturus libellum hujus, & peccatorem, ſcilicet, à facie terræ per ignem abſumpturus. Magontinus qui ſemper egit pro pace, per reverendum D. Laurentium Truchſes à Bamborsfelden admonitus, mox juſſit Imperioſis literis, u Hochſtratus illi ceu ordinario permitteret de cauſa cognoſcere. Interea per pontificias literas Hochſtratus cogitur, judicis partes cedere & actoris tueri, apud Spirenſem Epiſcopum. Judices Spirenſes fuerunt Georgius dux Palatinus frater Germanus principis electoris, Epiſcopus Spirenſis. Dominus Thomas Truchſes de Vueſthuſen, tum ſcholaſticus, Georgius de Schuualbach, cuſtos Reverend. Dominus Philippus de Flerſcheim, tum cantor, modo Epiſcopus. Hii aſſumpto Vigilio & alio quodam inter Monachos & Franciſcum Sickingerum clariſſimum heroa, concordiam æquam ſancierunt, quam tamen Monachi confirmatam juramento, literis & ſignis monaſteriorum publicatam reſciderunt: Hactenus de Reuchlin cauſa. Cujus viri memoria ſtudioſis & eruditis, ob hoc debet eſſe ſacroſancta, quod quemadmodum amator humani generis Deus, donum linguarum, ut olim per ſpiritum ſanctum Apoſtolis ad Evangelii prædicationem contulit. Ita, in hoc noviſſimo tempore, cum vellet Germaniæ miſereri, & ad agnitionem veritatis adducere, per Johannem Reuchlinum electum famulum ſuum mundo renovarit. Idem efficiat, ut omnibus linguis omnes ubique prædicent gloriam filii Dei, ut confundantur linguæ pſeudoapoſtolorum, qui Dei gloriam obſcurare nituntur, dum ſuam ſtndent attollere.

Anno domini milleſimo 529. die 26. Junii ab hora decima uſque ad mediam primam, viſus eſt Halo circulus rotundus circa ſolem, colores habens ſimiles iridi. Ajunt quatriduo antequam ruſtici in Zabernia occiderentur, ſimilem circulum viſum, An. 1525.

Hoc menſe motus fuit inter Helvetios, quinque Pagenſes erant in armis, armantur contra hos Thuricenſes, Bernates, Friburgenſes, Solaturnenſes & Reſpubl. quædam, tandem compoſuerunt.

Hoc anno ſeditionis ſpecimen fuit, & murmur Solatorni & Rotuuile propter verbum crucis, aliis dicentibus, bonum eſt, aliis, non, ſed ſeducit turbas.

Hoc anno & præcedenti maxima fames fuit, Venetijs et in cōfinibus, vt multi homines (maxime inopes) fame morerentur, fertur Turcam ſubueniſſe periclitantibus inedia.

Anno eodem & præcedenti, negotium ſuſpicionis contra Principes Evangelicos & civitates, per quendam Othonem à Back excitatum, favore Domini pulchre compoſitum fuit. Iis qui conjurationis inſimulati fuerant, publice & privatim literis ſe innoxios teſtantibus.

Anno eodem Princeps Heſſorum Vuormatiæ agit cum confœderatis Suevicis legatis Regis Ferdinandi, Imperatoris & cæterorum Principum, qui petunt, I. ut cœnobia reſtituat & ceremonias: negat ſe facturum niſi edoctum ſacris literis: II. ut ducem Vlrichum à ſe ableget, ne aliquid adverſus Imperatoriam majeſtatem moliatur. Reſpondit alere ut cognatum. III. & fortaſſis ut pecuniam Epiſcopis reſtituat, hic reſponſum, quod olim Lacedæmonii ad prolixam Epiſtolam Philippi regis Macedonum unica ſyllaba, οὐκ.

Aneo eodem Veneti ut Cæſaris Caroli potentiam imminuerent, reſumptis armis ad Neapolim occupandam profecti ſunt, habebant ſub ſignis quinquaginta armatorum millia, hunc numerum auxit Gallorum adventus. Cæſariani audita eorum appropinquatione nocturnis horis ſummo ſilentio egreſſi, cæſis vigilibus hoſtium caſtra invadunt, & priuſquam ſomno exporrecti arma capere potuerunt, funeſtam Gallo Venetoque pugnam fecere. Eſt poſtea totis utriuſque partis viribus in aciem deſcenſum & ſubito Ferdinandi Regis ad Cæſareanos ſuperventu in prælio, & mox in fuga multa hoſtium millia aut cæſa ſunt aut capta. Ea clade Rex Franciſcus magis irritatus, quinquaginta triremes inſtruxit, quibus onuſtis commeatu, machinis, aliiſque oneribus ad uſum belli neceſſariis, impoſitos armatos ad Hiſpaniam miſit, qui domo profecti non multo poſt ſecundo curſu Hiſpaniæ littoribus appellunt. Expoſitæ itaque in continentem copiæ maritima loca fœde populantur, & cum obvium nuſquam haberent hoſtem, ſpe occupandi regnum & regios filios apud Cæſarem obſides, liberandi longius progrediuntur. Haud ceſſavit in tanta occaſione Hiſpanus, nam procedentes à tergo adortus paſſim trucidat, præter eos qui cæſi & quos pauciores fuga texit, cæteri omnes capti ſunt. *Bellum Caroli 5. cum Venetis & Gallo.*

Eodem anno menſe Julio à Gallis non minus male pugnatum eſt, quum in ſuis vexillis, Aquilam geſtantes Cæſarianos ſe mentiti Mediolanum nullis obſiſtentibus intraſſent, atq; occiſis qui urbem tuendam ſuſceperant Hiſpanis, arcem quoq; nullo ſe negocio expugnaturos ſperarent. Poſt dies enim non multos iis de rebus certiores facti, Arangius Princeps & Andreas Adorius, diurnis nocturniſque itineribus in agrum Mediolanenſem contenderunt, ſuis in præſidio erant, opem & ſuppetias laturi, dux arcis videns adeſſe, quos per nuncios vocaverat Cæſareos exercitus, Cæſareoſque præfectos, ſubita facta eruptione, Gallos qui locum cinxerant, adoritur. Dimicatum eſt aliquandiu, fuitque ab initio, cruenta & ambigua pugna exitu vero infœlix militi Gallo. *Galli Cæſareanos ſe mentiti.*

Dum enim atrociter intra mœnia certatur, qui foris erant, Cæsariani urbe capta, suorum se copiis ingenti lætitia adjungunt, & fusum fugatumq; Gallum cum cede ac strage prosequuntur: Plurimi ex Gallis sunt ea pugna desyderati, Occubuere cum iis plerique nobiles.

Pax cum Cæsare Pont. Rom. Gallo Anglo. Anno eodem, Inter Pont. Rom. Clementem ejus nominis septimum. Carolum V. Franciscum primum Gallorum, Ferdinandum Hungariæ ac Bohemiæ & Henricum Angliæ reges, Cameraci in æde sacra virgini Mariæ, congregato ornatissimo agmine procerum, assistente omni fastigio ordinis Ecclesiastici, auspice Deo, circumfusa ingenti officiorum ac magistratuum civilium multitudine, æterna pax est promulgata. Ac tum demum Italia, Hispania, Gallia & Germania bellicis curis solutæ quieverunt. Ad hanc pacem componendam venit Pont. Rom. legatus Cardinalis Salviatus Cameracum: Veniunt & in eandem urbem, duæ illustres fœminæ Margareta, Caroli Cæsaris amita, & Ludovica Galliarum regis Francisci mater, quibus solis commissum fuerat à Cæsare & regibus faciendæ pacis negotium, qua jam promulgata, Galliæ rex Franciscus, cum universo flore procerum regni sui, Cameracum ingressus, Margaretam salutavit.

Iohannes Vayevoda. Quo anno inter Principes Christianos pax coivit, Ferdinandus multa sibi prius à Turcis Hungariæ adempta loca recepit, & hostem suum Johannem Vayevodam, qui ad se regni jura pertinere ajebat, fugere coegit. Hic ita se victum & expulsum iniquissimo animo ferens, Turcarum tyranni rursus implorat fidem. Visa est hujus causa Turcæ satis digna, quam totis viribus tueretur. Itaque cum validis exercitibus in Hungariam regressus, quæ non multo ante Ferdinandus recuperaverat, omnia rursus expugnat. Inde ad Austriam veniens in morem torrentis. Omnia vi sua proculcat: Multo plura ejus jussu ædita sunt, in pios crudelitatis exempla, quam fatu scriptove quis æquare possit. Alii luminibus privati, his manus, illis nares & aures præcisæ, horum filiis virilia adempta, corruptæ virgines, matronis mammæ mutilatæ, pregnantibus exectus uterus, flammis consumpti partus. *Vienna obsidio.* His patratis Viennam Austriæ urbem fama & opibus celebrem gravi obsidione adortus est, sexto Calend. Octobr. Fama est eum ducenta & quinquaginta millia armatorum sub signis habuisse. Obsidionis initio eruptione ex urbe facta pii repulsi sunt, è quibus captos complures Turcarum Imp. Viennam remisit nunciaturos suis, maximo & terrifico armorum apparatu ac viribus advenisse hostem. *Numerus Turcici exercitus.* Si deditionem facere ultro vellent ab omni injuria temperaturum, contra ferro & igni ad unum omnes interituros, si pergerent obsidentis cursum impedire. Vbi vero contemptim se audire vidit, totus in civitatem versus fremere vehementerque indignari, & cum parte multo maxima copiarum eo confestim devolans, tormentorum crebris ictibus, muro locis aliquot disturbato, suos urbem invadere jubet. Atrociter Viennam milites adorti muros intrepide subeunt, fuit utrinque magnum, sed Turcis magis cruentum certamen. Piis egregie & valide urbem suam defendentibus. Ad hunc modum semel & iterum tentati nostri multos è Turcis orco demiserunt. Tertio Idus Octobr Impii tertium muros oppugnare incipiunt, utrinque clamor auditur: Duces suos quisque ad locum destinatum ducunt, adsunt, hortantur, rem gerunt. Sed & hoc congressu impios vicerunt pii, saxisque ingenti pondere eminus incutiebant, in subeuntes Turcas devolutis. Juvabat & illud quod faces certatim jacularentur intorquerentq;. Postrema oppugnatione tot labores desudati, tantum sanguinis fusum, tanta est ædita Turcarum cædes, ut qui metu nostrorum, Christianam urbem strenue propugnantium, cesserant, nullis postea potuerunt, ne Imperatoris quidem sui, comminationibus eò adigi, ut recurrerent. Nullum puto à condito ævo locum majore mole oppugnatum, nullum magis strenue defensum. Vicies, ut fertur hostis subiit muros, vicies cum ingenti strage à mœnibus repulsus Dei virtute, nec non ducum, civium, & militum fide: mansit inter tot terrores tres Vienensis ad exitum, incolumis: maximo vero fide virtute & fœlicitate illustrissimi Principis Philippi comitis Palatini Rheni & ducis Bavariæ, defensa est Vienna: cujus hinc extat beneficium, non solum erga patriam, sed & universam Germaniam maximum & immortale. Turcarum Imperator post multos irritos conatus spe potiundæ urbis abjecta, ad Idus Octob. exercitum abduxit, sexaginta hominum millibus & amplius in oppugnatione amissis. Poloni testantur, quod circiter 80 millia amiserit partim occisa ante Viennam, partim fame & frigore mortua. Numerum annorum hujus obsidionis in his carminibus habes.

Cæsar in Italiam quo venit Carolus anno,
Cincta est Riphæis nostra Vienna Getis.

Anno Domini millesimo 529 mense Aprili, fuerunt magna comitia Spiræ: In quibus magna fuit frequentia principum, cum primis Ecclesiasticorum, fertur insignem papistam illis prædicasse, & inter reliqua dixisse se malle ab Evangelio quam Ecclesiæ ceremoniis desciscere, dignior qui cum vitiis dimicet, quam qui in comitiis prædicet. Princeps elector Saxoniæ, Item Lantgravius Hassiæ, illic habuerunt suos concionatores Evangelicos. In fine comitiorum protestati sunt Principes aliquot & civitates de non consentiendo in quædam conclusa in præjudicium doctrinæ pietatis & Christianæ veritatis. Legati quorundam principum tum rogati de Catastrophe Comitiorum Spirensium, dixerunt: Minus pecuniæ, multum peccatorum, Plus inquietudinis.

Anno

Anno eodem, Cum ferè triennio maxima fames vexaret Germaniam & Galliam. Respu. Argentoratensis exteris, supra centum millia quartalia frumenti, vendidit. Hujus pars fertur Mediolanum usque abvecta fuisse,

Eodem anno duo millia centum & quinquaginta pauperes, Gallos & Germanos, Respub. Argent. in Monasterio minorum, magna molestiâ & labore, sustentavit, in cibo potu vestitu & reliquis necessariis corpori.

Eodem anno in hospitali aliquot hebdomadibus, quotidie quadringēti (ultra, eos qui communiter istic habentur numero centum & viginti) fuerunt sustentati.

Anno domini 1530. In Hospitio peregrinorum à festo Johannis baptistæ, usq; in recursum ejusdem diei, Anno 1531. Peregrini hospitio excepti fuerunt, viginti millia quingenti quadraginta octo, nam præfectus ejus loci numerum hospitum singulis noctibus advenientium assignat.

Anno domini 1530. à festo Michaelis, usque ad diem Michaelis, anni 1551. in frumento communis eleemosyna Reipub. Argentoratensis (cujus Diaconus est vir pius dexter & perspicax M. Lucas Batodius (exposuit mille nongenta quartalia & nonaginta quinque quartalia. Puerorum Orphanorum numerus tamen fuit, centum quinquaginta, quorum media pars adhuc apud nutrices servabatur. Hæc non ideo referuntur, quasi non apud alios Principes & Respublicas, similia vel majora facta sint, quoniam Christus ubique habet suos: aut quod contra præceptum Christi Matth. 6. hinc inanis gloriæ corragium quæratur. Quin potius ut istiusmodi exempla nos & posteritatem in ampliorem charitatem & dilectionem provocent. Imò à calumniis quorundam asserant, opus fidei & laborem charitatis impie traducentium.

SYNODUS MARPURGENSIS, SUPER *Sacramentaria causa.*

ANno domini 1539. Illustrissimus princeps Philippus Lantgravius Hassiæ, pro publica utilitate totius Germaniæ ac Christianitatis, pro Ecclesiarum concordia provehenda, Synodum instituit Marpurgi, ut ad ultimam Septemb. D. Lutherus & sui, Oecolampadius item & Zuinglius convenirent. Utraque pars annuit principi æquissimo. Ad initium Octobris ventum fuit Marpurgum, ibi illustrissimus princeps humanissime excepit singulos, quenque suo nomine salutans.

Ante publicum colloquium, primum privata habuerunt D. Lutherus & Oecolampadius soli, Philippus & Zuinglius soli. Die sabbati, quæ fuit secunda Octobr. Colloquium erat publicum, pro cujus exordio clarissimus vir Cācellarius, nomine Principis, alloquutus fuit, ut positis affectibus, omnes quærerent gloriam Dei, & concordiam ecclesiarum: & egit gratias, quod advenissent. Cœperunt miscere colloquia, & conferre scripturas cum explicationibus patrum, D. Lutherus, Oecolampadius, Zuinglius. Triduo duravit colloquium, & durasset diutius, spe uberioris tum concordiæ futuræ, nisi horrendus ille morbus Sudatorius subito lætaliter Marpurgum infestasset & Principem cum nobilibus & vocatos dispersisset. Tum convenit in hisce articulis, & anno 1536. ex integro, laus sit Deo super inenarrabili suo dono. *Sudatorius morbus.*

Articulus de Sacramento corporis & sanguinis, cui utraque pars tum subscripsit, hic erat postremus inter 15 articulos. I. De unitate & trinitate Dei. II. De incarnatione Verbi. III. De passione & resurrectione Christi. IIII. De peccato originis. V. De fide in Jesum Christum. VI. Quod hæc fides non sit ex meritis, sed ex dono Dei. VII. Quod hæc fides sit justitia nostra. VIII. De verbo externo. IX. De Baptismo. X. De bonis operibus. XI. De confessione. XII. De magistratu. XIII. De traditionibus humanis. XIIII. De Baptismo parvulorum. XV. Credimus & tenemus omnes de cœna Domini nostri Jesu Christi, quod utriusque speciei usus esse debeat juxta Christi institutionem. Quod missa non sit opus, quo aliquis gratiam impetret, vel vivis, vel defunctis. Et quod Sacramentum altaris sit verum Sacramentum corporis & sanguinis Domini. Et quod spiritualis manducatio ejusdē corporis & sanguinis cuivis Christiano imprimis necessaria sit. Item usus sacramenti, quemadmodum verbum à Deo omnipotenti datum & ordinatum sit, ut per hoc infirmæ conscientiæ ad credendum commoveantur per spiritum sanctum &c.

AD SYNODUM MARPURGENSEM, SUPER SACRAmentaria causa conferentem, Euritii Cordi exhortatio.

Insignes verbi proceres, argute Luthere,
Suavis Oecolampadi,
Magnanimis Zuingli, pie Snepfe, diserte Melanchthon,
Fortis Bucere, candide
Hedio, præcellens Osiander, strenue Brenti,
Amice Jona, acer Crato,

Et ſolida plus mente valens quàm corpore Mœni,
Magne Dionyſi, & Meconi,
Ac reliqui, bona turba, viri, quos inclytus Heros
Princeps Philippus acciit,
Chriſticolæq; ſuos urbes miſere miniſtros,
Et Præſules Epiſcopos,
Ut nova tollatis diviſæ ſchiſmata ſectæ,
Veramq; monſtretis viam.
Et cupido ſupplex vobis Eccleſia voto
Veſtros cadit flens ad pedes,
Atque per intima vos communis viſcera Chriſti
Adjurat, obſecrat, monet,
Ut ſanctis ſtudiis ſuperi pro laude tonantis,
Et omnium fidelium,
Quærenda (hæc vobis incumbit cura) ſalute
Tractetis hoc negotium,
Unde ratum judex decretum prædicet orbis
Sancto profectum ſpiritu.

Sudatorius morbus.

Anno 1529. Sub feſtum ſancti Michaelis, novum & inauditum morbi genus, Sudatoriam vel Anglicam peſtem dixere, Brabantiam & loca finitima invaſit. Fuit ea vis morbi adeo lethalis, ut quoſdam ante duodecim horas, plurimos ante vigeſimam quartam horam, ex quo ſudare cœpiſſent, abſumpſerit. Sed nuſquam ſeviit atrocius, quàm Antuerpiæ, in qua urbe tridui ſpatio quadringentos aut quingentos homines extinxit. Languebant in domo una, ſeptem, octo, plures etiam. Miraculi loco habitum eſt, ſi unus mortem evaſiſſet. Immunes erant pueri & ſenes ab hoc malo. Qui media ætate eſſent, aut non multo infra hanc, ii incidebant in morbum, prandentes, commeſſantes, dormientes corripiebat hęc peſtis. Ditiſſimi negotiatores lectis adfixi, medicos ad ſe vocabant, montes auri promittentes, ſi curarentur. Sed tantum erat malum, ut ipſi medici faterentur ſe neſcire quid eſſet. Ipſe vidi Euricium Cordum Medicum Marpurgenſem doctiſſimum, ad hunc morbum ἀδημονεῖν expaveſcere & angi, nec diſſimulare anxietatem apud amicos.

JACOBI VVIMPHELINGI SELESTADIENSIS VITA ex Epiſtola Eraſmi, ad Ornatiſſimum virum Johannem Vlattenum, lib. Epiſtolarum 23.

Ludovicus Drigenbergius, præceptor Iacobi Vuimphelingi.
Eccleſiaſtes Spirenſis.
Chriſtophorus ab Vtenheim.
Adoleſcẽtia Vuimphelingi.
Iacobus Sturmus.
Argentoratum.
Monachi contra Vuimphelingum.
Fatale diſſidium horum temporum

JAcobus Vuimphelingus à teneris annis educatus eſt in honeſtiſſimis literis, primum Seleſtadii, ſub Ludovico Drigenbergio Vueſtphalo, deinde Friburgi, mox Heydelbergæ, Pontificii juris peritiam cum Theologiæ ſcientia non infœliciter conjunxit, & alioqui nullius honeſtæ diſciplinæ rudis, eloquentiæ vero tantum præſtitit, tum in carmine, tum in oratione ſoluta, quantum vel à Theologo, vel ab illorum temporum homine poſſit requiri. Aſcitus Spiram, Eccleſiaſticæ munus non ſine laude geſſit. Inter hæc vir pius, ardens amore rerum cœleſtium, eoque pertęſus ſeculi, quod, teſte Johanne, totum in malitia poſitum eſt, de ſeceſſu cogitavit. Ejus propoſiti conſortem habebat Chriſtophorum ab Utenheim, doctum pariter, & clariſſimæ integritatis virum. Atq; ut nudus ad nudum Chriſtum confugeret, quod erat Eccleſiaſtici cenſus, erat autem quod ad vitæ mundiciem ſufficiebat, reſignavit. Cæterum hoc conſilium abrupit Chriſtophorus ad Epiſcopi munus retractus, amicis ita ſuadentibus, futurum, ut ſi ad mentem tam piam acceſſiſſet authoritas, plures Chriſto, lucrifacere poſſet, quàm ſi ſe abdidiſſet. Ille tamen ſua paupertate lætus, pergebat quod inſtituerat agere, rurſus Heydelbergæ ſacros autores enarrans, & in his Hieronymum. Adhæc libellis æditis, & adoleſcentiam inſtituit, & ſacerdotes ad pietatis caſtimoniæque ſtudium excitavit. Nec gravatus eſt amore pietatis agere pædagogum aliquot magnæ ſpei adoleſcentibus, quorum præcipuus nunc inter nobiles doctrina, ſynceritate, candore, prudentia, nobiliſſimus Jacobus Sturmus, cujus cõſiliis plurimam debet tota penè Germania, non ſolum inclyta civitas Argentoratum. Nec invidia caruit ſancta hominis libertas: Romam excitus eſt homo & ſenio & hernia tardus, monachorum Auguſtinenſium opera, quod alicubi ſcripſiſſet, Auguſtinum non fuiſſe monachum, aut certe non talem, quales jam habẽtur Auguſtinenſes, quum hi tamen illum exhibeant in tabulis ac libellis promiſſa barba, nigra cuculla, & zona coriacea. Hoc incendium ex minima ſcintilla latius evagaturum Julii ſecundi preſſit autoritas, idque bonorũ omnium applauſu. Præter alias adverſitates, quibus hominis virtus exercita fuit, hoc fatale totius eccleſiæ diſſidium vehementer illum adflixit, ac tantum non ad vitæ tedium adegit. Itaque ſolitudinem & ſeceſſum fruſtra tentatum, ingraveſcentibus annis egit Seleſtadii, in ædibus Magdalenæ ſororis, ex qua nepotes duos, quos paterno ſemper affectu complexus fuerat, reliquit, moribus & literis eleganter inſtitutos.

institutos. Quorum Jacobus Spiegellius, Juris prudentia clarus, prius Maximiliano Cæsari, mox regi Ferdinando fuit à consiliis. Apud quem nuper Johannes Majus, natu minor, in fratris locum successit, aulæ primoribus, indolis elegantia, ac dexteritate morum jure optimo gratissimus. Annum attigit penè octogesimum diutius etiam victurus, si corpusculi deficientis rationem ullam habere voluisset. *Iacobus Spigelli- us D.* *Iohannes Maius.*

CORONATIO CAROLI V. BONONIAE, & Comitia Augustæ. Anno 1530.

HIC annus insignis fuit coronatione Caroli 5. Bononiæ, 22. Februarii in æde Petronio sacra, congregato flore procerum, & Ecclesiasticis adsistentibus, Imperatoria corona insignivit eum Clemens Pontifex Romanus, ejus nominis septimus. Ab hac coronatione profectus in Germaniam, in profesto corporis Christi venit Augustam, ibi Principibus, & imperii statibus præsentibus Comitia habentur. Indicta ideo ut deliberetur de auxiliis contra Turcam atrocissimum hæreditarium atque veterem Christiani nominis, ac religionis hostem, quomodo scilicet illius furori & conatibus durabili & perpetuo belli apparatu resisti possit. Deinde & de dissensionibus in causa nostræ sanctæ religionis & Christianæ fidei, & ut in hac causa religionis partium opiniones ac sententiæ inter se, in charitate, lenitate & mansuetudine mutua audiantur, coram, intelligantur & ponderentur, ut illis quæ utrinque in scripturis secus tractata, aut intellecta sunt, sepositis & correctis, res illæ ad unam simplicem veritatem, & Christianam concordiam componantur, & reducantur, quare Cæsareæ majestati fideles & subditi (vigore Cæsarei edicti, quod singuli status imperii suam opinionem & sententiam in Latina & Germanica lingua proponere debeant) articulos confessionis & fidei obtulerunt, Johannes dux Saxoniæ elector, Georgius Marchio Brandeburgensis, Ernestus dux Luneburgensis, Philippus Landgravius Hessorum, Johannes Fridericus dux Saxoniæ, Franciscus dux Lunenburgensis, Vuolfgandus Princeps ab Anhalt, Senatus magistratusque Norinbergensis, Senatus Reutlingensis. Habet autem hæc confessio articulos fidei præcipuos numero 21. Deinde articulos, in quibus recensentur abusus mutati, de utraque specie, de conjugio sacerdotum, de missa, de cōfessione, de discrimine ciborum, de votis monachorum: de potestate Ecclesiastica vide confessionem & Apologiam confessionis. *Coronatio Caroli 5.*

Item quatuor civitates Argentoratū, Constantia, Memmingen & Lindauu, per legatos Confessionem, & fidei ratione Cæsareæ Majestati offerunt. Summa hujus est in articulis 23. I. Unde contiones sint desumptæ, nimirum ex scripturis sanctis. II. In quo & consueta doctrina Ecclesiasticorum discessum sit. III. Unde sit justificatio nostra. IIII. Cui fidei justificatio tribuatur. V. Cui ascribenda bona opera, & quam sint necessaria. VI. Quid homo Christianus agere debeat. VII. De jejunio & oratione. VIII. De præcepto jejunii & oratione. IX. De discrimine ciborum. X. Quod oratione & jejunio nihil mereamur. XI. De invocatione & cultu sanctorum. XII. De Monachali statu XIII. De officio dignitate, & potestate Ecclesiastica. XIIII. De traditionibus humanis. XV. De Ecclesia. XVI. De Sacramentis. XVII. De Baptismo. XVIII. De Sacramento corporis & sanguinis Christi. XIX. De Missa. XX. De confessione. XXI. De cantu & oratione Ecclesiasticorum. XXII. De imaginibus. XXIII. De magistratu prophano. Huic confessioni Papistæ quidam, si diis placet, confutatores, nomine Cæsareæ Majestatis, admisi sunt respondere, & convellere hanc confessionem, sed citra scripturam, & sic plane, ut horrendis calumniis gravarent innocentem causam. Hinc Respub. coactæ fuerunt, per Apologiam se purgare, quæ confessioni annexa est. Certè non ob aliam causam, quam ut vetus, vera & indubitata Christi Jesu doctrina cognoscatur, & per falsissimas confutatorum calumnias, nemini ponatur offendiculum.

Eodem anno Nonis Novemb. Brabantiæ, Holandiæ ac Flandriæ loca littoralia, maritimaque Selandiam propemodum universam dira aquarum obruit alluvio ruptis aggeribus mari, & fluminibus passim inundantibus, cum magna & hominum & rerum strage, non tantum pagi, sed & oppida Flandriæ atque Selandiæ enavigata sunt cymbis fluvialibus. Fuerunt maria omnia adeo insolenter per id tempus aucta, ut ternis aut quaternis pedibus supergressa sunt aggerem. Scio (inquit Hadrianus Barlandus) fuisse paucos admodum in Selandia, quos tam sæva hæc tempestas non deprehenderit, *Aquarum ingens alluvio.*

Vidisses ruere per apertos flumina campos,
Cumq; satis arbusta simul pecudesq; virosq;
Et rapere tecta cumq; suis penetralia sacris,
Et mare, & tellus nullum discrimen habebant,
Omnia Pontus erat, deerant quoq; littora Ponto,
Occupat hic collem cymba sedet alter adunca,
Et ducit remos illic, ubi nuper ararat

Si noctu venisset tam subitus & grandis cataclysmus, nō dubium quin plurima hominum millia fuerat absumpturus.

Margareta Maximiliani filia moritur. Eodem anno Mechliniæ mortem obiit Cæsaris Maximiliani filia Margareta, anno ætatis 51. Ea nocte visus traditur Cometes apud Hagam, comitis in Hollandia.

Roma ingens vis aquarum. Anno eodem Romæ præter tonitrus ingentes, & crebros ignes, tanta vis aquarum cœlo decidit, ut altero se perituros diluvio metuerint homines, Tybris se effundentis impetu & publicæ & privatæ domus corruerunt. Atrox vis tempestatis hujus secum rapuit, & in alveum fluminis deportavit etiam ædificia, quæ trium aut quatuor fictilium lapidum densitate constabant. Si quis vitæ servandæ studio & cupiditate conscenderant tecta alta domorum, hās ventorum violentia humi decussos, Tyberinis undis absorbendos dedit. Locis urbis depressioribus aquæ in triginta trium, aut sex pedum altitudinem sese extulerant. Unde factum est, ut frumenti, quod tum erat in urbe, plus quam tria modiorum millia, fluctus absumpserint, præter vinaria vasa, quæ dissoluta effuso liquore aquis innatabant, & alia permulta preciosissima, quæ in penariis hæc tempestas repperit.

FERDINANDUS XL. GERM. CÆSAR.

Ferdinandus 40. Germ. Cæs. ANNo domini 1531. die 11. Januarii Carolus 5. Imper. frequenti procerum Germaniæ conventu, Aquisgrani Ferdinandum Bohemię & Ungariæ regem fratrem suum, ut gradum ei faceret ad imperium regem Rom. declaravit.

Terræmotus in Lusitania. Anno eodem septimo Calend Februar. motu terræ concussa est tota ferè Lusitania. Ulyssiponæ corruerunt mille & quingentæ domus, ex omnium spectatissimis, plus sexcentæ ruinam minatæ sunt. Templa omnia in lapidum acervum redacta traduntur. Hic motus terræ dies octo duravit, & quotidie per intervalla rediit, ut septies aut octies interdiu huic periculo fuerint obnoxii incolæ, unde relicta urbe, homines in campis sub dio agere sunt compulsi.

Atrox pestilentia. Ad hæc, ex locis illis quidam scripserunt certos hiatus factos, unde pestilentissimus aer exhalaret, atque hinc atrocem ortam pestilentiam.

Cometes. Hoc anno, mense Aug. visus est Cometes in Germania, Italia & Gallia, ad Occidentem tribus hebdomadibus, de qua variæ doctorum hominum opiniones fuerunt.

Turca tentat Viennam. Eodem anno agente Aquisgrani, à coronatione, Ferdinando rege, tum ratus Turca venisse tempus, quo rem Christianam vel modico conatu affligeret, in Hungariam recurrit, Viennam iterum tentare volebat, sed Imper. Carolus & Ferdinandus Cæsar cum ad suos scripsissent, ut viderent ne majus aliquod detrimentum Christiana respub. pateretur, duces castra castris contulerunt, cum hoste in aciem descenderunt; fuit id fœlix prælium, copiarum Solymanni parte multo maxima, aut capta aut cæsa.

Piscis longus pedes sexaginta octo. Eodem anno & mense in littore Hollandiæ, non longe ab Herlemo, mare piscem ejecit mortuum, qui longus fuit pedes sexaginta octo, crassitudini ejus, qui viderunt triginta, oris hiatui tredecim pedes tribuunt.

Poloni victoria, contra Valachos. Idem annus Ludovicæ matris Francisci primi, Gallorum regis morte, ac victoria Poloniæ regis, contra Vayuodam Muldaviæ Turcæ tributarium, & Valachos insignis fuit. Vualachi bis cum Polono manus conseruerunt, Polonus utroq; prę̨lio superior, priore Vualachorum sex millia profligavit, ex quo numero multi cæsi, capti sunt quam plurimi, altero, ipsum quoque Vayeuodam duobus vulneribus saucium fugere coegit.

BELLUM TYGURINORUM CUM ALIQUOT Helveticis pagis, Anno 1531. Et Zuuinglii mors.

ANno domini 1531 Undecima die Octobris, cum nunciaretur bellum Tygurinis à quinq; pagis, hora 12. diei, & hostis ex improviso jam immineret ditioni eorū, mox egressi sunt è Tyguro cives numero 1200. & circa Capell & Bremgarten invenerunt hostem, ad vesperam hora quarta in conflictu Tygurinorum, circiter tria millia confluxerant, præfectus bombardarum Tygurinorum bis emisit pixides in quinque pagenses, nec in vanum, multis absumptis. Insuper qui pro patria pugnabant, bis hostem in fugam adegerunt. Tandem Uri, Schuuitz, Unteruualden, Zug (Lucernates enim non dicuntur adfuisse) ut belli eventus varius est, victores evadunt, sed nō sine magno damno accepto. In hoc conflictu Tygurini ultra quadringentos vivos non amiserunt, sed illos præstantes & incomparabiles. Inter quos fuit Ulrichus Zuinglius. De cujus viri interitu clarissimus vir Heinricus Bullinger, sic scribit in libro, de functione Prophetica. In hoc homine ardens fuit amor justitiæ, flagrans æquitatis studium, & inexplebilis patriæ fœlicitatis cupiditas, contra vero, summum in flagitiosos, & extremū in flagitia odium. Nemo enim facile explicarit, quantis sudoribus luxum inertem, sanguinolentos largitiones, & multorum sævam expugnarit olygarchiam: & rursus, quanta cura avitam frugalitatem, probitatem, & sanctum (Jojadæ ad amorem) studuerit

studuerit restituere imperium, quas ob res, vir Dei sanctus, pulchram tandem oppetiit mortem Ab iis enim cæsus est, quibus ipse sese tota impenderat vita, ut illos à largitionibus, bellis, luxu, pessimis quoque suis studiis, in viam reduceret justitiæ. Hæc autem mortis viri justissimi, verissima est causa, ut ut alii alias necis jactitent causas. Huc facit quod Zuinglium nō animi libido ad pugnam animavit, sed sanctum magistratus edictum armavit, Hæc ille. In altero conflictu, qui fuit circiter 26. diem Octobris. in mōte apud Zug, desyderati sunt plus minus octingenti. De hoc bello fortassis Helvetici scriptores, ut de aliis memorabilibus, certiora brevi tradent.

DE JOHANNE OECOLAMPADIO PIISSIMO *ac doctissimo viro, præceptore charissimo.*

NAtus est anno 82. supra millesimum quadringentesimum in oppidulo Cheruscorū Vuin- *Oecolampadius.*
sperga, parentibus, ut illic vivitur, abunde divitibus, unum hunc ex libris suis superstitem,
literis & religione prope lactantem imbuerunt, perceptis literarum emolumentis ampli-
us erudiendus Heltprunnam, deinde Heidelbergam venit, ubi eos progressus fecit, ut natus annos
nō amplius duodecim tolerabilē versum scriberet, biennio post Baccalaurei, ut vocāt honorē obti
nens. Nec minus illa ætate, religione & vitæ innocētia, fecit operępretiū quā literis. Posteaquā ade-
ptus est Magisterii titulū, Bononiā cōcessit, juris studendi gratia: sed intra semestre tēpus cū valetu-
do cœlum Italicū aversaretur, coactus est redire ad suos. Heidelbergā repetiit, posthabitis legibus
civilibus, audiendæ Theologiæ se mancipavit, admissis in partem literis humanioribus & linguis. *Institutor liberorum Principis Palatini.*
Consilia omnia huc conferens, ut veritatis literatæ conscius atque domesticus fieret. Quo factum
ut princeps elector Philippus Palatinus liberis suis natu minoribus institutorem eum præficeret.
Aulæ valedicens, ad pia studia redit, & Ecclesiastes fit Vuinspergensis: prius tamen Tubingam adiit
& Stutgardiæ Capnionem illis temporibus in linguis doctiss. convenit, à quo gustum qualemcun- *Ecclesiastes Vuinspergensis.*
que Græcarum literarum intra paucos dies cœpit, quem brevi adeò ex mutis (ut dicitur) magistris *Dragmata.*
provexit, ut Heidelbergam reversus, Grammaticam cui titulum fecit Dragmata, cōscriberet. Si-
mul Hebræa à quodam Hispano eodem tempore didicit. D. Capitonis tum Concionatoris Ba- *Parochus Basilien.*
silien. opera effectum posthac est, apud Christophorum ab Utenheim, Episcopum Basiliensem, ut
Oecolampadius parochiæ primi templi Basiliensis præficeretur, ibi cum D. Erasmus primum an- *Concionator Augustanus.*
notationes novi Testamenti aditurus esset, Oecolampadium in participatum sanctissimi operis ac-
civit. Deinde vocatur à Canonicis Augustanis, ut concionibus illic primi templi præsit. Atqui
nondum maturuerat messis Christi, nec dum alba ad messem seges Evangelica, vitaque cum vulgi *Secessus Oecolampadii.*
tum Ecclesiasticorum corruptior, quam quæ medentis manum ferret. Inde secedendi captavit
consilium. Jam in hoc instituto cum esset, præter conciones certas quas ædidit, scripsit etiam de
confessione librū, hujus occasione Glapion Franciscanus, qui tum Cæsari Carolo à confessionibus,
ingens viro periculum creavit. At fortunante Domino, solicitantibus amicis & consentientibus
fratribus qui in eo cœnobio erant, tutò discessit, venit Mogontiam, ibi Capito à conventu Vuor-
matiensi, cum Cas. Hedione colloquentem, præter expectationem depræhendit. Inde ad Hero- *Venit ad Franciscum Sickingen.*
em illum incomparabilem Franciscum à Sickingen: apud quem Missam repurgare cœpit, & vertit
ex Chrysostomo Psegmata. Ubi autem vir ille infœlici bello implicitus, Basileam concessit, ibique
senatu volente, ut ut Sophistæ reclamarent, publice Esaiam prælegere cœpit. Mox petente id par-
rocho ad D. Martinum pro eo functus est concionandi munere. Magna papistici gregis invidia,
sed vicit tandem is quem pure prædicabat, Christus. Itaque annos quinque sine legitimo stipen-
dio parœci vel Concionatoris, Christum docuit. Eodem tempore Chrisostomum in Genesim & *Disputationes Badensis, Bernensis.*
Theophilactum universum latinos fecit. Disputationi Badensi in qua Faber & Eccius regna-
bant, non sine gravi periculo interfuit. Post annum, & Bernensi disputatroni & reformationi ope- *Basilea.*
ram suam egregie navavit. Non diu post Basileæ & in agro Reipub. Basilien. hujus gravissimi viri *Ulma.*
cōsiliis & dexteritate, cepta fuit reformatio, restitutaq; in illa sua Ecclesiastica disciplina & cēsura
excōmunicationis. Mox accersitus Ulmam cū Ambrosio Blaurero & Martino Bucero salubri cō-
silio ei Ecclesiæ adfuit, ut ad Evangelii gnomonem Ecclesiastica omnia exigerentur. In summa,
doctrina Dei, vita inculpata & benefactis non solum Germaniæ sed orbi Christiano studuit saluta-
ris esse, testantur hoc innumeræ versiones Chrysostomi, Cyrilli, Theophilacti &c. Explicationes
sanctæ in Esaiam, Haggeum, Zachariam, Danielem, Jobum, Hieremiā, Ezechielem, in Epistolam ad
Hebræos. In Johannis Evangelium, in Canonicam Johannis, in Romanos &c. Verum cum Hel-
vetia, Anno 1531. infœlici bello flagraret & Zuinglius fortissimus, restituendæ apud suos innocen-
tiæ, adsertor, & sedulus Evangelicæ synceritatis vindex, ceciderat, Anthrace corripitur Oecolam- *Versiones Oecolampadii.*
padius, & postquam quindecim diebus decubuit, post multa sancta colloquia, quę habuit cū pri-
moribus viris & ministris Ecclesiarum, adductis etiam in conspectum liberis, Agite, inquit, tu Eu-
sebi, tu Erena, tu Alethæa mea pignora, Deum diligatis &c. |Tandem ultimam hanc vocem, Salva
me Christe Jesu, emisit os illud venerandū & pium caput, ac obdormivit in Domino. Hęc αὐτόπτης.

Gryneus in Epiſtola ad Capitonem & Capito in vita Oecolampadii ſummariè indicant, qui fuſius, hæc ſcire velit, legat & profecto cum fructu leget.

Anno milleſimo quingenteſimo ſecundo Carolus Imperator ex Brabantia venit Ratiſponam, ubi comitia indixerat, & cum eo Rex Ferdinandus præterea & alii principes. Conſulturi in cauſa religionis & in reſiſtendo Turcæ.

Anno Domini 1534. Cum illuſtriſſ. dux Ulricus miniſtri ſui iniquam cædem ultus, Reutlingam civitatem liberam & confœderatam, in ditionem ſuam redegiſſet, à fœdere Suevico pulſus, annis ferè quindecim exularet, tandem Illuſtriſſ. Princeps Heſſorum (quæ eſt ejus divina indoles & induſtria) avunculi principis cauſam animadvertens negligi, comperendinari, contemni, indies haberi & fieri deteriorem, conciliatis Principum externorum & potentum Germaniæ animis, collecto milite tam ſuo quã externo, eoque veterano & omnibus diligentiſſime proſpectis, mittit legationem in Hiſpanias ad inviciſſ. Cæſarem Carolum honeſta & juſta oratum, alteram ad Cæſaris fratrem Ferdinandum, Pannoniæ utriuſque & Bohemiæ regem, eadem, quæ à Cæſare, petitum, ut videlicet, duci Ulrico paternus ducatus reſtituatur, ſe idcirco nunc in armis eſſe qui ducem affinem reſtituat. Porrò legatis non ſatis æqua referentibus, prodit in bellum quibus valebat pollebatq; viribus, venit, vidit, vicit, obviã it adverſariis apud Laufenũ (oppidi id nomẽ eſt) Philippus Philippo, Bavarus Heſſo, is inquã, Illuſtriſſimus princeps Bavarus, qui tertio ab hinc anno Turcarum vim ſuſtinuerat, Viennæ Auſtriæ de tota Germania optime meritus, hic fortiſſimus heros vulneratur, quod non ſine ingenti mœrore tulit Heſſus. Arces munitiſſimæ, quæ Imperii vires laturæ putabantur, quæque ſuperioribus annis confœderatorum minas & machinas cõtempſerant, Aſpergum, Auracum, Niffa & reliquæ aliæ ſeſquihora, aliæ. ſeſquidie Heſſum accipiunt, unà veterem & deſyderatum dominum Ulricum. Itaque pauciſſimis diebus toto confecto negotio, recuperatoque Ulrico ducatu, ad Danubium caſtrametatur Heſſus, mox igitur per Illuſtriſſ. Principes electores Albertum Archipræſulem Moguntiæ & Joannem Fridericum Saxoniæ, Georgium ducem Saxoniæ, oblatis acceptisque pacis conditionibus, revertitur in Spartam ſuam, Dei opt. maximi clementiæ & bonitati acceptum ferens fœlicem rerum ſucceſſum & victoriæ hujus gloriam. Nec minor tum fuit, imo veriſſima victoria inclito Ferdinando Cæſari invictiſſimo, qui ſeipſum vicit, vicit affectus ſuos, quibus ſi indulgere quam reſiſtere maluiſſet, ſi vires experiri ſuas, quis non videt, quanti motus, quãtæ cædes futuræ fuiſſent, nihilo victo deteriores quã victori, nihilo victori lętiores quam victo quare maluit ab exiguo cadere ducatu, quã turbari Germaniam, pro quo beneficio, quod cedendo contulit, dominum & Auguſtum ſuum agnoſcit, Ulricus Auſtriacæ ſalutis & Germanicæ pacis ſemper ſtudioſiſſimus. Agnoſcit Heſſus Cæſarem, agnoſcit orbis Chriſtianus defenſorem & protectorem ſuum.

Eodem anno pii magiſtratus civitatum Conſtantienſis, Lindoviæ, Iſnæ, Biberaci, ope & auxilio optimi viri Petri Bufleri civis Iſnenſis, erexerunt ſtipendia aliquot pro candidatis Theologiæ, ut poſteritas vel aliquos habeat appoſitos ad docendum vel juventutem vel Eccleſiam Dei. In hoc Senatus Argentoratenſis, ut gloriam Dei & publicam utilitatem proveheret, anno 1535. Cœnobium Prædicatorum ordinavit, pro civitatum & Bufleri Stipendiatis, & pro iis, quos Reſpub. Argentoratenſis ad eundem ſcopum alit & fovet, quorũ jam aliquot habent, bonæ ſpei adoleſcentes, Theologiæ & honeſtarum diſciplinarum ſtudioſos: Ii communem habent præceptorem, virum pium & eruditum, audiunt lectores Theologiæ, linguarum & profeſſores publicos, Dialectices, Rhetorices, Mathematices. Habent viſitatores & præſides è ſenatu paternæ proſpicientes, ut in doctrina vitæ & victus ratione, ad honeſte & commode vivendum nihil deſit. A lectionibus habent ſuas repetitiones, diſputationes, exercitia & colloquia frugi. Item præludia quædam & exercitamenta, ad hanc functionem docendi, ut pulcherrimam ita difficillimam. Nam mane & veſpere lectiones habent ex ſcriptura ſancta. Ibi ex adultioribus, ad quartale unius horæ ex loco ſcripturæ prælecto ſermonem cohortationis habet, & fit hujus conciunculæ per orationem ad Deum concluſio. Ita pergunt per tota Biblia quæ jam aliquoties finierunt. Non diſſimile ſtipendium egregius vir Johannes Symler Canonicus Petri junioris Argentoraten. pro duobus Theologiæ candidatis, conſilio ſanctiſſimi Theologi doctoris Johannis Keyſerſpergii, Concionatoris Argentoratenſis ſuperioribus annis erexit. Potentiſſimus Deus dignetur miſereri Germaniæ, & vel aliquos excitare, qui tangantur cogitatione communis boni, ut divites hujuſmodi illis bonis operibus divites ſint, & cooperatores veritati. Eccleſiaſticos in primis oportuit hæc curare: ſed accidit juxta proverbium: Mala parta, malè diſperſa.

DE ERASMO ROTERODAMO.

Anno domini 1536. menſe Julio, moritur Eraſmus Roterodamus, ornamentum noſtræ ætatis, cujus viri vitam utpote de honeſtis diſciplinis optime meriti, libet hic ſubiicere. Vixit ad ſeptuageſimum annum, de anno quo natus eſt apud Batavos non conſtat. Apud Daventriam

triam primùm posuit in literis tyrocinium, utriusque linguæ rudimentis imbibitis sub Alexandro Hegio Vuestphalo, qui cum Rudolpho Agricola recens ex Italia reverso, amicitiam contraxerat, & ab eodem Græcè docebatur, nam hujus linguæ peritiam ille primus in Germaniam importavit. Terentii Comœdias puer non secus tenebat ac digitos suos, memoria nanque fuit tenacissima, ingenio perspicacissimo. Exceptis rudimentis plane dici potest in literis αὐτοδίδακτος. Nam quod in Italiam jam natu grandior profectus est, post regii apud Anglos medici filios, Archiepiscopi quoq; sancti Andreæ in Scotia, qui tum Senis degebat aliquandiu professor, nobilissimæ regionis visendæ causa fecit, non ut professoribus operam illic daret. Neque enim Bononiæ quenquam publice prælegentium audivit, sed Pauli Bombasii, qui sub Leone postea Romæ periit, amicitia cõtentus, domi studiis suis invigilabat. Adagiorum opus tum colligens, quod paulo post Aldo Manutio dedit excudendum, quæ res fecit, ut Venetias adiret, ubi Marco Musuro atque Scipione Carte romacho, viris doctissimis familiariter usus est, quos ambos non semel consuluit, si quis nodus incidisset, horũ candorem, ac eruditionem apud amicos commendare solitus. Docuit Lovanii, Cantabrigiæ, in Anglia, Lutetiæ etiam privatim, ubi Theologiæ dedit juvenis operam: pileum deinde doctoralem, quum in Italiam iret, in Taurinensi academia accepit. Patronos ac mœcenates habuit Henricum à Bergis episcopum Cameracensem, Gulielmum Montioium, atq; omnium liberalissimum Gulielmum Guaravium, archiepiscopum Cantuariensem, Angliæ primatem. Amicos in Britannia, Johannem Coletum, Grocinum Larumerum, Linacrum, Thomam Morum. Antuerpiæ Petrum Ægidium, Conradum Cochlenium Lovanii. Corpusculo fuit satis compacto, sed quod esset tenerrimæ cõplexionis, & minimarum etiam rerum mutatione, puta vini, cibi, cœlive, facile offenderetur. In literis versabatur infatigabili studio. Testantur hoc tot ab illo conscripti libri, quorum catalogus extat Basileæ. Vixit apud Johannem Frobenium aliquandiu: deinde in alteris ejusdem ædibus seorsum habitavit. Friburgi septennio toto vixit, non solum optimo cuique ejus academiæ charus, verum etiam magistratibus civibusq; haud vulgariter amatus, atq; reverentissime cultus. Friburgo reversus, cum articulari morbo aliquandiu conflictatus, tandem viribus paulatim deficientibus, cum ferme mensem integrum dysenteria laborasset, apud Hieronymum Frobenium Johannis filium quinto Idus Julias, sub mediam noctem, vita functus est.

Quum autem vitæ finis instaret, clara Christianæ patientiæ & animi religiosi documẽta ædidit, quibus in Christum se spem omnem figere testabatur, assiduè clamans: O Jesu Misericordia, Domine libera me, Domine fac finem, Domine miserere mei: & Germanica lingua, lieber Gott / hoc est, Chare Deus. Testamentum condidit, in quo clarissimum virum Bonifacium Amerbachium Jureconsultum nominatũ hæredem fideicommisso, de bonis suis in pauperes, ætate, valetudineve infirmos, in puellas nupturas, ut harum pudicitiæ succurratur, in bonę spei studiosos adolescentes, ac in quosvis hujusmodi dignos auxilio distribuendis collandisque oneravit. adjunctis eidem duobus executoribus, Hieronymo Frobenio, & Nicolao Episcopio.

Elatus fuit humeris studiosorum ad ædem cathedralem, in sinistro templi latere, ubi sacellum fuit D. Virgini sacrum, honorifice sepultus, Anno domini millesimo quingentesimo, tricesimo sexto, 11. die Julii.

DE CONCORDIA EUCHARISTIÆ, ANNO M. D. XXXVII.

Sancta Eucharistia, ut est summa ecclesiæ actio & Sacramentum, quo redemptionis nostræ opus plenissime commemoramus & percipimus: ita Satan illud pervertere præcipua vi studuit, ut certe in nulla re alia tantum abominationis ecclesiæ pridem obtrusit.

Cum ergo Dominus dedisset hoc Sacramentum sicut & cætera invecta per Antichristum, repurgari, Satan nihil intentatum reliquit, ut in ecclesiis non succederet. Nam nostra ingratitudine offensus Deus, quemadmodum olim, sic & hoc nostro tempore illi permisit, nos nonnihil cribrari. Factum itaque est, ut dum D. Lutherus & plerique alii, abusus Papisticos sic incesserent, ut tamen præsentiam & manducationem veram in sancta cœna plenè exprimerent, visi hii sunt Zuinglio & aliis nonnullis, naturalem quandam Christi cum pane conjunctionem vel localem in pane inclusionem statuere, quo illi putabant Christum gloria cœlesti detrahi, & animos hominum pani pro Christo affigi. Verum dum ista, impugnare volebant, sic visi sunt panem & Christum separare, & cœlum Christo adserere, homines à pane revocare, ut crediti sint, Christum penitus cœna eximere, & mysterium Sacramenti penitus reiicere. Hinc utrinq; maxima & crudelis exorta pugna est. Cui primum Illustrissimus Princeps Philippus Lantgravius mederi conatus est, colloquio indicto Marpurgi anno mill. quingẽtesimo vigesimo nono. In quo colloquio propemodũ convenerũt partes & plura cũmuniter subscripserunt, quã pleriq; putassent. At dum altera pars etiam præsentiæ Christi in cœna cõfessionẽ posceret, qua altera putabat Christũ detrahi cœlo, & fieri cibum ventris: altera etiam daret quæ adhuc viderentur inania in cœna relinquere symbola

de præſentia Domini in cœna plane convenire non potuerunt. Sed poſtea Auguſtæ in comitiis, & poſt comitia variis molitionibus intercedentibus actū eſt, donec Dominus dedit alterū conventum Vuittenbergæ, anno dom milleſimo quingētefimo triceſimo ſexto, menſe Majo. in quo ejuſmodi confeſſio de hoc & toto ſacro miniſterio recepta & ſubſcripta eſt. In qua Chriſti & donorum ejus exhibitio & perceptio ſic exprimitur, ut nec inane miniſterium, aut vacua ſymbola relinquantur: nec tamen quicquam Chriſto indignum, aut contra puritatem fidei aſſeritur.

SUCCESSUS DOCTRINAE PIETATIS, REFORMATIONIS *morum, ſtudiorumq́, per Germaniam, ſub Principibus & Rebuſpublicis, ubi Evangelium purius annunciatur quam antea, Ab anno 1516. uſque in annum 1537.*

Edicta ut doceatur Evangelium. IN hiſce annis & ſuperioribus, hoc eſt, ab anno 1520. uſque in præſentem annum, apud Principes aliquot Germaniæ, apud liberas & Imperiales civitates prodierunt Edicta, ut qui ſub eis docere velint, nihil niſi ſanctum Evangelium & Dei doctrinam doceant, libere, & palam, & quicquid ad angendam charitatem Dei & proximi facere queat, inculcent, omiſſis omnibus aliis nugis quæ ad aualogiam fidei non faciunt. Interim abſtineant etiam ab omnibus conviciis, & omni eo quod proximum non ædificat, & inquietudinem contra magiſtratus prophanos & eccleſiaſticos excitare queat, unde nemo alium laceſſat conviciis, clam aut palam, Hæreticum, Nequam, Sceleratum, Nebulonem vocādo, ut hoc magis fraterna & civilis charitas poſſit ſubſiſtere. Quæ omnia prudentes Principes & Senatores non alio animo præceperunt, quam Chriſtianiſſimo, & percupiente Evangelicam veritatem, concordiam fraternam & pacem promota & defenſa pro viribus.

Edicta contra libellos famoſos. Præterea edicto cautum fuit, ne quis libellis famoſis aut picturis quenquam traducat. Si quis velit emittere libellos, aut quid ſimile, ut antea ordinatis ad hoc exhibeat legendos. Simul ne aliunde allati libelli aut calumniatrices picturæ vendantur. Sunt enim hæc infirma præſidia, & veritas res eſt invicta, nec eget illis adminiculis vaniſſimis. *Miſſæ papiſticæ pauciores.* Alicubi prudenti deliberatione habita, miſſæ papiſticæ in numerum pauciorem redactæ fuerunt, relictis aliquot paucis in ſingulos dies, idque ad tempus, deinde ubi dies diem docuit, negotio de abolenda miſſa ultro citroque agitato, nec in una *Miſſa abrogata.* nocte, ut proverbium habet, conſilio capto, utili & honeſto in utramque partem expenſo prorſus miſſæ papiſticæ ſuſpenſæ ſunt, quoad pars adverſa ex verbo Dei habendas edoceat.

Ceremoniæ ſuſpenſæ. Mox Ironicæ ceremoniæ ſuſpenduntur, canuntur Pſalmi teutonicè, utraque ſpecies datur laicis. Quantum ad veſtes, cibos, jejunia, ferias, vota, matrimonium, confeſſionem, omnia docentur libera, fides per dilectionem operans commendatur. Excutitur grave jugum hominum onus à libero Chriſti populo. Utinam ab omnibus ſimplici oculo & ſic ut omnes ſe ſubmittant jugo Chriſti, & ut gratiam Dei nemo in laſciviam commutet.

Idola tolluntur. Hoc tempore & deinceps edocto populo multis concionibus, ut fugiant ab Idolis, hoc eſt, ne ad lapides & ligna convertantur & dicant, Deus meus es. Simulachra quædam ſuperſtitioſa & à vivente Deo avocantia per magiſtratum decenter & ordine è templis ſubmota, etiam divæ virginis imagunculæ incertæ, & in vicem poſita hæc ſcriptura: Soli Deo gloria, quicquid oraveritis patrem in nomine meo dabit vobis.

Inſuper priora edicta aliquoties renovata, & repetita, quo magis magiſtratus & populus placidam & quietam vitam cum omni pietate & honeſtate degere queant. Honeſtarum enim & neceſſariarum rerum nulla eſt ſacietas.

Cantus Germanicus. Jam quia in Eccleſia omnia ad ædificationem fieri debent, canticum, doctrina, lingua, revelatio, interpretatio, prima Corinth. 14. His annis quæ ante hac latine prælecta ſunt rudi populo, cœperunt Germanicè proponi: Benedictiones matrimoniorum, Sacramentum Euchariſtiæ, ut populus Amen reſpondere poſſit. Et ut nemo jure conqueri poſſit, in templo Dominico nō audiri verbum *Conciones.* Domini: Unde templa vocantur, & ſunt Dominica. In pleriſque templis receptę doctrinæ pietatis in ſingulis diebus habentur conciones duæ, tres, quatuor. Item Catechiſmus puerorum, maxime diebus Dominicis, neceſſarium exercitium ſi juventutem, in quidvis ſequacem, à Gentiliſmo imminente recipere volunt, fideles & prudentes concionatores

Conſtitutio morū. Et ne quis putet ſatis eſſe ceremonias demoliri, ac impium cultum, niſi & innocentia morum & Deo placens vita ſuccedat. Conſtitutiones & edicta contra blaſphemias, jurandi abuſum, luſus, ebrietatem, adulteria, ſcortationem, ſtupra & id genus alia vitia, quibus nomen Dei blaſphematur & Evangelium male audit, promulgata ſunt.

Profeſſores Ludimagiſtri. His quoque annis, quoniam juventus Sementis eſt Reipubl. Principum & Magiſtratuum prudētia, proſpicitur gymnaſiis, ſcholis profeſſoribus, ludimagiſtris, apud quos cura fit educationis liberorum, qui in ludis latinis & Germanicis, ad hunc ſcopum omnia dirigant, ut juventus ſapientior & melior evadat. In hoc quater in anno præſentibus gravibus viris in eminentia conſtitutis, magiſtri & præceptores conveniunt, de ingeniis ſuorum puerorum ſermocinantur & conſultant & cui rei quiſq; puer idoneus ſit indicatur. Res quidē adhuc herbeſcit, ſed in dies ſperamus meliora.

Nec

Nec etiam levibus de causis pleræque Ecclesiæ habent suos præfectos, quos Seniores Ecclesiæ appellare queas, spectes imaginem veteris Christianismi. His incumbit si Parochus aliquis opus habet admonitione, vel in doctrina vel administratione sacramentorum, visitatione infirmorum, vita sua & suorum, & vel hoc ipsi videant, vel ab aliis audiant, ut illorum functio sit admonere non recte incedentem aut secantem verbum Domini. Ad hæc illis incumbit, cum ministris verbi consultare, quid quovis tempore vel prædicando vel aliis Ecclesiæ exercitiis Reipublicæ Christianæ conducere queat. Fideles enim & prudentes vult Dominus habere dispensatores. Quod si quis se offerat in Parochia aliqua, qui rationem fidei suæ dare velit (non enim spiritus extinguendi sunt, & jus sedentium Paulus non vult rejectum) coram illis quoque quam commode fieri potest. *Præfecti Ecclesiarum.*

Nec dissimili ratione Princeps & magistratus quotannis visitationem ecclesiarum quæ in agro sunt, instituerunt. Præclarum enim opus est ἐπισκοπεῖν, hoc est, præesse, prodesse, benefacere, prospicere, vigilare, pascere, & omnem curam impendere, ne quis à gratia Dei deficiat, ne qua radix amarulentiæ suppullulans obturbet & per hanc inquinentur multi. Ideo hæc habetur ratio in visitatione Ecclesiarum aliquarum certe. Primum fit sermo exhortatorius clara brevitate, & ut ita dicam laicis, de doctrina pietatis, de recta vita, quæ hanc sequi debet: de usu sacramentorum. Et quod letitia sacramentorum, cum sanæ doctrinæ luce clarescunt, fœlicitati omnium Imperiorum mundi præferenda sit. De Catechismo puerorum. De magistratus obedientia. De Ecclesiarum unitate. Post hæc convocatis Sculteto & Judicibus, cujusque loci serio rogant visitatores, de doctrina & vita Parrochi ac suorum. An sit ἀνέγκλητος, dispensator Dei, non vinosus &c. primo Thimoth. secundo, & quicquid est ministerii hujus, an hoc ad plenum probatum reddat. Deinde an in grege suo sectarios habeant. Ut constitutiones magistratus contra blasphemia, adulteria, ludum, ebrietatem, scortationem & id genus vitia observent: Ut doctrina Evangelii fructificet? An melius habeat populus à visitatione. An quisquam egeat qui senio aut valetudine adversa laborare nequeat: Ut pro illis habeatur eleemosyna. Hoc examine diligenter habito, rursus congregatis senioribus cujusque pagi graviter illis dicitur: Ut paterne & fideliter doctrinam pietatis & unitatem ecclesiarum promoveant, ut Evangelii doctrinam recta vita probatam exhibeant. Ut sit verus usus sacramentorum, ut abusus apud baptismum in conviviis tollatur. Sacræ Eucharistiæ à Christo institutæ eos non pudeat. Curam juventutis habeant, eoq; Catechismos in precio habeant. Beneficentiæ & eleemosynæ ne sint immemores. Et ut in iis omnibus res fœlicius succedat, Ecclesiis in agro præfecti quoque Ecclesiarum ordinati sunt, pii & integri viri laici, qui una cum Parocho advigilent, & cooperatores sint veritati, ut paretur Domino plebs perfecta. Hactenus Paraleipomena, quãtum brevitate temporis fieri potuit, studiosus quidam historiarum adjecit. Lector boni consulat, & pro gloria Dei provehenda publica utilitate & honestate, allata hæc, interpretetur. Favente eo qui πάντ᾽ ἐφορᾷ καὶ πάντ᾽ ἐπακούει. ut inquit poeta, posthac pleniora & meliora dabimus.

Visitatio ecclesiarum.

Sermo laicus. Recta vita. Sacramenta. Catechismus. Obedientia Magistratus. Unitas ecclesiarum.

CATALO-

CATALOGUS LIBRORUM ET AUTORUM è quibus magna parte Paraleipomena hæc conscripta sunt.

LIBRI IMPRESSI.

Liber Conciliorum.
Gesta Concilii Basiliensis.
Ottho Frisingensis.
Antonius Sabellicus.
Platina.
Blondus.
Paulus AEmilius.
Raph. Volateranus.
Robertus Gaguinus.
Supplementum Chronicorum.
Aeneas Sylvius, dictus Pius secundus.
Nauclerus.
Basilius Mulbrunnensis.
Epitome rerum Germanicarum Sebastiani Murrhonis, & Jacobi Vuimphelingii.
Doctor Fœlix Malleolus Tygurinus.
Heinricus Bullinger.
Hadriani Barlandi, Rhetoris inclytæ Academiæ Lovaniensis, de rebus gestis Ducum Brabantiæ.
Beatus Rhenanus in Epistola ad reverendiss. Coloniensem de vita Erasmi.
Simon Gryneus, & Capito de vita Oecolampadii.
Achilles Pyrminius, D. Gassarus.
Chronica Carionis.

LIBRI SCRIPTI.

Liber S. Peter Kastel.
Liber Bibliothecæ Landenburgensis.
Fragmenta Vuormatiensis Chronicæ.
Chronica scripta Argentoratensis.
Chronica Hermanni Minoritani.
Actorum acervus, confuse dispersus, in unum collectus, cura Conradi Mollitoris Notarii, anno 1489.
Collectanea Gerardi Noviomagi

FINIS.

CATALOGVS ROMANORVM ATQVE GERMAnorum Imperatorum, quorum historiæ in præcedente Chronico describuntur.

CÆSARES AUGUSTI ROMAN.

i.	Octavianus Augustus.	35. 38.
ij.	C. Tyberius Nero.	40
iij.	G. Caligula.	43.
iiij.	Claudius.	44
v.	Domitius Nero.	46
vi.	Galba.	48
vii.	Lucius Otto	48
viij.	Vitellius	48
ix.	Vespasianus.	48
x.	T. Vespasianus.	49
xi.	Domitianus.	49
xij.	Nerva Coccejus	50
xiij.	Ulpius Trajanus Crinitus.	50
xiiij.	Helius Adrianus	51
xv.	Anton. Ful. Bojomus pius	51
xvi.	M. Aurelius Antoni. verus.	52
xvii.	L. Aurelius Comodus Antoninus.	52
xviii.	Helius pertinax.	53
xix.	Severus septimus pertinax	53.
xx.	M. Ant. Bassian. Caracalla.	54.
xxi.	Opilius Macrinus	54
xxii.	M. Aurelius Antoninus Varus Heliogabalus.	54
xxiij	Aurelius severus Alexander.	55
xxiiij	Julius Maximinus Trax.	55
xxv.	Gordianus.	55
xxvi.	M. Julius Philippus.	56
xxvii.	Decius.	56
xxviij	Virius Gallus Hostilius.	57
xxix.	Licinius Valeria Colibius	57
xxx.	Claudius.	58
xxxi.	Aurelianus.	58
xxxij.	Tacitus.	57
xxxiij.	Probus.	58
xxxiiij	Carus.	59
xxxv.	Diocletianus.	59
xxxvi.	Constantinus.	60
xxxvij	Constantius.	60
xxxviij.	Claudius Julianus.	63
xxxix.	Jovianus.	65
xl.	Valentinianus.	65
xli.	Gratianus.	86
xlij.	Theodosius.	87
xliij.	Archadius & Honorius.	90
xliiij	Theodosius junior.	91
xlv.	Martianus.	92
xlvi.	Leo Bessicanus.	93
xlvij.	Zeno Isaurus.	94
xlviij.	Anastasius.	95
xlix.	Justinus.	96
l.	Justinianus.	96
li.	Justinus minor.	88
lij.	Tyberius Constantinus.	111
liij.	Mauricius.	113.
liiij.	Phocas.	114
lv.	Heraclius	114
lvi.	Constantinus.	117
lvij.	Constans	116
lviij.	Constantinus.	117
lix.	Justinianus.	118
lx.	Leo, qui & Leontius.	118
lxi.	Tyberius Apsimarus	119
lxij	Justinianus iterum.	119
lxiij.	Philippicus.	119
lxiiij.	Anastasius	120
lxv.	Theodosius	120
lxvi	Leo	120
lxvij.	Constantinus Copronymos.	121
lxviij.	Leo.	133
lxix.	Constant. cum matre Hirene.	132. 133

Hinc Imperium Romanum ad Germanos translatum est.

GERMANORUM IMP.

i.	Carolus Magnus.	128. 132
ij.	Ludovicus Pius.	139
iij	Lotharius. I.	140
iiij.	Ludovicus. II.	141
v.	Carolus Crassus.	141
vi.	Arnolphus	142
vij.	Ludovicus. III.	143
viij.	Conradus. I.	144
ix.	Heinric. I. dictus auceps.	150
x.	Otto Magnus.	155
xi.	Otto. II.	163
xij.	Otto. III.	163
xiij	Heinricus claudus. II.	163
xiiij	Conradus. II.	165. 207
xv.	Heinricus Niger. III.	165. 207
xvi.	Heinricus IIII. senior.	167. 207
xvij.	Heinric. V. junior.	175. 186. 188. 207.
xviij.	Lotharius Saxo.	209
xix.	Conradus Suevus. III.	213
xx.	Fridericus I. Barbarossa.	215. 223
xxi	Heinricus. VI.	232.
xxij.	Philippus Barbar. filius	233. 235. 238
xxiij.	Otto. IIII.	238
xxiiij.	Fridericus. II.	243. 245. 249
xxv.	Conradus. IIII.	253
xxvi.	Vuilhelmus comes Holan.	257
xxvij.	Rudolphus comes Habspurgii, Lantgravius Alsatiæ.	257.
xxviij.	Adolphus de Nassau.	260
xxix.	Albertus primus.	262
xxx.	Heinricus. VII.	265
xxxi	Ludovicus Bavarus. III.	268
xxxiji	Carolus. IIII.	274
xxxiij	Vuentzeslaus	281.
xxxiiij.	Rupertus Palatin. Rheni.	284
xxxv.	Sigismundus Ungariæ rex.	285
xxxxi	Albertus secundus.	304
xxvxij.	Fridericus. III.	306
xxxviij.	Maximilianus	333
xxxix.	Carolus. V.	347
xl.	Ferdinandus.	364

FINIS.

CHRONICI

REGINONIS ABBATIS PRVMIENSIS COENOBII, IN DIOECESI TREVERENSI, ORDINIS Sancti Benedicti, natione Teutonici; qui circa annum Christi 900. floruit;

ANNALES.

QVIBVS A CHRISTI NATIVITATE, NON TAM AVGVSTORVM VITAS, QVAM ALIORVM; PRAEcipuè Francorum à Carolo Magno usq; ad Arnolphi ultimi de Carolina stirpe: & Germanorum sequentium usq; ad Ottonem secundum, res gestas diligenter & succinctè tradit.



ARGENTORATI

Sumptibus Lazari Zetzneri Bibliopol.

ANNO M. DC. IX.

INVICTISSIMO AC GLORIOSISSIMO D. CAROLO V. ROM. IMPERATORI SEMPER AVGVSTO,

ac Germaniæ, Hiſpaniarum, utriuſque Siciliæ, Hieruſalem, Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. Regi, Archiduci Auſtriæ, duci Burgundiæ, &c. Comiti Habſpurgii, Flandriæ, & Tirolis, &c. devotiſſimus cliens Sebaſtianus de Rotenhan, Francus Germanicus, Eques auratus, & Jureconſultus

S. D.

EX felicioribus Carolis geminos Rom. Imperii habenas effluxis temporibus direxiſſe priſcorum teſtantur monimenta Auguſte invictiſſime, ſorte tamen diſpari, altero glorioſam poſteritatis memoriam perenni reminiſcentia incolumem ſervante, altero illius nominis tertio, ob animi (ut ſcribunt) ſegnitiem, reſque perperam actas à Germaniæ, Italiæ, ac Galliæ monarchia, tandem præcipitato, prudentes autem qui aliorum exemplis ſaluti proſpicerent, Anaxagoras voluit. Quare haud inconvenienter hos majeſtati tuæ ęquivocos propoſuerim, quorum rebus geſtis velut ſpeculo luſtratis, laudata imitari, & inſalubria poſt habere poteris. Nam Tullius ille dicendi fulmen, juſtitiam, ac liberalitatem principaliores rectoris baſes poſuit, quibus benevolos ſubditorum animos expeditius aucuparetur. Morales alii fortitudinem ſubjunxere, ac temperantiam, quibus Carolum Magnum, perenne Germanorum decus, ad ſymmetriam ſic innixum legimus, ut juxta Plinii conſilium enchiridion officiorum Ciceronis non modo frequentius lectitaſſe, verum edidiciſſe videatur. O glorioſum facinus in eo virtutum cardine ad proportionem politicæ conſervationi quadrantem verſari ſic, ut Aulici juſticiarii financiis ſtudentes (barbariſmo enim utar) quærulantes pauperculos æris amore non circumſcribant, proſtergent, eludant, ut beneficentia neglectis aſſentatoribus, integris prudentioribus, ac benemeritis impertiatur, ut ſecundis, adverſiſque eventibns idem principis animus, eadem conſtantia, & magnanimitas, ſolida perpetuo ſubſiſtat excellenſque rerum experientia hæc omnia moderetur tandem, ac contemperet. Sed quorſum illa? anceps lector fortaſſe cogitabit me undas Oceano fruſtra inferre, his prius ſuperfluẽtia, cujus judicium nihil moror, difficile ac periculoſum eſſe principibus, etiam virtutibus ſplendidiſſimis in faciem eloqui, coram effari, quod oportet, Taciti verbis reſpondens, quos librorum revolutione crebro conſilia excipere patientius conſtat, quam viva ſenatorum ſuaſione. Id ſi forſan glorioſiſſime Imperator (ut minime ſuſpicor) aliquantiſper ęgre tuleris, quanto cauſatius defendar, cum aliorum exempla imitatus reipub. amore, quæ tibi, quæ imperio, uſui, ac ſubditis commodo, ac ſaluti fore ſperavi, non quaſi in te deſiderarentur, ſed ut prius poſſeſſis ſubinde reminiſcaris, tam familiariter velut proſperioris regiminis indicem præſcripſero βουλῆς γὰρ ὀρθῆς οὐδὲν ἀσφαλέστερον Conſilio enim recto nihil ſecurius, ut Menander aſſeruit. Neque quenquam latere poteſt talem te agnitum, à quo rẽ improbam, levem, ſiniſtram fidenter petere nemo audet. Si vero liberalitatem expetamus, tu neque Arcturo Britanniarum regi cantatiſſimo, neque Tito, qui ob beneficentiam humani generis delitiũ dicebatur, cedes. Nec minorem generoſæ nobilitatis fortitudinem frequentiorem exercitio militari exhibes, polliceris, oſtentas, illuſtres radices nimirum ab avita Maximiliani ſtrenuitate diducens, In equo medius fidius quacunque armatura cinctus, tam agilis, expeditus, verſatilis extas, quaſi gregarius ſeu veteranus miles, caſtris bellicis totus ab incunabulis incubuiſſes, Inſtructioque armorum ſic te afficit, oblectat, paſcit, ut privatim ad machinas bellorum procurandas indies haud parum temporis abſumere ſoleas. Cujus in Gallias expeditionem pridem edictam, cataphractus eques ſpontaneus fuiſſem ſecutus, niſi Reverendiſſimi in Chriſto patris, & illuſtriſſimi domini Adalberti, ad vincula ſancti Petri Cardinalis, Moguntinenſis, ac Magedeburgenſis archipræſulis, & Aulica negocia, quibus ad præſens neceſſitate quapiam addictus ſum, domi me invitum quaſi diſtinuiſſent. Has denique virtutes flagrantiori religione, ingenita verecundia, & animi manſuetudine ſic moderaris, ut te in ſupremum mundani faſtigii apicem ſublevatum trivialis, plebejus, & depreſſionis ſtatus quiſque coram interpellare poſſit intrepide, ſic ut qui dignitate ſumma, cæteris omnibus præſtas, humilitate, alloquio, comitate par infimis eſſe videaris. Quæ non vaga aliorum relatione, ſed in palatiis tecum aliquandiu verſatus ſciens profiteor. Nec quicquam in te fortunæ amplitudo mu

tasse agnoscitur, quam ut prodesse tantundem posses, quantum velles, quantumve imperatoriæ munere ad hoc te obligatum sentis. Neque virentem tuam ætatem inter effœminatorum contubernia, potatores, scorta, ganeones, spirantia opobalsama, & alias voluptatum dulcedines exhauris, collocas, dissolvis, immo seriis necnon asperioribus forensium causarum tractatibus quam ardentissime accommodas, parum aut nihil otio inani relinquens. Et si rectum facere judicium voluero, ac repudiatis blanditiarum illecebris decernere, vix credi potest in adolescentiori ætatis tuæ ævo, quæ in multis perficiendis satis forent, potuisse superos tot excellentissimas dotes in te uno conferre, tantus præconiorum acervus, universaque laudum consonantia tibi obvenit, crevit, obtigit, ut nil severitati hilaritas, nil gravitati simplicitas, nihil deniq; majestati facilitas subducat. Sed omnino μέμνησ' ὅτι θνητὸς ὑπάρχεις. Memento quod mortalis es, ut inquit Phocylides. O Germani, O Hispani unius jam ductoris commilitones quanta nobis de gigante, vexillifero, heröe hoc longiore vita incolumi, & salvo diis propitiis, speranda sunt, modo collaterales, aulicosque proceres consilio fidos, integros, synceros, auro Gallico non corruptibiles nactus fuerit. Rara hæc ales in terris. Offero præterea tibi nuncupatim, tibi inquam Aquilæ, terroris alas pro ablatis imperii juribus vendicandis in nubibus vibranti, Chartaceum Reginonis monachi Prumiensis, munus hoc, è pulveribus quasi reductum non minus varietate, quam compendio, & brevitate expetibile. in quo res gestæ priscorum Germanorum graphice depinguntur. Materiam enim reor haud prorsus indignam cognitu, nec trivialiter protritam, ope Johannis Huttichii de Romano eloquio benemeriti, quando forenses causæ ad alia me distraxerant, obiter recognitam. Etsi fortasse juxta delicatiorum desyderia haud ubique latialiter personare comperitur, posset tamen ætas nostra factorum priscorum narratione hic præhabita, si alicubi reperiretur in eo linguæ asperitas, latinitatis delatorio aliquantisper levigare. Sat illi fuerit medioximo scribendi stylo suæ ætatis hominibus placuisse, qui prototypum id reipublicæ amore proculdubio posteritati consecravit, unde pium & ingenui pudoris existimaverim, qualecunque donum progenitoribus nostris obtulerit, grato animo excipiendum, nec ad præsens licere aspernari. Approbatis enim laboribus, operam navavit, cum πολλοὶ σχολὴν ἄγουσιν εἰς τὰ χείρονα. hoc est, multi otium conferunt in pejora. Suscipe igitur à me indigno munus illud historicum invictissime Cæsar, ad formandas adulescentulorum mentes oppido per quàm conducibile, fronte, ut ad soles derugata, & hilari, in non violabilis fidei, & debitæ erga te observantiæ pignus perpetuum. Ex cujus imperiali sublimatione non tam Germani nos, quam Hispaniarum regna solatio haud mediocri sumus affecti, te imposterum non modo imperiali, sed & pii parentis, & vigilantissimi conservatoris officio nos amplexurum facile sperantes. Est insuper tibi cogitandum, ut opinionem hanc de te à subditis conceptam, quę apud omnes maxima est, non modo expleas, verum superes. Sic porro gentilium ritu inter superos referendus, & Elysios campos perlustrando, immortalitatis nomen proculdubio es consecuturus, Vale.

SEBASTIANUS DE ROTENHAN, FRANCUS, GERMANUS IURECONSULTUS, & eques auratus, Wolffgango Fabritio Capitoni sacræ paginæ Professori.

S. D.

Ne autoris huius conditio Lectorem avidum prorsus lateat eruditissime simul, atque amicissime Capito, me duxi operæ precium facturum, si de eius inculpata vita, laudabilique instituto perfunctorie, & velut in transitu meminero. Fuit autem Regino noster Prumiensis monachus, qui in Afflie cœnobio mira pectoris synceritate, & innocenti simplicitate floruit. Primum sub Ludovico tertio, hinc etiam sub Arnolpho Imperatoribus. Agebat autem longo tempore ex præscripto, & maiorum imperio, & ut dicitur sub obedientia tantisper, donec fratrum, assensu in Abban delectus patris atque gubernatoris titulum susciperet. Quo munere aliquandiu cum laude functus, citra ullius mali suspicionem, perfidiam tamen, eximiæ virtuti suæ comitem, coactus est pati, ac perferre, vel quod natura sic sit comparatum, humanæ fœlicitatis instabilitatem maxime tum falli, ubi maximam præ se fert firmitudinem, vel quod fortunæ favor, ex dolio (ut aiunt Iovis) nemini asperius attēperatur, quàm illi, qui summa meruerit. ὡς εὐτυχήματα μὲν τοῖς πονηροῖς καὶ κακοήθεσιν εἴωθε γίνεσθαι.

Adeo enim fortuna sævum amat ludere pertinax, quemadmodum in Reginone nostro videre est, qui vir erat spectatæ probitatis, nemini iniurius, nemini molestus, Richarium tamen quendam iniquiorem pertulit, cuius tandem technis, circumscriptionibus, & insidiis à dignitatis gradu deturbatur haud citra ignominiæ notam, ceu perperam cœnobio præfuißet. Superis, opinor, ita fieri ad publicam utilitatem permittentibus, quo excellens illud ingenium à patrisfamilias curis expeditum, in arcana & secretiores philosophiæ reecessus totum se possit insinuare, sicut usu venisse licet agnoscere. Nam ille, ceu sibi redditus, variis omnino literis incubuit, maxime autem rerum gestarum lectioni, quarum cognitio componere nos ad civilitatem ipsi videbatur. Etiamsi huius ætatis nonnulli religiosorum, nescio quo zelo, & ut dicunt conscientia adducti (quæ autem commentitia crebro, aut vana mihi videtur) nihil plane attingunt quod exiguam priscæ integritatis indolem oleat, repræsentet, effingat. Homines nimirum cauti, ac perspicacissimi temporis observatores. Si quidem nobis periisse iudicant quicquid impensum sit studiis humanioribus, quasi ἀνεμώλια *forent, quæcunque veterum memoriis ad excolendos mores efferuntur. Et quasi serio laudata sint, quæ illi perplexa, & minus firma commentaria domi suæ non dico parturiunt, sed abortiunt, iacturamque temporis ipsi non faciant, pingui ocio plerunque defluentes, quorum haud modica pars ignavia corrumpitur, ac voluptatum illecebris evirata redditur. Contra vero sedulitas, & industria fraudem quasi faciat, & telam absolvat inæqualiter. O præpostera pietas. O Hypocrisis mordacissima. Atqui nostro Reginoni alia ratio, aliud iudicium fuit, qui non solum monimenta veterum perlustravit, sed ea literis quoque, ut illa ætate, politioribus, aliam in formulam traducere sategit. His temporibus etiam, quibus singulæ Metropoles separatis legibus, & Romanis pontificialibus haud prorsus quadrantibus dirigebantur, ecclesiastica Germaniæ decreta non minus docte, quam laboriose congessit, quorum exemplar Treverensium Archipræsuli dicatum, nostri ævi spatio apud Moguntiacos, Vangionesque conspicitur. Neque is unicus fuit Germanis huius instituti monachus, aliis apud primogenitores nostros pari affectione laborantibus. Helmoldus porro Vuagirensis alias Holsatius de Teutonicis, Sclavis, Hermannus Veringensis comes, nec non Bruno, utrique Augienses, Rupertus aliâs Robertus (tametsi de Gallis ille plura) Vuidekinus Corbiensis de Saxonibus, Gregorius de omni tempore, & Hermannus de floribus temporum, omnes monasteriis addicti, Germanorum res gestas certatim posteritati tradidere. Quorum fœtura nostrorum temporum inertiæ neutiquam conferenda, si hæc placuisse sensero, mea opera in lucem fortassis prodibit. Unum tamen vellem Reginoni nostro lectorem ignoscere. Nam tractum Cisrhenensem quanquam ante plurima huius ætatis secula Galliæ Belgicæ nomen, ubi modo Germani agunt, abjecisse constat, velut alibi plenius sum deducturus, cohibere tamen calamum non potuit, quin littorales memorati amnis munitiones quandoque Galliis ascriberet. Sed is eius error æquiori animo nostratibus est ferendus, quando cuique concessum, provincias aut priscis medioximis, aut modernioribus denique notis repræsentare, modo salva temporum discretione, citra cuiusque præiudicium, citra contentionem id moliatur. Vale mi Capito, ac elucubrationibus tuis, tam græcis, quam latinis, quib. reipublicæ usui esse poteris, ardentius insiste. Datum Mogontiaco, in aulica & exercitatoria utriusque nostrum palæstra. Idus Julii*

Anno salutis, 1521.

EXCELLENTISSIMI INGENII, ET TOTIVS PHILOSOPHIAE STVDIIS MVLTIPLICITER INSIgnito Domino Adalberoni, Episcopo Treverensi, Regino, quanvis omnium Christicolarum, extremus, vestrae tamen sublimitati in omnibus devotissimus, fidelia mandat orationum obsequia.

CHronica, quæ de nostris, & antecessorum nostrorum temporibus literis comprehendi, vestræ singulari prudentiæ examinanda transmisi, ut vestro perspicaci iudicio, aut approbarentur, aut condemnarentur. Ea autem in duos libellos distinxi, exordium capiens à primo incarnationis Dominicæ Anno & consummans cœptum opus usque in præsentem annum, qui computatur à prefata incarnatione domini nongentesimus octavus. Indignum etenim mihi visum est, ut cum Hebræorum, Græcorum, atque Romanorum, aliarumq; gentium historiographi res in diebus suis gestas scriptis usque ad nostram notitiam transmiserint, de nostris, quanquam longe inferioribus, temporibus ita perpetuum sit silentium, ut quasi in diebus nostris aut hominum actio cessaverit, aut fortassis nil dignum, quod memoriæ fuerit commendandum, egerint, aut si res memoratu dignæ gestæ sunt, nullus ad hæc literis mandanda idoneus inventus fuerit, notariis per incuriam otio torpentibus. Hac itaque de causa non passus sum tempora patrum nostrorum, & nostra per omnia intacta præterire, sed ex multis pauca notare curavi, & ubi ad præsentia tempora ventum est, stylo temperavi, propter quorundam offensam, qui adhuc sunt superstites, latius hæc posteris exequenda relinquens. Accipite ergo hoc parvum munusculum ea benignitate, qua devotione missum est à mea parvitate. In calceo autem obsecro lectorem, ut si illi hæc nostra dicta, qualiacunq; sint, placuerint, & ea sibi describi voluerit, hanc præfatiunculam nullatenus omittat, quin eam in prima fronte libelli annotari faciat. Gloriam celsitudinis vestræ multorum utilitatibus profuturam superna providentia diu incolumem conservare dignetur.

Finit præfatio.

CHRO-

CHRONICORUM REGINONIS AD ALBERONEM TREVERensem Episcopum,

LIBER PRIMUS.

ANNO Imperii Cæsaris Octaviani quadragesimo secundo, Jesus Christus, filius Dei, natus est. Eadem nocte ab angelis evangelizatur, à pastoribus visitatur, octava die circumciditur, tredecima die, stella duce, à Magis adoratur, & mysticis muneribus prædicatur. Quadragesimo die in templum cum oblatione à parentibus inducitur, à Symeone suscipitur, ab Anna cognoscitur, Posthæc in Ægyptum deportatur, ubi manet usque ad obitum Herodis.

Anno dominicæ incarnationis secundo, Herodes mittes in Bethleem, & in omnibus finibus eius pueros innocentes jugulare præcepit. Deinde in domesticos arma convertens, multos peremit, dilectam sibi conjugem Mariamnem interfecit, filios, quos ex ea susceperat, Aristobulum, & Alexandrum in Samaria strangulari jubet. novissime Antipatrem ex Dodysse natum incentorem, & insimulatorem, & omnium malorum insidiatorem percutit. Posthæc miserabili morte periit, anno dominicæ incarnationis sexto. Regni vero sui 36. *Herodes & conjugem & liberos interfecit. Herodes periit.*

Anno dominicæ incarnationis 7. Archelaus filius Herodis in Judæa regnat. Dominus Jesus Christus ex Ægypto reducitur, & propter metum prædicti regis in Nazareth civitatem Galilææ divertit, ibique usque ad tempus baptismi perduravit.

Duodecimo ætatis suæ anno dominus Jesus Christus Hierosolymam conscendit, ibique in templo in medio doctorum residens, à parentibus post triduum inuenitur.

Anno dominicæ incarnat. 15. Archelaus à Judæis apud Cæsarem accusatus, in Viennam urbem Galliæ exilio relegatur. Regnum Judæorum inter quatuor fratres ejus Herodem, Antipatrem, Lysaniam, & Philippum dividitur. Cæsar Augustus postquam 56. annis & 6. mensibus Romanorum rexit imperium, moritur. *Octavianus Augustus moritur.*

Anno dom. incarnat. 16. Tiberius regnare cœpit, & regnavit annos 23. *Tiberius.*

Anno dominicæ incarnationis 27. Pilatus Judææ procurator à Tiberio dirigitur.

Anno dominicæ incarnationis 30. Tiberii autem 12. Joannes circa regionem Jordanis baptismũ pœnitentiæ in remissionem peccatorum prædicat, multosque baptizat. inter quos ipsum redemptorẽ mundi, qui omnium peccata abluit, aquis Jordanicis tinxit, post baptismum dominus in desertum secedit 40. dies jejunat, post jejunium temptatore superato, in virtute spiritus Galilæam ingreditur, Apostolus vocat, Regnum Dei evangelizat, multa signa & miracula facit.

Anno dominicæ incarnationis 32. Johannes Baptista, Herodiade insidiante, jussu regis Herodis, in carcere capite truncatur. *S. Iohannes capite truncatur.*

Anno dominicæ incarnationis 33. Tiberii autem 18. Dominus sua nos passione redemit. 40. die post resurrectionem cœlum ascendit. 50. die Spiritum paraclectum misit. Matthias in loco Judæ constituitur apostolus. Jacobus frater domini Hierosolymorum Episcopus constituitur. 7. Diaconi ordinantur. Stephanus lapidatur. *Christus passus est.*

Anno dom. incarn. 34. secundum latinos, qui à Januario annum incipiunt computare, Paulus cum pergeret Damascum, à Christo de cœlo vocatus, Secundum Hebræos qui à Martio initium anni capiunt, eodem anno, quo dominus passus 11. mense 8. kalend. Febr. *Conversio Pauli.*

Anno dominicæ incarnationis 39. Gajus regnat annis quatuor, Menses quinque, dies octo, his ergo 10. mensibus si addamus 6. qui super fuerũt 56. annis Octaviani, erunt menses sedecim, Ex quibus quatuor detractis, annus integer remanet, qui hoc in loco inserendus videtur. Herodes Agrippa Judæorum genti præficitur. *C. Caligula.*

Anno dominicæ incarnationis 43. Herodes Tetrarcha cum Herodiade in Hispania mœrore periit. Pilatus qui in Dei passione mortis sententiam protulit, sua se manu peremit. *Pilatus seipsum interfecit.*

Anno dominicæ incarnationis 45. Claudius regnat annos quatuordecim, menses septem, dies viginti septem. Addamus itaque his 7. mensibus qui supra remanserint, fiunt 11. & 9. dies his 27. diebus, erunt 37. id est annus, & dies 6. qui huius temporibus adnumerandus videtur. *Claudius.*

Anno dominicæ incarnationis 47. Jacobus frater Johannis ab Herode decollatur, Petrus in carcerem mittitur. Idem Herodes ab angelo percutitur, Antiochiæ spiritus discipulos alloquitur, segregate mihi Paulum & Barnabam in opus quod elegi eos, Agrippa filius Herodis in Judæa regnat, usque ad exterminium Judæorum. *Iacobus apostolus decollatur, Frater Iohannis.*

Anno Dominicæ incarnationis 48. Passionis vero 14 & Claudii 4. Paulus & Barnabas ascenderunt Hierosolymam. De hac ascensione sua Paulus ipse scribit ad Galatas, Deinde post annos tredecim ascendi Hierosolymam cum Barnaba, assumpto & Tito, & contuli cum illis, id est, cum Apostolis Evangelium, quod prædico in gentibus. 13. itaque anno passionis Dominicæ juxta conductum Jacobi, Zephæ & Johannis ad gentium magisterium & Apostolatum Paulus profectus est, ubi numerus ipse quem posuit recensendus est, annorum. Scimus enim Petrum & Paulum Apostolos anno post ascensionem Domini 38. id est ultimo Neronis anno passos fuisse, & beatum Petrum Romæ viginti quinque annis episcopalem sedisse cathedram 25. autem anni & 13. non 38. sed 39. faciunt. Sequitur ergo ut beatum Petrum eodem 13. post domini passionem anno, quo eum Hierosolymis alloquitur Paulus, id est quarto Claudii anno, Romam venisse credamus. simulque ni fallor hac supputatione Paulum eodem quo dominus passus est anno, ad fidem venisse probatur. Eodem anno fames gravissima facta est, cujus Lucas meminit, & Claudius Britanniam intravit.

Videant qui Petrum Romæ Episcopatum annis 25. & men. 7. tenuisse scribunt.

Fames gravissima

Nero.

Anno dominicæ incarnationis 53. Claudius Judæos tumultuantes Roma expulit. Nero regnavit annos 13. menses 7. Dies 28.

Anno dominicæ incarnationis 61. Festus procurator succedit Felici. Paulus vinctus Romam mittitur anno 2. Neronis.

Jacobus frater domini lapidatur.

Anno dominicæ incarnationis 63 Jacobus frater domini à Judæis lapidatur. Festo, magistratui Judææ successit Albinus, Albino Florus.

Anno Dominicæ incarnationis 70. Vespasianus magister militiæ cum exercitu in Judæam mittitur.

Petrus crucifigitur.

Paulus decollatur

Anno dominicæ incarnationis 71. Romæ Petrus crucifigitur, Paulus decollatur. Sub Neroniana persecutione coronatur Romæ, Processus & Martinianus 47. qui baptizati sunt à beato Petro in custodia manutii retrusi. Torpes, Marcellus, & Apulejus, Alexandriæ Marcus Evangelista passus est 8. anno Neronis. Mediolani Nazarius & Celsus Gervasius & Protasius sub Amilino præfecto apud Miceriam. Aquileia Hermagoras episcopus, Fortunatus Diaconus, Fœlix cum Constantia.

Marcus Evang.

Vespasianus.

Anno dominicæ incarnationis 73. Vespasianus regnat annos 9. menses undecim, dies 22. his 11. mensibus additi 7. Neronis, fiunt 17. & his 22. diebus illius 27. fiunt 50. dies, id est annus, 7. menses & 20. dies, qui annus hoc loco inseritur.

Anno Dominicæ incarnationis 73. Regnum Judææ à Tito subvertitur, templumque destruitur. His temporibus Appollinaris episcopus à beato Ravenna directus martyrio coronatur.

Titus.

Anno Dominicæ incarnationis 84. Titus regnavit annos 2 menses 2.

Domitianus.

Iohannes Apostolus.

Anno dominicæ incarnationis 85. Domitianus regnavit annos 16. menses 5. his 5. mensibus addamus 7. Vespasiani completur annus qui hic inseritur. Hujus temporibus Johannes Apostolus Romæ in ferventis olei dolium mittitur, ante portam latinam, & in Pathmos insulam relegatur. Ubi apocalypsim scribit. Flavia Domicilla in Pontianam insulam exiliatur Anacletus Papa tertius post Petrum martyrio coronatur.

Nerva Imp.

Anno dominicæ incarnationis 90 Nerva regnavit annum unum, menses quatuor, dies octo. Johannes Apostolus ab exilio revocatur, & apud Ephesum Evangelium scribit. Hujus temporibus passi sunt Romæ Eutices, Victorinus & Maro apud Amiterninam urbem, Victorinus apud fratrem Severini.

Traianus aug.

Anno dominicæ incarnationis 91. Trajanus regnavit annos 19. menses sex, dies sedecim, his 5. mensibus si addiderimus Titi secundus, Nervæ 4 fit annus. Qui hoc in loco aptatur, remanent dies 28. qui supra notati sunt.

Sub Traiano passi martyrium.

Anno dominicæ incarnationis centesimo primo. Johannes Apostolus Epheso requievit. Trajani temporibus martyrio coronantur Romæ, Clemens papa, Alexander quartus, post Petrum papa. Quirinus, & filia ejus Balbina, Sulpitius & Servilianus, Domicilla & Seraphia virgines, Nereus & Achilleus, Ignatius Antiochenus Episcopus Hierosolymis. Symeon episcopus filius Cleope, in ponto Focas Episcopus.

Adrianus aug

Sub Hadriano passi.

Anno dominicæ incarnationis centesimo undecimo, Adrianus regnavit annos undecim. hujus temporibus passi sunt Romæ Sixtus Papa, Getulius, Sabina, Seraphia, Virgines: apud Mesenam civitatem Apuliæ, Eleutherius episcopus cum Anthia matre. Apud Athenas, Quadratus & Atristides clari habentur, Dionysius episcopus Ariopagita: apud Tiburnam urbem Italiæ Symphrosa cum septem filiis.

Antoninus pius aug.

Anno dominicæ incarnationis 123. Antoninus cognomento pius, cum filiis Aurelio & Lucio regnavit annos 22. menses tres, Justinus philosophus claret. Suppio episcopo Hermes librum scribit, qui dicitur pastoralis.

Mar. Antoninus Verus.

Anno dominicæ incarnationis 125. Marcus Antoninus Verus, cum fratre Lucio Commodo

annis octodecim, mense uno. Horum & supra dictorum temporibus coronati sunt Romæ Anicetus Papa, Victor papa, Simetrius presbyter, Felicitas cum 7. filiis, Julius & Antonius, Eusebius & Pontianus, Peregrinus & Vincentius. apud Sebastem Armeniæ minoris 40. martyres sub Agricolo judice. Apud Spoletum, Concordius. Apud Smyrnam, Policarpus episcopus sancti Johannis discipulus. Item Germanicus & Pionius, apud Apameam, Alexander & Gaius, apud Cretam urbem Cortinæ, Philippus episcopus apud Pergamum Asiæ urbem. Carpus episcopus, Papinus Diaconus, & Justinus philosophus apud Lugdunum galliæ, Hireneus episcopus cum multis, Fortinus episcopus ejusdem urbis & Blandina cum aliis 48. Epipodius & Alexander in Syria, Victor & Corona Mediolan. Faustus, Cabillone Marcellus, item in territorio Cabillonensi, castro Trenortio Valerianus, Alexandria Tholomeus & Lucius. *Martyrio coronantur.*

Anno dominicæ incarnationis 144. Lucius Antoninus Commodus, post mortem patris Antonini Veri regnavit annos 14. Hujus temporibus nonnulli passi suntquos supra notavimus. Sed iccirco hæc non per ordinem certis imperatorum temporibus exprimi potuimus. Quia in quibusdam passionibus sanctorum supra nominatorum, Imperatorum vocabula ita confuse posita sunt, ut cum dicas rem sub Antonino gestam, ignoretur, utrum sub Pio aut sub Commodo actum sit, & cũ dicitur sub Lucio ambiguum sit, utrum sub Aurelio aut sub Commodo aut sub Antonino gestum sit. Ferunt tamen quod hujus temporibus Hireneus episcopus Lugdunensis passus sit. *Antoninus Commodus aug.*

Anno dominicæ incarnationis 157. Helius pertinax regnat menses sex. *Helius pertinax.*

Anno dominicæ incarnationis 158. Severus pertinax regnavit annos 17. Clemens Alexandrinæ ecclesiæ pater, & Pantenus Philosophus clarescunt. Narcissus Hierosolymorum episcopus, Theophilus Cæsariensis insignes habentur. Leonides pater Origenis coronatur apud Carthaginem, Perpetua & Felicitas bestiis deputantur. *Severus pertinax.*

Anno dominicæ incarnationis centesimo septuagesimo, Antoninus cognomento Garacalla Severi filius, regnat annos septem. *Antoninus Caracalla aug.*

Anno dominicæ incarnationis 171. Macrinus regnat annum unum. *Marcinus.*

Anno dominicæ incarnationis 172. Marcus Aurelius Antoninus, regnavit annos tres. *M. Aurelius.*

Anno dominicæ incarnationis 176. Aurelius Alexander annos tredecim regnavit. Origenes toto orbi clarus habetur. Hujus temporibus coronantur Romæ, Calistus papa, Urbanus Papa, Cæcilia virgo, Tiburtius & Valerianus Calepodius presbyter, Palmarius consul cum uxore & filiis, & Simplicius senator. *Aurelius Alexander. Origenes.*

Anno dominicæ incarnationis centesimo octuagesimo nono, Maximinus regnavit annos 4. hujus temporibus coronantur Romæ, Anterus papa, Potianus papa, Cæsarea Palestinæ, Pamphilus & Maximinus presbyteri. *Maximinus aug.*

Anno dominicæ incarnationis centesimo nonagesimo secundo, Gordianus regnavit annos sex. Origenes in Cæsarea Palestinæ Theodorum, cognomento Gregorium, & Antenodorum fratres, divina philosophia imbuit. *Gordianus aug.*

Anno dominicæ incarnationis 198 Philippus cum filio Philippo regnavit annos sex, hic primus omnium Imperatorum Christianus fuit. *Philippus primus Christianus Cæsar.*

Anno Dominicæ incarnationis 204. Decius regnavit annum unum, menses tres. Hujus mensibus adde Antonini Pii tertii, Marci Antonini unum, Helii Pertinacis 6. fit annus, qui hoc in loco ponitur, remanet mensis 1. & dies viginti octo, supra notati. Hujus temporibus martyrio coronantur Romæ, Fabianus papa, Sixtus papa, Laurentius felicissimus, & Agapitus Diaconus, Abdon & Sennes, Ipolitus & Concordia, Hierenus & Habundus, Cornelius Papa, Victoria virgo, Miniates, Anthiochia, Babillus episcopus, Apollonia civitate Leacus, Tirsus & Gallinecus, Hierosolyma Alexander Episcopus, Nazanzo, Tripzo in Ægypto civitate quæ dicitur Thinius, Pheleas episcopus, & Philoronius, tribunus cum aliis multis in Sicilia civitate Cartanensium, Agatha virgo in Perside, Polocronius Babiloniæ & Thesifontis episcopus, Egen Pamphiliæ, Nestor episcopus in Corduba civitate, Parmenius presbyter cum sociis apud Circensem Coloniam, Marianus & Jacobus in Tyro, Anatholia & Andet apud Africam, Nemesianus & Felix, Rogantianus presbyter & Felicissimus cum multis aliis Antiochiæ, Asclepiades episcopus Alexandriæ, Agatho & Seraphion, Arsenius & Dioscorus cum sociis suis. *Decius.* *Martyrium passi.*

Anno dominicæ incarnationis 206. Gallus cum Volusiano filio regnavit annos duos menses 4. Origenes Doctor moritur & in Tyro sepelitur. *Gallus cum Volusiano aug.* *Origines moritur.*

Anno dominicæ incarnationis ducentesimo octavo. Valerianus cum Galieno regnavit annos 16. Horum temporibus coronantur Romæ Stephanus papa. Eugenia virgo, Jovinus & Basileus, Lucius papa, Basilia, Rufina, & Secunda virgo, Herculianus, Protus & Jacinctus, Sixtus papa, Valerianus, Nemesius, Simphronius & Olympius in Hispania urbe Tetragone, Verona, Zenon Episcopus, & cõfratres, Fructuosus episcopus, Augurius & Eulogius diac. Cæsarea Palestinæ Marinus & Arcemius apud Africã civitatẽ Tiburno, Lucernariç Maxima Donatilla, & Secũda virgo, *Martyres.*

In ter-

In territorio Canallitano, vico Mitanensi, Privatus, episcopus, Theodorus cognomento Gregorius, Cæsariæ Ponti episcopus virtutum gloria claret.

Claudius aug. Anno dominicæ incarnat. 223. Claudius annum unũ regnat, menses 8. his adde quatuor Volusiani, fit annus, qui hic annumeratur, remanet mensis 1. Hujus temporibus passi sunt Romæ Felix papa Marius & Martha conjux ejus cum filiis, 47. milites, qui baptizati sunt à Dionysio Papa. Cyrilla virgo, in terracina Campaniæ civitate, Fœlix presbyter, & Eusebius.

Aurelianus aug. Anno dominicæ incarnationis 226. Aurelianus regnavit annos 5. 6. menses. Hujus temporibus passi sunt Romæ Eutichanus papa, Theodora, Basilides, Tripos, & Mandalio, Lingonus sancti Gemini Leonio civitate, Conon Cæsarea Capadociæ, Mannes apud Prænestinam urbem. Agapitus in civitate Salona, Anastasius, Augustuduno. Simphorianus in territorio Navariensi loco, qui dicitur gentibus, Andeolus subdiaconus, Andochius presbyter, Tirsus diaconus, & Fœlix in castro Divione, Benignus presbyter.

Tacitus aug. Anno dominicæ incarnationis 232. Tacitus regnavit menses 6. adde 6. Aureliani, fit annus. Remanent 88. dies Floriani, his conjunge 28. dies, qui supra remanserunt, fiunt 108. id est menses 3. 18. dies, Adde duos superfluos menses, faciunt menses 5. dies 18. Anatholius Laodiceæ Syriæ episcopus clarus habetur.

Probus aug. Anno dominicæ incarnationis 233. Probus regnat annos 6. menses 4. His adde 6. Taciti, & 5. suprascriptos fit annus, remanet 3. menses,

Carus cum filiis. Anno dominicæ incarnationis 240. Carus cum filiis Carino, & Numeriano regnavit annos 2. Horum temporibus coronantur Romæ Crisantus & Daria, Claudius & Hilaria uxor ejus cum filiis, Jason & Mauro, & 70. milites.

Diocletianus & Maximianus & Constantius & Galerius. Anno dominicæ incarnationis 242. Diocletianus cum Maximiano, & Constantio, & post mortem Diocletiani, Maximianus cum Severo, Galerio, & Maximiano regnavit annos 20. Horum temporibus martyrio coronantur Romæ Gaius papa, Ciriacus diaconus, Largus, & Smaragdus, Apronianus Papias, & Maurus, Claudius, & Prepedigna cum filiis, Gabimus presbyter, Castulus, Pancratius, Arthemius cum uxore & filia, Sebastianus, Marcus, & Marcellianus, Marcellinus presbyter, Petrus exorcista, Tranquillinus, Nicostratus, Zoe uxor ejus, Primus, Felicianus, Claudius, Castorius *Martyrium subeunt.* Victorinus Simphorianus, Basiliscus Faustius, Simplicius, & Beatrix, Tiburtius filius Coromatii, Susanna virgo, Johannes, Crispus, Genesius, Felix, & Audactus, Lucia, & Geminianus. Sergius, & Bachus, Crisogonus, Saturninus, Quatuor coronati, Theodoros, Pocianus, Prætextatus, & Thraso, apud Spoletum Gregorius presbyter, Sabinus episcopus, Exsuperantius, & Marcellus Diacon. apud insulas Parmarias Anastasia, Antiochia, Julianus, & Basilissa. In Hispania, civitate Cæsaraugustana, Vincentius Diac. In Barcinona, Eulalia virgo, Cucufas. Apud Gerundam Felix. In Cucumis Juliana virgo. Apud Tyrum Tyranno Silvanus, Peneleus, atq; episcopi cum innumera multitudine. Apud Sirmium, Strenum. Nicomedia Petrus, & Lucianus presbyter, Antiocemus, Antimus episcopus, Panthaleon, Johannes Adrianus, Dorotheus, & Gorgonius, Eleutherius. Smirniæ, Hireneus Episcopus. In Palestina civitate Gara Silvanus, Mediolanis Victor. Apud Illyricum civitate Suscia, Quirinus episcopus. Apud Tharsum, Bonifacius. Apud Aquilejam, Fœlix, & Fortunatus. Apud Ciliam, Vitus & Modestus, cum Crescentia Lucia virgo in Britannia. Albanus apud Massilia, Victor. apud Augustam Afra cum matre sua Hilaria. In Rhetia provincia Nicea, Bithyniæ Theodora cum filiis In Hispania, civitate Compluto, Justinus, & Bastar fratres. In Sicilia civitate Catanensium Euplus Diaconus. Apud urbem Italiæ Pergamum Alexander, in civitate Calcedona Eufemia. In Neapoli Campaniæ Januarius episcopus. Beneventi Socius diacon. Mesenate civitate, Faustus & Desyderius. In Palestina Pelus, & Nilus episcopi, in Cizico Fausta & Evilasius, Aganno. Mauritius cum sociis Antiochiæ. Cyprianus episcopus cum Justina apud Egeam civitatem. Cosmas & Damianus in Gallia. Castro Solodora, quod est super Aralam fluvium, Victor. Apud Coloniam Agrippinam Gereon cum sociis. Apud Tarsum Probus & Andronicus. in Venusa civitate Apuliæ, Fœlix episcopus, Audax, & Januarius presbyteri. Suessionis civitate Crispinus & Crispinianus. Apud Sidonem Cenobius presbyter. In territorio Tiberius Modestus, & Florentina. In Scythia Mennas. Antiochia Romanus. Alexandria Petrus episcopus. In Africa civitate Crispina virgo. In Tuscia Barbara virgo. In Hispania Leocadia. Emerita civitate Eulalia, & Julia virgines.

Constantius aug. Anno dominicæ incarnationis 243. Hujus Constantii temporibus, pace ecclesiis reddita, Episcopi privatis sedibus restituuntur, & alia plura Christianæ religioni profutura ceduntur. Inter quæ etiã cœnobium servorum Dei Treveri inchoatur, cui præscripti principis assensu, inter contiguos urbi muros, Johannes abbas miræ sanctitatis vir, initia dedit. Cujus cœnobii beatus Augustinus in libr. confessionum mentionem fecit. *Cœnobium Trevirense inchoatur.*

Constantinus. Helena concubina Cæsaris. Anno dominicæ incarnationis 243. Constantinus Constantii, ex concubina Helena filius, regnat annos triginta menses decem, his adde tres menses qui supra remanserunt fit annus, remanet mensis unus. Silvester Papa clarus habetur, cujus industria Synodus præclarissima toto orbe terrarum

terrarum 318. patrum apud Niceam urbem celebratur. Crux Domini nostri Jesu Christi, à Juda invenitur. Sed ut in gestis Romanorum pontificum legimus, sub Constantio patre Constantini, & Eusebio pontifice Romano, eadem crux inventa est. Nam ibi ita legitur: sub hujus temporibus, id est Eusebii, inventa est crux Christi, 5. nonas Maii, & baptisatus est Judas, qui & Quiriacus.

Helena concubina Cæsaris. Concilium Nicenū. Crucis inventio per Iudam.

Anno dominicæ incarnationis 295. Constantius cum Constantino, & Constante fratribus, annos 27. menses 5. dies 13. Horū temporibus Maximianus Trevirorum episcopus clarus habetur. Jacobus Nisibus episcopus agnoscitur. Antonius monachus in Eremo moritur. Hilarius Pataviensis Episcopus, ab exilio revocatur. Julius papa, in exilium mittitur. Liberius papa, exilio deportatur, revocatus hæreticis favet. Felix papa deponitur, & ab hæreticis interficitur. Eusebius presbyter propter fidem catholicam in quodam cubiculo includitur, ibique post 7. menses moritur. Dionysius episcopus ab Arrianis strangulatur. Paulinus episcopus Treviren. successor sancti Maximiani episcopi, ob catholicam fidem à Constantio relegatur exilio, & usque ad mortem etiam ultra Christianum nomen mutando, exilio fatigatur. Ad ultimum apud Frigidam defunctus est, inde Treveris reportatur.

Constantius & Constans fratres. Pontifices à Cæsaribus depositi.

Anno Dominicæ incarnationis 310. Julianus regnavit annos duos, menses octo. His adde 6. qui remanserunt, fit annus. supersunt menses 2. & 18. dies. Hujus temporibus coronantur Romæ Priscus presbyter, Priscillianus clericus, Benedicta fœmina, Pigmenius presbyter, Gordianus, Demetria virgo, Johannes presbyter. item Johannes & Paulus, Faustus & Dafrosa, in Hosti: Hilarianus Hierosolymorum episcopus. Aretia civitate Donatus episcopus, Anthiochia Theodoritus presbyter.

Iulianus.

Anno dominicæ incarnationis 315. Valentinianus cum fratre Valente regnavit annos 11. Romæ Damasus papa clarus habetur, Mediolani. Ambrosius episcopus insignis habetur. Hilarius episcopus Pictavis moritur, Athanasius Alexandria vita decedit.

Valentianus cum fratre Aug.

Anno dominicæ incarnationis 327. Valens cum Gratiano & Valentiniano Valentiniani fratris sui filio regnat annos 4. Hunni, Gothos propriis sedibus pellunt. Gothi Thraciam depopulantur.

Valens.

Anno dominicæ incarnationis trecentesimo trigesimo secundo, Gratianus cum fratre Valentiniano regnavit annos 6. Theodosius à Gratiano imperator creatur. Synodus 150. patrum congregatur urbe Augusta sub Damaso papa. Theodosius Archadium filium consortem imperii facit. Maximus in Britannia imperator creatur, in Gallia apud Lugdunum Gratianum Augustum interfecit, fratrem ejus Valentinianum ab Italia expulit. Martinus Turonorum episcopus virtutum gloria fulget. Hieron. sacræ scripturæ interpres Bethleem insignis habetur.

Gratianus cum Valente. Concilium. Maximus Imp. Martinus episcopus. Hieronymus.

Anno dominicæ incarnationis 339. Theodosius, qui Gratiano vivente, 5. annos jam orientem regebat. Post ejus mortem regnavit annos undecim, Maximum Tyrannum quarto ab Aquileja lapide interfecit. Siricus papa Romanam rexit ecclesiam. Hieronym. librum de illustribus viris scripsit, apud Ægyptum. Johannes Eremita celebratur, qui Theodosio de Tyranno victoriam prædixit.

Theod. sius.

Anno dominicæ incarnationis 350. Archadius cum fratre Honorio regnavit annos quindecim, Gothi Italiam, Vuandali atque Alemanni Gallias aggrediuntur. Corpora Abbacuc, & Micheæ prophetarum revelantur. Innocentius papa Romanam rexit ecclesiam. Sanctus Martinus ad cœlestia transit. Severinus episcopus Coloniæ Agrippinæ clarus habetur. Augustinus episcopus eximius doctor in Hipponensi ecclesia divinam philosophiam dogmatizat. Pelagius Britto gratiam Dei impugnat.

Archadius cum Honorio aug. Augustinus.

Anno dominicæ incarnationis 364. Honorius cum Theodosio minore fratris sui filio regnavit annos 15. Alaricus rex Gothorum Romam invadit anno 7. Honorii. Corpora sanctorum Stephani prothomartyris, Gamalielis & Nicodemi, Luciano presbytero revelantur. Bonifacius papa, & Celestinus Romanam regunt ecclesiam. Hieronymus presbyter obiit 12. Honorii anno, ætatis autem suæ 97. libros suos perfecit.

Honorius & Theodosius aug. S. Hiero. obiit.

Anno dominicæ incarnationis 370. Theodosius minor, Archadii filius, regnavit annos 26. Valentinianus junior, Constantii filius, Ravennæ imperator ordinatur. Gens Vuandalorum, Alanorum & Gothorum, Africam devastat. Augustinus episcopus inter ipsas obsidionum angustias migravit ad Deum. Vuandali capta Carthagine, in Siciliam transeunt. Celestinus & Xistus Romanam regunt ecclesiam, hujus temporibus Leo magnus apostolicam obtinuit cathedram, ad quem, & ad Pulcheriam Augustam, multa super Euticetis errorem scribit Flavianus Constantinopolitanus episcopus, & Euticenem damnat.

Theodosius minor. Valentinianus iu. S. Augustinus obiit.

Anno dom. incar. 397. Marcianus & Valentinianus regnaverunt annos 7. Ioannes baptista duobus monachis caput suum manifestat. Germanus episcopus Vtifrodorensis, & Lupus Trecasenis episcopus, in Britanniam diriguntur. Post hæc Germanus episcopus apud Ravennam moritur. Leo episcopus Marciano multa fidei dogmata scribit, Anatolius episcopus Constantinopolitanus Euticetis errorem damnat, & à Leone papa arguitur, quod contra Nicenum concilium, Antiochenam & Alexandrinam ecclesias, sibi subdere voluisset. Ætius patricius à Valentiniano occiditur apud Arelatum. Hilarius episcopus doctissimus atque præclarissimus vir, qui vitam sancti Honorati prædecessoris sui composuit, moritur.

Martianus & Valentinianus iu. Aetius patritius.

Anno dominicæ incarnationis 405. Leo regnavit annos septemdecim, huic Leoni, Leo papa plu

Leo aug.

rima scribit. Theodorus episcopus civitatis Syriæ, historiam ecclesiasticam à fine librorum Eusebii scribit. Hilarius Papa, Romanam Ecclesiam gubernat. Victorinus, jubente papa *Hilario*, revolutionem magni anni describit.

Zenon aug.

Anno domini incarnationis 414. Zenon regnavit annos 17. Odoacer rex Gotthorum Romam obtinuit. Theodericus, cognomento Vualager, utramque Macedoniam depopulatur. Honoricus rex Vuandalorum, Arriano in Africa plusquam 334. Episcopis fugatis, ecclesias eorum clausit, & plebes variis suppliciis affecit. Felix papa damnavit Achatium Constantinopolitanum episcopum, & Petrum Alexandrinum. Gelasius vir prudens, Felici papæ in pontificatu succedit. Hic etiam damnavit Achatium & Petrum. Post hunc, Anastasius præsul efficitur, qui voluit occulte revocare Achatium, sed non potuit, qui etiam nutu divino percussus est.

Anastasius aug.

Anno Dominicæ incarnationis 421. Anastasius regnavit annos 29. Transamundus rex Vuandalorum 220. episcopos exilio Sardinia misit. Huius & Zenonis temporibus sub Vuandalica persecutione martyrio coronantur. Apud Africam Eugenius Carthaginensis episcopus, & cum eo *[Martyres cruciantur.]* plusquam 511. Appa, Bonifacius, Diaconus Servius, & Rusticus subdiaconi. Rogatus & Septimus monachi, & Maximus puer, primo igne injecti, post remotum vectibus enecati sunt. Item Marcianus & Satirianus, & Maxima virgo, & cum eis 370. crudeliter perempti sunt. Item Papias & Mansuetus. Vulteus, Valerianus, Urbanus & Crescens, Felix & Hortulanus episcopi, in confes- *[Confessores.]* sione cursum vitæ consummaverunt. Item Daciva, & Dionysia, Emelianus medicus cum multis aliis, Valerianus episcopus. Symachus papa ecclesiam Romanam gubernat, pecuniam, & vestes *[Pontificis liberalitas.]* per Africam, & Sardiniam episcopis in exilium missis ministrat. Post hunc Hormisda papa constituitur. Clodoveus rex Francorum qui Gallias regnavit trigenta annos, Syagrium patritium interfecit. Cunibaldum regem Burgundia expulit. Almannos tributarios facit. Anno duodecimo regni sui à sancto Remigio, Remorum episcopo, unà cum Francis baptizatur. Mammerius episcopus Viennen. ecclesiæ triduanas litanias instituit ante ascensionem Domini. Clodoveus rex cum Alarico, rege Gothorum, in Aquitania juxta Pictavos confligit, eumque regno & vita privat. Amalricus filius Alarici in Hispania regnum paternum obtinuit. Anastasius imperator Clodoveo dona regia mittit. Clodoveus Reginarium propinquum, atque cõsortem regni interfecit. A transitu sancti Martini usque ad mortem Clodovei sunt anni 112. Quatuor filii eius Theodoricus, Clodomerus, Childebertus, & Clotharius regnũ patris inter se diviserunt. Anastasius imperator in flumine periit.

Iustinus maior aug.

Anno dom. incar. 450. Justinus senior regnavit annos 8. Johannes papa, à Theodorico rege Gottorum Ravennam propter fidem catholicam in custodia mittitur, ibique moritur. Idem tyrannus *[Symmachus Boetius.]* Symmachum patritium interfecit. Boetium in liberalibus disciplinis nulli secundum, in carcerem trudit. In quo ipsa philosophia miris disputationum argumentis conqueritur. Præfatus Theodericus subita morte periit. Athalaricus in regnum succedit. Benedictus pater, & primus in loco, qui *[S. Benedictus.]* Sublacus dicitur, & postea in castro Cassini, vir magnæ vitæ meritis, & apostolicis virtutibus effulsit. Felix & Bonifacius Romanam regunt Ecclesiam. Sigismundus, rex Burgundionum, monasterium sanctorum Auganensium ædificat. Idem à supradictis filiis Clodovei interficitur. Theodericus cum filio Theodeberto, & fratre Clothario Thuringiam depopulatur, Ermenfridum Thuringorum ducem apud Tulpiacum extinguit.

Iustinianus aug.

An. dom. incar. 459. Justinianus, Justini ex sorore nepos, regnavit annos 38. Nam per Belisarium patritium Persas fortiter devicit. Perque ipsum Belisarium Vuandalorum gentem, capto eorũ rege *Gelismero, usq; ad internitionem delevit. *[* aliàs Gilimere.]* Africamq; totam post annos 90. & 6. Romano imperio restituit. Rursusque Belisarii viribus Gothorum in Italia gentem, capto *Vuitisi, eorum rege, *[* aliàs Vitige.]* superavit. Maurosque post hæc Africam infestantes, eorumq; regem *Attilam per Joannem excõsulem mirabili virtute prostravit. *[* aliàs Anitalam.]* Leges quoque Romanas quarum prolixitas gravabat, minoravit, & inutiles dissonantias mirabili brevitate correxit. Extruxit quoque Constantinopoli templum, quod græco vocabulo ἁγίαν σοφίαν nominavit. Cujus opus adeo cuncta ædificia excellit, ut in totis *[Cassiodorus.]* terrarũ spatiis huic simile non possit inveniri. Hujus temporibus Cassiodorus Romæ tam seculari quam divina scientia claruit. *[* aliàs Alba.]* Hic primitus consul, deinde senator, ad extremum monachus efficitur. *[Priscianus.]* Romæ Dionysius *abbas pascales* scribit circulos. *[* aliàs Pascalem calculum.]* Apud Constantinopolim Priscianus Cæsariensis grammaticæ artis (ut ita dicam) profunda rimatus est, tumq; nihilo minus Arator Romanæ ecclesiæ subdiaconus, poeta mirabilis apostolorum actus versibus hexametris decoravit. Hujus tẽporibus Romanam rexerunt ecclesiam Johannes, Agapetus, Sylverius, & Vigilius. Sylverius à Belisario jussu Theodoræ Augustæ in exilium mittitur, & ibi moritur. Vigilius quoq; eo quod nollet revocare Anthemium hæreticum, episcopum Constantinopolitanum, à Justiniano in exiliũ truditur, revocatur ab exilio, cũ Romã reverteretur, in Sicilia civitate Syracusana calculi dolore moritur. Pelagius in pontificatu succedit. Per idem tẽpus Albuinus, filius Odovini, Langobardis jã decimus imperat, qui filiã Clotharii regis Francorũ Clothsuindam in matrimonium habuit. Childebertus rex Francorum, cũ exercitu Hispaniam intrat, Amalricum regem, filium Alarici, in prælio extinguit, multum aurum, & argentum inde asportat. Clotharius filius fratris sui Clodomeri cultro confoditur. Theodericus rex moritur. Theodebertus filius eius post eum regnat.

Anno Dominicæ incarnationis 498 Justinianus minor regnavit annos 11. Narses Patricius Tothylam regem Gothorum in Italia occidit. Idem cum ducibus Theudeberti regis Francorum Bucellino, & Amingho qui Italiam deprædabantur, pugnavit eosque interfecit. Narses apud Justinianum & ejus conjugem Sophiam accusatus à Romanis, quod servicio Italiam premeret & statim Longinus præfectus mittitur, qui Narsetis locum obtineret. Cui inter cætera Sophia, quia Eunuchus erat, hoc fertur mandasse, quod cum puellis in gynætio lanarum faceret pensas dividere. Ad hæc ille respondit, talem se ei telam orditurum, qualem ipsa dum viveret, deponere nõ posset. statimque genti Langobardorum mandat ut venirent & possiderent Italiam. Johannes papa Romanam ecclesiam regit. Childebertus & Clotharius reges cum exercitu Hispaniam intrant. Cæsar Augustanam civitatem obsidet. Cives induti ciliciis tunicam sancti Vincentii super murum circumferunt. Deumq; contrito corde exorant. Reges divina inspiratione flexi obsidionem solvunt. Episcopus ejusdem civitatis Childeberto regi pro munere stolam beati Vincentii constituit. Albuinus cum Langobardis Italiam intravit & Gisulphum nepotem suum Forojulianis præfecit. Theodebertus rex Italiam intrat, cum Langobardis certamen init, eosque vicit, in Franciam reversus moritur. Non multo post tempore Childebertus rex Parisius moritur, & in basilica sancti Vincentii sepelitur. Regna quæ fratres & nepotes tenuerant, in Clotharii rediguntur potestatem.

Justinianus 4. Narses. Sancti Vincentii tunica.

His temporibus Medardus episcopus migravit ad dominum, quem Clotharius rex cum debito honore Suessionis sepelivit. Post hæc Clotharius rex cum debito suo moritur, & in basilica sancti Medardi sepelitur. Quatuor filii ejus regna inter se diviserunt. Heribertus regnum Childeberti accepit, & sedem Parisiis habuit. Guntramus regnum Clodomeri tenuit, sedemq; constituit Auribanus. Hilpericus regnum patris sui Clotharii cathredram Suessionis habuit. Sigibertus regnũ Theoderici * Remis sive Metis sedem statuit. Huni qui & Avares comperta morte Clotharii, super Sigibertum inruunt. Quibus ille in Thuringiam occurrens eos juxta fluvium, Albiam potenter superavit. Hic Sigebertus legationem in Hispaniam mittens Brunihildem * Atanahildi regis filiam petit, eamque in conjugium accepit, de eaque filium Childebertum * nomine suscepit. Heribertus derelicta legitima uxore, quæ vocabatur Ingoberta, duas sorores Marconefam, & Merofilidam, sibi in matrimonium jungit, ex quo scelere excommunicatus est à sancto Germano Parisiorum episcopo, & justo dei judicio percussus moritur, & in Basilica sancti Romani sepelitur. Regnum ejus Sigebertus arripuit. Hilpericus Geilsunda * sororem Brunichildis in conjugem accepit, quam pauco interjecto tempore, suggerente Fredegunde, in lecto strangulavit. Deinde Andoveram reginam à se repulit, eo quod adhortante Fredegunde, filiam propriam à sacro fonte suscepisset, & eandem Fredegundem sibi in matrimonium jungit. Habuit vero ex supra dicta Andavera tres filios, Theodebertum, Meroveum, & Clodoveum. Theodebertus jussu patris trans Ligerim regionem, quam avunculus ejus Heribertus tenuerat, occupat, & apud Pictavos cum Gulidaldo duce Sigeberti dimicat, eumq; superat. Sigebertus cum exercitu Parisius venit, fratremque Hilpericum bello aggreditur. In quo prælio supradictus Theodebertus occubuit. Hilpericus fugiens cum uxore & filiis, Torniacum ingressus est, ibiq; se communivit. Quem cum Sigebertus ibique persequeretur, dolo Fredegundis reginæ à duobus pueris ejus dolo interficitur. Quem frater in Basilica sancti Medardi sepelivit. Ea tempestate Brunichildis cum filio adhuc parvulo Parisius morabatur. Guldaldus * dux, apprehensum puerum nocte latenter aufugit, eumq; in regnum paternum reportavit. Eademq; Brunichildis Rothomagum in exilium mittitur, ubi veniens Meroveus filius Hilperici eam sibi in conjugium sociavit. Ex qua causa postea à patre attonsus, monachus efficitur, & presbyter ordinatur. Eodem tempore Sanctus Germanus Parisiorum episcopus ad dominum transit, & in Basilica sancti Vincentii sepelitur, matrem Brunichildem requirit, quã Helpericus redire jubet. Narses patricius de Campania Romã venit, ibiq; moritur, corpus ejus in locello plumbeo cum omnibus divitiis ejus Constantinopolim perlatum est. Benedictus papa Romanam ecclesiam gubernat. Fortunatus poeta in Galliis insignis habetur, qui natus quidem in loco, qui Duplalis * dictus fuit, qui locus haud longe à Cenitensi castro vel Tarvisiana distat civitate. Sed tamẽ in Ravenna nutritus & doctus in arte Grammatica, sive Rhetorica seu Metrica clarissimus existit. Qui amore sancti Martini in Gallias transiens, primo Turonis, deinde Pictavis habitavit, in qua civitate episcopus ordinatus est.

Medardus. Regnum Franciæ dividitur.
** Aurelii alias.*
** Bruniam alias.*
** Theodebertum alias.*
** Galsundam al.*
Chilperici tres filii.
Gondibaldo.
Sigebertus dolo interficitur.
** Gondobaldus alias.*
Meroveus fit presbyter.
S. Germanus.
Narses moritur.
Benedictus papa.
Fortunatus poeta & episcopus.
** Duplavilis al.*

Albuinus rex cum Langobardis Tarvisium, Vincentiam, Veronamque, & reliquas Venetiæ civitates capit. Deinde Liguriã ingressus Mediolanum cœpit, & omnes Liguriæ civitates, Ticinensis civitas ultra tres annos obsidionem perferens Langobardis se tradidit, omnesque civitates armis cœperunt, præter Romam, & Ravennam, vel aliqua castra quæ erant in maris litore constituta. Albuinus postquam in Italia tres annos, & sex menses regnavit, insidiis suæ conjugis interemptus est, Elmigisus * qui Albuinum occiderat cum Rosemunda regina Ravennam ad Longinum præfectum fugit, auferẽs secum Albisindam filiam regis & omnem Langobardorum thesaurum, ubi ambo veneno periẽrut. Longinus Albisindam * filiam Albuini cũ Langobardorum thesauris

*Langobardi in Italiam. Albuinus moritur. Helmigiso. * Helmich alias. * Alsuindam al.*

Langobardi in Galliam. S. Hospitius. Constantinopolim dirigit, Langobardi Gallias ingrediuntur. Horum adventum vir Dei Hospitius qui prope Niceam erat inclusus, sancto sibi revelante spiritu, longe ante prævidit, quibus occurrit armatus dux Guntrannus, & commisso bello à Langobardis extinguitur. Mumulus in locum ejus subrogatur, qui ex Langobardis multos interfecit, eosq; in Italiam redire compulit.

Tiberius Constantinus Augustus. Anno dominicæ incarn. 510. Tiberius Constantinus regnavit annos 7. Hic cum sub Justino adhuc Cæsare palatiũ regeret, & multas quotidie eleemosynas faceret, magnam ei dominus copiam auri subministravit, nam deambulans per palatium vidit in pavimento tabulã marmoream, in qua Crux domini sculpta, quã inde levari jubens, invenit defossum magnũ thesaurum, habentẽ supra mille auri centenaria. Huic etiam thesaurus Narseti à quodam sene, qui eum cũ aliis terræ mandaverat manifestus est, qui tantus fuit, ut vix per multos dies cisternam in qua jacuerat, à deportantibus potuisset evacuari. *Thesauros duos Tiberius reperit.* Huic Sophia Augusta insidias tentavit ingerere. Procedente enim eo ad villam, ut juxta ritum imperiale 30. dieb. ad vindemiã jucundaretur, vocato Justiniano nepote Justini mariti, voluit eum in regno sublimare, quo comperto, Tiberius apprehensam Augustam omnibus thesauris spoliavit, solum ei victum relinquens. Hujus exercitus Persas debellavit, tantamque prædam cum 20. pariter Elephantis detulit, ut humanæ crederetur posse sufficere cupiditati. Ad hunc Hilpericus rex Francorũ suos Legatos dirigens, multa ab eo ornamẽta, aureos etiam singularum librarum suscepit, habentes ab una parte effigiem Imperatoris, & scriptum in circulo Tiberius Constantinus perpetuus Augustus, ab alia parte habentes quadrigam & ascensorem, in circuitu scriptum gloria Romanorum. *Aurei singularũ librarum.* Hujus diebus Gregorius diaconus cum esset apochrisarius in urbe Constantinopolitana, morales libros composuit, Euticiumq; ejusdem urbis episcopum de resurrectione errantem, in conspectũ Augusti superavit. *Gregorius papa.* Pelagius papa Romanã regnavit ecclesiam, qui absq; jussione principis ordinatus est, eo quod Langobardi Romam obsideret, nec posset quisquã progredi. *Pelagius papa.* Hilpericus rex, descriptiones novas per cõsilium Fredegũdis in omni regno suo facit, ut unusquisq; possessor de propria terra, de uno Arpennæ, unam amphoram vini ad partẽ regis daret, & de Jugere modium unum, unde populus valde oppressus vociferabãtur ad dominum. *Lex de vinearum cultoribus. Gallicum est.* Immisit autem dominus plagam in domo regis, & ipse ęgrotari cœpit, & duo filii ejus mortui sunt. Rex perterritus descriptiones combussit, & tributum indulsit. Post hoc cognovit uxorem suam quæ peperit filium, quem appellavit Clotharium. Hic fuit postea rex magnus

Mauricius Aug. Anno dominicæ incar. 517. Mauricius regnavit annos 20. Hunc, Tiberius sentiens sibi diem mortis imminere, una cum consilio Sophiæ Augustæ ad imperium elegit, ornataque sua filia regalibus ornamentis eam tradidit, & cum ea omne imperium. Langobardi cum per annos 10. sub potestate ducum fuissent, regem super se statuũt Otharium * filiũ Clephonis, quem etiam ob dignitatem Flavium appellaverunt. quo prænomine Longobardorum reges usi sunt, Duces qui tunc erant ob restaurationem regni, omnium substantiarũ suarum medietatẽ regalibus usibus tribuunt, ut esse posset unde rex ipse, sive qui ei aderant, per diversa officia alerentur. *Flavii Langobardorum reges dicti* Mauricius Imperator Childeberto regi Francorum, quinquaginta milia solidorũ per suos legatos direxit, petens, ut Langobardos de Italia exterminaret. Qui cum Francis in Italiam intrat, Langobardi munera tribuũt, & pacem cum eo faciunt, Imperator solidos requirit, sed ille suarum virium potentia fretus, pro hac nec responsum reddidit. Idem Childebertus bellum adversus Hispanos gerens, eorum acies superavit. Causa hujus certaminis ista fuit. Childebertus Ingundem sororem suam Herminigildo Levigildi Hispanorum regis filio, in conjugium tradiderat, qui Herminigildus prædicatione Leandri episcopi Hispalensis, atque adhortatione suæ conjugis, ad Catholicam fidem cõversus fuerat, quẽ pater impius, in ipso sacrato Paschali die securi percussit. *Leander episcop.* Ingundis post mariti mortem, cum in Gallias repedare vellet, à Pyratis tenetur, atque in Siciliam deducitur, ubi & moritur. *Ingundis moritur* Filius ejus Imperatori est transmissus. Eo tempore fuit, aquæ diluvium in finibus Venetiarum, & Liguriæ, seu in cæteris regionibus Italiæ, quale post Noe tempus creditur non fuisse. Sed secuta est statim pestis Inguinaria, quę tanta strage populum devastavit, ut de inæstimabili multitudine pauci remanerent. *Inguinaria pestis.* In hac tribulatione Gregorius à cunctis generaliter papa electus est, & in Pontificali cathedra sublimatus. *Gregorius papa.* Per idem tempus, idem Gregorius papa Augustinum, & Mellitum, & Joannem cum aliis plurimis monachis timentibus Deum, in Britanniam misit, eorumq; prędicatione ad Christum Anglos convertit. Racharedus rex Gothorum, frater Herminigildis martyris, per prædicationem Leandri episcopi, ad fidem Catholicam convertitur. *Angli & Gothi ad fidem versi.*

* Autharius al.

Gens Anglorum ad Christum convertitur, Edilbertus rex eorum baptisatur.

Gregorius papa, libros regulæ pastoralis, quos in episcopatus sui exordio scripserat, libros etiam, quos in expositione beati Job jamdudum Constantinopoli fecerat, supradicto Leandro episcopo mittit, cui etiam pallium ex benedictione sancti Petri dirigit.

Mauricius Imperator legationem ad Childebertum regem dirigit, mandans ei, ut quod prius nõ fecerat, nunc adimpleret, ut Langobardos ab Italia removeret, qui exercitum in Italiam direxit, & commissa pugna cum Langobardis. Francorum acies graviter attritę sunt. Abrincatis, Paternus episcopus civis Pictaviensis nitescit.

Flavius

Flavius rex Otharius, * Theodelindam Garibaldi Baioariorum ducis filiam, in conjugium accepit. Childebertus, iterato in Italiam exercitu Francorum, cum 20. ducibus, ad bellandum Langobardorum aciem direxit. Qui per tres menses Italiam pervagantes, plurima castra deposuerunt, & innumerabilem multitudinem captivorum inde abduxerunt. Regem autem Otharium habere non potuerunt, quia intra Ticinensem urbem se continuerat exercitus. quia tempus æstivum erat propter inconsueti aeris incommoditatem, Dysenteriæ morbo graviter fatigabatur, & ob id in patriam redire compellitur. Tassilo super Bavariam à Childeberto dux constituitur. Otharius rex, ad Guntrannum regem, patruum Childeberti legatos misit, ut per ejus nutum, pax inter Childebertū & Otharium firmaretur. Erat autem iste rex pacificus omni bonitate ornatus. Is cum quodam die venatum in silvam isset, &c, ut solet fieri, hac illacque discurrentibus sociis, ipse cum uno fideli suo remansit solus, & gravi somno depressus, capite in gremio ejus inclinato obdormivit. De cuius ore parvum animal egressum, tenuem rivulum, qui prope discurrebat, transire moliebatur. Tunc is in cuius gremio quiescebat, spatam suam eduxit, eique ex ea pontem fecit, per quem ad aliam transiuit partem, et in quoddam montis foramen ingreditur, & post paululum revertitur, & per eandem spatam riuulum transiens, in os Guntranni ingreditur, statimque à somno excitatus omne retulit sicut vidit, is in cuius gremio dormierat, cum rem per ordinem retulisset, effossus est locus, & inæstimabiles sunt reperti thesauri, de quo auro, miræ magnitudinis cœnobium* fabricavit, & supra Corpus sancti Marcelli martyris in civitate Cyballanis * poni fecit. Nec est usquàm ullum opus ex auro factum, quod huic valeat comparari. Nec post multum tempus idem rex, cum thesauros suos ecclesiis ac pauperibus erogasset moritur, & in eadem Basilica sepelitur. Regnum eius Childebertus, & filii eius obtinuerunt. Per idem tempus venit sanctus presbyter Goar, ex Aquitania, & in territorio Treverensi, in pago Trigorio super ripam Rheni, & rivulum qui Vuochara dicitur, Oratorium in honore sanctæ dei genitricis construens, orationibus, eleemosynis & prædicatione inibi insistens, plenus virtutibus in eodem loco quievit. Circa hæc etiam tempora Hilpericus rex, insidiis suæ conjugis Fredegundis, cum de venatione rediret interficitur, & Parisius in Basilica sancti Vincentii sepelitur. Clotharius adhuc puer à matre & Landerico, qui tunc maior domus erat, in regnum sublimatur. Audiens Childebertus Avunculum mortuum, regnum illius occupare nititur, & cum inmenso Francorum & Burgundiorum juxta Suessionem civitatem venit exercitu, ubi eis Fredegundis cum Landerico duce occurrit, & pugna commissa, exercitus Childeberti graviter cæsus fugit. Post idem tempus Childebertus moritur, habebat autem duos filios, unum ex concubina nomine Theodebertum, qui maior natu erat, Alterum ex Regina nomine Theodericum. Hujus regis maior domus fuit Arnulfus. Theodebertus regnum parentis obtinuit, Theodericus regnum Guntranni. Idem Burgundiam cum avia sua Brunichilde. Per idem tempus bellum inter Clotharium & Theodericum oritur super fluvium Aroadi, * tantaque cædes de utroque populo facta est, ut ipse alveus de cadaveribus repletus magis cruore, quàm aquam fundere videretur. In prædicto, ut aiunt, certamine, visus est angelus domini gladium evaginatum tenens super populum. His temporibus sanctus pater Columbanus ex Hybernia cum beato Gallo, & aliis probatissimis discipulis venit in Burgundiam, ibique permittente rege Theoderico monasterium, quod Luxomnium * dicitur, ædificavit. Exinde à Brunichilde fugatus, Alemaniam ingressus est, ibi sanctum Gallum discipulum suum reliquit. Ipse vero in Italiam transiens monasterium, quod Bovium * dicitur, ædificavit, ubi & multorum pater extitit monachorum. Per idem tempus rex Otharius moritur, & Agilulfus dux Taurinatius, accepta Theodelinda regina in conjugium, super Langobardos in regem elevatur, quibus Gregorius papa de pace inter Langobardos & Romanos conservanda, multa scribit. Prædictæ etiam reginæ quatuor libros, quos de vita sanctorum composuit, transmisit. Quem codicem dialogum id est duorum locutionum, quia eum colloquens cum suo diacono Petro ediderat, appellavit Per hanc reginam multum utilitatis ecclesia consecuta est. Agilulfus cum Theoderico rege Francorum, perpetuam pacem fecit. Cœnobium sancti Benedicti abbatis à Langobardis noctu invaditur, monachi Romam petierunt, secum Codicem sanctæ regulæ, nec non pondus panis, & mensuram vini deferentes. Mauricius Imperator cum filiis suis Theodosio, Tiberio & Constantino, à Phoca qui fuit strator Prisci patricii, occiditur.

Anno dominicæ incar. 538. Phocas regnavit annos 8. Hujus secundo anno Gregorius papa migravit ad dominum, cui in pontificatu Sabinianus successit, quo defuncto Bonifacius papa constituitur. Hic obtinuit apud Focam principe, ut sedes Romana caput esset omnium ecclesiarum, quia ecclesia Constantinopolitana primam se omnium ecclesiarum scribebat. Hic menses 8. & dies 20. in Cathedra residens, perrexit ad dominum.

In cujus loco iterum Bonifacius consecratur. Hic petiit Focam, ut in veteri fano, quod Pantheō vocabatur, quod à Domitiano Cæsare fuerat constructum, ecclesiam sibi consecrare liceret, quod annuit Imperator. Post hunc Deusdedit, in pontificatu sublimatur. Eleutherius Patritius, & Cubicularius Imperatoris, in Neapoli civitate interfecit Joannem tyrannum,

Marginal notes: * Autharius aliàs. *Theodelinda.* — *Otharius.* — *Ex Guntrani somnio reperti thesauri.* — * Ciborium aliàs. — * Caballono vel Cavilonio aliàs. *Cabilone.* — *Sanctus Goar.* — *Hilpericus rex Francorum, dolo coniugis interficitur.* — *Landericus dux.* — *Childebertus moritur.* — * Aaronea aliàs. — *Maxima clades.* — *S. Columbanus & Gallus.* — * Luxovium aliàs. — * Bobium alius. — *Rex Otharius moritur.* — *Agilulfus rex.* — *Theodelinda.* — *Cœnobium sancti Benedicti invadunt Langobardi.* — *Mauricius Impe. cum filiis à Foca occiditur.* — *Foca Imperator.* — *Sabinianus papa.* — *Sedes Romana, hic primū cepit esse caput Ecclesiæ.* — *Bonifacius.* — *Papa deus dedit.*

Persæ, adversus rempublicã gravissima bella gerunt, & Hierosolymã intrantes, vexillũ dominicæ Crucis asportant. Anastasius monachus illustre martyriũ pertulit. Nam à Persis multa pro Christo perpessus, ad extremũ à Cosdroe rege eorum decollatus, cum aliis 70. In Francia inter Theodoricũ & Theodebertum fratres, instigante Brunichilda avia, gravissimum oritur bellum, eo quod Theodebertus non legitimus hæres regni diceretur, quia de pellice erat natus, & apud Tulpiacum castrum summis viribus decertatum. Theodebertus terga vertit, & Coloniam fugit, inde abstractus, & à fratre attonsus, clericus efficitur, & non post multum ab eodem fratre trucidatur. & duo filii ejus interficiuntur. Regna quæ præfati reges tenuerunt, in potestatem Clotharii transeunt. Brunichildis propter multa maleficia quæ perpetrat, jussu Clotharii, equorum indomitorum caudis religata discerpitur. Agilulfus rex Langobardorum moritur, & Rodoaldus * filius eius in regnum stabilitur.

Theodebertus à fratre trucidatur.
Brunichildis mors digna.
Agilulfus rex Lãgobardorum moritur.
* Adaloaldus aliàs.

Heraclius aug.

Anno dominicæ incarnationis 546. Heraclius regnavit annos 26. Qui adversus Persas bellum aggressus, occiso Cosdroe rege eorum, Persas in deditionem accepit, & lignum sanctæ Crucis Hierosolymam, unde sublatum fuerat, cum magna veneratione restituit. Bonifacius quintus, & Honorius Severinus, & Joannes Romanam regunt ecclesiam. Heduinus rex Anglorum prędicante Paulino episcopo, ad Christi fidem cum sua gente convertitur. Honorius papa Scotos in observatione pascæ errantes, per epistolam redarguit, similiter & Joannes successor Severini facit. Per idem tempus fuit maior domus in palatio Clotharii regis, Arnulfus vir, ut postmodum claruit, Deo amabilis, qui post gloriam seculi, Christi se servitio subdens, mirabilis in episcopatu extitit. Huic Dagobertus filius Clotharii, in annis puerilibus positus, traditus est à genitore, ut eum secundum suam sapientiam enutriret, eique tramitem Christianæ religionis ostenderet. Hinc postquam ad virilem ætatem pervenit, Sandragesillum ducem Aquitaniæ, & percharum consiliarium patris, eo quod se quadam contumacia despiceret, verberibus affecit, & barbæ rasione deturpavit. Quod cum pater cognovisset, eum ad supplicia requirit. Ille furorem patris timens in Basilicam sanctorum Dionysii & sociorum eius confugit, eorumque tutelam supplex exposcit. Quorum suffragantibus meritis, à nullo potuit inde extrahi, quousque commissum facinus pater indulgeret. Vnde & illum potissimum dilexit locum Vbi postmodum ingentia dona contulit, & numerosa prædia dedit. Post hæc Dagobertus cum Pippino duce in Austria regnaturus, à patre dirigitur, & sancti Arnulfi Metensis episcopi consiliis commendatur. Rodoaldo Langobardorum rege mortuo, Rotharius eidem regno præficitur.

Arnolfus Metẽsium episcopus.
Pædagogus.
Dagoberti in Comitem Aquitaniæ facinus.
Heraclionas aug.

Anno dominicæ incarnationis 572. Heraclionas filius Heraclii, cum matre sua Martina, regnavit annos 2. Cyrus Alexandriæ, Sergius & Pyrrhus regiæ urbis episcopi, unam operationem in Christo divinitatis, & humanitatis & unam voluntatem dogmatisant, et ob hoc à Theodoro * papa, & aliis episcopis condemnati sunt. Dagobertus filius Clotharii cum Saxonibus dimicans, graviter ab eis vulneratur, patremque per legatum vocat in auxilium, qui festinus cum exercitu venit, & interfecto eorum duce Bertaldo, * ita Saxones armis perdomuit, ut omnis vitilis sexus eiusdem terræ incolas, qui gladii, quod tunc forte gerebat, longitudinem excessissent, perimeret. Circa hęc tempora Sinenandus, & post eum Chilitilla, in Hispania regnaverunt. Horum temporibus Synodus bis facta est in urbe Toletana, ubi plurima de fide catholica, & religione Christiana promulgata sunt, & scripto roborata. Sub his etiam regibus Isydorus, Hispalensis ecclesiæ episcopus floruit, nulli modernorum doctorum postponendus, qui multa de fide regulis, ecclesiasticisq; disciplinis disputavit. Post idem tempus conjunx regis, nomine Cæsarea, pro Christi amore, privato habitu venit Constantinopolim, & post aliquot dies baptisata, ab Augusto de sacro fonte levata est. Quam vir eius requirens, cum 40. militaribus * viris pacifice Constantinopolim venit, à quo satis digne susceptus, cum omnibus quos secum adduxerat, baptisatus est, et ab Augusto de fonte levatur, multisq; muneribus honoratus, accepta conjuge ad patriam repedavit.

Hæresis.
* à Martino aliàs.
* Berthulfo aliàs.
Saxonum clades maxima à Frãcis.
Synodus in Hispania.
Isydorus.
Cæsarea regis Persarum conjunx
* Militibus viris aliàs.

Constantius aug.
Paulus patriarcha condemnatur.

Anno dominicæ incarnationis 575. Constantius filius Heraclii, cum fratre Heraclione regnavit mensibus 6. Pyrrhi successor Paulus, non tantum vesana doctrina sicut prædecessores eius, sed & aperta persecutione catholicos cruciavit. ob hoc & ipse sicut prædecessores eius à sede apostolica damnatus est.

Constantinus filius Constantii.
Martinus papa in exilio moritur.
Dagobertus rex Franciæ.
Bertarit.

Anno dominicæ incarna. 576. Constantinus filius Constantii, filii Heraclii regnavit annos 28. Hic à supradicto Paulo deceptus, hæreticus efficitur exposuitq; typum adversus catholicam fidẽ, nec unã nec duas voluntates, aut operationes in Christo definitas esse confitendas, quasi nihil velle, nec operari, vel credend' potens sit deus. Vnde è Martino papa, & 150. episcopis sub anathemate dãnati sunt supranominati episcopi. Hac de re idẽ Martin' papa in exiliũ mittitur, apud Cersonã, ibiq; moritur. Vbi etiã miraculorũ gloria fulget. Eugenius papa constituitur, quo vita decedente, Vitellianus in eius loco subrogatur. Rothario Lãgobardorũ rege mortuo, Grimaldus vir strenuus regnũ obtinuit. Per id tẽpus Clotharius rex Francorũ moritur, & sub Vrbão Parisi' in Basilica sancti Vincẽtii sepelitur. Dagobertus Monarchiã totius Imperii obtinuit, excepto q̃ fratri suo Heriberto cõtra Ligerim, & limitẽ quo tẽditur partib' Vuascõiæ, pagũ scilicet Tolosanũ, Caturcinũ, Agaņẽsẽ, Petrogoricũ & Sanctonicũ vel q̃ ab his versus Pyreneos mõtes excluditur, cõcessit. Grimaldus rex Berta-

virum potentem persequitur. Quem idem rex in sua fide suspiciens adulatorum, & detrahentium linguis stimulatus, dolo occidere meditatur, sed industria Hunoldi fidelissimi satellitis, per murum Ticinensem depositus fune, in Franciam ad Dagobertum fugit, mortisque periculum evasit. Per id tempus Theodorus archiepiscopus, & Adrianus Abbas doctissimus à Vitelliano papa missi sunt in Britanniam, plurimasq; ecclesias Anglorum, doctrinæ Apostolicæ fruge fœcundarunt. è quibus Theodorus archiepiscopus peccantium indicia, * quantis scilicet annis pro uno quoque peccato quis penitere debeat, mirabili & discreta consyderatione describit. his diebus Constantinus Augustus Italiam à Langobardorum manu eripere cupiens, Constantinopolim egressus venit Athenas, inde mare transgressus Tarentum applicuit, inde Beneventum intravit, omnesq; pene civitates Langobardorum per quas venerat cœpit. Luceriam usque ad solum prostravit. Deinde Beneventum cum omni exercitu circumdedit, ubi Romualdus filius Grymaldi se incluserat, Imperator accepta obside prædicti Romualdi sorore, soluta obsidione, Neapolim proficiscitur. Inde Romam perrexit, cui sexto ab urbe miliario Vitellianus papa cum sacerdotibus & populo Romano occurrit, qui obtulit beato Petro pallium auro textile, & manens apud Romam diebus 12. omnia quæ fuerant antiquitus instituta ex ære in ornamentum civitatis deposuit, in tantum, ut etiam basilicam beatæ Mariæ, quæ aliquando Pantheon vocabatur, discooperiret, tegulasque æreas inde auferret. Post hæc Neapolim reversus, itinere * terreno perrexit civitatem Regium, * ingressusque Siciliam habitavit Syracusas, mansit autem in Sicilia 6. annos, ubi post plurimas & inauditas deprædationes in balneo à suis extinctus est, post hujus mortem Mezentius * in Sicilia Regnum arripuit, sed absq; orientalis exercitus voluntate, contra quem Italiæ milites, alii per Histriam, alii per Campaniã, alii vero à partibus Africæ & Sardiniæ venientes in Syracusas eũ vita privarunt. Constantinopolim caput falsi imperatoris deportatum est. Hæc audiens gens Saracenorũ (quæ jam Ægyptum & Alexandriã pervaserat) subito cum multis navib9 venientes Siciliã invadunt, Syracusas ingrediuntur, multamque stragem faciunt populorum, auferentes quoque prædam nimiam & omnem illum, quem Constantinus à Roma sumpserat ornatum, in ære & diversis speciebus, ad Alexandriam reversi sunt.

Theodorus monachus Cantuariensis episcopus.

* Supplicii aliàs.

* aliàs littore Tyrrheno.

* aliàs Rheginã.

Constantinus interficitur

* *Mezentius*, aliàs Metetius.

Anno dominicæ incarnati. 605. Constantinus filius Constantini superioris augusti, regnavit annos 17. Donus papa apostolicam sedem tenet. Quo defuncto Agatho, papa ordinatur. Constantinus Augustus 150. episcopos congregari fecit in urbe Regia, inter quos etiam fuerunt Legati sanctæ Romanæ ecclesiæ, missi ab Agathone papa, Ioannes diaconus, & Ioannes Portuensis episcopus, qui omnes eandem hæresim damnarant, quæ unam operationem & voluntatem in domino Jesu Christo asseverabat. Ea hora tantæ aranearum telæ in medio populi ceciderunt, ut omnes mirarentur, & per hoc significatum est, quod sordes hæreticæ pravitatis depulsæ essent. Et Georgius quidem patriarcha Constantinopolitanus correctus est. ceteri vero in sua defensione perseverantes, anathematis sunt ultione percussi. Recta autem fides et vera hæc est. ut in domino nostro Jesu Christo sicut duæ sunt naturæ, hoc est dei & hominis, sic etiam duæ credantur esse voluntates. His temporibus solis eclypsis facta est 5 Non. Maii. moxque subsecuta est gravissima pestis tribus mensibus, Iul. Aug. et Septem. tunc visibiliter multis apparuit, quia bonus & malus angelus noctu per civitatem pergerent, & ex jussu boni angeli malus angelus, qui videbatur, venabulo ostium cuiuscumq; domus percussisset, tot de eadem domo sequenti die homines interirent. Per id tempus Dagobertus rex Arnulfum avunculum Heriberti fratris sui, propter infidelitatem suam interfici jussit, qui ab Amalgario & Arneberto ducibus, & Vuilibaldo patritio interfectus est. post discessum igitur beati Arnulfi, ad huc consilio Pippini, qui maior domus dicitur, & Cuniberti pontificis Vlscolone, Dagobertus utens, ab ipsis fortiter ammonitus prosperitatis & justitiæ amore complexus, universarum sibi gentium subditarum favoribus extollebatur. Habuit filium ex quadam puella nomine Regnidrudã, quem frater ejus Heribertus Aurelianus veniens de sacro fonte suscepit. Namq; dum eundem puerum Amandus episcopus catechumenum faceret, finita oratione, cum nemo respondisset amen, aperuit dominus os pueri, qui non amplius quam quadraginta dies habebat, & cunctis audientibus respondit amen. Vocatus est idem puer Sigibertus. Arnulfus episcopus & Romaricus Abba, clari habentur. Eo anno legati regis Dagoberti, Servatus & Paternus à Constantinopoli regressi sunt, petiitq; Imperator Dagobertũ, ut õnes Iudæos regni sui secundũ fidẽ catholicam baptizare præciperet, aut de regno expelleret. Siquidem in syderum signis cognoverat, quod à circuncisis gentibus divino nutu ejus Imperiũ esset vastandũ. Et rex quidẽ summo hæc peregit studio, sed Imperatori non de Judæis, sed de Saracenis fuerat demõstratũ. Post hæc Heribertus moritur, relinquens filium parvulũ nomine Hilpericũ, qui etiam paulo post moritur. Regnum ad Dagobertum transit. Grymaldus rex Langobardorum cum Dagoberto pacis firmissime fœdus iniit. Quod cum profugus Bertarius * cognovisset, metuens Grymaldũ, egressus à Gallia ad Britanniam insulam properare disposuit. Interea Grymaldus moritur, cumque jam Bertarius navim ingressus, aliquantum per pelagus navigasset, vox à litore audita est, revertatur Bertarius in patriam suam, quia tertius dies est hodie, quod Grymaldus rex mortuus est. Qui

Constantinus Constantini nepos aug.

Donus papa.

Constantinus aug. fecit concilium

Vera fides duas in Christo voluntates operationis requirit.

Solis Eclypsis.

Pestis gravissima et duo Genii visi sunt.

Alii ex Nenthilde uxore genitũ volũt.

Sigibertus puer in baptismo locutus Amen.

Iudæos aut baptizandos aut expellendos.

Heribertus frater Dagoberti moritur cum filio.

* Bertarit aliàs.

Grimaldus moritur.

statim reversus regnum Langobardorum obtinuit, atque Cunibertum filium suum consortem regni facit. Agathone papa decedente, Leo junior locum ejus obtinuit. Post hunc Benedictus ordinatur. Dagobertus rex cum Sclavis congreditur, eosque superavit, quibus præerat tunc dux nomine Samo. Vuascones etiam rebellantes ferro compescuit, Huni & Bulgares inter se prælia conserunt, Huni Bulgares superant, qui devicti & de Pannonia expulsi, novem milia cum uxoribus, & liberis regem Dagobertum expetunt, terram ad manendum requirunt. Quos rex ad Heimandum & Baioariam recipere præcepit. Dispersosque per domos omnes una nocte cum mulieribus & liberis interficere fecit. Circa hæc tempora defuncto Sisebodo rege Hispaniæ, Sisenandus quidam ex proceribus Dagobertum regem expetiit, ut ei auxilium ferret, quatenus regnum Hispaniæ obtinere posset. in hujus beneficii recompensatione missorium aurum regi promittit, pensantem auri pondera 50. Rex exercitum misit cum Habundantio, & Venerando ducibus, regnumq; viribus Francorum Sisenandus obtinuit. Missorium Gothis contradicentibus, non transmisit. Sed ducenta millia solidorum, pro missorio regi Dagoberto persolvit. Quod argentum rex sancto Dionysio dedit. Edildrudis regina & virgo apud Anglos clara habetur. Gens Saracenorum ex Aegypto in Africam cum nimia multitudine pergens, obsessam Carthaginem cœpit, & crudeliter depopulatam ad solum usque prostravit.

Hunni Bulgaros superant. *Dagoberti crudelitas in Bulgaros.* *Missorium aurũ.*

Anno dominicæ incarnationis 612. Justinianus minor, filius Constantini regnavit annos 10. Joannes, Conon & Sergius Romanam regunt ecclesiam. Chilianus episcopus Vuirtzburgensis. Arnnal ejus discipulus clarescit. Justinianus Africam à Saracenis abstulit, & cum eisdem pacem, terra marique fecit. hic Sergium Pontificem, quia in errorem illius synodi quam Constantinopoli fecerat, favere & subscribere noluit, misso Zacharia protospatario suo, Constantinopolim deportari jussit, sed militibus repugnantibus, jussa principis perficere non potuit. Adalgisus * tyrannus, dux Tridentinæ civitatis, adnitentibus Aldone & Grausone Brixianis civibus, et aliis multis ex Langobardis contra Cunibertum regem debellat, eumque de regno expulit, sed resumptis viribus Cunibertus præfatum tyrannum in prælio interfecit. Dagobertus rex, Metis veniens in consilio Pontificum & Procerum, filium suum Sigibertum in regno Austriæ * sublimat, eumque Cuniberto episcopo Coloniensis ecclesiæ, & Pippino duci commendat. sequenti anno ei filius natus est, cui regnum Neustriacum, atque Burgundiæ dandum post suum discessum nominavit. post hæc idem Dagobertus moritur, & in basilica sancti Dionysii sepelitur, fuit autem providus in consilio, cautus in judicio, strenuus in militari disciplina, largus in eleemosynis, studiosus in componenda pace ecclesiarum, & præcipue devotus in ditandis sanctorum cœnobiis. qui quamvis omnia loca sancta excoluisset, tamen præ cæteris monasteria sanctorum Dionysii, Martini, atque Mauritii excoluit, & omni ecclesiastica dignitate nobilitavit. Regnum eius sicut ipse vivens diviserat, filii eius tenuerunt. Ega * maior domus cum Nautilda regina, regnum Clodovei administrat. circa hæc tempora cum in castro Cassino vasta solitudo existeret, venientes de Celimanicorum vel Aurelianensium regione, Franci, venerabilis patris Benedicti, eiusque Germanæ Scolasticæ, corpora auferunt, & in suam patriam asportant. Corpus sancti Benedicti in territorio Aurelianensi, in monasterio quod vocatur Floriacus, sepultum est. Porrò sanctæ Scolasticæ in partibus Cenomanensium religiosorum devotione conditum. rege Cuniberto mortuo, de regno Langobardorum inter principes magna fit controversia, plurimi interficiuntur, nonnulli excæcantur. Mulieres etiam quæ se reginas fore jactaverant, naso & auribus abscisis deturpantur, ad extremum Heribertus dux Taurinensium regnum obtinuit.

Justinianus iu. *S. Chilianus.* *Protospatarius.* ** Alachis aliàs.* ** aliàs Austrasiæ.* *Dagobertus moritur.* ** Erckenvaldus aliàs.* *S. Benedicti translatio & Scholasticæ.*

Anno dominicæ incarnationis 622. Leo Augustalem dignitatem arripiens, Justinianum regno privavit, eumque exulem in Ponto servavit, regnumque Romanorum tribus annis rexit. Sergius papa in sacrario beati Petri apostoli, magnam portionem ligni dominicæ crucis reperit, quæ ex tempore illo ab omni populo in basilica Constantiniana, die exultationis ejus osculatur ac adoratur. in Britannia Cunibertus Lindisfranensis ecclesiæ episcopus clarus habetur. in Galliis Audoenus Rotomagensis, Cligisus Novigensis, Sulpitius Bituriacensis episcopi clari habentur. His etiam temporibus venerabilis vir Vuillibrordus, cognomento Clemens, de Britannia gentis Anglorum, ob gratiam Evangelii in Gallias transiens, à Sergio papa episcopus Frisonum consecratur, atque in eandem gentem ad prædicandum dirigitur. Tiberius regnavit annos septem. Hic contra Leonem insurgens, regnum ejus invasit, eumque toto quo ipse regnavit tempore, in eadem civitate in custodia tenuit. Gisulfus dux, Beneventum & Campaniam igne, gladio & captivitate vastavit. Joannes Romanam regit ecclesiam, Hic universos captivos quos Gisulfus cœperat redemit, atq; Langobardos domum redire fecit, cui successit alius Joannes. Clodoveus rex, corpus beati Dionysii discooperiens minus religiose, licet cupide, os bracchii eius fregit & rapuit, confestimque stupefactus in amentiam incidit, & post duos annos vitam cum regno finivit. Hoc tempore Synodus Aquileiæ facta ob imperitiam fidei, quintum universale concilium suscipere diffidit. Quæ synodus facta fuerat temporibus. Vigilii papæ, contra Hæreticos qui beatam Mariam solum hominem, non deum & hominem, genuisse affirmabant, in qua synodo catholicè institutum est, ut Maria semper virgo θεοτόκος diceretur, quia non solum hominem, sed verè deũ & hominem genuit.

Leo Augustus Justiniano abiecto. *Tiberius 3. aug.* *Clodoveus moritur.* *Concilium contra Hæreticos.* *Lambertus episcopus occiditur.*

Ea ætate claruit Lambertus Tungrensis ecclesiæ episcopus, qui dum regiam domum zelo religionis accensus increpasset, ab iniquissimo Dodone, & aliis viris de palatio missis, improvise conclusus intra domum ecclesiæ, in Leodio vico occiditur.

Anno domini.incarna. 632. Justinianus secundo cum Tiberio filio regnavit annos 6. hic regnum rursus recipiens, eos qui se expulerant patritios, occidit. Leonem quoque & Tiberium qui locum ejus usurparant, cœpit. Et in medio circo coram omni populo jugulari præcepit. Gallicinum vero patriarcham Constantinopolitanum erutis oculis Romam misit, Cyrumque abbatem, qui eum in Ponto exulem aluerat, episcopum in loco Gallicini constituit. Sisinnius & Constantinus Romanam regunt ecclesiam. Hunc Constantinum ad se venire jubens Justinianus, honorifice suscepit ac remisit, quem prostatus in terra, pro suis peccatis intercedere rogans, cuncta ecclesiæ privilegia renovavit. Qui cum exercitum in Pontum mitteret ad comprehendum Philippicum, quem ibi relegaverat, multum eum idem papa prohibuit, sed tamen inhibere non potuit. Exercitus qui missus contra Philippicum fuerat, ad partem ejus se contulit, & eum imperatorem facit, qui Constantinopolim contra Justinianum veniens, cum eo ab urbe millario duodecimo pugnavit, & eum occidit regnumque adeptus est. Imperavit autem, ut præmisimus, hac secunda vice 6. annos, quem Leo in expulsione ipsius, naribus detruncavit. Qui postiterum assumpto imperio, quoties defluentem guttam rheumatis manu detersit, pene toties aliquem ex his, qui contra eum fuerant, jugulari præcepit. Dum hæc in oriente aguntur, Ansprandus qui apud Bajoariam 9. exulaverat annos, cum Bajoariis Italiam venit, pugnavitque cum Ariberto rege, qui dum in Franciam fugere vellet, Ticinum fluvium ingressus cum equo transnatare conatus est, sed quia aurogravatus erat, aquis suffocatus extinctus est. Ansprandus regnum obtinuit 3. tantummodo menses. Post cujus interitum Luitprandus filius ejus in regali constituitur solio. Apud Francorum quoque gentem Pippino vita exempto, ejus filius Carolus in principatu sucessit. Licet per multa bella & certamina de manu Ranginfridi, eundem principatum sustulit. Nam cum in custodia teneretur, divino nutu ereptus aufugit, ac primum contra Raginfridum, cum paucis bis terque certamen iniit, ad extremum eum apud Viciacum magno certamine superavit. Cui tamen unam ut ferunt, hoc est Andaganensem civitatem ad habitandum concessit, cunctam vero Francorũ gentem ipse gubernandam suscepit.

Justinianus secundo Imperium occupat.
Leo imperator occiditur.
Philippicus fit Aug. occiso Iustino secundo.
Iustinianus naribus detruncatus à Leone.
Ansprandus rex Langobard.
Carolus rex Fran.

Anno Domini. incar. 648. Philippicus regnavit annum unum, & menses 6. hic postquam imperiali dignitate confirmatus est, Cyro de pontificatu abjecto, ad gubernandum monasterium suum, in Pontum redire cœpit. Hic Constantino papæ literas pravi dogmatis direxit, quas ille respuit, statuitque populus Romanus, ne hæretici imperatoris nomen, aut chartas aut figuram solitas susciperent. Contra hunc Anastasius qui & Arthemius dictus est, insurgens eum regno expulit, oculisque privavit.

Philippicus Aug.

Anno domini. incarnatio. 650. Anastasius * regnavit annos 3. Hic literas Constantino papæ per Scholasticum patricium & Exarcham Italiæ direxit, quibus se fautorem catholicæ fidei & concilii prædicatorem esse declaravit. Defuncto Gisulfo duce Beneventano, Romaldus filius ejus locum ejus obtinuit. Circa hæc tempora Petronax civis Brixianæ urbis, divino amore compunctus, castrum Cassinum petiit, & monasterium sancti Benedicti, quod jam tunc 100. & 10. annos destructum manebat, reædificatum multorumque monachorum pater ibi extitit. Gregorius papa constituitur, hic Bonifacium ex Britannia ortum, episcopum ordinavit, & per eum in Germaniam verbum salutis prædicavit, & gentem illam sedentem in tenebris evangelica luce illustravit.

Anastasius.
* *Aliàs Arthemius cæ.*
Petronax.
Germani ad fidem versi.

Carolus princeps contra Ratbodum * Regem Frisonum, multa certamina conserit. Qui tyrannus divino nutu percutitur anno præfati principis 4. regni sui. pugnavit idem Carolus adversum Saxones, eosque vicit.

* *Rappodum alias.*

Anastasius Imperator classem in Alexandriam contra Saracenos direxit, Exercitus de medio itinere reversus, Theodosium, imperatorem elegit, atque coactum in solio imperii confirmavit. Qui Theodosius apud Micenas * civitatẽ Anastasium gravi prælio vicit, septem millia de exercitu ceciderunt. Datoque sibi sacramento, eum clericum fieri, & presbyterum fecit ordinari.

Theodosius 3. Imperator à militibus coactus.
* *Niccam alias.*

Anno domini. incarna. 654. Theodosius regnavit annum unum, hic postquam regnum accepit, mox in Regia urbe imaginem illam, in qua sancta synodus erat depicta, & à Philippo erat dejecta, pistrino in loco erexit. His diebus ita Tyberis fluvius inundavit, ut ultra alveum suum egressus, multa Romanæ fecerit exitia civitati. ita ut in via lata ad unam & semis staturam excresceret, atque à porta sancti Petri usque ad pontem Milvium, aquæ se descendentes conjungerent.

Tyberis inundatio.

Anno dominicæ incarna. 655. Leo regnat annos 9. his temporib⁹ Saracenorum gens cum inmenso exercitu veniẽs, Constãtinopolim circundedit, ac per continuũ trienniũ obsedit, donec civib⁹ multa instãtia ad deũ clamãtib⁹ plurimi eorũ fame, frigore, bello, pestilẽtiaq; perirẽt, ac sic partes obsidionis abscederent. Eorũ maxima multitudo tempestate in mare periit, intra Constantinopolim vero tẽpore obsidionis 300. millia hominũ pestilẽtia & fame interere. Luitprãd⁹ rex ossa sancti Augustini episcopi à Sardinia trãstulit, & in urbe Ticinẽse cũ debito honore sepelivit. idẽ rex Ravẽnã obsedit classe invasit atq; destruxit. Carol⁹ princeps 10. an. regni sui cũ Bajoariis pugnavit, eosq; vicit. Idẽ rex quin-

Leo 3. Aug.
Constantinopolis obsessa à Saracenis.
S. Augustini translatio.

quintodecimo anno regni sui Alemanniam ingressus, contra Lanfridum dimicavit, & sibi eandem gentem subjecit. Sextodecimo anno regni sui Vasconiam ingressus, Eudonem ducem Aquitaniæ bello perterruit. 17. anno Saraceni ex Hispania cum uxoribus & parvulis venientes, Aquitaniam Galliæ provinciam quasi in ea habitaturi intrant, Carolus quidem ut dictum est cum Eudone Aquitaniæ Principe tunc discordiam habebat, qui tamen in unum se conjungentes, contra eosdem Saracenos pari consilio dimicarunt. Nam irruentes Franci super eos, 375. milia ex eis interfecerunt. Eu... quoque super eorum castra irruens, pari modo multos interficiens, omnia devastavit. Mille tamen quingenti ceciderunt ex Francis, ut in epistola ab Eudone missa Gregorio papæ de eadem victoria continetur. Ea tempestate Leo Imperator sanctorum imagines depositas incendit, Romanoque pontifici Gregorio similiter facere, si suam vellet habere gratiam mandavit. Sed pontifex hoc facere contempsit. Omnes quoque Ravennæ exercitus vel Venetiarum, talibus jussis uno animo restiterunt, & nisi Pontifex eos prohibuisset, alium Imperatorem super se constituissent. Per id tempus Luitprandus rex, castra Æmiliæ, Foromanum & Pentapolim Auximiumque invasit, sed post aliquos dies Romano pontifice elaborante, Romanis reddita sunt. Leo Augustus ad pejora progressus est, ita ut compelleret omnes Constantinopolim habitantes tam vi quam blandimentis, sanctorum imagines deponere, & quascunq; invenire potuit, in media civitate concremavit. Et quia plerique ex populo tale scelus fieri prohibebant, aliquanti ex eis capite truncati, alii parte corporis mutilati sunt, cujus errori Germanus patriarcha non consentiens, à propria sede depulsus est, & ejus in loco Anastasius presbyter ordinatur. Circa hæc tempora Carolus princeps Pippinum filium suum ad Luitprandum regem direxit, ut ejus juxta morem capillum incideret, qui ejus Cæsariem incidens, ei pater effectus est multisque eum ditavit regiis muneribus, & genitori remisit.

Imagines sanctorum incensa.

Sanctorum imagines incensa iterum.

Carolus 17. anno regni sui cum exercitu in Westrachiam venit, eamque suæ ditioni subjecit. anno 20. regni sui, iterum cum valida manu Vuasconiam ingressus est, et Eudonem regno simul & vita privavit. sequenti anno contra filios ejusdem Eudonis dimicavit.

Anno 22. regni sui, Saracenorum exercitus rursum in Gallias introiens multam devastationem fecit, contra quos Carolus non longe à Narbona bellum committens, eos sicut & prius maxima cæde postravit.

Anno 24. regni sui, iterato Sarraceni Gallorum fines ingressi, usque ad provinciam venerunt, & capta Arelate, omnia circunquaque demoliti sunt. tunc Carolus ad Luitprandum regem mittens, auxilium contra Sarracenos exposcit, qui nihil moratus cum omni Langobardorum exercitu in ejus adjutorium properavit, quo comperto gens Saracenorum mox ab illis regionibus aufugit.

Carolus moritur.

Anno 26. regni sui, Carolus bellicosissimus & victoriosissimus princeps Francorum moritur. fiunt igitur ni fallor, anni ab incarnatione domini computati à quadragesimo secundo anno Imperii Octaviani, usque ad ultimum Leonis Augusti annum, qui temporibus Caroli principis regnasse cognoscitur. 718. Menses 3. Dies 2.

Discordant in supputatione temporum historici.

Discernamus etiam si placet eosdem annos domini, per tempora pontificum Romanorum, & videamus quomodo sibi tempora principum, & præsulum adinuicem comparata, respondeant. Beatus Petrus Apostolus Romæ in episcopali Cathedra sedit annos 25. Menses 2. Dies 2.

Linus sedit	Annos	XI.	Men.	III.	Dies	XIII.
Cletus sedit	Annos	XII.	Men.	I.	Dies.	XI.
Clemens sedit	Annos	IX.	Men.	II.	Dies.	X.
Anacletus sedit	Annos	IX.	Men.	II.	Dies.	X.
Eucharistius sedit	Annos	IX.	Men.	X.	Dies.	X.
Alexander sedit	Annos	X.	Men.	VII.	Dies.	I.
Sixtus sedit	Annos	X.	Men.	II.	Dies.	I.
Thelophorus sedit	Annos	XI.	Men.	III.	Dies.	XXI.
Iginus sedit	Annos	IIII.	Men.	III.	Dies.	III.
Pius sedit	Annos	XIX.	Men.	IIII.	Dies.	III.
Anicetus sedit	Annos	XI.	Men.	IIII.	Dies.	III.
Sother sedit	Annos	IX.	Men.	VI.	Dies.	III.
Eleutherius sedit	Annos	XV.	Men.	III.	Dies.	II.
Victor sedit	Annos	X.	Men.	II.	Dies.	X.
Zepherinus sedit	Annos	VIII.	Men.	VI.	Dies.	X.
Calixtus sedit	Annos	VI.	Men.	II.	Dies.	X.
Urbanus sedit	Annos	IIII.	Men.	X.	Dies.	XIII.
Pontianus sedit	Annos	IX.	Men.	V.	Dies.	II.
Antherus sedit	Annos	XII.	Men.	I.	Dies.	XII.

Fabianus ſedit	Annos	XIIII.	Men.	XI.	Dies	XI.
Cornelius ſedit	Annos	II.	Men.	II.	Dies.	II.
Lucius ſedit	Annos	III.	Men.	III.	Dies.	III.
Stephanus ſedit	Annos	VII.	Men.	V.	Dies.	II.
Sixtus ſedit	An.	I.	Men.	X.	Dies.	XXIII.
Dionyſius ſedit	An.	VI.	Men.	II.	Dies.	IIII.
Felix ſedit	An.	IIII.	Men.	III.	Dies.	XXV.
Eutichianus ſedit	An.	I.	Men.	I.	Dies.	I.
Gajus ſedit	Annos	XI.	Men.	IIII.	Dies.	XII.
Marcellinus ſedit	Annos	IX.	Men.	IIII.	Dies.	XXV.
Marcellus ſedit	Annos	V.	Men.	VII.	Dies.	XXII.
Euſebius ſedit	Annos	VI.	Men.	I.	Dies.	III
Melchiades ſedit	Annos	IIII.	Men.	o.	Dies.	o.
Silveſter ſedit	An.	XXIIII.	Men.	X.	Dies.	X.
Marcus ſedit	Annos	II.	Men.	VIII.	Dies.	XX.
Julius ſedit	Annos	XV.	Men.	II.	Dies	VI.
Liberius ſedit	Annos	VI.	Men.	III.	Dies.	IIII.
Felix ſedit	Annos	I.	Men.	III.	Dies.	II.
Damaſus ſedit	Annos	XVIII.	Men.	III.	Dies.	XII.
Siricius ſedit	Annos	XV.	Men.	o.	Dies.	o.
Anaſtaſius ſedit	An.	III.	Men.	o.	Dies.	X.
Innocentius ſedit	An.	XV.	Men.	II.	Dies.	XXI.
Zoſimus ſedit	Annos	I.	Men.	III.	Dies	VII.
Bonifacius ſedit	Annos	III.	Men.	VIII.	Dies.	XI.
Celeſtinus ſedit	Annos	VIII.	Men.	X.	Dies.	XVII.
Sixtus ſedit	An.	VIII.	Men.	o.	Dies.	XIX.
Leo ſedit	Annos	XXI.	Men.	I.	Dies.	III.
Hilarius ſedit	Annos	VI.	Men.	III.	Dies.	X.
Simplicius ſedit	An.	XV.	Meu.	I.	Dies.	VII.
Felix ſedit	Annos	VIII.	Men.	XI.	Dies.	XVIII.
Gelaſius ſedit	Annos	IIII.	Men.	VIII.	Dies.	XVIII.
Anaſtaſius ſedit	An.	I.	Men.	XI.	Dies.	XXIIII.
Symachus ſedit	An.	XV.	Men.	VII.	Dies.	XXVII.
Hormiſda ſedit	Annos	IX.	Men.	o.	Dies.	XVII.
Joannes ſedit	An.	II.	Men.	IX.	Dies.	XVI.
Felix ſedit	An.	IIII.	Men.	II.	Dies.	XIIII.
Bonifacius ſedit	Annos	II.	Men.	o.	Dies.	XXVI.
Agapitus ſedit	An.	I.	Men.	XI.	Dies.	XVIIII.
Silverius ſedit	An.	I.	Men.	V.	Dies.	XI.
Vigilius ſedit	An.	XVIII.	Men.	VI.	Dies.	XXVI.
Pelagius ſedit	Annos	XI.	Men.	X.	Dies.	XVIII.
Joannes ſedit	Annos	XII.	Men.	XI.	Dies.	XXVI.
Benedictus ſedit	Annos	IIII.	Men.	I.	Dies.	XXVIII.
Pelagius ſedit	Annos	X.	Men.	II.	Dies.	X.
Gregorius ſedit	Annos	XIII.	Men.	VII.	Dies.	X.
Sabinianus ſedit	Annos	I.	Men.	V.	Dies.	IX.
Bonifacius ſedit	Annos	VIII.	Men.	o.	Dies.	XXII.
Honorius ſedit	Annos	XII.	Men.	XI.	Dies.	XIII.
Severinus ſedit	Annos	o.	Men.	II.	Dies.	IIII.
Joannes ſedit	Annos	I.	Men.	IX.	Dies.	XVIII.
Theodorus ſedit	Annos	VI.	Men.	V.	Dies.	XVIII.
Martinus ſedit	Annos	I.	Men.	I.	Dies.	XXVI.
Eugenius ſedit	Annos	I.	Men.	VIII.	Dies.	XXIIII.
Vitellianus ſedit	Annos	VI.	Men.	o.	Dies.	o.
Adeodatus ſedit	Annos	IIII.	Men.	II.	Dies.	V.
Donus ſedit	An.	I.	Men.	V.	Dies.	X.
Agatho ſedit	An.	II.	Men.	VI.	Dies.	IIII.
Leo ſedit	An.	I.	Men.	X.	Dies.	XXII.
Benedictus ſedit	An.	o.	Men.	X.	Dies.	XII.
Joannes ſedit	Annos.	I.	Men.	o.	Dies.	IX.

Conon

Conon ſedit	An.	o.	Men.	XI.	Dies	o.
Sergius ſedit	Annos	XIIII.	Men.	VIII.	Dies	XXIII.
Ioannes ſedit	Annos	III.	Men.	II.	Dies	XII.
Ioannes ſedit	Annos	II.	Men.	VI.	Dies	o.
Siſinius ſedit	An.	o.	Men.	o.	Dies	XV.
Conſtantinus ſedit	An.	VII.	Men.	IX.	Dies	XI.
Gregorius ſedit	Annos	XVI.	Men.	IX.	Dies	XXV.
Gregorius ſedit	Annos	X.	Men.	IX.	Dies	XI.
Zacharias ſedit	Annos	X.	Men.	III.	Dies	XIII.

Fit ergo, ut arbitramur, ſumma horum à temporibus beati Petri apoſtoli, uſque ad Zachariam papam, qui principio regni Pippini Romanam gubernat eccleſiam. Anno. 803. Menſes 8. Dies 26. Quibus ſi addamus quindecim An. Octaviani. 23. Tiberii 5. Caii. ſimiliter 3. Claudii, quia 4. Claudii anno Petrus Apoſtolus Romam venit, & ipſe jam annus in pontificatu ejus computatur, colliguntur anni 747. ſupercreſcunt itaque anni pontificum, annos principum Romanorum 29. annis. Quid horum potius ſequendum ſit, prudens lector videat. Illud tamen pro certo ſcimus, quod nec Auguſtorum, nec Antiſtitum numerus annorum cyclis Dionyſii concordat, ſiquidem in alio plus, in alio minus invenitur. Nam ſecundum Dionyſium Anno dominicæ incarnatio. 741. Carolus princeps moritur, & Pippinus ſuſcepit principatum, poteſt autem fieri ut vicio ſcriptoris numerus ſit depravatus annorum. Hæc iccirco ab ipſo incarnationis domini anno exordium capientes, uſque huc prædiximus, ut quia ſequens libellus à noſtra parvitate æditus, per ejuſdem incarnationis dominicæ annos tempora principum & geſta declarat, iſte nihilominus quo tempore, quo loco, vel quid ſub uno quoque principe actum ſit, ſummatim demonſtrat. Triumphos quoque ſanctorũ Martyrum, confeſſorum, quibus in locis, vel ſub quibus regibus coronam gloriæ perceperunt, nominatim aperiet. Igitur ubi iſte finitur, ille conſequenter initium capiat, & ubi ille incipit, iſte finem ſortiatur. Primi Libri Finis.

S. Petrus quando venerit Romam.

Ex Eutropio & Paulo Vuarnefrido fermè omnia ſumpſit & in primũ congeſſit librũ.

CHRONICORUM REGINONIS DE ORIGINE GENtis & Regum Francorum Liber Secundus.

Anno domini. incarna. 741. Carolus filius Pippini, maior domus, & bellicoſiſſimus dux Francorum defunctus eſt.

Anno domi. incar. 742. Carolomanus & Pippinus filii ejus, duxerunt exercitum contra Hunoldum ducem Aquitanorum, et cœperunt caſtrum quod vocatur Lucas, & in eodem itinere diviſerunt regnum Francorum inter ſe, in loco qui dicitur vicus Pictavis, poſt hæc Carolomanus eodẽ anno Alemaniam cum exercitu vaſtavit.

Anno do. incar. 743. Carolomanus & Pippinus contra Odilonem ducem Baioariorum duxerunt exercitum, & inierunt pugnam, & victores effecti. Carolomanus abſque fratre in Saxoniã perrexit, & cepit caſtrum quod dicitur Ochſenbrug per placitum & pacis condicionem, & Theodericum Saxonem obſidem accepit, qui ſacramentis datis, in patriam dimiſſus eſt redire, ſed poſt habito ſacramento fefellit.

Bellum Francorũ in Saxones.

Anno dominicæ incar. 744 iterum Carolomanus & Pippinus Saxoniam cum exercitu ingreſſus, & rurſus captus eſt ſupradictus Theodericus.

Carolomanus factus monachus.

Anno dominicæ in carna 745. Carolomanus confeſſus eſt ſuo Germano Pippino, quod mente diſpoſuiſſet mundum relinquere, & pro amore dei regnum terrenum deſerere, ut in futura vita centuplicatam reciperet poſſeſſionem. Et in hoc anno nullam fecerunt expeditionem, ſed præparavit ſe Carolomanus ad id, quod decreverat. Et Pippinus ut Germanum ſuum ad locum honorifice cum muneribus, & debita munificentia proſequeretur. Carolomanus rex Romam pergens, & in monachali habitu vitam finivit.

Anno dominicæ incarnatio. 746. Carolomanus Romam perrexit, ibique ſe totondit, & in Sarapte * monte monaſterium ædificavit, in honore ſancti Sylveſtri, ibique aliquod tempus moram faciens, exinde ad ſanctum Benedictum in Caſſinum uſque pervenit, & ibi monachus effectus eſt. Fertur autem de ſancto viro exemplum memorabile. Cum adhuc Romæ poſitus in monaſterio quod ſibi ædificaverat, ab omnibus propter regiam nobilitatem, & quod maius eſt, propter contemptum regni terreni, & gloriam præſentis ſeculi, veneraretur, & laudibus extolleretur, timens vir deo plenus favorem laudis humanæ, qui tanta pro Chriſto reliquerat, fugam magis arripere diſpoſuit, quam vanæ gloriæ ſubjacere. Et hoc tantummodo uno fido ſocio confeſſus eſt, quem ab infantia in omnibus fidelem probaverat, cum eo noctu omnibus aufugit inſciis, & ad Caſſinum montem uſque pervenit, nihil ſecum portans ex omnibus bonis quæ corpori erant neceſſaria, nudus Chriſtum ſecutus eſt. Et juxta morem portam monaſterii pulſans, colloquium patris monaſterii expetiit, in cujus præſentiam cum veniſſet mox in terram corruit, ſe, homicidam eſſe, ſe reum

** Soracte aliàs.*

Ad Caſſinum mõtem venit Caroloman.

omnium

omnium criminum protestans, misericordiam exposcit, pœnitentiæ locum exquirit, pater cum hominem peregrinum esse cognovisset, interrogat cujus patriæ aut gentis esset? at ille confessus est se Francium esse, & ex Francia per talia scelera migrasse, exilium libenter ferre paratum, tantum ut patriam cœlestem non amitteret. Spiritualis pater ejus precibus annuens præcepit eum in cella novitiorum recipi, unà cum suo collega, probari secundum quod regula jubet, & tanto arctius quanto barbaræ & ignotæ gentis homo erat, implens illud apostolicum, Probate spiritus si ex Deo sunt. Itaque probatus in omni patientia, sociatus est congregationi unà cũ collega, post emensum anni circulum professus stabilitatem, conversationem, morum obedientiam secundũ regulam sancti Benedicti, cœpit autem irreprehensibiliter inter fratres conversari, omnibus virtutibus pollens. Accidit autem ut juxta quod mos est, ad coquinæ officium Ebdomadarius deputaretur, quod cum libenter quidem faceret, sed in multis ignoranter offenderet. Coquus vino exæstuans ei alapam dedit dicens, Ita te fratribus deservire oportet, cui ille motus, placido vultu respondit, Indulgeat tibi dominus frater, & Carolomanus. Neque enim cuiquam nomen suum prodiderat, ne ex vocabulo agnosceretur. Rursus cũ in quibusdã cibariis administrandis errasset, à coquo percussus est, cui eadem quæ supra imprecatus est. Et cum tertio à coco crudeliter cæderetur, indignatus ille comes individuus suæ peregrinationis, quod tantus vir à tam vili persona tam contumeliosè afficeretur jam ferre non valens, arripuit pilum unde panis in holera fratrum mittendus conterebatur, & eum omni annisu percussit dicens, Nec tibi Deus parcat serve nequam, nec Carolomanus indulgeat. Fratres hoc audito valde commoti sunt, quod homo alienigena, & pro misericordia receptus, talia facere præsumpsisset. Protinus ergo custodiæ mancipatur, ut die frequenti talis præsumptio acrius vindicaretur. In crastinum productus de custodia in medio conventu sistitur, percunctatus cur manus extendere in fratrem ministrum ausus fuisset? Respondit, quia inquit, vidi servum nequiorem omnibus, virum meliorem & nobiliorem omnium quos in terra conversari scio, non solum verbis dehonestari, sed etiam plagis affici, furore nimio exagitati quod eum, qui peregrinus venerat, cæteris prætulisset, interrogant quis esset ille, qui bonitate & nobilitate omnes anteiret? cur saltem patrem monasterii non excepisset? ille necessitate conpulsus celare non valens, quod Deus jam manifestari volebat, ait, iste est Carolomanus quondam Rex Francorum, qui pro Christi amore regnum & gloriam mundi dereliquit, qui de tanta excellentia ita se humiliavit, ut modo à vilissimis personis non solum contumeliis afficitur, verum etiam verberibus affligatur. quo audito tremefacti à sedibus surgunt, pedibus ejus se prosternunt, veniam postulant, de contemptu, ignorantiam profitentur, ille contra in terram provolutus, cum lachrymis negare cœpit, hæc non esse vera, non se esse Carolomanũ, sed hominem peccatorem & homicidam, collegam sine timore perterritum, propter commissum piaculum hæc excogitasse. Quid plura cognitus ab omnibus cum magna reverentia est observatus. Hæc non passi sumus præterire. Nunc ad Chronica revertamur.

Probate Spiritus si ex Deo sunt.

A coquo percussus Carolomanus.

Anno dominicæ incarnationis septingentesimo quadragesimo secundo, Gripho fugit in Saxoniam, & Pippinus iter faciens per Thuringiam, in Saxoniam introivit usque ad fluvium Mussaham, in vico qui dicitur Schahaningi * & Gripho collecta manu, unà cum Saxonibus super fluvium Obaccrum sedit, qui dicitur Orhemum.

* Strahungo al.

Anno dominicæ incarnationis 743. Gripho de Saxonia egressus, in Bajoariam pervenit, ipsumque ducatum sibi subjugavit. Giltrudem cum Thassilone cœpit, & suæ ditioni subjecit Süigder in solatium supradicti Griphonis. Hæc audiens Pippinus cum exercitu illuc venit, omnesque supra nominatos sibi subjugavit, Griphonem & Lantfridum secum duxit in Franciam, Thassilonem ducem Bajoariorum constituit. Griphonem in partibus Neustriæ misit, & ei 12. comitatus dedit, inde iterum Gripho fugiens Vasconiam petiit, & ad Vuipharium * ducem Aquitanorum pervenit.

* Gaysirum al.

Anno dominicæ incarnationis 749 Burchardus Vurtzburgensis ecclesiæ episcopus, & Folradus Capellanus missi sunt Romam ad Zachariam papam, ut interrogarent de regibus in Francia, qui illis temporibus non habentes regiam potestatem, reges tamen vocabantur, si bene essent reges? Et præfatus papa mandavit Pippino, melius sibi videri illum regem vocari qui potestatem haberet, quam illũ qui sine regali potestate manebat, & ne perturbaretur Christianitatis ordo, per auctoritatem apostolicam jussit Pippinum regem creari, & sanctæ unctionis oleo inungi.

* Bituricen eccle. Archiepiscopus al.
* Furadus alias.

Anno dominicæ incarnationis 750. Pippinus secundum morem Francorum electus in regem, & unctus per manum sanctæ memoriæ Bonifacii Mogontiacen. urbis Archiepiscopi, & elevatus est à Francis in regno, in Suessionis civitate. Hildericus vero, qui falso rex vocabatur attonsus est, & in monasterium missus.

Pippinus rex Francia factus.

Anno dominicæ incarnationis 751. Pippinus rex in Saxoniam iter fecit, & Hildegarius episcopus occisus est à Saxonibus in castro quod dicitur Nigberg, & tamen Pippinus rex victor extitit, & pervenit usque ad locũ qui dicitur Rimiæ, & reversus est in Franciam, ubi ei nuntiatum est quod Gripho qui in Vasconiam fugerat, Germanus eius occisus est, Stephanus papa eodem anno

Gripho occiditur.

in Franciam venit, solatium & adjutorium quærens pro Justiciis sancti Petri, venit autem & Carolomanus monachus & Germanus supradicti regis per jussionem Abbatis sui in Franciam, quasi ad conturbandam petitionem apostolicam. Hoc anno nativitatis domini, in Theodonis villa pasca in Cariaciaco Dominus Rex celebravit.

S. Bonifacius in Frisia occubuit.

Anno domini incarnat. 752. Supradictus Stephanus papa, confirmavit Pippinum sancta unctione in regem, & cum eo unxit duos filios ejus Carolum & Carolomanū ad regiam dignitatem. Eodem anno sanctus Bonifacius archiepiscopus annuntians Dei verbum, in Frisia à Paganis interfectus, martyr Christi occubuit, Vuolfridus abbas in Italia clarescit.

Thermopile. In angustiis alpium occurrebat.

Anno domini incarnat. 753. Philippus rex, per apostolicam invitationem Italiam ingressus est Justitiam Petri apostoli quærens. Haistulfus rex Langobardorum supradictam justitiam contradicendo, Termopylas id est clausuras Langobardorum petiit, & obviam Pippino regi & Francis venit, & commisso prælio domino auxiliante, & beato Petro intercedente, Pippinus cum Francis victor extitit. Eodem anno Stephanus papa reductus est ad suam sedem, per missos regis Pippini Folradum & aliis plurimis, incluso vero Aistulpho rege in Papia civitate necessitate deductus, justitiam sancti Petri pollicitus est faciendam. Ex hac promissione rex Pippinus obsides 40. recepit, & cum sacramento firmata reversus est in Franciam. Nec superfluum judicavimus si epistolam ejusdem papæ Stephani, hac de causa scriptam, huic operi inseramus, continet enim hunc modum. Stephanus episcopus servus servorum Dei. Sicut nemo se debet jactare de suis meritis, sic non debent opera Dei quæ in illo per suos sanctos fiunt, sine suis meritis sileri, sed prædicari, quia sicut angelus admonet Thobiam: unde ego pro oppressione sanctæ ecclesiæ à rege atrocissimo & blasphemo & nec dicendo Haistolpho, ad optimum & sancti Petri fidelem dominum Pippinum Christianissimum regem in Franciam venit, ubi egrotavit usque ad mortem, & mansit aliquot tempus apud pagum Parisiorum in venerabili monasterio sancti martyris Dionysii, quem cum jam medici desperarent, fui, sicut in oratione, in ecclesia ejusdem beati martyris subtus campanas, & vidi ante altare dominum Petrum, & magistrū gentium dominum Paulum, & tota mente illos recognovi de illorum surcariis, & tunc beatum dominū Dionysium ad dextrā domini Petri subtilem & longiorem, dixitq; bonus pastor dominus Petrus, hic frater noster postulat sanitatem, & dixit beatus Paulus modo sanabitur, & appropinquans misit manū suam ad pectus domini Dionysii amicabiliter, respexitque ad dominum Petrum, & dixit dominus Petrus ad dominum Dionysium hilariter, Tua gratia est sanitas ejus, Et statim beatus Dionysius thuribulum incensi, & palmam in manu tenens cum presbytero & diacono, qua in parte stabant, venit ad me & dixit, Pax tecum frater, noli timere non morieris donec ad fidem tuam prospere revertaris, Surge sanus, & hoc altare in honore Dei & apostolorum Petri & Pauli, quos vides, dedica, missas gratiarum agens, moxq; factus sanus sum, & volebam implere quod mihi præceptum erat, & dicebāt qui ibi aderant, quod dementabam. Quapropter retuli illis & regi, suisq; omnibus ex ordine quæ videram, & quomodo sanatus fuerim, & implevi quæ visa sunt mihi omnia. Gesta sunt autem hæc anno ab incarnat. dom. 753. 5. Idus Aug. Quo Christi roboratus virtute, inter celebrationem cōsecrationis præfati altaris, & oblationem sacrificii, unxit in reges Francorum Regem Pippinum, & duos filios ejus Carolum & Carolomanum, Sed & Bertradam * conjugem ipsius regis, indutam Cycladibus regiis, & gratia spiritussancti septiformis consignavit in Dei nomine, atq; Francorum Proceres apostolica benedictione sanctificans, auctoritate sancti Petri sibi à Christo tradita obligavit, & obtestatus est, ut nunquam de altera stirpe per succedentium temporum curricula, ipsi vel quique ex eorum progenie orti, regem super se præsumant aliquo modo constituere, nisi de eorum progenie, quos & divina providentia ad fidem apostolicam tuendam eligere, & per eum videlicet sancti Petri vicarium, immo domini nostri Jesu Christi, in potestatem regiam dignata est sublimare, & unctione sacratissima consecrare. His interpositis ad Chronica redeamus. Cum Pippinus rex, ut supra expressum est Italiam ingressus esset, Carolomanus monachus Vienna civitate remansit una cum Bertrada regina, ubi languore correptus diem clausit extremum.

Nobile figmētum literarum papalium

Incidit in morbū propter amissa bona, & luxuria Romana privatus.

Nisi Pippinus auxilium fuisset papa, non fecisset hoc miraculum Dionysius.

* Berthꝫm aliae,

Carolomanus moritur.

Anno dominicæ incarnat. 755. Cum audisset Pippinus rex ea non esse vera quæ Haistulphus promiserat de Justitiis sancti Petri, iterum Italiam ingressus, Papiam obsedit, Haistulphum obsidione cinxit, & rursum de Justitiis sancti Petri firmitatem dedit, ut stabiles permanerent, & insuper Ravennam cum Pentapoli, * & omni exercitu conquisivit, & sancto Petro tradidit. Cum autem reversus esset Pippinus rex in Franciam, meditabatur supradictus Haistulphus ea fallere, quæ promiserat. Quadam vero die cum venationibus inserviret, percussus est Dei judicio, vitamq; cum regno finivit, quo modo vero missus est Desyderius in regno, in subsequentibus dicemus.

* Exarchatu el.

Haistulphus rex Langobardorum moritur.

Desyderius rex Langobardorum.

Anno dominicæ incar. 756. Misit Constantinus Imperator Pippino cum aliis donis organum, & rex Pippinus tenuit palacium suum in Compendio, ibique Thassilo venit, Dux Bajoariorum, & suus effectus est, per manus sacramentaque multa juravit Pippino, & filiis ejus supra corpus sancti Dionysii, sancti Germani, & sancti Martini simul, & ejus homines meliores fecerunt.

Saxones tributarii facti.

Anno dominicæ incarnat. 752. Pippinus rex in Saxoniam iter fecit, & in munitiones Saxonum per vir-

per virtutem introivit, & in loco qui dicitur Sitina, multæ strages factæ sunt de populo Saxonum Et tunc promiserunt se omnem voluntatem regis facturos, tributum etiam præsentandum, equos 300. per singulos annos.

Anno dominicæ incar. 758. natus est Pippino regi filius, cui supradictus rex nomen imposuit, qui vixit annos duos, & in tertio defunctus est. Eodem anno celebravit Natalem Domini in Longo Lace, & pascha in Jopilia.

Anno dom. incarnat. 760. Pippinus rex cernens Vaifarium * ducem Aquitanorum minime consentire, ut justitias faceret ecclesiis, quæ erant in Francia, de rebus & possessionibus illarum qui in suo ducatu erant. Iniit consilium cum Francis, ut iter pergeret in Aquitaniam, & supradictas justitias quæreret, & pervenit usque in locum qui dicitur Theodoad. * Quod cum cognovisset Vaifarius, timore perterritus mittit legatos, Otbertum & Dauninum, & dedit obsides ad Algarium suum propinquum, & mandavit Pippino se omnia redditurum, quicquid supradictus rex quærebat in causis ecclesiasticis, & celebravit Natalem Domini in Carisiaco, & pascha simul.

*Gayfirum aliàs.
*Childoacus aliàs.

Anno dom. incar. 761. Vaifarius minime cogitans de obsidibus & sacramentis datis, ut se vindicaret de injuria, quàm à Francis præterito anno fuerat perpessus, exercitum misit, qui usque ad Cabillonem civitatem venerunt, vastantes omnia. Et cum supradictus rex Synodum teneret in villa, quæ dicitur Duria, nunciatum est ei, quod Vaifarius perpetrasset, protinus exercitum movit, & Aquitaniam ingressus multa castella cœpit, scilicet Burdellum, * Clarum montem, Cantellam, Avernam & pervenit usque ad Leonidicas * vastando omnia, & celebravit Natalem Domini in Carisiaco, & pascha similiter.

*Borbonium aliàs.
*Lemonicas aliàs.

Anno dominicæ incarnationes 762. Tertio rex Pippinus Aquitaniam cum exercitu vastavit, & cœpit civitatem Biturigas, & castrum quod dicitur Toarcis & celebravit Natalem Domini in villa Gentiliaco, & pascha similiter.

Anno dominicæ incarnationis 763. Rex Pippinus habuit placitum suum in Nivernis, & quarto ingressus est Aquitaniam, ibiq; Thassilo dux Bajoariorum postpositis sacramentis, fraudulenter se inde subduxit, omnia beneficia oblitus, quæ rex avunculus ejus ei fecerat, & Bajoariam ingressus supradicti regis faciem amplius videre noluit. Rex autem Aquitaniam perlustrans usq; ad Caduriciam venit, & per Leonidicas reversus, in Franciam venit. Et facta est hyems valida, & celebravit rex Natalem Domini in villa quæ dicitur Longlare, & pascha similiter.

Anno dominicæ incarnationis 763. Rex Pippinus habuit placitum suum in Vuormatia, & causam diligenter pertractavit inter Vaifarium & Thassilonem, celebravit Natalem domini in Carisiaco, & pascha similiter.

Anno dom. incar. 766. Rex placitum suum habuit apud Attiniacum, & eodem anno sicut superiori nusquam profectus est. Celebravit autem Natalem domini in Aquis villa, & pascha similiter.

Anno dominicæ incarnationis 766. Rex Pippinus perrexit in Aquitaniam, & placitum suum habuit in Aurelianis civitate, & restauravit Argentonium castrum, quod antea à Vaifario fuerat destructum, ibique Francos dimisit ad continendam Aquitaniam, similiter & in Biturigæ fecit, & celebravit Natalem Domini in Salmoniaco, & pascha in Gentiliaco.

Anno dom. incar. 767. Rex in supra dicta villa Synodum magnam habuit inter Romanos & Græcos de sancta Trinitate, vel de Sanctorum imaginibus, & post hæc Aquitaniam ingressus est per Narbonam, cœpit autem Tolosam & Ganaldanem, & celebravit pascha in civitate Vienna. Eodem anno mense Aug. iterum Aquitaniam ingressus, usque Biturigas venit, ibique Synodum tenuit, & inde profectus est, usque ad Garonnam venit, multas rupes & speluncas cœpit, nec non castra Scoraliani, Forunam & Petrociam, & reversus est Biturigas, ibi nunciatum est ei de obitu Pauli papæ, ibi etiam celebravit Natalem Dom.

De Trinitate & Sanctorum imaginibus Synodus habita.

An. dominicæ incarnationis 768. Rex Pippinus iter faciens Rheni stagnum cœpit, ad Santones * civitatem usque pervenit, & ibi cœpit matrem Vaifarii & sororem ejus, & Neptes ejus, inde perrexit in loco qui dicitur Montes, ibi Heriduicus venit ad eum, qui habebat aliam sororem Vaifarii, & inde reversus, pascha celebravit in castro quod dicitur Sles. Post hæc assumens secum Bertradam reginam ad Santones civitatem pervenit, ibique reginam cum famulis dimisit, & Petragoricum perrexit, & interempto Vaifario cum triumpho victoriæ ad Santones reversus est, ibique moram faciens post aliquot dies ægrotare cœpit, & inde profectus est Turonis, venit ad oratorium, ad sanctum Martinum perrexit, inde egressus Parisius ad sanctum Dionysium vix pervenit, ibique diem clausit extremum 8. Id. Aug. & Dominus Carolus, & Carolomannus elevati sunt in regnum. Carolus in Nœviana * civitate, Carolomannus in Suessione, 7. Id. Octobris, & celebravit Carolus Natalem Dom. in Aquis, pascha in Roterdama civitate.

*Xantones aliàs.
Petragoricum.
Gayfirus occiditur.
Pippinus moritur.
*Vormatia aliàs.
Carolus & Carolomannus regnum adepti æquali portione.

Anno dom. incarn. 769. Carolus rex Aquitaniam cum exercitu intravit, eo quod Hunaldus disposuisset rebellare, & totam Aquitaniam & Vasconiam, auxiliante Deo, in deditionem recepit, & Hunaldi iniqua consilia dissipavit. Inde digressus ad Coloniensem civitatem venit, & inde sumpsit plures Francorum cum armis, & omnibus utensilibus eorum, & abiit super flumen Dorhdoni-

Carolus Aquitaniam subegit.

am & ædificavit ibi castrum, quod dicitur Fronticus, & in dicto præsidio Fracos collocavit. Deinde missos direxit ad Lupum Vasconem mandans, ut sibi Hunaldum cum uxore repræsentaret, qui ad eum confugerant. Adductus est prædictus Hunaldus cum uxore ad nominatum castrum, quem cũ recepisset, in Franciam reversus est, & celebravit Natalem Domini in Duria, & pascha in Leodio vico publico.

Lupus Vasconum dux.

Anno dominicæ incarnationis 770. Carolus habuit Synodum in Vormatia civitate, & Berta regina perrexit in Bajoariam, & inde Italiam ingressa est, & rex celebravit Natalem Domini in Moguntia, & pascha in Heristellio.

Anno dominicæ incarnationis 771. Carolus rex Synodum habuit ad Valentinianas, & eodem anno Carolomannus rex defunctus est in villa Salmontiaco 2. Non. Decembris. Venit autem Carolus ad villam Carboniacum, ubi venit ad eum Volcarius, & Folradus capellani cũ aliis episcopis & sacerdotib. Vuerinus & Adalhardus comites, cum aliis primatibus qui fuerunt Carolomanni. Vxor vero Carolomanni, cũ perpaucis Francis partibus Italiæ perrexit, & celebravit rex Natalem Domini in Adtiniaco, & pascha in Heristellio. An. dom. incar. 772. Carolus rex Synodum habuit in Vormatia, & inde perrexit in partes Saxoniæ, & primo impetu Heresburg castrum cœpit, & ad Hermansaul usq; pervenit, & ipsum fanum destruxit, & aurũ & argentũ quod ibi repperit abstulit. Erat aũt tunc Siccitas magna, ita ut aqua deficeret in supra dicto loco, & dum vellet ibi rex duos aut tres dies manere, ut prędictũ fanum funditus destruere posset, & aqua exercitui deesset, subito divina largiẽte gratia omnib insciis in quodã torrente aquæ effusę largissime, ita ut omnis exercitus sufficienter haberet. Destructo fano, rex super Vuiseram fluvium venit, & ibi cũ Saxonib. placitũ habuit, & accepit 12. obsides, & reversus est in Franciã, & celeb. Nat. Do. in Heristellio, & pascha similiter.

Carolomannus rex obiit.

Hermansaul.

An. do. incar. 773. Rex pervenit ad hyemandũ in Theodonis villa, ubi eum adiit missus Adriani papæ nomine Petrus, invitans eum unà cum Francis, ut pro Dei amore, seu pro justitia S. Petri acquirenda super Desyderium & Langobardos veniret, venit præfatus legatus per mare usq; in Massyliam inde per terram usq; ad regem, & ideo per mare venit, quia viæ clausæ fuerunt à Langobardis Romanis. Tunc rex fideles consuluit, Vtrum petitionib. apostolicis assensum præberet, omnibus hoc collaudantibus, illas in partes profectus est, Genuamq; civitatẽ veniens synodum tenuit, & ibi exercitum divisit in duas partes. Ipse cum una parte per montem Cinysium perrexit, & misit Bernardum avunculum suum cum reliqua parte per montem Jovis. Conjunxerunt aũt se uterque exercitus ad Clusas. Quod cum cognovisset Desyderius, regi & Francis cum armatis occurrit. Tunc rex castra posuit ad easdem Clusas, & misit occulte unam Scaram de electis viris per montana. Hoc sentiens Desyderius statim Clusas reliquit, & quàm citius potuit Papiam ingressus est. Rex autem cum omnibus auxiliante Domino, & intercedente beato Petro, sine læsione Italiam ingressus est, & cum ad Papiam pervenisset, Desyderium intrinsecum latitantem obsedit, ibiq; in suis castris celebravit Nalem Domini, & pascha in Roma.

Bellum Caroli in Desyderium.

Scara multitudinem putat forte.

An. dom. incar. 774. Rex dum in illis partibus pro hujusmodi negocio moram faceret, Saxones occasione accepta, postpositis sacramentis, in finibus Francorum impetum fecerunt, & usq; ad castrum quod nominatur Buriaburgh venerunt, quorum adventum incolæ loci persentientes, in jam dictam munitionem se receperunt. Igitur cum præfata gens sęviens cœpisset forinsecus villarum ædificia concremare, venerunt ad quandam Basilicam in loco qui dicitur Friedislar, quam sanctæ memoriæ Bonifacius martyr consecravit, atque per propheticæ spiritum prædixit, quod nunquam incendio cremaretur. Cæperunt autem præfati Saxones omni intentione certare adversus eandẽ Basilicam, quemadmodum eam per quodlibet ingenium igne cremare potuissent. Et dum hæc agerent, apparuere quibusdam Christianis qui erant in castello, simul quibusdam paganis qui in eodem erant exercitu, duo juvenes in albis vestimentis, qui ipsam Basilicam ab igne protegebant, & propterea non potuerunt neq; interius, neq; exterius ignem accendere. Interea nutu divino majestatis pavore perterriti, in fugam conversi sunt, nemine persequente. Inventus autem est postea unus ex eisdem Saxonibus mortuus, juxta ipsam Basilicam, flexis genibus, adclivis supra pedes, habens ignẽ & ligna in manibus, & velut ore flaret ipsam Basilicam cremare. Dum hæc aguntur, Carolus à Roma reversus venit Papiã, ipsamq; civitatẽ armis cœpit, insuper Desyderiũ regem cum uxore sua & filia, omnem thesaurum palatii, ibiq; venientes omnes Langobardi de cunctis civitatibus Italiæ, ejus se subdiderunt dominationi. Adalgisus vero filius Desyderii regis fuga lapsus, mare introivit, & Cõstantinopolim perrexit. Carolus subjugata Italia & ordinata, custodiam Francorũ in Papia dimittens, cum magno triumpho in Franciam reversus est, & cum venisset in locũ qui dicitur Ingelheym, *misit quatuor Scaras in Saxoniam, tres pugnas cum Saxonib. inierunt, & Deo auxiliante, victores extiterunt. Quarta vero Scara non habuit pugnam, sed capta præda magna reversi sunt in Franciam, & celebravit rex Natalem Domini in Carisiaco, & pascha similiter.

Adalgisus Desyderii filius.

*Ingelnheim aliàs.

Anno dominicæ incarnationis 775. Rex habuit Synodum in villa quæ dicitur Duria, & inde Saxoniam pergens Sigiburgh castrum cœpit, Heresburch reædificavit, super Vuisaram fluviũ veni in loco qui dicitur Brunisberg, ubi occurrerunt ei Saxones volentes ripam supradicti fluminis defender-

In Saxones movet

e

fendere, auxiliante Deo, & Francis decertantibus, fugatis Saxonibus, Franci ambas ripas occupaverunt, & multi Saxones occisi sunt. Tunc rex dividens exercitum, sumpsit secum partem, perrexitq; usque ad Obaccrum fluvium, ubi omnes orientales Saxones venientes cum Hassinone duce eorum, dederunt obsides juxta quod placuit regi, & juraverunt Sacramenta. Simul eo revertente venerunt Angrarii in pago qui dicitur Bucki, una cum Brunone duce eorum, & fecerunt sicut orientales Saxones fecerant. Interea cum Francis qui super fluvium Vuisara remanserant, Saxones pugnam commiserant, & Deo largiente, Franci victoria potiti sunt, & plures ex Saxonibus interfecti sunt. Hæc audiens rex iterum super Saxones cum exercitu irruens multam stragem fecit, & prædam copiosam cœpit super Vuesphalam, & coacti obsides dederunt, obsidibus itaque receptis, & præda multa capta, rex in Franciam reversus, ubi nunciatum est ei quod Rotgandus Langobardus, post ponens fidem & sacramenta, adversus eum rebellare disponeret, statim illis in partibus iter arripuit, & celebravit Natalem Domini in villa quæ dicitur Schletstat in Elsatio.

Anno dominicæ incarnationis 776. Carolus rex Italiam ingressus, Forojulii partes petivit, Rotgandum rebellem captum decollare jussit, ad Tarvisium civitatem venit, ibique pascha celebravit, & ordinatis rebus, derelictis custodibus ex Francis, in civitatibus quæ adversus eum senserant, in Franciam cum prosperitate reversus est. Interea Saxones cognita absentia regis, more solito, ruptis sacramentis in unum conglobati Heresburgk castrum aggrediuntur, fraudulenter Francis suadent ut de castro exeant, & cum pace in patriam pergant. Sed cum illi fallacibus verbis mô niti sunt, minime assensum præberent, machinas præparant, munitionem obsidione cingunt, & summis viribus certant, sed nihil proficiunt. Quadam itaque die cum iterum redivivo certamine bellum parassent, apparuit gloria Dei manifeste supra domum ecclesiæ, quæ erat infra ipsum castrũ, videntibus multis tam Christianis, quàm paganis. Nam duo scuta apparuerunt supra præfatam Basilicam, sanguineo colore flammantia, & velut in prælio quibusdam in motibus agitantia. Itaque Pagani hoc signum aspicientes timore & formidine repleti, mox in fugam conversi sunt, & in tantam amentiam devenerunt, ut strictis gladiis, mutuis armis se confoderent. Quanto vero illi plus pavore perterriti fugierunt, tanto magis Christiani confortati, omnipotentem Dominum laudabant, qui salvos facit sperantes in se. Ex prædicto igitur loco cum tanta confusione discedentes, venerunt ad aliud castrum quod appellatur Desuburgh, ubi voluerunt similiter facere, sed Deo auxiliante, Francisq; eis viriliter repugnantibus, nihil prævaluerunt. Oppidani vero persecuti sunt eos usq; ad flumen quod Lippa dicitur, & multos ex eis interfecerunt. Itaque rex Vormatiam veniens synodum placitumque publicum ibi tenuit, & concilio soluto, mox Saxonum fines penetravit, & velut ingens tempestas omnia prosternit, munitiones irrumpit, Saxones perterriti ad locum ubi Lippa oritur venerunt, ibi se, suamque patriam regi tradiderunt, & spoponderunt se Christianos esse debere. Tunc rex una cum Francis restauravit Heresburgh castrum, & aliud castrum super Lippam, ubi venientes Saxones una cum uxoribus & parvulis innumerabilis multitudo baptisati sunt, in nomine sanctæ Trinitatis. Posthæc obsides quantos rex expetiit dederunt, reformatis autem castellis, custodiisq; dispositis, Carolus in Franciam revertitur, & celebravit Natalem Domini in Heristellio, & pascha in Novomago.

Rotgandus decollatur.

Lippa fluvius.

Saxones Christiani primum facti.

An. dom. incar. 777. Rex Saxoniam ingressus placitum tenuit in loco qui dicitur Padresbrunna, ubi omnes Saxones convenerunt, excepto Vuidichindo, qui cum paucis Saxonibus in partib. Nortmanniæ cõfugit. In eodem et loco venerunt Sarraceni de partibus Hispaniæ, quorum hæc sunt nomina, Ibina, Jarabi & filius Denizefi, qui Lammeioseph nominabatur, & gener ejus, ubi etiam multitudo Saxonum baptisati sunt, & sacramenta secundum consuetudinem dederunt, ut perderent ingenuitatem, & omnem hæreditatem, nisi conservarent susceptam Christianitatem, & promissam fidelitatem regis & filiorum ejus, nec non etiam & Francorum. Carolus in Franciam reversus celebravit Natalem Domini in Duciato, & pascha in Aquitania in villa quæ dicitur Casinogilo.

Vuidekind.

Anno dominicæ incarnationis 778. Carolus cum exercitu Hispaniam ingressus est, venit enim primo ad Pampilonam civitatem, deinde ad Cæsaraugustanam urbem perrexit, ubi innumerabilis multitudo de partibus Burgundiæ, & Austrasiæ, vel Bajoariæ, seu Provinciæ, & Septimaniæ, pars etiam Langobardorum in auxilium Francorum convenerunt, obsidione itaque civitatis territi Saraceni, obsides dederunt, & immensum pondus auri. Ejectis itaque Saracenis de Pampilona, murisque ejusdem civitatis dirutis, Vasconibusq; subjugatis, in Franciam revertitur.

Interea Saxones audientes quod Carolus cum Francis tam longa terrarum spacia ab eis esset separatus, suadente Vuidichindo, secundum cõsuetudinem iterum rebellati sunt, & ad Duriã castrũ (quod Coloniæ civitati contiguũ est) usq; venerunt, cædibus, rapinis, & incendiis omnia devastantes. Quod cũ nunciatum esset regi revertenti, et commorãti Antissiodoro civitate, misit idem princeps scaram unam ex electis viris, qui eorũ violentiæ resisterent. Saxones audientes incolumitatem regis & adventum Francorum, in fugam conversi sunt, quos Franci evestigio sequentes, repererunt eos super fluvium cujus vocabulum est Adarna, in loco qui dicitur Lihesi, ubi pugna cepta & finita, Franci auxiliante Deo, victores extiterunt, & multitudo Saxonum est ibi occisa & celebravit Rex Na-

Saxones cæsi sexta defectione iuxta Adarnam fluv.

Natal. Domini in Heristellio & pascha similiter. Anno Dominicæ incarnat. 779. Carolus venit in villam, quæ dicitur Compendium, ubi se obtulit Hildebrandus Spoletanorum dux cum muneribus, ejusque dominationi se subdit. Eodem anno synodum tenuit in Duria, & post hæc Saxoniam ingressus usque ad Lippam venit. Conati sunt autem Saxones resistere in loco qui dicitur Bucholtz, sed nihil prævaluerunt. Aperta autem via Vuestfalos subjugaverunt, & omnes Saxones qui ultra Vuisaram commorabantur. Veniens autem rex in loco qui vocatur Medofulli accepit obsides, & sacramenta à Saxonibus, qui ab eodem defecerant, & reversus est in Franciam, & celebravit Natalem domini in Vuormatia civitate, & pascha similiter.

Hildebrandus dux Spoletanorũ.

Anno domin. incarn. 780. Carolus Saxoniam ingressus ad Heresburgk venit, & inde ad locum ubi Lippa consurgit, & ibi synodum tenuit. Inde progressus ad Albiam fluvium venit, & in ipso itinere Bardonganenses, & multi de Nortlindis baptisati sunt in loco, qui dicitur Horheym, ultra Obaccrum fluvium, & pervenit usque ad locum ubi Jora confluit in Albiam. Dispositis itaque tam Saxonibus, quàm Sclavis, in Franciam reversus est. Inito autem consilio, ut Romam pergeret orationis causa una cum conjuge Hildegarda, celebravit Natalem Domini in Papia civitate.

Hildegardis Caroli uxor.

Anno dominicæ incarnationis 781. Carolus iter pergens celebravit pascha in Roma, & ibi baptisatus est filius ejus Pippinus ab Adriano papa, qui & ipse eum de sacro fonte suscepit, & duo filii ejus à supradicto pontifice inuncti sunt in regem. Idem Pippinus super Italiam, Ludovicus super Aquitaniam, inde reversus venit Mediolanum, ubi baptisata est filia ejus Ghisla ab Archiepiscopo Thoma, qui & ipse eam à sacro fonte levavit. His ita peractis reversus est in Franciam. Per id tempus Legati apostolici, Formosus & Damasus Episcopi, cum missis regis, Siculfo capellano, & Eunardo magistro pincernarum directi sunt ad Thassilonem ducem commonentes, & contestantes ex auctoritate Apostolica, ut recordaretur priorum Sacramentorum, & non aliter faceret, nisi sicut jurejurando jam dudum promiserat Pippino regi & filiis ejus. His admonitionibus consensit Thassilo, & sumptis obsidibus, ad regem venit Vuormatiam, ubi renovavit sacramenta, & dedit duodecim obsides, sed non diu præfatus Thassilo promissa consecravit, celebravit autem rex Natalem Domini in Carisiaco, & pascha simul.

Pippinus filius Caroli.

Ghisla filia.

Anno dominicæ incarnationis 782. Carolus Coloniam veniens, Rhenum transiit & synodum tenuit ubi Lippa consurgit, ubi omnes Saxones convenerunt, excepto rebelle Vuidinchindo. Illuc etiam venerunt legati Godefridi regis Nortmanorum Altdeni & Hosmundus, nec non etiam legati Avarorum missi à Cacano & Jugurro. Peracto placito reversus est rex in Franciam. Saxones iterum fidem violant, arma corripiunt, suadente Vuidichindo. Rex autem ea tempestate miserat nuncios suos ad Adalgisum, & Geilonem atque Conradum viros potentes, ut ducerent exercitum Francorum & Saxonum super Sclavos paucos, qui adhuc rebelles erant. Supradicti vero principes cum jam in itinere essent, audientes quod Saxones rebellassent, super eos arma verterunt, & commisso prælio multos ex eis interfecerunt, in qua pugna duo duces ceciderunt, videlicet Adalgisus, & Geilo in monte qui dicitur Suntdal. Hoc audiens imperator, cum Francis quos sub celeritate congregare potuit illuc perrexit, & pervenit usque ad locum ubi Alara confluit in Vuisaram. Tunc omnes Saxones iterum convenientes subdiderunt se sub potestate supradicti regis, & reddiderunt seditiosos, qui illam rebellionem maxime terminaverunt, ad occidendum quatuor millia quingentos viros, Vuidichindus vero partibus Nortmanniæ aufugit. Interfectis itaque seditiosis, exilioque damnatis, rex in Franciam reversus est, & celebravit Natalem Domini in Theodonis villa, & pascha similiter.

Anno dominicæ incarnationis 783. obiit Hildegardis regina pridie kalend. Maii, quod evenit tunc in vigilia Ascensionis domini, & rex iterum Saxoniam ingressus est, eo quod Saxones rursum rebellassent, & cum paucis Francis ad Thietmalli venit, ibi Saxones paraverunt pugnam in campo viriliter. Tunc rex cum Francis super eos irruit, & magnam stragem ex eis fecit, ita, ut perpauci fuga elaberentur. Post peractam victoriam venit rex ad Paderbrunna, ubi coadunato exercitu, denuo super Saxones irruit, qui se sociaverunt super fluvium, cujus vocabulum est Asa. Ibi iterum pugna inita non minor numerus Saxonum cecidit, quàm in superiori prælio ceciderat. Tunc rex Vuisaram transiit, & ad Albiam usq; pervenit, post hæc in Franciam revertitur. Eodem anno obiit Bertha regina 4 id. Julii & cum Vuormatiam pervenisset Rex, sociavit in matrimonium Fastradanam reginam, & celebravit Natalem domini in Heristellio, & pascha similiter.

Hildegardis conjunx moritur.

Nono pugnatum cum Saxonibus.

Bertha Caroli mater moritur.

Fastradana uxor Caroli fit.

Anno dominicæ incarnationis 784. Carolus ingressus est Saxoniam, eo quod iterum rebellasset, & cum eis aliqua pars Frisonum, & pervenit usque ad Huculin, circumeundo & vastando omnia. Erat autem nimia inundatio aquarum. Ipse igitur per Thuringiam ab orientali parte intravit super Hostfalos. Porro filium Caroli dimisit cum valida manu contra Vuestphalos. Itaque Rex Thuringiam ingressus, pervenit usq; ad fluvium Albiæ, & inde ad Tagniofurt, deinde ad Scanminge, ex quo loco reversus est in Franciã. Vuestphali vero congregaverunt se juxta Lippam

Decimo pugnavit in Saxones.

Lippiam, quibus occurrit filius regis in pago, qui dicitur Dragim, & inierunt pugnam, quibus viriliter superatis, reversus est Vuormatiam ad genitorem suum. Rex itaque consultis fidelibus, iterato hyemis tempore, Saxoniam intravit, & celebravit Natalem Domini juxta Kichrisburch Vuizzagani super fluvium Ambra, in villa quæ dicitur Linhidi.

Anno dominicæ incarnationis 785. Rex usque Adrine pervenit super fluvium Vuisarum, ubi confluit Vnaahna, & propter nimiam inundationem aquarum, inde reversus est Heresburgh, ubi uxorem suam Fastradanam cum filiis & filiabus venire jussit, & ibi tota hyeme resedit, ibi etiam pascha celebravit, & multis vicibus scaras per Saxones misit, & eorum castra deprædatus est, & in Majo Synodum ad Paderbrunnam habuit, & inde ter pergens, nullo co tradicente, totam Saxoniam circuivit. Venit autem in Bardenguni, & inde misit post Vuidichindum & Abbionem, & utrosque ad se fecit venire, quos Sacramento firmavit, ut in Franciam ad eum venirent. Qui acceptis obsidibus, ad Attiniacum ad regem venerunt, ibique baptisati sunt, & tunc tota Saxonia subjugata est Francis, & in eadem villa celebravit rex Natalem Domini & Pascha similiter. *Vndecimo, omnino Saxonia devicta.*

Anno dominicæ incarnationis septingentesimo octuagesimo sexto, Carolus misit exercitum suum partibus Britanniæ, unà cum misso suo Odulpho principe Cacorum, ubi multa castella acquisierunt Franci, & eorum primates repræsentaverunt Wormatiam regi in publico conventu. Tunc rex videns se ex omni parte pacem habere, Romam perrexit orationis causa, & ut ibi cum missis imperatoris colloquium haberet, & celebravit Natalem domini in Florentia civitate.

Anno dominicæ incarnationis septingentesimo trigesimo septimo, Carolus Romam venit, & à pontifice Adriano susceptus est, ubi aliquot dies moratus est. Quod cum audisset *H*eregisus dux Beneventanorum, timore perterritus, misit Romaldum filium suum cum magnis muneribus ad regem, postulans pacem, & promittens se omnem voluntatē eius facturum. Sed his suasionib. minime apostolicus credidit, sed magis hortatus est regem, ut Beneventi fines intraret, quod & fecit. Et cum Capuam venisset Herigisus, reliquit Beneventum, & in Salernum secessit, ibique se munivit. Exinde misit filium suum Grimaldum, (nam Romaldum rex secum retinebat) cum magnis muneribus offerens obsides, & promittens omnem fidelitatem, tantum ab impugnatione cessaret. Tunc rex cum consulto fidelium & sacerdotum, ne penitus episcopatum, & monasteria devastarentur, elegit duodecim obsides, & decimum tertium filiū supradicti ducis Grimaldum, & accepit munera, & juraverunt ei omnes Beneventani, & reversus est Romam, ibique celebravit pascha cum præsule sedis apostolicæ. Venerunt etiam in eodem loco missi Thassilonis Arinis episcopus, & Henricus abbas, rogantes papam, ut pacem faceret, litemque terminaret inter Carolum regem, & Tassilonem ducem. Ex qua causa multum coarctatus est apostolicus. Rex autem ad postulata respondit, se per multa tempora quæsisse, sed minime obtinere potuisse. Ne tamen inobediens videretur esse monitis apostolicis, asseruit se in ejusdem papæ præsentia; cum eisdem missis pacem velle firmare. Illis autem renuentibus, atque dicentibus non se audere pro seniore definitivam proferre sententiam, neque se ad hoc destinatos esse. Videns apostolicus ficta mendacia, & cognoscens instabilitatem ducis, iratus anathematizavit prædictum Thassilonem, & omnes illi faventes, nisi fidelitatem quam regi Pippino, & filio ejus Carolo promiserat, per omnia observaret. Contestans per eosdem missos eundem virum, & monens ne per ejus obdurationem, & perfidiam sanguis Christianorum funderetur, & terra devastaretur. Et si ipse dux nullatenus obedire vellet; tunc Carolus & exercitus ejus absoluti essent à Deo & sancto Petro, & quicquid in ducatu ejus perpetratum esset, incendiis & homicidiis, vel qualicunque malicia, totum hoc in Thassilonem & socios eius vertatur, & Rex & Franci persistant innoxii. His verbis absolutis missis Thassilonis, Rex oratione ad limina apostolorum completa, & benedictione percepta, in Franciam gressum dirigit, & Vuormatiam ubi erat Fastradana conjunx eius pervenit, ubi Synodum congregavit, & manifestavit sacerdotibus & optimatibus regni causas itineris, & qualiter versutia Thassilonis coram summo Pontifice esset deprehensa. Misit itaque cum consulto fidelium ad eundem Thassilonem monens, ut apostolicis adhortationibus obtemperaret, qui cum nollet obedire, Rex partibus Bavariæ exercitum movit, & venit in loco qui dicitur Lehfeld, super civitatem Augustam, & venerunt orientales Franci & Tyringi & Saxones super Danubium in loco qui dicitur Faringa. Porro Pippinus rex de Italia cum exercitu venit Trientum, tunc perspiciens Thassilo se ex omni parte esse circundatum, & videns quod Bajoarii magis essent fideles Carolo, quàm sibi, undique coarctatus venit ad eum, tradens se manibus eius, ad servitium reddens ducatum à Pippino rege sibi commissum, & se in omnibus peccasse & male egisse confessus est, & denuo renovans sacramenta dedit duodecim obsides electos, & tredecimum filium suum Theodonem. Rex receptis obsidibus, reversus est in Franciam, & celebravit Natalem Domini in Ingelnheim, & pascha similiter. *Lechfeld.*

Anno dominicæ incarnationis septingentesimo octuagesimo octavo, Rex congregavit synodum in præfata villa, ibique venit Thassilo, cœperunt autem eum Bavari accusare, quod fidem pro-

missam violasset, suadente uxore Luitberga, objecta vero Thassilo denegare non potuit, sed convictus est ad Avaros transmisisse, & in vitam fidelium regis conciliatum fuisse. Ad ultimum tamen confessus est se dixisse, si decem filios haberet, omnes mallet amittere, quàm ita maneret, sicut juraverat. Ex iis & aliis multis, ab omnibus dijudicatus est ad mortem. Et cum omnes capitalem sententiam proclamarent, Rex misericordia motus, eo quod consanguineus ejus esset, obtinuit ab ipsis dictisq; suis fidelibus ne moreretur. Interrogatus à rege quid agere vellet, terræ prostratus Licentiam in monasterium intrandi expetiit, ut ibi peccata sua deplorare potuisset. Similiter & filius ejus Thiodo fecit. Igitur attonsi sunt, & in monasterium missi. Pauci Bajoarii qui cum Thassilone senserant, in exilium sunt missi. Eodem anno commissum est bellum inter Græcos & Langobardos, ducibus Hildebrando, Spoletino & Grimaldo, Beneventano & Vuinegiso à rege directo cum Francis, & fugati sunt Græci, & victores extiterunt Franci & Langobardi. Per id tempus pugna commissa est inter Avaros & Francos, qui in Italia habitabant, & Deo largiente victoriam obtinuerunt Franci. Tertia pugna commissa est inter Avaros, & Bajoarios in campo Iboræ, & fuerunt ibi missi regis Grahamanus, & Odoacer cum aliquibus Francis, & Deo auxiliante victoria fuit Francorum seu Bajoariorum. Hæc omnia supradictus Thassilo & uxor ejus Luitburga terminaverunt. Quarta pugna fuit contra Avaros, qui voluerunt vindicare eos, qui in prælio superius dicto conciderāt, sed Deo adjuvante, victoria Christianis cessit. Post hæc Carolus Ratisbonam venit, ibique marcas & fines Bajoariorum disposuit, indeque reversus est in Franciam, & celebravit Natalem in Aquis palatio, & pascha similiter.

Tassilo monachus factus.

An. do. incar. 789. Rex Rhenum Coloniæ transiit, & Saxoniam ingressus, usq; Albiam fluvium venit, ibiq; duos pontes construxit, & ex utraq; parte pontis castra fecit ex lignis & terra, & inde progressus Sclavorum fines intravit, & Sclavos vocabulo Vuilzi* suo dominio subjugavit. Fuerunt autem cum eo in eadem expeditione Franci & Saxones, Frisones vero navigio venerunt per Habolam fluvium, fuerunt autem cum eo Sclavi, Urbi, & Abotrudi, quorū princeps vocabatur Vuizan, obsidibus itaq; receptis, reversus est in Franciam. Et celebravit Natalem Domini Vuormatiæ, & pascha similiter. Anno dominicæ incarnationis 790. Nullum iter rex fecit, sed in prædicta civitate Rex celebravit Natalem Domini & pascha similiter.

*Vuinden aliàs.

Anno dominicæ incarnationis 791. Carolus ad partes Bajoariorum perrexit, & Ratisbonam pervenit, ubi & exercitum suum convenire jussit, ibiq; cum consilio optimatum regni, disposuit ire in Avarorum regnum propter maliciam intolerabilem, quam in Gallorum populos gesserunt, & ecclesias Dei. Venit ergo cum exercitu usque ad Anisam fluvium, ubi triduanum jejunium cum letaniis fecerunt, postulantes pro salute exercitus, & adjutorio Dei, & vindictam inimicorum. Rex itaque littora Danubii de Australi parte tenuit, Saxones autem cum quibusdam Francis, & plurima multitudine Frisonum de Aquilonari, & ita pergentes pervenerunt ubi jam dicti Avari habebant munitiones paratas. De Australi parte ad Chunberg, de Aquilonari vero ripa in loco qui dicitur Camp. sic enim nominatur ille fluvius qui ibi iufluit in Danubium. Itaque Avari cum ex utraq; ripæ parte vidissent exercitum, & classem per medium fluvium venientem, tantus terror, Deo faciente, illos invasit, ut dimissis præsidiis munitionum, fugæ latibula quærerent, & sic Christo duce uterq; exercitus absque læsione Pannoniam introivit. Pervenit autem rex usque ad fluvium qui dicitur Raba, omnia cædibus, incendiis, rapinisq; devastans, & inde reversus Ratisbonam, celebravit ibi Natalem Domini & pascha similiter.

Caroli expeditio in Avaros.

Anno dom. incar. 792. Feliciana Hęresis condemnata est, quem Felicem Engilbertus in præsentiam Adriani pontificis adduxit, & post confessionem hæresim abdicavit. Et eodem anno nulla expeditio facta est, sed tantum super naves ad flumina transeunda, compactus est pons anchoris & funibus, ita cohærens, ut jungi & dissolvi possit, & celebravit rex Natalem Domini Ratisbonæ.

Anno Dominicæ incarnationis 793. Carolus Ratisbonam proficiscens, ad Fossatum magnum inter fluvios Alemonon & Radinzam venit, ibique summi pontificis missi cum magnis muneribus in præsentiam ejus venerunt, ibi etiam nunciatum est ei Saxones iterum more solito fidem & promissa violasse. Inde navigio per Radinzam Mogonum fluvium ingressus, Natalem Domini celebravit in Wizzeburch.

Anno Dominicæ incarnationis 794. celebravit rex pascha in Franconofurt, ibiq; congregavit synodum magnā episcoporū, Galliarum, Germanorū & Italorū, ubi fuerunt missi apostoli Theophilus, & Stephanus episcopi. in hac synodo tertiò cōdemnata est hæresis Feliciana, quam damnationem per auctoritatē sanctorū patrum in libro conscripserunt, quem librū omnes sacerdotes manib. propriis subscripserunt. Eodem tempore Fastradana regina obiit, & in monasterio sancti Albani honorifice sepulta est. Pseudo synodus Græcorū, quam pro adorandis imaginibus fecerunt, à pontificibus rejecta est. Rex aūt post hæc diviso in duas partes exercitu, Saxoniā ingressus est, Ipse per Thuringiā, Carolus vero filius eius Coloniæ Rhenū transiit. Tunc Saxones congregantes se in loco qui dicitur Finisfelt, præparaverunt se ad pugnam. Cū vero audissent se ex duabus partibus esse circundatos, dissipavit Deus consilia eorum, & quamvis fraudulenter Christianos se esse, & fideles regi promiserunt. Rex in Franciam reversus celebravit Natal. Do. in Aquis palacio, & pascha similiter.

Concilium Francophordianum.

Extat adhuc ad divum Albanum Moguntiæ monumentum.

Anno Dominicæ incarnationis 795. Rex venit Moguntiam, ibique tenuit placitum suum in vil- Moguntia
la quæ dicitur Cuffinstein, in suburbio ejusdem urbis. Audiens vero quod Saxones secundum con-
suetudinem promissionem suam, quam de observanda Christianitate & fidelitate regis tenenda fe-
cerant, irritam fecissent, cum exercitu Saxoniam intravit, & usq; ad fluvium Albiam pervenit ad
locum qui dicitur Hliuni , in quo iisdem diebus Witzam Abrotitorum rex à Saxonibus occisus
fuerat, ibi etiam venerunt missi à Thudone, qui in gente & regno Avarorum magnam potestatem
habebat, affirmantes quod idem Thudum cũ terra & populo suo se Regi dare vellet, & ejusdem or-
dinatione Christianam fidem suscipete. Rex itaque afflictis magna ex parte Saxonibus, eorũq; ter-
ra vastata, acceptis obsidibus, in Franciam rediit, & celebravit Nat. dom. Aquis, & pascha similiter.
Anno dom. incar. 796. Adrianus papa obiit, & Leo mox in pontificatu successit, statimq; misit re-
gi legatos cum muneribus, Claves et confessionis S. Petri, & vexillum Romanæ urbis direxit. Hen-
ricus dux Forojulianorum missis hominib. cum Vuonomiro Sclavo in Pannoniam, Iringum gentis
Avarorum principem, longis retro temporibus qui eum Civili bello, fatigatis inter se principibus,
improvise expoliavit. Caganus & Juguro intestina clade interempti sunt, thesaurum priscorum re-
gum multa seculorum prolixitate collectum, idem dux Carolo, ad Aquis palatium misit, quo acce-
pto, peracta largitori omnium gratiarum actione, magnam partem inde Romam ad limina Aposto
lorum misit per Angelbertum abbatem. Porro reliquam partem optimatibus, clericis sive laicis,
cæterisque fidelibus suis largitus est. Per id tempus Thudum secundum promissionem suam, cum
magna parte Avarorum ad regem venit, & se populo suo, & patria Regi tradidit. Et ipse & populus
eius baptizatus est, & muneribus susceptis redierunt ad propria. Eo tempore rex cum exercitu Saxo
niam intravit, & Pippinus rex in Pannoniam cum exercitu introivit. Venit autem legatio Pippini
regis ad patrem in Saxoniam, quæ dixit Avaros post interfectionem priorum ducum super se con-
stituisse regem, nomine Karam, & Pippinus contra eum certare disponeret. Rex peragrata Saxonia
in Franciam se recepit, & in Aquis palatio filium suum Pippinum à Pannonia redeuntem, & par-
tem thezauri quæ remanserat adducentem lætus aspexit. Et celebravit in eodem loco natalem do-
mini & pascha similiter. Hispania pace tota obtinet.
Anno domin. incarn. 797. Barcinona civitas Hispaniæ, quæ jam pridem à Francis discesserat, per
Thatim præfectum ipsius, Francis est reddita. Nam ipse ad palatium veniens, civitatem cum semet-
ipso regi tradidit. Eo tempore expeditio facta est in Saxoniam, & usq; ad Oceanum trans omnes pa-
ludes & invia loca pertransit exercitus, & rex de Adulo hoc regressus (hoc enim loco nomen, ubi Adulo
Oceanus Saxoniam alluit) tota Saxonum gente in deditionem per obsides accepta, in Aquis palatio
reversus est, ubi Abdellam Saracenum, qui à fratre regno pulsus in Mauritania exulabat, ipso semet-
ipsum commendante, suscepit. In eodem loco & Legatus Nicetæ qui tunc Siciliam regebat, nomi-
ne Theophilus Imperatoris epistolam portans, quem honorifice suscipiens, post aliquot dies absol
vit. Ipse vero Novembri mense mediante, ad hyemandũ cum exercitu Saxoniam intravit, positisq;
castris juxta Vuisaram fluvium, locum castrorum Heristellium vocari jussit, illuc Legati gentis Ava
rorum cum magnis muneribus venerunt. De eodem loco Abdellam Saracenum cum filio suo Lu-
dovico in Hispaniam ire jussit, & filium suum Pippinum in Italiam remisit, ipse ad disponendam
Saxoniam totum hyemis tempus impendens, ibi Natalem Domini celebravit & pascha similiter.
Anno dominic. incarnationis septingentesimo nonagesimo octavo venit ad regem legatus Hal- Nordiveli
disonsi regis Galliciæ & Austriæ nomine Frola, Papilionem miræ magnitudinis præsentans. Et in
ipso paschæ tempore, Nordiveli trans Albiam sedentes seditione commota, Legatos regios qui
tunc ad justitias faciendas apud eos conversabantur, comprehenderunt. Quosdam ex eis trucidan-
tes, cæteros ad redimendos servavere. Rex itaque collecto exercitu, de Heristelli ad locum, qui In-
inda dicitur perrexit, & facto consilio in desertores arma corripuit, & totam inter Albiã & Vuisarã
Saxoniam depopulando peragravit. Nordlindi contra Tranaschonem ducem Abrothidorum, &
Helbruinum Legatum regis, commisso prælio victi sunt, cæsa sunt ex eis in eo prælio quatuor mil-
lia, cæteri qui fugerunt, de pacis conditione tractare cœperunt. Rex acceptis obsidibus à Saxonibus
in Franciam reversus est, & Aquis perveniens, legationem Græcorum à Constantinopoli missam
suscepit. Erant enim legati Michael patricius quondam Phrygiæ & Theophilus presbyter, epistolã Constantinus Imper. excæcatur.
Hirenæ imperatricis ferentes. Nam filius eius Constantinus imperator à suis comprehensus, & ex-
cæcatus est. Hæc tamen legatio tantum de pace fuit, quos cum absolvisset, absolvit etiam cum eis
Sisinnium fratrem Tharasii Constantinopol. episcopi, jam dudum in Italia prælio captum. Hoc an-
no sydus martis in toto cœlo non comparuit. Insulæ Baleares à Mauris & Saracenis deprædatæ
sunt, Aldefonsus rex Galliciæ, & Austriæ, prædata Vlisibona ultima Hispanię civitate, loricas, mulos
captivosque Mauros regi per legatos, Frolam & Basilicum, hyemis tempore misit, & celebravit
Natalem Domini in eodem loco, & pascha similiter.
Anno dominicæ incar. 799. Romani Leonem papã, Letania majore captũ excæcaverunt, ac lin-
guam ejus radicitus absciderunt, qui in custodia missus noctu per murum evasit, & ad legatos re-
gis, qui tunc apud Basilicam sancti Petri erant, Vuitundum scilicet Abbatem, & Vuinegisum,

Spoletanorum ducem veniens, Spoletum ductus est. Rex Saxoniam ingressus apud Paderbrunnam castris positis consedit, & inde diviso exercitu, Carolum filium suum cum medietate ad colloquium Sclavorum, & ad recipiendos Saxones qui ex Nordtlindis venerunt, in Bardengani direxit, in eodem loco Leonem papam summo cum honore suscepit, ibique reditum Caroli filii expectans. Leonem pontificem, simili quo susceptus est honore, dimisit, qui statim Romam profectus est, Recepto cum prosperitate filio, Aquis repedavit, ubi legatus Michaelis Siciliæ præfecti nomine Daniel, ad eum venit, atque inde cum magno honore dimissus est. Eodem anno gens Avarum à fide quam promiserat defecit, & Henricus dux ForoJulianorum post tot victorias prospere gestas juxta Tharsicam Liburniæ civitatem, insidiis civium oppressus est. Per id tempus Geroldus cum esset Bajoariæ præfectus, commisso cum Avaribus prælio interficitur, & in Augia sepelitur, de quo in visione Vuetini legitur, quod inter Martyres sit adnumeratus. Insulæ Baleares quæ à Mauris & Saracenis deprædatæ sunt, postulato & accepto à Francis auxilio à prædonum incursione defensati sunt. Signa quoque Maurorum in pugna sublata regi præsentata sunt. Vuido comes qui Marcam contra Brittones tenebat, cum sociis Britanniam ingressus, totamq; perlustrans, in deditionem recepit & Regi de Saxonia revertenti, arma ducum qui se tradiderant inscriptis singulorum nominibus præsentavit. Tota itaque Britannia quod nunquam antea fuit, Francis subjugata est. Eodem anno monachus quidam de Hierosolymis veniens, reliquias multas attulit regi ex parte patriarchæ Hierosolymitani. Azan præfectus civitatis quæ dicitur Oscadanis regi munera misit, celebravit Natalem Domini in eodem palatio.

Britannia tota à Francis subiugata.

Anno Domini incarnationis octingentesimo, Rex absolutum Hierosolymitanum monachum, misit cum eo Zachariam presbyterum de palatio suo, & per illum multam pecuniam misit, per illa sancta loca ubi dominus conversatus est corporaliter, ipse medio Martio de Aquis egressus, littus Oceani Gallici perlustratus, & in ipso mari quod tunc à pyratis infestabatur, Classem instituit, præsidia disposuit. Pascha apud S. Richardum celebravit. indeq; per littus Oceani ad Rothomagum civitatē pervenit, ibiq; Sequana amne transmisso, Turonis ad S. Martinum orationis causa profectus est, ibiq; aliquot dies moratus est, propter adversam Lindkarde conjugis valetudinem, quæ ibidem & defuncta & humata est, obiit autem pridie Non. Junii. Inde per Aurelianos ac Parisios Aquis palatium venit, eodem anno pridie Non. Julii, contra more & naturam aspera & gelu concreta fuit pruina, & 8 id. Julij similiter, sed tamen nullam incōmoditatem fructibus attulit. Mense Aug. Moguntiæ placitum tenuit & inde movens cum exercitu Ravennam venit, ubi 7. dies moratus Romā direxit gressum, filium suum Pippinum cum exercitu in Beneventum misso. itaq; cum Romam venisset, occurrit ei pridie Leo papa, & senatus Romanorum apud Nomentū, duodecimo ab urbe lapide & summa cū humilitate, summoq; honore suscepit. prandens cum eo in eodem loco. Igitur statim eum ad urbem præcessit & in Castrinum, in gradibus basilicæ beati Petri apostoli stans, missis obviam Romanæ urbis vexillis cum crucibus, atque reliquiis, ordinatis etiam, atq; dispositis per cōgrua loca tam peregrinorum, quàm civium turmis, qui venienti laudes dicerent, ipse cum clero, & episcopis ante gradus ecclesiæ eū humiliter suscepit, data itaq; benedictione in basilicam beati Petri Apostoli cunctis psallentibus introduxit. Hoc autem factum est 8 idus Decemb. post 7. vero dies Rex concione vocata, cur Romam venisset patenter indicavit, & inde cottidie ad ea, quæ venerat facienda operam dedit, interq; quod maximū & difficilimum erat, de discutiendis criminibus, quæ summo pontifici objecta erant. Causa itaq; ventilata, cū nullus probator aut testis legitimus appareret, qui locū controversiæ subire præsumeret, præfatus pontifex coram omni populo in domo S. Petri evangelium portans ambonem conscendit, invocatoq; S. Trinitatis nomine, jurejurando ab objectis se criminibus purgavit. Eadem die Zacharias pater cum duob. monachis, uno de monte oliveti, altero de Bethleem Romam venit, quos episcopus Hierosolymorum ad regem direxit, qui benedictionis causa claves sepulchri domini ac loci calvariæ, claves etiam civitatis cum vexillo detulerunt quos Rex benigne suscipiens, aliquot dies secum detinuit, & mense Aprili remuneratos absolvit. Et celebravit ibi rex Natalem Domini.

Romam venit Carolus

Claves civitatis Hierosolymitanæ Carolo missæ.

An. Dom. incarn. 801 Cum rex ipse die Natalis domini ante confessionem S. Petri ab oratione surgeret, Leo papa coronā capiti ejus imposuit, & à cuncto Romanorū populo ter acclamatum est, Carolo Augusto à Deo coronato, Magno & pacifico imperatori Romanorum, Vita & victoria. Et post laudes more antiquorum principum adoratus est, & ablato patricii nomine Imperator & Augustus est appellatus. Post paucos dies jussit eos, qui anno superiori pontificem deposuerant, exhiberi, & habita de eis quæstione secundum legem Romanam, ut majestatis rei, capitali sententia damnati sunt, pro quibus tamen papa pio affectu apud imperatorem intercessit. Nam vita & membrorum integritas eis concessa est, cæterum pro facinoris magnitudine exilio deportati sunt. Hujus factionis fuere principes Paschalis Primicerius, & Campulus sacellarius, & multi alii nobiles Romani, qui omnes eadem sententia damnati sunt. Ordinatis itaq; Romanæ urbis totius Italiæ, non tantum publicis, sed etiam ecclesiasticis & privatis negotiis, missaque iterum super Beneventanos, cum

Eo tempore pedes pontificum nō deosculabantur, qua Tyrannide tamen modo gloriantur.

cum Pippino filio suo hostili expeditione, ipse post pascha. 7. kalend. Maii Romam egressus est, & venit Spoletum, & dum ibi moraretur, 2. kalend. Maii, hora noctis secunda terræmotus ingens factus est, quo tota Italia graviter concussa est, quo motu tectum basilicæ beati Pauli Apostoli magna ex parte cum suis trabibus corruit. Eodem anno loca quædam circa Rhenum & in Gallia & in Germania terræmotu tremuerunt, & pestilentia propter mollitiem hyberni temporis facta est. Imperator de Spoleto Ravennam veniens, aliquot dies ibi moratus, Papiam perrexit, ibi nunciatũ est ei Legatos Aaron, Amirmunmilin regis Persarum portum Pisæ intrasse, quibus obviam mittens inter Vercellis & Eboreiam eos sibi fecit præsentari, unus enim ex eis erat Persa de Oriente Legatus regis Persarum, alter Saracenus de Africa, Legatus Ammirati Abraham, qui in confinio Africæ in fossato possidebat, qui Isaac Judæum, quem imperator ante quadriennium ad regem Persarum cum Lantfrido & Sigismundo miserat, reversum cum magnis muneribus nuntiaverunt. Nam Lantfridus & Sigismundus in itinere defuncti sunt. Misit itaq; Rex Erchanbaldum notarium in Liguriam ad naves parandas, ubi Elephas etiam inter quæ deferebantur, subvehebatur, ipse vero celebrato die nativitatis sancti Joannis baptistæ apud Eboreiam, Alpes transgressus in Galliam reversus est, Ipsa æstate capta est Barcinona civitas Hispaniæ, jam tunc minus plus biennio obsessa, Zatuni præfectus ejus, & alii quàm plures Saraceni comprehensi sunt. Et in Italia Theate civitas similiter capta, & flammis exusta est, ejusque præfectus Rodhelmus comprehensus est. Castella quæ ad illam civitatem aspiciebant, in deditionem recepta sunt. Zatuni & Rotselmus exilio damnati sunt. Mense Octob. Isaac Judæus de Africa cum Elephante regressus, portum Veneris intravit. Et quia propter nives Alpes transire non potuit, Vercellis hyemavit. Imperator Aquis Natalem Domini celebravit. *Legati regis Persarum ad Carolum.*

An. do. incar. 802. Hirene Imperatrix de Constantinopoli misit legatum nomine Leonem ad Imperatorem, de pace confirmanda inter Francos & Græcos, & Imperator Constantinopolim misit Jesse episcopum Ambianensem, & Helingandum comitem, ut pacem cum eo statuerent. Pascha celebratum est in eodem palatio. Eodem anno 13. kalen. Aug. venit Isaac cum Elephante & cæteris muneribus à rege Persarum missis, in præsentiam Imperatoris, nomen Elephantis erat Amhulater. Ostona civitas in Italia in deditionem recepta est. Luceria quoq; frequenti obsidione fatigata, & ipsa in deditionem venit, præsidiumq; Francorum in ea positum est. Imperator æstatis tempore in Arduenna venationibus operam dedit, & misso in Saxoniam exercitu, transalbianos* Saxones vastavit. Grimaldus Beneventanorum dux, in Luceria Vuinegisum comitem Spoleti qui præsidio præerat, adversa valetudine fatigatum obsedit, & in deditionem accepit, captumque cum magno honore tenuit. Imperator Aquis Natalem domini celebravit. *Hirene Augusta ad Carol Imp. legatos misit.* *Albini aliàs.*

An. do. incar. 803. Terræmotus Aquispalatio factus est, & mortalitas subsecuta est, Vuinegisus à Grimaldo redditus est. Missi imperatoris à Constantinopoli regressi sunt, & venerunt cũ eis Legati Nichefori imperatoris, qui tunc rẽ publicã regebat, quorũ hæc sunt nomina, Michael episcopus, Petrus abbas, Calixtus & Candidus, qui venerunt ad Imperatorẽ in Germania super fluvium Sala, * in loco qui dicitur Saltz. & pactum faciendæ pacis in Christo susceperunt, inde dimissi cum epistola Imperatoris Romam venerunt, inde Constantinopolim regressi sunt. Imperator autem Bavariam profectus est, dispositis Pannoniarum causis reversus est, ibi Natalem Domini celebravit. *Salza aliàs.*

Anno dom. incarnationis 804. imperator Aquis hyemavit, æstate vero in Saxoniam cum exercitu perrexit, omnesque qui trans Albiam in Vuimodi habitabant, Saxones cum mulieribus & infantibus transtulit in Franciam, & pagos trans Albianos Abrotidis dedit. Eodem die Godefridus Rex Danorum venit cum classe sua, & omni equitatu regni sui ad locum, qui dicitur Schliesvuich in confinio regni sui, & Saxoniæ, promisit enim se ad colloquium Imperatoris venturum, sed consilio suorum territus, propius non accessit, sed quicquid voluit per legatos mandavit. Nam Imperator super Albiam fluvium sedebat, in loco qui dicitur Holdnstein, & missa ad Godefridum legatione pro fugitivis retentis, mediante Septembr. Coloniam venit, deinde ad Arduennam ingressus venationum jocis exercitatus, Aquis reversus est. medio Novemb. nuntiatum est ei Leonem papam, cum eo Natalem Domini celebrare velle, ubicunque illi placuisset, quod gratanter suscepit. Et statim misso filio suo Carolo ad sanctum Mauritium, eum suscipere honorifice præcepit, ipse vero obviam illi Remorum civitate profectus est, ibique susceptum ad Carisiacum usque perductum, cum eo ibi Natalem Dom. celebravit, deinde Aquis perduxit, & honoratũ magnis muneribus per Baioariam ire volentem, à suis deduci fecit usque Ravennam, causa autem adventus ejus hæc fuit. Nunciatum est Imperatori Jesu Christi Domini nostri sanguinem in Mantua civitate fuisse repertum, & Imperator ad Papam direxit, rogans ut veritatem rei perquireret, qui accepta occasione Roma exeundi primo in Langobardia, quasi pro inquisitione prædicta profectus est, deinde arrepto itinere subito ad Imperatorem usque pervenit, mansitq; apud illum dies octo, & sicut dictum est Romam repedavit. *Saxones in Franciam translati.*

Anno dominicæ incar. 805. Cacanus princeps Avarorum Imperatorem adiit, postulans sibi locum dari ad habitandum inter Sabariam & Carantanum, qui propter infestationem Sclavorum, in pristinis

pristinis sedibus manere non poterat, quem Imperator benigne suscepit, eiusq; precibus favit. Eodem tempore misit exercitum cum filio suo Carolo super Sclavos qui vocantur Boemi, qui omnem terram eorum depopulantes, Ducem eorum qui appellabatur Letzo occiderunt. Imperator Theodonis villam venit, indeque Adromarici montem usque profectus, ibi venationibus exercitatus est, inde Theodonis villam reversus Natalem Domini celebravit.

Carolus 2. contra Bohemos.

Anno Dominicae incarnationis 806. venerunt Vuilharius, & Beatus duces Venetiae, nec non & Paulus dux Jadore, atque Donatus ejusdem civitatis episcopus, Legati Dalmatiae in praesentiam Imperatoris cum magnis donis, & ordinatis tam Venetiis, quam Dalmatiis, eorum missis absolutis, Imperator cum primoribus & optimatibus Francorum de pace constituenda, & conservanda inter filios suos, & de partitione regni placitum habuit. Et divisione facta, in tres partes Imperium suum partitus est inter tres filios, ut scilicet unusquisque sciret quam partem tueri & regere debuisset, si illum patrem superviveret. De hac divisione testamentum fecit, & sacramentum interpositum à Francis confirmatum est, & Leoni papae transmissum, ut haec decreta manu sua firmaret, quod & factum est. Post haec Imperator dimisso utroq; filio, in regnum sibi deputatum, Pippino scilicet, & Ludovico de Theodonis villa profectus, navigio per Mosellam Rhenum ingressus, ad Neomagum in Badua venit, ibique tota quadragesima fuit, & sanctum Pascha celebravit, & inde Aquis rediens, Carolum filium in terra Sclavorum quae dicitur Rorabi, super Albiam fluvium cum exercitu misit, in qua congressione Miliduoh Sclavus occisus est, duoque castella ab exercitu constructa sunt, unum super ripam fluminis Salae, alterum super Albiam. Sclavisq; compressis, ex hac parte Bohemos cum Bajoariis atque Alemanis aggreditur, eorumque terram ex maxima parte vastavit. Eodem anno in Corsicam insulam contra Mauros qui eam vastabant, classis de Italia à Pippino missa est, cujus adventum Mauri non expectantes, abscesserunt. Vnus tamen ex Francis Hademarus nomine, comes civitatis Genuae, cum imprudenter pugnaret, occisus est à Mauris. In Hispania vero Navari & Pampilionenses, qui superioribus annis ad Saracenos transierant, in fidem recepti sunt. Classis Anicephraro Imperatore, cui Geta patritius praeerat, ad recipiendam Dalmatiam mittitur, & Legati qui fere annos quatuor ad regem Persarum missi sunt, per ipsas Graecarum navium stationes transvecti, ac Tarvisium nullo adversariorum sentiente pervenerunt. Imperator celebravit Natalem Domini Aquis palatio. Eodem anno fuit Eclypsis Lunae, 4. Non. Septembr. erat statio solis tunc in 16. parte virginis, Luna autem morabatur in 16. parte piscium.

Theodonis villa.

Anno domin. incar. 807. Eclypsis solis facta est 3. idus februar. stante utroque sydere in 25. parte Aquarii, & in eodē mense 4. kalen. Martii, Eclypsis Lunae facta est, & in eadem nocte apparuerunt acies in coelo mirae magnitudinis, sole morante in undecima parte piscium, & luna in 11. parte virginis. Iterum 11. kalend. Septemb. Eclypsis lunae facta est hora noctis tertia, Sole posito in 5. parte Virginis, & Luna in 5. Piscium. Rutbertus missus Imperatoris, qui de oriente revertebatur, defunctus est, & Legatus regis Persarum nomine Abdella cum monachis de Hierusalem, qui legatione Thomae patriarchae fungebantur, quorum nomina fuere Gregorius & Felix. Gregorius abbas erat de monte oliveti, & erat natione Germanus, & à parentibus Engilbaldus vocatus est. Pervenerunt Aquis ad Imperatorem munera ferentes, quae praedictus Rex Caesari miserat, scilicet Papilionem & tentoria atrii, vario colore respersa, mirae magnitudinis & pulchritudinis. Erant enim omnia Byssina, tam tentoria, quàm & funes eorum diversis tincta coloribus. Fuerunt etiam munera praefati regis pallia holoserica multa, & valde pretiosa, & odoramenta, & Balsamum atque unguenta. Misit praeterea horologium ex aurichalco arte mechanica mirifice compositum, in quo 12. horarum cursus ad clepsydram vertebatur, cum totidem aereis pilulis, quae ad completionem horarum decidebat, & casu suo subjectum sibi cymbalum resonare faciebant, additis in eodem horologio ejusdem numeri equitibus, qui per duodecim fenestras completis horis exibant, & in cursu egressionis suae, totidem fenestras quae prius erant apertae, claudebantur. Nec non & alia multa erant in praefato Horologio. fuerunt etiam inter praedicta munera duo candelabra ex aurichalco mirae magnitudinis & proceritatis, quae omnia Aquis reposita sunt. Imperator igitur Legatum & monachos per aliquot tempus secum retinens, postmodum eos in Italiam direxit, atque ibi tempus navigationis expectare jussit.

Prodigia ante obitum Caroli magni

Dona à rege Persarum missa Carolo.

Horologium miro artificio fabricatum.

Eodem anno, Burchardum comitem stabuli sui, quod corrupte constabulum appellamus, cum classe misit in Corsicam, ut eam à Mauris defenderet, qui praedas illic exercebant, qui juxta consuetudinem suam de Hispani, egressi, primo Sardiniam appulsi sunt, ibique cum Sardis praelio commisso, & multis suorum amissis, nam tria millia ibi cecidisse perhibentur, in Corsicam recto cursu pervenerunt, ibi iterum in quodam portu ejusdem insulae, cum classe cui Burchardus praeerat, praelio decertarunt, victique ac fugati sunt amissis tredecim navibus, & plurimis suorum interfectis, adeo illo anno in omnibus locis adversa fortuna fatigati sunt, ut ipsi sibi iccirco hoc accidisse testati sunt, quod anno superiori contra omnem justitiam de Patalaria insula 60. monachos asportatos, in Hispania vendiderunt. Quorum aliqui per liberalitatem Imperatoris iterum in sua loca reversi sunt. Niceta patritius, qui cum classe Constantinopolitana sedebat in Venetia, pace facta

Comes stabuli.

cum

cum Pippino rege, & induciis usque ad mensem Aug. acceptis, statione solita Constantinopolim regressus est, & celebravit Imperator Natalem Domini Aquis, & pascha similiter.

Anno dom. incarn. 808. Hyems mollissima, & pestilens erat. Vere inchoante Imperator Niumagam profectus est, & celebrato ibi pascha, iterum Aquis repedavit, ubi nuntiatum est ei Godefridū regem Danorum copias in Abrotides* trajecisse, adversus quem Carolum filium suum cum exercitu misit, jubens vesano regi resistere, si Saxoniæ terminos aggredi tentaret. Godefridus expugnatis aliquot Sclavorum castellis, cum magno copiarum suarum detrimento in patriam reversus est. Nā licet Drasconem ducem Abrotidorum loco pepulisset, Godelaibum alium ducem dolo captum, patibulo suspendisset, Abrotidorū duas partes sibi vectigales fecisset, optimos tamen militum suorum & manu promptissimos amisit, & cum eis filium fratris sui, nomine Reginbaldum qui in oppugnatione cujusdam oppidi, cum plurimis Danorum primoribus interfectus est. Imperatoris filius Albiam ponte junxit, & exercitum cui præerat Hilinones & Smeldingos, qui & ipsi ad Godefridum regem defecerant, quanta potuit celeritate transposuit, de populatisque circunquaque eorum agris, transito iterum flumine, cum incolumi exercitu in Saxoniam se recepit. Fuerunt cū Godefrido in prædicta expeditione Sclavi qui dicuntur Vuilzi, qui propter antiquas inimicitias quas cum Abrotidis habere solebant, sponte illi corpus eorum junxerant, ipsoque in regno revertente, cum præda quam in Abrotides cœperant, & ipsi domum reversi sunt. Godefridus vero priusquam reverteretur, destructo emporio quod in Oceani littore constitutum erat, & lingua Danorum Rerich dicebatur, & magnam regno illius commoditatem vectigalium per solutionem præstabat, translatisq; inde negotiatoribus soluta classe, ad portum qui Liestorph dicitur, cum universo exercitu venit, ubi per aliquot dies moratus, limitem regni sui qui Saxoniam respicit, vallo munire constituit, & modo ut ab orientali maris sinu quem illi Hostarsalet dicunt, usque ad Occidētalem Oceanū, totam Egidoræ fluminis Aquilonarem ripam munimentum valli prætexeret, una tantum porta dimissa, per quam carra, & eques emitti & recipi potuissent. Diviso itaque opere inter duces, domum reversus est. Interea rex Nortdanibrorū de Britania insula nomine Eardulff, regno & patria pulsus, ad Imperatorē dum adhuc Niumaga moratur venit, & patefacto adventus sui negotio, Romam proficiscitur, Romaq; rediens per legatos Romani pōtificis & Imperatoris in regnū suum reducitur. Fuit aūt Legatus apostolici Adulphus diaconus de ipsa Britannia, natione Saxo, & cum eo ab Imperatore missi Abbates duo, Rotfridus notarius, & Nantharius de S. Othmaro Imperator ædificatis per legatos suos super Albiam duobus castellis, præsidioq; in eis contra Sclavorum incursiones disposito, Aquis Natalem Domini celebravit, & pascha similiter.

Obotritos aliàs.

Rerich emporium.

Anno dom. incarnat. 809. Classis de Constantinopoli missa, primo Dalmatiam, deinde Venetiam appulit, cumq; ibi hyemaret, pars ejus ad Cumaculam insulam venit, commissoque prælio cōtra præsidium, quod in ea positum erat, à civibus victi atq; fugati sunt. Dux autem qui classi præerat nomine Paulus, cum de pace inter Francos & Græcos constituenda, quasi sibi hoc esset injunctum, apud Pippinum regem agere moliretur, Vuillario & Beato Venetiæ ducibus, omnes conatus ejus impedientibus, atq; ipsis etiam insidias parantibus, cognita eorum fraude, discessit. Dum hæc in Italia aguntur, Ludovicus rex in occiduis partibus cum exercitu Hispaniam ingressus, Tortuosam civitatem super ripam Hiberi fluminis sitam obsedit, consumptoq; in expugnatione illius aliquanto tempore, postquam eam tam cito capi non posse vidit, dimissa obsidione cum incolumi exercitu in Aquitaniam se recepit. Postquam Eardulfus rex Nortdanibrorum in regnū suū restitutus est, cum missi reverterentur, Adulfus diaconus captus est à Pyratis, sed postea redemptus est, Romamq; reversus. In Thuscia Populonium civitas Maritima à Græcis qui Orobitæ vocantur, deprędata est, Mauri quoq; de Hispania Corsicam ingressi in ipso sabbato, f. paschæ civitatem quandam deprædati sunt, & præter episcopū, & paucos senes atq; infirmos, nihil in ea reliquerunt. Interea Godefridus rex Danorum, per quosdam negotiatores mandavit duci qui Phrysiam prævidebat, audisse se quod ei Imperator esset iratus, eo quod in Abrotides duxisset exercitum, & suas ultus esset injurias, addens se velle denegare quod ei objiciebatur, quod fœdus promissum irrupisset, petivit etiam Imperatorem, ut mitteret missos suos trans Albim, juxta terminos regni sui, & ipse cum suis ibi veniret, invicemq; discussis causis, quæq; emendationis digna erant, absq; contradictione ibi corrigerentur, quod cum Imperatori nuntiatum esset, non abnuit, colloquiumq; est habitum cum primoribus Danorum trans Albiam, multisque hinc inde prolatis, minime ad effectum res perducta est. Trasco dux Abrotidorum, postquam filium suum postulanti Godefrido obsidem dederat, collecta manu, & auxilio à Saxonibus contracto, vicinos suos Vuilzos aggressus, agros eorum ferro & igne vastavit, regressusque domum cum ingenti præda, accepto iterum à Saxonibus validiori auxilio, Smeldingorum maximam civitatem expugnat, atque his prosperis successibus omnes qui ab eo defecerant, ad suam societatem redire coegit.

Ludovicus Hispan. ingressus.

Orobitæ Græci.

Dux Abrotidorū in Vuilzos.

Imperator itaque, cum ei multa de jactatione & superbia regis Danorum nuntiarentur, statuit trans Albim civitatem ædificare, Francorumque in ea ponere præsidium, cumque ad hoc per Galliam atque Germaniam homines congregasset, armisq; ac cæteris ad usum necessariū rebus

instructos,

instructos, ad locum destinatum ducere per Phrysiam jussisset, Thrasco dux Abroditorum, in emporio Rerich ab hominibus Godefridi dolo interfectus est. Imperator postquam locus civitatis constituendæ fuerat exploratus, Egobertum comitem huic negotio exequendo præficiens, Albiam trajicere, & locum jussit occupare. Est autem locus super ripam Sturiæ fluminis vocabulo Esselfelt. Occupatus est itaque ab Egeberto & comitibus Saxonibus, & circa idus Martii muniri cœptus. Dum hæc circa Danos aguntur, Aureolus comes qui in confinio Hispaniæ atque Galliæ trans Pyreneum contra Oscam, & Cæsar Augustam residebat, defunctus est, & Amoror præfectus in locum eius intravit, missaq; ad Imperatorem legatione, se cum suis omnibus ejus obsequio traditurum promisit. Eclypsis Lunæ accidit 7. kalen. Janu.

Thrasco dux Abrod. interfectus. Essfeld.

An. dom. incar. 810. Amoror præfectus colloquiū Imperatoris expetiit in confinio Gallici & Hispanici limitis, in eo colloquio se promisit cum suis omnibus Imperatoris manibus commēdaturū, quod licet Imperator annuisset, multis intervenientib. causis, remansit infectum. Mauri de tota Hispania, maxima classe collecta, primo Sardiniam, deinde Corsicam applicuerunt, nulloq; in ea invēto præsidio, insulam penè totā depopulati sunt. Dum hæc aguntur Pippinus rex perfidia ducum Venetiorū incitatus, ipsam insulam bello, terra mariq; vexabat, subjectaq; Venetia ac ducibus eius in deditionē receptis, eandem classem ad Dalmatiæ littora vastanda misit. Sed cum Paulus Cefalaniæ præfectus cū orientali classe ad auxilium Dalmatiis ferendum adventaret, regia classis ad propria regreditur. Rotrudis filia Imperatoris, quæ natu major erat, Octav. idus Jun. moritur, Imperator Aquis morabatur, ubi nuntiatū est ei classem ducentarum navium de Nortmania in Phrysiam appli cuisse, ternaq; prœlia cū Phrysonibus cōmisisse, Danosq; victores tributum victis imposuisse, etiam C. lib. argenti à Phrysonib. esse solutas, Regemq; Godefridum hæc omnia agere dixit, qui nuntius adeo Imperatorē concitavit, ut missis in omnibus circunquaq; regionibus ad congregandum exercitum nuntiis, ipse sine mora palatio exiens, illas in partes tendere cœpit. transito itaq; Rheno flumine in loco qui Lippa dicitur, copias quæ nondum convenerant statuit operiri. Vbi cum aliquot dies moraretur, Elephas ille quem ei Aaron rex Saracenorū transmiserat subita morte periit, congregatis tandem copiis quanta potuit celeritate ad Alarum fluviū contendit, castrisq; positis minarū Godefridi regis inflatus, se jactavit arroganter, quod cū Imperatore congredi vellet, sed cum Imperator in loco memorato sederet, diversarum rerū legationes ad eum perferuntur, nam & classem quę Phrysiam vastabat, domum reversam, & Godefridum à quodam suo satellite interemptum, & Castellum vocabulo Huobbuoki, Albiæ flumini contiguū, in quo Odo Legatus Imperatoris erat, & erat orientaliū Saxonum præsidiū à Vuilzis captum, & Pippinū filium eius Regem Italiæ 8. idus Julii de corpore migrasse, duasq; legationes de diversis terrarum partib. unam de Constantinopoli, alterā de Corduba adventare, pacis causa nuntiabatur. quib. ille acceptis disposuit pro tēporis conditione Saxoniam, Aquis revertitur. tanta in ea fuit expeditione boū pestilentia, ut penè nullus tanto exercitui superesset, quin omnes usq; ad unum perirent, & non solum ibi, sed etiam per omne imperium hujus generis animalia perierunt. Aquis veniens mens. Octob. memoratas legationes suscepit, pacemq; cū Nicephoro Imperatore, & cum Abular rege Hispaniæ fecit, siquidem Venetiam Nicephoro reddidit. & Heinricum comitem dudū à Saracenis captum, Abular remittente cœpit. Eo anno Sol & Lu. bis defecerunt. Sol 5. idus Jun. & pridie kal. Decem. Luna 11 kal. Julii, & Non. kal. Januar. Corsica insula iterum à Mauris vastata est. Amoror & Abdiraman filius Abular de Cæsare Augusta expulsus, & Oscam intra compulsus est. Gotefrido ut diximus mortuo, Hemmingus filius fratris eius in regnum successit, pacemq; cum Imperatore fecit.

Pippin. in Venetos

Rotrudis filia Caroli moritur.

Expeditio in regem Danorum.

Godefridus rex Danorum interemptus.

Pippinus filius Caroli moritur.

Pestilentia boum.

Anno dominicæ incarnationis 811. Absoluto atq; dimisso Arsario Spatario, legato Nichophori Augusti ejusdem pacis confirmandæ gratia, legati ad Imperatorem Constantinopolim mittuntur. Haido episcopus Basiliens. & Hug Comes de Turonis, & Ago Langobardus de Forojulio, & cū eis Leo quidam Spatarius natione Siculus, Vuillarius dux Venetiæ, quorum alter ante annos 10. Romæ ad Imperatorem, cum ibi esset, de Sicilia profugit, & redire volens patriam, remittitur. Alter propter perfidiam honore spoliatus Constantinopolim ad dominum suum duci jubetur. Condicta ab Imperatore & Hemmingo rege Danorum, Rex propter hyemis asperitatem quæ inter partes commeandi viam claudebat, in armis tantum curata servatur, donec redeunte veris temperie, viis apertis, advenientibus ex utraque parte Francorum & Danorum duodecim primoribus, super fluvium Agidoram, datis vicissim secundum ritum ac morem suum Sacramentis, pax confirmaretur. Proceres autem de parte Francorum hii fuere, Vualach, Burchardus, Bernhardus, Egbertus, Theodericus, Ano, Osdag, Vuichman, omnes comites: de parte vero Danorum in primis hi fratres Hemmingi, Ancimin, & Anganseo, deinde cæteri honorabiles inter suos viri, quorum nomina superfluum duximus annotare. Imperator itaque pace cum Hemmingo firmata, & placito generali secundum consuetudinem Aquis habito, in tres partes regni sui, totidem exercitus misit, unum trans Albiam in Linones, qui & ipsos vastavit, & castrum Hohbouch superiori anno à Vuilzis destructum restauravit, alterum in Pannoniam ad controversias Hunorum ac Sclavorum finiendas direxit, tertium super Brittones ad eorum perfidiam puniendam misit, qui omnes

Pax inter Francos & Danos.

omnes rebus prospere gestis, domum reversi sunt, ipse autem Imperator ad classem videndam, quam praecedenti anno fieri et fabricari jusserat, ad Bononiam venit, fanumque ibi ad navigandũ, cursus dirigendos, antiquitus constitutum restauravit, & in ejusdem summitate nocte ignem accendit, inde ad Scalt fluvium veniens, in loco qui vocatur Gant, naves ad eandem classem aedificatas aspexit, & circa medium Novemb. Aquis venit, ubi obuiaverunt ei Legati Hemmingi regis, Aoum et Hepbi munera regis & verba pacifica regis deferentes, fuerunt etiam Aquis adventum ejus postulantes, qui de Pannonia venerunt, Canizanci princeps Avarorum, & Thudun & alii principes ac duces Sclavorum circa Danubium habitantium, qui à ducibus Francorum qui in Panonias fuerunt missi ad praesentiam principis jussi sunt venire, interea Carolus filius Imperatoris qui maior natura erat, obiit 2. Nonum Decembris.

Anno domi. incar. 812. Hemmingus Danorum rex moritur, cui cum Sigefridus nepos Godefridi, & Anilo nepos Herioldi succedere voluissent, neque inter eos de divisione regni conveniret, comparatis copiis, et cõmisso praelio ambo moriuntur, pars tamẽ Anilonis adepta victoria, fratres ejus Heroldum & Regnifridum reges sibi constituit, quam necessario pars victa secuta, eosdem sibi imperare non abnuit, in eo praelio 10. millia 540. viri cecidisse memorantur. Ambo in praelio succubuerunt.

Nichephorus Imperator post multas & insignes victorias, in Mesia provincia commisso cum Bulgaris praelio moritur, et Michael gener ejus Imperator factus, Legatos domini Imperatoris qui ad Nichephorum Imperatorem missi fuerunt, suscepit in Constantinopolim, & absolvit, cum quibus & suos Legatos direxit, Michaelem scilicet episcopum & Arsafiuni, atqq; Theognostũ protospatarium, & per eos pacem Anicephoro ceptam confirmavit, nam Aquisgrani ubi ad Imperatorem venerunt, conscriptum pactum ab eo in ecclesia susceperunt, more suo, id est graeca lingua laudes ejus dixerunt, Imperatorẽ eum, & Basileum appellantes. & in reveretendo Romam venientes in basilica sancti Petri Apostoli, eundem pacti seu foederis libellum à Leone papa denuò susceperunt, quibus dimissis Imperator generali conventu Aquis solenniter habito, Bernhardum filium Pippini nepotem suum in Italiam misit, & propter famam classis, quae de Africa et Hispania ad vastandam Italiam ventura dicebatur, Vuallonem filium Bernhardi patruelis sui cum illo esse jussit, quousque rerum eventus securitatem suis afferret, haec classis partim in Corsicam, partim in Sardiniam venit. Et ea quidem pars ad Sardiniam venit, quae penè deleta est.

Classis Nortmannorum Hyberniam insulam aggressa, commissoque cum Scotis praelio, multi ex eis interfecti, caeteri fuga elapsi sunt, à Grimaldo duce Beneventanorum 25. milia solidorum auri pro tributo Imperatori soluta sunt.

Eodem anno expeditio facta est in Vuilzos, & ab eis obsides accepti. Heriol dus & Regnifridus reges Danorum, missa ad Imperatorem legatione, pacem petunt, et fratrem suum Hemmingum sibi remitti rogant. Hoc anno idus Maii, post meridiem Solis eclypsis fuit. Eclypsis Solaris Lunae.

Anno dominicae incarnationis 813. Imperator Aquis hyemavit, & incipiente vernali tempore Hamalarium qui episcopatum Treverensum tenebat, & Petrum abbatem monasterii de Nonantulast, propter pacem cum Michaele confirmandam, Constantinopolim misit, ac deinde habito generali conventu, evocatum ad se de Aquitania Ludovicum filium, Coronam illi imperialis dignitatis imposuit, Bernhardum nepotem suum Italiae praefecit, Regemq; appellari jussit, Concilia quoque jussu ejus super statum ecclesiarum per totam Galliã ab episcopis celebrata sunt, quorum unum Moguntiae, alterum Remis, tertium Turonis, quartum Caballonis, quintum Arelate congregatum est, et constitutiones quae in singulis factae sunt, ab Imperatore confirmatae sunt, quas qui nosse voluerit, in supradictis civitatibus invenire poterit, quanquam & earum exemplaria in Archivo palatii habeantur. Ludovicum filiũ facit Imperatorẽ. Bernhardum nepotem Rex. Concilia quinque habita sub Carolo.

Eodem tempore missi sunt trans Albiam quidam Francorum & Saxonum proceres ad terminos Nortmannorum, qui pacem cum eis secundum petitionem ipsorum facerent, & fratrem regum eis redderent, juramentis itaque ex utraque parte datis, pax firmata est. Tamen ea tempestate reges domi non erant, sed ad Vuesterfalt cum exercitu perrexerant, quae regio ultima regni illorum erat, inter septentrionem & occidentem sita, contra Aquilonem Brittaniae summitatem respicit, cujus principes ac populus eorum dominationem dedignabantur, quibus perdomitis cum reversi essent, & fratrem ab Imperatore missum recepissent, filii Godefridi regis, & nonnulli ex primoribus Danorum, qui jam dudum relicta patria apud Suiones exulabant, attractis undique copiis bellum intulerunt, & confluentibus ad se passim ex omni Danorum terra populorum turmis, commisso cum eis praelio, eo regno paterno expulerunt. Eodem anno Carolus Imperator obiit & Aquis in basilica sancti salvatoris, & sanctae dei genitricis Mariae honorifice sepultus est, quam basilicam ipse mirifico opere à fundamento aedificare fecit. Ludovicus filius ejus imperialia sceptra suscepit. Vuesterfalt regio Danorum.

Anno domini. incarna. 814. Haec quae supra expressa sunt, in quodam libello reperi, plebeio & rusticano sermone composita, quae ex parte ad latinam regulam correxi, quaedam etiam addidi, quae ex narratione seniorum audivi. Caetera quae sequuntur, meae parvitatis studio descripta sunt, pro ut in Chronicorum libris adnotata inveni, aut ex relatione patrum auditu percipere

potui, & de Ludovici quidem Imperatoris temporibus perpauca literis comprehendi, quia nec ſcripta reperi, nec à ſenioribus, quæ digna eſſent memoriæ commendanda, audivi. De Lotharii vero Imperatoris, et fratrum ejus Regum Francorum geſtis, plura deſcripſi, ubi vero ad noſtra tempora ventum eſt, latius ſermonem narrationis protraxi, aliter enim, ut Hieronymus ait, narrantur viſa, aliter audita, quæ melius ſcimus, melius & proferimus.

Bernhardus filius Pippini & oculis & vita privatur.

Anno domini. incar. 818. Bernhardus filius Pippini Rex Italiæ Aquis evocatus ad Imperatorẽ dolo capitur, & primo oculis, poſt vita privatur. habuit autem iſte Bernhardus filium nomine Pippinum, qui tres liberos genuit, Bernhardum, Pippinum, & Heribertum. qui Heribertus Rodulfum comitem filium Balduuini interfecit noſtris temporibus, & non multum poſt occiſus eſt ab Alduinno ſatellite Balduuini Rodulfi, qui Balduuinus hucuſque in Flaudris ducatum tenet.

Anno domini. incarna. 829. Tancradus ſecundus abbas Prumienſis monaſterii obiit, & Marcunardus ei in regimine ſucceſſit, vir prudens, & ſacræ religioni deditus.

Anno domini incar. 836. Brittones fœdera violant, & rebellare incipiunt, cum duce ſuo nomine Murmano, contra quos Imperator exercitum producit, ſed non adeo prævaluit

Ludovicus Imperio privatur.

Anno domi. incar. 837. Murmanus rex Brittanorum moritur, & Numenoio apud Ingelheim ab Imperatore ducatus ipſius gentis traditur.

Anno dominicæ incarna. 838. Ludovicus à ſuis imperio privatur, & privatus cuſtodiæ traditur. Regnique Monarchia Lothario filio ejus per electionem Francorum datur, rurſumque à filio Ludovico, & à Francis de cuſtodia eruitur, ac Imperiali ſede reſtituitur. Fuit autem hæc dejectio pro maxima parte facta, propter multimodam fornicationem Judith uxoris ejus.

Anno dominicæ incarnationis 839. Lotharius derelicta Francia Italiam petiit. Ebbo epiſcopus Remorum in generali ſynodo deponitur, ac multi alii exilio damnantur, qui in dejectione imperatoris conſpiraverunt.

Insula Maguntiæ proxima.

Anno domi. incarnationis 840. Ludovicus Imperator, dum filium Ludovicum trans Rhenum perſequitur, morbo gravatur & in navim miſſus per Mogonum fluvium in Rhenum deducitur, ibique in inſula juxta Ingelheim vita decedit, inde Mediomatricum deportatus, in Baſilicam ſancti Arnolfi honorabiliter ſepulturæ mandatur. Statimque Lotharius Italiam egreſſus imperiũ arripuit.

Lotharius apud Fontanetum Altissiodorensis agri vicum vi ctus.

Anno dominicæ incarnationis 841. Ludovicus & Carolus indigne ferentes, quod regno paterno per omnia privati eſſent, exercitum undequaque contrahunt, ac mox fratrem bello aggrediuntur apud Fontaniacum, in qua pugna ita Francorum vires attenuatæ ſunt, ac famoſa virtus infirmata, ut nõ modo ad amplificandos regni terminos, verumetiam nec ad proprios tuendos impoſterum ſufficerent. Tandem non ſine gravi diſpendio ſuorum Carolus, & Ludovicus vicerunt.

Lotharingia à Lothario nomen ſumpſit.

Anno dominicæ incarnationis 842. tres ſupradicti fratres imperium Francorum inter ſe diviſerunt, & Carolo occidentalia regna ceſſerunt, à Britannico oceano uſque ad Moſam fluvium, Ludovico vero orientalia ſcilicet, omnis Germania uſque Rheni fluenta, & nonnullæ civitates cum adiacentibus pagis trans Rhenum propter vini copiam. Porro Lotharius qui & maior natu erat & Imperator appellabatur, medius inter utroſque incedens, regnum ſortitus eſt, quod hactenus ex ejus vocabulo Lotharingia nuncupatur, totamque Provinciam, nec non omnia regna Italiæ cum ipſa Romana urbe, quæ & modo ab omni ſancta eccleſia propter præſentiam apoſtolorum Petri & Pauli, ſpeciali quodam veneratur privilegio, & quondam propter Romani nominis invictam potentiam, orbis terrarum dominica dicta fuerat.

Anno dominicæ incarnationis 847. Hetto epiſcopus Trevirorum ex hoc ſeculo tranſiit, & Thietgandus cathedram ejus obtinuit.

Anno dominicæ incar. 851. obiit Herimingardis regina, conjunx Lotharii Imperatoris, venerabilis & deo acceptabilis matrona, quæ tres filios Lothario genuit, videlicet Ludovicum, Lotharium, & Carolum.

Nortmanorũ maxima clades in Gallos.

Anno dominicæ incarna. 853. Nortmani, Britani, cum mare navigio girantes, hoſtia Ligeris fluminis occupaverunt, & repentina irruptione civitatem Namnetis invadunt, omniaq; cædibus, incendiis, ac rapinis depopulantes, pontificem civitatis ipſo die ſabbato ſancto paſchæ, cum baptiſmum ex more celebraret, in Baſilica interficiunt, Clerumque trucidant, omnemque circũquaque regionem devaſtantes, primum ad Andagavenſem, deinde Turonicam occupant urbem, ac velut immanis tempeſtas cuncta proſternit, ita cuncta conſumunt. Templum etiam præcellentiſſimi pontificis Martini incendio cremaverunt. Tunc primum Nortmanorum claſſis (ut aiunt) Ligeris attigit littora.

Eodem anno Egil abbas monaſterii Prumien. conſtituitur. Circa hæc tempora Carolus Pippinũ regem Aquitaniæ nepotem ſuum cœpit, ipſis Aquitanis eum prodentibus, eo quod pacce ſoluta, eadem Provincia à ſuis indigenis devaſtaretur, & multa illic mala impune patrarentur,

cœpit,

cœpit, & captum cum consilio episcoporum, & procerum attondit, & habitu monachico indutũ Suessionis in monasterio sancti Medardi misit, inde duobus monachis consentientibus, simul & opem ferentibus, fuga dilapsus est, Sed iterum captus insula Nectis castro munitissimo custodiæ mancipatur. Fuit vero iste Pippinus filius Pippini filii Ludovici Imperatoris, de quo ferunt quod cum pater videlicet Ludovicus imperator, dum adhuc puerilis esset ætatis, voluerit ad clericatus officium promovere, ac Drogoni episcopo Mettensi avunculo, videlicet suo commendare, erudiendum liberalibus simul & ecclesiasticis disciplinis. Sed paternis votis Lotharius frater ejusdem pueri, nequaquam permisit eum attondi, sed vi abstraxit de manu patris. Erat enim idem puer (ut ajunt) ingentis pulchritudinis, cui postmodum Ludovicus imperator pater suus cum imperium divideret, Aquitaniam provinciam tantum concessit, sed non ei in prosperum cessit, quod à dei cultura & servitio subtractus est. Ebrietatibus enim & comessationibus die noctuque vacans, ad extremum mente captus, in Maniacam incidit passionem, & præsentem vitam cum dedecore amisit. successorem relinquens Pippinum filium, de quo paulo superius mentionẽ fecimus.

Pippinũ Aquitaniæ regẽ facit monachũ Carolus Calvus.

Maniaca passione Pippinus laborás.

Anno dominicæ incarna. 855. Lotharius convocatis primoribus regni, imperium filiis suis divisit, Ludovico Italiam tradidit, eumque Imperatorem appellari fecit. Æquivoco vero idem Lothario, regnum quod ex suo nomine vocatur concessit, Carolo autem qui junior natu erat, Provinciæ regnum largitus est. Dispositis itaque atque ordinatis regni negotiis, valedicens suis, mundum reliquit, atq; in Prumia monasterio veniens, comã capitis deposuit, habituq; sanctæ conversationis suscepto, in religionis professione diem clausit extremũ, 3. kal. Octobris.

Lotharius monachus efficitur.

Anno dominicæ incar. 856. Lotharius rex Thietbirgam reginam sibi in matrimonium junxit, ex qua conjunctione maxima ruina non illi solum, sed etiam omni regno ejus accidit, sicut in sequentibus luce clarius apparebit.

Anno dominicæ incarnationis 858. Carolus rex filius Lotharii Imperatoris moritur, qui Provinciam regebat, & ex regno quod tenuerat facta est non modica controversia inter Lotharium regem, & avunculum ejus Carolum.

Anno dominicæ incarnationis 859. Lotharius Hucberto abbati inter Jurum & montem Jovis commisit, eo quod tunc fidelissimus putaretur, utpote affinitate conjunctus, propter sororem Thietbergam.

Anno dominicæ incarna. 860. Egil abbatiam Prumiensem sua sponte dimisit, & Auspaldus in regimine successit, vir omni sanctitate & bonitate conspicuus. His temporibus Ludovicus senior, frater Lotharii Imperatoris plurima bella strenuissime gessit adversus Sclavorum gentes. Siquidẽ Marahensium regna ingressus, armis cuncta perdomuit, capto eorum principe nomine Rastitz, cui etiam propter violata fœdera oculos erui jussit.

Rastitz.

Ea tempestate inter principes Caroli, magnum discordiarum ac litium efferbuit incendium. Denique Lambertus qui ducatum tenebat inter Ligerim & Sequanam, Vivianum potentem virũ dolo interfecit, rursum eundem Lambertum Ganzbertus comes æque dolo trucidavit. Idem Ganzbertus jussu Caroli decollatus est. Destitutam terram principibus & consilio nudatam perspicientes Britones arma corripiunt, fines regni Francorum invadunt, Ligerim transeunt, & usq; Pictavis progrediuntur, cædibus, rapinis, ac incendiis omnia depopulantes, oneratique ingenti præda ad propria redeunt. Ad compescendam vero hujus præsumptionis insolentiam, Carolus cum magno exercitu Britaniam intravit, pugna committitur, Saxones qui conducti fuerunt ad excipiendos velociũ anfractuosos recursus, in prima fronte ponuntur. Sed primo impetu spiculis Britonum territi, in acie se recondunt. Britones more solito huc illucque, cum equis ad hujuscemodi conflictum exercitatis, discurrentes, modo consertam Francorum aciem impetunt, ac totis viribus in medio spicula torquent, nunc fugam simulantes, insequentium nihilominus pectoribus spicula figunt. Franci qui quo minus strictis gladiis pugnare consueverant, attoniti stabant, novitate autẽ inexperti discriminis perculsi, nec ad insequendum idonei, nec in unum conglobati tuti. Nox superveniens bellũ diremit. Multi ex Francis interfecti, quàmplurimi vulnerati, innumerabilis equi perierunt. Sequenti die rursus pugna inchoatur, sed graviori infortunio finitur. Quod cernens Carolus nimio terrore dissolutus, nocte inscio exercitu clam aufugit, derelicto Papilione, tentoriis, & omni regi apparatu. Mane facto cum exercitus fuga lapsum regem comperisset, nimia formidine repletur, nihilque aliud nisi de fuga meditatur, Britones cum clamore irruunt, & Castra Francorum omnibus divitiis refertã invadunt, omnemque belli copiã capessunt, fugentia Francorum agmina insequuntur, obvios quosque aut ferro cædunt, aut vivos capiunt, reliquos fuga servavit. Ditati itaque Britones opibus Francorum, armisque instructi, in sua se recolligunt.

Anno dominicæ incarnationis 861. Carolus placitum habuit in Compendio, ibique cum optimatum consilio, Rodberto comiti ducatum inter Ligerim & Sequanam adversum Britones commendavit, quem cum ingenti industria per aliquod tempus rexit.

Mm 2 Anno

Rex Britonum moritur. Anno dominicæ incarna. 762. Numeneus rex Britonum moritur, divino nutu percussus. Nam cum ecclesias die devastarat, & confinia crudeliter depopularetur, eo quod Carolo debitam fidelitatem servarent, quadam dei cum equum ascendere vellet, ut cœptam maliciam consumeret, *Maurilo.* repente vidit ante se sanctum Maurilonem episcopum astare, sibi hæc torvo vultu, & terribilibus oculis ingeminantem, Desine jam crudelis prædo ecclesias dei vastare. His dictis, baculum quem manu gestabat elevans, eum in capite percussit, qui à suis in domum reportatur, vitam cum regno finivit. Fuit autem iste Maurilo episcopus Andagavensis urbis, cuius civitatis termini cohærebant finibus Britaniæ, & ideo ab eis graviter depopulabatur. filius Numenei Herispius regnum paternū obtinuit.

Herispius rex Britonum. Anno dominicæ incarnationis 863. Carolus iterum cum immenso exercitu fines Britonum intravit, sed minime ut optaverat prævaluit. Novissime autem eis pacem fecit. Datis itaque ex utraque parte obsidibus & sacramentis, Herispius rex ad eum venit, ejusque dominationi se subdit. Carolus vero magnis muneribus, honoratum Herispium in regnum abire permisit, ipse in Franciam revertitur.

Thietbergā uxorē repudiat Lotharī⁹ ob pellicē Vualdradam Colonies episcopi sororem. Anno dominicæ incarnationis 864. Lotharius Rex cœpit occasiones quærere, qualiter Thietbergam reginam à suo consortio separare potuisset, quam exosam habebat propter Vualdradam, quæ ejus fuerat concubina, cum adhuc adolescens esset in domo paterna. Hanc siquidē diabolo inflammante, nimio diligebat amore. Guntherium itaque Coloniensis urbis pontificem, qui eo tempore erat archicapellanus, Rex primo per subintroductos missos, deinde per semetipsū super hujuscemodi dissidio omni arte aggreditur, & ut facilius assensum præberet, promisit se ejusdem episcopi neptem * in matrimonium accepturum, tantum ut prædictam Thietbergam ejus, aliorumque episcoporum auctoritate, & licentia repudiare, quacumque ratione potuisset. Qui, ut erat levis animo, ac inconsideratus actione, protinus omni intentione introducitur, vana spe, ut postea claruit, seductus. Rursus idem Guntherius Thietgandum archiepiscopum Trevirensē, hac de causa alloquitur, & sciens esse virum simplicem, nec adeo in divinis scripturis eruditum, canonicisque sanctionibus exercitatum, ex utriusque testamenti paginis quasdam sententias profert, quas aliter, quàm ecclesiastica regula docet, edisserens, virum improvidum secum in foveam trahit, Cæcus cæco ducatum præstans. Quid plura? facta sunt omnia, quæ huic commento videbantur esse necessaria. Concilium Metis convocant, reginam quasi canonicè evocatam, in medio statuunt, testes producunt una cum scriptis quæ valde gravia crimina imponebant, inter alia protestati sunt, quod eadem Thietberga confessa fuisset, semetipsam fratris germani incestuoso concubitu esse pollutam. Continuo statuta patrum de incestuosis recitantur, & non solum à legitimo viro separatur, verum etiam omnis copula maritalis inhibetur, pænitentia juxta modum culpæ inducitur, & tali nefaria machinatione diu exoptata voluntas regis adimpletur.

* Sororem aliàs.

Colonien. & Treverensis episcopi magno eorū malo in divortiū regis consentiunt.

Concilium Metense

Conventus Aquisgrani. Non multo post interjecto tempore iterum conventum Synodalem Aquisgrani coadunant, ubi Rex libellum suæ proclamationis obtulit, ubi continebatur, qualiter in quadam fœmina Thietberga nomine, factiosis perfidorum hominum argumentis fuerat defraudatus, immo non mediocriter repetivit, quod judicio episcoporum discidii sententiam pertulisset. Quæ si idonea esset, conjugali thoro & pestifera incestus pollutione fœdata non fuisset, nec vivę vocis confessione publice condemnata, sponte eam retineret. Porro se incontinentē esse professus est, & sine copula juvenilis ætatis ardorē ferre non posse. allatis itaque diversorum conciliorum voluminibus multa de incestuosis replicata sunt, quibus recitatis, hanc diffinitivam sententiam protulerunt. Credimus illam non fuisse idoneam ac legitimam conjugem, neque adeo præparatam esse uxorem, quæ publica confessione incestuoso fornicationis crimine denotata probatur. Quocirca glorioso principi nostro pro sua in divino cultu devotissima assertione, atque victoriosissima regni tuitione, cui non solum nos, verum etiam canonica auctoritas interdixit incestuosum conjugium, legitimum matrimonium à deo illi concessum non denegamus, juxta indulgentiam dicentis apostoli, Melius est nubere, quàm uri. His ita patratis, Vualdrada jam in publicum procedit, stipata obsequentium multitudine, omnisque regia aula resultat Vualdradam reginam esse Guntherii episcopi neptis ad regem accersitur, ac semel, ut ajunt, ab eo constupratur, atque cum cachinno, & omnium derisione ad avunculum remittitur. Igitur agentibus fratribus Thietbergæ reginæ, hæc omnia ad noticiam Nicolai papæ deferuntur, qui eo tempore Romanæ præsidebat ecclesiæ.

Vualdrada olim concubina in uxorem datur regi.

Vualdrada constuprata à rege, remittitur episcopo Coloniensi.

Anno dominicæ incarnati. 865. missi sunt Hagano & Rodoaldus apostolicæ sedis legati in Galliā ad discutiendum, Vtrum res ita se haberet, sicut summo pontifici nunciata fuerat: qui in Franciā venientes, pecunia corrupti, magis faverunt iniquitati, quam æquitati. Tamen ad regem pervenientes, cum ei declarassent legationis suæ causas, tale responsum ab eo acceperunt, se nihil aliud egisse, nisi quod episcopi ipsius regni in generali Synodo sibi agendum præmonstrassent. Dederunt autem idem legati consilium regi, ut illos episcopos qui illi Synodo præfuerant, ad sedem apostolicam destinaret, qui verbis ac scriptis universali papæ satisfacerent. Legati immensis ditati opibus, Romam regressi sunt, nunciaveruntque Præsuli quæ in Galliis viderant

ttis viderant & audierant, adjicientes se nullum sapientem episcopum in regno Lotharii invenisse, qui ad liquidum canonicis esset institutus disciplinis. Interea Thietgandus, & Guntherius archiepiscopi Romam profecti sunt, ea animi intentione, & ut regem innoxium in supradicto facto demonstrarent, & se cum cæteris coepiscopis ecclesiastica, atque apostolica exercuisse decreta. Stultitiæ quidem elogio denotandi, qui illam Petri sedem aliquo pravo dogmate fallere posse arbitrati sunt, quæ nec se fefellit, nec ab aliqua hæresi unquam falli potuit. Itaque cum in præsentia Nicolai papæ venissent, libellum obtulerunt in quo continebantur gesta Synodalia, quæ in Mediomatrico urbe, & Aquis, ab eis statuta fuerant. Qui cum à Notario coram omnibus recitatus esset, interrogavit pontifex, si hæc scripta verbis confirmarent? Responderunt inconveniens videri, ut quod propriis manibus roboraverant, verbis infirmari mallent. Et sic nec repulsa, nec admissa eorum assertione, jussi sunt ire ad hospitia sua quosque revocarentur. Paucis interpositis diebus, ad Synodum quam papa congregaverat sunt accersiti, ubi eorum damnata, & anathematisata sunt scripta, & ipsi, omnibus adjudicantibus episcopis, presbyteris, & diaconis, sunt depositi, & omni ecclesiastica dignitate privati. qui tam turpiter dehonestati, Ludovicum Imperatorem, fratrē Lotharii regis adeunt, qui ea tempestate Beneventanis morabatur, in partibus scriptis ac dictis vociferantes se injuste esse depositos, ipsi Imperatori, & omni sanctæ ecclesiæ injuriam esse factam, cum numquam auditum sit, vel uspiam lectum, quod ullus metropolitanus sine conscientia principis, vel præsentia aliorum metropolitanorum fuerit degradatus. Adiecerunt insuper multa alia, blasphemantes eundem papam, quæ hic superfluum duximus enumerare, existimantes ejusdem se imperatoris adminiculo, simul & intercessionis ope, & criminis objecti aboleri notam, & pristinæ dignitatis recuperare statum. Sed spes eorum frustrata est, quamvis Imperator omnibus votis illis opitulari voluisset. Thietgandus depositionis suæ à sede apostolica, prolatam sententiā patienter ferens juxta praecedentem consuetudinem nihil omnino de sacro ministerio contingere præsumpsit. Guntherius vero superbiæ spiritu inflatus, vetitum sibi officium usurpare ausu temerario non expavit, parvipendens apostolicam excommunicationem. Revertuntur igitur in Franciam debita confessione repulsi. Et dum iterum ac tertio sedem apostolicam, reparationis & restitutionis gratia adissent, novissime in Italia infirmitate præventi, peregrini, & exules moriuntur, communione laicali sibi tantum concessa.

Episcopi ambo Romam vadunt.

Ambo episcopi moriuntur exules.

Anno dominicæ incarnationis 866. Arsenius episcopus apocrisarius & consiliarius Nicolai papæ, vice ipsius directus est in Franciam, quo perveniens tanta auctoritate & potestate usus est, ac si idem summus Præsul advenisset. Convocato denique episcoporum conventu Lotharium regē alloquitur, ut unū è duob⁹ eligat, aut propriæ reconcilietur uxori, abdicato Vualdradæ pellicis consortio, aut protinus anathematis gladio feriretur, ipse, omnesq; ei in hoc scelere favorē præstantes.

Hac necessitate compulsus vel constrictus, vellet nollet, Thietbergam reginam in matrimonium recepit, interposito jurisiurandi sacramento, se illam ita in reliquum habere, sicut æquitatis jura dictant, Legitimam uxorem esse tenendam, nec eam à se separaret, nec ipsa vivente, aliam super eam induceret. Post hęc Vualdradam ex auctoritate dei & sancti Petri, & verbo domini apostolici, Romam ire jubet, ut pro se rationem reddere studeat. Engildrudam uxorem quondam Busonis comitis, à sede apostolica excommunicatam esse, omnibus declaravit, quia propriū deseruerat maritum, & Vuangerum suum vassallum in Gallias secuta fuerit, quam excommunicationem cum omnibus qui aderant episcopis renovavit.

Lotharius reconciliatur uxori Thietbergæ.

Post hæc eadem Engildruda prædicto Arsenio in Vuormatia civitate se repræsentavit, in quo loco præfatus episcopus Ludovico regi occurrerat. Juravit igitur in præsentia ipsius missi sacramentum, hunc modum continens. Egó Engildrudis filia quondam Matfridi comitis, quæ fui uxor Busonis comitis, Vobis domino Arsenio episcopo misso, & apocrisario summæ catholicæ atque apostolicæ sedis, & per vos domino meo Nicolao summo pontifici, & universali papæ, juro per patrem, filium, & spiritum sanctum, & per hæc quatuor Christi dei evangelia, quæ ore osculor, & manibus propriis tango, quia amodo relictam illam maliciam, quam in prænominato Busone viro meo exercui, ut ovis perdita quæ fuit, ad sanctam catholicam atque apostolicam, sub eadem obligatione qua dominus Nicolaus summus pontifex & universalis papa me obligavit, revertar ecclesiā, & in Italico regno, aut vobiscū, aut ante vos, quoquomodo provideritis ibo, quicquid dominus apostolicus jusserit vel terminaverit adimplebo, vel perficere non recusabo. Sed tam horribile jusiurandum non adimplevit. Siquidem usque Danubii fluenta cum eodem Arsenio perrexit. ibiq; ad quempiā consanguineū pro Caballorū adminiculo ire condixit, & ad Augustā civitatē ad eundem missū se reversurā pollicita est, Tali occasione gressū torquens, ex Alemania in Franciā repedavit, quod cum supradictus Arsenius cognovisset, epistolā misit omnibus archiepiscopis, & episcopis, atq; omnibus sanctæ dei ecclesiæ fidelibus Galliæ, Germaniæ, ac Neustriæ cōmorantibus, obtestans omnes per auctoritatē omnipotētis, & beatorū principū Petri & Pauli & dn̄i pōtificis & universalis papę, ut nullus eā in suā parrochiā reciperet, sed eam funditus in omnibus ecclesiis suis prædicarent excommunicatam, & ab omni christianorū communione se-

Engildruda uxor comitis Busonis.

Fortè non abiret à gressu legati absitionem tam dubiis comitis.

questratam, insuper & anathematis vinculo innodatam, & inter impias & scelerosas damnatam, donec de pestiferis factionibus suis, atque perpetrato perjurio ante domini apostolici præsentiam dignam acciperet pœnitentiam.

His summatim commemoratis revertamur ad Lotharii regis ingemiscendam causam. Legatus itaque apostolicæ sedis, compositis in Gallia rebus, Romam unde venerat reversus est, rursus Vualdrada, ejusq; complicibus decertantibus, regis animus adversum Thietbergam commovetur, excitantur iræ, & insopitis discordiarum & odiorum cineribus, denuo copiosus ignis accenditur. Despicitur, abominatur, reicitur, adulterii crimen inpingitur, omnique ingenii arte exquiritur, qualiter puniri, quasi rea possit. Illa prævidens imminere sibi mortis periculum, latenter aufugit & ad Carolum perveniens, ejus se tuitioni commisit, quod cum fama divulgante, Nicolaus papa cognovisset, misit Carolo regi epistolam collaudatoriam, hæc continentem.

Thietberga aufugit.

Inter alios sanctæ ecclesiæ religiosos propugnatores, & veritatis strenuos defensores neminem magis super Thietbergam gloriosæ reginæ contritione sollicitum, neminem magis ipsius incommoditatibus condoluisse, quàm vestræ pietatis affectum recolimus. Et post congruentem exhortationem addidit. Excellentiam vestram nolumus ignorare, adeo Lotharium regem Thietbergam conjugem suam diversis afflictionibus subdidisse, & innumeris pressuris contra præscripta juramenta subegisse, ut nobis coacta nunc scriberet, regia se velle exui dignitate sine copula, & solam privata vita fore contentam. Cui nos rescripsimus non hoc aliter fieri posse, nisi eandem vitam conjunx ejus Lotharius elegisset. Verum sicut multorum relatu didicimus, ipse Lotharius conventum celebrare disposuit, eandem Thietbergam ex animi proprio & judicio subjicere meditatur. Et siquidem eam præstigiis falsitatis suæ, vel argumentosis ambagibus potuerit exhibere, quasi non fuerit legitima sua uxor, vult eam penitus à se sequestrare. Sin autem vult eam tanquam propriam quidem uxorem accipere, sed deinde quasi mechata fuerit, insimulare, atque propter hoc hominem suum, & hominem Thietbergæ, ad monachiam impellere, & si homo ipsius reginæ ceciderit, disponit hanc sine dilatione perimere. Quæ quantum sint omni divinæ legi contraria, magnitudo prudentiæ vestræ, credimus, jam advertit. Sed & nos hinc aliquid strictim volumus demonstrare, prius asseverantes quod de retroacta controversia, Thietberga non debet ulterius ad iteratam responsionem provocari, quoniam quod bene semel definitum est, & interpositis sacramentis deliberatum, nulla debet iteratione, nisi fortassis ibi fuerit maior auctoritas, retractari. Deinde quod ecclesiæ refugium quærens, ecclesiasticum juditium semper expetens, submitti non debet seculari judicio. Post hæc vero cum nos ex utraq; parte idem tam à Lothario, quam à Thietberga fuerimus provocati judices, nosque amborum controversiam executi simus, ad nullos alios convenit super hoc negocio judices convolare. Cum secundum sacros canones à judicibus quos communis consensus elegerit, non liceat provocare, & ubi concessa est provocatio, non nisi ubi maior est auctoritas, liceat provocare. Itaq; cum non sit apostolicæ sedis auctoritate, quæ amborū negotium executa est, usquam maior auctoritas, nescimus si alicui liceat de ejus judicio judicare, vel ejus retractare sententiam. Et post pauca. Illud vero quod Lotharius Thietbergam de adulterio criminatur, quis non videat dolo esse plenum. Denique si ut ipse jactat uxor ejus non est, non pertinet ad eum, illi de adulterio calumniam texere, cum nec mechari potuit, si alicuius uxor non existit, porro si à Lothario de adulterio accusatur, & si victa fuerit, ultio præparatur, necesse est ut fateatur uxorem. Et quibusdam interpositis. præterea sive de conjugii fœdere, sive de adulterii crimine judicium sit agitandum, nulla ratione patet Thietbergam cum Lothario posse legalem inire conflictum, vel legitimum controversiæ subire certamen. nisi prius ad tempus suæ fuerit reddita potestati, seu & suis consanguineis libere sociata, inter quos etiam locus providendus est, ubi nulla vis multitudinis formidanda, & non sit difficile testes producere, vel cæteras personas, quæ tam à sanctis canonibus, quàm à venerandis Romanorū legibus in hujuscemodi controversiis requiruntur. Verum hæc non ut fiant dicimus, quæ sine decreto, & ordinatione nostra fieri non posse supra docuimus.

Accensus itaq; idem sanctissimus pontifex zelo dei, quo fuerat sacerdos quondā inflāmatus, Vualdradā ipso die purificationis sanctæ Mariæ dei genitricis, in Basilica excōmunicavit, & ab ōni christianorū consortio separavit, destinavit epistolā omnibus episcopis per Germaniā, & Gallias constitutis, causas & modū excōmunicationis continentem. Cujus sensū quàm verborū seriem, causa brevitatis potius placuit ponere.

Decreveramus quidem circa Vualdradam mechā, & pertinaciter in impœnitentia permanentē, vindictæ modum minus districte temperare, & juxta quod merebatur non ita pro scelere sententiam in eam justæ punitionis proferre, nisi obstinato animo in mechiæ volutabro perenniter permanere proposuisset. Igitur quia monita nostra, & crebras exhortationes contempsit, quia culpam suam nec dum cognovit nec confessa est, nec missa nobis legatione, qui causam ipsius exequendam suscepimus, veniam postulavit. Postremo cum recto itinere nos illi fuerat adeundum, & beati Petri apostoli suffragia requirenda, retro est conversa post Satanam, nec non & Thietbergæ reginæ dolos struere, cœpta interitus meditatione, non cessat, cum egregio aposto-

dicimus, quod contra eam, contraq; ejus similes sæpius replicandum est, quia secundum duriciam suam, & cor inpœnitens thesaurizat sibi iram in die iræ. Idcirco nos eam de factis suis excommunicavimus, donec ecclesiæ Christi, nobisque præcipue, qui ejus principaliter curam gerimus, quique causam ipsius exequi ac investigare cepimus, satisfecerit, donec etiam sinistram omnem suspicionem, consilium nostrum suscipiens, adimat, ac præciosi corporis & sanguinis domini perceptione, atque ab omnimodo consortio sanctæ ecclesiæ, sancti spiritus, beatorumque apostolorum Petri & Pauli judicio, & nostræ mediocritatis, auctoritate fecimus, prorsus cum universis complicibus, & communicatoribus, fautoribus suis prorsus extorrem. Hanc sententiam 4. non. Februarii à nobis promulgatam meminimus, eamque scripto vobis destinavimus, & ne labor vester inanis constituatur, spiritalis nobiscum vestra fraternitas, adversus jam dictam mecham, & communicatores ejus arma sustollat, & in patrochia sua excommunicatam hanc, fautoresque suos, una voce unusquisq; denunciet, donec nostro speciali judicio dignæ se pœnitentiæ submittat.

Direxit etiam Lothario regi idem reverendissimus pontifex epistolam, hæc cõtinentem. Audito revertenti misso nostro, correctionis tuæ (ut ita dicamus) initio, gratias deo condignas egimus, & ut tibi quoque grates competibiles referremus, animum præparavimus. Sed heu adversa nuncia hujus intentionis nostræ proposito celeriter obviaverunt. Quapropter compulsi sumus mutare vocem, & qui ad gratiarum actiones eos aperire disposueramus, in luctus & increpationes, ad hoc officium linguæ coacti dirigimus. Didicimus enim te qui prolixo tempore in scelere permanens, ecclesiæ dei non modicum nocuisti, nocere adhuc, & qui in sordibus eras, sordescere adhuc. Siquidem, ut opinamur, tibi non sufficit solum adulterium perpetrasse, nisi apponas, ut etiã animas hominum perjurii laqueis irretitas, in extremum demergas interitum. Sed quid mirum, si paucorum animabus perjurio exitium acquisisti, quando in tanta sublimitate positus, per exemplum tuæ mechæ tot hominũ milia in perditionis Chaos præcipitaveris. Illud autem quod Thietberga, quasi Vualdradæ testimonium dicens eam fuisse tuam legitimã uxorem, volens aut invita frustra conatur astruere, quandoquidem illius nullus prorsus hinc testimonio quis indigeat, cum magis nos ita sentiamus quod justum est, & intelligamus quod æquum, ut etiam Thietberga mortua, tu nullis legibus, nullis regulis unquam Vualdradam in uxorem possis, aut permittaris assumere. Vtrum ergo Vualdrada legitima tua fuerit aliquando conjunx, ecclesia dei satis factione Thietbergæ non eget. Vnum tamen scimus, quomodo nec nos eadẽ ecclesia dei, qui adulteros judicabit, et si Vualdradam quandocumq; resumpseris, etiam Thietberga decedente, dimittet modis omnibus impunitum. Et post pauca. Itaq; summo studio præfatam Thietbergam conjugem tuam tanquam propriam fovere carnem, ac diligere procurato, & ne illam à te separare ullo pacto consentias vigilanter attende, unde si vult à te discedere, corrige, immo corripe eam, & à tali intentione per omnia revocare satage. Jam vero si amore pudicitiæ separationem quærat, & conjugalis connubii solutionem efflagitat, certum est apostolo dicente. Quoniam mulier sui corporis potestatẽ non habet, sed vir, verum si & ipse pudicitiam sectatus religionis obtentu copulam dissolvere vis, tantum ne simulate fiat, concedimus. Nam licet sit scriptum, quos deus conjunxit, homo non separet. Deus tamen, & non homo separat, quando divini amoris intuitu, ex consensu utriusque conjugis matrimonia dissolvuntur. Si ergo hoc modo vis, gratuito permittimus animo, celeremq; præbemus assensum, aliter autem fieri mutuam vestram separationem prohibemus. Porro si sterilitas accusatur, cogites Saram nonagenariam, Annam quoque, simul & Elisabeth, quam tamen sterilitatem fortasse non facit fœcunditas, sed iniquitas. Ergo gloriosissime Rex esto propria contentus uxore, & præter illius, alterius ne quæras consortium. Igitur consilium nostrũ accipe, & monita nostra tanquam affectuosi patris amplectere, atq; ab omni pravitate mentem, linguam, corpusque refrena, præcipue, Vualdradæ pellicis tuæ, & dudum à te repudiatæ communionem declinans, & ejus consortium perpetuæ obligationi contradens. Excommunicata est enim, & usque ad præsentiam nostram ab omni christianorum contubernio sequestrata, sicut totus jam novit Occidens, & jam quæ per missos nostros minime cum plagis cæteris Oriens ignorabit. Quãobrem cavendum est, ne cum ea pari mucrone percelleris sententiæ passione, & brevissimi temporis desyderio, vinctus & obligatus ad sulphureos fœtores, & perenne traharis exitium. Et paucis interpositis epistolam sic concludit. Hæc autem nos tibi nunc scripsisse, & quasi inter nos & te nostra verba excessus tuos corripientia discurrisse sufficiat. Cæterum præcave ne quando nobis secundum præceptum duos aut tres testes adhibeamus. Immo vero ne hoc ecclesiæ sanctæ dicamus, & quod non optamus, decætero fias sicut Ethnicus & publicanus.

Ecce ex multis pauca notare curavimus, ut sic nescientibus ex parte fierent cognita, ut tamen scientibus non per omnia essent onerosa. Qualem vero exitum hujus pestiferi morbi pernicies attulerit (Apostolico renuens antidoto mederi) quantoque regni dispendia ex hac mortifera contagione fecit, supradictus papa spiritu sancto afflatus prædixerat, quæ in subsequentibus suo in loco demõstrabimus. Circa hæc tẽpora Ludovicus rex fratris sui Caroli regnũ cũ exercitu ingressus est, gestiens occidentalia regna suo dominatui subjugare, fratriq; præripere debitã portionẽ, quæ ei

sorte ac funiculo hæreditatis competenter acciderat, oblitus germanitatis ac consanguinitatis fœdera, oblitus pacti quod jam dudum mutua conventione pepigerat, Immemor etiam sacramentorum quibus se cum magnis execrationibus coram deo obligaverat. Præbuerant ad hoc facinus peragendum, occasionem, incitamenta, fomitem, Carolus, ut præmisimus, quosdam ex nobilioribus regni, aut publice adjudicatos gladio percussit, aut dolo deceptos perdidit. Cæteri formidantes ne similia paterentur, Ludovicum regem trans Rhenum commorantē solicitant, ejusdem animum ad obtinendum fratris regnū illiciunt, promittentes semet ipsos una cum regno, ejus ditioni tradituros. Hac persuasione, ut animi regum avidi, & semper inexplebiles sunt, facile in spem introductus, cum valida manu, ut diximus, terminos regni intravit. Carolus sentiens viros regni à se defecisse, in ultimis finibus Aquitaniæ, Lugiæ latibulum quæsivit. Ludovicus, ut cœperat, regnum obtinuit, ac usque Retnensem civitatem pervenit. Dimisso vero exercitu, in Germaniam ad propria redire cum optimatibus regni cœpit, negotia disponere, sed subito fortuna mutatur. Nam principes qui eum in regnum introduxerant, videntes quod longe aliter incederet erga eos, quam existimaverant, pœnitudine tacti, ad Carolum revertuntur. Carolus ex desperatis rebus, vires se recepisse congaudens, contractis undique copiis, fratrem bello aggredi tentat. Ille intuens, & à suis quos secum adduxerat, & ab his quos ibi acquisisse visus fuerat, se esse destitutum, maturius fugam arripuit, & cū debita confusione fines regni excessit. Hac tempestate Hucbertus abbas frater Thietbergæ reginæ contra Lotharium regem rebellare exorsus est. Collecta quippe prædonum valida manu, rapinas cepit exercere, interfectisque aut fugatis Lotharii fidelibus, qui finitima possidebant loca, agros, villasque eorum suæ factionis sectatoribus distribuit. Ad hujuscemodi temeritatē comprimendam Lotharius rex semel, iterum atque tertio exercitum produxit, frequenter etiam cum ducibus armatorum multitudinem direxit, sed minime hanc præsumptionem extinguere potuit, quia loca inaccessibilia erant inter Juram, & Alpes Appenninas, seditiosis munitissima itinera, & difficilem ingressum præstantia. Attamen idem Acephalus Hucbertus novissime à Contado comite peremptus est juxta castrum, quod Urba dicitur.

Animi regum avidi & inexplebiles

Anno dominicæ incarnationis 866. Herispoius rex Britonum à suis interficitur, & Salomon dux in loco ejus subrogatur. Erat enim iste vir strenuus & bellicosus, & tam forma quàm animo ad regni gubernacula coaptatus. Carolus tertio super Britones cum exercitu irruere disponit, sed cum ad terminos gentis appropinquasset, audito quod ad resistendum totis viribus parati essent, subito mutata voluntate, magis elegit pacem suscipere, quam bellum inferre, facta itaque pactione cum Salomone, quam dudum cum Herisposo fecerat, decessit.

Salomon dux Britonum.

Anno domini incar. 867. Nortmanni oram Ligeris fluminis occupantes, nam Mettensem, Andagavensem, Pictavensem, atque Turonicam provinciam iterato crudeliter depopulari cœperunt, contra quos Ruotbertus qui Marchiam tenebat, & Ranulfus dux Aquitaniæ collecta multitudine, aciem dirigunt. illi sentientes se exercitu insequi, cum summa acceleratione ad classem repedare contendunt, sed cum appropinquare insequentium multitudinem cernerent, cognoscentes se effugere non posse, quandam villam ingrediuntur, ubi se quantum hora permisit communiunt. Erat autem in eadem villa basilica pergrandis ex lapide constructa, in qua maxima pars Nortmannorum introivit cum duce eorum nomine Hastingo, Ruobertus & Ranulfus cum sociis superirruunt, quoscunque extra basilicam reperiere, absque mora trucidant, ad ecclesiam pervenientes, cum vidissent locum munitum, & animadvertissent non modicam turbam paganorum intrinsecus latitantem, parumper deliberantes, castra in circuitu statuunt, tentoria figunt, ut in crastinum extructis aggeribus, applicatisque machinis hostes totis viribus expugnarent, declinabat quippe jam sol ad occasum, Ruobertus nimio calore exæstuans, galeam & loricam deposuit, ut aura collecta paulisper refrigeretur, cumque unus quisque in positione castrorum intenderet, repente Nortmanni à munitione exiliunt, & cum ingenti clamore super Ruobertum ac socios impetum fecerunt. Sed quamvis repentini & subitanei casus etiam fortissimos viros in bello conturbare soleant, tamen arma quàm citius corripiunt, hostes viriliter excipiunt, & cædentes in Basilicā redire compellunt. Ruobertus absque galea & lorica accurrens, cum incautius dimicaret, & inimicos ultra insequeretur interfectus est, in introitu ipsius ecclesiæ, ejus corpus jam exanime Nortmanni intrinsecus trahunt, porrò Ranulfus cum eminus stans, eventum rei specularetur, à quodam Nortmanno per fenestram basilicæ sagittæ ictu graviter vulneratus est, & à suis ex certamine educto, vix triduo supervixit. Tali infelici infortunio pugna commissa & finita, exercitus amisso capite errore pariter ac mœrore repletus, solvit eadem hora obsidionem, & ad propria revertitur, Nortmanni ovantes ad classem dirigunt.

Non multo post interjecto tempore Hugo Abba in locum Ruoberti substitutus est, vir strenuus, humilis, justus, pacificus, & omni morū honestate fundatus, siquidem Udo & Ruobertus, filii Ruoberti adhuc parvuli erant, quando pater extinctus est, & iccirco non est illis ducatus commissus.

Per id tēpus gens Saracenorū in Benevento ex Africa veniēs, universā penè regionē illā invaserūt, cædibus, rapinis, ac incēdiis omnia depopulātes. cōtra quos Ludovicus imperator exercitū cōtrahit, & verit⁹ ne forte adversus innumerabilē hostiū multitudinē vires regni nō sufficerēt ad stare in

gallias legatos mittit, omnino exposcens, ut ad præfatæ nequissimæ gentis vires extenuandas, audaciamque refrenandam, sibi cum dei auxilio, virtute quoque Francorum opitularetur. qui nihil cunctatus, exercitum cum ingenti industria undequaque contrahit, fratrique quanta potuit celeritate in adjutorium venit, ubi plurima bella gesta sunt, non solum fortiter, sed etiam feliciter, deo opem ferente. Inter hæc exercitus Lotharii gravi peste fatigatur, ex insueto quippe calore, & intemperie aëris dissolutus, Dysenteriç vel Clienteriç morbo corripitur, ex qua plaga innumerabilis multitudo extincta est, plurimi etiam aranearum morsibus perierunt, ut jam tunc daretur intelligi, quod propter duritiã, & cor inpœnitens, Deus non solum Lothario, verum etiam omni regno ejus adversaretur. revertitur itaq; in Franciã non sine gravi, ut dictũ est, dispendio suorũ. *Aranearum morsibus plurimi perierunt.*

Anno dominicæ incarna. 868. Nicolaus sanctissimus & beatissimus papa, post multos pro Christo labores, multa pro sanctæ ecclesiæ inviolabili statu certamina, migravit ad cœlestia regna, recepturus pro administrata fideliter sibi credita dispensatione, à largissimo Domino inmarcessibilem gloriæ coronam, de cujus deo placitis actibus, plura poterant dici relatu digna, nisi brevitati studentes, causas rerum magis summatim notare, quam explanare proposuissemus. Denique post beatum Græorium usque in præsens, nullus præsul in Romana urbe pontificali honore sublimatus, illi videtur çquiparandus. Regibus ac Tyrannis imperavit, eisque ac si Dominus orbis terrarum, auctoritate præfuit. episcopis & sacerdotibus religiosis, ac domini mandata observantibus humilis, blandus, pius, mansuetus apparuit. inreligiosis & à recto tramite exorbitantibus, terribilis atque austeritate plenus extitit, ut merito credatur alter Helias (Deo suscitante) nostris in temporibus resurrexisse, & si non corpore, tamen spiritu & virtute. *Nicolaus pontifex moritur. Nicolai pontificis laudes.*

Huic sanctissimæ memoriæ viro Adrianus in pontificatum successit, quod cum Lotharius rex, certa relatione comperisset, ei talia scripta direxit. Infausta relatio & inambigua hactenus manens (ut nos ita dicamus) acriter nostræ serenitatis transverberavit aures, intimando quod beatæ recordationis, dominus Nicolaus ab hac lachrymarum valle vocante Christo decesserit, cum sanctis ut credimus inæstimabiliter coronandus. Nec differt ut omnis Christiana religio de tanto pontifice doleat, & omnis ecclesiasticus ordo de prudentissimo papa ingemiscat, revera nos potius deflemus, qui causas nostræ calumniæ, & fraudulentas æmulorum nostrorum querimonias, tam benigno patri æquitatis ac justititiæ lance ponderandas ac determinandas ad tempus, & in parte commisimus. sed quod lugubrius replicamus, plus apud sanctitatem illius valuere inimicorũ insidiæ, & simulatç deceptiones, quam nostra simplex & pura defensio. Nos enim literis & verbis indesinenter proclamantes, & diversis legationibus eadem repetentes, humiliter postulavimus, ut nos & accusatores nostri, juxta divinas & humanas leges sui pontifici audientiam mereremur, ut ratio docet nostram præsentiam exhibendo. Sed semper repulsi sumus. & post pauca. Sed quia deus omnipotens princeps pastorum, in illa sancta sede vestri pontificatus apicem sublimavit, si tempus arriserit, vestrum multipliciter desyderamus conspectum, & nostris deo dignis animari colloquiis, ac melliflua benedictione potiri. Et in fine ipsius epistolæ. Interea modis omnibus obsecramus, ut de vestra optabili prosperitate literis vestris, celsitudinem nostram certam reddentes, charæ filiationis munus nobis impartiri dignemini.

Ad hæc supradictus papa rescripsit sedem sancti Petri semper paratam esse, dignam satisfactionem suscipere, nec quod divinæ humaneque leges juste decernunt. unquam repulisse. itaque si immunem ab objectis se sciret, cum omni fiducia sedem apostolicam oporteret adire, ut expetitam benedictionem perciperet, si culpam autem recognosceret, nihilominus absque hæsitatione venire festinaret, condigna pœnitentiæ remedia suscepturus.

His temporibus gens Bulgarorũ ferocissima, ac bellicosa, relictis idolis, abrenuntiatisque gentilium superstitionibus, in Christum, & pro maxima parte credidit, & abluta salutari baptismatis unda, in religionem Christianam transiit. Directi sunt autem à sede apostolica in eandem gentem sacerdotes, ac viri religiosi, qui populum adhuc rudem divinis informarent præceptis, & incultam barbariem sacris dogmatibus excolentes, Christo gratum habitaculum præpararent, ut hujus vere sanctæ devotioni opus prosperum obtineret effectum. Ludovicus Christianissimus rex qui Germanis imperabat, non mediocre præbuit supplementum. Ferunt autẽ de hujus gentis rege, quod à tanta perfectione post perceptam baptismi gratiam cœperit, ut diebus ornamentis regiis indutus, coram populo procederet, noctibus vero sacro vestitus, latenter ecclesiam intrans, super pavimentum ipsius basilicæ, substrato tantum sibi cilicio postratus in oratione jaceret, non post multum tempus divina inspiratione commotus, regnum terrenum dimisit, ut in cœlis æternaliter regnaret cum Christo. Et ordinato in suum locum regem filium suum majorem natu, comã capitis deposuit, habituque sanctæ conversationis suscepto, monachus effectus est, eleemosynis, vigiliis, & orationibus die noctuque intentus. Interea filius ejus quem regem constituerat, longe à paterna intentione, & operatione recedens, prædas cœpit exercere, ebrietatibus, comessationibus, & libidinibus vacare, & omni conamine ad gentilitatis ritum populum noviter baptizatum, revocare, quod cum pater audisset, nimio zelo accensus, sacrum habitum deposuit, & militiæ cingulum. *Bulgarorum Rex monachus fit.*

gulum resumpsit, & cultu regio indutus, adsociatis sibi deum timentibus, filium persecutus est, quem mox absque difficultate cœpit, oculosque ejus effodit, & in carcerem misit, deinde convocato omni regno suo, filium juniorem regem constituit, interminatus coram omnibus similia fore passurum, si in aliquo à recta Christianitate deviaret, his ita patratis deposito cingulo, & resumpto sanctæ religionis habitu, in monasterium ingressus, in sancta conversatione reliquum vitæ præsentis tempus duxit.

Pater oculos effodit filius.

Lotharius Romã venit.

Anno domi. incar. 869. Lotharius Romam profectus est, quo cum pervenisset, ab Adriano pontifice honorifice susceptus est, qui ab eodem præsule sciscitatus, si monita pii patris domini Nicolai cum omni vigilantia hactenus observata haberet, & præstitum jusiurandum inviolato fœdere custoditum, quod ab illo deceptus, qui in veritate non stetit, qui non solum mendax est, sed etiam pater omnis mendacii. respondit se ita omnia observasse, ac si divinitus sibi essent imperata, cumque proceres & optimates qui cum eo venerant, eadem testificarentur, nec ulla opposita persona inveniretur, qui adversus regiam auctoritatem, legittimum auderet controversiæ inire certamen, universalis papa talia prosequitur. Si vestræ testificationis verbis veritas suffragatur, cum omni alacritate mentis, omnipotenti deo multiplices gratiarum actiones referimus. Restat ergo fili charissime, ut ad confessionem sancti Petri accedas, ubi deo propitio, hostiam salutarem pro tua non tantum corporis, quàm animę incolumitate immolabimus, ex qua te nobiscum participare oportet, ut per hanc participationem membris Christi, unde abscissus esse videbaris, merearis incorporari. Finita igitur missarum solennia, invitat summus pontifex eundẽ regem ad mensam Christi, acceptoque in manibus corpore & sanguine domini, ita eum alloquitur, si innoxium te recognoscis à prohibito, atque interdicto tibi à Nicolao adulterii scelere, & hoc fixa mente statutum habes, ut nunquam diebus vitæ tuæ, Vualdradæ pellicis tuæ dudum à te repudiatæ misce aris nefario co cubitu, fiducialiter accede, & sacramentum salutis æternæ, tibi ad remissionem peccatorum profuturum percipe. si autem tua conscientia te accusat, & letali vulnere sauciatum proclamat, aut iterùm redire mente disponis in mœchiæ volutabro, nequaquã sumere præsumas, ne forte ad judicium & condemnationem tibi adveniat, quod fidelibus ad remedium præparavit divina providentia. Qui mente captus, obduratus pariter & obcæcatus absque retractione communionem corporis, & sangvinis domini de manu pontificis sumpsit, non expavescens illam sententiam quæ dicit, horribile incidere in manus Dei viventis. Qui enim manducat & bibit indigne, judicium sibi manducat & bibit. Deinde conversus idem præsul ad sequaces, ac fautores regis, unicuique communionem obtulit in hæc verba. Si domino ac regi tuo Lothario, in objecto adulterii crimine fautorem non præstitisti, neque consensum præbuisti, & Vualdradæ & aliis ab hac sede apostolica excommunicatis non communicasti, corpus & sanguis domini nostri Iesu Christi prosit tibi in vitam æternam. Igitur quisquis in his se læsum sciens ausu temerario communionem sub tali contestatione porrectam sumere præsumpsit, divino judicio percussus, ab hac luce subtractus est, antequam subsequentis anni rediret principium, perpauci qui se à communione subtraxerunt, vix mortis periculum evaserunt.

Lotharius moritur.

Porrò Lotharius Roma egressus morbo corripitur, & Placentia civitate perveniens, diem clausit extremum 6 idus August. Tanta autem strages in præfati regis populo facta est, ut non peste perisse, sed hostili gladio corruisse virtus ac nobilitas totius regni videretur, quæ eo tempore tantæ fœcunditatis erat, ut in modum densarum segetum pullulans, veluti quoddam examen imperii fines impleverit.

Carolus certa relatione comperiens Lothariũ regẽ obisse, mox illius occupare ditionẽ nititur, Mettisq; perveniens, ab Adventio, pręfatæ urbis episcopo, & nõnullis aliis primoribus favorabiliter exceptus, in regnũ sublimatus, indeq; digrediẽs, Aquisgrani palatium ingressus est, eo quod sedes regis esse videretur, ubi multo plures ad eum confluxere.

Carebat autẽ ea tempestate urbs Trevirorũ, & Colonia Agrippinensis pontificibus, siquidẽ ut præmisimus, amborum præsules in Italia ab hac luce subtracti sunt. Inito autem rex cum optimatibus consilio, Bertulfum nepotem supradicti Adventii episcopi, ecclesiæ Trevirorũ præfecit. Dictum est autem ut iste vir episcopalem obtineret dignitatem interventu, & ope prædicti Adventii, qui eo tempore plurimũ apud regem poterat, eo quod illi assentando in adipiscendis regni negotiis ambitiosius faveret.

Adventius episcopus Mettensis.

Porrò coloniæ Agrippinæ rex Hilduuinũ abbatem præponere tentavit in pontificali cathedra, fecitq; à Francone episcopo Tungrensis Diocœsis, in Aquispalatio presbyterũ ordinari ad titulũ sancti Petri, prædictæ Metropol.

Dum hæc in regno Lotharii agũtur, Ludovicus rex infirmitate detentus, in Baioariorũ finibus lecto decumbebat, audiens itaque à fratre sæpe dictũ regnum taliter invasum, ægre tulit, & cum omni festinatione legatos direxit, qui eũ obnixe rogarẽt, ut ab hac temeraria invasione cessaret, nec solus indebita præsumptiõe usurparet, quod utrisq; hæreditario jure æqualiter cõpetebat, regno decederet, quousq; Deo pristinam sospitatẽ reddente, venire posset, ut pariter colloquerẽtur, & de ejusdem regni statu, quod justitiæ, & æquitatis jura dictabant, pari voluntate decernerent,

His cum tali mandato præmissis, interim Luidpertum archiepiscopum Maguntiæ urbis, occulte Coloniam dirigit, hortaturque omni arte satageret ordinationem Hilduini prævenire,& ex ipsius civitatis clero, episcopum consecrare studeret per electionem civium, qui assumptis secum aliis episcopis, recto itinere Duiza castrum pervenit,& formidans ne forte insidiæ sibi à Caroli fautoribus molirentur, nequaquam Rhenum transiit, sed destinatis missis, mandavit ut honestiores ex clero,& nobiliores ex populo sibi ad idẽ castrũ occurrerẽt,illis jussa cõplẽtibus episcopus ex parte regis eos alloquitur,ut sibi consulerent, & quam citius ex proprio grege præsulem eligerent, se ad hoc destinatum esse,ut quencumque communi consilio præficiendum decernerent, statim consecraret. Ad hæc illi respondent, Hilduinum episcopum esse datum, jamque presbyterum ad ipsam sedem ordinatum, omnesque penè manibus datis ejus dominationem susceptam haberent, nulla ratione permitterent ut alium eligerent, quibus ille econtra, si electionem nobis à rege concessam despicitis,in arbitrio & potestate regis est, quem nobis velit dare episcopum. his auditis unanimiter elegerunt Willibertum venerabilem virum, quem nimium renuentem ac refugientem, ordinavit prædictus antistes, cum aliis consacerdotibus,& cum omni clero & populo Rheni fluenta transfretavit, & eum honorifice in sede pontificali imposuit, omnibusque rite peractis sub omni celeritate recessit. Carolus comperta ordinatione nimio furore accenditur ac mox Coloniam proficiscitur, quippe dum hæc agerentur, à missis Ludovici Hilduinus apud Aquis palatium in regio obsequio morabatur. Willibertus episcopus, & omnes qui in ejus ordinationem consenserant Rhenum transeuntes, sævitiam regis declinaverunt. Rex cum neminem reperisset, in quem suas injurias ulcisci posset,via qua venerat, regressus est. Interea iterum legati à Ludovico mittuntur, orantes ut à regno discederet, sed cum minime acquiesceret, novissime Ludibertum archiepiscopum,& Altfridum episcopum de Saxonia prudentissimum virum,Ludovicus legatos dirigit mandans ut unum è duobus eligeret, aut cito à regno recederet, aut sibi pugnandum cum fratre fore t. qui eum tanta ingenii arte tantaque constantia aggrediuntur,ut absque dilatione recederet, & in proprio regno se reciperet. Post hæc supradicti regis conventum celebrare disponunt, in loco qui dicitur Marsana juxta Mosam.

Per electionem civium olim Episcopi præficiebantur.

Vuillibertus epis. Colonien. contra Hilduinum fit.

Anno domini, incarnatio 870. Ludovicus & Carolus una cum optimatibus & proceribus suis ad Marsanam venientes, regnum quondam Lotharii æquis partibus inter se diviserunt. qualiter autem hæc divisio facta sit,quia omnibus penè notum sit, supervacuum duximus adnotare.

Carolus cõvẽtu absoluto,ad Heristellũ perrexit quia ei idẽ palatiũ in parte acciderat,Ludovicus vero ad Aquis palatiũ rediit,ubi duob⁹ ferè mẽsibus lecto decubuit,adversa valitudine prævẽtus

Denique cum à partibus orientis veniens Ribuariorum terminos intrasset,in quandam Regiam villam, Flamersheim * ad hospitium divertit, cumque solarium domus conscendisset, stipatus obsequentium multitudine repente ipsũ solarium,quod nimia vetustate & putredine resolutum fuerat, trabibus fractis corruit,& inter ruinas ejus Rex, graviter attritus est,ita ut duæ costæ ejus à sua compage disjungerentur.et cum omnes accurrissent eumque perisse arbitrarentur,ipse à loco in quo ceciderat surgens, suis se repræsentavit, asserens se nihil mali passum, & ultra quam credi potest simulato languore, sequenti die contra fratrem ad Marsana proficiscitur. Tanta hujus principis duritia,tanta animositas fuit,ut cum etiam fragor fractarum costarum adinuicem collidentium à nonnullis audiretur, nemo tamen propter hoc audierit, eum suspirium trahentem vel gemitum emittentem.

* Flametum alias.

Ludov rex, casu costas duas fregit.

Per id tempus Carolus Carolomannum filium suum oculis privavit. siquidem prædictus rex ex Hirmandrude regina tres filios susceperat, Carolum scilicet, Carolomannum,& Ludovicum sed duo ex his infeliciter perierunt. nempe Carolus levitate juvenili ductus,tentare volens Albuini & Bettonis audaciam, ac sæpe laudatam constantiam, alium se esse simulans, cum ex venatione vespertinis horis idem Albuinus quadam die reverteretur,super eum solus impetum fecit, veluti equum in quo violenter ablaturus. ille nihil minus existimans quàm filium regis, evaginato gladio ex adverso eum in capite percussit, moxque terræ prostravit, deinde multis vulneribus confossum semivivum reliquit, arma pariter & Caballum suum secum auferens, debilitatis ergo membris, ac vultu deformatus, pauco tempore supervixit, Albuinus cognito quod regis filius esset,in quem talia exercuerat,celeriter aufugiendo mortis periculum declinavit.

Carolomannus oculis privatur.

Carolus Caroli filius, ab Albuino trucidatur casu.

Porrò Carolomanus cum adhuc esset puerulus, jussu patris attonsus, clericus effectus est, deinde procedente tempore ad Diaconatus officium, quamvis invitus atque coactus in præsentia genitoris ordinatus est,legitque publicè evangelium,& pontifici missam celebranti juxta morem ministravit Post hæc per Apostasiam recedens ab ecclesiastica religione,abjiciens ac spernẽs negligenter gratiam,quæ ei data erat,per impositionem manus,alter Julianus efficitur,collecta quippe prædonum non modica turba, ecclesias dei cœpit devastare, ea quæ pacis sunt impugnare, cuncta diripere & inaudita mala perpetrare, pro quib⁹ cũ crebro à patre correptus fuisset,nec tamẽ ullatenus accepta pravitas cessaret, novissime ex præcepto patris ei oculi eruũtur, ut supra meminimus; justo dei judicio,lucẽ exteriorẽ amittẽs,qui interiorẽ,quæ Christus est,à suo pectore effugaverat,in

Carolomannus apostata.

tenebras

tenebras exteriores missus, qui interioribus sua sponte se tradiderat, orbatusque Ludovicum avunculum suum adiit, miseriarum & calamitatum suarum ærumnas apud eum lugubriter deplorans, ille miseratione motus Absternatum monasterium sancti Willibrodi ei ad subsidium vitæ præsentis concessit, ubi non multo post tempore mortuus est & sepultus.

Anno domini. incar. 871. Adrianus papa migravit ad dominum, & Joannes summi pontificis culmen adeptus est.

Provinciæ quædam a Ludovico Imperat. deficiunt. Adalgisus. His diebus Adalgisus dux Beneventanus græcorum persuasionibus corruptus, adversus Ludovicum Imperatorem manum levavit, etenim ejus hortatu plurimæ civitates, provinciarum, Samnii, Campaniæ & Lucaniæ à Ludovico recedentes, græcorum dominationi se subdiderunt. quibus cognitis Imperator in provincia Samnitica exercitum transfert, petiturus harum provinciarum caput Beneventum, ditissimam & opulentissimam civitatem. Adalgisus adventare exercitum sentiens timore perterritus, ad callida argumenta convertitur, & Benevento egressus, Imperatori ultro se offert, paratum se esse, & semper fuisse ad ejus obsequium profitetur, numquam defectoribus se assensum præbuisse, juramento confirmat, deinde muneribus regem sibi conciliat, ac mox in pristinam recipitur gratiam. Imperator in Campaniam & Lucaniam ad civitates quæ defecerant copias transponit, quas absque difficultate in deditionem recepit, excepto Capua, quæ quia quadrato lapide erat constructa, audaciam repugnandi civibus præbuit. *Capua obsidetur.* Cingitur itaque obsidione, omnisque aditus intrandi penitus intercluditur, in circuitu vastatur, cuncta hostili rapacitate diripiuntur. Novissime vites & oliveta, & ceteræ fructiferæ arbores radicitus exciduntur. Capuani desperatis rebus episcopum civitatis adeunt, corpus sancti Germani episcopi, *S. Germanus.* cujus animam venerabilis pater Benedictus in sphæra ignea ab angelis in cœlum viderat deferri, in feretro levant, & sic portis apertis supplices castra Imperatoris petunt, orantes ejusdem sancti interventu sibi veniam largiri. Augustus ut totis pietatis visceribus affluebat, misericordia motus, erratus atque excessus benigne indulsit, præcepitque exercitui ab excidio retrahere manum. Expulsis itaque Græcis, custodes ex numero satellitum in civitatibus quas receperat, locat, & Beneventum proficiscitur, ubi aliquantisper decreverat immorari. Exercitus longa civitatū obsidione fatigatus, genitale solū cœpit suspirare, post emensos labores quietē desyderare, conjugum ac liberorum dulces amplectus ante oculos mentis revocare, & hac ex causa, paulatim cottidie diffluere. *Adalgisi callidum & Italicum ingenium.* Interim Adalgisus ut erat callidus ingenio, Imperatorem alloquitur, cur vires suorum nullis existentibus causis, profligaret, cur agros villasque suæ ditoni subditas hostiliter depopulari permitteret? oporteret ut & fessis optata concederent, & regio quæ penè devastata erat, clementia principis salvaretur. Flexus his suggestionibus Imperator exercitum, & pro maxima parte absolvit & ad propria repedare permisit, ipse cum paucis in eodem loco remanet, nil adversi suspicatus. Adalgisus regē destitutum suorum viribus cernens, jam dudum conceptam iniquitatem parturit, & cum suæ conspirationis sectoribus palatium in quo Imperator meridie quiescebat, occupare nititur, Rex à strepitu & clamore irruentium excitatus, lecto desilit, arma corripit, & cum perpaucis corporis sui custodibus, ad ostium domus turbatus repentina inruptione procedit, aditumque ferro intercludens, hostem à liminibus arcet, Adalgisus sentiens non sine discrimine ostia domus esse penetranda, ab introitu pedem retrahit, palatiumque flammis jubet exuri. Interea rex inducias sibi dari petit, pacemque obnixe deposcit, cui responsum est, non aliter petita impetraturum, nisi prius jurejurando devovisset, nunquam se diebus vitæ suæ Beneventi fines intraturum, neque ex calumnia quam tunc patiebatur, vindictam aliquando exacturum, allatis itaque sanctorum pignoribus, necessitate constrictus, Sacramentum quod ab eo exigebatur, juravit, statimque posterea die à Benevento exivit.

Anno domini. incar. 872. Ludovicus Imperator Romam venit, ibique conventum celebrans, coram summno pontifice multa super Adalgisi tyrannide conquestus est. Tunc à senatu Romanorum idem Adalgisus Tyrannus, atque hostis reipublicæ declaratur, bellum etiam adversus eum decernitur, Joannes papa Imperatorem à juramento quo se obligaverat, auctoritate dei & sancti Petri absolvit, adfirmans nihil obesse, quod ob mortis periculum evadendum coactus fecerat. Nec sacramentum esse dicendum quod contra salutem reipublicæ, quamvis cum multis execrationibus, fuerit probatum. His exhortationibus principis animus ad rediviva certamina provocatur, tamen ne à suis periurus diceretur, nequaquam ipse contra tyrannum procedit, sed reginam cum exercitu dirigit. Adalgisus certis indiciis colligens, bellum adversum se summis visceribus parari, hostemque se ac Tyrannum esse denunciatum, *Adalgisus in Corsicam fugit.* suæ nequitiæ conscius, metu perterritus, & spem vitæ in fuga ponens, in Corsicam insulam secessit, ibique ad tempus latuit.

Locustæ Galliam devastant. Anno dominicæ incarna. 874. Locustarum inæstimabilis multitudo mense Aug. ab oriente veniens, totam penè pervastavit Galliam, quæ majores erant quam cæteræ locustæ, habebantque sena alarum remigia, & mirum dictu est, ut castrorum acies, destinctis ordinibus per aëra ferebantur, vel terræ incumbentes castra metiebantur, Duces cum paucis exercitum itinere unius dei præibant, *Locustarum ordo militaris.* quasi loca apta multitudini provisuri. circa horam nonam ubi duces pridie venerant, insidebant nec à loco occupato movebantur, quousque sol suum repræsentaret ortum, tunc per turmas sua profiscíscebantur.

proficiſcebantur, ut in parvis animalibus diſciplinam militarem cerneres, ſegetibus veſcebantur. quæ ab eis ita depaſtæ ſunt, ut veluti immani tempeſtate conſumptæ viderentur, ſpatium diurni itineris quatuor aut quinq; miliaribus extendebatur, pervenerunt autem uſque ad mare Brittanicum, ſuperficiem terræ cooperientes, in quo, Deo volente, violento ventorum flatu impulſæ, atq; in profundum aſportatæ, demerſæ ſunt. Æſtu vero atque refuſione oceani rejectæ, littora maritima repleverunt, tantaq; congeries facta eſt, ut ad inſtar montium cumulatæ coacervarentur, ex earum fœtore ac putredine aer corruptus, diram peſtem finitimis generavit, ex qua multi perierunt.

Per id tempus Carolus Andagavenſem obſidebat urbem, deniq; Nortmani poſtquam Ruodbertum & Ranulfum, & alios generoſæ ſtirpis viros, qui patriæ terminos armis tuebantur, Deo habitatoribus terræ adverſante, occiderunt, cum nemo inveniretur, qui eorum violentiæ reſiſteret, ſollicitati paucarum civitatū vel regionū deceptione, ex præda ſingularum, quantæ opes univerſarum eſſentatio proſpicientes, Andegavis civitatē civibus fuga dilapſis, vacuam reperientes ingrediuntur, quam cum munitiſſimam, & pro ſitu loci inexpugnabilem eſſe vidiſſent, in lætitiā effuſi, hanc ſuis ſuorumq; copiis tutiſſimū receptaculum adverſus laceſſitas bello gentes fore decernunt. Protinus navibus per Medanam fluvium deductis mulieribus, & parvulis, veluti in ea habitaturi intrant, diruta reparant, foſſas, vallosq; renovant, & ex ea proſilientes, repentinis incurſionibus circūjacentes regiones devaſtant. Quod cum Carolo tam pernicioſa peſtis in viſceribus regni interclusa nunciata eſſet, illico ex omnib. regnis quæ ſuæ ditioni parebant, veluti ad commune incendium extinguendū, exercitum colligit, atq; caſtris in circuitu poſitis, civitatem obſidione cinxit. Et quia Medana fluvius à partib. Brittaniæ urbis murum abluebat, Salomoni regi Britonum mandat, ut contractis auxiliis citius adventaret, ut cōmunem hoſtē communib. virib. expugnarent. Qui aſſumptis ſecum multis Britonū millib. ſuper ripam fluminis Medanæ tentoria fixit. Igitur ex omnibus partibus urbe obſidione circundata, multis dieb. undiq; ſumma virtute dimicatur, & nova & exquiſita machinamentorū genera applicantur, ſed conatus regis proſperitatis effectum non obtinuit, quia & loci facies non facilem præbebat acceſſum, & paganorum valida manus, quia pro vita res erat, ſummo reſiſtebat conamine. Exercitus immenſæ multitudinis cū longæ obſidionis tædio, famæ, & gravi peſtilentiæ morbo attereretur, cernentes Brittones urbem inexpugnabilem, conati ſunt fluviū à ſuo alveo derivare, ut exſiccato naturali meatu, naves Nortmanorum invadere poſſent. Cœperunt itaque foſſam miræ profunditatis ac latitudinis aperire, quæ res tantæ formidinis metū Nortmanis ingeſſit, ut abſq; dilatione ingentem pecuniam Carolo pollicerentur, ſi ſoluta obſidioue, eis ex ſuo regno liberum præberet egreſſum. Rex turpi cupiditate ſuperatus, pecuniam recepit, & ab obſidione recedens, hoſtib. viam patefecit, illi conſcenſis navibus, in Ligerim revertuntur, & nequaquam ut ſpoponderant, ex regno ejus receſſerunt, ſed in eodem loco manentes, multo pejora & immaniora, quam antea fecerunt. Anno do incar. 874. Ludovicus Imperator qui Italiæ regnum regebat, moritur. Fuit vero iſte princeps pius & miſericors, juſtitiæ deditus, ſimplicitate purus, eccleſiarum defenſor, orphanorum & pupillorum pater, eleemoſynarum largus largitor, ſervorū Dei humilis ſervitor, ut juſtitia ejus maneret in ſeculum ſeculi, & cornu ejus exaltaretur in gloria.

Medana fluvius.

Eodem anno Salomon rex Britonum à Paſquitano, & Vurfando ducibus ſuis dolo interficitur, poſt cujus mortem cū hii duo regnum ejus inter ſe dividere vellent, ſed in diviſione diſſentirent, eo quod maxima pars Paſquitani partib. faveret, bellum ab utriſq; ſummis viribus inſtauratur. Paſquitanus quanquam majore multitudine abundaret, Nortmanorum tamen auxilia pecunia conducit, eaq; ad ſupplementum virium ſuo exercitui miſcet, & mox contra æmulum ad pugnam proficiſcitur. Vurfandi ſatellites videntes vires regni ad Paſquitanum conceſſiſſe, cœperunt ab eo diffugere, ut vix mille cum eo in acie remanerent. Qui & ipſi cœperunt ſuadere, ut ſecederent, mortiſq; periculum declinarent, ſe cum paucis innumeram multitudinē ſuſtinere non poſſe. Ad hæc ille reſpondit: Abſit inquit optimi commilitones, ut hodie faciā quod nunquam feci, ſcilicet ut inimicis meis terga vertam, & gloria nominis noſtri infametur. Melius nobiliter mori, quam ignominia vitā ſervare, nec diffidēdum de victoria, fortunæ vires cum hoſtib. experiamur. Neq; enim ſalus eſt in multitudine ſed potius in Deo, hujuſcemodi exhortationib. animarum ſociis, ſuper triginta, & eo amplius, ut ferunt, adverſariorū milia irruunt, clamor in cœlum tollitur, pugna ſumma virtute conſeritur, Vurſandus cum ſuis confertiſſimam hoſtiū aciem irrumpit, & veluti herba pratorum reciſa, ante acumen falcis cadit, & uberrimæ ſegetes, procella tempeſtatis deſæviente proſternuntur, ita ferro cædit, ſternitq; omnia. Raro in illo regno, in ullo prælio tantum ſanguinis fuſum eſt. Paſquitanus, ut mactari ſuos, more pecudum vidit, cum paucis, quos gladius nec dum conſumpſerat fugit. Porro Nortmani qui in auxilium fuerant cōvocati, monaſteriū ſancti Melani epiſcopi ingreſſi ſunt, ibiq; ſe more ſolito communiunt, & ſuccedente nocte fuga dilapſi, ad naves revertuntur. Fuit vero geſtum hoc prælium in campis juxta civitatem Rodonis. Erat hic Vurfandus genere inter ſuos clarus, ſed virtutum experimentis & nobilitate clarior, quæ tanta fuit in illo, ut animi magnitudine, viriumq; gloria inter ſuos, ut diximus, nulli videatur eſſe ſecundus, ad cujus audaciam, mentiſque conſtantiam demonſtrandam, unum è multis ponere placuit. Nam cum Salomon rex hyemis tem-

Vurfandi laus.

pore aliquando contra Nortmanos castra posuisset, ut ab eorum incursione fines regni sui tuerentur, ibiq; multis diebus resideret, quadā die cum sermo inter socios teneretur de audacia, & duricia Nortmanorum, Vurfandus se ultra vires præsumens arrogāter jactavit, si rex cum exercitu recederet, se tantummodo audere cū suis in eodē loco remanere, & tribus diebus post decessum regis immorari. Distabant vero castra Britonum à Nortmanorum classe tantum octo miliaribus, nunciata sunt verba quæ Vurfandus quasi leviter protulerat, nescio à quo Hastingo duci paganorū. Nō multo post interjecto tempore, datisq; quingētis vaccis, Salomon pacē cum Nortmanis fecit, & acceptis obsidibus, cum redire in regnum disponeret, Legatus Hastingi eum taliter alloquitur. Nunciatum est Domino meo te tantum virum habere, qui se jactet quod te recedente solus cum suis hoc in loco audeat remanere. Si ergo tantus est quantus sibi videtur, incunctanter remaneat, quia dominus meus vult eum videre, audaciśq; viri desyderat noticiam habere. Interrogatus aūt Vurfandus à rege, utrum tale aliquid professus esset, respōdit se talia dixisse, & hæc eadem facere velle, protinusq; licentiam ibi remanendi petit. Cum à principe objurgatus, cur tā fatua obstinatione detentus, proverbiis inaniter inventum prolatis, vellet mori, suosq; morti tradere, nullatenus acquievit, asserens nisi remanendi licentiam daret, nequaquàm illi fidelis in reliquum foret. Sed cum Salomon inrevocabilem ejus animum perspexisset, dare ei solatium ex suis satellitibus voluit, quod tenuit suscipere affirmans si alios, quàm suos secum haberet, jam non esse vera quæ sno ponderat. Rex cum omnibus copiis in regnum recessit, & Vurfandus in eodem loco cum ducentis fere viris remansit, ibiq; quinque dieb. expectavit. Sexta nocte Hastingus quendam captivum absolvit à vinculis, & eū ad Vurfandum direxit, mandans ut sibi ad vadū cujusdam torrentis inter tertiam & secundā supervenientis diei horas occurreret, ut mutuis colloquiis fruerentur. Qui nihil cunctatus arma corripere, sociis imperat, & ad cōdictum locum absq; mora peragit, prospiciensq; vadum torrentis inter suos & adversarios, quasi limitem fore, nullo modo ibi consistere voluit, sed transvadato gurgite ultro obviā hostibus procedit. Nortmani admirantes animositatē & audaciam viri, ab eo declinaverunt, nec eū bello lacerare ausi sunt. Ille autem usq; ad horam sextam intrepidus expectans, cum neminem adversæ partis venire cerneret, cum suis ad propria reversus est. Nec illi animus minus in mortem invictus, quàm in hostem fuit. Deniq; post peractam victoriam morbo graviter ad extremū deducitur, cujus in valetudinem cum persensisset, Pasquitanus resumptis viribus, fautores ejus bello aggreditur, qui perterriti timore ad ducem confugiunt, & cum lachrymis ei minas Pasquitani aperiunt, petentes contra imminens periculum consilium. At ille hortatur ut adversus hostem audaciter procedant, suū vexillum ferentes, polliceturq; victoriam. Qui cum respondissent sine ejus præsentiā non audere cum adversariis congredi, spiritum qui una cum virib. corporis jam penè effugerat, resumens, quia nec pedibus, neque equo poterat ire, jubet se in lecto portari, & ante aciem inimicorum exponi, & sic subire certamen. Quod cum Satellites fecissent, ejus mox hostes in fugam versi sunt, patrata victoria, eum cum reportare vellent domum, inter manus militum, spiritum qui tantummodo in pectore palpitabat, exhalavit. Paucis autem interpositis diebus Pasquitanus & ipse defunctus est. Post horum duorum continuas mortes Indicheil, ex filia Herispon regis natus, & Alanus frater memorati Pasquitani Britanniam inter se partiti sunt, inter quos etiam multa jurgia, & bella fuerunt. Sed Indicheile, in prælio quod contra Nortmanos magis audacter, quàm provide gesserat, interempto, ditionem Alani omnis Britannia concessit, qui & hanc strenue hactenus gubernat.

Vurfandus moritur, & Pasquitanus paulo post.

Eodem anno Carolus Romam perrexit, & datis apostolico Joanni, & Romanis magnis muneribus, Imperator creatur.

An. do. incar. 886. Ludovicus rex apud Franchonefurt palatium, diem clausit extremum 5. kalen. Septemb. sepultus est in monasterio sancti Nazarii, quod Lorasham nuncupatur. Fuit autem iste Princeps Christianissimus, fide catholicus, non solum secularibus, verumetiam ecclesiasticis disciplinis sufficienter instructus, quæ religionis sunt, quę pacis, quæ justitiæ, ardentissimus executor. Ingenio callidissimus, consilio providētissimus, in dandis sive subtrahendis publicis dignitatibus, discretionis moderamine temperatus, in prælio victoriosissimus. Armorum, quàm conviviorum apparatibus studiosior, cui maxime opes erant instrumenta bellica, plus diligens ferri rigorem, quàm auri fulgorem. Apud quem nemo inutilis valuit. In cuius oculis perraro utilis displicuit, quem nemo munerib. corrumpere potuit. Apud quem nullus per pecuniam ecclesiasticam, sive mundanam dignitatem obtinuit, sed magis ecclesiam probis moribus, & sancta conversatione mundana, devoto servitio, & syncera fidelitate. Habuit autem hic gloriosissimus Rex cujus memoria in benedictione est, reginam nomine Hemmam sibi in matrimonium junctam, quæ nobilis genere fuit. Sed quod magis laudandum nobilitate mentis multo præstantior. Ex qua tres filios suscepit, excellentissimæ indolis videlicet Carlomannum, Ludovicum, & Carolum qui fœlici sorte post decessum patris, imperii moderati sunt gubernacula.

Carolus autem audito quod frater à seculo recessisset, nimia (ut aiunt) exultatione perfusus est, arbitratus portionem regni Lotharii, quam idem frater tenuerat, in suos libitos concessuram

Exerci

Exercitum ergo quanta potuit celeritate adunavit, & cum omnibus viribus regnum ingressus ad Aquis palatium venit, ubi paucis diebus moratus, Coloniam profectus est.

Dum hæc aguntur in memorato regno Carolomanus primo genitus Ludovici, Italiæ fines intravit, cupiens eam paterno, suoque subjugare dominatui. Siquidem Ludovicus Imperator jam (ut diximus) ab hac luce subtractus fuerat, & Carolus Imperatoris nomen reportans, ex Italia excesserat, Carolus vero frater ejus, in Alemania morabatur. Porro Ludovicus, qui ad patris obitum fuerat, funerisq; ejus obsequia condigno honore celebraverat, apud Franckfurt, principalem sedem orientalis regni, residebat, cui cum nunciatum esset quod Carolus avunculus ejus, jam regni paterni terminis occupatis, circa Rhenum fluvium castra posuisset, nimio furore accenditur, statimque legatos ad eum dirigit, orans, ut memor esset germanitatis, atq; consanguinitatis, memor esset nominis domini nostri Jesu Christi, cujus mentionē coram nonnullis testibus facientes ipse & frater, quando regnū inter se diviserunt, terribili essent alternam pacem adinvicem pacto polliciti, & pertimescens tantum nomen in vanum accipere, redderet domino juramenta sua, fœdus quod alterutrum pepigerat inviolabile maneret, parceret gladio, & humanum fundere sanguinē, tam dira cupiditate infectus, formidolosius exhorresceret, foret sua sorte contentus, & funiculo hæreditatis divinitus sibi collato, pacifice frueretur. Aliena jura non invadens, nō subtrahens, nō perturbans, nō esset in tanto viro vanæ gloriæ typus, non supercilii fastus, non alterius usurpandi terminos ambitio, sed justitia, caritas, & concordia regnaret, ac summum pacis inter illū & nepotes teneret omnino fastigiū. Sed hujus cōmodi monita Carolus sprevit, asserens se cū fratre, non cum nepotib. pepigisse. Interim Ludovicus exercitū ex Saxonia, Turingia, & orientali Francia congregat, & ut in filio tantū paternos vultus, quantum animi subtilitatē, artiumq; ingenia recognosceret, castra è regione Coloniæ contra castra Caroli super ripam fluminis magno apparatu collocat, Ipse aūt cum hostili virtute inter confluentes, & Arduennā Rhenum transiit, nec defuit qui ad aures Caroli perferret nepotem cū omnib. copiis Rhenum transiisse. Tunc primū animadvertit Carolus se à castris Ludovici esse illusū. Movit v. absq; mora exercitū cum 50. & eo amplius, ut ferunt, millib. in pago Meginense, non longe ab Andernaco castello, adversus eū ad pugnā procedit, sed non salvatur ex multa virtute, fallax.n. equus ad salutē. Siquidem inito certamine Reginarius comes, qui regium vexillū ferebat, primo impetu extinguitur. Confertissimæ acies Ludovici à sociis irrūpuntur, & sicut ignis in stipula immissus fuerit, & in momēto cuncta devorat, ita vires adversariorū ferro conterunt, terræ prosternūt. Exercitus Caroli graviter cæsus terga vertit, & Ludovici victoria fuit. Carolus videns suos fugere, & ipse fuga vitā servavit, sero secū revolvens, quāti discriminis sit, æquitatis jura divinarū humanarūq; legum institutionib. roborata, immoderatæ cupiditatis ambitione violare velle. Acta est autē hæc strages 8. id. Octob. Post hæc cū venerunt tres supradicti fratres in loco, qui dicitur Saulifelt, & ibi diviserunt paternum regnum, Carolomannus sortitus est Bajoariam, Pannoniam, & Carnutum, quod corrupte Carantanum dicitur, nec non & regna Sclavorum, Beheimensium, & Marahensium. Ludovicus orientalem Franciam, Thuringiam, Saxoniam, Fresiam, & partem regni Lotharii. Porro Carolus Alamaniam, & aliquas civitates ex regno Lotharii.

Carolomanus primogenitus Ludovici Imp.

Ludovicus exercitum contra Carolum Imp. ducit.

Andernacum.

Divisio regni filiorum Ludovici Imperatoris.

An. do. incar. 877. Carolus senior Romā secundo profectus est, ubi jampridē imperatoris nomen, à præsule sedis Apostolicæ Joanne, ingenti pretio emerat, regnūq; Italiæ magis in transeundo, vidit, quàm fruendo potitus est. Ab urbe Roma in Langobardiam reversus. Bosoni,* Germanichildis reginæ, Hirmingardē filiā Ludovici Imperatoris in matrimoniū jungit, dies nuptiarū tanto apparatu, tantaq; ludorum magnificentia celebratus est, ut hujus celebritatis gaudia, modū excessisse ferantur. Dedit insuper eidē Busoni provinciā, & corona in vertice capitis imposita, eū regem appellari jussit, ut more priscorū imperatorū, regibus videretur dominari. Evolutis deinde paucis diebus, Papiā ingreditur, in qua cū disponendis publicarū rerum negotiis animū intenderet, repentine nunciatum est ei Carolomannū cum ingenti armatorū multitudine Langobardorū ditionem introisse. Mox pavore solutus, Ticinū, Padumq; transit, & summo annisu in Gallias repedare cōtendit, Sed priusquam Alpium prœminentia juga, angustaq; itinera attingeret, ægritudine pulsatur, quam protinus mors subsecuta est, finem vitæ imposuit. Est aūt fama quod à quodam Judæo qui vocabatur Sedechias, poculum mortis ei propinatum sit, qui ei familiarius adhærebat, eo quod in medendis corporum passionibus, singularem experientiā habere diceretur. Porro hic sicarius planè erat, & magicis præstigiis, incantationibusq; mentes hominū deludebat. Obiit vero pridie Non. Octo. corpus ejus levatum est in feretro, à suis extra Italiā deportatur. Sed quia fœtor intollerabilis ex putredine cadaveris bajulantes gravabat, compulit illud terræ mandare. Post aliquantos annos ejus ossa translata sunt, & Parisius in monasterio sancti Dionysii honorifice sepulta, cui successit in regnum filius Ludovicus.

Carolus rex Gall. imperium Romanum emit à pontifice.

**Rosymoni alias.*

Carolus imperator à Iudæo necatus veneno.

Versellis inhumaverunt, in æde divi Eusebii.

An. dom. incar. 888. Eclypsis lunæ magna facta est, mense Octob. die 16. Item eodem mense Eclypsis Solis accidit, die 28. circa horam nonam.

Paucis interjectis diebus, Ludovicus rex filius Caroli, qui Balbus appellabatur, eo quod impeditioris, & tardioris esset eloquii, ab hac luce subtractus est, Fuit vero iste princeps; vir simplex ac mi-

tis pacis,justitiæ,& religionis amator. Habuit aût cum adhuc juvenilis ætatis flore polleret, quandam puellam nobilem nomine Ansgard, sibi conjugii fœdere copulatam, ex qua duos liberos suscepit elegantis formæ,ac ingentis animi,virtute præstantes. Horum unus Ludovicus,alter Carolomanus vocabatur. Sed quia hanc sine genitoris conscientia,& voluntatis consensu,suis amplexibus sociaverat,ab ipso patre ei postmodum interdicta,& interposito jurisjurandi Sacramento, ab ejus consortio in perpetuum separata. Tradita est autem eidem,ab eodem patre Adalheidis in matrimonium,quàm gravidam ex se reliquit. Idem rex cum obiret,quæ tempore pariendi expleto, enixa est puerum,cui nomen Avi imposuit,eumq; Carolum vocitari fecit.

Ansgard. Adelheidis.

An.do.incar.879. Boso de quo paulo superius mentionē fecimus, audita morte Ludovici,à Provincia egreditur, totamq; Burgundiam occupare nititur. Deniq; nonnullos episcopos,partim minis partim suasionibus,in societatis fœdera colligit,& Lugdunum ingressus,ab Aureliano ejusdem urbis metropolitano, & aliis pontificibus in regem super præfatum Burgundiæ regnum inungitur, pro nihilo ducens adulescentes filios Ludovici,& velut degeneres despiciens,eo quod jussu Caroli, eorum genitrix sprete,atq; repudiata fuerit. Quæ res obtulit illi magis continuū clam odium,ac periculorum dispendium,quàm gloriæ,& dignitatis emolumentum. Siquidem jam dicti adulescentes Ludovicus,& Carolomanus,industria ac studio Hugonis abbatis,&aliorum procerum in regnū sublimatorum,& eundem Bosonem diebus vitæ suæ omni instantia sunt persecuti. Nec solum illi, verum etiam alii reges Francorum per succedentia tempora adeo graviter nomen ejus tulerunt, atque exosum habuerunt,ut irrecuperabili ejus dejectione,& mortis exitio, non modo principes ac duces,sed etiam eorum satellites sacramentis,& execrationib.obligarentur. Fuit aût tam perspicacis ingenii,ut cum à multis,ut dictum est,regibus & regnis, assidue insectatus sit,à nullo tamen,aut capi,aut circumveniri aliquando potuerit. Tantæ moderationis, ut cum sibi faventes proscriptionibus damnarentur,bonisq; omnibus privarentur, nunquam insidiis suorum militum fuerit petitus,neq; fraude proditus,cum utrumq; hostes sæpe certassent.

Per id tempus Ludovicus qui Austrasiis imperabat,cognita morte æquivoci sui, regnum illius invadere disposuit,& transvadata Mosa,imperii fines occupavit. Cui occurrerunt duo memorati fratres cū valida manu,sed intercurrentib. vicissim legationibus,nequaquam pugna committitur, sed pax roboratur. Adolescentes,quo impetu fœderatus ab eis recederet Ludovicus portionem regni Lotharii,quā avus,paterq; tenuerat,ex integro illi cōcesserunt,addita insuper Atrabatis abbatia sancti Vedasti,facta itaq; pactione,datisq; sacramentis,cū in regnum idē rex reverteretur,repente obviam habuit Nortmanorū innumerā multitudinem,juxta Carbonariā in loco, qui vocatur Thimnin, cū ingenti prędā ad classem repedantem,cū quibus absq; mora conflixit,&(Deo propiciante) maximā ex eis partem gladio prostravit. Reliqui fuga dilapsi,in fiscū regium se communiunt,ubi Hugo filius regis ex pellice natus,cū incautius dimicaret,graviter vulneratus,ab hostibus rapitur, & inter adversariorum arma recidit. Rex existimans quod adhuc filius vivus ab inimicis servaretur, exercitus ab impugnationis infestatione jubet cessare,ut quocunq; pacto,illū incolumem recipere posset. Interea nox desuper veniens,regem cū suis redire ad castra compulit. Normanni cadavera suorum flāmis exurentes,noctu diffugiunt,& ad classem dirigunt gressum. Rex diluculo consurgens, cum filium extinctum reperisset,nimio dolore afficitur,corpus ejus in loco compositum, ad Lorsheim monasterium imperat deferri,ibiq; tumulari.

An.do.incar.880. Carolomanus rex Paralisi dissolutus,diem clausit extremū 7. Non. Aprilis. sepultusq; est cum debito honore in Bajoaria,in loco qui dicitur Hodingas. Fuit vero iste præcellentissimus rex,literis eruditus, Christianæ religioni deditus, justus, pacificus, & omni morum honestate decoratus,pulchritudo ejus corporis insignis,vires in homine quoq; admirabiles fuere, nec inferior animi magnitudine. Permulta quippe bella cum patre,plurima sine patre in regnis Sclavorū gessit, semperq; victoriæ triumphum reportavit. Terminos imperii sui ampliando, ferro dilatavit. Suis mitis,hostibus terribilis apparuit. Alloquio blandus,humilitate ornatus. In ordinandis regni negociis singulari solertia præditus. Sic, ut prorsus ei nihil deesse in regiæ majestatis competentia videretur.

Huic ex legitimo matrimonio non est nata soboles propter infœcunditatem conjugis, sed ex quadam nobili fœmina filium elegantissimæ speciei suscepit,quem Arnolphum nominari jussit,ob recordationem reverendissimi Arnolphi Mettensis ecclesiæ episcopi,de cujus sancto Germine sua, aliorumq; Germanorum Francorum prosapia pullulaverat, quod non casu accidisse, sed quodam præsagio portentoq; futurorum actitatum videtur. Siquidem genealogia regum cœlitus provisa, per intervalla temporum,secundis incrementorum successionibus cœpit exuberare, quousque in magno Carolo summū imperii fastigium non solū Francorum, verum ēt diversarum gentium regnorumq; obtineret. Post cujus decessum,variante fortuna,rerū gloria quæ supra vota fluxerat, eodem quo accesserat modo,cœpit paulatim diffluere, donec deficientib. non modo regnis,sed etiam ipsa regia stirpe,partim immatura ætate pereunte,partim sterilitate coniugum marcescente, hic solus de tam numerosa regum posteritate idoneus inveniretur, qui imperii Francorum sceptra susciperet,quod in subsequentibus suo in loco lucidius apparebit.

Ludovicus comperto, quod frater obiisset, Bajoariam ingressus, Ratisbonam venit, ubi omnes optimates regni ad eum confluentes, ejus ditioni se subdiderunt. Concessit autem idem rex Arnolfo Corantanum, quod ei pater jam pridem concesserat, in quo situm est jam castrum munitissimum, quod Mosburgk nuncupatur, eo quod palude impenetrabili locus vallatus, difficillimum adeuntibus præbeat accessum. *Mosburch.*

Anno dom. incarnat. 881. Carolus de Alemania egressus, Langobardorum fines occupavit, ac in paucis diebus totam Italiam in deditionem accepit, & Romam perveniens, à præsule apostolicæ sedis Joanne, & senatu Romanorum favorabiliter exceptus, cum magna gloria Imperator creatus est.

Per id tempus Nortmanorum classis, Vualam fluvium ingressa, Neumago palatio regio applicuit, ibique castra posuit, quod factum cum ad notitiam Ludovici perlatum est, absque dilatione cum exercitu venit, & munitionem obsidione clausit. Conserto nonnullis diebus certamine, non adeo prævaluit quia palatium ingentis magnitudinis, mirique operis hostibus tutissimum præbebat receptaculum. In qua congressione captus est adversarius Eberhardus Saxo, filius Meginardi comitis, & captivus ducitur, quoad postea mater Enessa magno precio dato, incolumem recepit. Postremo rex, accepta pollicitatione, quod si ab obsidione cessaret, Nortmanni continuo è regno ejus decederent, cum omnib. copiis recessit. Illo recedente, pagani palatium unà cū munitione exurentes, flammis navibus accensis, hostia Rheni repetunt. *Eberhardus Saxo capitur.*

Idem eodem anno mense Novembri, duo reges Nortmanorum Godefridus, & Sigeffridus cum inæstimabili multitudine peditum, & equitum consederunt in loco, qui dicitur Haslou juxta Mosam, & primo quidem impetu finitima loca depopulātes, Leodium civitatem, Trajectum castrum, Tungrensem urbem incendio cremant. Secunda incursione Ribuariorum finibus effusi, cædibus, rapinis, ac incendiis omnia devastant, Coloniam Agrippinam, Bunnam civitates cum adjacentibus castellis, scilicet Tulpiacum, Vilipiacum, & Nuis igne comburunt. Post hæc Aquis palatium idem Amalimundarias, & Stabilius monasteria in favillam redigunt.

An. dom. incar. 882. Arduennam percurrentes Prumiam monasterium ingrediuntur ipso die Epiphaniæ domini, ubi triduo, cōmorantes omnem in circuitu regionem depopulati sunt, in quo loco innumera multitudine peditum ex agris & villis in unum agmen conglobata, eos expugnatura aggreditur, sed Nortmanni cernentes ignobile vulgus, non tantum inerme, quantum disciplina nudatum, super eos cū clamore irruunt, tantaq; cæde prosternunt, ut bruta animalia, nō homines mactari viderentur. His itaq; patratis, onerati præda, ad castra redeunt, illis discedentib. ignis, qui in diversis habitaculis accensus remāserat, cū nullus esset qui eū extingueret, & monasteriū cōsumpsit. *Brumia monasterium igne consumtum à Nortmannis*

Dum hæc aguntur Ludovicus rex morbo gravatus, apud Franckfurt moritur 13. kal. Sept. sepultus est in Loresheim juxta patrē in cœnobio. Habuit aūt Luitgardam reginam in matrimonium copulatam, ex qua filium unicum suscepit, quem nomine suo Ludovicum appellavit. Sed ut præmisimus, post obitū fratris ad obtinendum regnum ejus, Bajoariam ingressus, & Ratisbona moraretur. idem puerulus de fenestra cecidit, & confractis cervicibus, statim expiravit, quæ non tantum inmatura, sed inhonesta mors, non solum regi & reginæ, verùm etiam omni domo regiæ maximum luctum ingessit. Nortmanni, audita morte regis, nimio exultabant tripudio, etiam non de conflictu, sed de præda cogitant. Igitur cum omni ammonitione exiliunt, & Trevirorum nobilissimam civitatem Galliarum, Non. Aprilis, die sacratissimæ Cœnæ Domini occupant, in qua usq; sanctum diem paschæ, fessa ab itinere corpora recreantes, omne tentorium urbis circunquaque usque ad solum demoliti sunt, deinde civitatem flammis exurentes, Medimatrico dirigunt aciem. Quod cum reperisset ejusdem urbis episcopus Vualla, adjuncto sibi Bertolfo episcopo, & Andalhardo comite ultro illis obviam ad pugnam procedit. Inito certamine, Nortmanni victores extiterunt. Idem Vualla episcopus cecidit, cæteri fugierunt. Pagani iter quod cœperant, deferentes cum ingenti præda, summa celeritate ad classem revertuntur. *Treveris Galliarum à Nortmannis depopulatur.*

Ea tempestate Carolus Imperator in Italia morabatur, ubi diversis legationibus Germaniæ, ac Galliæ pulsatur, ut ad suscipienda regna, sibi hæreditario jure competentia, festinaret, & periclitanti imperio succurreret. Quod capite amisso, ludibrio hostibus erat. Qui nihil tardatus, cum omnib. copiis in Franciam venit, & cum Langobardis, Bajoariis, Allemannis, Turingis, Saxonibus, Fresonibus, & omnibus regnis suæ ditioni subditis, Nortmannos in supradicto loco obsidere exorsus est, sed conatus eius parū effectum obtinuit, quanquā, ut diximus, ex diversis regnis, & gentibus inæstimabilis multitudo in unum confluxit, indignatione cœlesti super populū, Christianam religionē profanantē desæviente. Novissime rex Godfridus Nortmannorum ea conditione Christianum se fieri pollicetur, si ei munere regis Frisia provincia concederetur, & Gisla filia Lotharii in uxorē daretur. Qui, ut optavit adeptus, baptisatus est, & ex sacro fonte ab Imperatore susceptus Sigifrido, & reliquis Nortmannis immēsum pōdus auri, & argēti expositū est, & tali tenore fines regni excedūt.

An. domin. incarnationis 883. Ludovicus frater Carolomani moritur apud sanctum Dionysium, ibique honorabiliter tumulatur, quem omnes Galliarum populi nimio planctu lamentati sunt. Fuit enim virtutis maximæ, regnumque sibi subditum à paganorum infestatione potenter, viriliterq; *Ludovicus frater Carolomanni moritur.*

literque defendit. Inter cætera quę strenue gessit, illud præcipue prælium commendatur, quod adversum Nortmanos in loco qui vocatur Sodalcurch summis viribus exercuit, in quo certamine, ut ferunt, plusquam octo millia hominum gladio prostravit. Carolomanus frater regnum illius obtinuit. Eodem tempore Bertulfus Trevirorum episcopus, migravit ad dominum 4. id. Sept. cui successit in Pontificali cathedra per electionem cleri, & totius plebis Ratbodus* reverendissimus antistes, 7. Idus Aprilis. His etiam diebus Ruopertus præsul ab eodem episcopo Ratbodo in Mettensi ecclesia consecratur, 10. kalend. Maii.

*Rathbodo aliàs.

Circa hæc tempora Hugo filius Lotharii, in spem recuperandi paterni regni ab aliquibus discordiarum, ac litium sectatoribus introducitur, omnesq; qui justitiam & pacem execrabantur, ad eum confluxerunt, ita ut paucis diebus innumera multitudo prædonum ejus dominationi se subdiderunt. Inter quos etiam nonnulli ex primoribus regni vana spe seducti, manibus datis accedunt, videlicet Stephanus, Rotbertus, Vuitbertus, Thietbaldus comites, Albricus, & fratre ejus Stephanus, tantaq; rapina, & violentia ab his in regno fit, ut inter horum, & Nortmannorum maliciam nil differret, præter quod à cædibus & incendiis abstinerent. Sic omnipotens Deus iratus regno Lotharii adversabatur, & talibus incrementorum cladibus, vires ejusdem regni radicitus exterminabat, ut prophetia sanctissimi Nicolai papæ, simul etiam maledictum quod super idem regnum protulerat, adimpleretur. Hoc ēt tempore, idem Hugo Vuitbertum comitem, qui ab ineunte ætate sibi faverat, interfecit. Paucis de hinc interpositis diebus, Bernarium nobilem virum, sibiq; fidelissimū dolo trucidare jussit, pulchritudine illius captus uxoris, quam absq; momento in matrimonium jungit. Vocabatur autem mulier Friderach, quæ antequam Bernario sociaretur, copulata fuerat Engilranno potenti viro, ex quo filiam peperit, quam postmodum Richininus comes in conjugium accepit, quam etiam propter stuprum commissum, idem comes decollari jussit.

Nortmani ad Sonum fluvium consident.

An. do. incar. 884. Nortmani qui ab Haslou recesserant, Sonum fluvium intrant, ibiq; consederūt, quorum creberrimas incursiones cum Carolomanus sustinere non posset, pecuniam pollicetur, si à regno ejus recederet. Mox avidæ gentis animi ad obtinendā pecuniam exardescunt, & 12. milia pōdera argenti puri atq; probati exigunt, totidemq; annis pacem promittunt. Accepta tam ingenti pecunia, funes à littore solvunt, naves conscendunt, & marina littora repetunt. Interea Carolomanus venatum perrexit, ubi & ab apro graviter vulneratus, post modicum, vitam cum regno amisit, sepultusq; est apud sanctum Dionysium. Ajunt autem quidam, quod à quodam suo satellite, improvide arma ferenti, vulneratus fuerit, & quia non sponte, sed invitus hoc facinus commiserat, iccirco à rege celatum est, ne innoxius morti traderetur.

Carolomanus ab apro vulneratus interiit.

Nortmanni cognita morte regis, protinus in regnum revertuntur, itaq; Hugo Abba, & cæteri proceres, legatos ad eos dirigunt, promissionem & fidem datam, violatam esse proclamant. Adhæc illi respondent, se cum Carolomano rege, non cum alio aliquo fœdus pepigisse, quisquis ille esset, qui in regnum ejus succederet, ejusdem numeri & quantitatis pecuniam daret, si quiete ac pacifice imperium tenere vellet. Territi hujuscemodi mandatis, optimates regni ad Carolum Imperatorem missos dirigunt, eumque ultro in regnum invitant, eiq; advenienti ad Gundolphi villam obviam procedunt, & manibus, sacramentisq; juxta morem datis, ejus ditioni se subdiderunt.

Eodem anno Nortmani qui in Chinheim, & Denemarca venerant, adsentiente Godefrido, Rhenum navigio ascendunt, & Dinsburch oppido occupato, munitionē in eodem loco more solito construunt, & in ea tota hyeme resident. Contra quos Henricus dux castra posuit, & nullatenus prædas agere permisit. Redeunte vernali tempore, castris exustis, maritimis locis se recipiunt.

Lovanium tunc in regno Lotharingiæ.

His ēt diebus Nortmani à Sono exeunt, & rursus in regno Lotharii revertentes, in loco qui dicitur Loven, castrametati sunt in confinio ejusdem regni, & continuis ejusdem regni infestationibus, utraq; regna fatigant, ad quorum maliciam compescendam, Imperator semel, & iterum exercitum misit, sed nihil dignum memoriæ adversus tantam violentiorum rapacitatem actum est.

An. dom. incarnat. 885 Hugo rebellare disponens contra Imperatorem, legatos ad Godefridum in Frisia occulte dirigit, eo quod illi esset affinitate conjunctus, propter sororem quam in conjugiū acceperat, hortaturq;, ut in patriam mitteret, & auxiliorum validam manum undique contraheret & cum omnib. viribus sibi opem ferret, quatenus regnum paternum evindicare armis posset, & si id ejus industria, virtutisq; suffragio prosperitatis effectum obtineret, medietatem ipsius regni pro munere pollicetur. His suasionum promissionibus, Godefridus veluti veneno infectus, occasionis fomitem inquirit, qualiter ac si juxta rationem à fidelitate Imperatoris se subducere prævaleret, statimq; Gerolfum, & Gardolfum comites Frisonum, legatos ad Cæsarem dirigit, mandatq; si vellet cum ea, quam pollicitus fuerat fidelitatem, perseveraret, finesq; regni sibi commissos, ab incursione propriæ gentis defensaret, Confluentem, Andrenacum, Sucicha, & nonnullos alios fines obsequiis imperialibus deditos, sibique largiretur, propter vini affluentiam, quæ in his locis erat, eo quod terra, quam ex munificentia principis possidendam perceperat, minime vini ferax esset. Agebat autem hoc ea animi intentione, ut si petita sibi largirentur, suos in visceribus regni immisceri posset, & varios eventus speculari. Si autem denegarentur, nihilominus offensus in sibi prohibitos, quasi justitia dictante, rationalibus desævire posset, rebellionisq; causa suscipere. Quorum callida machi-

namenta, & factionum conspirationes cum persensisset Imperator, cum Henrico viro prudentissimo altiori cõsilio pertractat, quo ingenio hostem, quem in regni extremitatibus introduxerat, extinguere posset, & sciens loca inaccessibilia exercitui, propter diversarum aquarum innumeros decursus, & impenetrabiles paludes, magis id arte quàm ex virtute experiri statuit. Legatos igitur responso suspensos absolvit, & ad Godefridum redire permisit, asserens per suos missos de omnib. legationum suarum causis ea responsa redditurum, quæ sibi & eidem Godefrido essent convenientia, tantum ut in cœpta fidelitate perseveraret. Post hæc Heinricum ad eundem virum mittit, ut fraus quæ struebatur, occularetur, cum eo Vuilibertum venerabilem episcopum Coloniæ Agrippinæ, qui suis satellibus secreto imperat, ut per Saxoniam properantes, non agmine facto, sed sparsim sibi occurrerent loco & die quo eis edixit, ipse cum perpaucis Coloniam venit, & assumpto cum præfato episcopo mox in Battuam proficiscitur. Godefridus audito eorum adventu, illis obviã procedit ad locum qui dicitur Herispich, in quo Rheni fluenta, & Vual uno se alveo resolvunt, & ab invicem longius recedentes Battuam provinciam suo gurgite cingunt. Hanc insulã ingredientes episcopus & comes multa à Godefrido audiunt, multa ex parte Imperatoris respondent, dies ad occasum vergitur, soluto colloquio insula excedunt, hospitia repetunt, in crastinum reversuri. Heinricus episcopum hortatur, ut die subsequenti Gislam uxorem Godefridi extra insulam evocaret, eãque ad pacis studium revocare satageret, interim ipse cum Godefrido causam Eberhardi comitis agitaret, cui rerum possessio ab eo violenter diripiebatur. Deinde persuadet eidem Eberhardo, ut de injustitia quam patiebatur, in medio adsurgens se proclamaret, & cum à ferocis, & barbaræ gentis homine durius, & contumeliosis verbum sibi esset prolatum, absque mora evaginato gladio eum summo annisu in capite percutit, antequã à terra elevari posset. Quid plura? Ab Eberhardo primo percussus, & satellib. Henrici confossus Godefridus moritur, omnesq; Nortmanni qui in Batua reperti sunt, trucidãtur. Nõ multis post interpositis diebus Hugo ejusdem Henrici consilio ad Gundulfi villam promissionib. attractus, dolo capitur, & jussu Imperatoris ab eodem Henrico ei oculi eruuntur, omnesq; faventes dehonestantur. Post hæc in Alemania in monasterium sancti Galli mittitur, interim postea in patriam revocatur. Novissime temporibus Zundibolchi regis in Prumia monasterio manu mea attonsus est. Eram enim tunc temporis, in eodem loco dominici ovilis, quamvis non idoneus, tamen custos, ubi non post multos annos moritur & sepelitur.

Battava insula.

Hugoni oculi eruuntur.

Regino noster tũc temporis custos Monasterii Prumiensis.

Anno dom. incarn. 886. Nortmanni à Sonno fluvio exeunt, & rursus in regno Lotharii revertentes, in loco qui dicitur Loven, castra sedesq; statuunt, scilicet in confinio utriusq; regni, & continuis incursionum infestationib. utraq; regna fatigant, ad quorũ ingenitã malitiam compescendã, Imperator semel & iterum exercitum misit, sed nihil dignum adversus tantam violentorum rapacitatẽ actum est. Eodem anno Ansbaldus abbas Prumiensis cœnobii, summæ sanctitatis ac religionis vir, ad cœlestem patriam transiit 4 idus Julii. Cui successit in regiminis loco Sarabertus venerabilis pater 8. idus Aug.

Et paulo ante hæc eadem verba posita.

Anno dominicæ incarnationis 887. Nortmanni à Loven recedentes, Sequanam ingrediuntur, & Parrisiis applicantes castra ponunt, & civitatem obsidione claudunt, contra quos Imperator Henricum ducem cum exercitu vernali tempore dirigit, sed minime prævaluit. Erant enim ut ferunt 30. & eo amplius adversariorum millia, omnes penè robusti bellatores.

Nortmanni Parrisios obsident.

Denuo æstivo tempore antequam segetes in manipulos redigerentur, idem Heinricus cum exercitibus utriusque regni, Parrisius venit, & circumstantibus legionibus ipse cum perpaucis propius accedens, munitionem circuit, situm loci contemplatur, aditumq; perquirit, quo exercitui cũ hostibus minus periculosis pateret congressus. Porrò Nortmanni audientes appropinquare exercitũ, foderant foveas latitudinis unius pedis, & profunditatis trium, in circuitu castrorum, easq; quisquiliis & stipula operuerant, semitas tantum discursui necessarias, intactas reservantes, pauci igitur latrunculi qui latitabant in concavis viarum itineribus, videntes Heinricum appropinquantem, quare cito surgunt à locis, quib. delituerant, provocantq; virum telis, & voce lacessunt. Ille animi magnitudine indignitatem non ferens, super eos irruit, & mox incertis foveis equus cui insidebat impegit. & cum ipse in terram corruit, hostes summa cum festinatione advolantes, antequã à loco elevaretur, eum in terra confodiunt, & aspiciente universo exercitu, absq; mora eum trucidant, arma auferunt, & spolia ex parte diripiunt. Agminibus autem impetum facientibus, vix cadaver exanime eruitur, & à suis usque Suuessionis deportatur, in basilica sancti Medardi sepelitur, exercitus amisso duce ad propria revertitur.

Normannorum stratagema.

Henricus per insidias occubuit.

Eodem tempore Hugo abba magnæ pietatis vir, & magnæ prudentiæ, Aurelianis moritur, & apud sanctum Germanum Antisiodoro tumulatur. Ducatus quem tenuerat & strenue rexerat, Odoni filio Ruodberti ab Imperatore traditur, qui ea tempestate Parrisiorum comes erat, & cum Gozzilino eiusdem urbis episcopo contra Nortmannorum assiduam impugnationem civitatem totis viribus tuebatur.

His etiam diebus prædictus Gozzilinus episcopus inter ipsas obsidionum pressuras migravit à seculo, in cujus loco substitutus est ab Imperatore Haschiricus episcopus.

Gozzilinus episcopus Parisien.

Post hæc Imperator Galliarum populos perlustrans, Parisius cum immenso exercitũ venit, ibique adversus hostes castra posuit, sed nil dignum imperatoria majestate gessit, in eodem loco ad extremum concessis terris & regionibus, quæ ultra Sequanam erant, Nortmannis, ad deprædandũ, eo quod incolæ illarum sibi obtemperare nollent, recessit, & recto itinere in Alemaniam recessit, & primo quidem Luiduuardum episcopum Vercellensem, virum sibi percharum, & in administrandis publicis utilitatibus unicum cõsiliarium, objecto adulterii crimine, eo quod reginæ secretis familiarius quàm oportebat immisceretur, à suo latere cum dedecore repulit. Deinde paucis interpositis diebus conjugem Richardem sic enim Augusta vocabatur, pro eadem re in concionẽ vocat, & mirum dictu publice protestatur, nunquam se carnali coitu miscuisse, cum plusquam decennio legitimi matrimonii fœdere ejus consortio esset sociata, illa econtra non solum, ab ejus sed etiam ab omni virili commixtione se immunem esse profitetur, & de virginitatis integritate gloriatur, idque se approbare Dei omnipotentis judicio si marito placeret, aut singulari certamine aut ignitorum vomerum examine fiducialiter adfirmat. Erat enim religiosa fœmina, Ea, acto dissidio, in monasterio quod in proprietate sua construxerat, Deo famulatura recessit.

His ita gestis Imperator corpore & animo cœpit ægrotare, mense itaque Novembr. circa transitum sancti Martini Triburias venit, ibiq; conventum generalem convocat. Cernentes optimates regni, non modo vires corporis, verum etiam animi sensus ab eo diffugere, Arnolfum filium Carolomanni ultra in regnum attrahunt, & subito facta conspiratione ab Imperatore deficientes, ad prædictum virum certatim transeunt, ita ut in triduo vix aliquis remaneret, qui ei saltem officia humanitatis impenderet. Cibus tamen & potus ex Luidperti episcopi sumptibus administrabatur. Erat res spectaculo digna, & æstimatione sortis humanæ, rerum varietate miranda. Nam sicut ante secunda fortuna reb. ultra, quàm arbitrari posset affluentibus, tot tantaq; imperii regna sine laborũ sudoribus, & certaminibus attraxerat, ita ut post magnum Carolum majestate, potestate, divitiis, nulli regum Francorum videretur esse postponendus. Ita nunc adversa velut in ostensione fragilitatis humanæ deficiens, quæ fortuna cumulaverat, cuncta inhoneste, in momento abstulit. Quæ prospero arridens successu, quondam gloriose attulerat. Mittit ergo ad Arnolfum ex Imperatore effectus egenus, ex desperatis rebus nõ de imperii dignitate, sed de victu cottidiano cogitans, tantũ alimentorum copiam ad subsidium vitæ præsentis supplex exposcit. Dirigit etiam Bernardum filium, quem ex pellice susceperat, cum xeniis, eumque ejus fidei commendat. Miseranda rerum facies, videre Imperatorem opulentissimum, non solum fortunæ ornamentis destitutum, verum etiã humanæ opis egentem. Concessit autem Arnolfus rex nonnullos fiscos in Alemannia, unde ei alimonia præberetur, ipse vero compositis in Francia feliciter rebus in Bajoariam revertitur.

Regni proceres à Carolo desciscunt.

Eodem anno Vuitgarius episcopus de Augusta civitate obiit, & Adalbero nobilis generis magnique ingenii ac prudentiæ vir cathedram ejus obtinuit, ei in episcopatum successit.

Anno dominicæ incarnationis 888. Carolus Imperator tertius, hujus nominis & dignitatis, obiit pridie idus Janu. sepultusq; est in Augea monasterio. Fuit verò hic Christianissimus princeps, Deum timens, & mandata ejus ex toto corde custodiens, ecclesiasticis sanctionibus devotissime parens, in eleemosynis largus, orationi & psalmorum melodiis indesinenter deditus, laudibus Dei infatigabiliter intentus, omnẽ spẽ & consilium suum divinæ dispensationi cõmittens, unde & ei omnia felici successu concurrebant in bonũ, ita ut omnia regna Frãcorum, quæ prædecessores sui nõ sine sanguinis effusione cum magno labore acquisierant, ipse perfacile in brevi temporum spatio sine conflictu, nullo contradicente, possidenda perceperit. Quod autem circa finem vitæ dignitatibus nudatus, bonisque omnibus spoliatus est, tentatio fuit, ut credimus, non solum ad purgationem, sed quod majus est, ad probationem. Siquidem hanc, ut ferunt, patientissime tolleravit in adversis, sicuti in prosperis gratiarum vota persolvens, & ideo coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se, aut jam accepit, aut absque dubio accepturus est. Post cujus mortem regna quæ ejus ditioni paruerant, veluti legitimo destituta hærede, in partes à sua compage resolvuntur. Etiam non naturalem dominum præstolantur, sed unumquodq; de suis visceribus regem sibi creari disponit. Quæ causa magnos bellorum motus excitavit. Non quia principes Francorum deessent, qui nobilitate, fortitudine, & sapientia regnis imperare possent, sed quia inter ipsos æqualitas generositatis, dignitatis, ac potentiæ discordiam augebant, nemine tantum cæteros præcellente, ut ejus dominio reliqui se submittere dignarentur. Multos enim idoneos principes ad regni gubernacula moderanda Francia genuisset, nisi fortuna eos æmulatione virtutis, in pernitiem mutuam armasset. Igitur quædam pars Italici populi Berengariũ filium Ennathardi, qui ducatum Forojulianorũ tenebat, regem sibi statuunt, quædam Guidonem filiũ Lamperti ducem Spoletanorũ, æque regia dignitate sublimandum decernunt: ex qua dissensionũ controversia strages ex utraq; parte postmodũ facta est, tantusq; humanus sanguis effusus, ut juxta dominicã vocem, regnũ in seipsum divisũ, desolationis miseriam penè incurrerit. Ad extremũ Vuido victor existẽs, Berengariũ regno expulit. Pulsus itaque ad Arnolfum regem adiit, ejusque patrocinia contra hostem exposcit. Quid vero Arnolfus fecerit, qualiter, Italiæ regnum bis cum exercitu penetravit, suo loco commemorabitur

Carolus tertius Imper. moritur.

Carolo mortuo regna dissipata.

Berengarius dux rex ab Italis eligitur.

Guido.

Interea

Interea Galliarum populi in unū congregati, cum consensu Arnolfi Ottonē ducem filiū Ruoperti, de quo paulo superius mentionē fecimus, virū strenuū, cui præ cęteris formæ pulchritudo, & proceritas corporis & viriū, sapientiæq; magnitudo inerat, regem super se pari consilio & volūtate creant, qui rempublicam viriliter rexit, & contra assiduas deprædationes Nortmanorū indefessus propugnator extitit. Per id tempus Ruodolfus filius Chuonradi, nepos Hugonis abbatis (de quo sup. meminimus) provinciam inter Juram & Alpes Penninas occupat, & apud S. Mauritiū, accitis secum quibusdam primorib. & nonnullis sacerdotib. coronā sibi imposuit, regemq; se appellari jussit. Post hæc mittit legatos per universum regnū Lotharii, & suasionib. pollicitationibusq; episcoporum ac nobiliū virorum mentes in sui favorem demulcet. Quod cum nuntiatū esset Arnolfo, illico cū exercitu super eū irruit, ille per arctissima itinera fuga dilapsus, in tutissimis rupium locis, salutis præsidiū quæsivit. Omnibusq; diebus vitæ suæ Arnolfus, & Zundibaldus filius ejus eundem Ruodolfum persecuti sunt, nec tamen eū lædere potuerunt, quia ut supra expressum est, loca inaccessibilia quæ semitis tantum pervia sunt, insequentium confertas acies procul ab ingressu repellebant.

Eodem anno Nortmani qui Parisiorū urbem obsidebant, mirā & inauditā rem non solum nostra, sed etiam superiore ętate fecerunt. Nam cū civitatem inexpugnabilē esse persensissent, omni virtute, omniq; ingenio laborare cœperunt, quatenus urbe post tergū relicta, classem cū omnib. copiis per Sequanā fluviū ingredientes, Burgundię fines absq; obstaculo penetrarent. Civib. aūt omni instantia prohibentib. ascensum fluminis, naves per siccū plusquam duorum passuum millib. trahunt, & taliter declinato omni periculo iterum eas Sequanæ fluentis immergunt, & post paululū Sequanam relinquentes, Hionnā ut disposuerant, & sub omni celeritate navigantes, Senonis applicuerunt, ibique castris positis, per continuos sex menses eandem urbem obsidione claudunt, totāq; penè Burgūdiam rapinis, cædibus, ac incendiis demoliūtur. Sed civib. fortiter repugnantibus, Deo protegente, nequaquā præfatam civitatē capere potuerūt, quanquam omni laborū sudore, omniūq; artium, & machinamentorum ingenio id multipliciter pertentassent. Inter ipsas vero obsidionū angustias Euuerhardus ejusdē loci Metropolita, vir totius sanctitatis & sapientiæ nitore fulgidus, corporeis vinculis absolutus, ad cœlestē patriā transiit, in cujus cathedram sublimatus est Vualtharius, nepos Vualtharii Aurelian. urbis episcopi, longe inferior prædecessore moribus, religione, & philosophiæ studio. An. do. incar. 889. Gens Hungarorū ferocissima & omni belua crudelior, retroante seculis ideo inaudita, quia nec nominata à Scythis regnis & à paludib. quas Thanais sua refusione in immensum porrigit, egressa est. Sed priusquam ipsius gentis acta crudelia præsequamur, stylo non superfluū videatur, si de Scythiæ situ, Scythiarūq; morib. historiographorum dicta sequentes, aliquid commemoremus. Scythia (ut ajunt) in oriente extensa, induitur ab uno latere Ponto, ab altero montib. Ripheis, à tergo Asia, & Ithasi flumine. Patet autem multum in longitudinem & latitudinem, omnib. hanc inhabitantibus inter se nulli fines. Perraro enim agrum exercēt, nec domus illis ulla, aut tectū vel sedes est. Armenta & pecora semper pascentibus, & per multas solitudines errare solitis. Vxores liberosq; secum in plaustris vehunt, coriis imbrium hyemisq; causa tectis pro domib. utuntur, nullum scelus apud eos furto gravior, quippe sine tecti munimēto pecora & armēta, alimentaq; habent. Aurum & argentū non perinde ut reliqui mortales appetunt, venationum & piscationū exercitiis inserviunt, lacte & melle vescuntur, lanæ his usus ac vestiū ignotus, & quanquā continuis frigoribus afficiantur, pellibus tantum ferinis ac murenis induuntur. Imperium Asiæ ter quæsivere, ipsi perpetuo ab alieno imperio, aut intacti, aut invisi mansere, nec virorū magis quā fœminarum virtutib. claruere. Quippe cum ipsi Parthos Bactrianosq;, fœminæ aūt eorum, Amasonū regna cōdiderint. Prorsus ut res gestas virorū mulierumq; considerātibus, incertū sit uter apud eos sexus inlustrior fuerit. Dariū regem Persarum turpi à Scythia summa moverunt fuga, Cyrum cum omni exercitu trucidaverūt. Alexandri Magni ducē Sopiriona, pari ratione cū universis copiis deleverunt. Romanorū audiere, nō sensere arma, laborib. & bellis asperi, vires corporis immēsæ. Abundant vero tanta multitudine populorū, ut eos genitale solum nō sufficiat alere. Septētrionalis quippe plaga, quanto magis ab æstu solis remota est, & nivali frigore gelida, tanto salubrior corporib. hominum, & propagandis gentib. coaptata. Sicut & econtra omnis meridiana regio, quo solis est fervori vicinior, eo semper morbis abūdat, & educandis minus est apta mortalibus, unde fit ut tātæ populorum multitudines, arctoo sub axe oriātur, ut nō immerito universa illa regio à Tanai fluvio, usque ad occiduum, licet & propriis loca in ea singula nuncupentur nominibus, generali tamen vocabulo, Germaniæ sæpe innumerabitur. Ab hac ergo populosa Germania sæpe innumerabiles captivorum turmæ abductæ, meridianis populis precio trahuntur. Multæ quoq; ex ea, pro eo quod tantos mortalium germinant quantos alere vix sufficit, frequenter gentes egressæ sunt, quæ nihilominus & partes Asiæ, sed maxime sibi contiguam Europam afflixerunt. Testantur hoc ubique urbes erutæ, per totam Illyriam Galliamque. Sed maxime miseræ Italiæ, quæ penè illarum omnium est gentium experta sævitiam.

De Scythis unde egressi Hungari.

Scytharum res gestæ.

Scythæ in Germ.

Pezinati.

Ex supradictis igitur locis, gens memorata à finitimis sibi populis, qui Pezinati vocātur à propriis

sedibus

sedibus expulsa est, eo quod numero & virtute præstarent, & genitale, ut præmisimus, rus exuberante multitudine, non sufficeret ad habitandum. Horum itaque violentia effugati ad exquirendas, quas possent incolere terras, sedesque statuere. Valedicentes patriæ iter arripiunt. Et primo quidem Pannoniorum & Avarorum solitudinem pererrantes, venatu ac spatione victum cottidianum quæritant. Deinde Carantanorum, Marahensium ac Bulgarum fines crebris incursionum infestationibus irrumpunt, perpaucos gladio, multa millia sagittis interimunt, quas tanta arte ex corneis arcubus dirigunt, ut earũ ictus vix præcaveri possit. Cominus enim in acie præliari, aut obsessas expugnare urbes nesciunt. Pugnant autem procurrentib. equis, aut terga dantibus, sæpe etiam fugam simulant, nec pugnare diu possunt.

Hungari in Pannoniam veniunt.

Arte sagittandi Hungari præstant

Cæterum intollerandi forent, si quantus est impetus, vis tanta & perseverantia esset. Plerunq; in ipso ardore certaminis prælia deserunt, ac paulo post pugnam ex fuga repetunt, ut cum maxime vicisse te putes, tunc tibi discrimen subeundum sit. Quorum pugna, quo cæteris gentibus inusitatior, eo & periculosior. Inter horum & Brittonum conflictum, hoc unum interest, quod illi missilibus, isti sagittis utuntur, vivunt non hominum, sed beluarum more, carnibus, ut fama est, crudis vescuntur, sanguinem bibunt, corda hominum quos capiunt particulatim dividentes, veluti pro remedio devorant, nulla miseratione flectuntur, nullis pietatis visceribus commoventur, capillum usq; ad cutem ferro cædunt, super illos ire, meditari, consistere, ac colloqui solent. Liberos, ac servos suos equitare, ac sagittare magna industria docent, ingenia illis tumida, seditiosa, fraudulenta, præcocia. Quippe eandem ferocitatem fœminis, quam viris adsignant, semper in externos, aut in domesticos motus inquieti, natura taciti, ad faciendum, quàm ad dicendum proniores. Hujus igitur nefandissimæ gentis crudelitate non solum memoratæ regiones, verum etiam Italiæ regnum ex permaxima parte devastatum est. Eodem anno Nortmanni à Senonica urbe recedentes, denuò Parisius cum omnib. copiis devenerũt. Et cum illis decursus fluminis à civibus omninò inhiberetur, rursus castra ponunt, civitatem totis viribus impugnant, sed Deo opem ferente nihil prævalent. Transactis paucis diebus, iterum Sequanam cũ classe ascendunt, & Matronam fluvium ingredientes, Trecas civitatem incendio cremant, & usq; Verdensem, ac Tullensem urbes cuncta circunquaque depopulantes. His ẽt diebus Luidpertus Maguntiæ urbis præsul è rebus humanis sublatus est, in cujus loco subrogatus est Sunzo vir religiosus ac simplex, sacris literis sufficienter instructus, qui in Fulda monasterio sub regimine abbatis ab ineunte ætate nutritus, & conversatus est. Poppone Thuringorum duce & Arnolfo rege annuente.

Inter Hungaros & Brittones hoc interest, confligendo.

Nortmanni Parisios iterum obsident.

Anno dom. incar. 890. Arnolfus rex concessit Zundeboldo Marahensium Sclavorum Regi, Ducatum Bohemensium, qui hactenus principem suæ cognationis, ac gentis super se habuerant, Francorumq; regibus fidelitatem promissam, inviolato fœdere conservaverunt. Eo quod illi antequam in regni fastigio sublimaretur, familiaritatis gratia fuerit connexus. Denique filium ejus quem ex pellice susceperat, à sacro fonte levavit, eumq; ex nomine suo Zundebolch appellari fecit. Quæ res non modicum discordiarum, & defectionis præbuit incitamentum. Nam & Bohemi à fidelitate diutius custodita, recesserunt. Et Zundibolch ex adjectione alterius regni, vires non parvas sibi accessisse sentiens, fastu superbiæ inflatus, contra Arnolfum rebellavit. Quod cum cognovisset Arnolfus, cum exercitu regnum Marahensium ingressus, cuncta quæ extra urbes reperit, solotenus demolitus est. Ad ultimum, ne cæteræ fructiferæ arbores radicitus exciderentur, Zundibolch pacem posuit, & dato filio obside, hanc pacem sero promeruit.

Per id tempus Nortmanni à Matrona fluvio exeuntes Parisius revertuntur. Et quia omnimodus descensus fluminis per pontem prohibebatur, tertio castra locant, & iterato certamine prædictam urbem impugnant. Sed civib. (continuis enim operum ac vigiliarum laboribus induruerant, & assiduis bellorum conflictib. exercitati erant) audaciter reluctantibus, Nortmanni desperatis rebus, naves per terrã cũ magno sudore trahunt, & sic Alveum repetentes, Brittaniç finibus classem traijciunt. Quoddam castellũ in Constantiensi territorio, quod ad sanctum Loth dicebatur, obsident. Et accessum ad fontem aquæ ex toto prohibentes, oppidanis siti arescentibus fit deditio, eo pacto, ut vita tantũ concessa, cætera tolleret. Illis à munitione progressis, gens perfidia fidem, & promissa data prophanat, omnesq; absq; respectu jugulat. Inter quos episcopũ Constatien. ecclesiæ interimunt.

Parisios tertio obsident Nortmanni

Perfidi Nortmanni.

Erat tunc temporis inter Alanum, & Vuidicheil ducibus Brittonum non parva de partitione regni discensionum controversia. In hoc ergo schismate, & divisione non tantum terrarum, quantum mentium pagani Brittones reperientes, super eos fiducialiter irruunt. Illi dum privatum singulorũ non commune universorum bellum ducunt, & auxilium ferre alter alteri recusat, quasi victoria unius non omnium foret, graviter ab hoste læduntur. Passim & usq; ad Blavitam fluvium, omnis eorum possessio diripitur. Tunc primum intelligentes quantam sibi perniciem, quantas adversariis vires, discordia administraretur, per internuntios se invicem confirmant, tempus & locum ei indicunt, bellũq; cõmunib. virib. construunt. Itaq; Vuidicheil qui erat adolescentior cupiens gloriã nominis sui exaltare, non expectato Alano cum sociis, prælium conserit mult millia hostium cædit, reliquos in quendam vicum fugere compulit. Quos cum ultra quàm oporteret inprovide persequeretur, ab ipsis extinguitur. Ignarus cui vincere bonum est, supervincere bonum non est. Periculosa

Periculosa est enim desperatio. Post hæc Alanus coadunata omni Britania tale votum vovit, ut si adversarios per divinam virtutem posset superare, decimam partem omnium bonorum suorũ Deo, & sancto Petro Romam destinaret. Omnibus autem Brittonibus idem votum spondentibus, ad pugnam procedit, & commisso prælio tanta strage hostes effudit, ut vix quadringenti viri ex quindecim millibus ad classem repedarent.

Hac tempestate sanctissimo, & in divinis humanisque rebus prudentissimo Vuiliberto episcopo ab hac luce subtracto, Hermannus venerabilis vir per electionem cleri, ac plebis ecclesiæ Coloniensi præficitur.

Circa hæc tempora Salomon Constantiensis ecclesiæ antistes recessit à seculo, in cujus loco successit Salomon, qui hac ætate Abbatiam sancti Galli tenebat, vir non solum nobilitate, verumetiam prudentiæ ac sapientiæ virtutibus insignitus, qui præfatæ urbis tertius hujus nominis dignoscitur esse pontifex.

Anno dominicæ incar. 891. Nortmanni duobus continuis prœliis in Brittania graviter attriti, in regnum Lotharii classem transferunt, & castrametati, prædas exercent. Contra quos Arnolfus rex exercitum dirigit, jubetque super Mosam tentoria figere, transitumq; fluminis hostibus prohibere. Sed antequam exercitus in unum colligeretur ad condictum locum juxta castrum Trajectense Nortmani superiora tenentes, circa Leodium Mosam transierunt. Et hostilem expeditionem à tergo relinquentes, in sylvis & paludibus Aquispalatio contiguis disperguntur, obvios quosq; perimunt. plaustra & vehicula in quibus alimenta exercitui deferebantur, capiunt. Quæ fama cum ad exercitum pervenisset, qui jam ipso die Nativitatis sancti Joannis baptistæ pene in unum convenerant, non tam tremor, quàm stupor mentes omnium occupavit. Principes vero contione convocata non tam de periculo, quàm de re dubia consulunt. Incerti utrum Ribuariorum fines intrantes, Coloniam tenderent, ut per Prumiam transeuntes Treveros dirigerent gressum, vel certe congregata adversum se multitudine pertimescentes transvadata Mosa, ad classem festinarent. Inter hæc nox superveniens conventum solvit, postera die cum aurora radios suæ lucis repræsentaret, omnes armãtur, & levatis vexillis per descensum fluminis ad pugnam gradiuntur. Cumq; torrentem qui Gulid dicitur transissent, acies pariter substiterunt. De hinc deliberant, ne omnis exercitus incassum fatigaretur, quod unusquisq; procerum duodecim ex suis mitteret, qui in unum agmen redacti hostes investigarent. Hæc sermocionantibus subito apparuerunt speculatores Nortmannorum. Quos cum omnis multitudo inconsultis ducibus, confuso ordine insequerentur, peditum turmas in quadam villula offendunt, qui in unum conglobati facile sparsim supervenientes repellunt, atq; retrorsum redire cogunt. Deinde perstrepentibus secundum morem pharetris, clamor in cœlum tollitur pugna committitur. Equites Nortmannorum audito clamore, summa cum festinatione advolant, & ingravato prælio Christianorum exercitus, peccatis facientibus, heu proh dolor terga vertit. In quo prælio episcopus Moguntiæ urbis Sunzo & Arnolfus comes occubuerunt, necnon innumera multitudo nobilium virorum. Nortmanni patrata victoria, castra divitiis omnibus referta invadunt, & trucidatis quos in bello cœperant, onerati præda ad classem revertuntur. Fuit vero hæc cædes facta 6. kalen. Julii. Dum hæc aguntur, Arnolfus rex in Bajoariorum extremitatibus morabatur, insolentiam Sclavorum reprimens, cui cum nunciata esset suorum strages, hostiumq; victoria, primo pro amissis fidelibus nimium tristatur, & querelam cum gemitu deponit, quod Franci eatenus invicti, adversariis terga darent. Deinde indignitatem rei animoso in pectore versans, in hostem accenditur, & congregato ex orientalibus regnis exercitu, mox Rheno transmisso, circa littora Mosæ castra statuit. Interjectis diebus Nortmanni ex superiori pugna elati, cũ omni virtute ad deprædãdum proficiscuntur. Contra quos Rex cũ expeditis ad pugnã procedit. Illi cernentes acies appropinquare, super fluviũ qui Thilia dicitur, ligno & terræ congerie more solito se communiunt, & cachinnis & exprobrationibus agmina lacescunt, ingeminantes cũ insultatione, & derisu ut memorarentur Guliæ, turpisq; fugæ, cedisq; patratæ, post modicum similia passuri. Rex felle commotus, exercitum jubet descendere, & pedestri congressione cũ adversariis decertari. Qui dicto citius ab equis desilientes, clamore exhortationis dato, præsidium inimicorũ irrumpunt, & (Deo vires cœlitus administrante) eos usq; ad internitionem ferro cædunt, terræq; prosternunt, ita ut ex innumerabili multitudine vix residuus esset, qui ad classem adversum nuntium reportaret. Rebus feliciter gestis, Arnolfus in Bavariam revertitur.

Ribuarii ubi.

Maguntin. episcopus à Nortmanis occubuit.

Arnulfus rex contra Nortmannos potitur victoria.

Eodem anno Hatto venerabilis Abba, in Maguntiacensi ecclesia Metropol. consecratur, qui hactenus in Augla monasterio multorum pater extitit monachorum.

Hatto mona. Augiensis. fit episcopus Magum.

Anno. do. incar. 892. Mense Febr. Nortmanni qui ad naves remanserant, Mosam transeuntes, Ribuariorum pagum ingressi, & secundum crudelitatem sibi ingenitam cuncta devorantes, pervenerunt usq; Bonnam, inde digressi occupaverunt quandam villam quæ Landolfesdorff dicitur, ubi occurrit eis exercitus Christianorum. Sed nihil dignum quid virtuti ascribatur egit. Nocte superveniente recesserunt. Nortmanni à jam dicta villa, & formidantes hostilem impetum, nequaquam ausi sunt se committere planioribus, atque campestribus locis, sed silvas semper tenentes,

Exercitum vero à leva post tergum relinquentes, quanta poterant velocitate ad Prumiam monasterium aciem dirigebant. Ipsisq; jam irruentibus Abbas, & congregatio fratrum vix fuga dilapsi sunt. At Normanni monasterium ingressi, omnia depopulati sunt, & quosdam ex monachis interficientes, plurimamq; familiam trucidantes, reliquos captivos abduxerunt. Inde exeuntes Arduennam intrant, ubi quoddam castrum in quodam præeminenti monte noviter constructum, in quo innumera multitudo vulgi confugerat adgrediuntur, & absque mora expugnant. Interfectis omnibus, cum ingenti præda ad classem redeunt, oneratisque navibus cum omnibus copiis transmarinas repetunt regiones.

Regino autor noster abbatis munus cur deposuit à se.

Omissum est omnino, quod dicere proposuit.

Per id tempus Farabertus abba Prumiensis cœnobii, curam pastoralem sua sponte per concessum regis deposuit. Et ego, quamvis indignus, secundum regularem auctoritatem per electionem fratrum in regimine successi, in quo tamen non diutius immoratus æmulis agentibus. Richarium fratrem Gerhardi & Mathfridi, invidiosum mei negotii, successorem sustinui. Obsecro autem ne lectori onerosum videatur, si rem ab origine repetam, & qualiter hujuscemodi negotiū ad effectū perductum fuerit, simplici sermone pandam. Absurdum enim videtur, ut qui aliorum actiones, & rerum gestarum causas explanare proposui, negotium quod ad me pertinet, silentio prætermittam, præsertim poplitibus veniam posco lectoris, eo quod verbosus in hac relatione ultra, quàm decuit, extiti. Necessitas enim ut non solum facta, sed etiam dicta in ordine dicam, propter invidentium & adversantium calumniosam quærelam.

Hæc de retroactis causis transcursisq; temporibus, ex multis pauca commemorasse sufficiat. Nā de modernis temporibus idcirco reticere disposuimus, quia si veritatem rerum gestarum ad liquidum stylo executi fuerimus, proculdubio odium & offensam quorundam, qui adhuc superstites sunt, incurremus. Si autem à veritate recedentes, aliter quàm causa se habeat scripserimus, nihilominus adulationis & mendacii notam incurremus, quia omnibus penè res cognita est posteris. Ergo hoc latius explanandum relinquimus, sed ne hæc per omnia intacta præterijsse culpemur, res tantum gestas ex parte summatim annotare curabimus.

Otto rex Galliæ.

Igitur anno supra memorato, mense Julii Vualtharius comes, Nepos Ottonis regis, filius scilicet avunculi ejus Adalhelmi, adversus eundem regem cum consilio quorundam rebellionis arma levavit, & Lugdunum tum ingressus, omnia annisu regiæ potestati contraire nititur. Quod cum Otto cognovisset, civitatem obsidione cinxit, quam absq; mora in deditionem recepit. Deinde omnibus primoribus, qui tunc ibi aderant, adjudicantibus eundem Vualgarium decollari jussit. Eo quod in conventu publico contra regem, & dominum suum gladium evaginasset. Post hæc in Aquitaniam proficiscitur, contra Ramnolfum & fratrem ejus Gozbertum, & Ebulonē abbatem de S Dionysio, & alios nonnullos, qui ejus imperiis obtemperare renuebant, ut eorum insolentiam reprimeret.

Megingandus interficitur.

Item eodem anno Mense Septemb. Megingandus comes, Nepos supradicti Ottonis regis, dolo interfectus est ab Alberico, & sociis ejus in monasterio sancti Xysti, quod vocatur Sotila, cujus corpus Treverim deportatum, apud sanctum Maximinum est sepultum.

Rodolfus fatuus episcopus Herbipolensis.

Per id tempus Arnt, Wirtzburgensis ecclesiæ venerabilis episcopus, hortatu & suasione Popponis Thuringorum ducis, ad pugnam contra Sclavos profectus in eadem pugna occiditur, cujus cathedram Rodulfus licet nobilis, stultissimus tamen, frater Chounradi & Geberhardi comitum obtinuit, & ei in episcopatu successit.

Arnolfus Zundibolcho filio honores Megingandi comitis ex parte largitur.

Poppo dux Thuringorum dignitatibus exspoliatur, & Ducatus quem tenuerat Chuonrado cōmendatur, quem pauco tempore tenuit, & sua sponte eum reddidit. Deinde Burchardo comiti committitur, qui eum hactenus strenue gubernat.

Ottone rege in Aquitania commorante, Francorum principes ex permaxima parte ab eo deficiunt, & agentibus Falcone archiepiscopo, Heriberto & Pippino comitibus, in Remorum civitate Carolus filius Ludovici ex Adelheide regina ut supra meminimus natus, in regnum elevatur.

Anno domin. incar. 893. Arnolfus Bajoariam egressus Franckfurt venit, & Rhenum transiens, civitates quæ in regno Lotharii sunt ex maxima parte circuivit, in quo itinere ingentia dona illi ab episcopis oblata sunt.

Otto compositis rebus in Aquitania, in Franciam revertitur, & cum Rodeberto fratre Carolum fugat, defectores persequitur.

Ebulo abbas de sancto Dionysio, cum quoddam castrum in Aquitania situm ardentius expugnaret, ictu lapidis periit. Monasterium sancti Dionysii Otto ad suum servitium revocat.

Carolus vires Ottonis ferre non valens, patrocinia Arnolfi supplex exposcit. Æstivo siquidem tempore, jam dictus rex conventum publicum Vuormatia civitate celebravit. Vbi Carolus venit, & Arnolfum magnis muneribus sibi conciliat, regnumq; quod usurpaverat, ex eis manu percœpit. Jussum est etiam ut episcopi & comites, qui circa Mosam residebant, illi auxilium ferrent, & eum in regnum inducentes, in sede regia inthronisarent. Sed neutrum horum illi quicquam profuit.

Denique

Denique Otto rex audiens cum exercitu super ripam Axani fluminis sedit, & copias Arnolfi intrare in regnum nullatenus permisit. Duces regis cernentes Ottonem viriliter paratum esse ad pugnam, ab eo declinaverunt, & ad propria reversi sunt.

Carolus autem in Burgundiā secessit, & Ottone Parisius revertente, rursus regni fines occupat. Ottonis fideles insectatur, sicque alternatim ex utraque parte multi pereunt, ingens malicia, innumerabilis rapinæ, & assiduæ prædæ fiunt.

Anno dominicæ incarnationis 894. Arnolfus cum valido exercitu Langobardorum terminos intravit, & circa purificationem sanctæ Mariæ castrum, quod nuncupatur Pergamum, armis cœpit, & Ambrosium comitem ipsius civitatis laqueo ante portam ipsius urbis, in quadam arbore suspendit. Unde tantus timor super reliquas civitates cecidit, ut nullus auderet contradicere, sed omnes obviam procederent venienti, pervenit autem usque Placentiam. Inde conversus est per Alpes Penninas. Galliam intravit, & sanctum usque Mauritium pervenit. Ruodolfo quem quærebat, nocere non potuit. quia montana conscendens, in tutissimis locis se absconderat. Regionem inter Juram & montem Jovis, exercitus graviter attriuit.

Post Vuormatiam venit, ibique placitum tenuit, volens Zundibolch filium suum regno Lotharii præficere, sed minime optimates prædicti regni, ea vice assensum præbuerunt.

Soluto conventu cum ad Loraham idem princeps venisset. Ludovico filio Bosonis, matre Hirmingarde interveniente, quasdum civitates cum adjacentibus pagis, quas Ruodolfus tenebat, dedit. sed & hoc ei in vacuum cessit, quia eas nullo modo de potestate Ruodolfi eripere prævaluit.

Eodem anno Guido qui Italiam regebat, & Imperatoris tenebat nomen moritur. Lambertus filius ejus regnum obtinuit, & Romam veniens, Dyadema imperii à præsule sedis apostolicæ ei imponi fecit. *Guido Impe. mori.*

Per id tempus Hildegardis filia Ludovici regis fratris Carolomani & Caroli, à quibusdam ad Arnolfum accusata, regiis possessionibus privatur, & privata in exilium destinatur in monasterio puellarum, quod Chemissem dicitur, sed non multum post temporis in gratiam rediit, & sua ex maiori parte cœpit. *Hildegardis suis privatur.*

Circa hæc etiam tempora Zundibolch rex Marahensium Sclavorum, vir inter suos prudentissimus, & ingenio callidissimus, diem clausit extremum. Cujus regnum filii ejus pauco tempore infeliciter tenuerunt. Ungaris omnia usque ad solum depopulantibus, *Zundibolch rex Moravia.*

Anno domini. incarnationis 895. Synodus magna celebrata est apud Triburias contra plerosq; seculares, qui auctoritatem episcopalem imminuere tentabant, ubi vigintisex Episcopi, cum Abbatibus monasteriorum residentes, plurima decreta super statum sanctæ ecclesiæ scripto roboraverunt. Post hæc Arnolfus Vuormatiam venit, ibique optimatibus ex omnibus regnis suæ ditioni subditis sibi occurrentibus, conventum publicum celebravit, in quo conventu omnibus assentientibus, atque collaudantibus Zundibolch filium regno Lotharii præfecit. *Synodus contra seculares.*

In eodem placito Otto rex cum magnis muneribus ad Arnolfum venit, à quo honorifice susceptus est, omnibusque impetratis pro quibus venerat, cum in regnum reverteretur Folconem episcopum, & Adalonum comitem sui mansionarii ad Arnolfum xeniis à Carolo missis, Venientes in media via offenderunt, super quos cum clamore impetum faciunt. Episcopus fuga elabitur. Adalongus mortali vulnere sauciatur, sarcinæ diripiuntur, prædictus comes in Trigorio in villa, quæ dicitur Belthonnus sepelitur. *Legati Ottonis regis Galliæ spoliantur & graviter vulnerantur.*

Eodem anno Zundibolch collecto inmenso exercitu, cupiens amplificare terminos regni sui, quasi Carolo adversus Ottonem auxilium laturus, Lugdunum deprædatum venit, & civitatem obsidione cinxit, sed minime eam capere potuit, quamvis multis diebus summis viribus certatim dimicatum esset. Audiens autem Ottonem cum exercitu advenire, qui ea tempestate in Aquitania morabatur, cum omnibus copiis recessit, & in propria regna se recepit. Ea tempestate Ludelinus venerabilis vir, in Tullensi ecclesia à metropolitano Rodbaldo, à suis suffraganeis episcopus consecratur.

Anno dominicæ incarnationis 896. Arnolfus secundo Italiam ingressus, Romam venit, & urbē Romanam cum consensū summi pontificis armis cœpit, Quod retroante seculis ideo inauditum, quia non factum fuit, excepto quod Galli Senones, cum Brennone duce, multo ante nativitatem Christi tempore semel fecerunt. Mater Lamperti, quæ ad præsidium à filio relicta fuerat, cum suis latenter aufugit. Arnolfus civitatem ingressus, à Formoso apostolicæ sedis præsule, cum magno honore susceptus est, & ante confessionem sancti Petri coronatus, Imperator creatur. *Arnolfus capit Romam.*

Inde revertens Paralisi morbo gravatur, ex qua infirmitate diu languescit. Eodem anno Lampertus filius Guidonis, de quo superius paulo mentionem fecimus, vita decedit, & Ludovicus Filius Bosonis à Langobardis invitatus, à provincia egressus, Italiam intrat.

Per id tempus circa festivitatem sancti Andreæ Albricus comes, qui Megingandum occiderat, à Stephano fratre Vualonis, interficitur.

Anno dominicæ incarnationis 897. Stephanus Odocar, Gerhardus, & Matfridus comites, honores & dignitates quas à rege acceperant, perdunt. Zundibolch Treveris cum exercitu venit, terrã quam præfati tenuerant, inter suos dividit, monasterium ad Horrea, & monasterium sancti Petri, quod Mettis situm est sibi reservans.

Zundibolch Odam filiam Ottonis accipit in uxorem. Post hæc patrem, super uxore, quam accipere desyderabat per legatos consulit, cujus hortatu ad Ottonem comitem missum dirigit, ejus filiam nomine Odam, in conjugium exposcit, ille petitionibus ejus graviter assensum præbuit, eique filiam tradidit, quam post pascha celebratis nuptiis sibi in matrimonium sociavit. Eodem anno Arnolfus Wormatiam venit, ibique placitum tenuit, ubi ad ejus colloquium Zundibolch occurrit, & interventu Imperatoris Stephanus, Gerhardus & Matfridus cum filio reconciliantur.

Ea tempestate inter Ruodolphum episcopum Wirtzburgensem, & filios Heinrici ducis, Adalhardum, & Heinrichum magna discordiarum lis, & implacabilis odiorum controversia, ex paucis minimisque rebus oritur, & velut ex permodica scintilla, ingens incendium excitatur, ita de die in diem succrescens, in inmensum dilatatur. Et dum de nobilitate carnis, de parentum numerosa multitudine, de magnitudine terrenæ potestatis ultra, quàm decet, se extollunt, in mutuis cœdibus prorumpunt, innumerabiles ex utraque parte gladio pereunt, truncationes manuum ac pedum fiunt. Regiones illis subjectæ, rapinis & incendiis, solotenus devastantur.

Otto rex Galliæ moritur. Anno dominicæ incarnationis 898. Otto rex ægritudine pulsatur, & mense Januario, die tertio ejusdem mensis diem clausit extremum, & apud sanctum Dionysium debito honore sepulturæ mandatur. Principes in unum congregati, pari consilio & voluntate, Carolum super se constituunt.

Reginarius dux. Eodem anno Zundibolch Reginarium ducem sibi fidissimum, & unicum consiliarium, nescio cujus instinctu à se reppulit, & honoribus, hæreditatibus, quas in suo regno habebat, interdictis, eum extra regnum infra 14. dies secedere jubet. Ille, adiuncto sibi Odocro comite, & quibusdam aliis cum mulieribus & parvulis, & omni supellectili in quendam tutissimum locum, qui Durfos dicitur intravit, ibique se communivit. Quod cum rex cognovisset, coadunato exercitu, castrum expugnare conatus est, sed minime prævaluit propter paludes, & multiplices refusiones, quas in prædicto loco Mosa fluvius facit. Rege ab obsidione recedente, præfati comites Carolum adeunt, & eum cum exercitu in regnum introducunt. Zundibolch quamvis serò intelligens se circumventum, cum paucis fuga dilabitur. Carolus recto itinere Aquis venit, deinde Neumagum perexit: interea Zundibolch ad Franconem episcopum venit, & cum omnibus suis secum adsumens, Mosam transiit, & ad Forichmagas venit, ubi omnes proceres regni qui in illis partibus erant ad eum confluxerunt. Et ex desperatis itaque rebus, vires se recepisse congaudens, resumpta fiducia, contra æmulum ad pugnam proficiscitur. Carolus à Neumago reversus, Prumiam venit, & inde adversus Zundibolch copias transfert: sed appropinquantibus ex utraque parte exercitibus, nequaquam pugna committitur, sed intercurrentibus legatis pax firmatur, sacramenta jurantur, Carolus transvadata Mosa, in suum regnum regreditur.

Dum hæc in Francia geruntur, inter Ludovicũ & Berengarium, in Italia plurimæ congressiones fiunt, multa certaminum discrimina vicissim sibi succedunt. Novissime Ludovicus Berengarium fugat, Romam ingreditur, ubi à Summo pontifice coronatus, Imperator appellatur.

Per id tempus Euerhardus dux filius Meginardi à Waltgario Frisone, filio Gerolfi, cum venatum pergeret, dolo trucidatur. Ducatus quem tenuerat Meginardo fratri ab Imperatore committitur.

Anno dominicæ incarnationis 899. Zundibolch colloquium habuit cum optimatibus Arnolfi & Caroli & suis apud sanctum Goarem, ex regno Arnolfi interfuerunt Hatto archiepiscopus, Chuonradus & Gebelhardus comites, ex parte Caroli Haschiricus episcopus, & Odacar comes. Quid vero in eodem conventu seorsum sine præsentia regis pertractatum sit, postea eventus rei luce clarius manifestavit.

Promisit & antea se dicturum & ad huc retinet. Eadem anno Richarius abba monasterii Prumiensis constituitur. Qualiter autem erga me actũ sit, idcirco hoc in loco notare distuli, ne forte injuriis provocatus, ultra quam christiana patientia permittit, persecutionis meæ causas exaggerasse viderer. & ne prolixæ rationis oratio, quæ multiplex atque perplexa est, fastidium inferret audientibus. Res enim gestas, ut supra præmisimus, notare studuimus, non rerum gestarum causas certis rationum indiciis enodare. Et qui in aliorum actionibus brevitati studemus, in nostris verbositatis vicium cavere debemus. Zundibolch denuo cum exercitu ad Durfos venit, multitudinem totis viribus expugnare molitur. Sed cum minime conatus ejus proficeret, Episcopos jubet ut Reginarium, & Odacrum, & socios eorũ anathematisarent. Sed cum illi anathematis sententiam proferre recusarent, nimis exprobrationibus & contumeliis utitur, & sic soluta obsidione, unusquisque ad propria rediit.

Ea tempestate Odilbaldus sanctus vir Trajectensis ecclesiæ præsul, rebus humanis sublatus, ad cœleste regnum transivit, in cujus loco subrogatus est Radoldus venerabilis antistes. Circa

confinia

confinia memorati anni Arnolfus Imperator migravit à ſeculo. 3. Kal. Decembris, ſepultusque eſt honorifice in Odingas, ubi & pater ejus tumulatus jacet.

Anno dominicæ incarnationis 900. proceres & optimates, qui ſub ſeditione Arnolfi fuerant ad Forachem in unum congregati, Ludovicum filium præfati principis, quem ex legitimo matrimonio ſuſceperat, regem ſuper ſe creant, & coronatum, regiiſq; ornamentis indutum, in faſtigio regni ſublimant. Dum hæc in Germania aguntur inter Zuendipoldum, & primoribus regni inexpiabilis oritur diſſenſio, propter aſſiduas deprædationes & rapinas, quæ in regno fiebant, & quia cū mulieribus, & ignobilioribus regni negocia diſponens, honeſtiores & nobiliores quoſque dejiciebat, & honoribus & dignitatibus exſpoliabat. Pro hujuſcemodi itaque cauſa, omnibus odioſus efficitur. Certatim igitur ad Ludovicum tranſeunt, eumq; in regnum introducunt, eunt Theodonis villa manibus datis, ejus dominationi ſe ſubiciunt. Ludovico trans Rhenum eunte, Zuendipold coadunatis, quasque potuit, civitates regni circuit, incendiis ac rapinis cuncta devaſtat, arbitratus defectores qui propter ejus inſolentiam, & immanem maliciam ab eo defecerant, immaniora & pejora faciens, ad ſe revocare poſſe. Ludovicus in regnum rurſus accerſitur, & à comitibus Stephano, Gerhardo & Matfrido circa Moſam idem Zuendipold in prælio interficitur, idus Aug. Eodem anno Gerhardus comes Odam uxorem ejuſdem Zuendipoldi regis, ſibi in matrimonium copulat.

Anno dominicæ incarnationis 901. Gens Hungariorum, Langobardorū fines ingreſſa cœdibus, incendiis, ac rapinis crudeliter cuncta devaſtat. cujus violentiæ, ac beluino furori, cum terræ incolæ in unum agmen conglobati reſiſtere conarentur, innumerabilis multitudo ictibus ſagittarū periit. Quamplurimi epiſcopi, & comites trucidantur. Ludmardus epiſcopus Vercelen. eccleſiæ, Caroli quondam Imperatoris familiariſſimus, & conſiliarius à ſecretó, aſſumptis ſecum opibus, atque incomparabilibus theſauris, quibus ultra quàm æſtimari poteſt, abundabat, cum effugere eorum cruentam ferocitatem, omnibus votis elaboraret, ſuper eos inſcius incidit, ac mox interficitur, opes quæ ſecum ferebantur, diripiuntur. *Ludmardus epiſcopus Vercellenſis ab Hungaris trucidatur.*

Eodem anno Stephanus comes, frater Vualonis, cum in ſeceſſu reſidens nocturnis horis alvum purgaret, à quodam per feneſtram cubiculi, ſagittæ toxicatæ ictu graviter vulneratur, ex quo vulnere eadem nocte extinguitur.

Anno dominicæ incarnationis 902. Adalbertus cum fratribus Adalhardo & Henricho, collecta valida manu, adverſus Eberhardum & Gebelhardum, & Ruodolphum fratres, de quibus paulò ſuperius mentionem fecimus, ex caſtro quod Babenberg dicitur, proſiliens ad pugnam proceſſit. Cuius impetum viriliter excipientes, ferro aciem irrumpunt, obvios quoſque terræ proſternunt, nec ante deſiſtunt, quàm adverſariorum agmen fugam inire compellant, in quo certamine Heinricus interfectus eſt, & Adalhardus captus eſt, & poſtmodum juſſu Gebehardi decollatus eſt. Eberhardus etiam multis vulneribus confoſſus in prælio cecidit, ubi finito conflictu, inter cadavera occiſorum à ſuis inventus, domum reportatur, & paucis interpoſitis diebus & ipſe moritur.

Anno dominicæ incarnationis 903. Adalbertus Ruodolphum epiſcopum de Wirtzburgenſi eccleſia fugat, & res & poſſeſſiones præfatæ eccleſiæ crudeliſſime depopulatur, filios etiam Eberhardi, ſimul cum matre à propriis hæreditatibus & honoribus, regio munere conceſſis, exire compellens, ultra Spectheshart * ſecedere cogit. *Speſſart ſylva aliàs

Circa hęc tēpora Folco Remorū Archiepiſcopus, à quodā Winimaro ſatellite Balduini comitis interfectus eſt, cauſa autem hujus interfectionis hæc fuiſſe memoratur. prædictus Balduinus Atrabatis caſtrum, videlicet abbatiam ſancti Vedaſti nullo ſibi concedente invaſerat, quam Carolus rex ei auferens, Folconi epiſcopo eandem in beneficium largitus eſt. Quod Balduinus ægreferens, miſit ad jam dictum epiſcopum Winimarum, obſecrans, ne honores quos hactenus tenuerat, atque poſſederat, ipſe cupiditate ductus, ſibi uſurparet. Inſuper etiam ingentia bona pollicitus eſt, ſi ejus ope, & interventu præfatam poſſeſſionem obtinere poſſet. Sed cum epiſcopus minime aſſenſum præberet, & neſcio quid durius, & amarius quàm oportebat, reſponderet. Ille, diabolo inſtigante, furore nimio ſuccenſus, ab eo divertit, & quandam ſylvam cum ſociis ingreſſus, cum idem Folco à Compendio palatio, à rege reverteretur, ſuper eum irruit, & eum abſque mora trucidavit. In Remorum cathedra Herineus ſublimatus eſt, qui eundem Winimarum cum multis aliis epiſcopis excommunicavit, & pro tam inaudito ſcelere, perpetuò anathemate condemnavit. *Remorum epiſcopus interficitur.*

Anno dominicæ incarnationis 904. Ludovicus filius Boſonis, quem ſupra meminimus Imperatoris nomen eſſe ſortitum, Berengarium de Italia expulit, atque omne illud regnum ſuæ ditioni ſubegit. Cernens autem nullum eſſe aut poſſe nocere, ultra quam oportebat de ſecuritate præſumens, ea quæ pacis & quietis ſunt cœpit cogitare, abſoluto itaque exercitu, cum perpaucis Veronam ingreſſus eſt, adhortante Adelhardo præfatæ urbis epiſcopo. Cives autem hoc Berengario ſumma cum feſtinatione notum fecerunt, qui eo tempore in Baioaria exulabat. Ille nil moratus, contractis undique copiis, Veronam pervenit, atque improvidum virum dolo cœpit, & *Berengarius Italia expellitur.* *Berengarius Ludovicum oculis privat*

captum luminibus privavit. Siquidem cives, qui partibus ejus favebant, portas civitatis ei aperientes, eum nocturno tempore intra muros receperunt, & sic insperate, & absque præmeditatione Ludovicus non solum regno, sed etiam oculis privatus est. Tandem itaque Berengarius regnum Italiæ multis cædibus cruentatum, infaustis, infortunatisque præliis diu quæsitum, cum huiuscemodi triumpho obtinuit. Eodem anno in mense Maio, Cometæ stella apparuit, & in mense Augusto hæc mutatio regni facta est.

Anno dominicæ incarna. 905. Chuonradus comes, filium suum Chuonradum misit cum armatorum non modica manu, ut irruerent super Gerhardum, & fratrem ejus Matfridum, eo quod honores suos & Gebelhardi fratris ejus, videlicet possessionem sancti Maximini, & sanctæ Mariæ ad Horrea violenter invasissent, quibus exercitus ex regno Lotharii sociatus est. Pervenerunt autē usq; in Pago Blesiaco rapinis, & incendiis hæreditatem, & possessionem supradictorum fratrum, ac satellitum eorum depopulantes. Porro Gerhardus, & Matfridus à castro in quo se munierant, legationem mittentes, pacem petierunt, qua concessa, datis ex utraque parte sacramentis, usque in octa. Paschæ exercitus ad propria discessit.

Dum hæc in regno Lotharii aguntur, Chuonradus senior in Hessia in loco qui dicitur Frideslar, cum multa turba peditum & equitum residebat, crebras incursiones Adalberti suspectas habens. fratrem vero ejus Gerhardum in Wederauia, cum omnibus quos sibi adsociare poterat, ejusdem Adalberti præstolabatur repentinam inruptionem, nec eos fefellit per omnia rerum eventus. Siquidem Adalbertus vires adversariorum extenuatas esse sentiens, eo quod in tribus partibus essent divisi, oportunum & diu exoptatum tempus advenisse gaudens, congregatis sociis mox arma corripit, & primo quidem simulat se contra Gerhardum copias transferre velle, ut & illum bello perterreret, & fratrem securiorem redderet. deinde quanta potuit celeritate aciem adversus Chuonradum dirigit. Quod cum Chuonradus sero cognovisset, divisis sociis in tribus turmis, ei incunctanter occurrit, & commissa pugna duæ turmæ, una peditum, & altera Saxonum statim terga vertūt. Quos cū Chuonradus clamore ingenti frustra hortaretur, ut nullatenus hostib' cederent, Sed pro conjugum, ac liberorum salute & defensione patriæ, totis viribus decertarent. Ipse cum tertia turma, animatis sociis, super adversarios irruit, sed mox in ipso primo impetu, multis vulneribus confossus, extinctus est. Adalbertus victoria potitus, cum sociis fugientes insecutus est, & innumeram multitudinem maxime peditum gladio prostravit. Tribus itaque continuis diebus, totam illam regionem perlustrans, cædibus ac rapinis cuncta demolitus est. His patratis, sociis spoliis, ac ingenti præda ad Babenberch castrum reversus est. Peracta est autem hæc cædes 3. Kal. Martii. Venientes filii cum matre, levaverunt corpus Chuonradi, & sepelierunt in castro quod Vuileneburch vocatur.

Vuilnburg in Hassia.

Eodem anno circa Julium mensem, Ludovicus rex conventum generalem celebravit apud Triburias villa regia, ubi adesse mandavit sæpe dictum Adalbertum, ut in præsentia optimatum regni, pro se rationem redderet, & pacis conditionem, quam hactenus exosam habuerat, tandem aliquando deposita crudelitatis tyrannide, susciperet: & rapinis, cædibus, & incendiis saltem, vel sero quiesceret. Sed his salutaribus monitiis, nequaquam assensum præbuit. Cernens itaque rex obduratum ejus animum, & incœpta rebellionis malicia obstinatum, collecto undique exercitu, eum in castro quod Tetrassa dicitur, obsidione cinxit. Interea Egino qui ejus individuus comes in omni pravitate exiterat, ab ejus societate defecit, & cum omnibus suis, ad regis castra transiit. Protracta igitur paulo prolixus obsidione, fractus animo Adalbertus, ad callida argumenta convertitur, & omni ingenio excogitare cœpit, qua arte obsidio solveretur, ut exercitu ad propria remeante, optata libertate potius ipse cum sibi faventibus, dolos quos in pectore volvebat, longe lateque effundere posset. Portis itaque apertis, à munitione exiens cum perpaucis, ultro se regi obtulit, supplex veniam de commissis exposcit, emendationem promittit. Sed cum fraus quæ struebatur, suis prodentibus fuisset detecta, custodiæ mancipatur, & in præsentia totius exercitus, manibus vinctis adductus, ab omnibus, capitalem sententia suscepit 5. Idus Septembris, facultates & possessiones ejus in fiscum redactæ sunt, & dono regis inter nobiliores quosque distributæ.

Albertus Bombergensis.

Compositis ita in Orientali Francia rebus, rex Mediomatricum venit, ibique in publico conventu Gerhardum atque Matfridum proscriptione damnavit. Inde regressus Strasburgensem urbem adiit, episcopum ac plebem inter se dissidentem ad concordiam revocavit, & sic Rheno transmisso, recto itinere in Alemaniam perrexit. Per id tempus Baltrannus Strasburgensis ecclesiæ, & Luidhelmus Tulliensis ecclesiæ præsules migraverunt à seculo. Quibus successerunt in pontificali cathedra Otbertus in Stralburgensi civitate, & Drugo in Tullensi. Hucusque Regino.

Hæc vero quæ sequuntur addita fortaße sunt ab alio quopiam monacho.

Anno dominicæ incarnationis 907. Bavari cum Hungaris congressi, multa cæde postrati sunt, in qua congressione Luitbaldus dux occisus est, cui filius suus Arnolphus in ducatum successit.

Anno dominicæ incarnationis 908. Hungari iterum terminos transgressi, Saxoniam & Thuringiam vastaverunt. *Hungari in Alemaniam.*

Anno dominicæ incarna. 909. Hungari Alemaniam ingressi sunt.

Anno dominicæ incarnationis 910. Franci in confinio Bavariæ, & Franciæ Hungaris congressi, miserabiliter aut victi, aut fugati sunt. In quo prælio Gebelhardus comes interiit, relictis duobus filiis suis adhuc pueris, Udone & Herimanno, qui postea clari & nobiles in Francia extiterunt. *Franci ab Hungaris victi.*

Anno dominicæ incarnationis 911. Ludovicus rex, filius Arnolphi Imperatoris obiit, cui Chuonradus filius Chuonradi ab Adalberto occisi, regali jam stirpe deficiente, in regno successit.

Anno dominicæ incarnationis 912. Hungari iterum, nullo resistente, Franciam & Thuringiam vastaverunt. Hatto archiepiscopus obiit, vir adeo strenuus & prudens, cui Herigerus successit. Otto dux Saxonum obiit. *Hatto episcopus Moguntin. obiit.*

Anno dominicæ incarnationis 913. Hyems magna nimis. Hungari partes Alemaniæ vastaverunt, & juxta In fluvium à Bavaris & Alemanis occisi sunt. Eodem anno Everhardus episcopus Spirensis ab Erenhardo, & Chuonrado comitibus cæcatus est. Otbertus Strasburgensis episcopus occiditur. *Hungari cæsi ab Alemanis, & Bavaris.*

Anno dominicæ incarnationis 914. Salomon episcopus captus est.

Anno dominicæ incarnationis 615. Hungari totam Alemaniam igne & gladio vastaverunt, sed Thuringiam & Saxoniam pervaserunt, & usque ad Fuldam monasterium pervenerunt, 916.

Anno dominicæ incarnationis 917. Hungari per Alemaniam in Alsatiam, & usque ad fines Lotharienfis regni pervenerunt. Freckanger & Berahtold decollantur. Arnolphus dux Bavarorũ regi rebellat. *Hungari in Alsatiam*

Anno dominicæ incarnationis 918. Chuonradus rex nativitatem sancti Joannis Herolvesfelt monasterio celebravit.

Anno dominicæ incarnationis 919. Chuonradus rex obiit, vir per omnia mansuetus, & prudens, & divinæ religionis amator, qui cum obitus sui diem imminere sentiret, vocatis ad se fratribus, & cognatis suis maioribus scilicet Francorum, mortem sibi imminere prædixit, & ne in eligendo post se regem dissidium regni fieret, paterna eos voce præmonuit. Sed & Heinrichum Saxonum ducem, filium Ottonis virum strenuum, & industrium præcipuumque pacis sectatorem, ut eligerent jussit. aliumque ei ad hoc officium æque condignum inveniri non posse testificans, Sceptrum ei & coronam, cæteraque regiæ dignitatis ornamenta, peracto tuendi, & conservandi regni, per eos transmisit. Ipse vero hac vita decedens, in Fulda monasterio honorificata sepultura, tumulatus est. Multis tamen laboribus, ad paucos quos regnavit annos, est à Bavaris & Alemanis, & Saxonibus sibi rebellantibus fatigatus, quos ante obitum suum, deo propitio, superavit. *Chuonradus rex obiit.* *In Fuldensi monasterio sepultus.*

Anno dominicæ incarnationis 920. Heinrichus dux, consensu Francorum, Alemanorum, Bavarorum, & Saxonum, rex eligitur. qui initium sui regni, disciplina servandæ pacis inchoavit. Multi enim illis temporibus, etiam nobiles illis temporibus latrociniis insudabant. *Heinrichus dux Saxonum rex eligitur.*

Anno dominicæ incarnationis 921. apud Franciam superiorem, graves & intestinæ discordiæ fervent inter Ruodbertum invasorem regni, & Carolum regem. Interim Heinrichus rex stabiliendæ paci, & reprimendæ Sclavorum sævitiæ fortiter insistit.

Anno dominicæ incarnationis 922. Suessionis inter Ruodbertum & Carolum tanta pugna commissa est, ut pene ex utraque parte victores esse viderentur. Carolus tamen ori sacrilego Ruodberti ita lanceam infixit, ut diffusa lingua cervicis, posteriora penetraret.

Anno dominicæ incarnationis 923. preciosissimus thesaurus sangvinis domini venit in Augiam 6. idus Novembris. Haicho alba Fuldensis obiit, cui Hilbertus successit. Carolus Alsatiam, & partes illas Franciæ juxta Rhenum usque Moguntiam sibi usurpaturus, usque * Patennichheim villam juxta Wormatiam hostiliter pervenit. Unde fidelibus regis Heinrichi Wormatiæ coadunatis, aliter quàm decuerat regem aufugit. ** Padersheim aliâs.*

Eodem anno Heinrichus rex, adjunctis sibi Ruotgero archiepiscopo, Gisalberto duce, Metensem urbem obsedit, & Witgerum licet diu reluctantem, sibi obedire coegit. Herimannus sanctissimus vir, Colonien. episcopus obiit. cui Wigfridus successit.

Anno dominicæ incarnationis 924. Hungari orientalem Franciam vastaverunt. Carolus & Heinrichus reges apud Bonnam castellum conveniunt, & pacem inter se facientes, fœdus ineunt. & Carolus nunquàm sibi amplius Lothariense regnum usurpaturum promittens, regreditur. Eodem anno ab Heriberto compræhensus, in custodiam mittitur. *Carolus rex Galliæ regnum Lotharingia donat Germanorum regi.*

Anno dominicæ incarnationis 925. Heinricho rege, coadunatum & constabilitum Lothariense regnum, ideo in sua potestate habente, Carolus rex in custodia qua tenebatur obiit. qui *Carolus rex Galliæ in custodia moritur.*

fertur vir hebetis esse ingenii,& minus aptus utilitatibus regni. Omnes etiam à filio ejus deficientes, quippe qui tunc temporis, capto patre, in Hyberniam exulaverat, quendam Ruodolphum sibi regem eligunt. Eodem anno Witgerus episcopus obiit, Benno ex ordinariis Strasburgensibus, in Alpibus quondam hæremiticam vitam ducens, successor eligitur.

Hungari in Germaniam excurrunt. Anno dominicæ incarnationis 926. Hungeri totam Franciam, Alsatiam, Galliam & Alemaniã igne & gladio vastaverunt. Burchardus dux Alemaniæ in Italia occiditur. Herigerus deo dignus præsul obiit, cui Hildebertus Fuldensis abbas successit. Herimanno, Ducatus Alemaniæ committitur, qui Widam Burchardi duxit uxorem.

Berno episcopus excæcatur. Anno dominicæ incarnationis 927. Benno qui benedictus episcopus dicitur, à Mettensibus excæcatur, & Synodo apud Duisburgen. habita, omnes illius facti auctores excommunicantur, & Adalbero nobilis pro eo episcopus instituitur.

Anno domi. incarna. 928. Heinrichus rex, Boemos hostiliter invasit, & præstante deo fortiter superavit. Ea tempestate Ottoni filio ejusdem regis natus est filius Willihelmus. Hyems magna nimis. Ruotgerus Trevirorum archiepiscopus obiit, cui Ruodbertus successit.

Anno dominicæ incarnationis 929. Gisalbertus dux, Gerburgam filiam Heinrichi regis duxit uxorem.

Anno dominicæ incarnationis 930. Otto filius regis Heinrichi, Edgid filiam regis Anglorum duxit uxorem.

Anno dominicæ incarna. 931. Heinrichus rex, regem Abotridorum, & regem Danorum efficit christianos. Eodem anno rex ab Eberhardo, aliisque Franciæ comitibus seu episcopis in Franciam vocatus, singillatim ab uno quoque eorum in domibus suis, ecclesiarum sedibus regem decentibus, est conviviis & muneribus honoratus. 932.

Anno dominicæ incarnationis 933. Hungari per orientales Francos, & in Alemania multis civitatibus igne & gladio consumptis, juxta Wormatiam Rheno transito, usque ad mare Oceanũ Galliam devastantes, per Italiam redierunt.

Anno dominicæ incarnationis 934. Heinrichus rex, Hungaros multa cæde prostravit, pluresq; ex eis comprehendit. Eodem anno Sclavos qui Uncrani vocantur hostiliter invasit, & vicit, sibiq; tributarios fecit. Ecclesia sancti Maximini turbine cecidit, Flectione clementia regis monachis reddita. Ogo ante propositus, Abbas ejusdem loci eligitur, & monachi non regulariter ibi viventes, expelluntur.

Anno dominicæ incarna. 935. Heinrichus rex Paralisi percutitur.

Synodus Erffurdiæ. Anno dominicæ incarnationis 936. Synodus apud Ertesfurd in Thuringia celebratur, à compluribus episcopis. Heinrichus rex præcipuus pacis sectator, strenuusque paganorum insecutor, post plures fortiter, & viriliter actas victorias, dilatatis undique sui regni terminis 6. non. Julii, diem clausit extremum. Cui filius suus Otto consensu primorum regni successor eligitur. Hildebertus archiepiscopus obiit, cui Friderichus successit. Unni archiepiscopus, cui Adalgisus successit.

Anno dominicæ incarnationis 937. Monasterium sancti Galli & monasterium sancti Bonifacii igne comburuntur. Ruodolphus rex Burgundiorum, & Arnolphus dux Bavarorum obierunt, graves & intestinæ discordiæ inter Heinrichum fratrem regis, & Eberhardum ducem Francorum nascuntur, ob exortas inter Wassallos eorum inimicitias.

Anno domi. incarna. 938. Filii ducis Arnolphi, ambitione Ducatus regi rebellarunt, quos ipse debellaturus in Bavariam ibat. Sed non, ut voluit, eos pacificare valens, revertitur. Interim frater regis Heinrichus ab Eberhardo comprehenditur in castello Badalikki, quo tamen citius liberato, Eberhardus Hildinesheim in exilium destinatur. Iterumque rex in Bavariam revertens, omnes sibi subdidit, & Eberhardum Arnolphi filium plus aliis rebellem, in exilium misit. Hungari iterũ à Saxonibus multa cæde vastati.

Anno dominicæ incarnationis 939. Eberhardus ab exilio remittitur, totumq; regnum inimicis & rebellionibus confunditur. Eberhardus enim & Gisalbertus cum Heinricho fratre regis adversus regem conjurant, sed quidam ecclesiastici viri nequam, & deo odibiles, cum illis factione concordant, omniaque passim pacis & concordiæ jura turbabant. Tunc rege Lothar. ubi tunc rebellionis summa gerebatur adeunte, Gisalbertus cum fratre regis transitum Rheni regi prohibere volens, nec valens; juxta Biertanam sociis regis congreditur, Deoque victoriam præstante, pluribus suorum occisis, aliisque fugatis, ipse & frater regis fugæ subsidia petunt. Quos rex insequens, usque ad Capri montem pervenit, castellumque in eo situm, firma undique obsidione circumdedit. *Romana Gallia.* Interim Ludovicus rex Galliæ Romanæ, filius Caroli, consilio inimicorũ regis subobtentu requirendi Lotharienses regni, quod pater suus perdiderat, Alsatiam invasit, ubi quæque poterat plus hostiliter, quàm regaliter gessit. Quod rex Otto patienter non ferens, Capri montem obsidione absolvit, & Alsatiã petens, Ludovicũ regem expulit. Quo expulso, Brisacũ castelli munitissimũ obsedit, *Brisacum.* ubi quàmplura utrimq; fortia, & bellica gesta peracta sunt, quæ futura posterorũ

successio

successio nō ignorabit. Unde Fridericus Archiepiscopus Moguntinensis, & Ruodhardus episcopus Strasburgensis, fixis in obsidione tentoriis, & relictis copiarum quas detulerant sarcinis, nocte clam aufugerunt, & Mettensem urbem adeuntes, Gisalberto & Heinricho se occursuros, ut conjuraverant, speraverunt. Sed longe aliter eis contigit, cum eos spes inanissima delusit. Nam Gisalbertus & Eberhardus juxta Anternacum castellum cum suis Rhenum transituri, ab Udone, & Chuonrado comitibus, cæterisque regi fidelibus, ne transeant bellica congressione, citoque mortis compendio præventi. Nam Eberhardus occiditur, & Gisalbertus in Rheno submersus, necatur, plurimique ex illorum sociis occisi, reliqui vero sunt fugati, aut capti. Quo audito, Brisacenses castellani regiæ dominationi subduntur, castellum obsidione absolvitur, Tunc iterum Lotharienses adiens, omnes suo subjugavit imperio. Sed & fratrem suum projectis armis ad se venientem, solita sibi suscepit misericordia. Nam omnia, quæ in eum deliquit, indulsit, & fraterno secum amore detinuit. omnibus tamen Lothariensibus subactis, aliquandiu resistere conatus est episcopus Mettensis, Unde Theodonis villa capellam domini Ludovici pii Imperatoris, instar Aquensis inceptam, ne perficeretur, aut pro munimine haberetur destruxit. Nec tamen diutius in hujuscemodi rebellione permansit. Statim siquidem totum regnum velut ex ipsis fidei visceribus, Deo propicio, ad regem convertitur, & extinctis hostibus, pax & concordia renovatur, Fridericus archiepiscopus ad Fuldam monasterium mittitur, & Ruodhardus Strasburgensis, Corbeiæ monasterio destinatur. Interim dum hæc quæ prædiximus aguntur, Domina * Edgid regina Laures-heim Monasterio commoratur. In hac eadem tempestate, Danemar frater regis ex concubina rebellans, Meresburgo castello occiditur, aliique sequaces ejus truncantur, aut suspenduntur.

Episcopi Moguntinen. & Argentinen. ab Ottone rege fugiun.

* Alias Orgil vel Egid appellant ex nobili gente Anglorum, filia fratris Adelstani regis fuit.

Hac tempestate non in uno solum, sed in omnibus Saxoniæ, & Franciæ provinciis, huc & illuc versabatur Vuigman Saxo rebellans, sed reconciliatur, Ludovicus rex Gerbirgam viduam Gisalberti duxit uxorem.

Anno dominicæ incarnationis 940. Heinricho fratri regis, Lotharienſis Ducatus committitur, qui mox eodem anno à Lothariensibus expellitur, cui Otto comes in eodem ducatu successit, Fridericus episcopus à Fulda remittitur.

Anno dominicæ incarnationis 941. Heinrichus frater cum quibusdam Saxonibus contra regem conspirat, quorum qui majores videbantur, rex decollari jubebat. Fratrem vero suum Ingelheym custodiæ mancipabat. Fridericus archiepiscopus, qui conspirationis hujus particeps videbatur, publica se examinatione, perceptione corporis & sanguinis domini, coram populo in ecclesia purgavit.

Anno dominicæ incarnationis 942. Rex Natalem Domini Franckfurdiæ celebravit, ubi frater ejus per Rhuodbertum Maguntinensis ecclesiæ Diaconum, custodia noctu clam aufugiens, antelucano tempore Regis ecclesiam adeuntis pedibus accubuit, & concessa venia misericordiam quam precatur obtinuit. Bonna castello præclara synodus à viginti duobus episcopis habetur. Treveris basilica sancti Maximini dedicatur. Sydus simile Cometæ per 14. noctes visum, & immensa mortalitas boum secuta est.

Bonnensis synodus

Anno dominicæ incarnationis 943. Otto Dux obiit, cui Chuonradi filius Werinheri in Ducatu successit.

Anno dominicæ incarnationis 944. Rex apud Duisburgen, in rogationibus placitum cum primoribus Lothariensium, & Francorum habuit, ubi factione Conradi Ducis, Ruotbertus archiepiscopus Trevirensis, & Richarius Tungerensis episcopus infidelitatis apud regem arguuntur. Sed in brevi ab objecto sibi crimine liberantur. Illuc etiam à Trajactensibus clericis corpus sancti Servatii asportatum est, ob multimodas sibi ab Immone comite illatas injurias. Hungari à Carantanis tanta cæde mactantur, ut nunquam à nostratibus antea taliter infirmarentur. Adalbertus comes filius Matfridi ab Idone occiditur.

Anno dominicæ incarnationis 945 Richarius episcopus obiit, cui Ogo Treveren. Abbas in episcopatum successit. Herimannus & Chuonradus Duces, quasdam inter se inimicitias habentes, in præsentia piissimi regis in Cassella sunt replicati. Bertaldus dux Bavarien. obiit. Henrichus frater regis in ducatu successit.

Anno domini. incarna. 946. Ludovicus Rex, à suis regno expulsus, auxilium petens Regem Ottonem adiit, & ut desideraverat obtinuit. Nam valida manu rex Galliam intravit, Remensem urbem & Lugdunum, aliaque castella complurima firma & munita Ludovico reddi fecit, ipseque hostiliter usque Rothomagum pervenit. Inde omnibus pene, excepto Hugone Ruodberti filio, regni majoribus, regi suo subactis, in patriam regreditur.

Anno dominicæ incarnatio. 947. Domina Edgid Regina obiit, quæ Maximo regis, omniumque suorum planctu Madeburg sepelitur. Chuonradus dux, regi tunc temporis pene præ omnibus charus, Luitgardam filiam regis in matrimonium sumpsit. Ludolfus filius regis tali, ut decuerat, apparatu tertiam filiam Hermanni ducis sibi conjugio copulavit.

Anno domini. incarnationis. 948, Synodus in Ingelheym à 34. episcopis habetur, Cui præsidente *Synodus in Ingelheym*

Martino episcopo Romanæ ecclesiæ Legato, incliti reges Otto & Ludovicus affuerunt. in qua multis ecclesiasticæ utilitati rebusque promulgatis, causa quoque Hugonis filii Heriberti, qui Artaldum archiepiscopum expellens, sedes ecclesiæ Remensis invaserat, ventilatur, & omnium qui affuerant judicio episcoporum damnatur. Chuonradus comes qui Curcipoldus dicebatur, filius Eberhardi, vir sapiens & prudens obiit.

Anno dominicæ incarnationis 949. Waldo Curiensis episcopus obiit. cui Hardbertus successit. Uto comes obiit, qui permissu regis quicquid beneficii, aut præfecturarum habuit, quasi hæreditatem inter filios divisit. Herimannus dux, inter suos sapientissimus, & prudentissimus obiit 4. idus Decemb. Eodem anno Luidolfo filio regis, Mathildis filia nascitur.

Anno dominicæ incarnationis 950. Rex purificationem sanctæ Mariæ Franckfurt celebravit, indeque Wormatiam adiit, ubi viduam Herimanni ducis ad se venientem benigne suscepit, sed & filio Luidolfo Ducatum Alemanniæ commisit. Ibi Chuonradus filius Eberhardi comitis, qui cum quadã nepte regis se cõcubuisse sibi impositũ à quodam Burchardo Saxone Monomachia victus, fefellisse se patefecit. Eodem anno Bohemorum princeps Bolizlaus regi rebellat, quem Rex validissima manu adibat, suæque per omnia ditioni subdebat. Rothardus Strasburgensis episcopus obiit. cui Udo filius Udonis comitis, in episcopatu successit. Rihgonno Wormatiensis episcopus obiit, cui Anno successit. Ruodbertus archiepiscopus pro acquirenda Abbatia sancti Maximini, multum laboravit, sed (Deo propitio) prævaluit.

Anno dominicæ incarnationis 951. Rex Otto in Italiam ire volens, multo se ad hoc iter apparatu præstruxit, quomodo Adalhaidam viduam Lotharii regis Italici, filiam Rudolfi regis, à vinculis & custodia qua à Berengario tenebatur liberare, sibique eam in matrimonium assumere, Regnumq; cum ea simul Italicum adquirere posset, deliberavit. Quod inter filios ejus Luidolfus cum Alemannis anticipans, patrique si quid ibi ad ingressum suum fortiter ageretur, placere desyderans, nihil tale quod speraverat peregit. Sed potius inconsultum patrem offendens, totius inde rebellionis, & discordiæ seminarium sumpsit. Patruus enim ejus Heinrichus dux, omnium ejus honorum & prosperitatum invidus, de Bavaria per triennium legatos suos præmisit in Italiam, omniumque quorum potuit mentes Italicorum ab eo avertit in tantum, ut nec civitas nec Castellum, quæ suosequenter regis pistoribus, cocisque patuerant, filio regis aperiretur, omniaque ibi incommoda, & plena molestiæ pateretur. Mox subsequenter Rex regnum Italicum ingreditur, Deoque sibi assistente totius Italiæ possessor efficitur. Sed & domina Adalheid, Deo amabilis regina, sua ipsius prudentia à custodia est, (Deo propitio) liberata, & Ottoni regi felici, deo auspicante, copula conjuncta. Tunc Luidolfus dux hæc quæ præscripsimus ægreferens, inconsulto patre archiepiscopo, Fridericho comite in patriam revertitur.

Adalheida Ottoni regi iungitur matrimonio.

Anno dominicæ incarnationis 952. Rex expulso Berengario, cum suis fidelibus hyemans in Italia, Papiæ Natalem, domini celebravit. Sicque dispositis regni negotiis, verno tempore in patriam rediit. Ducem autem Chuonradum ad persequendum Berengarium in Italia reliquit. Luidolfus dux de Italia revertens regio ambitu Natalem domini in Salefelt celebrat, ubi Friderichum archiepiscopum, omnesque qui in promptu erant regni majores, secum detinuit. Quod convivium jam multis suspitiosum cœpit haberi, & plus ibi destructionis quam utilitatis ferebatur tractari. Chuonrado duce, ad persequendum Berengarium relicto. Berengarius ejusdem ducis consilio, sponte sua in Saxoniam ad regem venit, nihil tamen de his quæ voluit obtinuit. Sed machinatione Henrichi ducis vita & patria indulta, in Italiam rediit, unde etiam Chuonradus dux multum offensus, à debita regis fidelitate defecit. Tunc Friderichus archiepiscopus, & Chuonradus dux amici facti sunt, nam antea inimici erant adinuicem. Eodem anno mediante Augusto mense, conventus Francorum, Saxonum, Bavarorum, Alemanorum, & Longobardorum publicus apud Augustanam urbem, Rhetiæ provinciæ agitur. ubi præscriptus Berengarius cum filio suo Adalberto, regiæ se per omnia in vasallitium dedit dominationi, & Italiam iterum cum gratia, & dono regis accepit regendam. Marcha tantum Veronensis & Aquilensis excipitur, quæ Henricho fratri regis committitur. Berengarius tamen in Italiam revertens, omnia hæc in episcopos & comites, ceterosque Italiæ principes retorsit, omnes eos odiis, & inimicitiis insequens, inimicissimos sibi fecit.

Chuonradus dux deficit a rege.

Anno dominicæ incarnationis. 953. Rex Natalem. domini Franconofurdiæ celebravit. Indeque Alsatiam progrediens socrui suæ Bertæ matri scilicet, Dominæ Adalheidæ, reginæ Abbatiam Merenstein dedit. Tunc jam animositates & consilia occulte contra eum facta palã cœperant apparere, & unus quisque eorum, quæ in corde contexerant apperire. Redeunte enim illo de Alsatia, & Ingelheym pascha celebraturo, Luidolfus filius ejus, & Chuonradus dux nequam fautoribus, & maxime juvenibus, & de Francia, & de Saxonia, & de Bavaria sibi coadunatis, conspiraverant. Et quacunque poterant munitiones seu castella. futuræ seditioni muniebant. Nec enim jam clam agebatur, quo tendebant, sed aperta rebellionis signa monstrabant. Rex igitur Ingelheym perveniens, paucis suorum fidelium secum habitis, non tutò inter medios hostes pascha celebrandum ratus, Maguntiam inde secessit. Ubi aliter quàm regem decebat, diutius ante portas

Coniuratio filii & episcopi Moguntini in Ottonem regem.

expectans

expectans, Friderichoarchiepiscopo jam cum illis conspirante, vix urbis ingressum obtinuit.

Tunc Luidolfus & Chuonradus ibi facta ad eum humilitate, ut post claruit, venientes, nihil talium se in ejus contrarietate egisse dicebant. Sed si Henrichus frater ejus in pascha Ingelheym veniret, illum se compræhensuros non negabant. quod Rex tranquille ac modeste suscipiens, navigio Coloniam attigit, indeq; progrediens Droomanni vico pascha celebravit. Post pascha coadunata fidelium suorum multitudine, Coloniam iterum rediit, ibique Mettensem episcopum, in quo maxima spes & fiducia Luidolfo & Chuonrado esse videbatur, omnesq; Lotharienses exceptis paucis, quibus prædæ & rapinæ cordi erãt, obvios habuit, & ab amicis suis deficientes, benigna ad se venientes suscepit charitate, & in sua fidelitate firmos & stabiles coadunavit. Quibus dispositis, in Saxoniam revertitur, ubi firmatis nihilominus, & stabilitis suis rebus, iterum in Franciam hostili manu revertitur. Quo audito Friderichus archiepiscopus Maguntia secessit, & civitatem Brisacum (castellum latibulum semper Deo regique rebellantium) intravit, totamque ibi penè æstatem rei eventum expectaturus, permansit. Tunc Rex audiens, Maguntiam Metropolim Franciæ, regiamque civitatem inimicis suis deditam, qua potuit velocitate eam adiit. Collectaq; suorum fidelium multitudine tam Francorum quàm Saxonũ, & Lotharien. firma eam obsidione circundedit. Sed & frater ejus Henrichus de Bavaria regi auxilium collaturus advenit, licet sibi plus incommodi, quam utilitatis conquisierit. Nam interim Luidolfus Bavaros machinatione Arnoldi fratris, Judithe uxoris ejus ab eo avertit, & Ratisbonam intromissus, omnes ejus ibi thesauros diripuit, suisque rapiendos distribuit. Quæ ejus incomoda Rex suis præponens, Maguntiã obsidione absolvit, & in Bavariam iter dirigens, Ratisbonam obsedit, in qua obsidione penè usq; Natale Domini permansit. Eodem anno Wigfridus Coloniensis ecclesiæ Archiepiscopus obiit. cui Brun frater regis succedens, totius Lothariensis regni Ducatum, & regnum cum episcopatu suscepit. Luitgarda filia regis obiit.

Brisacum se recepit episcopus Maguntinus.

Maguntia Metropolis Franciæ & regia civitas.

Maguntiam obsidet Otto.

Anno domi. incarn. 954. Rex omissa obsidione in Saxonia Natal. Domini celebravit, iterumq; appropinquante quadragesima in Bavariam remeavit. Ibi Heroldus archiepiscopus à fratre regis cæcatus, Deo propitio, viribus imminutis inimicorum, in brevi tota Bavariæ virtus ad eum & Alemaniæ in tantum convertitur, ut & Ratisbona civitas regi redderetur, ipsique rebellatores, nihil se contra eum velle, vel posse profiterentur. Friderichus etiam sacramento se expurgaturus, nihil contra regiam se fidelitatem egisse accessit: sed Rex omni pietate plenus, eum sacramento absolvit. In eodem anno Chuonradus Dux cum Lotharienſibus duce Brun archiepiscopo, in Belensi pago, apud villam Rimilinga comgressurus erat. Sed in ultimo, quia contra regem erat (Deo volente) ne fieret, remanebat. Hungari ducentibus inimicis regis in quadragesima, Rheno transito, pervadentes Galliam inaudita mala in ecclesias dei fecerunt, & per Italiam redierunt. Friderichus archiepiscopus obiit, vir in sancta religione strenuus, & valde laudabilis, nisi in hoc tantũ videbatur repræhensibilis, quod sicubi vel unus regis inimicus emersit, ipse se statim secundum apposuit. Cui successit regis filius Wilhelmus, à populo & clero in Arnestat concorditer electus. Ea tempestate Luidolfus in gratiam regis revocatus, Vasallos quos habuit, & ducatum patri reddidit. cui Burchardus in ducatu successit. Chuonradus etiam omnium quas habuit divitiarum nudus, omisso ducatu, in gratiam regis intromittitur, vita & patria, & prædio contentus. Luidolfo filius Otto nascitur.

Hungarorum sævitia in Galliam.

Moguntinus episcopus regi semper infestus.

Coniurati in gratiam redeunt.

Anno dominicæ incarna. 955. Hungari cum tam ingenti multitudine exeuntes, ut non nisi terra eos dehisceret, vel cœlum eos obrueret, ab aliquo se vinci posse dicerent. Chuonradus quondam Dux ibi occiditur, & ab exercitu Regis apud Lichum fluvium tanta cæde (Deo præstante) prostrati sunt, ut nunquam ante apud nostrates victoria talis audiretur aut fieret. Rex inde revertens, in Sclavos hostem dirigit, ubi simili potitus victoria, vasta illos cæde prosternit. Wigmannus expellitur. Henrichus frater regis desperatis rebus recuperatis, recepto Bavario ducatu obiit. Cujus filio Henricho, Pius rex ducatum & Marcam dedit. Otto filius regi nascitur.

Anno dominicæ incarnationis 956. Rex in pace & ocio degens, maximo suorum fidelium conventu, Coloniæ placitum regale habuit. Ea tempestate, gravis per omnes regni partes pestilentia grassabatur, quæ innumeram populi multitudinem passim extinxit. ex qua Rotbertus archiepiscopus Treverensis, & Hadamarus abbas Fuldensis obierunt. Quibus Heinrichus in episcopatu, & Hatto in abbatia successerunt. Eodem anno Luidolphus in Italiam ad deprimendam Berengarii tyrannidem dirigitur, & in brevi expulso Berengario, totius penè Italiæ possessor efficitur. Abbatia sancti Nazarii in Lauresheim electione restituitur.

Pestilentia magna.

Anno dominicæ incarnationis 957. Rex iterum Sclavos invasit. Luidolphus in Italia obiit, cujus corpus inde translatum, à venerabili archiepiscopo Wilhelmo fratre ejus, Moguntiæ apud sanctũ Albanum honorifice sepultus est. Willerus Treverensis abbas obiit, cui Wikerus successit. Ea tempestate rex clementissimus Abbatiam sancti Petri in Wirtzeburg multis retro temporibus, sub antecessoribus suis electionis, & privilegii dono privatam, studio sanctæ religionis dignitati pristinæ restituit, & virum venerabilem Gelionem eidem cœnobio abbatem præfecit.

Ludolphus Ottonis filius Moguntiæ ad sanctum Albanum sepelitur.

Abbatia in Vuirtzburg restauratur.

Anno

Anno dominicæ incarnationis 958. Rex paſcha celebravit in Ingelheim, unde navigio Coloniā placitum ibi acturus venit. Eodem anno factione Brun archiepiſcopi, Reginerus comes compræhenditur, & in Sclavos exul mittitur. Friderichus conſenſu Heroldi Ingelheim in præſentia regis, in octavis paſchæ, habita ibi 16. epiſcoporum Synodo. Vienen. eccleſiæ archiepiſcopus ordinatur. Alenuicus Augienſis cœnobii abbas obiit, cui Ekkihardus ſucceſſit. Cralo abbas cænobii ſancti Galli obiit, cui Burchardus ſucceſſit.

Anno dominicæ incarnationis 959. Rex iterum Sclavos invaſit, ubi Thietmarus occiditur. Legati Helenæ reginæ Rugorum, quæ ſub Romano Imperatore Conſtantinopolitano, Conſtantinopoli baptiſata eſt, ficte, ut poſt claruit, ad regem venientes epiſcopum & preſbyteros eidem genti petebant. Eodem anno Hagatio Heresfeldenſis abbas, Paralyſi percutitur.

Anno dominicæ incarnationis. 960. Rex natal. domini Franckonofurt celebravit, ubi Libutius ex Cœnobitis ſancti Albani à venerabili epiſcopo Adaldago, genti Rugorum epiſcopus ordinatur. Guntherus rogatu Haganonis abbas conſtituitur. Eodem anno rex iterum pergit in Sclavos, Legati quoque ab apoſtolica ſede veniunt, Joannes diaconus, & Azo Scriniarius, vocantes regem ad defendendum Italiam, & Romanam rempublicam à Tyrannide Berengarii. Waltbertus etiam archiepiſcopus Mediolanenſis, & Waldo Cumanus epiſcopus, & Opertus Marchio Berengarium fugientes, in Saxonia regem adeunt. Sed & reliqui penè omnes Italiæ comites & epiſcopi, literis eum aut legatis, ut ad ſe liberandos veniat, expoſcunt. Geilo Wirtzburgen. abbas obiit, cui Herrichus ſucceſſit.

Berengarius ſævit in Italiam.

Anno domi. incarnationis 951. Rex Natal. domini Ratiſbona celebravit, ubi Poppo Wirtzburgenſis archiepiſcopus regi percharus 13. Kal. Martij, diem clauſit extremum. cui proximus ſuus Poppo in epiſcopatu ſucceſſit. Libutius priori anno quibuſdam dilationibus ab itinere ſuſpenſus, 15. Kal. Martij. anni præſentis obiit. cui Adalbertus ex Cœnobitis ſancti Maximini machinatione & conſilio Wilhelmi archiepiſcopis, licet meliora in eum confiſus fuerat, & nihil unquā in eum deliquerit, peregre mittendus in ordinatione ſucceſſit. Quem piiſſimus rex ſolita ſibi miſericordia, omnibus quibus indigebat copiis inſtructum genti Rugorum honorifice deſtinavit. Rex in Italiam ire diſponens, maximam ſuorum fidelium multitudinem Wormatiæ coadunavit, ubi conſenſu & unanimitate regni procerum, totiuſque populi, filius ejus Otto rex eligitur. Indeque progrediens convenientia quoque, & electione omnium Lotharienſium, Aquis rex ordinatur. Ordinato vero filio, pater in Saxoniam rediens, diſpoſitis regni negociis, filium Wilhelmo archiepiſcopo tuendum, & nutriendum commiſit. Sicque per Bavariam, & Terrentum in Italiam ſe admiſit, ubi omnes penè Italiæ comites & epiſcopos obvios habuit, & ut decuit, ab eis honorifice ſuſceptus, poteſtative, & abſque ulla reſiſtentia Papiam intravit, & palatium à Berengario deſtructum reædificare præcepit. Berengarius vero & Willa, filiique eorum quibus poterant munitionibus aut Caſtellis includebantur, & nuſquam forinſecus contra regem quid audentes, progrediebantur. Eodem anno Gotefridus Spirenſis epiſcopus obiit, cui Otgerus ſucceſſit. Eclypſis ſolis 16. kal. Junii. Rex Hattonē Fuldenſem abbatē ad conſtruenda ſibi habitacula Romā præmiſit.

Anno dominicæ incarnationis 962. Rex natal. domini celebravit. indeque progrediens Romæ favorabiliter ſuſceptus, acclamatione totius Romani populi & cleri, ab apoſtolico Joanne filio Alberici, Imperator & Auguſtus vocatur, & ordinatur. Papa quoq; multa illum ſecum caritate detinuit, & diebus vitæ ſuæ nunquam ſe ab eo defecturum promiſit. Quæ tamen promiſſio longe diſſimilem quam prætendebatur effectum obtinuit. Imperatore Auguſto ab urbe redeunte, & Papiæ paſcha celebrante, Berengarius in quodam monte qui dicitur ad ſanctum Leonem, plurimis undique ſecum copiis attractis ſe munivit, & Vuilla in lacu maiori, in quadam inſula quæ dicitur ad ſanctum Julium ſe incluſit. Filii verò ejus Adalbertus, & Guido huc illucq; incerti vagabantur, quaſdam tamen munitiones cum ſuis ſequacibus adhuc poſſidebant. Hoc eſt Grad caſtellum, & Travalium, & inſulam in lacu Cumano. Tunc Willa inprimis hoſtiliter aditur, & adempto omni de lacu exitu, cottidianis fundibulariorum, & ſagittariorum, aliorumque belli inſtrumentorum impugnationibus fatigatur, & non plenis duobus menſibus obſeſſa capitur, & ad ultimum clementia Imperatoris dimiſſa quo vellet ire permittitur. Quæ quāta potuit velocitate Berengarium adiit, & ne ſe Imperatori dederet, omnibus modis perſuaſit. Eodem anno Adalbertus Rugis ordinatus epiſcopus, nihil in his, propter quæ miſſus fuerat proficere valens, & inaniter ſe fatigatum videns, revertitur. & quibuſdam ex ſuis in redeundo occiſis, ipſe cum magno labore vix evaſit, & ad regem veniens, caritative ſuſcipitur, & à Deo amabili Willhelmo archiepiſcopo, pro retributione tam incommodæ ab eo ſibi machinatæ peregrinationis, bonis omnibus, & commodis quaſi frater amplectitur, & ſuſtentatur. Reginbertus dei ſervus obiit. miſſis etiam pro eo ad Imperatorē litteris, reditū ipſius in palacio operiri jubetur. Eodem anno Adalberto venerabilis vir Mettenſis epiſcopus obiit.

Berengarius contra Ottonem.

Anno dominicæ incarna. 963. Rex iterum Papiæ Natal. domini & paſcha celebravit. Interim Adalbetrus huc illucque diſcurrens, quoſcumque poterat ſibi undique adtraxit, ſed & Corſicam, ibi ſe tueri nitens intravit. Romanum etiam pontificem multipliciter in ſuum adjutorium ſollici-

tavit. Dum hæc igitur aguntur. Imperator à Papia movens iter, Berengarium in monte sancti Leonis obsedit, totamque ibi æstatem sedens, sæpe montem undique circumdedit, & ne aliquatenus pateret exitus, vel introitus prohibuit. Interim Ioannes papa promissiones Imperatori factas, oblivioni tradens ab eo deficit, & Berengarii seu Adalberti partibus favens, Adalbertum Romam intromittit. Quas dolositatis ejus fraudes Imperator audiens, relicta circa montem obsidione, Romam versus cum hoste pergit. Cujus ipsi metuentes adventum, plurimum thesauru sancti Petri rapientes, fugæ subsidia petunt. Tunc Roma in plura divisa, partim Imperatori faventes, multi enim à prædicto papa injuriis se opprimi conquerebantur, partim apostolico blandiétes, licet diversa sentirent, Imperatorem tamen cum honore debito urbem intromittunt, seque per omnia datis obsidibus, illius ditioni subjungunt. Imperator vero plurimorum Episcoporum collecta multitudine Synodum coadunavit, & consilio eorum missa legatione, canonica auctoritate, profugum apostolicum ad sedem pontificalem & apostolicam revocavit. Illo tamen hoc omnibus modis renuente, plebs Romana Leonem proscriniarium, virum strenuum, & industriú communi consensu in locum ejus elegit & ordinavit. cui Synodo interfuerunt omnes prope Romanæ & Italiæ episcopi. Angelfredus etiam Aquileiensis patriarcha, qui tunc temporis etiam ibidem obiit. sed & de nostratibus interfuerunt, Adaldagus & Heinrichus archiepiscopi, Landtuardus, & Otgerus episcopi. Postea Ioannes qui & Octavianus, videns se esse depositum, sera pœnitentia ductus, Adalberto disiungitur. Adalbertus vero in Corsicam revertitur. Eodem anno Gard castellum in Italia capitur, apud nos quoq; Sclavi qui dicuntur Lunsinzani * subduntur.

Pontificis perfidia in Imperat. Ottonem

* *Lusacii alias.*

Anno dominicæ incarnationis 964 Imperator Romæ Natal. domini celebravit. Berengarius cum suis in montem sancti Leonis obsessus vincitur, & idipsum castellum Imperatoris ditioni subditur, & Berengarius cum Willa in Bavariam mittitur. Romani iterum ab Imperatore solito more deficientes, pluribus aliis castellanis, sibi per conjurationem extrinsecus adjunctis, eum occidere nitebantur. sed insidiis eorum patefactis, eodem dei quo eum extinguere moliebantur, Necé sibi paratam anticipans, 3. non. Januarii cum paucissimis suorum eos invasit, & non modicam illorum multitudinem intra muros urbis prostravit. Die vero sequenti. Romam iterum veniétes, centum obsides dederunt, & supra corpus sancti Petri sub jurejurando fidelitatem Imperatori, & papæ promiserunt. Tunc Imperator plena adhuc hebdomada apud illos manens, Spolatinum ducatum, & Camerinum ordinaturus exivit, & ad preces papæ Leonis, obsides Romanis remisit. quibus ipsi beneficiis ingrati, non longe illo ab urbe posito, Joannem qui & Octavianus urbi intromittunt. & fidem Imperatori, & papæ promissam adnihilare non metuunt. Leo vero papa vix cum paucis facultatum omnium nudus evasit, & Imperatorem in Camerino ducatu positum adiit, ibique pascha celebravit. Joannes autem qui & Octavianus, Joannem Diaconum, & Azonem scriniarium crudeliter detruncavit, & Otgerum Spirensem episcopum compræhensum, & flagellatum, aliquandiu licet incommode, secum detinuit. Sed postea statim eum spe impetrandæ ab Imperatore veniæ remisit. quæ spes divina eum ordinatione fefellit. Nam 2. Idus Maii rebus humanis excessit. Tunc Romani non modicé metuentes Imperatoris adventum. Benedictum quendam Romanæ ecclesiæ diaconum. fidei & electionis Domini Leonis immemores eligunt, & ordinatum sedi apostolicæ imponunt. Quo audito Imperator collecta undique secus fidelium suorum multitudine, Romam adiit, & firma eam omni parte obsidione, nequis pateret exitus, munivit. Sed prædictus Benedictus falso nomine Apostolicus, diutius ut Imperatori resisterent, Romanos animavit, ipseque Imperatori suisque fidelibus excommunicationem comminans, muros urbis ascendit, & elatiori se fastu quàm apostolicú decuerat ostendit. Ad ultimú Romani, fame & obsidione constricti, se errasse, contraque Imperatorem injuste deliquisse, pœnitentes, in vigilia præcursoris, id est 6. Kalen. Julii portas urbis aperiunt, & Imperatore cum honorificentia debita intromisso, Benedictum sacrilegum, & perjurum Imperatoriæ ditioni reddunt, & dominú Leonem in sedem apostolicam restituunt.

Berengarius capitur.

In perfidos Romanos movet Otto.

Ioannes profugus, pontificatum iterũ occupat.

Ab episcopo Romano.

Otto impe. Roma obsidet contra Benedictum episcopũ.

Leo verũ in pontificatũ admittitur.

Tunc Leo apostolicus coadunata multorú episcoporú synodo, eundem Benedictum Romanæ sedis invasorem judicio omnium ab invaso gradu deposuit, & pontificale pallium, quod sibi imposuerat abscindit, ferulamque pastoralem manu ejus arreptam, coram omnibus in frusta confregit, & ad preces Imperatoris diaconatus ei tantum gradu uti concessit. Celebrata vero beati Joannis Nativitate, & sanctorum apostolorum festivitate, Imperator ab urbe Romana revertitur, & infeliciore quàm speraverat omine, in redeundo fruitur. Nam tanta exercitú ejus pestis & mortalitas invasit, ut vix vel sanus quis à mane usq; ad vesperá, vel à vespera usq; mane se victurú speraverit. Ex qua pestilentia obierunt, Heinrichus archiepiscopus Treveren. & Gerricus abbas Wirtzeburgen. & Godefridus dux Lotharienfis, aliorúq; innumera multitudo, tam nobiliú quàm ignobiliú. Tádé miseratione divina pestilentia cessante, Imperator in Liguriá pervenit, ibiq; autúnali tempore, pace & ocio vacans, se venationibus exercitavit. Eodé anno Duodo pallatii capellanus, ab Adalberto compræhenditur, & flagellis cæsis in Corsicá deducitur, sed non longo post tempore dimittitur.

Pestis maxima in Ottonis exercitu.

Ea tempestate

Cumani latus munitiones solo æquantur.

Ea tempestate Waldo Cumanus episcopus insulam in Cumano lacu cæpit, & munitiones in ea à solo destruxit. quod Udoni Comiti nuncium malorum fuit. Nam Hattonem ejusdem insulæ tutorem in suam fidem suscepit, & destructa insula non, ut optaverat, eum Imperatori reconciliare potuit, quod indigne ferens, totum in Waldonem episcopum detorsit, & inimicus in eum si possit ulcisci disposuit. Erkanbertus in locum fratris sui Gerrici Wirtzburgensis cœnobii Abbas constituitur.

Anno dominicæ incarnatio. 965. Imperator Papiæ Natalem domini celebravit, & peracta festivitate statim in patriam, dispositis in Italia regni negotiis, commeavit. cui filii sui Otto & Wilhelmus archiepiscopus in confinio Franciæ & Alemaniæ, in villa Heimbodesheym occurrerent, & cum magna ibi eum alacritate susceperunt. Inde Wormatiam progressus, fratrem suum Brun. archiepiscopum, in purificatione sanctissimæ mariæ virginis sibi obviam habuit, sicque tota quadragesima in Francia commorans, in Ingelheym pascha cum magno gaudio celebravit. Inde navigio Coloniam attingens, matrem suam Dominam Mathildam, & sororem suam Gerbirgam reginam, filiumque ejus regem Lotharium sibi obvios, condigno ibi amore & honore tractavit, Sicque in Saxoniam iterum direxit. Benedictum etiam illum depositum ab urbe Romana secum in Franciam advexit, quem Adaldago Archiepiscopo custodiendum commisit. Duas quoque filias Berengarii in pallatio cum Domina Imperatrice decenti sibi honore detinuit.

Ingelheym prope Maguntiam in Francia. ut sæpe alias posita.

Eodem anno quidam ex Langobardis more solito, ab Imperatore deficiunt, & Adalbertum in Italiam reducunt. Tunc Imperator Burchardum ducem Alemanorum in Italiam misit, cui ad congrediendum ei ubicunque inveniretur, cum Langobardis Imperatoris fidelibus, & Alemanis visum, per Padum navigavit, & illis ubi eum audierant esse partibus, navim applicuit. In quos in prima fluminis egressione Adalbertus insiluit, ubi & frater ejus Guido cum aliis quàm pluribus occubuit. Ipse vero Adalbertus vix fuga evasit, & montana quædam ubi Imperatorem lateret intravit. Hac igitur Dux lætus victoria in patriam repedavit, & quę sibi acciderant Imperatori significavit. Interim Guido Mettensis episcopus vulpina calliditate Imperatori simulans fidelem, ipsique infideles se prodituruṁ jactitans, legatione Adalberti fungens in Saxonia Imperatorem aggreditur. Nec tamē visu, aut allocutione ipsius participatur, sed cum dedecore redire permissus, infra Alpes ultra Curiam comprænenditur, & in Saxoniam remissus, in Sclavis custodiæ mancipatur. Udo Strazburgensis episcopus obiit, cui Erkanboldus successit.

Leo papa moritur.

Eodem etiam anno dominus Leo papa obiit, tunc legati Romanorum Azo videlicet protoscriniarius, & Martinus Suriensis ecclesiæ episcopus. Imperatorem pro instituendo quem vellet Romano pontifice, in Saxoniam adeuntes, honorifice suscipiuntur, & remittuntur. Et Otgerus Spirensis episcopus, & Linzo Cremonen. episcopus, cum eisdem Romam ab Imperatore diriguntur. tunc ab omni plebe Romana, Joannes Narriensis ecclesiæ episcopus eligitur, sedique apostolicæ pontifex intronisatur. Qui statim majores Romanorum elatiore animo quàm opoiteret, insequitur. quo in brevi inimicissimos, & infestos patitur. Nam ab urbis præfecto, & quodam Rotfredo comprænenditur, & urbe expulsus in Campania custodiæ mancipatur. Hoc demum anno Imperatore ab Italia redeunte, Henricho archiepiscopo Treverensi, Thiedericus ejusdem ecclesiæ diaconus, & Adalberoni Mettensi episcopo Thiedericus consobrinus Imperatoris successores instituuntur. Bruno quoq; archiepiscopus germanus Imperatoris, vir ducatu pariter & episcopatu dignissimus, 5. idus octob. obiit. cui Foltmarus in episcopatu successit. Eodem anno Gero Marchionum nostri temporis optimus, & præcipuus obiit. Lotharius rex Dominam Henimam sibi conjugio copulavit.

Bruno archiepiscopus Colonien. moritur.

Anno domini. incarnati. 966. Imperator Coloniæ Natalem. domini celebravit, cunctaque ibi Lothariensis regni negotia, prout sibi videbatur disposuit. Erkanbertus Wirtzburgensis cœnobii Abbas obiit, & Imperator electione monachorum Adalbertum Rugis ordinatum episcopum, eidem monasterio præfecit. Starkandus Rubilocensis ecclesiæ episcopus obiit, cui Reginoldus successit in episcopatu. Udo comes conjurationem cum Adalberto Berengarii filio habens, & in Italiam ad excæcandum Waldonem Cumanum episcopum, ire disponens, Imperatoriæ majestatis reus esse convincitur, & sacramento ne aliquatenus ullas partes regni præsumat ingredi, regno expellitur. Wikerus Treveren. cœnobii Abbas obiit. cui Asolfus in Abbatia successit. Imperator iterum in Italiam ire disponens, Assumptionem sanctissimæ Mariæ virginis Wormatiæ celebravit, ibique habito cum omnibus regni majoribus consilio, inde per Alsatiam & Curiam alpes transcendens, Italiam intravit, & Sigolfum Placentinum episcopum, quosdamq; ex comitibus Italicis, propter Adalbertum priori anno à se deficientes, in transAlpinas partes Franciæ, vel Saxoniæ custodiendos direxit. Tunc Romani Imperatoris metuentes adventum, Rotfredo jam mortuo, à custodia qua tenebatur, Joannem apostolicum absolvunt, & veniam pro malis quæ ei ingesserant petentes, in locum & sedem suam illum restituunt. Eodem anno comes Eberhardus obiit. Eodem anno Berengarius quondam Italiæ rex exul moritur, & Babenberg regio more sepelitur. Cujus vidua Vuilla antequam sepeliretur, Velum sibi sanctimoniale assumpsit. Udo comes, sacramenti oblitus Franciam ingreditur, unde iterum absque omni utilitate revertitur.

Udo comes ex regno pellitur.

Anno

Anno dominicæ incarnationis 967. Imperator Romæ Natal. domini celebravit, & excepto præfecto urbis qui aufugerat. 13. ex maioribus Romanorum, qui authores expulsionis domini Joannis papæ videbantur, suspendio interire jussit. Inde progrediens per Spoletum Ravennam adiit, ibique pascha celebrans cum domino Joanne papa, plurimos ibi ex Italia & Romania Episcopus coadunavit. & habita synodo, multa ad utilitatem sanctæ ecclesiæ adinvenit, & apostolico Joanni urbem & terram Ravennatium, aliaque complura multis retro temporibus Romanis Pontificibus ablata, reddidit, eumque inde Romam cum magna lætitia remisit, ipse vero in partes Thusciæ secessit. Interim papa Joannes, & Imperator regi Ottoni literas invitatorias miserunt, & ut cum ipsis ad Natal. domini Romæ celebrandum festinaret, jusserunt. Tunc rex pro disponendis regni negotiis ante suum in Italiam iter Wormatiam venit, ibique in primo suo placito, Deo propitio, plurima futuræ prudentiæ simul & clementiæ indicia præmonstravit. Sicque Nativitate præcursoris, & apostolorum festivitate Franconoford celebra. iter suũ acceleraturus in Saxoniam remeavit.

Et tempestate Asulfus Treverensis Abbas præsenti vitæ subtrahitur. Cui Thietfridus successor eligitur. Tunc etiam Dominus archiepiscopus Wilhelmus aliquantula infirmitate detentus, in brevi (Deo miserante) convaluit. Domino Imperatore in Italia commorante, legati Nichophori, Græcorum Imperatoris Ravennæ ad eum venerunt, honorifica secum munera ferentes, & pacem ab eo, vel amicitiam poscentes, quibus honorabiliter susceptis, decenterque remissis, Dominus Imperator nuncium suum eidem Græcorum Imperatori, pro conjungenda in matrimonium suo filio regi Ottoni privigna ipsius Nichophori, filia scilicet Romani Imperatoris, Constantinopolim dirigit. Qui iterum eodem anno, ante Natalem Domini, ad Imperatorem revertitur.

Eodem anno, intrante Septembri mense, Otto rex Romam iturus, decenti se comitatu egressus, memoriam sancti Michaelis in Augusta civitate celebravit.

FINIS.

CHRONICI LAMBERTI SCHAFNABVRGENSIS MONACHI,

OLIM SUB DIOECESI MOGUNTINA, circa annum Christi 1058. in Cœnobio Hirsfeldensi, Buchoniæ Sylvæ, quæ est inter Hassiam & Thuringiam, viventis

ANNALES:

QUIBUS, AB EXORDIO PRIMUM NAscentis Mundi breviter repetitâ memoriâ, Regum, Principum ac Imperatorum, præsertim Germanorum à Caroli Magni tempore usq; ad annum Millesimum Septuagesimum septimum res gestæ, ut & aliarum memoratu dignissimarum rerum annotata continentur.



ARGENTORATI,

Sumptibus Lazari Zetzneri Bibliop.

ANNO M DC IX.

PHILIPPUS MELANCHTON

SUO CASPARO CHURRERO, BONAS LITERAS Tubingæ in Suevis docenti, Salutem.

FEcit mearum rerum varia jactatio, mi Chaspar, cur hactenus ad te nihil scripserim, tametsi semper animo tui memoriam circumferrem, & tanquam oculis nostris assiduò obversareris. Neque enim fieri potuit, ut studium erga te meum temerè benevolentiaq; languesceret, quem tantopere dilexissem. Quàm vellem officiis amplioribus voluntatem animi in te mei declarare potuissem. Scis enim hunc mihi morem esse, ut liberaliter & constanter amem. Tu vicissim si non sinis nos ex animo tuo effluere per quàm amanter facis. Nescio enim qui fiat, ut usq; adeo veteribus amicis sordeam. De tua voluntate nihil dubito: præsertim si in iis studiis ac literis es, quæ nos ad benevolentiam, pietatem, fidem adhortantur. Reliquis libenter ignosco, qui in ejusmodi studiis versantur, ut mirum sit, non omnino, quemadmodum ille ait, vulturios fieri. Discedenti hinc Secerio mandaram, ut curaret historiam, cujus est in Augustinensium Monachorum bibliotheca exemplum, describi. Nondum enim vidi à Germaniæ scriptoribus eo argumento quicquam diligentius esse compositum, tametsi quædam admiscuerit de privatis rebus indigna posterorum memoria. Eam rem totam tuæ committo & fidei & prudentiæ: Si judicaris dignam esse historiam æditione, quæso incumbas, ut illius prælis emendatissima mandetur: Sin aliter videbitur, facile faciam, scriptum non elegantissimum interire. Vale. ex Vuittenberga.

VITÆ AVTHORIS NOSTRI ELOGIUM, EX PRIMO JOANNIS TRITEMII ABBATIS Hirsaugiensium Chronicorum volumine primo decerptum.

Claruit his temporibus Lambertus monachus Hirsveldsiens in Buchonia sylva, quæ est inter Hassiam & Turingiam Magontinæ Diœcesis. Vir tam in divinis scripturis doctissimus, quàm in secularibus literis valde eruditus, ingenio subtilis & clarus eloquio. Qui inter cætera ingenii sui opuscula scripsit Chronicon monasterii sui Hirsveldensis: Breve quidem, sed non inutile. Scripsit & de gestis regum, principum & Imperatorum à tempore Caroli Magni, usque ad annum Dominicæ nativitatis Millesimum, septuagesimum septimum, historiarum volumen unum insigne & jucundæ lectionis. Alia quoque multa composuit, quæ ad notitiam nostræ lectionis non venerunt.

Hæc Tritemius.

En, lector humanissime, habes historiarum hunc nostrum authorem, & Germanicarum quidem rerum studiosissimum claruisse, quo nam tempore verò, unicuique profectò, qui opus illud percelebre Abbatis Tritemii non legisset, satis adhuc anceps & ambiguum videri posset. Sed id quicquid est dubii, nos brevi ac unica ratione isthac, quã è scriptoris contextu collegimus, animo eximemus Sic quidem cõfestim post Christianæ salutis annũ 1058. hoc ipso volumine annotatũ, ita leges *Ego N. vulgatã toto orbe Abbatis Meginheri placitam Deo cõversatione æmulatus, rei familiaris curam, ne in via Dei prægravarer, abjeci: Sanctamq́; vestem, ab ejus sanctissimis manibus, Idib. Martiis, heu nimium impar tali armaturæ, suscepi.* Habes hic verbis apertis, quo anno seculi cõmercium abjurarit. Nec te moveat, quòd Lamperti nomen nusquam asscriptum cernis, neque Meginherum Hirsveldensium Abbatem appellari audis. Hoc enim pauló post ita expressim apparebit, ut quod apertissimè. Illud autem studiose suppressum est, ne alicubi sciolis, videlicet, aurem popularem captare videretur. Christiana prorsus ratione permotus, contraque multorum philosophantium inversum morem, qui etiamsi mundi gloriolas sese aspernare, passim libris æditis jactitent, nullos tamen videre licet de nominis sui ratione, adeoque librorum suorum curiosa inscriptione magis concertare. Maximeque tunc, quando vel jam seriò, de contemnenda existimatione populari, gravissima dictione declamant. Porrò nec quemquam solicitum reddat, quod archetypus Tritemii, quem ipsi vidimus, Lampertum hunc Hirsveldensis Monasterii asseclam recenseat, hoc nostro autem volumine potissimum Herveldensis Ecclesiæ mentio habeatur, sicque diversi instituti loca esse, vel nominum disparitate superati, cogamur fateri. Ita enim Germanicorũ locorum, & quarum non tandem rerum vocabula, scriptorum sive inopia, sive librariorum incuria, nobis usqueadeo nonnunquam lacera mutilataq; relicta sunt, ut non nisi absolutissima ratione, vix tandem quoque ad paucula hæc, quæ nobis ex professo interdum supersunt, deveniamus. Proinde nihil, aut parum jam retulerit, utrum legere quispiam malit, quum cætera constent. Ludimus enim hac in re plerumque & ludimur. Cæterum quo tempore in presbyterorum numerum ordinemque ascitus, quamdiu etiam Hierosolymitana peregrinatione jactatus sit, ex anni subsequentis 1059. descriptione liquidò constabit. Qui & quo tandem anno substiterit, extremamque operi manum imposuerit, finis ex amussim demonstrat. Nam ultra 1077. Jesu Christi annum non processit. Demum inter quos bonarum literarum professores ac historicos hic author tibi reponendus sit, Philippus Melanthon ille, vir insigni eloquentia & acri humanioris literaturæ judicio præditus, ut interim alios itidem doctissimos taceam, hac una persuasit annotatiuncula, quam & apud nos Tubingæ primum hunc ex interitu in lucem afferens authorem archetypo, quem nonnulli credebamus, inscriptionis loco apposuit. Quæ & prima ante hac æditione tituli vicem obtinuit, in hæc verba,

Quisquis es gloriæ Germanicæ & majorum studiosus, hoc utare ceu magistro libello.

Et Philipum illum sic erga librum animatum fuisse, scripta ad M. Chasp. Churre. virum eruditissimum præcedens epistola edocet. Et profectò, si authoris seculum spectes, quo penè omnia sub finem confusa, fractaque ob Heinrici regis quarti impotentiam erant, egregium illius ingenium fuisse dices. Ut quod ea re nihil permotum sit. Adde id etiam quod & longe maximum videri debet, hominem inter grassantem jam barbariem, tam eleganti latinitate, tantaque diligentia, diversas rerum species, pulcerrimo ordine digestas reddere, ac ea singula unus ipse compendio potuisse præstare. Vale.

GENEROSI ANIMI AC STRENUO MILITIÆ DECURIONI SEBASTIAno Schertlino, domino & affini suavissimo suo Burtenbachii &c. Lutovicus Schradinus S. P. D.

MUlta me tibi debere, vir ornatissime, quum ob præclaram erga me benevolentiam, tum vero splendidissimam benignitatem nupero nuntio acceptam, ac nostram insuper necessitudinem ingenue fateor. Tanta est enim tua in quosvis, nedum quoque me humanitas, ut etiamsi maximè velim, absque insigni tamen imprudentia inficiari non possim. Dudum igitur conveniebat, aliqua ratione officiis quoque meis, iisdemque literatis si non respondere, id enim nunc temporis vel impossibile est, at saltem aliquo modo viam, indiciis quibusdam æditis, apparare. Non defuit rei huic perficiendæ obsequens animus, sed pleraque subinde sedulo conanti, negotiorum pondus, studiaque graviora, ut interim rei familiaris curam, ætatemque omnibus illis vix dum satis maturam reticeam, obstiterunt. Itaque jam res eò magis magisque anxium reddere ac perurgere cœpit, quò minus brevi temporis spatio aliquid egregii operis, ex mea penu literaria depromptum, componi vel confici posse sperabatur. Atqui tandem in aliorum libris æditioni paratis audere cœpi. Et cœptis quidem propria non defuit divinitas, rerumq; item successus ipse ac temporis oportunitas, quam Occasionem appellant. Nam quum primum Tritemii Abbatis Spanhaimensis Chronicorum Hirsaugiensium volumen forte obiterque volverem, & authoris hujus Germanici nomen occurreret, quid mihi lætius evenire potuerit non videbam. Liber namque Historiæ Germanicæ antea sui parentis nomen desiderans, hoc jamjam è tinearum injuria integrum receperat. Gratulabar igitur Lamberto nostro recepti nominis gratia. Verum de te idem ferè, at multò splendidissimum nuntiũ eodem sane accipiebam tempore: Nimirum te acto specioso partim triumpho illo de Turcarum gente flagitiosissima 14. KL. Octob. anni anteacti 32. supra sesquimillesimum, militari dignitate, insignibusque & nunc etiam ab ipsius Augustissimi Caroli Imperatoris nostri sacratis manibus, aut certe illo ipso imperante, auctum esse, ac deinde quoque salvum incolumemque inter alios belli duces, legionumve præfectos & militum Tribunos non postremos, ingenti applausu domum rediisse. Atque à plerisque omnibus certatim eo nomine, affluentissimis muneribus affectum esse. Ibi tum valde cessationis meæ tædebat, quum viderem te ex bellorum fluctibus reducem, à me uno insalutatum relictum. Proinde jam Lamberti Germanicarum rerum scriptoris diligentissimi, tuamque causam juxtà habebam. Quando utrique eadem penè de causa, ut pote nominis & gloriæ gratulari: immo & meam itidem animi gratitudinem unà ostendere liceret. Nolui occasionem semel nactam deserere. Studiose rationes contuli, aggressus sum, processit. Utinam autem tam bene quam magno labore. Liber enim principiò librariorum partim incuria haud bene descriptus, partim etiam tempore absumptus extabat, pleraque ordine neglecto verius interim irretita quam reddita. Nec illa potuerunt prima statim æditione per omnia emaculari. Siquidem præli sedulitas, quæ videre omnia restituereque singula nequaquam permisit: etiam si ea M Chaspar Churrerus ille noster, bonarum disciplinarum admodum peritus, magna cum laude præstare potuisset. Sed enim hæc fato quodam, in tuam authorisque hujus ac mei gratiam, præsenti servata crediderim tempori. Ita enim vel Historici manes causam habent, quæ interceptum antea nomen recuperent, studiosi quoque, quamobrem Magnanimitatem tuam laudent, egoque tandem qua tibi meam diligentiam, si qua est mihi, studiumve meum commendem, & insuper tibi Decurionum jam ordini ascripto, rebusque cum deploratissimis Turcicis prædatoribus cordatè gestis applaudem. En meum habes consilium, cernes inter legendum præterea quid præstiterim. Anque illa probe sarta tectaque sint. Nam sicubi lectio ab optimis scriptoribus variabat, vel annotatiuncula subjecta est, rudioribus in hoc mediocrioribusve consulens, seu asterisco prænotata, aut ceu lunulis quibusdam inflexis lineolis circumscripta sunt: ne quid nugarum authori gravissimo aspergeretur. Et neque confestim quisquam ex jure manu me consertum putet, vel mecum interdicto contendat, clamitans, Bartholi aliorumque lectionem potius mihi sectandam, adeoque tomos Pandectarum Legis Civilis Canonumque scita versanda magis, quam historias terendas. Huic quod respondeam in promptu & facile est. Quisquis Philosophiæ, dicam enim quod sentio, rerum gestarum cognitionem adimit, necesse est, ut cum ipsa aut aperto marte depugnet, aut leges omnes, si aut mori aut evincere decretum obstinatumque sit, evertat. Nisi Jurisprudentiam non jam divinarum humanarumq; rerum cognitionem, sed garrulam contiosulamq; decipiendi machinatricem dicas. Jam quid foro & Theologiæ, quid medicinarum professioni cum tribunali commune? Et hæc profecto tamen consumato legum interpreti necessaria pleriq; affirmant. Porro unde tandem orationis nervi, unde affectuum permovendarum ratio petenda? Quos, obsecro, legum oratores Justinianus ille intellexit, quos & perfectissimos appellavit? Sed hæc prolixius quàm volebam. At te redeo, bellator egregie, libellum ut hunc tuo nomini adeptæq; dignitati consecratum, ob multa quæ belli peritiam adaugere possunt strategemata, contra invidorum morsus fortiter tuearis. Deus Opt. Max. te nobis ad militarem præclaram disciplinam illam. Ro. Imperii & Reip. unicum robur & decus, quaq; sola beatam omnibus pacem & reddi & conservari usu rerum comperimus, diu superstitem concedat.

Vale, KL. Septemb. è Tubinga Virginei partus Anno 1533

LAMBERTI SCHAFNABVRGENSIS ANNALES, ET HISTORIÆ GERMANORUM.

PRima Ætas ab Adam usque ad Noe, continens generationes. 10. Annos vero mille, 656. Quæ tota periit diluvio: Sicut infantiam mergere solet oblivio.

Secunda, à Noe usque ad Abram, generationes similiter complexa. 10. Annos autem. 292. In qua linguarum facta est divisio: A pueritia namque homo incipit loqui posse post infantiam. Quæ & inde nomen accipit: quia fari, id est, loqui potest.

Tertia ab Abraham usque ad David, generationes. 14. Annos quoque. 942. continens. Et quia ab adolescentia incipit homo posse generare, Matthæus ab Abraham generationum Christi sumpsit exordium.

Quarta à David usq; ad transmigrationē Babylonis, generationib⁹ ęquè, juxta Mattheū, 14. Annis autē 483. porrecta. De qua Regū tempora cœperunt. Quia dignitas juvenilis regno est habilis.

Quinta deinde usq; ad adventum Salvatoris in carne generationibus & ipsa 14. porrò. an. 588. extenta. In qua, ut gravi senectute fessa, malis crebrioribus plebs Hebræa quassatur.

Sexta, quæ nunc agitur: nulla generationum, vel temporum serie certa, sed ut ætas decrepita, ipsa totius seculi morte finienda. Secula generationibus constant: Inde dicuntur secula, quòd se sequantur. Abeuntibus enim aliis, alia succedunt. Quorum decursus per generationes & regna ita scribitur.

PRIMA ÆTAS CONTINET creationem mundi.

Primo enim die Deus, in lucis nomine, condidit Angelos.

Secundo, in Firmamenti appellatione creavit cœlos.

Tertio, in Descretionis vocabulo, speciem aquarum & terræ.

Quarto, Luminaria cœli.

Quinto, animantia ex aqua.

Sexto, animantia ex terra. Et primum hominē Adam.

Adā, centesimo trigesimo anno genuit Seth. A quo filii Dei.

Seth anno centesimo quinto genuit Enos, Qui cœpit invocare nomen Domini.

Enos anno nonagesimo genuit Cainan.

Caină anno Septuagesimo genuit Malalehel. Qui interpretatur plantatio Domini.

Malalehel anno Septuagesimo secundo genuit Jareth.

Jareth anno centesimo sexagesimo secundo genuit Enoch.

Hunc nonnulla divina scripsisse, Juda apostolo testante, comperimus.

Enoch anno Sexagesimo quinto genuit Mathusalem. Post cuius ortum translatus est à Deo.

Mathusalem anno centesimo octogesimo septimo genuit Lamech.

Gygantes nati sunt.

Et concupierunt filii dei, id est Seth, filias hominum, id est Cain.

Lamech an. centesimo octogesimo secundo genuit Noe.

Qui arcam ædificavit.

Noe, an. centesimo decimo venit diluvium.

Fuerunt autem ab Adam usq; ad cataclysmū, id est, diluvium, anni 1656.

SECUNDA ÆTAS CONTINET annos. 292.

Sem anno 2 post diluvium genuit Arphaxat, A quo Chaldæi.

Arphaxat an. 35. genuit Sale. A quo Samaritæ & Indi.

Sale anno 30. genuit Heber. A quo Hebræi.

Heber anno 14. genuis Phalech. Turris ædificabatur.

Phalech anno 30 genuit Reu.

Dii primum adorantur.

Reu anno 32 genuit Saruch.

Regnum Scytharum inchoat.

Saruch an. 30. genuit Nachor.

Regnum Ægyptiorum nascitur.

Nachor an. 39. genuit Thare.

Regnum Assyriorum & Sicyoniorum oritur.

Thare anno. 70. genuit Abram.

Semiramis condidit Babyloniam.

Et Zoroastes Magicam reperit.

Fuerunt autem anni ab Adam usque ad Abram 1947.

TERTIA ÆTAS CONTINET annos 942.

Abram anno 75. propter imperium Dei venit in terram Chanaam.

Abram anno 86. genuit Hismael. A quo Hismaelitæ.

Abraham anno. 100 genuit Isaac.

Isaac anno 60. genuit Jacob.

Jacob anno 90. genuit Joseph.

Memphis in Ægypto conditur.

Joseph annis. 110. vixit.

Græcia segetes habere cœpit.

Hebræorum servitus in Ægypto annis 147.

Et Cecrops Athenas condidit.

Moyses annis 40. rexit Israel.

Sub quo Hebræi literas habere cœperunt.

Josue annis 26. rexit Israël.

Erichthonius in Græcia primus junxit quadrigam.

Judices, à Moyse usq; ad Samuel, præfuerunt annis. 305.

Othoniel annis. 40. præfuit.

Cadmus Thebanorum rex, Græcas literas invenit.

Ahud annis. 80. præfuit.

Amphion musicus claruit.

Debora annis. 40.

Primus Latinis regnavit Picus.

Et Apollo Medicinæ artem invenit.

Gedeon annis 40.

Orpheus, Linusque musici claruerunt.

Abimelech annis. 3. Iste fratres suos occidit.

Thola annis 22 (Heb. 23.)

Priamus regnavit in Troia.

Jair annis 22.

Carmenta Latinas literas reppetit.

Jephthe annis 6.

Hercules flammis se injecit.

Abessan annis. 7. (Qui & Hesebon)

Bellum decennale Troiæ surrexit.

Ahialon annis. 10. Hic in 70. interpretibus non habetur. (Euseb. Adon.)

Labdon annis. 8.

Capta Troia.

Æneas venit in Italiam.

Samson an. 20. (hactenus Judicum liber.)

Ascanius Albam condidit.

Heli sacerdos annis. 40.

Archa testamenti capitur.

Et regnum Sicyoniorum finitur.

Samuel & Saul annis. 32.

Regnum Lacedæmoniorum exoritur.

Et Homerus fuisse probatur.

QUARTA ÆTAS CONTINET annos. 473. (Septua. 485.)

David annis. 40. regnavit.

Carthago à Didone conditur.

Gath, Nathan & Asaph prophetaverunt.

Salomon annis. 40.

Templum Hierosolymis ædificatur, an. 480. egressionis ex Ægypto expletis. Ex quo apparet, Samuelem & Saulem. 32. annos, & non 40. præfuisse.

Roboam 17. annis regnavit.

Regnum Israhel & Juda dividitur.

Abia annis. 3.

Pontifex Abimelech insignis habetur.

Asa annis. 41.

Haggæus, Amos, Johel et Jehu prophetarũt, & Azarias.

Josaphat annis 25.

Elias, Elisæus, Abdias, Et Micheas prophetaverunt.

Joram annis. 8.

Edom recessit à Juda, & constituit sibi Regẽ.

Ochozias anno. 1.

Elias rapitur.

Athalia annis 7.

Jonadab filius Rechab sacerdos claruit.

Joas annis 40.

Zacharias filius Joiadæ lapidatur.

Amasias annis 28.

Amos propheta claruit in Israel.

Ozias annis. 52.

Olympias prima, à Græcis constituitur.

Joathan annis 16.

Esaias, Oseas & Iohel prophetaverunt.

Et Romulus nascitur.

Achaz annis. 26.

Roma conditur.

Et Israel in Medos transfertur.

Hezechias annis. 29.

Romulus 100. senatores constituit.

Manasses annis 55.

Numa 2. menses anno adiecit.

Et Sybilla Samia claruit.

Amon annis. 2.

Tullus in republica censum exegit.

Josias annis 31.

Tales Physicus claruit.

Joachim annis 11.

Hujus tertio anno Nabuchodonosor Judæam cœpit.

Sedechias annis 11.

Templum Hierosolymis incensum est.

Fuerunt autem ab Origine mundi usque ad terminum Judaici regni anni. 3363.

QUINTA ÆTAS CONTINET annos 588. (Aliis. 589.)

Hebræorum captivitas annos 70.

Judith historia conscribitur.

Darius annis. 36.

Hujus secundo an. templum Hierosolymis construitur, finitis. 70. an. judaicæ captivitatis.

Xerxes annis. 21.

Herodotus historiographus agnoscitur.

Artaxerxes annis 40.

Esdras legem incensam renovavit.

Et Nehemias Hierusalem restauravit.

Darius, qui & Nothus. annis. 19.

Hæc ætas habuit Platonem.

Artaxerxes, qui & Ochus, annis 26.

Demosthenes & Aristoteles prædicantur.

Artaxerxes Ochi filius annis. 4.

Xenocrates claruit.

Darius annis 6.

Alexander Macedo annis 12.

Qui Hierosolymam cepit.

Hucusque regnum Persarum.

DEHINC GRÆCORUM REGNUM

ALexander an. 5. Asiam obtinuit.

Ptolemæus Lagi filius annis 40.

Machabæorum liber primus inchoavit.

Philadelphus annis 38.

Septuaginta interpretes claruerunt.

Ptolemæus Evergetes annis. 26.

Jesus sapientiæ librum composuit.

Philopater annis. 17.

Machabæorum liber secundus inchoavit.

Epiphanes anno 24.
Romani Græcos obtinuerunt.
Philometor annis 35.
Hunc Antiochus superans, Iudæos oppressit,
Et Scipio Aphricam vicit.
Evergetes annis 29.
Brutus Hispaniam subegit.
Soter annis 17.
Thraces Romanis subjiciuntur.
Varro & Cicero nascuntur.
Alexander annis 10.
Syria per Gabinium Romanis subjicitur.
Ptolemæus Cleopatræ filius annis 8.
Sallustius historiographus nascitur.
Dionysius annis 30.
Pompeius Iudæam cœpit.
Cleopatra annis 2.
Ægyptus Romanis subditur.
Hucusque regnum Græcorum.

NUNC ROMANORUM Imperium.

IUlius Cæsar annis 5.
Hic primus monarchiam tenuit, & ab hoc Cæsares appellati sunt.
Octavianus annis 56.
Hujus anno 42. Dominus noster Iesus Christus nascitur, completis ab Adam, juxta Hieronymum, annis 5199.
Tiberius autem annis 23.
Huius anno 18. Dominus noster Jesu Christus crucifixus est.
Caius annis 4.
Matthæus Evangelium scripsit.
Claudius annis 14.
Petrus Romam, & Marcus Alexandriam petierunt.
Nero annis 13.
Petrus & Paulus cruci, gladioq; traditi sunt.
Vespasianus annis 10.
Huius anno secundo, Titus Hierosolymam subvertit, templum solo stravit: post annos primæ ædificationis 1809 Dominicæ autem incarnationis, 71.
Titus annis 2. Hic facundus & pius fuit.
Domitianus annis 16.
Johannes apostolus in Pathmos relegatur.
Nerva anno uno.
Johannes Ephesum rediit, & Evangelium scripsit.
Traianus annis 9.
Simeon Hierosolymorum Episcopus crucifigitur.
Et Johannes Apostolus requiescit.
Adrianus annis. 21.
Aquila interpres oritur.
Antoninus minor, annis. 22.
Montanus Cataphrygarum author oritur.
Commodus annis. 13.
Theodotion interpres apparuit.
Ælius Pertinax an. 1. nihil historiæ habet.
Severus Pertinax an. 18.
Symmachus interpres agnoscitur.
Antoninus Caracalla annis. 7
Quinta æditio Hierusalem invenitur.
Macrinus anno uno.
M. Aurelius Antonius annis. 4.
Sexta æditio Nicopoli reperitur.
Et Sabellius infœlix oritur.
Alexander annis 13.
Origenes Alexandriæ claruit.
Maximianus, vel Maximus an. 3.
Hic persecutus est Christianos.
Gordianus annis. 6. (aliis. 7.)
Fabianus episcopus Romæ claruit.
Philippus annis. 7.
Hic primus Imperator Christianus fuit.
Decius anno. 1.
Antonius monachus oritur.
Gallus & filius ejus Volusianus annis 2.
Novatiana hæresis oritur.
Valerianus cum Galieno annis 15.
Cyprianus & Cornelius martyrio coronantur.
Claudius annis 2. Iste Gotthos ab Illyrico expulit.
Aurelianus annis 5.
Hic etiam persecutus est Christianos.
Tacitus annum unum.
Probus annis 6.
Manichæorum hæresis oritur.
Carus annis 2.
Iste de Persis triumphavit.
Diocletianus & Maximianus annis 20.
Isti divinis libris exustis, vastari ecclesias, affligi & interfici Christianos jusserunt.
Maximinus filius Maximiniani, Severus & Galerius anno 1.
Constantinus annis 31.
Cujus 15. anno Nicena synodus congregatur. Dominicæ incarnationis anno 324.
Constantius & Constans annis 27.
Reliquiæ sancti Andreæ, sanctiq; Lucæ Evangelistæ Constantinopolim transferuntur.
Et Anthropomorphitarum hæresis oritur.
Per idem tempus Athanasius & Maximinus Treverorum Archiepiscopus, atque Hylarius doctrina & fide clari habebantur.
Julianus annis 2.
Hic ex monacho paganus factus, Christianos persecutus est.
Iovinianus anno, 1.
Iste cum omni exercitu Christianus efficitur.
Valentinianus annis 11.
Qui à Iuliano, ob fidem Christi, militia fuerat privatus.
Et Gotthi hæretici facti sunt.
Gratianus cum fratre Valentiniano annis 6.
Ambrosius & Martinus Episcopi claruerunt.
Valentinianus cum Theodosio annis 11.
Hieronymus in Bethlehem toto mundo claruit.

Theodosius annis. 15.

Sanctus Johannes Anachorita claruit.

Arcadius cum fratre Honorio annis. 13.

Johannes Chrysostomus & Augustinus Episcopi claruerunt.

Honorius cum Theodosio minore annis. 15.

Cyrillus Alexandriæ Episcopus claruit.

Theodosius minor Archadii filius annis. 26.

Ephesina synodus Nestoriũ, cum suis fautoribus Pelagianis, damnat, sub Celestino Papa.

Marcianus annis. 7.

Calcædonense concilium sub Leone Papa. 630. patrum agitur.

Leo maior cum Leone minore annis 17.

Ægyptus ab errore Dioscori liberatur.

Zenon annis. 17.

Corpus Barnabæ apostoli reperitur.

Et Acæphalorum hæresis oritur.

Anastasius. 26. annis.

Fulgentius Episcopus claruit.

Justinus maior annis. 9.

Acæphalorum hæresis abdicatur.

Justinianus annis. 39.

Hujus Sexto anno primus cyclus Dionysii inchoavit, Dominicæ incarnationis anno 532.

Justinus minor annis. 11.

Armenii fidem Christi susceperunt.

Tiberius annis 6.

Ermingildus rex Gotthorum martyrio coronatur.

Mauricius annis 21.

Gregorius Papa Augustinum archiepiscopũ cum monachis Britanniã misit, ut genti Anglorum verbum Dei evangelizarent, Dominicæ incarnationis anno 596.

Phocas annis 8.

Angli Axones fidem Christi susceperunt.

Heraclius annis 27.

Judæi in Hispania Christiani facti sunt.

Heracleonas cum matre sua Martina annis. 2.

Pyrrhus regiæ urbis Episcopus à Theodoro Papa damnatur.

Constantinus Heraclii filius menses 6.

Paulus Pyrrhi successor, ob eandem vesanã doctrinam damnatus est.

Constantinus Constantini filius annis 17.

Hic sextam synodum congregavit.

Cujus rogatu Agatho Papa misit in regiam urbem Legatos suos, in quibus fuit Johannes Romanæ ecclesiæ tunc Diaconus, non longè post Episcopus, pro adunatione facienda sanctæ Ecclesiæ.

Hæc sexta synodus Constantinopolim acta est. Ubi affuerunt Episcopi 150. præsidente Georgio Patriarcha urbis regiæ, & Machario urbis Antiochiæ.

Et convicti sunt, qui unam voluntatem & operationem astruebant in Christo, falsasse Patrum catholicorum dicta perplurima, anno Dominicæ incarnationis. 702.

HUCUSQUE BEDA.

703.

704.

705.

706.

707.

708. Cunrat rex de Britannia Romam perrexit. Ibique attonsus ac monachus factus, in jejuniis & precibus ad diem pervenit ultimum.

709.

710. Pippinus Maior domus regni Francorum, perrexit in Alemanniam.

711.

712. Mortuus est Heriuuertus Rex Langabartorum.

713.

714. Mortuus est Pippinus Maior domus. Cui successit Carolus filius ejus.

715. Mortuus est Dagouuertus rex, fuitq; pugna Francorum.

716. Pugnavit Carolus contra regem Ratbodũ.

717. Pugnavit Carolus contra Francos, in dominica die ante pascha.

718. Vastavit Carolus Saxoniam plaga magna.

719. Occisio Francorum ad Suessonis civitatem.

720. Pugnavit Carolus contra Saxones.

721.

722. Magna fertilitas facta est.

723.

724.

725. Carolus perrexit Andegavis.

726.

727. Sanctus Egbertus migravit ad Christum.

728.

729. Cometæ stellæ apparuerunt.

730.

731. Carolus vastavit ultra Liguram.

732.

733.

734. Carolus perrexit in Fresiam.

735. Carolus vastavit Vuascones

736. Beda nobilis & præclarus doctor obiit. Initium Herueldensis monasterii

737.

738. Carolus pugnavit contra Saracenos in Gotthia.

739. Carolus Saxoniam iterum intravit, & fecit eos tributarios.

740. Carolus provinciam intravit usq; in Massiliam.

741. Carolus obiit Major domus regni Francorum. Cui successerũt Carlmannus & Pippinus filii ejus.

Initium Altahensis monasterii.

742. Carolus magnus natus est.

743.

744. Initium Fuldensis monasterii.

745.

746. Sanctus Burchardus ordinatus est Episcopus. 1. in Wurzeburg.

747.

747. Sanctus Wigbertus migravit à seculo.
Carlmannus Romæ monachus factus est.
748.
749.
750. Pippinus decreto Zachariæ papæ, per unctionem Sancti Bonifacii archiepiscopi Rex appellatus est. Qui antea Maior domus vocatus est.
Et Hildericus rex tonsoratus, in monasterium mittitur.
751. Zacharias Papa obiit.
Stephanus electus est atque occisus.
Et alter Stephanus electus atq; consecratus est.
752.
753. Stephanus papa ad Pippinum veniens, defensionem petiit contra Hasthulphum regem.
754. Stephanus papa duos filios Pippini Carolum & Carlmannum unxit in reges.
755. Sanctus Bonifacius martyrio coronatur.
756. Organa primum missa sunt Pippino de Græcià.
757.
758. Pippinus Saxonibus superatis, tributum imposuit, ut 300. equos singulis annis persolverent.
759.
760.
761.
762.
763.
764. Pippinus magnum conventum habuit in Carisiago.
Fuitque hyems durissima.
765. Ruotgangus Episcopus corpora sanctorū Gorgonii, Naboris & Nazarii de Roma advexit.
766. Victi sunt Sclavi in Weidahaburg à Francis.
767.
768 Pippinus rex acquisivit Aquitaniam totam. Et inde revertens ad sanctum Dionysium, Octavo Kl. Octobris obiit. Carolo magno & Carlmanno regnum relinquens.
769.
770. Berta Regina, venit de Italia, & Desiderii regis filiam adduxit in Franciam.
771. Carlmannus obiit, fratri Carol regnum reliquens.
772. Carolus in Saxonia Eresburg expugnavit, & phanum eorum, quod vocabatur Irminsul destruxit.
773. Carolus ab Adriano Papa invitatus, Desiderium regem in Papia obsedit.
774. Carolus Papiam cœpit, & Desiderium Regem in Franciam duxit.
Eodem anno Saxones ecclesiam in Frideslare, lignis & igne implentes incendere volebant, sed minimè valebant.
775.
776. Saxones Christiani effecti sunt.
777.
778. Carolus pugnavit contra Saracenos, & Saxones.
Et Langabartorum regnum vastavit.
779. Sturm abbas Fuldensis, cœnobii obiit.
780.
781. Carolus Romam perrexit. Ibique baptizatus est Carlmannus filius ejus. Quem Adrianus papa immutato nomine vocavit Pippinum. Ibi quoq; desponsata est Ruddrut filia ejus Constantino imperatori.
Carolus divisit terrã inter Episcopos in Saxonia.
782. Caroli comites occisi sunt à Saxonibus in loco qui dicitur Suntal.
783. Hildigart regina obiit, cui Vastrhat successit.
784.
785.
786. Sanctus Lullus archiepiscopus obiit.
Et Carolus ad Italiam venit.
Multa quoque visa sunt prodigia. Signum enim crucis in vestimentis hominum apparuit. Et sanguis è cœlo terraque profluxit.
787. Carolus Romam veniens, Beneventum provectus est.
Et monasterium S. Benedicti adiit.
788.
789. Carolus subegit gentem Vvilzorum.
790. Carolus perrexit in Pannoniam.
791. Carolus subegit gentem Avarorum. (*aliàs Ararorum.*)
Et fundata est ecclesia sancti Bonifacii in Fulda.
792. Conjuratio Pippini contra patrem suum, quæ per Fardolphum publicata est. Unde Pippinus attonsus in monasterium mittitur, cæteriq; omnes perditi, alii decollati, alii suspensi, miserabiliter sunt mortui. Et ipsi Fardolpho datum est cœnobium sancti Dionysii.
793.
794. Hæresis Feliciana damnata est, in synodo Franconefurt.
Et Vastrhat regina obiit.
795. Adrianus Papa obiit in nativitate Domini.
796.
797.
798 Balthart abbas Herveldensis obiit.
799. Leo papa lingua truncata, excæcatus, & de pontificatu ejectus, videns & loquens in Franciam venit ad Carolum, in locum, qui dicitur Heristelle.

GERMANORUM IMPERIUM.

800. Carolus à Romanis Augustus est appellatus.
801. Amarmurmulus rex Persarum, Elephantē unum, cum aliis muneribus, Carlo misit.
802.
803. Leo Papa iterum venit in Franciam, & Saxones trans Albiani translati sunt in Franciã.
804.
805. Carolus Caroli filius Bœtheimos vastavit.
806.

Mortalitas

807. Mortalitas maxima facta est in Fulda.
808.
809.
810. Hohenburg castellum impositum est Albis flumini, ab imperatore Carolo, contra Danos.
811. Depositio Luitgeri Episcopi.
812.
813. Richolphus Magonciæ Archiepiscopus obiit: & pons apud Magonciam incendio periit.
814. Carolus Magnus Imperator obiit. Cui Luituuichus successit. Qui episcopatum in Hildenesheim construxit.
815. Gangüolphus abbas Fuldensis obiit.
816.
817. Luituuichus Imperator Aquisgrani habuit synodum. Ibiq; ordinavit vitam monachorum.
818. Luituuichus Imperator in Britannia Nortmannorum regem vicit.
819. Luituuichus Judith, filiam Welf, in uxorē accepit.
Et in Fulda dedicata est ecclesia.
820.
821.
822. Inchoatio monasterii novæ Corbeiæ.
823.
824. Luitouuichus contra Vivomarcum regem pugnavit, & Britanniam vastavit.
825. Vivomarcus occisus est in domo propria.
Et Haistolphus Magonciæ archiepiscopus obiit cui Otger successit.
826. Hiltuuinus ossa S. Sebastiani in Galliam (transtulit.
827.
828.
829. Luitouuichus Imperator depositus est à filiis suis Luithario, Luitouuicho & Carolo.
830.
831. Bun & Raban abbates, fundamentum ecclesiæ sancti Wigberti foderunt 6. Idus Julii, secunda feria.
832. Corpus S. Aurelii in Germaniam delatum (est.
Et Hirsaugia fundata.
Conjuratio Luitouuichi contra patrem suum.
833. Regnum Francorum ad Lotharium est conversum.
834. Pippinus & Luitouuichus patrem suum restituerunt in regnum.
835.
836.
837.
838. Conjuratio Luitouuichi iterum ad Franco- (nefurt.
Et conversum est regnum ad patrem ejus.
839.
840. Luitouuichus insequendo filium, venit ad Herolsfelt monasterium. 3. Idus Aprilis.
Luitouuichus Imperator obiit. Cui filius ejus Luitouuichus successit.
841. Luitharius bellavit contra fratres suos Luitouuicum & Carolum: In quo prælio penè ad internecionem deleti sunt Franci: & Luitharius victus est. Ubi & Adelbertus comes occisus est.

842. Luitherus expulsus est à regno.
Et Raban Abbas de monast.
843. Luitherus, Luitouuichus, & Carolus pacē fecerunt.
844. Luitharius rex, regem Sclavorum Gestimulum occidit.
845. Luitouuichus venit ad Herolfesfelt. 2. Calendis Novemb.
Et privilegia monachis dedit, suoque sigillo munivit.
Monachi quoq; ejusdem Herolsfeldensis monasterii reconciliati sunt cum Orgario archiepiscopo, de decimis frugum & porcorum ex terra Thuringorum, per fideles Legatos domini Luituichi Augustenses Episcopos, videlicet & præsides.
846. Luituuichus filius Luituuichi Pannoniam subegit, & Boheimos domum rediens vastavit.
Bun abbas Hervelden. obiit, cui Brunuuart successit.
847. Oggarius Magonciæ archiepiscopus obiit. Cui abbas Fuldensis Rabanus successit. Abbatia Waldo suscepit.
848. Ad Magonciam habito synodali concilio, Gottesschalc hæreticus damnatus est.
849.
850. Dedicata est ecclesia S. Wigberti. 5. Kl. Novembris, à Rabano Magonciacensi Archiepiscopo.
851.
852. Translatio S. Lullii in cæna Domini.
853.
854.
855. Luitouuichus rex, cum magno exercitu, perrexit contra Ratzidum regem Maruhensiū.
Luitharius etiam rex, tonsuram & monachicū habitum suscepit moriturus in Promia.
856. Rabanus Archiepiscopus obiit. Cui Carlus successit.
857. Carolus archiepiscopus in Magoncia magnum synodum habuit.
858. Luituuichus rex, Luituuichum filium suum misit cum exercitu magno ad Abitritos.
859. Luituuichus & Carolus, atque Luitharius filius Luitharii fratris eorum, cum juramento pacem fecerunt.
860.
861. Udo, Ernost, Berngerus comites & Waldo abbas Fuldensis honoribus depositi sunt, Thiedo abbas successit.
862.
863. Carolus archiepiscopus obiit. Cui Luitbernus successit.
864. Luitouuichus rex Ratzidum regem Maruhensium sibi subegit.
865.
866.
867.
878.
869. Luitherus rex à Benevento reversus, Romā venit.

venit, ibique ab Adriano damnatus est. Qui domum rediens, penè cum omnibus periit.

Eodem anno Thiedo abbas Fuldensis depositus, & Sigehardus electus est vir religiosus.

Auno 870.

Anno 871.

Anno 872.

Anno 873.

Anno 874.

An. 875. Luitouuichus rex obiit. Cui filius ejus Luitouuichus successit.

Brunuuart Herveldensis Abbas obiit. Cui Drugo successit.

Ann. 876. Pugna juxta Andernaha facta est, inter Carolum & Luitouuicum, Luotouuici regis filium.

Anno 877.

Anno 878.

Anno 879. Luitouuichus rex, filius Luitouuichi regis obiit. Cui frater ejus Carolus successit.

Anno 880.

Anno 881.

Anno 882.

Anno 883.

Anno 884.

Anno 885.

Anno 886.

Anno 887. Carolus de regno est ejectus, Et Arnoldus electus.

Anno 888. Carolus obiit.

Anno 889.

An. 890. Luitbertus Archiepiscopus obiit. Cui Sunderholt successit.

An. 891. Sunderolt Magonciæ archiepiscopus occisus est. Cui Hatto successit.

An. 892. Arn episcopus occisus est.

Et Drugo abbas Herveldensis obiit, Cui Harderat successit.

An. 893. Prælium magnum factum est inter Bajoarios & Hungaros.

An. 894.

An. 895.

An. 896. Arnold. Romę Imperator, factus est.

An. 897.

An. 898.

An. 899. Arnoldus Imperator obiit. Cui Luitouuichus filius ejus successit.

An. 900.

An. 901. Harderat abbas Herveldensis obiit. Cui Thiethart successit.

An. 902. Sclavi vastaverunt Saxoniam.

An. 903. Adelbrah & Eberhart & Heinricus occisi sunt.

An. 904.

An. 905. Cunrad comes occisus est, ab Adelberto.

An. 906. Hungari vastaverunt Saxoniam.

An. 907. Adelbertus comes occisus est, jubente Luitouuicho rege.

An. 908. Luitboldus Dux, occisus est ab Hungariis.

An. 909. Burchardus, Dux Thuringorum, occisus est ab Hungariis.

An. 910. Luitouuichus rex pugnavit cum Hungariis & victus est.

An. 911. Hungarii vastaverunt Franciam.

An. 912. Luitouuichus rex obiit. Cui Cunradus successit.

Hatto Archiepiscopus Magonciæ obiit. Cui Hereger successit.

An. 913.

An. 914. Ottho Saxonicus comes obiit.

An. 915. Hungari vastando, venerunt usque in Fuldam.

An. 916.

An. 917.

An. 918. Cunradus rex fuit in Herolfesfeld.

An. 919. Cunradus rex obiit. Cui Heinricus Saxo successit.

An. 920.

An. 921.

An. 922.

An. 923.

An. 924. Herger Archiepiscopus Magonciæ obiit. Cui Hildibertus successit.

An. 925.

An. 926.

An. 927. Thiethardus junior, abbas Herveldię factus est, cum senioris Thiethardi consensu.

An. 928. Thiethardus abbas junior Episcopus ordinatus, & Burchardus abbas electus est.

An. 929.

An. 930. Thiethardus senior obiit.

An. 931. Heinricus rex Abitritos subegit.

An. 932. Thieto Episcopus obiit. Cui Burchardus Abbas Herveldiæ successit.

An. 933. Megingoz abbas Herveldiæ electus est.

An. 934. Heinricus rex Wucronin cum exercitu fuit.

An. 935. Magna synodus fuit in Erphesfurt.

Eodem anno Heinricus rex obiit.

Cui filius ejus Ottho successit.

An. 936. Ottho rex fuit in Herolfesfeld.

Eodem anno ecclesia sancti Bonifacii exusta est.

An. 937. Eberhardus comes, Heinricum filium Heinrici regis captum, projecit in vincula.

An. 938. Eberhardus & Gisilbertus occisi sunt.

Hildibertus Archiepiscopus Magonciæ obiit. Cui Friderrichus successit.

An. 939.

An. 940.

An. 941.

An. 942. Dedicata est Ecclesia sancti Maximini in Treveris.

An. 943. Synodus ad Bunnam congregata est.

An. 944.

An. 945. Nuntii Græcorum ad regem Otthonem venerunt cum magnis muneribus, in vigilia Omnium Sanctorum.

An. 946.

An. 947. Etheit regina obiit. Cui Adelheit successit.

An. 948. Synodus ad Ingelemheim cōgregata est. Cui Marinus legatus apostolicus præsedit.

An. 949. Iterum nuncii Græcorum ad regem Otthonem, cum pretiosissimis muneribus venerunt, in memoria Omnium Sanctorum.

Et Ottho rex dedit filiam suam Cunrado duci

An. 950. Factum est magnum prælium inter Bajoarios & Hungaros.

An. 951. Ottho rex perrexit in Italiā, & acquisivit Adelheidam reginam. Et Berngerum regem subdidit sibi.

An. 952.

An. 953. Nimis crudelis dissentio exorta est inter Luitholphum regis filium, & Heinrichum patruum suum. Eodem anno obsessa est Magoncia, & Rossadal castellum. Factaq; est in illo loco magna pugna.

An. 954. Friderichus archiepiscopus Magont. obiit. Cui Wilhelmus filius regis successit.

An. 955. Ottho rex, Hungaros cum magno periculo sui, suorumq; magna cæde, prostravit in Lechfelt, in Natali sancti Laurentii.

In quo etiam bello dux Cunradus, cum aliis multis est occisus. Heinrichus quoque dux Bajoariorum obiit.

An. 956. Rudbertus Treverensis Archiepiscopus obiit. Cui Heinrichus successit.

Et Hadamarus Fuldensis abbas obiit: Cui Hatto successit.

Eodem anno Luitolphus in Italiam perrexit, eamque sibi subegit.

Et Megingoz abbas Herveldiæ obiit. Cui Hagano successit.

An. 957. Luitolphus in Italia est mortuus, & inde ad Magonciam portatus est, & ad sanctum Albanum sepultus.

An. 958. Signū crucis in vestimentis apparuit.

An. 959. Hagano abbas Herveldensis potestatem suam reliquit, ob infirmitatem corporis sui, eoq; vivente Guntherus electus est in locū eius.

An. 960. Venerunt Legati Rusciæ gentis ad regem Otthonem, deprecantes, ut aliquem suorum Episcoporum transmitteret, qui ostenderet eis viam veritatis. Qui consensit deprecationi eorum, mittens Adalbertum episcopum fide catholicum, qui etiam vix evasit manus eorum.

An. 961. Venerunt Legati Domini Apostolici ad regem Otthonem, vocantes eum Romam, in adjutorium Johannis Papæ.

Filius eius Ottho secundus in regem ungitur Aquisgrani.

An. 962. Ottho rex perrexit Romam, eumq; Johannes Papa, gratanter suscipiens, honorificè super cathedram Augustalem posuit, & benedictione atque consecratione sua Imperatorem fecit.

Guntherus Herveldensis abbas obiit. Cui Egilolph successit.

An. 963. Magna synodus facta est Romæ. Cui Ottho Imperator præsidebat, cum multitudine magna episcoporum, abbatum, sacerdotum clericorum, ac monachorum. Ibique dejectus est Benedictus à sede Apostolica.

An. 964. Berngerus rex, obsessus est in monte sancti Leonis, ibique captus atque in Babenberg ductus est, cum Willa uxore sua.

An. 965. Ottho Imperator de Italia venit.

Brun Archiepiscopus obiit. Cui Volcmarus successit.

An. 966. Ottho Imperator tertia vice Romam venit.

An. 967. Ottho Imperator misit legatos suos ad Wilhelmum Archiepiscopum & alios Principes, ut Otthonem filium suum, cum omni dignitate regali, ad Italiam mitterent. Quem ipse suscipiens Romā perduxit, ut Papa Johannes posterior, Imperatorē faceret: quod & libēter fecit.

An. 968. Wilhelmus Archiepiscopus obiit. Cui abbas Fuldensis Hatto successit. Abbatiam vero suscepit Wernher.

An. 969. Hatto Magonciæ Archiepiscopus obiit. Cui Rutbertus successit.

An. 970. Egilolphus Herveldensis abbas obiit. Cui Gozbertus successit.

An. 971. Exustum est famosum templum in Dornburg.

Anno 972. Otthoni juniori Imperatori missa est Theophana, ab Imperatore de Gręcia.

Eodē anno Ottho senior Imperator cum juniori Otthone, de Italia perrexit in Franciam.

An. 973. Ottho Imperator senior, cum juniore venit Quidilinburg, Ibique celebravis S. Pascha. 10. kal. April. Illucq; venerunt Legati plurimarū gentium, idem Romanorum, Græcorum, Beneventorum, Italorum, Hungarorum, Danorum, Sclavorum, Bulgariorum, atque Ruscorum, cū magnis muneribus.

Eodem anno Ottho Imperator senior obiit in Mimelieba Non. Maii. Cui filius secundus Ottho successit.

An. 974. Heinricus dux Bajoariorum & Abraham episcopus, cum Bolisclaione & Mischone, inierunt contra Imperatorem pravum consilium. At Imperator tali nephando cōperto consilio, congregavit omnes principes suos, & quid inde faceret, consilium petiit. Qui dederunt ei consilium ut mitteret ad ducem Heinricum & Bopponem episcopum, & Gebehardū comitē, eosq; ad placitum invitaret per edictum. Qui sine dilatione, Deo donante, dedit se in potestatem Imperatoris. Eodem anno perrexit Imperator contra Haroldum in Sdeosuuig.

An. 975. Ottho Imperator habuit magnum conventum in Wehmare.

Eodem anno, Imperator Boheimos vastavit & concremavit.

Anno 976. Ottho Imperator perrexit ad Bajoariam, atque Heinrichum ducem expulit, Otonique duci Bajoariam commendavit.

An. 977. Imp. cum magno exercitu perrexit ad Bo-

ad Boheimos, & maximam partem terræ illius incendio concremavit.

Ipse quoq; Heinricus cum altero Heinrico invaserant Bozouuam. Quod Imperator ut audivit, festinatò exercitum illò movit, urbemq; obsedit, & Heinricum ducem ad suam gratiam recepit, atque in Franciam perrexit.

Anno 978. Ad Imperatorem Otthonem venit in Pascha Bolislauuo. Qui honorificè susceptus, magnisq; munerib. ab Imperatore oneratus rediit domum. Aderat & Heinricus cum altero Heinrico: Qui comprehensi in exilium missi sunt.

Eodem anno Luitherus rex, cum electo numero militum, repentè invasit Aquisgrani Palatium, seditq; ibi tribus diebus. At Ottho Imperator, festinatò cum exercitu insecutus est Luitharium usque in Sigonem fluvium, & usque ad sancti Dionysii cœnobium: eumq; non apprehendit, quia fugiendo evasit.

An. 979 Gero comes à Waldone quodam accusatus, dum eum in singulari certamine occidisset, ipse tamen ab Imperatore decollatus est.

Anno 980. Ottho Imperator perrexit in Italiam.

Et Gotzberdus abbas ecclesiam construxit in Ordorff.

An. 981. Adalbertus Magadaburgensis archiepiscopus obiit. Cui Hisillarius successit.

Imperator Natalem Dom Romæ celebravit.

Anno 982. Destructus est Episcopatus in Merseburg.

Miræque magnitudinis ædificium cecidit in Magadaburg.

Eodem anno Ottho Imperator, valdè periculosum habuit prælium cū Saracenis in Calabria: In quo prælio occisus est Heinricus Augustensis ecclesiæ episcopus, cū aliis plurimis Episcopis. In quo et prælio, Idibus Julii, occisi sunt milites fortissimi. Hi scilicet, Udo, Gebehardus, Gūtherus, Bertholdus, cū aliis multis & Ottho dux, atque Wernher abbas Fuldensis. Ipse Imperator, vita comite, vix evasit.

Anno 983. Otthò secundus Imperator Romā post male gestas res, regressus obiit, ibidemq; sepultus est.

Heinricus dux Bajoariæ regnum invasit: Sed à principibus est reprobatus.

Anno 984. Filius Imperatoris tertius Ottho patri successit in regnum, unctus in regem Aquisgrani à Johanne Ravennati Episcopo.

Anno 985. Gotzberdus abbatiam reddidit, cui Bernhartus successit.

Anno 986. Ottho rex puer, Bohemiam vastavit, sed Misiconem cum muneribus obviam suscepit.

Anno 987. Iterum rex Bohemiam intravit, & eam ad deditionem coegit.

Anno nongentesimo octuagesimo octavo, Æstatis fervor nimius.

Rupertus Magonciæ Archiepiscopus obiit. Cui Willigis successit.

Anno 989. Theophana imperatrix Romam perrexit, omnemque illam regionem regi subdidit.

Anno 990.

Anno 991. Theophana imperatrix obiit.

Ignis de Rheno ascendit, & villas proximas absumpsit.

Godehardus monachus factus est.

An. 992. Ottho rex, Brandenburg obsedit.

Gerdach Hildesheim Episcopus obiit. Cui Bernuuart successit.

Anno 993.

An. 994. Wolffgangus Ratisponensis Episcopus obiit. Cui Gebehardus successit.

Filii Heinrici comitis, Heinricus, Uto, Sigifridus contra Piratas pugnant, quorum primus occisus, duo sunt capti.

Anno 995. Majolus Abbas obiit.

An. 996. Ottho rex contra Crescentium Romam venit, ubi & Brunonem in sede Apostolica constituit. A quo & ipse Imperator factus est.

Gotehardus abbas factus est in Altaha.

Anno 997 Johannes Placentinus episcopus sedem Apostolicam invasit, consilio Crescentii.

Adalbertus episcopus martyrizatur.

Anno 998. Crescentius ab Imperatore decollatus, cum duodecim suis, ante urbem suspenditur.

Johannes pseudopapa cæcatur.

Anno 999 Brun Papa, qui & Gregorius (V) obiit. Cui Gebertus, qui Sylvester, successit.

Adelheit Imperatrix obiit.

Anno 1000. Imperator ossa Caroli Magni Aquisgrani, à pluribus eo usque ignorata invenit.

Gaudentius frater Adalberti martyris, in Pago archiepiscopus constituitur.

An. 1001. Imperator natalem Domini Romæ celebravit.

Anno 1002. Ottho 3. Imperator obiit. Cui Heinricus Bajoarius successit.

Egghardus Marchio, regni usurpator Polodi occisus est.

An. 1003. Pleriq; principes à rege deficiūt, sed post modicum correcti, in gratiam recipiuntur.

An. 1004. Miserandum Papiæ incendium.

Brun frater regis, qui electioni ejus aliquamdiu restiterat, in gratiam ejus redit.

An. 1005. Bernharius abbas Herueldensis obiit. Cui Godehardus successit.

An. 1006. Guntherus nobilis vir de Turingia, monachus factus est Herveldiæ: sed postea ad Altha transivit, consilio Godehardi abbatis.

Fames valida.

Anno 1007.

Anno 1008. Nothger Leodiensis episcopus obiit. Cui Baldaricus successit.

Guntherus monachus eremum petivit.

Anno 1009. Ecclesia major Magonciæ, quam Willigisus construxerat, incensa est ipso die consecrationis suæ.

Anno 1010 Ansfridus Trajectensis episcopus obiit. Cui Adelboldus successit.

Anno 1011. Willigisus Magonciæ Archiepiscopus obiit. Cui Erchenbaldus successit.

Abbatiam Brantho suscepit.

Anno 1012. Ecclesia major in Babenberg ab Eberhardo, primo ejusdem sedis episcopo, consecrata est.

Gotehardus Abbatiam Herveldensem reliquit. Cui Arnoldus successit.

Anno 1013.

Anno 1014. Heinricus rex, cum Kunigunda regina, imperiale nomen suscepit.

An. 1015. Imperator ad Polonos cum exercitu abiit.

Anno 1016. Grando magna fuit, & multi fulmine exusti sunt.

An. 1017. Megingoz Treverorum Episcopus obiit. Cui Boppo successit.

Imperator contra Polonos iterum exercitum duxit.

Anno 1018.

Anno 1019. Imperator, papam Babenberg suscepit hospitio.

Anno 1020. Heribertus Coloniensis archiepiscopus obiit: Cui Pilegrinus successit.

Erchenbaldus Magonciæ archiepiscopus obiit. Cui Aribo successit.

An 1021. Ingens terræmotus factus est in Bajoaria.

Anno 1022. Gotehardus episcopus factus est in Hildenesheim.

Anno 1023. Gero Magadaburgensis episcopus obiit. Cui Hunfridus successit.

Branto abbas Fuldēsis, episcop. factus est Halberstatēsis. Richardus Fuldensis abbas successit.

An. 1024 Heinricus secundus rex, primus imperator, obiit. Cui successit Cunradus.

Anno 1025.

An. 1026.

An. 1027. Cunradus rex, Imperator factus est in Pascha.

Gebehardus frater imperatoris, coactus est ex laico clericus fieri.

An. 1028. Heinricus imperatoris filius, rex factus est Aquisgrani, per Pilegrinum Coloniensem Archiepiscopum.

An. 1029. Bruno Augustensis episcopus obiit. Cui Eppo successit.

Wernher Argentinæ Episcopus obiit. Cui Wilhelmus successit.

Anno 1030. Cunradus Imperator, Hungariam cum exercitu intravit.

An. 1031 Arnoldus Abbatiam Herveldensem perdidit. Cui Bardo successit. Sed is post dimidium annum, Ariboni Magontino Archiepiscopo defuncto, successit. Rudolphus vero abbas Herveldensis suscipitur.

An. 1032. Arnoldus, amissa abbatia Herveldensi, obiit in Gellingen in Thuringia.

An 1033. Kunigund imperatrix obiit.

Imperator exercitum duxit in Burgundiam, contra Vdonem.

An. 1034. Albuuinus præpositus Herveldensis abbas factus in Nuinburg.

An. 1035 Rudolphus abbas Herveldensis, ordinatur episcopus Podelbrunnen. Cui Meginherus, vir venerabilis successit.

An. 1036. Pilegrinus Coloniensis archiepiscopus obiit. Cui Herimannus successit.

An 1037. Incensum est monasterium Herveldense. Gozelo dux Vdonem comitem occidit, & cum eo ad sex (*forsan millia deest*) homines.

An. 1038. Godehardus Hildenesheimensis Episcopus obiit. Cui Diotmarus successit.

An. 1039. Cunradus imperator obiit Trajecti in Pentecoste: cui Heinricus filius eius successit.

Richardus Abbas Fuldensis obiit. Cui Sigeuuart successit. Regenbolt Spirensis episcopus obiit. Cui Sybicho successit.

An 1040. Heinricus rex in Bohemiam duxit exercitum: Ibiq; Werinherus comes, & Reginhard signifer Fuldensis, cum aliis multis occisi sunt. Petrus Hungariorum rex, à suis expulsus, ad regem Heinricum confugit, petens auxilium.

Eberhardus episcopus Babenbergensis obiit. Cui Suiggerus successit.

Dedicata est crypta Herveldensis, atq; in eam translatæ sunt reliquiæ sanctorum confessorum Wigberti & Lulli.

An. 1041. Heinricus rex, secundo Bohemiam ingressus, ducem ejus in deditionem accepit, Prenzlao nomine, terraq; ejus tributariam fecit.

Inde per Bajoariam regressus, festum sancti Michaelis Ratisponæ celebravit.

Vban (*hunc alii Ovonem vocant*) qui Hungariorum regnum invaserat, eruptionem in fines Bajoariorum & Carentinorum fecit, multamq; prædam abegit. Sed Bajoarii coadunatis virib. insecuti, prædam excusserunt, multisq; occisis, reliquos in fugam coegerunt.

An. 1042 Rex, prima expeditione in Hungariam facta, prædictum Vban fugavit, usq; ad fluviū Rabā pervenit, tres urbes maximas cepit, acceptoq; à provincialib. jurejurando, in pace remeavit. Herimannus Mimigardenuurdensis Episcopus obiit. Cui Rudbertus successit.

Heriberdus Einstatensis Episcopus obiit. Cui frater ejus Gezman successit.

Cui, post aliquod hebdomadas defuncto, Gebehardus successit.

An. 1043. Rex incarnationem Domini Goslariæ celebravit.

Illuc dux Bohemicus adveniens, benignè susceptus à rege, & honorifice aliquamdiu habitus, tandem in pace est dimissus.

Ibi inter diversarū provinciarū Legatos, legati Ruscorum tristes rediexūt: Quia de filia Regis sui

sui, quem regi Heinrico nupturam speraverant, certum repudium reportabant.

Ibi quoq; Legati regis Hungariorum pacem suppliciter orant, sed non impetrant: Quoniam rex Petrus, quem Uban per vim regno expulerat, præsens erat, suppliciterq; Heinrici regis auxilium, contra illius violentiam, implorabat.

Sigeuuard Fuldensis abbas obiit. Cui Rohingus successit.

Gisla imperatrix obiit, & Spiræ sepulta est.

Rex, secunda expeditione in Hungarios facta prædictum Uban ad placitam sibi pactionem coegit: Acceptisq; ab eo de pace juramentis & & obsidibus, reversus, nuptias celebravit in Ingelheim, in conjunctione Agnetis filiæ Wilhelmi comitis Pictavorum.

An. 1044. Rex natalem Dom. celebravit Treveris: Ibique omnes, qui in regiam majestatem deliquerant, crimine absolvit, eandemque legem per totum regnum promulgavit: ut omnes sibi invicem delicta condonarent.

Gozzelo dux Lotheringorum obiit: Cujus filius Gotefridus nobilissimæ indolis juvenis, atque in re militari admodum exercitatus, quia ducatum patris non potuit obtinere, arma contra rempublicam corripuit. Adalbertum ducem, quem rex patri ejus subrogaverat, prælio victum occidit, cædes hominum & depopulationes agrorum, quàm maximas fecit, loca omnia usq; ad Rhenum, præter ea, quæ vel murorum præsidio hostilem impetum subterfugiebant, vel se data pecunia redemerant, in cinerem redegit.

Rex, tertia expeditione in Hungariam facta, prædictum Uban vicit & expulit: Petroque regnum restituit.

Hazecho Wormaciæ episcopus obiit. Cui Adelgerus successit.

Cui itidem, paulo post humanis rebus exempto, Arnoldus successit.

Diotmarus Hildenesheimensis episcopus obiit. Cui Æzelinus successit.

An. 1045. Dux Gotefridus, à rege in deditionē acceptus, in Gibekenstein missus est custodiendus. Sicque regnum brevi tempore quietum & pacatum mansit.

Petrus Hungariorum rex, Uban æmulum atque insidiatorem regni sui captum, decollavit.

Brun Wirceburgensis episcopus obiit. Cui Adelbero successit.

Cathelo Citicensis episcopus obiit. Cui Eppo successit.

Altbrandus Premensis archiepiscopus obiit. Cui Adelbertus successit.

Ann. 1046. Rex natalem Dom. Goslariæ celebravit: ubi & socrus ejus de Pictavis cum primoribus gentis suæ aderat.

Petrus rex Hungariorum, ab Andrea propinquo suo, dolo circumventus, cæcatur.

Eggihardus Marchio, subitanea morte præfocatus, interiit.

Drutmarus abbas Corbejensis obiit. Cui Ruthardus successit.

Dux Gotefridus custodia absolutus, dum videret nec intercessionem Principum, nec deditionem, quam sponte subierat sibi aliquid profuisse, & rei indignitate, & inopiæ familiaris tedio permotus, bellū rursus de integro sumpsit.

Inter alias, quas R.P. intulit clades, Neumago domum regiam miri & incomparabilis operis incendit. Civitatem Veridonensem cepit, majorem in ea ecclesiam concremavit. Sed post modicum, facti in tantum pœnituit, ut publicè se verberari faceret, & capillos suos, ne tonderetur, multa pecunia redimeret, sumptus ad reædificandam ecclesiam daret, & in opere cæmentario per seipsum plerumq;, vilis mancipiis ministerio functus, deserviret.

Ann. 1047. Rex natalem Dom. Romæ celebravit. Vbi tribus depositis, qui sedem Apostolicam contra ecclesiasticas regulas invaserant, Suiggerum Bebenbergensem episcopum, vicarium apostolorum constituit.

A quo, in die sancto, ipse vicissim cum Agnete regina, Imperiali nomine & honore est donatus.

Inde Beneventum, vicinasque regiones peragrans, sanctum Pascha in redeundo Mantuæ celebravit. Ascensionem in Augusta.

Ubi Epponi (*H. Contract. hic Gebehardum recenset*) episcopo defuncto, Heinricū subrogavit.

Deinde exercitum navalem per Rhenum duxit in Fresiam, cōtra Gotefridum, ejusq; adjutorem Diodericum. Ibiq; duas urbes munitissimas cepit, Rinesburg & Fleerdingen.

Suiggerus Papa, qui & Clemens (II) obiit: & Babenberg sepultus est.

Rohingus abbas Fuldensis obiit, qui eodem anno Romæ in natali Domini consecratus fuerat, à Suiggero Papa.

Gunterus eremita obiit.

Ann. 1048. Imperator natalem Dom. Polethæ celebravit.

Ibi legati aderant Romanorum, Suiggeri Papæ obitum nunciantes, eiq; successorem postulantes. Quibus imperator Popponem Prisniensem (*alii Brixiensem*) episcopum assignavit.

Babenbergensem vero episcopatum, Hezekin Cancellario contradidit.

Festum sancti Michaelis, Imperator iterum Polethæ celebravit.

Ibi postero die Dietmarus comes, frater ducis Bernhardi, cum à milite suo Arnoldo accusatus fuisset, de inito contra Imperatorem consilio, congressus cum eo, ut objectum crimen manu propria purgaret, victus & occisus est.

Ecbertus Fuldensis abbas factus fuerat, statim post natalem Domini.

An. 1049. Imperator natalem Dom. Frisingiæ celebravit.

Ibi iterum Legati Romanorum, Bopponis Papæ morte nuntiata, rectore Romanæ ecclesiæ

postulabant. Quibus Imperator Brunonem Tolosæ Episcopum dedit. (*Revera, ut è Ptole. & Contract. liquet, Brunonem Tulliensem Leucorum episcopum intelligit.*)

Synodus. Anno 1050. Leo Papa, propter componendum statum ecclesiarum, & pacem Galliis reddendam, Roma egressus, Magonciæ synodum celebravit, præsidente Imperatore cum 42. episcopis.

Ubi Sybiche Spirensis episcopus de criminibus, quibus accusabatur, sacra communione se purgavit.

Et dux Gotefridus, interventu Papæ & principum, gratiam Imperatoris obtinuit.

Expleta synodo Imperator expeditionem movit super Balduuinum.

Papa vero reditum ejus, Aquisgrani expectavit.

Anno 1051. Imperator natalem Domini Wormaciæ celebravit.

Ubi Leo Papa ei valefaciens, mediocriter compositis & causis ecclesiasticis & regni negotiis, Romam reversus est: Abducens secum Gotefridum ducem, & fratrem ejus Friderichum (qui & Gebehardo postmodum in sedem Apostolicam successit) item alios quam plures tam clericos, quàm laicos in re militari probatissimos. Quorum virtute Nortmannis, qui Apuliam occupaverant, obviam ire parabat. *Nortmanni in Apulia.*

Consecrata est ecclesia in Goslaria, ab Herimanno Coloniensi archiepiscopo.

Imperator Pentecosten celebravit Podelbrunnen.

Ubi Bardo Archiepiscopus, ad missam habito sermone, obitum suum instare prædicens, orationi fidelium se commendavit. Qui eodem mense decessit: Eique Luitboldus successit.

Dietricus Constantiensis episcopus obiit. Cui Rumolt successit.

Hunfridus Magadaburgensis episcopus obiit. Cui Engelhardus successit.

Natus est Imperatori filius Heinricus. 4. Rex. 3. Id. Novembris.

Anno 1052. Imperator Natalem Domini Polethæ celebravit.

Vbi filio suo Heinrico, adhuc catechumeno, Principes regni sub juramento, fidem promittere fecit.

Pascha celebravit Coloniæ: Ibique prædictus puer ab Herimanno ejusdem civitatis Archiepiscopo, baptizatus est.

Rudolphus Podelbrunnensis episcopus obiit. Cui Immed successit.

Anno 1053. Imperator natalem Domini Goslariæ celebravit.

Vbi & Immed consecratus est à Luitpoldo archiepiscopo.

Leo Papa profectus contra Nortmannos, contulit cum eis prope Beneventum signa: & fugientibus statim in prima congressione Longobardis, Teutonici omnes penè ad unum interfecti sunt. Ipse quoque obsessus est in Benevento, & vix tandem post multas tribulationes, obsidione liberatus, cunctos dies quibus supervixit tantæ calamitati, in luctu & mœrore egit.

Eo tempore Friderichus frater Gotefridi Romanæ ecclesiæ archidiaconus Constantinopoli apostolicæ sedis functus legatione, abierat. Vbi indicta synodo cum Imperatorem Constantinopolitanum & Patriarcham evocasset, & illi primatus sui majestatem vindicantes, dicto obtemperare dedignarentur, regressus urbem, sandalia sua, more Apostolorum, publicè super eos excussit. Quo facto, tantum terrorem omnibus Constantinopolitanis incussit, ut Imperator & Patriarcha cum clero & populo sequenti die, sacco & cinere obvoluti, ad eum procederent, & apostolicam autoritatem in eo, proni in terram, adorarent. *Synodus.* *Legatus Rom. pontific.*

Ibi quoque per Gotefridum ducem hæretici deprehensi sunt, & suspensi.

Marchio Italorum Bonifacius obiit, cujus viduam Beatricem dux Gotefridus accipiens, Marcham & cæteras ejus possessiones, conjugii prætextu, sibi vendicavit. Quo comperto, Imperator Heinricus gravi scrupulo perurgeri cœpit: Reputans ne forte per eum animi Italorum, semper avidi novarum rerum, ut à Regno Teuthonicorum deficerent, sollicitarentur.

Anno 1054. Leo nonus Papa 13. kalend. Maii, beato fine quievit in Domino, Romæque sepultus est.

Imperator interpellatus à Romanis, ut antistitem sedi Apostolicæ provideret, Gebehardum Einstadensem episcopum misit. Datisque clanculò literis ad omnes, qui in Italia opibus, aut virtute militari plurimum poterant, deprecabatur eos, ut ducem Gotefridum, ne quid forte mali contra rempublicam machinaretur, observarent, promittebatque seipsum, vita comite, proximo anno affuturum, & quid facto opus esset visurum. Huic subdiaconus toxicum in calicem misit. Quem cum ipse post consecrationem levare vellet, nec posset, à Domino causam facti inquisiturus, cum populo ad orationem prosternitur: statimque toxicator à Dæmone arripitur. Ita igitur causa manifestata, dominus Papa calicem cum sanguine Dominico, cuidam altari jussit includi, & pro reliquiis in perpetuum conservari. Deinde iterum cum populo tamdiu ad orationem prosternitur, quousque subdiaconus à Dæmonio liberaretur. *Victori II. PP. toxicum paratum.*

Friderichus Archidiaconus Constantinopoli regressus, ubi comperit Leonem Papam humanis rebus excessisse, & alium jam Ecclesiastici regiminis jura suscepisse, dona quidem quæ ab Imperatore

peratore Constantinopolitano permagnifica deferebat, ecclesiæ Romanæ consignavit. Et statim urbe excedens, in monasterium Cassinum se contulit: Ibi deinceps Christo sub sanctæ professionis titulo militaturus. Quod factum, malè plerique interpretabantur. Sed nemo, qui sanum sapiebat, aliter hoc eum, quàm ardore fidei, & tædio secularium negotiorum fecisse credebat: præsertim cum eodem tempore & longi itineris labore exhaustus, & gravi corporis molestia pulsatus, diu se posse vivere desperaret.

Azelinus Hildenesheimensis episcopus obiit. Cui Hecelo successit.

Sivico Spirensis episcopus obiit. Cui Arnold successit. (*Is supra Sybicho vocatur.*)

Hezekem Babenbergensis episcopus obiit. Cui Adelbero successit.

Imperatoris filius Heinricus, consecratus est in regem Aquisgrani, ab Herimanno Coloniensi archiepiscopo: Vix ægrè super hoc impetrato consensu Luipoldi archiepiscopi: ad quem, propter Primatum Magontinæ sedis consecratio regis, & cætera negotiorum regni dispositio potissimum pertinebat. Sed imperator potius Herimanno archiepiscopo hoc privilegium vendicabat, propter claritatem generis ejus, & quia intra diœcesim ipsius consecratio hæc celebranda contigisset.

An. 1055. Heinricus imperator natalem Domini Goslariæ celebravit.

Statimque exactis feriis solennibus, in Italiam perrexit, vocatus eò Legatione Romanorum, qui nuntiaverant nimium in Italia contra rempublicam crescere opes potentiam Gotefridi ducis, & nisi turbatis rebus mature consuleretur, ipsum quoque regnum propediem ab eo, dissimulato pudore occupandum fore.

Sed ubi Italiam ingressus est, dux Gotefridus, missis in occursum ejus nuntiis mandavit, nihil se minus, quàm rebellionem cogitare, paratum potius pro statu reipublicæ & Imperatoris salute, extrema etiam omnia experiri: Gratum se habere, quòd patriis finibus extorris, patriis possessionibus ejectus, opibus saltem uxoris suæ in peregrinatione sustentaretur, quam nec dolo nec raptu, sed ipsius placito, & celebratis solenniter nuptiis, in matrimonium sibi junxisset. Beatrix quoque dissimulato metu, imperatori obviam processit, & vix impetrata dicendi copia, ait. Nihil se egisse, præter quàm quod jure gentium sibi agere licuisset: Destitutam se priori marito, desolatæ domui patronum paravisse, & ingenuam ingenuo, sine fuco nephariæ cuiusquam machinationis, nupsisse. Nec æqui, nec boni memorem eum esse, si id sibi, pace ejus, non liceret, quod in imperio Romano fœminis nobilibus semper licuisset. Imperator itaq; accepto à primoribus consilio, Gotefridum crimine absolvit, non tam probans satisfactionem ejus, quàm metuens, ne malis recentibus exasperatus, Nortmannis infestantibus Italiam, ducem belli se præberet, & fierent novissima ejus pejora prioribus. Beatricem tamen, quasi per deditionem acceptam secum abduxit: Hoc illi culpæ obiiciens, quod contractis se inconsulto nuptiis, hosti publico Italiam prodidisset.

Deinde anno integro intra Italiam commoratus, cuncta quæ rei utilitas exposcere videbatur, magnificè pro loco & tempore ordinavit.

Anno 1056. Guntherus, tunc temporis Cancellarius, visionem vidit memoria dignam. Dominum in solio majestatis suæ residere, & elevato in altum brachio, districtum gladium magno nisu vibrare, & circumstantibus dicere. Reddam ultionem hostibus meis, & his qui oderunt me retribuam. Quam visionem, protinus mortalitas subsecuta est principum regni. *Visio Guntheri Cancellarii.*

Eaque expleta, vidit eodem rursus schemate Dominum residere, & remisso jam in vaginam gladio, & super genua sua reclinato, dicere circumstantibus. Ignis succensus est in furore meo, & ardebit usque ad inferni novissima.

Herimannus Coloniensis episcopus obiit. Cui Anno Goslariensis præpositus successit.

Imperator regressus de Italia, sanctum Pascha Podelbrunnæ celebravit.

Brevique commoratus in Goslaria, perrexit ad villam Civois, in confinio sitam regni Francorum ac Theutonicorum, colloquium ibi habiturus cum rege Francorum. A quo contumeliose atque hostiliter objurgatus, quod multa sæpe sibi mentitus fuisset, & quod partem maximam regni Francorum, dolo à patribus ejus occupatam, reddere tamdiu distulisset: Quum Imperator paratum se diceret, singulariter cum eo conserta manu, objecta refellere, ille proxima nocte fuga lapsus, in suos se fines recepit.

Imperator nativitatem sanctæ Mariæ Goslariæ celebravit.

Ibique Victorem Papam, * qui & Gebehart, * magnifico apparatu suscepit hospitio: Collectis, scilicet, ad ornandam tantæ diei solennitatem, cunctis penè regni opibus & Principibus.

*(*II. Huius nominis*)* (*antea nuncupatus*)

Inde profectus Botfelden, cum ibi aliquamdiu venationi deditus moraretur, comperit Wilhelmum Marchionem Misniæ & Diodericum comitem cum infinita multitudine Saxonici exercitus, quos contra Luticios miserat, malè gestis rebus, occubuisse. *Saxonum clades.*

Nec multò poſt,ipſe corporis moleſtia correptus,cum 7. aut eò amplius diebus lecto decubaſſet,diem clauſit extremum.

Præſentes erant,quaſi ad officium tanti funeris ex induſtria evocati,Romanus Pontifex,Aquilegienſis Patriarcha,Patruus Imperatoris Ratiſponenſis epiſcopus: Item aliæ innumerabiles tam Laici,quàm eccleſiaſtici ordinis dignitates. Notatumq; eſt nulla retro majorum memoria, ſine publica indictione,tot illuſtres perſonas in unum confluxiſſe.

Corpus ejus Spiram translatum eſt,& celebratis regio more exequiis, die natalicio apoſtolorum Simonis & Judæ, quo,ſcilicet,die etiam natus fuerat, ſepulturæ eſt traditum.

Heinricus Quartus, infans. Regnum pro patre obtinuit filius ejus Heinricus,quinque annorum infantulus,anno poſtquam in regem unctus fuerat tertio. Summa tamen rerum & omnium, quibus facto opus erat, adminiſtratio penes imperatricem remanſit. Quæ tanta arte periclitantis reipublicæ ſtatum tutata eſt, ut nihil in ea tumultus,nihil ſimultatis tantæ rei novitas generaret.

Arnoldus Spirenſis epiſcopus obiit. Cui Cunradus ſucceſſit.

Cunradus filius imperatoris,dux Bajoariæ,obiit.Ducatum eius imperator Imperatrici dedit,privato jure,quoad vellet,poſſidendum.

Clericus homicida. Dedi Palatinus comes, à quodam clerico Premenſi occiſus eſt,quem à fratre ſuo archiepiſcopo ſuſceperat,pro criminibus,quæ ei objiciebantur,exilio deportandum. Sepultusque eſt, jubente Imperatore,in Goſlaria.

Wilhelmo Marchioni ſucceſſit Udo comes, vir valde induſtrius, & regi conſanguinitate proximus.

An.1057. Rex natalem Domini Ratiſponæ celebravit,præſente adhuc Victore Papa. Qui exinde, compoſitis mediocriter, prout tunc copia erat,regni negotiis,in Italiam regreſſus, quinto kalend. Aug.migravit ad dominum.

Einſtatenſem epiſcopatum,quo ſe ille Papa factus,non abdicaverat,Gunzo ſuſcepit.

Tum vero univerſi quicquid principum,quicquid plebis Romanæ erat,uno animo,pari voluntate, in electionem conſenſerunt Friderichi fratris Gotefridi ducis,extractumque de monaſterio Caſino,ubi lucerna Dei ardens & lucens, ſub lecto monaſticæ quietis deliteſcebat, ſuper candelabrū extulerunt ſedis Apoſtolicæ. Nec quiſquam ſanè multis retro annis lætioribus ſuffragiis,majori omnium expectatione, ad regimen proceſſerat Romanæ eccleſiæ. Sed tantam ſpem, heu, fruſtrata eſt mors immatura.

Uto Marchio obiit. Cui filius ejus Uto junior ſucceſſit.

Rebellio contra Imp. in Saxonia exorta. Principes Saxoniæ, crebris conventiculis,agitabant de injuriis quibus ſub Imperatore affecti fuerant,arbitrabanturq; pulchrè ſibi de his ſatisfactum fore, ſi filio ejus, dum adhuc ætas oportuna injuriæ eſſet, regnum eriperent. Nec procul ab fide aberat, filium in mores, vitamque patris pedibus, ut ajunt, iturum eſſe. Acceſſit ex inſperatò magnum turbandis rebus adjumentum, Ottho frater Gulielmi Marchionis, ſed matrimonio impari,matre,ſcilicet,Sclavica natus, vir acer ingenio & manu impiger. Is apud gentem Bohemorum jam à puero exulaverat: Sed comperta morte fratris,magna ſpe obtinendæ hæreditatis, regreſſus in Saxoniam, à cunctis illic principibus benignè accipitur,magniſque omnium adhortationibus inſtigatur,non modo Marcham,quæ ſibi jure hæreditario competeret,ſed ipſum quoq; regnum affectare. Ubi alacrem paratumq; negotio advertunt, fidem omnes dicunt,ſuas quiſque manus,ſuam operam pollicentur; regemque, ubicumq; fortuna opportunum feciſſet, interficere conſtituunt. Perculſis metu omnibus,quibus rerum publicarum ſollicitudo aliqua erat & magnopere intentis, ad ſedandam turbam, quæ oriebatur, placuit, Regem ocyus in Saxoniam venire,& periclitanti reipublicæ,quaqua poſſet ratione conſulere. Itaque natalem ſanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli in Merſenburg celebraturus erat , eò quicquid principum erat in Saxonia,ad colloquium evocari juſſit. Quò dum pergerent,pro ſua ſinguli copia magna militum manu ſtipati, contigit, ut Brun & Ecberdus patrueles regis, caſu inciderent in multitudinem prædicti Ottonis, conglobato agmine ad Curtem Regiam proficiſcentis. Hi præter cauſſam publicam,privatis quoque inimicitiis infeſtiſſimi illi erant. Nec mora, dato militibus ſigno ad pugnam,equis ſubdunt calcaria,& pari utraque pars audacia, paribus odiis, in mutua vulnera ruunt. Ibi in prima fronte Brun & Ottho, ambo pleni irarum,ambo ſui tegendi immemores, dum hoſtem ferirent, tam concitatos in ſeſe viciſſim impetus dederunt: ut uterque alterum primo incurſu equo excuſſum letali vulnere transfoderet. Amiſſis ducibus , aliquamdiu utramque aciem anceps pugna tenuit. Sed Ecbertus quamquàm graviter ſaucius, dolore tamen interempti fratris efferatus, rapido curſu in confertiſſimos hoſtes præcipitem ſe mittit. Bernardi comitis filium egregium adoleſcentem,ſed vix dum militiæ maturum,interficit. Cæteros languidius, quoniam ducem perdidiſſent, pugnantes, in fugam convertit. Sic reſpublica maximo metu liberata eſt, & Saxones adempto rebellionis ſignifero, nihil ulterius, quod ſecus eſſet contra regem moliti ſunt.

Cuono

Cuono cognatus regis, dux factus est Carentinorum.

Frater ejus Heinricus Palatinus comes Luthariorum, instinctu dæmonis, monasticam vitam professus est in Gorzia. Sed per paucos dies, vulgante se dæmonio, quo illusus fuerat, sanctæ conversationis habitum, quo se angelus satanæ in angelum lucis transfiguraverat, abjecit, uxoremque suam & possessiones, desertor Dei & transfuga, recepit. *Heinricus Palatinus fit monachus instinctu Diaboli.*

Anno 1058. Rex natalem Domini Mersinburg celebravit. Aderatq; ibi inter alios regni principes, etiam Hildebrant abbas de sancto Paulo, Mandata deferens ab sede Apostolica, vir & eloquentia & sacrarum literarum eruditione valde ammirandus.

Ego. N. * vulgatam toto orbe abbatis Meginheri placitam Deo conversationem æmulatus, rei familiaris curam, ne in via Dei prægravarer, abjeci: Sanctamque vestem, ab ejus sanctissimis manibus, idibus Martiis, heu, nimium impar tali armaturæ, suscepi. *Author Lambertus fit monachus.*

* *En autoris modestiam laudatissimam: qui ut verè omnem seculi hujus gloriam à se abdicaret, nomen suum obticuit.*

Piæ memoriæ Stephanus Papa * qui & Fridericus, cum in civitate Florentina moraretur, IV. Kalendas Aprileis naturæ mortali debitum solvit. Et verè, ut speramus, de hac convalle lachrymarum ad gaudium transiit angelorum. Indicio sunt signa & prodigia, quibus sepulchrum ejus in eadem civitate, usque hodie divinitus illustratur.

* *Is Friderichus ducis Gotefridi frater fuit, qui Leoni IX. ejus nominis, interjecto tamen Gebhardo, qui Victoris secundi papæ nomen adeptus est, successit, & Stephanus IX. appellatus.*

Sedem Apostolicam protinus, inconsulto rege & principibus, invasit Benedictus * quidam Lateranensis, adjutus factione popularium, quos pecunia corruperat.

* *illius nominis Papa X.*

Ottho de Suinfurde dux Suevorum obiit. Ducatum ejus Rudolphus obtinuit, & ut regi in dubiis tunc rebus ex affinitate devinctior, fideliorque in rempublicam foret, soror quoque regis ei desponsata est, tenera adhuc ætate, traditaque est episcopo Constantiensi nutrienda, dum toro conjugali maturesceret.

Cuono dux Carentinorum, contractis ingentibus copiis, ad occupandum ducatum suum, quem tanto tempore, metu rebellionis non inviserat, primam profectionem parabat. Sed morte præventus, cœptum iter non explevit.

Ego. N. presbyter ordinatus sum à Scafnaburgin Iejunio autumnali à Lupoldo archiepiscopo (*Magonciacensi*) statimque peregrinationem Hierosolymitanam aggressus sum, zelo Dei, sed utinam secundum scientiam. * *Author presbyter.*

* *Delectum, prudentiamque innuit, quam & vel unice hac in re adhibendam D. Hieronymus ad Paulinum, & magnus Erasmus ille noster, in Colloquiorum formulis lepide admonet.*

Ecbertus, qui & Eppo. abbas Fuld. XV. Kalendas Decembres obiit. Cui Sigisfridus ejusdem cœnobii monachus successit.

Anno 1059. * Natalem Domini in civitate Marouuua celebravi, in confinio sita Hungariorum & Bulgariorum.

* *hic si, rex, quod conjicio, deest,* celebravit *legas.*

Romani principes satisfactionem ad regem mittunt, se, scilicet, fidem, quam patri dixissent, filio quoad possent servaturos. Eoque animo, vacanti Romanæ Ecclesiæ pontificem usq; ad id tempus, non subrogasse, ejus magis super hoc expectare sententiam: orantque sedulo, ut quem ipse velit, transmittat. Nihil ejus ordinationi obstare, si quis, non per legitimæ electionis ostium, sed aliunde ascendisset in ovile ovium. Rex habita cum primoribus deliberatione, Gerardum Florentinum episcopum, in quem & Romanorum & Teuthonicorum studia consenserant, pontificem designat, Romamq; per Gotefridum Marchionē transmittit. Ita Benedicto, qui injussu regis & principū sacerdotiū usurpaverat reprobato, Gerardus qui & Nicolaus (II.) pōtificatū obtinuit.

Is eodem anno, ab abbate Meginhero interpellatus, propter decimationes Saxoniæ, literas & mandata direxit Burchardo Halberstadensi episcopo, ne statutos patrū terminos transgrederetur, neu monasterium Herfeldense superfluis concertationibus inquietaret: si pergeret molestus esse, necessario se apostolicæ authoritatis virga usurum adversus ejus inobedientiam: Præsertim quum monasterium illud sub jurisditione esse Ro. pon. tot prædecessorum ejus privilegia testarentur. Abbati quoq; epistolam scripsit verbis consolatoriis, quæ usque impræsentiarum in cartario servatur Herveldensis monasterii.

Ego * exacta peregrinatione Hierosolymitana. XV. KL. Octob. ad monasterium reversus sum. Et, quod in omni illa profectione mea, præcipuum à Deo postulaveram, Meginherū abbatem superstitem inveni. Timebam, scilicet, quoniā sine benedictione illius profectus fuissem, si offensus, irreconciliatusq; decessisset, magni criminis reum me teneri apud Dominum. Sed non abfuit propicia divinitas redeunti, quæ tanto illo itinere sæpe usque ad ultimam necessitatem periclitatum, misericordissime texerat: Incolumem repperi, peccatum indulsit, & quasi ex inferis redivivus emergerem *Authoris reditus è terra sancta.*

mergerem, sic obviis, ut aiunt, manibus me gratulabundus excepit. Mirum autem in modum, diceres, vitam ejus absolutioni meæ ex industria servatam fuisse, eodem die, quo me crimine absolverat, febre correptus est, & sic per octo dies gravi ægritudine decoctus, 6. kal. Octobr. fœliciter consummato cursu, quievit in domino: Vir magnarum in Christo virtutum, & vere (quod omnium modernorum abbatum pace dixerim) unicum sua ætate in Teutonicis regionibus recte ac monastice vivendi exemplar.

* *Hæc itidem author de se scribit.*

Lis propter Decimas. Is, ut prædictum est, cum Burchardo Halberstadensi episcopo diuturnam traxerat litem, propter decimationes Saxoniæ, quas ille Herveldensi monasterio ereptas, per occasionem episcopalis regiminis sibi vendicabat. Contra cujus improbitatem, cum nec forenses, nec ecclesiasticæ leges quicquam valerent, & abbas sæpe querimonia in jus relata, surdis tribunalibus fabulam narrasset, tandem brevi antequam vita excederet, mandavit ei per Friderichum Palatinum comitem, se quidem, tanquam viribus imparem, caussa cadere, Deo tamen vires ad tuendam æquitatem non defuturas esse. Proinde parati ambo essent, ut intra paucos dies ad tribunal, æquissimi judicis Dei, causam dicerent, victurum ibi esse, non qui plus posset, sed cujus causa justior esset. Nec fefellit eventus. Nam post dormitionem abbatis pauci dies intercesserant: Et ecce, episcopus cum prædictæ rei gratia synodum indixisset, & admoto jam equo illuc properare vellet, repente, divina animadversione ictus, corruit. Reportatusque ad cubiculum, ascitis ocyus presbyteris suis, per Deum obtestabatur, ut decimationes suas Herveldensi monasterio restituerent, atque omnem in perpetuum super hac re litem præciderent, scirentque, cunctis qui eadem tentassent, sic infœliciter rem cessuram, ut sibi cessisset: qui injustæ exactionis tam acerbum vindicem ipsum experiretur Dominũ. *Burchardi Episcopi Halberstad. horrendus interitus.* Quũque Magdaburgensis & Hildenesheimensis episcopi visitatum eum advenissent, cum magno ejulatu fatebatur, se juxta prædictum eximii abbatis, ad tribunal Dei jamjam arripi, & pro invasis rebus alienis rationem exigi: rogabatque obnixe, ut missis *H*erveldiam nuntiis, veniã sibi pro admisso supplices precarẽtur. Nec multo post, diruptis miserabili genere morbi viscerib. expiravit.

Uto quoque archipresbyter ejus, quo ille potissimum incentore in hanc sævitiam inarserat, quique exactor atque administer hujus calumniæ vehementissimus extiterat, eodem anno subitanea morte, sine confessione, sine sacra communione interiit: à diabolo, ut fama vulgatior loquebatur, suffocatus.

Meginhero abbati. 6. Idus Novembr. substitutus est Ruothardus Corbejensis disciplinæ monachus qui in monasterio Corbejensi abbas quondam fuerat ordinatus: Sed quorundam criminum postea falso, ut creditur, insimulatu, abbatia amissa, nonnullos per diversa monasteria privatus, jam exegerat annos.

Burchardo episcopo successit Bucco Goslariensis Præpositus. Qui præcessoris sui, recenti adhuc exitio conterritus, ab infestatione Herveldensis monasterii temperabat. Minabatur tamen plerumque magna se facturum, sed ultra verba non processit.

Lupoldus Archiepiscopus Magontinus, 7. Idus Decembres obiit, relicto in monimentum sui, monasterio sancti Jacobi, quod propriis impensis extruxerat Magontiæ foris murum, in monte, qui dicitur Speciosus. Cui successit Sigifridus abbas Fuldensis. Abbatiam vero Wideradus obtinuit, ejusdem cœnobii monachus, ejusdem quoque familia oriundus.

Anno 1060 Rex natalem Domini Wormaciæ celebravit.

Synodus. Ubi & synodus indicta fuerat, sed excusantibus se episcopis per infirmitatem & pestilentiam, quæ tunc temporis vehementer grassabatur in Gallia, ad effectum non pervenit.

Sitto Verdensis episcopus obiit. Cui Rucberdus successit.

Gebehardus Ratisponensis episcopus obiit. Cui Ottho successit.

Cunradus Spirensis episcopus moritur, in cujus locum Einhart promovetur.

Andreas rex Hungariorum. Anno 1061. Andreas rex Hungariorum, videns Belem quendam propinquum suum, regnum affectare, & Hungarios à se paulatim ad eum deficere, uxorem suam & filium Salomonem, cui Imperator filiam suam parvulo parvulam desponderat, cum multis opibus, ad regem Heinricum transmisit, petens, ut & sibi misso exercitu subveniret, & suos, donec rebus tranquillitas redderetur, servaret. Rex Wilhelmum Marchionem Thuringorum, & Epponem Citicensem Episcopum, cum duce Bohemorum, & exercitu Bajoarico illuc misit. *Hungariorum clades.* Sed Marchio & episcopus priores Hungariam ingressi, non expectato duce Bohemorum, cum Bele signa contulerunt, atq; infinitam multitudinem Hungariorum peremerunt. Deinde cum ex omni parte Hungarii, ad ferendum suis auxiliũ frequentes confluxissent, videntes missi regis, tantæ multitudini se numero & viribus impares esse, finibus hostium excedere volebant. Verum illi loca omnia, per quæ exitus esse poterat, occluserant tum ne quid cibi aut potus in via reperiretur providerant. Quumq; insuper abeuntes crebra incursione infestarent, & illi semper periculum virtute propulsantes, magnas hostium strages darent, tãdem, diuturna cæde exhaustis viribus, Andreas equo forte excussus, pugnantium pedibus est conculcatus, Episcopus captus, Marchio fame magis, quàm ferro expugnatus, se dedidit. Cujus virtus tantæ

tantæ admirationi apud Barbaros fuit,ut Ioas filius Belis, pro illius tum gentis moribus haud desperatæ indolis adolescens,ultro patrem exoraret, non modo,ut eum jure belli intactum sineret, sed etiam ut affinitate sibi jungeret,desponsata ei filia sua sorore Iojade.

Imperatrix ducatum Bajoariæ quem post mortem Cunradi filii sui usque ad id tempus per se ipsam administraverat Ottoni dedit,videns eum virum industrium & juvandis regni negotiis satis opportunum.

Heinricus Palatinus comes Luthariorum,uxorem suam manu propria interfecit.Et sic tandem publica evidentius infestatione dæmonis, quam diu dissimulaverat,missus est in monasterium Esdernachen. Ibiq; diuturna vexatione consumptus,interiit. *Heinricus Palatinus uxorē occidit.*

An.1062. Wilhelmus Marchio reversus in Thuringiam,dum redire in Hungariam,& sponsam suam cum magna opum suarum ostentatione adducere pararet,inter eundum,secunda mansione, morbo correptus obiit: Sponsam ejus Vdalricus Marchio Carentinorum cognatus ejus accepit: Marcham Ottho frater ejus obtinuit.Sed is beneficia Magontini episcopatus aliter obtinere non potuit, nisi promitteret decimas se de suis in Thuringia possessionibus daturum, & cæteros Thuringos, ut idem facerent,coacturum. Quæ res multorum malorum seminarium fuit, detestantibus omnibus Thuringis factum ejus, & asserentibus: mori se malle,quàm patrum suorum legitima amittere. *Thuringi primum decimas dare coguntur.*

Imperatrix nutriens adhuc filium suum,regni negotia per seipsam curabat; utebaturq; plurimū consilio Heinrici Augustensis episcopi.Unde nec suspicionem incesti amoris effugere potuit, passim fama jactitante,quòd non sine turpi commercio in tantam coaluissent familiaritatem. Ea res principes graviter offendebat: videntes, scilicet, quòd propter unius privatum amorem, sua,quæ potissimum in repub.valere debuerat authoritas,penè obliterata fuisset. Itaque indignitatem rei non ferentes, crebra conventicula facere, circa publicas functiones remissius agere, adversus imperatricem popularium animos sollicitare,postremò omnibus modis niti, ut à matre puerum distraherent,& regni administrationem in se transferrent.Ad ultimum Coloniensis Episcopus,communicatis cum Ecberto comite & cum Otthone duce Bauuariorum consiliis, navigio per Rhenū ad locum,qui dicitur,sancti Suitberti insula,venit. Ibi tum rex erat Qui dum quadam die post solennes epulas factus fuisset hilarior,hortari eum episcopus cœpit, ut navim quandam suam, quam ad hoc ipsum miro opere instruxerat,spectatum procederet. Facilè hoc persuasit puero simplici, & nihil minus quàm insidias suspicanti. Quumq; navim ingressus fuisset, stipantibus eum his, quos Episcopus factionis suæ socios ac ministros paraverat, repentè remiges insurgunt, remis incumbunt,navim,dicto citius,in medium fluminis impellunt. Rex nova rerum facie confusus,incertusque animi, nec aliud quàm vim & necem sibi paratam arbitratus, in flumen se præcipitem dedit. Citiusque eum aqua violentior suffocasset,nisi Ecbertus comes, dato post eum saltu, periclitantem, ipse quoq; non minimùm periclitatus, vix & ægrè morti eriperet, & navi restitueret. Exin blanditijs,quibus poterant delinitum,Coloniam perducunt. Cætera multitudo per terram subsequitur. Criminantibus plurimis,quod regia Majestas violata,suiq; impos facta foret. Episcopus ut invidiam facti mitigaret,ne videlicet,privatæ gloriæ potius, quàm communis commodi ratione hæc admisisse videretur, statuit, ut episcopus quilibet, in cujus diœcesi rex tunc temporis moraretur, ne quid detrimenti respublica pateretur, prouideret: & causis, quæ ad regem delatæ fuissent,potissimum responderet. *Imperator in vitæ discrimine.*

Imperatrix nec filium sequi,nec injurias suas jure gentium expostulare voluit: Sed in propria recedens,privata deinceps ætatem agere proposuit. Nec multò post tedium passa erumnarum seculi,domesticis quoq; erudita calamitatibus,quàm citò & velociter, exsufflante spiritu Dei, exsiccetur fœnum temporalis gloriæ,cogitavit sæculo renunciare.Statimque ad explendum quod cogitaverat, præceps abisset: nisi in ea impetum spiritus, amici maturibus consiliis inhibuissent. *Imperatrix privatā vitā eligit.*

Ann.1063. Rex natalem Domini Goslariæ celebravit.

Ubi ipsa die, dum ad vesperam sellæ episcoporum locarentur, inter Camerarios Hecelonis Hildeldenesheimensis episcopi, & Camerarios Wideradi Fuldensis Abbatis, gravis concertatio oborta est: Et primò jurgiis,dein pugnis res gesta est:citoq; ad gladios proruptissent, nisi Ottonis ducis Bajoariorum, qui causam abbatis tuebatur, authoritas intercessisset. Causa vero talis erat. Consuetudo erat in regno,per multos retro majores observata,ut semper in conventu episcoporum, abbas Fuldensis archiepiscopo Magontino proximus assideret. Sed Episcopus causabatur neminem sibi intra diœcesim suam, post archiepiscopum, debere præferri: animatus ad hoc & opum gloria, qua antecessores suos longe supergrediebatur, & temporis opportunitate. Quia rege adhuc in pueribus annis constituto, singuli quod sibi animus suggessisset, facere impunè poterant. *Concertatio Episcoporum ob sessionem.*

Gerardus Papa,qui & Nicolaus(II)obiit.In cujus locū per electionē regis & quorundam principū, Parmensis episcopus* substitutus est,& Romā per Bucconē Halberstadēsem episcopū missus. *Nicolai PP. II. obitus.*

Cui

Cui redeunti, pro præmio benè curatæ legationis, pallium dedit & alia quædam archiepiscopatus insignia. Quod archiepiscopus Magontinus, ad obfuscandum sui prioratus fastigium factum interpretatus, indignissimè tulit. Sed per archiepiscopi Coloniensis interventum, satisfactione accepta, quievit indignatio ejus.

* *qui Gibbertus antea nuncupatus est.*

Rex Pentecosten Goslariæ celebravit.

Ibi dum ad vespertinalem synaxim rex & episcopi convenissent, rursus de positione sellarum episcopalium tumultus exoritur, non fortuita, ut prius conversione, sed præmeditata diu machinatione. Nam episcopus Hildenesheimensis, acceptæ prius contumeliæ memor, Ecbertum comitem cū expeditis militibus retro altare occuluerat. Hi audito tumultuantium Camerariorū strepitu, ocyus advolant, Fuldensiū alios pugnis, alios fustibus cædūt, prosternūt & de sacrario ecclesiæ, inopinato periculo attonitos, facile proturbāt. Quibus ilicò ad arma conclamantibus, Fuldenses quibus arma in promptu erant, facto grege, ecclesiam irrumpunt, in medio chori, psallentiumque fratrum manus conserunt: rem non iam fustibus, sed gladijs gerunt. Pugna atrox committitur, atque per totam ecclesiam pro hymnis & cāticis spiritualibus, vociferatio adhortantium & ululatus morientium exauditur. Super altaria Dei tristes iugulantur hostiæ, passimque per ecclesiam sanguinis currunt flumina, non legali, ut quondam religione, sed hostili crudelitate profusa. Episcopus Hildenesheimensis capto æditiori loco, tamque militari quodam classico, suos ut fortiter præliarentur hortabatur, & ne loci religione ab armis terrerentur, suæ authoritatis & promissionis titulum obtendebat. Multi utrimque vulnerati, multi occisi sunt. Inter quos præcipui erant Regenbodo signifer Fuldensis, & Bero, Ecberto comiti charissimus miles. Rex inter hęc vociferans, & sub obtentu regiæ majestatis populum adjurans, surdis fabulam narrare videbatur. Tandem monitus à suis, ut vitæ propriæ, pugna excedens, consuleret. Vixque inter constipatam arctius multitudinem eluctatus, in palatium se recepit. Hildenesheimenses, qui instructi, præm editiq; ad pugnam venerant, superiores efficiuntur. Fuldenses, utpote quos inermes, inopinatosq; subitò exortæ seditionis procella contraxerat, fusi, fugatique, atque de ecclesia expulsi sunt. Fores ilicò obserantur. Fuldenses, qui primo tumultu ad arma tollenda pauló longius discurrerant, frequentes armatiq; adsunt, atrium ecclesiæ occupant, aciem instruunt, ut de ecclesia progressos statim adoriantur. Sed nox concertationem diremit. Postero die severissimè habita quæstione, Ecbertus comes facile crimen removit, non tantum juris & legum patrocinio, quantum favore & indulgentia regis, cujus patruelis erat. Totum accusationis pondus in abbatem versum est. Hunc, inquiunt, omnium quæ acciderant, caput, fomitemq; fuisse, hunc ad disturbandam quietem Regiæ curtis præmeditato furore venisse. Argumento rei esse, quòd tanta vi hominum, tanta bellici apparatus pōpa instructus, nullo periculi metu urgente eò venisset. Tum vero urgebat & ille apostolicæ sanctitatis, ac Mosaicæ mansuetudinis episcopus, qui tanti sanguinis effusione manus suas Deo consecraverat, & violatæ ecclesiæ injurias truculentius atque immitius, quàm rex suas persequebatur, in quorum corpora prius ferro debacchatus fuerat, ad perimēdas horum animas gladio spiritus modò fulminabat, præcidens tam defunctos, quàm eos qui cædi superfuerant, de corpore ecclesiæ. Abbatem, præter acerbitatem rei quæ acciderat, odiū quoque gravabat nominis monachici, quod inveterata malitia, homines seculi semper obfuscare atque opprimere conabantur. Sic undiq; impetitus, oppugnatus, oppressus, post tot tantasque contumelias privatus abscessisset, nisi quem nec lex, nec innocentia tueri poterant, pecunia tutata fuisset. Nam distractis ac dilapidatis rebus Fuldensis monasterii, se suosque carissimo mercimonio redemit. Quantum regi, quantum auriculariis, quantum episcopo datum sit, haud satis certò comperimus. Cautum enim fuerat, ne passim vulgaretur. Hoc haud dubiò constat, sic ea tempestate exhaustas atque attritas esse illius monasterii opes, quæ usq; ad id temporis florentissimæ erant, cunctisq; Galliarum ecclesiis eminebant, ut modò ibi prioris opulentiæ, vix monimenta reperias.

Abbatis & Episcopi conflictus in sacra æde.

Clades Fuldensis Abbatia.

Abbas posthæc, accepta licentia, Fuldam remeavit, amaro & confecto nimis super tantis calamitatibus animo. Et, ecce, ibi acerbiori penè rerum asperitate excipitur, & secundum prophetæ elogiū, fugiens arma ferrea, incidit in arcum æreum. Fratres Fuldenses à principio austerum ejus & minus quàm decuit populare ingenium offenderant: auxit ipse invidiā, & facem non minimam æmulationi subdidit, prædia ecclesiæ militibus improbè erogando, & victualia fratrum, priorum abbatū liberalitate statuta, minuendo. Murmurabant de his cotidie, & intestinis simultatibus quatiebatur monasteriū. Tolerabantur tamen timore magis quàm amore: Ne, scilicet, immaturè vulgata querimonia, favor regis & principū eum tuerentur. At ubi nuntius acceptæ in Goslaria cladis Fuldā venit, tum vero & recentis vulneris dolore, & prętéritorū memoria accensi, fremere omnes, & se vicissim hortari, ut tantā tēporis commoditatē divinitus oblatā non negligerent, agēdo negotio nihil præter operam, industriamq; suam deesse, urgeri hominē propriis iniquitatib. ad interitū: agerent nunc singuli pro virili portione, & se suumq; monasterium liberarēt acerrimo non patre, sed hoste:

Seditio monachorum Fuldensium.

sed hoste: qui Fuldense nomen, cœlo prius æquatum, probro nunc, ludibrioque cunctis exposuisset. Sic inflammatæ seditioni, tanquam oleum igni, addidit injuria recentior. Reginbodo, qui in illa Goslariensi congressione occubuerat, equum unum magni pretii fratribus Fuldensibus, ob recordationem animæ suæ dederat, quem protinus abbas, ipsis inconsultis, laico cuidam dedit. Hunc efferatis animis, intemperatissimis clamoribus fratres repetunt, diu se tyrannidē ejus, magis quàm dominatū, servili patientia tulisse, non ultra laturos fore: Redderet ocyus per vim erepta sibi alienæ liberalitatis beneficia, si cunctaretur, non jam clamdestinis mussitationibus se acturos, sed palàm, aditis tribunalibus, divinā & humanam opem contra violentiam ejus imploraturos. Abbati, pondus malorū primò consiliū respondendi ademerat. Dein totus ad preces lachrimasq; versus orare & obtestari per Deum, ne juxta vetus proverbium, ignem gladio scrutarentur, ne Goslariensis contumeliæ vulnus, recens adhuc & necdum in cicatricem obductum, novis doloribus exulcerarent: Memorarentur calamum conquassatum non conterendum, nec linū fumigans in favillas, cineresq; redigendum: Parcerent si minus existimationi propriæ, calamitati ejus & miseriæ, quæ tanta esset, ut hostibus quoq; suis lachrymas excutere posset: Se, si angelus Domini persequens eum, paululùm remisisset, si ab tantis malis, vita comite, unquam respirasset, non modò adempta redditurū, sed duplicatis quoq; muneribus cumulaturū. His, qui ætate & sensu maturiores erant citò hæc verba satis fecerant: Sed juventus, more suo, nihil veniæ, nihil laxamenti admittebat. Diu simplicitati suæ per mollia verba insultatū fuisse, fidem ejus tantopere, tot rebus spectatam ultra fallere non posse: eos mores, eam inprobitatem hominis esse, quicquid impræsentiarū malis non fecisset, id, nisi iterum vis adhiberetur, perpetuò infectum fore: Propterea se ab jure suo non cessuros esse, donec ad expugnandam animi ejus duritiam, omnia divinæ, omnia humanæ opis suffragia pertentassent. Abbas diu inmoratus, ubi se videt nihil supplicando agere, nec copiā sibi esse ad reddenda, quæ exigebantur, præsertim exhaustis penè cunctis opibus monasterii nec sufficientibus, tamen ad exsaturandam ingluviem avaritiæ eorū, qui in Goslariensi tumultu læsi fuerant, tandem regis jussione accersitus, ad Curtim regiam proficiscitur: dato necessariis suis negotio, ut terroribus & blandimentis, quaqua via posset, efferatæ juventutis animos mitigarent. Sed hoc in irritū cessit. Deniq; post abscessum ejus principes juventutis, quibus potissimū incentoribus tantum malum exarserat, totam adeunt congregationem, indicant animo sibi fixū esse, ut eruptione facta de monasterio, regem ubicunq; gentium reperiatur perquirant, contra sævitiam abbatis ejus potentiæ patrocinium exposcant: Orantq;, ut quibus valetudo non obsistat, secum proficiscantur, qui vero ætate vel morbo prægravantur id non possint, scripti sui astipulatione factum eorū corroborent. Res fœda & dictu quoq; horrenda visa est senioribus, fusiq; in terram per deum precabantur, ne se, & ipsum Fuldensis spei exiguum quod restabat perditum irent: turbatā graviter Goslariensi clade rem Fuldensem, si ipsi monasterii limen ea mente excessissent, non turbandam modò, sed omnino in præceps ituram. Nihil illi his sermonibus moti, jam enim pertinacia in amentiam atq; in rabiem se verterat, concitè per monasterium discurrunt, invicem se ad audendum facinus adhortantur, & sic tandem adulta conspiratione sedecim numero, crucem sibi præferentes antiphona imposita, claustris monasterii erumpunt. Sequebantur eos eminus maiores natu, qui sanum aliquid sapiebant, cum tanto luctu atque ejulatu, ac si eos ad sepulturam funebris pompa, ultimum vale audituros, efferret. Itaque ne rei tam atrocis novitas repentè nuntiata regi stuporem incuteret, unum ex numero suo, citato quantum poterat equo præmittunt, qui literas ad regem tantæ calamitatis indices perferat, & qua vi, qua necessitate, ad hæc extrema experienda coacti sint edoceat. Ipsi paulatim pedestres servatis ordinibus subsequuntur. Post quàm nuntius eò pervenit, lectæque sunt literæ, horror quidam perculit omnes, qui in palatio erant super tam procaci facto. Mirabanturque inter eximios & apostolicæ conversationis viros tantum flagitii potuisse reperiri, ut privatas tam pessimo exemplo ulciscerentur: nec filii patris in ea potissimùm calamitate misererentur, in qua hostes quanquàm suos ad miserationem & ad lachrymas provocare potuisset. *Monachi Fuldens. de discessu cogitant.*

Placuit itaque omnibus insigne hoc facinus, in signi aliquo exemplo vindicari. Tum rex consilio usus Coloniensis archiepiscopi & Otthonis ducis Baioariorum, quorum tunc arbitrio respublica administrabatur, præcepit ut ipse bajulus literarū cū aliis tribus, qui authores seditionis fuerāt, per diversa monasteria in custodia habendi mitterentur. Ad compescendam vero cæteram multitudinem, quoniam nec spiritu lenitatis nec virga monasticæ correptionis sanari potuissent, abbas militari manu uteretur. Tunc abbas missis obviam militibus, sine vi & tumultu eos Fuldam reduci jussit, & extra monasterium, custodibus adhibitis, suū præstolari reditū. Ipse quoq; regi vale facto, eos evestigio est subsecutus. Ibi collectos fratres, & primos militum Fuldensiū diu ea consultatio tenuit, laicorum an monachorum judicio in eos animadverti oporteret. Vicit ea sententia, quæ censebat eos, qui excusso jugo regulæ, contempto abbate, per contumaciam egressi, & necdum in monasterium recepti essent, laicorum potius lege judicandos, fore. Ita abbas laycorū *Pœna monachorū seditiosorum.*

jurisdictionem secutus, duos ex eis alterum presbyteratus, alterum diaconii honore insignes, jussit publice virgis cæsos & attonsos expelli. Reliquos multis plagis maceratos, per vicina monasteria alium alio transmisit. De singulis tamen non pro modo culpæ, sed pro natalium suorum claritate vel obscuritate, mitius vel atrocius sumptum supplicium est. Viderit abbas, an vi doloris impulsus, injurias suas acerbius, quàm decuit, vindicando, modum forte excesserit. Id constat, inultam esse ea tempestate maculam Fuldensi monasterio, quæ longa forsitan succedentium temporum serie ablui & extergi non possit.

Reges Hungariæ. Bel, qui regnum invaserat Hungariorum, obiit. Joas filius ejus satius putans moderatis opibus, in pace perfrui, quàm immoderatas ambiendo calamitatem atque excidium parere genti suæ mandavit regi Heinrico: si sibi apud Salamonem filium Andreæ regis, natalibus & meritis suis condignus honor haberetur, subditum se ei, fidelemque futurum, & malle beneficiis cum eo quàm armis, fide quàm acie dimicare. Eadem Hungarii omnes assidua legatione pollicebantur. Ita rex Heinricus Hungariam cum exercitu ingressus Salamonem in solium patris restituit, juncta ei in conjugium sorore sua: Ablatisque omnibus quæ regi scrupulum movere, vel regni statum labefactare poterant, in pace remeavit ad Gallias.

Episcopi quomodo regem educarint, & rem administrarint. Educatio regis atque ordinatio omnium rerum publicarum penes episcopos erat, eminebatque inter eos Magontini & Coloniensis archiepiscoporum authoritas. A quibus cum in partem consilii Adelbertus Premensis archiepiscopus assumptus fuisset, tum propter claritatem generis, tum propter ætatis atque archiepiscopatus prærogativam, ille sæpius colloquendo, obsequendo etiam, atque assentando, ita sibi regem brevi devinxerat, ut cæteris episcopis posthabitis, totus in eum inclinaretur: & ipse in regno communi penè monarchiam usurpare videretur. Secundas post eum partes agebat Werenher comes, juvenis tam ingenio quàm ætate ferox. Hi duo pro rege imperitabant. Ab his episcopatus & abbatiæ, ab his quicquid ecclesiasticarum, quicquid secularium dignitatum est, emebatur: nec alia cuiquam, licet industrio atque egregio viro, spes adipiscendi honoris ullius erat, quàm ut hos prius ingenti profusione pecuniarum suarum redemisset. Et ab episcopis quidem & ducibus metu magis, quàm religione temperabant. In abbates vero, quòd hi injuriæ obviam ire non poterant, tota libertate grassabantur. Illud præ se ferentes, nihil minus regem in hos juris ac potestatis habere, quàm in villicos suos, vel in alios quoslibet regalis fisci dispensatores. Et primò quidem prædia monasteriorum fautoribus suis, pro ut libitum erat distribuebant, & quod reliquum erat, crebra regalium servitiorum exactione usque ad feces ultimas exhauriebant. Dein convalescente audacia, in ipsa monasteria impetum faciebant, atque ea inter se tanquàm provincias partiebantur: rege ad omnia quæ jussus fuisset, puerili facilitate annuente. Itaque Premensis archiepiscopus duas occupat abbatias, Laurensem & Corbeiensem. Præmium hoc asserens esse fidei ac devotionis suæ erga regem. Neque id invidiosum apud cæteros regni principes foret, persuaso rege, dat Coloniensi archiepiscopo duas, Malmendren. & Endan. Magontino archiepiscopo unam, in Selechinstat. Otthoni duci Baioariorum unam in Altha. Rodolpho duci Suevorum unam in Kenbeten. Igitur Premensis archiepiscopus, ut totam tyranidi suæ vacantem redderet Corbeiensem abbatiam, ridiculam commentatur fabulam.

Premensis Episcopi astus. Disseminatis per Curtim Regiam rumoribus divulgat: Episcopum civitatis cujusdam transalpinæ, cui Pole nomen est, humanis rebus excessisse. Huic successorem, persuaso rege, surrogat abbatem Corbeiensem. Iubetque, ut destitutam rectore ecclesiam, quantocius eat invisere. Verum inter moras quibus ille itineri necessaria parabat, dum quidam de Italia venientes, Episcopum qui mortuus dictus fuerat, vivum & incolumem nuntiassent, irridere omnes & detestari fraudem archiepiscopi cœperunt. Tum Ottho dux Baioariorum, ad prohibendum tantum nephas, divino spiritu animatus, multis conatibus circumquaque explicitis, vix & ægrè obtinuit, ut tam abbati, quàm monasterio Corbeiensi suus honor, sua dignitas incolumis servaretur.

Laurense monasterium. Porrò cum in monasterium Laurense satellites archiepiscopi venissent, nuntiantes, quòd regia donatione, locus ipse in jus potestatemque archiepiscopi concessisset, juberentque ut abbas ei constituto loco nō pigritaretur occurrere, tantus dolor & indignatio omnes invasit, ut nec manibus in Legatos ipsos temperassent, nisi jus gentium plus, quàm ira valuisset: Contumeliose auditi, contumeliosius multò sunt dimissi. Quod postquàm regi nuntiatum est, missis aliis nuntiis jussit abbati sub interminatione salutis propriæ, ut Abbatia se abdicaret, festinusque monasterio excederet. Ille comperta, priusquàm Legati advenirent, regis sententia, benignè eos suscipi jussit, atq; in diem posterū eorum, quæ in mādatis habebant audientiā distulit. Nocte, paucis sibi adhibitis, inde discedens, in loca tutissima omnibus, præter admodū paucos, ignoratus se recepit: cum & prius ōnes ecclesiæ thesauros clāculò exportatos in tutū locasset. Ita Legati die postero, cui jussa regis exponerent non habentes, multumque viri prudentiā admirantes, infecta legatione redierunt. Tum milites ejus, quos eo tempore & opum gloria & militaris rei industria clarissimos habe-

bat,

bat, collatis viribus montem, qui proximus adjacet monasterio occupant, castellum extruunt, præsidium imponunt, parati archiepiscopum ab infestatione monasterii, capitis quoque sui periculo arcere.

Ann. 1064. Causabantur Romani principes, quòd rex eis inconsultis Romanæ ecclesiæ Pontificem constituisset, & ob eam injuriam defectionem meditari videbantur. Propter quod placuit Coloniensem archiepiscopum Romam mitti. Qui veniens eò, cum aliud turbatis rebus, invenire non posset remedium, judicavit ordinationem, quæ inscio senatu Romano facta fuisset, irritam fore. Et sic amoto Parmensi episcopo, per electionem eorum Anselmum Luccensem episcopum pro eo ordinari constituit. Verum ubi ipse, peracta legatione, regressus est in Galliam, Parmensis episcopus armata multitudine non modica, Luccensem episcopum sede apostolica per vim deturbare aggressus est. Econtra fautoribus illius ad arma impigrè concurrentibus, congressio facta est, multique hinc & inde vulneribus acceptis corruerunt. Sic depravata ecclesiastici rigoris censura, homines non ut quondam, ut præessent ecclesiæ Dei, injecta manu trahebantur, sed ne non præessent, armata manu præliabantur, fundebantque mutuo sanguinem non pro ovibus Christi, sed ne non dominarentur ovibus Christi. Anselmus tamen, qui & Alexander, (II.) & virtute militum & favore Principum sedem obtinuit. Alter vero & si per contumeliam repulsus, tamen quoad vixit ab jure suo non cedebat, huic semper derogans, hunc adulterū ecclesiæ Dei, hunc Pseudoapostolum appellans. Missas quoq; seorsim celebrans, ordinationes facere, & sua per ecclesias decreta & epistolas more sedis apostolicæ destinare non desistebat. Verum nullus attendebat, criminantibus universis, quòd in ultionem privatæ contumeliæ sedem quanquā apostolicam homicidio maculasset.

Roma turbata per Pontifices seditiosos.

Alexander. II papa.

Heinricus Augustensis episcopus obiit: Invisus regi, invisus episcopis omnibus, propter superbè administratam regni gubernationem tempore imperatricis. Embricho ei successit præpositus Magontinus, vir pontificalis modestiæ & gravitatis.

Heinricus Augustensis episcopus.

Werherus comes villam monasterii nostri, quæ dicitur Kirchberg, inconsulto abbate à rege petiit, & impetravit. Pro qua recipienda diuturnum agonem desudavimus, dimicantes adversus tanti hostis sævitiam, non armis carnalibus, sed jejuniis & crebris orationibus. Unde ille mordaciter magis, quàm facetè jocari solebat. Magno munere dignum se esse apud regem, qui monachos ejus languidos prius in opere Dei & tepidos, novis facibus adhibitis exsuscitasset, invitosque ad jejunia & nudipedalia coëgisset.

Sigefridus Magontinus episcopus, & Guntherus Babenbergensis, & Ottho Ratisponensis, & Wilelmus Trajectensis episcopi, item alii quàm plures columnæ & capita Galliarum, autumnali tempore Hierosolymam proficiscuntur.

Profectio Episcoporum Hierosolymam.

Anno 1065. Rex natalem Domini Goslariæ celebravit, Pascha Wormatiæ. Ubi archiepiscopus Premensis, inter sacra missarum solennia, dum debitum tantæ festivitati sermonem faceret, hominem ab infestatione dæmonis purgavit, fusis pro eo tam suis quàm totius populi, qui præsens erat precibus. Ea res grandi miraculo cunctis erat. stupentibus, scilicet, quòd vir tam pessimæ in populo existimationis, qui vitam virtutum non haberet, signa virtutum faceret. Sed æmuli ejus invidiosè hoc interpretabantur, non meritis ejus, sed præsentium populorum supplicationi ascribendum esse tantæ rei effectum.

Demoniaci liberatio.

Ibi per concessionem ejusdem archiepiscopi, primùm se rex arma bellica succinxit, statimque primam susceptæ armaturæ experientiam in archiepiscopum Coloniensem dedisset, & ad persequendum eum ferro & igni præceps abiisset, nisi res turbatas imperatrix tempestivo valde consilio composuisset. Inter cætera id potissimùm invidiæ ei erat, quòd ante aliquot annos, dum imperatrici jus regni, rerumque gubernacula eripere vellet, ipsum penè regem in ultimum discrimen præcipitasset.

Heinricus Imperat. primùm armis accingitur.

Heceloni Argentorat. episcopo paulò ante defuncto, successor substitutus est Werher, propinquus Werheri comitis.

Episcop. Argentoratens.

Interea prædicti episcopi Hierosolymam pergentes, dum magnitudinem opum suarum gentibus, per quas iter habebant, inconsultius ostentarent, ultimum sibi periculum consciverunt: nisi rem, humana temeritate prolapsam, divina misericordia restituisset. Nam Barbaros, qui ex urbibus & agris ad spectandos tam illustres viros catervatim profluebant: Primò peregrini cultus ac magnifici apparatus ingens miraculum, dein, ut fit, non minor prædæ spes ac desiderium cœpit. Itaque cum transita Lycia, fines Saracenorum introissent, & jam à civitate, cui Ramulo nomen est, una vel paulò plus mansione abessent, proximo parasceve ante Pascha, circa tertiam diei horam, incursionem passi sunt ab Arabitis. Qui comperto tam insignium virorum adventu, undique ad spolia diripienda frequentes, armatiq; confluxerant. Pleriq; Christianorū religiosum putantes, manu sibi auxilium ferre, & salutem suam, quam peregrè proficiscentes Deo devoverant, armis corporalibus tueri. Prima statim congressione prostrati, vulneribus multis confecti, & omnibus quæ habebant à filo subteminis usque ad corrigiam caligæ exspoliati sunt. Inter quos Wilhelmus quoque Trajectensis episcopus, brachio penè plagis debilitato, nudus ac semivivus

Expeditio in terram sanctam.

Arabes.

relictus est. Cæteri Christiani jactu lapidum, quod genus teli forte locus ipse affatim ministrabat, non tam periculum propulsabant, quàm mortem, quæ præsens urgebat, differre conabantur. Pedem etiam paulatim subtrahendo, ad villam declinabant, quæ ab ipso itinere spacio mediocri distabat. *Capernaum.* Caphernaum hanc fuisse ex similitudine vocabuli coniiciebant. Quam ut ingressi sunt, Episcopi omnes atrium quoddam occupant, humili septum maceria & tam fragili, ut etiã si nulla vis adhiberetur, sola vetustate facilè corrueret. In cuius medio domus erat, cœnaculum habens satis editum & ad repugnandum quasi ex industria præparatum. Hujus superiora episcopus Magontinus & Babenbergensis cum clericis suis, inferiora cæteri episcopi sibi vendicant. Laici omnes ad arcendam vim hostium, & maceriam defendendam impigrè discurrunt. Et primam quidem certaminis procellam lapidum jactu, ut prædictum est, sustinuere. *Oppugnatio Capernaum.* Dein cum Barbari magnam telorum nubem in castra conjecissent, & ipsi plerumque, impressione in eos facta, clypeos & gladios manibus eorum vi extorsissent, non solum jam maceriam tueri sufficiunt, sed portis etiam interdum erumpere, & pugnam comminus lacessere audent. Quorum impetum dum Arabes nullò jam loco, nulla acie sustinere possent, consilium tandem à tumultuaria congressione ad obsidionem vertunt: & inedia atque lassitudine conficere aggrediuntur, quos ferro expugnare non poterant. Itaque multitudinem, qua superabundabant, conglobatis scilicet, circiter 12. millibus partiuntur, ut alii aliis vicissim ad oppugnationis studium succedentes, nullam illis vel paululum respirandi copiam facerent. Suspicantes quòd propter inopiam rerum omnium, quibus vita humana sustentari solet, dimicandi laborem non diu toleraturi forent.

Ita Christiani toto parasceve, toto sabbato sancto usque ad tertiam ferè horam paschalis diei sine intermissione oppugnabantur. Nec eis hostilis improbitas, vel modicum temporis punctum, quo saltem somni perceptione corpora recrearent, indulgebat. Nam cibum & potum nec (mortem præ oculis habentes) desiderabant: nec si magnopere desideraretur, quid sumerent, omnium inopes, habebant. *Consultatio de deditione* Quumque die tertio labore & inedia exhausti ad extremum pervenissent, & fortia plerumque conatos, virtus jejunio infracta frustraretur, quidam ex numero presbyterorũ exclamavit. Non rectè eos agere, quòd in armis suis plus quàm in Deo spei ac roboris ponerent, & calamitatem, quam eo permittente incidissent, propriis viribus propulsare conarentur: Propterea placere sibi, ut se dederent, præsertim cum triduana jam abstinentia militaribus rebus eos inutiles prorsus reddidisset. Non esse Deo difficile, ut deditis eis & ab hoste sub jugum missis misericordiam præstaret, qui suos toties etiam, in ultima necessitate conclusos, mirabiliter liberasset. Ut hoc quoque inferret: Barbaros nequaquam propter ipsos occidendos tanto molimine grassari, sed ut pecunias eorum auferrent. quibus si potiti fuissent, liberos eos deinceps intactosq; sine vi, sine molestia abire passuros. Placuit consilium omnibus, statimque ab armis ad preces versi, per interpretem, ut in deditionem acciperentur orabant. Quo comperto, dux Arabum citato equo in primos advolat: Et cæteros quidem longius summovet: cavens, ne temerè admissa multitudine, præda confusè distraheretur. Ipse decem & septem honoratissimos gentis suæ secũ assumens, castra ingressus est potentia, relicto ad portas præsidii causa filio suo, nequis forte prædæ avidus, post se non vocatus irrumperet. Quumque admotis scalis in cœnaculum, ubi Magontinus & Babenbergensis episcopi latitabant cum paucis ascendisset, Babenbergensis episcopus, cui, licet junior ætate esset, tamen propter virtutum prærogativam & totius corporis admirandã dignitatem, præcipuus à cunctis honor deferebatur, rogare eum cœpit, ut omnibus, quæ haberent usque ad novissimum quadrantem sublatis, nudos se abire sineret. Ille & victoria elatus, & præter ingenitam morum barbariem, accepta quoque tot congressionibus clade nimium efferatus, ait, Se adversus eos jam triduò, non sine grandi damno exercitus sui, ea mente bellum gessisse, ut suis conditionibus erga victos uteretur, non quas ipsi constituissent. Ne ergo falsa spe eluderentur, se omnibus quæ haberent sublatis, carnes eorum comesturum & sanguinem bibiturum. Nec moratus, linteum, quo caput more gentis obvolverat expediens, facto vinculo in collum episcopi injecit. Episcopus ut erat vir liberalis verecundiæ & maturæ admodum gravitatis, ignominiam non ferens, tanto nisu pugnum ei dedit in faciem, ut uno ictu consternatum ad pavimentũ usq; præcipitem daret: vociferans insuper, prius eum pœnas pro impietate daturum, quòd impuras manus in sacerdotem Christi, profanus & idololatra mittere præsumpsisset. *Arabes a Christianis domiti.* Irruunt protinus alii clerici & laici, & tam huic quàm cæteris, qui in cœnaculum ascenderant, adeò arctis nexibus manus à tergo constringunt, ut sanguis plerisq; rupta cute, per ungues proflueret. Perlato audacis facti indicio ad eos qui in inferiori parte domus consistabant, ipsi quoque his, qui apud se erant Arabum principibus idem faciunt. Dein laici omnes, sublato in altum clamore, vocatoque in auxilium sibi omnium rerum opifice Deo, rursus arma capessunt, maceriam occupant, præsidium quod circa portas erat, conserta manu fundunt, fugantque. Et sic alacres, sic innovatis

innovatis inopino successu viribus, ubique rem peragunt, ut nihil lassitudinis, nihil incommodi ex triduana eis inedia & labore accessisse putares. Alacritatem tantam repentè ex trepidis rebus & ultima desperatione coortam nimium admirati Arabes: nec aliam novitatis hujus caussam suspicati, quàm quod de Principibus suis sumptum fuisset supplicium: infestissimis animis in pugnam ruunt, & facto grege per arma, per viros in castra perrumpere parant. Et acta res foret, nisi maturè orto consilio Christiani vinctos eo loco principes statuerent, ubi atrocissima vis hostium & creberrimus telorum imber incumbebat: apposito super capita eorum spiculatore, qui districtum in manibus gladium tenens clamitabat per interpretem, Nisi ab oppugnatione quiescerent, non armis se adversos eos, sed principum capitibus dimicaturos. Tum ipsi principes, quos præter vinculorum acerbitatem, imminens quoque cervicibus gladius vehementer angebat, cum magno eiulatu suos obtestabantur, ut moderatius agerent: ne obstinatè certamen hostibus inferentes, eos ad supplicium, necemque suam, cum incisa spes esset veniæ, inflammarent. Patris periculo attonitus filius ducis Arabum, quem ad portam atrii à patre causa præsidii relictum supra memoravi, citato gradu in confertissimos suorum cuneos se dedit, & furentis exercitus impetum, voce & manu increpitans, retinuit, & tela in hostes jacere prohibuit: Quæ non hostes, ut ipsi putarent, sed Principes suis propriis pectoribus excepturi forent.

Per hanc occasionem paululum ab armis & incursionibus vacatione data, nuntius venit in castra ad Christianos, missus ab his, qui in parasceve omnibus amissis nudi & saucii usque Ramulo pertenderant. Is amaritudine & metu confectis mentibus, magnum attulit refrigerium: indicans ducem prædictæ civitatis licet paganum, divino tamen, ut putabatur, instinctu animatum, cum ingentibus copiis ad ipsos liberandos advenire. Nec latere potuit Arabitas advenientium hostium fama. Statimque omnes aversis ab aliorum oppugnatione, ad se ipsos salvandos cogitationibus, præcipiti fuga quo quemque spes evadendi vocabat, dilabuntur. In ea trepidatione, dum alii ad alia curanda discurrerent, unus vinctorum evasit, opera usus Sarraceni cuiusdam, quem ducem itineris Christiani habebant. Tanto omnium dolore, tanto gemitu, ut ab eo cuius indulgentia dimissus fuerat, vix manus inhiberent. Nec multò post dux ipse, ut nuntiatum fuerat, cum exercitu advenit, pacificeque in atrium Christianis susceptus est. Suspensis tamen omnibus inter spem & metum, ne forte non sublata calamitas, sed hostis tantum mutatus esset: Et propter novitatem rei difficile credentibus, quod satanas satanan eiicere, hoc est, Paganus paganum ab infestatione Christianorum cohibere vellet. Primò omnium vinctos sibi præsentari jussit. Quos cum aspexisset, & quæ facta fuerant ordine audisset, maximas Christianis gratias egit pro magnificè gestis rebus & expugnatis reipublicæ acerrimis hostibus, qui regnum Babylonium jam per multos annos assiduis populationibus infestassent, & magnas plerumque adversum se instructas acies, commisso certamine, obtrivissent. Traditos eos custodibus regi Babyloniorum, vivos servari præcepit. Ipse accepta à Christianis quanta convenerat pecunia, secum eos Ramulo perduxit. Inde adhibito eis expeditorum juvenum præsidio, ne qua denuo latronum incursione periclitarentur, usque Hierosolymam eos perduci jussit. Nihil deinceps difficultatis in eundo, nihil in redeundo perpessi, Lyciam pervenerunt: gratias Deo referentes, quòd emensis tot rerum asperitatibus, vivos eos & incolumes in tutum restituisset. Ex hoc per Christianorum fines reditum facientibus, omnia cedebant ex sententia.

Præfectus Ramuli liberat Christianos.

Verum postea quam in Hungariam ventum est, Gunterus Babenbergensis episcopus, heu immatura morte præventus, prosperæ ac lætæ reversionis lugubrem omnibus exitum fecit. Decessit autem. 10 Kl. Aug. ætate integra & ad perfruendum hoc seculo maximè matura: vir præter morum gloriam & animæ divitias, corporis quoque bonis apprime ornatus. Natus erat ex primis Palatii, privatis possessionibus præter episcopatum affluentissimus; Lingua promptus & consilio: Literis eruditus tam divinis quàm humanis: Tum statura & formæ elegantia ac totius corporis integritate ita cæteris eminens mortalibus, ut in illo Hierosolymitano itinere, ex urbibus & agris spectandi ejus studio profluerent: & benè secum actum crederet, cui eum videre contigisset. Unde quum positis eis in diversorio, plerumque turba intemperans propter eum nimis molesta foret, compulsus est aliquoties à cæteris episcopis, ut in publicum procederet, & obsidentem fores multitudinem, suo spectaculo à cæterorum vexatione avocaret. Tantum hunc transitoriæ fœlicitatis splendorem, vitæ innocentia & morum temperantia clariorem in eo cumulatioremque faciebant. Nam tantam in se utriusque hominis gloriam, quam omnes mirabantur, solus ipse ita propter Deum contemnebat, ut infimæ quoq; conditionis hominibus popularem se, communemque præberet, & à servis suis plerumque maximas verborum contumelias inultus acciperet. Celebri ergo pompa funeris in patriam reportatus, & magnis omnium, qui eum noverant planctibus exceptus, in Babenbergensi ecclesia, ubi à puero adoleverat sepultus est. Successit ei in episcopatum Herimannus vicedominus Magontinus, qui in eadem

Guntherus Episcopus Babenbergensis moritur.

Hieroſolymitanæ peregrinationis conſtitutus, dum eum invaleſcente morbo ad exitum urgeri videret: legationem præmiſit ad neceſſarios ſuos, quibus patria excedens ſuæ rei familiaris diſpenſationem delegaverat: petens ut ſibi ad epiſcopatum quaqua poſſent ratione aditum patefacerent. Quod & ſedulò fecerunt, profuſo in coëmptionem ejus argenti & auri inæſtimabili pondere.

Epiſcopus Patavienſis. Eilbertus Patavii epiſcopus obiit, cui Altman capellanus imperatricis ſucceſſit. Qui dum ipſo tempore cum cæteris principibus Hieroſolymam abiſſet, per interventum imperatricis, abſens deſignatus eſt epiſcopus.

Epiſcopus Vuormatienſ. Arnolfus Wormatiæ epiſcopus, vir pontificalis modeſtiæ & ſanctitatis, migravit ad Dominum: Succeſſitque ei Adelhero monachus ex monaſterio ſancti Galli, frater Rudolfi ducis, uno *Monachus monſtroſus.* pede omnino debilis, vir per omnia dignus ſpectaculo. Erat enim fortitudinis magnæ, edacitatis nimiæ, craſſitudinis tantæ, quæ aſpicientibus horrorem magis incuteret quam admirationem. Nec ita Centimanus gygas, aut aliud antiquitatis monſtrum ſi ab inferis emergeret, ſtupentis populi oculos in ſe atque ora converteret.

Anno 1066. Rex natalem Domini Goslariæ celebravit. Ubi ab ipſo jam initio autumni, uſque ad eam partem hyemis, tanquàm ſtatiuis caſtris ſe continuerat: Sumptus habens, regiæ magnificentiæ multum impares. Nam præter pauca, quæ ex redditibus regalis fiſci veniebant, vel quæ abbatis coactitio famulatu miniſtrabant, cætera omnia in cotidianos uſus ejus, cotidianis impenſis emebantur. Hoc adeò fiebat odio Premenſis archiepiſcopi, quem omnes criminabantur ſub prætextu regiæ familiaritatis monarchiam uſurpaſſe manifeſtæ tyrannidis. Et ipſi ergo conſueta regi ſervitia mittere detractabant: Et ille in alias regni partes regem abducere nolebat: ne, ſcilicet cum aliis principibus communicando principatum conſiliorum & familiaritatis, ipſe ſibi aliquid imminueret de faſtigio uſurpatæ ſingularitatis. Sed non ultra laturi injuriam videbantur principes regni. Archiepiſcopi Magontinus & Colonienſis, cum cæteris, quibus curæ erat reſpublica, crebra conventicula faciebant, atque omnes in commune, quid facto opus eſſet conſulere rogitabant. Dein jam adulta conſpiratione, diem generalis colloquii omnibus indixere regni principibus, ut Triburiam convenientes, Premenſem archiepiſcopum, communem omnium hoſtem communibus omnes ſtudiis oppugnarent: Regique denuntiarent, aut regno ei cedendum eſſe, aut familiaritate & amicitia Premenſis archiepiſcopi defungendum. *Principes Epiſcoporum Bremenſe oppugnare ſtudent.* Perlato Goslariam atrocis rei nuncio, Rex ad ſtatutam diem concitus properabat. Cum quo & Werenher comes veniens in villam Ingilneheim, cuius pars aliqua ad noſtrum quoque monaſterium pertinet, hoſpitatum divertit. Ubi dum milites ejus ab incolis prædas agerent, & illi ad arma conclamantes, manu vindicare ſe niterentur, atrox pugna coorta eſt. In qua dum Werenher comes, ad ferendam ſuis opem, pigrè diſcurreret, à quodam noſtri monaſterii viliſſimo mancipio, vel ut alii ferunt, à fœmina ſaltatrice clava percuſſus in capite corruit, atque ad regem ſemivivus eſt reportatus. Admonitus ab epiſcopis, qui præſentes erant, ut pro peccatis ſuis Deo, in extremo jam ſpiritu conſtitutus, ſatis faceret: ſeque Herveldenſium monachorum precibus interemptum recognoſcens, villam Kirchberc, quam injuſtè invaſerat redderet, nullo modo acquievit, donec epiſcopi conſenſu facto minitarentur, ſe ei ſacram communionem morienti non daturos, niſi prius tanti peccati pondere ſe exoneraſſet. Sic tandem pudore magis quam religione victus reddidit, ſtatimque vita exceſſit.

Statuta die triſtis in regem omnium vultus, triſtis erat ſententia, ut aut regno ſe abdicaret, aut archiepiſcopum Premenſem à conſiliis ſuis atque à regni conſortio amoveret. Tergiverſanti, & quid potius eligeret hæſitanti, archiepiſcopus conſilium dedit: ut proxima nocte, ablatis ſecum regni inſignibus, clam aufugeret, & Goslariam, aut in alium locum ſe reciperet ubi ab injuria tutus foret: donec turba hæc conquieſceret. Adveniente veſpera, theſauros regios per ſatellites & ſocios fraudis ſuæ jam exportare cœperat, tum repentè ad miniſtros regis conſilium hoc, neſcio quo indicio, permanavit, qui ſtatim raptis armis curtim regiam circumdederunt, totamque deinceps noctem ducentes pervigilem, ne quid novi accideret, aſſervabant. Facto mane, intenſis adeo animis omnes in archiepiſcopum coorti ſunt, ut nec manibus temperaſſent, niſi regia majeſtas vix & ægrè iracundiam cohibuiſſet. *Archiepiſc. Bremenſis ab aula regia pellitur.* Contumelioſe itaque ejectus eſt de Curte regia cum omnibus tyrannidis ſuæ fautoribus: Miſitque cum eo rex amicorum ſuorum non modicam manum: ne, ſcilicet, ab æmulis ſuis inſidias in via pateretur. Sic iterum publicarum adminiſtratio ad epiſcopos rediit, ut ſinguli ſuis civibus quid regi, quid R. P. facto opus eſſet, præviderent.

Rex Paſcha Trajecti celebravit.

Eberhardi epiſcopi obitus Eberhardus Treverorũ archiepiſcopus, dum in ſabbato ſancto tantæ diei myſterium ſolenniter populo exhibuiſſet, regreſſus in Sacrarium, caput in ſinũ archidiaconi reclinavit, circũſtantibuſq; fratribus

fratribus spiritum exhalavit. Episcopatum ejus, per interventum Coloniensis archiepiscopi, suscepit Cuno præpositus Coloniensis. Graviter & indignè nimis tulit tam clerus quàm populus Treverorũ, quòd ipsi in electionem ejus admissi, consultique non essent: Seque vicissim hortabantur, ut insignem hanc contumeliam insigni aliquo exemplo eluerent. Erat tum temporis Major domus ecclesiæ Treverorum Diedericus comes, adolescens tam natura ferox, quàm ætate. Is die, quo episcopus urbem ingressurus sperabatur, cum ingentibus copiis ei obviam processit: Atque ipso lucis crepusculo, priusquàm hospitio progrederetur, super eum irruens paucos resistere tentantes occidit: cæteros inopino terrore perculsos facile fudit, fugavitque. Opes quas amplissimas advexerat diripuit, ipsum episcopum captum, traditumque in manus carnificum, de rupe altissima præcipitari, & sic interfici jussit. Corpus ejus à religiosis viris collectum, atque in monasterio Doleiensi sepultum est: ubi usque in præsens tempus magnis, ut fertur, miraculis divinitus sæpe illustratur. Successit ei in episcopatum Uto, concordante in electionem ejus tam clero quàm populo.

Cuno episcopus à carnificibus de rupe præcipitatus.

In festis paschalibus, per quatuordecim ferrè noctes continuas, Cometa apparebat. Quo in tempore atrox & lachrymabile nimis prælium factum est in partibus Aquilonis, in quo rex Anglisaxonum tres reges cum infinito eorum exercitu, usque ad internitionem delevit.

Rex Frideslare veniens, gravissimam ægritudinem incidit, ita ut à medicis desperaretur, & principes de regni successione consilia conferre cœpissent. A qua infirmitate, vix dum plenè resumptis viribus, Pentecosten Herueldiæ celebravit. Nec multo post, nuptias in Triburia regio apparatu celebravit, in conjunctione Berthæ reginæ filiæ Ottonis Marchionis Italorum.

Imperator ægrotans.

Reginherus Misnensis episcopus obiit. Cui Craft præpositus Goslariensis successit. Sed is, dum suscepto episcopatu Goslariam venisset, post refectionem in cubiculum, ubi thesauros suos, quorum nimius amator erat, nullo conscio infoderat, quasi paululùm requiescere volens, sese inclusit. Quumque jam die vergente in vesperam, præter modum consuetudinemque suam somno indulgere videretur, rem insolitam mirantes cubicularii pulsare ostium cœperunt. Sed nec pulsantibus nec vociferantibus ullum dabatur responsum. Tandem effractis foribus irrumpentes, invenerunt eum fractis cervicibus, colore tetro, exanimem ipsis thesauris suis miserabilem in modum incubantem. Episcopatum pro eo suscepit Benno prædictæ Goslariensis Ecclesiæ canonicus.

Episcopus Misnensis.

Cratonis episcopi horrendus interitus.

Anno 1067. Otto Marchio Thuringorum obiit: Gaudentibus admodum in morte ejus omnibus Thuringis. Eo quod ipse primus ex principibus Thuringorum, ut prædictum est, decimas ex suis in Thuringia possessionibus dare consensisset, & per hoc calamitatem maximam genti suæ invexisse videretur. Marchiam ejus, Egbertus patruelis suscepit.

Thuringi decimas solvere coguntur.

Einhardus Spirensis episcopus obiit: cui Heinricus successit Goslariensis ecclesiæ canonicus: Tantæ dignitati vix dum per ætatem maturus: & non tam electione Principum ad hanc provectus, quàm indulgentia regis, cui in puerili ætate fuerat familiarissimè assentatus.

Episcop. Spirensis

Benno Osenbruggensis episcopus obiit, Cui alius Benno successit.

Episcop. Osnabrug

Rex in natalem sancti Martini Goslariam veniens, graviter infirmari cœpit, atque eadem valetudine per multos dies laborans, lecto recubabat.

Anno 1068. Rex natalem Domini Goslariæ nec dum sospitate ad plenum recuperata, celebravit. A quo Egbertus Marchio, exactis diebus festis digressus, cum se in sua recepisset, modica febre pulsatus, terminum vitæ accepit. Sed Marchiam adhuc vivens acquisierat filio suo, tenerrimæ ætatis infantulo, quem ei vidua ducis Ottonis de Suuinenfurt pepererat. Cui tamen ipse paucis diebus, antequàm vita excederet, repudium scribere cogitaverat, & contra leges ac statuta canonum, viduam Ottonis marchionis matrimonio sibi jungere. Quod hæc forma elegantior & efferatis moribus suis opportunior videretur. Sed mors opportunè interveniens, nefarios conatus ejus intercepit.

Ravenger patriarcha Aquileiensis obiit. Cui Sigehardus cancellarius successit. Pro quo, Bibo cancellarius est substitutus.

Anno 1069. Rex natalem Domini Goslariæ celebravit: Pascha Quidelenburc, pentecosten Coloniæ. Post Pentecosten Wormaciæ cum principibus regni colloquium habuit. Ibi primum cum episcopo Magontino rem secreto agit, ejusque opem ad perficiendum, quod mente machinetur, obnixè implorat: Si impetret, se deinceps ei subditum, & dicto obtemperantẽ fore: Ad hoc Thuringos armata manu, si aliter nequeat, coacturum, ut decimas sine ulla in perpetuum contradictione persolvant. Annuente episcopo, & pactione utrinque firmata, rex ad publicum refert. Sibi cũ uxore sua non convenire, diu oculos hominũ fefellisse, ultra fallere nolle, nullum ejus crimen, quo justè repudium mereatur afferre: Sed se incertum quo fato, quo Dei judicio, nullã cũ ea maritalis operis copiã habere. Proinde per Deũ orare: ut se malè ominata cõpede absolvant, patianturque æquo animo discidiũ fieri, ut illa sibi, & ipse ei, si ita Deus velit feliciores

Imperator Heinricus uxori repudiũ molitur.

matrimonii viam patefaciat. Et ne quis violatum semel pudorem causetur obstare, iterum nupturæ, se sub jurejurando confirmare, quòd eam ut acceperit, sic incontaminatam, illibatoque virginitatis pudore conservaverit. Fœda res & ab regia majestate nimium abhorrens visa est omnibus, qui aderant. Negotio tamen, cui rex tam fervidè animum adjecisset detractare, singuli religiosum arbitrabantur. Episcopus quoque tam pretiosa pollicitatione redemptus, quantum poterat salva verecundia, haud ægre causam regis tuebatur. Itaque cunctis id fieri decernentibus, synodum conficiendo negotio indixit Magontiæ, proxima post festum sancti Michaelis hebdomada. Hac expectatione rebus suspensis regina Loresham, ut statutum tempus ibi præstolaretur, missa est. Rex aliò, quo regni negotia vocabant, abiit.

Dedi marchio Saxonicus.

Interea Dedi Marchio Saxonicus, cum viduam duxisset Ottonis marchionis tertio prius anno defuncti, prædita etiam, quæ ille à diversis Dominis beneficii loco habuerat, summa vi nitebatur acquirere. Quum nullus daret postulanti, indignitatem non ferens Regi per quem potissimum stetisset ne darentur, bellum parabat, crebrisque colloquiis Thuringos ad societatem armorum sollicitabat. Promptum hoc fore sperabat, eò quod rex archiepiscopum adjuvando, in exigendis decimationibus, multum à se avertisset animos eorum. Incitamentum tamen illi furoris vel maximū erat uxor sævissima. Hæc placido hominis ingenio & per ætatem jam mansuefacto, juveniles animos inspirabat, sæpius obtundens: Quia si vir esset, non inultus injurias acciperet: nec priori marito ejus audacia se imparem gereret, quo & virtute & opulentia superior esset. Rex accepto nuntio, graviter permotus, ingentes copias, & quæ pluribus etiam bellis satis essent, celerrimè contraxit. Tum vero episcopus Magontinus tempus se accepisse ratus, quo per occasionem publici belli privatum in Thuringos odium vindicaret, infestissimus aderat: regem quàm atrocissimè rem agere instigabat: ipse quoque totis amicorum, totis Magontini episcopatus opibus cœpto annitebatur. Non fefellit Thuringos efferatus in se animus episcopi: nec ipsi in eum mitiores spiritus gerentes, legatos ad regem miserunt, se nihil iniquum, nihil quod secus sit moliri adversus eum, nec arma contra R.P. suo consilio aut favore sumpta esse, paratos se potius hostem publicum, capitis quoque sui periculo, expugnare. Promptius autem ac devotius id facturos esse, si decimationum leges, priorum regum & episcoporum indulgentia sibi statutas, ratas inviolatasque fore pateretur. Quòd si episcopus ad eos rem divinam, non divinis, sed humanis armis expugnatum veniret, & decimas jure belli sibi extorquere vellet, quas nec jure ecclesiastico, nec lege forensi potuisset, jam pridem se sacramento obstrictos, obligatosque fuisse, ut raptores & prædatores inultos non sinerent. Satius sibi esse mori in bello, quam amissis patrum legitimis, perjuros vivere. Rex ad hæc benigne respondit, auxiliumque suum, si in fide permanerent, certissimos sperare jussit. De hinc, ubi res matura visa est, infesto agmine Thuringiam intravit. Duo ibi castella, quibus marchio præsidium imposuerat, Bichelingun & Schidingen, alterum per deditionem, alterum manu expugnatum recepit. Cæteris illicò admovendus erat exercitus. Sed Marchio advertens nullo loco vel munitione sustineri posse impetum regis, incisa spe resistendi, se suaque omnia dedidit. Thuringi & si, ut promiserant, erga regem & causam publicam devoti fidelesque essent, in episcopum tamen Magontinum hostilia pleraque facere, probris & conviciis in faciem lacessere, milites ejus, dum prædas agerent, facto grege sæpius incursare, rapinam excutere, fundere, fugare: Nonnullos denique ministros ejus, nec hos mediocri fortuna vel humili loco ortos, dum ab exercitu regis paulò longius prædatum abissent, comprehensos suspenderunt. Iussum tamen eis est ab rege facile & contemptim, ut decimas darent: non quò recusantibus vim inferre in animo esset, sed ne non reddito promisso archiepiscopum offenderet.

Imperator Thuringos bello premit.

Dedi Marchio aliquamdiu habitus in custodia, tandem adempta possessionum & reddituum non modica parte, dimissus est. Filius ejus Dedi Iunior patrem ea tempestate infestius acerbiusque quàm alius quisquam insectatus est. Ob eam rem, exacto bello, ingenti gloria esse cœpit apud regem, egregiæ indolis adolescens, nisi ambitionis spiritu & præpropera dominandi cupidine præceps raperetur. Is non multò postquum nocte quadā ad necessitatem naturæ secessisset, apposito extrinsecus insidiatore, confossus in inguine, & occisus est. Quis necis ejus author fuerit, non satis constat: Quanquàm dolo novercæ interfectum, vulgi sermonibus passim jactaretur. Illud haud dubiè liquet, monasteria & ecclesias, moriente eo, magna formidine exoneratas esse. Quū mentibus omnium certissima opinio insedisset, eum augendarum opum studio, non Deo, non homini parciturum, qui patri proprio non pepercisset.

Imminente jam die, qui scindendo regis conjugio dictus fuerat, Rex Magontiam concitus properabat. Et, ecce, inter eundum comperit legatum sedis apostolicæ, suum Magontiæ adventū præstolari, qui discidium fieri prohibeat: & episcopo Magōtino apostolicæ animadversionis sententiam minitetur, quòd tā nefariæ separationis se authorē promiserit. Consternatus illico, quòd

rem

rem diu exoptatam perdidisset è manibus, pariter, quo venerat, in Saxoniam redire volebat. Vix & ægrè tamen amicorum consiliis superatus, ne principes regni frustaretur, quos summa frequentia sibi Magonciæ occurrere jussisset, Franconefurt abiit: Ibique eos qui Magonciæ convenerant, statuto die adesse jussit. Quo dum frequentes venissent, Petrus Damianus, is legatus erat sedis apostolicæ, vir ætate & vitæ innocentia admodum reverendus, mandata exposuit Romani Pontificis, pessimam rem & ab nomine Christiano, nedum ab regi multum abhorrentem esse, quam moliatur. Si minus humanis legibus, vel canonum sanctionibus terreretur, parceret saltem famæ & existimationi propriæ: ne, scilicet tam fœdi exempli venenum, ab rege sumpto initio, totum commacularet populum Christianum: Et qui ultor esse debuisset criminum, ipse author & signifer fieret ad flagitium. Postremò si non flecteretur consiliis, se necessariò vim ecclesiasticam adhibiturum, & canonum lege scelus prohibiturum. Adhæc suis manibus nunquàm imperatorem consecrandum fore, qui tam pestilenti exemplo, quantum in se esset, fidem Christianam prodidisset. Tum vero in eum coorti omnes qui aderant Principes, ajebant: Æqua censere Romanum Pontificem, & per Deum rogabant, ne crimen inferret gloriæ suæ & regii nominis majestatē tam turpis facti colluvione macularet. Præterea, ne parentibus reginæ causam defectionis & justā turbandæ reip. occasionem daret. Qui si viri essent, quum armis & opibus plurimum possent, tantam filiæ suæ contumeliam proculdubio insigni aliquo facinore expiaturi essent. *Mina Legati Pontificii.*

Hac oratione fractus magis quam inflexus: Si id, inquit, fixum, obstinatumque est vobis, imperabo egomet mihi, feramque ut potero onus quod deponere non valeo. Ita efferato magis per studium concordiæ odio, annuit quidem, ut in regni consortium regina revocaretur. Ipse tamen, ut congressum ejus conspectumque vitaret, adhibitis sibi vix 40. militibus, in Saxoniam concitus rediit. Regina cum cætera multitudine & regni insignibus, paulatim subsecuta est. Quumque ad eum Goslariam venisset, vix compulsus ille à familiaribus suis, ut ei obviam procederet satis superque pro consuetudine eam benignè suscepit. Sed protinus refrigescente amore, ad ingenium suum atque ad pristinum rigorem animi rediit: Et quia consilia scindendi conjugii sæpe jam tentata non processerant, statuit deinceps, communicato cum ea solum regni nomine, sic eam habere, quasi non haberet. *Regis ἀστοργία.*

Maxima eo anno vinearum, omniumque sylvestrium arborum sterilitas fuit.

Meginuuardus abbas Hildenesheimensis abbatiam suscepit Augiensem, patefacto in eam sibi per multam largitionem aditu.

Rumoldus Constantiensis episcopus, maturæ admodum gravitatis vir obiit. Cui Carolus successit Magadaburgensis canonicus. Is à clericis Constantiensibus primò benignè susceptus est. Sed processu temporis, dum pro libito suo magis quàm ex ratione rem gereret, indignantes clerici, à communione ejus se abstinere cœperunt: propter simoniacam hæresim, per quam episcopatum usurpasse dicebatur: Id quoque ei crimini dantes, quòd plerosque ecclesiæ thesauros furtivè abstulisset. Qua accusatione, Romanus Pontifex mandata direxit Magontino archiepiscopo, ne ullo modo ab eo consecraretur, donec in sui præsentia causa diligentius ventilaretur. *Simoniaca hæresis.*

Tolosæ episcopus obiit. Cui Bibo cancellarius successit: Pro quo Adalbero canonicus Mettensis cancellarius est substitutus. *Episcopus Tolosæ*

Anno 1070. Rex natalem Domini Frisingæ celebravit.

Episcopus Magontinus & Coloniensis & Babenbergensis à Domino apostolico evocati Romam venerunt. Ibi episcopus Babenbergensis accusatus, quòd per simoniacam hæresim, data pecunia, episcopatum invasisset, multa & pretiosa munera Papæ dedit: & per hæc efferatam adversum se mentem ejus ad tantam mansuetudinem reduxit: ut qui non sine periculo honoris & gradus sui evasurus putabatur, non solum impunitatem criminis, quod objectum fuerat, consequeretur, sed etiam pallium & alia quædam archiepiscopatus insignia, ab sede apostolica pro benedictione perciperet. Magontinus archiepiscopus ultro se episcopatu abdicare, atque in otiū privatæ conversationis secedere, magnopere cupiebat. Sed tam Romani Pontificis authoritate quàm eorum qui præsentes erant, maturioribus consiliis vix & ægrè abductus est à sententia. *Simonia in Episcopis.*

Omnes in cōmune, acerbe objurgati, quòd sacros ordines per simoniacam hæresim venderent & ementibus indifferenter communicarent, manusque imponerent. Tandem accepto ab eis jurejurando, quòd hæc ulterius facturi non essent, in sua, cum pace dimissi sunt.

Dux Lutheringorum Godefridus, omnibus penè terris, magnitudine suarum rerum gestarum compertus & cognitus obiit, & Verdunis sepultus est. Cui filius ejus Godefridus successit: præstantis quidem animi adolescens, sed gibbosus.

Udalricus Marchio Carentinorum obiit.

Rex

Rex pascha in Hildenesheim celebravit. Ibi inter milites regis & milites episcopi seditio facta est. Sed milites regis in congressione superiores facti, plerosque ex militibus episcopi peremerunt, captosque seditionis authores, ex edicto regis, in vincula conjecerunt.

Incendium.

Rex ascensionem domini Quidelenburc, Pentecosten Mersebure celebravit.

Augustissimum in Quidelenburc templum, cum omnibus attiguis sibi ædificiis, incertum divina ultione an fortuita calamitate, incensum atque in cineres redactum est.

Egenen in ducis interitum subornant principes.

Clarus eo tempore in palatio & magnæ in R. P. authoritatis erat Otto dux Bajoariorum. Sed, sicut semper gloriam sequi solet invidia, invidentes ei plerique homines nequam, qui malitiæ suæ potentiam ejus atque immmoderatam gloriam obstare querebantur, sollicitè opportunitatem ad opprimendum eum quærebant. Itaque quendam Egenen nomine, hominem ingenuum, sed omni flagitiorum genere infamatum, in necem exitiumque ejus subornaverunt. Is crimen adversus eum detulit, quòd se ad occidendum regē, precibus & pollicitationibus multis, sæpe numero solicitasset. Atque in argumentum fidei gladium ostentabat, quem sibi ab eo, in hos tam sceleratos nefariosque usus, datum asserebat. Si inficiaretur, paratum se quovis indicio verbis suis fidem facere. Qua accusatione vulgata hi, quos ratione communis commodi aliquando offenderat, omnes infensi infestique aderant, & iracundiam regis adversus eum inflammare summa vi, summa ope nitebantur. Igitur rex eum Magontiam cum cæteris Principibus ad colloquiū evocavit, quid delatum esset exposuit: negantique inducias in sex hebdomadas dedit: Ut KL. Augusti Goslariam veniens, objectum crimen, congressus cum accusatore suo, manu propria refelleret. Cum in hæc verba discessum esset, causari principes de iniquitate conditionis cœperunt, nec bonum, nec æquū esse dicentes, ut homo nobilissimus, integerrimæ apud omnes existimationis, nec ulla unquàm sinistri rumoris macula attaminatus, manum conferre juberetur cum homine sceleratissimo. Qui si quid ingenuitatis, à parentibus accepisset, id per furta, per latrocinia, denique per omnia vitiorum probra jam dudum obliterasset. Ille tamen & indignitate rei efferatus, & Deo innocentiæ suæ teste & conscio fretus, cum quovis etiam indigno, etiam præter natales suos pugnare malebat, quàm tanti sceleris suspitione teneri. Igitur die statuta, ad proxima Goslariæ loca, cum armata multitudine venit, missis ad regem nuntiis, mandavit: Si sibi tutò venire, si tutò causam dicere liceret, paratum se coram venire, & conditione quam Principes regni æquam judicassent, crimen cujus insimulatus fuerat refellere. Rex ad hæc atrociter & acerbè respondit, Se ei nec in causa dicenda pacem aut securitatem polliceri: Id solum expectare, ut juxta condictum Goslariam comminus veniret: & si quid de innocentia sua præsumeret, conserta cum adversario suo manu, æquissimo judici Deo rem committeret: Ni id faceret, se omissa legum diffidentium simultate, relegato sententiarum certamine, pro convicto, confessoque eum in tanti sceleris immanitate habiturum.

Relato ad ducem hoc responso, nec tutum, nec satis honestum ejus rationib⁹ visum est his, qui rectè ei consultum cupiebant, ut sic inflammatæ adversum se regis iracundiæ illudendum se, vexandumque obiiceret: Quum sibi integris adhæc rebus, & crimine nec dum comprobato, tutò coram venire non licuisset, quam jure fori omnibus semper reis, omnibus in causis licuisset. Ita incisa spe veniæ, infectis rebus in sua se recepit, satius putans, quoad posset armis salutem tueri, quàm ad exsaturanda hostium suorum odia turpiter, more pecudum, jugulari.

Otto Baioariæ dux reus Maiestatis dānatur.

Posterea die rex, principes Saxoniæ, quod ex his oriundus esset & hi propter privatas inimicitias maximè invisum eum haberent, sententiam super eo rogavit. Qui eum tanquam manifesti criminis deprehensum, reum Majestatis judicaverunt: & si caperetur, capitali in eum sententiam animadvertendum fore decreverunt. Illicò amici regis ferro & igne persequi eum singuli pro virili portione aggrediuntur. Plerique etiam nec fide erga regem, nec studio erga remp. nec ultione cujusquam privatæ injuriæ, sed sola rapinarum cupiditate, arma contra eum capiunt. Ita undique laxatis, immò ruptis irarum habenis, omnes in eum irruunt, prædia ejus & possessiones alias diripiunt, vastant, incendunt: ministros ejus agrorumque cultores, si quos fors obtulisset, obtruncant, lacerant, jugulant. Sic postremò præter modum, modestiamque ira immoderatior debachabatur, ut nec ab ecclesiis nec templis, quæ ille propriis impensis Deo construxerat, hostilis sævitiæ impetus temperaret. Deinde rex collecto exercitu egressus, extremam operi manum per se ipsum imposuit, Principes, quos ei consanguinitate, vel alia necessitudine obnoxius noverat, aut acceptis obsidibus, aut jurejurando, ne ad eum deficerent, obligavit. Castellum ejus Hamerstein, à quo ad primum statim belli terrorem præsidium abductum fuerat, funditus everti jussit. Alii castello, quod Tesenberg dicitur, exercitum jam admoverat. Sed hi qui intus erant, & si loci situ inexpugnabiles essent, & copiis omnibus quæ administrando bello necessariæ erant, affatim affluerent, ultro tamen se dedere, quàm ancipitem belli fortunam tentare maluerunt.

Relicto

Relicto illic præsidio, rex in ulteriora loca, ad demoliendas uxoris quoq; ejus possessiones, exercitum abduxit: villas multas opibus & ædificiis ornatissimas incendit, bona diripuit, in mulieres & pueros (nam viri in montes & in saltus devios se abdiderant) fœda & hostilia multa commisit. Tantaque in ea expeditione acerba & crudelia perpessi sunt à rege proprio homines innocentes, & nulla saltem suspitione criminis cujusquam infamati, ut nihil acerbius, crudelius à barbaris perpeti potuissent.

Tandem dux Ottho perdoluit, & calamitatum pondere superata est constantia patientiæ. Itaque assumptis secum ad tria millia viris electis, & omni militaris disciplinæ studio exercitatis, impetū in Thuringiam fecit, villas regalis fisci rebus cunctis affluentissimas incendit, prædam multam abegit, & milites suos, quorum plerosque ad societatem belli sola spes rapinarum allexerat, hac primum mercede inescavit, fidosque ac firmos sibi effecit. Ita populabundus ultra Heschenenuuege pervenit. Ibi confluentibus ad se agrorum suorum cultoribus, quibus milites regis, præter miseram vitam, nihil reliquum fecerant, partem aliquam prædæ distribuit, verbera divinæ animadversionis fortibus animis tolerare admonuit, & pro se quum arma ferre non possent, suppliciter ad Deum vota facere flagitavit.

Otto dux Bavaria vastat Thuringiam.

Interea Thuringi, qui se ante aliquot annos sacramento obstrinxissent, ne latrones aut raptores inultos sinerent, rerum suarum direptionibus exacerbati, ad arma conclamant: conglobatis propere ingentibus copiis, hostes evestigio insequuntur: Inventisque haud procul ab Heschenenuuege certamen inferunt. 4. Non. Sep. Nec diu anceps pugna fuit. Nam his, qui cum duce Ottone erant impigrè occursantibus, vix primam prælii procellam sustinentes, in fugam vertuntur: & alii in proximos montes & sylvas evadere, alii pariter quò venerant citatis equis referri, summo conamine videbantur, haud satis auspicatò tentatam fortunæ aleam detestantes. Ipse denique, qui primò ut res certamini committeretur vehementissimus author incentorque fuerat Rutgerus comes, is nunc primus fugiendi author ac signifer apparebat, omnique, ut vulgò dicitur, vento citatior, montes & colles modernus Idithum transmittebat. Trecenti, plus minusve, in ea congressione ex Thuringis corruerunt. Ex parte altera unus occisus, duo sunt vulnerati.

Dux Otto signo receptui dato, cum à cede hostium, vix & ægre militem suum revocasset, aliquamdiu in eisdem castris commoratus est: & vergente jam in vesperam die, plerosque principes exercitus sui singulos in sua cum pace dimisit. Ipse adhibitis sibi, quantas res poscere videbatur copiis, in ulteriorem Saxoniam contendit. Ibique totam hyemem usque ad natalem Domini exegit. Partim rapinis & deprædationibus victitans: partim ex possessionibus Magni comitis, quem belli, periculorumque omnium socium & innocentiæ suæ devotissimum assertorem habebat. Is filius erat Ottonis ducis Saxoniæ egregius adolescens, boni & æqui in pace supra annos suos servantissimus, & in bello audacia & virtute militari nulli secundus.

Perlato ad regem nuncio acceptæ in Heschenenuuege cladis, omissis rebus aliis Goslariam concitus remeavit. Nec inde usq; ante natalē Domini abscessit: timens (scilicet) ne tā charam, tamq; acceptam sibi villam, quam pro patria ac pro lare domestico Theutonici reges incolere soliti erant, hostes per absentiam ejus, quod minitari & crebris usurpare sermonibus dicebantur, in favillas cineresque redigerent.

Goslaria regni & Imperatorum domicilium.

Adalbertus Wormaciæ episcopus propria, ut fertur, crassitudine præfocatus interiit. Cui Adalbertus successit.

Kribo diaconus frater Wilhelmi & Ottonis Marchionum occisus est à propriis servis suis. Vir tam divinis quàm secularibus literis apprime eruditus: sed propter lasciviam, morumque intemperantiam meritò bonis omnibus gravis & invisus.

Sylvestrium arborum eadem, quæ priore anno sterilitas permansiti. Sed vinearum tanta fertlitas fuit, ut plerisque in locis præ multitudine vix colligi vindemia posset.

Anno 1071, Rex natalem Domini Goslariæ celebravit.

Ibi per interventum Rudolphi ducis Suevorum, Welf filius Azzonis Marchionis Italorum, ducatum Bajoariæ suscepit. Is filiam Ottonis ducis Bajoariorum uxorem duxerat, & per jusiurandum altera jam vice matrimonio fidem dixerat. Quamdiu itaque res tranquillæ erant, quamdiu etiam bellum temerè cœptum sine grandi permutatione rerum sedari posse sperabat, maritalem uxori affectum & honorem deferebat, & causam soceri quantùm poterat armis & consiliis tuebatur. At ubi animadvertit datam in eum esse sententiam, & bellum, iracundiamque regis magis indies adversus eum crudescere, leges omnes, vinculaque omnia, quibus vicissim propinquitatem firmaverant, abrupit. Satius putans, periurii crimen & violatæ fidei verecundiam sustinere, quàm res suas florentissimas, desperatis ac perditis ejus rebus admiscere.

Et primò in tam trepidis rebus petenti auxilium denegavit, Deinde filiam ejus à complexibus

suis

suis & tori consortio segregavit, patrique remisit. Postremò ad ipsum ejus ducatum occupandum omnem operam intendit nihil pensi habens, quantum auri, quantum argenti, quantùm redditu-um ac possessionum suarum dilapidaret, dummodo quod cupiebat assequeretur. Directus est ergo dolus in manu ejus, & potuit & invaluit: cunctis detestantibus, quòd clarissimam atque opinatissimam in Rep. dignitatem tam fœda ambitione polluisset. Noverat rex haud satis placiturum Principibus Bajoariæ, quod hoc tum contra morem & jus, tum ipsis inconsultis factum fuisset, & propterea quantocius ire in Bajoariã cogitabat ut tumultum, si quis fortè oriretur, per se ipsum reprimeret. Sed è diverso haud nescius erat si ipse longius abisset, hostes illicò in Goslariam impetum facturos, & clarissimum illud regni domicilium in cinerem redacturos. Accepto à familiaribus suis consilio, quosdam Saxoniæ principes illic præsidii causa reliquit, & ipse, sicut instituerat, in Bajoariam proficisci parabat.

Interea dux Otto, videns sibi nihil jam spei reliquum esse, cujus & bona omnia flamma hostilis absumpsisset, & ducatum alius, in suam potissimum contumeliam invasisset, statuit rem in extremum discrimen adducere, & cum rege, ubi primùm copia fieret, collatis signis dimicare. Itaque montem, qui dicitur Hasengun, occupavit, ut is (scilicet) militibus suis, quomodocunque res in prælio cecidissent, receptui foret. Eum, & si natura & situ ipso satis munitum, munitiorem tamen manu atque opere fecit. Ibique convecta ex circumjacentibus agris præda regem præstolabatur. Rex accepto nuncio nihil moratus, qu antas in ea trepidatione potuit copias ex Saxonia, ex Thuringia atque ex Hassia celerrimè contraxit. Cæteris principibus qui longius aberant mandavit, ut si forte res sine mora & diuturnitate confici non posset, sibi quàm citius possent armata manu concurrerent.

Plurimum eo tempore rex consiliis utebatur Eberhardi comitis, sapientis admodum viri. Is videns hostes sic ad bella exercitatos, sic ipsa jam desperatione, quæ plerumque timidis etiam virtutem addere solet, efferatos sine magno detrimento Reip. nec vinci nec vincere posse, abiit ad ducem Ottonem; eumque per Deum obtestari cœpit: Ne se, suosque in tantum discrimen præcipitaret. Necdum ei omnem spem veniæ, omnem respirandi facultatem ereptam esse: si de monte, quem occupaverat exercitum abduceret, seque regi justis conditionibus dederet: sub juramento se ei promittere, quòd & veniam culpæ, cujus insimulatus fuerat, & omnium quæ jure belli amiserat, restitutionem ei è rege impetraret. Annuente eo, rem ad regem detulit, & eum haud difficulter in sententiam adduxit: Quippe cum tædere eum jam belli cœpisset, quod propter privatum hominis amorem à principibus per ingenium trahi, ac segniter geri videbat. Pace per jusiurandum utrimque firmata, induciæ datæ sunt Otthoni duci usque in Pascha, ut Coloniam veniens, deditionem lege, quam principes æquam judicassent, perficeret. Inter has inducias, cum dux Ottho exercitum ac singulos in sua dimisisset, Rether comes, partium ejus haud leve momentum, occisus est ab hostibus suis, propter quasdam privatas simultates.

Saricho abbas Corbeiensis obiit. Cui Werenher ejusdem cœnobii monachus successit.

Hamerstein castellum restauratum.

Rex sicut instituerat in Bajoariã abiit. Ibique compositis mediocriter, prout tum copia erat, regni negotiis, ad Rhenum rediit, castellum Hamerstein, quod à superioribus regibus jam olim dirutum fuerat, summo nisu instauravit.

Pascha coloniæ celebravit. Ibique rursus Otthoni duci inducias usq; in pentecosten dedit.

Exacta solennitate Paschali, Leodium abiit.

Ibi ad eum vidua Balduini comitis venit, regiæ majestatis patrocinium expetens contra violentiam improbitatemque Ruthberti fratris Balduuini, qui & fratrem prælio victum vita privasset, & comitatum ejus, expulsis uxore & liberis, tyrannica crudelitate occupasset. Non ingratum

Lex Flandricæ de successione magnatum.

fortasse lectori fecero, si gestæ rei historiam, quàm paucis potero, absolvam. In comitatu Balduini ejusque familia id multis jam seculis servabatur, quasi sancitum lege perpetua, ut unus filiorum, qui patri potissimùm placuisset nomen patris acciperet, & totius Flandriæ principatum solus hæreditaria successione obtineret. Cæteri vero fratres aut huic subditi, dictoque obtemperantes ingloriam vitam ducerent, aut peregre profecti, magis propriis rebus gestis florere contenderent, quàm desidiæ ac socordiæ dediti, egestatem suam vana majorum opinione consolarentur. Hoc (scilicet) fiebat, ne in plures divisa provincia, claritas illius familiæ per inopiam rei familiaris obsoleret.

Igitur cum Balduuius senior duos genuisset filios Balduuinum & Rubertũ. Balduuinũ omnium quæ habebat hæredẽ instituit, Ruberto, ubi primùm ætas faciendis stipendiis matura visa est, naves

Rubertus Flandriam armis repetit.

paravit, aurum, argentum & cæteras longinquæ profectionis impensas affatim præbuit; Jussitq; ut ad gentes exteras iret, & si vir esset, propria sibi virtute regnum divitiasq; pararet. Ille patri acquiescens, assumpta secum multitudine, qua regio prægravari videbatur, navẽ ascendit, & in Galliciã ire, eamq;, si votis Deus successum annuisset, sibi subdere cogitavit. Cumq; post paucos dies ad ignota quędã littora applicuisset, & egressus in terrã ab incolis loci prædas agere cœpisset, illi ex omnibus partibus ad arcendam vim ilico armati conveniunt, facta congressione, eum, quum aliquamdiu

pugnam

diu pugnam fortiter sustinuisset, in fugam vertunt, fugientem usque ad naves persequuntur, sociosq; ejus penè ad internecionem prosternunt. Ipse cum paucis, vix fuga elapsus, ad patrem tantæ calamitatis nuncius rediit. A quo, propter malè gestas res, contumeliosè repulsus, alia rursum via, quoniam hac non successisset, fortunam tentare aggreditur, omnia paratus, etiam extrema perpeti, ut maculam veterem factis recentioribus elueret. Reparatis navibus, & numero militū instaurato, marinis iterum fluctibus se credidit: in regionem longinquam, ubi sedem vaganti Deus ostendisset, iter facturus. Et, ecce, post paucos dies, tempestate infestissima circumventus, multis suorum naufragio amissis, ipse nudus, omniumq; rerum egens, vix & ægre in littus evasit. Dehinc assumpto plebejo habitu inter eos, qui Hierosolymam causa orationis pergebant, Constantinopolim ire parabat. Vocatus eò crebris legationibus Northmannorum, qui sub imperatore Constātinopolitano militabant: quiq; ei, si illuc veniret, totius Græciæ principatum pollicebantur. Sed imperator Cōstantinopolitanus, comperto hoc consilio, omnia flumina, per quæ transitus in Græciam esse poterat, appositis custodibus observari fecit. Vt deprehensus ilico trucidaretur. Sic conatus, cœptumq; ejus irritum fuit.

Tandem advertens sic infeliciter sibi cedere, quamcunq; viam tētasset amplificandæ gloriæ suæ, deinceps in perpetuum ab oppugnatione exterarum gentium, animum avocavit. Atque Fresiam, quæ confinis Flandriæ: cui Thedericus quondam comes, & post hunc Florentius frater ejus imperaverat, irruptionem fecit. Bis ibi commisso prælio victus ac fugatus est. Tandem incolæ loci, multis certaminibus exhausti, quum animum ejus vel ad mortem, vel ad victoriam obstinatum cernerent, ultro se ei dediderunt. Quod ubi frater ejus Balduvvinus comperit (jam enim pater ejus morbo ac senio confectus, naturæ concesserat) armata multitudine his eum sedibus proturbare magna vi, magno molimine parabat. Cui cum exercitu adventanti, Rubertus legatos obviam misit: obtestans per Deum: Vt se fratrem suum reminisceretur, nec jura germanitatis, apud Barbaros quoque semper sacrosancta & inviolata, pollueret, Misereretur potius peregrinationis, laborū & calamitatum, in quibus totam ætatem suam detrivisset, gauderet ipse beatus sorte sua, quòd totam communis patris, hæreditatem, quam jure gentium secum dividere debuisset, solus sine consorte obtineret: Se patris finibus extorrem, paterna hæreditate destitutum, ab summa gloria majorum suorū ad ultimam egestatem coactum, exteras gentes bello lacessisse, terras ac maria concitasse. Nihil denique prætermisisse, ne de portione paternæ substantiæ, quæ se contingeret, fratri molestus esset. Nunc laboribus exhaustum adversitatibus defatigatum, vix & ægre parvissimo terrarum angulo insedisse, cujus nullam partem constet ad ejus dominium pertinere. Postremò id se animo fixum habere, nec ab sententia ulla vi, ulla necessitate abduci posse, ut hic aut instantis jam senectutis requiē, aut honestæ saltem mortis sepulchrū sit habiturus. Nihil ille his verbis motus, exercitū haud segniter ad Fresiam admovebat. Tum Rubertus necessitate compulsus, armata juventute, quàm secum lectissimam habebat, obviam ei processit: Commissoq; prælio, ex parte Balduvvini multi occisi, plures vulnerati, omnes in fugam versi sunt. Quos dum ipse loco pulsos sistere, pugnamque restituere summo conamine molitetur, in confertissimos hostium cuneos temerè invectus, occiditur. Cujus morte comperta, Rubertus ilicò in Flandriam irruptionem fecit, eamq; sibi tamquam ex jure debitæ successionis totam mancipavit. *Fresia deditur.*

Filius erat Balduvvino impubis adhuc adolescens, & necdum armis militaribus maturus. Is repentè & perempti patris & hostilis irruptionis atroci nuntio attonitus, ad regem Francorum Philippum nomine, confugit, auxilium & necis paternæ vindictam expetens. Eò quòd pater ejus tum ipsi, quàm majoribus ejus sæpe in arduis rebus commodissimè affuisset, & civitates quasdam ex his quas Rubertus occupaverat, pro donativo ab eo accepisset. Ille rei indignitate gravissimè permotus, statim temerè & tumultuario tantum milite collectum exercitum duxit in Flandriam: de magnitudine virium suarum & hostis imbecillitate nimium præsumens. Sed Rubertus, quo viribus erat impar, eò magis ut rem astu tractaret intentus: Simulato aliquamdiu metu & fugiendi studio, ex insperato atque ex insidiis copias suas super exercitum regis effudit: Tantumq; eis terrorē incussit, ut abjectis armis, fugiendo saluti consulere summa ope conarentur.

Filius Balduvvini, quum deinceps parum spei in armis Francorum poneret, assumpta matre sua ad regem Theutonicorum Heinricum Leodii, ut prædictum est, tum temporis positum venit: opemque ejus adversus patrui violentiam supplex imploravit. Atque ut magis eum sibi obnoxium faceret, comitatum Reginheri quondam comitis, cum Castello munitissimo, Mons nomine, quæ, scilicet, prædia mater ejus à priore marito suo dotis nomine acceperat, sancto Lamperto tradidit. Quæ rursum Episcopus Leodiensis duci Gotefrido, ille itidem ipsi filio Balduvvini beneficii loco dedit. Hoc rex, quasi pretio redemptus, episcopo Leodiensi atque duci Gotefrido, item aliis Lutheringiæ principibus præcepit, ut in arduis rebus præsidio illi essent, & Rubertum, si injustè invasis sedibus ultro excedere nollet, vi & armis expellerent. Qui protinus coadunato exercitu, in Flandriam profecti sunt. Sed comperto, quod Rubertus cum rege Francorum jam in gratiam redisset, & expiata veteri contumelia firmum sibi eum, fidelemque fecisset, infectis rebus in sua *Reinher comes à Berg.*

rediere. Temerarium judicantes, cum rege potentissimo privatis viribus acie confligere. Sic Rubertus deinceps Flandriæ principatu in securitate potiebatur.

Malmendrense monasterium. Fratres de Monasterio proturbati, quotidie aures Regias obtundebant, pro repetitione Monasterii Malmendrensis, quod Abbati ereptum rex, consilio Premensis episcopi, ut prædictum est, dono dederat Coloniensi archiepiscopo. Quumque nihil ille precibus, nihil lacrymis, nihil ipsa perurgentium importunitate moveretur, inito consilio &, ut fertur, divina revelatione ad hoc faciendum incitati, ossa beati Remacli levant, Leodium deferunt, & rege celebri quodam loco convivium agente, super mensam ipsam apponunt: obsecrantes per Deum, ut si minus filiorum, saltem patris tanti misereretur jam cū Christo regnantis, & de injuriis suis quotidie ad tribunal æterni judicis proclamationem facientis. Cui nisi sua restitueret, ultrà ei propter penuriam rerum necessariarum militaturi non essent. Hoc supplicationis genere, quod ad captandam benevolentiam comparatum fuerat, rex versa vice nimium efferatus, concitus se relictis epulis, in palacium proripuit, quo exemplo in Abbatem, tam audacis facti incentorem, animadvertere deberet, plenus irarum cogitabat. Sed, ecce, mensa cui superpositæ erant sacræ reliquiæ, divina virtute confracta corruit, ministroque regis, haud obscuri nominis viro, crura pedesque contrivit. Qui paulò post exorata per intercessionem beati Remacli pietate divina, ita pristinæ restitutus est sospitati, ut ne cicatrix quidem in argumentum læsionis abolitæ relinqueretur. Atq; ita deinceps per totā noctem, sequētemq; diem, tanta circum sanctum corpus coruscabat, miraculorum multitudo, ut corporali quodammodo proclamatione videretur beatus Remaclus jus suum expostulare. Attonitis omnibus tantæ rei novitate, Rex timore vehementissimo correptus, ne fortè si cunctaretur cœlestis in eum protinus ultio procederet, non solum ablata restituit, sed recentibus etiam donis, pro munificentia regia, magnifice cumulavit.

S. Remacli ossa & miracula.

Hinc digressus, Pentecosten Halberstat celebravit.

Ibi Otthonem ducem, cæterosq; ingenuos, qui cum eo arma contra Remp. sumpsisse arguebantur, in deditionem suscepit: principibusq; regni in custodia habendos & statuto die sibi restituendos commendavit.

Meginvvardus Abbas Augiensis dignitate sua ultro se abdicavit: offensus tum infestatione quorundam militum suorum, qui eum gravibus contumeliis affecerant, tum importunitate Regis, qui frequentibus eum edictis urgebat, ut prædia monasterii, quæ tam ejus quàm priorum Abbatum largitione dilapidata, vix jam in usus fratrum sufficere poterant, militibus suis in beneficium erogaret.

Rubertus abbas simoniacus. In locum ejus non per electionis ostium, sed per simoniacæ hæreseos cuniculum, protinus irrupit Rubertus Abbas Babenbergensis, cognomento Nummularius, annumeratis in ærarium Regis mille pondo argenti purissimi. Hic sordidissimis quæstibus & usuris, quas etiam privatus adhuc in monasterio exercuerat, infinitam sibi pecuniam conflaverat: & propterea mortes Episcoporum & Abbatum anxia exspectatione jam dudum suspiraverat. Quumque eos diutius vivendo, vota sua & effrenatæ ambitionis impetum, quo præceps rapiebatur, morari graviter & impatientissimè ferret, eò vesaniæ evasit, ut præter occulta munera, quibus auriculariorum favor redimendus erat, Regi centum pondo auri promitteret, ut ejecto eximiæ sanctitatis viro Abbatæ Widerado, sibi Abbatia Fuldensis traderetur. Et profectò, quòd nefariè concupiverat flagitiosissimè obtinuisset, nisi pauci, quibus leges Ecclesiasticæ pecunia chariores erant in faciem Regi, ne id faceret, obstitissent. Is pseudomonachus, dicam expressius vi doloris impulsus, is angelus Satanæ transfiguratus in angelum lucis, ita sanctam & angelicam monachorum professionem infamavit, corrupit, vitiavit, ut monachi nostris temporibus atque in his regionibus non innocentia æstimentur atq; integritate vitæ, sed quantitate pecuniæ. Nec quæratur in Abbatibus eligendis quis dignius præesse, sed quis carius abbatiam possit emere. Ita proprio hujus invento, novo atq; infausto hujus aucupio, hæc in Ecclesiam introducta est consuetudo, ut abbatiæ publicè venales prostituantur in palatio. Nec quisquam tanti venales proponere queat, quin protinus emptorem inveniat: monachis inter se non de observantia regulæ zelo bono, sed de quæstibus & usuris zelo amaro contendentibus. Sed hæc, ut dignè defleri possint, pro magnitudine sua, & proprio volumine & prolixiore opus habent tragœdia. Ad cœptum potius revertamur.

Monachi malè audiunt.

Abbatem eligēdi mala consuetudo.

Advocatus Augiensis monasterii, postquam pecuniarium hunc abbatem advenire comperit, & quanta largitione aditum sibi in ovile Christi, lupus rapax, patefecisset audivit: missa obviam legatione, denunciavit ei sub interminatione salutis propriæ: ne intra possessiones Augiensis monasterii præsumeret accedere: alioquin occursurum se & armata manu vindicaturum in libertatem, quos ipse tam caro mercimonio emisset in servitutem. His ille auditis, nimium animo consternatus est. Tum propter gravem jacturam pecuniarum suarum, tum propter ereptum sibi tamquam de faucibus, cui diu anxiè inhiasset, honorem.

Et primò quidem animum induxerat rem armis experiri, & ut dici solet, ignem gladio scrutari, hoc est, Simoniacam hæresim homicidiis cumulare. Sed asserentibus his, qui cū eo erant supra vires

suas

suas esse negotium, confuso, ut dignum erat, & confecto animo abiit in possessiones fratris sui: præstolaturus ibi, quos exitus tam tristibus initiis fors esset allatura. Nam abbatiam Babenbergensem interea susceperat Ecebertus Gorziensis disciplinæ monachus. Ad cujus ingressum, omnes protinus fratres, quos prior ille Abbas suis, hoc est, mercatoriæ atque usurariæ artis disciplinis instituerat, & quasi filios pater in vitam moresque suos pedibus, ut dicitur, ire docuerat, tamquam folia, quæ vento raptantur, diffugerunt.

Karolus, cui rex Constantiensem episcopatum dederat, assiduis proclamationibus pro ordinatione sua sedem Apostolicam appellabat. E contra fratres Constantienses obstinata contentione obluctabantur, ne contra canonum instituta is, qui præter simoniacam hæresim furti quoq; insimulatus fuerat, sibi episcopus ordinaretur. Papa quum ei molesti essent, cognitionem causæ à se ad archiepiscopum Magontinum rejecit. Iussitq; ut utrisq; vocatis ad synodum rem diligentissimè ventilaret: & si crimina, quæ objiciebantur refellere non posset, nulla eum ratione consecraret. Hac de causa synodum Archiepiscopus Magontiæ indixit in mensem Augustum. Rex concertationem hanc iniquo valde animo ferebat, propter amicitiam Caroli, & plurima servitia, quibus etiam in re familiari plerumq; sibi commodissimè affuerat, & iccirco munera sua rata ei manere cupidissimè volebat. Vnde Magontino Archiepiscopo graviter succensebat, quod non statim eũ, contemptis obstrepentium fratrum simultatibus ordinasset. Sed ille immobilis persistebat in sententia. Illud præ se ferens: quàm terribiliter anno superiore à Papa pro simili causa objurgatus fuisset, & quàm vix & ægrè sine damno gradus sui evasisset: Et quòd postea recentibus literis sedis Apostolicæ, ne sine diligentissima discussione manus illi imponeret, commonitus fuisset.

Itaq; instantibus jam KL. Augus. Rex Magontiam properabat, cupiens ipse in discussione tanti negotii cum Archiepiscopo cognitor assidere. Inter eundum Herveldiam venit. Inde digressus die postera, in villam, quæ dicitur Vrenhusen prandendi gratia divertit. Cumq; refecti jam ferventissimo accelerandi itineris studio certatim omnes caballos repeterent, accidit ut Lupoldus quidam de Mersburg: regi charissimus, cujus opera & consiliis familiarissimè uti solitus erat caballo forte laberetur, & proprio mucrone transfossus ilicò expiraret. Cujus calamitas intolerabili dolore & mœstitia regem confecit, statimque Herveldiam reportatum in medio ecclesiæ, cum magnifica funebris officii pompa sepelivit. XXX. quoque mansos pro anima ejus monasterio contradidit in loco, qui dicitur Mertenefelt.

Notatum autem est hunc ipsum gladium fuisse, quo famosissimus quondam rex Hunnorũ Attila in necem Christianorum atque in excidium Galliarum hostiliter debacchatus fuerat. Hunc siquidem Regina Vngariorum mater Salomonis regis, duci Bajoariorum Otthoni dono dederat, quum eo suggerente atque annitente Rex filium ejus in regnum paternum restituisset. Cumq; eum dux Ottho filio Dedi Marchionis, Dedi juniori in argumentum pignusque individuæ dilectionis ad tempus præstitisset, illo ut prædictum est perempto, regi & per regem Lupoldo huic casu obvenerat. Vnde plerique ducis Otthonis fautores divino hunc judicio per eum, qui ducis Otthonis fuisset, gladium occisum interpretabantur. Eò quòd ad illum persequendum & de palatio ejiciẽdum is potissimum regem instigasse diceretur. Legitur autem de hoc gladio in gestis Getarum, qui & Gothi dicuntur: quòd Martis quondam fuerit. Quem bellandi præsidem & militarium armorum primum repertorem Gentiles mentiebantur, eumq; post multa tempora pastor quidam in terra leviter absconsum deprehenderit, ex sanguine bovis, cujus pedem dum in gramine pasceretur vulneraverat: isq; eum Attilæ regi detulerit. Divinatumq; illi fuerit omnium tunc temporis aruspicum responsis, quòd gladius idem ad interitum orbis terrarum atq; ad perniciem multarum gentium fatalis esset. Quod verum fuisse oraculum, multarum nobilissimarum in Galliis civitatũ, hodieq; testantur excidia, intantũ, ut gladius ipse vindex iræ Dei, sive flagellum Dei à Barbaris quoque diceretur. Hæc, quoniam gladii hujus mentio inciderat, per excessum sint dicta. *Attila rex Hunnorum ensis.*

Rex magnificè ac regaliter curato funere Magontiam, sicut instituerat properavit. Cumq; statuta die in synodo cum Episcopis assedisset, aderat Carolus, aderant fratres Constantienses, magnã ei molem criminum objectantes. Contra quos rex, quantùm salva verecundia poterat, dedita opera nitebatur. Et modò objecta purgare, modò pondus objectorum, quæ non poterat purgare, callidis sermonibus conabatur attenuare: plerumq; & jam instantium ac perurgentium procacitatem verbis durioribus corripiebat, ac frontis impudentiam, opposita authoritatis suæ majestate, refringere tentabat. Primum & secundum diem in hoc negotio insumpsit. Cumque accusatorum constantiam nec veritate responsionis, nec arte dictionis eludere posset, ad ultimum probatis, quæ objecta fuerant criminibus, baculum Episcopalem ab eo recepit. Verbis tamen exquisitissimis mœstitiam ejus consolabatur. Promittens quod dum primùm sibi opportunum fieret, benigna vice hanc calamitatem ei compensaret. Ipsis diebus Regina, quæ una cum rege Magontiæ aderat, filium peperit. Sed is baptizatus statim obiit, delatusq; in Hartesburg ibi sepultus est. Episcopatum Constantiensem Rex Otthoni Canonico Goslariensi dedit: Recentisq; calumniæ exemplo cõterritus

confestim eum consecrari fecit: Ne quis, scilicet, adversus eum scrupulus denuo per dilationem consecrationis oriretur.

Inter ducem Polenorum & ducem Beheimorum infestissima dissentio erat. Propter quod eos rex in civitatem Misene autumnali tempore evocatos durius corripuit: & ut deinceps suis singuli terminis contenti essent: Nec se vicissim temerariis incursionibus lacesserent, sub obtentu regiæ majestatis præcepit. Alioquin se hostem & vindicem experturus foret, qui prior alteri arma intulisset.

Hoc anno Coloniensis archiepiscopus, expulsis de Salefelt canonicis, vitam illic instituit monasticam, missis eò de Sigeberg & de sancto Pantaleone monachis. Quo in tempore, & ego illuc veni, conferre cum eis de ordine & disciplina monasterialis vitæ: Eò quòd magna quædam & præclara de illis vulgi opinione jactarentur. Denique sicut vulgò assiduitate vilescunt omnia, & popularium animi novarum rerum avidi magis semper stupent ad incognita, nos quos usu noverant, nihili æstimabant, & hos quia novum inusitatumq; aliquid præferre videbantur, non homines sed angelos, non carnem sed spiritum arbitrabantur. Et hæc opinio principum quàm privatorũ mentibus altius pressiusq; insederat. A quibus ad populum derivatus rumor tantum terroris plerisq; in hac regione monasteriis injecit, ut ad ingressum illorum alias XXX. alias XL. alias L. monachi austerioris vitæ metu schandalizati de monasteriis abscederent, Satiusq; ducerent de salute animæ in seculo periclitari, quàm supra virium suarum mensuram vim facere regno cœlorum. Et revera non immeritò Dominus super nostrates monachos despectionem effundere videbatur.

Opinio vulgi de monachorum probitate.

Nam quorundam pseudomonachorum privata ignominia nomen monachorum vehementer infamauerat: qui omisso studio divinarum rerum totam operam pecuniis & quæstibus insumebãt. Hi pro Abbatiis & episcopatibus aures principum importune obtundebant, & ad honores ecclesiasticos non via virtutum, ut majores nostri consueverant, sed per ambitionis præruptum, & malè partarum pecuniarum profusionem grassabantur. Denique in coëmptionem exigui honoris aureos montes cotidie promittebant, secularesq; emptores, largitionis suæ immoderantia excludebant: Nec venditor tantum audebat exposcere, quantum emptor paratus erat exsolvere. Mirabatur mundus, unde tantus pecuniarum scateret fluvius: unde Crœsi & Tantali opes in privatos homines congestæ fuissent: & eos potissimum homines, qui Crucis schandalum & paupertatis titulum præferrent & præter simplicem victum & vestitum nihil rei familiaris habere se mentirentur.

Monachi infames.

Ista dominici agri zizania, hæc vineæ Dei arida sarmenta & stipula æternis ignibus præparata, totum sacri gregis corpus quasi tabo quodam infecerant, & secundum Apostolum. Modicum fermentum totam corruperat massam, ita ut omnes similes æstimaremur, nec esse in nobis putaretur, qui faceret bonum, non esse usque ad unum. Propter hoc Principes regni, ad instituendam in Galliis divini servitii scholam, Transalpinos monachos evocabant. Nostrates autem quicumq; in illorum instituta ultro concedere noluissent de monasteriis cum ignominia ejiciebant. Ego tamẽ, ut prædixi, ad eos veniens, & per XIV. hebdomadas apud eos partim in Salefelt, partim in Sigiberg commoratus, animadverti nostras quàm illorum consuetudines, regulæ sancti Benedicti melius congruere, si tam tenacis propositi, tamq; rigidi paternarum nostrarum traditionum æmulatores vellemus existere.

Archiepiscopus Magontinus à festivitate sancti Michaelis usq; in Pentecosten mala valetudine laborabat: Ita ut etiam desperaretur à Medicis, & de successione ejus pleriq; intentissimis studiis satagerent.

Carolus, quem ab episcopatu Constantiensi dejectum supra diximus, regressus ad Magdaburgensem diœcesim VI. KL. Ian. obiit.

Anno 1072. Rex natalem Domini Wormaciæ celebravit. Inde peragrata aliquanta regni parte Goslariam regressus, totam ibidem quadragesimam exegit.

Burchardus camerarius Archiepiscopi Magontini, Episcopus ordinatus est in Basilea.

Primus tunc in palatio erat Adalbertus Premensis archiepiscopus: qui triumphatis æmulis suis, qui eum ante aliquot annos de palatio ejecerant, solus nunc rege fruebatur: Receptus non modò in gratiam & familiaritatem, sed penè in regni consortium, & omnium quæ publicè vel privatim agenda erant societatem. Ita regem callidis surreptionibus suum fecerat. Sed is morbo & ætate exhaustus, cum diu per exquisitissimas medicorum operas morti obluctatus fuisset, quasi naturam arte eludere posset, mediante quadragesima XVI. KL. April. debitum conditioni persolvit; & pertinacibus odiis hominum quod nunquam potuerat vivendo, tandem aliquando satisfecit moriendo. Erat planè vir admirandæ compunctionis, & potissimum dum salutarem Deo hostiam immolaret, totus in lacrymas effluebat. Virgo quoq;, ut ferebatur, ab utero matris permanebat. Sed has in eo virtutes nimium in oculis hominum morum insolentia & jactantiæ levitas obfuscabant. Corpus ejus ex Goslaria in sedem episcopatus sui delatum atque sepultum est.

Alberti episcopi laus.

Rex palmas Coloniæ, Pascha trajecti celebravit. Vbi dum ei populus vehementer obstrepe-

ſtreperet pro injuriis & calamitatibus, quibus paſſim per totum regnum innocentes opprimebantur, pupilli & viduę diripiebantur, monaſteria & eccleſiæ vaſtabantur, & ruptis iniquitatis habenis in omne quod voluiſſet facinus impune bachabatur. Permotus tandem vel ipſa rei acerbitate vel proclamantium importunitate, annitentibus in hoc ipſum cunctis regni principibus, exoravit Colonienſem archiepiſcopum, ut poſt ſe rerum publicarum adminiſtrationem ſuſciperet. Diu ille reſtitit petenti, partim memoria veterum injuriarum, partim quia homo totus in Deum ſuſpenſus, divinis quàm ſecularibus negotiis implicari maluiſſet. Superatus tamen unanimitate poſtulantiũ, privatum commodum publico poſtpoſuit. Tum primùm reſpublica in priſtinum ſtatum dignitatemque reformari cœpit, frenaq; injecta ſunt vaganti uſque ad id tempus licentiæ.

Heinrico Imp. ob. iecta crimina.

Nam cum Rex omnem cauſarum cognitionem à ſe ad archiepiſcopum tamquam ad patrem ac ſalutis ſuæ tutorem rejicere ſoleret, ille nec gratia cujuſquam, nec odio ab jure ad injuriam unquam abduci poterat, ſed judicabat omnia ſicut ſcriptum eſt: Sine perſonarum acceptione, nec conſiderans perſonam pauperis in judicio, nec honorans vultum potentis. Divites, ſi qui per potentiam pauperes oppreſſiſſe delati fuiſſent, ſæveriſſima animadverſione caſtigavit: Caſtella eorum, quæ malè agentibus perfugiũ erant, funditus everti juſſit: pleroſq; ex ipſis & genere & opibus clariſſimos in vincula conjecit. Inter quos illum noſtra ætate nominatiſſimum Egenen, qui duci Bajoariorum Otthoni calamitatis tantæ cauſa extiterat, cum plurimi adverſus eum pro privatis injuriis & deprædationibus faciem regis interpellaſſent, teneri fecit: eumq; catenis oneratum plerumq; ad ſpectaculum vulgi deduci juſſit: ad gratificandam, ſcilicet, popularium animis regiam ſeveritatem. Poſtremò eo moderamine, ea induſtria atque authoritate rem tractabat, ut profectò ambigeres, pontificali eum an regio nomine digniorem judicares, atque in rege ipſo, qui in cultu atque ſocordia penè præceps ierat, paternam virtutem & paternos mores brevi exſuſcitaret.

Rex Aquaſgrani profectus, ſanctum Speum confeſſorem, & brachium juſti Simeonis, cujus mẽtio eſt in Evangelio, & caput Anaſtaſii monachi & martyris, aliorumq; ſanctorum reliquias ibi accepit, atque in Hartesburg tranſtulit. Treveris quoque apud ſanctum Paulinum XIII. corpora ſanctorum Thebææ, ut putatur, legionis reperta ſunt, quorum hæc nomina in tabulis plumbeis conſcripta ibidem reperta ſunt, Palmatius, Tyrſus, Maxentius, Conſtantius, Creſcentius, Iuſtinus, Leander, Alexander, Sother, Hormiſta, Papyrius, Conſtans, Iovianus. Dumque ex crypta ubi ſancti pauſabant terra portaretur, os quoddam incaute projectum, ſanguinem fudit non modicũ, & uſque hodie permanet ſanguinolentum. De paſſione eorum hæc ad nos ab ipſis Treverenſibus ſcripta perlata ſunt. Rictiovarus Maximiani imperatoris præfectus legionem Thebæã iuſſu ipſius circumquaque perſecutus, Treverim propter ipſos IV. Non. Octobris eſt ingreſſus, & eadem die occidit ibi ducem ejuſdem legionis Tirſum cum omnibus comitatibus ſuis. Sequenti autem die Palmatium Trevericæ civitatis conſulem & patricium cum omnibus ejuſdem civitatis principibus interfecit. Tertia vero die cædem exercuit in plebe ſexus utriuſque. Horum autem martyrum corpora innumerabilia in ſancti Paulini archiepiſcopi jacent eccleſia.

Sanctorum reliquiæ & miracula Treveris.

Rex aſcenſionem Domini Goslariæ, Pentecoſten Magadaburg celebravit. Vbi Adalberto Premenſi archiepiſcopo in quadrageſima ut prædictum eſt defuncto ſucceſſorem conſtituit Liemarum, optimæ ſpei juvenem & omnium liberalium artium peritia apprime inſignem.

Ibi quoq; Ottho dux Bajoariorum poſt integrum annum deditionis ſuæ gratiam regis recepit, data vel regi vel his qui regi pro eo ſuggeſſerant non modica portione prædiorum ſuorum.

Ottho dux Bavariæ in gratiam recipitur.

Rex in natalem ſancti Iacobi Wormaciæ occurrit matri ſuæ Agneti imperatrici de Tranſalpinis partibus redeunti. Vbi ſex aut eo amplius annos jam demorata fuerat, ſub nimia auſteritate vitam inſtituens, adeo ut communem humanarum virium menſuram excederet, jejuniorum ac vigiliarum patientia.

Reverſionis autem ejus in Galliam hæc cauſa erat. Rudolphus dux Sueviæ ab his qui ei malè conſultum cupiebat accuſatus apud regem fuerat, quod iniquum aliquid contra regem contraq; Remp. moliretur. Propter quod aſſiduis legationibus ad Curtim regiam ut cauſam diceret accerſebatur. Sed ille, licet ab culpa remotiſſimum ſe ſciret, conterritus tamen ducis Bajoariæ Otthonis recenti exemplo & aliorum quorundam, quos Rex præcipitata ſententia abſque diſcuſſione legitima damnaverat, temerè in periculum ſe dare nolebat. Cumque eſſet Imperatrici ob vetus meritum ſuum acceptiſſimus, propinquitate etiam devinctus propter filiam ejus, quæ ei, ut prædictum eſt, nupſerat, ſed intra paucos dies celebratæ conjunctionis deceſſerat, miſit, eamq; obnixis precibus in Galliam evocavit, ad ſedandam quæ oriebatur inteſtini belli tempeſtatem. Nã firmiter apud ſe ſtatuerat ſi pax non conveniſſet armata potius manu quoad poſſet ſalutem tueri, quã probris & contumeliis deformandum regiæ ſe tradere potentiæ. Imperatrix, quamquam cuncta ſeculi negocia religionis obtentu in perpetuum abjuraſſet, nec à propoſito tamen ſuo nimium abhorrere, nec ab eccleſiaſtica functione alienum fore judicavit, ſi viro optimè erga ſe merito in anguſtis rebus opem ferret, & filio juveniliter tumultuanti modum imponeret. Venit itaque Wormatiam ampliſſimo ſtipata numero Abbatum & monachorum, & prædictum Ducem,

Rodolphus Sueviæ dux Imperatori reconciliatur.

quum interposita fide Coloniensis & Magontini Archiepiscoporum coram venissent, omni criminis suspicione absolvit, statimq; compositis, propter quæ venerat, à filio abscessit: ut non tã carnali affectione quàm communis commodi ratione ad hanc secularis negotii administrationem se adductam liquidò cunctis patefaceret. Dux quoq; à Rege dimissus in pace protinus se in sua recepit. Certum tenens non ex integro abolitas ab animo Regis inimicitias, sed ademptam interim nocendi facultatem esse.

Ibi etiam Hugo Cloniacensis Abbas, qui cum imperatrice eò advenerat Ruberto Augiensi Abbati Romani Pontificis mandata & literas detulit: Quòd, scilicet, apostolicæ sedis anathemate de corpore ecclesiæ præcisus esset, quod omne ei divinum officium præter psalmodiam interdictum esset, quod omnis ei in perpetuum ad abbatiam Augiensem vel ad aliquam dignitatem ecclesiasticam accessus occlusus esset, propterea quod de simoniaca hæresi insimulatus, & ut objectum crimen purgaret ad synodum secundo ac tertio vocatus venire distulisset. Ita ille compulsus à rege baculum pastoralem, quem non ut pastor, sed ut mercenarius usurpaverat multa cum amaritudine reddidit.

S. Sebaldi Norinberga & Heimeradi in Hasungen miracula. Clara & celebris valde his temporibus per Gallias erat memoria sancti Seboldi in Nurnberg, & sancti Hemerad in Hasengun, & magno populorum concursu cotidie frequentabantur propter opitulationes, quæ divinitus illic languentibus sæpenumero conferebantur.

Archiepiscopus Magontinus in nativitate sanctæ Mariæ Magontia egressus, cum in Galliciam quasi orationis causa profectionem simulasset, in Cloniacense monasterium secessit, dimissisque his qui unà venerant, abdicatis etiam omnibus quæ habebat, statuit ibi deinceps privatus ætatem agere, atque ab omni secularium negotiorum strepitu sub voluntariæ paupertatis titulo in perpetuum feriari. Sed brevi perstitit in proposito, revocante eum tam clero quàm populo Magontiacensi, vix & ægrè abstractus de monasterio in natalem sancti Andreæ Apostoli Magontiam rediit, atq; opus arduum quàm præcipitanter arripuerat, tam præcipitanter, quoniam communi omnium sententiæ obluctari non poterat, deseruit.

Ruthardus Abbas Herveldensis Mense Ianuario ægrotare cœpit, & sic per annum continua ægritudine decoctus, cum evasurum se desperaret, abbatia & pastorali dignitate, quam per infirmitatem administrare non poterat. III. Id. Decembris ultrò se abdicavit, anno postquam abbati Meginhero successerat tertiodecimo jam exacto. Successitque ei protinus secundum ipsius postulationem. H. ejusdem cœnobij monachus.

Episc. Metensis. Adalberto Metensis Episcopus obiit, cui Hetimannus Leodiensis præpositus successit.

Ann. 1073. Rex natalem Domini Babenberg celebravit.

Ibi Bertoldo duci Carnotensium ducatum, sine legitima discussione absenti abstulit, & Marcvvardo cuidam propinquo suo tradidit. Rudolphus quoq; Dux Suevorum tumultum aliquem reipublicæ machinari formidabatur. Sed discurrentes utrinque frequentes Legati, & illum, ne præcipitanter in arma prorueret, & Regem ne cunctantem obstinata importunitate lacesseret, salubri moderamine retinebant.

Ibi quoque Coloniensis Archiepiscopus offensus his, quæ plurima præter æquum & bonum fiebant in palatio, petiit à rege vacationem deinceps pari sibi ab rerum publicarum administratione: causatus in senium jam vergentem ætatem, & laboriosis regni negotiis minus minusq; indies sufficientem. Quod rex haud difficulter annuit. Quia pravis libidinibus suis, & juvenilibus ineptiis jam dudum animadverterat eum graviter offendi, & plerumq; quantum salva regia dignitate poterat pro virili portione obniti.

Is ergo ubi se in sua recepit, rex tamquam severissimo pædagogo liberatus, statim in omnia genera flagitiorum, ruptis omnibus modestiæ & temperantiæ frenis, præcipitem se dedit. Montes omnes colliculosq; Saxoniæ & Thuringiæ castellis munitissimis extruxit, præsidiumque imposuit. Quibus cum victui necessaria minus sufficerent, permisit, ut ex proximis villis & agris hostili more prædas agerent, & ad ipsa castella munienda circumquaque manentes cogerent, & impensas affatim convectare & per seipsos servili manu desudare. Verùm ne manifestæ tyrannidis notaretur, si contra innocentes atque in regnum proprium tam barbara crudelitate grassaretur, ut impietatem suam quadam religionis specie palliaret. *Decimationes.* Archiepiscopum Magontinum modis omnibus instigavit, ut decimationes Thuringiæ sicut ante plures annos instituerat, exigeret, pollicens se ei in exigendo summa ope affuturum, & dicto obtemperare nolentes regia majestate coacturum, ea tamen pactione, ut ipsarum decimationum partem sibi, quæ & regiæ magnificentiæ & tanto labori suo digna foret, tribueret.

Ita episcopus vanissima spe animatus synodum indixit in Erphesfurd. VI. Id. Martii. Statuto die aderat rex, aderat Archiepiscopus, stipatus uterque magno grege Philosophorum, immo Sophistarum, *Sophista Canonũ.* quos ex diversis locis summo studio consciverant, ut Canones sibi non pro rei veritate sed pro episcopi voluntate interpretarentur, & causam ejus quoniam veris non poterant, sophisticis allegationibus roborarent.

Asside-

Assidebant ergo cum rege & Archiepiscopo Magontino Herimannus Babenbergensis episcopus, Hecel Hildenesheimensis episcopus, Eppo Citicensis episcopus, Benno Osenbruggensis episcopus. Qui non ad discutiendam juxta Ecclesiasticas leges causam fuerant evocati, sed ut id quod rex volebat arte dictionis & sententiarum pondere, postremò quaqua possent ratione & consilio obtinerent, quamquam plerique eorum id quod rex moliebatur vehementissime improbarent, sed ne libere quod sentiebant eloquerentur, & regis terrore & privata Archiepiscopi amicitia inhibebãtur. Habebat præterea rex circa se armatorum copias non modicas, quibus eos si qui forte negotiũ interturbare conarentur militari manu coerceret.

Thuringorum spes & fiducia potissimum in Abbate Fuldensi & Abbate Herveldensi nitebatur, quod hi ecclesias decimales plurimas & prædia infinita haberent in Turingia, & hi si causa cecidissent sibi unà cadendum esset. Qui publica discussione interpellati pro decimarum redditione, primo per Deum rogabant archiepiscopum, ut antiquitus tradita monasteriis suis legitima rata inconvulsaque manere sineret, quæ & sedes Apostolica & veteribus & recentibus scriptis crebro sibi firmasset, & præcessores ejus Magontini summi pontifices, ac sanctissimi viri usq; ad Luipoldum episcopum nunquam infringere tentassent.

Id atroci responso Archiepiscopus repulit, scilicet, præcessores suos sua ætate pro suo arbitratu ecclesiæ Dei moderatos fuisse, eosque rudibus in fide auditoribus & penè adhuc neophytis lac potum dedisse non escam, & sapienti dispensatione multa indulsisse, quæ processu temporis, dum in fide convaluissent, successorum suorum industria resecari vellent. Se jam adulta vel potius senescente Ecclesia spiritualia comparare spiritualibus, nec jam parvulis lac sed perfectis solidum cibum ministrare, atque à filiis ecclesiæ leges ecclesiasticas exigere. Proinde esse eis aut ab unitate ecclesiæ secedendum, aut legibus ecclesiæ æquanimiter acquiescẽdum.

Tum illi rursus per Deum orare, ut si in Romani pontificis authoritate, si in Caroli, aliorumquè imperatorum privilegiis, si in præcessorum ejus Magontinorum Pontificum indulgentia, nihil sibi præsidii aut spei reliquum esset, ipsarum saltem decimarum eam ipse partitionem fieri sineret, quam & canonum scita æquam judicassent & cæteræ per orbem terrarum ecclesiæ usitatam haberent: Scilicet, ut quarta parte ipse pro suo, suorumque missorum servitio contentus, tres reliquas portiones ecclesiis, quibus antiquitus attitulatæ fuissent permitteret.

Econtra episcopus non ea mente se ait tantum laborem trivisse, & jam per decem ferme annos laboriosum hoc saxum volvere, ut tandem aliquando voti compos effectus, ulto jure suo cederet, & tanto molimine extortas eis decimas ipsis pro libito suo partiendas addiceret.

Primus ac secundus dies in hac concertatione jam fluxerat, ancipiti adhuc fortuna, utra pars utri cessura foret. Jamque in eo res vertebatur ut Thuringi improbata synodo sedem Apostolicam appellarent. Sed rex sub attestatione nominis divini affirmabat, se in eum, si quis id præsumpsisset, capitali sententia animadversurum, & omnia quæ ejus essent usque internetionem dissipaturum, clademque eius diei multis postea seculis non abolendam.

Ita Abbas Herveldensis suorum periculo conterritus, quoniam aliud, in arctum conclusis rebus, non patebat effugium, rem consilio regis permisit, quatenus prout ipse bonum & æquum judicaret causam inter se & Archiepiscopum terminaret.

Diu igitur habita deliberatione in hanc tandem pactionem mediante rege abbas & Archiepiscopus consenserunt, ut Abbas in decem suis decimalibus ecclesiis duas partes decimarum, tertiam Archiepiscopus acciperet. In reliquis vero ejus ecclesiis dimidia abbati, dimidia Archiepiscopo contingeret. Vbi vero Ecclesia decimalis propria Archiepiscopi esset, tota illic ei decima cederet. Præterea ut omnes Dominicales Archiepiscopi Curtes, in quacumque essent parochia, ab omni penitus decimarum exactione immunes manerent.

Sub jugum misso Abbate Herveldensi, statim Turingi omni spe adempta, eò quòd in illius prudentia & eloquentia plurimum fiduciæ sibi posuissent, non ultra restiterunt, sed decimas in reliquum absque retractatione dare professi sunt.

Fuldensis Abbas aliquantis postea diebus obstinatus in proposito perstitit. Sed cum nec regis gratiam recipere, nec ad sua redeundi licentiam impetrare posset, nisi in communem sententiam concederet, tandem rerum difficultate superatus, ad hanc conditionem nõ tam consilio quam imperio & metu regis coactus est, ut in cunctis decimalibus ecclesiis suis partem dimidiam decimarum ipse, dimidiam Archiepiscopus acciperet, dominicales autem Curtes suas, sicut Archiepiscopus, omnes ab omni decimarum redditione liberas haberet.

Tum rex sciens haud bene placitura Romano Pontifici quæ gesta fuerant, sub interminatione gratiæ suæ utriq; Abbati præcepit, ut neq; per se ipsos, neq; per nuntium, neq; alio quovis modo pro insimulanda synodo Apostolicã sedẽ interpellarent. Atq; ita omnib. quæ intenderat, pro voluntate exactis, concitus Ratisponam contendit, sanctum Pascha ibi celebraturus. Cumq; in civitate Augusta diem Palmarum ageret, Rudolphum ducem Suevorum & alios quosdam, qui sinistrum aliquid contra Remp. moliri jam pridem delati fuerant, in gratiam recepit. Dein sanctum Pascha, sicut instituerat, Ratisponæ, Pentecosten in Augusta celebravit.

Alexander Papa (II), qui & Anshelmus decessit. Cui Romani protinus, inconsulto rege, successorem elegerunt Hildebrandum, virū sacris literis eruditissimum, & in tota ecclesia tempore quoque priorum pontificum omni virtutum genere celeberrimū. Is quoniam zelo Dei ferventissimus erat, Episcopi Galliarum protinus grandi scrupulo permoveri cœperunt, ne vir vehementis ingenii & acris erga Deum fidei districtius eos pro negligentiis suis quandoq; discuteret. Atque ideo communibus omnes consiliis regem adorti, orabant, ut electionem, quæ ejus injussu facta fuerat, irritam fore decerneret: asserentes, quòd nisi impetum hominis prævenire maturaret, malum hoc non in alium gravius quam in ipsum regem redundaturum esset.

Hildebrandus PP.

Statim rex à latere suo Eberhardum comitem misit, qui Romanos proceres conveniens, causam ab eis sciscitaretur, quare præter consuetudinem majorum, rege inconsulto, Romanæ ecclesiæ Pontificem ordinassent, ipsumque si non idoneè satisfaceret, illicitè accepta dignitate abdicare se præciperet. Is veniens Romam, benignè à prædicto viro susceptus est. Cumque illi mandata Regis exposuisset, respondit: se, Deo teste, honoris hujus apicem nunquam per ambitionem affectasse: sed electum se à Romanis, & violenter sibi impositam fuisse ecclesiastici regiminis necessitatem: Cogi tamen nullo modo potuisse, ut ordinari se permitteret, donec in electionem suam tam regem quàm principes teutonici regni consensisse certa legatione cognosceret. Hac ratione distulisse adhuc ordinationem suam & sine dubio dilaturum, donec sibi voluntatem regis, certus inde veniens nuntius intimaret. Hoc ubi regi est renunciatum, libenter suscepit satisfactionem, & lętissimo suffragio ut ordinaretur mandavit. Quod & factum est anno sequente in purificatione sanctæ Mariæ.

Interea hi, qui in castellis supra memoratis erant, graviter nimis imminebant populo Saxoniæ & Turingiæ. Omnia quæ in villis & agris erant indies eruptione facta diripiebant, tributa & vectigalia sylvarum & camporum importabilia exigebant, & plerumq; sub prætextu decimarum totos simul greges abigebant. Ipsos provinciales, & plerosque ex his honesto loco natos, & re familiari florentissimos, vilium mancipiorum ritu servire sibi cogebant. Filias eorum & uxores conscìis & penè aspicientibus maritis violabant. Nonnullas etiam ut in castella sua raptas, & quanto tempore libido suggessisset impudicissime habitas, ad ultimum maritis, cum ignominiosa exprobratione, remittebant. Quorum si quis inter tanta mala suspirare & internum animi dolorem levi saltem querimonia solari atque evaporare ausus fuisset, statim velut qui gravem injuriam regi fecisset in vincula conijciebatur. Nec inde exire poterat, nisi totius supellectilis suæ distractione, vitam, salutemq; suam redemisset. Cumque ex omnibus locis catervatim cotidie pro his regiam majestatē interpellarent, quæ unicum ante hac omnibus afflictis refugium esse consueverat, cum gravi contumelia reiiciebantur: Dicente rege, ista eos, pro injusta decimarum retentione pati: Seq; tamquā vindicem causæ Dei, necessariò armata manu eos coercere, qui legibus ecclesiasticis sponte nollent acquiescere.

Saxonici belli causa.

Itaque videns rex omnes circumquaque manentes, metu attonitos & ad suscipiendas quascunq; imposuisset conditiones patientissimos, magnum quiddam, & à nullo majorum suorum ante hac tentatum machinari cœpit: videlicet, ut omnes Saxones & Thuringos in servitutem redigeret, & prædia eorum fisco publico adijceret. Cavebat tamen ne consilium hoc immaturè vulgatum & effectu careret & principibus Regi iustæ murmurationis occasionem præberet. Itaque secretò cū rege Danorum colloquium facit, & cum eo magna quadam parte Saxoniæ, quæ Utoni Marchioni pertinebat, paciscitur, ut in conficiendis rebus, quas animo agitabat auxilio sibi foret, & se Saxonib. ex uno latere bellum inferente, ipse eos ex alio latere adoriretur. Idipsum aliis, qui Saxoniæ contigui erant, regibus & gentibus injungit. Vbi satis adminiculorum visum est, cunctis regni principibus expeditionem indixit in Polenos: Id causæ prætendens, quod Boemos, contra vetitum suum, bello impetissent, & fines eorum ferro & igne infestassent. Hanc, ut dixi, causam in promptu habebat.

Danorum rex contra Saxones & Thuringos.

Cæterùm ut fama vulgatior postmodum loquebatur, sub occasione Polenorum volebat in Saxoniam exercitum ducere, & deletis usque ad internecionem Saxonibus, loco eorum gentem Suevorum constituere. Hæc enim illi gens erat acceptissima, & eorum plerosque, obscuris & penè nullis majoribus ortos, amplissimis honoribus extulerat, & primos in palatio fecerat, & ad eorum nutum cuncta regni negotia disponebantur. Quæ res eum valde exosum invisumq; principibus reddiderat, & eorum plerique indignitatem rei non ferentes, nisi pro responso necessariò evocati, in totum palatio abstinebant.

Suevorum gens Imperatori gratissima.

Igitur exercitum suum in expeditionem adunari constituit, septimo die post assumptionem sanctæ Dei genitricis Mariæ. Qua expectatione suspensis & intentis omnibus, ipse jam ferocius solito atque infestius agebat, posthabitis principibus, solos circa se Suevos assiduò habebat. Ex his sibi auricularios à secretis, ex his tam familiarium quàm publicorum negotiorum procuratores instituebat. Tum Saxones omnes servilis conditionis esse crebro sermone usurpabat, nonnullos etiam ex eis missis nunciis objurgabat: Cur sibi juxta conditionem natalium suorum, ut ipso verbo utar, serviliter non servirent, nec de redditibus suis fiscalia sibi obsequia impenderent. Contradicentes, quasi

quasi qui majestatem regiam violassent, totis regni viribus persequi, & de regno proturbare minabatur. His atque hujusmodi inditiis Principes Saxoniæ malum, quod cervicibus suis impendebat animadverterunt, statimque graviter ancipiti periculo permoti, clamdestina conventicula crebro faciebant, & se vicissim, quid facto opus esset, in medium consulere hortabantur. Vna omnium voluntas, eadem erat sententia, eamq; dato & accepto vicissim Sacramento confirmabant: malle se mori, atq; extrema omnia prius experiri, quã acceptam à parentib. libertatem per dedecus amittere. *Saxonum coniuratio & fœdus.*

Hujus conjurationis authores ac signiferi quidem erant Bucco Halberstatensis Episcopus, Otto dux quondam Bajoariæ atq; Herimannus frater Otthonis Saxonici ducis, qui superiore anno decesserat. Sed Bucco, licet frequentibus injuriis à rege lacessitus fuisset, tamen quia vir eximiæ sanctitatis erat, & optimæ in Ecclesia Dei existimationis, credi nullo modo potest, aliter in hanc audaciam prorupisse, nisi zelo Dei & sola communis commodi ratione. Cæteri duo, præter publicam gentis suæ causam, etiam privato odio jam pridem à rege desciverant, propter Magnum Otthonis ducis Saxonici filium, quem rex in deditionem acceptum, jam per biennium in custodia tenebat. Huic veniam admissi non aliàs impetrare poterant, nisi ducatu & aliis quæ sibi ex defunctis parentibus hæreditario jure competebant, in perpetuum se abdicaret. Quod ille nulla ratione se facturum protestabatur, etiamsi sibi, quicquid ætatis reliquum esset, in custodia & in vinculis exigendũ, etiamsi per omnes cruciatus & per omnia suppliciorum genera anima ponenda esset. Cumque nihil supplicando, nihil pecuniam atq; infinita prædia offerendo, nihil sua uterq; erga ipsum regem atque erga rempublicam multa sæpe benemerita commemorando proficerent, ad ultimum Ottho dux quondam Bajoariæ seipsum Regi obtulit, quamdiu vellet in vinculis habendum, & omnia, tam quam priori conventione nihil actum esset, pro arbitratu suo distribuenda: dummodo propinquũ suum, qui solo suarum partium studio in eam calamitatem devenerat, deditione absolveret. Ad hæc fertur rex atrox nimis dedisse responsum: Ipsum & omnia quæ ipsius essent, jam pridem deditionis jure in potestatem regiam cessisse: Nec eum objecto quondam crimine adhuc ita purgatum, ut sui vel suarum rerum jure gentium traditionem ullam liberam haberet. Ea vox acerbè prolata, acerbius est accepta, magnumq; odii seminarium irarumq; fomitem ministravit. *Bucco episcopus Halberstadensis.*

His authoribus orta seditio, ita brevi totum Saxoniæ populum, quasi rabie quadam infecit, ut omnis dignitas, omnis conditio, omnis ætas, quæ modò faciendis stipendiis idonea foret, uno animo, pari voluntate, ad arma conclamaret, & se, sub Sacramento, promitteret, aut obstinatè morituros, aut gentem suam in libertatem vindicaturos.

Erant in ea conjuratione principes isti, Wezel Magadaburgensis Archiepiscopus, Bucco Halberstatensis Episcopus, Hezel Hildenesheimensis Episcopus, Wernher Mersburgensis episcopus, Eilbertus Mindensis episcopus, Immet Poderbrunnensis episcopus, Friderich Mimegardefurdensis episcopus, Benno Misinensis episcopus, Ottho dux quondam Bajoariæ, Vto Marchio, Dedi Marchio & omni Marchione animosior atq; implacatior uxor ejus Adela, Egberrus Marchio Turingorum, puer adhuc infra militares annos, Friderich Palatinus comes, Diedericus comes, Adelbertus comes Ottho comes, Cunradus comes, Heinricus comes, tum vulgus promiscuum supra 60. milia erat, qui ad asserendam libertatem patriæ legesq; tuendas prõptissimo animo manus, operãq; suam promittebant. Et verè divinitus oblatam sibi esse occasionem dicebant, qua jugum iniquissimæ dominationis à cervicibus suis excuterent. *Principes coniurati in Saxonia.*

Dux Saxoniæ necdum aliquis constitutus fuerat: Quia sicut supra memoratum est, Dux Ottho paulò ante humanis rebus excesserat, & filius ejus Magnus, cui ducatus legitima successione debebatur, adhuc in castello Hartesburg deditus servabatur: & quia Rex in bona ejus inhiaverat, id præstolari putabatur, ut malorum pondere ac longæ deditionis tædio fatigatus, ultro jure suo cederet, & ducatum cui rex voluisset dandum permitteret.

Lic. narus Premensis Archiepiscopus, Eppo Citicensis episcopus, & Benno Osenbruggensis episcopus, quia in communem sententiam gentis suæ concedere nolebant, de finibus Saxoniæ effugati ad regem se contulerunt: eique toto belli hujus tempore individui comites adhæserunt.

Igitur circiter kal. Augusti, adulta jam satisq; roborata conjuratione, Legatos mittunt ad regem, tum temporis Goslariæ constitutum: postulantes ut expeditio, quam in Polenos instituerat sibi remitteretur: se adversum acerrimos hostes Luticios die ac nocte in procinctu atque in acie stare: & si paululum manus remittant illicò finibus suis insultantes adversarios & omnia cæde atque depopulantes aspicere. Ad horum vim arcendam vix sibi satis copiarum esse. Proinde stultum fore, ut exteris ac longè positis gentibus arma inferant, qui domesticis ac penè intestinis, sine intermissione, bellis quatiantur. Præterea postulant, ut castella, quæ ad eversionem Saxoniæ per singulos montes colliculosq; extruxerat dirui juberet. Vt principibus, Saxoniæ quibus, sine legitima discussione, bona sua ademerat, secundum principum suorum jurisdictionem satisfaceret. Vt relicta interdum Saxonia, in qua jam à puero residens otio atq; ignavia penè emarcuisset, etiam alias regni sui partes inviseret. Vt utilissimos homines, quorum consilio seque, remque publicam præcipitem dedisset, de palatio eiiceret, & regni negotia regni principibus, quibus ea competerent, curanda atque administranda permitteret. *Legati Saxonum ad Imp. Heinricum.*

Vt ab-

Vt abdicato grege concubinarum, quibus contra scita canonum attrito frontis rubore, incubabat, Reginam, quàm sibi secundum ecclesiasticas traditiones tori sociam, regnique consortem delegisset, conjugali loco haberet & diligeret. Vt cætera flagitiorum probra, quibus dignitatem regiam adolescens infamaverat, nunc saltem maturato sensu & ætate abdicaret. Postremo per Deum rogant, ut iusta postulantibus sponte annueret: Nec sibi magni cujusquam atque inusitati facinoris necessitatem imponeret. Si ita faceret, se promptissimo animo ei, sicut hactenus, servituros, eo tamen modo, quo ingenuos homines atque in libero imperio natos, regi servire oporteret. Sin autem Christianos se esse, nec velle hominis, qui fidem Christianam capitalibus flagitiis prodidisset, communione maculari. Quòd si armis cogere instituisset, sibi quoque nec arma deesse, nec militaris rei peritiam. Sacramento se ei fidem dixisse, sed si ad ædificationem non ad destructionem ecclesiæ Dei, rex esse vellet: si justè, si legitimè, si more majorum rebus moderaretur: si suum cuique ordinem, suam dignitatem, suas leges tutas inviolatasque manere pateretur. Sin ista prior ipse temerasset, se jam sacramenti hujus religione non teneri, sed quasi cum Barbaro hoste & Christiani nominis oppressore justum deinceps bellum gesturos, & quoad ultima vitalis caloris scintilla superesset pro ecclesia Dei, pro fide Christiana, pro libertate etiam sua dimicaturos.

Vehementer regem permovit hæc legatio. Verum consiliariis ejus dicentibus: Quòd ad primum belli terrorem tanti motus irarum deflagraturi essent, paululum resumpto spiritu, leviter & contemptim Legatis respondit: nihilque certi reportantes dimisit.

Quod ubi suis nunciarunt, atrox omnium mentibus ira incanduit, seque mutuo sermone, ut cōtemptum sui manu vindicarent, hortabantur. Obstinatum, inquiunt in malis ingenium, nisi acrior vis adhibeatur emolliri non poterit, & nisi ad vivum propiusque medullas mucro adigatur, sensum doloris non admittet.

Saxonum expeditio in imperatorem.

Igitur armati, instructiq; Goslariam contendunt, ibique mediocri à villa intervallo castra locant: statimque efferato animo in eum irruissent, & jus suum non jam rhetoricis allegationibus, sed bellicis terroribus expostulassent: nisi Bucco Halberstatensis Episcopus & pauci admodum qui sanum aliquid sapiebant, impetum tumultuantis turbæ salubri moderatione inhibuissent.

Rex accepto nuntio vicini, jamque instantis periculi graviter mente consternatus, propere in Hartesburg se contulit, eoque secum regni insignia & thesaurorum suorum, quantum in ea trepidatione potuit partem, convexit. Erant tum temporis cum eo Eppo Citicensis episcopus, & Benno Osenbruggensis episcopus, eorumque consilio & prius tranquilla & nunc turbata Republica omnia faciebat.

Bertoldus dux Carentinorum.

Casu quoque nuper advenerat, nescio quid privatæ causæ acturus in palatio, Bertoldus dux quondam Carentinorum. Huic rex quàm sanctis obtestationibus se purgabat, quod ducatum ejus nulli alii tradidisset: sed Marcuuardus privata præsumptione fines alienos invasisset, nec ei quicquam de jure suo propterea imminutum esse, si suo injussu sine consulto principum honores publicos homo ineptissimus temerasset. Ille licet hæc ficta esse sciret, & regis malitiam non tam voluntate quàm fortunæ violentia correctam esse, tamen suscepit satisfactionem, promisitque operā suam Reipub. utilitatibus nusquam defuturam.

Heinrici Imperat. Legati ad Saxones.

Hunc itaque, quia vir erat summæ prudentiæ & popularis eloquentiæ, cum duobus supra memoratis episcopis rex Legatum misit ad Saxones. Ad quos cum venissent, rogabant eos per Deum, ut ab armis, quæ honesto licet nomine, pessimo tamen exemplo sumpsissent, mature discederent, nec rem supra modum, supraque vires suas tentarent, quæ à cæteris regni principibus nimium improbanda foret: utpote quam nec sua nec majorum suorum memoria unquam gens ulla tentasset. Justam eorum esse causam, quos summis sæpe injuriis regis inclementia adhæc extrema experienda coegisset. Honori tamen suo magis consulendum quàm iracundiæ, & deferendum regiæ majestati, quæ apud Barbaras etiam nationes semper tuta inviolataque fuisset. Proinde remisso armorum strepitu, pacatis animis, sopitis simultatibus, tempus locumque constituerent, quo rex totius regni principes evocaret, ut juxta communem sententiam & objecta purgaret, & quæ correctionis egere viderentur corrigeret.

Responsio Saxonū.

Adhæc illi. Non eadem, inquiunt, cæteris regni principibus & nobis incumbit necessitas rebellionis. Cæteris enim gentibus vacatione data & penè feriatis omnibus nos solos sibi peculiariter elegerat, quos secundum prophetæ elogium, in plaustris ferreis, quorum regionibus post initum semel principatum nunquam excederet. Quibus post erepta patrimonia, libertatem quoque eriperet, & natalibus omnium infamatis, durissimæ servitutis jugum injiceret. Ad quorum oppressionem singulis montibus colliculisque præsidium imponeret, ut aquas nostras pecunia bibere, & ligna nostra pretio comparare cogeremur. Quorum uxores & filias militibus suis publicæ libidinis victimas prostitueret. Quorum terram, quod omnium quæ passi sumus gravissimum ducimus, inauditis adinventionibus, nec Christiano ore nominandis criminibus incestaret. Si cum cæteris regni principibus hæc nobis communis esset injuria, merito ad illorum cognitionem communemq; audientiam nos reijceret. Nunc autem cum nobis aut privata calamitate cadendum, aut privata

virtute

virtute injuriis sit obviam eundem, nihil nostra interest super nostris miseriis aliorum expectare sententiam. Quapropter si eum malefactorum tandem aliquando piget pœnitetq; in argumentum non fictæ pœnitentiæ castella, quæ in pernitiem nostram extruxit, absq; procrastinatione diruat, patrimonia nobis per vim seu per calumniam erepta restituat, postremo jusiurandum nobis det, quod legitima geri nostræ à primis temporibus constituta nunquam deinceps infringere moliatur. Si hoc facit, licet sæpe elusi, sæpe verbis pacificis in dolo irrisi: tamen utcumq; adhuc credimus bona pollicenti. Sin autem, omni dilatione relegata, nec expectatis aliarum gentium aut aliorum principũ decretis, jugum quod cervicibus nostris impendet excutere conabimur, liberosque nostros nostra vel morte vel victoria in libertatem asseremus.

In hæc verba legatos dimiserunt. Qui iterum missi, iterumq; remissi, in eadem eos sententia obstinatos invenerunt. Itaq; omnes vias, per quas descensus esse poterat, de castello adhibitis custodibus observari statuerunt, Summa ope id præcavendum æstimantes, ne qua ei copia fieret effugiendi, & in alias regni partes bellum transferendi, Et profecto si id rite curassent, facili dispendio & paucis admodum dieb. res conficeretur: quæ postmodum tanto tempore tracta, in extremum penè discrimen cunctas regni provincias attraxerat.

Neq; hoc ipsum regem latebat, iccirco modis omnib, agebat qualiter hostiũ custodias falleret, & de angustiis Saxoniæ in latissimam regni aream bellum trajceret, maximeque ad Episcopos Rheni, quos sibi ob crebra sua merita fidos firmosq; in adversis fore sperabat. Castellum in altissimo colle situ erat, & uno tantum itinere ipsoq; difficillimo adiri poterat. Cætera montis latera, vastissima sylva inumbrabat, quæ exinde per multa milia passuum continua vastitate in latum extenditur, usq; ad cõfiniũ Turingiæ. Et ideo nulla obsidentiũ diligentia conclusis egresũ vel ingresũ eripere poterat.

Rex collato cum suis consilio, frequentes ad eos Legatos mittebat, pacem postulans, & omnium quæ illos offenderat, emendationem pollicens.

In quam actionem intentis suspensisq; omnibus, & jam propter res bene gestas immatura securitate torpentibus, nocte quadam cũ nihil minus suspicarentur, ipse Bertoldũ ducem & duos supra memoratos episcopos & alios plerosq; familiares suos secũ assumpsit, & præmissis ante se in sarcinis regni insignibus, & quanta tempus & res patiebantur parte thesaurorũ, clam egressus est de castello: Dato negotio his qui intus remanebant, ut postera die quanta possent arte præsentiam sui simularent, & hostiũ animos à suspicionib. fugæ suæ avocarent. Triduo per vastissimã sylvã jejuni, ut ferunt, gradiebantur, angustissimo & paucis ante hac cõperto tramite, quem venator quidã dux itineris, dum venandi studio solertius sylvarum abdita rimaretur, deprehenderat, undiq; circumspectantes gladium, & ad quemlibet perstrepentis auræ sonitum, incursus hostium, jamq; jugulo incumbentem interitum, formidantes.] *Imperatoris fuga.*

Quarto die inedia, vigiliis ac longi itineris labore usq; ad extremã lassitudinẽ confecti, Eschenewege pervenerunt. Vbi cibo somnoq; paululũ recreati, postero die Id. Aug. cũ jam miles frequentior ad regem confluere cœpisset, Herveldiã contenderunt. Quatuor deinceps dieb. ibidẽ commoratus est, operiens exercitum, quẽ in expeditione contra Polenos de toto regno suo evocaverat. Jam enim dies instabat, quem coadunando militi constituerat, Adalbero Wircebergensis episcopus, & Herimanus Babenbergensis episcopus, & alii pleriq; principes, qui ad militiam proficiscentes vicina in loca jam devenerant, audito quod acciderat, properè ad regem adhuc Herveldiæ constitutum concurrerunt. Rudolphus dux Suevorum cum episcopis Rheni, Sueviæ, atq; Bajoariæ circa Magontiam castris positis nuntiũ regis præstolabatur, per quem certius edoceretur, quo nam in loco ei occurrere deberet. Audierat enim eum ab hac expeditione ad alia regni negotia animum revocasse, sed quæ nam mutandæ sententiæ necessitas repente incidisset certo non compererat. Pleriq; tamen jactitabant eũ conjurationis hujus conscium participemq; extitisse, ideoq; tam lento gradu ad militiã procedere, ne aut regi in tanto discrimine contra propositum suum, pudore victus auxilium præberet, aut si negaret defectionem suam consiliumque immature prodere cogeretur.

Rex itaq; missis nunciis mandavit, ut tam ipse quàm cæteri qui cũ eo erant principes citato, quãtum possent itinere, sibi occurrerent in villa, quæ dicitur Capella, haud procul ab Herveldia. Quò cum venissent, pedibus eorum provolutus orabat, per respectum Dei, sub cujus testificatione sibi fidem dixissent, ut super infœlicibus eventis suis misererentur pariter & indignarentur, communia ipsorum beneficia prærepta sibi esse paucorũ malignitate, qui immemores jurisiurandi, immemores beneficiorum, quib. eos sæpenumero & privatim & publicè sibi obligasset, cum regno etiam vitam sibi eripuissent, nisi fugæ præsidio periculum declinasset: Violatæ regiæ majestatis injuriam non ad se solum pertinere: publicam esse contumeliam omnium eorum, qui se regem creassent, & quorũ auxilio ab improbis hominib. tutus esse debuisset. Proinde omnes pro virili portione satagerent, ne regia dignitas, quam à majoribus suis honestissimam atque præclarissimam acceperant, sua ignavia fuscaretur: neque tam pessimum exemplum suorum temporum ad posteros suos inultum transmitterent. Hæc memorando, tam deformitate casuum suorum, quam miserabilis quærimoniæ prosecutione omnibus qui aderant lacrymas excussit. *Imperator Principum fidem implorat.*

Erant

Consultatio de bello Saxoniæ inferendo.

Erant qui censerent, quomodo in expeditionem contra Polenos armati instructique venissent, ut protinus in Saxoniam exercitus duceretur, & recentis contumeliæ vulnus recentis vindictæ antidoto curaretur. Alii decernebant, non esse rem præcipitanter aggrediendam, gentem Saxonum esse robustissimam, & bellorum usu propter ingenitam feritatem exercitatissimam, quæ insuper frequentibus injuriis efferata, ruptis jam omnibus juris & legum retinaculis, aut mori aut vincere sit obstinata. Propterea dandas sibi esse, quibus domum redeant, copias instruant, impensas augeant, ut multiplicatis sumptibus ad protrahendum in quaslibet moras bellum durare valeant. Horum sententia ab omnibus comprobata, decrevit rex, ut septimo die post festum sancti Michaelis miles in expeditionem adunaretur in villa Herveldensis monasterij quæ dicitur Bredingen.

Imperator auxiliares copias sollicitat.

Ita assumptis secum qui advenerant principibus, abiit Triburiam, & cætera circa Rhenum loca invisere. Missis etiam circumquaque nuntiis obnixè, non solum principibus sed & popularibus, ne à se deficerent supplicabat, multa largiendo, plura pollicendo, nonnullis etiam sua restituendo, quæ superioribus annis, dum prosperis successibus immoderatius indulgeret, per calumniam abstulerat.

Saxones comperto quod elusis custodibus suis rex in alias regni partes evasisset, vehementer sunt contristati, arbitrantes id quod res exigebat, nihil sibi deinceps otii aut remissi habendum, nec pestem hanc & hactenus intra domesticos parietes cohibendam sed revelata facie, bellum publicū cum hoste publico gerendum. Ideoque sibi expedire, ut quantascumq; possent gentes & regna adversus regem concitarent. Protinus Legatos miserunt ad Turingos, auxilium petere & rogare, ut ipsi pro sua quoq; libertate, & frequentibus contumeliis, quibus lacessiti fuerant, arma sumere non pigritarentur.

Coniuratio Thuringorum cum Saxonis.

Turingi celeberrimo conventu habito in loco, qui dicitur Triteburc, ubi legationem Saxonum audierunt, promptissimè assensi sunt, nec ulla unquam legatio lætioribus acclamationibus excepta est. Nec mora, jusjurandum dant nusquam se defuturos negotio, communem sibi esse cum eis rebellandi necessitatem: & ideo commune periculum, communem etiam, si Deus annueret, victoriam futuram: seq; usq; ad extremum spiritum pro communi utilitate dimicaturos. Denuntiant præterea abbati Fuldensi & abbati Herveldensi, & cæteris principibus, qui in Turingia prædiorum aliquid haberent, ut ad ferendum genti suæ auxilium die statuto conjuraturi venirent. Ni id facerent, se bona eorum protinus omnia direpturos.

Legati Imper. ad Thuringos.

Legati etiam regis supervenerunt, ingentia eis beneficia pollicentes, si fœdus Saxonum bellique societatem respuerent. Sed cum gravi contumelia sunt repulsi, in tantum ut nec manibus in eos furor populi temperasset, nisi paucorum sapientium moderatio propter jus gentium quo legatis est deferendum intercessisset.

Archiepiscopus Magontinus Erpesfurd eo tempore morabatur. Hunc adorti in communem sententiam concedere urgebant. Nec prius regionibus illis excedere passi sunt, donec datis obsidibus fidem suam firmaret, nihil se adversum eos armis, aut consilio moliturum. Quamquam nonnulli existimarent, tam eum quam archiepiscopum Coloniensem & alios plerosque Rheni Principes jam à principio conjurationis hujus conscios participesq; extitisse. Id tamen dum incertus adhuc rerum eventus pendebat, summa ope dissimulabant.

Castella in Saxonia exstructa.

Igitur quoniam in exteras gentes regem persequi consilium non erat, omnem operam suam ad expugnanda castella ejus verterunt. Hæc autem sunt castella, quæ ipse postquam pater ejus decesserat extruxit: quæ tamen ad præsens memoriæ occurrant. Hartespurg, Wigantenstein, Moseburg Sassenstein, Spatenberg, Heimenburg, Asenberg. Vokenroht Friderici Palatini comitis fuerat, idq; ei rex quadam legum violentia eripuerat, præsidiumque suum imposuerat. Luineburc quoque oppidum maximum Otthonis ducis Saxonici, situm in confinio Saxonum & Luticiorum occupaverat, militesque lectissimos cum Eberhardo filio Eberhardi comitis de Ellenburc imposuerat: non aliam ob rationem, nisi quòd omnia, quæ prædicti ducis fuerant, in potestatem regiam jure deditionis per Magnum filium ejus venisse argumentabatur. Alia præter hæc quàm plurima extruere aggressus fuerat, sed eum ab incœpto repente oborta bellorum tempestas revocavit.

Luneburgi deditio.

Herimannus frater ducis Saxonici jam pridem antequam rex Saxonia effugaretur Luineburc obsederat: militesque regis quoniam temere ingressi alimenta non habebant, paucis diebus ad deditionem coegit. Nec tamen dimittere victos aut punire volebat, sed intra oppidum diligenti custodia ne effugerent observatos secundum Prophetam, Pane arto & aqua brevi sustentabat. Mittensque ad regem, mandavit: ut si suos qui obsidebatur vivos incolumesque recipere vellet, Magnum fratris sui filium deditione absolveret, sibique remitteret: ni id faceret, se de his tanquam de hostibus qui fines alienos contra leges invasissent, juxta leges gentis suæ, capitale supplicium sumpturum.

Diu rex quid ageret ambigebat: Inhumanum, scilicet, fore sciebat, si suis extrema necessitate circumventis non consuleret. Sed reputabat econtra, quantum rationibus suis deperiret, si eum de cuius interitu sibi totius Saxoniæ dominatum pollicitus fuerat dimitteret, suique compotem faceret:

ret: præsertim cum propter recentes injurias, quibus eum jam triennio in custodia habitum afflixerat, gravius cæteris omnibus rempublicam vexaturus timeretur. Non paucis diebus hæc deliberatio eum incertum suspensumque tenebat. Et profecto vicisset avaritia, privatisq; utilitatibus salutem militum posthabuisset, nisi principes regni crebris legationibus fatigati ab his, qui obsidebantur, unanimi consilio eum adorirentur, & non tam supplicando quàm comminando & terrendo ab sententia deducerent.

Itaque in assumptione sanctæ Mariæ, cum adhuc Herveldiæ esset, misit, qui Magnum custodiæ exemptum suis restituerent, & eos, qui in prædicto castello jamiam puniendi servabantur, obsidione & periculo liberarent.

Turingi quoque conglobata ex vicinis locis multitudine, Heimenburc castellum obsiderunt, paucisq; diebus vi & armis oppugnatum ceperunt atque succenderunt. Eos qui intus erant castello everso dimiserunt impunitos: ut, scilicet, se probarent non hostili odio adversus regem arma sumpsisse, sed tantum ut injurias, quibus regio eorū per calumniam opprimebatur, propulsarent. Protinus alii castello, quod Asenberc dicebatur, exercitum admoverunt, & quia propter difficultatem locorum militari manu capi posse desperabatur, castris circumquaq; positis satagebant ne cui ingrediendi vel egrediendi copia fieret: ut quos humana vis non poterat, alimentorum inopia expugnaret. Haud dubiè scientes, quod cibaria quantumvis copiose congesta, multitudini quæ intus erat, in longum tempus sufficere non possent. *Heimenburg castellum exustum.*

Interea rex videns conjuratione magis magisq; indies convalescere, copiasque hostium augeri, conterritus etiam damno castellorum suorum, quorum alia jam capta, alia summo molimine oppugnari audiebat, rogavit Magontinū & Coloniensem archiepiscopos, ut Saxones convenirent, & turbatis rebus aliquod remedium invenire conarentur. Qui dicto obtemperantes, mandaverunt Principibus Saxoniæ, ut sibi in monasterio Corbejensi. 9. kal. Septemb. occurrerent, de communi commodo tractaturis. Episcopus Coloniensis casu nescio an per industriam remoratus, die statuto non venit: nuntios tamen misit qui pro se causam dicerent. Promittens omnibus, quæ ipsi de suis reiq; publicæ utilitatibus rationabiliter statuissent, se promptissime assensurum, & pro cōmuni salute, quantum posset, operam daturum. Magontinus archiepiscopus residens cū Saxonibus, qui occurrerant sedulò nitebatur pacare eos, Regiq; reconciliare. Sed illi econtra, præter vulgatas ubiq; injurias suas, quibus ab eo vehementer attriti fuerant, graves causas afferebant, quibus probarent eū sine magna Christianæ religionis jactura, non posse ulterius regnare. Ea, scilicet, in familiarissimos amicos, ea in uxorem, ea in sororem propriam abbatissam de Quidelenburc, ea in alias personas naturæ necessitate sibi conjunctissimas facinora patrasse, quæ si secundum ecclesiasticas leges judicarentur, & conjugium & militiæ cingulum, & omnem prorsus seculi usum, quanto magis regnum abdicare censeretur.

Longis itaq; contentionibus ad hunc finem postremo res deducta est, ut decernerent 12. ex sua gente, 12. ex parte regis, obsides dari: quorū n fide interposita, ipsi tutò ad colloquium venire possent cum cæteris principibus regni. Vt causæ quas adversus regem afferrent, eorum judicio discuterentur & terminarentur, ipso rege si ita expedire videretur præsente, & crimina quæ obijcerentur si posset refellente. Dandis accipiendisq; obsidibus dies statutus est Idus Septemb. infra Turingiam in loco, qui dicitur Hoenburg. Habendo autem cum principibus colloquio dies statutus est, 13. kal. Novemb. in confinio Turingiæ & Hassiæ, in villa quæ dicitur Gerstengen. In hanc conditionem discessum est.

Saxones tamen de apparatu belli & oppugnandis regis castellis nihil propterea remittebant. Cūque regi quæ gesta fuerant nunciata fuissent, visum est his, qui partes ejus adjuvabant, multum abhorrere à majestate regia, ut ipse Saxonibus pro se obsides daret, nimiumq; gravari nomen regium fœdissimæ conditionis injuria. Quapropter Magontinus & Coloniēsis Episcopi statuta die Hoenburg profecti, obtinuerunt, ut omissis ex utraq; parte obsidibus, ipsi tantum pro pace firmanda fidē suam interponerent, & hoc pignore venturis ad colloquium principibus, omnem periculi metum adimerent.

Interea rex legatos misit ad Luticios, gentem Saxonibus infestissimam, eisq; infinitam pecuniam promisit, ut Saxonibus bellum inferrent: Asserens eos nunc intestinis simultatibus occupatos, facili externorum bellorum impulsu posse usq; ad internecionem deleri. Quod ubi Saxonibus compertum est, ipsi quoq; nuntios ad eos miserunt, & multo copiosiorem eis pecuniam promiserunt, ut ab infestatione sua, tam iniquo tempore quiescerent: Quod si non facerent, ne inani opinione fallerentur, se utriq; hosti, si ea necessitas incubat, & multitudine & virtute militū posse sufficere. *Imperator Luiticios contra Saxones sollicitat.*

Barbarorum alii regis, alii Saxonum fœdus pecuniamque suscipiendam clamitabant. Vnde orta per imperitę multitudinis intemperantiam seditione, tanta se cæde laniaverunt, ut multa milia hominum in ea congressione interfecta referantur: atque ita deinceps multis diebus in seipsos & in sua viscera hostili gladio debacchantes, externis bellis necessariò supersedere cogebantur. *Luticii intra se tumultuantur.*

Rex quoque Danorum memor firmatæ jampridem cum rege pactionis, cum exercitu navali applicuit ad Saxoniam, & tractis per longa terrarum spatia navibus in fluvium, qui administrando negotio opportunus videbatur, igne & ferro regionem infestare parabat. Sed miles ejus vehementer detractabat militiam: objiciens, quod sibi, quoties externorum hostium incursionibus quaterentur, Saxones pro muro fuerint, nec ullis unquam cum facultas suppeteret lacessierint injuriis. Postremo si calamitatem quæ ad præsens urgeret quandoq; propulsarent, graves pœnas injustæ hujus infestationis à populo Danorum exacturos. Cum hæc privatim & publicæ jactitarent, rex veritus, nè in eo discrimine à milite desertus, ludibrio fieret hostibus, naves retrahi jussit, & nulla regioni clade illata, Saxonia excessit. Ita tantus ille bellici apparatus fervor, impunè deflagravit.

Conventus in Gerstungen.

Principes Saxoniæ 13. kal. Novemb. juxta condictum venerunt in Gerstengun, cum 14. milibus armatis, cætera multitudine ad custodiam regionis atque in obsidione castellorum derelicta. Aderant etiam ex parte regis Magontinus archiepiscopus, Coloniensis archiepiscopus, Mettensis Episcopus, Babenbergensis episcopus, Gozelo Lutheringorum dux, Rudolfus Suevorum dux, Bertholdus Carentinorum dux, missi à rege, ut causam quam adversum se afferrent discuterent.

Ipse eò venire noluit, sed in civitate Wirceburg exitum rei præstolabatur: præcavens, scilicet, nè tumultuantis populi furor, sua magis præsentia efferatus aliquid forsitan in se, quod secus esset, admitteret.

Igitur principes Saxoniæ, principum qui à rege venerant pedibus provoluti, rogabant per Deum, ut ad ventilandam causam suam, intenti cognitores & justi judices adessent: Nec perpenderent quantum, quaque in Republica inusitatum opus aggressi essent, sed quæ calamitas eos ad hæc extrema coegisset. Accepta deinde dicendi copia suas singuli injurias exposuerunt. Quæ in ipsos singulos, quæ etiam in gentem suam rex nefanda facinora commisisset. Quibus præterea inauditis criminibus ipsam regii nominis majestatem polluisset.

Obstupuerunt principes qui à rege venerant, & præ immanitate scelerum secundum Prophetā, tinniebant aures omnium, nec eos quod pro libertate sua, pro conjugibus, pro liberis, arma sumpsissent, sed quod intolerabiles contumelias muliebri patientia tamdiu supportassent, culpandos censebant.

Cumque toto triduo consilia contulissent, & quid facto opus esset communi sollicitudine perquirerent, hæc postremò cunctis sententiam convenit. Vt reprobato rege, alium qui gubernando regno idoneus esset eligerent. Id tamen haud temere publicari placuit, donec rege per occasionem pacis in remotiores partes regni abducto, cum cæteris regni principib. consilium hoc communicarent. Propter hoc vulgari jubent in plebem, in hanc sententiam utriusq; partis principes consensisse, ut Saxones regi pro admissa in eum atq; in Remp. temeritate, satisfactionem congruam proponerent. Rex aūt eis & facti impunitatem & injuriam, quibus ad defectionem eos coegisse insimulabatur, de cætero securitatem sub jurejurando promitteret. His rebus conficiendis tempus statutū est in Natalem Domini, rege eam festivitatem Coloniæ celebraturo. Et profecto Rudolphum ducem ibidem absq; dilatione regem constituissent, nisi ille pertinaciter resistendo juraret, nunquam se in hoc, consensurum, nisi à cūctis principibus, conventu habito, sine nota perjurii, integra existimatione sua, id facere posse decerneretur.

Saxones in sua cum pace redierunt. Cæteri principes Wirceburg profecti sunt, regi qui gesta fuerant nuntiaturi. Qui protinus nihil hæsitans, pedibus, ut dici solet, in sententiam abiit: & dummodo pax conveniret, quascumq; conditiones imposuissent, se promptissimè laturum spopondit. Celebrata ibidem omnium sanctorum festivitate, Ratisponam ire instituit: Animadvertens, quod principes Rheni aliquantula Saxonici furoris labe jam infecti, minus minusq; indies ad exhibenda sibi obsequia devoti ac benevoli essent.

Cumque inter eundum aliquot diebus Nurenberg moraretur, quidam qui lateri ejus jam diu familiarissime obversatus fuerat, Regenger nomine, incertum aliorum instinctu, an privato in eum odio suscitatus, repente prorupit in medium, & ducibus Rudolfo ac Bertholdo grave adversus eum crimen detulit. Ego, inquit, & alii plerique quos pessimæ machinationis suæ rex idoneos fore administros speraverat, nuper multis præcibus magnisq; pollicitationibus ab eo sollicitati sumus, ut vobis ac cæteris regni principibus Wirceburg convenientib. & secretioris colloquii gratia paululum à multitudine remotis, armati in vos irrueremus, & trucidatis seditionis authoribus, ipsum periculo, Remp. perturbatione liberaremus. Et cæteri quidem satis impigre susceperunt negotium. Solus ego tam justitiæ respectu, quam futuri judicii metu detrectabam opus nefarium, & quātum obluctari obstinatę sententiæ audebam, dehortari eum conabar à proposito. Quapropter tanta in me incanduit indignatione, ut à contubernio suo, quo me hactenus cæteris familiarius perfruitum optime nostis protinus me amoveret: & jugulandum apparitoribus suis objecisset: nisi periculum imminens, penetralibus properè excedendo, declinassem. His dictis, in argumentum fidei, locum expressit, conscios nominavit, & si rex inficiaretur, paratum se ait, cum ipso, si id leges paterentur, vel cum quovis homine conserta manu, rem divino judicio committere.

Regingeri Imperatori crimen nefandum impingit.

Vehe-

Vehementer hæc verba permoverunt prædictos duces, cum esset is qui deferebat homo haud obscuri nominis in palatio, & apud suos inviolatæ existimationis. Præterea cæteris potissimum dictis fidē conciliabat quod rex & aliis quibusdam principibus suis simili modo necem paravisse, & plerosque ex familiaribus suis etiam occidisse jam pridem infamatus fuerat. Itaq; Legatos ad eū mittunt, mandantque se jam nulla religione teneri sacramenti, quo ei fidem subjectionemque firmassent, quum ipse prior fidem prodidisset, & de salute sua tractantibus, insidias machinatus fuisset. Proinde nisi objecta diluisset, nullam deinceps à se vel in tranquillis rebus fidem, vel in perturbatis auxilium sperare debere.

Ægrè nimis id passus rex, statim ad populum retulit de importunitate Rudolfi ducis: qui ut invadendi regni occasionem inveniret, cum verum sibi crimen impingere non posset, falsis suspicionibus & arte compositis rumoribus impeteret, & obruere conaretur innocentiam suam. Sed procul, ait, facessant verborum pugnæ, cessent callida argumentorum phantasmata: Ego non verbis, sed manu mea refellam mendacium, & neglecta interim Regii nominis majestate, cum ipso duce R. congressus detegam cuniculos fictæ hujus criminationis, qua malitiam suam palliare conatur: Vt si regnum amisero, non mea culpa, sed per illius supplantationem perjuriūq; intelligar amisisse.

Tunc Vdalricus de Cosheim, unus ex his, qui consilii participes, & sceleris administri destinati fuisse accusabantur, lenibus verbis dolorem Regis mitigare studebat. Rogabatq; eum ne aliquid quod infra regiam magnificentiam esset, vi doloris impulsus profiteretur, se melius multoque rectius cum Regingero, vel cum quolibet homine collata manu & suam & ipsius innocentiam assertu-rum. Statimque ad ducem R. abiit, seque paratum dixit, quocunq; modo ipse æquum judicasset, mendacium Regingeri refellere. Ille satisfactionem nec suscepit, nec aperta fronte abnuit: sed ait, se super hac re deliberatione cæterorum principum sententia expectaturum.

Rex, sicut instituerat, Ratisponam contendit, omnibus invisus, omnibus suspectus, nec ipse jam cuique hominum satis fidei habens, cum hi quoque quos intima familiaritate sibi devinxerant, ad primam ingruentis tempestatis nubeculam à se defecissent. *Imperator omnibus invisus.*

Interea Saxones crebris legationibus urgebant principes Rheni, ut vel sibi constituendi regis potestatem facerent, vel ipsi, quomodo & dignitate & multitudine superiores essent, quemcumque vellent, Saxonibus suffragium ferentibus, eligerent & constituerent. Nec sinerent rempublicam, unius hominis ignavia ad extremam usq; vastitatem deperire. His accensus archiepiscopus Magontinus, cui potissimum propter primatum Magontinæ sedis eligendi & consecrandi regis authoritas deferebatur, principes de toto regno Magontiam evocavit, ut communi consilio Rudolphum ducem regem constitueret.

Quod ubi regi compertum est, assumptis secū, quoscunq; donis vel promissis ad studium suarum partium allicere potuit, concitus de Bajoaria remeavit: ratus ante omnia impediendæ tantæ rei curam agendam. Cūq; prope Wormaciā in locum, qui dicitur Lovendeburg venisset, gravissima ægritudine correptus, multis diebus lecto decubabat: spemq; maximā hostib. suis fecerat, tantos irarum motus sine sanguinis effusione posse confici. Sed ab infirmitate vix dū plenè recreatus Wormatiam festinavit. Vbi cum magna pompa à civibus in urbem susceptus est. Qui & paulò ante ut sua erga eum studia clariora facerent, milites episcopi ingressum eius prohibere tentantes urbe expulerant, & ipsum episcopū nisi maturè fuga lapsus civitate excessisset, cōprehendissent & vinctum misissent. Venienti ergo ei armati instructique obviam procedunt, non ad vim faciēdam, sed ut conspecta eorum multitudine, armorū apparatu, expeditorum juvenum frequētia, animadverteret in arduis rebus suis quantum spei in eis ponere debuisset. Operam suam benignè spondent, jusiurandum dant, sumptus ad bellum administrandum ex sua re familiari singuli pro virili portione offerunt, & quoad vivant, pro honore ejus devotè se militaturos confirmant. Ita rex civitate munitissima potitus, hanc deinceps belli sedem, hanc regni arcem, hanc utcumq; res cecidissent, tutissimum asylum habere cœpit, eò quod esset & civibus frequens, & murorum firmitate inexpugnabilis, & ubertate circumjacentiū regionū opulentissima, & omnib. quæ in bello usui esse solent copiis instructissima. *Imperator ægrotans.* *Vuormatienses Imper. recipiunt.* *Episcopus Vuormatia eiectus.*

Porro hi, qui ab archiepiscopo Magontino ad colloquium Magontiam evocati fuerant, audito quòd rex concitus adventaret, plures metu perculsi eò venire dissimulaverunt. Pauci qui venerunt, cū de tantis rebus, sine aliorum principum discussione sententiam ferre non auderent, irriti frustratiq; discesserunt. Ad quos rex Legatos mittens, multis precib. ab eis vix & ægrè extorsit, ut sibi, familiaris colloquii gratia, in Oppenheim occurrerent. Quò dum, datis utrimq; obsidib. propter periculi suspicionem, venissent, pedib. eorum provolutus, suppliciter orabat, ut memores justi judicis Dei memores sacramenti, quo se Deo mediante obligassent, fidem sibi servarent in adversis: Siquid ante hac excessisset, juvenilibus annis & ætati in vitium pronæ veniam darent: deinceps & malo correctum & annorum sensusq; maturitate roboratum, quæ parvuli sint evacuaturum, & quæ virtutis, quæ honoris, quæ regiæ dignitatis, quæ postremo virum deceant cogitaturum & amplexurum. *Imperator principibus fit supplex.*

Ad hæc illi responderunt, Frustra eum à se fidem expetere, quam ipse nec Deo unquam nec homini præstitisset; de quo ambigerent in pace an in bello, amicis an inimicis infestior suspectiorque

Tt 2 esset

esset. Quique ante paucos dies positis sibi in Wirceburg & de salute ejus tractantibus clanculò carnifices mortemque præparasset. Sin aliquid haberet obtendere, aut per quorundam factionem falsis criminibus se impetitum putaret, sineret Vdalricum de Cosheim, sicut professus fuisset, manus conferre cum Reginhero, ut si vicisset, eos deinceps fidos sibi obnoxiosque sine omni in perpetuum contradictione haberet.

Libenter rex suscepit conditionem, statuitque ut certo die, post octavam Epiphaniæ, congressi prope Magontiam, in insula Rheni, quæ dicitur Marouua, utriusque partis allegationem justo judicio Dei decernendam permitterent.

Ea tempestate hi, qui in Hartesburg erant multa & præclara militaris audaciæ facinora fecerunt. Nam sæpenumero erumpentes, prædas in vicinis regionibus & strages hominum non modicas agebant, & priusquam Saxones ad vim arcendam frequentes confluere possent, se in castellum receperant. Maximè autem Goslariensib. propter viciniam exitiales erant. Plurimos enim eorum peremerunt, & bona eorum, quæ extra villam reperta fuissent, crebra incursione populabatur, & mercatores exterarum gentium, ne consuetas merces eò conferrent, metu vitæ amittendæ inhibebant. Cúque tempore quodam ad modicum inter eos pax convenisset, quidam ex castello Goslariam, privatæ rei aliquid ibi acturi, venerunt. Vbi cibo potuque distenti, dum nimia potione incaluissent, sicut ebrietas mater esse solet jurgiorum, cœperunt adversum eos cum quibus accumbebant, ineptos inconditosq; sermones jactitare, & Saxonibus ignaviam exprobrare: Quod non militari sed ovina mente adversus regem arma sumpsissent. Indignati qui aderant Saxones, seditione concitata eos trucidaverunt, forasq; projecerunt. Quod ubi his, qui in Hartesburg erant, compertum est, dedita opera se in ultionem sociorum suorum accinxerunt. Et quia villam viris fortibus, vallis & seris undique munitam, incursare haud satis tutum putabatur, dolo eos circumvenire parabant.

Bodonis præfecti astus. Erat quidam Goslariæ præfectus Bodo nomine, regi tempore pacis acceptissimus, nunc quoque turbata republica fidem inviolatam ei servans, occultè tamen metu Saxonum, ne deprehensus, factione vulgi, omnia sua amitteret. Is edoctus ab his qui in castello erant, pastores qui Goslariensium pecora servabant, pretio corrupit, ut gregem paulò longius à villa in pastum ejicerent. Missi de castello equites ea protinus abegerunt. Cæteri in montibus & sylvis armati se abdiderunt. Perlato Goslariam rumore abactorum pecorum, unanimiter ad arma conclamant, summis omnes viribus in certamen ruunt: nec quisquam alterum operiebatur, sed citato quisque quantum poterat equo prior hostem insequi, prædamq; excutere contendebat. Illi paululum fuga simulata, cedebant insequentibus, donec eos ultra locum insidiarum incautos protraherent. Tunc sublato undiq; clamore, tam hi, qui in castello remanserant, quam hi, qui in vicinis montibus se occultaverant, impetum in eos fecerunt: & tamdiu palantes fugientesq; prosternebant, donec non ratio, sed fusi sanguinis horror ac satietas occidioni finem facerent.

Propter hæc & alia hujusmodi placuit Saxonibus, proximum castello collem occupare, militesque imponere, qui contra excursiones hostium sine intermissione intenti sollicitique excubarent. Nec sic tamen audaciæ eorum modum imposuerunt, sed ubicumq; opportunitas se præbuit, multa & in eos, à quibus asservabantur, & in alios provinciales hostilia fecerunt.

Obsessi in arce Asseburg. Interea instante jam natali die Domini, milites regis, qui Asenberg obsidebantur, assiduò Legatos ad regem mittebant: rogantes per Deum, ut ad ereptionem eorum aliquod consilium exquireret, quomodo deficientibus alimentis extrema jam inedia tabescerent, & nisi maturè periclitantibus consuleretur, aut moriendum sibi esse, aut in hostium potestatem concedendum. Rex Magontinũ & Coloniensem archiepiscopos ad colloquium evocans, obnixè rogavit, ut Saxones convenirent, agerentq; cum eis, ut ab oppugnatione castellorum, datis saltem ad modicum tempus induciis, recederent. Illi quanquam laborem hunc in irritum cessurum haud dubiè scirent, tamen quia molestus eis erat, facturos se quod rogabantur promiserunt: statimq; missis Legatis, mandaverunt principibus Saxoniæ, Vt sibi proxima hebdomada post Epiphanię Corbeiæ ad colloquium occurrerent.

Exactiones decimarum silent. Hoc anno, post exortum bellum Saxonicum, nulla deinceps exactio facta est decimarum in Turingia. Gaudentibus Turingis quod occasionem invenissent, ut traditas sibi à patribus leges, manu militari tuerentur, & dolère rege, quod dũ decimis immoderatius inhiaret, penè regnum cum vita amisisset. *Egen oculis privatur.* Hoc etiam anno, famosissimus ille Egen, qui duci Bajoariæ Otthoni, capitale illud crimen intenderat, comprehensus in quodam latrocinio, à popularibus cæcatus est, & ad tantam egestatem redactus, ut deinceps ostiatim circumeundo, stipem publicam peteret.

Giso quoq; comes & Adalbertus cum 4. filiis suis, quibus incentoribus idem perditus tragicam hanc fabulam confinxerat, ab hostibus suis, ob privatas quasdam inimicitias, occisi sunt in castello ipsius Gisonis Hollenden, Deo vindicante innocentiam ducis Otthonis.

Imperatoris aula tenuis & deserta. Anno 1074. Rex natalem Domini Wormaciæ celebravit. Longè aliter ibi victitans, quam regiam magnificentiam deceret, Nam neq; ex fiscis regalibus quicquam servitii ei exhibebatur, neque episcopi aut abbates vel aliq publicæ dignitates, consueta ei obsequia præbebant, sed in sumptus cotidianos necessaria ei, vili pretio coemebantur.

Erant

Erant tamen cum eo nonnulli ex principibus, sed hi neque cum eo servitiorum apparatu, neque cum ea militũ aut apparitorũ frequentia, qua soliti fuerant, sed cum paucis & penè privato habitu ad salutandum eum venerant: Ne, scilicet, manifestæ defectionis notarentur, si evocati ad Curtem, venire detrectarent. Quos tamen ille nullo modo à se abscedere permittebat: reputans quòd si minus auxilii sibi, hostibus tamen multum terroris allaturi essent, dum tam illustres in regno personas adversus se congregatas audirent.

Magontinus & Coloniensis Archiepiscopi, die statuta Corbeiam juxta condictum venientes, sicut in mandatis à rege habebant, rogabant Saxones, qui ibidem occurrerant, ut ab oppugnatione castellorum exercitum abducerent. At illi nulla ratione hoc se facturos responderunt. Præterea vehementer eos objurgarunt, quod dum deliberando & modò colloquia, modò inducias expetendo tempus tererent, & regi audaciam auxissent, & sibi maximas commoditates vindicandæ libertatis corrupissent. Proinde recederent, nec sibi ultra verbis pacificis in dolo illuderent: Se in eum locũ progressos esse, ubi jam non muliebribus colloquiis, sed militaribus armis res expedienda sit. Vix tandem sedata multitudine ab his, qui sapientiores erant, unanimi consensu statuerunt, ut proxima hebdomada post purificationem sanctæ Mariæ Frieslar convenirent: Ibique communicato cum cæteris regni principibus consilio, periclitanti Reipublicæ Rectorem, qui omnibus placuisset, constituerent. Regi quoque mandaverunt, ut si ita sibi expedire judicaret, die statuta præsto adesset, & jus suum non per epistolas, aut internuntios, sed præsens ipse viva voce expostularet. *Conventus in Corbeia.*

Postquam in hanc sententiam digressi sunt, Turingi tertia dehinc die eos qui in Asenberg erant, inedia expugnatos in deditionem acceperunt, impunitosque dimiserunt: castellum succenderunt, statimq; alii castello, quod Spatenberg dicebatur, exercitum admoverunt. *Asseburg expugnatur.* *Spatenberg.*

Castellum Vokenrot, paucis ante diebus cœptum fuerat obsideri. Et quia regina in eo, toto tẽpore belli hujus servabatur, jussu regis, profectus eò abbas Herveldensis, consentientibus Turingis eam inde accepit, atq; Herveldiam adduxit prægnantem, & jam de partus vicinitate indies anxiantem. Cumque ibi diebus multis moraretur, nesciente, scilicet, rege propter perturbationem Reipublicæ, quò eam mittere posset servandam, 2. Idus Febr. feria 4. peperit filium. Is quũ modo infirmari & jamiam expiraturus putabatur: tertio die baptizatus est ab Ezzone Altenburgensi episcopo qui tunc forte apud Abbatem hospitabatur, & nomine atavi sui Cunradus est vocatus. Et quoniam modò alii non aderant, qui dignè eo munere fungerentur, Abbas & alii plerique fratres Herveldensis cœnobii eum de sacro fonte susceperunt. *Vokenrot.* *Regina puerpera.* *Cunradus filius Imp.*

Reginger qui ad suggillandum regem, contra Vdalricum de Cosheim proposuerat, ante paucos dies ineundæ congressionis, ditissimo dæmone arreptus, horrenda morte interiit. *Reginger à Dæmone abreptus.*

Interea rex cũ videret, quòd paulatim à se principes deficerent, & hostium ferocitas sua magis patientia incrudesceret, pudore compulsus pariter & necessitate, statuit extremam fortunæ aleam tẽtare, & cum Saxonibus, ubi primum copia fieret, collatis signis dimicare: Magis eligẽs, vitam honestè, quam regnum per dedecus amittere. Multum enim animos militũ ab eo evocaverat, quod suis qui cotidie oppugnabantur, expugnabantur, expellebantur, non subveniebat, & aliis pro salute ejus anxiè desudantibus, ipse intra muros Wormaciæ inerti otio torpescebat: ut hoc crimen elueret, vel morte pacisci cupiebat. Igitur misit ad omnes Principes regni, eosque per Deum obsecrabat, ut sibi auxilio venirent: multa sua erga eos in præteritum benemerita cõmemorans, plura in futurum pollicens. Et multi quidẽ episcoporum protinus ad eum cõvenerunt, sed hi consiliis præbendis paratiores, quàm stipendiis faciendis. Nã militib. suis domi relictis, ipsi cum paucis & penè privati aderant: Ea, scilicet, mente, ut & de inobedientia apud eum excusarentur, & causam ejus, quam vehementissime omnes improbabant, non multum adjuvarent. Sed Archiepiscopus Magontinus, Archiepiscopus Coloniensis, episcopus Argentorati, episcopus Wormaciensis, quem civitate sua supra expulerat: præterea duces omnes Bajoariæ, Sueviæ, Lutheringæ, Mosellæ regionis, Carentinorum, milites et Fuldensis & Herveldensis abbatum constanter ei contradixerunt, nolle se ad oppressionem innocentum arma ferre: Qui si etiam aliquid, quod gladio vindice plecti debeat admisissent, ad hoc eos gravis & facile excusabilis necessitas impulisset. *Imperator cum Saxonibus confligendum præsumit.* *Principes imperatori auxilia denegantes.*

Rex Wormacia egressus, 6. kal. Febr. Herveldiam cum exercitu venit. Eo die visum est in cœlo signum mirabile. Oriente sole, duæ simul columnæ aurei coloris, splendidissimi fulgoris dextra levaque oriebantur, quæ usquequo sol aliquantis lineis in altum excresceret, eodem jubare rutilantes permanebant. *Prodigium.*

Præcedenti quoq; nocte, cœlestem arcũ circa Gallorum cantũ serenissimo cœlo pleriq; viderunt. *Arcus cælestis.*

Frigus erat validissimum, & hyberna siccitate arebant omnia, in tantum, ut flumina non superficietenus glacie constricta, sed tota præter solitum in glaciem conversa viderentur. Vnde panis inopia vehementer laborabat exercitus. Eo quod propter rigorem fluminum ubiq; cessante molarum usu, ipsum quod forte invenissent frumentum, comminuere non poterant. *Frigus.* *Annona.*

Rex pridie quam Herveldiam veniret, misit Abbatem Herveldensem ad Saxones, qui in ulteriore ripa wirræ fluminis ad 40. milia congregati residere ferebantur, investigare ab eis, an nuntii sui

tutò ad eos ire ac redire possent. Ipse transgressus Herveldiam, in proximis villulis reditum Abbatis præstolabatur, duobus ferme milibus à prædicto fluvio. Nec ulterius castra movere voluit, donec miles frequentior conveniret, & ipse diligentius perquireret, an aliqua spes recuperandæ pacis reliqua esset. Siquidem audierat Saxonibus placuisse, ut ei ingressum Turingiæ non concederent: sed statim in ipsa ripa fluminis prædicti, quod Hassiam Turingiamq; dirimebat, instructa acie exciperent venientem. Fluvium glacies pedestri itinere commeabilem fecerat. Ea res majorem ei metum incutiebat, ne forte dum adhuc imparatus, imparque tantæ multitudini esset, hostes super eum, nulla itineris difficultate præpediti, repentè irruerent. Ideoque consiliariis suis graviter succensere dicebatur, quod eum Wormacia egredi, & in tantum discrimen ultro se præcipitare permisissent. Saxones enim in tantum abundare multitudine ferebantur, ut undecim millia plebis, quomodo subito clamore in expeditionem evocata, cibos secum non sumpsissent, in domos suas tanquam minus sibi necessaria remitterent.

Saxonum exercitus.

Inter has moras exercitus regis prædæ quam pugnæ avidior, per contiguas Herveldiæ villas longè lateque discurrebat, easque hostiliter depopulabatur, & sub prætextu necessarii victus, quo in militiam aleretur, præter miseram vitam nihil reliquum faciebat innocentibus. Neq; rex prohibebat injuriam, ut militem hoc pretio redemptum, devotiorem sibi faceret. Qua clade ita attritæ atq; exhaustæ sunt possessiones Fuldensis monasterii atq; Herveldensis, ut ingravescente alimentorum inopia, magna cum difficultate fratres retinerentur in monasteriis.

Abbas Herveldensis reversus à Saxonibus retulit, eos præter omnium opinionem mitia atq; pacifica respondere: Quod, scilicet, non ita expertes rationis, ita sint immemores vulgati etiam apud barbaras nationes Juris gentium, ut nesciant ab injuria legatorum et inter atrocissimas inimicitias temperandum; se extrema necessitate compulsos, in aciem processisse, nec ad persequendum quenquam, sed ad se protegendos, injuriasque propulsandas arma sumpsisse; Si ea necessitas adimatur, etiam nunc pacem quam bellum malle, & districtos jam gladios libenter in vaginam remittere.

Grata admodum erat his, qui cum rege erant, responsio. Tunc missi sunt quatuor ex episcopis, agere cum eis de pace, & promittere ex nomine regis: Quod omnibus quæ rationabiliter postulassent, & quæ electi ex utraq; parte judices æquè censuissent, promptissimè annueret: dum ipsi quoq; vicissim justis conditionibus acquiescerent, & mansuetudinem ejus, quam manuum militarem experiri mallent.

Ad hæc illi responderunt. Nihil aliud se postulare, quam quod multis jam sæpe legationibus postulassent: Scilicet, ut castella, quæ ad oppressionem eorum per Saxoniam & Turingiam extruxerit, sine dilatione dirui jubeat; Ut sua singulis patrimonia, per vim seu per calumniam erepta, restituat. Ut duci Otthoni, ad quem extinguendum falsa criminatione, & pessimo nefarii hominis artificio impudenter abusus sit, ducatum Bajoariæ reddat. Ut episcopo Magontino, episcopo Coloniensi, duci Rudolpho, postremo omnibus, qui in hac dissensione ab eo defecissent, aut aliquid quod eum læderet aliarum partium studio admisissent, impunitatem tribuat, nullasque in perpetuum offensæ hujus pœnas exigat. Ut libertatem genti suæ & legitima à primis temporibus statuta, rata atque inviolata manere sinat. Ut totam in sola Saxonia ætatem, inerti otio deditus, non transigat, sed interdum Goslaria decedens regnum suum, quod majorum ejus industria latissimum sit, circueat. Ecclesiis & monasteriis, viduis & orphanis & cæteris, qui calumniam patiantur justa faciat. Et regiam dignitatem, quam nomine præferat, regalium morum & operum claritate exornet. Si hæc se facturum fidelissimè polliceatur, & ad firmamentum indubitatæ fidei, fidejussores sibi det eosdem, quos nunc habeat recuperandæ pacis intercessores principes regni, paratos se arma deponere, pacem suscipere, & deinceps dicto obtemperantes vivere. Sin autem, sacramento se obstrictos esse, ut quamdiu sibi vitalis caloris ultima scintilla supervivat, pro libertate, pro legibus, pro patria sua indefessi dimicent. Dura nimis regi visa est exactio, cœpitq; huc & illuc anxius tergiversari, fidemq; principum suorū appellare, ne se sub jugum tam fœdæ conditionis ad sui omnium ignominiam mitti paterentur: Illud præ cæteris intolerabile judicans, quod castella sua destruere & hostibus suis præmia pro suppliciis reddere cogebatur. Cumq; sprera pace quæ offerebatur, sequenti die exercitum recenseri, aciemq; ad pugnam instrui placuisset, misit circumquaq; ad habitacula principum, jubens ut suos singuli ad aciem instruendam producerent. Omnes promptissime se dicto parere spoponderunt: sed redeuntibus nuntiis nullus castris est egressus, detrectantibus cunctis opus nefarium, ut eis quorum causam justissimam æstimarent certamen inferrent.

Tumultus in castris Saxonum.

Ex alia quoque parte castra Saxonum non minima seditione quatiebantur. Plebs universa tumultuabatur contra principes, quod se frustra in tantas bellorum procellas impulissent. Cum enim nūc victoriam omnia spondeant, & opportunitas ad votum arrideat, ad quam ab exordio belli anhelantibus semper animis suspiravissent, ipsi repentina pœnitudine correcti, manus supplices tendant, pacem petant, & ei à quo toties elusi sint, iterum se eludendos muliebri socordia & puerili levitate tradant. Duci quoq; Ottoni vehementer insistebant, ut accepto super se regno, ducatū sibi præbere ineundi certaminis, & prospera omnia promittenti Deo, manus suas operamq; non negaret.

Tunc

Tunc circumstantes regem hi, quorum consilio familiarius uti consueverat, cum subterfugiendæ conditionis studio divina atque humana omnia sollicitantem viderent, Nullum inquiunt, ô rex, habemus diverticulum, aut æquanimiter suscipienda est conditio quam imposuerint, aut regnum cum magno etiam vitæ periculo amittendum. Acie vis confligere, periculumque armis propulsare, sed qua virtute putas is miles hostem congressus proterit, qui modo ad recensendum exercitum nomen dare jussus, ne castris quidem exire voluit: parvulo intervallo abest hostium infinitus exercitus, sed cunctis hostibus plus tibi formidandi sunt hi, qui lateri tuo familiariter obversantur. Qui interim tibi simulata fide blanda loquuntur, quamdiu eos, quibus se sacramento obligaverũt, prælio lacessere non coguntur. Quod si classica insonuerint, & pressius posito pede aut feriri aut ferire angustia loci coartabuntur, nimirum aut dicto citius diffugient, aut te deserto ad partes hostiũ transibunt. Vnde satius fuerat Wormacia non excedere, quam in extremum discrimen progressum fidei principum tam iniquo tempore experimentum quærere. Vnum tamen patet incisæ spei & undique impeditis rebus effugium, si facturum te quæ postularis incunctanter promittas. Ita & juveniliter exultantium hostium ferocitatem eludere, & periculum quod faucibus urget evadere, & regnum deinceps sopitis in perpetuum cunctis simultatibus, poteris obtinere.

Proceres Imperatorem ad transactione hortantur.

Tum ille non tam ratione victus quam necessitate, cum omnia prius incassum pertentasset diverticula, tandem accitis ad concilium principibus permisit, ut pro suo arbitratu tantos motus cõponerent: promittens se indubitata fide omnibus annuere, quæ ipsi conficiendis tantis rebus competere judicassent.

At illi responderunt, non aliam prorsus patere viam subterfugiendi, quod stricto jam mucrone communis intentaretur prælii, quam ut faceret, quæ Saxones postulassent. Quod cum sub testificatione nominis Christi spopondisset, profecti sunt ad eos XV. Episcopi, & quicquid principum in castris erat, referre illis regis voluntatem. Multi ibi dictæ sententiæ, multa sunt conquisita argumẽta, cum propter suspectam regis ferocitatem & sæpenumero spectatam fidem, nulla Saxonibus viderentur satis tuta consilia.

In longum protracta deliberatione, ad ultimum hoc pacto recuperandæ paci consenserunt. Vt si quando rex acceptæ læsionis memor, sententiam revocare, aut aliquid eorum, quæ modò suprema necessitate compulsus statuisset, in irritum ducere conaretur, omnes eodem quo nunc sacramento obstricti arma repeterent, injuriæ obviam irent, & tanquam evidentis perjurii reum, cunctis regni principibus suffragium ferentibus, de regno proturbarent. In hæc verba omnes, ut erant conglobato agmine ad videndam faciem regis processerunt, ipso die purificationis sanctæ Mariæ: præeuntibus his, qui reparandę pacis mediatores fuerat episcopis & aliis principibus. Quos ille venientes honorifice suscepit, osculum præbuit, & pacis conditiones, quas per internuntios significaverat, vivæ vocis authoritate roboravit. Ita compositis omnibus ex sententia his qui partes suas impensius curaverant, dona juxta magnificentiam regiam largitus est, dimissisq; singulis in locum suum, ipse junctus Saxonibus Goslariam petrexit. Destinatis etiam circumquaq; nuntiis, mandavit ut ab oppugnatione castellorũ exercitus abduceretur, & hi qui in castellis erant, nihil deinceps hostile in provinciales facerent: sed ubi primum cibaria quæ in diutinam belli administrationem affatim congesta fuerant consumpsissent, ipsa castella provincialibus traderent funditus diruenda. Nec Saxones magnopere curabant has inducias, quamvis non minimum haberent suspectas, cum in potestatem suam redactum, scirent communi sententiæ non posse refragari.

Saxonicum bellum sopitum.

Igitur cum venisset Goslariam, juvenes qui in Hartesburg fuerant, quique propter res bene gestas in magna apud eum admiratione habebantur, vehementer improbabant conventionem pacis: & quia secundum prophetam, dolus directus fuerat in manibus eorum, multa & supra mensuram suam magnifica ei promittebant de viribus suis, si in procinctu perstitisset. Ostentabant etiam, ad experimentum virtutis suæ, titulos interfectorum Goslariensium dispositos, per omne illud spatium, quod à Goslaria usq; in Hartesburg duobus ferme miliaribus interjacet.

Hæc audiendo malis assuetus animus, & per ætatem gloriæ militaris avidus, paulatim reformabatur ad ingenium suum atq; at rigorem pristinum: factiq; jam non mediocriter pœnitebat. Cumque à Saxonibus promissa sua reposcerentur, cœpit rursum callidis responsionibus tergiversari, & petere, ut ad conventum principum regni communemq; audientiam res integra differretur, quatenus eorum judicio de singulis quod honori, quod utilitati reipublicæ conduceret statueretur. Illis annuentibus præcepit, ut sexto Id. Martii Principes de toto regno Goslariam convenirent.

Imperator ad ingenium redit.

Statuto die cæterorum principum nullus eò venit. Saxones & Turingi cum infinita multitudine de tota Saxonia & Turingia sacramento evocati aderant, & haud procul à Goslaria castra metati, Legatos ad regem miserunt, agere cũ eo de conditionibus quibus inter se & eũ pax convenisset. Triduo integro & hi modo supplicando, modo terrorem bellicum intentando acriter instabant: & ille sedulitatem instantium lubricis responsionibus eludere conabatur, & modo de absentia principum causabatur, ad quorum judicium ea res potissimum spectaret, modo obnixe flagitabat,

Concilium Goslariæ.

ut cæteris omnibus juxta condictum manentibus, sola castella, quæ summis impensis ad munimentum regni extruxisset, sibi condonarentur. His (scilicet) salvis, facilem ducebat cæterarum rerum jacturam: eò quòd speraret se in his utcumque res cecidissent, semper refugium habiturum & perpetuas à Saxonibus omnibus, quam nunc intulissent contumeliæ pœnas exacturum. Iamque spretis legatorum supplicationibus, reprobatis familiarium suorum consiliis, fixus obstinatusque persistebat in proposito: Cum subitò nunciatur, quòd Saxones omissis internuntiis, per quos ante hac res agebatur, armati instructiq; ad palatium tenderent, nec jam promissa reposcere, sed ei valefacto, regem quem deinceps belli ducem habeant constituere vellent.

Saxones arma resumunt.

Præterea archiepiscopus Premensis, episcopus Citicensis, episcopus Osenbruggensis, & cæteri, qui propter impensius studium partium ejus Saxonia effugati, possessionibus nudati, pluribus ignominiis deformati fuerant, unanimiter circumsteterunt eum, per Deum obsecrantes: ut si minus propriæ, saltem eorum calamitatis misereretur, qui propriis sedibus odio nominis ejus expulsi, anno jam fermè integro per omnes miserias vitam traxissent, fidem se ei in adversis intemeratam servasse, & quæcumque præter voluntatem accidissent, communicato labore tolerasse. Nunc quoniam Deus tantas rerum procellas benigna vice in sedem reduxisset, gauderet sorte sua, & ne deinceps tale naufragium incideret, tuta nunc statione locatus provideret. Quod si res tranquillas & propitia divinitate jam ad honorem ejus ex sententia compositas, rursus interturbare atque implicare vellet, quos exitus habiturus esset ipse prospiceret, se superioribus malis jam usque ad extremam lassitudinem defatigatos, necessariò deinceps loco & tempori concessuros, & genti suæ ne denuo patria expellantur, obnoxios futuros.

Imperatoris postulata.

Inter hæc verba cum Saxones jam armata multitudine atrium palatii replesse, & ad vim faciendam paratos, inconditis motibus perstrepere cerneret, tandem ancipiti periculo permotus consensit, ut duci Otthoni ducatum Bajoariæ reposcenti, intra anni spatium, juxta principum jurisdictionem, satisfaceret. Castella vero sua omnia sine dilatione destrueret: sed ea conditione, ut Saxones & Thuringi sua quoque castella, quæ tempore regni ejus extructa fuissent pari modo diruerent, cætera etiam omnia quæ in Gerstengun pollicitus fuerat, fide integra exolverentur. Nec perficiendis quæ promiserat improbitas. Saxonum ullas indulsit inducias. Vnde continuo missis circumquaque nuntiis Vokenrot & Spatenberg, & cætera castella de quibus quæstio promulgata fuerat, succendi ac penitus dirui fecit. In Hartesburg muri tantum sunt diruti, quantum ad infirmandam munitionem difficultatemque loci adimendam sufficeret. Cæteris ædificiis status mansit incolumis: eo quod ecclesia illic constructa & canonicorum congregationi instituendæ locus attitulatus fuisset.

Castella diruta.

Ita pacatis Saxonibus rex Goslaria decedens Wormaciam abiit. Ibique totam quadragesimam ab omni deinceps belli apparatu feriatus exegit.

Porrò vulgus Saxoniæ id potissimum quod contiguas castello Hartesburg villulas incolebat, vehementer offenderat, quòd in Hartesburg ullæ servatæ, essent reliquiæ, nec quicquam tantis laboribus actum putabant stante atque incolumi castello, quod omnium cladium quas acceperant, caput principiumque extitisset, & quod circumjacentis regionis opulentissimas quondam villas nunc in horrorem vastamque solitudinem redigisset: Non detulisse regem cultui divino, sed sub prætextu religionis crudelitatis suæ patrocinium quæsisse: ut, scilicet, instaurato post modicum bello, quum hæc ira Saxonibus deferbuisset, locum habeat, ubi milites suos rursus ad eversionem Saxoniæ tuto recipiat: & tunc tanto victis incumbat infestior, quanto nunc discedat Saxonum lætis successibus efferatior. Hæc vicissim intemperatis clamoribus ferendo, in magnam se ferocitatē inflammarunt. Igitur tertio die postquam rex abscesserat, insciis inconsultisque principibus, facto grege, in Hartesburg irruunt, quod residuum erat murorum à fundamento dejiciunt, lapides longè lateque dispergunt, cæteris ædificiis quæ indulgentia principum integra servaverat, idem faciunt, ecclesiam quæ accelerandi operis studio interim lignis elegantissimè constructa fuerat, incendunt, thesauros diruunt, altaria confringunt. Postremo, ne qua regi instaurandi castelli occasio reliqua esset, filium ejus & fratrem, quos ille, ad gratificandum popularibus locum, ibi tumulaverat effodiunt: aguntque omnia quantum possunt, ne administrando bello deinceps mons complanatus, ullam præstare possit opportunitatem. Reliquias sanctorum, quæ effractis altaribus erutæ fuerant, & effossa defunctorum corpora, abbas ex vicino cœnobio opportunè superveniens, furenti vulgo eripuit, atque in suum monasterium, cum honore transvexit.

Hartesburg funditus evertitur.

Sacrilegia.

Perlatus ad principes Saxoniæ rumor admissi facinoris, grandi eos formidine perculit, ne rex tanta injuria exacerbatus causaretur ab ipsis fœdus esse violatum, & justam exinde occasionem instaurandi belli nactus, cunctas adversus eos regni vires concitaret. Id consulto prævenire cupientes, graviter in eos, qui tale flagitium admiserant, animadvertunt. Deinde legatos ad regem mittūt, obsecrantes per Deū, ut se habeat excusatos, nec conscios se tāti sceleris, nec incētores extitisse, patratumq; nō secus quā ipsum graviter & iniquo animo ferre, quod si minus fidei habeat, negantibus paratos se quovis genere satisfactionis dictis fidem facere, & violatæ pacis à se suspicionē amovere.

Legati Saxonum.

Ille

Ille vehementer efferatus quod dolorem pristinum,qui necdum in cicatricem cutem obduxisset,recentibus injuriis exulcerassent.Quandoquidem,inquit,nec Forenses leges contra violentiam Saxonum quicquam proficiunt,nec injurias meas desertus à milite armis persequi valeo, ad leges ecclesiasticas jam necessitate coactus confugiam: & ubi humana cessant auxilia, divinam opem implorabo.Protinus legatos Romam misit,sedem Apostolicam contra eos interpellare, qui ecclesiam incendissent,altaria confregissent,sepulchra violassent, & odio viventis in sepultos cineres,barbara crudelitate debacchati fuissent.

Pascha Babenberg celebravit.Erantq; cum eo archiepiscopus Magontinus, dux Carentinorum Bertoldus, & alii quamplures ex his, qui bello Saxonico ab eo defecerant. Cum enim crimen rebellionis Saxonibus donasset,aliis regni principibus, qui conjurationis socii fuerant, quod justè succenseret non habebat.

Ipso tempore Coloniæ res accidit, digna omnium bonorum miseratione & lachrymis, incertum levitate vulgi an factione eorum, qui vicem regis in archiepiscopum ulcisci cupiebant. Id magis venit in suspicionem, quòd cum celebre apud omnes esset nomen Wormaciensium, pro eò quòd regi fidem in adversis servassent, & episcopum rebellare tentantem civitate expulissent, Colonienses pessimum exemplum æmulati,suam quoque devotionem insigni aliquo facinore regi gratificare vellent. Ad patrandum quod nefariè machinabantur, casus idoneam attulit occasionem. Archiepiscopus Pascha Coloniæ celebravit, eratque cum eo episcopus Mimigardevurdensis,ad communicanda tantæ solennitatis gaudia,familiaris amicitiæ obtentu evocatus. Cumq; exactis ex parte feriis paschalibus abscedere pararet, hi qui archiepiscopi domestica negocia curabant, jubentur ad evectionem ejus navem idoneam providere. Lustratis perspectisque omnibus, unam mercatoris cujusdam prædivitis navim, quia in eos usus competens videbatur, occupant, eamque in ministerium archiepiscopi, ejectis mercibus quas habebat, ocyus expediri jubent. Negantibus famulis qui navim servandam susceperant, vim nisi maturè jussa capessant minitantur. Illi quantum poterant citato cursu ad dominum navis rem deferunt, & quid facto opus sit consulunt. *Seditio Coloniæ.*

Habebat ille filium adulta ætate, non minus audacia quàm viribus excellentem & tum propter generis affinitatem,tum ob merita sua primoribus civitatis maximè charũ & acceptum. Is assumptis famulis suis & juvenibus ex civitate,quantos in ea trepidatione in auxilium suum consciscere potuit,concitus ad navem evolat, & ministros archiepiscopi acriter, ut navis exoccuparetur insistentes,cum injuria proturbat.Dehinc advocatum urbis in idem opus succedentem,tumultusque instaurantem simili constantia repellit,fundit & fugat. Iamq; & his & illi sui singulis amici armati subsidio accurrunt,& ad magnum discrimen pugnamq; ancipitem res spectare videbatur.Perlato nuntio ad Archiepiscopum quòd atrocissima seditione confunderetur civitas,misit festinanter ad sedandos motus populi,irarumque plenus minabatur,se proxima sessione seditiosos juvenes merita pœna coërciturum.Erat quippe vir omni genere virtutum florentissimus,& in caussis tam Reipublicæ quàm ecclesiæ Dei spectatæ sæpius probitatis.Sed unum in tantis virtutibus vitiũ,tamquã tenuis in pulcherrimo corpore nævus apparebat,quod dum ira incanduisset,linguæ non satis moderari poterat,sed in omnes, sine personarum acceptione, rixas, & convicia amarissima rotabat. Hoc in se, quum iram paululum digessisset, vehementer & ipse reprehendebat. Vix ad modicum dirempta est concertatio.Sed ferox animis & elatus primo successu juvenis non cessabat interturbare omnia,percurrensque civitatem varios sermones per populum serebat de insolentia & austeritate Archiepiscopi,qui toties injusta præciperet,toties innocentibus sua adimeret, toties honestissimos cives procacissimis verbis incesseret. Nec difficile fuit id hominum genus in omne quod velles,tamquam folium quod vento rapitur,transformare. Quippe qui ab ineunte ætate inter urbanas delicias educati, nullam in bellicis rebus experientiam habebant, quiq; post vẽditas merces inter vina & epulas de re militari disputare soliti,omnia quæ animo occurrissent, tam facilia factu quàm dictu putabant,exitus rerum metiri nesciebant. Præterea in mentem veniebat VVormaciẽsium insignè præclarumq; facinus,quòd Episcopum suum insolentius agere incipientem urbe expulissent, & cum ipsi multitudine,opibus, armisq; instructiores sint,dedignantur, quòd inferiores æstimentur audacia,& archiepiscopum tyrannico sibi fastu imperitantem tamdiu muliebriter patiantur.Conferunt primores inepta consilia,sævit vulgus intemperans novarum rerum studio, & per totam civitatem spiritu diabolico raptatum ad arma conclamat.Nec jam Archiepiscopum urbe expellere,sicut Wormacienses, sed per omnes cruciatus trucidare si copia detur conspirat. *Episcopi lingua procax.*

Natalis erat beati Georgii martyris,qui eo anno IV.feria hebdomadæ paschalis obvenerat,& archiepiscopus celebrata missarũ solennitate apud beatum Georgium, cum sermonem faceret ad populum, præsagio quodam futurorum, nescius ipse mali quod imminebat,contestatus fuerat audientibus,quod civitas diabolo in potestatem tradita esset & propediem peritura, nisi jamiam impendentem iram Dei, per pœnitentiam inflectere maturarent. Igitur post meridiem, inclinata jam die in vesperum, cum igni oleum iracundiæ accessisset ebrietas, ex omnibus partibus urbis

ruunt

Colonienses vim inferunt Archiepiscopo.

ruunt ad Curtim archiepiscopi, & eum celebri quodam loco, cum episcopo Mimigardevurdensi cœnantem adorti, tela contorquent, saxa jaciunt, nonnullos ex assistentibus interficiunt, cæteros plagis & vulneribus confectos in fugam vertunt. Inter hæc conspicantur quamplurimi, ipsum talium furiarum incentorem dæmonem præcurrere insanienti populo galeatum, loricatũ, igneo mucrone terribiliter fulgurantem, nec ulli quàm sibi similiorem. Cumq; militari quodam classico cunctantes, ut se in pugnam sequerentur, concitaret, in ipso impetu quo portarum seras effracturus vociferando irruebat, repentè ex oculis sequentium disparuit. Archiepiscopũ sui, inter cuneos hostium nubemq; jaculorum vix & ægre expeditum, in templum sancti Petri arripiunt, foresque non modo seris & vectibus, sed admotis etiam magnis molibus obfirmant. Sæviunt foris, & instar inundantis aquæ rugiunt vasa diaboli, plena vino furoris, Dei & per omnia episcopi penetralia discurrentes, fores infringunt, thesauros diripiunt, vasa vinaria concidunt: & dum vina in diutinos usus summa ope congesta præcipitantius effundunt, repletum subito cellarium ipsos, quod dictu quoque ridiculum sit inopinis fluctibus periclitatos penè suffocaverat. Alii capellam archiepiscopi irrumpentes, altare spoliant, sacra vasa pollutis manibus contrectant, vestimenta pontificalia diripiunt, dumque omnem supellectilem sacri ministerii curiosa, imò furiosa diligentia evertunt, reperientes illic quendam præ timore se in angulo occultantem, & putantes quod archiepiscopus esset, interficiunt, non sine gratulabunda exprobratione, quòd petulantissimæ linguæ tandem aliquando modum imposuerint. Sed cognito quòd decepti similitudine essent, & archiepiscopus intra templum sancti Petri, & loci religione & murorum firmitate se tutaretur, undique conglobati ipsum templum obsident, muros perfringere dedita opera moliuntur. Postremò, nisi ocyus sibi tradatur archiepiscopus, ignem quoq; se adhibituros minitantur.

Tum hi qui intus erant videntes obstinatos esse ad necem ejus animos populi, nec ebrietate sola quæ tempore digeri solet, sed pertinacibus etiam odiis & phrenetico quodam furore homines agitari, suadent ei, ut mutato habitu effugere conetur de ecclesia, & fallere obsidentes: hoc facto & sacras ædes incendii, & se mortis periculo liberaturus. Opportunum fugæ patrocinium tempus pollicebatur. Seditione in mediam noctem protracta, horrebant omnia tenebris & caligine, ut haud facile cuiquam esset vultus occursantium discernere. Angustus aditus patebat de templo in dormitorium; item de dormitorio in atrium domumque canonici cujusdam adhærentem muro civitatis. Isque ante paucos dies ortæ seditionis impetraverat ab Archiepiscopo, Deo ad salutem Archiepiscopi hoc ipsum misericorditer providente, ut rupto muro civitatis parvulum sibi posticum facere sineretur. Ibi eductus Archiepiscopus applicitis propere in evectionem ejus & comitum ejus quatuor equis, abiit, opacæ noctis tenebris, ne ab obviantibus agnosceretur, commodissimè usus, repertoque post modicum Episcopo Mimigardevurdensi, sociis jam pulchre pro ea tum calamitate constipatus in locum, cui Nüssen nomen est, pervenit.

Archiepiscopi fuga.

Interim hi qui circa templum erant, crebris arietum ictibus muros quatiebant, eratq; confusa vox tumultuantium, & fidem Dei omnipotentis testantium, quòd non evasurus esset manus suas, non decepturus obsidentium diligentiam, etiam si in minima terræ reptibilia se transfiguraret.

Econtra hi qui obsidebantur nunc supplicando, nunc pollicendo, quod diligentissimè quæsitũ, si inveniretur ipsis straditur essent, callidè ludebant operam perurgentium, usquequo archiepiscopum longius evectum, atque in tuta jam loca progressum esse arbitrarentur. Tum demum reclusis foribus ipsos ingredi, & pro libito suo quærere sinunt, adjiciuntque frustra eum quæri intra septa templi, quem certo comperissent, primo incursu concitatæ multitudinis clara adhuc die urbe egressum, jam in longinquas partes transire potuisse. Idque magis suspicandum, quòd contractis undique per moram nocturni temporis copiis, primo mane ad occupandam armis civitatem sit adventurus. Igitur ingressi cum omnia templi penetralia diligentius investigando evertissent, vix tãdem admissa fide quòd falli potuissent, deinceps ab inquisitionis studio ad tuendam urbem animos vertunt, armatamq; multitudinem circumquaq; per propugnacula dispertiunt.

Furor, civium Coloniensium.

Inter hæc arreptum quendam de turba super portam urbis, ad ignominiam Archiepiscopi, suspendunt. Magis in hoc furori suo, quo præcipites raptabantur satisfacientes, quàm quòd crimen ullum, suspendio dignum, misero obtendere possent. Mulierem etiam quandam de summitate murorum præcipitant, fractisq; cervicibus interficiunt: hoc ei crimini dantes, quòd homines plerumq; magicis artibus dementare infamata fuisset. Sed hoc scelus commodiori tempore & pacatiore animo vindicare debuerant. Induxerant etiam in animum, nisi Deus consulens servis suis breviasset dies amentiæ eorum, ut monachos de sancto Pantaleone omnes trucidarent, pro eo quòd expulsis ab archiepiscopo priorib. monachis, novũ illic insitatumq; religionis genus instituisset.

Præterea juvenes impigros, citato quantum possent gradu, ad regem ire jubent, nuntiare ei quæ gesta fuerant & suggerere, ut quantocius veniat, vacante expulso archiepiscopo civitatem occupare, in eo verti salutem civitatis, & ipsius utilitatem maximam, ut grandia molientem de vindicanda injuria sua archiepiscopum anticipare conetur. Talibus furiis toto triduo agitabantur.

Post-

Postquam auditum est per provinciam, & celebri rumore vulgatum, quòd Colonienses archiepiscopum probris & contumelijs affectum urbe fugassent, exhorruit omnis populus novitatem rei, atrocitatem sceleris, spectaculum humanarũ rerum, quòd vir tantarum in Christo virtutum tam indigna perpeti deo aspiciente potuisset. Magna eius in pauperes liberalitas, multa in divinis rebus devotio, in humanis moderatio, vehemens in corrigendis legibus studium, libera in corripiendis, qui male agerent severitas omnium ore celebrabantur, earumque rerum commemoratio non minimum ei gratiæ apud populares conciliabat. Exclamant omnes ad suam magnis injuriam pertinere violatam pontificalis nominis majestatem, & mori sibi satius esse, quàm ut tantum flagitium suorum temporum inultum patiantur. Igitur per quatuor vel quinque miliaria circumquaque ad arma conclamant, multa hominum milia dicto citius concurrunt, nullo qui per ætatem arma ferre posset, tam religiosam militiam detractante, conglobatique in unum, rogant archiepiscopum & cunctantè vi impellunt, ut ad recuperandam civitatem quam ocius festinet, se pro eo dimicaturos, & si ea necessitas incumbat, oves pro pastore, filios pro patre libenter mortem excepturos. Quod nisi Colonienses maturent venientem suscipere, & pro ipsius arbitratu satisfacere offenso: se aut ingesto igne populum cum civitate consumpturos aut dissipato muro, eum super congeriem occisorum in cathedram pontificalem reducturos. Ita archiepiscopus quarto die postquã exierat, magno vallatus agmine ad urbẽ accessit. Quod ubi Coloniensibus compertum est, & se tãtæ tamq; efferatæ multitudinis impetũ nec muro nec acie sustinere posse animadvertunt, cũ primũ furor deflagrare, ebrietas vanescere cœpit, magnoque terrore concussi obviam Legatos de pace miserunt, se reos confitentes, & omnẽ, quam vita incolumi juberentur, pœnam pendere paratos.

Archiepiscopus dignè pœnitentibus se veniam non negaturum respondit. Tum celebrata missarum solennitate apud sanctum Georgium, eos qui pontificem sede propria expulissent, qui ecclesiam homicidio polluissent, qui templum sancti Petri hostiliter impetissent, qui cætera religionis jura ausu barbaro temerassent, episcopali Banno ad satisfactionem vocavit. Protinus omnes nudis pedibus, laneis ad carnem induti processerunt, vix & ægrè impetrata pace multitudinis, quæ *Pœnitentia seditiosorum.* circa episcopum erat, ut hoc tuto facere sinerentur. Nam & vehementer ei succensebant, quòd dum immoderatius clementiam ostentando popularis fieri vellet, nefarios homines ad audenda nequiora hujus sceleris impunitate animaret.

Archiepiscopus eos postero die ad suscipiendam secundum canonum scita pœnitentiam tam immanis flagitii, ad sanctum Petrum præsto esse jubet. Ipse progressus ad sanctum Gereonem, ibi extra urbem pernoctare statuit: Veritusque quòd tradita civitate, vis concitatæ multitudinis inhiberi non posset, sed partim injuria partim prædæ cupidine accensi, acerbius sævirent in populum, obnixè rogat provinciales qui secum erant, ut singuli in sua cum pace recederent: satis se opera eorum usum, & evidens tulisse documentum, quid animi oves erga pastorem, filii erga patrem gererent: asperrimam partem negotii multa eorum virtute exactam esse, cætera quæ restent facile jam privata ac domestica manu posse confici. Proinde quod bonum, fœlix, faustumque esset, abirent in domos suas: hanc reportantes spem, quod hujus beneficii gratia apud eum, seu vivum, seu defunctũ perpetuo mansura foret. Hoc vix impetrato milites suos, quantos ad comprimendos urbanos motus, si qui forte levitate vulgi instaurarentur, sufficere putabat, præcedere in civitatẽ jubet, secuturus ipse proxima luce, quum eorum qui præcessissent diligentia ne quid forte insidiarum lateret in civitate præcavisset.

Ea nocte sexcenti aut eo amplius mercatores opulentissimi ex urbe profugi ad regem se contulerunt, intercessionem ejus opem adversus archiepiscopi sævitiam imploraturi. Cæteri ingresso archiepiscopo civitatem, & toto triduo juxta condictum expectanti, minime se præsentaverunt, ad proponendum aliquod satisfactionis genus. Vnde indignitatem rei non ferentes Episcopi milites, *Vltio in seditiosos cives.* inscio, ut plurimi asserunt, atque inconsulto Archiepiscopo arma rapiunt, domos incursant, possessiones diripiunt, occursantes partim sternunt, partim raptos in vincula conjiciunt, & prorsus ut veritati vel coacti assentiamur, multò ferocius quàm tanti pontificis existimationi cõpeteret justæ ultionis negotium exequuntur. Sed gravior morbus acriori indigebat antidoto.

Filius supra memorati mercatoris, qui primus seditione inflammaverat populum, & pauci alii luminibus sunt orbati, nonnulli virgis cæsi ac detõsi, omnes gravissimo rei familiaris damno mulctati, atq; jusjurandum dare compulsi, quod deinceps archiepiscopo civitatem, contra omnium hominum violentiam, quantũ consilio & armis possent vindicaturi essent, & eos qui ex urbe profugerant, quo ad dignè Archiepiscopo satisfecissent, semper pro infestissimis hostibus habituri. Ita civitas paulo ante civibus frequentissima, & post Magontiam caput & princeps Gallicarum urbiũ, subito penè redacta est in solitudinem, & cujus plateæ vix capiebant stipata viantium examina, nunc rarum ostendit hominem, silentio & horrore, omnia desiderii quondam ac delitiarum loca possidentibus.

Nec futurum hoc dubia significaverant præsagia. Peregrinus quidam ad celebrandam Palmarũ *Præsagia seditionis.* festivitatem illuc ipso anno advenerat. Is vidit per somnum, corvũ quendã horrẽdæ magnitudinis

perto-

per totam volitare Coloniam,& terribiliter crocitando,populum tali spectaculo attonitum, huc & illuc agitare,supervenire post hæc virum, tam veste quàm forma præcellentem, qui & corvum horrifico sonitu perstrepentem urbe expelleret, & populum mente consternatum, jamq; extrema omnia formidantem cassa formidine absolveret. Cumq; à circumstantibus interpretationē somnii horrore concussus quæreret,audivit:quòd civitas propter peccata populi, diabolo in potestatem tradita fuisset, sed interventu Georgii martyris liberata instantis jam atq; à Deo prædestinati interitus necessitatem evasisset.

Rex celebrata in Babenberg paschali solennitate,in Nurenberg perrexit obviam legatis Apostolicæ sedis.Erant autem hi,Mater ejus imperatrix,episcopus Hostiensis,Episcopus Prænestinus,episcopus Curiensis,episcopus Cumensis,missi à Romano pōtifice componere,si possent,multo jam tempore vacillantem statum Galliarum. Nec tamen cum rege sermonem communicare sæpius rogati consenserunt,donec secundum ecclesiasticas leges pœnitentiam professus per judiciū eorum anathemate absolveretur. Pro eo quòd propter venditas ecclesiasticas dignitates simoniacæ hæreseos insimulatus fuisset apud sedem apostolicam.Itaq; petierunt verbis Romani pontificis,ut synodum tenere intra Gallias pace episcoporum sinerentur.

Legati Apostolicæ

Vehementer hoc abnuerunt omnes episcopi,tamquam inusitatum longeq; à suis rationibus alienum:Nec se hujus authoritatis privilegium ulli alii, præterquam ipsi Romano pontifici unquam delaturos affirmabant. Siquidem intenderat Romanus pontifex,ut omnes Episcopos & Abbates,qui sacros gradus pretio redemissent,discussione habita deponeret. Iamque hac de causa Babenbergensem Episcopum,& alios nonnullos ab omni divino officio suspenderat, donec coram venientes injustum sibi crimen hæreseos digna satisfactione purgarent. Et rex quidem cupidè hoc volebat,odio Wormaciensis Episcopi & quorundam aliorum,qui eum bello Saxonico offenderant,quos hac calumnia involvendos, & dignitatis suæ detrimenta passurus spe certissima præsumpserat. Sed quia per Legatos res tanta confici posse desperabatur, consultò in audientiam ipsius Romani pontificis dilata est.

Salomon Vngariæ rex à Ioiade impetitur.

Rex dimissis Legatis,non solenni more indictam expeditionem,sed repentino ac multuario milite collectum exercitum ducere parabat in Vngariam,comperto quòd Salomon Rex Vngariorū à Iojade Beli filio bello impetitus,& tribus jam præliis victus, amisso exercitu, vix de regno effugisset.Vt ejus miseriæ subveniret & affinitati,præstabat, quam, tradita illi in conjugium sorore sua, contraxerat,& utilitatibus propriis: quia magnam ei partem regni sui pollicitus fuerat, si ejus beneficio,expugnatis hostibus,in regnum restitueretur.Cumq; Ratisponam venisset, insecuta est eū legatio familiarium ejus,nuntiantium quod Wilhelmus, cognomento Bostar, rex Anglorum,ab archiepiscopo Coloniensi vanâ pollicitatione illectus,cum magno exercitu adventaret, regni sedem Aquisgrani occupare paratus.

Territus rex tam atroci nuntio, ac privatæ rei curam externis negotiis antehabendam ratus,omissa in Ungariam expeditione, ad Rhenum concitus remeavit. Pentecostē Magonciæ celebravit:splendidè ac populariter ab Archiepiscopo Magontiacensi acceptus atque habitus. Inde cum Coloniam ire instituisset multum spirans irarum & comminationis in Archiepiscopum Coloniēsem:ille missis in occursum ejus nuntiis mandavit, falsam omnino ac scenicis figmentis similem esse fabulam, quam in eum æmuli sui composuissent, hi nimirum qui eum paulo ante urbe expulissent, & nunc ad opprimendum eum, quoniam armis non possent,mendaciis grassarentur. Sed non ita rationis expertem vel communis commodi negligentem esse, ut in ultionem privatæ injuriæ patriam suam barbaris prodere velit,nec ea levitate à puero vitam instituisse, ut quisquam sanum aliquid sapiens tam inepta de se suspicari possit.Impetrata per Legatos coram venienti copia, in Andernachen regi occurrit.Cumq; rex de his quæ compererat severissimè quæstionem promulgaret,proditæ quidem Reipublicæ crimen quod objiciebatur sacramento purgavit. Cætera quæ delata fuerant,ait Rex se veteri amicitiæ ab pontificali nomini condonare, nec pro jure suo expostulare velle, ita non extincto sed interim cohibito furore Coloniam processit. Ibi postero ad judicandum populo assedit, sperans per accusationem eorum, quos Archiepiscopus propter injurias suas pœna affecerat,occasionem sibi futuram,ut eum seditione concitata rursus civitate exturbaret, vel propter oppressos per calumniam innocentes saltem reum majestatis faceret. Sed ille omnes accusationum strophas responsi veritate ac sententiarum gravitate, tanquam aranearum telas dirupit.

Archiepiscop. Coloniens. Imperatori reconciliari studet.

Postquam Rex innocentiâ ejus ac vitæ integritate consiliis quoq; omnia septa vidit,nec ullam patere locum calumniæ,ad aliud se vertit genus injuriarum. Exegit ab eo,non precibus quidem ut oportuit, sed imperiosâ quadam authoritate, ut Coloniensibus admissæ in se temeritatis veniam daret, excommunicatosque ecclesiæ reconciliaret. Præterea, ut ad firmamentum conservandæ se erga in perpetuum fidei, sex sibi ex militibus suis obsides daret. Vtrumque ille cum magna constantia negavit. Obsides quidem,quòd nullus regum priorum tale quid ab aliquo præcessore suo postulasset, excommunicatorum autem reconciliationem, quòd sine digna pœnitentiæ satisfa-

Imperatoris postulatio.

satisfactione excommunicatos in ecclesiam recipi leges ecclesiasticæ vetarent. Imminebat ille vehementer, comminans omnia se incommoda illaturum, & cuncta, quę illius sunt, ferro & igne demoliturum. Perstabat his fixus in proposito dicens, Se mori quidem paratum, si ipse Coloniensib. conspirasset ad eum interficiendum, sed nunquam retinendæ vitæ studio, ab jure ad injuriam declinaturum. Diu anceps erat pugna & utrorumq; milites magna concusserat sollicitudo, expectatione tam tristis spectaculi: Tandem evictus Rex ab his, quorum consiliis plurimum tribuebat, flexit sententiam, & ait: Malle se cum eo beneficiis certare quàm maleficiis, & si eum fidum sibi devotumq; in causis Reipublicæ experiretur, primum deinceps inter amicos habiturum. Hoc modo reconciliatus Archiepiscopo, Aquasgrani perrexit, & adversus ea, quæ de irruptione Barbarorum fama vulgaverat, eam regni partem quantum poterat communivit.

Ruthardus Abbas Herveldensis Monasterii. V. Idus Iunii decessit. Vir in Sacris Scripturis apprimè eruditus, & sic ad loquendum expeditus, ut nemo illa ætate Verbum Dei copiosius, nemo subtilius, nemo elegantius tractaret. Alias in observatione sanctæ regulæ paululum, quam mores & tempora expeterent, remissior erat. Is miro judicio Dei, qui quos diligit corripit, & flagellat omnē filium quem recipit, ante diem mortis suæ sensu defecit, & per continuos duos annos & sex menses phrenesi pariter & epilepsia gravissimè vexabatur. Defunctus est autem, anno integro & sex mensibus exactis, posteaquam abbatia se abdicaverat. Quod tamen factum adeò pœnitens deflebat, quoties à stupore atq; hebetudine mentis paululum respiraverat, ambiguum esset, morbo an mœrore gravius acerbiusq; tabesceret. *Ruthardi abbatis commendatio.*

Mediante Iulio, regressum regem de Lutheringia Wormaciam, iterum adierunt Legati regis Vngariorum, orantes obnixè. Vt memor affinitatis, memor actæ simul à puero ætatis, maturius subveniret expulso. Et quia preces tardius movebant privatis occupationibus intentum, datis XII. obsidibus fidem ei firmabant, quòd si ejus beneficio in regnum restitueretur, deinceps ei tributarius dictoq; obtemperans foret, & sex ei munitissimas Vngariæ civitates in argumentum nunquam irrumpendæ fidei traderet. Hac mercede redemptus, illico missis circumquaq; nuntiis, principes in expeditionem solenni indictione evocavit. Sed alii temporis angustias, alii rei familiaris inopiā, pleriq; quod opes suæ bello Saxonico nimium attritæ fuissent, item alii aliud excusationis genus obtendentes, omnes pariter militiam detrectabant. Ipse tamen ne tantum reipublicæ commodum casu oblatum sua ignavia corrumperetur, gregario tantum ac privato milite contentus, infesto exercitu ingressus est Vngariam, & nonnullas ejus regiones hostiliter peragravit. *Legati regis Vngariæ.*

Porrò Ioas qui Vngariam occupaverat, comperto ejus adventu summa industria id operam dedit, ut in locis, in quibus irruptio hostium timebatur nihil homines alimentorum, nihil animalia pabulorum reperirent: & sic ipse cum omnibus suis in quandam insulam propter locorum difficultatem omnino hostibus inaccessibilem se contulit.

Exercitus Regis qui ad tanti belli administrationem nihil sumptuum præparaverat, gravissima statim laborabat inedia, adeò ut homines plerosq; animalia penè omnia brevi pestilentia & fames consumerent. Qua necessitate compulsus Rex, nullo insigni facinore perpetrato Vngaria excessit. Et post festum sancti Michaelis Wormaciam reversus, ordinatis ibi pro tempore & copia regni negotiis, Ratisponam rediit. Dispositum habens, id quod reliquum erat temporis usq; ad natalem Domini, in peragrandis Bajoariæ, atque Alemanniæ civitatibus insumere. *Infelix Imperatoris expeditio.*

Hildebrandus Papa cum Episcopis Italiæ conveniens, jam frequentibus synodis decreverat: Vt secundum instituta antiquorum canonum, presbyteri uxores non habeant: habentes aut dimittāt, aut deponantur. Nec quisquam omnino ad sacerdotium admittatur, qui non in perpetuum continentiam vitamque cælibem profiteatur. Hoc decreto per totam Italiam promulgato, crebras literas ad Episcopos Galliarum transmittebat, præcipiens, ut ipsi quoque in suis ecclesiis similiter facerent: atq; à contubernio sacerdotum, omnes omnino fœminas perpetuo anathemate resecarent. *Clericis matrimonia negantur.*

Adversus hoc decretum protinus vehementer infremuit tota factio clericorum, hominem planè hæreticum, & vesani dogmatis esse clamitans, qui oblitus sermonis Domini, quo ait. Non omnes capiunt hoc verbum, qui potest capere capiat: Et Apostoli. Qui se non continet nubat: melius est enim nubere quam uri, violenta exactione, homines vivere cogeret ritu angelorum, & dum consuetum cursum naturæ negaret fornicationi & immunditiæ frena laxaret: Quòd si pergeret sententiam confirmare, malle se sacerdotium quàm conjugium deserere, & tūc visurum eum cui homines sorderent, unde gubernandis per ecclesiam Dei plebibus, angelos comparaturus esset. Nihilominus ille instabat, & assiduis legationibus Episcopos omnes socordiæ ac desidiæ arguebat, & nisi ocyus injunctum sibi negotium exequerentur, Apostolica se censura in eos animadversurum comminabatur. *Rationes contra decretū Pōtificis.*

Archiepiscopus Magontinus sciens non parvo constare operam hanc, ut tanto tempore inolitā consuetudinem revelleret, atque ad rudimenta nascentis ecclesiæ senescentem jam mundum reformaret, moderatius agebat cum eis. Et primo eis in dimidium annum inducias & deliberandi copiam dedit: hortans eos, ut quod necessario faciendum sit, sponte faciant, & tam sibi quam Romano

di- mano pontifici necessitatem adimant aliquid in eos, quod secus sit, decernendi. Ad ultimum congregata synodo in Erpesfurt mense Octobri pressius jam imminebat, ut relegata omni tergiversatione, impræsentiarum aut conjugium abjurarent, aut sacri altaris ministerio se abdicarent. Multas è contra illi rationes afferebant, quibus instantis perurgentisq; improbitatem eludere, sententiamque cassare niterentur. Cumque adversus Apostolicæ sedis authoritatem, qua se ille ad hanc exactionem, præter voluntatem propriam, compulsum obtendebat, nihil argumenta, nihil supplicationes precesq; proficerent, egressi tamquam ad consultandum, consilium ineunt, ut in synodum non redeant, sed injussi omnes in domos suas discedant. Nonnulli etiam confusis vocibus clamitabant: Melius sibi videri, ut in synodum regressi ipsum episcopum, priusquam execrabilem adversum eos sententiam promulgaret, cathedra episcopali deturbarent, & merita morte mulctato, insigne monimentum ad posteros transmitterent: ne quis deinceps successorum ejus talem sacerdotali nomini calumniam struere tentaret.

Cum ad episcopum relatum esset hoc eos machinari, commonitus à suis, ut tumultum qui oriebatur matura moderatione præverteret, misit ad eos foràs, rogavitque ut sedato pectore in synodum regrederentur, se cum primum opportunitas arrisisset, Romam missurum, & dominum Apostolicum, si qua posset ratione, ab hac sententiæ austeritate deducturum.

Decimarum retentatio. Postero die admissis in adjutorium communiter laicis & clericis, veterem illam de reddendis decimis querelã replicat, & quasi nihil bello Saxonico, nihil actum sit conditionibus, quibus paulò superius in Gerstingun pax convenerat, de integrò Turingos omnes de injusta decimarum retentatione reos addicere molitur: Nec recogitat hac causam, originem seminariumq; extitisse omnium calamitatum, quibus per plures jam annos Resp. incommodissimè vexabatur.

Indignè nimis tulerunt hoc Turingi: utpote, qui propter recentem belli successum tumidos adhuc spiritus gerebant, sibique vanissimè persuaserant, quod post triumphatum regem & acceptum gustum audaciæ eorum, nullus deinceps futurus esset episcopus, qui eis aliquam super hac re movere molestiam auderet. Primo tamen temperatis responsionibus ei suggerunt, non alia se ratione in Gerstingun recuperandæ paci consensisse, quàm ut legitima sua, à primis diebus statuta, rata sibi in perpetuum atque inconvulsa manerent. Cum hæc replicando, surdis auribus fabulam narrare viderentur, subitò efferata mente se foras proripiunt, ad arma conclamant: Et ad momentum, contracta ingenti multitudine, in synodum prorumpunt: & nisi maturius milites episcopi intercessissent, & blandiendo rationemque reddendo potius quam repugnando, quoniam viribus impares erant, ferocientis turbæ impetum inhibuissent, in ipsa cathedra episcopali episcopum oppressissent.

Synodus tumultu finita. Ita soluta est synodus, tam episcopo quam cunctis qui assederant clericis ultima formidine consternatis, & passim per omnes ecclesiæ angulos latebras sibi quærentibus. Statim episcopus ab Erpesfurt discedens, reliquam partem anni usque ad Epiphaniam in Helegenstat exegit: & per omnes festos dies inter sacra missarum solennia eos, qui sanctam synodum turbaverant, ad pœnitentiam sub Episcopali Banno vocavit.

Imperator bellum in Saxones molitur. Anno 1075. Rex natalem Domini Argentorati celebravit. Cumque adessent quamplurimi ex Principibus quos ille dedita opera de toto regno ad diem festum evocaverat, habuit cum eis mysterium consilii sui, & eos modis omnibus ad instaurandum bellum Saxonicum sollicitabat, multa in præsens largiebatur, plura in futurum pollicebatur, nullum postremò vel infimæ cōditionis, qui modò conficiendis tantis rebus commodus putaretur, relinquebat, quem non dato vicissim & accepto jurejurando, fidum sibi & obnoxium faceret. Cum ea potissimum pollicitatio omnes ad cōsentiendum inflecteret, quod sub testificatione jurisjurandi singulis promittebat, si eorum auxilio Saxoniam Turingiamq; recuperasset, quod ipsis utramq; provinciã pro arbitratu suo inter se partiendam, & perpetuo jure possidendam traditurus esset. Ita ira æstuans, nihil quam sanguinem eorum, qui se offenderant malebat. Quod tamen anno jam integro quam maximè dissimulaverat, adeò ut principes Saxoniæ quoties ad eum venissent, magnificè susciperet, & ad absentes pacifica sæpenumero atq; honorifica mandata destinaret.

Demetrius Ruzenorum Rex. Paucis post diebus Magontiam venit, ibique occurrit ei Ruzenorum rex Demetrius nomine, deferens ei inæstimabiles divitias in vasis aureis & argenteis & vestibus valde pretiosis, petiitq; ut auxilio sibi foret contra fratrem suum, qui se per vim regno expulisset, & regnum tyrannica immanitate occupasset. Missus est protinus à rege Burchardus Treverensis ecclesiæ præpositus, agere cum illo de injuriis quas fratri intulerat, & commonere ut regno, quòd injustè invasisset, ultro decederet: Alioqui authoritatem & arma Teuthonici regni propediem experturum fore. Is legationi huic propterea opportunus videbatur, quòd ille ad quem mittebatur sororem ejus in conjugio habebat & ipse hac de causa apud regem, ne quid in illum interim gravius decerneretur, summis precibus obtinuerat. Ruzenorum rex, Dedi Marchioni Saxonico, cujus ductu eo advenerat, à rege commissus est servandus, donec Legati reverterentur.

His diebus contigit gravi scandalo Babenbergensis ecclesiæ statum labefactari. Herimannus Episco-

Hermanni Episc. Babenbergensis factum indignum.

Episcopus ecclesiam, in honorem beati Iacobi, Babenberg foris murum propriis impensis extruxerat, ibiq; clericos XXV. scientia, moribus & canonicæ conversationis disciplinis haud obscuros congregaverat, & eis quæ ad victum vestitumq; sufficerent, affatim providerat. Cumq; is quem cōgregationi præfecerat, morbo præventus, diem clausisset extremum, nactus opportunitatem temporis, clericos expulit, & locum ipsum cum omnibus appendiciis suis Egberto Abbati de sancto Michaele tradidit, ad instituendum illic ordinem monasticum. Non offensus crimine aliquo clericorum, cum, ut dixi, honestissimè juxta ecclesiasticas leges vitam instituerent, sed monasticæ cōversationis munditia delectatus, in toto Episcopatu suo, si fieri posset, hanc solam esse vitam cupiebat, zelo quidem Dei, sed non secundum scientiam. Sic æmulatus Rachelis pulchritudinem, ut Lyæ fœcunditatem in thalamum cœlestis sponsi non crederet admittendam.

Clerici qui expulsi fuerant graviter ferebant, sine causa destitutos se esse stipe ecclesiastica quâ alebantur. Clerici quoque majoris ecclesiæ Babenbergensis tam illorum quam suam vicem dolebant, quòd, scilicet, non sine magna sui ordinis injuria tantum Episcopus deferret ordini monastico. Igitur junctis precibus adorti sunt eum, obsecrantes per Deum, ne his quibus nullum crimen impingeret, sine legitima discussione & audientia eriperet canonicè suscepta ecclesiasticæ sustentationis beneficia, nec sineret eos destitutos spiritualis militiæ stipendiis, quibus prętерea nihil amplius esset reifamiliaris, probro & ostentui fieri secularibus. Episcopatum Babenbergensem paucas habere cōgregationes clericorum, & ideo non tam monachis sibi opus esse quam clericis quorum ipsi solatio diebus solennibus, in processionibus, in susceptione hospitum uterentur. Præterea ecclesiam quam noviter ipse extruxisset loco celebri, in mediis huc & illuc diversantium turbarum fluctibus sitam, nec à majore ecclesia Babēbergensi plus XXX. passibus disparatam, multò clericis opportuniorem esse quam monachis: Qui, scilicet, monachi cum abominationes Aegyptiorum immolare jubeantur Domino Deo suo, secerni à multitudine, & sicut scriptum est, viam trium dierum ire debeant in solitudinem, ne si ea, quæ colunt & prima ducunt, seculares immolent, coram oculis eorum scandalizati lapidibus irrisionum suarum obruant, & infament sanctam & apostolicam vitam. Si Deo familiarius adhæreant monachi, tamquam honestior & sublimior portio corporis Christi; non iccirco clericos, tanquam membra putrida, penitus abscidendos esse ab ecclesia. Quia licet stellæ ab stellis differant in claritate, unam tamen cœli faciem decentissime distinguant sua varietate. Et licet membra disparia sint, & suis singula functa officiis, concordi tamen licet dispari famulatu necessitatem expleant, unius ejusdemq; corporis.

Episcopi obstinatum propositum.

Episcopus nec ratione movebatur nec supplicatione: asserens honorem quem deferret monachis in nullo præjudicare clericis. Bona autem quæ in usus pauperum proprio labore congessisset, sui juris, sui arbitratus esse utrum clericis attitularet an monachis. Clerici & inopia familiari, & indignitate rei vehementer exacerbati regis & omnium principum regni aures quotidiana proclamatione obtundebant pro injuria sua.

Roma ultimum clericorum asylum.

Cumque nihil usquam opis, nihil spei esset, versi ad validissimum illud quod in sancta ecclesia ultimæ semper necessitatis unicum esse præsidium consuevit, Romam pergunt. Et recitata Romano pontifici per ordinem suæ calamitatis historia; Apostolicæ sedis patrocinium contra tanti calumniatoris violentiam suppliciter implorant. Adest simul totius cleri Babenbergensis legatio, querelam ingeminant, & Romani Pontificis patientiam vehementer incusant: Cur Ecclesiam Dei tam diu sinat hominis hæretici communione maculari, qui non ut pastor per ostium, sed ut fur & latro per simoniacam hæresim, & ingentium pecuniarum profusionem irrepserit in ovile ovium, qui apud prædecessorem ejus Nicolaum Papam (II) tanti criminis insimulatus, ut dici solet, ignem gladio, hoc est, hæresim perjurio purgaverit. Qui cathedram Episcopalem & sanctæ prædicationis ministerium, expers ipse omnino literarum, contra sacros canones impudenter occupasset. Qui ante episcopatum cunctis capitalibus criminibus atque omni probrorum genere Magontiæ civitati, in qua nutritus sit, celebrem se spectabilemq; fecerit, qui pecuniariam atque usurariam artem, qua à puero sit institutus, postquam cœlestium talentorum negotiator constitutus sit, multò sollicitius exerceat, ita ut abbatias & ecclesias intra diœcesim suam sitas, quas fœdè comparaverit, fœdissimè vendat, & familiam Babenbergensis ecclesię paulò ante opulentissimam ac bonis omnibus florentissimam ad summam redegerit paupertatem. Qui nunc super omnia mala sua, ut in vestimentis ovium, liberius lupinam exerceat feritatem, & facilius illudat simplicium innocentiæ transfiguratus in angelum lucis angelus Satanæ: clericos absq; ulla discussione de ecclesiis suis ejiciat, atq; omnibus in quibus possit locis vitam monasticam, non tam amator religionis, quàm subdolus simulator instituat. Postremò per Deum omni potentem exorant, ut tandem aliquando expergefactus Simon Petrus, baculum pastoralis Zeli exerat contra lupum, improbè rapientem & dispergentem oves Dei, & Simonem magum iterum in ecclesia Dei nummulariorum mensas & æra proponentem, cum pecunia sua mittat in perditionem.

Episcopi Babenbergensis apud sedem Roman. accusati Virtutes.

Simon Petrus expergefaciendus.

Romanus Pontifex jampridem eum, à sacri altaris ministerio, suspenderat: præsenti autem relatione efferatus, absq; dilatione excommunicavit eum: Ea, scilicet, ex causa, quòd de gravissimis

criminibus jam olim accuſatus,& ut cauſam diceret crebrò per bienniū Romā evocatus venire cōtempſiſſet. Clericis quoq;, qui ſe per calumniam expulſos quærebantur, eccleſiam ſuam reſtitui præcepit,& deſtinatis ad clerum Babenbergenſem literis,mandavit ut ſe à communione illius abſtinerent: conteſtatus quàm ſanctè,quòd ſi communionem aliquando ac pontificatum,quem contra eccleſiaſticas leges invaſiſſet, nunquam deinceps ſe vivo recepturos foret. Quod ubi clericis Babenbergenſibus legati ſui retulerunt,& iram veterem armavit tantæ pollicitationis fiducia.

Epiſcopo interdicitur Epiſcopatu.

Occultata interim Apoſtolicæ ſedis legatione, mittunt ad Epiſcopum, qui tum temporis Babenberg conſiſtebat,eique denuntiant,ut quamtocius de urbe diſcedat:non poſſe eum ultra ſibi epiſcopum eſſe,quomodo & Epiſcopatum per Simoniacam hęreſim,contra eccleſiaſticas ſanctiones coëmiſſet,& eum adminiſtrare ignarus omnino literarum non poſſet. Atrociſſimè per ſe legationi adjecta eſt gravis contumelia. Adoleſcens quidam ex numero clericorum, & animis ferox & ætate, verſiculum brevem ex Pſalterio propoſuit Hujus, inquit,capituli non myſticum ſenſum, non allegoricam ſignificationem,ſed verbum ex verbo fidus interpres, ſi mihi rectè explicaveris, ego te omni quæſtione liberatum, cunctis criminibus quibus te impetimus abſolutum,digniſſimum planè Epiſcopatu pronuntiabo.

Legati Pontificis Epiſcopum excommunicant.

Ille inſolita re attonitus,cum quid hoc eſſet,unde nova hæc & inuſitata mitium ante hac clericorum aſperitas procederet turbulentus ſciſcitaretur, & dictis atrocibus reſponſa atrociora redderet:Repentè in medium procedunt Legati ſedis Apoſtolicæ,& præter literas,quas manibus pręferunt viva voce ei ex nomine Romani pontificis denuntiant,ut nullum deinceps pontificalis officii jus,poteſtatemque habeat,ſciatq; ſe Apoſtolicæ excommunicationis gladio, de corpore univerſalis Eccleſiæ præciſum eſſe: Propterea quòd objectum ſibi crimen ſimoniacæ hæreſeos,toties Apoſtolicis epiſtolis Romam evocatus, purgare diſtuliſſet. Præcipiunt etiam clericis Babenbergenſibus,ut nullum ultra ei,tamquam Epiſcopo,honorem reverentiamq; deferant,ſed ab ejus cōmunione omni modo ſe abſtineant:ne deprehenſi tamquam eccleſiaſticæ ſanctionis tranſgreſſores,ſimilem cum eo ſortiantur excommunicationis vindictam.

Ibi primum Epiſcopus circumventum ſe fraude clericorum ſuorum advertit:quibus acriter inſiſtentibus,ut quamtocius Epiſcopatu abdicatus abſcederet,cum nulla ratione ſatis facere poſſet, aſſereretq; ſub teſtificatione nominis divini, nullum ſe in Eccleſia opus Dei acturos fore,ipſo in ea perſiſtente. Incertus confuſuſq; animi miſit ad epiſcopum Magontinum, fidiſſimum ſibi amicum, quem multis ſæpe beneficiis privatim & publicè ſibi devinxiſſet, quique omnium quæ in acquirendo vel adminiſtrando epiſcopatu geſſiſſet,conſcius ſibi particepſq; extitiſſet: Rogavitq;, ut quā citiſſimè veniret,& tumultuantem inteſtinis ſimultatibus clerū quoquo poſſet modo cōpeſceret.

Moguntinus Archiepiſcopus.

Ille nihil moratus affuit,egitque ut rogabatur cum clericis,ne,obliti pudoris ac modeſtiæ ſuæ,in epiſcopum ſuum, quem propter Deum patris loco venerari debuiſſent, ſine cauſa exardeſcerent, quum eos nec dicto nec facto,quod juſtè in querelam vocare poſſent,ſciens provocaſſet:vel ſi quid quod eos læderet forte inſcius admiſiſſet,ſe cognitore atq; arbitro paratus eſſet quovis modo ſatisfacere offenſis:parcerent, ſi minus ejus innocentiæ,at honori atq; exiſtimationi propriæ, ne ad cōtemnendos epiſcopos ſuos,cæteri per orbem terrarum clerici hoc animarentur exemplo, & rebellionis atque contumaciæ peſtilēs hic morbus ſumpto à Babenbergenſibus initio, totum inficeret corpus gregis Dominici.

Nihil illi placationis,nihil laxamenti admittentes,graviſſimis eū conviciis confutarunt. Iuſtiſſimè dicētes,in eum quoq; Apoſtolicæ excommunicationis anathema procedere debuiſſet, qui hominem omnibus probris infamatum,& nihil in moribus,nihil in ſcientia dignum ſacerdotio afferentem,per ſimoniacam hæreſim Epiſcopum ordinaſſet. Nec ad excuſandas excuſationes in peccatis obtendere poſſe ignorantiam,cum actus ejus omnemq; vitæ inſtitutionem, tanquam qui in laribus ſuis diu familiariſſimè obverſatus ſit,optimè cognoviſſet, & omnibus quæ in coëmendo epiſcopatu acta ſint medius ipſe atq; intimus interfuiſſet.

Moguntini ſtudiū in reſtituendo Babenbergenſem, ipſi periculum creat.

Videns archiepiſcopus obſtinatos in contentione clericos nulla ratione mitigari poſſe, ne quid pro amico ſuo intactum intentatumq; relinqueret,aſſumpto eo Romam ire ſtatuit:ſperans Romanum pontificem vel pecunia,vel ſupplicatione expugnari poſſe, ut eum crimine atq; anathemate abſolveret. Sed inter eundum reputans, haud ſatis tutum eſſe,ut eum,non prius explorato Romani pontificis animo, Romam perduceret,ſuaſit ei in extrinſecis eccleſiæ Babenbergenſis poſſeſſionibus reditum ſuum præſtolari,& ipſe cum paucis ut inſtituerat,concitus Romam contendit. Quò dum veniſſet,vix & ægre,ut à Romano Pontifice in communionem ſuſciperetur obtinuit, & qui in alienis criminibus patronum ſe paraverat,ipſe de propriis inſimulatus, quod Babenbergenſem Epiſcopum per ſimoniacam hæreſim ſciens ordinaſſet, pene gradus ſui periculum incurrerat. Ad ultimum diſcedendi juſſum eſt, ut ab ejus communione omni modo abſtinere, & promulgatam adverſus eum Apoſtolicæ excommunicationis ſententiam,omnibus Teutonici [illegible] Principibus notam faceret:& cumprimum conficiendæ rei temporis opportunitas arriſiſſet, alium pro eo Babenbergenſibus epiſcopum ordinaret.

Quod

Quod ubi Babenbergensi episcopo compertum est, nullam deinceps spem sibi reliquam, nisi in clementia Romani pontificis fore ratus, conductis qui causam suam apud sedem Apostolicam dicendi arte tuerentur Romam perrexit. Sed Romani pontificis constantia, & invictus adversus avaritiam animus omnia excludebat argumenta humanæ fallaciæ. Multis lachrymis, multis supplicationibus, multis rhetorica arte compositis disceptationibus vix hoc solum obtinuit, ut ea conditione anathemate absolveretur, quatenus ubi primum in patriam rediisset, monasterium ingrederetur, atque ibi deinceps à cunctis in perpetuum seculi actibus feriatus, scandalizatam sua ambitione ecclesiam, digna satisfactione defleret.

Ita regressus in patriam, cum jussa Romani Pontificis retulisset ad milites suos, quibus se multa largitione admodum popularem acceptumque fecerat, vehementer restiterunt: Indignissimum fore, dicentes, & nulla retro majorum memoria in ecclesiis Galliarū hoc accidisse, ut sine publica audientia & canonica discussione, quod nec infimis quidem gradibus competeret, Episcopus deponeretur. Non hanc privatam illius esse injuriam, ad communem potius spectare contumeliam, omnium qui tuendæ Babenbergensis ecclesiæ dignitati operam suam deberent, & ejus episcopo sub jurejurando fidem dixissent: & ideo extrema omnia prius se experturos esse, quam servatum ad sua tempora illius ecclesiæ honorem sinerent fœdissimo hoc exemplo contaminari. *Hermannus Episcopatum relinquere cogitur.*

His ille promissis animatus, neglecto Romani Pontificis decreto, Babenberg rediit, ibique IV. vel V. hebdomadas commoratus, præter altaris officium in cæteris omnibus, quæ, scilicet, ad exteriorem episcopi administrationem pertinebant, nullo modo jure suo cedebat: Irritam reputans excommunicationem, quam non canonicè in se promulgatam cavillabatur. Quibus diebus in civitate Babenbergensi nullum publicè actum est opus Dei, clericis refugientibus atque omnino execrantibus communionem ejus. Cæteram ejus anni partem in extrinsecis Babenbergensis ecclesiæ possessionibus militum suorum præsidio fultus, exegit. Verum neque rex neque episcopus, neque alius quisquam, qui sanum saperet ei communicare volebat. *Episcopus redit audacior.*

Rex pascha Wormaciæ celebravit. Quò dum ad salutandum eum quidam ex principibus Saxoniæ pergere instituissent, missi obviam eis legati, denuntiaverunt, ut ocyus in sua redirent, alioquin haud tutò visuros esse faciem regis, quem post tam graves contumelias digna adhuc satisfactione non placassent. Ibi primo malum, quod cervicibus impendebat, adverterunt. Rex omnibus, quæ bello administrando necessaria erant, affatim provisis jam & instructis, solenni edicto cunctis, qui in regno suo erant, expeditionem indixit in Saxoniam, diemque & locum statuit coadunandi exercitus, videlicet, VI. Id. Iunij, in possessione Herveldensis monasterii, in loco qui dicitur Bredingen. Misit etiam legatos ad Saxones, qui tunc ineundi consilii gratia, frequentes Goslariam convenerant, dicere eis, memorem se gravium injuriarum, violatæ regiæ majestatis, & turpis fugæ, qua extremo in periculo vitæ consulere coactus fuisset. Nec se cunctis generaliter Saxonibus crimen hoc intendere. Paucos fuisse principes, qui imperitam multitudinem, & naturali levitate semper novarum rerum avidam, hac rabie inflammassent. Ab his cōcitatæ seditionis & turbatæ Reip. pœnam se, quoniam legibus non potuerit, armata manu exacturum. Proinde rogare se cæteros, & sub interminatione gratiæ suæ præcipere, ne hostes publicos armis aut opibus tueantur. Si obediant, veniam se eis dare veteris culpæ, quod tam inusitati facinoris socii participesque ante hac extitissent. Sin autem, excusationem deinceps non habituros esse peccati, quod scientes præmonitique admisissent. *Imperator expeditionē in Saxones parat.*

Ad hæc Saxones gravissimam, ajebant, habemus legationem, & nisi principes nostri de omnibus quæ objiciuntur, juxta magnificentiam regiam ei satisfacere spondeant, eos sine mora vel captos, & in vincula conjectos ejus examini reservabimus, vel in favillam redactis omnibus, quæ ad eos pertinent, Saxonia procul effugabimus. Quod si justis & regio nomine dignis conditionibus parati sunt, vel objecta purgare, vel quæ peccaverunt expiare, oramus & per Deum obtestamur, ut honori potius suo quam iracundiæ consulat. Nec ante publicam principum cæterorum audientiam & legitimam discussionem aliquid in eos, quod se non deceat, decernat. Diem potius statuat, locum designet, copiam det tuto coràm veniendi, & tuto causam dicendi, ut secundum Palatinas leges justa examinatione habita, vel puniat convictos, vel absolvat innocentes. Quod si ira immoderatior nullam admittit satisfactionem, nec alio pacto quàm sanguine principum nostrorum restingui poterit, quid prodest ambiguis responsionibus sententias involvere? Extremæ impietatis fore judicamus, ut principes nostros deseramus, & eos pro nobis jugulandos objiciamus. Quos haud dubiè scimus nullo privato odio vel gratia, sed sola tuendæ salutis nostræ, & vindicādæ libertatis nostræ causa contra regem arma sumpsisse. Quapropter id supplices petimus, ut eadem nobis & illis venia concedatur admissæ præsumptionis. Aut si nulla supplicationum victima expiari potest quod fecimus, eodem in nos & in illos supplicio animadvertatur. *Saxonū responsa.*

Tunc Bucco Halberstatensis episcopus, Wecel archiepiscopus Magdaburgensis, Magnus dux Saxoniæ, Ottho dux quondam Bajoariæ, & cæteri principes quos rex specialiter tam truculenta comminatione impetebat, dixerunt, Nequaquam se sibi conscios esse, quod pacem, quæ anno *Bucconis & Wecels Episcopor. Magni & Itthonis ducum protestatio.*

priore in Gerstingunn convenerat, facto aliquo vel dicto violassent. Nam si rex instinctu eorum consilio factum suspicaretur, ut ecclesia in Hartesburg incenderetur, thesauri diriperentur, corpora sepulchris ejicerentur, aut aliud aliquid contra statutum illius conventionis perpetraretur, paratos se esse, ut quavis conditione, quam modo cæteri principes regni æquam judicassent, crimen refellerent, & innocentiam suam assererent: insuper ipsam ecclesiam propriis impensis ambitiosius quàm fuerat instaurarent, amplioribus ornamentis excolerent, omnia etiam quæ ineptū vulgus maligno spiritu suscitatum ausu nefario infregisset, diripuisset, temerasset, multiplicius restituerent. Super hæc omnia auri & argenti & prædiorum suorum quantum salvo pudore suo & regni majestate accipere vellet, prompta mente darent, dummodo in gratiam rediret, & gladium quem in cervices eorum, & in eversionem totius Saxoniæ iratus extenderat, placatus remitteret in vaginam. Quod si obstinatum adversus omnes preces & supplicationes animum gereret, se deinceps contra eum nec arma laturos nec aciem instructuros, sed nudis pedibus venienti obviam processuros, & sententiam quamcūque vel iratus dictasset porrecto jugulo excepturos.

Imperatoris nimia inclementia. In hæc verba nuntios regis dimiserunt, & ipsi protinus suos eadem ad eum responsa deferentes, destinarunt. Quos ubi rex advenire comperit, præcepit ut nulla ratione in conspectum suum admitterentur, mandavitq; eis per occultos indices, ut quantocyus recederent, nec se oculis ejus, qui contumeliam fecissent, sic temerè ingererent, alioquin regia censura coërciturum se hostes publicos & insidiatores regni, qui sub prætextu legationis, mendacia sua per populum sererent, ad sollicitandos animos principū, & expeditionē suam impediendam. Ita Legati sine effectu reversi sunt.

Legati Saxonum contempti. Legatus violatus. Iterum alios atq; alios miserunt sed eodem omnes rigore obfirmatas contra se tam fores quàm aures regias invenerunt. Semel quum unus legatorum captata loci & temporis opportunitate se improvisus in conspectum regis proripuisset, & quæ in mandatis habebat proloqui cœpisset, vix ad primum sermonis exordium dato silentio, statim cum gravi indignatione rejectus est. Et cum ab Vdalrico quodam regio satellite in crastinum servandus abductus, vel potius abreptus fuisset, proximo mane elusis custodibus vix vita comite effugit.

Dehinc crebris legationibus adorti ducem Rudolfum, ducem Bertholdum, ducem Gozelonem & cæteros principes, quos superiore bello conjurationis socios habuerant, fidem implorant, fœderis quod pepigissent admonent, obtestanturq; per Deum, per cujus nomen in unius ejusdemq; militiæ sacramenta jurassent, ut assint periclitantibus, & sicut prius gerendo bello favorem suum, ita nunc reparandę paci, quoniam eos belli pœniteat, auxilium consiliumq; suum non subtrahāt. Sed

Imperatoris obstinata prospicientia. regis prudentia, qua supra ætatem suam mirum in modum callebat, omnia sepserat, omnes vias, omnes aditus obstruxerat. Siquidem à cunctis principibus suis jusjurandum acceperat, quòd nullas eorum legationes se inconsulto susciperent, quod eos nec armis publicè, nec consiliis secretò tutarentur, nec sibi pro eis preces aliquando supplicationesq; deferrent, donec se acceptę ab eis ignominiæ maculam digna animadversione eluisse, ipse judex testisq; fateretur. Ita quodcumq; intendissent, quamcumq; viam pertentassent, omnia offirmata, implicata, impedita repererunt.

Saxonum & Turingorum ad Deum confugium. Exin crebra per Saxoniam Turingiamq; conventicula faciunt, quid facto opus sit consulunt, discussis & eventilatis omnibus, quæ tanto malo remedium aliquod polliceri videbantur. Quum nulla usquam humani auxilii spes eluceret, statuunt unanimiter à Deo sibi deinceps quærendū esse subsidium, qui solus tam obstinatam regis ferocitatē emollire, & rem implicitam expedire queat. Iubent ergo, ut per totam Saxoniam & Turingiam, depositis cultioribus indumentis, sacco & laneis vestiantur, cibo & potu statutis diebus abstineant, sumptus in pauperes pro sua quisque re familiari conferant, & per Ecclesias nudis pedibus discurrentes, Deum communi lamentatione deprecentur, ut manum suam, quæ humano ubiq; cessante adjutorio, sola jam possit opitulari, undiq; conclusis, ad ereptionem eorum extendat. Præterea placet, ut die, quo regis exercitus juxta publi-

Supplicationes Saxonum. cam indictionem in Bredingen coadunandus conveniret, ipsi in loco, qui dicitur Lupezem, sex milibus ab eis disparati castra locarent, & iterum atq; iterum repetitis supplicationibus aures ejus & principum ejus obtundentes, si evincerent, gratias Deo, sin autem, in eodem loco venientem præstolati, collatis signis, æquissimo judici Deo rem committerent.

Saxonum confœderata auxilia. Superveniunt etiam hinc Luticiorum, hinc Polenorum nuntii, suam utrique operam, socias manus, & pares ad cuncta quæ belli artibus transigenda sint animos pollicentes. Et quòd parati sint die, quem Saxones designaverint, armatorum copias quàm maximas in Saxoniam mittere: Vel si hoc malint, contra Danos & alias gentes, quas vulgatum erat ad irruptionem Saxoniæ à rege sollicitatas esse, stationes jugesque excubias agant, ut hac parte sollicitudinis exonerent alias occupatos. Hoc nuntio paululum recreatis animis digressi, quantum temporis supererat usque ad diem coadunandi exercitus, in jejuniis & vigiliis exigunt, ecclesias indefessi obsident, in cinere volutantur & cilicio, noctes perinde ac dies precibus insumunt, nullum postremò religionis genus, quod ad placandum Deum ecclesiastica traditione comparatum sit prætermittunt. Sed ira Dei, quæ in eos exarserat, major erat quam ut lachrymis restringui, hostiis & muneribus mitigari posset.

Rex

Rex Pentecosten Wormaciæ cum paucis celebravit, principibus in præparationem militiæ singulis privata sollicitudine occupatis. Statuta die venit in Bredingen cum infinita multitudin, planeque omnium unanimi consensu constitit, nulla unquam retro majorum memoria, tantum exercitum, tā fortem, tam militariter instructum in regno Teutonico, à quoquam rege contractum fuisse. Quicquid in regno episcoporum erat, quicquid ducū, quicquid comitum, quicquid ecclesiasticarū aut secularium dignitatum omnes summa vi, summa ope in hoc bellum enisi, convenerant. Nemo prorsus, nisi quem forte gravis admodum & omnino inexplicabilis necessitas excusasset, aberat.

Imperatoris in Saxoniam expeditio & ingens exercitus.

Episcopus Coloniensis causatus impium fore, si calamitatis, quæ oppressura esset fratrem suum Magadaburgensem episcopum, & consobrinum suum Halberstatensem episcopum spectator adesset, vacationem impetraverat, haud gravatè hoc concedente rege, eo quod post primā defectionem invisum semper eum suspectūq; habuisset. Leodiensis episcopus, vir præter decrepitam ætatem, longa ēt ægritudine exhaustus, Reginam interim servandam susceperat, & hac occasione ipse quoq; militia defungebatur. Vterq; tamen milites suos amplissimo numero transmisit.

Episcopus Colon.

Leodiensis Episc.

Dux quoq; Boemorum aderat, tanto stipatus agmine, ut se solum bello Saxonico sufficere posse vana spe cinius, arbitraretur.

Dux Bohemorum

Wideradus abbas Fuldensis, præter quòd ab ineunte ætate uno pede graviter claudicaverat, jam per biennium ita paralysi dissolutus erat, ut nisi baculo aūt ministrorum humeris innixus, nusquam progredi posset. Eum tamen nec tam molesta valetudo excusare poterat à militia, id potissimum curante rege, ut omnium principum suorum titulis ac fascibus quam maxime insignem faceret expeditionem. Cumq; ad locum coadunandi exercitus, ferventissima æstate; vehiculo sedens pergeret, strepitu circumfusæ multitudinis, & vi concitati pulveris suffocatus, penè spiritum exhalaverat. Relatus in monasterium à stupore quidem mentis post paululum respiravit, nullū tamen ultra verbum proloqui potuit, atq; ita deinceps per 6. hebdomadas gravissima corporis molestia decoctus, 17. kal. Aug. humanis rebus exemptus est. Vir planè ferventis in Deum fidei, suis tamen omnibus admodum invisus, propterea quod in diebus ejus Fuldense nomen multis calamitatibus vehementer attritum, & penè omnino obliteratum fuisset. Sed ad cœptum, unde digressi sumus redeamus.

Abbas Fuldensis, in expeditione lethaliter occumbit.

Missi à rege exploratores speculari exercitum Saxonum, retulerunt eos multitudine & armis haud impares, cætero belli apparatu etiam superiores esse, opes multas, & sufficientes in longum quoque tempus sumptus convexisse, nihil permotos tantorum hostium adventu, in proximo castra locasse, post laborem itineris otioso jam animo fixis tentoriis recreando corpori indulgere; Hoc statuisse, ut legatos supplices de pace mittant, si non impetrent, æquo certamine adoriantur venientes.

Exploratores Imperatoris.

Facile & contemptim hoc auditum est ab his, qui cum rege erant, passim jactantibus nec ferreas vel adamantinas acies multitudini & virtuti suæ inexpugnabiles fore, secum esse militem lectissimum, qui in faciendis stipendiis ætatem exegisset, & quem singuli principes, diligenti delectu habito, de toto orbe exquisissent, vulgus esse ineptum, agriculturæ potius quam militiæ assuetum, quod non animo militari, sed principum terrore coactum contra mores & instituta sua in aciem processisset: Et ideo non expectaturum, ut commisso certamine comminus stricto ense feriret & feriretur, sed ante commissum prælium solo concurrentis exercitus strepitu & clamore terrendum, fugandum, & fundendum esset.

Rex non tam metuebat ne prælio quam ne supplicatione vinceretur, neu Principes sui, eis bellum inferre religiosum ducerent, qui se ad quascunque conditiones paratissimos præberent, & ignominiæ suę vindicta, qua nihil ardentius cupiebat, è manibus sibi raperetur. Hoc præcavens, quàm maxime satagebat, ut ante exercitus committerent, quam Legati Saxonum pacem postulatur venirent, plurimum in hoc ipsum annitente duce Suevorum Rudolfo: Propterea quod anno priore regnum affectasse infamatus, suspicionem hanc novis erga regem studiis abstergere cupidissimè volebat.

Rudolfus dux Suevorum.

Profectus Rex de Bredingen, die prima venit in Elenen. Sequenti die, præcipitato nimium gradu, duorum penè dierum iter confecit, atque in Beringe castra posuit, haud multo à Saxonibus intervallo. Jam fixis tentoriis, singuli quæ exhaustis lassitudine corporibus necessaria forent circumquaque dispersi, providebant. Rex etiam refrigerandi gratia se in lectum reclinaverat, cum subito dux Rudolfus ingrediens nuntiat, Saxones brevissimo spacio abesse, & incertum, negligentes an ignaros advenientium hostium, inter epulas & pocula ineptis lascivire lusibus, qui si vel ad punctum temporis inultum habeant, quod sumpta contra rempubl. & leges majorum arma, sic improbe conspectibus regis invexissent, ignominiam hanc Theutonici regni nullis deinceps seculis abolendam esse: Placere sibi cum adhuc major pars supersit diei, ut acies instruatur, prælium committatur, vel si prælium detrectantes intra castra se tutentur, ipsa castra admoto exercitu expugnentur.

Rex ei pronus in terram gratias agit,& hujus beneficii, quoad vivat, nunquam se immemorem futurum, Deo in testimonium ascito,pollicetur. Ita ambo se tentorio proripiunt, dato ad pugnam signo,ocyus omnes assunt,longè lateque patentes campos occupant,singuli duces suas seorsum legiones instruunt. Et quia nec situs loci,nec multitudo patiebatur,ut uno eodemque tempore omnibus una fieret manus conserendi copia,datum negotium est duci Rudolfo, ut ipse cum suis prima acie confligeret.Peculiari,scilicet,Suevorum privilegio,quibus ab antiquis jam diebus lege latum est,ut in omni expeditione regis Theutonici,ipsi exercitum præcedere, & primi committere debeant. Cæteris jussum,ut propter assistentes pugnantibus, prout res posceret, auxilio concurrerent. Rex in quinta erat legione,quam ex lectissimis & erga se admodum spectatæ fidei juvenibus stipatam ornatissimamque instituerat. Ita paulatim servatis ordinibus ad castra Saxonum procedunt.

Suevorum Privilegium in expeditionibus.

Saxones qui sibi stultissime persuaserant;spacium illud,quo à rege aberant, vix ab equite expedito, nedum ab exercitu,sarcinis aliisq; impedimentis implicato, uno die transmitti posse, nihil minus quàm regem eo die ad se perventurum suspicabantur. Ideoque vana securitate resoluti, omne studium ab armis ad curam corporum verterant. Cum repentè conspicantur cœlum pulvere obtenebratum,exercitum super arenam maris innumerabilem,totam adjacentis campi latitudinem,in star locustarum occupasse,& ferè jam immenso, quod in medio erat, spacio, ad ipsa castra opprimendo,nisi maturent egredi,citato paululum gradu properare. Inopinata re trepidi, & se invicem inertiæ,quòd hostem non prævidissent incusantes,protinus sublatis in cœlum vocibus conclamant, arma rapiunt,portis prorumpunt. Pauci loricis corpora muniunt,cæteri dum morarum impatientes ruunt,nec vestes quibus se paulò ante largiori otio indulgentes exuerant,resumere meminerũt.

Saxonum imprudentia secura.

Tumultus in castris saxonicis.

Nullus alterum cunctantem operitur,sed singuli passim,prout ocyus,seriusvè arma expedierant accurrunt. Quamplurimi etiam trans fluvium Vnstrut longius metati, prius infœliciter gestæ rei, quàm committendi certaminis nuntium acceperunt. Nec legiones ordinare angustia temporis sinebat, nec militem adhortari,nec castra consuetis stationibus munire, nec aliud quicquam facere quod militaris disciplinæ solemnitas exigebat. Repentinus regis adventus omnia præverterat. Vix tandem ex illa trepidatione resumpto spiritu,cum in globum densissimum tumultuaria se statione stipassent,non expectato signo,ut consuetudo est pugnaturis,equis subdunt calcaria, & summo nisu præcipites feruntur in adversarios. Haud procul ab Hohenburg. Nec impetum sustinere vel ad horam Suevi potuissent,nisi loco motis jamque pedem retro ferentibus Dux Welf cum exercitu Bajoarico, concurrisset.

Prima certaminis procella hastas & lanceas consumpsit. Reliquam partem gladiis, qua pugnandi arte plurimum excellit miles Saxonicus,peragunt,præcincti singuli duobus vel tribus gladiis, tantaque vi,tanta ferocitate,tanta feriendi calliditate grassantur,ut hostib. etiam non minus admirationi quàm terrori essent. Ibi Ernost Marchio Bajoariorum,vir in regno clarissimus, & multis sæpe adversum Vngarios victoriis insignis,graviter vulneratus est,& cum in castra semivivus relatus fuisset, postero die expiravit. Ibi Engilbertus comes,ibi duo filii Eberhardi comitis de Ellenburg,ibi quamplurimi nobiles ex Suevis,quamplurimi ex Bajoariis corruerunt,paucíq; admodum sine vulneribus prælio excesserunt. Rudolfus dux multis sępe gladiis impetitus,quamquam tenacissimæ loricæ prędsidio ictus omnes frustraretur,multis tamen ex assidua contusione mẽbrorũ affectus est incõmodis

Saxonum belladi agilitas.

Forte de Nellenburg.

Rudolfus dux.

In exercitu Saxonico præclarissimè enituit virtus Otthonis ducis quondam Bajoariæ. Is fortissimus juvenibus septus,modò in prima acie pugnam lacessere,ubicumq; acrior vis hostium incubuisset comminus adesse,insistentium vultus gladio ferire,per hostiles cuneos quaqua versum viam sibi ferro parare, modò in postremis cessantes adhortari, causæ quæ arma sumpserant admonere, & ut nunc, quod sæpe quàm sanctæ jurassent,libertatem suam manu vindicarent, omnes in commune per Deum obsecrare. Strenuè profecto & egregii militis,& optimi ducis officio fungebatur.

Otto dux Baioariæ

Protractum à media die usq; in horam nonam certamen,jam in eo erat, ut duo duorum regnorũ exercitus Sueviæ & Bajoariæ terga verterent,& regi frequentes nuntii salutem suorum in extremo sitam nuntiabant,cum repentè ex uno latere Herimannus comes de Glizberg,ex alio latere Babenbergenses milites signa inferunt.Tum dux Boemorum,tum Gozelo dux Lutteringorum multis prius periclitantium in prælio legationibus & supplicationibus fatigatus,suas uterq; copias, incitatis ad cursum equis, immittit.

Imperatoris exercitus labascens.

Non ultra Saxones vim multitudinis sustinere poterant,paulatimq; cedentes,cum inclinatas jam ad fugam acies dux Ottho restituere obsecrando,increpando, inertiam desidiamque exprobrando diu multumque conatus fuisset,tandem versis frenis omnes diversas in partes aufugerunt. Tum verò, ut semper in fuga hostium ignavissimis & fortissimis par solet esse audacia, par gloria, omnes in exercitu regis legiones confusis ordinibus,omnes etiam plebei ac rustici, qui castrorum usibus servilem operam dependebant,ocyus se ad persequendos fugientes expediunt, equos calcaribus enecant, latissimos campos dicto citius transvolant,obstantia quęque conculcant.

Saxones secundo bello cæsi.

Fugientes,quum in castra,tamquam illic latibulum habituri, se recepissent captis castris & direptis exagitant,loca omnia per quæ fuga est,per miliaria duo vel tria circumquaque cædibus cruentant

Fuga Saxonum.

tant,cadaverum acervis exaggerant. Et quia concitatus ungulis equorum pulvis,oculis prospectū, rebus discrimen eripuerat,ut haud facile socios ab hostibus visu caligante secernere possent,quamplurimos ex sociis suis,dum hostes arbitrantur,interficiunt.

Principes Saxoniæ & nobiles præter duos mediocri loco natos,omnes vivi integriq; evadunt, tū peritia locorum,tum obtenebrati aeris densitate,tum equorum velocitate commodissime usi.

Porrò in vulgus pedestre,quod congressis equitibus adhuc in castris resederat, ita ultra modum omnem,modestiamque debacchata est hostilis feritas,ut Christianæ verecundiæ obliti, pecudes sibi non homines jugulare viderentur. Plurimam etiam partem fluvius Vnstrut,dum metu gladii imminentis præcipitantius irruunt,absorbuit. Cædi nox finem fecit. Et quod ultra fluvium persequi fugientes haud satis tutum putaretur,conversi milites ad spolia diripienda tantam in castris hostium invenerunt ciborum affluentiam,tantam auri & argenti vestiumque pretiosarum multitudinē, ut non ad bellum inferendum, sed ad epulum præbendum regis exercitui, & ostentandam opum suarum magnificentiam occurrisse viderentur. *Sævities in Saxonum vulgus.* *Castra Saxonum spoliata.*

Rex paulo post occasum solis inter faustas,ut solenne est militum,acclamationes,in castra revertitur,lætus & æstuans gaudio, quòd hostes infestissimos insigni victoria subegisset: maximè jactantibus passim militibus,quod illos & illos de primis principibus Saxoniæ manu propria peremissent. Cumque ad locum congressionis reversi,alius dominum suum,alius patrem,alius fratrem,alius cognatum,aut alia quavis necessitudine sibi devinctum in acie corruisse reperissent, læticia omnis in mœrorem,cantus versus est in vocem flentium. Planctu & ululatu castra universa perstrepebant. Sequentem diem in eisdem castris agentes,occisos terra obruunt. Qui clariores inter eos ditioresq; extiterant, in patriam, unde quisq; oriundus erat , sepeliendos remittunt: vulneratis curam adhibent, quos militiæ in reliquum inutiles vulnera reddiderant,suis in patriam curandos destinant. *Victorum ovatio in planctum versa.*

Nec facile æstimari poterat,quot hac,quot illa in acie cæsa essent millia, hoc tamen palàm constante, plus hic nobilium,plus illic cecidisse plebeiæ multitudinis, & propter amissionem clarissimorum virorum,majus victores quam victos tulisse dispendium.

Mœrore & luctu affectis omnibus, gravior accessit dolor & facti pœnitentia , comperto quod principes Saxoniæ,quos ad unum interfectos pridie vano rumore vulgaverant, omnes integro numero viverent atq; ad iterandum prælium novas denuo copias pleni animorum contraherent. Graviter nimis ferebant, & inter se haud obscuris mussitationibus fremebant, quòd maximo sui piaculo, minimo reipublicæ emolumento,manus suas innoxiè plebis sanguine polluissent. *Rumor fallax.*

Rex ipse quam plurimum verebatur,ne miles in irritum fusi tanti sanguinis pœnitens, religionis obtentu deinceps militiam detrectaret , quam sine peccato & gravi offensa Dei administrare non posset. Pessimæ rei, pessimum Magontinus archiepiscopus remedium adhibuit. Collato cum paucis familiaribus regis consilio,repentè processit in publicum, & principes Turingiæ nec canonicè ad synodum evocatos,nec synodali audientia secundùm ecclesiasticas leges discussos,præcipiti sententia excommunicavit: Ea scilicet causa,quod eum anno priore Erpesfurt, quum ad exigendas decimas assedisset,districtis gladiis intra ecclesiam impetissent. Et ne quis ei forte hoc crimini daret, quod contra canonum scita miseros homines, tam inexplicabilibus negotiis ad præsens implicitos,tam iniquo tempore adortus fuisset,quando tantis undique bellorum procellis jactati,non causis dicendis vacare,sed vitam suam fuga vel armis servare necesse haberent,ait, à Romano pontifice sibi hoc permissum esse, ut absque legitimis induciis, absque legitima discussione, die quo sibi occurreret, eos justo anathemate ab ecclesia recideret. Nullum tamen sapientem latere potuit,quò potissimum spectaret hoc factum, eò, scilicet, ut exercitus regis promptior deinceps fidentiorque adversum eos bellum gereret , de quorum occisione, si post excommunicationem occisi fuissent,putaret se nec peccatis obnoxium fore, nec pœnis , quas leges ecclesiasticæ statuunt homicidis. *Principes Thuringici excommunicantur.* *Licentia Romana.* *Velamen peccati egregium.*

Igitur movit exercitus de loco certaminis,& transita Turingia ingressus est Saxoniam,omnia circumquaque ferro & igne depopulans, tantasque in villis singulis reperit opes, fœcundissima , scilicet,regione, & nullis ante hac bellis attacta, ut avidissimæ plebi castrorum, quæ sola spe rapinarum exercitum sequebatur,copia pareret fastidium. *Saxonia fœcunda regio.*

Rex tamen assiduas ad principes Saxoniæ legationes, tum suo , tum principum suorum nomine destinabat,hortans eos,ut se dederent,atque in clementia ejus potius quàm in armis suis,quæ semel infœliciter tentassent,spem sibi deinceps ponerent. Sed illi haud dubiis indiciis compertum habentes, quanto in eos odio æstuaret, extremæ dementiæ esse judicabant,ut ei præcipitanter sanguinis sui jus,potestatemq; facerent,cujus iram tantis ante expeditionem supplicationibus mitigare nequivissent. Tamen mandaverunt ei verbis supplicibus , se pacem quàm bellum, clementiam ejus quàm indignitatem semper maluisse,& eam si alio pretio quàm proprio sanguine redimere potuissent,nunquam ad hæc extrema audenda experiendaq; processuros fuisse: Quòd si vel nunc saltem post illatam cladem cor ejus tetigisset Deus,ut calamitatibus eorum condoleret , quos penè usque ad internecionem prostravisset,se hoc gratanter amplecti, & obliteratis à corde suo omnib. malis,

quibus in eos iram odiumque suum explesset, deinceps ei fidos devotosque futuros. Si autem hoc aliter quàm per deditionem fieri non posset, consultius sibi esse, ut salva existimatione sua, incolumi libertate sua, in congressione publica morerentur, quam dediti, ritu pecudum jugularentur, vel diu in custodia habiti, insuper fame & siti, aliisque cruciatibus macerati, omni morte tristiorem vitam exigerent.

Ad ultimum jussu regis profectus est Episcopus Magontinus & alii quidam ex principibus, & hæc eadem viva voce cum eis egerunt, obsecrantes eos per Deum, ut postquam male auspicato ré certamini commisissent, & cladem multis post hac seculis non abolendam accepissent, nunc saltem malo suo coacti, resipiscerent à stultitia, nec se, gentemque suam obstinata desperatione omnino perditum irent, se in conspectu omnia cernentis Dei fidem suam interponere, quod si se ultrò dedissent, aut eadem die, aut brevissimo post tempore deditione absolvendi essent, salvis sibi dignitatibus, beneficiis, prædiis, & aliis facultatibus suis.

Econtra illi satis sibi, ajebant, re ipsa cognitam & spectatam esse, & principum fidem, & Regis atrox atque implacabile ingenium, quum post illas conditiones pacis, quas priore anno in Gerstigun Rex, Principibus suffragium ferentibus, quàm sanctè firmasset, tam crudeliter in eos culpæ, quam tunc condonaverat, vindictam exercuisset, nec Principũ fides periclitantibus quicquam opis præsidiique contulisset. Proinde frustra eos rogare, ut fidem suam nunc experiantur, quasi incognitam, quam in campis Turingiæ luce clarius, multo suo incommodo experti fuissent. Ita defixi in sententia persistentes, haud procul à Magadeburg locis munitissimis se continebant, quia licet multitudine abundarent, congressionibus tamen deinceps abstinendum, nisi inevitabilis necessitas incidisset, decreverant.

Vdo Marchio Imperatori se submittit.

Tamen Vdo Marchio, & episcopns Merseburgensis, & pauci alii nobiles Saxoniæ deditioni consenserunt. Ex quibus Vdo Marchio dato pro se obside filio suo, statim deditione absolutus est. Episcopus in monasterium Loressan missus, alii diversis Principibus, ut ad tempus servarentur commendati sunt.

Rex usque Halberstat cum exercitu venit, omnia ut cœperat circumquaq; ferro & igne depopulans. Goslariam quoq; cum paucis perrexit, parcens loco ditissimo, & sibi semper gratissimo, ne quam, admissa multitudine, sentiret deprædationis injuriam. Cumq; exercitus indies fame & siti deperiret, veteri frumento partim igne, partim tantæ multitudinis usibus absumpto, novo autem needum maturo, cumque spes nulla esset sine largioribus induciis, & majoribus impensis bellum hoc confici posse, exoratus rex à principibus Saxonia excessit, & transitis finibus Turingiæ, ubi Escheneuuege pervenit, exercitum dimisit, accepta à Principibus firmissima sponsione, quòd ad iterandam expeditionem. 11. kal. Novembr. majores & ambitiosius instructas, sibi in Gerstingun copias adducturi essent.

Leodiensis Episcopus.

Quo in tempore nuntiatum est regi Dietuuinum Leodiensem episcopum, virum multis ornatũ virtutibus, & per plures jam annos sacerdotio perfunctum, ab hac luce migrasse. Cui protinus rex per interventum Gozelonis ducis, propter ejus excellens in militia meritum, successorem constituit Heinricum quendam Vertunensem Canonicum, ipsi duci consanguinitate proximum. Quo ille beneficio regi devinctus, operam suam futuræ expeditioni quàm maximam pollicebatur.

Legatio dives auri.

Rex dimisso exercitu, concitus Wormaciam venit. Nec multo post, Burchardus Præpositus Treverensis Ecclesiæ, qui ad regem Ruzenorum legatione regia functus ierat, reversus est: tantum regi deferens auri & argenti, & vestium pretiosarum, ut nulla retro memoria tantum regno Theutonico uno tempore illatum referatur. Qua regem mercede ad hoc tantum redimere volebat rex Ruzenorum, ut fratri suo, quem regno expulerat, adversum se non præberet auxilium. Quod certe gratis etiam impetrare potuisset, quia intestinis ac domesticis bellis occupatus, ad externa, tamque remotis gentibus inferenda bella, nullo modo vacabat. Per se magno muneri magnum addit pretium temporis opportunitas. Nam ingentibus recentis belli expensis ærarium regis exhaustum fuerat, & miles vehementer instabat, nuper exactæ militiæ præmium efflagitans: cui nisi ad votum regia largitione satisfecisset, haud dubiè constabat, quod eum ad reliquam negotii partem, quæ profecto major restare timebatur, minus devotum habiturus esset.

Simultas inter Mogontinum & Halberstatensem episcopum.

Magontinus Archiepiscopus efferatus in Halberstatensem episcopum, pro eo quod per eum potissimum stetisse videretur, ne Saxones deditioni consentirent, spirituali armatura debellare parat, quem militari manu non potuerat. Legatum ei mittit, eumque ad synodum evocat, intentans ei crimen perjurii: Ea de causa, quod contra rempub. cui sub jurejurando fidem spopondisset instructam aciem, dux ipse belli, duxisset: Et hac occasione episcopatu eum deturbare, si vota sequatur effectus, machinatur: Parum recolens, seipsum eadem noxa teneri; quia & ipse & cuncti Principes regni, qui nunc partium regis erant, in hæc eadem contra regem bella à principio conjuraverant. Sed nuntius metu hostium, per quorum terras transeundum erat, retardatus est, ne ad legitimas inducias, sicut solenne est, ei diem diceret. Atque ita ineptum consilium, eadem levitate evanuit, qua cœptum fuerat.

Synodum

Synodum tamen eodem anno mense Octobri Magonciæ congregavit. Vbi inter alios episcopos, qui convenerant, aderat Curiensis episcopus, Apostolicæ sedis literas & mandata deferens, quibus ei sub interminatione gradus & ordinis sui præcipiebat, sicut antea quoque multis legationibus præceperat, ut presbyteros omnes qui intra suam diœcesim essent, cogeret, aut in præsentiarum conjugibus renunciare, aut se in perpetuum sacri altaris ministerio abdicare. Quod dum facere vellet, exurgentes, qui undiq; assidebant clerici, ita eum verbis confutabant, ita manibus & totius corporis gestu in eum debacchabantur, ut se vita comite synodo excessurum desperaret. Sic tandem rei difficultate superatus, statuit sibi deinceps tali quæstione omnino supersedendum, & Romano pontifici relinquendum, ut causam quam ipse toties inutiliter proposuisset, ille per semetipsum quando vellet, & quomodo vellet peroraret.

Clericis prohibetur matrimonia contrahere.

Heinricus Spirensis episcopus, quum jam thesauros ecclesiæ Spirensis pene omnes puerili levitate dilapidasset, & prædia militibus suis in beneficium erogasset, in tantum ut vix in dimidium annum sumptus ei ex redditibus ecclesiæ ministrari possent, inopinata morte subtractus est. De cujus obitu dignam memoria visionem vidit clericus quidam, qui ei defuncto protinus in episcopatum successit, nomine Huzmannus. Putabat se in choro Spirensi cum Episcopo & cæteris clericis stare: &, ecce, ingrediebantur chorum tres viri, unus exacta ætate canicie veneranda, duo juvenes tamquam in obsequium senioris destinati. Cumq; in medio chori aliquamdiu taciti constitissent, ait senioris his, qui circa se erant juvenibus. Quid tardatis quod vobis jussum est explere. At illi, tuum, inquiunt, pater est primò adversus eum dictare sententiam, & nos sine dilatione quicquid judicaveris exequemur. Et ille propter multa, inquit, mala, quæ in locum hunc, & in sanctam Dei Genitricem operatus est, egressa est à Deo sententia, ut interficiatur. Ad hanc vocem corripientes episcopum decollaverunt, & truncum in ligno crucis, quod in eadem ecclesia in sublime elatum stabat, suspenderunt. Cumque mane facto, clericus nimio horrore concussus episcopo somnium retulisset, visus est ei quasi deliramenta loqui, & propter sospitatem corporis sui, optimeque constantem omnibus membris vigorem suum, nullum tam è vicino imminentis exitii sensum admisit. Et, ecce, septimo dehinc die cum ad vespertinalem synaxim cum fratribus in choro staret, sensit repente parvulam sibi, instar puncti, pustulam in collo excrescere, qua paulatim in immensum intumescente, ante mediam noctem defunctus est.

Heinrici episcopi Spirensis mortis inopina præsagia.

Post abductum de Saxonia regis exercitum, iterum Saxones & Turingi crebra conventicula faciebant, in quibus plebs contra principes, & principes contra plebem gravissima simultate tumultuabantur. Succensebat plebs principibus, quòd eam ad sumenda contra regem arma importunis suasionibus impulissent, & nunc cum ad certamen ventum esset, ipsi fuga elapsi, plebem prosternendam, conculcandam, & ritu inertium pecudum jugulandam hostibus exposuissent. Irascebantur principes plebi, quod ipsis in aciem progressis, & pro numero suo satis impigrè rem gerentibus, plebs intra castra inerti otio desedisset, & periclitantibus plurimum, irritæ spei nihil opis præsidiiq; diu expectata contulisset. Tum vero omnes in commune Saxones, omnes Turingos infestissime aversabantur, & cum his justius quam cum rege bellum sibi fore dicebant, quod in fugam verso Saxonico exercitu, Turingi per omnes vias & compita oppositi fugientes invaderent, raperent, lacerarent, & ignominiosa nuditate fœdatos, de suis finibus effugarent.

Bellum Saxonicum tertio repullulascens.

Saxones Thuringos detestantur.

Jam in eo erat, ut ad vim magnumque aliquod malum jurgia spectare viderentur: Sed episcopus Halberstadensis, & Otto dux quondam Bajoariæ, quorum potissimum consilio bellum Saxonicum administrabatur, efferatæ multitudinis animos salubri moderatione mitigabant: orantes eos per Deum, ne arma, quæ pro vindicanda libertate sua concorditer sumpsissent, nunc diabolico furore raptati, in propria viscera retorquerent. Neu hostibus suis, qui luctuosam à se victoriam reportassent, per intestinam hanc seditionem animos audaciamque repararent. Præterea cernentes, quod infractam prima adversitate plebem vehementer jam belli pœniteret pariter & tæderet, veriti etiam, ut semper varium & intestabile est plebis ingenium, ne ipsos principes captos regi traderent, & suam salutem eorum sanguine redimerent, retulerunt ad eos de pace instauranda, suaseruntq; ut quomodo semel accepta clades belli ejus tædium horroremq; incussisset, omnem nunc operam verterent ad placandam regis adversum se indignationem.

Gratanter nimis hoc auditum, acceptumque est ab omni plebe. Statimq; episcopum Premensem & Vdonem Marchionem collato consilio ad regem miserunt, orare per Deum, ut saltem nunc sanguine eorum exsaturatus, iracundiæ suæ modum poneret, nec exiguum gentis Saxonicæ, quod atrocissimæ cædi superfuerat, usque ad internecionem deleret, diem locumque constitueret, quo tuto venire, tuto causam dicere liceret: Se juxta jurisdictionem omnium regni principum, de omni injuria, qua se læsum diceret, paratos ei ad votum satisfacere. Omnem postremo satisfactionem proponere, omnia, salva modo vita & libertate, libenter passuros fore, si tantum expeditionem quàm adversum se omnibus regni principibus indictam comperissent, ad tempus inhiberet.

Legati Saxonum ad Imperatorem.

Ad hæc rex ait: se neç eis, nec cuiquã justam satisfactione de culpa proponenti veniã negaturum: De

Imperatoris responsum.

De tanto autem tamque atroci negotio præcipitanter sententiam ferre nec velle, nec debere, donec principes regni in unum convenirent, in quorum communem ignominiam læsæ majestatis injuria redundaret, & quorum tam virtute bellum transigendum, quàm consilio pax reparanda esset: præsertim quum jam sæpenumero bona & pacifica promittentes fefellissent, se principibus suis in expeditionem coadunandi exercitus diem 11. kal. Novemb. constituisse in Gerstingum. Si eos patrati facinoris revera pœniteret, eò venirent, accepturi illic, quamcumque regni principes æquam judicassent, pro admissa temeritate, sententiam.

Saxones Imperatoris expeditionē declinare student.

Hoc ubi Saxonibus nuntiatum est, ingens eos metus invasit, omnesque certatim animi conatus intendunt ad placandam quoquo modo possint regis iracundiam: Ea præ omnibus cura habita, ut expeditionem, quæ tam atrociter indicta fuerat, prævertèrent, recolentes quantum calamitatis superiore expeditione accepissent, & haud dubiè scientes, quod infestiorem nunc hostem, instaurata post fugam bella sibi reddituta essent. Itaq; supra memoratos nuntios, & cum his Hildinisheimensem episcopum mittunt, nec regi solum, sed cunctis etiam principibus, pro recuperatione pacis obnixius supplicare jubent, omnem admissi facinoris satisfactionem etiam supra leges & natales suos promittunt. Et ne verbis minus fidei sit, obsides ipsis Legatis, quantos accipere velint tradunt, quibus se obligent, nulla unquam levitate, nulla necessitate, nulla ingruentium casuum mutabilitate promissionibus suis defuturos fore.

Imperator implacabilis.

Sed rex comperto per occultos indices, quod id molirentur, omnibus modis satagebat, ne qua deinceps ante instructam expeditionem legatis Saxonum copia fieret colloquendi secum: præcavens, scilicet, ne forte principes regni supplicationibus eorum & satisfactionis humilitate evicti, clementiorem in eos animum acciperent. Quin immò, tam honori quàm iracundiæ suæ hoc consultius fore judicabat, ut si fieri posset, novis occasionibus veteres inimicitiæ instaurarentur, & vulnus quod præpropere in cicatricem obduci metuebat, recentibus plagis exulceraretur.

Imperator astu conatur Saxoniam subigere.

Ad hoc efficiendum novo & exquisito utitur artificio, Simulat se à Salomone viro sororis suę, rege Vngariorum, in Vngariam evocatum, ut lites quę inter ipsum erant & Jojadam, quæ eum regno expulerat, habito cum utrisq; familiari colloquio componeret. Hujus itineris prætextu elusis omnibus regni principibus, in Boemiam proficiscitur: nullum secum habens ex principibus, præter *Herimannum* comitem de Glizberg, equites autem expeditos, & tanto negotio allectissimos penè quingentos. Qui rejectis sarcinis & cæteris bellorum impedimentis, itineri tantum & certamini se expedierant. Assumpto in Boemia duce & exercitu Boemico, per occultos ac difficillimos tramites in Saxoniam contendit, sperans se eos, ut dici solet, inter oscitantes, cum inopinatus irrueret, facile oppressurum, aut si rebellare tentarent, justam deinceps adversum eos belli & satisfactionis non suscipiendæ causam habiturum.

Episcopus Misnensis captus.

Igitur usq; Misenen pervenit urbem, sitam in confinio Boemiæ & Saxoniæ. Ibi à civibus pacificè in civitatem susceptus, episcopum civitatis ipsius comprehendit, omnia quæ ejus erant diripuit. Hoc solo reum majestatis eum adjudicans, quod toto tempore belli Saxonici nullos ad eum servatæ erga remp. fidei indices, nuntios, vel literas destinasset. Cæterum homo ecclesiasticę paupertatis & nihil aut parum habens pompæ militaris, vota forsitan contra remp. facere, arma ferre non poterat, nec magnum vel his vel illis partibus momentum, amicus sive inimicus extitisset.

Metus in castris Imperat.

Paulò ulterius progressus villas nonnullas incendit, homines plerosq; ingenuos in deditionem accepit. Cum repente præmissi exploratores retulerunt, jamdudum consilii hujus famam ad Saxones prævenisse, eos contractis plusquam 15. milibus armatorum, haud procul castra posuisse: Paratos cum eo proxima die, nisi satisfactionem eorum, pacisq; conditiones ultro susciperet, collatis signis confligere. Postremò de ejus, suorumque omnium salute actum esse, si vel ultra progredi vel in eisdem castris posteram diē operiri vellet: præsertim quum nullum undiq; conclusis effugium pateret: nec periculum manu propulsare, multitudine impares, possent. Ingens omnes qui cum rege erant metus perculit, vehementerq; ejus ineptiam incusabant, quod cum successus suos nimium ipse urgeret, & morarum impatiens multorum annorum bella uno impetu conficere immoderata præsumptione festinaret, se, suosque hostibus puerili levitate prodidisset. Eorum monitis obtemperans citato quantum poterat reditu in Boemiam, unde eruperat, se recepit. Quem abeuntem, quidam ex Saxonibus expediti equites, inscìis principibus insecuti, priusquam Saxonia excederet oppressissent

Botonis comitis Stratagema.

nisi Boto comes, qui ad Saxones à rege orator ierat, provocare eos ad deditionem, vel, quod verius est, vana pollicitatione veniæ implicare eos, ne persequerentur abeuntem, hac arte eos fefellisset. Digrediens à castris Saxonum, cum eos paulatim vestigia sua insequi cerneret, iter unius diei, quo ad regem redire poterat, longos anfractos, & longa viarum dispendia legendo, vix triduo confecit: ut per hanc, scilicet, moram rex elusis hostibus in tutum evadere posset.

Ita periculo liberatus rex, militem suum labore ac vigiliis tum potissimum fame ac siti penè usque ad defectionem spiritus confectum, post paucos dies Ratisponam reduxit è vicino jam imminente die, quo in expeditionem exercitus adunandus erat. Invenitque ibi Legatos Saxonum, multo jam tempore reditus ejus præstolantes.

Quos

Quos responsum differendo diu suspensos tenuit, ut redire ad suos, nisi sub ipso imminentis jam expeditionis articulo, & penè incumbente jam cervicibus eorum hostili gladio, non possent.

Cumque sub idem ferè tempus Dedi Marchio longa ægritudine absumptus decessisset, Marchiam ejus Boemico duci, in præmium exactæ militiæ dedit: tametsi uxor Marchionis Adala filium suum, cui hæreditaria successione Marcha debebatur, ei paulò ante pro se obsidem misisset, & ipse Marchio post recuperatam pacem in Gerstingun, intemeratam semper erga regem, remque publicam fidem servasset. *Marchia Boemico duci concessa.*

Interea Saxones & Turingi inter spem & metum, inter pacem & bellum, inter comminationes & supplicationes, vario curarum æstu fluctuabant, nec quid agerent, quo se verterent, quibus modis impeditam rem explicarent, crebra conventicula facientes, deliberare poterant. Censebant alii quomodo rex ad internecionem totius Saxonicæ gentis animum obstinasset; ut quicquid Saxoniæ vel Turingiæ hostilis exercitus reliquum fecisset, id ipsi, injecto igne, absumerent, & sic cum omnibus suis ultra fluvium Albim commearent. Alii ut Luiticios infestissimam nomini Christiano gentem, finibus suis excirent, & barbaro milite adversus barbarum atque implacabilem hostem uterentur. Alii ut castella, quæ rex per Turingiam & Saxoniam dirui jusserat, instaurarent, & locorum difficultate, quoniam armis non possent salutem suam, quoad indignatio domini deflagraret, tutarentur. Sed plebs omnem spem suam ab armis ad preces verterat, quæ si non proficerent, incunctanter animo fixerat, omnia fœda etiam atque crudelia potius tolerare, quàm se certamini committere, & ancipitem fortunæ aleam, quàm semel infausta congressione experta fuisset, denuo tentare. Econtra principes, quibus primum authoribus ea rabies inarserat, sedulò instabant, obsecrantes, ut pristinæ virtutis memores crimen non inferrent gloriæ suæ: nec optime cœpta fœdissime nunc desererent: quod prima congressione res secus cessisset, id causæ extitisse, quod nec regem nec principem habuissent, cujus ductu & auspicio bellum gerere, ad cujus imperium castra locare, in aciem procedere, manum cum hostibus conferre, & cætera militaris disciplinæ munia observare sacramenti militaris religione cogerentur. Si is scrupulus ademptus esset, nullum regem, nullum deinceps exercitum virtuti Saxonicæ insuperabilem fore. Proinde malæ rei, pessimæ spei, unicum hoc remedium, & adversus insolentiam hostium vehemens telum esse, si regem sibi crearent, & in ejus verba jurarent, se pro patria, pro conjugibus, pro liberis, pro legibus, pro libertate sua, usque ad mortem militaturos esse. In his & huiuscemodi deliberationibus cum sæpe septem, sæpe 14. dies continua consultatione trivissent, incertiores semper quàm venerant domum revertebantur. Ita quum omnia deliberando pertentassent, omnia discussissent, propter acceptæ cladis recentem memoriam, nihil rationibus suis satis tutum, satis firmum putabant. *Saxonum consultationes bellicæ.*

Rex 11. kalend. Novembr. juxta condictum venit in Gerstingun, Venerunt omnes Teuthonici regni episcopi & comites. Aderat Diodericus dux Mosellæ regionis, aderat Gozzelo dux Lutteringiæ, tantas habens copias, ita militaribus armis instructas, ita de tota cui præerat regione severissimo delectu habito exquisitas, ut solæ cæterum Regis exercitum numero, & bellici apparatus gloria præcellere ac supergredi viderentur. Alii duces Rudolfus, scilicet, Dux Suevorum, Welf Dux Bajoariorum, Bertholdus dux Carentinorum regi auxilium suum petenti denegaverant, pœnitentes ut ajebant, superiore expeditione in irritum fusi tanti sanguinis, offensi etiam regis immiti atque implacabili ingenio, cujus iracundiæ incendium, nec lachrymæ Saxonum, nec inundantes campis Turingiæ rivi sanguinis restinguere potuissent. Cæteri tamen principes, qui frequentissimi convenerant, magnum satis ac validum exercitum fecerant, ei tamen longe ac longe imparem, quem prior illa expeditio contraxerat. *Expeditio in Saxones quarta.*

Saxones & Turingi ultima jam necessitate exciti, amplissimo numero convenere, & positis castris haud procul à curte regia Northusun, Archiepiscopum Premensem, episcopum Hildeneshemensem, Udonem Marchionem regi obviam in Gerstingun miserunt, obnixè postulantes, ut à latere suo principes, quos vellet ad eos transmitteret, paratos, se collato cum eis consilio, omnibus quæ justa sint, promptissime assensum præbere. *Saxonum castra & legati ad Imperatorem.*

Abnuit rex, nec principes suos de tam remotis regni partibus ad sententias dicendas confluxisse, sed ut manu militari ab hostibus communes Reip. injurias expostularent. Sed cum ei hoc vix & ægre supplicatio legatorum extorsisset, nullus erat ex principibus, qui eo munere fungi consentiret singulis, videlicet, timentibus, ne vel apud regem perfidiæ notarentur, si quid in Saxones clementius agerent, vel apud Saxones mendacii crimine infamarentur, si veniam eis admissi pollicerentur, quam incunctanter scirent, nullam eos à rege consecuturos. Triduo in hac cunctatione cessatum est, Legatis assiduo euntibus ac redeuntibus, atque in eadem verba regis & omnium principum aures obtundentibus. Nec propterea rex profectionem distulit, sed instructo exercitu, prælatis militaribus signis lento cotidie gradu in ulteriora populabundus contendebat.

Tandem placuit mitti ad eos Magontinum archiepiscopum, Saltzburgensem Archiepiscopum, Augustensem episcopum, Wirzeburgensem episcopum, & cum his ducem Gozelonem, cujus potissi- *Legati Imperatoris ad Saxones.*

tissimum in ea expeditione authoritas valebat,& in eo omnium quæ agenda erant, summa & cardo vertebatur,pro eo quod licet statura pusillus,& Gibbo deformis esset,tamen opum gloria,& militum lectissimorum copia,tum sapientiæ & eloquii maturitate cæteris Principibus quam plurimum eminebat. Hos quinque nominatim ad colloquium suum Saxones expetierant, quod hos constantissimæ fidei & veritatis esse compererant, & quicquid hi spopondissent, ratum fore haud dubio credebant.

Saxones supplices.

Cumq; in castra Saxonum venissent,provoluti pedib. eorũ principes Saxoniæ, obtestabantur per Deum,ut calamitatis eorum misererentur, quos regis inclementia & primo ad audendum hoc immane facinus coegisset,& nunc victos & pene usq; ad internecionem deletos,ad exitiales cruciatus insatiabili odio deposceret. Quod si legibus, si judicijs,si more majorum innocentiam suam asserere permittantur, facile crimen refellant, & se acceptas in Gerstingun pacis conditiones nullo deinceps ausu temerario violasse probent,vel si probare nequeant pœnas,quas leges & scita majorum in similium criminum reos sanxerint,persolvere non abnuant. Nunc vero novo crudelitatis genere innocentib. refellendi criminis copiam non dari,placationem non recipi, satisfactionẽ non admitti sed semel conceptæ indignationis virus,ita penitus imis insedisse visceribus,ut non alio medicamine,quàm totius Saxonicæ gentis exterminio sedari valeat. Proinde videant ipsi memores humanarum rerum,ne forte pestilentis hujus exempli contagium sumpto ab Saxonibus exordio,cæteros et quandoq; regni principes inficiat,& ita nunc infœlicibus eventis Saxonum moderentur,ita calicem hunc fellis & Absinthii misceant & propinent Saxonibus, ut sibi quoq; paulo post eundem meminerint esse bibendum. Se jam incisa spe,omissa deinceps salutis propriæ cura, hoc firmiter animo statuisset,ut quicquid illi agendum censeant,suadeant,jubeant,incunctanter agant, nec suarum partium studio partiantur ulterius totius Reip. statum periclitari.

Legatorum Imp. responsum.

Adhæc illi responderunt, se causam qua primum adversus regem arma sumpserint,non admodũ improbare, nec placere sibi obstinatum ad pernitiem eorum regis animum & pertinax odium,cõsensisse tamen in hoc omnes regni principes,de usurpato in Republica novo hoc & multis retro seculis inaudito facinore, non aliter regi vel Reipublicæ posse satisfieri, quàm ut se absque ulla exceptione dedant. Sibi autem quorum hoc consilio agant curę futurum,ut nihil ex hac deditione quod saluti eorum,quod honori, quod rei familiari officiat experiantur.

Saxonum vulgus.

Adversus hanc vocem vehementer infremuit vulgus Saxonicum, durumque omnibus visum est, & intolerabile, & ei sanguinis sui jus potestatemque facere, cujus crudelitatis tam clara cepissent experimenta, qui post depopulationes Turingiæ & Saxoniæ, post multa hominum milia cæsa, adhuc spirans minarum & cædis,omnia adversum eos mundi regna concitasset, cujus iracundiæ in secundis rebus non pietas, non miseratio,non Dei, non hominum respectus unquam modum fecissent,satius sibi fore,ut æquo certamine congressi,more virorum fortium moriantur in bello, quàm ut in exiliis & carceribus ritu pecudum iugulari, ridiculum hostibus suis spectaculum præbeant.

Econtra illi sedulo instabant,deprecantes,ut salutaribus monitis adquiescerent, neque exiguum Saxonici nominis,quod cædi ac depopulationi superfuisset vana desperatione perditum irent, se si minus salutis eorum,at propriæ existimationis curam permaximam habere,qui profecto maculam sibi & crimen nulla deinceps ætate, nulla virtute abolendum contraherent, si fidei suæ creditos adversitatis cujusquam vel levis aura perstringeret. Proinde ituros se ad regem,& si tuto fidem ducere,tuto veniam polliceri possent comperturos,& quæ comperta fuissent,die postera renuntiaturos.

Rex gratissime amplexus pacis conventionem, promisit, & sicut vulgata in plurimos fama loquebatur,etiamsi jusiurandum dedit,nihil se in eos si dediti fuissent, præter voluntatem & sententiam acturum eorum,quorum opera & beneficio incruenta sibi hac victoria obtigisset.

Sæpe itum ac reditum est,sæpe Saxones refutato deditionis consilio arma expediri, atq; in aciem signa efferri conclamaverant,dum omnia fide regis tutiora sibi arbitrarentur.

Gozzilonis studiũ in placandis Saxonib.

Sed Gozzilo dux,& qui cum eo erant Episcopi satis impigros se exhibuerunt negotio, & ferocientis multitudinis tumultum nunc minis,nunc blandimentis comprimebant, pollicentes, & quia verbis parum fidei erat,etiam sub jurejurando confirmantes,non salutis,non libertatis,non prædiorum, non beneficiorum, non cæteræ suppellectilis suæ ullam eos jacturam sensuros,sed postquam faciem regis & regni majestatem momentanea satisfactione magnificassent,statim de deditione absolvendos, & patriæ libertatique in nullis imminuto sibi conditionis suæ statu restituendos esse.

Saxones se dedunt Imperatori.

Non verba, non juramenta, non promissiones ullæ principibus Saxoniæ metum ademerant, sed quia nec utiliter hostibus congredi numero ac virtute impares valebant, nec bellum diutius trahi, plebe jam olim tædio affecta, & pacis recuperandæ cupidissima poterat, post longas deliberationes post multas tergiversationes lachrymantes, atque alta suspiria ab imis trahentes visceribus, tandem deditioni consenserunt, & fidem principum regisque clementiam propriæ salutis periculo experiri statuerunt.

Quoru

Quod ubi protinus per exercitum regis celebris rumor vulgaverat, ingens gaudium, vehemens erat gratulatio, omnique triumpho illustriorem omnibus spoliis opimiorem æstimabant victoriam, quod adempta sibi fuisset necessitas, cum his manum denuo conserendi, qui prima congressione extinctis pene omnibus Sueviæ ac Bajoariæ luminibus luctuosam victoribus victi cladem intulissent.

Postera die rex ad suscipiendos eos in medio late patentis campi planitie in loco, qui dicitur Spiraha, assedit, toto exercitu ad hoc spectaculum solenniter evocato, latissimo inter constipatam multitudinem vacante spacio, ubi dum procederent totius exercitus oculis conspicui forent. Igitur introducuntur per ordinem Saxoniæ ac Turingiæ primo principes, Wezil archiepiscopus Magadaburgensis, Bucco episcopus Halberstatensis, Ottho dux quondam Bajoariæ, Magnus dux Saxoniæ, Herimannus comes patruus ejus, Fridericus Palatinus comes, Diedericus comes de Cadalenburg, Adelbertus comes de Turingia, Rudeger, Sizzo, Berenger, Bern, comites. Deinde ingenui omnes, qui generis vel opum claritate aliquantulum eminebant in populo, & sicut convenerat absque ulla exceptione regis se dediderunt.

Saxoniæ Principum Catalogus.

Rex eos principibus suis singulis singulos, donec de eis communi consilio deliberaretur, servandos commisit & paulò post rupto fœdere, contemptis omnibus, quibus se obligaverat jurisjurandi vinculis, eos per Galliam, Sueviam & Bajoariam, per Italiam & Burgundiam deportari fecit. Beneficia quoq; eorum militib. suis, quorum præcipue opera in bello Saxonico usus fuerat distribuit. Cōmoratus etiam paucis diebus in Turingia castellum in Asenberg instauravit, præsidiumq; imposuit, præcavens nequid post digressum suum instabilis vulgi levitate novaretur. Præterea ingenuis omnibus, qui vel casu abfuerant, vel metu se subtraxerant diem statuit, ante quem si in deditionem nō venissent, tamquam hostes publici ab omnibus, quib. Respu. curæ esset, ferro & igne infestarentur, atque ita dimisso exercitu, victor rediens, natalem sancti Martini Wormaciæ celebravit.

Imperator fœdus cum Saxonibus initum

Interea Romanus pontifex crebris legationibus & Babenbergenses clerici assiduis supplicationibus vehementer regi imminebant, ut jam diu vacanti ecclesiæ Babenbergensi rectorem provideret. Siquidem prior episcopus, licet extrinsecis Ecclesiæ possessionibus, militum suorum, ut supradictum est, præsidio fultus, contra vetitum incubaret, nullam tamen pontificalis officii administrationem usurpabat apostolici anathematis religione absterritus. Cumq; regi in pace & in bello tranquilla seu turbata republica semper commodissime affuisset, & schandalizatis in eo cæteris regni Principibus, solus ille nunquam schandalizatus fuisset, sed in cunctis quæ ei accidissent calamitatibus pondus diei & æstus cum eo inconcussa fide portasset, nunquam tamen rex vel levi verbo calumniatoribus ejus obstitit, quin immo haud gravate adversus eum accusationem recipere videbatur, eo videlicet, ut pleriq; interpretabantur, intendens, ut per hujus dejectionem via sibi patefieret ad Wormaciensem episcopum, & alios nonnullos, quib. in ultionem pristinæ defectionis jampridem summa ope calumniam struere sentiebatur.

Babenbergensis Diœcesis Episcopo vacua.

Igitur profectus Babenberg, Rupertum Goslariensem præpositum in natale sancti Andreæ Apostoli, pro eo ordinari fecit episcopum, virum pessime existimationis in populo, eò quod regi familiarissimus & omnibus ejus secretis semper intimus fuisset, & omnium quæ rex perperam & præter regiam magnificentiam in repu. gessisset, potissimus incentor extitisse putaretur. Et milites quidem acerrime factum improbabant, quod scilicet, vivente priore episcopo nec canonice adjudicato alius ad adulterandam ecclesiæ Babenbergensis castitatem superordinatus fuisset episcopus. Clerici autem & si eos quàm maxime offenderet persona ordinati, haud sane bonum testimonium habens ab his qui foris erant, malebant tamen qualemcunq; habere, quam eum adversus quem sedem Apostolicam appellaverant, & cujus vitæ institutionisq; lugubrem tragœdiam, toto mundi hujus theatro decantandam vulgaverant, recipere.

Rupertus episcopus Bambergæ constitutus.

Postera die cum ad eligendum Fuldensem Abbatem Rex cum Principibus assedisset, grandis erat inter abbates & monachos, qui ex diversis locis frequentes confluxerant, concertatio. Tamquam solenniter indicto agone singuli pro virili portione currentes, alius aureos montes, alius ingentia beneficia ex agro Fuldensi, alius solito impensiora in rempublicam servitia promittebant. Nec prorsus in promittendo modum aut modestiam ullam servabant. Et ò mores, ò tempora, ò abominationem desolationis stantem in loco, ubi non debet, & mammonam nostris temporibus publice sedentem in templo Dei, & extollentem se supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur. Abbates & monachi ita ambitionis spiritu præcipites rapiebantur, ut eos à cupiditate sua non pudor nominis Christiani, non habitus arctioris propositi, non ipsum denique deterreret recens exemplum Babenbergensis Episcopi, quem pridie viderant non aliam ob causam & episcopatu privatum & communione, quàm quod ad sacrum ordinem illicita largitione aditum sibi affectasset.

Monachorum ambitio ob Abbatiam Fuldensem.

Horum impudentiam rex vehementissime ut dignum erat detestatus, cum hinc inde importune obtundentium precibus urgeretur, repente divino ut creditur spiritu actus, monachum quendam Herveldensem Ruzelinum nomine, qui pro causa monasterii jussu abbatis sui ad curtem venerat

Ruzelinus monachus ex improviso fit Abbas Fuldensis.

nerat,in medium evocat,&nihil minus suspicanti, etiam inopinatæ rei miraculo penè exanimi, baculum pastoralem offerens, primus ipse abbatem eligit, dein cæteros tam monachos quàm milites, ut in electionem ejus consentiant obnixe efflagitat. Ita cunctis qui aderant lætissima acclamatione suffragium ferentibus, abbatiam suscipere jubetur. Et cum diu nunc imperitiam suam,nunc malam valetudinem,nunc abbatis sui absentiam causatus restitisset,vix tandem aliquando præsentiam episcoporum obtestatione adjuratus, suscipere consensit.

Adalbertus Abbas de Loresßam. Similiter defuncto nuper Vdalrico abbate de Loresßan,cum monachi & milites in electionem præpositi concorditer adunati ad Curtem venissent, neque rex aliter sensurus putaretur, propter multa servitia, quibus ille dum præpositus monasterii esset,gratiam dilectionemq; ejus officiosa ad modum sedulitate redemerat, Rex alium quendam ejusdem cœnobii monachum Adalbertum nomine,qui cum cæteris fratribus nihil tale opinatus advenerat,repente injecta manu in medium protrahit,& rei novitate attonito,baculum pastoralem cunctis stupentibus tradit.

Desperatio facit Monachum. Herimannus Babenbergensis episcopus,comperto quòd alius in locum ejus subrogatus esset episcopus, cum omnis jam ei spes adempta esset,recuperandæ deinceps dignitatis suæ,nec ad eludẽdam Romani Pontificis sententiam ullũ ultra pateret diverticulum,in monasterium cui nomen est Suarza secessit, ibiq; sub Eggeberto abbate sanctæ conversationis habitum suscepit. Statimq; assumpto secum eodem abbate suo, Romam profectus est,cum de inobedientia sua humiliter apud sedẽ Apostolicam pœnitentiam egisset,& anathemate liberatus,& sacerdotalis ministerii præter pontificalem dignitatem denuo licentiam esset consecutus.

Vita Annonis episcopi Coloniensis. Annum hunc multis cladibus insignem potissimum lugubrem fecit obitus Annonis Coloniensis Archiepiscopi,qui post longam ægrotationem,qua Dominus vas electionis suæ in camino tribulationis transitoriæ purius auro,purgatius mundo obrizo decoxerat, 2. Non. Dec. beato fine perfunctus,ad angelos ex hominibus,ad immortalia ex mortalibus transmigravit.

Prodigia. Testantur hoc signa & prodigia,quæ cotidie circa sepulchrum ejus dominus ostendere dignatur ad confutandam impudentiã eorum,qui paulò ante vitam ejus sanctissimã,atq; ab omni hujus mũdi labe quantum ad hominem integerrimam,livido dente carpebant,& pretiosam margaritam jam olim cœlestis regis diademati destinatam falsis rumorib. obfuscare conabantur. Is in Babenbergensi Ecclesia,in ludo tam divinarum quam secularium literarum enutritus.

Pueritia sive iuventus & studia. Postquam adolevit,nulla commendatione majorum,erat quippe loco mediocri natus, sed sola sapientiæ ac virtutis suæ prærogativa imperatori Heinrico innotuit. A quo in palatium assumptus brevi apud eum præ omnibus clericis,qui in foribus palatii excubabant,primum gratiæ & familiaritatis gradum obtinuit,hoc præcipue diligentibus in eo omnibus bonis,quod justi ac recti admodũ tenax erat,atq; in omnib. causis pro suo tum statu,non adulando ut cæteri, sed cum magna libertate obloquendo, justitiæ patrocinabatur.

Corporis habitus. Erat autem præter virtutes animi & morum gloriam, corporis quoq; bonis ornatissimus, statura procerus,vultu decorus,lingua promptus,vigiliarum & inediæ patientissimus, postremo ad omne boni operis exercitium, naturæ muneribus affatim instructus.

Dignitas. Exactis in palatio haud multis annis, magna imperatoris,magna omnium qui eum noverant expectatione adeptus est Coloniensem episcopatum, atq; ita deinceps in omnibus tam ecclesiasticis quam reipublicæ negotiis,haud imparem se acceptæ dignitati gerebat,& sicut æditioris loci insignibus,ita cunctis virtutum generibus inter cæteros regni principes conspicuus incedebat. Reddebat sollicitus quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo,quia Coloniensis nominis majestatem, & secularem pompam ambitiosius penè quam aliquis ex præcessoribus ejus ostentabat ad populum. Nec propterea tamen invictum inter tantas occupationum procellas, spiritum unquam relaxabat à studio divinarum rerum.

Ieiunia & vigiliæ. Crebris jejuniis corpus suum macerabat,& in servitutem redigebat. Pernoctabat plerumq; in orationibus,& per ecclesias uno tantum puero contentus comite,nudis pedibus discurrebat. Et diem quidem in disponendis privatis seu publicis negotiis,nocte vero totam in opere Dei expẽdebat. Multa illius in pauperes, in peregrinos, in clericos, in monachos benignitas, mira liberalitas erat.

Liberalitas. Nullam intra diœcesim suam congregationem prætermisit,quam non prædiis,ædificiis,stipendiis,sua specialiter donatione auctam vita decedens relinqueret. Et planè apud omnes indubia fide constitit,ex quo Colonia fundata est,unius nunquam Episcopi studio tantum opes & gloriam crevisse Coloniensis ecclesiæ. In judicandis causis subditorum nec odio,nec gratia cuiusquam à vero abducebatur, sed semper in omnibus propositam indeclinabiliter sequens æquitatis lineam, adevertendum judicium,nec accipiebat personam pauperis,nec honorabat vultum potentis.

Iustitia administratio.

Doctrina & verbi prædicatio. Tum vero verbum Dei ita luculentè, ita magnifice disserebat, ut saxeis etiam cordibus sermo ejus lachrymas excutere posse videretur: & semper ad exhortationem ejus planctu & ululatu compunctæ multitudinis ecclesia tota resonaret.

Duas

Duas Coloniæ congregationes clericorum ex integro propriis impensis instituit; unam in loco qui dicitur Ad gradus, titulo sanctæ Mariæ, alteram foras murum titulo sancti Georgii martyris. Tres etiam congregationes monachorum diversis in locis ex suo construxit: unam in monte qui à præterfluente fluvio cognominatur Sigeberg, aliam in regione Sclavorum in loco qui dicitur Salefelt, tertiam in regione Westfaal, in loco qui dicitur Grascaf, quas omnes & augustissimis ædificiis excoluit, & exquisitissimis ecclesiæ ornamentis illustravit, & amplissimis atque in multorum fratrum usus sufficientibus prædiis locupletavit. Cumque in omnibus Teuthonici regni monasteriis cerneret antiquum illum regularis disciplinæ fervorem admodum refrixisse, & monachos à vita communi ad rem familiarem, curam omnem studiumq; convertisse, gravi tędio angebatur animus ejus, quod ingentibus expensis nihil Deo dignum confecturus putaretur. Interea contigit ut pro sua reip. Romam pergeret. Cumq; aliquas Italiæ regiones peragraret, principes ejus regni, ne à rege deficerent, suis exhortationibus confortaturus, ad monasterium quoddam cui Fructuaria nomen est, causa orationis divertit. Ibi admiratus monachorum arctissimam, & secundum regulæ instituta cōversationem, nonnullos eorum in opere Dei probatissimos secum rediens abduxit, & eos, ad tradēdam Galliis ejusdem disciplinæ formulam in Sigeberg constituit, prioribus monachis, quos ex sancto Maximino asciverat, quoniam in horum instituta concedere noluerant, honorifice in locum suum remissis. Quod eius factum imitari cæteri Galliarum episcopi, alii ex Gorzia, alii ex Clonica, alii ex Sigeberg, alii ex aliis monasteriis monachos evocantes novam divini servitii scholam in suis singuli monasteriis instituerunt. Adeoque brevi convaluit fœlicis hujus facti æmulatio, ut pauca intra Galliam monasteria videamus, quæ non jam novæ hujus institutionis jugum subacta receperunt. Ipse vero monachos suos juxta quod in Fructuaria cōpererat cernens artissimis vivere disciplinis, & conversationis eorum opinione longe lateque vulgata, multos ad mundi contemtum inflammari & eorum magisterio se in via Dei erudiendos tradere, magnas Deo gratias referebat, quod non confudisset eum ab expectatione sua. Omnem quoque diligentiam adhibebat, ne quam earum rerum, quibus corporis imbecillitati consulendum sit, penuriam sustinerent. *Fundationes religiosa.*

Honorabat ac venerabatur eos ut dominos suos, nec solum Abbati, sed Decanis etiam monasterii ita subditus dictoque obtemperans erat, ut ad primum eorum imperium, quantumlibet gravibus publicæ seu privatæ rei negotiis implicitus teneretur, ilico ex occupatis manibus surgeret, & omne quod jussissent, instar vilis mancipii exequeretur. Cibos summa industria cōfectos cotidie, dum adesse potuisset, ipse eis inferebat, ipse apponebat, ipse potum miscebat, ipse reficientibus ad omne obsequium, quolibet famulo promptior, paratiorq; assistebat. Silentium quoq; ac cæteras monasterii consuetudines, dum inter eos diversaretur, ita attentus sollicitusq; servabat, ac si pro excessibus suis ipse quoq; cotidie in Capitulo eorum causam dicturus, & sententiam accepturus foret. Hoc ejus in Sigeberg, hoc in Salefelt, hoc in Crascaf studium, hæc institutio erat. *Humilitas.*

Porro à rege gravissimis sæpenumero inimicitiis dissidebat, & eum acerrimis increpationibus objurgabat, propter multa, quæ præter æquum & bonū ejus jussu vel permissu cotidie admittebantur in republica. Vnde rex plerumque efferatus, omnia quæ illius erant ferro & igne demoliturum se comminabatur: plerumque autem supplex ei factus, amplissimis promissionibus iratum demulcebat, & tam sui quàm totius regni jus potestatemq; ei se facturum pollicebatur, si modò fidum eū sibi, nec adeò cunctis voluntatibus suis adversum experiretur. Adhæc ille, in cunctis, ajebat, quæ recte & juxta regiam magnificentiam conaretur, nusquam ei defuturam esse operam suam: Si quid vero perperam & contra leges ac scita majorum, nequam hominum suggestionibus depravatus, agere vellet, ut his consensum authoritatemque suam accommodaret, nullo se vel pretio redimi vel terrore compelli posse. *Simultas cum Imperatore.*

Et nunc quidem in summam familiaritatem, & penè in regni consortium à rege assumebatur, nunc vero quomodo ea, quæ in regno perperam gerebantur, vehementer detestaretur & acerrime impugnaret, cum contumelia de Palatio ejiciebatur, & ad extinguendum omnino nomen eius totum regni robur concitabatur. His vicissitudinibus per plures annos ejus concertatio cum Rege trahebatur. Neque enim lasciviæ regis vel ratio modum faciebat, vel ætatis accessus, vel amici cujusquam objurgatio, sed cotidie seipso deterior efficiebatur, & ruptis omnibus humani, ne dicam Christiani pudoris frenis, in omne quod animus suggessisset flagitium præcipitantior ruebat. Et oppressis jam terrore principibus, nullus erat, qui peccantem & divina atque humana omnia, absque discrimine permiscentem, vel levi verbo auderet redarguere. *Fortuna varia & anceps in aula.*

Ad ultimum consyderans Archiepiscopus completam esse malitiam ejus, & obstinatum in malis ingenium, nec tempore jam corrigi posse, nec ratione, anno penè ante exortum bellum Saxonicū petiit vacationem deinceps sibi dari ab exterioribus Reipublicæ negotiis. Et sic impetrato commeatu, in Sigebergense monasterium secedens, illic in vigiliis & jejuniis, in orationibus & eleemosynis quod supererat ætatis exigebat. Nec inde uspiam, nisi summa forte ac inevitabili necessitate extra-ctus abscedebat. Cætera quæ circa Reip. administrationem vel egit vel passus est, si quis plenius scire voluerit, superiora libelli hujus revolvat, & singula eo, quo gesta sunt ordine, & tempore copiose descripta inveniet. *Vita privata & monastica.* *Res gesta.*

Calamitates & insidiæ.

Sed pius Dominus, qui quos amat arguit & castigat, hanc quoque dilectam sibi animam ante diem vocationis suæ multis tentari permisit incommodis, ut, scilicet, ab eo omnem scoriam terrenæ conversationis, excoqueret caminus transitoriæ tribulationis. Primum moto bello Saxonico fratrem ejus Wecel Magadaburgensem archiepiscopum, & consobrinum ejus Bucconem Halberstadensem episcopum, tempestas involvit gravissimæ persecutionis. Contra hos, cum non satis impigre regi totius Saxonicæ gentis exterminium anhelanti opem ferret, naturæ profecto legibus, & carnali affectione inhibitus, invisus ei suspectusque efficitur, perjurii ac perfidiæ insimulatur, cives Colonienses, quibus paulò ante unicè carus acceptusq; fuerat, ad interficiẽdum eum donis ac promissionibus sollicitantur. Sopito utcumq; hoc malo, duo ministri ejus, qui in laribus ejus familiarissime obversabantur, insidias ei tendunt, & nisi Dei misericordia malum hoc prævertisset, nihil tale suspicantem trucidassent.

Res adversa ab ingratis.

Alii cuidam, quem beneficiis suis maximè fidum sibi obnoxiumque fecerat, familiares literas à seipso in tabulis, propter majorem secreti

Defectus.

. suum tantis undiq; adversitatum procellis jactatum, penè naufragantem consolaretur & instrueret. At ille ex ipsa tam operosa secreti commonitione cõijciens, aliquid regi reiq; publicæ adversum his literis contineri, Regi eas detulit. Quas ille deinceps in argumentum læsæ fidei Archiepiscopo improperans, necem ei & omnibus quæ ejus essent ultimum, si copia fieret, exterminium machinabatur. Item alius quidam ex ministris ejus, quem Coloniẽsi ecclesię propria industria ipse acquisierat, queq; ob hoc indulgentissimo semper affectu coluerat, & bonis omnib. etiam supra natales suos locupletaverat, repentè insolẽtia servili elatus, jugũ ecclesiasticæ servitutis cœpit detrectare, seq; in libertatem violento quodam jure Fori cum magna archiepiscopi contumelia asseruit.

Luctus ex amicorum amissione.

Tum vero crebris mortib. charorum suorum ita amaricatus est, & vulnere concisus super vulnus, ut saxeum quoq; pectus, & supra petram fundatum ædificium concutere posset tam vehemens ille turbo tentationis.

Morbus & ægritudo.

Ad ultimum data Satanæ in carnem quoq; ejus potestate, ulcere pessimo percussus est in utroque pede, ita ut putrescentes paulatim carnes defluerent, & hinc inde abducta cute, consumptis carnib. fœdo aspectu ossa nudarentur. Qui morbus primò pedes, dein crura & femora miserabili modo depastus est, ac sic post diuturnam macerationem penetrans ad vitalia, animam, super argentum igne examinatum, probatam & purgatam septuplum, de hac domo lutea transmisit ad domum nõ manufactam æternam in cœlis. De qua re dimidio ferè anno, priusquam vita excederet, certum eum fecerat manifesta revelatio.

Visio Annonis episcopi.

Visus est enim sibi domum quandam omni decore intus & foris resplendentem intrare. Et ecce in subselliis judicialibus, tamquam ad concilium solenniter evocati residebant. Heribertus Coloniensis archiepiscopus, Bardo Magontinus archiepiscopus, Boppo & Eberhardus Treverenses Archiepiscopi, Arnolfus Wormaciensis episcopus, & alii quàmplures Galliarum episcopi, quorum alios fama tantum vel lectione compererat, amicti omnes stolis Pontificalibus, & habentes vestem instar nivis candidam. Ipse quoq; cãdidis admodum ac pretiosis indutus sibi videbatur, sed partem candentis vestimenti, eam scilicet, qua pectus tegebatur, sordida quædam, ac fœda caligo obduxerat, ac cæterũ cultus ejus splendorem sua fœditate plurimum obfuscabat, quam tamen ipse nimio rubore perfusus, objecta manu tegere ac celare, ne inspicientium offenderet obtutum, conabatur. Vidit præterea inter eos sibi quoq; sedem miri decoris paratam. Quam cum occupare gaudio & exultatione æstuans properaret, surgens Arnolfus Wormaciensis episcopus, modesta voce eũ prohibuit, dicens. Reverendos patres qui assiderent, nolle eum in suum admittere consessum, propter ea quod vestem ejus turpis hæc macula fœdaret. Cumq; jussus loco cedere flens confectoq; nimiũ animo egrederetur, insecutus eum idem episcopus, æquo animo, ait, esto pater, maculam tantum hanc, quæ vestem tuam infecit maturius ablui præcipe, quia non post multos dies beatæ hujus mansionis consortium, & sanctorum quos patrum aspexisti consessum voti compos percipies. Mane facto, cum familiari cuidam suo visionem retulisset, ille sapienter rem coniiciens, macula, inquit, hæc vesti tuæ illita nihil aliud est pater, ut æstimo, quàm memoria injuriæ civium tuorũ, qui te anno superiore Colonia expulerunt, quibus te divinæ pietatis respectu jam olim oportuerat admissi hujus veniam dedisse. *Hæc*, quod bona venia dixerim, pectori tuo tenacius quàm æquum sit insidens, & amarissimo mœrore contra fas mentem tuam decoquens, cæteram sanctissimæ conversationis tuę claritatem molesta quadam caligine obducit & obscurat.

Pœnitentia & delicti confessio.

Archiepiscopus conscientiæ suæ testimonio convictus, ne inficiaretur quod audiebat, reatum suum humiliter agnovit, statimque destinatis circumquaque nuntiis, cives omnes Coloniæ, quos in ultionem injuriæ suæ excommunicatos urbe fugaverat, ad se evocavit, eisq; proxima festivitate Paschali (nam in quadragesima visionem viderat) nõ solum communionem ecclesiasticã, sed et

bona

bona sua omnia, quæ direpta fuerant, benignissimè restituit. Sic gravis illa tempestas, quæ spiritu diabolico suscitata totam concusserat Coloniam conquievit: pater filios, filii patrem recognoverunt, Archiepiscopus amaritudine, populus metu & sollicitudine, civitas liberata est solitudine.

Archiepiscopus jam à principio sepulturam sibi providerat Coloniæ, in ecclesia beatæ Mariæ quæ dicitur, Ad gradus. Postmodum offensus temeritate Coloniensium, qua in eum inaudita rabie debacchati fuerant, non modo animam sed corpus quoque suum de Colonia in Sigeberg transferendum censuit, ibiq; sepeliri se omni modo definivit. Cumq; appropinquâte die vocationis suæ, Coloniæ ægrotaret, jamq; in extremo spiritu constitutus, animadverteret populum Coloniensem graviter nimis ferre, quod tam desiderabili thesauro defraudandus esset, paululum resumpto spiritu in lecto consedit, acceptaq; stola pontificali, ut videlicet verbis plus inesset authoritatis, familiares suos sub testificatione nominis divini adjuravit, ne alibi eum quam in Sigeberg poni sinerent. Factum est ergo quod jusserat. *Sepulturæ provisio.*

Defunctus enim post modicum gloria ingenti, magno cleri & plebis studio, summo matronarû Coloniensium luctu in Sigeberg delatus, atque in medio ecclesiæ sepultus est, ubi cotidie, per ejus interventum, fideliter postulantibus multa præstantur divinæ opitulationis beneficia. *Obitus. Sepultura.*

Ann. 1076. Rex natalem Domini Goslariæ celebravit. Cumque eò omnes regni Principes evocasset, ut de Principibus Saxoniæ, qui in deditionem venerant, communi consilio deliberaretur, præter ducem Boëmicum pauci admodum venerunt. Ab ipsis tamen qui venerant, jusjurandum exegit & accepit, ut non alium post eum quàm filium ejus tenerum adhuc infantulum regem sibi eligerent. *Comitia Goslariæ.*

Ibi Ottho dux quondam Bajoariæ datis pro se duobus filiis suis obsidibus deditione absolutus est, nec solum in gratiam, sed in tantam quoq; familiaritatem receptus est à rege, ut omnia deinceps consilia, tam de privata, quàm de rep. cæteris auricularius familiarius cum eo communicaret. Cæterorum qui se dediderant nec mentio habita est.

Coloniensis etiam clerus & populus ad eligendum sibi antistitem frequens confluxerat. Quibus rex Hildolphum quendam Goslariensem canonicum offerebat, atque ut eligerent, dedita opera insistebat. Illi contra summa ope nitebantur, objicientes quòd homo statura pusillus, vultu despicabilis, genere obscurus, nec animi nec corporis virtutibus quicquam tanto sacerdotio dignum prætenderet. Vnde indignitate rei tanta in eum concitata sunt omnium qui in Curte regia erant odia, ut sicubi in publico apparuisset, omnes eum tanquam aliquod antiquitatis monstrum incondiditis clamoribus & canticis perurgerent, lapidesque in eum & pulverem, vel quodcumq; aliud furentibus casus obtulisset, jactarent. Sed rex recolens Annonis Archiepiscopi constantiam, & invictum adversum omnes nefarios suos conatus spiritum, côsulto talem ei successorem ordinari satagebat, cujus facilitate ad omnia quæ vellet pro libito suo abuti posset. Cumq; diu multumq; conatus nulla ratione ut eligeretur obtinere potuisset, Colonienses infecto negotio in sua remisit, iterumq; media quadragesima rectius, si fieri posset, consultos præsto esse præcepit: contestatus quâ sancte, se vivo aut nullum eos, aut hunc habituros esse Pontificem. *Hildolffus Episcopum electus sed non receptus.*

Aderant præterea Hildebrandi Papæ legati, denuntiantes regi, ut secunda feria secundæ hebdomadæ in Quadragesima, ad synodum Romæ occurreret, de criminibus, quæ objicerentur causam dicturus: alioquin sciret se absque omni procrastinatione eodem die de corpore sanctæ Ecclesiæ Apostolico anathemate abscindendum esse. Quæ legatio regem vehementer permovit, statimq; abjectis cum gravi contumelia legatis, omnes qui in regno suo essent Episcopos & abbates Wormaciæ dominica Septuagesimæ convenire præcepit, tractare cum eis volens ad deponendum Romanum Pontificem, si qua sibi via si qua ratio pateret: in hoc cardine totam verti ratus salutê suam, & regni stabilitatem, si is non esset episcopus. Ipso tempore contigit Papam per immissionem Satanæ gravissima pulsari adversitate. *Imperatori Romæ dies dicitur. Legati Pontificis ab Imperatore spreti.*

Quidam urbis præfectus Romanæ Quintius nomine, & generis claritate & opum gloria eminens valde in tota Italia, multa in possessionibus Romanæ ecclesiæ præter leges faciebat. Perlata ad Papam querimonia, cum eum sæpius modestè corriperet, nec quicquam proficeret secreta correptio, tandem excommunicavit eum: arbitratus hoc saltem modo improbitatem ejus coërcendâ fore. Hinc ille majori dementia efferatus, ipsa nocte natalis Domini, cum armatis inopinatò irruit in ecclesiam, in qua Papa, vestimentis pontificalibus indutus, sacro altari astabat, missarum solennia celebrans, injectaq;, quod dictu quoq; nefas est, in capillos ejus manu, multis contumeliis affectum, de ecclesia protraxit, & priusquam vulgato per civitatem rumore populus frequens auxilio concurreret, in domum quandam munitissimam abripuit. Fama tam atrocis facti totam ilicò replevit urbê. Vndiq; ad arma conclamatur. Divites & pauperes, nobiles & ignobiles uno omnes animo accurrere, atque in ipso statim orientis diei crepusculo domum Quintii oppugnare summa vi aggrediuntur, & nisi ille mali quod imminebat haud improvidus, Papam dimittere maturasset, domum ipsam, peremptis omnibus qui in ea erant, à fundamento evertissent. Papa interveniente, concitatæ multitudinis furor vix & ægre compressus est. *Gregorius VII. à Quintio Romano cive saira tractatus violatur.*

Romani quod factum fuerat graviter nimis & indignè ferentes, omnia quæ Quintij erant, tam intra muros quàm extra ferro & igne demoliti sunt, Nec minus ille multa militaris audaciæ facinora contra faciebat, succedens & evertens omnia quæ poterat de possessionibus Romanæ ecclesiæ. Ita per multos dies non sine magno & harum & illarum partium dispendi, simultas hæc trahebatur.

Conventus Wormatiæ.

Rex statuta die venit Wormaciam, venerunt etiam Episcopi & abbates amplissimo numero. Commodè quoq; conficiendis tantis rebus intervenit quidam ex Cardinalibus Romanis Hugo, cognomento Blancus, quem ante paucos dies, propter ineptiam ejus & mores inconditos, Papa de statione sua amoverat, deferens secum, de vita & institutione Papæ, scenicis figmentis consimilem tragœdiam: scilicet, unde oriundus, qualiter ab ineunte ætate conversatus, quàm perverso ordine sedem Apostolicam occupaverit, quæ ante episcopatum, quæ post acceptum episcopatum, memoratu quoque incredibilia, flagitia commiserit. Hujus authoritatem tanquam divinitus sibi destinatam gratissimè amplexati & promptissimè secuti sententiam promulgarunt: quò d Papa esse non possit, nec ullam, juxta privilegium Romanæ sedis, ligandi, aut solvendi potestatem habeat, vel aliquando habuerit, qui tantis vitam probris ac criminibus commaculaverit.

Papa indignus sede Apostolica,

Cumque cæteri omnes damnationi ejus nihil hæsitantes subscriberent, Adalbero Wirceburgensis Episcopus, & Herimanus Mettensis Episcopus aliquamdiu restiterunt, dicentes. Incongruum valde, & contra Canonum scita esse, ut Episcopus aliquis absens, absque generali Concilio, sine legitimis & idoneis accusatoribus & testibus, necdum probatis criminibus quæ objicerentur, condemnaretur, nedum Romanus Pontifex. Adversus quem nec episcopi cujusquam recipienda sit accusatio.

Sed Wilhelmus Trajectensis episcopus, qui causam regis pertinacius tuebatur, vehementer imminebat, ut aut cum cæteris in damnationem Papæ subscriberent, aut regi cui sub jurejurando fidem spopondissent, protinus renuntiaret. Is eo tempore regi admodum carus acceptusq; erat eiq; rex omnium, quæ privatim vel publice agenda erant, post se ordinationem delegaverat, vir secularibus literis apprime eruditus, sed fastu nimio inflatus vix se ipse ferebat.

Igitur ex nomine omnium qui convenerant episcoporum & abbatum, plenæ contumeliarum literæ Romam destinantur quibus denuntietur Romano Pontifici: ut pontificatu, quem contra ecclesiasticas leges usurpasset, sese abdicet, sciatq; post eam diem quicquid agat, jubeat, decernat, irritum haberi.

Papa depositus,

Legati ut jussum fuerat summo conatu iter accelerantes, pridie quàm synodus indicta celebraretur Romam ingressi, literas tradunt. Tunc ceteram legationem, sicut in mandatis habebant, verbo non minus contumelioso, quàm scripto exequuntur.

Imperator Heinricus excommunicatus cum quibusdam Episcopis.

Papa nihil permotus atrocitate nuntii, postera die, cum clerus & populus ad synodum frequens confluxisset, in auribus omniũ literas recitari fecit: Et sic cunctis qui convenerant episcopis id fieri decernentibus, regem excommunicatum, & cum eo archiepiscopum Magotinum Sigifridum, episcopum Trajectensem Wilhelmum, episcopum Babenbergensem Rubertum. Cæteris qui cõspirationis hujus participes extiterant diem statuit, qua nisi Romæ præsentati causam diceret, novæ hujus & inusitate contra sedem Apostolicum rebellionis, similem cæteris excommunicationis sententiam sortirentur.

Porrò Otthonem Ratisponensem episcopum, & Otthonem Constantiensem Episcopum, & Burchardum Losannensem Episcopum, Eberhardum comitem, Vdalricum & alios nonnullos, quibus rex potissimum consiliariis utebatur, jam pridem excommunicaverat.

Gozilo dux Lotharingiæ occisus.

Gozilo Dux Lotheringorum, cum esset in confinio Lotheringiæ & Flandriæ, in civitate quæ dicitur Antuuerpha, occisus est per insidias, ut putabatur, Ruberti Flandrensis comitis. Cum enim quadam nocte quiescentibus omnibus ad necessitatem naturæ secessisset, appositus extra domum spiculator confodit eum per secreta natium, relictoq; in vulnere ferro conscius aufugit. Vix deinceps. VII. diebus accepto vulneri superstes. IV. KL. Martii vita decessit, atque Werdunis juxta patrem sepultus est. Magnum regni Teuthonici robur ac momentum: quom, ut sæpe jam dictum est, licet staturæ pusillitate atque gibbo despicabilis videretur, opum tamen gloria, & fortissimorum militum copia, prudentiæ quoque maturitate, postremò totius vitæ temperantia longe cæteris Principibus supereminebat.

Imperatoris ira in Saxones implacabilis redintegrata

Rex finito in Wormacia colloquio, concitus Goslariam rediit. Ibiq; iram suam, qua multo jam tempore in Saxones anxie æstuaverat, omni crudelitate explebat. Principes Saxoniæ, qui in deditionem venerant, in ultimas regni partes relegabat, bona eorum suis fautoribus pro libito suo diripienda permittebat: eos qui necdum dediti fuerant, acerrimis indies edictis ad deditionem urgebat, & nisi quamtocyus dederentur, ferro & igne infestari, & longius natali solo effugari comminabatur. Tum omnia castella, quæ superiori anno dirui jusserat, summo nisu, summo provincialium labore & ęrumna instaurabat. Nova quoque in omnibus per Saxoniam montibus & collibus, qui modo ad arcendam vim paululum quid commoditatis habere videbantur, extruebat, illis etiam,

quæ

quæ deditis Saxonibus in jus ejus venerant, præsidium imponebat, & multiplicata sunt mala, calamitas & vastitas per universam Saxoniam & Turingiam supra omnem retro majorum memoriam.

Discessurus Goslaria pridie nonas Martii episcopatum Coloniensem, sicut à primis obstinatò intenderat, Hildolfo dedit. Cleri Coloniensis tres tantum, militum etiam paucissimi, aderant. Cæteros, ne ad suffragia ferenda occurrerent, indignitas detinuerat. Ipsos qui occurrerant vix contéptim, & summis, ut dici solet, labiis super electione ejus consuluit, risui prorsus ac ludibrio habendos, si non protinus acclamassent. Et ne quis forte adversus eum tumultus seditione vulgi per dilationem consecrationis concitaretur, statim Coloniam profectus, consecrari eum fecit ab Wilhelmo Trajectensi Episcopo, cujus consobrino Episcopatum Paderbrunnensem, ne qua per eum mora ordinationi ejus fieret, promittebat. *Hildolff episcopus Coloniensis.*

Pascha Trajecti celebravit. Ibique ducatum Lotheringiæ filio suo Cunrado, Marchiam vero, quæ dicitur Antuverpha, Gotefrido consobrino Gotzlonis Ducis, filio Eustachij comitis impigro & ad rem militarem acerrimo adolescenti tradidit.

Ipso tempore Ruodolfus Dux Sueuorum, Welf dux Baioariorum, Bertoldus Dux Carentinorū, Adalbero episcopus Wirceburgensis, Herimannus Episcopus Mettensis, & alij pleriq; principes convenientes in unum, consilia conferebant, in tantis calamitatibus, quibus Respublica vexabatur, quid facto opus esset. Regem post bellum Saxonicum eundem permanere qui fuerat, nihil eū de levitate, de crudelitate, de pessimorum convictu ac familiaritate mutasse. Ad hoc tantum tam insignem suam adversum Saxones victoriam profecisse, ut ille sui omnium sanguinis jus potestatemque acciperet, & ad perniciem bonorum omnium, & ad omne quod animo concepisset flagitium, impunita libertate grassaretur, nihil sibi deinceps spei, nihil præsidii reliquum fore, si forte, ut sunt humana, eum offendissent, cum in dedititios contra jusiurandum, cōtra fidem principum tam fœda, tam crudelia, exercuisset. Hæc causa non solum ipsos, sed & cunctos regni principes vehementer permoverat, & eos potissimum, quorum consilio principes Saxoniæ se in periculum dederant. Facta est igitur conspiratio non modica, & magis ac magis indies roborabatur, ea re maximè omnibus ausum & fiduciam præbente, quod excommunicatum esse regem à Romano pontifice, frequentes ab Italia nuntii cotidie deferebant. *Conspiratio Principum in Imperatorem.*

His animatus Mettensis episcopus & alii plerique, nonnullos ex principibus Saxoniæ, quos à rege in custodia habendos susceperant, inscio rege in sua liberos redire permiserunt.

Wilhelmus Trajectensis Episcopus causam regis, ut supra dictum est, contra bonum & æquum obstinatè tuebatur, & studio partium regis, multa in injuriam Romani pontificis, omnibus pene diebus solennibus, inter missarum solennia, rabido ore declamabat, perjurum eum, adulterum, & pseudoapostolum appellans: & tam à se quam à cæteris Episcopis sæpenumero excommunicatum pronuntians. Is brevi posteaquam rex, exactis paschalibus feriis, Trajecto discesserat, repente gravissima ægritudine correptus est. Cumque per acerrimos cruciatus animæ ac corporis urgeretur, miserabili ejulatu coram omnibus qui aderant vociferabatur: Iusto Dei judicio se & præsentem vitam amisisse & æternam, quod regi ad omnia quæ perperam intendisset operam suam summo annisu præbuisset, atque in spem gratiæ ejus Romano pontifici sanctissimo, & Apostolicarum virtutum viro graves contumelias sciens & prudens innocenti irrogasset. In hanc vocem ut asserunt, sine communione, sine ulla satisfactione expiravit. Successit ei in Episcopatum Cunradus Magontini Archiepiscopi Camerarius. Poderbrunnensem vero episcopatum Poppo Babenbergensis Præpositus obtinuit, cujus potissimum factione & studio Herimannus Babenbergensis episcopus, episcopatu dejectus fuerat. *Wilhelmi episcopi invectiva in Papam, & miser interitus.*

Rupertus abbas quondam Augiensis monasterium quoddam in Alsatiæ partibus, cui Gengebach nomen est, à Babenbergensi episcopo susceperat gubernandum. Vbi dum pro consuetudine sua lucris temporalibus immoderatius insudaret, paupertatem loci industria sua evincere satagens, occisus est cum alio haud desperatę indolis monacho adolescente, qui eum de Babenbergensi monasterio secutus fuerat, à servitoribus supradicti monasterii, contra quos possessiones monasterii, & jus suum, progressus ipse ad vim arcendam, defendere volebat. *Gegenbach.*

Saxones deportatis in exilium Principibus suis, tædio & mœrore tabescebant, nec calamitatis ullum usquam patebat effugium. Amici regis per montes & colles dispersi cervicibus imminebāt: nec eos ut antea conventus facere, consilia conferre, aut ullam recuperandæ salutis viam tentare sinebant. Insuper cotidie ex agris & villis prædas agebant, tributa regioni difficillima imponebant, castella sua summo provincialium labore & impensis communiebant, & graves prorsus atque inexplicabiles pristinæ rebellionis pœnas exigebant. *Saxones miseria oppressi.*

Erant duo cujusdam Geronis comitis filii, satis quidem ædito loco nati, sed propter inopiam rei familiaris inter Principes Saxoniæ nullius nominis vel momenti. Hi tempore deditionis ultra Albim fluvium refugerant, ibique rei eventum præstolabantur: facile à rege propter obscuritatem nominis vel ignorati vel contempti. Cumq; viderent mala quæ fiebant, non aliud, scilicet actum *Geronis comitis filii defensores patriæ.*

deditione

deditione Principum, quam proditam plane esse libertatem patriæ, totamque gentem Saxonum, quod rex semper intenderat, in servitutem atque sub jugum redactam, quamvis patriis finibus extorres, quamvis munitionibus amissis, perdito patrimonio, rerum omnium inopes remansissent: gaudebant tamen admodum, quod cum cæteris Saxoniæ principibus intempestuosum illud deditionis naufragium non incidissent: Et cum urgeret penuria, contractis ex sui similium numero aliquantis copiis, rapto sibi victum quærere cœperunt. Plerumq; etiam, ubi opportunitas accidisset, Regis exactoribus resistere, & injurias manu propulsare tentabant. Cumq; eis semel & secundo res prospere cessissent, milites principum, qui relegati fuerant, ingenui quoq; omnes, qui necdum dediti fuerant, quiq; extrema omnia quàm fidem Regis ultra experiri malebant, catervatim ad eos cōfluebant. Et facta est intra dies paucos permaxima multitudo, ita ut jam non ad insidias modo & clamdestinas latrocinantium more excursiones, sed ad apertam vim & publicas congressiones pares se hostibus arbitrarentur.

Saxones quintò libertatem bello vindicare student. Præterea provinciales, quibus inter vltimas desperationis tenebras lux aliqua salutis & consolationis cœlitus emicuerat, omnes promptissimo animo socias manus communemq; operam publicis negotiis pollicentur: satius judicantes pro patria, pro liberis, pro conjugibus, honesta morte perfungi, quam inter tantas tribulationes omni morte tristiorem vitam agere.

Inter hæc rediens Herimannus patruus Magni ducis & alii plerique ex principibus dedititiis, quos, ut prædictum est, inconsulto rege indulgentia eorum à quibus tenebantur, deditione absolverat, inopinatum cunctis gaudium præstiterunt, atq; omnem, si quis adhuc mentibus resedarat, scrupulum ademerunt. Tanta siquidem tamque inopinata rerum prosperitas evidens cunctis erat documentum respicientis eos misericordiæ Dei.

Igitur armata juventute Saxoniam peragrantes, castella quibus rex præsidium imposuerat, alia deditione, alia militari manu brevi omnia receperunt. Eos qui intererant direptis spoliis incolumes dimiserunt, accepto ab eis sacramento, quòd ulterius in Saxoniam hostiliter non venirent. Amicos regis, omnes præterea quicumq; communibus negotiis operam suam spondere noluissent, dissipatis omnibus quæ habebant, procul Saxonia effugarunt: & directa est salus in manibus eorum, ad recuperationem libertatis pristinæ.

Arx in mōte Lapideo Solus adhuc Otho dux quondam Bajoariæ, in castello Hartesburg residebat. Huic rex per totā Saxoniam vices suas & publicarum rerum procurationem delegaverat, dato insuper negotio, ut castellum in Hartesburg, & aliud in monte qui dicitur Lapideus, qui proximus Goslariæ imminet, summo ope extrueret. Ad hunc Legatos dirigunt mandantes, ut omisso opere quod ad eversionē gentis suæ, immemor patriæ, immemor libertatis extruere aggressus sit, consilium potius perquirat ad ereptionem principum, quibus ipse ut se dederent vehementissimus author fuerit. Iamdudum opinionem indubiam multorum mentibus insedisse, quod iccirco deditionem cæteris tantopere suaserit, ut eorum sanguine regis sibi animum deplacaret, & communi exitio suam ipse salutem mercaretur. Hoc nunc evidentibus indiciis elucere, cum illis in ultimas partes terrarum deportatis, ipse proditionis suæ mercedem à Rege totius Saxoniæ principatum acceperit, & regiæ crudelitatis carnifex, atque omnium quæ ferociter rex meditetur, ferocior administer existat. Bene igitur famæ & honori suo consulat, si tantę infamiæ maculam, claro aliquo erga patriam suam beneficio, purgare conetur, & genti suæ patriam libertatemq; armis recuperare cupienti auxilio concurrat. Postremò si monitis ultro non assentiatur, se proculdubio vim adhibituros, & patriæ proditorem, communionum castrorum desertorem, ut dignus sit, eversis omnibus quæ ejus sint, procul Saxonia expulsuros.

Ad hæc ille obnixè eos per Deum obtestabatur, ut mitius pacatiusq; agerent, quę pro communio commodo moliantur, ratione quàm temeritate melius procedere. Se protinus missurum & Regi modis omnibus suasurū, ut principes deditione absolvat, castella quæ metu rebellionis pristinæ extruxerit diruat, genti Saxonum libertatem leges ac jura majorum, quæ per vim erepta toties armis repetiverint, restituat. Si consilio acquiescat, gravis atque ancipitis belli necessitate sine sanguine liberatam esse Saxoniam: Sin autem, se nec indulti honoris amore, nec mortis metu, nec jurisjurandi religione inhiberi posse, ne communem patriæ, parentumq; suorum causam usque ad extremum spiritum, quanta possit virtute defendat, juvet, tueatur. In hæc verba Legatos Saxonum dimisit, statimq; suos ad regem sicut pollicitus fuerat destinavit, præsidio quoq; ab utroq; monte quem occupaverat abducto, communem deinceps cum Saxonibus ac socialem vitam agebat.

Rex de his quæ acciderant in Saxonia gravi nuntio accepto, comperto etiam quod cæteri principes, collatis per crebra conventicula consiliis, defectionem meditarentur, hinc ira, hinc sollicitudine in diversa raptatus, cui primum morbo mederetur anxius ambigebat. Sed quo ira impellebat inclinatior, ad oppugnandam Mettensem urbem exercitū admovere cogitabat, & ab Episcopo loci, quod creditos custodiæ suæ principes, se inconsulto dimisisset, vindictam expetere. Sed contrà reputans turbata Republica, dubia fide principum, exhausto superioribus bellis milite, extremæ dementiæ esse, arduum aliquid præcipitanter attentare, impetum animi ab temeritate ad pacatiora consilia revocavit.

Missi

Conventus VVormatiæ.

Missis igitur circumquaque nuntiis, omnes regni principes in Pentecosten Wormaciæ sibi occurrere jussit, quid facto opus esset communi consilio ut prætendebat, deliberaturus. Statuta die cæteris amplo satis numero occurrentibus, nullus aderat supradictorum ducum, à quibus Reip. periculum timebatur, & quorum potissimum authoritate, si res tranquillæ essent, summam publicorum negotiorum disponi opportuerat. Ita conventus ille principum, cassata voluntate regis, nullum habuit effectum.

Conventus Magontiæ. *Satanas oppugnat ecclesiam.*

Iterum in natale sancti Petri Apostoli Magonciæ eos adesse, addito jam edicto, obnixa supplicatione præcepit. Sed ne tunc quidem quisquam eorum vel supplicantem attendit vel præcipientem: omnibus plane ad rebellionis studium immobiliter obstinatis. Ipsi qui convenerant fœda simultate à se invicem diffidebant. Iam enim solutus carcere suo Satanas non solum corporali, sed & spirituali armatura oppugnabat pacem Ecclesiasticam, & quorum corpora jugulabat, animas quoque, ne in æternum viverent, extinguere satagebat.

Episcoporũ dissidiũ.

Vto episcopus Treverensis Roma nuper reversus communicare nolebat episcopo Magontino, episcopo Coloniensi, & aliis quam pluribus, qui apud regem præ cæteri assidui erant, & quorũ rex omnia faciebat consilio: obtendens & eos & ipsum regem excommunicatos esse à Romano Pôtifice. Sibi tamen, quod ipsum vix summis precibus extorserit, indultam esse colloquendi tantum regis licentiam, nulla præter hæc in cibo, in potu, in oratione, vel in cæteris omnibus communione ejus permissa.

Defectus statuũ à rege.

Hujus authoritate animati complures alii, quorum & in Deum fides purior, & ad dignitatẽ Reip. sententia potior, paulatim se palatio subtrahebant: ne videlicet supradictorum communione macularentur, & ad regem, licet crebris jussionibus euocati, redire nolebant. Satius judicantes regem quàm Deum offendere, corporis quam animæ dispendium incidere.

Papa accusatur de molimine iniquo. *Gladii potestas.* *Imperator Principibus blanditur.*

Illi è contra irasci, fremere, insanire, minas & convicia in omnes passim jaculari. Injustam, & idcirco nihil æstimandam esse Romani Pontificis sententiam, qui se non canonicè ad synodum evocatos discussos, nec objecti criminis, juxta scita Canonum convictos vel confessos, præcipiti furore potius quam ratione excommunicasset. Episcopum Treverensem & cæteros, qui cum eo ad evertendum statum Reipublicæ jam pridem conspirassent, aliorsum intendere quàm loquerentur: nec tam Apostolicæ sedi authoritatem deferre, quam ut dignitatem regiam subruant occasionem quærere, & inveterata adversus Regem odia, novo religionis vocabulo palliare. Eum rectè honori suo prospicere, si in hostes suos gladium, quem juxta Apostoli vocem ad vindictam malorum acceperit, maturius distringat, & contemptis inanium occasionum latibulis, manifestos regni insidiatores pœna quam mereantur afficiat. Nec difficile fuit ingenium regis per se atrox & implacabile: in iram excitare: Sed cum videret sub obtentu religionis principes à se paulatim deficere, & destituto jam auxiliis imperio vanam esse comminationem, quæ vim facere non posset quibus cômminaretur, ratus id quod tempus exigebat, utilitati magis quàm iracundiæ consulendum: iterum atque iterum aversos principum animos blandis legationibus mitigare tentabat. Nec tamen, quod dictu mirum fit, tanta hac rerum asperitate, tanta ingruentium periculorum mole evinci poterat, ut unde potissimum hæc flamma invidiæ & odii adversum eum exarserat, Principes Saxoniæ deditione absolveret.

Principes captivi.

Quin immo conterritus recenti exemplo eorum, qui plerosq; ex ipsis se inconsulto dimiserant, residuis qui adhuc in custodia tenebantur, omnem adhiberi diligentiam jubebat, ne elaberentur. Ideoque sæpius his, quibus eos servandos crediderat mandabat, ut memores beneficiorũ suorum, memores jurisjurandi quo sibi fidem suam firmassent, traditos custodiæ suæ intemerata fide, donec reposcerentur servarent: Nec aliorum principum fœdissimo corrũperentur exemplo, qui dimissis suo injussu dediticiis, dum privatas suas injurias in regem ulcisci vellent, cladem maximam & maculam multis seculis non abolendam Reip. intulissent.

Episcopus Halberstatensis in captivitate despecta.

Et omnibus quidem infensus, omnium ut videbatur sanguinis avidus erat. Præcipue tamen Episcopi Halberstatensis, quem tamquam totius Saxonicæ rebellionis principem & omnium quæ secus acciderant fomitem atque incentivum, inexorabili odio insectabatur. Et nisi pontificalis nominis reverentia & fides Principum, quæ in deditione intercesserat, obstarent, vitam ejus per omnes cruciatus extorsisset. Hunc Ruperto Babenbergensi Episcopo servandum crediderat, velut præter cæteros familiares suos immitis ac ferocis ingenii viro, & erga se in adversis rebus spectatæ sæpe fidei. Sed postquam inclinatis ad defectionem principibus, iterum novis Remp. tempestatibus quati aspexit, quamvis custodis diligentiæ non diffideret, veritus tamen ne forte subrepente per hanc moram negligentia aliquid in eo vis vel fraus hostilis operaretur, ad Palatium eum evocavit, & ibi nunc inter Camerarios suos, nunc inter cocos & coquinarum spurcitias indignissimo loco habitum, sub omni diligentia custodiri fecit, donec tam feralibus odiis competens exilium excogitaret.

Regina Vngariæ.

Erat ipso tempore apud regem soror ejus, uxor Salomonis regis Vngariorum, quam maritus regno expulsus, dum in armis & procinctu esset, nusquam tutius quàm apud fratrem manere judicaverat, donec recuperato, si fieri posset, regno in jocunditate perfrui conjugio liceret. Cumque

post multum jam tempus ad maritum in finibus Vngariæ commorantem redire pararet, rex opportunam eam arbitratus, quæ crudelitatis hujus munere fungeretur, rogavit eam, ut episcopum Halberstadensem secũ abduceret, atq; in locũ, ex quo nulla ei deinceps in regnum Teuthonicum redeũdi copia fieret, deportari faceret. Annuit illa petenti, & navi impositũ cũ hominibus suis præmisit, ipsa paucis post diebus quum profectioni suæ necessaria ordinasset, insequutura præcedentẽ.

Episcopus Halberstatensis deportatur.

Habebat idem episcopus militem quendam Vdalricum nomine, multis in Bajoaria possessionibus prædivitem, regi quoq; apprime charum & acceptum. Is ubi advertit mala quæ Episcopo parabantur, motus miseratione atque ipsa humanarum rerum consideratione, quòd tantus ac talis vir, ingens columna & firmamentum Reipublicæ, nisi regis temeritas divina atque humana omnia confudisset, tam pessimo nunc exemplo periturus foret, accessit ad eum paulo ante quàm navigare inciperet, & quæ in eum rex decrevisset per ordinem exposuit, actum esse de salute ejus, nisi propitia divinitas, quæ sola jam posset, periclitanti succurreret. Edocet præterea possessiones suas, & castellum munitissimum haud procul ab littoribus Danubii fluminis abesse. Monetq; ut dum ad ea loca navigans pervenisset, rogaret sæpius eos cum quibus navigaret, quatenus applicarent, & sibi paululum in terram progrediendi facultatem facerent, obtenta vel refrigerandi vel alius cujusvis necessitatis occasione, quę modo tali artificio idoneè patrocinaretur, se memorem fidei, qua ei obnoxius sit, omnia quæ possit, pro virili portione facturum: & si quam ereptionis ejus viam Deus ostendat tentaturum.

Amici fidelis exemplum.

Fecit ille ut edoctus fuerat, atque ubi ad prædicta loca propinquare cœpit, simulata mala valetudine, quæ sibi ex assidua navigatione corpus affecisset insolitum, & nisi maturè consuleretur, extremam perniciem allatura foret languenti. Facile obtinuit apud nautas, qui pontificalis nominis intuitu magnam humanitatem ei præstabant, ut quoties vellet applicarent, & ei egrediendi atq; in terra, prout libitum erat, recreandi corporis copiam facerent. Longinqua regio, custodum multitudo, debilitas languentis omnem metum, omnem fugæ vel insidiarum suspicionem ademerant. Egrediebatur sæpius & regrediebatur, circumspiciens undique & omnia diligenti obtutu perlustrans, nullum usquam promissæ salutis indicium, nulla spes elucebat.

Forte beati Ioannis Baptistæ nativitas occurrerat. Et mane dum præterlaberentur, conspicatus contiguam littori ecclesiam, rogavit ut appulsa navi ad celebranda tam sacratissimo die missarum solẽnia ad ecclesiã, procederent. Assentiẽtibus illis, ingressus ecclesiam, salutarem Deo hostiam offere sacerdotalibus, ut solenne est, infulis indutus cœpit. Cui rei intentis omnibus, supradictus Vdalricus, rectè per exploratorum diligentiam captata loci opportunitate, repente armata multitudine ecclesiam circumdedit: Ingressusq; modestè interim dissimulato, propter quod venerat, negotio, consumationem sacri ministerii tacitus tranquillusq; præstolabatur. Quo expleto suos quantocyus ad navim convolare, & omnia quæ episcopi sunt efferre jubet. Ipse fortissimorum juvenum agmine stipatus, procedentem ab ecclesia episcopum salutat, osculum porrigit, equum, quem evectioni ejus optimum aptaverat, ocyus conscendere jubet.

Episcopi strategema.

Bucco episcopus liberatur.

Stupentibus qui episcopum adduxerant quid hoc rei esset, & post irritas ratiocinationes ad arma concurrentibus, jubet, ut si vitæ ac saluti suæ consultum velint, quieti maneant, arma ponant, naves pacatis animis repetant, gratum habentes, quod commissi in tantum pontificem piaculi pœnas non exigantur. Si verbis inanibus, si motibus incompositis lacessere pergant, facile gladios procacitati modum facturos. Episcopum episcopalis ministerii munia ecclesiæ Halberstadensi, cui ordinatus sit episcopus, rectius præstare quam ipsis. Illi quum numero & virtute impares essent, temerarium arbitrati rem certamini committere, tristi confectoq; animo ad naves redierunt.

Episcopus in castellum quòd haud longe aberat concessit: ibique paucis diebus commoratus, donec absumpta novitate, studia conquiescerent omnium, si qui forte redituro insidiabantur. Tandem assumpto layco habitu, quo falleret occursantes, in Saxoniam contẽdit, & desperantibus jam reditum ejus Saxonibus repentè, tamquam ab inferis vivus emergens, restitutus est.

Rex ubi gestæ rei nuntium accepit, graviter & iniquo nimis animo ferebat, tantos conatus suos in irritum cessisse, præreptum sibi tantarum contumeliarum vindictam redditum cum impunitate hostibus virum, in quo totius Saxonici belli summa & cardo verteretur. Nec dubitare poterat, paululum jam sopitos ignes Saxonici furoris, hoc incentore ilico suscitandos, & propediem in immensum conflagraturos. Atq; eo infestius id acturum, quo se meminisset post deditionem nullam in rege clementiam, nullam expertum fuisse humanitatem. Verebatur præterea, ne simili modo cæteri quoq; elaberentur dedititii, & sibi tam insignis victoriæ, tam operosæ deditionis fructus deperiret, assecutis eis se invito libertatem.

Heinricus Imper. mutuis simultatibus Saxones aggreditur.

Omnia consideranti placuit tandem alia deinceps grassari via, & Saxones quos extranei toties tentatos non vicerant, suis jam armis, suis parat expugnare viribus. Sapienti certe usus consilio, quoniam constet omne regnum nulla vi, nulla clade citius, quam domestica atq; intestina simultate labefactatum, corruere, Episcopum Magdaburgensem, Episcopum Merseburgensem, Episcopum Misenensem, Magnum ducem, Fridericum Palatinum comitem, præterea omnes Saxoniæ &

Intestina simultate regnum corruit.

niæ & Turingiæ principes qui adhuc in deditione tenebantur, ab exilio revocari jubet, & clementer accersitis ait. Se cum juxta Palatinas leges extremo in eos supplicio animadvertere possit, & hoc jure faciat, gravibus sæpe ab eis contumeliis lacessitus; tamen memorem generis eorum, memorem virtutis, quæ reipublicę & honori esse possit & munimento, tam atrocis facti veniam dare, & quod amplius sit, non aliud ab eis quærere redemptionis suæ pretium, quàm ut sibi deinceps in dubiis rebus fideles ac devoti maneant, auxiliumque præstent, ad componendum regni statum & compescendos homines factiosos, eos potissimum qui gentem Saxonicam simplicem & malarum artium nesciam, intestinis cotidie dissensionibus inquietent. Si id faciant, nec ulla ut prius levitate fidem permutent, se primos in amicis habiturum, & cum se opportunitas præbuerit, beneficiis prout regiam munificentiam deceat honoraturum.

Saxoniæ Principes è custodia dimittuntur, & quibus conditionibus.

Illi & si eum hæc ficta loqui scirent, & necessitate magis quam pietate genuinum animi rigorem laxasse, tamen impunitatis amore libenter amplexantur oblata, promittunt quicquid jubet, promissa repetito sæpius sacramento roborant, & accepto commeatu in sua singuli cum gaudio revertuntur.

Rex ut supra dictum est commonitus ab Otthone duce quondam Bajoariæ, ut turbatis rebus in Saxonia mature consuleret, mandaverat ei, ut sibi certa die in Salefelt occurreret, quatenus cōmuniter habita discussione quid facto opus esset deliberarent. Postmodum vero fretus his, quos deditione absolverat, quod eorum auxilio in Saxones qui se læserant iram suam idonee ulcisci posset, consilium mutavit, & statuta die nuntios pro se in Salefelt Duci Otthoni misit, qui ei dicerent, ut contractis quanta cumque posset copiis sibi in Marcha Misinensi concurreret, se per Boëmiam ducto exercitu adventurum, & filiis Geronis comitis, qui imperitam multitudinem male auspicato ad arma concitassent, si Deus vota prosperaret, redditurum quod mererentur. Principibus quoque Saxoniæ & Turingiæ, quos patriæ nuper remiserat, eadem mandat, obsecrans ut præstitæ sibi indulgentiæ gratiam referentes, cunctos quos valeant ab hominum perditorum societate dehortentur, & ipsi ad ferenda publicis negotiis auxilia, designato die & loco, armati instructique præsto assint.

Imperator novam molitur expeditionem.

Ipse ut instituerat, paucissimos secum assumens Teuthonici exercitus milites, cæteris omnino quid moliretur ignorantibus, in Boëmiam contendit. Ibique juncto sibi duce ac milite Boëmico, repente plusquam tanto operi expediret fidens nescio an negligens, in Marchiam Misinensem se infudit, videlicet vana spe illusus, quod ducis Otthonis industria & cæterorum, quos beneficio suo devinctos sibi gloriabatur, omnem rebus moram, omnem conficiendo negotio difficultatem, ademptura foret. Sed dux Ottho sciens genti Saxonem justas esse causas rebellionis, id multo jam tempore apud regem crebris legationibus egerat, ut belli seminarium irarúmque causas amoveret, leges ac jura sua Saxonibus rata manere sineret, æquitate potius armis tumultuantes compesceret, & tantos labores, tantum qui prælio fundēdus esset sanguinem lucratus, sine difficultate in perpetuum opulentissimæ gentis servitio frueretur: Hanc regis ac Tyranni esse distantiam, quod hic vi atque crudelitate obedientiam extorqueat ab invitis, ille legibus ac more majorum moderetur subjectis, præcipiatque facienda.

Imperator Misniam vastat.

Regis ac Tyranni differentia.

Verum ille homo imperio natus & nutritus, ut tantos natales, tantos prosapiæ fasces ac titulos decebat, in omnibus regium semper adversis animum gerebat, mori quam vinci malebat. Inexpiabilis ignominiæ maculam putabat, impune injuriam accepisse. Et è contra summum decus & vitæ præsenti comparandum æstimabat, nihil quod secus accidisset, inultum præterisse. Ad hoc homines sibi asciverat talium rerum artifices, mediocri quidem loco natos, sed consilio ac manu promptissimos, qui secundum quod propheta dicit, Loquebantur ei placentia, & divinabant ei errores, & ægrotum animum & per se affinem iracundiæ ac temeritati, adulationibus suis tamquam supposita face, in omne quod libuerat inflammabant. Ideoque ut opera sua magis illi foret necessaria, perpetuis Remp. tempestatibus vexari quàm maximè satagebant. His pessimis usus consultoribus, principes regni recta suadentes plurimum aversabatur, nec eos ad consilium suum, nisi forte inexplicabilis necessitas incidisset, admittebat. Quin imo authoritatem eorum, si copia fieret, opprimi ac penitus obliterari cupiebat: ut in omne quod animus suggessisset effrenata libertate grassanti nullus obsisteret, nemo obloqueretur.

Henrici Imperatoris ingenium.

Consiliarii Imperatoris quales.

Igitur Dux Ottho vehementer efferatus, quod contra consilium suum rex Saxoniam bello rursus impeteret, ait ad Epponem Citicensem episcopum, qui ei, ut dictum est, in Salefelt functus legatione regis occurrerat: Se regi quod honori ejus, quod commodo Reip. competeret suggessisse: Sed quoniam plus apud eum fidei sit ineptis assentatoribus quàm sibi, plus spei ac fiduciæ ponatur in milite Boëmico, quàm in Theuthonici exercitus robore, ad eum pertinere, quem cœpta exitum sortiantur, se nec rebus bene gestis gloriam, nec si aliter cesserint, ignominiam habiturum. Præterea nulla jam sacramenti, quo ei fidem dixerit religione teneri, cum recta & utilia suadens non audiatur. Insuper contra leges Dei, contra decus imperii, contra salutem animæ suæ ad effundendum sanguinem innocentem gentili ritu arma sumere jubeatur. Proinde omni perjurio ab-

Ottho dux Baioariæ cur ab Imperatore defecerit.

solutum, libere deinceps causam gentis suæ quæ justa sit quantum valeat armis & opibus affecturum.

Saxonum noua in Imperatorem confœderatio.

Eadem protestabantur cæteri quoque principes, tam Saxoniæ quam Turingiæ. Qui etiam si cupidissime vellent, nullum petenti præstare possent auxilium, unanimiter, scilicet, detrectantibus militibus eorum infaustam contra patriam parentesq; suos militiam. Iam enim non dubia fide, vacillantibus animis, ut prius cum inter spem & metum fluctuarent, sed unanimi sententia, obstinata contentione ad rebellandum conspiraverant. Neq; callidis principum exhortationibus, ut antea concitatum vulgus ad arma prosiluerant, sed omnes simul provinciales non ductu auspicioq; principum, sed privatis studiis, privatis impensis bellum gerere proposuerant, sibi dimicare, sibi si Deus annueret, vincere parati, nec aliud à quoquam militię suæ stipendium præstolãtes, quàm conjugum liberorumq; suorum salutem, atque ut à cervicibus suis durissimæ servitutis jugum excuterent. Ipsos deniq; principes si obniti, si contra hiscere tentarent, dissipatis vel incensis omnibus quæ eorum essent, procul patriis finibus expellere minabantur. Ad ultimum ea mente rem gerendam susceperant, ut vel vincerent obstinate, vel morerentur. Vltima desperatio sic studia inflammaverat, quoniam certa superioribus annis documenta cœperant, nullam apud regem victis esse spem veniæ, cum ferocitatem pectoris ejus, & inexorabile Saxonici nominis odium, nec volũtaria deditio principum, nec tantus in Turingia fusus sanguis restinxisset.

Vulgus ad arma pronum.

Igitur ubi per Saxoniam rumor percrebuit, quòd rex conterminam regi Saxonici Marchiam Misenensem ferro & igne depopularetur, ad arma conclamant, multa millia hominum brevi cõcurrunt, conferendi certaminis intolerabili fervent desiderio, obviam ire hostibus unanimi alacritate contendunt.

Sed quoniam accelerando itineri turba frequentior armis atq; aliis impedimentis implicita, parum pro voto satagere valebat, filii Geronis comitis, assumptis secum VII. millib. expeditorũ equitum, summo nisu, ardentissima citius conficiendi negotii aviditate, in occursum properant. Quod si regem consequi, & sic efferato milite, sic ferventibus studiis signa conferre contigisset, ut multorum ferebat opinio, tractum tot annis bellum Saxonicum facili compendio confectum fuisset, & regem cunctumq; ejus comitatũ, vel mors certissima, vel ignominia difficile abolenda occupasset. Nam præter exercitum Boëmicum, qui nec ipse vel armis, vel numero, vel virtute tanto negotio se parem præstiterat, paucissimos secum habebat. Quoniam supervacaneum arbitratus fuerat, Teuthonicis militibus tam longinquæ expeditionis laborem indicere: cum speraret, ut dictum est, industria Otthonis Ducis & aliorum, quos de ditione gratis absolverat, omnes Saxonum vires facile enervandas, & copias sibi majoribus etiam bellis sufficientes, statuto die ac loco affaturas.

Forte tum temporis Deo misericorditer saluti regis prospiciente, fluvius Milda, qui utrumque exercitum medius dirimebat, effusis nuper imbribus vehementer intumuerat, atque omnem trãsmeandi facultatem ademerat. Cujus rex inundatione commodissime pro se usus, non expectata decrescentium aquarum vicissitudine, in Boëmiam se recepit, maturatoq; per Bajoariam reditu, mœstus ac pœnitens, quod tantos labores in vacuum expendisset, Wormaciam repedavit.

Imperatoris fuga.

Et quoniam digrediens Duci Boëmico Marcham Misinensem, tam spectatæ in arduis rebus fidei, præmium dederat, Ecbertus Marchio, cujus eadem Marcha erat, filius Patruelis regis, puer lõge adhuc infra militares annos, ubi primum decrescentibus aquis fluvius factus est transmeabilis, adjunctis sibi Saxonibus Missenen pertexit, omniaque castella, quibus dux Boëmicus præsidium imposuerat, admota militari manu recepit, suosq; milites, qui deinceps contra omnem hostium irruptionem indefessi excubarent imposuit, mirantibus cunctis quod Regem nec ætatis nec propinquitatis respectus ab hac injuria revocasset.

Marcha Misinensis recuperata.

Interea Rudolfus dux Suevorum, Welf dux Bajoariorum, Bertholdus dux Carentinorum, Adelbero episcopus Wirceburgensis, Adelbertus episcopus Wormaciensis, & alii quos Reip. calamitas movebat, in loco qui dicitur Vlma, conventu habito, statuerunt ut omnes quicumq; Reipublicę consultum vellent, XVII. KL. Novembris Triburiam convenirent, & variis cladibus, quibus per multos jam annos pax ecclesiastica turbabatur, tandem aliquando malorum pertęsi finem facerent. Hoc Sueviæ, hoc Bajoariæ, hoc Saxoniæ, hoc Lutheringiæ, hoc Franciæ Teuthonicæ Principibus denuntiarunt, universosque in commune per Deum obtestabantur, ut omni excusatione relegata, cuncta priuatæ rei sollicitudine post habita, hanc singuli communibus commodis vel extremam operam dependerent.

Conventus Vlmæ.

Qua expectatione suspensis atque attonitis omnibus, episcopus Magontinus & alii quam plures, qui eatenus partes regis vehementius tuebantur, ab eo defecerunt, & adjuncti supra dictis Principibus ad meliorandum regni statum ardentissimo zelo exarserunt. Miro etiam atq; inopinato rerum successu, ut quod moliebantur nullis jam retardaretur impedimentis, obsides quibusnonnulli ex Principibus superiore anno fidem suam apud regem obligaverant, repente his qui eos dederant, sunt restituti.

Iuvenum Saxonicorum è custodia se liberandi astutia.

Duos ducis Otthonis filios, alterum rex ipse, alterum is, qui à rege servandum susceperat, inscio

inscio rege, patri nec opinanti remisit. Filius Vronis Marchionis, & filius Adelæ derelictæ Dedi Marchionis, ambo teneræ ætatis & longè adhuc infra pubertatis annos pueruli, quum in munitione cujusdam Eberhardi ministri regis custodirentur, magnum quoddam & posteriorum memoria dignum nobilissimæ indolis documentum ædiderunt. Iusserat rex eidem Eberhardo, vel propter tanti generis claritatem, vel propter ætatis infirmæ compassionem, ut eos indulgentissime nutriret, & ne aut inerti otio aut jugis custodiæ tædio tabescerent, sineret eos interdum cum æqualibus suis ludicris puerilibus exerceri. Hoc ipsum parentes, crebra custodibus munuscula destinantes, flagitabant. Fecit ille ut petebatur & modo intra munitionem, modo extra adhibitis custodib. prout libitum erat, ludere patiebatur, nihil sinistrum in ætate simplici & fraudis nescia suspicatus: interdum etiam in nemus, quod munitioni contiguum erat, venatũ pergens, impositos equis, cujus rei vix dum ætas patiens erat, secum ire permittebat, ut oppressas mœrore ac tædio mentes hoc advocamento recrearent. Cum hoc sæpius faceret, consuetudo fiduciam, fiducia custodibus securitatẽ pariebat, ut eis indulgentius indies diligentis custodiæ frena laxarent, & absumpta jam omni suspicione, quicquid voluissent, etiam absq; arbitris, eos agere paterentur. Cœperunt igitur, ubicumq; tempus & locum secretiorem nacti fuerant, sermones conserere, patriæ parentumq; recordari, peregrinationis molestias deplorare, & ut pro salute sua aliquid Deo auspice conarẽtur, mutuis se suasionibus incitare. Quadam ergo die cum juxta solitũ prædictus Eberhardus secum assumptis eis, venatum exisset, & ad insectandam quæ casu occurrerat feram, omnes, ut fieri assolet, inconditis clamoribus ferventissimis studiis discurrissent, pueruli ubi se solos adverterunt, custodem nullum, eos qui simul venatum processerant, aliarum rerum immemores, soli quæ agebatur venationi intentissimos, quantis possunt viribus equis subdunt calcaria, per condensa sylvarũ, per abrupta montium, per concava vallium, periculi sui, vel negligentes, vel contemptores dicto citius evolãt. Nec in certum aliquem locum regionis ignari cursum dirigunt, sed laxatis temere habenis quocumque impetus equos ferebat præcipites ruunt. Celeri cursu transmisso nemore ad Moinem fluvium perveniunt, piscatorem illic offendunt in scapha piscatoria capturis piscium incumbentem, evehi se Magontiam petunt, chlamides suas quibus vestiebantur, quoniam aliud in promptu non erat, evectionis pretium offerunt. Ille vel pretio allectus, vel miseratione periclitantiũ permotus, hoc enim ex trepidatione & cætero corporis gestu facile conjiciebat, benignè in naviculam suscepit, & utensilibus quæ in navicula erant adopertos, ne scilicet, ab insequentibus agnoscerentur, Magontiam ut rogaverant evexit. Equi eorum transito amne in ulteriore ripa juxta naviculam mirum in modum moderato gradu decurrebant, ita ut cum eunte navicula pariter irent, cum subsistente pariter subsisterent. Brutis pecoribus humanas inesse animas crederes. Vbi Magonciam ventum est, receptis equis suis in domum quandam ripæ contiguam clanculo se immergunt, dominumq; domus per Deum obtestantur, ne eos cuiquam prodat, se Archiepiscopo Magontino genere conjunctissimos esse, cui si incolumes intemerata fide restituat, tam ab ipso quàm à cæteris parentibus suis, qui inter regni Principes & opum & dignitatis speciali prærogativa emineant, digna meritis præmia relaturus sit. *Philanthropiæ exemplum in equis.*

Nec multo post aderat Eberhardus fremens & stridens dentibus præ doloris impatientia, compertoq; per veridicos indices, quo pueri divertissent, summa vi summo conamine domũ expugnare, foresq; infringere parabat, & nisi obsides regis mature redderentur, ignem tectis injecturum se minabatur. Concurrit civitas ad spectaculum, & facta est pro studiis partium confusa ac dissona, aliud atq; aliud clamantium turbarum, vociferatio. Perlato ad episcopum Magontinum tumultuantis civitatis nuntio, misit confestim cum armatis Cunradum Comitem de castello, quod dicitur Luizelenburg, qui tum forte apud episcopum præsens erat. Qui veniens Eberhardum improbè sævientem atque in omnes qui obsisterent nunc vi, nunc comminatione grassantem, ab oppugnatione ædium cum contumelia repulit, susceptosq; pueros episcopo præsentavit. Ille admodum gratulatus quòd causam Principum, qui pro communi commodo arma sumere meditabantur, hac etiã parte impedimentorum liberasset, suis singulos parentibus cum omni diligentia, ne quis, scilicet, insidiaretur abeuntibus, remisit. *Tumultus Moguntiæ.*

Statuta die juxta condictum, Principes Sueviæ & Saxoniæ Triburiam convenerunt amplissimo numero, obstinatis mentibus ad summovendum à negotiis regni regem Heinricum, & alium, in quem communis electio consensisset, creandum. Aderant una Legati Apostolicæ sedis, Sigehardus Patriarcha Aquilejensis, & Altmannus Pataviensis episcopus, vir Apostolicæ conversationis, & magnarum in Christo virtutum, cui Papa vices suas in dispositione ecclesiasticarum causarum delegaverat. Et layci nonnulli, qui magnis opibus relictis, ultro se ad privatam tenuemque vitam, propter Deum, contulerant. Missi à Romano pontifice, ut palam omnibus per Gallias contestarentur, justis de causis excommunicatum esse regem: & ad eligendum alium regem Apostolici consensus & authoritatis suffragium pollicerentur. Hi nec Principi nec privato cuiquam, qui regi Heinrico dicto vel facto aliquatenus post excommunicationem communicasset, communicare volebant, donec publicè professus pœnitentiam, per Altmannum Vicarium Romani Ponti- *Cõventus Triburiæ.*

ficis anathemate absolveretur. Pari cautela eorum quoq; communionem vitabant, qui presbyteris conjugatis, vel eis qui ecclesiasticas ordinationes pretio comparaverant, in oratione communicassent.

Presbyteri conjugati excommunicati.

Heinrici Imp. vita culpata.

Per septem itaq; continuos dies consilia conferentes, quid facto opus esset, qua ratione periclitanti, & jamjam naufragium minitanti reip. consulendum foret perquirebant. Replicabant ab tenero, ut ajunt ungue, omnem vitæ regis institutionem quibus probris, quibus flagitiis existimationem suam decusq; imperii vix tum adulta ætate maculasset: Quas injurias singulis, quas in commune omnibus, ubi primũ pubertatis annos attigit irrogasset: Quòd remotis à familiaritate sua principibus, infimos homines & nullis majoribus ortos, summis honoribus extulisset: Et cum eis noctes perinde ac dies in deliberationibus insumens, ultimum, si possit, nobilitati exterminium machinaretur. Quod barbaris gentibus vacatione data, in subditos sibi populos dedita opera ferrum distrinxisset, & in eorum nece hostili crudelitate grassaretur. Regnũ quod à parentibus suis pacatissimum, & bonis omnibus florentissimũ accepit, quam fœdũ, quam despicabile, quam intestinis cladibus inferum cruentumq; reddidisset. Ecclesias & monasteria destructa, victualia servorum dei versa esse in stipendia militũ, studium religionis & rerum ecclesiasticarum transisse ad arma militaria, & ad munitiones extruendas, non quibus vis & impetus barbarorũ arceatur, sed quibus patriæ tranquillitas eripiatur & liberæ gentis cervicibus durissimæ servitutis jugum imponatur. Nullum usquam esse viduis & orphanis solatium, nullum oppressis & calumniam sustinentibus refugium, non legibus reverentiam, non moribus disciplinam, non ecclesiæ authoritatem suam, non Reipublicæ manere dignitatem suam: Ita unius hominis temeritate sacra & prophana, divina & humana, fasq; nefasq; confusa esse & implicita. Proinde tantarum calamitatum unicum ac singulare superesse remedium, ut quantocyus amoto eo alius rex crearetur, qui tam diu terminos suos evaganti licentiæ frena injiceret, & mundi vacillantis ruinam subjectis humeris sustentaret.

Imperator vitæ correctionem promittit, modo titulum Imperatoris retineat.

Rex Heinricus contractis in unum suæ partis assertoribus, in villa quæ dicitur Oppenheim se continebat, Rheni fluvio utraque castra dirimente, frequentesque ad eos indies Legatos mittebat, pollicens omnium, quæ eos offenderant, in reliquum emendationem: Se veterum injuriarum memoriam sequentibus beneficiis, si vita comes foret, aboliturum: nihilque deinceps circa rerum publicarum administrationem absque communi consulto acturum. Postremo ultro se jure suo cedere, eisque gubernandi disponendique pro suo arbitratu totius regni jus potestatemque facere: dummodo æquo animo paterentur, sola regii nominis, regiique cultus rata sibi manere insignia, quæ semel legitimè accepta, sine summa omnium eorum ignominia amittere non posset, nec sinerent regni Teuthonici splendorem, omnibus retro seculis intactum incontaminatumque, sua ætate tam turpis exempli macula sordescere. Quod si verba sua difficilius admitterent magnificis promissionibus toties elusi, paratum se quibus sacramentis, quibus vellent obsidibus fidem facere, quòd nulla unquam dies, nulla rerum vel casuum mutabilitas hanc suam in eos benevolentiam corrupta foret.

Legati Imperatoris repudiantur.

Ad hæc illi. Nulla, inquiunt, jam supersunt argumenta, quibus toties recognita atque spectata fides ejus probari ultra vel obligari valeat, quum toties morum suorum emendationem coram oculis omnia cernentis Dei quam sanctè pollicitus, omnia quibus se obstrinxerat vincula, ubi primum calamitas, quæ ad præsens urgebat, prætereiit, tamquam arenarum telas ruperit, & semper seipso deterior, cursum mali operis, sicut equus impetu vadens in prælium, effrenata libertate repetiverit. Neque nos præcipiti temeritate ad hæc extrema experienda prorupimus, omnes vias, omnia prius consilia pertentavimus, si qua ratione rigidum obstinatumque in malis desperati hominis ingenium emolliri possit. Sed inveteratus morbus atque imis penitus jam insidens visceribus nihil spei, nihil admittit remedii, omnem artem, omnem evincens industriam medicantium. Quinimo dum levitati ejus impensius morem gerere studemus, & cunctis quæ perperam molitur religionis obtentu, muliebrem præbemus patientiam, status Reip. eversus est, tranquillitas ecclesiarũ turbata, majestas imperii ablata, authoritas principum evacuata, mores inversi, leges abolitæ, & secũdum prophetę elogium, maledictum & mendacium & homicidium & furtum, & adulterium inundaverunt, & sanguis sanguinem tetigit: Postremo omnis justitiæ & pietatis, religionis & honestatis disciplina situ atque incultu obsolevit. Hæc quidem dum sola vitæ temporalis detrimenta, dum solã famæ & existimationis labẽ minitarentur, tametsi viris ferenda non essent, tulimus tamẽ, ne contra jusjurandũ quo tenebamur, præcipitanter impudenterq; venire videremur: & dũ gloriæ nostræ cõsulere conaremur, animæ naufragiũ pateremur. Nunc vero cũ ab ecclesiæ corpore, propter flagitia sua, Apostolici anathematis mucrone præcisus sit, cum ei communicare sine communionis ecclesiasticæ dãno & fidei jactura nõ possimus, cum fidẽ nostrã multis apud eum sacramentis implicitã Romanus Põtifex Apostolica authoritate explicuerit, extremę ꝓfecto demẽtiæ esset, divinitus oblatã salutis occasionẽ, non obviis, ut dici solet, manibus excipere & quod jam diu præmeditatum sit, ut agatur, tam opportuno tempore non agere: Quum leges humanæ & ecclesiasticę sinant, cum locus & tempus arrideant, quũ denique omnia, quæ paci vel bello usui esse solent, cõficiendæ

Excommunicationis vis.

ficiendæ tantæ rei favorem suum polliceantur. Quapropter contemptis inanium argumentorum cuniculis, quibus denuo in cervices jugulosque nostros viam gladio suo affectat, immobiliter animo fixum tenemus, ut absque ulla dilatione virum nobis provideamus, qui præcedat nos & prælietur bellum Domini ad expugnandam & destruendam omnem cujuscumque hominis altitudinem, elevantem & extollentem se adversus justitiam & veritatem Dei, & sanctæ Romanæ ecclesiæ authoritatem. In hæc verba Legatos regis dimiserunt.

Iterum alios atque alios misit, nullum supplicationis genus, quod impediendæ tantæ rei proficuum putaretur, prætermittens. Sed illi in eadem sententia fixi obstinatiq; manebant. Iamque utraque ex parte ad magnum discrimen res spectare videbatur.

Denique & hi regem alium sibi protinus constituere, & transmisso Rheni fluvio (navigium enim omne episcopus Magontinus in eam ripam coegerat) proxima luce regi Heinrico arma inferre parabant, & ille inscisa spe dilationis impetrandæ, suos qui per proximas villas dispersi erant, in unum coire atque arma expedire jubebat, ut in ulteriorem ripam progressos, confestim prælio adoriretur.

In hac tantarum expectatione rerum intentis sollicitisq; omnibus, ecce primo diluculo sequentis diei, quæ ultimam cladem reip. allatura timebatur, Suevi & Saxones Legatos ad regem miserūt qui ei dicerent: tametsi nec in bello nec in pace ulla unquam ei justitiæ vel legum cura fuerit, se tamen legibus cum eo agere velle, & quum crimina quæ ei objiciantur omnibus constent luce clariora, se tamen rem integram Romani Pontificis cognitioni reservare, acturos se cum eo, ut in Purificatione sanctæ Mariæ Augustam occurrat: Ibiq; celeberrimo conventu habito principum totius regni, discussis utrarumque partium allegationibus, ipse suo judicio vel addicat vel absolvat accusatum. Quod si ante diem anniversarium excommunicationis suæ, suo præsertim vitio excōmunicatione non absolvatur, absque retractatione in perpetuum causa ceciderit: Nec legibus deinceps regnum repetere possit, quòd legibus ultra administrare, annuam passus excommunicationem, non possit. Si oblatam conditionem gratanter amplexetur, & Romano Pontifici per omnia subditum se dictoq; obtemperantem fore polliceatur, hinc se experimentū capturos, omnes quos ille excommunicavit ex templo à convictu contubernioq; suo amoveat, ipse in urbem Spirensium dimisso exercitu secedat, ibiq; solo Verdunensi episcopo, paucisq; ministris, quos tamen sententia principum ab hac excommunicatione integros, incorruptosq; probaverit, contentus privatam interim vitam agat, ecclesiam non ingrediens, nihil circa publica negotia suo jure disponens, nullam regii apparatus pompam, nulla regiæ dignitatis insignia sibi juxta solitum adhibens, usq; ad synodicam causæ suæ examinationem. Præterea civitatem Wormaciensem, quam expulso episcopo, dissipato cœlestis militiæ sanctuario, arcem belli speluncamq; latronum fecerat abducto præsidio, episcopo Wormaciensi restituat. Datis insuper sacramentis & obsidibus, ne quid deinceps rebellionis vel insidiarum ab civibus timere debeat. Porro si quid horum prævaricetur, tum se omni culpa, omni jurisiurandi religione, omni perfidiæ infamia liberatos, non expectato ulterius Romani pontificis judicio, quid Reip. expediat communi consilio visuros.

Suevorum & Saxonum Legati ad Imperatorem.

VVormatia spelunca dicta.

Rex cujus omnes spes omnesq; copiæ in artum coactæ fuerant, gratulatus admodum, quod aliqua quantumvis fœda conditione urgentem ad præsens calamitatem declinasset, promptissimè per omnia obedientiam pollicetur. Statimq; Coloniensem episcopum, Babenbergensem episcopum, Strasburgensem episcopum, Basileensem episcopum, Spirensem episcopum, Losannēsem episcopum, Citicensem episcopum, Osenbruggensem episcopum, Vdalricum de Cosheim, Eberhardum, Hartmannum, cæterosq; excommunicatos, quorum ante hac opera consiliisq; gratissimè utebatur, omnes castris egredi jubet. Missis quoq; Wormaciam nuntiis milites, quos illic præsidii causa constituerat, abscedere, urbemq; episcopo patere præcipit. De hinc cæteris qui ad auxilia sibi ferenda frequentes convenerant singulis in sua dimissis, ipse juxta condictum cum paucis Spiram contendit. Ibiq; intra terminos & leges, quas principes præscripserant, aliquanto tempore mediocriter vitam moresq; cohibebat.

Heinricus Imp. conditiones fœdas cogitur suscipere.

Imperator se Spiram sistit.

Suevi & Saxones postquam deditis Wormaciensibus statum civitatis Episcopo pacatissimum reddiderunt, læti ovantesq; patriam repetebant: confestimq; Legatos Romam destinarunt, qui Papam rei gestæ ordinem edocerent. Enixeq; flagitarent, ut sedandis per Gallias tantis bellorum civilium tempestatibus, ipse statuta die suam non dedignaretur præstare præsentiam.

Legati Suevorū & Saxonum ad Papam.

Rex etiā certo sciens omnē suam in eo verti salutem, si ante anniversariam diem excommunicatione absolveretur, nec satis tutū suis rationibus existimans, ut expectato intra Gallias Romani pōtificis adventu, sic infesto judici, sic obstinatis accusatoribus causam suam addiceret ventilandam. Optimum factu sibi judicavit pro eorum statu rerum suarum, ut in Gallias proficiscenti Romano Pontifici intra Italiā occurreret, & anathematis absolutionem quoquo posset modo impetrare conaretur, hac impetrata cæteram rebus difficultatem facile adimendam: eum colloqui principibus & conferre consilia, & fidem amicorum in adversis implorare, nulla deinceps vetaret religio.

Imperator profectionem in Italiā parat.

Paucis igitur ante natalem Domini diebus, Spirensi urbe discedens cum uxore & filio parvulo,

Imperator miserè desertus.

Yy 3 iter

iter aggressus est, nec quisquam ex omnibus Teuthonicis vir ingenuus comitatus est regno excedentem, præter unum & ipsum nec genere nec opibus conspicuum. Cumq; impensis tam longi itineris egeret, multisq; supplicaret, quibus incolumi Rep. sæpenumero profuerat, pauci admodum erant, qui vel veterum beneficiorum memoria, vel præsenti humanarum rerum spectaculo permoti, necessitatē ejus aliquatenus relevarent: Eò miseriarum & calamitatis ex summa gloria summisque opibus repentè pervenerat. Similiter quoque cæteri excommunicati, obtinendæ citius absolutionis studio, ardentissimè iter accelerabant in Italiam, nec tamē in societatem itineris regem admittere Principum, vel potius Romani Pontificis metu absterriti, patiebantur.

Rhenus glacie constrictus.

Vis atque inclementia hyemis hoc anno adeò jugis solitoque asperior inhorruerat, ut à festivitate sancti Martini Rhenus fluvius glaciali frigore constrictus penè usque KL. Aprilis pedestri itinere transmeabilis maneret: Et plerisque in locis vineta, exiccatis frigore radicibus, omnino arescerent.

Polenorum dux sibi ipsi imponit coronam.

Anno 1077. Dux Polenorum, qui permultos jam annos regibus Teuthonicis tributarius fuerat, cujusq; regnum jam olim Teuthonicorum virtute subactum, atq; in provinciam redactum fuerat, repente in superbiam elatus, propterea quod Principes Teuthonicos cerneret domesticis seditionibus occupatos, nequaquam ad inferenda exteris gentibus arma vacare, regiam dignitatem, regiumq; nomen sibi usurpavit, diadema imposuit, atque ipso die natalis Domini à XV. episcopis in regem est consecratus. Quæ brevi post comperta, Principes Teuthonicos, quibus reip. dignitas curæ fuit, graviter affecere, sibique invicem succensebant, quòd dum intestinis in se atq; in sua viscera odiis sævirent & digladiarentur, potentiam opesq; barbarorum in tantum aluissent, ut jam tertio dux Boëmicus regnum Teuthonicum ferro & igne populabundus peragrasset, & nunc dux Polenorum in ignominiam regni Teuthonici, contra leges ac jura majorum, regium nomen regiumq; diadema impudens affectasset.

Rex Heinricus in Italiam proficiscens, intra Burgundiam, in loco qui dicitur Bisenzun, natalem Domini celebravit: Satis magnificè pro sua tum calamitate susceptus & habitus ab avunculo matris suæ Wilhelmo comite, cujus in illis locis amplissimæ & florentissimæ opes erant. Ea porro causa erat, ut relicto recto itinere in Burgundiam diverteret, quod certo compererat Duces Rudolfum, Welf & Bertholdum omnes vias, omnesq; aditus, qui ad Italiam mittunt, quos vulgato nomine Clusas vocant, appositis custodibus anticipasse, ut nulla illic ei copia transeundi fieret. Exacta solennitate natalis Domini profectus inde, quum in locum, qui Civis dicitur, venisset, obviam habuit socrum suam, filiumq; ejus Amedeum nomine, quorum in illis regionibus & authoritas clarissima, & possessiones amplissimæ, & nomen celeberrimum erat. Hi venientem honorificè susceperunt. Transitum tamen per terminos suos alias ei concedere nolebant, nisi quinq; Italiæ episcopatus possessionibus suis contiguos eis redimendi itineris pretium traderet. Durum hoc nimis atque intolerabile omnibus regis consiliariis visum est. Sed cum ei inevitabilis incumberet necessitas, quoquo posset pacto redimendi itineris, & illi nec jure propinquitatis, nec tantæ calamitatis miseratione quicquam moverentur, multo labore & tempore in hac deliberatione insumpto, vix & ægrè tandem impetratum est, ut provinciam quandam Burgundiæ bonis omnibus locupletissimam, concedendi transitus mercedem dignarentur accipere. Ita indignatio domini non solum sacramentis & frequentibus beneficiis sibi obnoxios, sed etiam amicos & genere propinquos ab eo averterat.

Clusa Alpina imperatori intercluse.

Imperatoris Iter plenum difficultatis.

Hyems aspera & iter periculosum.

Difficulter assecuto transeundi licentiam, protinus alia successit difficultas. Hyems erat asperrima, & montes per quos transitus erat in immensum porrecti, & penè nubibus cacumen ingerentes, ita mole nivium & glaciali frigore obriguerant, ut per lubricum præcipitemque decessum, nec equitis nec peditis gressum sine periculo admitteret. Sed dies anniversarius, quo rex in excommunicationem devenerat, è vicino imminens nullas accelerandi itineris moras patiebatur. Quia nisi ante eam diem anathemate absolveretur, decretum noverat communi principum sententia, ut & causa in perpetuum cecidisset, & regnum sine ullo deinceps restitutionis remedio amisisset. Igitur quosdam ex indigenis locorum peritos & præruptis alpium jugis assuetos mercede conduxit, qui comitatum ejus per abruptum montem & moles nivium præcederent, & subsequentib. quaqua possent arte itineris asperitatem levigarent. His ductoribus cum in verticem montis magna difficultate evasissent, nulla ulterius progrediendi copia erat, eò quòd præceps montis latus, & ut dictum est glaciali frigore lubricum omnem penitus decessum negare videretur. Ibi viri periculum omne viribus evincere conantes, nunc manibus & pedibus reptando, nunc ductorum suorū humeris innitendo, interdum quoque titubante per lubricum gressu cadendo & longius volutando vix tandem aliquando cum gravi salutis suæ periculo ad campestria pervenerunt. Reginam & alias quæ in obsequio ejus erant mulieres, bonum coriis impositas duces itineris conductu præeuntes deorsum trahebant. Equorum alios per machinas quasdam summitebant, alios colligatis pedibus trahebant, ex quibus multi dum traherentur mortui, plures debilitati, pauci admodum integri incolumesq; periculum evadere potuerunt.

Postquam

Postquam per Italiam fama percrebuit venisse regem & superatis asperrimis rupibus jam intra Italiæ fines consistere, certatim ad eum omnes Italiæ Episcopi & comites confluebant, eumque, ut regia magnificentia dignum erat, summo cum honore suscipiebant, atque intra paucos dies infinitæ multitudinis ad eum congregatus est exercitus. Erant enim jam ab exordio regni ejus semper desiderantes adventum ejus in Italiam, eo quod regnum illud bellis, seditionibus & latrociniis ac variis privatorum infestationibus assidue infestaretur, & omnia quæ præter leges & jura majorum ab improbis hominibus præsumebantur regiæ authoritatis censura corrigi sperarent. Præterea quia fama vulgaverat ad deponendum Papam ferocibus eum animis properare, admodum gratulabantur oblatam sibi occasionem esse, qua in eum qui se jam pridem ab Ecclesiastica communione suspenderat injuriam suam idoneè vindicarent. *Heinricus quomodo ab Italis exceptus.*

Interea Papa rogatus per literas à principibus Teuthonicis, qui in Oppenheim cōvenerant, ut in purificatione sanctæ Mariæ ad discutiendam causam regis Augustæ occurreret, invitis Romanis Principibus, & propter incertum rei eventum, iter illud dissuadentibus Roma egressus est, & quantum poterat effectionem accelerans statuto die præsto esse satagebat, ducatum ei prębente Mathilda, derelicta ducis Lutheringorum Gozelonis, filia Bonifacii Marchionis & Beatricis comitissæ. Hæc vivente adhuc viro suo quandam viduitatis speciem longissimis ab eo spaciis exclusa prætendebat, cum nec ipsa maritum in Lutheringiam extra natale solum sequi vellet, & ille ducatus quem in Lutheringia administrabat negotiis implicitus, vix post tertium vel quartum annum semel Marcham Italicam inviseret. Post cujus mortem Romani pontificis lateri penè comes individua adhærebat, eumque miro colebat affectu. Cumque magna pars Italiæ ejus pareret imperio, & omnib. quæ prima mortales ducunt supra cæteros terræ illius principes abundaret, ubicumque opera ejus Papa indiguisset ocyus aderat, & tanquam patri vel domino sedulum exhibebat officium. Vnde nec evadere potuit incesti amoris suspicionem, passim jactantibus regis fautoribus & præcipuè clericis, quibus illicita & contra scita canonum contracta conjugia prohibebat, quòd die ac nocte impudenter papa in ejus volutaretur amplexibus, & illa furtivis papæ amoribus præoccupata, post amissum conjugem ultra secundas contrahere nuptias detrectaret. Sed apud omnes sanum aliquid sapientes luce clarius constabat falsa esse quæ dicebantur. Nam & papa tam eximiè, tamq; Apostolicè vitam instituebat, ut nec minimam sinistri rumoris maculam conversationis ejus sublimitas admitteret, & illa in urbe celeberrima atque in tanta obsequentium frequentia obscœnum aliquid perpetrans latere nequaquam potuisset. Signa etiam & prodigia, quæ per orationes Papæ frequentius fiebant, & zelus ejus ferventissimus pro Deo & pro ecclesiasticis legibus satis eum contra venenatas detractorum linguas communiebant. *Papa Augustam proficisci instituit.* *Mathilda Papæ comes individua.* *Papa cum Mathilda incesti amoris suspectus.*

Igitur papa dum in Gallias properaret, exinsperatò audiens regem jam esse intra Italiam, hortante Mathilda in castellum quoddam munitissimum, quod Canusium dicitur, divertit: expectare volens, donec consilium adventus ejus diligentius exploraret, utrum scilicet, veniam admissi postulare, an injuriam excommunicationis suæ militari manu persequi plenus animorum adveniret. *Canusium castellum.*

Diedericus episcopus Verdunensis vir constantissimæ erga regem fidei, dum regem in Italiam proficiscentem paulò post insequi vellet, captus est ab Adalberto Comite de castello, quod dicitur Caleuuo, & spoliatus omnibus quas studiosissime convexerat tam longi itineris impensis. A quo diu habitus in custodia tandem dato quodcumq; exigebatur redemptionis suæ pretio, addito etiam jurejurando, quod injuriæ hujus nec spiritualem nec corporalem vindictam aliquando expeteret, liber abire dimissus est. *Episcopus Verdunensis captus.*

Rubertus quoque Babenbergensis episcopus, dum in Italiam pergens per Bajoariam iter ageret, captus est ab Welf Duce Bajoariorum. Qui sublatis omnibus quæ illius fuerant peculiaria, vestes pontificales & cæterum ecclesiasticum ornatum, quem in thesauris eius repperit, ecclesiæ Babenbergensi cum omni integritate reconsignavit. Ipsum vero in castello munitissimo, à natale Domini usque ad festivitatem sancti Bartholomæi Apostoli, sub diligenti custodia tenuit, nec ullis amicorum eius precibus aut muneribus, ut dimitteret, evinci potuit. *Episcopus Babenbergensis captus.*

Cæteri episcopi & laici, quos papa excommunicaverat, quosque rex huius rei gratia à latere suo extrema necessitate compulsus amoverat, elusis custodibus, qui Clusas obsidebant, in Italiam illæsi pervenerunt, repertoque papa in Canusio, veniam præsumptæ rebellionis atque ut excommunicatione absolverentur, nudis pedibus, & laneis ad carnem induti suppliciter postulabant. Ille his qui veraciter peccatum suum agnoscerent, & deflerent, non esse ajebat misericordiam denegandam, sed longam inobedientiam & diu incertam peccati rubiginem diuturnioris pœnitentiæ igne exuri & excoqui oportere. Quapropter, si eos revera facti pœniteret, æquo animo paterentur quodcumque sanandis vulneribus eorum adhiberet ecclesiasticæ correptionis cauterium, ne ex facilitate indulgentiæ culpa quæ adversus sedem Apostolicam atrox & vehemens præsumpta fuisset, vel parva vel nulla videretur. Illis paratos se profitentibus ad omnia quæ imposuisset sufferenda, episcopos omnes à se invicem separatos præcepit singulis cellis solitarios includi, nec ullum cum aliquo habere colloquium, *Episcopi Canusii quærunt peccati absolutionem.*

Ad vesperam autem cibi & potus mediocri mensura refici. Laycis quoque pro ætatis vel virium cōsyderatione congruentem singulis pœnitentiam indixit. Ita per aliquot dies examinatos tandem ad se vocavit, & leniter pro admissis objurgatos, & ne deinceps simile quid admitterent commonitus excommunicatione absolvit, abeuntibusq; id ante omnia repetens iterum iterumq; præcepit, ne regi Heinrico donec sedi Apostolicæ post factam injuriam satisfecisset aliquatenus communicarent, aut ei ad evertendū statum reipub. turbandamq; pacem ecclesiasticam in aliquo operam suam accōmodarent. Ad hoc tamen omnib. indifferenter ejus permisso colloquio, ut ad pœnitentiam provocaretur, & à cursu mali operis quo præceps rapi videbatur retraheretur.

Absolutionis papalis ratio.

Heinricus Imp excommunicationis veniam sollicitat.

Interea rex Heinricus Mathildam comitissam ad colloquium evocavit, eamq; precibus ac promissionibus oneratam ad Papam transmisit, & cum ea socrum suam filiumq; ejus Azzonem etiam Marchionem & Abbatem Cloniacensem, & alios nonnullos ex primis Italiæ principibus, quorum authoritatem magni apud eum momenti esse non ambigebat, obsecrans, ut excommunicatione absolveretur, nec Principibus Teuthonicis, qui ad accusandum eum stimulo invidiæ magis quam zelo justitiæ exarsissent, temere fides haberetur.

Papæ responsum.

Quorum papa legatione audita ait. Incongruum valde esse, & ab ecclesiasticis legibus omnino alienum, ut absentibus accusatoribus causa accusati ventilaretur. Quin immo si innocentiæ suæ cōfideret, omni timoris scrupulo liberatus, statuto die in Augustam, quo cæteri principes convenire statuissent, fiducialiter occurreret: Se illic discussis utrarūq; partium allegationibus, nec odio nec gratia ab jure ad injuriam devolandum, sed juxta leges ecclesiasticas quàm rectissimam possit de singulis sententiam laturum esse.

Intercessores pro imperatore.

Ad hæc illi responderunt. Regem illius nusquam terrarum subterfugere judicium, quem sciat æquitatis & innocentiæ incorruptissimum vindicem & advocatum fore. Sed è vicino jam urgere diem anniversarium, quo excōmunicatus fuisset, & principes regni hac expectatione suspensos attentosq; anxiè rei eventū præstolari: ut si ante hanc diem excommunicatione non absolvatur, deinceps juxta Palatinas leges, indignus regio honore habeatur, nec ultra pro asserenda innocentia sua audientiam mereatur. Proinde obnixius petere, & hoc omni quo Papa jubeat satisfactionis genere paratum emereri, ut solo interim anathemate absolvatur, & communionis ecclesiasticę gratiam recipiat: respōsurus ex integro quacumq; die, quocumq; loco Papa præcipiat, tamquam nihil hac conventione actum sit, omnibus, quæ accusatores ejus objecissent, criminibus, & juxta sententiam ejus regnum vel retenturus si objecta purgasset, vel æquo animo si causa cecidisset amissurus.

Papa postulat coronam imperialem.

Diu Papa restitit, veritus in rege juvenilis animi inconstantiam, & proclive quocumq; assentatores impulissent ingenium. Sed superatus tandem importunitate perurgentium, & gravitate sententiarum, si veraciter, inquit, eum facti pœnitet, coronam & cætera regni insignia in argumentum verę & ex animo actæ pœnitudinis nostræ potestati dedat, & se post tam contumax admissum regio nomine & honore deinceps indignum profiteatur.

Durum nimis hoc visum est Legatis. Cumq; vehementer insisterent, ut sententiam temperaret, nec calamum conquassatum judicii austeritate pœnitus contereret, vix & ægre tandem exoratus, annuit ut cominus veniret, & si veram pro admissis pœnitudinem gereret, culpam quam sedi Apostolicæ contumeliam irrogando contraxerat, sedis Apostolicæ decretis nunc obediendo expiaret.

Imperator papæ se sistit, & quo habitu.

Venit ille ut jussum fuerat, & cum castellum illud triplici muro septum esset, intra secundū murorum ambitum receptus, foris derelicto omni comitatu, suo deposito cultu regio, nihil præferens regium, nihil ostentans pompaticum, nudis pedibus, jejunus à mane usq; ad vesperam perstabat, Romani pontificis sententiam præstolando. Hoc secundo, hoc tertio die fecit. Quarto demum die in conspectum ejus admissus, post multas hinc inde dictas sententias, his postremò conditionibus excommunicatione absolutus est, ut die & loco quemcumq; papa designasset evocatis ad generale conciliū Teuthonicis principibus præsto esset, & accusationibus quæ intenderentur, responderet, ipso Papa si ita expedire videretur, cognitore causarum assidente, & ad ejus sententiam vel retineret regnum, si objecta purgasset, vel æquo animo amitteret, si probatis criminibus regio deinceps honore indignus juxta ecclesiasticas leges decerneretur: nullam, sive retento sive amisso regno, hujus injuriæ vindictam à quopiam hominum in perpetuum exacturus. Vsque ad eam aūt diem, qua causa ejus legitimè discussa terminaretur, nulla regii cultus ornamenta, nulla regiæ dignitatis insignia sibi adhiberet, nihil circa rerum publicarum administrationem juxta consuetudinem suo jure ageret, nihil quod ratum fore oporteat decerneret. Postremò præter regalium servitiorum exactionem, quib. necessariò ipse & sui sustentandi essent, nihil regiū, nihil publicū usurparet, omnes etiam qui ei sub jurejurando fidem dixissent, ab hujus sacramenti vinculo, & conservandæ erga eum fidei debito apud Deum & apud homines interim liberi expeditiq; manerent. Rutbertum Babenbergēsem Episcopum, & Vdalricum de Cosheim & cæteros quorum consiliis se remq; publicam prodidisset, à sua in perpetuum familiaritate amoveret. Quod si purgatis quæ objicerentur potens confortatusque in regno perstitisset, subditus Romano Pontifici semper dictoq; obtemperans foret, & ad corrigenda quæcunque in regno ejus contra ecclesiasticas leges prava consuetudine inole-

Absolutionis papalis conditiones graves.

Imperator papæ fit abiectus.

vissent, consentiens ei & pro virili portione cooperator existeret. Ad ultimum, si quid horum prævaricaretur, irritam fore hanc, quæ nunc tantopere expetita sit, anathematis absolutionem. Quin immo jam pro convicto confessoque habendum esse, nec ultra pro asserenda innocentia sua audientiam impetraturum, principesque regni omni deinceps quæstione, cuncta jurisiurandi religione liberatos, regem alium, in quem communis electio consensisset, creaturos esse.

Gratanter Rex accepit conditiones, servaturum se omnia quàm sanctissimis poterat assertionibus promittebat. Nec tamen promittenti temerè fides habita est. Sed Abbas Cloniacensis, quoniam jurare monasticæ religionis obtentu detractabat, fidem suam coram oculis omnia cernentis Dei interposuit. Episcopus quoque Citicensis, & Episcopus Vercellensis, & Azzo Marchio, & alij conventionis ejus principes allatis sanctorum reliquiis sub jurejurando confirmaverunt facturum eum esse quæ pollicebatur, nec aliqua rerum asperitate vel casuum variè succedentium mutabilitate absentia deducendum.

Imperatoris submissio.

Ita absoluto eo excommunicatione, Papa missarum solennia celebravit, confectaque sacra oblatione regem cum cætera, quæ frequens aderat, multitudine ad altare evocavit, præferensque manu corpus dominicum, ego inquit, jampridem à te tuisque fautoribus literas accepi, quibus me insimulabas sedem Apostolicam per symoniacam hæresim occupasse, & aliis quibusdam tam ante episcopatum quàm post acceptum episcopatum criminibus vitam maculasse, quæ mihi secundum scita canonum omnem ad sacros ordines accessum obstruxerint. Et licet multorum idoneorum certè testium astipulatione crimen refellere queam, eorum, scilicet, qui omnem vitæ meæ ab ineunte ætate institutionem integerrimè noverunt, & eorum qui meæ ad episcopatum promotionis authores fuerunt: Ego tamen ne humano potius quàm divino niti videar testimonio, ut satisfactionis compendio omnem omnibus scandali scrupulum de medio auferam, ecce corpus Dominicum quod sumpturus ero, in experimentum mihi hodie fiat innocentiæ meæ, ut omnipotens Deus suo me hodie judicio vel absolvat objecti criminis suspitione, si innocens sum, vel subitanea interimat morte, si reus. Hæc & alia, ut solenne est, præfatus verba terribilia, quibus Deum causæ suæ æquissimum judicem & innocentiæ assertorem adesse precabatur, partem Dominici corporis accepit & comedit. Qua liberrime absumpta cum populus in laudes Dei, innocentiæ ejus congratulatus, aliquandiu acclamasset, tandem impetrato silentio conversus ad Regem. Fac ergo, inquit, fili si placet quod me facere vidisti. Principes Teuthonici regni suis indies accusationibus aures nostras obtundunt, magnam tibi molem capitalium criminum impingentes, pro quibus non modo ab omni rerũ publicarum administratione, sed ab ecclesiastica etiam communione & ab omnimoda vitæ secularis conversatione usq; ad extremum spiritum te suspendi oportere existimant. Petunt etiam magnopere diem & locum statui audientiamq; præstari canonicè discutiendis, quas adversum te afferant accusationibus. Et nosti optime humana plerumq; vacillare judicia, & in publicis disceptationibus nonnunquam falsa pro veris persuaderi, dum pro disertorum hominum ingeniis & dicendi copia & suavitate, falsitas verborum phaleris adornata libenter auditur, & veritas nullis eloquentię nixa adminiculis contemnitur. Cum ergo tibi bene consultum cupiam, pro eo quòd in calamitatibus tuis supplex Apostolicæ sedis patrocinium expertisti, fac quod moneo. Si te innocentem nosti, & existimationem tuam ab æmulis tuis per calumniam falsis criminationibus impeti, libera compendiose & ecclesiam Dei scandalo, & teipsum longæ concertationis ambiguo, & sume hanc residuam partem Dominici corporis, ut comprobata Deo teste innocentia tua, obstruatur omne os adversum te iniqua garrientium: Et me deinceps causæ tuæ advocato, & innocentiæ tuæ vehementissimo assertore Principes tibi reconcilientur, regnum restituatur, omnes quib. jamdiu resp. vexatur bellorum civilium tempestates in perpetuum sopiantur.

Absolvendi ab excommunicatione modus & formula.

Gregorius PP. innocentiam sumpta eucharistia probat.

Papa favet Imperatori & residuam Sacramenti partem communicat.

Adhæc ille inopinata re attonitus æstuare, tergiversari, consilia cum suis familiaribus segregatus à multitudine conferre, & quid facto opus esset, qualiter tam horrendi examinis necessitatem evaderet, trepidus consulere. Resumpto demum spiritu causari apud Papam cœpit de absentia principum, qui sibi in adversis fidem adhuc integram servassent, quibus inconsultis & potissimum absentibus accusatoribus irritam fore, nec quicquam virium apud incredulos habituram esse, quamcunque pro experienda innocentia sua satisfactionem paucis qui aderant proposuisset. Proinde sedulò Papam orare, ut rem integram generali concilio communiq; audientiæ differet. Vt ibi congregatis accusatoribus & secundum leges ecclesiasticas discussis tam accusationibus quam accusatorũ personis, conditionibus quascunq; principes regni æquas judicassent objecta refelleret.

Imperator abhorret verba Papæ.

Haud gravatè papa petenti acquievit, expletoq; sacro ministerio regem ad prandium vocavit, benignissimeq; refecto, & de omnibus quæ eum observare oporteret diligenter instructum, cum pace ad suos qui longius extra castellum remanserant, dimisit. Epponem quoq; Citicensem Episcopum præmisit ante eum, ut eos qui excõmunicato, priusquam anathemate absolveretur, indifferenter excommunicaverant, vice sua excõmunicatione absolveret: benignè præcavens, ne quam denuo receptæ cõmunionis maculã contraheret. Qui dũ venisset, & causam pro qua missus fuerat Italis exposuisset, vehemẽs in eũ ira & indignatio coorta est, Fremere oẽs & sęvire verbis ac manib. cœperũt.

Papa & Imperator reconciliati.

Apo-

Apostolicæ legationi irrisoriis exclamationibus obstrepere, convicia & maledicta, utcumque turpissima furor suggessisset, irrogare: Se excommunicationem illius nihil æstimare, quem ipsum omnes Italiæ episcopi justis ex causis jam pridem excommunicassent: qui sedem Apostolicam per simoniacam hæresim occupasset, homicidiis cruentasset, adulteriis aliisq; capitalibus criminibus polluisset: Regem secus ac deceat egisse, crimenq; gloriæ suæ intulisse nunquam abolendum, quòd homini hæretico & probris omnibus infamato, majestatem regiam summiserit, & quem justitiæ patronum, legumq; ecclesiasticarum vindicem sibi parassent, is fœdissima subjectione sua fidem planè catholicam, authoritatem ecclesiæ, dignitatem reip. prodiderit. Se in ultionem ejus omnes quas potuerint Papæ injurias irrogasse, & nunc quod dictu turpe sit, se in mediis perturbationum fluctibus relictis, ipsum sibi consuluisse, & cum hoste publico privata necessitudine in gratiam redisse. Hæc potissimum Principes Italiæ jactando & passim per populum serendo, ingens Regi odium brevi conflaverant.

Papæ laudes ab Italis data.

Tumultus Romæ.

Adulta postremò seditione una omnium voluntas, una sententia erat, ut abdicato patre, qui ultro regni fascibus indignum se effecisset, filiũ ejus, licet impubem adhuc & regni negotiis immaturũ regem sibi facerent, & cum eo Romam profecti Papam alium eligerent, per quem & ipse protinus Imperator consecraretur, & omnia Papæ hujus apostatici gesta cassarentur.

Imperatoris excusatio.

Perlato ad regem tam molestæ conspirationis nuntio, misit properè quicquid apud se Principũ erat, ut quaqua ratione, quaqua possent industria efferatæ multitudinis animos mitigarent: ne molestè acciperent, aut in contumeliam suam factum reputarent, quod extrema necessitate compulsus communis commodi ratione fecisset: Nec Teuthonicis principibus, qui sibi per calumniã regnum eripere dedita opera machinarentur, nec Romano Pontifici, qui ad evertendum statum sanctæ Ecclesiæ spirituali gladio circumquaq; fulguraret, aliter satisfieri potuisse, quàm ut ante statutam diẽ excommunicatione absolveretur. Nunc se omnibus angustiis, quib. vias ejus conclusissent, inimici liberatum, omnem deinceps curam industriamq; ad vindicandas suas & illorum injurias translaturum.

Imperator sine majestate.

Vix tandem compresso potius quàm extincto concitati tumultus incendio, pleriq; ex Principib. castris se per iram subtrahentes, injussi in sua rediere. Cæteri dissimulata interim iracundia, redeũtem Regem pacificè exceperunt, sed neque consuetam ei reverentiam deferebant, neque tam sumptuosa ut prius, utq; regiam magnificentiam decuerat, servitia ei exhibebant: sed aversis oculis, infestis mentibus passim per omnes angulos de levitate & ineptia ejus mussitabant, socordiamq; accusabant quòd tamdiu expectatus, tam anxiè desideratus periclitantis Italiæ calamitatibus nihil postremò spei, nihil præsidii attulisset. Cumq; Italiam peragraret, ut his qui oppressi fuerant, calumniamve patiebantur regio more justa faceret: nec in civitates eum recipiebant, nec eum cum faculis & faustis acclamationibus, ut priorib. regib consueverant, obviam ei procedebant: sed foris in suburbanis locis castris positis commorari jubebatur, & illuc ei alimenta, quib. exercitus sustentaretur & ipsa modica & vix necessitatem potius quàm regalium epularum solitum splendorem copiamve explentia: ne manifestæ defectionis immaturè argui possent, ministrabant: Apposito singulis in locis præsidio, ut prædas forte de agris vel villis agere volentes, armata manu coercerent.

Imperator fœdus cũ Papa abrumpit.

Territus rex insolita rerum facie, feroque pœnitens quòd incognitæ gentis expertæ prius fidei temerè se credidisset, & Teuthonicis finibus excedendo hostem mutasset non evasisset: gravi sollicitudine & metu perurgebatur, nec ullum usquam effugium inveniebat, nisi in reconciliandis forte si qua ratione posset, quos offenderat Italorum animis. Ratus itaq; hujus rei unicum hoc esse præsidium, ut initum cum Romano pontifice fœdus abrumperet, & inde reparandæ concordiæ initium faceret, unde fuerat orta discordia. Vdalricum de Cosheim, & cæteros quos ille severissimo anathemate à contubernio eius amoverat, in pristinum gratiæ & familiaritatis suæ gradum revocavit, & cum eis denuo de privatis, de publicis negotiis eadem qua consueverat singularitate ac privilegio consilia conferebat. Tum assiduè in conventu principum criminabatur, & detrahebat Romano Pontifici quòd ipse omnem hanc, qui Remp. concussisset, ventum turbinis & commotionis sævissimæ procellam suis machinationibus concitasset: ipse omnium quæ in ecclesia omni recenti memoria secus accidissent author incentorque extitisset. Hortabaturque omnes in commune, ut suo ductu suisque auspiciis tantarum ab eo injuriarum vindictam expeterent.

Dein conditiones omnes & universa ecclesiasticarum legum vincula, quibus ille cum Apostolica authoritate in salutem obstrinxerat, contemptim tanquam aranearum telas dirupit, abjectisque omnibus timoris Dei habenis, in omne quod animus suggessisset effrenata libertate ferebatur. His paulatim rebus Italorum indignatio mitigari, furor deflagrare, studia denuo in eum incalescere cœperunt, ita ut frequentior indies ad eum multitudo confluerent, sumptus exercitui copiosiores ministrarent, & ad omne quod jussisset promptissime jam manus operamque suam pollicerentur.

Erant

Erat tunc temporis apud eum ex Teuthonicis, principiò Liemarus Premensis Archiepiscopus, Eppo Citicensis episcopus, Benno Osenbruggensis episcopus, Burchardus Losannensis episcopus, Burchardus Basiliensis episcopus: Layci, Vdalricus, Eberhardus Bertholdus & alii pene omnes, quos in Oppenheim legati Apostolicæ sedis à contubernio ejus propter excommunicationem segregaverant, qui nunc post receptam communionem, cum eum quoq; Ecclesiæ reconciliatū comperissent, unanimiter ad eum confluxerunt, & ei deinceps peregrinationis ejus individui comites adhærebant. *Principes à parte Imperatoris.*

Interea Magontinus, Werceburgensis & Mettensis episcopi, Rudolfus, Welf. Berdolfus duces & alii pleriq; ex principibus Teuthonicis convenientes, tractare de utilitatibus reipubl. statuerunt: ut principes Saxoniæ, & omnes quibuscumq; respublica curæ foret, 3. Idus Martii in Forcheim occurrerent, & communi consilio quid facto opus esset decernerent: Præsertim cum per absentiam regis tranquillis rebus tempus opportunum deliberationib. ac consultationibus nacti fuissent. Romano quoque pontifici scripserunt, ut quoniam in purificatione sanctæ Mariæ Augustam juxta cōdictū, dolo regis præventus occurrere non potuerat, saltem in Forcheim statuta die præsto esse satageret, & sedandis bellorum civilium tempestatibus, quibus jamdiu periclitaretur respublica, Apostolici moderaminis gubernaculum adhiberet. *Principes Imperatori resistentes.*

Adhuc ille in Canusio & aliis circa firmissimis munitionib. se continebat, dispositum habens nō prius Romam regredi quam confecto itinere quod instituerat, si Deo propitio conatum sequeretur effectus, pacem ecclesiæ Dei reddidisset. Igitur acceptis literis, tametsi jampridem frequens ad eum fama detulisset, regem mutata mente hostiles adversum se spiritus gerere, & contemptis conditionibus, quib. excommunicatione absolutus fuerat, animo fixum tenere, ut leges ecclesiasticas manu militari debellaret. Misit tamen unum ex cardinalibus episcopis Romanæ ecclesiæ, Gregorium nomine, & alios quos ei negotio idoneos arbitrabatur, qui ei dicerent. Tempus esse, ut promissa compleret, conventuros in Forcheim 3 idus Martii principes Teuthonici regni ad componendū, si Deus votis annuat, statum reip. Veniret ergo ut pollicitus sit, & crimina quibus innocens, ut ipse asserat, à calumniatorib. suis impetitus sit, se cognitore & judice præsidente responderet. Multum rebus suis salutiq;, & apud Deum & apud homines collaturus, si ecclesiam schandalis, rempublicam bellis civilibus, seipsum fœdissimæ existimationis macula liberaret. Præsertim cum ea die discussis synodicè quæ adversum eum afferantur causis, vel recepturus esset regnum, vel sine omni deinceps retractatione amissurus. *Legatus papæ ad Imperatorem.*

Legatis mandata perferentibus, ille dissimulatis mediocriter his, quæ animo agitabat, respondit, Se post acceptum regnum hac primum vice Italiam intrasse, & ideo multis nunc & magnis reipub. negotiis implicitum, non posse tam citò infectis rebus provincia excedere. Quia si id faciat, Italos quos longo tempore anxia adventus sui expectatione suspendisset, gravissime offendat. Præterea diem conventui habendo statutum è vicino imminere, seque tam brevib. induciis, tanta terrarum spacia nulla equorum celeritate posse transcurrere, etiamsi nullis extrinsecus retardetur impedimentis. In hæc verba legatos dimisit. *Responsum imperatoris.*

Papa certior jam factus de immutatione animi ejus & cæteris rebus, quas ad eum jampridem fama detulerat, misit protinus Bernardum abbatem de Massilia, virum eximiæ cōversationis & multarum in Christo virtutum: item alium Bernardum Cardinalem Diaconum sanctæ Romanæ ecclesiæ, ut principibus Teuthonici regni, qui, ut supradictum est, 3. idus Martii Forecheim conventuri erent, occurrerent, eosque per ordinem ea quæ gesta erant, edocerent: Se juxta placitum dedita opera enisum fuisse, ut die & loco statuto communibus sanctæ Ecclesiæ utilitatibus tractandis præsto esset. Sed domini Heinrici diligentia ita circumventum, ita omnes per quas transitus esse potuisset itinerum angustias præoccupatas, ut nec tuto in Germaniam progredi, nec tuto Romam regredi valeat. Proinde monere eos, ut suis interim rebus & regno Francorum, quod diu jam unius hominis puerili levitate vexetur, quaqua possint ratione moderentur: donec, si Deus velit, adempta itineris difficultate ipse venire, & collatis in medium consiliis quid utilitati, quid honestati omnium, quid paci ecclesiasticæ expediat, secundum ecclesiasticas leges decernere possit. *Legati Papæ ad principes, Germ.*

Nos more inertis Poetæ, extremo jam in opere languescentes, ingentisque materiæ molæ superati, in longum satis, ut videtur, protracto volumini, hic tandem finem imponimus. Vt si cui forte post nos ad describendam reliquam partem hujus historiæ manum mittere libuerit, ab electione Rudolfi Regis, congruum scribendi exordium faciat.

FINIS.

Bayerische Staatsbibliothek München

INDEX NOMINVM ET VERBORVM RERVMQVE NOTABILIVM QVÆ IN

praecedentibus trium Historicorum Vrspergensis, Reginonis & Schaffnaburgensis continentur libris.

Aronis Persarum regis latum imperium 128
Aaron primus Hebraeorum pontifex 5
Abacuc prophetae ossa 89.383
Abbas Cluniacensis Apocrisiarius 197. de Morimunt pacis studiosissimus 239 Eberacensis concilij Basiliensis legatus 302. Morbacensis 255. sancti Galli 255
Abbas simoniacus 482
Abbatem eligendi mala consuetudo 482
Abbatia S. Petri in Vuirzburg restauratur 144
Abbatis villa urbs Piccardiae 331
Abdella Saracenus 136.403.
Abdio baptizatus 134
Ablavius scriptor Gothicus 72.75
Abodriti 148. oppugnant Vuilzos 407. transalbianos pagos occupant 137
Aborigines 7
Abraham patriarchae 2. in terram Chanaan quando profectus 2. quando genitus 1.2.
Absolvendi excommunicatos papalis ratio 274
Academia Basiliensis 326. Coloniensis 283. Erphordensis 283. Friburgensis 326. Igolstadiensis 326. Mogontina 319. Pragensis 276.283. Tubingensis 326. Viennensis 276.
Accaron à Christianis expugnata 185
Accipiter praelium redintegrat 147
Acclamatio populi Romani in coronatione Caroli Magni 137
Acenceres rex Aegyptiorum 5
Achaia terraemotu concussa 10
Achalin castrum 224
Achalmen castrum 210
Achenheim propè Argentoratum 269
Acherres rex Aegyptiorum 5
Achilles Pentesileam occidit 73
Achilleus Ægyptum occupans 59.60
Achillis sepulchrum 11
Achoris rex Aegyptiorum 5
Acon ab Imperatore Friderico primo obsessa 229. obsidetur ab Italis 228. olim Ptolemaida 228
Acta post Attica dicta 3.4
Actiaca Neapolis 55. pugna 34.36
Actiacum littus 34
Actia soror Iulij Caesaris Octavij Augusti mater 35
Acursius glossator juris 252
Adagarij 81
Adalbertus episcopus martyrizatur 459. Principes Tridenti congregatos spoliat & capit 189
Adalgarius 124
Adalgisi strategema 420
Adalgisus Desiderij filius 126.132. Tridentinae civitatis dux 390
Adamitarum secta 294
Adela marchionissa animosior viro 489
Adelbero Marchio 165
Adelbertus episc. Mogunt. custodiae mandatur 33 & liberatur 169
Adelbertus rebellis Ludovico Imperatori 143
Adelgoz de Suabegge advocatus Augustae 225
Adelheida Ottonis Magni uxor 162. 440. Imperatrix obijt 459. Lotharij vidua 160. Ruperti imperatoris uxor 284
Adelhero monachus monstrosus 474
Adelinda Caroli magni conjunx 129
Adeltrud Caroli magni filia 129
Adherbal miserias suas deplorans 193
Adificia varia à Theoderico constructa 83
Adila filia Marchionis de Hochberg, uxor Friderici primi Imperatoris 217
Admirates secundus à rege Babylonico 188
Adolandus filius Egilolfi 95
Adolphi Imperatoris vita & res gestae 260. in praelio occubitus ejusque ultima verba 261
Adolphus comes Cliviensis fit dux Cliviae 290. dux Gelriae 271. de Naßauu 318. 319. Archiepiscopus Mogunt. 277. Ruschius typographus 308
Adrianopolis 290
Adrianopolitanum imperium 310
Adriaticum mare unde dictum 51
Adulatorum mira persuasio 54
Adulterij poena 95.264
Advocatia Augustae 225
Aegades Insulae 18
Aegei maris insulae Turcis subjectae 265
Aegialea terra 1.2
Aegialeus rex Sicyoniorum 1
Aegidius rex Francorum 66
Aegidius rex Sicyoniorum 2
Aegidius sanctus claruit 120
Aego comes Friburgum occupare nititur 277
Aegyptia gens idolatriae dedita 18
Aegyptij patria ejecti Germaniae regiones pervagantur 290. sub Thebaeorum imperio 1.2
Aegyptiorum Deus Serapis 3. dynastia 1. regnum inchoat 451
Aegyptus à Turcis occupata 265. 337. sub Romanorum potestate 37. 453. fit Romana provincia 39. prius Aeria dicta 5
Aemilia urbs 95. à Gothis devastata 78. ab Hunnis direpta 80
Aemilianus in Mysia Imperator clevatus 57
Aemilij Probi consulis infelix interitus 20
Aemilius Paulus vincit Perseum 25
Aeneas quando in Italiam venerit 6.66
Aeneas Sylvius fit papa 314. literatorum fautor 315

Zz Aeneæ

Aeneæ Silvij in papatu conatus 324 *epistola ad Casparum Schlik Cancellarium* 315. *elegantes sententiæ* 315. *vita* 316
Æneidos libri Vergilij à quibus editi 39
Æria Ægyptus 5
Æs Corinthium 26
Æsculapius Epidaurus 12
Æstas maxima 223.459
Æstrorum natio 75
Æthiopia 89.265
Ætij & Bonifacij de Africæ dominatu contentio 91
Ætius patritius 137. *à Valentiniano occisus* 93.383
Ætius Attilam *superat* 93
Affelt campus 91
Africana Ecclesia pace fruitur tempore Augustini 90 91.
Africa *à Vandalis vastata* 91. *Romano imperio sub acta* 87. 118. 153. *Romano imperio restituta* 384
Africanus historiographus 33.55
Agabus *propheta* 44
Agareni *provincias Heraclij vastant* 115
Agar *genuit Ismahelem* 2
Agia dux Winulorum 90. *Egilolfus* 94.95
Agnes *Conradi imperatoris uxor* 461. *conjunx Friderici ducis Sueviæ* 208. *filia Luipoldi ducis Austriæ* 247. *Heinrici tertij Imperatoris uxor* 166. *Heinrici quarti Imperatoris mater* 485. *imperatrix regnum administrat* 167. *imperatrix solitariam vitam quærit* 168. *Heinrici quarti imperatoris mater privatam vitam eligit* 467. *Heinrici quarti Imperat. uxor excommunicationem mariti approbat* 180. *Heinrici quarti uxor obijt Romæ* 170. *Heinrici septimi Imperatoris uxor coronatur* 247
Agnus *Dei inter sacrificium ut cantetur institutum* 118
Agricolarum seditio in Germania 352
Agrigentini sub corona venditi 16
Agrigentum urbs obsidione cincta 16
Agrippa Herodes in vincula conijcitur 41.43
Agrippa *Augusti amicus* 38. *Bosphorum capit* 39. *cum Pompejo confligit* 36. *in Aquitania bellum conficiens* 36
Agrippina mater Neronis 46
Agrippina urbs Galliæ 50.66
Agrippina uxor Claudij 44
Ajax 73
Αιγίδα πολιοῦχον 48
Ajoth 6
Ακρόαμα *Caroli Magni delectamen* 130
Alachis diaboli filius ejusq; machinamenta 98. *duellum detrectat* 98
Alamundarus Saracenorum dux baptizatus 95
Alani 79.120. *Africam vastant* 383. *à Romanis victi* 66. *Galliam occupant* 92. *Hunnis subjugati* 76. *Vuandalis sociati* 91
Alanus doctor universalis floret 262
Alaricus *rex Gothorum* 67. *Romam invadit* 91.383
Alatheus dux Vuisigothurum 77.78
Alba civitas 212
Alba Græca 311
Alba *longa condita* 7
Alba regalis civitas Hungariæ 305
Albania 323. *olim pars Macedoniæ* 325
Albanorum sive Epyrotarum origo 325
Albanus papæ legatus 188
Albasgia 120
Albatorum secta incipit 284
Albergothus Iurisperitus 276
Alberti primi Imperatoris vita & res gestæ 262. *secundi Imperatoris vita.* 304
Albertus *Austriæ dux fratruelis Friderici secundi Imperatoris* 309. *adversatur Adolfo Imperatori* 260. *Imperator eligitur* 260. *per matrimonium regna Hungariæ & Bohemiæ consequitur* 290
Albertus Brandenburgensis marchio 319. 327. *adversus Polonos missus* 305. *bellum movet contra Norinberg* 308
Albertus comes à Mansfeld 350. *comes de Habsberg dux Austriæ & Styriæ factus* 258
Albertus de Habspurg vexillifer urbis Argentoratensis 258. *dominus in Meckelburg dux creatur* 275. *dux Bavariæ* 326. *Landgravius Thuringiæ* 260
Albertus *magnus floret* 254
Albertus Marchio Pannoniæ 208
Albertus de Niunburg 247
Albertus pastor Norinbergæ 302
Albertus *Patriarcha Hierosolymitanus* 259
Albertus de Tagisburg & Liningen 235
Albertus Saxoniæ dux 327
Albhaidis *Pippini conjunx* 70
Albinus Alcuinus Caroli Magni præceptor 130
Albinus *præses in Iudea* 47.380
Albis fluvius 37
Albuinus abbas Numburgensis 460
Albuinus *errore occidit Carolum Caroli filium* 419
Albsuinda filia Alboini regis 92
Alchimus alienigena Pontificatum impetrat 24
Alcidzuri 76
Alda Ostrofranca 152
Aldo 10. *Longobardus* 98
Aldus Manutius floret 333.367.
Alearum tabulæ combustæ 311
Alemannia 121.141 *à Carolomanno vastata* 122
Alemanni *à Romanis cæsi & victi* 58.86. *ab Iuliano cæsi* 64. *ad regnũ Francorum pertinentes* 128. *contra Francos* 93. *Gallias aggrediuntur* 383. *justitiam detestantur & bonis insidiantur* 234. *tributarij facti* 384
Alemannorum *gens à Clodoveo rege Frrncorum devicta* 67
Alestum urbs Venetorum 325
Alethea Oecolampadij filia 365
Alexander à patre Herode interfectus 379
Alexander Benedictus medicus 335
Alexander de Hales Minorita 252
Alexander Gallus de villa Dei Grammaticus 252
Alexander Hegius Erasmi Roterodami præceptor 567

Alexander Macedo Alexandriam condidit 10. 11. cum Amazonibus pacem habet 73. Jaddum Sacerd. Judæorum veneratur 12. quamdiu Indiam oppugnavit 53
Alexander rex Epirotarum 11
Alexandra Salina Iudæorum regina 29.30
Alexandria ab imperatore Friderico I. obsessa 226 condita 10.11. dicta Palea 226. in honorem Papæ sic dicta 226. restaurata 51
Alexandri Epistola bellorum causa 13
Alexandri Iannæi sævities 29
Alexandri mortem quæ consecuta 13. ortus, vita, & res gestæ 10.11. regnum quomodo divisum 13
Alexandri sancti ossa 149
Alexandrinum bellum 34
Alexius imperator Constantinopol. 176.178 eius perfidia 181.182. proditor Christianorum 210. Turcis & Francis suspectus 182. Turcis reddit Nicæam 180
Alfonsus rex captus 305
Algidus mons 9
Aliorumnæ mulieres magæ 76
Alipzuri 76
Alis fluvius 73
Alkindus philosophus 250
Allia flumen 9
Allobroges Burgundi 95
Almericus rex 229
Almus frater regis Pannoniæ 193
Aloysius comes de Anogaris proditor dissectus 340
Aloysius de Mylis 338
Alpes Apenninæ 122. Carniolam à Styria dividentes 326. igne, ferro, & aceto rescindere 19
Alphonsus rex Castellæ in spem imperij adductus 253
Alsa fluvius 62
Alsatia vastatur 238. ab Anglis 276.277. à Gothofrido duce Lotharingiæ 461. ab Hungaris 144. 137. bis ab Armeniacis 308. per Philippum imperatorem 235
Alsatiæ Landgravius 257. nobiles contra Suitenses 307. præses comes de Ferraria 260
Altahensis abbas Gotehardus 459
Altare aureum Ratisbonæ ad sanctum Emmerum 252
Alta villa 272
Altfridus episcopus 419
Altinum Patavinum 80
Alto vir sanctus 209
Altria urbs transpadana 253
Altwater oppidum Hollandiæ 318
Altzeia castellum 261
Amalaricus Alarici filius 67
Amalberga Amalfredæ filia 83
Amalfreda Theodorici regis soror 83
Amalorum familia Gothica 74
Amalorum stirps 84
Amalsuenda Athalarici mater 87. filia Theoderici regis 83.96
Amaluuinus 134
Amantius imperio inhians 96
Amasis rex Aegyptiorum 3
Amatus patricius contra Longobardos 93
Amazones 71. Gothicæ 72.73. quamdiu regnarint 73. unde dictæ 75
Ambianum urbs Piccardiæ 335
Ambonem conscendere 137
Ambri Vandalorum dux 90
Ambrosius Blaurerus 365
Ambrosius Camaldulensis abbas 304
Ambrosius Mediolanensis Episcopus 66. baptizat Augustinum 89. cantum ecclesiasticum componit 86. Theodosium à sacri liminis ingressu prohibet 88. ejus constautia 86. obitus 90
Amedæus Sabaudiæ dux fit Papa 300
Amenosis rex Aegyptiorum 3
Amenis fluvius 10
Amenopes rex Assyriorum 4
Amergouu villa 209
Americus Vesputius novi orbis inventor 335
Amesa nepos Scanderbegi ex fratre 324. baptizatur ibidem
Amicitia Francica 128
Amicitiam Saxonum Franci non expetunt 146.147.
Amiternum oppidum 21.380.
Ammio 85
Amminus 76
Ammonis Iovis templum 11
Amor mundi Otto 154
Amphion musicus quando floruit 6.452
Amurates Turcarum Imperator 276.209. 305. 325. ab Ungaris victus 264. fit monachus 306
Amurathi Imper. Turcici ira in Scanderbegum 324
Amphitheatrum Romæ extructum 49
Amphitrion rex Atheniensium 5
Amyntes rex Assyriorum 5
Anabaptistarum secta & duces 354
Ananeles Iudæorum pontifex 38
Anastasiæ ossa 94
Anastasiæ imperatrix coronatur 111.112
Anastasij Imperatoris vita 120
Anastasij monachi caput 485
Anastasij ossa 115
Anastasius imperator impius 96. fit clericus 111. in flumine perit 384
Anastasius Silentiarius 94
Anasus fluvius Pannoniæ & Bavariæ limes 135
Anatholius Palius Patriarcha 93
Anatholius insignis Arithmeticus 52
Ancona 315
Ancoranus legum consultissimus floret 284
Andechse marchionatus 237
Andagavensium civitas 67.120.421
Andernacum 423
Andevora Hilperici uxor 68
Andes Virgilij patria 30
Andogit gens in Scanzia 78

Andreæ Apostoli ossa 88. translata 63
Andreas Adorius 359
Andreas Apuliæ rex ab uxore occiditur 273
Andreas Bodenstein archidiaconus Vuittenbergensis 343. 344
Andreas Constantinum Imperatorem in Balneis necat 116
Andreas Gittus 338. captus 340
Andreas Thophia dux 325
Angelina Castrioti filia 323
Angeli in specie adolescentum apparentes 87. tempore pestis urbes perambulantes 109. templum ab incendio defendentes 132. bonus & malus apparent tempore pestis 389. cum gladio evaginato visus 387. habitu pastoris apparens 91. Pertharium in patriam revocans 97. Heraclij castris plagam inferens 115
Angelus Jurisperitus floret 276
Angilbertus abbas monasterii S. Richardi 136
Angisus ab Anchisa ducens originem 70. filius sancti Arnolphi episcopus 69. 70. mjor domus 70
Anglia à Nortmannis afflicta 168
Angli ad fidem convertuntur 114. Alsatiam irruentes 276. 277. favent partibus Heinrici quarti 191
Anglica pestis 362
Angli Franciam occupant 275
Anglici à confœderatis Helvetijs cæsi 281
Angli Saxones à Carolo Magno domiti 134
Angli Saxonum rex tres reges ad internitionem delet 475
Anglicus rex captus in Teutonia 230. 232
Angrarij 133
Aniciorum stirps 84
Animæ militum apparentes 205
Animal ex ore Guntrammi 68
Animas in manibus habere 175
Anna Ludovici regis Vngariæ filia 348
Annata papalis 318
Annibal apud Cannas victus 353
Anni initium Latini à Januario, Hebræi à Martio incipiunt 379
Anniversaria Spiræ celebrata 195
Annonis Archiepiscopi Coloniensis vita 520. 521
Annulorum modij tres missi Carthaginem 20. 353
Annus Jubilæus urbis Romæ 56
Anses Gothorum proceres quasi semidei 74
Ansgard 423
Anshelmus de Justingen 239
Anshelmus de Rapoltstein 260
Antenor Francorum princeps 66. 87
Antes Venetorum natio 75
Anthemius à Retimero occisus 94
Anthemius Cæsar 93
Anthimus Scribo 87
Antiavi duodecim contra Gibellinos creati 253
Antichristi adventus quando futurus 268
Antiguardia 340
Antimaeum 134
Antiochena Ecclesia 44
Antiochia à Banducar Aegyptij Soldano expugnata 254. condita 13. obsidetur 174. officina necromantica Juliani Imperatoris 65. terræmotu concussa 87
Antiochi magni bellum contra Romanos 23
Antiochus à Romano Legato circulo circumscriptus 24
Antiochus Cizicenus 27. cur epiphanes dictus 21. Griphus 27. magnus 21. nobilis quis fuerit 21
Antipater Idumæus dives 31. incentor homicidij 379
Antipatris uxor & filij 33
Antisiodorum 135
Antonia avia Caligulæ 43
Antonij abbatis obitus 63
Antonij ossa 88
Antonij res gestæ & bella 35. 36
Antonina uxor Drusi 41
Antonini Apologia pro Christianis 52
Antonini Caracallæ Imperatoris vita 54
Antonini Pij vita & studia 51
Antonini Veri Imp. vita 52
Antonius ab Augusto victus 36. Artabanem regem argentea catena vincit 36. repudiata uxore Cleopatram sibi jungit 34. 36. in Actiaca pugna victus 34
Antonius Benius medicus floret 335
Antonius eremita 113. moritur 383
Antonius Justinianus Brixiæ prætor 340
Antonius Rosellus Legista 318
Antonius rusticus seditiosus 305
Anser capitolium defendit 9. in expeditione Hierosolymitana 178
Antuuerpa marchio 525
Antuuerpiæ grassatur pestis Anglica 362
Anus fluvius 78
Apamea civitas 381. condita 13
Apenninæ alpes 122
Aphich castrum confractum 235
Aphrica Romanis subjecta 30
Apis rex Sicyoniorum 2. rex Argivorum 3
Apis terra 2
Apis Serapis cur dictus 3
Apocalypsis Joannis ubi scripta 380
Apocrisiarius 197
Apocrisarii Romani 116
Apollinaris episcopus scriptor 71
Apollinis Delphici responsum 4
Apollodorus orator Græcus 30
Apollo medicinam invenit 452
Apollonius philosophus Pythagoreus 46. stoicus 52
Apologia Confessionis Augustanæ 363
Ἀπόπληξις morbus 52
Apostoli à Christo vocati 379
Apostoli in totum orbem missi 44
Apostolorum cœtus supra Petrum 313

Appellatio

Appellatio à Papa ad Concilium 311
Appellatio Doctoris Georgij Heimburg, contra Pium papam 312. Ludovici Bavari Imperator. 270
Appellationis gradus 314
Appia via 12.26
Appius Claudius cœcus 296
Appollonia urbs 325
Apulia ab imperat. Ottone invaditur 239. à Nortmannis occupata 462. Subijcitur Heinrico sexto 232
Apuliæ comites rebellant Imperatori Heinrico sexto 232
Aqua è Baptisterio evanescens 95. Claudia urbi Romæ inducta 12. in cribro sistens 25
Aqua in oleum versa 54
Aqua nigra fluvius 81
Aquæ pendentes 194
Aquam putare ubi frutices virides 90
Aqua frigida innocentiam probare 210
Aquilæ bicipites in area rubra, insignia Scanderbegi 325
Aquila Imperij deplumata 323. leoni atq; draconi supervolans in vexillo Saxonum 147
Aquila interpres oritur 453
Aquila Ponticus sacras scripturas de Hebræo in Græcum transfert 51
Aquileja 83.380
Aquileja ab Attila obsessa 80
Aquilejensis Patriarcha 222
Aquisgranum 125. obsidetur ab Ottone modò electo rege 235
Aquitania Carolo magno subjecta 127.397
Aquitania Francis subacta 455. Rom. Imperio adjecta 37
Aquitanici regni termini 151
Aquitanorum Gallorum ingenia 122. natura superbia 182
Arabes à Christianis domiti 472. à Romanis superati 53 oppugnant Christianos in oppido Capernaum 472
Andreas philosophus Alexandrinus 55
Arca Decij 75
Aragisus dux Beneventorum 127.134
Araignoti Dei 46
Aralius rex Assyriorum 2
Aranearum morsu multi pereunt 417. tela in medio populi 118
Arangius princeps 359
Arasius rex Assyriorum 2
Arator fit Dictator 9
Arator poeta mirabilis 87.91.384.
Aratus Astrologus quando floruit 18
Arbogasti monasterium prope Argentoratum 276
Arbogastus seipsum necat 87. 89. Valentinianum occidit 86.87
Arburg familia 331
Arcades in Italia 7
Arcadia unde dicta 6
Arca lapidea cum vaticinio de imperio Constantini inventa 132
Arcas Pelasgorum rex 6
Arces sexaginta in Thuringia destruuntur 256
Archadius Theodosij Imp. filius 89
Archadij & Honorij Imp. vita & res gestæ 90
Archadiopolis 81
Archelai disputatio contra Manichæos 58
Archelaus filius Herodis regnat 379. relegatur 40. 379
Archetæ regis Aethiopum cultus 89
Archicancellarius Imperii 280
Arculanus Manfredus medicus floret 333
Ardaburius prætor contra Joannem inuasorem missus 91
Ardea oppugnata 8
Ardericus sacerdos magni nominis 217
Arelata civitas à Saracenis capta 121
Arelatensis Cardinalis in Alsatia spoliatur 308
Arelatensis episcopi astus in Concilio Basiliensi 299
Arelatum civitas 383
Arethæ cum Herode inimicitia unde exorta 41
Argenteus numus Romæ cusus 17
Argentina urbs 200
Argentina à Philippo Imperatore obsessa 238. Strasburg dicta 206
Argentinæ prædicaturæ officium instituitur 332. suburbia ab imperatore Philippo incensa 235
Argentinenses monachi cantare cessant 272. typographi 308.309
Argentinensis episcopus 235. ager ab Anglis vastatur 276. urbis potentia cavenda 283. urbis vexillifer 258
Argentoratenses à secundis Anglicis premuntur 277
Argentinenses cum confœderatis ducis Burgundiæ exercitum apud Granse profligant 329. cum episcopo Friderico bellum gerunt 282. Imperatorem Sigismundum honorificè excipiunt 285. ob libertatem civitatis Imperatoris petitioni satisfacere nequeunt 326. pugnant cum Gualtero episcopo 255. quinque monasteria extra urbis mœnia sita demoliuntur 328. venditione frumenti sublevant famem Mediolanensium 361
Argenti venæ in Saxonia 162
Argentoratensium bellum cum episcopo Gulielmo à Diesch 283. confessio fidei 363. cum Lotharingio controversia 327. Eleemosynæ in pauperes 361. equitatus 260. fœdus cum Sigismundo duce 328. in studia literarum benignitas & liberalitas 566. Respubl. privilegia ab Imperatoribus accepit 269
Argentorati clauditur Rhenus 275. excipitur Carolus quartus auff den Gräten ante fores templi 274. rex Cypr. honorificè excipitur 276
Argentoratum recipit Ludovicum Imperatorem modo electum 268
Argentoratum tantum tres habet sacerdotes 255. veniunt flagellantes 224

Argentomagum castrum 125
Argentonium castrum 397
Argentuaria Galliæ oppidum 86
Argivorum regnum quando ceperit 2
Argi unde dicti Argivi 3
Argus rex Argivorum 3
Argypolus Philosophus floret 318
Ariagne filia Zenonis 94
Ariamnites Tophia Golenus 325
Aricia 194
Aries nummo venditus 179
Aripertus oneratus auro suffocatur 110
Aristides Christianus philosophus 51
Aristoboli commentarii in libros Moysis 26
Aristobulus à patre Herode interfectus 379
Aristobulus in aqua suffocatus 38
Aristoteles Alexandri M. præceptor 10
Aristoteles de Zeroastis magia 2
Arius rex Assyriorum 2
Armanitres rex Assyriorum 23
Arma Saxonum 146
Arme Gecken 208
Armenia ab Amazonibus occupata 73. ab Banducar Aegypti Sultano occupata 254. à Romanis occupata 39. in provinciam redacta 51
Armeniaci bis irrumpunt Alsatiam 308. contra Suitenses 307
Armeni contra Græcos bellum gerunt 175. fidem Christianam suscipiunt 111
Armeus rex Aegyptiorum 5
Armoriciani 79
Armygniacorum ignomen nominiosum apud Gallos 326
Arnberg comitatus 349
Arnoldi clerici oratio ad Christianos 182
Arnoldus de villa nova Philosophus 268.262
Arnoldus dominus de Egimonda dux Gelriæ 271. dux Bajoariæ 144.151.156. dux Gelriam vendit 327. dux Noricorum 162. episcopus ex laico factus 110
Arnolphus Carolomanni filius 141
Arnolfus filius Ansberti 69
Arnolphus Imperator eius vita 143.142
Arnolfi Imperatoris vita 143. res gestæ 433. obitus 435
Arnolphus capit Romam 433
Arnolfus pediculari morbo absumptus 143
Arnolfus sanctus 69
Arnsé in Thuringia 139
Arpenna vineæ 386
Arpinas Ciceronis patria 29
Arscoto marchio 349
Ariana hæresis 71.61.77.83.86.91.93.95.198
Arriani abutuntur Constantio Imperatore 63
Arsacidæ Parthi 15
Artabanes aurea cathena vinctus 36
Arthesia regio 331
Articuli in quibus Bohemi dissenserunt à Concilio Basiliensi. 303
Artis magicæ inventor 2
Arx per unius noctis tenebras extructa 284. Saracenorum in monte Thabor 240
Asasinbach castrum restitutum 203
Ascades rex Assyriorum 4
Ascalona à Christianis capta 213
Ascalona Balduuino tributaria facta 188. reædificata 230
Ascaloniti 180
Aschafnaburgum unde dictum 203
Asciburgum 203
Asenberg castellum 492. obsessum à Sanonibus 496
Asia minor 265
Asiæ regnum finitum 13. accedit Romanis per testamentum 28. destructum 14.
Asia depopulatur à Turcis 264. Gothis facta vectigalis 72. per centum annos ab Amazonibus occupata 73
Asiatica Scythia 325
Asinius Gallus miserè interficitur 41
Asinius Pollio moritur 40
Asneggi mons 127
Aspar Ardaburii filius ab Angelo ducitur 91
Asperg castrum 267. à Lantgravio Hassiæ recuperatum 566
Asprandus vir sapiens 110
Aßeburg expugnatur 497
Assessinus interficit Conradum Marchionem 230
Assi Vandalorum dux 90
Assur civitas maritima 181
Asylum Romanum 7
Assyriorum regnum primum 1. oritur 451
Assyria in provinciam redacta 51
Astensis civitas 97. 266. ab Imperatore Friderico capta 219
Asterius rex Cretensium 5
Astorgiæ & crudelitatis exemplum 90.479
Astringi 75
Asturia Rom. Imp. adjecta 37
Asturi ferocissima gens Hispaniæ 37
Athanasius persequutionem patitur 63
Athenæ conditæ & unde sic dictæ 4. Diadæ olim dictæ 4. mater artium liberalium 4. Turcarum imperio subjectæ 265
Athenas condidit Cecrops 451
Athenienses Attici dicti 4
Atheniensium regnum quando cœperit 4. studia 51
Athenodorus Tharseus 38
Athesis fluvius 83
Atlanticum mare 353
Atlas cur cœlum humeris sustinere fingatur 4
Athnal 75
Atiniacum villa 124
Attellanarum scriptor 30
Attica à servis seditiosis devastata 353 Græcia Gratia dicta 265 olim Acta dicta 3.4

Attila

Attila rex Hunnorum flagellum Dei 483. Galliam, devastans 93 poscit tributum à Theodosio 92
Attilæ regis gladius 483 historia 79.80 ingens exercitus & expeditio in Romanos 79
Attilius Regulus 17
Attrebatum à rege Galliæ obsessum 331
Avar Bogudis regis filius 225
Avares 89.91 Hunni 91.127 à Carolo magno victi 402 à fide deficiunt 136 cũ Turcis præliantur 125 invadunt Saxoniam 154 contra Heinricum ducem Saxoniæ 149
Avaricum 121
Avaritiæ horrenda pœna 475
Avaritia liquido auro satiata 32 unius duodecim legiones perdit 32
Avarorum gens à Carolo magno victa 455
Audofleda regis Francorum filia 83
Audolphus præpositus mensæ regiæ 134
Avenionem transfertur sedes Pontificia Romana 263
Aventinus mons 7.8 28
Averni seditiosi 284
Augiensis abbas Alenuicus 442 Ekkihardus 442 Hatto 431 Meginvvardus 477.482 Rubertus 482.476
Augurium de successore Tiberii 43
Augusta civitas 134 Vindelica 316 Vindelicia unde dicta 226 Alemanniæ metropolis 193 capta à VVelpho Bojariorum duce 172. 210 ejus descriptio 225
Augusta prætoria 128
Augustana confessio Imperatori Carolo quinto oblata 363
Augustinus Anglorum apostolus 114
Augustinus Hipponensis Episcopus claret 86.383 an fuerit monachus quæstio agitata 362 quando ad fidem conversus & baptizatus 89 moritur 91.383
Augustini dictum de Catholicorum disputationum authoritate 317 de peccatis compescendis 317 de ambitu Solis 71 de Herculis, Apollinis & Bacchi historia judicium 6 libri de civitate Dei 130 ossa 121
Augustinus Niphus floret 336
Augustus & Cæsar quomodo differant 57
Augustus Imperator ubi & quando mortuus 40 alter Alexander Magnus 37 velut se dici Dominum 39 ejus res gestæ & bella 35.36.&c. ingenium pacificum 37.38 mater 35 nomen gravatim accepit Carolus M. 130 Ovatio 36 præceptor 30 triplex triumphus 37 vitia 38
Augusti & Antonii dissensionis initium 39
Augusti Imperatores unde dicti 35
Auracum duci VVirtembergico recuperatur 566
Aurasiensis Principis domus spoliata 358
Aurea Bulla Caroli quarti 276
Aureæ Bullæ Epitome 277
Aurei à Tyberio Imperatori cusi 112
Aurelia urbs Galliæ 66,67,109
Aurelii Alexandri Severi vita 55
Aurelii Imperatoris vita & gestæ res 54.58
Aureolus Mediolanensium dux 57
Auricularii à Secretis 488
Aurifodinæ Bohemiæ 294
Auri grana in amne Lusinitio 294 mille centenaria inventi 112 mons 68
Auro & gemmis gutæ delitias explere 255
Autharus quomodo Theodelindam sibi desponsarit 93 veneno extinctus 94
Authenticæ 212 de summa trinitate 267
Auscacivitas 293
Auspiciorum observatores apud Saxones 148
Austrasiæ sedes apud Metensem civitatem 146
Austria 121 feudum Imperiale 258
Austriæ duces unde originem trahant 259
Austriæ Princeps cum omni nobilitate ab Hungaris oppressus 249
Austrigosa filia regis Gepidarum 91
Azo Marchio Italorum 479
Azzo ditissimus Italiæ Marchio 210

B.

Babenberg 162 curia 218
Babenbergensis Diœcesis Episcopo vacua 519 Clerici S. Iacobi expelluntur 507 Episcopatus institutus 163 paucas habet Clericorum congregationes 507
Babylon à quo condita 1.451 nunc Baldach dicta 254 restaurata 2 sedes regni Saracenorum 175
Babyloniæ regnum restauratum 12
Babylonici regis Legati ad Christianos 179
Babylon quid significet 1
Bacchæ fœminæ 6
Bachnya 275
Bacchus Dionysius & Liber pater dictus 6
Badensis Marchio 258
Badensis Marchio adversus Wirtembergiæ ducem bellum gerere renuit 275
Badiki præsidium 156
Baduilla sive Totila rex Gothorum 84
Bagaridæ rusticani 59 in Gallia tumultuantur 60
Baja Campaniæ 58
Bajazeth Turcar. Imperator filius 282.332. à Tamberlano catenis aureis vinctus 284
Bajenstein 208
Bajoaria ab Hunnis vastata 460
Bajoarii ad regnum Francorum pertinentes 128
Bajulus regni 228
Baldacha urbs vi capta 254
Baldegg arx capta 280
Balduc Turca infidus 181
Balduvvinus comes Flandriæ 210 comes in Rohas 181 rex Hierosolymitanus moritur & sepelitur 200 Ascalonem tributariam reddit 188
Baldevvini cum Babylonib. conflictus 183 victoria à Saracenis reportata 181.185
Baldus Iurisperitus floret 276
Baleares Insulæ à Mauris deprædatæ 408

Balearicum mare 128
Baleus rex Assyriorum 23
Baltha id est audax 78
Balthorum familia apud Gothos 78
Banducar vel Bendegarus Ægypti Suldanus 254
Banna solvere Lombardis insuetum 218
Bannum, id est, pecuniaria pœna 218
Bappenheim Marscalcus 280
Baptismus bis in anno 206
Baptista Egnatius 270
Barba ænea os ferreum 46
Barbara Sigismundi Imperatoris vidua captiva detenta 303
Barbatia Iurisconsultus floret 333
Barcelona Hispaniæ urbs 152
Bardo Episcop. obitum suum prædicit 462
Barnabas in Apostolum separatus 379 ejus ossa 95
Barones Alemanniæ prædones 239
Barrha urbs Saracenorum 179
Bartholus Legum illustrator floret 273
Barzizius medicus 318
Basilea ab Hungaris destruitur 144
Basilica Aquisgrani 129. 131 beatæ Mariæ virginis à Saracenis spoliata 215 sanctæ sapientiæ Constantinopoli 91
Basiliense Concilium 296 ejus Decreta 301
Basiliensis consulis masculum responsum 273
Basiliensis urbs regni Franciæ 307
Basiliensium Ecclesiarum reformatio 365 fœdus cum Sigismundo Austriaco 328 prudentia durante Concilio in Civitate eorum 298
Basiliscus Africæ magister Imperator acclamatus 93. 94
Basiliscus regis Asturiæ legatus 136
Basiliscus visu necat viventia 309
Basilius sapientissimus superbiæ vitio laborans 85
Bassarion Cardinalis 318
Bassianus imperator 54
Bassi apud Turcas 323
Bassina à Turcis occupata 264
Bastarnæ 74
Battava insula 427
Bavaria à Francis occupata 123 vide Bajoaria.
Bavius poëta 38
Beata Bavara Heinrici Welphonis uxor 209
Beatrix filia comitis Bisuntii, Friderici primi Imp. uxor 217. 220 Ludovici Bavari Imperatoris vidua 273 Marchisia Suinfurti sepulta 185
Bebelius poëta floret 336
Bechtoldus de Deck 258
Beda historicus Anglic. 32
Bedæ venerabilis Chronicon 119
Beda excusatur 41 de Insula Thule 71 obit 121
Begga filia Pippini ducis 69. 70
Belgarum ingenia 122
Belgrado civitas Pomeraniæ 206
Belisarius cōtra Gothos missus 84 Persas & Wandalos vincit 87. 96. 384
Belisarii cognominā 87 infortunium 88
Belleparis rex Assyriorum 6
Belligardi oppidum comitis de Wirtemberg à Delphino obsessum 306
Bellum Ægyptiorum cum Gothis 72 Africanum cum Iuba rege 34 Alberti Imperatoris adversus Polonos 205 Alberti & Adolphi Imperatorum 260. 261 Alexandrinum 34 Anglorum cū Gallis 261 Antiochi magni cum ducib. Ptolomai pueri 21 Aquitanicum 125. 126 Argentoratensis civitatis cum episcopo 255. 456 cum episcopo Friderico de Blanckenheim 282 cum episcopo Guilielmo à Diesch 283 Attilæ contra Romanos 79 Avaricum contra Hunnos à Carolo M. susceptum 127. 135 Augusti contra Antonium 35 Augusti cum sexto Pompejo 36 Bajoaricū 127. 134 sub Maximiliano primo Imperator. 336 *Beneventanū 127. 134 Britannicum 32. 53 inter Pasquitanū & Vurfandū 422 Boemicum Caroli M. 128 cū Bolizlao sub Ottone primo 155 sub Heinrico tertio 165 Brittonū inter Alanū & Widicheil reges 430 Bruti & Cassii 36 Cantabricū 37 Caroli Burgundi apud Nansejum 329 in Leodienses 326 Caroli Hispanorū regis contra Maranos 342 Carolimagni in Desiderium 398 Caroli quinti Imperat. adversus Frāciscum regē Galliæ 352 adversus Papā 355 cum Venetis & Gallis 359 Caroli regis Siciliæ adversus Metenses 208 Carthaginense 25 Celtibericum 25 civile 33 Antonii 36 Cleopatra urgente 36 filii contra patrem 160 inter Constantium & Constantem 62 inter Constantinum & Maxentium 61 in Germania propter electionem Imperatorum 268 inter Philippum & Ottonē Imperatores 235 Ottonis Imperat. cum fratre Heinrico 156 post mortem Cæsaris 35 Danicum Carol. M. 128 Episcopale Moguntinum* 319 *Francorum cum Alemannis 91 cum Hispanis 93 in Saxones 394 Friderici secundi Imperatoris cum cruce signatis 250 Gallicum apud Phōtinich 151 Gallorum cum Anglis 261 cum Hūgaris propter Neapolim 282 cum Pontificiis & Hispanis 340 cum Romanis 18 inter Gisilbertū & Carolum 152. 153 Gepidarum cum Langobardis 91 Gibellinorum cum Guelphis 251 Gothicū cum Ægyptiis 72 cum Romanis 74 Hannonis cum Romanis 18 Herulorum cum Langobardis 90 Heinrici regis Angliæ contra Gallos 341 Hispanicum apud Mundam civitatem 34 Caroli magni 127 Hungaricum inter Andream regem & Belem invasorem 466 sub Heinrico tertio 166 sub Ottone primo 155. 161 tempore Heinrici primi 154 Italicum sociale 30 inter Armenos & Græcos 175 inter Romanos & Viterbienses 248 inter Ruthenos & Theutonicos dominos 285 Iugurtinum 29 Iustiniani Imperatoris cum variis gentibus 384 Langobardicū 126 Leopoldi ducis Austriæ cum Suitensibus 268 cum Suitensibus apud Sempach 280. 281 Lilonicum Carol M. 128 Ludovici Imperatoris*

cum Friderico duci Austriæ 269 Macedonicum 23.31.36 Marsicum 29 Maximiliani primi Imperator. 334 cum Helvetiis 335 cum Venetis 337 cum Gallis 332 Mediolanense contra Imperatorem Fridericum primum 217. 219. 226 cum Cremonensibus 212. 217 Mitridaticum 30. 31 Norimbergensium cum Alberto marchione 508 Numantinum 27 ob Flandriæ ducatum interfratres susceptum 481 Ottonis Imperatoris cōtra Landgravium Thuringiæ 243 Otthonis secundi cum Saracenis 459 Ottonis quarti Imperatoris contra Philippum regem Franciæ 243 Pannonicum sub Heinrico tertio 165. 166 Parricidale filii in patrem 160. 186. 187 Persicum 65 cum Romanis 114 cum Scytis 73 Picentinū 29 Piraticum 31 Punicum 16. 17. 18 Punicum secundum 19 Regis Neapolitani cum Senensibus 332 Romanorum contra Wisigothas 78 cum Gothis 74 cum Lacedæmoniis 23 cum Persis 89 cum Philippo rege Macedonum 23 Ruberti Baldvvini in fratrum ob Fresiam 481 Rusticanum in regno Hungariæ 305 Samniticum 12 Saracenicum duce Gothofrido 179. 180 Saxonicum sub Heinrico quarto 166. 169. 170 tum 488. 489. & seqq. Heinrico quarto exuscitatur 506 509. 512 adversus Heinricum quartum tertio repullulascens 515 cum Suevis 93 sub Heinrico quinto 196 triginta annorum à Carolo magno confectum 126. 122. 133. 134. 148. 149. 398. &c. Sclavicum Caroli magni 127. 135 Scytarum cū Philippo rege Macedonico 74 cum Persis 73 Sigismundi Imperat. contra Boemos 295 contra Turcam 290 cum Pipone Venetorum duce 303 sociale 29 Suitensium cum Armeniacis 307 cum duce Austriæ 271 Syriacum 23 Syllanum civile 30 Tarentinum 14 Teutonicum formidolosissimum 37 Theodosii adversus Maximum 87 Turingorum cum Ottone duce Bajoariæ 479 inter Philippum Imper. & Landgr. 235 Theodorici Francorum & Irmenfridi Thuringorum ducis. 146 Trojanum 452 Turcarum cum Avaribus 125 Tygurinorum cum pagis Helveticis 364 Vandalicum cum Gothis 75 cum Winulis 90 Veneticum Pipino rege Italiæ instituente 138 Vngaricum inter Salomonem & Jojaden 504 Walfarii ducis Aquitaniæ cum Pipino 124

Belua marina Rosmeer dicta capta 347
Benacus lacus 58
Benedictus sanctus claret in monte Cassino 84. 87. 384 virtutibus emicet 91. 92 ejus ossa 109
Beneficiorum pluralitas pro mortali peccato reputata 250
Beneventani se dedunt Carolo M. 127
Beneventorum & Græcorum confinia 128
Benfelt oppidum q. Benevalet 301
Benno episcopus excæcatur 438
Berengarius Italiæ rex eligitur 428 ab Ottone primo captus 163 sævit in Italia 442 capitur 443 Italia expellitur 435 in exilio moritur 162
Berengarius comes de Salzbach 224
Bergarten in Lotharingia 328
Berger familia 256
Bergheim eques auratus 260
Berichardi episcopi scommma in Rudolphum Imperatorem 258
Beronice urbs Lybiæ 31
Beroëa condita 13
Berna Rudolpho Imperatori subjecta 259
Bernates cum Austriæ ducibus pugnant 271
Bernhardus Abbas de Massilia 339
Bernhardus Cardinalis Thomista adversatur Reuchlino 358
Bernhardus Clarevallensis abbas 212 duces Bavariæ Imperatori conciliat 211 instigator profectionis Hierosolymitanæ 214. 215
Bernhardus Caroli magni patruus 126
Bernhardus filius Pipini fit rex Italiæ 138
Bernhardus rex Italiæ de tyrannide suspectus 139
Bernhardus filius Pippini oculis & vita privatur 410
Bernhard Krechting Anabaptista 354
Bernhardus Rotman Anabaptismi defensor 354
Beroaldus vir doctus floret 335
Beroaldus de Germaniæ laude 309
Beronice Agrippæ mater 41
Beronice filia Ptolomæi 15
Bersanes Alexandri uxor 11
Bertha Caroli magni mater 400. 455 filia Caroli magni 129 Heinrici quarti uxor 168. 172. 475 Imperatrix moritur 173
Berthrada Caroli magni mater 129. 132
Berthrada Pipini uxor 70. 123. 124 moritur 134
Bertholdus Bajoariorum dux 158
Bertholdus dux de Zaringen 168 211. 219. 220. 224. 233 dux Carinthiæ 170. 530 Imperatori reconciliatur 489
Bertoldo duci Carnotensium ducatus aufertur 486
Bertholdus de Ochsenstein Decanus Argentinens. 255
Bertholdus Rorbach Spiræ combustus 276
Bertholdus Niger Alchimista invenit Bombardus 309
Bestia marina concumbit cum muliere 92
Bessus Darei interfector 11
Bethlehem 175
Betica olim Granata 263
Biberacum stipendia pro candidatis Theologiæ instituit 566
Bibere ter in mensa 130
Bibliorum Hebr. in Græcam linguam translatio 16. 51. 53
Bibliotheca insignis Ptolomæi regis 16 exusta 34
Bichilingen arx destructum 168
Bigamia ab Imperatore Valentiniano concessa 66
Bilgerin lanius Argentinensis 256
Bilibaldus Pirckheimerus Norimbergensis 334
Binga Rheno contermina 188
Bithynia condita 6

Bituricæ

Biturica à Pipino capta 124
Byzantium civitas condita 8
Bizantium Constantinopolis dicta 6. 265
Blanca Maria Maximiliano regi desponsata 336
Blanchinus astronomus 318
Blasphemiæ pœna 337
Blaurock anabaptista 354
Bobus vehebantur reges Francorum 123
Badomarius Alemannorum rex 64
Bodonis præfecti strategema 496
Boetius Consul claruit 96
Boetius à Theoderico rege necatur 84. 96
Boetius Senator incarceratus 384 *occisus* 93
Bohemia ab Ottone secundo vastata 459 *ab Ottone tertio Imperatore subacta* 459 *Imperatori Heinrico tributaria facta* 154 *tributaria facta per Conradum Imperatorem* 460
Bohemiæ rex filius Heinrici septimi creatur 266
Bohemiæ regni tres sectæ 294
Bohemi ad Concilium Basiliense vocantur 301 *vocati petunt obsides* 302 *quo itinere ad Concilium Basiliense venerint* 301 *cum Pannoniis certant de finibus* 254 *sæviunt ob doctores suos combustos* 290 *spreto Alberto, regem Poloniæ desiderant* 305
Boemorum dux in regem creatur 217 *Legati ad Concilium Basiliense* 301 *vexillum* 302
Bojaria ab Ungaris vastata 143
Boimundus dux Christianorum 185
Boimunt captivitate divinitus liberatus 188
Bolizlaus rex Bohemiæ Ottoni Imperatori subjicitur 160 *ab Heinrico secundo subjungatus* 163. 164
Bombarda inventa 277. 309
Bombarda ingens Argentinensium 328. 329
Bonaventura Theologus rubeo galero donatus 250
Bonifacius Amerbachius heres Erasmi Roterodami 367
Bonifacius Episcopus ordinatus 120 *in Frisia occiditur* 396 *martyrio coronatus* 124. 455
Bonifacius marchio Italiæ ditissimus 210. 462
Bonifacius Pipinum regem inungit 123
Bonifacii contentio cum Aëtio ob Africæ dominatum 91
Bonitus abbas Cassini monasterii 95
Bononienses Fridericum secundum Imperatorem male tractant 245
Bonnæ coronatur Imperator 270
Borbonius æneo globo tactus perit 356
Bos pro fertone venditur 282 *loquutus* 18. 35 *siclo venditus* 179 *sine corde* 35
Bosouua collis ibique monasterium 205
Bosphorus captus 39
Bosphorus Hunnorum sedes 96
Bosphorani à Romanis subacti 37
Boto comes Gigas creditus 186
Boto comes cognomento fortis moritur 185. 186
Botonis comitis strategema 516
Brabantia diluvium passa 363
Brachæ mundæ clericorum 98
Brachium sancti Dionysii 69
Braga Bohemiæ urbs 154 *Bohemiæ capta* 194
Brandeburg obsessa 459
Bremensis episcopus aula Imperiali ejectus 474
Brenno Gallorum dux Romam capit 9
Bresburg castrum obsessum 193
Breve Hadriani contra Lutherum 351
Brisach castrum 243. 328. 438 *ab Ottone magno obsessum* 157 *à Delphino petitur* 307
Brisgevia 256 *unde dicta* 157
Britannica Insula 122 *à Romanis subacta* 44. 53. 54 *à Francis subjugata* 404
Britanni à Romanis victi 32
Britones à Carolo magno subacti 127 *Francorum Castra spoliant* 411 *missilibus pugnant* 430
Brixia expugnata 338 *ab Attila vastata* 80. 223 *è Gothorum occupatione restituta* 85
Brixiæ ducatus 98
Bruderholtz prope Basileam 281
Brumia monasterium à Normannis vastatur 425
Brumiensis Abbas Auspaldus 411 *Egil* 410 *Marcunardus* 410 *Regino* 432 *Richarius* 432. 434 *Tancredus* 410
Brundusium à Langobardis expugnatur 109
Brundusium olim sub Turcis 265
Brunihildis turpissima mors 69
Bruno Episcopus à Prucis mutilatus 164
Brunonis episcopi visio in somnis 164. 165
Bruno dux Saxon. belligerans contra Danos 149
Bruno dux cum exercitu perit inundatione aquarum 144
Bruno de Rapoltstein concivis Argentinensis 284
Bruti duo occisores Cæsaris 35
Bruti interitus 38
Brutus Consul Rom. 9
Bruxella peste afflicta 333
Bruxella Suevia oppidum 330
Bubalia in Pannonia 56
Bucco Episcopus Halberstatensis Saxonis confœderatus contra Imperatorem Heinricum quartum 489 *deportatur & astu liberatur* 528 *occiditur* 173
Bucephalus equus Alexandri magni occisus 11
Bucula gladium Martis invenit 77
Buda regum Hungariæ sedes 304
Bulgari ab Hunnis victi 390
Bulgaria à Turcis capta 264. 310
Bulgarorum gens baptismum recipit 417
Bulgarorum rex fit monachus 417
Bulla aurea Caroli quarti 276
Bullæ aureæ Caroli quarti Epitome 277
Bulla Innocentii pro reparanda terra sancta 240
Busleri Stipendiarii 566
Bura civitas terræmotu devorata 10
Burchardi episcopi Halberstatensis horrendus obitus 466
Burchardus dux Allemanniæ 151. 155
Burchardus dux Sueviæ 144
Burcardus monachus terræ sanctæ peragrator 259

Burckhar-

Burckhardus Münch insignis eques ejusq; inopinatus casus 308
Burckhardus sanctus obiit 135
Burdinus antipapa 201 Idolum 200
Burggravius Norimbergensium quis primus 258
Burgstadel arx destruitur 277
Burgum sancti Angeli direptum 356 veteris Romæ 356
Burgundia Arnolpho Imperatori subjecta 124 ab Anglis, Picardis, &c. vastata 277 à Nortmannis vastata 429 petitur bello à Conrado primo Imper. 460 Rudolpho Imperatori subjecta 259
Burgundiam occupare nititur rex Galliæ 331
Burgundi à Francis cæsi 67 olim Allobroges 95
Burgundiones unde orti 72
Burgundionum nomen apud Gallos ignominiosum 326
Burgundionum sedes 66
Bursa Bithyniæ caput 323
Buscoducenses inveniunt Mortarium tormenti bellici genus 336
Busyridis tyrannis 5
Byrsa arx Carthaginensium 26

C.

Caballus medicus claret 336
Caballarii Gallici 180
Cabillona civitas 68.124.381
Caccus dux Augustæ Vindelicorum 225
Cadavera è patibulo rapere tempore famis 268
Cadavera pseudoepiscoporum ab ecclesiis eliminantur 189
Cadiga uxor Mahumetis 115
Cadmus rex Thebis 5. 6 literas græcas invenit 452
Caducus morbus 115
Cadurcium oppidum 124
Cæcilius Rhetor 353
Cæcus à papa illuminatus 96 Mantuæ sanguinem Domini revelat 166
Cæsareæ civitates 37
Cæsarea condita 39 civitas maritima 181 Palestinæ 115. 381 Philippi condita 41 terræmotu concussa 51
Cæsarea regis Persarum conjunx 388
Cæsar consulatū ambit sed frustra 33 Gothos subigere non potuit 74 primus Romanorum Imperator 34 lacrymas fudit Pompeii caput intuens 34 se Dictatorem facit 33. 34 se vult occidere 34 quomodo ab Augusto differat 57
Cæsaris Clementia 35 insolentia 35 interfectores 35 vitæ insidiatur 35 miserrimus interitus 35 uxoris somnium 35
Cæsares Romani unde dicti 34.453
Cæsarum in Italiam læta vestigia, ex Italia tristia 258
Caffa civitas Januensis à Turcis capta 328
Cajani regis Hungarorum regia 127 thesaurus ingens 128
Cajetana pugna 305
Calabria Romanis fit vectigalis 39 minor 128 subditur Imperatori Heinrico sexto 232
Calanus sese comburi jussit 11
Calcedonia 115
Caldius Biberius Mero 40
Calepinus floret 335
Caletum 341
Caligulæ Imp. vita & res gestæ 43
Caligula occisus 43
Caligula militare calceamentum 43
Calisthenes ab Alexand. necatus 11
Calisti Papæ laus 206
Calix sacramenti dabatur laicis olim 88 veneno infectus papæ porrigitur 167.461
Callidius 39
Calliditas Episcopalis 143
Calliopolis à Turcis capta 264
Callisthus historicus 64
Calphurnia Cæsaris uxor 35
Calphurniæ somnium de Cæsaris interitu 35
Calphus Mahometanæ legis summus magistratus 254
Calumniæ pœna 496.497
Cameli in militari expeditione 180
Cameracum urbs Galliæ 66.67.277
Cameraci pax constituitur inter Carolum quintū & Pontificem, Gallum & Anglum 360
Camillus secundus Romulus 9
Campania à Vandalis vastata 93 ab Imperatore Heinrico quarto capta 172
Campanas ad Eucharistiæ confectionem pulsare 250
Campidona 316
Campi Mauritii 79 Catalaunici 79
Campus coronatus 98 regnis 262 Sanctus 356
Camusa potens regulus fidei inconstantis 325
Candia insula Turcis subjecta 265
Canes ad Venationem celestem 300 corporis tutores 25 portare probri genus 156
Canis rufus mirabilis 88
Cannensis clades 20
Canonici è Salefelt pulsi 484
Cantabria Rom. Imperio adjecta 37
Cantabrigia in Anglia 367
Cantabri ferocissima gens 37
Cantationes Gothorum 74
Cantella castrum 397
Canteremachius floret 335
Cantilenæ de Erbone à bestia confosso 185 mulierū in Fridericum primum Imperat. 220
Canusium oppidum 170
Caparonia Vestalis virgo incesti rea 16
Capella villa prope Herveldiam 495
Capernaum expugnatio fit à Saracenis 472
Capillati Gothorum 74
Capistrani historia 315
Capita infantum sex millia in vivario inventa 317
Capito concionator Basiliensis 365

Capitolium Romæ conditum 8 reædificatum 49
Capnio in linguis doctissimus 365
Cappa candida vestis 206
Cappadocia in provinciam redacta 41
Cappa Imperatoris laniata 239
Capremons 153
Capreæ palus 8
Capua urbs Campaniæ 127 condita 7 ab Imperat. Ottone quarto capta 239 ab Imperatore Ludovico obsidetur 420
Caput ardens quid portentet 8
Carausius occupat Britanniam 59. 60
Carbonacum villa 132
Carbonaria sylva 66
Carcanum castrum 222
Carceres instituti 8
Cardinales conspirant in Imperat. Fridericum primum 220
Cardinales equitantes galero rubente tecti 250
Cardinalis Germanus corvo albo rarius 311
Cardinalium in causa fidei timiditas 300
Carellus duello Reginæ innocentiam probat 95
Cari Imperatoris vita 59
Caris populi 75
Carini scelerosa vita 59
Carocia vexillum Venetorum 222. 223
Carmelitarum ordo cœpit 259
Carmenta literas latinas invenit 452
Carnes è cœlo lapsæ 18
Carniola 259 à Turcis vastata 326.329
Carnis porcinæ usus apud Romanus introductus 58
Caro mortua incorrupta 117
Caroli Burgundiæ ducis physionomia 330
Caroli magni animi & corporis dotes 130 corona 266 in bello Saxonico perficiendo constantia 149 vita & res gestæ à 126. 133. 138. 398. 399. 455 obitus 409
Caroli Pipini filii dotes 111
Caroli quarti Imperatoris vita & acta 274
Caroli quinti Imperatoris Coronatio 363 electio 347 præceptor 352 victoria apud Papiam 352 vita & res gestæ 348.349 &c.
Caroli tertii miseria & obitus 428
Carolomannus ab apro vulneratus interit 426
Carolomannus Caroli martelli filius 121
Carolomannus fit monachus 122.123.394 incognitus 394. 395
Carolomannus oculis privatur 419
Carolomannus primigenitus Ludovici Imperatoris 423
Carolomannus vastat Alemanniam 122
Carolomannus rex paralysi dissolutus 424
Carolorum regum Genealogia 144
Carolus Bovillus 336
Carolus dux Burgundiæ 319. 326 ambit vicariatum Imperii 327 dux Gelriæ 271 Gelriam emit 327 miserè perit 330 redivivus fingitur 330
Carolus Calvus natus 139
Carolus Caroli magni filius 129
Carolus Carolini filius ab Albino trucidatus 419
Carolus Delphinus Galliæ regis filius 333
Carolus dux Borbonius 355.356
Carolus ex familia Thopiarum 324
Carolus fortis 70
Carolus Gelriæ dux 337
Carolus Imperator & dux Gelriæ 271
Carolus magnus fit Imperator 137 fabulosè redivivus 178 moritur 138
Carolus Marchio Badensis 326
Carolus marchio Moraviæ eligitur Imperator 270 272
Carolus Philippi filius Brabantiæ principatum suscipit 341
Carolus quintus natus 335
Carolus rex Francorum electus 125
Carolus rex Franciæ repudiat uxorem 333
Carolus Savosius 285
Carolus simplex Ludovici filius 158
Carolstadii disputatio cum Eccio 344
Carra civitas 64
Carthaginensibus pax data à Romanis 28
Carthaginensium cum Romanis bellum 16. 17. 18
Carthaginis conflagratio 26 misera deditio 25 situs 26
Carthago condita 452 à Genserico spoliata 92 à Romanis capta 87 à Vandalis capta 383
Cartophylax Græci Imperatoris 304
Casparus Schlick Cancellarius Imperator 300
Casimirus marchio Brandeburgensis 355
Casinogilo villa 399
Caspiæ portæ 125
Caspium mare 115.264
Cassandra 73
Cassianus collationes Patrum conscribit 92
Cassii interitus 38
Cassiodori in Psalmos Davidis commentar. 87 88
Cassinense monasterium restitutum 109
Cassinum castrum destructum 94
Cassinus mons 84.87.111.394
Cassiodorus floret 91.384
Cassius Cæsaris interfector 35
Cassula Hassiæ urbs 216
Castella in Saxonia exitium extructa 492 in Saxonia diruta 500
Castellum novum juxta Arvernum 121
Castimoniæ expers nemo videbit Deum 318
Castor Argivorum Chronographus 3
Castoris locus Italiæ 48
Castrioti Scanderbegi Historia 323. 324
Castrum Trenortium 381
Cataclysmus in Germania inferiori 364 mundi 451 Romæ 364
Catacuzenus certat cum Paleologis 264
Catalaunici campi 79
Cataphrygarum hæresis 453

Catalo-

Catalogus Imperatorum Romanorum & Germanorum 368
Catharina de Senis in Italia fulget 282
Catelspurgum 302
Cato hæreticus appellatus 313
Cato Portius Stoicus floret 30
Cato Uticensis veneno se necat 34
Caucasus mons 73
Caudinæ furculæ 12
Cautes Marpesiæ 73
Cecropia regio 4
Cecrops rex Atheniensium 4. 5 Athenas condidit 451 unde διφυὴς dictus 4
Celeadrogo legatus Wilzorum 140
Celestinus Papa excommunicat Philippum 223
Celia potus 27
Celius mons 8
Celtarum mores 122
Celtiberi à Romanis cæsi 25
Ceninense oppidum dirutum 8
Census primitus ordinatus 8 in Iudæa ab Augusto institutus 39 Romæ 39. 40
Centius Romanus violentus in Papam 170
Ceräuniorum montium accolæ in servitutẽ à Turcis rediguntur 265
Cerdonis hæresis 52
Ceres quæ fuerit 3
Cerevisia Numantina 27
Certamen de regno stirpis Caroli 151
Cervus Hunnis viam ostendit 76
Charentania ab Hungaris vastata 144
Chava pontica urbs expugnata 265
Cherusci à Romanis subacti 37
Chilperici tres filii 385
Chlœlia virgo Tyberim transnatat 9
Christi accusatores proscripti 42 adventus fonte olei prædictus 36 nativitas & vita 379
Christiani à Saracenis obsessi 179 Galilæorum filii dicti 64 in Africa, Ægypto, Carthagine, &c. 130 In Iudæa vexantur 183
Christianorũ cũ Saracenis pugna navalis & terrestris 180. 246 pax 248 Ecclesia sub Trajano 50
Christianorũ pſecutio sub Antonino Vero 52 Athalarico rege Gothorum 70 Aureliano 58 Decio 56 Diocletiano & Maximiano 59. 60 Domitiano 49. 50 Licinio 57. 61 Maximino 55. 60 Severo 53 Trajano 50 Valẽte 70 sub Wandalorũ regib. 384
Christophorus Colũbanus novi orbis illustrator 335
Christus verus Deus, verus homo nascitur 40. 42. 453. 42. 463 à Senat. Rom. è numer. deor. ejectus 42
Chrysolaras Græcarum literarum restaurator 285
Chuniberti robur 98
Chunibertus sanctus 116
Chunigunda Heinrici Imperatoris conjunx virgo 163. 165
Chuno palatinus occisus 172
Chunradi Imperatoris vita 144. 150. 213
Chunradus adolescens spretis literis, armis sumptis perit 186
Chunradus Heinrici Imper. filius moritur non sine suspicione veneni 181
Chunradus Heinrici Welfonis filius doctus monachus 211
Chunradus Imperat. Saxoniæ infestus 150 obiit 437
Chunradus sanctus episcopus 209
Ciborium pretiosum corpori Marcelli martyris impositum 68
Cicero proscriptus 35 nascitur 29. 453 occisus 38
Ciconiæ denũciantes obsessæ urbis expugnationẽ 80
Cilicia ab Amazonibus occupata 73
Cimerotæ populi bellicosissimi 325
Cinus Jurisconsultus 170
Circulus Paschæ sedecennalis 55
Cirta oppugnata 20
Cistertiensium ordo 213 privilegium 237
Civilium bellorum præsagia 29
Civitates centũ quinquaginta in Delta Nili 245
Civitates in honorem Augusti conditæ 37
Civium Romanorum numerus 40
Clacus ferruminis inventor 8
Clarensis dux in dolio vini submergitur 331
Claudiani versus de victoria Theodosii 87
Claudia virgo Vestalis Zona navim trahit 8
Claudii Imper. vita & res gestæ 44. 46. 58
Claves Christi crucifixi 153
Clausuræ in Hungaria 142 Volerni 216
Clemens papa jubet occidi Conradinum & Fridericum Austriæ ducem 254
Clementiæ exemplum 221. 269. 305
Cleopatra Ptolomæi filia 26. 27 Ptolomæi uxor 23 cum Pompejo stupri consuetudinem habet 34
Cleopatræ impudicitia & interitus 37 fuga 36 regnum 34
Clerici contra Cœlibatum 505 Babenbergæ expelluntur ab episcopo 507
Clerus evocatur ex Argentina 255
Clericis matrimonia negantur 505. 515
Clericorum testiculis puteum implere 109
Clericus homicida 464
Clerus & ejus gradus instituti 52
Clitus ab Alexandro occisus 11
Clivienses duces creati 290
Clodius Crinitus Francorum rex 66
Clodoveus Gallorũ rex templũ Argẽtinæ erigit 257
Clodoveus rex Francorum fit Christianus 67. 122
Clodovæus Mathildæ filius 69
Clodoveus post somnium conceptus 94
Clotharii bellum contra Sigibertum 69
Clusæ Italiæ præsidiis formatæ 139
Clypeus aureus in Capitolio Romæ 58
Coccii montes 95
Codanus sinus maris 71
Codex juris 212 quando institutus 87
Codrus Urceus floret 335
Cœlesyria 21
Cœlibatus Sacerdotum 315. 316 indicitur 505. 515 vide conjugium
Cœna Vitellii sumptuosiss. 48
Cœnobiorum divitiæ 484
Cœnobium vide Monasterium
Colberg Pomeraniæ civitas 206

Collegium pauperum Lovanii institutum 334
Collina porta Romæ 15
Colmaria 276 ab Adolfo Imperatore occupata 260 per scultetum prodita 255 Rudolpho Imperatori subjecta 259
Colmariensiũ fœdus cum Sigismũdo Austriaco 238
Colomannus rex Vngariæ 178. 211 ejus cum fratre dissidium 193
Colonia Agrippina ab Heinrico quinto obsessa 190 à Nortmannis vastata 425 Heinrico quarto favet 190 Imperatori rebellis 196
Colonienses seditiosi spoliantur à militibus Archiepiscopi & graviter puniuntur 503 Imperatori Heinrico sexto refragantur 232 in pugna contra Saracenos fortissimi 246 vim inferunt Archiepiscopo 502
Coloniensis episcopus à civibus ejicitur 501.502 Imperatori Heinrico IV. reconciliatur 504. 505 eligit Ottonem in regem 235 Imperatoris Cancellarius 222 interfectus 245
Coloniẽsiũ civiũ furor 502 seditiosorũ pœnitẽtia 503
Colossus erectus 49 Rhodius collapsus 18
Columbanus Monachus 95.115
Columbani liber actuum 69
Columnabicus locus cede Sigismundi regis Burgund. famosus 67
Columna Trajani 50
Columnensium nobilis familia 265
Comes stabuli 406
Cometa 113. 162. 164. 168. 174. 177. 189. 254. 364. 436. 439. 475
Comitia vide Conventus
Comitis Palatini jus 279
Compendium villa 124
Comœdiarum scriptor, Statius Cæcilius 26 Ennius 26 Plautus 23 Terentius 21
Comosicus pontifex Gothorum 72
Commater in uxorem non ducenda 206
Commendæ Romanæ non habent locum in Germaniæ Ecclesiis 311
Commodi Imperatoris vita 52. 53
Concilia quinq; sub Carolo M. habita 409 universalia Apostolorũ successores 312 convocãdi penes Imperatorẽ 222 generale quare cõvocandũ 242 quid 312 sacra anchora 313 supra papam 297. 343
Concilii Basiliensis decreta 301
Concilium vide Synodus.
Conciolegum, locus Augustæ 211. 233
Conclave Cardinalium zur Mücken 300
Concordiæ mons 255
Concordia controversiæ de Eucharistia 367
Concordia res fortissima 33 victoriam parit 28
Concordia ab Attila expugnata 80
Condiniani pons 78
Confessio coram sacerdote 206
Confessio Augustana exhibita 363
Confluentia Rheni 213
Conjugium Sacerdotum 315. 316. 317
Conjugium vide Matrimonium
Conjuratio in Iulium Cæsarem 35
Connubii ratio excogitata apud Atheniens. 4 apud Saxones 142
Conclusiones disputandæ in Concilio Basiliensi 297
Concubinarius publicus quis & ejus pœna ex decreto Concil. Basil. 301
Conradi de Berenfels Consulis Basiliensis masculũ responsum 273
Conradinus Conradi filius 254 ob adulterium creditur decollatus 254
Conradi quarti Imperat. vita & res gestæ 253
Conradus à Bemmelberg Hessus centurio 357
Conradus à Liechtenavv abbas Urspergens. fit presbyter 238 fit abbas 244
Conradus à Weinsperg protector Concil. Basil. 296
Conradus Celtes Germanus poeta 336
Conradus comes de Friburg 255
Conradus de Marpurg magister 244
Conradus dux Franconiæ 208 dux Orientalis Franciæ constituitur 197
Conradus filius Heinrici quarti Imperat. 497 cur rebellis 175
Conradus Imperatoris Heinrici quinti consobrinus profectionem Hierosolymam instituit 205
Conradus filius Friderici primi Imperat. dux Suevorum 227
Conradus Friderici secundi Imperatoris filius bellũ movet contra Heinricum Landgravium 251
Conradus Imperator ejusq; vita 164
Conradus Winspergensis Imperialis protector 299. 300
Conradus Wormaciensium dux 208
Constantiæ exemplum 17
Consentia urbs 78. 90. 234. 334
Consiliarii regis quales esse soleant 529
Constantia in pœnã quantum pecuniæ solverit 275 stipendia constituit pro studiosis Theologiæ 566
Constantiæ urbis confessio fidei 363
Constantiense Concilium 285. 286. &c.
Constãtia Imperatrix hæredem Imperii tutelæ Romanæ Ecclesiæ committit 247
Constans in venatione occisus 62
Constans fit monachus 90
Constantis Imperatoris vita, & liberalitas in D. Petrum 116
Constantius belli dux contra Constantinum invasorẽ missus 90 Placidiam ab Gothis reducit 79
Constantii Imperatoris dotes & res gestæ 62. 63 obitus 62
Constantiniana Ecclesia Romæ 197
Constantini crudelitas 61
Constantini Copronymi vita 121
Constantini Heraclii filii Imp. vita 116
Constantinopolis condita opere Gothorũ 75 à Machomete expugnata 265 à Saracenis obsessa 121 à Turcis obsessa 264 expugnata 238 expugnata à Venetis 236 olim Bizantium 8. 265 sine Imperatore 236 terræmotu concussa 88
Constantinopolitanæ urbis expugnatio 310
Constantinopolitana prima Ecclesiarum 114
Constantinopolitanorum Imperatorum fœdus cum Carolo magno 128

Constantinopolitanum Imperium distractum 310
Constantinopolitanum templum 384
Constantinus Abbas Cassini monasterii 95
Constantinus Cæsar 60
Constantinus Caroli magni gener 129
Constantinus Castrioti filius 323
Constantinus filius Leonis 120
Constantinus Herenæ filius excæcatus 136
Constantinus Imperator excæcatus 403
Constantinus novus 114
Constantinus Pipino regi munera mittit 124
Consules Romæ regibus substituuntur 8
Consul Iuvenis 25
Conventus Principum Andernachi *ob electionē Imperatoris* 234 Aquisgrani *ob divortium Thietbergæ & Lotharii regis* 412 *sub Heinrico primo* 152.138 *sub Ludovico Imperatore* 139 *ubi coronatur Ferdinandus Imperator* 363 Atiniaci 124 Augustæ *sub Carolo quinto cui Augustana cōfessio oblata* 363 *sub Ottone primo* 160 Babenbergę *sub Conrado Imperatore* 213 *tēpore Heinrici quinti* 204.205 Berchachi *in Turingia sub Heinrico quarto* 173 Bituricæ 125 Budæ *ubi Ferdinandus fit rex Vngariæ* 355 Coloniæ *ob schisma imminens tempore Maximiliani primi* 337 Confluentiæ *Rheni, ob electionem novi Imperatoris* 213 Constantiæ *ob bellum Lombardicum tēpore Friderici primi* 227 Corbejæ *ubi de reconciliatione Saxonū cum Heinrico quarto* 493.497 Cusfensteinii 135 Egræ *ob Bohemos ad Concilium Basiliense vocatos* 302 Exphordiæ *tēpore Rudolphi primi* 259 Francofurti *sub Ludovico pio* 140 *tempore Sigismundi ob statū Imperii reformandū* 302 *ob Papæ & Concilii dissidium* 296 *ubi acta Ioannis papæ rejiciūtur* 271 Fridslariæ *sub Ottone primo* 161 Gerstungi *ob bellū inter Saxones & Heinricum quartum* 494 Goslariæ *sub Heinrico quarto, de bello Saxonico* 523 *ubi agitur de pace inter Saxones & Heinricū quartū constituenda* 499 Ingelheimii 135 Lippenheimii 136 Lyssi *à Scanderbego celebratus* 325 Milhusii *ubi Philippus eligitur Imperator* 234 Mantuanus *sub Pio PP.* 312 Mogūtiæ *ob Concilii & Papæ dissidiū* 296 *ob electionē Imperatoris* 190 *tempore Caroli quarti* 276 *tempore Friderici primi* 227 Norimbergæ *in quo Legatus Romanus Ecclesiæ corruptū statū fatetur* 351 *ob expeditionem in Turcam* 323 *ob Papæ & Concilii discordiam* 296 *Statuū Imperii tēpore Caroli quinti* 350 *sub Friderico tertio ubi de unione & pace tractatū* 333 *sub Imperatore Alberto* 261 *sub Rudolpho Habspurgensi Imperat.* 258 Northusii *ob pacem componendā inter Philippum & Ottonem Imperatores* 237 Oppenheimii *sub Heinrico quarto* 170 Paderbrūnæ 133 Ratisbonę *ob expeditionē in Turcā* 323 *sub Friderico tertio Imp.* 326 *sub Carolo quinto in causa religionis & de resistēdo Turcæ* 366 Rens *ubi Carolus Moraviæ marchio fit Imperat.* 271 Spiræ *pro cōponendis Carolo & Gunthero Impp.* 273 *sub Imper. Ludovico Bavaro* 270 *tēpore Caroli quinti ubi minus pecuniæ, multū peccatorū, plus inquietudinis* 360 *ubi rex Boemiæ creatur* 266 Treveris *Imp. Friderici tertii & Caroli ducis Burgūdiæ* 327 *sub Maximiliano primo ob statū Imperii* 337 Triburii *sub Heinrico quinto* 200 Vlmę *tēpore Heinrici quarti de novo Imperatore eligēdo* 530 Wehmare *sub Ottone secūdo Imperat.* 458 Wirtzburgi *sub Heinrico quinto* 202 Wormatię 124.132.134 *in quo Lutheri causa tractatur* 348.349 *ppter Lotharii ducis insolentiā* 205 *sub Heinrico quarto ubi Papa deponitur* 524 *sub Maximiliano primo ubi de resistēdo Turcæ agitur &c.* 334 *ubi Heinricus quart. Repudiū uxoris molitur* 475 *ubi Heinricus quintus Papæ reconciliatur* 204
Conventus Principum Germanorum in Italia super causis Papæ & Frideric. secundi 248
Coquinæ Magister de Norimberg 280
Corbejense monasterium ab episcopo Premensi occupatur 470
Corbejensis abbas Drutmarius 461 *Ruthartus* 461.466 *Saricho* 480 Werenher 480
Corcyra 325 *Corduba civitas* 381
Coreacea moneta 251 *Corinthia vasa* 26
Corinthium æs 26 *mare* 353
Corinthus condita 6 *eversa* 26 *totius orbis Emporium* 265
Cornelia majoris Africani filia 28
Cornelius Gallus Ægypti præfectus 37
Cornelius Nepos historicus 38
Cornificiæ epigrammata 38
Cornificius poeta 38 *Cornix loquens* 80
Coronæ Ariadnæ sydus 245
Corona ad pedes, venit ad caput 226
Corona Caroli M. 266 *ferrea Imperii* 266.275 *Hūgariæ à regina clam subtracta* 305
Coronatio Caroli quinti 363
Coronatus campus 98
Corpora alpina qualia 18 *etiam sanctissimorū corruptioni subjiciuntur* 109
Corsica Insula 420 *à Maurorū impetu liberata* 406
Corvini Romani unde 90
Corvi sanctum Benedictum comitantes 87
Corvus Gallum impugnans 10
Corybantes 4
Cracovia fossato Bachnyæ conjuncta 275
Crassi avaritia fuso auro satiata 32
Cratitius paries 28
Cratonis Episcopi horrendus interitus 475
Crema à Germanis obsessa 220
Cremæ oppidi situs, ejusq; obsidio & expugnatio 219
Cremera fluvius 9
Cremona 29. 355 *Imperatorem defendit contra Mediolanenses* 217.218
Cremonæ curia condicitur 247
Cremonenses bellum gerunt adversus Mediolanenses 212 *Friderico Imperatori inobediētes* 219 *restibus ad collū ligatis Imperatori se subjiciūt* 266
Crescens Cynicus 52
Crescentis hæresis 52

Crescentius Italiam turbat & decollatur 459
Creta urbs Cortinæ 381
Creta insula sub Turcarum Imperio 265 in Romanam potestatem redacta 31
Crispus Salustius historiographus 39
Criniti reges 66
Croacia à Turcis vastata 326
Croja metropolis Epyri 324 à quibus extructa 324 à Turcis occupata 323 è Turcarum tyrannide liberata 324
Crucesignantur auditores Fulconis 236
Crucesignati ab Imperatore misere cruciantur 250 Hierosolymitanum iter arripiunt 231 spoliantur à Veronensibus & Mediolanensibus 248
Cruces in vestibus hominum 335
Crucifer exercitus adversus Saracenos 176
Crucis dominicæ lignum inventum 390 à Syris ostensum 183
Crucis sanctæ portio 118 miraculum 184 prædicatio 245 contra Imperatorem 250 prædicator in Francia 236 verbum prædicare quid Papæ Romano 241 signaculum in vestibus 176 signũ fugiunt dæmones 64 signum in vestibus & cute hominum 315 liberat à nece 178 Thesaurum ostendit 112 assumptum ad expeditionem Hierosolymit. 244
Crux Christi ab Helena inventa 61. 62. Christianorum superstitum 176
Crux domini à Iuda invenitur 383 Domini à Salatino rege rapta 228
Crux in cœlo à Constantino visa 61
Crutzberg in Thuringia 260
Crudelitatis exemplum 43. 61. 307. 308. 309
Cuffinstein 403
Cumæ 219
Cumarum civitas destructa 217
Cumacina Insula 110
Cumacinus lacus 98 ejus munitio 444
Cumanus Iudææ Præses 46
Cuno Cardinalis Prenestensis Legatus ex latere 198
Cuno episcopus à Carnificibus de rupe præcipitatus 475
Cuno de Falckenstein Canonicus reprehenditur ab Imperatore Carolo quarto 276
Cuno ducis Ottonis filius illustris occiditur 185
Cuno dux factus Carentinorum 465 obit. ibid.
Cuno dux Noricorum rebellat 167
Cunradi Imperatoris res gestæ 460
Cunradus comes de Urach 235
Cunradus de Luzelinhart marchio Anconæ factus 225
Cunradus de Tanne 245
Cunradus dux Bajoarii obit 464
Cunradus filius Friderici secundi Imperat. 249
Cunradus marchio de monteferrato 228
Cunradus marchio terræ Hierosolymitanæ factus 230
Cunradus Marchio, Tyri Dominus 229
Curadus Palatinus Rheni 219
Curetes 4
Curia Imperialis ac sessio Principum 279
Curiensis episcopus in causa fidei transigenda electus 189
Currus inventor 5
Curtes dominicales immunes à decimatione 487
Cusani procacitas 314
Cusfestein contra Moguntiam situm 135
Cuspius Fadus Præses in Iudæa 44
Cuthna urbs juxta auri fodinas 294
Cyclades insulæ Turcis subjectæ 265
Cyclus paschalis Dionysii 87. 88. 384. Hilarii 384. Theophyli 86 Victorini 93
Cydnus fluvius 11
Cymbri à Romanis victi 29
Cyneas legatus Pyrrhi 15
Cyprianus doctor & Martyr 57
Cypri rex Argentorati excipitur 276
Cyprus insula 29. 210 sub Turcis 265 terræmotum patitur 39
Cyrene urbs Libyæ 31
Cyrenius Iudææ Præfectus 39
Cyrillus episcopus indigne occiditur 59
Cyrus rex Persarũ Iudæos remittit Hierosolymã 8

D

Dabæ 74
Dacia 128 alpibus coronata 72 antiqua quæ 74
Daciæ portio Turcis subjecta 265
Daci 72 bellicosa gens 229 Romanis subjecti 49. 50
Dadastana prædium 65
Dæmoniaci liberatio 471
Dæmonium ejectum 69
Dagoberti crudelitas in Bulgaros 390
in comitem Aquitaniæ facinus 388
Dagobertus monarcha trium regnorum 69
Dagobertus Sigiberti filius 69
Dalmatæ Romanis subjecti 40
Dalmatia 128 Imperio Romano adjecta 37
Dalmatius Constantini agnatus 62
Damasceni 180
Damascus 379
Damasus episcopus 133
Damiata civitas à Christianis perdita 247 cum portu in mari magno 245
Danai unde dicti 5
Danbach 276
Dancharadus dux Christianorum 185
Danckmarus Ottonis primi frater 156
Dancredus Apuliam occupat 232
Danielis prophetia de Christi adventu 39
Dani ex stirpe Suetidorum 71. 72 Heinrici quarti partibus favent 191 piraticam exercentes 128 regnum Lotharii vexant 151 Saxoniam vastantes 186
Danorum rex contra Saxones & Thuringos incitatur 488 Saxoniam vastare conatur 407 frustra expeditionem in Saxones suscipit 494
Dantes poëta floret 262

Danubii pons Constantino authore 61
Danubium Rheno conjungere 135
Darei precatio ante mortem 11
Dareus ab Alexandro devictus 11 à Besso familiari occisus 11
Daventria 566
Davidis regis sepulchrum spoliatum 27
David Scotigena Scholæ Wirtzburg. Rector 194
Daynum urbs Epyri 325
Decentii interitus 62
Decii ara 75
Decii Imperatoris vita & res gestæ 56
Decimæ à Thuringis exiguntur 467. 475. 486
Decimationum exactiones silent 496
Decimas Ecclesiarum in Germania sollicitat Papa 277
Decimarum lis 466 retentatio 506
Decius Imperator occisus unà cum filio 75
Decius Senator Romanus adversus Gothos 75
Decreta Gratiani collecta 212
Decretalium compilator 233 glossator 253 illustratores 252
Decretum Paschalis ad Padum fluvium 192
Dedi Marchio Saxonicus bellum in Imperatorem movet 476 Ruzenorum regem asservat 606 Palatinus comes à clerico occisus 464
Deditionis imago 218
Degenhard de Hellinstein 238
Defensor pacis liber ad Ludovicum Imper. scriptus 270
Delos 353
Delphica Laurea 316
Delphici Apollinis responsum 4
Delphicum templum constructum 4
Delphinus regis Franciæ filius 506. 307
Delta Nili 245
Demetrius Despotes 304 Phalareus præfectus Bibliothecæ 15 Ruzenorum rex ingentes divitias Imperatori offert 506
Democritus magicæ artis propagator 2
Demosthenes floret 452
Dercosa civitas obsessa 138
Dertona civitas 93
Desiderii regis insolentia 132
Desperatio facit monachum 520
Despoti in Rascia oculos eruit Turca 311
Desuburgh castrum 399
Deucalionis regnum 5
Deuterius Arrianus Episcopus 95
Decreta Concilii Basiliensis 301
Diaboli instinctu fit monachus 465 responsum fallax 80
Diabolus in specie muscæ 110
Diaconus pugnat pro Chuniberto 109 veneno calicẽ Victori papæ inficit 167
Diadæ Athenæ 4
Diadema regium quando Romæ introductum 58
Dialogus Gregorii Papæ 94. 387
Dianæ templum ab Amazonibus constructum incensum. 75
Dibra regiuncula Triballorum 324
Dicineus philosoph. Gothicus 72
Dictatura Romæ quando cœperit 9
Dictator ab aratro vocatus 9
Dictatores Romani Furius Camillus 9 Marcus Valerius 9 Papyrius 12 Quintius Cincinnatus 9
Didimus Alexandrinus Scriptor 70 patriæ defensor 90 Faventinus Lutheri defensor 348
Didius Salvius Iulianus Iurisperit. necat pertinacem Imperatorem 53
Dieboldus Marchio Heinricum filium in patrem armat 186 marchio de Hochberg 217 marchio Trepoldi filius 211
Diederada uxor Romoaldi 109
Diem perdere 49
Dierstein comes 271. 300
Dies continuæ in æstate 71
Dietho de Ravensburg 217
Dietherus à Dalberg 335 de Isenberg 318 à Thalburg 350 Thuringiæ Landgravius 260
Dieterici Sicensis episcopi zelus 205
Dietericus nobilissimus Saxo moritur 190
Dietmarus 85
Dietmari astutum Strategema 150
Dietmari & fratrum ejus consensus 77
Dii Saxonum 148
Diluvium in Achaja 3 in Ægypto 3 Romæ 18 in Thessalia 4. 5
Dinos de Garbo medicus 273
Dinsburg oppidum 426
Dioclea urbs 59
Diocletiani Imperatoris vita 59
Diodericus comes contra Luiticios pugnans occubit 463 dux Mosellæ regionis 517
Diogenes Cynicus quid ab Alexandro petierit 11
Dio historicus Gothorum 72
Dionis opus Geticum 73
Dionysii abbatis cyclus paschalis 87. 88
Dionysii martyris brachium abscissum 69 manus 153 miracula 396 reliquiæ 166
Dionysius Alexandrinus 57 Ariopagita episcopus Atheniensium 45. 50 Bacchus natus 6 sanctus sanat papam 123
Diopoldus de Rocca de arce 236
Diphyes rex Atheniensium 4
Διφυὴς unde dictus 4
Disce militare Galba venit 48
Disciplina militaris 58. 154
Discordia excidii causa 28 exercitum Christianorum in Palestina conturbat 229
Dispensatio Papæ in conjugio contrahendo 237
Disputatio an Heinricus quartus rectè depositus 173 Badensis 365 Bernensis 365 Lipsica Ioannis Eckii & Andreæ Carolstadii 344 Samosateni cum Malchione 58
Divisionis & discordiæ mala 277
Divortium inter Fridericum primum Imperat. & Adilam uxorem 213. 217
Dola præcipua Burgundiæ urbs per Suiceros diripitur 331

Dominica dies quomodo celebranda 206
Dominica Valentis Imp. uxor 70.71
Dominicus Buschi 339
Dominum se dici vetat Augustus 39
Domitiani Imperatoris vita & mores 49
Domitius Ænobarbus 46 orator clarus 46
Dona à rege Persarum Carolo magno missa 406
Donatistæ 192
Donatus Grammaticus 63
Dormitorium Summi templi Argentinens. 257
Dornacum apud Byrsam 281
Dotes Principis duæ 50
Draco, Leo, & aquila in Saxonum vexillo 147
Dracoles Walachus 306
Draco puerum complexus quid portendat 5
Dromedarii 251
Drugo Caroli magni filius 129 Imperatoris Lotharii frater 140
Drusi monumentum Moguntiæ 44 res gestæ in Gallia & Germania 37
Drusus Augustam Vindelicorum reparat 226 veneno sublatus 41
Ducatus moneta 251
Duces ex tribus Noæ filiis 1 Hebræorum 452
Duelli lex 227
Duello innocentia reginæ probatur 95
Duellum Dietmari comitis cũ Arnoldo milite 461 Geronis & Waldonis comitum 459 inter Vlricũ de Cosheim & Regingerũ institutum 496 Marci Valerii cum Gallo quodam 10 Ottonis & Eginonis 160 Titi Manlii & Galli cujusdam 10 Scanderbegi cum Scytha 323
Duitza castrum 419
Dulcinus Fratricellorũ hæresin instituit 170.262
Duplabilis locus 87
Duplavilis 385
Durandus hæreticus 170
Duria castrum Coloniæ contiguum 124.399
Durlaich oppidum 233.258
Δυνατοὶ quid Græcis 2
Dynastiæ Ægyptiorum 1.2
Dynesis dynasta 331
Dyrrachium 33.325 à Turcis vastatur 265

E

Ecclesiæ authoritas 56 corruptus status in quibus consistat 291
Ecclesia primitiva pauper 198 unde dives facta 198
Ecclesiæ & prædia primum ob militum stipendia obligata 237
Ecclesiarum desolatarum luctus 176 proventus in tres partes divisi 284 Xenodochia 89
Ecelinus Patavinus 249
Echireus rex Sicyoniorum 5
Eckboltzheim 255.276
Eckii disputatio cum Carolstadio 344
Eckius impugnat Lutherum 343
Eckversheim nobiles 256
Eclipses Lunæ 109.138.174.205.406.407.408. Solis 109.136.138.165.174.213.223.227.228.238.406.408. 409.423.
Eberhart comes de Ellenburg 512 comes de Ellenburc 492. 512 comes de Nellenburg 290 comes Heinrici quarti cõsiliarius 480 comes Wirtẽbergensis 259.326. dux declaratur 334 expellitur 267
Eberhardi comitis Wirtembergensis bellũ contra Imperatorem Carolum quartum 275
Eberhardus Cõradi Imper. frater in Saxonia occũbit 150 de Mosbach nobilis Frãcus 269 Saxo capitur 425 de Tãne Insignia Imperii custodit 245
Eboja insula à Turcis invaditur 326
Eboracensis Cardinalis magnificentia 350
Eboracum Britanniæ 53.54
Eborejum 194
Ebrietas punienda 337
Edessa civitas 64 condita 13 Fœnicis urbs 93 Rohas dicta 215
Edictum Langobardorum 95
Edid uxor Ottonis magni 155 moritur 159.439
Edildrudis regina & virgo Angliæ claret 390
Edom recessit à Iuda 452
Edvardus dux Gelriæ 271 rex Angliæ ad Imperiũ suscipiendum invitatur 273.274
Egbertus Marchio Thuringorum 475.489
Egenen insidiose in interitũ Ottonis ducis Bajoariorũ subornant Principes 478 oculis privatur 496
Egesippus claruit 52
Eggebertus Scotos docet celebrare pascha 120 Marchio insurgens contra Heinricum quartum 173
Eggihardus Marchi subito moritur 461 regni usurpator occiditur 459
Egilolphus Agio dictus 94.95 Lõgobardorũ dux 94
Eginhardus vitam Caroli M. descripsit 125
Egino audax calũniator 169 comes de Urach 235
Egra urbs 302
Eichstetensis Episcopatus institutus 122
Ekfridus rex 117
Eleazer Pontifex Iudæorum Legis libros Ptolomæo regi mittit. 16
Electio papæ in Concilio Basiliensi 300
Electorum Principum officia sedente rege in throno 280 juramentum 277 ordo in processione 279 Sessio 277 principum successio 279
Electus canonicè à rege investiatur 195
Eleemosynæ Argentoratensium 361
Eleemosynarum exemplum 112 truncus 241
Ele loci stagnantes 75
Elenen locus 511
Elephas Carolo magno missus 406
Elephantes in urbe Victoria 156
Elephanti quid in bello possint 14
Elephantinus morbus 403
Eleusina quando condita 5
Ellekort oppugnatur 328
Ellersbach præfectus 282
Elias rapitur in cœlum 452
Elizabeth Sigismundi Imperatoris filia 304
Elmeri civitas succensa 156
Elygurt 282
Embri dynastia 349
Emehardus episcopus 185

Emicho

Emicho comes occiditur 199. 205 *dux Hierosolymā peregrinantium* 174.178
Emmaus Nicopolis 55
Encenia Apostolorum Constātinopoli celebrata 88
Endingum oppidum 277
Eneti, id est, laudabiles 78
Engellinus Magister de Brunsvvigo 322
Engeltruda Busonis comitis excommunicata 413
Ennius poëta 26 *quando natus* 18
Enoch divina quidam scripta reliquit 451
Ensisheim Elsatiæ oppidum 335
Ephesus condita 73
Ephira Corinthus dictus 6
Ephren Constantinopol. Historicus 259
Epicureorum grex 175
Epidaurus civitas condita 4
Epilepsiæ morbus 115
Epimachi ossa 132
Epiphanius episcopus 83
Episcopi horrendus obitus 466. *lingua procax* 501. *parrysia contra papam* 166. *vulpina calliditas* 444. *Misnensis horrendus interitus* 475
Episcopi à Saxonibus ejecti 500. *Bavariæ, principi Bavaro subjacent* 151. *de simoniaca hæresi accusati* 477. *disputant de Heinrici quarti depositione* 173. *Germani excommunicati* 524. *in exercitu Friderici primi in Armenia* 229. *in expeditione Hierosolymitana* 232. *in exilium acti & revocati* 95. 96. *linguis abscissis loquuntur* 95. *Mogontinus, Coloniensis & Premensis quomodo Imperium administrarint* 470. *reprehendunt papam* 169
Episcopo interdicitur episcopatu 508
Episcoporum concertatio ob sessionem 467. *digladiatio* 197 198. *electio an laicis libera* 193 *parrysia contra papam* 171. *quorundam cadavera ab ecclesiis eliminantur* 189. *translatio fit duobus modis* 198.
Episcopus à carnificibus rupe præcipitatus 475. *an dux esse possit* 155. *crassitudine præfocatus* 479. *indoctus similis asino* 315. *invasor æris Judæorum* 175. *in visione quadam decollatus* 515. *Mediolanensis in custodia* 165. *obitum suum prædicit* 462. *quidam papæ imprudentiam arguit in concilio* 197. *Ratisponensis adolescens* 187. *Sutrinus relegatus* 234. *Viennensis in Imperatorem Anathematis gladium stringit* 196. *unius uxoris vir* 316. *Vuirzeburgensis cogitur missam celebrare* 197
Episcopus Albanensis *Petrus* 173. Albinensis *Leonardus* 266. Alexandriæ *Achillas* 62. *Agrippinus* 52. *Albilius* 47. *Alexander* 62. *Anianus* 47. *Asclepiades* 381. *Athanasius* 62.85.383. *Celadion* 52. *Cerdo* 50 *Clemens* 381 *Cyrus* 116 *Demetrius* 53 *Didimus* 89. *Dionysius* 56. *Eumenes* 51 *Heracles* 54 *Julianus* 53 *Justus* 51. *Marcus* 47.52.453 *Maximus* 57 *Petrus* 60.62.85. 384. *Primus* 50. *Theonas* 58 *Theophilus* 86. Ambianensis *Jesse* 137 Andagaviensis *Maurilo* 412 Antiochiæ *Asclepiades* 54. *Babylas* 55. *Cornelius* 51. *Cyrillus* 58. 59. *Demetrianus* 57 *Domninus* 57.58 *Euodius* 44 *Eustachius* 62 *Fabianus* 57 *Felix papa* 63 *Gregorius* 114 *Heron* 50 *Heros* 52 *Hyppolitus* 56 *Ignatius* 47.48.380 *Laurentius* 56 *Leodegarius* 70 *Macarius* 117. *Maximus* 52 *Miletus* 86. *Paulinus* 62 *Paulus Samosatenus* 57. 58. *Philetus* 54 *Philogonius* 62. *Serapion* 53 *Theodosiolus* 70 *Theophanius* 117 *Theophilus* 52 *Tyrannus* 60 *Vitalis* 62 Antisiodori *Germanus* 92 Aquilejæ *Paulus* 52. *Ravenger* 475. *Sigehardus* 475 Arelatensis *Ludovicus* 297 Argentinensis *Bertholdus* 274 *Conradus* 260. 233 *Erckanboldus* 444 *Etho* 121 *Friedericus* 282. 283 *Gualterus* 255. *Hecelo* 471 *Heinricus* 243. 251 *Johannes* 276 *Otbertus* 437 *Ruodhardus* 439.440 *Rupertus* 301. 332 *Vdo* 441. 444 *Vuernherus* 164.460.471 *Vuerenharius* 257 *Vuilhelmus* 460 Areopagita *Dionysius* 380 Augustanus *Adelbero* 428 *Bruno* 210.164. 165.460 *Embricho* 471 *Eppo* 460.461. *Gebehard* 461 *Heinricus* 459.461.471 *Hiltine* 155 *Sigefrid* 172.173 *Siphridus* 210.238.239. 246.247 *Vlricus* 151.155.163.316 *Vuigoldus* 172. 173 *Vuitgarius* 428 Augustoduni *Leodegarius* 69 Aurelianēs. *Vualtharius* 429 Bambergensis *Adelbero* 463 *Burchardus* 484.539 *Eggibertus* 237 *Eberhardus* 164. 165. 460 *Emmhardus* 218 *Guntherus* 168.471.473 *Hezkin* 461. 463 *Hermannus* 168. 169.473.487.491.507.520. *Ludovicus* 277 *Ottho* 105.189.196.202.203.205.206. *Rupertus* 169. 184. 524. *Suidegerus* 166.460.461. Basiliensis *Christophorus* 365 *Fridericus* 300 *Hermannus* 347 *Heinricus* 255.257 Beneventanus *Vdalricus* 167 Cesareæ *Basilius* 85.86 *Theophilus* 53. 381 *Theodorus cognomento Gregorius* 382. Cameracensis *Heinricus* 367 Cantuariensis *Gulielmus Guaravius* 367 *Theodorus* 389. *Thomas* 224. Cappadociæ *Alexander* 54 Capuanus *Germanus* 96. *Sennes* 196. *Victor* 88 Caralitanus *Lucifer* 63.70 Carthaginensium *Eugenius* 384 *Cyprianus* 57 Cicensis *Cathelo* 461 *Dietericus* 205 *Eppo* 461. 466.487.529. 539 Coloniensis *Adulfus* 235. 238 *Anno* 167.169 *Bruno* 155. 236. 444 *Conradus* 253 *Diotmarus* 460 *Engelbertus* 245 *Folcmarus* 444 *Fridericus* 180.196 204.218.219. 284. *Guntherus* 412. 413. *Heribertus* 163. 164.460. 522. *Herimannus* 165.180. 431. 437. 460. 462. 463. *Hildolfus* 169. 523.525. *Philippus* 227. 337. *Piligrinus* 164.165.460 *Reinaldus* 219.222.224. *Rupertus* 327 *Severinus* 383. *Vuabramus* 272 *Vuigfridus* 437 *Vuillibertus* 419. 427. 431 Constantiensis *Carolus* 477. 483. 484 *Conradus* 155. 209 *Diethalmus* 238 *Dietricus* 462 *Gebehardus* 186 189 *Hugo* 350 *Notingus* 155 *Otto* 524 *Philibertus* 303 *Ruomoldus* 168.462 477 *Salomon* 431 Constantinopolitanus *Achatius* 384 *Anastasius* 118 120.121 *Anatholius* 92 *Anthimus* 87 *Callinicus* 118.119. *Cyrus* 119 *Eutichus* 88 *Eutitius* 111 112. *Flavianus* 383 *Gennadius* 94 *Georgius* 109 117 *Germanus* 120. 121 *Helingundus* 147 *Ioannes* 114 119 *Menas* 88 *Nectarius* 89 *Paulus* 116. 454

Proculus 92 Pyrrhus 116. 454 Sergius 114 Corinthiorum Dionysius 52 Cremonensis Linzo 444 Obertus 217. 218 Vuido 221. 222 Cretensium Pynetus 52 Cumanus Vualdo 442. 444 Curiensis Hardbertus 440 Vualdo 440 Eichstatensis Eberhardus 189 Gebehardus 462 Gezman 460 Gunzo 464 Heinricus 247 Heriberdus 460 Vdalricus 207 Engelismensis Gerhardus 195 Florētinus Gerardus 465 Frisingensis Otto 208 215 Genuensis Prochetus 262 Gnezensis Janussius 273 Gothorum Vlpias 77. Halberstadensis Branto 460 Burchardus 465. 466. Bucco 466. 467 489. 509. 522. 527. Herbipolensis vide Wirtzburgensis Hierosolymitanus Alexander 54. 57. 58 Antoninus 53 Azabanes 58. 57 Benjamin 50 Capito 52 Cassianusns Dulichianus 53. Effrem 51 Gajanus 52 Gajus 52 Germano 53. 54 Gordius 53. 54. Helius 53. 54 Hymenæus 57 Jacobus 42 Ioannes 50 Joses vel Ioseph 51 Judas 51 Iulianus 52 Justus 50. 51 Labda 60 Levi 51 Macharius 61. 62 Marcus 51 Matthias 50. 379 Maximus 52. 53 Narcissus 53. 54. 381 Philippus 50 Publius 52 Seneca 51. Simon 47. 380 Symmacchus 52 Thermon 60 Thomas 114 Tobias 50 Valens 53. Zachæus 50 Hildenesheimensis Azelinus 463 Gotehardus 460 Hezelo 463. 467. 487. 489 Vto 186 Hipponensis Augustinus 86. 89. 91. 383 Hispalensis Leander 112. 386 Hostiensis Hugolinus 237. 245. 247 Nicolaus 266 Laodiceæ Anatolius 58. 382 Apollinaris 71 Eusebius 58 Leodiensis Baldaricus 459 Dietuuinus 514 Erhardus 347 Heinricus 514 Lambertus 199 Nothger 459 Burchardus 173. 524. 539 Lugdunensis Amadæus 298 Irenæus 52. 381 Lucensis Anshelmus 171. 471. Magdeburgensis Adalbertus 459 Adelgoz 201 Engelhardus 462 Gero 460 Hartuuigus 184 Heinricus 189. 191 Hisillarius 459 Hunfridus 460. 462 Norbertus 212 Ruggerus 201 Wecil 170 489. 509. 522. 527 Mediolanensis Ambrosius 66 86. 88. 90. 383. Auxentius 66 Dionysius 63. Grosolanus 197. 198 Honoratus 92 Iordanes 197. 198 Thomas 133 Vualtbertus 442 Mersburgensis Tetmarus 226. Mesopotamię Vuernher 489 Archelaus 58 Metensis Adalbero 438. 442. 444 Adelbertus 486 Adventius 418 Angisus 69 Arnoldus 117 Arnolfus 388. 424 Benno 438 Dieggerus 201 Drugo 140 Guido 444 Heermannus sive Herimannus 486. 524 Ruopertus 426 Thiedericus 444 Mimmegardefurdensis Friderich 489 Herimannus 460 Rudbertus 460 Mindensis Eilbertus 489 Misnensis Benno 475. 489 Crafft 475 Reginherus 475 Mogotinensis Adelbertus 195. 196. 197. 202. 203 Albertus 347 566. Adolphus 277. 318. 319. 320 Aribo 164. 460. Bartho 166. 460. 522 Bonifacius 122. 123 Brun 458 Carolus 456 Christianus 224. Conradus 227 232. 236. Dietherus 318. 319. 320 Erchenbaldus 460 Fridericus 157 158. 161. 439 457. 458 Gebhardus 261 Gerlacus 272. 273 Haistolphus 456 Hatto 142. 149. 150 431. 457. 458. Heinricus 187 270. 272. 273 Heinricus Gürtelknopff 257 Heriger 144. 150. 155. 457 Hildibertus 155. 457 Luitbernus 456 Luitpertus 142. 419 Luitpoldus 166. 168. 236. 462. 463. 465. 466. Lullus 455. Oggarius 456 Otger 456 Rabanus 456 Richolfus 456 Rutbertus 458. 459 Ruothard 173. 186. 188. 193 Sigefridus 168. 169. 170. 471. 236. 466. 524 Sunderhold 142. 457 Suntzo 431. Volcmarus 458 Vriel 337 Vuecil 172. 173. Vuilhelmus 458 Vuilligis 459 Monasteriensis Burchardus Rufus 201 Heinricus 201. 327 Narniensis Ioannes 444 Nicomediæ Eusebius 62 Nisibenus Iacobus 63. 383 Nolæ Paulinus 93 Niceriæ Laurentius 95 Osenbruggensis Benno 475. 487. 489. 539 Paderbrunnensis Heinricus 186 Immed 462. 489 Rudolphus 460. 462 Parisiensis Germanus 68 Gozzelinus 427 Haschiricus 427 Pataviensis Altman 474 Eilbertus 474 Hilarius 383 Dionysius 383 Pictaviensis Dagobertus 69 Dido 69 Fortunatus 87 Hylarius 63. 70. 383 Pistoriensis Antonius Puccius 557 Placētinus Sigolfus 444 Ponti Anthenodorus 56 Theodorus Gregorius 56. 58 Portuensis Conradus 235. 245 Ioannes 117 Prænestinus Cuno 200 Pragensis Albicus 294 Adelbertus 163 Conradus 294 Daniel 212 Subinco 282 Premensis Adelbertus 166. 470. 474. 484 Altbrandus 461 Liemarus 485. 489. 539 Prisniensis Poppo 461 Ratisbonensis Albertus magnus 254 Cunradus 302 Gebehardus 164. 165. 166. 167. 173 459. 466 Hartvuig 187 Heinricus 211. Otto 173 466. 471. 524 Vuolffgangus 166 459 Ravennensis Ioannes 459 Vuigbertus 171. 186 Reatinus Dedo 215. Remensis Artaldus 440 Ebbo 410 Folco 435 Heriveus 152 Remigius 67. 384. Rubilocensis Reginoldus 444 Starkandus 444 Sabinensis Arnoldus 266 Salonensis Licerius 94 Saltzburgensis Cunradus 192 215 227. Gebehard 169. 173 Mattheus Langius 337. Thiemo martyr 210 Scesianus Quirinus 62 Sedunensis Vuilibarius 132. Senoniensis Eberhardus 429 Vualtharius 429 Seroviensis Berichardus 258 Spirensis Arnoldus 167. 463. 464 Cunradus 167 464. 466 Einhart 466 475. Everhardus 437 Gebehardus 187 Heinricus 237. 238. 475. 515. Ioannes 186 Otgerus 444 Regimboldus 165 460 Sybicho 460. 462. 463 Smirnæorum Polycarpus 51. Strigoniensis Georgius Palocius 305 Tarvisiannus Fœlix 87 Ticinensis Damianus 98 Epiphanius 83. 94 Eunodius 96. Toletanus Guliel. 349 Tolosæ Bibo 477 Bruoo 262 Tornacensis Fridericus 331 Trajectensis Adelbod. 460 Ansfrid 460 Chunradus 180 Koniochus 69 Odilbaldus 434 Radoldus 434 Remaclus 118 Vuilhelmus 168. 471. 524. 525. Tresacenis Lupus 383. Treverorum Asulfus 445 Balduuinus 272. 273 Bertulfus 418. 426 Boppo 460. 522 Bruno 189. Chunradus 168 Cuno 475 Eberhardus 474. 522. Heinricus 441. 444. 458 Hetto 410 Maximinus

nus 63. 383. 453. Megingoz 450 Paulinus 63. 383 Rabanus 269 Ratbodus 426 Reinhard 352 Richardus 337. 347 Ruotber. 439. 441. 458 Thiedericus 444 Thietgandus 410. 412. 417 Thietfridus 445 Vto 170. 475 Vualla 425 Tridentinus Agnellus 94 Gebehardus 189. 192 Tungrensis Franco 418 Lambertus 391 Ogo 439 Richarius 439 Turonensis Briarius 92 Martinus 70. 86. 90. 383 Eustachius 92 Gregorius 111. Vercel'ẽsis Eusebius 63. 70 Ludmarus 435 Verdensis Rucberdus 466 Sitto 466 Veronensis Adelhardus 435 Ioannes Mattheus 357 Vualtarius 166 Viennensis Alenvicus 442 Avitus 95 Mammerius 94. 384 Milo 200 Vtifrodorensis Germanus 383 Wittzburgensis Adelbero 166. 168. 169. 170. 173. 461. 491. 530. 524. 173 Arn 142. 432 Berenuuardus 163 Bruno 166. 461 Burchard. 123 135. 162. 395. 454 Cunradus 235. 238 Dieto 155 Emehardus 173. 187 Erlungus 187. 193. 203 Gebehardus 203 Heinricus 164 Hugo 163 Meginhardus 165. 173 Poppo 163. 442 Rudolfus 144. 432 Ruggerus 203. 207 Rupertus 187. 193 Salomon 244 Wormatiensis Adelbertus 169. 170. 479. 530 Adelgerus 461 Adelhero 474 Anno 440 Arnoldus 461 Arnolfus 474. 522 Hazecho 461 Ioannes Dalburgius 335 Luipoldus 236 Ribgonno 440

Epistola Æneæ Sylvij ad Casparum Schlick Cancellarium 315 de concilio Basiliensi 300 ad Rectorem & Universitatem Coloniensem 315 Alexandri bellorum causa 13 Alexij Imperat. Constantinopol. ad papam 176 Anshelmi episcopi de Hildebrando papa 171 Calisti papæ ad Adalbertum Moguntinum 200 Electorum imperij ad papam 319 Erasmi Roterodami ad episcopum Moguntinũ de causa Lutheri 348 de Iacobi Vuimphelingij vita 362 Friderici secundi Imperatoris ad principes Alemanniæ 247 Gregorij papæ ad Theodelindam reginam 94 Hildebrandi papæ de excommunicatione Heinrici Imp. 170 Hulderici Augustensis episcopi 316 Innocentij papæ ad Bertholdum ducem de Zæringen 233 Ioannis Rochezan ad Ioannem Capistranum 295 Nobilium Moraviæ pro defensione Ioannis Huß ad conciliũ Constantiense 291 Philippi Melanthonis ad Oecolampadium de Lipsica disputatione 344 Pij secundi ad Franciscum Deeanum Toletanum 320 Rudolphi Agricolæ de Carolo Burgundico 330 Solymanni Turci. Imperat. ad Magistrum Rhodi 351 Stephani papæ de Dionysij miraculis 396 Vdelonis Cymbri Cæsani de exustione librorum Lutheri 349

Epitaphium Caroli magni 131 Gothfridi Lotharingiæ ducis in Palestina 181 Ioannis Zischæ Boemorum ducis 296 Lucij pontificis 227 quatuor Imperatorum Spiræ sepultorum 207. 208 Roman. cladis per Pyrrhum 14 Scipionis Africani 21 Semiramidis 2 Virgilij 39

Epitome Alexandri Magni vitæ 10

Epopeus rex Sicyoniorum 5

Epyrotarum origo 325

Epyrum occupant Turci 310

Epyrus 323

Equi eximij Thuringorum 78

Equitare Francorum exercitatio 129 in sanguine Saracenorum usq; ad genua 179

Equites aurei velleris 347 Romani triginta proscripti 36

Equitum Magister Romæ 9

Equos velut tributum pendere 124

Equus Alboini cadens immobilis 92 cum tintinabulo in cauda 308 divo Martino donatus 122 phaleratus pignus amicitiæ Vladislao regi ad fugam donatus 306

Eraclio patriarcha 228

Erardus dux de Marca 347

Erasmus Roterodamus 342. 347. 350

Erasmi Roterodami Annotationes in novum Testamentum 365 epistola de causa Lutheri 348 epistola de vita Vuimphelingij 362 vita 566

Eratus rex Sicyoniorum 3

Erbo comes cantilenis celebratus 185 princeps Carinthiæ 185

Erchenger dux decollatur 144

Erchinoaldus major domus 69

Erenburg 350

Eresburg castrum Saxonum 132. 150 expugnatum 455

Erichtonius rex Atheniensium 5 cur draconeis fingatur pedibus 5 quadrigam primus junxit

Erina filia regis Græcorum 232

Ermelinda de genere Anglo Saxonum 98

Ermendingen vulgo im Schwaderloch 282

Ermengild filius regis Hispaniæ 93

Ernesti ducis Luneburgensis confessio fidei 363

Ernestus dux Alemannorum 165 dux Austriæ 306 dux Saxoniæ 327 dux Suevorum 208 marchio Bajoariorum 512

Erphesfurt 196. 259 à Carolo obsessa 277

Erphordensis Academia fundata 283

Ertz Priester von Springe Hirtze dux Anglorum 276

Eruli unde dicti 75

Esdras legem Iudæorum restituit 452

Eschenvuege 514

Esselfeld civitas condita 408

Eslinga muro cincta 259 à Friderico Austriæ duce obsessa 269 solvit pecuniariam pœnam 275

Eslingensis ecclesia Canonicis Spirensibus data 237

Esther historia quando acciderit 9

Ethespamara heros Gothicus 74

Ethicho Vuelphonum propagator 209

Etius patritius Roman. 79

Evaldorum familia Gothica 74

Evangelia aurata gemmis ornata Cõstans Romam mittit 116

Evangelium Ioannis quando scriptum 50 Matthei inventum 95 Matthei quando scriptum 50 per civitates Iudææ prædicatur 42

Eubolus Sophista 63

Eucha

Eucharistia olim Christianis laicis in manus dabatur 88
Eucharistia sub utraq; specie in Bohemia 294
Eucherius Christianorum hostis 90
Eudoxa Augusta obijt 90 Gensericum in Italiam vocat 93 Heraclij imperatoris uxor 114. 116 Valentiniani uxor 92
Evermundus Gothorum dux 84
Eufemiæ S. villa 338
Eugenius invasor imperij 78
Eugenius Grammaticus miles 86
Eunius Nummulus patricius 93
Eunuchos fieri prohibitum 49
Eunuchus Juliani Imperatoris pædagogus 63
Euodius Antiochiæ episcopus 44
Euphrates fluvius 31. 32. 265
Euricius Cordus medicus Marpurgensis 362
Euristheus Mycenarum rex 2
Europa à Jove rapta 5
Eusebia Constantij uxor 63
Eusebij annales 1. scriptura corrupta 1
Euticetis hæresis 84. 115. 198
Eutropia Syra 59
Eutropius eunuchus 87. 90
Euxinum mare 264
Exactiones nimiæ seditiones movent 353
Exactionis Turcicæ impostura 313
Excidium Carthaginis 26 Corinthi 26 Hierosolymarum 49. 380. 453 Numantiæ 28 Trojæ 452
Exdux Heinricus 191
Excommunicatio Heinrici quarti Imperatoris 170
Excommunicationis papalis effectus 508 verbum scandala & bella peperit 202
Exequiæ Attilæ 80 Maximiliani primi imperatoris 347
Exercitus glacie perit 295 Christum profitetur 65
Exilium trecentorum triginta quatuor episcoporum 95
Eximperator Heinricus 191. 189
Expeditio in terram sanctam 214. 215. 471. 472
Exundatio Tiberis 120

F

Faber ferrarius ex regis filio factus 25
Fabianus capitaneus 338. 340
Fabij trecenti sex viri clarissimi occisi 9
Fabius bellum & pacem in sinu ferens 19
Fabius Remi occisor 8
Fabrica majoris Ecclesiæ Argentinensis 257
Fabricij honesta virtutis constantia 14 integritas 15
Fabricius de Columna 340
Fabri filius fit rex 254
Fabrorum collegium Norimbergæ die Geißbärt 276
Faciem ferrie in acie 33
Falchenstein 211
Falckenstein sub Camerarius 280
Falconis mons castrum 233
Faldulfus Carolo magno conspirationem detegit 135 455
Faliscorum oppidum 18
Fafara abbas fit papa 189
Fames ingens 142. 163. 164. 180. 359. 459 in Boemia 468 Christianorum castris 179 in castris Friderici primi 229 in castris Saracenorum 121 in exercitu Romano 17 in Gallia 252 in Germania 361 in Italia 93 in Judæa tempore Titi Vespasiani 48 in Syria 44 in oppido Nanseio à Carolo Burgundiæ duce obsesso 330 Numantiæ 27 in Polonia 268 Romæ 40. 46. 84. 112
Fara mundus primus rex Francorum 66
Fasciæ albæ in cruribus Langobardorum 91
Fascium consularium dignitas 82 usus apud Romanos 8
Fastrada Caroli magni uxor 129. 400 mortua & sepulta 135 Ratolfi comitis de Orientali Francia 114
Fastradæ crudelitas in subditos 135
Fauni vicarij 76
Faustus Andrelinus 335
Faustulus pastor Romulum & Remum suscipiens 7
Feliciana Hæresis 402. 455
Felilicitas sancta 149
Felix Judææ præfectus 44. 46. 380
Felix Manzius Anabaptista 354
Felt Langobardia lingua campus 90
Fenestellæ poetæ mors & sepultura 41
Ferculum Attilæ 80
Ferdinandus dux Austriæ 351 Annam regis Vngariæ filiam ducit uxorem 348 fit rex Bohemiæ 355 Imperator ejusq; vita 364 regis Hispaniarum frater 347
Fernandus ex damnato complexu Alfonsi genitus 313
Ferruminis inventio 80
Ferrum quid regi significet 80
Festus Judeæ Præses 47
Feuda ecclesiastica 239
Feuda ne distrahentur cavetur ab Imperat. Friderico primo 218
Fide Concilij Basiliensis mori 299
Fidelis servi exemplum 96. 97. 252
Fidon Argivus mensuras & pondera repperit 7
Filij bellum contra patrem 160
Filij impietas in patrem 440 eiusq; interitus 476
Filij quinquaginta una nocte occisi 5
Filimer rex Gothorum 72
Fistulæ primus usus Romæ in theatro 39
Fladeheim 171
Flagellantes ex Thuscia Argentoratum veniunt 257
Flaminia à Gothis vastata 78
Flammersheim regia villa 419
Flandrica à duce Ruberto occupata 4?1
Flandria lex de successione magnatum 480
Flandriæ comes constituitur rex Græciæ 236
Flandriæ loca litoralia inundatione vexata 363

Flagellantium secta 273.274
Flavia Domicilla in Pontianam insulam exiliatur 380
Flavica lingua 280
Flavij dicti reges Longobardorum 93
Fleerdingen urbs Fresiæ 461
Flegeus templum Delphis incendit 5
Flochberg castrum 214
Florentiæ 356 urbs Tusciæ 134
Florentini debellantur à Germanis 259 Guelphos ejectos reducunt 253
Floriani Imperatoris mors spontanea 58
Florus Alexandriæ urbis procurator 93
Florus Judeæ præses 380
Fluvius Adarna 399 Æantes 325 Æmathus 324. Albia 133. 135. 140. 402. 406 Albis 37.126. 226 Alis 73. Alsa 62.282 Altmona 135 Ambra 401 Amisia 226 Anasus 135 Anderna 133 Anienis 10 Anisa 402 Anus 71 Aqua nigra 81 Araris 122 Arnus 290 Aroadi 387 Arula 262 Ascava 203 Athesis 83 Bagrada 17 Berliad 328 Blavita 430 Borysthenes 265 Bruscha 255. 269 Camp. 402 Cydnus 11 Danubius 72.74.75.77.78.81.82.128. 134.135. 172.211.258.265.210.326.401.566 Dranus 305 Dordonia 397 Drinus 325 Euphratis 31. 32. 265 Ellestra 172 Enus 211. 212 Garunna 122.125 Granius 11 Gulid 431 Gulla 153 Habola 404 Hasa 127 Hiberus 12[?].407 Hister 329 Hora 133 Idaspes 11 Ine 144.437 Jordanus 379 Isara 211 Ister 72.73.56 Instrout 169 Istula 275 Kar 159 Kinziche 251 Lemanus 335 Licus 127.134.143 161.212.213.441 Liger 66 121.128.411.416.421 Lippia 134.399. 400. Luppia 226 Lusinitius 293 Masa 151 Matrona 122.434. Medana 421 Milda 530 Mincius 80 Missaba 122 Mænus 122.135 Mogonus 402 Mosa 153.190.336.419.424.425. 434 Mosella 238. 330. Morava 324 Mussaba 395 Neccarus 203. 269 Neoda 81. Nilus 245. 246. Obaccrum 395. 399. Odora 151 Onestrod 146 Orexartes 11 Ovacra 122 Padus 80.109.192.194.197.217.338.355. 444 Raba 135.402.460 Radantia 135 Radniza 402 Rha 11 Rhenus 32.37 66.91.122.128.133.151.156.187.226. 243.256.262.275.282.327.331. 427. 459 Rhodanus 32.66.122. 335. Ryssa 262 Sala 128. 133. 137. 406 Sarnus 20 Saus 82. 326.329 Scaldis 66 Sequana 121.411.428.429. Serra 229. Sigo 459 Somna 331 Sonnus 83.426.427 Sunna 66. Thermodoon 73 Thilia 431 Ticinus 110 Tizaha 136 Trebia 19. Tygris 31.59 Tybris 364.391 Vahal 129 Vasentes 78 Vauissa 325 Vistula 71.72.128 Vnstrode 148 192.513 Vuala 425. Vuerna 202 Wirraha 203.497 Vuisara 123.132.134.136.226.398. 399. 401 Vuochara 387 Xadruna 325.
Fœdericus Conterinus Venetus 339
Fœminæ Athenienses triplici supplicio affectæ 4. Gothicæ bellatrices 72.73 in Bacchi exercitu 6 publicis consultationibus adhibitæ 4
Fœmoralia clericorum 58
Folemar presbyter dux expeditionis Hierosolymitanæ 174.178
Folradus Capellanus 395.396 398 presbyter 123.132. transferens sancti Viti corpus 153
Fons contra pestem 352 olei tempore Augusti 36
Fontaneth pagus insigni prælio clarus 141
Forcheim 170.539
Formosus episcopus 133
Formula Anathematizationis hæresis 184
Forojuliensium ager à Turcis depopulatur 265
Fortunæ mutabilitatis exemplum 428 templum 65
Fortuna prospera & adversa uno die 59
Fortunatus poeta 385 sanctus 87
Fossatum à Cracovia versus Bachnyam 275
Fotiniana hæresis 198
Franci 79.229. ab Hungaris victi 437 à Gothis cæsi 84 à Romanæ victi 66 92 à Saxonibus cæsi 150. baptizati 384 bello ditati 127 Cassinense monasterium restituunt 109. fundunt Romanos 66 Germani 91. obligati regem ex sua progenie eligere 123 Orientales 128 pagani 66 pro dijs habiti 179 Sicambri 66
Franciæ rex occulte multas occupat urbes 331
Francigenæ qui dicti 66
Franckenberg arx 301
Franckenstein 260
Francofordia à duobus Imperatoribus simul obsessa 268 ab Imperatore Gunthero obsessum 273
Francorum duces 87 equitandi studium 129 leges diversæ 130 origo 66 potentia Romanis & Græcis suspecta 128 reges Merovingi 123 strages ad Suessionis civitatem 454
Francos occidentales populos nominarunt Babylonici 179
Francus qualis amicus 128
Francisci ducis Luneburgensis confessio fidei 363
Franciscus à Sickingen perit in obsidione 352
Franciscus Petrarcha poeta floret 270 Picolomineus Cardinalis 324 rex Galliæ à Carolo quinto victus 352
Frangentes panem, familia Romæ 247
Fraternæ concordiæ exemplum 77
Frater conversus episcopum cultro perfodit 205
Fratislaus dux Bohemiæ 165 Lanceam Rudolphi regis adipiscitur 171 Bohemiæ rex occumbit 174
Fratres minores 243
Fratricellorum hæresis 262
Fratricidium 29.77
Fresia ab Heinrico tertio subacta 461 à Gotefrido Daniæ rege oppugnata 138 à Ruberto duce occupata 481. 682. confinis Flandriæ 481 provincia 128
Fresones Imperatori rebellant 196 in pugna contra Saracenos fortissimi 216
Friburgi vixit Erasmus Roterodamus 367
Friburgum à Gunthero Imp. obsessum & expugnatum 273 obsessum ab Adolfo Imperatore 260 Delphinus petit 307
Fridancus medicus venenum Gunthero Imperatori propinat 273
Friedebrieff 230

Fridegundis Hilperici concubina necat reginam 68 adultera 68
Friderici primi Imperatoris vita & res gestæ 215 secundi Imperator. vita & res gestæ 245. usq; 253. epistola ad principes Alemanniæ 247 obitus 252 tertij Imperatoris vita & res gestæ 306 obitus 333
Fridericus Austriæ dux Imperator eligitur 268 interemptus 251 juvit Papam è concilio Constantiensi fugientem 287 capitur 269
Fridericus Archiepiscopus à Moguntia excluditur 158 Burggravius Norimbergensis fit Marchio Brandeburgensis 290 Comes de Zolern Norimbergensium Burggravius 288 cum morso genu Landgrav. Thuring. 260 dux Brunsuicensis 327 dux Conradi regis filius 217. 219. 224 dux Saxoniæ elector 347 dux Suevorum 208. 229 dux Sueviæ Hierosolymam proficiscitur 214 Elector Saxoniæ 342. 343 Imperator servum se simulat 226 Imp. Viennæ obsessus 315 Palatinus elector 318 Palatinus comes obijt 201 primus imperator excommunicatus 208 primus Imperator amne suffocatur 229 secundus Imperator fingitur redivivus 259 secundus Imperator pro causis frivolis & falsis excommunicatus 247 tertius Imperator cunctator 310. 327 Heinrici quarti filius in cunis vagiens eligitur in regem 233 Holstuch se dicit esse Fridericum secundum Imperatorem 259 Marchio Brandeburgensis in Concilio Constantiensi 290 marchio cognomento pinguis 308 marchio Misnensis ad imperium suscipiendum sollicitatur 273. 275 monoculus 208 rex Siciliæ in Imperatorem electus 239 senior dux Suevorum 188 Thuringiæ Landgravius 260
Fridigernus dux Wisigothorum 77. 78 heros apud Gothos 74
Frigus insolitum 223 intensissimum 497
Frisingensis civitas à Vuelphone destructa 210
Friteslar in Hassiæ confinibus 132
Frojaregis Galitiæ legatus 136
Fronto insignis orator 52
Fruges in arboribus 26
Frumenti quartale libra Argentoratense venditur 276 quatuor solidis empta 255
Frutices aquas putare 90
Fuldensis monasterij initium 454
Fulgentius episcopus claret 454
Fulco Andegavensis rex Hierosolymæ 228
Fulco prædicator crucis 236
Fuldensis abbas Branto 460 Ecbertus 461. 465 Eppo 465 Ganguolfus 456 Godefridus 193 Hademarus 159. 441. 458 Haicho 437 Hatto 441. 458 Hilbertus 437 Rabanus 456 Richardus 460 Robingus 461 Sigehardus 477 Sigeuuart 460 Sigisfridus 465. 466 Sturm 455 Thiedo 457 Vualdo 456 Vuernher 458. 459 Vuideradus 466. 467. 511 Vuolffhelmus 193
Fuldense cœnobium deperit 199 templum S. Bonifacij fundatum 455
Fuldensem abbatiam multi monachi ambitiose ambiunt 519
Fuldensium monachorum seditio 468 è monasterio discessus 469
Fuldensis Abbatiæ clades 468
Fuldensis abbas in decimationes consentire cogitur 487 in expeditione occumbit 511 cum Hildeshimensi episcopo ob sessionem concertatio 467. 468
Fuldensis monasterij initium 112
Fulgentius episcopus claret 95
Fulginos medicus 273
Fulmen ante Aurelianum cadens 58 ante Neronis mensam cadens 47
Fulmine multi exusti 460
Fulvia Romæ regnat 36
Fumonis Campaniæ arx 262
Funus Heinrici tertij splendidissimum 464 Heinrici septimi Imp. 267
Fuscus dux Romanus à Gothis victus 74

G

Gabinius præses Indeæ 32
Gajus nepos Augusti Hierosolymis adorare contemnit unde dira fames 40
Gajus Thoranus interfectus 35
Galatia ab Amazonibus possessa 73. à Romanis in provinciam redacta 37
Galbæ imperatoris vita & res gestæ 48
Galeacius vice comes Mediolanensis 334 Ludovicum in Italiam vocat 269
Galeri Cardinalitij 250
Galerus Armentarius 59
Galla Valentiniani filia 66
Galliæ calamitas 177
Galliæ regis in Imperatorem Ludovicum Bavarum improbitas 270
Galliæ rex in Hispaniam ducitur 239
Gallia Aquitanica 122 Belgica 122 Celtica 122. 152 Cisalpina & transalpina 32 Comata 39 Romana 438 ab Anglis occupata 275 à Romanis restituta 58 Romanis subjecta 37
Galli liber actuum 69
Gallicæ nationis mores & ingenia 122
Galli è Græcia pulsi 253 favent Heinrico quarto 191 Hannoniam irrunt 350 Romanis fiunt vectigales 39 Senones Romam occupant 9
Gallina aurea Carolo quinto ex India missa 351
Gallina duobus nummis venditur 258 marsupium evacuans 229
Gallinici Patriarchæ pium responsum 118
Gallogræci 324
Gallorum prælia cum Romanis 32 vires in bello quales 18
Gallus Hostilius Imperat. 57
Gallus sanctam cellam suam construxit 115 puellam liberat à dæmonio 69
Gambara mulier sagax 90
Gandavenses iniqui in Maximilianum ducem 333
Garda castrum 212. 220
Gardarich Gothorum rex 72

Gari-

Garibaldus dux Taurinensis 95 occisus 96 seminator malitiæ & cædis author 96
Gatti tormenta bellica 220
Gaza vir doctus floret 333
Gebehardus episcopus profligit Hungaros 166
Gebehardus Imperatoris frater fit monachus 460
Geboardus Burggravius Magdeburgensis 236
Gegginen pagus unde 225
Gelasius damnat Imperatorem cum suo Idolo 200
Gelriæ duces 271
Gelriam Carolus Burgundiæ dux ab Arnoldo duce emit 327
Genas infantium ferro secare 76
Genealogia Christi iniquos etiam habet 233
Gegenbach monasterium 525 oppignoratum 283
Genofeva sancta 67 virgo Parisiensis 96
Gensericus à Leone Papa perterritus 93 persecutor Christianorum 91
Gentium officina 72
Georgiani sub Turcis 314
Georgii Marchionis Brandeburgensis Electoris cõfessio fidei 363 Castrioti Scanderbegi Historia 323.324 sancti caput repertum 123
Georgius à Fronsperg dux militiæ insignis 355. 356 Benignus Archiepiscopus Nazarenus 358 Despota Serviæ 323 Heymburg Legatus Imperatoris ad papam 312 Patriarcha hæreticus 109 Stresius nepos Scanderbegi ex sorore 324 Vella floret 333 comes de Veldentz Præses Spiræ 268 dux Bavarus 336 dux Palatinus 359 dux Saxoniæ 366 Marchio Brandeburgensis magister Ordinis Teutonici 352
Gepanta, id est, pigra 72
Gepidia regio 74
Gepidorum gens 72 à Gothis victa 76 Hunos vincit & servitutem excutit 81 possidet Daciam 74
Gerhardus Elten de Colonia Magister noster 321. 322
Gerlacus comes de Nassauu Pontificius Capellanus 273
Germania à Bohemis vastata 224 onerata à Papa 319 rei frugi inventrix 309
Germaniæ ecclesiæ non cadunt in commendas Cardinalium Romanorum 311
Germaniæ laus à religione 234
Germaniæ nationis gravamina 349
Germaniæ pars à Gothis occupata 74 res inquietissima 251
Germani ad fidem versi 388
Germani à Romanis pressi & victi 37. 49. 53. 55 Franci dicti 91 juxta Rhenum 66 Papæ suspecti 193 unde sic dicti 66
Germanorum feritas 37
Germanorum in Palestina dispersio 182
Germanorum prælia cum Romanis 32
Germanorum roboris vis Romanis probata 228
Germanus episcopus excommunicat regem ob duas sorores ductas 68
Geroaldus Bavariorum præfectus 136
Germersheim habitatio præsidis Spirensis 268
Gero comes tot victorijs quot pugnis clarus 160 Valdonem in Duello occidit 459
Geroldus Bajoariæ præfectus 128
Gerolzeck in Vogaso 255
Geronis comitis filij defensores patriæ 525.130
Gerontus comes 90
Gerson Theologus floret 284
Gersunda Caroli magni Concubina 129
Gerstengun villa in confinio Hassiæ & Thuringiæ 493
Gertrudis præpotens vidua in Saxonia 196
Gertrudis sancta virgo 69.70. obijt 117
Gervasij ossa 89
Gessius Florus præses Iudeæ 47
Getæ populi 76. laudati 72
Getulorum latrocinia 41
Gibelini Imperatori adhærentes 249.266
Gibichenstein castellum 166.461
Gildo Africæ comes eam provinciam occupat 90
Gisela Caroli magni filia 129 baptizata 133 soror Caroli magni 129 imperatrix 165. obit 461 Vngariæ regina 164
Giselbertus dux Belgarum 153. 158 dux Lotharingus 144.152.156.177 contra Ottonem Imperatorem 158.438
Glacies miræ magnitudinis in episcopatu Trevirensi 201
Gladijs quam linguis incipere melius 161
Gladios accingere juvenes 227
Gladius Attilæ regis 483 Gedeonis seditiosorum 353 Martis 77 sine capulo 151
Glapion Franciscanus adversatur Oecolãpadio 365
Glanzenberg arx vastata 280
Gliche in Thuringia obsidetur 173
Gloggenburg arx destructa 280
Gloria in excelsis cantandum institutum 51
Glotsuinda regis Francorum filia 91.92
Gneus Pompeius fugiens 34
Gnosus condita 4
Guido Imperator moritur 433
Goar sanctus claret 114
Godolanda provincia 90
Golgothana ecclesia 181
Gorda fit Christianus 87
Gordiani imperatoris vita 55
Gordiani martyris ossa 132
Gordianus pater & filius occisus 55
Gorgoni ossa 124
Goslaria 474 regni & imperatorum domicilium 479
Goslarienses vexantur à præsidio in Hartesburg 496
Gotobertus filius regis Longobardorum 95

Gote-

Gotefridi ducis Lotharingij expeditio in terram sanctam 174. 175. &c. solertia 198
Godefridus comes Fresiæ 461 dux de Bulion capit Hierosolymam 228 dux cum multis alij Hierosolymæ peste consumitur 180 dux Lotharingiorum rebellis 166 Heinrico quinto rebellis 196 Italiam turbat 463. obit 477 gibbosus dux Lotharingiorum 477 nobilissimæ indolis juvenis dux Lotharingiæ 461 Nortmannorum rex rebellat 426 baptizatus 425 moritur 427 rex Daniæ cum Carolo Magno congredi præsumit 138 interficitur 128 408
Gotehild regina 67
Gotehilda regis Burgundionum neptis 67 & Christiana variaq; ejus fortuna 67
Goteschalck presbyter dux Hierosolymitanæ expeditionis 174. 178
Gothia Dacia 74
Gothi 128 ab Hunnis expulsi 85 ab Illyrico expulsi 453 ad fidem versi 386 Africam vastant 383 Arriani 91 à Romanis victi 56. 58 78. 85. 90 bellandi cupidi 82 contra Satagas 81 facti Ariani 71. 453 Francorum terras depopulantur 74 gens bellicosa 229 Italiam vastant 90. 383 Illyricum devastant 81 martem venerabantur 72 occupant Pannoniam 91 omnibus Barbaris sapientiores 72 Pannoniam occupant 81 Romanis fœderati 75 Scythæ dicti 72 sub Hunnorum imperio 76 Traciam depopulantur 383. occupant 71 Transpadani 84 ubi habitarint 66 vincunt Spalorum gentem 72 urbes Epyri solo æquarunt 324 ut pecora venundati. 90
Gothiscanzia insula 72
Gothorum cooperatio in Constantinopoli condenda 75 gẽs ex Italia pulsa 89 Heroes, vide Heroes 74 origo 89 philosophi 72 scriptor Albavius 72
Gozelo Lutheringorum dux 165. 494. 512 517. comitẽ Udonem occidit 460 obit 461 fœde occiditur 524
Gozuuin comes tyrannidem exercens 168
Græcæ literæ inventis 452
Græce scire hæreticus est 348
Græcia quando frugibus uti cœperit. 2. 4. segetes habere cœpit 451 sub Turcarum Imperio. 265 tota ab Imperatore Turcarum occupata 282 unemdi cta. 3
Græci cum Latinis de processione Spiritu sancti concordant 254 gulæ dediti 122
Græcorum gens doctissima & sapientissima 250 & Beneventorum confinia 128 Legati ad Heinricum quartum Imper. 172
Gracchorum seditiones Romæ 28
Gracchus occisus 28
Gragias statutis apponere 238
Grammatica Germania 131
Granata olim Betica 263
Granatæ civitates & arces absorptæ 352 regni incolæ ad fidem Christi compelluntur 336
Grando dira in Episcopatu Halberstadensi 20
Granse Lotharingiæ occupatur à Carolo Burgundo 329
Grascaf in Westphal. 521
Gratiani Imperatores vita & res gestæ 86 Decreta 212
Grebelius anabaptista 354
Gregorii Papæ libri Dialogorum 387
Gregorii presbyteri visio 177
Gregorius ex prætore monachus 88 Heymberg Doctor 319 libertatis amator 313 Nazanzenus claret 86 Papa correctionem instituit morum Cleri & populi 230 papa excommunicat Leonem Imperatorem 208 moralia scribit 112 Nyssenus 86 Turonensis claret 111
Grimoaldi regis obitus ex rupta vena 97
Grimoaldus dux Beneventanus 95 occidit Gotebertum 96
Grimon præpositus Urspergensis 237
Gripho Caroli Martelli filius 121 Bavariam occupat 123 in custodia detinetur 121
Grisea secta 297
Grossani Arabes vastant Hierosolymam 251
Grysler tyrannus in Helvetia 281
Gualterus de Gerolzeck bellum gerit contra Argentinenses 255
Guido Bonatus Astrologus 259
Guntrammo regi thesaurus in somno ostenditur 68 ejus obitus 68
Gulielmus Cerverius Princeps de Servia 349
Gulielmus Landgravius Hassiæ 336 Occam Papæ conatum improbat 269 Pictaviensis Hierosolymam proficiscentium dux 181
Guntheri episcopi Babenbergensis dotes animi & corporis 473
Guntherus comes Schvvarzburgensis eligitur in Imperatorem 273
Gunterus Eremita 461
Gutenberg domus in qua inventa ars typographica 309
Gygantes nati 451
Gymnosophistæ Indi 11

H

HAalon Tartarus Persidem subegit 254
Habinoberg monticulus 225
Habino dux Augustanorum in Vindelicia 225
Habspurgensium duo Imperatores electi 258
Hademarus Episcopus generalis cruciferi exercitus præfectus 176
Hadoloha locus Saxoniæ 136
Hadrianopolis 71 à Turcis capta 264
Hadriani Imperatoris vita 51 moles 356
Hadrianus papa musca cruciatur 221
Hæmon rex Thessaliæ 4

Hæresis

Hæresis Acephalorum 454 Adamitarum 294 Albatorum 284 Anthropomorphitarum 453 Arriana 198 Cataphrygarum 453 de Christi humanitate & divinitate 109 Euticiana 198. 383 Feliciana 402. 455 Fotini 198
Hæresis Fratricellorum 262
Hæresis Heinriciana 189. 190 Manichæorum 453
Hæresis Nestoriana 454 Novatiana 453 Pelagiana 454 Sabelliana 193. 453 Wetzilonis Archiepiscopi Moguntini 173 Vuigbertina 189
Hæresis quando in papa esse dicatur 198
Hæretici militare prohibentur 88. qui sint Romano judicio 348
Hagæ comitis Holandiæ mulieres seditiosæ 352
Haganoja 255. 259
Haganoja castrum 233
Haga Teutonice circuli regionum 127. 128
Hagenbach tyrannus decollatur 328
Halberstadensis Episcopus contra Heinricum quintum dux belli 196 pallium consequitur 468
Haleces octo uno venduntur nummo Argentinæ 258
Haldinburg castrum prope Argentinam 235 solo æquatur 255
Hallou juxta Mosam 425
Hammerstein castellum 207. 478 restauratum 480
Hamilcar dux Carthaginens. occisus 18
Hamo aureo piscari 38
Hammanus Offenburgius consul Basiliensis 301
Hanala heros 74
Hanebaldi nobiliss. Romani 266
Hannibal pro Carthaginensibus Romanos oppugnans 16. 17. 19. 20 &c. oculum amittit frigore 20 seplasia emollitus & victus 21.
Hanno dux Carthaginensis 16 in locum Hannibalis subrogatus 17
Hannonia à Gallis vastata 350
Hanstein arx 284
Harelungi 157
Haristallum castrum 212 urbs 153
Haripertus Pergamum expugnat 110
Hartesburg 485 &c. funditus evertitur 500
Hartuuigus comes occumbit 187
Hasdrubales Carthaginensium duces 17. 25
Hasdrubal capite damnatus 17 Romanis se subjicit 26 ejus uxor seipsam cremat 26
Hatugato Saxo miles pater patrum 147
Hatto Archiepiscopus Moguntinensis astutus proditor 143
Hattonis Archiepiscopi dolus cum torque aurea 149. 150
Hebionei hæretici 53
Hebubar successor Mahometi 115
Hechinga sub arco Hohenzorn sita 283
Heidelberga 365 arx 319
Heilbrunna libertate municipali donata 259
Heimenburg castellum 492. 493
Heimenburg urbs Marchiæ 168
Heinriciana hæresis 189. 190
Heinrici Bullingeri testimonium de Vlrico Zuuinglio 364
Heinrici episcopi mirabilis obitus 515
Heinricorum de Guebelinga familia 249
Heinricus Auceps à quibusdam non annumeratur Imperatoribus 232
Heinricus de Hassia floret 276
Heinricus Gürtelknopff Gardianus 258
Heinricus Heinrici primi Imperat. filius 155. 156
Heinricus Heinrici tertij filius rex coronatur 463
Heinricus dapifer de Walpurg 235 comes Beringensis 202 comes dominus Hierosolymitanæ de fenestra cadit & moritur 232 comes Lutzelburgicus Imperator 265 266
Heinricus comes de Toingen 224
Heinricus comes de Veringen 224 de Austria frater Luipoldi 215
Heinrici Crassi comitis miser interitus 185
Heinrici ducis Vuelphonis fratris res gestæ 212 213
Heinricus dux Bajoariorum 458 dux Bavariæ Welphonis filius 210 dux Bajoariæ imperij invasor 459. obijt 458 de Austria dux & Marchio 216 do Saxonia dux Bavariæ 216 dux Brunsuicensis 259. 347 dux Forojulianus 128. 136 dux Lotharingicæ partibus Heinrici quarti favet 190
Heinricus Saxoniæ dux 144. 223. 232. 273 rex eligitur 437 à Conrado declaratur Imperator 150 Illustrissimus 149 perfidè agit cum Friderico Imperatore 226. 227
Heinricus junior dux Saxoniæ 273 filius Friderici primi Imperatoris dux Suevorum 227 Landgravius Thuringiæ 253 cognomento Raspen 251 Marchio in Saxonia potentissimus obijt 185 marchio de Andechse 237 Palatinus comes 174 dux Lotharingiæ uxorem occidit 467 suadente diabolo fit monachus 465 primus Imperator cur auceps dictus 150 vita & res gestæ 150 secundus imperator ejusq. vita 163 secundus obijt 460 tertius imperator 460 eius vita 156 quartus imperator à filio captus 188 quartus ad transactionem belli Saxonici persuasus 499 à Paschali PP. excommunicatur 184 à tribus Pontificibus excommunicatus 184. 524 Archipirata & hæresiarcha dictus 192 astu conatur Saxoniam subigere 516 ex imprudentia in summo periculo 516 implacabilis 516 in vitæ discrimine 467 nuptias celebrat 475 omnibus invisus 495 primum armis accingitur 471 Principibus fit supplex 495
Heinricus quartus Principum auxilia implorat contra Saxones 491. 492 Sepulchrum Domini visitare instituit 185 sollicitat Luititios in Saxones 493 matri subtrahitur 167 repudiat uxorem 475. 476. 477 &c.
Heinrici quarti cadaver sævitiam patitur 192

Heinrici consiliarij quales 529 *Exequiæ & sepultura* 195 *fuga* 530 *fuga ex arce Hartesburg* 491 *ingenium* 529 *ira in Saxones implacabilis redintegrata* 524 *literæ ad Imperij status* 190 *nimia inclementia* 510 *obitus* 191 *pœnitentia* 170 *vita, bella & res gestæ* 167. 468 *usq; ad finem libri*

Heinrico quarto adhærentes 192 *à Ruzenorum rege ingentes divitiæ offeruntur* 506 *dies dicitur Romæ* 323 *objecta crimina* 485 *principes denegant auxilia* 497

Heinricus V. Imp. contra patrem bellum machinatur 186 *in Augustum consecratus & coronatus* 194 *patre degradato designatur* 189 *Iacobo Patriarchæ comparatus* 194

Heinrici quinti Imper. lugubris clamor super patre 187 *professio fidei* 195 *vita & res gestæ* 175. 176. 186 187 *obitus* 207

Heinrici sexti Imp. vita & res gestæ 232

Heinr. VII. Imp. uxorē ducit 247 *veneno perit* 310

Heinrici septimi Imp. vita & res gestæ 265

Heinricus rex Clericorum 251

Helarianus patricius Romana 87

Helbericus regis Francorum filius 92

Helena 59. *invenit crucem Christi* 61. 62 *Adiabenorum regina* 44 *concubina Constantij* 383 *Constantini concubina* 60

Helena quo anno rapta 6

Helia Hierosolyma 51

Helice urbs terræmotu absorpta 10

Heliodorus Hierosolymæ templi thesaurum spoliare præsumit 23. 24

Heliogabalus imperator 54

Heliopolis 24

Helisæi prophetæ ossa 94

Hella Attilæ filius 81

Hellesponticum fretum 75

Helmichus occidit Alboinum regem 92

Heltprunna 365

Helvetiorum bellum cum Austriæ domo 335 *fœdus cum Sigismundo duce Austriæ* 328 *insignes aliquot victoriæ* 281

Helvia mater Ciceronis 29

Hemeradi miracula in Hasengun 486

Hemma Ludovici Imperatoris uxor 422

Heraclianus Africæ comes Romam deprædandam venit 90

Heraclij imperatoris vita 114

Heraclonas naso truncatus 116 *regni invasor* 95

Heraldus ducis Lotharingiæ bellum denuncians 327

Herberhardus comes potentissimus Franciæ 144

Herbipolensis episcopus occisus 238 *vide Vuirtzburgensis* 238

Hercules Alexandri filius 13 *cognomento Desinaus* 6 *contra Amazones* 73. *flammis se inijcit* 452

Herculis filius Telephus 73

Herculius Maximianus 60

Heregisus dux Beneventorum 401

Heremitarum intercessio pro peccatore 113

Heresburg castrum 398. 399

Herfeldense monasterium sub Iurisdictione Roman. pontif. 465 *extruitur* 454 *incensum* 460

Herfeldensis Abbas Arnoldus 460 *Bardo* 460 *Balthart* 455 *Bernhardus* 459 *Brunuuart* 456 *Bun* 456 *Drugo* 456 *Egilolph* 458 *Hagano* 458 *Hagatio* 442 *Harderat* 456 *Godehardus* 459 460 *Gozbertus* 458. 459 *Guntherus* 458 *Heinricus* 486 *Megingoz* 457. 458 *Meginherus* 460 465 *Thiethardus* 457 *Rudolphus* 466 *Ruotthardus* 466. 486. 505

Herfeldensis Abbas consentit in decimationes sed certis conditionibus 487

Herimannus comes de Glizberg 516

Herimannus dux Alemannorum 165

Herimannus dux Saxoniæ contra Imp. Heinricum quartum 489 *Luneburg obsedit* 492 *dux Suevorum ditissimus* 159 *presbyter in monte Oliveti* 184

Heristal apud Vuisaram 136

Hermannus comes de Glitzberg 512 *contractus monachus doctissimus* 167 *dux Germanorum* 226 *dux Suevorum* 156 *à Saxonibus rex constitutus* 172. 173 *moritur* 173

Hermannus Landgravius Thuringiæ 232. 235 *Landgravius Hassiæ* 327 *marchio Badensis* 229

Hermanni episcopi Babenbergensis indignum factum 507

Hermansaul 398

Hermantia Stiliconis filia Honorio copulata 70

Hermaphrodita monachus 331

Hermenricus an apud Attilam exul fuerit 85 *quando Gothorum rex* 85

Herminigildus ob fidem occisus à patre 113

Hermetis Liber Pastoralis 380

Hermolaus ab Alexandro occisus 11

Hermolaus Barbarus floret 333

Herodes ab Angelo percutitur 44. 379 *Idumeus fit rex Iudæorum* 38 *Lugdunum relegatur* 43 *magno cruciatu moritur* 40. 46 *occidit infantes* 40. 379

Herodiades Ioannem Baptistam necat 379 *Arethæ regis filia* 41

Herodiadis amor conjugalis 43

Herodis & Aretæ simultas unde 41 *filij* 40 *res gestæ* 38, 39. 40 *tyrannis in consanguineos & domesticos* 379

Heroum Gothorum genealogia 74. 75

Heruli 79. 89. 94 *à Gothis victi* 75 *nudi pugnabant* 90 *sedibus pulsi* 71. 72

Hesso Scholasticus 200

Hevelli Sclavi 154

Hexameron Concilij 199

Hiemeleuua castellum 155

Hiems dura & nivosa 166 *durissima* 455 *lenis & pestilens* 174 *mollissima* 407

Hiero-

Hieroglyphicum silentii 3
Hirenæ Constantini filia 120 *Imperatrix Constantinopolitana* 132 *ejus legatio ad Carolum Magnum* 137
Hieronymus apud Bethlehem claret 861.383.453 *librum de viris illustribus scribit* 89 *presbyter obiit* 91383
Hieronymi expositio in dictum Hieremiæ Nolite confidere &c. 317
Hieronymi de Praga encomium 292
Hieronymus de Praga condemnatur & comburitur 289 *Alexander contra Lutherum* 348 *Savonarola & ejus doctrina* 334
Hierosolyma Helia dicta 51. *capta ab Antiocho* 23 *à Christianis capta* 178 *à Cosdroe Persa capta* 114 *à Grossanis Arabis vastata* 251 *à Nabuchodonosor eversa* 8 *expugnata à Pompejo* 32 *à Ptolomæo Lagi filio occupata* 12 *à Saladino Persarum rege* 228. *obsessa* 27 *duplici jugo gravata* 176 *expugnata* 49 *uno anno bis capta* 179 *destructa* 380 *restaurata* 71 *restituitur Christianis* 248 *quomodo in potestatem Latinorum venerit* 228
Hierosolymitanæ civitatis claves Carolo missæ 404
Hierosolymitana profectio 247. 471 *ejusque causa & successus* 175. 176. *&c. Bernhardo divo instigante suscepta* 214 215 *Cruce signatorum* 231 *Episcoporum* 168 *Petro Monacho duce* 174 *sub Gulielmo Pictaviensi* 181. 182. *&c. tempore Philippi imperatoris* 236
Hierosolymitanum regnum à Saracenis occupatum 228
Higinus polyhistor claret 39
Hilarius doctissimus episcopus moritur 383
Hildibertus rex Francorum ordinat Tassilonem regem in Bavaria 94
Hildebrandi Papæ vita & virtutes egregiæ 171
Hildebrandus papa deponitur 172
Hiltibrandus dux Spoletanus 133.400
Hildigart Caroli magni uxor 129. 400. 455. *obiit* 434.400
Hildericus rex episcopos ab exilio revocat 96
Hildericus tonsus in monasterium ex rege fit monachus 455.70.124
Hildericus ultimus ex antiquo Francorum regno 70
Hildesheimensis concertatio cum abbate Fuldensi 467.468 *episcopatus instituitur* 456
Hildibertus Archiepiscopus propheta 155
Hilnachiæ naves rotundæ 229
Hippolyte à Theseo capta 73
Hirmingarda Hugonis comitis filia 139
Hispalis urbs Beticæ Hispaniæ 352
Hispania à Carolo magno devicta 127. 133 *à Francis debellata* 403 *à Romanis subjecta* 452
Histriones rejecti 166
Hitta Pipini uxor 117
Hochstratus contra Reuchlinum 318
Hochseoburg castrum 122
Hoenburg in Thuringia 493
Hæst oppidum ad Mœnum 319
Hogiar comes Mansfeldensis 196
Hoeburi castellum à Vuilcis captum 138
Hohenburg contra Danos extrahitur 456
Hohenzorn arx apud Hechingen 283
Hollandi ab Imperatore Heinrico subacti 205
Holandiæ loca litoralia inundatione vastantur 363
Hollenden castellum Gisonis comitis 496
Holofernes à Judith decollatus 8
Homeritæ Indi 89
Homerus quando fuerit 7.452
Homines unde & ubi seniores 89 *sylvestres ex nova terra allata* 337
Hominium 209
Honfridus de Moreal 230
Honoria Valentiniani Imperat. soror ambit connubia Attilæ 80
Honorii Papæ vaticinium de recuperanda Hierosolyma 244
Horatius Flaccus poeta natus 30 *moritur* 39
Hordei inventio 3
Hornburg castellum deletum 196
Horologium artificiose fabrefactum 138.406
Hortensius quando floruit 38
Hospitalarii 229 *de domo sanctæ Mariæ Teuthonicorum* 248 *divitiis Templariorum aucti* 263 *Hierosolymitani* 245
Hospitale sancti Jacobi apud Basileam 307
Hospitii sancti provisio 386
Hostfali 400
Huch primus abbas Præmonstratensium 213
Hugelinus de Arania 247
Hugo abbas Cluniacensis 190
Hugo Blancus Papā accusat coram Imperatore 524
Hugo Caroli magni filius 129
Hugo comes Arelatensis 152 *comes Palatinus de Toingen* 224 *Lotharii filius regnum invadit* 426 *ei oculi eruuntur* 427
Hugonis scomma in Saxones milites 159
Huldinus Hunorum dux 90
Huldrichus Zuuinglius 350
Humilitas Nobilitatis soror 298
Humiliati fratres 243
Hunericus abbas legatus Tassilonis 134
Hunibertus diaconus lectionem non Romano more cantans 166
Hunoldus dux Aquitaniæ 126 *seditiosus* 132
Hungaria à Turcis vastata 355
Hungariæ urbes occupat Conradus Imperator 460
Hungariam cum exercitu intrat Conradus primus Imperator 460
Hungari ab Alemannis & Bajoariis cæsi 144. 460 *à Carentanis cæsi* 439 *à Conrado imperatore victi* 461 *ab episcopo Gebehardo cæsi* 166 *ab Heinrico primo cæsi* 154 *ab Ottone primo cæsi* 155.156. 161.162.441.458 *in Alemanniam irruunt* 437 *Alsatiam vastant* 437 *Germaniam vastant* 143 144.438 *vastant Franciam* 437.457 *Longobardorum fines vastant* 435

Hungari Romæ agunt magnâ tyrannide 282 vastant Saxonum 457 in Pannoniam veniunt 430 quantam cladem Germaniæ dederint 149 Scytharum progenies 429 suum regem Teutonibus imperare difficulter admittunt 304
Hungarorum irruptio 429 in Bavariam 161
Hungarorum sævitia in Gallia 441
Hungarorum sævitia tempore Arnolphi Imperatoris 142
Hungaros inter & Britones quid confligendo inter sit 430
Huniades & Janeus victor Turcarum 324
Hunni 89 à Pipino fugati 136 Bajoarijs contermini 127 Bulgaros superant 390 fiunt Christiani 141 Gothos proprijs sedibus pellunt 383 juxta Bosphorum 96 vincunt Gothos 76
Hunorũ clades maxima 127 gens ferox ejusq; origo 76 impetus in Gothos 70 Legati Vuormatiæ 135
Hunnorum terræ descriptio 127
Huttenus eques Francus 347
Hyberi Gorgiani 314
Hydruns expugnatur à Turcis 265. 332 à Christianis recuperatus 332
Hyems magna 438 asperrima 497
Hymen vox nuptialis 3
Hypapante festum purificationis 88
Hyperboræi loci 91
Hypogothi 91
Hyppoliti episcopi circulus Paschæ sedecennalis 55
Hypolitum S. urbs 308
Hyrcani factum memorabile 22
Hyrcanus Dux, Pontifex & Propheta 26.27

I

IAca Persa 323
Jacobus Apostolus Hierosolymitanus episcopus 42. occiditur 43. 379. 380 patronus Hispaniarum 347
Jacob descendens in Ægyptum 3 mortuus 3
Jacobus de Emps 338. 339. 340 Marchianus ordinis minorum professor 304 Salviatus consobrinus Pontificis 357 Spiegellius Imperatorib. à consilijs 363 Spenger de ordine prædicatorum 321 Sturmus de Argentinensibus optime meritus 326 Trivultius 338
Jacobi Vuimphelingij vita 348. 362
Jaddus pontifex Judæorum 12
Janiculus mons 8
Jani portæ geminæ Romæ clausæ 18. 19. 37. 39 apertæ 37. 40
Ianua civitas 239. 266
Januarius incipit annum apud Romanos 379
Ianuenses à Gallo ad Cæsarem deficiunt 350 fidi in Imperatorem 248 tumultuantur contra Venetos 453
Ianus primus rex Italiæ 6
Iason Mainus eques Romanus IC. 334
Iason Pontifex Iudæorum seditiosus 24
Ibor dux Vuinulorum 90
Iconium urbs 229
Iconomachia 120
Idaspes fluvius 11
Idolum in cathedra Petri 200
Idumæa unde dicta 2
Idus Martij Cæsari fatales 35
Ihesuatorum secta 276
Iecinora Scarorum 48
Iejunium in castris 161
Iejunium quando Romano more celebrandum 186
Iella Castrioti filia 323
Iesaiæ vaticinium de novo templo 34 de virginis partu 7
Iesus quidam magicus regna quædam suæ ditioni subijcit 253
Iesus Syrach quando librum conscripsit 18. 452
Igni cœlesti viginti tres villæ consumtæ 140
Ilia virgo vestalis viva defossa 7
Iligneis folijs conscriptus liber 250
Ilium à Gothis devastatum 75
Illyricum à Turcis tentatur 326. occupant Gothi 81
Imagines corpus Formosi detruncati salutant 143 Sanctorum Constantinopoli concrematæ 120. 492 truncatæ 176
Imberbes Hunni unde 76
Imiza de castro Glizberck 209. 210
Immid Historia 185. 186
Immindingorum tribus de Saxonia 185
Imminitas Electorum principium 279
Imperatores Adolfus 260 Albertus primus 262 Albertus secundus 304 Alexander 142 Anastasius 83. 384. 454 Anastasius Anthonius 120 Anastasius Arthemicus 110 Antoninus Caracalla 54 281. 453 Antoninus Pius 51 380. 453 Antoninus verus 52. 380 Arcadius 90. 454 Arnolphus 142. 143. 457. 434. Augustus Octavius 35. 379 453 Augustulus 94. 95 Aurelianus 58. 382. 453 Aurelius 54. 381. 453 Caligula 43. 379. 453. Carolus Crassus 141. 457 Carolus magnus 137. 455 Carolus quartus 271. 272. 274 Carolus quintus 347 Carus 59. 382. Claudius 58. 382. 453 Claudius 44. 379. 453 Commodus 52. 380 381 453 Conradus primus 144. 457. Conradus 164. 213. 253. 460 Constantinus 60. 75. 97. 110. 382. 453 Constantinus Copronymus 121. 124 Constantinus Heraclij filius 116. Constantinus Palæologus 310 Constantinus Pogonatus 117 Constantius 62. 382. 453 Constans filius Constantini 116 Decius 56 1. 381 Domitianus 49. 380. 453 Diocletianus 59. 60. 382. 453 Emanuel 228 Ferdinandus 364 Florianus 58. 382 Fridericus primus 215 Fridericus secundus 245 Fridericus tertius 306 Galba 48 Galerius 60. 453 Gallienus 75. 383 Gallus 57. 75. 381. 453 Gratianus 70. 86. 383 Gordianus 55. 381. 453 Guntherus 273 Hadrianus 51. 380. 453 Heinricus Claudus 163. 459. 460 Heinricus primus 150. 457 Heinricus tertius 167. 460. Heinricus quartus 165 463 Heinricus quintus

Heinricus Sextus 232 Heinricus Septimus 265 Heliogabalus 54. 381 Hermannus 172 Heraclonas 95.454 Heraclius 95.114.454 Honorius 87.89.90.78.383 Ioannes 303.304 Iovianus 65. 453. Iulianus 63. 383.453 Iulius Cæsar 34. 453 Iustinianus 84.384.454 Iustinianus 96 91.110 Iustinianus filius Constantini 118.119 Iustinus 83.96.384.454 Iustinus minor 88.92. 93.111.385 Leo 111.119.138.142 Leo sive Leontius 118 Leo Bessicanus 93 Leo Constantini filius 133 Leo Isaurius 120 Licinius 57 Licinius Galerius 60. 382 Lotharius 140.209 Ludovicus Bavarus 268 Ludovicus Pius 138.139.456 Ludovicus secundus 141.457 Ludovicus tertius 143.457 Macrinus 54.381. 453 Marcianus 92. 80.383. 454 Mauritius 93.95.112.454 Maximianus 59.60. 75.382.453 Maximilianus primus 333 Maximinus 55. 381. 453 Michael 138. 141 Michael Paleologus 253 Mitius sive Mezentius 116 Nepos 94 Nero 46.380.453 Nerva 50 380.453 Nicephorus 138 Otho 48 Otto primus 155.457 Otto secundus 163.458 Otto tertius 163 Otto quartus 235.238.245 Pertinax 53. 381. 453 Philippicus 110. 119.237 Philippus 56.75.381.453 Phocas 95. 113. 114. 454 Probus 58.382.453 Rudolfus 257 Rupertus 284 Severus 53.381.453 Severus Alexander 55 Sigismundus 285 Tacitus 58.382. 453 Tyberius 40.110.111.379.453 454 Tyberius Apsimarus 118 Tiberius Constantinus 93. 454 Theophilus 141 Theodorus 253 Theodosius 87. 88.89.78 110 383.454 Theodosius Atramytenus 120 Theodosius Iunior 91 Traianus 50.380.453 Valens 70.77 85.383 Valentinianus 65 91.92. 383.453 Vespasianus 48. 380. 453 Vitellius 48 Volusianus 57 75.381.453 Wenceslaus 281 Zeno 82.384 454

Imperator Romanus non eget Papæ assensu 271 electionem Papalem confirmat 487 Principibus fit supplex 495 Papa vescitur 258 terrenus Deus 78

Imperatore ambulante qualis ordo in processione Principum 279

Imperatores duo de Diademate certant 235 quatuor Spiræ sepulti 207.208

Imperatoris authoritas in confirmando Papa 136 Ludovici pii 139 Lotharii primi 140 Heinrici tertii 168. Heinrici quarti 169 Friderici primi 222.225 Heinrici quarti 488.465 Heinrici tertii 461.462 Ottonis primi 444

Imperatoris & sacerdotis differentia 89

Imperatori Romano Roma interdicitur 275

Imperatorum Germanorum Catalogus 126

Imperatrix à Pisanis in Lupanar ducitur 275

Imperatricis sessio & ornatus 280

Imperialis mons castrum 267

Imperialia oppida obligata 277

Imperii divisio 423 Romani initia 34

Imperium ab episcopis tribus administratur male 470 direptum 429 in tres partes divisum 406 in tetrarchias divisum 141 Orientale dividitur 310

Impietatis extremæ exemplum 43.47 49

Inachus primus Argivorum rex 2 Græcus leges scripsit 3

Incendiariorum pœna 230

Incendium Alexandriæ 213 Augustæ 213 Basilica Monasteriensis 201 Carthaginis 26 Cathedralis Moguntinæ 460 Cathedralis in civitate Veridonensi 461 Constantinopoli 71 Corinthi 26 in castris Roman. 20 domus regiæ Neumagi 461 Bambergensis 172 Herveldensis 460 sancti Bonifacii 438 sancti Galli 438 Numantiæ 28 Papiæ 459 Pompei theatri 41 Ratisbonæ 142.161 Romæ horrendum 18. 33. 40. 47 49 templi Dianæ 75 templi in Quidelenburg 458 templi S. Bonifacii in Fulda 457 Treveris 66. 67

Incestus 29.68. 69.114

Indiæ regis Legatorum ornatus 351

Indi cheil partem Britanniæ possidet 422

Indi Homoritæ 89

Indorum legati ad Augustum 37

Indulgentia non à Papa sed à Deo 252

Indulgentiæ contra Imperatorem proclamantur à Papa 250

Induciæ cum Turcis temerè solutæ 306

Infantes occiduntur ab Herode 40

Infantum sex millia capita in piscinario inventa 317

Ingelheim 166 prope Moguntiam in Francia 444 Palatium Caroli magni 129

Ingoberta Heriberti uxor 385

Inguinaria Pestis 386

Ingundis filia regis Francorum 93

Inimicis benefaciendum 48

Innocentiæ vestis 206

Innocentiam probare aqua frigida 210

Innocentius Papa adversatur Philippo Barbarossæ filio 233

Innocentii Papæ ossa 149 tertii PP. Bulla ad Christianos pro reparanda terra sancta 240

Insula Ægei maris 265 Baleares 403 Batava 427 Britannica 122 Candia 265 Chalcis 265 Corsica 406. 420 Corsica 420 Creta 265 Cumacina 110 Cumacula 407 Cyclades 265 Cyprus 265 Eboja 326 Fresonum 196 Gothischanzia 72 Laci Cumani 219 nova emergens 46 Patalaria 406 Pathmos 380.453 Potiana 380 Rheni 209 Rhodus 265.332.351 Sardinia 408 Scanzia 71 Schalarum 338 Scodra 265 St. Switberti 467 Sporades 265 Stein 124 Thule 71

Insignia Imperii vide Regalia

Interregnum Imperii Germanici 255

Incestuosæ nuptiæ 228

Investitura Ecclesiarum ab Imperatore Heinrico quinto Papæ concessæ 204 è laicorum manu excussa 194.198

Investituras repetit Lotharius Imperator 212

Investituræ Privilegium 195

Invidia discordiæ filia 229

Inundatio 139. 226 in Italia 93 in Germania inferiori 363 in castris Christianor. 246 Romæ 213 Tybris 364. 488
Interpretes sacrarum literarum honorati 16
Interregnum Imperii 304
Ioachimus Marchio Brandeburgensis elector 347
Io Ægyptiis literarum cognitionem tradidit 3
Ioannes Apostolus apud Ephesum scribit Evangelium 380.453 in dolium olei ferventis mittitur 380 in Insulam Pathmos relegatur 49.380.453
Ioannis Alberti Imperatoris interfector fit monachus 262 Anachorita claret 454 Apost. ab Exilio revocatus 50. obit. 50. 380. 453. apparet 87.95 Baptista floret & capite truncatur 41.42.379 Baptista de Macerata 352 Baptistæ caput revelatum 93 Baptistæ ossa translata 65 Brentius Ecclesiastes Hallensis 254 Britanniæ dux ruina muri oppressus 263 Capistranus de minorum observantia monachus 295. 311 Castriotus dux 323 Chrysostomus claret 454 Obit 90 comes de Eberstein Arelatensem Cardinalē spoliat 300 301 Cornelius nauta insignis 350 Crutzer Parochus & professor Argentinensis 332 de Argentina vehemēs prædicator 245 de Habsperg dux Sueviæ factus 258 de Leyden Anabaptista 354 de Regio monte mathematicus floret 333 de Roccizano 302 dux Bavariæ 301. 302 dux Lusatiæ Wēceslaum Imperatorem è custodia liberat 282 dux Saxoniæ Elector Imperatori confessionem exhibet 363 Eremita celebratur 89. 383. obiit 90 exconsul Mauros vincit 384 Faustinus typographiæ inventor 309 Fridericus dux Saxoniæ 566 ejus confessio fidei 363 Geiler de Keysersberg Doctor primus prædicator in templo Argentinensi 332 Gensfleisch inventor typographiæ 309 Guttenberg Typographiæ 308.309 Hiltz Coloniensis Architector turris Argentoratens. 257 Huniad Vngarorum dux 311. 306 Huß condemnatur & comburitur 285.286. &c. invasor Imperii occiden. 91 Keysersberg concionator Argentinensis 566 Meckelburgi dominus dux creatur 275 Medices perditorum manipulorum dux 355 Mentel typographus 308 monachus præscientiæ clarus 87 Oecolampadius ejusq; vita 365 papa cæcum illuminat 96 pseudopapa cæcatur 459 Ioanne Reuchlinus doctissimus vir 358 Rochezan 295 Simler Canonicus Petri Iunioris Argentinæ ejusq; liberalitas 566 Standonc collegiū pauperum instituit Lovanii 334 Stupitius doctor qualis in causa Lutheri 343 Virotus præses Metensium inhumanus 308 Wayvvoda bellum gerit adversus Ferdinandum regem 360 Wessalus lux mundi dictus 332 Wicleff memoria cōdemnatur 285. 286 Zicka 293
Iohannis de Wesalia paradoxa 32. 322 Francisci Pici Mirandulі oratio ad Leonem decimum PP 341 Hussi encomium 292 Ludovici Vives libri 354 Wiclevi libri concremati 282 Wiclef ossa exhumanda condemnantur 287
Ioas regis Hungariæ filius 470 Vngariam, pulso rege Salomone, occupat 504.505
Ionicum mare 265
Ioppe portus 182 & urbs obsessa 184 reædificata 230 restituitur Christianis 180. 248
Ioppensis comes 228
Iordani officialis argute dictum 226
Iosepho ab Ægyptiis simulachrum erectum 3
Iosephus historicus claruit 49 ab Historia Machabæorum discrepat 24 Legatus fidelis pro patria 21.22 ejus testimonium de Christo 42 de Ioanne Baptista 42
Iosippus prædicit Vespasiano imperium 47
Ioviani Imperatoris vita 65
Iovianus tyrannus in Gallia 90
Iovis templum 8 Ammonis 11 Dodonæi 15
Iovis mons 126.194.226.398
Iovi quando immolari cœptum apud Athenienses 4
Iringus Avarorum Princeps 403 audax miles regis 146.147 perfidus proprium dominum interficit 147
Iringis Straza 148
Irminfrid dux Thuringorum 145
Irminsul idolum Saxonum 132 quale Idolum 149 quomodo interpretetur 148.149 destructum 455
Isaac quando mortuus 3
Isabek Bosniæ Satrapa 326
Isabella Lusitanorum regis filia nubit Carolo quinto Imperatori 352 regis Danorum uxor 350
Isnæ civitatis liberalitas in studiosos Theologiæ 566
Isydorus Hispalensis floret 388
Italia ab Hannibalis infestatione liberata 20 à Gothis liberata 88. 89 à Saracenis vastata 121 à Turcis vexata 265 Arnolpho Imperatori subjecta 142 in Welphos & Gibelinos divisa 249 sine ferro Lothario Imperatori subacta 212
Italiæ regnum ad Oedoacrum devolutum 94
Itali mutant mores ratione fortunæ 356 terrā sanctam recuperare præsumunt 228
Italicum ingenium callidum 420 regnum 6
Itha de Wingin Rudolphi Welphonis uxor 209
Interamne civitas destructa 226
Iter Bohemorum ad Concilium Basiliensē 301
Iter Heinrici quinti in Italiam 194
Iubileus annus Iudaico more celebratur 262 annus ad quinquaginta annos reductus 272
Iudæi Alexandria pulsi 43 ad remittendum usuras compelli vult Papa 241 ad fidem suscipiendam coacti 178 ad Baptismum compulsi 174 aut baptizandi 121 aut pellendi 389 & Epicuræi in Bohemia & Moravia 294 ex Franciæ regno pulsi 264 Hierusalem reversi 8 in Germania combusti 264.273 in Ægyptum ad novum templum confugiunt 24 in Ægyptum captivi deducti 12 infamati de peste 273 Lacedæmoniis cognati 23 per Asiam, Syriam civitate donati 16 Romæ captivi 357 Romā expulsi 46.380 similes navi turbatæ 19

Iudæis

Iudæis Hierosolymis interdicitur 51 quomodo Evangelium prædicandum ex decreto Concil. Basiliensis 301
Iudæorum centum & viginti quatuor millia evecta Hispania 333 fœdus cum Romanis 24 gens in quinq; conventus divisa 32 Regnum deficiens 31 regnum dividitur 379. 452 triginta millia in servitutem redacta 33
Iudæus librum in rupe de triplici mundo conscriptum invenit 756
Iudas Machabæus 24 Galilæus seductor 40
Iudices Hebræorum 452 vide Duces
Iudith historia 452
Iugurtha dux belli 27
Iuliacum 190
Iulia Augusti filia adultera 39 Caracallæ noverca & uxor 54
Iulia familia 35
Iuliani Imperatoris Apostatæ vita & res gestæ 63. 64
Iulianus Cardinalis inducias cum Turca solvit 306 Pelagianista damnatus 92 Italiam occupans 59 legatus ad regem Indiæ 89
Iulianus Maximus Galliam occupat 55
Iulii Cæsaris in Galliam missio 32 res gestæ & bella 33. 34. 35
Iulius Cæsar vid. Cæsar 34
Iuliorum familia 7
Iunonis monetæ simulacrum 9
Iupiter quando Europam rapuit 5
Iura mons 335
Iuramenta non curantur 235 Electorum Principũ 277 Imperatoris erga Papam quale 271 supra divorum corpora datum 124
Iurandi mos apud Tartaros 351
Iustina mater Valentiniani Arriana St. Ambrosio infesta 86
Iustini apologia pro Christianis 52
Iustiniani Constantini filii Imper. vita 118 119 Imperatoris varia bella 384 vita 96 obitus 68
Iustinianus contra hæreticos 96 ob Eutichi hæresin Diocletianus factus 84
Iustinus Pelagiana hæresi infectus 111
Iustinianus naso truncatus 110
Iustini Imperatoris vita 96
Iustini minoris Imperat. vita & res gestæ 88
Iuvenilis industriæ exemplum 22
Iuvavia Salizburgum 215
Iuvenum Saxonicorum è custodia se liberandi astutia 530

K

KAtzenœlenbogen comitatus 319
Kelmüntz castrum 224
Keyserbergius Doctor primus prædicator templi Argentoratensis 322. 328. 332. 366
Kchrisburck 401
Kievermont castellum 157. 158
Kilianus episcopus 118 ejus translatio 123
Kinzicha vallis 251
Kirchberg villa monasterio Hirsfeldensi subducta 471 reddita 474
Knipperdolling Anabaptistarum rex 314
Koniochus episcopus Trajectensis 69
Kolbesheim 255
Konigsheim 255
Kochersberg 255
Kribo diaconius Ottonis Marchionis frater occiditur 479
Kunigunda Heinrici secundi uxor 460 obiit ibid.
Kutilimberg 237
Kyburg 258
Kyburg comes 271
Kyrieeleison tessera militaris Christianorum 154
Κύριον quid 8

L.

LAbarum vexilli nomen 61
Lacedæmon a s[illegible]i gignebat masculos 265
Lacedæmonii ab Abrahæ semine descendentes 23
Lacedæmoniorum regnum oritur 452
Lacus larius 98 Lemanus 224 335 Pollois 81 Vernsee 226
Lacteus cœli circulus Iringis Straza cur dictus 148
Ladislaus Ungariæ rex ad Varvam à Turcis victus 290
Lætaniæ 92 triduanæ institutæ 384
Lagidæ Ægyptiis imperant 39
Lama aqua Longobardorum lingua 90
Lamberti Schaffnaburgensis peregrinatio in terram sanctam 465
Lambertus Schaffnaburgensis fit monachus 465
Lamissio infans ex aqua hastam arripiens tractus 90
Lampades duæ divinitus accensæ 184
Lampertus Episcopus occisus 119
Lancea Christi 179 Constantini Imperat. 153. 154 Ottonis primi adorata 156 Rudolphi regis 171
Landavv sedes Spirensis præsidis 268
Landenberg arx 281
Landericus adulter 68
Landgravius Thuringiæ oppugnat ducem Saxoniæ 227
Landstall arx 352
Langobardi in Pannonia 85 quamdiu in Pannonia habitarint 92 Romanorum adjutores 85 vide Longobardi 87
Laodicea condita 13
Laodice regina Syriæ 19
Lapis miræ magnitudinis 160
Largitatis exemplum 49
Lasciviæ exemplum 54
Lateranense Palatium 266
Laterculus Theophili 86
Latinæ literæ repertæ 452
Latina lingua exculta 6

Latinorum Imperii in Græcia finis 253
Latium unde dictum 6
Latrunculi in Germania 199
Lauda noua urbs 218. 219. 223 *exterminata* 217
Lauinium extructum 6
Laupen prope Bernam obsidetur 271 *locus victoria clarus* 281
Laurea Delphica 316
Laurense cœnobium ab episcopo Premensi occupatur 470
Laurentius à Cete *Vrsinus Pontificiorum dux* 356
Lauresheimense monasterium petit quidam comes ab Imperatore 157
Lazarus Seruiæ Princeps 264
Leader Episcopus 93
Lecho dux Bohemiæ occisus 137
Legati Concilii *Basiliensis ad Delphinum* 307 *Dalmatiæ ad Carolum magnum* 406 *ex Africa ad Carolum quintum missi* 351 *ex India* 351 *Græcorum ad Carolum magnum missi* 403 *Græcorum Imperatoris ad Cõcilium Basiliense missi* 303. 304 *Heinrici quinti ad patrẽ* 191 *quarti ad Saxones* 489. 490. 509. 513 517 *quarti ad Thuringos* 492 *Hirenæ Imperatricis Constantinopolit. ad Carolum magnum* 405 *Hungariorum pacem petentes* 461 *Imperatoris Friderici secundi ad Delphinum* 307 *nobilium Alsatiæ ad Delphinum* 307 *Papæ ab Imperatore spreti* 523 *Papæ ad Heinricum quartum Imperatorem* 504 *Papæ ad Principes Germaniæ* 539 *Papæ Babenbergensem Episcopum excommunicant* 508 *Persarum regis ad Carolum magnum* 405 *regis Vngariæ ad Heinricum quartum Imp.* 504 505 *Romanor. pro reconciliatione Philippi Imperat.* 236 *Rusciæ gentis ad Ottonem primũ* 458 *Ruscorum repudium regis sui filiæ reportant* 460 *Saxonum ab Heinrico quarto contempti* 510 *Saxonum ad Imperator. Heinricum quartum* 489. 490. 500. 515. 517 *Turcarum Basileæ* 303 *variarum gentium ad Ottonem primum missi* 458 *violati* 328
Legatus Apostolorum excitans W*andalos in Turcas* 315 *ex latere Papæ* 198 *Papæ ad Heinricum quartum Imper.* 539 *Romanus circulo terret Antiochum* 24
Leges Friderici primi Imperatoris 218 *pii papæ* 313 *Minoæ Romanis legibus permutatæ* 31 *quando Græcis primum traditæ* 3
Legio Martia diuina 225
Legionum Ottonis magni ordo 161
Lemonicenses rustici seditionem mouent 284
Leo, aquila & Draco in Saxonum vexillo 147
Leo Imperator Constantinopol. 128 *papa ab Attila optata obtinet* 80 *papa excæcatus* 136 *pontifex de homicidiis suspectus* 139 *Spatharius* 120
Leodegarius episcopus Augustuduni 69
Leodienses à Carolo Burgundiæ bello petiti 326
Leodiensis episcopus partibus Heinrici quarti fauet 190
Leodium Lotharingiæ ciuitas 199
Leonem mulier peperit 268
Leonides Alexandri præceptor 10
Leonides pater Origenis 381
Leonina ciuitas Romæ 266
Leonis C*onstantini filii vita* 133 *Imperatoris vita res gestæ* 93. 94 *Papæ innocentia* 137
Leonora Lusitaniæ regis filia, Friderici Imperatoris uxor 309
Leopoldi ducis pugna cum Suitensibus 268
Leopoldus dux Austriæ Argentinæ moritur 272 *cadit in pugna apud Sempach* 280 *vastat Spirensem agrum* 268
Lepidus fit Cæsari Augusto supplex 36
Lepores galeati 38
Leprosi inficientes fontes 273
Lesbos Insula à Turcis occupata 310
Lesbus urbs condita 4
Letaniæ ante Ascensionem Domini quando institutæ 94
Letania Septiformis contra pestem 93
Letzo dux Boemorum occisus 406
Leuam manum ut degat Diaconus quando institutum 91
Leucarum Gallicarum ratio 79
Lex de Bigamia introducenda 66 *de Incendiariis* 230 *de Pace constituenda* 230 *de sententia necis & proscriptionis triginta diebus perpendenda* 88 *de summa Trinitate & fide Catholica* 267 *de vinearum cultoribus* 386 *Duellionum* 227 *Fannia* 300 Flandrica *de successione magnatũ* 480 *Friderici tertii de pace tuenda* 333 *Gracchi de pecunia Attali diuidenda* 28 *Longobardorum* 95 *Orchia* 300 *Salica* Francorum 66
Libanius Sophista Syrus 63. 64
Liber actuum Sancti Columbani 69 *passionis Alexandri* 45 *de triplici mundo in rupe inuentus* 250
Libri CCCC. *millia igne exusti* 34 W*iclevi concremati* 282
Liberalitas maxima Principis virtus 333
Liberos instituendi ratio 129
Libertas in Concilio 298
Libidinis exemplum 47 *regnandi exemplum* 14
Libertatis insigne 21
Libya per testamentum accedit Romanis 31
Licerius Imperator Rauennæ 94
Licinii Crassi Sacrilegium 32
Licinii Imperatoris vita 57 *bella* 61
Liechtenbergensium terra depopulata 255
Liel arx destructa 280
Liepertus in balneo suffocatus 110
Liga sancta 355 *Sotularia in agro Bruxellensi orta* 336
Liguria à Burgundionum rege vastata 83 *à Gothis vastata* 78 *à Longobardis occupata* 92
Lilybeum Siciliæ oppidum 17
Limburg vicepincerna 280
Lindauu oppidũ 334 *soluit pœnam pecuniariã* 275 *studiosis Theologiæ stipendia ordinat* 566

Linda-

Lindaviensis Reipubl. fidei confessio 363
Lingua Hebraea, Chaldacia &c. ad quid discenda 301
Linguarum cognitio electoribus Principib. necessaria 280
Linus musicus quando floruit 6.452
Lippia prope Rhenum 133
Lippiae fons 134
Lipsana apostolorum 88
Lipsicae disputationis Epitome 344
Lisaniae regnum 44
Literae Caroli quinti ad Papam quo excusat expugnationem Romanam 358 de morte Michaelis Archangeli 95 Heinrici quarti ad Status imperii 190 Martini Lutheri ad Leonem decimũ PP. 342 pacis 230 Papae Leonis contra Lutherum 344 Pii secundi Papae ad ducem Burgundiae 320
Literarum Gothicarum inventor 77
Lithuani Moscovitas Ruthenosque superant 338
Litingorum stirps 91
Livii Historici mors 41
Locustarum ordo militaris 420 turma 329 Galliam vastant 420
Lombardi ab Imperatore Friderico primo impugnati 227
Lombardorum leges in vindicandis injuriis 218. 219
Lombardica statuta 227
Longinus praefectus Italiae 89
Longinus imperium invadere tentans 94
Longobardi 72.91 Pannoniam occupant 87.91 de Pannonia egressi in Italiam ingrediuntur 385 destruunt monasteriũ in Castro Cassino 94 Winoli 90
Longobardorum adventus in Italiam eorumq; historia 89.90.&c. justitia & securitas 93 reges flavii dicti 93
Lotharingia Germania 172 Germanorum regi donata 437 Ottoni primo subjugata 162 jurat Carolo Burgundiae duci 329 unde nominata 410
Lotharingiam Hungari invadunt 144
Lotharingiae dux contra Argentinenses 327
Lotharingi gens varia ad rerum novitates prona 152
Lotharius Dagoberti nepos 69 dux Heinricum episcopum Monasteriensem expulsum restituit 201 dux Saxoniae 193.196 rex Thietbergam repudiat 412 ob concubinam excommunicatus 141 cum Papa communicat & moritur 418 monachus efficitur 411
Lotharii primi Imperat. vita & res gestae 140. 208 usq; 212 ducis insolentia 205
Loressan Abbas Adalbertus 520 Udalricus 520
Lovanii collegium pauperum 334
Lovanium in regno Lothoringiae 426 peste afflictum 333
Lucania Italiae abscissa fit Sicilia 353
Lucae Evangelistae ossa translata 63.88
Lucelburgensis comitatus justitiae & Aequitatis sedes 265
Lucenses debellantur à Germanis 259
Lucensis episcopus cum Pisanis de jurisdictione cõtendit 197
Lucernates in bello Tigurino neutrales 364
Lucii Papae Epitaphium 227
Lucius Pomponius Bononiens. Attellanarum scriptor 30 rex Britanniae baptisatur 52
Lucretiae castitas 8
Ludi Romani instituti 8 theatrales in campo Martio 56
Ludolphus Ottonis primi filius in patrem arma sumit 440
Ludovica Francisci regis Galliarum mater 360. 364
Ludovici Bavari Imperatoris vita & acta 268 primi res gestae 456 tertii Imp. vita 143 Imperatoris regnum dividitur 423
Ludovicus Aquitaniae rex, Caroli M. filius fit Augustus 131 Archiepiscopus Arelatensis judex fidei 297 Arnolphi filius fit rex 435 Caroli Balbi filius 423 Carolomanni filius moritur 425 Delphinus primogenitus regis Franciae 306 307 divus à Soldano in vincula conjectus 263 Drigenbergius Scholae Seletstadiensis rector 362 dux Bavariae curator regis efficitur 247 Imperator excommunicatus 269 Hungariae rex occumbit 355 Imperator privatur imperio 410 Pius Imperator fit Germanus 138 ejus vita & res gestae 138. 139.&c. rex casu duas frangit costas 419 Romanus Marchio Brandeburgensis 269
Ludvvigstein arx Hassiae 284
Lugdunum condita 39
Luipoldus dux Austriae, Dalmatiae & Histriae 248 dux Bavariae à Welfone duce vincitur 215
Luitherus Imperii invasor 459
Luititia regio ad Evangelium Christi conversa 206
Luititii contra Misnenses 463 filios necabant 206 in Christianos saeviunt 167 inter se tumultuãtur ob Saxones 493 nomini Christiano infestissima gens 517 Romano Imperio tributarii facti 165 Saxonibus auxilium offerunt 510 Saxonum hostes infensissimi 489. 493 tributarii facti 167
Luitolphi Ottonis primi filii poenitentia 161
Luitolfus Ottonis primi filius ab Herimanno Suevorum duce adoptatus 159 Saxo religiosus 149
Marchio Ungarorum clades 166
Luitprandus tondit Pipinum 121
Lullius Alchimista floret 269
Lunae cursus inventus 39 templum 28 observatio in agendis rebus Saxonibus usitata 148
Lunae tres apparentes 18
Luneburg in confinio Saxonum & Luititiorum 492
Lupa meretrix 7
Lupoldus Austriae dux sibi manus ex desperatione inferre conatur 269

Lupoldus de Mersburg caballo lapsus mucrone perfoditur 483
Lupicinus ductor Romanorum tyrannus 77
Lupi luminibus privantur gelu 71
Luporum sævities 268
Lusores inter milites 357
Lutherani Germani 356
Lutheri Antagonistæ 348 *cum Oecolampadio colloquium* 361 *cum Zuvinglio de controversia Eucharistiæ concordia* 368 *Historia* 342. 343. *&c. libri combusti* 349 *Libri typis evulgantur* 347. 348. 349. 350 *nomen Romæ à militibus proclamatum* 357 *parens* 348
Lutherus Wormatiam venit 348
Luteringia ab Anglis, Picardis, &c. vastata 277
Luxoviense Cœnobium
Lycia in finibus Saracenorum 471
Lysimachus Halicarnasseus Alexandri M. Præceptor 10
Lyssum urbs Venetorum 325

M

Machabæorum liber inchoat 452
Macedonia à Romanis devicta 31 *à Turcis vexata* 323 *depopulatur* 384 *divisa* 13 *Turcis subjecta* 265
Macedoniana hæresis 86
Macedonum regnum deficiens 26
Macharius hæreticus 109
Magdeburg Parthenopolis 212
Magdeburgi prædicat Iohannes Capistranus 311
Magia reperta 451
Magistri scholæ officium tempore Caroli M. 131
Magnentia virtutibus clara 70
Magnentii interitus 62
Magnentius regni invasor 62
Magontia obsessa 458
Mahumetis origo & progressus 115
Mahumetes Turcarum Imperator 285. 323. 328. 332. 360 *Hadrianopoli regiam constituit* 262 *tyrannus insignis* 265
Mahumetis Imper. Turcarum filius ad Christianos confugit 332
Maja mater mercurii 4
Majoranus imperium invadit 93
Majores domus Francorum ac potestas illorum 123
Malchion. presbyter refutat dogma Samosateni 58
Malvatico vino vivum extinguere 331
Malmendrense monasterium fratribus restituitur 482
Mammea mater Severi fit Christiana 55
Manes unde Manichæi 58
Manfredus Fridericum secundum suffocat 253
Mangæ tormenta bellica 220
Manichæorum hæresis oritur 58. 453
Manlius unde Torquatus 10
Mansuetudinis exemplum 30
Mansus rusticorum 238
Mantua sanguine Domini clara 137
Mantuanus Marchio primus creatus 290
Mantum insigne Pontifici electi 221
Manus Rudolphi fœdifraga 172
Manuum oscula signum subjectionis 94
Marani ab Hispanis victi 342
Marcelli martyris corpus 68
Marcellini ossa in Germaniam translata 140
Marchia Boemico duci concessa 517
Marcomanni à Romanis subacti 37
Marcus Curtius in foveam se præcipitans 10 *Evāgelista passus* 47 *Pompilius Lenas legatus Romanus egregius* 24 *Valerius primus Dictator Romanus* 9
Mardonius Iuliani præceptor 63
Margaretha Heinrici septimi uxor 266
Mare Ægeum 265 *Atlaticum* 353 *Balearicum* 128 *brachium S. Georgi* 182 *Britannicum* 122. 151 *Caspium* 115. 264 *Corinthium* 353 *Cyrenæum* 31 *Euxinum* 264 *Hellesponticum* 75 *Ionicum* 265 *Lybicum* 31 *Mediterraneum* 122. 265 *Ponticum* 72. 74. 81 *Russciæ* 179 *Sardoum* 31 *Siculum* 31 *Tyrrhenum* 31
Mare diffusum per Thraciam 88
Marescalli coccina veste donati 309
Maria filia Caroli ducis Burgundiæ ducatum præoccupat 331 *Maximiliani ducis Austriæ uxor in venatione cadit & moritur inde* 332. 333
Marinus comes Heraclionum seditiosum vincit 90
Marius civilis belli causa 29 *sexies consul* 29
Marpesiæ saxum 73
Marquardus dux Carnotensium factus 486
Marrani, id est, Hispani 356
Marsianum stagnum 72
Mars belli deus ubi natus 72
Marsilii Batavini Liber defensor pacis 270
Marciani Imperatoris vita & acta 92
Martesiæ provincia 219
Martia Commodum veneno tollit 53
Martia Legio 225
Martina noverca Constantinū Imp. veneno necat 116
Martinus episc. floret 383 *moritur* 90. 383. *ejus*
Martini S. corpus levatur è tumulo 141 *episcopi sepulchrum* 87
Martino divo equus donatus 122
Martinus Lutherus scribit contra Indulgētias 342
Martinus rusticus seditiosus 305
Martis gladius absconsus à pastore inventus 77. 483
Martius initium anni apud Hebræos 379
Masseriæ obsessæ 349
Massilia condita 8 *oppugnata* 33
Masinissæ regis Numidarū robur & ætas vegeta 25
Mater septē filios uno partu editos necare studet 90
Mathematici ex urbe Roma pulsi 49
Matthæus Hebraicè scribit Evangelium 43. 453
Mathildes comitissa altera Debora 189
Mathilda comitissa libros legum Wernheri procurat 212 *nobilissima Italiæ fœmina* 181 *regis Angliæ*

Angliæ filia Heinrico quinto Imp. copulatur 196
regina prudentiæ singularis 185
Matricidium 27
Matricularii Ecclesiæ 122
Matrimonio interdicto quæ mala eveniant 316
Matrona Imperatori rebellat 204
Mauri Africam infestant 384 Corsicam insulam vastant 408
Mauritania Romanis subacta 70
Mauritii campi 79
Mauritii Imperatoris vita & res gestæ 113
Mauritius Imper. occisus 95
dux Persas vincit 112
Mausoleorum Imperatorum Spiræ superscriptiones 207.208
Mausoleum regum Hierosolymitanum 200 regium 37
Maxentii interitus 61
Maximianus Imperator & ejus vita 59
Maximini Imperatoris vita 55
Maximiani interitus 60
Maximilianus Friderici tertii filius 326. 327
Maximiliani ducis Austriæ prima & insignis victoria 332 ducis Austriæ liberalitas 333 austriæ ducis cum Maria Burgundiaca nuptiæ 327.331 primi Imperatoris vita & res gestæ 333.334. &c. obitus 345
Maximianus Herculeus 59
Maximus ab exercitu invitus Imperator factus 86.87
Maximus à Vermibus consumptus 60. 61
Maximus in Britannia creatur Imperator 383 imperii invasor 93
Maximus membratim discerptus 93
Mazabana judex Persicus 115
Mazaca urbs Cæsarea dicta 41
Mechlinia 364
Meckelburgensis ducatus 275
Mecœnas Augusti intimus 38
Medicus Pyrrho venenum parans 15
Medardus episcopus 67 moritur 88.385
Medicinæ ars inventa 452
Medicus magica arte pestem pellere præsumens 352
Mediolanenses 216 Imperatori Friderico primo resistunt 217 cæsi ab Imp. Friderico primo 220 tertio rebellant Imperatori Friderico primo 226 cõtra Imperatorem Fridericum secundum 248 ab Imperatore Friderico secundo cæsi 249 Imperatori Friderico supplices 222 Suevicis Imperatorib. invident 217 superbissimi 217
Mediolanum 83.380 ab Attila obsessum 80 ab Imp. Friderico primo obseßum 220 à Carolo quinto captum 349 ab Imperatore Friderico primo obsessum & captum 218 captum & dirutum 222. 223. 224 à Galliæ rege invaditur 335 à Langobardis occupatũ 92 à Roman. Pontif. captũ 350
Mediolanensium bellum contra Cremonenses 212
Mediterraneum mare 265
Medopa Gudilæ regis Gothorum filia Philippo reg. Macedonico nupta 74
Meginguadus comes fundator Monasterii Schvvartzach 139
Meginradus eremita occiditur 141
Melchisedech quis fuerit 3
Melitonis apologia pro Christianis 52
Mellitus Anglorum apostolus 114
Memmingen incendio vastatum 211
Memmingensis Reipubl. confessio fidei 363
Memphis in Ægypto conditur 3.458
Menandri hæresis orta 49
Mendicantium Religiones ex Diabolo 303
Menelaus pontifex Iudæus 24
Menhardus comes Tyrolis dux Carinthiæ factus 258
Mensium nomina Germanica à Carolo magno imposita 131
Mensurarum inventio 7
Mensura Musti duobus nummis 277 vini pro quatuor solidis Argentinensibus 277
Mercurius Saxonum deus 148 regis Ægypti consiliarius 3 quando claruerit 4
Merdingen villa Welphoni concessa 214
Merefech 92
Meretrices unde Lupæ vocentur 7
Merosingi Francorum reges 92
Meroveus filius Hilperici 68 rex Francorum 66 quomodo à belua marina genitus 92
Merovingi reges 66.123
Meresburg castrum ab Hungaris deprædatum 154 episcopatus destructus 459
Mesopotamia in provinciam redacta 51
Messala Corvinus memoriam amittit 40 theatrũ lapideum Romæ extruit 25
Messalina à Claudio marito interemta 46
Metelli triumphus 32
Metellus Creticus dictus 31 deos semiustulato brachio eripit incendio 18
Methon à Turcis occupatur 265
Methuma filius Masinissæ octogesimo sexto anno genitus 25
Metenses à Carolo Siciliæ rege obsessi 308
Metensis civitas ab Heinrico secundo obsessa 164. 437 civitas Austrasiæ regia sedes 146 sedes regni 68
Michael Archangelus in prælio apparens contra Alachin 109 mortuus 95 Imperator Constantinopol. fit monachus 138 Paleologus imperium sumit 253.254
Micheæ prophetæ ossa 89.383
Miletus Heros Germaniæ 226
Miles Hierosolymis ingentem tumultũ excitat 46
Militaris disciplina 48.55.78 disciplina 154 disciplinæ exemplum 27
Milites evanescentes 181 unde dicti 7
Mimelieba obiit Otto primus Imperator 458
Minerva apud lacum Tritonidem apparens 3 Athena dicta 4 Neptuno præfertur 4
Minervæ clypeus Patina 48 templum 5.28
Minorum & Prædicatorum religio 243
Minturnæ Colonia Romanorum 30
Minturnensium Paludes 30

Minutii cum Elephante pugna 14
Minutia vestalis viva defossa 10
Miracula circa sepulchrum Annonis episcopi 520 Heimeradi 486 in Friteslar 398 S. Dionysii 396 S. Sebaldi 486 Sepulchri Stephani Papæ 465 Remacli 482
Mirandula capta 337
Misene urbs in confinio Boëmiæ & Saxon. sita 516
Misnensis episcopus captus 516 Marchia Ecberto recuperata 530 terra ab Adolfo Imperatore subacta 261 ab Heinrico quarto vastata 529
Missa coacte celebrata 197 Syrorum 184
Missæ martyrum instituta 58 nativitatis Dominicæ nocte celebrandæ institutæ 51
Missorium aurum 390
Mitius Imperator Constantinopolitanus 116
Mitridates diademate abjecto fugit 31 invasor Asiæ & Achajæ 29 obsessus filios proprios necat 31 viginti duarum linguarum peritus 31
Modestiæ & humanitatis exemplum 175
Modii tres annulorum Romanis detractorum 20
Mœsia à Gothis vastata 75 regnum Telephi 73 ripensis 77. 78
Mœsiam occupant Wisigothæ 77
Meotides paludes 66 72. 75. 85
Moguntiacum 55
Moguntina urbs in servitute 319 obsessa 160 ab Henrico quinto 202 ab Ottone primo 441 regia civitas & metropolis Franciæ 441
Moguntiæ fit seditio 170 tumultus 196 monumentum Drusii 44 sedis primatus 463
Moguntinensium duorum Episcoporum dissidium 318
Moguntini episcopi machinamenta in Imperatorem 199 studium in restituendo Babenbergensi ipsi periculum creat 508
Moguntinus episcopus Halberstatensem excommunicat 514 Ottoni primo semper infestus 441 secedit in monasterium Cloniacense 486
Monachi calumnia in sextam synodum 119 Argentoratenses cantare cessant 272 Clericis præferuntur 507 Coloniæ in periculo 502 Fuldenses seditiosi 468 à Fuldensi monasterio discedentes puniuntur 469. 470 ex Gallia in Germaniam ut sanctiores vocantur 521 infames 484 male audiunt 482 ob interdictum pulsi 271 persequuntur 158
Monachorum ambitio ob Fuldensem abbatiam 519 in Germania negligentia 521 probitas vulgi opinione 484
Monachos ad militiam compellit Valens Imper. 70
Monasterienses Anabaptistæ 354
Monasteriensis ob Anabaptistas 54
Monachus Episcopum cultro perfodit 205 gravidus factus 331 Mahumeticus 306 monstrosus 474
Monasteria Absternatum 420 Agathæ ab Perthari conditum 95 Agnetis S. Argentin. 328 Altahense 454. 470 Altenmünster 209 Altorfense 210. 211 Amalimundarias 425 Anastasii martyris 111 Arbogasti prope Argẽtoratum 276 Auganensium 284 Augea 428 Barcetum 111 Bobium in montibus Coccus 95 Bonifacii S. 162 Bosouna collis 205 Bovium 387 Brumia 425. 427 Campus regius 262 Cassini montis divi Benedicti 87. 94. 109. 122 Cassinũ 463. 464 Chubach 209 Cluniacense 163. 200 Cloniacense 486. 521 Corbeja 456. 470 Dionysii sancti 135. 456 Ebersberck 209 Efdernach 467 Endanense 470 Erasmi S. 136 Ettenheim 121 Floriacum 390 Fons Mariæ 277 Fructuaria 521 Fruteria 167 Fuldense 199. 122 Galli S. 162 255 Gisenfeld 209 Gegenbach 251. 525 Gortzia 521. 465 Herveldense 454. 465 Hirsavia 456 Iacobi S. Moguntiæ 466 Issoriense 331 Kaisheim 268 Kenbeten 470 Konigsfeld 280 Lambach 174 Laurense 470 Lauresheimense 157 Lintburg 165 Loracense 214. 233 Lorashaim 422 Luther 212. 214 Luxomnium 387 Luzirach 235 Malmendrense 470. 482 Marci S. Argentinæ 328 Martini sancti 211 Medardi sancti 411 Melani episcopi 421 Michaelis archangeli Bambergæ 163 Morbacense 255 Nicasii sancti 284 Nivalis 117 Petri Apostoli ad cœlũ aureum 111 Petri Apostoli ante muros Beneventanæ urbis 109 Petri S. Babenberg 164 Pauli Apostoli ad aquas Salvias 115 Richardi S. 136 Schvvabarcense 139. 169. 202. 520 Selechinstat 470 Siegeberg 169. 484 521 Soracti montis 122. 409 Sotila 432 Stabilius 425 Staine 209 Steingademum 214 Stephani S. Bambergæ 163 Sunnisheim 186 Tharisiense 185 Treverense 382 Vrsperg. 237 Zartesburg 169 Zuuifiltun 210
Moneta coreacea 251
Monothelitarum disputatio 117
Monstrum vide Prodigia
Monumentum in Bajenstein 208
Mons loco motus 57
Mons Adromarici 406 Algidus 9 Asneggi 127 Aventinus 8. 28. auri 68 Cassinus 84. 87 111. 394 Caucasus 73 Celius 8 Ceraunius 265 Clarus 338 Concordiæ 255 Cinisius 126 Guezionum 218 Habinoberg 225 Hæmi 75 Haldenburg 256 Hasengun 480 Ianiculus 8 Imperialis Florentiæ 267 Iovis 126. 194. 226. 398 Iura 335 Lapideus 526 Palatinus 172 Pardonis 194 Peculanus 90 Pyreneus 19. 128 Radicophinus 225 Sancti Adjutorii 127 Sarapte 394 Speciosus 466 Stella 364 Suntdal 400 Taurus 72 Thabor 183 Viburg 123
Montes Coccii 95 Riphei 429 Sarmatici 71
Montium corona 74
Montanus hæreticus 453
Montani hæretici baptizantur 125
Morbus Curialis 334 Elephantinus 203 Gallicus invectus 334 ignis invisibilis 177 Pedicularis 177 142 S. Sementi 334 sudatorius 361. 362

Moravi ad Concilium Basiliense vocantur 301
Mordnacht 280
Mordo pro Latrocinio 237
Morgartea locus celebris ob victoriam insignem 281
Morientium exhortatio tempore Concilii Basiliensis 299
Morini expugnati 341
Morinum à Maximiliano duce Austriæ obsidetur 331
Mortarium tormenti bellici genus inventum 336
Mortheim à Carolo Burgundo obsidetur 329
Mosellæ regionis ducatus 517
Moysis quando Ægyptium occiderit 5 quando mortuus 5 quo tempore natus 4
Moyses Turcarum Imperator 284
Mülheim familia nobilis Argentinæ 269
Mülhusensis civitas Thuringiæ 353
Mülhusen sub episcopatu Argentinensi 255
Muliebris animositatis exemplum 26
Mulieres magnæ Alrunæ dictæ 76
Mulieris falacis exemplum 44
Mulieres seditiosæ 352
Mummius Consul Rom Corinthum evertit 26
Munacius Plancus insignis orator 39
Munda oppidum Hispaniæ 34
Mundi creatio & ætates 451
Mundus Gepida Romanis associatus 88
Munoltzheim turris demolitur 256
Musachius dominus Angelinæ 324
Musca diabolica 110 in cerebro quidam nominatus 225
Musca suffocatus Papa 221
Muscas configere & captare Imperatoris 49
Musica apud regem Æthiopum 89
Musici clari 6
Mutii Scevolæ audacia 9
Mutina capta 337
Mutus in Monasterio Schvvartzach linguæ usū miraculosè recipit 202
Mysia 324 Thracia 72 Christianis redditur 325 duplex in Europa 265
Mysteria divina non licet videre pollutis 59
Mytilene à Turcis occupata 310

N

Nabuchodonosor Iudæam capit 452
Nahenfels locus famosus ex victoria 281
Nansejum ab Argentinensib. & confœderatis captum 330 deditur 329
Nationes Carolo M. tributariæ 128
Nationum officina 72
Narcissi episcopi sanctimonia 54
Narcissus Libertus 44
Narsetes Eunuchus in Italia 85. 88 Carthularius 89 Longobardo in Italiam vocat 92. 385 Totilam vicit 88 necat 111
Narseus rex Persarum occupat Orientem 59
Nasis & pollicibus abscissis pulmentum mittitur Alexio Imper. 188
Naves Hilnachiæ dictæ 229
Naupactum à Turcis vastatur 265
Navigatio à Rheno in Danubium 135 ex India, Perside & Arabia in Palestinam 245
Navis zona virginali attracta 8
Nazareth restituitur Christianis 248
Neapoli ars typographica instituta 309 docuit Thomas Aquinates 250 horrenda tempestas 352
Neapolis ab Imperatore Heinrico sexto obsessa 232 à rege Gallorum expugnata 334 à Venetis petita armis 359 Actiaca 55
Neapolitana civitas invitat Heinricum septimum 267
Neapolitanum regnum ad Gallos devolutum 254
Necromantia Valentis Imperatoris 70
Necromantica Simulacra 65
Nemrot gigas 1
Nepos patricius imperium Ravennæ assumit 94
Neptunus cur Atheniensium terras populatus sit 4
Nero sibi infert manus 47
Neronis Imperatoris vita & res gestæ 46 interitus 47
Nervæ Imperatoris vita 50
Nestoriana Hæresis 454
Nicea urbs Bithyniæ 61. 62 expugnata 176. 178 Turcis reddita 188
Nicenæ Concilii decretum de cœlibatu Sacerdotum 316
Nicephorus Constantinopol. Imp. occiditur 138
Nicephorus Imperii invasor 137
Nicetas Siciliæ præfectus 136
Nicodemi ossa 91
Nicolaitarum fornicatio 186
Nicolai Pontificis laudes 417
Nicolaus Cusanus Eugeniorum Hercules 297. 311 Eremita Helvetius abstinentia claret 334 Florentinus medicus 284 Frei Anabaptista Argētorati submersus 354 de Lyra floret 269 Scriba Romanus seipsum nominat Augustum 272 Tollentinates resistit Imp. Sigismundo 290 Zorn senior nobilis Argentoratens. 256
Nicopolis antea Emmaus condita 55 terræmotu corruens 51
Nicostrata latinarum literarum inventrix 6
Nissa arx Wirtembergico duci recuperatur 566
Niger Pescennius 53
Nigropontum à Turcis expugnatum 326
Nili brachia ad Deltæ literæ figuram 245 paludes 72
Nini regnandi prurigo 2
Ninive condita 2
Nix magna 223
Nobiles Alemanniæ prædones 239
Nobilitatis soror Humilitas 297
Noctes continuæ tempore brumali 71
Nomen maternum cur nullus Athenæ acciplat 4

Nomina quidam juramento negant tempore Valentis 70
Nordiveli rebellant 403
Nordlindi victi 403
Northertus institutor ordinis Præmonstratensis 200.212
Noricus ducatus divisus 216 *conceditur Luipoldo Marchioni* 213.214 *Ottoni Palatino* 227
Norimbergæ Iudæi combusti 264
Norimberga ab Heinrico quinto capta 187
Norimburgensium bellum cum Marchione 308 *confessio fidei* 363 Politia *correcta* 276 *primus Burggravius* 258
Nortmanni ab Arnolfo Imperatore deleti 142 *ad Sonum fluvium considen*t 426 *Andegavensem oppidum occupant & muniunt* 421 *Apuliam occupant* 462 *Galliam vastant* 416 *gens bellicosa* 229 *gens ferocissima* 148 *inauditam rem conficientes Burgundiam rapinis vastant* 429 *in Hybernia cæsi* 409 *in exercitu Imp. Constantinopolitani* 481 *invasores possessionum Apostolicarum* 167 *Parisios iterum obsident* 430 *Rheni tractum vastant* 425
Nortmannorum classis 425 *maxima clades in Gallos* 410 *perfidia* 430 *stratagema* 427
Novatiana Hæresis 192.453
Novellæ institutiones quando conscriptæ 87
Novesia à Carolo Burgundo obsessa 327
Noviomagi Palatium Caroli M. 129
Nortuuegia 347
Novus orbis inventus 335
Nubere in Domino 317
Nubes Christianos *refrigerantes* 180
Nubes sanguinei coloris 252
Nudis pedibus circinare civitatem 179
Numantini à Romanis victi 28
Numerianus quare Cyrillum episcopum occiderit 59
Numi ærei primum inventi 6
Numus argenteus primum Romæ figuratus 17
Nuis castrum 425
Nussia obsessa 327

O

Obodriti à Danis subacti 128 *Britannicus* 122 *Germanicus* 75 *Septentrionalis* 71
Octavianus Cæsar Augustus 35
Octavius Augustus Antonium prælio vincit 34
Octavianus vide Augustus
Ochsenstein curia Argentinæ 272 *præses Spirensis* 268
Ode de columna fit Papa 290
Odoacer adversus Theodericum 83 *à Theoderico occisus* 83 *Italiam invadit armata manu* 94 *rex Gothorum Romam obtinet* 82.384
Oecolampadii cum Luthero colloquium 361
Ofen regia Vngariæ 348
Offa informis 26
Offenburg urbs oppignerata 281
Ogyges Eleusinam condidit 5
Olei fons tempore Augusti exundans 36
Oleum oculos ex beneficio Ioannis & Pauli sanans 87
Olibrius regiam dignitatem adeptus 94
Olivæ arbor repente apparens 4
Olympias Alexandri mater interfecta 13
Olympias prima à Græcis constituitur 452
Olympius Arrianus igneo gladio divinitus percussus 95
Oma vini quatuor nummis Argentinensibus vendita 255
Onias pontifex Iudæus 24 *avarus* 21
Oppenheimensis Scultetus urbem Argentinam cũ Episcopo *conciliat* 282
Oppius Sabinus ab Gothis victus & decollatus 74
Oraculum Apollinis Delphici ambiguum 14 *dubium Valenti datum* 70
Oratores sacri concilii Basiliensis 302
Orcades Insulæ 44
Orchanes Turcarum Imperator 264.270
Orebitæ Græci 407
Orebitarum secta 294
Organa primum ex Græcia missa 455
Orientale Imperium in Adrianopolitan. Constantinopol. & Trapezuntinum divisum 310
Origenes nascitur 53 *& claret* 54.381.453
Origenes moritur & sepelitur 57.381
Origenis hæresis 90
Orphanotrophium Argentinensium 361
Orpheus musicus claret 452
Osculum pacis in Missa institutum 90
Os ferreum, barba ænea 46
Osyridis regis uxor hordeum invenit 3
Ossa Hyrcano proposita 22
Ostfalai populi 133
Ostiensis Episcopus Legatus Apostolicus ob reconciliationem regni & sacerdotii 203
Ostrofrancia 141
Ostia oppidum conditum 8
Ostrogothæ 74.75.76.91 *cum Leone Imp. pacem ineunt* 94 *pacis impatientes bellum otiosi movent* 82
Osvvaldus rex interficitur 116
Othmarus sanctus relegatus 124. 209 *ejus corpus incorruptum inventum* 132
Otto Bambergensis episcopus Pomeranis fidem Christi prædicat 205.206
Otto eligitur in regem ab Episcopis Argentinensi & Coloniensi 235
Otto filius Friderici primi Imperatoris 227
Otto Heinrici Imperatoris pater 149
Otto primus eligitur ejusq. bella 438 *vita & res gesta* 155.156.&c. 457.458 *Heroicus animus* 157 *filii* 160
Otto secundus in regem ungitur 162.458 *mors pallida dictus* 163
Otto tertius Imperator mirabilia mundi dictus 163

Otto

Otto quartus Imperator bellum movet in Landgravium Thuringiæ 243 à regno pellitur 235 moritur 235 ejus vita & res gestæ 235. 238
Otto de Saxonia ad imperiale fastigium sublimatus 247
Otto de Suinfurt dux Suevorum 166.168.465
Otto dux Bajoariorum 469.470.512 ducatum Bajoariæ ab Imperatrice accipit 467 belli Saxonici principalis administrator 515 Saxonibus confœderatus 489 cur ab Heinrico quarto defecerit 529 vastat Thuringiam 479 falsè accusatus ducatum amittit 169 læsæ majestatis fit reus 478 dejicitur 168 in gratiam recipitur 485 receptus à rege in familiaritatem 522
Ottho Lotharingiorum præses 159
Otto marchio Brandeburgensis 253
Otto Marchio affectat regnum 464
Otto mundi amor 154
Otto Palatinus de Wittelsbach occidit Philippum Imperatorem 237.238
Otto princeps Carolingorum 165
Ottonis Sylvii Imperatoris Rom. vita 48
Ottomanica Turcarum familia 264
Ottomannus Turcarum fit Imperator 262.264
Ova quatuordecim pro uno nummo 258
Oves trecentæ pro tribus Marcis usualibus venduntur 282
Ovim Scythiæ terra 72
Ovidius nascitur 38 mittitur in exilium 36 moritur 41
Οὐκ syllaba responsum Lacedæmoniorum ad epistolam Philippi regis 359

P

Pacis leges Friderici primi Imperatoris 218 Literæ Friderici primi Imperatoris 230 osculum in Missa institutum 90
Pagani à militia remoti 88
Paganorum conversatio periculosa 206
Palatia Caroli magni 129
Palacium Modicianum 95
Palatini comitis jus 279
Palatinorum Rheni propago ex Ludovico Bavaro Imp. 270
Paleologorum Imperii principium 253
Paleologus adducit Turcas 264
Palestina à Turcis subacta 265
Pallii redimendi exactio 350
Pallium Halberstatensi episcopo datur 468 sancti Petri 116
Palmati de Hierosolyma redeuntes 185
Paludes bracchii S. Georgii 176.182 Minturnensiū 30 Mæotides 66.72.75.76.85. Nili 72
Rakovitz 328
Pandectarum libri 212
Panis fragmenta pro lapidibus jaciunt Romani 5
Panormitani adulatoris Papæ rhetorica oratio 297 298
Pannoniæ & Bavariæ limites 135
Pannonia à Gothis occupata 91. 81 ab Hunnis possessa 127 à Langobardis possessa 87 à Wandalis occupata 75 Rom. Imperio adjecta 37
Pannonii cum Boemis de finibus certant 254
Pantheon Romanum 389 in Omnium sanctorum templum mutatum 114
Panum fragminibus Imperator petitus à populo 46
Papa ab Episcopis reprehensus 171 ab Episcopis Germaniæ depositus 524 aliquando non secundum æquitatem indicat 233 Annatam extorquet 318 an furtivas requies & rapinam possit justificare 236 an hæreticus? disputatur 297 an per concilium deponi possit 297 à Romanis indigne tractatus 403 arma sumens mœrore obit 462 avarissimus 323 aufert Imperatori terras 248 bestia orta à mari 270 cedit Papatui 285 confitetur se errasse 197 consanguineus Imperatoris 204 crucem & indulgentias contra Imperatorem proclamat 250 cum omni clero obvius Heinrico 194 cur Imperatorem Ludovicum Bavarum excommunicarit 272 de perjuria accusatus 169 de Simonia accusatur 252 diadema regium rapere præsumit 234 dimidiam Ecclesiarum Galliarum partem petit 284 è concilio Constantiensi fugit 287 ex quibus causis Diethero archiepisc. Mogontino adversatus fuerit 319 falsè divulgat mortuum Imperatorem ut civitates occupet 248 fautor bastardorum 313 Fridericum Imperat. hæreticum nominat 249 frivolis insistit objectionibus 233 Galliam & Germaniam bello implicat 261 germanorum divitiis inhiat 312 incestuosus 314 indignus sede Apostolica 524 in Germaniam venire cur abhorruerit 193 in judicando aberrat 233 respuit literas Imperatoris 248 retinet Episcopatum Einslatensem 464 Româ auffugit 443 Româ pulsus 248 sacra tractans à cive Romano indigne tractatur 523 sollicitat decimas 277 sudorem Germanorum in delitiis habet 313 superiorem habet 271 suum & suorum errorem profitetur in comitiis per legatum 351 tenetur obedire Decretis Concilii 285 tria ardua negotia sustinet 240 veneno perit 335 violatur ante altare 170 utriusq; gladii potestatem sibi arrogat 262
Papæ acta in Ludovicum Imperatorem non probantur 269 ambitio reprimenda 299 Articuli in destructionem imperii 271 astutia 237 conspiratio in Imperatorem Fridericum primum 221 & Concilii dissensio 305 error patientia nominanda 198 impostura ad Papatū consequendū 261 judicium ambiguum 358 judiciū de

de rege Francorum eligendo 395 Legatus ob avaritiam ab imperatore taxatur 276 liberalitas Christiana 384 mandatum de Luthero incarcerando 343 minarum effectus 462 paratur toxicum 462 pedes olim non deosculabantur 404 perfidia in Ottonem primum Imperat. 443 potestas an latior imperii potestate 312 procuratorium turpissimum 271 Thesaurus 270
Papæ tres non dignè constituti 166 Schismatici 222 461 se mutuo persequuntur 269
Papale prandium 300
Papalis sedes Lugdunis 251
Papam musca jugulat 221
Paparum contentio 212 digladiatio ambitiosa 471 dissidium 142. 143 Catalogus 392
Paphnutii zelus pro matrimonio sacerdotum 317
Paphus condita 6
Papia à Carolo M. obsessa 126 à Pipino obsessa 124 à Mediolanensibus infestata 217 recipit Henricum septimum Imperatorem 266 Ticinum olim dicta 92. 83
Papienses Imper. Friderico primo favent 217
Paris Histrio 49
Parisiensis Schola authoritas supra Papam 285
Parlamentum in civitate Spirea 266
Parma ab Imperat. Friderico secundo capta 251
Parmenio ab Alexandro peremptus 11
Parochiæ presbyteris divisæ 57
Parricidium 29. 47
Parricidis cur nulla lex constituta 313
Parrisia Caroli quarti erga Legatum Papæ 276 Episcopi in Papam 166. 198
Parsimoniæ exemplum 55
Parthi Africam infestant 93 à Romanis victi 55 cum Augusto amicitiam faciunt 40 Romanos opprimunt 32 unde Arsacidæ dicti 15
Paschæ circulus sedecennalis 55
Pascha quomodo & quando celebrandum disputatur 53
Paschalis papa non fidit se Germanis 193 PP. Decretum ad Padum fluvium 192
Pasquitanus Britonum regnum invadit 421
Passagium Episcoporum in terram sanctam 168
Pater Apostolicus custoditur 194
Pater oculos filio effodit 418
Pathmus Lutheri 348
Patina clypeus Minervæ 48
Patriarcha Aquilejensis contra Turcam missus 311 Antiochenus in Concilio Constantiensi 289
Patriarchium 123
Patrimonium Petri ab Imperatore Ottone quarto occupatum 239
Patrum authoritas quæ 342
Paulinus Nolæ episcopus pro filio viduæ se tradit hosti 93
Paulinus Episcopus regem Angliæ baptizat 115
Paulini Ecclesia Treveris multis martyrum reliquiis claret 485
Paulus in Apostolum vocatus 379 aram ignoto deo consecratam invenit 46 vinctus Romam mittitur 380 occiditur 47. 453
Pauli profectio versus Hierosolymam 380
Paulus Hæreticus 109
Pauli Samosateni Hæresis 58
Pavonum cerebella 48
Pauperes de Lugduno 243 minores 243
Pauperum causæ prius determinandæ 218
Pax & bellum in sinu Fabii 19 inter Christianos & Saracenos 248 inaudita 169
Pazaites Turca 264 à Tamberlane captus 262
Peccata coercenda ut superſint quos peccasse pœniteat 317
Peccati velamen exgregium 512
Pelles Sapharinæ 71
Pergamum expugnatur ab Hariperto 110
Peredeus reginam adulterat 92
Perlaich quasi perdita legio 225
Perona libertatis insigne civitatis Leodiensium 326
Perpetua sancta virgo cujus caro mortua incorrupta 117
Persæ à Belisario victi 88 à Mauritio duce victi 112 à Romanis victi 36. 55. 96 Neronis amantes 47
Persarum legati ad Carolum magnum 138 regis munera Carolo magno transmissa 138. 406 regnum translatum 12
Perseverantiæ utilis exemplum 146
Perthariꝰ Vnulphi astutia mortem evadit 96
Pertinacis Imperatoris imperium 53
Pestis 109. 139. 174. 180. 207. 273. 406. 441 Anglica 362 Basileæ tempore Concilii 299 boum 408 in Brabantia 333 in castris Saracenorum 133 in Concilio Basiliensi 304 in exercitu Ottonis primi Imp. 443 gravissima 389 Inguinaria 386 ingens 206 in Hispania 364 inter Iudæos 333 in tota Italia 89. 93 in Germania 335 grassatur in castris Imperatoris Friderici primi 224. 225 Hierosolymis ingens 183 Fuldæ 456 pecudum 166 Romæ 10. 12. 16. 49. 352 in exercitu Cæsareo 357
Petrus Apostolus Romæ sedit annos viginti quinque 392 apparet in forma grandævi viri 244 expergefaciendus 507 in carcerem conjectus 43 quam diu Romæ episcopatum tenuerit 380 quando passus 44. 47. 453 Romam venit 44. 453
Petri colloquium cum Philone 43 ossa in Germaniam translata 140 patrimonii thesaurus 270
Petri Buffleri sanctum institutum 335
Petrus Episcopus ignem pertransit illæsus 173
Petrus de Hagenbach 327 ejusque Tyrannis 328
Petrus Leo Papa septem annis apud Germanos 213
Petrus Monachus expeditionem Hierosolymam instituit 174

Petrus rex Hungariæ regno expulsus 460. 461 *in regnum restitutus* 166 *excæcatur* 461
Phaetontis fabulosum incendium 4
Phalereus Græcus orator & philosophus 16
Pharaones pastores dicti 2
Pharnax Mitridatis filius à Cæsare devictus 34
Philippici imperatoris vita ci 119
Philippicus occidit Iustinianum sibi insidiantem 110.119
Philippi Landgravij Hessorem confessio fidei 363 *regis Macedoniæ bellum cum Amazonibus* 74
Philippum imperatorem quidam Romani expungunt è Catalogo imperatorum 237
Philippus Apostolus apparet Theodosio 87 *Barbarossæ filius ejusq́; res gestæ* 233 *comes de Wittelsbach regem interficit* 227 *comes Palatinus defendit Viennam contra Turcarum impetum* 360 *dux Burgundiæ militat contra Turcas* 311
Philippus Hessus contra Philippum Bavarum 566 *Imperator Christianus* 75. 381. 453 *Imperator German. occiditur* 237.238
Philippus inter pœnitentes collocatus 208
Philippus Landgravius Anabaptistis resistit 754 *Landgravius Hessiæ Vlricum Wirtembergicum restituit* 566 *Maximiliani primi filius dux Brabantiæ inauguratur* 334 *Melanthon Wittembergæ floret* 347 *Melanthon & Zuuinglius colloquuntur* 361 *Palatinus contra Imp. Maximilianum primum* 336 *rex Macedoniæ vinolentus* 314
Philo cum Petro Apostolo Romæ collocutus 43
Philonis liber quæstionum super Genesin 1
Philosophi apud Gothos 72 *ex Roma pulsi* 49
Phitonis Spiritus in cane 88
Phocæ Imperatoris vita 114
Phocas Mauritium decollat 113
Phocas strator occidit Mauritium imperat 95
Phœnix apud Aegyptum visus 46
Photinus Ecclesiarum pacificator 89
Φϑίσεως morbus 170
Phryges in Italia 7
Physici libri Aristotelis editi tanquam non editi 10
Picardia à rege Franciæ occupata 331
Picinati milites Alexij Imp. 181.182
Pictavi seditionem movent 284
Pictoris manus arefacta divinitus 44
Picus in avem mutatus 6
Pij magistratus exemplum 275
Pilatus Judeæ procurator 379 *imaginem Cæsaris teplo Hierosolymæ infert* 42 *manu sibi infert* 43
Pileati Gothorum sapientes 72.74
Pilei straminei in exercitu 159
Pileum honorare jubentur Helvetij 281
Pileus libertatis insigne 21.47
Pipini Caroli magni impietas in patrem 129
Pipini regis Francorum vita & res gestæ 123.455
Pippinus Aquitaniæ rex monachus 410 *attonsus in monasterium truditur* 455
Pipinus fil. Caroli Magni contra patrem conspirat 135
Pipinus fit ex Majore domus rex Francorum 12
Pipinus rex Italiæ Venetos bello premit 138
Pippinus pater sanctæ Gertrudis 69
Piratæ à Pompejo compressi 31
Pisani cum episcopo Lucensi de jurisdictione contendunt 197 *debellantur à Germanis* 259
Pisa civitas delectabilis & florida 266
Pisces de regni Vngariæ finibus Vlmam usq; Danubium ascendunt 304
Piscis sexaginta octo pedes longus 364
Pisidia Amazonum sedes 73
Piso in regnum à Galba adoptatus 48
Placentinorum urbs destructa 223
Placidia filia Theodosij 66 *Athaulfo regi Gothorum nupta* 78 *Honorij soror à Gothis rapta* 90 *rapta restituta* 91
Plaga ignis invisibilis 177
Plato philosophus quando floruerit 9.454
Plautus comicus ad molas manuarias fabulas scribit 23
Plinius de insula Thule 71
Plinius & Scolopetius Gothorum dux 73
Plinius secundus pro Christianis intercedit 50
Plotina uxor Trajani 51
Plotius Gallus Romæ Rhetoricam docet 30
Pluvia tempestuosissima Imperatorem liberat è mortis periculo 222
Pœna à Deo immissa sanari nequit 60 *incendiariorum* 231
Pœnitentiæ exemplum 113. 161. 461 *Flagellantium tempus* 274
Pœnitentia octo mensium 88 *seditiosorum civium Coloniæ* 503
Poeta Arator 87. 384 *Bavius* 38. *Bebelius* 336 *Cæcilius* 26. *Claudianus* 90 *Conradus Celtes* 336 *Cornificius* 38 *Dantes* 262 *Ennius* 26 *Fenestella* 41 *Fortunatus* 385 *Franciscus Petrarcha* 270 *Horatius Flaccus* 30. 38 *Iuvencus* 62 *Livius* 23 *Lucretius* 30 *Lucilius* 26 *Mantuanus* 336 *Marcus Furius* 29 *Ovidius* 38 *Persius* 42 *Prudentius* 90 *Plautus* 23 *Statius Surculus* 47 *Tucca* 39 *Terentius* 21 *Varrus* 39. *Virgilius* 31.38
Polislaus Poloniæ dux prædicationem Evangelij petit 205
Poloni victoria contra Valachos 364
Polonia à Tartaris vastata 250
Poloni ab Heinrico primo bello petiti 460 *auxilia offerunt Saxonibus contra Heinricum quartum* 510 *Bohemiam invadunt* 305 *Moscovitas & Ruthenos superant* 33[illegible]
Polenorum & Bohemorum ducum dissensio 484
Pollex è dextro pede Pyrrhi contra renum dolores 15
Polycarpus Smirnensium episcopus 51 *Sancti Iohannis discipulus* 381
Polygamiæ periculum 68
Pomerani ad Christum conversi 205.206
Pompeij res gestæ & bellum cum Cæsare 31.33.34
Pompeij triumphus 32
Pompejus à rege Aegypti occisus 34 *Cæsari adversarius* 33 *cum Cleopatra stupri consuetudinem ha-*

bet 34 templum Hieroſolym. intrat atque violatione 32

Pompilia veſtalis viva defoſſa 9

Ponderum inventio 7

Pons Albiæ 407 Condiniani 78 in Danubij à Conſtantino extructa 61 Mediolanenſium & Brixenſium 222 Milvius 53. 61 Moſæ 190 Placentinorū 222 Rheni apud Argentoratum exuſtus 282 Rheni incenſus 456 Rheni apud Magontiam 129 cum incendio perit 138

Pontes Albiæ à Carolo magno extructi 402

Pontifices Romani ſchiſmatici 471

Pontificum Romanorum ſucceſſio 44. 45. 46. digladiatio 142. 143

Poplitibus flexis Cardinali miniſtrare 350

Porcina caro apud Romanos 58

Portentum aquæ è Baptiſterio evaneſcentis 95 aciei igneæ in cœlo 163 ceſpitis translati in Thuringia 139 coloris ignei in cœlo 163 Cometæ gladij more caudam protendentem 177 crucis veſtigij in veſtibus 163 crucis in brachio corporis exanimi 181 equi Alboini cadentis 92 Equitum in aere concurrētium 177 frumenti ex cruce pueri loco puris effluentis 207 facularum per aerem volitantum 177 frigoris & pruinæ in hebdomada Pentecoſtes 207 fulguris in ſereno 140. fulminis percutientis lignū in clauſura regis 94 gladij vertigine venti agitati 177 glaciei poſt æſtivale ſolſtitium de cœlo decidentis 140 ignei gladij 95 ignis in cœlo ſpecie lanceæ 88 Ignis volantis ab oriente in occidentem 181 imaginis Mariæ claritate effulgentis 140 imbrium diluvium minitantium 207 Lampadum divinitus flammas concipientium 184 mortui incendium ſufflare geſtientis 132 Nebulæ ſegetes uredine depravantis 207 nubium ſanguinearum concurrentium 177 Papilionum turmatum volantium 181 puellæ biennium ſine cibo viventis 140 ſcutorum ſanguineo colore ſupra Baſilicum apparentium 399 ſignorum in ſole, luna & ſtellis 207 ſtellæ locum ſaltibus mutantis 177. ſtellæ ſyderis coronæ Ariadnæ 245 terræ inſtar valli intumeſcentis 139 villarum viginti trium igne cœleſti conſumtarum 140 plura vide in prodigijs

Potio contra famem 27 ex tritici ſucco 27

Præcepta digna Cæſare Chriſtiano 111

Præda Hunorum in Monaſteria diviſa 128

Prædicatores Monachi oppugnant Reuchlinum 358 Suevici contra Papam 252

Prædicatorum cœnobium Argentinæ in Academiam vertitur 566

Prædones ſub nomine equitum latentes 204

Præmonſtratenſium ordo inſtitutus 200. 212. 213 privilegium 237

Præſagia ſeditionis Colonienſis 503

Praga à Sigiſmundo Imperatore capta 294

Prandium imperiale juxta aureæ Bullæ præſcriptum 275

Premenſis Archiepiſcopus dæmoniacum liberat 471

Presbyteri pauperes in concilio audiendi 298

Principes Heinrico quarto imperat. reſiſtentes 539

Priminius ſanctus epiſcopus ſerpentes fugat 128

Probi Imperatoris vita 58

Procopij Bohemi vox riſu excepta 303

Prodigium aciei igneæ in cœlo 92. 406 Aedium ſalutis fulmine diſſolutarum 16. agnelli bicipitis 177 ante obitum Caroli magni 406 aquæ in cribro 25 aranearum telarum 389 arcus cœleſtis nocte ſereniſſimo cœlo 497 Athenis 4 Bovis loquentis 18. 35 Brutorum animalium in ſylvas fugientium 24 calicis in altari immobilis 167 canum ululatus & oberratio 29 capitis ardentis 8 carnis è cœlo lapſæ 18 cineris de cœlo cadentis 117 circa ſepulchrum Annonis epiſcopi Colonienſ. 520 civitatis figuræ in aere apparentis 177 cœli aperti coruſcantis 200 cœli ardentis 18 columnarum aurei coloris in cœlo apparentium 497 cordis in mactato bove non inventi 35 cornicis loquentis 50 crucis ſigni in veſtibus 335. 455. 458 crucis in corporibus humanis impreſſæ 177 crucis in nubibus apparētis 200 cruoris ex panibus fluentis 29. equi divo Martino donati 122 equitum è monte quodam enutium & redeuntium 204. 205 Faculæ ab oriente ad occidentem volantis 174 flammæ ex hiatu terræ 29 fluminis è monte ſubito erumpentis 199. fontis olei 36 fragoris cœli 29 frugum in arboribus 26 frumenti de cœlo deſcendentis 140 fulgurum 199 fulminis ante Aurelianum cadentis 58 fulminum mœnia diſſolventium 16 glaciei miræ magnitudinis circa æſtivale ſolſtitium de cœlo cadentis 186 globi ignei 29 grandinis lapidum 29 Halonis circuli circa ſolem à decima uſque ad primam horam 359 hiatus terræ 10 hominis monachico habitu cum gladio diſcurrentis 113 ignis ab oriente in occidentem volantis 52 ignis de Rheno aſcendentis & villas abſumentis 459. infantis bimembris 177 infantis bino capite 177 lactis cum ſanguine ex corpore humano fluentis 113 lactis è cœlo defluentis 16 lanæ pluviis permixtæ 70 lapidis apud Enſisheim de cœlo lapſi 335. laureæ coronæ in caput Iuliani cadentis 64 Leonis ex muliere prognati 268 lunæ triplicis 18 luporum ſemeſum cadaver trahentium 16 monſtri cornu in capite, alas, unum pedem multa brachia, &c. habentis 337 mulieris biennio gravidæ 177 noctis clarè lucentis 18 nubium ſanguine coruſcantium 199 orbis ſolem ambientis 35 oſſis ſanguinem fundentis 485 pluviæ teſtarum 29 pueri in partu loquentis 177 pueri quatuor pedū & totidem manuum 26 pulli equæ dentes majores in partu proferentis 177 ſanguinis fluentis 18 ſanguinis di cœlo profluentis 455 ſanguinis ex panibus fluentis 186. 252 ſanguinis è terra manantis 16 ſigni in ſole apparentis 174 ſimulachri loquentis 9 ſtellarum de cœlo cadentium 205 telarū aranearum in medio populi cadentium 109. 118 terræ hiatus peſtilentiſſimum aerem exhalantis 364 terræmotus 18 viri grandævi Centio Romano appa-

no apparentis evanescentis 244 viri ignei à castello ad castellum ambulantis 201 Vermiculorũ catervatim volantium 174 vide Portentum.
Proditionis callidæ exemplum 143
Prometheus quis & quo tempore claruit 3.4
Prusia à Turcis capta 264
Prussi promittunt fidem Christianam 353
Psalmos canendi consuetudo introducta 70.91
Psyllorum saliva contra ictus serpentum 37
Ptolomæi Evergetis miserabilis vitæ exitus 29
Pudicitia corporis quando prosit 317
Puer à dracone involutus quid significet 5 quadripes 26 vaticinans 94
Puella biennium sine cibo vivens 140
Puellæ pauperes fiunt reginæ 68
Puerum mortuum flagellantes resuscitare frustra præsumunt 274
Pulmentum ex nasis & pollicibus abscissis 188
Purificationis festum institutum 88
Pyghardarum secta 294
Pylades Cylix Pantominus primus fistulâ usus 39
Pyra ex equitatorijs sellis 80
Pyrrhi pollex è dextro pede 15
Pyrrhus ab ambiguo oraculo deceptus 14 ictu saxi occumbens 15 Tarentinis præsidium præbet 14
Pythagoras Samius quo tempore claruit 8

Q

Quadi 79
Quadorum princeps Gothis subjectus 75
Quadragesima observanda 206
Quadratus Christianus Adrianum docet de religione 51
Quadriga inventa 451
Quadrimanus puer 26
Quadripes puer 26
Quæstio de Paschate celebrando 53 de Trinitate & sanctorum imaginibus 185
Quartale frumenti pro libra Argentinensi venditum 276 frumenti quatuor solidis empta 255 Siliginis pro sedecim nummis 258 tritici pro viginti duobus nummis 258
Quatuor Imperatores Spiræ sepulti 207
Querela Friderici secundi Imperat. in sedem Apostolicam 245
Quiburc comitatus 234
Quidelenburgi templum igne consumtum 478
Quindecim Hebræi Episcopi Hierosolymis 50
Quidilingaburgi sepultus Heinricus primus 155
Quinquaginta filij & fratres una nocte occisi 5
Quinquegentiani Africam occupant 59.60
Quinquennalis treuga inter Christianos & Saracenos 230
Quinquennium Neronis 47.48
Quinta legio maxima 161
Quintilianus Rhetor 49
Quintilius Claudij Imperatoris frater 58
Quintilius Cremonensis 39
Quintilius Varus à Germanis cum tribus legionibus deletus 37
Quintius Cincinnatus Romanos obsidione liberat 9
Quintius Romanus Pontificem sacra tractantem violat 523
Quintus Fabius Maximus victus 12
Quintilius Varus cum legionibus à Germanis deletus 226
Quiriacus invenit crucem Christi 383
Quirinus manuali mola submersus 62
Quiris, id est Hasta 8
Quirites unde dicti 8

R

Raban abbas 456
Radagaisus Scytha crudelissimus 90
Radegundis sancta regina 88
Radoaldus rex adulter occiditur 95
Rainerus jurisperitus floret 269
Ramæ Christiani obsessi 185
Ramuli præfectus liberat Christianos 473
Rapa Imperatori pro cibo grata 258
Rascia à Turcis occupata 404.370
Raso capite pileum sumere quid 47
Rattinbuchensis ecclesia constructa 210
Ratisbona capta 160 exusta 161
Ratisponæ tumultus exortus 185
Ratisponenses excludunt Episcopum 252
Ratisponensis episcopus adolescens 187
Ravenna à Longobardorum vi liberata 124 regia Longobardorum 78.92. Papæ reddita 445
Ravennates Imperatores 94
Raymundus comes Tripolitanus 228
Reatina civitas à Rogerio rege Siciliæ destructa 215
Reatum civitas condita 223
Regalia imperij 207 apud Mediolanum 239 Heinrico quarto adimuntur 189 sub potestate Eberhardi de Tanne 245 sub potestate episcopi Spirensis 238
Regensberg arx destructa 280
Reges criniti 66 Merovingi 66 pastores 2 Romani urbe ejecti 8 Teutonici 204 togati ad Augusti currum 37
Reginger Imperatori crimen nefandum impingit 494 à Dæmone abreptus 497
Regino abbas Bruniensis deponitur 432 custos monasterii Bruniensis 427
Regionum Hagæ circuli disterminati 127.128
Regis ac Tyranni differentia 529
Regis filius fit Faber 25
Regni & Sacerdotij dissidium ob investituras 200. 201. &c.
Regni Gothorum finis 85
Regnum Asiæ minoris terminatum 13 Romano imperio accedit per testamentum 28 Judæorum deficiens 31.38
Regnum Judæorum subvertitur 380 Lisaniæ 44. Macedonum deficiens 26
Regula beati Benedicti 111

Reguli cum Serpente pugna 17 miser interitus 17 mira & animosa constantia 17
Regum animi inexplebiles 416
Reinhardus comes de Widemunt Lotharingiam consequitur 327
Religionis reformatæ Idea 368
Religio veterum Saxonum 148.149
Remacli ossa & miracula 482
Remigius baptizat Gallos 122
Remus & Romulus unde à Lupa nutriti dicantur 7
Reinholdus comes fit dux Gelriæ 271
Reuchlinianum dictum 342
Restibus ad collum ligatis se submittere 266
Reutlinga in Vlrici ducis Vuirtembergici potestatem redacta 366 municipali libertate donata 259 obsessa 251
Reutlinga pecuniariam pœnam solvit 275
Reutlingæ monachi ejiciuntur 271
Reutlingensis Reipubl. confessio fidei 363
Rex in cunis vagiens 233
Rex quis merito vocetur 123
Rheni pons apud Magontiam conflagrat 129. 138 pons Argentinensis crematur 282
Rheni stagnum capit Pippinus 397
Rhenum & Danubium conjungere nititur Carolus magnus sed frustra 135
Rhenus clauditur Argentorati 275
Rhodi milites S. Ioannis Baptistæ initium habent 264
Rhodus Insula à Turcis oppugnata 263 à Turcarum impetu divinitus defensa 263.332 Turcis deditur 265.351
Richardus Angliæ rex in Austria captus 232
Roboris membrorum exemplum 65.98
Rodolphus Sueviæ dux Imperatori Heinrico quarto reconciliatur 485
Rogerius rex Siciliæ Welfonem contra Imperatorem provocat 214
Roma altera Babylon 1. condita 7. 452 capta à Gothis obsessa 84 à Gothis capta 78 384 ab Arnulpho Imp. capta 433 à Genserico Vandalo capta 93 ab Odoacro occupata 82 à Totila capta 85 capta per Heinricum quartum Imper. 172. Carolo magno semper grata 130 clericorum ultimum asylum 507 caput omnium Ecclesiarum constituta 114 corona coronarum 267 igne & aqua infestatur 18 ingrata Scipioni Africano 21 patria regum 15 muro cincta 8 terræmotu concussa 92 turbata per pontifices schismaticos 471 vicit orbem non religione, sed malitia 235
Romæ duæ, duo papæ 281
Romæ ars typographica instituta 309 discordia propter Symmachum & Laurentium 95 urbis expugnatio per exercitum Caroli quinti 355 tumultus & impetus in Heinricum quintum 194
Romæ vincunt Alanos 66 Alemannos 58 Alemannos 86 Aphros 70 Arabes 53 Bosphoranos 37 Cattos 37 Celtiberos in Hispania 25 Cheruscos 37 Cimbros 29 Dacos 49 Dalmatos sibi subjiciunt 40 Francos 66 Galatos 37 Gallos 32 Germanos 53 49 Gothos 56.58.90 Græcos 453 Jugurtham regem Numidarum 29. 34 Macedones tributariosq; faciunt 26 Mauritanos 70 Mitridatem 31 Numantinos 27 Pannonios 37 Parthos 55 Persas 36 55 Piratæ opprimunt 31 Quinquegentianos 59 Rhetiam 37 Sarmatas 40 Saxones 70 Sicambros 37 Suevos 37 Tencteros 37 Teutones 29 Vandalos 87 Vindelicos 37 Vsipetos 37
Romani occupant Aegyptum 37. Aquitaniam 37. Armeniam 39 Asturiam 37 Britanniam 44. 53. 54 Cantabriam 37 Carthaginem 25 Cretam 31 Dalmatiam 37 Galliam 37 Orcades Insulas 44. Pannoniam 37 Seleucam Syriæ 52 per testamentum accipiunt Asiæ regnum 28
Romani Lybiam per testamentum accipiunt 31
Romani ad Augustam Vindelicorum cæsi 225 victi apud Trebiam fluvium 19 ab Imperatore Friderico primo perdomiti 225 à Francis cæsi 68. 74 à Gotis victi 74 à Longobardis victi 93 maximum dedecus passi 12
Romani Cardinales nullo jure ecclesias Germaniæ in commendis habent 311
Romana & Græca ecclesia dissentiunt de imaginib. 125
Romanæ gentis origo à proditore
Romana Ecclesia capit Ecclesiarum facta 387
Romana licentia 512
Romana sedes in Gallias translata 263
Romania occupatur à Gotefrido duce Lotharingio 174
Romano more Lectio non cantabatur Wormatiæ 166
Romanorum bellum contra Antiochum magnum 23 cum Carthaginensibus 19 cum Gallis 18 civiũ numerus 39 clades 17 clades Cannensis fœdus cum Judæis 24 imperium ab Augustulo translatum 94 insignis victoria 17 res desperatæ 20 victor. de Armenia 51. Assyria 51. Mesopotamia 51 victoria de Scythis 50
Romanorum nemo absq; prænomine 8
Romanum Imperium ex minimis initijs 7 turbatum 59
Romanus est, licet optime commendatus 301
Romanus patricius imperium inuadere tentat 93 populus ex quibus conflatus 7
Romulus nascitur 452 fulmine ictus 8 & Remus unde à Lupa nutriti dicantur 7
Rongalia Lombardiæ justitiæ locus 218.219
Rorabi terra Sclavorum 406
Roßmer belua marina 347
Rosemundæ reginæ interitus 92
Rosolanorum gens infida 76
Rossen urbs Alsatiæ 328
Rota media Romæ 194
Rotenburgæ Iudæi combusti 264
Rubeacum oppidum episcopi Argentoratensis 260
Rubertus abbas nummularius Simoniacus 482
Rudolphus Agricola, Ioannis Dalburgij Episcopi Wormatiensis præceptor 335

Rudolfi duo ex Habspurgensium familia Imperatores 258
Rudolphi imperatoris apposite responsum Episcopo Serouiensi datum 258
Rudolphi primi imperatoris vita & res gestæ 257
Rudolphus comes Habspurgensis fit Imperator 257 comes de Kyburg premit Helvetios 281 dux Suevorum de regno affectato suspectus 511 in expeditione Imperatoris contra Saxones 491 tumultum machinatur 486 eligitur in regem 170 dux seipsum accusat de infidelitate 172 Richardi filius rex constituitur 152
Rufach castrum expugnatum 235
Rufinus ante portas Constātinopoli trucidatus 89.90
Rugi Ticinum occupant 83
Ruggerus dux Siciliæ famosissimus 175
Ruotgaudus Longobardus seditiosus 133
Ruscia gens appetit religionem Christianam 458
Russia a Tartaris infestata 250
Rustici seditiosi 352
Rustici seditiosi im Brurein 336
Rustici seditiosi in Hungaria 305
Rusticorum seditio 284
Rusticorum nonum quenque militiæ destinare 154
Rusticus martyr 50
Rumor fallax 512
Ruperti Imperatoris vita & acta 284
Ruthbertus dux Flandriam armis repetit 480
Ruthardi abbatis Herveldensis laus 505
Ruzelin monachus ex improviso fit abbas 519
Ruzenorum rex Imperatori Heinrico quarto thesaurum offert 506.514

S

Sacerdotum filij non assumant cingulum militare 231 matrimonium 315.316.317
Sacrilegia 500.502
Sacrilegium Licinij Crassi 32
Sævities in cadaver imperatoris Heinrici quarti 192
Saladinus rex Persarum Hierosolymam capit 228
Salegast Francorum legislator 66
Salica lex unde nominata 66
Saltatio armata excogitata 4
Sapores Persarum rex Licinium capit 57
Samij libertatem ab Augusto accipiunt 39
Sanguinem humanum bibere 142
Sanguinis vivus cadavera ferens 79
Sanguis Domini Mantuæ per cœcum manifestatur 137.166 sacramenti dabatur laicis 88
Sanzachi dignitas apud Turcas 323
Saraceni ab imperatore Friderico secundo subjugati 245 ad Carolum magnum venientes 399 Constantinopolim obsident 121 cum Romanis pacem ineunt 118 Italiam vastant 121 occupant regnum Hierosolymitanum 228
Saracenorum arx in monte Thabor 240
Sardinia à Saracenis depopulata 121
Sarmatæ a Gothis victi 82 Romanis subjecti 40
Sartoris cujusdam fidelitas 97
Saxo humum aurea torque emit 145
Saxones amici Langobardorum 92 à Pipino rege Francorum oppugnati 123 à Francis victi 399 à Luticijs cæsi 463 baptizati 133. 399 Carolo magno rebellant 136 Christiani facti 126.399.455 contra Thuringos expeditionem suscipiunt 146 è patria in alias regiones translati 149 ex Italia in patriam redeunt 93 Heinrico quarto Imperatori rebellant 169 464.490.500 in destruendo Canonicorum claustro Zartesburg sacrilegium committunt 169 in Franciam translati 137. 405. 455 in Heinricum quintum irritantur 169 Imp. Heinrici quarti expeditionem declinare student 516 Italiam petunt 92 Luiticios tributarios faciunt 167 opponunt se Chunrado Imperatori noviter electo 213 perdomiti à Valentiniano 70 secundò ab Heinrico quarto cæsi 512 socij Francorū facti 148 Thuringos detestantur 515 tributarij facti 396. 455 victi à Carolo Magno 408
Saxonici belli contra Heinricum quartum causa impulsiva 487
Saxonum agilitas bellandi 512 bella cum Carolo magno 126 conjuratio & fœdus contra Imperatorem Heinricum quartum 489 530 consultationes bellicæ contra Heinricum quartum 517 origo 145 quatuor statuum differentiæ 148 religio. 149 vestitus & arma 146 vexillum 147
Saxonum & Thuringorum in extremo periculo ad Deum confugium 510
Saxonia ab Hungaris depopulata 144 deficit ab Heinrico quinto Imperatore 196 fœcunda regio 512 inter episcopos divisa 455
Saxoniæ ducatus Bernhardo de Anhalt datus 227 latitudo 128 principes è custodia mittuntur & quibus conditionibus 529
Saxum de cœlo lapsum 335
Scandanavia insula 89
Scandinavia officina gentium 72
Scanderbegi historia 323
Scanzia insula 71.76.89
Scara pro multitudine 398
Sceno diaconus contra Alachin in prælio pugnans 109
Sceva miles fortissimus 33
Schacorum tabulæ combustæ 310
Schala Longobardorum lingua poculum 92
Schisma papale 200.212 221.222.223 281. 285. 461. 471 dissolutum 227
Schisma inter regnum & sacerdotium 177
Schismata in Ecclesia Romana pullulantia 169
Scholæ à Carolo magno institutæ 130
Scipio consul victor Carthaginensium 17 fugat Hannibalem 23 vincit Africam 453 exanimis manè repertus 28
Scipionis virile factum 25
Sclavi à Francis victi 455
Sclavi Hevelli 154
Sclavi Lusinzani coercentur 443
Sclavi subacti à Ludovico rege 411

Sclavi vastant Saxoniam 457 Venetorum natio 75 Wilci 27.407 Vuilzi à Carolo Magno subacti 402
Sclavorum castella expugnata 138
Sclavorum gens Heinrico secundo subjugata 163
Scomma in divum Martinum 122
Scotorum reges Carolo magno se submittunt 128
Scortorum duo millia castris ejecta 27
Scriptum Heinrici quinti in quo resignat jus investiturae 204
Scutiferorum officium 350
Scutum centum viginti ictibus petitum 33
Scythae Romanis subjecti 50
Scythae Vuelphones 209
Scytharum bellum cum Philippo rege Macedoniae 74 legati ad Augustum 37 origo 429 regnum inchoat 451 res gestae 429
Scythia Asiatica 325. Germaniae confinis 72
Scythiae gentes à Theodosio vincuntur 86
Scythica terra ab Hunnis ingreßa 76
Sebastianus martyr contra pestem 109 ejus ossa & miracula 140
Sectae regni Bohaemiae tres 294
Secta Flagellantium 273.274
Seditio Alexandriae 49 in Africa à servis excitata 353 Gracchorum Romae 28 Moguntiae 170 seditionis praesagia 503 Ratispona 185 rusticorum 336.352 servorum in Sicilia 353 Veronae in Heinricum quintum 193 vide Tumultus.
Seditiosae mulieres in Hollandia 352
Seditiosi luminibus privantur 139
Seditionis civilis ultio 503
Segetes in Graecia esse incipiunt 451
Sejanus praefectus cur à Tiberio occisus 41
Selandiam ingens aquarum alluvio obruit 363
Seleuci bella varia 13
Selimus Turcarum Imperator 265
Semiramidis Epitaphium 2
Senatus Musicus 89
Seneca occisus 47
September Commodus dicendus 52
Septentrionalis plaga mundi qualis 89
Septuaginta interpretes legis Mosaicae & Bibliorum 16
Septuaginta interpretes florent 452
Sepulchrum Balduini regis Hierosolymitani 200 Caroli magni 131 Conradi imperatoris 207.208 Davidis regis 27 divi Martini 87 Domini 210 Domini sub potestate Sultani 176 duorum Scholasticorum Parisiis suspensorum 285 Erasmi Roterodami 367 Godefridi ducis ante montem Calvariae 181.200 Heinrici tertii imperatoris 107.108 Heinrici quarti Imperatoris 192.207.208 Heinrici quinti 207. 208 Ioannis Baptistae 65 regis Alarici in fluvio vasente 78 Ruotheri regis Longobardorum 95 Scipionis Africani 21 Serapis 56
Sepulturae ratio 206
Serapis simulachrum 3
Sergii Papae pietas 142
Serpens liberat Romanos peste 12
Serpens milites devorans 17
Serpentes à Priminio episcopo abiguntur 121
Servia à Turcis occupata 264.310
Servi ingeniosi consilium 146
Servorum seditio in Attica 353 in Sicilia 353
Servorum sex millia in crucem acta 56
Servius Plautus in judicio se interficit 41
Severi imperatoris vita & regimen 53
Severinus Oedoacri vaticinatur 94
Severitatis nimiae exemplum 56
Sextilia vestalis virgo viva defossa 15
Sfetigradum civitas unica Triballorum 324
Sibyllae Erithreae prophetia de Antichristo 268
Sibylla Samia claret 452
Sibyllini libri 16
Sicambria civitas 66
Siccitas magna 398
Sicilia à Romanis in fidem recepta 36 à Vandalis vastatur 383 Heinrico sexto subditur 232
Siculi vincunt Turcas 328
Sicyniorum regnum exoritur 451
Sigebergensium Monachorum probitas divulgata 484
Sigefridus Saxonum comes illustris 156
Sigehardus comes tumultum excitat Ratisponae 185
Sigismnndi imperatoris vita & res gestae 285
Sigismundus Austriae dux cum confoederatis contra Petrum Hagenbach 281 cum Helvetiis foedus icit 328
Sigismundus imperator appellat à Papa ad concilium 311
Silentii simulacrum 3
Siliginis quartale pro sedecim nummis 258
Simon magus 46
Simonis magi nummulariorum mensae in Ecclesia 507
Simon de monte Syna claruit 164
Simulacra Necromantica Juliani Imperatoris 65
Simulacrum Junonis monetae loquitur 9 Veneris Hierosolymis 61 Templariorum horrendum 263
Sinaxis vespertinalis 199
Stilico Vandalos in Galliam vocat 75
Soldanus circundat Christianis in aquis 246 quibus conditionibus cum Christianis pacem facere voluerit 246
Solymannus Imperat. Turcarum occupat Rhodum insulam 351
Solon cur in parricidas non legem tulerit 312.313
Sol quid in parte Australi & aquilonari efficiat nodis 71
Solstitium aestivale & brumale 71
Somnium Barronii patris Joviani imperator 65. Brunonis episcopi Augustani 164 Calphurniae de Caesaris morte 35 Constantini de cruce in coelo 61 Guntrammi 387 Justi patris Justinae 65 Martiani Imper. de arcu Attilae fracto 80 Mauritii Imperatoris 113 peregrinantis de Coloniensium seditione

seditione 503 regina Thuringorum de Leone in atrio ambulante 94 Theodosij de corona sibi imposita 86 Theodosij de victoria contra Eugenium 87 vulgi de cruce in vestibus & cute 315
Sophia Augusta remittit debita 111
Sophis Persa collibet Turcarum impetum 265
Sophistæ Canonum 486
Spalorum gens à Gothis devicta 72
Sparta condita 3
Spatha armorum genus 118
Spoletum ab Imperatore Friderico primo funditus evertitur 216
Speluncæ hostium 125
Spina de corona Christi 153
Spira ab Imperatore Lothario obsessa 211 à Leopoldo duce Austr. obsessa 272
Spiræ comburitur Bertholdus Rorbach 276 quatuor Imperatores sepulti 207
Spirea Parlamentum Imperij 266
Spirensis episcopus sua sede pulsus 202
Spirensis episcopi obitus per visionem prædicitur 515
Sporades Insulæ Turcis subjectæ 265
Stagnum precibus exiccare 57
Statua aurea Claudio Imperat. posita 58. Chlaliæ virgini erecta 9 consulibus posita 90 equestris 82 horrenda templariorum 263
Σταυροφόροι Græcorum 304
Stephanus Palatinus Moldaviæ magnum Turcarum exercitum fudit 328
Stephanus Hungariorum rex religiosus 165
Sterilitas fructuum 477
Stilico Vandalus Romanis bellum infert 90
Stoch de Ochsenfurt fabri filius fit rex 254
Straminei pilei in exercitu 159
Stratagema 420. 427. 516. 490
Stratagema Amasæ juvenis 324
Stratagema Attilæ 79
Stratagema Dietmari ducis 150 Zischa Bohemorum ducis 295
Straßburg Argentina dicta 206
Strigonium arx Vngariæ 305
Stutgardia obsessa 259
Stylus Romanæ curiæ 344
Successio electorum Principum 279
Sudatorius morbus 361
Suethans gens Septentrionalis 71
Suetidi gens septentrionalis 71
Sueviæ comites in Imperatorem conjurant 259
Sueviæ Ducatus Philippo Heinrici quarti fratri collatus 233
Sueviæ ducum finis 253. 254
Sueviæ oppida muris cincta 259
Sueviæ urbes sedecim vendit Imper. Carolus quartus 277
Suevi 79
Suevi Avarorum castra irrumpunt 225
Suevi contra Gothos 81
Suevi occupant Saxoniam 93
Suevorum gens fortissima 36
Suevorum gens Heinrico quarto Imperatori gratissima 488 privilegium in expeditionibus 512
Suiggeri presbyteri visio 177
Suitenses contra Lupoldum ducem 268 contra Thuricenses 308
Suitensium crudelitas 308 in Armeniacos sevities & crudelitas 307 origo & nominis Etymologia 280
Sulpitij Severi de Gallis & Græcis judicium 122
Sultanus Aegypti cum Turcis pacem init 265
Sunderhold Archiepiscopus occiditur 142
Supplicationis genus per ossa sanctorum 482
Supplicij genus horrendum 115
Synodus Alexandriæ propter doctrinam Origenis 90 Aquilejæ contra hæreticos 119. 590. Aquisgrani tempore Ludovici primi ubi vita Monachorum ordinatur 456 Arelato tempore Caroli magni 138 Augustâ urbe sub Damaso Papa 383 Basileæ ob dissidium Papæ & concilij 286 Bonnæ sub Ottone primo Imperat. 439. 457 Brixiæ contra Gregorium sive Hiltebrandum Papam 171 Cabillone tempore Caroli magni 138 Calcedonensis contra Euticen 93. 117. 453 Coloniæ ad confirmandam excommunicationem Imperatoris 200 Constantiensis sub Heinrico tertio 165 tempore Sigismundi ubi combustus Ioannes Huß 285 tempore Friderici primi 217 Constantinopolitana adversus Macedonium 86 contra Monothelitas 117. 118 contra Theodorum & omnes hæreticos 88. 117 ob hæresin de duabus in Christo naturis 109. 454 ubi de Primatu contenditur 462 Ephesina contra Nestorium 92. 117. 453 Erfordiensis de cœlibatu sacerdotum 506 sub Heinrico primo 438. 457 ob decimationum exactionem 486 Francofordi ob electionem imperatoris 268 ob hæresin Felicis 135 Friteslariæ ad confirmandam excommunicationem Imperatoris Heinrici quinti 200 Hierosolymæ sub Godefrido duce 180 Ingelhemii tempore Ottonis primi 440 præsidente Maximo legato Apostolico 458 Lubeci super decimas ad bellum Turcicum 323 Lugduni Hierosolymæ recuperandæ gratiâ 254 Lugduni in qua de processione spiritus sancti disputatum 250 ubi Fridericus secundus Imper. excommunicatur 251 Mantuæ sub Pio papa 312. 314 Moguntiæ ob Simoniacam hæresim 483 præsidente Heinrico tertio imperator 462 sub Heinrico tertio 166 sub Heinrico quarto 172 tempore Caroli magni 138 totius regni Teutonici 188 ubi Goteschalc hæreticus damnatur 456 Nicena 61 62. 117. 383. 453 Northusij sub Heinrico quinto 186 Parisiis ob Christianorum sub Saracenis miseriam 176 Pippini ubi de imaginibus sanctorum tractatum 590 Pisæ ob schisma papale 382 Placentiæ in qua Heinricus quartus excommunicatur 180 Quitiliburgi sub Heinrico quarto 173 Ravennę ubi papa terræ Ravennatium restituitur 445 Remis ob schisma papale 213 sub Ottone tertio 163 tempore Caroli magni 138 in Constanti-

stantiniana ecclesia ob dissidium quorundam episcorum 197 Romæ magna sub Innocentio tertio 244 præsidente Ottone primo Imperator. ubi dejectus Benedictus Papa 458 propter schisma tempore Heinrici quarti 184 ob discordiam Symmachi & Laurentij 95 ob ecclesiæ quædam necessaria 114 ob Pyrrhi hæresim 116 Rotomagi tempore Caroli magni 138 Salmoniaca 125 Spiræ sub Philippo Imperatore 237 Trecensis, de libera pastorum electione 193 Triburii ob investituras Ecclesiarum 201 Viennæ in Allobrigibus ubi procuratoribus Ecclesiæ decima imposita 268 ob Schisma Paparum sub Heinrico quinto 200 Vuarstallis in Longobardia tempore Heinrici quinti 192 Vuormatiæ sub Heinrico tertio 166. 169 tempore Caroli magni 598

T

Tamberlanes Scytarum princeps Turcarum terras invadit 264
Tamberlani Tartarorum imperatoris historia 284
Talares Caracallæ 54
Talassus carmen nuptiale 7
Tanaquil uxor Tarquinij 8
Tarabostei Gothorum sapientes 72
Tarentinorum cum Romanis bellum 14
Tarentum à quibus conditum 14
Tarentum à Longobardis expugnatur 109
Tarquini Sexti nefandum facinus 8
Tarquinius Collatinus Lucretiæ maritus 9
Tarsus condita 6
Tartari infestant Christianos 250 Per fidem subigunt 254 populus pastoralis 250
Tartarorum mos jurandi 351
Tassilo dux Bavariæ 123. 124 fit supplex Carolo magno 134 majestatis reus 135
Taurinus in Oriente sibi imperium sumit 55
Tela Narsetis 89
Tecla Romana virtutibus claret 70
Telephus Herculis filius 73
Telonia Imperij ære obligata 277 Rheni nova exorta 275
Tempestas horrenda Neapoli 352
Templa Romæ instituta 8
Templarij Damiatam civitatem recuperare student 245
Templarij Januenses 229
Templariorum ordo, flagitia & interitus 263 perfidia 248
Templum ἁγιας σοφίας 384 Albani apud Moguntinum 135 Aquisgrani summum 131 Bonifacij Fuldæ fundatum 455 Cathetrale Argentoratensium ejusq. extructio 257 Fuldense igne consumtum 159 Hadriani martyris 111 Hierosolymis ædificatur 452 inceditur. ibid. expoliatum 32 renovatum & purgatum 24 divi Johannis 65 Ioan. Baptistæ in Ticinensi civitate 95 Kiliani in Vvirtzburg fulmine tactus 141 Laurentij ad craticulā 136 Medardi Suessionum 140 Mariæ Dei genitricis ad Perticas 98. Aquisgrani 129. 140 omnium Sanctorum 114 Petronij Bononiæ 363 Quidelenburc exustum 478 Salvatoris 111 S. Salvatoris Constantiniana Ecclesia dictum 118. 197. in Ticino 95 Sepulchri Domini 176 Sophiæ Constantinopoli 91. 236 Stephani S. Babenbergæ dedicatur 164
Templum Delphis incensum 5
Templum Dianæ ab Amazonibus extructum 73 Ephesinum succensum 75 fortunæ 65
Templum Heliopolitanum 24 Jovis 8 Jovis Dodonæi 15 Lunæ 28. Minervæ 5. 28 Panion 39. Vestæ 18 Vulcani 5 Zizæ Deæ 225
Tentoria ex triplici colore quid notent 285
Terdona villa Lombardiæ 216 reædificata 217
Terdonenses Friderico primo imperatori rebellant 21
Terentius comicus in Triumpho ductus 21
Terentius Varro quando floruit 30
Terræ hiatus Pompejopoli 88
Terræmotus 164. 226 Antiochiæ 87. 88 in Achaja 10 Aquisgrani 140 Aquispalatio 140. 405 in Asia 50. in Bajoaria 460 Cæsareæ 51 in Caria & Rhodo insula 18 Constantinopoli 88. 92. 337 in Cypro 39 49 in Galatia 50 in Lusitania 364 Nicopoli 51 Romæ 47. 92 subvertens civitates 199 universalis 88
Testamentum Caroli magni 138
Testamentum Friderici secundi Imperatoris 252
Testes perjuri divinitus puniti 54
Teti Thuringiæ dux 157
Teti Marchio tyrannus 168
Tetrarchiæ Imperij 145
Tertullianus floret 54
Tertullianus de Cleopatræ regno 34
Tessander dux Græcorum 73
Teutoburgiensis saltus 226
Teutones à Romanis victi 29
Teutonici cum Armeniacis 307
Teutonici exteras gentes non facile impugnant 206
Teutonici fratres è regno Boemiæ ejecti 282
Teutonici regni scissio 199
Teutonici voluntatem pro jure statuunt 227
Teutonicorum insolentia in Italos 226
Teutonicorum protervia 193
Teutonicus furor 199
Thabor arx Saracenorum 240
Thaboritæ fratres 293
Thais iniquum ab Alexandro petit 11
Thales physicus claret 452
Thalestres Amazonum regina 11
Thassilo dux Bajoariæ perjurus 133. 134
Thassilo dux fit monachus 402
Theatrum lapideum Romæ extructum 25
Thebeæ Legionis reliquiæ 485
Thebæi quando Aegyptijs imperarint 12
Theodatus Gothorum rex à Belisario occisus 84
Theodeberti crudelitas 68
Theodectes poeta cur excæcatus 16
Theodelinda quomodo Egilolfo nupserit 94

t. s. o. 8. literarum causa multi occisi 70
Theoderici Gothorum regis res gestæ 81.82.83
Theoderici incestus 69 palatium 95 obitus 384
Theodericus igne divino crematus 69
Theodericus Walager Macedoniam depopulatur 384
Theodorus Imper. Constantinopol. 253
Theodosius à beato Ambrosio à liminibus Ecclesiæ sequestratus 208
Theodosius baptizatus 86
Theodosius excommunicatur 88
Theodosius septem millia hominum occidere jubet Thessalonicæ 87.88
Theodosius solvit tributum Attilæ 82
Theodosij imperatoris vita & res gestæ 87
Theodosij junioris Imp. vita & res gestæ 91
Theodosius idiota vincit Anastasium 120
Theodotius sacram scripturam Græcè vertit 53
Theologia Gothorum 74
Theopompi ausus in lege sacra vertenda 16
Thermæ montis Hæmi 75
Thesaurus Avarorum regi Carolo oblatus 403
Thesaurus Bapæ 270
Thesaurus per animal parvum detectus 88
Thesaurus per somnium repertus 387
Thesaurus sub cruce inventus 112
Theseus Hippolyten capit 73
Thessalia unde dicta unde Hæmonia dicta 4 à Turcis occupatur 282
Thessalia diluvium passa 4.5
Thessalonica civitas populosa 87
Thessalonica à Turcis invaditur 305
Thietbergam maritus Lotharius repudiat 412
Thomæ Apostoli corpus 215
Thomæ diaconi fœmoralia 98
Thomas Aquinas floret 254 moritur 250
Thomas Cajetanus Cardinalis ejusq; acta cum Luthero 343.344
Thomas Morus vir doctissimus 350.367
Thomas Münzer seditiosorum rusticorum Coriphæus 353.354
Thomas Placentinus Lutheri Antagonista 348
Thomistica Theologia 343
Thomistæ contra Johannem de Wesalia 321.322
Thuricenses à Suitensibus cæsi 308
Thuringia depopulata 384
Thuringia ab Hungaris vastata 144 per Imperatorem Philippum 238
Thuringia ab Ottone duce Bajoariorum vastata 478
Thuringiæ Principes excommunicantur 512
Thuringiæ sexaginta arces destruuntur 259
Thuringis Landgravius Imperator designatur 251
Thuringiæ Landgravij Friderico primo Imperatori cognati 216
Thuringi à Sorabis disterminati 128
Thuringi de decimis sollicitantur 506
Thuringi Decimationes Moguntino denegant 487
Thuringi primum decimas dare coguntur 467.475
Thuringi Imperat. Heinrico bellum movent 476
Thuringi Heimenburg obsident 493 item Asenberg 493
Thuringi Saxones advenientes repellere tentant 145
Thuringorum cum Saxonib. conjuratio 492 prælium 147
Thuringorum equi eximij 71
Thraces Romanis subjecti 453
Thraciæ villæ ab Ostrogothis occupatæ 91 à Wisigothis 77.78
Thyemo Archiepiscopus Idola in frusta comminuens fit martyr 210
Tiberij Drusi fratris res gestæ 37
Tiberis exundatio 120
Tiberius veneno perit 43
Tibiæ albæ Longobardorum 91
Ticinensis urbs Papia dicta 92.94
Ticinum à Carolo M. obsessa 132
Ticinensis civitas à Longobardis obsessa 92
Ticinum à Rugis occupata 83
Ticini ossa Augustini condita 121
Tile kolup se Fridericum secundum dicit 259
Timidus homicida 113
Tintinabulum in cauda equi 308
Titus Annius prætor Augustam Vindelicorum obsedit 225
Titus Manlius cur Torquatus dictus 10
Titi Vespasiani Imp. vita & res gesta 49
Titus inter Deos relatus 49
Tiresius Celticus 28
Tirus condita ab Hyrcano 22
Toingen forte Tübingen 224 castrum obsessum 224
Tormenta bellica veterum 220
Torquati Romani unde dicti 10
Tortuosa civitas Hispaniæ obsessa 407
Tondere cæsariem 121
Tondere pecus non deglubere 41
Tonsura clericorum instituta 52
Tonsura monasticæ vitæ signum 63
Totila occupat Romam 85
Totila à Narsete victus 88
Toxicator à Dæmone arripitur 462
Toxicato sacramento interimitur Heinricus septimus 267
Trajani imperatoris vita & laudes 50
Trajanus magister militiæ 78
Trajectensis Episcopi in Imperatorem conjuratio 204
Trangolipix Mucaletus primus Turcarum dux 264
Transsylvania à Turcis tentata 326
Trapezuntinum Imperium 310
Trapezuntinus princeps 314
Trapezuntum à Machomete subversa 265
Trasemundus rex Gothorum episcopos in exilium pellit 96
Trebeta privignus Semiramidis regno pulsus 2

Treveris urbs Galliæ 66.67 condita 2 à Nortmannis depopulatur 425
Treugæ regni Hierosolymitani cum Sarracenis 228
Treuga quinquennalis inter Christianos & Sarracenos 230
Tribus Norimbergæ abolevit Carolus quartus 276
Tridentina vallis 134.189.243
Triphon regnum Syriæ vi occupat 27
Tripolitanus comes regni procurator & Bajulus 228
Trithemius abbas floret 336
Tritici quartale viginti duobus nummis Argentinæ venditum 258
Triumphus Asinij Pollionis 40
Triumphus Augusti 37.39
Triumphus Belisarij 88
Triumphus Claudij Imperatoris 44 Commodi 53 Domitiani 49 Friderici primi Imperatoris 218 223 Germanici 41 Heinrici primi depictus 154 Metelli 26.32 Mummij 26 Ottonis magni 162. Pauli Aemilij 25 Pompei vigesimo quarto ætatis anno 30.32 Scipionis 21 Scipionis Africani 26. Scipionis Nasicæ Asiani 23 Theodosij 86 Titi 48 Titi Flaminij 23 Trajani 50 tres simul Romæ 26 Vespasiani 48
Troja diruta 452
Troja à Gothis delcta 75
Troja à Græcis capta 6
Troja nova capta ab Heinrico secundo 164
Truncus Eleemosynarum 241
Tuccia vestalis aquam in cribro aufert 25
Tuitium urbs 133
Tullius fulmine ictus 8
Tumultus Augustæ 239 Budæ in Hungaria inter Teutones & Vngaros 304 in castris Saxonum 497 Coloniæ inter senatum & cives 283 Coloniæ civium adversus episcopum 501
Tumultus in concilio Basiliensi 299 Erphordiæ 259 Erphordiæ Clericorum ob cœlibatum 506 Goslariæ ob sessionem Prælatorum 468 Moguntiæ 196 Norimbergæ à capribarbis collegij Fabrorum excitatum 276 Parisijs propter scholasticum luto inquinatum 285 Pisæ contra Imperatorem Carolum quartum 275 Ratisponæ 252 Romæ ob papam sacra tractantem à Quintio violatum 523 rusticorum in Gallia 284 in Saxonum castris 512 Trajecti contra Imperatorem 204 Viennæ à civibus contra Imperatorem excitatus 315
Tunica Christi inventa 114
Tuogendorff villa in ripa Danubij 211
Turcæ aversantur Baptismum 324
Turcæ baptizati 324 Constantinopolim expugnant 310 è Caspiis portis egressi 125 Græciam universam invadunt 310 Hungariam vastant 355 Sarracenis Palestinam abstulerunt 179
Turcæ Viennam Austriæ bellico terrore tentant 364
Turcarum imperium quam latè pateat 265
Turcarum legati Basileam missi 303
Turcarum origo 264
Turcarum regia 265
Turcarum tyrannis in Austria 360
Turregum liberatur è potestate Alberti ducis 281
Turris Argentoratensis extructio 257
Turris hieroglyphicis ornata 22
Turris Zwing Bri vnder die Stegen 281
Tuscia à Gothis petita 78
Tusculanum firma civitas 232
Tyberij vita & res gestæ 40.41.42.
Tyberius Christum tanquam Deum veneratur 42
Tyberius Gothos non subigere potuit 74
Tyberij Apsimari Imperatoris vita 118.119
Tyberij Constantini vita, eleemosynæ & res gestæ 112
Tyberinus fluvius antea Albula dictus 7
Tygurinorum bellum cum Helvetijs pagis 364
Typographia inventa 308.309
Tyrannidis exemplum 47
Tyranni & regis differentia 529
Tyrus in medio cordis maris sita 228

V

Vagina nationum 72
Valens Imperator crematus in casa quadam 71.78.85
Valens occisus à Licinio 61
Valens cur à Gothis victus 71
Valentinianus Cæsar 91.92
Valentinianus fraude Arbogasti suffocatur 87
Valentinianus Saxones perdomuit 70
Valentiniani Imperatoris vita 65. 66 res gestæ 70. obitus 70.89
Valentinianus junior 65
Valentis Imperatoris vita 70
Valentini hæresis 52
Valerianus 57
Valerius quare Corvinus 10
Vallum 132 passuum in Brittannia 53
Vandalorum principes fiunt duces Meckelburgenses 275
Varadini tumulatur Sigismundi Imperat. corpus 303
Variola grossa 334
Varvana clades 306
Varus à Germanis deletus 226
Vasa Corinthia 26
Vasconiæ regni termini 151
Vascones fraudulenti 133
Vasinabrancæ populi 75
Vaticinium de Maria Caroli ducis Burgundiæ filia 331
Vaticinium S. Benedicti de regno & vita Totilæ regis 84
Vban Hungarorum dux à Conrado Imper. vincitur 461 cum Hungaris Bajoariam vastat 460

Vdal-

Vdalricus pro Imperatore duellum subire promittit 495
Vdalricus comes dives dictus 180
Vdalricus dux VVirtembergensis 319
Vdalricus Marchio Carentinorum 477
Vdalricus Saxonum Princeps moritur 196
Vdo Marchio Imperatori se submittit 514
Vgo templariorum clarissimus 263
Vena post noveni dies rupta 97
Venetiarum natio 72
Veneti à Pipino victi 138 à Gothis victi 75 è Græcia pulsi 253
Veneti Eugenium Papam ut deum venerantur 300
Veneti & Januenses tumultuantur Ptolomaidæ 253
Veneti honorificè suscipiunt Imperat. Fridericum secundum 309
Veneti expugnant civitatem Christianam 236
Venetos Imper. Frideric. secund premit 249
Ventis nomina à Carolo M. imposita 131
Ventorum violentia 223
Ventris desiderium auro & gemmis expletum 255
Verbum crucis prædicare quid Romano Pontifici 241
Verona à Romanis è manibus Gothorum liberata 85
à Theodorico occupata 83
Verona favet partibus Heinrici quarti 190
Veronenses contra Imperatorem Fridericum secundum 248
Veronensium insidiæ in Imperatorem Fridericum primum 217
Verres tribunus militum in paludibus se occultans 226
Versus de Hierosolymitanis profectionibus 231.232
Vespasianus magister militiæ in Iudæa 380
Vespasianus bellum gerit adversus Iudæos 47
Vespasianus in obsidione Hierosolymitana Imperator creatus 48
Vespasiani Imperatoris vita & laudes 48
Vespasiano Imperium prædictum 47
Vespillo quid 49
Vestalis virgo viva defossa 15 Caparonia 16 Minutia 10 Pompilia 9
Vestiarius fidelis 97
Vestigia Imperatorum Germanorum versus Italiā læta, retro tristia 258
Veterus Aquæ oppidum Hollandiæ 318
Vexilliferi Argentoratensium 258
Vexillum Bohemorum 302 Ottonis magni 161 S. Ambrosii 222 Saxonum 147
Vexillum quot milites contineat 355
Victoria Ottonis magni ab Hungaris deportata 162
Victoria Theodosii miranda 87
Victoria urbs nova loco Parmæ condita 251
Victorini cyclus paschalis 93
Victorini moneta 251
Victoris Capuani episcopi liber de paschate 88
Victor PP. statuit quando Pascha celebrandum 93
Victorum ovatio in planctum versa 512
Vidua cum centum mill. Hunnorum 96
Vienna Austriæ 355
Vienna ab Imper. Friderico secundo occupata 249
Vienna Austriæ à Rudolpho Imperatore obsessa 258
à Turcis obsessa 360
Vienna urbs Imperii facta 249
Viennæ universitas instituitur 276
Vienna urbs Galliæ 90.379
Vilhar dux egregius 325
Vincentii Sancti tunica 385
Vincentius Prædicatorum historicus 259
Vincula excogitata 8
Vindelici à Romanis subacti 37
Vinea domini quomodo à bestiis demoliatur 242
Vinearum violatores quomodo puniendi 235
Vini fons arte factus 275
Vini novi mensura pro duobus nummis 277
Vini mensura quatuor solidis Argentinensib. vendita 277
Vini oma quatuor nummis vendita 255
Vini proventus uberrimus 479
Vino aliquem suffocare supplicii genus 331
Virgilius Maro ubi natus 30
Virgilii mors & sepultura 39
Viridianus servis coactis patriam tuetur 90
Visio Annonis episcopi 522 Arnoldi ducis Bajoariæ 151 Attilæ facta 80 Centii de recuperanda Hierosolyma 244 de peste pellenda 109 de Theoderici anima damnanda 84 Gregorii presbyteri 177 Guntheri Cancellarii 462 Hutzmanni clerici de Spirensi episcopi obitu 515 Numenei regis Britonum 412 Suiggeri presbyte. 177 Theodosii de corona sibi imposita 86 Theodosii de victoria futura 87 tempore terræmotus 87
Vites inventæ 6
Vites seri prohibitum 50
Vitellii Imperatoris vita & res gestæ 48
Vitoldus Lituaniæ dux rex creatus 303
Vitri inventor & fabricator occisus 45
Vlatislaus Poloniæ rex in regem Bohemiæ eligitur 306
Vladislao regi equus ad fugam donatur 306
Vlma pecuniariam pœnam solvit 275
Vlmam novum piscium genus venit per Danubii fluenta 304
Vlmensis Ecclesia reformatur 365
Vlphia episcopus Gothorum 77
Vlrici ab Hutten Dialogi 348
Vlrici Zuinglii interitus 364.365
Vlrich de Augusta vocat Papam bestiam ortam à mari 270
Vlricus dux VVirtembergicus à fœdere Suevico pulsus 366
Vlricus Han typographiam Romam fert 309
Vlricus Rosensis regulus Bohemus 294
Vltionis exemplum 119

Vlyssipona terraemotu concussa 364
Vnctio Pontificis ab Imperatore neglecta 150. 151
Vndervvalden pagus contra Tigurinos 364
Vngaria à Turcis devastata 326
Vngari in Maravianos & Bavaros grassantur 142
Vngari vastant Germaniam 153
Vngari vide Hungari
Vnio Graecorum cum Latinis 304. 305
Vnckenbrenner 309
Vnulphi amici astutia 96
Vokenrot castellum 492 obsidetur 497 destruitur 500
Voluntas pro jure 227. 232
Volerni clausura 216
Volusianus Imperator 57
Vosagus sylva 137. 236
Votum contra Christianos solvendum 92
Vox à littore audita 389
Vratislaviae inter clerum & populum dissensus 282
Vrbes in Granata absorptae 352
Vri contra Tigurinos 364
Vrspergenses Canonici idoneum eligunt rectorem 238
Vrspergensis Chronographus 250
Vrspergensis Ecclesia obligata redimitur 247
Vrspergensis ecclesia pignoris titulo obligata 237
Vrspergensis Ecclesia privilegiata 213
Vrsinorum rebellio Romae contra Heinricum septimum Imperatorem 266
Vrsos albos vidit victoria urbs nova 251
Vulcani templum 5
Vulgi furoris exemplum 502
Vulgus ad arma pronus, exemplum 530
Vurfandi laus 421
Vtzenberg castellum destructum 280

W

WAbilingensium familia 208
Waiblingensium stirps Friderici primi gloria 216
Walachia à Turcis occupata 310 à Turcis vastata 328
Walachi à Polonis caesi 364
Walamir rex Gothorum occiditur 82
Walbertus filius Witikindi religiosus 149
Waldrada pellex Lotharii regis 412
Waletabi Sclavi 127
Warinus ex Welphonum familia 209
Wasconia Carolo M. subjecta 127
Wandali 89. 91. 128 à Belisario victi 87 à Gothis expulsi 79 à Gothis victi 75 Africam vastant 383 in Africa victi 84 Gallias aggrediuntur 383 Pannoniam occupant 75
Wassenburg castrum in Turingia 201
Weiblingi welphi dicti 249
Weissenburg Pannoniae urbs 174. 178
Welpho avunculus Friderici primi Imperatoris 215
Welff Azonis filius Bajoariae ducatũ suscepit 479
Welphi militia in Buscia 221
Welpho primus sic dictus 209
VVelpho primus Bavariae dux 210
VVelpho dux Noricus rebelles donat 189
VVelpho Bajoariorũ dux Augustam occupat 172
VVelfo dux Carinthiorum. 167. 210
Vvelpho dux ducatum recipit 174
Vvelpho quos ducatus possederit 216
Vvelfo comilito Chunradi Imperatoris 214
Vvelphus comes Ludovici Pii socer 139
Vvelpho comes oppugnat Episcopum Augustanum 165
Vvelpho Sueviae dux 169
Vvelpho junior dux Bavariae 210
Vvelffo junior offendit Imperatorem 221
Vvelffonis bellum adversus Imperatorem Conradum 214
Vvelfonis junioris bellum contra Hugonem palatinum 224
Vvelfonis ossa translata 210
Vvelphi ab Heinrico septimo fugati 266
Vvelphi Papae adhaerentes 249
Vvelphonum generatio 209
Vvelphorum de Altorfio familia 249
Vvenceslaus Bohemiae rex captus 303
Vvenceslaus rex Bohemiae oppida villas & monasteria spoliat 282
Vvenceslaus Caroli quarti filius rex creatur 277
Vvenceslai Imperatoris vita 281
Vverenher comes Heinrico Imperatori familiaris 470
Vvernherus Marchae in partibus Aquinae tumultum movet 189
Vvettinus monachus spiritu raptus 140
Vverra pro bello 201
Vvezil Archiepiscopus defendit Imperatorem contra Papam 173
Vviclephus in Anglia floret 282
Vvidicheil Britonum rex 430
Vvigaltingohusen locus Saxoniae 149
Vvigbertina haeresis 189
Vvigberti ossa projiciuntur 189
Vvigbertus apud Sorabes vir illustris 187
Vvigbertus Vvitikindi Saxonis filius religiosus 149
Vvilci sclavi 127
Vvilla Berengarii uxor capta 163
Vvilhelmus Bavariae dux protector Concilii Basiliensis 301
Vvilhelmus cognomento Bostar rex Angliae 504
Vvilhelmus comes Hollãdiae electus Imperator 252
Vvilhelmus comes Iuliacensis fit dux 271
Vvilhelmus Constantiensis Iurisconsultus 297
Vvihelmus de longa spe 228
Vvilhelmus Landgravius Thuringiae 253
Vvilhelmus marchio Misniae occumbit 465
Vvilhelmus marchio Thuringorum 466 sponsus obit 467
Vvilhelmus Nortmannus Angliam affligit 168
Vvilhelmus Occam floret 269
Vvilhelmus Tell filio pomũ è capite sagitta decutit 281

Vvilli-

Willibrordus gentium Apostolus 118
Winoli Longobardi 90
Vvilzi Sclavi à Carolo M. subacti 135
Vviltzorum gens subacta 455
Vviltzorum legati ad Ludovicum pium 140
Vinsperg Cheruscorum oppidulum 365
Vvinesberg obsessum 214
Vvirbina castellũ à Luiticis Sclavis occupatur 165
Vvirtemberg castrum destructum 267
Vvirtzburgum obsessum à Saxonibus 170. 173
Vvirtzeburgensis episcopatus institutus 122 Ducatus Conrado conceditur 197
Vvisigothæ 74. 75
Vvisigotharum origo & historia 77
Vvitikind magnus dux 186
Vvitikint incentor belli Saxonici 149
Vvitikindus Princeps Vvestphaliæ 133. 134
Vvitikind Saxonum dux baptizatus 134
Vvitikindi ducis stirps 154
Vviticbindus monachus Corbejensis historicus 152
Vvitigis Gothorum rex 84
Vvitimari cum fratribus concordia 77
Vvolffgangi Principis ab Anhalt confessio fidei 363
Vvolfferus Patriarcha Aquilejensis 236
Vvolfridus abbas claret 396
Vvormatia capta ab Imper. Heinrico quinto 206
Vvormatienses Heinricum quartum splendide recipiunt 495
Vvormatiensis episcopus urbe ejectus 202. 495
Vvulffhildis Rudolphi Bregantini comitis uxor 211
Vvulffhildis Maginonis ducis Saxoniæ filia 211

Y

Ymina comitis Meginguadi uxor 139
Ysabella Baldevvini filia 228
Ysabella filia regis Almerici 229
Ysabella Honfridi domini de Moreal uxor 230

Z

Zabernia 255. 257
Zacharias Protospatarius 118
Zagabria urbs Vngariæ 326
Zamolxes Gothorum rex 72
Zampsa Persa 323
Zamsoskeutz oppidum 305
Zaphat oppidum 114
Zelimius Turcarum Imperator 265. 337
Zenobia Basilisci uxor 94
Zeno Isaurus Imperator in Oriente 94
Zeno Orientis magister 93
Zenonis sancti reliquiæ 166
Zolrenses comites 224. 227
Znoymen Moraviæ civitas 304
Zorn familia Argentinæ favet Friderico duci Austriæ contra Ludovicum Imperatorem 269
Zoroastes magiam reperit 451
Ziza dea 225
Zizamus Turca Pazaitis frater 265
Zizemberg Augustæ 225
Zischa Adamitas gladio delet 294 dux Boemorum sævientum 290. 293 nobilis Bohæmorum dux 293
Zischæ Epitaphium 296 mors 295 victoria 295
Zventebaldus Maravanorum dux 142 & rex 149
Zeutes philosophus apud Gothos 72
Zug Helvetiorum pagus contra Tigurinos 364
Zunffthauß tribuum Norimbergensium 276
Zuueibruk comites 260
Zuuinglii cum Luthero colloquium 361
Zuuinglii cum Luthero in doctrina de Eucharistia controversia 367
Zvvinglii interitus 364. 365
Zwing Vri turris 281

FINIS.

Bayerische StaatsBibliothek
Münchener DigitalisierungsZentrum Digitale Bibliothek

Burchard / Conradus / Regino

Conradi a Liechtenaw ... chronicon quo omnes fere veteres, potissimum vero rerum Germanicarum et Gallicarum historici succincte continentur ... ; cui annexa sunt paraleipomena rerum memorabilium a Friderico II. usque ad Carolum V. Augustum ...

Argentorati 1609

2 Chron. 46 a
urn:nbn:de:bvb:12-bsb10321553-6
VD17 23:231424R